Biblioteca Națională Odorheiu

Bibliotecea

Proletari din toate țările, uniți-vă!

LUCEAFĂRUL

ANUL VI — Nr. 14 (125) — 6 IULIE 1963 | REVISTĂ A UNIUNII SCRIITORILOR DIN R. P. R. | Apare simbăta, de două ori pe lună — 12 PAGINI — 1,50 lei

Mihai Beniuc

STALAGMITE

Mă macină o jale milenară,
Că fericirea, totuși, pe pămînt
E numai plugul aspru care ară
În inimi cu brăzdare din cuvînt.

Clădirăm bunătăți țară de țară
Și-atîtea frumusețile ne sînt
Că am putea milenii bună oară
Să nu le isprăvim tot petrecînd.

Dar ghifluiții zac pe căi de aur
Încolăciți de cîte un balaur
Căruia-i dau să bea din blide sînge.

Ei! voi, nici n-ați simțit că stalagmite
De săbii sînt durerile ivite
Din ochii lumii care încă plînge?

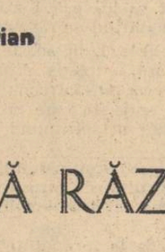

Al. Andrițoiu

MĂRTURISIRE

Cu fruntea stinsă n-o să mă vedeți,
Căci fruntea mea e un fragment de cer,
fragment de cer culcat pe frumuseți.
Cu ea iubesc 'nălțimea și o cer.

Chiar soarele, cînd bate către-apus,
'și-apleacă fruntea rece și smerit.
Eu sînt menit să stau cu fruntea sus
într-un statornic și-omenesc zenit.

Numai lîngă cuvinte stau sfios
cînd cu lumină-adîncă le-nfior,
pentru poporul dornic de frumos,
pentru frumosul dornic de popor.

Și-atunci condeiul arde ca de foc
și ca de jar și mă înspăimîntez
să-l prind cu degetele de mijloc
și să-l călătoresc peste zăpezi.

Îmbătrînim și noi, din cînd în cînd,
dar tot cu fruntea sus, în gest sever,
fiindcă noi îmbătrînim cîntînd
și ni-este fruntea un fragment de cer.

Rodica Iulian

BAL DUPĂ RĂZBOI

Femei multe, multe
la un loc adunate...
Ce densitate
de populație...
Unde încape moartea,
cînd muzica vălure trupurile
într-o lentă tremurare, la stînga, la dreapta?
Femeile fumează, mai cîntă, mai spun
— nu știu ce vorbe pot spune —
părul cu grijă pieptănat
e prea lipit de craniu și parcă tot atîrnă
în șuvițe plînse...
Moartea unde-ncăpea
între atîtea femei rodnice,
adunate să petreacă?
Și cînta muzica
melodii felurite,
dar parcă aceeași melodie era,
aceeași melodie reîncepută
pe un peron de gară,
cînd nu mai vine trenul anunțat
și orchestrei îi e frică de tăcere.
Cînta o muzică degeaba —
măcar un fiu să se fi-ntors,
să mai danseze fata-aceasta
cu trupul de-o suplețe învechită,
și să-și invite apoi fiul mama,
dansînd în potrivirea pașilor ei, mai lenți,
cum se dansa-naintea celui de-al doilea...
Femei, multe femei
adunate și singure...
Ce densitate a morții,
cînd multe sînt și singure femeile...

Carnet de scriitor

NOUL

de Pop Simion

Viața noastră literară s-a îmbogățit de pe urma dezbaterilor cu privire la „victoria noului în lupta împotriva vechiului reflectată în literatură", temă căreia i s-a dedicat, ca o încoronare a unor mai îndelungate schimburi de opinii, o plenară lărgită a Comitetului de conducere a Uniunii scriitorilor. Un lucru însă e cert: această dezbatere ideologico-estetică a avut darul să ducă la dialoguri pasionante, concrete, vii, cu privire la cîteva teme fundamentale ale creației și, ceea ce este mai important, a condus scriitorii spre o *confruntare* a lucrărilor literare cu realitatea socială, cu stadiul actual al construcției socialiste în țara noastră. Cînd mă refer la aceste dialoguri, nu am în vedere neapărat și numai contribuțiile scriitoricești exprimate în mod public, prin intermediul presei, ori în cadrul plenarei lărgite a Comitetului; mă gîndesc la înviorarea întregii vieți literare, la cristalizarea acelui curent de opinii care generează idei, teme de discuție literară, creează teren fertil pentru realizarea acelor dezbateri creatoare absolut necesare, în care scriitorul, avînd preopinenți diferiți, își confruntă valabilitatea părerilor sale din tot atîtea unghiuri și pe tot atîtea încrengături, toate avînd ca obiect confruntarea esențială (literatură-realitate) de care vorbeam. Din acest punct de vedere, latura teoretică a dezbaterii noastre s-a conjugat în chip fericit cu cea practică; schimburile de păreri au depășit stadiul abstracțiunilor, au cîștigat un teren concret, de lucru, invitînd la reflecții menite a se solda cu soluții, cu *concluzii personale* a căror fecunditate o va verifica viitorul. Așa judecînd lucrurile, putem spune că dezbaterea noastră cu privire la procesele luptei dintre vechi și nou, cu privire la victoria noului și reflectarea acestei victorii în literatură este o dezbatere care nu s-a încheiat, ea a rămas deschisă, continuă în fiecare din noi, e viu prezentă în gîndurile, frămîntările, neliniștile, căutările și izbînzile creatoare ale fiecăruia.

Schimbul nostru de opinii a fost populat de multe idei interesante și noi cu privire la problemele discutate; dar îndărătul acestor idei stă omul nou, el însuși purtătorul, interpretul, factorul dinamic, activ al luptei dintre nou și vechi, contemporanul nostru înaintat, comunistul aflat pe pozițiile cele mai avansate ale socialismului, — *eroul pozitiv*, acest mare și original personaj a cărui bogăție spirituală și faptică nu trebuie să ostenim în a o sonda mereu. Aceia dintre noi care și-au făcut din a călători un obicei și bat țara cu piciorul de la un capăt la altul, știu bine că personajul acesta e omniprezent, că prin virtuțiile și forța copleșitoare a exemplului său, el domină istoria contemporană, o exprimă, îi dă acesteia finalitate și sens.

Sînt întru totul de acord cu lapidara dar substanțiala intervenție în cadrul plenarei a lui Titus Popovici, care a dezvoltat ideea atacării marilor teme ale vieții din perspectiva istoriei „în împrejurările în care istoria nu se exercită ca o fatalitate neînțeleasă, ci ca produsul unui șir de determinări pe care omul le cunoaște din ce în ce mai complet". Aș duce mai departe ideea spunînd că, în funcție de această cerință, interesează în ce măsură știe scriitorul să ne povestească cu convingere despre atitudinile, gîndurile, trăirile oamenilor prinși în vălmășagul marilor evenimente, despre acele reacții particulare care poartă pecetea epocii, a istoriei, și prin aceasta definesc stări mai generale, bine fixate în timp. De aceea, nu-i de ajuns să cunoști și să înțelegi mersul istoriei contemporane, etapele ei, ci, dincolo de asta, să cunoști și să descoperi *istoria individului*, de la modul de a gîndi din 1948, cînd la mina Herja din Maramureș se înjghebau întîiele întreceri de muncă, pînă azi, sîmbătă, 6 iulie 1963, cînd acțiunea comuniștilor de a ridica echipele rămase în urmă la nivelul celor fruntașe este larg generalizată, ori chiar pînă la 6 iulie 1973 cînd, pe linia dobîndirii conștiinței socialiste, plata fără casier, librăria fără vînzător, ori secția fără controlor de calitate vor fi, probabil, deziderate de mult înfăptuite.

În funcție de această istorie a individului și în funcție de acest fel de a realiza cunoașterea vieții, ar fi de dorit ca în focul schimburilor de opinii să se producă acele utile confesiuni scriitoricești, prin care partenerii aflați în discuție să-și argumenteze ideile recurgînd la o modalitate specifică; să înfățișeze anumite *tipuri* luate din viață, biografii concludente, reacții și atitudini omenești semnificative, adică acel material uman brut luat direct din marile depozite ale memoriei, zestrea spirituală a fiecărui scriitor adevărat. Astfel ne-am înlesni mult calea spre ceea ce numim, cu un termen comun, dar inspirat, *schimb de experiență*.

Dar valoarea a ceea ce dai și obții în acest schimb este dictată, în ultimă instanță, de *calitatea cunoașterii* pe care o realizează scriitorul, de receptivitatea lui față de nou, de puterea lui de înțelegere a fenomenelor realității și pregătirea ideologică și estetică cu care este înarmat pentru a interpreta procesele care au loc în viață. Literatura, ca formă de reflectare a conștiinței sociale, este reflectare și atitudine în același timp; de aceea, documentele Partidului nostru privesc într-o indestructibilă unitate și directă interdependență sarcinile cunoașterii vieții și ale orientării ideologice. În această lumină, poziția scriitorului în selectarea și generalizarea ciocnirilor dialectice din realitate capătă o importanță excepțională.

Vreau să mă refer la acel moment, deloc îndepărtat al vieții literare, cînd cîțiva scriitori tineri au inaugurat ceea ce numeau ei „documentare pe termen mai lung". S-a înjghebat astfel o echipă care a plecat să lucreze timp de șase luni sau un an, la ziarele din țară. Acțiunea a fost, fără îndoială, pozitivă, de natură să îmbogățească experiența umană și scriitoricească a celor plecați. Din păcate, concluziile personale ale acestora, exprimate pînă acum în discuțiile din presă, au fost destul de sărace.

Iată-mă, deci, reîntors la ceea ce numeam calitatea cunoașterii, istoria individului și eroul pozitiv, marele nostru contemporan, tot atîtea teme de foarte serioasă reflecție pentru scriitorul de azi și, în deosebi, pentru scriitorul tînăr, cercetător și modest truditor la realizarea unor imagini literare veridice despre realitatea socialistă a acestor ani.

Pe această linie, consider foarte binevenită discuția despre *eroism* inițiată de „Luceafărul" (sperăm că va fi urmată de altele) în cadrul căreia cîțiva scriitori, îndeosebi tineri, au mers în schimbul lor de opinii, în schimbul lor de experiență, chiar pe calea relatării unor observații personale concrete, a unor experiențe, pe linia unor confesiuni. Poate ar fi fost bine ca revista să fi oferit cititorilor acestei anchete cîteva concluzii redacționale.

A răspunde îndemnului părintesc al Partidului nostru care cere scriitorului să fie cu fața mereu spre realitate, spre oamenii noi din viață, înseamnă, în primul rînd, a te strădui din răsputeri, să te înarmezi pentru această misiune de grea răspundere, înseamnă să-ți formezi un ochi selectiv, o ureche atentă, o inimă sensibilă în fața mișcărilor vieții; avem la îndemînă toate înlesnirile morale și materiale pentru aceasta.

E bine și adevărat să se încetățenească ideea potrivit căreia cunoașterea actualității socialiste este parte integrantă a actului creator propriu-zis. Aceste două lucruri sînt într-o interacțiune de nedesfăcut, propagată de personalitatea vie a creatorului, acolo, în fața manuscrisului, care este momentul culminant al activității sale.

În ceea ce mă privește, nu mă grăbesc să cred în forța copleșitoare a unui scriitor, chiar foarte dotat, pînă ce el nu și-a încercat talentul în zugrăvirea a ceea ce este cu adevărat nou și esențial pentru contemporanii săi. Numai în această zonă, — care nu poate fi decît aceea a vieții —, artistul, cu forța talentului său, cu ceea ce știe el fundamental despre vremea lui, devine creator în adevăratul înțeles al cuvîntului.

Avem, așadar, mult de lucru; eroii sînt printre noi.

PESCAR ÎN DELTA — fotografia ION MICLEA

N. ȚIC — SUFERINȚA, povestire • De vorbă cu G. CIPRIAN DESPRE LITERATURĂ • CRONICA LITERARĂ de I. D. BĂLAN • CODIN în creația lui PANAIT ISTRATI de AL. OPREA • SENTIMENTUL MĂRII, poem de ION ALEXANDRU • ȘCOALA TALENTELOR, reportaj de C. BOZBICI

ALBIREA PINZEI — Fotografia DAN GRIGORESCU

JURNAL DE LECTURĂ

O CONTRIBUȚIE INEDITĂ

Contemporanul din 28 iunie a.c. ne rezervă surpriza unei contribuții inedite la bibliografia traducerilor românești din literatura italiană. Inițialele G. M., în articolul: Traduceri din literatura italiană *fac lectorului romîn următoarele comunicări:*

1) Decameronul lui Boccaccio a apărut anul acesta „în noua serie a colecției Biblioteca pentru toți", într-un tiraj de 60 000 de exemplare. Desigur că cititorul neavizat se înșeală cînd, răsfoind volumele cumpărate în primele luni ale anului 1963, află că ele au apărut în colecția „Clasicii literaturii universale" (E.L.U.).

2) Giorgio Vasari, autorul volumului Viețile picторilor, sculptorilor și arhitecților, *reprezentant al renașterii italiene (a trăit între 1512—1574) nu a fost contemporan cu Benvenuto Cellini, cum își închipuiau greșit unii dintre noi, care nu prea au obiceiul să-i citească pe clasici, ci contemporan cu... însuși G. M. Căci G. M., după ce enumeră o serie de titluri aparținînd unor scriitori „clasici și moderni" (Dante, Petrarca, Goldoni, Verga, Pirandello ș.a.) ne anunță că va „enumera alfabetic" „titluri de opere și nume de autori mai noi", adică Francesco Jovine, Carlo Levi, Alberto Moravia, Vasco Pratolini și.. Giorgio Vasari!*

Ținem să mulțumim lui G.M. pentru rezolvarea spinoasei probleme care frămîntă de atîta vreme pe oamenii de cultură români și italieni: a trăit Giorgio Vasari în secolul XVI, cum susțin unii bucheri, sau în secolul XX? Fără îndoială că în secolul XX, afirmă G.M., și nu putem decît să fim de acord cu argumentația atît de documentată care ni se oferă modest, iscălită doar cu inițiale.

Cititorul e invitat deci să-și îndrepte erorile menționate.

TIBERIU AVRAMESCU

CUM SE FACE O EPOPEE

Citind valorosul studiu „Valoarea contemporaneității" semnat de Horia Bratu în Viața românească nr. 4, un lector grăbit ar putea crede la un moment dat că numai romanele pot, — puse cap la cap... așa cum ne sfătuiește Horia Bratu —, da naștere la o epopee. (El vorbește despre o „epopee colectivă a satului"). Or, privind astfel, ar însemna să îngustăm foarte mult lucrurile. Ideea lui Horia Bratu (aceea a punerii cap la cap a unor romane de unde ar rezulta o epopee epică), este prețioasă tocmai pentru că ea poate fi extinsă. Punînd cap la cap, mai multe schițe despre cartofi din „Urzica" se poate crea o „cartofiadă", punînd cap la cap mai multe poezii despre copaci, se poate crea o „arboriadă". Și așa mai departe, în scurtă vreme ne putem îmbogăți literatura cu valoroase epopei.

Din această categorie nu excludem, bineînțeles, critica literară, deci și articolele lui Horia Bratu care, puse cap la cap, pot constitui foarte ușor o epopee critică.

MARIN S.

Scrisoare către redacție

În legătură cu B. P. Hasdeu

Am citit cu surprindere, regret și totală dezamăgire replica pe care George Munteanu a ținut s-o schițeze în „Contemporanul" din 28 iunie a.c. la unele observații ale mele cu privire la broșura sa despre Hașdeu. Îmi îngăduisem să ridic, incidental de altfel, unele probleme de bază referitoare nu numai la caracterizarea complexei personalități a scriitorului, ci și la metodele generale ale cercetării istoric-literare însăși. George Munteanu nu nu permite însă o astfel de discuție și preocupat doar de „apărarea" cu orice preț a interpretărilor sale, procedează la respingerea succesivă a tuturor obiecțiilor ce i-am adus pentru ca, la urmă, socotindu-se biruitor, să treacă la „contraatac" născocind (pe cale de pură deducție) nu știu ce „abatere" de la spiritul științific pe care as fi săvîrșit-o.

Cititorul e îndemnat, prin urmare, să se plece în fața studiului lui George Munteanu, ca în fața unei cercetări perfecte, epuizatoare, fără nici o pată, unica și adevărata cheie a numeroaselor lacăte, încă închise, ale vastei și complicatei opere a lui Hașdeu. Și o încercare anterioară inserată tot în „Luceafărul", de a pune în discuție unele aspecte ale studiului lui Munteanu, a fost respinsă cu aceeași fermitate. A discuta, așadar, despre Hașdeu, cu „preopinentul" meu e inutil și inoperant, și voi lăsa pe seama cititoruiui obiectiv și calm, să aprecieze singur nu de partea cui e dreptatea (fiindcă nu aceasta interesează), ci care sînt cu adevărat trăsăturile, problemele și soluțiile complexei opere a lui Hașdeu.

Dacă m-am hotărît totuși să intervin din nou, în acest fel, e numai pentru că lipsa de receptivitate a lui George Munteanu poate constitui un rău exemplu pentru tinerii noștri istorici literari care se pregătesc de bătălia Tratatului cu armele criticii, și autocriticii, nu cu acelea ale falsei infailibilități și ale supraprețuirii de sine.

AL. DIMA

LEONIDA NEAMȚU: Ochii

Poezia lui Leonida Neamțu nu e lipsită de un accent reflexiv, greu de constatat la prima vedere, din cauză că meditația poetului nu se desfășoară „noaptea", ci în plină lumină a zilei. Meditația sa exprimă mai mult o așteptare nostalgică, un dor de împlinire. El ar dori ca iubita să apară „într-o primăvară / în caravana culorilor" și, deși constată că razele soarelui „vin mereu mai aplecate", acest fapt nu-l deprimă, ci îl îndeamnă să grăbească strînsul roadelor. Primăvara e invadat de „Stoluri pe cer, vîrtejuri de lumini, / Pe zece drumuri, dintr-o dată, rotitoare" iar toamna culorile pădurii trezesc în sufletul său un ecou grav ca niște sunete venind din adîncuri: „Sînt voci pe care nu le mai încape, vîrtejuri de lumină / Pornite din pămînt, din rădăcină". Spectacolul culorilor pulverizate îi pricinuiește o ușoară mîhnire: „ultimul curcubeu s-a sfărîmat în bucăți și a căzut / Unele culori au intrat în rugina pădurilor, / Vreo cîteva plutesc pe apă în jos...", însă pretutindeni percepe schimbarea dialectică, ceea ce-l face să conchidă tonic: „Nimic nu moare, n-a murit vreodată: / Glasul viorii, frunza scuturată, / Nici curcubeul efemer din yară, / Nici fluturii născuți doar pentru-o seară". Pentru el lumina se toarce peste toate blîndă, ca dintr-un caier de mătase: „Pe vîrtejul argintiu al drumului / Sub codri mai puri ca lumina / Inima mea îndrăgostită / De primele cîntece aici auzite / Se risipise, se risipise în flăcări răzlețe". Unirea pămînturilor despărțite e tot un fel de rit al luminii, în care „ard haturi și vechi superstiții / și vechi unelte de lemn" și peste care „ciocîrlia aruncă din cer / inele după inele..." Într-un frumos descîntec de factură populară, poetul îndeamnă ploaia să mîngîie „rădăcinile / Care nu văd luminile". Pînă și monumentul funerar al partizanilor îi stîrnește asociații luminoase. Poetul nu știe exact despre eroi decît că erau trei, celelalte amănunte fiind vagi și sugerate impersonal, poezia primind un ton de baladă „Se spune că au fost tineri. Se spune / Că nu s-au temut". Uitarea a răsfirat amintirile despre ei, dar n-a putut să alunge din preajma monumentului viața, care năvălește în „glasuri, lumini, melodii".

Ochii sînt preamăriți în poezia lui Leonida Neamțu, pentru că pot să privească lumea, să despartă lumina de întuneric și să devină ei înșiși lumină. Ca și la alți poeți tineri (care nu mai trăiesc aproape de loc „sub lună"), contururile lunii sînt date de tremurul luminii, care irupe în toate aspectele vieții, producînd o impresie de înviorare. Cu tot elogiul vizualității, poezia lui Leonida Neamțu nu e picturală, ea nu înregistrează propriu-zis culorile, ci numai jocul filtrat al reflexelor. Prin sunet și culoare însă, lumea se înalță cu o treaptă mai sus. Lucrurile mate capătă transparență și se alungesc într-o frumoasă stilizare. Poetul vede astfel „salcîmul subțiat" care „și-aruncă frunzele-n lumină", precum și „șapte brazi urcînd dealul / În șir indian". Pentru el, orizontul e „ca o lamă subțire / Tăind sub ferești un semicerc albăstrui" iar o pisică speriată de bombardament are „ochi verzi, subțiați de lumină".

Din peisajul orașului socialist, el extrage înțelesurile simbolice, diminuind proporțiile, pentru a condensa în imagine căldura necesară: „Uzinele semețe cetatea o-nconjoară / ca un inel de nuntă rotit prin fum și pară". Cînd stilizarea mișcării nu e unită cu grația care s-o salveze de uscăciune, se obține numai o imagine cu linii rigide, cu toate că intenția este de a-i spori gravitatea: „Într-un genunchi, / Cu gîtul încordat, întins înainte, / Solemn ca în vremea unui serviciu divin — / Prin ochiul cuptorului / Maistrul supraveghează șarja în pregătire".

Estomparea exagerată a contururilor, pînă la abstractizare, răpește de multe ori poeziei substanța imagistică necesară. Și încercarea de concretizare a noțiunilor, cînd nu provine dintr-o vibrație particulară, se soldează cu notații incolore, deși poetul crede că a descoperit „culoarea secundei", „ochii adînci ai timpului". El desenează prea mult „din memorie" sau „din goana roților luînd grăbite ritmuri" știind singur că îi sînt „cîntecele inegale". Ar putea să înlăture acest neajuns, dacă n-ar evita uneori clocotul vieții ce poartă în el sevele din care înfloresc marile frumuseți.

ION RAHOVEANU: Cerul dintre noi

Inegal, Ion Rahoveanu e numai pe alocuri în marginile poeziei. Noul volum nu-i schițează încă profilul, cele mai multe poezii părînd improvizări pe teme date. Din multele locuri comune în versificația obișnuită, se salvează numai cîteva imagini, prin prospețime și suavitate, dar nici acestea nu sînt expresia unui mare zbucium lăuntric. Urarea pe care i-o face, retrospectiv, unei uteciste închise are însă multă candoare: „Dar nici un vis nici-cînd să nu te doară, / Nici florile din pom să nu-ți pară grele". Un popas al ostașilor luptători la Berlin e punctat cu o deplină intuire a înțelesurilor mari în faptele banale: „În lungul șanțului, inundați de senin / Ce odihnitor e să stăm pe iarbă / După drumul sfîrșit în Berlin!" Senzația e plină și cînd își amintește de satul în care s-a născut „cînd în podgorii / Se coceau strugurii / Cu boabele cît lacrimile din istorii", unde, acum „Iernile călare pe cai albi / Vin și află rîsete-cascade / Risipite-n noapte și în zi / Peste camioanele nomade".

Poetul se îndepărtează de zădărnicia viselor fără reazem real. Deși e convins de efemeritatea sentimentelor, el își sfătuiește iubita să stea departe „ca un vis într-una, / Să nu se mai sfîrșească pînă acolo drumul — / De poezie cald e pămîntul, plină luna, / Din dragoste ne-o rămînea doar fumul / Scris peste coșuri suple pierind întotdeauna". Zădărniciei îi găsește un potrivit simbol în brumă, pe care o cîntă cu vizibilă tentă argheziană: „Risipă rece de zădărnicie, / Stinge-te la-ntîia rază ce-o să vie / Să se joace copiii, copiii cu-asfințituri fluturate la gît, / Satele ca niște cartiere să se ridice atît, / Să crească holdele, berzele să coboare / Și să nu le simtă rece la picioare". Și tot ei îi află un remediu în continuarea vieții prin urmași: „Fără urmași între noi ar pătrunde / Un pustiu de nisip arzător / Din adîncul de jos fără unde / Pînă-n adîncul de sus, rotitor".

Pe lîngă asemenea imagini, care trădează sensibilitate, Ion Rahoveanu dă la iveală, în volumul de față, multe versuri ce par turnate în serie. Supărătoare nu e atît banalitatea ideilor, cît lipsa de finisare a lor. Chiar prima strofă a volumului conține un vers cu o desfășurare ritmică greoaie, transcris aproape neglijent: „Eroi, voi modestia o tot păstrați prin ani, / Dar voi cunoașteți orice tristețe și durere, / Oricare tragedie aievea și dușmani / *Și-amare-ntunecimi de celule austere*". Poetul schimbă accentele cuvintelor numai pentru a le încadra ritmurilor folosite, ceea ce arată că acestea nu-i cîntă în suflet îndeajuns: „Cîi unde-s serile lăsate-n fagi / Și obosite *cîndva* de ochi dragi?" Sărăcia rimei este iarăși frapantă, mai ales atunci cînd cuvintele care o slujesc par folosite numai cu scopul de a se „potrivi" între ele. Iată două strofe din două poezii: „Vin cei ce sparg stîncile ca pe niște sumbre căști, / Vin cei ce modelează oțel și jertfesc brazi și *fagi*, / Vin femei de lîngă pînze și zăpezi, / Copiii de lîngă izvoare multe și *dragi*" („Lîngă mare"); „Cînd luna trece-n liniști ușor împurpurată / Și viața-n somn se lasă ca serile în *fagi*, / Mai știi acele arme de la fîntîna-naltă / De unde zare clară-am băut și ore *dragi*?" (Metamorfoza"). Să nu mai amintim de folosirea improprie a cuvintelor (*„Retușăm frumusețea* orașelor"), de poetizările facile care denotă în Ion Rahoveanu un poet nu îndeajuns de stăpîn pe mijloacele sale. Poate că n-ar fi rău să-i spunem că și puținele realizări din poezia sa vor fi amenințate de șablonizare, dacă nu va fi mai exigent cu sine însuși.

Vasile Sandu

SANDU TELEAJEN

La Iași, în ziua de 21 iunie, a încetat din viață, în vîrstă de 70 de ani, scriitorul și actorul Sandu Teleajen.

Personalitate dinamică, în egală măsură devotată artei cuvîntului rostit, cît și a celui tipărit, Sandu Teleajen a semnat cărți de notorietate, ca „Povestirile lui Hinu Ion" „Turnuri în apă", „Ard zăpezile" și a interpretat roluri memorabile pe scena Naționalului din Iași.

Scriitorul a desfășurat cu aceeași energie, între cele două războaie mondiale, o amplă activitate publicistică.

Pentru slujirea cu credință a scenei, pentru meritele sale literare și artistice, Sandu Teleajen a fost decorat cu Ordinul Muncii.

„LUCEAFĂRUL"

cronica literară

Tulburător prin farmecul ineditului, prin prospețimea sentimentelor și adîncimea vastă a gîndului, ultimul volum al lui Tudor Arghezi, **Poeme noi,** ne apare, ca și cartea anterioară, **Frunze,** prelungirea spre un pisc suprem a ipostazelor fundamentale care compun universul liricii argheziene. Poetul de geniu e asemenea naturii: individualitatea lui puternică imprimată în fiecare vers, notele ei răspicat distinctive, dau impresia, la prima vedere, că e mereu același. Dar cum orice răsărit de soare e altul, cum orice primăvară e nouă, ca și orice înmugurire, dînd farmecul mereu inedit al naturii, așa și poetul mare își renaște mereu universul sufletesc, întotdeauna cu un spor de inedit și cu o anexare de noi zone ale cunoașterii umane, la propriu său univers artistic. Vechea patimă a cunoașterii, încarcerată uneori, odinioară, în tainiți de mistere, se descătușează, se desfășoară în perspective noi, luminoase, dar nu-și pierde splendoarea frămîntării dramatice într-o poezie ca **Psalmistul,** de pildă, unde îmbătrînitele dogme sînt tăgăduite cu o ușoară ironie și o revoltă exprimată discret, asemănătoare cu aceea din **Psalmul,** publicat în volumul **Frunze.** Vechii dispute amare a omului cu divinitatea, poetul, din perspectiva filozofică dialectică, îi răspunde cu o replică actuală, condensînd în ea experiența umană de cunoaștere. Vibrează în versul arghezian geniul uman descătușat, omul împlinit în viață și prin viață, frămîntat, dar nu chinuit, dramatic, dar nu trist:

„Dar semnele, doar semne, răzlețe și-adunate,
Nu mai mi-ajung, părute și nici adevărate.
Vreau tîlcul plin să-l capăt și rostul lor întreg
Să-l pipăi dintr-odată, să pot să-l înțeleg,
Nu lacăte-ncuiate, zăvoare și crîmpeie
Cu mii de chei știrbite și fără nici o cheie.
Să număr codru-n piscuri și nuferii din baltă,
Mi-a ostenit răbdarea din stepa ceastălaltă.

Pe lîngă expresii structural argheziene, poetul folosește, în acest poem, chiar și vocabularul religios din vechii Psalmi: **hirotonit, har, dumnezeu, odăjdii, Părinte, candeli, mirul sfinților** etc. nu pentru a sublinia vreo notă mistică, ci pentru a-l elibera de povara fatalității conținute în vechile sale poezii de meditație filozofică. Elementele acestea „au fost ca niște slove cuprinse-n umbra mare", ca niște semne și enigme care umileau ființa umană pînă la depersonalizare. Sînt reluate, de asemenea, în recentul volum, din unghiuri și perspective noi, teme și atitudini statornice în poezia erotică argheziană, exprimate, însă, în formulări de o limpezime clasică. Astfel, mi se pare că antologica piesă **De-abia plecaseși** fixează mai acut și mai complex decît **Melancolie** sau **Creion** din **Cuvinte potrivite (1927)** sentimentul neliniștitor al iubirii fulgerat de sfieli și dorinți, dezlănțuit vulcanic și reținut, totuși, de frica împlinirii, rîvnit cu intensitate supremă și refuzat cu îndărătnicie cînd e pe cale să se materializeze:

„De-abia plecaseși. Te-am rugat să pleci.
Te urmăream de-a lungul molatecii poteci,
Pîn-ai pierit, la capăt, prin trifoi.
Nu te-ai uitat o dată înapoi!

Ți-aș fi făcut un semn, după plecare,
Dar ce-i un semn de umbră-n depărtare?

Voiam să pleci, voiam și să rămîi
Ai ascultat de gîndul cel dintîi.
Nu te oprise gîndul fără glas.
De ce-ai plecat? De ce-ai mai fi rămas?

Numai la Eminescu mai întîlnim, în poezia noastră, un asemenea sentiment atît de complex, exprimat în versuri care nu se lasă parcă a fi recitate sau cîntate, ci plînse ca un bocet mocnit. Asta pentru că poetul are darul de a sugera răscolitor dramatismul stărilor psihice indecise, al lipsei de voință, ca și dialectica dureroasă a nehotăririi, începînd chiar cu primul volum, din care ne amintim finalul poeziei **Melancolie:**

Și acum c-o văd venind
Pe poteca solitară,
De departe, simt un jind
Și-aș voi să mi se pară.

O poezie antologică, în sensul cel mai riguros al cuvîntului, este **Scrisoare.** Într-o melodie gravă, cu rezonanțe solemne de orgă, într-un vers larg desfășurat, poetul cuprinde miracolul liniștit și tulburător al permanentei deveniri din natură, în a cărui dialectică rînduiește și dragostea. Evocînd ivirea primelor semne ale iubirii, Arghezi sugerează magistral de plastic ideea atotputerniciei ei. Deși iubirea apare firav, uneori neștiută, ca o floare, o dată ivită, nimic n-o poate opri să se afirme:

Într-adevăr, destinul e turburat de o floare
Ieșită din neunde, necum și la-ntîmplare,
Și se trezește-n rouă din somnul ei închis.
Trecînd dintr-o visare tăcută într-alt vis.
Nici pravilele aspre, nici jugul lor nu pot
Să-mpiedice ivirea garoafelor de tot.

În spiritul tradiției poeziei sale erotice, care, cîte o dată are ceva din nenorocul dragostei eminesciene, poetul lasă să cadă, în final, ca o dulce neliniște, ideea de destin — în sensul strict de întîmplare — și de nobilă pierzanie, implicată în dragoste:

E-o proaspătă năvală a noilor parfume.
Șarpele tău pătrunde, tîrîș, dintr-altă lume.

E interesant să remarcăm, pentru specificul poeziei argheziene de totdeauna, că apariția primilor fiori ai dragostei nu-s văzuți ca o stare fizio-psihologică — precum în celebrul **Zburător** al lui Ion Heliade Rădulescu, sau în arhicunoscuta **La oglindă** a lui G. Coșbuc. La Arghezi, starea aceasta e concepută strict filozofic și adîncită spre universul interior al omului.

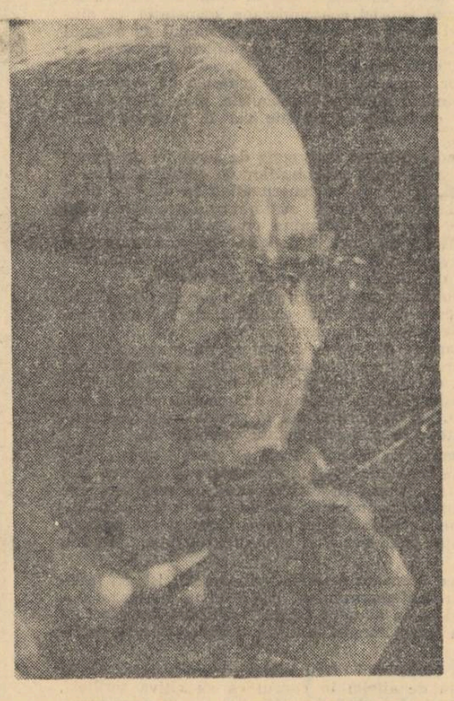

TUDOR ARGHEZI:

Poeme noi

Universul eroticii argheziene își anexează tonuri și nuanțe inedite, prin poezii ca **Așteptare, Mi-e sete, Streină** și **Naluca.** În aceasta din urmă „creionul se muncește să prindă" o plastică definire a nalucirii cu acel dinamism și joc șăgalnic de certitudini și incertitudini:

Îți fuge chipul ca-ntr-o undă,
Care ți-l scoate și-l afundă,
Prin pietre, umbră și răchită,
Și tot mai lămurit nedeslușită.

Cel ce a scris **Inscripție pe un pahar** și **Inscripție pe Biblie,** creînd monumente nepieritoare ale liricii românești, reia acum procedeul în **Inscripție de bărbat** și **Inscripție de femeie,** realizînd excelente poezii cu caracter etic, din unghiul luminos al preceptelor moralei comuniste. Bărbatului i se recomandă îndeplinirea datoriei pînă la capăt, patriotism, spirit de jertfă, îndrăzneală și optimism. Nimic nu sună rece, totul e transfigurat liric, însuflețit de emoție, principiul etic devenind un sentiment autentic. Femeia e cîntată pentru gingășia ei diafană, pentru prospețimea de crin și chiparoasă. Ea merită toate strădaniile omului care „Din fundul mării zmulge-n șirag mărgăritare / Pentru grumazul zveltei și chipeșei fecioare". Fără a se teme de didacticism, poetul înmănunchează în cîteva versuri niște principii de viață de o cuceritoare omenie, adresîndu-i-le femeii:

„Făptură de petală și de un bob de rouă,
Dă-i zilnic dimineața o bucurie nouă,
Ofranda de răsplată e poezia lui.
O, alta mai suavă și mai cinstită nu-i".

Valoarea gnomică a versurilor de mai sus mi-a adus aminte de faptul că se obișnuiește să se scrie pe frontispiciul anumitor case din Transilvania, destinate noilor căsătoriți, versuri sau proverbe menite să fie o călăuză etică în viață. Atari versuri s-ar cuveni să onoreze un fruntar de casă nouă și să intre organic în tradiția populară.

Se rotunjește pe această coordonată o dimensiune a liricii noastre introdusă de Arghezi și continuată de Beniuc, cu alte modalități, și-anume poezia dragostei conjugale și a căminului, văzută nu din unghiul sentimentalismului burghez, ci din perspectiva unor înalte răspunderi sociale, a deplinei egalități în drepturi dintre soți, drepturi pe care numai socialismul le-a putut asigura. Cultivînd o atare poezie, Arghezi nu versifică legi etice, nu rimează sfaturi gospodărești, cum se întîmplă cîteodată chiar la unii poeți de vază. Principiul etic se sensibilizează în imagini concrete. Noțiunea de soț e întruchipată material pentru a putea sugera, astfel, esența ei:

Străduința și munca lui aspră pentru tine,
Fac zilele să-ți fie mai mari și mai depline.
I s-au zdrobit genunchii și i s-a frînt
spinarea,
Să-și merite și blidul gustos și sărutarea.
Din fundul mării zmulge-n șirag mărgăritare.
Pentru grumazul zveltei și chipeșei fecioare.

Din noapte ia ciorchinii de stele și scîntei
Pentru brățări, paftale, inele și cercei.
Luceferii de aur din piatră seacă-i scoate,

Mușcat de colții stîncii și șingerat în coate
E jertfa lui de sine aprinsă de-o ideie.
Ideea, ca și lupta și pîinea-i tot femeie.

O altă latură care străbate dintru începuturi universul liricii argheziene este poezia despre poezie, despre actul de creație sau despre ipostaza creatoare a poetului. Ea se integrează, de fapt, unei preocupări mai ample, care ține de un gest gnoseologic, de un dramatic efort de cunoaștere, căci aceasta este prima însușire pe care Arghezi o acordă artei. Acestei însușiri a artei îi e închinată o poezie de îndemn și învățătură: „Poetul necunoscut". Debutant el însuși cu fiecare nou poem — cum singur spune — Arghezi cere tînărului poet să privească arta cu toată gravitatea, cu tot spiritul de răspundere.

Se concretizează, în aceste sfaturi simple de muncă literară, întreaga experiență artistică a maestrului venerat, întreaga sa exigență față de cuvîntul scris, în care niciodată n-a văzut un joc gratuit al spiritului:

„Cînd ți-ai pornit clădirea altarului visat,
Vezi că, furat de iazme, să nu te fi-nșelat.
De vreme ce-ai să umbli prin sufletе-n
cuvinte,
Te legi de la începuturi, visînd, cu
jurăminte,
Dezgropi pe om din bezna, faci stelele să
cînte.
Să n-ai deșertăciune, nici har să
te-nspaiminte.
Cu tainele nu-ncape de-a gluma să te joci:
Cîte cuvinte-n carte, atîtea-s și găoci.

Pentru ca arta să fie durabilă, să aibă eficacitate, e nevoie de dăruire de sine, de jertfa dureroasă a meșterului din baladă:

Altarul ca să fie și pietrele să ție.
Cer inima și viață zidite-n temelie.

Sînt în volumul **Poeme noi** sinteze ale unor ipostaze lirice caracteristice pentru Arghezi, sînt simțiri și gînduri profund umane, de o mare complexitate și infinită gamă de nuanțe exprimate în versuri care nu o dată conțin valori gnomice.

Este aici o impresionantă unitate dialectică de creșteri și împliniri, cuceritoare de orizonturi noi, în care încape și emoția gingașă în fața iubirii și gîndul ce se înfruntă cu absolutul. Această carte este încă o lespede așezată, în epoca noastră socialistă, pe culmea monumentului vast pe care-l alcătuiește opera argheziană.

I. D. BĂLAN

de vorbă cu G. CIPRIAN despre literatură

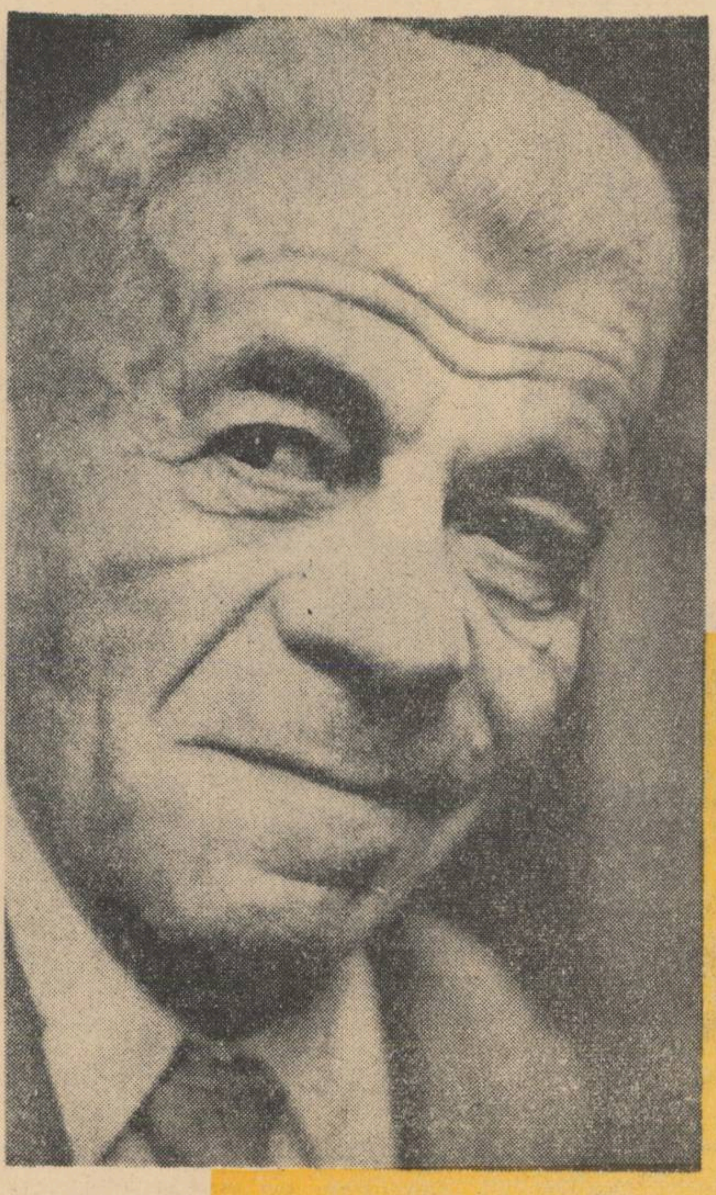

Împlinind 80 de ani, actorul-dramaturg G. Ciprian și-a luat singur un „interviu" și l-a oferit spre publicare, săptămînile trecute, „Gazetei literare". Faptul nu l-a deconcertat pe cititorul obișnuit care cunoaște atît modestia cît și farmecul personal al maestrului. Nastratinesc, gestul n-a avut darul să amuze numai, — întîlnirea aniversară dintre actorul-scriitor octogenar și „public" a fost în acest fel cît se poate de originală și la „scenă deschisă". Actorul, și deopotrivă scriitorul Ciprian, care a contribuit la prestigiul teatrului și dramaturgiei noastre și la consolidarea frumoaselor tradiții — nu poate fi și nu este uitat de oamenii de azi. În „Măscărici și Mizgălici", G. Ciprian vorbește prea puțin despre sine, și, cînd vorbește, o face mai critic decît atunci cînd îi amintește pe alții — „haz de necaz" — cu subtila intenție de fapt de a sublinia și mai mult meritele celorlalți — actori, scriitori, oameni de artă și cultură etc.; prezența sa în cartea citată, cu tot efortul vădit al autorului, de a o trece neobservată, rămîne, însă, o permanență vie, fermecătoare și spirituală, prin omenia cu care scriitorul judecă împrejurările și pe „eroii" evocați; G. Ciprian a pus totdeauna la baza lucrărilor sale criteriul etic, frumusețea morală a omului a fost mereu considerată de autor piatra de încercare atît pentru cîntărirea omului obișnuit cît și pentru cei deveniți „cineva" — artiști, personalități de vază. „Talentul care nu merge mînă-n mînă cu omenia este reprobabil" — spune, în cartea amintită, G. Ciprian, și aceste cuvinte pot suna foarte bine și ca prim răspuns la interviul nostru, dedicat tinerilor.

Masiv încă, tuns scurt, țepos, ca în tinerețe, avînd vorba rară și grea și aceleași mișcări liniștite, G. Ciprian este, la 80 de ani, la fel de rezervat și prevenitor, în același timp dornic și cu „multă rîvnă de a cunoaște și prețui oamenii" (cum ne-a scris în dedicația pe volumul recent reeditat, „Omul cu mîrțoaga"). Solicitîndu-i un interviu „autentic", s-a arătat încurcat, a lăudat întrebările noastre, numindu-le „prea înalt-teoretice" (pentru a le refuza cu politețe, credem, i s-or fi părut mai degrabă „încîlcite"). Și, trădîndu-și continuul și foarte muncitul dialog interior, a mărturisit, prin fraze eliptice, că fiind și „mîzgălici" nu poate scrie răspunsuri de scriitor pe manuscriptul cu întrebările altuia; și ne-a înmînat, după cîteva zile, drept răspuns, tot un „auto-interviu", notat ca în piesele de teatru cu personaje și replici (Reporterul/Ciprian), chiar cu unele paranteze care sunau a indicații „scenice". Cerîndu-i — drept completare la „auto-interviu" — cîteva mărturisiri despre munca sa de scriitor la principalele piese de teatru, „Omul cu mîrțoaga", „Capul de rățoi", „Nae Niculaie", la volumele sale de însemnări și amintiri, am primit un răspuns invariabil: „N-am știut că am talent". Și a deplasat discuția de la activitatea sa de scriitor, la aceea de actor — și ne gîndeam, ascultîndu-l, că, de l-am fi întrebat despre cele peste șase decenii de scenă, ne-ar fi „întors" un răspuns despre împrejurările în care și-a scris piesele de teatru. De fapt, acesta n-avea cum să fie un „joc" magistral al modestiei, — activitatea de scriitor al lui G. Ciprian a fost prea strîns legată de teatru, de lumea scenei, — și amintirea anilor cînd a lucrat, de pildă, la „Omul cu mîrțoaga" (întîia sa piesă, pe care a terminat-o la 43 de ani) — chema alte amintiri din viața sa „cotidiană" ca și din aceea de actor, viață care l-a făcut să străbată o lume vastă de oameni vii și de roluri, de „măști", atît ale scenei cît și ale străzii. Maestrul ne-a vorbit despre „drumul de umilințe și neîncredere" lăsat în urmă de actor și scriitor, povestindu-ne despre toate cu calm și cu siguranță, în interiorul „casnic" al locuinței sale, unde fotografiile de familie abundă. Ne-am fi așteptat să-l găsim într-o „casă a amintirilor", cu fiecare colț ocupat de imaginile sale actoricești din atîtea și atîtea roluri: lacheul Jean *din* Iulia *de* Strindberg, Krogstad *din drama* Nora *de* Ibsen, Rogojin *din dramatizarea după* Idiotul *de* Dostoievski, Mefisto, Machbeth, Richard al III-lea... *În loc să întîlnim risipa acestor imagini, am observat grija paternă cu care maestrul a așezat în prim plan al „interiorului" fotografiile familiei sale, printre care am remarcat, în primul rînd, pe acelea ale fiilor săi — actori. G. Ciprian ni s-a arătat astfel, și în propria sa casă, o discretă prezență. Cu încetul, reporterul a fost acceptat și el — și astfel, de la „auto-interviul" pe care G. Ciprian îl lucrase cu migală replică de replică, am putut ajunge la un interviu propriu-zis, pe care încercăm să-l transcriem aici, cît mai aproape de felul cum s-a desfășurat.*

Viață și scenă. Actor și scriitor dramaturg

— Prin mijlocirea scenei, ați avut o legătură permanentă cu marea literatură. Nu consideră nimeni, desigur, că numai această continuă confruntare poate naște un scriitor-dramaturg. Dar să încercăm o afirmație; observația asupra lumii și asupra vieții obișnuite putea fi mereu filtrată și conjugată cu cunoașterea de substanță oferită de imaginile artei și literaturii dramatice. Cît de fertilă a fost pentru actor această relație permanentă ne-ați făcut să înțelegem în cartea dvs. „Măscărici și Mizgălici". Am vrea însă mărturisiri mai bogate privind posibilitățile sporite pe care această legătură le-a oferit scriitorului de a crea piese de teatru. La 43 de ani ați debutat ca autor dramatic. E un fapt care invită pe mulți la părerea că „debutul" a rămas vreme îndelungată în manuscrise. Actorul, care juca pe Shakespeare, pe Ibsen și pe Victor Hugo, opera probabil o cenzură severă asupra scriitorului... Poate a fost și un rol, un „debut fericit" în teatru, care v-a sugerat ceva din umilințele și idealul urmărit și împlinit de arhivarul Chirică din „Omul cu mîrțoaga".

— Cum am debutat? Iată o întrebare hazlie, așa cel puțin cred eu, după 80 de ani de viață și 60 ani de teatru. Mai știu și eu cînd am debutat și cu ce? Cu niște vorbe oarecare. Dar m-ați întrebat despre un rol, despre un debut „fericit" în teatru. Ei, da, așa se schimbă vorba. Dar rolul lacheului Jean, dacă a fost „fericit" n-a fost însă un debut, trecuse de la debut vreo 5—6 ani, dacă nu mă înșel. Da, rolul lacheului *Jean* din piesa „Domnișoara Iulia" de Strindberg a fost primul meu mare succes — un succes care mi-a legănat tinerețile. N-am fost frumos niciodată, dar în această piesă păream și frumos. Și astfel, pe scenă, după un act de umilință, în care îmi blestemam zilele că m-am născut fecior de slugă, în partea a doua a rolului și a piesei o terorizam pe Domnișoara Iulia aruncîndu-i toate invectivele sufletului de lacheu necioplit. Au urmat alte roluri... *Machbeth* — rolul titular — *Krogstad* în *Nora*, *Mefisto*, *Rogojin*, *Richard al III-lea*... Mi-au plăcut toate rolurile, dar cred că *Richard al III-lea* a fost rolul în care am putut încerca posibilități multiple de actor. Personaj cinic, pervers, rău plămădit, fioros, răzbunător, — a fost pentru mine un cîmp de experiență unic.

(Urmează o pauză lungă, în care reporterul caută să-și imagineze replica lui Richard *în interpretarea lui G. Ciprian, de acum cîteva decenii: „Un cal! Un cal! Un regat pentru un cal!").*

— Scena „cosciugelor", îndeosebi, a fost o experiență artistică rar întîlnită și mă bucur și azi după atîția ani de victoria pe care izbuteam s-o am asupra Lady-ei Ana, căreia îi zmulgeam făgăduința apropiatei căsătorii, în fața cosciugelor încă fumegînde ale soțului și tatălui ei — răpuși de mîna perfidului Richard. După cum, îmi stăruie în amintire, rolul avocatului decăzut Krogstad, precum și rolul lui Rogojin... Un rol foarte drag mi-a fost *Răcănel — regele broaștelor*, din „Clopotul scufundat" de Gerhard Hauptmann. Și iată că ajungem la întrebarea dvs. dacă legătura cu scena, cu capodoperele literaturii dramatice universale, m-a influențat ca scriitor. Fără să vreau, da. Tot depănînd pe Shakespeare, pe Dostoievski, Molière, O'Neill și alți corifei ai literaturii dramatice universale, m-am deprins cu stilul lor, cu „știința replicii și a scenei" — și am văzut cît de searbăde erau încercările atîtor autori. M-am ferit însă să-mi însușesc stilul cuiva. Și asta mi-a prins bine, întrucît, în nici una din lucrările mele, nu s-a spus că aș fi imitat pe careva.

— Să revenim la cealaltă latură, latura de dincolo de scenă, cu lumea ei cotidiană, obișnuită... În „Omul cu mîrțoaga" — ați mărturisit în cartea dvs. de însemnări și amintiri — ați avut ca punct de plecare modele vii...

— La „Omul cu mîrțoaga" am lucrat vreo 7—8 ani. Nu încontinuu. După cum am mai spus, cîteva întreruperi în legătură cu scena mi-au prilejuit lucrul la piesă. Am pornit într-adevăr de la unii oameni reali. Nu știam însă că am talent... Scriam și personajele mele răsăreau tot mai limpezi pe măsură ce au trecut anii, pînă la terminarea piesei, în 1926...

(O nouă pauză. Ne revin în minte de astă dată cîteva rînduri din „încheierea" scrisă de G. Ciprian, în 1958, la volumul său de amintiri pe care le transcriem în șirul răspunsurilor de aici, socotindu-le nimerite pentru evocarea drumului străbătut în trecut de scriitor):

— Viața pe mine nu m-a răsfățat, deși am iubit-o și o iubesc. Am cîntat-o în proză, dar și în stihuri, uneori...

(Apoi G. Ciprian reia, la rugămintea noastră, mărturii ale sale mai vechi, pentru a le oferi și acelora dintre tinerii cititori care nu le cunosc încă):

— Am scris despre împrejurările în care am lucrat la „Omul cu mîrțoaga". Spuneam că, pînă în stagiunea din anul 1927, adică timp de două decenii, măscăriciul Ciprian se purtase binișor, izbutind să-și înfiripeze, de bine de rău, o firmă artistică onorabilă. Dar tot ce clădise cu trudă măscăriciul, a dărîmat hain și fără milă — mîzgăliciul — căci în seara de vineri — 7 octombrie 1927 — dată memorabilă (cel puțin pentru autor) — s-a jucat pentru întîia oară comedia ecvestră „Omul cu mîrțoaga"... La întrebarea *Cum am scris povestea asta*, repet că întîmplarea mi-a scos în cale, o dată, la alergările de cai, pe un biet sufleur al teatrului național de atunci, un anume Vasiliu, care venise în acea zi, gătit de paradă: cu botfori, pantaloni bufanți, gheroc cadrilat, șapcă nouă... „Am găsit subiectul" mi-am zis, căci căutam unul. N-am lucrat, după cum am spus și altădată, cu nume de personaje, ci cu a b c... Și astfel, personaje pe care nu le imaginasem inițial, au început să răsară... Sufleurul a rămas în urmă. Pe parcurs mi s-a părut mai interesant alt „model". „nenea Coni", arhivar la Ministerul de Finanțe de atunci, care însă nu fusese niciodată în viața lui la cursele de cai...

— Și tot Coni a fost întîiul căruia i-ați citit lucrarea...

— Da, am spus, primul căruia i-am citit comedioara, el a fost, după cum tot el a fost și primul meu critic: „Nene, mi-a zis, păcat de muncă, păcat de timp pierdut". Neîncrederea cu care a fost primită vestea că aș fi scris o piesă a fost mare și în consiliul teatrului național din acea vreme. Directorul mi-a acceptat-o, făgăduindu-mi hatîrul că o va trece la matineele pentru copii. După seara de succes a premierei, același director, Corneliu Moldoveanu, mi s-a adresat mirat: „— Se poate să ai tu așa lucruri ascunse în piesă și să nu-mi spui și mie?!" Îmi amintesc cu plăcere că înainte de a fi jucată, actul I al piesei fusese apreciat de Brătescu-Voinești... dar cel care s-a zbătut mult pentru piesă în acel timp a fost Al. O. Teodoreanu.

(G. Ciprian nu ne spune mai mult despre „seara premierei" și în tăcerea care se prelungește pînă la următoarea întrebare, reporterul își rememorează pentru tînărul cititor spusele mai vechi ale dramaturgului despre seara de mare succes din 7 octombrie 1927):

— Degustasem de multe ori nectarul amețitor al aplauzelor, dar în seara acea am băut din chiar ambrozia zeilor. Ceva ce sparge învelișul vorbelor...

(În continuare, ne revin brusc în memorie pasaje din capitolul „Sărăcie lucie" din volumul de amintiri în care autorul și-a evocat visurile sale chinuite de adolescent):

— Atunci un năduf greu se încingea în mine: rîvna de a înfăptui ceva — ce anume nu știam — dar care să mă scoată din umbră și din umilință.

(Și din nou, reporterul și-a îndreptat memoria spre mărturiile pe care dramaturgul le-a făcut despre seara premierei.):

— Crescusem într-un ceas, cît nu crescusem într-o viață... Un om slab de înger și-ar fi pierdut cumpătul, ar fi umblat a doua zi pe ulițe cu joben, cămașă de mătase, pantaloni cadrilați, cravată cu picățele, mănuși glacé și pantofi cu bombeuri și scîrțîietori. Eu însă... asemeni lui Chirică arhivarul am rămas la aceeași temperatură...

— Ați obișnuit — revenim noi de astă dată cu o întrebare pe planul discuției prezente — ați obișnuit să scrieți replicele pieselor dvs. gîndindu-vă în același timp la actorul care le-ar fi putut interpreta mai bine?

— Niciodată. Această modă pariziană n-am aplicat-o.

— N-ați dorit niciodată să interpretați, pe rînd, fiecare rol, de pildă din „Omul cu mîrțoaga"?

— În „Omul cu mîrțoaga" am jucat rolul lui Varlaam și atunci numai ca dublură a actorului Sîrbu. Îmi amintesc cu cu multă plăcere despre rolul Varlaam creat de Gr. Vasiliu-Birlic, mai puțin izbutit însă în cel al lui Chirică... Ca interpreți ai lui Chirică mi-au rămas vii în amintire Calboreanu, Morțun, și recent, tînărul Matei Alexandru. L-am dorit mult și-l doresc încă în rolul lui Chirică pe Radu Beligan.

M-au bucurat în anii aceștia grija și interesul care au fost acordate piesei „Omul cu mîrțoaga" atît pe scena Teatrului Național, cît și pe scenele teatrelor din provincie, la Timișoara, Sibiu, Turda, Oradea.

— Ați avut și o confruntare a piesei cu publicul din străinătate, la Berlin, Praga, Paris, Berna... Confruntarea e destul de veche. În această lungă confruntare ați mai revenit asupra piesei, ați rescris scene, replici?

— N-am rescris. Din spectacolul de la Berlin, care a avut loc puțin timp după premiera din București, mi-am însușit pentru piesă cîteva elemente de regie foarte prețioase care mergeau tocmai pe liniile esențiale ale lucrării și nu pe artificii. Cît privește spectacolele de la Praga (1930) și de la Berna (1932) nu le-am putut vedea...

(G. Ciprian nu ne dă amănunte despre amărăciunile autorului de atunci, alungă acest gînd cu un gest al palmelor în aer și recurgem din nou la mărturisirile sale din volumul de amintiri, pentru a-i împrospăta cititorului memoria climatului cultural, întreținut de politica regimului trecut):

— La Praga, cu toate stăruințele mele, n-a fost chip să ajung. Am bătut pe la toate ușile, dar nici unul din zeii de plastilină ai timpului, nu s-a milostivit să mă ajute să plec, deși multora din trepădușii care n-aveau nici în clin, nici în mînecă cu lucrarea mea, li s-a dat posibilitatea să vadă premiera din capitala Cehoslovaciei. De aceeași jalnică mentalitate m-am izbit și la spectacolele de la Berna, unde „Mîrțoaga" a fost reprezentată în 1932... Mă doare și acum că printre corifeii care au fost cărușați cu acest prilej în sleeping-car pînă în inima Elveției, nu s-a găsit un locșor de bogdaproste și pentru nefericitul de autor...

Îl întrebăm mai departe pe maestrul Ciprian despre arta „replicii", a scenei, a „arhitecturii dramatice" — în sfîrșit, despre toate „problemele capitale" care pot încăpea într-un interviu... G. Ciprian ne-a zîmbit patern, ne-a pus mîinile sale mari pe umeri și ne-a șoptit:

— Nu știu...

Trecînd apoi la celelalte piese ale sale, autorul ne-a vorbit cu grijă delicată despre ele, descriindu-ni-le amănunțit, vorbindu-ne despre latura lor umanistă, despre valorile lor etice, precum și despre persiflarea relelor întocmiri ale trecutului.

— „Un lup mîncat de oaie" a fost apreciată în anii aceștia, pentru critica la adresa falselor ierarhizări din societatea burgheză... „Ioachim fiul poporului" este dedicată ideii de pace, *spune G. Ciprian, pe un ton de calmă pledoarie.* Iar piesa „Capul de rățoi", lucrare la care țin foarte mult, e o frondă acerbă la adresa „ordinei" din trecut, care împingea omul la rutină, la automatism, îi mutila personalitatea...

Și, în încheiere, vorbindu-ne cu multă căldură despre prețuirea și distincțiile de merit pe care le-a primit în acești ani, maestrul G. Ciprian a ținut să ne amintească, cu bucurie, că foarte curînd, îi va apare o nouă ediție a volumului „Măscărici și Mizgălici".

Ștefan Bănulescu

ATITUDINI

AUTO-FILMARE SAU PREMIUL DE AUR

Pe Ecranul revistei „Steaua" (nr. 5/1963) rulează un film intitulat „Mărturisiri", un film despre lunga și glorioasa istorie a altor trei filme („Scurtă istorie", „7 Arte" și „Homo Sapiens") film care este întrerupt uneori, în chip nedorit, de eul regizorului pornit a cuvînta către contemporaneitate:

„Într-o zi, foarte tîrziu, am primit un telefon:

(. . .) — Ai obținut premiul cel mare al festivalului: „Palma de aur".

Apoi: „— Dacă tu ai luat premiul de aur, mi-a spus mama, atunci de mîine trebuie să faci două lucruri: întîi, ca să fii crezut că într-adevăr tu ai obținut premiul de aur, trebuie să cîștigi încă un premiu de aur. Al doilea: începînd de mîine dimineață să saluți tu primul pe portar". Al doilea, să recunoaștem, e obligatoriu. În continuare, proiecția realmente interesantă cînd e vorba de nașterea și concretizarea unuia sau altuia din cele 3 filme, se scindează brusc:

„Mi se părea că filmul devenise formidabil — întotdeauna am fost convins că fac filme formidabile chiar cînd fac filme proaste.. ".

După scurgerea citorva minute de vizionare liniștită, stop!

„Și într-o zi foarte tîrziu, am primit un telefon:

— Te felicit tov... (l-ați ghicit, nu? — n.n.) pentru premiul obținut la Cannes"...

Și din nou leit-motivul stimulator al gloriei personale:

„Dacă tu ai luat premiul de aur auzeam mereu vorbele mamei, dacă vrei să te creadă toți că într-adevăr l-ai meritat, trebuie să mai cîștigi încă un premiu de aur. Și asta am și făcut: am obținut marele premiu la festivalul de la Tours cu următorul film: „7 Arte". Urmează trei citate (în total cinci, cu cele de pe generic) din presa franceză, consemnînd valoarea și marele premiu acordat filmului „7 Arte". Secvența următoare — bogată în fantezie — „Homo Sapiens". Dar, stop! Lung monolog: „Homo Sapiens" a fost prezentat la festivalul de la Karlovy Vary — Cehoslovacia, și a obținut marele premiu, de asemenea a obținut marele premiu la festivalul de la San Francisco — Statele Unite ale Americii. Primul sfat al mamei, de a dovedi că premiul de la Cannes nu a fost o întîmplare, era acum realizat, cel de-al doilea sfat de a saluta primul pe portar nu prea l-am îndeplinit!". Autocritica nu scuză totuși lipsa de politețe

Oare ce putem zice altceva, după vizionarea subtilului autoportret, decît că și un arhipremiat și... arhitalentat autor de filme nu știe utiliza unde trebuie FOARFECA. Păcat.

M. N. RUSU

ATENȚIE: COPII!

Indicativul de mai sus ar trebui poate, (exprimîndu-ne mai sever) să rețină și privirile redactorilor care alcătuiesc atît de răspînditul album pentru cei mici, „Arici-Pogonici". Astfel poate că ei s-ar strădui mai mult să nu publice în paginile albumului unele producții pseudo-literare și pseudo-educative.

Căci ne întrebăm: cît timp vor mai fi reluate poveștile cu același insuportabil Grivei și aceeași rîndunică nevoită din pricina aripei rupte să rămînă peste iarnă în culbul de lemn (!) aninat la fereastră, aceleași sfătoșenii de bunicuță lipsite de orice sens, care răzbat din unele bucăți?

Pînă și în versurile despre muncitori, unii autori nu se pot abține să-i imagineze tot ca pe niște bunici. O poezie despre tipografii de la Casa Scînteii se încheie astfel: „Din dragostea lor de bunici / Pornesc spre voi, nepoții, / Poveștile pentru cei mici / Ce le iubim cu toții".

Cu unele excepții (V. Tulbure, V. Zamfirescu, R. Mureșanu, Al. Popovici, E. Căldăraru, T. Constantinescu) cei mai mulți dintre colaboratori, ori de cîte ori zugrăvesc noile realități din țara noastră, se simt ispitiți să recurgă la asemenea platitudini și abstracțiuni: „Noi, Maria și Andrei / Muguri de viață, grei / Trăim într-o lume nouă, / Proaspătă, încă sub rouă".

Abstracțiunile și platitudinile de genul celor de mai sus fac nu o dată casă bună cu lipsa de logică. Irimie Străuț, pornind de la o poveste lituaniană, versifică rudimentar o istorioară în care deosebirea dintre un muncitor și un boier este sugerată prin rezistența celor două personaje la... ger. Versificarea e confuză, echivocă, în contradicție cu sensul poveștii originale. Copilului, care a aflat din prima parte a istorioarei că boierul „gras și îngîmfat" a înghețat, nu știe cum să ia replica pe care o dă muncitorul lui Ger și Pui de Ger în final; „Omul, nici (!) s-a zgribulit, / Doar puțin s-a plictisit / — Ia plecați de-aici, mă rog, / Doar nu sînt un slăbănog!"

★

Ceea ce te nemulțumește, de asemenea, la lectura acestor albume din ultimele luni este limba cu totul neîngrijită în care sînt scrise multe bucăți. Te izbesc în mod neplăcut diminutivele dulcege (făgurașul, hăinuțele, măicuțele, lopățicile etc), licențele (roșă, lacrime, s-adun — în loc de s-adună etc.), epitetele-tip (bucălată, dolofană, drăgălaș etc.), folosirea improprie a unor cuvinte (pîinea care înflorește, cojoacele care sînt și lungi și bondoace, casele care sînt albe, ca un juvaer), agramatismul unor exprimări.

Oare să fi uitat redactorii de la „Arici-Pogonici" că producțiile pe care le publică au între altele și menirea de a-i învăța pe copii limba romînă? La neglijențele stridente de limbă se adaugă cele de versificație — ritmurile stîlcite, rimele plate.

Multe din lipsurile semnalate se explică și prin faptul că în paginile albumului se răsfață autori de un talent literar deocamdată incert (Valeriu Tanu, Lucia Nicola, Grigore Vieru, G. Lazăr Demetrescu ș. a.). Fără îndoială, contribuie și dezinteresul cu care privesc mulți scriitori veritabili, vîrstnici și tineri, acest sector literar.

În albumele cercetate de noi sînt, ce-i drept, și unele bucăți valoroase, ceea ce nu ne împiedică să atragem cu seriozitate atenția colegilor noștri de la „Arici Pogonici" asupra ușurinței cu care, lună de lună, tolerează neajunsuri de genul celor menționate. Considerăm că ele reflectă clar lipsa de exigență față de unul din aspectele esențiale ale muncii de alcătuire a unei asemenea publicații.

I. MUREȘANU

INSOLAȚIA SPECIFICĂ

— Mic tratat științific —

PRECIZARE.

Studiul de față, care-și propune să arunce o lumină puternică și definitivă asupra insolației literare, ca parte integrantă a insolației, în genere, reprezintă rodul unei munci laborioase de cîțiva ani în șir și face parte dintr-o lucrare de specialitate mai vastă a noastră, intitulată „Vast tratat științific de specialitate" care sperăm că va fi gata și va apare în anul 1999, luna februarie [1]. *La elaborarea acestui tratat am folosit numai metode de cercetare științifice. Toate informațiile care ni s-au părut dubioase, inexacte și nefondate, le-am furnizat ca sigure colegilor noștri care studiază aceeași problemă, pentru a-i putea apoi combate la timp, mirîndu-ne cum au putut fi atît de ignoranți.*

Dintre metodele folosite de noi aș aminti aici numai două:

a) munca de arhivă și bibliotecă;

b) munca de restaurant și grădină, adică ne-am ales numai acele locuri unde ne puteam întîlni în mod riguros fie cu operele scriitorilor îndrăgiți, fie cu scriitorii îndrăgiți în persoană.

Aducem pe această cale mulțumiri grupului nostru de cercetători și colaboratori care ne-au dat un ajutor prețios la editarea acestui monument. Lipsa de spațiu ne împiedică să le cităm aici și numele, cercetătorii noștri avînd, în genere, nume lungi. Mulțumim călduros tuturor scriitorilor care ne-au dat cărți cu autograf.

AUTORUL
București, 2 iulie

INTRODUCERE ÎN INSOLAȚIA LITERARĂ

Căldura acelui corp ceresc numit încă din antichitate „soare" are asupra oamenilor, așa cum putem citi și în „Informația Bucureștiului" de ieri [2]*, efecte mari.*

Efectul caniculei asupra literaturii se numește insolație literară. Un prim și grav simptom al insolației literare este starea de moleșeală. Nu v-ați întrebat de ce vara apar atît de multe studii-fluviu, fluvii-studiu? De ce întîlnești tot mai des, la sfîrșitul unor articole, „va urma", sau „urmarea în numărul viitor", sau „ne luăm îngăduința de a reveni cu un studiu mai larg?" Unele articole se dilată atît de mult, încît curg din pagină și poți citi urmarea pe lîngă chioșcuri.

INSOLAȚIA LA REDACTORI.

La redactori, insolația se manifestă printr-o stare de lehamite față de muncă, sau pur și simplu printr-o stare... acasă. Dacă pînă atunci unele articole soseau la redacție ca niște elefanți și apăreau în revistă ca niște șoricei, acum elefanții apar ca atare. Cîteodată redactorilor le e așa de cald, că nici nu-și mai dau bine seama dacă lucrează pentru revista lor sau pentru revista vecină. Încurcă totul ca niște funcționari distrați de la poștă. Așa se face că apar în gazetă articole care au mai apărut în altă parte, fotografii fără explicații, explicații la fotografii fără fotografii.

[1] Rețineți din timp cîte un exemplar prin librăria Nr. 17 (n.n.).

[2] Vezi *„Informația Bucureștiului"* de ieri, pag. ultimă și următoarele.

INSOLAȚIA LA POEȚI, CRITICI, PROZATORI.

Prin luna iulie, insolația literară este aproape coaptă. În această perioadă, floreta polemicii, muindu-se de căldură ca o macaroană, este pur și simplu mîncată de adversar, fără să sufle o vorbă. Sînt unii scriitori înrăiți care mănîncă astfel și pînă la 20 de „macaroane" săptămînal, numai spre a împiedica iscarea vreunei polemici.

În versurile poeților revin obsesiv imaginile „Polul Sud", „Polul Nord", „ice-berg-ul minții mele", „ca un ren" „ce suflă de frig pe nări". Criticii își bat capul să afle de unde această fugă către zonele periferice ale pămîntului? Chiar și în frumoasa imagine „Polul Sud" lor li se pare a găsi prea multă apă de ploaie.

În ceea ce privește pe critici, apa de ploaie îi face să cadă în apatie. Și se întîmplă, în această perioadă, de vară, fie să laude un scriitor exact pentru același lucru pentru care îl criticaseră ceva mai înainte, sau chiar în același articol, fie să încurce teribil titlurile și volumele. Popular, aceste judecăți de valoare, așa de tremurate, se numesc „jocul ielelor". Științific, ele poartă numele de „confuzii". Sînt unele confuzii (în „Vastul tratat științific", avînd mai mult spațiu la dispoziție, ne vom permite să cităm chiar numele unor autori de confuzii reușite) care ajung o adevărată pacoste pe capul autorilor și a revistelor. Din ele ia naștere erata, așa cum Minerva se naște din migrena lui Zeus. O bună erată, pentru a fi luată în serios de cititori, trebuie să conțină următoarele cuvinte: „regretabilă", „eroare", „tipografică". De exemplu: „Erată. Dintr-o regretabilă eroare tipografică în articolul „Orizont vast" apărut în revista noastră, în loc de „Înzestratul nostru poet Sic. Guluță, care a scris Iliada și Odissea", se va citi: „Înzestratul nostru poet Sic. Guluță care a citit Iliada și Odissea", sau: „Erată — Titlul articolului nostru publicat în numărul trecut pe pagina întîia, se va citi „Un scriitor dotat" în loc de „Un scriitor ratat". Cele mai periculoase sînt eratele la cărți. După ce ai citit un roman de șase sute de pagini, s-ar putea întîmpla să găsești la sfîrșit următoarea „Erată: în locul acestei cărți se va citi „Marile speranțe" sau orice altă carte".

Literatura pentru copii și preșcolari devine în această *perioadă „literaturică pentru copilași și preșcolărași". Se pot citi acum poezii de felul acesta: Sică, Lică și Ionel*

Cînd au fost ieri în oraș
Au băut un siropel
Care n-avea sifonaș.

Morala:

Ionel, Sică și Lică
Ce zice-a voastră burtică?

CONCLUZII *

1) Insolația literară se manifestă îndeobște la scriitori.

2) Și ceilalți oameni pot suferi de insolație, dar de insolație neliterară.

3) Cel mai bine suportă canicula acei scriitori care au fost ținuți, prin grija criticii, într-o atmosferă călduță, de apologetică.

* Concluziile au fost formulate sobru, în propoziții și cuvinte foarte simple, pentru a putea fi mai lesne traduse în alte limbi.

Marin Sorescu

CODIN în creația lui PANAIT ISTRATI *

Fotografie inedită, comunicată de Muzeul Literaturii Romîne.

După întîile informații de care dispunem, „Codin" s-ar înscrie în prima perioadă a scrisului lui Panait Istrati. Romain Rolland se referă la această povestire într-una din scrisorile sale din anul 1923. Dar tipărirea în volum a avut loc abia în 1929.

Iată pentru ce — adăugîndu-se, după cum se va vedea, și particularități de fond și formă — povestirea „Codin" o încadrăm unei faze noi, mai tîrzii, din creația scriitorului.

Romain Rolland în scrisoarea pomenită (purtînd data : 22 februarie 1923) califica figura lui Codin ca balzaciană. Aprecierea, la prima impresie, surprinde. Căci dacă vrem să găsim un termen de comparație mai imediat pentru povestirile lui Istrati în literatura franceză, acesta e, desigur, Victor Hugo. Totuși, afirmația sesizează cu ascuțime o stare de fapt.

Această povestire are un aer mai familiar nouă, e mai modernă, Codin trăind într-o perioadă anexată civilizației. Rolland, comparînd-o cu alte scrieri de atunci ale lui Istrati, observa : „**Kira este absolut nouă pentru noi occidentalii**". Și avea dreptate. În „Codin" au dispărut corăbiile cu pînze, ori curtezanii care cîntau languroasele manele și alte melodii orientale vechi. Trebuie să adăugăm că s-au îndepărtat și condițiile patriarhale care favorizau actele slobode, haiducești. În Brăila există acum o poliție care întreprinde anchete în legătură cu fiecare scandal. Funcționează tribunale care-l vor condamna pe Codin la 10 ani închisoare pentru că l-a spintecat pe individul găsit în patul iubitei sale. Locul corăbiilor cu pînze l-au luat vapoarele, în port salahorind mase de muncitori, speculate de vătafi — acei vătafi pe care Istrati îi va denunța în presa vremii, numindu-i „lipitori".

Intîlnim numeroase semne ale rolului de divinitate pe care-l are banul în noua societate. Codin își bate mereu mama — o zgîrcită din familia lui Pliușkin, pe jumătate tembelă, — ca s-o facă să vîndă din pămînturile pe care le are. După ultima sa crimă, Codin se hotărăște să utilizeze metode mai eficace de bătaie ca să-i smulgă banii cu care să aducă avocați de la București și să-i mituiască pe judecători, sigur fiind că astfel va scăpa ușor. (Cei care au bani pot să ucidă nepedepsiți). Sînt moravuri ale unei lumi pe care a descris-o și pana lui Balzac.

Dar, în condițiile descrise în povestire, ne grăbim să precizăm, capitalismul nu înaintase într-atît, încît să-și instaureze pe deplin și peste tot domnia legilor lui de fier. Polițiștilor le este teamă să pătrundă noaptea în cartierul Comorofcăi. Anchetele au loc îndeobște la mult timp după comiterea actelor. Bătăușii mahalalei n-au devenit, ca în periferia orașelor civilizate, niște simpli apași. Unii dintre ei, șefii lor, au comportări demne care amintesc de „noblețea" (sic) haiducească. Codin este respectat pentru simțul său de dreptate. În mahala se spune că nimeni nu spintecă pe cineva „**pe mai bună dreptate decît Codin**", ori „**Codin nu e de temut : nu e un tîrîie- brîu**".

Să nu uităm apoi că lîngă Brăila se întindeau locurile pustii din bălțile Dunării, unde n-aveau valabilitate legile civilizației. Aici se ascunde Codin după ce ucide, fără să fie cumva stingherit de polițiști, ci numai de apropierea iernii. În sălbăticia bălților trăiesc și singurii prieteni dezinteresați ai eroului, o familie de oameni simpli care, fapt semnificativ, după o nenorocire care li s-a întîmplat în oraș, și-au aflat aici refugiu și loc de alinare. (La fel ca acei eroi zugrăviți de Mihail Sadoveanu în „Priveliști dobrogene" — altă dovadă a comuniunii spirituale a acestor doi scriitori).

Patosul umanist al povestirii „Codin" izvorăște tocmai din zugrăvirea acestor zone ale vechii umanități și din împotrivirea lor oarbă în fața moravurilor și a eticii societății capitaliste.

Codin este, ca să folosim o expresie a lui Istrati, „un schilodit sufletește", datorită urîțeniei sale fizice. Se apropie în acest sens de Ioachim, din „Prezentarea haiducilor", numai că acela putea să trimită la toți dracii biserica unde slujea ca diacon și să se facă haiduc. Codin este însă obligat să trăiască — muncind ca o vită de povară la terasarea șoselelor și apoi hamal în port — într-o lume în care indiferența, cruzimea, disprețul față de om și batjocorirea acestuia constituie moravuri intrate în imperiul obișnuinței. Părinții săi fuseseră avuți, dar de o zgîrcenie meschină, care-l trimiteau să fure lucruri de nimic și-i strigau mereu că e atît de urît încît dacă l-ar vedea o femeie însărcinată ar lepăda. Cei din mahala nu se lăsau prejos, poreclindu-l „bot de maimuță". „**Atunci sîngele mi se otrăvi cu veninul tuturor șerpilor de pe pămînt**" — mărturisește eroul. Ori :

„**Aveam șaptesprezece ani, ieșeam dintr-o copilărie de cîine huiduit**".

Cînd a putut să se servească de forța sa de colos, oricine îndrăznea să-i amintească urîțenia era pe loc schilodit. „**Cred că tata** — va spune tot Codin — **a murit de mîna mea**".

Panait Istrati nu-și idealizează întru nimic eroul. Mai muriseră de mîna lui Codin doi oameni : în afară de cel găsit în patul iubitei, un fost prieten care-l urmărise noaptea pentru a-l înjunghia, gelos pe întîietatea sa în forța fizică.

După cum am spus, își bate cu regularitate mama, pentru a-i smulge averea tăinuită de aceasta cu o îndărătnicie animalică. Ar fi însă o greșală dacă, pe baza acestor date, am vedea în Codin pur și simplu o brută, o fire de lup, un ins opac la vibrația simțămintelor umane etc.

Undeva, în adîncul său, ca toți eroii lui Istrati, Codin, cu toate gesturile sale elementare, este o ființă slabă, care ascunde stări sufletești ingenue. În fața frumuseții unui răsărit de soare, cînd „**răsăritul își pierdea culoarea purpurie și scălda pămîntul într-o lumină dulce și mîngîietoare**" și cînd sunetele metalice, vibrante ale goarnei de la cazarmă păreau un imn eroic înălțat frumuseții pămîntului, fostul pușcăriaș izbucnește în plîns. Și îngînă către Adrian :

— **Fratello... fratello... Vezi ? nu-ți spuneam... ieri... că și eu... și eu sînt slab ! Fratello, nu-mi intoarce spatele...**"

În discuția pe care o are cu Adrian la vînătoarea din stufișul bălților, Codin ne destăinuie informații prețioase asupra caracterului său. El afirmă că dacă în mahala este înconjurat de un anumit respect, dacă unii îi caută prietenia, aceasta se datorește forței fizice pe care o are. „**Dacă mîine n-aș mai fi, hei! m-ar scuipa în obraz**". Înseși fetele îi primesc dragostea pentru a se putea mîndri că sînt iubitele celui mai mare bătăuș din port. Codin își dă seama că dacă vrea să nu fie scuipat în obraz pentru urîțenia lui, dacă vrea să nu fie ocolit cu dispreț de fete, atunci el trebuie să scoată mereu în evidență brutalitatea și puterea sa fizică. Fără să știe, Codin descoperise astfel legea de bază a societății în care trăia și în care forța prima asupra dreptului. Dar am semnalat mai sus că eroul lui Istrati nu este înzestrat cu acele însușiri care să facă din el un erou cu adevărat balzacian, un cuceritor al vieții, capabil să-și atingă țelul trecînd peste orice scrupule. (Caracterizarea lui Romain Rolland este din acest punct de vedere insuficientă).

În forul său intim, Codin ține la mare respect normele unui cod moral (îndrăznim să repetăm) de o noblețe haiducească. „Frații de cruce" trebuie să sară unul în ajutorul celuilalt, punîndu-și chiar în pericol viața. (A se vedea scena bătăii cu cei din Atîrnați). Codin nu recunoaște decît valabilitatea dreptului natural și o neagă pe cea a dreptului civil burghez. (Nu înțelege astfel, de ce fusese condamnat la închisoare pentru că-l ucisese pe insul găsit la ibovnica sa — act care i se pare pe deplin justificat în numele „vendetei" practicate de oamenii „de altă dată". Eroul conchide nedumerit : „**oamenii nu știu să facă dreptate**").

Separat de ceilalți din pricina urîțeniei, Codin jinduiește cu ardoare către o prietenie adevărată, întemeiată pe o sinceritate absolută. „**Oamenii nu pot să iubească**" se plînge el. Și-i explică micului Adrian ce înțelege el prin prietenie. „**Un frate de cruce este cineva prin el însuși, nu prin altul, și atunci dragostea e mare, dezinteresată, scumpă inimii noastre**". Dar își dă seama instinctiv că asemenea aspirații sînt inactuale, de aceea completează : „**ceva care poate nici nu există**".

Din nou Codin se lovește de acele forme de înstrăinare umană la care s-au referit pe larg Marx și Engels : în noua societate relațiile dintre indivizi nu sînt determinate de calitățile reale ale fiecăruia, ci de forța economică sau de alt ordin de care dispune în cadrul colectivității. Umanitatea adevărată, dezinteresată, castă, necontrafăcută o va descoperi Codin numai în lumea copilăriei — de aici frăția sa de cruce cu Adrian. Semnificația acestei prietenii este însă mai largă. Adrian reprezintă ființa pură care n-a fost contaminată de molimele societății. Cînd, cu ocazia primei lor cunoștințe, refuză banii oferiți pentru serviciul făcut, Codin rămîne perplex : — „**I-auzi d-ta ! Asta e ceva nou pentru mine !**" și-l copleșește cu întrebări : „**Ia spune-mi micule, nu te-ai rătăcit cumva prin Comorofca ? Cine e mama ta ? Unde stați ? Cum te cheamă ?**"

„**Îmi veni să rîd,** spune povestitorul, **de mutra lui nedumerită și de potopul de întrebări cu care mă asalta**".

Panait Istrati la masa de lucru din subsolul casei lui Ionescu. În dedicația către N. Constantinescu, pe fotografia de mai sus, scriitorul notează amar :

Acelora care vor crede că asta e «cabinetul meu de lucru», spune-le că nu e decît beciul lui Ionescu, de care se mai ferească-Sfîntu, că ~~el ma trimis~~ amețeala lui m-a trimis la sanatoriu
Panait

Eroul e sincer uimit că poate întîlni și asemenea ființe, într-o lume a brutalității fățișe și a arivismului declarat. Codin va lega acea frăție determinat nu numai de ingenuitatea sufletească pe care o are acest colos cu înfățișare animalică, dar și din pricina dorinții inconștiente ca, în fața capcanelor neomeniei, către care se simte atras și împins din cauze oculte, să găsească un sprijin de rezistență în curățenia morală a copilului. Aceste cuvinte pe care i le spune lui Adrian ascund un adevăr mai dramatic decît s-ar părea : „**tu ești slab acolo unde eu sînt tare și ești tare acolo unde eu sînt slab**".

Prietenia cu acest copil (care trebuie să îndeplinească rolul unei amulete apărătoare de ceasul rău) nu folosește la nimic din moment ce eroului îi lipsește un punct de reazim interior. Concepțiile lui Codin asupra cinstei și sincerității dintre oameni sînt din nou ultragiate, iubita înșelîndu-l cu cel mai apropiat prieten, acel prieten pentru apărarea căruia într-o încăierare își primejduise viața. Cu o resemnare fatalistă cunoscută, ca și cum ar îndeplini ce i-a fost prescris, înainte de a-l ucide pe Alexe, se roagă să fie dezlegat de frăția cu Adrian, motivînd : „**Mă voi duce în curînd să trăiesc cu lupii**". (În această voință de a nu accepta nici un compromis, de a merge cu orice preț pînă la capăt, întîlnim absolutismul etic specific tuturor eroilor lui Panait Istrati).

Intorcîndu-se după mai multe luni din bălțile Dunării unde se ascunsese, Codin vrea ca, înainte de a se preda autorităților, să strîngă „**mîna unui copil, unui frate**".

„— **Picătura de sînge** — spune Codin — **pe care am băut-o în noaptea cînd am vînat în baltă — ți-aduci aminte ? — N-a slujit la nimic... Ea n-a putut nimici veninul pe care l-am primit în vinele mele...**" El își rezumă astfel destinul : „Căci deși **viața mi-a fost ticăloasă, să știi că totdeauna am căutat să fac binele... Dar n-am întîlnit decît răutate !**" (Desigur această căutare a binelui nu depășește semnificația unui protest singular, invidualist sau, cum se exprimă scriitorul în „Trecut și viitor" referindu-se între alții, și la Codin, „**sentimentele personajelor se împiedică de organizația economică de azi și se răzvrătesc. Se răzvrătesc în felul lor și cum vreau eu**").

Se cunoaște sfîrșitul lui Codin. Aflînd de hotărîrea de a-i scoate cu orice preț banii pentru mituirea judecătorilor, mamă-sa îl omoară pe cînd dormea beat, și într-un mod groaznic, cu o căldare de untdelemn clocotit.

Zugrăvind o realitate care prezintă o seamă de caracteristici ale vieții moderne, factura povestirii „Codin" va fi desigur alta decît a „Chirei Chiralina" sau a lui „Moș Anghel". O dată cu îndepărtarea tot mai precisă a trecutului patriarhal, se destramă și atmosfera aceea ireală, de vis, urzită din fire de beteală ale basmului și baladei populare.

Planul epic, care amplificase în primele povestiri dimensiunile eroilor, coboară în „Codin" pînă la descrierea aspectelor cotidiene din ce în ce mai aride și mai anti-poetice. Sîntem astfel introduși într-o mahala obișnuită, cu mirosurile pestilențiale ale gunoaielor azvîrlite în mijlocul străzilor, cu zarva și foiala din crîșma Anghelinei, unde hamalii plini de praf, abrutizați de muncă, își beau puținul lor cîștig, apoi turmentați de alcool, aducîndu-și aminte de dușmănii vechi sau pur și simplu pentru a face mai cu haz cheful, se spintecă între ei cu cuțitele, stîrnind țipetele femeilor care participă activ la bătăi în ajutorul soților sau fiilor etc. etc. Că Istrati, prin aceste descrieri, era pe deplin fidel realității istorice ne-o dovedesc articolele sale din „Romînia Muncitoare". Din amintirile provocate de moartea lui Ștefan Grigoriu (7 Aprilie 1913) ne apare astfel mahalaua în care „a crescut", „**oamenii la care beția era ridicată la rangul unui cult, iar purtarea cuțitului o tovărășie fără de care nu se numea om**", inși care „**cu ușurință își spintecau comeseanul pe care cu o clipă mai înainte îl sărutase pe mustățile boțite de alcool**" etc.

Cît privește munca animalică din port și jecmănirea de către vătafi, pot fi invocate mai multe foiletoane din oficiosul mișcării socialiste.

Dacă ne reamintim și figura mamei lui Codin și modul înfiorător în care-și omoară fiul, * aflăm măsura acelei zone prozaice sau crîncene, deci nepoetice, care pătrunde, prin „Codin", în lumina reflectorului poetic al lui Panait Istrati.

Aceste împrejurări nu puteau să nu aibă repercusiuni și asupra specificului metodei artistice a scriitorului. Am acumulat, în momentul de față, suficient material pentru a clarifica problema ridicată într-un capitol anterior privind caracterul clasic al povestirilor lui Istrati.

Adevărul e că structura povestitorului rămînînd romantică, acest caracter clasic nu poate fi redus numai la aspectul stilistic, afectînd și particularitatea construirii personajelor.

Anghel, — am arătat la locul cuvenit, — „transcede" cadrul obișnuit, căpătînd proporții ample. Este mai puțin un individ decît un tip, un simbol care sintetizează destinul unei întregi categorii de oameni. Nimeni n-a observat această valoare rezumativă a acestui erou al lui Panait Istrati mai bine decît Camil Petrescu care identifica „**figura biblică a lui Moș Anghel**" cu „**tristele zbuciumări ale romînismului în veacul trecut**".

În „Codin", ca și în celelalte povestiri publicate în această perioadă, se observă însă cum accentul începe să se deplaseze de la general către particular, de la tip la individ. Caracterul lui Codin cuprinde o sferă mai îngustă de generalizare, subliniindu-se, în schimb, în mod mai apăsat, trăsăturile individuale.

Dar, în mod paradoxal, în ciuda observațiilor pe care le-am formulat, și la lectura povestirii „Codin" ne urmărește această impresie de amploare, de sufletul larg al imaginilor.

Unul din „secrete" rezidă evident în avantajele pe plan artistic pe care le oferă zugrăvirea acelor insule din viața și moravurile patriarhale supraviețuitoare în Brăila acelor ani. (Am consemnat, între altele, gesturile de noblețe haiducească, ori frăția între voinici — legate într-un cadru solemn și după anume ritual ș.a.). De asemenea pustietățile din jurul Brăilei unde se refugiază deseori eroii (ca, bunăoară, cu ocazia venirii holerei) favorizau descrierea unor tablouri vii. Și, nu trebuie, în sfîrșit, să uităm că întreg decorul este însuflețit de drama vieții lui Codin care luptă să-și salveze sîmburele de umanism împotriva unei lumi care-i dezvoltă și-i solicită tocmai instinctele de brută.

Totuși pentru a înțelege pe deplin acea lumină care umple spațiul povestirii și care întreține impresia de vastitate, trebuie să reținem unghiul artistic fericit ales de povestitor ** toate întîmplările fiind văzute prin retina sensibilă a unui băiețandru.

Povestirea se desfășoară, astfel, ca un spectacol colorat, cu surprize neașteptate, cu taine care se dezvăluie treptat. Faptele sînt potențate prin ecourile pe care le au în conștiința băiețandrului, dilatîndu-și uneori contururile pînă aproape de fantastic. Aflîndu-se împreună într-o barcă pe Dunăre, bunăoară, Adrian este cuprins la un moment dat de spaimă, trăsăturile de brută ale lui Codin și ochii pironiți ciudat asupra sa făcîndu-l să se creadă pradă unui căpcăun din basmele bunicii. Or, la vînătoarea din bălți, cînd Adrian trăiește această stare halucinantă : „**Marea întindere de apă, vibrînd ca argintul viu în lumina lunii și înconjurată de maluri tainice, mă făcea să cred că un nou potop înecase lumea și că noi eram singurele ființe rămase în viață**" etc..

Trebuie însă admirat tactul artistic al autorului care nu admite exagerarea, alunecările în ireal avînd valoarea unor simple sugestii, fără a se pierde un moment legătura cu solul realist.

Scenele memorabile din povestire se detașează cu limpezime, impresionînd prin precizie și prin acea sobrietate admirată de Romain Rolland. Faptele sînt potențate în laturile lor reale fără a fi „mitizate" fără a li se modifica în vreun fel substanța.

„Codin" rămîne o povestire scrisă cu mijloace artistice preponderent realiste, astfel încît, deși mai păstrează

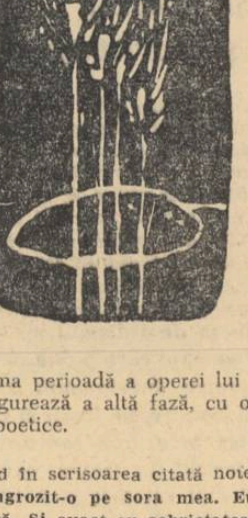

vagi urme din prima perioadă a operei lui Panait Istrati, prin ea se inaugurează a altă fază, cu o altă tonalitate a atmosferei poetice.

* Romain Rolland în scrisoarea citată notează : **„Moartea lui Codin a îngrozit-o pe sora mea. Eu am găsit-o foarte bine realizată. Și exact cu sobrietatea necesară pe care n-o ai totdeauna".**

** Spun unghi artistic fericit ales, ținînd seama că figura lui Codin îl interesase pe Istrati și în povestirea eșuată literar : „Nicolae Tziganon" (1921). Și, de asemenea, pentru că punctul de pornire este un caz autentic, reclamînd deci un proces de prelucrare. Intr-un articol din „Adevărul literar și artistic" Istrati amintește de : „**Codin, bașbuzuc cu inima de aur ce s-a chemat Călin și a murit opărit cu untdelemn**".

Al. Oprea

* *Fragment dintr-o monografie în pregătire.*

Probleme ale expresiei critice

Activitatea criticilor noștri literari, mai vîrstnici ori mai tineri ne apare deosebit de susținută în efortul ei de a urmări cît mai deaproape producția literară curentă. Studii, articole, cronici, recenzii își potrivesc pasul cu munca de creație și cu problemele ei, căutînd astfel să menținem la un nivel de galvanizare continuă sectorul critic al mișcării literare actuale și, prin aceasta, atmosfera literară în general.

Indicele mediu de circulație, ca să spunem așa, al ideilor critice sporește într-una (o dată cu patrimoniul însuși de idei al criticii literare), prin participarea crescîndă a tineretului intelectual și a publicului cititor, a oamenilor muncii, la dezbaterea operei literare.

Circuitul scriitor-critică-public are o frecvență foarte înaltă, funcționează cu o deosebită intensitate și acest fapt constituie o trăsătură extrem de îmbucurătoare a vieții noastre culturale. Literatura realismului socialist este în principiu o literatură de mase.

Oprindu-ne asupra acestui aspect important al mișcării noastre literare ni se par nimerite cîteva observațiuni care privesc veriga de mijloc, spre a spune astfel, a ceea ce am numit circuitul vieții literare, și anume activitatea criticii.

Există la unii din criticii noștri tineri sau chiar mai vîrstnici, un pericol real de îndepărtare de masele cititoare, ca o consecință a unui anumit fel de autosegregație profesională, care se arată atît prin modul cum ei se apropie de opera de creație, cît și prin exprimarea pe care o dau observațiilor lor. Faptul se concretizează, după părerea noastră, cu precădere în tendința excesivă pe care o au acești critici de a folosi un așa zis limbaj critic tehnic.

Nu voim să contestăm cu nici un chip latura legitimă a limbajului critic tehnic. Critica literară are o funcție de interpretare, care presupune în chip natural un nivel deosebit de cultură estetică și de cultură în general. Acest fapt se traduce într-o atitudine de spirit și o terminologie specifică. Nu trebuie să uităm însă deloc că activitatea criticului literar apare în primul rînd ca o activitate explicativă, dacă voim didactică, în sensul mai elevat al cuvîntului. Rămînînd un „specialist", criticul literar năzuiește, ca spre cea mai fericită postură a sa, către un fel de „sfătoșenie", am putea spune, de bună calitate intelectuală, în cîmpul competenței sale. Spre cinstea lui, criticul literar științific își bizuie (sau trebuie să-și bizuie), prin necesitate, competența pe un grup întreg de discipline umaniste (istorie, științe sociale etc.), depășind cu mult estetica propriu zisă. Pe deasupra, acest critic, ori este un observator atent, documentat și judicios al vieții, al vieții noi în multiplele ei aspecte, ori el nu există sau repetă figura anacronică a diletantului de bibliotecă, a „sibaritului intelectual", care se îndeletnicește cu degustarea operei de artă pentru plăcerile lui subiective, pe care, la urma urmei din egoism, ține să le comunice și altora.

Din funcțiile multiple ale criticii științifice, acelea de cunoaștere a realității, de confruntare a operei de artă cu realitatea, — pentru a ajunge la o judecată de valoare temeinică —, de îndrumător al maselor cititoare, derivă și principiul accesibilității ei largi.

Limbajul critic tehnic este firește justificat, dar „cu un grăunte de sare", cum spune adagiul latin, cu acea cumpănire necesară dintre cerința definirii științifice exacte a valorilor artistice și cea a înțelegerii de către masa cititoare. Dealtminteri, exprimarea prea tehnică în critica literară poate ascunde și o comoditate. Este ușor să înlocuiești efortul interpretării critice, fie și pe dimensiunile ei elementare, dar complete — cu formula așa zis riguroasă, de specialitate, limitîndu-te a vorbi, de exemplu, de „momentul compozițional prin excelență", de „combustia dramatismului", de „căderea tonusului vital în partea finală a cărții", de „secvențe" „carențe", de „conflictul suspendat" etc., chiar dacă aceste exprimări pun un accent de observație just în cadrul comentariului critic respectiv. Nu este suficient nici ca observația sau definiția exprimată excesiv tehnic, să fie simplu însoțită de un citat, care exemplifică sensul ei. Citatele numeroase sînt utile și binevenite, fiindcă ele alcătuiesc, în fond, „pulpa" articolului critic. Dar la mulți din criticii noștri, între observația exprimată tehnic și citatul care vrea să o exemplifice, intervine un salt de subînțelesuri, o sinteză de raționamente implicite, pe care numai o parte din cititori le pot reface pe cont propriu și le pot înțelege.In acest mod, însuși citatul devine excesiv „tehnic" și neconcludent. Criticul nu va putea epuiza, pe bază numai de formulări de specialitate și de exemplificări echivalente, prezentarea eficace a substanței unei lucrări literare, chiar dacă am admite că observațiile lui sînt toate exacte. Critica științifică este, cum se știe, o critică de coordonate social istorice numeroase, care intră în însăși structura judecății de valoare și care nu pot fi evitate chiar și în exprimarea cea mai sumară și concentrată a acestei judecăți. Articolul de critică literară științifică, la orice proporții, este în mod necesar o expunere cu implicații evidente de cultură generală și de reflecții directe și personale ale criticului asupra vieții, asupra omului, asupra societății și asupra actualității istorice în desfășurare. Cu aceasta, sfera „tehnică" a articolului se reduce de la sine, în timp ce sfera lui „tehnicistă" este înlăturată cu totul.

Ne-am referit pînă acum la comentariul de critică literară caracterizat prin alunecarea către un exagerat limbaj tehnic, dar am avut în vedere, în principiu, cazurile în care acest fel de exprimare, cu limitele și pericolele lui, este folosit, în sine, în mod meritoriu și se desfășoară pe un plan intelectual ridicat, așa cum se întîmplă la mulți din criticii noștri, începînd cu cei mai de frunte.

Dar există, firește, și o „defectuologie" propriu-zisă a acestui fel de atitudine a criticii profesioniste, care se întîlnește mai ales la unii tineri, și adesea încă la unii critici mai cunoscuți. Astfel de deficiențe calificate sînt în genere bine cunoscute. Printre ele reținem, la o primă semnalare : frecvența conceptului-șablon, beția de concepte, lacunele în ajustarea conceptului critic în raport cu sensul lui exact și, ca urmare, o hiperbolizare a raționamentului critic, o insuficientă organizare logică a ideii critice în ansamblul ei, și altele.

In ce privește primul aspect, cine nu este adesea neplăcut impresionat, citind numeroase articole și recenzii, de revenirea neîncetată a cuvintelor-șablon, ca „pregnant", „stringent", „exhaustiv", „vetust", „reale posibilități", „major", „potențial scăzut" etc., ori cît de indispensabile s-ar face la un moment dat astfel de „cuvinte-cheie" ? Ele pot fi evitate, totuși, printr-un efort de adîncire a reflecției și de ridicare a nivelului stilistic, în ce privește atît precizia cît și eufonia lui. Stilul critic suferă în acest caz de monotonie, de mecanicism, de lîncezeală pedantă.

În ce privește „beția de concepte", ea trădează o euforie prematură a culturii la unii critici tineri, arată o insuficientă asimilare a metodei științifice de gîndire, tocmai atunci cînd se încearcă a se dovedi, chipurile, contrariul, adică bogată intelectualitate și dezinvoltură speculativă. Criticul vorbește în acest caz de „asociații inedite și digresiuni surprinzătoare, microstudiul care fără să inventarieze exhaustiv conținutul cărții" etc., sau de „normele schematice legiferate sentențios și imuabil". (Tribuna, Nr. 24, 1963, articolul „Falsă cronică literară") unde toate conceptele sînt întrebuințate pe baza unei afinități care le năclăiește și pot provoca eventual a plăcută amețeală a intelectualității. Alt critic mai vorbește de „intenția etichetării absolutizante" care „derutează" și care „se constituie obstinat pe ideea că autorul etc". (Tribuna, Nr. 20, 1963, Cronica literară „Poezia lui Al. Phillippide"). Un alt tînăr critic vorbește de „alternarea unghiurilor de investigație lirică, pe distanța dintre concret și abstract, dintre particular și general, mereu parcursă în ambele sensuri, cu scopul de a stabili corespondențele ce se impun, respectiv — prin varietatea și mobilitatea atitudiniilor lirice" (Contemporanul, Nr. 24, 1963, Cronica literară „Ochii Danielei") etc. Se vorbește de „curba evoluției valorice a unui autor" etc. Cuvinte ca „alambicare", „interferență", „cimentul logicei", „condiții liminare" etc. se acumulează cu elan în momentele de creștere aparentă a spiritului de pătrundere critică. Lăsăm la o parte unele rarități, probabil mai bune la gust, ca „a fantaza", „extramundan" și altele.

Fiind vorba de semnalarea unui tip de exprimare aproape comun mai multor tineri critici, socotim că nu mai este necesar, chiar pentru unele citate mai lungi, să indicăm numele autorilor. Ne mărginim a observa deci că e vorba de articole apărute recent în „Tribuna", „Contemporanul", „Gazeta literară", „Luceafărul".

Cazurile de incompletă ajustare a conceptului critic pe trupul observației concrete sînt și ele lesne detectabile. Pentru a semnala o simplă armonie de cuvinte în versul unui poet, criticul vorbește de un „echilibru al inspirației și expresiei", reducînd la o exprimare cu totul generală o notație de amănunt. Aprecierile hiperbolice devin o cale de ieșire lesnicioasă din dificultatea de a sesiza cît mai exact o trăsătură mai generală a unei lucrări literare. Astfel, un pasaj narativ mai izbutit devine o „desfășurare epică ridicată la diapazonul cel mai înalt". Tot în această categorie trebuie să introducem abuzurile de teoretizare, în care calitățile virtuale ale unei lucrări literare, sînt enumerate după procedeul întrebuințat de statutele instituțiilor, atunci cînd definesc, de exemplu, sarcinile contabilului șef, directorului-adjunct care : „se îngrijește de buna funcționare a sectoarelor de producție, a serviciilor de întreținere, de aprovizionare curentă" etc. — recurgîndu-se prin aceasta la un procedeu administrativ-abstract de încadrare a unei probleme critice.

In ce privește organizarea insuficientă a ideei critice, aceasta se manifestă îndeobște prin lipsa unei gradații în argumentarea expunerii. Faptul că o cronică literară, de exemplu, își ia punctul de plecare de la o observație oarecum marginală asupra unei cărți, nu înseamnează că expunerea trebuie să urmeze o desfășurare cazuală sau chiar haotică, din care cititorul reține mai cu greu lucrurile esențiale. Observațiile criticului asupra cărții nu sînt totdeauna grupate în nici un mod clar vizibil, aceleași idei revenind pe parcurs la întîmplare.

Problemele exprimării la unii din tinerii noștri critici și problema stilului criticii literare științifice ar merita, după părerea noastră, o discuție mai amănunțită, în jurul dezvoltării tuturor acelor modalități ale comentariului critic, care slujesc în chipul cel mai eficace caracterul larg accesibil, popular și combativ al criticii literare marxist-leniniste.

Dragoș Vrînceanu

Desen de DAN A. IONESCU

AUDIENȚE

Primul a intrat un tînăr vînjos, cu umeri lați, cu niște mîini lungi și groase. S-a oprit în ușă. După ce a salutat respectuos n-a mai știut ce să facă cu pălăria. Primul secretar l-a invitat să se apropie, să ia loc. Tînărul s-a apropiat, dar a rămas în picioare.

— Eu sînt al lui Ferdiman, tovarășe prim, al lui Ferdiman de lîngă fîntîna lui Petcu.

— Ești cel mijlociu, Ghiță, nu ?

„Al lui Ferdiman" dădu din cap și după ce se mai gîndi puțin începu să bîiguie ceva în legătură cu un necaz care-l are cu locul de casă. Că cineva de la sfat nu vrea să-i dea crezare, că acel cineva de la sfat nu vrea să vină pe teren să vadă problema la fața locului. Primul secretar după ce-i mai puse cîteva întrebări ridică receptorul și-l ceru pe tovarășul vicepreședinte Bleja. Îi spuse acestuia să-l primească imediat pe al lui Ferdiman să rezolve cu toată seriozitatea ce-i de rezolvat.

Tînărul vînjos își notă pe o bucățică de hîrtie numele vicepreședintelui, salută și ieși.

A intrat o fetișcană de vreo 19—20 de ani. A început să vorbească de supărările ei fără a mai da bună ziua. Un cetățean, Zbîrcea, de la cooperativa meșteșugărească zicea ea, îi face șicane. Ea e dactilografă de primul rang, zicea ea, și acel Zbîrcea nu vrea s-o primească în cooperativă. Că acel Zbîrcea ține în cooperativă niște dactilografe incapabile, care bat greșeli, care-l scriu pe „iți" cu liniuță, nu cunosc punctuația, ortografia... A fost peste tot, zicea ea, să i se facă dreptate, și nimeni, dar absolut nimeni nu a ridicat nici măcar un deget pentru ea.

— Cum se poate ? se miră primul secretar. Și noi avem nevoie de-o dactilografă bună. Se ridică și dispăru în biroul alăturat. Se întoarse de acolo cu o mașină de scris portativă. O așeză pe o

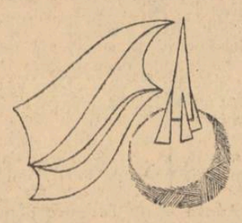

masă și după ce scoase din sertar niște coli de hîrtie o invită pe dactilografă să copieze o pagină dintr-o broșură.

După ce bătu pagina, primul secretar se lămuri.

— Altceva nu știi să faci ? Dumneata ai dat examen și la I.R.T.A. și, dacă nu mă înșel, ai trecut și pe la Baza de defaceri cu ridicata, ai dat examen în mai multe părți, așa e ? Tovarășe Geta, noi avem nevoie de brațe de muncă la textile, la fabrica de încălțăminte, zău ți-ar folosi o calificare ca lumea.

Fata, rușinată, lăsă capul în pămînt și se îndreptă spre ușă.

— Unde pleci ? o întrebă primul secretar. N-am rezolvat nimic. Ce ai de gînd să faci ? Vrei să lucrezi undeva ? Îți place chiar așa de mult mașina de scris ?

— Da, foarte mult.

— Te angajezi ca ajutoare de țesătoare deocamdată. Dacă o să vadă tovarășii de acolo că-ți place mult dactilografia, o să te lase să mai faci practică la mașina de scris. Ori poate vrei să te ajutăm să urmezi un curs de dactilografie ? Gîndește-te cîteva zile și dă-mi răspunsul.

— Mă duc la țesătorie, spuse fata fără să ridice privirile din podea..

Cînd a intrat bătrînul Pantea în birou, primul secretar s-a roșit la față. A început să-i tremure maxilarul. Își căuta o poziție mai bună în scaun și, privind în altă parte, undeva, aiurea, îi făcu semn bătrînului să ia loc. Acesta înaintă cu puțină teamă spre scaun, dar rămase în picioare.

— Tovarășe prim secretar, eu sînt din satul Pasca...

— Știu, moș Pantea. Ce necazuri ai ?

— Vreau să tai o vacă. E stearpă, îi dau mîncare de pomană și tovarășul veterinar zicea s-o mai țin. Degeaba o țin.

— Spui că a văzut-o medicul ?

— A văzut-o dar zicea că mai vine o dată s-o vadă și n-a venit.

Primul secretar chemă centrala, ceru legătura cu dispensarul veterinar, discută cîteva minute cu medicul și după ce puse receptorul în furcă, îi spuse bătrînului :

— Moș Pantea, mîine o să vină medicul cu șareta și o să vadă ce-i de făcut.

Bătrînul mulțumi, dar nu se urni din loc. Se uită în ochii primului secretar și continuă să stea mut cîteva secunde.

— Vine mîine medicul, moș Pantea.

Bătrînul se plecă în semn de mulțumire, făcu un pas spre ușă, dar numai un pas. Se întoarse iar spre primul secretar și, după ce-și frămîntă căciula în mîini, îndrăzni :

—Eu aș mai avea un necaz. Stau singur cu baba mea... Simion, băiatul meu al mijlociu, lucrează la drumuri și șosele. E picher. Ar fi bine dacă ar fi lîngă noi. Sîntem bătrîni, ne-ar fi de ajutor. Cantonul de picheri e chiar în casa noastră. Haralambie ar fi de acord să...

— Care Haralambie ?

— Picherul care stă în casa noastră.

— Ce-ar fi de acord ?

— Să facă schimb. Să se ducă el în Dîmbu unde e Simion al meu, și Simion să vie la noi. Sîntem bătrîni, ne-ar fi de ajutor.

Primul secretar ceru secția Drumuri și șosele a sfatului și rezolvă pe loc necazul bătrînului.

După ce ieși bătrînul, primul secretar se ridică de pe scaun, își frecă tîmplele, își aprinse o țigară și începu să tragă fum după fum. Se întîmplase ceva cu el. L-am întrebat :

— Ce e cu dumneavoastră ? Sînteți nervos.

— Sînt din același sat cu bătrînul ăsta. Nu știu cum a avut curajul să vină la mine. Poate nu m-a cunoscut.

— Dar ce e cu el ?

A avut șase copii. Era sărac lipit pămîntului. N-avea ce da copiilor de mîncare... Eu, pe vremea aia, aveam nouă ani. Tata era pădurar. Avea o brumă de leafă. Atît ca să ne putem duce zilele. Și noi eram patru frați.

— Și ?

— El l-a omorît pe tata ca să-i ia postul de pădurar.

Și audiențele au continuat...

Nicuță Tănase

SENTIMENTUL MĂRII

Într-adevăr, e foarte lung drumul pînă la tine,
mare!
De douăzeci de ani încheiați călătoresc.
Noaptea, orientîndu-mă după focuri și aripi,
Ziua, după drumuri și săgeți.

Nimeni nu te cunoaște cu adevărat.
Pădurile te bănuiesc o zare,
Fluierele din satul meu, vis,
Clopotele, cer.

Pe la copilărie, pe-acasă te-am căutat.
Era toamnă, am furat împreună gutui.
Seara, obosiți, am adormit în fîn
Și la despărțire am plîns
În coamele cailor.

Adolescența am întîlnit-o într-o gară
Eram, deosebiți, și ne-am recunoscut,
Ne-am certat foarte mult și la o nuntă
Pentru cea mai frumoasă fată ne-am bătut.

Într-adevăr, e foarte lung drumul pînă la tine,
mare!
Nu știu de unde și cînd spre mine-ai să vii.
Te aștept cu toate corăbiile luminate
Rotindu-mă, — pămînt în jurul axei sale ;
Buimace, fanfarele, din toate porturile te strigă,
În rotocoale.

Luna cînd îmi trage umerii — maree —
Și umblu-n vis în imponderabilitate,
Perfectă din coasta mea stîngă te rupi
Necunoscută fată, cu stelele toate.

★

Mi-e așa de dor, mare!
Clipa fără tine mi-i cu-o zi mai lungă!

Astăzi în zori, te-am ajuns, în sfîrșit.
Dacă ar fi să te desenez, acum,
Mi-aș face autoportretul dintr-o linie întrigurată.
Prea învolburate sînt aceste zile,
Prea adevărate.
Dacă n-ar fi întîlnirile noastre la capătul lor
Le-aș abandona pe toate.
E greu să duci pe umeri atîtea-ntrebări
Și răspunsuri uluitoare.
Invidios, pămîntul, pe urmele mele,
Mă-mpiedică de picioare.
Toate fluxurile vreau să se prelungească
În mine, anume,
Toate aripile să le port în lume.

★

Iată, ultimii adolescenți se desprind de mine.
Zi și noapte prin dreptul ferestrelor mele
Lumile lor, le-aud zuruind, retrăgîndu-se.
Rămas pe propriile mele picioare
Fără scuturi și săbii — atît de limpede,
că îmi strevăd sensibilitatea pînă la stea,
vibrantă și subțire ca o lamă de cuțit.
Cu multă grijă, cred că se poate trece pe ea,
Ca pe ghiața unui rîu de munte.
De un ultim copil cu putină nostalgie
acum mă despart ;

Sînt trist puțin — de ce să mă ascund!
Îmi pare rău copile, că te părăsesc
Îmi voi găsi eu oare mai profund
Un prieten ca și tine de firesc?

Pune-ți căciula albă de miel din mărțișor,
ia sania ușoară din podul șurii noastre
Și pleacă pe zăpadă, spre-o zare unde noi
N-am fost nicicînd să rîdem în dimineți albastre.

Ia-ți caii tăi cei roșii cu coame încîlcite
Pe care-ntîia oară ai învățat un zbor
Și buciumele stranii din scoarță de răchită,
Briceagul cu plăsele din corn de căprior.

Vin alte înțelesuri, cu pumni bubuitori
Bat ne-ntrerupt în geamuri și-n clopotele mele
Și mă grăbesc, copile, mai iute să deschid
Și să mă-mprietenesc mai repede cu ele.

Rămîi copilărie... mă cheamă mai departe
Alți ani înalți pe creștet să-i sărut,
Credința mea e mai presus de tine
Văpaia ei mi-e flamură și scut.

Cu pumnii ridicați în văzduh
Mare, biciuie rugina de pe mine!
Și tu soare sapă-mi în cer
Statui amintirilor.

★

Dacă nu ne-am fi cunoscut, mare!
Soarele acesta puțin întunecat aici, ar exista
Și vîntul lichid ar exista,

Și caișii-nfloriți
Și orașul meu undeva.
Toate ar fi existat și fără tine ;

Eu, cu caietul de versuri mereu neterminate,
Netuns și cu atîta entuziasm,
încît vîntul, să-mi bată prielnic din spate.

Și prietenul meu ar exista, transfigurat,
Jumătate pămînt, jumătate zare,
Și satul acesta abia dezlegat
De clopote și icoane bizare.

Toate ar fi existat și fără tine,
Dar oare de ce umblu așa alergînd?
De ce mi-am pierdut toate lucrurile
Ce nu se țineau bine de mine?
De ce nu mai pot dormi fără vis?

Stau răsturnat pe-o plaje-nclinată
Și înțeleg totul dintr-odată :
Mare, trebuie să existăm de-acum împreună,
Cum un răsărit cu celălalt de lună.

★

Încă un cîntec se naște prin mine în lume
— Un cînt abia cîntat.
Melodiile lui — arme ușoare
Se-ntrupează în preocupările mele treptat.

Întinse-s aripile. Sub luceafăr
Atîta depărtare grozavă mă-nfioară.
Ceasul cu pași de fosfor
caică pe geamuri, afară.

Deodată pornit, zborul mă arde ;
Pînă unde voi răzbi, pînă unde?
Neînduplecat gîndul întreabă
Aripa vîjîind, răspunde

De-atîtea drumuri încă neumblate pe pămînt,
Viitorul în adîncul ochilor mei încet se depune
Din ape, din soare, din vînt.

Întinse-s aripile. Sub luceafăr.
Pînă unde voi răzbi, pînă unde?
Neînduplecat gîndul întreabă.
Aripa vîjîind, răspunde.

★

Cobor în somn — umbră a lunii-n ghitare
Pămîntul mă leagă de mîini și picioare
Alături dorm cu apele-ți domoale
Și părul blond îmi arde în calea dumitale.
Noaptea întreagă portul și sufletu-i deschis
Să treci neobservată din realitate-n vis.

★

Mare neagră, mare-albastră
Ce frămînți simțirea noastră.
De cînd, noaptea, te-am văzut
Sînt mai grav și mai tăcut.
Fața mi-e mai tulbure,
Buzele în murmure,
Și de-ncerc să te-nțeleg
Mai neînțeles mă-neleg.
Sete simt covîrșitoare
De-a-i vorbi cuiva mai mare
Despre mine — ritm ciudat
O ideie de bărbat.
Sînt, stîrnită vijelie
În oglinzi și bucurie.
Apă tare, ce se bea
Într-un ciob nebun de stea,
Piatră vie de fîntînă
Cu ulcioarele-ntr-o mînă,
Și cu cealaltă sînt
Dus în miezul de pămînt.
Vin aici, ulcior virgin
Plin de toamne și de vin,
Vin aici ulcior uscat,
Ne-nceput și terminat.
Ce e zborul meu acum
Decît drumul în nedrum
Firea în nefire și
Sigur sens ce va veni.
Port aici, mare, în piept,
În stîngul și-n ochiul drept,
Prima mea iubire, iată
Luminos împodobată.
Am găsit-o-n umbra mea
Semănînd și descîntа
Și lumină stea cu stea.
„Tu, iubita mea, femeie,
Cuib de sori și curcubeie,
Zvon din luni ce nu mai sînt,
Măr de ceartă pe pămînt,
Umbră ceruită-n vin,
Coif cu coamă de rubin,
Liniște din neliniști.
Neliniște de liniști,
Ochii puri și fața supță
Coapsa din icoană ruptă,
Sînii, pumni la lună nouă,
Taină — brațele-amîndouă,
Părul, — vînt stîrnit în zori
Rîsul — ceartă de culori,
Și mai e și noaptea ta
Coborîtă dintr-o stea
Să frămînte firea mea.
Tu, iubita mea, femeie!
Zmulge-ți cerul din priviri,
Buzele din amintiri,
Scoate-ți marea de pe față...
Marea m-ascultă tăcut,
Și-am rămas ca la-nceput :
Eu cu mine, ea cu ea,

Teama doar mă stăpînea,
Ritmu-i monoton al meu
Fluxu-i înnoia mereu,
Și am înțeles acum
Că sînt la-nceput de drum...

Printre lumini săgetate de seară-n pămînt
Chipul meu viitor mă trage-nainte,
Înainte și zarea lopită pe sulurile lui
Grăbește și strigă, și strigă și tace,
Iubirea în mine plajă rotundă deștace.

★

Dragă mamă, mă simt nespus de bine,
Să știi că pe drum nu mi s-a întîmplat nimic,
Numai pe fereastra vagonului deschisă noaptea
Luceafărul m-a zgîriat în frunte un pic.

Din sat de la noi pînă aici
Mai mult urci decît cobori,
Asta cu siguranță și pentru că
Ești mult mai aproape de nori.

Marea, e-așa cum ne-o imaginam,
Mereu agitată și rotundă,
Liniștea, niciodată pe ea,
Și vîntul, nu pot să se-ascundă...

Aici soarele cade drept în trup,
Pot să-l aud răsărind în mine,
Neliniștea de la tîmple dacă mi-o rup.

Părul din blond mi s-a aurit mai mult
Și ochii au parcă mai multe culori,
Dacă-i învîrt peste zare o dată
E ca și cum aș clipi de o mie de ori.

Spinul din pădure ce-mi intrase-n călcîi
— Îl știi dumneata destul de bine —
Fără să-l simt, aici
A ieșit de la sine.

Seara mă plimb în jerseu pe faleză.
Adică pe lumea dintre pămînt și mare.
O mînă-mi miroase a foc și păduri,
Cealaltă a pești și a sare.

Și uneori dansez, ca la oraș,
Cum ți-am arătat că știu,
Pînă cînd marea se mută
În visele mele, tîrziu.

★

Răsare luna, seară de seară,
Luna nu știe decît să răsară.
Mare, luna nu știe decît să răsară și-apună,
Luna ne ține mereu împreună.
Ce deosebire e între tine și ea
Ce deosebire, dragostea mea,
Ce-asemănare între mine și tine,
Deosebirile sînt așa de puține.
Descult alerg seară de seară
Pe plăjile-aprinse, cu zgomot de ceară,
Marea de glezne și tălpi pătimaș mă sărută,
Luna mă zmulge de ochi nevăzută,
Pămîntul mă mușcă cu dinți de mătase,
Din satul meu munții mă strigă prin oase,
Luna răsare, seară de seară,
Mare, ce am putea face, să nu mai răsară!
Prea e frumos și mult — cum să spun —
De parcă-n elemente ciudat mă descopum!

★

Dar într-un oraș o fată există pentru mine.
Urme grăbite, flori albe de cireș.
Un copac melancolic și strîmb
Și apoi mereu strada cu geamuri de piatră.
O fată vie există pentru mine,
O fată cu ochi de liniște brumată
Și cu mai multe-ntrebări
după care se ascunde uneori
Cînd vreau s-o îmbrățișez.
Într-un oraș, o fată există pentru mine!

Mă desprind de tine, mare,
Și e ca și cum
Iubita mea cu ochi de liniște brumată
M-ar lăsa pentru un altul
Așa dintr-odată.

Ne despărțim, mare.
Drum bun. Alte lumini
Pașii tăi îi vor lovi de-acum,
Tu o iei la stînga, eu la dreapta,
Tu cu drum, eu cu drum.
Drum bun, de astăzi, parcă mai încet
Umblu pe străzi fantastic de concret,
Mă-ntorc de vreme seara acasă
Și stau prea mult cu coatele pe masă,
Mama îmi pune cina și-mi mîngîie
Obrazul ca-n copilărie.
Nu-ntreabă, nu insistă, nu caută să-mi spună
Decît să-mi scot cămașa, un nasture să-mi pună.
Luna răsare-o vreme iarăși, fără mine,
Și toate geamurile o privesc străine.
Marea iar e numai vis și pămînt
Și se frămîntă albă, sub palele de vînt.

Ion Alexandru

Desen de VICTOR CUPȘA

Povestire

de NICOLAE ȚIC

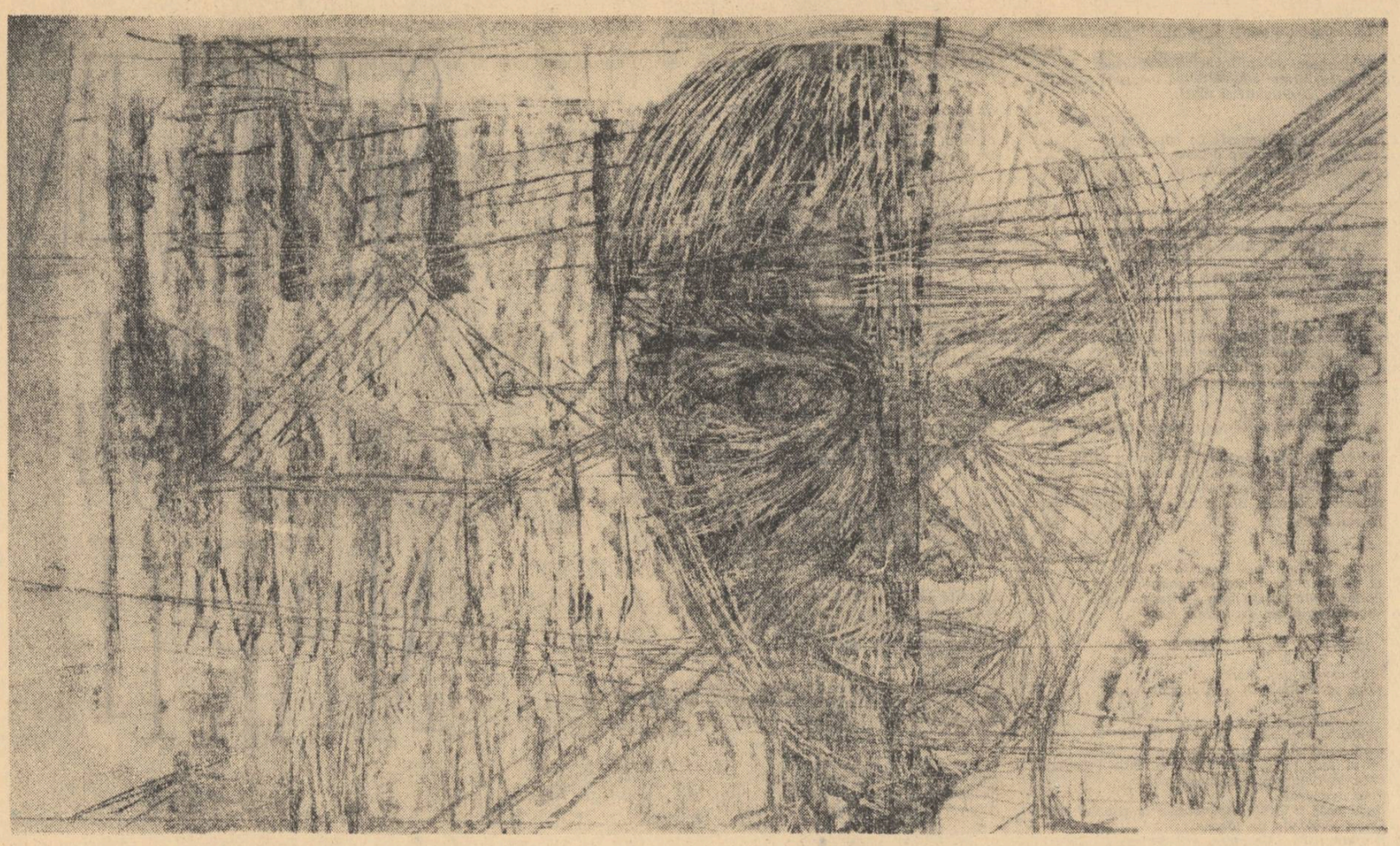

suferința

De doi ani, Adrian Mereuță se judeca pentru o casă, cum la vremea lor se judecaseră, tot pentru o casă, ori un bordei, ce-o fi fost, taică-său, bunicul și străbunicul. Astfel, se părea că el duce în spate un blestem pe care, cînd i-o veni sfîrșitul, trebuie să-l arunce în spatele copiilor, nepoților și strănepoților, să nu se stingă blestemul decît odată cu neamul Mereuților. Împlinise treizeci și unu de ani; era un bărbat de statură mijlocie, aprig și viguros cînd lucra, cînd simțea că e neapărată nevoie de el, altfel, cînd se gîndea la casă, ori nu se gîndea la nimic și nu știa de ce să se-apuce — moliu și întunecat, parcă ros de o boală care nu iartă. Așa, cam pe la douăzeci și cinci de ani, cînd se împlinise, se statornicise ca bărbat, îl încercase frumusețea, dar văzînd că nu-i chip să se prindă de el, se dusese la altul... În urmă cu doi ani, Adrian divorțase; pătimaș, începuse lupta pentru casă — două camere cu igrasie și un acoperiș de tablă; de-atunci, ajunsese un fel de neisprăvit.

Dimineața, se ducea la fabrică, unde își dădea silința să fie printre fruntași, socotind că astfel i se vor trece cu vederea multele lui încurcături judiciare. După-amiezile, mai toate, și le petrecea studiind articole de lege, de azi, și din urmă cu douăzeci de ani, discutînd cu sfătuitori de care avea și nu avea nevoie, alergînd la tribunal cu noi argumente, cu cereri de rejudecare. Era muncitor calificat, cîștiga destul de bine, i-ar fi ajuns banii să țină o casă cu chirie, să mănînce, să se-mbrace, să-și ia o nevastă și s-o țină și pe ea. Adrian mînca la cantină, la categoria a treia, purta același costum, și rar de tot își îngăduia un pahar de vin, doar atunci cînd i se năruiau toate planurile — și de amărăciune, se îmbăta dintr-un pahar. Banii lui se duceau pe te miri ce, pe consultații juridice, pe cereri și tot felul de încercări de a ieși învingător. Anii lui îmbătrîneau fără sărbători, desprinși de-ai altora, rușinați de lume. Judecători, procurori, avocați, cu bunăvoință și unii cu milă, îi explicau, ceea ce prea bine știa și el, că după legile în vigoare fosta lui soție are dreptul la jumătate din casă și la jumătate din tot ce-au agonisit în timpul căsniciei; în ciuda legii, Adrian se opintea, mai făcea un pas, cădea și iar se ridica. Pornise procesul din dorința de a stăpîni singur acea casă, nici arătoasă, nici trainică, aruncată, undeva, la marginea orașului, lîngă gropile de gunoi. De vreun an, își schimbase gîndul, i se părea că tot mai bine-ar fi să locuiască într-un apartament de bloc, pe care i-l dă statul pe de gratis, însă la proces nu renunța, găsise alte motive de înverșunare, dragi lui, și se lăsa robit de ele, ca de un viciu amețitor. O să te distrug! îi spusese fostei soții, nici în gaură de șarpe nu scapi!

Concediile, două la rînd, a cîte douăzeci și una de zile fiecare, Adrian și le petrecuse pe la ușile unor avocați care nu știau cum să se mai descurce cu el, ori în sălile de ședințe ale tribunalelor, unde se judecau procese de divorț, de moștenire etc. Al treilea concediu, mult așteptat, avea să și-l consacre audiențelor la cei mai de seamă reprezentanți ai justiției, convins că aceștia sînt singurii în stare să-i înțeleagă durerea. Astfel, în dimineața zilei de 23 iulie 1957, care se nimeri să fie o duminică, Adrian sosi în București, învins de oboseală și de gînduri încîlcite, ars de sete... De voie, de nevoie trebuia să dea ochii cu frate-său, Mihai, căruia îi ceruse printr-o scrisoare urmată de o telegramă, să-i obțină o audiență de cel puțin două ore la primul procuror. Întîlnirile cu Mihai, tot mai rare în ultimii ani, erau pentru el un adevărat chin, dar acum n-avea încotro, se grăbea să îndure tot chinul fără crîcnire, de dragul unei intervenții salvatoare. Merse cîteva stații cu tramvaiul, înghesuindu-se printre călători nădușiți, speriați de arșița zilei de iulie — iar cînd simți că de-atîta arșiță se topește și sufletul din el, sări din mers în dreptul unei cișmele. După ce se răcori, o luă pe jos, pe străzi aproape pustii, ținînd cu grijă geanta burdușită de-asupra capului, ca pe un scut. Se nimeri să treacă pe lîngă el un băiețaș călare pe bicicletă — și în iritarea aceea, împotriva lui și-a tuturor, Adrian arătă, amenințător, spre roata din spate: Se învîrte! strigă el, iar băiatul, surprins, se-ntoarse, își pierdu echilibrul și căzu lat în mijlocul străzii. Măi băiete!... se uimi Adrian, cum dracu... doamne iartă-mă!... Sări să-i ajute băiatului, dar acesta, scîncind, se ridică repede și porni șontîc-șontîc pe lîngă bicicletă. Întîmplarea stupidă îi fură lui Adrian și ultima picătură de vlagă. Rămase o vreme pe trotuar, cu geanta în brațe, cuprins de un aprig sentiment de zădărnicie — dacă așa ne amărîm noi unii pe alții, ce rost mai are?! Acum nu-i mai lipsea decît batjocura fratelui.

2

Cînd se apropie de blocul unde locuia Mihai, îi năvăli tot sîngele în obraz și cele mai alese înjurături îi scînteiară în minte. Dacă îi umblă gura, îl trăznesc de nu se mai adună! I se părea că nu există nimic mai îngrozitor pe lume decît să ai un frate care nu vrea, ori nu poate să-ți priceapă suferința. Simțea că trebuie să amîne întrevederea, altfel se petrece o nenorocire; pătrulă prin fața blocului, cumpără o înghețată, un ziar, n-avu răbdare să mănînce înghețata, nici să citească ziarul și se gîndi să plece, să rătăcească prin orașul învăpăiat cît l-or ține puterile; un trecător îl rugă să-i dea în schimbul a douăzeci și cinci de bani mărunți o fișă de telefon; Adrian zise că n-are; avea, avea multe fișe, de fiecare dată cînd venea la București se aproviziona cu fișe; în clipa aceea se gîndi să-i telefoneze lui Mihai: Mi-ai obținut audiența? Da — îți mulțumesc; nu — îți mulțumesc... Căută un telefon public și formă numărul; îi răspunse o voce de om amărît. Tu ești? întrebă Adrian, și în sufletul său încolți, dulce, speranța — chiar tu? Speranța îi lumină chipul, îi dădu forță... În cinci minute sînt la tine! Din puținele cuvinte care îi sunară în ureche, Adrian trase concluzia că fratele său, născut să fie vesel și toate să-i meargă în plin, acum trece printr-un moment greu, din nebăgare de seamă, o fi stat și el în calea unor necazuri sortite altuia... fiind că necazul, ce știe! — aleargă orbește, dacă nu-și găsește omul, se agață, se agață... Acum, da! — sîntem frați, admise Adrian, și pentru prima oară se gîndi cît farmec și ce putere are suferința, cum leagă ea oamenii și-i face să se privească cinstit în ochi. Urcă în goană scările pînă la etajul patru și cînd ajunse în dreptul ușii se miră că fratele său nu îl așteaptă în prag, măcar să-i întindă mîna și să-i spună: Bine-ai venit, că dacă nu veneai tu... naiba s-o ia de viață! Sună de două ori, și într-un tîrziu, cînd se întrebă dacă n-a greșit apartamentul, auzi pași în vestibul. Mihai apăru în pijama, buimac de somn, cu petale de flori în părul răvășit.

— E zăpușeală mare? întrebă el.

— Este...

— Hai noroc, intră!

Cîteva clipe Adrian șovăi, întrebîndu-se dacă într-adevăr suferința îl face pe fratele său să se scoale abia la ora zece, încă nesătul de somn, cu petale de trandafiri în păr... Pătrunse în vestibul și-apoi în cameră, cu șapca pe cap și geanta în mînă; nu își scoase șapca și nu lăsă geanta pentru ca la o adică, să-i poată spune lui Mihai: tu nu vezi că stau ca pe ghimpi? Trece ziua și mai am încă o mie de treburi. La s-auzim, e albă ori e neagră? scurt! Mihai, după ce deschise larg fereastra, îl măsură din tălpi pînă în creștet și îi făcu semn să stea în fotoliu.

. . . . . .

— Măi, fratele meu! îi spuse Mihai, în timp ce își trăgea pantalonii și ciorapii, cu toată dragostea pe care-o am pentru tine, eu te-aș condamna la muncă silnică! Își încopcie sandalele și continuă, vesel: ar fi exact ce-ți lipsește ție! Să suferi, mă, cît zece la un loc. Grijania ta de neam prost. Veni la Adrian, care asculta, încrîncenat, și-i puse palmele pe umeri: Ai meserie, ai bani, statul te păzește prin constituție de rele, de foame, de mizerie... Să nu-l lăsăm pe Adrian să sufere! spune statul, iar tu alergi după suferință, să-ți fie casa aceea a dracului!

— N-ai înțeles nimic, îl înfruntă Adrian stăpînit.

— Ce casă? — aia-i casă? mai spuse Mihai. Un bordei, nici cîinii n-ar vrea să moară în ea. Cere să-ți dea statul casă ca lumea, caută-ți nevastă...

— N-ai înțeles! repetă Adrian, obraznic. Nu-mi trebuie casa... Vreau să se revizuiască procesul și s-o treacă pe numele meu, ca să-i dau foc. Să vadă putoarea că mă țin de cuvînt.

— Măi fratele meu, ce cuvînt?!

— I-am promis eu ceva...

— Dacă te mai legi de Ileana, îl preveni Mihai, bănuind cum stau lucrurile, te dau afară. Zevzec ce ești! Alte treburi nu mai ai? Alte gînduri nu-ți mai vin? Ți-a fost nevastă, cît ți-a fost... dar acum, ce pretenții mai ai? Își face viața cum vrea ea.

Adrian îl privi pe frate-său în ochi și întrebă:

— De ce-i iei tu apărarea?

— Așa cred eu...

— Măi, măi, se repezi Adrian, uită-te în ochii mei!

— Du-te, du-te dracului nenorocitule! spuse Mihai, cu silă, tu nu mai ai nimic sfînt pe lume. Dacă mi-au trebuit femei, nu m-am dus la nevasta lui frate-meu... Vezi dar, așa ai gîndit, așa ai trăit tu. Cum să mai stea femeia lîngă tine?! Mihai se lăsă în fotoliu, trist și obosit, ca după o muncă zadarnică. Era un om sănătos și limpede la minte, care își vedea de casă, de lucru și din cînd în cînd de petreceri; de vreo două ori încercase, mai mult din curiozitate, să-și complice viața, întîi cu o femeie, apoi cu niște înrăiți de-ai crîșmei, dar nu izbutise — și nu-și mai dorea o nouă încercare; uneori, era silit să asculte povești încîlcite, cu bună-știință încîlcite; i se cereau sfaturi și el ridica din umeri; era înclinat să creadă că unii nu pot trăi fără suferință; de mici, de cînd au dus-o greu, i-au prins gustul, iar acum, cînd greul a trecut, sînt dezorientați, parcă li s-a furat ceva, și încîlcesc lucrurile limpezi de cînd lumea... Adrian, fratele său, trăise la sat pînă la douăzeci și șapte de ani, se însurase acolo, se luptase din răsputeri cu cele două hectare de pămînt, iar cînd pricepuse că părinții ar vrea să intre în colectivă — stăpînul din el se revoltase; vînduse un colț de grădină și ce mai putuse vinde; cu banii primiți își cumpărase un fel de casă în orășelul D. Doi ani și ceva se chinuise să o repare. Își făcea planuri de proprietar, se mîndrea, altfel, curgeau zdrențele de pe el. Într-o zi, cînd se întorsese de la lucru, găsise casa pustie. Explicațiile de bun simț ale nevestei, că ea nu mai poate trăi așa, i se păruseră niște biete minciuni, împrumutate de la vreo femeie de stradă. Ce înseamnă că nu mai poți trăi așa? Ți s-a urît de bărbat și de cinste, asta e! Imaginase întîmplări obscene, pe care le trecuse în seama nevestei; povestite cui se nimerea, îmbogățite, cizelate — aceste întîmplări își cîștigaseră o anume autenticitate; după doi ani, Adrian credea că exact așa s-au petrecut lucrurile... Ce pot eu să-i spun, ce pot eu să-i fac? Se întrebă Mihai. Cred că ar trebui să se caute la un doctor. Măi Adrian, de cînd n-ai mai fost tu în concediu?

Adrian, după ce aruncase în joc și ultima acuzație — căzuse într-o stare de încezeală pe care n-o mai încercase niciodată. I se părea că trecuse prin multe nenorociri, și fiecare din aceste nenorociri îl păgubise, pentru totdeauna, de cîte ceva — de gînduri, de revoltă, de suferință, de lacrimi... Așa cum se afla acum, îi era cu neputință să mai reacționeze la ceva, nici chiar la cele mai grosolane insulte. În timp ce Mihai îi striga să plece în concediu la mare, el își privea ghetele scorțoase, cîrpite, pantalonii de postav, decolorați de soare, năclăiți de praf. Ileana îl îndemnase, odată să-și cumpere și el niște sandale de vară. Cu banii de sandale cumpărase clanțe la trei uși. Dacă frate-meu s-ar duce la strand, se gîndi Adrian, dacă s-ar duce și m-ar lăsa pe mine aici, eu aș dormi... de s-ar duce odată!

— Pînă la douăsprezece, îl zgîlțîi Mihai, auzi tu? — pînă la douăsprezece mai găsești magazine deschise... Îți dau bani, te duci și-ți cumperi niște drăcii, uite ce cămașă ai, uite ce pantaloni, uite ce s-a ales de capul tău!

— Vreau să dorm, se rugă Adrian.

Și adormi în fotoliu.

3

Cînd se trezi, după vreo două ore, îl văzu pe Mihai aranjînd niște lucruri într-un geamantan. Ce faci tu acolo? vru să întrebe, dar Mihai, cam nemulțumit că trebuie să se ocupe el de toate, îi aruncă în brațe o pereche de pantaloni de doc, o cămașă albă cu mîneci scurte, și-i spuse: Treci în baie și te-mbracă. Ți-am luat bilet, peste jumătate de oră pleacă trenul... Încă buimac, Adrian vru să-și adune gîndurile, să înțeleagă exact ce se petrece, și-apoi să protesteze; dar cînd își aminti cum îl bănuise pe frate-său, cum această bănuială încolțise mai demult în sufletul lui și se hrănise din setea de răzbunare — închise ochii, dorind să se-ntoarcă în somnul adînc al uitării. Somnul se risipise, ca un întuneric, iar Adrian se vedea bine, cel care era, cel de care se rușina. De-a lungul anilor lui, ici colo crescuseră niște întîmplări, ca niște mărăcini, care tot înfloresc, tot zgîrie și otrăvesc. Pe la șapte ani furase un stilou de la un preot — și ani la rînd se temuse de pedeapsa lui Dumnezeu; mai tîrziu, se bătuse, pe cîmp, cu un flăcău de seama lui, flăcăul izbit, leșinase, iar Adrian, crezîndu-l mort, rătăcise două zile prin pădure; pe Ileana o bănuise din primul an de căsnicie; cînd ea simțise că a zămislit un copil, el o tot întrebase al cui e copilul?! Și multe, altele, de acest fel, — mărăcini de care nici uitarea nu s-atinge.

Ajunseră la gară cu trei minute înainte de plecarea trenului spre litoral. Peronul avea ceva de piață gălăgioasă, în care mii de oameni se grăbesc la cumpărături, se strigă, se-adună, după două clipe iar se risipesc... Cît trebui să-și facă loc, să dea coate și să primească, Adrian se-nvioră; avea ceva de soldat pornit la atac, cu gîndul că, orice-ar fi, el merge înainte, pînă la victorie. Îi strigă lui Mihai multă sănătate și se agăță de ultimul vagon. Vreo cinci minute călători pe scară, într-un picior, cu geamantanul în mînă. Se rugă de oameni să intre în vagon, le porunci, se certă cu ei pînă i se supuseră toți. Trecu din vagon în vagon, ca un învingător. Cînd se văzu în fața compartimentului unde i se rezervase loc, lăsă geamantanul, își șterse fruntea de sudoare și se mohorî. Lupta se isprăvise, acum trebuia să stea, patru ore să stea pe bancă și să se gîndească. Știa ce gînduri îi vor veni, mai știa că nu poate să scape de ele — și furios, îl înjură pe Mihai: De ce mă ia el de mînă și mă trimete?! Tovarășii lui din compartiment povesteau și rîdeau, de parcă ar fi fost plătiți să nu facă altceva, decît să povestească și să rîdă. Adrian îi salută cu o politețe forțată. Nici nu se uită la ei prea bine, să vadă cine sînt și cum sînt. Îl iriță cumplit rîsul unei fetișcane, care ședea în colț, lîngă fereastră. După ce își potrivi geamantanul în port-bagaj ieși pe culoar, dar și aici era o vînzoleală, și-un rîs ca la petreceri. O zvăpăiată îl confundă cu vreun prieten de-al ei — și Adrian se pomeni tras de ureche, cu drăgălășenie. Pardon! spuse fata și se duse la altul, cel adevărat, să-l tragă de ureche. Ce-mi lipsea mie drăcia asta?! Bani aruncați pe fereastră. Mihai îi spusese: iei trenul și te duci pînă la Constanța, pe urmă, te descurci tu, ori la Mamaia, ori la Eforie... vezi unde ți-o conveni, unde ți-o plăcea. Era prima oară cînd Adrian călătorea spre litoral și nu avea nici o dorință să ajungă acolo. Marea e pentru oameni care sînt în ordine cu toate... Se-ntoarse în compartiment, cu gîndul să doarmă patru ore. Fetișcana din colț avea chef de joacă, aruncă o minge în tavan, o prindea, o arunca unui bărbat între două vîrste, acesta i-o restituia, galant, pe urmă, iar, de la capăt — pînă cînd mingea nimeri în capul lui Adrian. Pardon! spuse fata — și îl mai pocni odată cu mingea. El nu zise nimic, o privi atent și descoperi că nu e chiar atît de tînără, o fi avînd, pe puțin douăzeci și patru de ani. Dacă ți-e de minge, gîndi el, du-te pe maidan, cu copiii... I se păru îngrozitor să pleci la drum lung cu niște oameni care au dat în mintea copiilor. Și tot privindu-i pe tovarășii săi, Adrian se înverșună: ei trebuie să-și aducă aminte că trăiesc pe pămîntul ăsta, unde sînt atîtea necazuri! În fața lui stătea un om trecut de cincizeci de ani, cu obrajii zbîrciți, mărunt, chinuit — și Adrian se revoltă: Tu, măcar tu să-i dai seama, ori ce dracu, nu pricepi că ce-a fost s-a dus, azi, mîine — sapa și lopata, ce mai găsești de rîs? Se uită urît la toți și puse întrebări grave, despre recoltă și despre cancer; unul, tinerel, ieși din compartiment, ceilalți, cu inima îndoită, se prinseră la discuție; după vreun sfert de oră, fata lăsă mingea sub bancă și se ghemui în colțul ei. Cînd simți că toți s-au mohorît și-i are pe toți în mînă, Adrian își chemă suferința, o mîngîie, o dischisi ca pe-o fată mare, pe care-o scoți în lume — și începu să povestească. Vorbea cînd în șoaptă cînd dezlănțuit, sublinia prin gesturi decisive ceea ce trebuia să fie reținut, se adresa fiecăruia în parte, stăruia asupra fiecăruia, ca un hipnotizator. Avea sentimentul că acum se întîmplă ceva neobișnuit, ia din suferința lui și dă altora, toți se pătrund de suferință, pentru totdeauna. Am vîndut pămîntul, ca să am bani. Nimeni nu știe cît m-am chinuit eu cu pămîntul și cum am scos banii. Iar cînd să ne-adunăm la casa noastră... doamne! Adrian se plesni cu palma peste frunte: ce-a fost, ce-am îndurat, nu doresc nici dușmanilor mei! Măi, oameni... În clipa aceea, fata din colț își duse batista la gură și stăpînită de două ori. Izbucniră toți în rîs, și acest rîs se revărsă ca o ploaie binefăcătoare după lungi zile de arșiță. Adrian încremeni cu ochii la fată. Părea să-i spună: Încă nu-ți dai seama ce crimă ai săvîrșit?! Ea nici nu se uita la el, rîdea și se uita la ceilalți, la tovarășii ei de drum, care-i erau recunoscători. Cetățeanul din fața lui Adrian se grăbi să iasă din compartiment. Alți doi ziseră că se duc la vagonul restaurant; Adrian înțelese că oamenii fug de el, și chiar vru să le strige: Rămîneți aici, să vă aiuriți cu frumoasa asta... iar de ieșit, o să ies eu, care n-am ce căuta printre voi! Se văzu cel mai oropsit om din lume, în care toți aruncă cu pietre. Ar fi vrut să le spună oamenilor ceva atît de înțelept și de dureros, încît ei toată viața să sufere pentru că l-au jignit și să moară cu această suferință fără leac. Dar în ciuda lui, oamenii se duceau la mare, să se-ntindă la soare și să rîdă. Deodată Adrian se temu că îl va părăsi și fata, care se ridicase de pe banchetă și își potrivea o pălărie de pai. De teamă, intră în vorbă cu ea:

— Cît costă pălăria asta?

— Vreo douăzeci și cinci de lei.

— Și cît ține?

— Pînă se rupe, glumi ea. Să mă țină două săptămîni, și-i dea-juns! Doar n-o să mă necăjesc din pricina unei pălării!

— Ei, da! icni Adrian, simțind aluzia. E bine dacă poți să nu te necăjești... dar vedeți dumneavoastră, cu noi, care am copilărit la sat, și de la zece ani tot cu lucrul... e mai greu!

— E greu pentru cine vrea să-i fie! spuse fata.

— Ei, lume, lume! oftă Adrian. Dumneavoastră, domnișoară, nu credeți ce-am povestit eu aici, fiindcă nu v-ați lovit de necazuri. Ia să vă loviți, măcar de unul.

— Ba cred, se enervă ea, dar nu mă interesează.

Fata ieși din compartiment trîntind ușa.

Atunci, Adrian își aminti cum odată, în copilărie, tot așa, călătorea cu trenul, iar printre cei care se înghesuiau în compartiment erau unul care se scărpina de zor cînd pe spate, cînd pe picioare... O fi avînd păduchi! își șopteau ceilalți. Rînd pe rînd, au ieșit toți din compartiment și-a rămas numai acela, să se scarpine... Ar trebui să ies, se gîndi Adrian, să vină ei. Dar ei se adunaseră toți în fața ușii, glumeau și rîdeau. N-avu curajul să iasă, ori să-i tulbure în vreun fel. Încă nu i se mai întîmplase să treacă prin momente atît de sufocante. Pentru prima oară își dădea seama că suferința lui nu are nici un ecou, nu trezește nici un gînd, nu stoarce nici o lacrimă, e numai a lui, el și-a făcut-o, el s-o poarte; acum înțelese de ce chiar și tovarășii lui din fabrică se fereau de el, de cîte ori aducea vorba de casă; ei veneau să-l întrebe cum stă cu lucrul, ori să-l cheme la o ședință, iar el începea să-i atragă, se agăța de ei și se mînia cînd nu voiau să-l asculte.

Fata intră să-și ia o batistă.

— De unde sînteți de loc? întreabă Adrian, fiindcă altceva nu-i veni în minte. Era gata să-i pună o mie de întrebări, care de care mai prăpăstioasă, numai s-o ție aici, lînă el. Or, vă gîndiți că am vreun interes să aflu...

— De vreo două luni lucrez la Brăila.

— Croitorie... ori așa ceva?

— Ce croitorie? se amuză fata. De ce tocmai croitorie?

— Mă uitam cum sînteți îmbrăcată, se zăpăci Adrian.

— Cum sînt? și ea își cercetă rochia.

— Am nimerit-o ca Ieremia, cu oiștea! rise Adrian, după care se miră că el poate să rîdă, ca oricare. Întotdeauna cînd intri în vorbă cu o femeie o greșești. Dar eu nu mă gîndeam la ceva de interes pentru mine, se scuză el — nici nu știu dacă sînteți singură, ori cu vreun tovarăș care a stat aici.

— Sînt singură, îl informă ea, și se așeză pe banchetă.

— Mai aveți vreme pînă să vă măritați, aprecie Adrian. Or, n-am dreptate?!

Fata nu zise nici da, nici nu, se mulțumi să-l privească, iar el încercă emoțiile unui școlar cu bun simț, care se prezintă nepregătit la examen. Domnișoară dragă, eu vă plictisesc. Adevărat, ori nu?

— Adevărat.

— Atunci, ies — să rămîneți dumneavoastră.

— Cum doriți.

— Și dacă n-o să ies?! o întoarse Adrian.

— Dacă nu ieșiți, ce-o să fie? rîse ea. Mai nimic.

— Am zis eu, mai demult, se avîntă Adrian, că-i mai ușor să fii femeie decît bărbat. Nu zisese niciodată că ar fi astfel, și se întrebă, cu o anume îngrijorare, de unde-i vin lui, tocmai acum atîtea prăpăstii? Parcă fusese rupt de niște rosturi îndelung chibzuite și trainice. Nici să discute despre casă nu mai îndrăznea, ori nu mai putea, nici să tacă nu se îndura. Fata se mișcă pe banchetă, și din teama aceea de a nu rămîne singur el se mărturisi: Îi rău cînd omul se tot zbate, și de pomană se zbate. Mă uit la mine, care am împlinit treizeci și unu de ani. Nu știu dacă mă credeți dumneavoastră, dar eu n-am avut parte de nimic, din vina mea, din vina altora...

De mult nu simțise Adrian o atît de mare dorință de a vorbi despre el, cu bune și rele, de-a valma — dar ușa compartimentului se deschise, intrară doi dintre tovarășii de drum — și el tăcu. Îi era limpede că pînă la Constanța nu va mai avea prilejul să discute între patru ochi cu fata, iar acolo, în gară, ea o să-i spună ceva, că se duce la o prietenă, ori se grăbește să prindă alt tren, și astfel n-o să se mai vadă niciodată. Se socotea păgubit de ceva absolut necesar lui. Ar fi vrut să petreacă în tovărășia acestei fete, despre care nu știa mai nimic... Se închipui senin, alături de ea, într-o seară de vară, undeva, unde sînt multe lumini și oameni veseli; a fost o zi grea, amîndoi au lucrat cît le-a stat în puteri, cum lucrează oamenii sănătoși, iar acum se plimbă și se-ntreabă de una, de alta.

În feciorie, vrînd să evite o seamă de încurcături cu fete frumoase, dar sărace, ca și el, Adrian trăise cu văduve cam bătrîioare fără pretenții, mulțumite că îl simt din cînd în cînd lîngă ele; frumusețea nu îl tulburase, o cîntărise negustorește, spunîndu-și că nu ține nici de foame nici de sete, și nici viață lungă nu are — fetele din satul lui se treceau ca florile de păpădie, de prea multe suferinți. El se gîndea la o fată cu avere, cum o fi, care să-i aducă măcar vreo cinci, șase iugăre pe care să le lipească lîngă cele două ale lui. Fete cu avere erau puține și din cîte erau nici una nu se omora după el. Pe urmă, cînd pricepuse cum e cu averea și cu toate gîndurile lui de pînă atunci, Adrian se socotise oropsitul pămîntului, pentru care nici soarele nu luminează, nici dragostea nu lăcrimează. În mohoreala lui, își spusese că lîngă o sărăcie mai încape una, și astfel se însurase cu o fată despre care toți ziceau că e cuminte, dar niciunul că ar fi frumoasă. În noaptea nunții, și vreo lună, două după aceea, crezuse și Adrian în cuminția nevestei, însă cînd ea îi ceruse să meargă la petreceri și în vizită la alții de vîrsta lor, o bănuise că a prins gust de prostii... Văzînd că nu-i chip să-l scoată din casă, unde clocea gînduri „mari" și înjura, femeia se dusese singură la petreceri, pretinzînd că e dreptul ei să se ducă. Tu mi-ai mîncat zilele, se jeluia Adrian, și o cîrpea cu sete. Ea îndura bătăile cu o bărbăție care îl punea pe gînduri pe Adrian. Dacă te cîrpesc, striga el, trebuie să plîngi — de ce nu plîngi, tu? Voia cu orice preț să știe de ce nu plînge nevastă-sa, cum plîng toate, cînd ridici palma. Nu-i spusese niciodată că o să plece de la el, iar cînd plecase, nici gînd de întoarcere. O să te distrug! îi strigase Adrian, nici în gaură de șarpe nu scapi. Doi ani se înverșunase împotriva ei, uitase de el și de lume, de parcă el murise și nu mai rămăsese pe pămînt decît suferința lui. Iar acum, într-un compartiment de tren, printre streini, se întrebă ce folos trage el după atîta luptă?!

— Dumneavoastră ce părere aveți? i se adresă fetei.

— Despre ce?

— Despre cum ne legăm noi la cap.

— Se leagă numai cine are chef, rise ea.

— Cine-i într-o ureche! tălmăci Adrian, ca să nu zic chiar prost. Da! — făcu el, se poate și una ca asta, orice se poate. Îi cercetă, pe rînd, pe ceilalți din compartiment și dorind să le ofere un prilej de meditație, spuse: Îți fi avînd și dumneavoastră necazuri. Fiecare cu ale lui. Dacă nu azi, mîine, dacă nici mîine — viața-i lungă!... Cetățeanul mai în vîrstă, cu fața chinuită, încuviință în derîdere. Ce-ți fi găsind de rîs? se supără Adrian — eu nu pricep! I se păru că ghicește în ochii fetei un dram de înțelegere — și vorbi pentru ea: Vine cîteodată un vîrtej care te prinde și te amețește. Dacă nu te ții bine, te dă la fund și acolo rămîi! Doar, de felul meu și eu sînt vesel. Parcă vrînd să le-arate tovarășilor de drum că așa e, cum pretinde, își făcu loc pe banchetă, lîngă fată:

— O să vă-negriți ca o țigancă, îi spuse.

— Sînt destul de neagră și-așa...

— Sînteți cum trebuie să fiți, o asigură Adrian. Da-i frumos să te ardă soarele! Și mie îmi plăcea să mă scald cînd eram mic, se mărturisi, aveam un iaz cu apă de doi metri — și cît ținea vara, ne bălăceam. Odată era să mă-nec... Fiind că nimeni nu se-ngrijoră, cum se-ngrijorează oamenii cînd aud de nenorociri, fie ele demult trecute, el mai spuse: Mare păcat n-ar fi fost. Nu vă plictiseam pe dumneavoastră, acum... Dar în sinea lui se bucură că e sănătos, încă tînăr, în stare să ia totul de la început. Unde-o să locuiți? o întrebă pa fată.

— Am repartiție la Mamaia.

— Eu n-am nimic. Mă duc la noroc.

— E cinci și douăzeci de minute, anunță cetățeanul cu fața

Mihai Negulescu

PROVERBE

Noaptea aceasta s-au ales apele
și dimineața aruncă luminoase jerbe.
Ea ora cînd tac nostalgiile și încep cîntecul sapelor,
adio, stanțe domoale; bună-dimineața, proverbe!

Cuvinte mai dense ca platina
și totuși atît de ușoare, că par stoluri și vise...
Peste cîmpiile tinere, soarele — datina —
își ridică tulpina pe brațe deschise.

IZA

Amiază de vară vibrînd lîngă noi, repetată;
iagi bătrîni galopînd lîngă vechiul autobuz...
Calea ta, șoapta ta tulburată
glasul Izei furîndu-mi-l din auz.

Drum fără tristețe, numai cu tine;
gesturi simple, firești, ca o chemare: vii?
Și Iza vibrînd între noi prin verbine
ca un gînd ce ți-l știu, ca un gînd ce mi-l știi,

CUVÎNT

Cuvîntul, ploaie ne-ntrupată,
găsi-va semne de cleștar și rouă ?
Atunci la geamul tău întîia dată
va ciocăni ca stropii mari, cînd plouă.

Salcîmii tot vor pribegi prin lunci
și frunza tot și-or asculta cum sună...
Tot ce rămase nerostit atunci
atîția ani n-au mai putut să spună.

Horia Gane

SCRISORI DEPĂRTĂRII

Muncitorilor Șantierului naval din Oltenița

Scrisorj peisajelor ce-or să mă-ncapă
și chipurilor care trec pe rînd,
în amintiri depuse ca-ntr-o apă
pe care o revarsă cînd și cînd ;

Scrisoare Dunării cînd e cîmpie
și numai cerul îi rămîne vad —
Scrisori în sine-nchise-atunci cînd cad
frunze cu nervuri de nostalgie ;

Scrisori — șantierului cu nave, care
deschid spre univers cu prora fluvii ;
Și-o sete-a depărtării e-n scrisoare
cînd spațiul îi-l așternă să vii. Și nu vii...

SEARĂ PE ȘANTIER

Flutură un mal în vînt,
și prin sunetele grave
clipe trec intercalînd
oameni cu cer și nave.

Orizontul cerne tuș,
se smulg ager din culoare
doar catarge-n legănare
terminate-n pescărușî.

Poate-un marinar... Ori cine
cîntă-a dor și-a alte ore ?!
Numai cîntecul mai ține
portul ancorat de prore...

CĂSNICIE

Abia prididesc s-adun
soare, chipul tău, iar soare,
și îmi intri-n ore cum
intră florile-n culoare.

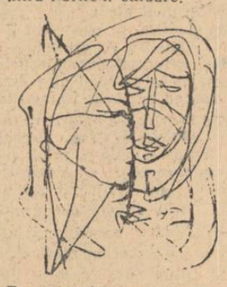

Te statornicesc sever
între anotimp și mine.
Liniștea stîrnește cer
și căldura adîncime.

chinuită. Peste cinci minute intrăm în gara Constanța. Își trase geamantanul din plasa de bagaje și îi controlă încuietorile ; înainte de-a ieși pe culoar salută cu două degete la șapcă : Noroc la toată lumea și petrecere frumoasă. Iar dumneata, cum ți-o fi spunînd...

— Adrian Mereuță...

— Adrian ! făcu cetățeanul — dumneata să nu te superi pe noi.

— Mai înțeleg și eu de glumă ! se-ndulci Adrian.

— Ce glumă, frate, că-ți omori zilele — asta-i glumă ? !

Adrian nu găsi ce să-i răspundă, și chiar dacă ar fi găsit, tot în zadar, fiindcă nimeni nu mai avea răbdare să-l asculte. Trenul își încetinise viteza, și toți din compartiment se repeziră la bagaje. Îmi dați voie să v-ajut ? întrebă Adrian, apucînd de mîner un geamantan pe care-l bănuia al fetei. Nu-i al meu, rîse fata, eu n-am decît o valiză de mînă și o sacoșă. El ridică din umeri, stînjenit : Îmi pare rău că n-am prilejul să vă fiu de folos. Cum vă spune ? o întrebă. Prea multe vreți să știți ! se alintă ea, Eleonora, Elena, cum doriți. Elena e mai pentru noi, pentru oamenii de rînd, se gîndi Adrian... adică, Lenuța. Deodată, fata îi întinse mîna și în cîteva clipe dispăru din fața lui. Adrian rămase în ușa compartimentului, încercînd să o ghicească în șuvoiul de oameni care se scurgea pe culoar. Îi zări de două ori pălăria de pai cu panglică albastră. Du-te sănătoasă ! îi ură cu o amară bunăvoință. Coborî printre ultimii din vagon și trebui să se ia la hartă cu doi băiețandri care se ofereau să-i ducă geamantanul. Ce sînt eu, împărat ? îi repezi Adrian. Ce am, duc eu, ce n-am — să ducă alții, mai deștepți. Cîteva minute se învîrti printre sutele de călători de pe peron, așteptînd să-l înfioare glasul ei. O locomotivă șuieră scurt, vestind plecarea unui tren cu multe vagoane, toate împodobite cu ghirlande de flori. Cu ce-și pierd vremea oamenii, se mîră Adrian — de ce era nevoie de flori ? Călătorii de pe peron se risipiră care încotro, bărbații tîrînd geamantane burdușite, femeile, gălăgioase, zorindu-i să prindă nu știu ce mașină, ori troleibuz. Dacă te iei după ele, îți dai sufletul ! mai observă Adrian, și se uită la soare. Azi ai fost în formă ! vru să-i spună. Un bătrîn cu șapcă de ceferist veni să-i atragă atenția că s-a închis peronul, iar contravenienții vor plăti amendă. E în ordine ! îl asigură Adrian și se interesă cum poate să ajungă la Mamaia. Dar îi era aproape indiferent dacă va ajunge la Mamaia ori în altă parte.

4

O noapte, o zi și încă o noapte nu ieși din camera de hotel. La început se cam sperie de cît doarme și visează — visă numai catastrofe de cale ferată ! — crezînd că s-o fi prins gripa de el, ori vreo altă nenorocire, care o să-l țină în pat tot timpul concediului. Femeia de serviciu, care îi bătu în ușă în cîteva rînduri, vrînd să știe ce are de gînd — se scoală, mănîncă ? ! îi dă voie să șteargă praful ? ! — se îngrijoră de starea lui și îi aduse un termometru. Treizeci și șase cu șase ! constată Adrian. Să fii sănătoasă, îi spuse femeii, n-am nevoie de nimeni și de nimic. Era mulțumit că are o cameră răcoroasă și un divan cu arcuri moi ; plătise camera pe zece zile, nimeni nu avea dreptul să-l deranjeze, ori să-i pretindă ceva ; doarme cît vrea, cînd i-e foame coboară la restaurant și mănîncă, cînd i-e dor de soare iese pe balcon. Citise în cărți cum dorm țăranii vara, prin livezi, la umbră deasă ; el trăise la sat pînă la douăzeci și șapte de ani, și în atîția ani nu găsise răgaz, în zilele de vară, să lenevească sub un nuc bătrîn ; trei iugăre de pămînt, pentru ele se luptase, să le stoarcă, să le-ntindă, din trei să iasă șase, nouă, douăsprezece, cam douăsprezece iugăre i-ar fi fost de-ajuns... Așa învățase de la taică-său, care și el se luptase douăzeci de ani să întindă cele trei iugăre, pînă cînd îl doborîse boala de plămîni. După cîteva luni de sanatoriu se întorsese la ai lui, ca să-i întrebe de ce-a trebuit să-și omoare el zilele ? ! Tu copile, fă altfel... Adrian nu putea să facă decît ceea ce învățase. Una e cînd lucrezi pămîntul tău, numai al tău, și alta cînd te duci la colectiv... De cîte ori îl auzea pe taică-său vorbind de gospodăria colectivă, tremura de furie : Dumneata, de cînd cu plămînii, ți-ai pus în gînd să mă lași pe drumuri ! Într-o seară de pe la începutul lui februarie 1953, cînd taică-său iar pornise discuția, se repezise cu pumnii la el. A doua zi vînduse boii, vînduse grădina de pe lîngă casă unui vecin și cu toți banii plecase la oraș pentru trei zile, fără să-i spună tatălui și nevestei ce gînduri are. Atunci cumpărase casa aceea, de la văduva unui fost negustor, care avusese vreo patru case în oraș. Intrase, astfel, în cea de-a doua nenorocire. De ce-a trebuit să treacă atîția ani, să ajungă la jumătatea vieții, pînă cînd să afle că pe lume există și altceva decît trei iugăre și o casă cu pereții coșcoviți ?...

După multe ore de somn și de boiereală pe arcuri moi, Adrian ieși pe balcon, trase aer în piept, iar cînd simți că amețește de aerul mării, cu care nu era obișnuit, se lăsă cuminte într-un șezlong. Era în zori, cînd se trezesc oamenii și se-ntreabă cum o să fie ziua, și ce le va aduce acea zi ; o mînă nevăzută curăța cerul de scamele nopții, și cerul se înălța, se lărgea, ca să cuprindă lumea ; iar marea vinețe se legăna ca într-un cîntec de dor ; lui Adrian i se păru că marea e un nesfîrșit lan de grîu, cînd grîul a crescut de-o palmă — și-l unduiește vîntul... De-aș avea o casă aici ! rîvni el. Patru pereți și-un acoperiș de tablă. Patru draci și-o vulpe șchioapă ! se amări, după o clipă. Se ridică din șezlong, intră în cameră și înjură cum îi veni pe limbă. Parcă îl blestemase cineva să tîrîie după el casa aceea, cum își tîrîie ocnașii lanțurile. Dacă aș muri, mîine, doamne fereste ! — ce pot să spun, cu ce m-am ales ? Și aprig, de parcă ar fi fost vorba de altul, pe care demult îl dușmănea, se judecă pentru cum își măcinase el fiecare zi, de făcuse din zile cenușă s-o spulbere vîntul. În fabrică lucra cît doi, cît trei la un loc, iar cînd tovarășii de lucru îi strîngeau mîna cu încîntare, el se întreba cam ce anume și-ar putea îngădui, la adăpostul acestor mulțumiri și felicitări ? Dacă l-ar ruga pe director să intervină pentru el, la tribunal ? !

Cînd ieși din hotel, pe la nouă și jumătate, încercă să-și impună o degajare de om sigur de sine, care un an de zile și-a făcut datoria în toate privințele, iar acum vrea să se bucure de apă și de soare. Șoseaua era pustie, cele cîteva blocuri cu multe etaje, cu toate ferestrele deschise, păreau pustii, de nici unde — nici un semn, dinspre mare nici un zbucium ...Adrian citise, ori îi spusese cineva, că marea e într-un zbucium de zi și noapte ; undeva, în adîncul ei, e moartea care cere jertfe, se zbuciumă. vrea să iasă odată la suprafață. Dar cînd o ieși, se gîndea Adrian, o să orbească de-atîta soare, și n-o să știe pe cine să înhațe... La vreo două sute de metri de hotel, în direcția plajei, începea un adevărat cartier de corturi, peste o sută de corturi verzui, împodobite în fel și chip cu flori, cu frunze, cu halate de baie și măruntișuri femeiești. Curios, Adrian se apropie — și îndată îi veni gîndul păcătos : Dacă ar avea și el...

Dintr-un cort, spre care se îndrepta cu bune intenții, ieși o fetișcană în costum de baie, împlinită și zurlie. O alta, tot în costum de baie, se repezi să o prindă. Apoi riseră amîndouă de ceva numai de ele știut. Trecură pe lîngă Adrian ca un vînt de primăvară. El vru să nu se uite la ele, și-abia se uită, iar în clipa următoare, rușinat de slăbiciune, grăbi pasul. Trăise la sat, unde fetele se scăldau pe ascuns, în cămașă lungă ; una stătea pe mal, de strajă, să nu se-apropie bărbații... Își aminti cum odată trecea cu coasa pe umăr, pe malul văii. „Straja" adormise sub o salcie pletoasă. Două fete se scăldau, goale pînă la brîu. El nu zisese nimic, nici nu prea se uitase, dar fetele îl zăriseră și de teama lui erau să se-necе. Ieșiți, tu, de sub apă ! le strigase Adrian, că nu mă uit... Aici sînt multe... unde-i apă și soare sînt multe fete, se gîndi, trăgînd cu ochiul în dreapta și-n stînga — și toate sînt frumoase, trăiesc bine, fac sport, le dă mîna. În sinea lui, își dorea să petreacă și el, pe-aici, cu o fată, dar îl oprea buna cuviință și, poate, teama de încurcături.

Bărbații de vîrsta mea vin la mare cu nevestele, cu copiii — ce dracu să fac, se căină Adrian, dacă n-am nici nevastă, nici copii ? ! I-ar fi plăcut să treacă acum, printre corturi, cu nevasta, el să spună o vorbă, ea alta, și-apoi să se-ngrijoreze amîndoi : Unde-i Traian, ori Petre, ori Ion ?... Cînd ajunse pe plajă nu mai gîndi nimic. Trecu printre trupuri moleșite de soare, observă unde-și lasă alții hainele, se dezbrăcă și fugi să intre în apă. Cîteva minute se bălăci la doi metri de mal ; lopătînd din mîini, se învîrtea pe loc ; parcă era un fluture de noapte care se-nvîrte în jurul lămpii. Obosi repede și căzu... Cînd se ridică, marea îl izbi în piept cu un val argintat. E-te-te ! se amuză Adrian, urmărind cum se-alungă valurile și se sparg în pieptul lui. Înaintă cîțiva metri, ca la atac, ținînd valurile, apoi se avîntă în larg, nebunește, pînă îl părăsiră puterile. O femeie între două vîrste, care lenevise pe o barcă pneumatică, iar acum voia să înoate, îi oferi barca și Adrian se întoarse la mal, unde îl aștepta soarele. E dreptul lui ! se gîndi, cum vii aici, cum te ia în primire : să te prăjesc și pe tine, și pe tine, care mai ești ? Se lungi pe nisipul fierbinte, cu fața spre soare. Facă-se voia ta ! Pe urmă cînd începu să-l usture pielea, se răsuci cînd pe-o parte cînd pe alta, cum făceau și alții pe-aproape, de parcă pe toți îi apucase răsucitul. Un balon albastru îl izbi în bărbie. Care n-ai astîmpăr ? întrebă Adrian, fără supărare. Balonul rămase la un pas de el. Atunci observă că pe balon erau desenate două rățuști. Care l-ai aruncat, vino de ți-l ia, cu rățuști cu tot...

— Ce mai face tovarășul din tren ?

— Ce fac toți pe-aici, spuse Adrian, recunoscînd vocea — mă prăjesc... Rușinat că fata din tren îl găsise întins, numai în chiloți, se ridică într-o clipă și începu să se scuture de nisip. Al dumneavoastră era balonul ? Tocmai pe mine v-ați găsit să mă loviți ! rîse el.

— Dacă pe altcineva nu cunosc ? ! Ea se așeză lîngă balon, puțin intimidată de privirea lui. Credeam că ai plecat... ieri n-ai fost pe plajă...

— Eram obosit, lămuri Adrian, eram cumva, doamne ferește ! Dar pe dumneavoastră nu v-am uitat, mai spuse, bucuros că nici ea nu îl uitase. Și-o închipui pe plajă, cu balonul în brațe, vrînd să arunce balonul și neavînd în cine, el lipsea... Chiar, sînteți singură ?

— Mai e o fată, tot de la Brăila... Zîmbind, jucîndu-se cu balonul, ea adăugă : Aici nu poți să fii singură, te cheamă fetele, te cheamă bărbații... aseară am fost la restaurant. Deodată, își aminti de ceva : Trebuie să mă duc ? Ioana ! îi strigă unei fete, viu în clipa asta. Cît mai rămîi pe-aici ? îl întrebă pe Adrian.

— Nu știu, se mohorî el. Pînă m-oi sătura.

Plecarea fetei îi risipi bruma de liniște atît de greu adunată ; astfel, păru mai urît, nutrind ceva gînduri urîte ; o cută, zvîcnind aprig, îi despărți sprîncenele stufoase ; seninul ochilor se tulburâ, bărbia începu să-i tremure, ca și cînd ar fi avut în față pe cel mai înrăit dușman. În preajma lui se alergau un băiat și o fată — ea flutura o năframă roșie ca la jocurile de tauri, iar băiatul, încălzit, se repezea orbește, cădea, răsufla greu. Ce-ar fi să v-astîmpărați ? ! vru să le strige Adrian, dar tocmai atunci, fiind urmărită îndeaproape, fata îl prinse de mînă și îl învîrti, așa fel încît să dea el piept cu adversarul. Zmucit din toate părțile, Adrian ameți și căzu. Așa ne jucam noi cînd eram mici, își aminti ; dar eu nu-s copac, să te-nvîrți în jurul meu... Băiatul își ceru scuze. Nu-i nici o supărare, spuse Adrian, cu ochii la fată. Ea îl invită să petreacă sub umbrelă — și arătă o umbrelă colorată, înfiptă în nisip, la vreo douăzeci de pași depărtare. Adrian nu primi : nu știa ce-ar putea să discute cu cei doi, care erau mult mai tineri, poate elevi, poate abia scăpați de pe băncile școlii, încă necopți — și-apoi, gîndul îi era la fata din tren, cu ea avea ceva de împărțit. Simțea o înversunare crescîndă împotriva ei și regreta că o lăsase să plece — ea să fi stat aici, alături, s-o întrebe cine e, și ce vrea de capul lui ? ! Cercetă plaja cu ochi lacomi ; sute de bărbați și femei și copii care leneveau în soare, pînă cînd lenevesc așa de la începutul lumii ; ea niciunde. Ea are alte treburi, mai importante, care se rezolvă la umbră ! — și Adrian scuipă printre dinți. Ce mi-e Tanda, ce mi-e Manda ! Ce folos că fugi de una și dai de alta, tot ca ea ? Se duse să-și ia hainele. Se îmbrăcă în mare grabă. În cîteva minute ajunse la șosea, privi în lungul șoselei și o zări pe fată tocmai în clipa cînd se urca într-un autobuz. Du-te sănătoasă ! — unde te-i duce ! îi ură Adrian. O luă spre hotel, cu mîinile în buzunare, ca unul care n-a avut nimic și n-a pierdut nimic. Mîncă ceva la bufetul restaurantului, bău o bere și simți că i-a venit somnul.

5

Se sculă tîrziu, cînd ultimele raze ale soarelui înțepau ici colo, marea vineție. Visase urît, nu-și amintea ce, ori visa acum, stînd pe marginea patului, cu bărbia în pumni. Era ceva în el, ce nu se lăsa învins ; erau niște gînduri, ca niște umbre care se întind și se răsfață. Își spuse că a venit aici, unde-i soare și apă, și tihnă, ca să scape de ceea ce nu poți scăpa. Peste cîteva zile, ori fie și peste o lună, va trebui să se-ntoarcă la rosturile lui ; și la amărăciunea lui. Îi era destul să vadă casa aceea, să treacă odată prin fața ei, pentru ca toate întîmplările legate de ea să-i fure tot ce are putere și gîndire. Așa nu se poate trăi. Așa nu face să trăiești. Muncise mult, cîștigase bine, dar tot timpul își spusese că pe lîngă acest cîștig la fiecare zi mai trebuie ceva, o palmă de pămînt, o căsuță, fie și un bordei, pe care să-l știi al tău. Al tău ! izbucni el, ca să ai pentru ce te chinui !

Cu o înțelepciune tîrzie, prea scump plătită, scrise cîteva rînduri către fosta-i nevastă, prin care o anunța că nu mai are nici o pretenție la casă și la nimic din cîte au adunat. Dacă ar fi fost cu putință, i-ar fi dat ei și amintirile, să le poarte, să le vîndă, să le ardă, să facă ce-o vrea cu ele. Acum, își spuse, îmi mai rămîn mîinile astea și gîndurile care mi-or veni. Pe o pagină albă din carnetul său cu multe adrese de avocați și numere de telefon făcu o socoteală scurtă, precisă, și se legă să o respecte cu sfințenie. Salariul : 1 280 lei pe lună. Din care, 32 chirie, 30—40 întreținere, 100 diverse ; 250 lei bonuri de cantină, 200 pentru mîncarea acasă, 100 lei de buzunar, o bere, un film... Îi mai rămîneau în jur de 600 de lei. Cu aceștia, și cu primele trimestriale poate să-și cumpere haine, mobilă și mai poate să meargă în excursie, la munte, în fiecare sîmbătă. Își invidia tovarășii de lucru care sîmbătă după amiază o porneau cu ruk-sakul în spate și se întorceau duminică seara, ori luni dimineața, aerisiți, întremați, cu mintea limpede. Iar cînd nu-ți ies toate după socoteală, chibzui Adrian, mai rupi un leu de ici, îl coși dincolo, ce dracu să faci, că banii nu se-ntind. Aproape mulțumit de cum își orînduise viața, intră în baie, se bărbieri cu grijă — de obicei trăgea cu briciul în dușmănie, de parcă ar fi tras pe obrazul altuia — apoi se îmbrăcă, își netezi părul și se duse la oglindă. Avea ceva de ostaș abia întors de pe front, de unde nu credea că se va mai întoarce, și care a rîvnit ani la rînd niște haine curate ; iar din oglindă nu voia să afle cît e de frumos, ci mai degrabă cum îi stau hainele astea curate.

De cum părăsi hotelul, avu senzația că îl încearcă un fel de taină ; privi cerul și marea ; cînd cerul, cînd marea ; stele mărunte clipeau obsedant ; poate că erau în legătură cu cineva de pe pămînt și se grăbeau să transmită vești... Deodată, lui Adrian i se năzări că cerul e un imens tablou de comandă, care semnalizează neobosit. S-o fi punînd ceva la cale, ce nu pricepem noi, se amuză el. Flutură mîna spre cer cu o anume jenă, întrucît nu era sigur dacă gestul său va fi luat în seamă.

Șoseaua era aproape pustie ; după tuburile de neon, înșirate la distanțe egale, ea se ghicea șerpuind pînă departe, pe undeva, pe malul mării. Cele cîteva blocuri noi de pe marginea șoselei, semețe, ca niște turnuri de pază, care în timpul amiezii păreau că se clatină ușor, amețite de soare, — se lăsau pătrunse, prin toate ferestrele, de adierea nopții de vară. Într-un balcon întunecat apăru o fată îmbrăcată în alb. Ea se lăsă puțin peste balustradă, privi în toate părțile, apoi își fixă privirea pe Adrian. Ce-i fi găsind la mine dragă ? vru el să întrebe. Încetini pasul, se opri chiar sub balcon și privi în sus. Noapte bună ! îi ură fata și se retrase în cameră. Cum vă place vouă să vă jucați cu oamenii ! mîrîi Adrian. Se plimbă de unul singur pe șosea, vreo jumătate de oră, pînă cînd izbucni o muzică îndrăcită. Atunci își spuse că merită să petreacă și el odată. Își pipăi buzunarul, ca să fie sigur că are banii la el și se îndreptă agale spre restaurant. Cînd ajunse și văzu cum zeci de oameni se înghesuie, așteptînd să se elibereze vreo masă, îi pieri tot cheful. Oamenii erau veseli, agitați, mereu turnau în pahare și sorbeau cu nesaț ; aici se aflau și mulți străini și lui i se păru că se vorbește în toate limbile pămîntului ; aici era gălăgie, iar el își dorea o masă retrasă sub umbrar, și niște lăutari care să se-nvîrtă pe lîngă masă, cîntînd ceva de dor... Urcă pe terasă, unde era liniște, unde se înfiripau povești de dragoste... Trecu printre măsuțele rotunde, căută o masă pentru el și, întristat, ridică din umeri — nimic... Cam toate mesele erau ocupate de băieți și fete care n-aveau de gînd să plece înainte de miezul nopții. Ce mai face tovarășul din tren ? auzi Adrian. Se răsuci milităreste și se-nclină : Face bine tovarășul... Dar de ce-mi spui așa ? Fata se porni pe rîs. Apoi îl apucă de braț, ca pe-un prieten de mult așteptat. Mai sînt cu cineva spuse ea, vino la masa noastră. Sigur că ești cu cineva, se amărî Adrian, nici nu se putea altfel ! Iar dacă așa stau lucrurile, ce nevoie mai ai de mine ? Pătrecuse și el în restaurante, dar numai în doi, ori cel mult în trei : acei doi sau trei, cu care ciocnise, și-i alesese după gustul lui ; ca să aibe ce vorbi cu ei : se temea de cei care n-au răbdare să asculte, de cei care ascultă și tac, încît e greu să afli dacă sînt ori nu de acord cu tine. O urmă pe fată după oarecari ezitări, avînd de grijă să precizeze că în seara asta îl așteaptă cineva la hotel, și prea mult nu poate să întîrzie. Faceți cunoștință, spuse fata, cînd ajunseră la masă. Adrian se înclină în fața unei fetișcane de vreo optsprezece ani, melancolică din fire, ori din pricina băuturii, apoi strînse mîna unui tînăr înalt și spătos, cu mînecile cămășii suflecate pînă la subțioară. Cînd să se așeze, observă că la masă nu era decît un scaun liber, pentru Eleonora. Mai era un scaun aici, se rușină fata, ca una care îl poftise, te rog să mă ierți ! Ni l-au cerut de la o altă masă, explică tînărul, jenat, nu știam că o să-l inviți pe tovarășul. Eleonora făcu semn ospătarului să vie, dar acesta, strigat de mulți clienți, nici nu o luă în seamă. Adrian ochi niște scaune libere, se duse și ceru voie să ia unul. Cînd se-ntoarse la masă, tînărul o invită pe Eleonora la dans ; ea primi cu plăcere, iar Adrian rămase față în față cu fetișcana melancolică. Se foi pe scaun, își aprinse o țigară. Dansul se prelungea, se trecea de la un dans la altul fără pauze. Eleonora uitase de el. Ce să-i spun ăsteia ? se întrebă Adrian. Oare ce-aș putea să-i spun, care s-o intereseze ? Absolut nimic, chiar de mi-ar plăti.

— Unde lucrați ? îl întrebă fata.

— Sînt muncitor, la o fabrică de faianță.

— Oale, solnițe și diverse, spuse ea, ca și cînd ar fi numărat, înainte de-a adormi ; unu, doi, trei, patru... Oale, solnițe și pe mîne-ta ! gîndi Adrian, trăgînd cu sete din țigară. Dacă îți place să lucrezi, continuă ea, atunci, oriunde e bine. Eu sînt controlor de calitate la biscuiți.

— E, și cum faceți ? rîse Adrian, îi gustați ?

— Vezi, că-ți zic vreo două ! îl preveni ea. Închise ochii, își netezi îndelung sprîncenele și întrebă : Vrei să dansăm ?

Adrian se ridică ; se ridică și ea, veni lîngă el, tandră, îl apucă de braț și astfel își făcură loc printre mese, și printre cei care așteptau să se elibereze mesele spre ringul de dans. În timp ce se învîrteau în ritmul unui fox, el ochi dansatorii pe rînd, și cum nu reuși s-o descopere pe Elenonora, se neliniști. Ce dracu o fi cu fata asta, mă cheamă pe mine, se ține cu altul ? Orchestra începu să cînte un rock. Cam speriat, Adrian se uită la cei din jur, încercă să-i imite, fără succes — și înghiontit de toți, îi ceru dansatoarei să renunțe... Nici gînd, spuse ea — de cine ți-e rușine, de ăștia ? Ia să-i învățăm minte ! Și se apucă să conducă ea, mai de grabă să se amuze de neștiința ei și a lui. Crezi că ne amendează cineva ? Dansul ăsta e-o prostie, bițiială... Așteptară vreo cinci minute pe margine, pînă cînd se nimeri un tangou. Atunci, el îi luă mîna, o cuprinse cu o mînă de mijloc, și porniră lin spre mijlocul ringului.

— Cum te cheamă ? întrebă Adrian.

— Ia uite ! rîse ea. E așa de greu să reții ?

— Ce să reții ? Nici măcar nu mi-ai întins mîna.

— Serios ? Poate că mă gîndeam la altceva... Mihaela îmi spune. De fapt, tot la dumneata mă gîndeam. Prietena dumitale tocmai povestea cum te-a cunoscut în tren. Cu lux de amănunte.

— Da, sigur, mîrîi Adrian. Și-ai rîs cu poftă ?

— Parcă era de rîs !

— Cîți ani ai ?

— Douăzeci și trei.

— Pari mult mai tînără, nouăsprezece, douăzeci.

— Poate că așa îți place să mă vezi.

— Dacă ai mai sta pe-aicea... dacă ne-om mai întîlni, oftă Adrian, o să-ți spun eu prin cîte am trecut, val-vîrtej... O fi de rîs, o fi de plîns, nu știu, dar mie mi-a fost greu. În seara asta i-am scris, nu mai am nici o pretenție la casă... și mi-am făcut niște socoteli, ca oricare... dacă te trage inima la lucru, se poate trăi, se poate ! repetă Adrian, cu o bucurie tîrzie, care venea ca o pînză de ploaie după arșiți de-o vară. Simțea cum aceastâ bucurie îl încearcă și pătrunde în el, cum îi limpezește fața și îi dă puteri ; cum îl ajută să uite. N-o să-ți mai povestesc nimic, îi spuse Mihaelei, iar dacă vrei să mă ții minte, ăsta sînt, care mă vezi, și așa am fost de cînd mă știu... Ea îl privi cu ochi mari, de parcă atunci ar fi deschis ochii la lume, și se lăsă furată de zîmbetul lui. Cînd ne-o fi mai rău, așa să ne fie ! se gîndi Adrian. Sănătate și voie bună la toți. O strînse la piept, ca după o lungă așteptare, și o simți femeie, supusă dorinței. În seara asta, gîndi, se întîmplă ceva, ce nu pricepem noi. A fost să ne întîlnim aici, după ce multă vremea ne-om fi căutat. Dumnezeu mai știe pe unde. Prea bine poate că n-a trăit nici ea...

Șeful orchestrei anunță o pauză de douăzeci de minute, după care avea să urmeze un program susținut de cîntărețul D. Perechile de dansatori se risipiră pe la mese, și îndată răsunară comenzi din toate părțile : Georgică, două șifoane de la ghiață. Vinul, mă ! Ți-am zis de niște mititei... Adrian rămase pe ring, mîhnit de cum se destrămase vraja, atît de repede și de grosolan. Două fripturi la grătar... Năiică, să nu mă pătezi !... Pentru prima oară, îl iritau tratativele acestea gospodărești, și se gîndi să-i propună Mihaelei o plimbare pe malul mării. Dar își aminti de Eleonora și de partenerul ei.

— Crezi că prietenii noștri se mai întorc ?

— Îi privește, spuse Mihaela. S-or fi dus cu motocicleta.

— Și cum facem cu masa ? vru să știe Adrian. Ați mîncat, ați băut ? Dacă e ceva de plătit... ce nu fac eu pentru niște prieteni ! rîse el.

— O să se-ntoarcă, spuse Mihaela, dacă nu în seara asta, mîine seară... Îl cunosc toți de aici. În fiecare seară i se reține o masă.

— Aha ! făcu Adrian. Voinic e, motocicletă are, proaste se găsesc. Păi, dacă așa stau lucrurile, eu zic s-o luăm din loc.

— Nu vrei să mai dansezi ? întrebă ea.

— Îi prea mare înghesuială aici.

— În altă parte nu găsim, la ora asta.

— Aș zice să ne plimbăm, îndrăzni el.

Abia cînd ajunseră la șosea, Adrian începu să caute o explicație dorinței ei de-a mai rămîne, și îl amărî gîndul că ea o fi ținînd, într-un fel, la motociclist. Așa cum țin și celelalte, care vin cu el aici, seară de seară, mănîncă ceva, beau ceva, ca să se convingă mai ușor că îl iubesc, apoi se duc... și se-ntorc... Ce mamă de bătaie ați merita, să vă usture pielea și la judecata de apoi ! Mihaela mergea cu un pas înaintea lui, ca o femeie care a fost cu bărbatul la restaurant, a dansat numai cu el, s-a uitat numai la el, iar acum, puțin obosită, puțin plictisită, se întoarce acasă, tot cu el... Vă zăpăcesc ăștia, cu motocicletele lor, se înfurie Adrian, pînă dă dracul să nimeriți în șanț...

— Îți place să mergi cu motocicleta ? o întrebă.

— Dacă am cu cine.

— Și de cînd ești aici, ai avut ?

— Sînt altele, mai drăguțe decît mine, zise ea.

— Ba, dacă-i să ne uităm bine, nu prea sînt.

— De unde reiese că m-a dus și pe mine cu motocicleta...

— Ei, pe mama lui de suflecat ! Doar nu le-o duce chiar pe toate ! Ceva mai liniștit, Adrian se apropie de ea și îi cuprinse umerii : Dacă eu îți spun că ești foarte drăguță, mă crezi ?

— Eu te cred, spuse Mihaela, dar nu știu ce fel sînteți voi, bărbații. Se desprinse din strînsoarea lui și continuă, cu un zîmbet amar : Ți-e teamă să nu mă fi dus cu el... doamne fereste ! să-mi fac de cap ! Însă ai vrea să merg cu dumneata...

— N-am zis... se mîhni Adrian... și chiar de-aș zice... poate că nu-i tot una... Dacă te-ntîlneam ieri seară, să fi fost de-o mie de ori mai frumoasă, și tot nu te vedeam. Să te fi rugat de mine, și nu te strîngeam în brațe. Aur să-mi fi dat... Multe-am făcut eu, dar să zic una și să cred alta, nu m-a lăsat inima...

Undeva, departe, la o cotitură a șoselei, se ivi o luminiță, ca un ochi de pisică. Adrian își duse mîinile în șolduri și privi într-acolo cu o iritare prost stăpînită. Peste cîteva secunde numai, prinse, ca-ntr-o fulgerare, un zgomot înăbușit de motocicletă. Treptat, acest zgomot crescu, se-nverșunâ, izbi liniștea nopții. Apoi se zbătu, sugrumat, ameți și se stinse. Capul tău sec ! gîndi Adrian, parcă numai tu ai fi pe lumea asta. Ia mai du-te la dracu ! Privi stelele care încă mai semnalizau și ridică din umeri : Ce pot eu să vă spun ? Pe-aici, pe la noi, sînt fel și fel de oameni... Mihaela se apropie de el :

— Așa, ca în seara asta, n-am mai pomenit... Am vrut să dorm, și... ori am visat, ori așa a fost, știi cum se clătina casa ? ! Iar cînd am ieșit, mă uit, mă tot uit și mă-ntreb cum de-am ajuns eu la capătul pămîntului ? Pe urmă, au trecut ei cu motocicleta și-au zis că m-așteaptă.

— Cînd colo, te aștepta altcineva.

— De unde să știu eu !

— Dar acuma știi...

— Vai de lume, și de noi doi ! rise Mihaela. Ne luăm cu vorba, una tu, alta eu... și cine știe... zău că mi-e frică. Își lipi fruntea de umărul lui, e lăsă în voia lui și spuse : Singură îi greu... dacă nu te-mpaci cu bărbatul, iar îi greu. Atunci, cum îi bine ?

— O să vedem noi, o să vedem, șopti Adrian.

Îi cuprinse mijlocul subțire de fată și o privi în ochi : Ce rău poate fi ?... se întrebă el, și de cine să ne temem noi ? Eu zic să fie așa cum ne dorim. În clipa asta, și cît om trăi. Apoi îi veni să rîdă : Doar n-om fi noi cei mai oropsiți de pe lume ! Ea îi pricepu toate gîndurile, și se-nvoi cu ele, însă ar fi vrut să știe cîtă dragoste le înaripează, și cît bine o să-i aducă.

Desene de RICARD BORDENACHE

Se poate mai mult!

De peste zece ani, cincisprezece-douăzeci de tineri muncitori, tehnicieni și ingineri, iubitori ai literaturii, de la Uzinele „23 August" din București, se întîlnesc bilunar în sala de lectură a bibliotecii. Aici își citesc, întotdeauna cu aceeași emoție, poezii, schițe, încercări dramatice, fragmente de roman, texte de brigadă, reportaje. Lucrările sudorului Culcea Florea, ale economistului Gheorghe Chirculescu, ale matrițerului Toma Dumitru sau ale rabotorului Vasile Bălan au văzut lumina tiparului în ziarul de uzină, în presa centrală și cea literară. Intervențiile critice ale lui C. Vladimir, V. D. Andriescu și Marin Bădiță i-au ajutat pe acești autori în limpezirea ideilor și ridicarea măiestriei lor artistice.

Se naște însă o întrebare firească: ne-am făcut din plin datoria, pentru ca cercul să se ridice la exigențele actuale? Corespunde el forței materiale și morale a miilor de metalurgiști și prestigiului uzinei noastre? A fost creat aici echivalentul spiritual al cuptoarelor pentru fabricile de ciment, al locomotivelor Diesel-electrice? Ori cîtă părtinire ne-ar călăuzi în aprecieri, trebuie să recunoaștem că nu ne-am făcut pe deplin datoria de înregistratori (fie și „amatori") ai vieții din uzină.

Faptul că roadele sînt deocamdată puține, se datorește evident fiecărui membru al cercului. Procesul creației literare are la bază munca individuală. De ce totuși, după mai bine de un deceniu, nu putem cita și noi (cum fac alte cercuri, ca de exemplul cercul „D. Th. Neculuță") un număr de poeți, prozatori, dramaturgi ori critici bine cunoscuți cititorilor?

S-ar părea că pretindem prea mult de la un cerc literar de uzină, care, după părerea unora, ar trebui să creeze numai poezii festive, texte de brigadă, articole, reportaje și foarte rar schițe pentru ziarul intern. Dar care om al muncii, căruia îi este aproape de inimă literatura, se poate mulțumi cu o asemenea delimitare? Sarcina majoră în alcătuirea imaginii complexe a epocii construirii socialismului, zugrăvirea constructorului ei, revine într-adevăr Uniunii Scriitorilor. Dar Uniunea este o „cetate" închisă? De unde își împrospătează ea forțele, dacă nu din cercurile literare? Și din care cercuri se pot naște rapsozii și cronicarii muncii în industrie? Cine cunoaște mai bine sufletul clasei noastre muncitoare, decît muncitorul însuși?

A lipsit în bună măsură sprijinul din partea organelor conducătoare din uzină, a lipsit îndrumarea metodologică și artistică din partea forurilor competente din afară, dar a lipsit și rîvna de a se auto-depăși a fiecărui membru al cercului. Dacă acest sprijin din afara noastră nu ne-a venit, colectivul cercului n-a luptat suficient să-l suplinească printr-o muncă temeinică. Gorki și alți scriitori mari din trecut n-au avut nici ei acest sprijin, dar au fost în schimb stăpîniți de înflăcărarea de a ști, de voința de a cunoaște viața poporului. Pentru ei cuvîntul cititorilor a fost cel mai sever examen. Le-a plăcut, cum se spune, critica.

Pe mulți dintre noi, ne mai irită critica. Cu toate acestea trebuie să spunem că ne-am fi bucurat dacă Toma Dumitru, după publicarea celei de a treia schițe în „Luceafărul", ar fi continuat să vină la cerc și nu l-ar fi socotit de data aceasta „minor", renunțînd atît de timpuriu la ajutorul colectivului nostru Culcea Florea se poate spune că are „în sînge" floarea poeziei. Dar oricît de frumoasă ar fi această floare, dacă ea nu e udată, sau ținută la soare, se ofilește. Colegii lui, sudori, merg la școala medie serală. Culcea încă nu s-a decis să facă acest pas. Alta este situația lui Gh. Chirculescu. Citește, scrie mult, reface, insistă asupra textului. Și, uneori, publică. De ce nu-l publică mai des „Luceafărul"? I s-a spus: poetul cîntă aspecte exterioare ale vieții noastre și nu pătrunde în esența intimă a lucrurilor și a sentimentelor. A fost Chirculescu de acord cu ce i s-a spus? Da. Dar din păcate nu a trecut la fapte.

Mai exact, ne lipsește rîvna de a ne desăvîrși. Se mai simte la noi și o altă lipsă. Muncim în mediul de uzină, trăim acasă în mediul muncitoresc, dar nu știm să extragem ce este măreț, semnificativ, din cotidian, pentru că nu ne străduim în a ne forma viziunea artistică asupra lumii, nu perseverăm în a desăvîrși educația noastră estetică. O parte dintre noi participă la prelegerile organizate de Casa orășenească a creației (în uzină nu s-a întreprins nimic în acest sens). Fac bine cei care merg acolo cu regularitate. Se cuvine să arătăm însă că cei care nu posedă nici cunoștințele de bază din teoria literaturii, își încetoșează acolo și mai mult ideile.

Cred că trebuie să citim, să studiem, să observăm și să trăim. Să înregistrăm și să contribuim cu partea noastră de pricepere și emoționalitate la marea cronică a acestor ani. (Nu excludem „autodidacticismul", dar nu trebuie să uităm că și Gorki, în tinerețe și în cu totul alte condiții, s-a apropiat de forma organizată de instruire, audiind cursurile Universității din Kazan).

La o consfătuire cu cercurile literare s-a hotărît să se acorde un mai mare sprijin material și moral cercurilor literare. Casa orășenească a creației populare, ziarul „Informația Bucureștiului", ziarele de uzină au obligația să sprijine cercurile literare. „Informația Bucureștiului" nu a acordat însă nici unui cerc (ori unui grup de cercuri) o pagină literară. Cînd a scris ceva despre noi, a făcut-o numai în virful peniței, și pe baza unei documentări în goana motocicletei. Pagina literară din ziarul „Munca" ne dă cuvîntul greu, a rămas mică și apare rar. Comisia de îndrumare a cercurilor literare nu ne-a trimis la timp oameni exigenți, scriitori sau critici tineri, care să fiarbă de dorința de a organiza și îndruma activitatea cercului. Prea puțini scriitori au coborît pînă în cercul nostru. Cel mai statornic și inimos prieten ne-a rămas tovarășul Camil Baltazar.

Realizările unor membri cu stagiu mai vechi în cerc, precum și apariția unor „nume noi" (frezorul Petre Dinu, strungarul Ion Tudor, începători în proză, și inginerul M. Rizea, autorul cîtorva poezii cu timbru meditativ) ne dau speranțe. Ele sînt și mai mari dacă ne gîndim că majoritatea muncitorilor noștri tineri au absolvit școala medie, sau sînt în ultimele clase. De aici se vor ridica tehnicieni, maiștri, ingineri. Credem cu toată convingerea că se vor ridica dintre ei și poeți, prozatori sau dramaturgi.

Traian Bădulescu

Carnet de cenaclu

ÎNTÎLNIRI UTILE

Fiind invitați, nu de mult, la întîlnirea dintre două cercuri literare („Traian Demetrescu" din Craiova și „D. Th. Neculuță" din București), ne-am amintit de unele scrisori ale corespondenților noștri în care aceștia își exprimau dorința ca instituțiile culturale care au în grijă cercuri literare să recurgă mai des la această modalitate a întîlnirilor, prilej de confruntare a muncii tinerilor începători. Desfășurarea și concluziile recentei reuniuni, care a avut loc la București, au arătat că atît craiovenii cît și gazdele s-au prezentat la un nivel remarcabil, avînd deopotrivă de învățat unii de la alții.

Dacă cenaclul bucureștean s-a remarcat în general prin calitatea versurilor prezentate, membrii cercului literar „Traian Demetrescu" au făcut o bună impresie prin pasiunea și francheța cu care și-au spus cuvîntul în cadrul discuțiilor. Nu vom exagera spunînd că tinerii începători de la Craiova, în majoritate muncitori și tehnicieni la „Electroputere", au adus la întîlnire o notă de însuflețire tinerească.

Baza întîlnirii au constituit-o lecturile. Scurta introducere pe care a făcut-o Dumitran Frunză, din partea cenaclului bucureștean, a fost marginală, reducîndu-se la comunicarea unor lucruri îndeobște știute, fără o încercare de analiză a muncii colectivului respectiv pentru aprofundarea cunoașterii vieții, pentru dobîndirea măiestriei scriitoricești, sau sprijinirea brigăzilor artistice de amatori. Nu trebuiau neapărat înșirate toate problemele, dar s-ar fi cerut să se stăruie mai mult asupra celor mai reprezentative dintre ele, cu atît mai mult cu cît craiovenii, la rîndul lor, ar fi avut atunci ei înșiși lucruri interesante de împărtășit (experiența „șantierelor de creație", a întîlnirilor cu cercurile literare din cadrul regiunii ș.a.).

„Surpriza" serii, în domeniul poeziei, a prilejuit-o craioveanul Ovidiu Hotinceanu, lăcătuș la „Electroputere". Versurile sale s-au remarcat prin simplitate și căldură, deși au fost însoțite de unele locuri comune.

Lucrările citite de Rodica Iulian, din București, au marcat un pas înainte al autoarei, care a dovedit cu acest prilej că poate înlătura o anumită uscăciune a expresiei.

Craioveanul Vasile Pătru s-a dovedit în mare măsură artificios, izbutind să ne prezinte numai unele „insulițe de poezie".

Faptul că în aceeași seară au citit tineri autori care au arătat o cristalizare a mijloacelor artistice (craioveanul M. Pelin — proză, și bucureșteanul A. Păunescu — versuri) a făcut ca nivelul manifestării să crească și pe plan teoretic. Principalele învățăminte ale acestei întîlniri rezidă în necesitatea unei mai strînse legături cu viața colectivelor de muncitori (în cazul cercului literar „D. Th. Neculuță"), în lupta pentru perfecționarea neîntreruptă a mijloacelor scriitoricești (îndeosebi pentru membrii cercului literar craiovean).

M. N.

P.S. — Regretăm că, datorită unei organizări defectuoase, dezbaterile au trebuit să fie restrînse, pentru ca oaspeții... să nu piardă trenul. În cazul prozatorului M. Pelin, singurele aprecieri au fost aplauzele.

TINERI POEȚI DIN CERCURI LITERARE

LA MARGINEA ZILEI

Seara își răneste-n neon
pleoapele deschise,
și se furișează dansînd stingherită
la marginea luminii, peste cîmp.
Și cum lunecă prin ierburi amare
respirația ei, gleznele-i goale,
acum, cînd despletită, murmurînd prin frunzare,
la marginea luminii dă tîrcoale...

Întotdeauna, prietene, am căutat grăbiți
să alungăm din cale această noapte nudă,
și ea dansînd continuu — un dans de paparudă,
se strecura mereu pe lîngă noi...

Dar niciodată clipa de trecere n-a fost
izbîndă a serii deplină.
Cu tinere piepturi și umeri bronzați
o alungăm mai departe, mereu,
pînă ce într-o zi va dispare
ca după ploaie — un curcubeu...

George Boitor
(Baia Mare)

COLOANA INFINITĂ

Ne rătăcisem în simfonia albastră,
tierbinte, a bolții de amiază,
în clipa cînd
simți rotația pămîntului vie, ametitoare
smulgînd
de pe obișnuite orbite fiecare gînd,
cînd urăști nemișcarea și inerția doare.
Ne chema coloana infinită:
zvîrlindu-și haina de piatră, conturul sever
părea că palpită —
flacără din pămînturi, neliniștită;
treceau prin trupu-i transparente șuvoaie de cer.
Nu-n zboru-i spre eternitate
ne căutam anii tineri,
ci-n mîna de lumină ce se zbate
să lege gîndul omenesc
cu aerul, cu piatra.

Sanda Horia
(București)

CONSTRUCTORII SONDELOR

Profilul sondelor învie
din mîinile acestea care știu
și steagurile cum tresar, la sărbători,
în adierea vîntului,
și umerii fierbinți de tată,
și coapsele ghitarelor, sunînd amețitor....

Stau mărturie mută aceste mîini
cu degetele lor prin care dau
metalelor, o sete grea, de zbor
și de-mplinire.

Sondele apoi cutreieră lumea,
împlinirile umblă
distanțele toate preîăcîndu-le-n cîntec
și cîntecele toate avînd același ritm,
tulburător, al inimii.

Tudor Stănescu
(Ploiești)

AI VENIT POATE DINTR-UN DECOR...

Ai venit poate dintr-un decor
Legănat de lumina neliniștitelor holde.
Poate-ți mai murmură-n auz tractoarele unite cu
depărtarea,
Și simți încă îmbrățișările vîntului umed de pri-
măvară
Neîngrădit între schele sau aromele cărămizii.
Ochii tăi caută ceva, spulberînd obstacole
Iar mîinile alintă lemnul alb, elastic,
Voind să-i redea tinerețea
Cu must efervescent de clorofilă.
Te cheamă pașii sub cerul pădurii,

Cînd stelele dansează îndrăgostite în brațele
fagilor,
Iar păsările ți se așează pe umeri, șoptindu-ți
povești.
Zori și amurguri te întîmpină cu semnele unui
nou anotimp,
În care intri nerăbdător —
Deslușind în fiecare fibră a zidurilor, în fiecare
cîntec al pietrei,
În fiecare balcon zgomotos, crescut sub mîinile
tale,
Ochii albaștri ai copilăriei.

Ion Matei
(Craiova)

POVESTE SENTIMENTALĂ

Pe aleile dizolvate-n lumină
ne-am povestit viețile.
Alăturații umeri alunecau
îndrăgostiți
pe lîngă trunze exuberante.

Se făcea dimineață frumos
ca totdeauna,
vedeam cum anotimpul din noapte și-a sc
în topire zăpezi delirînd.
Am schimbat visele între noi
ca pe inelele de logodnă
și a fost de ajuns bucuria din noi
pentru înverzirea zăpezilor.

Apele le-am cutreierat împreună
incluzîndu-ți că ne tulburâ și ne sund.
Apoi am urcat țărmul ca două flăcări ude și
singure,
ținuți de mînă pe sub copaci cu amintiri nesigure,
căutînd cu ochii deschiși
cuiburi de ceruri prin rămuriș.
Și ne-am sfîrșit vacanțele subțiri
în orașul plin de iubiri.

Gh. Anca
(București)

POȘTA REDACȚIEI

W. Dinu: Schițele din viața studenților au unele elemente realiste, dar nu ele dau tonul general. Reacțiile personajelor sînt extrem de simpliste. Toți se trădează de la primul cuvînt. Pretutindeni clișee, mai ales în portrete: „fată mlădie ca o zambilă... părul negru, fin ondulat, o frunte dreaptă, ușor boltită parcă, continuîndu-se cu un nas obișnuit, niște buze și o bărbie de... Venus". Altă fată este pur și simplu „frumoasă". Pentru asemenea portretizări nu este neapărată nevoie de literatură. Acțiunea este aproape întotdeauna redusă la „cînd te mai văd?" În privința argoului, ni s-a părut excesiv. Nu din cauza prea multelor expresii, ci din cauza schematismului de care suferă personajele. Un limbaj „colorat" nu poate da viață unei scheme. De altfel, chiar atunci cînd nu se folosește argoul întîlnim expresii ciudate, cum ar fi telegrama cu „așteptați urgent". Oare se poate aștepta „urgent"? E multă, foarte multă grabă în schițele d-tale.

Simion Gaber: Cazul este prea puțin reprezentativ, așa cum îl prezinți d-ta. Cuvinte „sfătoase" rostite de un moșneag, de fapt locuri comune care și-au pierdut puterea de generalizare.

Lucia Cede: O compunere pe o temă dată. O studentă care trebuie să scrie despre idealurile ei de viață. Fiind un caracter ferm, studios, metodic, socotește că n-are ce scrie. Auzind însă o simfonie, devine visătoare și constată că are și ea idealuri. Mult prea puțin pentru înfățișarea unui proces lăuntric. Antiteza construită prin introducerea lui Eugen, prietenul eroinei, un om de un sentimentalism „tragic" este de-a dreptul naivă. Și de ce crezi d-ta că între realism și romantism există o contradicție? Poate acorzi termenilor o semnificație cu totul personală.

C. Paraschivescu: Într-adevăr, nu este o literatură pentru cei mici. „Cînd rupi o floare" ar putea deveni o schiță interesantă dacă n-ar recurge la scheme. Discuția dintre părinți reflectă mentalitatea lor extrem de înapoiată, ceea ce nu știm dacă a fost în intențiile d-tale. De fapt, numai finalul aduce o notă de gingășie reală.

Costea Brănișteanu: Foarte, foarte încîlcit firul acțiunii, pentru o schiță de 7 pagini. Unele notații sînt interesante, dar atît. Stilul este neglijent („îi pica furtuna în ochi" etc.) iar imaginile forțate: „Păcat că la timpul lor asemenea vrăbii nu au putut intra în coliviile facultăților, astăzi ar fi devenit o pasăre măiastră". Așa gîndește un inginer despre un maistru numit Vrabie, regretînd că acesta n-a avut posibilități să studieze!

Stelian Tudose: Amintirile d-tale din cariera de zburător au șanse să capteze atenția cititorilor. Cu o condiție: să renunți la literaturizare. Ar trebui, credem, să le scrii pur și simplu ca și cum ai vorbi în fața cîtorva tineri, punînd, bineînțeles, greutatea mai ales pe fapte. Episodul pe care ni l-ai trimis suferă tocmai din cauză că ai voit să „faci literatură" și nici nu este prea semnificativ. Poate că ar fi bine să studiezi cîteva modele ale genului.

Mihail Ionescu: Dintre toate, „Primul și ultimul ucenic" ni s-a părut mai închegată, deși există un exces de termeni tehnici (de altfel lesne de înlocuit). „Zaharia sau Haru?" se bazează pe o intrigă simplistă. Dacă tipograful respectiv n-ar fi tipărit reproduceri de artă, ci niște imprimate oarecare, concluzia ar fi fost alta? D-ta ai ales un caz aparte, tocmai pentru a-ți folosi demonstrației. Dar, la început, pledezi exact împotriva cazurilor aparte! Satira împotriva tînărului „scriitor cu acte în regulă" duce la o generalizare nedorită și neconformă cu realitatea. Asemenea cazuri există, dar se cer confruntate cu marea majoritate a tinerilor scriitori, demni într-adevăr de acest nume.

Eugen Zehan: N-am putut reține nimic din pachetul de schițe pe care ni le-ai trimis, și aceasta nu din cauză că sînt complet lipsite de elemente promițătoare. Fraza este, în general, mlădioasă, există unele descrieri interesante etc. Slăbiciunea de bază rezidă în felul în care prezinți oamenii și, urmare logică, în relațiile dintre ei. Singura lor identitate este numele. Procesele sufletești sînt false sau neconcludente. Într-o singură schiță sînt tratate mai multe teme, cu egală insistență: intrarea în gospodăria colectivă, războiul criminal (cu amintiri), avantajele depunerii la C.E.C. etc. E prea mult. Chiar cînd te oprești la o singură temă, îi adaogi atîtea înfloriturî încît lectura devine greoaie. Ca exercițiu, începe cu portretul.

A. Rustea: Fără să împărtășim entuziasmul d-tale, constatăm totuși că schița are unele merite, mai ales în cea de a doua parte, cînd începe acțiunea propriu-zisă. Introducerea este însă extrem de lungă (deși nu are decît două pagini!) poate din cauză că se bazează pe locul comun. Dacă s-ar reține numai întîmplările concludente, lucrarea ar cîștiga mult.

Vasile Crețu: Da, d-ta știi să proporționezi o schiță, menținîndu-te la un singur episod pe care îl cercetezi în adîncime. Din păcate, subiectul (un copil care intuiește un început de idilă al mamei sale) nu este nici nou, nici prea concludent. Desigur, există proze care se termină cu un semn de întrebare, dar de natură a da, totuși cititorului posibilitatea să-și imagineze măcar o eventualitate. Semnul de întrebare în sine nu înseamnă nimic. În orice caz, mai trimite-ne.

Alexandru Singer: Genul este nedefinit, dar nu de aici vine nerealizarea. „Scurta dizertație despre Istorie și flori" nu conține, de fapt, decît o afirmație, nedemonstrată artistic. De acord cu afirmația, dar am vrea să ajungem la ea printr-un procedeu literar.

V. Agachi: Un șofer demască, în gura mare, niște nereguli. Șeful lui anunță pe cei în drept. Este oare acesta un caz de „atitudine personală" deosebită? Nu, este o datorie firească. Nici un fel de eroism în muncă. Amploarea pe care o dai d-ta cazului este cu totul neveridică. Mai important era faptul că șeful de coloană nu era decît un student în vacanță, dar se trece prea ușor peste el.

George Sabău: Procedeul, deși cunoscut, este interesant, dar schița are prea multe locuri comune și naivități.

G. Gazibara: Nu se întîmplă nimic, decît în vorbe, oamenii sînt caracterizați numai prin atribute exterioare, și ele destul de palide. Stilul este sărac și uneori impropriu.

E. Clar: Notații interesante. Nu ne supără densitatea textului. Dimpotrivă. Dar ar trebui să abordați o tematică mai vie. Altfel, observațiile rămîn disparate și își pierd din valoare.

Petru Vasiliu-Huși: O proză care n-ar fi avut succes nici pe vremea semănătorismului. Cu „firicel de iarbă" și „firișor de apă" cu atîtea diminutive și dezmierdări este greu să se creeze un tablou realist al muncii din gospodăriile agricole colective. Totul este de un idilism supărător: „Un zîmbet a razelor de soare a primăverii, e ca un surîs dulce de copil, e ca un zîmbet de fecioară, ce schimbă întregul peisaj al naturii într-o sublimă feerie". Cu alte cuvinte, un zîmbet e un... zîmbet, indiferent dacă e a razelor sau a fecioarei... Finalul este încărcat de pretenții științifice: „Soarele se trezește, ca uriașul Guliver legat de Liliputanii săi, cu milioane de fire nevăzute, plămădite din razele strălucitoare, ce-l țin strîns în sfera orbitei sale, făcîndu-l să capituleze și el ca Guliver, spre a se păstra viața și a se conduce de aceleași legi nevăzute, — legi Newtoniene, ale universului". Pare clar, dar nu e.

Th. Caraiman: Mult prea simplist. O hotărîre nu se poate rezuma, literar vorbind, la declarația: „Am hotărît să...".

Ana Maria Moisa: Paralela cu basmul este prea riguroasă și de aceea povestirea nu este decît o referire. Ar fi fost nevoie de un element nou. Stilul este precar.

Anastase Istrati: Faptul în sine este, desigur, demn de atenție, dar d-ta îl relatezi ca pe un adevărat act de eroism, ceea ce nu era cazul. Personajele au reacții exagerate, subliniate și de comentariile d-tale. Sentimentele nu se pot suprapune după bunul nostru plac, și un om nu poate fi mîhnit și îngrijorat din aceeași cauză.

Petre Tudose: Proaspătul pensionar, neobișnuit cu ideea că va trebui să stea acasă, a început să devină un personaj-șablon. Mai ales pentru începătorii într-ale literaturii. Sîntem convinși că se poate oricînd scrie o povestire remarcabilă (sau mai multe) pe această temă. Dar credem că un începător trebuie să scrie mai ales pe baza experienței proprii. Cea mai interesantă dintre schițele trimise ni se pare „Ședință fulger". Dar stilul este în suferință, ca și sentimentul de dragoste mult pre siropos. Dacă te hotărăști s-o refaci, păstrează tot timpul atmosfera realistă pe care ai reușit s-o descrii în final (ședința). Celelalte au prea multe stîngăcii.

Constantin Băluță: Nu este o schiță, ci un interminabil dialog în termenii cei mai cotidieni. „Și părerea dumitale care este acum? îl întrebă Mircea, privindu-l mai mult zîmbind. — „Apoi eu cred — răspunse vecinul înfruntîndu-l cu privirea — că în curînd ne vom lua zborul spre Lună și planetele învecinate. Că dacă am ajuns să dăm atîtea roate pămîntului, atunci înseamnă că putem merge și mai departe că doar nu ne-om mulțumi numai cu atît". E drept că „vecinul" se îndoise cîndva de posibilitatea zborului inter-planetar, dar ne întrebăm: se mai îndoiește cineva astăzi? Faptul că „vecinul" gîndește astăzi altfel decît ieri nu mai înseamnă o victorie asupra unei mentalități vechi, ci pur și simplu o concluzie logică. Se știe că logica faptelor este cea mai convingătoare. Am citat un scurt pasaj, dar toată schița este construită pe asemenea adevăruri. Pare mai curînd un articol de popularizare a științei decît o lucrare literară.

Mihu Dragomir

Mai trimiteți:

Nicolae Bornaz-Galați; Ion Sîngereanu-Cluj; Theodor Caraiman-Cluj; Ira Vardaru-București; Stanciu Stan-Mărința; Poleretzky Agneta-Timișoara; G. Ostroveanu-Iași; Viorica Mureșan-Sighișoara; D. Dunăreanu-Iași; Iulian Preda-București; Teodor Capoteanu-Arad; Aristică Băghină-Turnu Severin; Liviu Simara-București; Ion Mustață-Galați; M. Cornescu-Eforie; Ion Dumitrescu-Ploiești; Petre Dridea-București; Nicolae Boghian-Cîmpulung Mold.; Romică Toma-Cîmpina; Valeriu Liță-Tîrgoviște; Călin Popescu-Gherla; C. Proin-București; C. Moțățăianu-Craiova; Dumitru Turtă-Suceava; G. C. Mureșan-Iași; Al. Florin Țene-Drăgășani; D. Petrovici-Timișoara; Antonie Săndoi-Oltenița; Zaharia Sîngeorzan-Feldru; Adrian Karsiad-Someșeni; Chiran Petre-București; Cristea Florica-București; Gellu Cotim-Brașov; G. Drăgănescu-Buftea; Pufu Valeria-Mărășești; Nicolae Costea-Ploiești; Puiu Ciolan-Bădițești; Achiței Anton-Poienari; Ion Tomescu-Fălticeni; Nicu Bălțăteanu-Turnu Severin; D. Hangu-Curtici; Paul C. Nicolaide-Pitești; Al. Vaida-Găești; Mihai Munteanu-Cordăreni; Mia Val-București; Zamfir Paraschiv-Cîmpulung Muscel; Matei Gheorghe-Golești; Cofman Liliana-București; Constantin Rădițoiu-Constanța; Ioana Latchin-Brașov; I. Ganeș-Arad; Florentin Popescu-Buzău; Florian Dincă-Satu Mare; Victor Stroe-Craiova.

Deocamdată nu:

I. Văleanu-Alexandria; N. Petrache-Murgeni; Macovеanu Ștefan-București; Fellix Dumbrăveanu-Maglavit; Zelinschi Radu-Brașov; Bojian Constantin-Vutcani; Urca Emil-Alba Iulia; Ionescu Cristian-Pitești; Ionel Strat-Galați; Gh. Bucur-Muchea; Z. Dragomir-Sibiu; Isaia Nicolae-București; Nicolae Teodorescu-Vaslui; Manoliu Aurelian-București; Boteanu Mioara-Rîșnov; Rotaru Ion-Cîrlogani; Nicolae C. Marin- T. Severin; Lăzărescu Gheorghe-Săvinești; Ion Dumbravă-Tg. Mureș; Jecan Octavian-Gherla; Petrescu Tudor-Ogrezeni; Costin Răduț-Craiova; Vornicean Costică-Ungureni; Chirilă Ion-Rîșnov; Gîlcă Maria-București; Daschievici Virgil-Ploiești; Titi Munteanu-Glăjărie; Gheorghe Băbiceanu-București; I. Ajar-Bacău.

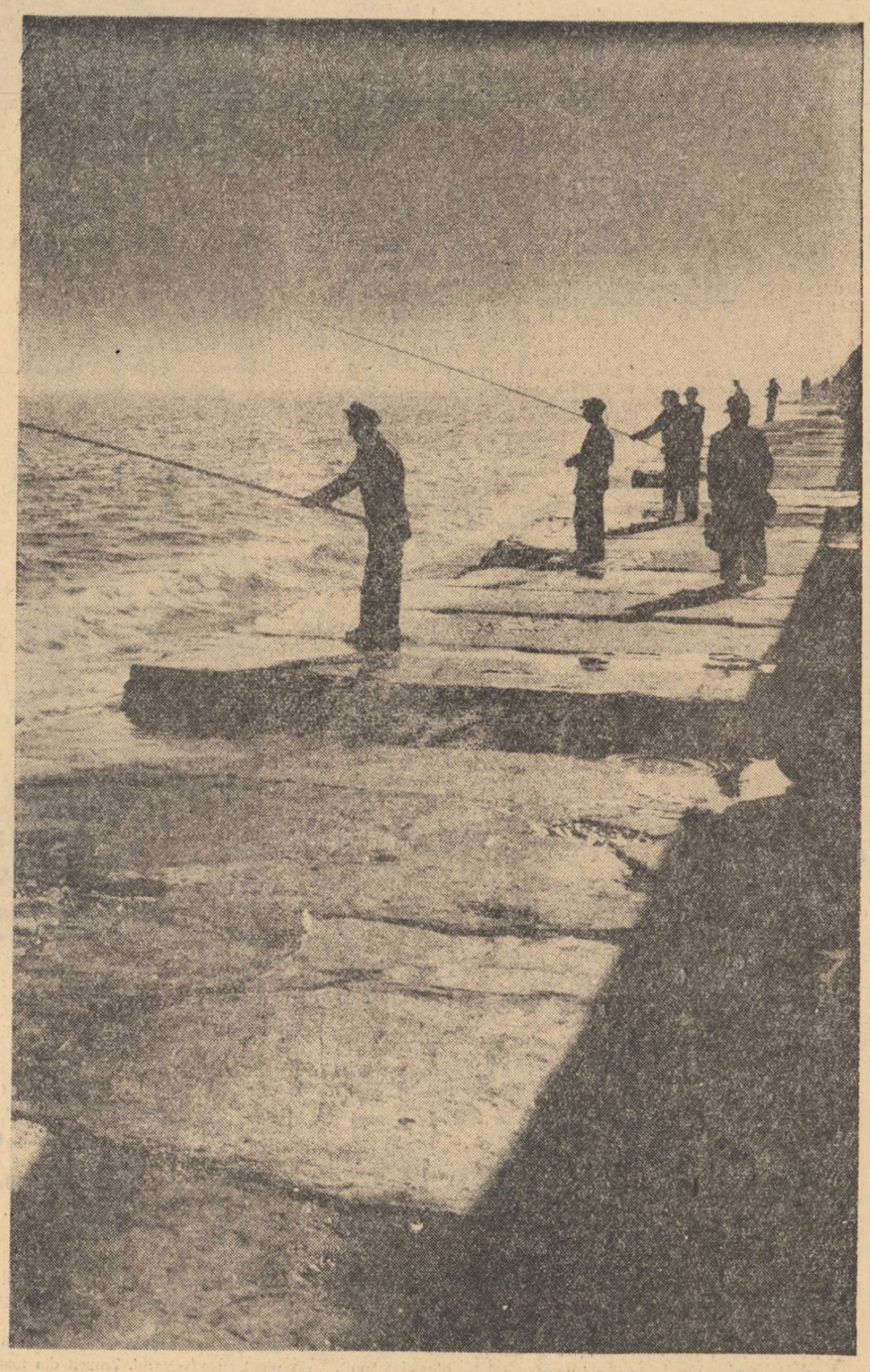

RĂBDARE

școala talentelor

Un hol e lucrul cel mai banal de pe lume, dar holul în care am intrat și mă plimb singur, prin lumina aceasta clarobscură, fără ca nimeni să mă întrebe cine sînt, ce caut, mă contrariază. Privesc : tavane aurite de casă veche cu arabescuri, tablouri, portrete (Enescu la 20 de ani, Enescu cu Menuhim, Enescu... etc.), o vitrină cu o vioară (...una din viorile lui Enescu, informează eticheta de muzeu). Sînt într-un sanctuar al muzicii, dar nici după un sfert de ceas, nici după o jumătate, n-aud măcar o frîntură de melodie, un scîrțîit de arcuș, un final de pian măcar. Iată ce mă contrariază. Doar de undeva dintr-o curte, se aud țipete de copii care se hîrjonesc. E recreație și viitorii muzicieni se joacă. Aceeași exuberanță ca pretutindeni. Cine a spus că muzicienii sînt melancolici și solitari ? Și, profitînd de pauză, am mers în căutarea muzicii...

FLASH-BACK... PENTRU UN NECUNOSCUT

De fapt căutam niște secrete personale. Trebuia să ajung la răspîntia unde băiețelul sau fetița, care se joacă acum în curte, s-a întîlnit cu muzica. Cînd, cum ? Două întrebări, care presupun o călătorie în trecut. Dar ce „trecut", ce amintiri pot să aibe ei, cei de șapte, de zece sau doisprezece ani, ei care de-abia au evadat din lumea poveștilor. Să vedem...

...„Mamei mele i-a plăcut mult muzica, a dorit să cînte la vioară, dar n-a reușit. A sperat totuși că visul ei se va realiza prin mine ; de aceea, de cînd aveam vreo cinci ani, m-a pus să cînt la pian și m-a îndrumat către muzică... Trebuie să mărturisesc că la început nu-mi plăcea să studiez, deși, de ascultat, ascultam cu mare plăcere orice concert... De altfel cînd ești copil, nici nu-ți dai seama ce este studiul și unde te duce munca de fiecare zi, conștiincioasă și ordonată" (Iacobescu Liliana).

...„Primele îndrumări muzicale le-am luat de la bunica mea care știa să cînte puțin la pian... Mulți spuneau că am talent, fapt care a atras atenția părinților mei, care recurgeau uneori la amenințări pentru a mă face să studiez la pianul unei vecine... Pianul era într-un hol unde iarna nu se făcea foc și iată de ce n-am putut realiza nimic..." (Anghel Octavian).

...„Nici nu mă gîndeam să ajung să studiez muzica. Terminînd clasa a patra la mine în comună, în timpul verii am găsit o vioară în casă. Tata fiind învățător a vrut să descifreze un cîntec pentru copii și cum făcuse „vioara" de mult, în școală, știa să cînte ca pentru școala elementară... Curios, eu am început să mă interesez de instrument și timp de o lună am învățat notele și noțiunile elementare ale viorii..." (Crișan Horia).

Pe zeci de foi de maculator, copiii povestesc cum s-au întîlnit cu muzica. Drumurile încep dintr-un orășel din munții Apuseni, sau dintr-un cătun de pe Argeș, din Sibiu sau din cine știe ce sat moldovean, și toate se întîlnesc aici. La început au fost un cîntec de leagăn și bunica, o doină românească, extazul copilăresc în fața unui instrument și ceea ce adeseori transpare, o pasiune intuitivă pentru melodie.

UN INTERVIU... DAR CU CINE ?

Ușa s-a deschis timid și în cancelarie a intrat un băiețel. Se vedea că nu-i prea place cancelaria. Privește în jur, stingherit. Nu vede nici un profesor și se mai înviorează.

— Marin Ulei, se prezintă.

Va să zică Ulei dintr-a șasea pe care mi l-a recomandat profesoara : „O să-l vedeți, e un băiat teribil. La teorie mai puțin, dar la instrument..." Stau și-l privesc încurcat. Cum dracu poți lua un interviu, la un astfel de tînc ?

El se uită la mine cu solicitudine. În sfîrșit...

— Cine te-a învățat să cînți ?

— Tata... dar apoi a tăiat țambalul cu toporul. A căzut peste mine, m-a lovit în cap și-am leșinat. Tata a crezut c-am murit. (Rîde...) Săracu' țambal ! Eram mic (cuvîntul rostit are o savoare care mă face să zîmbesc) și ca să ajung să cînt mă suiam pe-un scaun.

— Nici nu începuse bine și s-a sfîrșit cu țambalul...

— Nu, mi-a cumpărat tata altul. Cîntam amîndoi seara... Apoi am venit la București.

— Cînd ?

— La al VI-lea concurs al formațiilor de artiști amatori...

Arunc la întîmplare o întrebare :

— Parcă îmi amintesc... Dar de ce erai așa palid pe scenă ?

— Vă aduceți aminte ?... Era aproape miezul nopții și-mi era somn. Înainte de-a ieși în scenă mi-am spălat fața cu apă rece. Prima dată mi-a fost grozav de frică : dar știți de cine ? De fotografi ! Erau șapte...

— Nu-mi mai amintesc, ce-ai cîntat... ?

— O doină și-o geampara. Ei, așa ca la țară. Abia de cînd am venit la școală m-a învățat tovarășul profesor Pantazi să cînt hore de concert... Nu cunoșteam nici notele.

Concursul e o dată memorabilă : Marin Ulei, fiul colectivistului din Pietroasele (Argeș) a luat premiul I. Apoi a fost adus la școală.

— Și teoria, Marine ?

Mă privește lung.

— Franceza-i mai grea. La citit...

Renumitul țambalagist din ansamblul de muzică „Ciocîrlia", Pantazi, care îi este profesor, îmi mărturisea : De la primele lecții i-am spus : un artist n-o să cînte niciodată frumos, dacă nu e cult. Trebuie să știe și franceza și matematica. Se pare că spusele mele l-au impresionat, se pregătește din ce în ce mai bine...

— O să înveți bine franceza, o să termini și școala. Și apoi ?

— Plec la Budapesta, la secția de țambal. Apoi o să devin profesor...

Îl privesc : îmi vorbește cu toată seriozitatea. N-am nici un motiv să nu-l cred.

LACRIMI PREA TIMPURII

Îl întreb cîți ani are.

— Douăzeci, îmi răspunde.

Un întîrziat. Îmi povestește viața și din cînd în cînd oprește narațiunea ca să sublinieze : „Fără pasiunea asta care mă rodea, n-aș fi făcut nimic. Știți, nu m-am descurajat niciodată..." Reține și-o altă remarcă, aruncată în treacăt : „N-am plîns decît o singură dată. Era..."

O orchestră de muzică populară din Bacău colinda satele Moldovei. S-a oprit și la Zeletin. Serile au devenit festive și căminul cultural gemea de lume. Cine are bilet intră, cine nu... „M-am furișat și eu fără bilet. Instrumentele m-au vrăjit. Și hotărîrea a fost luată". Cine să te ia în serios, cînd ești la vîrsta cînd în fiecare săptămînă îți alegi altă meserie. „A intrat în săptămîna lăutarilor, își ziceau părinții fără îngrijorare. Orice romîn care cîntă din trișcă se crede și muzicant. Nu băiete, trebuie să mergi să înveți o meserie serioasă".

Moinești. La școala profesională de petrol și chimie, băiatul învață formule și geologie, mînuirea granicelor, tainele forajului, și face practică la schelă trei zile pe săptămînă. O să iasă un sondor clasa-ntîi. Și muzica ?... „Căutam o orchestră. Mi s-a părut că am noroc atunci cînd întreprinderea a început să facă recrutări pentru... fanfară. M-am prezentat la selecție. Și am fost respins : nu eram din raion ! A fost singura dată cînd am plîns..." În al doilea an altă selecție. Se prezintă din nou. Din lipsă de concurenți e admis. Nu la vioară, nici măcar la flaut. I se pune în brațe un bas-fligorn. Cîntă băiete !... „Eu visam să cînt într-o orchestră simfonică. Interesîndu-mă de instrument am aflat că bas-fligornul nu figurează printre alămuri. Atunci paralel am început să învăț să cînt la trompetă... „Iulie 1958. De la schelă, băiatul merge direct în sala de studiu a clubului. Învață cu o sîrguință uimitoare pentru examen. „N-am fost niciodată în București și mă plimbam zăpăcit pe străzi căutînd școala de muzică. În sfîrșit, după multe ore de peregrinare ajung. Prima cunoștință : șoferul școlii. I-am povestit cine sînt, de unde vin. Bine frățioare, de oameni ca tine avem nevoie... A fost cel dintîi om care m-a apreciat din toată inima. Și am fost foarte fericit... Nu era de fapt un examen, ci o depistare. L-au ascultat. „Știi, trompeta se face abia din clasa a șasea. Așa că noi o să te repartizăm la tubă". Verdictu-i verdict. Bas-fligorn, trompetă, tubă... Dacă o să meargă așa, învăț pînă la urmă toate instrumentele. „N-aveam acasă instrument să mă pregătesc pentru examenul din toamnă așa că mi-am luat traista-n spinare și am plecat într-un sat de lăutari. Am exersat împreună cu ei și toamna am coborît în București. La examen am cîntat fără nici un pic de emoție. Abia cînd mi-au comunicat că sînt admis m-am emoționat. Apoi a urmat o clipă de uimire. „Să urmeze trombonul"... am auzit recomandarea comisiei. Fie și trombonul, mi-am zis. Am ieșit în curte și-am început să sar, ca un nebun, spre uimirea copiilor care nu înțelegeau de ce „nenea" ăla e așa de vesel..."

Nu de mult, cînd s-a cîntat în prima audiție „Va-nflori acel Armindeni" al compozitorului Alfred Mendelsohn, printre cei opt suflători la trombon se afla și elevul Ovidiu Bălan din clasa XII.

AICI E DOAR ÎNCEPUTUL...

Toți copiii care ajung la școala de muzică se cred de acum muzicieni, dar de fapt aici e doar începutul. Unii datorită străduinței părinților lor au învățat alfabetul muzicii acasă, știu să cînte o sonată de Haedel la vioară, un menuet de Mozart la pian, sau chiar Concertul în la minor de Vivaldi, alții însă aduc cu sine doar licărirea unui talent de interpret și cîteva game. Dar spre marea surprindere a copiilor de abia acum începe drumul spinos al înțelegerii. Căci pînă atunci totul fusese incantație și uneori ambiție din partea părinților. Școala sfîrșește talentele și transformă aptitudinile în pasiune. Și ceea ce este esențial, în muncă. Școala de muzică de 12 ani din București are 150 de profesori : 30 pentru cultură generală și 120 pentru materiile de specialitate. Profesori universitari (George Manoliu, Ion Fotino, Mircea Bîrsan, Leontina Coban) interpreți cu renume (violonistul Ilarion Ionescu, oboistul Tornea Pavel, tubistul Ionel Dumitru, cîntăreața de muzică populară Mia Barbu etc.), compozitori (Filaret Barbu, Ion Vintilă), pedagogi reputați (Ionescu Ana Motora, autoarea multor manuale de muzică, Liliana Rădulescu, Alexandra Stoenescu), își consacră timpul și cunoștințele acestor copii. Trecînd pe coridoarele lungi, dacă ești curios să deschizi o ușă, o să vezi invariabil aceeași scenă : un singur elev în fața unui singur profesor. Studiul la specialitate e individual...

Colindînd acest „atelier" al muzicii te întrebi, nu fără oarecare curiozitate : ce vor ajunge mîine acești copii ? Vor îndreptăți ei speranțele ? Precedentul te poate face optimist : prin această școală au trecut Cozighian Varujean, laureat al concursului „George Enescu", pianista Cristescu Krimhilda, laureată a concursului de la Geneva, clarinetistul Aurelian Popa (Premiul I la Concursul internațional „Primăvara la Praga) și multe alte speranțe ale muzicii românești. Așa dar, n-ai încotro și trebuie să-i privești respectuos pe tîncii care în pauze se zbenguiesc în curte, ori pe cei mai răsăriți care trec pe lîngă tine cu mină exagerat de serioasă. Sînt poate stele care vor răsări.

★

În continuarea anchetei pe care am întreprins-o ne-am oprit la Școala medie de arte plastice. Spre deosebire de popasul nostru precedent, de astă dată ne-am ales o singură clasă : a unsprezecea. Motivul : la optsprezece ani personalitatea prinde să se înfiripe, originalitatea să se contureze. Amintirile s-au decantat. Ne-am adresat deci memoriei acestor tineri. O primă constatare : cele dintîi încercări, care la timpul lor i-au încîntat pe părinți, lor li se par acum minore. O a doua constatare : ocolesc trecutul cu predilecție și preferă să-ți vorbească despre viitor, despre planurile lor. În sfîrșit, sînt dispuși să viseze...

„PLUTA MEDUZEI"

La doisprezece ani Gheorghe Coclitu nu știa ce este un desen. Cele din manuale, anexe la o poezie sau la o bucată de proză, îi erau indiferente, pe cele înșirate în expozițiile periodice ale Hunedoarei le ignora. Totul a început dintr-un joc cu un coleg. Cine poate să copieze mai rapid, și mai fidel, caricaturi din reviste ? El de fiecare dată sfîrșea învins. Vacanța de vară. În clădirea unde locuia, au fost găzduiți un grup de studenți de la Facultatea de arte plastice din București. Iată un bun prilej să învăț să desenez, se gîndește. Dar în loc să descopere tainele desenului devine... model. Apoi studenții au plecat ; doar unul își mai ducea viața singuratic într-un dormitor. Ținîndu-i de urît seară de seară, într-o noapte studentul își deschide geamantanul și-i pune în brațe un album..." „Lupta unui Lapit cu un centaur" (Lapit ?... Ce-nseamnă oare ? Ar întreba dar nu îndrăznește)... „Crupă de cal". (N-ar fi bănuit niciodată că pe un pictor poate să-l intereseze chiar... crupa. Dar ce culori !... „Pluta Meduzei" Dumnezeule ! Ochii îi fug de la noii grei, la ființele livide care privesc cu groază și speranță corabia care apare la orizont. Privirile lui s-au oprit îndelung la ghirlanda umană istovită de naufragiu. Fascinat privește minute în șir tabloul, apoi închide ochii îngrozit...

Îmi aduc aminte că Delacroix nota în jurnalul său : „...mi-a permis să văd Meduza, pe cînd o executa, într-un atelier bizar, pe care îl avea lîngă Place des Ternes. Impresia ce am avut-o a fost atît de vie, încît ieșind de la el, am alergat ca un nebun, pînă în rue de la Planche, unde locuiam..." Géricault a fost primul pictor pe care l-a cunoscut fiul mecanicului de la Uzina Cocso-Chimică din Hunedoara. Dar cîtă diferență între ceea ce îl învăța studentul și ceea ce a crezut că înseamnă pictura. Îl pune să deseneze cutia de chibrituri în fel și chip, insistă asupra curgerii liniilor ; plasează un scaun în mijlocul camerei și-i cere să-l creioneze în perspectivă... Înainte de a pleca, după exerciții stăruitoare, studentul l-a recomandat ca element de talent la Cercul de artă plastică. Aici în mijlocul pictorilor amatori din oraș se simțea bine, numai că unii îl cam luau peste picior : îl puneau să deseneze bustul lui Caragiale ! Nimeni nu bănuia pe semne că băiatul ăsta docil, nelipsit din atelier, care lucra ore întregi la capul bărbosului Moise, și la cana de porțelan, avea să fie distins numai după cîteva luni cu premiul II la expoziția de la Deva !

Anul 1960. O veste bună : i se permite să lucreze în combinat. Privise de multe ori de pe străzile noului oraș arhitectura zveltă a furnalelor, masivitatea uzinelor și de fiecare dată paleta nesfîrșită a culorilor îl fascinau. Acum, în sfîrșit, putea pătrunde în acest imperiu coloristic și de metal. La furnalul 5 forfotă. Constructorii privesc cu bunăvoință și curiozitate la adolescentul care, retras într-un colț, schițează detalii în cărbune. Se obișnuiesc cu el și-l consideră integrat în acest peisaj febril. Dacă nu e aici, precis îl poți găsi la furnalul 6. Sau la cowpere, sau undeva aproape de fundațiile secției de aglomerare a cărbunelui. De astă dată însă o noutate : băiatul lucrează în acuarelă...

La cea de-a II-a bienală a artiștilor amatori „Cowperele" („un peisaj industrial") a fost distins cu premiul I. Se anunță un artist...

INTERVIU COLECTIV

Acest interviu colectiv n-a avut loc niciodată. Reporterul a stat de vorbă cu fiecare în parte, dar premeditat le-a pus aceleași întrebări. Pentru ritmul anchetei a grupat întrebările : confruntările sînt totdeauna dinamice.

Și-acum, pe scurt, despre cei trei elevi chestionați. Hangiu Viorica este originară din Tulcea. Înainte de a veni la școală a activat în cadrul secției de artă plastică a Școlii de muzică din Tulcea. A participat, prima oară, la o expoziție (pentru copii) în anul 1959. Pentru compoziția „La sănius" a primit o diplomă. State Marin, fiul unui colectivist din Butimanu (reg. București). A învățat să deseneze la Palatul pionierilor. A participat pînă acum la mai multe expoziții. La ultima bienală a artiștilor amatori, pentru lucrarea „În campania de toamnă", i s-a atribuit premiul I. Rotaru Doru, originar din Făgăraș. A învățat să deseneze singur. La ultima bienală, gravura „Colectiviștii" este distinsă cu o diplomă.

Prima întrebare :

— Cînd ați descoperit că știți să desenați ?

STATE MARIN : De fapt prima mea descoperire a fost că nu știu să desenez și am rămas dezamăgit. Am nimerit la cercul plastic al Palatului pionierilor, din întîmplare. M-au luat colegii cu ei și pentru că nici la navo-modele, nici la mecanică nu erau locuri am hotărît să intru la primul cerc care îmi va ieși în cale. Primul a fost cercul de artă plastică, dar putea să fie și altul. Însfîrșit... Am fost întrebat dacă am desenat pînă atunci . Am mințit pur și simplu că da. Am privit cana și draperia fără să știu cum aș putea să le transpun pe hîrtie. Mîna îmi era de fier. Am urmărit pe un coleg al meu și i-am mimat desenul. La analiză, profesoarei i-a plăcut lucrarea. Probabil că întrezărise o umbră de îndemînare...

HANGIU VIORICA : Nu-mi dau prea bine seama. Țin minte doar că mă fascinau culorile cu care mama decora niște vase. I-am cerut penelul și poate de frică să nu mă mizgălesc n-a vrut să mi-l dea. Multă vreme culorile și penelul au fost pentru mine tabu. Cred că am început să desenez în cursul elementar : învățătoarea ne punea să transpunem în imagini poveștile pe care ni le citea. Îmi amintesc de „Cenușăreasa" fraților Grimm. Dar nu sînt sigură că a fost cel dintîi desen al meu.

ROTARU DORU : M-am trezit pur și simplu desenînd. Și desenam cu atîta îndîrjire, încît într-o vreme mai toate planșele colegilor mei le făceam eu...

A doua întrebare :

— Ce vă place să pictați ? (Am întrebuințat invariabil termenul „a picta", mai tentant pentru interlocutori.

HANGIU VIORICA : Poate pentru că am copilărit în Deltă, ea rămîne iubirea mea nr. 1. În lucrările mele revin mereu peisajele pescărești. Cu prilejul unei excursii organizate de școală am fost și la Hunedoara. Mi s-a părut cel mai pictural oraș pe care l-am văzut și l-am îndrăgit subit. (Părîndu-mi că nu e consecventă, am întrebat-o : mai mult ca Delta ? Mi-a răspuns : în aceeași măsură...)

STATE MARIN : Cu toate că nici un sector al vieții noastre nu mi-e indiferent, preferințele mele se îndreaptă spre viața nouă a satului.

ROTARU DORU : Portrete... Nu știu dacă mulți din foștii mei colegi de la Făgăraș au scăpat fără ca să-și vadă imaginea creionată de mine pe hîrtie.

A treia întrebare :

— Cum obișnuiți să vă documentați ? (Întrebarea ar putea să pară nepotrivită, fiind vorba de niște elevi. În discuții, deseori ni se spunea : în ziua cînd am fost la peisaj... etc., etc... A merge la peisaj în limbajul lor școlăresc înseamnă a pleca în documentare, uneori pe un șantier de construcții, alteori într-o pădure la marginea Bucureștiului. Deci...)

ROTARU DORU : Necontenit îmi lipsește cîte ceva. De aceea alerg mereu după oameni. Vara trecută am colindat Bohotul și Fermerul, sate din apropierea Făgărașului. Am mers cu țăranii la strînsul fînului, am zăbovit în ateliere unde se reparau semănători sau care, încercînd să-i cunosc mai bine. Am făcut nenumărate portrete, studii de îmbrăcăminte și interioare. Acestea din urmă, cu pereții lor acoperiți de talgere zmălțuite, de covoare, cu laițele bătrînești... Au o cromatică extraordinară.

STATE MARIN : Nu lucrez nimic fără schițe. Modelele sînt mai ales țăranii din satul meu și uneori chiar prietenii...

În sfîrșit preferințele... Un amănunt interesant : dintre cei chestionați cea mai mare parte optează pentru pictura monumentală... E și aceasta un semn al timpului : Vorbindu-mi despre frescă ei îl invocau deseori pe Szöny sau Perahim, pe Siqueiros sau Diego Rivero. Nu mi-a fost deci greu să mi-i imaginez urcați pe schele, lîngă un perete uriaș, care sub penelul lor prinde viață și mișcare.

Cornel Bozbici

Preludiul măiestriei — fotografia F. BICIUȘCĂ

DRUMUL OIERILOR

E drept, reluăm o temă veche. Amintim cititorului că, adăugînd Galațiului de demult, de pildă, eticheta „Oraș cu episcopie" drept ciudată prețuire (astăzi spunem : Oraș al oțelului, al șantierului naval, sau, simplu „Orașul Nou") unii din geografii anilor din cel de-al treilea deceniu prezentau realitatea eronat, ducînd-o pînă la bizar. Neavizatul abia prin ocolișuri afla că este vorba de Portul Roșu de la Dunăre, a cărui individualitate ședea ascunsă, în literatura oficială, sub o presupusă valență. Sau, descoperind un sat în fostul județ Roman, acești geografi erau nevoiți să noteze : „... în socoteala satului s-a consumat fasole timp de 220 de zile pe an iar această minunată legumă este obișnuitul dulce, completarea nutritivă a mămăliguței...". Și ne întrebăm : nu le-ar fi plăcut țăranilor din satul fostului județ Roman să aibă la dejun cafea cu lapte și cornuri cu susan ? Foamea nu le-ar fi fost potolită cu 220 de pui fripți moldovenește în tigăi ? Stranie blazonare — oraș cu episcopie ! tragică realitate a satului.

Considerații de implicație socială se găseau și ele, destule : „... într-o țară ca a noastră (care nu era, bineînțeles „eminamente agricolă") ceea ce hotărăște asupra desimii populației (să fiu iertat că reamintesc banalități !) sînt condițiile climatice și de relief...".

Și într-atît era de departată viața industrială, cu centrele ei răzlețe încît... „n-a schimbat prea mult raportul primitiv decît în zone restrînse (Timișoara). Aici drumurile de fier n-au avut marea influență de aiurea, decît dacă sînt duse prin văi de sine productive..."

Era firesc ca tabloului acestuia voit falsificat — prezența atîtor centre muncitorești îl dezmintă — să-i corespundă un anumit tip de transhumanță în care... „cele mai intense și persistente mișcări în cuprinsul populațiunii românești sînt acelea legate de păstorit" (afirmațiile sînt făcute în anul 1938, an de vîrf în economia capitalistă a Romîniei !)

„Transhumanța... mocanilor din Brașov, a mărginenilor de lîngă Sibiu, a bretcarilor din răsăritul Ardealului — scrie unul dintre geografi — împînzește marginea externă a Carpaților ca niște rîuri omenești cu scurgerea înceată, dar continuă, scoborînd din munte la șes pînă la țărmul mării".

Mișcarea aceasta omenească apărea ca o fatalitate, exodul oierilor ca o dumusește stranie în care... „drumul plaiului se gată / al ciobanului niciodată...

„Romînia pastorală" călătorea pe drumul oierilor, în timp ce geografii oficiali continuau să ignore Portul Roșu sau oțelăriile Reșiței...

Astăzi : „transhumanța" zecilor de mii de excursioniști pe valea Prahovei ; litoralul multicolor și însorit găzduind anual sute de mii de oameni ai muncii, în sfîrșit, zecile de trenuri purtînd de la un capăt la altul al țării meșteri constructori sau prieepuți oțelari și betoniști completează tabloul nou și grandios al acelei țări asupra căreia în trecut, în „splendoarea ei agrară..." „nici drumurile de fier n-au avut marea influență de aiurea..."

Pe drumul oierilor

Pornim cu oieri mărgineni, cu cei sibieni. Coborîm la vest de Poiana, în strînsoarea dintre crestele Cibinului și Făgărașului. În spatele Cindrelului vîrfurile Lotrului își toacă calcarul în pripoare. Semeția Parîngului — în lumina orbitoare crește și descreștе — este înșelătoare.

— Nu pe acolo om bate drumurile. Drumul oierilor — ne spune Ion Ciumăfie, bătrîn scutar, se lăsa slobod pe la gura Tăului, pe la Sălciori, Petrești și Sebeș... De-acolo, ai alte două drumuri mari în față : pe apa Mureșului în jos, la stînga, pînă ajungi în cîmpia Banatului. Oierii noștri, mărgineni, mai rar au bătut drumurile astea. Ca să ajungă acolo ar trebui să umble peste munte, și-apoi să coboare în munții Sebeșului, așa că în treaba ălora de acolo, de la Sebeș, au rămas cîmpiile Banatului. Noi urcam la Lancrăm, pe la Oarda și Alba, în sus pe albia Mureșului, pînă la Aiud. Aici se despărțeau oierii noștri. Care pe unde : o parte căutau albia Someșului, mergînd de-a lungul ei, de la Cluj în sus, alta se îndrepta spre Tg. Mureș la Toplița. Iară se despărțeau ciobanii noștri : unii o luau spre Bistrița, se îndreptau spre apa Someșului și acolo se întîlneau cu cei ce-au minat oile pe la Cluj. Treceam apoi munții Călimanului, în Moldova, tăind-o în două și ajungeam pînă la Iași, Dorohoi și Botoșani. Sau, de la Toplița, ocoleam munții Harghitei pe Valea Oltului, la izvoare...

Pășim unul lîngă altul și, în drumul nostru, oile coboară la vale. Îmi aminteam vorbele bătrînului cioban :

M-o trimis maica la oi
Și merinde nu mi-o pus
Num-o coajă de mălaiu
Țapănă de nouă ai...

Clinchetul monoton al talăngilor ne împresoară. E veselie. Oile sînt grase, plaiul verde e umed și rece.

Mi se explică sensurile inverse ale drumurilor oierilor, drumurile acestea erau multe altele, numai de ciobani cunoscute, — se întîlneau mocanii cu bretcarii, aceștia din urmă cu mărginenii, mereu bătătorind poteci — mii de picioare, mii de urme de copite întipărite în pămîntul drumurilor. Mutînd din loc în loc stîna într-o grafie a răbdării, a drumeției. Acesta era oieritul.

... Se aude limpede, spărgînd parcă glasul talăngilor și behăitul oilor, strigătul caracteristic oierilor, acel „hai sugurelu, sugurelu". Turma pornește ca o uriașă vietate să-și frîngă trupul peste povîrnișuri.

Am umblat cu Ion Ciumăfie, bătrîn scutar, pe coastele nordice ale Făgărașului, din stînă în stînă, din vale în vale, din creastă în creastă căutînd să dezleg tainele drumurilor de oieri.

„... Drumurile oilor sînt pe deplin urmărite — notează unul din vechii geografi — cele mai adesea sînt în spre sud, spre Dunăre, ori Dobrogea. Vadul oilor și azi se păstrează ca numire la Gura Ialomiței. Mărginenii ajungeau fie la dus, fie la întors pînă-n Dorna ia răsărit, în Banat spre apus. Bretcarii urcau pînă în stepa Jijiei..." — așa făceau cunoscute geografii aceste drumuri cu mai bine de un sfert de veac în urmă. Ele n-au fost urmărite decît doar ca o curiozitate... pastorală și erau știute doar de oieri, așa cum Vitoria Lipan din „Baltagul" lui Sadoveanu știa să le citească. Drumurile oilor, întinsurile și iarba măcinată în copitele lor, erau pentru ea ca o carte. Buduroaiele și șteandurile, răvașele, horpacul, săcuia și trocurile, cața și bighidăul, veșca și zăvodarul, zăgîrnele și tarele, legăturile și pieile pentru burdufuri, tarnița de lemn pentru drum lung cu calul, toate cîte erau de la stîna bărbatului ei, Vitoria Lipan le-ar fi găsit oriunde. Dar oierul nu te purta cu sine, el avea adăpostul lui, drumul lui de tainiță, locurile unde trăgea pentru adăpost și să-și cumpere făina de mălai, locuri numai de el știute.

Bineînțeles există și azi numitele drumuri ale oilor. La toată poala munților se aude și azi acel : „Hai, sugurelu, sugurelu" sau „bîr, oiță, bîr". Numai că au dispărut țigăile albe, negre sau cafenii. Locul lor a fost luat de merinosul ardelenesc, sau de cel de la Palazu, — oieritul astăzi se face cu oi cu lînă fină și semifină. Drumurile nu sînt lungi, obositoare, saivanele sînt mutate radial la păscut, hrana este bogată în „concentrate" ; cultivarea ierburilor cu mare productivitate în loturi pentru oierit rezolvă deplin problema hranei. Depărtarea de stînă se face pentru varietatea hranei dar nu pe întinderi de sute de kilometri. Oieritul azi este o mișcare cooperatistă.

Reconstituirea drumurilor de transhumanță de odinioară este plină de semnificații. Drumurile se pot străbate și azi în sunet de talăngi și întîlnind peisajul încîntător al țării. Fiecare din aceste drumuri te va purta prin lumea noastră nouă, prin satul nostru socialist. Nici un sat de astăzi nu se poate lăuda cu recordul la consumul de fasole. În schimb, se pot lăuda nenumărate cu electrificarea, cu economia și civilizația socialistă, care au schimbat cu desăvîrșire și pentru totdeauna viața satelor.

Scutarul Ion Ciumăfie — tovarășul meu de drum — a bătut drumurile țării ca puțini alții. Cunoaște sat după sat, îți spune și acum, la vîrsta lui, ce te întîmpină mai întîi în satul... hai, să alegem unul — de pe malul Someșului sau de pe malul Siretului.

— Jucu — spune el — avea herghelii de cai — e așezat pe apa Someșului, între Bonțida și Răscruci. În sat, la intrare, se află căsoaia Carolinei-negustoreasa. La dreapta, o școală dărăpănată...

— Stai, stai baciule, cînd asta ?

— Să fie... douăzeci și cinci de ani...

— Așa da. Acolo-i altceva acum. Căsoaia negustoresei nu mai e, nici circiuma. Școala e alta, una nouă și tare luminoasă. Și mai e și un institut de cercetări zootehnice. Iar de la gară pînă în sat s-au ridicat case noi pentru colectiviști. Așa stau lucrurile, baciule...

... Pe Siret, am trecut în Oarba. De pe Costișa se vedeau casele Galaților. Stăteau una cu spatele la cealaltă, a răutate...

— Stai, stai baciule, cînd asta ?

— Să fie douăzeci și... hai, douăzeci de ani...

— Acolo-i altceva acum, baciule. Oarba, satul ce-l știi nu-i ca odinioară. E un sat complet electrificat și are un alt nume : Tudor Vladimirescu. Iar casele din Galați ce se văd de pe costișe nu se mai uită cu răutate unele la altele, cum se uitau negustorii. Acolo sînt blocuri, multe blocuri, acolo-i altceva acum...

— Bine că-i altceva !

Nu mai există Romînia pastorală și nu ne pare rău, deși avem cu 1 270 000 de oi mai mult ca în 1938 ! Iar cele mai intense și persistente mișcări în... „cuprinsul populațiunii" nu mai sînt nici ele legate de păstorit ci de marile construcții ale socialismului, de setea de drumeție a turistului, a zecilor de mii de pelerini ai muntelui și ai talazului mării mărginit de încîntătorul nostru peisaj.

Pe orice drum, în oricare parte am porni în drumeție, vom vedea nemaiîntîlnitul avînt industrial al țării. Mișcarea demografică capătă astfel un sens cu totul nou. Hunedoara avea doar 6400 de locuitori în anul 1944. Astăzi cetatea de foc numără 45.000 de locuitori. Pe harta țării au apărut orașe noi : Năvodari, Uricani, Victoria. Pentru construcția combinatului de la Galați lucrează mii de oameni-meșteri cu cele mai felurite profesii. Chemarea șantierului este auzită la mari depărtări în Banat în Crișana și Maramureș, în Oltenia sau pe Argeș. Și de pretutindeni vin muncitorii : cea mai mare cinste este munca pe șantierele țării.

Nu mai există Romînia pastorală. Există o amintire a ei.

De la un cap la altul se înalță Romînia — șantier.

Există Romînia industrială, socialistă !

Drumurile de ieri și de azi

Șeutarul Ion Ciumăfie e bătrîn. Pufăie din luleaua din os de urs. Are părul coliliu, mustața colilie, încurcată de goana vîntului. Ochii negri au ceva stins. Cămașa-i cusută cu negru, după portul sibian. Cojoaca o ține pe un umăr. Bătrînul scutar a fost în viața lui și mînător, și mînzărar — „vătatul oilor", sterpar și berbecar dar și „mînă dreaptă" la o mare stînă. Mîncăm urdă sărată — de lapte de oaie, de balmoș, de jîntiță și zăr mi s-a făcut lehamite — și beau... lapte bătut, scos dintr-un șteand mai mic. Burdufuri cu brînză și roate de caș, bărbințe cu unt de oaie, brînză dulce în tășcuțe de brad, donicioare cu zăr sînt peste tot la stînă — picate din cornul abundenței. Stîna la care ne aflăm în ospeție, e o stînă cuprinsă, cu berbeci merinos, noatene, strămioare și mioare, cîrlane și mînzări — toate laolaltă peste o mie trei sute — oile gospodăriei colective „Steaua Roșie" din Cîmpul lui Neag, din adîncul munților Vîlcanului. Ne aflăm pe coasta Strajei la peste 1800 de metri înălțime. În depărtare se zbate Mîndra. Paringul sub vijelii — iar noi cu toții stăm în jurul focului, eu mai zgribulit decît ceilalți, peste picioare cu un cojoc gălbejit de unsoare și brînză, mînuind horpacul pentru a scoate scîntei din cetina de brad uscat. Cu noi la vorbă, sorbind și el lapte bătut, în jurul focului se află și artificierul Boie Pătru, venit de pe șantierul unui tunel.

Ion Ciumăfie nu-i vorbărеț, dimpotrivă, dar drumeția noastră ne-a legat mult. Am călătorit alături, reconstituind drumuri de oieri. Am călătorit din sat în sat, din stîncă în stîncă, plecînd de la Postăvaru după ce am urcat de la Poiana Brașovului pînă pe Cristianul Mare cu... telefericul.

Spune bătrînul scutar :

— Drumul oilor... La ce ne trebuie ? Că toată țara noastră-i alta, pămîntul ei a înțînerit... Înțelege : oieritul se face cu merinos. La stînele mari sînt mașini electrice pentru tuns. „Fărînă" avem cîtă ne trebuie. Din vreme în vreme și cinematograf. La iernat, caravana stomatologică... Am bătut drumurile țării în lung și în lat. Am înțînerit în săptămînile astea de drumeție și-mi pare rău — sînt bătrîn !

Își potrivește blana mițoasă ca să-i încălzească oasele după ploaie și atipește așa, gugulit. Pălălaia focului îi joacă felurite umbre pe obrajii săpați cu adînci urme. Artificierul Boie Pătru glăsuiește molcom, ca dintr-o stană :

— Toată viața am fost artificier. Am șaizeci și patru de ani. Nouăsprezece ani am lucrat în mină, la Comănești. Restul, douăzeci și opt de ani — la căile ferate. N-am stat acasă decît puțină vreme, tare puțină vreme, restul pe drumuri, tot pe drumuri. Acum mă întorc acasă. M-au pensionat a doua oară, că nu-i legal să muncești peste șaizeci de ani. Mă duc acasă. Da'n-aș vrea, tare n-aș vrea să plec. Încă pot munci, am făcut cerere să mă primească înapoi — inginerii au să mă primească că tare mult țin la mine. O să mă întorc la treburile mele, înapoi la tunel, și iar o să călătoresc, iar o să călătoresc, că eu acasă nu pot sta, ce să fac acasă, să mă mișc de colo-colo ?

Învelit în cojoacă, toropit de căldură, atipește.

Visez întinderea de aur lăsată pe Cristianul Mare, lîngă Brașov, de unde am început călătoria. Parcă-mi aud copilul vorbind :

— ... De unde vin atîtea drumuri ?

— Drumurile, copilul meu, vin de departe, de foarte departe, din zările necuprinse ale vîrstei omului, din mințile și năzuințele oamenilor.

Peste întinderi plouă mărunt, mărunt, mărunt...

— Să nu moară drumurile, tată... Și rîde copilul meu, ca lumina aurie.

Peste întinderi plouă mărunt, mărunt, mărunt...

Romulus Zaharia

Spectacole - Arte

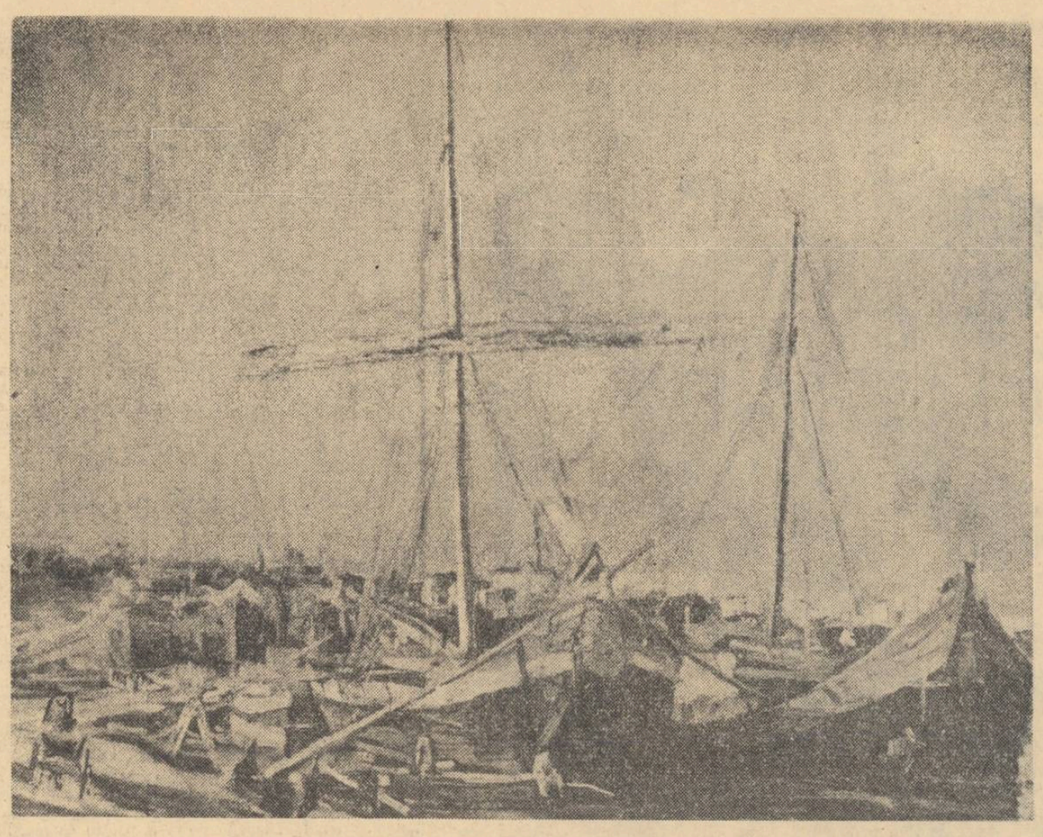

J. Al. STERIADI
Vapoare în portul Brăila

Cronica dramatică
ACUZAREA APĂRĂ
de ȘTEFAN BERCIU

Paradoxul titlului nu acoperă o intenție „comercială" cum ar părea, ci exprimă de fapt însăși ideea fundamentală a piesei : justiția socialistă, pe lîngă funcția de a face lumină și dreptate, deține și o funcție constructivă, educativă, aceea de a-l apăra pe om de influențele și apăsarea vechii morale, de a face lumină și în universul său etic.

Toate acestea, Ștefan Berciu, autor a încă două drame de factură „polițistă" (în treacăt fie spus, nu-i deloc ușor să scrii astfel de piese, după cum specia ca atare nu poate fi socotită periferică), le reliefează prin intermediul unei intrigi captivante care, așa cum remarcau și alți cronicari (vezi, de ex., cronica lui Dinu Săraru din **Gazeta literară**), reușește să țină treaz interesul spectatorului. Și aceasta nu e un lucru lipsit de importanță, căci de obicei literatura polițistă se distinge printr-un defect capital : „intriga, după o rutină oarecare, e extrem de previzibilă" (Mihai Ralea : „Literatura de senzație").

Într-adevăr, majoritatea cărților polițiste oferă satisfacții derizorii, supunîndu-l pe cititorul avizat unei duble deziluzii : schema intrigii se repetă aproape invariabil, astfel încît te deprinzi să descoperi vinovatul în persoana cea mai pașnică, mai anodină ce se ivește în raza acțiunii și ești frustrat în acest mod de cîștigul neprevăzutului ; eforturile autorului de a încîlci fabula jignesc logica și bunul simț, silindu-te să constați că totul, de la bănuială pînă la certitudine, nu are absolut niciun sens. După care intri, implacabil, în imperiul vast al plictiselii...

Ștefan Berciu răstoarnă, fără a deroga de la legile specifice, schema uzată a intrigii polițiste, arătînd că vinovatul e chiar personajul bănuit la început, dar ridicînd între cele două momente — supoziție și confirmare — o sumedenie de obstacole menite să incite în spectator acea sinceră și candidă plăcere de a se lăsa tras pe sfoară, precum și setea de a descoperi adevărul prin înfrîngerea succesivă a dificultăților. Pornind de la procesul unei crime de drept comun, autorul dezvăluie implicațiile politice și morale ale acesteia și avizează asupra unor probleme serioase privind educația tineretului. Dacă intriga polițistă e condusă cu o abilitate incontestabilă, „cealaltă", dezbaterea etică, în mod fatal anexată, nu tematic ci compozițional, primei, se consumă pe coordonate cam didactice, în termeni destul de comuni. Părinți care nu-și înțeleg copiii am întîlnit și în alte lucrări („Prietena mea Pix", de pildă). Tînărul care, lipsit de prietenia părinților, cade pradă influenței nefaste a unor rău intenționați e și el o cunoștință mai veche a noastră. Reprosul nu-l vom adresa însă lipsei de adîncime și inedit a problematicii morale, ci tratării și, mai ales, rezolvării ei prin precepte și lecții servite de la tribuna procurorului. Unei piese care-și propune ca sarcină de prim ordin **descoperirea criminalului** nu ai dreptul să-i pretinzi noutate și particularizare decît în această direcție fundamentală. Și această direcție dramatică, în limitele convenției scenice, e urmărită ireproșabil. Am fi dorit însă ca învățămintele morale să fie lăsate în seama faptelor și... spectatorilor, și nu explicitate, pe un ton pedagogic, de un profesor care nu e profesor, ci procuror.

Așteptăm de la talentatul dramaturg o atentă construcție a replicii, pe care o vrem nu exclusiv funcțională, servind acțiunea și caracterizarea personajelor, ci și particular, semnificativă, teatrală. Să nu uităm că povestirile polițiste ale lui Conan Doyle aveau un umor savuros, că o piesă, tot polițistă, care se joacă în prezent pe scenele noastre, „Mașina de scris" a lui Jean Cocteau, cuprinde replici scînteietoare. Teatrul e **mișcare** dar și **cuvînt**, iar cuvîntul trebuie să se „miște" și el pe scenă, ca o spadă minuită de un virtuoz.

★

Spectacolul de la Teatrul Tineretului, pus în scenă de actorul Constantin Codrescu, fără a constitui o revelație regizorală, reflectă o serioasă muncă de îndrumare a interpreților. Rolurile sînt studiate în amănunțime, actorii joacă expresiv, preocupați să redea cît mai exact (și într-o piesă de acest gen exactitatea este o calitate esențială) sensurile active ale textului. Încercările de a ieși din realismul gestului și mișcării ni se par și nouă, ca și lui Radu Popescu (vezi cronica din **Magazin**), fără nici un rost. O piesă de factură strict realistă nu îngăduie absența recuzitei. Spectatorul, în loc să fie atent la dezvăluirile palpitante de pe scenă, se surprinde urmărind dacă gestul personajului ce mimează deșertarea conținutului unei sticle imaginare într-un pahar imaginar este sincronizat cu zgomotul caracteristic pe care îl aude la megafon (și nu prea este !) Mai mult, procedeul e aplicat inconsecvent : o dată scrisoarea e invizibilă, „sugerată", cum se mai spune, altă dată ea capătă materialitate, foșnind cît se poate de vizibil în mîna interpretului. Am înclina, în acest caz, pentru prezența concretă a obiectelor de recuzită, chiar cu riscul de a fi învinuiți de naturalism...

Decorul Elenei Simirad-Munteanu e sobru (reprezintă totuși o sală de tribunal !) ; singurul element care ne amintește că sîntem în plină modă a „decorului suspendat" (provocată probabil de reușitele experiențelor privind starea de imponderabilitate) este atîrnarea ferestrelor de niște sîrme (acestea, spre deosebire de pahare și sticle, sînt vizibile).

Ne-a mulțumit, cum spuneam, jocul interpreților, bine dirijați de Codrescu, ceea ce ne face să ne gîndim că nu e rău ca uneori actorii să devină și regizori (o experiență izbutită, în acest sens, a înregistrat și Tudorel Popa cu spectacolul „O felie de lună"). Dinu Ianculescu a subliniat cu vigoare scenică josnicia morală a doctorului Costea, exasperarea sa în fața iminenței adevărului ; remarcabil e faptul că actorul a schițat foarte nuanțat evoluția personajului, schimbînd subtil mijloacele de expresie. Ion Manta (Dr. Teodor Ulmu) a desfășurat un joc egal, interiorizat, înfățișînd convingător caracterul contradictoriu al „omului bun" și „educatorului prost". Plină de prestanță a fost Eugenia Eftimie în rolul judecătoarei. Jocul lui Ion Cosma (Acuzarea) s-a distins prin naturalețe, chiar cînd textul l-a constrîns pe interpret la o ținută didactică. Gh. Vrînceanu (Apărarea) a fost un avocat perfect. Interpretul lui Mihai Ulmu, tînărul actor Ion Gh. Arcudeanu, în afară de cîteva scene în care s-a lăsat antrenat, împreună cu Tatiana Tereblecea (Liliana Stanciu), într-un duet melodramatic, a știut să redea cu intensitate lăuntrică deruta interioară a tînărului, rătăcit o vreme pe căi primejdioase. Ne-a plăcut jocul colorat al Emiliei Manta (Rița) și, cu excepția unor momente de afectare, cel al Mariei Comșa (Dr. Adela Jinga).

„Acuzarea apără" e, în ansamblu, un spectacol antrenant și educativ bine realizat de Teatrul Tineretului.

Dumitru Solomon

PASĂREA DIN „LIVADA CU DUZI"

În septembrie 1959 am vorbit pentru prima oară cu Maria Tănase. O știam de multă vreme, o văzusem pe scenă și-o auzisem cîntînd, dar pentru întîia oară stăteam unul în fața celuilalt, la un taifas gospodăresc despre cîntec și vers și mai ales despre vechea mahala bucureșteană. Bucureștii stăteau atunci să împlinească o jumătate dintr-un mileniu de vieți și istorii, iar Maria Tănase cîntase, începînd de prin 1937, folclorul iscat la marginile cu bordeie și grădini ale marelui oraș plin de contraste. M-am dus la Maria Tănase, pentru interviu, înarmat cu un condei și-un caiet de școlar, dar mai potrivite (mi-am dat seama în timpul vizitei) ar fi fost uneltele unui culegător folclorist, adică un fonograf sau un magnetofon, fiindcă interviul l-am primit mai mult cîntat ușure, ca un oftat de mierlă într-o margine de crîng :

Mă dor tălpișoarele
Bătînd mahalalele.
Mahala și țigănie
Vedea-te-aș neagră pustie
Că de cînd trăiesc cu tine
N-a rămas carne pe mine.

Între versurile cîntate în surdină, Maria Tănase povestea frînturi din viață într-o proză cu nuanțe, tonuri și culori care urcau parcă din Caragiale, Creangă și Anton Pann. Era un farmec nespus s-o asculți așa cum povestea cu vorbe simple și necăutate, cu vorbele acelea uneori cam dure, care aveau în ele ceva țărănesc și frust și care ar fi putut face să se îmbujoreze numai obraiii candorilor ipocrite. Îmi spunea în răstimpuri, ultindu-se prin mine ca printr-o lentilă, îmi spunea „mă", apoi își dădea capul pe spate, își scutura copilărește buclele castanii și rîdea de perplexitatea mea. Era de-o familiaritate și simplitate încîntătoare și care cucereau din primele clipe. Fața ei prelungă și căreia îi stătea atît de bine încadrată în marama de inefabile subțirimi ale borangicului românesc, era de-o mobilitate puțin obișnuită, veselia deschisă alternînd — după viers și cîntec — cu o tristețe plină de îngîndurări adînci. Trebuia s-o fi ascultat cîntînd ca să-ți dai seama că în glasul acestei excepționale cîntărețe, cîntau, de fapt, secolele îndelungi ale Mioriței, dar și deceniile de tristețe în care a trăit, visat și murit domnișoara Nastasia a lui George Mihail Zamfirescu :

Te-am zărit printre morminte
Palidă și despletită
Și zăream a tale lacrămi
Pe obraji cum șiroiau.
Te-ai întors tîrziu acasă
Primul lucru ce-ai făcut
Ai ars plapuma și perna
Patu-n care am zăcut.
Cu pămînt greu stau pe mine
Și cu dumnezeu mă cert
Că nu pot să ies din groapă
Să te bat și să te iert.

Ea s-a născut în căsuța modestă a unui grădinar din ulița „Livada cu duzi", undeva prin Cărămidari, la doi pași de „Mărțișorul" lui Tudor Arghezi. Acolo a copilărit, într-o veche și sordidă mahala bucureșteană, acolo a auzit-o pe mama ei cîntînd primele doine izvodite la granița aceea dintre peisajul rural și citadin, înginind-o întîi în doine, apoi cîntînd singură, pînă cînd, în 1937, numele și personalitatea ei s-au impus, nu fără avaturi și greutăți și umilințe, dar definitiv, în arta românească a muzicii interpretative.

De la Barbu Lăutaru și Grigoraș Dinicu, nu s-a mai ivit pînă la Maria Tănase un talent atît de generos și de bogat, un iubitor și interpret atît de pasionat al muzicii populare românești și prin moartea ei, poporul nostru pierde un adevărat geniu vocal, o solistă care — cîntînd doina și hora — le-a trăit cu o profunzime și intensitate neobișnuite, cuceritoare.

Cînd i-am solicitat interviul, îmi spusese : „Nu tînjesc după vechea înfățișare a mahalalei bucureștene, pe care am cîntat-o cu tristețe, amărăciune și revoltă. Nu tînjesc după felinarele ei cu gaz, după colbul ulițelor desfundate și necanalizate, după circiumile ei imunde. Cum să nu fii mîndru și fericit văzînd ce cartiere minunate au apărut azi acolo unde odinioară erau groapa Floreasca și groapa Vergului, maidanele de la Vatra Luminoasă și bordeiele de paiantă din Ferentari !"

Pe ultimul drum al marii artiste care a cîntat nu o dată lumea dezolantă a mahalalei bucureștene, au petrecut-o mulțimile marelui oraș întinerit. Nu pot uita niciodată mulțimile de oameni pe care le-am văzut adunate cu îndurerare la înmormîntarea acestei mari artiste, ciorchinii de oameni urcați pe acoperișurile și balcoanele blocurilor din Calea Victoriei pînă sus în dealul de la Negru Vodă, la vechiul cimitir Belu. În miile de discuri microsillon, în miile de metri ale benzilor de magnetofon, vocea ei continuă și de aci înainte să cînte nemuritoarele noastre doine și romanțe populare a căror pasionată și înflăcărată interpretă a fost Maria Tănase, pînă la moarte.

Pasărea măiastră din strada „Livada cu duzi" a murit. Dar cîntecul ei își începe acum viața lui nemuritoare.

Petru Vintilă

Spectacole de agrement

Există o predispoziție (firească) a tineretului să năvălească la „Fracasse" iar cei care au trecut de o anumită vîrstă par a învinui noua generație de un fel de păcate capitale. Școala le pune pe socoteala familiei, iar unii părinți mai în vîrstă își amintesc de vechea pedagogie care i-a ținut „la respect" adînc prin brutalitate și exigență.

Un profesor ne-a cenzurat printr-a cincea sau a șasea de liceu filmul „Aventurile lui Tom Sawyer". Rezultatul a fost că n-a existat elev care să nu savureze plăcerea interdicției stînd ascuns la balcon, cu numărul de ordine dezlipit de pe braț... Acești tineri erau cei care astăzi sîntem trecuți de treizeci de ani, iar părinții noștri sînt aceia care suspinau la „Contesa Walewska" și „Drama de la Mayerling" unde lui Charles Boyer îi pulsa magistral vena de pe frunte ; poate că unii dintre aceștia trec în 1963 pe bulevard și sînt îngrijorați că nepoții fac rînd la „Cartouche". Ei uită se pare înfiorătoarele yacht-uri construite pe platou și țipătoarele rochii de seară trecute în generic. Sinistrele melodrame italienești s-au șters prea repede din memorie și odată cu ele toate peliculele care ne induceau în eroare, fetișizînd vedetele din carton.

O enormă parte din aceste pelicule și-au trăit traiul, studiourile din occident — ele însile — nu îndrăznesc să le mai trimită, deși asta nu înseamnă că marea producție capitalistă nu mizează în continuare pe același gen de afaceri cinematografice...

Criteriul principal al formei unor asemenea filme este spectacolul. Cu orice preț, un spectacol care să epateze prin dinamică exterioară atractivă pentru ochi și senzațională pentru auz... În această categorie intră și filmele pentru tineret sau comediile așa-zise ușoare. Acest gen de filme fac într-adevăr, cu bună știință și pe drept, concesii spectacolului, adică unei preconcepute forme ușor exagerate. Acesta este un păcat ? Cred că nu. Filmul „Cartouche" sau „Contele de Monte Cristo" al lui Autant Lara, ca să nu mai vorbim de „Fanfan la Tulipe", sînt reușite ale genului de film atractiv. La acestea se pot adăuga peliculele care fac cunoscute într-un mod agreabil talente de music-hall sau cîntăreți și dansatori de renume (cu cerința unei oarecari exigențe). În bună parte ne-au satisfăcut „Șapte mirese pentru șapte frați" sau „Tinerii".

„Tu ești minunată", cu un îndoielnic humor german estival și cu Caterina Valente în amurgul succesului, ca și „Cumpără-ți un balon" cu un Tony Sei-

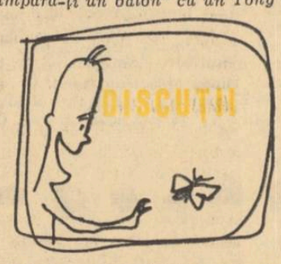

ler inferior celui din jurnalele despre concursurile de schi, sînt filme bune pentru uzură curentă, nu produc nimănui un rău prea mare, doarece în afară de un zîmbet plăcut sau o melodie agreabilă nu rețin nimic, oricît efort ai face...

Se duce însă o luptă acerbă, cunoscută ca inegală, între comedie și filmul de aventuri pe de o parte și așa-zisul film de problematică curentă, de cealaltă. Este știut cît e de greu să atragi spectatorul la un film în care se pun cu adevărat probleme morale, se intuiesc calități omenești, dar care reușesc doar pe jumătate sau pe sfert, deoarece neglijează problema atractivității, a spectacolului. Unele din operele noastre ar putea fi mai populare, dacă ar fi altfel povestite, dacă s-ar desfășura în alt ritm, dacă s-ar baza pe un „misterium" (să-l numim așa) al întîmplărilor. Să nu ne fie prea ușor să dezlegăm din prima sau a doua secvență destinele următoarelor zece bobine ! Nu vrem prin aceasta să absolutizăm rolul atractivității formale, orice rețetă poate dăuna, creatorii au dreptul să-și aleagă drumul în privința formei, dar atît timp cît e vorba de un scenariu sau un film cu o perspectivă întrucîtva limitată, rolul formei este vital, și pentru aceasta trebuie uzat sau de actori mari, sau de „suspense" sau de muzică cu rol dramaturgic ș.a.

Cinematografia noastră n-are nevoie să rivalizeze cu producțiile de agrement din afară ; ea trebuie să-și găsească o cale proprie în această direcție, să polemizeze cu comedia ușoară sau filmul de mănușă și spadă, așa cum o face Gopo în ale sale frumoase încercări. Nu ne-ar strica niște filme care să nu-și ia prea în serios fabula, care să se autoironizeze, pentru a face distinctă poziția realismului socialist față de asemenea teme facile.

Arătam mai sus că sînt comedioare sau filme de aventuri care nu fac nici un rău și pe care direcția difuzării le alege cu grijă, există însă și producții macabre care circulă din cînd în cînd pe piața capitalei noastre, ca „Ultimul meu tango", „Mongolii" sau „Cartagina în flăcări", care au pretenția unor dramaturgii „serioase", unor psihologisme de fapt periculoase, care pervertesc gustul spectatorului și dau o imagine profund eronată asupra istoriei sau a conținutului de viață, cu tendențiozitate vizibilă. Ele trebuiesc ocolite și căutate acele filme care într-adevăr sînt agreabile și care nu-l fac pe tînărul de 15 ani să exclame în fața pozelor : „Trebuie să fie grozav !"

Iulian Mihu

FILĂ DE CARNET

Soarta discului

De la Fărîmiță Lambru și pînă la Dinu Lipatti, discul restituie zilnic tezaurul muzical, rotindu-se. Sora lui mai mică și mai docilă — banda de magnetofon, nu reușește să-l înlăture. Și, chiar dacă ar reuși, cele ce vrem să le menționăm mai jos, nu se schimbă cu nimic.

Pentru că, ori placă, ori bandă înregistrată, vîndute așa cum se vînd de cele mai multe ori ele își pierd jumătate din haz și din har.

Cine nu a văzut, în zilele în care apare vreo înregistrare mai interesantă (și trebuie să spunem că, spre mîndria noastră, acestea sînt destul de multe) înghesuiala de la standurile din librării sau din magazinele de specialitate ?! Asculți un început, asculți o frîntură dintr-un refren și, gata, renunți sau ceri împachetarea. Te duci să cauți un concert interpretat de Richter și trebuie să asculți înainte trei sambe, un twist și-o horă lăutărească. Melomanii nu au loc de cei care caută muzică de dans iar cei care servesc trebuie să dea un potpuriu de răspunsuri. În cinci minute răsună în aceeași încăpere trei măsuri dintr-un allegro, două vorbe răspicate de Modugno, un oftat al lui Siminică, acuta unui tenor pe care nu-l numesc ca să nu provoc zînzanie între ei, basii de la acordeonul lui Budală și trei voci cu reverberații aparținînd toate Roxanei Matei.

E tristă soarta discului și mai ales a cumpărătorului lui, în situația asta. Aparatele care sînt, de fapt, repartizate numai pentru controlul calității tehnice a plăcii, sînt utilizate pentru audiții, vînzătorii, care de abia prididesc cu încercatul și bonurile, trebuie să facă și oficiul de consultanți : „Oare ce zici, e la fel de frumoasă și pe partea cealaltă ?"

Avem o casă de discuri care editează înregistrări interesante și de calitate, avem magazine speciale, administrate de Fondul muzical, avem (și acesta este lucrul cel mai important) un număr impresionant de cumpărători.

Ei bine, se face foarte puțin pentru informarea, educarea și orientarea acestora. În afară de emisiunile radiofonice care transmit noile înregistrări ale casei de discuri „Electrecord", nu am auzit să se organizeze în vreo sală publică, sau la clubul vreunei mari întreprinderi programe de audiții cu noile înregistrări, textele de prezentare de pe ambalajele discurilor nu adoptă de obicei formula cea mai fericită sau, în multe cazuri, sînt suplinite doar de prezența fotografiei interpretului.

Lucrul cel mai necesar, însă, ar fi amenajarea unor săli de audiții la cască, unde noile înregistrări să stea la dispoziția amatorilor, fără a trebui să se bruieze între ele diversele genuri de muzică sau diversele interpretări. Fiecare centru mai important ar avea nevoie de o asemenea sală pe lîngă magazinele de specialitate. S-ar da astfel și posibilitatea copierii, în schimbul unei taxe, a înregistrărilor de pe discuri sau pe benzi de magnetofon.

Și pe semne că cititorii ar mai avea și alte propuneri în legătură cu soarta prietenului lor, discul, care nu este numai o marfă mai greu sau mai ușor vandabilă.

Corneliu Leu

TINERII CRITICI ȘI TINERII ARTIȘTI

Pe afișele sălilor de expoziții din București au apărut multe nume noi ale unor tineri graficieni și pictori. Confruntarea lor cu publicul, încărcată de emoție, a prilejuit afirmarea unor talente autentice care au știut să depășească, cu dezinvoltură dar și cu maturitate, faza denumită cîteodată atît de comod „promisiune".

Nu intenționez să fac un bilanț al prezenței tinerilor în expozițiile din ultima vreme. Dar nimeni nu poate contesta că arta lor, aflată la un început greu, în fața unui drum lung, comunică un sentiment tonic, de încredere în viitorul picturii, al gravurii și al desenului nostru. Lecția clasicilor artei noastre, a meșterilor contemporani, a fost învățată cu sîrguință și cu talent. Și, ceea ce e impresionant, e căldura cu care unii artiști de prestigiu din generația mai vîrstnică urmăresc creația tinerilor, o înfățișează publicului în cuvinte pline de înțelegere, în prefețele de catalog sau la deschiderea expozițiilor.

Mi se pare, însă, regretabil că tinerii critici de artă, colegi de generație ai artiștilor expozanți, nu participă cu destulă înflăcărare la eforturile creatoare ale acestora. Critica, se știe, trebuie să îndeplinească o funcție foarte importantă : aceea de a mijloci contactul dintre artist și înțelegerea publicului, de a promova cu fermitate ideile esteticii realist-socialiste. Ea are datoria de a îndruma creația artistică spre o exprimare profundă a realității contemporane, într-un limbaj poetic perfect inteligibil. Or, am impresia că tocmai noi, criticii din generația tînără, neglijăm prea mult această îndatorire. Nu e vorba de sfaturi tehnice, de meșteșug (deși o cultură plastică solidă nu exclude cunoașterea acestor date) : ci de o legătură permanentă cu șantierul de creație. Expozițiile personale ale aceluiași artist sînt destul de rare ; la cele colective, regionale sau republicane, participarea nu poate fi de amploare. Nu putem avea o privire de ansamblu a creației unui artist dacă ne mărginim doar la aceste manifestări. Judecata de ansamblu suferă, aprecierile sînt mai mult sau mai puțin aproximative ; oricum, ele nu pot constitui decît un criteriu relativ pentru îndrumarea mai ales a tinerilor. Evident, nu se pot vizita toate atelierele artiștilor ; dar cunoașterea amănunțită a creației unora dintre cei mai valoroși poate crea un criteriu de comparație. Nu avem dreptul să judecăm o operă de artă prin ea însăși, fără să urmărim modul în care contemporaneitatea se exprimă în alte lucrări ale genului respectiv.

La Uniunea Artiștilor Plastici a existat cîndva un cenaclu al tineretului. Activitatea lui a încetat brusc. Poate că ar fi timpul să se studieze reluarea unei experiențe care dădea frumoase rezultate. Discuțiile înflăcărate, în contradictoriu, scoteau nu o dată la iveală opinii interesante, capabile să contribuie la orientarea tinerilor artiști.

Spuneam că tinerii critici plastici au datoria, așa cum fac colegii lor din critica literară, să urmărească mai consecvent creația artistică a celor din generația lor. Nu de mult, a fost deschisă în B-dul Magheru o expoziție care mi s-a părut foarte interesantă : aceea a tînărului pictor Grigore Vasile. Artistul demonstra o sensibilitate și o receptivitate, după părerea mea, deosebite. Un colorist fin, un temperament poetic deschis spre realitățile zilelor noastre, capabil să celebreze frumusețea unui buchet de flori, a unui tors gingaș de copil, dar și pe aceea a unui ogor inundat de lumina arzătoare a soarelui sau pe aceea a unui șantier naval. Tînărul artist demonstra însă că mai are destule lucruri de învățat, altele de limpezit. Critica ar fi trebuit să-i dea un ajutor efectiv care ar fi dus, desigur, la înnobilarea gîndirii sale plastice, la lărgirea orizontului tematic. O evoluție spre utilizarea mai organică a culorii (unele tablouri trădau folosirea culorii de dragul culorii) ar fi putut să fie sugerată de critică.

Alteori, critica se complace în formulări echivoce, sau practică elogiile fără rezerve. Presa noastră a demonstrat în repetate rînduri cît de primejdioasă e o asemenea atitudine. Cu ce poate contribui o critică atît de roză la evoluția unei artiste talentate, cum e Tia Peltz ? Într-o cronică plastică difuzată la radio, tovarășul Marin Sorescu (foarte acid și subtil în judecățile sale privind fenomenul literar), a investit creația graficienei cu toate virtuțiile imaginabile. E adevărat, Marin Sorescu nu e critic plastic ; dar emițînd judecăți de valoare în acest domeniu el s-a supus exigențelor criticii plastice. Și nu se poate scuza modul în care tînărul critic a ocolit revelarea unei anume dulcegării, a unui manierism prezent în desenele Tiei Peltz. După cum nu mă pot declara de acord cu modul în care Marina Vanci a abdicat de la principiile critice judicioase aplicate pînă acum creației artistice, manifestînd, în discutarea expoziției Renatei Duncan, o surprinzătoare înclinație spre apologetism.

Nimeni nu poate să accepte, bine înțeles, tonul iritat și jignitor cu care se judecă încă, e drept foarte rar, creațiile tinerilor artiști. Subscriu, de pildă, la obiecțiile formulate asupra lucrărilor lui Vincențiu Grigorescu de către unul din criticii noștri de prestigiu Ion Frunzetti. Dar nu pot să fiu de acord și cu tonul tăios, neprietenos, în care sînt expuse observațiile, după părerea mea, juste și interesante.

Fără îndoială că în critica noastră mai sînt de realizat multe lucruri. Judecata de valoare apare uneori subiectivă. Semnatarul acestor rînduri, de pildă, a comparat cîndva un bibelou diform, grotesc, cu... „Marseilleza" lui Rude. Chiar dacă, e adevărat, el vorbea despre „prelucrarea unor sugestii ale monumentelor celebre", tonul critic, peiorativ fiind implicit, nu și-a exprimat părerea cu destulă fermitate, clar, fără să o ascundă în dosul unei exprimări „politicoase" care nu slujea nimănui. Alteori, se dau „certificate" gratuite de talent unor opere mediocre, fiind trecute cu vederea altele, realmente valoroase.

Dar nu aceasta constituie caracteristica criticii noastre, părtașă a eforturilor creatoare ale artiștilor, urmărind cu consecvență fenomenul de creație, explicîndu-l publicului larg, militînd pentru o artă a ideilor majore, o artă a epocii noastre.

Se cuvine, totuși, ca tinerii critici să urmărească cu mai multă pasiune creația colegilor lor, artiștii. Ea poate fi continuată cu un plus de preocupare teoretică și de ascuțime analitică.

Dan Grigorescu

TINERII SCRIITORI ȘI EXIGENȚELE CREAȚIEI LITERARE

Cuvîntarea rostită de tovarășul Gheorghe Gheorghiu-Dej la Conferința pe țară a scriitorilor cuprindea îndemnuri prețioase pentru tinerii scriitori privind **răspunderea profesională** a artistului, chemat să-și îmbogățească necontenit mijloacele, să adopte, față de propria creație în primul rînd, o atitudine de severă exigență: „Tinerii scriitori, urmînd îndemnul fruntașilor scrisului nostru, să se deprindă, în munca grea asupra paginii, să facă «ucenicie neîntreruptă, pe toată viața» pentru a-și perfecționa măiestria. Criteriul de apreciere al unei opere de artă nu este numărul de pagini, ci mesajul ei, fondul ei de idei, strălucirea ei artistică". Aceste cuvinte atrag atenția asupra calității în munca de creație. Decurge de aci necesitatea de a combate superficialitatea în activitatea literară, graba cu care unii autori trimit spre publicare lucrări gîndite insuficient, elaborate la repezeală, fără scrupul artistic. Din păcate, aceste deficiențe apar de multe ori chiar la scriitori care în alte ocazii au făcut dovada că nu sînt niște nechemați în cîmpul literaturii.

A devenit aproape un tic al criticilor afirmația: „X este un scriitor evident talentat dar lucrarea cutare nu se ridică la nivelul posibilităților sale". Într-adevăr, multe din scrierile care apar ne dau sentimentul că autorul putea scoate mai mult din tema aleasă dacă reflecta mai adînc asupra sensurilor ei, subliniind cu mai multă grijă anumite momente sau detalii, depunînd, în fine, mai mult travaliu artistic. Căci se întîmplă adeseori să vedem cum idei interesante, subiecte bogate în implicații estetice nu ajung să dobîndească strălucire, ci se pierd într-un contact lipsit de semnificații, sufocate de locuri comune sau de naivități. Cauza? Cel mai adesea insuficienta prelucrare a „materiei brute" elaborarea sub impulsul ambiției de a bate recordul (cantitativ) al publicității. De aici acele produse literare informe, imperfecte sub raportul realizării, în care ideea artistică, chiar cînd e valoroasă, răzbate cu greu la suprafață prin straturile de zgură pe care autorul n-a mai stăruit să le înlăture.

Credem că problema este, în primul rînd, una de etică a profesiei, ea ține de felul cum e înțeleasă de scriitor misiunea și condiția artistului. E un adevăr prea cunoscut că talentul nu dispensează de muncă, de efort. Pînă să apară în starea cristalină, pură, caracteristică stadiului **finit** al operei, ideile acesteia trec prin numeroase faze preliminarii în care artistul elimină tot ceea ce reprezintă încărcătură parazitară, tot ceea ce știrbește semnificația și expresivitatea mesajului. Acest proces solicită scriitorului tenacitate, încordarea spiritului creator, o trudă îndelungată și aspră. Ne adresăm în special scriitorilor tineri care, aflați la începutul drumului literar, sînt chemați să se formeze în spiritul unei autoexigențe neînduplecate, al muncii îndîrjite și continui urmînd și în această privință exemplul pildui-tor al unor mari scriitori ca Eminescu, Caragiale, Arghezi. Talentul creează așadar artistului îndatoriri care nu sînt ușoare, obligîndu-l totodată să nu se mulțumească cu puțin. Nu este scriitor adevărat acela care nu aspiră să înfrunte, prin creație, trecerea timpului, acela care scrie împăcat cu condiția efemerului, mulțumit să se vadă tipărit și atît. Misiunea artistului are însemnătate socială, el e chemat să redea, pentru generațiile viitorului, imaginea epocii noastre, cu frămîntările și aspirațiile ei, cu marile prefaceri care o caracterizează. Iată o îndatorire pe care scrisul de mîntuială nu o poate de fel acoperi. „Opere care să-și croiască drum spre inima oamenilor — se spune în Cuvîntarea tovarășului Gheorghe Gheorghiu-Dej din care am citat mai sus —, înfruntînd cu trăinicia lor timpul, nu pot fi scrise din fuga condeiului, ci sînt rezultatul cunoașterii adînci, al studiului îndelungat al realităților, al unui susținut efort artistic, al muncii de migală a creatorului, pătruns de modestie și exigență față de roadele trudei sale".

Cunoașterea adîncă a realităților, efort artistic susținut, modestie, exigență — iată așadar coordonatele în cadrul cărora se poate dezvolta o muncă de creație fertilă, în stare să dea viață unor opere de înaltă semnificație ideologică și estetică.

*

De la bun început trebuie făcută (și subliniată) o distincție, și anume aceea dintre măiestrie și meșteșug (tehnică). Nu e vorba să fixăm granițe severe și inutile între cuvinte, nici să dăm sugestii lingviștilor. Problema e de a despărți două noțiuni adesea confundate, dar foarte deosebite, reflectînd realități deosebite. La prima vedere totul e clar și sîntem îndemnați să ridicăm din umeri: nu știe adică toată lumea că măiestria pornește de la conținut, de la cunoașterea vieții, iar meșteșugul e legat propriu zis mai mult de formă, de reguli exterioare? Paradoxul e că știm cu toții acest lucru, dar în discuții sau în aplicări critice îl uităm.

Consecința e că adeseori cerem unor scriitori **meșteșug** cînd n-au de fapt **măiestrie**. Vedem, de pildă, cum un critic aduce unui poet obiecții ca acestea: neglijențe de stil, versuri șchioape, rime banale, cînd în fond poezia în discuție e proastă pentru că nu rezultă dintr-o însușire estetică a realității, fiindcă poetul n-a vibrat cu adevărat în fața vieții, ci a cîntat-o convențional, fără emoție. Să nu fim greșit înțeleși: un poet trebuie să cunoască gramatica poeziei, dar trebuie să fie mai întîi poet! Regulile prozodice se pot învăța de oricine, dar asta nu înseamnă că oricine poate fi poet. Problema esențială rămîne a măiestriei, adică a vigoarei cu care scriitorul ne comunică vibrația sa în fața realității, a clarității mesajului ideologic, mai pe scurt spus, **problema forței cu care opera în cauză reflectă viața** (evident măiestria e un atribut al talentului). Cînd un romancier scrie despre muncitori cunoscîndu-i superficial, cînd un poet cîntă construcțiile socialiste fără să fie emoționat cu adevărat de ele — rezultă opere proaste, schematice. Și atunci e fără sens să ne pierdem în motivări de felul: romanul nu e închegat, poezia are trei asonanțe și ritmul șchioapătă. Recunoscut fiind faptul că măiestria se confundă cu talentul, cu cunoașterea vieții și cu aprecierea ideologică, politică dată vieții, vom conchide că măiestria e un aspect **de conținut** al operei literare. Aici intervine a doua consecință legată de confuzia semnalată: cînd vorbim de fapt de conținutul operei? Ce este aceasta? Dacă ne referim de pildă la lipsa de relief a personajelor sau la aceea de interes a evenimentelor epice dintr-un roman, ce avem în vedere: **conținutul sau forma? Mulți vor fi tentați a zice: forma, realizarea artistică! De cîte ori n-am citit această afirmație, de cîte ori forma n-a fost echivalată cu realizarea artistică! În realitate ne-am referit la aspecte de conținut ale operei și realizarea artistică nu e de formă ci de conținut. Realizarea artistică sau măiestrie e totuna. De unde însă eroarea?** Avem impresia că persistă prejudecata că tema de viață plus ideea reprezintă conținutul operei literare. **Vulgarizarea e evidentă. Prejudecata ni se pare a fi aceea că a face operă literară înseamnă a îmbrăca o temă în veșminte literare, în formă, sau, mai precis, a scrie frumos din punct de vedere literar despre un om sau o întîmplare etc. E limpede, credem, că nu putem renunța la ideea că opera de artă e produsul acelei facultăți pe care estetica o numește fantezie creatoare.** Născută din asimilarea vieții, din însușirea ei estetică, arta e departe de a fi numai rodul unor eforturi de meșteșugar.

Pornind de la acest punct de vedere afirmăm înainte de toate că literatura noastră este un mod specific de cunoaștere a vieții. Ea reflectă de pe poziția ideologică a materialismului dialectic realitatea complexă a zilelor noastre. Foarte adesea critica vorbește de clișee, de convenții în legătură cu unele opere. Se mai crede că acestea sînt numai de formă, de stil (rime convenționale, adică banale, etc). Există însă clișee care privesc conținutul. Oare nu am văzut destui muncitori tratați convențional în operele literare? Ce înseamnă aceasta? **Că din necunoaștere sau inerție, scriitorul nu creează o figură de muncitor inedită, adică trecută printr-o viziune artistică proprie, ci reproduce imaginea convențională a muncitorului, așa cum au pus-o în circulație scrierile plate, schematice. Clișeul vizează în acest caz un mod de reflectare a realității.**

S-a discutat destul de mult despre o nuvelă a unuia dintre tinerii prozatori talentați: „O sută de nopți" de Fănuș Neagu. O reamintim fiind o scriere tipică pentru ceea ce nu se pare scris cu meșteșug, dar fără măiestrie. Fănuș Neagu e un excelent creator de atmosferă, un povestitor viguros, imaginînd situații dramatice și tipuri puternice. Nuvela aceasta însă nu este decît fluent scrisă (așa cum ai spune despre o poezie: abil versificată), colorată, cu efecte pitorești incontestabile. Deci cu oarecare meșteșug, pe care nu e de mirare că Fănuș Neagu, prozator, deși tînăr, destul de experimentat, îl posedă. Dureroasă e absența creației autentice.

O situație întrucîtva asemănătoare oferă prozatorul într-o altă povestire mai nouă, „Puntea", publicată în „Luceafărul" nr. 12. Sînt înfățișate aici reacțiile contradictorii ale unui tractorist uimit de a fi devenit tată. Povestirea e fină, cu observații subtile, avînd însă drept punct culminant un gest oarecum bizar: eroul, speriat că nu va ști să se joace cu copilul, roagă pe un prieten să dea drumul mieilor de la stînă și se așează în calea lor, suportînd minuscula cavalcadă cu gîndul că se joacă cu băiatul lui. Se vede iarăși tendința spre gratuitate semnalată și în alte ocazii în legătură cu proza lui Fănuș Neagu. Cine a citit volumele tînărului prozator rămîne cu impresia unei flagrante inegalități, între unele povestiri foarte bune („Dincolo de nisipuri", „Drum întins", „Păpușa — numai în ultima carte) și altele, artificiale, anecdotice („S-a mutat o stea", „O sută de nopți").

Interesantă, deși nu la nivelul cel mai bun al autorului, e povestirea lui Nicolae Velea „După soare" publicată în „Gazeta literară" nr. 13. Autorul își propune să urmărească reacțiile unui copil care trăiește un proces de înseninare sufletească. Povestirea conține o semnificație a eliberării omului de forțe obscure, de teroare, de o viață care îl apasă. Adecvată e tehnica poematică a bucății, lipsită de elemente epice, de dialog. Un copil însetat să se elibereze de coșmaruri se cațără pe un perete abrupt în urmărirea soarelui ce apune. Și totuși schița dă un sentiment de insatisfacție: scrisă cu virtuozitatea recunoscută a prozatorului ea nu impresionează totuși în adîncime. Simbolistica e transparentă, expusă cu ostentație, încît ai impresia că Velea și-a compus scrierea urmărind să ilustreze printr-o întîmplare un procedeu și nu invers. Tehnica viziunii infantile o descoperim și în bucata „Ultimul mohican" a lui Nicolae Breban, publicată în „Gazeta literară" nr. 19. Tot ce ține aici de „setea de lucruri" — cum zice autorul — a copilului, de marea acuitate senzorială a acestuia e foarte pregnant. Copilul are o aproape exagerată percepție a universului înconjurător, sesizînd sunetele, culorile, nuanțele vocii omenești. Autorul introduce însă

un simbol confuz. Aflat într-un compartiment de tren, într-o călătorie de noapte, copilul aude un dialog bizar între doi ingineri. Aici meșteșugul e prea ostentativ, totul apare cusut cu ață albă. Dialogul e incoerent, nu știm care dintre cei doi interlocutori vorbește. Lucrurile iau un aer straniu. E drept, autorul poate pretexta că a vrut să sugereze particularitățile opticii infantile, dar asta nu justifică lipsa de logică a convorbirii celor doi, bizareriile excesive. Se afectează maniera unei confesiuni întretăiate, venind de la un om care își adună gîndurile cu greu: „Ceea ce am să vă povestesc nu este o întîmplare obișnuită... vreau să spun, nu o întîmplare adevărată. Într-adevăr, acum cîțiva ani, eu nu eram decît un copil. Cu toate că ar putea să vă pară foarte ciudat, abia împlinisem zece ani... (ce poate fi ciudat în asta? n.n.) de fapt nu-i împlinisem încă, deci nu aveam chiar zece ani împliniți, dar să admitem acest lucru pentru a simplifica cît de cît lucrurile". Dacă autorul ar comunica firesc ceea ce vrea să spună, am rămîne de fapt cu foarte puțin.

Aspectul rarefierii substanței de gîndire ne întîmpină și în poezia unor tineri. Exigențele trebuie să fie mari, pentru că avem creații remarcabile. În ultima vreme, pe lîngă volume în general bune, apreciate pozitiv de critică („Vîrsta sărutului" de Gh. Tomozei, „Fișă personală" de Niculae Stoian. „Pietre kilometrice" de Petre Stoica. „Cadențe" de V. A. Tăușan) revistele au publicat poezii de tineri poeți relevabile. Astfel, poemul „Dreptul la timp" („Luceafărul" 12) al lui Nichita Stănescu, abordînd o temă importantă a poeziei actuale, reprezintă o încercare, în bună măsură izbutită, de a pătrunde într-un univers poetic cu trăsături inedite: mai dur, mai bărbătesc, deschis afirmării unor idealuri politice și cetățenești exprimate direct, limpede. Aceasta spre deosebire de ciclul publicat în „Gazeta literară" nr. 14 unde se repetă o serie de procedee și motive lirice cu care Nichita Stănescu ne-a obișnuit mai de mult. Poate că din dorința — manifestă — de a ocoli convenții poetice, imagistica prețioasă de care altădată făcea abuz, poetul alunecă, pe alocuri, în zone prozaice, sterpe. În ansamblu, însă, „Dreptul la timp" marchează un moment de regenerare a resurselor lirice care însuflețesc poezia lui Nichita Stănescu.

Poezii bune au publicat în reviste, în ultimele luni, și poeți din cea mai tînără generație ca Victoria Ana Tăușan, Constanța Buzea, Adrian Păunescu sau alții, cu o experiență mai întinsă, ca Darie Novăceanu, Cezar Baltag, Florența Albu sau Mihai Negulescu. Darie Novăceanu de exemplu se prezintă, față de volumul de debut, în evident progres și un ciclu ca acela din „Luceafărul" nr. 8 ne întărește încrederea în talentul său. „Poemul despre creșterea ierbii", cu un grav simbol al eliberării negrilor, este admirabil.

Toate aceste reușite ne îndreptățesc să privim cu maximă exigență creația tinerilor poeți. Locurile comune, declarativismul, încîntarea factice în fața realităților noi ale socialismului trebuie extirpate cu hotărîre din poezie. Este locul să accentuăm că problema măiestriei artistice de care vorbeam mai sus nu se reduce, la tinerii poeți, numai la una de însușire a gramaticii poetice. E vorba în primul rînd de sporirea sentimentului de responsabilitate față de realitate, de îmbogățirea experienței de viață, de pătrunderea tot mai adîncă în universul moral al contemporanilor, constructori ai lumii noi. Cauza clișeelor poetice e de cele mai multe ori superficialitatea acestei experiențe. Iată o poezie, intitulată „Tractoriștii", și semnată de Florența Albu în „Gazeta literară" nr. 4. Izbește aici viziunea convențională, decorul cam de operetă: **„Ei vin prin ziua de cenușă / aspri, cu gesturi zgîrcite / În urma lor pămîntul / se face curcubeu / și-nsenînează cerul...".** Imaginea de la urmă e din cale afară de convențională. Finalul e artificial: **„Ei trec / și-n urma lor / se face primăvară".** Poetei i s-a mai atras atenția asupri prozaismului care se infiltrează în poezia sa. Ar fi bine ca Florența Albu să mediteze la aceasta.

Dacă ciclul din „Gazeta literară" nr. 2 al lui Gh. Tomozei cuprinde poezii interesante, nu e mai puțin adevărat că poetul dă la iveală uneori și producții plate, cum e aceea intitulată „Somnul orașului" și apărută pe prima pagină a „Luceafărului" nr. 6. Dăm aici de banalități care izgonesc emoția poetică (reclamele sînt „fulgere vii, continuînd furtuna", trotuarul pieții e „disc de gramofon"). Cu mai multă maturitate ar trebui să reflecteze asupra rosturilor artei un poet foarte tînăr ca Adrian Păunescu. Poemul bogat în semnificații, publicat în „Gazeta literară", „Zile de mare emoție", n-a fost urmat de altele de aceeași calitate. Prodigios în inspirație, acest tînăr compune cu repeziciune zeci de poezii în care există multe imagini frumoase dar și multă superficialitate a gîndirii, multă poză. Poezia nu este totuși, cum se spunea cîndva, secreție, e necesară o triere, o supraveghere lucidă a fanteziei lirice care altfel e amenințată de pulverizare. O poezie ca „Noapte cu baraj" — monolog de constructor — e contemporană doar prin titlu, autorul alunecînd în facilități, (**„Baraj în vis, ținut în cumpănire / De munți, de Argeș și de mari păduri / Tu luminezi profilul meu subțire / Și arcul încordatei mele guri / Și tot ce eu am năzuit în viață / Risipa mea de gînd și de senin / Se strîng în tine, ochiul meu te-nvață, / Cu toată vîrsta mea la tine vin").** E adevărat că poetul are virtuți deosebite în asocierea unor termeni opuși, folosește cu îndemînare neologismul. Desigur inovarea curajoasă în expresie trebuie mereu salutată. Ne supără, mai mult ca oriunde, cuminția fadă, clișeul lingvistic, mai ales în poezia cetățenească în care destule formulări s-au demonetizat prin solicitarea prea insistentă. Dar lucrurile au reversul lor. La Adrian Păunescu limbajul neologistic merge uneori contra emoției lirice, dizolvînd-o. Un „Poem pentru pace" din „Luceafărul", cu aspecte frumoase, netăgăduit, conține ideea apropierii între oameni, a înfrățirii: **„Prietene, prietene, ce faci? / Văd norii răsturnați deasupra ta / Și un soare văd și în pămînt se-aud / Înaintînd deodată umbre multe / Sînt oameni care vor să se cunoască. / Pămîntul tot e excavat de umbre".** Avem impresia că poetul, atras irezistibil de imaginea umbrelor întîlnite în pămînt (care poate fi, nici vorbă, poetică) a uitat ideea poeziei. E vorba de o înfrățire a oamenilor sub pămînt? Ne gîndim, fără să vrem, la altceva și emoția e compromisă de neclaritate. „Albele tunele ale păcii" — sub pămînt — cum zice poetul — ni se pare o imagine fără sens aici, și de un umor, desigur, nepotrivit. Salutînd la Adrian Păunescu hotărîrea cu care vrea să-și creeze un limbaj personal, neologistic, nu putem trece poetului cu vederea rarefierea lirică de care suferă unele poezii ale lui, versificările abile, dar fără complexitate poetică. Nu de mult în „Luceafărul" și, recent, „în „Tribuna", Grigore Hagiu a publicat două cicluri interesante. Nu scutit de manierismele semnalate și în legătură cu volumul „Autoportret în august", poeziile confirmă dispoziția autorului pentru o lirică densă, de idei, uneori în modalitatea gnomică. Cînd ideea, deși valoroasă, nu este însoțită de vibrație, poezia, cu toată economia mijloacelor, cu toată lipsa declamației, rămîne rece, neinspirată („Nenumăratele înfățișări", „Acord final", „Expoziție de amatori"). În general însă, ciclul semnalat poate fi primit pozitiv. Am remarca ponderea acordată deliberărilor etice care nu mai sînt purtate, aici, în termeni abstracți. În „De comunism" poetul transcrie sentimentul apropierii de lumea visată. Emoția îl tulbură, dar îl determină să fie lucid și-l obligă să-și reconsidere viața, valorile pe care aceasta se bizuie: **„Imi zmulg din trup izvoarele secate, / sînt altu-n dragoste-prietenie, / și-abia îmi stăpînesc mișcarea vie / mai nesătul pe cît mă-nfrupt din toate" „Un trup mi-aleg și-o răsuflare largă / atîta suflet plin să nu răstoarne / netemătorul meu cristal de carne / și-n zeci de mîi de tandăre să-l spargă".** Remarcabile sînt și cele cîteva poezii de dragoste („Gîndindu-te în liniște", „Ghilotinatul Eros" etc). Tînărul poet ar trebui să dea echilibrului cîștigat al expresiei lirice accente de profunzime, să evite alunecarea în generalități și în clișee de care încă nu este scutit (mai ales poeziile din **Luceafărul: „Imagini în lumina zilei", „Expoziția de amatori", „Sînt aerul").** Neașteptat de slabe, avînd în vedere talentul autorului sînt și cîteva poezii ale lui Ilie Constantin, poet foarte înzestrat, care de la un timp, însă, bate inexplicabil pasul pe loc. „Zilnicele autobuze" **(Gazeta literară** nr. 9), „Soției mele" **(Luceafărul** nr. 5) sînt compoziții firave, în care a pătruns prea puțin aerul tare al vieții, deși autorul își exprimă bucuria de a se afla mereu în mijlocul realităților de azi ale oamenilor. „Călătoresc mult, / de nenumărate ori am ritmat / pe șinele trenului cîmpia / și-am coborît pe Dunăre-n jos cu nave / către Delta închisă de zborurile / gelosilor, ursuzilor, anacronicilor pelicani, (...). În fiecare zi traversez orașul / Odată cu grăbiții călători ai dimineții / Și pleopele-n uitare, din amurg, / Și nu mă mai satur să-i privesc / cum suie și stau alături de mine, / și înaintează, coboară, / în neîntrerupte generații, de la un capăt la altul al orașului". Maniera evazivă a notației, poziția contemplativă, conferă acestor versuri, care se vor inspirate din viața cotidiană, un caracter temporal.

Este interesant de constatat cum teme ale actualității imediate — de pildă marele avînt al construcțiilor din orașele patriei socialiste ajung — printr-o tratare convențională — să genereze producții lirice de o atemporalitate absolută. Ba efectele merg și mai departe, pînă la anihilarea completă a individualității poetului. Spre exemplificare, transcriem cîteva versuri:

„Aici, zidarii suiți pe schele,
înalță cetatea nouă,
deschid ferestre-atît cît să treacă luna prin ele —
lîngă păduri cu lacuri de rouă
Aici luminile ard mai înalt,
pe schele oameni trec prin dreptul lor
și parcă-i vezi în dreptul stelelor,
nu știi cînd urcă fumul ori e nor
Lăsați dar ferestrele, prieteni, deschise,
în noaptea asta iar va poposi aici un om
încărcat de dorințe, de chemări și de vise
ca o ramură proaspătă, albă, de pom".

Transcrise, așa cum am făcut noi, versurile de mai sus par a se integra fără mari dificultăți uneia și aceleiași piese lirice. Ei bine, adevărul e altul: primele patru aparțin lui Gh. Tomozei (vezi poezia „Orașul de la miază-noapte" din vol. „Vîrsta sărutului"), următoarele patru sînt ale lui Ion Rahoveanu (vezi poezia „La Hunedoara" în vol. „Cerul dintre noi"), iar finalul e scris de tînărul poet Adrian Munțiu (vezi poezia „Constructori noi" în vol. „Vîrsta cunoașterii"). Asemenea exerciții — pînă la un punct amuzante — se mai pot întreprinde.

În cele spuse pînă acum am intenționat să punem în evidență cauza principală a nereușitelor unor tineri prozatori și poeți: insuficienta răspundere față de talentul lor. Nesolicitat în direcția unor căutări profunde, limitat la o funcție minoră, cel mai puternic talent se usucă și nu dă roadele așteptate. Cu aceasta am atins cauza principală, dar nu singura. Destule versuri ale tinerilor poeți dovedesc ceea ce numeam la început lipsă de meșteșug, necunoașterea gramaticii poetice. Secundar, acest aspect nu e însă de loc neglijabil. De multe ori, grele de idei, vibrante, poemele lui Ion Gheorghe abuzează de dificultăți, de obscurități „gramaticale". La Florența Albu s-a mai semnalat o lipsă de tensiune a imaginii care devine cîteodată discurs prozaic, lungindu-se pe multe rînduri, dar fără densitate. Într-un volum bun, cum e „Pietre kilometrice" al lui Petre Stoica, se fac simțite în unele poezii urmele grabei. Clișeele sînt supărătoare **„Pîrghiile brațelor se pregătesc** — spune poetul — **sănalțe cerul vieții mai sus".** Sau: **„În curtea gospodăriei / se adună catargele umerilor, / ele vor purta soarele / pe multe ogoare proaspete".**

Un poet cu vie conștiință militantă este Niculae Stoian. Volumul său recent („Fișă personală") conține mărturii lirice care definesc o atitudine fermă și combativă, o vibrație particulară la valorile social-morale ale socialismului și cu atît mai mult poetul trebuie să alunge tentațiile spre clișee verbale, spre unele prozaice discursuri sau interjecții lipsite de acoperire. Să citîm cîteva strofe: **„Să ne oprim numai atîta cît / Tu, tinere, miner, să socotești / Cărbunele cu sete doborît / Din bolțile de neguri pămîntești; / Cît tu constructor de pe șantier, / Să vezi ieșindu-ți blocurile-n larg, / Și cîntecul tău drag de brigadier / Viu să țîșnească-n zări ca un catarg"** („Cu toate visele în zbor") sau: **„Glasurile de copii / Dacă-s astăzi canonadă / E c-am tot strigat la Jii: „Hei rup, hei!" ca la brigadă".** („Ploaie de mai"). Emoția cea mai adîncă stă în patetismul am zice „subteran" al ideilor și sentimentelor și nu în declarații, în entuziasmul exclamativ.

*

Organic legată de măiestrie este problema cunoașterii, cum s-a subliniat în repetate rînduri. Nu avem în vedere ceea ce în mod obișnuit numim „documentare", ci acea cunoaștere care pornește dintr-o necesitate vitală a artistului, condiție imperioasă a existenței lui. Nimic nu se naște din neant și cu atît mai puțin arta care este reflectare a realității obiective (prin filtrul individualității creatorului desigur). Izvorul marilor idei artistice nu poate fi așadar nicăieri altundeva decît în realitate, în mediul social și moral în mijlocul căruia scriitorul trăiește și se dezvoltă. A cunoaște în profunzime acest mediu (sursa imediată a artei sale) este deci, pentru scriitor, un fapt firesc, elementar. Desigur lucrurile nu se petrec mecanic. Nu orice staționare (fie și îndelungată) în mijlocul unei uzine, să zicem, va produce, cu necesitate, scrieri de valoare. Cunoașterea trebuie veghiată de simțul discernării artistice, de capacitatea de a descifra în faptele de viață respective acele sensuri capabile să însuflețească o operă de artă autentică. Altfel sîntem nevoiți să citim schițe sau reportaje în care aspecte ale vieții de astăzi sînt notate cu conștiinciozitate ireproșabilă și totuși impresia generală este de compunere convențională, ternă. Simțim că autorul respectiv — deși martor al unor împrejurări de viață interesante — a rămas opac tocmai la ceea ce ar fi putut constitui substanța adevăratei literaturi. Prin cunoaștere în artă nu înțelegem așadar o acțiune pasivă, înmagazinare și atît, ci, dimpotrivă, un act de creație în cadrul căruia evenimentele vieții cotidiene primesc, datorită artistului, valori și semnificații estetice. Există o interacțiune, un raport de condiționare reciprocă între ceea ce am numi „materia brută" a artei (întîmplări și oameni din realitatea cunoscută) și factorul subiectiv, personalitatea artistului. Concludentă în acest sens, ni se pare a fi experiența unui tînăr poet, Ion Gheorghe, a cărui evoluție literară a urmat, în ultima vreme, o linie ascendentă, așa cum critica a semnalat la timpul potrivit. Poemele remarcabile publicate de el în acest an („Șarja", „Balada țăranului tînăr", „Cariatida") denotă o apropiere foarte strînsă, organică de actualitate fără ca poetul să fi rămas prin aceasta la faptul nud, înregistrat ca atare. Unei întîmplări care putea trece drept un simplu accident (poemul „Șarja") i se descoperă profunde semnificații umane pe linia **relevării eroicului din viața de toate** zilele a unor **oameni obișnuiți, muncitori într-o mare** uzină. Nu lipsit altădată de obscu ități în ceea ce scria, Ion Gheorghe, poet deosebit de talentat, reușește ca, printr-o aprofundare mai temeinică a sensurilor actualității, să-și ridice creația la un stadiu superior.

Personalitatea umană reprezintă — spunem acuma un adevăr prea cunoscut — un sumum de afecte, de idei, de relații stabilite cu un mediu dat. În artă reflectarea acestui sumum va fi cu atît mai bogată, cu atît mai vie și mai armonioasă cu cît artistul a realizat o experiență omenească mai întinsă și mai profundă cu cît a cunoscut așadar (filozofic vorbind) viața în toată complexitatea ei. Pentru formarea scriitorilor tineri parcurgerea unor experiențe de viață multiple (și de profunzime totodată) este o chestiune decisivă. E bine ca perimetrul preocupărilor să fie lărgit în permanență către cuprinderea unor zone mereu noi, capabile să activizeze inspirația creatoare.

Nu vrem să reiasă de aici că limităm problema la aspectul acumulării strict numerice de experiențe pe care scriitorul urmează să le transpună în creație. Prin cunoaștere definim în primul rînd lărgirea orizontului de înțelegere, dobîndirea unei perspective mature asupra realității în transformarea revoluționară, condiție vitală a profesiei scriitoricești. „Cunoașterea vieții, se spune în darea de seamă la Conferința pe țară a scriitorilor, presupune nu numai adîncire a psihologiei eroilor, ci implică, într-un mod imperios necesar, înțelegerea sensurilor, a legilor obiective care guvernează această viață, a perspectivei generale pe care o are viața". Un îndemn care trebuie să stea mereu în atenția scriitorilor tineri.

G. Dimisianu și N. Manolescu

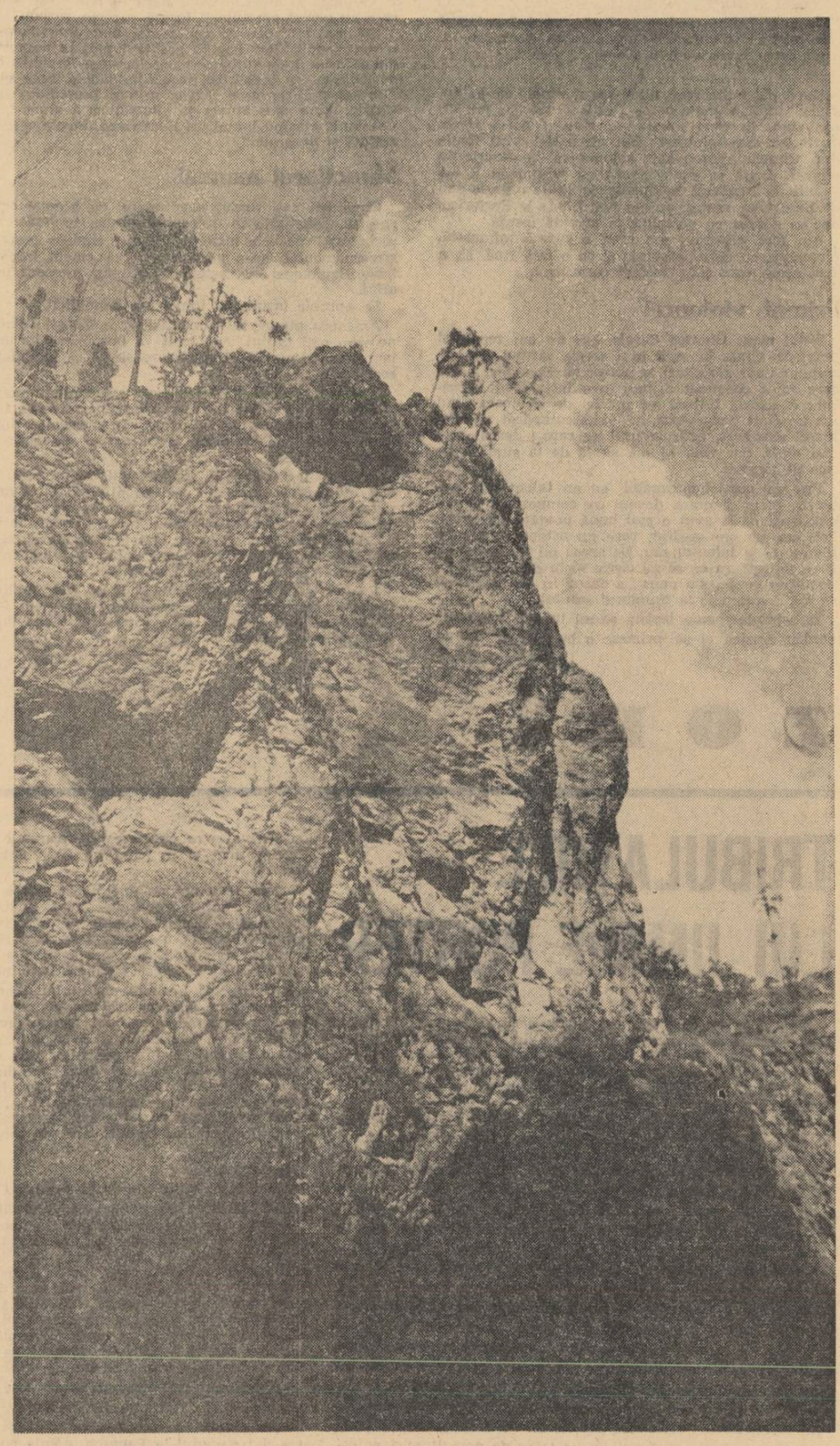

fotografia DAN GRIGORESCU

In 1938, radioul spaniol transmitea din Barcelona, în legătură cu toate capitalele europene, un concert dat de Pablo Casals. Dar după primele măsuri, celebrul violoncelist s-a apropiat de microfon și a spus lumii, în engleză și franceză: „Nu comiteți crima de a îngădui ca Republica spaniolă să fie asasinată. Dacă-l lăsați pe Hitler să învingă în Spania, veți fi voi înșivă victimele cele mai apropiate ale nebuniei. Războiul se va extinde în toată Europa, în toată lumea. Veniți în ajutorul poporului nostru".

PABLO CASALS ÎȘI POVESTEȘTE VIAȚA

Revista italiană „Vie Nuove" publică în numărul din 23 mai 1963 articolul, din care reproducem mai multe fragmente „Pablo Casals își povestește viața". Sub acest titlu, marele muzician, violoncelist, dirijor și compozitor spaniol, înfățișează cîteva momente ale activității sale artistice și sociale. Pablo Casals nu este numai un interpret de geniu, ci și o personalitate progresistă, un luptător antifascist care a ales calea exilului exprimîndu-și, după cum se poate vedea și din acest articol, indignarea față de crimele regimului dictatorial din Spania și speranța lui neabătută în ziua cînd dreptatea și libertatea va fi întronată pe pămîntul scump al țării sale.

După ce a participat la festivalul de la Prades din 1961, David Oistrach a spus: „Sînt fericit că am reușit să mă întîlnesc cu acest eminent muzician. El este o punte de legătură între generația noastră și pleiada care a dispărut, Yssaye, Enescu. Artist de frunte, Casals simbolizează tot ce este mai bun în arta interpretativă".

Pentru țara noastră, Pablo Casals nutrește o vie simpatie. În 1937, de pildă, a concertat în Romînia împreună cu George Enescu, sub bagheta maestrului George Georgescu. Cu prilejul sosirii lui în țara noastră revista antifascistă „Reporter" a lui N. D. Cocea a publicat un salut al intelectualilor romîni adresat lui Pablo Casals. Printre semnatarii salutului se aflau George Enescu, Th. Rogalski, Liviu Rebreanu, Gala Galaction, N. D. Cocea, Mihail Jora, George Georgescu, O. Han, Miron Radu Paraschivescu, G. Petrașcu. Legat printr-o strînsă prietenie cu George Enescu, Pablo Casals a apreciat figura marelui muzician romîn drept „una dintre figurile cele mai minunate și mai atrăgătoare ale timpului nostru".

În anul 1957, a apărut în limba română volumul „De vorbă cu Pablo Casals" de J. Ma Corredor, în traducerea muzicologului Romeo Drăghici.

*

După obișnuita mea plimbare matinală de-a lungul plajei San Juan, de pe insula Portorico, îmi încep ziua, în mod invariabil, cîntînd puțin Bach. Portorico este minunat: îmi place și-l simt familiar. Cîmpia, marea sînt aidoma cu în descrierile mamei. După ce s-a căsătorit cu tatăl meu și s-a stabilit la Vendrell, în Spania, la 40 de mile la sud de Barcelona, mama nu s-a mai întors la Portorico, dar se gîndea cu nostalgie la această insulă.

Am fost norocos: am avut o mamă minunată, frumoasă, cu părul castaniu și cu o față fină. Ea a fost aceea care mi-a format caracterul.

Primul violoncel

Tatăl meu, Charles Casals, era un om scund și puternic. Cînta la orgă în biserica satului, sau cu prilejul unor sărbători și petreceri. El a fost acela care mi-a construit primul meu instrument muzical: o coardă întinsă pe un fel de dovleac. Cînd am împlinit unsprezece ani, mi-a cumpărat un violoncel adevărat, instrumentul pe care-l doream cel mai mult, dar voia să mă abată de la studiul serios al muzicii.

Era un muzician capabil, cu un talent pur, autentic. Și ar fi putut deveni un compozitor cunoscut, dacă ar fi avut o mai bună pregătire tehnică. Dar era un om modest, care nu aștepta nimic de seamă de la talentul său. De aceea nu credea că ar fi cu putință ca eu să-mi cîștig viața din muzică și, neputînd crede, s-a opus: a făcut în așa fel încît să mă dea ucenic la tîmplarul satului.

În schimb, mama insista să-mi urmez înclinarea pentru muzică și să primesc o bună pregătire în sensul acesta. Ai mei s-au certat nu o dată și mă tem că am fost, pentru ei, cauza multor nefericiri.

Descoperirea lui Bach

Nu aveam încă 12 ani cînd mama m-a dus la Barcelona. M-a înscris la școala municipală de muzică din oraș și a închiriat o cameră pentru noi amîndoi. Tata ne ajuta cum putea, totuși banii nu ajungeau și a trebuit să-mi găsesc o slujbă: șapte seri din șapte să cînt cu un trio care dădea concerte în cafenele.

Tata venea să ne viziteze o dată pe săptămînă și se întîmpla adesea să cutreerăm împreună prin librării. Într-o după amiază, am găsit un volum intitulat „Sase suite pentru violoncel solo" de Johan Sebastian Bach (...)

În cei doisprezece ani care au urmat, am exersat aceste suite în fiecare zi, descoperind în ele o lume nouă, de frumusețe și de vis. Sentimentele pe care le-am încercat studiind aceste suite au fost dintre cele mai intense din viața mea de artist. Pentru mine, Bach este ca Shakespeare. El a cunoscut și a simțit tot. El este tot. Este tot în afară de profesor. Nu-l cunosc pe profesorul Bach. Cînd sînt întrebat „cum îl cînt pe Bach", răspund: „Îl cînt cum îl cîntă un pianist pe Chopin". Există atîta fantezie la Bach! Dar o fantezie ordonată.

La 17 ani am avut norocul să primesc premiul întîi pentru violoncel, pian și compoziție muzicală și am obținut și diploma școlii municipale de muzică. Mama a hotărît atunci să facem un pas mai departe și m-a dus la Madrid.

Aceștia au fost primii mei pași pe drumul lung și minunat al muzicii, chiar dacă în numeroșii ani care au urmat am suferit foame, sărăcie, război.

Îmi mai amintesc și azi, foarte bine, evenimentele, din anii cînd Spania era în luptă. În acea zi din 1931 cînd s-a sărbătorit proclamarea Republicii, eu dirijam, cu orchestra mea, *Simfonia a noua* de Beethoven. Francesco Macia, primul președinte al Cataloniei, a spus atunci că „Republica a ajuns în Catalania cîntînd imnul lui Beethoven, închinat înfrățirii și dragostei".

Muncitorul manual

Cinci ani mai tîrziu, conduceam, cu aceeași orchestră, repetițiile la aceeași simfonie, în vederea sărbătoririi păcii în întreaga lume — cînd un mesaj guvernamental ne-a adus vestea că atacul împotriva Barcelonei era așteptat dintr-un moment în altul.

Se apropia insurecția împotriva Republicii.

Am spus atunci instrumentiștilor: „Nu știu cînd ne vom mai întîlni. Așa încît vă propun să încheiem acum simfonia pentru ca ea să fie ca un salut reciproc".

Simfonia a noua de Beethoven a însemnat mult pentru mine și sper că atunci cînd libertatea va fi, în sfîrșit, reinstaurată în Spania, orchestrele din toată lumea vor sărbători evenimentul, executînd această simfonie.

În timpul sîngerosului război civil, inima mea a fost alături de guvernul legitim al Spaniei. Cum puteam eu, care provin dintr-o familie de țărani, să evit de a-mi arăta simpatia față de popor, față de republică? Sînt un artist, dar în exercitarea artei mele sînt totuși, la urma urmelor, un muncitor manual — și asta am fost toată viața.

Pentru a ajuta cauza Republicii, am dat multe concerte de binefacere în străinătate și cînd, în 1937, Barcelona a reușit să reziste armatelor lui Franco, m-am întors.

Dar ce lucruri am văzut, ce lucruri! Nici astăzi nu pot să suport amintirea lor.

În exil la Paris

În 1938, s-a transmis la radio unul din concertele mele și atunci n-am mai putut să tac; am spus lumii, întîi în engleză, apoi în franceză: „Nu comiteți crima de a îngădui ca republica spaniolă să fie asasinată. Dacă-l lăsați pe Hitler să învingă în Spania, veți fi voi înșivă victimele cele mai apropiate ale nebuniei. Războiul se va extinde în toată Europa, în toată lumea. Veniți în ajutorul poporului nostru!"

Cînd armatele lui Franco au obținut victoria, m-am dus la Paris și am locuit, un timp, împreună cu violoncelistul Maurice Eisenberg. El spunea despre mine că eram „cu totul la pămînt, atît din punct de vedere fizic, cît și moral". Și probabil că avea dreptate, pentru că nu puteam face nimic altceva decît să stau întins pe spate, cu jaluzelele lăsate. În cele din urmă, niște prieteni vechi mă convinseră să mă întorc în Catalania.

Circa 600 000 de spanioli se refugiaseră, în iarna aceea, în sudul Franței. Lipseau mîncarea, locuințele, medicamentele. Mulți mureau. M-am dedicat ajutorării lor, cerînd peste tot contribuții.

Iată pentru ce am jurat atunci că nu mai cînt în public, pînă cînd Spania nu va fi liberă. De atunci mi-am mai atenuat puțin poziția, dar numai sub anumite aspecte. În 1950 m-am desprins din izolarea în care mă aflam pentru a mă duce la festivalul de la Prades, dar nu era vorba de un contract comercial: tot așa cum n-a fost nici concertul meu pentru Națiunile Unite, din 1958.

Cînd am dat acel concert la Națiunile Unite, am spus: „Dacă la vîrsta mea am venit aici pentru ziua aceasta, nu este pentru că s-a schimbat ceva în atitudinea mea sau în restricțiile pe care mi le-am impus mie însumi și carierei mele de artist, în toți acești ani, ci pentru că astăzi orice alt lucru devine de importanță secundară în fața pericolului grav și poate mortal care amenință omenirea... Aș vrea să existe o mișcare puternică de protest, care să-i scuture pe toți cei care au puterea de a preveni catastrofa ce stă suspendată amenințător deasupra umanității".

Trebuie să trăiesc în pace cu propria-mi conștiință. Faptele unei persoane fac parte integrantă din existența sa. Unul simte că a acționa este o datorie a lui și, orice s-ar întîmpla, trebuie să acționeze: lucrurile, în cazul acesta, sînt foarte simple. Eu simt că puterea de „a se preocupa" este aceea care dă vieții marea sa semnificație și conținutul ei.

S-au împlinit 23 de ani de cînd trăiesc departe de țara mea natală. Nu pot să accept dictatura lui Franco, cu toate că mă consider cetățean spaniol. Nu de mult, cînd mai locuiam încă în Franța, în 1956, înainte de a mă muta la Portorico, un funcționar francez mi-a sugerat să renunț la pașaportul meu spaniol. „De ce să renunț?" am răspuns. „Spania este țara mea. Să renunțe Franco la pașaportul lui".

Nu numai că sînt spaniol, dar sînt originar din Catalonia. Vorbesc limba catalană, care nu este un dialect spaniol pur și simplu, ci a fost limba trubadurilor. Una din zicalele lor poate fi tradusă astfel: „Oricare dintre noi vă egalează, iar noi toți vă sîntem superiori!" Aceasta este Catalania! Am fost întotdeauna independenți, întotdeauna liberi. Am fost primul popor din lume care am avut un parlament constituțional, chiar înaintea englezilor.

Catalanii nu uită niciodată că a fost o vreme cînd erau o mare națiune; și aceasta explică de ce, vrînd să rămînem spanioli, ne simțim jigniți de felul în care sîntem tratați. Sîntem partea cea mai bogată a Spaniei, am muncit întotdeauna din greu și am produs mari bogății. Și totuși, acum, orice am vrea să întreprindem, de exemplu, să construim un podeț în vecinătatea satului meu natal, trebuie să mergem pînă la Madrid și să dăm mită funcționarilor de acolo, ca să ne dea aprobarea de a construi, pe banii noștri, podețul.

Violoncelul meu de astăzi

Violoncelul meu este un Gofriller, fabricat de Bogozi. Cred că datează din 1733. Nu are un sunet puternic — nu are sunetul violoncelelor Stradivarius, dintre care unele au o „personalitate" pe care eu o găsesc prea puternică, prea dominantă, chiar dacă este frumoasă — dar, cu toate că nu-l atît de profund sunetul pe care-l produce este egal; apoi, este și un instrument comod, pentru că nu este excesiv de voluminos. E chiar mai degrabă mic, în comparație cu proporțiile obișnuite ale violoncelelor.

Frumos instrument, violoncelul meu, și cu o personalitate proprie! Este prietenul meu, tovarășul muzical al întregii mele vieți: i-aș recunoaște vocea și în întuneric și oriunde, tot așa cum recunoști vocea unui prieten scump și vechi.

Cînd stau la Portorico, îmi las violoncelul în singura cameră cu aer condiționat, dar care instrumentului îi este necesar — pentru că atmosfera din insulă este deosebit de umedă.

Cu cît coarda este mai veche, cu atît sunetul ei este mai bun. Și este mai bun ca oricînd atunci cînd coarda stă gata să se rupă: este cîntecul lebedei.

Prima orchestră

În ce privește preferințele mele, trebuie să mărturisesc că nutresc puțină admirație pentru muzica de azi. Motivele și melodiile compozitorilor moderni au puțin de-a face cu marile tradiții ale muzicii — și nici măcar nu-ți dau vreo emoție. Ascult adesea, cu prietenii mei, compoziții moderne și apoi le discutăm. Toate aceste bucățele de muzică modernă — le spun — vouă vi se par frumoase: ori voi sînteți buni muzicieni și dacă simțiți ceva în această muzică, înseamnă că există. Eu nu simt la fel. Mie nu mi se pare că asta este muzică.

Cînd am format prima mea orchestră la Barcelona, în 1920, orchestra Pau Casals, preocuparea mea de căpetenie — ca unul care cunoșteam proastele obiceiuri ale instrumentiștilor — a fost aceea de a crea o atmosferă care să încurajeze efortul artistic, pentru a trezi și întări spiritul de răspundere și pentru a obține maximum de eficiență de la fiecare muzicant, în așa fel ca fiecare să se simtă aidoma unui solist. N-aveam nici o dorință de a fi un dictator, dar voiam ca fiecare membru al orchestrei să simtă că muzica însăși este aceea care-ți cere tot ce ai mai bun. Nu șovăiam să repet explicațiile de atîtea ori de cîte ori era nevoie. Mi se pare că dacă însuși șeful este convins, trebuie să fie în stare să convingă și orchestra.

Aceeași emoție

La început, consacram ore întregi doar elementarelor exerciții de orchestră. Repetam fiecare bucată nu numai frază cu frază, ci și notă cu notă.

Mă simțeam foarte bine pe-atunci. Îi scriam unui prieten în timpul acela că de vreme ce mă simțeam atît de fericit cîntînd la violoncel, cum n-aș fi fost cînd posedam cel mai mare dintre instrumente, o orchestră întreagă?

N-am fost niciodată în stare să privesc cu ușurință muzica. De cîte ori am cîntat o suită, totdeauna am exersat-o în prealabil și totdeauna am trăit momente de îngrijorare în perioada de pregătire a unui concert. Și nu-i o glumă această neliniște. Este un lucru teribil; de cîte ori ies pe scenă, simt ca o greutate pe inimă. Continui să-mi spun: „De ce trebuie să fie așa?" Dar așa este. Și așa a fost toată viața. Chiar copil fiind, îmi aduc aminte că mă cuprindea aceeași grozavă neliniște cînd era vorba să cînt o bucată în fața profesorului meu.

În general, oamenii nu se gîndesc la mine ca la un compozitor, deși am scris atîtea simfonii, cîntece, oratorii și cvartete, de-a lungul întregii mele vieți. (Mama obișnuia să-mi spună că am cîntat încă înainte de a vorbi). La șapte ani, îl ajutam pe tata să compună cîntece.

În 1943, am compus un oratoriu, „El Passebre" sau „The Grèche", pe versurile lui Joan Alavedra, un poet catalan. Am păstrat oratoriul, cu gîndul să fie executat pentru prima oară după căderea lui Franco; dar nu sînt absolut sigur că voi trăi mai mult decît dictatorul. De aceea „El Passebre" a fost executat pînă în prezent, de două ori în Mexic și o dată în Statele Unite. Alte interpretări sînt prevăzute în Europa. Scopul acestui oratoriu este de a sluji pacii. Aș vrea ca oratoriul să fie cîntat în lumea întreagă, deoarece cred în mesajul de pace pe care-l exprim.

Și dacă, mai tîrziu, cînd voi muri, oamenii vor descoperi că muzica mea le place, cu atît mai bine. Eu compun pentru că îmi place să compun. Gîndeam cîndva că la vîrsta de optzeci de ani trebuie să fii foarte bătrîn, dar acum nu mai gîndesc așa. Sînt clipe cînd mă simt încă un băiețandru. Atîta vreme cît ești în stare să admiri și să iubești, ești tînăr. Și sînt multe lucruri de admirat și de iubit!

Priviți marea, cerul, arborii, florile! Ce miracol uriaș este un arbore! Ce creațiune fantastică, minunată, este lumea aceasta, cu o asemenea varietate de lucruri. În aceasta, în varietate constă toată legea naturii. Iată de ce nu pot să cînt niciodată aceeași bucată exact la fel de două ori la rînd: pentru că fiecare notă este o vorbă, o lume deosebită.

Pablo Casals

Prezentare și traducere de Sanda Ripeanu.

„A fi colegi..."

Vasili Axionov cu care publicul nostru a luat cunoștință prin traducerea din „Secolul XX" a romanului său, „Colegii", al cărui text a slujit ca scenariu pentru filmul cu același nume, face parte din tinerii prozatori sovietici, intrați nu de mult în peisajul literaturii. Medic de profesie, el a dobîndit, în cîțiva ani, o experiență de viață interesantă, căreia romanul „Colegii" îi consemnează ecourile. Cei trei „mușchetari" — Lioșka Maximov, Vladik Karpov, Sașa Zelenin, absolvenți ai facultății de medicină, evoluează de-a lungul romanului, pe drumul acestei nobile meserii, începînd examenul rigors al muncii cotidiene pentru care s-au pregătit ani de-a rîndul. Axionov își urmărește eroii la locurile lor de muncă (primii doi sînt angajați în flota comercială, Zelenin pleacă într-un cătun îndepărtat), le descifrează căutările, năzuințele și astfel cititorul parcurge cîteva file foarte vii ale biografiei unor tineri sovietici. Maximov și Karpov își încep „exercitarea profesiunii" în rîndul cadrelor sanitare din portul Leningrad, unde se obișnuiesc cu specificul viitoarei lor activități: aceea de medic pe bordul unui vas. Zelenin sosește în satul Kruglogorie, se împrietenește cu localnicii, inițiază mai multe acțiuni (printre altele participă și la brigada artistică); se înfiripă o idilă între Zelenin și infirmiera Dașa, însă dragostea lui pentru Inna, studenta moscovită, va fi mai puternică și va duce la căsătoria celor doi. Și Maximov trăiește o „poveste de dragoste" care se încheie nu tocmai fericit (tînărul Lioșka e nevoit să-și înăbușe sentimentele). „Colegii" vor fi din nou împreună într-un moment dificil, cînd Zelenin, rănit de un huligan, se zbate între viață și moarte; prietenii lui — veniți în cătun pentru cîteva zile — izbutesc să-l salveze.

Într-un climat profund optimist, ca acela oferit de realitatea vieții sovietice, tinerii sînt — bineînțeles — feriți de frămîntări sterile, chinuitoare, caracteristice unor oameni care nu înțeleg sensurile reale ale existenței. Cei angajați în lupta pentru comunism, cum este cazul eroilor noștri, se străduiesc să aibă o fizionomie morală superioară. Patosul înnoirii profunde domină viața acestor tineri și o face clocotitoare, dinamică. Lioșka Maximov, spre exemplu, care afișează adesea o ironie cinică față de cei din jurul său, este dornic de fapte eroice, îndrăznețe. Lui i se pare că romantismul zilelor noastre este definit numai de zborurile cosmice și are, de aceea, un dispreț juvenil față de freamătul „obișnuit", cotidian: „Uite, dacă mi s-ar spune: ia bagă-te-n racheta asta să tragem cu tine în cosmos, și ai să te faci pulbere, în mod sigur, în numele științei, atunci n-aș răspunde decît printr-un „ura!". El nu e prea convins, la început, că activitatea de medic îl va satisface pe planul împlinirii personalității; poate că totul va fi cenușiu, monoton... În schimb, prietenul său, Zelenin, scrutează mai adînc orizonturile vieții și știe să deslușească în universul banal în aparență, al muncii de medic la țară, dimensiunile autentice ale eroismului cotidian. Înaintașii lor, oamenii sovietici care și-au trăit tinerețea în anii mult mai grei, le-au oferit pilde mărețe. Zelenin le amintește prietenilor săi: „dîrzenia asta nu cred că le venea numai din curaj ori din respect pentru disciplină. Probabil, se simțeau datori față de toate generațiile de rusi și erau conștienți de răspunderea pentru generațiile viitoare". A te gîndi numai la tine însuți este un fapt detestabil, iar tinerii de azi repudiază închistarea în carcasa egocentrismului.

Prezența în roman a unor elemente corupte și anacronice evidențiază, o dată în plus, prin contrastul edificator, bogăția spirituală a tinerilor comsomoliști (Sașa Zelenin îi înfruntă cu curaj pe huliganul Fedka Bugrov, pe care-l surprinde, noaptea, furînd de la magazia șantierului). Ideea măreției omului revine mereu pe parcursul cărții. Prietenii trec prin împrejurări critice, devin mai oțeliți, mai clarvăzători. Se risipesc cețurile teribilismului juvenil. Vine momentul în care robustețea gîndirii mature se manifestă răspicat. Concluziile „colegilor" asupra „drumului în viață" apar limpezi: „Noi înaintăm, sîntem cu toții în atac, într-un atac frontal, continuu, de patruzeci de ani. Și atacăm nu numai ceea ce se află în afara noastră, ci și ceea ce se ridică, din cînd în cînd, dinăuntru. Melancolia, neîncrederea, cinismul — astea cresc din putregaiul celelalte lumi, și ele mai stăruie în noi, și uneori ești înclinat să crezi că nu vor pieri niciodată. Nu. Tocmai de asta sîntem oameni noi, fiindcă știm să luptăm împotriva lor și să învingem, și înaintăm cot la cot cu ceilalți, în lanțul desfășurat". Toate aceste pagini de reflecții încorporate într-o țesătură epică viguroasă care decurg firesc din logica artistică a romanului nu sînt lipsite și de unele aspecte nesemnificative, criticate în presa sovietică. Construit pe planuri paralele, romanul „Colegii" surprinde numeroase aspecte și detalii care compun o ambianță umană bogată. Am relevat cîteva considerații generale, emise pe marginea unei cărți vibrante, convingătoare. Episoadele se succed într-un ritm viu, dar tot ceea ce se întîmplă — poveștile de dragoste, micile necazuri personale, clipele de bucurie sau de primejdie — totul este străbătut de fiorul ideilor generoase, avansate, ale constructorilor comunismului.

Mihai Botez

orizont

TRIBULAȚIILE LUI JIMMIE PORTER

Sînt șapte ani de cînd piesa „Look Back in Anger" („Privește înapoi cu furie"), socotită de critici drept o „adevărată revoluție" în viața literară a Angliei post-belice, a consacrat, o dată cu numele tînărului dramaturg John Osborne, figura non-conformistului, revoltatului, neliniștitului și disprețuitorului Jimmie Porter, protagonistul lucrării.

Despre John Osborne și mișcarea „tinerilor furioși", întemeiată de el, s-a scris foarte mult. N-o să revenim. Cităm numai — pentru o mai clară înțelegere a evenimentelor care urmează — aceste cîteva rînduri extrase din articolul „The Intellectuals of England" („Intelectualii Angliei"), publicat de Anthony Hartley în „Spectator": «O dată cu terminarea ultimului război, Marea Britanie a suferit înfrîngeri peste înfrîngeri, atît pe plan internațional cît și pe plan național, fiind zguduită de repetate crize economice. Toate acestea au generat în rîndurile tineretului, pe de o parte, sentimentul lipsei de independență a țării și o puternică atitudine antiamericană, iar pe de altă parte sentimentul că e nedreptățit, frustat de visurile pe care le nutrise îndelung. Pentru o mare parte din generația de intelectuali, care cuprinde o proporție însemnată de tineri proveniți din rîndurile micii burghezii și chiar din unele pături ale clasei muncitoare, deziluzia provocată de „Statul prosperității" („Welfare State") în ale cărui posibilități crezuseră nebunește, a constituit un izvor de nemulțumiri adînci. Primele semne le-a dat pleiada de scriitori etichetați drept „tineri furioși", care au dat semnalul nemulțumirii și neputinței lor, mai ales în culegerea de pamflete protestatare intitulată „Declaration" și în piesa lui John Osborne „Look Black in Anger".

Lipsit de constiința unei cauze nobile pentru care „să merite să lupți", dar îndreptîndu-și toată indignarea împotriva marii burghezii — cramponată de putere, dincolo de neînsemnatele schimbări sociale ale Angliei de după război — Jimmie Porter, locatarul unei mansarde sărăcăcioase, a colindat de la un capăt la altul scena britanică, stîrnind pretutindeni comentarii aprinse.

Iată însă că, recent, marșul lui Jimmie Porter prin Anglia s-a întrerupt. Evenimentul s-a petrecut în localitatea balneară Payton. Totul era gata, aici, pentru punerea în scenă a piesei, de la decorul mansardei pînă la costumele (nu tocmai „elegante", ce-i drept) ale protagoniștilor, dar o hotărîre de ultimă oră a conducătorilor Societății dramatice din localitate a pronunțat categoric și fără drept de apel: piesa lui Osborne va fi scoasă din repertoriu. Motivul? Grija pentru „liniștea socială" și „onorabilitatea" orașului Paynton! (Atît ale orașului, cît și, mai ales, ale turiștilor bogați care vin aici să-și petreacă vacanțele...).

Rezultatul?

Să dăm cuvîntul ziarului „Sunday Citizen":

«Mr. Mowny, din conducerea societății dramatice a orașului Paynton, a vrut să se răfuiască, în numele „liniștii sociale", cu Osborne, inițiatorul mișcării „tinerilor furioși", și cu personajul piesei acestuia, Jimmie Porter. Dar în prezent, Mr. Mowny trebuie să facă față unei mulțimi de „oameni furioși" dintre locuitorii orașului Paynton, care ar fi dorit să-și formeze o părere proprie despre această cunoscută piesă. Indignarea lor este împărtășită de regizoarea spectacolului, Nancy Duncan, care a declarat: „Socotesc cu totul nedreaptă măsura de interzicere a piesei numai fiincă s-au găsit cîțiva inși cărora nu le place teatrul de actualitate și se tem de afirmațiile „furioase"».

„Bigotismul mic-burghez a mai fost ridiculizat în literatura engleză, și de Swift, și de Thackeray, și de Dickens, ca și de John Osborne — conchide ziarul. Deși lui Jimmie Porter nu i s-a dat cuvîntul la Paynton, opinia publică a orașului, ca și a țării întregi, consideră că victoria a rămas, totuși, de partea lui"...

„Umbra cea lungă a Little-Rock-ului"

Printre romanele apărute care au stîrnit vii discuții în presa americană, „Umbra cea lungă a Little-Rock-ului" ocupă un loc deosebit, atît prin forța mesajului, cît și prin istoria scrierii lui. Autoarea — tînăra scriitoare Daisy Bates — relatează o experiență trăită direct. Daisy Bates a luat parte activă, alături de alți tineri americani progresiști, la lupta împotriva rasiștilor din Little-Rock, care se opuneau accesului în școli a fiilor de negri. Daisy Bates, ea însăși fiică de negru, a fost supusă acelorași crunte represiuni segregaționiste. Evenimentele trăite atunci sînt redate minuțios, cu plasticitate, nerv și virulență protestatară, în această carte căreia o seamă de critici îi prevăd o carieră strălucită, de „best-seller" — ba chiar mai mult:

«Va veni un timp — scrie William Patterson, care recenzează cartea în ziarul „The Worker" — cînd această operă va fi inclusă în programul obligator al tuturor școlilor din țara noastră la orele de literatură americană».

Meritul cel mai de seamă al cărții — subliniază criticul — este că ea depășește, prin problemele pe care le ridică, simplele evenimente ale „scandalului Little-Rock", obligîndu-l pe cititor să mediteze la esența însăși a fenomenului, la pericolul social și național pe care-l reprezintă rasismul. „Umbra cea lungă a Little-Rock-ului" — scrie Patterson — acoperă, ca o pată de rusine, „toată țara, constituind o amenințare pentru întreg poporul american".

Prin fața cititorului defilează figurile de sumbră celebritate ale principalilor exponenți ai rasismului american, gen Orwell Eugene Faubus, guvernatorul statului Arkansas (unde se găsește Little-Rock) sau Ross Barnett, guvernatorul statului Mississippi, cel care nu s-a sfiit să ceară guvernului S.U.A. „nimicirea prin bombardare a tuturor supărătorilor", inclusiv a Cubei. Alte personaje ale cărții sînt senatori rasiști și „vînători de vrăjitoare" de teapa lui Eastland, Goldwater, Ellender, conducători ai organizației reacționare „John Birch Society", membri ai Ku-Klux-Klan-ului și ai organizației pogromiste „Consiliul cetățenilor albi". Chipuri bestiale, pe care cruzimea, cinismul, pornirile anti-umane de esență fascistă, le dăltuiesc fără echivoc, în filele cărții ca și-n viață. Prin contrast, lupta miilor de oameni simpli, negri și albi, pentru stîrpirea segregației rasiale, își dezvăluie întreaga noblețe și demnitate umană.

Cartea se încheie cu un patetic apel la continuarea acestei lupte pînă la triumful deplin. Adresîndu-se unui grup de turiști străini care admiră clădirea Capitoliului (reședința din Washington a Congresului american), Daisy Bates scrie: «Dacă toate victimele sălbaticilor participanți la „judecata lui Lynch", toți cei uciși de rasiști — fie cu ajutorul justiției, fie în afara sălilor de judecată — și dacă toți studenții negri bătuți pînă la pierderea cunoștinței doar pentru că au îndrăznit să bea, în propria lor Americă, o ceașcă de cafea sau un pahar de coca-cola acolo unde sînt serviți doar albii, — dacă toți acestia ar fi strînși în jurul Capitoliului, ar fi atît de mulți încît ar acoperi pe de-a-ntregul, cu trupurile lor, această măreață clădire...».

„Umbra cea lungă a „Little-Rock-ului" se deschide cu o prefață a Eleanorei Rooswelt, care cunoaște cartea în manuscris, și care își exprimă înalta sa prețuire pentru talentul tinerei scriitoare,

Rep.

COMITETUL DE REDACȚIE:

Eugen BARBU (redactor șef), **I. D. BALAN** (redactor șef-adjunct), **Marin BUCUR, Gica IUȚEȘ, Al. OPREA** (redactor șef-adjunct), **Dumitru SOLOMON, Niculae STOIAN, Petru VINTILĂ, Romulus ZAHARIA** (secretar general de redacție).

REDACȚIA: B-dul Ana Ipătescu nr. 15, telefon 11.51.54; 11.36.51; ADMINISTRAȚIA: Șoseaua Kiseleff nr. 10, telefon 18.63.99; Abonamente: 9 lei = 3 luni; 18 lei = 6 luni; 36 lei = un an; Tiparul: Combinatul poligrafic „Casa Scînteii".

Biblioteca Rai
Odorheiu

Proletari din toate țările, uniți-vă!

LUCEAFĂRUL

ANUL VI — Nr. 15 (126) — 20 IULIE 1963 | REVISTĂ A UNIUNII SCRIITORILOR DIN R. P. R. | Apare simbăta, de două ori pe lună — 12 PAGINI — 1,50 lei

CARTEA DE VIZITĂ A POEZIEI TINERE

Telegramele bătute posterității, discuțiile lirice cu urmașii pot fi făcute cu ifos horațian atunci cînd poetul își pierde simțul măsurii, dar pot fi făcute și cu spirit cetățenesc de răspundere față de viitor, ca, de pildă, în poemul „În gura mare" al lui Maiakovski:

Urmașilor mei,
stimați și stimate,
Tovarăși de posteritate.

Așa încît nu numai că mi se pare firesc, dar și necesar faptul că poetul, scrutîndu-se pe sine însuși, va deschide uneori discuții cu urmașii. Ion Horea lasă, pe bună dreptate, să cadă întrebarea:

Urmașii noștri vor putea înțelege,
Din lumea lor, așa cum vor privi-o
Ce dragoste e-n stare să ne lege?

Răspunsul la întrebare îl dă poezia însăși, perenitatea poeziei constînd în ideile și frumusețile ei. O poezie dotată cu idei înalte și cu alese virtuți artistice va ajunge pînă la urmașii cei mai îndepărtați și va constitui un document viu și limpede din care aceștia vor putea desluși profilul nostru, al celor ce construim socialismul. Față de documentele istorice din tratatele științifice, poezia va avea avantajul de a relata viitorul, prin intermediul emoției și imaginii, într-un mod mult mai direct, mult mai familiar și mai comunicativ cine am fost noi și care ne-au fost idealurile.

Și există în poezia tinerilor mei colegi (căci la ea mă refer) exemple cuprinzătoare din care se poate desprinde profilul moral al omului nou, al omului epocii socialiste. O tinerețe fără bătrînețe este dimensiunea în timp a acestui om. Tinerețea este văzută în aura sa partinică:

Tinerețea noastră
își are-nceputul în tine
izvor din puritatea muntelui înalt.

spune Ion Brad, adresîndu-se partidului. Partinitatea este adeziunea totală la ideologia partidului, prin tot ceea ce facem și visăm în viață:

Să pot dovedi cu propria mea viață
Statutul de partid, statutul meu

(N. Stoian)

Sensul și finalitatea întregii noastre activități este comunismul:

Capăt de osie — roșie stea
osia trece prin inima mea

(N. Labiș)

În această partinitate s-a făurit noua conștiință, conștiința socialistă, numitor comun al profilului moral cu care contemporanii noștri se prezintă urmașilor. Un patriotism profund și sobru caracterizează această conștiință. Cîntîndu-și patria, poeții fac apel la inima lor ca la o mărturie fierbinte a dragostei pentru aceste meleaguri întinerite:

Te-ai uitat vreodată în adîncul inimii lor
Dar într-a ta, într-a ta te-ai uitat bine?
Puternică e, îndrăgostită de om, de pămînt.

(Violeta Zamfirescu)

Poetul își face introspecția și se întreabă cu sonoritate dacă verbul său aprins este la altitudinea steagurilor patriei.

Paralel cu patriotismul și împletindu-se cu el, trăiesc în conștiința socialistă a oamenilor ideile generoase ale internaționalismului proletar. Poeții călătoresc și cîntă fericirea sau durerea oamenilor de pe alte meleaguri, participă afectiv la toate marile evenimente ale lumii. Ne amintim poemul despre Cuba al lui Gh. Tomozei, ciclurile de călătorie iscălite de Toma George Maiorescu, Anghel Dumbrăveanu, Ștefan Iureș, Tiberiu Utan, Ion Brad, Aurel Rău etc.

Prin ceea ce are valoros, poezia colegilor mei de generație ar putea oferi urmașilor dimensiunile caracterului omului nou. Epopeea construirii socialismului a dezvoltat și format noi trăsături etice și definitorii pentru epocă. O simplitate, în care rezidă însă măreție, dă omului muncii firesc și omenie în acțiunile sale de înalt eroism civic. Inginerul de drumuri din ciclul despre Bicaz al lui Aurel Rău se rătăcește de propriu-i drum, emoționat de opera pe care a săvîrșit-o și desăvîrșit-o. O dată un șantier fiind terminat, tinerii migrează entuziaști spre alte șantiere. Însăși trecerea anilor este văzută de un tînăr poet cu ochi de brigadieri entuziaști: *„Ca trenuri încărcate cu brigadieri trec anii"*.

Marile construcții, peisajul noii Românii pitorești de esență socialistă, certifică un sentiment de mîndrie legitimă. Mîndria de a dura ceva pentru posteritate devine, astfel, o coordonată a caracterului omului nou:

Mîndria e a omului ce pune
pichamerul în zidul de cărbune
și-l năruie acolo-n munți de mină
și-n torță îl preschimbă, de lumină

(T. Utan)

Printre virtuțile morale, este cîntată cinstea, dar nu o cinste de suprafață, văzută cu ochiul cuminte al micului burghez, ci adevărata cinste pe care omul o are față de el însuși și față de societate.

Cînd lupți și speri și (nu-i așa?) greșești
cînd îți învingi în luptă îndoiala
În fața conștiinței omenești
Atunci e mai cinstită chiar greșala.

(N. Labiș)

Vigilența și intransigența:

Vegheați trainic
mijirea! N-ajunge că-s drepte-n vînt albe
zidirile! Mult întăriți! Izvodească
mintea! Numiți-l pe cel ce umbrește
visul! Stîlpiți-l pe laș.

(A. Rău)

forța, căci, așa cum ne spune Maiakovski, socialismul nu se construiește cu mîinile înmănușate. Pentru strălucirile lui, mulți tovarăși și-au dat viața („Balada țăranului tînăr" de Ion Gheorghe).

Poeții tineri se simt atrași ca de un magnet luminos de pasionantele și atît de caracteristice pentru epocă probleme de etică. Este cîntată însăși dialectica formării conștiinței socialiste, ca proces interior complex și încleștat, în versurile lui Nichita Stănescu, Darie Novăceanu, Ion Chiric, Ilie Constantin, Constanța Buzea, Miron Scorobete și alții.

Poeții simt nevoia cuprinderii panoramice a patriei, oferind urmașilor, pe lîngă peisajul sufletesc al contemporanilor și peisajul material al tărîmurilor pe care le înnobilează. Nicolae Labiș, Horia Zilieru, Platon Pardău și alții sînt cîntăreții unei Moldove smulse din patriarhalism și trepidată de marile construcții industriale, Niculae Stoian și Florența Albu cîntă armonia holdelor înfrățite de pe Bărăgan, Violeta Zamfirescu și Sina Dănciulescu exultă frumusețile Olteniei petrolifere și podgorene, Gheorghe Tomozei se face ecoul regiunilor sub-carpatice, Aurora Cornu cîntă peisajul Prahovei petrolifere, Ion Horea și Ion Brad, cîmpiile Ardealului, Rusalin Mureșanu, Victoria Ana Tăușan sînt cîntăreții Țării Moților, M. Negulescu și A. Gurghianu cîntă Oașul și Maramureșul, Aurel Rău cîntă tărîmurile grănicerești, Emilia Căldăraru, stepele Dobrogei și Delta. Cîntarea locurilor de baștină pune nuanță în tabloul integral, de spectru solar al patriei.

Putem, așadar, fi mîndri de aceste realizări certe ale poeziei noastre tinere — ea reprezentînd, fără îndoială, o frumoasă carte de vizită cu care ne putem prezenta contemporanilor și poate urmașilor, familiarizîndu-i, prin intermediul emoției artistice, cu lumea noastră de idei și sentimente și cu mereu înnoitul tablou al pămînturilor pe care am muncit și am cîntat.

Așa stînd lucrurile, s-ar putea crede că izbînzile obținute de tinerii mei tovarăși de liră se soldează cu un adevărat clasicism, în care marile valori artistice se înlănțuie strîns și se armonizează; și că, deci, toate problemele artistice ar fi pentru noi rezolvate, de către toți pentru totdeauna. Ceea ce nu este însă adevărat. Căci dacă prin ceea ce are valoros poezia noastră, urmașii și-ar putea face o imagine fidelă și cuprinzătoare despre fizionomia sufletească a oamenilor pe care-i cîntăm, trebuie spus că sînt și versuri prin intermediul cărora această fizionomie s-ar prezenta viitorimii într-o imagine uneori palidă, alteori ciuntită, și, în fine, alteori pur și simplu denaturată. Există poezii în care omul zilelor noastre ia ipostaza unui mic burghez cuminte și spilcuit sau a unui nostalgic aventurier însetoșat de peisagii exotice; cîntăm uneori oameni somnolenți, vegetativi, care iubesc femeia galant, ca seniorii, sau sălbatic, ca niște corsari răpitori. Însuși eroul liric pare împodobit, la piept, cu o garoafă sau batistă, autoadmirîndu-se în oglindă sau în lac, cîntîndu-și umerii și fruntea, pometii obrajilor și linia buzelor. Am risca astfel să se creadă că am fi doar niște dandy, niște snobi sau niște palizi funcționari ai muzelor.

Dar despre aceste poze, în alt articol.

Al. Andrițoiu

LINOGRAVURĂ de ALBIN STĂNESCU

Damian Ureche

STRACHINA DE ARGILĂ

Strachina stă și acum
Spoită cu soare
Pe pieptul mesei cu trei picioare,
Ca o emisferă de lut
Din care pruncia mea a-nceput
Să-și astîmpere foamea.

Strachina stă și acum
Spoită cu soare
Pe pieptul mesei cu trei picioare
Și arde-n reflexe de bronzuri roșcate
Ca un pepene tăiat pe jumătate,
Din care copiii au mușcat
Miezul, sălbatic de aromat.

Rodica Iulian

MÎINILE BĂRBATULUI

Voi, mîini ale bărbatului știind
cu înțelepciunea ce mai vrea să știe,
ciocanele în palme cum se prind
și cum se ține-n palme o iasomie,
ce-nvățătură în atingere ușure
v-apleacă degetele dure
în arcuite unde ce-mi dezmiardă
privitul către tine, să nu-l piardă?
Ce geometrie v-a înscris în palmă
purtatul de poveri și mîngîierea?
Și apăsarea calmă și greul de sudalmă?
A căror întîlniri e-ntretăierea
dintre o dreaptă și o curbură?
A celor de iubire? Ori de ură?
Necunoscută încă mînă,
pot oare cînd ai smuls, să spun c-ai smult
un ram din pomul înflorit de-o săptămînă?
Mă-ndreptățește tot ce poți, mai mult,
izbirea pumnului în piatră,
bătătorirea pe lopată,
să nu-i cred palmei tale line
sfiala îndrăznelii către mine?

NI SE FĂCUSE ZIUĂ

Ni se făcuse ziuă. Și tu îți prefirai
frumosul păr prin vîntul bun
și începeai o floare să-l ajungă
frumosul păr ce-ți prefirai.
Ca să te-ajungă, m-aș fi făcut o brîză
iubind efloreșcența unui prun
cu dragoste de hoț de cai.
Dar n-am știut să fur o floare.
Ori fără vina ta era,
că nu știu hoț să fiu, de flori, de rami
și că-mi lipsea șerpeasca-ndeminare
a vîntului, ce mult mai mult ca mine te iubea...
Mă vei lăsa să scriu epitalami
acestei nunți, la care s doar nuntaș?

Mă vei lăsa să plîng, mă vei lăsa
alături de prunul păgubaș?

Ion Gheorghe

MAREA CAPTIVĂ

Marea mișcă-n mine, grav retrasă,
și căzînd cu despletire de cometă;
eu o văd trecînd prin mine luminoasă,
dar de-acum pricep că se repetă.

A strîns ape dulci, cu stele și cu chipuri
de cetăți, de poduri, de palate,
și aud cum i se mișcă pe nisipuri
luptele de oameni pururea purtate.

Vremea clipocește-n ritmul meu sanguin
rupt, după surparea crestelor de mare;
și respir un secol condensat deplin
precum sarea strînsă-n apele amare.

Mîinile-ncărcate, duse lîngă tîmple,
treamătă de apele molipsitoare,
încît astăzi casa mi se umple
de priveliștea cuprinsă de pe mare;
bîntuie prin sînge, se rotește fără sine,
amețindu-mi suiletu-n derivă...

Nu-ți atinge tîmplele de mine,
te vei rupe de stihia apelor captivă.

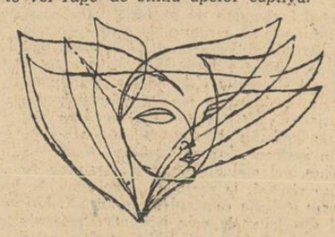

JURNAL DE LECTURĂ

B. ELVIN: Camil Petrescu

In dificilul material pe care B. Elvin îl supune analizei, subliniem ca demn de atenție în primul rînd efortul de a pătrunde sensurile literaturii de cunoaștere a lui Camil Petrescu. Criticul face de la început observația că scriitorul trăiește prin eroi „chinurile revelațiilor" în sferele „conștiinței pure". În sensul acesta, o subtilă interpretare îl familiarizează pe cititor cu esența dramatică din „Jocul ielelor". B. Elvin îl înțelege justificat pe Gelu Ruscanu ca pe un caz de conștiință și nu ca pe un caz patologic. Văzînd numai pe intelectual, ca personaj al dramei absolute „capabil de crize în conștiință, de ordin cognitiv, nu moral", Camil Petrescu derivă virtuțile otice ale eroilor săi din intense trăiri cerebrale, inteligența și imaginația fiind o constantă. Dacă acest lucru este bine înțeles, devine edificatoare interpretarea tendințelor noocratice, explicate de critic prin raportarea la cadrul social-filozofic burghez dominat de „criza omului". Cînd, însă, subliniază că „scriitorul va înțelege că inteligența nu poate fi un criteriu de recrutare socială și politică", generalizează în fond, o experiență proprie numai unei anumite societăți.

Sînt interesante paginile privitoare la orientarea filozofică a scriitorului în creația sa de după 1944. În urma contactului cu marxismul, Camil Petrescu creează eroi (Bălcescu) care, spre deosebire de „înfometații de real" dar „cu soluții ireale", nu caută ci soluționează idei. Suprapunîndu-și idealurile peste aspirațiile poporului, Bălcescu are conștiința utilității jertfei sale.

Aprecierile criticului sînt judicioase; ne-am fi așteptat, însă, ca într-o măsură mai mare, să formuleze opinii personale în raport cu ceea ce s-a scris despre Camil Petrescu. Analizînd, de exemplu, tocmai această emancipare ideologică a dramaturgului, în scopul marcării originalității sale, ar fi fost oportună surprinderea evoluției pe care acesta o înregistrează chiar în procesul creator. Bălcescu nu apare pe un teren nud, nepregătit. După dramatica sinucidere a lui Ruscanu (eroul damnat), în variantele succesive ale celorlalte piese anterioare Eliberării se renunță la sfîrșitul fatal. În „Act venețian" (varianta într-un singur act), de pildă, Gralla devine un involuntar abandonat morții. Dar în varianta cu trei acte, supraviețuind durerii de a fi greșit în alegere, Gralla, care voia să cunoască lumea pentru a o înțelege și nu pentru a o domina, cum crede criticul, speră într-o autoregăsire. La fel, în drama erotică a eroilor lui Camil Petrescu, criticul nu observă o dramă a cunoașterii, a lucidității, ci mai mult a geloziei. Dar egali mereu cu ei înșiși, acești eroi știu că se îndrăgostesc de imagini, de „esențe monade".

La o mai atentă analiză a tipologiei feminine, B. Elvin n-a înțeles — se pare — că în femeia care trădează nu este intuită condiția ei predestinată, ci victima unei societăți care nu-i solicită responsabilitatea. Investigațiile competente făcute cu privire la „chinurile revelațiilor", ar fi impus o subliniere a faptului că acestea sînt în realitate reflexele unor date strict obiective. În acest sens ne așteptam la o dezbatere ideologică mai atentă, care să vizeze „literatura de idei" pe plan universal (Ibsen, Shaw, François de Curel).

Camil Petrescu, dramaturg, nu poate fi înțeles fără a pune în discuție drama de idei, în care criticul trebuia să vadă și căutarea unor dezlegări de ordin ideologic în raportul individ=societate și în acest caz el nu ar fi comentat irevocabil, ci cu rezervele de rigoare, „punerea lumii exterioare în paranteze" de către eroii în cauză.

B. Elvin evidențiază o largă informație asupra literaturii care promova transferul și disoluția personalității. Curios însă că riposta pe care Camil Petrescu o dă lui Pirandello este văzută numai în teoriile scriitorului. Sub o optică surprinzătoare apreciază piesele „Iată femeia pe care o iubesc" și „Profesor Doctor Omu vindecă de dragoste" ca născute din dorința de a găsi audiențe în rîndurile publicului burghez, cînd în fond dramaturgul polemizează — după părerea mea — cu teatrul de zonă patologică, psihanalist.

Modalitatea expozitivă și mai puțin analitică folosită în rîndurile închinate poeziei de idei nu-l face convingător pe critic.

Alături de prezentarea omului de teatru, cu opiniile sale în arta regizorală, o așteptam și pe cea a publicistului. Tot așa, pentru a reliefa specificul prozei lui Camil Petrescu, s-ar fi impus referiri revelatoare la tehnica romanului, înțeles ca „un dosar de existențe". În felul acesta, pentru că lucrarea tot are un caracter eseistic, capitolul „Cum lucra Camil Petrescu" n-ar fi devenit anexă. Ar fi de dorit ca monografiile noastre să se bucure de o nouă fantezie critică în clasificarea și dozarea materialului. Pe lîngă plăcerea estetică și eleganța cu care se lasă citită, cartea lui B. Elvin ne-ar fi putut satisface mai mult și în acest sens.

Socotim că, începutul fiind făcut, criticii literari pot continua elucidarea unui scriitor de o factură spirituală atît de interesantă.

MARIANA NUȘI

SAVIN BRATU: Sadoveanu

Lucrarea lui Savin Bratu este prima cercetare monografică a universului sadovenian. De aici, din caracterul de pionierat al investigațiilor, decurg atît meritele numeroase, cît și unele lacune ale studiului.

În unele direcții, cercetarea lui Savin Bratu a străbătut regiuni prin care criticul și-a croit singur cărări.

Încercînd o luminare dinăuntru a operei — mai cu seamă preocupat de destinul ei istoric și estetic, de sensul ei militant și profund umanist, — Savin Bratu a reușit nu numai o descriere expresivă a lumii sadoveniene, ci și interpretarea ei din unghiul de vedere al criticii marxist-leniniste.

De la stabilirea izvoarelor fundamentale ale operei lui Mihail Sadoveanu, autorul monografiei a mers către geneza și afirmarea concepției democratice despre lume a marelui prozator și apoi către sursele sale specifice de documentare. Evoluția scriitorului, de la rezervele sale față de civilizația modernă pînă la deplina aderiune și participare la procesul de înnoire revoluționară a societății e, în linii mari, bine surprinsă. Savin Bratu face apel aici la o serie de teze ale criticii dintre cele două războaie mondiale și la aportul de prestigiu, din ultimii ani al academicienilor G. Călinescu și Tudor Vianu.

Exprimîndu-și îndoiala față de capacitatea cuprinderii operei într-o formulă de rezistență, Savin Bratu nu face decît să trădeze o anumită nesiguranță în formularea teoretică. Astfel, autorul vorbește în repetate rînduri de o oarecare discontinuitate între începuturile lui Sadoveanu și epoca lui de maturitate: „...debutul rămîne o etapă distinctă în opera scriitorului": „Analiza debutului trebuie să fie deci, după părerea noastră, un capitol separat al oricărui studiu despre Sadoveanu". Asta, după ce, la pag. 193, Savin Bratu subliniază că „...lumea sadoveniană apare, din 1901, cu o continuitate vizibilă". Dacă ar fi rămas credincios acestui punct de vedere n-ar mai fi ajuns într-un conflict cu adevărul intern al operei analizate și nici nu i-ar mai fi contrazis unitatea, evidențiată apăsat de Tudor Vianu în „Arta prozatorilor romîni", unde se spune că „marile ei linii de structură au rămas aceleași".

I-am mai reproșa autorului monografiei unele pretiozități în expresie, dorința de a scrie „distins", de unde multe neclarități, formulări improprii, construcții sintactice greu accesibile (vezi pag. 216, 219, 433, 655).

În ansamblu, monografia e o lucrare folositoare și merituoasă care va putea fi apreciată deplin după ce autorul va fi încheiat și întinsa analiză consacrată măiestriei povestitorului.

MIHAI GAFIȚA: Cezar Petrescu

Mai puțin sistematic poate, Mihai Gafița este, în schimb, ușor de urmărit și, în ciuda aridității unor elucidări istoriografice, antrenant la lectură.

Mihai Gafița nu se rezumă la simplă cronologie, ci, ori de cîte ori are prilejul, își pregătește premisele pentru dezbaterea aprofundată a operei, jalonată cu o sumă de repere bine plasate în context. Ni se spune din capul locului că opera de început a lui Cezar Petrescu, „se organizează... într-o atitudine unitară de critică socială, prin care scriitorul se situează în descendența realismului critic" (p. 56).

Referindu-se la perioada ce premerge anilor 1929—1935, cei mai fecunzi pentru scrisul lui Cezar Petrescu, Mihai Gafița încearcă să o circumscrie unor experiențe subordonate proiectului „investigațiilor verticale" alternate sau contopite cu cele „orizontale". Criticul distinge o categorie a „fantasticului interior" (analiza subconștientului) care ar avea o valoare de sondaj psihologic. Din păcate, e vorba de investigații extrem de superficiale, cum o confirmă și lucrările concepute sub titluri ca „Simfonia fantastică", „Aranca, știma lacurilor", „Omul din vis", „Balet mecanic". Explorarea zonelor vegetative, studiul instinctelor, al refulărilor, al actelor gratuite nu erau în măsură să cristalizeze procese sufletești revelatorii sau să dea la iveală autentice probleme de conștiință. Era, deci, de așteptat ca istoricul literar să-și manifeste aici exigența sa, să dea un verdict bine motivat alunecărilor în naturalism. Dacă M. Gafița trece prea ușor cu vederea peste asemenea slăbiciuni ale scriitorului, alteori este mult mai prompt în depistarea lacunelor de viziune. Astfel, analiza sa privind ratarea eroilor lui Cezar Petrescu surprinde unul din meritele ciclului romanesc proiectat ca o suită balzaciană de scene sociale. Faptul că parvenirea în climatul orînduirii burgheze înseamnă, practic, dezumanizare, deci o înfrîngere tot atît de evidentă ca și decepția nereușitei, este pus în lumină ca rod al viziunii realist-critice a romancierului, a experienței sale de observator cinstit al nedreptei rînduieli capitaliste. Cu stringență similară Mihai Gafița întreprinde definirea unui proces de regresiune stilistică și devitalizare epică a scriitorului. Este vorba de manifestarea cunoscutului său exces de verbozitate și diluție din unele producții (nu toate cu iz comercial).

Cu o organizare mai ordonată, s-ar fi evitat unele repetări supărătoare, ca acele de la pag. 103—126 ce contrastează altminteri cu ținuta științifică a ansamblului.

H. ZALIS

TEODOR VIRGOLICI: Începuturile romanului romînesc

Specializat în problematica romanului romînesc și a istoriei sale, asupra căreia a dat în 1957 o primă substanțială sinteză, Teodor Virgolici prezintă în eseul de față începuturile romanului nostru, pornind de la **Istoria lui Alecu**, încercarea comunicată de către D. Păcurariu dintre manuscrisele inedite ale lui Ion Ghica, și pînă la **Ursita**, romanul publicat de B. P. Hasdeu în foiletonul **Buciumului**, cu începere din 2 iulie 1864. Durata istorică pe care o circumscrie cercetarea se limitează organic între revoluția burghezo-democrată de la 1848 și 1864, anul cînd, împotriva reformelor democrate ale lui Kogălniceanu-Cuza, se încheagă conspirația monstruoasei coaliții. Este perioada acerbelor lupte politice și sociale pentru închegarea statului nostru național, este vremea cînd Nicolae Filimon scrie cel dintîi roman de autentică vigoare realistă.

Cercetarea lui Teodor Virgolici parcurge cronologic, cu numeroase comentarii de resort social, cu identificări laborioase de izvoare, cu aprecieri estetice juste, firul dezvoltării romanului romînesc. E vorba de pionieratul romanelor: **Istoria lui Alecu** de Ion Ghica, **Tainele inimii** de Mihail Kogălniceanu, **Hoții și Hangiul, Bucur, istoria fundării Bucureștilor** de Alexandru Pelimon, **Manoil, Elena, Doritorii nebuni** de Dimitrie Bolintineanu, **Serile de toamnă în țară** de Alecu Cantacuzino, **Logofătul Baptiste Veleli** și **Coliba Măriucăi** de V. A. Urechia, **Aldo** și **Aminta** de juristul Const. Boerescu, **Omul muntelui** de enigmatica doamnă L., **Radu Buzescu** de actorul Ioan Dimitrescu, **Un boem romîn** și **Don Juanii din București, Misterele căsătoriei** de Pantazi Ghica, **Misterele Bucureștilor** de G. Baronzi, **Mistere din București** de Ioan M. Bujoreanu, **Ciocoii vechi și noi** de Nicolae Filimon, **Copilăriele lui Iancu Moțoc — Ursita** de B. P. Hașdeu. Comentariul se sprijină faptic și bibliografic pe minuțioase fixări.

La ceea ce autorul și-a propus să evoce: „romanul romînesc în sensul modern al cuvîntului", — și a realizat într-o bună măsură, credem că n-ar fi fost lipsit de interes un preambul rezumativ asupra tradițiilor romanului popular, în care, firește, dacă nu poate fi vorba de originalitate (romanele în speță ne-au ajuns pe filiere slave, bizantine sud-dunărene și occidentale) sau de o adaptare la condițiile societății noastre feudale, reprezintă totuși una din nevoile de lectură ale înaintașilor, cu largi consemnări utile. Binevenită este luarea în considerație a **Istoriei ieroglifice** de D. Cantemir.

Apărut în colecția **„Mica Bibliotecă Critică"**, studiul lui Teodor Virgolici aduce reale contribuții documentare pe linia valorificării moștenirii literare, umplînd un gol pe care îl resimțeau, de ani de zile, în egală măsură și cei ce se ocupă de trecutul culturii romînești și masele largi de cititori ai romanului.

AUGUSTIN Z. N. POP

CĂRȚI NOI APĂRUTE LA EDITURA PENTRU LITERATURĂ

1. G. Călinescu: Scrinul negru — roman ediția a II-a
2. Mihai Beniuc: Pe coardele timpului (versuri)
3. Ion Lăncrănjan: Cordovanii — roman vol. I. II. III.
4. Aurel Mihale: Fuga — (roman)
5. Constantin Prisnea: Țara viilor ed. II
6. Vasile Nicolescu: Poeme
7. M. Sorbul: Teatru
8. T. Mușatescu: Teatru
9. Victor Tulbure: Aur (versuri)
10. Dimitrie Stelaru: Oameni și flăcări (versuri)
11. Al. I. Ștefănescu: Al cincilea anotimp (roman).

„Fiii lui Poseidon"

Fotografia: A. MIHAILOPOL

cronica literară

ION IANOȘI ROMANUL MONUMENTAL ȘI SECOLUL XX

Unii recenzenți au relevat cu satisfacție ascuțișul polemic pe care-l conține volumul „Romanul monumental și secolul XX", la adresa teoretizărilor seci, a divagațiilor abstracte, a tuturor exercițiilor rupte de acel contact viu, înnoitor cu concretul literar-artistic.

A fost primită cu aplauze propunerea cu care se încheie capitolul introductiv ca: **„un timp — pînă la stabilirea unui echilibru sănătos între general și particular — esteticianul să se intereseze în studiile sale mai mult de fenomenul concret, literar, muzical, plastic, teatral, cinematografic decît de estetică însăși (căci pe aceasta din urmă, prin forța lucrurilor, nu o va pierde din vedere)..."**

Curios, însă, era omisă partea ultimă a citatului care-i privea pe criticii înșiși: **„și invers, specialistul ramurii artistice să-și impună el singur o cît mai intensă preocupare pentru estetică și filozofie".** (pag. 105).

Astfel se conturează, cred, o imagine mai completă a sensurilor polemice cuprinse în cartea lui Ion Ianoși. „Romanul monumental și secolul XX" dă și o replică unui anumit tip de critică puțin cam săltăreață și diletantică, prea vaporoasă sub raportul ideilor, care transcrie impresii — unele nostime — vizînd însă zone superficiale ale creației, pe scurt, neancorată de puncte de vedere tematice, estetice și filozofice. Acest gen de critică se îndeletnicește cu însăilarea de „broderii" pe marginea cărților, citeodată, nu contest, pline de grație și finețe, dar rămînînd o critică „feminizată", lipsită de un orizont larg, fără multă vlagă, declorofilizată.

In asemenea cazuri analistul este absorbit excesiv de concret, ceea ce nu-i mai permite confruntarea autentică cu criteriile obiective social-istorice, se slăbește interesul față de ideile generale ale operei, cusut mascat prin rezumarea conștiincioasă dar searbădă, școlărească a aspectelor conținutului.

La Ion Ianoși, preocuparea de căpetenie constă însă în depistarea și divulgarea sensurilor fundamentale ale creației, afundarea cît mai mare în concret avînd la el rolul de a apropia și evidența generalul care devine astfel mai bogat, mai colorat, mai viu.

Esteticianul procedează ca în cazul unor asedii, încercuind cu răbdare și stăruință fenomenele, asaltîndu-le porțiune cu porțiune, pînă cînd, determinat într-o multilateralitate de aspecte, adevărul capitulează. Asistăm la adevărate avalanșe ale argumentelor. (Bunăoară, în analiza romanului-epopee model: „Război și pace" se notează excesiv numărul total al personajelor (558), al celor detaliat înfățișate (70), al celor din popor (peste 200) ori cifra scenelor de masă (peste 100). Ion Ianoși merge adesea pînă la epuizarea, mai bine zis, pînă la stoarcerea ultimelor date care pot servi tezelor sale).

Să se observe ca o altă particularitate a sa, faptul că nu are mistica stilului, în demonstrațiile sale se repetă uneori expresii, alteori frazele arată cam despletite ori curg bolovănos, în intenția autorului neavînd alt scop decît acela de a cuprinde cu cît mai multă fidelitate ideile chiar sacrificînd eleganțe de expresie. (In acest punct de vedere criticul se întîlnește cu scriitorii de care se ocupă și care rareori au ambiția cizelării detaliilor, scopul lor suprem fiind exprimarea în forme cît mai viguroase a întregului).

Cartea „Romanul monumental și secolul XX" comunică un anume patos care rezidă din atacarea directă a marilor probleme, din forța și amplitudinea demonstrației care încorporează, mai bine zis, tîrăște cu sine argumente nu numai din sfera criticii, dar și a istoriei, filozofiei, sociologiei. Un asemenea stil și asemenea unelte de lucru corespundeau, mi se pare, cel mai bine sarcinilor impuse de tratarea temei abordate și care vizează, la rîndul ei, amploarea. Nu ne gîndim la acea secțiune care străbate romanul secolului XX. Monumentalul constituie unul din punctele cele mai nevralgice ale tuturor dezbaterilor care s-au purtat între granițele literaturii și artei moderne. Cînd falși profeți în numele noilor „școli" anunțau dispariția romanului, ei nu aveau în vedere romanul înțeles ca o descriere a unor cazuri strict individuale cît lărgimea epică prin care se putea ajunge la istorism și la oglindirea mișcării maselor populare.

Sfera polemicii cu monumentalul este însă mult mai vastă. La noi, în timpul discuțiilor despre „spiritul modern", unii lăsau să se înțeleagă că marile construcții epice ar suferi de un defect capital: s-ar încadra între formele literare depășite de evoluția sensibilității moderne. (Și trebuie să fii nu critic, ci estetician, ca Ion Ianoși, **deci, întrucîtva, extras din vîrtejul ciocnirilor de opinii — pentru a-ți desfășura argumentația cu atîta liniște și siguranță, fără a te clătina în fața unor prejudecăți care-și trimit ecourile pînă în momentul de față).**

Dacă vom mai adăuga că, ocupîndu-se de monumental ca o expresie a sublimului, Ion Ianoși discută de fapt problema recreării marii poezii în literatura secolului XX, vom înțelege cadrul larg al problematicii dezbătute în cartea sa. Adevărul e că „Romanul monumental și secolul XX" se ocupă cu mult mai mult decît de analiza uneia dintre modalitățile epice, atingînd, cum observa just și Ov. S. Crohmălniceanu în cronica sa din „Gazeta literară", probleme teoretice de un mare interes actual privind destinul literaturii contemporane.

Și din nou trebuie să evidențiez bogăția materialului faptic, care-i îngăduie esteticianului să sintetizeze punctele de vedere înaintate din literatura de specialitate și să aducă în comentarea variatelor probleme o înțelegere complexă. Astfel, unii critici seduși de teza lui Hegel*), potrivit căreia în societatea burgheză se distrug condițiile care favorizează marea poezie epică, acreditează opinia simplificatoare după care romanul amplu în epoca capitalismului cunoaște doar un regres continuu, regres căruia îi pune capăt realismul socialist, reînviind monumentalul epopeic. Ion Ianoși demonstrează — utilizînd, între altele, și interesante considerații ale lui Bielinski — că istoria romanului pe parcursul acestei perioade este contradictorie, pe de o parte trebuie să lupte împotriva presiunilor crescînde de sărăcire a conținutului epic, iar pe de alta, față de treapta antică — „vîrsta eroică a umanității" — înregistrează un progres evident în viziunea, în mijloacele de zugrăvire a „prozei vieții". Epopeile realizate în secolul XX nu reînviu vechea formă epică, ci creează o altă formă, numindu-se: „roman-epopee".

Pe un asemenea fundal teoretic, alcătuit cu migală, se clarifică noțiunea de roman monumental, căpătînd coordonate interioare. In practica criticii noastre se folosea adesea, privitor la creațiile epice de mai mare întindere, o terminologie incertă care viza mai ales aspectele de suprafață: roman-ciclu, roman-fluviu etc. Ion Ianoși are meritul că, sintetizînd idei vehiculate în literatura de specialitate, definește natura monumentalității și formele ei de manifestare, pornind de la trăsături esențiale, de la conținutul intim al operelor. Mînuind cu dexteritate armele dialecticii, el nu se arată derutat în fața laturilor contradictorii, plăcîndu-i jocurile de nuanță, delimitările complexe. „Pe Donul liniștit" este în același timp un roman familial și un roman epopee; ciclul Forsyte deși își propune să redea tabloul de ansamblu al societății engleze, necuprinzînd imaginea luptelor clasei muncitoare, nu e epopee, ci cronică sau frescă; „Torentul de fier" este, în schimb, un roman-epopee fără a fi de loc roman fluviu etc., etc.

Ion Ianoși are grijă să avertizeze, în mai multe rînduri, că diferențierile nu implică în nici un chip criteriul valoric. De aceea ne-au surprins imputările lui Lucian Raicu, că autorul cărții ar cădea în elogiul exclusivist al modalității de care se ocupă. Cum se poate însă naște o asemenea bănuială, din moment ce Ion Ianoși arată cu claritate că „Război și pace" este un roman-epopee, dar romanele lui Dostoievski sînt romane-tragedii, sau opere clasice ca „Infrîngerea", „Primele bucurii" sînt numai romane și de loc epopei?

Ideile generale ale lui Ion Ianoși sînt amplu dezvoltate și îmbogățite în analizele concrete dedicate exemplelor tip de roman monumental (analize desfășurate cu pasiunea și desfătarea cuiva care parcă a evadat din cercul formulelor abstracte). Unele dintre calitățile evidențiate în aplicarea la obiect le-am semnalat către începutul cronicii și nu doresc să le detaliez, mai ales că ceilalți recenzenți au pus în mod exclusivist accentul pe planul analitic al cărții. Vreau numai să apreciez că în ce privește „Răscoala" lui Liviu Rebreanu, sau „monumentalul sadovenian", principiul teoretic introdus de Ion Ianoși reușește să structureze intern considerațiile valoroase emise în critică — încadrînd aceste mari creații ale prozei romînești în tabloul valorilor universale.

Cărții lui Ion Ianoși i se pot aduce obiecții, nu însă dintr-un plan exterior — că n-a inclus cutare sau cutare exemplu ori că n-a definit și legile altor modalități — ci chiar din punctul de vedere al tezelor abordate, unele observații neffind duse pînă la capăt și unele probleme neprimind rezolvarea satisfăcătoare.

Astfel, una din cerințele de bază pe care le ridică studiul pe această temă are în vedere distingerea particularităților ce le oferă romanul monumental din realismul critic și cel din cadrul realismului socialist. Ianoși subliniază în permanență că deosebirea esențială e marcată de concepția despre lume, scriitorii realismului socialist avînd posibilitatea să descopere și să zugrăvească lupta conștientă a maselor populare. Așa e, foarte adevărat. Dar n-ar trebui avute în vedere și acele trăsături specifice ale materialului uman care constituie obiectul epopeelor din literatura realismului socialist și care-și impun pecetea? In unele studii din critica științifică modernă este reluată cu succes teza amintită a lui Hegel, demonstrîndu-se că lupta pentru dărîmarea societăților exploatatoare și pentru zidirea noii lumi creează noua „totalitate a obiectelor", alcătuindu-se cu alte cuvinte, o bază obiectivă pentru amploare epică, pentru lărgimea imaginilor din proza realist socialistă. Din această pricină, mă nemulțumește că în analiza la „Pe Donul liniștit" Ion Ianoși nu relevă trăsăturile inovatoare înscrise de epopeea lui Șolohov în raport cu „Război și pace" — un aspect căruia critica sovietică i-a închinat studii speciale.

Nu știu de ce, dar am rămas cu impresia că „Romanul monumental și secolul XX" s-ar desprinde dintr-un proiect mai vast care prevedea mai multe volume. Acest plan ar fi fost întrerupt — aș vrea să cred că pentru un moment numai — drept pentru care s-a apelat la formula actuală compusă dintr-un capitol teoretic și din mai multe analize de opere, deci nu atît din scrupulele enunțate în introducere cît pentru a asigura unitatea acestui volum cu drepturi autarhice. Așa se explică poate caracterul prea enunțiativ în tratarea unor teze actuale cum ar fi, de pildă, aceea a evoluției romanului — epopee în cadrul literaturilor realist-socialiste contemporane.

Pentru că în cercetarea la obiect ți se impun o seamă de diferențieri între care și aceasta privind formele de participare a maselor în evenimente istorice, ca războiul civil sau insurecția armată, ori în construcția cotidiană a socialismului și comunismului. Intervin nuanțe, particularități care nasc noi valențe. Unele discuții desfășurate în presa literară, deși fără concluzii eficiente, prezintă interes pentru că pornesc de la frămîntări creatoare justificate, în legătură cu dezvoltarea și perfecționarea romanului amplu.

Exprimîndu-mă mai tranșant aș fi dorit ca Ion Ianoși să-și fi îndreptat privirile nu numai către „Război și pace" — luat ca „Prototipul etern" — ci și către romanul epopee al viitorului.

Imi dau însă seama că unele din revendicări depășesc cadrul cărții pe care o recenzez și aici văd un merit al lui Ion Ianoși, întrucît elucidînd o seamă de probleme, face să mi se trezească în același timp curiozitatea, împinge către studierea și clarificarea altor aspecte.

„Romanul monumental și secolul XX" se înscrie ca o primă și masivă contribuție pe drumul unor cercetări care se cer întemeiate și dezvoltate, situînd și confruntînd experiența și particularitățile realismului socialist în cadrul amplelor procese evolutive ale literaturii și artei universale.

Asemenea obligații primordiale critica noastră le va îndeplini cu atît mai mare succes cu cît va înfrînge spaima pe care o au unii față de teoretizările abstracte, ceea ce îi face să se răsfețe într-un fel de mistică a analizei și într-un fel de neglijare, voit elegantă, a operațiunilor de sinteză.

AL. OPREA

---

* Hegel se plîngea în „Estetica" sa că „societatea noastră actuală (societatea burgheză n.n.) cu organizația sa civilă și politică, cu obiceiurile sale, cu administrația, poliția sa etc. este prozaică. Sfera activității individului este foarte limitată; el întîlnește peste tot hotare și piedici în calea voinței sale". Acestei stări a societății ei îi spunea „vîrsta eroică" în care se născuseră cîntecele homerice și cînd oamenii erau „independenți" în faptele lor etc. etc.

COLOCVIU

CRITICA LITERARĂ ÎN ACTUALITATE

I. D. BĂLAN :

În locul obișnuitului interviu al revistei, am găsit că e mai potrivit să inițiem o discuție între cîțiva critici activi, prezenți în presa literară, despre unele probleme actuale, arzătoare ale criticii. Vrem să discutăm concret despre felul cum își îndeplinește critica sarcinile, în lumina Conferinței pe țară a scriitorilor, în îndrumarea creației literare, în generalizarea unor fenomene artistice, în combaterea unor tendințe greșite, dar mai ales am vrea să ne oprim asupra a două aspecte : asupra măiestriei artistice a criticii, asupra nivelului științific, și asupra unei laturi care ni se pare că o ignorăm uneori și anume : caracterul ei cetățenesc, funcțiile ei sociale, de educare a maselor de cititori într-un spirit comunist. E bine să discutăm, mai cu seamă, aceste din urmă două probleme. În domeniul generalizării mai largi a unor probleme literare, al confruntării operelor literare cu viața pe care o reflectă mai sînt multe lucruri de făcut și am putea oferi prin această discuție cîteva sugestii. Vrem să ne referim și la forme concrete, mai ales că **Tratatul de istorie a literaturii romîne, volumul V** e în pregătire și contribuția pe care ar putea s-o aducă critica nu este deloc neglijabilă. Fiecare dintre noi se gîndește la unele probleme în cutare cronică sau articol la care ar trebui să ne referim ; după cum ar trebui să ne referim și la caracterul naiv al anumitor încercări de generalizare. Cam aceasta ar fi — expus succint — cadrul în care am dori să se desfășoare discuția noastră. Mi se pare că avem un început bun în articolul lui S. Damian din **Gazeta literară**, care aduce cîteva puncte de vedere demne de luat în seamă, raportate la stadiul de dezvoltare a criticii în momentul de față, cu referiri la activitatea tinerilor critici sau scriitori.

VALERIU RÎPEANU :

Cînd am scris în **Gazeta literară** articolul în legătură cu editurile și critica, spuneam acolo că în momentul de față greutatea criticii din paginile publicațiilor cade mai mult asupra tinerilor. Afirmația mea a stîrnit oarecare mirare. Desigur, în presa literară, activează critici din toate generațiile.

Dar în revistele noastre, rubricile de recenzii, note și breviare sînt ținute într-o bună măsură de tineri ; dar și cronicile și articolele sînt scrise în majoritate de tineri. La **Tribuna :** I. Oarcăsu, Al. Căprariu, R. Enescu, I. Manițiu, C Cublesan. La **Gazeta literară :** S. Damian, M. Călinescu, Eugen Simion, G. Dimisianu. La **Luceafărul :** Al. Oprea, I. D. Bălan, Marin Bucur, Dumitru Solomon, M. Sorescu. La **Viața romînească :** H. Bratu, Eugenia Tudor : la **Steaua :** Virgil Ardeleanu, V. Felea ; la **Iașul literar :** I Sîrbu, L. Dumbravă; la **Scrisul bănățean :** N. Ciobanu : la **Contemporanul :** D. Micu, N. Manolescu ș.a. Nu mai vorbesc de activitatea lor în alte publicații. E vorba deci de o prezență masivă a tinerilor critici în publicistică. Se face însă, în general, prea puțin critica criticii tinerilor, poate și din pricina faptului că de ani de zile acești tineri au urmărit fenomenul literar curent și n-au avut răgazul să redacteze lucrări de mai mare amploare. Prin urmare nu s-a putut desprinde, decît în foarte puține cazuri, profilul unor tineri critici pe o durată de timp mai mare. Dar nu poate nega nimeni că aceste profiluri s-au conturat totuși. Putem spune că astăzi I. Oarcăsu a scris o cronică bună sau că V. Rîpeanu a scris o cronică slabă, dar pînă în momentul de față nu avem acele articole cu un caracter de sinteză despre activitatea unuia sau altuia dintre tinerii critici literari.

Într-o vreme, **Luceafărul**, inițiase asemenea profiluri în care au fost discutați S. Damian, Al. Oprea, D. Micu. Tînărul critic trebuie să știe dacă sînt bune sau nu lucrările pe care le dă, dacă s-a orientat pe un făgaș pozitiv, dacă a reușit să promoveze literatura de bună calitate, dacă a făcut sau nu concesii unor gusturi personale. Nefiind însă luat în discuție, tînărul critic este dezavantajat față de tinerii poeți sau prozatori, despre care s-a scris mai mult.

Articolele despre tinerii critici se scriu, în general, cu ocazii festive. Înaintea Conferinței pe țară a tinerilor scriitori, **Gazeta literară** a publicat un articol judicios al lui Silvian Iosifescu. În **Viața romînească** a apărut însă un articol care discuta activitatea tinerilor critici nu pe baza cunoașterii amănunțite a producției lor pe o perioadă mai lungă de timp, ci pe baza cîte unui articol care fusese pus probabil la îndemîna autorului. Acel articol, semnat de tov. Vera Călin, nu era de natură să-i ajute pe tinerii critici în activitatea lor, era un inventar cu referiri întîmplătoare și lipsite de substanță. Dintr-un articol ca acesta, tinerii critici nu au ce învăța. Acolo se urmăreau mai de grabă etichetări și nu o analiză temeinică a muncii lor pe o perioadă mai lungă de timp.

Al doilea lucru pe care aș vrea să-l pun în discuție este faptul că tinerii critici abordează, în ultima vreme, mai mult cronica și recenzia și mai puțin articolul de sinteză, monografia, studiul amplu. Sînt cîțiva critici tineri care lucrează și în domeniul istoriei literare. O monografie și o ediție științifică îți ia mai mult timp de elaborare. Tineri ca Al. Săndulescu, M. Zaciu, Z. Ornea, T. Vîrgolici, B. Elvin lucrează foarte mult pe acest tărîm și au tipărit mult. Ce se întîmplă însă cu edițiile lor ? De puține ori ele sînt discutate, comentate. Specialitatea îi revine aproape în exclusivitate apreciatului critic Ș. Cioculescu care, în articolele sale, se îndreaptă mai ales, asupra unor probleme laterale, evidențiind în primul rînd, erorile de text, inadvertențele de informație etc. Aceste greșeli există și nimeni n-are pretenția că poate face o prefață, un studiu la nivelul perfecțiunii. Dar aceste greșeli sînt puse în prim plan și li se adaugă cîteva aprecieri de circumstanță ca „vigilentul editor" etc. Sînt mai mult decît folositoare observațiile sale. Nu cerem, în nici un caz, indulgență pentru tinerii critici, dar pentru a da măsura lucrurilor frumoase care se fac astăzi, pentru a-i îndruma pe tineri pe un făgaș sănătos, aceste articole trebuie să meargă la problemele de fond. Atunci observațiile, oricît de drastice ar fi, nu ni s-ar părea mărunte, ci s-ar integra dorinței sale lăudabile de a ajuta dezvoltarea tinerilor istorici literari, de a-i deprinde cu rigorile muncii științifice. În orice caz, consider că nu este prea folositor să tragem concluzii pripite în urma a două-trei erori de amănunt.

S. DAMIAN :

Cred că e bine venită această discuție consacrată problemelor criticii. Ceea ce continuă să diminueze valoarea unor cronici și recenzii publicate de tineri, este caracterul limitat, tehnicist al analizei, lipsa de orizont. Dacă ne concentrăm atenția în exclusivitate asupra unor aspecte restrînse ale creației, pierdem din vedere coordonatele esențiale ale operei, caracteristicile realității reflectate. Nu mai observăm de pildă că unele fenomene din viața socială au fost depășite, că s-au ivit altele, care definesc noi stadii de conștiință. Noi nu știm întotdeauna să ne situăm în acel unghi de observație care să fie cel mai favorabil aprecierilor de ordin sintetic pentru a scoate în evidență problemele importante ale actualității, pentru a confrunta literatura cu cerințele oamenilor muncii de astăzi. Reiau aici o idee pe care am încercat s-o dezvolt recent într-un articol : consider

o îndatorire de seamă a criticii aceea de a impune mai hotărît criteriul contemporaneității în judecarea operelor literare. E o chestiune de perspectivă. Din articolele noastre ar trebui să se vadă mai limpede realizările obținute în domeniul construcției socialiste, aria largă a revoluției culturale din țara noastră, complexele procese de conștiință prin care trec oamenii, transformări care n-au fost posibile odinioară. Cititorul de azi are un orizont spiritual din ce în ce mai bogat, se simte solicitat de cuceririle științei și tehnicii, de disputele teoretice, de filozofie și estetică.

Comparînd pe unii dintre eroii cărților cu fizionomia omului contemporan, vom fi mîhniți de viziunea palidă, înapoiată, desprinsă din paginile respective. Imaginile literaturii ni-l înfățișează, cîteodată, pe eroul contemporan, ca pe un individ șters, monoton, mărginit, sustras de la marile frămîntări ale veacului.

Astfel se ignoră o latură definitorie a vieții constructorului socialismului, preocupat de problemele politicii mondiale, participant activ la lupta pentru pace și socialism, dornic să treacă, prin filtrul său, profundele și complicatele mișcări ale epocii.

DUMITRU SOLOMON :

În schimb, în unele lucrări intervin personaje aparent complexe, în realitate complicate artificial și, în ultimă analiză, inutil, întrucît nu dau sentimentul vieții reale.

S. DAMIAN :

Apelul către întărirea caracterului cetățenesc al criticii, pe care l-a făcut aici tovarășul I. D. Bălan, poate constitui un punct de pornire fecund al dezbaterii. Criticul literar trebuie să se vădească el însuși un om preocupat de ceea ce se întîmplă în întreaga lume, competent în cele mai diverse domenii ale cunoașterii, militant și îndrumător.

Plecînd de la acest rol de orientare și de răspundere cetățenească al criticii, subliniez necesitatea unei atitudini mai active în investigarea creației și chiar în promovarea anumitor tipuri și formule literare. Firește, astăzi, mai mult ca oricînd, i se cere criticului să fie comprehensiv, receptiv la cele mai variate tendințe și stiluri, cumpănind însă în ce măsură ele sînt compatibile cu principiile realismului socialist. Analiza diferențiată, nuanțată, opusă clasificărilor arbitrare și normelor rigide, reprezintă un progres în activitatea cronicarilor noștri literari.

Respingînd monopolul unei modalități sau al alteia, refuzînd aprecierile unilaterale, criticul este dator totuși să acorde o mai mare atenție tipurilor de creație care pot oglindi animația epocii contemporane, energia creatoare a maselor, mutațiile de conștiință petrecute în categorii largi sociale. Încercările pe acest făgaș trebuie să le încurajăm în primul rînd, să le întîmpinăm cu cercetări serioase, calificate, constructive. Din acest punct de vedere, al evaluării tendințelor și stilurilor, aprecierea cărților despre actualitate beneficiază pe drept cuvînt de o prioritate. Nu intră în rolul cetățenesc al criticii receptivitatea față de acei scriitori care se dedică stăruitor prezentării în literatură a vieții clasei muncitoare ?

Mă voi încumeta să deschid aici o paranteză, insistînd asupra unui tînăr scriitor. Mă gîndesc la acest exemplu acum, după ce am alcătuit un volum de critică despre problemele prozei. Prevăd, de pildă, întrebarea dacă Nicolae Țic beneficiază cu îndreptățire, în comparație cu alți tineri prozatori, de un amplu capitol separat. Cum se explică interesul special de care s-a bucurat, dacă ținem seama de faptul că evoluția sa de la o carte la alta, nu este impunătoare. O explicație există. Nicolae Țic se află printre pionieri în tratarea unei teme de o extremă popularitate : viața tinerilor muncitori și brigadieri de pe șantierele construcției socialiste. În felurite variante, lucrările sale reiau motivul metamorfozei unui tînăr puțin naiv, dîrz și entuziast, maturizat rapid sub influența colectivului socialist. Am remarcat apoi la Țic o tendință stilistică înspre uscăciune și sobrietate în relatare, tendință de bun augur, reflex al unei viziuni originale, refractare sentimentalismului. De altfel, în afara reportajelor, schițelor și povestirilor publicate, Țic este autorul a trei romane valoroase în ansamblu despre viața clasei muncitoare (ultimul, „Un vals pentru Maricica", a apărut recent) merit care nu poate fi subestimat. Este adevărat că, după lectura fiecăruia dintre ele, cititorul mărturisește nădejdea că următorul va cristaliza în sfîrșit calitățile prozei lui Țic, ceea ce echivalează cu o oarecare decepție : aceea că romanul citit nu depășește totuși niște hotare medii, nu se distinge hotărîtor. Cît de lăudabil ar proceda autorul „Anilor tineri" dacă ar fi mai necruțător cu înclinația spre superficialitate, dacă ar elabora narațiunile cu mai multă răbdare, cizelînd ideile artistice, propunîndu-și țeluri mai înalte.

Probabil că n-am fost destul de sever cu unele slăbiciuni ale prozei lui Nicolae Țic. În lumina celor menționate, nu socotesc însă satisfăcătoare poziția adoptată de alți critici față de Țic. Un articol al lui Dinu Săraru — a cărui ascuțime în semnalarea unor defecțiuni o apreciez — se rezumă în fond la o negare a scriitorului. Povestirile erau tratate cu o violență a tonului, cu o atitudine de descalificare care nu era în măsură să stimuleze eforturile tinerilor prozatori de a reflecta zone importante ale vieții noi. Se făcea și insinuarea că scrierile respective sînt expresia unui spirit individualist, eroii fiind niște mic-burghezi îmbrăcați în salopete muncitorești. Afirmația revine și în interviul publicat de Eugen Barbu în „Luceafărul". O astfel de caracterizare revendica, oricum, o argumentație. De altfel, nu pot să pricep ce resorturi îl determină pe un scriitor prețuit, ale cărui însușiri literare le voi sublinia oricînd voi avea ocazia, să uzeze de o etichetă jignitoare, de excludere din cîmpul literaturii a unor colegi de breaslă mai tineri. Toate spuse laconic, pamfletar, într-un stil aici inoperant, fiindcă nu poate suplini demonstrația, analiza cît de sumară, atenția, fie ea chiar severă, dar tovărășească, pe care o acorzi unor luptători pe aceeași baricadă.

Întorcîndu-mă la problemele criticii, la rolul ei de orientare și îndrumare, afirm încă o dată că se impune în momentul de față o întărire a discernămîntului, o aplicare mai strînsă a criteriului contemporaneității, o sforțare de a sintetiza și ierarhiza problemele creației în perspectiva cerințelor epocii.

I. D. BĂLAN :

Nu cred că poate fi învinuit Eugen Barbu pentru faptul că nu apreciază entuziast lucrările unor confrați. Un scriitor poate face — după părerea mea — aprecieri asupra creației altui scriitor, fără să transforme aceste aprecieri în studii de critică literară. Personal, nu cred că din cele spuse de Eugen Barbu se degajă intenția de a exclude din cîmpul literaturii pe anumiți scriitori. Recent, N. Țic a apărut în **Luceafărul** cu o nuvelă amplă.

VALERIU RÎPEANU :

În legătură cu nivelul intelectual al cărților prozatorilor noștri și cu orizontul pe care-l au eroii din proză și dramaturgie, eu consider, aprobîndu-l pe tov. Damian și lărgind sfera discuției, că în momentul de față nu am reușit încă să avem despre viața muncitorilor o piesă de teatru sau un roman în care să ne apară în toată complexitatea nivelul de gîndire la care a ajuns omul nou în țara noastră. Cred că unii scriitori fac abstracție că azi, la aproape 20 de ani după 23 August 1944, oamenii noștri trăiesc într-un climat intelectual care face ca altele să fie comportările, reacțiile, nivelul lor de gîndire.

I. D. BĂLAN :

O imagine anacronică în acest sens cred că o dă foarte talentatul dramaturg Horia Lovinescu în „Febre", unde se înfățișează un sat primitiv, închis în granițele unui univers cam troglodit. La trei ani după 44, cînd a avut loc o primenire sensibilă în viața satului, cînd a început acțiunea partidului de transformare a oamenilor, nu putem concepe un asemenea sat. Pare ciudată lupta pe care o duce doctorul cu niște doftoroaie vrăjitoare, cu o stare de primitivitate de necrezut. Autorului i-a trebuit, poate pentru conflict această situație de fapt, neverosimilă, dar putea găsi alte elemente pentru un conflict încordat, între alți termeni care să fie într-adevăr ai vremii noastre. Întîlnim, în unele schițe, eroi care trăiesc înțepeniți într-un mod de viață tradițional, pășunist, și deodată vine peste ei civilizația ; sparg vechile farfurii de pămînt, și le înlocuiesc cu altele de tinichea, spun cîteva neologisme stîlcite care trădează o necunoaștere a legilor progresului, încalecă o motocicletă cu o ceremonie plicticoasă etc.

VALERIU RÎPEANU :

Pornind de la ceea ce arată tov. I. D. Bălan, vreau să subliniez faptul că omul de la țară are astăzi un alt univers intelectual și reacțiile lui nu sînt reacțiile unui primitiv, ci ale unui om care gîndește mai adînc, cumpănește mai bine lucrurile, care-și pune probleme ținînd de rosturile sociale ale muncii lui, de perspectiva pe care o au copiii lui în viață. Iată atîtea preocupări pe care nu le aflăm convertite la înălțimea cuvenită în opere de artă, ci cel mult expuse sumar în niște reportaje.

I. D. BĂLAN :

Deduc de aci sarcina criticii de a milita pentru un reportaj de probleme, de meditație mai profundă pe marginea faptelor vieții de fiecare zi. Reportajul descriptivist, literaturizat e desuet și nu are nici o eficacitate estetică în conștiința cititorilor.

VALERIU RÎPEANU :

Ceea ce spune tov. Bălan este adevărat nu numai pentru reportaj. Cred însă că trebuiesc văzute și tendințele pozitive. În dramaturgie, de pildă, sînt doi autori care încearcă să surprindă fenomenul lărgirii orizontului intelectual : Paul Everac, mai ales în „Ferestre deschise" și Dorel Dorian. Cele mai bune rezultate le-a dat Paul Everac în „Ferestre deschise". Cei cîțiva tineri critici care am scris despre piesele lui Virgil Stoenescu. Florin Vasiliu, H. Nicolaide am combătut jargonul, limbajul bulevardier, dar n-am surprins elementele esențiale, faptul că atmosfera generală a acestor piese este o atmosferă primitivă. Tinerii prezentați aici n-au preocupări intelectuale, iar atunci cînd încearcă să abordeze o discuție de acest gen, îi simți departe de orice sferă de cultură.

Confruntînd cu viața, am constatat că unii dintre dramaturgii noștri nu-și pun problema nivelului de conștiință la care au ajuns eroii lor. Cred că în sensul acesta ar trebui să acționeze critica dramatică și literară.

În legătură cu ceea ce spunea tov. Damian, privitor la proza lui Țic, la evoluția scriitorului de la o carte la alta, voiam să adaug și eu ceva. Cronicile care au apărut lăsau o fereastră spre viitorul roman al lui Țic. De ce nu a reușit Țic să ridice nivelul creației sale ? Se poate oare spune că Țic nu cunoaște bine realitatea ? Se poate contesta autenticitatea cărților sale ? Nu. Nici de superficialitatea artistică a autorului nu cred că este vorba, ci de orizontul filozofic al eroilor. Am impresia că în cărțile lui intervine o repetiție obositoare, pentru că autorul nu caută fenomenele cele mai caracteristice ale vieții noi. Cred că ceea ce s-ar cere lui Țic pentru realizarea saltului dorit despre care vorbea S. Damian în faza actuală a scrisului său este efortul de a lărgi și aprofunda nivelul de gîndire al eroilor săi. Și lui Țic — un prozator atît de talentat — îi putem cere acest efort.

În dramaturgie, piesa lui Horia Lovinescu despre care vorbește I. D. Bălan, mi se pare discutabilă și ea dintr-un anume punct de vedere. Nu contestăm că în 1947 într-un sat izolat din Deltă puteau exista indivizi izolați cu asemenea reacții. Defectul piesei stă în faptul că asemenea reacții sînt prezentate ca defecte de masă. Cred că o asemenea dezlănțuire instinctuală n-a fost caracteristică niciodată poporului nostru.

Nu putem nega desigur influența elementelor chiaburești și reacționare din acea perioadă. Dar cu infinit mai multă putere acționa atunci partidul. Să nu uităm că elementele reacționare primiseră la sfîrșitul lui 1946 o lovitură zdrobitoare. Pentru a se arăta aportul intelectualului de tip nou la ridicarea satului, unii dramaturgi au tendința de a prezenta în culori foarte negre masa de oameni, de a îngroșa anume trăsături negative. Așa de pildă, în piesa Febre, citată de noi, secretarul de partid trebuie să intervină tot timpul mai mult administrativ și nu adresîndu-se conștiințelor. Nu trebuie să simplificăm. De pildă, eu n-aș fi de acord cu tov. Crohmălniceanu și cu tov. Damian în legătură cu romanul lui Ion Ruse. Este adevărat că în roman sînt escamotate cîteva evenimente esențiale din istoria țării noastre, alegerile din '46, naționalizarea... dar cartea are și multe pagini viguroase, interesante și actuale.

Cititorul vede că, după '44, în acea lume a Deltei ținută în întuneric s-a petrecut o schimbare radicală. Deși autorul acordă spațiu nejustificat unor întîmplări adiacente, simți totuși, din toată desfășurarea cărții că orînduirea populară era din ce în ce mai puternică în acei ani. Simți că socialismul începuse să pătrundă foarte puternic în acel colț îndepărtat de țară.

Aș vrea să mă opresc, în al doilea rînd, asupra celor spuse de S. Damian referitor la confruntarea cu viața. În unele cronici ca aceea a lui Matei Călinescu la volumul lui Petre Stoica, **Pietre kilometrice** se vorbește despre ingenuitatea poetului, despre sentimentul euforic. Cred că în multe cronici se insistă abuziv asupra noțiunilor de euforie și ingenuitate. Trăim cu toții un sentiment de euforie privind strada care ne înconjoară, dinamica vieții noastre, dar a reduce la atît conștiința eroului liric ni se pare puțin periculos. Euforia nu este decît un corolar al lucidității. Avem un sentiment de euforie pentru că judecăm în mod lucid realizările socialismului, dîndu-ne seama că ele sînt posibile numai în anii noștri. Apreciem totul în urma unei judecăți și chibzuințe mature. Euforia exagerată duce la un moment dat la prezentarea unor eroi contemplativi. Asemenea eroi euforici nu simt bucuria ca o rezultantă a înaltului nivel al conștiinței la care au ajuns. Prof. dr. Emil C. Crăciun spunea într-un articol, publicat mai demult, în „Luceafărul", că euforia cînd trece dincolo de limitele normalului devine o boală. Atunci oamenii nu mai pot cumpăni bine lucrurile. Petre Stoica este un tînăr trecut de faza reacțiilor naive, căruia îi cerem să privească nu cu ingenuitate ceea ce se întîmplă, ci cu maturitate. Un tînăr poet de la noi chiar dacă este aplecat spre lucruri casnice, spre viața de fiecare zi, trebuie să aibă totuși această conștiință și perspectivă a omului matur. De aceea, în dezacord cu unele articole de critică literară, aș vrea să arăt că ceea ce îi lipsește acestui volum este timbrul actualității, din pricina faptului că el limitează observația la aspecte particulare, nesemnificative. Cred că și aici este vorba tot de orizontul filozofic al poetului, redus la senzații vizuale aș spune, nereușind să dea în versurile lui amprenta epocii.

O piesă de Virgil Stoenescu și un volum de poezii al lui Petre Stoica sînt asemănătoare tocmai prin lipsa de adîncime și de orizont filozofic.

DUMITRU SOLOMON :

Una din problemele cele mai importante ale criticii actuale, formulată și de tovarășul I. D. Bălan la începutul acestei discuții, mi se pare a fi într-adevăr problema realizării sintezelor critice asupra fenomenului literar contemporan. Necesitatea acestor sinteze decurge în primul rînd din stadiul actual al dezvoltării literaturii noastre, din nivelul atins de ea după aproape 20 de ani de la Eliberare, din faptul, foarte însemnat — după părerea mea — că literatura noastră realist-socialistă a intrat temeinic în circuitul valorilor internaționale. Dacă în urmă cu ani, personalitățile artistice erau încă în formare, se încerca abordarea unor teme noi, a unei problematici noi, în momentul de față avem conturată o literatură națională socialistă care a dat și continuă să dea valori de nivel internațional. Aceasta o demonstrează traducerile făcute din literatura romînă actuală în numeroase țări, audiența largă pe care o are peste hotare, faptul că s-a reușit ca, într-o serie întreagă de opere de înalt prestigiu, să se definească, de pe pozițiile realismului socialist, într-un spirit partinic, particularitățile de dezvoltare ale poporului nostru, specificul revoluției sociale și morale a oamenilor muncii, specificul realităților din țara noastră. De aici necesitatea ca în critica literară să se încerce acele sinteze care se impun ca un rezultat direct al nivelului atins de literatură.

I. D. BĂLAN :

De altfel, revista **Luceafărul** va publica, începînd cu numărul din 31 august, timp de un an de zile, număr de număr asemenea sinteze despre literatura actuală, susținute de critici tineri, studii care să reprezinte un dicționar al prozatorilor și poeților noștri contemporani.

DUMITRU SOLOMON :

Vreau să adaug că, realizînd aceste sinteze, criticii nu trebuie să renunțe totuși la ceea ce aș numi punctul de pornire, adică analiza. Chiar aci, în redacție, am avut posibilitatea să constat unele tendințe la criticii foarte tineri de a încerca generalizări care nu se bazează pe o analiză profundă, științifică a lucrărilor luate în discuție. Or, nesprijinite pe o argumentație serioasă, sintezele nu se pot susține. Pentru că tov. Rîpeanu s-a referit și la unele probleme ale dramaturgiei, aș vrea să subliniez că în critica dramatică, mai mult decît în celelalte sectoare ale literaturii, se simte lipsa acestor sinteze. Criticii dramatici nu s-au ridicat, în general, în activitatea lor, deasupra unui caracter particular, mulțumindu-se de cele mai multe ori să scrie doar cronici. Și totuși în dramaturgie se pun cîteva probleme generale foarte ascuțite între care aș numi-o pe aceea a personajului pozitiv. În afară de unele reușite, cum ar fi în „Ziariștii" lui Mirodan, Cerchez, în „ Mielul turbat"" al lui Baranga, Spiridon Biserică, în „Steaua polară" a lui Fărcășan, Pavel Proca etc., în piesele noastre apar de obicei personaje pozitive care nu au o funcție dramatică pe măsura lor, pentru că nu participă la acțiune, nu sînt angajate cu toată ființa în dezbaterea ce are loc pe scenă, ci pur și simplu se complac în calitate de rezoneri, de oameni care dau sfaturi, comentează sau rezolvă miraculos dilemele și sarcinile artistice ale celorlalte personaje. Petre Teiu din „De n-ar fi iubirile" de Dorel Dorian este un depozit de principii, toate juste, din care — stînd de o parte, asistînd doar la acțiune — scoate la momentul potrivit cîte unul și ni-l servește generos. În piesa lui Paul Everac „Costache și viața interioară" este un personaj, un comunist, care la sfîrșit rezolvă toate problemele, unele din ele foarte complicate, cu o „abilitate" uimitoare. Acestea ar fi personajele atotștiutoare și atotputernice, care însă nu-și relevă dramatic, convingător, nici știința, nici puterea.

Mai apare și un alt soi de personaje pozitive, cărora autorii încearcă să le insufle viață adăugîndu-le complexe de tot soiul, defecte mai mari sau mai mărunte care le apasă conștiința, le „umanizează". De ce, de pildă, personajul pozitiv din piesa lui T. Mazilu trebuie să fie și el un cinic, un „șmecher" (un fel de revers „nobil" al personajelor negative, și ele cinice și „șmechere") ? De ce Adam din piesa lui Baranga trebuie să uzeze, pentru a-i demasca pe „negativi", de mijloace foarte complicate și foarte asemănătoare, în ultimă instanță, celor folosite de personajele satirizate în piesă ? Să nu uităm, totuși, că acțiunea se petrece în condițiile victoriei socialismului, deci ale unui climat de viață sănătos, pozitiv.

VALERIU RÎPEANU :

Ceea ce ar trebui să semnalăm în dramaturgia noastră este situația eroului pozitiv în espectativă, care cu multă larghețe lasă eroii negativi să se demaște singuri. Alteori eroului pozitiv îi revine postura de-a dreptul neverosimilă, în contradicție flagrantă cu adevărul vieții, aceea de a mima, de a parodia eroul negativ.

DUMITRU SOLOMON :

Toate aceste probleme critica dramatică ar trebui să le dezbată în articole cu caracter general semnalînd (și sancționînd) fenomenul în momentul în care el se ivește. Se impune o mai accentuată operativitate a criticii în ceea ce privește funcția de îndrumare a literaturii. Se întîmplă uneori să apară în creația unuia sau a mai multor scriitori, într-un gen sau în altul, anumite fenomene sau tendințe cu care nu sîntem de acord, dar noi, criticii, nu intervenim întotdeauna cînd aceste fenomene prind viață, ci abia cînd ele au căpătat o formă mai gravă au devenit acute. Aci, cred eu, ar trebui să se manifeste spiritul cetățenesc al criticii literare, căci e o datorie și profesională și cetățenească a criticului de a interveni la timp și eficace în îndreptarea unor deficiențe care se ivesc în creația literară și nu de a aștepta ca ele să se generalizeze.

În altă ordine de idei, aș vrea să spun că, ocupîndu-se pe larg de reflectarea luptei dintre vechi și nou în literatură, critica a neglijat acest aspect în discutarea poeziei, așa cum, pe bună dreptate, sublinia Demostene Botez la recenta plenară a Comitetului Uniunii Scriitorilor. În poezie se pune cu aceeași stringență problema luptei dintre vechi și nou. Am întîlnit nu o dată poezii scrise într-o stare de euforie lirică, de beatitudine, ca și cum totul s-ar fi rezolvat, atît în universul interior al poetului cît și în afară, ca și cum am fi la capătul unei victorii după care nu mai urmează alte victorii, la capătul unei lupte după care nu mai urmează alte lupte. Lipsește în multe poezii dramatismul luptei, pe care îl găsim aproape numai în versurile despre război, în cele care evocă suferințele copilăriei. Și aci critica trebuie să intervină, cred, cu mai mult spirit de răspundere.

Tov. Damian a ridicat o problemă esențială, aceea a perspectivei contemporane a criticii asupra literaturii. El a arătat că trebuie să sprijinim și să analizăm în primul rînd acele cărți care se ocupă de problemele centrale ale actualității. Este foarte adevărat. Totodată trebuie să combatem o tendință, care se manifestă în lucrările unor tineri prozatori, mai ales în schițe și povestiri, de deplasare a accentului către probleme periferice ale realității. Nu cred că e bine să lăsăm ca această tendință centrifugă să ia proporții.

I. D. BĂLAN :

Pe lîngă datoria de a combate tendințe greșite apărute în anumite lucrări, critica are sarcina de a sprijini operele literare care cuprind aspecte centrale ale vieții, ale luptei între vechi și nou, de a le face cunoscute cu căldură publicului. A scrie cu pasiune despre o carte actuală și foarte valoroasă e o obligație elementară a criticului. Romanul „Cordovanii" recent apărut al lui Ion Lăncrănjan, de pildă, este o lucrare capitală. O epopee a țărănimii noastre din '44 pînă în momentul colectivizării totale, cu un număr imens de personaje, dintre cele mai diverse și mai complexe, cu un conflict puternic din care triumfă noul. Critica se face pe lucrări, nu pe nimic. Lucrarea aceasta invită la îndelungi meditații și dezbateri critice și în ceea ce privește raportul dintre tradiție și inovație, și în ceea ce privește un nou fel de a nara, pe spațiu întins și pe timp îndelungat. Cred că uneori critica și-a pierdut o anumită pasiune și un entuziasm în sprijinirea răspîndirii și discutării lucrărilor celor mai valoroase.

Ar fi dureros dacă în dezbaterile literare, în loc să discute problemele mari pe care le înfățișează cu o rară forță artistică romanul lui Lăncrănjan, criticii s-ar lăsa tîrîți în nimicuri tratînd cu patos filozofic aspecte privind dilema : monolog al eroului principal sau relatare la persoana a treia, lirism cald sau duritate dramatică, 1 500 de pagini sau 150 etc. Spun aceasta pentru că încă de la apariția unor fragmente în presa literară s-au manifestat asemenea tendințe false, străine de critica științifică. Cred că lucrări dintre cele mai bune ale anului precum **Culorile toamnei** de M. Beniuc, **Prînzul de duminică** de Eugen Barbu, **Risipitorii** de Marin Preda, **Fuga,** de Aurel Mihale, **La marginea orașului** de Al Simion,

Casa de Vasile Rebreanu nu s-au bucurat de o dezbatere critică serioasă și susținută, pe probleme esențiale de conținut și măiestrie. Deasemenea, noi criticii avem datoria să combatem propria prejudecată în legătură cu unele specii sau genuri literare, tratate de obicei ca niște cenusărese : literatura pentru copii, literatura științifico-fantastică, literatura de aventuri sau de călătorii etc. Ne miră, de pildă, că un roman „polițist" de bună calitate cum e „Sfîrșitul spionului fantomă" de H. Zincă, sau excelentele bucăți din volumul lui Mihu Dragomir „Povestiri deocamdată fanstastice" nu s-au bucurat de atenția meritată din partea criticii.

Pentru înflorirea unor asemenea genuri și specii literare, e nevoie de discuții ample, de o îndrumare competentă, tocmai pentru faptul că tradițiile acestei literaturi nu-s prea bogate.

Dar văd că o bună parte a discuției a ridicat o serie de probleme care nu stătuseră inițial în vederile noastre, dar care, datorită importanței lor se cer, desigur dezbătute în continuare în articole și studii critice.

ATITUDINI

TEHNICA OMISIUNII

Cititorul Gazetei literare știe că pagina a II-a a publicației include din cînd în cînd, printre alte rubrici, și pe cea intitulată „Revista revistelor". Sub semnătura Tudor Rotaru sau Cronicar, ni se oferă o prezentare succintă a sumarului revistelor discutate, acțiune de altfel lăudabilă și necesară. Se impune, însă, de la început o observație asupra valabilității criteriului după care sînt selecționate, pentru a fi analizate, atît revistele, cît și numerele respective ale acestora. O sumară statistică pe anul în curs ne umple de uimire în fața pestrițelor preferințe manifestate de cronicarul Gazetei literare pentru următoarele numere ale următoarelor publicații : Viața romînească nr. 2, 3, 4 (doar semnalat), 5 ; Steaua nr. 2, 3 ; Iașul literar nr. 3 ; Scrisul bănățean nr. 3 ; Contemporanul nr. 8-11 (analizate la un loc) ; Secolul 20 nr. 1, Limbă și literatură nr. 5, Luceafărul nr. 13. S-ar deduce de aici că Luceafărul se poate considera mulțumit, întrucît unul din numerele sale a căzut totuși sub privirea binevoitoare a susnumitului cronicar, mulțumire pe care n-o poate avea, de exemplu, Tribuna, fără nici un număr recenzat. Aceasta cu atît mai mult cu cît, în cuprinsul aceleiași pagini a II-a, de data aceasta la rubrica „Alb-negru", numele revistei Luceafărul apare pomenit de mai multe ori, și anume cu ocazia discutării povestirilor „Androne și ceilalți" de Nic. Mărgeanu, „Puntea" de Fănuș Neagu, poemul „Sentimentul mării" de Ion Alexandru, în analiza „Poeziei Luceafărului" și în grupajul „Suferințele metaforei" (cu exemple și din revista noastră).

Pînă aici, totul pare mulțumitor. Cititorul atent, însă, a descoperit poate lucrul cel mai căutat din această înșiruire de titluri, pe care îl confirmăm și noi ; într-adevăr, în cele două rubrici amintite, ca de altfel și în restul revistei, este — după un vechi procedeu al Gazetei literare — sistematic neglijată întreaga critică literară publicată în Luceafărul în toată această perioadă. Una din excepții, însă, își va spune firesc cititorul, se găsește, cu siguranță, în cadrul analizei unicului număr al Luceafărului. Dar subtitlul respectivei recenzii desminte și de data aceasta categoric : „Luceafărul nr. 13/1963 — proză, poezie reportaj —". Există, totuși, această excepție chiar în același număr al revistei, inserată la rubrica „Alb-negru", cu un rost al ei lesne de înțeles. Ca să fim drepți, articole de critică din Luceafărul semnate de I. Mureșanu sau L. Călin au mai fost de cîteva ori în atenția manifestată mai amplu, deși nu mai argumentat, a Gazetei literare. Nota de la rubrica „Alb-negru" are drept scop punerea la punct, pe un ton jignitor și sentențios, cu imbatabile argumente „literare" a tînărului critic Liviu Călin... Cam asta este tot ce a reținut atenția cronicarilor Gazetei literare din activitatea de critică literară a revistei Luceafărul într-o jumătate de an. Încă o dată, această atitudine cu care Gazeta literară ne-a obișnuit și altădată ni se pare cel puțin stranie.

Cred oare tovarășii critici ai respectivei reviste că sînt singurii în măsură să aprecieze fenomenul literar ? In cazul de față nu mai e vorba de argumente „literare"...

I. M.

OBLIGAȚII CARE OBLIGĂ

Cu foarte multă îngăduință maternă, nereflectînd asupra necesității concentrării și profunzimii critice, revista Tribuna din 4 iulie a.c. acordă o pagină tînărului critic D. Cesereanu, care se aventurează într-un studiu gongoric despre „Necesitatea concentrării lirice" în poezia lui Alexandru Andrițoiu. D. Cesereanu descoperă după 14 ani de activitate susținută a poetului „posibilitățile lui creatoare". Nu-i contestă că are un oarecare loc alături de alți poeți printre care și Ion Rahoveanu (care a debutat anul trecut în colecția „Luceafărul") etc. Nu ne-ar mira ca prin acel „etc." care încheie enumerarea poeților, criticul să prevadă și numele vreunui începător care va figura cîndva la Poșta redacției.

Mai amintește acest articol că Al. Andrițoiu e „deosebit de productiv" și își propune, cu modestie, să „depisteze zonele de lumină și umbră ale creației curente".

Socotește, însă, prea neîncăpător spațiul acordat de Tribuna ca să discute serios, cu responsabilitate critică, pagina „Nemuritoarele flăcări" apărută în Luceafărul, pagina de poezie a lui Al. Andrițoiu apărută în Gazeta literară sau ciclurile de poezii publicate de același poet în Gazeta literară în toamna anului 1962, și în Luceafărul în primăvara anului 1963. D Cesereanu nu se lasă ușor impresionat. El n-a remarcat certa măiestrie artistică a majorității acestor poezii, nici patosul convingător al sentimentelor. Criticul nu reține decît superficial cîteva versuri din „Nemuritoarele flăcări". Uită să analizeze, să formuleze o judecată de valoare asupra paginilor și ciclurilor de care am amintit și care cuprind peste 30 de poezii. Și astfel, după ce Andrițoiu este numit „născocitorul nostru de rime", după ce i se impută „viziunea picturală", „ilustrativismul", „lipsa de semnificație", „influența negativă pe care (toate acestea — n.n.) o au asupra evoluției sale artistice", după ce este pus la punct și Bolintineanu pe motiv că legendele sale istorice „se puteau lipsi de acele „finaluri didactice", recenzentul din paginile Tribunei se simte obligat („ne simțim obligați" spune D. Cesereanu) să conchidă că poetul „nu a realizat încă o autodepășire firească în procesul de creație, după un debut viguros și favorabil primit de critică".

Concluzia apare cu atît mai hazardată, cu cît printre ultimele poezii publicate de Andrițoiu se numără piese remarcabile, demonstrînd că talentul său a atins o treaptă de maturizare îmbucurătoare. Dar iată că, tocmai într-un asemenea moment, cînd un scriitor face eforturi exemplare de a-și ridica poezia la nivelul cerințelor actuale, se găsesc îndrumători care dau sentințe nedrepte și demobilizatoare (și încă simțindu-se obligați)

E timpul credem, climatul vieții noastre literare o cere, ca asemenea obligații să nu ni le asumăm cu atîta ușurință.

I. MUREȘANU

„PRIVESC LA UMBRA MEA ȘI CUGET DESPRE MINE"

Precum cezarul lui Eminescu, poetul stă la țărmul mării, „așezat pe piatra aceea, / Privind la umbra mea rotitoare / Și cugetînd despre mine". Întrebarea care-l frămîntă apare și ea, cîteva versuri mai jos : „Ei, tu părticica aceasta de pămînt gînditor, / Așezat pe piatra aceasta la ponticii țărmi, / Spune-mi, te-ntreb, anotimpilor pe care invariabil de milioane de ani în jur ți-i rotește pămîntul, / — M-am surprins întrebîndu-mă singur / Răspunde-mi tu părticică de pămînt gînditor, nou ce le-ai adaos ?" Și poetul răspunde : „Voi vorbe zadarnice, / Nimic nu se face din goale cuvinte / ...Pentru aceea, / Înverșunat ca pămîntul, / Temerar promontoriu, / Iată-mă azi la țărmii mei pontici, / Față în față cu aprigă mare, / ...opunîndu-i neostenitului ei ritm, / Suitorii mei iambi, hotărîtele mele trohee ; / Marmura fiecăruia fiindu-mi încă o treaptă, / Un soclu, o piatră de unghi, / Care, sub pescărușii rotindu-mi alb nimb / Sub briza mereu schimbătoare, / Mai sus decît orice statuie / Continuu mă-naltă".

În final poetul trăiește bucuria recunoașterii meritelor sale literare de către forțele naturii : „Iată-mă împresurat de furtuni, / La mari altitudini pisc alb ascultînd / Dezlănțuită cum mă aplaudă / În vuietu-i grav cum m-aplaudă marea..." (Gh. Chivu : „Stanțe pontice" — Tribuna nr. 27).

Nu-i totuși prea mult pentru „suitorii" săi iambi și „hotărîtele" sale trohee ?

AL. T.

TELEUMORUL

E bine ca, de la început, să facem o delimitare riguros științifică a activității teleliterare. Există la Televiziune un sector teleliterar propriu-zis din care fac parte vitrinele cu noutăți, medalioanele (toate literare, bineînțeles), emisiuni de versuri etc. și sectorul teleliteraro-muzical. Termenul fiind neutilizat încă în literatura științifică, autorul lui, pentru înțelegerea celorlalți presupuși viitori cercetători ai acestei științe cu mari perspective de dezvoltare, date fiind cerințele din ce în ce mai severe ale publicului, va da explicațiile necesare.

Teleliteratura muzicală nu este altceva decît partea literară a unei emisiuni muzicale, de preferință Varietăți și mai ales concerte-concurs, ca acela experimentat la 4 iulie a.c. (Prezentare literară cunoscută în vorbirea familiară sub denumirea de comperaj).

Comperajul se face de obicei pentru a da un aspect unitar unui spectacol în genere neunitar. În mod obișnuit, comperajul se alcătuiește în baza unei idei care va călăuzi ca firul Ariadnei reprezentația, așa cum s-a întîmplat cu o reușită emisiune de „varietăți", în care prezentarea mimată (și prin aceasta cu totul originală) te trimetea într-un boem atelier de pictură de pe malurile Senei, sau, recent, prin folosirea motivului celor două fetițe pierdute într-un parc de distracții (dar nu pentru prima oară întrebuințat în cadrul emisiunilor muzical-distractive).

Efectul comperajului trebuie să fie întotdeauna pozitiv, adică să aducă zîmbete și aprecieri favorabile. La Televiziune, și-au făcut loc însă comperaje lichefiate care se întind, se întind, gata să acopere telespectatorii sub un jet masiv de glume vechi sau lipsite de orice urmă de umor. Spre edificare, cităm din „concertul-concurs" (4 iulie a.c.) : Iată cum înțelege să se prezinte publicului examinatorul Ion Mustață (autorul comperajului) : „Stimați tovarăși, am fost rugat să vin aici, în frumoasa sală de concerte a Televiziunii pentru un concurs muzical. Am acceptat invitația pentru că îmi place foarte mult muzica. Unii au remarcat chiar că aș avea și ureche muzicală. Tot ce se poate, numai că eu n-am observat care : stînga sau dreapta".

Mai departe :

— Examinatorul : Ce echipă preferată aveți ?

— Solistul : Rapid.

— E. : Atunci nu vă știu de la fotbal. Eu țin cu Steaua.

— S. : Și eu simpatizez cu Steaua mai ales că viitoarea mea soție se cheamă Steluța.

— E. : Zău ! ? Păi atunci, ce mai așteptați ? Însurați-vă mai repede, ca să contez definitiv pe dumneavoastră".

În cursul concertului, prezentarea a suferit o schimbare. Pentru variație, s-a introdus un telefon. Rolul lui ? Pretext de poantă finală. Iată cîteva mostre de glume în care telefonul a fost personajul principal. „N-am mai reușit să vorbesc cu nimeni. De cînd am plecat de aici sun încontinuu la un număr și-mi răspunde tot ocupat. Abia acum am băgat de seamă că formam numărul telefonului de la care vorbeam".

Alta : „Am sunat la Margareta Pîslaru. Știam că ea a făcut parte cîndva din formația clubului „Grivița" și mă interesa părerea ei despre spectacol. Mi s-a răspuns : „Îmi place foarte mult orchestra clubului „Justiția". Nu era Margareta Pîslaru, era o verișoară de-a ei, studentă la Facultatea de Științe Juridice".

O inițiativă bine venită — aceea de a face cunoscute marelui public două talentate formații de muzică ușoară, a Casei de cultură Grivița Roșie și a clubului Justiția — (inițiativă, care credem e bine să se repete) a fost umbrită printr-o prezentare lipsită de gust și de umor.

RODICA DOCEA

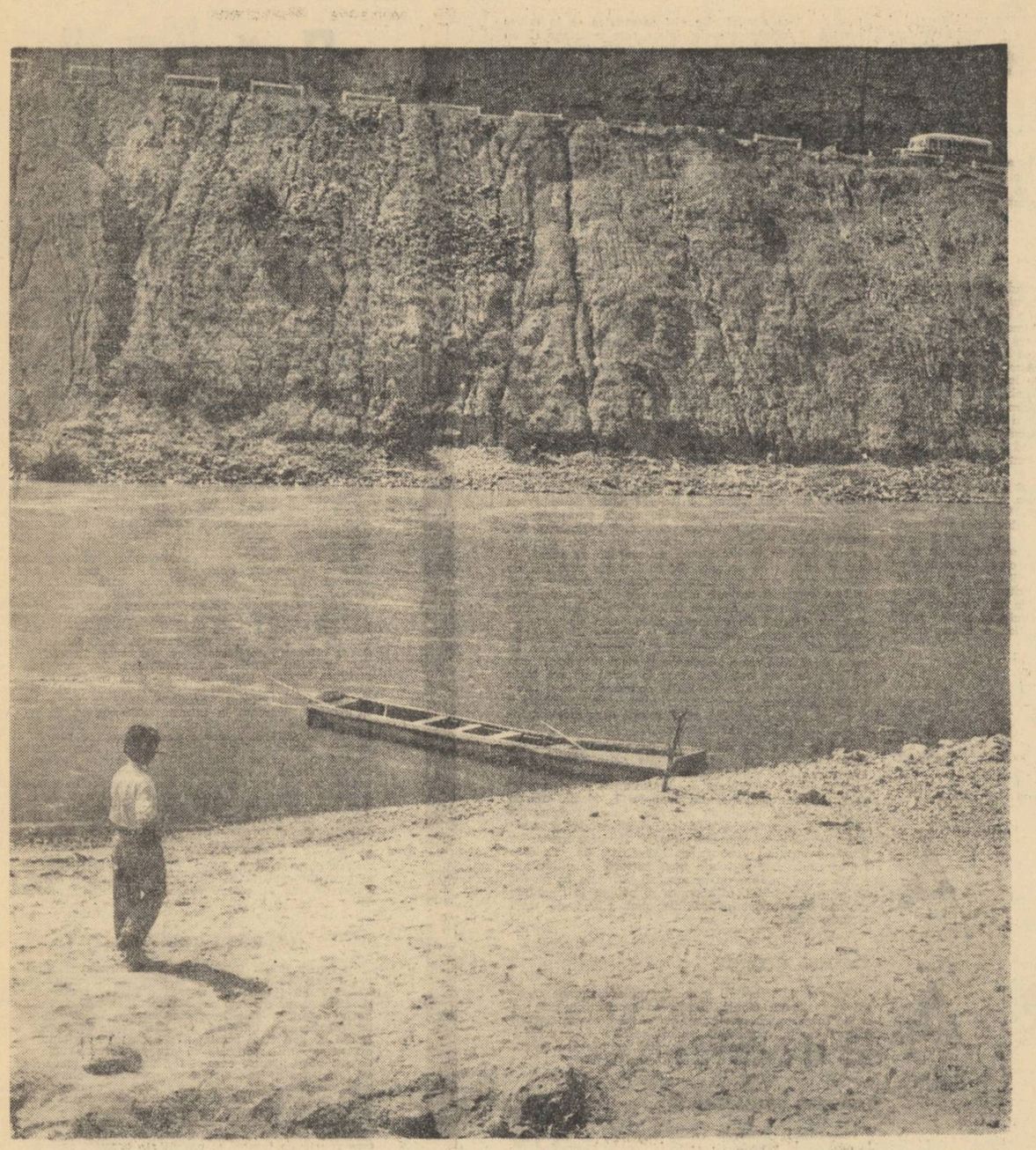

Oltul la Căciulata

Fotografia: A. MIHAILOPOL

UN MONUMENT POEZIEI

La mai bine de un sfert de veac de cînd N. Iorga se întreba justificat: „Cine oare va avea curajul să ne dea opera însăși a lui Eminescu întreagă?", căci... „orice rînd din Eminescu merită să fie tipărit", Perpessicius a încheiat cu vol. VI seria completă a poeziei marelui artist. Indemnul lui Iorga a devenit un program de lucru al activității cotidiene a lui Perpessicius. De fapt, discursul istoricului nostru poate fi socotit un prolog al acțiunii întreprinse după aceea de criticul generos și cald de pe atunci al **Universului literar.**

Și totuși 25 de ani... O viață dedicată cu ardență statornică manuscriselor eminesciene, o activitate care i-a înnobilat profesiunea. Pentru cultura românească, Perpessicius este, fără a-i diminua cu nimic meritele literare, **Editorul** lui Eminescu. In toată această acțiune se simte o conduită etică și intelectuală superioară, capabilă a-l determina pe creator să se consacre pasionant valorificării tezaurului poetic eminescian. Perpessicius a înțeles că, mai presus de noi înșine, are o îndatorire față de poporul care îl dăduse pe Eminescu, de a i-l face amplu cunoscut, redîndu-i comoara de cîntări. Căci Perpessicius, ca editor, nu e un tehnician și operator de texte; el e un critic, istoric literar erudit, e, în primul rînd, poetul care cîntă, vibrează, se emoționează. Comentariile sale sînt o biografie segmentată la fiecare poezie în parte, formînd o operă pe care, modest, o înserează cu petit și o trece la anexă. Ceea ce a făcut G. Călinescu în domeniul criticii operei, Perpessicius a reușit ca editor al ei. E o venerație profundă pe care Perpessicius o întreține în singurătatea bibliotecii de zeci de ani.

Incă o dată ipoteza lui Ibrăileanu este infirmată. Opera lui Eminescu rămăsese în parte în „coșul" și printre hîrtiile poetului. Sub moloz există însă o floră poetică. Sînt piese ciuntite, creioane, schițe, planuri, fragmente ale unor proiectate edificii, simple artificii lîngă piese definitive, fantezii lîngă opere certe. E, cu un cuvînt tehnic, întreg laboratorul poetic, cu toate fazele elaborării, de la cele incipiente pînă la cele în care corpurile cristalizează. Sînt și experiențe întrerupte sau, cum e și firesc, nereușite. A le ascunde sub lacăt, pretextînd o pietate fariseică, ar fi o adevărată impietate.

Concepută ca operă națională, ediția lui Perpessicius e ea însăși un monument. Dimensiunea adevărată pe care i-a dat-o lui Eminescu profesorul G. Călinescu în exegeza sa critică, Perpessicius o probează cu opera. Căci petele, umbrele și fisurile nu strică frumusețea de aur a versului eminescian. Geniul iradiază în adîncuri ca și pe culmi.

Cu un debit restant de cîteva piese, trecut următorului volum, ediția lui Perpessicius se află la zenit. Drumul continuă, pătrunzînd în celelalte zodăi neumblate.

Volumul VI este, în concertul general al operei lui Eminescu, un volum de bază, o cheie pentru înțelegerea gîndirii sale estetice, un volum în care editorul certifică, demonstrează că folclorul face parte organic din opera eminesciană, așa cum poporul îi socotește poeziile — parte a bunurilor sale spirituale. Însuși editorul a tratat problema influenței literaturii populare nu ca un sector în poezia lui Eminescu, ci ca un fundament al întregii sale lirici. Există nu o fază folclorică ori folclorizantă, ci o credință nobilă în virtutea artistică a poporului, o fuziune continuă între creația maselor și creația poetului. A vorbi de poezia populară în analiza critică a poeziei lui Eminescu înseamnă a vorbi de tot ceea ce este capodoperă de gîndire și realizare artistică în lirica poetului. Contactul cu folclorul scapără lumini de frumusețe nepătrunsă încă. Poate că încă o dată înserat în sumar și **Luceafărul,** ca și alte poezii inspirate din literatura folclorică, publicate de Eminescu, ar fi ilustrat și motivat această idee de bază. Să nu rezulte altminteri că **Fata-n grădina de aur** este poemul original de inspirație folclorică, cînd el, de fapt, rămîne un bruion al **Luceafărului,** lîngă care nu are o individualitate poetică strălucită. Editorul a dat numai ce este scris în imediată formă de folclor, texte de circulație mai restrînsă (unele dintre ele).

Perpessicius, publicînd integral literatura populară culeasă ori copiată de Eminescu, publică una dintre cele mai valoroase colecții de folclor pe care le-am avut vreodată. Oricînd alte ediții vor trebui să popularizeze colecția folclorică a lui Eminescu, întrucît ea e o antologie rară a frumosului din creația populară. Trebuie să ne deprindem a o cita și consulta, căci, după Alecsandri și înaintea lui Gh. Dem. Teodorescu, posedăm o arhivă a folclorului românesc, rînduită cu gustul și sensibilitatea geniului.

(A discuta cu pretenții savante periodizarea pe care a efectuat-o Perpessicius asupra materialului folcloric din manuscrisele eminesciene mi s-ar părea inutil, deoarece editorul a găsit o soluție rezonabilă în funcție și de celelalte periodizări din colecțiile vremii).

Vedem în acest volum cu care se termină ediția de opere poetice ale lui Eminescu, un omagiu de muncă și de recunoștință adus poporului din partea lui Perpessicius, cu ocazia împlinirii vîrstei de 70 de ani. Gestul ne emoționează și ne dezvăluie pe poetul care a putut să renunțe la lira sa pentru a ne oferi nouă posibilitatea să învățăm a cînta în acest sanctuar al poeziei românești.

Marin Bucur

DOUĂ CURSURI DE ISTORIE A LITERATURII ENGLEZE

Au apărut, în Editura de Stat didactică și pedagogică, spre folosul studenților de la secțiile de engleză ale universităților noastre, două cursuri de Istoric a Literaturii engleze. Primul, în ordine cronologică, aparține tov. conf. Valeria Alcalay și cercetează începuturile literaturii engleze pînă la Shakespeare (vol. I), apoi opera lui Shakespeare și a celorlalți dramaturgi numiți elisabetani și, în sfîrșit, literatura secolului al XVII-lea (vol. II). Celălalt este redactat de tov. conf. Ana Cartianu și se ocupă de realismul critic englez în secolul al XIX-lea, mai precis de romanul englez al acestui veac.

Cele două cursuri au meritul de a trata cu competență și seriozitate momente de mare eflorescență și complexitate, cum sînt Renașterea engleză și acea apariție aproape unică în istoria literaturilor, care este romanul englez al secolului al XIX-lea. De asemenea solicită elogii apariția, în cursurile de față, a unor capitole inexistente de obicei sau minimalizate în istoriile literare burgheze. Mă refer la capitolul amplu despre folclorul englez și, mai ales, balada populară engleză, din cursul conf. Valeria Alcalay, căreia, în această ordine de idei, nu i-aș reproșa decît că, reticentă cînd e vorba de a anticipa, nu arată rolul enorm jucat de folclor în redeșteptarea poetică de la sfîrșitul secolului al XVIII-lea, nu subliniază contribuția folclorului în constituirea esteticii preromantice și romantice.

In cursul conf. Ana Cartianu, capitolul despre literatura Cartismului face dreptate unor nume ca cele ale lui Ernest Jones și Harney și unor publicații ca Northern Star, de obicei trecute sub tăcere de istoriile literare burgheze.

Cursurile despre care vorbesc vădesc intenția unei cercetări a literaturii engleze în lumina gîndirii estetice marxist-leniniste, intenție ce se realizează frecvent prin ample considerații asupra condițiilor istorico-sociale și prin sublinierea permanentă a factorilor de bază hotărîtori în desfășurarea fenomenului literar. Cînd grija pentru evocarea elementelor de viață materială și socială se exteriorizează într-un tablou captivant și viu, studentul pătrunde pieptiș în epoca studiată, devine vremelnic contemporanul autorului, a cărui operă e supusă cercetării. Reînvierea colorată a Londrei din timpul lui Chaucer, în elemente nu doar pitorești, ci sugestive pentru o atmosferă socială, de asemenea descrierea condițiilor materiale ale teatrului elisabetan, în cursul conf. V. Alcalay înlesnesc studenților înțelegerea unor epoci importante și complexe și a scriitorilor născuți în ele.

Conf. Ana Cartianu reconstituie cu pricepere ambianțe specifice și lămurește convingător opere și personalități literare, ale căror singularități istoriile literare burgheze le atribuiau unor cauze neînțelese, ținînd de mistica procesului de creație. Mă gîndesc, de pildă, la paginile ce reconstituie atmosfera în care au trăit surorile Brontë și la limpezirea datelor psihice ale acestor personalități neobișnuite.

Dacă, în linii generale, justa orientare ideologică a acestor două cursuri se impune cititorului, ele conțin însă formulări care, într-o viitoare ediție, vor trebui revăzute. Vorbind despre trecerea de la organizarea patriarhală la feudalism în Anglia, conf. V. Alcalay afirmă: „Iată cum monarhia, aristocrația și clerul s-au coalizat pentru a duce la ruină un popor înainte liber". Afirmația ar trebui nuanțată, pentru ca ideea marxistă a progresului istoric, idee după care feudalitatea reprezintă un progres față de orînduirea anterioară, capitalismul față de feudalism etc. să nu apară compromisă.

Mai sînt și alte exprimări nenuanțate în cursul conf. V. Alcalay, care simplifică uneori excesiv explicația materialist-istorică a fenomenului cultural. De pildă: „Lucrările filozofice ale lui Bacon — Novum Organum și Progresul Învățăturii — oglindesc străduințele burgheziei de a deveni o clasă conducătoare". Clasicii marxismului au subliniat, în nenumărate rînduri, primejdia stabilirii în domeniul faptelor culturale, a unui determinism economico-social, care face abstracție de interdependența dintre factorii suprastructurali: „Starea economică este baza, dar diferitele forme ale suprastructurii... își exercită de asemenea înrîurirea asupra desfășurării luptelor istorice și determină, în multe cazuri, în special, forma lor. Există o interacțiune a tuturor acestor factori, în cadrul căreia mișcarea economică, croindu-și drum prin mulțimea nesfîrșită de întîmplări ... se impune în cele din urmă ca ceva necesar. Altminteri, aplicarea teoriei la o perioadă istorică oarecare ar fi mai ușoară decît rezolvarea unei ecuații de gradul întîi". *) Am amintit acest cunoscut citat, tocmai pentru că, în cursurile de față, evocările vii de epocă, în cadrul cărora, fapte economice, de moravuri, evenimente istorice se topesc într-un tablou atrăgător, alternează cu înșiruiri de date uscate, neconcludente și schematice chiar și într-un tratat de economie. Cînd își propune să reînvie viața Angliei în cea de a doua jumătate a secolului al XVI-lea, adică în vremea lui Shakespeare, autorul cursului comunică o seamă de date privitoare la industria carboniferă, transporturi și drumuri — acestea reprezentînd baza economică — după care se face o schemă socială a Angliei, schemă ce include nobilimea nouă (the gentry), negustorii, țăranii liberi (yeomen), clerul etc. Ideologic și pedagogic procedeul nu-și atinge scopul.

In cursurile despre care vorbesc sînt pagini lăudabile pentru calitățile lor literare. Conf. Ana Cartianu oferă studenților cîteva portrete reușite de scriitori, dintre care amintesc pe cel al lui Thackeray.

Firește, într-un curs de felul celor de față, este esențială calitatea analizei literare. Cele mai importante opere ale scriitorilor studiați în cele două cursuri, sînt temeinic cercetate. Analiza, precumpănitor tematică, nu trece cu vederea problemele de stil, măiestrie, limbă. Totuși, în această din urmă direcție, cred că s-ar fi putut stărui mai mult. Deși în prelegerile dedicate lui Dickens, conf. Ana Cartianu se ocupă competent de mijloacele de caracterizare a personajelor folosite de marele romancier, de construcția romanelor sale, de felul uneori neîndemînatec cum își rezolvă conflictele, studentul trece la alt scriitor, fără să fi aflat mai nimic despre ceea ce se numește poezia obiectelor la Dickens, despre procedeele lui comice, care includ șarja, caricatura, disimularea ironică etc. sau despre fantasticul în proza lui Dickens, atît de pregnant în „Povestirile de Crăciun" sau în romane ca „Marile speranțe". Tot așa procedeele comico-satirice ale lui Thackeray, deosebite de ale contemporanului său, nu intră decît tangențial în discuție.

Minimalizarea laturii artistice a operei literare, stăruința uneori exclusivă asupra aspectului tematic, comportă unele riscuri. Ele pot duce la confuzii de valoare artistică. Este meritoasă oglindirea luptei Cartiștilor în romanele Elisabethei Gaskell. Din păcate, proza acestei scriitoare este, cu puține excepții (povestirea „Cramford"), plată, cenușie, anostă. Ea are însă parte de caracterizări foarte elogioase în prelegerea care-i este dedicată („realism viguros" etc.). Studenții trebuie să înțeleagă, după audierea cursului, care sînt marii scriitori, inovatorii literari. Ei trebuie să știe că, deși Ernest Jones a avut în cadrul mișcării cartiste o activitate ce nu trebuie minimalizată, Shelley, — marele romantic, a cărui dragoste pentru poporul englez și pentru libertate s-a exprimat într-o poezie de mare vibrație și elan, în simboluri atît de noi și de răscolitoare cum este cel al „Vîntului de vest", — reprezintă calitativ altceva. De asemenea că, între Dickens, cu scăderile lui, pe care autoarea cursului le subliniază prea des și chiar din prima frază a prelegerii („Ch. Dickens reprezintă reacția scriitorilor mic-burghezi față de contradicțiile și luptele caracteristice perioadei de creștere a industrialismului"), dar și cu suflul lui umanitar, cu simpatia lui pentru cei oropsiți, simpatie ce găsește note lirice inexistente la E. Gaskell și aceasta din urmă, deosebirea este cea dintre un poet și un creator de lumi și o prozatoare pur și simplu atentă la evenimentele timpului. In general, cred că, în cursurile de care vorbesc, marii scriitori sînt prea des caracterizați prin formule limitative și că li se adresează reproșuri excesive și, în definitiv, anti-istorice. Chaucer n-a oglindit revolta țăranilor din 1381 „din pricina originii sale burgheze (middle-cass) și a legăturii lui cu curtea". Nu pledez pentru o considerare necritică a scriitorilor mari, ci doar pentru evitarea unor confuzii de ordin ideologic și artistic.

Sintezele, care în astfel de cursuri trebuie să urmeze, în chip firesc, analizelor literare, sînt uneori omise. După ce vorbește în amănunțime despre piesele istorice shakespeariene (cronici engleze și tragedii romane), după ce amintește de evenimentele care au sugerat conflictul, tov. conf. V. Alcalay neglijează să arate care este filozofia istorică a lui Shakespeare, filozofie care, deși nesistematică, există și a fost adesea cercetată.

Cursurile de față ne întîmpină și cu unele disproporții. Analiza marilor poeme de Milton este — ca întindere și aprofundare — mult prea redusă față de analiza operei lui polemice. De asemenea, mi se pare exagerată descoperirea unor ecouri sociale foarte puternice în opere care, dacă le înregistrează, o fac în mod estompat și indirect. Recunosc greu tematica halucinantului roman „La răscruce de vînturi" de Emily Brontë în următoarea caracterizare: „Problemele în jurul cărora gravitează acțiunea sînt probleme tipice pentru societatea burgheză de la mijlocul secolului al XIX-lea; proprietatea, păstrarea proprietății, sporirea proprietății prin căsătorii puse la cale din interes, prin speculații, prin exploatare și profit; sentimentul de clasă, presiunea sentimentului de clasă asupra individului, în sfîrșit degradarea patetică a individului uman în societatea burgheză". Firește, în romanul lui Emily Brontë deslușim ecouri de viață socială, dar ținînd seama de caracterizarea de mai sus, care e deosebirea între strania poveste populată de personaje demonice sau maladive a lui Emily Brontë și un roman, în care problemele sociale se impun cu forța evidenței, cum ar fi „Bîlciul deșertăciunilor" de Thackeray?

Cred că un curs care urmărește dezvoltarea unei singure literaturi nu trebuie să uite, la fiecare etapă, a plasa fenomenul literar național în complexul celorlalte literaturi. Cele două cursuri de Istorie a literaturii engleze nu ignoră problema influențelor. Influențele ce se exercită asupra scriitorilor englezi, influențe venind din partea unor predecesori englezi sau din alte țări sînt sistematic și scrupulos amintite. Ceea ce mi se pare că are parte de o atenție mai fugară este plasarea unei opere sau a unui fapt literar în seria lui tematică. Fenomenul stilistic al eufumismului englez (după romanul lui John Lily „Euphnes") expediat în cîteva rînduri, nu are nici o semnificație, dacă nu e plasat în contextul european al unor fapte literare ce caracterizează sfîrșitul veacului al XVI-lea și începutul celui următor. Eufumismul aparține unei serii, în care aflăm concettismul (marinismul) italian, gongorismul spaniol, pretiozitatea franceză, apariții ce marchează declinul Renașterii.

Tot așa, după parcurgerea cursului conf. A. Cartianu, curs care tratează despre romanul realist englez în secolul al XIX-lea, cititorul simte nevoia unei plasări a realismului critic englez în configurația realismului critic european, nevoia de a cunoaște trăsăturile deosebitoare ale romanului realist englez față de cel realist francez, de exemplu. Și aceste trăsături există. Ajunge să pomenim de patosul moral, de participarea explicit afectivă a romancierului, care deosebește pe un Dickens sau Thackeray de Balzac, Stendhal, Mérimée, aceștia din urmă mereu atenți să nu încalce distanța, pe care voit o stabilesc, față de personajele lor.

Dacă influențele absorbite de scriitori englezi sînt amintite în cursurile de față, cele declanșate de marii scriitori englezi, deveniți focare de radiație pentru literatura universală sînt aproape total omise. Milton oferă, în acest sens, un exemplu. El este un cap de serie cu o succesiune enormă ce se prelungește pînă la sfîrșitul secolului al XIX-lea. Poezia nopții și atracția clar-obscurului prezente în poemele de tinerețe ale lui Milton — printre ele „Il penseroso" — vor reprezenta pentru preromantici puncte esențiale de estetică. Cu peisajul cosmic, care domină „Paradisul pierdut", Milton inaugurează o serie, ale cărei prelungiri pătrund, cu Eminescu, și în literatura noastră. In sfîrșit, reconsiderarea figurii lui Lucifer-Satan, devenit simbol al răzvrătirii, inaugurează o tematică, a cărei maximă înflorire o vom găsi în romantism și în mișcări literare ulterioare romantismului. Demonismul romantic, revolta satanică, pe care de la Byron, Lermontov, Madach, Hugo și pînă la Baudelaire și poeții francezi care s-au numit damnați, le putem urmări în tot lungul secolului al XIX-lea își au sursa îndepărtată de inspirație în „Paradisul pierdut" de Milton. Cred că amintirea acestor fapte de istorie literară ar fi subliniat importanța poetului revoluției burghezo-puritane.

Un cuvînt despre bibliografie. Substanța celor două cursuri de Istorie a literaturii engleze e hrănită cu o lectură bogată de texte beletristice, critice, istorice. Cîteva îmbunătățiri cred că s-ar putea aduce și în această direcție. Unele istorii literare au devenit opere clasice. Ele nu pot fi ignorate, chiar cînd sînt amintite în spirit critic. Nici un cercetător al literaturii italiene nu poate face abstracție de opera lui De Sanctis și, cred, nici un cercetător al istoriei literaturii engleze nu-l poate ignora pe Taine, cu toate rezervele pe care le poate impune adeptul pozitivismului aplicat în cercetarea literară. Formulînd aceste rezerve, găsim la Taine pagini de caracterizare critică și de atmosferă istorică mult mai valoroase decît ceea ce poate oferi Istoria literaturii engleze de Compton Rickett, mult

citată în cursurile de față, istorie care, după părerea mea, este o lucrare școlărească și anostă.

Observațiile de mai sus nu urmăresc să diminueze meritele unor cursuri ce dovedesc din partea autoarelor, cunoștințe bogate, spirit analitic și daruri pedagogice, ci reprezintă propuneri de eventuală îmbunătățire în vederea unor noi ediții, a căror necesitate, evident se va impune.

Vera Călin

*) Marx și Engels despre Artă și literatură. E.P.L.P., pag. 9

Traduceri învechite în ediții noi

Editura Tineretului, în numărul 50 al colecției „Biblioteca școlarului", publică un volum de versuri de Victor Hugo. Ideea de a-l face accesibil tineretului studios de la noi pe marele poet francez este o inițiativă lăudabilă. Insă chiar de la început se impune o observație. Apărută în 1963, culegerea de față este tributară antologiei din colecția „Cele mai frumoase poezii" din 1958 și volumului publicat de ESPLA în 1952. Această remarcă poate părea discutabilă și reprosul pedant dacă n-am ține cont de faptul că, în 1961, cînd a apărut noua serie a „Bibliotecii școlarului", unul din imperativele colecției era să facă din fiecare volum o lucrare cu o existență proprie în ceea ce privește selectarea textelor, evitînd astfel să mai fie un simplu auxiliar al altor ediții.

Alături de piese remarcabile se află și unele traduceri care, chiar dacă transcriu conținutul cel mai semnificativ al poeziei hugoliene, sînt umbrite de inexactități, adaosuri personale, obscurități, alterări de sens. Reproducîndu-se în 1963, fără nici un criteriu de selecție, texte care au văzut lumina tiparului înainte cu mai bine de zece ani, traducători talentați și recunoscuți revin în conștiința cititorilor cu unele din primele lor încercări în această direcție și nu întotdeauna din cele mai reușite. Romulus Vulpescu, de pildă, s-a remarcat în ultimii ani prin interesul arătat pentru transpunerea în românește a operei lui Villon și Rabelais și prin contribuția la Antologia poeziei latino-americane. Și în culegerea de versuri din Hugo, Romulus Vulpescu are o participare susținută, dar traducerile sale suscită unele obiecții. Trecînd peste numărul mare de cuvinte care au o arie de circulație restrînsă sau peste acelea cu un caracter prea familiar care pot fi semnalate, vom insista asupra traducerii unuia din *Cîntecele* cuprinse în ciclul *Pedepsele*, în care se simte primejdia autohtonizării excesive. Victor Hugo a cuprins aici imagini din viața poporului francez asuprit în timpul lui Napoleon al III-lea, condiții de trai, obiceiuri, costume. Dacă urmărim textul din culegerea de față vom vedea că muncitorii și țăranii francezi locuiesc în „casă cu chirpici" (pag. 113) și au la geam „perdele cu arnici" (pag. 113) ca într-un sat românesc. Aceste particularități sînt, evident, inexistente în original. Mai departe, aceiași țărani francezi întîlnesc duminica „la horă" pe Lina... sau vr-o Ioană (în original Jeanne ou Jacqueline) cărora li se adresează: *Să-ți pui marama ca șofranul/Și hai, și-om merge în poiană/La horă, fată-fetișcană* (pag. 114) (în original: *Mets ta coiffe de mousseline!/Et l'on dansait sur la colline).*

O astfel de preluare, în care textul din 1952 nu a fost supus unei revizuiri ulterioare, nu-i folosește nici lui Radu Boureanu. Traducător valoros, dacă ar fi să amintim pentru susținerea acestei afirmații doar transpunerea în românește a liricii lui Emile Verhaeren, el re-creează la un nivel ales de expresie și vibrație și poezia lui Hugo. Fragmentul din poemul *In largul cerului* din ciclul *Legenda veacurilor* are mult ritm, plasticitate, subtilități de înțeles exprimate cu eleganță. Intr-un context de acest fel apare distonantă formularea *Spre unde trece vasul?* (pag. 158). Construcția de mai sus contravine regulilor elementare ale gramaticii române. Ea este urmată de o propoziție neclară: *de ziuă înnăscut e* (pag. 158) deși textul francez este foarte limpede: *Où va-t-il ce navire? Il va de jour vêtu à l'avenir (încotro merge această corabie? Ea merge înveșmîntată în lumină / către viitor).*

V. Cristian schimbă sensul primelor versuri din poezia *Ovații.* In textul original, poetul, adresîndu-se poporului francez, arată decăderea la care a ajuns cel de al doilea Imperiu ce creează înțr-o enumerare în care revolta crește cu fiecare vers tablouri variate ale societății corupte din vremea lui Napoleon al III-lea. Doar un singur vers opune luxului și desfrîului celor avuți soarta poporului umil care „în umbră" suferă, trage să moară ori plînge. Acest *Tandis qu'en bas dans l'ombre on souffre, on râle, on pleure* este strident modificat în traducere: *In timp ce tiranie, poporul se opune* (pag. 102).

Și Lazăr Iliescu traduce mult din Hugo. El găsește corespondențe românești potrivite pentru exprimarea celor mai variate sentimente din ciclul *Arta de a fi bunic* și din *Pedepsele*, mai ales pentru poezia *Noaptea de 4.* Unele abateri de la original, care pot fi semnalate și în traducerea pe care o dă Lazăr Iliescu liricii lui Musset revin și în cazul de față, fără să fie însă prea supărătoare. Nu se poate cere traducătorului o redare plată, fidelă mecanic originalului, dar nici nu pot fi trecute cu vederea modificările care duc la o transpunere aproximativă, neclară, cum e cazul în poezia *Cînd intră copilașul...* din ciclul *Frunze de toamnă.* V. Hugo face portretul unui copil care abia a început să meargă. Iată cum se transformă imaginea lui în versiunea românească: la gura sobei părinții discută serioși *pînă cînd intră el, adio și patrie și slavă!/Și toți poeții lumii! Și vorba noastră gravă!/Zîmbind, i s-a supus.* (pag. 38). Traducînd „s'arrête" cu „a supune" se lasă impresia că părinții supun discuția lor copilului care de fapt de-abia gîngurește (pag. 37). Textul francez arată că o dată cu apariția celui mic, conversația „se curmă" pur și simplu *L'enfant paraît, adieu le ciel et la patrie! Et les poètes saints! La grave causerie! S'arrête en souriant.*

Pe măsură ce înaintăm în lectura traducerii, vîrsta copilului e din ce în ce mai incertă fiindcă se introduc sau se omit unele cuvinte de subtilitate care anulează conținutul întregului text.

Au fost expuse aici cîteva inadvertențe găsite întîmplător. Cu o exigență sporită și o revedere minuțioasă ele ar fi putut lipsi la o a treia reeditare cum este cazul cu poezia lui Hugo.

Cornelia Ștefănescu

SPARTANII

de Marin Sorescu

Spartanii stau în băncile lor, atît de cuminți de parcă nici n-ar sta în bănci ci în spirt. Faptul că toți băieții sînt tunși cu mașina numărul zero indiferent de înclinațiile pe care le au spre proză, poezie, dramaturgie (alaltăieri dascălul a descoperit unul pe care-l trage ața chiar către scenariu de film) conferă întregii clase o oarecare monotonie. Ca și cînd te-ai găsi într-o librărie și ai observa că toate cărțile au, de fapt, aceeași copertă. Nu se știe din ce pricină, profesorul nu poate suferi părul în general.

— Gata! Lăsați șușoteala! mormăie Ion Papuci, trecînd absențele în catalog. Lăsați șușoteala! S-aude? zice el mașinal, deși nici un elev nu îndrăznește nici măcar să clipească.

Dascălul de limba română, Ion Papuci, deși un om foarte bine intenționat, a ajuns o adevărată spaimă a școlii, din cauza dorinței lui exagerate „de-a scoate scriitorul din om". Cadrele didactice îl ocolesc pentru că întotdeauna îi invită la tot felul de cercuri literare („Hai cu mine la un cenaclu al soților de pescari amatori"), sau le pune întrebări de felul acesta: „Ce zici de scriitorul Vasilescu?" sau „L-ai citit pe Dimitrie Țichindeal?". Elevilor le dă să compună acasă, după modele din manual, schițe, poezii, nuvele, piese de teatru etc.

— Așaa! — continuă el, trecînd în fața catedrei și aranjîndu-și ținuta. Ce vreți voi să deveniți, spartanilor? (așa-i mîngîie dumnealui).

Spartanii sar în picioare, ca la comandă, și răcnesc cu convingere:

— Scri-i-tori. Noi vrem să devenim scri-i-tori.

— Foarte bine, — se bucură profesorul. Să repetați asta în fiecare seară înainte de culcare. De cîte ori, Niculescule?

— De șapte ori.

— Ești un leneș, stai jos! De cîte ori am zis eu, Sedere?

— De cinșpe ori! — strigă Seder, înecîndu-se de emoție, ca un scriitor adevărat, care citește o cronică *favorabilă*.

— Păi, vedeți...

— Da' dacă adormim mai înainte? — se aude vocea lui Protopopescu, cel care din cauza obrăzniciilor nu reușește niciodată să scape o săptămînă întreagă netuns.

— Protopopescule! Spartanii nu dormeau cu anii și tot n-au murit. Ce-ați avut de compus pentru astăzi?

— O piesă de teatru — scandează din nou toată clasa.

Ion Papuci consultă catalogul. În timpul acesta elevii dîrdîie, ca diapazonul în mîna profesorului de muzică.

— Elevul... elevul... Amărăzeanu Ghiță. Poftim aici, în Parnas, și citește ce-ai scris (Catedra se numește Parnas, ca elevii să se obișnuiască, încă de pe băncile școlii, cu culmile artei. Aceasta este părerea profesorului Ion Papuci). Din banca a treia dinspre fereastră, se ridică speriat un băiețel slăbuț. Începe să caute cu febrilitate în servietă. Scoate pe bancă un morman de cărți și caiete, le bagă la loc, le scoate din nou, scapă creionul pe jos și schimbă priviri desnădăjduite cu colegul de bancă.

— Vrea... după caietul meu, îl pîrăște acesta, trăgîndu-și spre el caietul și acoperindu-l cu cotul.

— Hai, Amărăzene, ce te tot tolești atîta? Unde ți-e piesa?

— Păi... am uitat-o acasă, îngaimă Amărăzeanu, ștergîndu-și nădușeala de pe frunte.

— Ba minte, că nici n-a scris-o, pîrăște din nou colegul. Mi-a spus mie adineauri că n-a scris-o. Și chiar acum mă calcă pe picior, tovarășe profesor...

Faptul că un elev din clasa 8-a B. — chiar a 8-a B! nu și-a scris piesa de teatru, adică — dă pur și simplu cu piciorul metodelor sale pedagogice, îl descumpănește pentru un moment pe Ion Papuci.

— Responsabilul clasei — spune el, trist, șterge-l te rog pe Amărăzeanu Ghiță din istoria literaturii. (Gazeta de perete a clasei se numește Istoria literaturii. Un nou mijloc de sugestionare descoperit de dascăl).

— Să-l șterg de tot, sau să-l trec la capitolul „Creatori *leneși*"? — întreabă responsabilul clasei.

— De tot. Rade-l! Nici scriitor leneș nu merită să se numească — oftează profesorul. Apoi, părintește, către întreaga clasă:

— În antichitate spartanii care nu-și îndeplineau obligațiile cetățenești, care nu-și făceau temele, de exemplu, erau aruncați într-o prăpastie adîncă... Rugător, către Amărăzenu: — Ce să fac eu cu tine, băiatule, spune!

Amărăzeanu se căznește să plîngă. Rezultatul eforturilor sale pe această linie a plînsului este însă foarte palid și neconvingător: un scîncet: hîi, hîi. „Numai cu asta nu faci nimic în viață" — se gîndește Amărăzeanu, încercînd un plîns mai consistent. Dar nu, nu iese.

— Cum vrei tu să ajungi scriitor? — întreabă profesorul.

— Nu, că nu mă lasă tata.

— Ce nu te lasă?

— Păi, să mă fac scriitor.

— De ce nu te lasă?

— Păi, așa. Zice el că n-are timp să mă facă scriitor.

— Și tu ce i-ai zis?

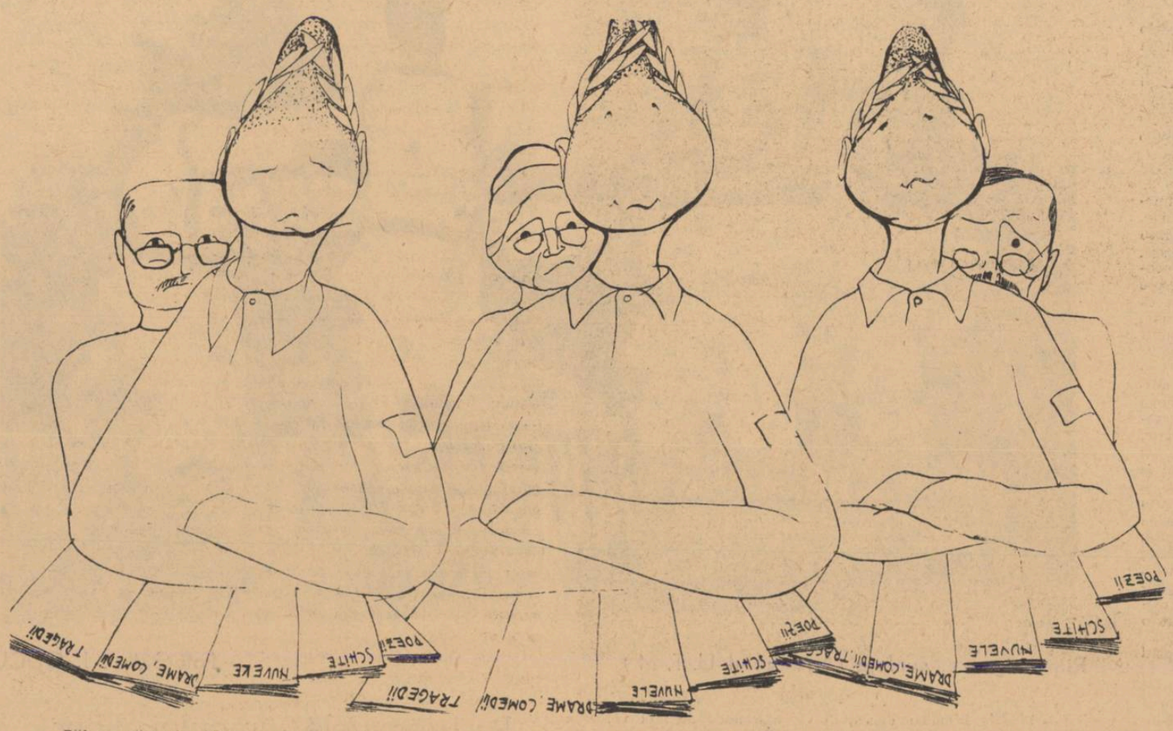

— Păi ce să-i zic. Nici eu nu prea țin.

Profesorul este foarte nervos. Se vede cum mercurul amărăciunii urcă vertiginos în sufletul său. Poți să-i aduci orice insultă, poți să-i pui pioneze sub scaun, să-i ceri o țigară în recreație, dar să nu-i spui în față că intenționezi să te lași de scris. Asta îl scoate din papuci.

— Mîine să mi te prezinți, ras în cap — spune el înghițind parcă un întreg colier de noduri, care i se opriseră în git. Responsabilul clasei, l-ai ras din Istoria literaturii?

— L-am ras.

— Mai rade-l o dată.

După acest incident neplăcut, ora continuă normal. Toți cei-lalți, elevi conștiincioși, scriseseră cîte o piesă. Doi dintre ei, Seder Petre și Picu Gheorghiță urcară în Parnas și-și citiră opera. Dascălul îi urmărea cu priviri pline de admirație. „Da, talentată clasă!" — gîndea el satisfăcut. „Umplu cu ea două rafturi din biblioteca Academiei". Pe marea de cerneală „Pelikan", Ion Papuci a încercat să facă și el valuri literare. Și nu odată. Dacă s-ar contopi toate zgomotele provocate de ușile redacționale care i s-au trîntit în nas, s-ar produce o bubuitură în stare să descurajeze și un elefant. Dar nu s-a descurajat total. „Există oameni cu talent literar și există profesori de română. Eu sînt profesor de română" — a conchis el. Și-a dat seama că menirea lui este de fapt descoperirea talentelor literare. Se crede un adevărat Cristofor Columb al talentelor încă nedescoperite.

— Băieți — spune el (cinci minute după ce toată clasa începuse să șușotească destul de tare „a sunat". „a sunat...") Băieți... cînd veți ajunge scriitori mari — și eu sînt sigur că veți ajunge, pentru că sînt printre voi adevărate talente, în afară de Amărăzeanu, care mîine trebuie să vie tuns, așa... cînd veți ajunge scriitori mari, să nu uitați cine v-a descoperit. „Profesorul Ion Papuci ne-a descoperit" — să spuneți oricui v-o întreba. Bună ziua!

În cancelarie îl aștepta o mică surpriză.

— Dumnealui este tovarășul Ion Papuci, spune directorul școlii unor persoane necunoscute. Dînșii — continuă directorul — arătînd spre aceștia, sînt părinții elevilor din clasa 8-a B.

Ion Papuci fu convins că părinții elevilor săi se prezentaseră la școală să-i mulțumească pentru felul cum știe el să le îndrume copiii pe făgașul creației. Se pregătea chiar să se arate cît mai modest, răspunzîndu-le că asta este doar meseria sa, și că el va fi foarte mulțumit dacă vreodată, peste ani și ani, elevii săi își vor aminti cu dragoste de el.

— Tovarășe profesor — începu un bărbat mustăcios, nu mai putem! Uitați ce cearcăne. — Își dete ochelarii jos și arată într-adevăr niște cearcăne foarte mari, ca două perechi de ochelari.

— Avem și noi familii, avem servicii — se amestecă o femeie.

— Vreau să-mi tihnească pensionarea — adăugă un moșneag.

— Nu mai putem, nu mai putem, se auziră mai multe voci.

— Ce?! întrebă dascălul nedumerit.

— Să scriem.

— Ce să scrieți?

— Versuri, proză... În fiecare zi trebuie să scriem cîte o poezie de dragoste, o schiță, o nuvelă... Ba chiar piese de teatru. Ne apucă groaza cînd ne gîndim că acum urmează să le vorbiți copiilor despre roman...

...Ion Papuci rătăcea de vreo două ceasuri pe străzi. „Va să zică, părinții"... repeta el, și pe loc îi veni ideea înființării unui „cenaclu al părinților de școlari".

UN NUME NOU

Dragoș Serafim

VACA VIOLETA

Dragoș Serafim, tînăr medic din Brezoi, regiunea Argeș, dovedește posibilități narative evidente, în deosebi în genul umoristic. Este născut în comuna Băbeni-Vîlcea, în 1940. Schița „Vaca violetă", pe care o publicăm în revista noastră, face parte dintr-un grup de povestiri în care autorul manifestă merite vrednice de reținut.

Noi, cei de la țară, ne facem concediul în mediul urban.

Bătrînul oraș mi se păru nespus de frumos în dimineața veselă, însorită. Într-un an întinerise mult; blocuri noi, zvelte și cîteva spații verzi, în care grădinarii meștereau la ronduri și puneau flori.

Cum îmi venea peste mînă să mă stabilesc la hotel, m-am gîndit să apelez la niște vechi cunoștințe, la care mai locuisem cîndva și care îmi scriseseră că oricînd le va face plăcere să mă găzduiască.

Am intrat și am străbătut aleea cu meri înmuguriți, pînă la prispa casei. Era liniște. În curte am dat peste un bărbat ce purta pe vîrful capului o bască roșie. Stătea cu spatele la mine, în fața unui șevalet, trăgînd pe pînză niște linii negre și verzi.

— Bună dimineața.

Nu răspunse, dar se întoarse tresărind ușor. Ce surpriză!

— Virgile! — am strigat.

— Ei, dar de unde ai picat, omule?

— Ba de unde ai picat tu, mă rog frumos, și ce e cu tine în halul ăsta?

Își lăsase barbă. O barbă roșiatică. Cu bască roșie pe vîrful capului, într-o salopetă albastră cu pete multicolore.

— Știi că semeni cu Van Gogh?

— Nu zău! Hai, intră în casă.

Doctorul Petruț îmi e prieten bun și fost tovarăș de cameră aici, la oamenii aceștia. Da, am stat împreună în camera din mijloc. Apoi, el s-a mutat în cea din dreapta. De ce? Fiindcă în ultimul an s-a însurat cu fata gazdei, care e pictoriță. Și lui îi plăcea să picteze. Mă bucuram mult că l-am găsit acasă.

M-a lăsat să mă odihnesc și mi-a promis că spre seară vom sta de vorbă. Dar spre seară n-a apărut. Nici mai tîrziu, cînd m-am întors din oraș, nu venise. Era plecat cu nevastă-sa.

Au venit la miezul nopții și au început să discute aprins. Auzeam totul prin perete.

— Ce dacă nu i-am pupat mîna! N-am vrut eu și gata, striga Virgil.

— Trebuia. E o femeie în vîrstă și ține mult la etichetă.

— Nu mă interesează.

— Ai fost mojic.

— Mojic ai zis?

— Exact.

— Ei bine, atunci să fiu mojic. I-am auzit pașii mergînd spre antreu, apoi în pod, deasupra camerei mele.

— Mojic ai zis?

— Exact.

— Ei bine, poftim!... Și buf!; o huruitură grozavă, sgomot de sticlă spartă și lemn rupt.

— Sînt mojic?

— Ești! — Din nou același zgomot deasupra capului meu. Figura se repetă a treia oară. Am ieșit și am bătut în geam la ei.

— Ce dracu face acolo?

— A înnebunit. Îmi sparge tablourile!

A coborît din pod. Din cinci în cinci minute îi striga nevestei: „Nu ți-e rușine la nas?", iar peste o jumătate de oră încheie scandalul cu povața: „Să-ți fie rușine la nas". Am impresia că între timp nevastă-sa adormise.

Ce-o fi cu Virgil? Îl zăpăcise oare viața la țară? Se poate. Dar se va reface după concediu. Credeam că și el e în concediu.

A doua zi, soacra lui Virgil veni misterioasă și-mi spuse:

— No, vino dragă să-ți arăt oarece. Și mă duse de mînă în camera lui Virgil.

— Uită-te numa și te minunează. Doamne, ține-mă și nu mă lăsa singură la bătrînețe!

Am rămas tablou. Pe unul din pereți se aflau pictate, de proporții uriașe: o mînă mare și noduroasă, un sfeșnic fără luminări, ceva ce cred că era o sfeclă, o căpățînă de mort și o sticlă, fiecare în altă culoare și toate pe un fond negru.

— No, spune nu-i bolund la cap?

— Cine a făcut isprava asta?

— Doctoru.

— Nu mă îngălbeni.

Biata femeie. Îi dăduseră lacrimile și avea o mutră de înmormîntare.

— Bine, dar cum are atîta timp să picteze? Ce l-a apucat?

— Doară nu mai lucră la circumscripție. De două luni a băgat dimisie.

Eram de-a dreptul uluit. Virgil? Păi bine, domnule, nu a ținut el o cuvîntare magnifică la banchet? Nu dădea el atunci cu „înaltele îndatoriri patriotice ale medicului de tip nou" și cu „eroismul tineretului" și cu „măreția operei de ocrotire a sănătății în mediul rural"? Doar reușise să facă pe toată lumea să creadă că nu o să mai plece de la țară, nici de i s-ar oferi un post în capitală. Cred că atunci visa că o să fie primit la țară cu flamuri și ramuri de măslin și că numai după două săptămîni, vindecînd tot satul de toate bolile posibile, i se va ridica un monument: el, călare pe calul circumscripției, ținînd într-o mînă stetoscopul și în alta șarpele și cupa.

La prînz, se certă din nou cu nevasta.

— Auzi — zicea — asta-i pictură: „Portret de candidată"... Hm. Și îți mai dă și premiu 8 mii. Am să vă demonstrez eu...

Începusem să înțeleg. Virgil rămăsese deci omul cel mai nestatornic din lume, așa cum îl consideram odinioară. Singur recunoștea atunci că el este „un temperament inflamabil". Pe el îl entuziasma orice, își făcea mereu planuri grandioase, credea fierbinte în imposibil și ar fi ros în dinți pe oricine ar fi îndrăznit să-l contrazică. Apoi se liniștea pentru un timp pînă cînd i se năzărea o altă problemă colosală.

Acum, probabil, îl cuprinsese febra picturii și își închipuia că

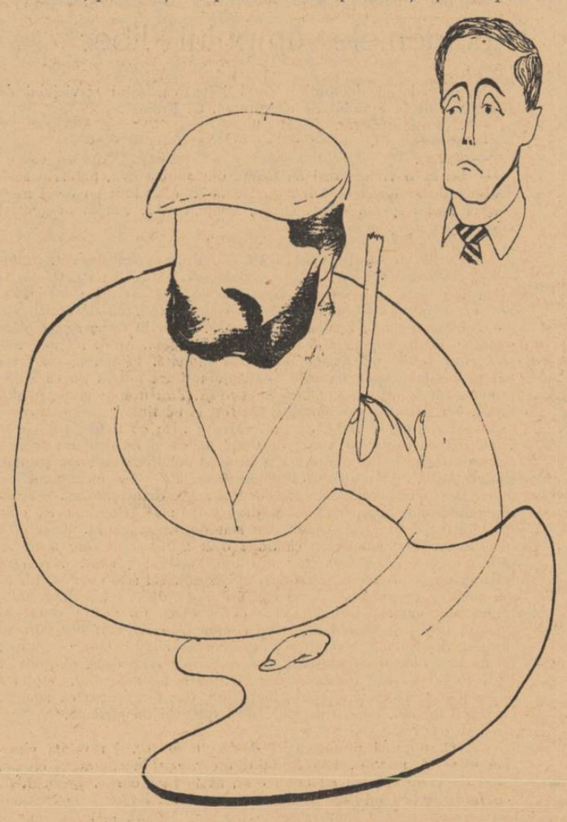

va zgudui lumea cu pînze de maniere extravagante. Cred că își și vedea în vis expoziția: „Marele Virgil, poftiți vă rog și vă minunați", numele scris cu majuscule roșii pe prima pagină a gazetelor și înmormîntarea fastuoasă, cu discursuri și muzică militară.

M-am dus la el:

— Ce-i, doctore Virgilică? Nu cumva îți biziie în cap gărgăunii?

— În primul rînd să nu-mi zici mie „doctore". M-am săturat de tagma voastră. Sînteți niște persoane rurale și atîta tot. În al doilea rînd, să nu te legi de gărgăunii mei, și, în al treilea rînd, du-te dracului!

— Ia, luați-o mai încet, „maestre". Îmi permiteți să văd și eu aceste măreațe opere?

— Poftim, zise el și-mi arătă o pînză, privind-o cu capul dat pe spate. Numai să poți pricepe.

Fondul era galben. Pe el, un animal apocaliptic de culoare violetă. Virgil susținea că e vacă. Un soare verde, ca o caracatiță, era situat la nivelul cozii monstruoasei vaci. Mai pictase o pată albastră, fără contur descriptibil, pe care maestrul o considera cheia tabloului și-mi declară că sensul ei nu este accesibil unui „tîmpit" ca mine.

— Mai vrei una? Poftim...

Îmi aducea aminte de cartea de zoologie, care avea o poză la lecția „cîrtița". Era un mort în poziție orizontală. Din nasul mortului porneau în sus rădăcinile unui copac, a cărui coroană albastră se profila pe un cer cafeniu; și o antenă de televizor. În inima mortului era înfiptă o jumătate de trup femeiesc de culoare roșie închisă. Iar pe la picioare îl rodeau doi viermi violacei. Impresionanta compoziție se intitula „Perpetuum mobile".

— Asta îmi place.

— Păi vezi? Dar uite la asta.

Era o cizmă din care ieșea un baston — zebră: două stopuri verzi, un automobil, o firmă „Kino" și un ciine cu coada covrig. Totul în verde. Fondul albastru și negru.

— Asta e grozav, zic.

— Colosal! zice.

— Fantastic!

— Nemaipomenit!

— Măgarule! zic.

— Poftim?

— Nerușinatule! Ești schizofren?

— Ce tot vrei, mă, suflet cu chirie?

— Ești o hahaleră, asta ești.

— Am să vă arăt eu vouă. Am să vă demonstrez eu ceva. Pot să devin un...

— Un nimic extraordinar, asta poți să devii. Poftim, primul impuls! Și îi dădui în cap cu vaca violetă... Stai, să-ți fac un cucui și cu cizma asta cubistă!

El mă articulă peste ureche cu mortul și-mi aruncă în cap o altă operă, încă necunoscută. După zece minute eram amîndoi cu cîte un ochi umflat, plini de vînătăi, iar armele noastre ferfeniță.

— Trogloditule, îmi mai strigă el și se duse să se panseze.

Am alergat la poștă și am dat două telegrame.

A doua zi dimineața au sosit la fața locului Cristescu, fostul organizator de grupă, și prietenul nostru, Dan. Au venit în doliu și cu coroane funerare prevăzute cu panglici pe care scria „Adio, iubite colega". Crezuseră în telegrame. Virgil era furios și considera gluma mea cît se poate de proastă. Am făcut ședință.

— Uitați-vă, tovarăși doctori. Iubitul nostru coleg Virgilică a descoperit că este un geniu al penelului. Și s-a lăsat de meseria pentru care a mîncat bursa statului 6 ani, ca să mînjască pe pereți o vacă violetă. Eu am luat măsuri de tip burghez, deșelîndu-l cu propriile-i opere. Acum îl dau pe mîna voastră. M-am săturat de el.

Discuțiile au fost aprinse, pînă la urmă ne-am împăcat. Seara am mers la restaurant, unde Virgil a jurat pe Esculap că se va întoarce la circă.

L-am vizitat acolo săptămîna trecută. Are numai picturi pe pereții dispensarului; „Așa se ține biberonul", „Ceea ce vedeți este o muscă, distrugeți-o!", „De tuică ne doare ficatul" etc., etc.

Pentru aceste opere fusese premiat cu 400 lei de către Crucea Roșie, avînd în vedere conținutul lor educativ, și amendat de către Sanepid cu 200 lei, pentru lipsa de curățenie de pe ziduri. Deci era în cîștig.

Desene de VICTOR CUPȘA

Mihaela Monoranu

CUM VII SPRE MINE...

Nici să respir nu pot de teamă
Că privelistea aceasta se destramă...

Cum vii spre mine cu alai de crengi
Și toată zarea o-nfășori pe tine și-o aduci încoace
Și-aduni cu brațele întinse și cu pieptul
Lumina și aerul cu tot ce e într-însul laolaltă —
Cu gîze și cu păsări, împingînd spre mine totul.

Aș vrea ca palma de pămînt de sub picioare
Să se desprindă-ntr-un pătrat subțire
Și să se facă mișcătoare
Și să mă tragă tainic înapoi,
Păstrînd mereu distanța dintre noi,
Ca tu, necontenindu-ți mersul,
Spre mine să aduni tot universul
Galvanizat de-nălțișarea ta —
Cu albe ramuri clinchetînd precum argintul,
Și cînd ne vom opri pe-un colț de stea
Să ai înfășurat pe tine infinitul.

VÎRSTA

Vîrsta-mi încă mai are cifra 2 înainte,
O, acest doi, lebădă vîslind grav cînd soarele-apune,
Ultim desen al tinereții —
Ireversibilă minune.

Într-o noapte, cînd eu nimic n-am să știu,
Visînd pe-ale șoselelor încinse pietre,
Doiul acesta se va preface în 3
Brusc, precum cifra la taximetre.

Inima însă va amortiza eroic zguduitura,
Să nu se transmită prin cîntec, mai departe,
Iar vîrsta va fi mereu aceea a timpului meu,
Tinerețe adică, fără de moarte.

PRIVELIȘTE DIN COPILĂRIE

Așa cum stam și ne uitam în zare,
Văzurăm alergînd deodată către noi,
Cu mii de picioruțe de sticlă sclipitoare
Făptura așteptată-a unei ploi.

Și — după obicei — copiii toți din luncă
Pornirăm în galop amețitor,
Ca ploaia-nțărîtată să ne-ajungă,
Să ude cît mai mult ogor.

Dar nu era o ploaie ce se întinde calmă
Ci una ce se-apropia ușor, săltînd,
Cuprinsă între norul cît o palmă
Și umbra lui de pe pămînt.

Căci cum ne-ajunse și trecu de noi,
Pisîndu-ne o clipă în picioare
Și-ndepărtîndu-se precum o harpă naltă-apoi
Ne-ndurătoare, ploaia cea cu soare,

Se arcui atunci înalt,
— Prinzînd și soarele-năuntru lui ca pe-un nucleu —
Într-un tărîm al lumii-n celălalt,
Un țară seamăn curcubeu.

Copii și ierburi și arbori amăgiți,
Cu strania uimire săpată-adînc pe fețe,
Flămînzi, priveam înmărmuriți
Necugetata și sinistra frumusețe...

PLECĂRI

Și uneori mă cheamă gara,
Acest laborator de depărtări
Cu aeru-i, — un nevăzut și suprapus vitraliu —
Cu despărțiri și așteptări.

Privelistea aceasta — mama trează,
Privind copilul adormit pe brațul ei
Și tatăl care liniștit fumează —,
O protejează tandru ochii mei.

Veghez să nu se tulbure această bună arătare
Să nu se sfarme logica acestui grup trumos,
Să nu se-ntoarcă în mișcări contrare
Mișcările ce-n sens de ape curg, armonios.

Să nu se-arunce ea, cu gesturi bruște,
Pe el să-l strîngă-n brațe disperat,
Copilul să nu plîngă și zarea să n-o muște
Un tren sinistru, cu bărbați plecat.

Ci toți aceia care-așteaptă-n gară
Să plece-n vesel și iebril șuvoi
Și țîrul care-acum îl desfășoară
În pace, mîine iar să-l depene-napoi.

Drum bun, adolescentului... iar fata
Visînd o să străbată-orașu-ntreg pe jos,
Pe cînd, brodînd spre casa mea zăpada,
Eu despărțirea le-o îndur frumos.

ECHINOX

Ca două palme-mpreunate
Ziua cu noaptea-acum egale sînt.
Se-armonizează și se-mbină toate
Din stele pînă la pămînt.
Și mă pătrunde echilibru-acesta b
Asemeni unui lied,
Și-n umbra lui urări îmi spun
Și mie inima-mi deschid.

Gîndul cu fapta de-o potrivă-mi fie
Iar vouă să mă pot reda,
Și la durere și la bucurie
Așa cum eu mă știu în sînea mea.

Răspunsul să se suprapună pe chemare
Fără-așteptări și fără înconjor,
Îmbrățișare la îmbrățișare
Și dor alăturea de dor.

Încredere să mi se dăruiască,
Egală trudă-n schimb să vă dedic
Și strîngerea de mînă, ce-o cred prietenea
Să nu mă-nșele cu nimic.

TIMPUL LIBER

reportaj-anchetă de Mihai Stoian

Fiziologia și timpul liber

Interlocutorul nostru este prof. dr. Ana Aslan, directoarea Institutului de Geriatrie „București".

— Cîteva cuvinte despre ce înseamnă geriatria ?

— Înseamnă medicina omului bătrîn. Ceea ce este pediatria pentru prima etapă a vieții, este geriatria pentru ultima etapă. În geriatrie există și o latură profilactică, deci putem vorbi și despre preîntîmpinarea bătrîneții. În acest sens, găsesc potrivită prezența dialogului nostru despre geriatrie, în cadrul reportajului dvs. anchetă cu tema : „Timpul liber al tineretului".

— Dorința fiecăruia de a trăi cît mai mult e firească. Datele statistice indică, în țara noastră, o creștere vertiginoasă a vîrstei medii de viață : de la 43 în 1938, la 66 în anii noștri...

— Este încă o dovadă grăitoare a faptului că prelungirea vieții depinde de condițiile de mediu, de condițiile sociale.

— Am dori să ne vorbiți despre vîrsta la care trebuie să înceapă măsurile profilactice pentru prevenirea unei îmbătrîniri premature, pentru o bătrînețe lungă și activă...

— Mai poetic spus, pentru prelungirea tinereții.

— Întocmai.

— Nu fac un simplu joc de cuvinte, dar pentru prelungirea tinereții este nevoie să te pregătești, să acționezi încă din... tinerețe. Factori hotărîtori în domeniul pe care-l dezbatem sînt : în primul rînd cei sociali, apoi regimul alimentar, munca, igiena, cultura fizică. Știința actuală dispune de suficiente resurse care să îngăduie influențarea ritmului vieții. Bineînțeles, noi nu putem să vorbim încă despre cunoașterea precisă a cauzelor îmbătrînirii, dar asta nu înseamnă că necunoașterea totală a cauzei unei boli te împiedică să pătrunzi mai profund în această cunoaștere, să verifici ipotezele, să urmărești prevenirea respectivei boli și s-o tratezi.

— Există deci o filozofie a odihnei ?

— Exprimîndu-ne extrem de simplu, viața omului fără **o mișcare** nu e viață. Iar dacă este vorba, în special, de tineret, atunci cultura fizică are o importanță particulară. Ea conservă bine organismul. Exercițiile trebuie să înceapă însă din fragedă copilărie. Inactivitatea musculară duce în general la atrofiere, la micșorarea maselor musculare. Cei care fac gimnastică încă din tinerețe, nu au la bătrînețe modificări ale coloanei vertebrale care dau suferințe și un aer pesimist celui în cauză. Dezvoltarea maselor musculare prin gimnastică creează un obstacol în calea apariției acestor fenomene osoase. Pe de altă parte, exercițiile musculare produc, de asemenea, modificări circulatorii, sînt — ca să zicem așa — ca un fel de masaj intern, lucru atît de necesar pentru o circulație sangvină normală. Gimnastica numită „suedeză", canotajul, înotul, ascensiunile, patinajul, tenisul, atletismul, competițiile sportive în general, toate disciplinele sportive ajută la întîrzierea apariției bătrîneții, duc către o bătrînețe sănătoasă, activă.

— Alți factori care, luați în seamă de timpuriu, ne vor răsplăti la bătrînețe ?

— Am pomenit **munca**, factor extrem de însemnat. Un mare savant din secolul trecut afirmă, bazîndu-se pe o vastă experiență și pe un studiu colectiv, că un leneș n-a atins niciodată o vîrstă înaintată. Deasemeni, ancheta datînd din 1938, făcută în Uniunea Sovietică de academicianul Bogomoleț, asupra unui mare număr de cazuri de longevitate, precum și o anchetă făcută în țara noastră, au demonstrat că toate cazurile de longevitate care depășesc vîrsta de 100 de ani se referă la oameni care au dus o viață sobră, care au trăit în majoritate în aer liber și care au muncit. Dacă citez doar cazul unui bătrîn din țara noastră pe care l-am examinat la vîrsta de 140 de ani, este bine să menționez că acest om era un Hercules. La 95 de ani căra încă trei bîrne dintr-o dată în spinare, atunci cînd revenea din pădure ; el nu dormise niciodată într-o casă, ci doar afară, în tinda casei lui. Iată deci un factor profilactic esențial : munca echilibrată. E bine să nu ne orientăm întreaga activitate a organismului nostru către o muncă unică fizică sau unică intelectuală. La noi există condiții pentru asocierea muncii fizice cu cea intelectuală, ceea ce dă echilibru sistemului nervos, responsabil de sănătatea omului pe tot parcursul vieții sale (fără acest echilibru dintre fizic și psihic, nici sistemul nervos nu își realizează echilibrul absolut necesar).

— Și sub raport medical, nu numai sub raport filozofic, este nevoie deci ca omul să fie multilateral ?

— Am să vă dau un exemplu minim. Vin la Institutul nostru pensionari pentru îngrijire medicală. Dintre ei, cei mai mulți care suportă greu bătrînețea și cad într-un fel de apatie, sînt aceia care, în afara meseriei lor, nu au avut de-a lungul vieții nici o altă pasiune. Pasiunea pentru meserie e cît se poate de pozitivă, dar omul trebuie să vadă mai departe. Tînărul de astăzi, oricît de viguros și nepăsător ar fi în raport cu bătrînețea, e bine să știe că atunci cînd va fi om în vîrstă, pensionar, va trebui să aibă și o altă preocupare în afara meseriei pe care o va părăsi la un moment dat. E un sfat pe care îl dau celor tineri. Tot așa cum vreau să mai adaug, pentru ei, cîteva cuvinte : pierderea nopților, traiul neorganizat, excesul de băuturi alcoolice, excesele în general, sînt dușmani timpurii ai unei existențe demne, îndelungate. Sînt sigură că dacă m-aș afla într-o sală cît de încăpătoare, plină de tineret, și aș întreba pe fiecare în parte : „Vrei să trăiești mai mult ?", n-ar exista unul care să răspundă altceva decît „Da !". Pentru ca acest „Da !" să devină realitate, e nevoie în viață de pondere, de măsură, de înțelepciune timpurie.

Ritmul timpului liber

Pe studenta Georgeta Badea, din anul IV al Institutului de Cultură Fizică am întîlnit-o la serbarea fruntașilor la învățătură, printre studenții care au luat numai note de 10 și 9. Dialogul nostru s-a legat în timpul unui dans.

— Vă place să dansați.

— Normal.

— „Normal" se referă la faptul că vă place să dansați, ori la felul în care vă place să dansați ?

— Și la una, și la alta. De altfel, fac parte din echipa de dansuri a Ansamblului U.T.M. Deci dansul este pentru mine nu numai o plăcere, un mod de a petrece timpul liber, ci o activitate de zi cu zi, rezultat al pregătirii mele profesionale, al muncii mele.

— Ce dansuri preferați ?

— Eu merg cu aceeași plăcere pe un stadion, ca și într-un muzeu. În felul acesta v-am răspuns la întrebare : iubesc și dansurile populare, pe care le interpretez cu nespusă bucurie, iubesc și dansurile moderne. Dar, sincer vorbind, scălîmbăiala n-o sufăr. Colegii mei de generație confundă uneori ritmul întens, dinamismul (pentru care eu votez !) cu maimuțăreala dezgustătoare, subumană aș zice (împotriva căreia votez !). Nu vreau să par ipocrită : nu predic în special nici polca și nici mazurca, deși poate că le-aș putea dansa. Ritmul existenței generației noastre cere și un ritm cît de cît asemănător în dans. Păcat este că noi copiem fel de fel de pași, născuți cine știe pe unde, și nu am izbutit încă să avem un pas al nostru de dans, românesc, care să fie și dinamic, și frumos, nobil și tineresc, nobil ca însăși tinerețea. Eu văd cît succes avem noi cînd mergem în turneu peste hotare. Și ce laudă străinii ? Vigoarea dansului nostru popular, ritmul său dracesc. Deci exact ce i se cere unui dans modern. Atunci de ce nu se străduiesc dansatorii noștri, compozitorii, să creeze un pas autohton, pe un ritm propriu ? Am văzut la Teatrul de estradă o încercare penibilă de a născoci un astfel de dans „modern". Se intitula mi se pare „Aluniță" și bieții dansatori profesioniști abia reușeau să-i facă față. Era pur și simplu un amestec din toate stilurile și influențele, un fel de dans semiacrobatic, semiimposibil, total nefericit. Dovadă e că nici n-a prins. Altceva se cere. Cine va izbuti să va bucura de recunoștința noastră, a tineretului.

— Ați vorbit cu înflăcărare, dar chestiunea rămîne deschisă...

— Eu i-am auzit pe unii spunînd : „De ce ne condamnă cei mai vîrstnici că dansăm într-un ritm indecent, tocmai ei care fac parte din generația aceiora care au apucat „frenchcancan"-ul ?. N-am răspuns ispitei de a polemiza cu ei, deși aveam un răspuns nimicitor : într-adevăr, cei care astăzi sînt vîrstnici au apucat „frenchcancan"-ul, dar oare toți l-au privit și gustat ? Tinerii de la noi, contemporani cu mine, uită un lucru elementar : cine mergea pe timpuri la cabaret sau teatru ? Așadar, numai o parte infimă a generației vîrstnice de astăzi a apreciat dansul indecent — și de ce să n-o numim precis : burghezia ! Cealaltă parte, majoritatea, era tot pentru dansul sobru, elegant, asta în cazul în care găsea răgazul să mai și danseze în timpurile acelea. Iar astăzi ? Vrem să dansăm ? Dansăm. Cum dansăm ? Aici, cred eu, avem o vină : tocmai pentru că putem face totul, pentru că avem totul la dispoziție, pentru că sîntem o generație unită în idealuri, în modul de existență etc., ne permitem să uităm că toate acestea n-au picat din cer, că vîrstnicii de astăzi, oameni care au muncit o viață întreagă, în nici un caz (nici dacă ar mai fi astăzi tineri cum sîntem noi) n-ar fi de partea dansului — să-i spunem — aiurit, tot așa cum n-au aparținut nici în trecut „frenchcancan"-ului.

— Ca să nu ne abatem de la subiect, formulez ultima întrebare astfel : unde ai să dansezi în vacanța asta ?

— Repet și eu jocul de cuvinte : vă referiți la dansul meu profesionist, ori la dansul meu din timpul... timpului liber ?

— Timpul liber.

Ritm, vigoare, suplețe (Ansamblul U. T. M.) Fotografia : I. CUCU

— Plec la Rîmnicu Vîlcea, în vacanță, unde de fapt voi face antrenament la un bazin de înot. Concediul propriu-zis pe urmă, la Costinești, în tabăra studențească. Fiecare student care se află acum aici, la serbarea fruntașilor, pleacă în practică, la muncă patriotică, la munte sau la mare, în sfîrșit, n-o să ne irosim timpul liber...

— Dă-mi voie să închei, însirîndu-ți și eu cîteva asemenea exemple pozitive : studenta Magda Boia din anul II al Facultății de Istorie merge în documentare pe cîteva șantiere arheologice (anul trecut a fost la Cernica, unde a lucrat o lună și jumătate, cu folos, pentru că acolo s-a descoperit o necropolă neolitică și o așezare neolitică) ; studentul Nicolae Diaconescu din anul II al Facultății de geologie pleacă pe teren, în practică, apoi în tabără la Costinești (poate o să vă cunoașteți) ; studentul Mircea Iliescu din anul V al Facultății de construcții civile și industriale pleacă în practică la Galați, apoi, cu colegii, va face o excursie prin cîteva din cele mai importante obiective industriale... Exemplele se pot înmulți la infinit.

— Știu. Nu-i cunosc, dar mă simt legată de ei prin năzuința comună de-a nu lăsa timpul să ni se scurgă printre degete.

Dansul și dialogul s-au încheiat brusc.

„Oracolul" timpului liber

Ne-a căzut în mînă, din întîmplare, un caiet școlăresc cu scoarțe galbene, pe coperta căruia scrie cu litere multicolore : „ORACOL PENTRU CEI MAI BUNI PRIETENI". Prima filă e impodobită cu o inimă roșie, în centrul căreia se află o bancă, doi tineri, o lună nouă și un copac din nefericire desfrunzit. Restul filelor (aproximativ o sută) sînt de asemenea bogat ilustrate, desenele alternînd cu textul. În glumă (dar cu o anumită doză de seriozitate), șapte elevi și eleve din clasa a IX-a au răspuns pe rînd la un mare număr de întrebări pe care singuri și le-au pus, după necesitățile lor spirituale, după nivelul lor intelectual etc. Vîrsta lor ? De la 15 la 16 ani. Numele ? Din motive lesne de înțeles și pentru că oricum am comis indiscreția să frunzărim un caiet pe care scrie, de la bun început, „Pentru cei mai buni prieteni", nu dăm numele respective, ci doar cifre de la 1 la 7, ca de altfel în caiet (indiscreția ne poate fi pe jumătate iertată, deoarece socotim că ne numărăm și noi printre prietenii lor, de vreme ce reproducem cîteva pasaje din „oracol", tocmai dintr-o grijă prietenească față de ei). Citatele sînt strict autentice.

Începem cu întrebarea vitală de la pagina 16 : **„Ce dorîți să deveniți ?"** Răspund pe rînd : 1) artistă ; 2) Om ! 3) croitoreasă ; 4) arhitect ; 5) inginer constructor ; 6) doctor sau inginer ; 7) ce sînt : elev.

Dacă trecem de alte cîteva file, găsim întrebarea : **„Ce gen de cărți preferați ?"**. Și iată-l pe Nr. 4, cel care vrea să devină arhitect, răspunzînd : „Cărțile de joc". Ce fel de case ai să construiești, Nr. 4 ? Pe semne că la prima suflare s-ar prăbuși ca... un castel de cărți de joc. Ceilalți par mai consecvenți. Nr. 1, care vrea să devină artistă, preferă... „cărțile de algebră și geometrie". Nr. 2, dorind să devină Om ! cu O mare și semn de exclamație, preferă „basmele de adormit copiii". Firește, Nr. 3, croitoreasa, alege „colecțiile de aventuri". Ceilalți, de la Nr. 5 la 7, sînt toți pentru „romane".

La întrebarea următoare : **„Ultima carte citită"**, Nr. 4 dă titlul : „Sîngele care strigă". Viitoarea artistă a citit „Inimă vrăjită" de Romain Rolland, viitorul doctor sau inginer : „Jean Cristophe" de același autor. Viitoarea croitoreasă : „Broasca cu mai multe chei", viitorul Om ! — „Bomboana de aur".

Și ce dansează viitorul Om !? „Rock, mambo, twist" și drept completare „sîrba pupilor în căruță". Tot el, la întrebarea **„Probabil că iubiți. Pe cine ? Cînd ați cunoscut persoana iubită și unde ?"**, răspunde : „Te cred... pe cine mi-e drag. L-am cunoscut într-o duminică a lunii decembrie, 18, la armeni, la dans" (oare Nr. 2 știe la fel de exact data bătăliei de la Rovine sau măcar anul căderii Constantinopolului ?). De altfel, cînd „oracolul" întreabă : **„Unde ați dansat prima dată ?"**, același Nr. 2 răspunde : „Nu îmi amintesc". (Păcat ! Am fi preferat ca primul dans să facă într-adevăr parte din amintirile ei de neșters).

Dar să revenim la Nr. 4, viitorul arhitect care... citește cărțile de joc sau în cel mai bun caz „Sîngele care strigă" și care, culmea, ar vrea să se plimbe prin cosmos (așa răspunde la întrebarea : **„Pe unde vă place să vă plimbați mai mult ?"**) ; Nr. 4 face parte dintre aceia care cred că te poți culca seara fără să știi cum se rezolvă o ecuație, iar a doua zi în zori să te trezești gata îmbrăcat în costum spațial, la bordul unei rachete care își ia zborul spre cosmos. În schimb, viitorul inginer constructor preferă plimbarea pe „bulevard" și asta nu ca să poată cerceta cu un ochi de cunoscător... clădirile, deși tot el răspunde la întrebarea : **„Cum vă petreceți timpul liber ?"** cu : „Învățînd, jucîndu-mă, citind". Colegul său arhitectul însă : „Dormind sau făcînd „mișto". Artista : „Respirînd". Omul ! „Plictisindu-mă".

Ne oprim aici. Am mai fi putut cita destule răspunsuri, de toate felurile, la alte zeci de întrebări pe care cei șapte adolescenți, încă aflați într-o lume spirituală foarte mărginită, și le-au pus singuri, mai în glumă sau mai în serios, ca să răspundă tot așa. Amintim numai faptul că au existat de-a lungul veacurilor oameni de valoare care au ținut să-și însemne cele mai intime gînduri și sentimente, să le încredințeze hîrtiei, pentru ca apoi, după trecerea anilor, să le confrunte cu gîndurile și sentimentele de mai tîrziu. Scriitorul francez Jules Renard, autorul unui exemplar jurnal, spune : „Trebuie ca jurnalul nostru să nu fie numai o flecăreală... Trebuie ca el să folosească la formarea caracterului nostru, să-l corecteze neîncetat, să-l însănătoșească". Dacă adăugăm că un Lev Tolstoi și-a ținut „Jurnalul intim" încă din tinerețe și citățm : „Îmi reproșez lenea. N-am făcut nimic toată ziua" sau „Cel mai important lucru este să scap de lene, de irascibilitate...", însemnările „Oracolului" din clasa a IX-a ne apar lipsite în majoritate de sens, de maturitate .Dacă ne-am pune și noi o întrebare de tipul acelora din „oracol" : **„Ce ne supără la acești mîzgălitori de hîrtie ?"**, răspundem : faptul că nu se iau în serios, că se autodesconsideră ! Atît viitorul Om ! cît și viitorul arhitect, croitoreasa, artista...

Pentru că, oricum, viitorul se clădește în prezent, iar părinții, școala, colectivitatea, au datoria să nu uite acest lucru, dirijînd timpul liber al adolescenților pe cele mai valoroase orbite.

Perspectivele timpului liber

— Da, și arhitectul se ocupă de timpul liber, iar ca să fiu mai exact aș spune că ne ocupăm și de **perspectivele** Timpului Liber (așa, cu majuscule !) mi se adresează arhitectul Victor Sebestyen laureat al Premiului de Stat.

— Vă referiți, desigur, la principiile noi care tutelează o arhitectură nouă...

— Urmărim desființarea vechilor contraste dintre centru și periferie. Scopul final, rezumat în patru cuvinte : deplin confort pentru locatari ! Deci, fiecare zonă de locuințe trebuie să aibă, în imediata ei apropiere, toate locurile de consum : magazine, săli de spectacole etc. Economisim timpul liber al cetățeanului. Economisindu-i-l, contribuim la buna lui împărțire, la buna dispoziție a omului.

— Este evident că în noțiunea de confort includeți și necesitățile de ordin spiritual.

— Unitatea de bază a unei zone de construcții este „microraionul" care, în condiții optime, însumează 6—8 000 de locuitori. Mai multe microraioane alcătuiesc cartierul : 30—40 000 locuitori. Tindem să ajungem cîndva la posibilitatea ca pentru fiecare 1 000—2 000 de locuitori să existe și o dotare culturală, de pildă, o sală comună pentru spectacole, căreia să i se poată da și oricare altă folosință. La treapta asta noi încă n-am ajuns, dar...

— Deprinși cu proiectele, o prevedeți.

— Pînă atunci, dotăm noile construcții cu terenuri de sport, cu parcuri — loc de plimbare pentru tineri, pentru pensionari, loc de joc pentru copii... Noi nu uităm și nu trebuie să uităm nimic : tinerii de astăzi vor fi mîine-poimîine părinți. Amănunte, amănunte, dar nu lipsite de importanță. Sînt amănunte care se vor răsfrînge, implicit, și asupra viitoarelor posibilități de însușire a culturii.

— Un exemplu ?

— ...În care viitorul este de pe acum prezent. Am proiectat și construit, în afara locuințelor pentru familiști, și locuințe pentru tineri. Garsoniere : o cameră, chicinetă, baie. La parterul acestor clădiri am prevăzut și executat o piesă de folosință comună : sală de șah, de biliard, de lectură, bufet, salon de închiriat pentru mici întruniri prietenești.

— Interesantă formulă ! E de fapt un grad mai evoluat de conviețuire, o accentuare a colectivității, a înscrierii în colectiv.

— Desigur. Și-apoi, cum din primii ani nu reușești întotdeauna să ai propria ta bibliotecă vastă, iar cultura nu așteaptă, aici, la parter, cultura te cheamă din raft.

— E un lucru pe care presa îl înregistrează cu plăcere.

— Fiindcă veni vorba, presa — fie ea și literară — ne poate da o mînă serioasă de ajutor, nouă proiectanților, constructorilor.

— Vă rugăm.

— Rezultatul străduințelor noastre depinde în cel mai înalt grad de buna exploatare a clădirilor date în folosință. O proastă întreținere, de pildă, a piesei de la parter, de uz comun, poate duce la compromiterea întregii idei. Este vorba aici despre educația colectivă, tovărășească, pe care tinerii locatari și-o pot face unul altuia, fără menajamente și fără suspiciuni. E firesc să fie așa, e drept și folositor.

Accidentele timpului liber

Ne-am adresat doctorului Zorel Filipescu, șeful serviciului de reanimare de la Spitalul de urgență „I. C. Frimu".

— ...se subînțelege ?

— Motocicliștii.

— Exact !

— De la o vreme, mai cu seamă din anul acesta, numărul accidentelor de motocicletă a scăzut. De altfel am văzut cu ochii mei : motocicliștii respectă viteza legală, semnalizează, circulă în general corect. Dar mai sînt și excepții...

— Cîteva cuvinte despre „excepții" ?

— Cazul lui M. R. Vîrsta : 18 ani. Profesiunea student. Motocicletă : MZ de 125 cm. Viteza : 80 la oră. Viraj. Nu încetinește la viraj, deși asta e o cerință elementară știută de orice începător. Șoseaua e puțin umedă. Derapare. Copac... Lipsa lui de chibzuință ne-a obligat pe noi, medicii și personalul de la Urgență, să luptăm aproape 30 de ore, ca să-l scoatem de **dincolo...** M. R. nu mai respira cînd a fost ridicat de ambulanță sanitară. Primul ajutor i s-a dat pe mașină. Apoi, datorită aparatajului ultramodern de care dispunem, am izbutit să-l readucem la viață, fără urmări grave pentru viitor. Nu vreau să par moralist, am fost și eu tînăr și mă mai socotesc încă destul de tînăr, dar mă întreb : „De ce a fost nevoie de toată această irosire de forțe, de timp, de riscul incalculabil la care s-a supus singur (îmi permit să spun și să subliniez **cu bună știință**), tînărul M. R. ?" Accidentul este accident. El este recunoscut ca atare. Dar în cazul respectiv, accidentul nu se datorește unui concurs de împrejurări imprevizibile, ci dimpotrivă : se știe doar că cine nu încetinește la viraj, cade ! Am stat de vorbă cu M. R. și el a încercat să-mi demonstreze că după o zi întreagă în care nu ți se întîmplă nimic deosebit, cînd ești tînăr mai ales, simți nevoia să înfrunți puțin primejdia, să sfidezi obișnuitul. Cu alte cuvinte, M. R. consideră că timpul liber, fiind mai interesant decît cel dedicat învățăturii sau muncii, trebuie să se deosebească de acesta printr-un caracter ușor senzațional, ieșit din comun. Am încercat să-i vorbesc despre depășirea obișnuitului în sfera activității tale obișnuite : învață mai bine **decît obișnuit**, muncește mai bine **decît obișnuit !...** El a zîmbit sceptic, ca unuia mai vîrstnic și neînțelegător. A plecat de la noi pe picioare, puțin șchiopătînd, dar îndrăznesc că adaug : cu capul în nori, pentru că unde nu-i cap, vai de picioare.

— Alt caz ?

— I. C. termină profesionala, devine muncitor. La prima chenzină e vesel, mîndru. Doi tineri din cartier, binecunoscuți cheflii, prind de veste și-l iau cu ei în oraș, să le facă cinste. Beau. I. C. e deprins să bea un șpriț la masă, dar nu alcool tare și în cantități mari. Fumează. I. C. nu fuma de loc, dar ceilalți, mai „bătrîni" îl ironizează, îl iau peste picior și-l conving : în cîteva ore fumează un pachet întregi de țigări. Alcoolul plus tutunul acționează : la ieșirea din local, I. C. cade pe stradă, fără cunoștință. Se telefonează la 06. E adus la noi. N-are respirație. I se face respirație artificială. Dintr-odată, stop cardiac ! Inima nu mai bate. Începe lupta pentru viață. În nici cinci minute, noi trebuie să pornim din nou totul : respirație, inimă... Altfel în creier se produc distrugeri ireversibile. I.C. a fost de asemenea salvat. El însă a avut, apoi, într-o discuție prietenească purtată cînd se mai afla la pat, altă poziție față de greșeala lui, decît M. R. Tînărul muncitor a recunoscut (de fapt era mai ales ca o recunoaștere față de sine însuși) că un fleac, un lucru în aparență neînsemnat — „am băut mult, am fumat mult" — poate avea urmări grave. El mi-a mărturisit : „Dacă cineva mi-ar fi spus mai înainte că o prietenie îndoielnică îți poate primejdui pînă și viața, m-aș fi uitat la el ca la un nebun și i-aș fi răspuns : Sînt sătul de predici ! Și-apoi, în timpul meu liber fac ce vreau !" Acum nu mai gîndesc așa. Există oare timp liber și altfel de timp ? „Există, i-am zis eu, dar **liber** nu înseamnă **liber de răspundere** față de tine însuți și față de ceilalți". Cred că am avut și eu dreptate, deși nu mai sînt chiar tînăr.

Risipitorii timpului liber

— Ce e albina ?

— O cofetărie pe strada Academiei.

— Aia e cu A mare. Albina muncitoare e mai modestă ; e cu a mic, cînd nu deschide propoziția sau fraza.

— Și de ce mă întrebi tocmai pe mine despre albină ?

— Ba nu, pe dumneata te întreb despre „Albina", cofetăria.

— M-ai zăpăcit de tot...

— Mă rog, dar scopul meu era altul : să aflu ce crede un trîntor despre albină.

— Și trîntorul cine-i ?

— Firește, nu-i o cofetărie pe strada Academiei, ci un personaj pe care îl poți recunoaște dintr-o mie.

— Nu vrei să mi-l descrii, ca să pricep și eu ceva din toate astea ?

— Cu plăcere ! Trîntorul n-are ore fixe, poate mînca la orice oră, se poate culca sau scula la orice oră. Peste zi, mai ales acum, vara, în vacanță, caută un loc cît mai ferit unde să-și exerseze voința. Da, da, voința. Tot anul n-a izbutit să și-o exerseze la cursuri, spunea mereu : „Mîine fac, mîine dreg". Și dacă vreun prieten îi amintea : „Ieri spuneai că azi faci cutare și cutare", el răspundea zîmbind : „Ba nu ! Spuneam că mîine... Și mîine fac". Acest „mîine" n-a venit încă pentru trîntor. De aceea el îl preferă pe **azi**. „Ce e azi, e bun și sigur", cam asta ar fi profesiunea lui de credință. Și azi, ca și ieri, ca și mîine, stă în colțul cel mai retras al cofetăriei „Albina" de pe strada Academiei, are ochii pierduți pe undeva, în zațul cafelei negre băute cu trei ore mai devreme, prilej unic de meditație și adevăr : „Nu sînt eu mai deștept decît toți ? Ei se coc acum cine știe pe unde, iar eu stau la răcoare și filozofez. În viață, ca să poți gîndi cu adevărat, să ajungi la concluzii esențiale, este nevoie să te miști cît mai puțin. Mișcarea gonește gîndurile, tot așa cum lumina gonește întunericul". Și stă, și tot stă la „Albina", iar ospătarul care are și el un băiat plecat la muncă patriotică, îl lasă în pace tocmai pentru că dacă-l vede pe trîntor, îl iubește și-l prețuiește și mai mult pe fiul său...

— Parc-ai ghici în cafea, așa vorbești.

— Te recunoști care va să zică ?

Rîde prietenos și ironic :

— Vorba dumitale : trebuie să aibă și albinele trîntorul lor.

Instantaneele timpului liber

Bulevardul Magheru. Tramvaiul 5. În vagon, privind pe geam, e o tînără înaltă, blondă. Paralel cu tramvaiul aleargă o motocicletă. Motociclistul e prezentabil și agil, se strecoară cu multă îndemînare printre autovehicule. Are și un număr ușor de reținut : 2442 B. Dar motociclistul se dovedește îndrăzneț nu numai în ceea ce privește circulația. Din șa îi face semn cu ochiul tinerei din tramvai — un fel de invitație „motomobilă" la plimbare. Fata înfoarce capul. El nu se lasă, e perseverent și încrezător în sine și mai ales în puterea de atracție a mijlocului său de locomoție. De trei stații urmărește tramvaiul, mergînd „la pas" chiar în dreptul geamului la care se află tînăra. De fiecare dată cînd are impresia că ea îl privește, face din ochi și dă din cap, adică : „Ce mai aștepți ? Poftește ! Pe o căldură ca asta, o plimbare la șosea e tot ce poate fi mai bun". Tramvaiul însă cotește la capăt și junele, în disperare de cauză, face semn fetei, pentru ultima oară, să vină în fața magazinului „București", unde poate s-o aștepte, fiindcă are dreptul să parcheze. Firește, fata nu s-a dus. Fără să dezarmeze, „2442 B" a pornit mai departe, pe semne să-și mai încerce norocul și pe alte linii.

Noi ne-am gîndit cu tristețe la această scenă, mai ales că recitisem de curînd „Romeo și Julieta" și aveam încă proaspăt în minte pasaje din scena din grădina Capuleților :

Romeo

Aripile iubirii mă-nălțară.
Nu-i zid să poată stînjeni iubirea.
Iubirea-ncearcă tot ce iartă firea
Iubirii... și de-aceea nu mă tem
De toți ai tăi !
. . . . . .
Copilă, jur pe sfînta lună care
Chenar de-argint pe vîrf de pomi brodează...

Julieta

O, nu jura pe luna-nșelătoare,
Ce-și schimbă discu-n fiecare lună,
Nu vreau să fii și tu din cei ce mint...

Romeo

Pe ce să jur, dar ?

Julieta

Nu jura de loc !
Sau jură doar pe nobilul tău suflet !

★

E demodat, stimabile de pe „2442 B" ? Ți se pare mai practic claxonul motocicletei ca să faci declarații în plină viteză, fie și unei necunoscute, fie și în văzul publicului din tramvai, care privea cu revoltă scena ?

Nota redacției : Pe bună dreptate organele de miliție veghează la corecta desfășurare a circulației, aplicînd sancțiunile legale acelora care încalcă regulile. „2442 B" n-a depășit viteza legală și deci nimeni nu i-a aplicat vreo amendă sau nu i-a retras vreun talon. Întrebăm totuși respectivele organe : n-ar fi cazul să-l sancționeze pe proprietarul lui „2442 B" nu pentru depășirea vitezei admise, ci pentru depășirea bunei cuviințe, a moralei pe care o apărăm ? Noi credem că da !

★

Tinerii care muncesc în întreprinderile stațiunii balneo-climaterice Călimănești organizează, la clubul din localitate, o întîlnire cu oamenii muncii aflați la odihnă și tratament. Întîlnirea se deschide cu expunerea : „Tinerețe — educație — răspunderi".

★

În sala Teatrului de Stat din Galați a avut loc un concert neobișnuit. Elevii școlii medii de muzică și artă plastică au cîntat : „Concertul în sol minor" de Vivaldi, partea I-a din „Concertul Nr. 3" de Mozart, partea I-a din „Concertul Nr. 2" de Bach și „Balada" lui Ciprian Porumbescu.

★

„CQ"... „CQ"... „CQ"... În codul internațional al radioamatorilor : „Apel general... apel general..." Cu alte cuvinte : „Către toți ! Vreau să vorbesc cu orice stație de radio de pe glob".

Dacă îl întrebi pe Victor Braun, tehnician în secția laminoare a Combinatului metalurgic Reșița ;

— Ce faci în timpul liber ?

— Lansez un „CQ" ! îți răspunde, cu siguranță, tînărul radioamator.

Cu căștile la urechi, cu mîna pe manipulator, rostește apelul său în cîteva limbi : română, rusă, maghiară, germană, engleză, italiană. De undeva, un alt radioamator recepționează „CQ"-ul lui și îi răspunde. După dialogul prietenesc care urmează (date despre starea timpului, despre aparatajul cu care lucrează), fiecare îi expediază celălalt prin poștă un „QSL", adică o carte de confirmare în care se menționează exact : adresa, data stabilirii legăturii și, din nou, firește, datele tehnice ale aparatajului.

Victor are „QSL"-uri din toate colțurile globului : Riga, Baltimore, Rio de Janeiro, insula Mauriciu, Varșovia etc.

— Atît ?

— Nu. După ce primesc „QSL"-ul abia începe studiul. Citesc tot ce se poate citi despre locul respectiv, despre continentul, țara și orașul cu care am stabilit legătura. Un exemplu : mai de mult, postul central de radioamatori din Reșița a stat de vorbă cu... stațiunea Mîrnîi de la Polul Sud. Emoția noastră a fost extrem de puternică. Să prinzi o legătură la 19.000 de kilometri, e ceva ! Pe urmă, bucuria nu ne-a împiedicat să studiem în amănunt tot ce s-a scris despre Antarctida, să culegem informații. Noi, radioamatorii, sîntem, dacă vreți, un fel de călători prin eter, un fel de filateliști... E o ocupație de care sîntem îndrăgostiți și care ne ocupă tot timpul liber. Poate ne considerați cam unilaterali, dar n-aveți dreptate : activitatea asta a noastră e cît se poate de multilaterală : ți se cere mare pricepere tehnică, cunoașterea ultimelor descoperiri în domeniul radiofoniei (nu uitați că noi singuri ne confecționăm aparatajul și îl perfecționăm necontenit, ca să ținem pasul cu evoluția tehnicii), însușirea a cît mai multe limbi străine, cunoștințe de geografie... Nici nu vă închipuiți ce orizont larg îți deschide o astfel de ocupație în timpul liber. Asta ca să nu mai vorbim de legăturile prietenești și trainice pe care le stabilim pretutindeni. Pentru că, trebuie să știți, există „rendez-vous"-uri și în eter. Iar „CQ"-ul nostru devine un apel pentru pace.

★

Aproximativ 6 000 de studenți din Capitală și din celelalte centre universitare fac practică în producție în lunile iulie și august, completîndu-și astfel cunoștințele teoretice prin însușirea pro-

cedeelor tehnologice, prin studierea celor mai înaintate metode de muncă, prin participarea directă la procesul de producție.

★

Elevii școlii medii Nr. 2 „Mihail Eminescu" din Buzău fac interesante excursii de o zi : la vulcanii noroioși de la Berca, la băile Monteoru, la pădurea Frasinu și Spătaru etc. Mulți dintre ei își petrec o parte din vacanță în tabăra pentru elevi pe care o organizează Gospodăria agricolă de stat Buzău. Aici, în tabără, ei fac sport, iau parte împreună cu tinerii muncitori la activitățile cultural-educative și la unele lucrări agricole de sezon.

★

Pe lacul Herăstrău. Bărci. Într-una din ele, doi tineri. Băieții sînt veseli, rîd cu gura pînă la urechi, se stropesc reciproc cu apă, vîslesc pe rînd. E vacanță ! Strigătul acesta țîșnește din fiecare mișcare a lor. Vacanță ! Pe semne că dacă ar avea posibilitatea să lanseze în văzduh salve de salut, focuri de artificii, cerul ar fi împînzit acum de stele multicolore. Dar cum o astfel de posibilitate nu există, în văzduh încep să zboare caiete. Caiete de școală... file de dictando și aritmetică... nenumărate caiete și file plutesc prin văzduh, ca niște păsări albastre, rătăcitoare, pornite să-și caute alt cuib decît ghiozdanul. Culegem și noi un astfel de caiet. Pe copertă e chipul lui Tudor Vladimirescu. Plînge. De fapt e numai apa de vină. Sub chipul viteazului scrie : „Caiet de materiale al elevului Ilie Teodor, anul II C cazangii". Din păcate, textul se oprește aici, fără să trădeze și școala la care învață entuziastul.

Caietul, cam deteriorat, se găsește la redacție. Îi rugăm pe acei care știu la ce școală învață elevul Ilie Teodor (care pe semne a absolvit anul II) să ne scrie, pentru a-i putea înapoia păgubașului caietul pescuit în lacul Herăstrău. Nu de alta, dar cînd ai de gînd să devii cazangiu, e posibil să ai nevoie și mai tîrziu de caietul de materiale din anul II.

★

70 la sută din elevii Școlii medii Nr. 1 „Nicolae Bălcescu" din București sînt cititori permanenți ai bibliotecii școlii. Sînt și clase în care nu există nici un elev care să nu ia cărți de la bibliotecă : VIII-a H, F, I, D, a IX-a B, F, D, E. Biblioteca posedă un fond de 19 000 volume. La Școala medie Nr. 24 „Vasile Alecsandri" — 7% la sută dintre elevi frecventează, în cursul anului școlar, biblioteca.

★

În noaptea de 6 spre 7 iulie a avut loc o eclipsă de lună. La Observatorul astronomic popular din București s-au făcut, cu acest prilej, o serie de observații. De un mare ajutor pentru cercetători a fost munca depusă de tinerii astronomi amatori care în timpul lor liber studiază cerul.

Distracțiile timpului liber

Clubul Întreprinderii poligrafice din Oradea.

— Tovarășe director, am aflat că aici, la clubul dumneavoastră, se organizează pentru tineret seri distractive variate și inspirate.

— Mă rog. Noi nu sîntem de principiul că ajunge să atîrni afară, la intrare, o placardă pe care să scrie : „SEARĂ DE DANS", așa cum am văzut o dată chiar în București, cînd treceam prin fața Casei de cultură din intrarea Zalomit. Da, tinerii vin și numai pentru asta, dar datoria noastră e să folosim fiecare minut al timpului lor liber ca să le insuflăm respectul pentru frumos, să le dezvoltăm bunul gust, să contribuim la crearea unor relații demne, nobile, între băieți și fete. Toate acestea nu se pot dobîndi însă într-o sală sau într-o curte în care tînărul intră pur și simplu, invită la dans o fată, dansează pînă se satură și gata. Așa se întîmpla în ziua aceea la clubul din Zalomit. „Spectacolul" nu era prea vesel, nu era prea tineresc, putea să-ți amintească cel mult de vechile săli de dans din București sau provincie.

— Aveți dreptate. Sînt încă destule cluburi și chiar Case de cultură care nu știu să facă în așa fel încît să dea un conținut educativ distracției tinerilor. Tocmai de aceea ne-am adresat dumneavoastră, auzind că ați reușit...

— Rezultatele noastre sînt modeste. Ca să nu ne rezumăm doar la dans și bufet, am organizat un carnaval costumat, un carnaval al florilor, o seară „în alb". Carnavalul costumat l-am anunțat din timp, astfel încît fiecare participant să se poată pregăti cu seriozitate. Distracția, după părerea mea, nu exclude seriozitatea. Dovadă că defilarea costumelor și măștilor a fost, chiar pentru organizatori, o mare surpriză : fantezie, bun gust, haz, toate acestea au defilat pe dinaintea ochilor noștri. Un tînăr s-a costumat în Don Quijote. Pentru asta a citit încă o dată opera lui Cervantes, a cercetat tot felul de ilustrații care-l înfățișau pe Cavalerul Tristei Speranțe. Dar vă asigur că Don Quijote al nostru era cît se poate de vesel. Apoi altul a venit costumat în... sticlă de Fetească (tînărul ne-a jurat că nu s-a documentat de fel). În general, participanții au studiat fiecare personaj pe care l-au ales și i-au dat viață într-un mod cît mai personal. Pe noi asta nu poate decît să ne bucure.

— Dar despre „Carnavalul florilor" ce ne puteți spune, tovarășe Ștefan Bajus ?

— La „Carnavalul florilor", tînărul sau tînăra trebuie să se prezinte, în mod obligatoriu, cu un buchet de flori. Participanții și-au dovedit și de astă dată fantezia nesecată, bunul gust. Ei au venit cu buchete încîntătoare, avînd fiecare floare împodobită cu fir de argint, sau întreg buchetul alcătuind o adevărată paletă de pictor. Erau în sala clubului flori de cîmp, flori de grădină, și o mireasmă de neuitat. Fiecare buchet a fost așezat pe rafturile pregătite dinainte, în spatele unor inimi roșii tăiate din carton și purtînd numărul de pe biletul de intrare. Era un fel de expoziție a Frumosului. Un juriu special ales a acordat apoi premii celor mai izbutite buchete, după care băieții au dăruit florile lor fetelor (în paranteză fie spus, au existat fete care au căpătat și 8—10 buchete). Atmosfera carnavalului a fost, atît la propriu cît și la figurat, înmiresmată.

— O ultimă întrebare referitoare la „seara în alb".

O bătrînețe bună se cîștigă la tinerețe

Fotografia : S. DAN

— Organizăm o astfel de seară în fiecare vară. Ținuta în alb devine atunci obligatorie (admitem și excepții : măcar bluza sau cămașa să fie albe). La intrare, fiecare tînăr sau tînără primește în dar o garoafă roșie. Cum majoritatea tinerilor sînt vara bronzați, albul capătă valoare, iar floarea roșie își dă și ea contribuția la crearea unei atmosfere cît mai tinerești. Scopul principal al acestui tip de manifestare este însă altul : noi credem că îmbrăcămintea albă impune o grijă deosebită și o ținută corectă la dans, ceea ce — să recunoaștem — este important. Rezultatele nu contrazic părerea noastră, dimpotrivă.

Filozofia și timpului liber

De vorbă cu Alexandru Tănase, candidat în științe filozofice :

— Ce ne puteți spune dumneavoastră despre timpul liber ?

— Iată o noțiune foarte des întîlnită în filozofia și pedagogia contemporană a culturii. Înțelesul științific al conceptului de timp liber prezintă o importanță considerabilă pentru cele mai variate discipline intelectuale și ramuri de activitate practică.

— Problema este extrem de complexă, deoarece însăși realitatea la care se referă, cuprinde numeroase determinări, multiple valențe, un teren rodnic de cercetare, a cărui investigare cu mijloace științifice cred că se află abia la început. N-ați vrea să faceți unele considerațiuni asupra modului în care — după părerea dumneavoastră — trebuie abordat și înțeles acest concept ?

— Prin geneza sa, timpul liber este un rezultat al dezvoltării forțelor de producție și al tehnicii moderne. Revoluția industrială capitalistă a determinat o creștere considerabilă a forței productive a muncii omenești care, cum spunea Engels, a atins un asemenea nivel încît s-a creat posibilitatea de a se lăsa fiecăruia în parte **suficient timp liber** pentru ca tot ce merită într-adevăr să se păstreze din cultura moștenită de-a lungul istoriei — știința, arta, să fie nu numai păstrat, dar și transformat dintr-un monopol al clasei stăpînitoare, într-un bun al întregii societăți și dezvoltat mai departe.

— În accepția sa științifică, acest concept nu se referă pur și simplu la timpul de care dispune omul în afara orelor de producție...

— Da, este un complementar al muncii productive. Sensul și modul de folosire a timpului liber este determinat de legile și mecanismul producției moderne, bazată pe o tehnică înaintată, dar această determinare se exercită prin intermediul relațiilor de producție. Marea industrie mecanizată creează timp liber, dar implică necesarmente o asemenea folosire a acestuia încît forța de muncă să fie tot mai calificată, iar subiectul acesteia — omul, un om cu un vast orizont de cultură.

— În capitalism, esența relațiilor de producție determină o altă direcție de folosire a timpului liber.

— Firește. **În primul rînd,** capitalismul, prin natura sa exploatatoare și spoliatoare, nu creează timp liber în proporții de masă, ci șomaj în proporții de masă. Fenomenul de masă al șomajului transformă disponibilitatea relativă a forței de muncă, cerută de nevoile unei producții în continuă înnoire, într-o disponibilitate absolută, cerută de nevoile capitalului. În acest caz, nu e vorba de timp liber ca un factor de împlinire a personalității umane, ci de mizerie cruntă care-i retează omului orice posibilitate de dezvoltare multilaterală. **În al doilea rînd,** în măsura în care se creează totuși un anumit timp liber propriu-zis și în capitalism, acesta nu este un complementar creator al unei activități libere, ca în socialism, ci un mijloc de compensație față de caracterul impersonal și abrutizant al relațiilor de producție. **„Les distractions deviennent un moyen de compenser l'absence de satisfaction"** — iată o formulă răspîndită în țările capitaliste care, chiar dacă nu exprimă întregul adevăr, ne sugerează o importantă latură a sa.

— Se poate spune că timpul liber este un fenomen specific mai ales socialismului ?

— Concordanța dintre activitatea de muncă și folosirea timpului liber se stabilește în socialism pe baze noi. Relațiile de producție bazate pe colaborare și întrajutorare tovărășească nu numai că nu împiedică, nu frînează realizarea — și prin folosirea corespunzătoare a timpului liber — a multilateralității omului care muncește, ci reprezintă principala forță motrice a acestui proces. Avînd un caracter inovator, activitatea de muncă implică și cere pe o scară tot mai largă conjugarea unei temeinice pregătiri profesionale a producătorilor direcți, cu un larg orizont cultural.

— O asemenea tendință logică imprimă o direcție nouă de folosire a timpului liber ?

— Munca reprezintă principalul, dar nu singurul factor de formare a profilului profesional-cultural și moral al tînărului muncitor din socialism. Un rol substanțial în această privință îl are timpul liber. Folosirea acestuia e determinată pe de o parte de însești cerințele marii producții socialiste în raport cu care timpul liber (instruirea tehnico-profesională și de cultură generală prin cursuri de calificare, învățămînt seral etc.) devine pentru prima dată un complementar organic al muncii productive. Pe de altă parte, nevoile spirituale ale personalității tînărului muncitor, care caută și găsește în modul de folosire a timpului liber nu o iluzorie compensare morală pentru o viață de muncă abrutizantă și lipsită de bucurii, ci o veritabilă împlinire spirituală și o perfecționare a potențelor creatoare formate cu precădere în cîmpul unei munci generatoare, ea însăși, de bucurii și satisfacții morale.

— Timpul liber nefiind o noțiune statică, conținutul său se transformă radical o dată cu trecerea la socialism și se modifică apoi continuu în procesul construcției desfășurate a socialismului și comunismului...

— Dezvoltarea forțelor de producție și creșterea productivității muncii sînt factorii fundamentali care condiționează modificarea timpului liber în sensul sporirii și îmbogățirii lui. Reducerea zilei de muncă și respectiv creșterea timpului liber nu pot fi decretate la întîmplare — reprezintă deci un proces obiectiv, logic, în timp ce modul de folosire a acestui timp, conținutul său educativ este condiționat de acțiunea factorilor subiectivi ideologici.

— Deci, sub raport economic...

— ...reducerea zilei de muncă nu creează doar disponibilitate de timp liber, de energie umană și potențialitate creatoare, ci ridică totodată cerințe mereu noi de ordin tehnico-profesional. Un nivel ridicat de mecanizare și automatizare a producției, o înaltă productivitate a muncii presupune (și cere) o calificare tot mai înaltă a forței de muncă, ridicarea tehnică a activității muncitorului (fie el tînăr sau vîrstnic) la nivel ingineresc (dispariția deosebirii esențiale dintre munca fizică și cea intelectuală).

— Așadar, prima funcție socială a timpului liber sporit este de a contribui la creșterea instruirii economice și tehnico-profesionale ?

— Da. Iar sub raport social-politic, îmbogățirea timpului liber constituie premiza necesară intensificării participării oamenilor muncii la organizarea și conducerea treburilor sociale, prin intermediul organizațiilor de stat și al celor obștești. Numai astfel fiecare membru al societății își poate forma experiența și deprinderile necesare muncii de conducere a societății, împlinirii îndatoririlor obștești.

— Sub raport moral-spiritual ?

— Folosirea timpului liber este condiționată și de cerințele dezvoltării multilaterale a persoanei umane. Pe măsură ce cresc exigențele culturale ale oamenilor, calitatea preocupărilor lor intelectuale, nivelul și varietatea gusturilor lor estetice etc., cresc și mijloacele de a le satisface și invers. Considerînd că omul viitorului va dispune de mai mult timp pentru odihnă, pentru îmbogățirea cunoștințelor sale, savantul John Bernal este de părere că învățămîntul trebuie să includă nu numai pregătirea tînărului pentru soluționarea anumitor probleme pe care i le pune viața în față, dar și pentru utilizarea rațională a timpului liber. O întrebuințare cît mai instructivă și educativă a timpului liber exercită o influență binefăcătoare asupra omului, îi sporește capacitatea de gîndire și de muncă rațională, îl ajută să se depășească continuu atît pe planul muncii productive cît și în celelalte sfere de activitate. Timpul liber cheltuit fără rost nu mai este un bun, ci o amenințare potențială la adresa societății. Plenitudinea vieții umane în socialism presupune și cere folosirea în chip optim a acestui capital prețios — timpul liber, despre care Marx spunea că reprezintă un factor esențial pentru deplina dezvoltare a facultăților spirituale ale ființei luat în parte și ale societății, subliniind totodată că în comunism **„criteriul bogăției va fi nu timpul de lucru, ci timpul liber".**

— Știind că timpul liber nu este condiționat doar de caracterul și durata muncii productive, ci, totodată, de **modul de trai** al oamenilor în socialism, ce ne puteți spune ?

— Civilizația socialistă transformă radical întregul mod de viață al oamenilor. Binefacerile tehnicii se fac tot mai mult simțite și în viața particulară. Și fiindcă ne adresăm tineretului, să-i amintim numai despre școlile și facultățile noi, despre căminele și cantinele ultramoderne, despre terenurile de sport, despre taberele de la munte și de la mare etc. Un lucru e clar : oricît de mult s-ar dezvolta gusturile și cerințele tinerilor în sfera intereselor și nevoilor lor de ordin material (hrană, îmbrăcăminte, locuință, confort etc.), ele sînt limitate, pe cînd mijloacele de a le satisface sînt, în perspectiva comunismului, aproape nelimitate. În schimb cerințele de ordin spiritual, setea de cunoaștere, de frumos, nevoia de desăvîrșire morală, de îmbogățire sufletească sînt de-a dreptul inepuizabile. Pentru satisfacerea lor, pentru formarea omului comunist al societății comuniste, timpul liber constituie un factor social de primă necesitate.

Cărțile timpului liber

La Biblioteca regională din Baia Mare stăm de vorbă cu bibliotecara șefă, tovarășa Olga Prodan.

— Puteți să stabiliți o medie a frecvenței cu care se citește la dumneavoastră ?

— 60 de cărți pe an. Deci cel puțin un volum pe săptămînă. Printre tineri sînt, însă, unii care citesc și mai puțin. Explicația ? Sînt elevi la zi, urmează seralul... Dar cauza mai exactă este alta : există un fel de spaimă la unii tineri față de vastitatea de necuprins a tezaurului cultural moștenit de omenire. Unul dintre cititorii noștri, fire mai precisă, mi-a și demonstrat-o pe hîrtie, cu creionul în mînă. „Am 18 ani, mi-a zis. Dacă citesc 60 de cărți pe an, și asta e destul de bine, înseamnă că în cinzeci de ani am să citesc... L-a înmulțit pe 60 cu 50 și a obținut o cifră nemulțumitoare pentru el : 3000 ! „Ce înseamnă 3000 de cărți față de zecile și sutele de mii de cărți care vor rămîne necitite de mine ?", mi-a zis. Firește, l-am contrazis : „3000 de cărți citite într-o viață de om e ceva ! Măcar de s-ar putea lăuda fiecare cu o astfel de cifră !"

— Ce citește tineretul ?

— Întrebarea, luată în considerare așa, nediferențiat, cere un singur răspuns : *de toate !* Dacă începem însă să diferențiem, cît de cît, pe categorii de vîrstă, de profesiuni etc., avem un tablou ceva mai clar. Iată drept exemplu o fișă de cititor luată la întîmplare : Andrei Magojan, 17 ani, miner la Herja. Înscris la concursul „Iubiți cartea". De la începutul anului pînă astăzi a citit 48 de cărți : C. Simonov — „Tovarăși de arme", Pierre Daix „Ultima fortăreață", „1001 de nopți", Ioan Slavici — „Nuvele", Stevenson — „Comoara din insulă", Robert Merle — „Moartea e meseria mea", A. Fadeev — „Înfrîngerea", Walter Scott — „Yvanhoe", Aurel Mihale — „Floarea vieții" etc.

— Proza domină în general poezia ?

— Ar fi o concluzie pripită. Nu trebuie să uităm că tinerețea este totuși vîrsta poeziei. Am observat, însă, la tineretul care ne frecventează, o anumită pudoare, o pudoare exagerată față de orice exteriorizare a sentimentelor... Afirmația mea apare cam paradoxală, avîndu-se în vedere că discutăm despre un tineret energic, dinamic și curajos, dar poate că tocmai aceste laturi mature ale vîrstei tinere îl fac pe tînăr să fie mai reținut, să zicem mai nepregătit pentru lumea delicată a sentimentelor, a pasiunilor. Cu alte cuvinte, tinerii care cunosc poezia muncii, a marilor înfăptuiri, ca și poezia naturii în mijlocul căreia construiesc, tineri cu un romantism care are nu știu ce asprime plină de vigoare, cu felul lor special de a vorbi despre ceea ce se petrece subtil, undeva în adîncul ființei lor, ar trebui ajutați... Poate că de aceea n-ar strica să ne gîndim mai mult la seri de poezie în care poeții, actorii să recite „în gura mare", să existe deci o mai susținută preocupare în vederea scurtării drumului pe care poezia trebuie să-l facă pînă la sufletul tineretului.

— Dar fetele ?

— Citesc mult mai multă poezie decît băieții. În schimb ele rămîn încă mult în urma lor în ceea ce privește cartea tehnică, de aventuri, de artă și sport. Fetele se îndreaptă mai cu seamă spre beletristică, domeniu în care predomină categoric.

— Pornind de la simptomele furnizate de lectură, se poate vorbi despre o diversificare a interesului băieților față de domeniile activității umane, în comparație cu o anumită reducere, unilateralitate a orizontului fetelor ?

— Din păcate se mai poate încă vorbi despre asta. Găsesc că este vorba aici despre unele lacune de educație — fie în școală, fie în familie sau organizație — care ar trebui numaidecît înlăturate. Nu pledez aici pentru ca fiecare băiat să învețe neapărat să-și coase ciorapii, iar fiecare fată să devină aeromodelist, dar o atenție cu totul specială ar trebui acordată acestui aspect negativ care apare pregnant în adolescență și nu este altceva decît o rămășiță a unor vechi mentalități și stări de lucruri ; nici printr-o simplă bătaie din palme, și nici printr-o îndelungată resemnare, ca față de un fenomen nedorit, dar firesc...

— Dumneavoastră, ca adevărate activiste ale timpului liber, vă puteți aduce contribuția la această evoluție...

— Asta și facem. Recomand cu stăruință fetelor și cărți de sport, tehnice, fantastico-științifice, încerc să lărgesc la maximum orizontul interesului lor față de lume. Băieților le recomand poezie, pentru că am convingerea că ea înnobilează, sensibilizează și — prin ritm — disciplinează.

In loc de concluzii

Realitățile noi, socialiste, consfințesc necesitatea ca omul să fie judecat din punct de vedere social nu numai după modul în care muncește, ci și după modul în care își petrece timpul liber. Munca imprimă omului un ritm, o anumită armonie dinamică, rod al activității sale creatoare. După terminarea lucrului, acest ritm interior continuă să acționeze asupra sa, îndemîndu-l pe om să aibă o atitudine la fel de creatoare față de propriul timp liber, să se odihnească în așa fel încît în permanență să i se deschidă alte și alte orizonturi.

Reportajul nostru anchetă ne confirmă părerea că tineretul își dovedește gradul de maturitate atît în producție, cît și în felul în care își cheltuie timpul liber — acest prețios capital al unei societăți în care a dispărut exploatarea omului de către om. Exemplele pozitive, cît și cele negative, au drept scop să răspîndească, pe de-o parte, aspectele bune ale acestui timp, iar pe de altă parte, să le condamne pe cele absolut nepotrivite epocii în care trăim. Intervențiile oamenilor de știință își propun să lămurească unele date riguroase, verificate, capabile să dea un înțeles mai adînc acestei noțiuni care, la prima vedere, sună extrem de simplu : TIMPUL LIBER.

Și o propunere : poate că ar fi binevenită dezbaterea domeniului analizat în cadrul reportajului nostru anchetă de astăzi într-un for al timpului liber, din care să facă parte tineri muncitori, filozofi, părinți, activiști de tineret, medici specialiști, tineri colectiviști, sportivi de frunte, scriitori și actori, compozitori, arhitecți, pedagogi, astronomi, plasticieni etc., — un nucleu care să constituie garanția unei activități tot mai cuprinzătoare și mai de profunzime.

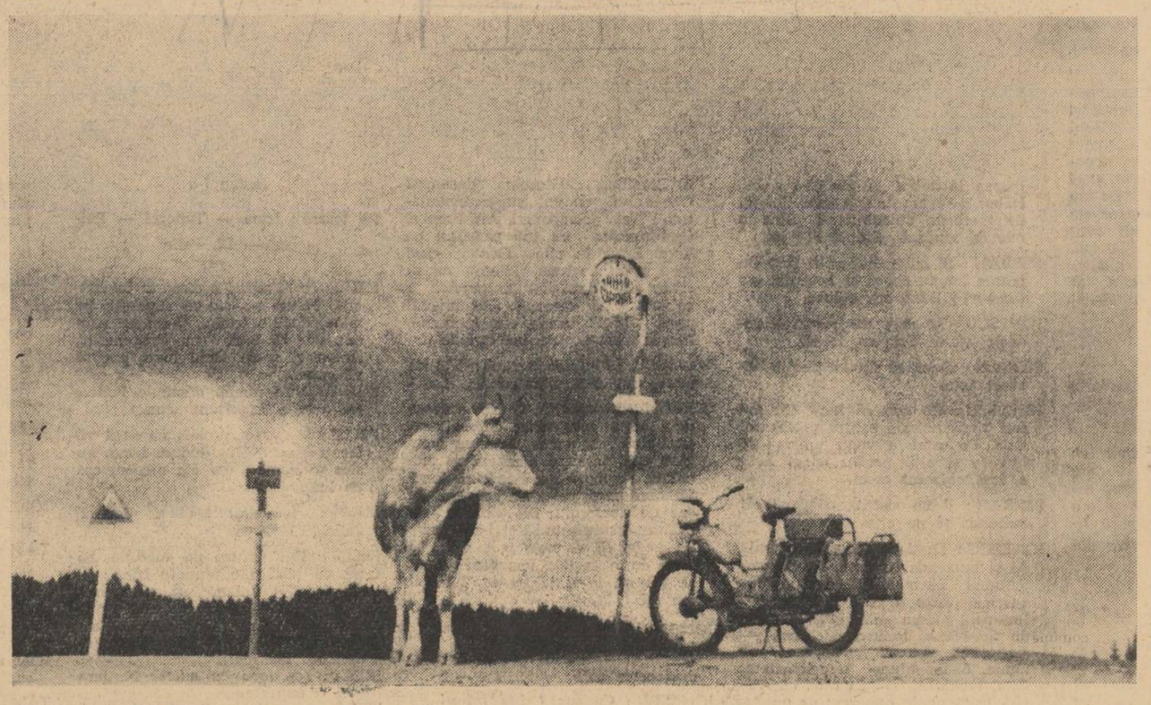

Popas la răscruce

Fotografia : SANDU MENDREA

Darie Novăceanu

ODIHNĂ PE CÎMP

Se rotește deasupra mea soarele,
întinzînd pe cîmpie riuri de foc.
Combinele se dilată sub aerul cald
visînd să-și facă mai repede loc
în lacul de spice galbene,
lîngă care-și rumega așteptarea.

Au tăcut și cosașii prin iarbă
parcă intradins : să nu-i tulbure.
Prepelițele își mută puii pe miriști în tăcere,
ferindu-i de hederele tăioase ;
și de setea care aici, în cîmp,
are forma ulciorului gol.

RĂDĂCINILE SE UITĂ

Rădăcinile se uită în pămînt,
Lăsînd crengile să crească-n cer
Și din toate cîte sus mai sînt,
Zbaterea de vînturi doar o cer.

Plopii taie aerul precum o spadă
Și pe cît ajung mai multă înălțime,
Rădăcina nu mai poate să-l mai vadă
Și coboară, părăsită,-n adîncime.

Voi cei care cîmpurile mele le iubiți,
Lăsați vîntul crengile să vi le bată
Și-nfloriți, și faceți umbră. Și rodiți.
Și nu fiți ca plopii, niciodată.

TEII CU LUMINA LOR

Teii cu lumina lor
mi te luară, te răpiră.
Se desprinseră ușor
din asfalt, și-și răsucira
brațele înapoia ta,
ascunzîndu-te, golindu-mi
sufletul ca pe o scoică de vuiet.

Doar o clipă strălucirea
unui gînd și-a unui vis,
desenă pe prag de casă,
forma trupului rămasă
geamănă cu amintirea,
peste care s-a închis
liniștea ca o greutate de nisip.

Și nu știu de ce or fi
ris, în trecere, de mine,
oamenii a doua zi,
regăsindu-mă stringînd
trunchiul teilor pe rînd,
căutîndu-te pe tine,
niciodată vrînd să te găsesc.

Nicolae Ioana

ELOGIU

Toate lucrurile au cîte o înfățișare
care se mută mereu după soare.
Copacii umblă zile întregi fără chip,
Să-și aleagă înfățișarea din firele de nisip
Și apoi vin să și-o arate soarelui, s-o vadă
Dacă e demnă sub lumina lui să mai șadă.
Și chipul copacilor e demn
Deși e făcut doar din lemn.
Dar soarele, pentru că se află departe,
Luminează din chipul copacilor doar o parte.
Cealaltă trebuie să aștepte la rînd
În umbra căzută din copaci pe pămînt.
Copacii au răbdare și se frămîntă,
Pînă cînd se luminează și cîntă.

NEÎMPĂCARE

Nici un lucru nu se mulțumește cu sine și nici eu
Piatra, încăpățînata piatră care nu cedează ușor
Gîndului meu împuternicit în brațele mele
Nu se împacă cu ideea să fie piatră mereu.
Între lucruri nu există mulțumire de sine.
Toate cîte sînt speră să fie și altceva
Și se mută dintr-un loc în altul mai bine,
Piatra, de pildă, pasăre să fie ar vrea,
Numai pentru o clipă de mulțumire de sine...

2.

Nici un lucru nu se împacă cu sine și nici eu.
Și în preajmă-i atîta pace încît de nimic nu mi-e teamă
Lucrurile speră să fie și altceva și sînt mereu
Și nu se împacă cu sine și nici eu mai cu seamă.
Piatra e pasăre, și mai mult decît ea sînt eu,
Piatra întreagă se supune gîndului meu.

3.

E o pace a luptei în mine, în lucruri și-n oameni,
E o pace a creșterii rînduită în visul meu și al tău,
E o pace în care ne îmbrățișăm să ne știm mai bine,
Altfel eu aș fi același mereu,
Ascuns sub coajă numai pentru mine.

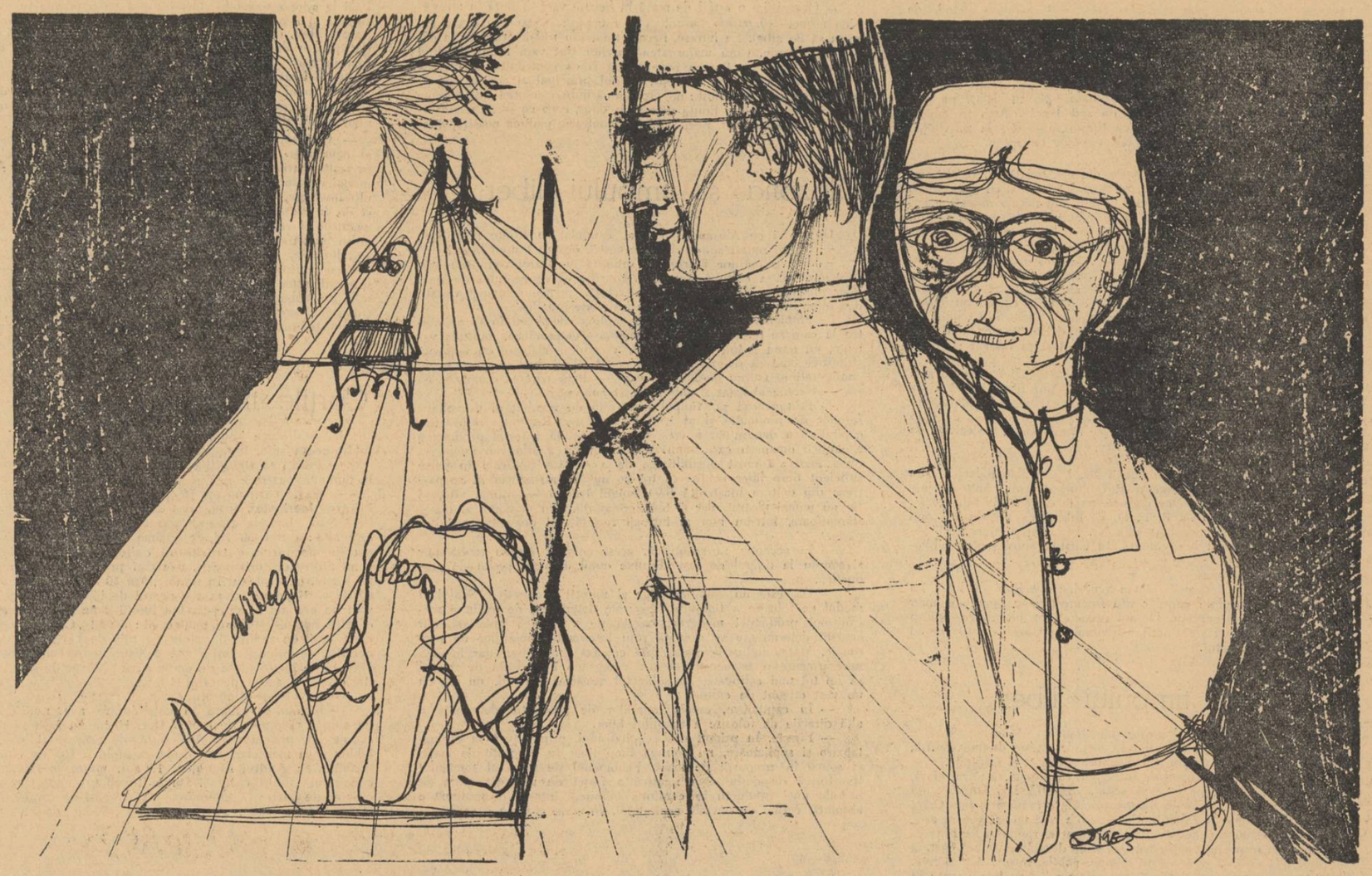

Desene de RICHARD BORDENACHE

Zîmbetul

FRAGMENTE DIN PIESA „SECHESTRUL" DE M. ZACIU ȘI V. REBREANU

Acțiunea piesei „Sechestrul" (din finalul căreia publicăm cîteva scene), se petrece în anii noștri. Este vorba de înfruntarea a două mentalități într-un institut de cercetări medicale.

Eroii piesei sînt medici, problemele care îi antrenează însă în firul acțiunii sînt de natură morală. O încleștare puternică se realizează în momentul în care autorii pornesc acțiunea. Este vorba de compromiterea preparatorului Mohora de către elementele învechite grupate în jurul profesorului Ionescu-Săcărîmb. Intriganții uzează de carierismul lui Tudorel Popa, soțul Irinei Popa a cărei lucrare a fost însușită ; Mohora nu se lasă intimidat și continuă lupta pentru restabilirea adevărului și consolidarea unui colectiv cu o înaltă ținută morală și probitate profesională.

PERSONAJELE

ȘERBAN, academician, profesor
IONESCU-SĂCĂRÎMB, profesor, directorul unei clinici medicale
FLAVIU TĂMĂȘDAN, șef de lucrări la aceeași clinică
PAVEL MOHORA, preparator
ION COLTUCA, asistent
IRINA POPA
TUDOREL POPA, soțul ei
PUICA, prietena casei
DOMNU' PELLE
NEGULESCU, un medic secundar
SORA BĂTRÎNĂ
O SORĂ DE LA CHIRURGIE
STUDENȚI, STUDENTE.

TABLOUL V

Scena a 8-a

Aceiași, o soră

O SORĂ *(deschide glasvandul, iese, anunță profesional în tăcerea ce se lasă)* : Încep să coasă plaga. N-a fost prea adîncă. Tensiune normală. Puls normal. Transfuzie în curs *(se retrage)*.

TUDOREL *(către cei doi profesori)* : Nu e pericol de stare septică ?

ȘERBAN : Am dispus să se facă antibiograma. Aștept rezultatul.

TĂMĂȘDAN *(sugestie)* : Plaga se poate suprainfecta.

ȘERBAN : De cazul acesta mă ocup eu.

IONESCU : De ce atîta alarmă, Șerbane ? Doar nu e nimic grav.

ȘERBAN : Mă ocup personal.

ȘERBAN : Ți-am spus să-mi zici *„preparator"*. Cînd am venit în clinica asta, acum treizeci de ani, eram preparator și tu — tot o soră...

SORA *(zîmbește)* : Cu treizeci de ani mai tînără. Ca fata asta *(arată spre sala de operații)*.

ȘERBAN : Eu tot așa te văd. Și pe mine, tot preparator. Altfel n-am nici un haz... Auzi, „academician"! *(pufnește)*. Merg să aduc niște notițe. Am un întreg dosar cu ei. E timpul să-l deschidem... *(urcă scara, intră în cabinet)*.

Scena a 10-a

Sora bătrînă, singură

SORA : *(toată ființa ei radiază bunătate)*. Deci sînt treizeci de ani... *(se uită spre sala de operații)*. Și cîți n-au intrat acolo... Pe cîți nu i-am văzut intrînd... Și am tresărit pentru fiecare... Am simțit și eu sudoarea rece a morții... plînsul lor rece... Și ea e acolo. Bărbatul ei s-a dus cu ai lui, să se tîrguiască. Ea poate se prăpădește, și ei trag sorți pe cămașa fetei... Eu am stat pentru toți. Pentru fiecare am tresărit. Voi numai unul ați avut și l-ați părăsit. După atîția ani, puteam să nu mai simt nimic... Să-mi fi secat toate lacrimile. Și totuși nu e așa. Nu mi s-a tăbăcit inima.

Scena a 11-a

Apare Șerban de sus, apoi ceilalți, lateral. Șerban — Tămășdan — Ionescu — Coltuca

ȘERBAN : *(cere de la Tămășdan lucrarea. Tămășdan i-o dă, Șerban o deschide. Scenă mută)*. Uite, cazuistica în lucrarea Irinei Popa era de 15—20 de bolnavi *(compară fișele din mîna dreaptă cu cele din mîna stîngă)*.

TĂMĂȘDAN : Tocmai. Iar observațiile noastre s-au făcut pe 100 de bolnavi.

IONESCU : E o diferență, nu ?

ȘERBAN : Da ? Ei bine, aș dori să văd foaia de observație nr. 92 *(către Coltuca)*. Dă-mi te rog pe 92 !

COLTUCA : *(înarmat cu un morman de dosare, caută în grabă)*.

IONESCU : Șerbane, nu știu ce e cu tine, zău așa, doar...

ȘERBAN *(ia fișa de la Coltuca)* : M-da... la 92, cum rezultă din foaie, s-a aplicat tratamentul clasic... Iar aici *(arată spre lucrare)* el e trecut la grupa cu tratament modificat.

TĂMĂȘDAN : S-a lucrat cu loturi comparative.

IONESCU : O fi încurcat dactilografa loturile. Nu spun eu ? Nimeni nu-și face datoria.

ȘERBAN : Și crezi că asemenea constatări pot...

IONESCU : În medicină totul e posibil. Și ca patologie, și ca tratament.

ȘERBAN *(dur)* : Dar nu ca etică medicală. Lucrurile sînt limpezi *(spre Tămășdan și Coltuca)*. Vă rog să ne lăsați singuri.

(Tămășdan și Coltuca ies).

Scena a 12-a

Ionescu — Șerban — Sora bătrînă

IONESCU *(dezarmat, intimidat de tăcerea care se lasă)* : Știu ce mă așteaptă ! Te văd. Pregătești fulgere. Jupiter tonans. Tu ești ăla !

ȘERBAN *(jenat)* : Da, Jupiter tonans, eu sînt ăla.

IONESCU : Mă predau. Sînt în mîinile tale. Îți mulțumesc totuși că m-ai scutit de prezența subalternilor. Știa atîta așteaptă : să mă vadă doborît, să-mi ia locul.

ȘERBAN : Cine vrea să-ți ia locul, omule ?

IONESCU : Tămășdan. Ce crezi ? El m-a împins. Fură de unde poate, ca să grăbească momentul cînd o să-mi dea în cap. El a venit cu lucrarea la mine. A zis că-i a lui. Habar n-aveam de fata asta. Ce știu de lucrările studenților ? Sînt o mie de studenți, dracu' să-i ia.

ȘERBAN : Și chiar dac-ar fi fost lucrarea lui, tu de ce ai acceptat s-o semnezi ? Dacă era a lui...

IONESCU : Ai dreptate. Acum îl dădeam afară. Scăpam de el.

ȘERBAN : Doar el de la tine a învățat asta.

IONESCU : Ce era să fac ? Cît am fost tînăr lucram pentru profesorul meu. Pe urmă a venit vremea să lucrez și altii pentru mine. Ăsta a fost obiceiul casei.

ȘERBAN : E un sistem, o plagă. Îi infectezi și pe alții.

IONESCU : Tie-ți convine, ce-ți pasă? Ai și nume de savant ! Te cheamă Șerban ! Pe mine mă cheamă Ionescu... Ăsta e nume de savant ? Ionescu ! Mi-am adăugat și numele de Săcărîmb. Ionescu-Săcărîmb — mai sună cumva... Tot n-a ieșit nimic. N-am ajuns o celebritate. Uite, recunosc față de tine, că sîntem prieteni de douăzeci de ani.

ȘERBAN : Nu numele tău era de vină. Ci minciuna. Nu poți să te sprijini pe o iluzie. Cariera ta, Ionescule, e o iluzie. Tu crezi că o ai, dar ea nu e a ta. E acolo munca unor salahori la care tu nu aveai dreptul. Cum n-ar fi avut dreptul faraonii să-și boteze piramidele cu numele lor.

IONESCU : De ce ? Sînt îngropați în ele.

ȘERBAN : Tu dormi senin în cariera ta, ca într-o piramidă făcută de alții.

IONESCU : Chiar dacă n-am clădit-o singur, ea există. Am intrat în posesia ei. Toată lumea îmi spune: Profesorul ! Sînt invitat în prezidii... *(se scotocește)*. Uite, *(scoate o tăietură de ziar, foarte mică)* scrie aci, stai, stai să-mi pun ochelarii *(și-i pune)* „profesorul Ionescu-Săcărîmb, cunoscută personalitate a vieții medicale...". Sînt deci o personalitate ! Acest lucru se recunoaște coram populo !

ȘERBAN *(gest)* : Da, ți-ai trecut în memoriul de lucrări și articole de la ziarul de perete.

IONESCU : Și ce ? Nu erau juste ?

ȘERBAN : Metafizică ! Ai nevoie de ea ca de un complice, ca să te consoleze de golul tău interior.

IONESCU : Ce gol ? Din moment ce sînt considerat o personalitate ? ! Încep să cred și eu că e adevărat.

ȘERBAN : Te automistifici. Îi mistifici și pe cei din jur. Dar asta nu durează, Ionescule. Oamenii încep să te vadă așa cum ești — încep să strige : Împăratul e gol, ca-n povestea lui Andersen.

IONESCU : Andersen ! Lasă că știu, am citit și „Fetița cu chibrituri". Cînd eram copil. Am plîns toată noaptea. *(scoate batista, șterge lacrimi imaginare)*.

ȘERBAN : Anul trecut, cînd am fost în Brazilia, călătoream deasupra Oceanului cu un „superconstellation" al companiei Air France. Quadrimotor cu 150 pasageri pe bord. Eram în plin Ocean cînd ne-a prins furtuna. Pilotul, ca să scape de primejdia fulgerelor, a coborît pînă aproape de nivelul apei. Toată lumea era îngrozită. Nimeni nu scotea un cuvînt.

IONESCU *(îi pipăie brațul)* : Vai de mine, dar n-ai pățit nimic, așa-i ?

ȘERBAN *(continuă)* : O stewardesă ne-a adus costumele de salvare, explicînd în care buzunar vom găsi apa, în care coniacul și ciocolata. Apoi ne-a arătat cum funcționează ferestruica de salvare în caz de naufragiu. Era extrem de frumoasă stewardessa și i-am spus : Se vede că e mult mai ușor să mori cu o femeia frumoasă, decît să trăiești o viață cu ea. Nimeni n-a rîs.

IONESCU : Oameni fără umor !

ȘERBAN : Pe toți îi munceau gînduri macabre.

IONESCU : Ce spui ? Mă înfiori.

ȘERBAN : Deodată însă apăru pe imensitatea apei o insulă.

IONESCU : Erați salvați !

ȘERBAN : Un biet stol, o bază militară. Era o insulă metafizică. Unui turboreactor nu i-ar fi ajuns nici zece insulițe de felul ăleia, ca să poată ateriza. Dar toți călătorii s-au înveselit. Ei credeau, ca tine, că sîntem salvați. Te întreb : ce s-ar fi întîmplat dacă și pilotul s-ar fi lăsat amăgit de aparitia insulei metafizice și ar fi încercat să aterizeze ? *(după o mică pauză)* Ne-am fi distrus...

(îl ia de braț conducîndu-l spre ieșire)

ȘERBAN : *(din prag, întorcîndu-se spre Sora bătrînă)* : Vino să iei probele de laborator.

(Sora bătrînă iese în urma celor doi).

Scena a 13-a

Scena goală. Apoi se deschide glasvandul, sora primă iese, privește în jur, nu vede pe nimeni, anunță totuși cu o solemnitate mecanică :

SORA : *Tensiunea s-a prăbușit. Puls scăzut. Temperatura în creștere bruscă. Delirează.*

CORTINA

TABLOUL VI

DECOR : *În partea dreaptă a scenei, cabinetul profesorului Șerban. Peste tot, cărți. Dezordine, în care omul de știință se mișcă familiar. Pereții sînt căptușiți cu rafturi. În stînga, ușă de sticlă spre una din terasele clinicii. Pe terasă, un pat pliant cu un pled. Scări ce coboară în curtea clinicii. În colțul terasei, un platan bătrîn care începe să-și scuture frunzele. E o frumoasă după-amiază de toamnă, cu lumină plină, calmă, odihnitoare.*

Scena 1-a

Pe terasă : Irina — Tudorel — Puica — Dl. Pelle

PELLE : *(continuînd o discuție începută)* : Poate c-o să vă supărați pe mine, duduie Irina... V-am tot promis că vă aduc un Fragonard... Acum că v-ați făcut bine, pot să vă spun...

IRINA : Nu-i nimic, domnule Pelle... Nu asta e important acum.

PELLE : V-am tot promis că dacă vă faceți bine... Zău, duduie Irina, nu sînt un escroc, dar ăla nici nu era un Fragonard...

IRINA : *(obosită)* : Bine, domnu' Pelle...

PELLE : Sînt un om de condiție. Să nu vă pară rău, duduie Irina : atunci, cînd voiam să vi-l vînd, credeam că e un Fragonard. După aceea am făcut cercetări și am văzut că era din școala lui... *(se oprește, încurcat)*.

IRINA : *(aproape cu milă)* : Nu are nici o importanță.

PELLE : *(consolator)* Dar lăsați că vă fac eu rost de un Fragonard adevărat. Am ochit unul la contesa de Gerando. Aia de stă acolo în vii. Mai are ea niște lăzi. *(spre Tudorel)*. Nu se poate să nu fi avut un Fragonard. *(îl bate pe spate pe Tudorel, familiar)*. Dă-i dracului de burjui, tovarășe Tudorel ! Îl naționalizăm pe Fragonard ! *(solicitudine sinceră)*. Ce nu facem noi pentru duduia Irina.

PUICA : *(nerăbdătoare)* Hai, c-o obosim.

TUDOREL : *(cu aer jenat, spre Irina)* Ce să-ți mai aducem ? Vrei lămîi ?

PUICA : *(autoritară, cu aer conjugal)* Tudorel, iar întîrzii la consultații. O să ai reclamații. *(spre Irina)* Are niște pacienți foarte mofturoși. Pa, Irina, noi plecăm...

TUDOREL : Da, Irina, noi...

IRINA : *(care a privit tot timpul în altă parte)* Ați fost foarte drăguți...

TUDOREL : *(stînjenit, vexat)* Irina ! Doar nu sîntem niște străini ! Vorbești de parcă...

PUICA : *(aparte, spre Pelle)* Cred că a rămas cu ceva, săracu ! *(zgomotos de dragul, amestec de vulgaritate și bravare a situației)* Irinuco, nu cumva ești geloasă ? ! Dar tu știi cum e Tudorel ! Trebuie să aibă cineva grijă de omul ăsta : să-i speli, să-i dai de mîncare, să-i ții evidența. *(era să zică „a banilor", se oprește la timp, semn de alarmă la Tudorel)*. În fine. *(își trage nervoasă mănușile, se apleacă spre Irina, o sărută pe frunte, matern)*. Pa, dragă ! Și... fii cuminte.

(coboară scările)

TUDOREL : *(nehotărît, ezită, ar vrea să-i spună ceva, nu poate sau nu știe ce)*.

IRINA : *(cu seninătate, fără repros)*. Fii tu însuți, Tudorel ! Te așteaptă Puica. Du-te.

(Tudorel iese. O ajunge pe Puica din urmă)

PELLE : *(urmărind siluetele celor doi; foarte uman, dezbrăcat de fanfaronadă)*. Mi-e teamă să vă spun, duduie Irina... Poate c-o să-mi ziceți și mie : fii tu însuți, Pelle... Am atîtea haine pe care le îmbrac și le dezbrac... dar în fața dvs., nu știu cum, dar simt că n-aș putea minți... Aici se petrece o dramă... sau poate o dezlegare... un deznodămînt ?... Spuneți-mi, Dvs. înțelegeți ?

IRINA : *(tiresc)* : Da. Ei doi se potrivesc. *(se ridică fără greutate, aproape veselă)*. Am să te conduc, domnu' Pelle. Vrei ? *(îi oferă brațul, cu aerul lui de crai vetust, păsesc amîndoi pe dalele terasei, străbat spațiul pînă la scări în tăcere. În capul scărilor, el îi spune foarte omenește, cu tot conținutul ușor ridicol al replicii romantioase)*. Îmi dai voie, duduie Irina, să plec cu sunetul acestor pași în urechi... *(el pleacă, ușor încovoiat și totuși foarte tînăr, în vreme ce Irina urmează să se plimbe în lungul terasei, umplînd cu pașii ei tot spațiul scenic. Pașii răsună multă vreme, ca un ecou, ca un răspuns, în vreme ce silueta lui Pelle, neagră și tristă, se pierde după trunchiul platanului bătrîn)*.

Scena a 2-a

În cabinet : Tămășdan — Ionescu

IONESCU : *(intră, stupefiat)* Nici aicea nu-i ! Cu toată admirația ce o am pentru marele nostru coleg și prieten, dar dă-mi voie să-ți mărturisesc Flavie, nedumerirea mea față de acest om !

TĂMĂȘDAN : *(constatativ)* N-a mai cerut de cinci zile fișele de laborator. Experiența lui nu-l mai interesează.

IONESCU : Nu-l defăimez, dar pur și simplu nu pricep.

TĂMĂȘDAN : Nu mai vrea să știe de nimic. Numai Irina Popa ! Poftim. *(se duce la glasvand, îi arată celuilalt prin perdea silueta Irinei, pe terasă)*. O ține tot timpul prin preajmă. O supraveghează.

IONESCU : *(privește, pufnește măsurînd cabinetul)* : Cobai !

TĂMĂȘDAN : Nu, că nu-l mai interesează boala ei. E vindecată. Operația a reușit. Starea septică i-a trecut. Ca medici, ne-am făcut datoria. Șerban vrea altceva acum.

IONESCU : E un sentimental. *(vrea să-l scuze)*.

TĂMĂȘDAN : *(mustrător)* Dar ce caută, domnule profesor, sentimentele în medicină ? N-am timp pentru așa ceva. Administrez medicamentația, nu binecuvîntări. Vîndec intestinul gros, nu suflete. Un stomac rezecat frumos mă bucură. Dau drumul pacientului și ce-mi pasă dacă el suferă pentru că l-a părăsit soția ? Eu, ca medic, mi-am făcut datoria.

IONESCU : *(brusc neliniștit de placiditatea celuilalt)*. Ei, Flavie, ești tînăr... Eu, drept să-ți spun nu mai știu care e datoria...

TĂMĂȘDAN : *(i se pare foarte simplu)* Omul de știință nu trebuie să complice lucrurile. Șerban le complică și, uite, riscă să rateze o experiență mare. Pentru ce ? Pentru o lucrare furată și o fată care nu mai rîde...

IONESCU : *(căutînd mereu o justificare)*. E uman.

TĂMĂȘDAN : *(izbucnind)*. Îmi plac monștrii frumoși. Cei care urmăresc țelul cu ochii închiși. Poți fura, dacă o faci pentru ca știința să ajungă cu un ceas mai devreme la potou. Te răfuiești cu prejudecățile morale. Atîta tot. Alții au înfruntat inchiziția, rugurile, intoleranța...

Scena a 3-a

Aceiași, Mohora

MOHORA : *(intrînd, a auzit ultima replică)*. Ai ales paravane comode, sau așa ți se pare, tovarășe Tămășdan. Dar aceia au înfruntat intoleranța pentru că apărau omenia. Avem nevoie azi — de intoleranță față de brutalitate ? Oare n-ar trebui inventate legi pentru a apăra inocența și afecțiunea ?

IONESCU : *(derutat)* De cine să le aperi, domnule coleg ?

MOHORA : De fiara din noi. Sigur, se poate pedepsi — și există legi pentru asta — pe cel care delapidează, falsifică, călătorește fără bilet... dar pe cei care călătoresc pe „blat" în viață ? Care jignesc sau defăimează sau fură un zîmbet, mint candoarea — cine-i pedepsește ?

TĂMĂȘDAN : Ce spun eu ? Pledăm pentru virtuțile evanghelice, pentru prejudecățile morale creștine, tovarășe Mohora ! Minciuna...

MOHORA : *(aprins, arătînd spre terasă)*. O minciună poate să coste viața unui om ! Continui să confunzi sensurile, ca să-ți găsești justificări — ca mai înainte, cu cei ce mureau pe rug pentru știință ! Bețivul, cînd își scuză viciul, nu-l amintește pe contopistul bețiv ci pe cutare poet de geniu care avea delirium tremens.

IONESCU : *(mai mult șiești, căutînd o limpezire)* Lumile fuzionează, deși par despărțite prin granițe de netrecut...

MOHORA : Aveți dreptate, tovarășe profesor. Ne atinge brutalitatea ca și frumusețea. Undeva, fiecare lasă o dîră de sînge. Ne rănește chiar cînd vine din inconștiență. Dar atunci măcar se poate corecta. Cea deliberată, însă, trebuie pedepsită.

TĂMĂȘDAN : Dă-mi voie atunci să-ți spun că brutalitate se numește și ce faceți voi cu această femeie. Am tăiat-o, am cusut-o, i-am administrat doze masive de antibiotice : e vindecată din punctul nostru de vedere. De ce vă amestecați acum în viața ei ?

IONESCU *(aliat)* Tratamentul lui Șerban e inuman. Trebuie lăsată să plece.

TĂMĂȘDAN : Nu sîntem o clinică psihiatrică.

MOHORA : Viețile oamenilor nu se vindecă numai în clinici. Fie ele psihiatrice sau de O.R.L. Iar medicul nu e numai medic. E și cetățean și are datorii față de cei din jurul lui. Cînd iau pulsul bolnavului, în ritmul lui îi simt toată viața, nu numai insuficiența mitrală. Nu călătorim cu farurile stinse pe o șosea înnoptată. Nu e voie să stingi farurile. Din pricina asta se produc accidentele. Din pricina opacității. A egoismului. Fiindcă cineva refuză să semnalizeze. Circulă cu farurile stinse printr-o umanitate trează și sensibilă.

IONESCU : E vorba de tratament. Pur și simplu de tratament.

MOHORA : Credeți că dacă am pansat un deget ne-am făcut datoria ?

Scena a 4-a

Aceiași, Șerban

ȘERBAN : Bună ziua, tovarăși ! Ce, avem azi grupă sindicală la mine-n cabinet ?

IONESCU : *(sincer)* Dragă Șerbane, zău, nu te înțeleg. Am venit să te certăm : ce e cu experiența ? De ce ai abandonat-o ?

ȘERBAN : Am ajuns la un punct mort.

IONESCU : Te-ai înstrăinat de ea.

TĂMĂȘDAN : Nu vă supărați : un accident, regretabil, o recunoaștem, nu trebuie să...

IONESCU : Un om a fost rănit și s-a vindecat. E în afară de orice pericol. Reia lucrările !

ȘERBAN : Consider mai importantă refacerea morală, restabilirea unui om decît lucrarea respectivă.

IONESCU : Dar boala ei e vindecată... Putem să-i facem formele de ieșire.

ȘERBAN : Nu există boală, ci bolnav. Știi bine că aceeași afecțiune se manifestă la fiecare altfel. La ea s-a manifestat foarte tragic. Și voi ați uitat asta ! Nici măcar n-ați observat că în cazul ei a fost ca o prăbușire, ca o scufundare interioară... Da, noi am operat-o, căci o mînă se poate înlocui prin proteză, un ochi viu printr-unul de sticlă, ori transplantare. O rană o pansezi și se vindecă. Dar aici...

IONESCU : *(tot nu pricepe)* Dar pentru Dumnezeu, nu sîntem psihiatri !

ȘERBAN : Uneori îmi vine să te invidiez, Ionescule. Lîngă tine se clatină pămîntul, se cască o prăpastie, alunecă straturile, și tu dormi mai departe în apartamentul tău. Nu înțelegi că în cazul Irinei s-a produs ceva asemănător cu un cutremur ? Cînd mari blocuri din scoarța terestră se scufundă și iese la suprafață apa imensă, uniformă... oceanul... În cazul ei a ieșit oceanul imens și

înspăimîntător al indiferenței. Oceanul mort.

IONESCU : *(senil)* Mă rog, mă rog, tot ce se poate.

TĂMĂȘDAN : I-ați scos și firele, rănile s-au cicatrizat, puteți face formele de ieșire. Ca și mașina cu care s-a răsturnat : mecanicii au reparat-o, i-au dat drumul din garaj, poate relua cursa, nu ?

IONESCU : Dacă te referi la acel... hm... episod cu lucrarea... în ce mă privește sînt dispus să nu mai semnez de acum decît la urmă. Pot semna și după preparator. Dacă crezi că așa e democratic.

ȘERBAN : Există și o răspundere. Plătim pentru tot ce facem.

IONESCU : Dar dacă dăm erata ? Dacă ea și soțul ei își retrag orice pretenții, mi se pare că totul reintră în ordine.

ȘERBAN : Ordinea unor amnezici, care preferă să uite înșelătoria, mistificarea. Nu, dragul meu, poate că e vremea să te trezești la realitate.

IONESCU : *(scăzut)* Oricum, cred că ședința nu-și mai are rostul.

ȘERBAN : Sau tocmai începe să și-l capete.

IONESCU : Nu cumva vrei să ne aduci acum pe noi în discuție, Șerbane ? N-ai să faci asta.

ȘERBAN : Am să fac ceea ce-mi dictează conștiința mea de comunist.

IONESCU : Sînt un om bătrîn. Nu mai am mult și mă retrag la pensie. Am fost atîția ani prieteni. Te rog atîta : gîndește-te că n-am făcut nimic. Am dorit să fac ceva în viața asta, dar totul n-a fost decît o eroare.

ȘERBAN : Și erorile se plătesc.

IONESCU : Nu sînt vinovat ! Uite, declar aici că ideea n-a fost a mea. Tămășdan a venit la mine și mi-a oferit lucrarea...

TĂMĂȘDAN : *(cinic)* Era o metodă pe care am învățat-o de la dvs. Cer circumstanțe atenuante : autorul moral e profesorul Ionescu. Cînd va fi nevoie, o să mă explic. Permiteți-mi să merg la salon. *(iese cu un aer jignit și foarte sigur).*

IONESCU : *(isteric)* Ești un hoț ! Am să te dau afară ! Cum îndrăznești ! În clinica mea... toți... Șerbane... toți sînt hoți... toți fură...

ȘERBAN : Iartă-mă. Mi-e silă și-mi face rău scena asta. Chiar în cădere, un om trebuie să-și păstreze demnitatea.

IONESCU : *(copilăros)*. Ai dreptate. Sînt demn. Poate că suferința e prețul lașității. Dar pentru întîia oară mi-e teamă, ca unui pacient care așteaptă să intre la operație. Șerbane, promite-mi un anestezic... înainte.., ca să nu doară...

ȘERBAN : *(încordat, dureros, cu greutate)* Îți promit.

(Ionescu iese)

Scena a 5-a

Mohora—Șerban

ȘERBAN : *(rămîne îngîndurat, trist).*

MOHORA : *(stîngaci)* Operația... extirpația pe viu... doare. Mă iertați, am spus o banalitate.

ȘERBAN : Adevărul niciodată nu e banal, tinere... *(pauză)* Și totuși... în cazul acesta... poate că e nevoie realmente de un anestezic.

MOHORA : Îngăduință ?

ȘERBAN : Da, îngăduință și multă răbdare. Mă doare cînd trebuie să sancționez pe cineva. Și mă doare că trebuie să sancționez pe acest om. Cu tot paradoxul, am o afecțiune pentru el... poate și fiindcă ne deosebim atît de mult... Sau fiindcă sîntem amîndoi bătrîni.

MOHORA : De aceea anesteziculi ?

ȘERBAN : Știi bine că în lumea noastră nu se fac operații de dragul operației. Știi că lobotomia prefrontală nu duce la pierderea conștiinței, a lucidității. Ți-am vorbit de sora lui Penfield ? L'Hermite descrie cazul în Le mécanisme du cerveau. După operație, ea se comporta normal. Se citează scrisorile acestei drame, perfect logice, coerente. Ea nu era rea, nu vroia să facă propriu-zis rău. Dar nu știa ce e binele. Nu le putea deosebi, își pierduse simțul moral. Și asta e de o mie de ori mai primejdios.

MOHORA : Bine, dar acolo era o anomalie.

ȘERBAN : Tocmai de aceea ți-am vorbit despre îngăduință. Aici nu e vorba de nici o anomalie. Trebuie să salvăm omenia, să vedem omenia și s-o cultivăm.

(pauză)

Irina e aici ?

MOHORA : *(privește prin perdeaua glasvandului).* Da. E singură.

ȘERBAN : Vino la ea.

(deschide larg ușa de sticlă)

Scena a 6-a

Pe terasă : Irina—Șerban—Mohora

ȘERBAN : *(îi întinde mîna Irinei)* Bună ziua, Irina. *(reacție de neliniște la Irina. Slab frison).* Nu te întreb cum te simți. Nu-ți cer foaia de temperatură. Nu-ți iau pulsul. Aș vrea un singur lucru, azi.

IRINA : *(îl privește întrebător, brusc interesată).*

ȘERBAN : Să-mi surîzi.

IRINA : *(decepție abia mascată)* Ce legătură are asta cu boala mea ?

ȘERBAN : *(certitudine sobră, caldă)* Asta e boala dumitale.

IRINA : *(ricanează)* E un diagnostic ?

ȘERBAN : *(nu-și pierde răbdarea).* Da. Un diagnostic. Poate nu figurează în cursurile de medicină internă, dar e un diagnostic.

IRINA : *(răsucire dureroasă)* Bine, dar nu înțeleg...

ȘERBAN : Ai primit o lovitură în plin, care te-a surprins nepregătită. Asta te-a mutilat.

IRINA : Pentru asta mă ții aici ? Rănile s-au cicatrizat.

MOHORA : *(aiecțiune greu ascunsă)* Una însă nu. Pentru că ai fost jignită.

IRINA *(obosealc subită)* Lăsați-mă să plec. Operația a reușit. Mă simt bine. Pot să umblu. Îmi mișc bine brațul.

ȘERBAN : Dar nu zîmbești.

IRINA : *(alb)* Nu e o clinică pentru transplantări de surîsuri, asta.

MOHORA : Poate că putem realiza și asta.

ȘERBAN : Te-a cuprins oboseala. Oboseala de a te putea bucura.

IRINA : Sînt atîția oameni care trăiesc fără bucurii.

ȘERBAN : N-ai dreptate. Ei pot să le recapete. Pot să se ridice. Omul poate fi doborît, dar se ridică iar.

IRINA : *(îl privește intens).* Dvs. puteți s-o spuneți. Nu vă e greu. Sînt oameni cărora le reușește totul. Le vine cel mai ușor să dea lecții învinșilor.

ȘERBAN : *(pe față îi flutură un zîmbet. Nu se supără).* Cînd eram student în ultimul an, lucram cu profesorul meu la o teză despre metabolismul grăsimilor. Din cercetare în cercetare, descoperisem rolul ficatului în acest metabolism. Îi arăt profesorului notele și-l întreb dacă să le public. „— E hazardat" a zis, „să fim mai prudenți". Și mi-a dat un nou termen. Am verificat datele. Erau bune. Am venit din nou la profesor. „— Le-am putea publica împreună" — mi-a spus. „Pe dumneata, proaspăt absolvent, n-o să te ia în serios". Atunci am să aștept, i-am replicat. Pînă cînd le voi putea publica singur. După patru ani, eram la Heidelberg, cînd primesc de la profesor o scrisoare: „Harris, vestitul fiziolog american, e pe cale de a da publicității cercetările lui cu privire la rostul ficatului în metabolismul grăsimilor. Știu că dumneata ai lucrat în această direcție. Trimite-mi urgent notele de experiment, să le publicăm". I-am răspuns că pierdusem notele. Dar o noapte întreagă am plîns și m-am tăvălit în iarbă pe malul Neckarului. Mai tîrziu eram mai puțin amărît. Îmi ziceam c-o să descopăr alt adevăr, mai prețios, că, oricum era un noroc că cineva dăduse științei un rezultat util, chiar dacă eu, un începător, păgubisem. În schimb, profesorul repeta peste tot că fusese la un pas de premiul Nobel, dacă ucenicul lui nu i-ar fi pierdut notele de experiment... *(rîde scurt, fără răutate).* De fapt, Harris a luat premiul Nobel pentru toată activitatea sa.

IRINA : Iertați-mă. Eu eram atît de departe de premiul Nobel...

ȘERBAN : Ce importanță are ? Contează lovitura. Greutatea ei te-a doborît.

IRINA : Sînt oameni care nu se mai pot ridica.

ȘERBAN : Trebuie numai să crezi.

IRINA : În cine ?

ȘERBAN : *(aspru).* În dumneata.

IRINA : Sînt un om cenușiu. Nu reprezint nimic. Un om fără identitate.

ȘERBAN : N-ai dreptul să spui asta !

IRINA : Nu trebuiesc nimănui. Nimeni n-are nevoie de mine.

ȘERBAN : Pentru că ți s-a furat o lucrare ?

IRINA : Nu știu.

ȘERBAN : Ți s-a furat ceva mai mult : zîmbetul.

IRINA : *(neliniștită)* Zîmbetul.

ȘERBAN : Trebuie să plîngi pentru el, să strigi ! Să-l revendici ! Să zgîrii pămîntul, ca să-l redobîndești.

IRINA : *(strigă)* Așa e tratamentul Dvs. ?

ȘERBAN *(nu-și pierde calmul, dar vocea e aspră).* Să-l visezi noaptea, să-l chemi, să-l simți cum umblă în jurul dumitale. Ca aburul răsuflărilor noastre în aerul curat al iernii.

IRINA: *(strigă).* E absurd. Lăsați-mă ! Nu vreau !

ȘERBAN: *(casant).* Medic Irina Popa, îți vorbește un medic !

IRINA : *(nervos).* De ce nu-mi tăceți electroșocuri ? Cerletti... asta mai puteți să-mi aplicați... ca medic...

ȘERBAN : Pentru că nu cred în electricitate. Cred în om.

IRINA : *(strigă, prăbușindu-se).* Atunci faceți-mi ieșirea ! Vreau să plec ! Lăsați-mă să plec ! Să ies de aici !

ȘERBAN : *(cu o mare liniște, ca și cum ar pune cu fiecare cuvînt tampoane de răcoare pe tîmplele ei fierbinți).* Nu poți să ieși între oameni, fără să le surizi. Pînă nu ți-ai recîștigat zîmbetul. *(intră în cabinet. Mohora mai rămîne o clipă, descumpănit. Irina s-a prăbușit pe patul pliant. Mohora îl urmează pe Șerban).*

Scena a 7-a

În cabinet : Șerban — Mohora

ȘERBAN : *(autoritar)* Închide ușa, Mohora.

MOHORA : *(impresionat)* : Mi-e teamă că șocul acesta îi va ridica febra.

ȘERBAN : *(îi ia vorba din gură).* Și ceilalți vor zice că ei au avut dreptate : că trebuia izolată, între storuri trase, să n-o atingă nici lumina de afară, nici vocile oamenilor ?

MOHORA : *(cu greutate)* Poate că da.

ȘERBAN : Nu ! *(febril, nervozitate).* Trebuie mult sînge...

MOHORA : E ca amorțită. Nu-și poate reveni.

ȘERBAN : Este vorba de o reanimare. Lucrul nu e ușor, firește. Trebuie mult oxigen. Mult sînge. Mult oxigen din aerul pe care-l respirăm noi. Mult sînge din sîngele nostru. Da, da, mult oxigen și mult sînge. Trebuie încredere. Surîs.

MOHORA : *(cucerit, răspunzînd unei amintiri).* Altfel viorile nu cîntă...

ȘERBAN : *(morocănos ; nu-i place cînd i se amintește că e un liric).* Mda.

(les amîndoi).

Scena a 8-a

(Pe terasă, Irina, singură, apoi studenții. De undeva, același ilaut și același clavecin din Tabloul III, același motiv din Gaudeamus, cîntat în stil preclasic, întîi depărtat, timid, ezitînd ca o ființă nesigură, apoi tot mai precis, mai apropiat, mai cald. E înainte de apusul soarelui, în acele momente cînd — înainte ca umbrele să se lungească în amurg, lumina mai are o ultimă explozie, de aur și cutitea, stăruind ca o mînglîiere peste lucruri, întristînd acolo, ca o părere de rău. Irina rămîne tot timpul culcată pe patul ei pliant. Asistă la intrarea studenților, în halatele lor albe. Ei fac semne cu mîna, semne familiare, ca unei colege. Întreaga scenă se desfășoară ca o pantomimă vorbind prin plastica trupurilor tinere despre dragoste și energie, năzuințe și bucurii simple, despre mîndria și tenacitatea omenească. Lumina scade treptat, trece în violetul amurgului, în albastrul de cerneală al nopții, se luminează iar, crește orbitor către amiază, capătă reflexe calde și așa mai departe, sugerînd succesiunea orelor și a zilelor în mijlocul cărora Irina rămîne abandonată pe aceeași terasă de spital, asistînd la tumultul vieții din jur. În timpul jocurilor de lumini, pantomima se transformă în balet, capătă un caracter suav. Albul domină ; gesturile familiare, mișcările, lumina schimbătoare, sugerează frumusețea vîrstei, puritatea caldă a unui surîs. În partea a doua a acestui joc, Irina se ridică, înaintează spre colțul din stînga al terasei, iese în avanscenă, o inundă o lumină tulbure, dinaintea zorilor. Așa își rostește monologul).

IRINA : *(narativ, calm).* Unde și cînd se întrerupe lanțul relațiilor omenești ? Poate atunci cînd începe oboseala de a nu te putea bucura... Și cum să trec acest prag ?... știu cînd s-a întîmplat... La început am crezut că n-o să dureze. Îmi spuneam că trebuie să uit. Să nu mă mai gîndesc la aceasta... Să mă prefăc că nu știu ce s-a întîmplat... Într-o zi, pe strada noastră, unul din copiii care se jucau pe trotuar, s-a lovit de mine. Nu uit expresia aceea de groază a ochilor lui. *(frison).* Arătam oare atît de înspăimîntător ?... Acasă, mi-am luat un scaun și m-am așezat în fața oglinzii... Într-un tîrziu parcă mi s-a făcut milă de mine... Nu mai puteam zîmbi... Apoi, noapte de noapte visam că plîng prin somn. De ce oare ziua nu puteam plînge ?... Copiii din curte m-au întrebat : De ce nu zîmbiți ? *(exasperare crescîndă).* Oamenii cu care călătoream în mașină mă priveau lung : De ce nu zîmbiți ? Și-n societate, toți se mirau : De ce nu zîmbește ? Fugeam de toți. Era destul să apar între oameni și, fără să vreau, le stricam veselia. *(aproape strigă)* Eram ca un blestem. *(lumina crește. Se face ziuă. Undeva, răsare soarele). Irina urmărește răsăritul).* Oare soarele de ce nu țipă cînd se naște din mare ?

Scena a 9-a

Irina — Mohora, apoi Șerban

MOHORA : *(vine dinspre cabinetul lui Șerban).* Bună dimineața, Irina ! *(îi întinde un plic).* O scrisoare de la soțul tău.

IRINA : *(ia plicul, îl pune deoparte).*

MOHORA : Nu te supăra : m-a mirat întotdeauna căsnicia ta. Cum de ai acceptat-o ?

IRINA : Cînd eram mică, tata mi-a povestit odată despre un om sărac care n-avea decît o casă. Atît avea : patru pereți. A venit perceptorul și i-a cerut bani de impozit. Altfel, a zis, îți pun sechestru pe casă ! „— Poți pune, domnule, a zis omul sărac, pe casa asta a mai pus sechestru ieri și tribunalul". A pus și perceptorul. Apoi omul și-a văruit numărul casei.

MOHORA : Era un om ciudat.

IRINA : Numai în aparență. Îi era indiferent dacă vor mai pune zece sechestre pe casa lui. El o pierduse la cel dintîi.

MOHORA : *(scăzut).* Înțeleg. Și acum ?

IRINA : *(foarte încet).* Poate că ploile au și început să spele varul... să se vadă iar numărul porții...

(intră Șerban)

ȘERBAN : *(preocupat).* Mohora ! Am nevoie de dumneata ! Irina, îl ierți, nu-i așa ? *(luînd brațul lui Mohora).* La fișele B și C am impresia că am descoperit ceva... Ceva foarte important ! *(se înveselește treptat).*

IRINA : *(se uită în urma lor, are o clipă de ezitare, schițează un pas, nehotărîtă, apoi deodată fuge după cei doi).* Tovarășe profesor !

ȘERBAN : *(distrat).* Da ?

IRINA : *(cu greutate).* Mă lăsați... îmi îngăduiți și mie...

ȘERBAN : *(îi prinde brațul, deodată atent).* Dar ce s-a întîmplat cu dumneata ?

IRINA : *(tăcere prelungită, se frămîntă, izbucnind deodată, între rîs și plîns).* Vioara... cîntă...

ȘERBAN : *(tace, ascultînd parcă, foarte atent, apoi la realitate, rostește cuvintele cu o asprime simulată).* Vii și dumneata în laborator !

MOHORA : *(mișcat).* Și experiența ?

ȘERBAN : *(bucuros).* A reușit.

MOHORA : *(nu înțelege).* Cînd ?

ȘERBAN : Acum. *(arată spre Irina, care continuă să zîmbească, printre lacrimi).* Asta a fost cea mai grea experiență... Pe cealaltă o reluăm îndată. *(îi ia pe amîndoi de braț, se îndreptată cu ei spre cabinet).* Avem atîtea de făcut !

CORTINA

Tineri poeți din regiunea Mureș

Constantin Duică

SÎNT POETUL...

Sînt poetul tăcerilor aparente,
Al exploziilor mute de umbră și lumină.
Cînd din tei cad miresme proaspete,
Eu le adun în buchete sonore
Și oamenilor care trec, cu umbrele lor
Velsînd în ritmul frunzelor,
Le dăruiesc poezii încrustate pe
Scoarța plopilor albi ca mireasele.
Sînt poetul care vede dincolo
De orașul în care trăiește
Satul Turcenii de Sus în care
S-a născut. Sînt poetul care vede
Cum orașul a pornit în galop peste cîmpuri,
Cum străzile urcă pantele abrupte
Așternînd peste întinsul țării
Meridiane albe. Sînt poetul care
Se numește comunist cu oarecare
Sfială, așteptînd de la oameni certitudinea
Că merită acest nume policrom.

PĂMÎNTUL VORBEA FRUMOS

Venise în fața tăcerii pămîntului...
(Era o noapte tînără
Și păsările dormeau între brazde)
A întins mîna.
Mîna lui a cernut boabe gălbene.
(Era o noapte tînără
Și boabele — stele)
Și dintr-o dată pămîntul a început să se miște,
Apa a crescut, fecundînd semințele
Pămîntul s-a mișcat,
De jos în sus,
Ca un flux negru.
Păsările au zburat.
Și omul nu mai era în fața
Tăcerii pămîntului.
Veniseră alte păsări.
Arătura de primăvară,
Noaptea tînără a
Pămîntului
Pierise...
Soarele și-a trimis în
Recunoaștere
Zorii.
Aștrii de grîu, rotunzi ca slovele,
Au explodat...
Și omul s-a oprit la
Marginea cîmpului.
Aplecîndu-și urechea :
Pămîntul vorbea frumos...

CANICULA

În amiază de iulie, umbrele
Roase de lumină pier.
Păsările arzînd în aer
Incendiază norii, lîngă cer.

Iarba culcă muzica și vîntul
În nervii albi ai tîrfelor de susai,
Vîlvorește ca o Fata Morgana
Visul și gîndul.

Culorile aburesc, dizolvîndu-se,
Ca în soluție de turnesol.
Miresmele, corali transparenți,
Nasc inele de atol.

În crengile copacilor solitari
Soarele, în luminări de paratină,
Se topește și cad arar
Picuri de lumină.

Și roșcovii pe vîrf de deal,
Fringîndu-și acele țîfnoase
Între turme, dorm
Ca o haită de cîini, cu limbile scoase...

CERAMICĂ

În lut au fost de mai demult, rămase,
Contururi șterse, linii strînse-n ghemuri
Și umbre atîrnînd pe scoici și oase
De vieți minuscule din alte vremuri.

Și lutul, viu, în modelări rotunde,
A retrezit din zbateri intime de poveste
O lume cu priveliști de cine știe unde
Și-un soare de vopsea, țîșnit de după creste...

Apuc în mînă vasul și îl cufund în apă.
Îl umplu, tremurînd că se va sparge lutul...
Și beau... Și mi se pare că bînd așa din apă.
Șoptit, mă răscolește, cu lumea lui, trecutul...

ÎMPLINIRE

La primul sunet al inimilor noastre
Care s-au atins
Ca din întîmplare,
La primul cuvînt pe care mi l-ai spus
Și l-am înțeles,
Am știut că m-am smuls din singurătate,
Că în jurul meu — jocul tăcerilor
Învechit ca mărmura,
Prin sfeluire,
A strălucit de voci albe.
Cînd ți-am auzit cuvîntul,
Am simțit că lumea întreagă
Se umple de fericire,
Așa cum mi se umplu plantele,
Primăvara,
De seva pămîntului.
Și m-am desfăcut parcă din mine,
Dintr-o construcție nelirească...
De la pămînt la cer
Era o singură lume,
O singură viață, imensă.
Și tu mă purtai,
Mergînd înaintea mea,
Către nu știu ce muzică
Venită de la ierburi
Sau de la ape...
O porniserăm amîndoi prin lume
Și nu ne-am mai oprit.

Zeno Ghițulescu

MUZICA SALCÎMILOR

Ploaia a lăsat pe trotuar
Ceva din tăcerea melcilor
Pipăind cu antenele lor
Noaptea.

Parfumul salcîmilor ne cheamă,
Undeva, dincolo de arcadele de beton,
Undeva dincolo de umbrele reci,
Mai aproape de izvoarele pămîntului,
Cîntînd dintr-o mie de fluiere
Basmul înțeles numai de noi.

Pașii tăi desculți au învățat
Ierburile să cînte
Și mîinile tale
Au aflat desigur numai flori de cais,
De aceea au acel farmec obsedant
Al purității.

Ridică-ți pleoapele tremurătoare
Să simți cum gratiile lor
Mă-ncătușează
În țara fluviilor adînci,
În țara-n care salcîmii cîntă
Muzica pe care n-am auzit-o
Niciodată.

Ion Damian

JOC DE LUMINI

Zorii-s de vis,
Urcați pe schele !
Cerul e scris
De rîndunele.

Reavănul vînt
Strigă cîmpiile,
De-atîta cînt
Ard ciocîrlîile.

Poate că-și ară-n
Văzduh ogoarele,
Semințe cară
Cu pumnii soarele.

În ierburi ude,
Lumina suieră.
În frunze crude
Inima-mi fluieră.

Pe-un pui de nor
Stă tîmpla blocului.
Timp zburător,
Ține-te-aș locului.

Spectacole - Arte

MUZICA UȘOARĂ - GEST GRATUIT?

Muzica ușoară nu este un gest gratuit, menit doar a distra după o zi de lucru ; ea este legată de anumite momente din viața cotidiană, momente în care se manifestă aspecte ale conștiinței sociale. Dacă este bine făcută, are un rol activ asupra conștiinței ascultătorilor ; în același timp, ea trebuie să satisfacă cerința de frumos a maselor.

Genul își are originea în muzica populară, alé cărei formule melodice și ritmuri le preia, le transformă și le îmbogățește. Pînă la apariția creației profesioniste de muzică ușoară, aceasta era un fenomen folcloric. În prezent, caracterul folcloric și de mase s-a păstrat, iar mijloacele moderne de vehiculare au ușurat circulația mondială. De aici încolo, puterea de discernămînt a ascultătorului joacă un rol important, întrucît cîntecul și melodia de dans sînt purtătoare ale concepțiilor dominante în mediile sociale din care provin. Mai mult, unele aspecte ale ideologiei burgheze, ambalate atrăgător în melodii facile, ritmuri antrenante, orchestrații fastuoase și prezentate de interpreți zgomotos susținuți de reclama tipică, pot să-și afle ecou în rîndurile unor tineri nepreveniți și insuficient formați pentru a ierarhiza valori artistice. În aceste condiții, sarcina creatorilor, interpreților și criticii este promovarea muzicii ușoare autohtone cu puternice baze realiste și a fondului prețios al muzicii ușoare internaționale, demascarea producțiilor comerciale occidentale, pseudo-artistice, dăunătoare.

Prin specificul ei, muzica ușoară nu poate aborda, dintr-un unghi cuprinzător, vreuna din marile probleme ale existenței umane ; ea reflectă doar o atitudine față de aspectele curente ale vieții. Adresîndu-se direct unei mase largi de ascultători, ea trezește stări sufletești și idei, insuflă voie bună, pregătește pentru înțelegerea altor genuri, mai complexe, ale muzicii. Tovaraș plăcut în timpul liber, cîntecul și jocul trebuie totodată să educe.

De o covîrșitoare importanță este textul : dacă reușește să surprindă, în imagini cu adevărat poetice, plastice, concentrate, un aspect din viața nouă, el va putea trezi în sensibilitatea compozitorului ecourile din care se va întrupa melodia. Lipsa de îndrumare profesională a textierilor a stînjenit avîntul muzicii noastre ușoare ; sîntem convinși că înființarea pe lîngă Uniunea Scriitorilor a unui cenaclu special va da roadele dorite. Colaborarea unor poeți de prestigiu, din ce în ce mai frecventă, este menită să înlăture sentimentalismul dulceag, platitudinea, vulgaritatea imaginilor, să reflecte în textele de muzică ușoară viața și năzuințele maselor. Monstruozități fals spirituale ca cele semnate de Radu Stănescu („Of, dragoste", muzica de Elly Roman), vor fi, sperăm, de domeniul trecutului : „Dar de la pitecantrop / Așa-i pe întregul glob ; / Omul merge vertical / Și e sentimental".

Muzica ușoară românească se mîndrește cu lucrări ale unor compozitori ca Ion Vasilescu („Drag îmi e bădița cu tractorul", „Macină mai iute moara"), Gherase Dendrino („Tinerețe", „Cale lungă, drum de fier"), N. Kirculescu („Eu pentru voi ridic paharul"), Elly Roman („Spic de grîu", „Cîntecul Deltei"), H. Mălineanu („Marinică", „Garofița"), A. Giroveanu („Zamfir al meu", „În amurg"), Radu Șerban („Lină Cătălină", „Pe litoral"), V. Veselovski („Cîmpia sub lună") G. Grigoriu („Valea Prahovei", „Mărunțica"), T. Popa („Fata de la Săvinești") ș.a. Unii vor obiecta poate că am citat și lucrări mai vechi, dar creația autentică nu se devalorizează cu trecerea timpului, muzica ușoară nu trebuie să aibă efemeritatea modei. Însăși prezența acestor melodii în practica muzicală dovedește că au corespuns sensibilității maselor. Ele oglindesc o nouă concepție despre viață, dragoste, muncă, dezvăluie în imagini emoționante frumusețile patriei, noile înfăptuiri ale regimului nostru. Nu întîmplător multe dintre aceste cîntece poartă o puternică amprentă națională — în factura melodică, în structura ritmică, în stilul de acopaniament. Ajungem astfel la o problemă cardinală a creației de muzică ușoară : în concertul internațional al genului, condiția esențială a afirmării muzicii românești este caracterul său național. Pastișarea, preluarea mecanică a formulelor de circulație mondială este în divorț cu sensibilitatea poporului nostru.

Nu ne înscriem împotriva muzicii ușoare occidentale în general. Condamnăm doar acele cîntece lipsite de adîncime a sentimentelor, pline de isterie ritmică, dezumanizate — care contravin idealurilor noastre sociale și estetice. Silabe fără noimă, debitate sacadat, cu gesturi de psihopat, ades obscene, care țîjnesc bunul simț, sînt departe de a oferi satisfacții artistice ; astfel de manifestări trebuie criticate cu vehemență și înlăturate cu hotărîre. Ritmurile și melodiile de proveniență populară (sudamericană, africană etc.) ne dezvăluie specificul gîndirii și simțirii altor națiuni, felul lor de a se manifesta, aspirațiile lor spre libertate, preocupările lor. Muzica străină bună înlesnește astfel cunoașterea și prețuirea artei realiste mondiale. Instituțiile care difuzează muzică ușoară, interpreții, presa trebuie să dovedească spirit critic în formarea gustului artistic al tineretului, luptînd pentru înlăturarea din viața muzicală a oricărui produs comercial.

Un alt aspect care relevă valoarea educativă a muzicii ușoare este situarea ei ca punct de plecare în înțelegerea altor genuri, mai complexe. De la cupletul satiric și scheciul muzical pînă la comedia muzicală și operetă nu e decît un pas. Formele mai dezvoltate ale muzicii de estradă, jazzul simfonic pregătesc pe ascultător pentru înțelegerea muzicii așa-zise grele. Condiția primordială este însă, și aici, calitatea realizării artistice.

Petre Codreanu

În loc de cronică dramatică

Scrisori de la un mașinist (1)

Stimate tovarășe redactor,

Departe de mine gîndul să vă scriu o cronică dramatică, cu atît mai mult cu cît sînt și fără mine destui cronicari. (Tovarășul R. — actor la teatrul nostru — spunea chiar că sînt prea mulți și că fiecare are o părere proprie, ceea ce lui i se pare de-a dreptul revoltător : „Unul mă laudă, altul mă critică, al treilea îmi găsește părți bune și părți rele, al patrulea mă menționează la «în general, ansamblul». E de-a dreptul revoltător !" În culise se vorbește că tovarășul R. ar vrea să-i desființeze pe toți criticii, în afară de cei care îl laudă. Se vede însă că acest rol e prea greu pentru R. fiindcă nimeni nu s-a încumetat pînă acum să i-l încredințeze.) După o paranteză cam lungă, aș vrea să trec la subiect : vă scriu, deci, nu în calitate de cronicar dramatic, ci în calitate de membru al unui colectiv de teatru, un colectiv la care țin foarte mult, alături de care am trăit toate bucuriile succesului (și n-au fost de loc puține !), necazurile insuccesului (mai rare) și, mai ales, strădaniile de fiecare zi, care m-au legat mai strîns de tovarășii mei de muncă. Spunîndu-vă toate astea, n-o să vi se pară curios că mă preocupă unele probleme care depășesc atribuțiile mele în teatru. Dar, la urma urmei, nu sînt și eu spectator, sau, cum aflu dintr-o cronică, consumator de artă ?

Teatrul mi-a cam intrat în sînge și de aceea nu mă mulțumesc să asist la spectacole, dar mai și citesc, în timpul liber, tot felul de piese. (Nu din biblioteca teatrului, care stă mai mult închisă din cauză că tovarășii actori nu vor în general să-și strice personalitatea citind altceva decît textul propriului rol, ci din biblioteca raională). Acolo, la bibliotecă, descopăr că nu numai Goldoni și Brecht au scris piese de teatru, dar și Ibsen și chiar Camil Petrescu, care mai are și avantajul că nu trebuie tradus în românește ca Shakespeare (mă gîndesc la „Macbeth" de la Național care se pare că l-a chinuit rău pe bietul traducător). Îți spun și tovarășului regizor V. descoperirea mea, dar el îmi răspunde că autorii ăștia sînt prea grei, că pe Ibsen trebuie să-l joci cu maximum de realism și nu poți să-i „distanțezi" pe actori (pe vremea aia nu știam ce e cu distanțarea și credeam că-i prea mică scena ca să se poată păstra distanța legală între actori ; cum nici mie nu-mi place înghesuiala în scenă, ca la „Marele fluviu își adună apele", i-am dat dreptate). La Camil Petrescu — zice — sînt prea multe indicații de regie și nu-i dă lui, regizorului, posibilitatea să-și afirme personalitatea creatoare. Dacă-i așa, mi-am spus, tot mai bine e să-l joci pe Goldoni sau „Generalul și nebunul", că aici poți să-ți afirmi din plin personalitatea creatoare, punîndu-i pe actori să interpreteze exact ca la Piccolo Teatro din Milano.

Recitindu-l pe Caragiale (pe unii autori îi citesc de mai multe ori, pe alții nu-i pot citi nici măcar o dată), descopăr uimit că dramaturgul nu menționează nicăieri : „toate drepturile rezervate Teatrului Național și numai cu prilejuri festive", ceea ce înseamnă, am dedus eu, că și teatrul nostru l-ar putea juca pe autorul „Scrisorii pierdute". Tovarășul V. (cu el se mai poate dialoga, celălalt regizor, tovarășul Y, fiind un adept al monologului, pe care îl rostește la fiecare repetiție fără să permită a i se da vreo replică) mă privește trist : „Pot eu să-l «fac» pe Caragiale mai bine decît Sică Alexandrescu ?" „Mai bine, poate nu, dar mai... altfel ai putea să încerci..." „Cum adică, mai altfel ?" „Pe mine mă întrebi ? Dumneata ești personalitate creatoare ; eu sînt un simplu mașinist..." S-a supărat. Nu-i nimic, îi trece. E doar tînăr...

S-a mai supărat el o dată, dar atunci pe drept. Curios cum sînt, mă uit pe lista cu repertoriul și văd Cutare, dramaturg sec. XV ; Cutare, dramaturg sec. XVI ; Cutare, dramaturg sec. XVII și așa, din sec. în sec., pînă în al XIX-lea. Îl întreb pe V. : „Pe cei din secolul XX o să-i jucăm în secolul XXI ?" (Mă cam plictisisem, vă spun sincer, de bărbații în pantaloni scurți și femeile în rochii lungi și obosisem tot mutînd coloane, sfincși și tronuri). „De ce te grăbești ? îmi taie avîntul tovarășul V. Dacă nu se grăbește consiliul artistic..." Și, în clipa aia, nu știu ce mi-a venit, și acum mă mustră conștiința, m-am dus cu gîndul la cuvîntul acela misterios. „Aha, zic, distanțarea !..." Tovarășul V. a crezut că mă pretez la ironii și s-a distanțat foarte rece de mine. Și jur că nu voiesm să fac nici măcar o aluzie, dar mi-te ironii.

Cît privește povestea cu distanțarea, mi-am dat seama abia mai tîrziu că e o chestiune foarte complicată, cu foarte multe aspecte. Acum, după ce m-am lămurit întrucîtva, aș putea să vă explic și dumneavoastră, nu ca s-o fac pe deșteptul, dar ca să vedeți cum am înțeles eu problema. În primul rînd, e vorba de un fel de distanțare la unii dramaturgi. Te uiți la cîte un personaj, îl asculți ce spune pe scenă, îl urmărești ce face și-ți dai seama că autorul l-a privit de la o distanță uriașă, că-l vede tare mic, așa, ca un soi de insectă. Și te prinde uimirea că-i mai descoperă uneori, de la o depărtare atît de mare, nu știu ce boală de ficat sau de suflet și niscaiva pete pe conștiință. Eu zic așa : e greu să te lămurești cu ce om ai de-a face cînd îl vezi de la zece metri, d-apoi să scrii despre niște oameni care muncesc pe un șantier la 300 de kilometri de București, fără să ieși din Capitală ! La alți dramaturgi, distanțarea e o chestie de timp și nu de spațiu : așteaptă să treacă mai mulți ani ca să scrie despre un eveniment actual. Parcă Shakespeare a scris despre Cezar chiar în secolul I în. e. n. ? Mai e și distanța, cam mare la unii, față de unele probleme importante ale vremii noastre, dar asta e altă căciulă.

În al doilea rînd, există distanțarea unor teatre de repertoriul de actualitate, care vine, cred eu, dintr-o confuzie : unii tovarăși din teatru cred că să fii în epocă înseamnă să faci teatru de epocă, adică să te plasezi în orice epocă în afară de cea contemporană. Mai rămîne să explic cea mai încurcată problemă : distanțarea la actor. Asta ar veni cam așa : să joci un personaj, dar să nu fii el, ci să fii tu, să te distanțezi de personaj și să-l interpretezi detașat, critic. Asta se profesează la unele piese, la altele, însă, nu. Te trezești uneori că actorul e pe scenă, în fața ta și, prin urmare, în secolul XX, iar personajul a rămas uitat prin cine mai știe ce secol și te întrebi, nițel rușinat, de ce a mai venit actorul pe scenă îmbrăcat în fustă și nu și-a luat un costum ca lumea. Că doar el e el și nu personajul pe care zice că-l reprezintă, și dacă e el, de ce nu intră și pe scenă cu costumul cu care merge pe stradă sau de ce nu iese și pe stradă cu fusta cu care s-a ivit pe scenă ?

Firește, mai sînt și cazuri în care personajul trăiește astăzi, iar actorul joacă precum se juca în secolul XVIII. Despre asta însă, ca și despre altele, în scrisoarea următoare. Acum sînt chemat să leg trei sîrme care reprezintă un castel medieval stilizat, dealurile dimprejur sugerate și un rîu care șerpuiește nostalgic, sub forma unui fir de vinilin, la intrarea în castel.

Cu stimă,

I. ALMĂȘANU
mașinist

p. conf. **Dumitru Solomon**

A. MIHAILOPOL : „Flori de cîmp"

Tineri artiști plastici pe teren

Cunoașterea realității și oglindirea ei în opera de artă — convingător și original — a devenit preocuparea majorității artiștilor plastici tineri care au plecat în aceste luni de vară în documentare. Elanul care a electrificat spiritul creator al tinerilor este susținut în fața diversității realității de sensibilitate și, mai ales; de acțiunea lucidă a cunoașterii, de necesitatea îmbogățirii experienței.

Tonitza socotea sezonul de vară ca fiind cel mai potrivit pentru a picta în natură. „Prin urmare, scria el prin 1927 adresîndu-se artiștilor, folosiți-vă de zilele lungi și frumoase ale lunilor de vară ca să lucrați cît mai liber și cît mai spornic. Indiferent unde vă veți afla : în oraș sau la țară, la munte sau la baltă, natura e pretutindeni și instructivă".

Îndemnul venea din vasta sa experiență și din aceea a altora. Grigorescu i-a fost lui, ca și contemporanilor noștri, un exemplu caracteristic. Grigorescu a fost un mare călător, un îndrăgostit de natură și un adevărat cunoscător al oamenilor. Prin mijlocirea operei sale, natura devine mai accesibilă și mai subtilă totodată pentru ochiul privitorului, mai intimă fiecăruia. Am putea spune că la el înțelegerea și cunoașterea nu pot fi separate de frumusețe, că descrierea înseamnă la el totodată pătrunderea în esență.

Artiștii plastici tineri pregătesc astfel viitoarele lucrări care vor figura în expoziția tineretului, ce se va deschide în toamnă la București.

Ea se anunță interesantă, deoarece va avea o mai mare varietate de teme și de personalități artistice. Aproape 150 de artiști tineri susținuți de Comitetul de Stat pentru Cultură și Artă, de Fondul Plastic și de sfaturile populare se pregătesc și lucrează pentru această expoziție.

Întîlnim figuri de artiști tineri care și-au conturat personalitatea prin operele expuse în anii anteriori, ca Mermeze, Sever, Miu Virgil, Ervan Nicogosian, Ion Sălișteanu, Silvia Radu, Sultana Maitec, Maria Plăcintă, Sabin Bălașa, Aurel Nedel, Ethel Băieș, Constantin Piliuță ș.a. Întîlnim și nume mai noi, ce vor avea acum prilejul să se afirme, tineri absolvenți ca Ileana Bratu, Voichița Munteanu, Corneliu Grecu, Andrei Adam, Anton Eberwein, Vasile Gorduz ș.a.

Pentru buna desfășurare a acestei acțiuni de documentare și de creație, ca și pentru organizarea expoziției, a fost constituită o comisie de artiști cu experiență. De curînd, comisia a analizat felul cum se pregătesc tinerii artiști. Majoritatea acestora sînt încă în faza de schițe, de studii, de proiecte. Unii au trecut la compoziții, la realizarea unor lucrări finite. Alții încă se mai gîndesc ce să facă, neștiind la ce să se oprească în marea diversitate a vieții. Unii, mai puțini la număr, vor să fie originali și pornesc pe drumul greșit al tiparelor, căutînd forme în care să așeze crîmpeie din realitate. Cei mai mulți, însă, se străduiesc să înfățișeze în imagini veridice bogăția sufletească a oamenilor pe care i-au cunoscut.

Complexitatea vieții cu care tinerii artiști vin în contact le pune în față problema expresiei picturale a tabloului, le ridică alternativa : să descrie sau să sugereze.

În unele schițe pregătitoare, pe care le-am văzut de curînd, există o atitudine „turistică" față de locul și omul întîlnit, indiferentă, pasageră, fără rezonanțe profunde în compoziție, în desen, în culoare. Am văzut schițe care puteau fi atribuite oricărui peisaj, oricărei regiuni. Fără îndoială că facem o critică prematură — înaintea definitivării a însești observațiilor culese de artiști în documentarea lor. Dar ele ne-au indicat problema acută a cunoașterii, a înțelegerii profunde a realității, ca mijloc sigur de înaripare a fanteziei.

Ceea ce le dorim tinerilor artiști este să înfățișeze în imagini de înaltă măiestrie plenitudinea vieții, minunatele înfăptuiri ale zilelor noastre, figurile luminoase ale constructorilor socialismului.

Să așteptăm cu încredere rodul muncii celor 150 de tineri artiști plastici porniți pretutindeni în țară.

Mircea Deac

Însemnări dintr-o documentare de compozitor

Am făcut parte din brigada de compozitori care a străbătut circa o mie de kilometri pe meleagurile regiunii Brașov (și multe mii de kilometri de realizări și frumuseți ale regiunii au mai rămas de cunoscut).

Cîte nu se pot spune despre cele văzute, simțite și gîndite !

La scara unei regiuni simți pulsul vieții complexe a întregii țări. Producția de tractoare, de mătăsuri, de legume și flori de o rară frumusețe în serele gospodăriilor, recolta de pui din incubatoare, școlile ce pregătesc noi cadre profesionale pentru diferitele ramuri de activitate și multe altele se armonizează într-o simfonie ce cîntă viața patriei noastre. Pentru a caracteriza mai plastic rolul creatorilor de toate genurile,

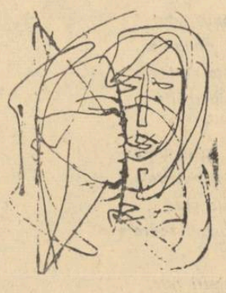

aș spune că acestora nu le rămîne decît să culeagă folclorul de fapte al vieții create de harnicul nostru popor și cu talentul respectiv să-l aranjeze în opere artistice corespunzătoare.

Vizitînd uzina „Tractorul" am cunoscut un important șantier de creație în care se manifestă pretutindeni (în mai toate secțiile uzinei) o permanentă străduință de îmbunătățire a utilajului, de inovare.

„Tractorul" nu e numai o uzină care produce tractoare, ci și un combinat artistic muzical, o filarmonică complexă cu colective artistice bine închegate. Am ascultat o foarte bună orchestră de mandoline, un cor care participă și la concertele orchestrei simfonice din Brașov (a interpretat partea corală din Simfonia a 9-a de Beethoven) și un mare număr de brigăzi artistice de agitație, soliști de muzică ușoară și populară. Vizitarea uzinei „Tractorul" ne-a lăsat puternice impresii și ne-a îndatorat față de oamenii ei.

La Cisnădie, oraș al textiliștilor, cum i se spune, mîinile harnice ale muncitorilor fac mătăsuri și covoare ce încîntă ochiul vizitatorilor. Cu mîndrie legitimă ne-au vorbit oamenii din Cisnădie despre succesele înregistrate de covoarele românești pe piața internațională. Vizita la Cisnădie s-a încheiat prin participarea noastră la un spectacol dat de formațiile artistice amatoare din oraș în cinstea fruntașilor în producție. În timp de peste patru ore s-au perindat coruri, orchestre (semisimfonice și de muzică ușoară), soliști de muzică populară și ușoară, o brigadă artistică de agitație cu un program ingenios și chiar și un grup instrumental de cameră, format din elevii școlii medii.

Nivelul ridicat al formațiilor audiate au prilejuit auditoriului clipe de autentică desfătare estetică. Solista Aurelia Mureșanu, filatoare, care a interpretat piesele populare cu multă muzicalitate, finețe și bun gust, ar putea oricînd încînta și pe auditorii posturilor noastre de radio și televiziune. Am simțit cu acest prilej cît este de bogată viața artistică amatoare și posibilitățile ei de răscolire și afirmare a talentelor.

Nu pot încheia fără a mărturisi că o puternică impresie a fost cea cîștigată prin cunoașterea unor oameni al căror profil moral și spiritual, format în procesul transformărilor revoluționare din țara noastră, constituie poate bunul cel mai de preț al realizărilor vieții de construcție socialistă. Ne trec prin față chipurile lor luminoase, avîntate, chipuri ce exprimă fără ostentație sentimentul răspunderii lor de constructori ai viitorului, și aceasta ne îndeamnă spre o cunoaștere și mai aprofundată a transformărilor care au determinat formarea unor astfel de oameni.

Rămînem pentru mult timp, încă, îndatorați activității de cunoaștere și reflectare a acestor transformări în creații artistice.

Mauriciu Vescan

FILĂ DE CARNET

NELLU ȘI EVDOCHIȚA

Să ne gîndim puțin la soarta spectatorului care caută frumosul în natură și nu în artă. La plăcutul efort cu care bate drumurile și urcă munții, la delicata teamă pe care o încearcă afundîndu-se-n pădure sau cățărîndu-se pe stînci.

Ei bine, iubiți turiști, iubiți hoinari, iubiți peregrini căutători ai frumuseților țării, vreau să vă spulber orice teamă de singurătate, de necunoscut, amintindu-vă un lucru elementar : au existat și există binevoitori plini de grijă pentru consolidarea moralului nostru. Ei știu că nimic nu poate fi mai încurajator pentru cel ce călătorește prin pustie, decît să găsească urma unui semen al său. Și, în virtutea acestor adevăruri, sau, poate, a încă unuia exprimat de dictonul latin, își scrie numele acolo unde nu te aștepți, ca și cum ar vrea să-ți spună : „Curaj frățîne, am adăstat și noi pe aici !".

Pe hiperbolicele bijuterii ale Pietrelor Doamnei, am găsit anii trecuți scriș cu miniu de plumb, ca un cancer portocaliu, nici mai mult nici mai puțin decît Nellu și Evdochița. Da, Nellu, caligrafiat cu doi „l", spre a fi mai original și mai pregnant, că doar el avusese inteligența să care, cine știe de unde, vopseaua, iar Evdochița mai mărunt și mai expediat spre coadă, făcut ca o obligație de serviciu pentru a n-o supăra pe dumneaei.

M-a jenat multă vreme pe retină, ca o conjunctivită, amintirea acestei bădărănii, mai ales că s-au ivit destule prilejuri spre a mi-o menține trează. Pe Paring, la Peștera Ialomicioarei, în Codrii Moldovei, pe monumentul de la Călugăreni, pe spetezele scaunelor de teleferic, în șindrilă, calcar, bîrnă, fag, mollît sau zid de cetate hunedoreană, Nellu și consoarta lui de viață ori de excursie (îndulcită uneori în diminutivul cu rezonanță saxonă : Docicy) au avut grijă să nu mă lase singur, să-mi spună că și ei au trecut pe acolo.

Nu am văzut și nu pot spune în ce măsură îți poate da o emoție artistică un munte cioplit în chip de cap al lui Washington, dar pereții unora dintre cele mai frumoase stînci ale țării, invadați de eczema semnăturilor, te întristează categoric. E ca și cum pe obrazul suav al Giocondei s-ar așeza mustele.

Acum, cînd ajung la aceste rînduri, îmi vine în minte că ar fi fost mai bine să le scriu sub formă de apel către toți tinerii, toți călătorii, toți excursioniștii din țară ca să-i oprească, să-i educe în spiritul respectului nostru socialist pentru frumos, pe cei ce țin neapărat să-și lase amprentele pe operele de artă ale naturii, ca să-i întrebe de ce acasă nu-și moaie degetele-n cerneală, aplicîndu-le simetric sau asimetric pe mobilă, pe rufărie, pe pereți.

E totuși o mîndrie, un sentiment de perenitate să te semnezi chiar și pe o stîncă spălată de ploi ? E un semn pe care-l găsești peste ani sau pe care speri să ți-l descopere urmașii ?

Ei bine, n-ar putea oare O.N.T.-ul sau organele regionale de competență să pună în cabane sau chiar în cîte un loc ferit, de pe înălțimi, ceva în genul condicelor de semnături din muzee ? Ar fi mai civilizat și, în plus, urma lui Nellu și a Evdochiței s-ar păstra mai bine decît în bătaia viscolelor.

Corneliu Leu

Argumentaţia critică

Desigur, nu poate fi vorba în critica literară curentă de concepţii eclectice şi inconsecvente de structură, asemănătoare celor surprinse cu o temută menghină logică de Camil Petrescu în deceniul al treilea. Existenţa unei platforme comune a sectorului critic în literatura noastră — estetica marxist-leninistă — oferă criterii de analiză ştiinţifice, consecvente pentru detectarea valorilor estetico-ideologice ale literaturii contemporane şi, mai mult, însăşi această ramură, asemenea obiectului ei de aplicaţie, are „misiunea de mare răspundere de a contribui prin toată forţa ei de înrîurire la formarea şi dezvoltarea conştiinţei socialiste la făurirea omului nou, a moralei socialiste...“ Critica literară, aşa cum se arată în Cuvîntarea din care am citat a tovarăşului Gheorghe Gheorghiu-Dej la Conferinţa pe ţară a scriitorilor, este considerată o „armă de luptă pentru o literatură bogată în idei, pentru o măiestrie înaltă a operelor literare“. Sarcină ce rezultă din chiar una dintre virtuţiile criticii. Critica străbate fenomenul literar, opera literară, spre esenţele cu credit valoric pentru viitor, descătuşînd tocmai idei germinative de progres extrase de scriitor din dialectica socială (în cazul unei opere valoroase) — pe de o parte pentru educarea cititorului cu mijloace conceptuale, iar pe de altă parte pentru indicarea terenului mănos de recoltă a scriitorului respectiv. De aceea, criticul, sondînd opera literară pe verticala ei, îi suprinde esenţa şi generalitatea atît în mesajul şi fondul ideologic cît şi în valoarea estetică individuală încorporată.

Există, însă, pericolul de a rămîne în straturile de suprafaţă ale fenomenului, ale particularului din operă, de unde, credem noi, şi apariţia, din cînd în cînd, a cronicilor literare de serviciu, înşirînd notaţii contabile asupra operei supuse analizei. Sub anumite criterii juste de altfel — „descifrarea“, cum se zice uneori, a mesajului ideologic —, se face un oficiu de înregistrare, o descripţie a individualului din operă, cu alte cuvinte, o rămînere la anecdotic, la generalităţi.

Corolarul acestor fapte se face vizibil în organizarea internă a cronicilor, în esafodajul lor logic eteroclit, care se dovedeşte de cele mai multe ori, la o lectură atentă, caduc. Se scapă din vedere sau se substituie relevarea esenţei din operă prin *judecată* şi *opinie* — condiţie obligatorie a actului critic — cu expoziţiunea sau explicaţia trenantă. Asemenea următoarelor capete de paragraf din cronica literară semnată de I. Miron la volumul *Magnet* al Mariei Banuş, *(Iaşul literar* nr. 4/1963), ce nu se recomandă cu nimic nou la cele îndeobşte cunoscute despre lirica poetei: „Şi în acest volum, ca şi în întreaga sa operă, idealul major al Mariei Banuş e pacea, tinereţea, la care nu poate renunţa pentru că renunţarea înseamnă moarte“. „Una din temele permanente ale Mariei Banuş prezintă şi în volumul de debut este aceea a copilăriei“. s.am.d. Deşi o anumită expunere nu poate lipsi, menţinerea pe această direcţie e unilaterală şi simplificatoare.

O altă unilateralizare apare în tendinţa de a rămîne la gîndirea critică în sine, strict asupra obiectului literar, neraportînd valoarea lui la cel puţin trei dimensiuni obligatorii: opera precedentă a scriitorului, contribuţia în familia spirituală similară lui şi frontul literar în ansamblu. Aşa cum această tendinţă a apărut în articolele de început, cu unele recrudescenţe în ultimul timp, la Nicolae Manolescu, critic de indiscutabilă sagacitate, dar pasibil şi de narcisism critic.

Este evident că anumite însuşiri personale ale criticilor, pot determina, în grade diferite, puterea de acţiune şi convingere a ideilor din cronică, dar modul de a analiza prin inventariere şi descriere credem că nu ţine pasul cu rezultatele revoluţiei culturale, ceea ce, în condiţiile de azi ale unei întinse culturi de masă, poate părea o subestimare a cititorului, sau o eschivare de la opinia critică sinceră şi responsabilă. Spiritul partinic, caracterul ştiinţific al criticii literare exclud simpla consemnare a fenomenului, a contingentului, impunînd extragerea a ceea ce este *actual* şi *nou*, „pentru a vedea în ce măsură acest *nou* este *comunist*“. (Lenin „Despre caracterul ziarelor noastre“). Aceasta presupune eforturi sporite spre a putea descoperi *esenţa legitatea* în productia scriitorului, înseamnă a-i anticipa viitoareie orbite şi realizări, înseamnă a face *previziune ştiinţifică*.

Revenind la problema modalităţii unei cronici, la procedeul de argumentare utilizat — procedeu de care depinde existenţa judecăţii de valoare sau mai bine zis *cum* există ea — să ne referim la cronica lui Paul Georgescu *(Viaţa Românească* nr. 4/1963 „Universul poetic al Mariei Banuş“) despre volumul „Magnet“, în care apar cîteva din viciile (calităţile le vom sublinia) semnalate, printre care şi acela ai contradicţiei. Propria argumentare joacă unele feste criticului care, încercînd un unghi de vedere original asupra volumului „Magnet“, se menţine la esenţe de gradul întîi. Printr-o reconstituire migăloasă, nu fără intuiţii juste, dar sufocate uneori de imensitatea citatelor sau de repetiţii, criticul analizează universul poetic al Mariei Banuş în intenţia de a dovedi continuitatea lui şi a mijloacelor artistice cu ultimul volum. Criticul denunţă la pagina 116: „Ceea ce atrage atenţia într-un mod neplăcut, în „Ţara fetelor“ este lipsa“ totală de idei, de preocupări, care să depăşească *nivelul senzaţiei*“. Lăsăm la o parte tonul prea categoric al afirmaţiei şi trecem la altă ipostază a poeziilor Mariei Banuş, cu privire la care exegetul observă: „Procesul de cunoaştere s-a limitat la termenul abstract — *fără echivalent concret*, de aceea numeroase poezii din ciclurile (...) exprimă *cunoaştere unilaterală*, o cunoaştere care nu reuşeşte să devină artistică, adică să se transmită prin imagine concret sensibilă“. Concluzia? Autoarea volumului „Magnet“ a fost tot timpul o exclusivistă în procesul de cunoaştere, a oscilat între senzaţia pură şi abstracţia „fără echivalent concret“, cu toate că în următoarele pagini criticul mai face şi astfel de afirmaţii (pozitive) cu privire la versurile din recentul volum: „De altfel în formula însăşi a poeziei („Poezie“ — „Magnet“) este inclusă *păstrarea intactă a senzaţiilor*“. „Toate aceste exemple dovedesc că mijloacele de comunicare ale poetului nu numai că nu au pălit, nu s-au tocit, *dar au revenit la acuitatea, precizia, şi plasticitatea din prima tinereţe*“. Iar în final, deconcertant: „În „Magnet“ se realizează — cu o frecvenţă necunoscută pînă acum — transmisa ideii prin *mijloace specifice poetice şi proprii poetei*“. Adică, reamintim noi, cu ingusta „senzaţie“ şi „unilaterala abstractizare“ acuzate de critic. Cronica, astfel, cu tot consumul de efort argumentativ, prin versurile extrase, parcă, cu precizia furnicilor din poveste, se dovedeşte contradictorie căci aprobă ceea ce a negat.

Dar, cu toate aceste scăpări, Paul Georgescu, critic cu experienţă ce o stimăm, a dat judecăţi de valoare precise în unele locuri şi indicaţii de direcţie oportune pentru poetă. Exemplar este efortul de a analiza într-o manieră sintetică ultimul volum al Mariei Banuş, raportat la producţia ei lirică în ansamblu, cît şi în contextul fenomenului literar şi istoric. Este una din dovezile că criticul nu abdică de la preceptele ştiinţifice ale analizei literare. Însă nestăpînirea, de astă dată, a materialului abundent desprins din versurile poetei a împiedicat vigilenţa mărită asupra ideilor şi argu-[illegible]elor.

[illegible]el cronici scrise cu responsabilitate de către critic, ca şi de alţi confraţi, majoritatea lor inedite în abordarea analitică, fac opoziţie cu fenomenul ce sare în ochi de la o vreme, cînd urmăreşti arhitectura interioară a unor recenzii literare: *şablonul* — altă formă de manifestare pe planul modalităţii a fenomenului de descripţie şi chiar a lipsei de pasiune critică în dezbaterea opiniilor. Tiparul e simplu. La început laturile pozitive ale operei (a se vedea forma ostentativă a unor cronici din „Scrisul bănăţean“, culminate cu „Limitele unui eseu despre Camil Petrescu“, semnat T. L. Birăescu, în care separaţia este netă, gen „una caldă, una rece“), apoi cele negative.

Nu pledăm, cum s-ar putea înţelege, pentru o critică literară neconstructivă, exclusivistă, ci pentru o analiză în care efortul de originalitate şi de creaţie să elimine poncifurile, truismele, stereotipia, care circulă nepedesite de la cronică la cronică, de la un cronicar la altul, ca un virus. Sîntem pentru multitudinea modalităţilor — reflex al unei gîndiri critice preocupate — şi nu pentru rămînerea la alb-negru. Simptomul a cuprins şi unele cronici sau recenzii literare din ziarele regionale în care sînt transcrise — într-o caligrafie proprie — opinii „împrumutate“ şi asupra cărora ne propunem să revenim într-un alt articol. Menţinută la aprecieri dozate după schemă, negative şi pozitive sau invers, cronica literară este curios redusă de unii critici doar la tălmăcirea operei, a mesajului implicat, neglijînd valorile ei artistice. Prin adjective ca: „scene izbutite“, „descrieri remarcabile“, „interesante“, „pregnanţă artistică“ etc... nu se poate stabili valoarea estetică a unui volum de versuri sau a unui roman. De fapt, aceste noţiuni ca şi *aproximaţiile* ce se strecoară prin unele articole „probabil“, „pe undeva“, „puţintel gratuit“, „am impresia“, „cam îngust“, „este poate cel mai unitar ciclu“, „se pare“, „cred că este bine să menţionăm“ ş.a. devin carenţe ale argumentaţiei, căci dizolvă aparatura estetică cu care operează criticul, punînd-o sub zodia impreciziunilor şi a cvasi-impresionismului. Am pune întrebarea: de ce la proză nu se vorbeşte de arta prozatorului, în schimb trebuie să credem criticul pe cuvînt cînd afirmă că scriitorul e „înzestrat“ şi are „forţă?“ Astfel, în cronica „Farmecul actualităţii“, Al. Căpraru încearcă să ne convingă că „scriitorul realizează tipuri vii expresive“ — scăpînd din vedere că, pe de o parte, a arăta cum realizează scriitorul acestea, spre deosebire de alţii, este sarcina criticului, şi că pe de altă parte o afirmaţie trebuie argumentată. Ion Lungu (tot în „Tribuna“) trebuie crezut pe baza principiului scolastic al autorităţii cînd zice cu fermitate: „Obiectul articolului de faţă (rubrica fiind de cronică literară — n.n.) nu ne îngădute să stăruim asupra laturii comune a celor din urmă (I. Purcaru şi Paul Anghel, n.n.) şi nici asupra particularităţilor lor personale. Aş vrea să notez că Romulus Rusan (al cărui volum, „Rîul ascuns“, a apărut de curînd în Editura pentru literară) este cel mai tînăr dintre ei (foarte important, n.n.) şi *poate* cel mai liric“. Acest *poate* nu se converteşte în certitudine numai prin afirmaţia, cîteva paragrafe mai jos, că Romulus Rusan este „poetul marilor combustiuni lirice“.

Lipsa profunzimii în analiza critică devine flagrantă cînd afirmaţiile unor critici se lasă prea mult ajutorate de citate, un fel de substituţie comodă a argumentului. Forme subtile sau camuflate de clădire a argumentaţiei pot duce cu ştiinţa sau neştiinţa criticului la apologetism, la raţionamente intelectualiste sau la criticism, ori de cîte ori argumentele nu demonstrează ceea ce se afirmă. Cronica literară la volumul „Cerul dintre noi“ de Ion Rahoveanu, publicată de *Tribuna* nr 22/30 mai (Radu Enescu) seamănă a laudă fără acoperire, cu toate torsiunile la care supune criticul ideile. Bunăoară: „Versurile din „Cerul dintre noi“ sînt lipsite de muzicalitate în acceptia curentă. Ele au în schimb *o ritmică lăuntrică şi o arhitectonică interioară, abia vizibilă la suprafaţă*“. Urmează demonstraţia? Nicidecum Ce se demonstrează sînt tocmai alte forme vizibile la suprafaţă, pe cînd acea ritmică lăuntrică şi arhitectonică interioară rămîn secrete ale criticului.

Nu trebuie să uităm că problemele legate de categoria *formei* în opera literară se pun în egală măsură şi pentru critica literară. Atît pentru prima cît şi pentru a doua, se cere o diversitate de forme, de modalităţi critice, o evitare a gabaritului comod, a unghiului de analiză pedestru, tocmai pentru ca sarcina educativă în cadrul frontului cultural să se producă la paritate cu literatura; dacă nu chiar critica literară e chemată să fie în prima linie prin posibilităţile ei de polemică directă cu ceea ce e vechi.

Mircea Nicolae Rusu

Concursul de creaţie „Alexandru Sahia“

În cinstea celei de a XX-a aniversări a eliberării patriei noastre de sub jugul fascist, revista „Clubul“, Casa centrală a creaţiei populare şi Comisia de îndrumare a cercurilor literare de pe lîngă Uniunea Scriitorilor, organizează între 1 iunie 1963 — 1 iulie 1964 concursul „Alexandru Sahia“ al cercurilor literare de la oraşe şi sate.

Organizarea acestui concurs are menirea să contribuie la sporirea numărului cercurilor literare în întreprinderi, instituţii, G.A.S., S.M.T., cluburi, cămine culturale, case şi palate de cultură, precum şi la creşterea numărului de membri ai cercurilor existente prin atragerea tuturor elementelor talentate din rîndurile oamenilor muncii de la oraşe şi sate.

Concursul trebuie să stimuleze creaţia membrilor cercurilor literare pentru a realiza lucrări de toate genurile literare, dînd prioritate genului scurt.

Creatorii pot prezenta în concurs: poezii, nuvele, schiţe, povestiri, portret, reportaje, foiletoane satirice, monologuri, dialoguri, scenete (între 5—10 pagini), programe pentru brigăzile artistice de agitaţie, scenarii pentru filme de scurt metraj. Lucrările prezentate în concurs trebuie să fie inedite. Ele vor fi predate caselor regionale ale creaţiei populare — prin cercurile literare — pînă la data de 1 mai 1964. Casele regionale ale creaţiei populare vor trimite lucrările literare Casei centrale a creaţiei populare pînă la data de 1 iulie 1964.

Rezultatele concursului vor fi publicate în presă în preajma zilei de 23 August 1964.

Cele mai bune lucrări prezentate în concurs de către cercurile literare vor fi premiate Revista „Clubul“ va acorda două premii speciale (a 5000 lei) cercurilor literare ale sindicatelor cu cea mai bună activitate în perioada desfăşurării concursului.

Pe cîmp

Fotografia: A. MIHAILOPOL

STIL ŞI RECEPTIVITATE

O discuţie despre diversitatea stilurilor în critică nu poate fi decît binevenită, dacă ne gîndim la cele cîteva concluzii substanţiale pe marginea poeziei sau prozei noastre contemporane. Prin studii, articole de sinteză, cronici literare sau recenzii, criticii tineri oferă jaloane sigure în determinarea particularităţilor lor individuale. Aşa, de pildă, I. Oarcăsu — care a debutat ca poet — se preocupă în mod deosebit de problemele legate de poezie. Criticul clujean, ca orice pasionat al profesiei, are verbul acid atunci cînd intuieşte artificiul şi cald, entuziast ,în faţa emoţiei reale. Cine parcurge paginile **Tribunei**, revistei **Steaua** sau ale altor publicaţii (**Contemporanul**, **Gazeta literară**) îl găseşte prezent cu articole ample şi cronici literare unde punctul de vedere e susţinut cu francheţe iar minuirea floretei polemice denotă voluptate. Intr-un articol, criticul făcea remarca: „Evoluţia impetuoasă a literaturii actuale, apariţia permanentă de noi nume noi, maturizarea rapidă a unor scriitori, pe scurt, acest circuit viu, dinamic şi extrem de intens, care este momentul literar ce-l străbatem, ne invită să aruncăm o privire asupra relaţiei dintre poeţi şi ciritici, de pildă, spre a vedea în ce măsură volumele apărute în ultima vreme s-au bucurat de atenţia cuvenită, modul în care critica operativă, foiletoniştii săptămînali au reacţionat la fenomenul actual“. (**Tribuna**, 20 iunie 1963). Pentru I. Oarcăsu e uşor să exprime acest deziderat întrucît poate fi amintit printre criticii care nu au ezitat să-şi spună părerea despre numeroase volume de versuri apărute în ultimii ani.

Caracteristică pentru cele mai multe din cronicile sale este aptitudinea de a schiţa itinerarii lirice, acordînd un interes deosebit evoluţiei poetului de la o etapă la alta şi laturii inedite în contextul general al poeziei contemporane. În cronica la volumul „Magnet“ de Maria Banuş, criticul sesizează tendinţa poetei de a relua motive mai vechi, uneori în dauna stărilor emotive cu adevărat noi. Aceasta nu-l împiedică să identifice încercări de a părăsi culbecul amintirilor dramatice şi de a scrie o poezie pe cele mai acute teme ale actualităţii.

De cele mai multe ori, I. Oarcăşu preferă situarea în unghiul polemic şi cronica devine o dezbatere febrilă în jurul unui volum. Fără brutalitate, Ion Oarcăsu arată de ce Eugen Luca, într-un articol din **Viaţa românească** (12/1962) se hazardează atunci cînd etichetează evoluţia poetei ca „plină de surprize“ (plăcute, firepte), volumul „Magnet“ rezervînd şi „revelaţia“ de a vedea autoarea „reînviind, asemenea legendarei păsări Phenix, din propria-i cenuşă“.

La criticul clujean se simte însă dorinţa de a scruta adversarul, introducînd în schimbul de opinii tonul grav, academic. În unele cazuri apar şi nume ilustre şi citatul cu autoritate analogică, introdus cu ostentaţie. Această ipostază de hidalgo literar poate fi uşor părăsită, altfel lasă impresia refuzului aprioric. Numai aşa se explică de ce prefeţele la colecţia „Luceafărul“ sînt supuse unei adevărate canonade, I. Oarcăsu considerînd că proza sau poezia debutantului trebuie discutate pe larg şi în termenii istoriei literare. Criticul pesemne nu şi-a dat seama de coloratura afectivă, de liniile suple ale crochiului literar indicat să deschidă volumul tînărului scriitor.

Pe linia definirii unor poeţi, „Profiluri lirice“, consacrat volumelor semnate de Ion Horea, Ion Brad şi Tiberiu Utan, atestă capacitatea criticului de a sesiza ceea ce este propriu fiecărui autor în parte, posibilitatea de a caracteriza lapidar şi expresiv. Se simte grija pentru exprimarea cît mai exactă şi efortul de a comenta atent elementele care alcătuiesc universul poeţilor. Un exemplu de consţiinciozitate şi de gust îl constituie cronica la „Ochii“ de Leonida Neamţu. Cu deplină obiectivitate, criticul confruntă noua culegere de versuri a poetului clujean cu „Cîntecul constelaţiei“, volum de debut, înregistrînd ca un fapt pozitiv diversitatea preocupărilor tematice. Dar după această constatare, I. Oarcăsu stăruie cu drept cuvînt asupra unor poeme plate, convenţionale, care îi justifică această concluzie: „Teroarea cliseului poetic se răsfrînge uneori şi asupra zonelor specifice lui Leonida Neamţu, deci tocmai acolo unde înclinaţiile temperamentale, conjugate cu existenţa artistică demnă de toată stima duc la o creaţie artistică, originală“ (**Tribuna**, 25 aprilie 1963). În schimb, „Manuscris“ de Miron Scorobete oferă criticului posibiltatea de a discuta un poet care de la primul său volum îşi anunţă o evoluţie deosebit de interesantă. A fost şi opinia celorlalţi critici, cu deosebirea însă că I. Oarcăsu se desfăşoară pe un spaţiu cu mult mai mare, lăsînd impresia de patetism inutil.

Lui Ion Oarcăsu îi place să se lupte cu puncte de vedere reprobabile, oferă cu tact o serie de argumente şi izbuteşte să te convingă pînă la urmă de subiectivitatea unor judecăţi superlative, ca în cazul schiţei „Noapte cu proces“ de Radu Cosaşu („Conflict şi personaj“, 29 noiembrie 1962). Uneori, însă, criticul se grăbeşte şi pierde din vedere calităţi care se cereau subliniate, mai pe larg discutate, ca în cazul volumului „Pietre kilometrice“ de Petre Stoica. Criticul urmăreşte prea în grabă evoluţia poetului care, de la volumul de debut, a cîştigat mult în substanţă, în maturizarea expresiei artistice, ocolind poezia miniaturală, de notaţie anemică. În schimb, în faţa volumului „Creanga de măslin“ de Ion Rahoveanu, I. Oarcăsu se străduie vizibil să menţină tonul excesiv de elogios, apologetic, chiar atunci cînd îl deserveşte textul poetic. Şi, firepte, oferă numai un exemplu peremptoriu de subiectivism, de concesie sub impulsul topografiei literare.

E îmbucurător însă că de-a lungul unei activităţi susţinute Ion Oarcăsu se dovedeşte de cele mai multe ori obiectiv, decis să comenteze fără prejudecăţi, la aceasta adăugîndu-se preocuparea de a fi cît mai personal, evitînd locul comun.

Liviu Călin

DISCUŢII

Pe marginea unor prefeţe ale colecţiei „Luceafărul“

Cercetarea prefeţelor ce însoţesc cîteva din ultimele volume de poezii apărute în colecţia „Luceafărul“ indică o sensibilă oscilare în modul de prezentare a tinerilor poeţi, mai mult, de înţelegere deosebită a misiunii „cuvîntului introductiv“. Frecvent, în primele volume ale colecţiei prefaţa se limita la o recomandare patetică din partea unui creator consacrat, care, raportînd tinereţea autorului respectiv, specificul vîrstei, la cerinţele unei arte majore, stabilea limii şi puncte de control în funcţie de experienţa predecesorilor. Ceea ce ni se pare neavenit într-un asemenea caz este tocmai caracterul vag al prezentării, sau, mai bine zis, general valabil. Să precizăm: pornind de la un anume act de creaţie, cu specificul său în ultimă instanţă, prefaţatorul nu insistă asupra caracteristicilor *acelui* temperament artistic, ci se orientează spre surprinderea coordonatelor care ar trebui să străbată creaţia tuturor tinerilor poeţi. Cu unele modificări neesenţiale, prefaţa poate figura în fruntea oricărui volum de debut. O asemenea prefaţă, semnată de Eusebiu Camilar, însoţeşte volumul lui Ion Acsan, *Primăvară cosmică*. Scriitorul îşi defineşte elocvent poziţia: *„Dar scriind despre poeţii tineri, cred că trebuie să le aducem neîncetat aminte de marii deschizători de drumuri, risipiţi cu lumina veacurilor; să le arătăm că masa întinsă la care stăm, nu întîmplarea ne-a întins-o, ci şi munca neobişnuită a marilor noştri cutezători, căci aşa vom şti să preţuim şi mai mult ceea ce avem...“*.

Dacă aprecieri de natura celor de faţă nu constituie un gest inutil în actul de îndrumare a tinerilor poeţi, scriitori, în general, ele se dovedesc mai puţin eficiente ca introducere la un volum de debut. O consecventă poziţie în acest sens ar duce în cele din urmă la apariţia unor prefeţe mult asemănătoare sub aspectul conţinutului şi al tonalităţii. Or, cititorul aşteaptă un *profil* al semnatarului volumului, iar poetul o prezentare a creaţiei sale care să preceadă cronica sau recenzia, cu atît mai mult cu cît, uneori, acestea întîrzie sau nu apar. Revenind la volumul lui Ion Aesan, constatăm că unele cronici, fără a se desolidariza de calificativul pozitiv pe care îl acordă Eusebiu Camilar *Primăverii cosmice*, au formulat totuşi cîteva rezerve ce ar fi trebuit cuprinse şi în prefaţa volumului.

Cercetînd reuşitele care-i dau drept tînărului poet să solicite adeziunea cititorului, prefaţatorul rămîne aşadar dator volumului şi cu analiza critică atentă a tarelor, cu scopul de a sprijini efortul creatorului spre eliminarea incertitudinilor şi de a-i indica domeniul propice investigaţiei lirice sau epice. Aşa cum am mai spus, o asemenea analiză e presupusă — în esenţă — de natura actului critic, unilateralitatea neputînd constitui un certificat de garanţie al obiectivităţii cercetării. E adevărat, intenţii pe această linie pot fi descifrate şi în unele prefeţe ale colecţiei *Luceafărul*, dar spunem *intenţii* întrucît întreprinderea nu este dusă pînă la capăt.

Evident, delimitări — în funcţie de formula critică utilizată — se pot stabili şi aici. Veronica Porumbacu a intuit faptul că lirica Victoriei Ana Tăuşan se face expresia concentrată a biografiei poetei, de aceea aparatura critică e utilizată cu precădere în stabilirea biografiei lirice şi a raporturilor intime dintre creaţie şi propria experienţă de viaţă a poetei. Eugen Simion, pe marginea volumului *Cuvinte pentru mîine*, e interesat de reacţiile poetului în faţa multiplelor aspecte ale realităţii socialiste, alcătuind în felul acesta un elocvent, deşi sumar, registru al semnificaţiilor afective pe care le primeşte faptul de viaţă în poezia lui Corneliu Şerban. La Adrian Munţiu, Savin Bratu caută modul în care *Vîrsta cunoaşterii* traduce poetic specificul tinereţii, *„responsabile, energice şi optimiste“*, şi din acest punct de vedere discută criticul poezia lui Munţiu în contextul liriciii tinerilor.

Nu înseamnează aceasta că ne aflăm în faţa unor cazuri de limitare, de acceptare redusă a unor universuri poetice? Valorile respective supuse analizei nu sînt, în poezie, entităţi antinomice şi nici nu pot alcătui singure axul primar al creaţiei. Dar ele pot fi într-o operă mai intense sau mai estompate şi aparţin de ceea ce numim caracteristicile unei opere ori ale unui creator. De aceea, cercetarea critică insistă tocmai asupra acestor laturi, formula utilizată fiind impusă de temperamentul autorilor, de specificul operei în discuţie. Nu neglijăm însă faptul că intenţia prefaţatorilor volumelor amintite a fost de a stabili *profilurile* poeţilor în discuţie. Cititorul urma deci să se afle în faţa unor portrete critice integrate volumelor, definind temperamentul artistic şi *capacitatea* de transfigurare lirică ale autorilor. Dar *profilul* e numai parţial realizat fiindcă, după comentarea largă a reuşitelor tinerilor poeţi, aparatul critic se exercită mult mai puţin, chiar vag, în direcţia semnalării carenţelor din respectivele volume. Astfel, Veronica Porumbacu reduce ceea ce e inconsistent în poezia Victoriei Ana Tăuşan la *„estompare“* şi *„miniaturism... dulceag“*, Eugen Simion aminteşte la Corneliu Şerban de o oarecare inabilitate în exprimare şi de *„romantism fugos“* (!), iar Savin Bratu îl absolvă pe Adrian Munţiu de unele deficienţe de ordin tehnic (imagini, ritm, rimă), solicitîndu-i doar depăşirea *„orizontului adolescenţei“*. Or, se impunea o mai atentă şi *detaliată* analiză în primul rînd a limitelor de experienţă poetică pentru ca prefaţa să constituie în acelaşi timp şi un ghid competent în activitatea de viitor a tinerilor poeţi. Cu influenţe încă neasimilate organic, poeziile din volumul *Cadenţe* mai aduc mimarea sensibilităţii şi a procedeului arghezian sau de altă factură, ca în *Liman*:

„În inima mea,
Circe aduna buruieni şi cînta:
Uită-te, Lună, la braţele albe
care le-atîrn de umerii zorilor, salbe,
care alină şi iscă dureri,
care leagănă ziua de ieri,
să uite bărbatul ziua de ieri,
şi să vrea să rămînă mereu
pe tîrmul braţului meu...“

Alteori, ca şi la Ion Acsan, dar cu un plus de intuiţie pentru imagine, descrierea e aridă şi sterilă *(Scînteile răsuflă...)*. La Corneliu Şerban, tendinţa spre simplitate în relaţie cu o insuficientă rigoare formală îl împing spre simplism, spre platitudine ori inconsecvenţe în ritmul interior al poeziei *(Ce cîntec..., Ride pămîntul; se bucură)*. Neurmărind creşterea tensiunii sau, cel puţin, menţinerea ei cu aceleaşi mijloace, cu aceeaşi recuzită lirică, poetul ajunge să modifice spre final tonalitatea poeziei *(Mă bucur eu...)*. Iar afirmaţia lui Eugen Simion, cu privire la înrudirea autorului *Cuvintelor pentru mîine* cu Labiş, nu se susţine decît parţial; pe Corneliu Şerban nu-l caracterizează entuziasmul exploziv, gestul patetic larg sau subtila rezonanţă lirică, specifice poetului *Primelor iubiri*. În cazul lui Adrian Munţiu, datorită neaprofundării faptului de viaţă, entuziasmul se converteşte nu o dată în grandilocvenţă, în patos fals, transfigurarea poetică avînd loc la suprafaţă şi discontinuu:

„Vreau să pătrund în halele de beton ale uzinelor
Şi să renasc din nou, (!)
Acolo,
Printre roţi şi oţeluri,
In locurile unde ne risipim din plin entuziasmul...“
(Cîntecul oraşului de aramă)

Acestea sînt cîteva carenţe ale volumelor în discuţie, unele dezbătute în cronicile sau articolele consacrate tinerilor poeţi, care se cereau înregistrate şi în prefeţele respective. Fiindcă sesizarea lor nu poate duce la demobilizarea autorilor atunci cînd principiul fundamental al analizei rămîne obiectivitatea, investigaţia lucidă şi responsabilă. Afirmînd că prefaţa impune înregistrarea laturii deficitare a creaţiei poetice a tinerilor, presupunem implicit depăşirea fazei de consemnare convenţională, de înregistrare sumară şi pasivă a nonvalorilor lirice, a opticii false sau înguste ori a încercărilor de convertire a poeziei în pseudoemoţie. În limitele aceluiaşi spaţiu, prefaţatorului i se cere o analiză complexă a tuturor laturilor fenomenului poetic ce se află în faţa unei prime confruntări cu cititorul.

Mircea Braga

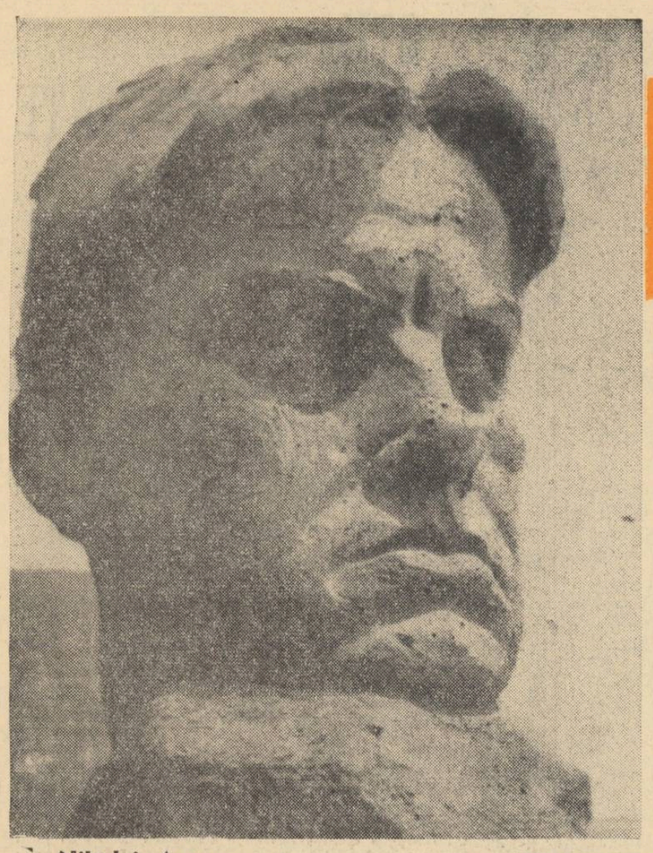

SCULPTURĂ DE JUSTIN NĂSTASE

La a 70-a aniversare a lui MAIAKOVSKI

PLENIPOTENŢIAR AL POEZIEI

Fratele meu Volodia

„M-am născut la 7 iulie, anul 1894 (sau 93 ; părerea mamei şi data din foaia matricolă a tatălui meu se deosebesc. În orice caz, nu înainte). Locul naşterii — satul Bagdadi, gubernia Kutaisi, Gruzia".
(V. Maiakovski : „Eu însumi")

Articol scris pentru „Luceafărul" de **Ludmila Maiakovskaia,** sora poetului

Fratele meu, Vladimir Vladimirovici Maiakovski, s-a născut la 7 (19) iulie 1893 — zi care era şi onomastica tatălui — şi de aceea i s-a dat numele de Vladimir.

Mama, ca şi întreaga noastră familie, îşi aminteau limpede, mai tîrziu, ziua aceasta. Ea a rămas întipărită şi în memoria mea.

Era o zi însorită, cu arşiţă. Pe vremea aceea mă pregăteam să dau examenul de admitere la liceul din Tbilisi şi luam meditaţii cu învăţătoarea mea. În dimineaţa de 7 iulie, cel care s-a ocupat de mine a fost tata : el mi-a preparat micul dejun, mi-a controlat cărţile şi, pe la ora 9, m-a trimis la învăţătoare, însoţită de un brigadier silvic. Îmi aduc aminte cît de tulburată eram. Cînd m-am întors acasă am aflat că la ora 10 se născuse Volodia.

În ziua aceea, tata împlinea 36 de ani. Contrar obiceiului, nu se făcuseră nici un fel de pregătiri în vederea acestui eveniment. Au venit cîţiva brigadieri silvici, care l-au felicitat — şi pentru ziua lui, şi pentru naşterea fiului. (În Gruzia, naşterea unui băiat era salutată ca un eveniment deosebit).

În epoca de care vorbesc, părinţii mei — şi mai ales mama — erau foarte abătuţi : pierduseră doi băieţi, Saşa şi Costea, care muriseră de mici. De aceea, naşterea lui Volodia le-a adus o bucurie cu totul deosebită.

În foaia matricolă a tatălui meu, anul 1894 este trecut — greşit — drept anul naşterii lui Volodia.

Această foaie matricolă a fost eliberată de Administraţia bunurilor de stat din oraşul Kutaisi, fiind întocmită, probabil, pe baza indicaţiilor date de tata. Desigur că a greşit cel care a scris. Mama a descoperit îndată aceasta şi i-a atras atenţia tatălui meu. „Cine va avea nevoie de această foaie matricolă ? — i-a răspuns tata. Lucrul cel mai important, pentru copii, rămîne actul de naştere ca atare"...

La biserica din Bagdadi s-a păstrat şi actul de naştere al lui Volodia, ca şi „ registrul de naşteri şi botezuri". În acest registru, printre cei născuţi la 7 iulie figurează şi Vladimir Maiakovski.

Satul Bagdadi se află în Gruzia apuseană, la 25 kilometri de oraşul Kutaisi, lîngă şoseaua care duce din Kutaisi la Abastumani, şi la 17 kilometri de Rionghes. Printr-un decret al Prezidiului Suprem al U.R.S.S. din 13 aprilie 1940, satului Bagdadi i-a fost preschimbat numele în „Maiakovski".

În casa unde s-a născut V. V. Maiakovski (cunoscută sub numele de „casa lui Kuciuhirze"), la 19 iulie 1941 a fost inaugurat un muzeu memorial şi de literatură.

Primii ani ai copilăriei — din 1893 pînă în 1900 — Volodia i-a petrecut la ocolul silvic din Bagdadi (locul unde muncea tata), iar mai tîrziu, pînă prin 1906, venea aici din Kutaisi pe vremea vacanţelor.

Casa lui Kuciuhirze, în care am stat cu chirie din 1888 pînă în 1898, se afla la un kilometru şi jumătate de centrul satului Bagdadi, lîngă podul de peste rîul Hanis-Ţhali. De la pod, spre dreapta, începe satul Nerghisti, iar spre stînga — drumul care duce în curtea muzeului. La poalele unui munte înalt se ridica întunecată, pe stîlpi de cărămidă, o casă din lemn de castan, cu un balcon lung, care avusese cîndva scări la ambele extremităţi. Casa se rezema cu spatele în munte. Noi aveam aici trei camere. În cea mai mică din ele — cea de lîngă biroul lui tata — s-a născut Volodia. Mai tîrziu, proprietarii au mutat partea din fund a casei mai aproape de şosea. Apoi au mai construit două camere şi au montat o scară la faţada balconului.

Bogăţia şi măreţia naturii, „stîncile de sute de verste", rîurile repezi, cascadele, livezile şi viile roditoare, spaţiul acesta vast, sugerînd libertatea — au fost primele impresii pe care le-a primit Volodia.

Despre Gruzia, el a păstrat cele mai luminoase amintiri. În poezia „Vladikaukaz-Tiflis" scrie astfel:

„Eu ştiu,
sînt o prostie — edenurile, raiul !
Dar dacă
ele au fost totuşi cîntate,
fără îndoială că
poeţii s-au gîndit
la Gruzia,
acest meleag încîntător".

Muzeul memorial ocupă două camere mici. Într-o cameră mare şi în alte două, care i s-au adăugat — şi care au fost transformate apoi într-una singură — se află muzeul de literatură. Curtea, în prezent, este mult mai mică decît în anii pe care i-am evocat şi a fost împrejmuită cu un gard de fier. Un farmec deosebit îl dau ogrăzii rîul Hanis-Ţhali, care-i şerpuieşte prin faţă, şi izvorul de munte, rece şi limpede, din incinta acesteia.

Maiakovski şi poezia contemporană

Poezia lui Vladimir Maiakovski este ivită din adîncul celui mai important moment istoric al umanităţii, Marea Revoluţie din Octombrie, din substanţa marxism-leninismului în acţiune, din zbuciumul creator al unei noi istorii. Trăind Revoluţia, luptînd pentru ea, Maiakovski şi-a însuşit, în adevăr, „glasul ei de uragan". Cu un gest de titan voios şi viteaz, el a înlăturat toate zidurile care despărţeau poezia de cele mai arzătoare nevoi ale maselor, ale omului. El şi-a hrănit versul cu cărbunii aprinşi ai ideii şi faptei revoluţionare, cu măreaţa învăţătură a lui Lenin. Prin aceasta el a devenit poetul mare şi nou care este, personalitatea literară tutelară, — împreună cu Maxim Gorki, — a realismului socialist. El se află astăzi permanent alături de generaţiile înnoitoare, de fiecare din poeţii care adîncesc mesajul uman şi social al artei, în spiritul combativ şi partinic care-i este propriu, — de toţi poeţii lumii comuniste.

Dar Maiakovski este astăzi, în acelaşi timp, aşa cum s-a numit pe sine, la un moment dat, în mod lapidar şi profetic, şi „şeful secţiei mondiale de poezie". Cu cît trece vremea, cu atît locul lui în poezia contemporană în general apare mai important. Dacă cercetăm, fie şi cu un ochi fugar, poezia internaţională contemporană, văzută în pulsul ei „arterial", adică purtător de sînge oxigenat (nu în cel „venos", descărcat de oxigen), dacă ne referim la curentele noi ale liricii vremii noastre — existente aproape pretutindeni —, din orice punct am porni în susul acestor curente, ajungem la Maiakovschi ca la unul din izvoarele lor.

Acea albie poetică actuală, ilustrată de nume ca al unui Eliot, Saint-John Perse sau Eugenio Montale, este, în fond, o albie virtualmente abandonată. Apele ei, dacă mai au, încă, un debit al lor, acesta e plin de tot felul de aluviuni, care tind să-l împotmolească complet. Fluviul cel nou, spornic, roditor, al poeziei contemporane de oriunde, curge pe un alt vad, acela al lui Hikmet — Guillen — Alberti — Neruda — Quasimodo — Lundkvist şi alţii. Critica occidentală începe să sesizeze, în sfîrşit fenomenul acesta, vorbind cînd de o poezie a „comuniunii umane", cînd de o poezie „adultă", cînd de o poezie „voluntaristă" sau „finalistă" şi altele. De fapt este vorba de o nouă poezie contemporană, de accente diverse, dar de o aceeaşi direcţie, de poezia de la cîrmă a prezentului, de poezia de mîine.

Unul din promotorii acestor curente semnificative ale poeziei contemporane este Vladimir Maiakovski.

Inspirîndu-se din evenimentele revoluţionare, Maiakovski a schimbat cursul vechii poezii a evazionismului modernist şi nemodernist burghez, încă în plină eficienţă după primul război mondial. El a revoluţionat, de la fundamentele ei, poezia timpului nostru, a sfărîmat cercul despotic al solipsismului iraţionalist şi al formalismului gratuit, şi, cu un pas uriaş, a pus piciorul pe un ţărm luminos al poeziei, pe care l-a contrasemnat îndată cu statura lui poetică (şi aş putea spune şi fizică) de alt Colos din Rodos. El a păşit, cu o siguranţă uimitoare, în forul uman în plină furtună, a ieşit în mijlocul mulţimii dinamizate, creatoare de noi lumi, s-a aşezat în primele rînduri ale luptei pentru un nou destin al umanităţii, alimentîndu-şi forţele şi talentul din idealurile, faptele şi victoriile acestei lupte.

Prin aceasta, Maiakovski a redat poeziei epocii noastre demnitatea ei de forţă istorică şi umană, i-a redeschis orizonturile, a aşezat-o pe temeliile ei social-istorice şi revoluţionare fireşti, sporindu-i totodată, cu atît mai mult, puterea individuală de originalitate. El a deschis, astfel, vadul larg al poeziei realist-socialiste, care, în numeroase forme, şi-a făcut drum către mase, în Uniunea Sovietică şi în alte părţi ale lumii.

Procesul acesta de descătuşare a poeziei contemporane, la care Maiakovski a contribuit din plin, prin depăşirea viguroasă şi originală a impasurilor congenitale ale modernismului, şi adesea folosind propriile arme ale acestui curent, n-a mai putut fi oprit de nici o recrudescenţă solipsist-ermetică. Decadentismul n-a mai putut pune mîna pe cîrma de inovaţie în poezie. Adevărata lirică de avangardă a devenit cea combativă-socială, cea de spirit maiakovskian, răspunzînd prin aceasta nevoilor istorice ale lumii actuale, supusă unor transformări adînci.

Cum poate fi încadrat, de exemplu, marele moment poetic spaniol, din timpul şi de după războiul civil, într-o măsură cu Lorca şi Machado, pe deplin cu Hernandez şi Alberti şi cu cei mai noi, ca Blas de Otero şi Pacheco — moment care am putea spune că este cel mai de seamă din poezia occidentală de astăzi —, altfel decît o nouă orientare contemporană a poeziei, într-un spirit maiakovskian ? În acest proces de eliberare a versului timpului nostru, poezia românească marchează, spre cinstea ei, o contribuţie foarte timpurie. Versurile de luptă ale lui Mihai Beniuc, poemele de protest şi revoltă ale lui Eugen Jebeleanu, Cicerone Theodorescu, Miron Radu Paraschivescu, sînt scrise încă înainte de vibrantele poezii combative ale lui Aragon si Eluard, care au animat Rezistenţa franceză. „Morţii din piaţa Loreto" a lui Quasimodo şi toate textele acestui poet, care arată o cotitură sănătoasă a poeziei contemporane italiene, au apărut în 1944. Noua orientare a poeziei actuale dă o mare parte din cei mai de seamă poeţi ai epocii noastre, printre care, în afară de cei citaţi în cursul acestor rînduri, mai reţinem poeţi ca suedezul Lagerkvist, germanul Georg Maurer, portughezii Egito Goncalvez şi Natalia Correia, al cărei poem recent „Cîntecul ţării plutitoare" dovedeşte influenţă directă a lui Maiakovski, şi alţii.

Poeţii noştri tineri cunosc pe Maiakovski şi îl ţin în marea cinste ce i se cuvine prin poziţia lui de înaintemergător al liricii realist-socialiste, prin locul pe care-l deţine în tabloul poeziei contemporane în general şi prin marea putere de efect, ca să spunem aşa, a contactului direct cu poezia lui, contact întîlnit de traducerea în româneşte, de o deosebită ţinută artistică, a operei maiakovskiene în aproape întregul ei. Desigur, forţa de creaţie ca imagine şi forţa de concentrare lirico-epică a gîndirii este la Maiakovski uriaşă. Ea nu poate fi imitată cu uşurinţă decît cu riscul de epigonism. Dar suflul înnoitor maiakovskian, care a străbătut în universul însuşi al poeziei din ultimele patru decenii, spiritul de partid, ardenta lui de comunist şi dinamismul şi frumuseţea morală ale lui Maiakovski dau impulsul hotărîtor poeziei social-luptătoare, caracterului ei uman înalt, nobleţei sale ca mijloc de înflăcărare şi transformare a conştiinţei omeneşti. Aceste virtuţi ale lui Maiakovski ca poet, cetăţean şi comunist continuă să fie prezente în inima tinerilor noştri poeţi şi să inspire creaţia lor.

Dragoş Vrînceanu

Nikolai Aseev

CU MAIAKOVSKI

Nu-ntr-un acces amar, împins
de grele şi tîrzii păreri de rău,
ori pentru-a îmbuna o lumii gură,
dar, zic,
decît să sară cine ştie
ce aprigă căderniţă, cumva,
mai bine-ncep eu cîntecul acesta.

Căci mai de preţ, la Maiakovski,
nu mi se par nici moaştele şi nici
privirea lui
arzînd cu flacără atotcuprinzătoare,
şi mă-nspăimînt
ca nu cumva s-apară, — aici,
un chip uscat, mai palid, mai puţin
decît i-a fost
neîncetat clocotitoarea viaţă.
Acum,
el stă-n perete, sub sticlă, înrămat,
şi din portret se uită ursuz
şi încruntat.
Dar unde-i firea lui dezlănţuită
ce peste tot stîrnea
mişcare şi vacarm ?

Făcut să fi fost oare Vladimir
din materialul ăsta fosnitor
pe care biografii-l lasă prin arhive ?
Nu, nu ! În fiecare nerv al lui
şi-n orice fibră răsuna adînc
marea furtună-a vieţii,
şi-i chema
în jurul lui, pe toţi, ca într-un joc,
în clocotul înalt, mistuitor.
. . . . . .
Ciţi oameni noi au apărut de-atunci !,
nici nu-i mai poţi cuprinde cu privire
necum să-i mai cunoşti, ori poate chiar
cu ei să schimbi o glumă-ntîmplătoare
Dar el glumea
chiar şi cu muntele 'Ai-Petri
şi-nţelegea adînc
sirenele vapoarelor, din larg, —
şi cot la cot
cu astrul cel mai arzător,
esenţa densă a Pămîntului
o bea.
Şi totuşi, iată, iară el — ciudat ! —
atîtea întîmplări şi fapte noi
s-au perindat pe scena-ntinsă-a lumii
şi-a răsunat,
rotindu-se, deasupra Barcelonei,
primul obuz.
Şi noi albine îşi adună mierea,
reptile noi îşi pregătesc veninul, —
dar el, Pămîntul, ştie ce-l aşteaptă :
el va primi ce-i drept să fie-al său,
după ce linia de socoteală
va fi trasă
sub pagube şi-amărăciuni şi chinuri.
Căci peste-albastrul sur
al apelor afunde
şi peste-adîncul minelor fertile,
va veni el, irezistibil, larg,
veacu-mplinirilor,
cînd va fi dulce
şi munca şi sudoarea !
Va veni
cu strălucitu-i chip, pe care doar
din cîntece-l cunoaştem
şi-l chemam
cu buze arse de înfrigurare :
„Slăvitule,
apropie-te, vino !"...
Şi-atunci,
o, glasul-şoim, nepieritor,
nebiruit,
va coborî spre noi, —
şi iar l-om auzi, din nou, aproape,
întreg mereu, necheltuit
şi tînăr.

1939

În româneşte de **GEO DUMITRESCU**

Atît de complicat şi-atît de simplu :
cum e un ceas,
cum e un măr,
cum e o stea.
E bine
s-o ştie-ntunecaţii,
s-o ştie luminoşii.
E bine, e nevoie şi e urgent s-o ştie,
şi pentru că adesea „e vremea să..." se uită :
e vremea să trăieşti,
e vremea-nsămînţării şi vremea să coseşti,
e vremea să iubeşti şi să urăşti.

E vremea, da, să răsădim un arbor,
să facem un copil,
să scrim o carte,
să luăm o puşcă,
să golim o cupă,
să mergem la şedinţe plicticoase
şi la şedinţe mari, hotărîtoare,
să stăm de vorbă cu un om, oricare,
despre ceva, orice, surprinzător,
ceva frumos, ceva neaşteptat.
N-ai fost şi tu un om, un oarecare ?
Dar niciodată omul oarecare.
Poetul e ca omul oarecare,
dar omul oarecare nu-i poet !
Să vină să mi-o spună asta, mie !

Le spun, să mergem la mormîntul lui
ca să vedem cum arde, arde pururi.
Le spun, să mergem să-i durăm
un monument
cum n-are încă nimeni :
din cărbune, din struguri virginali
şi din magnolii de ciment,
din grîu născut de rîurile-albastre,
şi din benzină, dacă e nevoie,
din avioane, din hotele,
şi din ziar, din mîrosul puternic,
din mîrosul mormîntului lui Heine,
al lui Baudelaire şi al lui Whitman.
din iaţa dulce la fereastră,
din jărăgai de brutărie,
din micul matelot murit pe punte,
din chipul delicat şi uimitor,
din simplitatea-n veci nemuritoare,
din gravitate,
şi, mai ales, din culmea asta naltă :
mulţimea care merge spre-aurora
în tact de tobe şi de revoluţii.

Mai vreţi şi altceva despre Vladimir ?
Atunci căutaţi-l pretutindeni
într-un oraş, oricare,
sau la un sindicat,
într-o bodegă,
într-o barcă,
în casa celei mai frumoase,
la un miting
— sau numai într-o gardă, noaptea —
cu saltimbancii palizi
şi cu zarzavagioaicele drăguţe,
acolo, prin piete sau prin gări,
prin gările-n mişcare
şi călătoare pururi,
căutaţi-l.
— „Aici o fi, Raúl ?"
Şi-o să aflaţi : „Se-nsoară-n clipa asta
cu domnişoara Poezie".

Aş ! Ce ? Păi, poezia-i domnişoară ?
Întîi şi-ntîi că poezia
e un grenadier ucis,
poate să fie Simbad şi Ulise,
o tabacheră a lui Lenin,
e Shelley care moare înecat,
înmormîntarea lui Eugène Pottier,
silozurile de pe coasta Argentinei,
tramvaiul mic de pe colină
şi-atîtea lucruri încă ! Mie-mi spuneţi ?
De ce n-ar fi şi-o domnişoară ?
Şi cînd Raúl va răsări-ntre voi
cu faţa lui de veselă nălucă,
trist ca un ţînc, atunci să spuneţi :
— „Dragă Raúl,
mai povesteşte-ne ceva despre Vladimir !"
Desigur că Raúl o să vă-ndruge
nişte minciuni încîntătoare.
O să vă spună cum că-i ştie
pe dinafară versurile toate.
Dar să nu-l credeţi.
O să vă spună că Vladimir
la el, Raúl, la dînsul se gîndea
pentru poeţii viitorului scriind.
Dar să nu-l credeţi.
O să vă spună cum că are
fotografia cea mai bună
(cu dedicaţie) a lui Vladimir.
Dar să nu-l credeţi.
O să vă spună cum că el, Raúl,
este moştenitor legitim
al hainei în carouri,
al viorii
şi al logodnicei de lemn.

Dar să nu-l credeţi.
Pricepeţi cît şi cîte am pierdut
cu moartea lui Vladimir ?
Pricepeţi cît era de viu
şi că prin mine vă vorbeşte ?
Să nu mai discutaţi de poezie,
dacă rimează, dacă nu rimează,
dacă e asta, dacă-i aia.
Opriţi-vă
în sărbătoarea din piaţă
şi ascultaţi-mă cu toţii :
El *trăieşte.*

Priviţi înalţii nouri
şi mai jos,
mărfare, toporaşi, evenimente
şi revoluţiile.

1941

În româneşte de **ROMULUS VULPESCU**

Raúl Gonzáles Tunón

CÎNTEC PENTRU VLADIMIR MAIAKOVSKI

Vladimir Maiakovski, frate,
destăinuie-mi secretul tău.
Ce le spuneai ?
Ce scăpărări cereşti iluminau
fierbinţea-ţi frunte fulgerelor gazdă ?
Şi buzele-ţi ca două spade fine
ce rosteau ?
Şi paşii tăi cum răsunau în piete ?
Cum se putea ca mîna ta s-arate
inexorabil, în acelaşi timp,
o puşcă şi-o garoafă împreună ?
Erai întunecat şi luminos
ca orişicare om, la fel ca omul.
Erai magia, evrika, *surpriza.*

PREZENŢE ROMÎNEŞTI

R.S.S. ARMEANĂ •)

În revistele din R.S.S. Armeană s-au publicat, în ultima vreme, note, informaţii şi articole privind realităţile culturale şi ştiinţifice din Romînia. Au apărut ştiri referitoare la manifestări consacrate legăturilor de prietenie dintre popoarele noastre.

Într-un număr al revistei „Literaturnaia Armenia" (fascicola 8) găsim o seamă de pagini consacrate legăturilor romîno-armene. Unul din articolele acestui număr se ocupă de înfiinţarea filialei armeano-romîne a „Asociaţiei de prietenie sovieto-română", filială care a luat fiinţă în 1962 la Erevan.

O iniţiativă importantă a prietenilor armeni, care tinde spre strîngerea legăturilor noastre culturale, a fost expoziţia organizată la Biblioteca Naţională „A. Miasnikian" din Erevan, consacrată cărţii literare româneşti. Expoziţia a inclus şi imagini despre operele scriitorilor noştri din sec. XIX, dar mai ales despre literatura nouă — foarte bogat reprezentată — precum şi lucrările ştiinţifice româneşti referitoare la istoricul armenilor din Romînia.

Printre articolele consacrate realităţilor culturale din Romînia — articole pe care ne-am obişnuit să le găsim aproape în fiecare număr al revistelor din R.S.S. Armeană — ne face plăcere să cităm un cald articol al lui St. Kurtikian, care conduce revista „Sovetakan Grakanutiun", despre armenologia şi armenologii din Romînia, publicat în „Sovetakan Haiastan" („Armenia Sovietică"). În aceeaşi arie de probleme se înscriu amplele articole ale lui S. Kolandjan, publicate în revista Academiei de ştiinţe pentru istorie şi filologie. Scriitorul Gurgen Borian — care a şi tradus din literatura română în publicaţiile armene — face deseori loc, în coloanele revistei conduse de el, articolelor care se ocupă de ţara noastră. (Astfel, găsim într-un număr recent o prezentare a drumului parcurs de cinematografia românească de-a lungul a 50 de ani). Prof. Ruben Zarian, directorul Institutului de artă al Academiei Armene, publică în revista „Sovetakan Haiastan" un articol despre întîlnirile pe care le-a avut cu oamenii de ştiinţă de la Institutul de istoria artei din Bucureşti, iar în revista „Sovetakan Arvest" („Arta sovietică") lungi articole cu titlul „Handipumner" („Întîlniri") consacrate aceleiaşi teme ; şi tot el, în revista „Sovetakan Haiastan" din ianuarie 1963, sub titlul „Ruminakan patkerner" („Imagini româneşti"), îşi povesteşte călătoria pe care a făcut-o prin ţara noastră.

Literatura română este reprezentată în R.S.S. Armeană prin cărţi ca „Mitrea Cocor" de M. Sadoveanu, „Ruminakan patmvacker" („Povestiri româneşti"), volum care întruneşte schiţe şi nuvele de scriitori contemporani, etc. Din informaţiile pe care le avem, viitoarele tălmăciri se vor îndrepta spre operele lui M. Eminescu, M. Sadoveanu, I. L. Caragiale, T. Arghezi, M. Beniuc.

Prof. VLAD BĂNĂŢEANU

•) Extras din articolul „Legăturile culturale romîno-armene — pe care spaţiul nu ne îngăduie să-l publicăm în întregime — al profesorului Vlad Bănăţeanu.

AUSTRIA

Cunoscutul om de cultură dr. Friedrich Kollmann — membru al Consiliului partizanilor păcii din Austria — întreprinde o susţinută activitate pentru promovarea literaturii noastre în ţara sa. Bun cunoscător al limbii şi literaturii române, dr. Friedrich Kollmann semnează traducerile în limba germană ale pieselor „Steaua fără nume" de Mihail Sebastian, „Mielul turbat" de Aurel Baranga, „Celebrul 702" de Al. Mirodan. Dr. Kollmann tratează, de asemenea, cu competenţă, problemele literaturii române în lexiconul vienez „Die Weltliteratur". Aceluiaşi autor i se datorează o serie de articole asupra literaturii şi altor aspecte culturale din R.P.R., apărute în ultima vreme în revistele şi ziarele din Austria.

JAPONIA

Din îndepărtata Japonie au sosit, recent, cîteva cărţi, în sumarul cărora am descoperit nume cunoscute (Eminescu, Alecsandri, Coşbuc, etc.) — şi cifrul ideogramelor japoneze a căpătat deodată o anume coloratură familiară.

În ciuda dificultăţilor impuse de traiectoria deosebită a civilizaţiilor, Romînia şi Japonia au început să-şi înmulţească încercările, altă dată sporadice, de cunoaştere reciprocă.

Succesele româneşti pe planul culturii, faima folclorului nostru, traducerea unor scriitori români în limbi de circulaţie universală, au avut ecoul lor în Japonia. Aşa se explică deschiderea unui curs de limba română la Tokio, sub conducerea profesorilor Harumi Tanaka şi Tatiana Namura, curs care a dat anul acesta prima promoţie. Harumi Tanaka este şi autorul principalelor traduceri japoneze din literatura română — clasică şi contemporană — de care s-a apropiat cu interesul specialistului romanist. (Harumi Tanaka a absolvit Universitatea din Tokio, secţia de lingvistică, specialitatea limbi romanice, şi a scris o teză despre istoria Spaniei. În prezent este profesor de engleză la Universitatea din Rikkio, una din cele mai cunoscute universităţi particulare din Tokio).

Entuziastul profesor a tălmăcit în limba japoneză, în afara celor două volume apărute recent la Tokio, „Antologia poeziei universale", (cu o seamă de bucăţi româneşti) şi „În ţara legendelor" de Alexandru Mitru, schiţe de B. Şt. Delavrancea („Bunicul" şi „Bunica"), „Luceafărul" de Mihail Eminescu (tradus în proză), „Povestea porcului" de Ion Creangă. Într-o altă antologie, de literatură populară universală, sînt publicate, sub semnătura aceluiaşi traducător, basmele „Tinereţe fără bătrîneţe şi viaţă fără de moarte" şi „Prislea cel voinic".

Cărţile sosite în ultimul timp conţin un element nou : fiecare autor are o scurtă notiţă biografică.

În altă ordine de idei, trebuie amintit că antologia de poezie universală de care vorbim — şi care apare la editura „Heibonsha" — este consacrată în Japonia. Ea se află la cel de-al 15-lea volum — şi introducerea unui lot important de poeţi români, alături de marii lirici europeni, constituie un lucru demn de subliniat.

Cu cele mai multe poezii traduse figurează M. Eminescu : „Lacul", „Revedere", „Somnoroase păsărele", „La steaua", „Ai noştri tineri". „Ce-ţi doresc eu ţie, dulce Românie". Vasile Alecsandri e prezent cu „Steluţa" şi „Oaspeţii primăverii", Vlahuţă cu „Sonet". George Coşbuc cu „Rea de plată". St. O Iosif cu „Cîntec sfînt". Poeziile sînt modelate după tiparul ideogramelor japoneze (o poezie de cîteva pagini figurează în antologie pe un colţ de pagină) fermecînd poate, ca şi în Romînia, pe cititorii japonezi...

Profesorul Harumi Tanaka s-a apropiat cu interes şi de creaţia cultă contemporană — e adevărat, deocamdată în direcţia preocupărilor lui despre folclor, — traducînd „În ţara legendelor" de Al. Mitru.

Traducerile din literatura română nu se vor opri, desigur, aci. Harumi Tanaka are în perspectivă alte cărţi, iar unii dintre cei ce-şi dedică eforturile învăţării limbii române vor întreprinde, fără îndoială, noi tălmăciri. De curînd, a fost cerut la Tokio un nou lot de cărţi româneşti, printre care „Pădurea spînzuraţilor" de Liviu Rebreanu şi „Enigma Otiliei" de G. Călinescu, pentru o eventuală traducere a lor în Japonia.

S. ILIN

COMITETUL DE REDACŢIE :

Eugen BARBU (redactor şef), I. D. BĂLAN (redactor şef-adjunct), Marin BUCUR, Gica IUŢEŞ, Al. OPREA (redactor şef-adjunct), Dumitru SOLOMON, Niculae STOIAN, Petru VINTILĂ, Romulus ZAHARIA (secretar general de redacţie).

40.220

REDACŢIA : B-dul Ana Ipătescu nr. 15, telefon 11.51.54 ; 11.38.51 ; ADMINISTRAŢIA : Şoseaua Kiseleff nr. 10, telefon 18.63.99 ; Abonamente : 9 lei = 3 luni ; 18 lei = 6 luni ; 36 lei = un an ; Tiparul : Combinatul poligrafic „Casa Scînteii".

Biblioteca
Biblioteca Regională Odorheiu

Proletari din toate țările, uniți-vă!

LUCEAFĂRUL

ANUL VI — Nr. 16 (127) — 3 AUGUST 1963 | REVISTĂ A UNIUNII SCRIITORILOR DIN R. P. R. | Apare sîmbăta, de două ori pe lună — 12 PAGINI — 1,50 lei

Fotografia : I. CUCU

UN MUNTE DE OAMENI

PLEDOARIE PENTRU EROUL ACTIV

Alături de memorabila galerie a inadaptabililor învinși, literatura noastră realistă, a consacrat — în pagini ale sale dintre cele mai bune — o serie de „eroi activi", a căror voință e dirijată către o finalitate precisă, care sînt stăpîniți de patima acțiunii, comparabilă, în planul literaturii universale, cu aceea a personajelor balzaciene sau stendhaliene.

Firește, nu se poate vorbi, în cazul vechii literaturi, de o tipologie socială și morală unică. Actul de voință nu este abstract absolut, el putîndu-se exercita în direcții diferite, chiar polare, și cu mijloace diferite. Astfel, Dinu Păturică se încrîncenează în ambiția nestăpînită de a parveni pe o treaptă socială superioară, și toate datele caracterologice ale acestui personaj sînt concentrate în fluidul tulbure care îi domină existența. Asemenea și Stănică Rațiu din „Enigma Otiliei". În schimb, Vitoria Lipan e mînată de o aprigă și ireductibilă năzuință justițiară, imaginea acestui personaj rămînînd în conștiința noastră prin forța nemăsurată a voinței active de a descoperi adevărul și de-ai pedepsi pe ucigași. Ion al lui Rebreanu este expresia unui sens activ contradictoriu, întrucît ciocnirea între cele două „glasuri" este de neîmpăcat.

Acești eroi au devenit termeni de comparație și, așa aș spune, momente nodale în tipologia literaturii noastre. Dacă vom adăuga la personajele amintite pe „însetații de absolut" ai lui Camil Petrescu, angajați tragic în lupta inegală cu realitățile sociale pe care trebuiau să le înfrîngă — și de care erau înfrînți — pentru a-și păstra neîntinată aspirația cinstită dar naivă către un ideal absolut, vom avea un tablou concludent — deși nu complet — a ceea ce a însemnat în literatura noastră din trecut, „eroul activ", tinzînd cu obstinație și adeseori cu o înverșunare dezarmantă către scopurile dorite, dar către scopuri atît de deosebite.

E adevărat, literatura noastră contemporană, în eforturile ei de a realiza acei eroi activi, reprezentativi pentru epoca de prefaceri adînci, revoluționare, pe care o parcurgem, se bizuie pe o tradiție realistă puternică, drumul fiindu-i înlesnit de marile experiențe caracterologice și însemnatele descoperiri de energie umană datorate înaintașilor. Dar dacă „eroul activ" al vechii literaturi nu putea să reprezinte decît o tipologie individuală, — nu în înțelesul autonomiei față de coordonatele sociale, ci în acela al particularizării pînă la cazul extrem, — *eroul activ* al literaturii noastre realist socialiste este și trebuie să fie un exponent al însăși tendinței transformatoare, revoluționare, proprie întregii societăți.

Se profilează pe temeiurile noii realități istorice un erou activ de alt tip, reprezentant al unei voințe colective, înregimentat luptei pentru un ideal uman nobil, înzestrat cu capacitatea dar și cu toate posibilitățile de a-și atinge țelul, de a face întotdeauna ca năzuința și acțiunile sale să fie încununate de rod. Calitatea de constructor al socialismului și, cu deosebire, înalta calitate de comunist implică sensul activ al existenței, dăruirea, lupta continuă. De aici decurge și pentru literatură necesitatea imperioasă de a da viață artistică unor eroi care să fie legați prin întreaga lor structură de acea dinamică a luptei pentru o finalitate superioară.

Ne gîndim la muncitorii și inginerii care își dăruiesc zile și ani unei invenții sau inovații, căutării unor noi metode de organizare a producției, de ridicare a productivității muncii. Ne gîndim la activiștii de partid și la toți comuniștii, care luptă pentru traducerea în viață a politicii partidului, care realizează conținutul concret al liniei și directivelor partidului. Ne gîndim la oamenii care tind activ către cucerirea unor valori morale și culturale noi.

Desigur, nu vom condamna din principiu acele personaje literare care nu se constituie în voințe active, angajate riguros într-un proces dinamic cu o țintă precisă. Receptînd și răsfrîngînd luminile unei etici noi, doctorul Sîrbu din „Risipitorii" lui Marin Preda, deși nu e ceea ce se poate numi un personaj activ, situat pe direcția unei finalități de acțiune, constituie totuși o prezență literară dinamică, pentru că trăiește, prin destinul propriu și prin destinul celor din jur, un proces înnoitor concludent, pe care se străduiește să-l înțeleagă, să-l explice, să-l analizeze.

Nu putem rămîne însă numai la acest tip de personaje, deoarece viața însăși impune o situare în centrul literaturii a eroului activ, implicat direct în dirijarea transformărilor, în înfăptuirea revoluției socialiste. E surprinzător că unii scriitori, care s-au remarcat prin realizarea unor eroi activi, i-au descărcat pe aceștia, în unele lucrări mai recente, tocmai de sarcinile lor active, reținîndu-i cumva într-un plan lateral, de espectativă. Dacă Anton Filip era în primul volum al romanului „Bărăgan" un astfel de erou activ, destinat să propulseze el însuși valul schimbărilor radicale din gospodăria de stat în care venise ca director, în al doilea volum el a fost, într-o măsură, trecut în linia a doua a frontului.

Paul Everac aducea în „Ferestre deschise" cîteva personaje care aveau meritul unei participări directe la lupta pentru un obiectiv socialist de mare importanță: obținerea cocsului romînesc. Renunțînd parcă la propriile cuceriri, dramaturgul a preferat — în „Costache și viața interioară", de exemplu — altfel de personaje, chinuite pînă la paroxism de probleme intime, ale căror soluții le așteaptă din afară, incapabile să acționeze singure, să-și impună o conduită fermă. Însuși comunistul Boțogan, personajul pe care autorul îl servește ca model celorlalte, este un sfătuitor reținut, aproape sfios, în niciun caz eroul de acțiune pe care-l anunța, promițător, „Ferestre deschise".

...Și totuși numai eroul activ exprimă — în cel mai înalt grad — esența și forța omului contemporan, conținutul revoluționar, dinamic al epocii socialiste. În multe lucrări literare el a devenit o realitate artistică, iar dacă, în alte lucrări, el nu a pătruns încă, există premizele apariției lui impetuoase, întrucît căutările febrile ale scriitorilor — inclusiv ale celor tineri — se îndreaptă către acest tip de erou.

Nu tăgăduim virtuțile și succesele reale ale literaturii de atmosferă, de simboluri, dar se cuvine o atenție cel puțin egală literaturii de caractere, menită să evidențieze tipologiile diverse ale omului de azi, între care, în primul rînd, pe aceea a omului activ.

Pledăm deci pentru un erou activ, pentru eroul reprezentantiv al societății noastre, pe care îl dorim în centrul literaturii actuale. Problema e, fără îndoială, mult mai largă și mai complexă; n-am făcut, în pledoaria de față, decît să invităm la discuție...

Dumitru Solomon

Al. Căprariu

VAGON-RESTAURANT

N-aș fi știut că exiști,
dacă în goana ritmată a trenului
n-ar fi sunat, cristalin, acel clopoțel
care chema-mbietor.
Și-acum, înainte de-a ne fi cunoscut,
— și nu ne vom cunoaște nicicînd! —
între noi — despărțirea.
Ne despart: dreptunghiul mesei
și vîrstele noastre, două paralele
ce nu se vor întîlni niciodată
pentru că nu ne-am văzut pînă azi —
și de azi,
tu, coborînd în stația indiferent care,
nicicînd n-ai să mă mai revezi.

Privesc prin geam holdele țării,
învăluite-n amiază și soare.
În față: ochii tăi.
În ei văd ceva din candorile mării:
Cunoști litoralul, desigur:
ciocolata catifelată a pielii tale
— ochii mi-o spun —
soarele acela marin, în calde sărutări,
ți-a dăruit-o.

Simț o ciudată ispită s-aud glasul tău
și-aștept nerăbdător prezența ospătarului
căruia-i vei cere banal:
o supă,
friptură
și, poate, cafea.
Cere-i orice, dar vreau să-ți aud
vibrările vocii.

Sau nu. Mai bine — nu!
Păstrează-ți glasul curat
— poeții ar spune: ca unda rîului tînăr de munte —
pentru secunda cînd vei coborî
în gara indiferent care
și-i vei spune lui
„Bun găsit"...
— cum ritual, de anul nou, murmuri:
La mulți ani!
Păstrează-ți glasul curat
pentru clipa aceea.

În ochi ai ceva
din candorile mării —
și ochii,
iertată să-mi fie citarea livrescă,
sînt
ferestrele inimii.
În ochi ai ceva din candorile mării.
Primește-mi urarea,
rostită fără cuvinte:
iubirea nicicînd să nu-ți fie
un yaht ars pînă la linia de plutire.

Inima ta nicicînd să nu fie
geamandura care punctează
linia pînă unde au voie s-ajungă
cei ce nu știu să se lupte cu-naltele valuri.
În ochi ai ceva din candorile mării.
Pentru două cartoane
— mușcate metalic după zîmbetul prietenos al conductorului, —
ne purtăm, și tu și eu,
lumile noastre,
pe două paralele ce nu respectă geometria
pentru că tu și eu
nu ne vom întîlni nici în infinit.

Și iată, ospătarul se-apropie
de masa noastră...
Te-ai ridicat și-ai plecat
cu ochii plini de-amintiri viitoare
și n-am auzit
vibrările glasului tău.
Eu am rămas
și-am să-i cer o cafea
tare
cu zahăr puțin —
și-n ritmul trenului care
ne duce destinele singulare
voi fuma țigara cu filtru,
gîndindu-mă că noi toți, împreună,
sub unic orizont
călătorim spre fericire.

Ion Pop

EXAMEN LA ISTORIE

Va trebui să vorbesc despre voi.
Iată, voi spune, acum cinci sute de ani
Cîteva mii de romîni s-au luptat cu turcii
Care erau cîtă frunză și iarbă, ori cît nisipul.
Și n-au mai rămas din ei decît frunza și iarba,
Decît nisipul.
Iată, se va spune în anul două mii și cinci sute,
Acum cinci sute de ani
Atîtea sute de milioane și atîtea mii de muncitori și țărani
Au visat numai lucruri adevărate,
S-au înregistrat atîtea sute de mii de acte eroice.
Iar eu, care voi fi, de pildă, unul dintre ei,
Am un nume al meu, trăiesc,
Astă seară la șapte am întîlnire,
De aceea mi-am și cumpărat un costum nou —
Doar am lucrat pe trei șantiere,
Am asfaltat o mulțime de drumuri —
Știți, uneori vorbesc cam mult, mai ales
După ce întîrzii la un pahar cu prietenul meu, Liviu,
Alteori, cînd totul e prea frumos, nu știu cum,
Se urcă în mine ceva care,
Mi-e cam rușine s-o spun,
Aduce a lacrimă.
Dar iată că din nou mă trezesc vorbind,
Ca și cum ar fi ceva deosebit de ceilalți
De pînă la mine.
Și profesorul va spune?
— Bine.

mult e dulce...

A apărut „Srisul bănăjean" nr. 6. Spicuim din cuprins :

„Cineva continuă o poveste începută, evident, mai înainte". („La autogară" de Laurenţiu Cernet.) Evident !

„...Ilie auzea zgomot de căruţe şi glasuri care tremurau în aerul răcoros". („Luna buciucaşă" de Vasile Creţu). Mai precis : Ilie auzea zgomot de glasuri şi căruţe care tremurau.

„Mai recentă, problema ierarhizării genurilor reprezintă o altă deficienţă manifestată în critica literară, dăunătoare pentru poezie". („Aspecte ale liricului şi epicului în poem" de Şerban Foarţă.) Prin urmare : 1) o problemă poate fi o deficienţă ; 2) critica literară este dăunătoare poeziei (opinie auto... critică ?)

„Felurile de îmbinare a liricului cu epicul într-un poem ţin mai mult de laboratorul personal al poetului"... (idem)... şi mai puţin de părerea personală a criticului !

Spunînd adio pădurilor, într-o poezie intitulată la fel, poetul A. E. Baconsky, vrea să repete acest rămas bun oarecum haiducesc, sub o formă ceva mai aleasă, în următorul vers din bucata la care ne referim : „Spun adio tăcutelor sihle silvestre". Din mirezmele codrilor păduratici sau pădurilor codrene pe care poetul le părăseşte, versul lui salvează totuşi o preţioasă mireasmă... de pleonasm. Acest vers va fi apreciat, fără îndoială, de toţi junii tineri care îndeobşte admiră roibul cavalin al pegasului acestui poet.

HOREA (detaliu) sculptură în bronz de ROMULUS LADEA

JURNAL DE LECTURĂ

Alecu Ivan Ghilia: „INSULA SPERANŢEI"

În mod firesc, o nouă carte despre Cuba readuce în memorie „notele de drum" mai vechi ale acad. Mihai Ralea. Asocierea este interesantă nu pentru contrapunerea a două formule artistice ci prin aceea că lucrările surprind etape deosebite în istoria poporului cuban. Mihai Ralea vizitase insula într-un moment cînd „spasmul colonial se concentra şi se preciza în ultima sa zvîcnire". „Notele" lui cuprind presentimentul legii inexorabile a dialecticii ce se afirma imperios în contradicţia ascuţită dintre muncă şi capital.

Cartea lui Al. I. Ghilia evocă imaginea Cubei revoluţionare, care, eliberată de despoţia dolarului, îşi făureşte în prezent propriul ei destin.

Cuba dinaintea revoluţiei era un paradis al tuturor voluptăţilor sterile. Asemeni unei Venus a rasei negre, ieşită din spumele oceanului, menirea ei părea să fie pentru vecie aceea de a tămădui splenul aristocratic al unor arhimilionari dezabuzaţi. Un sanatoriu de lux unde căutau o compensare în pasiunea ardentă a tropicelor organisme obeze, cu sîngele rece şi subţiat, pe care soarele glacial al nordului nu-l putea încălzi.

Pentru călătorii mai vechi Cuba devenise un mit şi locul ei în lanţul Antilelor se diferenţia numai geografic. Prin revoluţie însă, ea a ieşit din mit pentru a trăi primii ani ai istoriei sale. În imensul continent al Americilor închistate într-un regim de anacronism flagrant, Cuba cunoaşte prima ritmul intens al prezentului istoric, al contemporaneităţii socialiste. Acest sentiment al timpului se afirmă imperios în cartea lui Ghilia. Călătoria cu avionul îi suscită scriitorului reflecţii interesante privind relativitatea timpului, omogen măsurat pe cadranul ceasornicului : „Timpul călătoriilor, prin condensare, îmbogăţeşte experienţa umană ca trăire simultană a mai multor vieţi. În aceste momente singulare ale existenţei, formula lui Einstein îşi relevă toate valenţele poetice. („Un tovarăş de zbor : timpul").

Ghilia distinge un prezent biologic al vieţii organice şi unul istoric, care nu coincid întotdeauna. De pildă, ponasul în insula portugheză Santa Maria, bîntuită de ecoul tragic al terorii salazariste, îl aduce „în apropierea unui timp istoric medieval. Venim din socialism, zburăm spre socialism şi de o jumătate de oră stăm întemniţaţi în preistorie". („Două ore printre rechini").

În cartea lui Ghilia peisajul exuberant al Cubei încadrează şi potenţează un peisaj etic, uman, agitat de cele mai înalte idei ale revoluţiei.

Revoluţia a pus bazele unei orînduiri fundată pe valorile culturii înţeleasă ca o condiţie a libertăţii : „ser culta para ser libere".

Ceea ce dă o valoare aparte cărţii lui Ghilia este mai ales un sentiment adînc de autenticitate. Majoritatea faptelor transcrise direct emoţionează nu atît prin transfigurare artistică cît prin concentraţia de viaţă pe care o conţin. Integrat acestui tumult al vieţii nemijlocite, scriitorul o trăieşte plenar, în manifestarea ei imediată. Datele se comunică întotdeauna ca reflectări directe, rareori supuse unei elaborări ulterioare mai îndelungate : „De fapt tot ce se întîmplă cu mine aici nu sînt peripeţiile unei călătorii exotice : trăiesc direct, cu toate simţurile, un roman pasionat, cu personaje reale care se mişcă, apar şi dispar contaminîndu-mi fantezia. Nu un roman ficţiune extras din realitate ci realitatea însăşi trăieşte direct, în romanul ei fierbinte şi palpitant".

Personajele acestui „roman" sînt cei care au înfăptuit revoluţia — „los barbudos", mănunchiul firav al celor 12 conduşi de Fidel, de Raul şi de Ernesto Guevara. Sînt Ignacio Noniega şi Hector Sarmes, toţi negri şi mulatri hotăriţi să construiască „una vida muy interesante". Sînt poetul Nicolás Guillen şi bătrînul pescar din Valea Soarelui.

Biografii condensate, grele de tot înţelesul prefacerilor revoluţionare. Destine surprinse în dinamica lor ascendentă şi proiectate pe fundalul unui peisaj mirific, fabulos care a stîrnit exclamaţii superlative bătrînului Columb. Culoarea şi dinamismul, pe care pictorul René Rostocorhero le considera specifice picturii cubane caracterizează deopotrivă natura. Tumultul ei interior, efervescenţă a sevelor abundente, se exteriorizează în adevărate explozii vegetale. Solul policrom al insulei văzut de la o altitudine care estompează limitele şi permite suprapunerea impresionistă a petelor vecine de culoare, nuanţele cromatice infinite pe care le evidenţiază momentele variate ale zilei sau mişcarea multiplă a valurilor par, pe bună dreptate, „aşternute de pensula frenetică a lui Gauguin".

Este demnă de relevat în cartea lui Ghilia tendinţa de a anexa reportajului modalităţi noi capabile să-i sporească valorile expresive. Reportajul autentic se îmbină adesea în mod eficient cu cel fictiv şi, în asemenea cazuri, observaţia mobilă şi necruţătoare a reporterului este dublată de intuiţiile fine ale romancierului („Mister Dumnezeu locuia în camera 1914", „Izgonirea din rai", „Interviu cu Fidel").

Alteori este utilizat procedeul citatului care, integrat în anumite contexte, relevă o forţă emoţională adîncă. Capitolul „Gusanos şi crocodilos", care relatează înfrîngerea invaziei contrarevoluţionare, se constituie din alternarea unor fragmente din discursurile politice ale lui Castro cu citate din presa burgheză, din ordinele de zi ale lui Cardona cu ştiri transmise de diverse agenţii de presă. Interferenţa între planul real al relatării, străbătut de presentimentul victoriei revoluţiei şi cel falsoptimist al ştirilor contrarevoluţionare creează un relief afectiv plin de dramatism.

Tehnica montajului cinematografic care concentrează „într-un timp precipitat" întreaga epopee a revoluţiei cubane potenţează şi ea patosul tragic al evenimentelor şi comunică sentimentul unei vieţi trăite incandescent în numele unor principii de înaltă umanitate. („Paralela Castro a trecut prin Infern").

Încheiată sub simbolul luminos al Stelei Polare, călătoria prin „Insula Speranţei" prilejuieşte cunoaşterea unora din momentele cele mai pasionante ale epocii noastre.

Radu Cîrneci: „NOI ŞI SOARELE"

Expresie a unui optimism trăit cu sinceritate, versurile volumului de debut al lui Radu Cîrneci se înscriu sub semnul unei apoteoze de lumină ce străluceşte perseverent în punctul cel mai înalt al zenitului.

Încă din primul „Poem", autorul dezvăluie semnificaţia acestui simbol în care a întruchipat forţa ideii, clarviziunea partidului clasei muncitoare, căruia îi este dedicată poezia : **„Prin ani sub lumina ta am crescut, / Puternic, drept şi avut".**

Lumina este o proiecţie a valorii umane care înnobilează cosmosul : **„Acum însuşi soarele e luminat de fruntile noastre. / Stelele învaţă de la noi drumul luminii".** („Poem despre oameni şi pămînt"). Acest sens al exuberanţei luminate alcătuieşte substanţa lirică a celor două poeme de amplă respiraţie ale volumului. Primul, „Stelele sînt aproape", închinat constructorilor de la Bicaz, evocă lupta tenace împotriva inerţiei geologice a materiei. În anumite momente însă fluxul liric se subţiază, devine inconsistent şi poetul nu poate evita un anume ton declamatoriu, lipsit de tensiune emoţională.

Celălalt poem, care dă titlul volumului, exaltă cu frenezie, ca într-un cult naturist arhaic, Soarele, forţa lui ce pătrunde în oameni şi în lucruri ca o plasmă vitală. Conştiinţa valorii umane găseşte în mişcarea ascendentă a soarelui gestul care o exprimă cel mai deplin : **„Iar soarele se-nalţă, se-nalţă, se-nalţă !"**

Acest sentiment al vieţii face ca poetul să prefere vîrstele de plenitudine ale anului : toamna opulentă („Uneori toamna") sau primăvara cu germinaţia şi fluxul impetuos al sevelor („Peste zăpezile lumii"), cu ploaia fecundă („Dans în ploaia dintîi").

Revine frecvent în versurile volumului imaginea copacului ca simbol al vitalităţii ce se exprimă **„în calda-ngemănare / dintre pămînt şi soare".** El sensibilizează însăşi structura sufletească a poetului ce se vrea **„copac în piscuri veghind peste pămînturi".** („Oda pădurii"). Alteori pomul plin de rod este simbol al timpului interior, al devenirii şi al împlinirii sufleteşti. Conştiinţa acestei plenitudini interioare se întregeşte cu un element al eticii socialiste, necesitatea imperioasă de comuniune, de dăruire : **„Sufletul mi-e ca o**

grădină mare / rînduită cu arbori de soare / care-şi apleacă rodul bogat / pentru mulţimi, pîrguit, parfumat". („Poem").

Sentimentul vieţii este atît de adînc încît poetul notează adesea stări de osmoză cu natura, ce se exprimă însă nu ca trăire mistică, iraţională, ci, într-un sens socialistoric, ca sentiment al continuităţii în el a trecutelor generaţii oprimate. („Cor peste marile pămînturi").

Cîmpia (în ciclul „Cor peste marile pămînturi"), pădurea (în ciclul „Citera") şi marea (în ciclul „Vîntul era albastru") constituie aspecte variate ale naturii noastre, evocate diferenţiat, dar în acelaşi înţeles al afirmării vieţii. Peisajul alpin, deşi presupune adesea solitudinea peregrinărilor, nu duce la un exces de interiorizare, poetul fiind continuu solicitat de varietatea multiplă a naturii. Scenele de dragoste se desfăşoară uneori în acest cadru ale cărui elemente repetă amplificat ritualul gingaş al iubirii. („Amurg în doi", „Elegie"). Marea se agită doar cînd trăieşte nostalgia luminii. („Chemarea mării"). De obicei ea e calmă, reprimînd în adîncuri energia titanică. Imagini pline de pitoresc („Pescarii") sînt uneori străbătute de un vag sentiment elegiac („Cîntec lin"), alteori însufleţite de o inspiraţie graţioasă de autentică, plasticitate. („Dansul lunii").

Peisajele lui Radu Cîrneci nu dovedesc o paletă cromatică prea diversă, poate şi pentru că unele sînt surprinse în lumina puternică a amiezii care absoarbe culorile, pentru evidenţierea lor fiind necesare intensităţi variate ale luminii. Dacă nu găsim prea multe culori, găsim în schimb sinteza lor — lumina, care, prin caracterul ei abstract, devine element al peisajului sufletesc, definind coordonata fundamentală a unei structuri optimiste.

Cel mai adesea poetul oferă perspective vaste care includ în liniile lor aspecte numeroase. Succesiunea lor se face în enumerări largi care, ca şi gesturile sale ample, sînt uneori de un gust facil, convenţional.

I-am sugera lui Radu Cîrneci un efort de fixaţie în sensul reducerii ritmului viziunilor enumerate, printr-o interiorizare mai pronunţată a lor şi o concentrare mai adîncă a lirismului. Aceasta va spori virtuţile unui talent evident cu prisosinţă în primul lui volum.

Cornel Mihai Ionescu

cronica literară

Constanţa Buzea: „DE PE PĂMÎNT"

Cartea talentatei poete tinere Constanţa Buzea cheamă la lectură de la primele piese şi, după ce te-ai întîlnit nu arareori prin reviste şi cărţi cu versuri chinuite, sucite, te adînceşti, nu fără emoţie în lectura volumului „De pe pămînt", scris frumos, simplu. Cu cîteva excepţii (de care, cum e obiceiul, ne vom ocupa mai la urmă) volumul e ca un zbor lin, nestridент spectaculos, la o altitudine aproape egală. Într-un cerc specific feminin, consacrat la noi de creaţia unor poete ca Magda Isanos, Maria Banuş, Nina Cassian, Veronica Porumbacu, Violeta Zamfirescu, tînăra poetă aduce un fior inedit.

Clipoceala „molcomă" a andrelelor care croşetează, miros de dulsumele proaspăt spălate, de carne care sfîrîie în tigaie la bucătărie, plîns „cu faţa-n pernă", „a leagănului coardă" etc. — acesta e întîiul univers poetic al Constanţei Buzea. Pare aproape paradoxal, dar autoarea atît de înclinată spre lirismul „pur" nu stăruie prea mult asupra vîrstei copilăriei, spre deosebire de foarte mulţi confraţi de generaţie, care s-au simţit obligaţi a-şi reconstitui biografia „interioară" a primilor ani. Nici ororile războiului, nici amintirile despre tata, fraţi, surori, care dacă au pornit încărcate de poezie din pana inspirată a lui Nicolae Labiş, au ajuns, acum, prin repetare, simple clişee poetice. Amintirilor despre „odaia cea mai strîmtă din Obor", a cărei sobă ciudată i-a afumat anii „cei mici", poeta nu le dă prea mare atenţie (poezia respectivă, „Întîiul univers", mai slabă, pare introdusă în volum mai mult de dragul tradiţiei) şi păşeşte încrezătoare în maturitate.

„Vreau să rup strîmtul cerc ; / Lumea mă cheamă mereu. / Vreau şi în piatră să-ncerc / Gura condeiului meu".

(„Plecare pe şantier")

E drept, maturitatea e încă plină de naivităţi, de exclamaţii şi uimiri. Dar toate acestea constituie de fapt însăşi modalitatea poetică prin care poeta înţelege să răsfrîngă lumea. Cînd nu e căutată cu luminarea, ingenuitatea devine poezie autentică :

„Fetele cresc, / Simt dintr-o dată lumina / Părul li se desface în ea / Ca într-o mare meduzele limpezi".

(„Fetele cresc")

Poeta construieşte „mari călătorii" şi se entuziasmează candid de propriile ei avînturi :

„Răsară luna rotundă la cotitură / Şi să trec prin tunelul ei luminos, / Pentru că vreau să văd / Stîncile-atîrnînd pînă-n iarbă, / Ca nişte cerbi aplecaţi să pască. / Să văd ruginind din piatră-n piatră / Paşii izvoarelor asprite de fier / Şi viaducte subţiri arcuind peste prăpăstii..."

Desenul e graţios, delicat şi strofa (cu excepţia viaductelor din ultimul vers, al căror arc s-a prăbuşit cu prea mult uz) frumoasă.

Plimbîndu-se printre asemenea subiecte, parcă pentru a da avînt inspiraţiei, poetei îi scapă totuşi, (chiar cînd le abordează cum vom vedea mai încolo), temele mari, atît de fertile la alţii (minele, sondele etc.) şi se simte mai la îndemînă în observarea unor fenomene sufleteşti — dragostea, de pildă, — sau în sesizarea jocului de culori pe cerul anotimpurilor. Ea cîntă „verdele înalt" care se aventurează în ramuri atît de subţiri, aerul cald care înfăşoară zidirile proaspete, săgeţile de iarbă „vibrînd în pămînt". Posedînd o dexteritate a pastelului, poeta extrage din „clopotul priveliştilor" acele detalii care trec de obicei neobservate şi care conferă poeziei sale un gust inedit : „ameţeala amară de coajă încă vie" a copacilor tăiaţi de curînd, pulberea albă de pe buzele oamenilor ce „se pregătesc de pace lungă" etc.

Ciclul cel mai reuşit, mai „rotund" din volum mi se pare „Anotimpuri de dragoste". Aici Constanţa Buzea găseşte, de cele mai multe ori, cuvintele „cutremurate de dor" în a căror „ceară fierbinte" să se imprime imaginea unui suflet generos, pasionat. Asistăm la fluxul înfiorat al unui sentiment :

„Vezi cîte zări spre dragoste se-nclină... / Şi doar de tine-atîrnă glasul meu / Eu m-am înfăşurat în soare roşu / Ca într-o coamă leneşă de leu."

(„Amiază")

ce trece prin zone de deznădejde „vastă", amintind de sfîrşitul lumii:

„Pot să strig acum, / Pot să plîng şi să mor. / Unde eşti nu ajung cuvintele / Cutremurate de dor."

(„La o despărţire")

precum şi la refluxul sentimentului care lasă în urmă nisipul strălucind de o linişte cam suspectă :

„Nici un sunet de pas nu irită / Aerul. Vremea în clipe mă-mparte. / Lumea exterioară, spre vară se mişcă rotită ; / Pînă te-ntorci, singură, lunec spre moarte".

(„Pînă te-ntorci")

Dar iubitul se întoarce, bineînţeles, şi dragostea se multiplică frumos în ciorne şi variante. A fost observată de cronicari (N. Manolescu, Eugen Simion) naturaleţa acestor versuri, feminitatea lor nefeminizată cu orice preţ. Într-adevăr, poeta reuşeşte în aceste creaţii să menţină prospeţimea viziunii unei „simple femei îndrăgostite", spunînd ca oricare îndrăgostită şi lucruri banale, de album, dar obţinînd şi adevărate izbînzi ale sale, ca această poezie din care citäm trei strofe :

„Părul mi-era roşu cînd trecuse vara, / Părul meu de aur greu, nelegănat, / Prăfuit de ceaţă, ţintuit de brumă / — Ninge lin pămîntul unde l-am culcat. / ...Stau cu mîini legate, arcuite-n creştet, / Nu mă pot întoarce să te văd cum vii. / Părul s-ar desface, aş orbi o noapte / Şi-încă multe zile să-l aduni n-aş şti. / Strînge-n pumni zăpadă şi grămezi de bulgări / Să-i arunci în părul care-abia-l mai ţin — / Se va face unul, poate, o agrafă / Să-mi elibereze mîinile de chin."

(„Ninge lin pămîntul")

Acest cîntec calm o defineşte poate cel mai bine pe autoare.

Deşi e prematur să vorbim de „arta" Constanţei Buzea, au fost citate totuşi aici suficiente versuri pentru a încerca o „caracterizare". Mi se pare că poeta începe să capete de pe acum un profil al ei interesant, o distincţie în versuri, specifică. Spre deosebire de un alt tînăr poet, Ion Gheorghe, talentul cel mai „copt" din tînăra generaţie, care „enervează" cuvintele, le întăreşte, le face să-şi arate colţi şi feţe noi, nebănuite, Constanţa Buzea aşează vorbele în vers încet, cu grijă parcă să nu se atingă. Versul e molcom, lin, amestecînd „roua cu mierea". Impresia de prospeţime provine din candoarea cu care e privită lumea sau, ca să folosesc termeni consacraţi în critică, din optica neviciată a poetei. Eroul liric din versurile Constanţei Buzea percepe realitatea cu simţuri primitive aproape, netocite, aşa cum Lizuca descoperea cu ochii mari o lume de basm, putînd convorbi deopotrivă cu floarea soarelui şi cu prichindeii. Realitea i se destăinuie prin culori şi nuanţe sclipitoare, rotindu-se mereu într-un caleidoscop, care „îi spune imagini".

„Ce flăcări lungi, adevărate hamuri / De piele galbenă şi încătărămată, / În care herghelii se pustiesc. / Tu spui imagini, le asmuţi galopul / Un tropot surd, atît le-ar trebui — Şi-un cîrlionţ de fum între copite."

(„Focul")

Vîntul, apa, pietrele, păsările, lumina populează cu „sufletele" lor cele mai frumoase poezii din volum, dîndu-le nu ştiu ce fior care tulbură. Într-o poezie intitulată „Dor de ploaie", parcă toate celulele fiinţei participă la acest dor :

„Numai păru-mi, plin de zborul / Păsărilor depărtate, / A ieşit cu mine-afară / Lung, de dor de ploaie".

Pescarii îi apar, într-o altă poezie, ca nişte oameni ciudaţi care se întorc înfăşuraţi în năvoade şi cu „bărbile răstignite pe piept". Altundeva aflăm cum podurile de salcie „au înfrunzit şi trăiesc" sub paşi.

Promiteam la început să nu trec cu vederea slăbiciunile volumului şi să-i creez poetei posibilitatea de a medita asupra unor deficienţe pe care le voi semnala (ştiind cum se dau în vînt poeţii să mediteze asupra observaţiilor semnalate de cronicari). În primul rînd, o impresie mai generală : nu cumva universul poetic al Constanţei Buzea rămîne totuşi prea strîmt ? Se face, mi se pare, prea multă broderie sentimentală în volum şi prea puţine ecouri din afară îl pătrund. Nu-i cerem, firesţe, poetei să agite bătăios în aer o spadă vehementă, dar actualitatea poate fi cîntată frumos într-o mie de feluri, inclusiv în maniera pe care o încearcă poeta. Cîteva poezii, ca „Vagon clasa II-a", „Într-o galerie la Petrila", îndeplinesc mai mult o funcţie decorativă în carte, nu aduc sporul de „prezent" scontat. Poeta vorbeşte de bărbaţi care „dorm pe coridoare", în timp ce într-un ungher cîntă „armonica încet" (evident mai mult o reminiscenţă livrescă, decît o armonică adevărată), de braţul care **„s-a strecurat rotund pe sub pămînt / şi smulge cărbunele / şi sprijină muntele".** Şi din nou în poezia „Tren spre Anina" se aminteşte de „oameni care dorm liniştit". Deşi cu versuri sau strofe citeţe, aceste poezii nu-i reuşesc, şi-i de mirare cum, după ce a dat atîtea dovezi de originalitate, poeta o apucă senină pe drum bătătorit. Întrînd în mină, ea cîntă **„graba luminii / ţişnind din lampa mea înainte"** — un mod foarte debil de a celebra munca minerilor ca şi imaginea aceasta tocită (la fel de tocită precum şi „muntele răsturnat", „lampa de carbid", „păduri stratificate" etc. pe care le întîlnim în asemenea ocazii). Astfel de metafore, care revin obsesiv, dovedind că poeţii nu pot scăpa de ele, le-aş numi metafore bumerang. O versificare pe cît de facilă pe atît de săltăreaţă în genul acesta sfătos :

„Vor fi odată multe, gata, / Dar nu mă tem că vom uita. / Mistria roasă şi lopata, / Şi scripeţii de macara."

arată primejdia facilităţii, prezentă chiar şi în ciclul de dragoste. O scenă casnică : iubita îşi priveşte iubitul care scrie, apoi pregătind focul se gîndeşte : „Eşti un om atît de bun". Îi mai arată nişte fotografii şi-l întreabă : „Nu-i aşa că mă iubeşti foarte mult ?" Mergînd pe linia aceasta, autoarea nici nu simte cînd se scufundă în banalitate :

„Eu frig carne şi între noi e viscolul. / M-am tot gîndit la porcul / Pe care tu l-ai tăiat azi. / Viscolul seamănă mult cu un mistreţ / Care-şi răzbună prietenul."

(„Cîntece de soţie")

Evident, aceste secvenţe domestice nu sînt apoetice în sine (Magda Isanos, de care Constanţa Buzea pare a se ţine mai aproape, a făcut atîtea demonstraţii de poezie „a casei"), dar e nevoie de mai multă forţă lirică. Alternarea de planuri : porcul concret (cel tăiat de bărbat) cu porcul abstract, dovedeşte şi o stîngăcie în folosirea metaforei.

MARIN SORESCU

Părîndu-i-se uneori a vorbi prea simplu poeta se complică inutil, chinuie imaginile, le răsuceşte, caută „profunzimea". Întîlnim aforizme confuze :

Cîtă pădure rabdă timpu-n frunză / Şi îl revarsă toamna inutil !"

Ce înseamnă apoi **„Vezi umbra ?** Fără tine-ar fi-nprejuru-mi..."

S-ar mai putea aduce observaţii pe linia neaprofundării unor influenţe, a culturii poetice etc.

Această carte de debut impune atenţiei una din fostele „stele fără nume" ale „Luceafărului", devenită acum o stea cu un nume capabil să cîştige un loc propriu în rîndurile tinerei generaţii de poeţi.

De vorbă cu
TUDOR TEODORESCU-BRANIŞTE

Pe scriitorul şi publicistul Tudor Teodorescu-Branişte l-am cunoscut cu cîţiva ani în urmă cînd i-am solicitat un articol pentru o revistă literară. Ceea ce m-a impresionat atunci, a fost nu numai prietenia pe care încercatul ziarist a arătat-o unui confrate mult mai tînăr, dar şi vioiciunea spirituală a omului, profunzimea judecăţilor sale, verva cu care susţine o conversaţie. Dar de fapt cele ce spun eu acum, pot fi considerate locuri comune şi ştiute pentru că cititorul întîlneşte în paginile ziarelor şi revistelor noastre, numele publicistului care comentează aspectele diverse ale realităţii noastre socialiste, împărtăşeşte tineretului amintiri semnificative din trecutul nu prea îndepărtat.

Interviul de faţă este — în ultima instanţă — un rezumat al unor îndelungi convorbiri pe care le-am avut de-a lungul ultimilor ani cu Tudor Teodorescu-Branişte.

L-am întrebat mai întîi despre începuturile sale literare.

— O să fiu foarte scurt, pentru că nu-mi place să vorbesc despre mine.

— Atunci v-aş ruga să ne conturaţi atmosfera socială şi culturală din anii în care aţi debutat.

— O vreme am ezitat între desen şi literatură, şi pe urmă a biruit literatura. Am început să public înainte de primul război mondial, cam în 1915, nuvele de mică proporţie şi impresii literare, pe care în mod greşit publicaţiile de atunci le-au anunţat drept cronici. Erau de fapt impresii de cititor. A venit războiul care a avut o covîrşitoare influenţă asupra întregii generaţii din care făceam şi eu parte. Am văzut cu toţii atunci dincolo de simpla faţadă a lucrurilor. A ieşit la iveală nepregătirea nu numai militară a Romîniei, dar mai ales corupţia, afacerismul claselor exploatatoare. Atunci au început îmbogăţirile peste noapte, s-au văzut mai limpede marile nedreptăţi, şubrezenia organizaţiei de stat burghezo-moşiereşti. Aceste fapte revoltătoare au produs o reacţie puternică în spiritele cinstite şi luminate de la noi. În condiţiile în care, sub influenţa Marii Revoluţii din Octombrie, a creării Partidului Comunist din Romînia, a început să bată asupra ţării un puternic vînt spre stînga.

— Vorbiţi despre un fenomen care a avut o adîncă influenţă asupra culturii noastre. Aş vrea să ne oprim mai mult asupra lui.

— În 1918, în noiembrie, cînd am venit la Bucureşti, începuseră să apară mai multe publicaţii cu orientare democratică. În afară de „Socialismul" care era oficiosul Partidului socialist în paginile căruia publicau Gala Galaction, N. N. Tonitza etc., mai apăreau şi alte periodice cu o orientare de stînga, progresistă. Voi spicui cîteva elemente din cronica acelor ani. Camil Petrescu era pe atunci profesor la Timişoara, şi făcuse să apară acolo ziarul „Ţara", foaie cu foarte frumoase tendinţe culturale la care au colaborat mulţi scriitori din Bucureşti. Mă număram şi eu printre ei, trimiţînd de două ori pe săptămînă scrisori din Bucureşti. N. D. Cocea, Cezar Petrescu, Adrian Maniu, Ion Vinea şi atîţia alţii publicau atunci articole cu orientare democratică. Trăia Ion Slavici, care după o condamnare infamă, din care a executat numai un an la închisoarea Văcăreşti, îşi reluase activitatea în paginile **Adevărului literar**, unde începuse să-şi publice amintirile. Trebuie arătat însă că de-a lungul anilor unii scriitori au lunecat spre dreapta sau chiar spre extrema dreaptă, dar necontenit din generaţiile care au urmat, cei mai mulţi şi mai valoroşi s-au alăturat forţelor democraţiei, ale progresului, situîndu-se împotriva curentelor mistice şi obscurantiste. Astfel, în 1933, cînd am scos cea de a treia serie a revistei „Cuvîntul liber", am făcut apel la scriitorii tineri cerînd însă şi colaborarea acelora dintre literaţii vîrstnici care rămăseseră credincioşi ideilor de după primul război mondial, cum ar fi de pildă Gala Galaction.

Printre cei care au colaborat la revista „Cuvîntul liber" amintesc pe N. D. Cocea, Petre Constantinescu-Iaşi, Geo Bogza (cu impresionantele sale reportaje din lumea petrolului şi a tăbăcăriilor), Al. Sahia, Barbu Lăzăreanu, Demostene Botez, Al. A. Philippide, Perpessicius, D. Corbea, Eugen Jebeleanu, Octav Livezeanu, M. R. Paraschivescu, Gh. Dinu, Victor Eftimiu, F. Brunea-Fox, Scarlat Callimachi, I. Peltz.

În paginile ei s-au întîlnit graficienii Tonitza, Jiquide, Bărbulescu B' Arg, Ross, N. Cristea şi Perahim, aflat atunci în epoca începuturilor lui.

— Ajunşi aici aş dori să amintiţi care erau ţelurile şi obiectivele revistei „Cuvîntul liber", de numele căreia se leagă numeroase pagini valoroase din publicistica şi literatura noastră.

— Bineînţeles lupta revistei s-a dus împotriva partidelor politice burghezo-moşiereşti. Aici au apărut pamflete împotriva unora din conducătorii partidelor aşa zis „istorice". Revista s-a impus de la bun început. Revista a dus, cu concursul tuturor intelectualilor democraţi, o susţinută campanie pentru pace împotriva fascismului, a Gărzii de fier. Am publicat şi eu, de pildă, după represiunea de la München, pamfletul „Dictatura pederaştilor". Campania anti-hitleristă şi anti-legionară s-a bucurat de un larg răsunet în masele de cititori şi a făcut ca tirajul revistei să ajungă la 25.000 de exemplare. Numărul din „Cuvîntul liber" dedicat luptei împotriva războiului s-a tras în 25.000 de exemplare şi s-a epuizat într-un timp record. Rezultatul acestei atitudini a fost că în 1936, gazeta a fost suprimată. Faptul că în paginile ei s-au publicat printre alte materiale împotriva curentelor de dreapta şi articolul „Doctrina bîtei" care demasca „teoriile" unui ideolog al legionarilor a grăbit sfîrşitul ei. Orientarea din ce în ce mai accentuată spre extrema dreaptă a guvernelor de după 1936, a dus la interzicerea presei democrate.

— S-au publicat în „Cuvîntul liber" şi articole în legătură cu procesul intentat conducătorilor grevei ceferiştilor din 1933. (Articolul „După Craiova" al lui Demostene Botez.)

— În genere viaţa grea a muncitorilor era oglindită în paginile revistei. Dar bineînţeles, cum lupta ceferiştilor a marcat un eveniment hotărîtor în istoria ţării, era firesc ca în paginile ei să publicăm articole cum a fost cel de care vorbeaţi, articole care demascau şi înfierau monstruozitatea sentinţei.

— Aţi vorbit despre primul război mondial şi urmările lui asupra generaţiei ce se ridica. Care sînt, după părerea dvs., cărţile ce reflectă mai bine epoca respectivă.

— Aceste cărţi sînt totuşi puţine. Nu poţi cita ca lucrări de prima mînă decît „Pădurea spînzuraţilor" de Liviu Rebreanu, „Întunecare" de Cezar Petrescu, continuarea lui, „Ochii strigoiului" fiind un roman mai puţin realizat artistic şi „Ultima noapte de dragoste" a lui Camil Petrescu. Efectul principal l-a avut mai ales în publicistica scriitorilor. În colecţiile de atunci ale ziarelor şi ale revistelor de stînga, se găseşte un material foarte bogat care arată orientarea democratică netă a unei bune părţi din intelectualitatea noastră.

— Consideraţi deci că faţă de frămîntarea generată de război lucrările epice de mare amploare şi într-adevăr valoroase sînt puţine. Cum vă explicaţi acest fapt?

— Scrierea unei cărţi cere un timp mai îndelungat. Condiţiile de viaţă ale scriitorului de atunci erau foarte grele şi foarte puţini dintre ei puteau să se retragă ca să scrie o carte de mai mare amploare sau scriind-o printre picături s-o poată duce în bune condiţii la capăt.

— Dvs. vorbiţi despre condiţiile de viaţă ale scriitorilor din trecut. Cînd aţi venit în Bucureşti v-au impresionat aceste împrejurări ale existenţei scriitorilor noştri.

— Primul lucru care m-a impresionat a fost vizita la Alexandru Vlahuţă. Scrisesem despre el şi mi-a trimis vorbă să-l vizitez. L-am găsit într-o casă din strada Clopotari. Era o iarnă îngrozitoare. Şedea pe marginea patului, învelit cu un pled şi cu masa de scris trasă la pat. Camera era destul de rău încălzită. Era criză de lemne, fireşte, dar cu suprapreţ se găseau. Însemna că **omul trăieşte strîmtorat: aceeaşi cameră îi servea şi de birou şi de dormitor. Asta era situaţia lui Vlahuţă, unul din scriitorii cei mai bătrîni, cei mai cunoscuţi. M-am dus şi la Ion Slavici ca să iau pentru editura „Cultura naţională" un volum de-al său. Locuia la fiica şi la ginerele lui, profesorul şi criticul literar Scarlat Struţeanu. Cărţile i se retipăreau foarte greu şi din vizitele nume**roase pe care i le-am făcut mi-am dat seama că şi el trăia în strîmtoare. Acelaşi lucru se întîmpla şi cu Gala Galaction. Cu atît mai mult cu cît preţuitul nostru scriitor nu avea altă resursă decît colaborările care erau limitate la ceea ce publica în ziarele de stînga. Despre scriitorii tineri de atunci, pot să vă povestesc o vizită la Rebreanu, care lucra atunci la romanul său „Ion". Şedea într-un fund de curte pe undeva prin strada Bălcescu. Din camera de lucru dădea într-o bucătărioară. Acolo scria pentru a nu ştiu cîta oară „Ion". Ceilalţi, cum v-am spus, erau în presă sau unii dintre ei aveau mici slujbe pe la stat, dar condiţiile tuturor de viaţă erau extrem de grele.

— Aţi amintit de vizitele la Vlahuţă şi la Slavici. Un lucru foarte interesant, cînd Camil Petrescu era elev în clasa 7-a de liceu, deşi se orientase spre publicaţiile lui N.D. Cocea, a cîştigat un concurs demonstrînd că scriitorul lui preferat era... Vlahuţă. Tudor Vianu a vorbit deasemenea despre o vizită la Vlahuţă tot în casa în care l-aţi întîlnit dvs. şi cam tot în acelaşi timp. Cum explicaţi faptul că deşi aceşti scriitori (Vlahuţă, Slavici, Coşbuc) erau de altă factură literară, totuşi primul gînd al dvs. şi al altor reprezentanţi ai acestei generaţii a fost îndreptat spre ei? Mi se pare interesant faptul că nu-i consideraţi nici „demodaţi", nici „întîrziaţi".

— Erau scriitorii cu care am crescut noi. Eminescu, de pildă, se afla pe culmile înalte ale literaturii. Vlahuţă era mai aproape. Slavici reprezenta şi lupta din Ardeal şi era, împreună cu Vlahuţă, ultimul care-l cunoscuse pe Eminescu. Vlahuţă apoi exercita o influenţă asupra tineretului prin sfaturile pe care le dădea la „poşta redacţiei" din „Vieaţa", din „Sămănătorul", lucru pe care l-a arătat şi Ibrăileanu în studiile sale. Pe urmă Vlahuţă era scriitorul cetăţean, aşa cum îl dorea Dobrogeanu-Gherea, activ, permanent prezent în publicistică. Fireşte că prin toate aceste elemente el exercita o atracţie deosebită asupra tinerei generaţii de atunci.

— Dintre colegii dvs. — care vi s-a părut a fi scriitorul care a polarizat tendinţele generaţiei ridicate după primul război mondial?

— La început o influenţă mare a exercitat Cezar Petrescu. Mai tîrziu, prin inteligenţa, prin spiritul lui polemic, Camil Petrescu. Fireşte că pe linia criticii George Călinescu şi a esteticii Tudor Vianu, au avut deasemenea o înrîurire. Mult citite erau şi „Menţiunile critice" ale lui Perpessicius.

— Aş vrea să ne vorbiţi acum despre modul în care s-au dezvoltat, între cele două războaie tradiţiile literaturii de astăzi.

— Cred că lucrul cel mai important, imediat după primul război mondial, pe plan literar, a fost schimbarea totală a „Vieţii romîneşti". Chiar Ibrăileanu a recunoscut că poporanismul nu mai are vitalitate şi a făcut un larg apel la tineret. A chemat atunci alături de el pe toţi tinerii (am făcut şi eu în „Viaţa romînească" nişte note critice). Consider că marele merit a lui Ibrăileanu, în epoca respectivă, acesta a fost. Un alt factor de care trebuie să ţinem seamă este că ziarele de după primul război nu mai semănau cu cele dinainte.

— Consideraţi că s-a făcut o cotitură în publicistică?

— Enorm. Pentru prima oară s-a făcut atunci apel masiv la scriitori. De exemplu Constantin Mille a chemat o serie întreagă de scriitori, încredinţîndu-le foiletonul şi un carnet (era un articol scurt, de 30 de rînduri). Pe unii dintre ei i-a chemat chiar în redacţie. Alte ziare, cum ar fi „Luptătorul", o publicaţie de stînga, deasemenea s-a adresat scriitorilor şi în felul acesta pe canalul presei au intrat în circulaţie mai multe nume de scriitori, lucru care desigur le-a folosit şi în literatură. Dar scriitorii au mai înţeles atunci un lucru, că literatura trebuie să aibă un spirit de actualitate, iar actualitatea demonstra că totul mergea hotărît spre stînga. Cred că în această perioadă legătura între gazetă şi carte a devenit mai puternică.

— Publicistica a fost folositoare scriitorilor între cele două războaie mondiale.

— Eu am crezut de la bun început că scriitorul nu mai poate sta în turnul de fildeş, şi cu cît curentul realismului critic sau realismului socialist s-a lărgit, intrarea scriitorului în publicistică a fost mai firească şi mai cerută de viaţă. O influenţă covîrşitoare după primul război au avut-o la noi exemplul scriitorilor Romain Rolland şi Barbusse care au fost şi mari scriitori şi mari publicişti. S-a văzut în acest timp că un scriitor oarecum izolat, ca Ştefan Zweig, a intrat şi el în marea luptă pentru pace. Războiul a fost o mare şi aspră lecţie de realitate dură. Chiar şi cei care pînă la război stătuseră izolaţi şi-au dat seama că prin pasivitatea lor au contribuit într-un fel şi altul la încurajarea tuturor relelor pe care le-a generat războiul. Atunci elementul critic s-a dezvoltat cu putere în literatura dintre cele două războaie mondiale.

— Lupta clasei muncitoare condusă de partidul ei a determinat acest larg curent de opinie critică şi democratică în literatura şi presa noastră dintre cele două războaie mondiale.

— Am arătat chiar de la începutul acestui interviu **influenţa pe care a avut Marea Revoluţie Socialistă din Octombrie şi înfiinţarea Partidului Comunist din România. Marile lupte ale proletariatului din** acea perioadă **au determinat creşterea tendinţelor** critice şi **protestatare. Dar literatura cu orientare de** stînga s-a putut dezvolta în foarte grele condiţii. Între cele două războaie mondiale nu ştiu dacă am avut patru sau cinci ani fără cenzură şi stare de asediu. Iar atunci cînd se ridica cenzura intervenea confiscarea gazetei şi aceasta fără să se dea nici o explicaţie. Noi n-am avut între cele două războaie presă liberă. Este un fapt pe care tineretul de astăzi trebuie să-l ştie. Tot ce s-a scris atunci de pe poziţii democrate, progresiste, s-a scris înfruntînd mari riscuri şi greutăţi. Şi vreau să repet că în scurtele întreruperi, cînd în mod demagogic politicienii burghezi ridicau cenzura, ei aveau grijă să confisce gazetele cu orientare democratică, progresistă. Aşa s-a întîmplat cu revistele lui Sahia „Bluze albastre", „Veac nou" ca şi cu alte publicaţii democratice, care au fost confiscate şi interzise. Aparatul de stat folosea toate mijloacele pentru a sugruma în primul rînd presa condusă şi îndrumată de partid şi apoi presa cu vederi democratice.

— La cîteva zile după evenimentele de la Griviţa 1933, dvs. aţi scris un articol în care arătaţi că toate legile cu privire la presă erau atunci aplicate după bunul plac şi neîncetat dădeau naştere la abuzuri.

— Îmi amintesc, şi aceasta a fost într-adevăr realitatea. În timp ce presa democrată era persecutată, oficialitatea încuraja prin toate mijloacele ziarele şi revistele reacţionare, fasciste, cu un conţinut huliganic. Cred că ar fi util pentru tinerii cititori să cunoască ce anume ziare se bucurau de largul sprijin al guvernelor de atunci. M-aş opri de pildă numai la Stelian Popescu, care prin ziarul său „Universul" a făcut mult rău ţării şi a avut o influenţă nefastă asupra unei părţi dintre cititorii de atunci. Acest om, submediocru ca inteligenţă, de o incultură groaznică, dar de o mare viclenie, alcătuindu-şi o redacţie în care avea grijă să nu se strecoare nici un om de talent, a reuşit totuşi, bătînd toba unui patriotism fals, să treacă multă vreme drept „un îndrumător". Toate curentele obscurantiste au găsit în gazeta lui o largă susţinere. El le încuraja sperînd ca la urmă să culeagă foloase de pe urma lor. În special asupra armatei avea influenţă „Universul". Adunase cîţiva generali ieşiţi la pensie, care erau ambiţioşi şi pe care Stelian Popescu îi cultiva. Adevărul e că „Universul" era la nivelul armatei de atunci. Stelian Popescu, dezertorul din armata romînă, devenise cel mai înfocat militarist. Pentru a torpila presa democrată, Stelian Popescu a scos în stradă Garda de fier cu care a organizat arderea ziarelor şi a cărţilor scriitorilor democraţi. Încă din anul 1925, pe cînd eram redactor şef la „Aurora", am publicat două trei articole în care demascam trecutul lui Stelian Popescu. Interesant de ştiut este faptul că după apariţia lor, au început să ne sosească din ţară numeroase scrisori, care conţineau date noi despre această figură odioasă pe care noi nu le cunoşteam. Destul să vă spun că am tipărit şi o broşură îndreptată împotriva lui care a apărut în 500.000 de exemplare. Dar am vorbit destul despre această jalnică figură a trecutului. Bănuiesc, însă, că tineretul trebuie să ştie în ce condiţii activau scriitorii progresişti din trecut, ce duşmani aveau ei şi care a fost ţinuta morală a celor ce au patronat asasinatele, arderea cărţilor, incintarea la ura de rasă etc.

— Aveţi dreptate. Să trecem acum la alt capitol. Care este — după părerea d-voastră — legătura dintre publicistică şi literatură.

— Din moment ce realismul este singura formă de manifestare literară pe care o acceptă cei mai de seamă scriitori, este evident că contactul cu presa devine automat mai frecvent. În trecut la aceasta se mai adăuga un lucru: scriitorul avînd să-şi susţină ideile lui, găsea în mod fatal că o carte e un aparat mai greoi de manevrat decît un articol de gazetă şi că puterea de pătrundere a unei cărţi este mai redusă decît a unui articol de gazetă. În mod firesc scriitorii, cînd au avut de spus ceva, s-au îndreptat spre presă. Ideea că un scriitor care cultivă publicistica neglijează literatura, mi se pare absolut falsă. De la Victor Hugo, care a fost un mare gazetar, pînă în epoca noastră s-ar putea găsi numeroase exemple care demonstrează strînsa legătură dintre articolul de ziar şi carte. În acelaşi timp aş mai adăuga că literatura memorialistă, pe care o situez între presă şi literatură, este o nouă afirmare a legăturii dintre aceste două genuri. Scriitorul care vrea să fie actual e cu neputinţă să realizeze aceasta fără activitatea în presă. Ziarul îi pune la dispoziţie vehiculul cel mai modern şi cel mai rapid de circulaţie al ideilor lui.

— Sînt scriitori care cred totuşi că gazetăria ar consuma din timpul necesar scrisului. Nu aveţi impresia că experienţa aceasta...

— E reversibilă într-adevăr şi aduce un material care-ţi serveşte în literatură şi pe care altfel n-ai avea posibilitatea să-l cunoşti: oameni, raporturile dintre ei, locuri, peisaje, condiţii de muncă, un material extrem de vast. Dar literatura realistă, şi cea veche realist critică şi cea nouă socialistă, se întemeiază pe cotidian. Nu există după părerea mea scriitor mare care să nu fie scriitor în primul rînd actual pentru epoca lui. Romanul şi nuvela de la Maupassant încoace a devenit cronica zilei, cronica vieţii trăite. Şi cred că cel mai bun sistem de documentare asupra actualităţii este reportajul. Eu sînt împotriva documentării in abstracto. Cît o să stai pe teren 6 luni, un an cel mult. Este totuşi foarte puţin! Materialul scriitorului se adună treptat, cu vremea, atunci cînd el vrea să călătorească, să studieze în permanenţă locurile şi oamenii, să adune cît mai multe date din care să extragă elemente de reportaj şi din care să se traseze liniile viitoarei opere literare. Să te duci să te documentezi în legătură cu munca minerilor, dacă n-ai avut o legătură mai strînsă cu ei, dacă n-ai să revii în permanenţă, nu cred că ai să reuşeşti în cîteva săptămîni.

— În legătură cu articolul de ziar, dacă credeţi că există deosebire între stilul reportajului literar şi al articolului de ziar.

Astăzi, la nivelul la care a ajuns presa, nu se mai poate face o deosebire tranşantă între stilul autorului de ziar şi reportajului pe de o parte şi între stilul literar pe de altă parte. Chiar tendinţa celor mai mulţi dintre scriitori şi la noi şi peste hotare este simplificarea stilului, spre înlăturarea artificiilor ca formă, iar ca fond, şi reportajul şi romanul îşi extrag materialul din aceleaşi domenii de viaţă trăită. Nu vreau să spun că orice reportaj e literatură şi orice pagină de literatură e reportaj. Sigur că genurile sînt încă deosebite, dar contactul lor e evident şi incontestabil. De cîte ori presa a recurs la elemente de mîna întîia (Eminescu, Iorga) paginile ei s-au înălţat la un nivel deosebit.

— Consideraţi că arta portretului...

— Sigur că da, aparţine de-o potrivă gazetăriei şi literaturii şi nu numai literaturii memorialistice.

— Aş vrea să ne spuneţi părerea dv. despre unele lucrări literare noi?

— Nu aş vrea să citez nume pentru că fatal aş face omisiuni şi nedreptăţi. E de ajuns însă să spun că se scrie mult mai bine şi mult mai actual decît în trecut. Dezvoltarea pe care a luat-o romanul ca şi poezia e recunoscută de orice cititor. În trecut, perioade întregi din viaţa noastră şi din dezvoltarea societăţii, lipseau din literatură. Astăzi epoca aceasta de creare a socialismului este însemnată cu mult talent atît în romane cît şi în nuvele. Poezia care în trecut a suferit de o oarecare izolare se află astăzi în mijlocul actualităţii, îşi trage seva ca de altfel şi proza şi teatrul din marile realizări ale vremii noastre. Aş putea să vorbesc, de pildă, despre Marin Preda, unul din scriitorii care-mi place foarte mult. Ilie Moromete reprezintă un tip original de ţăran care nu a existat pînă la apariţia lui în literatura noastră. Aş vrea să remarc în acelaşi timp marele număr de scriitori tineri ridicaţi în ultimul timp.

— Ce părere aveţi despre munca de reconsiderare a literaturii clasice din ţara noastră?

— Procesul de reconsiderare a literaturii trecutului merge într-un tempo din ce în mai viu. Operele scriitorilor sînt puse la dispoziţia cititorilor în condiţii excepţionale, mai ales în comparaţie cu trecutul. E suficient să se ia pe de o parte un volum din „Biblioteca pentru toţi" de astăzi şi un volum din trecut ca să se vadă diferenţa care există din toate punctele de vedere. Nu mai vorbesc de ediţiile critice care sînt alcătuite cu adevărată pietate pentru opera şi autorul reeditat. Această schimbare în bine o observăm şi în materie de traduceri. Cititorul are la îndemînă în toate domeniile colecţii admirabile întocmite la preţuri accesibile oricărei pungi. E prima oară la noi în ţară cînd se întîmplă acest lucru.

Şi cum conversaţia noastră ameninţă să treacă peste limitele obişnuite, am pus aici punct. I-am mulţumit scriitorului Tudor Teodorescu-Branişte pentru acest interviu care va da posibilitate tinerilor să cunoască de la un martor ocular cîteva semnificative momente din cronica trecutului.

Valeriu Rîpeanu

ATITUDINI

O realizare lăudabilă

„Viaţa romînească" a pregătit pentru lunile caniculare o surpriză dintre cele mai alese pentru iubitorii de literatură: un număr dublu închinat problemelor de preluare critică a moştenirii literare din primele patru decenii ale secolului XX.

Redacţia a reunit un colectiv restrîns de istorici literari şi teoreticieni pentru a cuprinde o parte din complexitatea manifestărilor literare dintre cele două războaie mondiale. Astfel, sînt cercetate curentele: semănătorism, dintr-un nou unghi critic, începuturile simbolismului, particularităţile realismului critic dintre cele două războaie, lupta ideologică în plan literar (critica ideologiei şi a literaturii „trăiriste" în presa democratică a vremii: lupta de idei în critica noastră literară. 1900—1916). Urmează apoi studiile pe autori: Ion Minulescu, Ion Barbu, Adrian Maniu, Gib Mihăescu, Liviu Rebreanu, P. Istrati, Gala Galaction, Lucian Blaga, I. Teodoreanu.

Amintirile, ca acelea semnate de Fany Rebreanu, S. Cioculescu, I. M. Sadoveanu şi D. Botez sînt adevărate contribuţii de istorie literară. Celelalte nu comunică lucruri atît de noi pe cît ne aşteptam sau romanţează. Ineditele sînt interesante ca şi articolele de la rubrica Teorie şi critică, deşi oarecum disparate. Articolul lui Horia Oprescu despre Doi prieteni: M. Sadoveanu şi St. O. Iosif are prea puţină legătură cu rubrica de Teorie şi critică, avînd un caracter strict documentar.

Sîntem siguri că materialul oferit de revista Viaţa romînească în numele 6-7 va face obiectul unor discuţii critice amănunţite. Numai aşa se va vedea contribuţia teoretică a revistei la elucidarea unor probleme literare.

Sugerăm Vieţii romîneşti realizarea unui număr asemănător, închinat problemelor literaturii contemporane, tratate din unghiul istoriei literare.

I. M.

Ce-i afară pe pînză...

Ah, bîlciurile de odinioară, cu sărăcia lor sonoră şi stridentă, cu mirajul lor din cioburi de oglinzi şi sticle colorate!... Erau jalnice şi, totuşi, superficiala lor veselie îţi împuia capul, îţi încînta naivitatea. Aveau haz, tocmai pentru că erau efemere. Răsăreau pe un maidan, ca o cultură spontană de ciuperci viu colorate, şi dispăreau apoi într-o noapte, trăind mai mult prin imaginaţia ta care le aştepta revenirea, decît prin propria lor existenţă: Poftiţi, poftiţi, ce-i afară pe pînză, înăuntru e viu şi natural!...

Le mai întîlneşti uneori supravieţuind, prin bunăvoinţa unor Sfaturi Populare raionale, dar, proiectate pe fundalul vieţii noastre de astăzi, nu pot să-ţi apară decît în adevărata lor micime şi tristeţe.

Şi, totuşi, nu numai tradiţia, ci şi firea omului reclamă din timp în timp nişte mari petreceri colective. Bîlciurile nu mor şi nu trebuie să moară. Modul lor de organizare, însă, trebuie să corespundă conţinutului vieţii noastre.

De doi ani, în oborul Bucureştilor nu s-au mai organizat Moşii. Facilă soluţie!... Ce să mai căutăm noi forme de organizare a acestei vechi tradiţii?... Da, desigur că Moşii, aşa cum erau ei, nu mai corespundeau, nu mai puteau atrage. Dar nu merită oare tîrgul Moşilor, care e poate chiar mai vechi decît cetatea lui Bucur, să ne gîndim puţin ce formă trebuie să capete el în socialism?... Cîte oraşe de astăzi nu-şi datoresc existenţa tîrgurilor care se organizau periodic pe locurile unde se află ele! Un loc unde petrecerea să se îmbine cu emoţia artistică şi cu cunoaşterea realizărilor celor de prin vecinătăţi, va fi întotdeauna căutat. Între satele colectivizate, bîlciurile devin mari sărbători ale recoltei. Ele trebuiesc organizate. Dar organizate nu cu satisfacţii aflate pe-o treaptă de mult depăşită de cetăţeanul nostru.

Din regiunea Bucureşti, a pornit de acum cîţiva ani obiceiul de-a se organiza „Zile de odihnă colectivă". În afara denumirii, care-ţi creează impresia unei femei frumoase îmbrăcate în tablă, aceste duminici în care se întîlnesc colectiviştii din mai multe sate sînt deosebit de atrăgătoare şi de utile. Se organizează schimburi de experienţă,

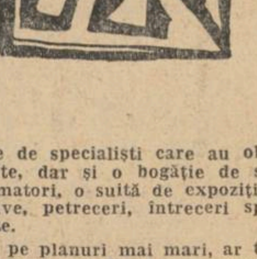

consultaţii date de specialişti care au obţinut rezultate deosebite, dar şi o bogăţie de spectacole ale artiştilor amatori, o suită de expoziţii instructive şi educative, petreceri, întreceri sportive şi aşa mai departe.

Cam aşa, dar pe planuri mai mari, ar trebui organizate şi bîlciurile: O bună concentrare şi programare a formaţiilor artistice de amatori, făcută pe plan raional sau regional, spectacole date de formaţii profesioniste şi de artişti cu renume, serbări, petreceri, întîlniri cu expuneri pe diverse probleme. Fiecare să găsească ce-l interesează. Dar să găsească ce-l interesează fiecare cetăţean al epocii noastre. Astfel, panarama de odinioară va fi înlocuită cu spectacole la nivelul omului în socialism, forma bîlciului va corespunde înaltului conţinut al vremii noastre şi în scurtă vreme se va duce renumele unor mari festivaluri ale recoltelor colectiviste, pentru care O.N.T.-ul va avea destui solicitanţi ca să organizeze excursii cu autocarele sale. În acest sens, emoţionanta tradiţie a tîrgului de pe muntele Găina a renăscut în anii noştri. Vin aici cele mai bune ansambluri artistice de amatori din trei regiuni ale ţării; iar anul acesta, orchestra a fost dirijată de artistul poporului Budişteanu, iar participanţii i-au putut asculta nemijlocit pe Angela Moldovanu, şi pe acel flăcăiaş delicat şi cu glasul ca un fir prelins de miere, care este Benone Sinulescu. Dar aceasta trebuie să se întîmple şi la Polovraci, unde vin celebrii olari din Horezu, şi la Urziceni, în inima Bărăganului, şi la tîrgul oierilor dobrogeni de la Medgidia.

Pînza cu faraonoaice, fachiri şi femeia-şarpe care „zice mamă, zice tată, are inimă de fată şi iubeşte-un plutonier", s-a destrămat de mult. De ce să-i mai întindem putregaiurile astăzi cînd pînă şi Galeria Naţională are expoziţii volante cu lucrări de mare valoare, pe care le poate organiza în centrele unde se strîng oamenii ca să-şi sărbătorească bogăţia recoltelor?...

Aş propune o întrecere între raioane pentru organizarea celor mai bune bîlciuri anuale.

CORNELIU LEU

FOILETON

DESPRE „CRITICA PANORAMICĂ"

Necesitatea unor priviri de ansamblu asupra diverselor sectoare ale mişcării literare, în evoluţia lor pe un interval de timp mai larg, este evidentă. Avem de-a face cu o operaţie care slujeşte orientării însăşi a activităţii literare. Critica noastră literară o practică foarte adesea. Modalitatea aceasta „panoramică" a criticii este însă, pe cît de legitimă pe atît de dificilă şi exigentă. „Critica panoramică" devine pentru unii un subterfugiu al generalităţilor estompate, spre a sublinia şi susţine cu aparentă obiectivitate gusturi şi opinii foarte particulare, foarte subiective. „Criticul panoramic" subiectiv alunecă repede în postura de strateg al mişcării literare şi — printr-un proces psihologic pirandellian bine cunoscut — el se ia drept ceea ce i se pare a fi. Cîmpul de luptă literară, văzut de pe mamelonul pe care s-a urcat călare, i se prezintă ca tabla de şah a unei bătălii pe care o urmăreşte cu superioritate şi pe întinderea căreia el încearcă să dirijeze — cu toată discreţia necesară unei camuflări a preferinţelor sale personale pentru anumite modalităţi, stiluri, opere şi autori — desfăşurarea luptelor încleştate ale creaţiei artistice.

Spre a nu avea aerul că ne îndeletnicim cu tipologii abstracte de modalităţi critice, ne vom grăbi a semnala cititorilor noştri o mostră concretă foarte recentă de „critică panoramică". Este vorba de studiul intitulat **„Etape şi direcţii în dezvoltarea poeziei romîne după 1944"** semnat de Leon Baconsky şi apărut în revista **Steaua** nr. 5. Această mostră ne apare cu totul tipică. Mai mult decît atît: spre a cuprinde cu privirea — pe 13 pagini obişnuite de revistă — o arie de evenimente şi frămîntări literare aşa de vastă şi completă, aşa de multiplă şi rodnică, în aspectele şi rezultatele ei, cum este răstimpul ultimelor două decenii de poezie romînească contemplat de studiul de mai sus, autorul a trebuit, din păcate, să se situeze la o distanţă aşa de mare de subiect, spre a-şi regla presbitismul critic, încît prospecţiunea sa a devenit panoramică la superlativ, am putea spune pan-panoramică.

În adevăr din expunerea aceasta a lui Leon Baconsky, cu un subiect aşa de cuprinzător, de promiţător şi de angajant, aflăm în fond că imediat după 23 August 1944 poezia noastră a luat o direcţie fericită şi sănătoasă, în urma lichidării prin golire de substanţă a modernismului, a formalismului şi evazionismului, că a înflorit rapid şi cu putere între altele un splendid şi spontan moment de poezie cetăţenească şi patriotică, că apoi poemul epic „a cunoscut o epocă de adevărată glorie", că după aceasta s-a produs un reviriment liric şi că, în cele din urmă, s-a ajuns, spre marea satisfacţie a criticului, la o căsnicie fericită între genul epic şi cel liric în opera numeroşilor şi talentaţilor noştri poeţi afirmaţi după 23 August. În concluzie, se poate spune — nădăjduind a nu fi ispitiţi prea mult de spiritul polemic — că ideea centrală pentru care Leon Baconsky cheltuieşte 13 pagini de revistă, este aceea că poezia noastră a cultivat toate genurile literale. Faptul constituie desigur o afirmaţie perfect adevărată, dar, am putea spune, foarte cunoscută.

Fireşte, nu putem nega că multe din reîmprospătările de memorie pe care ni le înlesneşte Leon Baconsky sînt folositoare şi binevenite. În treacăt, vom observa totuşi, că unele fapte relatate cad cu totul în afara echilibrului expozitiv al unei perspective critice corespunzătoare şi este de mirare că autorul le dă totuşi un relief important. Ne intrigă, de exemplu, la începutul studiului, gestul larg prin care criticul face loc, în cîmpul întins de luptă literară contemplat de dînsul, unei oştiri-fantomă infimă alcătuită din poeţi celebri sau următorii, pe care îi citează: Mihail Cosma, Margareta Dorian, Veronica Obogeanu, Virgil Treboniu şi alţii, constituindu-i, în mod spiritist, într-un fel de redută a formalismului poetic în anii imediat după 23 August. Ei ar fi meritat poate maximum cîteva rînduri, dar nu cîteva pagini, plus unele citate.

Altceva voim însă pentru moment să relevăm în tabloul panoramic al lui Leon Baconsky. Există în jocurile de copii nişte desene-ghicitori în care sînt prezentate peisaje obişnuite cu păduri, ape şi animale sălbatice, care la prima vedere spun ceea ce vor să spună. Dar dedesubtul unor astfel de privelişti scrie: „Unde e vînătorul?". Dacă întorci desenul puţin în dungă şi-l priveşti atent, îţi apare, din conturul întortochiat al unei crengi de copac, o figură omenească purtînd pălărie cu pană: e însuşi vînătorul. Mi se pare că un fenomen asemănător se întîmplă şi în tabloul critic făcut de Leon Baconsky, dacă îl examinăm puţin „în dungă": contururile vagi şi imprecise ale studiului său se îngroaşă deodată în unele puncte — într-un mod suspect de vizibil — şi atunci descoperim uşor.. dacă nu vînătorul, măcar ceva din ceea ce vînează autorul, sau mai bine zis ceva din tema strategică a operaţiunilor sale.

La un anumit punct al studiului său, după ce aminteşte că poemul epic a cunoscut în evoluţia poeziei noastre „o adevărată epocă de glorie" şi după ce citează titlurile celor mai importante poeme epice apărute la noi — sub semnătura lui Dan Deşliu, Eugen Jebeleanu, Mihai Beniuc, Marcel Breslaşu, Mihu Dragomir, Victor Tulbure, Ion Brad — criticul Baconsky se trezeşte deodată îngroşînd pasta stiloului său şi făcînd următoarea constatare: „ceea ce le caracterizează — scrie el despre aceste poeme —, fireşte cu unele excepţii, este densitatea epică şi relativa uscăciune a relatării, pe de o parte şi tendinţa de folclorizare, nu întotdeauna fericită, pe de alta. În general, epicul devine în aceşti ani un adevărat fetiş al poeziei. Mulţi poeţi, adesea chiar dintre cei cu netăgăduit prestigiu, ajung să considere uneori pe baza unor impresii şi aptitudini subiective, că singura modalitate majoră de reflectare a problematicii de actualitate în poezie o reprezintă poemul de pură naraţie versificată. Liricul nu este apreciat decît în măsura în care are ca punct de plecare tot o anecdotă. Această înţelegere limitată, unilaterală a raportului dintre epic şi liric determină într-o vreme chiar abandonarea tacită a liricii intime (socotite de multe ori pe nedrept, intimistă) — a poeziei erotice, a meditaţiei, a elegiei a pastelului etc., domenii ale poeziei socotite drept minore şi inactuale. Poeţi de un temperament artistic prin excelenţă liric, ca M. Beniuc, M. Banuş, V. Porumbacu şi alţii, se străduiesc să versifice şi anecdote, risipindu-se în relatări de fapte de multe ori diluate şi lipsite de emoţie. Lirismul se rezumă, în numeroase cazuri, la unele interludii folclorice, adesea cu caracter de pastişe neinspirată a poeziei noastre populare..."

Cu aerul de „a da o lovitură în cerc şi una în doagă", cum spune proverbul, spre a încheia cît mai solid observaţiile sale critice asupra poeziei epice pe care o vizează, Leon Baconsky ni se pare că face o brutal de superficială apreciere a unui moment poetic important, prin excelenţă de mase, de după 23 August, definit în reprezentanţii lui cei mai valoroşi. Orice rezerve — fireşti în critica oricărui fel de poezie — s-ar putea face asupra unor aspecte sau altele a acelor versuri, a le spulbera aproape din cîteva trăsături de condei, este nu numai ceva de un perfect donchişotism critic, ci constituie şi o falsificare şi o deformare flagrantă a lucrurilor. Aceasta pentru că L. Baconsky vrea numaidecît să forţeze uşi deschise şi se erijează fără motiv în apărător al poziţiei „liricii intime", pe care nimeni nu o ameninţă? Pentru a juca rolul la care ţine aşa de mult, Baconsky recurge la caracterizări groase, împarte profesoral note de temperament specific unor poeţi consacraţi — pe care îi invită să nu se risipească în relatări de fapte „diluate şi lipsite de emoţie" — şi cere sprijinul grabnic, după cum am văzut, al acelei aripi de rezervă a tuturor criticilor în carenţă de argumente, care deranjează poezia populară la fiecare pas spre a le furniza idei „fundamentale..." În afară de aceasta — în asaltul său — criticul Baconsky, cu dezinvoltura lui Cyrano de Bergerac, sare peste nişte contradicţii care ni se par monumentale: cum se împacă, în poemele epice pe care le citează, „densitatea epică" cu „relativa uscăciune a relatării"? Ce înseamnează atunci „densitatea epică" şi ce înseamnă „relativa uscăciune a relatării"? Îl rugăm să ne explice unde ar mai avea loc, de exemplu în „Iliada" — prototip de „densitate epică" — o eventuală „uscăciune a relatării"?

Spre a-l scoate din această încurcătură, noi îi sugerăm să inventeze eventual o greşeală de tipar, un accident de literă: nu cumva d-sa a vrut să spună „densitate etică" în loc de „densitate epică"? Aşa parcă ar mai merge, într-o măsură.

Peste toate acestea, în sfîrşit, trebuie să amintim autorului că afirmaţiile critice de obicei se dovedesc prin observaţii concrete şi prin citate (unde se plasează anume faptele „diluate şi lipsite de emoţie", care sînt „interludiile folclorice cu caracter de pastişe neinspirată"? etc.). Dar aceste lucruri sînt, probabil, prea mărunte pentru ca ochiul său să le poată sesiza. Este clar că travestindu-se în prezbit, în om care trebuie să aşeze lucrurile la distanţă spre a le vedea bine, Leon Baconsky ascunde nu numai o mică manevră strategică, în favoarea unor gesturi personale, ci şi o mare miopie critică.

I. Mureşanu

Despre poezia lui ȘTEFAN PETICA

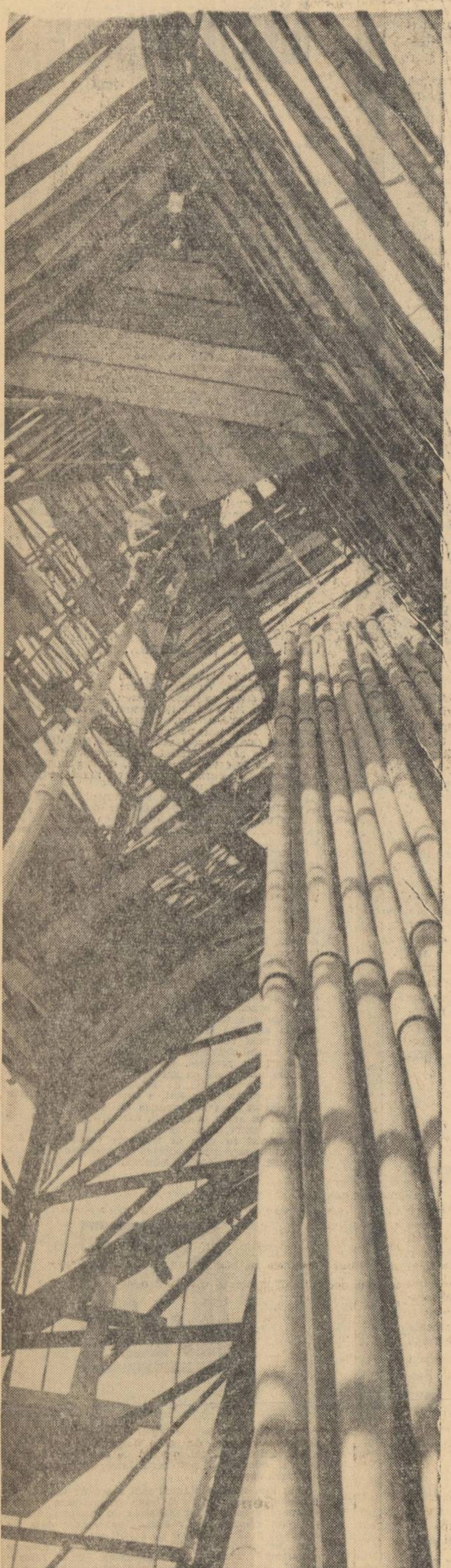

„DIN INIMA PĂMÎNTULUI"
Fotografia: A. CARTOJAN

Prin Ștefan Petică, simbolismul romînesc, pînă în pragul secolului al XX-lea latent, ia cunoștință de sine însuși, se manifestă explicit, precizîndu-și cîteva din principalele direcții. Poetul este, cum pe bună dreptate remarcă G. Călinescu în „Istoria literaturii romîne" (v. capitolul despre Petică, p. 606-608) „întîiul simbolist declarat". Germenii noului curent apăruseră mai devreme, în ultimele două decenii ale secolului al XIX-lea. Nu mai constituie pentru nimeni o noutate rolul jucat în pregătirea terenului pentru simbolism de către Alexandru Macedonski, care, încă din 1892, în „Literatorul" (15 iulie) vorbea despre „Poezia viitorului" („simbolismul unit cu instrumentalismul") citînd „geniuri ca Baudelaire, ca belgianul Maeterlinck, ca Mallarmé, ca Joséphin Péladan, ca Moréas și alții".

Pe una din coordonatele lui importante, simbolismul romînesc s-a dezvoltat — și aceasta e o caracteristică distinctivă — în mediile în care nemulțumirile sociale luau forme acute, uneori direct protestatare. Astfel, un poet social, legat nemijlocit de mișcarea muncitorească, precum Traian Demetrescu, este, printr-o parte însemnată a operei sale, un precursor al simbolismului. Apoi, mulți dintre simboliști au fost, în cursul biografiei lor creatoare, într-un fel sau într-altul, apropiați de mișcarea socialistă a vremii. Tînărul Dimitrie Anghel participă cu însuflețire la întrunirile cercurilor socialiste din Iași, debutînd, în 1890, în „Contemporanul" și colaborînd timp de cîțiva ani la revistele social-democrate. Bacovia — continuator al lui Tradem — rămîne toată viața credincios unui ideal social în numele căruia condamnă, cu accente grave, de unică sinceritate, o lume despre care „...notează-n cartea vremii / Filozoful proletar: / Greve, sînge, nebunie. / Foame, / Plînset mondial..." Lucruri similare s-ar putea spune și despre alți reprezentanți ai simbolismului, ca Emil Isac, Mihai Cruceanu etc. Împrejurarea relevată — și vrednică de a fi studiată cu atenție — este în măsură să explice o trăsătură semnificativă a poeziei unora dintre simboliștii romîni, expresie tragică a inadaptării sociale și, totodată, căutare patetică a unor compensații. Sînt mai rare, în cadrul simbolismului romîn (raportat la curentele similare din țările apusene, în special Franța), atitudinile de izolare într-un estetism aristocratic, sfidător, sînt absente tendințele hermetice, expresia lirică are un caracter mai direct, capătă uneori tonul unei confesiuni dramatice (ca la Bacovia). Inadaptarea de care vorbeam, cu nuanțele ei multiple, a dat naștere, în literatura noastră, începînd de la sfîrșitul secolului trecut, unui tip specific al înfrîntului, al omului care, datorită unor particularități morale și intelectuale nobile, se vede exilat, respins de o societate construită pe nedreptate, egoism, minciună etc. Una din ipostazele acestui proces dureros se reflectă și în opera unor simboliști. Fenomenul trebuie, firește, raportat la situația istorică în care se afla Romînia la confluența veacului al XIX-lea cu al XX-lea, ca și la experiența biografică a multora dintre poeții simboliști și precursorii lor. Tradem murise tînăr, la 30 de ani, răpus de ftizie. Ceremonialurile naive cu bucăți de sticlă colorată și șlefuită cărora Macedonski le dădea nume eufonice de smaragde, agate, opale și rubine, împărțindu-le cu dărnicie de emir prozeliților, nu contribuiau cu nimic la îndepărtarea acelui spectru al sărăciei și oprobriului care, permanent, a însoțit silueta donquijotescă a poetului. Iuliu Cezar Săvescu, liric al zonelor exotice și traducător al „Corbului" lui Edgar Poë, e un umil corector la „Monitorul oficial" și moare tuberculos la 28 de ani (1876-1904). Recenta evocare memorialistică a Agathei Grigorescu Bacovia a făcut cunoscute pe larg tribulațiile tragice ale biografiei bacoviene.

Desigur, ar fi greșită interpretarea simbolismului, în ansamblu din acest unic punct de vedere. Istoricul literar marxist nu poate trece cu ușurință peste contradicțiile și limitele esteticii simboliste, așa cum se concretizează ele în creația diferiților reprezentanți ai curentului. O tendință de însingurare, de evaziune din real îngustează simțitor mesajul unor poeți care, deși solicitați și în direcția unei lirici cu caracter social, — cum se vădește din aspecte semnificative ale operei lor — își caută adeseori refugiul în lumea unor simboluri artificiale. Cultul artei în sine, al rafinamentelor formale, cu toate că nu sînt exclusive, își pun amprenta asupra unei bune părți a poeziei simboliste. E necesară deci, în aprecierea contribuției acestui curent la evoluția poeziei romîne, adoptarea unei perspective critice, care să permită disocierea elementelor viabile dintr-o producție lirică abundentă, în substanța căreia se întrețes, uneori inextricabil aproape, tendințe și atitudini contradictorii.

Din numeroasa familie a poeților „osîndiți" face parte și Ștefan Petică, sortit să ducă o existență de privațiuni, măcinată de boală și încheiată prematur. S-a născut în satul moldovean Bucești, la 20 ianuarie 1877, într-o familie de țărani înstăriți. Prin 1895 intră în contact cu cercurile socialiste din Brăila (unde urma liceul) și din 1896 începe să publice articole, sub diferite pseudonime, în organul socialist „Lumea nouă" (dintre care: „Din portul Brăila", Erics, 2 VI, „Barbariile din portul Brăila", 5 VI, apoi, „Socialismul la sate", 20 VIII, „Țăranii și mișcarea politică", 7 XI 1896). La întrunirile din diferite sate, — Liești, Bucești, Ivești, etc. — după cum reiese din articolele referitoare la problema țărănească, ia cuvîntul, între alții, și P. Stiopca, fără a părăsi „o clipă terenul marxist". După cum dovedește Perpessicius („Ștefan Petică în lumina noilor manuscrise", Studii și cercetări de istorie literară și folclor, II, 1954) acest Stiopca — „una din formele diminutive ale lui Stepan" în rusește — nu e altul decît însuși Petică. Adolescentul era animat de un autentic entuziasm revoluționar, cristalizat în atitudini practice, despre care avem cîteva mărturii. Astfel, cele două petiții scrise de Petică pentru țăranii din Bucești (solicitînd loturi de împroprietărire pentru participanții la războiul de independență) și pentru cei din Ivești (protestînd împotriva nerespectării „legii tocmelelor agricole" de către proprietarul moșiei). Tot din această perioadă datează citația lui Petică în fața tribunalului din Tecuci, ca ultragiator al moralei publice, consecință, desigur, a activității propagandistice la sate în favoarea înființării cluburilor socialiste (cf. articolul menționat al lui Perpessicius).

Venit la București, Petică studiază literele și filozofia, precum și, după cum rezultă dintr-un număr special al „Lumii noi" („Jos vandalii!", 28 noiembrie 1897), matematicile (un protest semnat: „Șt. Petică, student în matematici", cf. „Prefața" la „Opere", Ed. Fundațiilor, 1938). În 1902—1903 îl aflăm încă student, deși la această dată opera sa — atît literară cît și publicistică — este aproape încheiată. Tuberculos, din pricina subnutriției, asociată eforturilor epuizante ale muncii de ziarist și redactor la diferite publicații, poetul încetează din viață în toamna anului 1904, la vîrsta de 27 de ani.

În ceea ce privește activitatea jurnalistică a lui Petică — prodigioasă prin întinderea ei — se cuvine discutată abandonarea pozițiilor socialiste și orientarea, începînd din 1899, spre un naționalism de factură conservatoare, cu accente xenofobe. Trebuie subliniat că această cotitură are loc într-un moment de derută ideologică, marcat de trădarea „generoșilor" (1899), deși împrejurarea nu este în măsură să justifice renegarea violentă de către poet a înseși principiilor în numele cărora acționase pînă atunci. Începînd din 1900, publicistica lui Ștefan Petică în domeniul politic și economic se axează pe idei dintre cele mai nociv diversioniste, exprimate cu vehemență și încrîncenare. Problemele sociale sînt transferate pe planul discriminărilor naționale, preconizîndu-se soluții cu caracter șovin, de extremă dreaptă. Nu poate fi vorba de o simplă derută momentană: concepțiile politice, economice, sociologice ale jurnalistului, la început socialiste, apoi devenite, brusc, nediferențiat reacționare, exprimă contradicții mai profunde, mai grave. Cum e și firesc într-un studiu de istorie literară, ne interesează aici, în primul rînd, ideile estetice ale lui Ștefan Petică — adică acea parte a publicisticii sale care ține de domeniul criticii literare și artistice, așa cum se reflectă ea în articolele și eseurile tipărite între 1900—1903. Poetul pledează pentru o artă națională, încercînd să elaboreze o teorie a specificității, dedusă dintr-un studiu adînc al poporului în toate manifestările ideale. („Arta națională", apărută în 1901, reprodusă în ediția de „Opere", 1938). Sînt reluate aici o serie de idei maioresciene (teoria formelor fără fond etc.), sînt formulate o serie de deziderate teoretice în spirit idealist, dar nu o dată întîlnim și reflecții adînci, pline de interes, despre legătura necesară a adevăratului artist cu poporul său („această cunoaștere a poporului e marea și greaua condițiune care se cere tuturor artiștilor mari. Ea e punctul de unde trebuie să plece orice artist adevărat, dacă țintește la altceva mai trainic decît succesul de librărie și de ziare, ieftin cîștigat, ieftin pierdut"), sugestive caracterizări ale unor scriitori, dintre care se detașează cea dedicată lui Eminescu, etc. Ștefan Petică reprezintă un moment însemnat în procesul de deschidere a culturii romîne față de valorile universale. Puterea de absorbție, receptivitatea intelectuală a poetului, așa cum le constatăm din paginile sale critice, constituie un fenomen relevabil. Cunoscător al mai multor limbi străine, Petică are, în anul 1900—1901, o cultură europeană la zi. Îi citise și asimilase pe simboliștii francezi, chiar și pe cei de dată foarte recentă, astfel încît putea polemiza, folosind argumente diferențiate, cu unul dintre teoreticienii curentului, Camille Mauclair („Poezia nouă", apărută în „Romînia Jună", 1900). Remarcabil e, însă, că Petică depășea, ceea ce se întîmpla destul de rar în acea vreme, aria culturii franceze: îl citise pe Ruskin ale cărui concepții le analizează („Estetismul lui Ruskin", „Noua revistă romînă", 1900), cunoștea bine poezia engleză a secolului XIX, de la Shelley și Keats, pînă la grupul prerafaelit cu Dante Gabriel Rosetti, Burne Jones, William Morris, și se arăta încîntat de „Balada temniței din Reading" a lui Wilde, apărută doar cu cîțiva ani în urmă. Apoi, Ștefan Petică se dovedește familiarizat cu literatura rusă: citează și discută faimosul schimb de scrisori Herzen-Turgheniev, exprimă admirație pentru geniul lui Gogol, Tolstoi și Dostoievski și, ceea ce e deosebit de interesant, întîmpină cu entuziasm opera lui Gorki, pe atunci, cum arăta poetul, „cu totul necunoscut în Europa apuseană". („De aceea e mare Gorki și de aceea arta sa e artă adevărată și puternică și frumoasă; el și-a înțeles poporul și a găsit forma nemerită și modernă pentru a exprima ce a priceput", în „Arta națională").

Nu e mai puțin adevărat însă că, dincoio de informația bogată și gustul sigur, dincolo, de asemenea, de unele idei pătrunzătoare, pe care le-am semnalat, gîndirea teoretică a lui Ștefan Petică stă sub semnul îndrumărilor estetizante din a doua jumătate a veacului al XIX-lea. Din această atitudine intelectuală — oarecum surprinzătoare la un reprezentant al naționalismului pe plan politic — derivă prețuirea acordată unor mișcări literare ca prerafaelitismul englez și simbolismul francez. Tot în această împrejurare aflăm explicația limitelor viziunii artistice a lui Petică. Trebuie să sublinem însă că, în ciuda tributului plătit tendințelor decadente, la modă în Europa apusului de secol, poezia lui Petică, în ceea ce are ea mai rezistent, se situează în continuitatea unor direcții de evoluție ale liricii romînești, în funcție de care trebuie judecată.

Găsim în opera lui ecouri ale simbolismului francez și ale prerafaelitismului englez, dar e totdeauna sensibil efortul de a le integra unui flux creator alimentat de tradiții ale poeziei naționale. Între numeroasele sonuri și instrumente muzicale numite de poet aflăm, alături de obsesivele „viori" (oare numai verlainiene, cum crede G. Călinescu?) sau de „magicul flaut", „cornul fermecător" (care e eminescian) sau „blînde note de la trișcă"; alături de ghitarele care emit „duioase note" și de „negrele pianine", „cavalul care cîntă o doină-n depărtare" („Solii păcii") etc. Parfumul crinilor extatici, care-l îmbată pe Macedonski, se amestecă la Petică adeseori cu acela al „teilor moldovenești", eminescieni, rozelor în melancolică defoliere le stau alături „flori de gherghine" sau modeste „flori de cicoare" etc. Sinteza sugerată nu se realizează numai la acest nivel, nu e rezultatul unor combinații de noțiuni sau cuvinte, ea exprimă tonalitățile afective particulare, originale, ale versurilor lui Petică, întregul său univers poetic.

Debutul în lirică e concomitent cu acel publicistic („Lumea nouă", 1896). Tînărul de 19 ani trimitea oficiosului socialist versuri destul de naive, cu stîngăcii și ezitări stilistice, din care nu se putea întrevedea profilul original al poetului de peste cîțiva ani. Personalitatea artistică a lui Ștefan Petică o aflăm cristalizată în jurul anilor 1899-1900, cînd publică în „Romînia Jună", „Romînia ilustrată", și „Literatorul" majoritatea versurilor cuprinse în placheta din 1902 (alcătuită din ciclurile „Fecioara în alb", „Cînd viorile tăcură" și „Moartea visurilor"). Poetul mai tipărește, în timpul vieții, doar „Serenadele demonice" (în „Romînul", sfîrșitul anului 1903), alte două cicluri, „Cîntecul toamnei" și „Cîntece de seară", reproduse și în ediția de „Opere", fiind publicate postum. Ca operă pur lirică (căci îi lipsește substanța dramatică) trebuie judecată și tragedia în versuri „Solii păcii", publicată întîia oară în 1901.

Ciclul „Fecioara în alb" — exprimînd o dureroasă nostalgie a purității — are precise trăsături simboliste, dar și multe puncte comune cu prerafaelitismul. Acesta din urmă circumscrie o anume tendință de a *picturaliza poezia* (fenomen observat de însuși Petică în „Estetismul lui Ruskin": „ În acest timp, cum Ruskin, ca pictor, introdusese în literatură modul de a vedea și judecățile din pictură, el — e vorba de Oscar Wilde, n.n. — merge și mai departe în această apropiere și introduce în poezie tehnica intimă din artele plastice"). Contemplația candorii serafice e pentru Petică prilej de pace extatică, de dulci leșinuri idolatre. Versurile au o cadență molcomă, un sunet blînd, imaginile se conturează cu acea grație stîngace și naivă care îl fascina și pe un Dante Gabriel Rosetti: *„La Sinaia-n mănăstire / Sub căruntul arc ocal / În de aur poleire / Apăru profilul pal. / Pală-n rochia ei albă / Sta fecioara ca un crin: / Întrupare fină, dalbă / Dintr-un vis de cheruvin"*. Această fecioară ideală are *„ochi mari și melancolici"*, cu *„gene mătăsoase"* și o privire a lor, încărcată de *„adîncă ispită"*, produce în sufletul poetului o beție *„de rouă"*. O asemenea feminitate angelică impune o adorare quasireligioasă: *„Sfîntă boticelliană / E-adorata și-al meu vis / Ca o fragedă liană / Într-o rugă s-a deschis"*. Poetul vrea să dea uitării *„a voluptății amăgire"* dăruită de *„marile pasionate"*, căci îi e dor *„de-un cîntec plin de jale / De-o adiere parfumată"*, al căror secret numai fecioarele pale îl dețin. Totul e scăldat într-o atmosferă de vis melancolic, de așteptare obosită, de prelungi suspine și lunecări prin umbre viorii. Starea predilectă a lui Petică e *„dulcea jale"*, chinul suav, amestecul de plăcere și suferință, care vin, desigur, de la Eminescu, uneori chiar cu formulele de neuitat din lirica genialului poet. Simboliste, în ciclul „Fecioara în alb", sînt „torturile de parfumuri", misterele vagi și ciudate, invocațiile muzicale. Se întîlnesc și faimoasele sinestezii (*„sonuri albe de ghitară"* etc.). Stăruie însă, după lectura ciclului, o impresie de prețiozitate obosită, de stilizare efeminată. Aureolările de veche icoană, poleiala abundent folosită, extazurile mimate după o formulă prea „literară" supără prin exces și acea autentică nostalgie a purității de care vorbeam se însoțește cu accentele unei sensiblerii artificioase, cîteodată de-a-dreptul iritantă. Orientarea spre un estetism steril — în care poetul crede a afla o compensație, o „salvare" — limitează uneori semnificația și valoarea versurilor lui Ștefan Petică.

Efluviile muzicale inundă totul în ciclul „Cînd viorile tăcură" — „piesa capitală a lui Petică", după cum subliniază și G. Călinescu. E aici un întreg concert, la care participă viori, flaute, ghitare, pianine, mandoline, harfe, chiar și fanfare, intonînd într-o gamă minoră, sunete pierdute, visătoare. Viorile au tăcut și-n *„noaptea solitară"* arcușurile stau albe în aer: *„Și degetele fine în umbră, sclipitoare / Păreau ca niște clape de fildeș. ridicate / Pe flaute de aur în seri de evocare / A imnurilor triste din templele uitate. // Murise însă cîntul de veche voluptate / Și triste și stinghere viorile părură / În noaptea -ntunecată de grea singurătate / Fecioare-mpovărate de-a viselor tortură"*. Urmează „*Flautul magic*". Petică face și o poezie a interiorului, cu delicata sugestie a materialității tangibile a sunetelor (nota care *„lovea în perdele"...*): *„Plutea o durere ca-n tainele sfinte / Pe sala cea veche și-n flăcări aprinse / Murea ziua albă pe stofele-ntinse, / Iar flautul magic plîngea înainte. / Mănunchiuri albastre de mici viorele / Lăsară parfumuri subtile și clare / În preajmă: O dulce și caldă-ntristare, / Și nota ușoară lovea în perdele"*. Sînt în Petică multe versuri care-l anunță pe Bacovia. Poetului îi place, noaptea, să se oprească în fața unei ferestre, să privească *„palidele umbre pe albele perdele"* și să asculte: *„Acorduri murmurate de negre pianine / Atinse-ncet și dulce de mîini ce-au tresărit / Sub visul care, palid, o clipă-a răsărit. / Sunt lacrimi neștiute în tainice suspine"*.

O nostalgie patriahală străbate din cînd în cînd versul lui Petică, o înfiorare a doinei din bătrîni: *„Pe fața blondei unde încet și trist se-abate / Ca umbra unor aripi o doină din bătrîni / Ce cade ca un freamăt al codrilor păgîni / În care mor legende și vise depărtate"*. Universul poetului e alcătuit dintr-o întrețesere mătăsoasă de sunete, de miresme, de culori care „torturează" un suflet prea sensibil. Expresia lirică nu e purificată însă de un anume retorism, de un stil patetic exclamativ pe alocuri. O „caligrafie" poetică oarecum desuetă (prea frecvente sînt adjectivele-epitete antepuse substantivului, ca în „suprema voluptate", „dulcii crini", „blonde note", „eterna cantilenă", „blonzii crini" etc., etc.; prea frecvente, de asemenea, epitetele abstracte, generale, adesea tocite de prea multă întrebuințare) limitează uneori forța evocatoare a versului. Nu se poate însă trece cu vederea faptul că prin Petică poezia noastră își anexează un domeniu rar explorat înainte — pe acela al muzicii; cu variatele ei instrumente, cu melodiile ei care dau cuvîntului o specială ductilitate, tonuri afective de un farmec vag, nedefinit.

Ciclul de sonete „Moartea visurilor" e pătruns de o melancolie grea. Poetul își proiectează propriul destin într-o viziune a calvarului, a unui zbucium tragic în care se ivește dorul de extincție. Simbolurile folosite sînt, uneori, de factură romantică: *„Eu voi muri în una din zilele aceste / Purtînd pe umeri crucea calvarului amar; / Pe lespezi reci cădea-voi cum cade-n visul rar / Din minți pierdute-n noapte, o veștedă poveste"*. Apoi însă, imediat, apar elemente tipic simboliste, parfumurile care — iarăși o sinestezie — „murmură clar", imnurile stranii care poartă pe sunetele lor vestea morții: *„Parfumuri vechi, uitate încet să cadă peste / Trudita față rece și-n murmurul lor clar / Să simt că se înalță ca-n anticul altar, / Pe straniu glas de imnuri, etern dorita veste"*.

Toamna — în „Cîntecul toamnei" — îl predispune la reverii, la evocarea amintirilor dragi, sub semnul melancoliei: *„Melancolia adorată / A toamnei pare al tău cînt (...) O, lasă toamna care piere / Ca graiul dulcilor povești, / S-asculț vrăjita adiere / Din vechii tei moldovenești"*. Un vis *„plînge trist ca o vioară"*, amintirea se face *„mai grea"*, poetul vrea să se-mbete de *„fericirea / Torturătorului parfum"*. Teii revin mereu în acest ciclu și, deși e toamnă, poetul nu-și poate înfrînge ispita de a-i evoca și în anotimpul înfloririi, scăldați într-o lumină spiritualizată: *„Cădea clar argintul pe teii în floare. / Un suflet ce vine din lumi asfințite. / Un stol alb de visuri pe frunze adormite, / Sub luna pribeagă și-n veci visătoare"*. Petică urăște orașul pe care-l descrie însă convențional, într-o viziune fastuoasă („*Nici Tyrul nici Sidonul în vechea lor mărire*" nu pot rivaliza cu strălucirea urbei moderne), pusă în contrast cu mulțimea care „furnică" și poartă în ochi *„mocirle de păcate"*, întunecînd fațada *„albelor palate"*. Îi lipsește poetului percepția *„orașelor tentaculare"*. Nici rîsul sardonic, poza satanică și disprețuitoare nu-l prind (*„Sînt demonu-nfocat cu tristă față /Cu rîsu-n veci amar, cu fruntea arsă; / În mintea mea sărmana voastră viață / Și lumea își găsesc icoana-ntoarsă"* etc.), Petică fiind el însuși doar în postura de *„pelerin"* care înalță *„rugi sfioase"* și *„imnuri dureroase / ca o tortură de parfumuri"* sau, atunci cînd, în prima dintre „Serenadele demonice", își descrie întristarea ca pe *„o gingașe terasă / Unde visul blînd întîrzie spre seară / Îndemnat de-albastra umbră ce se lasă / Liniștită pe-acest colț de primăvară..."* etc.

Una din temele predilecte este și aceea a nopții sau a serii odihnitoare și pline de farmec difuz, de tainice înfiorări. *„Lumina e un chin care ne-apasă"*, spune poetul într-una din „Serenadele demonice", chemînd noaptea *„cu mantia-i regală" de întuneric*. Seara, florile-și risipesc cu dărnicie miresmele, stelele apar *„mîngîioase"*, alinătoare. „Cîntecul de seară" răsună ca un *„plîns duios"*, secret. Auzul poetului receptează cu voluptate semitonurile, sunetele în surdină: *„Natura, orgă obosită, / Trist scoate note ca-n surdină. / E-acordul dintr-o rugăciune / În calmul unei seri, senină"*.

Cum spuneam și mai înainte, ceea ce alcătuiește esența tragediei în versuri „Solii păcii" este tot lirismul. Plasate într-un cadru de veche legendă romînească, în Vrancea, personajele (Craiul Glad, Viorel, Ileana, Simina, Cavalerul Negru) n-au identitate psihologică, situațiile sînt simple pînă la pura convenție, piesa rezistînd însă prin înalta ei factură poetică. Confruntarea principalelor simboluri, dilema pe care se axează personajul Viorel, au ceva din conflictul etic al marilor poeme dramatice ibseniene (mai ales „Brand"), obsesia morții pe care-o întrupează cei trei soli ai păcii și atmosfera de taină pot fi puse în legătură cu teatrul — și el liric — al lui Maeterlinck. Punctul de pornire al dezbaterii îl reprezintă alternativa — doar aparent erotică — în fața căreia se află Viorel. Ileana, fiica lui Glad craiul, simbolizează lumea fericirii terestre, Simina, iubita din copilărie a lui Viorel, viața superioară, lumina veșnic vie, deci posibilitatea de a intra în atingere cu absolutul. Viorel are puterea să se desprindă de Ileana, cu care se cununase în primul act, și s-o urmeze pe Simina, într-un urcuș epuizant spre culmea unui munte, unde țîșnește *„izvorul cel clar de apă vie"*. Drumul e însă prea aspru și pe Viorel îl părăsesc puterile. Însetat el va bea — deși Simina îl prevenise asupra fatalei primejdii — din *„izvorul durerilor de jos"*, ceea ce-i va interzice atingerea altitudinii idealului. Dorul de absolut nu-i piere lui Viorel, dar se transformă în principiul unei sfîșietoare disperări. Aspirație și damnare, acestea sînt dimensiunile simbolice ale personajului care își va găsi mîntuirea în moarte. Solii păcii și-au încheiat, cum spune poetul, *„pioasa și tainica solie"*. Sînt numeroase versuri de o mare frumusețe în această piesă, care se resimte totuși de o anume monotonie. Sentimentul estetic e stînjenit aici, în afară de o serie de detalii formale — mărturisind o redactare febrilă, grăbită — de lipsa unui dramatism mai profund, fie el și transpus în vibrație lirică, individualitatea artistică a poetului manifestîndu-se, ca și-n alte opere, în tonalitatea suav obosită a versului, — un fel de permanent *adagio* — în căderea mătăsoasă a cuvintelor, *„cu încete dulci saccade"*, cum spune Petică într-o poezie din „Fecioara în alb", ceea ce e totuși prea puțin pentru o compunere mai amplă, vizînd dezbaterea de idei.

După ce am încercat să extragem, din principalele cicluri ale poetului, cîteva dintre temele și atitudinile recurente, definitorii, ne propunem o caracterizare mai generală a personalității lui Petică, în contextul literar al epocii. Temperamental, autorul „Fecioarei în alb" este, cum a reieșit din analiza chiar și sumară a operei, un melancolic suav, un sensitiv exacerbat, căutîndu-și refugiul într-o lume a visurilor delicate pînă la evanescență. Temperamentul artistic nu este însă un criteriu de valoare. Judecat după creația sa literară propriu-zisă, Ștefan Petică ne apare ca un poet de tranziție. Sensibilitatea sa, respingînd confruntarea directă cu o realitate dramatică în substanța ei, dominată de ireconciliabile antagonisme sociale, caută să-și creeze compensații într-o lume imaginară, „poetică". Oricît de autentice ar fi sursele umane ale unei atari atitudini, rezultatele ei sînt nu o dată precare. Ca și alți poeți marcînd începuturile simbolismului, Petică este, printr-o parte a operei sale, un liric artificios (o constatare similară, referitoare la proza lui artistică, face Tudor Vianu în capitolul dedicat scriitorului, din „Arta prozatorilor romîni"). Identificăm în versurile sale numeroase accente livrești, comparații și metafore construite după o tehnică convențională (chiar dacă o asemenea tehnică era, în raport cu poezia romînă a epocii, inedită). Artificiozitatea aceasta se constată nu numai la nivelul stilistic, ea afectează și conținutul unora dintre poeziile lui Petică. O consecință a unei astfel de viziuni (nu lipsită de ceea ce Camil Petrescu numea „calofilie", fenomen ale cărui implicații specifice în cazul simbolismului, ar merita o discuție mai nuanțată) o constituie, fără îndoială, lipsa din creația lirică a lui Petică a unor preocupări sociale explicite. Versurile cele mai vibrante ale poetului, în care timbrul său original se percepe distinct, comunică însă, cu autenticitatea unui patos reținut, drama inadaptării într-o societate ostilă și sumbră: Ștefan Petică ne apare ca unul dintre tragicii înfrînți ai începutului de secol, așa cum îl considera între alții și St. O. Iosif, în cunoscuta lui poezie „O viață" (apărută în 1907), care poartă dedicația „În memoria lui Ștefan Petică și a altora" și care reconstituie, într-o formă generalizată, „adevărata și jalnica poveste" a artistului dezrădăcinat, trăind solitar și necunoscut într-un mediu opac față de orice ideal, și sfîrșindu-se, ros de mizerie și boală, la fel de obscur.

Mort prea tînăr, poetul nu-și descoperise încă formula lirică definitivă, ceea ce nu trebuie să-l împingă pe istoricul literar la o nejustificată mărinimie. Petică rămîne, în tot ce a scris mai valoros, un liric prin excelență. Privită dintr-o perspectivă contemporană, personalitatea lui ne apare contradictorie, opera lui, inegală. Sînt, în poeziile lui Petică, alături de versuri remarcabile, exprimînd dureroasa nostalgie a unui suflet sensibil și însetat de puritate, altele caduce, lipsite de vibrație autentică, sărace în substanță lirică și comunicînd o anume oboseală, o anume devitalizare, explicabile în parte prin adeziunea poetului la un ideal literar care tinde să facă din Artă obiectul unui cult exclusivist, cu practicile lui de inițiere și cu ritualurile lui. Practici și ritualuri care se transformă în convenții, interdicții și prejudecăți estetice, constatabile de altfel nu numai la Ștefan Petică, dar și la alți poeți ai momentului simbolist.

Matei Călinescu

ADEVĂRATUL PROGRES

UN ARTICOL INEDIT DE ION BARBU

Printre foile manuscrise ale traducerii din *Richard al III-lea* (ediție al cărei text romînesc îl îngrijesc la E.L. Bpt.), pe care moartea lui Ion Barbu (11 august 1961) a întrerupt-o, am descoperit un manuscris și o dactilogramă a două articole inedite. Manuscrisul este ciorna unui omagiu adus de poet statului nostru democrat-popular ale cărui realizări admirabile sînt puse în cumpănă cu falsul progresism al monstruoasei coaliții burghezo-moșierești. Scrise în 1959 (cum reiese dintr-o aluzie la matematicianul sovietic Șafarevici, distins cu premiul Lenin în acel an), rîndurile strălucitoare de vervă și sinceritate sînt încă o mărturie a faptului că un poet și om de știință ca Ion Barbu nu putea rămîne indiferent la transformările radicale survenite în istoria poporului său.

Valoarea simbolică de adeziune a omagiului adus Republicii mă îndeamnă să încredințez publicității articolul, nu înainte de a aduce și pe această cale mulțumiri pentru solicitudinea cu care soția poetului m-a autorizat, iar revista gazdă mi-a înlesnit realizarea acestei intenții.

Romulus Vulpescu

Nota editorului. Am aplicat tacit textului noua ortografie, păstrînd numai formele pe care le-am considerat particularități ale limbii poetului. Am menționat toate adaosurile, corecturile și variantele textului manuscris, închizîndu-le între paranteze rotunde la sfîrșitul articolului.

R. V.

Uzurpatorii[1] revoluției de la 1848 vorbeau de progresismul partidului burghez pe care-l întemeiase.[2]

În alte țări și la date mai vechi, orîndUirea[3] burgheză a însemnat elementul de progres față de așezările feudale.[4]

Se poate vorbi însă[5], despre tagma[6] de ciocoi boierești și despre furnicarul de „crai de răspîntii", care triumfă după[7] 1848 prin sofisticarea ideilor[8] generoase ale lui Niculae Bălcescu, ca despre[9] un partid al progresului? O burghezie al cărei chiag a fost averile[10] ridicate pe vremea lui Caragea de ciocli cu șurț roșu la gît, de prin casele bieților ciumați aruncați[11] de vii în varnițele de la Dudești și Cioplea și a cărei[12] dospire rău-mirositoare s-a petrecut în cei 12 ani de „jafuri și asasinate trecute cu vederea" ai lungii guvernări liberale, nu poate fi[13] în nici un fel apropiată de clasele harnice, născute prin jocul forțelor sociale, care după Cromwell și[14] Primul Imperiu se substituie[15] vechilor regimuri[16]: burghezia engleză și franceză.

Cel dintîi[17] cap de acuzare pe care cărturarii[18] sunt îndreptățiți să-l aducă partidului liberal (mai de grabă „brătienist") este acela de a fi urîțit țara,[19] de a fi prigonit oamenii de merit și chiar de geniu, care nu[20] purtau culorile[21] Brătienilor[22].

Ce stradă[23] a cinstit numele lui Eminescu? În orașul[24] unde Protopopescu Pake își avea Bulevardul[25] iar restul străzilor purtau[26] nume de agenți electorali sau de găunoase abstracțiuni (str. Memoriei, Sapienței, Melodiei și chiar Parfumului!).

Statuia lui Eminescu sau a lui Bălcescu[27] zăcea prin ateliere. În schimb piața cea mai apropiată[28] de colegiul[29] Sf. Sava era necinstită[30] de chipul de bronz al căpeteniei „crailor" de la 1848, om fără cultură și fără crutare, căruia șiretenia de băcan de țară îi ținea loc de deșteptăciune.

Citiți volumul de poezii „Bătrînii" al unui poet, nu fără merite, dar Brătian prin sînge[31], răposatul Ion Pillat, pentru a vedea cum planul înăbușirii faimei lui Eminescu este urmărit[32] și executat chiar și[33] de a treia generație[34] a cumplitei familii de uzurpatori.

Epicul fără potrivă, ctitorul[35] de limbă, faurul de versuri[36] uluitoare și de scînteietoare invențiuni verbale din „Scrisoarea [a] III-a", creatorul categoriei lirice a mării din „Stelele-n cer" sau „Luceafărul", e redus la biata condiție de suspinător după faimoasa frumusețe blondă, sub teiul de la Copou. Niciodată „sărutul Eufemismului", cum zicea[37] Villiers de l'Isle Adam, n-a fost aplicat mai lipicios[38] și mai fățarnic pe fruntea vreunui Stăpîn. În schimb toate fasturile rezervate pentru poeți mai „veseli", în schimb[39] moșieri și liberali încercați.

În ceea ce privește progresul științei[40], amintesc numai, că Norvegia, la cîțiva ani după Congresul de la Viena *, care[41] o creea politicește, da lumii pe Niels Abel **, geometru între geometri, pe cînd la noi[42], abia[43] în anii din urmă, ai[44] Republicii Populare s-a putut vorbi de o școală matematică romînească. Eu, ca student, am cunoscut o Facultate de Științe, practic[45] fără Bibliotecă Matematică, dacă fac[46] abstracție de o cămară conținînd cîteva colecții de reviste, în care n-am reușit să intru niciodată...

Progresul edilitar? Pe la începutul veacului al XIX-lea, spun călătorii și memorialiștii, Bucureștiul participa de o anume frumusețe sordidă, ca toate tîrgurile orientului. Înăbușitor[47] de duhoare și murdărie în timpul zilei, seara suferea[48] o curioasă[49] transfigurare, cînd[50] fireturile arnăuților ardeau sub lună iar stropii de noroi la sdrențele aprinse ale masalagiilor ce alergau înaintea grelelor butce negustorești, păreau[51] nestemate sărite[52] din amaneturile[53], din boccelele cămătarului tolănit pe perne.

Bucureștiul „modern", al liberalilor, n-a mai avut nici măcar acest pitoresc, făcut să izbească unele imaginații. Un oraș parvenit, în care cetățuile obraznice[54] ale băncilor, trăzneau de la mari înălțimi bietele laboratoare și școli, pierdute în pachetul[55] de[56] prăvălii și case particulare. Mai adesea, ziduri goale, fără dotații, simple reclame electorale.

Despre progresul social nu poate fi nici o îndoială. După „zurbaua" din 1907, mărunțele[57] tîrguieli în jurul legii islazurilor și băncilor populare erau menite să înmormînteze chiar[58] și cele mai sfioase[59] încercări de reformă. Exproprierea din 1918, trebuie spus răspicat, a fost făcută sub presiunea Revoluției Rusești. Cei de o vîrstă cu mine și care au colindat drumurile de țară își mai aduc aminte de vieața[60] netrebnică a țăranului, mai ales[61] înainte de primul război: colibele lipite cu balegă și humă, cu bășică în loc de geam sau cu hîrtie lipită de cercevele ca pe vremea celor mai vitregi domni fanarioți.

Progresismul partidului liberal, partid[62] hrăpăreț de ciocoi inculți și obraznici, e o impostură. Cele cîteva căi ferate și așezăminte de cultură înfăptuite în lungul șir de guvernări liberale se datoresc pulsului puternic[63] al[64] veacului și s-ar fi produs în orice caz. Așa, ne-a costat prea scump în bani și demnitate: țara îngenunchiată în fața unei familii de[65] mici negustori gabroveni unși prin propria lor voie „miniștrii cu perpetuitate", în felul celuilalt[66] neam parvenit, Louvois, din vremea Regelui Soare.

Deci, nici o părere de rău pentru prăbușirea „crailor de la 1848", a căror caricatură este cel mai mare merit a lui[67] I. L. Caragiale! **Bon débarras!**

Adevăratul progres începe de abia cu anii puterii populare.

N-avem decît să trecem pe străzi și să ne uităm în jur. În două trei luni, blocuri ies[68] din pămînt acolo unde molozul[69] dărîmăturilor întrista maidanele, iar[70] nadele de case pitice[71], întunecate urîțeau străzile. Bucureștiul se îndreaptă[72] într-adevăr spre soarta unui oraș nou.

Țăranul trăiește demn și[73] rodul muncii lui[74] e astăzi sporit prin industrializarea muncii agricole.

Muncitorii pot, în sfîrșit, mînca după foamea lor, sunt cuviincios îmbrăcați și prin sistemul evidențierilor își[75] pot îmbunătăți starea.

Dar binele cel mai de preț e moral: muncitorii, producătorii de valori (nu negustorii și moșierii al căror singur merit era șiretenia sau censul) sunt stăpînii acestei țări. E imorală și afectează ca un abces ochiul, bogăția strînsă în două, trei mîini. E dimpotrivă moral, faptul că există un singur control al bogățiilor, adunat[76] în mîinile clasei muncitoare.

Despre artă, ale cărei preocupări le-am părăsit[77] sunt acum 30 de ani, pot spune numai atît: poezia populară, care[78] este și rămîne superioară oricărei poezii culte (și aceasta în orice țară) se bucură în R.P.R. de o solicitudine cu care nu eram obicinuiți.

Iată un exemplu. Am ascultat acum vreo 15 ani, prin grădinile de vară, cîntecele a doi rapsozi oacheși și foarte simpatici ale căror nume modeste mă[79] onorez să le înscriu aici: lăutarul Manolide și cobzarul său (am aflat că ar fi murit) Carabulea. Veacurile se înșirau la cîntecul lor, ca un colan.

Am ascultat[80] baladele întregi ale lui Toma Alimoș, Mihu Copilu, Vodă Ștefăniță, Corbea Haiducul, Ghiță Cătănuță, Iorgovan și, desigur,[81] Iancu Jianu. Muzica[82] mai ales, era cu totul nouă auzului meu. Nimic asemănător horelor cîntate pe la hanuri sau strigărilor de pe la nunți. O muzică cu o dimensiune în plus, care te ducea pînă[83] în timpii cnezatelor și primilor Basarabi. Istoria noastră am cunoscut-o atunci și mă feresc să o mai caut și în cărți.

Ar fi fost păcat ca toate aceste comori să se piardă. Manolide, acum vreo 2 ani întîlnit[84] în tramvaiul de Obor, pe unde stă, mi-a spus că și el și cobzarul său nedespărțit au fost duși la Institutul de Folclor iar cîntecele[85] lor înregistrate și depuse într-o cartotecă.

Dar binele cel mai mare pe care schimbarea de regim ni l-a adus a fost îmbunătățirea condițiilor cercetării științifice și accesul la bogățiile Matematicei[86] Sovietice. Las la o parte crearea de Institute de Cercetări Fizice și Atomice unde Automatica este așa de mult solicitată. Vorbesc numai de poziția noastră, a matematicienilor și anume, a algebriștilor.

Kuroș, Malțev, Cernikov, Uzkov, Graev ne propun[87] un tip de algebrist care trece[88] fără să se piardă prin pădurea[89] de simboluri a matematicei lăsînd totdeauna o deschidere[90] către probleme care interesează deaproape aplicațiile. Opera lor e un izvor de înnoire pentru tînăra noastră școală algebrică.

În ceea ce privește puterea de pătrundere a loviturilor[91] lor de sondă, să spunem numai, că una din puținele probleme de teoria continuului matematic, propusă de Hilbert, care mai rezista încă matematicienilor, a fost rezolvată acum cîțiva ani de școala lui Vinogradov iar S. I. Șafarevici[92] (premiul Lenin de anul acesta) a stîrnit[93] admirația tuturor teoreticienilor numerelor din Apus prin noua generalizare ce a știut să dea legii reciprocității și prin soluția sa neașteptată[94] în ce privește inversarea teoriei lui Galois.

E important de reținut că nu numai cerul planetar dar și cerul teoriilor pure e străbătut astăzi de sputnicii sovietici.

La acest aniversar al Republicii Populare Romîne orice om[95] bine gînditor ia[96] parte cu întregul său elan.

[1959]

---

1. (Regimul plutocratic «capitalist» al) uzurpatorilor revoluției de la 1848 (a vrut să treacă drept progresist, unde pusese în circulație lozinca progresismului partidului liberal care era însă ves) (Dar).
2. (E sigur însă că nici o nălucire a viitorului, nici un îndemn generos pentru «ridicarea» izbăvirea «bieților și» amărîților țărani de la «vieața lor» o vieață «nevrednică» netrebnică, colibe «le»lipite cu lut și baligă, cu bășica de porc la cercevele dar mai adesea cu hîrtie căpătată «de la vreun cîrciumar» de de pe la vreun cîrciumar, nu turbura somnul de după prînz al acelor „crai, retori de răspîntii", cum îi numeau istoriografii scurtei noastre revoluții, prefăcuți dintr-odată în «stă» negustori, stăpînii avuțiilor acestei țări.
În asemenea împrejurări, progresismul pe care și-l «arogă» atribuie este una din minciunile acestei tagme, poate cea mai mare din toate.
Partidul și ordinea capitalistă pe care o reprezintă nu meriță niciun).

3. (ordinea) / 4. (de orînduirea fe) / 5. (la partidul al) / 6. (o lume) / 7. (prin) / 8. (ideal) «idealurilor» / 9. (des) / 10. (fără învoială averile «adun» ridicate «de cioclii» bieților ciumați din ordiile de la Dudești și Cioplea) / 11. (pieriți în) / 12. (al cărei apogeu) «a cărei» [«a cărei înscăunare și a»]) / 13. (nu merită nici un) / 14. (după marea revoluție) «după» / 15. (preiau) / 16. (lumii feudale) / 17. (mai mare) / 18. (oameni) / 19. (și) / 20. (care nu erau oamenii de casă ai Brătienilor, și mai les al Brătiencelor) / 21. (livreaua) / 22. (E cunoscut de toată) / 23. (Unde este s) «din București» / 24. (Consiliile) / 25. (își avea Bulevardul său? și găunoasele abstra) / 26. (cele mai multe numele) / 27. (ce s-ar fi cuvenit să umple piața cea mai aproape de colegiul «Biserica» Sf. Sava, unde a răsunat întîi învățătura; «locul nu» / 28. (aproape) / 29. (sfîntul) / 30. (împiedecată de s). / 31. (prin femei) / 32. (este «este» cu dîrze). / 33. (de) / 34. (a cumplitei familii). / 35. (creatorul) / 36. (versuri «rime» nemai) / 37. (îi spunea) / 38. (vîscos și mai) / 39. (dar) / 40. (fac) / * 1814—1815; n.ed. / 41. (care-i da fiin) / ** Nikolaus-Henri Abel (1802-1829), geometru suedez, matematician care a adus o contribuție importantă în domeniul calculului integral; n. ed. / 42. (noi abi «abia» în zilele) / 43. (de la proclamarea) / 44. (ai puterii) / 45. (fără) / 46. (face) «vreau să» / 47. (Îngrozitor) / 48. (se tran) / 49. (tra) / 50. (cu arnăuții) / 51. (păreau nestemate dintr-un) «sărite dintr-un sipet» / 52. (pierdute) / 53. (cărate de cămătarul din fund cu boc) / 54. (băncilor) / 55. (ulicio) / 56. (de case particulare) / 57. (amărîtele) «meschinele». / 58. (orice sfi) / 59. (mărun) / 60. (starea jalnică) / 61. (sub) «pe» (despo) 62. (de ciocoi) / 63. (irezisti) «nestăvilit» / 64. (unui veac mașinist și e) / 65. (de băca) / 66. (neamului) / 67. (Ion Luca) / 68. (ca) 69. (maidanele) / 70. (sau nadele de case mal) / 71. (și) / 72. (devine...) / 73. (din) / 74. (multiplicat prin) / 75. (au drumul deschis către o) / 76. (concentrat în) / 77. (de acum) / 78. (după o e) / 79. (le însemn) / 80. (auzit întregi) / 81. (mai ales) / 82. (Ce n-a) /. 83. (în vremea) / 84. (întîlnit într-un) / 85. (vocile lor cît) / 86. (științei sov) / 87. (reprezin) / 88. (stăpî) / 89. (tufișul) / 90. (poartă) / 91. (sondelor) 92. Este vorba de Igor Rostislavovici Șafarevici (1923), membru corespondent al Academiei de Științe a U.R.S.S. din 1958, laureat al premiului Lenin în 1959. / 93. (ridicat) / 94. (dată) / 95. (cări cît) / 96. (trebuie).

Vasile Nicorovici

exploratorii continentului alb

Cine n-a auzit de staţiunile polare „Mirnîi" şi „Vostok", situate între gheţurile sudului ? Numele lor sînt tot atît de notorii, ca şi al sputnicilor. Şi la fel ca şi sputnicii, ele se găsesc, pentru un locuitor obişnuit al pămîntului, la o depărtare nu mai puţin astronomică, învăluite într-un exotism, — al peisajului şi al condiţiilor de viaţă, — tot atît de neobişnuit, ca şi spaţiul cosmic. De aceea, călătorul află, nu fără oarecare surpriză, că în mijlocul Leningradului, confortabil şi civilizat, într-o clădire de stil vechi, e centrul care coordonează expediţiile în ţinuturile polare numit : Institutul Arcticii şi Antarcticii.

Că oamenii care intră şi ies pe uşa principală a acestei clădiri, îmbrăcaţi la fel ca şi ceilalţi locuitori ai oraşului, pentru a-şi petrece ziua de muncă în faţa birourilor sau a strungurilor, ori pentru a se duce acasă la neveste şi copii şi a-şi petrece seara în faţa televizoarelor, sau lîngă o carte de literatură, — că aceşti oameni deci, avînd o viaţă ca a tuturor leningrădenilor, pleacă pe lungi perioade de timp, de obicei cam pe un an de zile, pentru a trăi în împrejurări, de climă şi de muncă cotidiană, pe care nu ni le putem imagina măcar. Într-o bună zi, bărbatul acela scund, cu surîs modest de profesor, Fiodor Ivanovici să-i zicem, nu mai apare la ora obişnuită în faţa clădirii în stil vechi. „Fiodor Ivanovici iar a plecat..." — ţi se spune. Simplu, ca şi cum ar fi vorba de o călătorie de cîteva staţii cu metroul.

Fiodor Ivanovici, însă, trăieşte, — fără exagerare spus, — în condiţiile de viaţă cele mai aspre din cîte le-a avut de înfruntat vreodată omul. E în mijlocul pustiului de gheaţă din Antarctica.

Asta însemnează că el o duce incomparabil mai greu decît în Sahara, pe Himalaia, sau chiar în ţinuturile gheţii din regiunea nordică. Aici şi-au dat întîlnire parcă toate vitregiile naturii. Dezolarea marilor deşerturi, ca în Sahara, se însoţeşte cu aerul rar şi greu de respirat al înălţimilor, şi cu uragane de zăpadă şi temperaturi coborîte, mai teribile decît în apropierea polului nordic. Un savant australian notează în carnetul său de note, antarctic, acest pasaj pe care îl citez pentru plasticitatea lui :

„O lume îngrozitoare a pustiului, a furiei şi a groazei. Ne întîlnim şi luptăm cu ceţurile Stixului. Un nemilos asalt al vîntului, un fel de coşmar răzbunător te loveşte, te înţeapă şi te îngheaţă ; zăpada înţepătoare orbeşte şi înăbuşă".

Şi apoi : „Noi ne-am găsit locul de aşezare la marginea unui continent nemăsurat. Am descoperit ţara blestemată. Am dat de împărăţia viscolului şi a vînturilor".

Desigur că în aceste notaţii precipitate intră şi o oarecare doză de exagerare artistică, dar astfel se subliniază tocmai faptul că Antarctica este ţinutul cel mai vitreg din cîte a cunoscut omul pe pămînt. Poate numai cosmonauţii, care vor debarca pe Lună sau pe alte planete, o să întîlnească condiţii de viaţă mai potrivnice decît aici, în zona polului meridional.

Iată dar, în ce lume deosebită, faţă de civilizatul Leningrad, se află cel pe care l-am denumit ipotetic Fiodor Ivanovici atunci cînd tovarăşii săi de muncă spun că „e plecat într-o expediţie".

Ceva din atmosfera acestei lumi exotice, regăsesc în Muzeul Arcticii şi Antarcticii de pe strada Marat, pe care îl vizitez. Mă însoţeşte Leonid Leonidovici Balakşin, oceanograf al institutului, un bărbat slab şi mărunt, cu faţa osoasă, volubil, care seamănă, prin înfăţişarea lui şi prin preocupările sale, cu acel ipotetic Fiodor Ivanovici, prezentat cu cîteva rînduri mai sus. Leonid Leonidovici e specialist însă în cercetarea apelor oceanice polare din emisfera nordică. A condus expediţia ştiinţifică de pe spărgătorul de gheaţă „Litke", în regiunea insulelor Frantz-Joseph, apoi a fost cu un alt spărgător de gheaţă în mările Groenlandei. Şi asta numai în ultimii ani. Dar Leonid Leonidovici, om la vîrsta părului cărunt, are la activul său încă multe alte expediţii polare.

În timp ce străbatem galeriile muzeului, însoţitorul meu îmi relatează o întîmplare petrecută pe o insulă din Oceanul Îngheţat de Nord. Şi cu toate că exponatele din jurul nostru, reprezentînd pinguini şi urşi albi împănaţi, creează un cadru adecvat pentru astfel de evocări, îmi vine greu să mi-l reprezint cum ar arăta acest leningrădean volubil, ca explorator al nordului friguros, îmbrăcat într-o şubă groasă şi umblînd printre sloiuri de gheaţă.

De aceea nu va fi decît în avantajul cititorului, dacă, înainte de a-i relata întîmplarea povestită de Leonid Leonidovici, voi întîrzia în prealabil în faţa unor vitrine, sau exponate. Pinguinii imperiali, pe care i-am pomenit, au penajul strălucitor şi privesc din spatele geamului cu o mîndrie de răţoi. Ursul alb, ridicat pe labele-i dinapoi, ne oferă prilejul vesel de a ne fotografia, eu — împreună cu Leonid Leonidovici, — cu convingerea că niciodată nu vom vedea respectiva poză. Rămîn plăcut impresionat înaintea unui panou, pe care, la o simplă apăsare de buton, un sistem întreg de becuri colorate, înfăţişează, în linii sumare dar sugestive, jocul de lumini al aurorei boreale.

Mă interesează mai ales exponatele care vorbesc despre viaţa exploratorilor polari. Dacă cortul în care au locuit membrii expediţiei lui Papanin, pe gheţarul plutitor, în celebra călătorie din 1937—38, e depăşit ca înzestrare tehnică, în schimb reprezintă un interes istoric. Paturi suprapuse, acoperite cu blănuri groase, vase de bucătărie, aparatură de bord, — iată ce vede, la prima aruncătură de ochi, privitorul. Leonid Leonidovici îmi comunică amănuntul interesant, că în timpul călătoriei temperatura era mai ridicată cu cîteva grade în partea de sus a cortului decît la înălţimea podelei.

Noua locuinţă pentru exploratorii din Antarctica este mult mai confortabilă. Construită în ultimii ani, are pereţii dintr-o materie specială, numită penoplast, iar interiorul , mobilat cu paturi de aluminiu, cu birou de lucru, îi dă un aspect modern, comod şi plăcut. Pare o cabană de munte, aşezată pe tălpile unei sănii.

Din tot muzeul, cel mai mult m-a impresionat însă costumul destinat exploratorilor Antarcticii. Însăşi înfăţişarea lui, aducînd cu echipamentul unui cosmonaut sau scafandru, spune mai mult despre condiţiile aspre din acea parte a lumii, decît citatele din carnetele de însemnări ale exploratorilor. În picioare nişte cizme enorme de blană. Mănuşile sînt, de asemenea, mari, făcute din blană, lungi pînă la cot. Peste îmbrăcămintea groasă, sînt aşezate foi mari de cort, ca protecţie împotriva vîntului. Pe obrazul manechinului ce înfăţişează un explorator, o mască de plexiglas prevăzută cu o baterie electrică. Costumul e o veritabilă redută împotriva frigului.

Şi acum e momentul, după această suscintă intrare în atmosferă, să redau întîmplarea lui Leonid Leonidovici. Faptele s-au petrecut undeva în ţinutul polar nordic, pe lîngă Groenlanda. Cinci exploratori, printre care se afla şi el, s-au pomenit izolaţi de restul lumii, în mijlocul pustiului de gheaţă. Helicopterul cu care călătoriseră a suferit o gravă avarie. Locuiau într-un cort, dar mîncarea şi combustibilul trebuiau folosite cu măsură. Din cauza ceţii, avioanele trimise în ajutorul lor, nu puteau ateriza. Şi pe deasupra, staţia de radio se defectase. De transmis puteau transmite totul, dar nu puteau recepta. Situaţie analoagă cu cea înfăţişată în filmul „Scrisoare neexpediată". Avioanele treceau deasupra lor în zbor razant, şi aruncau mesaje scrise. Ca să dea răspuns la întrebări ca : „Sînteţi cu toţii sănătoşi ?", sau : „Aveţi nevoie de schiuri ?" etc., cei cinci trebuiau să iasă în faţa cortului, şi să se rînduiască în anume fel, după cum le indicaseră cei din avion.

Grupul de exploratori era format din sovietici şi scandinavi : norvegieni şi suedezi. În faţa primejdiei comune ei au alcătuit o celulă strîns unită, ca o familie. Se întîmplase, ca în perioada de timp cît au stat acolo, să se nimerească două evenimente cu caracter intim : ziua de naştere a mamei lui Leonid Leonidovici şi ziua de naştere a soţiei suedezului, prilejuind calde aniversări, sărbătorite în comun.

În fine, cînd ceaţa se mai rări, avionul aruncă de sus bucăţi mari de lemn, înştiinţîndu-i pe naufragiaţi ca să aprindă focuri pentru a indica pilotului pista cea mai potrivită pentru aterizare...

Şi iată-l pe Leonid Leonidovici viu şi nevătămat alături de mine, ducînd în mînă o servietă, cu aerul citadin al unui funcţionar de bancă. Această înfăţişare de orăşeni cu totul obişnuiţi a exploratorilor polari, o remarc şi la alţi colaboratori ai Institutului Arcticii şi Antarcticii, cu care mă întîlnesc în cabinetul de lucru al directorului adjunct, Constantin Mihailovici Iakubov. Geograful Evghenii Korotkevici e un bărbat blond, cu ochelari, puţin vorbăreţ, — avînd acea înfăţişare sfioasă şi visătoare ca a profesorului de astronomie din „Steaua fără nume". Amîndoi exploratorii, Iakubov şi Korotkevici au luat parte la prima expediţie din Antarctica, în 1955, cînd a fost construită staţiunea Mirnîi. De atunci Institutul trimite asemenea expediţii an de an.

Fiecare din aceste călătorii e o adevărată epopee în fantasticul Stix al ţinuturilor polare. Dar mai întîi cîteva cuvinte despre statul major al acestor odisei polare, Institutul Arcticii şi Antarcticii. L-am descoperit cercetînd un ghid al Leningradului. Denumirea m-a frapat. De aici şi curiozitatea de a-l vizita şi a-l cunoaşte mai amănunţit.

Iată „fişa personală" a Institutului. A fost înfiinţat în anul 1924. E compus din următoarele secţii : oceanografie, climatologie, prognoza vremii, prognoza gheţarilor, geografie antarctică, geofizica, calculul cibernetic, organizarea expediţiilor. Se află sub îndrumarea ştiinţifică a unei comisii de specialitate de pe lîngă Academia de Ştiinţe a U.R.S.S. Institutului îi revine sarcina de a organiza expediţiile în regiunile polare. E un fel de coordonator general, stat major cum spuneam mai sus, al unei activităţi foarte diverse şi complexe, la care iau parte vreo patruzeci de instituţii (numai pentru punerea la punct a unei singure expediţii !). Întreprinderi din flotă, uzine care livrează echipamentul, alimentele etc., şi, bineînţeles, multe institute ştiinţifice.

Oare există vreo treabă mai complicată, cînd e vorba de organizarea unei călătorii, decît expediţiile în ţinuturile polare ? Expresia „Ce te pregăteşti aşa ? Parcă ai pleca la pol..." folosită pentru a caracteriza meticulozitatea excesivă a călătorului prea prevăzător, are notorietatea unui proverb. Un singur exemplu concret : La prima expediţie în Antarctica au luat parte trei vase, două cu motoare Diesel : „Obi" şi „Lena", şi unul destinat special transportului de alimente. Numai la capitolul mijloace de transport local, expediţia dispunea de : un avion bimotor IL-12 (pe roţi), două avioane bimotoare LI-2 (pe roţi sau pe sănii), un avion AN-2 (pe roţi), două elicoptere MI-4, 10 tractoare cu şenile S-80, două tractoare K.D. adaptate ca buldozere, două tractoare portative, 10 camioane, un GAZ, 69 sănii trase de cîini, şi încă diferite vase mici şi şlepuri.

În ultimii ani, Institutul şi-a concentrat atenţia mai ales asupra ţinuturilor glaciale din sud. Regiunile nordice au fost cutreierate şi cunoscute. După descoperirea drumului maritim permanent, prin Oceanul Îngheţat de nord, de-a lungul Siberiei, — după expediţia lui Papanin, după zborul peste Polul Nord, efectuat de Cikalov, vremea descoperirilor senzaţionale a trecut. A venit rîndul imensei „terra incognita" din Antartica. Şi asta nu atît din curiozitatea de a se descoperi locuri noi, sau de a se stabili performanţe sportive, ci din necesitate practică. Astăzi nu poate fi ignorată regiunea Antarcticii, cînd e vorba de date pentru zborul sputnicilor sau prognoza vremii. Nici cînd e vorba de studiul fenomenelor privind globul pămîntesc, sau ionosfera. În viitor vor trece pe aici căi aeriene din America în Australia.

Iakubov şi Korotkevici au luat parte la prima expediţie, condusă de M. Somov, directorul adjunct al Institutului. Antarctica i-a întîmpinat ca un imens şi sclipitor palat de cleştar, aidoma celui din basme.

Ceea ce l-a impresionat în primul rînd pe Korotkevici, după cum îmi relatează el, a fost privelişte a gheţii. Antarctica înseamnă gheaţă, — pustiuri de gheaţă, munţi de gheaţă, albaştri şi violeţi, deasupra cărora străluceşte uluitor soarele. Aşa e ziua, în amiaza mare. În spre amurg, pustiul şi munţii de gheaţă capătă nuanţele multicolore ale curcubeului, ca un caleidoscop de cristal.

La 5 ianuarie 1956 prima expediţie sovietică a ajuns la ţărmul Antarcticei de vest. La 15 ianuarie, după efectuarea unor zboruri de recunoaştere, a fost ales locul de aşezare a bazei ştiinţifice Mirnîi. Au început operaţiile de debarcare.

Îmi sînt arătate, într-un album de fotografii, scene din această perioadă de început a cuceririi Antarcticii. Văd vasele ancorate lîngă zidul înalt de gheaţă. Tractoare grele care trag remorci încărcate cu material de construcţie, pinguini care privesc cu înţelepciune filozofică la noii veniţi...

Şi, într-una din fotografii, văd o imensă piatră funerară pe care scrie laconic : „Lui Ivan Hmara. 1936—1956".

— E mormîntul unui tractorist de-al nostru, mi se spune. După cum vedeţi, era foarte tînăr, împlinise abia 20 de ani. A murit eroic, la datorie, vrînd să ajute pe un tovarăş, al cărui tractor se afla în primejdie de a aluneca în prăpastie. În cinstea faptei lui, piscul unde s-a produs catastrofa, a fost denumit piscul Hmara.

Prin luptă aspră şi dificilă a început cucerirea Antarcticii pentru ştiinţă. Oamenii sovietici, participanţi la expediţiile polare, — mulţi dintre ei leningrădeni, — au arătat şi aici, prin modul cum au înfruntat primejdiile pustiului de gheaţă, de ceea ce sînt în stare reprezentanţii unei societăţi noi. Şi aici, în mult îndepărtata Antarctică ei aduceau, prin activitatea lor exemplară, o contribuţie la construirea comunismului.

Deşi exploratorii luaseră parte la numeroase expediţii, în Antarctica au avut de întîmpinat nu puţine surprize. Chiar în primele zile de la debarcare. Ghiaţa pe care umblau tractoarele se sfărîma mult mai lesne, de cum îi învăţase experienţa dobîndită în nord. De aceea, în prima expediţie, aproape totul, începînd cu îmbrăcămintea şi terminînd cu tehnica folosită în transport, era supus probei celei mai evidente, a confruntării cu practica.

Hainele folosite în nord s-au dovedit bune şi aici, doar că mai era necesară o apărătoare de pînză de cort împotriva vîntului. În staţiunile continentale, aflate la mare altitudine, mai era necesară o mască.

Iakubov, specialist în mecanică, a făcut observaţii asupra comportării maşinilor. Îmi spune că din cauza zăpezii cu structură cristalină, măruntă şi alunecoasă ca nisipul, şenilele tractoarelor trebuie să fie mai late. Motoarele maşinilor şi ale avioanelor nu pot să funcţioneze fără dispozitive speciale de îmbogăţire cu oxigen.

Cum îşi duc viaţa oamenii care populează staţiunile de pe întinsul continentului alb ? E vorba bineînţeles de cercetătorii ştiinţifici. Fiindcă alţi locuitori Antarctica nu are. În interiorul continentului nu e nici o fiinţă vie. Linişte desăvîrşită, întreruptă din cînd în cînd de uraganele care duc sute de mii de tone de zăpadă.

Aproape întreaga Antarctică e acoperită cu o platoşă compactă de ghiaţă, care atinge uneori grosimi de 3.500 de metri, prin care răzbesc, din loc în loc, piscuri golaşe. Antarctica este un imens rezervor de frig. Dacă s-ar topi platoşa ei de zăpadă, nivelul apelor de pe tot globul ar creşte cu cincizeci de metri.

E de la sine înţeles, că pe un asemenea gheţar e extrem de frig. Temperaturi de minus 70 şi chiar de minus 80 de grade se menţin în timpul iernii, zile şi chiar săptămîni. Vara, în interiorul continentului termometrul nu urcă niciodată deasupra lui zero grade.

Exploratorii trăiesc în barăci de felul aceleia pe care am văzut-o în muzeu. Ei duc o „viaţă obişnuită", cum precizează Korotkevici, la fel ca şi cetăţenii Leningradului. Iau mese la ore fixe. Seara, citesc, joacă şah, văd filme, organizează spectacole cu actori amatori. Sînt unii a căror meserie îi obligă să se scoale în toiul nopţii pentru a urmări funcţionarea aparaturii. Dar şi aceasta e tot o treabă obişnuită, pe care o îndeplinesc şi unii locuitori ai Leningradului care muncesc în schimbul de noapte. Neobişnuite sînt doar cadrul şi condiţiile aspre de viaţă. Ce eforturi presupun ele din partea exploratorilor vom vedea imediat.

Spuneam că expediţiile în Antarctica sînt nişte epopei moderne. Cadrul în care se desfăşoară ele, compus din imagini scînteietoare de paradis şi din uragane negre ca de infern, atinge grandori dantesti. Aici, romanele ştiinţifico-fantastice care descriu lupta cu stihia dezlănţuită ce-i întîmpină pe cosmonauţi pe planete imaginare, sînt depăşite de realităţile antarctice de fiecare zi.

Din acest punct de vedere, al desfăşurării epopeice, impresionante, a faptelor, trebuie relevată cea de-a doua expediţie antarctică, de sub conducerea lui Alexei Feodorovici Treşnikov, directorul institutului leningrădean. Sarcina ei era extrem de dificilă. Pentru executarea cercetărilor din cadrul anului geofizic internaţional trebuiau să înfiinţeze staţiunile Vostok şi Komsomolskaia, la o distanţă de aproape 1.500 de kilometri în interiorul continentului şi la o înălţime de peste 3.500 de metri.

Aici exploratorii au avut de întîmpinat toate urgiile Antarcticii, aceleaşi care îl făcuseră pe savantul australian să scrie în carnetul său de note, că a dat de „ţara blestemată". Zăpada alunecoasă ca nisipul, adîncă, oprea tractoarele ca într-o mlaştină. Maşinile se tîrau „pe burtă", asemeni unor broaşte testoase. Dar marşul continua. Mecanicii făceau reparaţii în frigul drăcesc de afară, culcaţi pe zăpadă ore în şir. Aşa s-a întîmplat în drum spre staţia „Komsomolskaia". Din cauza eforturilor depuse a fost consumată şi acea provizie de combustibil destinată pentru iernat. Era necesară o retragere vremelnică. Începuseră teribilele viscole hibernale. S-a luat măsura ca staţiunea să fie „conservată" pînă la primăvară. Oamenii au fost aduşi înapoi pe calea aerului în condiţii extrem de grele.

Într-o situaţie deosebit de dificilă s-a găsit avionul LI 2, care trebuia să se întoarcă ultimul. Iată cum relatează unul din aviatori acel episod dramatic, pe care îl redau întocmai, întrucît e extrem de semnificativ pentru lupta omului cu stihiile Antarcticii :

„Toată ziua de 24 martie, relatează navigatorul Palievski, echipajul a ajutat mecanicilor de bord să repare defecţiunea. S-a lucrat pe un frig de 65 grade. Cu toate că în acea zi vîntul bătea încet, dar pe un astfel de frig ne ardeau pur şi simplu obrajii. Aproape la toţi membrii echipajului au apărut pete albe — semne ale degerăturii. În asemenea caz „suferindul" dădea o fugă pînă la avion sau intra în spatele unui adăpost contra vîntului, ştergea locul degerat şi din nou se întorcea la lucru. Munca în asemenea condiţii, la înălţimea de 3.500 de metri deasupra nivelului mării, ne obosea atît de tare, încît abea ne mişcam.

În noaptea de 24 către 25 martie din nou am înnoptat la staţiunea Komsomolskaia.. În ziua următoare, multă vreme am încălzit motoarele. De mai multe ori, ca şi în ziua precedentă, a trebuit să le pornim. În acest timp am consumat multă benzină şi pînă la Mirnîi (870 km) nu mai puteam zbura. Combustibilul ne ajungea pînă la staţiunea Pionerskaia (490 km.). Tocmai atunci radistul primeşte o radiogramă alarmantă : La Pionerskaia e furtună ; vîntul e puternic, cade zăpadă, vizibilitate mai puţin de 50 de metri.

Ne-am alarmat. Dacă vom înnopta din nou la Komsomolskaia, atunci în ziua următoare, încălzind motoarele, vom consuma tot combustibilul, şi nu vom mai avea cu ce să ajungem nici la Pionerskaia. Afară de asta, ne era teamă că a doua zi gerul se va înteţi şi nu vom mai reuşi să încălzim motoarele. În sfîrşit, viscolul se putea prelungi încă multă vreme şi atunci ne-am fi pomenit „ţintuiţi" în staţiunea Komsomolskaia. A fost luată hotărîrea : decolăm orice s-ar întîmpla.

Motoarele duduiră şi avionul se urni din loc. Startul era extrem de dificil. Patinele avionului se loveau de grămezile de zăpadă şi erau în pericol de a se rupe. Totuşi am decolat cu bine şi am luat direcţia spre staţiunea Pionerskaia. Peste douăzeci de minute vremea s-a stricat, ninsoare şi apoi viscol intens. Zburam noaptea, fără să vedem nici cerul nici pămîntul. Pentru navigator s-a creat o situaţie foarte grea : nu putea stabili deriva avionului la vîntul din laturi, lipsa vizibilităţii cerului nu-i da posibilitatea de a se folosi de compasul astronomic şi de-a utiliza metodele clasice de orientare.

În ajutor ne-a venit radiogoniometrul de pe Mirnîi. După indicaţiile lui am reuşit să stabilim că vîntul lateral deviază avionul cu 22° la stînga. Navigatorul a operat modificarea. În sfîrşit, după calculele noastre ne apropiam de staţia Pionerskaia, dar radiocompasul care trebuia să indice direcţia spre staţia de radio nu putea fi utilizat, întrucît din cauza viscolului, în receptorul radiocompasului se auzea numai zgomot şi trosnituri. Numai cu patru minute înainte de sosire am reuşit să ne folosim de indicaţiile radiocompasului şi cu ajutorul lui să ieşim deasupra staţiei Pionerskaia.

Din staţia Pionerskaia ni se comunica prin radio că au lansat rachete roşii şi pe pista de decolare au fost aprinse focuri, dar din cauza viscolului nu vedeam nimic. Avionul, trecînd peste staţia de radio (asta indica radiocompasul), coborî pînă la înălţimea de 30 metri, dar nu văzurăm absolut nimic. Se încercă o escală, o nouă coborîre dar nici de astă dată nu vedeam nimic. Abia a treia oară avionul a izbutit să aterizeze cu bine"...

Trenul de tractoare care s-a îndreptat spre Vostok a trebuit de asemenea să se replieze în faţa iernii. La întoarcere, tractoarele au nimerit într-o zonă de crăpături. În plină noapte, tractorul din fruntea coloanei a alunecat şi a rămas spînzurat deasupra prăpastiei. Dar şoferul nu şi-a pierdut cumpătul. A dat un semnal printr-o rachetă roşie, ceea ce însemna : „Staţi pe loc cu toţii !" Dimineaţă au sosit avioane, care au indicat calea de ieşire din zona periculoasă...

În vara următoare ofensiva a fost reluată pe ambele fronturi şi Antarctica a trebuit să se supună. Iată numai cîteva episoade ale acestei epopei, care prin dramatismul lor întrec toate romanele de anticipaţie ştiinţifico-fantastice. Descrierea zborului prin acel uragan negru, rătăcirea tractoarelor în zona prăpăstiilor de ghiaţă, au măreţia palpitantelor lupte de dimensiuni cosmice ale omului cu natura. Omul modern şi civilizat al secolului nostru, cu televizor şi frigider, avînd la dispoziţie TU-uri pentru a ajunge din Europa în America, în cîteva ore, omul acesta nu e scutit nici astăzi de a da bătălii aprige cu stihia vitregă. Şi asta nu numai în Antarctica, dar şi în spaţiul ceresc şi pe noile planete unde vor debarca solii „terrei" noastre. Luptele pe care el le dă acum, ca reprezentant al civilizaţiei moderne, cu furtunile negre ale Antarcticii, nu sînt mai puţin teribile decît înfruntarea mamuţilor în grote de către strămoşii săi. Numai că astăzi omul e mai puternic, are unelte mai de nădejde şi nu crede în duhuri. Dar el a rămas un luptător. Cu cît civilizaţia, socialistă în primul rînd, îi oferă arme mai perfecte împotriva stihiei oarbe, cu atît el pretinde mai mult. Iată de ce ziceam că expediţiile în Antarctica, privite ca un preludiu al viitoarelor expediţii spre stele, constituie adevărate epopei moderne.

Rezultatele observaţiilor adunate în aceste expediţii au dus la numeroase şi interesante concluzii ştiinţifice. Continentul alb încetează să mai fie „terra incognita". Datele şi concluziile se adună şi cresc an de an. Munca ştiinţifică nu va înceta niciodată, căci şi aici, ca în oricare alt domeniu, „ultima concluzie" e abia o treaptă spre un adevăr mai cuprinzător. De aceea nu vreau să stărui asupra unor probleme pe care doritorii de amănunte ştiinţifice le pot găsi în cărţile de specialitate. Şi dacă, uneori, m-am referit şi eu la asemenea date pozitive, am făcut-o pentru a înfăţişa mai pregnant cadrul acţiunii, sau de a descrie mai convingător munca „poliarnicilor" sovietici. Am vrut să subliniez faptul că staţiunile sovietice de pe continentul alb constituie, ca şi oţelăriile din Zaporoje sau Institutele experimentale din stepa Kubanului, nişte avantposturi înaintate în lupta pentru comunism şi pace.

De altfel, din acest punct de vedere, al colaborării dintre ţări, Antarctica înfăţişează o pilduitoare zonă a păcii. O asemenea întreprindere ştiinţifică vastă, ca cercetarea unui continent, nici nu poate fi înfăptuită altfel decît prin eforturi comune. Colaborarea internaţională e reglementată de o convenţie pe 30 de ani.

În anul 1962, de pildă, au participat la cercetarea Antarcticii 12 ţări, printre care Australia, Anglia, Franţa, Argentina, şi altele. Expediţii mari, cu activitate sistematică, an de an, sînt organizate în principal de Uniunea Sovietică şi de Statele Unite. Întrecerea istorică dintre state cu sisteme economice diferite, are aici un caracter paşnic, de colaborare prietenească. Staţiunile aparţinînd unor ţări diferite fac schimb de informaţii ştiinţifice. Exploratorii din aceste staţiuni se vizitează între ei. Poliarnicii sovietici, de pildă, au făcut o călătorie pînă la Polul Sud unde e instalată o staţiune americană. Colegii lor din S.U.A. le-au dăruit ca amintire un scaun de nichel, pe care l-am văzut expus în muzeu, avînd următoarea inscripţie : „Presented to Mirny by South Pole Station". De asemenea le-au dăruit un steag american. Poliarnicii de pe Mirnîi le-au dat în dar un steag sovietic. Între expediţiile americane şi sovietice s-au efectuat schimburi de specialişti.

Grăitoare dovezi ale raporturile prieteneşti sînt cazurile cînd exploratorii diferitelor ţări îşi vin în ajutor în împrejurări grele. În anul 1959 aviatorii sovietici au întreprins o acţiune de salvare în apropierea Munţilor de Cristal. Aici rămăseseră blocaţi nişte exploratori belgieni ce aterizaseră forţat într-un loc izolat de staţiunea lor, printr-o zonă de crăpături. Zece zile se luptaseră belgienii ca să scape cu viaţă. Doi dintre ei nu mai puteau umbla. Atunci au rugat să li se dea ajutor. Cea de a treia expediţie sovietică a îndreptat imediat într-acolo un avion pilotat de V. M. Perov, care, zburînd într-o regiune necunoscută, pe vreme rea, a reuşit să-şi ducă misiunea la bun sfîrşit. Regele Belgiei a acordat decoraţii poliarnicilor sovietici, pentru actul lor de curaj.

E unul din nenumăratele cazuri, care dovedeşte roadele binefăcătoare ale solidarităţii omeneşti, pe baza unor principii nobile şi generoase.

---

*) Din volumul în pregătire : „Între Riga şi Irkutsk".

NOAPTE LENINGRĂDEANĂ

Fotografia : ION MICLE

Ovidiu Genaru

UN OM

Cînd m-am întors, era amurg afară,
pe cîmp, o toamnă suflată în aur lucra
Alt om se prelungea din mine,
tînăr care descoperise braţelor
marea dragoste-a lor pentru rîlmul
uneltelor.

„Cît de departe-ai plecat" mă întrebară
soldaţii de plumb topiţi în memorie,
vîntul care mă ştia copil,
basmul care-mi legănase răsăritul şi apusul
Oglinzile îşi mirară-argintul,
ca-n faţa celui întors de pe mare
cu alt timbru în glas, cu glasul trecut
prin vînt, prin siliciu, prin dragoste,
cu gîndul salvat de nuanţa însingurării,
cu toate zilele verii trăite
şi dornic de-o plecare mare.

Cînd m-am întors era amurg afară,
pe cîmp, o toamnă suflată în aur lucra
şi-un om în mine începu să crească.

ŞANTIER

Şantieru-i pietros, cu muchii aride,
apa e scumpă ca roua pe flori,
dar noi ştim un cîntec ce ne ţine
de sete, de odihnă, de culori.

Piatra latră ca scoasă din minţi,
ne loveşte gleznele, se face tunel.
Prietene, prietene, avem putere
s-o răsucim şi pe degel, inel.

Soarele cade drept în mijlocul timpului,
Mi-e dor de liliac, un dor...
Roca smulge umărului milimetri,
palmele mă frig, mîinile mă dor.

Prin dureri străbat fiorii depăşirii,
zămislirea grea a orei cînd te bucuri,
arşiţa continuă ce-ngenunche timpul.
E durerea crengii explodată-n muguri.

Petre Stoica

MOMENT DIN COPILĂRIE

Mînjiți pe obraji cu boabe de bozii
ne cățărăm pe grilajul ruginit
de unde privim
sărbătoarea din curte —

pe masa așezată printre dalii înalte,
pahare și sticle cu dop din cocean
înconjură gramofonul pictat
cu îngeri zburînd peste cai

și discul se răsucește repede, repede,

în aerul toamnei plutesc tunigei,
porumbeii venind și plecînd
sînt explozii albastre,

din pîlnia de foc a gramofonului
cresc povești despre valurile Dunării
și nouă acum ni se pare
că oamenii din curte sînt veseli
fără să știm că sumedenii de gînduri
cu pietre ascuțite
le bat într-una în tîmple:

cineva se gîndește la datoria de la Banca Albina,
cineva se gîndește la soția bolnavă din pat,
cineva se gîndește la inundația de anul trecut,
cineva se gîndește la viile distruse de filoxeră,

și discul se răsucește repede repede,

aerul e plin cu pleavă, cu viespii
ce coboară și sug din perele strivite în prag
și cad apoi în apa verzuie din ighiab

și discul se răsucește repede, repede,

iar noi privim fermecați;
cînd pușii se aud venind către noi
fugim și ne ascundem în șanț,
ne spunem că odată și noi vom fi mari
și atunci vom cumpăra gramofoane cu pîlnie de aur
să ascultăm cît vrem
povești minunate...

Florin Mugur

ZILE DE DRAGOSTE

Trec în coloana voastră, bărbați fericiți.
De unde-ați pornit? Un ultim val de săruturi
vi s-a uscat pe trupuri, fosforescent, ca apele mării.
De unde-ați pornit, ziditorilor? Tineri bărbați
cu mișcările largi, învățate cu dragostea.
Vin lîngă voi.
Nesfîrșită nevoie de dragoste ne stăpînește.
Avem mult de iubit, nu-i așa? O mie de veacuri
ostile
ne-au lăsat un spațiu imens pentru dragoste.
O mie de veacuri, abia depărtate. Privește,
femeia mea,
zac în țărînă urmele străvechilor săgeți
muiate-n vrăjmășie. Uite, copacul uscat
chinuitor se rotește, de parcă
și-ar trage pe roată amintirile.
Ne caută încă, ne caută umbrele mari,
îngroșîndu-se crîncen de furie. Nu-s deajuns
vagi tresăriri, duioșii. O mie de veacuri ostile
ne-au lăsat un spațiu imens pentru dragoste,
un spațiu pe care-l izbește-n tată soarele,
brăzdîndu-l cu superbe răni de-aramă.

2

Așa te vreau, femeia mea, ridicîndu-te-n mijlocul
celor treizeci de arbori
cu care te-nconjoară anii mei tineri,
ascultînd cum le vijîie sevele aspre sub scoarță,
cum urcă treizeci de șuvoi pe albii lemnoase,
cum urcă mereu și deodată țîșnesc, jubilînd,
într-o deltă sonoră de ramuri și frunze.

Cît de puternică te simt! Îți minte?
Fantastic lumina cîmpul de sticlă!
Primejdios, la marginea orașului rănit,
pămîntul ars, acoperit de cloburi,
cu groază își purta deasupra luna.
o lună fumurie, cu muchii tari, de fier.
Fantastic lumina cîmpul de sticlă!
Și-ar fi putut să te-amețească, dușmănos,
și-ar fi putut să te ucidă cîmpul
nebun, cu astrele lui ascuțite...
Dar te-nălțai cu dragostea, femeie,
cu-o mare lumină trecînd peste cîmpul de sticlă,
cu-o nebiruită lumină.
Te văd, altădată, după război, altădată...
Peronul strălucea, de piatră galbenă.
Pe lîngă umărul tău țîșneau vagoanele
ca niște meteoriți de fontă.
Și tu alergai. Genunchii tăi
loveau fusta, loveau paltonul, înnebunindu-le,
și tu alergai, subțiată de viteză ca un strigăt,
cu pîinea subțire sub braț — atunci, în clipa
scînteietoare, a pornirii către lupte.
Alergînd, țineam pîinea-mpietrit de iubire. Frigea.
Aveam să dorm în vagon lipindu-mi capul
de-acea baionetă fierbinte,
simțind cum toate visele se umplu de curajul tău...

Te vreau, femeia mea, așa cum ești:
un mers elastic, biruind
pornirea moale-a norilor scămoși,
tăind nedeslușirea violent
cu pieptul, cu genunchii loviți de vînt, cu soarele.
Te văd înaintînd. Apleacă vîntul
frunzele mele nevăzute către tine —
și ramurile celor treizeci de ani ai mei
îți-aruncă umbre colorate pe obraz.

★

Uneori, lumea din jur ne cere-atîta dragoste
încît rămînem, la capătul înalt al zilei,
ca doi copaci în vară, plini de strigăte,

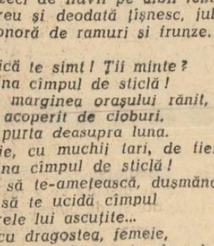

nemaigăsind puterea să se-ncline
unul spre celălalt, îndrăgostiți,
ca doi copaci —
și numai gîndurile,
rupte de noi, se întîlnesc și se-nțeleg,
de parcă ne-am vorbi
prelung
prin păsări.

3

Trec în coloana voastră, bărbați fericiți.
De unde-ați pornit? Un ultim val de săruturi
vi s-a uscat pe trupuri, fosforescent, ca apele mării.
De unde-ați pornit, ziditorilor? Tineri bărbați
cu mișcările largi, învățate cu dragostea.
Vin lîngă voi

Merg în coloana voastră, bărbați fericiți.
Și cred! Cred în înfățișarea voastră care mă
descumpănește.
Peste mașinile voastre vă aplecați,
peste obrazuri tulburate de femeie, înclinînd
fulgerul lung, de argint, al iubirii.
Avem mult de iubit. Da. Avem
un spațiu imens pentru gesturile noastre
pe care le-ncercăm nepotoliți,
umplînd orașele cu arcuri de triumf,

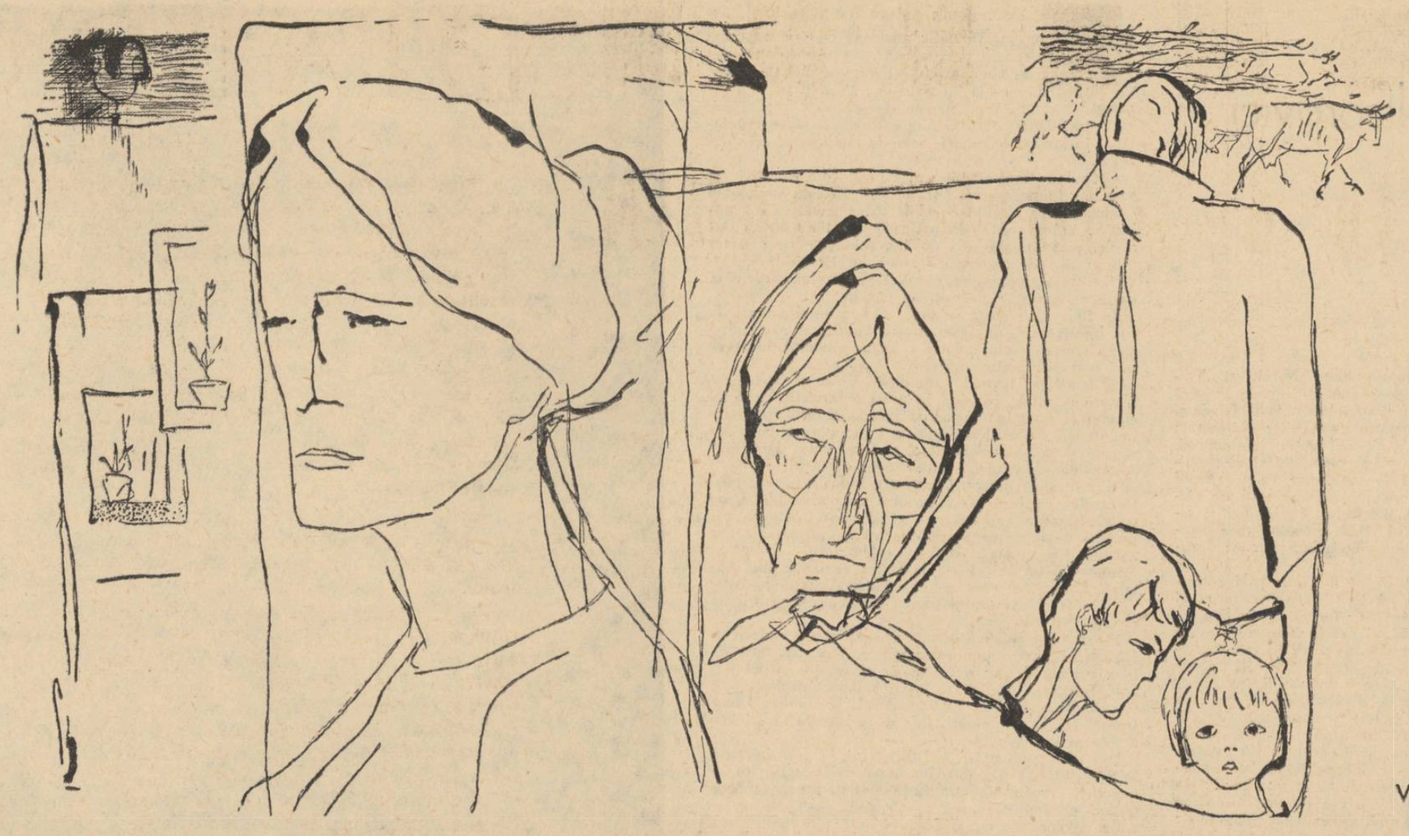

Desene de
VICTOR CUPȘA

întoarcerea

Fragment din romanul „Cu fața spre soare" de Costache Anton

Nela plecase la părinți, fără să știe dacă avea să se mai întoarcă. În primii ani, cînd încă n-aveau copii, se gîndise nu o dată să-l părăsească pe Neculai. Își strîngea fustele de pînză, rochiile, le împăturea frumos și le așeza pe-un raft anumit din dulap, ca să-i vină mai ușor să le ia, sau le punea într-o valijoară de carton, veche și jupuită. Nu se gîndea să se întoarcă acasă la părinți. Avea la Iași o prietenă din copilărie și se gîndea să plece la ea. Pentru ea, Olga rămăsese fata zburdalnică, veselă și vorbăreață care-i destăinuia toate amorurile cu glas tare, de parcă ar fi spus o poezie la școală. Fuseseră colege de bancă și, la fiecare sfîrșit de an sau la fiecare serbare, Olga recita poezii pe scenă în fața părinților. În timp ce recita, se uita numai la ea, ca și cînd ar fi vrut s-o întrebe ceva și versurile se depănau unul după altul, fără să le înțeleagă. Se întîmpla de multe ori să repete o strofă și să nu-și dea seama. Cînd cobora de pe scenă, venea la ea, o strîngea de mînă și întreba cum a fost. Nela îi spunea:

— Ai spus o strofă de două ori.

— Da?! Nu mi-am dat seama. Se poate s-o fi spus. Da' a fost bine?

— A fost.

Citeodată îi spunea, ca pe-o mare noutate, că diseară vine la ea Mihai (sau Nicu sau Lică). Nela întreba:

— Și-l primești?

— De ce să nu-l primesc? Lasă că acolo unde vrea el, nu ajunge așa ușor.

— Poate că ar fi bine să nu-l primești...

— Îl primesc, da'mi pun pe mine pantalonii fratelui meu. Să vezi cum îl țin toată noaptea, ca pe jar...

Se înscriseseră amîndouă la o școală profesională textilă, dar la sfîrșitul anului doi, Nela făcuse o hepatită epidemică, se anemiase și părinții n-o mai lăsaseră să urmeze. Olga urmase încă un an, absolvise și intrase lucrătoare la „Țesătura". Ajunsese în cîțiva ani să lucreze la mai multe războaie, să fie decorată și aleasă deputată de stradă. I se dăduse și locuință într-un bloc nou pe Păcurari. Nela știa toate astea de la mama Olgăi, cu care se întîlnise într-o zi în autobuz. Tot drumul n-a făcut altceva decît să-i vorbească de Olga. Să se laude și să nu-i vină să creadă cît de bine se situase.

Nela ar fi plecat la Olga, dar în clipa în care se vedea cu valiza făcută și se uita prin cameră o cuprindea o tristețe inexplicabilă. Nu se gîndea la Neculai; el nu-i apărea niciodată în minte în clipele astea. Dacă i-ar fi apărut, poate că i-ar fi fost mai ușor să plece. Era însă altceva, un simțămînt cu totul neînțeles; o milă pentru lucrurile care rămîneau, pentru pereții zugrăviți proaspăt, pentru dușumeaua curată și galbenă ca mierea, pentru covoarele de pe jos pe care le scutura în fiecare dimineață. Mai tîrziu, cînd se apropia ora să se întoarcă Neculai, cînd știa că dintr-o clipă în alta putea să audă poarta de la ulița, deschidea repede valiza și scotea totul afară. Ascundea valiza după dulap sau în cămară (se temea că dacă are s-o vadă Neculai are să-i ghicească intenția) și ea se apuca să facă ordine în dulap sau se așeza pe pat cu mîinile în poală și-l aștepta țeapănă și rigidă.

Într-o zi, Neculai a fost chemat la raion și a mers și ea să-și comande o pereche de pantofi. Au trecut pe la un atelier de încălțăminte, și-a comandat pantofii, apoi Neculai s-a dus la raion — (avea ședință la ora 10) și ea a rămas în oraș să mai facă unele cumpărături. În fața unui magazin de stofe a întîlnit-o pe Olga. În prima clipă n-a recunoscut-o. Se îngrășase, (înainte era o fată subțire și înaltă) își oxigenase părul și era foarte elegantă. Purta numai lucruri scumpe de la romarta: fustă de tergal, albă, bluză de nailon, pantofi cu vîrfurile ascuțite. Olga îi spusese totul dintr-o suflare; cît a dat pe fiecare, cît s-a zbătut pentru fiecare (că fuste de tergal nu se găseau în orice zi) mă rog, fiecare lucru de pe ea avea o istorie întreagă spusă zgomotos, încît trecătorii întorceau capetele. Olga nu-i lua în seamă. Vorbea repede, veselă, ca și cînd ar fi recitat poezia la școală. Îi spunea un lucru de două și de trei ori. Nela era nerăbdătoare să afle și alte noutăți și-i zicea mereu:

— Despre asta mi-ai vorbit mai înainte. Spune-mi altceva.

Olga întreba veselă și nepăsătoare:

— Ți-am spus? Da? N-am observat...

Alte noutăți n-avea. Astea erau noutățile. Se situase foarte bine cu serviciul, (fusese și decorată de 1 Mai) avea salar bun, garsonieră șic, se distra. Mai avea și alte vești, dar pe acelea era bine să i le spună acasă. Îi făcuse cu ochiul și Nela înțelese că era vorba de vreun amor de-al ei. Dar dacă Olga nu i se destăinuia aici în plină stradă, cu glasul ei vesel și nepăsător, însemna că era vorba de ceva serios.

Intrară în cîteva magazine; apoi luară tramvaiul. Garsoniera era șic, dar nu de invidiat, așa cum îi spusese Olga de cîteva ori în tramvai. Avea un hol mic, în care abia se puteau învîrti. Acasă, Olga deschise aparatul de radio, aruncă pe-un scaun cumpărăturile, luă de pe studio o fotografie cu ramă din scoici de mare și i-o trecu prin fața ochilor:

— Îți place?

Nela îi luă fotografia din mînă și se uită lung la tînărul care zîmbea cu niște dinți puternici, albi și frumoși. Olga se învîrti nerăbdătoare pe călcîie și întrebă:

— Așa-i că-ți place? E mort după mine. Nu mai pot să fac nici-o mișcare. Îndată mă întreabă: unde am fost, și cu cine, și de ce? Tu mă știi cum sînt? Ca să-l pun pe jar, încep să scornesc tot felul de povești.

— Și nu se supără?...

— N-are decît să se supere. Parcă eu ce vreau? Să se supere...

Olga era veselă și vorbea repede, așa cum vorbea ea despre orice, fără să se gîndească prea mult.

Nela se uitase de cîteva ori la ceas. Era încă devreme. (Neculai îi spusese că pînă pe la 2—3 n-o să poată scăpa) dar ea se ridicase.

— Vrei să pleci? Mai stai, trebuie să iasă și Țuțu...

Olga formase repede un număr de telefon și ceruse uzina. În timp ce aștepta să-i dea legătura, îi făcuse iar cu ochiul, apoi izbucnise:

— Tu ești, Țuțule? Ce faci? N-ai terminat?

Fără să aștepte răspuns, apropiase receptorul de urechea ei, o lăsase să asculte, apoi o întrebase:

— Ai auzit ce glas are?!

În drum spre casă, Nela își reamintise amănuntul acesta și simțise că o invidiază. Olga, așa cum era, — nepăsătoare și cam prostuță, se îndrăgostise pînă peste urechi, dacă era în stare s-o întrebe de glas. Dacă i-a auzit glasul. Norocul ei a fost că Olga n-o întrebase nimic de Neculai. (Era prinsă prea tare de propria-i fericire). Nela n-ar fi știut ce să-i răspundă. În orice caz, n-ar fi spus că-l iubește. Poate că ar fi înălțat din umeri și ar fi spus: „Ne înțelegem". Deși Nela știa că între ea și Neculai înțelegerea asta era numai aparentă. Ea făcea eforturi să dea impresie că se înțeleg. La început n-a vrut să-și supere părinții. Îl prezentase pe Neculai drept soțul ei. Mamă-sa se supărase. Ar fi vrut să le facă nuntă, cu tot ce se cere la o nuntă, cu lăutari (măcar șase — deși în mod obișnuit se aduceau 12) cu vin mult, cu viței tăiați, nuntă care să țină trei zile. Acum tinerii nu prea mai țineau mult la asta. Se cununau la sfat și după o lună-două, după o jumătate de an, cînd le venea bine, făceau nunta la salon. Parcă ce nuntă mai era asta? Începea dimineața și ținea pînă pe la miezul nopții sau cel mai tîrziu pînă la ziuă. Ei, dar se chema că era nuntă de elită, la salon. Pe timpuri nu făceau așa nunți decît boierii. Fratele lui Simion Chelaru, cel care era inspector la Iași, își făcuse asemenea nuntă.

Nela nu ținuse atît de mult la petrecere și poate că de asta nici nu prea luase în serios supărarea mamei sale; n-o înțelesese. Totuși i-ar fi plăcut să aibă și ea rochie de mireasă, voal și beteală. Și după ce ar fi ieșit de la sfat, i-ar fi plăcut să meargă la un fotograf.

Uneori se gîndea, că dacă lui Neculai i-ar fi trecut prin cap să meargă cu ea la un fotograf, atunci, după ce au ieșit de la sfat, s-ar fi schimbat multe în viața lor. Dacă el ar fi dus-o atunci la fotograf, ea ar fi uitat că el se purtase așa cum se purtase; ar fi uitat sau i-ar fi trecut cu vederea. Ea n-avusese rochie de mireasă, fuseseră luați prea repede, — dar el era dator să se intereseze. Poate că s-ar fi găsit la fotograf o rochie. Atelierele fotografice care fac poze de nuntă au totdeauna rochii de mirese pe care le închiriază. Așa cum a primit, fără nici-un cuvînt, să se însoare cu ea, trebuia să se intereseze și de fotograf. La urma urmelor puteau să închirieze acolo pentru o jumătate de ceas o rochie de mireasă. Cînd ar fi venit în sat, ar fi arătat pozele și mamă-sa n-ar fi zis nimic. Mamă-sa a vrut și după aceea să le facă nuntă.

— Lasă, zicea ea, două nunți nu strică. Mai faceți o dată nuntă. Să știe și lumea că te-ai măritat. Așa nu știe nimeni.

— Am făcut o dată. Unde s-a mai văzut ca cineva să facă două nunți?...

Nela poate că ar fi primit să facă nuntă, așa cum spunea mamă-sa, dar nu era sigură că Neculai n-ar fi uitat și a doua oară să cheme un fotograf. Atunci, chiar că nu i-ar mai fi trecut nimic de la ea. Ar fi plecat de la masa mare. Cînd s-ar fi cîntat marșul pentru miri și nașa ar fi trebuit să-i conducă la culcare, Neculai s-ar fi trezit singur. Atunci ar fi înțeles că trebuia să cheme un fotograf. Sau poate că ar fi înțeles altceva. Ar fi înțeles că trebuia să nu tacă atunci, în cabinetul directoarei. Așa, el tăcuse. Se temuse s-o contrazică pe directoare. Nu spusese măcar un cuvînt. Și directoarea crezuse că ea fusese una de acelea care se duc noaptea cu băieții pe bănci în parcuri. Așta crezuse. Și Neculaj o lăsase să creadă. Nu spusese nimic. O lăsase să creadă că ea se dusese în parc la două noaptea ca orice fată ușuratecă. Poate și el își închipuise că tot de asta a mers atunci în parc. La ofițerul stării civile, Nela putea să tacă. Pe drum chiar se gîndise să tacă, sau să spună nu, dar după aceea el ar fi rămas cu impresia că ea mersese în parc la două noaptea ca orice fată ușuratecă...

Întîlnirea cu Olga o făcuse să se simtă singură și străină și fără rost. Trei zile pe săptămînă lucra la căminul cultural. Programa filmele, serile de dans, repetițiile la jocurile populare. Veneau fetele s-o roage cîte ceva; citeodată venea și Neculai și-o invita la dans. Ea făcea tot ce-o rugau fetele, dansa cu Neculai, dar nici dansul cu el, nici rugămințile fetelor, nici faptul că se ducea la cămin, n-o încălzea cu nimic. Se mișca, vorbea, făcea totul în silă. Sandu a venit pe lume tot din silă. I-a fost greu să mai umble pe la doctori. După aceea a început să-l aștepte cu nerăbdare. Se gîndea că, dacă o să aibă un copil, o să uite mai repede totul sau că ceva o să se schimbe în bine. Așa a venit Sandu. După un an și jumătate a venit și Dina, dar schimbarea în bine pe care o așteptase întîrzia. Fără să-și dea seama, copiii o îndepărtară și mai mult de Neculai. O îndepărtară așa de mult, că uneori, cînd îl vedea intrînd pe ușă, se întreba mirată ce-o fi vrînd, sau de ce se întorsese așa repede, sau se mira cînd îl vedea jucîndu-se cu Sandu. Avea impresia că se joacă așa mult cu băiatul sau că rîd, ca să-i facă ei în necaz. Ea se prefăcea că nu-i bagă în seamă, dar era atentă la fiecare mișcare, la fiecare gest, la fiecare hohot de rîs. Neculai rîdea totdeauna tare, mulțumit și sigur de el. Era mulțumit și sigur de el în tot ce făcea. Nela se obișnuise să vadă această siguranță și mulțumire și-n cele mai neînsemnate gesturi. Și cînd bea apă, și cînd se pleca să-și lege șnurul la pantof, și cînd ieșea sau intra trîntind ușa după el și cînd dormea. Se trezea noaptea și dacă se uita la el, pe chipul transpirat și roșu de căldură se ghicea siguranța și mulțumirea aceea de el, care nu-l părăsea nici în somn. Uneori, se culca cu Dina și pe el îl trimitea să doarmă cu Sandu, numai ca să nu fie nevoită în timpul nopții să-i privească chipul. Alteori, cînd se întorcea acasă, își făcea de lucru (cîrpea ceva sau croșeta) ca să nu-l vadă cum se mișcă. Să nu-l vadă cum gesticulează.

Nu-l auzise niciodată să se plîngă că se întîmplase ceva în gospodărie, că cineva era nemulțumit, sau că nu poate să rezolve ceva. Sau s-o întrebe și pe ea ce părere are. E bine să facă așa, sau altfel? Venea, se așeza la masă, mînca bine, bea și-un pahar două de vin și cîteodată o întreba și pe ea:

— Ție nu ți-e foame, Nelă?

Asta, destul de rar. De obicei, în timp ce mînca, spunea mulțumit că ședința din ziua aceea ținuse șase ceasuri, sau că recoltaseră 3200 kg de grîu la hectar la Cotul Sandului, ca și cînd asta ar fi fost meritul lui.

La părinți, Nela nu găsise nimic din ce aștepta să găsească. Mamă-sa îmbătrînise, se ascuțise, devenise vorbăreață. Tatăl dimpotrivă, era tăcut și liniștit. Dacă se așeza pe pat, stătea acolo și-o jumătate de zi fără să spună nimic și fără să se miște. Părea că tot timpul se gîndește la ceva foarte important. Asta crezuse în primele zile. Apoi și-a dat seama că de fapt doarme. Nu se gîndea la nimic. Cum se așeza pe pat, își lăsa bărbia în piept și adormea. Cînd făceau copiii zgomot se trezea, se uita la ei cu niște ochi lăcrămoși, zîmbea și adormea iar.

În casa lor nu se schimbase nimic. Toate erau așa cum le știa în urmă cu 10—12 ani. Dar ceva se schimbase totuși. Era o schimbare abia perceptibilă. Dacă nu s-ar fi uitat mai atentă, n-ar fi observat nimic. Și totuși, ea, fără să se uite, observa în fiecare zi cîte ceva. Albia de spălat rufe mai avea un petec de tablă zincată. Încăperile erau parcă mai mici, și ograda și ulița pe care se jucase sau alergase de-atîtea ori. În dimineața cînd se întorcea de la primul bal, Olga făcea piruete mari de vals; ea venea mai în urmă, rîdea și-i spunea:

— Tu ești nebună! Te vede lumea.

Pe uliță nu era însă nimeni s-o vadă. Căzuse rouă și urmele pașilor se imprimau în praful de pe uliță. Erau singurele urme de pe uliță, în dimineața aceea și Olga se învîrtea mereu și cînta.

— Tu ești nebună! Te vede lumea.

— Să mă vadă! Ce, nu-i dau voie eu?

Olga o prinsese de mijloc și începuseră să valseze amîndouă. În praful de pe uliță acoperit de rouă, urmele pașilor rămăseseră ca niște serpentine mari. În dimineața aceea, toate i se păruseră mari: și ulița, și casele, și salcîmii de pe lîngă garduri și cerul. Cerul în dimineața aceea nu era albastru, nici roșu. Era alb.

Acum, se trezea uneori dis-de-dimineață, ieșea în ogradă sau pe prispă și aștepta să se lumineze. Ar fi vrut să mai vadă o dată cerul alb, ca atunci cînd se întorcea cu Olga de la bal. Diminețile erau însă cenușii și reci. Spre apus cerul era totdeauna întunecat, iar spre răsărit, dincolo de salcîmi, începea să se coloreze în roșu. Mamă-sa ieșea în prag și-o întreba cu glasul îngroșat de somn:

— Ți-e rău?

— Nu.

— Credeam că ți-e rău.

Într-o dimineață, lîngă ea pe prispă a venit Dina. La început n-a observat că-i ea. Credea că-i cîinele. A venit și s-a așezat alături. A întrebat:

— Ce faci, mamă? Privești cerul?

— Da.

Dina ieșise numai în rochiță. Nela a luat-o la ea sub palton. Avea un palton cu căptușeală groasă de blană. Dina i s-a strîns la piept și-a întrebat-o:

— De ce-i așa alb cerul, mamă?

— Nu-i alb! Unde-l vezi tu alb?

— Ba-i alb!

Dina stătea la pieptul ei, cu ochii închiși și zîmbea:

— E alb...

Fetele cu care copilărise sau care-i fuseseră colege la școală, plecaseră toate din sat. Se măritaseră în satele vecine, plecaseră pe șantiere sau în fabrici. Băieții nu plecaseră toți. Erau acum oameni în toată firea, cu peri albi la tîmple. Se întîlneau rar. Și-aproape că n-aveau ce să-și spună.

— Ce faci, Nelă? Ai mai venit pe-acasă?

— Am venit.

În zilele cu soare, ograda se umplea de copii. Veneau la Sandu și la Dina. Ea stătea pe prispă și-i privea cum se joacă. Jocurile erau aceleași. Printre copii apăreau și chipuri cunoscute. Îl vedea pe Gicu lui Dumitru Cotan, pe Dinca sau pe Dandale. Dandale era peltic. Nu putea să spună sandale. Zicea d în loc de s. Într-o dimineață intrase cu Sandu în ogradă. Ea îl întrebase:

— Cum te cheamă pe tine? Dandale?

Copilul se uitase la ea, dar nu-i răspunsese nimic. Sandu intervenise pentru el,

— Nu-l cheamă așa!

— Dar cum?

— Tudor!...

În fiecare duminică, mamă-sa se îmbrăca în negru (broboadă, haină, fustă, ghete, toate negre) și se ducea la biserică. Se întorcea cu nafură într-o foaie de caiet, chema copiii, îi punea să se spele pe mîini și le dădea cîte-o firimitură. Sandu întreba:

— Ce-i asta, pîine sfințită?

— Da.

O mînca, strîmbîndu-se și întrebînd de ce-i acră sau de ce-i așa tare. Odată, la masă, nu se atinsese de loc de pîine. Mîncase totul gol. Pîinea și-o oprise însă și cînd se ridicase o luase cu el. Nela îl întrebase:

— Ce faci cu ea?

— O strîng.

— Văd eu că asta faci. Dar de ce o strîngi?

— Să i-o dau bunicăi s-o sfințească. Nu-mi place acritura pe care o aduce ea.

Bunică-sa îl auzise și se răstise:

— Cine te-a învățat să vorbești așa, păcătosule?

— Nu m-a învățat nimeni. Da' pîinea pe care o aduci tu e acră...

Bătrîna se întorsese spre ea și-o fulgerase cu privirea:

— Ați văzut ce-ați făcut din el?

O dată sau de două ori pe săptămînă întreba:

— Te-ai certat cu Neculai?

— Nu m-am certat...

Mamă-sa își amintea că uitase ceva la bucătărie sau în casă și ieșea grăbită. Dar întrebarea se repeta la trei-patru zile cu-aceleași cuvinte și-același glas îngrijorat. Nela începuse să știe cînd o să-i pună întrebarea, după cum se apropia sau după privire. Se apropia încet, grijulie sau o privea pe furiș. Și mai avea un semn. Dacă stăteau amîndouă la bucătărie și mamă-sa tăcea mai mult de-o jumătate de ceas, știa că trebuie să-i pună întrebarea. Atunci, ca s-o evite, își îmbrăca paltonul și ieșea, zicînd că se duce să vadă ce-i cu copiii.

Alteori se lua după zile. Știa că-n zilele de la începutul săptămînii și de la sfîrșit, mamă-sa are s-o întrebe iar dacă se certase cu Neculai. Atunci îi lua pe Sandu și pe Dina și ieșea cu ei în sat să se plimbe. Mamă-sa, vedea că fuge și-avea și ea vicleșugurile ei. O pîndea cînd vroia să se culce. Dar atunci nu-i mai punea întrebarea direct. Găsea tot felul de pretexte. Începea să spună că se întîlnise la gospodărie cu contabilul șef de la „Drumul belșugului" care le trimisese salutări de la Neculai și, la urmă, întreba cu-n aer de nevinovăție:

— Asta înseamnă că nu te-ai certat cu el?!

— Nu m-am certat...

În seara aceea, cînd primise, prin omul de servici de la Sfat, prăjituri, sardele și spumos, spusese de două ori:

— Asta înseamnă că nu v-ați certat...

Neculai trecuse pe la ei o singură dată, dar stătuse puțin. Nici nu s-a așezat. Era tulburat de ceva sau grăbit. În orice caz, din gesturi îi dispăruse mulțumirea și siguranța care-o făceau pe Nela să sufere și uneori să-l urască. În ziua aceea, mamă-sa spusese veselă:

— Și eu care credeam că sînteți certați...

Nela nu se mai supărase. Înălțase din umeri:

— Doar ți-am spus că nu ne-am certat.

Cîteva zile s-a simțit veselă și-i revenea mereu în minte clipa cînd intrase pe ușă Neculai. I se păruse schimbat de cum a pus piciorul în prag. Și completa, repede: Schimbat în bine. După alte cîteva zile, începuse însă să se îndoiască. Clipele acelea cît a stat Neculai i se păreau aproape ireale. Punea schimbarea pe seama grabei. Fusese prea grăbit și de asta i se păruse schimbat. Ca să se convingă de adevăr o întrebase pe mamă-sa:

— Cum ți s-a părut Neculai?

— S-a mai îngrășat puțin. Îi stă mai bine.

Mamă-sa n-o înțelesese. Degeaba i-ar mai fi pus și alte întrebări. Îi părea rău că nu fuseseră trei copiii. Sandu ar fi înțeles mai degrabă ce vrea ea. Acum stătea mai mult cu ei, se interesa de jocurile lor, ieșea la plimbare cu ei mai des, și mereu se surprindea gîndindu-se să-l întrebe pe Sandu cum i se părea tătă-său. Și deși, își amintea că Sandu dormise în dimineața aceea, își zicea că măcar l-o fi simțit cînd a fost. Se lega de lucruri mici și neînsemnate, nu schimba fața de masă sau așeza scaunele, lucrul de mînă, acolo unde se găsiseră în dimineața aceia, numai să-și reprezinte cît mai clar cum arăta Neculai atunci, dar senzația de ireal era tot mai covîrșitoare. Într-o după-amiază, ieșise cu copiii la plimbare, nu din dorința de a se plimba, ci mai mult ca să se afle cu ei. Spera vag, că Sandu sau Dina o să pomenească ceva de tatăl lor. Simțea nevoia să discute cu ei despre el, dar ceva o reținea ca să înceapă ea. Aștepta cel mai mic incident, care să le amintească cît de puțin de tatăl lor. Dar incidentul întîrzia să se ivească. La întoarcere, în timp ce-l schimba pe Sandu de cămașă, (alergase mult și transpirase) se pomenise că-l întreabă:

— Ție nu ți-i dor de-acasă?

Sandu spusese nepăsător:

— Nu!

— De ce?

— Aici sînt copii mai mulți. Și-avem și cîine...

Nela se ridicase în picioare, și se gîndise repede că dacă lui Sandu nu-i era dor de-acasă, nu-i era dor nici de tatăl său. Totuși nu asta așteptase ea de la el. Se întristase. A doua zi, bătrîna o întrebase, de data asta mai mult aluziv:

— Ce-o fi cu Neculai? Nu cumva s-a supărat pe noi?

Aluzia suferi, rînd pe rînd, cîteva schimbări, și Nela începu iar să se păzească de întrebarea aceea care acum o tulbura:

— Nelă, tu te-ai certat cu Neculai?

Într-o seară, Dina întîrziase afară. Nela ieșise în ogradă, dar n-o găsise. Intrase iar în casă. O căută la bucătărie, în cămară și disperată se îndreptă spre odaia unde-i stăteau părinții. Ușa era întredeschisă. O auzi pe mamă-sa întrebînd:

— N-ai să uiți ce ți-am spus.

Glasul subțire al Dinei răsună bucuros:

— N-am să uit.

— Bine. Dacă n-ai să uiți, mîine îți cumpăr păpușa...

— N-am să uit, dar să mi-o cumperi.

Dina ieși bucuroasă și fugi în camera lor. Nela se duse după ea s-o dezbrace. În timp ce-i scotea ghetele, Dina întrebă:

— Ce zici, mămico, îmi cumpără păpușa?

— Cine să ți-o cumpere?

Dina sări bucuroasă pe pat și bătu din palme.

— Bunica. Mi-a zis că, dacă te întreb cînd mergem acasă, îmi cumpără o păpușă.

Nela spuse:

— Ți-o cumpără!

Schițe de IONIȚĂ MARIN

ȘOFERUL

I-am făcut semn cu mîna să oprească. A frînat și uriașa broască țestoasă a încremenit pe loc, sforăind parcă furioasă că a fost strunită din iureșul vitezei.

— Ia-o pe partea asta, nu vezi că nu se deschide ușa ?

Într-adevăr, peretele muntelui era atît de aproape, că nu avea loc să se deschidă portiera. M-am strecurat printre șofer și volan și mașina a pornit în goană. Era un tînăr oacheș, cu sprîncenele stufoase, cu părul negru și ondulat. De la început, îmi făcu impresia că l-am mai văzut undeva, dar degeaba îmi bătui capul să-mi amintesc unde l-am cunoscut. Pînă la urmă, renunțai, mulțumindu-mă să cred că seamănă cu un actor dintr-un film bulgar pe care-l văzusem de demult.

Nu privea decît în față, de parcă, în stînga și în dreapta lui, n-ar fi fost decît o uriașă cîmpie netedă, pe care poți s-o cutreieri cum vrei, de-a lungul și de-a latul, drum deschis, fără hotare și fără hopuri. Numai eu mă uitam cu sufletul la gură, ba la peretele de cremene așchiată, — pe care aproape că-l ștergea mașina, cînd la o palmă, cînd la un lat de mînă — ba în prăpastia căreia de abia îi ghiceam fundul. Loc între munte și hăul văii, numai atît cît să treacă mașina, și mașina trecea într-o goană nebună.

Calm, oacheșul sprîncenat de lîngă mine, răsturnat în fotoliu, părea că asistă la un spectacol într-o sală de teatru. Mai neliniștit era cînd trebuia să aștepte vre-o mașină, acolo unde văgăuna se îndepărta puțin de peretele de piatră, apoi cînd bolidul pornea din nou în fantastica-i goană, mișca lin volanul, cum plimbi bățul unei undiți, pe luciul apei.

— E periculos !... îi strig eu în ureche.

— Da, periculos, fu de acord cu mine, fără să dea importanță acestui lucru.

— Aveți meserie grea !

— Grea !

— Și frumoasă !

— Îhî, aprobă el, fără să mă privească.

— Cred că lucrați aici de la începutul șantierului.

— De la început !

— Și, nu e așa, că n-ați fi părăsit șantierul pentru nimic în lume ?

— Hm... zîmbi el, parcă ar fi vrut să spună : „Ce știi dumneata ?"

Apoi, a tăcut tot drumul, lăsîndu-mă să mă mir de îndeminarea lui și să holbez ochii pe peretele de piatră, sau să strecor privirea sfioasă, spre adîncul ripelor.

Numai în garaj, după ce namila cu zece roți își făcu loc printre celelalte basculante, cînd omul meu coborî de la volan (era cu mult mai mărunt decît îl crezusem) mă hotărîi să mă țiu scai de el.

— Așa e că n-ai fi plecat de aici ?

— Uite că am plecat !

A devenit repede comunicativ.

Era de pe la Urziceni.

Șoferia o învățase în armată. Venise aici de la început. Primise o mașină bună. Dar începutul fusese greu.

— Ce, era ca acum ? N-aveam nici garaj, nici atelier, nici rampă. Spălam mașina cu cîrpa și căldarea. Ploile de toamnă nu se mai terminau. Drumurile erau în lucru. Podurile improvizate. În dormitoare musteau pereții... Cazanele cantinei fierbeau afară, sub un șopron... Fete puține pe șantier și scumpe la vedere. Așa că primise bucuros propunerea unui fost coleg să treacă pe o mașină mică la București.

— Aduceam directorul de acasă, parcam mașina și îl duceam înapoi. Și pe urmă, cravată la băiat, dungă...

— Și de ce te-ai înapoiat ?

— Uite, vezi, de ce-am venit înapoi ? Nici eu nu-mi dau prea bine seama... Aici sînt ca acasă la mine !

— Sînt sigur că nu ți-a plăcut Bucureștii.

— Hei, cum să nu-mi placă... Asfaltul spălat parcă este o nesfîrșită oglindă neagră... Și luminile... Restaurantele, cinematografele... Și Bulevardul, și fetele, ce de fete ! Și parcurile... E frumos, al dracului de frumos ! Dar ce rămîne de tine ? Urma cauciucurilor pe asfalt ? Aici, e altceva... Barajul, lacul, uzina... Știi, tatăl meu a fost un fel de meseriaș. Făcea podețe peste șanț și turna puțuri. Făcea, adică, lucruri. Avea obiceiul să zgîrie cu un cui în cimentul moale : „Făcut de mine, Petre Gheorghe, în anul cutare".

Cîte o dată parcă aș vrea să ne scrim toți numele în betonul barajului, cu litere mari, luminoase... Șapte mii de isclituri cu litere de piatră...

Copilării ! N-o să scrim nimic ! Dar rămîne ceva în urma noastră, ca să pomenească și copiii, și nepoții, și copiii nepoților noștri !

REUNIUNE TOVĂRĂȘEASCĂ

Mai era o fumătate de oră. Maistrul Davidescu privi pe fereastră în sala inundată de lumină. Lîngă combina muzicală, șeful secției, inginerul Popa, discuta ceva cu directorul de club. În partea opusă, bibliotecara se așezase la standul de cărți. La pian, soția inginerului încerca un exercițiu memorat din școală.

Iată, acum aș să intre și el, să se apropie de cei doi, să le strîngă mîna. Și ei au să-l întrebe : „Ți-ai adus materialul ?" Iar el o să scoată din buzunar ziarul, să-l despăturească pe îndelete. „Eu o să-l citesc din gazetă. Mi l-a publicat gazeta de uzină".

Își potrivi cravata, salută din prag și se apropie de combină.

— Singur, tovarășe Davidescu ? — îl întîmpină inginerul.

— Țin eu piept și singur, răspunse în glumă maistrul. Dar nu s-au adunat tovarășii ?

— Mai sînt 20 de minute, zise directorul de club. Trebuie să iasă de la film.

Înainte de a începe simpozionul, unde prezenta și el un material împreună cu șeful secției și cu un muncitor evidențiat, Davidescu îl întrebă pe directorul de club :

— Pot să citesc din ziar ?

— Cum vrei. E tot materialul dumitale...

Cînd se terminară și discuțiile, cineva îl felicită pe Davidescu, scuturîndu-i mîna.

— Am să vin să-ți văd inovația !

Apoi se apropie maistrul Farcaș.

— Îți fac cunoștință cu soția mea.

— Îmi pare bine, ginguri femeia, după ce se făcuseră prezentările. Doamna n-a venit la reuniune ?

— Nu prea vine ea, îngînă Davidescu.

Cînd să plece, se întîlni cu președintele sindicatului.

— În formă ! tovarășe președinte.

— Dar nevasta ? Unde ți-e nevasta ?

— Hei, nevasta...

— De ce nu ți-ai adus soția ?

— A rămas acasă, știți, copiii, trebuie să le facă baie...

— Nu e bine ! Nu e deloc bine !

Perechile începură să se invite la vals, să-l împingă tot mai mult spre perete pe Davidescu, pînă cînd rămase într-un colț, parcă nevăzut de nimeni.

„Ce naiba ! Au venit toți cu nevestele, ca la nuntă !... A lui Popescu cu rochie neagră de catifea și cu brațele goale, ca la recepție... A lui Mărgărit cu eșarfa aia spumoasă, care de abia îi acoperă umerii...

Un dansator, cînd cineva îi luă partenera „ca la Timișoara", ridică în palme un ghiveci de flori de pe masă și începu să valseze cu el, în hazul general, pînă cînd îl oferi altuia, în schimbul fetei. Și tot așa, ghiveciul trecu de la pereche la pereche. Davidescu rîdea și el, dar rîsul nu ținu mult, că unul bun de glume îi puse ghiveciul în brațe. Sta acolo năucit, în colț, cu ghiveciul strîns la piept, căsnindu-se să rîdă. Noroc că se termină dansul. Îl trecuseră nădușelile. Se strecură spre bufet, să ia un pahar înainte de a pleca. „Puștiul" — cel mai tînăr băiat din secție, își servea partenera cu citronadă. Davidescu auzi fata în urma lui :

— Maistrul tău este văduv ?

— Nu știu... cred că e căsătorit...

— Nu l-am văzut niciodată cu soția !

Răcoarea nopții îl învioră.

„Se leagă așa de om, ce au ei cu mine ? N-au decît să se zbenguiască toată noaptea, treaba lor..."

La fereastra lui mai ardea încă lumina.

„Nu s-a culcat Maria !"

Trecuse pe acasă, mincase în pripă și se schimbase. Ea nu-l întrebase unde se duce. Poate că avea vreo ședință. Îi spusese numai atît :

— Vii tîrziu ?

— Nu știu, cînd s-o termina.

Primise și el o invitație, ca toți ceilalți, prin care era rugat să participe cu soția. Plecase cu gîndul să expună materialul, să schimbe o vorbă, două, să bea un șpriț și să vină acasă. Îi părea rău acum că întîrziase cu fleacurile. Cînd deschise ușa, o auzi pe Maria :

— Sîii... a venit tata.

Și copiii fugiră cu picioarele goale în odaia lor, unde tăcură ca peștii. Așa îi crescuse Maria : „Cînd vine tata, să fie cuminți, să nu facă gălăgie, că tata muncește mult, are răspundere mare, șade mai mult la lucru și cînd vine acasă trebuie să se odihnească".

Se dezbrăcă încet, punînd hainele pe un scaun.

Pe marginea patului, îl aștepta pijamaua călcată frumos și, jos, papucii de piele.

— Vrei să te speli ? Ți-am ținut apă caldă.

— Culcă-te tu ! o rugă el domol.

Femeia se ghemui în pat, supusă.

— Dacă mai ai nevoie de ceva...

— Lasă ! Dormi !

Îi plăcea apa caldă și căldura din odaie. Maria închise ochii. Fața ei era liniștită și fruntea senină. Părea cam obosită și parcă începuse să îmbătrînească.

„Unde-ți este nevasta ?" — îi veni în minte întrebarea de la reuniune. Căută pe masă ceva. Nu găsi, și nu vru s-o mai trezească pe Maria. Căută mai departe în caseta de lemn cu încrustații, pe care o primiseră cadou la nuntă. Puse alături păunașul alb cu un fulg vopsit în coadă, milieul de mătase și deschise cutia.

Un ruj de buze se uscase în tub, de cînd nimeni nu mai pusese mîna pe el. Un colier de perle și niște cercei loviți de brumă, cu strugurii toamna, gata să se stafidească. Capacul cutiei cu cremă de față înțepenise. Pămătuful de pudră rămăsese într-un colț, așa cum îl pusese vremea, și se zbîrcea îmbătrînind. Davidescu uitase ce căuta. Închise încet caseta și rămase cu privirea pierdută în gol. Ceasul de masă toca timpul stăruitor și monoton, cu aceeași măsură, ca pe niște găteje uscate.

Cum trece vremea...

Puse mîna pe fruntea Mariei. Femeia deschise ochii și se ridică în coate.

— Lasă... stai culcată ! Ce mai fac copiii, Mario ?

— Ce să facă ? Se joacă, dorm, parcă tu nu știi ?...

Davidescu ar fi vrut să spună ceva și nu știa cum să spună, așa cum nu știa să-și mărturisească iubirea cînd era băiețandru.

DIALOG

Primisem sarcina să fac un articol despre prima impresie a unui om care vine pe șantier. M-am apucat de seară să scriu capul reportajului.

„Cei doi uriași, muntele și omul, stau față în față. Se măsoară unul pe altul, ca doi dușmani înainte de luptă. Semeț, muntele își dezvăluie, de sub mantia de nori, pieptul de granit :

— De sute de mii de ani, stau stăpîn neclintit în locul acesta. De sute de mii de ani își proptesc umărul în mine vînturile din toate părțile să mă dărîme, dar nu reușesc să zmulgă decît cîte o mînă de prav. De sute de mii de ani mă izbesc ploile, dar n-au putut să fure decît cîte o mînă de țărînă. De sute de mii de ani, mă scobesc puhoaiele apelor, dar n-au putut să-mi cresteze decît cîteva vîlcele. De sute de mii de ani, mă bîntuie gerurile, dar și ele sînt neputincioase .

— Eu sînt omul, și te voi răpune ! Și astăzi, mîine, în patru ani, nu în sute de mii. Eu sînt omul, mai puternic decît vînturile, mai năprasnic decît gerurile, mai stăruitor decît puhoaiele apelor.

— Pe mine nu poți să mă supui. N-ai decît să zgîrii cît vrei cu unghiile în cremenea mea, unghiile au să ți se tocească ; n-ai decît să bați cît vrei cu pumnii tăi în temelia mea de gresie, pumnii au să ți se strivească, și ai să osteneși, și ai să te dai bătut, și ai să-mi cazi înfrînt la rădăcină .

— Munte, înfumuratule ! Am să scobesc prin măruntaiele tale cum umblu cu mîna prin buzunare. Am să te zdrumic în vagoane și să te încarc. Eu sînt omul !

S-a întunecat muntele, și-a tras zăvoarele, și-a ferecat porțile și a stupit cu fum și cu pucioasă. Privirea omului a fulgerat platoșa muntelui și a scăpărat în cremenea lui.

Și așa a început lupta"...

Am închis bloc-notesul, destul de mulțumit de introducerea făcută, și dimineața, cu o oră înainte de începerea lucrului, m-am prezentat la fața locului. Știam că cei noi vin întotdeauna înaintea schimbului.

Și într-adevăr, omul meu era acolo. Sta pe o buturugă și mînca prune.

— Dumneata ești Dumitru Cocoară ?

— Eu, mi-a răspuns omul, mestecînd.

Am deschis repede caietul de notițe. Tocmai răsărise soarele,

încununînd creasta muntelui, de parcă acesta ar fi ținut să se arate în toată splendoarea, ca bătrînul Priam.

Reportajul meu avea să aibă un conținut bogat, cel puțin pe măsura introducerii la care muncisem toată noaptea.

— Hei, ce zici, îi arătai muntele lui Dumitru Cocoară. O să-l răzbim ?

— Dă-l în mă-sa ! zise el, scuipînd alături un sîmbure de prună. Nu e prima...

Nu era nici dispreț, nici înfumurare. Omul mai fusese pe cîteva șantiere, începuse cu Bumbești-Livezeni, terminase Bicazul.

Se apucă de lucru gospodărește, ca la el acasă.

VIAȚA-AVERE OBȘTEASCĂ

Vecinul meu se ridică în capul oaselor și se rezemă de tăblia patului.

— Mă sîcîie drăcia asta, zise el, ciocănind cu vîrful degetelor în platoșa de gips care îi strîngea coastele.

Mai întoarse cîteva file, apoi lăsă cartea pe pătură și începu să privească pe fereastră, cum ninge.

Cum sta așa, cu capul puțin dat pe spate, cu gîtul lung și încovoiat, cu mărul lui Adam ieșit în afară, cu mîinile atîrnînd îndepărtate de corp, cu ochii ațintiți lacom și nostalgic în spațiul de afară, semăna mai mult decît oricînd cu un vultur de stîncă pus în colivie.

Se înserase încetul cu încetul și, cînd odaia se umplu de umbre, mă îndreptai spre comutator, dar vecinul îmi făcu semn cu mîna.

— Las-o stinsă. Astă seară nu mai citesc !

Parcă ghicind gîndurile mele, care se întrebau de ce flăcăul acesta stă numai cu nasul în carte de cînd îl cunosc, el începu să vorbească.

— Am citit mult, enorm de mult. De fapt, nici nu știu de cînd citesc, de la ce vîrstă, așa cum nu-mi aduc aminte cînd am început să vorbesc sau să merg în picioare. Mi-au trecut prin mînă fel de fel de cărți. Mama, cîntăreață de muzică ușoară, care nu s-a căsătorit niciodată, nu prea s-a ocupat de mine. Cînd o incomodam, îmi da o carte sau mă trimitea la plimbare.

Imi plăcea să hoinăresc pe străzile orașului, să umblu fără bilet pe tramvaie, să mă învîrt pe la blocurile noi. Grozav mă captivau macaralele și pereții din prefabricate care spînzurau în aer, ca peste cîteva minute să dea gata un apartament. Noaptea mă visam macaragiu sau constructor, așa cum mă visam adesea pilot, parașutist și scafandru; dar împrejurările au făcut să nu ajung altceva decît mecanic de ascensoare.

Cîștigam bine și duceam o viață plăcută, dar cînd am auzit de hidrocentrală, am lăsat totul baltă și am venit aici.

Lucrez la construcția drumului de acces.

Am o imaginație bogată și de multe ori realitatea m-a dezamăgit. Cu totul altfel îmi închipuiam marea și cînd am văzut-o m-am întrebat: asta-i tot? Dezamăgit am fost și cînd am cunoscut prima femeie, și de cîte ori...

Dar aici trebuie să-ți spun că este ceva mult mai mult decît mi-am putut imagina vreodată... Să croiești drum pe acolo unde n-a călcat nici picior de căprioară, în cremenea și gresia peretelui abrupt care n-a fost atins decît de ploaie, de vînt și de ecou, este ceva extraordinar și pe mine extraordinarul m-a cucerit întotdeauna.

Urcăm pînă pe creastă, pe o pantă mai lină în care s-au săpat trepte și s-au fixat balustrade. În vîrful crestei ne fixăm bine funiile și coborîm pe ele la linia pe unde trebuie tăiată șoseaua. Acolo scobim găuri pe care le încărcăm cu dinamită. De multe ori, din cauza izbiturii te îndepărtezi de perete și pendulezi suspendat între cer și fundul prăpastiei care îți pare tot atît de îndepărtat. Cînd revii, trebuie să ai grijă să atingi muntele cu tălpile și să amortizezi cît mai bine lovitura.

Cînd găurile sînt gata, urcăm pe funii ca niște păianjeni care urcă pe propriul lor fir, ne ascundem într-un loc ferit și așteptăm explozia.

O primă detunătură, telegrama. Peste cîteva minute găurile încep „să cînte" toate deodată, ca niște trăsnete cumplite. Muntele rămîne o clipă nedumerit, încremenit parcă de surpriză, apoi se desprind bucăți mari de stîncă ce se rostogolesc într-un huruit infernal.

Grozav îmi place treaba asta. Îi chestie de curaj și de îndemînare. Și mie curajul nu mi-a lipsit niciodată, iar îndemînarea am deprins-o din copilărie. Cînd era un meci mai important, sau trecea vreo delegație străină, cine se cățăra ca mine pe coame, pe streșinile caselor sau în vîrful celor mai înalți copaci ? De altfel sînt și destul de viguros. N-am zăcut niciodată și n-am avut nici un accident și toate astea mă făceau să cred că mie nu mi se poate întîmpla niciodată nimic.

Imi plăcea să fiu ultimul care intră în adăpost și primul care ieșe după explozie. —. Imi plăcea să sar de pe un colț pe altul de stîncă și să înfrunt primejdii de tot felul...

Munceam bine, eram fruntaș și-mi aduceam o mare contribuție la menținerea brigăzii mele în fruntea întrecerii. Dar erau nemulțumiți de mine. Încă din primele zile au început să mă sîcîie cu sfaturi și cu amenințări că nu respect normele de securitate. N-am înțeles niciodată grija excesivă pentru o precauțiune care mi se părea de prisos, așa cum de neînțeles îmi păreau multe lucruri.

Odată, maistrul meu s-a înfuriat îngrozitor pentru niște ciment risipit de cei de la baraj.

— Ce-ți pasă dumitale, meștere ?, l-am întrebat.

S-a uitat crunt la mine, de parcă eu aș fi făcut risipa.

— Cum să nu-mi pese, bă ?! E bun obștesc !

Altădată, Argeșul adusese din sus niște trunchiuri de brazi. Abia ieșiți din schimb, oamenii au mai stat cîteva ceasuri de s-au luptat cu puhoiul apei să pescuiască buștenii și să-i stivuiască pe mal. Pe urmă, unul a dat un telefon la întreprinderea forestieră : „Aveți niște lemne aici. Veniți de le luați" ! Și nu și-a spus nici măcar numele.

Sau, să-ți povestesc o întîmplare foarte nostimă. Într-o zi am dat peste o ursoaică enormă pe care n-am putut s-o alungăm cu nici un chip. Desigur că avea pui în bîrlog. Inginerul ne-a scos cîteva zile din frontul de atac și ne-a băgat la finisaj.

Mie mi-a părut gestul foarte nobil, dar s-a găsit unul care să mormăie că nu trebuia să ne oprim în loc, tocmai cînd e un timp atît de bun de înaintat, pentru un urs. N-aveam decît să-i punem o dinamită la coadă și să ne vedem de treabă. Bietul băiat, n-aș fi vrut să fiu în pielea lui. Toți au sărit cu gura pe el.

— Ce e, meștere, tot chestie de avere obștească ?, l-am întrebat pe maistru cînd s-a mai potolit.

— Tot, să știi tu !

...În dimineața aceea am venit mai devreme. Era senin, răcoare, minunat de frumos. Simțeam că-mi plesnește pieptul de o nelămurită bucurie. Imi venea să cînt, să hăulesc, să alerg, să îmbrățișez și să sărut pe primul trecător. Parcă niciodată nu mi-au părut atît de dragi munții, oamenii, apele, cerul.

Iată-i, vin ortacii.

Pentru seara semnasem o convocare, dar am uitat de ea. Am stat acasă și am citit o carte. „Tigrii din Himalaia". Era o ședință de producție și știam că la asemenea ședințe se discută ce a fost făcut, ce trebuie făcut de aici înainte și, de obicei, se legau de mine pe tema protecției muncii. (La ședința trecută îmi ceruseră sancționarea).

Le ies înainte și le dau bună dimineața. Îmi răspund fără chef și își văd de drum. Mă vîr printre ei și începem urcușul.

Unul cîte unul mă împinge ușor cu umărul și trece în fața mea, pînă cînd mă lasă în coadă.

Am înțeles. Hotăriseră să mă scoată din brigadă.

— De ce m-ați dat afară ? Ce v-am făcut eu ?

— Hei, băiete, ce să facem noi cu unul ca tine care e în stare să-și înșire mațele pe munte ?

— Știu eu să mă feresc. Doar nu mi s-a întîmplat nimic pînă acum.

— Cînd s-o întîmpla, e prea tîrziu !

— La urma urmei, mă privește ! Fac ce vreau, e viața mea, nu vă interesează.

Mi-am adus aminte de întîmplarea cu ursoaica și nu m-am putut stăpîni să nu zîmbesc ironic. Meșterul mi-a prins gîndul și s-a plantat în fața mea :

— Da, băiete, e tot avere obștească, să știi. Nu este chiar numai a ta și n-ai dreptul să faci cu ea ce vrei. Ți-a fost dată, ca să zic așa, în seamă. Trebuie s-o folosești cu pricepere și să nu-ți bați joc de ea. Și ne privește pe toți.

— Ha, ha, ha... Viața mea este avut obștesc. Imi este dată în păstrare !... Stai să-ți dau un bon pentru ea, meștere, s-o trecem în inventar.

Mi-au întors spatele și-au plecat, lăsîndu-mă la rădăcina muntelui. Urcau înșirați unul după altul, din ce în ce mai mărunți, ca un șirag de furnici, fără să se oprească, fără să-și întoarcă vreunul capul înapoi.

— Nu-i nimic, mi-am zis. Au să trimeată numai decît după mine. Azi se încheie bilanțul întrecerii între brigăzi și nu le convine să piardă locul din cauza mea. Dar nu m-au chemat.

Număram exploziile. Iată, acum trebuie să se producă a doua serie de explozii... Trec cinci minute, zece, douăzeci și cinci !... Ce dracu s-a întîmplat acolo ?

O iau la goană pe drumul cel mai scurt, prin zona interzisă, să ajung mai repede la brigadă. Dar n-am mers mult și s-a produs detunătura...

Am avut prezența de spirit să mă arunc sub un pinten de stîncă și s-a întîmplat ca acesta să reziste. Numai o piatră m-a prins în plin, restul au trecut pe lîngă mine.

Maistrul a fost și el prins în avalanșă, dar a scăpat mai ușor. Cînd văzuse că intru în zonă, se repezise să smulgă fitilul dinamitei. Era însă prea tîrziu...

Cît am zăcut rău, îmi trimitea mereu portocale și lămîi. Iar cînd m-am făcut mai bine, a cerut voie la doctor să mă viziteze.

— Dacă dai în cap la cineva, te leagă și te aruncă în pușcărie. Tu ai fost cît p-aci să pierzi o viață.

— Două, meștere ! Și pe-a dumitale.

— Da, chiar două !

— Știu, meștere, știu ! Lasă-mă, nu mă mai chinui și dumneata. E destul de mare și așa osînda.

★

Se înserase de-a binelea, și, în lumina difuză, care pătrundea prin ferestre, vecinul meu semăna și mai mult cu un vultur rănit.

POȘTA REDACȚIEI

PE PISC

Ca puii de vultan în primu-avînt
Către o lume parcă ireală,
Sînt visele, născute pe pămînt.
Spre soare au țîșnit pe verticală.

Și căile luminii colindind
Pe-aripi au strîns văpaie și sineală.
Încît, cînd trec pe cer în stol răsfrînt,
Par arc de-auroră boreală.

Dar, lege-a celor veșnic călători,
N-au renunțat la dragostea primară
Pentru întîiul cuib, dintre ponoare,

Ci se întorc adeș, în miez de vară,
Din lumile de dincolo de nori,
Pe piscul unde-au învățat să zboare.

ANDREI NESTORESCU

PRIMA EMISIUNE

Țara-ntreagă-n odaia cu covoare
A stat între noi, după amiază,
Firesc, ca soarele-ntr-o rază,
Și mîna-a dat cu fiecare.
Dezlănțuind o mie de primăveri
Se află-n aceeași clipă în mii de încăperi
Pe care le-a contopit
Într-una singură, fără sfîrșit.

Prietene ce-o să-mi citești
Scrisoarea pe schele,
În veasul acesta te miști
Aici în odaie, printre colectiviști,
Te simt lîngă umerii mei
Și te sărut pe obraji,
De fericire
Că sîntem la același etaj.

Fără-ndoială —
Televizor, antenă, releu,
Sînt catrenele cîntecului meu
Care adună în toate casele de la țară
Patria cu toate orașele ei în primăvară,
Suindu-mi în aceeași clipă satul
Pe toate etajele orașelor țării
Și-n toată lumea, de-a lungul și de-a latul...

DUMITRU CEPĂNARU

Andrei Nestorescu: D-ta ai o exprimare directă, un vers senin, conținînd o anume doză de gravitate. Calități, fără îndoială, remarcabile, mai ales pentru un începător. Faptul că nu te pierzi în desișul vorbelor este de cel mai bun augur. Se simte o înțelegere lucidă a rolului imaginii. Rămîne numai ca însăși imaginea să fie nouă și grăitoare. Pericolul cel mare este locul comun care, fără să se manifeste la d-ta cu violență, apare totuși ici și colo. Tinerețea ca „un pescăruș / ce săgetează limpezimea zării" sau ca „o baladă născută sub arcuș" nu ne mai spune mare lucru. Nici „oamenii, tăind în cer ferestre". Nu e rău dar, din păcate, e... corect ceea ce, uneori, poate să fie rău de tot! Am dori ca acuratețea versurilor d-tale să se transforme într-o limpezime de cristal. Pentru aceasta, întrucît ai depășit stadiul primelor încercări, nu se cere decît muncă. Așteptăm.

Dumitru Cepănaru: Din fiecare s-ar putea alege cîte ceva. Se simte oarecare ușurință în versificație, fără ca versurile să cadă în gratuitate. În general, tematica este interesantă. Doar unghiul de vedere este puțin cam cunoscut. Un exemplu: poezia „Un strigăt lumii". Începutul este plin de prospețime: „Culcă-te în iarba sufletului meu, / S-atingi cu tîmpla pulsul clorofilei / Și zvîcnetului ei să-i dai un sens. / Sub ea, pămîntu-n porțile lui iunie / Bate, să intre-n miezul rodniciei". Cînd însă, după cîteva versuri, transformi iarba într-o grădină în care se îngrămădesc garoafe, trandafiri, măceși, simfonii, orchestre etc., imaginea se contopește cu nenumărate alte imagini florale și cititorul cu greu va mai reține nou, dacă el există. Cele mai multe dintre poeziile trimise suferă de o astfel de alunecare de teren. Remediul? Autocontrolul. Este evident că d-ta poți da mai mult.

Em. Candian: O corectitudine neconvingătoare: „În era de atom ce s-a deschis, / Contur și viață prinde orice vis. / Cu nava voi pluti curînd spre astre / Voi explora-nălțimile albastre. / Voi naviga purtînd la prora sori, / Spre țărmuri cu eterne aurori" etc. Lipsește vibrația lăuntrică, adică viața.

Sterian Vicol: Amestec de ingenuități și reminiscențe din lecturi. Din cauza aceasta, este prematur să ne pronunțăm. Oricum, tematica d-tale este, deocamdată, monotonă. Uneori, suprapunerea de imagini (comune) întunecă sensul: „Prima iubire mi-a pus la gură flaut / Ca în cîntece luminile să-mi torn, / De-aceea azi, ca pe-un izvor o caut / Și cu cerbii fug la sunetu-i de corn". Cu alte cuvinte, prima iubire, care este un izvor, sună de fapt din corn și întinde poetului un... flaut. Prea multe, pentru un catren.

Luminița Roman: Sînt cursive și mărturisesc oarecare sensibilitate. Mai reușită ni s-a părut poezia „Culorile vîntului": „De pe coama unor blocuri / vîntul a furat pulbere roșie, / și-a pudrat cu ea obrajii / și iată-l că seamănă / cu o tînără primăvară"... Alături de asemenea promisiuni, ecourile romanțelor de mîna a doua răsună discordant: „Oare tu știi că steaua asta arde / în noaptea adîncă doar pentru tine?" etc. Poeziile de dragoste se realizează greu tocmai pentru că par mai lesne de scris.

Ioan Martiș: Multe imagini forțate, bombastice: „Cu celulele pline de laptele tinereții / ne-am întîlnit pe aceeași orbită / Potolind într-o strîngere de mînă simplă, cotidiană / păsările speriate ale mîinilor'. Apoi eroii devin „margini zdrențuite de nor / însîngerate de cuantele răsăritului"... Cu greu se poate contura o imagine din această avalanșă verbală. Unele versuri sînt de-a dreptul bizare. Ce înseamnă că „retina țîșnește pe schele"? Fără îndoială, poezia este o exprimare personală, dar în sensul unei originalități creatoare, nu al enigmisticii.

Ion Durac: N-am negat niciodată valabilitatea ideilor conținute în versurile d-tale. Dimpotrivă. Sînt, în general, adevăruri evidente, dar faptul că se prezintă cu ritm și rimă nu le conferă calitatea de imagine artistică. Din punctul de vedere al adevărului nu se poate reproșa nimic, de pildă, acestui catren: „Eu cred în minunile omului, vii, / În tot ce simțirea pătrunde și vede. / În basme cu sfinți, ori cu alte stihii, / Azi nici copiii nu mai pot crede!". Dar ce aduce în plus, față de aceeași idee exprimată de un conferențiar sau de un articol? Aici este toată problema.

Traian Dîrlea: Expresia s-a mai limpezit, căpătînd uneori accente convingătoare: „Plutește pe valuri / ca un fruct agățat pe ramuri despuiate, / primul tractor". Dar nu este întotdeauna așa. Mai există imagini obscure („spasm hibrid", „mi-e mintea lucidă ca dangătul de clopot / prevestind transformări în arderi" etc.) și multe versuri încă neprelucrate. Cînd se salvează din prețiozitate sau grabă, imaginea devine într-adevăr promițătoare, ca în „Ploaia": „... Ne sărutam / și ploaia pătrundea / în sărutările noastre, / ni le fura / să le dea întregului pămînt, / să zămislească din ele / sărutările pămîntului".

Ionel Tărăpoancă: Se disting unele promisiuni („Privirile, cascade, se arcuiesc / cătînd frumosu-mprăștiat de zori / ce izbucnise-n salturi peste noapte / în transformările ce-aveau să vină — sori") dar sînt și foarte multe neglijențe și stîngăcii, alături de locuri comune („Un grup de tineri cu fericirea-n brațe / porniserăm pe drumul luminos al vieții" și altele). Este necesar un exercițiu mai sever.

Cornel Rîmniceanu: Sînt și în „Casa de naștere" unele versuri notabile, dar am reținut, deocamdată, acest catren dens: „Clipa ta s-a prins de clipa mea? Și le-a-nchis, în stinci de timp, granitul. / Cheile le-am pus în cui de stea / Să le aibă-n pază infinitul". Poate că aceasta este calea pe care trebuie s-o urmezi, a concentrării. Soluțiile diluate au întotdeauna mai puțin parfum.

Ion Dumitru-Șirna: Este interesantă încercarea d-tale de a cînta, la persoana întîia, o mașină electronică: „... Sînt creierul modern / cu sînge electronic. / Am nervi din gheață metalică, / vibranți / doar la fluxul invizibil / al atomilor de curent. / Transform miliardele timpului / în secunde, / visez visele nevisate încă, / omului îi sînt tovarăș de muncă. / mă nasc... / trăiesc... / mor... / Ah! Dar niciodată nu voi fi / Om!" Ideea ni se pare, însă, simplificatoare. Problema existenței gîndirii și sentimentelor la mașinile electronice este (chiar la timpul viitor) plină de nenumărate semne de întrebare și în general, cibernetica se află abia la începuturile ei. Bineînțeles, nu trebuie să așteptăm rezolvarea problemei (poate ar trebui să așteptăm cam mult!) dar credem necesar să sugerezi complexitatea ei. În fond, poate că și omul înduioșește să fie, în unele privințe, asemeni unei mașini electronice! Dar ideea d-tale este, cum spuneam, extrem de interesantă și merită să te ocupi ceva mai serios de ea.

Dorin Fetescu: Regretăm incidentul. Subscriem la majoritatea afirmațiilor d-tale. Din păcate, însă, oricît de justă ar fi fost intenția, ea nu se realiza în versurile respective, încît ne menținem aprecierea. Argumentarea poetică se folosește de imagini. Poezia în cauză folosea imagini desuete și, neconvingînd poetic, nu putea să ne convingă nici altminteri. Încă o dată, sîntem de acord cu afirmațiile d-tale, pînă la acele versuri (pe care nu le-am citat, dealtfel, ca fiind reprezentative pentru ansamblul încercărilor d-tale, ci ca pe un pericol care trebuie evitat). De acord și cu aprecierea pe care ai dat-o ultimelor poezii.

Romuius Toma: D-ta vrei să spui: marile succese ale oamenilor sovietici în cucerirea Cosmosului aduc o imensă contribuție la cauza păcii. În versuri, această ideie devine: „Gust din clipele mișcării pe vertical, / din clipele făuririi cu viteza rachetei / a uriașei pîini pe care-o dăm în dar / blînzilor și albilor porumbei. / Vouă, soli ai păcii, mă închin" etc. O pîine, pentru porumbei, făurită cu viteza rachetei!... Bombastic, artificial. Apoi, un fel de cugetări total neconcludente: „Pașii mei sărutau pămîntul / visele mele sărutau împlinirea, / privirile sărutau orizontul, și cîntul / sărută înbirea". Este, de data aceasta, o simplitate artificială. Sînt și versuri promițătoare, ca în „Sonde": „Puzderie de sonde — sudori de caritate —/ înregistrează sîngele donat de-acest pămînt"... Imaginea este neașteptată și perfect firească, totuși, și îți arată una dintre căile către poezie.

Aurel Sasu: Mărturisirea dragostei pentru poezia eminesciană este sinceră, dar viciată de prea multe neglijențe: „Tu ai cîntat pe strunele durerii / Întinse aspru sub arcușul magic, / Noianul suferinței și ghimpele tăcerii / Ce-a tors din viață firul destinului tău tragic". Poate noianul și ghimpele să toarcă firul vieții? Sau: „Eu te cunosc din carte și i-am simțit fiorul / Cînd ne-o citea o dată tăcut învățătorul". Dacă „ne-o citea", înseamnă cu glas tare, nu „tăcut". Recitește-ți cu atenție versurile.

Alin Zare: Foarte curioasă poezia „Taiani". În ciuda unor frumuseți evidente nu i-am putut, însă, descifra sensul. Pare un fel de descîntec ermetic. Și în „Joc de unde" sînt multe curiozități. Cu greu ne-am putea pronunța. Credem că este necesar un efort către claritate. Poezia argheziană, din care citați, este un strălucit exemplu și în această privință.

Mihu Dragomir

MAI TRIMITEȚI

Florentin Popescu — Buzău, Florin Șoimescu — Lipova, Cecilia Iordache — Bîrlad, Aristică Băghină — Tr. Severin, Vișteanu Doru — București, Gh. Pocreanu — București, Rădițoiu Constantin — Constanța, Elena Șerbănoiu — Rîureni Argeș, Silviu Silvania — București, Vasile Alexandrescu — R. Sărat, Costin Rădut — Craiova, I. Jeberean — Lugoj, Ion Frîncu — Mediaș, Lucian Albu — București, Ion Dumitrescu — Ploiești, C. Drăgănescu — Buftea, Ion Rușeț — Rîzele Bacău, Gh. Felder — Mediaș, Ion Nichita — București, Mihai Negrea — Ploiești, Spiridon Stefănescu — Mediaș, Mihail Ungureanu — Izvorul Alb Bacău, Alexandru Maior — București, M. Mihălțan — București, S. Licuș — com. Frăter Giurgiu, Nicolae Costea — Ploiești, Liviu Simara — Ploiești, Mugur Cernescu — Tîrgoviște, Alexandru Carp — Buzău, Maria Cojocaru — Focșani, Constantin Coatu — Sibiu.

DEOCAMDATĂ NU

Ionel Bulgaru — Panciu, Bostan Dumitru — Sascut Adjud, Aurel Buda Ebertinescu — Brașov, Florin Manea — Brașov, Paul Nicolae Ciocoiu — Pitești, Iancu Ion — Sinaia, Florentina Cațan — București, Herghelegiu Nicolae — Suceava, Vîlceanu Gh. Dan — Godinești Oltenia, Paul Nicolaide — Pitești, Costache Victor — București, Ioan Drăgănescu — Alesd Crișana, Bojian M. Constantin — Huși, Jecan Octavian Gherla — Cluj, Radu Bogdan — București, Ovidiu Macarenco — Grindu București, Toni Stanciu Emir — Galați, Marino Vila — Hîrlău, Stana Dumitru — București, Staicuș Iulian — Petroșani, Belu Rusalin — Călan Hunedoara, Dumitru Turtă — Suceava, C. Manoliu — București, Feldman Carola — București, Tănase V. Constantin — Covasna Iași, Iulian Preda — București, H. Manoilescu — București, Pantiș Vasile — Forău Beiuș, I. T. Mocanu — București, Gheorghe Filip — Ploiești.

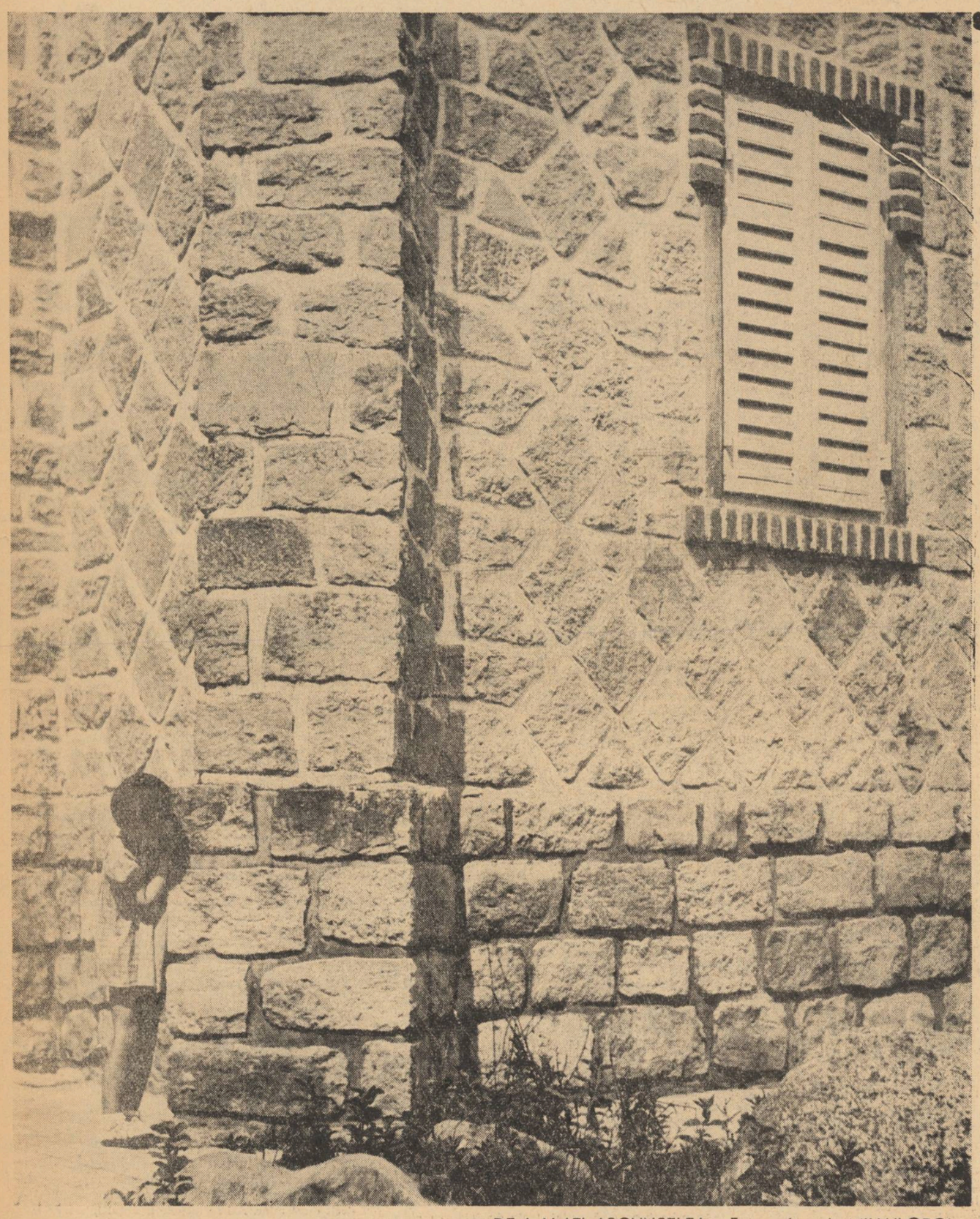

„DE-A V-AȚI ASCUNSELEA". Fotografia: A. MIHAILOPOL

DIN POEZIILE SOSITE DE LA CERCURILE LITERARE

Miron Rusu Barian

ACOLO PE TREPTELE DE SCHELE

Acolo, pe treptele de schele,
Ia-mă, zidarule, de mînă cu tine.
Și învață-mă să culeg gene de stele,
Din pleoapa întredeschisă
A zorilor.

Du-mă cu tine la ultimul etaj,
Unde uneltele te așteaptă
Vegheate de ochii imensității...

Du-mă și voi tăcea.
Rostul cuvintelor acolo se pierde,
Sîngele lor magnetizat de vis și de mîini
Se scurge-n unelte
Și-n ziduri,
Mai sus, și mai sus
Aproape de nori,
Sfidînd veșnicia.

Du-mă cu tine la ultimul etaj,
Tovarăș de faptă și vrere,
Și cred că voi pune poemului schele
Să ardă prin vreme.

M. Bălăeț

ȚĂRÎM

De pe acest tărîm, copilăria mea te învăluie,
Te-mbrățișează pămîntul plin de amintiri.
Acesta-i drumul de hotar bătut de vite
Și de picioarele mele, altădată desculțe.
Te-ntîmpină ploile mele natale.
Vezi dealurile
Adormite la picioarele munților?
Eu le-am mîngîiat fiece răpă, fiece crîng,
Potecile toate, izvoarele, florile.
Satul din vale mi-a fost cuib călduros,
Acolo au rămas părinții, frații, prietenii
Toți cei ce-au privit odată uimiți
Unghiul aripilor tinere însetate de-nalturi,
Pierzîndu-se pe orizontul munților.
Ascultă! Se-aude distinct freamătul
Pădurii natale și al inimii mele,
Alunecarea norilor și-a amintirilor,
Șoaptele ce izvorăsc de pretutindeni.

Ion Istrate

RÎS ESTIVAL

Cînd cosmonauții au descris primul arc spre infinit
Inima a zvîcnit
Și-am rîs uluitor.
M-am dăruit așa, resfirat în senin
Trăind clipa descătușării deplin
Am dorit, deși nu i-am cunoscut,
Ca rîsul meu să fie rîs de cosmonaut
Dăruit din inimă,
Un rîs fără umbre,
Să dezvălui prin el tuturor
Arcuirile de curcubeu spre viitor.

Dumitru M. Ion

STEAUA ARGEȘULUI

A obosit un vînt suflînd spre sate,
Spre munții verzi pe-alocuri dezbrăcați,
Abia-l mai simți cît de pierdut străbate
Prin dunga serii aninată-n brazi.

Cu-asalt e luat sub stele șantierul,
Se-aud motoare, zgomotul lor dur...
Și clopot de neon îmi pare cerul
Boltit peste comune-n spațiul pur.

Remodelate forme din pămînturi,
Cînd altele dispar — se deformează
Sub brațe de mineri ce ies din șuturi
Și peisajul nopții-l completează.

O, Argeșul va fi o nouă stea
Care-și va dărui lumina toată;
Și toți ne-om îndrepta priviri spre ea
Din patria feeric luminată.

Anais Ner

COPILĂRIE

Eu m-am născut printre țigani, în Tei,
Într-o cocioabă neagră, de pămînt.
Pe marile maidane cu noroaie,
copilăria mea desculță
trecea cu trupul schilodit și îrînt.
Cu cîinii-alături scormonea-n gunoaie,
fugea lăsîndu-și urma pe nisip
și se-așeza la sfaturi lungi de taină,
cu oamenii-nsemnați de chin pe chip.

Cînd adormeau cu toții în bordei
priveam spre cer prin singura fereastră,
Priveam spre stele, însetat priveam,
în noaptea naltă, plină și albastră.
Și se-ntîmpla atuncea o minune:
pe cerul inundat tot de lumini
se profilau caișii rotunzi, în floare,
și case albe, zvelte, și grădini.
Copii fugeau strigîndu-se pe nume,
și-n mîini aveau felii de cozonac
și rîsete în ochii mari, senini.

În zorii-aceia tata a plecat
cu șapca lui de zile bune.
L-am prins de mîini în prag,
i-am sărutat obrazul slab, de riduri lungi brăzdat,
l-am urmărit cum trece-ngîndurat
pe ulițe murdare de cărbune.

Sirenele au prins treptat să sune.
Sunau mereu, mereu mai avîntat
și-n ziua-aceea n-au mai încetat
să își reverse glasul peste lume.

L-am așteptat strînși ghem în prag, tăcuți,
Păream un singur trup de gînduri stors
Sunau sirenele, prelung chemau,
dar tata nu s-a mai întors.

Exigență, atenție, înțelegere!

Noul în toată complexitatea sa, trăit cu intensitatea atașamentului față de contemporaneitate, se cere exprimat emoțional, trezește tumult de aspirații, de impresii, de simțiri ce nu se pot tăinui. De aici numărul mare al încercărilor literare, uneori stîngace, alteori trădînd artistul în devenire. Avîntul trebuie, însă, îndrumat cu atenție, cu mult simț de răspundere. Deunăzi, cineva mărturisea că, cercetînd colecția unei reviste, a descoperit emoționat, în cadrul *Poștei redacției*, răspunsul adresat, pe atunci, necunoscutului Marin Preda.

Realitatea consemnării unor talente, prin amintita rubrică, o atestă între altele și *Tribuna*, referindu-se la un tînăr corespondent: „*Vasile Gleznea* (Mangalia). Întîlnirea cu versurile dv. a fost însoțită de emoții care, obișnuit, însoțesc întîlnirea cu un talent". (*Tribuna*, 18 aprilie 1963).

Curînd, poate, viața literară va înregistra numele lui Vasile Gleznea, și al altora, ca o promițătoare apariție. Spunem aceasta în favoarea aparent neînsemnatei rubrici „Poșta redacției", neînsemnată, fiindcă, de foarte multe ori, spațiul îi este fie cedat altor materiale, fie sacrificat din lipsă de interes. „Poșta redacției" poate fi considerată, alături de cercurile literare, o pepinieră a viitorilor literați. „Poșta redacției" e pentru fiecare corespondent piatra de încercare, de verificare a posibilităților artistice. Datoria noastră rezidă în încrederea cu care ne sînt adresate timidele încercări, ca și în necesitatea de a face cunoscute cititorilor cele mai reușite lucrări. Așadar, cu simț de răspundere sîntem obligați să analizăm, să îndrumăm primii pași, dezvăluind cu mult tact celor lipsiți de „reala chemare a muzelor" incapacitatea literară, valorificînd creațiile celor înzestrați, dar arătîndu-le de cîtă putere de muncă trebuie să dea dovadă pentru a-și aprofunda ideile, pentru a-și îmbunătăți stilul, într-un cuvînt, de a se realiza pe plan artistic.

Redactarea unui răspuns solicită multă competență, ținînd seama de speranțele, emoțiile ce însoțesc rîndurile trimise. Deși multe lucrări sînt elaborate în goana condeiului, starea lor nu implică „delicate ironii" de genul celor întîlnite în „Tribuna":

Gheorghe Bivolaru (Sighișoara). Aveți mai multă îndeminare la enigmistică, dar cum există o publicație de specialitate (Rebus) și altele care cultivă genul respectiv (Flacăra, etc.) v-ați putea adresa acestor redacții".

Sau: „*Ghid* (Zalău). Trimiteți-ne mai multe file, chiar dacă sînt *lineate*, cu poezii și mai bune de actualitate". (Tribuna 20 iunie 1963).

Nu numai că asemenea sfaturi scad prestigiul revistei, dar sînt de-a dreptul jignitoare.

La fel de jenantă este și superficialitatea altor răspunsuri, din celelalte publicații literare. Sîntem convinși că Lețu Ioan sau Lia Plugaru n-au înțeles mai nimic din cele notate în spațiul acordat lor de „Iașul literar":

„*Lețu Ioan* (Piatra Neamț). Schița epistolară conține, e drept, un material de viață concret, care ar fi putut servi drept punct (sic!) de plecare. Condeiul trece însă pe deasupra vieții, consemnînd și atîta tot".

„*Lia Plugaru* (Sinaia) Sensibilitatea există, într-adevăr, dar capătă forme din cale afară de romanțioase: — „Ah, tu iubite / gîndu-mi trimite / Lin, ușurel / În zbor-inel"... etc. (Iașul literar nr. 6/963).

Evident, nici noi nu sîntem de acord cu asemenea „versulețe ușurele" ale Liei Plugaru și ale altora, dar insuficiența răspunsului nemulțumește, mai ales în urma aprecierii redacției care a înregistrat — în ciuda desuetudinii — sensibilitatea ei poetică.

Nu vrem să dăm modele, dar credem că modalitatea folosită de „Gazeta literară", în ultima vreme, în cadrul rubricii discutate este foarte potrivită. (A se vedea de pildă numărul din 11 iulie 1963).

În paginile unui număr nu e necesară epuizarea întregului material epistolar sosit la redacție. Discutarea a două, trei nume oferă posibilitatea unei analize mai eficiente a travaliului artistic depus de corespondentul respectiv. Munca pe text, făcută cu riguroasă exigență și însoțită de explicații clare, adecvate, limpezește ideea artistică înăbușită de stufozitatea platitudinilor și a locurilor comune. E îndeobște cunoscut că finisarea unei opere solicită muncă intensă, perseverență. La începutul începutului ești mereu expus tentației gratuitului, a soluționării rapide și simpliste, a grandilocvenței și declamatorismului. Ține dar de etica noastră profesională modul în care e înțeleasă misiunea de îndrumare prin „Poșta redacției". Existența unei reviste pentru tineret, ca „Luceafărul", nu poate practic rezolva singură problema. Desigur, ei îi revine mai întîi sarcina de a călăuzi manifestările începătorilor, de a-i face să înțeleagă că profunda cunoaștere a realității, efortul susținut asupra manuscrisului, exigența și modestia sînt cordonatele pe care trebuie să le urmărească în formarea personalității lor artistice. Cerem măestrie, e de la sine înțeles. E însă nevoie și de meșteșug. Ce folos dacă o poezie denotă real fior liric, cînd forma în care s-a realizat trădează slăbiciune?! Da, oricine poate învăța regulile prozodiei, totuși nu oricine poate face poezie! Începătorul are însă nevoie de aceste elementare cunoștințe.

Aportul unor reviste de prestigiu *(Viața Românească, Contemporanul)* se poate face simțit, dacă nu prin permanentizarea rubricii respective, cel puțin prin apariția unor coloane în care specialiștii să-și spună cuvîntul asupra meșteșugului și măiestriei literare, cu referiri concrete și ample la tinerii scriitori.

Îndrumarea prin „Poșta redacției", solicită în continuare măsuri de îmbunătățire a ei, menite să ducă la înlăturarea superficialului care însoțește adeseori această latură a muncii redacționale.

Rodica Docea

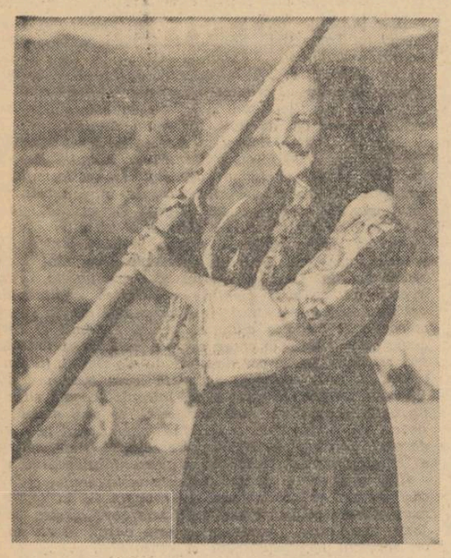

Cei 100.000 de pe munte

În noaptea dinaintea sărbătorii, în centrul Țării Moților s-au aprins lumini pe culmi. Văzută din cursa de seară a avionului bimotor Oradea-București, geografia Țării de Piatră căpăta un relief fantastic, intrînd din nou sub aura legendei. Pasagerii pluteau în penumbra liliachie a nopții — parcă pe aripile unei păsări ciudate — de pe care zenitul de jos apărea ca o proiecție pe un ecran cinemascopic gigant.

Harta Țării Moților, văzută de la 2 000 de metri, incrustată cu punctele de rubin ale locurilor sărbătorești și comentată de melopeea motoarelor, îți concretiza mai deplin sentimentul de stăpînire, de univers al tău, de comunicare direct respiratorie cu pămîntul. Luam cel mai de sus aer al Țării Moților, încărcat cu legendă, același aer pe care tulnicul de jos îl făcea să vibreze pînă în pilnia inimii.

— Încă o lumină. Se pregătesc moții de sărbătoare.

— Sînt luminile unui orășel miner. E iluminat cu neon de aproape doi ani.

— Încă o lumină...

— Este o uzină în construcție.

...Schelele punctate cu becuri par bulevarde verticale, sau — ca să punem la sincron senzațiile — flamurile unui foc decorativ, înghețate

— Dar acolo?...

— E într-adevăr un foc. Dar nu o tîrlă de ciobani, ci un foc pionieresc de tabără.

Luminile ce vestesc sărbătoarea de mîine — luminile moților, luminile ciobanilor și tăietorilor de pădure, ale căror pîlcuri se apropie sub umbra nopții de „Tîrgul de fete" — se confundă cu luminile fixe ale orașelor noi, ale satelor electrificate, ale schelelor de construcție. Luminile care migrează în noaptea asta pe culmi și pe piscuri, vestind bucuria sărbătorii de mîine, figurează parcă ceataltă migrație a luminii, a impetuosului elan edificator care a suit pînă pe culmi în Țara de Piatră, așezînd vetre trainice care se numesc civilizație, cultură, progres.

Muntele acesta ar fi trebuit să fie un altar. Aici s-au oficiat, din timpuri imemoriale, rituri străvechi de păstori, bulbul acesta de piatră al Apusenilor adunînd periodic cringurile de oameni risipiți prin văi, într-o sărbătoare tradițională care a făcut nu o dată istorie. (Etnograful german Reissenberger relatează, în paginile sale dedicate Ardealului, despre luptele oamenilor din Vidra, comuna de la poalele muntelui, împotriva cetelor năvălitoare de mongoli, lupte care s-au dus chiar aici, pe creasta de piatră, și care s-au sfîrșit cu izbînda localnicilor).

Un altar? Nu. Mai curînd o inimă. O inimă tăcută, adunînd pulsațiile generațiilor și împietrindu-le în simbolul unei aprige neînduplecări. Aici, pe muntele Găina, n-au urcat decît pelerinii-prieteni. Muntele domină Vidra lui Iancu, și poate că eroul, rezemîndu-se cu tîmpla de el, a simțit și mai intens ura mineralizată a prietenilor lui iobagi. Nu se putea ajunge aici decît spintecînd inimile fierbinți ale acestor cringuri moțești. Pentru ca inima aceasta să se desfacă din împietrire, să se deschidă bucuriei și ospitalității trebuia ca moții înșiși să devină ceea ce sînt azi, stăpîni adevărați pe rosturile vieții, mîndri de țara care-i a lor.

E încă negură... Reflectoarele s-au aprins. Ele cumulează toată energia de lumină a nopții aurii din Țara Moților, potențată cu întreaga strălucire solară. Au chemat lumina celei 14 fete din Vidra lui Iancu, urcate ca niște vestale pe creasta muntelui. Tulnicele au sunat o dată cu dimineața, deșteptînd ecouri și descoperindu-ne, într-un gigantic amfiteatru natural, 100 000 de oaspeți veniți din toată țara, 100 000 de participanți la sărbătoarea moțească.

Nu e un spectacol obișnuit. Moții nu știu să aplaude. Omul de aici nu s-a aplaudat niciodată pe sine.

Mîile de oameni au venit să joace. (Aceleași „Învîrtite" și „Țarini", aceleași „Brîuri", aceleași „Mărunte" și „Șiruri").

Au venit să petreacă. (Aceleași brebințe cu vin ori vinars de cireșe, ori cu „rosolie" îndulcită cu miere de stup).

Au venit să-și schimbe produsele de artizanat. (Aceleași tulnice albe, aceleași ulcioare și ploști smălțuite, aceleași ștergare și cusături, în care motivele tradiționale încep a se înnoi, în ton cu simțirea contemporană a omului de pe aici; aceleași pirogravuri, aceleași clopuri, aceleași pungulițe de piele pentru tutun..).

Dar au venit să schimbe și noutăți, care, împletite precum motivele de pe o țesătură, desenează parcă geografia prefacerilor.

Toader Costea Pîrvu, meșterul cooperativei „Horia moților" — autorul celor 14 tulnice care au deschis sărbătoarea — suie și coboară pantele muntelui, încercînd ciopuri, desfăcînd ștergare, probînd tăria vinarsului și adunînd noutăți din cele patru orizonturi de munte și țară, într-o originală variantă antonpannescă:

— Ăștia din Albac s-au domnit. De cînd au fabrică la ei în comună, toți ar vrea să fie ingineri. Și-au trimis feciorii la carte... și uite-i, nu mai știu să sune din tulnic.

Un grup de ingineri din Albac încercau, stîngaci, niște tulnice, sub surîsul lui Toader Costea Pîrvu, meșter dogar.

— Care sînteți din Ciuruleasa?

„Cei din Ciuruleasa" fac parte dintr-o comună răspîndită pe vreo 50 de kilometri pătrați. Față la față se pot vedea, toți, numai acum, la sărbătoarea de pe muntele Găina. Președintele Sfatului popular local e tentat de prilej ca să organizeze o ședință cu toți cetățenii. Meșterul Toader îl tachinează:

— Lasă lumea să petreacă! Hai mai bine să-l ascultăm pe Benone Sinulescu.

— Da, să-l ascultăm pe Benone Sinulescu!

Benone Sinulescu e favoritul Munților Apuseni și a fost revendicat telegrafic Bucureștiului care — surpriză! — a trimis la sărbătoare întreg ansamblul „Ciocîrlia", cîntăreți vocali, instrumentiști, dansatori, cu cele mai alese piese din repertoriu, întregite cu bucăți din folclorul local.

Seară. Iarăși se aprind lumini pe culmi. Țara de Piatră intră din nou sub o aură de legendă. Bimotorul ia înălțime spre întunericul rece de sus. Harta Țării Moților, văzută de la 2 000 de metri, încrustată cu punctele de rubin ale luminilor sărbătorești și comentată de melopeea motoarelor, îți concretizează — și mai deplin — sentimentul de stăpînire, de comunicare direct respiratorie cu pămîntul.

Luăm, din nou, cel mai de sus aer al Țării Moților, încărcat cu legendă, același aer pe care tulnicul de jos îl face să vibreze — departe, mereu — pînă în pilnia inimii.

Ilie Purcaru

Constanța Buzea

IULIE

Eliberat de grîu
E o explozie pămîntul, fumegînd.
Stă afînat un orizont întins,
Un orizont care nu mai coboară.

În aer vine-a doua primăvară
Mașinile se-apleacă spre cîmpie
Și cad vibrante ploi în care mii
De plante-și limpezesc un drum în sus.

Trec kilometrii obsedanți de roșu
Și-ar trebui să-mi fie dor de-un proaspăt
Contur orășenesc, de-un plutitor
Balcon deschis.

Ar trebui să-mi amintesc de umbră.
Salcîmii singuri stau nesecerați
La umbra lor sete îmi e și cald,
Oraș umbrit de cîteva scrisori!

Volanul frige pumnul care-l strînge,
Și rotitor a sute de tractoare,
Pămîntul mi-oglindește alt surîs,
Altul, schimbat, echilibrat de vară
Muncită migălos, trăită-n spic.

Ion Țîrlea

SE FĂCUSE TÎRZIU...

Se făcuse tîrziu, întuneric,
plecase a zilei splendidă oază,
și eu îl citeam pe Hikmet
și-mi spuneam că e noapte,
și dormea, ca o zi, soția frumoasă.

Se făcuse tîrziu și vegheam,
să fie pămîntul pat bun și cuprins
pe care aerul să se culce, și casele,
cum se culcă un gînd și îți se pare
c-ai fost, o clipă, iarnă, și ai nins.

Ca niște fulgere răzbăteau cîntece de cocoși
și ca mările se-auzeau locomotivele-ndepărtate
și palmele străzii tăcut se uneau
sub obrazul de piatră așezate.

Și schele-mi țeseau fereastra cu arbori,
și fereastra-mi de cer se-atingea și de lună,
și-l citeam pe Hikmet și somnul femeii-l vegheam,
și, cu putere în vocea gîndului meu, îmi spuneam:
iată-ne, dar, împreună...

Gata să lupt pentru oboseala ei însetată de somn,
pentru ziua rămasă la mine în casă,
pentru soarele tot adormit în clipa aceea
sub geana căzută pe ochi ca o rază.

Ana Blandiana

VECHI CICLU MINIER

Moartea și-o creșteau ca pe-un copil,
O bănuiau, întîi, apoi știau că există,
Apoi venea pe lume umil,
Precoce și tristă.

Moartea mică se-ascundea în ei.
Era așa de ascultătoare la început
Că slujea o singură moarte pe doi-trei.
Apoi a crescut.

Moartea atentă-i însoțea peste tot.
În abataj se ghemuiau laolaltă
Zece morți cu zece mineri cot-la-cot
Ca-ntr-o găoace de piatră.

Apoi n-a mai încăput în abataj.
Le poruncea să meargă cu ea.
Înjurau ca să prindă curaj.
Ca s-o-nduplece-i dădeau să bea.

Și totuși plecau, în cele din urmă plecau
De mînă cu moartea, copilul lor încă,
În sfîrșit spre înalt poate, sau
Spre-o mină și mai adîncă...

Și băiatul mai mare-mbrăca
Ponosita haină părintească,
O pornea spre abataj cu ea
Și moartea-ncepea să și-o crească.

N-AM TRAVERSAT HIATUL ÎNDOIELII

N-am traversat hiatul îndoielii,
Nici orele cu ochii bandajați
Nu mi le-am strîns plăpînde ca pe niște
Neptuncioși și plini de cîntec frați.

Nopțile mele n-au fost nuferi negri,
Strălucitori, plutitori în rachiu,
Lunii nu i-am ciupit niciodată
Sînul mare și portocaliu.

Curcubeul trezirii coclite,
Peticit cu vapori de catea,
Nu l-a purtat compresă pe frunte
Tinerețea curată a mea.

Nu mi-am făcut tinerețea să sune
Zvîrlurînd-o ciudat prin păcat.
Nu mi-e rușine de nimeni,
N-am nimic de uitat.

Doar, înainte de nașterea mea,
Năclăit în trecutul străin,
Dezarmat, ridicol și jalnic
Își șterge-ochelarii Samghin.

Ion Chiric

MAI ÎNALT CA TINE

Parcă regret c-am crescut
mai înalt ca tine, mai frumos.
Simt cum ți se înfioară inima
cînd logodnica îmi prinde obrajii în mîini
și mă sărută pe buze.

De ce
te apropii cu atîta sfială?
De ce
Nu-mi mai ciufulești părul rîzînd,
nu-mi mai legeni capul în poală?

Parcă mai mult mă iubeai
Cînd mă miram de fiecare lucru,
cînd întrebările nedeslușite
îmi incendiau gesturile, trupul.

Și cîte necazuri îți făceam
cînd, frîntă de muncă, mereu...
primeai și vorbele amare ale tatei
destinate neastîmpărului meu.

Nepoți vei avea în curînd,
mîngîierea pe care azi
te sfiești să mi-o dai,
vei purta-o din memoria dragostei
spre frunțile lor.

Voi simți și eu alintarea
cu fiecare din ei,
dar parcă regret c-am crescut
mai înalt ca tine, mai frumos.

Platon Pardău

PĂSĂRILE MĂRII

Păsările mării s-au ivit din mare.
Seamănă cu valul, seamănă cu vîntul.
Toată făptura lor aduce a furtună
și-a liniște.

Nu le știe nimeni cînd se pierd și unde.
Îmi traduc într-una, cu săgeata lor.
seismograma drumurilor mării
Ample și profunde.

Nu aspiră înaltul, deși fără ele
cerul ar apleca steagurile-n bernă.
Urcă marea-n aripi, traversînd furtuna
prin inima mea.

Desen de VASILE SAVONEA

PLOAIA idilă

Nu e duminică și nici o zi de sărbătoare. Plouă. Ploaie de vară, ploaie repede. Stăm la fereastră și ne uităm afară, așteptăm

— Nu vine de ploaie, ori de ce? — zice sor-mea.

Mă uit la sticla geamului. S-a brobonit de o aburează argintie. Primii stropi se preling cu întretăieri de șanțuri înguste. Facem concurs. Fiecare își alege cîte o picătură și le urmărim care ajunge mai repede pe rama ferestrei.

— Ce faci, mamă?

Nu face mama cine știe ce. Se piaptănă. Vreau și eu.

— Piaptănă-mă și pe mine.

— Ce? zice mama

Imi place ploaia. Sînt cîteva bălți care fac bulbuci. Castanii de la poartă sînt șerpi. Cerul e în curtea vecinului meu.

— Nu mai vine, mamă? întreb.

— Vine, mamă, vine — zice ea.

Ieșim în curte cu sor-mea. Ploaia s-a rărit. Ultimele picături le spargem în dinți.

— Cum faci? mă-ntreabă ea.

— Fac eu!

Am în față un dinte nou, lat. Sor-mea cască și ea gura. O cască degeaba.

„Știrbă, babă cloanță,
măcina tărîța", îi cînt.
Iar ploua. Descîntăm ploaia să stea, și ea stă.

— Cînd vine? mă-ntreabă.

— Vine, unde să stea, să stea pe șantier pînă mîine? zic.

— Pe șantier nu plouă? zice iar.

— Plouă.

Ne învîrtim prin ploaie și ni se umflă fustele.

Pe urmă intrăm iar în casă. Eu sar pe fereastră.

— Cît e ceasul, mamă?

— Cît e ceasul? întreabă și soră-mea din ușă.

— Șapte.

Mama a terminat de pieptănat. A așezat masa și vine la geam lîngă noi.

Ne uităm toate trei. Ploaia a stat. S-a luminat cerul și înserarea e limpede. Miroase amărui pămîntul. Castanii se foiesc la poartă, uzi. Au mai crescut.

Eu îl văd prima. Sar pe fereastră în curte și fug. Sor-mea țipă că i-am luat-o înainte. Tata mă prinde și mă saltă peste bălți. Clip, clap fac bocancii lui. Bocanci de șantier, bocanci de tată.

In curte o strigă pe sor-mea să vină și ea. Ne ducem pe amîndouă pe sus. Bocancii lui tata fac clip, clap, și uneori clip, clip.

Pe mama o sărută tata. Mîine mă pieptăn și eu, singură.

— Ce ne-ai adus, tată?

Îl țin pe tata de-o mînă. Tata are mînă bună. Desface cu ea rucsacul și scoate alimente cumpărate la alimentara șantierului. Sor-mea n-ajunge să vadă, pe masă.

— Pe șantier plouă? zice ea.

— Plouă, tată.

— Da' tot ai venit! Ai venit de tot! — se miră. Mama rîde.

Mă duc la geam. Plouă iar. Ploaie de vară, ploaie repede. Mă bucur.

— Ai venit, tată?

Sînziana Pop

idilă

Pe la mijlocul lui noiembrie timpul se schimbă deodată și se lăsă un ger strașnic. Cu urechile clăpăuge, cu fața rebegită de frig, cocoțat pe buldozerul uriaș, care presa drumul, Mitru semăna cu o sfeclă roșie. Cum avea obiceiul să-și umezească mereu buzele, acestea îi crăpară sub vîntul nemilos, iar ochii i se uscară și ei, și-i străluceau ciudat. Mai aveau zece zile de lucru la drum și înjurau cu toții frigul ăsta care căzuse pe neașteptate.

Seara, mica bodegă înjghebată pentru nevoile lor, se umplea cu bărboși cu fața crăpată de ger și cu tineri care nu se răseseră încă. Băutura îi încălzea puțin, apoi se duceau să se culce. În baracă nu era prea cald, dormeau lipiți unul de altul ca să se încălzească. Mitru dormea cu Pompilică, un oltean de la Turnu Severin, care putea a usturoi de trăznea. Nu-l puteai face să renunțe la usturoiul lui nici mort. „Asta mă scapă de gripă, ce știi tu, nene", îi spunea el lui Mitru. Erau amîndoi de-o vîrstă. Aveau optsprezece ani.

Peste drum de bodegă era o clădire solidă, care existase și înainte de venirea lor. Acolo erau birourile cooperativelor din comunele din jur. Într-o zi, cînd era de serviciu pe barăci, Mitru se duse acolo să ceară jar. N-avea chibrituri și trebuia să facă focul. În biroul în care intră nu erau decît femei. Una din ele era destul de în vîrstă, blondă și cu un pulover albastru mițos acoperindu-i pieptul abundent. Era mare și bună, așa i se păru lui Mitru. Cu asta zic și eu să te încălzești, nu cu uscatul de Pompilică, îi trecu cu vinovăție prin cap lui Mitru. Cealaltă stătea lîngă o sobiță rotundă, roșie de prea mult foc, și-și încălzea piciorușele. Era foarte tînără, cam de vîrsta lui, așa că se trezi îndrăznet, se auzi întrebînd:

— Ți-o fi frig cu picioarele goale?

— Nu-s goale, sînt cu ciorapi, spuse fata. Dar sînt foarte subțiri.

— Și ciorapii ăia țin ceva căldură?

— Țin, spuse fata.

— Aici la căldură cred și eu că țin, spuse el foarte trist.

Apoi se obișnui să vină în timpul liber întotdeauna aci, se așeza în tăcere lîngă sobă și se încălzea. Fata bătea la mașină și tăcănitul uniform al mașinii îl umplea de-o liniște ciudată, de parcă fata i-ar fi șoptit prin intermediul mașinii cuvinte frumoase. Soba pîlpîia plăcut, odihnitor, și lui i se părea că e acasă. Fata și femeia mai în vîrstă se obișnuiseră cu el și-l așteptau întotdeauna la ora prînzului. Jos, lîngă sobă, obrazul lui înăsprit de vînt se muia ușor, devenea din nou copilăros. Nu vorbea nimic, răspundea monosilabic la întrebări, se vedea că nu-i place să vorbească. După ce se încălzea, își ridica fața spre fată și-o urmărea cum bate la mașină.

— Greu ai învățat treaba asta? — o întrebă el odată.

— Vrei să te învăț și pe tine? îi spuse ea.

— Parcă altă treabă n-am, făcu el. Ce-ți pasă ție. Stai lîngă sobă și paca-paca cît îi ziulica. De-aia ți-e fața așa?

— Cum? întrebă fata.

— Știi tu cum, spuse el și deodată se tulbură. Fata se roși și ea și nu mai spuse nimic. Continuă să bată îndîrjită la mașină. Nu știa nici cum o cheamă, dar se gîndea adeseori la ea. De fapt, nu știa nici el prea bine, de ce, întotdeauna la ora unu, bătea la ușa biroului aceluia. Pentru fată, sau doar pentru sobița aceea rotundă care sforăia veselă, ca un motan. În tot cazul, aștepta cu nerăbdare repausul de la prînz. Avea parcă și el acum o casă.

Într-o zi, însă, la vremea prînzului, cînd ca întotdeauna bătu la ușa biroului și intră înghețat de frig înăuntru, fata nu mai era la locul ei obișnuit. El nu întrebă nimic, se duse liniștit la sobă și începu să se încălzească. Fata cea nouă îi zîmbi prietenos, era tot așa de tînără, dar Mitru își dădu seama că acum ar fi umilitor să mai vină.

— S-a întîmplat ceva cu aia, îi spuse el seara lui Pompilică.

— Care aia? îl întrebă acesta.

—Aia, mă, de lîngă sobă, îi spuse enervat Mitru, care uitase că nu-i spusese niciodată lui Pompilică povestea cu fata.

— De lîngă care sobă?

— Aia cu mașina, spuse Mitru.

— Aha, aia! se făcu Pompilică atunci că înțelege.

— Aia care își încălzea picioarele la sobă.

— Aha, acum știu spuse Pompilică deplin luminat.

— Mă duceam toată ziua acolo, înțelegi, începu el să se destăinuiască. La început am crezut că mă duc pentru sobă, o sobă mică care sforăie grozav. După ce toată ziua stai în frig vrei și tu puțină căldurică, înțelegi? Am crezut tot timpul că pentru asta mă duc. Am crezut că fata e doar așa, supliment, cum s-ar spune. Pusă acolo doar ca să-mi priască căldura. Apoi fata a plecat și abia atunci am văzut că suplimentul era soba. Să fiu al dracului dacă n-aș fi în stare să stau cu ea și într-o cameră fără foc. Ce mă fac acuma, mă Pompilică, spune tu.

— Trebuie s-o furi, mă, fu de părere Pompilică. — Hai s-o căutăm, Mitrule.

— S-o căutăm Pompilică, făcu mirat Mitru, că nu se gîndise la asta. Nici măcar nu întrebase unde plecase fata. Se purtase ca un nătărău.

A doua zi femeia cu pulover albastru îi dădu explicații:

— N-a vrut nimic să-ți spună, nu voia să te supere.

Satul unde plecase fata ca dactilografă, îl cunoștea foarte bine. Din satul acela începuseră ei, cîndva, să lucreze un drum. Își închipui acum că drumul se întinde ca o panglică pînă la picioarele ei.

„Poate că l-am făcut anume pentru ea, ca să poată pleca" își spuse. O văzu în gînd, stînd undeva în marginea drumului și făcînd cu mîna mașinilor care treceau. Mașinile nu opreau și treceau mai departe, și se gîndi atunci că drumul e făcut doar pentru el ca să poată s-o caute și s-o găsească. Se gîndi că el e la un capăt al drumului iar ea la celălalt, și poate că niciodată distanța dintre ei nu se va micșora. Poate că drumul era ca un riu și el e pe un mal al riului, iar ea pe celălalt. Poate că vor merge așa de-a lungul riului fără să se vadă. Și se mai gîndi că trebuie să facă ceva...

— Am s-o caut, îi spuse olteanului care desfăcea cu multă dexteritate niște seminje.

— Și dacă n-ai s-o găsești? spuse plin de neîncredere Pompilică. S-ar putea să n-o găsești.

— N-avea tu grijă. Am s-o găsesc, mă, Pompilică.

Ziua era luminoasă, dar razele soarelui erau încă înghețate.

Cu timpul frigul se înmuie, copacii înfloriră, într-o noapte, așa pe neașteptate.

Sorin Titel

Observații la cîteva cronici de film

Diversitatea comentariului rezultă, în cazul cronicii cinematografice, atît din valoarea intrinsecă a filmului, cît și din tema acestuia sau din maniera de tratare artistică. Este firesc ca un film cum e „Invierea", după romanul lui Tolstoi, să suscite discuții atît în legătură cu ideile tratate (dar în cazul acesta ajungem din nou la binecunoscuta problemă literatură-film), cît, mai ales, în legătură cu modalitatea artistică de transpunere pe peliculă a unei opere literare celebre. Tema propusă atenției spectatorilor, ideile vehiculate vor prima însă evident în filmele ce-și propun dezbateri adîncite, pe probleme majore ale existenței, cum este, de exemplu, „Rocco și frații săi". Nici unul dintre cronicari nu a discutat, de pildă, calitatea imaginii în acest film. Selectarea ideilor și a aspectelor celor mai semnificative pentru a fi discutate rămîne la latitudinea (și dovedește astfel priceperea) cronicarului, care trebuie să supună meditației cititorului-spectator esențialul desprins din film, să reducă valoarea unor filme supralicitate la adevărata ei mărime, exercitînd în felul acesta și o acțiune educativă asupra gustului publicului, gust care, ori ce ar spune proverbul, trebuie ridicat la un anumit nivel peste care abia pot începe adevăratele și adeseori chiar necesarele divergențe de păreri.

În cadrul unei asemenea acțiuni educative și de informare mai largă, multe din cronicile cinematografice apărute în revistele literare uzează de un procedeu bine venit, oferind cititorului fie elemente generale necesare înțelegerii specificului unui anumit fel de film (Ana Maria Narti în Contemporanul despre „Poemul cinematografic"), fie, pornind de la filme ce au rulat pe ecranele noastre, o prezentare mai amplă a creației respectivului regizor (În Gazeta literară Eugen Schileru — „Pietro Germi și neorealismul", Matei Călinescu — „Fellini, poet al tragicului"). Uneori, spațiul acordat filmului de respectiva gazetă cuprinde articole cu caracter oarecum de sinteză asupra unei anumite categorii de film (în Contemporanul, Al. Racoviceanu — „Filmul de animație romînesc", Antoaneta Tănăsescu — „Documentarul de artă") sau discuții privind probleme mai largi de specific sau de curent cinematografic (Eugen Schileru — „Cinematograful și literatura" în Gazeta literară sau Iulian Mihu — „Cîteva probleme ale neorealismului" în Luceafărul).

Revista Contemporanul rezervă filmului spațiul cel mai întins — o pagină — făcînd un bun oficiu cititorului prin prezentarea voită exhaustivă (alături de articole mai ample precum cele amintite mai sus sau de informații asupra noutăților cinematografice de peste hotare) a filmelor de pe ecranele noastre. În cadrul acestor prezentări, se remarcă prin cursivitatea și stilul agreabil comentariile semnate de Eva Sîrbu. Se face observată însă la susnumita autoare o anumită tendință spre literaturizare, care nu supără decît în măsura în care i se acordă o atenție exagerată în dauna celorlalte atribute ale unei asemenea cronici. Filmul ne este frumos prezentat, cititorul află despre ce este vorba, dar lipsește acea tentă personală, atitudinea critică atît de necesară în astfel de cazuri. Uneori se mai și dezaprobă cîte ceva; cel mai adesea, însă, se descrie pur și simplu, ca în cronica la „Elena din Troia" (Contemporanul nr. 29/963; ne-am obișnuit cu toții să repetăm că superproducțiile americane sînt neizbutite, dar o ierarhizare se cere totuși făcută; în cazul de față, ar fi fost potrivită, din multe puncte de vedere, o comparație cu „Ulise", de exemplu) — sau se laudă în exclusivitate un film cu scăderi, cum ar fi „Baronul de Münchhausen". Comentariul respectiv (Contemporanul nr 7/63) încearcă de la început pînă la sfîrșit să ne convingă că de la „un film care se cheamă „Baronul de Münchhausen" nu trebuie să pretindem prea multe, deși autoarea însăși dovedește prin tot ceea ce spune că a pretins și s-a declarat satisfăcută: „Ne aflăm în țara lui „totul se poate", în țara închipuirii și a trucajului cinematografic. Manipulînd inteligent, uneori cu haz, alteori cu poezie, acest convențional fantastic, realizatorii pun, cu naturalețe și seriozitate de copil care construiește din cuburi o lume, toate la locul și la rostul lor". De fapt, însă, filmul suferă de o vădită inconsecvență, pînă la sfîrșit nereușind să-și precizeze categoria de spectatori căreia i se adresează, de unde ruperea unității de valoare a lanțului imaginilor sau poantele decalate din punctul de vedere al calității umorului (să se compare, de exemplu, episodul slab artisticește și inexplicabil lungit al vasului înghițit de monstrul marin cu hazlia scenă a coborîrii șarpelui ispititor din Edenul zugrăvit pe corabie sau cu originala transformare a armurilor medievale în costume de astronauți.) Nu este vorba de „ochelarii cu sticle multe ai maturității", pe care autoarea cronicii ne previne să nu-i folosim, dar trebuie să recunoaștem că sînt numeroase episoadele care, cu siguranță, nu se adresează copiilor, fiind compuse mai de grabă în spiritul unor momente similare din filmul realizat după desenele lui Effel, „Facerea lumii". Surprinde, de asemenea, în cadrul acțiunii, palida figură a omului modern, a cosmonautului, cu un rol aproape auxiliar, părînd numai o actualizare forțată, fără a fi extrase din acest pretext artistic toate posibilitățile oferite.

Mai sus aminteam de cronicile și articolele apreciatului critic de artă Eugen Schileru, publicate în Gazeta literară, a cărui finețe în observații și generoasă erudiție am avut adesea ocazia să le constatăm Cronicele sale cinematografice au în general, o idee principală, dezvoltată colateral și argumentată pe parcurs, conducînd firesc la concluzia finală. Uneori, însă, urmărirea prea insistentă a acestei idei și intenția de a o demonstra cu orice preț duc la unilateralitate, la anumite formulări prea categorice. Astfel, în cronica la filmul sovietic „Omul merge după soare" (Gazeta literară nr. 15/963) pentru două-trei episoade irevelatoare sau scăzute artisticește (în comparație cu altele, mult mai numeroase, izbutite, dar pomenite într-o singură frază) se demonstrează într-o jumătate de cronică (prima jumătate fiind un comentariu — pentru comparație — la filmul lui Lamorisse „Balonul roșu") necesitatea simbolului semnificativ, desprins din viață. Deși poate că nu aceasta a fost în intenția autorului, cititorul ajunge la sfîrșitul cronicii cu sentimentul că are de a face cu un film facil, neizbutit în cea mai mare măsură, ceea ce, de fapt, nu este adevărat.

Cronica „Pietro Germi și neorealismul" (Gazeta literară nr. 10/963), care discută și filmul „Divorț italian", arată concludent deficiențele de formulare amintite. Referirea cu orice preț la binecunoscutul citat marxist este în cazul de față inoperantă, ducînd la concluzii bizare: „Cu alte cuvinte, făcîndu-ne să rîdem, regizorul nu ne invită la toleranță și acceptare. Dat fiind că problemele nu sînt încă rezolvate, dat fiind că ele nu sînt rezolvabile, atîta vreme cît se mai menține orînduirea capitalistă, dat fiind că ele constituie încă prezentul italian și nu au devenit, cu alte cuvinte, trecut, italienii și toți aceia care trăiesc în cadre sociale, religioase, morale etc. similare, nu se pot despărți de ele rîzînd. (Să nu uităm că în formularea marxistă intră termenul de trecut)". De aici ar rezulta că, întrucît această situație amară constituie încă prezentul, te poți despărți de ea, dar în nici un caz rîzînd (căci rîzînd te poți despărți doar de trecut). Cu alte cuvinte, rîsul, satira ar fi inoportune în combaterea prezentului capitalist.

Sînt, în general, scăpări datorate insuficientei aplecări asupra obiectului sau unor neatenții în exprimare. Observațiile de față nu impietează asupra valorii cronicilor, acolo unde este cazul, ci se vor un serviciu făcut autorilor și cititorului.

Al. Tudorică

In loc de cronică dramatică

Scrisori de la un mașinist

(II)

Spectacole - Arte

Stimate tovarășe redactor,

Iată că vă scriu din nou, așa cum am făgăduit în prima scrisoare. Asta dovedește că n-am stofă de critic, pentrucă dacă aș fi avut cît de cît, puteați aștepta mult și bine a doua scrisoare a mea, așa cum așteaptă cititorii „articolul viitor" al cîte unui critic, grăbit să promită, dar nu să se și țină de promisiune. (Ca să se apere de învinuirea că n-ar fi spus tot ce se putea spune în nu știu ce problemă, criticul își ia măsuri de prevedere: „asupra acestei chestiuni vom reveni într-un articol viitor"... și nu revine. Adică, de fapt, el scrie „articolul viitor", dar despre cu totul altceva... Ei, dar parcă scriitorii nu fac și ei la fel cînd anunță volumul 2 și nici nu se gîndesc să-l scrie? ! Așa se întîmplă că mai apar și trilogii într-un singur volum...) Cum vedeți, am luat totuși ceva de la critici: boala parantezelor.

În scrisoarea trecută, după ce am încercat să explic, cum m-a dus și pe mine capul, ce se înțelege prin distanțare, mi-am luat angajamentul să vorbesc și despre cazul cînd personajul trăiește astăzi, iar actorul în secolul XVIII. Vi se pare curios? Și mie. Dar să știți că se mai întîmplă. Îl vezi pe dumnealui, om serios, cu serviciul militar satisfăcut, că în timp ce-i spune dumneaei că o iubește, și asta cu cele mai poetice cuvinte, începe netam-nesam să se răstească la „visul vieții lui", să gesticuleze, să răcnească de parcă ar bănui de pe acum că în actul II ea o să-l înșele. Dar dumneaei nici gînd să se sperie. Ridică și ea tonul și mîinile, se răstește la „soarele primăverii ei", fiind sigură că în actul III el o s-o părăsească definitiv. Asta e dialogul. După ce termină de spus vorbele dulci pe un ton nu prea dulce, el vine la rampă, proptește un picior înainte, ca să i se vadă bombeul și dunga de la pantalon, amîndouă ascuțite, își fixează privirea în ultimul rînd de bănci de la balconul II și, în timp ce continuă să se răstească, de data asta la sărmanii spectatori nevinovați, face cu mîna niște gesturi ca și cum ar vrea să împingă într-o plasă de bagaje un geamantan. În celălalt colț, ea așteaptă cu răsuflarea întretăiată ca el să termine cearta cu spectatorii și să-și aranjeze bine geamantanul, apoi ridică ochii la cer, în timp ce tonul coboară atît de jos, încît cei care au avut proasta inspirație să-și cumpere bilete pentru rîndul 8, 9, 10 și așa mai departe încep să citească cu atenție programul (cînd se întîmplă ca acesta să cuprindă ceva mai mult decît distribuția, pe care o știau de pe afiș) sau să strige: „Liniște!" de parcă n-ar fi și așa destulă liniște... Astea sînt monologurile.

Cînd îi văd pe tinerii actori de la teatrul „Nottara", frumoși ca Cristea Avram și interiorizați ca Ion Dichiseanu, cum își valorifică chipul în lumina reflectoarelor, am impresia că în sală nu sînt 600 de spectatori ci 600 de fotografi. S-ar putea ca un tovarăș regizor să-mi atragă atenția că toate astea n-au nici o legătură cu secolul XVIII, fiindcă în secolul XVIII nu existau fotografi. Eu îi răspund de pe acum că nici cu secolul XX nu au nici o legătură, tocmai fiindcă în secolul XX sînt fotografi, așa că actorul are unde să pozeze și nu trebuie s-o facă neapărat pe scenă.

A, că mai sînt și actori care vorbesc ca într-o stație de troleibuz și se mișcă pe scenă ca în mașina 33 cînd e aglomerația mai mare, nu încape îndoială. Dar nu despre ei vreau să vorbesc acum, ci tot despre cei cu poza și cu vocea răsunătoare, fiindcă mi se pare că am descoperit și o cauză. Știu, o să spuneți: tradiția. Dar și carul cu boi e... tradiție, l-a pictat și Grigorescu; asta nu înseamnă că n-o să iau trenul sau I.R.T.A. cînd mă deplasez de la Ivești la Tecuci. Nu, nu-i vorba de tradiție. Eu cred că-i altceva la mijloc: acești tovarăși actori sînt și ei victime ale repertoriului. Cum vreți să joace altfel cînd nimeresc o piesă din secolul XX, dacă o stagiune întreagă au fost numai regi, conți, sultani sau principese? Ca să nu mai spun că — asta se petrece numai în teatrul meu — actorii riscă uneori să-și uite și numele. La mai toate repetițiile auzi: Henry, Jacques, Caius, Pietro, Juan, Elisabeth, Louise și cam prea rar Ion, Vasile sau Ileana. Nu, dramaturgii noștri n-au nici o vină, că doar nu scriu ei despre Henry și Louise; ei nu scriu despre Ion și Ileana, ceea ce-i cu totul altceva.

Nu-i vorbă, nici teatrul nu este vinovat: n-a venit piesa romînească, avem cu ce s-o înlocuim: dramaturgia universală e bogată! La urma urmei, poți alcătui un repertoriu universal numai cu o singură literă din alfabet: Sofocle, Shakespeare, Schiller, Strindberg, Shaw, Sartre, Stein. Tocmai bine pentru o stagiune; dacă mai adaugi un Stoenescu, se imprimă și o puternică notă de originalitate, rezolvîndu-se astfel sarcina de promovare a dramaturgiei originale. De ce să-și piardă teatrul vremea (și prilejul să-l joace pe Marivaux!) stînd de vorbă cu autorii noștri — de cele mai multe ori — în viață, lucrînd cu ei, cînd cu morții e mult mai ușor să te-nțelegi, fiindcă morții nu ridică nici un fel de pretenții? L-a auzit cineva pe Shakespeare protestînd că „Macbeth" n-a fost jucat cum trebuie la un mare teatru din București?

H., actor tînăr și sfios, a pus o dată problema asta de față cu regizorul Y. Spera să obțină și el un rol într-o piesă romînească actuală. („Aici, mi-a spus el, cel puțin nu sînt valeți care duc tava și anunță că a sosit domnul marchiz"). Tovarășul Y. s-a supărat că de ce se bagă H. unde nu se pricepe, pentru că, zicea el, să faci un repertoriu e ceva mai complicat decît să duci o tavă. Are și el dreptate, cu toate că nici să duci o tavă nu-i chiar atît de simplu. Dovadă că, pînă la urmă, i-au luat tava lui H. și l-au pus s-o sugereze, adică să ducă... mîna goală în care toată lumea trebuie să presupună că se află o tavă. Mai mult: după al treilea spectacol i-au luat și replica cu „a sosit domnul marchiz", fiindcă un cronicar teatral a scris că e nesemnificativă și scade tonalitatea întregului spectacol.

Dar ce mă mir eu de tava lui H., cînd și pe mine m-au pus, după ce ani de zile m-am spetit cărînd tronuri, coloane, furnale sau strunguri aidoma celor adevărate, să stau pe scenă cu o placardă de 0,75/0,50 m care simbolizează un copac! E drept că și nea Iftimie, care-i ceva mai bătrîn decît mine, ține o placardă la fel, tot copac, și amîndoi împreună facem o pădure. Dar dacă îi vine cuiva ideea să ne ia și nouă copacii și să ne pună să-i sugerăm, ce ne facem?

Parcă totuși e mai sigur să ții copacul în mînă decît să te trezești că-ți pică de undeva de sus, că acuma a ieșit un obicei cu decorurile spînzurate. Copacii atîrnă din cer, ferestrele așișderea, de balcoane nu mai vorbesc, la un teatru am văzut și valize suspendate. Nu de alta, dar mă gîndesc la bieții actori care sînt nevoiți să joace cu frica în sîn să nu le cadă vreo cercevea în cap. În chestia cu placardele, cel puțin, accidentul a exclus.

Cu stimă
ION ALMĂȘANU
mașinist

p. conf.
Dumitru S.

Un afiș lipit pe fațada teatrului „C. Tănase", mi-a dat de veste că aici, în inima Capitalei, dă un spectacol de muzică populară ansamblul „Lazăr Cernescu" din Caransebeș. Înființat cu cincisprezece ani în urmă și purtînd numele cunoscutului erou al poporului nostru muncitor, acest ansamblu și-a cucerit în cursul anilor o faimă pe deplin meritată. Îl mai văzusem de cîteva ori evoluînd la București, pe micul ecran al televiziunii, în studioul radiodifuziunii, în sala de pe Lipscani, ori la Parcul de cultură și odihnă Herăstrău. De fiecare dată doinele și jocurile bănățene, „Poșovaicele" de la Borlova și străvechiul „De doi" ca la Bolvașnița au cucerit aplauzele și interesul miilor de spectatori pentru arta pe care meleagurile bănățene o arătau la București ca o încununare a unei vechi și glorioase tradiții în care se manifestaseră rînd pe rînd tenorul Traian Grozăvescu, corul „Vidu" din Lugoj, corul centenar din Chizătău, călușarii din Zărvești, vestitul Luță Ioviță cu taragotul său, corurile țărănești și fanfarele din Comloș, Făget și Sînnicolaul Mare, sau violonistul Luca-Bănățeanu din Caraș.

Și de data aceasta, un spectacol în sala „Savoy", un spectacol la televiziune și cîteva filmări pentru Studioul de filme documentare „Al. Sahia" au făcut

Carnet de scriitor

ca ansamblul, condus de dirijorul Nicolae Perescu în care au excelat voci ca ale Mariei Pacatiuș și Sofia Preda și taragotul lui Petrică Vasile, să-și cîștige în mijlocul publicului bucureștean o simpatie sporită prin valoarea ridicată a folclorului interpretat cu o remarcabilă conștiință artistică și originalitate.

★

Un grup de artiști din Cluj expun în sălile Fondului plastic din strada Kirov acuarele, tablouri în ulei și sculptură. Între ei l-am reîntîlnit pe un vechi și drag prieten timișorean, pe Romulus Ladea. Îndată după război, prin mai 1945, cînd l-am cunoscut, avea un păr de cînepă și sare — vîlvoi — era lat în umeri, puternic și de o sănătate prosperă. Spătosul plesnind de sănătate, ca un țăran strîmtorat în precare haine de oraș, mi s-a arătat a fi simțitor și gingaș ca o floare. Pedagog intuitiv și pasionat, ca Ion Creangă, Romulus Ladea căuta să învețe el însuși, dar arăta și altora, cît de neprețuit și de scump îi este izvorul artei populare. De fapt mi se pare că inspirația folclorică este cea mai însemnată și vădită calitate a artei sale. Chipurile cioplite de el în lemn sau în piatră, mulate în lut ars, ori turnate în ipsos și bronz patinat, au caractere aspre, voluntare, incoruptibile și sînt înzestrate cu o vitalitate excepțională.

Lucrările expuse la recenta expoziție îl arată pe marele sculptor în plină forță creatoare, căutător necontenit de caractere umane noi, portretele sale descoperind, comunicînd și înfățișînd într-o gamă profundă psihologia nouă a omului contemporan: optimismul și bucuria, sănătatea lui fizică și sufletească, energia lui nesecată.

Așa sînt: „Portretul de femeie", lucrările intitulate „Frații", „Maternitate" și „Adolescența". Expoziția e dominată de bustul monumental care-l reprezintă pe Horia, lucrare excepțională prin sobrietatea și forța realizării artistice.

Alături de maestrul Ladea, expun pictorii: Lucia Piso, Liviu Florean, Ion Mitrea și Paul Sima, unii dintre ei tineri, aflîndu-se acum la prima expoziție personală. Încîntă ochiul prin coloritul lor discret, prin poezia plină de vibrație, lucrări ca: „Școlărița", „Chimistul" și „Natura moartă cu mere" de Lucia Piso, peisajele lui Liviu Florean și în special cele intitulate „Onești", „Spre ogoarele colectivei" și „Peisaj din Cluj", peisajele lui Paul Sima („Iarna la Năsăud" și „Stația de irigare") ca și „Primăvara", „Litoralul" și „Dimineața la Plăești" ale lui Ion Mitrea.

Petru Vintilă

„BOLERO" Fotografia: A. MIHAILOPOL

CALEIDOSCOP

Cartea de teatru — în ediție populară!

Fenomenul merită a fi consemnat, el realizîndu-se sub auspiciile Editurii pentru literatură.

Dorel Dorian, V. Em. Galan, Paul Everac, Al. Voitin se întîlnesc acum cu publicul și altfel decît în răgazul celor trei ceasuri ale reprezentației.

A existat prejudecata care susținea că „teatrul" tipărit nu se citește. Epuizarea din librării a pieselor Prietena mea Pix, Secunda 58, Ferestre deschise e însă concludentă.

Cîteva cuvinte despre aspectul grafic al acestor cărți: cu o siluetă elegantă, fină, avînd coperți atractive dar totodată sobre, ele îmbină aspectul practic, „de buzunar", cu bunul gust.

Fotografiile (partea de ilustrație a pieselor) sînt clare, luminoase. Și o inovație: ilustrația nu se referă numai la spectacolele bucureștene, ci cuprinde multe imagini din spectacolele teatrelor din provincie realizate cu piesele respective.

Singura urare pe care o facem în fața acestei inițiative este aceea de a o vedea continuînd consecvent și mai ales fără mari pauze.

Economie?

Afișele, panourile, reclamele apar cu o perseverență aproape diabolică de obicei pe străduțele dosnice, la umbra unor stejari bătrîni sau tei stufoși.

„Strada reclamelor", în acest sens, e o străduță cuprinsă între cheiul Dîmboviței, Sfatul popular regional și ieșirea din spate a CEC-ului.

Vreți să știți ce se joacă la Teatrul tineretului sau la „C. I. Nottara"? Luați tramvaiele 7, 25 sau 13, autobuzul 38 și, pe străduța romantică veți găsi, ca la o expoziție, afișele teatrelor din Capitală.

Dacă deschideți televizorul veți afla de trei ori pe zi cît e de bine să consumați suc de roșii (într-un film de scurt metraj), că la ștrand e recomandabil să folosești costumul de baie și că vara e mai bine cu sandale decît cu pantofi cu talpă dublă. Evident, la rubrica publicitate.

N-am văzut însă prea adesea o la fel de insistentă publicitate în jurul unei piese, al unui spectacol...

Poate că e suficientă cea din spatele CEC-ului... Economie?

Căldura

Miezul verii. Năduf de iulie. +40°.
Stagiune estivală?

Război și pace, Cezar și Cleopatra, Comedia erorilor, Femeia îndărătnică, Antoniu și Cleopatra.

După cum se vede, mai mult bardul din Strattford e „scos la aer".

Unde sînt sprințarele comedii estivale? Unde sînt comediile originale care ar putea să respire în voie în frumoasele noastre grădini de vară? Unde sînt fanteziile muzicale? Au rămas doar o... poveste cu cîntec!

Să luăm de bună reclamația unui organizator de spectacole: „Noi putem face cu succes o stagiune cu un repertoriu estival... începînd din noiembrie"?

Turnee

In ultima vreme, publicul din Capitală a fost invitat la o serie de reprezentații ale teatrelor din provincie. Fenomenul e îmbucurător.

Din păcate, planificarea spectacolelor a lăsat de dorit.

După o absență îndelungată, în decursul a 10-12 zile am fost ispitiți să vedem 3-4 teatre de provincie, sosite aproape simultan în Capitală. (Am avut de regretat și absența la București a celor două „Naționale" — Cluj și Iași, ale căror realizări și în domeniul dramaturgiei originale se anunțau interesante.

Rămîne de împlinit o veche și fierbinte doleanță: o sală și o stagiune permanentă a teatrelor din provincie în București.

Ce prilej de stimulare, confruntări, schimburi de experiență!... Și cît de aproape ar fi terenul și pentru cronicarii dramatici, atît de greu convinși să ia trenul de Turda, Bîrlad, Baia Mare, Botoșani...

Al. Popovici

EXPOZIȚIA LUCRĂRILOR DE DIPLOMĂ

Deschisă anul acesta în sala Dalles, expoziția cu lucrările de diplomă ale studenților bucureșteni suscită discuții de creație autentică, parcă infirmînd calitatea de student a autorilor și plasîndu-i pe cîțiva în categoria artiștilor de maturitate. Ceea ce frapează în această expoziție, totuși de școală, este diversitatea stilurilor care s-au impus prin rezolvări uneori surprinzătoare chiar pentru etapa finală de studiu. Ilustrațiile lui Done Stan la teatrul lui Brecht dovedesc nu numai stăpînirea mijloacelor grafice, ci și o bogată cultură artistică. Trebuie relevat, de altfel, că se conturează în special la grafică, alături de un serios travaliu tehnic, preocuparea pentru o viziune modernă, simplă, de natură rațională, care se situează la nivelul fenomenului artistic actual. In sensul acesta, ilustrațiile lui Done Stan se pot discuta alături de cele ale Getei Brătescu sau ale lui Harry Guttman, ca o contribuție personală în înțelegerea dificilă a textului brechtian. Și, fără să exagerăm calitățile tînărului grafician, trebuie să recunoaștem totuși că ele aduc o notă de inedit compozițional, cu o ritmică ușor convențională, care stabilește de la început o bună paralelă de atmosferă cu textul.

Ne surprinde să constatăm că Ion State, care a publicat deja ilustrațiile sale la poeziile lui M. Beniuc salutate cu mult entuziasm, se prezintă la diplomă într-un oarecare regres de concepție și insistă inutil asupra unor detalii tehnice, urmînd prețiozitatea naturalistă. Bun desenator, deși foarte influențat de viziunea maestrului său Kazar, Vasile Socoliuc își propune în ciclul „Anotimpurile muncii" o desfășurare compozițională de concepție murală. Rămase la nivelul studiului de institut și împrumutînd din ilustrația curentă unele șabloane de care grafica de carte e suprasaturată, lucrările Malinei Juravle demonstrează totuși buna pregătire tehnică.

O adevărată surpriză produce clasa de pictură a maestrului Baba. In primul rînd, prin diversitatea problemelor abordate și, în același timp, prin seriozitatea cu care e însușită tehnica artistică. Deși uneori depășite de dificultăți de ordin tehnic, lucrările demonstrează preocupări compoziționale de mare îndrăzneală și suflu artistic. Concepută simbolic, „Execuția" lui Liviu Lăzărescu relevă o energie constructivă demnă de semnalat. Eliberat de crisparea din compoziție, în portretul de țăran el se dovedește stăpîn pe mijloacele picturale și viziunea monumentală, rezolvată în zone mari de respirație cromatică, indică prezența elementelor de stil personal. O lumină de mare puritate obținută din acordul discret al nuanțelor de alb realizează Ion Cojocaru în „Serbare cîmpenească", compusă pe principiul unui statism de factură primitivă. Filora Iosif, poate cea mai degajată în compoziții, deși puțin superficială în efortul de a subordona toate elementele aceluiaș fel de tratare, încearcă o rezolvare volumetrică, egală pe toată suprafața tabloului, individualizînd atitudinile personajelor într-o înșiruire de friză cinematografică.

Foarte interesantă în tratare, cu subtilități cromatice și o fluiditate a liniei ce marchează structura organică a personajelor, compoziția „Șomeri" a lui Ion Bănulescu, dovedește o concepție personală despre reprezentarea omului de maturitate, deși puțin livrescă, bine conturată.

Despre Henry Mavrodin, unul din cei mai sîrguincioși studenți ai institutului, se poate spune că marea sa dragoste pentru maestrul Baba îl împiedică să mai descopere alte rezolvări plastice. Remarcăm, totuși, factura tehnică de foarte bună calitate care lipsește unor lucrări de aceiași proveniență aparținînd lui Cornel Ionescu și Gh. Petrov.

Clasa de pictură murală a prof. Ștefan Constantinescu prezintă proiecte de decorație în sgrafitto pentru Palatul Pionierilor. Simplificate ca formă de prezentare, uzînd mult de simbolul decorativ, unele din ele prezintă semne de schematism rezultat din insuficienta pregnanță a formei și din uscăciunea liniei care nu reușește să coloreze monocromia tehnicii alese. Proiectul lui Florin Ciobotaru se remarcă însă prin fina ințelegere a stilizării, printr-un grafism monumental de bună tradiție decorativă și prin eleganța stilistică deosebită. O rezolvare decorativă, cu bogate resurse de valorificare a elementelor de ornament folcloric, demonstrează Gh. Tiutin (clasa prof. Constantinescu) în panoul de ceramică „Rod bogat" și Ileana Dăscălescu (clasa prof. Maria Buescu) în draperia cu păsări.

Sculptura nu depășește stadiul de atelier și reprezentările țin de un ilustrativ din care nu lipsesc totuși problemele de construcții ale formei și raportul volumelor. Mai interesant rezolvat, cu vigoare constructivă, este „Pescarul" lui Dumitru Pasima.

La scenografie predomină interesul pentru decorul simplificat, funcțional. Remarcăm în special schița de decor pentru „Păsările" a Irinei Borovski.

In rest decorurile merg pe drumul cam prea acuzat al documentării de epocă, de bun gust la Borovski și Făcăianu pentru „Ciocîrlia", dar obositor la C. Albany și V. Petre.

In ciuda unor inadvertențe stilistice, stîngăcii de exprimare sau rutină scolastică, lucrările de diplomă din anul acesta dovedesc, în ansamblu, un progres evident față de promoțiile ultimilor ani. O bună parte din lucrările absolvenților vor putea figura, credem, în Expoziția tineretului care se va deschide în toamna acestui an.

Ileana Bratu

RĂSPUNDEREA DEBUTULUI

Oricît de modeste ar părea începuturile poetice ale unui tînăr, ele anunță totuși acea strună nouă care se va auzi mai tîrziu în lirica noastră. Nu trebuie să așteptăm nu știu cît timp ca să ne dăm seama dacă un autor de versuri este sau nu și un artist. De aceea spun că nu ne este indiferent cum începe un poet să se afirme, pe ce drum pornește spre Artă. Sigur că sînt excepții, cînd maturitatea artistică este îngemănată cu primele acorduri, iar debutul rămîne o chestiune de amănunt istorico-literar. Poetul adevărat este, de la început, preocupat să-și formeze propriul univers, să și-l descopere, să și-l îmbogățească, pentru a tălmăci cu sensibilitatea specifică temperamentului său artistic cît mai multe idei și sentimente ale contemporanilor săi. Asistăm la premiere poetice demne de tot interesul, ca acelea pe care ni le-au oferit Ion Alexandru și Ion Pop, alăturîndu-se celor mai noi poeți sosiți de curînd în lumea poeziei. De aceea, ne și preocupă modul în care apare un poet debutant, ce zone ale realității ori ale universului sufletesc preferă, care-i sînt terenurile de explorare în căutarea zăcămîntului curat de poezie. A trece cu vederea, sub cuvînt că debutul e debut și nu e scutit de inerente poticneli și căutări, înseamnă a tolera, ceea ce nu e tot una cu înțelegerea generoasă. Tocmai pentru că este un fenomen abia apărut, fragil, e nevoie de apărare și de protecție, ajutîndu-i creșterea, ferindu-l de unele pericole care i-ar îngreuia sau i-ar deforma dezvoltarea.

Deseori, în discuțiile purtate în jurul poeziei debutanților din colecția *Luceafărul*, au apărut sugestii cu privire la o mai atentă urmărire a evoluției acestora, pentru a evita anomaliile de creștere și abaterile de la adevăratele cerințe ale epocii noastre, fără a aștepta apariția plachetelor.

Firește, nu e cazul să cerem capodopere unui tînăr entuziast care dovedește talent, cum nu poți pretinde primăverii fructele văratice. Acum aștepți numai florile. În schimb, ne interesează ce anume poezie îl preocupă pe tînărul abia logodit cu Arta, limanurile spre care tinde cu febrilitatea romantismului caracteristic vîrstei. Căci nu odată asistăm la apariția unor condeie noi numai pentru redacțiile de poezie, însă cu o pană tocită și cu cerneala uscată, încît cititorii nu-și dau bine seama dacă au de-a face într-adevăr cu un tînăr debutant sau cu un poet pînă acum ascuns printre autorii versurilor de notație, a versului alb etc. Aștepți un suflet răscolit, dinamic, un entuziast aprins de frumusețea revoluționară a actualității.

O poezie ca aceea semnată de Mircea Vaida — *Chemare* — reține cu duiumul multe locuri comune, fără nici un efort de a veni cu o „chemare" nouă adresată contemporanilor : *„Veniți tovarăși să-ne-nalțe zidul / pe schelele Prezentului, mai sus ! / cu dorul șoimului în slavă dus. / Cu aripile ce ni le-a dat : Partidul. / / De bolta înălțimilor mi-e sete, / îmi reazăm fruntea-n nori și-ascult uimit / materia chinuită în eprubete — / și-atom cu-atom pulsînd în infinit"*. (Steaua nr. 6).

După ce ascultă materia cum se chinuie în eprubetă și cum pulsează atom cu atom, poetul îl vede pe „Marx cu barba de fum" și pe Lenin „cu zîmbetul" „veșnic și curat" „încrustat" „în ochii sufletului și în minte". „Chemarea" suferă pe undeva de o asonanță interioară și tînărul nu prea are ce să le spună oamenilor, în afara unor lucruri arhiștiute cu un patos înecat în banalitatea imaginii.

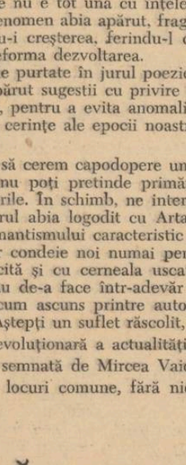

De la această poezie cu un caracter totuși agitatoric, tînărul Mircea Vaida trece la o altă „modalitate" : proza în poezie : *„Luchian, un om suav, / cu fruntea ca o turlă gotică, / cu degetę albastre / picta o floare. / Dar mistuindu-se bolnav / de calda ei roșeață, / căzu subțire și lung și palid pe podea / curgea fierbinte floarea sîngerie / pe degete albastre de mort / și se topea. (Luchian)*.

Să discutăm maniera de a concepe într-o imagine poetică figura marelui artist. În afara unor însemnări de proză curată, cam greoaie, în care e evitat parcă ostentativ fiorul poetic, aflăm că Luchian era „suav", avea fruntea „ca o turlă gotică", „degete albastre" și că, mistuindu-se pictînd o floare, cade „subțire și lung și lat" ș.a.m.d. Pentru a nu ne depărta de sfera artelor plastice spre care are preferință poetul debutant, îi citățm și poezia următoare : *Toulouse-Lautrec*. Pictorul Moulin Rouge-ului e un pitic care mîzgălește la un mod care te face să te întrebi ce rost mai are să te ocupi de el. Portretul e urît, asociind o viziune decriptică. Să ne amintim cîtă poezie cuprinde ciclul lui H. De Regniér din *Vestigia Flamae* dedicat pictorilor impresioniști !

Sigur că a înșira cîteva cunoștințe despre artist *(Lautrec — piticul, / stătea la masă și mîzgălea figuri,* într-un local cu *„lumină sîngerie"* și fum roșu în care picta *„un domn rotund și / o femeie slabă"* iar el rînjește în barbă și-și bea paharul pînă la fund) nu înseamnă a te achita de sarcina poetică. Nu vrem să se creadă că aceste comentarii exclud încrederea noastră în posibilitățile sau în realizările viitoare ale poetului. Căci tînărul poet obține imagini de o valoare artistică incontestabilă ca atmosferă și intuiție în *Africa*, de pildă, nici ea ferită însă de unele excentricități. Este aici un sîmbure de poezie care trebuie cultivat și dezvoltat de acum înainte. De fapt, în cazul debutului lui Mircea Vaida ca și al altor tineri înzestrați, se manifestă un mod defectuos de a lucra cu debutanții al redacțiilor, care nu-i ajută suficient să se clarifice, să-și limpezească profilurile. La urma urmelor, depinde de redactor ce alege și ce-i recomandă poetului să mai scrie pentru a-și completa ciclul de poezii, ce aruncă la coș și ce ia ca bun.

Este aici o chestiune de maximă importanță pentru formarea și îndrumarea tînărului poet. Pe de o parte, critica intervine luînd atitudine față de manifestările de obscuritate, evazionism, superficialitate, în unele poezii, pe de altă parte, redacțiile deschid generos ușa acestor mostre de poezie. Unii le critică pe drept cuvînt, alții, tacit, le încurajează. Și sub ce pretext ? Al noutății ? Dar, încă odată, aceste lucruri nu sînt deloc noi. Sînt manifestări vechi, care perseverînd în activitatea unor tineri, le pot sufoca talentul. Redacția de poezie nu e un oficiu între și între... ci o școală de formare, de orientare spre o poezie cu adevărat realist-socialistă, realizată la un nivel artistic superior. Oare tovarășii din redacții, cînd „lansează" un nume nou, nu simt că, uneori, poetul tînăr lansat e lipsit, de fapt, de tinerețe, de entuziasm, că improvizează ? Din această improvizație iese ceva ce seamănă cu unele versuri ale confraților mai în vîrstă, numite „poezie de idei". Se adaugă unele titluri cu referințe la uzină, schele, gospodărie colectivă etc. și poezia devine „pătrunsă de frumusețea etică a omului contemporan" : *„Din pămîntul prea cuviincios, / s-a-nălțat această pasăre cu aripi de schele, / în scorbura purităților de-asupra pădurii de fag / din cuibul cald ca leagănul de copil sugar, / în leagănul vîntului deschis. / Sînt pasăre cu aripi de schele / și stau ghemuit cu genunchii-n leagănul vîntului soizos, / leagănul ochilor de copii. / Sînt pasăre cu rotiri cinematografice de schelă."* (Ion Antoniu, *Pasărea cu aripi de schele. Steaua* nr. 6).

Un poet care a debutat la *Viața Românească*, Ioanid Romanescu, compune o poezie patetică închinată primăverii agricole, cu toate clișeele comune și prozaismele versului alb neinspirat. Ce ne spune Ioanid Romanescu ? Că în primăvara aceasta *„pămîntul respiră cosmic* (vrea să spună că nu mai e proprietate individuală, ceea ce nu e totuna cu dimensiunea cosmică — n.n.), iar noi îl vom răscoli *„cu nerăbdarea / cu setea, / cu foamea cunoașterii"*. Aflăm apoi și de gravitatea răspunderii pe care o avem față de dimensiunea cosmică. Ne spune poetul : *„pentru prima oară / toate generațiile / și toate timpurile / vor defila în cadrul solemn. / Pămîntul, deci / va trebui să fie prezent / prin noi"*. Urarea pentru campania agricolă de primăvară se pierde într-o întortochiere de vorbe, cu un patetism umflat de prea mult aer : *„Va trebui foarte curînd / să zmulgem belșug de bucate / pentru toate generațiile care au murit mușcînd pămîntul. / La sărbătoarea învierii pămîntului, / la festivitatea înălțării milioanelor de frunți de țărani / vor fi desigur și ele la masă cu noi. / Dreptul și cinstea / de a asculta alături de mii de eroi / raportul pe două mii de ani / ne obligă conștiințele / să păstrăm emoțiile lucide"*. *(Marea campanie — martie 1963).*

La un alt poet tînăr, Gheorghe Antoce, se observă deocamdată o anume debilitate lirică, o respirație lipsită de vigoare. Nu există, cu alte cuvinte, materia necesară cizelării adevăratei poezii, măiestria. Pentru că poezia rămîne pînă la urmă o simplă declamație cu rime : *„Mi s-au înfrumusețat obrajii / într-un dor cînd arzător cînd rece / și, cum trec / topind cu el zăpada, / fulgerul de-o clipă-l pot întrece. (La vîrsta aceasta, Tribuna* nr. 24).

Tînărul nu are încă o suficientă priză la faptul major, deschizînd poarta primelor impresii, fără nici un control critic. Lipsește condensarea și efortul către expresia lirică frumoasă (a nu se confunda cu calofilia), ucenicia în bancă la lecția predată de clasici : *„Și se făcea că mi-i un dor de-acasă, / și singele frumos se-nduioșa / de taica dus, de maica mea rămasă / cu inima plantată într-o stea. / / Nu, stelele nu se vor mai răni, / există — o stea a tuturora, una / prezentă-n pașnic zbor și-n vijelii / și-oriunde ora are-un totdeauna"*. (*Viziune*). În unele versuri din *Obsesie la Hiroșima*, ale aceluiași debutant, găsim o emoție lirică autentică.

Nebulos și cu un debit umflat, dar cu momente de lirism care înfiorează, este și poemul *Sentimentul mării* de Ion Alexandru, publicat în *Luceafărul* (nr. 14). Poet cu o cutie proprie de rezonanță a mișcării din jur și cu un coeficient liric obținut de la primele lucrări, Ion Alexandru ne întîmpină de data aceasta cu un poem care, de fapt trebuia să fie o poezie obișnuită. Fraza pe alocuri e forțată ca să sune a cîntec, iar poemul e sincopat de compoziții puerile, alternînd versuri sensibil lucrate și versificate care se pot confecționa la nesfîrșit : *„Port aici, mare, în piept, / în stîngul și-n ochiul drept / prima mea iubire, iată / luminos împodobată. / Am găsit-o-n umbra mea / semănînd și descîntă / și lumina stea cu stea"*. (sic !)

Sentimentul mării, înțelegem din primul fragment, este metafora aspirației spre necuprins, spre frămîntarea veșnică, e iubire, împlinire, orizontul la care sufletul poetului năzuie. Lăsăm la o parte cîteva versuri destul de urîte ca acestea : *„Luna cînd își trage umerii — maree — / și umblu-n vis în imponderabilitate, / Perfectă din coasta mea te rupi, necunoscută iar, cu stelele toate"*. Imaginea poetică se dispersează : pînă la urmă, sentimentul mării se transformă într-un sentiment nostalgic, de revenire din vis și de cădere pe pămînt. E trecătoare aspirația, ține o clipă ? Entuziasmul tinereții este copleșit de răsăritul lunii, iar poetul se reîntoarce cuminte acasă ? Neliniștea poetului de a trăi *sentimentul mării* se împacă oare cu tihna și spovedania fiului rătăcitor întors ? După ciclul reușit din *Tribuna*, publicat de Ion Alexandru, poemul de care vorbim e prea puțin față de ceea ce ne așteptăm de la una din proaspetele speranțe ale poeziei.

Ca un post scriptum la cele spuse mai sus, aș adăuga că inițiativa *Luceafărului*, a *Tribunei* și, cîndva, a *Gazetei literare*, de a publica grupaje din poeții începători trebuie continuată perseverent. E greu să-ți dai seama de profilul unui tînăr dintr-o singură poezie sau din două. Pledez pentru o pagină sau un ciclu corespunzător, care să-l caracterizeze cît mai divers, așa cum a procedat *Tribuna*, de curînd, cu Ion Alexandru și *Luceafărul* cu frumoasele poezii ale studentului clujan Ion Pop, poet cu o matcă proprie, iar, mai înainte, cu Ion Chiric, Ovidiu Genaru, Rodica Iulian etc.

O rubrică periodică obișnuiește pe tinerii începători cu o altă dimensiune a creației, stabilește o oarecare tradiție redacțională și e un stimulent. *Luceafărul* „lansa" numele nou cu o aparatură critică, făcîndu-i botezul nașterii sale ca poet în acel medalion care-l prezenta publicului. Pentru că, așa cum obișnuiesc acuma *Luceafărul* și celelalte reviste, nu se scoate în relief apariția numelui nou. *Iașul literar* publică în numărul 6 cinci tineri poeți, dintre care cîțiva nu mai sînt la primele versuri. Însă, deși poeziile Marianei Costescu sau ale lui Ion Chiriac sînt remarcabile, cinci poezii nu te conving că aparțin a cinci tinere talente, pe cînd un singur ciclu al unuia dintre poeți l-ar fi profilat pe oricare dintre ei. Pagina pe care *Gazeta literară* o acordă scriitorilor din generația matură, trebuie să aibă un corespondent în celelalte reviste. Trebuie să fie însă o pagină de *poezie autentică*, nu de improvizații, de „încercări" de a reînnoi lirica românească la o vîrstă la care meșteșugul de fapt se învață. Așteptăm această pagină de poezie care să dezvăluie virtuți creatoare ale tinerilor, frumuseți noi aduse pe cele mai fragede aripi. Ion Alexandru, Ion Chiric, Ion Pop, Ana Blandiana, Rodica Iulian, Gabriela Melinescu și-au întins pînzele de plecare în larg. Alții îi așteaptă din urmă. Redacțiile și critica au datoria să urmărească aceste plecări nu numai cu buchetul de flori în mînă, dar și cu îndemnuri critice, generoase și sincere.

Marin Bucur

SCULPTURĂ de C. MEDREA

SIMPLIFICAREA SAU COMPLICAREA IMAGINII

Procesul de maturizare a prozei noi a înrîurit profund lucrările tinerilor care s-au dedicat acestui domeniu. Pornind la investigarea realității, aceștia au avut de bună seamă în vedere experiențele pozitive ale prozatorilor vîrstnici, ale căror lucrări au constituit pentru ei un îndreptar fecund. Tinerii prozatori au putut astfel evita experiențele sterile, proprii unei faze de căutări. Pentru că, în fond, unui tînăr prozator i se cere de la început multă putere de discernămînt. Ne referim nu numai la experiența de viață strict necesară, ci și la simplul fapt că observarea vieții și aprecierea ei implică un punct de vedere matur, detașat întrucîtva. Cele două laturi ale aceluiași proces — analiză-sinteză, — se vor bine cumpănite pentru a se ajunge la o reflectare adecvată a vieții în opera de artă.

Important e ca, pornind la analiză, scriitorul să nu se rătăcească în bătișul de aspecte ale obiectului, complicîndu-se inutil, sau, privindu-l prea mult cu „neîndurații ochi de gheață", să nu-i piardă substanța inefabilă, simplificîndu-l. Tot atît de mare însemnătate are pentru procesul creației și sinteza, care în opera de artă se concretizează în imaginea globală. Ea angajează poate și mai mult viziunea scriitorului, care în primul act rămînea oarecum ascunsă. Scriitorul e acum liber să organizeze rezultatele observației sale în acord cu ideea pe care vrea s-o reliefeze, cu înclinațiile sale specifice. Organizarea și interpretarea datelor realității sînt întrucîtva labile, însă numai atît cît să se păstreze în limitele adevărului istoric și psihologic. Interpretînd faptele, scriitorul le va nuanța cu adevărat dacă nu le va forța să intre în tipare dinainte construite sau dacă nu le va împovăra cu idei și teorii care le depășesc. Mai ales ultima tentație se resimte încă, deși tinerii prozatori fac eforturi remarcabile pentru a nu se lăsa atrași de ea. În asemenea cazuri, se observă ușor că scriitorul vrea să proiecteze faptele la alte dimensiuni, corelîndu-le cu idei generale care i se par mai pline de însemnătate. Neexistînd însă o legătură organică între acestea și faptul de viață evocat, impresia nu poate fi decît de complicare, de adaus superficial, care în cele din urmă se reduce la simplificare, din moment ce procesul vieții n-a fost înțeles în complexitatea lui reală.

De cele mai multe ori însă, încercările tinerilor prozatori fac dovada unei cunoașteri complexe a realității, zugrăvind-o în tablouri substanțiale. Întîmplările înfățișate în lucrări ca „Batista" de Teofil Bușecan („Tribuna", 1 mai 1963), „Noapte de gardă" de Sofia Arcan („Scrisul bănățean", mai 1963), „Depărtări" de Olimpia Marcu („Scrisul bănățean", aprilie 1963), sau în o parte din povestirile cuprinse în volumele „Anii adolescenței" de Ion Arieșanu, „Capul Bunei Speranțe" de Augustin Buzura, „Ochi adînci" de Grigore Beuran, „Cerul era aproape" de Manole Aumcanu, au o desfășurare naturală, în acord cu logica pe care o impune o anumită evoluție psihologică, conturînd astfel personaje vii, convingătoare, cu drept de a reține pentru mai multă vreme atenția cititorului.

Ne vom ocupa totuși mai puțin de asemenea imagini, fiind nevoiți să ne referim la altele. Nu pentru că acestea din urmă ar reprezenta esența prozei tinerilor, ci datorită faptului că ele sînt grăitoare pentru un anumit pericol care mai dăinuie în acest domeniu. Este vorba de o înclinație spre simplificare, vizibilă atît în analiza stărilor sufletești ale personajelor, cît și în construcția sau stilul lucrărilor. Drame care ar necesita o dezbatere amplă, o urmărire în detaliu a reflexelor care le-ar adînci semnificațiile, a întorsăturilor pe care le iau destinele oamenilor în împrejurările complexe ale vieții sînt descrise superficial.

Așa, în schița „Reîntîlnirea" de Nicolae Busuioc („Scrisul bănățean", aprilie 1963) problema abordată ar fi atras după sine o tratare mai nuanțată. Judecătorul Boldureanu îl recunoaște la lucrările Conferinței regionale de partid pe Chercotă, luptător din ilegalitate, acum secretar al Comitetului raional. Revederea declanșează imediat amintirile, eroii fiind lăsați pentru moment în gol. Boldureanu îl eliberase pe vremuri pe Chercotă și atrăsese astfel asupra sa suspiciunile aparatului de justiție burghez. Autorul dorește să indice prin cîteva cuvinte sensul evoluției personajului, dar termenii caracterizării sînt atît de vagi, de generali, încît aduc a proces verbal : „Gesturile, concepțiile, pornirile se transformau după meseria în care intrase printr-un simplu ordin scurt. Apreciat de superiori, se străduia să echilibreze necesitățile serviciului cu structura sa sufletească. Nu putea suporta brutalitățile. Ura schingiuirile..." La modul acesta linear și teoretic se continuă întreaga analiză care, în loc să realizeze imaginea apropierii unui om la ideologia comunistă în condiții de oprimare a unor astfel de simpatii, o schițează numai la suprafață, neîntrezărind mobilurile sufletești intime care determină o atare evoluție morală.

Poate că și mai schematică este imaginea în schița „Lupta" din volumul — care în ansamblu e deosebit de valoros — „Noaptea cu dragoste" de Ion Băieșu. Tînărul medic Simiciuc, venit de la țară într-o clinică renumită din București pentru a se pregăti în vederea examenului de specialist, ajunge pe mîna unui maestru ipohondru, care nu-i dezvăluie nimic din secretele meseriei. Exasperat, tînărul ar voi să se reîntoarcă la țară și mărturisește intenția sa directorului, care întîmplător, era chiar fratele „maestrului". Acesta, cunoscînd firea fratelui său, îl îndeamnă să rămînă, ceea ce tînărul va și face. Autorul ține neapărat ca eroul să destăinuie directorului că e oltean, probabil pentru a motiva reacțiile sale directe și impulsive. Numai că impulsivitatea dovedită e a autorului, care se substituie personajului, îmbătîndu-se de cuvinte. Pentru că impulsivitatea acestuia din urmă n-are nimic din dezordinea gesturilor spontane, ci e construită după niște criterii foarte „sigure". Cine oare se confesează dintr-odată cuiva cu atîta emfază fără să cadă în ridicol ? „Marile mele chinuri aici au început. Am avut nenorocul să fiu dat pe mîna unei ființe care stă înaintea mea ca un baraj de beton... Am să rămîn un simplu medic de țară. E o misiune foarte nobilă, n-am să regret dacă o să rămîn la țară pînă la sfîrșitul vieții". Sau cine își potolește maestrul cu o avalanșă de fraze atît de abstracte ca următoarele, zugrăvindu-se pe sine cu o inocență aberantă ? „...Am fost chiar acum la minister ca să vă „torn". Știți, mă gîndisem să plec la țară. Eu sînt un tînăr cinstit și curat, nu-mi plac asemenea murdării și-am vrut să fug de dumneavoastră definitiv. Dar acum nu mai plec, M-am hotărît să vă transform, să vă ajut să vă vindecați, să deveniți om. (Nu mă îndoiesc că vă fac o impresie foarte ciudată, de tînăr obraznic din cale afară, care ar trebui pus serios la punct, ca să se-nvețe minte). Pe urmă, n-am mai plecat și dintr-un alt motiv. Mi-e milă de dumneavoastră. Sînteți un om capabil și folositor societății, neapărat e necesar să fiți îndreptat. Și trebuie să înceapă cineva treaba asta, nu ?" Făcînd din eroul său un om atotînțelegător, autorul n-a reușit decît să atribuie niște idei de largă circulație unei fantome căreia i-a dat un nume.

Și mai accentuată este tendința spre simplificare în schițele-reportaj. Nuditatea faptelor reportericești este rebarbativă teoretizărilor fastidioase, așa încît prozatorul e obligat să procedeze cu și mai mult tact. Cu alte cuvinte, generalizările au tot atîta nevoie de o acoperire în plan sensibil, în așa fel încît să pară că izvorăsc din miezul întîmplărilor. Altfel sînt departe de a căpăta incandescența unei trăiri autentice, rămînînd în sfera preocupărilor anodine. În schița-reportaj „Omul cu evidența", („Gazeta literară" 6 iunie 1963), Constantin Țoiu intenționează să schimbe o impresie : să arate că președintele gospodăriei din Hărman, Gîrceag Ion, e numai aparent ursuz ; că el e, în fond, capabil de o mare dăruire sufletească. Dar să vedem cum demonstrează acest lucru : „Contactul cu hîrtia al celui pe care colectiviștii din Hărman și l-au ales conducător trădează un raport strict și inteligent între idee și realitate (condiția cunoașterii și a progresului) adică opusul birocrației, care leneșă, îngîmfată, pune de obicei mai mult din prima, și pe a doua — realitatea — nici n-o mai vede. Combătînd birocratismul, sîntem uneori înclinați să cădem în extrema cealaltă, să nesocotim munca de birou, de conducere, supraveghere și îndrumare — spiritul organizării. Președintele Gîrceag Ion are această însușire tipic socialistă. E tovarășul care știe că de hotărîrile lui depind o mulțime de lucruri și de aceea vorbește puțin și nu se pripește".

Și după asemenea reflecții, autorul recurge la alte trucuri reportericești : se scuză că n-a aflat nimic despre viața personală a președintelui, că îi e astfel reportajul incomplet, lăsînd să se înțeleagă că a realizat totuși ceva. Improvizează apoi un interviu pe cîmp, pentru a-l vedea pe președinte „la lucru". În timpul răspunsurilor imperturbabile ale acestuia, se produce o mică dramă : armăsarul de la șareta lui e atras năvalnic de iapa brigadierului Găetan Vasile și o rupe la fugă. Episodul ar fi rămas însă incomplet fără încheierea apoteotică : fiindcă președintele a fost mai înainte vreme casier (și cum reporterul ține să armonizeze peisajul cu structura personajului), cerul îi sugerează „ideea unei uriașe case de bani, străvezie, de sticlă albastră, încasabilă, cu ciocîrlii înăuntru, tractoare, camioane gonind iuți pe șosele asfaltate"...

Și în reportajele lui Lucian Zatti întîlnim uneori situații prea generale, cu dialoguri înscenate ad-hoc, cu oameni care rămîn la stadiul cifrelor de dosar, cu comentarii plate, arhicunoscute : „Lupta dintre vechi și nou este înverșunată la tot pasul" („De la Gorj te duci și vii", „Steaua", februarie 1963) în „Zîmbetul omului" („Steaua", aprilie 1963), aspectele evocate au mai mult relief, dar sînt înecate în discripții vagi și digresiuni naive: „Ești martor la efortul pe care oamenii îl fac pentru a da țării acest prețios minereu. Iar cînd îi vezi cu cîtă grijă strîng la sfîrșitul schimbului fiecare fir de grafit rătăcit prin unghere, tresari. Mîna creionului tău e tot din grafit. Oare nu risipești grafitul pe care acești oameni îl strîng fir cu fir, ca pe o comoară ? Dacă ajungi la concluzia că nu faci risipă, atunci e bine". Din păcate, unii autori ajung prea repede la această concluzie.

Se înțelege că manifestările simplismului în proza sînt multiple după cum multiple sînt și cauzele lui. Pe noi ne-au interesat numai două dintre acestea : mai întîi simplificarea abuzivă a imaginii prin reducerea ei la o înregistrare stereotipă de fapte, ceea ce duce la rarefierea și săracirea ei ; în al doilea rînd, complicarea ei cu idei parazitare, care creează numai aparent impresia de complexitate, lăsînd-o în fond la fel de lineară.

Vasile Sandu

Intre spectaculos și sărbătoresc

Nabucodonosor din ultimul volum al lui D. R. Popescu. Ea reușește să transmită cititorului senzația de autentic, să înfățișeze veridic, colorat, caracterul personajului principal, surprinzîndu-i evoluția frămîntată, tribulațiile sufletești atît de particulare în manifestarea lor (chiar dacă Paraschivescu este un tip moromețian). Una din cauzele care au concurat la aprecierea de către critică și cititori a acestei nuvele este și noutatea procedeelor folosite de autor.

O nuvelă primită cu elogii de critica literară este

Alteori însă banalitatea, clișeul omoară orice intenție artistică și chiar autenticitatea situațiilor apare îndoielnică din cauza folosirii unor clișee arhiintrebuințate. Această impresie o trezesc cîteva bucăți din recentul volum al lui Ion Istrati **La fîntîna cu găleată**. Prozator nu lipsit de calități, care știe să găsească uneori un ton personal și autentic, Ion Istrati adoptă de astă dată linia minimei rezistențe, publicînd unele bucăți cu o intrigă neverosimilă, cu o atmosferă exagerat-pitorească și în care pătrunde prea puțin din vibrația autentică a muncii, din esența transformării conștiinței țărănimii, care e văzută de autor dintr-un unghi prea sărbătoresc. Mesajul acestor schițe este uneori copleșit sub o abundență de băsmăluțe, armonici, țărani sfătoși și șugubeți. Uneori, chiar pretextul pe care prozatorul brodează întîmplarea este nesemnificativ, ca în schița **Doi la zero**, în care este propus cititorilor spre admirare — ca o manifestare a noului — un cioban care și-a cumpărat un radio cu tranzistori. Oare aceasta să fie expresia saltului revoluționar pe care l-a înfăptuit conștiința țăranilor noștri colectiviști, că își cumpără aparate de radio, și — culme a civilizației ! — ascultă un meci de fotbal ?! Pe aceeași linie nesatisfăcătoare se plasează și conflictul schiței **În toiul campaniei**, publicată în **Iașul literar** nr. 1/1963. Un bătrîn sprinten și guraliv vede urcîndu-se în tren, cu muzică și veselie, un grup de tineri colectiviști și crede că se duc la nuntă tocmai în timpul muncilor de vară, cînd de fapt ei se duceau să ajute la seceriș gospodăriei vecine. Desigur că întîmplarea este verosimilă, dar autorul, urmărind să redea nivelul înalt la care colectiviștii își înțeleg sarcinile, se oprește la suprafața faptelor care, istorisite în stilul și cu mijloacele unui reportaj festiv, nu reușesc să fie convingătoare pentru că nu depășesc nici un moment afirmațiile generale, nu încearcă să schițeze artistic un personaj, o psihologie, un aspect revelator.

O tendință prezentă la unii autori de schițe și nuvele este aceea de a căuta — mai mult decît este necesar, adică artistic verosimil — psihologii bizare, destine contorsionate, aflate sub povara unor biografii ciudate, aspecte de un spectaculos exterior. Căutînd să înfățișeze meandrele sufletești ale eroului său, Augustin Buzura creionează un tip viabil în bătrînul Petre Licăr (**Licăr** din volumul **Capul Bunei Speranțe**). Eroul este însă exagerat de întortochiat, de sucit. El apare complicat în mod inutil, pentru că autorul nu se mulțumește să redea zbuciumul sufletesc al bătrînului care se căiește pentru greșeala comisă, ci caută să-l „facă" mai interesant prin procedee forțate (monologurile sale cu cîinele Frantz Joseph, cearta grotească cu ciobanul gospodăriei vecine, exprimarea sa încărcată de „tîlcuri") care dispersează, îngreuiază reprezentarea clară a personajului. De la o temă interesantă pleacă Teofil Bușecan în schița sa cu intrigă oarecum polițistă, intitulată **Un buchet de trandafiri (Tribuna** nr. 2/1963). Emilia Dragomir, tînăr inginer agronom, se întoarce în satul natal pentru a ajuta bunul mers al gospodăriei colective. Întîmpini atitudinea neîncrezătoare și chiar dușmănoasă a unora ; observă că animalele gospodăriei erau ziua obosite și nu puteau ieși la cîmp ; pe corpul lor se văd urme de transpirație, pe copite e noroi, în căruțe — praf de cărămidă. Emilia deduce că, noaptea, caii sînt întrebuințați în ascuns la munci în afara gospodăriei. În noaptea următoare, Emilia vede cu ochii ei cum se înfăptuiesc lucrurile și, galopînd voinicește, se duce să anunțe organizația de partid. Ședința se programează repede și vinovații sînt sancționați. Schița nu ne apare destul de convingătoare, autorul punînd accentul pe competiția dintre Emilia și grăjdarii necinstiți și, renunțînd să creioneze personaje cît de cît individualizate, introduce în schimb, o firavă intrigă romanțioasă între tînăra inginer și doctorul din comună, fără nici o legătură cu firul acțiunii principale. Așa cum prezintă prozatorul situația, s-ar părea că era la mintea cocoșului ca eroina să descopere matrapazlîcurile cu caii, care erau foarte evidente și împiedicau fățiș buna desfășurare a muncii gospodăriei ; nimeni nu vede însă nimic pînă cînd nu vine ea, care demască ticăloșia la fel de firesc și de simplu cum n-au descoperit-o ceilalți pînă atunci.

Exemplele s-ar putea înmulți și mai ales cele pozitive ; ar fi însă inutil. Indiferent de metoda folosită în abordarea temei pe care și-a ales-o, se cere autorului nu numai enunțarea unui conflict interesant, ci și urmărirea acestuia în profunzime, respectînd rigorile logicii și ale verosimilului. Menținerea la suprafața faptelor descrise ca și exagerările psihologizante duc în ultimă instanță la același rezultat : ocolirea, a ceea ce este caracteristic actualității satului.

Mircea Anghelescu

MEDALION

LESEA UKRAINKA

Cu jumătate de veac în urmă, la 1 august (stil vechi : 19 iulie) 1913, în orășelul Surami din Gruzia a încetat să mai bată inima uneia dintre cele mai mari poete ale lumii : Lesea Ukrainka.

Necrologul publicat de gazeta „Raboceaia pravda" sublinia importanța operei sale în astfel de termeni : „Lesea Ukrainka a fost apropiată de mișcarea de eliberare socială în general, iar de mișcarea proletariatului în special ; acestora le-a dăruit toată forța sa creatoare. Ea a semănat printre noi înțelepciune, bunătate și opere veșnice..."

Lesea Ukrainka (Larisa Petrovna Kosaci), s-a născut la 25 februarie 1871, în tîrgușorul ucrainian Novograd — Volinsky. Tatăl ei, Petro Kosaci, era un propagandist înflăcărat al ideilor progresiste. (Îl găsim și în dicționarul bibliografic „Reprezentanți ai mișcării revoluționare în Rusia".) În familia Kosaci existau, de asemenea, și tradiții literare : ea a dat nume cunoscute în literatura ucraineană, de la Olena Pcilka, Mihaila Obacini (Kosaci), Olesea Zirka, pînă la dramaturgul și criticul literar Iuri Kosaci, contemporan cu noi.

Din fragedă copilărie, Lesea Ukrainka cade pradă unei boli necruțătoare : tuberculoză osoasă. Colindă diferite țări pentru tratament (Germania, Italia, Egipt). În timpul acesta, învață mai multe limbi străine (germana, franceza, engleza, italiana, greaca, polona, bulgara), ia contact cu literatura țărilor respective și cu principalele tratate de istorie universală ale vremii. Ea însăși va scrie, la vîrsta de 19 ani, o „Istorie antică a popoarelor orientale". Dar ceea ce i-a decis orientarea poetică a fost, în primul rînd, literatura marxistă, care i se revelează prin „Capitalul", „Manifestul Partidului Comunist", „Mărgăritar", semnată cu pseudonimul Lesea Ukrainka. Din acest moment literatura ucraineană se îmbogățește cu un nume nou care îi va duce faima pînă departe.

Opera de început a Lesei Ukrainka evoluează în două direcții. Pe de o parte, poezia lirică plină de feminitate și gingășie, iar pe de alta poemul adînc, greu de sensuri, dominat de accentele sociale. Piese care constituie un model de concentrare poetică, de „adresă exactă", lovind drept în țintă : exploatarea și nedreptatea socială a vremii. Cele două genuri se înrudesc intim, izvorînd din același filon : optimismul, credința în valorile de frumos și umanism ale vieții, în libertate și fericire.

În ciclul „Lacrimi-perle", Lesea Ukrainka înalță un cîntec pămîntului și poporului său, cîntec în care tristețea, plînsul smălțuit ca o perlă capătă treptat intensități de revoltă încununată cu chemarea la luptă.

„Răscoală-mi va fi inima și va zbura departe ! / Și nu va adormi în clocotul de sînge. / O, da ! ea va lupta pînă la moarte, — / Ori va pieri-n viltori, ori va învinge !"

De la versurile lui Taras Șevcenko, Ucraina nu mai ascultase nicicînd un atît de puternic și fierbinte apel la luptă.

Poemele de mai tîrziu vor ridica acest apel la o și mai înaltă incandescență, dîndu-i noi valori emotive. În ciclul „Cîntece de luptă", poeta, slăvind revoluția anilor 1905—1907, nu ezită să-și prefacă verbul în satiră, arzînd cu fierul roșu demagogia falșilor „revoltați" liberali, discursurile sforăitoare prin care se încerca abaterea maselor populare de la lupta revoluționară. Poeme ca „Povestea de demult" sau „Robert Brus, regele Scoției" definesc atît rolul maselor populare, ca făuritoare ale istoriei, cît și forța și misiunea cuvîntului, a literaturii și artei în genere, în această nobilă luptă.

Un loc deosebit în creația Lesei Ukrainka îl ocupă opera dramatică. Lesea Ukrainka e autoarea unui număr considerabil de piese („Trandafirul albastru", „Poveste de toamnă", „În catacombe", „Cîntecul pădurilor", „Stăpînul de piatră", „Orgia"), care învie scene din trecutul îndepărtat al unor țări ca Egiptul, Babilonul, Iudeia ; piese care iau drept motiv de inspirație perioada înfiripării creștinismului, perioada Revoluției franceze, istoria medievală a Spaniei, etc. Dar aceste opere nu sînt, de fapt, decît niște alegorii, niște „fabule dramatice" al căror înțeles devine repede străveziu : și aici, ca în toată opera sa, poeta surprinde contradicțiile de clasă specifice Ucrainei prerevoluționare, ridicîndu-se împotriva țarismului, exploatării capitaliste, ca și împotriva naționalismului burghez ucrainean.

Prin întreaga sa operă — încununată de o faimă universală — Lesea Ukrainka a întruchipat — după cum scrie „Pravda" — „cele mai frumoase simțăminte ale poporului ucrainean : bărbăția, lupta înflăcărată pentru libertate și adevăr, semeția forțelor sale. Lesea Ukrainka e nemuritoare ca și poporul..."

Stelian Gruia

numeroase opere de Lenin ; cărți pe care le va studia cu pasiune, iar pe unele le va traduce în ucraineană.

Prima sa poezie, „Nădejdea", a fost scrisă la vîrsta de 9 ani, în 1880 :

„Soarta și voința m-au lăsat pe drum, / Numai ea, nădejdea, mi-a rămas acum. / Nădejdea-ntîlnirii cu-a mea Ukraină, / Să-i privesc cîmpia, scumpa mea grădină, / Niprul zbuciumat cu apa de cleștar. / Fie-mi viața zîmbet sau suris amar ! / Să mă uit la stepă, cu-ale ei curgane, / Să aud de lupte, lupte uragane... / Soarta și voința m-au lăsat pe drum, / Numai ea, nădejdea, mi-a rămas acum..."

Patru ani mai tîrziu, îi apare într-un ziar poezia

Cînd „Le Figaro Littéraire" recunoaște...

„TREI MII DE SATE AMENINȚATE DE MOARTE"

...Titlul e pesimist, ca și supratitlul : „Institutorii lansează un strigăt de alarmă". Iar pesimismele lui „Le Figaro Littéraire" cu privire la realitățile social-culturale din Franța sînt, totuși, rare... Faptele, însă, sînt prea evident alarmante — și prea cunoscute opiniei publice — pentru ca titlul să încerce edulcorări.

Articolul — amplu — publicat în „Le Figaro Littéraire" nr. 889 poartă semnătura unui specialist : Roger Quillot, profesor-asistent la Facultatea de litere din Clermont-Ferrand. Reflecțiile d-sale — reflecțiile unui „sociolog, în același timp moralist", cum îl definește „Le Figaro" — sînt inspirate de un eveniment care a mișcat, nu de mult, toate straturile intelectualității franceze, revelînd „prin explozie" condiția dramatică a învățătorului, a culturii în genere, de-a lungul celor „trei mii de sate sortite morții" : greva din 25 iunie, declanșată de două sute cincizeci de mii de institutori francezi în favoarea a trei mii dintre ei, responsabilii „claselor unice" de la sate, condamnați la neagră sărăcie și prin condiția locului, și prin înseși măsurile impuse de stat.

Despre ce este vorba ?

«Despre indemnizația prevăzută pentru învățătorii de țară titulari ai unei clase unice» — ne avertizează, de la început, profesorul-asistent R. Quillot ; și întuind, poate, deruta celor neavizați : «Un lucru mic în aparență, dar care clatină, după cum vom vedea, echilibrul demografic al țării».

Unele fapte.

«Mi s-a întîmplat, în mai multe rînduri, să fiu oaspetele școlilor de țară din Maine-et-Loire : în majoritatea cazurilor, am întîlnit aici fete tinere (învățătoarele locului n.n.), de obicei „importate" din Var sau din Tarn-et-Garonne, depeizate, însingurate, depărtate de populație».

Și cîteva pricini :

«...după 1945, satele, în numeroase regiuni, au sărăcit și s-au depopulat ; „zonele de salariu" l-au defavorizat pe învățătorul de țară, în raport cu colegul său din oraș ; lipsa de institutori a provocat o rotație accelerată a personalului (...) Această degradare a învățămîntului a contribuit, la rîndul său, la depopularea satelor : țăranii au trăit, prin ea, sentimentul acut că sînt părăsiți ; copiii lor, încredințați învățătorilor quasi-sezonieri, și-au văzut studiile prost dirijate sau sărăcite». Și de aici, concluzia — ferventă în astfel de sate — că trebuie părăsit de urgență „pămîntul ingrat", satul care nu oferă nici măcar elementara instrucție a abecedarului.

Cele relatate nu constituie „cazuri", excepții generate de o condiție geografică singulară : «stările acestea nu sînt caracteristice numai satelor sărace de munte, blocate deseori de zăpezi ; cunosc un sat în Lot-et-Garonne, așezat pe un pămînt bogat, dar care, totuși, moare ; și aici, învățătorii se succed an de an — cel mai adesea nefiind decît supleanți».

Fenomene prea alarmante, desigur, ca să rămînă fără replici oficiale, fiind vorba de o problemă care afectează însăși răspunderea statului. Dar guvernul — precizează cu amărăciune d-l Roger Quillot — n-a dovedit decît o „conștiință relativă" (formula e elegantă !) a acestei probleme : «el a decis, la propunerea sindicatelor, să acorde institutorilor școlilor unice o primă — pe care am putea-o numi „de solitudine" sau de „dificultate pedagogică". Dar același guvern a refuzat-o — și aici e originea litigiului — în cazul claselor cu mai puțin de zece elevi». Iată și motivul acestui refuz, pertinent la prima vedere : sînt mai puțin obositori zece elevi, decît treizeci... „Dar s-au gîndit oare la consecințele sociologice ale unei astfel de decizii ?" — se întreabă d-l Quillot. „Ce institutor va prinde rădăcini într-un sat pierdut, dacă i se refuză indemnizația ce i se acordă colegului său — mai împovărat cu elevi, ce e drept, dar în același timp mai puțin izolat ?". „În felul acesta, trei mii de comune se văd sortite caruselului pedagogic și depopulării accelerate". Mișcare ce s-ar putea frîna — arată d-l Quillot — prin alocarea unei sume de un milion opt sute de mii de franci. (Dar — ceea ce nu arată d-l Quillot — fondurile visteriei franceze capătă, de la o vreme, destinații tot mai fățiș opuse : vezi, printre altele, tratatul franco-vest german, perfectat chiar în ajunul grevei institutorilor !). D-l Quillot nu dezbate argumentele sociologic-morale care-l susțin (refuzul oficialității franceze), ci se întreabă, simplu, dacă „e oare de dorit ca în centrul și sudul Franței să se dezvolte veritabile deșerturi ?"... „E oare bine ca dificultăților provocate de randamentul scăzut al pămîntului, de locuințele deficitare, de condițiile vitrege ale satelor izolate, să le adăugăm și sub-dezvoltarea culturală ?"

PREZENȚE ROMÎNEȘTI

Un studiu despre Eminescu la Roma

Nu e mult de cînd a fost publicat în limba italiană volumul intitulat „Eminescu sau despre absolut", conținînd un masiv studiu închinat poeziei lui Eminescu de Rosetta del Conte, conferențiar la Universitatea din Roma. Apariția acestei cărți trebuie socotită un eveniment vrednic de reținut în cadrul legăturilor culturale romîno-italiene în momentul de față. Este pentru prima oară cînd figura marelui nostru poet face obiectul unui studiu critic de proporții deosebite, apărut în Italia. Interesul intelectualilor și publicului italian pentru literatura română a sporit considerabil în ultimii ani, fapt arătat de numeroasele traduceri care s-au publicat ori sînt pe punctul de a apare în italienește. Numeroși scriitori și oameni de cultură italieni ne-au vizitat țara, au cunoscut ritmul nou de viață și creațiile noastre artistice. Întorși în țara lor, ei au continuat să urmărească viața noastră culturală și să o facă cunoscută compatrioților lor. Era necesar, și totodată firesc, ca din sînul acestor preocupări să se concretizeze o lucrare despre Eminescu, figura cea mai de seamă a literaturii noastre.

Vom menționa că în studiul Rossetei del Conte sînt incluse și numeroase traduceri de bucăți complete din opera poetică a lui Eminescu, și în primul rînd traducerea „Luceafărului", într-o versiune metrică (dar fără rimă), cu adevărat remarcabilă. Situarea figurii poetului în tabloul istoric-social, deși putea fi mai completă, este urmărită totuși de autoare cu multă atenție. Printre criticii romîni pe care Rosseta del Conte îi menționează ca surse pentru unele interpretări și comentarii importante, se află G. Călinescu, Tudor Vianu, Perpessicius. Poeziile eminesciene sînt cercetate în aspectul lor genetic, făcînd un bogat uz de variantele lor, pînă la elaborarea definitivă, fapt care dă studiului o perspectivă critică nouă. „O astfel de cercetare — spune autoarea — arătînd bogăția substanței care clocotește în impulsul creator, și pe care disciplina artei o va plăsmui printr-o tehnică din ce în ce mai exigentă, ne îngăduie să reparcurgem itinerarii și peisajii variate ale acestei complexe lumi lirice, de a asista la nașterea și dezvoltarea temelor, la definirea și clarificarea simbolurilor și temelor". Fără îndoială, cercetarea poeziei lui Eminescu sub unghiul evoluției genetice, pînă la formele preferate și reținute definitiv de poet, aruncă o lumină interesantă asupra operei lui Eminescu. Autoarea se sprijină în această tratare pe unele poziții cîștigate de critica literară italiană în ultima vreme, în ce privește cercetarea variantelor de manuscris ale marilor poeți.

„Lupeni 29" la Moscova

Distins cu „Medalia de argint" — pentru înalta calitate a scenelor de masă și pentru cercetările întreprinse în domeniul stereofoniei — și cu „Diploma Uniunii Scriitorilor din U.R.S.S." — pentru calitatea scenariului — filmul „Lupeni 29", prezentat în cadrul celui de al III-lea Festival internațional al filmului de la Moscova, a cucerit, o dată cu adeziunea caldă a publicului larg moscovit, elogiile specialiștilor, exprimate într-o seamă de interviuri, declarații și articole de presă. Desprindem, din acestea, cîteva citate — luate la întîmplare — dar definitorii pentru curentul de opinie stîrnit în jurul filmului nostru :

„De la primele cadre — scrie „Literaturnaia Gazeta", sub semnătura lui V. Kadulin — este vădită intenția autorilor de a reda cît mai veridic una din cele mai măreț pagini ale luptei clasei muncitoare din Romînia. Nu te părăsește nici o clipă impresia de autenticitate, de adevăr istoric, de surprindere a unui crîmpei viu de realitate. Toate cîte se petrec în „Valea Plîngerii" — noi, spectatorii, le vedem și le auzim asemeni unor martori oculari". Și mai departe : „Eroul principal al filmului sînt sutele de mineri (...) Jocul reținut al interpreților principali corespunde întru totul stilului de muncă al regizorului și operatorului. Succesul filmului „Lupeni 29" se datorează raportului direct și permanent între cele ce se petrec pe scenă și adevărul istoric".

Dar, bineînțeles, filmul „Lupeni 29" — după cum subliniază revista „Sovetskaia Kultura" — nu este o transcriere fotografică a realității, ci o transfigurare cu elevate calități de expresie emoțională, artistică : „Autorii au folosit un bogat material documentar, dar nu au creat o cronică, ci o tragedie de factură populară, o operă de larg răsunet emoțional (...) Ana Goldea, femeia tăcută și mîndră, modestă și răbdătoare ca toate femeile acelui orășel, trăiește toate vicisitudinile vieții de miner. Soarta ei e soarta multora. Artista Lica Gheorghiu interpretează rolul cu multă profunzime și cu o simplitate plină de înțelepciune (...) În film sînt deosebit de veridice figurile conducătorilor grevei, comuniști curajoși, oameni cu un țel limpede și cu o voință de fier : Varga, interpretat de Ștefan Ciubotărașu, și Letean interpretat de Colea Răutu, cunoscuți filmului sovietic din multe alte filme (...). Încă de la primul său film, „Setea", regizorul Mircea Drăgan ne-a încîntat prin știința stăpînirii scenelor de masă. Această trăsătură distinctă a talentului său s-a îmbogățit, permițîndu-i să realizeze o și mai amplă imagine a vieții de ieri a poporului".

În aceeași zi (16 iulie) ziarul „Izvestia", sub semnătura criticului G. Halturin, elogiază filmul nostru în astfel de termeni : „Se poate spune că „Lupeni 29" este un film despre o grevă a minerilor. S-ar mai putea spune, de asemenea, că este un film despre destinul unei femei. Ar fi și just, și nejust totodată, întrucît destinul acestei femei se identifică cu cel al grevei. În asta constă principala reușită a cineaștilor romîni Mircea Drăgan, Nicolae Țic și Eugen Mandric". De aici — subliniază cronicarul — „provine și patetismul filmului, forța imaginilor sale."

Printre cei care au apreciat în mod deosebit producția studioului „București" întîlnim numele unor cunoscute personalități, reprezentanți de frunte ai vieții artistice mondiale : Vera Mareșkaia, artistă a poporului din U.R.S.S., regizorul sovietic Grigori Ciuhrai, criticul A. Vartanov, actorul francez Jean Marais, criticul François Maurin, cronicarul italian Ageo Saviolli, regizorul american Stanley Kramer și mulți alții.

Rep.

MICHELANGELO BUONARROTI (1475-1564) „SIBILĂ LIBIANĂ" (detaliu

DIN „BUCATARIA" POLITICA VEST-EUROPEANA

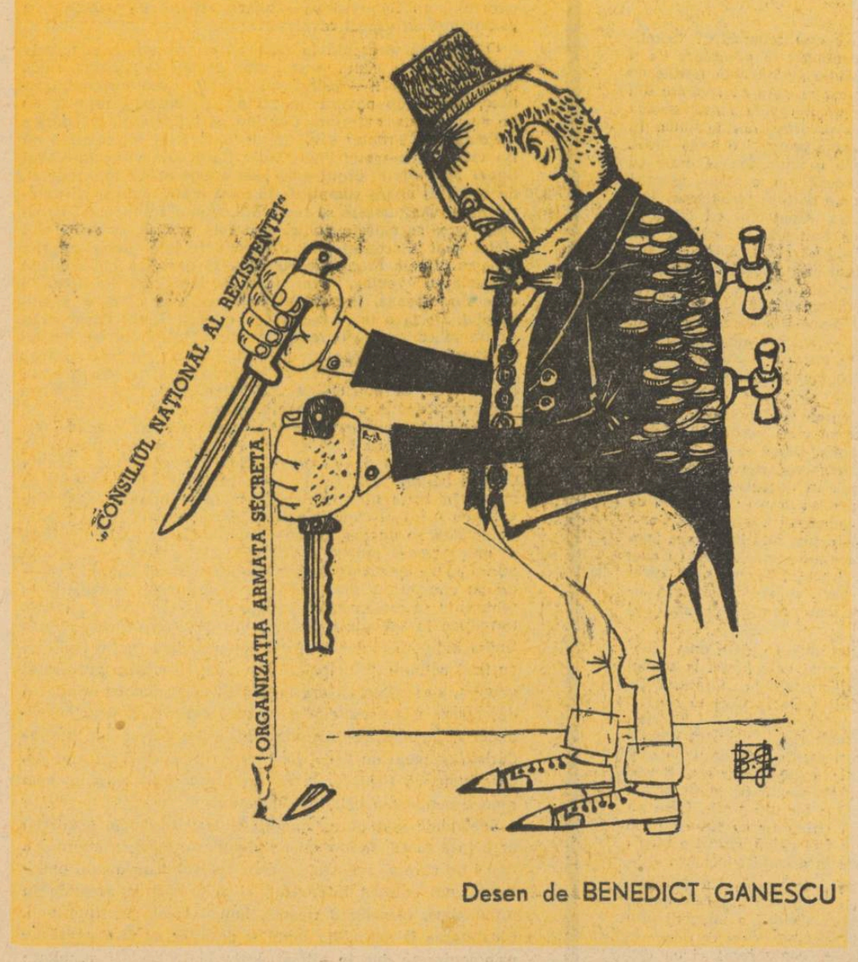

Desen de BENEDICT GANESCU

ORIZONT

DRUMUL „INOCENȚILOR"

Este cu neputință pentru scriitorul de astăzi din orice parte a lumii, ca fiu al epocii sale, să nu intre la un moment dat, sub o formă sau alta, în cîmpul magnetic al problemelor clasei muncitoare. Romancierul italian Carlo Cassola definește undeva, cu o mînă fericită, sensul acestei atracții. Clasa muncitoare reprezintă — spune el — pe „purtătorii noilor valori". Aceștia trebuie să devină „obiect al descrierii literare".

Unghiurile sub care sînt priviți „purtătorii noilor valori" în creația literară italiană apar, desigur, variate. „Formațiunile muncitorești partizane din timpul Rezistenței și acțiunile lor eroice continuă să rămînă obiectul interesului romancierilor și al publicului cititor. Faptul este dovedit de succesul de care s-a bucurat romanul „Il clandestino" („Clandestinul") de Mario Tobino, apărut la Mondadori în 1962. Autorul reia tema Rezistenței „cu același entuziasm de atunci, ca și cum evenimentele următoare nu ar fi atins iluziile noastre, acele speranțe, acele sentimente", cum spune Carlo Salinari („Il Contemporaneo", nr. 49). La ordinea zilei este, de asemenea, tematica «moralei noi care trebuie să înlocuiască pe cea catolico-burgheză și care să sustragă pe muncitori tezei reacționare a „înstrăinării de sine" și presiunilor ideologiei clasei dominante, prefigurînd astfel comportarea muncitorului italian într-o societate cu adevărat liberă», cum spune același critic (idem.) Printre romanele mai de curînd apărute, dedicate acestei tematici, sînt de reținut îndeosebi „Una nuvola d 'ira" („Un nor de mînie") de Giovanni Arpino și „Memoriale" („Memorialul") de Volponi. Ele arată condițiile aspre — uneori dramatice — în care continuă să se afirme valorile morale noi ale muncitorimii italiene. În sfîrșit, avem romanele care pun pe planul principal, ca sursă a formării unei etici noi a muncitorului, acțiunea de luptă ideologică și politică. Printre acestea semnalăm „Gli Innocenti" („Inocenții") de Guido Seborga, roman apărut în editura Ceschina din Milano în 1962.

Eroii romanului „Inocenții" sînt patru tineri muncitori metalurgiști de la cunoscutele furnale din Vado, de lîngă Savona, în preajma orașului Genova. Ei compun o brigadă de muncă. Soarta acestor personaje — am putea spune, a acestei brigăzi, care poate fi socotită ea însăși eroul principal al cărții — definește o situație dintre cele mai caracteristice în care se află tinerii muncitori italieni. Pe bună dreptate, editorul prezintă pe manșetă romanul lui Seborga drept „o poveste tipic italiană".

Seborga reia tema dramatică a „cleștelui", în dinții căruia continuă a se vedea strîns fără milă muncitorul italian — a alternativei „grevă-șomaj", a necesității imperioase a grevei, ca mijloc de apărare al muncitorului și drepturilor sale. Dialectica strînsă a acestei situații, a acestui „clește", Seborga nu o slăbește nici o clipă, urmărind-o în ascuțirea ei crescîndă, pînă la deznodămînt și dincolo de deznodămînt. Brigada de muncă pe care o pune în centrul romanului său este, în cele din urmă, sfărîmată. Nimicirea ei afectează destinul fiecăruia din componenți. Dar din această experiență „fără fricțiuni", cum spune Seborga, oamenii sînt împinși „la rădăcina motivelor vieții și istoriei", fapt care dă acestor „inocenți" acele baze noi de existență ce rezultă „din situațiile omenești extreme".

Mateo, Giovanni, Flico, Milano sînt cei patru tineri eroi ai lui Seborga. De la primele pagini apare consistența morală a brigăzii lor : „Ceva mare, ceva uman emanau acele corpuri, cu chipurile săpate de dungi, o cinste necunoscută, pierdută de mulți, dar de o valoare incalculabilă"... Curînd însă, un cuvînt apare, solemn și nevinovat, un cuvînt abstract, „redimensionare", care începe să circule mai întîi vag, apoi cu o insistență din ce în ce mai neliniștitoare, pînă la urmă dezvăluind înțelesul lui crud și sinistru de licențiere masivă. Brigada lui Mateo se opusese mai întîi ordinului de încetare a lucrului, venit de la conducerea fabricii. Își procurase de la depozite, din proprie inițiativă, materia primă necesară. Tentativa fusese eroică. Se produce apoi greva, încetarea generală a lucrului. Poliția ocupă fabricile, dînd termenului abstract de „redimensionare" un înțeles foarte concret, mai ales pentru Mateo : un glonte polițist îi perforează aproape mortal pieptul, în timpul unei simple dispute calme și argumentate din partea sa. Astfel începe jumătatea a doua a acestei povestiri, care ni-i arată pe tinerii, pe foștii metalurgiști, intrați pe linia altor destine.

Ei se mai revăd — dar din ce în ce mai rar. Ca într-o buimăceală, nu se mai recunosc în propriile lor case, în sînul familiilor lor. Se agață de primul fir care-i poate scoate momentan dintr-o „blocadă" psihologică, revin la unele vechi legături amoroase, alternează singurătatea ursuză cu vagabondarea apatică, simt din ce în ce mai aproape cercul de foc al mizeriei totale. Milano găsește un loc de vînzător de lămîi, Giovanni începe să repare prin case cîte ceva, Flico devine chelner pe un vapor... Vremea cînd brigada lucra, le apare ca într-o aureolă eroică. Sînt acum ca niște umbre, gata de a fi spulberate și ele. Gîndul lor e, totuși, într-una, la Mateo. Îl vizitează la spital, își amintesc de el la toate cotiturile amare ale situației lor... Din aceste ape tulburi, ca o dungă de soare roșu care începe să apară la orizont, se ridică, însă, conștiința calmă și certă a lui Mateo. În perspectiva ei, tot ce se întîmplase ia, în roman, aspectul unui incident ciudat de trecător și neînsemnat, în toată tragedia lui pe planul individualităților.

Dezvoltarea personalității de luptător a lui Mateo, de pe poziția pur morală pe aceea ideologică, apare ca un proces pe cît de discret, pe atît, am putea spune, de grandios, fiindcă este reprezentat cu o forță de tipizare generalizată la maximum, dar sustrasă, după părerea noastră, oricărui schematism.

Romanul lui Guido Seborga este limpede, concis (are 180 de pagini), acut. El posedă o „monumentalitate a simplului", pusă în slujba denunțării aspectului dureros, inuman, al condițiilor de viață actuale ale muncitorimii italiene. Tineretul muncitor — care este eroul acestei cărți — apare aici cufundat în apele amare ale exploatării capitaliste, dar atingînd apoi — în primul rînd prin figura lui Mateo — țărmul de lumină al luptei conștiente, organizate.

Dragoș Vrînceanu

COMITETUL DE REDACȚIE :

Eugen BARBU (redactor șef), I. D. BĂLAN (redactor șef-adjunct), Marin BUCUR, Gica IUȚEȘ, Al. OPREA (redactor șef-adjunct), Dumitru SOLOMON, Niculae STOIAN, Petru VINTILĂ, Romulus ZAHARIA (secretar general de redacție).

REDACȚIA : B-dul Ana Ipătescu nr. 15, telefon 11.51.54 ; 11,38.51 ; ADMINISTRAȚIA : Șoseaua Kiseleff nr. 10, telefon 18.63.99 ; Abonamente : 9 lei = 3 luni ; 18 lei = 6 luni ; 36 lei = un an ; Tiparul : Combinatul poligrafic „Casa Scînteii".

40.220

Bibliotecă
Odobescu

Trăiască 23 August, Ziua Eliberării Romîniei de sub jugul fascist!

Proletari din toate țările, uniți-vă!

LUCEAFĂRUL

ANUL VI — Nr. 17 (128) — 17 AUGUST 1963 | REVISTĂ A UNIUNII SCRIITORILOR DIN R. P. R. | Apare simbăta, de două ori pe lună — 12 PAGINI — 1,50 lei

ÎNCĂ O TREAPTĂ ÎN NOUA ISTORIE

Nouăsprezece ani sînt încă destul de puțini la număr, dar cît de puternic ne creează ei sentimentul unei istorii de lupte și mari succese realizate sub steagul glorios al partidului!

Tot ceea ce cu ani în urmă era numai un început însuflețitor, capătă aureola duratei, conturul atît de cert, tăiat ca în bronz, al istoriei.

Copiii care abia se năsteau în primele zile ale revoluției noastre au devenit între timp ei înșiși ostași ai acestei revoluții, aflîndu-se la vîrsta primelor șarje de oțel turnate, ai primilor metri de zid înălțați, ai primelor recolte și ai primelor poeme tipărite. Iar cei care pentru prima dată, la chemarea Partidului, luau în acele zile de August 1944 nu numai arma în mînă pentru a elibera țara de fascism, ci însăși soarta unui popor, au devenit veteranii Revoluției noastre socialiste, biografiile lor întrepătrunzîndu-se cu istoricul bătăliilor grele ce s-au dat pentru statornicirea vieții luminoase de azi.

Socialismul are așadar în țara noastră o istorie, un drum strălucitor, străbătut cu pași hotăriți și hotăritori, călăuziți de încercatul nostru partid leninist, în frunte cu înțeleapta sa conducere.

Avem o istorie nouă și prin aceasta înțelegem o industrie puternică, în plină dezvoltare, care situează țara noastră printre țările înaintate ale lumii, rezultatul consecvenței politicii leniniste de industrializare socialistă, prin dezvoltarea cu precădere a industriei grele cu pivotul ei — construcția de mașini. Harta industrială a țării este aproape complet nouă, coordonatele ei ample cuprinzînd giganți metalurgici ca Hunedoara, cetăți ale chimiei ca Onești, pietre de temelie ale electrificării țării cum este Bicazul... Cărbunele și petrolul, oțelul și masele plastice, tractorul și sonda românească, călătorind cu pas de șapte poști dincolo de granițele țării, — toate își cer dreptul de a ocupa un loc cît mai de frunte pe această hartă în continuă schimbare, care prefigurează împunătoare obiective, precum combinatul siderurgic de la Galați, hidrocentrala „16 Februarie" de pe Argeș, combinatul chimic de lîngă Craiova și cel de hîrtie de la Brăila.

Avem o istorie nouă și spunînd aceasta, în fața noastră apare imaginea radical schimbată a satului contemporan, înfloritoarea noastră agricultură pusă pe temelii noi, socialiste. Istorica victorie a încheierii colectivizării, care a încununat strînsa alianță dintre clasa muncitoare și țărănimea muncitoare, își confirmă uriașa ei însemnătate, prin succesele tot mai mari repurtate de gospodăriile noastre colective pe drumul întăririi lor economice, al asigurării țării cu produse agro-alimentare tot mai multe. De la plugul de lemn intrat în inventarul multor muzee din țară abia în anii noștri, la puternicul tractor de 65 de cai putere, de la fișia de pămînt a săracului la marile tarlale ale colectivelor, agricultura noastră a făcut un salt cu adevărat epocal.

Mărturia acestor istorice victorii din industrie și agricultură, datorate luptei însuflețite a poporului nostru condus de partid, stă înainte de toate în traiul tot mai îmbelșugat de care se bucură fiecare om al muncii.

Noua fizionomie spirituală, înaltul simț al demnității și al încrederii, însuși felul de a fi al oamenilor sînt tot atîtea semne că istoria acestui popor cunoaște un curs nou pînă în cele mai intime manifestări ale sale.

Sentimentul acesta al noii istorii parcurse te încearcă la fel de puternic făcînd bilanțul cuceririlor noastre pe tărîmul revoluției culturale, al făuririi științei și culturii socialiste. Îndrumarea de partid, slujirea devotată a intereselor poporului au făcut ca științele și artele să țină pasul alături de muncitori și țărani în acest marș impetuos către socialism și comunism.

Conștientă de misiunea care-i revine în oglindirea cît mai fidelă și mai inspirată a acestei istorii pe care și-o făurește poporul sub conducerea partidului său înțelept, literatura noastră realist-socialistă reprezintă o realitate de necontestat a „zilelor cu adevărat de aur" ale literelor românești. Recunoscătoare grijii și prețuirii pe care le-o arată zi de zi Partidul Muncitoresc Român condițiilor minunate de dezvoltare a creației, condeiele noastre, de la cele mai încercate și pînă la cele mai tinere, se străduiesc să treacă în pagina de carte, paginile de istorie pe care le scriu muncitorii și țăranii noștri, învingători deplini și definitivi în statornicirea rînduielilor socialiste. Niciodată în istoria noastră literară, scriitorii din cele mai diverse generații nu și-au adunat mai strîns ca acum forțele pentru a cînta măreția prezentului.

Făurirea cu succes a acestei noi istorii de către poporul nostru a fost posibilă deoarece în toate bătăliile, în fruntea poporului s-au aflat fiii săi cei mai devotați — comuniștii. Partidul care s-a acoperit de glorie nepieritoare conducînd lupta poporului pentru eliberarea de sub orice asuprire, — Partidul Muncitoresc Român, rațiune înaltă și inimă neobosită a țării, ne conduce astăzi mai departe pe drumul marilor victorii.

Cu aceste înălțătoare sentimente pășim în cel de-al XX-lea an al istoriei noastre, istoria poporului liber și stăpîn pe soarta sa.

„L"

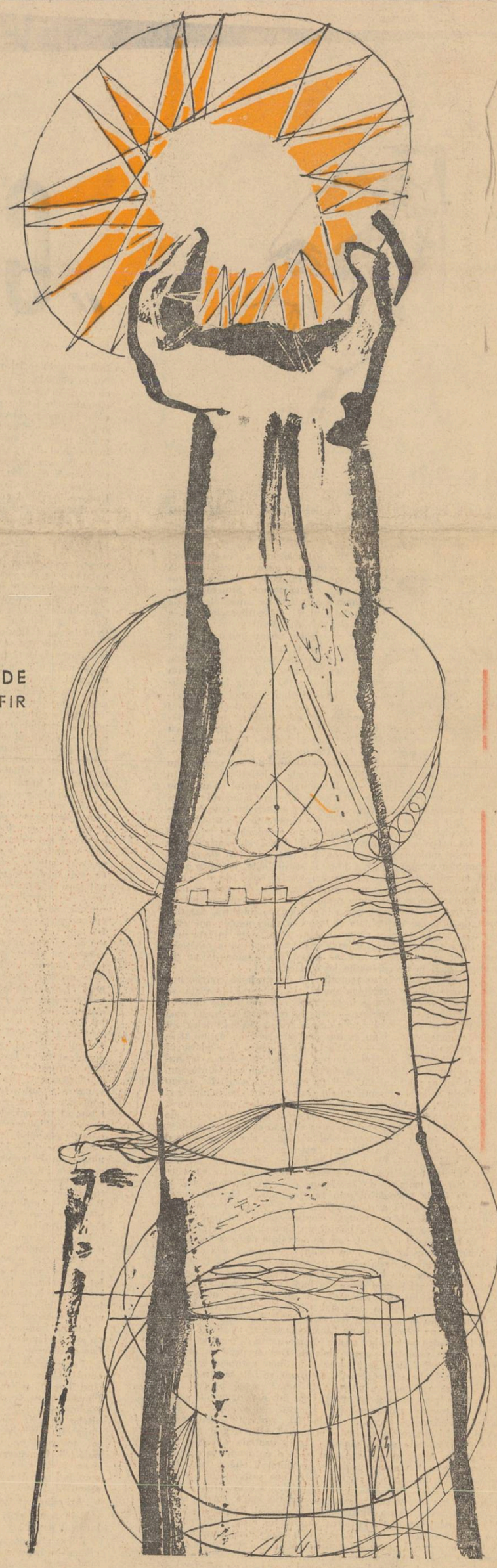

* DESEN DE N. ZAMFIR

PE DRUMURILE PATRIEI

Niculae Stoian

ZBOR ÎN LUMINĂ

Mă-ntorc din țară
și mi-i matca plină
Ca-n prag de-ocean,
venind din munți,
izvorul, —
Dellă de cîntec,
cum e de lumină
Hala cea nouă a uzinelor „Tractoru!"
Culorile —
de zîmbete,
de ochi
și de metale —
Intense ard,
pînă la alb,
ca soarele,
Incrucișîndu-se-n văzduhu-acestei hale,
Ca în sărbătoreasca noapte de August,
reflectoarele.
Lumina-n trup pătrunde cu putere,
Rostogolind
din por în por
cascade;
Mercur încins
se sue în artere,
Drept semn al arderii
la mii de grade.
Și-i o lumină-atît de omenească
Și de viață — atît de roditoare
Că și metalul
stă să înflorească,
Ivind
precum un cactus
rara floare.
Lumina dă un șoșnet de mătase
Chiar asprului,
metalicului vaer.
Lumină —
muncitorii au
și-n oase,
Ca păsările cerurilor
aer.
E o descătușare imensă-n oameni,
parcă
De o povară
veacuri lungi purtată,
Precum de gravitate
se descarcă,
Imponderabili
devenind deodată.

Florența Albu

EROII

Brațele lor sînt obosite,
la capătul unei zile de lucru,
precum pomilor crengile
încărcate cu fructe.

De-aș scutura aceste trunchiuri,
însemnate de timp și de arderi
cred! — s-ar umple lumea
de fructe și păsări —
și ideile ar stabili
o rețea de comunicație
interastrală!

Dar nu cutez. Seara, -ntîlnindu-i,
mă intimidează
vocile lor groase și calme,
pasul obișnuit,
mă intimidează hainele de lucru,
decorate de foc și de soare...

Umblu printre ei
și nu găsesc armura eroilor
și nu găsesc nimbul legendar,
în jurul frunții
— Eroilor — vreau să-i opresc —
unde vă sînt însemnele
deosebirii și puterii?

Ei trec,
pașii lor fac pauze
în dreptul florilor,
în dreptul caselor noi,
dau bună ziua vecinilor...

Le caut zalele. Și găsesc
mîinile, frunțile demne;
mîinile miros a pămînt, a cărbune, a pîine...

O, eroii mei pașnici, fără arme la șold —
cum veniți spre casă,
la capătul unei zile de lucru
brațele vi se-ndoaie,
precum crengile pomilor, de prea multe fructe...

Miron Scorobete

PLOUA PE ȘANTIER

Ploua pe șantier și fulgera,
dar parcă fulgera de sub pămînt;
detunătura se consolida
în stîlpii de beton crescînd.

Ploua parcă din veacuri de rutină
și orice clipă dată ploii era furt.
În rațiunea șantierului diamantină
numai furtuna distona absurd.

Ploua și fulgera pe șantier.
Prin stîlpii nou-născuți cîmpiei,
Oltenia se arunca întreagă-n cer
să pună ordine-n balanțele stihiei.

DIN CUPRINS:

ONIȘOR
Fragment de roman de
ION BRAD

VETERANII ȘANTIERELOR
de DIONISIE ȘINCAN

Vasile Nicolescu:

POEME

Un abur dens, de pămînturi în germinație, plutește deasupra multora din poemele lui Vasile Nicolescu, poet al problemelor mari (pacea, războiul, dragostea, viața pe alte planete etc.), cu o gîndire activă ca un „arc deschis spre taine". Are gustul meditației, extrăgînd de multe ori din noțiuni și concepte acuzate, în genere, de lipsă de poezie, un lirism catifelat. Receptează, de pildă, „germinația tulburătoare a lucrurilor spre zori", sau urmărește procesul complicat al „transfigurării" singelui în gînduri. Într-un poem ca „Vase comunicante", una din piesele de rezistență ale volumului, are revelația tulburătoare a fuziunii secrete și universale a fluidului uman :

„Nevăzute vase comuntcante ne leagă
de la un capăt la altul al lumii,
de la un capăt la altul al stelelor,
(...) vase comunicante,
prelungiri ale inimii noastre înfocate,
prelungiri ale viselor noastre fără sfîrșit."

Îmi plac gesturile largi, de proporții „cosmice", (un ciclu se intitulează chiar „Aruncătorul de aștri"), unele îndrăzneli de inspirație : legarea versului de coama infinitului :

„Eu ți-am aflat spirala-n care sîntem
fluid și matcă, stea și giuvaer ;
cu mii de ochi ți-am răscolit adîncul
s-alerg cometă-n piscuri de eter.

Și porți de taină-n urmă răsturnînd,
țîșnesc izvoare albastre din pămînt."

(„INFINITULUI")

sau chiar îndrăzneli (poate unele prea mari) de expresie : „vise putrefacte", „stropitoarea curcubeului", „durere de dureri înviate".

Autorul se dorește alergînd „cu toate drumurile în sus" cu „stolul amintirilor înainte" și își încarcă lira de misiunile grave ale timpului nostru. El se simte răspunzător și pentru destine și zămislirii („Mi-aș rupe condeiul, din foi, să-l împlint / hîrleț învăpăiat în asprul pămînt cu pîrul ca gresia / în piatra seacă unde caprele se cațără, / numai să despic rădăcinilor căile"), dar se dorește mai ales :"

„sentinela cumplită în bătaia puștii
căreia
dușmanul ia chipul cîrtiței și fuge
prin crăpăturile pe unde
victoriosul său timp
cu escavatoare de oțel
mușcă zidind".

(„RĂSPUNDERI")

Interesant mi se pare și „Interludiu de război" cu un final de un tragism luminos, dacă se poate spune, ori ca de baladă scandinavă :

„Doar sania tatei cu tutun și scrisori
peste un rîu de oglinzi cenușii luneca,
luneca
și gheața-n țăndări amare se sparse,
iar sania încet se-neca.

Intr-o hlamidă împărătească, de gheață,
calul murea...
cînd cornul poștașului prin viscol strigînd
lîngă rîu delira."

Ciclul „Clavecin" conține cîteva miniaturi frumos cizelate („Profil pierdut", „Cîntec timpuriu" etc.), interpretările din Federico Garcia Lorca și Robert Desnos păstrează parfumul originalului.

Predispoziția către „cerebral", pe lîngă marele avantaj de a te ține mereu la altitudinea ideilor, conține în ea și pericolul abstractizării, al uscăciunii stilistice. Vasile Nicolescu ocolește de cele mai multe ori, așa cum am văzut, această primejdie. Totuși din acel „arc întins spre taine" săgeata versului se înfige uneori, într-un vînat prea fibros, mai mult sau mai puțin viu („Neg stăvilarele lîncede pe care lumea veche / le-așează în cascada istoriei, / neg albeața de hermină a tuturor religiilor, / neg urîtul ce se însinuează prin porii lipsei de luciditate" metaforele sînt toate interesante, însă greu de urmărit.)

O pastă mai colorată ar face versul mai accesibil — dînd durității „silexului" acel „foc de meteori" de care vorbește undeva poetul.

Ștefan Iureș:

POEMA CITADINĂ

Entuziasmul, patosul, sînt zonele din care Ștefan Iureș și-a extras cît mai adesea minereul poetic. Pe această linie se înscriu și cele mai bune bucăți din cel de-al doilea al său volum de versuri, apărut în 1963. Sînt cîntate aici, cu sinceritate, prefacerile petrecute „într-o clipă, într-un veac", mutațiile materiei („materie, frumoasă putere adormită / prin om / și pentru om / deplin renaști / Comoara din adîncuri servește-n veci smerită / dezrobitorii ei entuziaști"), ori „legătura cu pămîntul" („Spații, timpuri — tăiate-n două de zbor. / Simt arderea cu care însoțim curajoșii / numai dragostea poate dura meteori, / cu viteza corabiei cosmice roșii").

Primul ciclu — „Poema citadină" — e un elogiu orașului contemporan cu șantiere, asfalt, case cu balcon. Din păcate, autorul întîrzie într-o poezie ușor penetrabilă, cam declamativă și uneori anecdotică. Cînd explorează zone mai bogate și mai puțin defrișate, rezultatele sînt relevabile, ca în poeziile pe care le-am citat, sau în cîteva „semitonuri" de o vibrație autentică :

„Am studiat tăcerea
O știu pe dinafară.
Am rarul privilegiu s-aud cum norii
zboară
și ploaia unor raze de lună s-o aud,
subtilă, doar de mine știută Niagară.

(„AM STUDIAT TĂCEREA")

O poezie ca „Vindecare", e susținută de o idee poetică generoasă, (omul se vindecă acum de rănile „de la-nceputul lumii") :

„In locul ăsta Cain mă străpunse
spre-a fi stăpîn și pe avutul meu.
De-atunci pe cîmp sau pe poteci
ascunse
am fost răpus, înjunghiat mereu.

In mine s-au înfipt securi și săbii,
pe jeregai am fost ținut în hart,
am fost bătut cu lanțuri de corăbii
și oasele sub roată mi le-au spart.

(...) prin generații — mii de oameni
teferi
și fericiți — îmi voi găsi balsam
pin-or pieri și ultimii luceferi
care-au știut ce răni adînci aveam".

(„VINDECARE")

Dar de multe ori poetul nu se avîntă prea mult în larg, ca acei buni înotători care dintr-o prudență exagerată fac demonstrații nautice într-o apă mică, uneori ținîndu-se chiar cu mîinile de mal.

„Visînd, deasupra foii străvezii
un arhitect a proiectat o casă
și-a fost în lunecarea mîngîioasă
o promisiune zorilor de zi,
că-n fiece dreptunghi schițat vor bate,
odată niște inimi înfocate
...și-o ploaie de lumini cu rigla trase
creionul său de-atunci le hărăzi".

(„O CASĂ")

Întîlnim lucruri netransfigurate suficient, infiltrații de proză. Tonul unor creații e de conversație oarecare :

„Se miră lumea, oaspeții, străinii,
de-această limpezire a luminii.

(...)Cîți au mai fost la noi mai înainte
mărturisesc că n-o păstrau în minte :
— V-ați strămutat pe alte paralele ?
Creați culori ? Sau vă creează ele ?

Surîdem. Șoapta gîndului acela
dusă de vînt învăluiește schela...

(„SE MIRĂ LUMEA")

cu naivități de genul :

„Pentru razele lui,
pentru bunele ploi,
pentru ninsoare,
și pentru nimb,
ce-i dăm noi cerului
înapoi,
ce-i dăm noi oare
în schimb ?"

(„CERULUI, DIN PARTEA NOASTRĂ")

E ceva facil în aceste versuri. Nu-i putem pretinde, bineînțeles poeziei de acest fel o notă prea gravă. Ștefan Iureș, care cîntă de multe ori bucuria casnică, „prinde" mai ales latura ușor decorativă a lucrurilor într-un vers sprinten, vioi, ca de toast.

Marin Sorescu

cronica literară

Ion Lăncrănjan
„CORDOVANII"

Trilogia lui Ion Lăncrănjan, **Cordovanii**, este o amplă epopee modernă care reface, cu remarcabile mijloace artistice, istoria satului românesc contemporan, urmărind pe planuri multiple transformarea conștiinței individualiste a eroilor într-una socialistă, spargerea orizontului spiritual mărginit și însușirea unei viziuni noi, luminoase, asupra vieții, în stare a înțelege pînă la urmă legile obiective ale noii societăți, caracterul complex al proceselor ce se desfășoară în istoria contemporană. Structura epopeică a cărții lui Ion Lăncrănjan e asigurată de capacitatea ei de a cuprinde viața complexă a unei mari categorii sociale într-o epocă de răscruce a istoriei sale, de caracterul grandios al acțiunii, de proporțiile uriașe pe care le iau uneori gesturile eroilor în momente decisive ale existenței lor, și mai ales de faptul că toți eroii principali sînt călăuziți de o pasiune puternică, obsedantă, căreia îi subsumează întreaga lor existență, străbătînd un drum complicat, în care elemente reacționare ori propria lor mentalitate înapoiată ridică multe și dificile piedici. Drumul acesta dramatic, agitat, frămîntat de patimi și neliniști, întortochiat uneori în prejudecăți și instincte nedeslușite, este străbătut într-un răstimp de aproape două decenii de Lae Cordovanu, împreună cu oamenii din Dunga de Sus. Din unghiul familiei Cordovanilor — și în special din acela al lui Lae Cordovanu — sînt văzute și înfățișate toate întîmplările, transformările politice și sociale din viața satului, toate schimbările și mișcările sufletești ale eroilor în evoluția lor spre o viață nouă. Interesant este faptul că deși Ion Lăncrănjan privește permanent lucrurile din interiorul lor și într-un anume fel din perspectiva eroilor, materialul epic e organizat într-o arhitectonică sigură, care-i permite să urmărească procesul dialectic al transformărilor pe coordonatele lui esențiale. De aceea mi se pare că drumul sinuos și contradictoriu al țăranului mijlocaș spre socialism n-a fost redat încă de nimeni în literatura noastră cu atîta forță și sensibilitate, cu atîta complexă autenticitate. Căci dacă avem lucrări epice de o remarcabilă valoare, consacrate unui aspect sau altul din viața satului, unui anume proces psihologic proiectat pe un eveniment istoric, precum împroprietărirea, intrarea în gospodăria colectivă, desprinderea de o veche mentalitate și însușirea unei morale noi etc., cu cartea lui Lăncrănjan sîntem pentru prima dată în fața unei opere cuprinzătoare care încheagă toate aceste aspecte esențiale, într-un tot unitar, într-o imagine grandioasă, văzîndu-le pe dimensiuni mari în determinările lor dialectice.

Romanul lui Lăncrănjan reușește să demonstreze convingător agonia inevitabilă a individualismului, ca atitudine de viață, să sublinieze faptul că el este incompatibil cu noile forme de existență. Destinul Cordovanilor — atît de frămîntat și tragic pînă la un punct — vorbește limpede despre aceasta. Ei nu înțeleg, nu pot înțelege, pînă cînd nu se rup din cătușele unei patimi străvechi pentru pămînt, că eforturile lor de a ajunge la o adevărată fericire individuală, durabilă, se pot realiza numai sub semnul noilor prefaceri sociale. Oricîtă energie ar cheltui Lae Cordovanu, oricît tribut ar plăti „ai săi" urii și înșelătoriei, oricît de scump și-ar vinde sufletul și sentimentele elementar umane pentru a-și mări „moșia", totul ar fi fost zadarnic. Ei înțeleg, pînă la urmă, fie și empiric în unele cazuri, sensurile complexe, salvatoare, ale noilor așezări istorice, definindu-se ca niște tipologii caracteristice.

Sub raportul tipologiilor sociale, autorul a ales calea cea mai dificilă. Cordovanii nu-s oamenii extremelor : sau negativi sau pozitivi sută la sută. Într-un anume fel, ei sînt oamenii cei mai obișnuiți ; par totuși ciudați și răsuciți sufletește, pentru că îi întîlnim într-un moment de încăierare, care, în naivitatea lor, le poate da iluzia îmbogățirii prin ruinarea altuia. De aici marea complexitate artistică a romanului și a personajelor principale. Oameni reci, tăcuți, morocănoși, ciopliți parcă din piatră tare, Cordovanii moșteniseră din bătrîni un temperament vulcanic cu fierberi în adîncuri de suflet, care se dezvăluie pătimaș, în răstimpuri. Tot neamul lor a avut un destin învolburat. De la dragoste li s-au tras toate și de la pămînt — mărturisește odată Lae Cordovanu — despre un bunic al său. La început, acțiunea cărții e susținută de lupta pentru avere în familia Cordovanilor, de instinctul pămîntului, care izgonește din sufletul lor orice urmă de sentiment patern, fratern sau filial. Cînd tînărul Lae Cordovanu se întoarce din armată, prin februarie 1945, îl găsește pe fratele său Simion, pe tatăl său și pe Lina, cumnata sa, coalizați împotriva lui pentru a-i zmulge partea de moștenire. Ciocnirile dintre ei iau forma unor înfiorătoare violențe. Dezumanizați de obsesia proprietății individuale, se pîndesc cu instincte pătimașe, își strică noaptea unul altuia semănăturile, se înjură, se bat, se taie cu cuțitele, cu sapa și securea, unde se întîlnesc : acasă, pe cîmp, pe uliță, tinîndu-se pe ei și pe întregul sat într-o permanentă încordare. Cu trecerea anilor, sub influența suflului proaspăt și sănătos al socialismului, oamenii aceștia își vor cîștiga demnitatea pierdută, își vor regăsi existența lor umană, atît de grav amenințată de rămășițele vechii morale. Figura centrală a cărții, Lae Cordovanu, întreprinde o spovedanie de o cutremurătoare sinceritate, într-un ton uneori molcom ca Mureșul, alteori trepidant, cu scăpărări de fulger în cuvinte, totdeauna susținut de o densă participare lirică. Prin acest personaj, acțiunea e urmărită pe trei planuri, bine gîndite sub raportul construcției epice. Unul e erotic și înfățișează pătimașa dragoste dintre Lae și Parasca, fata lui Nicodimu lui Doroaptă. Povestea iubirii lor e de o răscolitoare poezie dramatică și dură, atingînd cele mai variate corzi ale sufletului omenesc. În dragoste, sufletul lui Lae ni se destăinuie din adîncuri, îndurerat și mînios că n-are parte cum trebuie de ea. Cînd cunoaște fericirea dragostei, omul acesta ca un urs dar hăituit ca un cîine de „ai săi", exprimă o filozofie poate curioasă, însă motivată social, printr-o experiență milenară : „Nu se poate!.. Nu se poate !... E prea frumoasă și nu-i a bine !", Parasca întruchipează în destinul ei toate poveștile de dragoste amare și zbuciumate, ale fetelor de la țară, socotite altădată o marfă sau o piesă în inventarul viu al gospodăriei. E de o mare vitalitate, ca și Lae, și de o mare frumusețe morală. Scenele de dragoste dintre ei sînt redate de autor cu o răscolitoare poezie, care culminează în capitolul de la sfîrșitul primului volum. Era seara tîrziu. Pe cîmp. Parasca îngîna un cîntec, ca un blestem. Lae trece cu caii pe cîmp și o aude :

„Pînă atunci n-am crezut că se poate să se învălătucească și să tremure în glasul unui om atîta durere. Parasca nu cînta, asta era. Parasca stătea de vorbă cu holdele cîmpului și cu stelele cerului. Spunea lumii întregi, prin vorbele unui cîntec pe care eu îl mai auzisem și altădată, tot aleanul inimii. Și-mi aducea aminte, fără să-și deie seama de asta, de tot ce fusese între noi, pînă atunci, de serile noastre, de despărțirile noastre, de dragostea noastră neîmplinită și tristă. Murmuram și eu vorbele cîntecului, o dată cu ea, dar puțin mai în urmă și mai încet și vedeam Mureșul curgînd printre pîlcuri de sălcii și de arini. Auzeam șopotul apei, domol, liniștitor, și mi se părea că zăresc într-un luminiș două lumînări aprinse. Flăcările pilpîiau și lăcrimau, iar cîntecul Parascăi se ridica din ce în ce mai înalt, peste tot hotarul, peste toată lumea, filfîind larg, legănîndu-se lin"...

Lăncrănjan știe să analizeze cu o pătrundere rară stările sufletești intime ale țăranului, să-i descopere în taine din adîncuri valori nebănuite de sensibilitate și poezie. Un alt plan este acela al luptei pentru proprietate, pentru pămînt, în familia Cordovanilor, iar al treilea și cel mai cuprinzător se preocupă de viața satului nou, cu toate realizările, conflictele și tendințele care se înfruntă în virtutea principiului dialectic al luptei dintre vechi și nou. La început satul are o înfățișare cam primitivă și tradițională — și autorul a ales bine un asemenea sat, pentru a putea sublinia mai pregnant evoluția socială în care oameni cinstiți, conduși de comunistul Indreiu Susan, luptă pentru o viață mai bună, pentru înființarea și întărirea gospodăriei colective. Satul e prins și el în conflicte puternice, fie în lupta cu dușmanii înrăiți, cu otrepe ale societății, ca legionarul Aurică Aviatorul și banda lui, fie cu chiaburi strecurați la conducerea treburilor satului. Dușmanii încearcă pe toate căile să curme elanul spre mai bine al țărănimii muncitoare. Ei se străduiesc în mod diabolic să subrezească puternica încredere în partid a oamenilor cinstiți. Scenele acestea sînt de un realism crud, apăsător. În luptă cu asemenea elemente se înființează pînă la urmă gospodăria colectivă, oamenii înțelegînd că ea este singura cale spre fericire a țărănimii muncitoare. Reacțiunea născocește tot felul de zvonuri pentru a da oamenilor o imagine falsă despre socialism. Exploatează prejudecățile lor, greșelile unor organe locale, devierile grupului antipartinic în problema țărănească. Gospodăria, în urma unor frămîntări dramatice, e amenințată cu destrămarea. În prezentarea scenelor de masă, în asemenea momente agitate, Ion Lăncrănjan se arată un excelent regizor. Pînă și învălmășelile sînt prinse dintr-un unghi care lasă impresia unei remarcabile discipline artistice. Peste toate ostilitățile triumfă însă, pînă la urmă, noul. Oamenii de la Dunga de Sus, după lungi frămîntări și căutări, urmează cu încredere și devotament linia partidului, păsind alături de întreaga țărănime colectivizată spre socialism. Romanul lui Lăncrănjan este, astfel, o epopee a țărănimii noastre de la reforma agrară pînă în preajma încheierii colectivizării agriculturii. Autorul nu lasă să-i scape nimic esențial pentru perioada de trecere de la capitalism la socialism, nici un amănunt care ar putea sublinia, într-un fel sau altul, destinul eroilor, conflictul, sensul întîmplărilor, aspecte din domeniul social, politic, etnografic, folcloric, sau care ar putea reliefa mișcările psihice atît de bine intuite și conturate ale eroilor. Toate acestea sînt elemente care ne îndreptățesc să spunem despre cartea lui Ion Lăncrănjan că este o epopee zguduitoare a satului ardelean, cu tradițiile, obiceiurile, muncile cîmpului, structura psihică a oamenilor și graiul lor specific de pe valea Mureșului. Totuși, uneori cititorul are senzația unui abuz de termeni dialectali, avînd sentimentul că unii dintre ei nu vor intra niciodată în circulația mai largă a limbii literare. În înfățișarea vieții complexe a satului transilvănean, autorul continuă cele mai bune tradiții ale prozei ardelenești pe linia Slavici, Rebreanu, Agîrbiceanu, Pavel Dan, împletite cu proza sadoveniană de la care Lăncrănjan a învățat să descrie natura, să participe cu ardere lirică la firul epic al acțiunilor.

Ion Lăncrănjan face, în această trilogie, dovada unei vii memorii afective ceea ce e un lucru esențial pentru un talent epic. Virtutea aceasta — de care autorul e constient — nu-l împinge însă spre o superficialitate descriptivă. Ochiul și urechea lui nu se opresc la suprafața lucrurilor, ci pătrund în adîncimea lor morală. Peste tot, la Lăncrănjan, prezența sentimentului uman în peisaj, în elementele de natură, cu rolul de a-i da profunzimea unei vieți morale, este ușor de identificat.

Iată un fragment din capitolul XIV al primului volum, care e un splendid poem al pămîntului, trăit prin sufletul răscolit al lui Lae Cordovanu, al dragostei lui pentru pămînt :

„Pentru mine pămîntul — glia ! — e o ființă vie ca omul. Ca omul se bucură și pămîntul, ca omul se întristează și se ofilește cînd îi secetă și-i pîrjol. Și tot așa se veselește și plînge ca omul. Plînge toamna, în picurul acela nesfîrșit al ploilor, cînd cad prin grădini bănuții de aramă ai frunzelor, geme sub biciuirea viforniței și se înăbușe în căldurile lui Cuptor. Cîteodată, vara, după cîte o vijelie, glia-i liniștită și-mpăcată. Și-i ostenită. Alteori, tot vara, pe vremea cînd încep holdele să albească pe la rădăcină și cucuruzul își scoate cu semeție sulița spicului, în cîte o seară răcoroasă cum îi umbra zăvoaielor, glia răsuflă tihnită, ascultînd cum i se pîrguiește rodul, scăldîndu-se în apele moi ale așteptării...

„Azi-mîine... azi-mîine..."

E în aceste stări ale pămîntului înfrățit cu muncitorul său întregul registru sufletesc al țăranului.

Talent viguros, susținut cu o mare putere de muncă, Ion Lăncrănjan se impune chiar de la debutul său editorial cu monumentalul roman „Cordovanii" ca unul dintre cei mai de seamă prozatori ai literaturii noastre contemporane.

Asupra acestei cărți valoroase vom mai reveni pentru a o discuta, după cum merită, și din alte puncte de vedere. Deocamdată am dorit numai să atragem cititorilor atenția asupra importanței ei în cadrul literaturii noastre actuale.

I. D. Bălan

Înșir aceste rînduri, lîngă cele ale colegului meu, cu oarecare tulburare, întîmplîndu-se ca, într-un articol din anul 1954, să iau apărarea unei povestiri semnată de un nume nou, Ion Lăncrănjan, care fusese etichetată intempestiv de cineva ca naturalistă. Povestirea aceea reluată, amplificată și adîncită a ajuns romanul *Cordovanii*.

Între timp, Ion Lăncrănjan a publicat în presă relativ puține bucăți de proză, astfel încît debutul său propriu-zis se fixează la *Cordovanii*. Un debut, dacă stăm să ne gîndim, ieșit din comun, nu numai datorită proporțiilor de fond și de formă ale operei, cît și eforturilor de voință ale unui scriitor tînăr care, refuzîndu-se succeselor imediate, a stăruit asupra lucrului său aproape șapte ani.

Coborînd din ramura viguroasă a prozatorilor ardeleni, Ion Lăncrănjan elaborează îndelung, luptîndu-se cu îndirjire să domine și să modeleze materialul vîrtos al creației, sau tăind cu dalta, perseverent, preocupat în primul și în primul rînd nu de finisarea fragmentelor — deși găsim în cartea sa suficiente episoade șlefuite cu migală — ci de exprimarea în forme masive, monumentale, a întregului. Spre deosebire de unii autori care prin diferite artificii încearcă să-i lingușească pe cititori, facilitîndu-le lectura, autorul „Cordovanilor" nu se sfiește să folosească pe alocuri și asperități ori cruditățI, credincios țelului său de a comunica cu maximum de veridicitate ideile și icoanele de viață cel urmăresc.

Această particularitate se leagă și de viziunea sa artistică ce tinde către sinteză — cum s-a spus, romanul de față rezumă drumul țărănimii noastre pe o perioadă care se întinde de la reforma agrară pînă în preajma încheierii colectivizării totale a agriculturii. (Ori de cîte ori autorul își va propune în alte creații să trateze aspecte neînsemnate din viață care n-au un sens fundamental va trece în zone cu aerul rarefiat, în care aripile talentului său nu-l ascultă).

Prin *Cordovanii*, Lăncrănjan realizează un nou roman — monumental sau roman-epopee (era apt pentru aceasta atît prin viziunea sa poetică iubitoare de spații vaste, cît și prin temperamentul tenace și voința de muncă de-a dreptul atletică) fără să țină seama că astfel era ireverențios cu pronosticurile alarmiste ale unor critici privind viitorul sau actualitatea unor asemenea formule epice ample.

Lectura nu ne creează de altfel nici un moment impresia unei curgeri uniforme și parcă fără de sfîrșit — ca la unele romane-frescă — neîncetat acțiunea fiind atrasă în vîrtejuri și chiar cataracte... Conflicte care se macină surd pînă în clipa cînd erup, sau altele precipitate, declarîndu-se cu repeziciunea și aprinderea unor fulgere... Întorsături dramatice în destinul unor personaje etc., etc. În ciuda întinderii sale, romanul se află într-o continuă învolburare, punctată și de procedeul compozițional ales, cartea constituindu-se ca monolog al eroului principal (un monolog formidabil de 1500 de pagini !) — prin care se reflectă sinuoasele schimbări ideologice și morale din conștiința țărănimii.

Cine citește atent *Cordovanii* descoperă că folosindu-se mijloace clasice ale epicii se desfășoară o polemică plină de fervoare la adresa individualismului țărănesc ca o concepție asupra vieții — emanație a micii proprietăți agrare. Personaj axiologic este ales Lae Cordovanu care moștenise de la „moșii" săi — aceștia amestecaseră trăsături ale haiducilor cu ale hoților — făloșenia necugetată și spiritul anarhic de voință, alături de setea pentru dreptate și pentru demnitatea insului. În condițiile revoluției noastre acest erou trebuie să-și învingă, în urma unor peripeții dificile, mentalitatea individualistă și să se contopească cu mulțimile în lupta pentru un ideal colectiv.

Evoluția lui Lae Cordovanu este urmărită pe fundalul mișcării înainte a întregului sat — cu ezitări și cotituri, cu erori și limpeziri pînă cînd năboiurile primăverii îi adună pe toți pe albia vieții noi. În această împletire între destinul eroilor principali și cel colectiv al maselor, de-a lungul unei perioade de adînci transformări revoluționare rezidă caracterul monumental al romanului despre care am vorbit.

Desfășurîndu-se cu o anume asprime — care-i trăseseră odată epitetul de naturalism — cartea lui Lăncrănjan este învăluită totuși de o boare caldă lirică, dovedind că cel care continuă tradiția prozatorilor ardeleni n-a ignorat și experiența altor mari scriitori romîni și în primul rînd pe a lui Mihail Sadoveanu. (Să nu se uite decorul furtunos, trepidant și amețitor al primăverii care servește ca vastă cutie de rezonanță a decisivelor, înnoitoarelor și luminoaselor prefaceri din viața eroilor). Aceste accente lirice — într-o armonioasă simbioză cu duritatea și sobrietatea relatării — încălzesc și luminează textul, conferind patos poetic unor scene cu adevărat antologice, ca bunăoară, împăcarea lui Lae si a Parascăi și dragostea lor în acea noapte de vis, moartea bătrînului Androne, ori scena ultimă cînd este invadat și sufletul eroului principal de efluviile primăverii adevărate...

Desigur, lupta pentru stăpînirea și modelarea unui material atît de vast lasă amprenta propriilor frămîntări, avînturi și nesiguranțe ce, la o analiză stringentă, (care, firește, va fi făcută) pot fi identificate la un episod sau altul, într-un fel sau altul. Uneori, autorul, ca și cum ar fi el însuși copleșit de masivitatea blocurilor epice pe care le așează, se sfiește, șovăie să mai aducă unele retușuri care totuși sînt necesare. Te mai izbește existența unor materii inerte, nestrăbătute de suflul cald al transfigurării, lăsînd loc unor infiltrații de prozaisme sau momente de coborîre a tensiunii dramatice. (Însăși rostogolirea acestui monolog pe 1500 de pagini ne face să simțim oboseli firești !).

Dar apreciind spectacolul general, impunător al operei, punctele de încheietură solide, rezistente la șocul susținerii unei asemenea construcții monumentale, îndrăznești să-ți asumi riscul unui simplu salut entuziast, chiar înainte de a depista în întregime și diseca ceea ce critica numește „carențe", ori „părți negative".

Al. Oprea

IULIAN OLARIU: ILUSTRAȚIE DIN VOLUMUL „CORDOVANII"

ISTORIA LITERATURII ROMÎNE CONTEMPORANE

Colocviu

Invitînd o seamă de critici literari la o „masă rotundă", revista noastră și-a propus continuarea acelor schimburi de opinii care au loc în presă în legătură cu examinarea mai largă, sub toate aspectele, a fenomenului nostru literar de după 23 August 1944.

Literatura noastră realist-socialistă a ajuns astăzi la un înalt stadiu de dezvoltare. Momentul este matur, nu pentru bilanțuri statistice, ci pentru acele generalizări critice asupra experienței ultimelor două decenii, prin care să se pună în relief valorile deosebite realizate de creația noastră literară. Volumul al V-lea din Tratatul de Istorie a Literaturii Romîne cuprinde tocmai istoria literară din ultimele două decenii. Dar alcătuirea acestui volum reprezintă doar o platformă, firește esențială, temeinică, a muncii de generalizare critică privind experiența și rezultatele literaturii noastre contemporane. Activitatea de cercetare a literaturii actuale se duce paralel cu alcătuirea Tratatului, îmbogățindu-se neîncetat realizările criticii și istoriei literare. Sînt necesare cît mai multe sinteze, se impun cît mai multe concluzii cu caracter general, pe baza cărora fenomenul literar contemporan să poată fi apreciat în ansamblu.

Desigur, scriitorii și revistele noastre nu descopăr acum pentru prima oară această necesitate și au căutat și pînă în prezent să-i vină în întîmpinare. Au apărut monografii interesante, studii diverse de istorie literară și de critică, cu temă mai largă, s-au iscat unele discuții rodnice pe tema liniilor de dezvoltare a literaturii. Totuși partea cea mai mare a muncii rămîne abia de făcut și ea urmează, în momentul de față, să fie intensificată, în vederea elaborării volumului al V-lea al Tratatului. Revista „Luceafărul", publicînd colocviul de față, ca o inițiativă în această direcție, s-a alăturat acțiunilor similare din viața noastră literară.

Al. Oprea

Deschizînd discuțiile, Al. Oprea a subliniat actualitatea unor asemenea preocupări. El a invitat participanții să-și orienteze luările la cuvînt, mai ales asupra următoarei teme: care ar fi mijloacele și modurile prin care critica ar putea înfățișa cel mai bine direcțiile de dezvoltare ale literaturii noastre de după Eliberare, și, legat de aceasta, ce inițiative ar putea fi sugerate revistelor ori editurilor.

M. Novicov

A vorbit apoi M. Novicov, care s-a referit, în cuvîntarea sa, la cîteva aspecte ale problemei în discuție. El a observat că generalizarea experienței noastre literare privește procese în dezvoltare și acest lucru trebuie avut în evidență. Perspectiva viitorului trebuie inclusă și ea ca un element necesar definirii sensurilor și direcțiilor de dezvoltare ale literaturii contemporane. Trebuie sintetizate eforturile făcute de critica noastră literară de a cuprinde și defini în profunzime bogăția și înaltele valori atinse de literatura realist-socialistă, literatură a cărei istorie se leagă indestructibil de istoria măreţelor transformări revoluționare prin care a trecut țara noastră în acești 19 ani.

M. Novicov a combătut unele tendințe manifestate cu ani în urmă, cum ar fi aceea a explicării subiectiviste a unor momente din evoluția literaturii noastre.

Nu trebuie uitat că literatura noastră a avut de învins dificultăți rezultate din noutatea foarte mare a fenomenelor de viață, din cerințele noi de ordin estetic care se ridicau în fața scriitorilor.

O altă problemă legată de operația generalizării este aceea de a studia modul cum s-a constituit la noi noțiunea teoretică de realism-socialist și legătura dintre literatura proletară și realismul socialist.

În desfășurarea acestei cercetări nu trebuie să se ajungă la exagerări. Știți că la un moment dat a existat tendința să se examineze care operă este realist-socialistă și care nu, formulîndu-se aprecieri categorice. Un roman ca „Un om între oameni" este sau nu realist-socialist. Această problemă nu se poate rezolva cu voturi de bile roșii sau albe Realismul socialist s-a dezvoltat pe o cale complexă care respinge simplismele.

În continuare Mihai Novicov s-a oprit și asupra a ceea ce a numit provizoriu „inventarierea sintetică a rezultatelor":

O primă direcție de inventariere ar fi cea pe personalități artistice. Ea va forma, de pildă, partea cea mai consistentă a volumului V din Tratatul amintit aici. Am auzit că *Luceafărul* vrea să se ocupe în mod deosebit de această prezentare. În ultimii 20 de ani, literatura noastră s-a îmbogățit cu un număr impresionant de personalități artistice cu o individualitate bine definită. O trecere în revistă a lor este absolut indispensabilă.

O a doua direcție de inventariere ar fi aceea pe părți și genuri ale literaturii. În acest sens, însăși realitatea impune compartimente ca: romanul, schița, nuvela, reportajul etc. — după 23 August.

Ar mai fi posibilă o altă linie, dar mult mai dificilă. De pildă, „inventarul" pe teme, care cîteodată poate fi interesant. Romanul rural după 23 August, incontestabil, suscită aprecieri vii. Acest roman se altoiește pe o tradiție specifică foarte variată și ne interesează în ce măsură o continuă și unde o neagă. În materie de lirică, la fel, s-ar putea vorbi de lirica cetățenească, lirica intimă sau de lirica filozofică după 23 August etc.

Dumitru Micu

Intervenind în discuție, D. Micu a remarcat că — potrivit opiniei sale — generalizarea experienței noastre literare este „în primul rînd operă de critică literară și numai în al doilea rînd de istorie literară" și că, „în afară de ilustrarea importanței istorice a unei opere, va trebui să dăm întreaga atenție criteriului estetic". El a dat exemplul romanului „Mitrea Cocor" și al locului pe care îl ocupă în tabloul literaturii noastre noi.

După părerea mea, — *a spus vorbitorul*, — literatura contemporană din țara noastră a atins o treaptă de dezvoltare în care multe opere se ridică la nivelul marilor creații. *Dumitru Micu s-a referit apoi, între altele, la exemplul recent al romanului „Cordovanii", lucrare pe care o socotește a marca un moment în dezvoltarea literaturii inspirată din viața satului.*

Ocupîndu-se, mai departe, de problema originalității noii creații literare, vorbitorul a spus:

Vor trebui să se oglindească în Tratat realizările, ce anume s-a înfăptuit grandios în literatura realismului socialist din Romînia. Să se demonstreze convingător valoarea estetică a celor mai importante opere apărute în acești ani. Totodată, va trebui să se demonstreze originalitatea literaturii noi, înfățișîndu-se dezvoltarea conștiinței cetățenești, noul orizont filozofic al scriitorilor, noua etică de care sînt călăuziți, vorbindu-se despre viziunea nouă a lumii sătești, a lumii orășenești, despre noile tipuri umane, și așa mai departe. Numai așa vor apare clar noile valori ale literaturii realismului socialist, în raport cu literatura realistă din trecut.

Se poate arăta cum, realizînd un salt ideologic față de literatura anterioară, literatura contemporană își însușește și continuă să-și însușească tot ce este mai bun în ea. *(Vorbitorul dă apoi exemplul influenței pozitive pe care, în cadrul evoluției literare de după 23 August 1944, poeți ca Tudor Arghezi și Mihai Beniuc o au asupra tinerii generații de poeți).* Ar fi interesant să se definească originalitatea literaturii noastre contemporane, în cadrul realismului-socialist mondial. Problema specificului național se pune la noi, astăzi, cu mai multă ascuțime, dar desigur că la alt nivel, nu ca la începutul secolului, sau chiar în cunoscutul studiu al lui Ibrăileanu. Nimănui nu i-ar trece prin cap să spună că numai cutare teme sînt naționale și să prescrie din birou care sînt trăsăturile noului specific național.

În ceea ce privește metodologia, cred că ea nu poate să fie decît diferită de la gen la gen. Într-un fel vom grupa capitolele despre poezie, în alt fel pe cele despre dramaturgie sau despre proză.

Pentru a se scoate în evidență saltul întreprins în investigarea realității culturale, criteriul cel mai bun mi se pare cel tematic. Pentru a se reliefa bogăția problematică, probabil că cel mai bun criteriu este acela tipologic, adică a cerceta ce noi tipuri umane, ce noi probleme omenești aduce literatura noastră.

Pînă în acest moment mărturisesc că nu am reușit să găsesc formula cea mai bună care să permită ca în cuprinsul ei să fie dezvăluită și lărgirea ariei de inspirație, și noutatea materialului, și bogăția problematică, și originalitatea artistică. Aceasta se poate face mai curînd pe personalități. În cazul fiecărui scriitor în parte, se poate arăta ce aduce el nou în tabloul general. Dar tratînd problemele așa (pe personalități) se poate pierde din vedere ansamblul. Probabil că este mai bine să se facă mai întîi capitole introductive teoretico-istorice și după aceea să se prezinte scriitorii, eventual în ordinea cronologică.

Al. Oprea

Intervenția lui Al. Oprea a vizat aspectele mai concrete ale problemelor puse în dezbatere. El s-a referit, printre altele, la „modalitatea portretelor de personalități, ca etapă ajutătoare și ca formulă posibilă în istoria literară", deși personal vede formula ideală „în discutarea pe momente istorice, cu specificul lor, cu punctele lor nodale".

Fac această pledoarie, fiind frămîntat de aceeași problemă ca D. Micu, căutînd deci un punct de reper care să ne permită să îmbrățișăm toate laturile fenomenelor. Sistemul expoziției de portrete de scriitori ridică în fața criticului o seamă de dificultăți practice. Să spunem că, bunăoară, venindu-i rîndul lui Marin Preda, vom enumera operele lui, aducînd cele mai mari elogii „Moromeților". Ajungînd la Eusebiu Camilar vom da o apreciere bună romanului „Negura" și mai puțin bună „Temeliei" ș.a.m.d. Dar „Moromeții" au înscris o treaptă superioară în evoluția prozei și ca atare observațiile nu pot fi înscrise numai între granițele creației lui Marin Preda. Trebuie să cercetăm și influența avută asupra școlii tinerilor noștri prozatori, care stau, incontestabil, sub semnul „descoperirilor" din literatura despre sat a autorului „Moromeților". De asemenea, într-o înșiruire pe autori, „Negura" va fi mai puțin apreciată decît multe dintre cărțile apărute în ultima vreme, deși acestea se împărtășesc dintr-o experiență în care romanul lui Eusebiu Camilar, alături de altele, a constituit un moment important al prozei din acei ani.

O adevărată istorie a literaturii mi se pare că nu se poate limita numai la descrierea unor rezultate, ci trebuie să dezvăluie în perspectiva anilor scurși procesele adînci, dinamica vie a fenomenelor, contradicțiile prin depășirea cărora s-a dezvoltat literatura contemporană. Fără desfășurarea acestor dimensiuni interioare nu poate fi înțeleasă suficient nici originalitatea creației din țara noastră. Consider însă că această țintă va fi atinsă mai ușor după sintetizarea eforturilor depuse de critică și înfăptuirea definitivă a celorlalte modalități de tratare a istoriei literaturii. Cînd vom avea o istorie literară grupată pe scriitori și opere, va fi mai ușoară înțelegerea procesului *dinăuntru*, al evoluției fenomenelor.

În definirea momentelor nodale din dezvoltarea literaturii ni se pare că trebuie să ținem seama nu numai de aspectele de conținut despre care au vorbit ceilalți tovarăși — lărgirea sferei tematice, promovarea unor noi tipologii — ci și de modificările pe plan artistic.

La început, proza noastră a suferit o influență masivă a mijloacelor lirismului. Au intervenit aici mai mulți factori, dar neîndoios un mare rol l-a avut influența lui Sadoveanu, pe de-a întregul fertilă, chiar dacă unii autori în acei ani ajungeau și la manifestări didacticiste sau de un romantism pueril. S-a putut observa apoi înflorirea unei epici „obiective", de tip balzacian, care avea ambiția — și sub influența reportajului aflat în vogă — de a reconstitui imaginea cu valoare documentară a epocii. Valorificarea, după aceea, a literaturii lui Camil Petrescu în direcția creațiilor de „idei" și a operei lui M. Preda pe teritoriul analizei psihologice a tipurilor de țărani, iată, foarte sumar prezentat, cîteva jaloane care au marcat evoluția prozei spre cuprinderea unor zone mai adînci și mai complexe, încărcate de marile semnificații ale vremii noastre.

Liviu Călin

Intr-adevăr, în anii din urmă, literatura noastră a cunoscut o evoluție calitativă substanțială, diversitatea stilurilor a crescut, iar principalele direcții tematice au fost abordate mai intens. E firesc ca, de la înălțimea rezultatelor obținute de literatura actuală, unele aprecieri asupra unor opere scrise în urmă cu 10—12 ani să sufere modificări. Totuși, cred că nu trebuie neglijat un fapt, și anume că asemenea lucrări, cu unele carențe artistice, se situau în perioada pionieratului, dacă putem spune așa. Le revine meritul atitudinii, al răspunsului prompt la comanda socială. Aș vrea să stărui asupra acestei particularități, care nu trebuie să influențeze ierarhia valorilor, pentru că ea se înscrie, în cele din urmă, cu elementele ei specifice, în ambianța epocii. Al. Oprea amintea de romanul *Negura*. Comparînd *Negura* cu *Fuga* de Aurel Mihale (tema e aceeași) balanța înclină evident pentru lucrarea din urmă, dar nu se pot contesta meritele celei dintîi din punct de vedere cronologic. E adevărat însă că *Temelia* și *Negura* la prima apariție s-au bucurat de comentarii superlative, pe care astăzi nu le putem ratifica decît în parte. (Între timp Eusebiu Camilar a înregistrat succese reale pe linia schiței lirice și a evocării cu accente sadoveniene). *Liviu Călin s-a ocupat, în continuare, de problemele clasificării și de metodologie.*

În legătură cu diversele stiluri și opere importante — *a spus vorbitorul* — pe bună dreptate se consideră *Moromeții* o carte dintre cele mai valoroase din literatura noastră contemporană. Dar critica la apariția romanului lui Marin Preda s-a arătat destul de avară în aprecieri, pe cîtă vreme volumul *Poarta* de Nicolae Velea (interesant, firește), a constituit obiectul unor îndelungi elogii. De asemenea un volum matur ca *Prînzul de duminică* de Eugen Barbu a fost discutat insuficient, la nivelul recenziei literare în majoritatea cazurilor, pe cîtă vreme *Casa* de Vasile Rebreanu a stat mult timp în atenția criticilor cu înclinație către panegiric, încă de la publicarea primelor fragmente în „Viața Romînească" și „Tribuna". Iată de ce găsesc foarte util să se treacă la o activitate susținută în vederea schițării acelei succesiuni de valori pe care Tratatul, în partea dedicată literaturii contemporane, o va întări cu autoritatea sa. Pe baza unei experiențe fructuoase, multilaterale, sîntem în măsură de a exprima acum puncte de vedere cu mult mai clare asupra fiecărui scriitor, asupra aportului său *real* la dezvoltarea literaturii noastre.

Vera Călin

Mi se pare că două sînt problemele cele mai importante pe care le ridică o lucrare de felul aceleia despre care vorbim acum: în primul rînd, stabilirea continuității, adică privirea tuturor operelor și scriitorilor sub raport istoric. In al doilea rînd, o justă ierarhizare valorică.

În ceea ce privește prima problemă, cred că faptul că în literatura actuală, a realismului-socialist, au fost antrenați o seamă de scriitori importanți care au scris opere valoroase și înainte de 23 August, înlesnește foarte mult această sarcină a cercetătorului literar. Adică analizînd ceea ce au scris în ultimele două decenii Sadoveanu, Călinescu, Camil Petrescu, Tudor Vianu și raportîndu-ne la operele lor dinainte, problema transformării, a definirii, a folosirii unor noi criterii ideologice, estetice, este evidentă.

S-a vorbit aici de momentele de maximă înflorire, de operele și scriitorii de foarte mare importanță.

Cred că istoria literară nu trebuie să ignore însă *inelele intermediare* dintre momentele marii eflorescențe și operele de mai mică valoare, pentru că sînt foarte semnificative. Este concludent că aceste opere, care nu se ridică la nivelul vîrfurilor literaturii, sînt acum de o valoare mult mai ridicată decît cu 10 ani în urmă.

Dacă se face această privire evolutivă asupra întregii literaturi, se poate observa că, dacă literatura noastră îndată după 23 August mergea spre extensiv — fiindcă se punea problema cuprinderii cît mai multor probleme — acum se lucrează cu mult mai în profunzime, se merge către intensiv.

În teatru, bunăoară, a început să se observe cu totul pregnant preocuparea pentru schimbările adînci din psihologia oamenilor. Dramaturgii noștri de seamă dovedesc că este importantă pentru literatură evoluția oamenilor, ecoul psihologic al transformărilor sociale. Aceeași situație se găsește și în proză, în „Moromeții", în „Setea", în nuvelele lui D. R. Popescu, lui Velea și alții...

În poezie, de pildă, este interesant faptul că, dacă multă vreme a dominat poezia de notație, acum avem o adevărată poezie filozofică. Interesează și felul cum se transfigurează literar ideologia marxist-leninistă. Poezia care se scrie acum este rezultatul pătrunderii ideilor noi în straturile cele mai adînci ale afectivității poetului. Așa încît există o înaltă poezie de reflecție, cum este, de pildă, cea a lui Beniuc din „Materia și visele", în care se vede cum absorbirea ideologiei partidului a dus la o transformare totală a modului de înțelegere a tuturor aspectelor vieții — dragostea, natura, relațiile cu omul ș.a.m.d.

Al. Oprea

Referitor la o afirmație legată de munca de elaborare a Tratatului, Al. Oprea a făcut precizarea:

Munca criticii și istoriei noastre literare nu se va termina o dată cu Tratatul. Ar fi bine să apară cît mai multe cărți ale criticilor care să constituie niște mici istorii ale literaturii, să se adune material pentru noi formule, pentru noi tipuri de istorie literară.

Vera Călin

Vreau să spun cîteva cuvinte și în legătură cu critica. Nu știu cît spațiu va acorda Tratatul criticii din acești 20 ani. Dar cred, în orice caz, că va trebui să rezerve spațiu expunerii unor discuții care au avut loc, fructoase sau infructuoase, care au însemnat în acel moment niște ciocniri de idei ce agitau lumea literară. Îmi aduc aminte de discuția despre eroul pozitiv, de cea despre lupta dintre vechi și nou, sau despre reportaj.

În continuare, Vera Călin a dezbătut problema interferențelor dintre literaturile popoarelor vecine.

Dragoș Vrînceanu

Fac o observație parțială de ordin metodologic. Orice lucrare de sinteză, și cu atît mai mult volumul din Tratat care se pregătește, trebuie să aibă pe prim plan, așa cum s-a spus de către toți, criteriul valoric. Chiar cînd este vorba de o scurtă monografie a unui scriitor, este de dorit ca, într-o formă sau alta, expunerea să cuprindă intersecții de perspectivă metodologică diversă, care să lumineze cercetarea și să ducă la o cît mai temeinică stabilire a valorii.

Mă refer, de exemplu, la poezie. Urmărirea evoluției poeziei din ultimii 20 de ani, din punctul de vedere al genurilor pe care le-a înglobat, este foarte importantă și constituie una din căile principale pe care se poate ajunge la definirea valorii atinse astăzi de expresia poetică. Poezia noastră a avut și continuă să aibă o dezvoltare multilaterală, ca viguroasă lirică patriotică, cetățenească, ca poezie epică de largă respirație, ca „poezie de notație", ca poezie filozofică etc. Evoluția aceasta fecundă și multiplă s-a făcut, firește, fără discontinuitate. Lirica dintr-un anumit moment implică, într-un fel sau altul, experiențele precedente.

În prezent, mi se pare că și la cei mai tineri, aspectul cel mai reprezentativ al creației poetice este o valoare de pluri-dimensionalitate. Se tinde ca o poezie, mai scurtă sau mai lungă, să includă printr-un efort conștient, mai multe componente fundamentale. Este ca și cum poetul, lăsîndu-se în voia unei inspirații, ar lucra asupra ei pentru a-i da toate dimensiunile necesare. Poeții noștri de astăzi — și vorbesc de cei mai remarcabili dintre ei — vizează o idee de adîncime, au apoi fermitate și combativitate, emoție, consemnează un fapt, posedă, în sfîrșit, resurse de transfigurare metaforică și fac uz de ele. Se încearcă realizarea unui echilibru dinamic între aceste componente. În această tendință contează, desigur, toate experiențele acumulate pînă acum de poezia noastră și aspectul la care s-a ajuns de către poeți ca Tiberiu Utan, Aurel Rău, Ion Brad și alții, sau de către unii mai tineri (Ion Gheorghe Nichita Stănescu, Ilie Constantin etc.) ni se pare tipic în această privință.

M. Novicov

S-au spus multe lucruri interesante, de care fără îndoială este util să se țină seama și în munca de elaborare a Tratatului.

Volumul V al Tratatului este însă o parte a unei lucrări de ansamblu. În primul rînd, posibilitățile de reflectare a problemelor literaturii sînt acolo limitate cantitativ, sînt limitate apoi și sub raportul formulei; este un ultim volum dintr-o Istorie a literaturii romîne. Deci noi nu vom putea evita o seamă de obligații, fie de ordin documentar, fie de inventariere a faptelor. Desigur, vom căuta să valorificăm unele dintre sugestiile formulate aici, cum ar fi: să respectăm cu stringență principiul ierarhiei valorilor, să încercăm să stabilim anumite momente în dezvoltarea literaturii, să urmărim direcțiile proceselor, anumite evoluții, de pildă, așa cum s-a arătat în legătură cu lirica. Dar să fim înțeleși. Lucrul acesta, într-un Tratat unde ai atîtea și atîtea obligații, se poate face numai între anumite limite.

M. Novicov s-a referit apoi la unele observații făcute de Vera Călin în legătură cu literatura noastră nouă văzută în contextul literaturii celorlalte țări socialiste, după care a spus în încheiere:

Există o frumusețe aparte, nouă, în dezvoltarea literaturii noastre de după 23 August, o demnitate a constanței, a fidelității, asigurată de spiritul de partid, principiul esențial al dezvoltării literaturii realist-socialiste.

În acest sens, ar fi poate bine să apară, de pildă, o carte care să trateze istoric problema politicii partidului nostru în domeniul literaturii.

Cred că ar trebui să trecem și la atacarea altor probleme care s-au ridicat aici. Doar forțe în critica literară avem suficiente. Ar fi bine ca toți cei care au acumulat experiență în domeniul criticii să încerce studii și opere de sinteză. (Tratatul nu poate să cuprindă toate problemele!) Dacă fiecare dintre criticii noștri talentați ar duce la capăt măcar cîte o lucrare de acest gen, literatura de specialitate ar cîștiga foarte mult.

Insist ca „Luceafărul" să adreseze această chemare.

Al. Oprea

Aceasta a și fost ideea care a călăuzit redacția în organizarea prezentei dezbateri. Într-adevăr, criticii noștri, valorificînd prețioasa experiență căpătată în cercetarea competentă a fenomenului literar concret, ar trebui să-și propună, cu mai multă îndrăzneală, teme generale. Doar în planul general *cu precădere* se înfruntă diverse concepții asupra artei, aici poate să-și evidențieze critica literară spiritul ei militant, aici primesc valoare de circulație concluziile rezultate din activitatea ei curentă.

După cum se știe, problemele teoretice ale realismului socialist constituie cîmpul unor vaste discuții în numeroase țări. Ar fi un titlu de cinste pentru criticii și istoricii noștri literari să intre în aceste dezbateri pe plan internațional, generalizînd interesanta experiență pe care o oferă drumul literaturii noastre realist-socialiste.

Un alt argument care pledează pentru studiile de sinteză pomenite îl constituie faptul că în unele dicționare sau istorii literare apărute peste hotare în legătură cu istoria literaturii noastre contemporane sînt acreditate o seamă de aprecieri schematizante sau direct falsificatoare. (Mai ales cînd colaboratorii acestor dicționare sau istorii literare sînt recrutați, cum s-a întîmplat în mai multe cazuri, dintre transfugi care atunci cînd nu se pretează la răstălmăciri, în suprema lor „obiectivitate" nu sînt în stare decît să expună, cuminte, prejudecăți ale criticii burgheze de dinaintea lui 23 August 1944).

Este deci pentru noi toți și o obligație patriotică, între altele, să realizăm cît mai complete priviri de ansamblu asupra proceselor caracteristice literaturii contemporane. Un prim rezultat al acestor eforturi va fi Tratatul. Acest Tratat, cum s-a spus, se cuvine să fie însă însoțit de cît mai multe inițiative. Nu numai revistele dar și, de pildă, editurile ar trebui să manifeste în acest sens mai mult inițiativă și operativitate. Studiile de sinteză bune care apar în presă ar trebui să fie tipărite cu promptitudine. Se pot alcătui apoi antologii de articole pe diverse teme enunțate aici de unii participanți la dezbatere.

Redacția revistei noastre consideră discuția de față doar un început. S-au atins probleme care cer neapărat o revenire și o tratare adîncită care, desigur, nu se poate înfăptui fără antrenarea forțelor largi de care dispune viața noastră literară.

Orașe fără arhivă

de PETRU VINTILĂ

O patimă de colecționar, veche din vremea copilăriei, m-a făcut să adun cărți poștale ilustrate și cu precădere vederi de orașe din țară.

Dar, oricît aș căuta în colecția asta prăfuită, ilustrate vechi de douăzeci de ani pe care să scrie „vedere din Uricani", sau din Victoria, sau din Onești, sau din Bicaz, n-am să găsesc. Și nici un colecționar nu are așa ceva, pentru simplu motiv că aceste orașe n-au existat cu douăzeci de ani în urmă.

În luna iulie 1944, cu cîteva săptămîni înaintea zilei de 23 August, călătoream spre Arpașul de Sus, în Făgăraș, unde era dispersată din pricina bombardamentelor școala de ofițeri de administrație. Eram ostaș în termen, și după ordin, trebuia să dau și eu — săracul de mine — examen de admitere la susnumita școală cu eghileți galbeni. În drum spre Arpașul de Sus am trecut peste platoul înalt și acoperit de tufani cu frunza roșcovană unde, după aceea, la o nouă călătorie, de astă dată de reporter, am descoperit șantierul unui oraș nou. Orașul avea să se cheme „Victoria". Eu am apucat vremea cînd platoul împădurit cu tufani era un loc pustiu, am apucat vremea, apoi, cînd abia se prefigura dintre binale armonia viitoarelor străzi și, în sfîrșit, l-am vizitat cînd el era gata construit. Am încercat un sentiment nemaipomenit, de călător temerar nu numai în vaste spații terestre, dar și în timpul istoricește uriaș, înțelegînd că eram astfel martorul ivirii și creșterii unui oraș socialist. Intrînd în prima librărie am cumpărat și mi-am trimis pe adresa din București o carte poștală ilustrată din „Orașul Victoria". Același sentiment că trăiesc evenimente senzaționale în gradul cel mai înalt l-am încercat pe rînd, vizitînd și celelalte orașe noi de pe harta patriei: Uricani, Năvodari, Onești, Bicaz, Lucăcești și O.M. (Orașul muncitoresc Hunedoara). La Năvodari am căutat, fără s-o mai regăsesc, imaginea veche și sărăcăcioasă a unui sătuleț de pescari care mirosea cumplit a bărci smolite, a năvoade și a solzi. La Onești am căutat, tot fără s-o mai găsesc, imaginea unui sat patriarhal în sărăcia și liniștea lui de odinioară. De fiecare din ele este legată nu o legendă incertă ca de „fundarea Romei", ci cîte-o realitate modernă de activitate industrială nouă și laborioasă, concepută și realizată în anii noștri, sub zodia socialismului: o întreprindere minieră la Uricani, un combinat chimic la Victoria, un combinat de îngrășăminte pentru agricultură la Năvodari, un combinat de produse plastice la Onești, o hidrocentrală și-o fabrică de ciment la Bicaz, un cîmp de sonde la Lucăcești...

Desenatorii institutelor de cartografie au fost obligați de asaltul contemporaneității să indice pe hărți și atlase locul acestor orașe noi, dintre care unele sînt atît de tinere, încît toată arhiva sfaturilor populare locale ar intra într-o servietă sau într-un singur dosar. Construite de arhitecți și zidari, ele sînt populate de muncitori și ingineri și de familiile lor. Unele din aceste orașe sînt atît de tinere, încît media de vîrstă a locuitorilor lor nu trece peste 30 de ani.

În timp, ne aflăm în ajunul a douăzeci de ani de la 23 August, în ajunul a douăzeci de ani de la zdrobirea jugului nazisto-antonescian. Acest timp, istoricește scurt, este fără precedent în istoria măcar de două ori milenară a poporului nostru, fără precedent prin amploarea operei construite, prin grandoarea și energia revoluționară a înfăptuirilor ei. Gîndiți-vă măcar la această imagine: în școlile din orașele noi enumerate mai sus, zeci de mii de copii și adolescenți, născuți cu toții în anii noștri, învață despre energia și patosul constructiv al poporului muncitor. Ei privesc pe ferestrele deschise și văd străzile și casele noi, văd profilindu-se pe cer hornurile și instalațiile industriale ivite acolo pe locuri odinioară pustii. O astfel de lecție să fie ea numai o lecție de geografie, sau numai una de economie, sau numai una de limba și literatura romînă? O astfel de lecție este fără îndoială una de istorie. Este o lecție vie de istorie pe care o dăltuiește pe soclul unui monument grandios poporul muncitor al patriei noastre și deasupra căruia flutură steagul roșu al comuniștilor.

ROMANUL ISTORIC ŞI CONTEMPORANEITATEA

Dacă e adevărat că literatura nu se poate substitui cercetării ştiinţifice a unui moment istoric, e tot atît de adevărat că, de cele mai multe ori, ea oferă un material documentar vrednic de luat în seamă. E cunoscut, de pildă, faptul că, referindu-se la structura tribală a vechii Scoţii, Engels îşi sprijinea argumentaţia şi pe detalii furnizate de romanele lui Walter Scott. Pentru reconstituirea vieţii sociale din vremea Războiului de o sută de ani, „Cronicile" lui Shakespeare oferă, în ciuda unor inadvertenţe de date, un material imens, nu o dată mai bogat decît cel consemnat de analele contemporane.

Fără îndoială, încercarea de a folosi într-o măsură prea largă imaginile literare ca mijloc de informaţie istorică nu e lipsită de riscuri. Cine ar încerca să întreprindă reconstituirea epocii Cruciadelor, pornind exclusiv de la **Ierusalimul liberat** al lui Tasso sau chiar **de la Regele Ioan** al lui Shakespeare? E limpede că aceste opere prezintă mai multe date asupra vieţii din Renaştere (adică a epocii în care au fost create) decît asupra perioadei istorice pe care îşi propun să o înfăţişeze.

Romantismul, teoretizînd necesitatea „culorii locale", susţinea implicit importanţa „culorii de epocă". Dar acestea se reduceau adesea la prezentarea unui simplu fundal pe care se proiecta, aşa cum avea să scrie Vigny, „o figură istorică a cărei prezenţă dă mai multă importanţă cărţii şi îi conferă o dată". Adevărul e că romanele lui Hugo, Mérimée, Dumas, Vigny sînt mult mai elocvente pentru ideologia romantismului, vorbesc lectorului atent mult mai mult despre societatea secolului al XIX-lea decît despre perioadele istorice la care ele se referă.

Nici chiar realismul critic nu a izbutit întotdeauna să realizeze o bază de informaţie complet sigură despre perioada istorică pe care o urmăresc paginile de evocare create atunci. Romane ca **Povestea celor două oraşe** al lui Dickens sau **Zeilor li-e sete** al lui Anatole France nu exprimă decît în parte adevărul asupra Revoluţiei Franceze. Evident, nu trebuie să se ceară literaturii să înfăţişeze exhaustiv un anume moment al istoriei, să ia locul unei ştiinţe înzestrate cu alte mijloace de investigaţie şi de expresie. Atunci, care e sensul „exactităţii istorice" pe care o pretindem literaturii de evocare? Cum se realizează ea?

Numai prin particularităţile distincte de creaţie ale scriitorilor? Dacă prin aceasta înţelegem capacitatea de a surprinde esenţialul din viaţă, capacitatea de a face să trăiască oameni adevăraţi, atunci găsim şi explicaţia.

E limpede că numai cercetarea ştiinţifică a unei epoci, a tuturor implicaţiilor ei, face posibilă reconstituirea literară. Hotărîtoare în reflectarea realităţii istorice este viziunea scriitorului, poziţia sa ideologică; convergenţa dintre punctul de vedere al creatorului şi adevărul istoric rezultă din aprofundarea legilor stricte ale istoriei. Or, aceasta e o urmare a folosirii unei singure metode de investigaţie: aceea pusă la îndemînă de materialismul istoric. Ştiinţa marxistă, care oferă scriitorului instrumentele cele mai precise de cunoaştere a istoriei, permite descifrarea sensului unor întregi mişcări istorice, desenarea unor portrete autentice. Realismul socialist permite judecarea obiectivă a unei epoci trecute în lumina contemporaneităţii.

Literatura noastră contemporană a marcat cîteva reuşite în sectorul romanului istoric. În afara lui Mihail Sadoveanu şi a lui Camil Petrescu, despre care critica a vorbit pe larg, creatori ai unor modele, am zice, clasice ale genului, nu putem trece cu vederea unele realizări mai recente între care menţionăm cartea lui Ion Marin Sadoveanu. Critica a observat cu justeţe orientarea excesivă a unor scriitori spre evocarea istorică.

Atîta vreme cît reconstituirea se face „după ureche", cît documentul rămîne un simplu punct de plecare pentru diverse dantelării ale imaginaţiei, iar momentul istoric o problemă de „atmosferă", evocarea unei epoci îndepărtate rămîne o formă de evazionism. E limpede că e mult mai comod să construieşti caractere pe care slabele mărturii istorice le schiţează abia, lăsînd cîmp liber fanteziei, decît să fii obligat să insufli viaţă unor oameni pe care documentul şi informaţia exactă îi fixează într-un cadru precis.

Cînd G. Ignătescu a trecut peste rigoarea informaţiei documentare, ignorînd adevărul istoric, romanul **Măria Sa Ţara** s-a prezentat ca o simplă povestire romanţioasă, într-o relaţie foarte aproximativă cu funcţia educativă pe care trebuie s-o împlinească o asemenea carte. Încercarea de a-l „reabilita" pe Vlad Ţepeş eşuează tocmai pentru că scriitorul a aglomerat prea multe „trăsături pozitive" care, pur şi simplu, contrazic istoria şi nu conving pe nimeni.

Acelaşi lucru se întîmplă şi cu **Oşteanul de la Baia**, romanul lui Tudor Mihail. Aşa cum declară autorul însuşi în cuvîntul înainte al cărţii, el a încercat „să reconstituie **din materialul folcloristic controversat şi din puţinele documente istorice ale vremii** (s.n.) viaţa şi faptele de oştean ale lui Grigore Pintea". Lipsa documentelor istorice se resimte. Nu atît datorită fanteziei care caută să suplinească precizia faptului. La urma urmelor, literatura are dreptul să aşeze carne pe scheletul documentului. Dar aceasta nu se poate face împotriva logicii impuse de faptele oferite de istorie, oricît de puţine ar fi ele. Biografia eroică a lui Pintea, aşa cum a conceput-o Tudor Mihail, proiectată pe fundalul vieţii sociale din Transilvania veacurilor XVII şi XVIII, avea nevoie de aportul fanteziei, documentele vremii referitoare la viaţa haiducului fiind „puţine", iar materialul folcloristic „controversat".

Scriitorul, însă, construieşte acţiunea abuzînd de aceste drepturi ale literaturii. Dialogul ocupă un spaţiu foarte întins şi, totuşi, cărţii îi lipseşte tocmai vioiciunea.

Documentele nu vorbesc, bineînţeles, prea mult despre cutare sau cutare cetăţean al Histriei din vremea marii răscoale a sclavilor pe care o relatează **Taurul Mării** al lui Ion Marin Sadoveanu. Dar scriitorul a ştiut ca, plecînd de la datele cunoscute, interpretînd istoria, să obţină o viziune largă şi precisă asupra epocii. N-a fost necesar să-şi pună personajele să povestească evenimente şi stări de fapt. Tocmai pentru că istoria e bine asimilată, eroii, cei mai mulţi creaţi de fantezie, se mişcă liber, într-un mediu cunoscut, au acea calitate pe care o numim autenticitate. Nu intenţionăm să întreprindem o analiză a cărţii lui Ion Marin Sadoveanu; dar vrem să subliniem că, datorită interpretării exacte a istoriei, ea are calitatea de a transmite cu mai multă limpezime mesajul unei epoci îndepărtate, prin intermediul unor eroi vii şi veridici. Critica a avut dreptate să semnaleze şi o anume poleire a unor personaje pozitive ale vremii — fără ca tendinţa aceasta să devină precumpănitoare.

Convingătoare, în măsura în care mărturia documentară se transformă în argument literar, în măsura în care istoria capătă viaţă, datorită oamenilor creaţi de literatură, cartea de evocare are de împlinit, evident, o funcţie de cunoaştere foarte dificilă.

Iulia Soare a plecat, mai prudentă, în povestirile din **O plimbare la Băneasa** de la personaje consemnate de istorie, cunoscute suficient prin intermediul documentului. Epoca însăşi e cercetată mai în amănunt, posibilităţile de cercetare sînt mult mai largi.

De aceea, portrete ca acela al generalului Kiselef, al lui Caragea sau Şuţu sînt mult mai convingătoare. Nu trebuie să se înţeleagă că Iulia Soare ar respinge fantezia, că ar recurge la o simplă relatare literară a lucrurilor consemnate de documente. Dimpotrivă: dialogul imaginar abundă, reacţiile psihologice sînt prezentate în amănunt. (Uneori, e adevărat, ca în finalul povestirii **O campanie grea**, îşi face apariţia şi romanţiozitatea dulceagă). Dar scriitoarea apelează în permanenţă la surse autorizate, reconstituind istoria pe temeiuri exacte. De aceea ni se pare mai puţin important dacă un detaliu sau altul al povestirilor poate fi întîlnit la Ionescu-Gion, la Ion Ghica sau la Iorga. Esenţialul este, după părerea noastră, că epoca e reflectată cu fidelitate, că un cititor contemporan descifrează o cronică autentică, în care imaginaţia nu a slujit doar ca agrement pitoresc.

Exactitatea istorică, această uriaşă cucerire a romanului istoric realist, devine, în realismul-socialist, nu numai o exactitate **a documentului,** ci şi o exactitate **a generalizării.** Mărturia istorică directă e indispensabilă pentru scriitorul care încearcă să dea viaţă unor personaje ale unei epoci îndepărtate. Fantezia folosită fără sprijinul unei solide documentaţii, dă naştere unor personaje livreşti. (De altminteri, „paradoxul" acesta nu e numai al romanului istoric; rolul profundei cunoaşteri a vieţii pe care trebuie s-o demonstreze o adevărată carte contemporană îl joacă aici vasta documentare ştiinţifică).

Şi, aşa cum încercam să demonstrăm în introducerea acestui articol, numai o carte care reflectă exact spiritul unei epoci e o carte a realismului-socialist. O creaţie care, aşa cum spunea cineva, ne învaţă din istoria noastră trecută cum să abordăm problemele zilei de azi.

Dan Grigorescu

DE MORTUIS...

La 25 august 1907, Haşdeu închidea ochii pe vecie la Cîmpina, unde îşi petrecuse agonia ultimilor ani, izolat şi pierdut în nebulozitatea lumii de fantasme ce îl învăluise, treptat, după moartea fiicei sale Iulia, cucerindu-l mai apoi cu desăvîrşire. Era de mult un om uitat de lume, de prieteni şi — ar fi fost de aşteptat —, de neprieteni. Documentul ce urmează păstrat în colecţia Muzeului literaturii romîne şi, pînă astăzi, inedit, infirmă însă, în mod surprinzător, această din urmă, firească, presupunere. El arată că duşmanii n-au putut trece cu vederea nici în acest al douăsprezecelea ceas acea — în spiritul lor — „perseverare în erori diabolice", care marcase puternic drumul prin viaţă al lui Haşdeu.

Care puteau fi aceste „erori" atît de grave încît îl privau pe răposat chiar şi de beneficiul străvechiului **de mortuis nihil nisi bene?**

Dar iată documentul.

Prin telegrama ce dăm în facsimil, Ciocazan, asociat în postul primar al Cîmpinei, comunică, a doua zi după deces, prim-ministrului **D. A. Sturdza**, dorinţa răposatului de a fi înmormîntat la Bucureşti alături de fiica sa, şi cere precizări în legătură cu funeraliile naţionale ce socoteşte că i se cuvin şi i se vor face acestuia *).

Pe acelaşi text dactilografiat, Sturdza dă, în apostilă, verdictul ce urmează:

„Inmormîntare naţională merită numai acel cetăţean, care a trăit o viaţă devotată datoriilor sale ca om, ca membru al unei familii, ca cetăţean al unei societăţi organizate şi ca muncitor într-o direcţiune de activitate oarecare. Haşdeu ş'a bătut joc de toate aceste înnalte datorii, şi nu poate servi decît ca un exemplu înfricoşat de rău, de perseverare în erori diabolice, a omului imoral, pentru sine şi familia sa, a unui sfruntat egoist, a unui rău cetăţean, a unui bărbat dotat de Dumnezeu cu o minte ageră, pe care el a întrebuinţat-o cu apucături drăceşti spre a exploata pe sine şi pe ai săi, patria, neamul şi sciinţa numai în folosul personal al său cel mai mîrşav.

„Viaţa sa întreagă, persistenţa sa de a trăi ca un desfrînat şi a nu respecta nici o lege a moralei îl fac nedemn de o înmormîntare naţională.

„Am dat de la afacerile streine, după insistenţa Prof. Istrati, doă mii lei, unicamente pentru că a fost membru al Academiei — unul din cei mai nedemni şi mai neruşinaţi — spre a acoperi în faţa Romîniei cu un văl al uitărei pe acest fiu al patriei sau rătăcit în viaţa pămîntească.
26/8 aug/sept. 1907"

D. STURDZA

O diatribă de intensitatea şi amploarea acesteia, în asemenea împrejurări, este, probabil, unică în analele istoriei noastre politice şi culturale.

Ea ar îndemna la o trecere în revistă a întregului curs al vieţii lui B. P. Haşdeu — ceea ce, evident, nu-şi are locul aici.

Să ne mărginim la rememorarea fugară doar a cîtorva dintre „erorile" în care Haşdeu a persistat de-a lungul existenţei sale întregi — prima şi cea mai generală fiind, poate, aceea de a fi rămas necontenit un pasoptist înveterat, situat, în toate ipostazele sale politice, cîte au fost, la extrema stîngă a liberalismului vremii. Să amintim că Haşdeu a înţeles de timpuriu şi a demascat, încă înainte de 1866 cîrdăşia de interese dintre burghezi şi feudali („Aşa numiţii retrograzi şi liberali nu pot forma la noi două tabere..." — Lumina nr. 12/1863. Să amintim, în general, sarcasmul neegalat al jurnalisticei sale din această perioadă şi de mai tîrziu, care, desigur, a infuzat treptat un venin acid şi concentrat, cu neputinţă de neutralizat nici după cîteva decenii, în inimile stîlpilor oligarhiei etc. etc.

Momentul în care se produce diatriba lui D. A. Sturdza ne îndreaptă însă şi în altă direcţie. Ne aflăm în anul 1907, la cîteva luni de la răscoalele ţărăneşti, sîngeros reprimate. Răscoalele vor fi aduse din nou în amintirea prim-ministrului Sturdza rolul de vechi instigator jucat altă dată de militantul democrat — în favoarea ţărănimii asuprite — care fusese Haşdeu.

De aceea, în loc de funeralii naţionale, nu i s-a făcut lui Haşdeu decît o modestă şi tăcută înmormîntare de clasa a II-a.

Corin Grosu

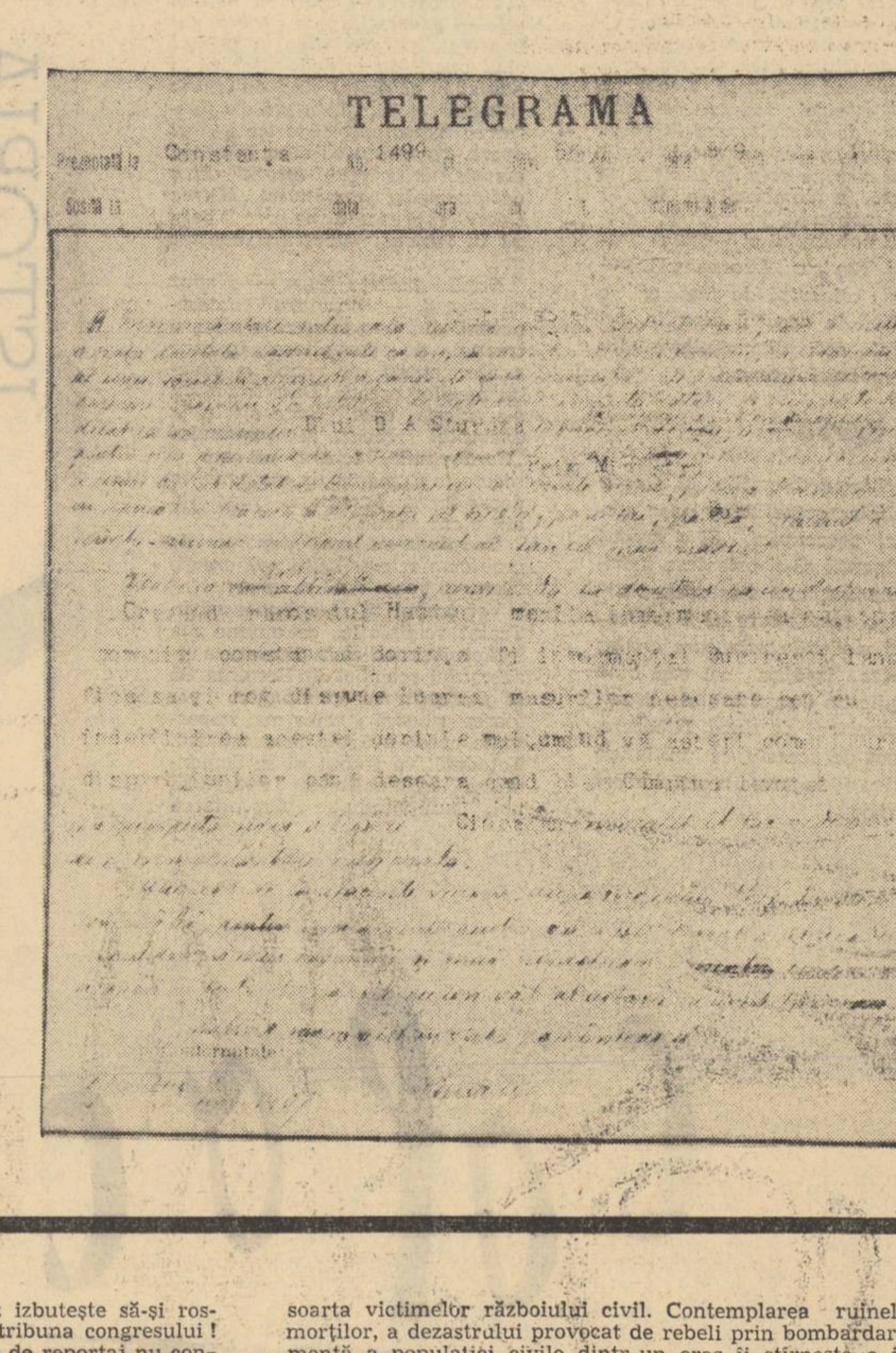
TELEGRAMA

reportajul şi lupta socială

Termenului de reportaj, apărut în jurnalistica noastră încă înainte de 1900, i s-au dat şi alte semnificaţii decît cele pe care i le acordăm astăzi. În vechile cotidiene şi reviste îl vom întîlni adeseori în contextul rubricilor politice şi chiar publicitare, al zgomotoaselor relatări de senzaţie care etalau, impudic şi adeseori infidel întîmplările de răsunet ale vremii (aproape fără excepţie crime pasionale, spargeri sau escrocherii de anvergură), al cronicilor cu subiecte exotice sau mondene din publicaţiile ilustrate. Sub numele reportajului luase avînt un soi de publicistică gălăgioasă şi extrem de facilă, generată de o anumită tendinţă a presei din trecut de a specula apetitul pentru senzaţional, gustul pentru culorile stridente. Această accepţie a termenului s-a perpetuat de altfel pînă tîrziu. Chiar şi după al doilea război mondial, prin 1946, apărea la noi o revistă ilustrată care, intitulîndu-se „Reporter", se ocupa de modă, cinema, popularizarea vedetelor de varieteu etc.

Gazetăria de acest tip îşi avea „tradiţiile" ei încă în celălalt veac, patronată de spiritul ilustrului personaj al lui Caragiale, „bravul reporter special" care procura în modul cunoscut formidabilele „informaţiuni politice de senzaţie", necesare ca aerul unei gazete eminamente combative cum era „Revolta naţională". Dar epoca de aur a „caracudismului" gazetăresc va fi aceea de după 1900 şi mai ales, de după 1918, cînd iau amploare marile concerne de presă. Acestea trec la o exploatare sistematizată (foarte profitabilă pentru ele) a prostului gust şi, totodată, la organizarea unor obscure acţiuni de şantaj politic şi de mistificare a opiniei publice care ajung să atingă, în anii din preajma războiului, forme monstruoase.

A scoate reportajul de sub egida unor astfel de practici, a-l elibera de comercialism, a reabilita aşadar această specie literară compromisă puternic de contactul cu gazetăria de scandal, iată una din misiunile importante pe care şi le asumă, în perioada interbelică, un număr de scriitori animaţi de idei progresiste, susţinători ai liniei realiste în literatură. Se punea deci problema de a întoarce reportajul la adevăratele sale funcţii, adică de a-l îndrepta către marile evenimente sociale ale timpului. Căci o tendinţă definitorie pentru reportajul modern, în spiritul celor mai înalte tradiţii ale sale, va fi tocmai axarea pe probleme sociale acute, desprinse din actualitatea imediată, din viaţa cotidiană a oamenilor. Kisch spunea: „Reportajul este proiectarea pe ecran a muncii şi a condiţiilor de trai din vremile noastre".

În epoca amintită, asemenea aspecte ale problemei reportajului au format chiar obiectul unor dezbateri teoretice ai căror promotori erau înşişi slujitorii acestei specii literare, interesaţi în modul cel mai direct de destinele ei. Şi era firesc acest lucru din moment ce critica estetizantă avea chiar argumente de principiu pentru a o ignora: admiţînd în cadrele artei doar acele scrieri care se detaşau de sfera realităţii, ea nu putea să acorde interes reportajului, atît de organic legat de cotidian, de problemele curente ale actualităţii.

În 1934, Geo Bogza deschidea, în paginile revistei *Vremea*, o anchetă cu tema „Ce este reportajul", expunînd ca punct de plecare al discuţiei propriile sale opinii asupra chestiunii ridicate. Este semnificativ faptul că acolo se insista foarte mult tocmai asupra rolului social al reportajului, considerat, în aproape toate răspunsurile la anchetă ca însăşi raţiunea de a fi a acestei specii literare. În mod deosebit se accentua asupra capacităţii reportajului de a servi, cu eficienţă sporită faţă de alte genuri, unor idealuri militante, de transformare a societăţii. „Reportajul fiind cel mai sensibil seismograf al vieţii, scria Bogza, e menit să devină unul din instrumentele temute care vor ajuta la viitoarele mari prefaceri ale lumii". Caracterizarea revenea în răspunsul lui N. D. Cocea („Ca armă socială e de netăgăduit că reportajul e întotdeauna mai redutabil decît opera literară pură") sau în cel al lui Brunea Fox („Latura socială a reportajului a fost singura care m-a interesat întotdeauna... În semnificaţia sa socială reportajul îşi identifică existenţa şi originea"). În reportaj iniţiatorul anchetei vedea un mijloc generos de activizare a talentelor, o cale fertilă de a stimula apropierea scriitorilor de viaţă. Una din întrebări era formulată tocmai în acest spirit: „Credeţi că reportajul este un gen (...) care ar putea atrage o serie de scriitori tineri care, din pricina dezordinei lor de dinăuntru asupra căreia nu mai pot stărui în scris, şi ezitînd să se ocupe de viaţa adevărată de dinafară, se găsesc azi în deplină inactivitate? La care Brunea Fox răspundea: „Scriitorul tînăr, captivul frămîntărilor interioare, zăbrelit fără să întrevadă posibilitatea unei evadări, unei atitudini, găseşte antidotul (...) în asprul contact cu reportajul. El e o disciplină şi un filtru, un element care sportifică facultăţile, dezbloneşte percepţiunile, gimnastică pentru spontaneitate".

E semnificativ faptul că asemenea opinii despre rolul reportajului nu sînt împărtăşite de un scriitor care îşi legase activitatea literară de tendinţele politice cele mai reacţionare. Este vorba de Mircea Eliade care, întrebat de ce nu a făcut „reportaje, adică relatări de ordin social asupra evenimentelor din India", unde întreprinsese o serie de călătorii, aduce un răspuns (negativ) interesant mai ales prin lumina pe care o aruncă asupra fizionomiei sale morale. Iată justificarea invocată: „Întîi, legaţia engleză de la noi mi-ar fi făcut dificultăţi şi, cum eu aveam în India treburi, nu voiam să risc expulzarea... iar al doilea motiv, era faptul că scriam în romîneşte. Ce poate cîştiga cauza indiană pentru că 5.000 de cititori romîni cunosc felul cum sînt trataţi indienii de către englezi? Dacă aş fi scris într-o limbă europeană s-ar fi schimbat lucrurile..." Ce uriaşă distanţă etică pun aceste propoziţii între postura banal meschină a lui Mircea Eliade şi memorabilul gest al unui scriitor ca Egon Erwin Kisch care, oprit de autorităţi să debarce în Australia unde se ţinea un congres antihitlerist, sare de pe puntea vasului pe care era reţinut, îşi fracturează picioarele în cădere, este arestat, dar pînă la urmă tot izbuteşte să-şi rostească înflăcăratul cuvînt antinazist de la tribuna congresului!

Elucidarea unor chestiuni teoretice legate de reportaj nu constituia, aşadar, singurul obiectiv al anchetei amintite. Ea adresa scriitorilor chemarea vibrantă de a nu rămîne surzi la frămîntările vremii, de a participa, şi prin intermediul reportajului, la luptele sociale ale unui timp furtunos. Apelul nu va fi lipsit de răsunet. Numeroaselor campanii demascatoare iniţiate de presa democratică în deceniul al 4-lea li se datorează apariţia unor mari reportaje polemice, din care multe pagini ar putea figura şi astăzi în orice antologie a reportajului romînesc. Dedicîndu-se temelor sociale, un scriitor militant ca Alexandru Sahia va găsi în reportaj mijlocul cel mai eficace de a îndrepta împotriva ordinei burgheze un tir necruţător. Suita de reportaje-pamflet închinate desfăşurării procesului intentat la Craiova comuniştilor, conducători ai marilor greve din februarie 1933, ni-l prezintă pe Sahia situîndu-se pe poziţiile artistului-luptător, solidar cu acţiunile eroice ale maselor muncitoare.

Sahia a închinat ziaristicii — şi, implicit, reportajului — o însemnată parte a activităţii sale. Un loc aparte ocupă, în cadrul acesteia, cartea sa despre U.R.S.S., alcătuită în urma unei călătorii de cîteva luni, pe care scriitorul o întreprinsese în ţara Marii Revoluţii Socialiste din Octombrie. Într-o epocă de antisovietism furibund, de fascizare din ce în ce mai accentuată a vieţii politice, gestul echivala cu un act de mare curaj. Este prima scriere de proporţii în care realitatea sovietică e prezentată în lumina adevărului. În sprijinul constatărilor sale, Sahia aduce un corp documentar extrem de bogat, situaţii statistice, cifre de comparaţie între starea din anul călătoriei (1935) şi aceea a Rusiei ţariste. Desigur, pe cititorul de astăzi, atît de multilateral informat asupra vieţii sovietice, cartea îl va interesa mai puţin sub acest aspect. Va recepta însă vibraţia amplă a acestui suflet incandescent în faţa cuceririlor revoluţionare ale poporului sovietic, sentimentul de mare sărbătoare spirituală pe care îl trăieşte Sahia călătorind prin U.R.S.S.

Aceste aspecte, desprinse din activitatea reportericească a lui Sahia, vin să ilustreze tocmai ideea pe care o subliniam mai sus: numai o intervenţie deschisă, pasionată, în problemele-cheie ale contemporaneităţii era de natură să redea reportajului — prejudiciat, cum spuneam, de contactul cu gazetăria burgheză, — adevărata sa menire. Pentru o întreagă pleiadă de scriitori patrioţi reportajul va constitui, ca şi pentru Sahia, în anii cei mai întunecaţi din istoria ţării noastre, o armă de luptă politică îndreptată împotriva dictaturii care se contura din ce în ce mai limpede, a politicii de militarizare, a fascismului. Pe o astfel de linie se situa, de pildă, N. D. Cocea cînd, într-un reportaj din anul 1933, relatînd desfăşurarea faimosului proces al incendierii Reichstagului, demasca diversiunea anticomunistă pusă la cale de nazişti cu scopul de a justifica dezlănţuirea teroarei. Demontînd mecanismul odioasei înscenări, scriitorul se ridica totodată la o clară perspectivă a viitorului, prevăzînd dezastrul hitlerismului chiar îndată după instaurarea sa la putere în Germania. „Am asistat la acest spectacol degradant, scria Cocea, cu melancolia pe care o păstrăm faţă de răutatea sus-puşilor şi cu speranţa că mersul evenimentelor lucrează mereu, cîte puţin în fiecare clipă, pentru marea mulţime muncitoare".

Tema antifascistă constituia de altfel, în acel moment, una din principalele direcţii de luptă ale presei de stînga. În acest sens trebuie menţionată avalanşa de reportaje, articole de atitudine, pamflete, declanşată de evenimentele din Spania anilor 1936, unde rebeliunea generalilor fascişti dezlănţuise sîngerosul război civil. A fi alături de Spania republicană, de Spania care apăra cu sîngele ei cauza democraţiei, era în acele zile una din probele de foc ale artistului adevărat. Bogza scria: „Mă cuprinde o ruşine imensă pentru mine însumi şi pentru oamenii din celelalte ţări, care am putut să ne vedem mai departe de treburi şi să vorbim despre ceea ce se petrece în Spania, ca şi cum ar fi fost vorba de evenimente de pe o altă planetă. Această facultate a oamenilor de a putea trăi liniştiţi mai departe, cînd alături de ei se petrec tot felul de crime, mi se pare o monstruozitate". Impresionantă este suita sa de reportaje care descriu tragedia poporului basc, vehementă invectivă adresată „generalilor spanioli şi dictatorilor Europei", pamflet şi elegie totodată, deplîngînd în accente zguduitoare soarta victimelor războiului civil. Contemplarea ruinelor şi morţilor, a dezastrului provocat de rebeli prin bombardarea dementă a populaţiei civile dintr-un oraş îi stîrneşte o imensă revoltă pe care ar vrea să o transmită lumii întregi, spre a o determina să se ridice, ca un singur om, împotriva crimelor fasciste: „Cu două ore înainte această ruină sinistră mai era căminul cîtorva familii; cineva şedea la o fereastră şi privea în stradă, o mînă se întindea să mîngîie obrazul unui copil. În clipa aceea, chiar în aceeaşi clipă, o altă mînă, deasupra, în cer, lasă să cadă peste aceşti oameni care nu bănuiau nimic, un trăznet ucigător. Dacă se pot petrece asemenea fapte, asemenea acţiuni, în aceeaşi clipă, o mînă pe un obraz de copil, o altă mînă lăsînd o bombă în acelaşi punct al pămîntului şi restul omenirii ignoră această crimă abominabilă sau e de acord cu ea; dacă asemenea fapte se pot petrece fără ca de la un capăt la celălalt al pămîntului omenirea să se ridice asemeni unor fluvii tumultoase pentru a-şi striga revolta, e un semn că sceleraţii vor prinde curaj şi-şi vor extinde crima".

Acţiunea combativă a reportajului nu se exercita însă numai în această direcţie a stigmatizării fascismului şi militarismului agresiv. Se realizează acum, prin reportaj, adevărate radiografii sociale, care detectează şi scot la lumină multe din punctele nevralgice ale organismului burghez.

Şi în această privinţă activitatea reportericească a lui Geo Bogza oferă o sursă de referiri extrem de bogată în semnificaţii. Ca şi Sahia în schiţele sale, el va face să pătrundă în literatura noastră, prin mijlocirea reportajului, problematica umană a muncitorimii oprimate. Ciclurile „Lumea petrolului", „Tăbăcării" şi, mai tîrziu, „Oameni şi cărbuni din Valea Jiului" aduc tablouri cutremurătoare ale exploatării şi mizeriei la care erau condamnate masele muncitoare, dau o imagine vie a frămîntărilor şi spiritului lor de revoltă. Însufleţeşte această suită de reportaje o nedomolită pasiune pamfletară, îndreptată mai ales împotriva formulelor bombastice prin care burghezia încerca să dea cruntei realităţi aparenţa prosperităţii şi a progresului. Ce se ascunde, de pildă, sub pompoasa titulatură: „cea mai mare rafinărie din Europa?" Condiţii de lucru infernale, salarii de mizerie, sute de muncitori căzuţi victime groaznicelor accidente de muncă. „La aceşti oameni, constată cu ironie amară scriitorul, la munca şi la viaţa lor, nu se gîndeşte nici unul dintre găgăuţii care se gargarisesc cu: „cea mai mare din Europa". În variatele straturi ale alcătuirii sociale burgheze, privirea justiţiară a reporterului descoperă aspectele detestabile. Lumea industriaşilor, a petroliştilor, a proprietarilor de mine: amestec de cinism, brutalitate şi prostie; provincia: o umanitate strivită, sufocată de lipsa oricărui orizont; periferia: o „vale a plîngerii" în care colcăiau mizeria sordidă, bolile şi promiscuitatea morală.

Prin natura sa, reportajul va determina şi la alţi scriitori impulsul către cunoaşterea unor medii cît mai diverse, va stimula pasiunea intervenţiei în problemele sociale ale zilei. Aurel Baranga întreprindea şi el, prin 1937, cîteva descinderi în lumea cartierelor mărginaşe din care rezultă o serie de reportaje-pamflet publicate în *Reporter* şi *Lumea Romînească* sub titluri acuzatoare („La marginea oraşului se scuipă sînge", „Răscolitorii de gunoaie — viaţa de marasm, de mizerie şi de boală din mahalalele bucureştene") Ion Călugăru iniţiază o anchetă-reportaj prin sălile de cinematograf (*Vremea*, 1934) Brunea Fox o alta prin tripourile Capitalei (*Cuvîntul liber*, 1934). Acesta din urmă împinge curiozitatea reportericească chiar mai departe, aventurîndu-se în vizitarea unei leprozerii. („5 zile printre leproşi", *Colecţia marilor reportagii*, 1929).

Investigarea unor asemenea zone „obscure", aducerea lor în atenţia publică făcea şi mai vizibil caracterul devastator al legilor capitalismului, inumanitatea lor funciară. Însăşi apropierea de reportaj — în epoca dintre cele două războaie — a unor scriitori, de adevăratul reportaj, reportajul-social, chiar atunci cînd nu se ridica la atitudini direct protestatare apare ca expresie a unei necesităţi: aceea resimţită de multe conştiinţe artistice de a pătrunde nemijlocit în realitatea socială şi politică a unei epoci extrem de frămîntate, caracterizată prin ascuţirea contradicţiilor, prin amploarea crescîndă a bătăliilor de clasă.

G. Dimisianu

PE DRUMURILE PATRIEI

Mihai Negulescu

FLACĂRĂ FĂRĂ CUVINTE

Năvălindu-şi în hală leoaicele lave
Şi se puneau probleme de stat şi partid
Şi topitorii trăiau clipe -ndrăzneţe şi grave;
Prin lungi abataje, minerii urneau
O eră-mpietrită cu umerii grei;
Sau atiţia oameni se zbăteau, inventau...
Se cerea un poem despre ei...

I

Am bucuria comună a zilelor
care te ştiu, pe care le ştii;
o rodnicie de începuturi
trece prin mine spre un pămînt nevăzut
şi tot ce adun cu privirile, cu auzul,
are zbaterea albă a schelelor în văzduh,
are aroma de cîrîng dimineaţa.
De pe turle de nichel, cîndva,
adunasem în mine oraşul amintirilor
şi o ploaie de vară mă lega nesfîrşit
de casa şi nălucile copilăriei.
O ploaie cădea peste inima mea
şi alta se întorcea în văzduh
cu clinchetul clopoţeilor de aramă,
cu şuierul sondelor prin anotimp.
Petrolul zvîcnea depărtat în cotloane de lut,
vechi, aromat ca un vin de Pietroasele,
pregătit pentru ospeţele mari ale focului
şi ale mişcării.
Dar, ridicat lîngă nouri, căutam în zadar
ecouri din pămîntul bătrîn;
petrolul curgea cu supunere,
nevăzut, neştiut, în cazane şi ţevi
şi-l bănuiam, nerostit, ca o dragoste
tăinuită în metalice flaute,
păstrată sub riglele albe, sub aparatele de sudură,
sub hainele cenuşii ale ploieştenilor...
Ploua în lumina largă de iulie
şi cîntecul stropilor, monoton, mă lega
de o casă pierdută sub dealuri, în Prahova,
de cuvintele ce se apropiau de buze
din toate părţile, din vibranta cîmpie metalică,
precum o rodnicie a pămîntului.

II

Dintre munţi alergînd în lumină
anii mei, bănuite catarge de fier,
legau pe întinderi pămîntul de cer
şi ploaia de iarba felină...
Dinspre munte veneam cu tăcerile,

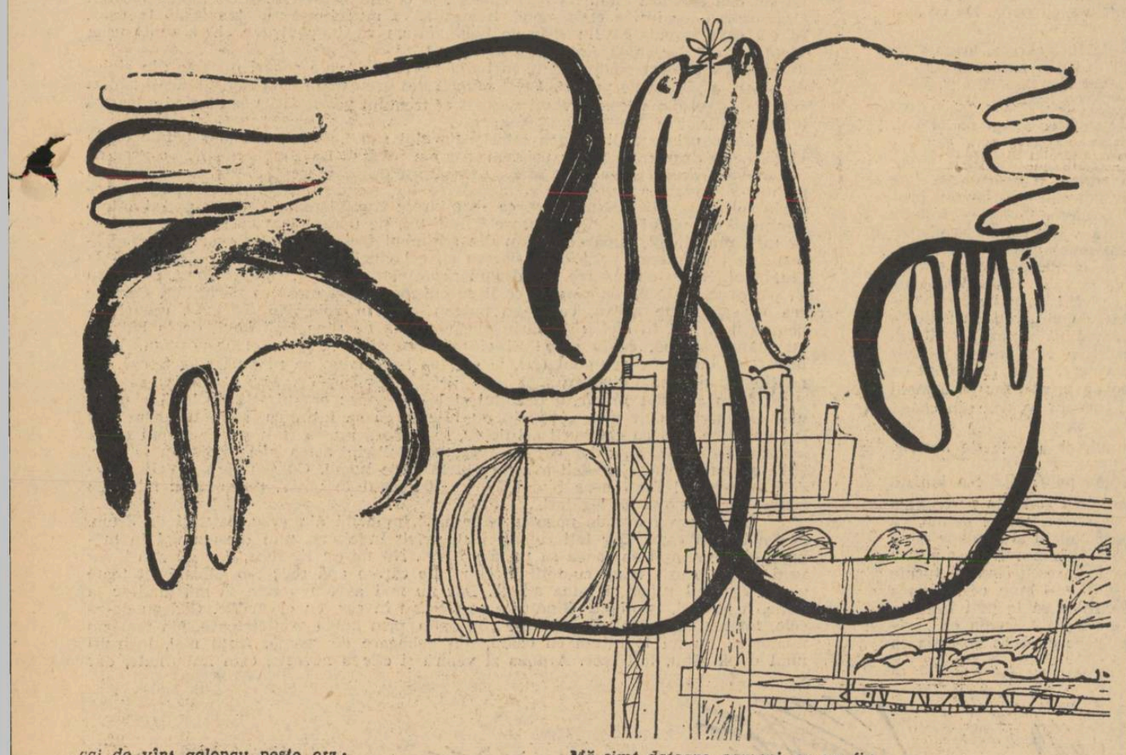

caii de vînt galopau peste orz;
cu un cîntec pierdut, cu un strigăt întors
ridicam, coboram barierele...
Din albastre ţinuturi de gheaţă
respiraţia serii un glas desmorţea
şi singurătatea — albă fantomă — agoniza
departe în urmă, departe în faţă.
Liniştea muntelui cădea fulgerată
de bucuriile mele, că-mi simt
făptura tînără, rememorată
în desen de metal, în desen de lignit.
O flacără fără cuvinte
conecta imagini vibrante, izvoare de gînd;
şi trupu-mi gemu — nestiind
de va putea să transmită-nainte,
spre alt om, spre alt colţ de pămînt,
asemenea flacără fără cuvinte.

Ion Crînguleanu

MIŞCAREA RODITOARE

Mişcarea roditoare se află în noi.
Ea creşte şi arde, izbucnind înafară.
Frunţile curate de visători şi eroi
Sînt văzduhuri în văzduh, care, nu mai coboară.

Uneori ne mai pierdem timp în regrete
Pentru oameni pierduţi în timp ce zburam.
Ei rămîneau, mici plăceri să-şi desfete,
Noi una cu amiaza şi furtuna eram.
Sau, cine mai ştie, poate ne doare
Intim, vreo învingere grea şi prelungă,
In care am pierdut mult suflet şi soare
Şi-n inimă stăruie amara ei dungă.
Dar, zbor infinit, cu-aripi neatinse
De ploaie, de pietre, de stele ades,
Nu vom cunoaşte, că nu ne cuprinse
Un timp cu mari întreruperi în mers.

La ceasuri tîrzii cînd odihna pătrunde
Braţe şi trupuri cheltuite în trudă,
Mă mustră timpul pierdut pe oriunde,
Căutînd conflictele în zbatere nudă.
Poate ieri un cuptor perforat s-a oprit,

Ion Pop

'AU COBORÎT MINERII

'Au coborît minerii jos, în mină,
Lămpile mici şi le aprind pe drum.
Ca nişte jurăminte de lumină
Razele lor pe zid se suprapun.

Apoi, spre abataje, rînd pe rînd,
Din nou se risipesc minerii toţi,
Printre milenii surde lunecînd,
In vagonet, ca-ntr-un destin pe roţi.

Iar cînd se-ntorc tîrziu, cu braţe grele
De fapte şi-ndrăzneli, în lungul mers
Către lumină, par culcaţi pe stele
Căzînd spre ape dintr-un cer invers.

Sus, obosiţi de-atîta adîncime,
Copiii-şi cheamă şi-i privesc tăcut
Şi-atent, de parcă-ar măsura-nălţimea
Cu care sub pămînturi au crescut.

Gabriela Melinescu

NAŞTEREA FIULUI

Oraş minier în care strălucesc
culorile deschise-n flori şi bluze.
Ele răzbună negrul din adînc.
Parcă pe nişte nevăzute buze
ecoul urcă-n orizonturi
şi cheamă oamenii pe nume.
Halucinant ard lămpile aici.
Un vagonet în plus, în plus cărbune...

Mă simt datoare, oameni, cu un fiu,
căruia-i trebuie înc-un lămpaş,
cizme şi cască de miner străveche
şi pentru umeri poate-o să-i găsiţi
o haină cu-a minerilor pereche.
Un om lipseşte în adînc
şi eu îl cresc în vis şi-i dărui
din răsăturí sprînceana mea frumoasă.
Noroc fecior, care-mi aduci
zguduitoare bucurie-n casă!

Constanţa Buzea

VOLAN

Neîntrerupt se agită
Muntele plîns de izvoare,
Argeşu-n umbră profundă,
Cerul rotund spart de soare, —
Doar s-o deschide odată
Şerpuitoarea strîmtoare!
Inima-n frînghii se ţine,
Fruntea-n cristale de sare.
Cred că pămîntul se-opreşte,
Vîntul nu-i bate-mpotrivă,
Stîncile stau în picioare.
Stă şi maşina în şirul
Sutelor fără clacsoane,
Foarte departe de locul
Unde-nfloresc dinamitele.
Un suflu de lină mişcare
Coboară în liniştea mea,
De brazi mă-nfior şi de aripi;
Explozia mare se-anunţă
Şi cred că maşina se smulge
Spre cerul cel fără primejdii
Sus, pe terasă, se toarnă
Poduri, şosele-n spirală,
Zidite sînt rănile muntelui.
Parcă în inima muntelui
Vremea întoarce ceasornice.

Şi iarăşi vibrează maşina,
Şi mîna pe bară se strînge;
Volanul, rotit,
Dă drumul pămîntului...

Lucrurile de mai jos nu sînt altceva decît un soi de însemnări. Tripşa nu ţine un jurnal, dar memoria lui înregistrează faptele, ca şi cum le-ar încrusta în oţel. Cînd îi ceri să-ţi vorbească despre ceva petrecut cu ani în urmă, el începe prin a-ţi spune ziua şi ora precisă, cifra precisă, indicele care interesează. Aceste însemnări există evident în memoria lui. Eu le-am „răsfoit" şi încerc acum să restitui cititorului cîteva fapte privind istoria noii oţelării, Oţelăria Siemens-Martin nr. 2 din Hunedoara:

Cele şase

...Cele şase sînt cuptoarele. Le am în permanenţă sub ochi. Şi cînd mă aflu pe platforma oţelăriei, şi cînd ies în uşa casei, şi cînd cobor treptele bulevardului care duce de la O.M. spre uzină, şi cînd mă plimb cu Lică (Lică e băiatul lui cel blond care-i seamănă strașnic, mai ales la tăietura ochilor, şi agerimea privirilor) sus, pe lîngă poarta lui Ioan de Hunedoara, şi cînd stau cu prietenii la o bere pe terasa „Corvinul". Cînd sînt pe platformă, le simt pulsaţia prin cadranele din cabinele de comandă, le privesc clocotul prin uşile gurilor de încărcare: cînd sînt în oraş, ştiu ce se petrece după culoarea fumului care iese pe coşuri. (E vorba de cele şase coşuri suple care se ridică asemenea unor prelungi colonade sprijinind cerul greoi al Hunedoarei exact pe linia de centru a oraşului, ca o propilee. În vîrful lor, în permanenţă schimbîndu-se, fluturã imense panglici de fum colorate)... Fumul, subţire şi alb-gălbui arătînd cuptorul în ajustare, devine deodată de-un alb-compact, ca aburul, cînd cuptorul se încarcă, seamănă cu un praf dens de cărămidă atunci cînd jos, pe vatră, materia se topeşte, şi ajunge galben, asemenea coajei de lămîie, în perioada afinării. ...Şi noi, oţelarii, privindu-l, ştim ce se petrece acolo jos, unde urmează să intrăm în schimb. ...Ştim toate acestea după fum, iar cînd gura vreunui coş încetează să mai răsufle şi rămîne goală, stearpă printre celelalte, ne alarmăm: înseamnă că în oţelărie s-a întîmplat ceva. Din pricina aceasta, ar fi foarte posibil ca cel care vede Hunedoara numai prin întîmplările despre defecţiuni pe care le povestesc eu, să-şi facă o imagine eronată a ei. Nu, cuptoarele noastre funcţionează din plin şi, faţă de 1949, primul an pe care l-am început în Hunedoara, producţia noastră de oţel este de şaisprezece ori mai mare! La un cuptor reparaţiile sînt inerente. Ele sînt planificate dinainte şi de respectarea acestei planificări depinde în continuare buna funcţionare. Străduinţa noastră este să scurtăm cît mai mult timpul de reparaţii şi să dăm cuptorul în producţie cît mai repede. Este străduinţa noastră pentru că aceasta-i una dintre cele mai importante sarcini pe care ni le trasează partidul nouă, oţelarilor. (Aceste vorbe simple, directe, mă obligă să le explic printr-o întîmplare: În 1959, fusesem la Hunedoara să-l caut pe Tripşa, să stau de vorbă cu el. Avusese loc o avarie, şi lucra la repararea ei. Timp de 57 de ore — mai bine de două zile, nu s-a îndepărtat nici o clipă de cuptor. Ei bine, anul trecut, l-am găsit tot în toiul unei reparaţii „la cald". O începuse de vreo zece ore. Mi-am dat seama ce treabă era şi i-am spus că-l voi căuta peste vreo două zile. Transpirat, încordat, el mi-a zîmbit o clipă în lumina care-l dogorea pe usa deschisă a cuptorului, şi mi-a arătat degetele de la amîndouă mîinile. Abia cînd a terminat mi-am dat seama: Îmi garantase că nu va dura mai mult de încă zece ore. Şi aşa a fost)... Da, să dăm cuptorul în producţie cît mai repede. Cum să explic... Munca noastră, a oţelarilor, se măsoară după cum utilizăm în fiecare zi, fiecare metru pătrat de vatră de cuptor, după cîtă producţie ştim să scoatem de pe fiecare metru pătrat. E o luptă pe care niciodată nu o poate duce un singur om. E o luptă grea şi continuă în care ne simţim din ce în ce mai legaţi cu toţii: topitorii şi inginerii, specialiştii cu întreţinerea şi cei care manevrează oţelul. Ne străduim să venim fiecare cu contribuţia noastră, învăţăm unii de la alţii şi trăim împreună bucuriile succeselor. Cele şase cuptoare devin din ce în ce mai docile în faţa noastră, în faţa colectivului nostru tot mai bine sudat, tot mai bine pregătit.

...Şi cei patru

Maistrul meu era un om ursuz şi închis. Ştia meserie; ştia meseria bine, dar mai degrabă scoteai din cuptorul Martin cozonaci decît de la el secretele oţelului. ...Eu, în 1958, la 1 ianuarie, am fost mutat maistru cu întreţinerea la noua oţelărie. La 5 mai 1958, orele 23 şi 30 cuptorul nr. 1 de 158 de tone (cel mai mare cuptor din vechea oţelărie are 60 de tone), a dat prima şarjă. Prim-topitori erau Stanciu, Miculic şi Pancu. Cînd a avut loc prima perforare a cuptorului, a fost normal ca toţi să intrăm în panică. Un cuptor de o asemenea capacitate nu mai fusese reparat de niciunul dintre noi. Singura soluţie, după unii, era aducerea unui specialist din străinătate. Mă gîndeam, mă frămîntam... Am privit la Stanciu, la Pancu, la Miculic; i-am văzut şi pe ei la fel. Şi, deodată ne-am trezit spunînd: „Îl facem noi, daţi-ne materialele". Ne-au lăsat, ce era de făcut? Pînă la venirea specialistului străin, tot dura. (Îmi dau seama care trebuie să fi fost expresia feţei lui, în bătaia flăcărilor roşii şi albăstrii ale cuptorului rănit, supraveghind atent, cu grijă, pregătirea materialului necesar. Da, acesta-i Tripşa. Pe el, ca pe toţi cei 50.000 de oameni care au apărut în ea din 1946 încoace, Hunedoara l-a trecut prin acel al doilea rînd de agregate ale sale, agregatele destinate caracterelor, conştiinţelor, destinate transformării omului în cetăţean al socialismului. L-a trecut prin toate acele flăcări care nu se văd pe cerul ei, dar care se simt atît de puternic în toate pulsaţiile ei. Şi astăzi, cuvîntul rostit de el, e cuvîntul omului care are răspundere, care a cîntărit situaţia. Întotdeauna şi cu cea mai mare promptitudine)... M-am ajutat atunci pentru prima oară din plin cu ceilalţi trei. Şi ne-a reuşit acea reparaţie pentru că, atunci cînd au văzut că ne apucăm de treabă, îndemnaţi de comunişti, toţi oamenii din oţelărie au venit să ne ajute. Cînd am dat în funcţiune cel de al treilea cuptor, a fost făcut şi Stanciu maistru de întreţinere, iar în 1960, au fost făcuţi Miculic şi Pancu. Acum, nimeni nu se mai sperie de vreo perforare. Oricare dintre noi ştie cum să intervină. Oricare dintre noi este ajutat de masa de muncitori. Între noi, niciodată vreunul n-a căutat să ascundă ce ştie. Ba dimpotrivă. Dar cu toate acestea n-a fost prea uşor să ne sudăm, să ne legăm, să devenim monolit, aşa cum devine materia cu care noi zidim cuptoarele. Un singur exemplu: cînd unul dintre noi venea cu vreo metodă nouă, aflată din literatura de specialitate sau de la schimburile de experienţă făcute în altă parte, Pancu spunea: „Dar de ce să luăm metoda altora cînd noi ne-am arătat atît de capabili şi-am elaborat atîtea metode ale noastre?!... Decît să preluăm o metodă, mai bine ne chinuim mintile şi mai găsim una, ca să ni se ducă faima mai departe". Noi l-am privit cam aspru pesemne şi l-am întrebat: „Pe tine faima te interesează ,sau să meargă bine cuptoarele?"... Nu ne-a răspuns; dar de atunci, Pancu e cel care a învăţat cel mai mult dintre toţi; e cel mai bine pregătit în discuţiile pe care le avem la joile oţelarilor. A învăţat metodele altora, le-a aplicat, şi nu i-a stricat de loc. De exemplu, atunci cînd am vrut noi să introducem metoda de încărcare cu minereu pe vatră, şi oamenii, nefiind obişnuiţi cu ea, ezitau, se temeau, ne-am împărţit fiecare pe cîte un schimb şi săptămîni întregi am explicat-o, am pus-o-n aplicare. Şi astfel, am elaborat metoda de reparare a vetrelor la cald prin arderea lor superficială, metodă care reduce timpul la jumătate şi care a fost dată în 1960 ca inovaţie a noastră, a celor patru. Aşa ne-am legat noi, cei patru flăcăi, mai bine, mai strîns, învăţînd unii de la alţii şi căutînd să ne aducem fiecare contribuţia. („Cei patru flăcăi!"... El aşa îi vede. El, şeful lor, şi cel mai tînăr dintre ei. E normal. Sînt oamenii cu care munceşte alături, cu care se ajută, pe care îi învaţă şi de la care învaţă. Şi nu-şi mai dă seama că aceşti „flăcăi" sînt, de fapt, printre cei mai încercaţi oţelari ai ţării, că pe pieptul lui Stanciu străluceşte Ordinul Muncii clasa I)... În 1960, angajîndu-ne în şedinţă de partid, noi comuniştii din oţelărie am dat bătălia ca să demonstrăm că aceleaşi cuptoare pot produce mai mult. Am organizat o zi în care să dăm un număr maxim de şarje. Dar n-a fost vorba numai de-o zi cu producţie deosebită. A fost un prag în faţa căruia noi am hotărît să arătăm tot ce-am acumulat, tot ce-am învăţat; ne-am dovedit, de fapt, nouă înşine, cum trebuie să lucrăm mai departe. Funcţionau trei cuptoare. Aceste trei cuptoare dădeau de obicei şapte, cel mult opt şarje pe zi. Ne-am propus să dăm 14. Doar căpătasem experienţă!... Şi am dat treisprezece şarje. La a paisprezecea, Răduică, maistrul de schimb, observă că „numărul doi" are o groapă pe vatră, o „baie" cum spunem noi, şi opreşte încărcarea. Eu mă duc, mă uit, mă sfătuiesc şi cu ceilalţi, şi spun că, dacă facem cu grijă ajustarea obişnuită după orice descărcare, mai poate merge. A venit şi inginerul, şeful oţelăriei. Eu nu mi-am luat vorba înapoi. De ce să mi-o fi luat? Am privit doar la cei trei; nici unul nu ezita. Şi-am pus să-ncarce cuptorul. Trebuia să izbutim. (Vorbele astea, Tripşa le spune calm. Numai dacă-i cunoşti bine glasul acela nu prea grăbit, îţi dai seama că are-n el o undă de patimă. Se îndoia că operaţia va izbuti.)... A ieşit cu bine şi cea de a paisprezecea şarjă. În faţa oţelăriei noastre se deschidea un drum nou, mult mai productiv. Un ritm mai intens pe care aveam să-l respectăm în mod susţinut. Am izbucnit cu toţii în urale, iar conducerea uzinei a dat pentru noi un banchet la „Corvinul". (Spunînd astea tace; nu vrea să-mi spună ce am aflat de la alţii: la acel banchet el n-a participat, în ciuda faptului că, oţelar fiind, îi place să cinstească aşa cum se cuvine o victorie. Da; n-a participat. A stat lîngă cuptorul doi, cel care trebuia neapărat să intre în reparaţii, şi a mai dat cu el patru şarje)... Da, ăştia sîntem acum noi, cei patru. E drept că nu-i uşor să simţi în fiecare clipă răspunderea a sute de tone de oţel din producţia ţării. Dar, oare e atît de frumos să trăieşti uşor? Nu-mi dau seama de asta!... Mie mi se pare că noi, aşa cum luptăm zi de zi cu oţelul incandescent şi agregatele, cum sîntem atenţi şi vibrăm pentru fiecare şarjă şi fiecare cuptor, ca unul dintre cronometrele de pe tablourile de comandă, trăim cît se poate de frumos şi avem zeci de mulţumiri în fiecare clipă. Mulţumirea de-a învinge greutăţile şi surprizele pe care ţi le pune-n faţă metalul topit la peste 1.000 de grade.

Anul 1959

...N-a fost un an uşor. Am avut şapte perforări. Şapte reparaţii grele. Producţia scădea. Eu spuneam că din pricina nerespectării graficului de reparaţii. Inginerul, şeful oţelăriei, dădea vina pe metoda mea de reparare la cald a cuptoarelor. De fapt, ce se întîmpla: nu aveam încă experienţă să lucrăm cu nişte cuptoare mari, iar unii, crezînd că vor obţine producţie mai multă, nu lăsau să se facă reparaţiile aşa cum trebuie; le grăbeau. Ştiam că partidul se interesează necontenit de creşterea producţiei noastre, de scurtarea timpului de reparaţii. Veneam noaptea şi executam reparaţiile la cald, în aşa fel încît la ora şapte dimineaţa, cuptoarele să meargă. N-a fost rău; pe cuvînt că n-a fost rău! Experienţa ne-a ajutat la scurtarea timpului de reparaţii (Tripşa zîmbeşte, dar nu glumeşte. Spune asta cu toată seriozitatea. Şi seriozitatea îi aşează o lumină clară pe toată faţa. Părul, sprîncenele şi ochii lui au aceeaşi culoare de alamă patinată. De fapt, în zilele acelea, muncitorii din oţelărie şi-au dat într-adevăr seama cine era tînărul lor meşter şi l-au ajutat necontenit. Şi-au dat seama şi de cunoştinţele şi de hotărîrea lui: o piesă nouă, o experimentezi la o maşină în timpul ei de staţionare, un proiect nou, îl faci acasă, în timpul tău liber; şi aceasta presupune abnegaţie; dar o metodă nouă, care e întîmpinată uneori cu neîncredere, iar tu o experimentezi la un cuptor care trebuie să funcţioneze în permanenţă şi să dea sute de tone de oţel în permanenţă, e cu totul altceva. E risc. Oţelarii însă îl ajutau pe Tripşa în acele ceasuri de noapte. Ei s-au angajat şi-n adunări de partid, să nu se lase pînă cînd nu vor scurta la maximum timpul de reparaţii).

...În sfîrşit, altă dată, la repararea cuptorului 2, a fost chemat maistrul Mateia, de la Reşiţa. Dar Mateia nu a venit (Tripşa nu vrea să se laude dar, de fapt, Mateia a venit şi nu s-a angajat să repare cuptorul cu materialele care i se puneau la dispoziţie). Cuptorul trebuia oprit şi reparaţia executată la rece. Eu eram convins că se poate face la cald. Şi am cerut să mi se dea voie. Pe vremea aceea, durata unei reparaţii era de cca. 80 de ore. Cuptorul a fost gata în 57 de ore. Astfel am putut respecta aşa cum trebuie graficul de repa-

FILE DINTR-UN JURNAL NESCRIS...

raţii, am experimentat metodele, am executat toate reparaţiile la cald. Şi-am raportat partidului că noi, colectivul de oţelari, am devenit stăpîni pe metoda reparaţiilor la cald, că timpul de staţionare a fost scurtat, iar cel de funcţionare a crescut, dînd sute de tone de oţel în plus, aşa cum ne angajasem. De 23 August, eram chemat la Bucureşti ca să primesc medalia „Secera şi ciocanul" şi titlul de Erou al Muncii...

Ultima încercare

(E ultima doar în timp; cine ştie cîte va mai avea de înfruntat omul acesta cu mers legănat, care încă mai are uneori în priviri ceva de copilandru, dar pe care, niciodată, nu ţi-l poţi închipui cedînd un pas în faţa greutăţilor... E grăbit, e oarecum nervos amintindu-şi de întîmplare; o povesteşte repede)... Am urmat la Oraştie şcoala de partid de un an. Am terminat-o. Am plecat în vacanţă. Tocmai mă pregăteam să pornesc la o vînătoare în pădurile Săvîrşinului cînd mă pomenesc chemat urgent la oţelărie. Tovarăşii mei aveau nevoie de mine. În jurul cuptorului nr. 3 erau strînşi destui. Cei trei tovarăşi ai mei, Stanciu, Pancu, Miculic, nu mă aşteptau cu braţele-n sîn; începuseră pregătirea. Situaţia era mai grea decît altele. Am înţeles-o şi am trecut la treabă lîngă ceilalţi. Cînd să mă apuc, o mînă mi se pune pe umăr: „Te angajezi s-o faci?" m-a întrebat. Am început lupta: straturi groase, arse superficial, (aşa cum a explicat el şi-n cartea pe care-a scris-o despre repararea la cald a cuptoarelor), apoi mai subţiri, arse mai cu grijă. În 29 de ore şi 30 de minute eram gata. M-am depărtat de cuptor, am pus să-l încarce, şi m-am uitat la cei din jur. Da, erau toţi acolo, numai cel care avea răspunderea, cel care mă întrebase la început dacă îmi iau eu răspunderea, nu mai era. Plecase. Imediat după ce-am început noi să lucrăm. Plecase de-atunci şi n-a mai dat pe-acolo. De ce să-şi ia el răspunderea dacă ne-o luaserăm noi, întregul colectiv?!... Păi, eu... Eu n-aveam nici o răspundere. Eu eram elevul şcolii încă; talonul meu de partid era la organizaţia şcolii!... Da, n-aveam nici o răspundere... (Cuvintele astea le rosteşte cu glas ceva mai moale, necrezînd nici el prea mult în ele, şi, căutînd parcă o scuză pentru faptul că, totuşi, fără să aibă îndatorirea, a intervenit, cu toate că cel care răspundea n-a vrut să stea de faţă:) Adică... eram totuşi legat, sînt deputatul lor, al oamenilor ăstora... (Ochii lui aurii-arămii mă privesc vinovat. Nu, Tripşa, nu trebuie să te scuzi şi să cauţi neapărat motivul pentru care ai dovedit încă o dată cine eşti, chiar dacă nu aveai îndatoriri administrative. Nu trebuie să explici. Nu vezi? Privirile şi cuvintele tale se încurcă în momentul în care încerci să explici!... Nu trebuie să te scuzi căutînd să vezi dacă nu aveai sau dacă aveai răspundere. Răspunderea era în inima ta de comunist, în inima ta de om călit de acele minunate flăcări nevăzute ale Hunedoarei noastre socialiste. Şi, cum obligaţiile se scriu în oţelul caracterului şi nu pe hîrtia vreunei decizii de încadrare, nu trebuie să le explici. Uite, şi văd cum, sub sprîncenele tale stufoase de spic răscopt — singurul lucru care îmi ajută închipuirea să bănuiesc cum vei arăta în vîrstă, în pupile ţi s-a şi aprins o luminiţă încrezătoare; buzele ţi se întredeschid şi, cu glasul acela încet care-ţi dovedeşte veşnica preocupare rosteşti:) ...Eh, dar ştii cum mă simţeam?!... Tremurasem tot de încordare. Nu era glumă, doar am lipsit un an; am stat în bancă, nu lîngă cuptor. Cînd am intrat prima dată şi-am văzut cuptoarele noastre, m-am emoţionat... Da, m-am emoţionat cînd am văzut din nou cuptoarele noastre...

Rep.

onișor

FRAGMENT DIN ROMANUL „DESCOPERIREA FAMILIEI"

de ION BRAD

Onișor îi spuse nevestei la plecare:
— Dacă nu te-ascultă, mai ia-l de urechi!
— Ia-l tu, că ești bărbat, i-o întoarse femeia, uitîndu-se spre patul băiatului, care dormea duș. Cu fata mă descurc. E cuminte. Seamănă cu tine. Dar el...
— Cu tine!... făcu Onișor luînd-o tandru pe după cap, să nu se supere. Ea își lipi fruntea de umărul lui.
— Ce-ți pasă ție! Vii și pleci. Rămîi, Victorio, și descurcă-te singură cu toate! Văd eu că așa, pe drumuri, vrei să îmbătrînești. Da' să știi că mă duc la tovarășul prim și-i spun în față: dacă nu-l aduceți și pe el la centru, ne stricați familia!
— Ei, drăcia dracului! se supără Onișor. Ce ți-a venit, dragă? Eu îți sînt și bărbatul, și instructorul, și „primul" tău. Dacă ai ceva, spune-mi mie!
— Am!
— Ce?
— Să vii acasă, că nu mai pot trăi fără tine!
— Bine, vin!
— Cînd?
— Săptămîna viitoare!
— Care viitoare? De-atîția ani tot promiți, zău așa, „săptămîna viitoare", „anul viitor". Acuma numai „viața viitoare" trebuie să mai spui! Parcă n-ai avea și tu o familie...
— Nu. N-am una, am o mie, zise Onișor, ridicîndu-i o șuviță de pe frunte și ascunzîndu-i-o sub năframa cu care era îmbrobodită, ca toate gospodinele dimineața.
— Omului îi crapă inima și ție-ți arde de glume.
— Nu glumesc, zău. Cele trei gospodării de care răspund au peste o mie de familii. Dacă facem o simplă socoteală, am cîte-o zi pe an pentru trei familii. Foarte puțin! Ce-ai face tu în locul meu?
— I-aș lăsa să se mai descurce și singuri. Doar acum s-a terminat colectivizarea. Nu?
— Adevărat. Colectivizarea pămîntului. Dar mentalitățile? Dar inimile oamenilor?
— Bine că te gîndești la inimile lor și pe-a mea o dai uitării...
— Tu n-ai inimă!
— Cum? se înfioră femeia, retrăgîndu-se un pas înapoi.
— N-ai! Mi-ai dat-o mie acum 15 ani!
Pînă să se dezmeticească, o prinse de umeri, o lipi toată de el și o sărută repetat pe ochi, pe frunte, pe gură. Luă, apoi, grăbit geamantanul și porni pe trepte în jos.
Victoria rîdea și plîngea, ca înmărmurită.
— Vă aștept sîmbătă, la Ciurel! mai zise bărbatul șoptit, de la etajul inferior. Sîntem poftiți la nuntă, zău, nu putem lipsi, se supără oamenii. Da?
— Las' că mai vedem noi! i-o plăti nevasta cu vorba lui preferată. Dar continuă în gînd: „Doamne, că drag mi-i, afurisitul!"

Onișor se grăbi la trenul-cursă Praid-Blaj, care pleca la șapte fără cinci minute din stația principală a Tîrnăvenilor. De cînd primiseră locuință în blocurile noi, le era mai la îndemînă gara decît halta de la Combinat, unde urcau altădată.
Puse piciorul pe treapta vagonului și, ca să ajungă sus, trebui să ocolească o pereche tînără ce se îmbrățișa îndelung, a despărțire. În clipa cînd trenul se puse în mișcare, băiatul coborî grăbit. Fata, din ușă, trimițîndu-i cu vîrful degetului bezele, repeta:
— Cukor, drago!
— **Szivem! Kicsike!** răspundea, topit de dragul ei, băiatul, rămas în zgura peronului. Fata pleca la mare.
Onișor, așezîndu-se pe bancheta de lemn, lîngă geamul din dreapta, către oraș, se trezi reflectînd: „E plină lumea de despărțiri. Dar fără ele n-ar fi întîlnirile, atît de așteptate și fierbinți. Dragostea ar semăna cu un vagon ca ăsta, care poartă, zgîlțîind, doi călători..." Dîndu-și seama ce spune, zîmbi îngăduitor. În vagon erau, într-adevăr numai fata și el. Deocamdată. Știa foarte bine că după oprirea lungă, de o jumătate de oră, la Combinatul Chimic, banchetele nedespărțite de pereții cupeurilor, ca în vagoanele mai noi, vor fi toate ocupate de muncitorii care ieșeau la ora aceea din schimbul trei. Se îndreptau, zeci și zeci, spre satele din jur, sau mai în jos, pe toată valea Tîrnavei-mici.
Deschise geamul și privi orașul. Prin pauzele sacadate dintre blocurile noi, dintre grădinile și casele vechi, văzu clădirea Sfatului Popular Raional, apoi sediul partidului. Din toate discuțiile de ieri, petrecute în biroul primului secretar, referitoare la treburile gospodăriei din Zapadia, dar mai ales la tărășenia cu Hordiș, îi veni acum în minte doar partea finală.
— Ce propui? îl întrebase primul secretar.
— Tovarășe prim, mă gîndesc că-i om încă tînăr, are și familie...
— Bine, dar ce propui?
— Să-l reeducăm.
— Vrei să ți-l dăm pe mîna ta?
— Numai mulțam! Să-l dăm mai bine pe mîna clasei muncitoare.
— Lasă, frate, vorbele mari.
— Nu-s mari, tovarășe prim. Să-l trimitem printre muncitori în Combinat, să se califice! Dar nu la secția de ceramică, nici la magazie. La cuptoarele de carbid, să se topească toată zgura din el! La o mie cinci sute de grade!
— Bună idee, Onișorule. O să le spunem tovarășilor să pună șaua pe el! Dar, ia zi, cum rămînem totuși cu unii colectiviști care nu prea vin la lucru?
— Sînt numai doi. Nu-s mai mulți. O rezolvăm noi și pe asta, în scurtă vreme, n-aveți grijă! Poate mai veniți și, dumneavoastră să ne ajutați... adăugase Onișor.
— Pe voi? Parcă tu n-ai ști cîte avem de făcut. E nevoie de oxigen, de organizare, Onișorule! Tare mă tem că va trebui să ne mai ajuți tot tu pe noi! Ce zici?
Trenul opri în halta Combinatului. Pe rînd cele patru vagoane se încărcară ciucure. Dar locomotiva fornăitoare ca un cal mic de munte rămînea nemișcată, așteptînd întîrziații pînă la ultimul om.
Onișor saluta și era resalutat, destul de des. Se cunoștea bine cu muncitorii mai în vîrstă, cu cei de seama lui, și cu cei din satele aparținînd comunei Ciurel. Majoritatea însă erau oameni tineri, intrați în muncă după plecarea sa de la Combinat. Asta fusese exact cu unsprezece ani în urmă, la sfîrșitul lui iunie 1951. Îl chemaseră la Comitetul de partid — își amintea și ora — 11.30 — și, direct, fără ocolișuri, îi spuseră: „Treci pe la contabilitate, să-ți facă formele". N-am vrut, dar degeaba! Că tot clasa muncitoare trebuie să ajute țărănimea. Iar tu, ca muncitor provenit din țărani, — mi-au spus — te pricepi. Mai faceți un instructaj și gata! Pui plugul în brazdă, Onișorule, c-avem nevoie de pîine. Să trăiești, băiete, și să nu ne faci de rîs! Ia-ți și nevasta cu tine, să nu te farmece vreo fată de chiabur". La întrebarea lui, cum să se descurce, că nevastă-sa era muncitoare la „Sticla" și mai aveau, pe deasupra, un băiețaș abia de un an, bătrînul secretar Petraș îl sfătui s-o lase la fabrică, să nu-i strice meseria, iar copilul să-l dea la cămin. „Roagă-i pe tovarășii de la raion, adăugase el, să te repartizeze într-un sat pe-aici pe-aproape, să mai poți da cîte-o fugă pe-acasă".
Așa făcuse. Îl repartizară în gospodăria „Horia, Cloșca și Crișan", din satul Aluniș, cinci kilometri peste deal, spre Cîmpia Transilvaniei.
Acum, după ce cursa muncitorească, icnind și văietîndu-se din toate tampoanele și încheieturile, se puse în mișcare, Onișor își mută privirile de la cisternele încărcate pe rampa Combinatului cu acizii corosivi, al căror miros înțepător nu-i dispăruse încă din nări. Prin fața ochilor începură s-alunece dealurile din dreapta. Fabrica de cărămidă mușca din spinarea primului deal, stăruitoare, an de an mai zorită, mutînd lutul acela galben, ars de flăcările gazului metan, în orașe și sate, milioane și miliarde de cărămizi, țigle și olane, așteptate de puzderia noilor construcții. Al doilea deal, mai retras, se arăta indiferent față de excavatoare, cu obrazul brăzdat de culturile prășitoare ce se cățărau pînă în vîrf, de pîraiele rare dar adînci, de drumul pieptiș pe care Onișor îl cunoștea atît de bine, dintr-o mie de urcușuri și coborîșuri. Pe-acolo se ducea spre Aluniș, ziua, noaptea, cum se nimerea. Avea o pereche de cizme scîlciate, care-l mai ocroteau primăvara și toamna, de noroi, iarna de frig. Vara le înfunda cu ziare, după ce nevastă-sa le lustruia frumos și le punea sub pat.
În timp ce Onișor, înviorat acum de emoțiile amintirii, privea stăruitor pe geam, mulți dintre tovarășii săi din jur, frînți de oboseală, ațipiră. Dormeau agitat, tresărind mereu de frică să nu depășească halta la care urmau să coboare. Numai cei tineri, toți băieți, fetele nelucrînd în schimbul trei, făceau glume, comentau în gura mare diverse întîmplări din brigada sau secția lor. Unul mai drăcos, așezat lîngă fata pornită în concediu la mare, începu să-i spună vorbe dulci, cînd în românește, cînd în ungurește. Ea îl asculta nepăsătoare, pînă cînd tînărul se obrăznici de-a binelea:
— Zău, ce Mare Neagră îți trebuie? Hai să ne scăldăm mai bine în Tîrnavă! Nu mai bate atîta drum!
— Eu, măritată! îi replică aceasta rîzînd. Părea mîndră că la anii ei încă fragezi a putut ajunge nevastă. Îi arătă chiar verigheta din deget.
— Cu atît mai bine!
— Bine, dar nu pentru tine!
— Lasă, măi, fata în pace, Donjuanule! se auziră vocile prietenilor așezați pe banca din spate. Te spunem Ilenei și-ți scoate ochii!
Tînărul se liniști. Simulînd prea repede somnul, privea prin genele întredeschise fața ei îmbujorată, pe care lumina dimineții, proaspătă și nemiloasă, o sculpta într-un oval distins, redus la liniile mari, și tocmai de aceea mai fermecător.
Sacadarea trenului îl obliga pe Onișor să se oprească mereu din gîndurile și întoarcerile sale, fapt ce-l sîcîia. Doar se obișnuise încă de mult să se gîndească în voie și neîntrerupt la orice, fie că se afla în tren, în mașina aproape totdeauna prăfuită, pe bicicleta care îl hurduca zdravăn sau, cel mai adesea, călătorind **per pedes apostolorum.**
Între Tîrnăveni și Cetatea de Baltă reuși totuși, c-o întrerupere la halta Cornești, să-și spună, ca unui prieten curios, cu care nu se mai văzuse de mult, toată povestea anilor petrecuți la gospodăria colectivă din Aluniș.
„Ce le mai pasă! Au ajuns milionari, ne sînt dați mereu ca exemplu, citați în rapoarte, fotografiați prin ziare. Dar cum arătau pe-atunci? Las' că vă știu eu, fraților, nu vă uit pînă la moarte. Vedeți cicatricea asta din umărul drept? De unde naiba credeți c-o am? Suvenire de la voi, milionarilor! Era vară, luna lui Cuptor, cînd am sosit în Aluniș. Griul, că se făcuse un grîu în anul acela, de te înecai în el nu alta, sta să se scuture, nesecerat. Din cincizeci de familii, cîte erau înscrise în colectivă, ieșeau la muncă doar vreo douăzeci de oameni. Ceilalți se risipiseră, care încotro, pe la neamuri, la individuali, cîțiva chiar cu ziua pe la chiaburi. Existau în sat cîțiva chiaburi veritabili, cu putere economică, umflați în pene, ca pe vremuri. Dar în vara aceea mai apăruseră cîțiva, cam flescăiți. Venise unul, Frunzescu, de sus, de la Ministerul Agriculturii, și începu să aleagă din scripte mijlocașii și să-i declare chiaburi, pe capete, luîndu-l la zor pe președintele Sfatului că n-o făcuse singur, mai devreme. Vreo zece familii se treziră peste noapte „cîini de exploatatori". Printre ele, și un frate de-al președintelui gospodăriei. De-aici începe toată dihonia. Acesta avea nouă hectare, primite de la socri, zestrea nevestei. Le lucra numai cu familia. De altfel, patru iugăre erau fînaț, alte cinci iugăre arabile se întindeau pe-o coastă prăpădită, bună pentru vii, cum le-am dovedit mai tîrziu, — în nici un caz pentru grîu sau cucuruz. Nicolae, așa-l chema, era mijlocaș, cum scrie la carte. Pusese mîna pe pămînt prin căsătorie, și-acum ținea de el cu dinții, nu l-ar fi dat în ruptul capului. Văzîndu-se declarat chiabur, îl bănui, bineînțeles, de la bun început, numai pe frate-său. Nici nu voia s-audă că Alexandru, președintele, n-are nici un amestec. Îi spuse în fața mea: «Mă, de cînd ești comunist parc-ai turbat. Parcă nu mai sîntem frați. M-ai trecut la chiaburi numai pentru că nu m-am scris cu voi la colectivă. Da' ți-o plătesc eu, n-avea grijă, ca la un frate!» Vorbele astea nu miroseau a bine. Hm, mi-am zis, pesemne că toți leagă povestea asta cu chiaburia de intrarea sau neintrarea în colectiv. Drace! Se încurcă ițele! Am chemat oamenii să stăm de vorbă. Ia-i de unde nu-s! Griul își pierduse răbdarea. De uscate, se încîrligau spicele. Unde intrau zilnic cei zece secerători nici nu se cunoștea. Ei, ce te faci, Onișorule? Mă iau pe la ojină peste deal și cad în Tîrnăveni după un ceas. Mă duc ață la raion și-acolo peste cine dau, în biroul primului? Peste Frunzescu. Chiar bine zic, să i-o spun de la obraz. În sat nu-l mai prinsesem, plecase. M-am făcut că nu-l cunosc, că n-am auzit de el.
— Tovarășe Stuparu, am călcat cu stîngu' în munca de activist.
— De ce?
— Păi, să vedeți. La noi, la Aluniș, au fost inventați niște chiaburi artificiali, adică pe nedrept. Și asta lovește în munca gospodăriei colective.
— Dar ce legătură are una cu alta? mă întrebă primul.
— Are, că știți dumneavoastră cum îi satul. Toți zic că de-aia au fost închiaburiți, fiindcă nu s-au înscris în colectivă. Și-acum nici colectiviștii nu ies la lucru. Se scutură griul, tovarășe prim.
— Ascultă, tovarășe, interveni Frunzescu, înainte de-a aștepta replica lui Stuparu. Ai noroc că ești la început, altfel te-aș crede nu activist de partid, ci exponent deghizat al chiaburimii!
— Credeți-mă ce vreți, dar vă spun că griul se scutură și satul fierbe. Din asta n-o să iasă nimica bun!
— Adică, dumneata vrei să pui în discuție o indicație dată direct de tovarășa Ana?
— Dată, nedată, eu nu vreau să pui nimic în discuție. Care Ana? mă trezesc eu întrebînd. Uitasem că Ana Pauker se ocupa cu agricultura. Nu pun nimic în discuție, îmi spun o părere, că de asta m-a trimis partidul în Aluniș, să judec și să răspund cu capul. Nu-s ăia chiaburi, tovarășe, cum nu-s eu popă. De ce să-i amestecăm cu chiaburii adevărați?
Mi-a tras o papară, garnisită cu fraze lungi, pline de înflăcărare, urmate de sentințe scurte, nimicitoare. Și repeta, ca popa la biserică: „Zis-a tovarășa Ana!", „subliniat-a tovarășa Ana!", „Prevenitu-ne-a chiar personal tovarășa Ana!", de-ți venea să zici „Amin" după fiecare pauză.
— O să vedem, îi luă într-un tîrziu vorba Stuparu. Trec și eu pe la voi.
— Ce să mai vedem! se aprinse Frunzescu. Dar uitîndu-se la fața aspră a lui Stuparu, care-și împinsese buza de jos înainte, cu scepticism, se mai potoli. Adică, noi doi o să mai dezbatem, dacă aveți vreo nedumerire. Îl vedeam că ține ochii bănuitor pe secretar. Știu, reluă el vorba, nu-i ușor. Tradiția e dușmanul progresului. Dar noi, comuniștii adevărați — ducea mereu mîna la inimă — trebuie să schimbăm nu numai temeliile putrede ci întreaga natură a patriei. Să semănăm plante tehnice, să plantăm perdele de păduri, să lichidăm mămăliga și rușinea ei, din interior și din afară! „Măi, ăsta o apucă pe dealuri", mă gîndeam. Poate văzînd că nici primul, nici eu nu sărim în sus de bucurie, mă luă la vale: Dumneata, cum ziceai că te cheamă? — așa, Onișor! — dumneata poți să pleci! Și mai multă vigilență! Pe zi ce trece, se ascute lupta dintre clase! încheie, cu mîna stîngă ridicată în tavan. „Ei, drăcia dracului, mă apucase ciuda, de mămăligă nu mai încăpem noi? Perdele de păduri ne trebuie? Păi, frunzulița Frunzeștilor care te-or frunzărit pe tine, griul colectivei se scutură, oamenii stau să se încaiere, și tu mă-ndopi cu vorbe! Mai bine m-ai ajuta să pun șaua pe chiaburii adevărați, să-i fac pe oameni să înțeleagă adevărul, că-n ațîțările și-n apa tulbure au început să dea din coadă legionarii ca somnii ăi grași, pe sub sălcii, în Tîrnavă!"
— Du-te, Onișorule, mi-a spus într-un tîrziu primul, și ține-te de seceriș. Muncitorii au nevoie de pîine. Cu pîinea nu ne putem juca!
Vorbele lui m-au uns la inimă. Frunzescu se ștergea pe frunte c-o batistă mare cît un cearceaf, albă ca spuma. Era cald. Mie îmi curgeau sudorile pe fruntea prăfuită. Le simțeam gustul sărat pe buze. M-am șters de cîteva ori cu palma, că năfrămuța mi-o uitasem în sat. Dar eram așa, nu știu de ce, liniștit și aproape mîndru. Cred că din pricina vorbelor lui Stuparu, că după ce-a terminat el mi-am zis: „Măi, se cunoaște că-i de-al nostru, muncitor. Îl lasă pe Frunzescu ăsta să turuie ce vrea, ascultă, ascultă și pe urmă alege numai ce-i place. Și ce-i bine, ce-mi place și mie! Nu zbiară, dar spune liniștit, sigur și apăsat cuvintele să le poți băga la căpățînă". Eram mîndru, cum zic, și-atunci mi-am dat întîia dată seama că „primul" unui raion de partid, neam de-al meu de muncitori, face cît zece de-ăștia ca Frunzescu.
Ce-or fi mai discutat între ei, nu știu. Am plecat, cu inima ușoară. N-am avut timp să trec pe-acasă, pe la nevastă și pe la copil. Atunci aveam numai băiatul. Gîfîiam pe deal, ca niște foale stricate, și din cînd în cînd gemeam în mine ca un recrut. „Ei, drăcia dracului de viață! Era mai ușor în praful și căldura îngrozitoare de la cuptorul de carbid, decît pe dealul ăsta mîngîiat de boare! Acum, descurcă-te, băiete, dă pîine muncitorilor! Seceră dacă ai cu cine!"
M-am oprit un moment, întors cu fața către Tîrnăveni. Cunoșteam după fumul gros al coșurilor că schimbul doi de la cuptorul nostru îl încărcase pentru o nouă șarjă. Ca să n-o iau cumva la fugă înapoi, m-am întors în grabă cu fața către sat. Soarele în apus, ca o gură deschisă de cuptor, rîdea de mine din vîrful celuilalt deal. Mi-am pus mîna streașină la ochi și m-am uitat lung. Flăcări, minereu, învălmășeală mare. Putea să iasă o șarjă bună. Totul atîrna de priceperea meșterilor. Dar mie, în seara aceea, mi-a ieșit o șarjă proastă, gata-gata să mă coste viața. Și uite cum. Ajuns în sat, am trecut pe la președintele Sfatului, pe la Alexandru, președintele gospodăriei, și l-am chemat și pe secretarul de partid, care tocmai venea de la seceriș, ostenit; de abia mai vorbea. I-am luat cam iute, am hotărît să strîngem toți țăranii, nu numai pe colectiviști, la școală. Am chemat boactărul, l-am trimis cu toba prin sat. Dar ce să vezi? În sală, cînd să începem, zece colectiviști; restul numai individuali. Bineînțeles, toți chiaburii, și cei vechi și cei noi. Halt, Onișor, că nu miroase-a bine! Încerc eu să prelucrez problemele campaniei secerișului și treieratului, ale răspunderii colectiviștilor. Dar din zece fraze, sala m-a și luat de păr.

— De ce ne-ați făcut chiaburi? începu să urle unul, mare găzdoi. Mirosise vulpoiul că asta prindea atunci. De amar, cei zece mijlocași închiaburiți de Frunzescu ținură isonul:
— De ce ne-ați făcut chiaburi?
Pînă să-i potolesc, să le explic că lucrurile se vor cerceta și limpezi, mă trezesc cu Niculae, fratele lui Alexandru, în fața noastră. Îl îmboldea din spate, să nu vedem noi, unul Manoilă, care se așezase în banca a doua. Niculae era crunt, se citea pe fața lui că băuse vinars. Nu putu spune decît atît, repetînd de trei ori:
— Mă, comuniștilor, voi ridicați frate contra frate!
— Așa-i, toți sîntem frați! urlau, în cor, chiaburii. Basul lui Manoilă făcea să tremure ferestrele:
— Toți sîntem frați!
Am ridicat mîna, semn să fie liniște. Dar în clipa aceea, Niculae l-a pocnit pe frate-său, pe Alexandru, cu pumnul în față, gemînd:
— Na, chiabur! Na, colectivă!
— Șo pe el, mă, strigă Manoilă.
Am sărit să-i despart pe cei doi frați și-atîta mi-a trebuit. Din fundul sălii, un scaun zbură peste capetele oamenilor și nimeri lampa. Clopotul acoperișului de porțelan și sticla lămpii săriră puzderii pe jos. Noroc că flacăra feștilei groase nu se stinse. Cît m-am putut ține pe picioare, nu eram atent atît la cine da, pe cît la cine-i îndemna. Și erau destui care ne pocneau, dar și care-i ațîțau.
— Șo pe ei, șo pe ei! se mai putea distinge, printre zbierete și icneli, glasul lui Manoilă, retras înspre ușă, la ieșire.
Dintre tovarășii mei, numai Petre, secretarul de partid, urcat pe masă, se apăra cu scaunul pe care șezuse și striga cît îl ținea gura:
— Cu oamenii cinstiți n-are nime nimica! Săriți pe chiaburi, oameni buni! Prindeți-l pe Manoilă!
Atît am mai putut auzi bine. Fulgerarea unui briceag îmi trecu pe la urechea dreaptă și junghiul unei dureri cumplite mi se înfipse în umăr. Cineva sparse geamul. Lampa se mai holbă de cîteva ori, cu ochii ei roșii, de nebun, și se stinse.
M-am trezit a doua zi dimineața, în casa unor colectiviști. Cînd am deschis ochii, femeia îmi spuse:
— Pe Alexandru aproape l-o omorît frate-său!
M-am ridicat în cotul stîng. Umărul drept mi-l înveliseră într-un ștergar ud. Sîngele se oprise. Cu fălcile încleștate, încercam să văd dacă pot mișca mîna. Ustura pînă în inimă. Îmi veni în fața ochilor Frunzescu, îi auzeam vorbele zornăitoare. Tu trebuia să fii aici, bîiguiam, frunzulița Frunzeților care te-or frunzărit prin părțile noastre. Acuma ascuțirea artificială a luptei de clasă o simt eu, nu tu, în umărul drept! Îmi era greață. Am băut o ulcică de lapte acru. Mi-am pus haina pe umeri și-am plecat la Sfatul popular. Președintele, care era muncitor ca și mine, dar venit din altă parte de țară, zăcea în pat, bătut măr. Aiura. Nevastă-sa plîngea lîngă pat. Petre vorbea la telefon cu raionul:
— Alo, vă rog neapărat cu primul secretar. Cine-s eu? Alunișul, tovarășă, secretarul organizației de bază. Dă-mi, te rog, legătura cu tovarășul Stuparu. Alo? Dumneavoastră? La noi e rău, era să ne omoare aseară pe toți. Alo, da, adevărat. Pe președintele Geaceului, acolo, da, pe Alexandru l-o lăsat aproape mort frate-său, Niculae. Alo, da, l-or arestat. Cum? Să-i dea drumul? Pe cine-or mai arestat? Doi chiaburi adevărați, pe Mihai Todea, pe Ilarie Oprea și pe Manoilă care, știți dumneavoastră c-o fost verde. Cum? Tovarășul Onișor? Uitați, chiar o ajuns lîngă mine, uitați, vi-l dau.
I-am spus doar atît:
— Alo, da, am pus-o de mămăligă, tovarășe prim. Calm? Da. Vă rog să-l felicitați pe Frunzescu ăla. Cum? A plecat? Nu vă pot explica la telefon. Să vă așteptăm? Da, bine. Noi am plătit oalele sparte de el și le-am plătit greu. Da. Calm. Am înțeles. Noroc.
Într-o jumătate de oră a fost la noi, în Aluniș. Mașina raionului îl transportă pe Georgescu, președintele Sfatului, la spital, în Tîrnăveni. „Dac-ai scăpat de chiaburi și legionari, Georgescule, n-o să te faci acum de rîs în fața doctorilor!" „Nici o grijă, tovarășe Stuparu. Poama rea nu piere ușor!" avu tăria să mai glumească președintele. „Ce să-i faci, Georgescule, continuă Stuparu, în viață lucrurile mari se plătesc scump, mai ales dacă n-are omul destul cap să le plătească mai lesne!" Simțeam că vorbele astea bat în partea mea. Am înghițit în sec. Mă dureau, dar îmi prindeau bine.
Rămînînd numai noi amîndoi în sălița de alături, am început să-i povestesc totul. Dar n-a fost nevoie de multe explicații. Parcă el ar fi asistat la încăierare în locul meu. Mi-a spus: „Dușmanii sînt tari numai cînd sîntem noi slabi!". Apoi:
— Cu comuniștii din sat ați discutat pentru pregătirea adunării?
— Nu!
— Păi, vezi! Dar cu colectiviștii, cu femeile care ies la lucru?
— Nu!
— Păi, vezi! Acum, Onișorule, ce să mai întindem vorba! Sancțiunea ți-ai încasat-o singur, îți ajunge, nu-ți mai dăm alta! Dar să știi de la mine, altfel procedează muncitorii, mai ales cînd ajung și activiști de partid. Clasa noastră a biruit și biruie prin organizare, prin calm, prin conducere colectivă. Ia ridică tu mîna dreaptă în sus!
— Nu pot, tovarășe prim, mă seacă durerea la inimă!
— Vezi, mîna dreaptă e organizarea! Ridic-o pe stînga!
Stînga mergea ca unsă.
— Vezi, cu calmul nu stai rău. Iar în cap, Onișorule, se cristalizează principiul muncii colective. Dacă n-ai cap și mîini, rămîi numai cu picioarele!
Mă tot gîndeam: „Se vede treaba, Onișorule, că una e să faci parte din clasa muncitoare și alta e să știi bine ce este ea! Tu te-ai grăbit numai cu mîndria, dar celelalte le-ai uitat pe drum pînă în Aluniș". Abia acum deveneam pe deplin conștient de clasa mea, acum, cînd partidul mă trimisese s-o reprezint. Și încă unde? La cei mai sănătoși aliați, la părinții mei, la țăranii care-s suciți de mama focului. Organizarea lor într-o clasă nouă, limpezită, ca muncitorimea, abia acum începea. Și eu, care trebuia să fiu stîlp de boltă, m-am trezit, pentru o clipă, funie ușor făcută colac". De ciudă, îmi venea să plîng!
...Trenul opri două minute în halta Cornești. Acolo coborî o parte din stolul de băieți, gălăgioși de parcă n-ar fi muncit din greu toată noaptea, luîndu-și rămas bun de la cei din vagon. Mersul sacadat al trenului părea făcut ca să nu-i adoarmă lui gîndurile...
„Așa, prietene, îi spunea interlocutorului său nevăzut, am luat bătaie de la viață, de la dușmani și de la prieteni, dar am învățat. La Aluniș am tras-o greu de tot în vara aceea. Mi-am zis, dacă se scutură griul, se scutură cu el, se bate în pămînt și nădejdea oamenilor și încrederea lor, multă, puțină, cîtă era, în gospodăria colectivă. Știi ce-am făcut, ca să întăresc frontul pîinii? M-am așezat într-o dimineață în vîrful dealului dinspre Tîrnăveni, pe unde știam că intră în sat frații mei, muncitorii, după ce ieșeau din schimbul trei. Erau vreo zece de toți. Băteau, de ani întregi, pe jos, în fiecare zi, cei cinci kilometri, peste deal, pînă la Combinat. Și nu de plăcere. De dragul nevestelor. Acestea, țărănci fiind, nu voiau să părăsească sfoara de pămînt ce li se cuvenea după moartea părinților. Casa le era în sat, curte aveau, copiii se puteau juca în voie. Nu, bărbate, muncitor-nemuncitor, stai tu aici, că salariu avem, pîinea ne vine fără bani, de la bătrîni, nu plătim și apă, ca la oraș! Și ei măsurau zilnic drumul, ziua-noaptea. Vara lucrau de obicei în schimbul trei, la cererea nevestelor, ca să aibă ziua liberă. La nopțile lor nu se mai gîndeau.
I-am așteptat în vîrful dealului și le-am spus: organizația de bază e mică, unii colectiviști sînt încă supărați, nu înțeleg ce se întîmplă. Pînă lămurim mai sus povestea asta cu chiaburii artificiali, se scutură pîinea fraților! Semeteul n-are secerători destule, și, chiar dac-ar avea, pe dealurile astea nici dracu nu le suie. Fără ajutorul vostru, credeți-mă, nu putem trece hopul. Cu sau fără neveste, haideți la seceriș! Dacă n-ar fi dat ăla cu briceagul în umăr, puneam eu mîna pe coasă. Dar, așa, o să fac legători...
Îi vedeam frînți de noaptea nedormită, muncită din greu, osteniți de drum. Mormăi unul ceva. Dar toți ceilalți l-au privit îndelung, cum făceam noi în brigadă cînd vreunul se codea să pună umărul. Nu mi-au răspuns, dar știam că vor veni. După o oră, eram cu toții în cîmp. Le căram apă rece c-o găleată cît toate zilele, care-mi rupea și mîna stîngă. Dar nu mai aveam vreme să mă gîndesc la mine, la dureri, la nimic. Gîndurile se trezeau în cer, cu ciocîrliile. Cădeau de-acolo, tot mereu, peste pămînt, cine știe unde, prin holda scînteietoare. Mă temeam numai să nu mi le reteze cu coasa, din nebăgare de seamă, frații mei, înșiruiți unul după altul, toți zece. A doua zi veniră și cîteva neveste, cam îmbufnate, dar

Desen de
EUGEN MIHĂESCU

venire. A treia zi cîțiva colectiviști urmară exemplul muncitorilor. Și-n două săptămîni, cît am ținut-o așa, am pus la loc aproape toate oasele scrintite ale gospodăriei. Dar cu cîtă trudă, maică-doamne ! Veneau frații mei de la Combinat direct în cîmp. Îi așteptau nevestele cu mîncarea, acolo, la capătul lanului. Și numai la prînz cădeau și ei două ore în somn, ca-n moarte. Eu le potriveam snopii după soare, să le ajungă mereu umbra, să nu se trezească. Nevestele mai tinere se așezau lîngă ei, dar nu puteau dormi. Se perpeleau, răsucindu-se și blestemîndu-mă, știu eu bine, în gînd, că le-am furat bărbații. Apoi se încingea iarăși munca, pînă tîrziu, cînd se ivea plînea proaspătă și bine rumenită a lunii pline. Eh, ce mai vară a fost aceea ! Cum s-au mai călit în soare prietenia, dragostea oamenilor, convingerea că dreptatea e de partea lor. Șarja solidarității, așa-i spuneam, cu o mîndrie nouă, în sufletul meu.

Începusem să calc cu dreptul. Grîul slobozea bine la treierat. Fiecare hectar punea pe cîntar cu cinci-șase măji mai mult decît înainte. Aveam argumente. Ori de cîte ori mi-aduceam aminte de vorbele lui Stuparu, îmi pipăiam capul și mîinile : „va să zică, organizare, calm, conducere colectivă ! Ține minte, Onișor, pentru toată viața".

Greu a mai fost însă în anul acela cu destule altele !

Încurcătura cu chiaburia mijlocașilor, oricît m-aș fi dat eu de ceasul morții, tot n-am putut-o dezlega pînă în vara următoare a lui '52. Atunci a venit plenara C.C.-ului și pe Ana lui Frunzescu au trimis-o tovarășii să mai studieze marxismul, să ne lase pe noi în pace cu „schimbarea naturii patriei" și cu toate „perdelele" ei „de protecție". Noi avem inimă de muncitori, călită în forja istoriei, cînd se-apropie de ea gunoaiele, iau foc de la distanță.

După ce-am citit în ziar documentele de partid, am dat telefon tovarășului prim, să-l felicit. Nu știu de ce, îmi sta mie pe limbă să-l felicit, de parc-ar fi fost ziua lui de naștere. Nu l-am găsit. Era plecat pe teren. Mă prinse pe fir secretarul cu propaganda.

— Ce-i, Onișor, iar ai dat de vreun pocinog ? Că tu cam pe vremea asta le faci de oaie. Spune, ce ai cu tovarășul prim ?

— Aveam o chestiune personală. Adică... aș fi vrut să-l rog să ne facă protecție cu încă un tractor... Cei de la S.M.T. fac nazuri...

— Bine, las'că pun și eu o vorbă bună și vă trimitem. Vezi, pregătește-te cu prelucrarea documentelor.

— Cu asta sînt pregătit de anul trecut, tovarășe Oniga.

— Drace !

— Zău. Păi n-am luat noi bătaie din cauza lui Frunzescu ?!

— Care Frunzescu ?

— Ăla cu chiaburii artificiali, care-o ținea cu Ana-n sus și Ana-n jos. Acum să-l mai prind pe-aici, îi rup picioarele !

— Vezi, numai, că mai sînt acolo sub nasul tău, și chiaburi adevărați. Dacă-i pierzi cumva din vedere, tot ei îți scot ochii ! Așa că, atenție, nu te mai crede buricul pămîntului.

Dușul mi-a prins bine.

...Trenul se opri din nou, la Cetatea de Baltă. Încă un sfert din vagon se dădu jos. Tînăra nevastă părea acum îngrijorată că rămîne doar cu omul acesta mai în vîrstă de la geamul din dreapta, care tace încontinuu și zîmbește ciudat. Își așeză o clipă pe genunchi cartea din care începuse să citească, iscodind cu coada ochiului mișcările lui Onișor. El, observînd-o, nu putu decît să comenteze, din nou, pentru sine : **„Szivem, Kicsike,** nu prea-ți stau bine ochii în cap, domnișoară-nevastă !" Apoi începu să-și plimbe privirile cînd în dreapta, cînd în stînga, din cinci în cinci minute, cît dura călătoria trenului între două sate. De o parte și de alta a Tîrnavei Mici, dealurile țineau subțioară sate dese. Păreau acum niște spălătorese bătrîne, diforme, sculate la treabă cu noaptea în cap, gata la ora aceea să-și întindă în soare puzderia albiturilor. Onișor cunoștea satele acestea destul de bine. Pe unele, încă de copil, cînd îl lua taică-său cu el la tîrgurile de vite, de bucate, de porci, de oi. Dar le știa mai bine din ultimii ani, de cînd ajunsese instructor raional. Trecuse prin fiecare, cu diverse însărcinări. Cunoștea gospodăriile colective, vechimea lor specificul, încurcăturile și realizările. Auzea mereu vorbind despre ele pe președinți, pe agronomi, pe activiștii de partid. Tocmai de aceea, tot uitîndu-se în dreapta și în stînga, își făcea socoteala de la care și ce anume ar putea învăța colectiviștii din Zăpadia, Ciurel, Glod, în ce probleme ar putea iniția chiar niște schimburi de experiență, mai încolo, spre iarnă.

„De la ăștia din Cetatea de Baltă, se gîndi, am putea lua pentru gospodărie niște porci. Dar nu de Bazna, că avem și noi. Să cumpărăm măcar cîte două scrofițe de-alea, canadiene, ei, drăcia dracului, uite că le-am uitat numele ! Sînt albe, lungi, o rasă de porci buni și pentru grăsime și pentru carne. Se spune că au muncit canadienii cincizeci de ani încrucișîndu-i, naiba știe cu ce, de le-au înmulțit coastele cu două. Da, neapărat, Onișorule, să cumpărați la toamnă, de la canadienii din Cetate, cîte două scrofițe pentru fiecare din gospodării. Și să trimiteți oamenii să le învețe toată biografia, ca la carte, cu calități și cu scăderi, că porcii au și ei tainele lor. Dacă nu-i știi îngriji, îți mîncă bucatele degeaba, ca ogarii"!

Moara de la Cetate se auzea mormăind aprobativ : „Mîi, mîi, mîi..."

Cei din Jidvei is laureați în vinuri. Au și sașii cu ei, nu-i de mirare ! Meșteri bătrîni, sașii, ce-i al lor, e-al lor ! Se pricep la viticultură. Cînd or venit în Ardeal, parcă prin secolul al treisprezecelea, au știut să-și aleagă pămîntul. Deh, împăratul era de-al lor, repede i-a făcut „națiune privilegiată". Pînă și dealurile le-au ales pe sprînceană. Dacă s-or nimerit rele, ei le-or făcut bune. Cum ? Le-au căptușit cu vii, frate Onișor. Treabă grea, ca de miner, dar frumoasă, gingașă și roditoare. Se zice că nici lor nu le ieșeau vinurile bune, pînă n-au descoperit pivnița. Și știi de unde au prins secretul ăsta ? De la romîni. A încercat bărbosul de Buerebista să ne stîrpească viile, dar rădăcina vițel a rămas, ca vorbele vechi, în pămînt, încă de-atunci. Și cînd au dat ai noștri iar de vin, începură cu înțelepciunile : „Vinul e toiagul bătrînețelor și nebunia tinerețelor !" și „Pivnița bună face vinul !" Nu știu dacă sașii or fi reținut povestea cu toiagul, că pe ei nu i-am văzut niciodată beți, dar la vorba cu pivnița au luat aminte. Cred că de-atunci au mai scos romînii o vorbă : „Ce face sasul cînd n-are de lucru ? Își strică casa !" De-atunci, pentru că, auzind zicala cu pivnița, numai ce s-au apucat, frate, să-și dărîme casele vechi, ca zărghiții ! Și-au săpat niște pivnițe mari, de poți întoarce carul prin ele. Căsoaiele astea strașnice numai de dragul pivnițelor le-au făcut. Zău, trebuia să le-acopere cu ceva, nu ? Așa că, una cu alta, i-au învățat romînii pe ei i-au mai dăscălit ei pe romîni și-acum, laolaltă, îs dați dracului, nici francezii nu-i taie la vinuri. De la jidveeni, Onișorule, trebuie să mai învețe colectiviștii noștri meseria vinificării. Dar ei îs tari nu numai în asta. Au organizare bună, știu să-și aleagă sorturile. Așa că și noi, cînd om începe noile plantații, să avem grijă de strugurii de masă, dar și de soiurile productive pentru vinurile seci și dacă se poate mai ușoare, căutate și la export ! Numai cu riesling tare, ca trăscăul, înmulțim bețivii și dăm dracului organizarea, munca, morala, totul...

...Cînd cursa Praid—Blaj porni și din gara Jidvei, Onișor își mută iar privirea din stînga spre geamul din dreapta. Peste apă se vedea Căpîlna alungită ca un val de pînză țărănească, scoasă proaspăt din război, înmuiată întinsă să se usuce.

De la cei din Căpîlna, ce supărarea să învățăm ? se iscodi Onișor. Cred că mai mult artă decît agricultură. Ceva agricultură ar mai putea învăța și ei de la noi. Dar la artă, la activitatea culturală, îs tari. Au ei o învățătoare mai în vîrstă, artistă emeritâ nu alta ! La ea s-o trimitem pe Lelia și pe fata lui Octavian s-o tragă de limbă, să-i afle secretele. Învățătoarea asta a luat zece fetișcane alese pe sprînceană, din Căpîlna, le-a învățat un joc bătrînesc, numai al fetelor, le-a îmbrăcat frumos ca pe la noi și le-a dus din concurs în concurs pînă în București. Le-a sucit gîtul la toți cu costumele, cu jocul bătrînesc, dar și cu fetele tinere ! Așția, căpîlnenii, se pot făli acum că un ansamblu mai mare, din Capitală, le-a cerut voie — chiar așa spune instructorul de acolo, Frățilă : „Ne-au cerut voie !" — și-au dus cîntecul și jocul de pe-aici pînă în Statele Unite. I-au lăsat pe americani cu gura căscată. Zice Frățilă într-o zi, cînd eram la instructaj :

— Măi, la Washington, și președintele voia să-i vadă...

— Și te pomenești că n-o mai fi găsit bilet !

— Lasă, măi, gluma ! O trimis-o pe nevastă-sa, că el era ocupat.

— Bravo căpîlnenilor ! i-am zis. Cu arta, ce-i drept, stați bine ! Dar am auzit că vă cam tușesc oile, frate Frățilă. Voiam să-l necăjesc. De zece ani ne tot întepam, ca prietenii adevărați...".

...Halta Gorna.

Alunecaseră în urmă, și-n dreapta și-n stînga Tîrnavei, mai multe sate, șterse de Onișor doar cu privirile, fără răgazul de-a poposi, de-a le face și lor o vizită. În gînd, bineînțeles. Cu Gorna era altceva. Cu ei se cunoștea ca între vecini, hotarele lor aproape își dădeau mîna. Gospodăria din Gorna era mai veche, puterea ei sta în experiență. Deși colectiviștii din satele apropiate o vizitaseră de multe ori, înainte și după înscriere, era bine să țină în continuare ochii pe rîndurilele și inițiativele ei, să împrumute, să învețe, să întrebe, și să asculte. Onișor își propuse să cerceteze mai atent în ce fel reușiseră vecinii lor să organizeze construcțiile, să introducă mecanizarea la grajdurile pentru vacile de lapte, în genere, buna îngrijire a animalelor. Acestea le aduceau doar veniturile cele mai mari, concurînd cu producția de cereale, cu grădina și serele. Și-apoi, frate Onișor, parcă îi șoptea prietenul invizibil de-alături, colectiviștii din Gorna ne pun pe masă, gata rezolvată, problema cointeresării, a repartiției suplimentare, după cantitatea și calitatea producției. Tu știi bine că din acest punct de vedere, experiența noastră i-a pus pe gînduri și pe oaspeții din alte țări Chiar aici, la Gorna, nu mai departe. La fel, ca și cu folosirea chibzuită a lotului personal, cu creșterea animalelor proprietate individuală. Nu-ți mai amintești discuția avută cu unul din oaspeții aceștia ? Președintele Lunceanu îi răspundea la tot felul de întrebări :

„— Nu, zău așa, de ce să ne speriem de vorbe ! Pe ele trebuie să le încercăm cu dinții, ca pe bani. Dacă nu ține la practică, la viață, atunci să le studiem numai din punct de vedere istoric". Auzi, al dracu' deștept Lunceanu, chiar așa-i spunea străinului, umplîndu-i mereu paharul cu Ottonel „Din punct de vedere istoric" ! Acela nota tot într-un carnet. „Mai departe, zicea președintele nostru, cunosc și eu fraza aceea despre mica proprietate care generează zi de zi capitalism. Dar, zău așa, ea nu era spusă în privința noastră. Dacă, spre pildă, pe lîngă vitele de la colectivă, mai are omul și o vacă la el acasă, ce poate să genereze ea ? Un viței ! Și pe el, săracu', îi păcat să-l poreclim capitalism. El e contractat cu statul socialist, sau e vîndut colectivei, cum îi vine mai bine omului la socoteală. Bagă banii în buzunar, că nu strică. Vaca îi rămîne cu laptele, pentru copii, ca să nu le mai ducă grija și pe partea asta gospodăria colectivă. Așa că e mulțumit omul, e mulțumit și statul. Are și țăranul, dar nu flămînzește nici muncitorul" ! Auzi, mă, parcă le citea din carte, al dracu', Lunceanu ! Om deștept. Așa că, Onișorule, ăștia din Gorna tac și fac. Nu bat toată ziua din gură, critică în sus, negație în jos, că pasămi-te, cu negația ar fi mai interesant. Ei au înțeles dialectica, frate, adică progres prin lupta contrariilor, fără să uite că noutatea stă totdeauna în afirmație, în ce pui la loc după ce negi, ce ridici pe vechile ruine ! Dar să te las, c-am ajuns la filozofie și văd eu bine că ție îți fierb altele în cap !".

Într-adevăr, trenul intrase în hotarul comun al Ciurelului și Zăpadiei, de grîjile cărora omului nostru i se făcuse capul calendar. Onișor trecu totuși aproape indiferent peste pămîntul îmbietor din luncă, pentru care se vrăjmășiseră atîta vreme oamenii din cele două sate. Acum linia ferată nu mai părea o graniță, ci mai degrabă șira spinării, de oțel, a unei ființe uriașe, nemaiăzute, ivită acolo abia de un an. Dar pentru ca ființa aceasta să se dezvolte deplin, armonios, să-i poată crește umerii pînă la înălțimea dealurilor, iar brațele dincolo de ele, Onișor era convins că trebuie să se unifice cele două gospodării, să se contopească și cu o treia, cu cea din Glod. Încă nu împărtășise nici unuia din președinți ideea aceasta. Le-o rezerva pentru toamnă, mai încolo, pentru iarnă chiar. Atunci au țăranii ceva timp de discuții. Deocamdată să vadă care ies mai călîți, mai tari din cuptorul verii. „Ce zici, Cireș, ie ții ? Altfel va trebui să-i spui „tovarășe președinte" ăstuia mai tînăr, lui Costea din Ciurel. Dacă nu ieșiți bine zăpădenilor, vor face ăștia gălăgie, vor zice că numai gura e de voi, că le stricați renumele de gospodărie fruntașă. Mie îmi sînteți dragi, nici vorbă, dar n-o să vă pot ține partea mai mult decît se cuvine. Și chiar după unificare, trebuie să le-arătați prin muncă, prin pricepere, că n-ați fost primiți în familie ca niște rude sărace".

Onișor adăuga treptat la grijile și răspunderile zilei de azi, pe cele, nu puține, nu ușoare, ale zilei de mîine. Croia planuri pe spații mai vaste, își anunța celulă cu celulă, toată ființa, să fie gata pentru îndeplinirea lor. Hotărîri luminoase, dar grave, adîncu-i răcoreau fața ca o boare matinală de iunie.

Coborî în halta Zăpadia. Tovarășa lui de compartiment, darnică, risipitoare chiar cu fiecare stație, mai lăsă și aici cîțiva călători, trezindu-se aproape singură. Onișor nu înțelegea de ce deveni atît de bucuroasă cînd îl văzu jos. Îi făcea și lui semne cu mîna. „Ei, drăcia dracului, se gîndea, să știi că ești simpatică ! Te-am judecat răutăcios. Dar ia seama, că marea e vicleană, răscolește sufletul omului ! Să nu te întorci cumva acasă fără **drago, cukor, sziven, kicsike** ! Auzi, ține minte ce-ți spun, domnișoară-nevastă !".

Doctorului Cociașu

INIMA

de AL. IVAN GHILIA

Doctorul spunea că-n noaptea aceea s-a culcat ceva mai devreme. Nu era în obiceiul lui și nu se prea întîmpla să se culce pe șantierul acela mai devreme de douăsprezece noaptea, dar atunci se nimerise o zi calmă. Citise ceva, nu-și mai aduce aminte ce, și adormise numaidecît. Nici asta nu i se întîmpla prea des și nu i se întîmpla mai ales în iarna aceea cînd șantierul era abia în organizare, fluctuația oamenilor mare, condițiile de locuit încă nepuse la punct, mecanizarea slabă și toate astea la un loc îi creau atîtea probleme, încît sferturi întregi de ore pîndea somnul să vină. Cu toată oboseala acumulată de peste zi, sau tocmai de aceea, adormi de îndată și nu numai că adormi dar pur și simplu căzu într-un somn dintr-acelea în care nu mai știi nimic și cînd te scoli ți se pare că abia ai închis ochii. Din pricina asta trebuie că o fi sunat mult telefonul. Sunase cu siguranță minute întregi pînă să-l scoale pentru că auzea din fundul pămîntului unde zăcea mort pe jumătate, ceva, ca un zornăit metalic. Se trezi, cu un efort grozav, să iasă deasupra din întunericul orb din cameră ca dintr-o apă moartă și bîjbîi mult, dezarticulat, pînă nimeri receptorul la capătul patului și-l smulse din furcă. Din primele sunete, înainte chiar de a înțelege despre ce-i vorba, numai din timbrul și intensitatea vocii zbătîndu-se în aparat, își dădu seama că e ceva grav. Nu mai ceru nici o lămurire. Oamenii se complică în tot soiul de explicații și detalii neconcludente în astfel de situații și tot ce era atunci de evitat era tocmai pierderea timpului. Întrebă unde trebuie să vină și trînti receptorul. Îmbrăcatul la el nu mai era de mult o problemă — explica doctorul — milităria și practica medicală i-au creat prin reflex o ordine și o rapiditate în mișcări încît — povestea — cu toate hainele groase puse pe el, în cinci minute era afară, cu trusa în mînă, așteptînd să treacă o mașină pe șosea să-l ia. Cum era viscol, mașinile nu prea circulau, așa că începu să se enerveze și porni pe jos. Cînd cineva face de multă vreme munca pe care o fac eu, — spunea doctorul — ajunge să i se ascută întratît simțurile, încît știe dinainte aproape cu o exactitate care nu dă niciodată greș cînd semnalele de alarmă, care vin noaptea să te zmulgă din somn sînt false, sau cînd e vorba de tipătul cel mai autentic și mai grav al disperării. De data aceasta era ceva serios. Atît de serios că socoti intervenția lui tardivă. Nici nu-și desfăcu trusa. Mărfarul de noapte încărcat cu escavatoare pentru șantier strivise un acar. La o manevră trebuia să despartă ultimele vagoane din coadă și nimerise între tampoane, se agățase în cîrlig și fusese izbit cu capul de traverse. Cineva i-a întins doctorului un felinar, — un felinar asemănător cu acela pe care-l ținuse în mînă, jumătate de oră sau o oră în urmă, acarul înfipt în cîrligul mărfarului — și doctorul povestea cum se apropiase prin întuneric cu felinarul în mînă, simțind viscolul și zăpada lunecoasă de sub picioare și privirile oamenilor, știind exact ce așteptau oamenii de la el. Și de aceea nici nu se uită la ei. Se apropie repede, înălțînd mîna cu felinarul, potrivind-o în așa fel ca să-l poată cerceta. Corpul stătea încă prins în cîrlig, fruntea aproape atingea lemnul traversei, și falca fusese strivită total. Izbitura fusese atît de puternică încît moartea se petrecuse probabil, fulgerător. Spuse oamenilor, pe care-i simțea mereu prezenți în întuneric, să-l ia de acolo și să-l tragă în baraca din apropiere pînă dimineața și el intră grăbit înainte și cutremurat de imaginea accidentului acesta întocmi cuvenitul proces-verbal. Baraca era goală : o masă, o banchetă de brad, un telefon, felinarul de acar, — poate chiar felinarul mortului — așezat pe masă lîngă procesul-verbal și ușa deschisă prin care se zărea mișcarea oamenilor în întuneric. Așteptă pînă-l aduseră, spuse să tragă, o pătură peste el și plecă.

Se întoarse acasă și se culcă. Trecuseră în total patruzeci și cinci de minute. Nu era mult, mai avea încă cinci ore bune de somn. Dar de îndată ce închise ochii și întunericul se prăbuși peste el strivindu-l în liniștea netedă, și goală, plină de propria lui luciditate, își auzi inima bătînd cu putere. Stătea, asculta, simțea nemișcarea lui încordată, presiunea întunericului și a liniștei apăsînd peste el și, cum sub presiunea asta motorul acela puternic din pieptul lui, acel dinam al vieții, se revolta bătînd din toate puterile : du-du-du, du-du, cutremurător, ca o descărcare electrică, își aminti că n-a ascultat inima accidentatului. Se îmbrăcă la repezeală și alergă la baracă. Oamenii plecaseră, mecanicul trenului se culcase în cabină, un singur acar sau frînar făcea de pază încotoșmănit în șubă, cu mîinile petrecute pe sub brațe și felinarul aprins la picioare.

— Ce-i, tovarășe doctor ? — întrebă el mirat. De ce v-ați întors ?

— Mai am puțină treabă, explică doctorul și luînd felinarul de jos intră în baracă.

Se opri lîngă mogîldeața întinsă pe masa de brad pe care întocmise procesul-verbal, trase pătura, ferindu-se să se uite la fața mortului și dezvelindu-l la piept puse stetoscopul. Atunci auzi din nou acel duduit puternic, umplînd parcă tot universul : du-du-du-du...

Ametit își asculta prin stetoscop propriile bătăi ale inimii.

Așta a fost tot, încheia doctorul. Și am avut o stimă deosebită pentru el în seara aceea.

Desen de C. BACIU

LA PRESCHIMBARE

de CORNELIU LEU

...Sala asta de ședințe de la sediul Comitetului raional, o cunosc de ani de zile. Cu pereții ei simpli, cu stema partidului, mare, deasupra mesei prezidiului, cu tribuna îmbrăcată-n pînză roșie... Am trăit în ea momente impresionante și-am participat la dezbateri importante. Da; chiar și acum, cînd vin pentru o treabă simplă, — pentru preschimbarea carnetului, tot intru cu o anumită sfială. Sala îmi aduce aminte de plenare avîntate, cînd eram secretar de U.T.M. la noi, la S.M.T., îmi aduce aminte de acele ședințe grele din perioada de pregătire a campaniilor, îmi aduce aminte de adunările luminoase, mîndre parcă, cu care încheiam aceste campanii. Da, sala aceasta mare, din care întotdeauna plecam cu sentimentul că am căpătat ceva în plus, că posed ceva în plus: o îndrumare, ajutorul unor tovarăși, o calitate... De data asta, lucrurile sînt mai simple. E doar o chestiune de evidență. Am dat vechiul carnet, fotografiile, s-au uitat tovarășii dacă sînt cu cotizația la zi, și nu-mi rămîne decît să aștept ca să mi se dea noul carnet... Aștept. Doar nu sînt singurul. Sala e plină. Tot felul de chipuri. Cunoscute și necunoscute, oameni mai tineri și mai încărunțiți, figuri de care-mi aduc aminte că le-am mai văzut cîndva, la vreo ședință, la vreo adunare și pe care constat acum că timpul și-a pus pecetea lui schimbătoare. Pe semne că și pe-al meu la fel și-a pus-o, dar nu-mi dau seama... Sigur, sînt doar vreo zece ani de cînd intru în sala asta... Cu cîte prilejuri, cu cîte emoții... Uite-l pe Culică. Eram amîndoi propagandiști de U.T.M. cînd veneam aici, la instructaje. Ne vedeam rar și stăteam cîte-o noapte povestindu-ne vrute și nevrute. O dată, Culică mi-a criticat aspru o metodă a mea de predare. M-am jurat să nu-i mai povestesc nimic la instructajul următor. Dar, ți-ai găsit ! De-abea ne-am văzut și: „Ce mai e pe la voi pe la S.M.T., Pavele ?"... Obținuserăm niște rezultate foarte bune, puteam să mă abțin, să nu-i vorbesc despre ele ?!... Pe Culică ăsta îl simțeam aproape. E un bun tovarăș. Și chiar dacă ne-ncingeam noi, criticîndu-ne, descoperindu-ne greșeli în metodele pe care le întrebuințam ca propagandiști, nu exista ocazie să nu ne bucurăm sincer unul de succesele celuilalt. Da, da ; e om de nădejde Culică ăsta. Am auzit c-a terminat școala și-i cel mai bun brigadier zootehnic din raion ! Totdeauna mă bucur mult cînd îl întîlnesc... Dar pe Vizantea l... Uite-l cum explodează și el de bucurie că mă vede și, micuț, cu capul lui mare, chelit în ciuda tinereții, își face drum spre mine :

— Noroc promoție !... Strigă el; și-ntinde mîinile-i scurte să mă ia pe după umeri...

Așa ne spunem noi: „promoție". Tot de-aici, din sala asta, ne spunem așa. Am fost confirmați în aceeași zi candidați de partid. Ce emoționați eram atunci !... Mie îmi bătea inima și tot timpul mă întrebam: „Oare voi ști să fac față întrebărilor pe care mi le vor pune tovarășii din biroul raional ?"... El stătea alături de mine și cu toate că deabea atunci îl cunoscusem m-am trezit spunîndu-i: „Cum oare, că am mai intrat în sala asta fără să fiu emoționat ; iar acum l..." El m-a privit cu ochii mari, înțelegători, cu care mă privește și acuma, și am simțit cum degetele lui le prind pe ale mele și le string, le string : „Și eu, exact la același lucru mă gîndeam !"... Vedeam amîndoi că ne înțelegeam unul pe altul fără să trebuiască să ne explicăm cine știe ce și, din pricina asta, ne simțeam apropiați, ne simțeam foarte apropiați. Parcă ne-am fi știut tovarăși de cînd lumea... Ce emoționați eram amîndoi !... Aveam și dreptul. Veneam în sala asta pentru un moment important din viața noastră... Da în sala asta am trecut și prin momente importante... Dar, fiindcă veni vorba de ziua de-atunci, cînd ne confirmau candidați : L-am zărit aici pe nea Firu, cu fața lui negricioasă și ochii aprinși. El era membru în biroul de partid la noi, la S.M.T. și m-a-nsoțit pe mine aici, la raion. M-a văzut emoționat și mi-a spus cu glasul lui răgușit: „Ce-i băiete ? Doar intri într-un partid de luptători !"... Strașnic om e nea Firu, ăsta; multe am mai învățat eu de la el... Toată perioada de candidatură, pot să spun că mi-am făcut-o pe lîngă el... Ce mi-o fi venit, oare, că-mi amintesc tocmai despre asta, acum ?... Pe semne că sala mă face să-mi amintesc. Faptul că stau și-aștept și nu urmează vreo adunare deosebită ca să am la ce să mă gîndesc, sau vreun moment însemnat, ca să trebuiască să fiu emoționat... Da; și faptul că, prin mulțimea de capete de oameni strînși aici din tot raionul, mai văd cîte-o figură cunoscută, cîte-un chip care-mi aduce aminte de ceva... Sigur că da, chiar fața arsă de soare a băiatului ăstuia de alături, a lui Neculcea, de la S.M.T.-Oarba... Era mai tîrziu, cînd ne confirma ca membri de partid... S-a apropiat atunci de mine și m-a privit cu avîntul lui încruntat, întrebîndu-mă cam naiv, dar sincer preocupat : „Pavele, ce crezi, oare am făcut tot ce a așteptat partidul de la noi ? Oare putem intra cu fruntea sus, aici, la confirmare ?"... Îl cunoșteam de multă vreme pe Neculcea. De vreo zece ani, de cînd începusem să activăm la U.T.M. Cine știe cum l-am privit, că el a lăsat privirile-n jos și m-a întrebat : „Ce, tu nu ești la fel de frămîntat ?" Simțeam nevoia unui om să-l întreb ca și cum m-aș fi întrebat pe mine. Hai, uite că te strigă. Du-te !" Și-am simțit o mînă puternică strîngînd-o încordat pe a mea... E om strașnic, Neculcea ăsta. În anul acela, după ce ne-am întîlnit aici, am auzit despre el c-ar fi muncit strașnic și-ar fi ajuns cel mai bun din stațiunea lor... Mai tîrziu, la o consfătuire, eu am propus ca noi, tractoriștii, să urmăm și școala de agronomie, iar el a fost primul care m-a susținut și primul care s-a înscris cu mine. Să ne fi văzut cum mai toceam pentru examene !... E om de nădejde, Neculcea ăsta. Parcă-l văd cum învață: Încruntat, cu părul venindu-i în ochi... Da, sînt aici în sală oameni care-mi trezesc amintiri puternice cînd mă uit la ei: Nea State, președintele Sfatului din sat de la noi, om de la care-am avut de-nvățat, nu glumă!... Buliga, cu mustața lui roșcată, care acum e șef de atelier, dar a fost maistrul meu la școală, Neagu, vicepreședintele din Adîncatele, cu care-am fost în raioanele de la nord să facem colectivizarea... Mi-aduc aminte de el: Îmi dădea cîte-un ghiont și-mi spunea: „Dezarmezi, tovule ?... Ești mîhnit?... Cum poți să fii mîhnit cînd avem cu noi învățătura partidului și experiența noastră ?!" Era doar șef de echipă pe vremea aceea. Dar cum le mai vorbea oamenilor !... Am făcut treabă grozavă !... Și, uite-așa, pe măsură ce mă obișnuiesc cu sala, cu cei din ea, descopăr tot mai multe figuri cunoscute și tot mai multe amintiri: Uite-l pe Dobrin din Lunca — ambițiosul; de patru ani sînt în întrecere cu el. Cînd cîștigă, e mîndru; cînd cîștig eu, înjură, dar nu se lasă pînă nu-nvață tot ce-am făcut în plus !... Sau Motea — am fost împreună în campania aceea grea din Moldova : Stanciu, brigadierul cu care-am dat bătălia pentru cele „5000 la hectar", bătrînul Dragnea, Șerbănescu — instructorul raional, Chiru... De cînd nu l-am mai văzut pe Chiru !... Mă gîndesc, chiar, că trebuie... Ce trebuie oare ?... Nu-mi mai dau seama pentru că, lîngă el dau de altă figură cunoscută și, în legătură cu ea, îmi aduc aminte altceva, apoi alta, și, la un moment dat, chiar fețele pe care nu le cunosc, mi se par cunoscute. Da, în împestrițeala din sală, sub stema aceea mare pe fond roșu, fețele mai senine și mai gînditoare, mai tinere și mai bătrîne, mai albe și mai arse de soare, mi se par multe, din ce în ce mai multe, ba, chiar toate, cunoscute. Adică, n-aș putea spune dacă într-adevăr, cunoscute ; dar simt așa că mă aflu între tovarăși de-ai mei, între tot mai mulți tovarăși de-ai mei, cu care știu că mă pot ajuta și pe care-i știu că nu vor da înapoi la nevoie... Iată: ușa se deschide și, urmat de cîțiva tovarăși, intră primul secretar... Vine în fața noastră și începe să ne vorbească. Și omul ăsta. De cîte ori n-a venit la noi și-am rezolvat cu el probleme grele, încurcate !... Da, îl văd, cu mișcările lui calme, cu privirile lui adînci, puțin cam obosite, cum își încheie cuvîntul și începe să ne cheme. Așteaptă să ne apropiem și, cînd ne înmînează carnetul, mai găsește pentru fiecare o vorbă, un îndemn... Da, mă uit la el, și... De ce, oare, încep să fiu emoționat ?... De ce mă cuprinde oare, așa, ca un sentiment de bucurie, și-aș vrea să le spun oamenilor ăstora ceva, sau să-i îmbrățișez, sau... De ce oare ?... E doar o simplă preschimbare de documente. Nu e un eveniment din acelea importante și emoționante !...

...Glasul profund al secretarului rostește rar cîte un nume. Și, de fiecare dată, tresar. De fiecare dată, parcă sînt chemat eu sau măcar o părticică din mine.

un nume nou

GRIGORE ARBORE

Poezia este o succesiune infinită de valuri. Știm ceea ce a fost pînă azi, dar nu putem decît să bănuim vag ceea ce va fi mîine. Din fericire, nu există, pentru fenomenul poetic, un tablou al lui Mendeleev, în care locul precis al poeților de mîine să fie prestabilit, cu toate caracteristicile respective. Numele noi apar după legi încă necunoscute, și să sperăm că aceste legi, dacă există, ne vor rămîne pentru totdeauna necunoscute. Fapt este că, întîlnind la mai fiecare vers al începătorilor cîte o stea sau o constelație întreagă, te simți silit la un moment dat să negi orice atribut poetic acestor prietene ale nopții. Și, deodată, întîlnești un vers: „culorile se pătrund de vînt și de stele". Nici o noutate flagrantă, desigur, dar simți, totuși, o adiere proaspătă, cuvintele parcă nu mai sună banal și, fără voie, devii atent. Apoi întîlnești alte versuri: „Pătrunde o visare în culori: / încet se retrage ziua printre cherhanale / cu agitate glasuri și zvîcnet de pești / lucitori, repetînd vibrațiile mării". Un „nume nou" își anunță cîntecul. Așa s-a petrecut întîlnirea, în manuscris, cu tînărul poet Grigore Arbore, cum s-a petrecut și cu atîți alți confrați ai lui. Cum se va manifesta talentul lui în viitor, nu știm. Este prematur să încercăm cea mai ușoară creionare a profilului poetic de mîine. Dar avem certitudinea că ne aflăm în fața unui talent avînd toate atributele începutului: naturalețe, alături de stîngăcii, exagerare imagistică alături de tendințe către meditație, ecouri din poeții preferați alături de încercări de inovări formale. Timbrul este ușor nostalgic, dar căldat în lumina unor piesaje pline de viață; printre cele mai familiare sînt pădurea și marea. Asemeni multor confrați de generație, tînărul poet revine mereu la imaginile copilăriei, în mod firesc, dealtfel, deoarece sînt singurele imagini pe care sensibilitatea lui poetică le-a prelucrat timp mai îndelungat. Și chiar mai mult decît atît, copilăria devine un punct de reper poetic: „Lună veche, scrijelată de amintiri, / Umbra mea luminată cu îndrăzneală. / Nu-mi mai ridic copilăros brațele să răstorn / Orbitele pe care tremuri. / Ești mai puțin ciudată acum / Scăzînd într-una pe zare. / Curg stelele mai jos de plopi cînd te apleci / Lovită de soare". Bineînțeles, imaginile adolescenței și tinereții nu vor întîrzia să se arate. Ele își fac loc încă de pe acum, poate cam prea pierdute prin desișul imaginilor, dar cu aceeași evidență a talentului. (Există un abuz de „culori", de „plopi", de „vînturi" și de „stele", nesupărător, deocamdată, dar care se cere semnalat). Dar cîte considerații într-adevăr judicioase se pot face pe marginea primelor poezii ale unui tînăr care ne-a convins de singurul lucru important, și anume că este îndreptățit să-și solicite un loc la marea sărbătoare a poeziei! Coloanele revistei îl primesc, ca niște brațe deschise, urîndu-i bun venit. Iar locul lui în poezie depinde numai de pasiunea cu care va ști să ne comunice acel cîntec al vieții noastre noi, surprins numai de el, și de nimeni altul.

Mihu Dragomir

CASA

Casă străveche tăiată oblic în noapte,
Trei mălini spulberați priveghind cîte-un colț,
O șcară bătrînă și amintirile călcînd pe acoperiș
Cu zvon de picioare desculțe
Lîngă umerii plopilor.
Păleau încăperile așezîndu-mă-n ușă,
Visele rătăceau în pîlpîirea focului
Pînă la marginea preșului și se întorceau
Scîrțîind în ritmul podelelor.
Printr-un perete vorbeam cu vîntul,
Prin celălalt se auzeau păsările încurcîndu-se-n crengi;
Umplusem cu trupul toate încăperile,
Și cum rătăceai prin ungherele lor, copilărie,
Zbătîndu-te, încercînd să ieși.

DIN COPILĂRIE

Lună veche, scrijelată de amintiri,
Umbra mea luminată cu îndrăzneală.
Nu-mi mai ridic copilăros brațele să răstorn
Orbitele pe care tremuri.

Ești mai puțin ciudată acum
Scăzînd într-una pe zare.
Curg stele mai jos de plopi cînd te apleci
Lovită de soare.
Iarăși îmi întregesc ochii cu tine.

Tu îmi pătrunzi în copilărie,
Uite, de emoție brațele s-au lungit
Către copacul unde te coborîsem în tăieturi
Pînă aproape de mine.

LIMAN

Tărîm cu soare greu, suspendat peste ape.
cu bărci alungite prin vînt,
trăgînd în urma lor marea,
ostenită de țipătul ploilor.

Pătrunde o visare în culori:
încet se retrage ziua printre cherhanale
cu agitate glasuri și zvîcnet de pești
lucitori, repetînd vibrațiile mării.

Se zbate amurgul în arbori. August
învîrte în aer calme frunze... Iar vîntul
se întoarce din larg dezvelind pe nisip
bărboasa umbră a pescarilor
ieșind din mare
spre ultimul pocnet al porților
printre care seara rotește
ultime sunete.

ILICI

Seara odaia se strîngea în jurul lămpii
și bărbați înfrigurați rosteau cuvinte ciudate
despre o lume unde soarele se înclină demn
în fața drapelelor magnetice ale revoluției.
Tu, Vladimir Ilici, erai printre ele cu pași hotărîți
străbătînd fluxul mulțimii în ziua
cînd polii pămîntului ajunseseră atît de aproape
încît oamenii puteau ajunge cu un strigăt
bucuria de pe fața celuilalt. Acum
cînd soarele se răsucește în somn printre
ultimii plopi șuierători ai copilăriei,
îmi umbli prin vise. Ești chipul
lîngă care înnoptez tîrziu printre file
cu prietenii mei arși de amurguri,
sub dorurile de aur ale toamnei
în aceste lanuri neliniștite, pînă dincolo de
orizontul cîmpiei Dobrogei.

CÎNTEC ÎN CÎMPIA DOBROGEI

Hotar de liniște cu orizont nesfîrșit
De cînd mă rotesc prin tine
Te bănuiesc după țipătul prigoriilor
Mereu sub creștetul zării.

Am uitat verdele dulce cu brazi șișiați
Din țara copilăriei. Soarele
Mi s-a ascuns parcă în trup
Îmboldindu-mă la rătăciri.

Uneori ajung cu strigăte marea,
Copacii intră pînă la umeri în oglinzile ei,
Lanurile apun neliniștite lîngă valuri
Culorile se pătrund de vînt și stele.

Cărările înnoptează mai repede decît luna.
Seara trece vijîind spre limanuri.
Cerurile zilei suspendate în holde
Tremură nostalgic sub bătăile brizei,

De atîtea culori am pierdut șirul cuvintelor.
Poate vîntul înfiorat s-a oprit între ele,
Sau siluetele acelea neliniștite pe zare mă strigă
Dezvăluind în mîini o toamnă bucuroasă de aur.

REVEDEREA MAMEI

Iată, spre toamnă frunzele copacilor se prelungesc
Din anotimpuri, mamă. Știu
Că aștepți, deși e tîrziu. Pălește lampa —
Soare obosit stîlpind căderea
Amurgului. Pe masă,
E poate pîinea și un pahar de vin vechi, lăsat
Într-o doară de tata. Se va deschide poarta, spulberînd
Tăcerea vîntului. Băiatul tău
Cu blondul păr și rătăcite versuri în memorie

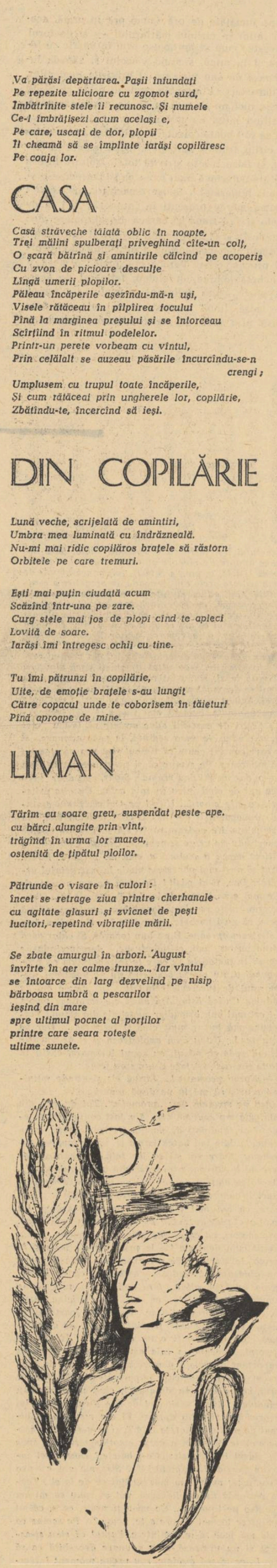

Desen de VASILE SAVONEA

Fotografia: ION MICLEA

Completări la un atlas literar

Existența în regiuni a unei bogate vieți literare, marcată mai ales de existența numeroșilor începători, este încă o mărturie a înfloririi talentelor, înflorire care are la bază dezvoltarea culturală a întregii țări. Prezența a noi și noi nume în presa de specialitate, provenite din tinerele condeie ce activează în cercuri literare sau debutează în ziare regionale, demonstrează încă o dată eficiența acestora în depistarea și promovarea celor mai înzestrați. Că popularizarea creațiilor artistice nu se face numai în publicațiile profilate pe această linie, ci și prin amintitele ziare, este o măsură bine venită. Pagina cultural-literară, prezentă săptămînal sau bilunar în presa cotidiană, capătă, astfel, un rol bine definit, lucrările publicate aici îmbogățind ceea ce numeam „atlasul literar" al țării. Din Onești la Reșița, din Baia Mare la Pitești, de la Galați la Oradea, se ridică sute de glasuri care au ceva de comunicat prin poezie sau proză și, răsfoind ziarele și culegerile editate acolo, te gîndești cu emoție că dintre acești începători se vor ridica mîine noi și noi scriitori.

Există o înrudire tematică între lucrările publicate în diferitele colțuri ale țării, apropiere care nu atrage însă uniformizarea lor. Iată cîteva din poeziile închinate colectivizării: Elena Mălăcioiu își cîntă „Cîntecul de colectivist" (Secera și ciocanul, 15 iunie) folosind mijloacele prozodice folclorice, exprimîndu-și simțirea într-un mod simplu, direct, specific popular, în timp ce Negoiță Marin, care preferă o viziune cosmogonică, descrie astfel „tractoarele" („Înainte" — 5 iulie): **„...Stau așa de parcă ar fi / Un șir nesfîrșit de cocori / Cu aripile pe jumătate întinse... / Semnalul l-a dat explozia solară / Cu așchii de raze, scormonind întinderile. / Și prima caldă boare / Ca prima literă dintr-un alfabet / Al anotimpurilor".**

E poate mai greu să prevedem evoluția ulterioară a unor asemenea sensibilități, dar nu ne îndoim că această colaborare la ziarele regionale și îndrumarea primită în redacțiile respective sînt în măsură să înarmeze pe tînărul debutant cu încredere în forța poeziei, cu perseverență în cunoașterea vieții oamenilor muncii și a comorilor culturii.

Ceea ce însă putem cere din capătul locului acestor începători este, am putea spune, „o mai intensă combustie lirică", depășirea nivelului de compunere școlărească, evidentă uneori și în versuri care trădează oarecare sensibilitate: **„Pe roua firelor de grîu, ca-ntr-o oglindă, / Vezi mîinile țăranilor, / Ce le-au mîngîiat și le-au dat viață".** (C. Ștefuriuc — „Frumuseți", Zori noi — 6 iulie).

Șirul citatelor ar putea fi lungit; ne oprim însă aici, încercînd să sugerăm tinerilor autori necesitatea unei exigențe sporite față de sine. Unde duce lipsa de exigență se poate observa de pildă în omagiul adus „stelei roșii" de către Irimie Străuț. Aici totul ne este deja cunoscut din poezii anterioare, încît vibrația cititorului rămîne minimă: **„Am sîngerat, și-n luptă tovarăși au pierit / În crunta înfruntare cu noaptea si-mpilarea. / Dar nici o clipă stavili noi nu am ocolit. / Le-am rupt, răzbind spre soare / de ne-au închis cărarea". („Sub semnul stelei roșii"** — „Pentru socialism" — 8 iulie a.c.).

Preocuparea unor ziare regionale, atît pentru analiza vieții cercurilor literare cît și pentru popularizarea — prin medalioane sau recenzii — a autorilor locali apăruți de pildă în colecția „Luceafărul" (Ilie Tănăsache — Galați, Radu Cîrneci — Bacău, Platon Pardău — Suceava și alții), arată că — o dată cu încurajarea prin tipărire a începătorilor — respectivele publicații își aduc contribuția în dezbaterea fenomenului literar, în reliefarea succeselor și deopotrivă în vestejirea lipsurilor care mai dăinuie în viața literară a regiunilor.

Urmărită pe o perioadă mai largă, proza — departe de a ține pasul cu poezia — oferă totuși suficient material pentru cîteva păreri. După cum s-a arătat și la Conferința pe țară a scriitorilor, fenomenul cel mai caracteristic în dezvoltarea prozei în ultima vreme este întărirea caracterului ei actual. Mai mult ca înainte și mai viu decît celelalte genuri, proza e chemată să îmbrățișeze o multitudine de aspecte ale noului din realitatea înconjurătoare. Cercetînd lucrările scriitorilor din regiuni vom observa și aici preocuparea pentru varietatea tematică, pentru realizarea artistică, pentru sondaje convingătoare în străfundul sufletului omenesc. În povestiri sau schițe se face simțită mai mult decît în poezie preocuparea aceasta de a analiza cu toată profunzimea universul moral al constructorului. Realizate ne par în acest sens povestirea lui Nicolae Murguleț **„Pod bogat"** („Viața nouă" — 28 iulie), schița lui Octavian Olinici — **„Judecata"** sau a lui Ilie Dan — **„Spre Voinești"** („Zări noi" — 6 iulie). În pofida unor deficiențe formale, care cu mai multă grijă puteau fi înlăturate, lucrările vorbesc de transformarea conștiinței omului nou, pe un ton cald, firesc, adecvat. O bună parte din bucățile de proză sînt orientate spre evocarea socialistorică. Înregistrăm ca realizate **„Ultima lecție"** a lui Nicolae Cochinescu („Secera și ciocanul" 30 iunie a.c.), **„Valerica"** de Valer Hossu („Făclia" 20 iulie) și, mai ales, **„Veste de la nea Petre"** de Mircea Enescu („Secera și ciocanul" — 13 iulie).

Reportajul a cîștigat de asemenea de partea sa numeroase tinere condeie. Legătura lor nemijlocită cu realitatea clocotitoare a vieții a dat numeroase coloane frumoase în ziarele regionale dintre care le-am remarca pe cele semnate de Lucian Zatti sau Mircea Radu Iacoban, autori care de altfel nu mai pot fi socotiți începători.

Bogăția fenomenului literar pe întreg cuprinsul patriei demonstrează încă o dată larga înflorire a talentelor, specifică epocii noastre de făurire a socialismului.

Prezența — în cele mai multe din ziarele regionale, raionale și de uzină — a paginii cultural-literare, răspunde din plin unei necesități reale, contribuind — deopotrivă, cu lucrări finisate și cu încercări promițătoare — la configurarea tabloului general al vieții noastre literare, tablou în care bogăția „izvoarelor", a „numelor noi", făgăduiește pentru mai departe „rîuri" puternice.

Rodica Docea

POȘTA REDACȚIEI

Ioan Chingaru: Între un vers ca „mă-ntind în iarbă ca tăcerea" și „ascult a viselor vioară" este o mare distanță. Primul e sugestiv iar al doilea poate că a fost cîndva, demult. Numai studiul atent al poeziei marilor maeștri te va face să simți aceste distanțe. D-ta ai un vers firesc și melodios. Ar fi păcat dacă nu l-ai cultiva, neîngînd totul în seama spontaneității.

N. Porumbăceanu: Niște clișee care au fost totdeauna decolorate: „Păsărelele plăpînde ce se-nalță înspre soare / De prin cuiburi își scot puii și-i învață ca să zboare, / Să vorbească-n a lor limbă păsărelelor străine" etc. Absolut toate versurile trimise sînt pe această linie, imposibil de acceptat.

Ilie Măduța: Unele versuri au un sunet mai plin („Sosit însă din furtună, încîlcit de fulgere, / cu fața zdrelită de gratiile ploii" etc.) dar se observă, în general, o creionare prea aproximativă a imaginilor. Sînt și expresii... inexpresive, ca „fiind iubit voi îndrăgi", sau „Cu foi de brumă mă acopăr, / ci surîzînd mă și descopăr". Poate este graba de vină, sau o anumită concepție asupra poeziei. În orice caz, am dori ca imaginile să prindă mai multă consistență.

Doina Sterescu: După lectura primei poezii am așteptat, nerăbdători, să întîlnim împlinirea unei promisiuni atît de evidente. Dar... am parcurs tot caietul fără să ne putem opri asupra unei piese în întregime realizate. Am reluat lectura. Același rezultat. Apăreau mereu versuri care te îndeamnă să spui cu glas tare: „aici este un talent autentic!" dar, la versurile imediat următoare, nivelul scădea brusc. Poate că este vorba doar despre obișnuitele stîngăcii ale începătorilor (și nu numai ale lor) dar, totuși, efortul se cerea măcar o dată încununat de succes. Am ales această poezie de dragoste, care ni s-a părut mai conturată: „Macul din pieptul tău / Și-a scuturat foile... / Pesemne, ploile / Au căscat un hău / Al adîncului umed. / Mîncîuna-a venit fără tunet. / Nu te cutremura, macule, / Prăpăstiile-s rele... / Nu-l înghiți, lacule. / Vînt, pune-i oprele! / Fă-l să rozească iar / Sub orazu-ngălbenit / Să-și culeagă amortit / Petalele din tristul calvar. / În semn că l-ai dus spre trezire. / Dă un tunet și-un fulger subțire". Ar fi suficient și atît, pentru a îndreptăți așteptările. Celelalte poezii, însă, destul de multe, pe deoparte confirmă, pe de alta infirmă aceste calități. D-ta scrii o poezie meditativă, îmbrăcată în simboluri deseori greu de descifrat. Dacă ai scrie cu gîndul la cititor ai cîpăta, poate, mai multă putere de generalizare. Așteptăm.

Dumitru Ifrim: Sînt unele afirmații discutabile în poemul „Spațiu și timp", începînd cu prima strofă: „Timpul nu are măsură / E — un infinit... / Fără noi, oamenii. / N-ar fi sfîrșit? / Stele sînt încă necunoscute — / Una și alta fără sfîrșit. / Spațiul, prin ele l-am definit. / Dar dacă logic nu am gîndi / —Cîte din ele s-ar mai ivi?" Dar timpul are o existență obiectivă, numai măsurarea lui este subiectivă. Logica nu are nimic de a face cu apariția și dispariția stelelor (care nu pot fi „fără sfîrșit"). Iar finalul poemului („Și dorul ce mîntuie sămînța și focul / Tot omul îl are. Bătu-l-ar norocul!") nu are tensiunea necesară. Tratarea unor asemenea probleme cere mai multă gravitate.

TEODOR ANDREI

NOTE DE DRUM

Teodor Andrei este un tînăr marinar din flota noastră comercială. Publicăm, în acest număr, spicuiri din caietul său de însemnări.

Istambul

O dimineață deosebită pentru acest oraș: plouă. Istambulul se vede palid după perdeaua de apă. Sîntem legați de geamandură, în radă. Azi sînt liber și la zece, cînd s-a oprit ploaia, șalupa mă duce la chei. Portul e plin de cetățeni grăbiți. Zeci de „pasagere" de cursă scurtă asigură legătura cu malul estic al strîmtorii și porturile apropiate. Tot aici acostează ferry-boat-urile unei companii particulare.

Turcii nu au figura asiatică la care mă așteptam. Fețe europene, trădînd amestec de rase, și rar, probabil muncitori veniți de pe malul celălalt, din Constantinopole, figuri la care s-ar potrivi clasicul turban. Dincolo de podul Galata strălucesc vîrfurile aurite ale Moscheii Albastre, Sf. Sofia și Sf. Paraschiva, construcții suple, elegante, care dau colorația specifică orașului.

În mulțime, în viața Istambului totul se desfășoară lent deși gălăgios.

În tot orașul sînt vînzători ambulanți — apă, borș, bragă, limonadă — cu vase de sticlă de forma butoiașelor de bere. Vînzare slabă. Pentru ei nu se schimbă nimic: nici azi nu s-au îmbogățit, diseară tot în mizerie se întorc.

Există aici un cartier format din două străduțe închise cu o poartă păzită de un polițist înarmat: cartierul „rău famat" al Istambulului. De dimineață pînă seara străduțele sînt animate de un du-te-vino continuu. În ușile localurilor stau femei obosite, îmbătrînite. Încearcă să-și valorifice forme distruse de viața de mizerie. Mulțimea cască gura. Rar un norocos are suma cu care se plătește „fericirea mizeriei".

Într-un colț, un scandal. Unul a încercat să nu plătească, și polițistul îi administrează 20 bastoane de cauciuc la palmă. A crezut că o să fie fericit pe gratis.

Mi se spusese că astfel de cartiere freamătă de viață, bună dispoziție, optimism. Aici erau două străduțe străbătute în ritm funebru de pași tîrșiți: morți care nici nu au trăit, colecție de trupuri dezumanizate, ochi în care nu arde nici o speranță. Și buzunare goale.

Spania

Ne-am plimbat o noapte întreagă între Cap Europa și Cap Espartel; de fapt furtuna ne împinge cu două mile înapoi la fiecare oră. Dimineața scade vîntul, ieșim în ocean și după o zi de mars ancorăm în rada San-Lucar-ului. Canalul, închis din cauza timpului nefavorabil, ne obligă să facem două zile de radă. În fine, vine pilotul și intrăm pe Guadalquivir, fluviul pe ale cărui maluri e așezată Sevilla. Am ajuns în Spania.

Sevilla mi s-a părut un parc uriaș, impresia rămîne însă valabilă numai pentru partea nord-estică a orașului, ocupată de clădiri cu nume de rezonanță istorică și de parcuri inundate de vegetația specifică climei. Impunătoare, Piața Spaniei cu palatul care o înconjoară.

Din piață se intră în parc, fără să ignorezi un canal circular populat de o flotilă miniaturală și un soi de carusel viu, realizat de măgăruși, cu sau fără trăsurică, visul de o săptămînă al copiilor din Sevilla.

Un parc foarte european prin arhitectură, interesant prin ceea ce Spania i-a dat specific: alei de cale în aprilie, bolte de portocali, lămîi înfloriți și faianță — bazine, statuiete, trepte, ornamente — multă faianță, totul îngrijit, curat, bine păstrat; se pare că sevillienii iubesc și respectă parcul.

Pe un platou, un mic restaurant — două-trei duzini de mese aruncate între copaci — sugerează o scurtă întrerupere: bere cu măsline murate.

Lîngă parc, o expoziție hispano-americană, anostă, nimic care să merite o atenție specială.

Orașul e plin de turiști — americani, nemți, englezi — cu mașini imense — de altfel singurele de mare capacitate din Sevilla. Spaniolii folosesc mașini de dimensiuni reduse — obligați de lipsa spațiilor de parcare și îngustimea străzilor din majoritatea mahalalelor orașului. Spun mahalale fiindcă așa se prezintă. Aproape brusc, bulevardele cu circulația pe patru rînduri se înfundă într-un labirint de străduțe care nu lasă să se strecoare mai mult de o mașină și un pieton, dar pe care totuși taxiul le străbate cu o viteză am spune necugetată.

Locatarii străduțelor de care vorbeam nu par prea încîntați de viață — aici e mizerie.

Dacă te strecori prin mulțimea care umple străzile centrale impresia e că sevillienii sînt bine îmbrăcați; dar nu-i vorba decît de protipendada orașului. La numai 200 de metri, picioarele de pe trotuar sînt încălțate cu ceva care tinde spre tenișI sau pur și simplu cu papuci de cîrpă. Mijloacele anticoncepționale sînt prohibite; e o greșeală, o eroare grosolană: trebuia interzisă întîi mizeria. Fețele flămînde ale copiilor, acum mirate, peste ani or să întrebe: de ce am venit pe lume? Pe străzi, înarmată, circulă poliția socială — falanga spaniolă. Copiii vor găsi răspunsul: dictatura franchistă e mizerie, religia — și franchiștii fac totul ca spaniolii să fie mai mult decît religioși — e tot un instrument al mizeriei.

Pe celălalt mal al fluviului este orașul nou, populat de funcționarii diferitelor firme și instituții din oraș: cîteva cinematografe și mulți vînzători ambulanți care își oferă toate fleacurile imaginabile. Dar și în dosul fațadelor proaspăt vopsite, este tot grija zilei de mîine, tot mizeria. Se vede pe fețele gospodinelor în goană după un prinz rezonabil.

...La vapor autoritățile au instalat doi polițiști, să nu „exportăm" revoluție. Revoluția se coace în toată Spania. E prea multă mizerie. E prea multă foame.

Pe cheiul Marsiliei

Eram de o zi în Marsilia. Acostați la dana elevatorului, așteptam terminarea descărcării. Europa are orașe cenușii. Marsilia e la fel, cenușie. Azi, și mai cenușie din cauza ploii.

Pe chei un inăivid... un oarecare al porturilor: mîinile în buzunare, gulerul ridicat, încercare descurajată de a para răceala ploii.

A venit la bord să caute de lucru. Cîteva oase, haine jerpelite, tenișI rupți în care plescăia apa. Un om? El nu spunea decît: „am fost..."

— Am fost timonier, am fost bucătar, steward, cambuzier.

— Ce ești?

— Am fost...

Un om fără prezent. Fără să spere în viitor. Un șomer ca alte milioane. Un marinar fără vapor — sînt mii. Un suedez aruncat pe cheiul francez cu mîinile în buzunare și pantofii rupți.

A fost debarcat — nu mai era nevoie de el. A primit ultimul salariu și atît. De nouă luni e șomer, doarme printre lăzi pe chei și mănîncă ce pică.

— De ce nu muncești?

— Nu sînt francez și dacă nici ei nu găsesc, eu nici atît.

Omenirea jonglează cu milioane de cai-putere apăsînd pe un buton, se zboară în Cosmos. Mont Blank-ul e străpuns. Oceanele respectă forța imenșilor coloși conduși de voința omului, popoarele fac minuni și pot fabrica pîine pentru încă două omeniri iar pe cheiul ud al Marsiliei un om este în plus, un om rabdă de foame pentru că societatea „prosperității generale", „capitalismul în ascendență și plin de vitalitate" nu-i poate da de lucru.

Un om tînăr, viu, inteligent, o rotiță care se poate angrena în uriașul mecanism al progresului uman, ruginește în ploaie împărțind lăzile goale cu cîinii de pe chei.

Dacă cineva te întreabă de ce urăști capitalismul, arată-i omul de pe chei. Tot în ploaie, tot cu mîinile în buzunare: vrea să muncească, îi e foame.

veteranii șantierelor

Reportaj de DIONISIE SINCAN

BEIU ANGHELUȚĂ CORINA:
„Spre noi construcții" (fragment)

O seară de vară dincolo de dealurile Tiglinei. Construcțiile multicolore de la marginea Galațiului primeau în plin razele apusului. În dreapta scînteiau apele Siretului. Un rîu de cositor, alunecînd leneș spre albia Dunării.

L-am privit cu coada ochiului. Tîmplele îi albiseră. După culoarea părului, i-ai fi dat peste 40 de ani. Obrazul și ochii îl arătau cam de 30. Mărunt și îndesat, cu un început de burtă. Privea peisajul cu capul dat puțin pe spate. Îl credeam preocupat de priveliște. Îmi simțise privirile. Și zîmbea.

— M-am schimbat mult ?

— De ce întrebi ?

— Te uiți la mine ca la o relicvă. Cîți ani sînt de atunci ?

— 15 !

Fluieră încetișor, cu mirare mare.

— Repede au mai trecut... Dar și tu ai albit... Pe ici, pe colo...

De ce să-mi ascund vîrsta ? Da, am albit și eu. Pe ici, pe colo.

— Dar n-am făcut burtă ! — îi replic.

— Hm ! Și eu ? Mda... Mie îmi prieste munca fizică... Instalează-mă la un birou, și-ai să vezi că slăbesc. Ajung o scobitoare. Mi s-a întîmplat acum doi ani... La Paroșeni... Mă avansaseră fără să le cer. N-am protestat. Mi-am zis că trebuie să trec și prin așa ceva. Să văd cum e. Două luni am stat la un birou, la termocentrală și mi-a fost de ajuns. Nu era pentru mine... Pentru mine, șantierul era. N-am plecat de la Bumbești-Livezeni ca să ajung la un birou.

Tăcu o vreme. Am mai făcut cîțiva pași și am ajuns la capătul șoselei în serpentină care pornește din șantier spre Galați. M-am așezat pe marginea ei, cu picioarele în șanț. Și am aprins țigara.

— Era primăvară atunci... — zise el. Și eram aproape niște copilandri...

Da, eram niște copilandri. Unii dintre noi.

Primăvara aceea adusese zile cu vînt și ploaie. Nori negri se rostogoleau peste Parîng, își scuturau brîiele lichide, înecînd totul în apă. Jiul crescuse mare și trupul lui se zvîrcolea nebun printre stînci, căutîndu-și disperat drum spre Dunăre. Parîngul îl strîngea în cleștele lui de granit, zugrumîndu-l, făcîndu-l să spumege de furie. Primele brigăzi de tineret intrau pe defileu pe la Livezeni și pe la Bumbești. Lungi coloane se strecurau de-a lungul șoselei, înghițite de masivul întunecat. O dată cu aceste coloane omenești, sosea, în autocamioane și care țe, lemnăria pentru noile cantonamente...

— De cîte ori particip la deschiderea unui șantier — spune el — îmi amintesc de Bumbești-Livezeni... de început.

Așadar, la început, pe Valea Jiului s-au auzit pentru prima oară glasul teslelor și scîrțîitul fierăstraielor. Brigăzile care soseau, dădeau o mînă de ajutor la construirea propriilor lor adăpost. La Șoimii au fost îngropate în stîncă kilograme de dinamită. Li s-au dat foc și stîncile au sărit în aer. Locul a fost apoi curățat și după aceea s-au bătut primii stîlpi ai barăcilor La Păiuș, brigadierii au ridicat cantonamentul între stîlpii unui viaduct... La Pietrele Albe a fost ocupat un platou, la cîteva sute de metri înălțime deasupra Jiului. Dulgherii și brigadierii au ridicat acolo barăcile. În acest răstimp, prin punctele Bumbești și Livezeni, intrau în defileu alte și alte brigăzi. Județenele organizațiilor de tineret Iași, Constanța, Cluj, Craiova, Galați, trimiteau către acest colț de țară tot mai mulți tineri. Ca niște rîuri mici, căutîndu-și calea, aceste coloane venind din toate părțile, se uneau într-o singură coloană, uriașă, asemenea unui fluviu. Și coloana aceasta se repezi dintr-odată asupra Parîngului, luîndu-l cu asalt.

Au trecut de atunci 15 ani. Pe Valea Jiului e liniște. Doar rîul negru, zgomotos, mereu mînios, își croiește drum năvalnic spre pămînturile Olteniei. Trec trenuri în goană din amîndouă părțile. Călătorii stau strînși la ferestre și privesc pereții stîncoși ai defileului. Privesc în tăcere, admirînd peisajul de o frumusețe sălbatecă. Și trenul gonește din tunel în tunel, bubuie peste viaductele înalte, elegante, lasă în urmă stațiile micuțe, durate din piatră vînătă, înfipte pe colțuri de stîncă deasupra prăpăstiilor. În adîncul acestor prăpăstii se zbate și mugește Jiul negru de praf de cărbune. Apele lui ar putea povesti cîte s-au petrecut pe valea aceasta în anul 1948. Ar putea povesti cum au fost sfredeliți munții, cum au fost aruncate în aer stîncile, cum s-a tăiat în granitul vînăt terasamentul acestei căi ferate. Ar putea povesti, zile și nopți întregi, despre tinerii care au muncit aici cu un entuziasm și o forță nemaiîntîlnite pînă atunci. Freamătul marii bătălii a brigadierilor voluntari din 1948, s-a mutat pe alte locuri. Cîntecele de atunci au zburat ca niște cîntece măiastre în alte colțuri ale țării. Aripile lor au căpătat vigoare mai mare.

— Îți mai amintești lozinca noastră de atunci ?

— Au fost mai multe...

— Cea mai dragă ! „Cu Partidul nostru-n frunte / Spargem munte după munte". Am auzit-o rostită de un grup de tineri aici pe șantierul combinatului, într-o zi. Ei n-au apucat șantierele de atunci, erau niște țînci.

Pe șantierul din Parîng și pe cel de la Salva-Vișeu, a fost lansată pentru prima oară lozinca aceasta.

— Am auzit-o și eu pe șantierul de la Bicaz. Era într-o seară de februarie, la Stejarul.

De-abia sosisem acolo. De la șantier venea spre cantonament o brigadă care ieșise din schimb. Zeci de glasuri scandau aceeași lozincă :

Cu Partidul nostru-n frunte
Spargem munte după munte.

Priveam coloana care ne trecea prin față. Ultimul brigadier șchiopăta. Într-un picior avea un bocanc, în celălalt un papuc de tenis. Potrivit de stat, slăbuț, cu o claie de păr roșu, rebel căzîndu-i pe fruntea înaltă. La subțioară o carte. Se străduia să țină pasul cu ceilalți și nu prea îi reușea... Un tînăr din comandament fluieră cu mirare și cu ciudă. Îl strigă de vreo trei ori, de fiecare dată mai tare.

— Dumitre ! Măi, Dumitre ! Dumitreee !

În sfîrșit, întoarse capul.

— Ce vrei ?

— Vino încoace !

S-a apropiat, cît putea de țanțoș.

— Iar ai fugit din infirmerie... De ce ? Tu nu vezi că de-abia mergi ? Cum de te-au lăsat să ieși pe șantier ?

— Cine ? Eu ? Eu de-abia merg ? Ia uite aici !

Se depărtă puțin și se întoarse. Căuta să bată pasul voiniceșe. În același timp cînta : „Un kilometru pi jos / Toșește, toșește, / doi kilometri pi jos / Toșește tălpili !"

— Ai văzut ? Am și făcut doi kilometri !

Am izbucnit în rîs. Și cel din comandament a rîs.

— Mă, tu ai să ajungi actor, mă !

Dumitru s-a înclinat ceremonios, ca în fața unui public numeros.

— Parcă a fost profet tînărul din comandament. Dumitru acela a ajuns actor, și încă unul care promite foarte mult. Dumitru F. a fost brigadier la hidrocentrala de la Bicaz.

S-a întunecat aici pe marginea dealurilor din fața Țiglinei. Ne-am ridicat amîndoi și ne-am întors cu fața spre șantier. Fulgerau aparatele de sudură la montajul halelor. Se roteau peste platou farurile autobasculantelor. Se auzea scrîșnetul unui excavator. Mușca din lutul dealului la o fundație. Brusc s-au aprins toate luminile împrăștiate pe șantier.

Am pornit agale spre stația de autobuze.

— Mergem la Țiglina ?

— Mergem !

Acest fost brigadier de la Bumbești-Livezeni, are acum în Țiglina un apartament cu trei camere. Locuiește acolo cu familia lui. Soția și doi copii. De la Bumbești, s-a întors la Sibiu, locul lui de baștină. Cu calificarea pe care o căpătase pe șantierul din Parîng, a fost angajat la uzina electrică. N-a stat mult acolo. A trecut la Paroșeni, la construcția Termocentralei. La început ca săpător, mai apoi ca mecanic, iar după terminarea construcției, a rămas pe loc ca muncitor electrician. Acolo a fost primit în rîndurile membrilor de partid. Problemele de electricitate îl atrăgeau îndeosebi. La început a studiat singur. Mai apoi, ajutat de tinerii ingineri ai termocentralei. Curînd a fost trimis la București, la o școală specială.

— Am terminat școala — mărturisea el — dar, crede-mă, că nu mă mulțumea. Și m-am apucat să-mi completez studiile. Mai țineam legătura cu mulți dintre cei care-mi fuseseră tovarăși la șantierul din Parîng. Unii dintre ei trecuseră pe alte șantiere. Se mutau de colo colo, construind mereu. Îmi scriau despre tot ce făceau. Unii ridicaseră Orașul Victoria și lucrau la Orașul Onești, alții terminaseră Hidrocentrala de la Bicaz și se pregăteau să treacă în jos spre Galați... Numai eu stăteam pe loc, la Paroșeni. Îmi devenise dragă termocentrala. Doar o construisem și eu

— Participași și la construirea căii ferate de pe Jiu. Și după terminarea ei n-ai rămas acolo.

— Așa este, dar de data aceasta nu știu ce se întîmplase cu mine. M-am și însurat, au apărut și cei doi copii ai mei... Aș fi vrut să merg pe alte șantiere, dar mă gîndeam la ei, la nevastă... Mutatul dintr-un loc în altul presupune o mulțime de angarale, bagaje, gospodărie. Nu îndrăzneam să deschid vorba. Devenisem oarecum sedentar. Mai ales că, pentru ca să-mi vină în ajutor, — mă pregăteam să-mi dau examenele la învățămîntul de Stat — direcția mă mutase într-un birou. Am stat acolo la birou cîteva luni. Pînă la concediul de odihnă. Cum am luat concediul...

Cum a luat concediul, n-a mai rezistat. A „convocat" o consfătuire de familie. El, nevasta și copiii. Au hotărît să ia un bilet de tren în circuit, să viziteze toată țara. Drumul a fost în așa fel întocmit încît itinerariul să atingă și muntele și marea. Au pornit la drum. Au văzut valea Jiului, au poposit în București, au trecut la Constanța și au urcat spre Deltă. La Tulcea și-au amintit că soția lui are un frate inginer la Galați. Și-au amintit ? Se pare că intenționat și-a adus familia pînă în preajma Galaților.

S-au întîlnit cu acel inginer. Au locuit la el cîteva zile. Au vizitat orașul, noile construcții, au poposit pe platoul pe care urma să se ridice noul combinat siderurgic.

— Ștefane, aici ar trebui să ne mutăm noi ! — i-a zis nevasta, privindu-l semnificativ.

Atunci a descoperit el că nevasta îl ghicise, că de fapt era de acord cu el.

Nu și-a mai dus familia la Paroșeni. S-a întors singur de și-a făcut lichidarea, și-a luat transferul și s-a întors la Galați. De atunci e aici. A pornit-o ca pe orice alt șantier. De la săpături. La început șantierul n-avea nevoie decît de săpători. N-a vrut să aștepte cîteva luni. La fel cum n-au vrut să aștepte mulți alții care veneau de pe șantierul de la Bicaz unde lucrările se sfîrșiseră. Unii încercau să-și rezerve locurile prin poștă. Direcția șantierului primea și scrisori colective : „Sîntem un grup de fierari-betoniști. Vrem să ridicăm și combinatul de la Galați. Ne primiți ?"

Maistrul electrician de la Paroșeni urma să se ocupe de un grup de excavatoare. Pînă atunci se ocupa de săpături mai mărunte. Apoi a trecut la excavatoare. De la excavatoare la probleme de montaj. Așa a văzut crescînd din pămînt scheletul primelor hale.

— Eu sînt cu cortul în spinare. Cînd o să termin, o să trec pe alt șantier. Acum știu că și nevastă-mea va fi de acord.

— Mai sînt din ăștia „cu cortul" ?

— Oho ! Destui. Pînă și șeful sectorului meu, un inginer tînăr.

— A fost în Parîng ?

— N-a avut cînd. E tînăr de tot. De trei ani ieșit din Institutul de construcții de la Iași. Și el și nevasta. Tot inginer și ea.

— Îți mai amintești de Barosul ? — întrebă deodată maistrul electrician.

— Barosul ? Cum să nu ! Vrei vești de la el ?

S-a întors spre mine cu tot corpul. În mișcarea lui bruscă era și surprindere, și mirare, și așteptare. L-am înțeles. Și iată de ce.

Pe șoseaua care urcă de la Bumbești spre Petroșani, a apărut într-o zi cel căruia aveau să-i spună cu toții Barosul. Era înalt, cu umerii largi, cu brațele puternice. Aducea cu un atlet de circ. Purta un maieu murdar, o pereche de pantaloni de doc și în picioare sandale. S-a dus drept la organizația U.T.M. a sectorului și a întrebat de secretar.

— Eu vin din pușcărie — i-a spus el secretarului care rămăsese trăznit. Am furat. Am acasă o mamă și șapte frați. Pînă cînd i-am văzut sălțați din nevoi, am furat. Apoi m-am învățat așa și iată unde am ajuns. M-am săturat. Vreau să muncesc.

Secretarul l-a privit atent și gînditor.

— Noi avem nevoie de oameni cinstiți aici — a zis el, șovăitor.

Barosul s-a făcut stacojiu. Ochii i-au sclipit ca două tăișuri de cuțit.

— Am venit să muncesc, nu să fur ! Primiți-mă între voi și încercați-mă.

L-au primit și l-au încercat. Barosul s-a așternut pe treabă. Brigadierii îl priveau cu teamă și cu neîncredere. Cînd s-au produs niște furturi în barăci, nimeni nu i-a mai vorbit. Barosul încercă să stea de vorbă cu tovarășii lui de muncă, să le explice, dar toți îi întorceau spatele. Se ducea amărît la singurul lui prieten, bucătarul mut al șantierului și i se spovedea.

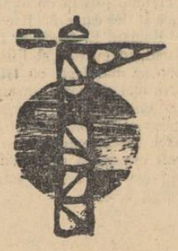

Dar acesta nu-l putea ajuta cu nimic. Agita doar polonicul uriaș, amenințînd un dușman nevăzut.

Tot în perioada aceea dispărură cîteva kilograme de dinamită. Faptul era foarte grav și Barosul fu luat la rost. Nu se dezvinovățea. Nu avea cum.

— Știu că sînt socotit hoț... — spunea el, întunecat la față — și nu se poate să nu mă bănuiți pe mine. Lăsați-mi însă timp o săptămînă, și-am să-i descopăr eu pe făptași. N-am furat nici un capăt de ață !

Îl lăsară încă o săptămînă, dar îl supravegheară îndeaproape. La sfîrșitul săptămînii, într-o seară, apăru Barosul pe șosea, ducînd, legați de o frînghie, doi bărbați. Alături de Barosul mergea, ținînd polonicul pe umăr ca pe o armă, mutul de la bucătărie. Cei doi bărbați nu mai fuseseră văzuți pe-acolo niciodată. Brigadierii făcură cerc în jurul lor.

— Ce ai cu ei, Barosule ? — îl întrebau.

— Să arate, frate, unde este dinamita — spunea Barosul. I-am auzit vorbind într-o colibă lîngă schit că au îngropat dinamita sub barăci. S-o scoată, mama lor. Lucrurile furate din barăci sînt în coliba lor. Să le luați de acolo. Dacă nu era mutu', nu-i mai prindeam eu p-ăștia...

Mutul își agita polonicul. Cei doi se feriră speriați.

— Unde-i dinamita, mă ?

Necunoscuții arătară la temelia cantonamentului de la Șoimii. Fură siliți s-o scoată singuri. Mai tîrziu se dovedi că cei doi fuseseră ofițeri de jandarmi. Dinamita pe care o îngropaseră, trebuia să explodeze a doua zi în zori.

A doua zi era 23 august 1948.

Barosul fu purtat în triumf prin tot sectorul. La focul de tabără care a strîns în jurul lui toată brigada, trebui să povestească cum s-au petrecut toate. Peste cîteva zile fură arestați încă doi sabotori. Se travestiseră în călugări. Aveau revolvere și aparate de fotografiat. În buzunare, apeluri scrise la mașină. Îndemnau brigadierii să părăsească șantierul, spunînd că munca lor e zadarnică. Va începe războiul și totul va fi de prisos.

— Barosul ? Unde e Barosul ?

— Astăzi, Barosul este un maistru mecanic prețuit într-o uzină din Ploiești.

Tot drumul ne-am gîndit la destinul acestui fost brigadier. Trecutul lui nu ne mai interesează. Nici el nu vrea să-și mai amintească și nici noi n-o să i-l mai amintim. Pentru tovarășii săi de muncă porecla de Barosu nu le spune nimic. El și-a cîștigat acest drept prin muncă cinstită.

— Îți amintești că în vara lui '48, am fost trimis în schimb de experiență la Salva-Vișeu ?

Îmi amintesc.

— Am cunoscut acolo un băiețandru. Mi-a rămas în amintire pentru că mult s-au chinuit cu el brigadierii să-l dea pe brazdă. Era un nedisciplinat. După terminarea construcției n-am mai auzit de el. Lunile trecute mă plimbam prin port, la Galați. La chei, un cargou. „Brăila". Acostase după o cursă lungă în mările nordice. Vasul avea nevoie de o revizie. În timpul staționării, instalați pe o schelă suspendată lîngă etrava vasului, doi marinari vopseau bordajul. Erau îmbrăcați în salopetele de punte. Am stat și am privit la ei o vreme. Apoi am dat să plec.

— Nea Fănică ! — mă strigă unul dintre ei.

M-am oprit surprins. Nu cunoscusem în viața mea un marinar. Mă întrebam de unde naiba m-o fi cunoscînd.

— Ce faci, bre ? Pleci așa, nici bună ziua, nici nimic ?

A sărit de pe schelă pe chei și s-a apropiat de mine ștergîndu-și palmele de salopetă.

— M-ai uitat...

L-am privit îndelung, în tăcere. Și, încet-încet s-a refăcut în mintea mea chipul acelui băiețandru sălbatec de la Salva Vișeu.

— Ionaș ! — am strigat și l-am strîns la piept.

Nu s-a schimbat prea mult. În felul cum a sărit de pe schelă cu ajutorul unei frînghii, am descoperit o imagine asemănătoare fixată cu 15 ani în urmă în amintire, la Salva, cînd Ionaș construia tunele legat de mijloc cu centura de siguranță. Pe atunci nici nu-i trecea prin cap că va ajunge marinar. Nu văzuse nici marea...

Am poposit amîndoi pe cheiul Galațiului, pe o bancă, lîngă marile cargouri maritime. Și am refăcut amîndoi destinul acelui băiețandru care a trecut munții de la Suceava și a fost primit brigadier la Salva-Vișeu. Poate că era cel mai tînăr constructor de la Salva. Cam certăreț din fire, cam anarhic, plin de contradicții și de toane. Tovarășii săi de muncă, utemiștii, l-au luat în grijă, propunîndu-și să scoată din Ion Munteanu un bun muncitor și, în primul rînd, un utemist fruntaș. Și le-a reușit. A prins drag de învățătură și, încă de atunci, și-a propus solemn să ajungă un om și jumătate. Poate că, amintind, acum după 15 ani, de această hotărîre a lui, ea să ni se pară plină de naivitate. Zecile de mii de tineri care au lucrat în brigăzile de muncă voluntară pe șantierele naționale de la Bumbești-Livezeni și Salva-Vișeu, știu ce a însemnat această perioadă din viața lor. Mulți dintre ei sînt astăzi constructori de nădejde ai noii noastre societăți, muncitori fruntași în fabrici și uzine, maiștri oțelari, conducători de întreprinderi socialiste. Ei, care de-abia știau să se iscălească, care nu văzuseră cum arată un pikhamer sau un excavator. Șantierul le-a fost școală, organizația U.T.M. un educator iscusit. Ion Munteanu este unul dintre acești foști brigadieri care, după terminarea construcției căii ferate, printr-o muncă susținută, ajutat de organizație, a reușit să termine și școala medie și să se înscrie la o școală navală. După absolvirea școlii s-a îmbarcat pe unul din pescadoarele flotei de pescuit maritim. Acolo l-a cunoscut pe comunistul Sava Ion. Din cînd în cînd, mai răbufneau la el unele din năravurile trecute. Sava îi atrăgea atenția : „Băiete, să știi că nu așa arată un marinar. Cine ți-a spus altfel, a greșit. Disciplina și puterea de a recunoaște că ai greșit și de a te îndrepta — sînt calitățile unui bun marinar. În meseria noastră vin unele momente de încercare la care te pune marea și din care nu ieși teafăr dacă nu ești un om și jumătate"! Sfatul primit l-a reținut. Și-a dat seama că a fi un om și jumătate implică multă muncă, multă voință și și-a luat ca exemplu de urmat în viață caracterele comuniștilor din flotă pe care-i cunoștea el.

Într-o dimineață, cu vreo doi ani în urmă, Munteanu Ion, cu o valiză în mînă, intra în port la Constanța. La intrare s-a întîlnit cu vechiul său prieten, comunistul Ion Sava, care-i fusese superior în flota pescărească.

— Încotro, tovarășe Sava, — l-a întrebat.

— La vas ! — i-a răspuns acesta. M-am îmbarcat pe un cargou.

— Și eu. Am fost propus pentru flota maritimă comerciată.

— Mă bucur, — i-a răspuns Sava, zîmbind într-un fel anumit.

Pentru el, numirea lui Munteanu pe un cargou nu era o noutate. Propunerea se pare că-i aparținuse. Spera că n-a greșit formulînd-o. Tînărul marinar devenise un om în care se putea avea toată încrederea.

Am pornit împreună pe chei și, la scara vasului, Munteanu a descoperit că Sava este îmbarcat pe același cargou, pe „Brăila". Cu o mică deosebire, Munteau era ofițer III, iar Sava simplu marinar. Comentariile nu-și mai aveau rostul. A înțeles că dacă a ajuns cadru de comandă, își datorește locul și muncii lui cinstite, dar și ajutorului pe care l-a primit la vreme din partea comuniștilor.

Alunecau pe Dunăre spre Sulina mai multe vase maritime. Le urmăream cu privirile, tăcuți, căutînd să ghicim ce drumuri vor urma, la care cheiuri vor poposi peste zile și zile de navigare pe spinarea mărilor.

Într-un tîrziu maistrul și-a mai amintit de doi tovarăși de muncă pe șantierul din Parîng. Povestea lor e cam tristă. Și-a amintit de ea povestindu-mi despre un tînăr excavatorist pe care l-a calificat el la locul de muncă. Excavatoristul acesta, s-a dovedit, după cum spunea maistrul, „o minune tehnică în toată puterea cuvîntului". Făptuise o inovație interesantă, surprinzătoare prin soluția simplă propusă.

— Un băiat de viitor, cu idei îndrăznețe. La fel cum era Rahov la Bumbești.

Rahov ? Da, și acela avusese o minte ascuțită.

Așa ne-am amintit de el și de Fluture Constantin. Rahov — un lipovean tînăr din deltă și Fluture — un argat fugit din ograda chiaburului pe șantierul din Parîng.

Mihai Rahov și Fluture Constantin renunțaseră la întoarcerea acasă cînd li s-a terminat stagiul și au rămas pe șantier. Fură trecuți într-o brigadă la Pietrele Albe. Aici îl cunoscură pe Moldovan Ion, țăran sărac din Ardeal, cu care se împrieteniră. Li se spunea „Cei trei nedespărțiți".

Peste cîteva zile, Mihai Rahov, Fluture Constantin, Moldovan Ion și brigadierul Ion Popa lucrau la un zid de sprijin la Pietrele Albe. Deasupra, cocoțat pe o stîncă, duduia un concasor. Jiul tărmuia în vale, concasorul urla pe stîncă. Trepida stînca o dată cu concasorul. Pietrișul curgea — șuvițe subțiri — în albia rîului. Cei patru lucrau în tăcere în vale. Brigadierii loveau cu furie în bolovanii negri, duri, aruncați claie peste grămadă acum cîteva sute de mii de ani. Concasorul duduia, pietrișul curgea la vale... Stînca dădea glas. „Glasul stîncii"... S-ar fi cuvenit să fugă brigadierii. Muntele se clătina obosit sub mușcăturile pikhamerelor. Pîrîiașul de pietriș era primul și ultimul semnal. Nu l-a văzut și nu l-a auzit nimeni.

Muntele se prăvăli pe-o parte cu concasor cu tot.

Și n-au mai fost pe lumea asta Mihai Rahov, Fluture Constantin, Moldovan Ion și Popa Ion. Nici un strigăt, nici un geamăt, nici un oftat...

Din toate părțile s-au strîns brigadierii lîngă stînca vrăjmașă. În tăcerea din jur clocotea durerea ascunsă și era mai grozavă, mai teribilă decît un hohot de plîns. Într-un tîrziu, comandantul șantierului s-a urcat pe un bolovan, ca să poată cuprinde toată mulțimea. Mîi de ochi s-au întors către el.

— Jurăm, tovarăși, că nu vom pleca de aici pînă cînd n-o să terminăm linia !

— Jurăm ! strigară miile de tineri.

Un artificier vîrî în sînul stîncii un pachet de dinamită. Îi dădu foc și stînca țîșni în aer, vijiind. Căzu în apa Jiului numai țăndări. Explozia aceasta a fost ca un ultim omagiu adus celor căzuți.

În cimitirul din curtea bisericii Iscroni, cei patru brigadieri, veniți din patru colțuri de țară, dorm liniștiți.

Alături, muntele de la Pietrele Albe a fost învins.

Asemenea oameni nu pot fi uitați.

Pe șantierele de construcție exemplul acelor brigadieri care la Bumbești-Livezeni sau la Salva Vișeu, au construit cu entuziasm la chemarea Partidului, în condiții mult mai grele, două căi ferate, este astăzi viu, plin de semnificații. Voi, cei care citiți acum aceste rînduri, trebuie să mai știți și despre glasul locomotivei care cobora dinspre Livezeni spre Bumbești, glasul care în fiecare zi era un mijloc nemaiîntrebuințat de control pentru a afla cît s-a mai lucrat, cît mai este pînă la sfîrșitul lucrărilor. Și apoi momentul în care exploziile dinamitei au tăcut și tîrnăcopul a fost schimbat cu cheia de montat linia. În momentul acela, Parîngul era învins. Apoi, emoția cu care erau ascultate comunicările telefonice. Locomotiva cobora mereu înspre Bumbești, trăgînd trenul de control. În receptor se auzeau anunțate locurile pe unde trecea trenul.

— Murga Mare, bine !

— Tunel Noroaie, bine !

— Borzii Vineți, bine !

— Lunca Mare, bine !

— Pietrele Albe, bine !

— Bumbești, bine !

Trenul înțesat cu brigadieri trecea din gară în gară, fluierînd prelung. Ecourile lui erau urmărite pe tot traseul. În toată țara aceste ecouri erau ascultate. În acea zi, la cele 607 gazete de perete, apărcau ultimile articole care anunțau celor 28.000 de brigadieri victoria : „Am izbîndit în cîteva luni să construim ce n-a construit burghezia în douăzeci de ani ! Predăm linia înainte de termenul fixat, pentru 7 noiembrie" !

Acesta e adevărul. În 7 luni s-a construit ce n-a putut construi burghezia în douăzeci de ani. Astăzi acele articole mai trebuiesc completate : în șapte luni s-a construit și o școală uriașă de educație a tineretului în spiritul ideilor socialismului. Această școală uriașă, creată în focul luptei pentru o viață mai bună, dă și astăzi promoții noi de tineri, constructori de pe numeroasele șantiere ale țării, luptători de frunte pentru desăvîrșirea construcției socialiste în țara noastră.

SCRISORI DE LA UN MAŞINIST

(III)

Stimate tovarăşe redactor,

Aţi putea înţelege din primele mele scrisori că n-am văzut decît lipsurile din teatru, că sînt un om pus, în general, pe critică. Tovarăşii mei de muncă ştiu însă că sînt întotdeauna printre primii care apreciază succesele teatrului nostru, că mă bucur nu numai de realizările noastre, ci şi de realizările altor teatre, ale dramaturgilor, regizorilor, actorilor şi scenografilor.

Mă bucur că, în ciuda greutăţilor unui gen care cere foarte multe eforturi şi multă pricepere, dramaturgii noştri, unii chiar de la prima lor piesă (Sergiu Fărcăşan, Eugen Barbu, Ionel Hristea, Nicuţă Tănase, Andi Andrieş

ş. a.), s-au înfăţişat spectatorilor cu lucrări interesante, dovedind nu numai cunoaşterea problemelor de viaţă despre care au scris dar, de cele mai multe ori, meşteşugul construcţiei dramatice, al replicii de teatru (pe scenă nu poţi să spui orice şi oricum), al caracterizării personajelor. Ce mi-a plăcut, bunăoară, în piesa lui Fărcăşanu este personajul principal, Pavel Proca, un om activ, energic, adînc pătruns de răspunderea calităţii sale de comunist. Oamenii tineri entuziaşti din piesa lui Nicuţă Tănase sfîrşesc prin a ne cuceri simpatia. Aş dori ca în toate piesele personajul comunist să acţioneze — aşa cum acţionează în viaţă — ca un adevărat om înaintat al vremii noastre. Sînt şi alte piese care, desigur nu fără unele cusururi semnalate judicios de cronicile dramatice, oferă şi scene vii, convingătoare, propun profiluri de oameni reprezentativi pentru zilele noastre.

Să nu fie cu supărare, însă frumuseţea şi sensurile complexe ale proceselor de viaţă din epoca noastră cer dramaturgilor eforturi sporite în a le zugrăvi cu măiestria pe care le merită.

În viaţa de toate zilele noi vedem lupta pe care o duc comuniştii pentru generalizarea noii conştiinţe, pentru instaurarea modului nou de a trăi şi munci.

Unii tovarăşi critici de teatru s-au ridicat împotriva faptului că în anumite piese mai apar personaje mic-burgheze, cu preocupări individualiste, meschine. Eu zic că nu aici stă greşeala. La urma urmei, cum să combaţi, cum să lupţi contra spiritului mic burghez, contra rămăşiţelor individualiste, a egoismului, dacă nu prezinţi aceste defecte pe scenă, dacă nu le demaşti în faţa spectatorilor? Aşa că, după părerea mea, greşeala nu-i să arăţi că există astfel de rămăşiţe dăunătoare în conştiinţa unor oameni, care n-au rupt-o încă definitiv cu trecutul ; greşeala e (aşa se întîmplă în unele piese) să-i laşi să se zbată singuri, să se răfuiască „pe dinăuntru" cu propria lor conştiinţă, ca la urmă să aduci un tovarăş înaintat care nu face decît să omologheze performanţele obţinute în lupta pentru victoria noului sau ridică o baghetă magică şi toate neajunsurile se spulberă în vînt.

Cred că este mai interesant (aşa cum s-a şi realizat în unele piese care au avut ecouri în conştiinţa spectatorilor) să aflăm cum luptă un colectiv comunist pentru triumful principiilor comuniste, cum luptă un personaj comunist pentru aceste principii. Şi cîte probleme sînt în viaţă care îi pot determina pe dramaturgi să-i prezinte *în plină acţiune* pe eroii reprezentativi ai vremii noastre! Dacă mă gîndesc bine, chiar şi în teatrul nostru există o serie întreagă de situaţii care ar putea fi tratate într-o piesă. Pentru că şi la noi se dă o luptă necontenită între nou şi vechi, iar comuniştii din teatru participă cu toată fiinţa lor la această luptă : îi văd cum caută, cum se frămîntă pentru întregul colectiv, sacrificîndu-şi multe din orele lor libere, ocupîndu-se cu dragoste de ceilalţi, ajutîndu-i să-şi însuşească principiile de viaţă comuniste.

Şi pentrucă am adus vorba despre teatre, nu pot să nu amintesc faptul că, în stagiunea care a trecut, au fost destule spectacole de succes care au adeverit că avem o mişcare teatrală demnă de toată lauda, în plină dezvoltare, însufleţită de căutări creatoare, de dorinţa de a răspunde la un nivel înalt cerinţelor publicului nou. Am urmărit mai ales dezvoltarea tinerilor, regizori şi actori, şi mi-am dat seama că ne putem bizui pe o generaţie tînără, activă şi talentată, din rîndul căreia s-au impus de pe acum cîteva personalităţi creatoare, cum îi place lui V. să spună.

E foarte plăcut să afli că un regizor tînăr, care n-a reuşit pînă acum să dea decît spectacole obişnuite (cronicarii zic „mediocre"), a obţinut un adevărat succes montînd o piesă clasică românească, deşi la un alt teatru decît cel unde lucrează. Mă gîndeam, spunînd asta, la Sanda Manu, care a pus în scenă piesa lui Alecsandri „Chiriţa în provincie" la Teatrul Tineretului, realizînd un spectacol foarte viu şi antrenant. Mi-a plăcut, deasemeni, spectacolul lui Radu Penciulescu la Teatrul de Comedie cu pesa „Casa inimilor sfărîmate" de Bernard Shaw şi al lui D. Esrig, tot la Comedie, cu „Umbra". Mihai Dimiu, prea puţin activ în această stagiune, a creat totuşi un frumos spectacol cu piesa lui Karvas „Antigona şi ceilalţi". Lucian Giurchescu a trecut de la Brecht („Cercul de cretă caucazian") la Shakespeare („Comedia erorilor") şi de la un teatru (Naţional) la altul („Lucia Sturdza Bulandra") fără să-şi dezmintă talentul. Celălalt Lucian (Pintilie) s-a arătat foarte îndrăzneţ montînd „Cezar şi Cleopatra" dar nu întotdeauna şi curajos în îndrumarea interpreţilor. Aştept ca Horea Popescu, după un film nu prea reuşit, să se întoarcă la scenă unde ne-a obişnuit numai cu spectacole bune dacă nu chiar excepţionale. Spectacolul cu „Vizita bătrînei doamne", pe care Dinu Cernescu l-a pus la Teatrul din Braşov, nu e rău în sine, dar prea seamănă cu cel de la Naţional. Dacă mai aflaţi ceva de un regizor pe care îl preţuiesc foarte mult, pe nume Vlad Mugur, vă rog să-mi comunicaţi şi mie. I-am pierdut urma...

Actorii tineri au fost şi ei, de cele mai multe ori, la înălţime : George Constantin în „Steaua Polară" şi „Unchiul Vania" (nu însă şi în „Prima zi de libertate"), Gheorghe Dinică şi Eliza Plopeanu în „Umbra", Marin Moraru şi Magda Popovici în „Chiriţa în provincie", Paul Ioachim şi Ion Vîlcu în „Antigona şi ceilalţi", Silvia Popovici în foarte multele (chiar prea multele) spectacole în care a fost distribuită, Gh. Popovici Poenaru în cele cîteva roluri mărunte care i se încredinţează, Petre Gheorghiu şi Gh. Ghiţulescu în „Cezar şi Cleopatra", (acesta din urmă şi în alte piese unde îl dublează pe Liviu Ciulei), Octavian Cotescu şi Nastasia Şova în „O singură viaţă" etc.

Dacă lista asta de actori nu seamănă cu o cronică dramatică (partea care se referă la spectacol) să nu-mi spuneţi mie.

I. ALMĂŞANU
maşinist

p. conf. **Dumitru Solomon**

Spectacole - Arte

PE PLATOUL DE FILMARE

Se spune că intenţiile creatorilor pot fi redate exact de un film doar dacă înainte de a ajunge pe platou imaginile sînt calculate milimetru cu milimetru. Tot aşa, planificarea — calculul producţiei cinematografice —, după cum şi ritmul chiar larg, dacă este în balans de pendulă, nu pot fi decît folositoare celei de „a şaptea artă". Cu condiţia ca fiecare balans să aducă cu sine ceva, să dea timpului şi spectatorilor filmele acelea reuşite atît de mult aşteptate.

Nu sîntem dintre aceia ce-şi fac iluzia că s-ar putea determina calitatea cinematografiei în general şi impresia ce o produce asupra spectatorului după numărul mai mare sau mai mic de filme care dau cifra producţiei (deşi, credem, că numai din mult se poate alege!) Se cuvine să aducem precizarea, deoarece România, în 1963, face cunoştinţă cu duzina de lung-metraje, producţie de acum ritmică, calculată milimetru cu milimetru.

„Codin" — ecranizare după copilăria lui Adrian Zograffi (Panait Istrati), în coproducţie romîno-franceză, cu un scenariu premiat la Cannes, la cel de al XVI-lea Festival Internaţional al Filmului, este una din producţiile de succes. Ion Popescu Gopo se va prezenta cinefililor cu „Paşi spre lună" (film asupra căruia atît scenaristul cît şi regizorul au ţinut să păstreze un desăvîrşit secret). În rolurile principale: Radu Beligan, Florin Piersic, Dem Savu, Grigore Vasiliu Birlic, Emil Bota, George Demetru, Marcel Anghelescu etc. Aşteptăm cu nerăbdare filmul care — am aflat totuşi ! — „aduce un omagiu acelora care în decursul veacurilor au asaltat cerul" (din relatările producătorilor de la Buftea).

După „Lumină de Iulie", film realizat de Gh. Nagy (scenariul aparţine lui Fănuş Neagu şi Vintilă Ornaru), prezentat pe ecranele cinematografelor noastre îşi anunţă „întîlnirea" cu spectatorii, alte noi filme : „Anotimpurile dragostei" — scenariul şi regia : Savel Stiopul. Este vorba de „patru nuvele cinematografice" cu eroi deosebiţi ca vîrstă şi care au ca temă corelaţia dintre dragoste şi muncă.

Au fost terminate turnările şi se află în etapa de montaj filmul „Pisica de mare" de Petre Luscalov şi Vladimir Popescu (filmul narează eforturile eroice ale unor lucrători ai M.A.I.-ului). Printre protagonişti : Leopoldina Bălănuţă, Victor Rebengiuc, Toma Dimitriu, Iurie Darie, Nicolae Sireteanu, Colea Răutu.

În mare măsură sînt terminate filmările la „Străinul" seria I, cu scenariul lui Titus Popovici. St. Ciubotăraşu, Costache Antoniu, Fory Etterle, George Calboreanu deţin roluri principale.

În etapa de filmare se află şi „Dragoste lungă de o seară" realizat de Horia Popescu după scenariul lui Alecu Ivan Ghilia. Filmul îşi propune să zugrăvească relaţiile noi de muncă statornicite într-o gospodărie agricolă colectivă. Tot lui Alecu Ivan Ghilia îi aparţine şi scenariul filmului „Sărutul de dimineaţă" aflat în regia lui Ion Miheleş. În cadrul acestei afluenţe de prozatori concurează şi D. R. Popescu semnînd scenariul la „Un surîs în plină vară" care surprinde în obiectivul aparatului de filmat prefacerile din viaţa satului. „Comoara din Vadul Vechi" — scenariul V. Em. Galan, „Vîrsta primejdioasă" — scenariu şi regia aparţin lui Francisc Munteanu — „Neamul Şoimăreştilor" (adaptare cinematografică de Constantin Mitru şi Al. Struţeanu după romanul lui Mihail Sadoveanu ;) „Pădurea spînzuraţilor" — o altă, ecranizare, de astă dată după romanul lui Liviu Rebreanu, cu scenariul semnat de Titus Popovici, se adaugă duzinei de filme româneşti de lung metraj în producţia anului 1963. Acestea fac parte din acel balans, larg e drept, dar foarte sigur şi precis al unei penduli ce bate ritmic. Şi ne bucură. Filmele aduc pe ecran viaţa oamenilor muncii, iar autorii sînt preocupaţi să cuprindă sensurile inedite şi pline de farmec ale realităţii noastre în continuă transformare revoluţionară. Ne bucură acest aflux. În sfîrşit, sîntem dintre aceia care cred că numai un mare număr de filme poate alcătui o bază a calităţii. Fapt pentru care salutăm aceste douăsprezece filme de lung-metraj româneşti ale anului.

Rep.

„VESTITORII"
LITOGRAFIE
DE
VASILE
CELMARE

Cele 16

Filă de carnet

Nu a putut exista mai bună inspiraţie decît alegerea acestui sezon, ca timp, şi a litoralului, ca loc, pentru desfăşurarea concursului de muzică uşoară. Peisajul estival al Mamaiei va fi întregit la sfîrşitul acestei luni de festivalul orchestrelor, intrepreţilor şi compozitorilor de muzică uşoară. Ni se anunţă de pe acum — selecţionate din 443 — şaisprezece melodii care ne vor cuceri. E un record! Şaisprezece cîntece pe care să le poţi fredona, şaisprezece refrene care să-ţi rămînă pentru multă vreme în minte, şaisprezece piese care să ofere interpreţilor noştri un cîmp de note fructuos pentru desfăşurarea vocii este un lucru care ne face să aşteptăm cu plăcere festivalul. Pentru că, e evident, dacă aceste cîntece sînt bune, dacă melodia lor e... uşoară şi dacă versurile reuşesc să depăşească platitudinea cu care uneori am fost obişnuiţi, acest festival va avea numai pornirea din Mamaia, pentru că el se va desfăşura larg, în toată ţara, pe buzele amatorilor de muzică uşoară.

Depinde de cele 16.

Pentru că interpreţi avem. Interpreţi buni, interpreţi cu voci originale. Iar orchestrele Radioteleviziunii, „Electrecordului", „Teatrului C. Tănase" — care şi-au anunţat participarea — au cîştigat de multă vreme aprecierea publicului nostru.

Genul cel mai larg răspîndit, genul cel mai popular şi cel mai solicitat al muzicii nu va mai fi lăsat astfel numai în grija selecţiei naturale pe care-o face timpul şi gustul general cu melodiile lui. Prin fişele de anchetă pe care le vor completa spectatorii, compozitorii vor putea avea o apreciere asupra cîntecelor compuse, încă de la lansarea lor, iar interpreţii şi orchestrele, asupra modului cum le-au executat. Astfel, juriul concursului de pe malul mării va fi ajutat de un număr impresionant de păreri. Părerile oamenilor care iubesc muzica uşoară, care au nevoie de roadele ei bune, melodioase, încîntătoare.

Premiile sînt anunţate în număr de 5. Dar noi urăm celor 16, să fie toate la fel de bune, şi atunci vor fi încununate toate cu premiul pe care obişnueşte să-l acorde marele public acestui gen atît de iubit : vor fi fredonate cît mai multă vreme, de cît mai mulţi oameni.

C. L.

Probleme de formare a tinerilor instrumentişti

DE
PETRE
CODREANU

Chezăşia viitoarelor noastre succese muzicale o constituie, printre altele, şi justa selectare, îndrumare şi programare a unor noi cadre artistice. Tinerii continuă experienţa vîrstnicilor, aceştia, la rîndul lor, le călăuzesc paşii pe drumul muzicii — şi o fac cu dragoste, atenţie şi pricepere. Condiţiile materiale le sînt asigurate, iubitorii muzicii îi primesc cu căldură.

Sînt îndeajuns de numeroşi tinerii instrumentişti români care şi-au cucerit preţuirea unanimă a publicului şi cărora juriii internaţionale de mare competenţă le-au consacrat numele. Ştefan Ruha, Varujan Cozighian, Daniel Podlovski, Ladislau Kiss, Eleonora Geantă, Constantin Iliescu, Gabriel Amiraş, Nicolae Brînduş, Dan Grigore, Theodor Grigore, Theodor Paraschivescu, Paul Staicu, Aurelian Octav Popa sînt cîţiva dintre ei.

Bineînţeles, nu toţi tinerii instrumentişti realizează o linie profesională constant şi ferm ascendentă. Pe de altă parte, în „producţia" de interpreţi se ivesc goluri ce se resimt în viaţa muzicală. Fără îndoială există unele cauze care explică această stare de lucruri. Cele obiective se arată a fi, paradoxal, subiective : aptitudinile artistice ale elevilor şi studenţilor nu sînt — şi nu pot fi — numai excepţionale. Cauzele subiective propriu zise, asupra cărora vom stărui, sînt legate printre altele şi de defectuoasa îndrumare tehnico-estetică a unora dintre viitorii solişti. Am asistat la numeroase producţii şi audiţii în care, dintr-o programă echilibrat concepută, elevii prezentau doar piese „de efect". Acestea, prin problemele tehnice şi stilistice, îi depăşeau. Agilitatea, ca şi interiorizarea, sînt fără discuţie necesare ; ele trebuie însă să se îmbine armonios. Numeroşi interpreţi îşi judecă colegii după gradul în care stăpînesc tehnica instrumentului şi prea puţin după forţa emoţională pe care cîntul lor o degajă, după propietatea stilului. Un alt efect al abordării premature a unui repertoriu superior posibilităţilor este plafonarea : tînărul crede că poate orice dar, în fond, realizează prea puţin, nu lucrează asupra imaginii, nu o adînceşte. Care alta este explicaţia faptului că unele talente promiţătoare în şcoala medie s-au pierdut pe drum ? Accentuarea laturii de virtuozitate poate duce la ideea greşită că ea este scopul şi nu mijlocul prin care se realizează actul artistic.

O problemă asupra căreia toată lumea a căzut de acord este aplicarea tradiţiei violonisticii enesciene, rod al unei intuiţii geniale şi al unui studiu intens. Lupta pentru a „lansa elevi" şi disputele interminabile au însă cîteodată un caracter neprincipial. Nu „eu am mai mulţi studenţi laureaţi" trebuie să fie argumentul suprem într-o discuţie estetică. Mai important este care tineri violonişti fac să se înfioare o sală întreagă de frumuseţea muzicii şi nu de performanţa sportivă a unei vane agilităţi. Tehnica pusă în slujba *expresiei* — cine a dovedit acest adevăr mai convingător decît Enescu !

Tinerii trebuie să urmărească permanenta lărgire a repertoriului. Un loc de seamă trebuie să-l ocupe creaţia contemporană şi, îndeosebi, cea românească. Pe lîngă marile concerte şi piesele de recital consacrate, cîte comori se ascund în lucrările mai puţin cîntate ! Datoria unui interpret care îşi slujeşte cu adevărat arta este de a le cerceta şi a le dezvălui publicului nostru însetat de frumos. Piesa românească din program are adesea caracter „de serviciu", includerea ei este formală. Perseverînd-u-se în această direcţie, publicul va ajunge să creadă că singura lucrare demnă a noastră este Balada lui Ciprian Porumbescu. E o datorie patriotică a tinerilor de a fi în primele rînduri în lupta pentru valorificarea publică a strădaniilor creatoare ale compozitorilor noştri. Varietatea repertoriului şi însuşirea lui corespunzătoare constituie, de altfel, condiţia esenţială a afirmării unor participanţi la concursurile internaţionale.

La programarea tinerilor solişti trebuie să se aibă în vedere, printre altele, şi opinia criticii. Varujan Cozighian, George Nicolescu, Mircea Opreanu, Avy Abramovici au apariţii solistice aproape meteorice. Activitatea lor la Filarmonică îi obligă să nu satisfacă cerinţele unui public care îi apreciază ? Acum cîţiva ani, Ilarion Ionescu-Galaţi a cîntat Concertul pentru vioară de Şostakovici la un înalt nivel, avînd în vedere puţina sa experienţă concertistică şi factura complexă a lucrării ; l-am aşteptat cu real interes, pentru a-i constata evoluţia, dar prilejul nu s-a mai ivit. Radu Paraschivescu are însuşiri deosebite pentru muzica de cameră, dar manifestările în public sînt rare. Cornelia Bronzetti este o speranţă violonistică, fără însă o concludentă activitate publică. Unii tineri preferă concertele în provincie ; e foarte bine şi e necesar. Dar s-ar putea naşte impresia, că ei evită astfel confruntarea cu publicul Capitalei. De multă vreme nu i-am mai auzit pe D. Podlovski, Cristea Zalu, C. Iliescu şi chiar pe C. Ionescu-Vovu.

Trebuie privită cu atenţie şi activitatea în formaţii de muzică de cameră. Exceptînd un cvintet de suflători (V. Roman, E. Guţi, E. Franz, V. Carpaţi, W. Bretz) şi sporadicul cvartet al Filarmonicii, formaţii alcătuite din tineri se manifestă cu totul întîmplător.

Ne mai desparte un an pînă la cel de al III-lea Concurs internaţional George Enescu. Pregătirile viitorilor concurenţi trebuie să intre, încă de pe acum, în faza finală. Tinerii violonişti şi pianişti români trebuie să arate lumii întregi că sînt vrednici continuatori ai artei interpretative pe care a întruchipat-o, cu atîta strălucire, George Enescu.

DISCUȚII

Despre unele nuvele ale tinerilor și o problemă de filiație literară

Dintre tinerii noștri prozatori, cîțiva, foarte înzestrați (am numi îndeosebi pe D. R. Popescu, Nicolae Velea și Fănuș Neagu), ne-au obșnuit nu numai cu creații închegate artisticește ci și cu preocupări novatoare ieșite din scrutarea cu retină proaspătă a noilor realități. Despre toate acestea a vorbit critica și a vorbit bine. E adevărat însă că se manifestă în unele discuții și tendința mai puțin fericită de a respinge, uneori cu intoleranță, puținele rezerve pe care scriitori sau critici le-au formulat — de la înălțimea realizărilor obținute de proza contemporană — în legătură cu cîteva experiențe ale tinerilor scriitori amintiți.

„Eu îi cred pe scriitorii buni — scrie Ov. S. Crohmălniceanu, drept răspuns la temerile exprimate — în stare să-și depășească întotdeauna descoperirile, atunci cînd limitarea la ele îi împinge la manierism. Așa se și disting autorii cu adevărat originali de simplii meșteșugari abili". Frumoase, generoase cuvinte, nu însă și perfect adevărate ! Căci, pe de o parte, literatura cunoaște destule cazuri de scriitori autentici care au alunecat pe panta de manierismului (ars brevis, vita longa !), cîțiva dintre ei împinși pe acest făgaș chiar de lipsa de exigență a criticii. Pe de altă parte, așa-zisele descoperiri la care îndeamnă criticul cu atîta elocvență, nu sînt, nu pot fi în cele mai multe cazuri decît efectele — uneori dinainte scontate — ale unei „specializări", „stilizări", „localizări" etc., așadar modulații înlăuntrul unei dominante mai cuprinzătoare, fie în latura invenției, fie în aceea a tehnicii. a tonului etc., și în consecință, prin însăși natura lor intimă expuse pericolului manierei. Mai credem apoi că ideea aceasta de **descoperire**, cu care vedem că operează de o vreme încoace: în valorificările sale, criticul, trebuie restituită urgent domeniului de unde a fost împrumutată: istoriei literare. În critica curentă, atari dimensiuni, potrivite să caracterizeze o epocă sau o perioadă mai lungă din dezvoltarea literaturii, riscă să fie... ajustate, deci minimalizate, iar scriitorul tînăr mai cu seamă poate ajunge la amăgitoarea convingere de a-și considera unele „originalități" drept tot atîtea descoperiri care merită să fie reluate, continuate, perfecționate. De unde — fata — maniera... Prin aceasta nu vrem cîtuși de puțin să descurajăm pe tinerii prozatori abătîndu-i de la fireasca și nobila îndeletnicire a **căutării**, indisolubil legată de calitatea de creator, vrem doar să-i avertizăm asupra faptului că adevărata căutare și îndrăzneală n-au nimic comun cu rezolvările decorative, cu această nouă față a idilismului care este interesul covîrșitor pentru pitorescul moral. Și cu aceasta am intrat — dacă nu ne înșelăm — în chiar miezul problemei privitoare la „descoperirile" atribuite tinerilor prozatori amintiți. Pentru cineva dispus să ne categorisească printre căutătorii hapsîni de noduri în papură tinem să precizăm că lectura unora dintre povestirile și nuvelele acestor prozatori ne-a prilejuit — în ciuda unor reacții de contrarietate — cele mai vii satisfacții din ultima vreme, într-atît talentul lor este puternic și cuceritor, și că — de ce n-am spune-o ? — apariția, care se lasă îndeajuns așteaptată, a cîte unei schițe de Velea o întîmpinăm de fiecare dată cu real interes. Nu-i mai puțin adevărat că înălțarea pînă la un unghi de perspectivă mai cuprinzător îngăduie privirii să înregistreze alături de izbînzi, și unele zone neglijate — curios lucru, învecinate — ale scrisului acestor talentați prozatori. Credem astfel a desluși într-o serie de povestiri și nuvele scrise de ei, avînd ca subiect în deosebi viața satului actual, tendința destul de facilă de a jongla, de a se juca — transformîndu-le în pretexte de fabulație jubilantă — cu unele din propriile lor însușiri care-i arată admirabili cunoscători ai traiului și psihologiei țărănești. Ca orice îndeletnicire urmărită perseverent, jocul duce la potriveală și sistematizare și întrucît termenii sînt de neîmpăcat, arbitrarul și neconformitatea cu adevărul vieții își fac ivită prezența. La D. R. Popescu, jocul acesta se numește **Nabucodonosor**, istoria unui „trăznit" de operetă căruia un sat întreg — tot ca la operetă — îi caută în coarne. Motiv pentru Ov. S. Crohmălniceanu de a teoretiza în acest chip : „O anumită toleranță față de excentricitate este semnul ridicării vieții sociale la o treaptă superioară de civilizație. Satul stăpînit de tradiție nu tolerează nici o abatere de la făgașele existenței comune". Teorie care, alături de aceea, mai veche, a lui S. Damian, cu privire la „protejarea bucuriei", demonstrează mai degrabă toleranța criticilor față de unele interpretări vădit idilice, edulcorate și gratuite privind sistemul de relații noi ce se stabilesc în satul contemporan.

În legătură cu aceasta ar fi poate de amintit că inși configurați aparte întîlnim din belșug și în povestirile lui Sadoveanu și Agîrbiceanu, dar, de cele mai multe ori, prezentarea ciudățeniei lor are un rost bine precizat : acela de a înfățișa varietatea formelor de schimonosire prin care înapoierea, împilarea și mizeria sau, dimpotrivă, deșertăciunea ori setea de putere „înavuțeau" peisajul rural din trecut. Dimpotrivă, în cîteva nuvele ale tînărului scriitor, excentricitatea a devenit axul unor complicate acțiuni epice și o preocupare oarecum în sine, căreia-i închină nemeritate eforturi de imaginație. Sentimentul organicității și al economiei imaginii, deosebit de ascuțit în cititor, este deseori și în grație felurite vexat la lectura unor nuvele ca **Pădurea** (singura totuși în care eroul, un îndărătnic cu personalitate, e mai aproape de nivelul comportării firești), **Moroiul** (cu al său Ristea, ostașul-păcălici, stilizat oltenește ca un ou de pasti) și **Ploaia albă**, în care paginile excelente de atmosferă nu reușesc să înlăture senzația de nefiresc și tematizat, iar complicatul conflict Zorina-Căminu — satul nu poate fi acceptat decît tot ca un vis absurd al secetei, într-atît e de totală renunțarea la identitatea psihologică și de comportament a personajelor.

Apucătura stranie e caracteristică și multor eroi din schițele lui Nicolae Velea : în așa măsură, că unele dintre ele devin veritabile colecții de teribilități. E adevărat, scriitorul pare a urmări de fiecare dată o idee, o semnificație, dar tot atît de adevărat e că registrul său inventiv selectează cu precădere bizareria, comportările ieșite din comun, instabilitatea de caracter, cazurile de dislocare a conștiinței. Nu vom pregeta să recunoaștem autorului capacitatea aproape halucinantă de observație ; percepția lui aduce în cîmpul atenției un impresionant cortegiu de fapte nude, vorbind despre o lume în genere puțin studiată, în plin proces de plămădire. Scriitorul va trebui să depășească totuși această fază experimentală și senzațională (cuvîntul din urmă e utilizat în sensul lui originar, vrînd să indice faptul că unele schițe sînt veritabile izolări de senzații obținute experimental : **Sunetele, După soare** și să-și reintegreze „descoperirile" în ansamblul problemelor de conștiință și al relațiilor ce se stabilesc înlăuntrul satului nou, socialist, din care le-a desprins. Atlfel, scrisul său e amenințat să se fixeze la un anume pitoresc al extravaganței.

Mai „cuminte" — în sensul că eroilor săi nu le trece deocamdată prin gînd să se facă „coloană luminoasă" aprinzîndu-și becuri subsuoară ca personajul lui Velea din schița **Noaptea** și nici să se întrețină pe îndelete cu cocoșul Gogu și cu cîinele Osman Pașa, ca eroul nuvelei **Nabucodonosor**, țăranul romîn Paraschivescu, — cel de-al treilea prozator despre care vrem să vorbim, Fănuș Neagu, nu e străin nici el de tendința stilizării excesive în direcția pitorescului moral. „Descoperirea" lui e folclorizarea, întemeiată și în cazul său pe virtuți remarcabile de narator, în primul rînd pe capacitatea unei foarte vii reprezentări, la care participă toate simțurile, a vieții țărănești. Urmarea pomenitei tendințe e că oameni în toată firea, unii cu rosturi bine precizate în lupta de transformare a rînduielilor satului, sînt aduși pe neașteptate să oficieze diverse ritualuri cerute de datini, etnografia primează nu o dată asupra conflictului și în orice caz îi fixează jaloanele **(Drăgaica, Ningea în Bărăgan)**, iar culoarea locală este cam prea din belșug presărată cu referințe arhaice. Avem chiar impresia că viziunea liric-folclorizantă imprimată de autor unor povestiri este principala cauză a transformării unor personaje care debutaseră promițător (Ene Lelea din schița **Păpușa)** în vagi siluete poetizate **(Strigătul, În văpaia lumii)**.

Se pune întrebarea : ce direcție de preocupări înțeleg să continue tustrei prozatorii amintiți și care este așa-zicînd — în momentul desprinderii lor de pe orbită — nivelul pînă la care s-a înălțat proza noastră în cuprinderea și înfățișarea vieții țărănești ? Critica nu osenește să răspundă la această întrebare indicîndu-l pe Marin Preda ca pe acela a cărui experiență literară a fertilizat la maximum un întreg cîmp de investigație scriitoricească. Ceea ce nu s-a arătat însă destul de deslușit e faptul că „morometismul", formulă complexă, aparent nedecompozabilă, se constituie din două planuri asupra cărora s-a exercitat la fel de eficace acțiunea înnoitoare a scriitorului. Cînd Paul Georgescu găsește că „morometismul constă în a descoperi mobilul etic al existenței sub o crustă dură, a-l degaja dintr-un comportament aparent încîlcit", el nu greșește, evident, dar se limitează la o singură față a problemei. După cum nu greșește nici Ov. S. Crohmălniceanu cînd pune în relație — pentru a stabili distanța străbătută — **descoperirea** lui Marin Preda cu aceea a înaintașului său Liviu Rebreanu, căruia-i recunoaște că a avut „ca nimeni altul reprezentarea formelor de viață rezumative, comune". Numai că și de astă dată se scot în evidență precumpănitor tot caracteristicile primei trăsături : „Nu numai că țăranul poate avea probleme de conștiință, dar el reprezintă un univers moral întreg cu toate elementele sale". Pentru a ne apropia de ceea ce — după părerea noastră — constituie **dubla descoperire** a lui Marin Preda, fraza reprodusă mai sus ar trebui să fie formulată astfel : **nu numai că** țăranul poate avea probleme de conștiință (Slavici, Agîrbiceanu au dovedit-o demult), **nu numai** că el reprezintă un univers moral întreg cu toate elementele sale, univers pe care scriitorul realist-socialist Marin Preda l-a înfățișat în mod exemplar, dar el [țăranul, fiecare țăran în parte] este și un ins net particularizat căruia — pentru a-l putea surprinde în ceea ce are distinctiv — trebuie să-i studiezi mai mult decît „caracterul", și anume, cu un cuvînt caragialian, „naturelul" : babitudinile, preferințele, apucăturile, inerțiile, gusturile și aversiunile, felul propriu de a resimți senzațiile și a reacționa la ele, capriciile sau — cum ar spune criticii noștri — „sucelile". Mai scurt : să-i acorzi privilegiul de a fi și a se simți — privit din unghiul „confortabilității" — el însuși (firește, în cadrul condiției sale), privilegiu la care el nu este cu nimic mai puțin îndreptățit decît. să zicem, bietul Ioanide... Bineînțeles, acest al doilea plan al **descoperirii** lui Marin Preda apare în creația sa inseparabil legat de interesul său pentru universul moral, ca pămîntul de rădăcina vie.

Ei înșiși cunoscători **dinlăuntru** ai vieții satului, trăind — tocmai la vîrsta sedimentării imaginilor — perioada de mari prefaceri care a împins satul romînesc cu o sută de ani înainte, înlesnindu-i astfel și diversificarea despre care am vorbit, — tinerii prozatori amintiți și nu numai ei s-au dovedit extrem de sensibili față de experiența înaintașului lor, care de altfel le-a călăuzit primii pași. Un firesc spirit de emulație, ca și ambiția nu mai puțin legitimă de diferențiere îi animă și rezultatele n-au întîrziat să se ivească. Creația lor de pînă acum conține premizele unei dezvoltări dintre cele mai spectaculoase (a se reciti : **În treacăt, Cîcă „Brandemburg", Păpușa).** Totodată, însă, poate fi observată în scrisul lor și acea „specializare" nedorită despre care am amintit la începutul acestor rînduri, consecință a disjungerii prea categorice între planurile — care la Marin Preda, de la **Desfășurarea** și **Moromeții** încoace, formează un tot armonios — ale conștiinței, afectelor și comportamentului, pe de o parte, precum și între ceea ce e fapt de analiză și fapt de invenție, pe de altă parte.

Jocul prea mult prelungit de-a „sucițiii" la D. R. Popescu, despicarea firului în patru la eroii lui Velea, de parcă exercițiul introspecției le e congenital, sînt exagerări evidente care amenință să ne îndepărteze de cîștigul cel mai mare pe care l-a obținut proza noastră : perspectiva etică sprijinită pe fapte de observație elocvente. Rezultatele acestui soi de contemplare-joc a vieții satului se pot urmări în chiar structura unor personagii. Vorbind despre „Moromeții", cineva stabilea o apropiere hazardată între Moromete și Oblomov. Se pare că tinerii noștri s-au grăbit să preia sugestia, altfel nu ne putem explica frecvența tipurilor de epicurei în toată legea, cum apar prezentați într-o serie de povestiri următii lui Ion al Glanetașului.

E aici un început de manieră care amenință să se cristalizeze și împotriva căreia cel mai bun remediu este de bună seamă reconfruntarea curajoasă, neliteraturizată cu aspectele în neîncetată modificare pe care viața tumultuoasă a satului nostru socialist le oferă cercetătorului-artist.

Observațiile formulate aici sînt izvorîte din prețuirea pe care o acordăm acestor tineri scriitori al căror talent, tocmai pentu că e deosebit de viguros nu trebuie tratat cu menajamente și scutit de exigența pe care nivelul actual al literaturii noastre o impune.

Cornel Regman

Pe șantierul hidrocentralei de pe Argeș — Fotografia : I. CUCU

Scrisoare, de la cititori

PENTRU UN ROMAN AL GENERAȚIEI NOASTRE

După ce am făcut cunoștință cu o seamă de lucrări literare interesante, inspirate din problematica vieții contemporane, nutrim în continuare o dorință — să descoperim cît mai repede, în vitrinele librăriilor, romanul — sau romanele — generației tinere pe dimensiunile celor „douăzeci de ani" ai Republicii.

Nu numai schițe, povestiri sau nuvele — genuri de literatură în care eroul tînăr s-a afirmat, a dat „tipuri" — ci și larga respirație a romanului, cartea care să dezbată viața, luptele, munca, aspirațiile tinerilor muncitori, țărani, intelectuali.

Dorința aceasta o împărtășesc, după cîte știu, mulți prieteni ai noștri, mulți colegi ; o împărtășesc, desigur, multi tineri, eroii virtuali ai romanului încă nescris...

E o pretenție — credem — a vieții înseși. Tineretul nostru are de acum (nu e o figură de stil !) „istoria" sa ; el poate privi în urmă cu mîndria legitimă a celui ce recunoaște, în zidul înălțat, cărămizile puse de mîna sa. Să ne gîndim, de pildă, la șantierele construcției socialiste, aceste veritabile școli de formare a omului nou. Mii și mii de tineri, trecînd prin experiența Bumbeștilor, a Hunedoarei, a Galaților, îndrumați și formați cu grijă de comuniști, s-au transformat în constructori calificați ai socialismului, însușin-du-și trăsăturile unei etici superioare a muncii. Acești „ani de ucenicie" ai viitorilor făuritori ai socialismului — această etapă din istoria tineretului nostru condusă cu atîta grijă și dibăcie de partid, — nu și-au găsit încă romancierul. Mergînd mai departe, vom descoperi, pe spirala anilor, nenumărate realizări, ramuri întregi ale noii industrii (ca de pildă industria chimică), ridicate și cu participarea efectivă a tineretului, a mii și mii de tineri entuziasti, care le și deservesc în prezent, făcînd dovadă, alături de elanul și pasiunea constructivă, de o înaltă calificare, pe măsura tehnicii avansate cu care este înzestrată industria noastră. Cîte izvoare de literatură, capabile să suscite interesul cel mai adînc al romancierului !

Probleme de viață bogate, deosebit de interesante, prezintă în acest sens și realitatea nouă a satelor. Literatura a surprins într-o măsură însemnată chipul tînărului colectivist, ca reprezentant al noului, ounîndu-se nu o dată acelor membri din familie, exponenții unei mentalități înapoiate (ne gîndim, de exemplu, la dramaturgie). Faptul reprezintă, fără îndoială, o realitate, care însă nu trebuie absolutizată. Ne place să credem că viitorul roman al generației noastre ne va da mult mai mult.

Am dori să-i găsim, în viitorul roman și pe tinerii intelectuali... Deocamdată, ei apar înfățișați, în operele literare, mai ales în legătură cu anumite probleme de etică, mult dezbătute în literatura noastră în ultima vreme. Desigur, luarea în discuție a aspectelor rezultate din procesul de constituire a noii constiințe socialiste, a omului de tip nou, este de primă actualitate și foarte necesară în cazul tinerilor. Organizația noastră de tineret are în acest domeniu realizări importante, capabile să sugereze interesante subiecte pentru proză. Și cu toate acestea, în mod cronat, mai persistă părerea că viața tînărului intelectual în formare — a studentului — e lineară, înaptă de a furniza conflicte esențiale. Pot crede asta numai cei ce nu cunosc munca asiduă a U.T.M.-ului — ca ajutor direct al partidului — pentru educarea tineretului în spiritul moralei comuniste, pentru formarea noii constiințe etc.

Vorbind în general, un roman, prin însuși specificul său de gen literar tratează, (de obicei) o perioadă mai amplă din punctul de vedere al cuprinderii temporale. Generația celor de nouăsprezece — douăzeci de ani are vîrsta marilor prefaceri și a epocii noi instaurate în țara noastră după 23 August. O asemenea măsură de timp ar putea oferi literaturii un bogat material de viață, epopeea formației și dezvoltării viitorilor muncitori, colectiviști, intelectuali, romanul tineretului de astăzi. Alături de portretele schițate în unele lucrări literare deja apărute, avem, nevoie de un erou pozitiv în care fiecare tînăr să se regăsească, pe care să-l admire, dîndu-i viață în activitatea de zi cu zi. Compatibilitatea sa în viață, confruntarea cu realitatea nu numai imediată, ci și în perspectivă îi vor asigura acestui erou viabilitatea atît de necesară, utilitatea trebuitoare susținerii unei realizări literare convingătoare și eficiente. Asemenea personaje sîntem siguri că vor îmbogăți literatura noastră, răspunzînd așteptărilor noastre, ale cititorilor tineri.

GEORGE ANANIA
și
AL. TUDORICA

studenți la Facultatea de Filologie din București

EXPOZIȚII PERSONALE DE POEZIE

Publicarea unor grupaje de poezii din același autor, cu scopul de a da posibilitate cititorilor să-i urmărească mai îndeaproape evoluția în intervalul dintre două volume nu este o practică recentă. Inițiativa ei aparține „Vieții românești", rubrica „Poeții noștri", numărîndu-se printre ideile bune abandonate pe drum și preluate cu mai mult succes de alte reviste. În ultima vreme, practica amintită a reușit să joace un rol care depășește simpla funcțiune informativă ; prezența unor poeți ca Tudor Arghezi, Mihai Beniuc, Miron Radu Paraschivescu, Mihu Dragomir, Letay Lajos, Ion Brad, Dan Deșliu, Virgil Teodorescu ș.a. înfățișați publicului cititor cu excelente selecții în „Gazeta literară" a avut darul să rememoreze mai exact contururile tabloului poeziei noastre actuale și să ne întărească în certitudinea că poezia autentică, parfumul tare a inspirației adevărate pot viețui în cea mai deplină înțelegere cu o formă artistică a cărei limpezime este rodul unei șlefuiri măiestre.

„Gazeta literară" a reușit să facă, am putea spune, din pagina sa de poezie un gen de critică intuitivă, servindu-ne, în locul dezbaterilor, (poate ca un fel de autocritică sui generis) lecția elocventă a exemplelor.

Asemenea manifestări pentru poeții în curs de maturizare și mai ales pentru tinerii poeți ocaziile unor ample confruntări cu publicul, premergătoare apariției volumelor. Ele contribuie la stimularea simțului autocritic și invită pe poeți la un efort de autodefinire pe o anumită treaptă a evoluției lor poetice. Fiindcă, dacă într-un volum, unii poeți mai sînt ispitiți să umple golurile cu ceea ce descoperă prin sertar la o ultimă revizie, întocmirea unei pagini din versurile proprii într-o publicație implică în mod necesar o selecție riguroasă, fără de care sensul ei se pierde, transformîndu-se într-o simplă ante-publicare fragmentară a viitorului op. Adevăratul poet trăiește emoția debutului cu fiecare vers publicat, el așteaptă înfrigurat reacția publicului și, cîteodată, chiar a... criticii. Publicarea unei poezii izolate, și cu atît mai mult a unui ciclu mai mare, nu-i poate fi deci indiferentă, cu condiția ca o anumită atmosferă de acceptare facilă, în cerc îngust de admirație mutuală, să nu-i fi tocit antenele cu care își caută în epocă și în sufletul publicului cititor locul spre care este chemat.

Salutăm, deci, grija cu care, urmînd exemplul veteranilor poeziei noastre — a căror liră își găsește în epocă un izvor nesecat de inspirație — unii dintre poeții tineri știu să se prezinte în fața cititorilor. Cele cinci poezii pe care Al. Andrițoiu le-a publicat nu de mult în „Luceafărul" (nr. 10/1963) se numără fără îndoială printre cele mai izbutite creații ale poetului și ar fi întrunit adeziunea noastră chiar dacă le întîlneam izolate. Alăturate însă, ele își sporesc forța de sugestie și ne aduc în față o imagine nouă a autorului, un semn al unui salt calitativ ce pare a se pregăti în laboratorul său poetic : „Optimist mereu, gospodar al clipei / Eu prin sine-mi urc și mă simt asemeni / C-un destin zvîcnit care bat aripei / Rîde de cremeni" („Euritmie").

Am vrea să relevăm de asemenea, între grupajele mai reușite din ultima vreme, pe acela semnat de Cezar Baltag în „Gazeta literară" nr. 32. Fără îndoială, cititorul constată că nu toate poeziile sînt egale ca valoare artistică, descoperă că poetul repetă aceeași metaforă, tocind-o, și că uneori capacitatea lui de a exprima epoca nu depășește promisiunile volumului de debut. De pildă aceste versuri :

„Își încordase arcul de diamant Carpații,
și semiciclul zilei, iubindu-mă, porni
turnîndu-mă în aur, înnobilînd structura
metalelor în revărsat de zi".

(„Dimineața")

Cele mai reușite creații fac parte dintr-o altă sferă de inspirație (*Romanță fără sfîrșit, Din balconul iubitei*). Acest ciclu de poezii exprimă totuși o profundă aspirație spre o poezie de substanță. Am cita, spre exemplificare, două strofe din „Romanță fără sfîrșit" :

„Iubirea, arbore ciudat
cu flori albastre, carnivore
în trupul meu a navigat
asemeni timpului în ore
zile și luni neîncetat.
(...) Tu ești un astru plutitor
spre care tot alerg și nu viu
căci mersul mi-e amăgitor.
Mie-mi fu dat destin de fluviu
și brațe de înotător".

Dacă această pagină de poezie nu ne dă întru totul măsura talentului poetic al lui Cezar Baltag, ea ne întărește în convingerea că poezia sa va găsi în cele din urmă acordul major al epocii.

Mai puțin fericită a fost pagina lui Nichita Stănescu, așteptată de mulți, dar rămasă, în general, sub așteptări. Sînt acolo trei-patru poezii dacă nu excepționale, în orice caz la nivelul cu care ne-a obișnuit poetul în cele mai bune creații ale sale. Ne întrebăm, totuși, de ce ține Nichita Stănescu să-și strice o poezie de subtilitate și de veridicitate psihologică *(Pentru că înot și zbor în sus)*, cu imagini unanim și constant respinse și de critici și de cititori („Mie-tîmpla-mpodobită de speranțe / ca pieile roșii de pene") și de ce a ținut să afirme, printr-o majoritate ostentativă, latura cea mai puțin ancorată în viață a talentului său ? De ce a risipit în alte reviste poezii care, prezentate aici, ar fi conturat altfel imaginea sa poetică ?

Cele două pagini semnate de Ion Alexandru în „Tribuna" anunță, un profil liric interesant. Totuși, privite în ansamblul aparițiilor similare, ele, rămîn oarecum într-un stadiu „de lucru". I-am sugera poetului și o elaborare mai atentă, pe măsura posibilităților de care dă dovadă.

Un proaspăt nume nou al „Luceafărului" Ion Pop, cu un pronunțat timbru meditativ, aduce și el un univers bogat, deschis către problemele majore ale timpului.

N-am vrea să încheiem, fără a formula o dorință : există, de sigur, și alți poeți care ar merita să intre în atenția redacțiilor revistelor noastre, cînd alcătuiesc asemenea pagini de poezie. Mă gîndesc de pildă la Ion Horea. La Ion Gheorghe. Sau la Ilie Constantin care, adunat mai din vreme pe o filă cu cele mai frumoase creații ale sale din ultima vreme, ar fi fost stimulat în eforturile spre o poezie mai densă pe linia debutului său).

În orice caz, impresia generală pe care au reușit s-o creeze aceste „expoziții de poezie" este aceea că, poezia noastră se află în plină efervescență creatoare. De la maestrul Tudor Arghezi pînă la cel mai proaspăt nume care s-a impus atenției, asistăm la un efort concentric de a capta în versuri imensa poezie a acestei epoci pe care o trăim.

Dan Zamfirescu

VACANȚĂ ÎN ROMÎNIA

Lucrurile sînt, desigur, notorii. Dintr-o pată enigmatică pe harta Europei, dintr-o „pitorească" rezervație a farmecului rustic naufragiat lîngă Carpați, dintr-un ciudat teritoriu unde „tout est pris à la légère", România a devenit, în anii socialismului, țara unui veritabil interes internațional.

O ilustrează, printre altele, și turismul. Dacă drumurile economice n-au ocolit România modernă, drumul turistic n-a avut-o nicicînd drept răspîntie, și insistenta invitație : „Visitez la Roumanie !" — suna odinioară cu ironie de prăfuită ilustrată poștală.

...Țin pe genunchi, în acceleratul care zboară spre Constanța, un teanc de asemenea vechi ilustrate — cu tot parfumul lor vetust, de romanță la gramofon — în care „tehnica fotografică" a sfîrșitului de secol se îmbină în chip bizar cu ineditul imaginilor, străine desigur pentru ochiul de azi.

„Spre provinciile danubiene, Valahia și Moldova, oricare ar fi drumul pe care îl urmați, veți întîlni doar cîte o mînăstire, cel mai adesea mizeră, cîndva loc de refugiu pentru călătorii amenințați de primejdii". (Lucien Romier, „Le carrefour des empires morts", 1931).

Vecinii mei de compartiment sînt un grup de turiști suedezi. Îi amuză, se pare, această ocupație plicticoasă de pensionar, și îmi întind cu amabilitate un alt pliant de imagini, o suită fotografică „București-litoral, 1963". Nu, nu intenționez de loc să facem schimb de fotografii ! Un alarmant instinct de pudoare mă face să ascund vechile ilustrate, deși ele aparțin unei alte țări, unei alte civilizații, unei Atlantide scufundate definitiv.

Primesc pliantul, mulțumesc, dar îl închid. Ies la fereastră. Peste puțin, vor vorbi ochilor peisajele adevărate, imposibil de epuizat chiar și pe pînze panoramice pictate în toate culorile uimirii. Uimirea va fi a turiștilor, și nu îmi pot opri, de pe acum, un surîs prietenesc și ospitalier de satisfacție.

Pînă atunci, mă întorc cu amintirea, pe același itinerar de fotografii, în Carpați.

★

Aprilie 1963... Sîntem pe terasa unuia din noile hoteluri alpine, într-o dimineață care se deschide în evantai peste toată valea. Mario De Micheli, poet, romancier și critic italian, ascunzînd sub placiditatea unui zîmbet șters curiozități de reporter, poartă asupra lui un vechi pliant turistic „Sinaia 1938".

Discuția se leagă pornind de la el.

Oaspetele, cu instinctul unui vechi călător, luase încă de acasă, cu amănunțime, parametrii locului, epuizînd toate sursele personale de documentare. Era, acum, fericit deconcertat — dacă se poate spune așa —, silit la o confruntare bogată în sensuri :

— Venind din Occident, mi se pare că cel mai izbitor lucru pe care îl propune Romînia este o idee cu totul nouă despre transformare și ritm. Am adus cu mine o altă imagine a Bucureștilor, a Carpaților, a Romîniei... A acestei Romînii pe care, cu oricîtă simpatie aș fi înconjurat-o, nu reușeam totuși s-o așez la scara dumneavoastră. Descopăr surse nebănuite de admirație și uimire, nu numai față de nivelul construcției românești, dar mai ales față de ceea ce înseamnă omul de aici, cultura lui, energia și entuziasmul cu care asaltează viața. E o baie de optimism, reconfortantă mai ales pentru cel care vine dintr-o zonă geografică unde viața stă sub semnul incertitudinii, unde orizontul zilei imediate este încețoșat pentru mari mase de oameni. Din acest punct de vedere, mi se pare că o vacanță în Romînia înseamnă, pentru cineva venit de dincolo, mai mult decît o vacanță, un fel de tonic moral.

Declarația aceasta mi se asociază în minte cu alta, provenită de la Graham Greene, sosit în același locuri în urmă cu un an :

„Ceea ce mi-a plăcut mai mult în Romînia — spune el, poematic **— este lumina. Lumina amurgului, peste cîmpurile de porumb care se culcă în fața mea ca o mare cu reflexe de aur ; lumina noilor clădiri de la Mamaia, care exprimă cu adevărat bucuria de viață ; lumina pe care o descopăr pe fețele oamenilor"...**

Mă întorc, deci, spre lumina litoralului, înconjurat de exuberanța mîilor de turiști, mai ales tineri, veniți în ospeție la poarta de aur a mării.

★

Un detaliu pitoresc de cronică turistică, pe care mi-l descoperă întîmplarea, încă din primul ceas al dimineții cu intensități tropicale. Domnul Raymond Berthet, armator cu sediul domiciliar în Elveția, a venit la Mamaia în prima zi a lui iulie. Soția sa l-a urmat — singură — după cîteva zile.

De ce ?

...Au vrut să prevină — mi se spune — un posibil accident de transport, căruia să-i poată cădea victimă perechea ; despărțiți, se asigură măcar unul de moștenirea celuilalt... O, dar nu ! Nu s-a produs nici un accident dezagreabil de-a lungul drumului, iar cei doi zîmbesc fericiți pe însorita plajă de lîngă lacul Siut-Ghiol.

Cu toată tihna ceasului de plajă, nu putem să ne refuzăm un scurt interviu. Îl încercăm în maniera oaspeților :

— Ce sperați să izbutiți în cursul acestei vacanțe ?

— Să descarc cel puțin 5 kilograme — spune domnul.

— 5 și 500 — precizează doamna.

— Asta în ceea ce mă privește — completează domnul.

— Iar în ceea ce mă privește — adaugă doamna — **să petrecem serile într-un mod cît se poate de agreabil.**

— Mersi...

Dar soții Berthet ne reține. Vor și ei să ne chestioneze reporterițește, la rîndu-le :

— Ce părere aveți despre Romînia ?

— Ce părere să am ? — încerc răspunsul, foarte încurcat. Aș dori să aflu mai întîi părerea dumneavoastră.

Domnul Berthet devine serios :

— Ce să spun ? E o țară foarte serioasă, domnule ! Am traversat de sus spațiul românesc, dar am putut, credeți-mă, să observ destule. Impresile s-au întărit la București : fabrici care se dezvoltă, cartiere noi... Mamaia ne-a întrecut așteptările. Am socotit chiar eu : construcțiile noi se întind pe o distanță de 5 kilometri. Spuneți-mi, domnule, e adevărat că tot ce se vede s-a ridicat doar în ultimii 4 ani ?

— E adevărat.

Domnul Berthet cercetează chestiunea cu neîncrederea omului solid, de afaceri :

— De necrezut... Am fost pe multe plaje celebre. Revăzîndu-le după ani, le găseam neschimbate. Ce fel de ritm de construcție impuneți dv. ?

Doamna Berthet cercetează, prin binoclu, valurile de sticlă care împodobesc acoperișul unui hotel.

★

...15.000 de turiști străini la Mamaia, alte mii în Bucegi, iar alții, părăsind rutele clasice, preferă rute mai noi, valorificate pentru turism abia în ultimii ani : Nordul Moldovei, Valea Oltului, Făgăraș... Dar toate — vechi și noi — sînt astăzi rute de înfăptuiri.

Vacanță în Romînia...

De ce în Romînia ?

Să lăsăm să curgă filmul impresiilor.

— Ce v-a atras în Romînia, doamnă Joyce Dunsheath ?

Doamna Joyce Dunsheath, profesoară, membră a „Ladies' Alpine Club"-ului Angliei, este o pasionată și vestită alpinistă. A străbătut și Alpii, escaladînd Matterhorn-ul (4478 metri), și piscurile Iranului (Demawend — 5670 metri) — iar în 1957 a fost șefa unei expediții în Himalaya, abordînd regiunea Bora Shigri, la peste 6000 de metri altitudine. Dar himayaliștii se simt bine și la 2500 de metri, cu condiția ca peisajul să compenseze prin frumusețe și inedit. Străbătînd Făgărașul, Piatra Craiului și Bucegii, doamna Dunsheath a găsit și frumusețe, și inedit :

— Cabane moderne și spațioase ca aici sînt rare chiar și în Alpi... Ce-ar fi dacă ne-am lua o zi de popas ?

...Să lăsăm să curgă filmul impresiilor...

— Ce v-a atras în Romînia, domnule Karel Janckheere ?

— Ce m-a atras în Romînia ?

Domnul Karel Janckheere, poet, scriitor și publicist belgian, își alege cuvintele, avînd față de ele același joc exigent al ochelarilor, ca și în fața priveliștilor pe care le-a cercetat :

— Ce m-a atras în Romînia ? Doream de multă vreme să vizitez o țară balcanică. Și, bineînțeles, am optat pentru Romînia, țară de limbă latină. Concluziile la care am ajuns sînt... poetice. Romînia are tot ce-i trebuie : marea, fereastră deschisă spre lume, un subsol bogat în zăcăminte și o industrie care transformă bogățiile țării în mii de bunuri destinate poporului ; acestui popor care a știut nu numai să-și elibereze țara, dar, mai mult, să construiască tot ce se poate vedea în Romînia de azi".

Să lăsăm să curgă filmul opiniilor, exprimate prin viu grai, în declarații de presă, în cărțile de impresii ale vacanțelor...

— Căror motive datorăm vizita dumneavoastră, domnule Alwar Sundell ? După cîte știm, ați vizitat Romînia și în 1960...

Domnul Alwar Sundell, membru al Parlamentului finlandez :

— Am dorit foarte mult să mai vin o dată în Romînia, pentru ca și soția mea să aibă posibilitatea de a cunoaște farmecul, bogăția și frumusețea acestei țări, progresele rapide înregistrate în toate domeniile.

Doamna Sundell :

— Timpul petrecut în Romînia mi-a părut un continuu răsărit de soare, într-o atmosferă calmă de pace și de încredere în viitor.

— Dar dumneavoastră, domnule Vhite ? Veniți pentru a treia oară la noi !...

Domnul C. G. White, directorul companiei „American Express", declară în numele a 300 de turiști americani și canadieni :

— Ce ne-a adus în Romînia ? Nu e greu de ghicit : croaziera „Olympia", organizată de „American Express". Pentru mine a fost o adevărată plăcere să vizitez pentru a treia oară Romînia. Cît despre ceilalți pasageri cu care am venit, Bucureștiul, de pildă, le pare unul dintre locurile cele mai interesante ale croazierei noastre în jurul lumii.

— Opinia dv., domnule Osvaldo Bayer ?

— Romînia este o țară a soarelui și a vinului bun, la fel ca a noastră — declară Osvaldo Bayer, secretar general al Sindicatului ziariștilor din Buenos Aires. **Există însă o diferență : diferența pe care o creează cele două sisteme sociale... Aici, în Romînia, am văzut cum poate trăi un popor liber și fericit. Am găsit șoselele pline de excursioniști care mergeau la munte sau la mare ; am văzut restaurantele pline de oameni, cărora le place să danseze și să se bucure de viață. Dar mai mult decît toate acestea, am găsit un popor dornic de știință și progres, cu o mare dragoste pentru patria sa și înțelegere pentru popoarele care mai suferă sub jugul imperialismului și colonialismului... Am vizitat București, Ploești, Constanța și litoralul Mării Negre. Vizitatorul străin rămîne uimit și se întreabă : cum a făcut acest popor pentru a construi atîta, în mai puțin de 20 de ani ?...**

Răspunsul îl dă un alt ziarist, Antonim Parga, din Brazilia :

— Am înțeles că marele, principalul efort al guvernului romîn n-a constat numai în crearea de uzine, de cetăți industriale noi, în construcția de locuințe sau de drumuri, în asistența socială, în protecția mamei, a copilului sau a tineretului ; marea sa victorie a constat în a cuceri încrederea de nezdruncinat a poporului, în a-i însufleți entuziasmul, în a-l face să participe activ la atingerea marilor obiective naționale.

★

Din nou litoralul, Mamaia... 1963, iulie 19, ora amurgului.

...Sînt, desigur, printre viligiaturiști, și oameni pentru care fascinația mării, melopeea talazurilor, voalul de aburi al brizei, înseamnă de mult un univers obișnuit, în afara oricărei frăgezimi de spectacol. Pentru cine a voiajat în mările Chinei, a făcut escală în Marea Roșie, a întîrziat cîteva sezoane în apele Caraibilor și s-a stabilit, apoi, undeva, aproape de murmurul Mediteranei, spectacolul marin de orișiunde — deci și panorama Mării Negre — nu mai are nici un inedit. Este cazul domnului Bernard Bercault, colonel doctor în armata franceză, ofițer al Legiunii de Onoare, poposit în această vară la Mamaia.

Ce l-a adus pe domnul Bernard Bercault, de pe malul Mediteranei pînă aici ?

Un afiș dintre multele afișe ale O.N.T. „Carpați", risipite pe panourile de la Nissa, i-a deșteptat o amintire mai veche :

— Mamaia ?

— Da, chiar Mamaia — ne mărturisește domnia-sa, pe terasa hotelului „Albatros". **Mamaia mi-a amintit Romînia pe care am cunoscut-o acum 30 de ani. Am fost cuprins de dorința de a străbate din nou aceste locuri. Dar surpriza reîntîlnirii cu ele a fost, aș zice, totală. N-am mai găsit la fel decît... marea.**

S-a ridicat, afabil și grăbit, în obraji cu rumeneala sfîrșitului de vacanță, îmbiat de tregherul care-i purta valizele. Ne-a rămas, în cartea de impresii a hotelului „Albatros", toată uimirea, tot entuziasmul, toată admirația acestui oaspete :

„Am revăzut pămîntul românesc și Mamaia după 30 de ani.

Am fost foarte impresionat de frumusețea care domnește aici. Gustul arhitectural e desăvîrșit. Mi-a venit greu să cred că sînt în fața unei realități. Mi-a venit greu să cred că toate cîte se văd au fost înălțate doar în ultimii ani. Imposibil să realizezi, într-un timp atît de scurt, o asemenea frumusețe !

Dacă întreaga Romînie de azi lucrează în ritmul acesta, atunci Romînia va fi — cu adevărat — un exemplu despre felul în care se poate clădi o țară nouă și frumoasă. Îi doresc, din tot sufletul, noroc !"

Vacanța în Romînia s-a terminat...

★

S-a terminat ?

„Vom reveni neapărat la anul" — scriu în cartea de impresii a hotelului „Pelican" tinerii suedezi pe care i-am întîlnit în trenul de Constanța : Sofia Esicesson, Marie Lasson, Hans Wall, Josefa Wall, Ingrid Johnson, Atel Anderson... **„Vă mulțumim pentru cele 14 zile minunate pe care le-am petrecut la Mamaia".**

„Satisfăcut, mai mult decît satisfăcut ! Complimentele mele O.N.T.-ului „Carpați"... Nu voi ezita niciodată să fac o caldă propagandă Romîniei, pentru frumoasa primire pe care ne-o face... Progresul pe care l-ați realizat este imens... Voi reveni". (Michel-Tasetjean, Vichy, Franța).

„Voi recomanda cu căldură prietenilor mei o vacanță aici. Și voi veni și eu, din nou, la anul". (L. Arditt, Londra).

Vom reveni...

Nisipul va scînteia, ca și acum, sub soarele cu intensități africane, valurile se vor rostogoli rotund spre infinit.

Dar prieveliștile ?

„Dacă întreaga Romînie de azi lucrează în ritmul acesta, atunci Romînia va fi — cu adevărat — un exemplu despre felul în care se poate clădi o țară nouă și frumoasă"...

Ilie Purcaru

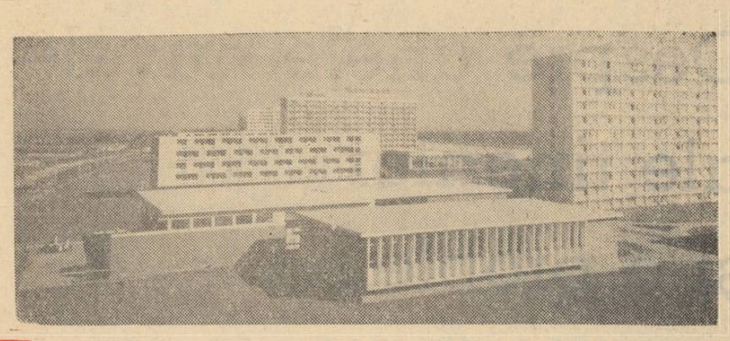

Laudă tinereții

Din volumul Umbral de Rumania **(„În pragul Romîniei"),** în curs de apariție.

Ne-am apropiat de fabrica de confecții „București" cu oarecare teamă. Optzeci la sută din muncitori sînt femei. Și cît înseamnă aceasta numeric ? Întrebăm noi. Vreo treisprezece mii de femei, dintre care aproape trei sferturi tinere. O fabrică a tinereții, deci, cu toate însușirile acestui minunat cuvînt.

Din etajele pe care le străbatem, pornește moda către magazine. În aceste ateliere se fabrică mii și mii de obiecte de îmbrăcăminte, cărora muncitorii se silesc să le dea varietate, interes, trăinicie. De la un atelier la altul, trecem de-a curmezișul unei păduri de priviri feminine. Ne oprim în fața unei femei care coase nasturi. Ești mulțumită ? Pare că nu ne înțelege. Îți place munca pe care o faci, condițiile de viață ? Atunci ne privește și ne răspunde deschis, cu firească simplitate. E din Oltenia. Al optulea copil la părinți. Scotea oile la păscut. Dormeau toți într-o odaie. I-a fost drag un flăcău pe care i l-au omorît în război... N-a mai vrut să se mărite. Inima are drumurile ei... Și nu este încă bătrînă. Locuește cu o prietenă. Și-au cumpărat și un radio mare. Studiază croiala. Și ne enumeră, îngrămădindu-le, motivele mulțumirii ei : „...Am pentru mine o odaie, bucătărie cu gaze. Iau masa de prînz la cantină, merg la cinematograf... Știți, așa-i la oraș. Cînt și-n corul fabricii. E altă viață decît cea dinainte, nu-i așa ?"

Desigur că da ! O lăsăm pe femeia cu nasturii ei și ne apropiem de o fată. Taie modele, după desenele pe care le are în față. O întrebăm, căutînd puțin cuvîntul : ai un pretendent ? Fără să se piardă cu firea, cu un surîs cinematografic, ne răspunde : „Pretendent ? Nu. Am pretendenți". Fata știe că place și nu o ascunde. Părinții ei au fost tot țărani, dar ea e orășancă ; mai mult, e muncitoare. Fabrica este, într-un fel foarte propriu, proprietatea ei, casa și orizontul ei. Ca multe tinere pe care le-am întîlnit în România, vorbește cu o fervoare contagioasă. Ne spune că studiază desenul ca să devină creatoare de modele. O interesează moda, dar este de asemenea curioasă să știe tot ce se petrece în lume. I-ar plăcea să călătorească. Preferă fusta scurtă pentru femei și costumul sport la bărbați. Lauda pe care o aducem eleganței înăscute a romîncelor o mișcă și o umple de mulțumire ; ne asigură totuși că eleganța este o deprindere care se poate dobîndi și că toate femeile pot să învețe să fie elegante cu simplitate și să știe să aleagă. Am rămas surprinși. Această fată dintr-o fabrică din București a schițat un întreg program în cîteva cuvinte. Crezi că femeile au un rol deosebit de jucat într-o lume nouă ? Ne răspunde : „dar, să ne putem crește fiii într-o lume a păcii".

De multe ori ne-a mirat siguranța cu care vorbesc tinerii în România. Par, și desigur și sînt în felul lor, stăpînii țării. Au învățat multe lucruri și le-au învățat bine, deși știu că unele treburi nu merg la perfecție, ca de pildă această mașină la care coase ceastălaltă femeie. Pare foarte supărată de întrerupere. Vine un mecanic. Profităm de pauză ca să-i vorbim. Nu crede că povestea vieții ei poate interesa în mod deosebit. E căsătorită, are un copil, bărbatul ei pleacă deseori în deplasare. Cutreieră nordul țării. O întrebăm : „și nu ești geloasă ?" Coboară privirea. Știe că fără oameni ca bărbatul ei ar fi foarte greu să se organizeze serios o țară. Ne răspunde : „uneori mă simt foarte singură și doresc să se întoarcă". Da, nu mai există acele Cătăline, Marii, Silvii, care înfloreau o singură dată : în ziua nunții. Femeile de azi au trăit o nouă experiență, o eliberare, au dobîndit o conștiință care înainte dormita înlăuntrul lor. Ceea ce nu le împiedică să fie cercetate uneori de gîngășia așteptării. „Uneori mă simt singură și doresc să se întoarcă", ne-a spus cu suavitate femeia cu ochi adînci, înainte de a se așeza din nou la mașină.

Continuăm să străbatem etajele. Alte scări, alte ascensoare, alte ateliere și săli de expoziție. Văzînd și vorbind, ajungem la bucătării. Bucătarul pare un șef de laborator. Mînuiește enorme oale electrice, și mirosurile și aburii ne trezesc plăcute amintiri. Completează echipa cîteva femei și cîțiva băieți. Ne întind meniul. Citim : supă de roșii, dovlecei umpluți și desert. Acesta e cel mai ieftin. Mai este și altul : supă cu fidea, friptură cu cartofi și desert. Ne invită să gustăm din toate. Mîncărurile sînt într-adevăr pregătite cu pricepere. Șeful, unul din cei mai prețuiți bucătari din București, apreciază elogiile noastre. Facem însă observația că femeile nu participă la această erudită alchimie sau ocupă numai locul al doilea. Ca să ne răspundă, șeful se apleacă spre noi și ne șoptește confidențial : „Întotdeauna este așa, doamnă. Creația în materie de bucătărie și croitorie e o treabă bărbătească". Nu am vrut să-l trădăm, răspunzîndu-i cu glas tare. Cele treisprezece mii de muncitoare ale fabricii București i-ar fi scos ochii... sau, poate, nu.

Ieșim din fabrică o dată cu unul din schimburile de zi. Ne înconjoară femei grăbite. Aleargă să prindă autobuzele. Le auzim strigîndu-se, salutîndu-se, rîzînd. Nu putem să nu ne gîndim la femeile pentru care nu se termină niciodată munca și grija. Sosesc acasă, și spiridușii cuibăriți prin colțuri și care își rîd de toate progresele tehnice, le arată farfurii murdare, rufe de spălat, mîncare de pregătit... Le așteaptă ceea ce se cheamă „treburi casnice", împreună cu copiii și cu soțul a cărui cămașă se cere călcată pentru decența zilei următoare. Țările noastre occidentale nu au realizat încă, înlăuntrul căminului, diviziunea muncii... Ba da : bărbatul citește ziarul, iar femeia îl ascultă, spălînd între timp farfuriile...

Privim cu atenție tinerele muncitoare de la Fabrica de confecții „București". Pașii lor sînt fermi și rîsună ca aceia ai bărbaților, care-s siguri de a-și cîștiga viața. Pe cîțiva din acești bărbați îi vedem că așteaptă ca la ieșirea de la un liceu. Se prind de brațul soției sau logodnicei și se duc spre casă, deși noi ne gîndim că vin și se duc spre lupta pentru a înfăptui, împreună, o țară prosperă și demnă.

Maria Teresa León și Rafael Alberti

Traducere de **PAUL ALEXANDRU GEORGESCU**

Cartea românească în U.R.S.S.

Socotim că nu exagerăm, afirmînd că tot ce are mai bun literatura română clasică și contemporană a fost tradus în literatura multinațională a Uniunii Sovietice, ori se află în atenția editurilor sovietice. V. Alecsandri, M. Eminescu, Ion Creangă, I. L. Caragiale, Mihail Sadoveanu, Gh. Topîrceanu, Emil Gîrleanu, Tudor Arghezi, Mihai Beniuc, G. Călinescu, Cezar Petrescu, Mihail Sebastian, V. Eftimiu, Victor Ion Popa, Eugen Barbu, Marin Preda, Maria Banuș, Titus Popovici, Francisc Munteanu, Horia Lovinescu, Al. Mirodan și alții, publicați total sau în parte, arată volumul masiv de traduceri din literatura română. Zeci de edituri sovietice se interesează la forurile de specialitate românești de literatura română și includ în fiecare an noi volume ale scriitorilor noștri în planurile lor editoriale. Editura pentru literatura beletristică, Editura de stat pentru literatură, Editura „Tînăra gardă" și altele tipăresc anual cărți românești în sute de mii de exemplare. (Bunăoară, o antologie de povestiri și nuvele ale noastre a fost editată în 150.000 de exemplare). În tiraje importante au apărut și „Setea" de Titus Popovici, „Întunecare" de Cezar Petrescu, „Șoseaua Nordului" de Eugen Barbu, „Bărăgan" volumul I și II de V. Em. Galan, „Duelul" de Lucian Demetrius, „Terra di Siena" de Francisc Munteanu, un volum de proză de Aurel Mihale, „Sfîrșitul Doftanei" de Mihai Novicov. Literatura pentru copii s-a bucurat de o deosebită atenție, prin apariția a numeroase volume, printre care semnalăm lucrări de Gica Iuteș, Nicuță Tănase, Octav Pancu Iași.

Peste 20 de titluri de cărți românești au ieșit de sub tipar în Uniunea Sovietică, numai în primul semestru al anului 1963. Printre acestea trebuie să menționăm „Locul unde nu s-a întîmplat nimic" de Mihail Sadoveanu și „Enigma Otiliei" de G. Călinescu (editată și în limba letonă).

Am putea spune că fenomenul literar contemporan românesc este urmărit „la zi" de opinia publică sovietică. Multe din operele noastre literare care apar în reviste sînt reluate imediat, în unele reviste sovietice, urmînd apoi să apară în volum separat. Așa s-a întîmplat cu poeziile lui Mihai Beniuc și cu volumul, despre care am amintit, al lui Francisc Munteanu, „Terra di Siena", care a fost publicat în numărul 10 și 11 din 1962 în „Inostranaia Literatura", cu titlul „Pictorul".

Și creația dramatică românească înregistrează succese în Uniunea Sovietică. În prezent se găsesc în repertoriul teatrelor sovietice piese ca „Febre" de Horia Lovinescu, în premieră la Teatrul Pușkin din Moscova, „Tache, Ianche și Kadîr" de Victor Ion Popa în R.S.S. Moldovenească, „Steaua fără nume" de Mihail Sebastian în R.S.S. Letonă și Gruzină, „Celebrul 702" de Al. Mirodan în Moscova, Asia Centrală, R.S.S. Gruzină și R.S.S. Moldovenească și, în sfîrșit, „Nota zero la purtare" de N. Stoenescu și O. Sava la Moscova, Baku, R.S.S. Moldovenească.

Succesul cărții românești în U.R.S.S. este o urmare a frăției istorice a celor două țări, în care valorile culturale s-au întrepătruns și s-au influiențat una pe alta în mod firesc.

S. Ilin

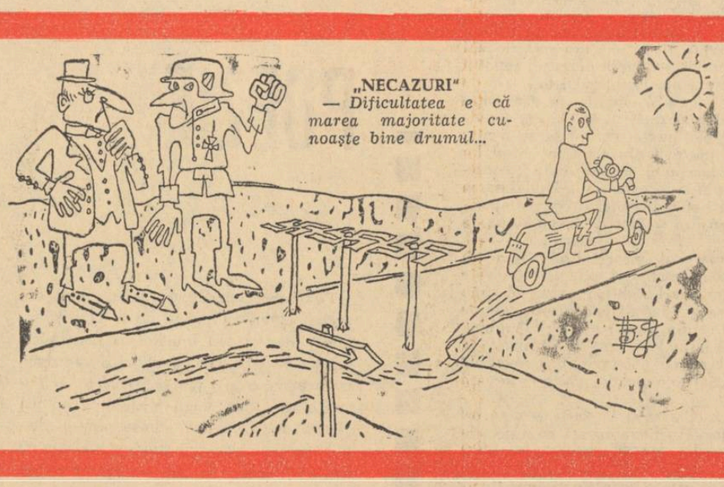

Desen de BENEDICT GĂNESCU

COMITETUL DE REDACȚIE

Eugen BARBU (redactor șef), **I. D. BĂLAN** (redactor șef-adjunct), **Marin BUCUR, Gica IUTEȘ, Al. OPREA** (redactor șef-adjunct), **Dumitru SOLOMON, Niculae STOIAN, Petru VINTILĂ, Romulus ZAHARIA** (secretar general de redacție).

REDACȚIA : B-dul Ana Ipătescu nr. 15, telefon 11.51.54 ; 11.38.51 ; ADMINISTRAȚIA : Șoseaua Kiseleff nr. 10, telefon 18.63.99 ; Abonamente : 6 lei = 3 luni ; 12 lei = 6 luni ; 36 lei = un an ; Tiparul : Combinatul poligrafic „Casa Scînteii".

40.220

Bibliotecaa

Proletari din toate țările, uniți-vă!

LUCEAFĂRUL

ANUL VI — Nr. 16 (129) — 31 AUGUST 1963 | REVISTĂ A UNIUNII SCRIITORILOR DIN R. P. R. | Apare simbăta, de două ori pe lună — 12 PAGINI — 1,50 lei

DIMINEAȚA ȘANTIERELOR — Fotografia: A. MIHAILOPOL

Ilie Constantin

INTRAREA ÎN MINĂ

Intrarea în mină e tîrzie, cînd
vîrsta desface umeri maturi,
și ferm pătrunzi, o dată
cu torentele de văzduh proiectate
în galerii, spre piepturile minerilor
(legîndu-le prin aer
de marea suprafață a Pămîntului).

Copiii nu se joacă de-a mina, poate
pentru că jocul acesta
le presupune pe toate celelalte,
și ei nu pot fi, încă,
în același timp,
zburători, navigatori, constructori.

Umeri deschiși de bărbat pun minerii
la temelia
marilor suprafețe ale patriei,
ei, vînătorii
acelei negre vînători sunate
de grave cornuri,
pe urmele febrile ale cărbunelui
și ale minereurilor — sălbăticiuni...

Mariana Costescu

MINEREU

Fiecare cuvînt trebuie spus o singură dată.
Fiecare gînd trebuie să pătrundă adînc în cuvînt
cum seva pătrunde în plantă
din pămînt.

Fiecare cuvînt trebuie spus o singură dată,
ca o temelie a orașului în care voi mai veni.
Ceea ce ne deosebește de soare
e că trecem o singură dată
printr-o singură zi.

Fiecare cuvînt e o certitudine a soarelui.
Fiecare surîs e o fișie de orizont.
Chiar versul de dragoste
e un cîntec de front.

consilii de atelier

de PERPESSICIUS

Măgulit, peste măsură, de invitația „Luceafărului", între coloanele căruia mi-am petrecut, nu de mult, cîteva agreabile trimestre, mă decid, nu cu inima ușoară, să-mi scrutez, ca haruspicii, reminiscențele, în speranța că una sau alta din pildele experienței mele scriitoricești ți-ar putea fi, scumpe tinere confrate, de un oarecare folos. Sînt scriitori, cei mai mulți, socotesc, și eu sînt unul dintr-înșii, care debutează de fiece dată și al căror trac nu încetează decît cu ultima picătură de sînge a stiloului. Iar a da sfaturi, și încă unui confrate, înseamnă a îmbrăca un caftan de plumb, incomod, ce stinjenește și mai mult mișcările, și așa greoaie, de la natură.

Întîia dificultate ce se ivește, am impresia, în calea oricărui scriitor, este aceea a minutului floral, pentru a folosi expresia lui Amiel, a revelației sau a conștiinței de sine, care îl convinge că poate stărui în drumul ce și-a ales, mai mult, că trebuie. Vocația e, în psihologie, una din cheile miraculoase ce, la fel ca iarba fiarelor, deschide porțile cele mai zăvorîte, însă revelarea ei e legată de atîtea incertitudini, că niciodată n-ajunge să elimine întreaga amărăciune. Pentru Baudelaire și pentru Caragiale ea este și rămîne un blestem, de fulgerele căruia nu te poți feri, ba chiar, în flăcările căruia ești damnat să arzi încontinuu. Sînt, desigur, și istoria literaturilor cunoaște nenumărate cazuri, și pseudo-vocații, ce se mint cu bunăștiință, deși nu pierd niciodată nădejdea. „Lipsa de talent, spunea Caragiale, este incapacitatea de a găsi formula de comunicare intelectuală exactă a simțirii, ce ne-au produs-o împrejurările materiale" și sentința mi se pare inapelabilă.

Una din primele condiții ale acestei comunicări este, fără îndoială, limpezimea, claritatea oricărei lucrări literare și ea e urmarea firească a clarității conceptului. Pentru aceasta nu e nevoie să apelăm la diferite „arte poetice", cu toate că Boileau și alții, ei înșiși poeți, au strîns în codicele lor versificate, propria lor experiență, în primul rînd. Ce este bine gîndit se exprimă cu limpezime, spunea Boileau, în sensul, desigur, și: cu spontaneitate. Cîți scriitori nu ne-au lăsat în confesiunile lor mărturia acelor goluri de inspirație, cînd hîrtia ispititoare continuă să rămînă albă, nopți de-a rîndul, în timp ce, o dată fantasma, conturată și conjurată, își așterne umbra pe paginile vacante, febril acoperite cu slove. Căci perioadele de gestație variază de la ins la ins, atît în privința timpului, cît și a modului în care ea operează. Sînt poeți itineranți, sau dacă voiți nomazi, ce-și distilează stihurile în mers, în vreme ce sedentarii nu pot gîndi, nici elabora, decît în celula de reculiune a paginii. Indiferent însă de procedeu, de timpul gestației sau de cantitatea documentării (impresionantă, la Camil Petrescu), regula clarității, a perfectei „comunicări intelectuale", cum spunea Caragiale, e aceeași pentru toți.

O dată proiectele încheiate, și proteica făptură a inspirației o dată încătușată, începe marea luptă a desăvîrșirii, a creației propriu-zise, a originalizării. Aici și acum intră în joc acel principiu suprem, acea lege inflexibilă a eliminărilor, fără de care o operă literară rămîne diformă, hidropică, nerealizată. „Aplicarea îmi lipsește, și n-am darul însemnat / A strica și a preface cîte sînt de îndreptat" spunea, cochetînd cu sine, Grigore Alexandrescu în epistola către Iancu Văcărescu, mentorul său, și adevărul e că el poseda acest „dar însemnat", al eliminărilor și al conturării cît mai perfecte, deprins și de la Boileau, pe care-l invocă nu o dată, dar și din propria sa experiență. Cît de dramatică e uneori această luptă cu desăvîrșirea, ce aspecte labirintice iau cîte o dată filtrurile acestea ale eliminărilor o poate oricine constata urmărind manuscrisele de atelier ale unor scriitori ca Eminescu, Caragiale, Balzac, Tolstoi și alți atîția. Și dacă n-ar fi existat o oră H a bunului de tipar, unii scriitori, precum Marcel Proust și Camil Petrescu, n-ar mai fi încetat cu adnotarea indefinită a spalturilor.

Toate aceste eliminări, ajustări, potriviri de ultimă oră, varii și multiple forme ale aceluiași proces de desăvîrșire, se succed, se întretaie și se acumulează în vederea aceluiași unic scop: al cristalizării, din urmă, a stilului. Căci stilul, cum o spune și aforismul lui Buffon, blazon distinctiv al fiecărei creații literare în parte, nu e, cum s-a crezut de unii, crusta ornamentală ce se aplică în studiul final, pe conținutul unei opere; el este sufletul însuși al unei creații și se alege din suma vibrațiilor intime, pe care conținutul le transmite de-a lungul elaborării lui. Stendhal, care iubea paradoxele, și nu numai pe cele erotice, susținea că și-a format stilul din lectura Codului Civil. Ceea ce nu l-a oprit, căci nuditatea stilului juridic a lăsat-o Pretoriului, să scrie capodoperele cîte se cunosc, în frunte cu inegalabilele memorii ale Jurnalului său. Pastișa și parodia, asemeni caricaturii, au meritul că pun în lumină tocmai originalitatea stilistică a unei opere. În schimb, falsificatorii de stil, ca și cei de monețe, nu merită nici o cruțare.

Iată, în scurt, prefața acelor personale „consilii de atelier", sugerate abia, și cu care îți rămîn, cu vreun alt prilej, scumpe tinere confrate, debitor. Nu uita, îndeosebi, că desăvîrșirea scrisului, la locul pe care îl ocupi, leagă pe firul cel mai direct răspunderea ta artistică profesională, de cea cetățenească. Ești dator să găsești, spre sufletul maselor, acele căi fără greș, descoperite cu migală și laboriozitate, despre care vorbea tovarășul Gheorghe Gheorghiu-Dej la ultima conferință a scriitorilor, cînd amintea tinerilor de munca neîntreruptă, pe care artistul e dator să o facă de-a lungul întregii sale vieți.

Colocviu: EROUL CONTEMPORAN

DOUĂ PIESE ÎNTR-UN ACT de D. R. Popescu și L. Brukstein

COLOANA INFINITĂ

PROBLEME ALE ROMANULUI EPOCII

Pe marginea sesiunii COMES de la Leningrad

Ca prozator cu o experienţă încă modestă, dar interesat nemijlocit în aflarea unor modalităţi adecvate privitoare la arta romanului, am urmărit cu o legitimă atenţie dezbaterile care au avut loc recent la Leningrad, în cadrul sesiunii Comitetului de conducere a Comunităţii europene a scriitorilor. „Gazeta literară", în ultimul ei număr, a publicat două materiale edificatoare cu privire la această sesiune care a fost un eveniment remarcabil al vieţii literare internaţionale din anul în curs. Ne referim la interviul tov. Mihai Beniuc şi la referatul delegaţiei noastre prezentat de tov. Ov. S. Crohmălniceanu la masa rotundă COMES.

Cu deosebire mi s-a părut a fi folositoare discuţia purtată la Leningrad în jurul unor probleme de creaţie cum e aceea a găsirii celor mai expresive mijloace pentru mărirea maximă a senzaţiei de autenticitate pe care trebuie s-o dovedească romanul. Unii delegaţi la „masa rotundă" de la Leningrad, ca de exemplu francezul Pingaud, au teoretizat formula „noului roman" în care se susţine că ar dispare cu desăvîrşire convenţia literară, ea lăsînd locul vieţii

să se manifeste în dimensiunile ei plenare. Se încearcă, prin aglomerarea brută a faptelor, deci prin dispariţia rolului de organizator şi constructor al romancierului, crearea unei impresii sporite de autenticitate. Încă de la început aş observa că ideea nu e chiar aşa de nouă.

Între cele două războaie mondiale mai multe şcoli literare au inventat şi au căutat să afirme formula epatantă a „epicii pure", dar ea n-a fost pînă la urmă decît ceea ce şi-a dorit : o proză epică falsă, un simplu experiment de laborator. Şi acolo, ca şi în cazul formulei de „roman nou" — expusă de unii delegaţi din Occident la sesiunea COMES de la Leningrad, — s-a propus în numele obiectivităţii şi autenticităţii, în numele indiferenţei creatoare, ideea absenţei scriitorului, ideea reducerii sale la condiţia de înregistrator automat al faptelor, ideea anulării rolului său activ de creator de tipuri şi destine umane.

Formula reprezintă de fapt chiar din capul locului o părăsire a propriei idei, pentru că şi în „epica pură", ca şi în „noul roman", rolul creator şi analitic al autorului nu poate fi anulat, după cum viaţa, avînd totdeauna un sens, o raţiune, nu este un torent dezordonat de întîmplări gratuite şi absurde, ci un lanţ dialectic de cauze şi efecte, de întrebări şi răspunsuri.

Nu fac parte din categoria acelor scriitori care resping inovaţiile de dragul obişnuinţei cu lucrurile vechi, dar moda, fie ea chiar literară, n-o admit cu ochii închişi. Unii poeţi au putut să creadă că apariţia locomotivei cu aburi distruge prin zgomot şi funingine estetica peisajului geografic şi liric, dar istoria a dovedit contrariul ; ea a dovedit că şi rachetele cosmice, aceste mecanisme de proporţii ciclopice faţă de mica locomotivă cu aburi, au dreptul de a intra nu numai în spaţiul sideral, ci şi în grădina cu flori diafane a Parnasului. La fel şi în roman, calofilia n-a constituit o zestre imuabilă. Se cunosc sute de romane excepţionale, devenite clasice în erarhia valorilor estetice, care sînt scrise într-un stil abrupt, sec, de proces verbal. Critici înzestraţi cu o mare competenţă şi cu un puternic spirit de analiză au observat că „Ion" al lui Rebreanu nu are virtuţi stilistice, dar cine ar îndrăzni să nege uriaşa valoare estetică a acestui monument literar şi aportul lui la dezvoltarea romanului romînesc modern ?

La sfîrşitul secolului trecut, Titu Maiorescu era iritat de faptul că în romanul „În război" Duiliu Zamfirescu cita textual ordinul de zi nr. 54 al generalului Cernat. Maiorescu a făcut presiuni ca acest document — după el neliterar — să fie scos din roman, dar Duiliu Zamfirescu a lăsat această emoţionantă însemnare pe manuscris : „Paginile acestea nu au fost culese : concesiune făcută de mine d-lui Maiorescu. Nu împărtăşesc nici azi părerea d-lui M., deşi am cedat ; în acest ordin de zi se cuprind lămuriri naive, de cea mai intensă dramaticitate, pe care un roman trebuie mai cu seamă să le dea. Nimic nu-i mai interesant ca realitatea !.. Dacă vreodată romanul se va retipări, după moartea mea, doresc să se pună şi paginile acestea".

Azi nu se mai îngrozeşte nimeni de prezenţa în roman a paginilor documentare, a paginilor citate din ziare şi arhive, care, cel puţin de la Stendhal încoace, au intrat în arta romanului, sporindu-i însutit autenticitatea, excepţionala sa forţă de sugestie şi de reconstituire a culorilor specifice epocii.

„Noul roman", în accepţia susţinătorilor săi din occident se reclamă, teoretic, de la ideea desfiinţării, sau în orice caz a micşorării convenţiei literare, de la ideea măririi senzaţiei de autenticitate, de viaţă trăită nemijlocit de cititor şi nu povestită. Ideea, de loc reprobabilă, este împinsă pînă la absurd prin încercarea de a desfiinţa rolul invenţiei literare, rol de pictor al tipologiei umane şi al peisajului social pe care trebuie să-l aibă romancierul. În numele autenticităţii, se încearcă aşadar nimicirea personalităţii creatoare a scriitorului, reducerea sa la condiţia insensibilă a unei maşini automate de înregistrat datele şi faptele vieţii. După părerea mea nu s-a inventat nimic nou, ci s-a scos din lada de experienţe literare sterile, o formulă veche cam de prin anul 1920, apropiată formulei suprarealiste şi dadaiste.

Este mai mult decît evident faptul că romanul cîştigă în autenticitate nu atunci cînd datele şi întîmplările vieţii sînt îngrămădite într-o dezordine fortuită de o prejudecată şi de o formulă scriitoricească, ci atunci cînd romancierul, observator atent şi lucid al realităţii, devine un judecător obiectiv al acelor date şi întîmplări. Documente şi procese verbale, istoria şi sociologia, geografia şi chimia, zeci de domenii de activitate şi discipline ştiinţifice concurează în arta romanului, ca şi în arta literară în general, dar romanul, ca şi literatura, îşi pierde însăşi raţiunea de a fi în clipa cînd scriitorul e îndemnat să-şi anuleze orice efort creator şi să devină o maşină automată de înregistrat. Prin aceasta arta literară s-ar goli de nobilul ei conţinut umanist, ea ar deveni un joc gratuit, de-o absurditate totală. Ar dispare personalitatea creatoare, toate romanele ar semăna între ele prin invazia mediocrităţii, aşa cum miliardele de bilete uzate, de tramvai, seamănă între ele.

Pe drept cuvînt, în referatul prezentat de către delegaţia noastră la masa rotundă de la Leningrad s-a spus despre formula „noului roman" că „naratorul îşi interzice să judece ceea ce constată, să facă apel la imaginaţie, să lase spiritul a interveni cu intenţii de organizare acolo unde se grămădesc impresii disparate. Orice s-ar spune, are loc un act de demisiune. Romancierul renunţă tocmai la însuşirile care îl definesc. Ca în povestea lui Wells trebuie să se automutileze pentru a căpăta drept de cetate într-o stranie „Ţară a Orbilor".

Merită a fi semnalat faptul că la discuţia de la Leningrad scriitori de reputaţie mondială indiferent dacă profesează ideile realismului socialist sau ale realismului pur şi simplu, s-au întîlnit pe aceeaşi poziţie atunci cînd au apreciat rolul social al scriitorului, răspunderea artei sale în rezolvarea problemelor vitale ale epocii. De fapt, cea mai bună confirmare a eficienţei uneia sau alteia din formulele literare o constituie la urma urmei audienţa largă pe care operele o au în mijlocul maselor de cititori. Între alţii, scriitorul englez John Lehman a făcut în cadrul dezbaterilor de la Leningrad constatarea edificatoare că în patria sa sînt înţelese şi au un amplu ecou operele literare sovietice şi nu romanul francez modern. Idei generoase privitoare la nobilul mesaj umanist al artei literare a cuprins şi cuvîntul rostit la dezbateri de către cunoscutul scriitor francez Jean-Paul Sartre, precum şi de tînărul poet şi critic german din R.F.G., Hans Magnus Enzensberger. Împărtăşim în totul aprecierea făcută de tov. M. Beniuc care, evocînd atmosfera discuţiilor la sesiunea COMES de la Leningrad, arăta în interviul său apărut în „Gazeta literară" : „că întîlnirea de la Leningrad a dovedit posibilitatea unui rodnic dialog între scriitori cu vederi deosebite, în interesul major al literaturii înţeleasă ca o forţă capabilă să contribuie la dezvoltarea umanităţii contemporane, în epoca marilor descoperiri tehnice şi a uriaşei lupte a popoarelor pentru pace şi progres".

Petru Vintilă

Fotografia : A. MIHAILOPOL

FE RA TĂ

Salutăm în revista „Tribuna" publicarea piesei „Sechestrul" de Mircea Zaciu şi V. Rebreanu. Facem aceasta pentru că în piesa respectivă se găseşte şi fragmentul publicat de Cluj, să publicăm şi alte fragmente din lucrările originale ale colaboratorilor săi.

O notă slabă pentru corectorii noştri, ale căror greşeli tipografice noi cu cîteva numere în urmă, pentru care am fost la rîndul nostru salutaţi de revista „Tribuna". De acum încolo, vom căuta, pentru a intra pentru totdeauna în graţiile revistei de la am avut astfel ocazia să le citim de două ori.

★

Ne-a produs o reală satisfacţie articolul „Simbolul în proza tinerilor", apărut în ultimul număr al Gazetei literare. Autorul, Nicolae Dragoş, pune, ca să zicem aşa degetul pe rană, discutînd o problemă-cheie în înţelegerea prozei unor tineri : simbolul. Ceea ce emoţionează profund în articolul citat e felul cum autorul combate obiecţiile formulate anterior de alţi critici în legătură cu aspectul amintit. S-a spus astfel că unele simboluri folosite de tinerii prozatori sînt pur şi simplu ciudăţenii, suceli. Ce atitudine ia în faţa acestor incriminări Nicolae Dragoş ? Fără să dea impresia că ar fi citit vreun cuvînt din articolele critice, el ia pe cont propriu defectele divulgate, neprecupeţindu-şi admiraţia şi epitetele. Bunăoară, N. Velea a fost criticat pentru o anumită declorofilizare a simbolului în schiţa „După soare". Nicolae Dragoş are această revelaţie : „Un copil în vîrstă de şapte ani urăşte ripa pentru că la un moment dat în unghiul ei de umbră se ascunde soarele. Autorul uzează de un simbol al aspiraţiei spre lumină, spre puritate — soarele — iar prin ripă şi umbră, elementul advers". (Frumos spus !). O altă povestire a lui Velea „Sunetele", despre care ni se pare că s-au exprimat critici chiar într-un raport publicat în Gazeta literară, îi dă prilejul să experimenteze din nou această metodă sui-generis de a polemiza. Căci scrie criticul cu multă încîntare polemică : „Povestirea „Sunetele" surprinde retrospectiv, prin mijlocirea unei nuanţate şi dense analize psihologice, viaţa unui ţăran". (Ne permitem o mică rezervă : chiar, toată viaţa ?).

Alt exemplu. Minzul din povestirea lui D. R. Popescu „Nabucodonosor" care a purtat povara unor recente critici pentru artificiozitate şi ciudăţenie, devine la criticul nostru „plastic, reprezentarea simbolică a consecinţelor"... etc., etc.

În concluzie, ne bucurăm de modul foarte original în care autorul articolului din Gazeta literară ştie să anime şi să ducă mai departe controversele pe marginea unor aspecte importante din proza tinerilor.

MODALITĂŢI DE CONSTRUIRE A SCHIŢEI

Proza epică — de la schiţă la roman — nu cunoaşte pînă acum aparate pentru determinarea densităţii, a condensării sau a tensiunii specifice şi probabil că încă multă vreme de-acum înainte nu se vor găsi amatori de a inventa — să zicem — tensiometre ori densimetre literare. Se pare că în această privinţă, gustul, simţul măsurii, precum şi priceperea de a raporta cît mai complex înfăptuirile artei la cerinţele vieţii (nu sînt acestea atribute de bază ale criticii ?) satisfac în măsură suficientă, setea de certitudini şi exactitate a cititorului.

Ceea ce nu înseamnă că, atunci cînd nevoia o cere, criticul se poate dispensa cu desăvîrşire de obligaţia unor totalizări exacte şi mai cuprinzătoare pe marginea fenomenului literar. Se vorbeşte astăzi mult despre „modalităţile" criticii literare, chiar despre cum să începem o cronică literară, pornind de la originalitatea eroului sau de la originalitatea modalităţii (iarăşi modalitatea !), dar e simptomatic că anumitor fenomene de însumare şi acumulare care-şi fac apariţia în diverse sectoare ale literaturii nu li se dă nici pe departe importanţa cuvenită. Explicaţia trebuie căutată poate în prejudecata, care mai însufleţeşte pe o seamă de critici (dar şi pe unii redactori de reviste şi edituri), că „actul critic" trebuie legat numaidecît de nume sonore sau care oferă garanţia durabilităţii. De aici numărul mare, excesiv de mare de articole de tot felul, mergînd de la „blitz" pînă la „micromonografie", **închinate** (sensul feudal al termenului n-ar trebui în acest caz să fie ignorat !) aceloraşi şi aceloraşi scriitori tineri sau mai vîrstnici, de parcă în afara lor literatura noastră ar fi „terra deserta". Ov S. Crohmălniceanu scrie undeva, în legătură cu tinerii prozatori, despre pericolul egalizării talentelor, care şi-ar avea cauza în „bunăvoinţa arătată [de critici] oricărui efort promiţător". Şi mai departe : „... Fănuş Neagu, ca şi D. R Popescu, T. Mazilu, Vasile Rebreanu sau N. Velea, se detaşează net de foarte mulţi tineri prozatori, colegi ai lor, autori de schiţe şi povestiri meritorii, care nu depăşesc însă o anumită mediocritate chiar cînd n-au nici un cusur". Întrucît ne priveşte, am semnala mai degrabă un alt pericol şi anume tocmai bulucirea aceasta a criticilor care nu mai contenesc cu... bunăvoinţa la adresa celor cinci prozatori numiţi, ca şi cum, ocupîndu-ne de creaţia tinerilor, problema esenţială n-ar fi îndrumarea competentă, stăruitoare a atîtor talente care încă se caută, ci musai exegeza. E adevărat că parcurgînd volumele de debut ale unor tineri prozatori ca Ion Arieşanu, Manole Auneanu, Augustin Buzura, Mircea Radu Iacoban, Ilie Tănăsache şi ale unora din promoţia imediat anterioară, ca Ion Băieşu sau Grigore Beuran, ocaziile de a face critică „pozitivă", de a stabili adică tipologii, direcţii, tendinţe şi stiluri, naturi, universuri morale şi modalităţi, te întîmpină mai rar, dar situaţia nu e totuşi numaidecît neliniştitoare măcar pentru încă trei sau patru dintre numeroşii prozatori numiţi sau nenumiţi. Nu face parte oare dintre îndatoririle cele mai pozitive ale criticii, aceea de a înlesni afirmarea acestor talente şi, totodată, de a înălţa nivelul mediu al manifestării literare, de a feri mai ales pe tineri de ispita soluţiilor ieftine şi a zonelor joase, propunîndu-le scopuri mai ambiţioase. În fine, de a veghea la limpiditatea orizontului literar ? Cu aceasta ne întoarcem din nou la acumulările despre care vorbeam şi la necesitatea acelor totalizări, pe bază de probe exacte, care se impun să fie făcute din vreme în vreme, într-un sector sau altul al creaţiei literare.

Nu e nevoie — credem — de bunăvoinţă exagerată pentru a descoperi în fiecare din volumele tinerilor prozatori cîteva piese efectiv realizate, care îi reprezintă, alături, fireşte, de altele nesemnificative, palide sau de-a binelea proaste. În cazul lui Ion Băieşu, de pildă, cronicile şi recenziile au remarcat în unanimitate resursele de observaţie exactă şi de umor autentic de care dispune autorul şi a căror dovadă o face o schiţă ca „Papuc". Cu acelaşi prilej s-a remarcat însă şi caracterul confecţionat al conflictului din unele schiţe, precum şi aerul desuet al altora. („Ursul", „Din aceeaşi grupă"). Mircea Radu Iacoban poate fi pe bună dreptate lăudat pentru schiţe ca „Drum de noapte" sau „Anacronism", dar şi mustrat pentru înclinaţiile spre manieră (prea mult „medelenism" şi dulcegărie). Idilism din belşug conţin şi schiţele lui Ilie Tănăsache, dar unele ca „O cană cu lapte". „Andrei, ucenicul". „Cine va fi gazda", demonstrează capacitatea tînărului scriitor de a rotunji expresiv — în spaţiul povestirii — fapte notabile din realitate, de a creiona deocamdată siluete, care ar putea deveni prin studiu atent, tipuri. Manole Auneanu convinge mai ales prin evocarea gorkiană a vieţii unor adolescenţi în anii războiului, actualitatea, în schimb, e mai convenţional înfăţişată, ajungîndu-se pînă la erori de neiertat, de felul terminologiei pe care autorul o pune în gura tinerilor săi muncitori („Cicatrice") : „Sanda afişa un aer de fin cunoscător, de adevărat pedagog" etc.

Problema însă nu este de a împărţi note bune sau rele fiecărei schiţe şi nici chiar fiecărui autor în parte, ci de a încerca să vedem dacă la baza bucăţilor anodine cu care înţeleg să-şi fericească cititorii unii dintre tinerii prozatori, nu există cumva şi unele tendinţe înrudite, un fel asemănător de „a apuca" lucrurile, cu alte cuvinte, dacă ratările, neîmplinirile — unele explicabile, avînd în vedere şi inexperienţa debutului — nu sînt în cîteva cazuri, de pus pe seama unei stări de spirit mult prea favorabilă teoriei minimului efort. În limbaj critic lipsurile unor astfel de lucrări se cheamă de obicei „idilism", „schematism", „convenţionalism" etc., dar cei care le folosesc uită că idilismul poate avea şi el multiple cauze, precum şi tonalităţi felurite de la generaţie la generaţie şi că limitarea la simpla etichetare sfîrşeşte prin a obosi şi blaza. Una este idila romantică din primele nuvele ale lui Slavici, alta idilismul sămănătoriştilor şi cu totul altceva „medelenismul". Vorbind despre idilismul unor producţii actuale ale tinerilor prozatori, recunoaştem înainte de toate — în ciuda problemelor serioase pe care ar dori să le abordeze autorii — prezenţa stînjenitoare a lucrului peste care s-a trecut prea repede, o anumită desconsiderare a travaliului. Uneori, această superficialitate se împodobeşte cu titluri nobiliare, zicîndu-şi simbol, ceea ce nu schimbă esenţial situaţia. Iar faptul că anumite „schiţe-simbol" sînt semnate de un talent necontestat ca Vasile Rebreanu, arată şi mai grăitor că uşurinţa poate merge uneori mînă în mînă cu talentul.

O altă cauză a deficienţelor unor producţii ale tinerilor credem a o fi descoperit în împrejurarea că locul îndreptăţitei preocupări de a sublinia valorile etice ale actualităţii şi poezia tonică a noilor raporturi umane statornicite de socialism, ameninţă să-l uzurpe un soi de sentimentalism lînced, care are comun cu romanţa şi cromolitografia, lipsa de nerv şi „trăirile" nediferenţiate. Manifestarea pe plan compoziţional a acestei atitudini este **istorioara** cu ceva moralizator întrînsa şi cu ceva care s-ar dori mobilizator şi patetic. Printre reprezentanţii tinerei generaţii de prozatori aflăm adversari ireductibili ai acestei „metode", între alţii pe D. R. Popescu şi Nicolae Velea. (Din acest punct de vedere, Vasile Rebreanu şi Fănuş Neagu ni se par ceva mai vulnerabili şi nu intru totul străini de practica „istorioarei").

Proprie viziunii sentimentaliste şi cu deosebire frapantă, este ignorarea ori simplificarea la maximum a raporturilor reale ce se stabilesc între oamenii zilelor noastre şi a împrejurărilor concrete în care se desfăşoară, cu totul străine demonstrativului şi potrivelii de paradă. Să luăm ca exemplificare o schiţă a lui V. Rebreanu, „Necunoscutul". Un miner ivit ca din senin „ghiceşte" că poetul aflat în documentare în oraşul lor a rămas fără bani şi intervine salvator achitîndu-i masa la restaurant,reţinîndu-i camera la hotel. A doua zi, coborînd în mină, poetul trăieşte revelaţia solidarităţii cu „necunoscuţii poeţi ai lumii" — muncitorii. Dar dacă necunoscutul nu intervenea ? E de admis că sentimentele poetului ar fi putut lua alt curs ? Iată însă aceste sentimente — o adevărată tiradă patetică : „Acum stătea aşa şi simţi deodată umerii oamenilor care-l înconjurau, iar umerii aceia lîngă umeri lui îi transmiseră deodată— — şi simţi aceasta în chip absolut real — un fluid tonic, necunoscut lui înainte, pe care îl simţi în toată fiinţa". Un alt exemplu : Ion Băieşu, „Lupta". Un doctor din provincie, proaspăt mutat în Capitală, îşi propune nici mai mult, nici mai puţin, decît să-l transforme pe profesor, mare specialist, dar cu grave tare morale, şi pe deasupra i-o mai şi spune : „M-am hotărît să vă transform, să vă ajut să vă vindecaţi, să deveniţi om... Sînteţi un om capabil şi folositor societăţii, neapărat e necesar să fiţi îndreptat" etc. În fine, un alt exemplu ne furnizează Mircea Radu Iacoban („Sînt şi nu sînt locuri la hotel Central"). Un onorabil tată de familie, ceferist ,îşi părăseşte în miez de noapte, minios, familia şi merge să doarmă la hotel, numai pentru că fiul său, proaspăt însurat, a sosit neanunţat cu logodnica. Intervenţia energică a hotelierei — vecină şi deputată — restabileşte situaţia : bătrînul se întoarce ruşinat acasă, în timp ce, răspunzînd la mobilizarea hotelierei, mama şi fiul aleargă pe alt drum spre hotel, să-l împace. Finalul schiţei ni-l arată pe irascibilul ceferist trecut cu arme şi bagaje în tabăra duioşiei : „Ei, inginerule ! Vino să-ţi arăt o poză. Stai, stai acolo, inginerito, că vin lîngă pat"...

Tabloul „istorioarei" n-ar fi însă complet dacă n-am arăta că preocuparea absorbantă pentru conducerea artificialei intrigi atrage după sine şi alte numeroase neajunsuri, cum ar fi, de pildă, neglijarea totală a desenului, a notaţiei, stereotipia dialogului (eroii vorbesc ca din carte), precum şi limitarea expunerii narative la forme dintre cele mai elementare, sumare. Ca în orice univers inventat, mediul „istorioarei" este din cale afară de sărac în elemente caracteristice, iar atmosfera, atît de rarefiată, că nu se poate respira aici decît cu plămîni artificiali. Şi bineînţeles, liantul care uneşte toate aceste lucruri disparate, desperecheate, remediul universal care face să se şteargă coastele prea ascuţite, să se acopere golurile neplăcute este sentimentalismul, în formele lui cele mai diverse, care merg de la dulcegărie la retorism. În asemenea cazuri e poate de regretat că îndemîna autorilor respectivi nu stau densimetre şi tensiometre ad-hoc care să-i avertizeze cu promptitudine asupra dereglărilor şi abaterilor flagrante de la adevăr şi firesc.

Cornel Regman

EROUL CONTEMPORAN

Colocviu

O discuție despre „eroul contemporan" — deci despre însuși obiectivul literaturii noastre, — răspunde, desigur, nu numai sarcinilor care stau în fața criticii, ci înseși preocupărilor celor mai intime ale creatorilor din toate domeniile artei.

Asemenea discuții s-au mai făcut și se vor mai face. Uriașa operă de construcție socialistă — operă cu milioane de autori, născută în eforturi eroice, în lupta cu forțele înapoiate, cu spiritul regresiv al rutinei — cere, zi după zi, o „supradimensionare" a literaturii, o cuprindere tot mai largă și mai profundă a materialului vieții, în toate implicațiile și aspectele ce le îmbracă.

Documentele celui de-al III-lea Congres al P.M.R. cheamă pe scriitori să abordeze cît mai din plin, cu toate mijloacele, realitatea zilelor noastre, și, în primul rînd, acea realitate, majoră, sublimă, plină de poezie și inefabil, care este omul contemporan, omul erei socialiste. Cît de mult am pătruns în anatomia sa de gînduri, sentimente și năzuințe? Cît de profund am luminat transformările de pe planul conștiinței? Cît de mult ne-am apropiat de portretul său etic-moral? Cîte trăsături i-am fixat (și cît de adînc!) și cîte ne-au rămas încă necunoscute?

„Eroul contemporan" din viață, eroul pozitiv, al faptei de construcție socialistă dă pilde însuflețitoare tovarășilor săi, la locul de muncă, în uzină, pe șantier, pe ogoare, în viața de familie. „Eroul contemporan" al literaturii e chemat să joace un rol principal, să constituie pentru miile de cititori un exemplu, să înaripeze noi eroi pentru a continua cu succes bătălia edificării viitorului.

Partidul îi socotește pe scriitori ajutoare de nădejde, într-o misiune a cărei noblețe constituie ea însăși cea mai înaltă răsplată: creșterea și formarea omului nou, omul socialist, purtătorul celor mai înalte idealuri umanitare.

O încredere care obligă. Inițiind acest colocviu despre „eroul contemporan", revista noastră își face o datorie de a invita, și pe viitor, la noi opinii și luări de poziție pe marginea acestei teme atît de pasionante și actuale.

MIHAI BENIUC

Adresîndu-ne lui Mihai Beniuc, l-am rugat să ne împărtășească, pe scurt cîteva reflecții, izvorîte atît din experiența vastă a poetului, cît și din cea mai recentă a „sculptorului de caractere" în piesa de teatru sau în pagina de roman.
Redăm răspunsul:

Eroul timpului nostru? Poate eroii timpului nostru. Sînt mulți și variați de la cei căzuți acum douăzeci de ani pe cîmpul de luptă (i-am văzut) la cei care azi construiesc socialismul (îi văd): Niciunul nu seamănă cu altul. Fiecare își cere biografia sa. Dar au și trăsăturile lor comune, ale timpului nostru. Nu sînt amestec de zeu și muritor, nu sînt prin definiție nobili, nici genii cu pecetea misterului pe frunte. Sînt oameni oarecari, stăruitori, cinstiți, pricepuți, care în condiții speciale devin **excepționali**, își asumă răspunderi, devin purtători de mesaj istoric și social și nu uită de unde au pornit. Dacă uită, nu sînt **ei**.

Iată eroii timpului nostru. Ei au făcut în trecut, fără voia lor, războaiele și cu voia lor, războaiele drepte, răscoalele și revoluțiile. Ei au muncit ca alții să trăiască bine. Astăzi ei fac socialismul, comunismul, ca să trăiască bine ei, acolo unde a dispărut exploatarea omului de către om, iar unde nu, **lupta**.

Aștia sînt eroii timpului nostru, indiferent dacă toarnă oțel sau scormonesc secretele atomului. Fața lor în toate cazurile este îndreptată către viitor. Aceasta este trăsătura lor cea mai specifică. Trecutul poate presupune regret și pesimism, dacă nu e just înțeles; prezentul poate însemna egoism, dacă pierzi din vedere colectivitatea; dar viitorul nu poate fi decît dăruire de sine. Această dăruire de sine caracterizează adevăratul erou al zilelor noastre.

Desigur că nu toți inșii acestei epoci sînt eroi. Dar nu **inșii**, ci eroii definesc o epocă.

Cineva mi-a relatat că într-un incendiu, un locotenent și un sergent ca să apere de prăpăd o creșă și un spital au ars în flăcări ca niște făclii, conștienți că moartea lor este inevitabilă și refuzînd să-și salveze viața personală, pentru că știau ce salvează.

Astfel de acte analoge, cu sau fără moarte, sînt numeroase în țara noastră astăzi, cînd s-a trecut la formele superioare ale conștiinței umane, în condițiile socialismului.

Descrierea lor? Desigur că este importantă. Dar eternizarea lor este și mai importantă. Iar aceasta înseamnă mai mult decît descriere. Înseamnă concretizarea acelei esențe umane care face din individ un model pentru alții, nu imitabil la modul maimuțăresc — ceea ce ar fi ridicol — ci stimulativ la modul creator.

De fapt epoca noastră este a marilor creații. Iar eroul nu poate fi pur și simplu victima istovitoarelor eforturi, ca un asin care, cu ochii legați, să nu amețească, să învîrte la o roată. Iar seara, din noaptea artificială, intră în noaptea adevărată, pentru ca în zori să i se lege iarăși ochii și să înceapă munca la roată pentru scoaterea apei.

Adevăratul erou are ochii deschiși, iar inteligența sa, priceperea sa, devotamentul său, conștiința mesajului și răspunderii sale sînt în permanentă funcțiune.

Dar eroul, bărbat sau femeie, mai are poate și o dragoste, și niște prieteni, iar distanța între el și ei nu-i este indiferentă.

Unde începe conflictul în viața sa, el o știe. Scriitorul urmează s-o afle. Erou fără conflict este egal locomotivă în cel mai tragic caz ciocnită cu altă locomotivă.

Abia în socialism oamenii din rîndul cărora se recrutează eroii nu sînt locomotive. Oamenii sînt oameni, numai că mai conștienți, cu adevărat conștienți.

AL. I. GHILIA

Invitîndu-l în dezbatere pe Al. I. Ghilia, am socotit ca interesant și util să-i cerem — înainte de a intra în fondul problemei — o opinie de ordin metodologic:

— Cum vedeți un colocviu despre „eroul contemporan", cum credeți că trebuie să evolueze discuția, pentru a avea maximum de eficiență?

Discuțiile asupra eroului pozitiv, asupra omului contemporan reflectat în literatură au fost bogate, aș aminti șirul de dezbateri din anul acesta, organizate de Uniunea scriitorilor pe teme fie mai cuprinzătoare, fie pe marginea unor volume de proză nou apărute, — în sfîrșit plenara de acum cîtăva vreme care s-a ocupat de lupta victorioasă a noului împotriva vechiului oglindită în cărțile noastre. De fapt, aceste discuții, fie că priveau o problemă mai largă, fie că se refereau la aria de investigație a unui autor, s-au îndreptat de fiecare dată spre problemele actuale ale fenomenului nostru literar de astăzi. Discuțiile în cadrul acestui fenomen — și nu acelea care să plutească în abstracțiuni și să dea prilej la schimburi de generalități comode — oferă posibilitatea unei cuprinderi de adîncime a organismului viu care este literatura noastră actuală, — precum și a înțelegerii mai apropiate a naturii proprii a fiecărui talent în parte. Știut este că discuțiile vagi, fără coloana problemelor acute care ne frămîntă, pot da naștere între altele și la un gen ciudat de dezinteres „amical" și mutual pentru lucrările confraților... După cum discuțiile laterale, care nu țin seama de unitatea frontului nostru scriitoricesc, ar putea naște un dezinteres acerb pentru tot ce nu intră în limita unei anume „modalități" artistice, sau în aceea a vreunui gest prea personal, orgolios, care nu admite replică... Constituie, credem, condiții importante ale unui climat generos de viață literară, determinarea limpede, lucidă, pe laturi multiple a aspectelor noi ale fenomenului literar actual cît și a perspectivelor ample ce ne stau în față, în lumina noilor realități în plină și viguroasă desfășurare și a noilor relații, în care s-a configurat o tipologie „inedită" socialistă, matură, captivantă pentru diversitatea talentelor pe care le deține breasla noastră. Există suficiente și debordante izvoare de creație și pentru naturile lirice și pentru cele dramatice, și pentru autorii de proză sobră, epică, și pentru „coloriști" și pentru psihologi și pentru moraliștii avizi de caractere. Este destul loc pentru fiecare... Omul contemporan, eroul pozitiv pe care-l înțelegem nu imobil ca o statuie plasat într-un ansamblu de elemente idilice, ci străbătînd realități complexe prin eforturi grele de acțiuni constructive și printr-o viață interioară cu mari intensități și cu zone delicate (inabordabile pentru un observator mediocru și canonizat în formule depășite) — poate oferi material epic și de analiză psihologică pentru o diversitate de modalități artistice; or, a da ca bună și exemplară cutare modalitate și manieră, ar putea duce la tendința de a nu lua în seamă atît multilateralitatea vieții, cît și capacitățile deosebite și resursele frontului nostru literar de astăzi.

— Care ar fi, în aceste condiții, soluția?

În acest sens, mi se par deosebit de interesante discuțiile asupra notelor proprii pe care le poate aduce un scriitor în fenomenul literar actual, asta pentru a sublinia mai bine în ce poate consta aportul său, calitățile sale în cuprindere și reflectare artistică, cît și temporarele sale slăbiciuni. Dar, se va spune, — acest lucru se face de cele mai multe ori. Într-o măsură, sîntem de acord, ținînd să accentuăm că, a discuta despre eroul contemporan, e necesar, pentru bunul mers al muncii scriitorești — efortul comun și atent de a-i sprijini fiecăruia o mai profundă cunoaștere de sine, a capacităților și notelor sale distincte, a stadiului la care a ajuns în reflectarea artistică a omului contemporan, a eroului pozitiv în primul rînd.

— Lucrul acesta nu e deloc ușor...

Nu e deloc ușor. Dar viața noastră literară, cu frumoasele ei arborescențe, care unește scriitori de diverse generații cu experiențe și realizări care se situează, prin ce au mai bun, pe linia dezvoltării noi a tezaurului artistic, — poate consolida și aprofunda acest sprijin în folosul unei ascensiuni largi, reciproce. Dovezi există. Și am cita una privind, de pildă, grija deosebită cu care scriitorul nou e înconjurat de revistele noastre și de autorii mai vîrstnici încă de la începutul drumului său literar, de la întîiele manuscrise, pînă la momentul stringerii lucrărilor sub aripa volumelor de debut. De asemenea, momentele următoare de dezvoltare și de maturizare a unui autor tînăr sînt o problemă a noastră, a tuturor.

De aceea credem că nu pot fi folositoare prea cunoscutele și des repetatele formule acordate definitiv și irevocabil unor autori: „e prin excelență analist", „cultivă bucuria vieții", „se dovedește cu precădere creator de scene de masă", „e fin psiholog", pe cînd altul, tot fără drept de apel, e socotit „liricul moldovean care se zbate să rupă cu tradiția", iar altul e „moralist, mai puțin preocupat de epică și mai mult de caractere" etc., formule care deși pot fi animate de bune intenții, pot duce în unele cazuri la îndemnul către unii tineri de a se „specializa" neapărat la modul propus, de a nu-și mai confrunta capacitățile o dată atinse, bagajul artistic și cunoștințele acumulate incipient, cu viața în continuă transformare, cu progresele sensibile ale frontului nostru literar în oglindirea omului contemporan. N-ar însemna, admițînd justețea unor astfel de caracterizări „definitive", să plasăm un scriitor și lucrările sale în afara caracteristicilor calitativ noi cucerite de literatura actuală în drumul ei indisolubil legat de dezvoltarea realităților socialiste, — de tipologie nouă, de fenomenele inedite, de necesitatea unei continui munci de cercetare a vieții și de pregătire? Eroul contemporan, realizarea lui, sînt pentru noi toți probleme care trebuie implicate în criteriile de valoare folosite de o judecată critică, și constituie, credem, piatra de încercare a unui talent. S-ar părea că ne referim aici mai ales, la unele aspecte ale criticii literare. Desigur, ar fi binevenit un colocviu dedicat prietenilor noștri de breaslă, criticii literare. Dar un climat tot mai activ și constructiv în problema cunoașterii de sine a scriitorului, a dezvoltării capacității și pregătirii sale în raport cu realitățile pe care e chemat să le îmbrățișeze, e o chestiune de frumos interes general, pe care o pot susține și alimenta cu discuții și dezbateri interesante alături de critici deopotrivă poeții, prozatorii, dramaturgii. S-ar părăsi astfel acea „departajare" depășită, strictă, care se mai face încă, a lucrărilor literare pe fragmente de „modalități", de „filiații" interminabile și neargumentat fundate, de ierarhizări rigide, „înghețate", de „clasamente" etc. — care afectează cuprinderea lucidă, reală, a fenomenului literar în întregul său ca și capacitățile creatoare și resursele bogate din colectivitatea noastră scriitoricească. Căutarea neapărată a filiațiilor — care bineînțeles se găsesc — și ceea ce e regretabil se caută uneori cu luminarea fără să se facă o legătură, o confruntare a lor pe coordonatele noilor realități — această căutare expresă, spunem, poate ocupa prea mult loc în aprecierile critice, în detrimentul dezbaterii asupra raportului pe care la un moment dat un scriitor l-a cucerit în ceea ce privește relația vie a muncii și creației sale literare cu realitatea istorică nouă pe care a abordat-o, cît și asupra aportului scriitorului respectiv la progresele literaturii noastre actuale în oglindirea omului contemporan. În ce măsură pot fi exacte caracterizările de ordin general, acordate o dată pentru totdeauna, amintite mai sus? Sînt și rămîn ele **imuabile** la niște oameni care **trăiesc...** (mai ales că e vorba în special de autorii mai tineri) — care conform dialecticii se transformă neîncetat, transformîndu-și și stilul, îmbunătățindu-și viziunea etc.? Desigur s-ar putea replica: unii rămîn în urmă cu transformarea, rămîn un timp captivi unor forme depășite, nimeresc pe căi laterale, neesențiale, improprii naturii talentului lor etc. Dar și în acest caz folosirea formulei exclusive și definitive ar trebui înlăturată. Trebuie stimulate cu încredere posibilitățile scriitoricești, confruntările generatoare de noi resurse cu stadiul nou al realităților.

Discuția asupra eroului contemporan comportă desigur probleme multe și importante. Dacă ne-am oprit doar asupra uneia mai mult de ordinul lucrului scriitoricesc și al climatului de viață literară am făcut-o cu convingerea că alți participanți la colocviu vor dezbate acele chestiuni principale pe care autorul rîndurilor de față, deși nu le-a abordat direct în această intervenție, așteaptă cu interes să le parcurgă și să le aplaude.

ION LĂNCRĂNJAN

Dînd cuvîntul lui Ion Lăncrănjan, discuția nu putea porni, firește, decît de la „Cordovanii":

— Ce ne puteți spune — din îndelunga și laborioasa experiență a „Cordovanilor" — despre lupta scriitorului pentru veridicitatea personajelor sale, pentru chipul adevărat, fără afectări idilice sau negativiste, al eroului zilelor noastre?

O carte terminată cred că înseamnă pentru orice scriitor o perioadă depășită, chiar dacă izbînda nu-i deplină, chiar dacă unele intenții inițiale n-au fost realizate întru totul. Mă aflu în fața unei asemenea situații, ca proaspăt debutant, și trăiesc uneori sentimentul acut și de neînlăturat că de abia de acum încolo urmează să mă aștern pe lucru așa cum se cere. Și-aș vrea, tocmai de aceea, să-mi împărtășesc cîteva din părerile mele strict personale. Repet, este vorba de păreri și de reflecții strict personale, legate de căutările mele de pînă acum, de ceea ce aș vrea să văd realizat pe viitor, în propriile-mi scrieri sau într-ale confraților de generație.

La plenara Comitetului de conducere al Uniunii scriitorilor, consacrată luptei victorioase a noului împotriva vechiului, cît și în discuțiile dinainte și de după plenară, s-a vorbit printre altele și de negativism și de idilism. Ce-i drept, asemenea manifestări au existat și mai există, dar mi se pare că a vorbi numai de aceste două extreme, mai ales atunci cînd sînt discutate probleme de fond, cum ar fi lupta dintre vechi și nou, e nepotrivit, incomplet în orice caz. Negativismul cît și idilismul sînt devieri de la realism și se bazează în egală măsură pe falsificarea realității și nu pe o reflectare cuprinzătoare și veridică. Problema ce se pune aici, și pe care o socotesc principală, este de a se merge la ceea ce este esențial, întrucît, după cum bine se știe, întotdeauna cînd te ferești de ceva, anume și cu tot dinadinsul, nimerești în extrema cealaltă. Nu întîmplător cred că unii scriitori tineri, care au fost pînă mai ieri-alaltăieri adepți ai negativismului, au poposit mai apoi în apele călduțe ale idilismului, înlocuind, aș zice eu, crema de ghete cu crema de ciocolată, ajungînd cam la aceleași rezultate, la aceleași contrafaceri adică, mai mult sau mai puțin stridente. Oscilînd între aceste două extreme nici nu se poate ajunge la altceva, chiar dacă se depun strădanii oneste, chiar dacă aceste strădanii sînt teoretizate, pornind de la noutatea unor procedee artistice, invocîndu-se dreptul de a experimenta al oricărui scriitor, drept mult mai mult decît necesar dar nu veșnic, întrucît a experimenta la nesfîrșit e ca și cînd te-ai juca numai de dragul jocului, fără nici un țel. Calea care duce cel mai sigur spre realizarea unor lucrări cît mai veridice și mai actuale este calea reliefării a tot ce-i frumos și înălțător în viață, a luptei ascuțite și dramatice de cele mai multe ori dintre nou și vechi, în ce are ea mai esențial. Nu sînt partizanul gesturilor mari și patetice și nici al falsului eroism, al unei exagerate participări afective la plămădirea și elaborarea unor lucrări. Cred însă, cu tărie, că o literatură ca a noastră, angajată, pătrunsă de spirit de partid, are nevoie ca de aer de patos, de un patos profund și convingător, fără de care nu se poate ajunge la o adevărată reliefare artistică a ceea ce este esențial în realitate. Această reliefare artistică, a esențialului din viață, n-are nevoie de nici o contrafacere, nici de **„încruntări"** și nici de **„îndulciri"**, și va fi cu atît mai convingătoare cu cît va fi mai aproape de inima șuvoiului aspru dar înnoitor al uriașelor transformări pe care le trăim. Bronzul n-are nevoie, la urma urmei, nici de strălucirea facilă și efemeră a cremei de ciocolată și nici de mîzgăliturile posomorîte ale cremei de ghete. Dar de o inimă și de o mînă de artist are nevoie, cu mult înainte de-a se cuibări în cutele frunții unui muncitor pentru care munca a devenit creație ori în gestul de eliberare al țăranului care a ajuns, datorită revoluției socialiste, din rob al pămîntului, stăpînul său.

În legătură cu această ultimă problemă, a patosului care trebuie să ne însuflețească în muncă, aș îndrăzni să afirm că mult prea des vorbesc unii confrați de documentare și de „integrarea" documentării în procesul de creație — a se vedea unele din intervențiile tov. Pop Simion în această chestiune — ca și cînd dacă te documentezi conștiincios un anumit număr de zile sau de ani, ți-ai și realizat lucrarea dorită, fluierînd aproape, fără nici un efort de gîndire, fără strădania mai mult decît necesară de a domina și de a sintetiza materialul de viață, pentru a ajunge la o anumită generalizare artistică, pentru a comunica ceva celorlalți oameni. Departe de mine gîndul de a nega însemnătatea deosebită și stringentă a cunoașterii, a studierii cît mai aprofundate a noilor realități, a transformărilor petrecute în conștiința unui întreg popor într-un răstimp istoric relativ scurt. Ceea ce vreau să relev este necesitatea — obligativitatea, aș zice eu — de a ne preocupa și mai stăruitor de problemele complexe și grele ale măiestriei artistice, de contribuția pe care trebuie să ne-o dăm la îmbogățirea fondului de idei al literaturii noastre noi. Partinitatea include și cere cu și mai multă ascuțime aportul artistic și filozofic, dacă nu-i prea pretențios spus, al fiecăruia dintre noi. A ne rezuma la culegerea de fapte din realitate, a spune mereu că eroii sînt printre noi și că noi nici nu mai avem deci altceva de făcut decît să-i „culegem" și să-i „mutăm" în lucrările noastre — înseamnă de fapt a nu depăși în ceea ce scriem nivelul unor simple însăilări literare, ceea ce, în treacăt fie spus, e cam puțin.

În unele discuții din presa noastră literară sau din cadrul unor ședințe consacrate creației s-a vorbit adeseori de transformările survenite în viața satului, insistîndu-se asupra unor aspecte legate de modernizarea satelor și de mecanizarea agriculturii, probleme reale și importante. Totuși, mie mi se pare că mult prea des se vorbește — mai ales în reportaj — de televizoare și de aparate de radio, de camioane și de tractoare, în paguba celuilalt aspect, al transformărilor petrecute în conștiința oamenilor, a reliefării noilor relații statornicite la sate. Mecanizarea agriculturii cere, într-adevăr, un alt grad de pregătire; faptul că țăranul are la el acasă, dacă nu un televizor, cel puțin un aparat de radio, îi schimbă fără doar și poate felul de viață. Și totuși nu acestea sînt, după părerea mea, chestiunile principale, aspectele majore, întrucît, dacă ar fi așa, ar părea absurde și de neînțeles frămîntările țăranilor din anumite țări capitaliste cum ar fi, de pildă, Franța, unde mecanizarea a atins un grad destul de înalt, fără a duce prin aceasta la rezolvarea contradicțiilor din sînul țărănimii, ba dimpotrivă, accentuîndu-le. În cazul nostru, esențiale și importante mi se par schimbările datorită cărora în viața satelor s-au statornicit alte relații, noi și înnoitoare, prielnice afirmării celor mai umane înclinații.

— V-am invita să ne oprim, acum, la o problemă care ni se pare deosebit de importantă și actuală; o problemă a cărei pondere într-un colocviu despre „eroul contemporan", trebuie să fie — credem — cu totul deosebită: este vorba despre necesitatea — atît de stringentă — a realizării unor eroi literari pozitivi și activi, care să ofere modele, să însuflețească în muncă tineretul nostru și pe toți oamenii muncii...

Despre această necesitate, a eroului literar, în chipul căruia să fie întruchipate, în modul cel mai pregnant, cele mai înalte calități ale omului nou, a început să se vorbească din ce în ce mai mult în ultimul timp, lucru ce nu poate fi decît salutat și încurajat, întrucît în rezolvarea unor probleme de felul acestela, emulația, crearea unei atmosfere vii și efervescente poate și trebuie să joace un rol însemnat. N-ar fi rău, socotesc eu, dacă și criticii literari s-ar preocupa mult mai intens de asemenea probleme, dacă ar contribui cu și mai multă pasiune la crearea atmosferei amintite mai sus. Din păcate însă unele discuții purtate de numeroșii și talentații noștri critici literari se duc nu pe asemenea probleme, ci pe altele, mai puțin însemnate, ajungîndu-se uneori pînă la tălmăcirea și răstălmăcirea unor termeni. În critica noastră s-a discutat atît de mult despre modalități, de pildă, încît această chestiune spinoasă și însemnată a fost transformată în unele cazuri într-un fel de ghilotină pentru anumite cărți sau, dimpotrivă, într-un fel de trambulină pentru alte cărți, în funcție de preferințele strict subiectiviste ale unui critic sau — de ce n-am spune-o? — în funcție de anumite relații mai mult sau mai puțin literare. Avea dreptate tov. Ov. S. Crohmălniceanu cînd spunea, în cadrul unei discuții din „Gazeta literară", că tov. I. Vitner a greșit atunci cînd a analizat foarte sever romanul „Cuscrii" în timp ce față de „Ieșirea din Apocalips" a manifestat mult mai multă îngăduință numai și numai pentru că Ghilia a încercat în acest al doilea roman al său o altă modalitate artistică, mai nouă, mai modernă. Cred totuși că tov. Ov. S. Crohmălniceanu n-a reușit să găsească exemplul cel mai potrivit. Există, după părerea mea, alți scriitori, și încă dintre cei stimulați și lăudați pe toate drumurile de către tov. Ov. S. Crohmălniceanu — Theodor Mazilu, Radu Cosașu, Nicolae Țic — a căror faimă se datorește în bună măsură nu obținerii unor rezultate deosebite în creație, ci încercării și pipăirii unor „noi" modalități artistice. Nu sînt partizanul închistării și consider și eu, ca și alți confrați, că înnoirea mijloacelor de exprimare trebuie să constituie o preocupare permanentă pentru orice scriitor. Această preocupare n-are nici un sens însă și devine un joc gratuit și banal, dacă nu duce la o realizare cît mai pregnantă a conținutului ideologic și artistic al unei lucrări. Pornind de la aceste premize, de la rezultatele obținute de fapt, trebuie apreciată o scriere sau alta, și nu de la judecarea în abstract, în funcție de preferințele și de relațiile amintite, a modalității alese. A te întreba, de pildă, cum ar arăta o carte dacă ar fi scrisă nu la persoana întîi ci la a treia, e ca și cînd ți-ai pune problema cum ar arăta, să zicem, o cronică literară scrisă de Dumitru Mircea și semnată de Ion Lungu și publicată, bine înțeles, în „Tribuna" din Cluj. Dar să lăsăm criticii să se folosească și să manevreze în voie diversele modalități artistice și să ne întoarcem la problemele noastre, dintre care cea mai importantă este deocamdată cea amintită, a eroului pozitiv. Înseși succesele obținute de literatura noastră de la Eliberare și pînă în prezent condiționează stringența acestei necesități, a apariției eroului pozitiv, cu toate calitățile lui din viață. Acest erou se presimte de-acum și va deveni realitate artistică — sînt convins de aceasta — într-un viitor nu prea îndepărtat, evident nu de la sine și nu printr-o transpunere mecanică a faptelor din realitate. Este nevoie și aici, mai ales aici, de acel patos înălțător și însuflețitor, fără de care nu poate exista o literatură nouă și revoluționară în tot ce are ea mai prețios.

„Arta se naște din viață, misiunea fundamentală a unei reviste este de a așeza pe tînărul scriitor socialist în fața frumuseților vieții noastre, zicîndu-i: aici sînt cărbunii, frați întunecați ai diamantelor, mai folositori poate decît ele, colo sînt fîntînile arteziene care presară rouă pe întinsele culturi, aici sînt uzinele, dincolo sînt palatele muncitorilor. Uniunea scriitorilor înlesnește tinerilor autori perceperea directă a tuturor aspectelor muncii noastre de azi, foarte mulți fac reportaje. Însă arta este transfigurare și problema e de ordin estetic. Revista trebuie să îndrumeze, sugerînd, spre viața tot mai complexă... În ce mod? Relevînd din literatura universală și romînă, în primul rînd socialistă, chipul cum o temă de înfățișare prozaică sau aparent neductilă pe nicovală, ia în mîinile unui artist cu fantezie arborescențe neașteptate. Scriitorii mari și unele școli literare de altădată au relevat contemporanilor fragmente de univers, din păcate foarte limitate. O revistă are datoria, azi, să deschidă toate porțile către frumusețe... esența vieții trebuie sorbită cu buzele și simțită cu inima"...

„...Ceea ce ne interesează pe noi este ca poetul să se entuziasmeze, să iubească, să aibă sănătoase tristeți, să vibreze, în fine, cu toată gama sentimentelor ca om nou, în fața unei lumi noi..."

„...Va veni în curînd vremea cînd scriitorii nu vor cunoaște decît „eroi maturi" născuți în lumea socialistă"...

G. Călinescu

(Din interviul acordat revistei „Luceafărul" nr. 22 (105) din 15 noiembrie 1962)

NOI DATE DESPRE PANAIT CERNA

În ultima vreme, Muzeul literaturii române și-a îmbogățit colecțiile cu noi documente privind viața și opera unor scriitori români.

Între acestea, un loc important îl ocupă documentele care aduc informații inedite asupra vieții și creației poetului Panait Cerna, stins din viață acum 50 de ani, departe de țară (la Leipzig) în vîrstă de numai 32 ani. Merită a fi menționate, între altele, cele cîteva caiete și file manuscrise, mărturii ale laboratorului de creație al poetului. Ele cuprind **etapele** de elaborare ale unor poezii, **variantele** unor versuri, precum și fragmente sau poezii întregi **inedite.**

Interesante sînt mai ales cele care vorbesc despre preocupările de dramaturg ale poetului („Meșterul Manole", „Radu Vodă" și „Făt-Frumos"). Ultima dintre acestea — așa cum reiese din corespondență — l-a preocupat intens în ultimii ani de viață ; autorul și-o considera chiar drept unul din cele mai importante proiecte ale sale. Moartea l-a împiedicat să ducă la bun sfîrșit aceste intenții; manuscrisele cuprind numai schițarea planului (personaje, acte, scene).

Manuscrisul studiului asupra lui „Faust" (publicat în „Convorbiri literare" nr. 9 și 10 din 1909) cuprinde și o parte **inedită** — discutarea părerilor cîtorva critici germani asupra operei lui Goethe.

Teza de doctorat (scrisă în limba germană), caietele sale de studii pentru seminarii sau notele făcute la cursuri ne amintesc de rîvna cu care muncea Cerna pentru pregătirea doctoratului. Două dintre caiete conțin programul acestei activități, alcătuit meticulos pe obiecte, zile, ore. În plin studiu, poetul se lăsa uneori furat de poezie ; dovada o fac destule pagini care cuprind versuri, meditații și frînturi de gînduri.

Elemente inedite aduce și corespondența cuprinzînd schimbul de scrisori dintre Panait Cerna și familia sa, dintre Panait Cerna și cîțiva prieteni și colegi (Romulus Cîndea și I. Rădulescu-Pogoneanu), precum și scrisori primite de poet de la Al. Vlahuță, Luchi Caragiale, prof. I. Garabet, familia Zarifopol.

Scrisorile lui Panait Cerna sînt cu atît mai prețioase cu cît în ele se reflectă frămîntările, visurile, idealurile acestei ultime perioade din existența poetului (1908—1913), cînd creația propriu-zisă a fost trecută pe planul al doilea. Ele mărturisesc totodată lupta aprigă ce s-a dat în conștiința lui între datoria de a-și isprăvi studiile și dorința de a se dedica numai activității poetice (ex. : scrisorile către I. R. Pogoneanu, 8 mai 1912, 11 mai 1912, 21 mai 1912, 28 mai 1912 etc.).

Prezintă importanță și cele cîteva documente din timpul studiilor sale în Germania, printre care se află carnetele de student la Berlin și Leipzig (cu menționarea cursurilor audiate, frecvența poetului și semnătura profesorilor respectivi) și diploma de doctor în filozofie de la Universitatea din Leipzig.

În articolul de față vom prezenta cîteva scrisori ale prietenilor și colegilor români ai lui Panait Cerna, care studiau la Berlin și Leipzig, adresate celor din țară, imediat după moartea poetului. Scrisorile la care ne referim aduc noi amănunte asupra sfîrșitului prematur al poetului, precum și asupra proiectelor sale de creație ; ele sînt mărturii ale dragostei și aprecierii de care se bucura Panait Cerna din partea celor ce studiau în Germania.

Poetul se stinge din viață la 8 aprilie 1913, la numai cîteva săptămîni după ce își terminase doctoratul, atunci cînd i se deschideau în față porțile „libertății", atît de mult dorită de el în anii de studii.

Florian Ștefănescu Goangă trimite o scrisoare emoționantă lui I. Rădulescu Pogoneanu, datată 9 aprilie 1913 (a doua zi după moartea lui Cerna), în care vorbește de ultimele zile de viață ale poetului, de tragicul său sfîrșit.

Referindu-se la oboseala pricinuită lui Cerna de examenele de doctorat, spune : „Încordarea continuă provocată de prepararea examenului și grija copilărească de care continuu era frămîntat i-au slăbit pe nesimțite și continuu puterea organismului. În ultima vreme era vizibil obosit, adesea foarte iritat, cu respirația scurtă și privirea mai stîcloasă decît de obicei. Noi am pus toate astea pe seama încordării în vederea examenului pe care, trebuie să adaug, și l-a pregătit ca un elev foarte silitor, cu multă conștiinciozitate însă **nu cu tragere de inimă. Dacă n-ar** fi fost la mijloc sentimentul obligației față de binefăcătorii lui, sînt convins că Cerna, din propriul lui îndemn, n-ar fi dat niciodată acest examen".

Scrisoarea conține descrierea amănunțită a mersului bolii și se încheie cu redarea ultimelor ore de viață : „Abia pe la 11 noaptea, așadar după trei ceasuri de pierdere a cunoștinței, începe să miște violent din mîini și din picioare. O luptă teribilă a organismului, care ne-a zdrobit de durere și ne va rămîne pentru totdeauna neuitată, a urmat timp de o jumătate de oră. Mîinile i se ridicau în sus ca și cum ar fi vrut să pornească pe cer, ochii ficși către tavan. În momentul cînd sosește al doilea medic curant. Cerna revine la cunoștință și atunci urmează, timp de mai bine de o oră și jumătate, o luptă îngrozitoare sufletească, redată prin vorbe iuți — imagini care se succedau fulgerător de repede, cîntec, rugăciuni, mișcări violente. Imaginația cea mai înfierbîntată nu-și poate făuri o mai teribilă luptă sufletească cu moartea. Cum s-a deșteptat, s-a uitat pătrunzător la cei dimprejur — eu, doctor Zarifopol, doi doctori-medici și sora de caritate — ne-a recunoscut, s-a răsfrînt apoi înlăuntrul lui sufletesc și a început să vorbească repede, violent, întretăiat, de-ți rupea inima. Întîi l-a torturat ideea că are să moară, apoi brusc, violent, ca și cum ar fi vrut să se convingă pe sine de contrariul, a început să arunce vorbe iuți, înfrigurate : Nein — ich kann nicht sterben. Ein Doktor. Jung, Talent, — Mutter. — Nein meine Freunde ich bin stark, ich werde leben. [1]) Apoi începe să cînte — fel de fel de arii vesele — și totodată întrebîndu-ne : Nicht wahr, ich bin gesund ? Doktor ! Was sagst du ! Du mein Retter ? [2]). Apoi repede se întunecă la față și gîndurile groaznice ce-l tortură i le dau pe față mișcările groaznic de expresive ale feței, ochilor — corpului. Apoi iar vorbe iuți... Atitudine de rugăciune pioasă, un moment liniște — în urmă și mai năprasnic revolta contra morții. Draussem ist Frühling — und Sonne schön. Die Natur ist in voll leben und ich sterbe [3]). Apoi un teribil plin de revoltă... Nein ! Ich kann nicht sterben — Doktor rette mich — Freunde — lassen sie mich nicht untergehen. [4]) Și așa mereu treceri de la resemnarea și împăcarea liniștită cu ideea morții, la înlăturarea violentă, prin mișcări și imagini în vorbe, prin cîntece și veselie a acestei viziuni. Către 1 din noapte — în urmă a două injecții; îmi pare cu morfină, s-a mai liniștit — pentru cîteva momente, a vorbit rar, încet, despre poezie — Goethe, Schiller — poeți francezi — englezi — Eminescu. La unu și jumătate a încetat de a vorbi. A ridicat ochii spre cer, cu mîinile în atitudinea de rugăciune, s-a stins treptat, treptat și la orele 3 dimineața și-a dat luminat sufletul...".

Într-o altă scrisoare, adresată lui I. Rădulescu-Pogoneanu, datată 14 aprilie 1913, un alt prieten al poetului, Em. Panaitescu, informează : „În ziua înmormîntării i-a fost adusă acasă teza tipărită... Volkelt s-a exprimat foarte entuziasmat de lucrarea lui — eine wircklicke Freude eine solche arbeit zu lesen [5]) — și de aceea e foarte posibilă o mică prefață din partea lui".

Alte scrisori, în fine, vorbesc despre proiectele sale de creație. Despre cîteva din ele aflăm din scrisoarea lui Romulus Cîndea adresată lui I. Rădulescu-Pogoneanu, la 22 mai 1913. Scrisoarea conține și un mic istoric al etapelor de creație a poetului, precum și referiri la felul în care lucra : „În timpul din urmă, cîteva luni înainte de examen, firește nu mai avea timp de loc pentru poezie. În anul trecut, astă-primăvară însă îl urmărea mai mult muza. Și apoi cînd mergeam seara la plimbare prin Iohanna sau Albert park îmi spunea fragmente din poezii sau poezii întregi... și cînd ne întîlneam și mai lăsam filozofia pe mîna lui Windelband, îmi recita versuri întregi — și cu cîtă dulceață ! Uita și el că-l așteaptă acasă „Prolegomena" lui Kant, uitam și eu că mă așteaptă acasă istoria și mergeam la braț pe aleile luminate de lumina blîndă a lunii ceasuri întregi. Atunci îl fura poezia, atunci uita toate necazurile lumii, și doctorat și toate, și plutea maestos în împărăția geniului, avînd lîngă sine un ardelean iubitor de literatură, fericit de distinsa prietenie de care era părtaș.

De mult se purta apoi cu gîndul (cred că știi și d-ta) de a face un poem mare, o întrupare a neamului nostru în poezie : „Făt-Frumos". Unele scene mi le-a și spus, dar viața întreagă voia să-l poarte cu sine, cum a purtat Goethe pe „Faust" al său ; avea să fie încoronarea operei lui de poet...

În anul trecut școlar, astă-vară, își dădea mai des friu liber fanteziei sale, îl chema mai des poezia cu toată vraja ei. Și nu-i de mirare, doctoratul era mai departe, literatura mai aproape : se ocupa chiar cu Schiller atunci, și începînd cu poezia germană, în desele noastre povestiri, ajungeam la poezia română și de aici la poezia lui Cerna care o cunoștea încă numai el și o auzeam eu pentru prima oară între români. Ce păcat că nu și le scria ! Ce pierdere pentru noi ; dar el cînd o punea pe hîrtie puțin mai avea de îndreptat. Și ce uimitor de repede lucra uneori...

În restul verii pînă la vacanță s-a ocupat mai mult cu lucrarea „Die Gedankenlyrik"... După ce înaintă lucrarea profesorului Volkelt nu se mai gîndea decît să gătească materialul pentru examen. Și numai cînd ne întîlneam noi seara vorbeam de poezie, de război, de Ardeal care ne preocupa totdeauna, de filozofie.

După doctorat, simțindu-se iar liber, începu iar a se gîndi la poezie. Și zilnic făcea versuri ; de cîte ori mă duceam la el după masă din cauza corecturii, îmi spunea unele versuri. Planuri avea mari și frumoase. În timpul din urmă îl preocupa un plan de poezie al cărui erou avea să fie Shakespeare... (Nu i-a dăruit dumnezeu zile să poată face poezia aceasta și multele care le mai avea în sufletul său...).

Într-o vreme îl preocupa „Don Juan". De mult, înainte de a veni în Germania. Văzînd apoi pe — Don Juan al lui Mozart jucat și cîntat de marele suedez John Forsel în Lipsca, i se redeșteaptă dorul de a dramatiza subiectul acesta în felul său... Între lucrările plănuite de el ar fi și una „Eminescu și romantismul german". Avea să-i fie teza de habilitare la universitatea din București. N-a lăsat nici aici nimic în scris, deși materialul îl cunoștea în bună parte".

Numeroase fragmente din scrisori sînt expresia durerii acestor prieteni, pricinuită de moartea lui Panait Cerna :

„Sînt de miercuri dimineața în Lipsca și nu mă pot liniști de loc la gîndul că nu l-aș mai putea întîlni pe Cerna pe aici... nu mai pot să caut strada lui și nu mai pot îndura nici o stradă pe aici, căci Lipsca fără el e pustie și grozavă". (Em. Panaitescu către I.R.P., 14 aprilie 1913, Leipzig).

„Reîntors la Lipsca doream de mult să-ți scriu, dar n-am fost într-o stare sufletească de a putea scrie. Așa ne-a zguduit moartea lui Cerna, că nici nu mi-am revenit în fire. Și ce îngrozitoare au fost primele zile după întoarcere.

Oriunde mă întorceam îmi aminteam de scumpul nostru Cerna... Și mult am îndurat eu în cele 3 săptămîni de cînd sînt aici ! Să fii în Lipsca cu Cerna și să fii totuși fără el, e îngrozitor ; și acum, cînd se apropie ora 10 seara, mă apucă o neliniște mare, era ceasul întîlnirii noastre". (R. Cîndea către I.R.P., 22 mai 1913, Lipsca).

Adăugîndu-se informațiilor pe care istoria literară le deține, aceste noi documente completează imaginea pe care ne-o formasem asupra lui P. Cerna, punînd în lumină laturi inedite ale creației și personalității sale.

Iliza Ispășoiu

[1]) Nu — eu nu pot să mor. Un doctor. Tînăr, talent, — mamă. — Nu prietenii mei, eu sînt tare, eu voi trăi.

[2]) Nu-i așa, eu sînt sănătos ? Doctore ? Ce spui tu ? Tu, salvatorul meu ?

[3]) Afară este primăvară — și soare și frumos. Natura este în plină viață și eu mor.

[4]) Nu ! Eu nu pot să mor — Doctore, salvează-mă. Prieteni nu mă lăsați să mă pierd.

[5]) O mare bucurie să citești o astfel de lucrare.

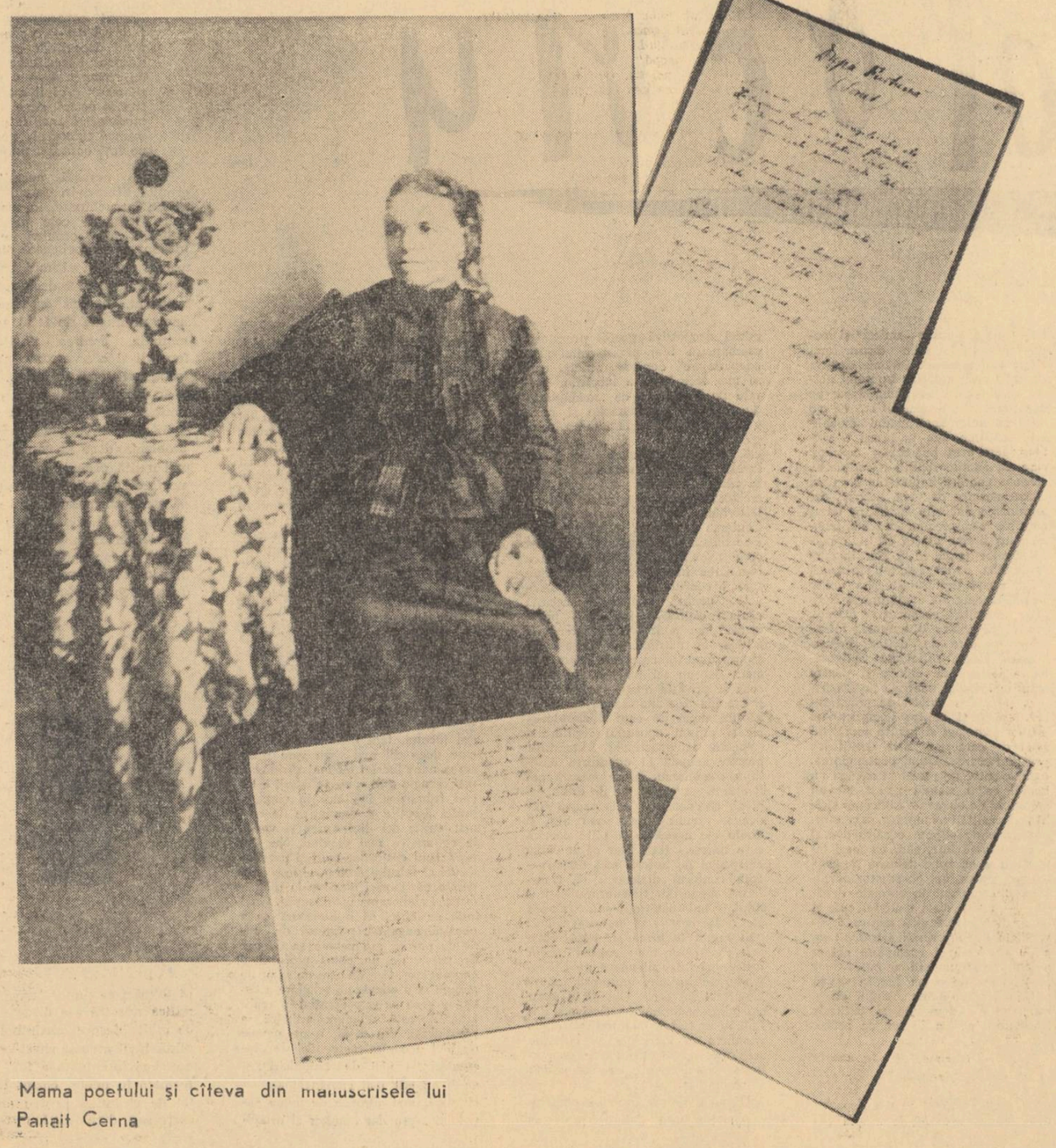

Mama poetului și cîteva din manuscrisele lui Panait Cerna

PROBLEME DESCHISE IN STUDIUL LITERATURII ROMÎNE VECHI

Acum patru ani, în prefața ediției a II-a a cronicii lui Ion Neculce, acad. Iorgu Iordan înregistra cu regret „slabul interes pe care istoricii și criticii literari îl arată literaturii române vechi" și atrăgea atenția că publicarea celei dintîi ediții științifice dintr-o operă cu recunoscute însușiri literare nu trezise ecou decît printre specialiști.

Situația se prezintă astăzi cu totul alta, datorită printre altele și, eforturilor stăruitoare pe care acad. G. Călinescu le-a depus de-a lungul a trei ani încheiați pentru atragerea specialiștilor și criticilor literari într-o largă discuție de principii asupra folclorului și literaturii vechi — materia primului volum din tratatul *Istoria literaturii române.*

Cele 6 articole publicate în „Contemporanul" — primul la 5 martie 1960, ultimul la 23 martie 1963 — au adus prospețime și nerv în cuprinsul unei discipline greu accesibile marelui public din cauza erudiției seci și expunerii didacticiste. Ocazionate de lucrările la cea dintîi sinteză academică de literatura română veche, aceste articole alcătuiesc de fapt un succint tratat de metodologie susținut de o concepție generală asupra literaturii vechi. Și una și alta și-au găsit expresia memorabilă în cîteva rînduri prin care se arăta ce ar trebui să fie o adevărată istorie a literaturii vechi : „Nu e vorba de a remarca, ici și colo, anume însușiri artistice, ci de a privi totul în perspectiva artei. Fără îndoială că un bloc de marmură nu e o sculptură și descripția ei nu va cuprinde exaltări critice ca în fața operei unui Michel Angelo. Determinarea valorii lui materiale e de competența unui specialist. Cu toate acestea, oricîte verdicte ne-ar da cel care cunoaște structura marmurelor și rezistența lor, numai artistul știe să scoată cu imaginația din el formele culcate în bloc. Cultura veche este un astfel de bloc în care stau, încă nenăscuți, Eminescu și Creangă, Caragiale și Sadoveanu. A descifra prezența lor virtuală în acea materie simplă, privind din prezent spre origini, aceasta e marea misiune a unui adevărat istoric". (Contemporanul nr. 32/1960).

Între timp, apariția cărților lui Al. Piru și cursului litografiat al lui I. D. Lăudat, stimulate și hrănite substanțial de lucrările tratatului, a dat prilejul unui schimb de păreri care, dacă nu s-a încheiat totdeauna cu rezultate concludente, a contribuit cel puțin la pregătirea atmosferei în vederea dezbaterilor machetei volumului I al *Istoriei literaturii române.* În preajma acestor dezbateri, devenise evident că repetata invitație a acad. G. Călinescu la „discuții fie și aprinse" în jurul chestiunilor „la ordinea zilei" (Contemporanul 12/1961 ; 3/962 ; 5/963) nu avea să rămînă fără răspuns și nivelul la care, în general, au decurs aceste discuții, a demonstrat dorința, unanimă astăzi, de a vedea cît mai repede integrată în efortul creator al epocii o etapă atît de importantă din dezvoltarea culturii noastre, a cărei cunoastere profundă va da scriitorului și cititorului român conștiința și mîndria legitimă a unei înaintări culturale neîntrerupte de un mileniu și a unor tradiții artistice care nu încep de ieri.

Dezbaterile au lăsat să se vadă limpede că beneficiem astăzi, de criterii sigure în aprecierea a ceea ce este sau trebuie să fie autentica istorie a literaturii, deosebită printr-o nuanță doar — însă esențială — de istoria culturii așa cum o privește un tratat de istorie propriu-zisă. Distincția aceasta nu se făcea în trecut, de aici impresia falsă că vechile sinteze de specialitate sînt istorii literare, cînd de fapt constituiau numai pregătirea lor. Pe de altă parte, interesul general pentru literatura veche suscitat de un eveniment atît de important a reușit să fie împărtășit și de redacțiile presei noastre literare care, publicînd integral sau într-o formă remaniată cele mai importante intervenții, au dat posibilitatea marelui public să ia cunoștință de principalele probleme care s-au dezbătut cu această ocazie.

Între toate aceste intervenții, pe primul plan s-a situat prin nivelul teoretic la care au ridicat discuția și prin încercarea de a formula, pornind de la analiza concretă a machetei, ceea ce s-ar putea numi problematica unei sinteze ideale de literatură română veche, referatele lui G. Ivașcu și Al Dima, membri ai comitetului general de coordonare a tratatului. Esențialul în intervenția lui G. Ivașcu, din care cea mai mare parte a apărut în „Contemporanul", este faptul că a sugerat clar existența unor probleme de bază pe care le ridică o sinteză de literatură română veche în stadiul actual al dezvoltării științelor umaniste din țara noastră, probleme care nu pot fi ignorate sau ocolite. Între acestea se numără și necesitatea ca o atare sinteză „să proiecteze în istoria culturii noastre și, în ansamblu, în istoria culturii umanității, ceea ce constituie în modalitatea literară, identitatea noastră națională, contribuția poporului la cultura universală".

Aceeași dorință de a depăși simpla eratâ în sensul unei ample dezbateri de principiu pe marginea „problemelor de bază ale literaturii noastre vechi" conferă și articolului semnat de prof. Al Dima (și, pentru problemele de folclor, celui publicat de prof. Liviu Rusu în „Steaua") o valabilitate dincolo de caracterul ocazional al unui referat, înscriindu-l printre contribuțiile importante la conturarea orizonturilor disciplinei.

Desigur, se află în aceste articole și afirmații discutabile, unele aprecieri poate prea severe. Dar această manieră de a aborda frontal problemele dificile este de neprețuit folos pentru cercetările viitoare cărora le deschide drumul, luminîndu-l.

Pentru că un lucru nu poate fi trecut cu vederea : după cum a reieșit clar din discuții, actuala sinteză nu poate fi socotită „ultimul cuvînt" ci, după o expresie fericită, ea este „macheta" unui viitor monument pe care îl pregătește în mod strălucit și îl face posibil.

Unanimitatea de păreri a participanților la dezbaterile volumului I al tratatului a subliniat faptul că, sub aspectul informației și al interpretării fenomenelor culturale, ca și sub aspectul contribuțiilor științifice speciale (atribuiri de scrieri, datări, filiații etc) noua sinteză este cu mult superioară tuturor celor din trecut. Meritul acestui important pas înainte, pe care-l înregistrează disciplina în ansamblul ei, prin apariția tratatului, aparține colectivului de specialiști — filologi și istorici — și, desigur, redactorului responsabil al volumului, acad. Al. Rosetti. Obiecțiile fundamentale n-au vizat prin urmare această latură, desigur perfectibilă și pe alocuri amendabilă, dar în linii mari izbutită, ci, așa cum s-a remarcat foarte just, „în centrul dezbaterilor a fost discrepanța care a reieșit din cercetarea pe ansamblu a volumului, în ce privește valorificarea — în condițiile istorice date — a ceea ce numim literatură română veche din punctul de vedere *artistic.* Criteriul de valorificare artistică a „materialului" cuprins în volum este, în genere, deficitar, fiind pus mai mult sau mai puțin în umbră de cel al valorificării etnografice, — la folclor, de cel cultural artistic — la operele religioase și istorice". („Contemporanul" Nr. 15/1963).

De aici impresia că volumul I al tratatului ar putea să aducă mult mai mult, avînd în vedere metodele științifice care stau astăzi la dispoziția cercetătorilor, în raport bunăoară cu cele care au fost folosite în sintezele mai vechi pe care le datoram lui N. Iorga și G. Călinescu. Ceea ce constituie caracteristica amintitelor sinteze este un anumit simț interior al creșterii culturii române de-a lungul secolelor, din care decurge capacitatea lor de a-l convinge intuitiv pe cititor că literatura română nu este o juxtapunere de personalități și fenomene, ci un proces în desfășurare. Amăgitor statică, prin așa-zisa ei „portretistică", sinteza lui G. Călinescu este în realitate pătrunsă de un dinamism interior, rezultat al efortului continuu de a privi pe fiecare autor și fiecare operă în perspectiva întregii evoluții a literaturii române, spre a-i fixa locul și rolul în această evoluție. Cine citește succesiv portretele simte cum suie treptat de la cronica lui Ștefan cel Mare la Sadoveanu, de la „Miorița" și „Psalmii" lui Dosoftei la Eminescu, și de la „Viața patriarhului Nifon", la pamfletul arghezian. Această impresie n-o mai are totdeauna cititorul tratatului, care se mișcă parcă mai mult la orizontală.

Exemplul acestor sinteze a sugerat desigur și observația întru totul îndreptățită a lui Al. Dima că „Istoria literară nu poate fi redusă la o galerie de portrete succesive, ea fiind — în fond — un proces de continuă desfășurare în cadrul epocii pe care o reflectă și o înrîurește și, ca atare, tratarea exclusiv monografică nu e suficientă". Și mai importantă ni se pare însă constatarea — făcută tot de Al. Dima — că în tratat „rămîne apoi nerezolvată o problemă fundamentală și anume cea a genezei principalelor forme de cultură și literatură veche". Într-adevăr, dată fiind participarea unor slaviști și bizantiniști cunoscuți, era de așteptat ca tratatul să înfățișeze modul în care s-au născut, au pătruns pe pămîntul țării noastre și au influențat dezvoltarea culturii române curentele de cultură care sînt ale întregului răsărit și sud-est european și care așează organic literatura română veche într-o adevărată comunitate culturală răsăriteană în cuprinsul căreia a jucat un rol și a ocupat un loc ce rămîne să fie stabilit. Era de așteptat de asemeni ca să întîlnim judecăți de valoare, stabilite nu în cadrul unic al culturii române, ci prin comparație cu cultura bizantină, rusă, bulgară, sîrbă, polonă, de unde ne-au venit unele manuscrise.

Faptul că nu întîlnim aproape nimic din toate acestea nu înseamnă că lucrarea pierde din valoarea certă pe care o are și din prestigiul pe care-l merită, ci numai că problematica literaturii române vechi este mult mai largă și că, în viitor, progresele esențiale în disciplina noastră depind foarte mult de modul în care vor fi rezolvate toate aceste sarcini sesizate pe parcurs și cărora tratatul, după ce le-a deschis, n-a mai apucat să le răspundă.

Ar fi de aceea o greșeală ca rodnica dezbatere în jurul literaturii vechi, ocazionată de pregătirea tratatului să înceteze, lăsînd iarăși această pînă mai ieri Cenușăreasă a

criticii și istoriografiei noastre literare exclusiv în seama erudiției și a necesităților didactice. Mai sînt încă multe de făcut pentru cunoașterea multilaterală a vechii noastre culturi. Fiindcă dacă ne preocupă în mod firesc rolul diferitelor influențe în cultura română, e vremea să ne preocupăm sistematic și de măsura în care fenomenele culturii române au ayut ecou în evoluția altor culturi.

Problema cheie a oricărei cercetări de literatură veche rămîne însă aceea a conștiinței artistice a vechilor noștri cărturari și a prezenței efortului artistic conștient în opera lor. Înainte de a discuta modalitățile realizării unei sinteze de literatură veche, se cere lămurită problema dacă există într-adevăr în secolele XIV—XVIII o literatură în adevăratul înțeles al cuvîntului.

Trebuie discutată data cînd începe istoria culturii române scrise. Fiindcă nu e admisibil să pornim din secolul XIV, atunci cînd pe teritoriul țării noastre se găsește cea mai veche inscripție chirilică descoperită pînă astăzi, datînd din secolul X, și cînd cercetările dovedesc pe zi ce trece că, pe pămîntul românesc, cultura în limba slavă a cunoscut o puternică dezvoltare cu mult înainte de întemeierea statelor feudale. Aceasta contribuie de fapt la crearea impresiei, — nejustificate — de început tîrziu în comparație cu alte culturi.

Am enunțat aici numai cîteva din ceea ce numim „problemele deschise ale literaturii vechi". Dezbaterea lor colectivă, cointeresarea unui număr cît mai mare de specialiști și critici într-o discuție asupra problemelor capitale ce stau în calea viitoarei sinteze — sau viitoarelor ediții a celei de față — vor da marelui public posibilitatea să-și facă o imagine generală cît mai justă despre literatura română veche și despre sintezele care i-au fost consacrate.

Dan Zamfirescu

Desene de
ALBIN STĂNESCU

tineri poeți

NICHITA STĂNESCU

BALADA UNUI SENTIMENT CURAT

1

Și pentru că inima mi-a fost fulgerată
ca-n timpul ploilor repezi de vară un arbore,
căruia i s-a aprins coloana cu flacără groasă,
asemenea unui zeu căruia-n toiul nopții
i se-aprind pletele și-i ard orbitor,
iar păsările se trezesc dînd țipăt scurt,
crezînd că a răsărit soarele...

Și pentru că atîtea străzi umblate în acest oraș mare,
și atîtea ferestre și porți deschise,
i-au cunoscut pe cei doi trecînd și arzînd feeric,
și strigînd numele lui Tristan și-al Isoldei,

Ascultați, voi, cavaleri ai adolescenței,
și voi irumoaselor fete, pe care
nu v-a împlinit încă flacăra nupțială-a bărbatului,
o poveste de dragoste, care nu s-a-ntîmplat,
povestea unui sentiment a cărui neîmplinire
a umplut de vibrare
unda subțire și pămîntie a Dîmboviței,
asvîrlind-o din matcă și înnodînd-o
ca pe-un odgon, de arborii umbroși ai cheiului
care, ei înșiși, vroiau să se smulgă din rădăcini
și să plece...
În căutarea acelor ore de dragoste
neîntîmplate.

2

El era înalt, cu umăr suplu,
cu ochi mari, rotiți încet pe lume.
Coama cenușie retezată scurt, la soare
se-aprindea de-o clară fremătare:

Ea era înaltă și cu umăr suplu,
cu ochi mari, rotiți încet pe lume.
Coama cenușie, retezată scurt, la soare
se-aprindea de-o clară fremătare.

El ducea cu sine amintirea
unei vieți de-o nobilă candoare,
ca pe-o dîră de cometă ce înseamnă
cu lumină-un cer de seară, fără taină:

Ea ducea cu sine amintirea
unei vieți de-o nobilă candoare,
ca pe-o dîră de cometă ce înseamnă
cu lumină-un cer de seară, fără taină.

El rostea cuvinte cu ardoarea calmă
a acelor care-mping în valuri, lungi vapoare,
ori rostea cuvinte mari de veselie,
ca zăpada răsucită-n sus de-o vijelie;

Ea rostea cuvintele cu-o leneșă-ncordare
parcă-ar fi zvîrlit cu mingi în aer,
ori rostea cuvinte mari de veselie,
ca zăpada răsucită-n sus de-o vijelie.

El avea din mine, visul, șantierul
care-l prelungisem, care-l adîncisem
El era tot ce-i în mine înțelept
coasta bărbătească, brațul meu cel drept.

Ea avea ceva din fetele pe care
le-am iubit, le-am ocrotit cu brațul stîng
Ea era nevasta, și iubita, și cîntarea
ce-o isca-n izbire ochiul meu cu zarea.

3

Și pentru că nu s-au cunoscut în acest anotimp
cei doi oameni
care păstrează ceva din mișcările stîngace
ale adolescenței mele,

Și pentru că nu s-au cunoscut în acest anotimp,
fiecare păstrînd pentru el însuși
o dragoste nedăruită, întoarsă ca apa în apă,
și mută asemenea salcîmilor neloviți de vînt,
voi smulge din timp o mare bucată
și voi striga prin ea ca printr-o pîlnie
cuvintele unuia și cuvintele altuia,
așa cum mi le-nchipui eu însumi,
cu mult mai puține, cu mult mai palide
decît cele pe care le-ar spune gurile lor,
dacă ei s-ar uita doar puțin mai atent, fiecare,
în juru-i...

4

Desigur, îl voi întîmpina în fiece seară
cînd va coborî de pe schelele-nalte
ca de pe-o altă planetă,
cînd va pune
piciorul drept pe pămînt,
întors dintr-o lungă călătorie
plină de aventuri, petrecute
în viitor.

Oho, el știe năravurile fierului și țipătul
pe care-l dă betonul —
de fiecare dată va avea noi amintiri,
despre lumina-albastră a sudurii electrice,
despre lumina albastră-argintie
de care-ți atîrnă umbra ca pe-o mantie

Desigur, îl voi întîmpina în fiecare seară
reîntors dintr-o lungă călătorie,
unde îl va zări odată
făcînd trei ample spirale
pe cer, în plin soare, cu avionul,
chiar și pe Vlaicu...

5

Îmi va fi teamă
să o strîng prea tare în brațe,
ca să nu-mi treacă mîinile prin ea
ca prin aer:

Îmi va fi teamă-n preajma ei
să rîd prea tare,
ca să nu dobor cumva arborii
cu silabele puternice ale bucuriei mele;

Îmi va fi teamă
să o invit la dans,
ca să nu ne azvîrle vîrtejul lui iluzoriu
departe unul de altul.

Îmi va fi teamă să o privesc
prea mult în ochi,
ca să n-o văd pretutindeni în locul
tuturor lucrurilor,

6

Și pentru că ei nu s-au cunoscut în acest anotimp,
al verii,
ci numai versurile mele i-a cunoscut pe ei,

Și pentru că aceste noi clădiri ridicate
de mîinile mele,
și-ntîia pîine de grîu nou
din acest an,
și pentru că timpul vieții noastre,
nu rabdă să se piardă
nici un sentiment curat

'Am scris această baladă

Ca să se recunoască cei doi, să se cunoască,
să se găsească și să se-mplinească...

Pentru că se sfîrșește un an
și pentru că vine altul
și inima mea
nu rabdă să se piardă
nici un sentiment curat.

FLORENȚA ALBU

CRISTALE

...Țin un cristal în palma
întinsă spre stele;
pur, ascuțit mă răsfrînge,
aprinsă-n reflexele lungi.

Caut în mine
focul care, ascuns și continuu,
mă scade, mă crește —
mă crește!

★

Seara, cum vin dintre oameni
plină de ei,
cînd împrejuru-mi vibrează
clipele — păsări colibri
și mișcările reîntoarse din zi
au o lumină și-un echilibru statornic;
Seara îmi populez camera-naltă
cu păsările-pereche-ale ochilor lor
întorși, din lumea dură-a metalelor,
a lemnului, a pămîntului,
a clorofilelor,
din lumea gîndurilor în care
ideea lucidă
se prelungește cu visul...

Simt arderea —
care începe, care-a-nceput,
care continuă,
arderea care crește timpul,
prin care existăm, devenim;
arderea care ne clădește-n comunitatea umană,
cum în cristalul unic — mii de cristale.
Ciudată senzație-ți dau
fețele lui,
în care te vezi prelungit ca-n ecouri:
un gest — și răspund o mie de gesturi,
un cuvînt — și răspund alte o mie,
un pas — și o mie de pași
îți continuă ritmul, direcția.

Și trebuie să știi acustica lumii,
această cupolă imensă,
sub care vorbești, și chemi, și răspunzi,
să cunoști cristalele
care, prin ardere,
au ajuns să reflecte-adevărul.

Trebuie să știi neapărat
toate acestea,
pentru ca fapta, cuvîntul
înainte de-a fi faptă, cuvînt,
să se aleagă, prin ardere,
de impur și mărunt

★

Noaptea mă tulbură mersul ceasornicului,
bătaia pulsului meu
grăbită, urmîndu-l,
silindu-l să-ncapă,
de două ori mai multe-ntrebări.
Noaptea, bătaia ceasornicului
se-aude distinct
— metronom —
cînd dai răspuns la-ntrebările grele:
ființa lumii,
se-aud urnindu-se-ncet
printre solstiții și constelații,
spre alt timp.

Și se aude inima, adînc,
într-o cutie de rezonanță,
bătînd, de două ori,
pentru un pas al timpului,
luîndu-i-o-nainte —
și pulsul ei se amplifică,
în întreaga lume,
ca-ntr-o imensă cutie de rezonanță.

★

Țin un cristal
în palma întinsă spre stele:
lumina lui — înmiită-n lumini
adună-ntrecută lumina dintîi.

ORAȘUL FOCULUI

O grindă a casei
e conducta de oțel care trece
prin podul copilăriei;
țeava se leagănă ici-colo, ici-colo —
leagănul e înnodat cu un capăt
de-un pom,
cu un altul, de trunchiul oțelului...
Fumul oțelăriei,
trecînd pe deasupra daliilor albe,
dă bună seara
fumului gospodinelor,
care pregătesc cina.
Confidențele îndrăgostiților
sînt aici — flăcări,
ca altunde, fluviile.

Îmi place să visez rezemată
de trunchiul lui luminiscent,
îmi place să-mi iau pulsul aici,
— sigur, în orașul acesta
în care oțelul
e membru al tuturor familiilor,
pulsul lor e altul
cum altul va fi fiind,
la oamenii altor planete...

Îmi place s-adorm, să mă trezesc,
să gîndesc,
în vuietul oțelului —
oțelul se-aude ca un pendul uriaș
care bate orele, jumătățile,
sferturile,
din peretele tuturor caselor.

JOC DE UMBRE

O, cum se clatină copacii
de dragostea stelelor! —
mugurii mici, frunzele mici
pun palme de umbră, pe buzele noastre.

Îmi răstorn capul pe spate,
cum făceam în copilărie, de mult;
lumea-mi apare întoarsă
cu farmecul ciudat și oblic de-atunci...

Acum n-o să spunem nimic.
Privighetorile tac.
Pun pe pleoapele noastre,
frunzele — palmele mici.

Umbrele noastre
se desprind mari, mari, repetate,
pe toate drumurile lumii
îmbrățișate.

LA ROȘIA MONTANA

Muntele vechi a fost scobit de tot aurul.
Trecem prin goluri de timp,
prin întuneric,
fără bătaia orelor.

Umbre, în piatră, golite de trupuri;
gesturi și pași
în suspensie...
Pe unde-a fost viață, adîncită cu spaimă,
stranii conture-au rămas —

Pipăi cu mîinile-ntinse-nainte,
pe unde-au trecut oamenii,
le găsesc țipetele pietrificate.
Rostogolesc o piatră-n prăpăstii
și-aud
acest De Profundis
care-i învie o clipă —
șir lung de lămpașe
din adînc în adînc...

În muntele fără ore,
Infernul și-a stins focurile:
cercurile durerii
adîncite, mereu adîncite,
s-au prăbușit vuind...
...E un munte — ruină
peste care coboară
pasăre — seara,
cu aripi încenușate —
Piatra roșie — stinsă,
grădină
ruinată-n apus.

Aurul — șarpe mort
stă în apus,
cu ochiul stins
în muntele — ruină.

PRIMA DIMINEAȚĂ

... Și diminețile marelui fluviu-ncepură,
sub adierea Coșavei, vîntul — zugrav
care amestecă și combină culorile,
dînd nuanțe de floare,
pietroșilor Carpați.

Vibrează și se caută-n aer,
nume cu nume;
cine le strigă,
le vede-nfiripîndu-se aevea,
în fluviu-acesta vechi de oameni
care-și repetă prin timp
fețe și sărbători;
fluviul le păstrează-lumini,
dedesubt.

Încep diminețile marelui fluviu,
distingîndu-se una de alta,
prin gesturile-acestea
care tulbură-n oglinzi permanența.

Nave, nave —
debarcă la țărm, primele — visele;
oamenii le-aduc de departe,
de la Bicaz,
de la Argeș,
visele — primii brigadieri,
ai tuturor șantierelor noastre —
deschideți Porțile de Fier — să treacă!

Începem aici o nouă istorie.
Stăm la țărmul marelui fluviu,
înfiorîndu-l cu mîinile,
din rădăcini la vîrful sprijinit în mare.

Norii care plutesc peste frunțile noastre
vor fi cîndva, Dunăre —
îi auziți cum urcă-n rădăcinile pietrei,
să se facă izvor?
Iată cum iau forma frunților noastre
sub adierea Coșavei;

mîine au să ne-nvie-n luminile apei...

Încep diminețile marelui fluviu.

Porțile de Fier, 1963

ANOTIMP CU PLOAIE

Nopților și cîntecului de cocoș
și ploii verzi
și chemării tale —alb mesteacăn
clătinat și-nalt,
spre etajul meu crescut de lună,
întorcîndu-mă cu gîndul în april,
mă las.

Trec peste pămîntul
afînat de dragoste și răsărirea ierbii
pașii mici și pașii mari,
pașii cu neliniști,
pașii cu-ntrebări,
se aud, (cum se aud!)
înverzind pe drum,
cu vîntul de la sud.

A rămas ecoul porții,
al chemării,
freamătul spre ziuă-al depărtării;

nu te mai ajung,
nu mă mai ajungi
și se stinge fumegînd în frunza toamnei,
flacăra care-ncepea în muguri —

Timpul vechi se-adună — melc
și doar ecou —
pașii cu-ntrebări,
pașii cu neliniști...

SENS

Dimineața pămîntului, veche,
galbene, miriștele întinse
și-o limpezime de vreme,
pregătită de-acum
să devină-amintire.
Nehotărnicite
zboruri și gînduri —
de m-aș pierde-n atîtea întinderi,
aș întîlni copilul și bătrînul
care m-așteaptă la capătul vîrstelor,
acolo unde se-ncheie
orizontul cu drumuri.

Lumina atotcuprinde
drumuri și drumuri.
Austrul ne trece prin aripi,
înfiorîndu-ne cu zbor presimțit.

E o lumină înaltă:
și morile macină,
și strugurii strîng tării, și culori, și arome.

Umpleți cu vin
aceste pahare,
vremea se face
drum înainte.

ora unu

de DUMITRU RADU POPESCU

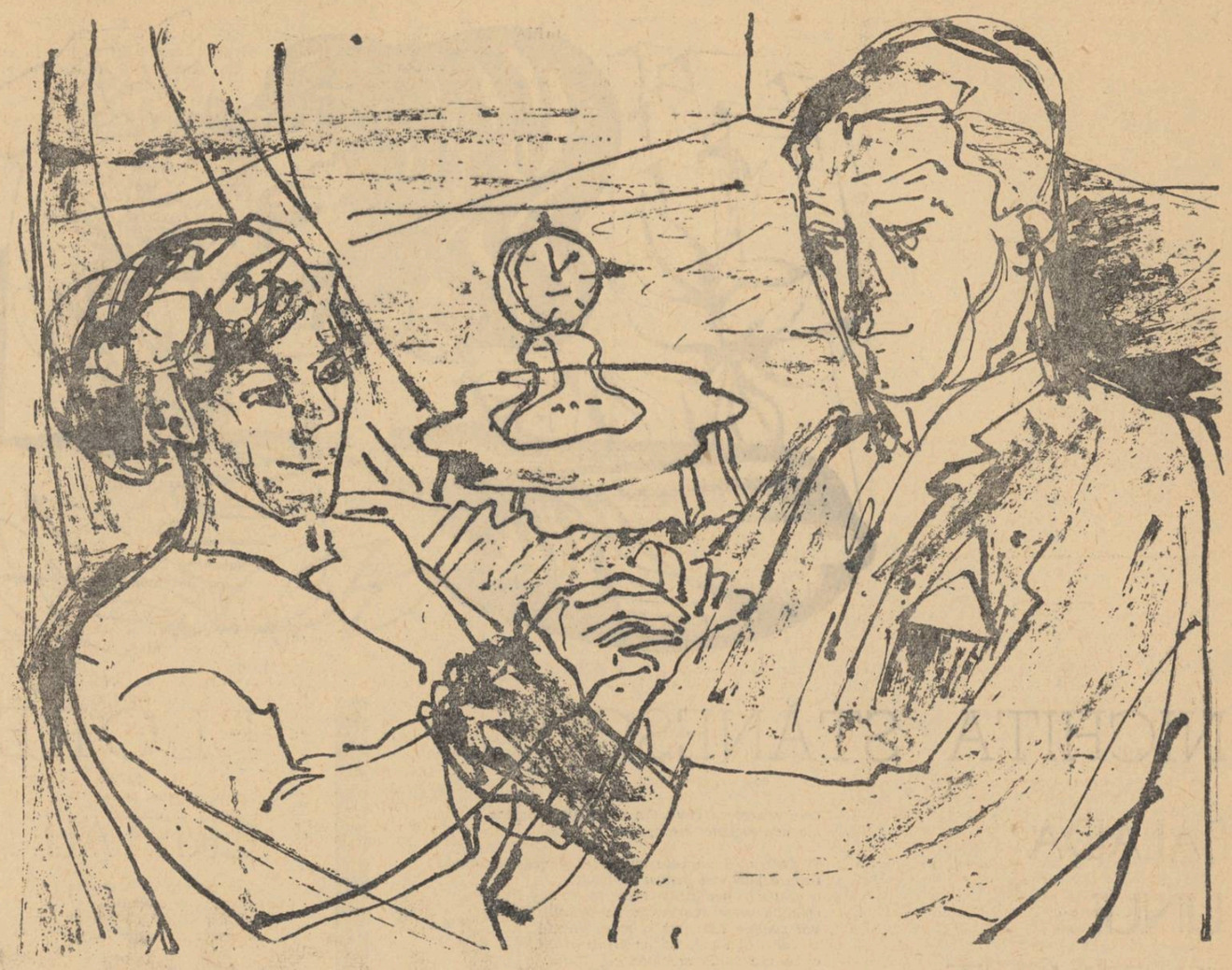

Desen de C. BACIU

MOTTO :

DUHUL : Deci ascultă, Hamlet !
S-a spus că în grădina mea
Pe cînd dormeam, un şarpe m-a muşcat.

(SHAKESPEARE)

MIRCEA : *(păşeşte prin întuneric. Linişte. Îşi priveşte ceasul).* E tîrziu. Ceasul meu poate întîrzie iarăşi. E unsprezece. Dar cel de la primărie nu bate, nici cel de la catedrală. Toate ceasurile parcă s-au oprit şi se tem să mai bată. *(ride)* Ce prostie ! La ora douăsprezece am tren. Personal. *(Se aude soneria unui ceas de masă. Strident. Mircea rîde, trecînd în dreapta).*

SOCRATE : *(în stînga, cu o carte în mînă ; în pantaloni scurţi, de elev).* Tată, a sunat ora patru. Uite, vin de la gară trei oameni. înseamnă c-a sosit personalul. Nu deschizi ?

BEBE : Tu vezi-ti de învăţătură

SOCRATE : *(rar, apoi din ce în ce mai repede)* 7 × 1 = 7 ; 7 × 2 = 14 ; 7 × 3 = 15... adică 7 × 3 = 21 ; 7 × 4 = 28 ; 7 × 5 =... 7 × 5 =... 7 × 5 =... (iese).

BEBE : *(lui Mircea)* Domnul meu, ascultă-mă pe mine, care-s, cum se spune, vulpe bătrînă. Şi eu am făcut cîteva clase de liceu, ba chiar aş putea spune c-am terminat liceul, dar nu spun, mi-e ruşine. Lumea n-ar mai cumpăra carne de la mine, m-ar considera prea deştept. Aşa, mă cred un prostovan, toţi ; şi mie-mi convine. Ei cumpără de la mine şi-au impresia că mă înşală. Măcar cu un os. Fiindcă întotdeauna le pun o bucată de os, în plus, uitîndu-mă în altă parte, ca şi cum aş fi distrat. Dacă-l laşi pe cumpărător să creadă că te-a înşelat, ai stofă de comerciant şi faci carieră.

LENA : *(o femeie aproape de bătrîneţe. Cu o măturâ în mînă).* Domnu' Mircea, aveţi o scrisoare *(i-o dă).*

MIRCEA : *(o citeşte)* A murit vărumeu Ion, pe front... *(îşi priveşte ceasul. Lena iese).*

BEBE : Vinde-mi mie ceasul, ce-ţi trebuie dumitale ceas ? Îţi dau un picior de vacă pe el. Nu deodată ; că n-o să-l poţi mînca. Pe rînd. De ce să faci foame şi să ţii ceasul în buzunar ?

MIRCEA : E de la tata.

BEBE : Ce contează ? O să-ţi cumperi mai tîrziu altul.

MIRCEA : Dar pentru ce-ţi trebuie, doar mai ai trei ?

BEBE : Vreau să-ţi fac un bine, altfel nu l-aş cumpăra.

LENA : Aici e domnul Bebe... *(intră Matache ţinînd de zgardă un cîine lup. Ea îl urmează).*

MATACHE : A, salve Cezar ! Ce mai faci, domnule ?

BEBE : Stau.

LENA : A murit Bungescu, Leontin...

MATACHE : *(surprins)* Extraordinar !

LENA : Da. De apendicită *(iese).*

MATACHE : Fantastic ! Ce e soarta, domnule ! Alţii mor eroic pe front, şi Leontin moare acasă, de apendicită ! Ce, ce, ce !...

BEBE : Firma „Matache, soţia şi fiul Georgică" are clienţi peste tot, domnule.

MATACHE : Aşa e viaţa. Să ştii, am devenit întreprindere serioasă. Şi din ce ? O chichineaţă ! Asta era la început. M-am lărgit. Lucrez cu toată capacitatea. Vrei să las frontul neaprovizionat ? Nu pot. Mă doare inima. Fiecare să aibă sicriul lui, aşa e ! Gata. Sîntem o ţară civilizată. N-o să ne îngropăm morţii fără coşciug, în groapă. E un obicei străbun şi trebuie să-l respectăm.

BEBE : Am şi eu un văr în război. Grozav ce se gîdilă. Şi dacă-l aude pe vreunul făcînd ca oaia : „me-e-e", moare de rîs.

MATACHE : Şi Gigel se gîdilă.

MIRCEA : Care Gigel ?

MATACHE : Cum care ? Cîinele ! *(lui Bebe)* Dar cine e ?...

BEBE : Stă la mine în gazdă, a terminat liceul şi... Îl meditează pe Socrate.

MATACHE : Gigel a avut alaltăieri o constipaţie de credeam că nu mai scapă ! Extraordinar !

BEBE : Leno ! *(Lena intră)* Dă-i lui Gigel nişte carne...

MATACHE : Vai, mulţumesc ! Ieşisem să-l plimb. Îţi rămîn profund îndatorat. Salve Cezar ! *(Iese urmat de Lena).*

BEBE : E milog, domnule. În fiecare zi, cînd se plimbă, dă pe la măcelăria mea. Să-i dau o halcă lui Gigel. Milog. Dar băiat de treabă. *(iese).*

MIRCEA : *(singur, în dreapta)* La douăsprezece pleacă personalul. Am ordin verde. Trebuie să plec pe front, peste cîte minute...? Dacă plec, niciodată paşii noştri nu se vor mai apropia, nu vor merge unii spre alţii, nu se vor întîlni, şi ochii nu se vor putea privi faţă în faţă... *(În stînga a apărut, singură, Aneta)* Ochii vor privi mereu spre linia frontului, paşii vor merge spre linia frontului. Iar tu vei păşi în altă parte, spre altă linie. Şi ne vom depărta mereu, fiecare urmîndu-şi paşii lui.

ANETA : Gîndeşte-te, Mircea. Dacă ieşi seara în parc, cu mine, să zicem, şi fredonezi o melodie...

FRÎNCU : *(poliţist)* Amenda ! Poftiţi *(îi întinde lui Mircea o hîrtie. Dispare).*

ANETA : Pentru că ai cîntat. Dacă vrei seara să citeşti, şi prin camuflaj se bănuieşte lumina lămpii...

FRÎNCU : *(apare din nou. Lui Mircea, în dreapta)* Amenda ! *(iese).*

ANETA : *(tot din stînga)* Dacă întrebi de ce nu e pîine...

FRÎNCU : *(agitat, lui Mircea)* Hai cu mine ! Am să-ţi spun eu de ce *(iese).*

ANETA : Sau de treci prin faţa trăsurii primarului şi zîmbeşti văzînd-o pe doamna cum îşi desmiardă cîinele.

FRÎNCU : *(furios de-a binelea)* Dumnezeii ! *(iese).*

ANETA : Şi aşa, în fiecare zi, în fiecare colţ dai de un poliţist. E plină ţara de ei. Şi fiecare vorbă pe care o spui o aude un poliţist... Şi parcă e acelaşi ! Pentru el vrei să pleci cu personalul de la douăsprezece ? *(se aude sbîrnîitul ceasului de masă al lui Socrate)* Sau pentru ei ? *(iese).*

SOCRATE : *(vesel, cu Bebe, în mijloc)* Grozav ce se sperie moşul de geografie cînd pun ceasul să sune în clasă *(ceasul se aude din nou).* A sunat, domn' profesor ! Şi el îşi ia catalogul şi pleacă în cancelarie *(ride).*

BEBE : *(lui Mircea)* Mare puşlama, Socrate al meu. Dar mă costă. Pentru golăniile lui i-am dat directorului, să nu-l elimine, trei pulpe de viţel şi doi ţapi. Directorului îi plac ţapii.

SOCRATE : Şi el seamănă cu un ţap.

BEBE : Taci. Învaţă.

SOCRATE : 7 × 1 = 7 ; 7 × 2 = 14 ; 7 × 3 = 15.. *(primeşte o scatoalcă)* 7 × 3 = 21 ; 7 × 4 = 28 ; 7 × 5... 7 × 5... *(iese).*

BEBE : *(lui Mircea)* Crezi că eu n-aş putea să fiu profesor cu şcoala pe care-o am ? Ba da. Dar asta nu-i o şcofală. Un profesor nu face doi bani pe lîngă un om ca mine. Uite, la 10 Mai, eu am invitaţie, în primul rînd, în grădina publică, la programul dat de fanfara militară, şi stau pe scaun, pe cînd profesorii nu stau. Profesorii sînt nişte mofturi, aşa, ca să fie. Dar îi ia cineva în serios ?

LENA : *(întrînd)* Aveţi o scrisoare.

MIRCEA : *(o citeşte înfrigurat)* A murit unchiul Vasile, pe front...

LENA : Dumnezeu să-l ierte *(iese).*

BEBE : Dacă nu eram ce sînt, mă aflam pe front. Dar aşa au nevoie aici de mine. Cine să-i taie nevestei primarului carne pentru grătar ? Bebe. Şi mai e şi nevasta prefectului Ispas, şi a procurorului Vişu, şi mai sînt o sută de neveste care au nevoie de mine. Ţara are nevoie de mine, cum s-ar spune. Fiindcă ţara, domnule, e făcută din neveste. Neveste de granguri. Eu, după ce ultima nevastă mi-a născut pe Socrate, am divorţat. Ca să n-ajungă nevastă de grangur. Atunci ar fi trebuit să tai multă carne pentru cine ştie ce prieteni, favoriţi. Aşa, n-am pe nimeni. Pe toţi îi ciupesc eu la cîntar. Şi culmea, că şi pe mine. Cînd îmi cîntăresc un kil de pulpă, îmi pun şi mie un oscior, şi mă uit în altă parte, ca şi cum n-aş observa.

MIRCEA : Observ cum ţi se încovoaie nasul în fiecare zi. Ca la vulturi. Şi vulturii sînt în felul lor măcelari.

BEBE : Poetic spus. Am să folosesc imaginea într-o poezie, în prima strofă. Îmi dai voie ?

MIRCEA : Nasul e ca un cioc încovoiat.

BEBE : Foarte drăguţ, zău. Dar ce sînt eu de vină ? Omul e o fiinţă slabă, nu poate să fie aşa cum ar vrea. Crezi că eu n-aş dori să fiu brunet ? Mai ales iarna. Am o piele foarte albă, şi nu-mi place, mai ales pe burtă. Dac-aş fi brunet, ar fi altceva. Dar nu mă pot schimba şi pace ! Să nu-mi spui cumva proverbul cu pielea lupului, e prost. Nu e poetic. Să ştii că n-ar strica să-ţi poţi schimba pielea cînd vrei şi cum vrei, aşa cum îţi schimbi pantalonii şi haina. Eu aş ieşi din pielea mea mai ales iarna. Dar pot ? Natura a fost crudă. Nu ne dă voie să ne schimbăm cum am dori.

MIRCEA : Cei care sînt acuma în război, ciuruiţi, şi-ar schimba pielea cu a dumitale.

BEBE : Să nu facem tragedie, domnul meu. Eu filosofam şi dumneata prea le dai nume exacte. Vorbeam despre neputinţa omului. Omul este şi el un animal, slab. Eu cînd omor un bou mi-e milă, zău. Vezi ? Slăbiciune. Dar o fac ; şi e vina mea ? Nu. Oamenii trebuie să mănînce carne.

MIRCEA : Oamenii mor pe front. Fiindcă...

BEBE : Ei, lasă. Mai bine să-ţi citesc o poezie : „Luna, ca un sold de fată, Printre norii mari, de vată, Lunecă acum spre-apus. Şi iubirea mea s-a dus". Ce zici ? Am scris-o dumineca trecută. Rimele nu sînt ale mele, recunosc. Nu prea mă pricep la rime, altfel cred că aş fi mare poet. Am umplut patru caiete de pătrăţele, numai cu poezii de amor. Mă pricep mai mult. Am avut doar patru neveste. Dar să-ţi spun un secret : eu cred numai în cîntar. În dragoste, deloc. Nu-i rentabilă. Şi-ţi aduce numai nenorociri.

MATACHE : *(intră vesel)* : Salve Cezar ! Nu mai e deloc iarnă în ţara asta *(cîinelui)* Stai jos, Gigel ! *(lui Bebe)* Mi-am cumpărat de pomană cizme şi cojoc de piele. Anul ăsta nu mi-am luat mînuşile în mînă decît o dată, cînd a murit bunicu-meu. A trebuit să ţin de sicriu, cînd l-am dus la groapă, de-aceea mi-am pus mînuşile. Altfel nu e deloc iarnă. E fantastic !

MIRCEA : Trebuie să vină o iarnă cumplită, să simţiţi şi dumneavoastră frigul, şi să vă puteţi da pe gheaţă, la vale, cu sania. Trebuie, altfel nici Socrate n-o să apuce să se dea vreodată cu sania. Şi e păcat.

MATACHE : Mare păcat. Extraordinar. Hai Gigel la plimbare.

BEBE : Lena ! Dar lasă, astăzi îi tai eu lui Gigel o fleică...

MATACHE : Vai, dar... *(ies).*

MIRCEA : *(în dreapta, singur)* În fiecare dimineaţă mă trezesc mort. Nu trăiesc nici o zi pentru mine. Sau pentru cine aş dori. Mă scol dimineaţa, în fiecare dimineaţă a lunii, doar ca să-i plătesc lui Bebe chiria. Şi lui Frîncu amenda. Şi acum trebuie să plec pe front. De ce ?

ANETA : *(în stînga)* Să-l aperi pe Socrate, să-şi înveţe tabla înmulţirii.

SOCRATE : *(trece prin scenă)* 7 × 1 = 7 ; 7 × 2 = 14 ; 7 × 3 = 21 ; 7 × 4 = 28 ; 7 × 5 = 35 ; 7 × 5 = 35...

BEBE : *(îşi urmează fiul)* Cît crezi că mă costă corigenţa lui la franceză ? Şapte ficaţi de viţel. Profesorului îi place ficatul la grătar şi în fiecare an îl lasă pe Socrate corigent. Mare bandit. Dar eu sînt bun, îi dau. Fiindcă vine nevastă-sa să ia ficaţii. Şi nu-i ia pe toţi o dată, ci cîte unul... *(iese rizînd).*

MIRCEA : De ce ?

LENA : *(pentru o clipă)* Ca să se plimbe cu trăsura nevasta primarului. Are un cîine lup, şi ţine la el mai mult ca la primar *(iese rizînd).*

ANETA : Primarul e patriot...

MATACHE : *(cu Gigel, explicînd parcă lui Bebe)* Sicrie patent, ermetice. Extraordinare ! Şi largi ! Are mortul loc destul, nu trebuie să stea înghesuit... eu nu fac economie de scîndură. Am sicrie şi mai lungi şi mai scurte, pentru tot felul de oameni. Dar toate sînt largi, încăpătoare şi igienice. Nu din scînduri cu noduri, să intre cumva aerul apa... Ermetice. Fantastic de bune. Se pot folosi cu încredere. Garantat. Sînt fantastice *(iese mulţumit).*

ANETA : Văru-tău Ion n-o să mai aibă copii. Unchiu-tău Vasile n-o să mai ajungă bunic. Şi într-o zi o să intre Lena..

LENA : Ai o scrisoare *(iese).*

MIRCEA : *(O citeşte)* A murit Mircea... Cumplită veste mi-ai adus, femeie. Am murit.

ANETA : Dar încă n-ai murit. Încă mai trăieşti. Ai numai ordinul să mori. Ai personal la douăsprezece. Dar să zicem c-ai prins trenul... *(iese).*

PLUTONIERUL : *(mic, cu mustaţă, calm, sigur ; pe front trebuie să ai prestanţă, e deviza lui).* Cum zici că te cheamă ?

MIRCEA : *(militar)* Mircea.

PLUTONIERUL : Drepţi ! Aşta e răspuns ? Cu mine nu te joci ! E periculoso sporgersi ! Culcat ! Drepţi ! Culcat ! Drepţi ! *(Mircea execută)* La stîn-ga ! La dreap-ta !

ANETA : *(în dreapta, în timp ce se aud comenzile)* Asta e bucuria lui. Alta nu are. Asta îl face fericit. Că e ascultat. Că e cineva.

PLUTONIERUL : La stîn-ga ! La stînga ! La stînga ! La stîn-ga ! Stop. Aşa, ca să te înveţi minte.

ANETA : E mulţumit...

PLUTONIERUL : Răcanii ! Nu ştiţi să executaţi ordinele. Ştiţi numai să mîncaţi. Habar n-aveţi de o limbă străină. Ce, ţi-e caldo ? Caldo ? Eu am învăţat italiana singur. Şi după război am să merg în Italia să mă culc cu italiencele.

BEBE : *(ca un gînd)* Me-é-é-é...

PLUTONIERUL : *(îl apucă rîsul, se depărtează de Mircea, hohotind ; apoi, grav, ca să simuleze un acces de tuse, se întoarce, tuşind. Dar rămîne perplex : Mircea zîmbeşte)* A, stop ! Ai rîs în front ! Culcat ! Te învăţ eu minte să rîzi de gradul superior. Drepţi. O să te trimit eu în misiune, să-ţi treacă. Moderato, moderato. Vine el timpul. Culcat !

ANETA : *(cei doi au dispărut, lumina ce cădea asupra lor s-a stins)* Dar ai avut noroc şi n-ai murit. Ai rămas doar fără un picior. Şi te-ai înapoiat acasă... *(iese).*

MIRCEA : *(în cîrjt)* Bună ziua, domnule Bebe...

BEBE : Bună ziua.. Dar cine eşti dumneata ?

MIRCEA : Mircea care...

BEBE : A, iartă-mă dragă... Stai jos. Nu ştiam de unde te cunosc.

MIRCEA : Da...

BEBE : Da, Mircea al nostru ! Ce mai faci, domnule ? Cum o mai duci ? Felicitări, văd că ai şi o decoraţie...

MIRCEA : În locul piciorului...

BEBE : Ei, nu dispera, se mai întîmplă. Aşa e războiul, dracul să-l ia ! În timpul războiului toate au mers rău, uite eu de-abia reuşeam să vînd doi trei purcei pe zi... Vite mari, nici nu mai vorbesc !... Boul, domnule Mircea, este şi el un animal, ca omul. Dar n-are sensibilitate. Bagă-l într-o grădină cu trandafiri înfloriţi, cu lalele şi cu ochiul boului. Crezi c-o să admire florile ? C-o să le miroase parfumul ?

MATACHE : *(ca o adiere)* Ori o să le cînte în poezii, cum faci tu duminica ? *(s-a topit).*

BEBE : *(convins)* Nu, domnul meu ! O să le mănînce ! Şi-apoi o să bea apă şi-o să se culce liniştit, şi toată noaptea o să rumege. Boul rămîne tot bou. Chiar în faţa splendorilor naturii. De aceea nu e nici o pagubă că-l tăiem.

MIRCEA : Nu-nţeleg de ce-mi spuneţi mie toate astea...

BEBE : Filosofam, dragă. Eu sînt măcelar şi trebuie să am o concepţie despre meseria mea, despre ceea ce fac. Şi-o am. Nu tai fără să mă gîndesc înainte. Ştiu precis. Şi-mi dau dreptate. Într-adevăr, boii sînt insensibili. Nici parfumul finului proaspăt cosit nu-l simt. Vite. *(Se aude un tîriit, ca de ceas, ori ca de automobil. Intră Socrate, cu o puşcă de vînătoare în spate, cu pălărie verde cu pană)* Băiete, uite-l pe domnul Mircea care a stat la noi în gazdă...

SOCRATE : Da, a mai crescut... Nu ştiam de unde-l cunosc.

MIRCEA : Văd că m-am schimbat mult...

SOCRATE : Da, natura este într-o continuă mişcare... Aşa zicea.. Am împuşcat trei iepuri.

BEBE : *(lui Mircea)* Am reuşit să deschid o fabricuţă de spirt, pentru Socrate, s-o conducă el. Acuma oamenii sînt necăjiţi şi beau de necaz. Bani nu prea sînt, dar pentru un păhărel, două, nouă, se mai găsesc.

SOCRATE : Tocmai aveam nevoie de un ajutor de contabil.

MIRCEA : Bălatul e priceput, are stofă, vă seamănă la toate.

BEBE : Cred c-o să mă şi întreacă.

SOCRATE : Aşi ! Eu nu fac poezii.

BEBE : Vezi, mă ia şi peste picior *(ride).*

SOCRATE : Am adus 7 × 5... 7 × 5... 7 × 5 = 3 500 de kilograme de porumb, astăzi. Plec.

MIRCEA : Aş vrea un avans, să mă instalez...

SOCRATE : Cum să nu, băieţi. 7 × 3.., N-am decît cincisprezece lei la mine. Poftim. Mîine îţi dau restul *(iese).*

BEBE : Ascultă ultima mea poezie.
Luna, ca o zînă albă
Trecea falnic peste-un nor.
Pleci din viaţa mea, floare dalbă
Şi eu simt încet că mor.
Asta e, n-am rime. Nu le găsesc. Tot de la alţii le iau şi nu prea se potrivesc ele cu ce-aş vrea eu să spun. Dacă n-ar fi rimele...

MIRCEA : Socrate s-a însurat ?

BEBE : Cine-l lasă ? Sînt femei... Văduve. Cîte vrei. De ce să-şi lege capu' cu una singură ? Sînt... În materie de femei, eu am o vorbă : Tot ce trece de patruzeci de kile, e bun *(ride).*

LENA : *(intră cu măturâ)* A murit şi Vasilescu, geamgiul din colţ. Aici la noi în fiecare zi moare cineva. Mă mir de unde mai sînt atîţia oameni, mă mir că nu se mai termină. Azi e bine de popi şi de măcelari, este domnule Bebe ?

BEBE : *(îşi pune ochelarii pe nas şi se uită la penitele celor două stilouri pe care le poartă în buzunarul mic al hainei)* O fi, dar azi e duminecă şi nu mă interesează măcelăria. Chiar acuma mi-a venit o ideie : luna ca o fată... *(scrie pierdut).*

LENA : *(continuă)* Unii iau banii pe vorbe, alţii pe carne, pentru pomeni. Oamenii n-au parale pentru petreceri, pentru nunţi. Dar cînd mor, vor să ştie toată lumea. Şi fac înmormîntarea cu doi popi şi cu fanfară. Mai bine de ăi de-au murit pe front, nu i-a mai luat în rîs popa la biserica Sfîntul Haralambie. Ăla şi cînd cîntă veşnica pomenire se clatină de beat. Şi lumea crede că se clatină de durere. Nici pe front nu mor mai mulţi ca aici... În locul ăsta mor oamenii în fiecare zi.

ANETA : *(în stînga, pentru o clipă)* Şi visele, Mircea, visele *(iese).*

MIRCEA : *(lui Bebe)* În ţara asta sînt foarte puţini taţi şi foarte puţine mame. Aproape toţi oamenii sînt orfani. Dumneata eşti tatăl lui Socrate şi ai grijă de el.

BEBE : Am. *(Strigă)* Socrate, vino la tata, ia-ţi flanelul, să nu răceşti la piept *(se aude sbîrnîitul ceasului ce seamănă cu claxonul unei maşini).*

MATACHE : *(cu Gigel, val-vîrtej. Frîncu, la doi paşi).* Bebe, aşa nu se mai poate trăi !

BEBE : Salve Cezar ! E rău de tot de-ai uitat salutul.

MATACHE : E mai mult decît rău ! E foarte rău.

LENA : *(lui Mircea)* Socrate trăieşte cu nevasta primarului.

MATACHE : Sînt ucis !

BEBE : Atunci e grav de tot. Şi ce să fac eu ?

MATACHE : Să m-ajuţi. Tu ai mînă grea, este ?

BEBE : Este.

MATACHE : Frîncu degeaba e ce e.

FRÎNCU : Domnu' Matache, eu...

MATACHE : Am zis ! Extraordinar !

BEBE : Ce-i ?

MATACHE : Nu mai vine nimeni să lucreze la întreprinderea mea. Auzi, că m-am îmbuibat făcînd sicrie ! Eu ?

BEBE : Vorbe.

MATACHE : E fantastic ! Am făcut un bine ţării, nu ? Vrei să-i îngropi, domnule, în pămînt străin ? Nu se poate. Tradiţia ne cere să-i îngropăm pe fiecare în satul său natal, în oraşul său natal. Şi fără sicrie cum vrei să-i aduci acasă. În sac ?

FRÎNCU : Nu.

MATACHE : Păi atunci, Frîncule, de ce nu pui mîna pe oameni ? Să vină la lucru. De ce nu vin ? De ce nu-şi respectă fraţii căzuţi eroic la datorie ? De ce-şi bat joc de tradiţie ?

BEBE : Lasă, se aranjează. Gigel, hai să-ţi dau o halcă...

MATACHE : Vai, dar ieşisem la o plimbare... *(ieş toţi).*

ANETA : *(în stînga)* Totul ar fi la fel ca înainte. Aceiaşi imbecili caraghioşi şi-ar plimba cîinii şi s-ar lamenta. Pentru ei vrei să mergi în război ?

MIRCEA : *(în dreapta, civil, ca la început)* Trebuie să existe în lumea aceasta un echilibru. Nu se poate ca o parte a pămîntului să stea aplecată în jos şi alta să stea în sus.

ANETA : Vezi lucrurile foarte confuz. Nu poate exista nimic fără curaj, fără luptă. Şi lupta acuma se dă, aici. E nevoie de soldaţi curajoşi, aici în ţară. Dar ceasul tău iarăşi a stat... *(îl prinde uşor de mînă)* Trenurile nu trebuie să mai plece spre Răsărit încărcate cu oameni şi cu armament. Şi acest lucru nu e uşor.

MIRCEA : Dar ce pot eu să fac ?

ANETA : Multe. *(Bate la maşina de scris)* Şi asta este o armă. Oamenii trebuie să ştie că nu este războiul lor. Dar mai întîi trebuie să ştii tu.

MIRCEA : Mă vor urmări...

ANETA : Cine nu e urmărit, urmăreşte pe altul. Şandramaua asta a lor o să se dărîme cu siguranţă. De ce să aştepţi clipa aceea fără să faci nimic ? Va veni o zi cînd vei pleca bucuros la lucru. Am să-ţi pun o batistă albă în buzunar cînd vei pleca de-acasă.

MIRCEA : Şi să-mi calci cămaşa.

ANETA : Am să-ţi cumpăr cămăşi albe. Nu te-am văzut niciodată purtînd cămăşi albe.

MIRCEA : Sînt mai scumpe.

ANETA : O să se ieftinească. Dar prima cămaşă albă am să ţi-o cos eu.

MIRCEA : Acuma am doar trei cămăşi, dintre care trei sînt rupte. Şi două din ele n-au spate *(ride reţinut).* Au numai gulere şi piept. Dar să nu rîzi.

ANETA : Nu rîd. Mircea, ţara aceasta este a noastră, şi aerul, şi apa, şi cerul, şi pămîntul, şi soarele. Apa e ca să ne răcorim şi să ne facem frumoşi, soarele ca să ne încălzească... Nu rîzi de mine ?

MIRCEA : Nu.

ANETA : Numai că toate acestea trebuiesc cucerite. Acum nu sînt ale noastre. Nici măcar aerul. Ţara e ca un ţarc. Nu te poţi mişca. Ori vine el...

BEBE : *(îi explică lui Mircea, arătîndu-l pe Socrate care, în pantaloni scurţi, învaţă tabla înmulţirii).* Cine nu trage la cîntar, pierde, asta vreau eu să-i bag în cap lui fiu-meu. Din şcoală n-o să cîştige mai mult decît i-am spus eu. Îl las să termine liceul, ca să înveţe bine tabla înmulţirii. Mai ales de la cinci în sus. De la mijloc în sus. Ca să ştie cum să facă afacerile. De la cinci măcelari în sus vreau să aibă. Dar am auzit că ţi-a venit ordin verde.

MIRCEA : Da. Cel mai uşor lucru ar fi să plec pe front. Şi să mă rog sfîntului duh să mă cruţe de gloanţe. Fiindcă lupta cea mare se va da aici.

BEBE : Nu cred s-ajungă frontul pînă în faţa măcelăriei mele. N-ar fi interesant. Eu sînt un om paşnic, nu-mi place măcelul.

MIRCEA : Soarele întotdeauna răsare de la răsărit. E o prostie, domnule Bebe, să crezi că poţi ucide soarele,

BEBE : Frumos zis. E o figură poetică, domnule Mircea ?

MIRCEA : Nu.

BEBE : Îmi pare rău... Dar eu am s-o folosesc, îmi dai voie ? Într-o poezie de amor... *(iese încîntat).*

ANETA : *(în stînga)* Dac-ai merge pe front, ai întîlni acelaşi ţarc. Şi ai fi obligat să mori. Te-ar împuşca ei. Fiindcă tu n-ai trage în prizonieri...

. . . . . .

OFIŢERUL VALERIU : *(pe un scaun, comod).* Ce-i, bătrîne ?

PLUTONIERUL : E unul care n-a... Ştiţi, cu prizonierii ăia...

VALERIU : Ia bagă-l înăuntru. *((Plutonierul iese şi se înapoiază cu Mircea, dezarmat).* Ce-i mă, eşti nebun ? Vrei să te trimit la Curtea Marţială ? Ordinele se execută, nu se discută. *(Bea).* Văd c-ai un ceas frumos, nu mi-l vinzi ?

MIRCEA. Nu.

VALERIU : Păcat. Să nu te mai prind cu... Sînt om bun, văd că eşti tînăr, te iert. Fiindcă astăzi am primit o scrisoare că mi-a murit nevasta. Dar să nu te bazezi tot pe mine, altă nevastă nu mai am. Du-te. *(Mircea iese).*

ANETA : *(în stînga).* Domnul Valeriu este şi el un filosof... *(iese).*

. . . . . .

MIRCEA : *(mergînd în recunoaştere cu plutonierul).* Toţi soldaţii, aproape toţi cei care se află aici sînt orfani ! Nu i-a oprit nimeni făcîndu-se luntre şi punte, în ţară. Şi n-au fost destul de puternici să zică : Nu ! Dar pe cine apărăm noi aici ? Părinţi n-avem.

PLUTONIERUL : *(calm).* Nu toţi sînt orfani.

MIRCEA : Toţi. Şi nici nu contăm ca oameni. Sîntem nişte animale pe care un imbecil le comandă, să meargă unde vrea el. La ata-a-a-ac !

PLUTONIERUL : Moderato, băiete. Strig eu aşa de tare ? Eu dau comanda destul de încet. Cred că nu la mine te gîndeai cînd ai spus.

MIRCEA : Dar de ce nu vine o dată dimineaţa ?

PLUTONIERUL : E bine să atacăm noaptea. Inamicul nu se aşteaptă, îl luăm pe nepregătite şi-l facem ciulama.

MIRCEA : Numai noaptea luptăm, s-a întors timpul pe dos.

PLUTONIERUL : Moderato, băiete. Vrei să ne audă ? Dacă mai strigi, Curtea Marţială te... După victorie îmi cumpăr o pendulă şi un raft. Şi un camion cu cărţi. Să nu zică nimeni că în casă la mine nu sînt cărţi. Şi-am să scriu pe o tăbliţă, pe care o s-o bat cu ţinte pe zid... Am să scriu în italieneşte, să vadă lumea că în casă la mine se cunoaşte cel puţin o limbă străină. Non sputare nella carozza.

MIRCEA : Nu mai merg nicăieri ! Pentru asta...

PLUTONIERUL : Ţi-e somn ? Nu dormi, băiete, o să dormi după ce învingem. Toată ziua o să dormi.

MIRCEA : Unde ?

PLUTONIERUL : Cum unde ? Acasă, în pat.

MIRCEA : Credeam că într-un tranşeu... Dar am să trec la ruşi, să nu-ţi poţi cumpăra nici raft, nici pendula şi nici un camion cu cărţi !

PLUTONIERUL : Lasă, că-ţi trece. Am mai auzit eu pe mulţi spunînd asta. Te-a apucat frica ?

MIRCEA : Te urăsc, înţelegi ?

PLUTONIERUL : Lasă, că-ţi trece. După fredo vine şi caldo. Eu sînt un om foarte curajos, nu mă tem de nimeni. Nici de moarte, zău.

BEBE : *(în stînga, ca un gînd).* Me-é-é-é...

PLUTONIERUL : *(rîde, apoi se regăseşte şi zice grav).* Da, lupt pentru neam. Tu de ce nu lupţi pentru neam, soldat ? *(ies).*

. . . . . .

ANETA : *(în stînga).* Dar într-o zi n-o să mai poţi îndura... Mircea, în ziua aceea o să vrei să te răzvrăteşti. Dar dacă nu ştii să lupţi, o să te împuşte. *(Se aude un foc de armă).* Sau dacă atunci o să vrei să vii în ţară scîrbit de front, n-o să poţi. Ei sînt înarmaţi. Iar dacă o să fugi, o să te prindă şi o să te împuşte *(se aude un foc de armă).* Totuşi, n-o să poţi lupta mereu împotriva voinţei tale, alături de ei. Şi atunci o să încerci să treci dincolo. Dar plutonierul te suspectează. Şi te va prinde. Vei fi judecat şi condamnat la moarte. Plutonul de execuţie va fi comandat de plutonier... *(iese).*

PLUTONIERUL : *(plutonului, care nu se vede).* Gata ? *(către Valeriu).* Totul este gata.

VALERIU : Păi, atunci ce să mai aşteptăm. *(Lui Mircea, care e legat de un stîlp).* N-ai nimic, nici o dorinţă ?

MIRCEA : Ba da, am.

VALERIU : Spune-o.

MIRCEA : Nu acuma, o spun mai tîrziu...

VALERIU : Mă rog, dacă-ţi arde de glume... *(plutonierului).* După ce execuţi, pleci cu plutonul. Îl laşi neîngropat, să fie exemplu pentru toţi care... Gata !

PLUTONIERUL : Foc ! *(Se aud împuşcături. Mircea cade).* Să trăiţi, gata. *(La semnul cu mîna al lui Valeriu, iese).*

MATACHE : *(cu cîinele, în dreapta).* Pentru domnul Mircea am un sicriu extraordinar, de nuc. Fantastic ! *(iese).*

VALERIU : *(se apleacă, ia ceasul lui Mircea).* Frumos ceas. *(Îl ascultă).* Merge. *(Vrea să şi-l pună la mînă, cînd...).*

MIRCEA : Stai, domnule, de ce te grăbeşti ?

VALERIU : Dar...

MIRCEA : *(ridicîndu-se încet).* Nu, n-am murit... Şi voiai deja să-mi iei ceasul, să mi-l furi. Nu ştiai că e ceasul meu ?

VALERIU : Cum, plutonul n-a tras în tine ?

MIRCEA : A tras...

VALERIU : Şi... Visez, sau ce mama dracului... N-ai murit ?

MIRCEA : Ba da. Pentru tine, sînt mort... Dar pentru mine, nu. De aceea am nevoie de ceas, dă-mi-l înapoi. Ştii, în viaţă totul e să ai ceasul tău, să-l pui să meargă exact, şi să nu-l dai celor pe care nu-i iubeşti. Nici măcar să-l vadă. Eu n-am vrut să ţi-l dau, tu ai vrut să-l furi.

VALERIU : Nu-ţi permit să vorbeşti aşa !

MIRCEA : Te interesează. În registrele tale sînt trecut : mort.

VALERIU : Te trimit la Curtea Marţială !

MIRCEA : Degeaba, ceasul nu ţi-l dau.

VALERIU : Ai simulat moartea ca să dezertezi.

MIRCEA : Dar n-am murit, nu vezi ?

VALERIU : Atunci ai să mori acum. *(Trage în el).*

MIRCEA : Ţi-e teamă de mine, aşa-i ? O să te înving.

VALERIU : O să mori ca un cîine. *(Trage din nou).*

MIRCEA : Strici gloanţele de pomană, nu mor. *(Valeriu descarcă revolverul în el).* Nu înţelegi ? Scena aceasta, execuţia, nici n-a avut loc. Şi nici nu va avea.

VALERIU : Dar eu sînt locotenentul Onişor V. Valeriu, şi...

MIRCEA : Nu eşti locotenentul Valeriu. Tu pentru mine nu există. Ai existat doar pentru vărumeu Ion, pentru unchiul Vasile, pentru Petre, cel care locuia la marginea satului. Dar pentru mine nu există. Eu te-am inventat.

VALERIU : Cum tu ?!...

MIRCEA : Da. Ca să văd mai bine. Înţelegi, dacă acuma aş pleca pe front, tu ai prinde cu adevărat viaţă, şi te-ar chema poate chiar Onişor V. Valeriu...

VALERIU : Am să chem garda să te aresteze !...

MIRCEA : N-o poţi chema. Fiindcă nu merg pe front. E şi aici front. Răul este aici. Şi lupta a început.

VALERIU : Să nu-ţi baţi joc de mine.

MIRCEA : Poţi să pleci *(sună o sirenă).* E ora unu, şi trenul a plecat la douăsprezece *(îşi fixează ceasul).* E ora unu fix. De o mie de ori am murit pînă acum. Nu mai vreau să mor niciodată. M-am săturat. *(Valeriu dispare. Mircea rupe ordinul verde. Îşi leapădă mantaua. Trece în faţă, e îmbrăcat civil, ca la început.* Bună dimineaţa, oameni...

● ● ● ● ● ● ● ● ● ● ●

DOUĂ PIESE

VIOLETUL DE CAROLINA

de LUDOVIC BRUKSTEIN

ÎNTR-UN ACT

PERSONAJELE :

MARIA POP

VALENTINA
fiica ei,

NICOLAE AURELIAN

CAROLINA
soția lui,

DUMITRU MOGA

Acțiunea se petrece într-un oraș mai mare de provincie, în zilele noastre.

Laboratorul unei mari fabrici de textile.

În dreapta, ușa de intrare din afară. În fund, o fereastră, mare, luminoasă, aproape cît peretele de mare, prin care se văd acoperișurile clădirilor fabricii și coșul vopsitoriei, toate profilîndu-se pe un cer limpede de vară.

Înăuntru în laborator, mobilă albă, puțină : un dulap cu instrumente, cutii, sticle colorate — o masă lungă, îngustă, cu diferite vase de laborator, eprubete, alambicuri, un microscop. Cîteva scaune.

Maria Pop, în halat alb de lucru, stă în picioare lîngă masă și privește un timp afară, pe fereastră. E o femeie de vreo patruzeci de ani. O șuviță ușor cărunță, singura în părul ei negru, bogat, subliniază o frumusețe matură. Face cîțiva pași prin cameră, îngîndurată, apoi se așează la masă, privind cu încordare în microscop.

Dumitru Moga, un bărbat de vreo patruzeci și cinci de ani, bine făcut, avînd o figură energică, care contrastează uneori cu mișcările lui reținute, modeste, chiar timide, — apare în ușă, privește un timp la femeia adîncită în lucru.

MARIA *(simțindu-i prezența, se întoarce)* : Aici erai ?

MOGA *(cu reproș)* : Iar ai venit dis-de-dimineață. Mi-a spus portarul. De cîteva săptămîni, vii mereu cu noaptea în cap la lucru. De ce ? Cauți ceva ?

MARIA *(abătută)* : Mi-e teamă că am și găsit.

MOGA : Ți-e teamă ? Nu înțeleg. Ce-ai căutat și ce ai găsit ? *(Maria tace).* E secret ?... E un secret al vostru de... laborator ?.... Atunci, iartă-mă ! *(Tace și el, oarecum jignit).*

MARIA *(după un timp, pe gîndurt)* : Spune-mi, ce fel de om e inginerul șef al meu, Aurelian ?

MOGA : Ciudată întrebare ! Nu crezi că ai început să te interesezi prea mult de el ?... Și sîrguința asta a ta, care nu te lasă să dormi...

MARIA : Spune-mi, te rog. Sînteți prieteni doar.

MOGA *(mai în glumă, mai în serios)* : Ce fel de om e ? Ei bine : e căsătorit, fără copii, are o nevastă tînără și frumoasă, mai are cincizeci de ani împliniți și... alte semnalmente n-are...

MARIA : Lasă glumele. Dumitre ! Eu te-am întrebat foarte serios.

MOGA : În rest, îl cunoști și tu. Lucrezi doar aici, alături de el, de mai bine de două luni, în bună pace și înțelegere...

MARIA : Da, știu cum e la lucru, e un cercetător foarte priceput, foarte ambițios, nu se lasă pînă nu rezolvă o problemă. Am învățat multe de la el. Știu cum arată în zilele lui obișnuite, de lucru. Dar cum suportă zilele mari, habar nu am.

MOGA : Te gîndești la ziua lui cea mare, care se cheamă „Violetul de Carolina"?.

MARIA : Mă gîndesc dacă, la o adică, ar fi capabil să renunțe la ea.

MOGA : Să renunțe ?

MARIA : Ai dreptate, nu-i vorba de așa ceva. Dar s-o amîne fără termen, să zicem...

MOGA : Ce vorbești, Mario, de ce s-o amîne ? Nu te înțeleg ? *(Ea tace).* E secret ?... Atunci, încă o dată, iartă-mă! *(După o pauză, cu oarecare sarcasm).* Am impresia că nu prea te entuziasmează succesul șefului ?

MARIA *(protestînd cu energie)* : Ba da, ba da, ba da !

MOGA *(rizînd)* : Sună, totuși, cam neconvingător.

MARIA *(serioasă)* : Poate pentru că mi-e cam frică.

MOGA : De cine ?

MARIA : Nu de cineva, ci de ceva : de încă o decepție...

MOGA : Iarăși nu te înțeleg, Mario. Vorbești în șarade astăzi.

MARIA : Vezi, sînt oameni care suportă greu zilele mari, cum sînt unii care nu suportă înălțimile, au amețeli, un fel de rău de munte, de nu se mai pot uita în jos...

MOGA : Dar sînt și oameni care suportă greu zilele mari ale altora...

MARIA *(înnorată)* : Sper că nu la mine te-ai gîndit !

MOGA : Nu ! Și tocmai de aceea nu înțeleg. V-ați certat ? Sau, mai bine zis, te-a certat dumnealui, inginerul șef Aurelian ? Pentru că uneori e cam pornit, nervos.

MARIA : Nu, nu ! Se poartă foarte... *(căutînd cuvîntul)* foarte corect cu mine.

MOGA : Poate ai colaborat cumva, cu ceva...

MARIA *(zîmbind)* : Nici să nu te gîndești. Eu nu pot să mă compar cu el. În tot ce am făcut am fost executanta lui fidelă.

MOGA: Atunci ?... *(Ea tace).* Iar secret ! Nu crezi că ai prea multe taine față de mine ?

(Pauză)

Vezi tu, Mario, la fel aș putea să spun și eu : știu cum ești în zilele tale obișnuite, de lucru. Dar cum arăți duminica, de pildă, habar nu am !... Niciodată n-ai vrut să ieșim împreună.

MARIA : Ți-am spus doar...

MOGA *(ironic)* : Da, ai de spălat rufe și de cîrpit ciorapi și de dereticat prin casă. Și trebuie să-i scrii Valentinei în fiecare duminică... Toate acestea sînt bune de scuze, dar nu prea pot fi luate drept motive serioase. Iartă-mă !

(După o pauză)

Ești aici de peste două luni, lucrăm împreună în această fabrică, ne vedem în fiecare zi, *(cu ironie)* firește în afară de duminică și sărbători legale... Și, totuși, dacă mă gîndesc bine, nu știu nimic despre tine...

MARIA : Nimic ?

MOGA : Aproape nimic. Ai plecat de mică de la țară, nu știu de unde... Ai crescut la niște rude într-un orășel de provincie, nu știu care... Apoi, *(dibuind în gînd)* aici trebuie să fac un salt mare în timp, după război, ai lucrat la o fabrică chimică, nu știu ce, de unde te-au trimis la învățătură, de-ai ieșit inginer chimistă...

MARIA *(glumind)* : Atîta-i tot ce știi ?

MOGA : Nu ! Mai știu că ai o fată, Valentina, studentă în anul întîi tot la chimie, căreia îi scrii în fiecare duminică și în zilele de sărbătoare. Și, atît !

MARIA : Nu-i destul ? Ce-ai mai vrea să afli ? Spune !

MOGA *(se oprește un timp, derutat)* : Nu prea știu nici eu... Dar uneori, am impresia că te ascunzi de mine...

MARIA *(cu reproș)* : Știu că vouă, bărbaților, vă plac femeile „interesante", dar viața mea nu a fost deloc interesantă ! Cel puțin, pentru mine nu a fost...

CAROLINA *(o femeie tînără, de vreo douăzeci și cinci de ani, într-o rochie violetă, foarte elegantă, intră vioaie și vorbăreață, zgomotoasă chiar)* : A-a-a, domnul inginer Moga, îmi pare bine că te găsesc aici ! *(Îi întinde grațios mîna).* Și dumneata, ești poate noua asistentă a soțului meu ? *(O măsoară din cap pînă în picioare, uitînd să-i dea mîna).*

MARIA *(indispusă și cu mîndrie în glas)* : Sînt inginera Maria Pop și nu sînt noua. Lucrez aici de peste două luni.

CAROLINA : Știu, știu. *(Cu ușoară ironie)* Soțul meu mi-a vorbit multe despre dumneata...

MARIA : Nu știu ce a avut de spus...

CAROLINA *(enigmatic și insinuant)* : A avut, a avut. Și încă lucruri foarte interesante... Dar să-ți spus drept, mi te-am închipuit cu totul altfel. Nu așa de... serioasă... Mi te închipuiam așa... cum să spun ? O femeie foarte arătoasă, tulburătoare... cu ochi negri, strălucitori...

(Maria se uită la ea ciudat, neștiind ce să-i răspundă. Carolina, de altfel, nici nu așteaptă răspuns. Se așează pe un scaun, picior peste picior, se întoarce către inginerul Moga și de aici înainte îi vorbește numai lui)

Sînteți desigur, surprins, domnule inginer, că mă vedeți aici, la o oră atît de matinală ?

MOGA *(zîmbind foarte politicos)* : Să vă spun drept, sînt chiar foarte surprins.

CAROLINA : Soțul meu a lucrat toată noaptea. I-am pregătit ibricul, cafea și zahăr. A băut aproape un litru de cafea tare, sărmanul de el. A pus la punct, în sfîrșit, dosarul invenției și comunicarea către Academie și eu am ținut să-l însoțesc pînă aici, să-l văd cu proprii mei ochi cum intră cu dosarul la director.

MARIA : A și dus dosarul, fără să treacă întîi pe aici ?

CAROLINA *(tot către Moga)* : De ce să mai treacă pe aici ? Dosarul e complet, nu mai are nimic de făcut la el ! A lucrat destul, nu-i așa ? Cinci ani și mai bine. I-am și spus-o : destul cu frămîntările, și cu experimentările, și cu îndoielile ! Invenția e gata și e foarte frumoasă... Acuma e timpul să-l propună pentru premiul Academiei, sau pentru Premiul de Stat. De fapt ar merita amîndouă premiile, dar cum sînt oamenii, invidioși, n-o să-i acorde decît unul din premii... Și, desigur, un ordin... *(Deodată, neliniștită).* Dar de ce zăbovește atîta ? *(Se ridică).* Mă iertați, dar n-am răbdare să stau într-un loc. Mă duc să-l aștept afară.

(A ieșit)

MOGA *(rizînd)*. Ai văzut de unde vine o bună parte din ambiția lui ? A luat o fată tînără „de familie", fiică de fost director de bancă. Adică, ce vorbesc „a luat", că de fapt ea l-a luat pe el. Toată viața ei, această femeie n-a făcut altceva, decît să aibă ambiții. Și, în primul rînd, ambiția de a pune mîna pe un soț cu diplomă și cu viitor : medic, sau avocat, sau inginer. Exact în această ordine de preferință. Nu interesează vîrsta sau înfățișarea, sentimentele sau statura... Nimic ! Medic să fie ! Sau avocat, sau inginer ! Și iată că a nimerit într-adevăr un inginer capabil, care are încă o dată vîrsta ei și acuma îl mînă ca un motoraș nou, instalat la o mașină veche... Turațiile ei repezi nu corespund deloc cu mersul lui mai domol. Ai auzit-o ? Tura-tura-tura ! Premiul cutare și premiul cutare și distincții și decorații... Iar el n-are decît să alerge, să gîfîie și să scoată limba...

MARIA : Nu te știam așa de răutăcios, Dumitre !

(Rîd amîndoi. Apoi, după un timp de tăcere, stînjenită)

De ce te uiți așa la mine ? Parcă m-ai vedea pentru prima oară !

MOGA : Dimpotrivă ! Uneori, cînd rîzi așa cu voioșie, mi se pare că te cunosc demult, că ne-am mai întîlnit undeva, cîndva și nu-mi dau seama cînd și unde...

MARIA : Nu, nu cred ! Cel puțin, eu nu-mi aduc aminte...

MOGA : Poate în timpul războiului, am fost în același regiment cu tatăl Valentinei și ai venit să-l vezi... Au venit multe soții...

MARIA : Eu n-am apucat să mă duc niciodată.

MOGA : Cum arăta ? N-ai vreo fotografie de-a lui ?

MARIA : Nu mi-a rămas nici una.

MOGA : Iartă-mă ! Dar mă gîndesc că trebuie să ți-o spun odată... În iarna aceea, în munții Tatra, a murit în brațele mele, un tînăr locotenent Pop. Poate, a fost chiar el...

MARIA *(opac)* : Poate...

MOGA : Era înalt, frumos, cu ochi căprui, tovarășul acesta al meu.

MARIA : Al meu era bun. Așa cum mi l-am dorit întotdeauna : un om bun... Care a plecat voluntar, ca fata lui să aibă o altă viață...

MOGA : Și voi, unde ați fost în acel timp ?

MARIA : Am stat la țară, la o mătușă. Valentina a fost tare plăpîndă, cînd era mică. A zăcut mult timp bolnavă și a avut nevoie de îngrijire.

MOGA : Unde ?

MARIA : Ce importanță are ? Nu cred să-ți spună prea mult numele satului acela : Valea Ghindei.

MOGA *(surprins)* Valea Ghindei ? *(încercînd febril să-și amintească)*. Valea Ghindei... Valea Ghindei... Unde am auzit eu de satul acesta ?

MARIA *(cu un rîs nervos)* : N-ai avut cum să auzi de el ! E un cătun ascuns undeva, în munți.

(Tăcere grea cîtăva vreme. Apoi, Maria Pop reia pe alt ton, vădit pentru a schimba vorba)

Cum stai cu reparațiile mașinilor de țesut automate ?

MOGA *(uitîndu-se la ceas)* : Mi-ai adus aminte că e timpul să-mi văd de treabă. Îți mulțumesc !

MARIA : Nu, nu ! N-am vrut asta !

CAROLINA *(intră repede, alarmată)* : Închipuiește-ți, domnule inginer, că n-a ieșit încă de la director ! Oare ce au de discutat atîta ?

MOGA : Soțul dumneavoastră este doar inginerul șef al laboratorului întregii fabrici și sînt atîtea probleme...

CAROLINA *(cu speranță)* : Credeți, domnule inginer ?

MOGA : Sînt sigur !

CAROLINA : Atunci, mă duc să-l aștept !

(A ieșit. Maria s-a așezat din nou în fața microscopului și privește încordat).

MOGA : Plec și eu. *(Face cîțiva pași, dar se oprește, ezitînd).* Vezi tu, Mario, mă simt oarecum ca între ciocan și nicovală. Tu mă trimiți să-mi văd de treburile mele...

MARIA : Nu te-am trimis ! Și, te rog să nu fii atît de sensibil.

MOGA *(continuă neturburat)* : ...pe cînd acasă, maică-mea mă dojenește, ba a ajuns chiar să mă certe rău, din cauza ta !

MARIA *(speriată)* : Din cauza mea ? Dar nici nu mă cunoaște.

MOGA : Tocmai de aceea. Eu îi vorbesc atîta despre inginera Maria Pop, cu care lucrez împreună, și ea ar vrea să...

MARIA *(ferindu-se)* : Nu, nu, te rog, să nu spui mai departe ! Să nu-mi vorbești așa ! Te rog ! Te rog !

MOGA *(foarte surprins și atins)* : De ce ? Te-am jignit cumva ?

MARIA *(cu căldură)* : Nu, dimpotrivă ! Dar, nu trebuie... Nu mai are nici un rost să vorbești așa cu mine ! Cum să-ți explic ? Vezi, eu am o fată, Valentina...

MOGA : Dar bine, Mario, la vîrsta ta, ai încă o viață înainte !

MARIA : Nu mă mai întreba nimic ! Te rog, Dumitre !

MOGA *(abătut)* : Atunci, eu...

MARIA *(repede, ghicindu-i gîndul)* : Nu pleca, te rog ! Să nu pleci acuma ! Rămîi aici, lîngă mine...

(Tăcere penibilă. Amîndoi stau nemișcați, evitîndu-și privirile).

CAROLINA *(năvălește deodată)* : A ieșit de la director... *(Aleargă la fereastră, de unde urmărește cu privirea ce se petrece jos, în curtea fabricii).* Discută ceva, foarte aprins... De ce nu zîmbește ?... Să știi, că dacă-l mai amînă o dată directorul, nu-l mai las să stea o zi în fabrica asta !... *(Privind în jos).* S-au despărțit, directorul se duce înapoi în biroul său... El vine. De ce-i așa de îngîndurat ?

AURELIAN *(un bărbat de vreo cincizeci de ani, cărunt, dar voinic, e tipul despre care se spune deobicei că „se ține bine", intră, dînd cu ochii de soția sa)* : Tu, mai ești aici, Carolino ?

CAROLINA : :Te-am așteptat. Spune-mi repede, ce-ai aranjat ? Trimite dosarul cu poșta de astăzi ?

AURELIAN : Nu. Nu-l trimite.

CAROLINA *(cu artag)* : Cum ? Așa a spus, că nu-l trimite ? Și de ce, mă rog, nu-l trimite ?

AURELIAN *(rizînd)* : Pentru că-l duce personal la București, cu acceleratul de după-masă.

CAROLINA : La minister.

AURELIAN : Da.

CAROLINA : Și la Academie ?

AURELIAN : Și !

CAROLINA : Cu toate propunerile ?

AURELIAN *(sicîit)* : Cu toate, fii liniștită, draga mea. Și acuma, du-te acasă ! Du-te de te odihnește, draga mea. Te-ai sculat devreme.

(A ieșit condusă de soțul ei, ușa rămînînd deschisă în urma lor. Maria și Moga schimbă priviri, reținîndu-și cu greu rîsul. După cîteva clipe inginerul Aurelian revine).

MOGA *(stringîndu-i mîna, cu căldură)* : Dă-mi voie, Nicolae, să fiu printre primii care te felicită. Mă bucur mult că ai terminat lucrarea.

AURELIAN *(cu emoție reținută)* : Îți mulțumesc, Dumitre ! Îți mulțumesc din inimă !

(Bărbații se îmbrățișează)

MOGA *(după cîteva clipe de tăcere)* : E timpul să mă duc. Atelierul mă așteaptă. *(Făcînd un semn ușor de salut către Maria, pleacă).*

AURELIAN *(își îmbracă încet halatul alb, încet de tot, parcă așteptînd ceva, o vorbă, de la colaboratoarea lui. Dar Maria tace. După un timp de liniște penibilă, cu oarecare sarcasm jignit)* : Dumneata, tovarășă inginer, n-ai nimic să-mi spui ?

MARIA *(încet)* : Ba da, ba da !

AURELIAN : Atunci, de ce taci ? *(O privește lung, ea îi evită căutătura)* Te văd parcă tristă, abătută. Ai vreun necaz ?

MARIA : Eu, nu.

AURELIAN : În orice caz, nu pari să te bucuri deloc, că am terminat lucrarea. Și, să-ți spun drept, mă cam surprinde. *(Insinuant)* Știu multe despre dumneata... Invidioasă însă nu te știam și n-aș vrea să aflu că ești... *(Cu mărinimie, dar fără prea mare convingere)* De altfel, cînd ai să fii de vîrsta mea și ai să posezi experiența mea, o să faci poate invenții și mai mari...

MARIA : Nu-i vorba de asta, tovarășe inginer șef. Nu vă supărați, dar eu trebuie să vă spun... Adică vreau să vă rog, să priviți puțin aici, în microscop...

AURELIAN *(se uită lung, mirat, la ea, — apoi se așează la microscop)* : Un fir destrămat ?!

MARIA : E colorat cu „Violetul de Carolina".

AURELIAN : Și ce vrei să spui cu asta ?

MARIA : Colorantul dumneavoastră e foarte frumos, într-adevăr n-am întîlnit încă o culoare violetă așa de frumoasă, dar în contact cu umezeala din aer, slăbește rezistența firului... pînă la destrămare, dacă umezeala e mai mare...

AURELIAN *(cu mînie surdă)* : Cum ? Dumneata te-ai apucat să faci cercetări în spatele meu, fără știrea mea ?

MARIA : Nu, tovarășe inginer șef ! S-a întîmplat așa, că acum vreo trei săptămîni, am găsit aici în dulap un ghem de fibre colorate cu „Violetul de Carolina" pe care dumnevoastră ați făcut experiențe. Firele erau umede și... destrămate...

AURELIAN *(ironic)* : Dar, poate că nu colorantul e de vină ? Poate materialul fibros, sau procedeul de vopsire, la asta nu te-ai gîndit, tovarășă inginer chimistă ?

MARIA : De trei săptămîni, mă tot gîndesc la asta. Nu pot dormi nopțile. Și cercetez din zori de zi... De trei săptămîni, tot caut și sper să nu se confirme bănuiala mea, dar... *(se oprește)* Dar poate că aveți dreptate, poate firul e de vină, poate procedeul de vopsire, sau altceva. În orice caz trebuie să luați dosarul înapoi, să continuați cercetările...

AURELIAN : Cum ? Ce-ai spus ? Să iau dosarul înapoi ? Să mă fac de rîs, cînd toată lumea știe că lucrarea e gata ? Am lucrat cinci ani și mai bine, și am reușit să creez o culoare, cum nu produce nici o fabrică din lume !... Și acuma, să iau dosarul înapoi ! Și pentru ce ? Pentru că dumitale ți s-a năzărît o ipoteză, pentru că dumneata, tovarășă ingineră, lucrînd în spatele meu, ai descoperit niște defecte inexistente...

MARIA *(disperată)* : N-am lucrat în spatele dumneavoastră... Trebuie să mai cercetăm... Poate să mai dureze o săptămînă sau două... Poate o lună...

AURELIAN : Nici prin gînd nu-mi trece !

MARIA : Atunci, eu ce să fac ? Să mă duc eu la tovarășul director, să-i spun ? N-aș vrea... Dar să tac, n-ar fi cinstit, odată ce am aflat...

AURELIAN *(cu supremă indignare, din cauza mîndriei rănite)* : Cu-u-m ? Adică dumneata, vrei să insinuezi că eu aș fi necinstit ? Dumneata vrei să mă înveți ce-i cinstea ? Și chimie vrei să mă înveți ? Pe mine ? Ei află, tovarășă inginer Maria Pop, că eu am trăit dintr-o muncă cinstită și am făcut chimie și acum douăzeci de ani, și acum douăzeci și cinci de ani, cînd dumneata făceai cu totul altceva...

MARIA *(speriată)* : De ce vorbiți așa cu mine ?

AURELIAN : Știu prea bine cu ce te ocupai dumneata înainte de război și în timpul războiului, cînd nu purtai numele acesta șters de Maria Pop, ci un alt nume, mai răsunător, sclipitor chiar.. Te-am recunoscut imediat ! Din prima zi, cînd ai călcat în acest laborator. Dar am avut delicatețea să nu spun la nimeni nimic... Pentru că mi-am închipuit că nu ți-ar părea prea bine să se afle aici în fabrică... Un tovarăș inginer Dumitru Moga, de pildă, printre mulți alții... Sau fata dumitale, dacă nu cumva știe ceva... Mi se pare că trebuie să vină acasă, acuma, în vacanța de vară ?

MARIA *(izbucnind)* : Pe fata mea s-o lăsați în pace ! Ce v-a făcut ea ? Ea nu are nimic cu violetul dumneavoastră de Carolina ! E orfană de tată !

AURELIAN *(crud)* : De care tată ?

MARIA *(cu capul sus, cu ton energic, aproape amenințător)* : E adevărat, ea nu l-a văzut niciodată pe tatăl ei, dar știe că a fost un om bun. Un om cinstit și modest, care n-a făcut în viața lui rău nimănui ! Și a plecat de bunăvoie să lupte împotriva răului și nu s-a mai întors. Și-a dat viața undeva, departe de noi, ca fata lui să trăiască într-o lume mai dreaptă și mai cinstită. Ea așa știe, înțelegeți ?! Și n-o să creadă niciodată altceva !!

(Își dezbracă repede halatul alb și-l aruncă pe un scaun. A ieșit în fugă. Inginerul Aurelian, face cîțiva pași după ea, dar se oprește, descumpănit. Apoi, se învîrtește, nervos, prin încăpere. Se așează la microscop, privește încordat. Nu observă intrarea inginerului Dumitru Moga, care vine în fugă, iritat).

MOGA : De ce a alergat așa, inginera Pop ? Unde s-a dus ?

AURELIAN *(fără să ridice ochii)* : De ce n-ai întrebat-o ?

MOGA *(încet, cu durere)* : Nu înțelegi că pe mine mă interesează tot ce e în legătură cu ea ?...

AURELIAN *(nervos)* : Cu atît mai mult ar fi cazul să-ți spună chiar ea. Să-ți spună totul ! Ar fi mai cinstit... Doar, după cîte am observat, ei îi place foarte mult să vorbească de „cinste"...

MOGA *(aspru)* : Dar noi sîntem prieteni ceva mai vechi, după cîte știu ! Am crescut împreună, în acest oraș...

(Dă să iasă, cînd Aurelian, ridicînd ochii de pe microscop, începe să fredoneze o melodie).

AURELIAN *(ca într-o doară)* : Îți aduci aminte de cupletul acesta ? *(Cîntă)* :

Ah, Celina, bat-o vina,
Ești femeia nimănui,
Ah, Celina, Marcelina,
Ești iubirea ori-și-cui...

(Se oprește speriat. Moga îl privește lung, palid, buimăcit) Ce-i cu tine, Dumitre ?

MOGA *(revine în cameră, se așează obosit pe un scaun)* : Asta e ! Acuma știu... Acolo am auzit și de Valea Ghindei... Îmi aduc aminte de salonul acela, cu oglinzi strîmbe și cu lămpi cu abajururi roșii. Salonul lui Madam Betti care cînta la pian... Și vocea ei fierbinte, răgușită de băutură *(cîntă încet, dureros)* :

Ah, Celina, Marcelina...

(Liniște adîncă. Moga se duce la fereastră și privește afară, în gol).

AURELIAN *(într-un tîrziu, căutînd să spargă tăcerea penibilă)* : Vezi tu, Dumitre, mie-mi pare rău... Eu ți-am spus numai pentru că... Adică, tu mi-ai amintit, că sîntem prieteni vechi... Dar, de fapt, eu nici nu ți-am spus nimic...

MOGA *(întorcîndu-se către el, apăsat)* : Da, adevărat ! Dar eu îți spun, că de atunci i-am pierdut urma, înțelegi ? Și pierdută a rămas !... Celina-Marcelina aceea nu mai există ! S-a dus pentru totdeauna, s-a dus cu vremurile acelea...

(Se aud bătăi sfioase în ușă. Amîndoi tresar)

AURELIAN : Intră !

(Apare o fată îmbrăcată într-un balonzaid ușor, descheiat, prin care se vede rochia în culori vii de vară. Poartă o pălărioară care-i dă un aer de seriozitate precoce. Dînd cu ochii de cei doi bărbați, se oprește timid lîngă ușă)

VALENTINA : Iertați-mă, dar mi s-a spus că o găsesc aici pe tovarășa inginer Maria Pop... Sînt fiica ei.

MOGA *(o întîmpină cu căldură)* : Dumneata ești Valentina !

VALENTINA *(foarte plăcut surprinsă)* : Dumneavoastră mă cunoașteți ?

MOGA : Mama mi-a vorbit foarte mult despre dumneata. *(Către Aurelian)* Nu-i așa ?

VALENTINA : Și mie mi-a scris multe despre orașul acesta și despre noul ei loc de muncă, această fabrică mare de textile. Îi place foarte mult să lucreze aici, că tovarășul inginer șef al laboratorului e un om foarte priceput, un adevărat savant. A învățat multe de la el și mereu află lucruri noi și interesante. Și mai are multe de învățat... *(Observînd schimbul de priviri și zîmbete ale bărbaților, către Moga, ezitînd)* Poate, n-ar fi trebuit să spun ? Poate, sînteți chiar dumneavoastră tovarășul inginer șef ?

MOGA : Dacă mama ți-a scris așa de frumos despre el, îmi pare rău că nu sînt eu...

AURELIAN : Eu sînt inginerul Aurelian ! *(Îi strînge mîna).*

VALENTINA *(roșind)* : Iertați-mă ! Îmi pare foarte bine să vă cunosc. *(Întorcîndu-se repede către Moga)* Atunci, dumneavoastră sînteți tovarășul inginer Moga !

MOGA *(cu vădită satisfacție)* : Adevărat ! Te pomenești că mama ți-a scris și de mine.

VALENTINA : Da.

MOGA : Și ce anume ?

VALENTINA : Că, deși conduceți atelierul mecanic al fabricii și sînteți foarte ocupat, veniți s-o vedeți în laborator, în fiecare zi. Că o ajutați...

MOGA : Nu prea știu cu ce ?

VALENTINA : Să nu se simtă singură în orașul acesta nou pentru ea... Că-i face plăcere să stea de vorbă cu dumneavoastră... *(După o scurtă ezitare, cu ton serios)* Că ați fost și dumneavoastră cu divizia de voluntari în munții Tatra...

MOGA : Da.

VALENTINA : Poate ați fost chiar împreună cu tata.

MOGA : Poate... *(După o pauză)* Am avut acolo un prieten foarte bun, un tovarăș de luptă curajos. Într-o dimineață de iarnă, în timpul unui atac, a murit în brațele mele. A fost un om bun, modest, locotenentul Pop. Așa-l chema... Toți țineau la el...

VALENTINA *(cu sfială)* : Mama spunea că tata a fost soldat, simplu soldat...

MOGA *(cam dezorientat)* : Da ?

AURELIAN *(căutînd să-i sară în ajutor)* : Mulți au fost înaintați în grad, în timpul războiului... pentru fapte de vitejie...

MOGA : Mulți au căzut acolo, în iarna aceea... Soldați și ofițeri.. S-au dat lupte grele...

(Tăcere, stînjeneală, cîtva timp).

MARIA POP *(intră deodată, se oprește surprinsă, palidă)* : Tu, aici, Valentina ?

VALENTINA *(o îmbrățișează)* : N-am avut răbdare să te aștept acasă. *(Maria se uită peste umărul fetei la cei doi bărbați, foarte neliniștită. Moga îi zîmbește, căutînd ca zîmbetul să pară cît mai de toate zilele).*

AURELIAN *(repede, ca și cum ar continua o convorbire întreruptă)* : Mă duc la director, să iau înapoi dosarul „Violetului de Carolina" ! *(Către Moga, care-l privește mirat)* O să mai fie de lucru la el, o săptămînă-două... Sau o lună-două... Nu contează...

(A ieșit în grabă).

MARIA *(răsuflînd ușurat, abia acum poate să vorbească cu Valentina)* : Ai venit mai repede, fata mea, nu te-am așteptat încă pe ziua de astăzi.

MOGA *(cu ușoară ironie)* : Acuma, scrisoarea de duminică, nu mai trebuie scrisă...

(Cortina)

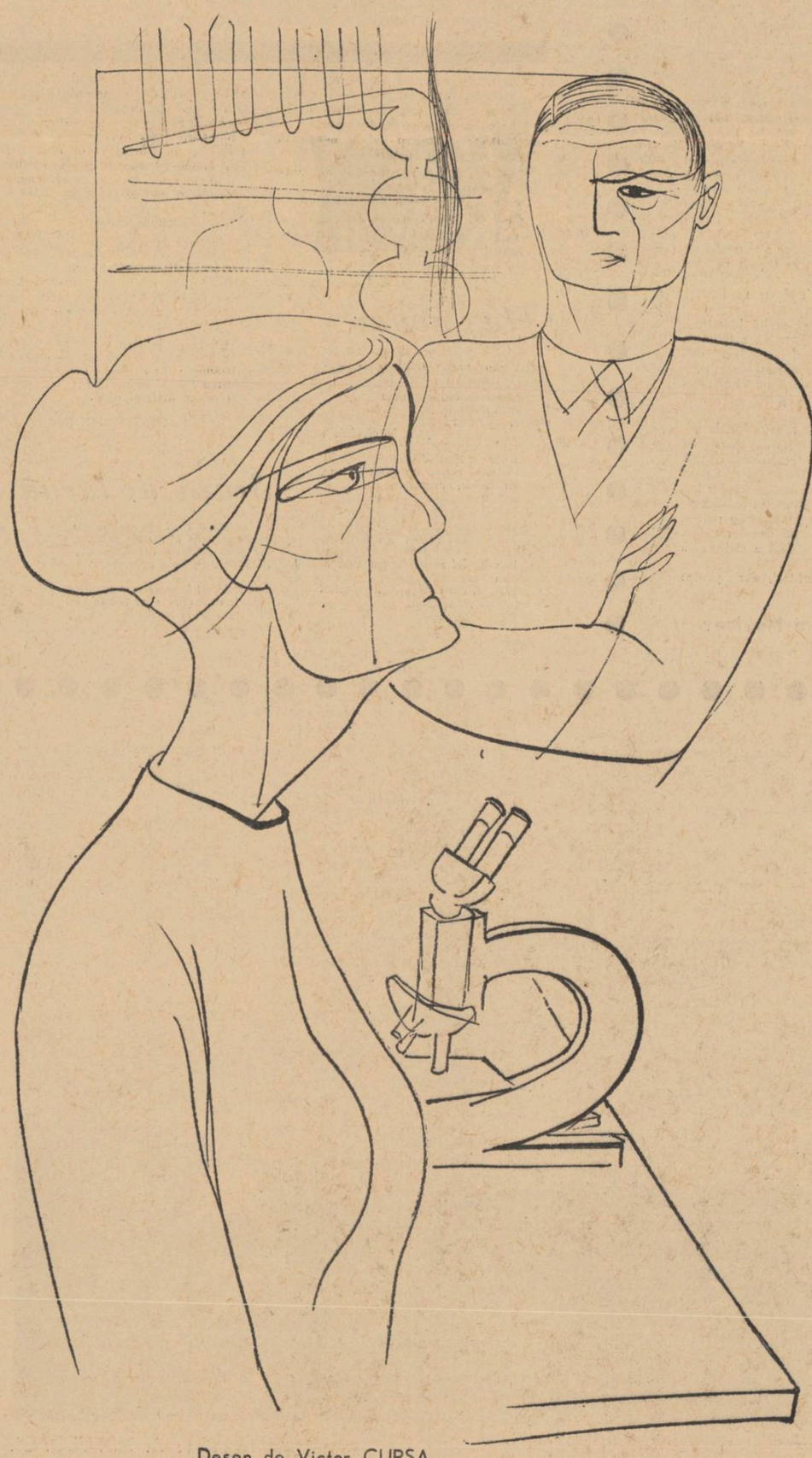

Desen de Victor CUPȘA

CARTE POȘTALĂ

Dragă Mariana Costescu,

Mi-ai dat să-ți citesc volumul. Volumul dintîi. Mi-ai adus cu emoție tot ce ai scris, ca și cum ai fi purtat inima în palmă. Și ți l-am citit cu căldură prietenă, așa cum fac între ei colegii, la întîia sau la a zecea carte. Am căutat nu doar să citesc versurile așa cum sînt scrise, nu numai manuscrisul dat, ci și ceea ce el poate deveni. Cu atît mai mult cu cît e primul volum, deci cartea de vizită, cu atît mai mult cu cît ai scris poezii rotunde, intense, ca „Anotimpul de adolescență tîrzie" :

Soarele s-a coborît astăzi pînă la genunchiul copacului
și i-a șoptit :
„Am atîta nevoie de dragoste"..
Frunzele s-au înroșit
și au căzut toate.
Luna i-a spus :
„Am nevoie de sinceritate"
și i-a dat puritatea zăpezii de sticlă pe mîini.
O zi și o noapte...
Peste cîteva săptămîni
ochii săi vor fi verzi
și fremătători ca dorințele,
pînă cînd va veni din nou soarele
să-l astîmpere, să-i culeagă semințele..."

Tocmai de aceea, însă, vreau să-ți vorbesc deschis despre ceea ce mai ai de lucru, și nu doar la text. Să nu crezi că n-am găsit în suta de pagini, ce mi-ai încredințat-o, douăzeci de poezii pe care le poți șlefui spre a deveni pagini de volum. Să nu crezi că nu am apreciat gustul pentru lectură care se resimte în bine nu o dată, și nu te pot îndemna decît să continui, să citești mereu poezie, căci scrisul necesită și această permanentă atmosferă, această permanentă prezență a corzilor lirei.

Dar îți mărturisesc că tocmai un poem realizat numai fragmentar, „Apel la prezență", îmi apare ca un indicator al drumului pe care l-ai început, dar nu l-ai urmat liric pînă la capăt. Să mă explic. Din poem aflu că ți-ai petrecut copilăria lîngă Dunăre. Unde ? Nu știu. Și tare aș vrea să știu. De un lucru îmi dau seama : anii dintîi ți-au fost măsurați în reflexul din apă. Cîțiva țăndări îi zăresc în poem. Dar care erau ochii copilului de atunci, nu știu. Or, un volum de poezii, cu atît mai virtos primul, e de fapt o mai lungă sau mai scurtă confesiune, o lirică și vibrantă „căutare a timpului trăit". Legitim vreau să cunosc, căci m-ai ispitit să-ți cer, copilăria, orașul copilăriei. Caută-l în dumneata, și regăsește-l nu doar geografic, nu doar exterior. Întoarce-te la el azi, revezi-l, și descifrează-i ecourile în propria inimă. Fiecare om e martorul unor evenimente generale, dar trăite inedit, adică simțite de el. Această mărturie personală a copilăriei și adolescenței dumitale, în tinerețea și maturitatea orașului, aș vrea să ți-o cauți, să ți-o chemi. Ai poezii despre muncă, despre furnale, despre războaie de țesut. Unele mai izbutite, alte prea generale. De ce nu-ți cauți în amintirile vîrstei pe acelea trezite de orașul natal ? Rainer Maria Rilke spunea într-una din scrisorile adresate unui tînăr poet : „De n-ai avea nimic, ți-ar rămîne totuși copilăria". Dumneata ai totul, și pe deasupra copilăria ! Încearcă s-o așterni pe hîrtie, cum nimeni altul în afara dumitale n-ar putea s-o facă. Pentru că a fost numai a dumitale, fiind în timpul tuturora. Și atunci, prin volumul cu afluenți de cristal, va șerpui și albia largă a Dunării. Totul depinde numai de dumneata !

Veronica Porumbacu

Din „necazurile" unui cerc literar

(Întîmplări absolut inventate)

Cînd am venit pentru prima dată la fabrica C., responsabila cercului literar, o tovarășă foarte inimoasă și admiratoare entuziastă a literaturii, mi-a spus cu un ton care vădea o descurajare aproape totală :

— Tovarășe, nu se poate face nimic.

— De ce ?

— Am făcut mobilizare și tot n-a venit nimeni.

— Ce înseamnă **mobilizare ?**

— Am fost în toate sectoarele, am vorbit și cu responsabilii sindicali și cu secretarii de U.T.M. Toți mi-au promis să ne trimeată oameni.

— Ce fel de oameni ?

— Oameni pentru cercul literar.

— Dar cum aleg ei pe acești oameni pentru cercul literar ?

— Care n-au alte sarcini și se interesează de literatură...

— Dar de unde se știe că se interesează de literatură ?

— Iau mai multe cărți de la bibliotecă, fac recenzii...

— Ai mai procedat așa ?

— Da.

— Și ?

— Au venit oamenii.

— Și apoi ?

— Iar nu au venit.

Mă opresc aici. Discuția a fost dramatică din toate punctele de vedere. Pînă la urmă, am decis :

— Nu mai facem nici un fel de mobilizare.

— Dar ce facem ?

Tovarășa responsabilă era deznădăjduită.

— Facem agitație !

— O să vedeți că n-o să iasă nimic.

Am elaborat totuși împreună un plan. Am atîrnat în toate sectoarele afișe multicolore, am dat anunțuri în toate gazetele de perete ale fabricii, același anunț s-a repetat zilnic de două ori la postul de radioficare, am publicat o scurtă înștiințare și în gazeta fabricii.

Peste o săptămînă, la ședința cercului literar iar n-a venit nimeni.

Responsabila jubila.

— V-am spus !

...Și totuși cercul literar de la fabrica C. s-a constituit și în prezent activează cu regularitate. Cum de am făcut-o, e greu de povestit. Dar din nou s-a confirmat că, atunci cînd un scop e urmărit cu perseverență, nu se poate să nu fie atins. În parte ne-a ajutat activitatea brigăzilor artistice de agitație. Unii autori ai „textelor" pentru spectacolele acestor echipe au fost convinși de tovarășa responsabilă să discute „creațiile" lor în cerc. Pe de altă parte, pînă la urmă și „agitația" noastră (am scris și un articol mai lung în gazeta fabricii) a dat unele roade. Scriitorii amatori și-au dat seama că există intenția indiscutabilă de a așeza activitatea cercului pe o temelie mai solidă. Unul cîte unul, au început să vină cu „producțiile" lor. Am mutat ședințele cercului la bibliotecă. În consecință ne-am asigurat și de sprijinul autorilor de recenzii. Astăzi cercul literar de la fabrica C. este apreciat chiar ca un cerc bun. S-a scris despre el și la „Informația Bucureștiului" și în „Scînteia tineretului". Dar o dată cu organizarea „necazurile" nu s-au sfîrșit. Îmi voi permite să povestesc despre unele din ele.

E arhicunoscut celebrul aforism al lui Napoleon că „în ranița fiecărui caporal e ascuns poate un baston de mareșal". Dar în care raniță ? Asta nu o știe nimeni. Ca un om cu o altă profesiune de bază să se ocupe și de literatură, trebuie să spere cel puțin că odată și odată ar putea deveni scriitor. Din păcate, ceea ce ni se aducea ca producții literare la cerc nu prea confirma asemenea speranțe. Iar în zilele noastre oamenii sînt grăbiți. Odată, discutîndu-se poeziile unei tinere muncitoare, am avut nesocotința să fac următoarea apreciere :

— Ai talent, dar n-ai disciplină în muncă, lucrezi superficial, fiecare poezie are cîte o scînteie, dar nici una nu-i împlinită.

La următoarea ședință, mai precis la sfîrșitul ei, tovarășa respectivă s-a apropiat de mine.

— Tovarășe, aș vrea să vă întreb ceva.

— Spune...

— Tovarășe, cînd credeți că voi putea publica ceva în „Luceafărul" ?

Ce să-i răspund ? Oare se poate prevedea așa ceva ?

Pentru mine e clar că nici o mișcare literară, nici chiar într-o fabrică, nu se poate dezvolta fără auditoriu. Nimeni n-o să scrie la infinit versuri și schițe ca să fie citite în cerc. Fiecare autor, oricît de modest ar fi, trebuie să aibă posibilitatea să se întîlnească, oricum, dar să se întîlnească și cu cititorii. Citeam și reciteam „dosarele" membrilor cercului, întocmite cu grijă de tovarășa responsabilă (vă dați seamă că am progresat, dacă fiecare „candidat la literatură" avea și un „dosar") și nu găseam totuși nimic cu adevărat publicabil. Pînă la urmă, mi-am luat inima-n dinți, am ales din fiecare dosar cîte o producție, aceea care mi s-a părut a fi mai „împlinită" (adică aceea care avea cele mai puține greșeli) și m-am prezentat la responsabila gazetei de uzină.

— Tovarășă, te rog, citește aceste modeste încercări literare și spune-mi dacă socoți posibil ca măcar unele din ele să apară în gazetă.

— Cu plăcere, tovarășe.

Peste o săptămînă, sentința a fost necruțătoare :

— Nu putem publica nimic.

— De ce ?

— N-au nivel.

Tăceam rușinat ; într-adevăr producțiile noilor mei prieteni n-aveau nivel.

Ce să fac ? Am cerut ajutorul tovarășilor din comitetul de partid. Aici am găsit deplină înțelegere.

— Cum să vă spun ?... (Experiența nefericită cu gazeta m-a făcut timid)... În București sînt zeci și zeci de oameni ai muncii care frecventează cercurile literare din fabrici... Dacă din rîndurile lor se vor ridica, să zicem, doi scriitori — cultura noastră socialistă va fi în cîștig... Dar cum să știm care vor fi aceștia **doi ?...** Dacă am ști, am lucra numai cu ei... Însă nu știm... Apoi, un cerc literar într-o fabrică, chiar dacă nu e format numai din colaboratori ai „Luceafărului", e util, vă poate ajuta în munca cultural-educativă.

Secretarul mă privea înțelegător, dar și uimit. Pesemne că nu înțelegea de ce insist atît.

— Vom da cercului tot ajutorul.

Dar eu simțeam că trebuie să mă descarc.

— Sînt vreo douăzeci de tovarăși, mai toți tineri, care vin regulat la ședințele cercului. Ei scriu, se străduiesc, au făcut progrese, dar încă sînt la început... Nimănui n-am curaj să-i spun : ești scriitor... Dar nici nu pot să spun : degeaba, lasă-te, nu va ieși nimic... Înțelegeți, fiecare ar putea...

— Înțeleg. Spuneți de ce ajutor aveți nevoie.

I-am expus teoria mea cu auditoriul :

— Nu putem să așteptăm pînă vor scrie ei producții de nivelul revistelor literare. Cînd vor ajunge acolo, nu vor mai avea nevoie de noi... Acum, înțegeți, ei trebuie să se manifeste într-un fel în fabrică, să devină cunoscuți cît de cît...

Tovarășul secretar mi-a dat o idee minunată. Peste vreo patru săptămîni, la o „joie a tineretului" a avut loc prima șezătoare publică a cercului literar. Nici pregătirea ei nu s-a desfășurat fără greutăți. De cum s-a aflat că cercul literar pregătește o acțiune, ne-am pomenit cu tot felul de binevoitori cu care nu făcusem cunoștință pînă atunci, dispuși să citească materialele și ...să le aprobe.

...În sfîrșit, datorită străduințelor neobosite ale responsabilei, șezătoarea a avut loc. A fost o sărbătoare deosebită. S-au citit versuri, proză, s-a prezentat și un program al unei echipe artistice de agitație, cu un text despre spiritual, scris de un membru al cercului. ...S-a nimerit ca între timp Comitetul Orășenesc de Partid să organizeze cele 13 echipe artistice complexe pentru sprijinirea activității culturale din uzinele mari ale Capitalei, așa încît au fost repartizați la fabrica C. și alți scriitori. La șezătoare a asistat chiar tovarășa Maria Banuș. A aplaudat și ea. Ne-am fotografiat în fel și chip...

S-a confecționat și un panou special pentru cercul literar, unde figurează o poză mare cu tovarășa Maria Banuș în mijloc, iar săptămînal se schimbă producțiile prietenilor mei. (Nu se schimbă întotdeauna ...săptămînal, pentru că panoul nu poate fi deschis decît de un anumit tovarăș, care nu întotdeauna are timp, dar, mă rog, acestea sînt amănunte neînsemnate...) Esențial e că cercul a început să fie cunoscut și apreciat în fabrică, participă la împlinirea sarcinilor care revin acestui colectiv în cadrul marii bătălii pentru formarea și dezvoltarea conștiinței socialiste... Unele poezii ale membrilor cercului au ajuns — în sfîrșit ! — și în gazeta întreprinderii. În „Luceafărul", ce-i drept, încă nu s-a publicat nimic, dar cred că nu e departe și ziua aceea."

...Am criticat în aceste însemnări oameni absolut nevinovați (noroc de mine că tot ce am relatat aci e o născocire pură) ; am criticat, poate, pe unii prea aspru, numai despre membrii cercului n-am spus nimic. Pe drept cuvînt, cineva ar putea să mă întrebe : Cum ? Ăștia n-au lipsuri ? Au ! Și multe ! Dar mi-e, nu știu cum, mai greu să vorbesc despre lipsurile lor. Prefer să le dau doar cîteva sfaturi :

— Să nu se grăbească. Să nu viseze nici un fel de succese ușoare. Să știe că succesele ușoare se întîmplă numai în vis, iar în realitate, ca să valorifici talentul pe care-l ai (dacă-l ai), trebuie să lucrezi mult, mult, mult...

— Să învețe mereu. Să citească multă literatură. Să depună eforturi mai mari pentru ca activitatea cercului să nu se reducă la lecturi de „opere" originale, dar să cuprindă și variate acțiuni de inițiere literară. Nu poți deveni scriitor dacă nu ai parcurs întreaga literatură a poporului tău și tot ce e mai de valoare în literatura universală.

— Să se gîndească mai mult la fabrica lor, la nevoile colectivului din care fac parte. Dacă au început să scrie (cît de cît) să se gîndească mai puțin la publicarea în „Luceafărul" și mai mult cum ar putea deveni folositori uzinei, tovarășilor lor. Să nu disprețuiască munca jurnalistică, să colaboreze permanent la gazeta uzinei și la gazetele de perete. Pentru oricare scriitor, indiferent de genul abordat, inclusiv pentru poeți, adevărata școală a scrisului a fost, este și va fi presa.

— Să dorească să devină scriitori, dar pentru aceasta să scrie.

Mihai Novicov

SENSUL UNEI CULEGERI

Atît cartea unui poet, cît și o culegere de versuri din mai mulți stihuitori e necesar să reprezinte o treaptă valorică nu numai personală, ci și colectivă. Pentru o atare culegere, rezultantele forțelor poetice, atunci cînd sînt întrunite cu responsabilitate de către editor, trebuie să apară ascensionale, chiar dacă componentele au dimensiuni diferite. Aici trebuie să se respecte un raport interior ce se pune de la parte la întreg, pe cînd în cazul unui poet și cartea sa, raportul apare de la totalitate la totalitate. Și, bineînțeles, pe lîngă aceste cîteva jaloane trebuie menținut un criteriu de selecție exigent cît mai ridicat calitativ.

Căci așa de minim cum apare ilustrat de sumarul culegerii — frumos tehnoredactată — „În numele vieții" — tipărită sub îngrijirea bilaterală a Sfatului popular al Capitalei și a Casei creației populare — dovedește prea puțină pasiune angajată pentru lirica tinerilor începători.

Responsabilii nominali ai plachetei au neglijat simpla datorie de a nu prezenta cititorului poezii cunoscute din alte volume. E drept însă că unii autori au trecut la schimbarea titlurilor, ca de pildă V. Mașek, din „Ecce Homo" în „Omul", Mariana Filimon din „Uteciștilor" în „Uteciștilor căzuți" sau mai curios, două poezii știute din culegerea „Dialectica sborului" — semnate Paul Dima, aici apar Paul Cioriciu.

Pentru că nu reiese cu claritate — ne întrebăm firesc — care este criteriul după care s-a pornit alcătuirea acestei cărți ? Dac ăintenția era de a elabora o culegere a culegerilor din diferite cenacluri, atunci de ce au fost incluse și poezii inedite ? Iar dacă s-ar fi urmărit numai acestea din urmă — cum se cuvenea imperios — ce caută cele vechi ? Sau dacă criteriul a fost al valorii lor intrinsece atunci de ce s-au republicat versurile criticate altădată exact în această formă și din care se vede că n-au fost trase concluziile utile ?

Și pentru că se poate presupune existența unui ax tematic al volumului, adică faptul că poeziile sînt scrise „În numele vieții" (pentru ce scriu oare ceilalți poeți ?) de ce în prefață nu există o întîmpinare de acest fel, ci dimpotrivă se arată că volumul excelează „prin varietate tematică" ? Un lucru e clar. O treime din versurile incluse fiind retipărite, precum și analizate anterior, se face un deserviciu respectivilor poeți, cărora nu li se includ poezii inedite, dintr-o etapă de creație cît mai recentă. Inevitabil, acest procedeu pune într-o poziție defavorabilă pe poetul tipărit prima oară (în culegere) cu o singură și necondiționată poezie, față de celălalt care se prezintă cu aceleași poezii tipărite în alte ocazii. Preferința pentru o selecție bazată pe criterii precise și nu de transcriere ori improvizate ar fi dus desigur la o culegere interesantă, revelatoare și eficientă, atît pentru colaboratorii ei, cît și pentru critica literară.

Totuși, culegerea înregistrează teme contemporane, de la evocări („Cîntec pentru Federico Garcia Lorca" — G. Almosnino, „Urme" — I. Clocotici, „Partizani pe Valea Prahovei" — D. Frunză) la poezii închinate Partidului; de la poezii de dragoste (H. Gane — „Drum în doi", A. Păunescu „Rîzi în seară"...) pînă la versuri despre metamorfozele ivite în spațiul urban și rural („Contemporană" — I. Andreiță, „Casa noastră" — I. Risteleanu, „Macheta" — T. Opriș etc.). Ele fac vizibilă, în grade diferite, o atitudine artistică francă, o efervescență spirituală, o bucurie caracteristică tinereții, precum și romantismului socialist. Această transfigurare se arată însă prea reținută la o seamă din membrii plachetei, mai bine zis uniformă, ea fiind determinată de generalitatea temelor cîntate, sărăcite de acel nucleu original și individual. Aceasta pe de o parte. Pe de altă parte, spun reținută pentru că unii autori nu au încă o gîndire poetică originală, distinctă de a altora, menținîndu-se la nivelul unui meșteșug simplificat. Spre exemplu, aș aminti aici că strălucirea exagerată a tropilor (fie și inediți) într-o poezie nu trebuie să estompeze ideile sau să fie împrumutată acestora atunci cînd sînt prea slabe. Fiind mijloace poetice, metaforele, comparațiile etc., trebuie să se topească în corpul poeziei — aș zice idei metaforizate și nu metafore lîngă idei — nicidecum să rămînă exterioare, în sine. De exemplu : „Mina îmi pare un copac ce crește sub pămînt"... (I. Naghiu) sau la Mariana Filip Sărățeanu : „Cu ferestrele — pene de păun / cu golfuri însorite — vitrinele" etc. Este un prag care se depășește prin concentrare asupra ideilor și sentimentelor vehiculate, asupra sporului de cunoaștere ce trebuie transmis și nu asupra figurilor de stil în primul rînd.

Fiindcă sînt preocupați de prospețimea și acuitatea observațiilor, a notațiilor și ideilor prelucrate în imagini adecvate, poeți ca Alexandru Barna („În fața cuptorului"), Constanța Buzea („Popas") Dumitran Frunză („Pădure, pădure", cu reușite inflexiuni folclorice) Gabriela Melinescu, Ion Crînguleanu, au reușit să treacă acest prag inițal, de compoziție într-un anume fel aflat la hotarul cu proza poetică, incapabilă de emoționare estetică.

Dar persistența tonului uniform de care aminteam mai sus se explică și prin boala molipsitoare, provocată de un anumit tip de comparație preluat de la unul la altul și care se face foarte evident în acest volum ca de altfel și în versuri publicate prin periodice.

Inserez cîteva exemplare din acești agenți patogeni în speranța că profilaxia va deveni expresă. La I. Butnaru „lumina devine *sonoră*", o „urmă sonoră" apare la C. Abăluță, la I. Andreiță, „aerul (e) sonor", „Casa (a) devenit ușoară, sonoră" la H. Gane, iar „cîntul — pentru I. Naghiu — sună mai sonor". Un alt clișeu care deformează și aduce la același numitor profilul autonom al poeților se reduce în schemă la substantivul *viseză* ; iar în exemplu : „frunzele *visau* beții de culori" (D. Frunză), „piscurile ninse, ce așteptau, *visînd*, de-atîta vreme..." (I. Andreiță), Mariana Filimon se îndoiește, că „fluviul galben" „*viseză* zorii, poate *viseză* o mare", „Copacii *viseză* fantastice zboruri" (G. Melinescu) iar la Petre Popa ceva mai propriu : „Cînd adormeam muncit de chinul foamei / *Visînd* o pită mare cît o roată" ș.a.

Culegerea de versuri „În numele vieții", prin modul cum a fost alcătuită nu ne-a permis să înregistrăm nici un nume promițător, de asemenea, nici o sensibilă evoluție individuală. Cu atît mai mult cu cît sînt publicate poezii semnate de Constanța Buzea, Ion Crînguleanu și Gabriela Melinescu sub nivelul celor cuprinse în volumele primilor doi și a celor tipărite în revista noastră de către ultima. Aceste carențe ale volumului ne îndreptățesc să spunem că sarcinile lui principale nu au fost îndeplinite.

M. N. Rusu

POȘTA REDACȚIEI

Flux sonor

Mi-am lipit obrazul de măsliniul pămînt,
Într-o seară albastră.
Și am auzit țîșnind din adînc
Un cîntec puternic, fluid.
Ca marea în flux înainta
pînă la urechile mele,
apropiind adîncurile.
Lega verticale între el și mine,
Drumurile lui săreau cu mîini întinse,
care mă alintau, nevăzute.

Ce frumos cînta pămîntul în seara aceea !
Pînă în slobodul zorilor am ascultat
cîntecul,
Pînă în slobodul zorilor m-am lăsat alintat
de mîinile nevăzute.
Și, adormind, am visat țîțeiul clipovind
Prin arterele pămîntului.

DAN ION

Numele

Goi pîn' la muguri, copacii așteptau
primăvara.
Cineva-ndrăgostit numele și-l săpă
pe unul din ei
Și trunchiul șopti arămiului crengii
ca para
Și numele trecu în mugurii grei.

Toată pădure-l știa, numele-n frunze
trecîndu-l.
Noaptea copacul bătea cărărui
Numele-acela prin codrul purtîndu-l,
Ca pe numele lui.

O, uneori, trupul mi-l simt
ca tulpina aceea,
Plin de numele tău ca de-un sunet adînc,
Numele tău țîșnind ca scînteia
De sub umbra brațului sting.

CONSTANTIN GOSAV

Seară de iarnă

Îți amintești cînd seara se lăsase
Și picurau în ape stele clare,
Iar pînii legănau, cuprinzătoare,
Zăpezile cu gene somnoroase ?

Noi, aplecați la mese prin unghere,
Vorbeam cu cifre pînă hăt în zori
Și poposeam la capăt de echere,
Privind un bloc pe file, zimbitori.

Creioanele, culorile și gîndul
Trezîrd-n noi mireazma de cofrag,
Și-am adormit, doar brațul greu lăsîndu-l
Acoperis pe ultimul etaj.

CONSTANTIN ȘTIRBU

Dumitru Stef : Versificații întîmplătoare, fără un fond poetic : „Este noapte și-ntuneric / Furtuna s-a potolit / Doar un bec mare electric / Luminează potrivit". Ritmul și rima nu conferă niciodată, ele singure, cuvintelor o substanță poetică. În toate încercările, același mecanism : „Am plecat de lîngă tine / Nu doar că nu te iubeam, / Asta tu o știi prea bine, / Îți amintești tot ce spuneam" etc.

Anca Zamfir : Versuri corecte, fără să aducă, deocamdată, nimic nou : „Nu pot să trec ca lutul și ca piatra ! / Vreau să fiu miez și sunet și culoare". Ca exerciții, nu sînt rele.

Vasile Manolescu : Au acel caracter de „știu dinainte". Prin atmosfera poetică a unei epoci plutesc, înainte de a se transforma în evidente locuri comune, o multime de imagini al căror autor nu se mai poate indica precis. Am putea da mai multe exemple, dar ne limităm la strofa : „Mă port prin grîul aspru, cu soarele la toartă, / Și spicele mi-nțeapă genunchii încă goi, / Cu vara întru-n lanuri pe cea mai largă poartă / Și cînt cu ciocîrlia aceste vremuri noi". Fără să fie lipsite de o adiere poetică, asemenea versuri par, totuși, impersonale. Dar poate că la d-ta sînt numai influențe de moment...

Lucian Petrescu : În „Arcul elastic" se întrevăd unele posibilități : „În larma vitezelor lor nebuloase / Adie un zvon de miraj printre gene : / Mașinile scapără-n goană reflexe / ca-n basmul cu oameni dansînd printre stele". Rima este, desigur, defectuoasă, iar „*vitezelor lor*" sună mai rău decît o cacofonie obișnuită. Dar, cu toate acestea, versurile au o scăpărare frumos rezolvată în final. Mai trimite-ne.

Ilie Fundureanu : Deocamdată, sună a poezie de album : „Oriunde-am fi, la orice depărtare, / De-ar fi chiar depărtarea dintre astre, / Imensă chiar cît bolțile albastre, / Iubirea va străbate-nvingătoare". Al doilea și al treilea vers spun absolut același lucru, fără măcar o nuanță deosebitoare.

Theodor Caraiman : Nu știm dacă hazul anecdotelor d-tale este voit, cel puțin ca exprimare. Iată, de exemplu, „Un moșneag într-o căruță" : „Calul mergea-ncet agale / Fără frică că-ntîrzie, / Mai ales că era vale / Și nu trebuia să suie. / De la colț, din colectivă, / A ieșit un camion / Cu amprente sugestive / Pentru orice pieton. / ...Moșul își pierduse glasul / Urmărind mașinăria. / Calul își iuțise pasul / Imitînd minunăția. / Scuipă-n urma lui moșneagul / Și ridicîndu-și puțin tonul / Își mormăie, rozînd pitacul : / Și tot mai iute-i avionul !" N-am înțeles nici „amprentele sugestive", nici cum își pierde glasul un om care nici nu vorbise pînă atunci, nici cum se rontăie un pitac (dar poate că are o semnificație regională pe care n-o cunoaștem) nici ...multe altele, și mai ales sensul poeziei. Celelalte două, absolut la fel.

Florin Manea : Prea corecte, avînd ca rezultat îndepărtarea emoției.

D. Radovi : Probabil că ești la începutul începutului și reiei, în scris, lecturile. Deocamdată este Coșbuc : „Dealul soarele ascunde. / Amurgul se lasă încet / Peste pădurea de brădet. / Palidă, tremurătoare, / Luna își arată fața" etc.

Otilia Nicolescu : Poate că am plictisit pe mulți dintre corespondenții noștri cu formula „loc comun", dar acesta este, într-adevăr, un dușman neîmpăcat al poeziei. Truda de a potrivi cuvintele în cadențe și rime este zadarnică, dacă materia poetică nu este decît o reluare : „Cu mantaua grea de apă și cu iz de mucegai, / Bătrîna și ostenită țese toamna peste plai / Pînză neagră-n ceață groasă, ce se scutură lăsînd / Ace mii de ploaie rece, monoton suflate-n vînt. / Obosită strînge apoi vălătucii grei de ceață / Și înfofolită-n ei se prevale în spre zări. / Iarna-i simte ostenirea și cu suflul ei de gheață / O aleargă prin văzduh, peste cîmp și pe cărări". Ne-ai putea spune : unde s-au mai întîlnit aceste versuri ? Sînt pastișate după un poet anume ? Nu. Sînt însă reluarea a nenumărate versuri, scrise de nenumărați poeți, în decurs de decenii, sau și mai mult. Locul comun nu înseamnă nici plagiat, nici pastișă. Înseamnă, pur și simplu, loc comun.

Radu Alexandru : Micul idilism al dimineții în grădină devine și supărător prin prezența „fluturașului" : „De sub apăsarea nopții florile-și ridică capul / (of ! cacofoniile !) Un prosop de raze calde șterge roua de pe față. / Aripile scuturîndu-și fluturașul supărătul / Că-i prea mic de frumusețea peste care calcă-n viață". Dar chiar dacă n-ar apare un fluturaș, ci un fluture matur, tot nu s-ar schimba situația.

M. Cornescu : Epigrama este amuzantă și credem că nu comitem o indiscreție publicînd-o : „Nu refuz să mai trimit / E o formă ce mă-mbie / Dar mă tem că în curînd / Îmi veți spune : Nu mai scrie !" Nu este, însă, cazul. Deci : mai trimiteți.

D. Hangu : Cam facile : „Azi soarele e mai strălucitor / Și mai aproape-mi pare zarea. / De azi devin mai gînditor / Și mai profund, ca-n noapte, marea" etc. Nu sînt gîndite poetic, ci doar versificate.

Dan Ion : Începutul a fost făcut. Așteptăm continuarea.

Nicolaie Zarian : Progresul este evident, mai ales în privința eliminării imaginilor parazitare sau a excesului verbal. Dintre toate, „Tulnic" mi s-a părut mai aproape de realizare, în ciuda faptului că spre final există unele neclarități. Și miniaturile sînt interesante, dar fac mai repede impresia că au fost pur și simplu detașate din alte poezii, nu au o viață de sine stătătoare. În orice caz, pretutindeni se vede grija pentru cuvînt, ceea ce este destul de mult. Așteptăm.

Constantin Știrbu : Ultima poezie pe care ne-ai trimis-o merită toată atenția. Nu este greu de înțeles de ce : nimic vag, un sentiment autentic, realizat cu o notabilă economie de mijloace. Este de prisos să-ți mai spunem că ești pe un drum bun. Mai trimite-ne.

Emil Frățilă : Categoric, nu le putem aprecia negativ, dar ne lasă acea supărătoare impresie de corectitudine prea... corectă ! (Nu vom pleda nici în favoarea incorectitudinii, bineînțeles). Versurile d-tale (cel puțin cele de față) au cîte ceva din tot ceea ce trebuie, dar intensitatea generală lipsește. Un exemplu : „Bucuros să-și stingă scoarța de văpaie / Dealul stă cu pieptul dezgolit în ploaie / Și parcă ar zice către fața lumii : / Peste-o săptămînă ciobănașii-adu-mi-i / Cu mieluți lotri albi ca de zăpadă / Și mioare negre ca de mure-mi adă". etc. Ritm, rimă, comparații, oarecare gingășie imagistică — totul există. Și totuși poezia sună ca o pastorală auzită și-n alte ocazii, sau ca o traducere corectă a unei poezii corecte. Ca exercițiu (cum și este intitulată poezia) nu este lipsită de interes, dar a persevera prea mult în asemenea exerciții înseamnă, de fapt, a le transforma în lucrări propriu-zise. Așteptăm un vers ceva mai... activ.

Petru Vălureanu : Unele imagini sînt într-adevăr promițătoare. („Primăvara începe cînd se topesc / zăpezile timpului și se desfundă / străzile amintirilor"). În general, însă, mult prozaism, poate din cauza grabei („Va trebui, iubite, să ne luăm rămas bun / cu surîsul în glas, cu tristețea pe buze" etc și simboluri oarecum uzate. De acord cu părerile exprimate în scrisoare, și așteptăm corespondentul lor în versurile viitoare.

Aurelia Liu : Stilul pare cunoscut. Versurile sînt mult prea telegrafice, numai crîmpeie de imagini, ca niște funigei, nerealizînd o idee cît de cît clară.

Petrică Păun : Romanțiozitate desuetă : „E mută acea vioară ce în noapte / Cînta sub cerul senin" etc. Unele sentimente sînt exprimate cam ciudat : „Și dacă port cu mine o chemare / De care tu aevea n-ai știut / Păstrează-mi taina pentr-un început / Prin luna ce-o privirăm cu stupoare" ! Nu au comun cu poezia decît intenția.

Ch. Felder : O versificare sentimentală : „Mi-ești drag, copile drag ! Ca o ispită / Mă urmărești azi ochii tăi senini / În înserarea-aceasta liniștită / Ce-a-ntîrziat pe umerii tăi plini" etc. Ideea nu se realizează prin faptul că este conținută în cuvinte, ci prin calitatea imaginii poetice.

Ileana Hodrea : Sînt prea de album : „De ziua mea au înflorit lalele / Și trandafirii au îmbobocit" ! Fără supărare, dar prea chinuim florile !

Mihu Dragomir

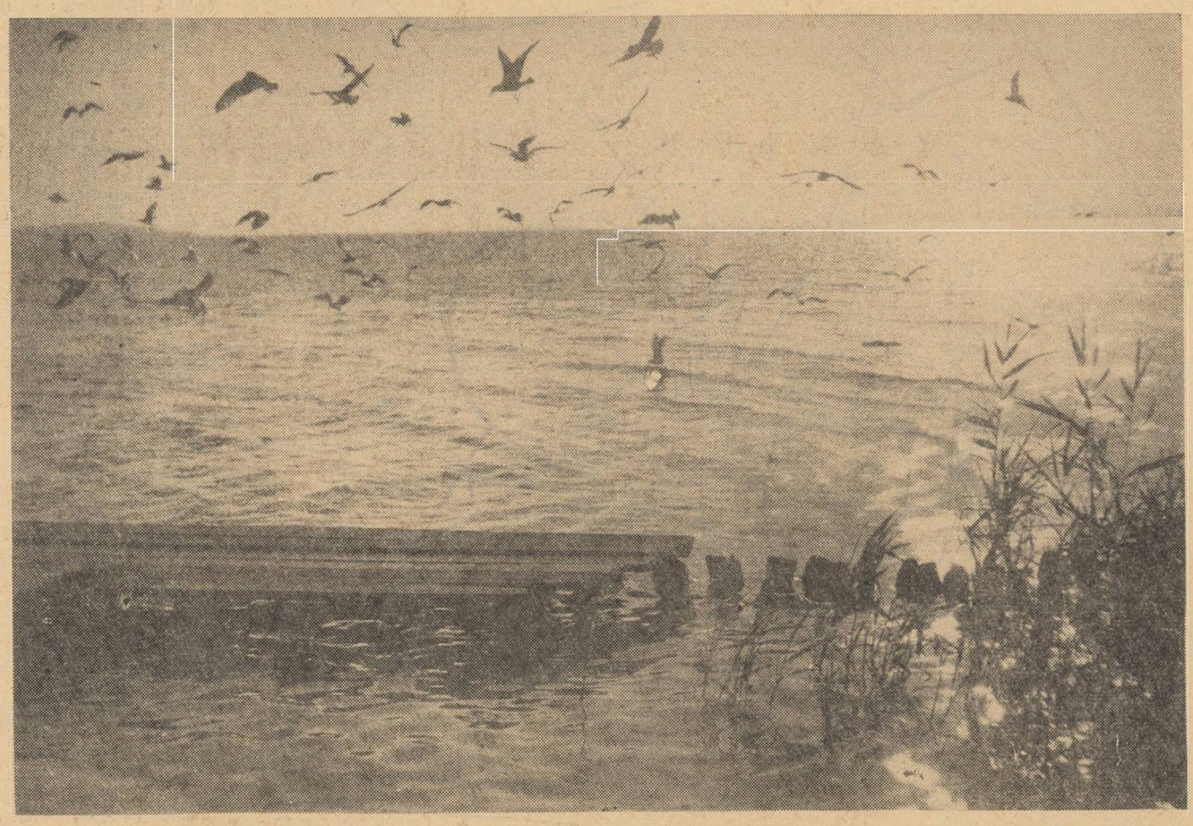

Fotografia : A. MIHAILOPOL

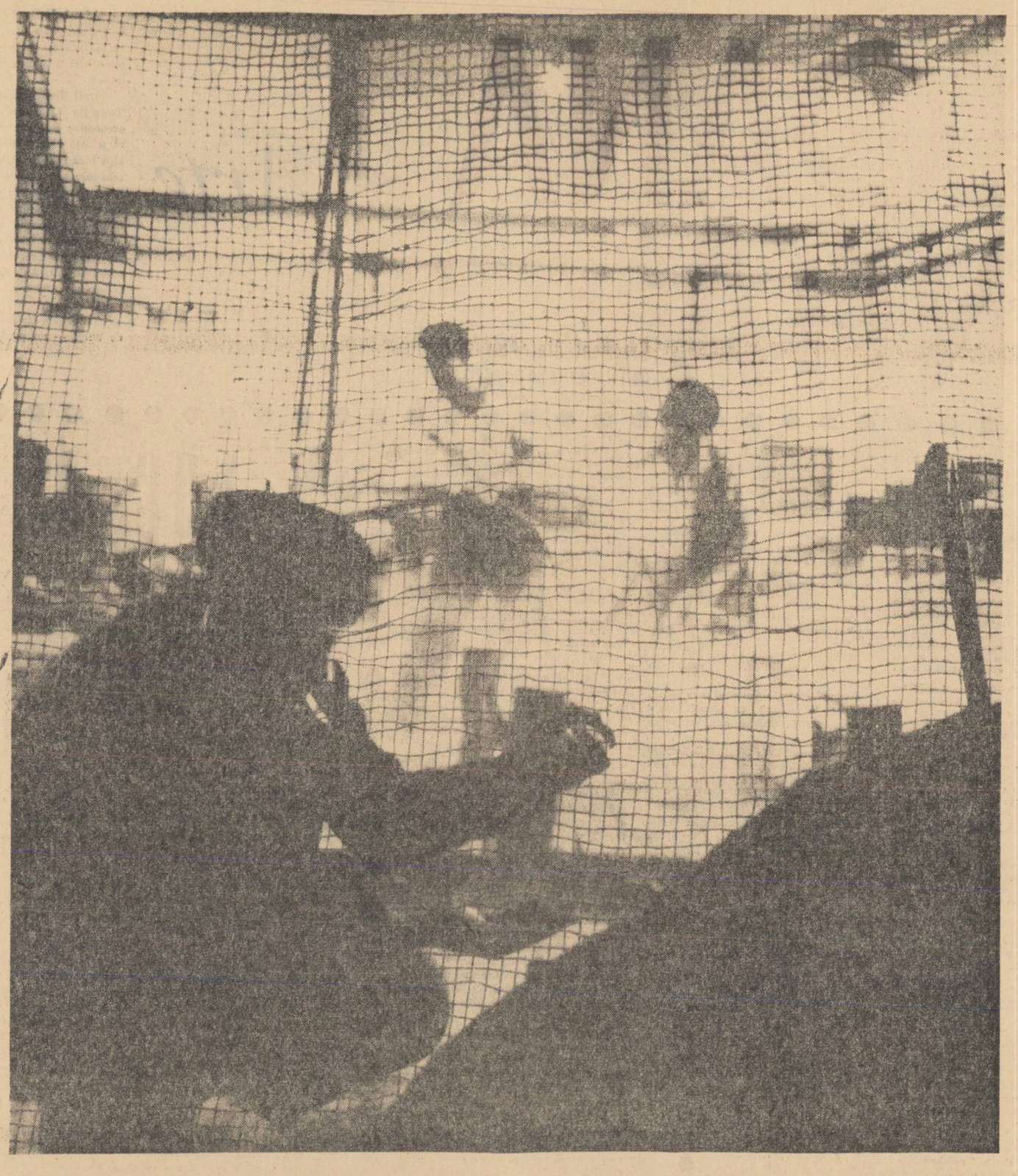

UZINA ÎN CARE LUCREZ

Din însemnările muncitorului GHEORGHE CHIFELEA

„TEHNOMETAL" — cuvîntul exprimă numele unei fabrici, dar ilustrează destul de vag elanul muncitorilor și tehnicienilor care au pornit în anii noștri să o transforme dintr-un mic atelier, cu o putere productivă limitată, într-un adevărat complex metalurgic, cu pondere economică în industria noastră ușoară.

— Lucram într-o șură, povestește tovarășul Drăgănel, unul din veteranii fabricii. Acesta era atelierul nostru din Rîșnov în preajma naționalizării. Cînd îmi amintesc la ce strung lucram, mă apucă risul. Aveam o raboteză, un șeping de-alea mici pe care îl împănam cu lemne căci sărea ca un berbec. Patronul, unul Hennan, Hermann, naiba știe cum îi zicea, că niciodată nu i-am putut reține numele, nu ne prea plătea. Se văita mereu de faliment. Dar noi munceam ; ce alta puteam face ?...

Drăgănel tace și urmărește atent cuțitul mașinii de detalonat. Prin sticlele ochelarilor privirea-i răsfrînge căutături domoale. Parcă se odihnește. Deodată se întoarce și adaugă :

— Și era acolo, în șura aceea, o „mînă de lucru priepută..."

Această „mînă de lucru", acești muncitori harnici nu s-au irosit în zadar. După naționalizare, ei vin în București și se unesc cu lucrătorii altor ateliere și munca începe să ia un nou făgaș. Utilajele sînt învechite, bune doar de expus la un muzeu de antichități, hală rămasă de la o țesătorie. Așa arăta tînăra fabrică „TEHNOMETAL" la începuturile ei. Dar profilul ei trebuie să se contureze, industria ușoară are nevoie de piese de schimb pentru sectoarele de țesătorie și pielărie.

...Și mai curînd decît și-au închipuit muncitorii, utilajele încep să apară. Treptat, unica hală a fabricii devine neîncăpătoare. Entuziasmul crește cu fiecare piesă montată, cu fiecare picior de mașină betonat în postamentul său. Și, într-o zi, nu utilajele, ci o nouă hală în care să fie amplasate acestea, devine cerința numărul unu. Încep construcțiile noilor hale. Se înfiripează o turnătorie. Motoarele Diesel, cazanele de aburi ale fabricilor din industrie au nevoie de reparații. Unele se cer înlocuite. Tînăra fabrică își lărgește activitatea. Iau ființă noi secții. Muncitorii de diferite specialități se înmulțesc. Atelierele capătă profiluri precise, separate : produsele — precizie. Oamenii se maturizează...

Dar adevărata mîndrie a muncitorilor o va constitui confecționarea în număr tot mai mare a pieselor de schimb și utilajelor pe care industria ușoară le importa.

Oameni și utilaje

Într-o parte a halei strungurilor, enormele mașini „Milles" care deservesc secția de motoare, parcă înfricoșează. Un lagăr în diametru de cinci sute de milimetri, cu toleranțe de sutimi, cere un ochi ager și o mînă sigură, experimentată.

Rădoi Marin nu are decît douăzeci și doi de ani. Parcă ieri a absolvit școala profesională. Cu toate acestea, lucrul predat de el vădește o calificare superioară. Slăbuț, oacheș și încă destul de tînăr, cînd aude că va fi trecut pe „Milles" nu-i vine să-și creadă urechilor.

— Păi cum să lucrez pe magaoaia asta, meștere ? Aici trebuie om cu forță.

— Lasă, mă, te obișnuiești, că doar sîntem cu ochii pe tine. Haide, curaj !...

Rădoi mai șovăie încă, șovăie, dar abia simțit se apropie de mașină. Cilindrul de fontă, uriaș, prins în planșaibă îl înspăimîntă parcă și totodată îi întărîtă ambiția. Gîndul că a fost ales să lucreze pe o mașină ca aceea îl întărește. Munca lui este apreciată. Printre tineri, el e cel mai tare „matematician". Problemele de geometrie, unghiurile, razele, tangentele lor îi sînt la fel de familiare ca și înclinațiile cuțitelor de strung. Înțelege că nu a fost ales chiar la întîmplare !

Utemistul Rădoi Marin nu mai șovăie. Manetele strungului, la prima atingere, parcă îl curentează. Și curentul acela ciudat i se strecoară prin toate fibrele trupului, ca un fluid de viață. Își privește mîinile. Da, mîinile lui lucrează ; ele manevrează strungul. Strungul, uriașul strung. Desenul îi apare în față clar, mai clar decît și-ar fi închipuit. Cuțitul se înfige în metal, firesc. Îi vede vîrful selectînd în curbura holcherului șpanul mărunt și cenușiu. În urma lui piesa rămîne netedă și parcă în luciul ei se răsfrîng mii de lumini cu înțelesuri încurajatoare.

Furat de muncă, el nu observă că în preajmă zeci de ochi urmăresc curioși evoluția primei sale probe de lucru pe un strung care deservește o secție cu pretenții mari — secția de motoare.

Nu de mult această secție își ducea activitatea într-o baracă, împreună cu aceea a cazanelor de aburi. Mai bine zis, motoarele încăpeau ceva-ceva înăuntru, dar cazanele, cu volumul lor mare, rămîneau tot pe-afară.

Sudorul Constantin Niculae îmi povestește cum a lucrat o iarnă întreagă afară în frig.

— Trebuia făcut loc pentru hala asta nouă. Și după cum era proiectată, o parte din ea cădea tocmai peste șandramaua noastră. Am dărîmat-o pe jumătate. Să ne fi văzut pe viscol. Într-o parte, în loc de perete aveam rogojini și prelate. Eu, unul, am lucrat tot timpul afară, nu prea mă sinchiseam. Dar motoriștii ăștia... ei cu precizia lor... După ce ieșeam din schimb, munceam voluntar la construcție. Cu toate astea, planul nu a suferit. Tace și începe să răsucească regulatorul de tensiune al agregatului. Cînd se ridică în capul oaselor, statura lui uriașă mă impresionează.

Muncă și creație

Un produs nou aduce întotdeauna după sine probleme noi. Munca tehnicienilor din biroul de studii și experiențe este o permanentă împletire a cercetărilor cu studiul și experimentarea. Oțeluri noi, tratamentul și formele lor de prelucrare, metode de lucru, forme de piese, de aparate, de mașini. Toate acestea sînt rezultatul activității acestui atelier. Dar cercetarea cere timp și producția nu are timp să aștepte. Cel mai prețios ajutor al tehnicianului este muncitorul, experiența lui practică din producție.

— În fabrica noastră concursurile de inovații sînt o adevărată „bătălie în marș" — spune maistrul Holtier Bruno, șeful secției de utilaje. Omul acesta tăcut, cu părul cărunt, pare să aibă între patruzeci și cincizeci de ani. Vorbește molcom, cînd îl supără ceva nu izbucnește și nu aruncă vreo vorbă rea. Pleacă să cugete de unul singur și să se liniștească. Niciodată, însă în căutarea vreunui procedeu de lucru, nu gîndește singur. El are în preajma sa oameni și știe că expunîndu-le o lucrare mai dificilă în mintea fiecăruia dintre ei încolțește o idee. Ascultă propunerile, le înregistrează, le combină și abia după aceea ia o hotărîre.

Astăzi, ca de obicei, vine în secție cu desenele unui nou produs.

— Iată modelul, iată desenul și iată... Ultimele vorbe ar trebui să fie „procesul tehnologic". Dar meșterul Holtier e supărat. Nu mai rostește nimic. Ce rost are să-și manifeste supărarea astfel ? Lasă piesa și desenul pe banc și se duce într-ale lui. Intrigat de supărarea maistrului, Duhai Dumitru, unul din șefii de echipă, se apropie și citește desenul. Alți doi muncitori, Viorel Moraru și Ivan Constantin schimbă priviri pline de înțeles. În cîteva clipe bancul e înconjurat de oameni. Piesa trece din mînă în mînă, cercetată pe toate părțile, ca un obiect curios și rar. În cartușul desenului stă scris : TUB PENTRU BOBINAT FIRE DE BUMBAC.

— Și cînd te gîndești că nu e cine știe ce de capul ei, zice Moraru.

— Cu toate acestea, pînă acum se importa.

Cuvîntul „import" însoțind un nou produs ce trebuie confecționat în atelier are o semnificație specială în gîndirea muncitorului. El stimulează ambiția și parcă dă mai multă finețe mîinii, mai multă precizie ochiului. Există o vorbă pe care o știu și o pronunță toți în fața unei asemenea piese : „Că doar nu-i făcută de draci, tot mînă de om a lucrat la ea".

Și chiar dacă a fost executată de mașină, mașina aceea tot de om a fost făcută.

La o asemenea mașină se gîndește meșterul Holtier, rezemat de banc, cu ochii fixați într-un punct nedefinit. El așteaptă propunerile muncitorilor din secție. Fin și precis, cu un striaj numai cît să nu lase firul să alunece pe el, conul acesta din aluminiu nu trebuie să aibă nici o altă asperitate. Găurile de ușurare de pe suprafața sa, executate la bohrmașină ar face dintr-însa o piesă tocmai bună de răzuit morcovi.

Dar pînă la sfîrșitul zilei de muncă, nimeni nu vine cu propunerea așteptată și meșterul Holtier pleacă acasă, el însuși nehotărît în privința metodei de lucru ce trebuie adoptată la noul produs.

În același timp, un trio nedespărțit : Duhai—Moraru—Ivan, un fel de tripletă de frunte a inovatorilor, au găsit ceva. Ideea s-a înfiripat repede și confecționarea unei matrițe, în imaginația lor, a și luat ființă. Dar nu vorbesc, din lipsa unei documentări precise. Nu vorbesc nici a doua zi, nici a treia. În fața meșterului, căci între ei, la club, după lăsarea lucrului se încing adevărate dispute tehnice.

În sfîrșit, a patra zi, întind pe biroul meșterului cîteva hîrtii desenate, din care altcineva în afara acestuia n-ar pricepe nimic. Dar meșterul Holtier înțelege. Simte că prinde puteri. Chiar în aceeași zi, proiectele mașinii de ștanțat „tuburi bobină" își iau zborul spre serviciul tehnic...

Răspunsul biroului de inovații vine repede, clar și precis. „Nu se aprobă"... „Dispozitivul este prea complicat, seamănă cu o mașină-unealtă". Duhai rămîne perplex. Meșterul Holtier pleacă, după obiceiul său, să-și macine necazul de unul singur. Tînărului Ivan, netrecut prin asemenea situații, îi vine cînd să plîngă, cînd să se răzvrătească. Numai tăcutul Moraru nu știu ce moșmondește pe sub banc. După un sfert de oră iese afară și după alte zece minute revine cu un braț de piese vechi și diferite.

— Eu nu las problema asta așa. Ajung pînă la inginerul șef. La urma urmei o lucrăm după program.

— De unde iei atît material ?

— Vedem noi. Din economii, recuperăm...

Angajamentele nu se uită

Din economii, n-ar fi rău, dar lucrul acesta cere timp și producția nu poate aștepta. Piesele trebuie să intre în lucru cît mai curînd. Ajuns acasă, Duhai rememorează părțile mașinii lor, care nu pot fi făcute din materiale recuperate. O volantă, masa de bază care trebuie turnată din fontă, o bielă, lagăre... Nu, nu. Așa nu se poate ! Trebuie spulberată îndoiala prudenților ălora. Inovația este într-adevăr o mașină-unealtă, dar ea, numai ea singură asigură productivitatea înaltă de care e nevoie și dă forma cerută și finețea piesei.

Într-o ședință Duhai își luase angajamentul să muncească cu mai multă rîvnă. Amintirea acestui angajament îl tulbură. O nouă idee, aceea a recuperării materialului de aluminiu după ștanțare, se adăugă gîndurilor lui, și ideea parcă îl frige. Nu-și mai găsește astîmpărul. Noaptea de abia trece. Somnul nu i se lipește de pleoape. Abia așteaptă să discute din nou cu comisia de inovații. Nu se poate ca oamenii aceia să nu înțeleagă.

Cu concursul tehnicienilor, mașina este simplificată și, într-o nouă ședință tehnică la care participă și inginerul șef, și secretarul organizației de bază, proiectul se aprobă... Cînd începe să lucreze, productivitatea ei depășește randamentul procedeului clasic de găurire la bohrmașină cu peste o mie cinci sute la sută.

Raționalizări și reparații „în marș"

Firele cărunte din tîmplele tovarășului Boriceanu Gheorghe vădesc o vîrstă înaintată. La lucru poartă ochelari. Cînd cineva îi atrage atenția, îi lasă pe nas în jos și privește pe deasupra lor ca și cînd ar vrea să facă economie de lentile. Omul acesta serios și tăcut nu se apucă niciodată de lucru pînă nu a studiat desenul cu minuțiozitate. Îl migălește, spun unii. Nu-i scapă însă nici un detaliu, nici o cifră.

Matrițele tovarășului Boriceanu ies „unse", se spune prin atelier, iar fața lui negricioasă se lățește atunci de plăcere.

Azi însă e mai negru ca de obicei. De fapt nici unul dintre muncitori nu se simte în largul său. Termenul de livrare al matrițelor pentru „terasament tobogan" a fost depășit și, deși beneficiarul a acordat un nou termen, nimănui nu-i arde de glumă.

Cine s-ar fi gîndit că spindlul uriașei prese de optzeci de tone nu va rezista pînă la sfîrșitul probelor ! Meșterul m-a oprit pe mine să-l confecționez. Mă bucur de încrederea aceasta, dar bucuria mi-e amară, ca în fața unui om scăpat dintr-un accident, dar care a rămas schilod. N-ar trebui să fiu pesimist. Frații Eclemea erau programați să plece în concediu. Cîte zile n-or fi visat ei Munții Vrancei ! Sub șopron motocicletele lor tînjesc după panglica șoselei.

Cei doi frați parcă au și uitat de ele. Călare pe berbecul presei, se opintesc în același efort să demonteze ciotul îndoit al spindlului. Căldura le stoarce șuroaie de sudoare de pe grumaji. Se lucrează în maieu. Szilagy, rămas cu matrița înțepenită în presă, înjură printre dinți. Înadins venise mai de dimineață să-și termine proba și acum... Își șterge sudoarea de pe tîmple, înciudat. Costescu îl trage de mînă și-i șoptește să se ducă la telefon. Pleacă mormăind. Pe drum se încrucișează cu Vasilache. „Bătrînul" se află pretutindeni. Iute ca un spiriduș, activ și atent la tot ce se petrece, el e conducătorul virtual al lucrării. Acum îmi dă mie indicații, peste o clipă fuge la presă și peste alte cîteva minute îl vezi în fața bancului de trasaj, trăgînd cîteva linii pe un... proiect nou-nouț.

Nu și-a pierdut nici un moment cumpătul. Nici o urmă de dezamăgire nu se observă pe fața lui, deși ultimele zile ale „minutei" se scurg cu o repeziciune îngrijorătoare. Cînd Szilagy se întoarce de la telefon, îi observă fața întunecată.

— Ce ai, nene, ți s-au înecat corăbiile ?

— Aș ! M-a anunțat președintele că am intrat în primul lot la locuințe.

Cu Boriceanu e altceva. De două zile se frămîntă să găsească „cheia" unei modificări la matrița de ambutisat piciorul toboganului. În principiu a găsit-o. Dar execuția unei matrițe-blocșnit, care să înlocuiască trei matrițe simple cu laisnuri, pare dificilă. Proiectantul a găsit ideea bună. Dar tăcutul Boriceanu se mai gîndește la ceva. Vrea să înlocuiască turnarea zamacului cu sculptura directă a formei, în oțel. Oțel special, H-12, groaza pilelor, a dălților și a șpiralelor. Cît de ademenitor i se pare a reduce dintr-o dată un set de trei matrițe la una singură. În plus, ar fi mult mai rezistentă. Dar cît de grea este sculptura într-un asemenea oțel ! Boriceanu șovăie parcă. Nu-i vine să se încumete. Întunecat cată pe deasupra ochelarilor, cînd la Szilagy, cînd la Vasilache, cînd la cei doi frați cocoțați pe berbecul presei.

— Da' fă-l, bre ! Apucă-te de lucru, găsi-l-ar dracii de oțel ! izbucnește Szilagy. Ce, ți-e frică de el ? Că ai tocat în viața dumitale tone... Las' să termin eu „panta" asta și ți-l iau la crăițuit.

Boriceanu tresare și parcă prinde viață. Szilagy are dreptate ; totul e să te apuci de lucru. Să te înfigi în el. Ei, drace, că doar nu a îmbătrînit să se sperie de oțel ! Își așează ochelarii pe nas temeinic și pornește spre atelier rizînd. Rîde și Vasilache, rîd și frații Eclemea. Morocănosul Szilagy zîmbește numai. Dar zîmbetul lui abia simțit dovedește că omul se bucură...

„Bătrînul"

Am plecat de la fabrică mai amărît ca oricînd. Nu mă așteptam ca tocmai la sfîrșit lucrul matrițelor să ia o întorsătură atît de proastă. De patru zile oamenii muncesc încontinuu și ziua și noaptea. S-au format echipe mult mai mari. Aproape tot atelierul se află angajat în munca aceasta. Se fac probe, se demontează matrițele din nou, se montează și iar se fac probe. Muncă pe dibuite, fără un punct precis de control. Și nici un proiectant, nici unul care să vină cu o idee. Au venit în schimb cu desenul de piesă prezentat de beneficiar. Proiectele au fost făcute conform acestui desen. Nici o deviație de la cotele lui. Greșeala poate fi chiar în el, dar nouă ce ne pasă ! Am făcut proiectele cum ni s-au cerut. Spală-se cu ele pe cap !... Ce, noi, sîntem constructori de șosele ?

Soarele începe să-și facă mendrele, dogorește. Și e duminică. Ce bună ar fi acum o baie la strand ! În tramvaiul 21 căldura parcă aprinde respirația. Cînd mă gîndesc că la capătul liniei trebuie să dau de mutra posomorîtă a lui Vasilache, îmi vine să fac cale întoarsă. Dar i-am promis. Poate are nevoie de mine.

Îl găsesc în curte, întins în șezlong. Nu se scoală să mă întîmpine. Îmi deschide poarta băiatul lui. Puștiul îmi sare în brațe, apoi mă trage după el să-mi arate vrejurile de roșii. Numai de roșiile lui nu-mi arde acum.

„Bătrînul" tot nu se mișcă din șezlong. Pare cufundat în lectură. Îl știu pasionat cititor al „Flăcării", dar mare îmi e mirarea cînd mă apropii de el. În mînă are într-adevăr revista „Flacăra" dar răsucită în așa fel că seamănă întrucîtva cu „terasamentul toboganului". O saltă cînd de un colț, cînd de altul, plimbînd în toate părțile o bilă mică de rulment. Nu vreau să-l întrerup. Îi contemplu căsuța modestă și curată ca un pahar. Scripetele puțului începe să scîrțîie undeva în fundul curții. Cunosc semnalul. Maria, soția lui, ne va servi cu una din neîntrecutele ei dulcețuri. Și are o apă rece !...

Ca împins de-un resort „Bătrînul" sare deodată din șezlong. Deși cunosc aceste manifestări de veselie ale lui, nu pot să-mi rețin un gest de surpriză.

— Parcă n-ai fi muncit toată noaptea, „Bătrîne" !

— I-am găsit chichița, m-auzi ? Gata... Ia te uită !

Pe o masă, lîngă peretele casei zăresc două tobogane montate. Una din piesele model trimise de beneficiar, celălalt e produsul matrițelor noastre.

— Seamănă între ele, nu ?

Aprob din cap fără să înțeleg prea mare lucru din ce-ar vrea el să-mi demonstreze. Dar nedumerirea mea durează puțin. „Bătrînul" aruncă bila de rulment de-a lungul serpentinei model. Bila coboară panta, se înscrie în turnantă și alunecă mai departe, rostogolindu-se fără nici o dificultate. Pe serpentina confecționată cu piesele noastre, se poticnește...

Explicația o dă raportorul. Curbele modelului au înclinații diferite din zece în zece milimetri, pe cînd ale noastre numai una singură, pe toată turnanta. Greșeala se află într-adevăr în desenul de piesă...

E cald și e duminică, dar am uitat și de căldură și de dulceața rămasă neatinsă pe masa din curtea lui Vasilache. După cum spune el, n-ar mai trebui decît zece-douăsprezece ore de muncă și ultima matriță ar corespunde total cerințelor.

Șeful sectorului se plimbă cu piesele în mînă neîncrezător. Ce poate să facă ? Va încerca și așa.

Cu gîndul la verdeața pe care am lăsat-o departe, în curtea lui de la marginea orașului, îl urmăresc pe Vasilache cum își alege oamenii care vor trebui să dea ultima bătălie. Nici unul nu vrea să plece acasă și totuși nu-i mai sînt necesari decît cîțiva. Atîta încredere are „Bătrînul" în descoperirea sa...

Și iată-ne în această fericită zi de sfîrșit de lună. Noaptea care a precedat-o, noapte de zăpușeală și de muncă, a încununat cu succes nu numai pe cei șapte oameni ai „ultimei bătălii", ci întreg colectivul acestui sector.

Am auzit mai tîrziu despre Schaeffer Paul, care deși trimis acasă, peste o oră s-a întors la lucru. Măcar cu bicicleta lui să se ducă și să cumpere țigări oamenilor. Cantor Vasile, deși obosit peste măsură, simțea instinctiv asperitățile de pe matrițele pe care le verifica. Strungarul Pascov Niculae, revenit din concediu și criticat că n-ar fi executat curbele serpentinelor corect, n-a plecat din atelier pînă nu s-a încredințat că matrițele funcționează cu piesele confecționate de el. Dar cîți nu mai sînt ca ei !

Îmi iau cîteva notițe în grabă. La ce-mi folosesc ? Cunosc întîmplările prin inimă. Nu-mi trebuie decît să-mi privesc tovarășii pentru a recunoaște în ei forța omului zilelor noastre. Va fi oare puterea mea de evocare la înălțimea muncii voastre ? Creionul meu va putea cuprinde în tremurul său pe hîrtie întregul vostru tezaur sufletesc ?

Nelu Oancea

SCHIMBARE

Nu te mai pot vedea, copilărie, cu genunchii goi
Și nu-ți mai pot auzi glasul de trîmbiță.
Jocurile tale îndrăznețe m-au învățat să alerg
Și într-o zi am fugit de la tine...
De atunci a plouat mult în fiecare toamnă
Și numele prietenilor mei, scrise cu creta pe garduri,
Au dispărut fără urmă.
Salcîmii s-au înălțat dincolo de streașina caselor
Și umbra lor deasă a acoperit toate curțile...
N-am mai înălțat de mult porumbeii,
Șuierînd zgomotos printre degete...
Alte păsări mă străduiesc acum să înalț
Și mîna care a uitat să cîrmuiască cercul pe uliță
A învățat acum pe de rost visul rotund al compasului,
Calculînd liniile de frumusețe și de putere
Ale noilor cargouri românești.
Calculez ore întregi.
Și mama nu mai trimite după mine
Să mă cheme la masă,
Zilele trec altfel acum,
Alte străzi am învățat în oraș
Mă întorc acasă noaptea tîrziu.
Și deschid geamurile pe care atunci săream în grădină.

Ana Șoit

FÎNTÎNI STELARE

Coborîm, coborîm, uneori pe-o funie de stele,
Acolo jos în cărbuni mocnește alt soare.
Brațele noastre, imense inele,
Miezul pămîntului pot să-l măsoare.

Din drum aleargă noaptea pe galerii, grăbită.
O stea polară taie despletitele bezne,
Țîșnind pe sub munte, săgeată-nsorită.
Pichamerele-s cerbi cu luceferi la glezne.

Coborîm, coborîm, ca-n stelare fîntîni,
Codri-adormiți visează iluminări,
Aur fluid ni se scurge pe fețe și mîini,
Ca niște raze crepusculare pe zări.

Lumina lămpii, nălucă albă, alunecă,
Frînturi de cîntec duc galeriile-n larg,
Nimic, nimic nu ne mai întunecă
Minereasca mîndrie, desfășurată drept steag.

Coborîm. Adîncul ne limpezește zîmbetul.
Gînd bun, însoțește-ne umbletul !

COLOANA INFINITĂ

Fragment dintr-un scenariu de film artistic cu acelaşi titlu

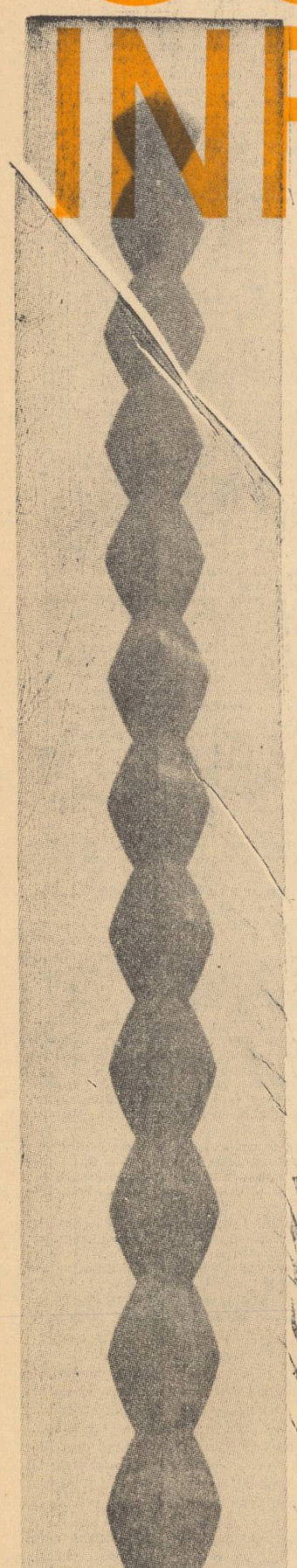

...Planul depărtat al unui copac, cu frunzele tremurate de adierea vîntului.

Plan apropiat, cu frunzele care se liniştesc complet. A încetat orice adiere. Frunza rămîne neclintită şi vedem complexul „Mesei tăcerii", nemişcat ca însuşi universul aparent statornicit.

Bolta cu Calea Lactee, ca un şuvoi luminos din ce în ce mai bine definit pe boltă. Urmărindu-i cursul ca pe un fuior de scîntei, vedem şuvoiul punîndu-se în mişcare, transformîndu-se într-o cădere vertiginoasă.

Din mijlocul ei, depărtîndu-se, avem în lumină căderea vertiginoasă a unui şuvoi îngust de apă limpede. Coborînd cu aparatul pe căderea apei, vedem cum ea pune în mişcare o roată mare de lemn înnegrită, pufoasă, acoperită de pojghiţa de catifea a muşchiului. E roata unei mori vechi de apă (...)

...Pătrunzînd în interior, de-a lungul fusului, ajungem la învîrtitura grea, uniformă, a pietrelor de moară care sfarmă între ele şuvoiul neîntrerupt de boabe aurii.

În faţa morii, mulţi ţărani, lîngă căruţe şi cai, îşi aşteaptă răbdători rîndul. Cite-o căruţă încărcată se vede îndepărtîndu-se.

Vedere generală a cursului Jiului, pe care se zăresc, în cîteva locuri, mori asemănătoare. Coborîm pe firul lat, umblător, al apei care se scurge monoton printre maluri (...)

O piatră obişnuită de rîu, semănînd cu formele ovoidale ale lui Brîncuşi, văzută în plan-detaliu, nemişcată. Este pe jumătate cufundată în apa care se scurge liniştită peste ea. Ne apropiem şi mai mult, microscopic, de piatră. Vedem piatra erodîndu-se, hiperbolizat, sub ochii noştri, pe porţiunea ştearsă de ape. Pe toată această imagine auzim căderea uniformă, implacabilă, a unei mici picături de apă măsurînd timpul ca un metronom (...)

Deodată, zgomotele se învălmăşesc, puţin intensificate, ca o bandă de magnetofon pusă de-a-ndărătelea. În acelaşi moment, apa rîului porneşte să se scurgă invers, de la vale la deal. Restul peisajului, malurile înfrunzite ale Jiului, rămîn ca şi pînă acum. Pornim pe urma apei în această scurgere inversă.

Ne apropiem de pridvorul părăginit al unei vechi case oltenești, înnegrit de vreme şi ploi. Patina timpului dispare ca prin minune şi pridvorul îşi recapătă albeaţa. Vedem întregul sat cu căsuţe mici, din bîrne înnegrite, străjuite de monumentale porţi sculptate. Înaintăm mai departe, pe firul apei (...)

Vocea :

„În mine-i scris destinul cu slove
nevăzute.
Ghiceşte-ţi-l, să-l afli, de-ţi este
plin sau gol.
Tăcutele ziduri alunecă tăcute
Abia lăsînd să treacă un fum,
ca un simbol..." •

Cîteva momente ne aflăm într-un întuneric totul. Întunericul se limpezeşte încet în scurgerea acum normală a rîului. Pînza de apă acoperă la început tot cadrul.

Ne ridicăm cu aparatul pe cursul ei şi avem în faţă, în plan general, rîul, pe malul stîng al căruia se vede singură, într-un luminiş înconjurat de copaci scunzi, „Masa tăcerii" cu cele 12 scaune în jurul ei.

Apa curge lin la marginea sculpturii şi deodată o vedem curbîndu-se şi făcînd o meandră se roteşte într-un început de spirală în jurul roţii de piatră a mesei. Pornind, în momentul imediat următor declanşării meandrei, pe curbura ei, ne rotim o dată cu ea. Preluăm în plan apropiat numai cele două cercuri groase de piatră aspră care formează masa şi piciorul ei. Pietrele seamănă perfect cu cele ale morii de apă văzută anterior. Rotirea noastră se transformă în rotire înseşi a pietrelor. Masa, văzută pieziş, se învîrteşte lent în jurul axului său nevăzut, iar înspre marginile ei şi ale cadrului vedem în planul doi, perindîndu-se pe direcţia ei de rotire, cetatea dacică măcinîndu-se uşor în ruine, pridvorul crăpînd şi acoperindu-se de paraginâ şi, în sfîrşit, „X"-urile simetrice ale scaunelor rînduindu-se armonios în jurul ei pe măsură ce începem să ne îndepărtăm. Apariţia fiecărui scaun este însoţită de un clipocit amplificat al aceluiaşi strop de apă... Unul... doi... trei... etc. O dată cu al douăsprezecelea scaun, avem în cadru complexul de piatră, încremenit.

. . . . . .

În 1926 se hotărăşte deschiderea unei „Expoziţii Brîncuşi" la New York. Operele, o dată sosite pe pămîntul american stîrnesc, prin noutatea lor, o adevărată furtună. „United States Customs" (vama Statelor Unite) nu le priveşte ca pe opere de artă, ci ca materiale brute, refuzîndu-le intrarea în S.U.A. numai cu taxa achitată de expeditor şi impunîndu-le la suprataxele prevăzute mărfurilor comerciale. Achitînd diferenţele, Brîncuşi deschide, în acelaşi timp, acţiune legală împotriva lui „United States Customs". Secvenţele de mai jos redau aspecte de la acest proces, unic în istoria artei.

Deasupra cupolei Palatului de Justiţie din New York fluturâ larg drapelul cu stele şi dungi. Se aude o larmă de trompete şi saxofoane intonînd marşul triumfal din „Aida".

Şoldurile masive a doi poliţişti înaintează, văzute din spate.

Din nou, steagul fluturînd pe cupolă.

Poliţiştii — văzuţi acum în prim plan, din faţă, cu capetele şi picioarele rămase tot în afara cadrului. Între ei, micuţă, în postură de deţinută, silueta diafană a „Păsării măiestre".

Pe masa judecătorului, statueta banală, patinată de vreme, reprezentînd „Justiţia". În faţa ei, silueta strălucitoare a „Păsării" lui Brîncuşi.

Judecătorul Byron S. Waite : „Aţi recunoaşte-o ca fiind o pasăre dacă aţi vedea-o în pădure ? Şi aţi trage cu puşca în ea ?" (...)

Chipul rumen şi plat al judecătorului străluceşte de satisfacţia presupusei sale inteligenţe. De ambele părţi membrii completului de judecată. Unul gras din stînga şi altul gras din dreapta, zîmbesc, apreciind stupid spiritul preşedintelui.

Apropiindu-ne oblic de pasăre, avem impresia că sclipirile ei se răsucesc brusc, ca în faţa unei primejdii.

Mîinile poliţiştilor, rezemate pe revolvere (...)

La bara martorilor, un bărbat elegant.

Martorul elegant : Onorată Curte !...

Din nou, masa completului de judecată. Instalate pe scaunele judecătorilor, vedem tronînd sculpturile în lemn ale lui Brîncuşi reprezentînd cele două ipostaze ale prostiei : „Şeful" (în locul preşedintelui şi al celor doi graşi) şi „Himera minţii care nu mai înţelege" (în locul celor doi uscăţivi).

Glasul judecătorului : Vă ascultăm !

Din nou, martorul la bară, văzut din spate.

Martorul elegant : Îmi vine greu să mă pronunţ în legătură cu această lucrare pentru că sînt critic de artă, nu mecanic (...)

Glasul procurorului : „Rog să fie întrebat un martor de specialitate, dacă n-ar executa o asemenea piesă oricare tehnician"...

O voce : „Sigur, dacă ar face-o !"

Capetele de la masa judecătorilor se întorc atente spre masa apărării unde s-a ridicat acum, pentru Brîncuşi, Jacob Epstein.

Schiţă de C. Brîncuşi pentru „Prinţesa X"

*Eppstein **) : „Îndată însă ce ar face-o, tehnicianul ar deveni un artist !" (...)* (Rumoare în public).

Glasul lui Eppstein : „În loc de a preamări efemerele înjghebări cubiste, arta lui Brîncuşi încearcă să ia de mînă omenirea şi s-o îndrume spre contactul intim cu elementele naturii, spre acele temelii veşnice ale simţirii din care umanitatea se reînnoieşte".

Privim, din mijlocul mulţimii, spre înălţimea de unde se poartă dezbaterea şi unde „Pasărea măiastră" străluceşte pură, singulară, în bătaia razelor de soare, ca un far sau ca o stea (...)

Vocea : „Tronînd în mijlocul formelor prezente cu care ne-am obişnuit, avem, la o privire superficială, impresia că ele aşa trebuie să fie şi nu pot fi altfel. Să ne privim unii pe alţii"...

Oamenii se întorc, cercetîndu-se reciproc.

Vocea : „Hainele acestea cu nenumărate gulere, panglici şi volănaşe, coafurile acestea cîrlionţate, sînt trecătoare... Priviţi maşinile, mîndria vertiginoasei ofensive tehnice a anului 1920 !... (Vedem, în jur, automobilele şi avioanele anului respectiv, butucănoase, supraaglomerate de accesorii).

Vocea : Priviţi acum liniile simple, nesfîrşite, ale lumii din sculpturile lui Brîncuşi ; ni se par puţin nefireşti, nu-i aşa ?" (Prin faţa noastră se perindă diferite lucrări în marmoră ale lui Brîncuşi, dintre care unele, desigur, constituie simple experimente dar aceasta nu coboară zelul pozitiv al apărătorului). *„Automobilele şi avioanele viitorului vor semăna în mare măsură cu această pasăre a lui Brîncuşi, pentru că viaţa pe glob este într-o continuă evoluţie"...*

La bara martorilor a apărut un cosmonaut într-un costum strălucitor din material plastic, se îndreaptă spre nava cosmică în uralele entuziaste ale mulţimii.

Şi în timp ce nava se ridică tot mai sus, semănîndu-i surprinzător — prin verticalitate şi strălucire — „Pasărea măiastră" rămîne înconjurată de aclamaţiile mulţimii — în mijlocul acestei mulţimi — ca simbol al zborului.

. . . . . .

În 1937 Brîncuşi revine în Romînia, pentru a conduce ridicarea minunatului complex artistic de la Tg. Jiu, de lîngă Hobiţa natală : „Coloana infinită", „Poarta sărutului", „Masa tăcerii". Sîntem în amurgul primei zile a întoarcerii...

...Brîncuşi se ridică încet, respirînd adînc aerul înălţimilor. Priveşte în jur (...)

Într-un cerc larg, se pierd în depărtare spinările rotunjite ale munţilor. Ochii omului se desfată în priveliştea jocului de trupuri uriaşe, cenuşii, care unduiesc parcă la nesfîrşit.

Apoi, din nou, ochii se ridică — pe mişcarea în uriaşă cumpănă, a cerului înstelat.

Bustul sculptorului se roteşte, oprindu-şi privirea pe înălţimea cea mai semeaţă.

Înconjurat de cîteva mici pîlcuri de nori, vedem profilîndu-se pe cer vîrful, conic aproape, al unuia dintre munţi.

Pe imaginea acestui pisc cu care ne-am oprit în cadru, începe să se facă lumină. Cerul devine albăstrui. Păsările pădurii îşi fac auzit glasul.

O ciocîrlie saltă în slăvi. Aparatul îi urmăreşte ascensiunea.

Din nou piscul depărtat, cu cîţiva nori albicioşi atîrnaţi ca nişte fuioare de lînă pe marginile lui. Urcăm cu privirea, pînă cînd rămînem numai cu partea de sus a vîrfului : ca un trunchi de con, în centrul cadrului.

Prim-planul sculptorului care măsoară, parcă, pradă unei profunde emoţii, cerul şi pămîntul.

Din nou, vîrful depărtat, de abia ivindu-se la poalele cerului care umple ecranul. Din creştetul stîncii ţîşneşte brusc, mut, cuprinsă abia o treime în cadru „coloana fără sfîrşit", al cărei octaedru de bază pare a fi tocmai vîrful de munte.

Un plan general — mult depărtat — în care zvelta coloană, văzută acum în întregime, se ridică de undeva, din mijlocul turmei unduioase de munţi, trecînd printr-un spaţiu de lumină şi intrînd, cu ultimele octaedre, pînă aproape de limita superioară a cadrului, unde are drept fond simbolic o fîşie de cer înstelat. Coloana pare că uneşte cerul cu pămîntul... „Coloana infinită".

Răsucindu-se ameţitor în infinitele scînteieri ale trupului său de basm, „Pasărea măiastră" se înalţă vertical peste siluieta coloanei, lăsînd să se vadă în urmă, pe măsura ascensiunii, cum se suprapun, octaedru după octaedru, ca nişte trepte ale rachetelor cosmice sau ca o reprezentare în cifră romană a deceniilor pe care le parcurge.

În momentul în care pasărea de aur iese din cadru, se ivesc sub ochii noştri, caligrafiate de o mînă nevăzută, cuvintele : *„fără sfîrşit"*.

Adrian Petringenaru şi Teofil Popescu

---

*) *Tudor Arghezi.*

**) *Avocatul Eppstein, apărătorul lui Brîncuşi, e un cunoscut critic de artă, al cărui renume s-a întregit în procesul pe care-l citâm. Pledoaria sa — aşa cum o redăm — e copiată după stenograma procesului.*

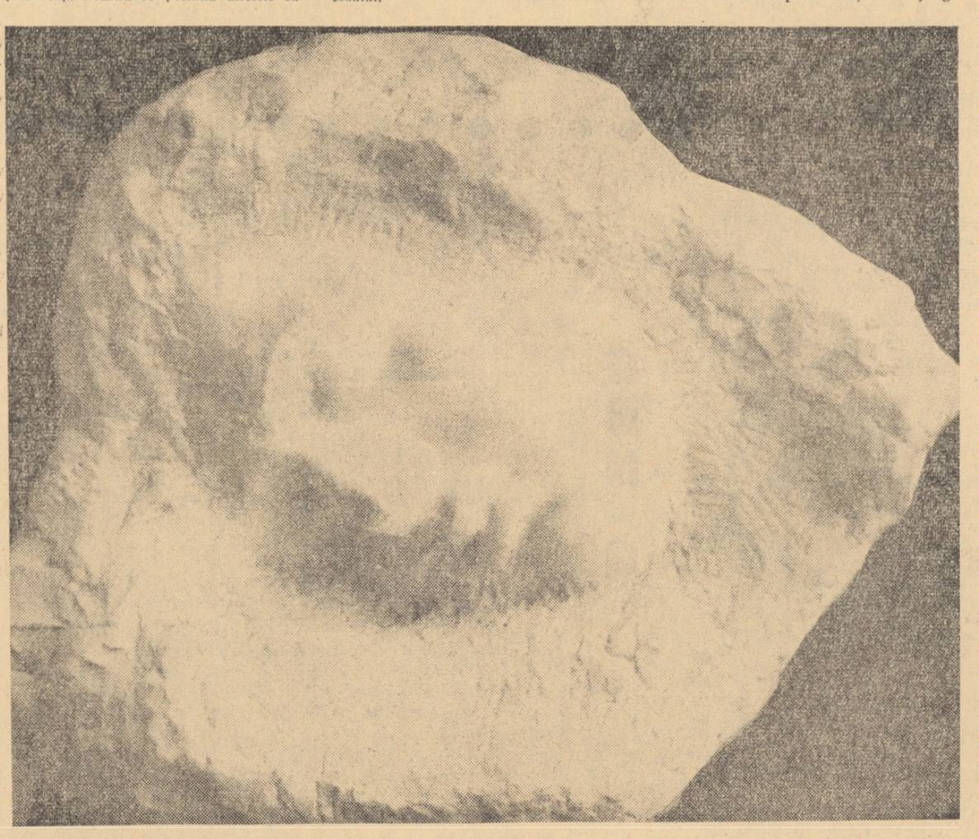

Fotografii de ION MICLEA

Adresîndu-se revistei noastre, cîţiva tineri cititori şi-au exprimat dorinţa de a face cunoştinţă cu opera şi personalitatea lui C. Brîncuşi, artist ilustru, nu o dată contradictoriu, care a stîrnit în jurul lui dezbateri controversate, exercitînd o puternică influenţă asupra mişcării artistice din Europa secolului nostru.

Unii dintre aceşti tineri au vizitat celebrul complex arhitectonic din Tîrgu-Jiu („Coloana infinită", „Poarta sărutului", „Masa tăcerii"), în cadrul excursiilor colective de studiu, îndrumate spre cunoaşterea valorilor de cultură şi artă ale trecutului. Alţii l-au descoperit pe Brîncuşi în albume de artă ; alţii l-au descoperit în muzeele ţării, la Bucureşti ca şi la Craiova, unde operele sale sînt aşezate la loc de onoare... (Şi de cîte ori, în anii noştri, în jurnalul cinematografic ca şi în pagina de revistă „Coloana infinită", stîlpul casei din Gorj răsucit către cer, n-a slujit ca metaforă, ca expresie simbolică a avîntului poporului nostru spre înălţimile noii civilizaţii !).

Criticul de artă marxist, înarmat cu instrumentul sigur al analizei ştiinţifice, îşi va spune, desigur, cuvîntul, dezbătînd cu profunzimea ce se cere „fenomenul Brîncuşi", disociind, profund în adevărata lumină acele căutări fructuoase ale artistului, crescute din solul folcloric, ca şi zonele de umbră din creaţia sa.

În pagina de faţă, oferim tinerilor noştri cititori un „Brîncuşi" văzut tot de tineri — un publicist şi doi scenarişti debutanţi.

ÎN LOC DE INTERVIU

Ar trebui, poate, să ne adresăm folclorului. Fiindcă muncitorul, înţeleptul prieten al naturii, al rocilor şi metalelor din scoarţa planetei, al lemnului pietrificat prin gestul creator, a rîvnit, prin ţinuta nobilă a vieţii şi artei lui, la demnitatea lapidară a folclorului.

Ar trebui, poate, să ne întoarcem în Gorj. Fiindcă Brîncuşi îşi poartă întotdeauna problematica pămîntului zămislitor cu sine, deşi accidentele biografiei îl îndepărtează geograficeşte : **„Din plenitudinea însorită a satului mi-am făcut o rezervă de bucurie pentru toată viaţa şi aşa am putut rezista..."**

El ia cu sine, sub frunte, cîteva esenţe, în preocuparea ardentă — deşi de mare calm clasic — de a le descifra, esenţe asupra cărora se concentrează de-a lungul vieţii întregi, pogorînd înapoi, către sursele primare, sau încercînd anticipări de cosmonaut, pierzînd adesea firul Ariadnei prin odiseia explorărilor care l-au consumat. El ia cu sine cîteva motive folclorice din Gorjul copilăriei — asupra cărora meditează, încercînd echivalente pentru sensibilitatea şi gîndirea contemporană ; pretext pentru unii esteţi de ocazie de a arunca ancora gîndirii lui Brîncuşi într-un exotism al inspiraţiei care-l jignea. **(„Nu căutaţi formule obscure sau mistere" —** avertitează artistul. **„E bucuria pură cea pe care v-o dăruiesc...").** De aici, refuzul lui de a-şi planta pilonii casei ţărăneşti la umbra unei şcoli sau a unui maestru : **„La umbra marilor copaci nu cresc plante viguroase".** De aici, din conştiinţa mesajului — zestrea din Gorj purtată, în traistă, în cei doi ani de drum pe jos de-a lungul Europei, pînă la Paris —, încăpăţînarea în a-şi consuma propria merindă care i-a generat arta. Şi tot de aici, recluziunea lui. Viaţa de ascet, dispreţul publicităţii **(„Eu nu sînt un clown de music-hall, nu-mi trebuie reclamă"),** ostilitatea faţă de trivialitatea şi filistinismul lumii burgheze şi saloanele ei literare sau politice, nu ne relevă un însingurat, un non-conformist de ocazie, un anahoret pitoresc în decorul unui Paris frivol şi cancanier, ci concentrarea de savant a artistului asupra marilor mistere ale vieţii şi ale creaţiei — torturat să le dezlege în piatră, fibră şi bronz. Materia cercetărilor este „de acasă", ca şi ceaunul în care-şi pregătea fiertura, ca şi laviţa aspră, gorjană, pe care-şi rezema tîmpla. **(„Nu-mi place mobila prea comodă ; prea mult confort te predispune la lene şi îţi fură din energie") ;** totul este de-acasă, ca şi sculele de pietrar şi cioplitor de stîlpi, iscodite de strămoşii lui. Cu aceleaşi scule, contemporanii lui locali „fabricau" stîlpi, furci de tors, porţi, pridvoare sau potriveau nişte corăbii care în Gorj se cheamă case (dintre care una, cioplită de unul Mogoş, se află ca şi iscodirile lui Brîncuşi într-un muzeu). Brîncuşi, contemporanul şi tovarăşul lor furîndu-le motivele plastice, le îngînă mai adînc, caută sensurile pure şi noi, sforţîndu-se să audă nu numai vocea care le-a hotărît necesitatea, dar şi sunetul particular al materiei. De aici, tirania simplităţii, rîvna de a se apropia nu de idealul de echilibru al şcolilor artistice constituite, ci de însuşi lapidarul echilibru al celor mai vechi forme de artă — în care echilibrul şi simplitatea se confundă prin însăşi legea existenţei lor. Căuta simplitatea pentru a ajunge mai direct la esenţă, pentru a găsi lucrului adevărata măsură unică. **„Simplitatea** — spune el — **nu este un scop în artă, dar a ajunge la simplitate înseamnă, prin însuşi acest fapt, a te apropia de sensul real al lucrurilor".**

„Arta nu face decît să înceapă", adăuga el, cu modestie, despre arta lui, despre experienţele lui. Şi tot el, luminînd refuzul împlinirilor deşarte : **„A face capodopere, a lăsa o operă completă, mă interesează prea puţin ; astea-s un monument pentru morţi"...**

Ce ne rămîne de la Brîncuşi ? Operele sale sînt disputate între trei continente, iar faima lui ocupă toate universităţile lumii şi toate savantele tomuri de istorie a artei. Geografia gîndirii brîncuşiene impune, în tăietură directă, năzuinţa spre mai sus, mai departe, a unui truditor al artei de la noi. „Stîlpul casei lui Mogoş" s-a răsucit în infinit. (El e turnat la Philadelphia, în Gorj şi la New-Delhi, şi ar fi trebuit, după dorinţa artistului, să împodobească Palatul U.N.E.S.C.O. de la Paris). „Pasărea măiastră" e întreagă, cu tot zborul ei, a basmului nostru.

Pasiunea aceasta a căutărilor, se ştie, l-a împins uneori pe marele artist pe drumuri înfundate, spre experienţe sterile. În asemenea lucrări geniul lui Constantin Brîncuşi s-a îndepărtat de filonul sănătos şi rodnic al tradiţiei folclorice, cedînd influenţelor artei abstracte, înstrăinîndu-l de înţelegerea stimulatorie a acelora din mijlocul cărora pornise. Cenzurînd în numele artei epocii noastre erorile artistului, ne rămîne o zestre la care nu vom osteni vreodată să ucenicim. Este, între altele, pilda muncii aspre şi neîncetate ; simplitatea măreaţă a dăruirii, ea însăşi un monument. **Lucrurile nu sînt greu de făcut** — mărturisea tot el — **ceea ce e greu e să ne punem în starea de a le face".**

Pornind de la obîrşii, rătăcind cu arta lui prin toate continentele, anahoretul se întoarce acasă — prin moştenirea lui — pe sub arcul de triumf al propriei opere. Şi nu există formulă care să ne poată introduce mai bine în esenţa vieţii şi creaţiei lui Constantin Brîncuşi, decît aceste cuvinte ale sale :

„NU VOM FI NICIODATĂ INDEAJUNS DE RECUNOSCĂTORI FAŢĂ DE PĂMÎNTUL CARE NE-A DAT TOT".

„ARTE CLUB" despre BRÎNCUŞI

În timp ce pregăteam pagina de faţă ne-a sosit ultimul număr al revistei „Arte club" nr. 17 iunie-august 1963) în care am întîlnit un revelator comentariu critic pe marginea complexului arhitectonic al lui Brîncuşi din Tîrgu-Jiu. Comentariul aparţine cunoscutului scriitor italian Mario Del Micheli care ne-a vizitat ţara în primăvara acestui an. Într-o casetă redacţională ce anunţă interesantul articol citim : *„În cîmpiile Olteniei, în Romînia, se înalţă cel mai însemnat complex monumental al artei contemporane".* Confruntînd monumentele brîncuşiene cu realitatea satului romînesc, Mario Del Micheli, în polemică cu unele teorii false asupra creaţiei acestui mare artist, înscrie interesante observaţii din care spicuim :

„Studiile dedicate lui Brîncuşi, în ceea ce priveşte acest complex monumental, sînt de obicei pline de inexactităţi, sau cel puţin, nu oferă elemente suficiente pentru a ne face o idee completă şi organică asupra unei astfel de opere atît de extraordinare. Astfel, eu însumi, ducîndu-mă în acest an, prin aprilie, în Romînia, pentru a vedea aceste creaţii, nu-mi trecea prin gînd că o să mă găsesc în faţa unui complex atît de impunător şi perfect (...)

„Masa", care e de piatră, e concepută după modelul antic al mesei dace, încă în uz la ţăranii romini : e o masă joasă şi rotundă cu 12 scaune, şi ele din piatră, aşezate de jur împrejur. Coborînd pe malul apei, la vreo sută de metri, mai în adîncul parcului întîlnim „Poarta sărutului", un fel de arc de triumf de 5,30 m. înălţime pe 5,50 m. lăţime. Ca şi masa, poarta este de piatră. Acestui monument lumea din partea locului i-a dat şi alt nume : „Poarta logodnicei". Acest titlu sugerează destul de bine motivul inspiraţiei lui Brîncuşi. Ca şi la primul monument, unde el s-a condus după schema mesei dace, aici ideea monumentului i-a venit gîndindu-se la lada în care fetele romînce îşi pun zestrea de nuntă. Se pare că Brîncuşi n-a făcut altceva decît să ia una din aceste lăzi şi să o aşeze pe doi pilaştri. Între altele, un prieten al lui Brîncuşi, care s-a interesat foarte mult de acest subiect, mi-a spus că la un nepot al sculptorului, în vîrstă de vreo 70 de ani, ce trăieşte încă în satul său, se poate vedea o ladă veche de acest tip, foarte asemănătoare în ce priveşte proporţiile cu partea superioară a monumentului (...)

Locuitorii din Tîrgu-Jiu se mişcă în jurul acestor monumente cu aerul cel mai natural din lume, vorbesc despre ele cu entuziasm şi le interpretează în felul lor. În general e vorba de interpretări care nu contrazic deloc nici spiritul, nici caracterul operei. Aceasta pentru că toată arta lui Brîncuşi e profund legată de folclor şi de mitologia ţărănească romînă.

Complexul monumental de la Tîrgu-Jiu e dedicat celor căzuţi în primul război mondial. Brîncuşi însă l-a conceput ca o sinteză a vieţii şi sacrificiului poporului nu ca pe o comemorare retorică. Aşadar, ascultîndu-i pe locuitorii din Tîrgu-Jiu cum vorbesc despre aceste monumente, înţelegi cum, în fond, explicaţiile lor sînt naturale şi cum ei sînt cei mai autorizaţi a ni le da".

Mai departe, în legătură cu celebra „Coloană infinită" ridicată pe locul unui vechi tîrg, Mario Del Micheli observă :

„Această coloană pentru Brîncuşi devenea astfel simbolul însuşi al satului romînesc, simbolul ţăranului şi al tradiţiilor sale. Nu era ceva excentric, un simplu capriciu formal. Era, dimpotrivă, ceva precis şi semnificativ, un monument pe care toţi puteau să-l înţeleagă şi pe care Brîncuşi a voit să-l ridice chiar acolo unde viaţa tîrgului, în care se adunau ţăranii în anumite zile, clocotea mai viu. Cînd privim această coloană într-o reproducere fotografică e destul de greu să pătrundem sensul puterii, al energiei, al vigoarei închise în această coloană. Numai cînd am văzut-o aşa de înaltă, puternică şi dreaptă ţîşnind în sus dintr-o dată, fără postament, din cîmpia goală, mi s-a părut c-am smuls, c-am înţeles într-adevăr tot secretul artei brîncuşiene.

Claritatea, densitatea solidă, plastică şi simbolică a lui Brîncuşi, simplicitatea gîndită a artei sale, au, fără îndoială, în această coloană ilustrarea lor cea mai vie.

...Un ziarist de la Bucureşti mi-a povestit un episod care luminează, după părerea mea, foarte viu această apropiere a inspiraţiei artistice a lui Brîncuşi cu felul lui de a gîndi intim legat de originea sa ţărănească. E un episod care se referă la comanda care i s-a dat o dată pentru un monument dedicat unui cunoscut personaj romîn din trecut, pentru meritul de a fi făcut reforma laicizării învăţămîntului, Brîncuşi făgădui, şi, după cîtva timp prezenta delegatului care se dusese după el la Paris, macheta unei fîntîni. O adevărată fîntînă de ţară ca ăstitea din cele ce se pot vedea de-a lungul Olteniei. Delegatului rămas mut de surpriză, îi spuse : „Pentru a face o statuie eu procedez ca ţăranul care construieşte o fîntînă şi îi dă numele persoanei pe care vrea s-o pomenească. M-am gîndit să fac această fîntînă la Bucureşti şi nu o excelenţă în frac".

Monumentul, desigur nu s-a realizat, dar acest episod ne ajută să înţelegem mai bine de ce natură concretă şi profundă au fost simbolurile lui Brîncuşi, ale acestui artist care a deschis atît de larg drumul sculpturii moderne.

VOCI TINERE

Poezia noastră cea mai tînără a înregistrat în ultima vreme o serie întreagă de nume noi care, după manifestări diverse în cenacluri și cercuri literare, au putut trece examenul redacțiilor și au apărut în paginile revistelor din capitală și din provincie. Unii dintre acești tineri poeți au fost primiți de la început cu anumite onoruri, în ce privește spațiul care li s-a acordat de către publicațiile noastre și în ce privește aprecierile inițiale. Desigur, în fața acestor prime apariții, cititorul păstrează totdeauna, chiar dacă le notează imediat, o atitudine firească de expectativă. Izbucnirile de ordin poetic sînt de multe ori firești adolescenței or primei tinereți. Faptul de a debuta pur și simplu, chiar în formă remarcabilă, nu este încă concludent. Dacă în poezie nu „intră cine vrea", totuși „rămîne cine poate" și în mod sigur, din cei mulți chemați, puțini sînt aleși. Alegerea depinde de capacitatea fiecărui poet de a releva simptome de dezvoltare, de personalitate. Astăzi vlăstarul poetic cel mai fragil, dar viabil, se poate ușor verifica și fortifica, pentru că grija față de orice fel de potențial creator al tineretului este cu adevărat excepțională. În literatură s-a creat o etică nouă în ce privește legătura dintre generații și în ce privește răspunderile scriitorilor mai vîrstnici față de cei care se ridică. Talentul este ajutat, dar el trebuie să pulseze sub îmboldul străduinței, muncii, pasiunii și seriozității celui care îl posedă.

Ne-am bucurat în ultima vreme, să citim versuri interesante și promițătoare, cu o tentă de vădită originalitate, ale mai multor tineri poeți, parte din care au trecut prin cenaclul „Nicolae Labiș", alții relevați direct de reviste. Evoluția acestor poeți merită să fie urmărită în deaproape. Ne propunem, în rîndurile de față, să semnalăm — o dată mai mult — pe unii din acești poeți, care s-au impus atenției noastre, am putea spune cu un fel de imperiozitate. Mă refer de exemplu, la Ion Alexandru, Damian Ureche, Ion Pop, Ion Chirie, Nicolae Ioana, Adrian Dohotaru și Gabriela Melinescu, care au publicat poezii în reviste ca „Tribuna", „Contemporanul", „Luceafărul". Este, în adevăr, o plăcere să citești versurile acestor poeți, în ceea ce producția lor, încă destul de restrînsă în mod firesc, are mai bun. Ochii lor — cum spune Esenin — „înfloresc ca albăstrelele cîmpului". Ei văd lucrurile dintr-un unghi neprevăzut, și sub amplificatorul metaforei, unii dezvoltînd un accent de gîndire, alții pe acela al spectacolului vieții, alții, în sfîrșit, o pornire spre elevație sau la o valență de energie.

Ion Pop se lasă purtat mai mult de priveliștea lucrurilor, pe care o încarcă de semnificații, folosind cînd transfigurări dintre cele mai fericite, cînd un accent narativ de o simplitate cu totul eficace. El spune, de exemplu, în poezia „Întoarcere", celor din satul de unde a plecat: „Chiar dacă ani ne despart și îndelungate ținuturi, / mai am încă mușchi umezit / pe partea de nord a inimii"... De această nostalgie poetul se „consolează" cu un amestec, specific tineresc, de modestie personală și orgoliu cetățenesc: „Destul e că grîul se apleacă, destul că porumbul / sabia-și scoate să mă salute. / Destul e că treceți cu plugul / printre plopii cei fără de soț ai poetului. / Eu nu vă aduc aproape nimic / decît aceste arderi în inimă / și aceste cîteva cîntece prin care / cu alții mă străduiesc să îndrept / linia orizontului". În „Munca patriotică" modul narativ simplu implică discret sensul profund: „E mîna ta ori mîna lui aceea / pe care am strîns-o? Nu știu. Nici tăcerea / Nu mai răspunde acum. Doar muncitorii / cînd ies dintre mașini în după amiază / sub robinet se apleacă și rîzînd / își spală pieptul, mîinile și fața"...

Din Damian Ureche am fi fost ispitiți să citățm, în întregime, dacă s-ar fi putut — spre a arăta potențialul său artistic — o poezie ca „Autobiografie". Ea începe astfel: „Peste munții crispați / tata trece cu ferăstrăul sub braț. / Și-n cealaltă subțioară / cu soarele gata să moară". Aflăm apoi, după plecarea tatălui pe front: „De șase ani tata nu mai trecuse prin curte. / Cămășii mele îi rămăseseră mînecile scurte". / Mai tîrziu poetul pleacă să lucreze într-o mină, unde intră în rîndurile utemiștilor. În versurile sale, el reprezintă pe mulți din tovarășii de generație, în evoluția vieții lor: „Purtînd strengărește boneta pe frunte, / am luat în spinare șoseaua din sat / și-am dus-o pe munte. / Am primit un carnet în Parîng / l-am așezat lîngă inimă / și de atunci / soarele meu răsare din buzunarul stîng". Ne mai spune apoi: „Pentru lumina nouă statornicită în țară / am scos munții din adînc / să-i cunoască munții de-afară. / Apoi într-o seară tîrzie, / pădurile m-au petrecut pînă la tipografie. / Ele s-au întors și eu am rămas / cu munții și apele-n glas".

Plin de o sete autentică de elevație și orizont — care adesea îl amețește prea mult și poetul devine atunci vaporos — ni se pare a fi Ion Alexandru — întruchipare interesantă a adolescentului nou, într-un poem ca „Sentimentul mării", căruia revista noastră i-a dedicat aproape o pagină: „Întinse sînt aripile. Sub luceafăr / atîta depărtare grozavă mă înfioară. / Ceasul cu pași de fosfor / calcă / prin geamuri, afară. / Deodată pornit, zborul mă arde: / pînă unde voi răzbi, pînă unde? / Neînduplecat gîndul întreabă / aripa vijiind, răspunde. / De atîtea drumuri încă neumblate pe pămînt / viitorul în adîncul ochilor mei încet se depune / din ape, din soare, din vînt".

O ardență frapantă, încă insuficient disociată în țeluri — confundînd adesea pe cele subiective cu cele majore — întîlnim în versurile semnate de Gabriela Melinescu, poetesă cu trăsături deja bine accentuate. Poezia „Răsăritul soarelui", scrisă la Hunedoara, se termină în acest fel: „Din oțelărie răsărind / soarele obrajii îmi aprinse. / Dimineața pe pămînt fugea, cu părul / bîntuit de flăcări și de vise". Ca la Ion Alexandru, sentimentul ieșirii din adolescență la aspecte de dinamizare a naturii în genul lui Van Gogh: „Presimt în aer rotitoare / culori pe care nu le știu. / Cutremurînd pămîntul vin spre mine / cu crengile vibrînd sonore / copacii izbucniți în aer".

Între tinerii poeți de mai sus, Ion Chirie, tînăr muncitor din Galați — ale cărui versuri au mai fost discutate de revista noastră — vine cu o atitudine mai abruptă și totodată mai energică, fixată în actualitate cu toate tentaculele. Versul său posedă realism intensiv, deși stă adesea pe muchia de cuțit a improprietăților de termeni și a stridențelor — ca în poemul „Entuziasm sever": „Pe tine mereu să te-nfrunți / în numele a tot ce e mai bun. / Nu plîngărețe oftaturi / să macini cu buze brumate-n tutun / ci să refuzi o îmbuibare / de clipe ucise / pe-al inerției butuc, / să vii val vîrtej de afară / în nări cu miresme de pămînt și beton / și să strigi în gura mare: / — „Prieteni / Ministerul / Ne-a felicitat / prin telefon". / Pieptul sus. Ideile în front / Prin tunelul de flăcări / spre cer. / Zîmbetul e cel mai bun impermeabil pentru eternul nostru / entuziasm sever".

Dotat ni se pare de asemenea Nicolae Ioana, care a publicat versuri în „Contemporanul" și „Luceafărul". El se apropie de viață cu un fior care unește exuberanța cu frămîntarea, într-un același moment afectiv, mișcîndu-se totuși pe o traiectorie — uneori cam obscură — de gîndire. Această gîndire este totuși interesantă, asimilată în imagini. Cine nu apreciază următorul „Elogiu", adresat de Nicolae Ioana vieții în germinarea ei labirintică, dar înaintînd sigur către lumină: „Toate lucrurile au cîte o înfățișare / care se mută mereu după soare. / Copacii umblă zile întregi fără chip / să-și aleagă înfățișarea din firele de nisip / și apoi vin să și-o arate soarelui, s-o vadă / dacă e demnă sub lumina lui să mai șadă. / Și chipul copacilor e demn / deși e făcut doar din lemn. / Dar soarele, pentru că se află departe, / luminează din chipul copacilor doar o parte, / cealaltă trebuie să aștepte la rînd / în umbra căzută din copaci pe pămînt. / Copacii au răbdare și se frămîntă, pînă cînd se luminează și cîntă". În poemul mai lung „Vîrste", gîndirea poetului se încheagă pe același plan metaforic vegetal, trădînd însă, din cînd în cînd, luciul rece al abstracției. Finalul, oarecum megalosic, ni se pare totuși izbutit: „Aplecați-vă brațele să dansăm în ritmuri egale / Cercul tulpinii ne păstrează lumina. / Vîrstele noastre înfloresc în beton și metale. / Aplecați-vă și prindeți și brațele mele / să dansăm un dans uriaș printre stele".

Am mai fi putut, fără îndoială, cita mai multe lucruri din poeții de mai sus, după cum am mai fi putut da și alte nume. În unele cazuri, ar fi fost poate nimerite și unele observații critice mai amănunțite, dar am pornit în primul rînd — de astă dată — de la un sentiment de jubilare. Revista noastră își va face o datorie din a urmări, cu observații critice periodice, pe cei mai tineri poeți, înglobînd firește în această preocupare, orice nouă apariție meritorie. Ivirea unor talente ca cele semnalate arată suficient fertilitatea solului nostru poetic, adînc brăzdat de ideea și fapta revoluționară.

Dragoș Vrînceanu

Ion Horea

SENTIMENTUL FRUCTELOR ȘI AL LEGUMELOR

Cînd toate-n jur sînt coapte, Belșugului dînd cep,
Ai fost vreodată-n piață, tu, omule, te-ntreb?
Ai mers ușure-acolo, ca la un clar de lună,
Ținînd cu-nfiorare umana plasă-n mînă?

...Parcă se mișcă valuri pe Mureș sau Trotuș...
De-un morcov eu pegasul legînd, ca de-un țăruș,
Las sufletul în voie, ca însetați drumeții
La ciuturi, să se umple de sentimentul pieții.
Și-ntîrziind cu ochiul timid pe cîte-o doamnă,
Bronzată ca o prună, cărnoasă ca o toamnă
Ce cumpără verdeață, mă-ncearcă-un gînd, anume,
Un dor — un dor de fructe și unul de legume.

Pss! Degetul la buze dacă ți-l duci, auzi
Cum seva face valuri prin duzi și cucuruzi.
Chiar în minuta asta pe-al șesului porthart
A mai căzut o nucă și-un turchestan s-a spart,
Ca un obuz de soare, cu schije de miresme
Rănindu-te, cu șimburi, din suflet pîn' la gleznе.

Știți voi pămîntul ăsta cum știe el s-aleagă
Culori și forme, soiuri — și apoi cum le leagă?
Tarabele gem pline, ca fagurii de miere,
Vrei ceapă? Poftim ceapa-ți! Vrei mere? Uite, vere!
Și hrean, ridichi de lună, spanac și chiar fasole
Crescută sus, pe-aracul vînjos ce-acuma gol e...
Sînt ramurile-ntinse ca niște catapulte
Ce-aruncă-n piață fructe, o grindină de fructe:
De la cireașa tandră la mîndrul cantalup
A căruț plină cramă îmi cere s-o destup,
Și piersice pufoase și merele iubete
Ca sînii de fecioară la fel de gogonețe...
Legume, fructe, toate vor limba să-ți dezmierde.

Victor Felea

RĂTĂCESC PE STRĂZI

O, sensuri multiple mă fură,
mă copleșesc și meditez singur asupra lor
pînă mi se rup amîndouă pingelele.

Iată aici scrie „Alimentara — unitatea nr. 5",
Al motorului și al macaralei,
Al buldozerului, al prefabricatelor,
Al scripetelor și al manualului
De rezistența materialelor,
Poezia crește, tovarăși zidari.
Va fi un poem tot atît de folositor
Ca o cărămidă. Ba mai mult:
Ca două cărămizi logodite
Cu verigheta mortarului.
Va fi un poem turn, sau, dacă vreți,
Va fi un poem
Cu autoservire.

Mai dați-mi o cărămidă.

Adrian Păunescu

PERPETUUM MOBILE

Călătoresc cu un copac spre mine.
Cel ce-a plecat altminteri, nu cel care,
Purtat de-un vînt de roți pe-un drum de șine,
Se escavează-n cardinala zare.

Țîșnind din însu-mi, ca din pușcă trasă,
Spre polu-opus, ea, umbra mea aleargă.
Eu nu mă uit în urmă și nu-mi pasă
Și dau cu pumnu-n aer să se spargă.

Numai globule roșii am în sînge,
Același timp ritmîndu-l ca-n pendule.
Eu drumul mi-l lărgesc dacă mă strînge
Și sun ca-n clopotel eu din globule.

Cărunt de-nțelepciune-s ca de sare.
Pămîntul meu de bun ce-i, e rotund:

Numai fugind de mine foarte tare
Eu mă-ntîlnesc și mă întrepătrund.

Gîndiți cu tîdva voastră mică:
„Să ne distrugă nu-s speranțe".
Aflați însă că nu ni-i frică
Și mai aflați că la adică
Există chimice substanțe.

Gîndiți cu ale voastre tîdve:
„Noi sîntem multe ca un roi".
Omizi, am înfruntat noi lîtve
Și le-am cîntat prin veac molitve
Și-acum o să fugim de voi?

Nu! Nu se lasă o avere
Sub laba voastră cea pătată.
Căci dragi mi-s ale noastre mere
Și dragi mi-s ale noastre pere
Cum nu ne-ați fost voi niciodată

Noi tînduri ca pe-o cărămidă
Vă facem de rivniți aroma...

Mars înapoi în crisalidă!
S-o afle orișice omidă,

Nina Cassian

CE NE MAI TREBUIE?

(Din ciclul „Bună dimineața, cadouri!")

Femeile au ceva de papuașă:
Le-ncîntă microcosmosul unei mărgele,
Mirajul unei sticle colorate,
Posedă uimitoarea capacitate
De a vedea într-o bucată de stambă
Cu copaci și păsări imprimate

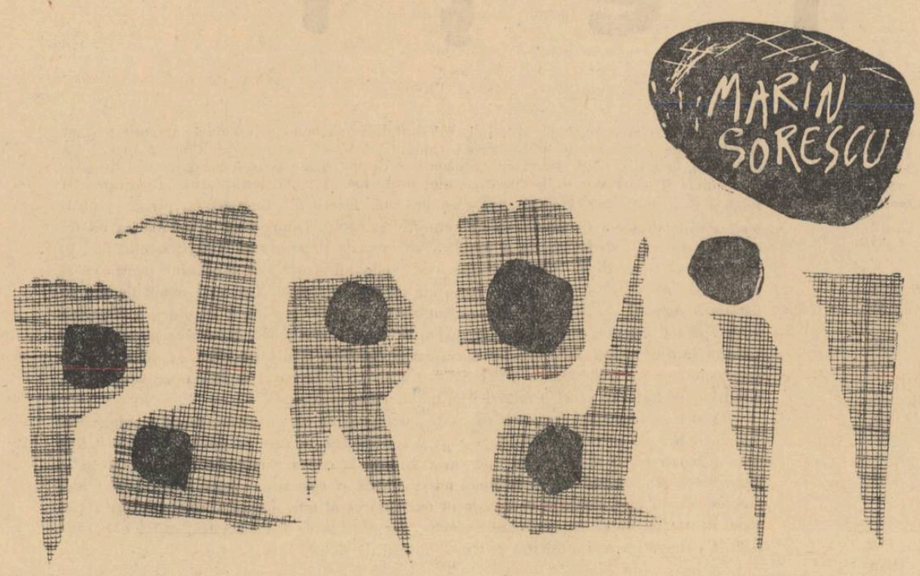

Parodiile lui Marin Sorescu ni se par valoroase, atît în funcția lor specifică, cît și din punct de vedere poetic propriu-zis. Ele ar putea fi definite drept adevărate „interpretări" creatoare, desigur aceasta într-o măsură mai mare decît s-ar putea spune despre „interpretările" artistului dramatic. Autorul aduce un suflu personal, original, în intuirea „personajului" sau „eroului" său, — în acest caz fiind vorba de „eroul liric", de poet, — dar în același timp îi ridică obiecții, îl critică sau mai bine zis îi accentuează substanța bănuită de artificialitate, printr-un detector pe cît de subtil, pe atît de redutabil. În această din urmă operație, Marin Sorescu evită, în majoritatea cazurilor, tentația excesului de culoare „parodistică", pentru a-și păstra ascuțișul critic, spiritul caustic căruia vrea, însă, să-i dea mai curînd un rol terapeutic, decît unul de biciuire. El urmează în această privință, dintre principiile latine, mai mult pe cel care spune „cine mă împiedică să spun adevărul rîzînd?" decît pe cel care afirmă: „rîzînd să pedepsesc moravurile".

Dacă anumite întrebuințări facile și ocazionale ale parodiei au dăunat înțelesului exact al acestui procedeu, Marin Sorescu îi redă o deplină acuitate și actualitate și un fel de adevărat prestigiu literar, pe urmele înaintașului său G. Topîrceanu, cu ale sale, paradoxal dar just denumite, „parodii originale". Funcția critică a parodiei este menținută în ceea ce acest gen are specific și greu de înlocuit pe calea raționamentului critic desfășurat. Sonda parodiei lui Sorescu intervine cu precădere acolo unde este de distins, ca să zicem așa, între mireazma naturală a unei poezii și parfumul ei „sintetic", obținut adică nu pe calea horticolă firească, ci în laborator. Maniera lui evidentă și, am putea spune, inedită, personală, în această privință, este aceea de a avea, pe de o parte, mijloacele de talent spre a intensifica la un moment dat mireazma naturală a metaforelor unui poet și, pe de altă parte, de a pune în funcție un spirit de observație remarcabil spre a da violență „parfumurilor sintetice" identificate în același poet. Uneori amîndouă aceste valențe se unesc. Cînd Nichita Stănescu, într-o parodie publicată anterior, își trimite iubita la piață „după comparații", avem impresia că cele două esențe odorifere fuzionează într-o aceeași relieferare parodistică.

Din punct de vedere mai general, am putea spune că ivirea parodiei în fenomenul nostru poetic, corespunde, ca o necesitate, unui moment de evoluție al poeziei, ca o contribuție la definirea ei fizionomică, la conturarea prin spor uri de culoare interpretativă satiric humoristică, a fizionomiei, sau fizinomiilor așa de mature pe care le are. Pe de altă parte, individualitățile noastre poetice n-au lucrat și nu vor lucra niciodată sub semnul cunoscutului dicton al formalismului pur: „Je hais le mouvement qui deplace les lignes". Dimpotrivă, poeții noștri au iubit și iubesc „mișcarea", efortul dinamic, revoluționar — chiar dacă el poate adesea să „deplaseze liniile". Unii din poeții noștri pot să treacă — la stadiul de realizare substanțială pe care l-au atins — și la acele armonizări de „stridențe" sau excese sau „linii deplasate" cu semnificații secundare, pe care în avîntul creației încordate a unei poezii esențiale, le-au lăsat pe planul al doilea. O parodie bună îi poate ajuta la acest fel de finisări. Firește, însuși autorul de parodii, în cazul de față Marin Sorescu, trebuie să stea de veghe cît mai mult la două pericole: unul este acela al alunecării în afara „prizei" cît mai exacte a accentului personal al poetului avut în vedere: al doilea — legat de primul — al efectelor ușoare care pîndesc și ispitesc, am putea spune, la fiecare pas, pe cei care practică genul parodiei.

D. V.

Bătrînul castravete deși-i bătrîn, e verde.
Ardeii-ți sar în plasă, de iuți și-obraznici cumu-s.
Cartofii dorm, tot leneși, tot nespălați de humus,
Iar vînăta n-o-nghite, necum că va s-o guste
Cîndva pe fața varză cu douăzeci de iuște.
Vezi? Pătrunjelul fraged vrea să se afle-n ciorbă,
Așa cum multă lume vrea să se afle-n vorbă.
Timid e leușteanul, dar țelina țelină
Furat-a pentru tine, mireasma din grădină.

Mă simt acasă-n piață ca fructul lîngă pom.
Nimic din ce-i în viață nu-mi e străin. Sînt om.
Chiar inima din pieptu-mi, în clipa asta rară,
De sentiment al verii — nu-i inimă, ci pară,
O simt cum se-mplinește, cum crește-n mine para
Și-așteaptă, pirguită, să mi-o culeagă țara.

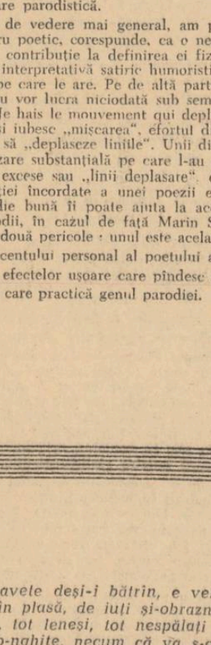

Desene de RADU GEORGESCU

Dincolo — „Cooperativa meșteșugărească
Avîntul cofetarilor"
sau și mai simplu — „Tutungerie".

Oare toate acestea nu înseamnă viața?

Fiecare trecător duce în mînă o plasă,
Are asupra lui o servietă, un ziar, o idee.
Numai eu rătăcesc pe străzi,
Singur și închis în mine,
Ca un manuscris făcut sul.

Mi-e sufletul plin de metale neferoase
Brom și azot, iod și fosfor...
Și nu știu de ce.

Poate din cauză că păianjenii frunzelor
Țes o pînză ciudată
La picioarele arborilor înalți?

Sau fiindcă astăzi e marți?

Const. Abăluță

DE VORBĂ CU ZIDARII

Dați-mi o cărămidă.
Vedeți? O voi introduce într-un poem.
Chiar la temelie, unde viiție gravitația.
Mai dați-mi una. Alta, căci aceasta
Are fisuri.
Vedeți? Cu ajutorul vostru,
Al firului cu plumb, al nivelei,

Exact ceea ce este:
Pămîntul cu copaci adevărați și păsări neimprimate.

Bărbați!
Asemenea lui Cristofor Columb pe țărmul
necunoscut
Măguliți cu daruri ingenuitatea soțiilor,
iubitelor voastre...
Meritați!
Căci fiecare femeie e un întreg continent,
Mai mult sau mai puțin descoperit.

În același timp voi, femei,
Veniți împotriva atenției lor
Cu ciorchini de atenții.
Și bărbaților le plac în aceeași măsură cadourile,
Fiind și bărbații femei —
Din acest punct de vedere.

Aninați-le deci la gît, o dată cu îmbrățișarea voastră răcoroasă

Acea fișie de cometă numită cravată.
Și chiar dacă n-aveți de gînd să-i cumpărați
soțului vostru
pantofi
Întrebați-l din cînd în cînd, ca-ntr-o doară:
„Ce număr porți la gamba ta scumpă, iubitule?"
Da, să ne facem unii altora daruri,
Asta e încă o treaptă urcată.
Numai fiarele nu-și dăruiesc niciodată
suveniruri.

Să mergem pînă acolo încît
Ajungînd la prietenul nostru să-i spunem
(simplu, frumos)
„Ți-am adus un frigider. Unde să-l pun?"

Și ori de cîte ori va minca iaurt rece
Prietenul se va gîndi la tine
(Ce-i mai frumos decît asta?)
Și-o să zică la fel de simplu, fără emfază:
„Frigiderul ăsta mi l-a adus Popescu.
Da, Popescu..."
Și va minca mai departe...

Așa cum ne dăruim gîndurile, vorbele, sentimentele,
Să ne dăruim unii altora parfumuri, batiste, mănuși...
Aceste mici cadouri
(care-s de altfel și foarte ieftine:
perlele false: 3 lei kilogramul)
Sînt ca niște fanioane despletite
Semnalizînd prin lumina transparentă a zilei
Cum creștem și descreștem în ochii noștri.

Eugen Frunză

NU NE TEMEM!

Unor omizi din satul Derdeluș care amenințau să distrugă recolta de pe 25 ha de pomi fructiferi, fiind dirz distruse cu substanțe chimice.

Omizi, voi ultimi luciferi,
Cu peri băloși pe trupul hîd,
V-aud prin pomii fructieri,
Croncănitoare ca și ieri,
Cum pașteți frunza, cît de cît.

Aud: parcă se zbate bolta
În insomnii cu ochii vineți
Și o cuprinde dîrz revolta
Și geme lung prelung recolta
Pe care vreți s-o compromiteți.

VÎRSTA RAŢIUNII

Foarte mulţi eroi tineri din literatura occidentală contemporană îşi pun în mod foarte serios întrebarea : trebuie să atingem ceea ce se numeşte „vîrsta raţiunii“ sau este mai bine să ne păstrăm ingenuitatea, iluziile, infantilismul inexperienţei şi naivitatea neştiinţei ? Cu alte cuvinte este mai bine să devii om matur sau să rămîi de-a pururi adolescent ? O asemenea întrebare poate părea lipsită de sens. Viaţa omului, ca o evoluţie biologică, socială şi spirituală, urmează doar legea oricărui organism viu : dacă este firesc să ne naştem, e firesc să cunoaştem un apogeu, o deplină maturitate fizică şi psihică, după care, este firesc să îmbătrînim şi să murim. Este firesc, cred. Dar iată ce spunea un reporter occidental, comentînd sinuciderea cunoscutei actriţe americane Marilyn Monroe : *„Noi am impus femeilor — şi bărbaţilor — prin intermediul acestui formidabil mijloc de presiune socială, cinematograful, arhetipuri, cu care ei se străduiesc, pînă la epuizare, să semene. Nimeni nu mai crede astăzi că are dreptul să fie urît, să fie gras, să fie bătrîn, să fie uman, de teamă de a fi eliminat, chiar din munca lui, de o societate necruţătoare cu cei care au renunţat la pretenţia de a fi frumoşi şi de a fi tineri. Este aceasta o civilizaţie ? Această panică în faţa morţii ? Această imposibilitate de a ne asuma destinul omului, adică acela de a îmbătrîni ?“* Este civilizată — se întreabă, cu alte cuvinte, reporterul occidental — această lume în care legea neiertătoare a concurenţei, glorificată prin toate mijloacele de presiune asupra conştiinţei umane, terorizează existenţa omenească pînă la absurd ?

Se spune că o întrebare naşte alta. Dar sînt şi întrebări care conţin propriul lor răspuns, — aşa-numitele întrebări *retorice*. Întrebarea de mai sus nu pare de loc retorică, dar ea ne poate lămuri, într-o măsură, de ce în lumea occidentală — care poate fi de altfel tot atît de necruţătoare cu cei tineri ca şi cu cei bătrîni — tinerii nu îndrăznesc de multe ori să nu mai fie tineri. Sinuciderea Marilynei Monroe a fost precedată cu cîţiva ani de o altă răsunătoare abdicare a unui zeu tînăr, James Dean, idolul tineretului american, care şi-a curmat zilele în plină glorie, pentru a rămîne simbolul forţei fizice şi morale neînfrînte. Cine a văzut filmul *Umberto D.* îşi aminteşte, desigur că uneori este de-a dreptul tragic să fii bătrîn...

Procesul spiritual al tinerilor din ţările capitaliste, care se opresc înspăimîntaţi în pragul maturităţii, ar putea să pară la prima vedere destul de simplu ; în realitate, el se desfăşoară sub impulsul unui complex dialectic de cauze şi efecte care determină o reacţie în lanţ. Scriitorii, chiar atunci cînd nu sînt destul de clarvăzători, de pregătiţi pentru a înţelege deplin, în conexiunea lor fenomenele sociale, se află printre cei dintîi chemaţi să descopere, să descrie ceea ce este simptomatic în viaţa unei societăţi şi să mediteze asupra cauzelor ascunse ale fenomenelor. Frecvenţa unor eroi literari care refuză cu încăpăţînare să atingă „vîrsta raţiunii“ nu este nici ea întîmplătoare.

Albert Camus ni-l prezenta, în 1942, pe tînărul său erou sub înfăţişarea unui „străin“ etic, care nu vrea să intre în jocul ipocrit al oamenilor „maturi“ : să mimeze sentimente inexistente din raţiuni practice, utilitariste, să păstreze convenienţele sociale dintr-un interes imediat şi meschin etc. Acest erou era un prinţ Mişkin, transplantat sub soarele arzător al Algeriei, un *Idiot* care protesta împotriva moralei fariseice a societăţii capitaliste, dar într-un mod aventurist, riscînd să arunce peste bord orice cuviinţă morală.

După război, Jean-Paul Sartre reactualiza discuţia punînd în fruntea unui volum titlul *L'Age de Raison* (Vîrsta raţiunii). Eroul său respingea ca şi „străinul“ lui Camus ideea de a deveni om „matur“ ; vîrsta raţiunii îi apărea lui Mathieu Delarue ca o vîrstă a rezonabilităţii burgheze, a împăcării cu virtutea ipocrită, o vîrstă a resemnării. Tinereţea însemna pentru el forţa de a rezista ; maturitatea însemna începutul oboselii, intrarea „în rîndul oamenilor“ adică a burghezilor „onorabili“, care ştiu să-şi ţină demnitatea, să păstreze aparenţele bunei cuviinţe, a echilibrului, a cumpătării, a tuturor virtuţilor lăudate în *Decalog*.

Eroii scriitoarei Françoise Sagan trăiesc de asemenea un şoc de îndată ce intră în lumea „adulţilor“. Blazarea şi indiferentismul programatic al tineretului pe care ea îl descrie mai păstrează totuşi un fond de demnitate, de loialitate faţă de prieteni („copains“), se conjugă cu refuzul minciunii şi al ipocriziei convenţionale ; în contact cu cei maturi — poate nu în zadar, desemnaţi de acest tineret nerespectuos cu numele de „croulants“ — eroii fac cunoştinţă cu o corupţie atotcuprinzătoare, ceea ce le inspiră decepţia cea mai cumplită.

Doi scriitori americani din generaţia tînără, Truman Capote şi J. D. Salinger, descriu cu o nemăsurată tristeţe şi înţelegere drama adolescentului jignit de infamia care — cu toate „precauţiile“ celor „vîrstnici“ — nu poate fi eliminată din cotidianul cel mai banal. În *Micul dejun la Tiffany*, Capote dezvăluie prin intermediul eroinei principale, tragedia candorii infantile pervertite. Această fetiţă orfană nu împlinise treisprezece ani cînd avea „amanţi“ ; ea a luat cunoştinţă de timpuriu şi într-un mod sordid cu problemele oamenilor „mari“, în schimb la douăzeci de ani nu reuşeşte să depăşească vîrsta necoaptă a copilăriei. Asemenea naturi *„nu se vor schimba niciodată* — spune scriitorul — *deoarece s-au format prea devreme, ceea ce, ca şi îmbogăţirile subite, duc la o disproporţie...“* Mulţi tineri de acest fel nu mai reuşesc niciodată să devină oameni întregi, maturi. Amoralitatea şi ingenuitatea vieţuiesc în ei într-o promiscuă dar inevitabilă vecinătate. Salinger relatează un caz asemănător în romanul *De-a prinselea prin iarbă*. Creaţiile lui pun mai totdeauna în evidenţă puritatea sufletului de copil ; sau aceea a oamenilor maturi care, deşi trăiesc într-o lume dominată de instinctul acaparării materiale, n-au pierdut calitatea de a fi ingenui „ca nişte copii“.

Aşadar, pe o arie literară foarte întinsă întîlnim acelaşi adolescent încăpăţînat şi trist care refuză să intre în lumea oamenilor maturi. Ca şi „prinţişorul“ lui Antoine de Sainte-Exupéry, el preferă uneori să dispară în necunoscut înainte de a pierde comorile fragile ale unei vîrste pentru care realitatea este plină de miraj. Dar o dată cu poezia copilăriei, din pricina unor condiţii sociale neprielnice omului, capătă uneori o nefericită laudă infantilismul prelungit, neştiinţa şi chiar arierarea mintală. Din păcate, tinerii pe care aspectul societăţii capitaliste contemporane ajung să-i umple de dezgust şi de spaimă faţă de viaţă, în general, nu cunosc o înţelepciune, probabil „bătrînească“ : fiecare epocă din viaţa omului are bucuriile ei proprii. Şi nu ştiu, în orice caz, că „vîrsta raţiunii“ nu are o raţiune de „vîrstă“ ca să nu fie ceea ce *trebuie* să fie : vîrsta împlinirii, a maturităţii. I se mai spune, cu o expresie franţuzească — şi ea devenită titlu de carte — *La Force de l'Age*, adică *Puterea vîrstei*.

Georgeta Horodincă

TELEGRAMĂ

Doamnei **SHIRLEY GRAHAM**
P. O. BOX 2797
Acra, Republica Ghana, AFRICA

Conducerea Uniunii scriitorilor din Republica Populară Romînă a aflat cu profundă îndurerare despre încetarea din viaţă a eminentului om de ştiinţă şi scriitor progresist, William Du Bois, laureat al premiului internaţional Lenin, „Pentru întărirea Păcii între popoare“.

Prin moartea lui William Du Bois, ştiinţa universală şi literatura progresistă pierd pe un slujitor devotat pînă în ultima clipă a vieţii sale, iar rîndurile omenirii îndreptate cu faţa spre viitorul luminos al popoarelor pierd un luptător activ şi înflăcărat pentru pace şi pentru dreptul la libertate al popoarelor din Africa.

Conducerea Uniunii scriitorilor din Republica Populară Romînă vă roagă, stimată doamnă Shirley Graham, să primiţi sincere condoleanţe.

Amintirea lui William Du Bois va rămîne nestearsă în inimile scriitorilor din Romînia.

În numele conducerii Uniunii scriitorilor din Republica Populară Romînă

Preşedinte,
M. BENIUC

două tinereţi

Vizitînd Romînia, Aldo Giovannetti, tînăr publicist bine cunoscut în Italia, a fost deosebit de atent la viaţa tineretului nostru, în special a celui muncitoresc, în multiplele ei aspecte, adesea surprinzătoare (după cum mărturisea) pentru ochiul occidentului. Rugat să ne schiţeze, în linii mari, o paralelă între viaţa tineretului italian şi a celui romîn, Aldo Giovannetti ne-a transmis următoarele observaţii :

— ...Există oare deosebiri esenţiale între tinerii din ţări diferite ? Întrebarea aceasta şi-o poate pune, în mod firesc, oricine vizitează o ţară străină şi are, deci, posibilitatea să cunoască un tineret care nu seamănă cu cel din propria-i ţară.

Desigur că exprimarea unei opinii generale asupra tineretului din indiferent ce ţară este un lucru dificil, pentru că nu poate fi ignorată influenţa acelor factori diferiţi care acţionează în mod hotărîtor asupra formării individului.

În Italia, între tinerii din Nord şi cei din Sud — şi cîteodată chiar între cei dintr-un oraş sau altul al aceleiaşi regiuni — există mari diferenţe atît în ce priveşte mentalitatea, cît şi preocupările şi obiceiurile. Acest fapt se datoreşte, în primul rînd, inegalei dezvoltări economice a diverselor regiuni ale peninsulei...

O diversă educaţie socială şi politică în care se reflectă specificul unei societăţi are apoi în mod logic repercusiuni în viaţa intimă, particulară.

În ce fel se desfăşoară educaţia tineretului studios din Italia ?

Doar cîteva notaţii şi numai la cîteva categorii de tineri. O caracteristică a unora dintre tinerii italieni este lipsa de încredere în viitor. Ei trăiesc de pe o zi pe alta, unii în atmosfera horaţiană de „carpe diem“, alţii într-un fel de scepticism, iar alţii într-o atmosferă de apatie. Cultura medie se limitează la cea primită în şcoală. O dată cu terminarea şcolii, puţini sînt cei ce nutresc un interes deosebit pentru lectură. Contactului direct cu cartea i se preferă dialogul viu şi conversaţia. (Italienii sînt mai amatori de conversaţie decît de lectură). Această lipsă de interes pentru lectură se datoreşte, desigur, rigidei şi defectuoasei educaţii primite în şcoală ; şi asta pentru că, o dată cu ieşirea pe poarta şcolii, dialogul între educatori şi elevi este iremediabil închis, lăsîndu-i-se tînărului „iniţiativa“ de a-şi căuta singur alţi dascăli spirituali. În consecinţă, numeroşi tineri care termină studiile la 15, 18 sau 20 de ani se îndreaptă către lecturi absolut dăunătoare. Faptele senzaţionale publicate de diferitele cotidiene sînt, de multe ori, modele pentru alte crime. Această dăunătoare influenţă se datorează, în special, modului în care gazetarii se întrec în a descrie cele mai oribile fapte, în scopul vădit de a suscita interesul maxim al cititorului. Nu rare sînt cazurile cînd anumite întîmplări monstruoase se repetă în aceleaşi împrejurări şi în aceleaşi condiţii.

Despre tineretul din Romînia

Ajungînd în Romînia, trebuie să mărturisesc că am respirat din plin constatînd că în ziarele romîneşti nu există asemenea dezgustătoare fapte senzaţionale.

Ce impresii aţi cules cu privire la viaţa tineretului de la noi ?

Cunoscînd tinerii din Romînia, atît bucureşteni cît şi din alte oraşe ale ţării, am început să mă conving de superioara lor integritate morală, precum şi de solida lor poziţie în societate. Cu excepţia unor atitudini mic-burgheze ale unei neînsemnate minorităţi (fapt ce îşi găseşte justificare în educaţia şi în modul de viaţă existente în Romînia înainte de eliberare), la toţi ceilalţi tineri cu care am stat de vorbă am constatat capacitatea de a da o profundă şi judicioasă explicaţie diverselor probleme de viaţă, seriozitatea cu care privesc rolul şi contribuţia lor la construirea societăţii noi. Tinerii din Romînia nu privesc problemele sociale dintr-un punct de vedere subiectiv şi egoist. Dimpotrivă, ei acordă un interes egal atît muncii, studiului, cît şi problemelor sociale şi personale. Tinerii romîni par, în general, mai tineri decît vîrsta pe care o au, şi lucrul acesta este explicabil, pentru că ei nu trăiesc neliniştea şi problemele grave ale tineretului italian. Tineretul romîn nu ştie ce înseamnă şomajul, nu cunoaşte spinoasa problemă a taxelor şcolare, a locuinţei, a imposibilităţii, pentru cei mai mulţi, de a urma cursurile universitare etc. Sănătatea morală ce se reflectă într-un aspect fizic sănătos derivă, fără îndoială, şi din posibilitatea de a practica orice sport ca pe o activitate strict recreativă şi nu ca în cazul multor tineri occidentali, constrînşi să facă din sport o meserie, un mijloc de existenţă.

O altă caracteristică impresionantă este încrederea cu care privesc tinerii romîni viitorul, încredere ce se reflectă atît în elanul şi seriozitatea cu care se dedică învăţăturii (am avut plăcutul prilej să o constat personal, asistînd la cîteva cursuri universitare), cît şi în seriozitatea şi interesul depus în munca individuală şi colectivă. Acest ultim aspect m-a impresionat în mod deosebit şi trebuie să recunosc că el este rezultatul unei educaţii raţionale, bazate pe un sistem pedagogic sănătos. Iar dincolo de toate acestea, există dragostea şi grija părintească a acestui stat pentru schimbul de mîine.

Rep.

UN STUDIU IUGOSLAV ASUPRA LITERATURII ROMÎNE MODERNE

Literatura noastră este astăzi obiectul unui viu interes internaţional, semn al prestigiului înalt al ţării şi al aprecierii de care se bucură scriitorii romîni, traduşi şi comentaţi aproape pretutindeni. Pînă în ţările cele mai îndepărtate, poezia, proza şi teatrul romînesc şi-au făcut loc în atenţia publicului larg şi a cercurilor şi instituţiilor culturale de prim plan. Răspîndirea literaturii noastre în ţările socialiste, începînd cu Uniunea Sovietică, a atins, după cum se ştie, un nivel cu adevărat impresionant.

Nu de mult a apărut în Iugoslavia volumul al doilea al „Istoriei literaturii romîne“ dedicat literaturii noastre moderne şi contemporane (Virşeţ, 1963). Este vorba de un masiv studiu de sinteză, bazat pe o bogată documentare, scris cu dragoste şi interes de profesorul universitar Radu Flora, şi expunînd evoluţia literaturii noastre cu începere de la manifestările „Junimii“ pînă la cele mai recente aspecte ale creaţiei literare contemporane.

Din capul locului vom semnala, ca folositor şi preţios, un supliment bogat al volumului, închinat „literaturii în limba romînă în Iugoslavia“, unei bibliografii complete de „opere şi bucăţi literare ale scriitorilor romîni traduse în limbile popoarelor şi naţionalităţilor din Iugoslavia“ şi în fine unui „indice de studii, eseuri şi articole cu privire la literatura romînă apărute în Iugoslavia“. La simpla enunţare a temelor acestui supliment, care cuprinde aproape 100 de pagini, ne dăm seama de utilitatea lui. Profesorul Flora merită, fără îndoială, toate elogiile noastre pentru munca depusă în această privinţă şi pentru contribuţia pe care o aduce pe această cale la cunoaşterea reciprocă între literatura romînă şi aceea a popoarelor iugoslave.

Nu este cazul, desigur, să ne oprim acum în chip deosebit asupra structurii acestui studiu dedicat literaturii noastre contemporane. Periodizarea lui are, se poate spune, numai un caracter experimental şi practic. Ca simplă informare a publicului nostru cititor, vom menţiona că pornind de la „Decadele Junimii“, studiul trece prin „Reacţiile antijunimiste“ („Gherea şi literatura socială“ şi „varianta macedonskiană“), apoi urmează partea intitulată „Început de veac“ (unde îşi au locul semănătorismul, simbolismul şi poporanismul), trecîndu-se apoi la „Literatura dintre cele două războaie“ şi „Literatura actuală din Republica Populară Romînă“.

În ce priveşte literatura noastră prezentă, studiul aduce o contribuţie de grupare şi sinteză, care denotă fireşte mai mult o valoare informativă decît o încercare personală de încadrare organică, pe linia momentelor celor mai vitale şi semnificative a evoluţiei literaturii noastre contemporane. Partea dedicată mişcării literare din prezent poate fi socotită mai mult o primă platformă utilă de studiu, ce duce la o privire iniţială de ansamblu, pe care însă autorul urmează a o adînci şi completa pe un plan separat, cum poate că şi intenţionează să facă, spre a pătrunde din plin în noutatea, originalitatea şi înţelesul literaturii noastre realist-socialiste.

Ca în orice cercetare de astfel de proporţii, se pot semnala în lucrarea profesorului Flora şi unele lacune. Din ceea ce reiese la o primă aruncătură de ochi, reţinem faptul că unele titluri de lucrări din literatura romînă nouă sînt inexacte, altele, fapt curios, sînt date ca apărute, cînd de abia sînt pe punctul de a ieşi de sub tipar.

Vina o poartă în această privinţă şi cei care, în ţara noastră, dîndu-i posibilitatea unor informaţii suplimentare, nu s-au îngrijit să-l ajute mai departe pe profesorul Flora, eventual prin corespondenţă, cu precizările necesare. În ce priveşte literatura de dinainte de 23 August, se pot nota de asemenea unele erori, fie de apreciere, fie de informaţie. Octavian Goga este, de exemplu, inclus total în curentul semănătorist („Totuşi, Goga nu iese din cadrele semănătoriste...“) ceea ce constituie, evident, o exagerare. Se afirmă de asemenea că Panait Istrati a fost „un revoluţionar convins“, fapt care nu corespunde unei aprecieri exacte. Tot aşa se vorbeşte despre „însuşirile caracteristice“ ale personajelor sale, ceea ce din punct de vedere critic este o observaţie excesivă, ştiut fiind că povestirile lui Panait Istrati se sprijină pe o valoare mai mult de atmosferă. De asemenea se precizează că scriitorul a fost lansat în ţara noastră de G. Ibrăileanu, ceea ce iarăşi este hazardat. De altminteri prof. Radu Flora dovedeşte totuşi o bună cunoaştere a operei lui Panait Istrati, apreciind la valoarea ei exactă o creaţie ca „Ciulinii Bărăganului“.

Ne-am oprit numai la cîteva observaţii, la care s-ar putea adăuga şi altele, dovedind unele formulări expeditive, care trebuie, fără îndoială, la o altă ediţie, redactate cu mai multă atenţie, corectîndu-se totodată şi numeroasele greşeli de tipar la numele de autori şi cărţi.

În concluzie, semnalînd această nouă cercetare apărută peste hotarele ţării noastre şi privind o problemă aşa de importantă a culturii romîneşti, cum este evoluţia pe aproape un veac a literaturii — nu putem decît să ne bucurăm, o dată mai mult, încadrînd asemenea exemple în cadrul poziţiei noi şi prestigioase pe care revoluţia socialistă şi statul popular au cîştigat-o în ochii lumii internaţionale.

Ion Negreanu

Prezenţe romîneşti

„În vizită la cel mai mare poet romîn“ — se intitulează amplul articol apărut, recent, în ziarul belgian „Het Laatste Nieuws“, sub semnătura cunoscutului om de litere Karel Janckheere, poet, prozator şi publicist. K. Janckheere narează vizita pe care a făcut-o la Bucureşti, lui Tudor Arghezi. Partea de evocare şi de interviu propriu-zis se împleteşte cu fine observaţii critice asupra operei lui Tudor Arghezi, cercetează pe larg, de la „Flori de mucigai“ la „1907“ şi „Cîntare Omului“. Poetul belgian încearcă, totodată, să fixeze dimensiunea mondială a operei argheziene, plasînd-o printre valorile de prim rang ale poeziei contemporane.

★

O altă publicaţie belgiană, „La dernière heure“ din 3 august a.c., consemnează sub un titlu lapidar — „Bibliotecile în Romînia — cifre şi date privind circulaţia cărţii la noi, cum şi condiţiile materiale generoase pe care se sprijină ea. Relevînd că „în Romînia funcţionează, la ora actuală, 23.300 biblioteci publice, care posedă aproximativ 78.000.000 de volume“, ziarul întregeşte aceste cifre cu numărul cititorilor (de la sfîrşitul anului 1962) : peste 8.300.000. O cifră care — se subliniază în încheiere — „reprezintă aproape jumătate din populaţia ţării“.

★

Apărută recent în R. S. F. Iugoslavă, într-un tiraj (record pentru o traducere) de 25.000 exemplare, volumul lui Panait Istrati, cuprinzînd povestirile „Kira Kiralina“ şi „Codin“, a fost primit cu viu interes de public şi critică. Recenziile subliniază marea originalitate a scriitorului, forţa talentului său. Tălmăcirea povestirilor — semnată de Zivojin Zivojnovic — se distinge, după opinia cunoscătorilor, prin elevate calităţi de expresie, păstrînd intactă mireasma stilului lui Istrati.

★

Ziarul parizian „Le Phare dimanche“ inserează, pe un spaţiu larg, un articol consacrat teatrului romînesc. Articolul se intitulează „Scurtă privire asupra mişcării teatrale din Romînia“ şi cuprinde numeroase referinţe asupra dramaturgiei noastre originale, a elementelor noi, de problematică socială şi artă scenică, aduse de piesele scrise în ultimii ani. Autor : artistul poporului Radu Beligan.

★

O publicaţie italiană despre relaţiile culturale romîno-franceze : „L'Eco della Stampa“ (fascicola 3) închină aproape 20 de pagini in-quarto „Învăţămîntului şi studiului limbii şi literaturii franceze în universităţile romîneşti“. Studiul, datorat profesorului N. N. Condeescu, foloseşte numeroase documente, un aparat ştiinţific bogat, urmărind evoluţia relaţiilor culturale romîno-franceze din secolul al XVIII-lea pînă în zilele noastre.

Gravură în lemn de FRANS MASEREEL

COMITETUL DE REDACŢIE

Eugen BARBU (redactor şef), **I. D. BĂLAN** (redactor şef-adjunct), **Marin BUCUR, Gica IUTEŞ, AL. OPREA** (redactor şef-adjunct), **Dumitru SOLOMON, Niculae STOIAN, Petru VINTILĂ, Romulus ZAHARIA** (secretar general de redacţie).

REDACŢIA : B-dul Ana Ipătescu nr. 15, telefon 11.51.54 ; 11.38.51 ; ADMINISTRAŢIA : Şoseaua Kiseleff nr. 10, telefon 18.63.99 ; Abonamente : 9 lei = 3 luni ; 18 lei = 6 luni ; 36 lei = un an ; Tiparul : Combinatul poligrafic „Casa Scînteii“.

40.220

Biblioteca

Proletari din toate țările, uniți-vă!

LUCEAFĂRUL

ANUL VI — Nr 19 (126) — 14 SEPTEMBRIE 1963 | REVISTĂ A UNIUNII SCRIITORILOR DIN R. P. R. | Apare simbăta, la două săptămîni. — 12 PAGINI — 1,50 lei

Victoria Ana Tăușan

CASELE NOI

Sărută-le vînt. Răsfață-le, soare,
Voi, păsări, statornice iarna pe-aceste meleaguri,
bine-ați făcut cuiburile, la streașina de răcoare,
să le fiți mereu lîngă praguri.

Bine-ai coborît, pădure, pin-la fereastră,
aducînd cu tine cîntarea bărbatului.
Scutură frunză de zare, albastră,
peste visările satului.

Bine-ai venit, piriu, pe la poartă —
pe lîngă șoapta de dragoste-a fetelor mari,
pe lîngă pocnetul moale al fructelor coapte
scuturate de lună, cu clătinări de arțari.

Bine-ai venit, lumină, pe merii bătrîni,
să sui miezul nucilor dulci, după ploi...

Mereu negăsit e cuvîntul frumos
cu care-aș vrea să trec pragul caselor noi.

FĂRĂ CĂDERE

Drum peste păduri...
Toamnă burind rece, cu stele.
Crengile goale își povestesc
furtunile care-au trecut printre ele:

O frunză, căzînd, ar fi vrut
să aștepte zăpezile sus,
în piscul pădurii, aproape de zări.
Vîntul a îngreunat-o cu aramă de-apus.

O alta ar fi vrut să fie pe tulpină,
aproape de botul jivinelor mici —
a căzut de prea multă lumină
de licurici...

Frunza a treia se ruga soarelui, zilei,
să n-o rănească de moarte —
era jos, lîngă pașii noștri
și-atît ar fi vrut: să trăiască.

S-au regăsit, pe pămîntul brumat,
Nu s-au mai cunoscut
O teamă de zăpadă și viscol
îngemănîndu-le-n lut...

Numai fata ce cînta, venind înspre noi,
avea un cîntec plin de putere
și frunza, de dor, în el tremura,
frunza ce nu se temea de cădere.

Darie Novăceanu

HIROȘIMA

Plînsul păsării prin aer,
plînsul peștilor sub ape,
plînsul bărcii fără vîsle,
al privirii fără cer;
plînsul umbrei risipite
în zid ars și în pămînt,
plînsul leagănului gol,
plînsul pietrelor crăpate,
plînsul soarelui în sînge,
plînsul morții rătăcită
în cenușa care plînge
în bătaia orei, grea,

Hiroșima, plîns și strigăt
Ținînd trează veghea mea!

școala și cultura

Acad. N. TEODORESCU
decanul Facultății de Matematică-Mecanică Universitatea București

Ca să scrii despre deschiderea școlilor trebuie să fii întrucîtva poet și să începi prin a cînta mai întîi lumina aurie a soarelui de septembrie, să elogiezi toamna ca pe o primăvară, — încă o primăvară a studiului, a învățăturii. Într-atît s-a mărit numărul celor care se îndreaptă spre școală, atît de larg deschise sînt porțile învățămîntului, încît toamna, considerată multă vreme anotimpul „bătrînilor", apare azi mai degrabă ca anotimpul tinerilor...

Suav și adolescentin, anotimpul a căpătat o nouă notă de poezie și, alături de elogiul roadelor, unul din cele mai frumoase cîntece poate fi dedicat tinereții înfrățite cu cartea și cu condeiul.

Din cenușăreasa de altădată, cultura a devenit un bun al maselor și înflorirea ei bucură deopotrivă cea mai tînără generație, ca și generațiile mature. Din rîndul poporului, prin școala și cultura socialistă, răsar tot mai multe talente, se promovează cele mai frumoase înclinații și aptitudini în toate domeniile tehnicii, științei, artei.

Construcția socialistă este în mod indispensabil legată de cultură, iar revoluția culturală este un factor esențial al revoluției socialiste. În socialism și în comunism cultura are un caracter complex care implică dezvoltarea multilaterală și armonioasă a omului. Interdependența, strînsa conexiune a fenomenelor naturii și societății impune o cunoaștere adîncă a realizărilor științei în cît mai multe domenii, o concepție filozofică înaintată asupra lumii materiale în mișcarea sa nestăvilită și grandioasă. Numai înțelegerea deplină a acestor cerințe dă posibilitatea omului de cultură să-și valorifice din plin capacitatea și forța de muncă.

În regimul capitalist, specializarea îngustează adesea dăunător orizontul intelectualului care este împins într-o direcție unică, ce conduce cu timpul la rutină, la izolare de idealurile umaniste, de progresul omenirii. Dimpotrivă, în regimul socialist se urmărește formarea unei intelectualități cu o cultură vastă, dezvoltată pe planuri variate, în care specializarea reprezintă fructificarea aptitudinilor celor mai generoase și mai constructive în slujba colectivității.

Știința, refuzată în regimul capitalist imensei majorități a populației, inclusiv unei bune părți a intelectualității, circulă astăzi pretutindeni, făcîndu-și loc în preocupările țăranului colectivist și ale muncitorului din fabrici și uzine, ale scriitorului și artistului, în munca economistului, a tehnicianului, a medicului, agronomului, biologului, arhitectului, pretutindeni pe imensul șantier al țării.

Necesitatea culturii științifice a devenit organică pentru masele muncitoare. Cărțile de știință și tehnică se epuizează ca, pe vremuri, romanele de aventuri, iar în biblioteci ele poartă pecetea nobilă a întrebuințării neobosite. Concepția științifică materialist-dialectică asupra lumii a înlăturat empirismul îngust, misticismul dezolant, practica rutinieră și obtuză. Setea de cunoaștere, de înțelegere rațională a cuprins imensa majoritate a poporului. Ea răscolește mințile și sufletele copiilor și tineretului și-i îndeamnă imperios spre cultura științifică, cheia fermecată care deschide porțile zărilor spre descoperirea și stăpînirea universului. Marile înfăptuiri ale civilizației și în special realizările epocale ale tehnicii moderne sînt în modul cel mai esențial bazate pe cuceririle grandioase ale științei, care a devenit indispensabilă tuturor celor ce muncesc și construiesc cu brațele și cu mintea o viață nouă.

Scriitorul care descrie viața palpitantă de pe ogoare și din uzine, munca rodnică a satelor colectivizate, a pescarilor ce trag năvoadele din apele țării, din talazurile înspumate ale mării, a turnătorilor aureolați de curcubeiele din cuptoare, a strungarilor iluminați de strălucirea serpentinelor de șpanuri de oțel, a constructorilor ce se înalță mereu mai sus spre cer pe cadre rectilinii de beton armat, a cercetătorilor care sfarmă în laboratoare nucleul atomilor, caută în microcosm virusurile infinit mici, produc în retorte și alambicuri substanțe pe care natura nu le-a mai văzut, — scriitorul, spuneam, nu poate rămîne nici el străin de știința ce însuflețește această feerie uriașă, pe care imaginația singură nu o poate crea.

Artistul, muzician, pictor sau sculptor, actor sau cîntăreț, nu poate reda grandoarea, frumusețea, patosul, conflictele sufletești, elanurile, năzuințele, căutările acestei vieți complexe fără a-i pătrunde sensul, fără a cunoaște mersul științei sub nenumăratele ei aspecte, pentru a reflecta, în opera de artă, viața contemporană, cu semnificațiile ei profunde.

Revărsarea nestăvilită a științei în toate sectoarele vieții noastre de astăzi, pe care le fertilizează cu generozitate, aprinde setea de cunoaștere științifică în sufletele zecilor de mii de tineri care își îndreaptă cu avînt pașii spre țara de minuni a învățăturii.

Simfonia grandioasă a științei învăluie firea, deschide sufletele și trezește avînturile creatoare. În ea își împletesc acordurile matematica și fizica, chimia și biologia, instrumentele majore, secundate cu rîvnă de celelalte științe ce completează orchestra impunătoare. Din dialogurile lor inspirate se înfiripează și cresc noi teme și noi melodii cîntate pe noi instrumente. Epoca noastră e martora creației de noi discipline științifice ca biochimia, biofizica, radiochimia, radiofizica, electrochimia, astrofizica, cosmobiologia, electronica, cibernetica, asimilînd datele unor ramuri științifice diferite, fiecare din ele putînd ajunge la o dezvoltare comparabilă cu disciplina din care provine.

Conceptul de cultură este supus în zilele noastre, datorită progresului științei, unei transformări calitative radicale. Cu greu se mai poate concepe un intelectual, nu inginer, nu geolog, geograf, medic sau biolog, ci chiar pedagog, economist, filolog, care să nu fie obligat să recurgă, chiar și în activitatea sa profesională, la matematică, fizică, electronică sau cibernetică.

În ce privește matematica, epoca noastră se caracterizează printr-o matematizare din ce în ce mai intensă a științelor, care a trecut de mult de la fizică, astronomie, mecanică și chimie, la biologie, economie, și filologie.

Importanța deosebită pe care a căpătat-o știința în viața socială contemporană, în special în țările socialiste, creează omului de cultură științifică autoritatea necesară pentru a acționa cu eficiență mereu sporită în interesul aspirațiilor vitale ale umanității. Această autoritate, această conștiință a stăpînirii unei forțe uriașe atrage spre știință în fiecare an mii și mii de tineri. Numărul cercetătorilor din întreaga lume se ridica în 1961, pentru toate sectoarele științei și tehnicii la 2.000.000. Importanța acestei cifre apare și mai clară dacă subliniem faptul că ea reprezintă aproape 90% din numărul total al oamenilor de știință pe care i-a înregistrat omenirea de-a lungul întregii sale istorii.

Iată de ce, sub soarele de septembrie, pașii înfrigurați de grabă și nerăbdare ai școlarilor, elevilor și studenților spre lăcașurile de învățămînt trezesc aceste îndemnuri spre învățătură și cultură, spre porțile larg deschise ale științei pline de certitudini a căror realizare este chezășuită în țara noastră de grija perpetuă, înțeleaptă și inimoasă a partidului.

CRONICA LITERARĂ de Corneliu LEU ● **DICȚIONAR DE ISTORIE LITERARĂ CONTEMPORANĂ:** Al. ANDRIȚOIU de Marin BUCUR ● **CRITICUL ȘI SCRIITORUL** de M. NOVICOV ● **VÎRSTA PRIMEJDIOASĂ,** fragment de roman de POP SIMION ● **DE VORBĂ CU MECANICUL LUI AUREL VLAICU** — reportaj de M. STOIAN

„FRAȚII"
Fotografie
de A. MIHAILOPOL

JURNAL DE LECTURĂ

AL. PHILIPPIDE: Studii și portrete literare

Romantic și teoretizînd romantismul ca „unul din cele două moduri fundamentale ale simțirii umane" (pag. 108), Al. Philippide s-a regăsit în mod firesc în mijlocul realității noi din țara noastră, caracterizată prin tensiunea unei imense voințe de creație. Iată de ce această suită de „studii și portrete literare" este de fapt mărturia emoționantă a unei profunde și structurale aderențe a scriitorului la idealurile și concepțiile estetice ale epocii noastre. Inima poetului și-a găsit ritmul propriu în realitatea înconjurătoare și, alături de creația personală și de efortul susținut în împămîntenirile citorva din marile valori ale literaturii universale, volumul de față vine să ne ofere unul din aspectele esențiale ale contribuției sale pasionate la dezvoltarea noii culturi.

Cele trei secțiuni în care sînt grupate o parte din eseurile de critică ale scriitorului Al. Philippide sînt străbătute de aceeași năzuință de a pătrunde în miezul proceselor de creație, făcîndu-le accesibile cititorului, fără ca această destăinuire să le ofilească prin examenul pedant și sistematizare didactică. De la început pînă la sfîrșit avem imaginea unei confruntări a unei structuri artistice cu experiențele și realizările confraților și cu problematica generală a creației artistice. Valoarea deosebită a cărții ni se pare a sta tocmai în acest sentiment de a pătrunde în lumea creației și creatorilor. E un anumit „climat" de idei și de probleme care stimulează gîndurile și fără de care creația artistică proprie nu poate atinge plenitudinea. Aceste „studii și portrete" nu sînt de altfel cercetări critice întreprinse după toate regulile disciplinei, ci mai degrabă rezultatul unui efort care seamănă cu posibilitatea pictorului de a reconstitui gesturile și căile urmate de încordarea intimă a confratelui, în vreme ce noi contemplăm exclusiv opera finită. De aici, un anumit lirism care străbate toate portretele sale și o notă de pronunțată profesiune de credință pe care o capătă articolele de teorie literară. Conform structurii sale, autorul descoperă că „una din trăsăturile esențiale ale realismului socialist este îmbinarea oglindirii fără greș a realității cu visul creator" și că „scriitorul realist-socialist este un observator atent al realității și totodată un vizionar care, reflectînd cu vigoare realistă prezentul, desprinde din actualitate conturul societății viitoare". *(Poezia realist-socialistă).* În varietatea tonurilor individuale ale creațiilor dedicate Partidului, va indica drept factor unificator un „sentiment delaolaltă simplu și complex în limpezimea lui, sentiment în care intră deopotrivă entuziasmul creației libere, bucuria de a sluji unei cauze măreț, cum este aceea a construirii socialismului, apoi încrederea în viitor și, ca niște dominante coordonatoare, dragostea și devotamentul față de partidul care călăuzește, educă și stimulează în chip suprem și neîntrerupt" *(Partidul și poezia).*

Datorăm lui Al. Philippide cîteva din cele mai nuanțate și mai perspicace judecăți asupra poeziei tinerilor dintre care autorul a reținut în volum patru „portrete" făcute poeților I. Brad, T. Utan, I. Horea și M. Negulescu cu aceeași bucurie față de înflorirea talentelor, bucurie care străbate toate analizele similare cuprinse în volum.

În a doua secțiune avem a face cu o încercare reușită de a readuce în conștiința cititorului cîteva din marile adevăruri ale artei care primesc, sub pana lui Al. Philippide, o nouă putere de convingere. Reține atenția în special articolul „Gustul literar comun" străbătut de o discretă și îndreptățită întonație polemică, deși nu putem fi pe deplin de acord cu teoria potrivit căreia gustul „nou" ar fi doar o reînviere a celui vechi dintr-o epocă anterioară sau că „marii scriitori sînt numai beneficiarii și nu creatorii, într-o anumită măsură, a gustului comun.

Secțiunea a treia, cea mai întinsă, cuprinde o colecție de eseuri sclipitoare asupra unor figuri ale literaturii universale, eseuri alcătuite de la înălțimea unei vaste culturi care se simte în degajarea și stăpînirea tuturor temelor tratate, contrastînd cu o anumită înclinare de a vorbi despre orice după izvoare de mîna a doua, prezentă uneori în publicistica noastră. Al. Philippide se dovedește aici reprezentantul unei strălucite tradiții de îmbinare a măiestriei artistice cu o cultură întinsă. „Însemnări despre William Blake" sau „Temele fundamentale ale poeziei lui Verhaeren" sînt de fapt întinse studii menite a introduce pe cititorul romîn în creația unora dintre marii poeți ai lumii. Chiar cînd nu împărtășește întotdeauna punctele de vedere ale autorului sau cînd simte nevoia de a retușa schițele sale (și mă gîndesc, între altele, la paginile despre Andersen), cititorul se simte atras să reia aceste portrete pentru a deprinde o artă pe care Philippide o stăpînește remarcabil.

Fără a veni cu pretenția de a impune anumite puncte de vedere și fără a revendica adeziunea cititorului la părerile sale, Al. Philippide reușește, prin această carte, să ofere publicului și mai ales tineretului o lectură ce se cere mereu reluată.

Dan Zamfirescu

TRAIAN FILIP: Amar

Romanul „Amar" de Traian Filip confirmă incontestabil un scriitor. Relatarea are un timbru de autenticitate și prospețime care cîștigă din capul locului simpatia cititorului și un ton tineresc, spontan, capabil să sugereze o nestăvilită curiozitate față de toate formele vieții. Autorul manifestă, mai întîi, darurile naturale ale unui povestitor, în stare să intre direct în materie, degajat, jovial, fără mari complicații: „Numele meu adevărat nu este Dick ci Ovidiu Tomaziu, tot așa cum numele surorii mele nu este Maura, ci Elena. Numele acestea adevărate nu le-am purtat decît la școală și în acte, fiindcă tatei i s-au părut prea serioase..." ș.a.m.d. Te aștepți, firește, la o relatare autobiografică, făcută pe tot parcursul la persoana întîi și care să epuizeze ca de obicei în asemenea cazuri, cînd autorul este un debutant, cam tot ce știe el despre viață, ce a văzut, ce i s-a întîmplat lui și celor din jurul său de cînd a deschis ochii mari asupra lumii și pînă în ceasul confesiunii. Iată însă că nu se întîmplă așa, autorul știe să se limiteze, să aleagă anume zone ale existenței și să le desprindă sensul dramatic. Pentru un debutant, acesta este un semn bun. Traian Filip știe nu numai să povestească, dar — lucru și mai important — să-și reprime înclinația de a povesti, generatoare foarte adesea de prolixitate și monotonie. Mai știe să renunțe la aspectul pitoresc al relatării, la micile întîmplări fără doar și poate amuzante pe care mulți se prind destul de bine a le depăna atunci cînd vine vorba de copilăria și adolescența lor, de anii de școală, de profesori și de ticurile lor care mai de care mai neașteptate și mai caraghioase etc. Romanul își propune să zugrăvească, fără pretenția de a epuiza toate faptele, viața unui tîrg moldovenesc în anii imediat premergători Eliberării, oprindu-se asupra cîtorva destine caracteristice, rezumate fiecare de-a lungul cîte unui capitol. În mare parte izbutește ceea ce și-a propus. Apelează la o construcție deajuns de liberă, de degajată, care face să alterneze relatarea directă a povestitorului (elev de liceu, adolescent de 15-16 ani la acea epocă) cu transcrierea — bine regizată — a mărturiilor celorlalți eroi, tăieturi de jurnal, scrisori expediate sau nu, caiete găsite la întîmplare — și din toate acestea sfîrșește prin a se cristaliza un climat social și lăuntric reconstituit cu destulă autenticitate. Trăim în atmosfera anilor de război, cu tot ce a avut ea caracteristic, starea de spirit a locuitorilor din orașul în care se desfășoară acțiunea, ni se dau prețioase sugestii asupra luptei ilegale, astfel cum putea aceasta să apară privirii deschise a adolescentului. Cartea, în ansamblul ei, satisface, se urmărește cu interes și curiozitate aproape pe tot cuprinsul, autorul avînd grijă să păstreze pentru final, ca o inteligentă apoteozare, consemnarea faptului că orășelul în care se petrece acțiunea este „primul oraș rominesc eliberat". Firește rămîn încă de făcut destule rezerve, cartea este manifestarea unui debutant sensibil, talentat, inteligent, dotat cu spirit de observație, cu o certă înclinație spre situațiile încordate, dramatice — totuși nu depășește în mod foarte hotărît linia unor promisiuni de debut. Dezbaterea de idei, ca să ne menținem la un singur aspect, care atrage în chip neîndoielnic interesul tînărului scriitor, e cam lipsită de adîncime, nu depășește zona generalităților curente, alunecă adesea spre nivelul disputelor adolescente. Scriitorul va avea, pe viitor, să-și reprime cu mai multă energie decît o face în cartea sa de debut, înclinațiile sentimentaliste și un soi de naivitate, de „prospețime" nu îndeajuns filtrată prin conștiința matură.

Lucian Raicu

M. PETROVEANU: Profiluri lirice contemporane

Mihail Petroveanu este un pasionat cercetător al universului poetic. Criticul care a risipit prin reviste nenumărate cronici și articole despre foarte multe volume de versuri ne oferă astăzi o primă culegere dintr-o proiectată serie de exegeze lirice. Recentele „profiluri lirice" tintesc, după cum mărturisește cu modestie însuși autorul lor în „Cuvîntul înainte", să schițeze drumul parcurs de cîtiva poeți de seamă în anii de după Eliberare, marcînd „orbita fiecărei stele, mesajul diferențiat, vibrația caracteristică..." a fiecăruia. Criticul și-a asumat, așadar, sarcina dificilă a aflării unui tablou sintetic al poeziei contemporane prin notarea nuanțelor care compun întregul. Metoda critică folosită este aceea a descrierii sugestive a particularităților distincte fiecărei personalități, metodă care cere nu numai o judecată de valoare sigură, dar și o exprimare critică suplă și deosebit de plastică. Există în limbajul critic al lui M. Petroveanu o eleganță a frazei și o desfășurare grațioasă a formulărilor critice, care-i permit să examineze lucid și pasionat totodată universul poetic al unora dintre poeții noștri cei mai diferiți, ca temperament și ca formație, de la Mihai Beniuc la Marcel Breslașu sau Radu Boureanu.

Încercînd a reconstitui contururile precise ale unei personalități poetice — nu numai pe criterii tematice — dar și prin aflarea notei dominante a timbrului lor poetic, Mihail Petroveanu alcătuiește un tablou sugestiv, nuanțat, al poeziei contemporane. Astfel, Mihai Beniuc e „poetul a cărui vocație interioară este lupta", în a cărui operă se îmbină armonios „tensiunea durerii și mînia luptătoare". Caracterizînd esența poeziei lui Marcel Breslașu, criticul spune: „în general fabulele lui Breslașu răstoarnă de multe ori tot ceea ce știam despre... **fabulă**", vizînd schimbarea de planuri în poezia atît de plină de savoare a poetului. Vorbind despre structura lirică a lui Eugen Jebeleanu, criticul o definește printr-o formulă, care deși foarte concisă, vizează exact nuanța poeziei sale, numind-o „viziunea grandiosului". Poezia Mariei Banuș este concretizarea „pasiunii bucuriei" sau „înălțarea sentimentului matern și domestic la dimensiunea cetățenească. Criticul nu operează însă numai cu formulări lapidare, pentru caracterizarea precisă a uneia sau a alteia dintre naturile poetice prezentate, deși uneori formula pare cuprinzătoare (cum e de pildă cazul lui Radu Boureanu „Ecuația peisaj — evocare — legendă") Mihail Petroveanu părăsește uneori formulările exacte — în speță desenul — și nu rareori își slobozește elanuri lirice ascunse, exprimîndu-se în imagini de o deosebită plasticitate.

Ocupîndu-se de personalități a căror activitate poetică a început înainte de 1944, era firesc ca Mihail Petroveanu să pătrundă cumva și în teritoriul istoriei literare, pentru a stabili — cronologic — ca în articolul despre Demostene Botez — sau nu — circulația motivelor poetice și a urmări îndeosebi **continuitatea** acestora după Eliberare. Criticul schițează cu finețe traiectoria căutărilor poetice (vezi studiile despre Mihai Beniuc, Maria Banuș, M. R. Paraschivescu etc.) și aruncă punți de legătură în calea unor experiențe lirice care indică acea continuitate a personalității poetice de care aminteam („Nostalgie și optimism", sau articolul despre M. R. Paraschivescu), M. Petroveanu nu ocolește paradoxul, ba chiar se avîntă uneori cu pasiune în dezlegarea lui, polemizînd cu anumite opinii pripite relative la opera unora dintre poeții cercetați (vezi articolul despre Maria Banuș), readucînd în circulație și repunînd în drepturi idei și motive poetice mai vechi, răscolind cu avidă curiozitate și cu minuția unui colecționar în activitatea trecută a poeților, cîntărind și scoțînd cu grijă la iveală ceea ce este prețios. Dar poate tocmai datorită acestei pasiuni, criticul trece cîte o dată repede peste aspectele contradictorii din activitatea unora dintre poeții cercetați (Maria Banuș) sau comprimă analiza, axînd-o pe o singură lucrare, ca în capitolul despre Eugen Jebeleanu — care are aspectul unei ample cronici literare, datorită analizei excesiv de amănunțite.

Cu toată oroarea autorului pentru clasificările pedante (mărturisită în ultimul articol) se simte totuși nevoia unor concluzii cu privire la această primă schiță a poeziei contemporane, concluzii care puteau fi trase, „nu simplificînd și etichetînd mecanic", dar sintetizînd niște observații deosebit de interesante, existente de altfel, pe tot parcursul acestei cărți.

Eugenia Tudor

EUGEN MIHĂESCU — PEISAJ DIN PRAGA

mult e dulce...

MEMENTO

În numărul 6-7 al Vieții românești, N. Tertulian publică partea întîi a unui valoros studiu închinat lui Lucian Blaga. Deoarece numărul 8 al revistei nu ne aduce, așa cum ne așteptam, urmarea studiului, reproducem aici o frază din cele două capitole publicate în nr. 6-7 pentru ca — pînă va apare și continuarea — studiul început să nu se șteargă din memoria cititorilor:

„Promiscuitatea morală, violentarea legilor firești ale maternității prin gestul femeilor care-și ucid sămînța („sînii lor fructe coapte fără de lapte, răsuflarea lor omorînd albine și iepuri"), spectacolul preoților îmbătîndu-și cerșetorii cu vinul folosit pentru spălarea morților, desfriul și delicvența, batjocorirea valorilor vitale primordiale, cultul banilor și al dansului „în preajma galbenă a viteilor blestemați" — tot ce e antinaturalitate și violare a legilor „Firii" în existența desfigurată și alienată a „orașului" capitalist trezește repulsia violentă a poetului, îi ultragiază sensibilitatea și îi aprinde verbul..."

IMPULSIV CONTRA PROPULSIV

„L-am descoperit acest proces în tendința propulsivă *din stagiunea anterioară, chiar în situațiile în care manifestarea lui s-a izbit de propria impulsivitate și a eșuat în excentric ori în sentație inovatoare pe planul stilisticii scenice, cum s-a întîmplat, să zicem, la Piatra Neamț".*

(Florin Tornea, Criteriile originalității, Contemporanul *nr. 36, 6 sept. 1963)*

ASPRIME ȘI ASPRIME...

„Și nu-i putem reproșa televiziunii nici o asprime exagerată și nici chiar o asprime neexagerată cînd e vorba de selecționarea cîntăreților de muzică ușoară. Atunci de ce această moliciune tocmai cînd trebuia promptitudine, de ce această zgîrcenie tocmai cînd opulența își avea într-adevăr un rost ?".

(Ileana Costin, Momentul psihologic, Contemporanul *nr. 36, 6 sept. 1963).*

FLOARE ANATOMICA

„...o fetiță răzlețită de ai săi în anii ultimului război, o floare cu năsucul trist, se apropia pînă la o legătură de o copleșitoare rezistență de tînărul luptător rănit"...

(Cezar Dogaru, Nori albi, Contemp. *nr. 36, 6 sept. 1963).*

CESTIUNEA

„Fondul muzical rămîne de multe ori exterior, de circumstanță, și tocmai de aceea încărcat cu forță centrifugă. *N-ar fi rău dacă, din două una : sau s-ar renunța la el, în momentul în care muzica nu ar avea nimic de spus în plus, sau s-ar* înșuruba *în text și s-ar integra organic atmosferei. Pentru că, altfel, vorba aceea, sau n-ajută sau nu trebuie".*

(Ileana Costin, Concordanță, Contemp. *nr. 33, 16 aug. 1963).*

cronica literară

S. DAMIAN: DIRECȚII ȘI TENDINȚE ÎN PROZA NOUĂ

DE CORNELIU LEU

Va mira, pe semne, inversarea de roluri. Și aceasta pentru că ne-am învățat să-i îndrituim doar pe critici să-și spună părerea despre volumele apărute. Scriitorul, însă, pare a ignora opera acestora sau, în cel mai bun caz, intervine ca să riposteze atunci cînd se simte deranjat prea mult de opiniile lor. Consider că nu numai în asemenea cazuri trebuie să ne spunem părerea despre cei cu care soarta ne leagă într-o interdependență atît de evidentă. Dacă rămîne încă sub semnul întrebării afirmația că primul nostru lector este criticul, e mult mai ușor de argumentat situația inversă : primii lectori ai criticilor sîntem, în orice caz, noi.

Și atunci, de ce să ezităm a ne spune cuvîntul ?... În cazul de față, recunosc, rolul meu este destul de ușor : S. Damian este un critic sobru, cu o expresie exactă. Nu trebuie să recurgi la investigații prin meandrele unor afirmații duse pînă la jumătate ca să descoperi care este adevărata lui poziție. Poți, de la început, să fii sau să nu fii de acord cu ea. În același timp, pe scriitor nu poate să nu-l impresioneze plăcut temperamentul meditativ al criticului ; îl intuiești ținînd cu grijă în mîini cartea despre care vorbește, simți că niciodată nu e pripit, că nu expediază lucrurile.

După părerea mea, aceasta este principala trăsătură a volumului „Direcții și tendințe în proza nouă" : caracterul analitic, seriozitatea cu care simți că este făcută analiza chiar și atunci cînd, purtat de anumite preconcepții, criticul nu ajunge la concluziile cele mai juste. Trebuie să apreciem adîncimea studiului. Citindu-l, remarci de la bun început aplecarea atentă și pasionată a criticului asupra lucrărilor analizate, vibrația lui, alături de căutările scriitorului — cu atît mai valoroasă cu cît este exprimată cu discreție, cu sobrietate. Damian nu este un exuberant. Apropierea lui de opera scriitorului se petrece încet și tenace, ceea ce te face să apreciezi afirmațiile făcute direct și clar, cu sentimentul răspunderii.

Prima parte a volumului cuprinde o suită de opt articole, opt „momente din dezvoltarea prozei" noastre contemporane, edificatoare pentru calitățile de analist ale autorului. Monografia psihologică în literatura lui Marin Preda, relația erou — mase în romanul *Setea*, profilurile din mediul muncitoresc descrise de Eugen Barbu, disputele critice din jurul romanului *Bariera*, oscilațiile lui Al. Ivan Ghilia între tradiție și spiritul epocii, lupta pentru realism și dificultățile întîmpinate de niște cunoscuți scriitori, ca și încîntarea în fața evoluției eroilor lui Nicolae Țic și a apariției viguroase a lui Nicolae Velea, iată tematica și problematica analizelor critice ale lui S. Damian, iată „momentele" din dezvoltarea prozei noastre, de care se ocupă el.

Stilul dovedește limpezime de gîndire ; intenție de concizie, dar niciodată de reducere a analizei. Consider, pentru critica noastră obișnuită cu destule divagații sentimentale sau asentimentale, că un asemenea stil e evident un cîștig. El dovedește un intelectual sobru pe care emoția artistică și dorința de-a o exprima în imagine nu-l ocolește, dar care nu se înfatuează într-o pseudoeseistică grandilocventă.

Investigația este minuțioasă. Îl simți pe critic cum savurează cu satisfacție proza, cum intuiește coordonatele ei, cum își construiește apoi argumentația, construiește neîncetat unele lucrări la altele, subliniază întotdeauna idei dintr-o carte care revin în ipostaze noi în alte cărți ale aceluiași scriitor.

Pentru că dovedește îndeminare în utilizarea comparației, i-am atrage atenția criticului asupra unui defect destul de important : termenul de comparație este tot timpul o carte, o operă literară. Ai impresia că nu cunoaște sau nu știe să întrebuințeze etalonul de platină al vieții. Din pricina aceasta, pe semne, cea mai reușită povestire a lui Velea, „Întîlnire tîrzie", este analizată slab, didactic. Povestirea marchează un stadiu nou în evoluția prozatorului, iar criticul nu mai are la îndemînă mijloacele de comparație deduse din filiația literară pe care i-o atribuie. Aici, unde comparația ar fi trebuit să fie făcută direct cu viața, analiza eșuează.

Tot din pricina aceasta, considerăm studiul sintetic „Direcții și tendințe" hibrid, lipsit de concluziile necesare. Capitole reușite, cum ar fi cele intitulate „Stiluri în proza tinerilor" și „Trebuie condamnată viziunea reportericească ?", dar și profilurile literare, pe care le aflăm în decursul studiului, își pierd din valoare prin lipsa unor concluzii temeinice, reclamate de viață. Criticul se mulțumește să constate. El se învîrtește în lumea cărților, le studiază, le analizează și le pune în discuție, una în comparație cu cealaltă. Nu este oare aceasta o limitare a orizontului critic ? Comparația livrescă este, în activitatea criticului, o condiție necesară dar nu suficientă. Ea capătă consistență numai prin permanenta raportare la realitate, la viață. Credem că, tocmai din pricina faptului că, de multe ori această raportare lipsește, dezideratele criticului sînt rostite cu voce slabă. La cărți ca ale lui Țic, Mazilu etc... el judecă mai mult intențiile autorilor decît modul cum se realizează ele, apreciază modalitățile, căutările în ceea ce privește maniera de redare a realității noastre contemporane, deci tot ce aparține naturii livrești. El evită să aprecieze modul cum se reflectă această realitate pentru că — bănuim — nu o cunoaște în suficientă măsură. Această lipsă mai generală a criticii noastre literare, semnalată de Conferința pe țară a scriitorilor, se face simțită și în cartea lui.

„...Abundă în carte variațiile și divagațiile pe tema bucuriei. La Marin Preda este vorba de o „dialectică a bucuriei", la Velea sînt studiate „stadiile bucuriei" iar la Țic apare „motivul înseninării". ori ideea „veseliei".

Se bucură Țugurlan și Ilie Barbu, se bucură o învățătoare cu frămîntări mic burgheze din schița lui Velea, se bucură muncitorii lui Țic etc. Bucuria devine la S. Damian o categorie morală care dizolvă caracterul social al unor tipuri. Satisfacțiile concrete pe care ți le dă lupta pentru socialism se rarefiază în foarte vaga noțiune de „bucurie".

Este adevărat că „zonele bucuriei" sînt astăzi mai mari în sufletul omului. Dar asta nu înseamnă că un critic îi poate așeza pe scriitori în patul lui Procust, judecîndu-i după felul cum se bucură sau nu se bucură personajele lor.

Mai grav, însă ni se pare că stau lucrurile cu o altă teorie pe care S. Damian o dezvoltă în legătură cu „Bariera" lui Teodor Mazilu. „Această tradiție a inadaptării la ordinea burgheză este tratată în cartea lui Mazilu într-un spirit nou, propriu realismului socialist" — ne spune criticul — „Forța conștiinței comuniste îl ajută pe Vițu să înfrunte valul cupidității și al fățărniciei, fără a fi nevoit să se retragă copleșit de melancolii. Inadaptarea la ordinea burgheză nu mai implică izolare". În continuare, mai aflăm că, la personajul lui Mazilu, „nici unul din darurile pozitive ale vechiului inadaptat nu este lepădat", că „inadaptatul renunță deschis la melancolie"... Dar, să vedem despre ce fel de „inadaptat" și despre ce fel de inadaptare este vorba : Inadaptatul este un muncitor, inadaptarea este în legătură cu ordinea burgheză. Ei bine, avem de-a face cu o falsă problemă. Cum poate discuta S. Damian posibilitatea adaptării sau inadaptării, unui muncitor, și, nu numai atît, a unui tip reprezentativ al clasei muncitoare; la ordinea burgheză ?!... Aici se vede clar caracterul livresc al analizei lui. La ce raportează el „Bariera" ? La condițiile istorice de atunci, la adevărurile politice și sociale ale realității ?... Nu. El o raportează la romanele realismului critic, uitînd că inadaptații realismului critic erau — folosind just acest termen — oameni de formație burgheză și mic burgheză care, datorită unei oarecari clarviziuni, reușeau să vadă racilele societății din care făceau parte. Nu se poate folosi această etichetă pentru reprezentanții unei clase categoric opuse burgheziei, ai clasei care a răsturnat burghezia fără să facă nici cea mai mică concesie, fără să caute nici cea mai insignifiantă adaptare la „ordinea" ei. După Damian, muncitorul are toate caracteristicile bune ale inadaptatului. Evident, tot o necunoaștere a vieții.

Este foarte posibil un lucru : ca modul în care apare conturat personajul lui Mazilu să-i fi sugerat criticului o asemenea formulare în legătură cu el. În cazul acesta însă, datoria lui Damian ar fi fost să facă delimitarea necesară, să dovedească o poziție critică față de insuficiențele în realizarea personajului respectiv.

Vehicularea unor asemenea teorii speculative, considerăm că este a doua dintre cauzele despre care am vorbit mai înainte, cauze care îl fac pe critic să nu aibă întotdeauna poziția cea mai fermă.

În încheiere, o imputare adresată editurii : observăm, în ultima vreme, ezitarea de a se publica culegeri de cronici și articole ale criticilor noștri. Din pricina acestei situații, pe semne, și S. Damian a încercat „topirea" unor articole despre Remus Luca, Francisc Munteanu, Nicuță Tănase, Fănuș Neagu, D. R. Popescu, Ștefan Luca și alții, în studiul „Direcții și tendințe" care inițial era mai restrîns. Aceasta se simte. Sudura nu este făcută organic, ideile de bază nu sînt destul de puternice ca să constituie scheletul unui studiu de aproape o sută de pagini. E păcat, pentru că realele calități de critic ale lui S. Damian constau tocmai în posibilitățile sale de explorare a universului artistului, a preocupărilor estetice ale acestuia. Și atunci, de ce să ne ferim de o culegere de cronici și articole ?... Oricare critic, dotat cu intuiție și cu finețe în perceptibilitate, îți înfățișează întotdeauna, prin propria lui activitate, fenomenul complex al unui moment literar. El are dezavantajul că, luate în parte, cronicile și articolele i se citesc mai mult din curiozitatea adresată cărții sau scriitorului respectiv. De abia întrunite în volum pot oferi cititorului imaginea reală a activității sale, legată nemijlocit de realitatea literară pe care el o urmărește.

POEȚI ȘI PROZATORI

DICȚIONAR DE ISTORIE LITERARĂ CONTEMPORANĂ

AL. ANDRIȚOIU

Moțul din desele confesiuni și biografii lirice ale lui Andrițoiu s-a născut din neamuri de oameni săraci („pui de neam sărac"; „io bag îmi este înaintașul"), la 8 octombrie 1929 în Vașcău. Părinții săi sînt din acel neam moțesc căruia în trecut sărăcia i-a fost „idol și hram". Școala elementară a absolvit-o în localitatea natală, iar liceul în Beiuș. A fost studentul profesorului Dimitrie Popovici la Universitatea din Cluj, ale cărei cursuri le-a frecventat, după ce mai înainte, fusese elevul școlii de literatură „Mihail Eminescu".

Al. Andrițoiu a debutat în 1949, în ziarul regional, „Lupta Ardealului". Nu numai ca poet, dar și ca publicist, pe care-l vizitează adesea demonul polemicii, Andrițoiu e prezent mereu în presa literară.

Poezia lui Al. Andrițoiu a venit de peste munți fără cîntece de *pătimire* și de *pierzanie*. Carul său cu poeme sosea în chiuiturile victoriei. Continuînd tradiția poeziei transilvănene, preluată prin opera lui Beniuc, căruia îi datorește de altfel patosul direct și verbul răspicat, Andrițoiu e dintre poeții care au afirmat, după Eliberare, lirica noastră tînără. Istoria literară contemporană îl asociază familiei poetice transilvănene, ca pe fiul spiritual cel mai în vîrstă al lui Beniuc. În cazul său, filiația artistică și ucenicia în atelier nu au provocat tulburări epigonice.

Volumul său de debut, „În țara moților se face ziuă", apărut în 1953 și rămas definitoriu pentru creația lui Andrițoiu, conține, după atîtea versuri de jale și de plînset, de suferință socială din poezia clasică transilvăneană, o lirică a împlinirilor și a izbînzilor luptei revoluționare.

Primul ciclu din volum, „Trecute vieți din țara moților", se înscrie cel mai mult pe linia Beniuc. Evocator și cu aspect de cronică lirică a trecutului, ciclul afirmă nu atît ca umanitate lirică, cît ca timbru și acord, o individualitate. Poezia „moțească" a lui Andrițoiu se deschide sub constelația focului. Munții au o cunună roșie pe culmi, semn al martiriului și al izbînzii. Doja, Horia, Iancu sînt pretutindeni, amestecați cu cîmpurile, cu munții și cu apele. Fiorul liric trece prin istoria Transilvaniei. „Puiul de moț" își cîntă „țara de piatră", aplecînd tîmpla pe paginile istoriei.

„La ceasul de chindie, / cunună zmeurie / s-apleacă peste-un pisc pleșuv de munte / și-n slăvi, cununa-ți pare, / coroana-încinsă care / odată Doja o purta pe frunte //. Posac, amurgul strînge, / pe brat, găteli de sînge, / paftale purpurii poartă podgoria, / și soarele se-arată / o roată-însîngerată / pe care și-a-ndurat calvarul Horia" *(Pastel moțesc)*.

Andrițoiu dă versurilor care evocă trecutul țării moțești modulații grave. În Țara moților pădurile erau tăiate și transformate în păduri de cruci. Feciorii „au uitat ce-s horile, / au sfărîmat vicrile". Cîntă „numai tusea în grumaz" *(Doină)*. Liniștea e străpunsă de șuierul vîntului, șuierul unei mișcări care clocotește înfundat. „Piatra-i mai bogată decît noi", munții „tot de sărăcie" „și de durere s-au îngîrbovit", ascunși și îmbrăcați în păduri de cruci. În decor lugubru, cu ecouri de bocete, poetul îngînă doina. Conștiința poetului, a luptătorului scînteiază peste acest uriaș mormînt anonim. Salvarea este *săcurea*.

„Dar n-au să crească ele cît pădurea / ci i-an mai cîntă doină, ce cunoști / de cînd dreptatea o împărțea săcurea / și Horia-și stringea temute oști. // La viersul tău simțim în oase vlaga, / știm că poporul e pe vremi stăpîn, — / poporu-i stîncă, domni-s numai apă / și „apa trece, pietrele rămîn" *(Cresc cruci, îngrozitoare cruci)*.

Dintre jelanii se aude, ca o deșteptare din somn a viteazului din poveste, acel beniucian *hei*, care face să tremure munții și domnii de frică. Un ton voinicesc, fără precipitare, însă încărcat cu hotărîre, mișcă poezia, o dinamizează.

„Se risipește zbuciumul / cînd și-alungește buciumul / chemarea prin bătrîna Țară — a Moților. / Hei, din această vatră / nici țandăre de piatră / n-o să mai geamă sub carîmbii hoților" *(Pastel moțesc)*.

Poezia lui Andrițoiu cunoaște zone de frenezie lirică, poposind adesea în pasteluri cu versuri clasice.

„Toamnă. Noapte grea, de plumb / Vîntul mîriie-n porumb, / bruma cade, cade bruma / și pe ceru-ardelenesc/ parcă s-a brumat și luna / ca un proaspăt măr domnesc" *(Ghitara)*.

Sau acea paradă de culori, de mișcare ca în „Praznic la Bălgrad", o replică la *San-Marina* a lui Bolintineanu, celebrînd victoria socială a moților: „Vin moții la Bălgrad cu flamure roșii / cu ei s-ar mîndri de-ar fi în viață strămoșii /... Vin moții spătoșii, voinicii și tarii / de parcă pe drum, vin, din codrii, stejarii / Dar vai ! tot pe drumul acesta odată / doi moți coborau, către moarte, pe roată. / ...E Bălgradul chiot, e Bălgradul murmur, / e Bălgradul mare de flamuri de purpur !"

Formula lirică proprie lui Andrițoiu rămîne de la primul volum și pînă azi poezia agitatorică, directă. E un poet nu de explozii, ci de gesturi oratorice, vizibile pînă departe, gesturi care emoționează prin simplitatea lor, (uneori însă, exagerată, alterată în versificare). Poezia sa e o poezie-manifest, de veșnică luptă și veghe. Îl ajută aici și o abilitate de a compune și a găsi rima, care iarăși nu de puține ori îi înlocuiește efortul de cizelare cu improvizarea și meșteșugul facil.

Andrițoiu are un rezervor poetic propriu pe care l-a risipit deseori în compuneri neconcludente. Poezii avînd idei artistice frumoase, inspirate, în graba redactării, au rămas descoperite, nefinisate. Andrițoiu din primele volume— și faptul s-a resimțit pînă deunăzi — a deviat cîteodată poezia spre reportaj, liric, transformînd-o în simplu comentariu :

„Băi de la Moneasa, minunat izvor / de tămăduire, și hodină bună, / dau în șandramaua bolii cu-n picior / și mă-ntorc la muncă, fără de reumă" *(La ce gîndește un miner la băi)*. Sau : „Mai multe trenuri iuți gonesc pe șine, / mașini mai multe-n fabrici se-nvîrtesc, / mai mulți copii la sobe se-ncălzesc, / și zice inima: „Va fi mai bine" *(Trei întîlniri la băi)*.

Insistența unor procedee, asociată cu minimum de elaborare, provoacă o uscăciune și o elementaritate pernicioasă poeziei: „Clujul cel bătrîn răspunde, — / și-n Pașcani sînt ceasuri crude. / Nici Craiova nu se lasă, / Nici Ploieștii nu se lasă, / nici Aradul nu se lasă. / Nu se lasă ! / Nu se lasă !". *(București, Stampă — 1933)*.

În *Dragoste și ură* (1957), Al. Andrițoiu revine de fapt la sursele lirice ale primului său volum, limpezindu-i unele izvoare, tăindu-le o albie mai sigură, deși nota confesională și accentul egolatru sînt mai insistente. Debitul verbal, nestăpînit uneori, devine un obstacol care împiedică sau trenează cursul inspirației.

Se reține un anume sentiment de grandoare pe care i-l dă poetului epoca contemporană, o aspirație spre monumental. Sufletele noastre, vremurile, aspirațiile sînt cît munții. Viziunea e gigantescă : „Zvîcnesc idei sub bolta frunții: / Așa-s și vremile ca munții, — / suim mereu și niciodată / nu ni-i nălțimea- ndestulată." *(Cu munții față-n față)*.

Gorunul lui Horia e în fantezia sa poetică mai înalt decît munții: „În marele gorun al țării mele / cu rădăcini adînce, în pămînt, / sînt ramură sub soare și sub stele, / și pavăză la vijelie sînt" *(Gorunul lui Horia)*.

Profesiunea de credință că va rămîne trup din trupul gorunului este cîntată convingător : „Dar de m-oi rupe-odată eu de trunchiul / ce strînge mii de ramuri la un loc, / să fiu cules, de-a valma, cu mănunchiul / de uscăciuni, și azvîrlit pe foc". (idem).

Porțile de aur (1958) este o *Légende des siècles* a poetului, fără patetismul hugolian. Andrițoiu cîntă regăsirea umanității în ipostaza istorică a comunismului. Poetul trăiește sub zodia marilor primeniri sociale, revendicîndu-și, prin obîrșie, apartenența la revoluție. Anul nașterii sale umane este anul Revoluției *(Eram născut sub a Revoluției zodie)*. Veacurile trec cu repeziciune. Numai veacul nostru rămîne o veșnicie, pentru că abia acum Omul a pus stăpînire pe timp. Poetul este Omul, conștiința aprinsă a secolelor: „Vin veacurile, vin ca o lumină / și le străbat și granița le-o rup./ Același sînt, cu fruntea sus, pe ghilotină, / cînd capul mi se taie de pe trup...".

De fapt, volumul își are miezul problematic în ciclul *Mireasa roșie*, — simbolizînd logodna omenirii cu revoluția. Porțile de Aur ale Revoluției sînt Arcul de triumf al omului intrat în istorie. Prin el poetul pătrunde, înrolat în armata proletară : „Intrat în oastea ta de aurore, / eu însumi aurore mă credeam. / Cu tine m-am nuntit în marea oră, / un marș pe stîngu-avînd epithalam. / Al tău sînt tot pînă-n intime fibre, / cu carne, nerv și os, al tău sînt tot, — / ție mă dărui cu prea dulci risipe / și-un steag, nou, din inimă mi-l scot". *(Chinul căutării)*.

De la acest hotar între preistorie și istorie începe o nouă cosmogonie umană, se naște umanitatea liberă. Pe pămînt omul se simte, în fine, ca în casa lui: „Cîntece noi proletare / aminteau Marseilleza, / dar o depășeau peste veacul deschis. / Aminteau Comuna de la Paris, / dar o vesteau mai miraculoasă. / Omul, în sfîrșit, se simțise acasă / și ca o simfonie, / se cristaliza-n nemurire geneza" *(A doua geneză)*.

Imaginea este magistrală, punctată cu metafore care îi fac cinste poetului. Un torent — torentul revoluției — nu rostogolește ghețari, ci lumini. Acoperind dedesubt, luminează deasupra. Fluviile umane au *delte solare*, de lumină, prin care se varsă în marea revoluției. Poetul vrea să spună că omenirea se alătură conștient, rațional marelui șuvoi. Sînt versuri antologice despre revoluție :

„Și parcă-ncepea un al doilea fluviu, / dar care nu ghețari purta ci lumini. / Mulțimi, / îndesate mulțimi / soseau pretutindenea-n curgeri de fluviu, — / și fluviu alături de fluviu / din stepă pornit / sau din zone polare, / toate-n revoluție se rostogoleau, / ca-ntr-o puternică mare, / prin sute de delte solare." *(Gloriosul marș)*.

În continuare, poetul comentează (liric) momente din istoria revoluției socialiste cu nerv patetic, însă într-o compoziție globală apăsată de livresc și de faptul istoric brut. Unora dintre poezii le lipsește elevația artistică, ciclul fiind periclitat de intenția de a urmări istoria revoluției printr-un fel de roman în versuri. E prea multă narație la un poet care nu are, fără a-i face din acest lucru o imputare, simțămîntul epicului. Andrițoiu e un liric și, din această cauză, subiectele și temele cu caracter epic apar strident narative. Inventivitatea narativă umbrește inventivitatea lirică. Principalul cusur al ciclului constă așadar în lipsa de sensuri poetice și de corespondențe lirice emoționante ale diferitelor momente revoluționare. Poetul a rămas prea aproape de comentariul jurnalistic, pe care suflul patetic în sine nu l-a putut înălța în zona poeziei mari. E o avalanșă de pictural și de verbozitate. Andrițoiu este un poet care își stăpînește greu fierbințeala condeiului, sacrificînd cîteodată ideea poetică de dragul dezlănțuirii formale. „Ilustrează" prea mult, de unde impresia de „abundență a expresiei", „revărsarea versurilor pe mai multe pagini" cum a remarcat Al. Philippide. I se cere poetului, cu alte cuvinte, o concentrare a expresiei, o densitate a imaginii. Cititor de poezie și intelectual cu resurse bogate de lectură, Andrițoiu recurge uneori la un excitant liric formal, încîntîndu-l denumirile cu sonorități plăcute, actele excentrice, înșirînd fel de fel de nume cărora le găsește rime.

Placheta *Deceniul Primăverii* (1958) și volumul *File de cronică* (1962) cuprind versuri bine făcute, dar nerevelatorii, ferestre mai mici de comunicare cu publicul în pauza dintre volumele reprezentative de poezie.

Cartea de lîngă inimă (1959), față de precedentele volume, a cîștigat prea puțin în pondere și densitate. Poetul a intrat numai într-un alt univers tematic, ilustrîndu-l cu patosul său civic dar, ca substanță lirică, n-a adaus un plus. Andrițoiu are predilecție pentru poezia „bloc-notes", cîntînd panoramele noi ale țării. E un contemporan împătimat al prezentului socialist. Am spus : *cîntînd*. La Andrițoiu accepția cuvîntului este identică cu sensul lui propriu. E un extatic, furat de mireasme și culori, de sonorități, care îi acoperă însă, pe alocuri — ideea poetică.

Andrițoiu are un merit: acela de a descoperi pretutindeni poezia. Comanda socială acționează la el cu același elan oriunde. Numai că poetul trebuie să răspundă acestei comenzi printr-o poezie care să dăinuie în timp cît munții săi bihoreni.

Meditația poetică, stăruitoare de-a lungul itinerariilor lirice, va explora la un asemenea artist — așa cum o dovedesc ultimele poezii publicate în presa literară — adîncuri inedite și îi va consolida poeziei sale coloane de marmură care s-o susțină în timp.

SCRIERI :

În Țara Moților se face ziuă (1953); *Dragoste și ură* (1957); *Porțile de aur*, (1958); *Cartea de lîngă inimă* (1959); *Deceniul primăverii* (1958); *File de cronică* (1962); Utkin Iosif, *Versuri*. Trad. și cuvînt înainte de Al. Andrițoiu.

BIBLIOGRAFIE CRITICĂ : Ion Horea : Al. Andrițoiu, *În Țara Moților se face ziuă*. „Tînărul scriitor" 1/1954, p. 64—75; S. Damian: Al. Andrițoiu, *În Țara Moților se face ziuă*. „Flacăra nr. 3/1954; M. Petroveanu: *Dascăl și ucenic*, „Viața Românească" nr. 3/1954 ; Dan Costa : Al Andrițoiu, *În Țara Moților...* „Steaua" 6/1954, p. 93—99; E. Simion : Al. Andrițoiu, *Dragoste și ură*. „Tînărul scriitor", 11/1957 p. 81—85; Liviu Tomuța : Al. Andrițoiu, *Dragoste și ură*. „Steaua", 11/1957; p. 84—87; G. Grigurcu, Al. Andrițoiu: *Porțile de aur*. „Steaua" 10/1958 p. 98—100; Aurel Martin, Al. Andrițoiu: *Porțile de aur*, „Luceafărul", nr. 9/1958; p. 3; I. Rahoveanu, Al. Andrițoiu : *Cartea de lîngă inimă*. „Tribuna" nr. 50/1959 p. 2; Radu Popescu, Al. Andrițoiu: *Cartea de lîngă inimă*. „Contemporanul" nr. 46/1959, 20 noiembrie, p. 3 ; Al. Philippide : *Doi poeți tineri:* „Contemporanul" nr. 50/ 1960, 9 dec. p. 3; I. D. Bălan : Al. Andrițoiu: *Cartea de lîngă inimă*. „Luceafărul" nr. 24/1959, 15 dec. p 2; Savin Bratu : Al. Andrițoiu, *Dragoste și ură* (Volumul *Cronici*); Zoe Dumitrescu-Bușulenga: Al. Andrițoiu. „Luceafărul" nr. 3/1962, p. 11; D Cesereanu, *Necesitatea concentrării lirice*. „Tribuna" 27/1963 4 iulie p. 1—9.

Marin Bucur

Criticul și scriitorul

(Pe marginea unei cronici despre „Cordovanii")

Pornind de la părerea unanim acceptată că în procesul de dezvoltare a unei literaturi pe drumul realismului socialist, criticii îi revine un rol deosebit de important, de bună seamă mai important decît l-a avut vreodată în istoria literaturii noastre, socotim util să subliniem că, în ansamblul sarcinilor cărora trebuie să le facă față, critica ar trebui să dea o atenție sporită și atitudinii juste față de efortul scriitorului. Amintim că la Conferința pe țară din ianuarie 1962, criticii i s-a cerut exigență și principialitate, dar și receptivitate față de tot ce este nou și înaintat, deschizător de perspectivă. E vorba deci de apărarea de către critică a unei linii de conduită cît mai riguroase, fără concesii, nici în direcția apologetismului, dar nici față de tendințele unui criticism îngust, în fond disprețuitor față de tot ce nu e realizat la „nivelul capodoperei". În condițiile aprigei bătălii ideologice ale forțelor socialismului împotriva ideologiei și a moralei burgheze, și scriitorii și criticii noștri aparțin aceluiași front realist-socialist, ceea ce înseamnă că între ei nu pot fi concepute altfel de relații decît ca între tovarăși de luptă.

Nevoia de a reaminti adevărurile rezumate în rîndurile de mai sus ne-a fost sugerată de primele reacții critice la amplul roman al lui Ion Lăncrănjan — „Cordovanii". Avem în vedere în speță două cronici: a lui Ion Lungu din „Tribuna" (nr. 33—34—35/1963) și a lui Nicolae Manolescu din „Contemporanul" (nr. 36/1963). Dacă în prima am simțit din plin efortul de a valorifica, în perspectiva sarcinilor generale ale literaturii noi, toate reușitele incontestabile ale unui autor ce și-a asumat prin scrierea romanului amintit o sarcină extrem de grea, în cea de a doua manifestările criticiste sînt, din păcate, prea vizibile pentru ca să poată fi consemnate doar fără replică.

Făcînd afirmația de mai sus, nu contestăm în nici un fel lui N. Manolescu dreptul de a apăra părerea pe care și-a format-o după lectura romanului. Dar socotim că este util să arătăm pe șleau tînărului și talentatului critic cît de penibilă e impresia pe care o lasă tonul minimalizator al articolului său.

În cele ce urmează n-avem de gînd să analizăm exhaustiv romanul lui Lăncrănjan. Sîntem și noi de părere că e inegal și că despre unele carențe ale cărții e bine să se discute nu doar pentru a se explica amănunțit autorului unde a greșit, ci pentru că, așa ni se pare cel puțin, măcar unele din aceste carențe sînt într-un fel „caracteristice", specifice literaturii în plină dezvoltare, ceea ce înseamnă că de pe urma discutării lor ar putea profita întregul front literar. De altfel și Ion Lungu a făcut, pe marginea romanului „Cordovanii", obiecțiuni critice serioase, pe care — în mare — N. Manolescu le repetă. Dar criticul clujan s-a străduit să reliefeze în ce constă valoarea romanului în ciuda slăbiciunilor, în timp ce cronicarul „Contemporanului", parcă în silă a inventariat și cîteva reușite, ce pot fi semnalate... în ciuda slăbiciunilor generale ale romanului.

În conformitate cu principiile pe care le apărăm, criticul avea drept să și conteste valoarea romanului, fie din cauza unei greșite orientări ideologice, fie pentru că nu rezista exigențelor literare care, așa cum s-a subliniat și la Conferința din 1962, cresc mereu, pe măsură ce întregul popor înaintează cu pași repezi, sub conducerea partidului, înspre desăvîrșirea construcției socialiste. Dar criticul nu o face, el se ferește să formuleze o judecată de valoarea globală asupra romanului, mărginindu-se să înșire observații parțiale, marginale în fond, unele mai interesante, altele cu totul superficiale. Iar ceea ce rămîne ca apreciere a locului pe care-l ocupă noul roman în ansamblul prozei e înecat în divagații lungi despre tot felul de neîmpliniri, care însă nu se referă la probleme esențiale de fond și de formă ale romanului.

Or, după cum am mai arătat-o și într-un alt articol, după părerea mea una din sarcinile principale ale criticii este de a raporta orice operă nouă la creația care a precedat-o, mai ales la acea parte a ei pe care tematic noua lucrare încearcă s-o ducă mai departe. Se știe că încă din 1950 una din temele foarte frecventate ale literaturii noastre a fost și lupta pentru transformarea socialistă a agriculturii. Cum se prezintă „Cordovanii" față de lucrările anterioare pe această temă ? — iată o întrebare pe care, credem, nici un critic n-ar avea dreptul s-o ocolească. N. Manolescu preferă să semnaleze doar apropierea — de altfel bizară — de „Donul liniștit" al lui M. Șolohov (de ce tocmai de „Donul liniștit" unde problematica e cu totul diferită ?), dar se cam ferește — cu o singură excepție de care voi vorbi mai jos — să apropie „Cordovanii" de celelalte romane și povestiri românești, apropiate din punct de vedere tematic. Credem că nu e greu de văzut că, față de toate lucrările românești anterioare pe tema transformării socialiste a agriculturii, „Cordovanii" se deosebește prin amploarea, prin viziunea globală, prin încercarea de a reflecta întregul proces într-o singură narațiune epică. E prima carte de acest gen în literatura noastră. De aceea era firesc ca efortul critic să fie îndreptat cu precădere spre căutarea unui răspuns cît mai just la întrebarea : cum trebuie apreciată cartea din acest punct de vedere ? A reușit oare autorul să dea o viziune artistică istoricește justă asupra evenimentelor ? Evident, întîmplările din Dunga de Sus, statistic vorbind, poate că nu sînt cele mai „tipice", eroii cărții poate că sînt, în raport cu marea majoritate a locuitorilor acestei țări, prea singulari etc., dar toate acestea nu pot constitui argumente pentru eludarea problematicii la care m-am referit. Doar știut este că, pentru a reliefa semnificația istorică a unor evenimente, scriitorul întotdeauna „exagerează", ascute relațiile între oameni, caută situații puțin obișnuite. Cu toate acestea, însă, dacă vrea să rămînă realist, e dator să dea tabloului în ansamblu o interpretare care nu numai să nu contrazică adevărul istoric, ci să adîncească înțelesurile lui. Ceea ce cred că — în ciuda unor lipsuri parțiale ale cărții — Ion Lăncrănjan a făcut-o și, datorită acestei realizări, romanul „Cordovanii" se înscrie în dezvoltarea literaturii contemporane ca un fenomen pozitiv. Această latură *socială* din conținutul romanului, criticul de la „Contemporanul" nu o ignoră cu desăvîrșire; el se referă la „transformarea sinuoasă înceată, pîndită de surprize, a mentalității țăranului", concedînd că „fără discuție, Lăncrănjan a intuit datele esențiale ale procesului", dar îndată trece la rezerve, care practic anulează recunoașterea, în fond, a valorii romanului. Ciudată e și tendința de a aprecia romanul în felii — „întîiul volum e cel mai bun", „cu dificultate se citește mai ales volumul al treilea", unde se face „o adevărată risipă epică" etc. Or, romanul nu poate fi apreciat decît ca un tot ; volumul întîi n-ar fi — evident — atît de „bun", dacă n-ar fi completat de celelalte două, deci destinul eroului principal și al altor eroi nu se împlinea, iar dacă volumul al treilea se citește cu dificultate, e probabil că asta se datorește și faptului că n-a fost „pregătit" așa cum trebuie de dezvoltările epice anterioare.

Cînd un autor și-a propus ca temă reflectarea drumului către socialism al țărănimii în întreaga lui desfășurare, a susține că în romanul respectiv reușite sînt doar evocările vremurilor de ieri („trecutul legendar al Cordovanilor" — cum se exprimă N. Manolescu), bătăile crîncene din familie pentru pămînt și cîteva scene izolate de altă natură, iar că în raport cu tot ce ține în roman „de evenimentele colectivizării satului" autorului i se poate reproșa „o oarecare lipsă de îndrăzneală (literar vorbind)" și că „tema s-a mai tratat și față de „Casa" lui Vasile Rebreanu (aleg un exemplu la întîmplare) Lăncrănjan nu aduce lucruri noi" — înseamnă practic a anula rezultatul unui efort îndelung și susținut al unui scriitor, înseamnă a anula o operă despre care la o analiză aprofundată orice cititor obiectiv nu va putea să nu admită că în orice caz e bogată tocmai în aspecte noi.

De altfel, și exemplul „Casei", „ales la întîmplare", nu e bun, întrucît în „Casa" nu e vorba atît de colectivizare, cît de probleme interne ale gospodăriei colective care în „Cordovanii", firesc, sînt tratate din depărtare, estompat. Pe de altă parte, cronicarul „Contemporanului" vorbește foarte iritat mai ales despre episoadele prin care Ion Lăncrănjan punctează drumul eroului principal către gospodăria colectivă, calificîndu-le mai pe toate ca „idei cu totul neinspirate". Evident, se poate discuta despre modul de rezolvare artistică a „ideilor" respective, dar a le califica drept „neinspirate" înseamnă a nesocoti tocmai experiența istorică a colectivizării, în cadrul căreia, după cum se știe, și după cum s-a subliniat nu o dată în documentele de partid, mai ales superioritatea economică a gospodăriilor colective a funcționat ca argument hotărîtor. Episodul cu lotul de porumb al lui Lae Cordovan are evident în economia romanului o valoare simbolică. Și mie, de pildă, mi s-a părut că psihologicește atitudinea eroului principal nu este în acest caz bine motivată. Dar a anula din această cauză episodul ca atare, a-l declara „o idee neinspirată", atunci cînd cu toții, ani de-a rîndul, am citit în ziare informații multiple despre recoltele superioare de pe tarlalele colectiviștilor și cînd tocmai aceste recolte superioare au determinat pe mulți țărani „individualiști" să ia drumul colectivei, înseamnă a nesocoti în aprecierea unei opere criteriul principal : confruntarea cu viața. Aceasta mi se pare a fi latura cea mai vulnerabilă a cronicii lui N. Manolescu. Timărul critic nu e lipsit de receptivitate, sesizează cu mult bun simț unele laturi mai „literare" ale romanului, dar folosindu-se de o experiență prin excelență livrească. Viața nouă ca atare se vede că-i este mai puțin familiară, ceea ce are drept consecință pierderea din vedere tocmai a *principalului* din roman. Pentru că, anticipînd aprecierea critică pe care am de gînd s-o fac în altă parte, este evident că romanul lui Ion Lăncrănjan excelează prin bogăția problemelor noi, actuale, puse — trebuie s-o recunoaștem — cu îndrăzneală. În afară de problema colectivizării ca atare, aș semnala, de pildă, ca o altă problemă foarte interesantă în roman, aceea a atitudinii față de oameni. Eroul principal, Lae Cordovan, care, la început, îndată după reforma agrară, a fost alături de comuniști, de oamenii cei mai înaintați din sat, cu timpul, din cauza setei de proprietate și a individualismului său, se depărtează de foștii săi prieteni, ceea ce este speculat destul de abil de dușmani. Din această cauză, se face vinovat de fapte care, luate în sine, ar putea fi calificate ca dușmănoase. Lăncrănjan însă, cu ajutorul eroilor înaintați ai romanului, pledează pentru ideea că judecarea omului exclusiv după fapte nu e suficientă, că e necesară întotdeauna și analiza aprofundată a împrejurărilor. În cronica sa, Ion Lungu îi reproșează autorului că e unilateral, că absolutizează aceste descoperiri, căci și el și eroii săi par a fi prea îngăduitori față de Lae. E un punct de vedere care ar merita să fie discutat. Dar oricare ar fi concluzia (personal mă alătur din multe puncte de vedere tov. Ion Lungu), rămîne un merit al autorului că a pus problema, după cum tot un merit incontestabil al lui Lăncrănjan este și reflectarea foarte veridică în roman a procesului de întărire a organizațiilor de partid la sate, la început, năpădite — din cauza lipsei de experiență a cadrelor — de tot felul de elemente carieriste, începînd să se elibereze de ele, apoi din nou frînate în acest proces de întărire din cauza devierii de dreapta și, în sfîrșit, datorită eforturilor neîncetate ale activiștilor cu experiență, cîștigîndu-și stima și dragostea tuturor țăranilor. În cronicile la care m-am referit, i se reproșează lui Lăncrănjan că, din cauza unghiului de vedere ales, (confesiunea lui Lae Cordovan) nu se încadrează organic în narațiune părțile explicative privind munca de partid sau biografia și destinul unor activiști de partid. Obiecțiunea poate fi, în fond, justă ; evident, sînt părți în roman pe care nu le mai receptezi ca frămîntări ale eroului ci ca relatări ale autorului. Dar dacă, în principiu, vom observa inconsecvența artistică a autorului, nu putem totuși să nu subliniem, în același timp, că, poate tocmai datorită acestei inconsecvențe, Lăncrănjan a reușit să înfățișeze — aș înclina să spun, mai bine decît se face asta în lucrările anterioare pe tema rurală — rolul organizației de partid în sat. Datorită acestei sublinieri, întregul proces de transformare a țărănimii muncitoare nu apare ca un proces spontan și haotic, ci ca un rezultat al acțiunii îndelungate și răbdătoare a partidului, ca o izbîndă a politicii partidului nostru.

Iată doar cîteva motive care pledează, după părerea mea, pentru aprecierea mai atentă și mai adîncă a romanului „Cordovanii" și pentru respingerea concluziilor pripite ale cronicii din „Contemporanul". Ne așteptam ca tînărul critic N. Manolescu, căruia i s-a acordat atîta credit datorită talentului său incontestabil, să se comporte în toate împrejurările ca un tovarăș loial al scriitorului. Ca atare, ar trebui să-și dea seama, citind romanul „Cordovanii", că autorul e un luptător, pe care el, criticul, nu trebuie doar să-l dăscălească, dar și de la care are mult de învățat, mai ales în ceea ce privește cunoașterea și interpretarea actualității socialiste.

Mihai Novicov

N. R. Numărul de ieri al Contemporanului ne aduce, în mod cu totul surprinzător, o a doua cronică despre Cordovanii, care ajunge, de data aceasta, la o concluzie pe deplin optimistă asupra romanului și a locului său în literatura contemporană. Ne bucură că tov. Manolescu a revenit retușînd aprecierile sale pripite, nedrepte, aprecieri criticate în mod justificat de M. Novicov în articolul de mai sus. Acest lucru vădește însă, o dată mai mult, jocul capricios al unora dintre judecățile de valoare emise de cronicar și asupra cărora noi am mai atras atenția într-un articol. De astă dată fluctuația punctului de vedere se manifestă nu de la un articol la altul, ci în cadrul cronicii la aceeași carte.

Considerăm că redacția revistei Contemporanul ar trebui să privească cu mai multă seriozitate problema îndrumării tînărului său colaborator, atît pentru dezvoltarea talentului real al lui N. Manolescu, cît și pentru satisfacerea sarcinilor de răspundere care revin cronicarului unei reviste în cadrul frontului nostru literar.

Insemnări despre universul prozei lui Eminescu

Contestată de unii pentru stridența narațiunii și barocul frazei, apreciată de alții — aproape din aceleași motive — pentru stilul gotic fabulos și nota halucinantă, hoffmanniană ; negată, apoi, cu virulență pentru lipsa de unitate și de perfecțiune stilistică, fixată, în consecință, într-un context literar epigonic — ca produs exclusiv al romantismului german — ; îmbrățișată, iarăși, cu frenezie și socotită o solie duioasă a adolescenței poetului, umbrită în toate împrejurările de creația lirică — proza lui Eminescu a avut de întîmpinat, pînă în deceniul al IV-lea (cînd apar lucrări sintetice mai importante), prejudecățile dîrze ale criticilor și profesorilor de retorică, ocupîndu-și cu dificultate un loc în vecinătatea poeziei eminesciene și, în genere, în peisajul literaturii române. Chiar acele puține note exultante ale criticii pornesc mai mult din considerație pentru personalitatea poetului și mai puțin de la realitatea estetică a epicii.

Ielieful el adevărat — vast și înalt spiritual — a fost prea puțin cunoscut pînă la apariția studiilor critice ale lui G. Călinescu, după 1932, bogat ilustrate prin fragmente selectate din manuscrise. În ciuda unor firești limite ideologice ale criticii, a ieșit atunci la iveală un prozator surprinzător prin titanismul lui romantic, prin fantezia îndrăzneață, asociată reprezentărilor unei naturi meditative, neliniștite, obișnuite a cerceta abisurile și orizonturile largi ale existenței. Fundamental lirică, proza lui Eminescu — luată în totalitatea ei — fixează nu numai un peisaj individualizat, inimitabil, ci și o tipologie diferențiată prin latura ei de demonism și înflăcărare patriotică. Ignorarea acestor caracteristici a favorizat judecățile minimalizatoare ale criticii mai vechi, deprinse a aprecia opera numai din unghiul unei anumite formule epice, fără a ține seama de factura stilistică particulară și de împrejurările care au generat-o. La 1870, cînd Eminescu realiza, parțial, proiectele sale epice, literatura română nu cunoștea exemple prea multe în această direcție, în așa chip încît, din perspectiva evoluției prozei noastre, contribuția autorului *Cezarei* și al *Sărmanului Dionis* este substanțială, marcînd și în acest domeniu un moment important.

Eminescu introduce, la noi, fantasticul romantic, în formele lui evoluate, acordate unei vibrații spirituale și unei viziuni cosmologice și tot el fixează fundalul prozei de idei, asociind descripției — reflexivitatea, dînd anecdotei o dimensiune intelectuală, după modelul cunoscut al povestirii romantice care dezvoltă, în etapele ei succesive, o idee fundamentală, cu adînci implicații sociale și morale. Dar Eminescu și-a depășit curent modelele, impunînd o structură nouă și un simbol neașteptat, chiar și acolo unde elementele narațiunii, în atingere cu izvoare ilustre, nu anunțau mai mult decît un exercițiu literar. La Eminescu, corespondențele nu sînt — cînd există cu adevărat — decît puncte de plecare, coordonate generale cuprinse și topite de o fantezie artistică originală. Observația lui Lovinescu că întreaga nuvelistică a lui Eminescu nu are o prea mare valoare, deoarece scriitorul „nu știe crea pe dinăuntru un om cu o psihologie determinată și nu-l poate, mai ales, planta în mijlocul unei ambianțe sociale cu raporturi multiple de coexistență" și în consecință, ca n-ar constitui în fond, decît un produs „prin excelență «livresc» al literaturii romantice germane" — ne apare nu numai nedreaptă dar și surprinzătoare prin fragilitatea criteriilor. Din unghiul realismului balzacian întreaga epică romantică apare nulă, deoarece recurge la fantastic, la geografia visului, ignorînd concretul revelator, conexiunea obiectului. Dar o formulă de artă trebuie judecată prin prisma elementelor ei și cu criteriile ei particulare, altfel conceptele și idealurile artistice se anulează reciproc. Cealaltă obiecție : că proza postumă ar scădea, în ochii generațiilor, pe poet — este un curat neadevăr, izvorît și din necunoașterea, bătătoare la ochi, a epicii eminesciene, pe toată întinderea ei. Aici, o premisă, verificată în cîteva cazuri, duce la o concluzie absurdă, cînd prejudecățile critice iau locul analizei atente a operei. Superstițios în privința postumelor, G. Ibrăileanu (care a dat și studii substanțiale despre poezia lui Eminescu) socotea, de pildă, publicarea *Geniului pustiu* „o impietate... și o mistificare a publicului", conchizînd că autorul în cauză a fost „un mare poet și un detestabil romancier, un romancier mult mai slab decît d-nii x sau y" — de unde ideea, paradoxală, că în lumina scrierilor postume, Eminescu ar apărea minor, inconsistent sub raportul artei literare. Eroarea acestui punct de vedere limitativ nu mai trebuie dovedită. Publicarea postumelor (în ediția monumentală a lui Perpessicius) a revelat laturi inedite ale creației eminesciene, în primul rînd acel caracter eruptiv, titanic, din amplele poeme epice, asemănătoare, ca formulă și tonalitate, cu poemele istorisite ale lui Hugo. Ceea ce s-a numit, la Eminescu, setea de infinit, aspirația spre grandios, într-un cuvînt : titanismul renascentist (T. Vianu a delimitat, la creatorul panoramei *Memento Mori*, acest aspect), proza literară îl amplifică, întărind unele din laturile lui și adăugîndu-i altele noi (cutezanța de a crea cosmogonii și de a stăpîni, prin intermediul științelor oculte, astrele). Dar în puține alte scrieri ale lui Eminescu se afirmă atît de puternic sentimentul cosmic, acea putere, sublim romantică, de a lua în stăpînire lumea astrală și de a o potrivi vibrațiilor unui suflet vulcanic, desprins din contingent, creator de paradisuri siderale. Transpare, aici, acea confesiune proiectată în cosmos, irizată în haos, pe care Albert Béguin — un cunoscător adînc al mișcării romantice — o socotea definitorie pentru întreg romantismul european. Revelația lumii de dincolo de raza noastră de cunoaștere, animarea universului, proiectismul care însoțește dialogul cu astrele chinuite de fermentații obscure, misterioase — nu sînt — observă el — fără frumusețe și fără adevăr artistic : mărturiile angajează un destin și păstrează urmele unor suflete însingerate*), Anexînd proza creației lirice și considerînd-o, în unitatea contradicțiilor ei, ca o manifestare a unei originalități creatoare, a unei personalități plurivalente, se poate delimita cu mai mare exactitate contribuția adusă de Eminescu la dezvoltarea romantismului.

În legătură cu tipul de creație pe care îl reprezintă autorul *Luceafărului*, este locul de a observa că discuțiile de pînă acum s-au bazat prea puțin pe experiența eminesciană, ignorînd-o total sau semnalînd-o între altele, cînd de departe se vede că în evoluția romantismului românesc Eminescu reprezintă momentul cel mai important.

La baza pesimismului — atunci cînd se afirmă în scrierile lui Eminescu (pe o latură deloc neglijabilă) — nu stă, iarăși, o filozofie sigură și definitiv constituită, o viziune sumbră asupra existenței ; așa cum s-a semnalat de către contemporani (Gherea, mai tîrziu G. Ibrăileanu), o experiență socială mai largă, un fenomen cu mai adînci implicații în epocă au favorizat apariția pesimismului, în accentele cele mai dureroase, mai înalt tragice. Asimilarea filozofiei lui Schopenhauer — ulterioară, ca proces intelectual, primelor scrieri în care transpar note de deceptionism, la Eminescu — nu apare detașată de atmosfera socială a timpului. Discrepanța dintre etica stoicismului și iubirea pătimașă pentru popor și valorile lui spirituale, dintre nota deceptionistă și dîrzele aspirații ale eroului eminescian, dintre conștiința însingurării dureroase și titanismul său nu poate fi în nici un caz justificată numai prin formația spirituală a scriitorului, după cum ignorarea izvoarelor romantice germane limitează posibilitatea criticii de a da o explicație științifică unui fenomen artistic atît de complex.

Este locul de a arăta că Eminescu reprezintă, în mișcarea de idei a secolului al XIX-lea, momentul în care romantismul românesc, afirmat mai înainte, atinge expresia lui cea mai strălucită și mai universală. Se pot delimita trei valuri romantice la noi, ultimul — și cel mai de seamă — fiind reprezentat de Eminescu. A existat, mai întîi, un romantism elegiac, stăpînit încă de modele, după care, în conjunctura revoluționară din deceniul al V-lea (culminînd cu anii din preajma revoluției de la 1848) răsună accentele puternice ale unui romantism mesianic, înflăcărat patriotic, reprezentat de Eliade Rădulescu, Alecsandri, Russo, Bălcescu — prin opera sa istorică. Atașamentul față de trecutul național, notele iluministe pronunțate, prețuirea literaturii populare și îmbrățișarea idealurilor poporului au impus mișcării romantice de la noi direcții progresiste care vor determina dezvoltarea ulterioară a întregii literaturi.

Eminescu începe a scrie într-o epocă cînd idealurile revoluției de la 1848 fuseseră trădate, o epocă încurajatoare pentru pesimismul social, deoarece — cum observă Lenin într-un articol despre Herțen — decepționismul este fructul firesc al unei epoci în care iluziile democrației burgheze sînt *deja* risipite, iar revoluționarismul proletariatului *încă* nu s-a afirmat. Preluînd idealurile generației anterioare, în epoca „formelor goale", a „fanariotismului" (perioada în care se pecetluiește „monstruoasa coaliție" între burghezie și reprezentanții feudalității), Eminescu le asociază, firesc, viziunea, ideologia timpului și, de bună seamă, reacția sa față de tot ceea ce limitează manifestarea personalității omului. Romantismul capătă, prin contribuția sa, dimensiuni noi, și în primul rînd una de ordin spiritual. Îi dă, am zice, o viziune care depășește orizonturile spațiului nostru, integrîndu-l astfel mișcării literare europene. Proiectele scriitorilor anteriori Eminescu le reia din perspectiva culturii și viziunii sale artistice. Să semnalăm numai încercarea de a crea o epopee dacică, epopee care însuflețește și pe Eminescu, ca și pe predecesorii săi, dar din unghiul altei concepții estetice. Mai toți eroii săi (atît cît se poate înțelege din proiectele dramatice și din epică) sînt naturi chinuite, stăpînite de aspirații mari, sociale și spirituale, unind, cum am spus, satanismul romantic cu iubirea pătimașă pentru patrie. Sînt, cum observă scriitorul într-o narațiune, niște „metafizici", inadaptabili superiori, imposibil, prin formația lor spirituală și puritatea morală, a se integra unei civilizații „pozitiviste", adică restrictive, brutal materialiste. „Idealismul" lor este protestatar, stoicismul — o formă de superioară detașare, visul — o terapeutică morală. Eminescu a lărgit apoi cadrul de inspirație al romantismului, anexînd literaturii experiența intelectuală a omului și fantasticul, în expresia lui filozofică și savantă (*Avatarii faraonului Tlà*) ; aplecîndu-se asupra individului de rînd (*Ioan Vestimie*), a ridicat datele realității la o altitudine a dezbaterii literare unde concretul însemnînd capătă o aureolă de mister și grandoare romantică, făcînd uz de acea ridicare la putere pe care o reclama Novalis : „Cînd eu dau elementelor comune un sens sublim, obișnuitului un aspect misterios, faptului cunoscut demnitatea ineditului, ființelor finite un reflex infinit — atunci — mărturisea autorul *Imnurilor* — le fac romantice".

Experiența eminesciană (avem în vedere proza) cuprinde și alte aspecte legate de formula artistică. Autorul *Sărmanului Dionis* operează frecvent cu ironia romantică, expresie superioară de detașare, asociată dezamăgirii și înnobilată prin surîs ; introduce nota umoristică alături de timbrul sfîșietor al elegiei, utilizează elementele comicului — de la înțepătura blîndă, afectuoasă din *La aniversară*, la ironia incisivă din *Părintele Ermolachie Chisăliță*. Captează muzica interioară a sufletelor cristaline, explorează dimensiunea misterului și a fabulosului, stilizînd modelele folclorice *(Făt-Frumos din lacrimă)* și deturnînd fabula spre un sens simbolic, de un profund umanism : expresii ale unei concepții estetice cuprinzătoare și ale unei originalități care ridică proza romantică a lui Eminescu cu mult deasupra simplelor experiențe.

Ca toți romanticii, el este un creator de mituri, de simboluri universale, reluînd adesea motive literare cu o largă circulație. Așa, de pildă, motivul omului care și-a pierdut umbra (dezvoltat de Chamisso în povestea stranie a lui *Peter Schlemihl*), Eminescu îl integrează în *Sărmanul Dionis* și în fragmentul *Umbra mea* unei viziuni în care se pot descifra sentimentul cosmic și subiectivitatea gîndirii filozofice. *Archaeus*, din aceeași sferă de preocupări spirituale, este un dialog socratic, punctat epic prin referiri la tipologia umană și la fapte aparent neverosimile, dar înlănțuite într-o dialectică subtilă. O dată fixate aceste premize filozofice (apriorismul în *Sărmanul Dionis*, ideea egoismului, ca motor al actelor umane, de sursă shopenhaueriană, în *Cezara* etc.) fantezia se desfășoară în voie, înfrîngînd rigiditatea temelor inițiale, în așa mod încît demonstrația trece pe planul doi sau se resoarbe cu desăvîrșire în pasta epică.

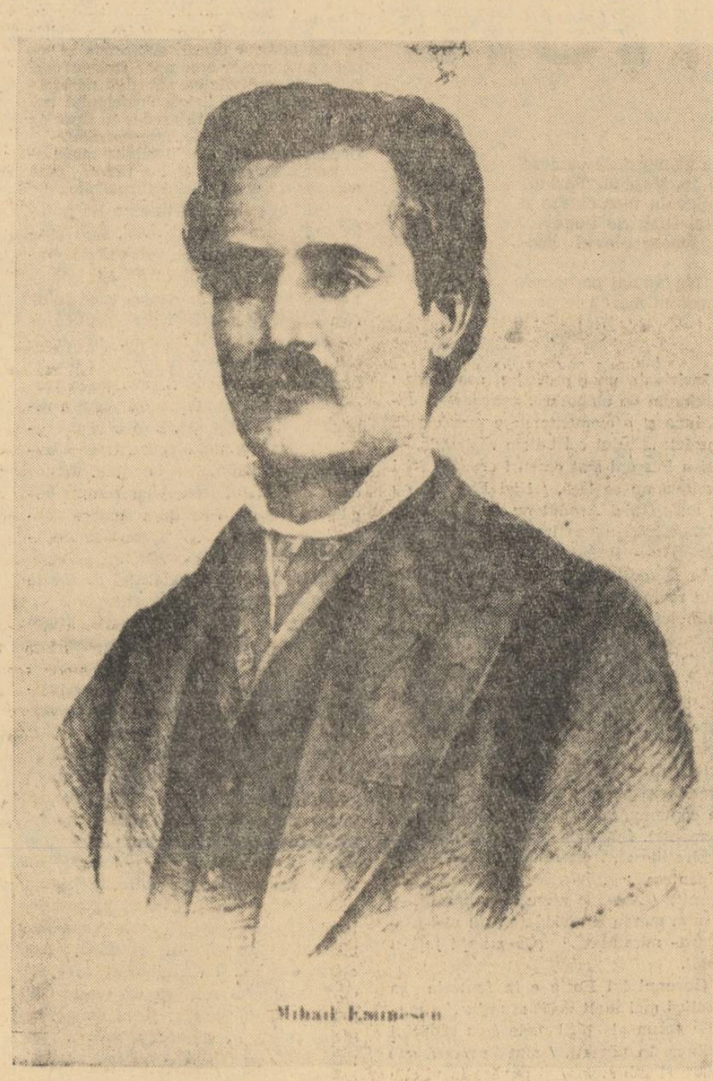

Mihail Eminescu

„...«*Familia*» *a fost cuibul de unde a ieșit acest talent mare, noi l-am prezintat pentru prima oară publicului ; cu cea mai mare plăcere vinim dar să-i aducem tributul stimei, punînd în fruntea acestui număr portretul său.* (Iosif Vulcan)

(„Familia", an. XXI, 1885 nr. 2, 13 (25) ian. p. 14)

Eminescu este, la modul lui romantic, și un observator al contemporanilor. Cîteva mutații (transparente de altfel) în epoci mai îndepărtate pun în evidență spiritul lui pătrunzător, înverșunat polemic și deprinderea de a privi sociologic. *Aur, mărire și amor. La curtea cuconului Vasile Creangă*, narațiuni neterminate, se înserează „fiziologiilor" lui Alecsandri, Kogălniceanu, Russo, C. Negruzzi, cu efortul vizibil de a surprinde categorii sociale mai largi și de a ilustra o idee generală : înțelepciunea bătrînilor de o conformație morală solidă în raport cu superficialitatea tinerilor desprinși de tradițiile sănătoase. În *Ioan Vestimie* revarsă acea spiritualitate romantică asupra unui personaj din epoca de izbîndă a noii clase „a roșilor" : micul funcționar, martirul cancelariilor. Dionis însuși nepozitivist este — sau e pe cale de a deveni — copist. Într-o variantă anterioară a narațiunii *La aniversară (Intîia sărutare)*, protagoniștii sînt oameni umili, cu procese împovărătoare, cu griji, și numai amintirea fericirii de altădată îi mai însenînează. Eminescu se încearcă și în fantasticul negru *(Fragment)*, cu o notă de macabru, sau în proza de evocare a unui ev mediu fanatic și crud *(Iconostas și Fragmentarium)*, recurgînd la descripția rece, obiectivîndu-se față de subiect. Acestea nu sînt însă decît exerciții, impresii de pe urma vreunei lecturi, cum singur mărturisește undeva, vorbind de pasiunea lui pentru cărțile vechi și de obișnuința de a-și nota observațiile. Acest caiet de impresii se păstrează (mss. 2255) și în el apar concentrate majoritatea proiectelor epice. Sînt, apoi, răspîndite în caietele sale, dialoguri, scene disparate, ilustrînd epic un aforism sau simple observații privitoare la realitatea obișnuită. Interesul lor este pur documentar.

Aria prozei eminesciene este, cum s-a văzut, extrem de întinsă : de la secvența critică asupra moravurilor contemporanilor pînă la roman, trecînd prin povestirea filozofică și incursiunea fantastică, cu o expresie savantă (acea reconstituire arheologică, în maniera lui Gauthier, din *Avatarii faraonului Tlà*, mergînd pe firul reîncarnărilor succesive ale unui personaj desprins din negura istoriei) sau nutrită de fabulosul popular *(Făt-Frumos din lacrimă* și într-o oarecare măsură — *Poveste indică*, deși, aici, modelul cult, intermediar, se observă). Valoarea ei nu stă, cum s-a spus, numai în descriere, ci în vibrația intelectuală, în cutezanța de a supune un univers vast rigorilor creației, de a introduce cu decizie fantasticul și experiența omului de geniu.

Cu Eminescu, sensibilitatea romantică în marile ei aspirații și istoviri dureroase se afirmă — în literatura noastră — hotărîtor și pe terenul epicii.

Eugen Simion

*) **Albert Beguin** : Avant-propos, Le Romantisme allemand (Les cahiers du sud, 1949).

Un tezaur de gîndire și de expresie poetică:

Variantele eminesciene

Se știe că poeziile, pe care le-a publicat acum 80 de ani T. Maiorescu într-un volum precedat de o scurtă și elogioasă prefață, erau chintesența artei lui Eminescu, dar caietele lui erau pline de alte poeme, de variante numeroase, publicate după o jumătate de secol de la moartea poetului în ediția erudită, fundamentală, a acad. Perpessicius. Variantele eminesciene sînt un tezaur de gîndire și de expresie de însemnătate capitală pentru cunoașterea și înțelegerea mai deplină a personalității artistului, a muncii sale de perfecționare a limbajului poetic. În variante putem urmări cîștigurile semantice, figurate, ale cuvîntului în contexte absolut noi; aci se vede, de la etapă la etapă, amploarea imaginației și, concomitent cu ea, dezvoltarea capacității limbii de a configura realități și idei într-o perspectivă de neistovită înnoire a versurilor.

Laboratorul poetului în care intrăm, urmărind variantele pe care erudiția, sensibilitatea și stăruința impresionantă a editorului, acad. Perpessicius, le-a organizat, redînd aspectul arhitectonic originar al lucrării poetului, este plin de surprize și de învățăminte la fiecare pas. De la o formă la alta se împlinește miracolul cuvîntului sub ochii noștri ; poetul supune materia lingvistică unei prefaceri atît de adînci, sub puterea inspirației și după cerințele fondului de idei, încît noutatea versului uimește azi poate încă mai mult decît pe contemporanii poetului ; ei nu aveau la îndemînă bogăția de variante, tipărite acum mai bine de două decenii. Variantele confirmă pe deplin adevărul spus în finalul prefeței la ediția princeps din 1883 : Eminescu a fost un poet „înzestrat cu darul de a întrupa adînca sa simțire și cele mai înalte gîndiri într-o frumusețe de forme subt al cărei farmec limba română pare a primi o nouă viață".

Trăsăturile esențiale ale creației eminesciene apar pe fiecare dintre miile de pagini încărcate cu versuri și imagini mereu schimbate în procesul de distilare a ideii și a expresiei poetice. O idee, o impresie fugară, un amănunt polarizează asocieri inedite de cuvinte, pe care apoi le organizează în metafore de mare efect sugestiv. Fantezia uriașă, gîndirea profundă, capacitatea incomparabilă de inovație stilistică constituie o sursă de regenerare a strofelor; variantele sînt adesea poeme de sine stătătoare, sînt multe fragmente cu nimic mai prejos decît poemele publicate de poet. De la o simplă schiță inițială, cu elemente de vorbire curentă, cu multe epitete și neologisme în faza întîi a activității poetice, artistul se ridică la imagini, la metafore, la construcții stilistice de mare virtuozitate, definitive și unice în literatura română. În primele poeme, perspectiva cosmică este conturată într-un context foarte greu de parafrazat în termenii comuni ; poetul a scris întîi :

Să văd lumile toate-n adînc cum se cern,
Cum toate-s nimica... cum prafu-i etern...

versuri pe care le schimbă pentru a obține **antiteza** prin epitete pe care le și subliniază :

Să văd cerul negru că lumile-și cerne,
Ca prăzi trecătoare a morții eterne („Mortua est")

Altă dată, încercări succesive consemnează în variante preocuparea de a da amănuntului semnificativ precizia clasică, în stare să trezească în cititori o adîncă satisfacție estetică; metafora pe care o urmărește vrea să sugereze un adevăr comunicat în termeni hiperbolici ; așa încearcă versurile :

a) **Ochii albaștri strălucesc ca**
Picături de veșnicie.

b) **Ochi albaștri ard sub frunte**
Picături de veșnicie.

c) **Iar în ochii ei albaștri**
Veșnicia-i adunată.

d) **Și în ochii ei albaștri**
Toate basmele s-adună.

În același an cînd apărea poezia **Crăiasa din povești** (1876), deși poetul era conștient de forța sa creatoare, își nota ca pentru sine :

Putut-am eu cu lira străbate sau trezi
Nu secolul, ca alții — un ceas măcar, o zi ?
(Postuma : Icoană și privaz)

Tumultul romantic și unele înfățișări retorice ale primelor poeme dispar și versurile capătă treptat o concentrare și o originalitate tot mai evidentă. În locul ornamentului stilistic exterior (epitete, comparații, numeroase personificări) se ivește metafora nouă în contextul specific eminescian. Cuvîntul apare în vecinătăți neașteptate și-și dilată sensurile, căpătînd noi valori figurate. Poetul atinge acel echilibru al facultăților lui creatoare care imprimă operei o notă de clasicism. Variantele ne ajută să vedem treptele acestei perfecționări și să înțelegem prin exemple concrete sensul celor spuse de poet însuși în această însemnare : „Mama imaginilor, fantazia, îmi pare a fi o condițiune esențială a poeziei — pe cînd reflexiunea nu este decît scheletul, care în opera de artă nici nu se vede... La unii predomină una, la alții alta ; unirea amîndurora e perfecțiunea ; purtătorul ei — geniu".

În poemele de maturitate, Eminescu a îmbinat fantezia care l-a îmboldit mereu să creeze noi și noi imagini, comunicînd în variante numeroase amplitudinile vibrațiilor lui afective în fața irealității, a vieții, cu reflexia care a dat un fond filozofic original **Scrisorilor, Glossei, Veneției, Luceafărului.** Formele prin care au trecut poemele, de la schița fugară la definitivarea pentru tipar, oglindesc, fiecare în mic și într-un grad aparte, linia ascendentă a aspirației artistice, a forței limbajului său poetic. Două strofe în versuri scurte conțin, în primele schițe ale **Scrisorii II,** expresia încrederii în arta sa literară :

Tu cu mintea ta ciițoasă
Și cu stil grecoi, bombastic,
Vrei tu să mă-nveți pe mine
Ce-i frumos și ce e plastic...

Cum s-așează lac pe pînză
Să-nveți poate oricine,
Dar desemnu-mi fie plastic
Și culoarea pusă bine.

A fost o căutare permanentă și inspirată, în tezaurul de cuvinte și construcții al limbii noastre, a acelor elemente capabile să dea un relief nou, pregnant, versurilor sale : „desemnul plastic" și „culoarea pusă bine" sînt încercate în variante al căror număr crește mereu în opera de maturitate, trecînd de cîteva zeci pentru sonetul **Veneția** pentru **Mai am un singur dor, Glossa** etc. Nimeni n-a spus despre lună: **copila cea de aur, vis al negurii eterne,** imagine numai a lui Eminescu, în care, ca în alte sute de imagini, **desemnul** este într-adevăr **plastic** și **culoarea potrivită, adecvată tabloului.** La fel, cînd schimbă :

Intră-n cadrul de-ntuneric
O icoană de lumină...

în

În privazul negrul-ai vieții-mi
E-o icoană de lumină. („Singurătate")

În luptă cu rezistența materialului, poetul a străbătut etape lungi de finisare a versurilor, căci cuvîntul „ce exprimă adevărul" trebuia dăltuit ca marmura în atelierul sculptorului. Deseori, însă, de la o variantă la alta, saltul calitativ impresionează :

Și dacă tu m-ai fi privit
Odată din adins,
Pe drumu-mi vieței liniștit
O stea s-ar fi aprins.

De-mi dăruiai din ochi senin
O rază dinadins,
În calea timpilor ce vin
O stea s-ar fi aprins.

Ultimele poeme eminesciene aduc versuri care sînt parcă aforisme tăiate în marmură. Efortul de a concentra **înțelesuri adînci în contextul lapidar** produce în laborator o mare risipă de versuri în variantele la **Scrisori,** la **Luceafărul** ; ele umplu zeci de pagini în ediția acad. Perpessicius. Un exemplu elocvent îl iau din variantele **Luceafărului,** poem despre care, în 1930, acad. Tudor Vianu scria : „Aproape toate motivele, toate ideile fundamentale, toate categoriile lirice, toate mijloacele lui Eminescu se regăsesc în **Luceafărul,** creațiunea lui cea mai înaltă". Mă refer la finalul poemului. Prima schiță urma încheierea basmului versificat „Fata din grădina de aur" :

Fiți fericiți — cu glasu-i stins a spus —
Atît de fericiți, cît viața toată
Un chin s-aveți : de-a nu muri de-odată.

Ca să obțină „înțelesul alegoric", despre care a vorbit într-o notă marginală, poetul transformă mai întîi astfel finalul :

Trăiți în cercul vostru strîmt
Și în favoarea sorții,
Căci ceea ce în suflet simt
E voluptatea morții.

Trăind în cercul vostru strîmt
Norocul (iubirea) vă petrece,
Ce eu în sufletul meu simt
E nemurirea rece.

O ultimă modificare esențială preface versurile finale, într-o construcție mai adecvată filozofiei întregului poem, pentru a sublinia opoziția pe care el a enunțat-o :

Ci eu în lumea mea mă simt / Nemuritor și rece

versuri în care fiecare cuvînt aduce precizări esențiale: **ci** — opoziția netă — **eu, mea,** față de **voi, Nemuritor și rece** e o concluzie de renunțare definitivă, suprema detașare a lui Hyperion de contingențele lumești ; încheierea zbuciumului unui geniu care, cum notase poetul, „dacă... nu cunoaște nici moarte și numele lui scapă de noaptea uitării, pe de altă parte, aici pe pămînt nici e capabil a ferici pe cineva, nici capabil a fi fericit. El n-are moarte, dar n-are nici noroc".

Multe dintre temele și motivele care au generat poemele eminesciene apar într-o lumină nouă, mai grele de înțeles și mai bogate în imaginile din care s-a ales cristalul operei definitive, dacă parcurgem variantele, dacă ne oprim la formele succesive ale rotunjirii ideilor și imaginilor căutate febril de poet. Devotamentul unui poet, critic, istoric literar neobosit ne-a pus la îndemînă acest tezaur : Opere, în ediția Perpessicius. Însemnătatea lucrării a fost subliniată acum două decenii într-o conferință la Ateneu de către Tudor Arghezi care a spus : „Un studiu care nu se face nici în critica scrisă nici în cea orală, la catedră, ar folosi și cititorilor și scriitorilor înșiși. Tînăr sau mai puțin tînăr, vîrstnic sau trecut, cum se poate spune cu eufemisme de politețe, un scriitor rămîne, la toate vîrstele, un debutant care își începe în toate zilele slova. Arta e o neîntreruptă reluare a meseriei d'a capo. Felul de a lucra al lui Eminescu, identificat nu pe confidențe și indiscreții, ci pe opera lui scrutată punct cu punct, silabă cu silabă, icoană cu icoană, expresie cu expresie, ne-ar putea învăța multe lucruri în ucenicia artistică".

Cercetînd în acești ani tezaurul de variante eminesciene pentru a urmări evoluția stilului artistic de la cuvînt la metaforă, de la procedeele romantice ale tinereții la inovația atît de întinsă în operele clasice de maturitate, mi-am dat seama cît adevăr cuprind cuvintele celui mai mare poet al nostru de azi. Valoarea documentară și originalitatea estetică a variantelor vor solicita desigur atenția și prețuirea tuturor scriitorilor noștri, care vor găsi în variante îndemnul de a da o nouă stălucire poetică graiului românesc.

Gh. Bulgăr

50 DE ANI DE LA MOARTEA PIONIERULUI AVIAȚIEI ROMINEȘTI

DE VORBA CU MECANICUL LUI AUREL VLAICU

de Mihai STOIAN

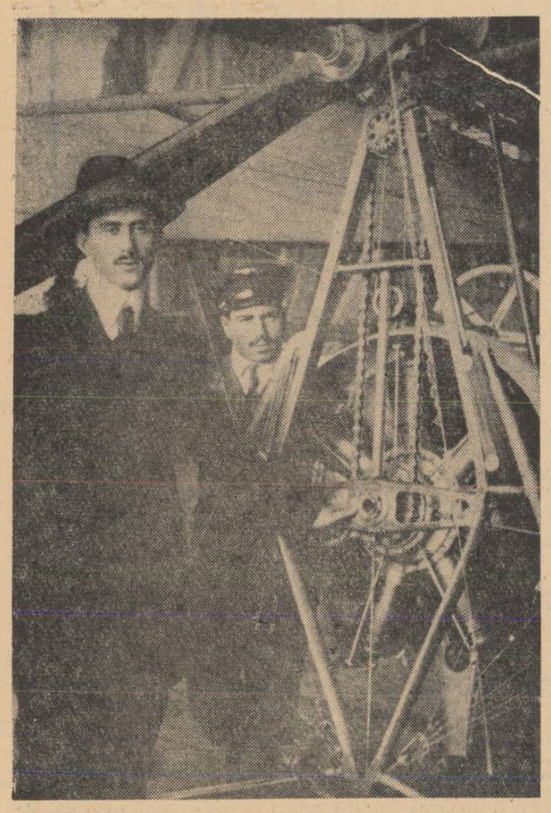

Acum cincizeci și doi de ani : 1911 — Ion Ciulu și Aurel Vlaicu lîngă aparat.

In toamna lui '49, am aflat din întîmplare că fostul mecanic al lui Aurel Vlaicu, pe nume Ion Ciulu, trăiește în cartierul Ferentari, pe strada Sergent Turturică nr. 61—63. Omul era în pragul vîrstei de 60 de ani, încă puternic, cu ochi excesiv de binevoitori și atenți. Vorbea puțin despre lucrurile la care fusese martor : construirea aeroplanului „Vlaicu 1" și „Vlaicu 2", zborurile de la Cotroceni (primele ridicări de la pămînt), Băneasa, Blaj, Sibiu, Brașov, Iași.

Acum, în această toamnă a lui '63, n-am știut cum am să-l găsesc pe Ion Ciulu. L-am regăsit la aceeași adresă. Mult schimbat, e un bătrîn de 73 de ani cu ochi liniștiți, stinși, cu glas profund. Dacă-i cer să vorbească din nou despre Vlaicu, e numai pentru că nimeni altul nu poate, mai bine decît el, să dea astăzi culoare și autenticitate unor fapte petrecute cu cincizeci de ani în urmă.

Îl rog și pe această cale să-mi ierte insistența.

Succesele d-lui inginer Vlaicu.

— Sînteți obosit ?

— Nu. Mă simt bine.

— N-o să vă țin prea mult de vorbă.

— Îmi place să mai stau și eu de vorbă cu cineva. Nu-ți face nici o grijă. Mă simt bine.

Începem.

— Prima dumneavoastră întîlnire cu Vlaicu a avut loc...

— În toamna anului 1909. Noiembrie.

— Cîți ani aveați atunci ?

— Aveam 18 ani... ori 19.

— 19. Și lucrați ?...

— Lucram la atelierul mecanic al Arsenalului Armatei.

— Calificat ?

— Nu, eram ucenic în anul trei.

— Cum l-ați întîlnit pe Vlaicu ?

— Era într-o zi de noiembrie, cînd domnul Vlaicu a venit prima dată în arsenal. Știu că în atelierul de mecanică unde lucram eu a apărut un tînăr brunet, gambetă în cap, pardesiu bleumarin trei sferturi, pantaloni dungați, strînși pe picior și mai largi jos...

— Baston ?

— Baston nu, gambetă. Știu că s-a dus în cabina maistrului de atelier și, după ce a vorbit cu el, maistrul m-a chemat pe mine și diferiți lucrători și mie maistrul mi-a zis : „Dumneata lucrezi diferite piese".

— Vă mai amintiți ce piese ?

— Cum să uiți ? Mie mi-a dat niște filere pentru filetajul tendoanelor și niște schițe pentru tendoanele aparatului de zburat.

— Desen adică ?

— Da, desen. Schițe. La alți lucrători le-a dat roți dințate, să le lucreze la strung.

— Și, firește, v-ați apucat de lucru. Cu tragere de inimă, cu încredere, sau...

— Cred și eu că noi, muncitorii, ne-am apucat de treabă cu toată tragerea de inimă. Știam că din munca noastră o să iasă primul aeroplan românesc. Puțin lucru ? Și noi ca noi, dar mai grăbit ca toți era dînsul.

— Era un om agitat, mai nervos ?

— N-avea răbdare...

— Voia să vadă aparatul gata.

— Voia repede-repede... Eu de multe ori îi ziceam : „Domnule inginer, să facem piesa asta mai bine..." „Nu, că am calculat-o eu". „Da, dar materialele noastre... ce avem noi aici..."

— Toate schițele erau ale lui Vlaicu ?

— Da, dumnealui le calculase pe toate. Și iată cum, peste noapte, ne-am văzut din mecanici și ucenici, constructori de aeroplane.

— Asta deși „arsenalul nu-i fabrică de pînză"...

— Aha, vorbiți de ce s-a întîmplat la direcție, cînd domnul inginer s-a prezentat cu adresa... În adresă se spunea că aeroplanul trebuie construit la noi în arsenal, însă directorul Miclescu i-a spus : „Aici nu e fabrică de aeroplane !" „E ordin !" „Dumneata ai mai făcut aeroplane ?" „Nu, n-am făcut". „Atunci să nu mai vorbești"... „Dumneata știi ce este un aeroplan ? Trebuie să știi că aeroplanul zboară cu motor, are nevoie de pînză și la arsenal...".

— „Nu-i fabrică de pînză !"

Pînă la urmă, Miclescu n-a avut încotro și a trebuit să-i dea ascultare lui Vlaicu. De altfel era și el inventator. Inventase un obuz care cînd a fost pus în tun, n-a mai mers tunul. Mai tîrziu, dacă am început să zburăm, venea și el la Cotroceni, în trăsură cu coșul ridicat, stătea între niște salcîmi, să nu se știe că-i pe-acolo... Mai era și alt colonel la arsenal, Nanu, ăsta îi tot zicea domnului inginer așa : „Și ți-aș zice foaie verde, și mi-e teamă că te-oi pierde". Dar i se răspundea : „Doară dă-mi pace, că nu mă pierz eu așa curînd". Nouă însă, ucenicilor, că eram doi, eu și încă unul mai mic, Radu, ne spunea fel și fel. Cum a meșterit el o dată, copil, o bicicletă de răchită și cum a umblat cu ea, orbește, pînă a nimerit în Mureș. Cum stătea pe prispă cu fratele Ion și înșira la vorbe aiurea, iar tatăl lor le striga : „Dară tăceți, ficiori, din gură". Și ei : „Nu că vorbim ungurește". Noi doi, eu și celălalt ucenic, Radu, rîdeam. Domnul inginer știa să le zică cu haz .O dată ne-a luat chiar la teatru, la grădina de vară, unde era expus un aeroplan de tip „Farman". Ne-a cumpărat bilete și ne-a dus. Cînd am văzut noi ce sîrmoaie groasă are, ce-am zis : „Bine mai lucrăm !"

Subtitluri : Facsimile din presa vremii

— De obicei era vesel, trist ?

— Ca omul. Cînd era vesel, cînta cîntece ardelenești ; cînd era trist, nu scoteai o vorbă de la el. O singură dată a făcut altfel : cînd l-a văzut pe Blériot că zboară la București și el n-avea încă aparat, doar planuri și modele, a zis : „Măi, al dracului franțuzul ! Dar nici eu nu m-oi lăsa mai prejos !"

— Construirea aparatului a ținut din noiembrie 1909 pînă-n mai 1910.

— Da, aparatul nr. 1 era gata la 1 mai, dar fără să avem motor. Inventatorul fusese la Paris, vorbise și cu Vuia acolo, și comandase direct la fabrică un motor așa cum îl voia dumnealui. Cum s-a întîrziat cu trimiterea banilor, l-am primit abia către sfîrșitul lunii. Ministrul de atunci zicea că nu așa a înțeles el să fie nevoie și de motor, ba să-l mai și plătească. În sfîrșit, a fost multă alergătură. Dumnealui pleca mereu din atelier, ori la direcție, de se certa cu Miclescu, ori la minister.

— El nu dispunea de bani ?

— Nu.

— 300 de lei pe lună, atîta primea la arsenal.

— 300. Mînca la cantină, ori rămînea de multe ori cu noi în atelier, la lucru, fiindcă nici nouă nu ne venea să lăsăm lucrul început la jumătate. Atunci îi dădea bani ucenicului celălalt mai mic, lui Radu, și-i zicea : „Haida, Radule, să ne aduci o pîne de cinci (adică un sfert), salamă de Sibiu de 30 de bani, o ridice de lună sau o ardeie". Și mîncam acolo, lîngă aparat, pe-o bucată de hîrtie.

— Nu era mîndru ?

— Domnul Vlaicu ? Mîndru da, dar nu cu noi. Era om popular. Nu găseai așa inginer, atunci. Noi, dacă ne-ar fi spus : „Ia mai săriți voi și-n foc pentru mine, tu Ioane și tu măi Radule", săream. Păi n-am și pățit-o ? Nu l-a amendat cu douăzeci de lei colonelul, pe unul dintre noi, fiindcă i-am fi lucrat un șurub fără model, adică fără aprobare ? Degeaba s-a dus iar la direcție, a făcut scandal, nimic. În atelier, cînd s-a întors, s-a apucat de lucru și n-am mai putut scoate în ziua aceea de la dumnealui nici un cuvînt, nici măcar un zîmbet.

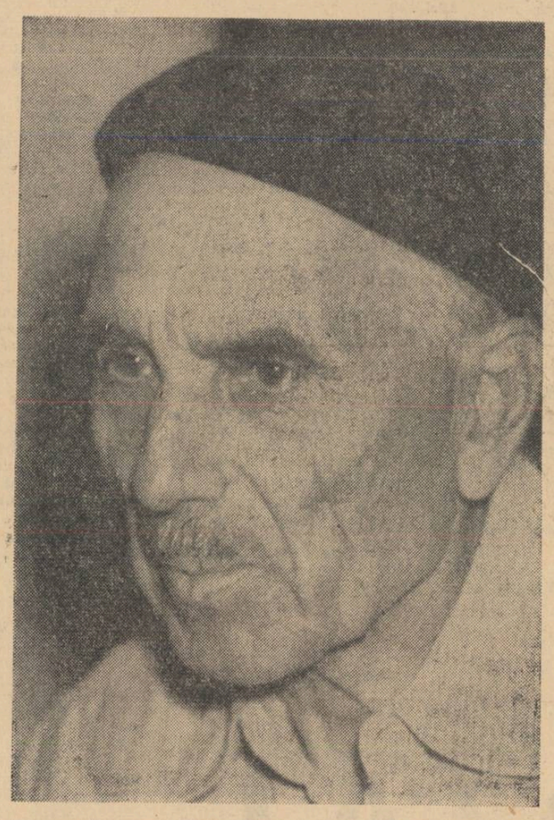

După cincizeci și doi de ani : Ion Ciulu — 13 septembrie 1963

— 20 de lei amendă pentru un șurub ? Pentru un șurub fără aprobare. Cam mult... Deși pentru Vlaicu, în mod special, un șurub valora mult. Goga povestește că odată, după ce i s-a plîns că nu știe să vorbească ales, ca alții, Vlaicu a scos din buzunarul vestei un șurub și a zis doar : „Iaca, o silabă din gîndurile mele"...

— Adevărat.

VLAICU A ZBURAT!

Reușita experiențelor de la Cotroceni ale primului aviator român

Era înalt ,cu mîini mari, grele și te privea în ochi așa cum te privesc copiii. Îndrăzneala i-o citeai în ochi, pe față, în mers. Îți spunea că de frică nu poate fi vorba la dumnealui, că dacă ți-e frică nu te încurci de la bun început cu mașini de zburat. Și-ți povestea cum din aeroplan privește în jur oblic și așa uită că e sus, la înălțime, și că dacă nu privește pămîntul, i se pare că stă pe loc, deși motorul bate cu putere și dumnealui plutește ca pe niște șine nevăzute. Nu se temea în aer, nu se temea nici pe pămînt. Aici nu mai privea oblic, ca sus, în aer, ci de-a dreptul, fățiș. Asta cînd nu era ocupat cu aparatul. Cînd era ocupat cu aparatul, nu te mai vedea ; pe nimeni nu mai vedea, dădea doar tîrcoale aeroplanului, îl cerceta, îi încerca sîrmele, pînza și dacă se așeza în scaun și dădea drumul motorului, începea să vorbească, dar prin semne, adică eu mă duceam puțin mai încolo, priveam pe sus, priveam cîmpul, și dacă totul era în regulă, îi spuneam tot prin semne că poate să iasă din hangar. Asta a fost obiceiul de la bun început... Începutul l-am făcut la arsenal, la atelier. Da, dacă vreți, se poate spune și așa cum ziceți dumneavoastră, că aeroplanul a zburat atunci, întîi și-ntîi, în atelier. Motorul a venit la 29 mai. L-am demontat în arsenal. Complet. Dumnealui l-a demontat, l-a văzut, la revizuit, l-a pus la loc, l-am montat în aeroplan, am făcut o probă în gol și pe urmă am pus lanțul de transmisie la motor. A urmărit toate piesele cum merg ; cum merge motorul, cum merg elicele. Da, era proba obișnuită, în gol. Ce motor ? Un „Gnôme" de 50 cai, rotativ ; ales astfel pentru că aeroplanul putea să zboare cu el și cu 50 la oră, pe pămînt, dar și cu 100 în aer. Cîte elici ? Două. Una tractivă și alta propulsivă. Cea din față trăgea, cea din spate împingea. Și după ce a fost gata, pus la punct, am demontat aeroplanul, a venit un vagon de cale ferată, l-am suit în vagon și l-am dus la Cotroceni. Acolo era un hangar mare, al Aerostației, cu pereți de tablă și cu o morișcă de vînt pe acoperiș. L-am montat la loc într-o groapă de vreo 4 m adîncime, domnul Vlaicu a cumpărat niște scînduri și cu soldații am tras apa-ratul afară. Mai tîrziu aveam să construim o platformă lîngă hangar. Era vara lui '911 ; călduroasă. Și l-am văzut cum începe să învețe să conducă aeroplanul. Întîi rulări pe pămînt, apoi mici săriturii. Aeroplanul avea trei roți, roata din spate îi făcea mizerii. Era pusă doar pe-o furcă de bicicletă pe două resorturi. Pînă la urmă a pus dumnealui o patină și roata lucra mai frumos. După ce s-a suit de șase ori în aparat, a izbutit să zboare ! Acum se ridica la 50 de centimetri, la un metru, la doi, zbura o sută, două sute de metri, făcea sărituri din ce în ce mai mari. Știu că într-o zi de sîmbătă, după amiază pe la ora șase, erau de față și scriitorii, „pretenii" dumnealui, cum îi plăcea să zică : Vlahuță, Iosif, Chendi, Goga... După ce s-a urcat în aeroplan, n-a mai scăpat motorul din ochi. A manevrat încordat cîrma, a pornit. După cîțiva zeci de metri pe pămînt, s-a înălțat. A făcut însă manevra prea tare și atunci a dat cîrma înapoi, a închis motorul, și cam la două sute de metri de noi s-a prăbușit, nu prea de sus, de la vreo zece, douăzeci de metri. Praful s-a ridicat de la pămînt cînd a căzut. Poetul Goga a exclamat : „S-a întîmplat ceva !" Și împreună cu ceilalți a sărit în trăsură, pornind mai repede într-acolo. Aeroplanul era lovit, dar domnul Vlaicu a ieșit de sub aripi teafăr. „Ai ceva, Vlaicule ?", l-au întrebat. „Nu, că doară mi-am făcu numa o cucă în cap". Glumea și era trist. De puține ori mi-a fost dat să-l văd atît de supărat. Soldații au dus aparatul lovit în hangar și dumnealui odată s-a mîniat, și-a scos casca de pilot din cap, a întors-o pe dos, a pus-o la loc de-au rîs toți, și-a zis : „Nu-i nimica ! Pînă mîne îl dreg". Și știa dumnealui ce știa; cum știam și eu. Reparația ar fi ținut săptămîni întregi dacă noi nu făceam fiecare piesă de două ori. Da, sigur, piese de rezervă. De astă dată se rupsese rombul din față. Am urcat aeroplanul iar în vagon, l-am dus la arsenal și repede l-am scos ca nou. Cînd am fost iarăși pe cîmp la Cotroceni, dumnealui abia s-a ambiționat. Urca acum la 50, la 100 și 150 metri, zbura pînă la forturi, trecea peste grădina Cișmigiului, de s-a ciocnit odată și cu un stol de ciori, și de multe ori oprea motorul în aer, dinadins, de venea în zbor planat. Dar odată i s-a blocat o supapă în aer, motorul a început să dea rateuri, era cam pe unde merge nepotul meu astăzi la Palatul Pionierilor. „Ce-i, Ioane, ce crezi" ? mă întrebau toți. „Nu știu, zău... motorul e cu toane și mi-e cam frică. Trebuia să-l lase să se înfierbînte mai mult".

— De ce nu l-a lăsat ?

— Apoi nu-l știți pe domnul Vlaicu ? Mai puteai să stai de vorbă cu el ? Cînd era să zboare, nu mai asculta pe nimeni.

Mă temeam eu, care rămăsesem jos, mai cu seamă după ce-l auzisem spunînd foarte mînios : „Motorul... nu vrea să meargă ! Am să-i dau drumul să-l găsească o sută de draci !" În sfîrșit a venit în zbor planat pînă la Cotroceni. Aeroplanul era ușor, nu cîntărea decît 80 de kg. Cu pilot și benzină cu tot ajungea cam la 200. „Farmanul" avea 500. „Blériotul" — 350. Monoplanul nr. 1 al domnului Vlaicu a fost cel mai ieftin și mai ușor, cel mai simplu construit și cel mai practic aparat din cîte au existat pînă la el. Ușor, putea lua multă benzină, așa că putea să stea mai mult în aer. Și-apoi învățai repede să-l conduci. Era simplu. Aparatul avea și cîrmă automată, un pendul format de centrul de greutate, ca să readucă aparatul la normal ; oricît de prost l-ai fi cîrmit, nu te răsturnai. Era încă o inovație a domnului Vlaicu. Că pilotajul era ușor de învățat, dovada cea mai bună e că dînsul zbura fără nici o școală. Da, așa-i cum spuneți : dumnealui era și inventatorul aparatului ! Dar era omul care nu se mulțumea niciodată cu ce punea pe hîrtie, totdeauna mai calcula o dată, încerca, și nu-mi amintesc ca noi, muncitorii, să fi găsit o singură greșeală în schițele după care lucram. Da' știu un exemplu de cum își perfecționa dumnealui aparatul mereu-mereu. Pentru ca aparatul să-și mărească stabilitatea, se gîndise să fi pună în coadă un mic plan orizontal, dar care-i făcea multe necazuri : aparatul venea mereu în bot. Atunci i-a băgat greutăți de plumb în scheletul metalic.

— Că primul aeroplan românesc construit de Vlaicu era superior celorlalte aparate construite în străinătate, a dovedit-o și întrecerea dintre „Vlaicu 1", „Blériot 11" și „Farmanul" la Cotroceni.

— N-a fost chiar o întrecere-întrecere. S-a întîmplat. Molla, un pilot de la Chitila — unde mai era un aeroport, a zburat pînă la noi în Cotroceni. Tot la Cotroceni avea hangar prințul Bibescu. Fusese în străinătate, cumpărase de acolo un „Blériot" tip 11 (al nostru era tip 1) și un hidroavion, „Rața", cu niște flotoare la roți. Învățase să zboare la școli, căpătase și brevetul nr. 30 din lume. Ei, și s-a întîmplat ca dintr-odată să decoleze de pe cîmpul nostru trei tipuri de aeroplane : Întîi a decolat „Farmanul", apoi s-a ridicat domnul Vlaicu și imediat după el „Blériotul". Aeroplanul nostru s-a păstrat mai în coadă. „Blériotul" a suit la 2 metri. „Farmanul" la 3. Pe urmă „Bleriotul" a săltat la 15, „Farmanul" ceva mai sus, și domnul inginer al nostru odată a țîșnit și-a ajuns la vreo 200 de metri, de i-a lăsat pe ceilalți doi și mai în urmă, și mult mai jos. Eu, de pe pămînt, priveam zborul, iar lîngă mine, un ofițer prieten al prințului Bibescu, zice :

— N-are stabilitate.

— Ce stabilitate, domnule ? i-am tăiat eu scurt. Nu te uiți că nu se mai vede ?

— Dumneata să nu te amesteci aici !

— Asta-i ! — am zis.

— Mi se pare că ești obraznic.

— Faceți și dumneavoastră aeroplane ca domnul inginer și pe urmă întreceți-vă cu dumnealui.

Molla și prințul Bibescu au aterizat apoi. Molla a plecat înapoi la Chitila. Și cînd aeroplanul domnului Vlaicu a atins pămîntul, fiindcă dumnealui a mai rămas pe sus, unde tot făcea într-adins viraje, copiii au început să strige.

— Mai mergeți și pe-acasă, mă ! îmi amintesc că le-am strigat, dar copiii nici gînd.

Și era o lume de copii acolo, cum sînt aici în Ferentari, seara, la blocurile noi.

Serbările din Blaj.

Cum stăteam așa, în cameră, lîngă bătrînul care îmi vorbea, mi-a trecut pe dinaintea ochilor tînărul scurt și îndesat, cu față serioasă, fotografiat alături de Vlaicu lîngă aeroplanul nr. 1. Bătrînul e pe scaun, lîngă mine, cu bărbia sprijinită în palmă și ține să-mi atragă atenția că știe și el cît este de greu să mai spui ceva ce nu s-a mai spus, după ce au trecut 50 de ani de la prăbușirea lui Vlaicu și în tot acest timp s-a spus și s-a scris. Dar, are grijă să adauge ; el n-a uitat nimic. Omul care vine la el să afle lucruri noi, nu vine nepregătit, și-l întreabă destul de precis : „Cum a fost la Blaj ? Dacă nu mă-nșel, era vară, în 15 august". Nu se înșeală. Da, în 15 august. Numai că pentru Ion Ciulu ziua de 15 august nu înseamnă doar o dată istorică aflată din cine știe ce carte, ci o zi de marți. După calendar era abia sfîrșitul verii, dar Ion Ciulu știe că în anul acela toamna era timpurie și că așa se și explică de ce două din zborurile din Ardeal s-au făcut pe timp nepotrivit, pe ploaie și pe vînt puternic. La Blaj, în 15 august după stilul vechi, știe că era arșiță. Peste 20.000 de oameni se strînseseră acolo, pe cîmpia Libertății, să-l vadă pe ardeleanul care născocise o mașină de zburat. Vlaicu a zburat cu aparatul nr. 2. Ion Ciulu a lucrat și la construirea acestui tip perfecționat, de astă dată însă în atelierele școlii de arte și meserii din București. Aeroplanul nr. 2 avea o stabilitate absolută, siluetă mai zveltă, elegantă. Ion Ciulu își amintește și cine-a fost de față, la Blaj : Caragiale, Iosif, Goga, artistul Petre Liciu. Și nu e de mirare. Vlaicu însuși îi spunea unui prieten, odată, cînd porniseră împreună pe bulevard, în București, ca să-și cumpere zburătorul ghete : „Și Chendi ăsta... Bun om... Îi cunosc pe toți scriitorii... Faini oameni. Da' cînd vine Goga, îi bine. Că Iosif ăla tot tace". Era lume multă, dar cînd a fost să zboare Vlaicu, odată s-a desfăcut mulțimea în două, dînd drum liber aeroplanului. Erau și mulți din Binți (sat între două delușoare, pe malul Mureșului, loc de naștere al lui Vlaicu). Părinții lui erau și ei, fratele Ion de asemenea. Pe pămînt, păzeau aparatul tineri din Binți. Vlaicu a făcut un zbor de înălțime, unul de viteză, unul de distanță, peste Tîrnava Mare, în susul apei, a aruncat flori deasupra orașului, și ultima floare a aruncat-o pe crucea indicatoare. După ce a aterizat, iar lumea îi tot cerea să mai zboare, s-a închis în hangar, dar în cele din urmă Ion Ciulu l-a auzit că-i spune :

— Ioane, adu benzina ! Deschideți poarta hangarului : Mai zbor odată !

Ion Ciulu povestește cu humor o întîmplare din seara respectivă. După ce a zburat și a doua oară, Vlaicu le-a zis, lui și fratelui Ion : „Duceți-vă și voi în oraș !" S-au dus și n-au stat mult. Cînd s-au întors, au zărit lîngă hangarul în care era aeroplanul lor, două umbre care se strecurau hoțește. „Ei, cine-i acolo ?" a strigat Ciulu. Cei doi n-au scos o vorbă. „Cine-i, cine-i ?" Cei doi, gata s-o șteargă. „Stai că trag !" a zis Ciulu. Și adaugă astăzi, după 50 de ani trecuți, cu aceeași bucurie de altădată :

— Dar n-aveam nimic la mine, să trag. Aud umbrele că rîd și cine sînt ? Domnul Vlaicu cu poetul Goga. Credeți că avusese astîmpăr să stea departe de aparat ?

La Sibiu și Brașov s-a ținut ghinionul după ei. Vremea s-a înrăutățit. La Sibiu, Vlaicu a zburat puțin, pe ploaie densă. Cînd s-a potolit niței ploaia, a făcut un zbor de încercare. La Brașov era tot timp păcătos, de-a dreptul furtună. N-au vrut să-i dea voie să zboare, dar el aflase că era acolo și familia B. din Ploiești. L-a chemat pe mecanicul Ciulu la el și l-a trimis să vadă dacă-i adevărat : venise și domnișoara Mărioara ? Venise. S-a hotărît pe loc și s-a ridicat în aer, cu vîntul în față. Vîntul îndoia copacii, atît era de puternic. Îl lua, îl urca și-l cobora ca pe nimic. Abia a aterizat într-un lan de porumb. Aparatul și-a rupt planul de direcție și roata din stînga, ca la prima cădere de pe platoul Cotrocenilor. Noroc că-l ținuseră mai înainte expus, întreg, în holul hotelului „Europa", unde-l montaseră pe niște butoaie de bere, ca să-l vadă lumea. Mecanicul Ciulu dădea explicații, fratele Ion vindea cărți poștale ilustrate în 4 poziții, „Vlaicu în aeroplan", pentru ca să aibă bani inventatorul. Mai tîrziu, Ion Ciulu l-a însoțit pe Aurel Vlaicu la Iași unde, după ce a montat aeroplanul pe cîmpul Copoului, Vlaicu a vrut să zboare seara, pe întuneric.

Vlaicu : Pune niște hîrtii... dă-le foc.

Ciulu : Nu se poate, domnule inginer, nu fac una ca asta.

Nu l-a lăsat să zboare. La scena asta a fost martor și Victor Ion Popa, pe atunci elev, care avea s-o descrie mai tîrziu în cartea închinată lui Aurel Vlaicu. Ion Ciulu recunoaște că abia după ce a citit cartea, și-a adus aminte de schimbul de cuvinte avut atunci. În noaptea aceea tînărul mecanic a dormit în lada aeroplanului. A doua zi l-a controlat și, gata : zborul !

Tragica moarte a lui Vlaicu

în drum spre Brașov, Vlaicu cade cu aeroplanul său rămînînd mort pe loc

— Ați lucrat împreună cu el din 1909 pînă în 1912.

— Așa e. La 1 februarie am depus examenul de maistru la arsenal. La 2 februarie m-am dus la dumnealui cu o coală albă de hîrtie, stătea tot la hotel, și am căpătat certificatul ăsta :

„Prin aceasta certific că Ioan Ciulu a fost în serviciu ca mecanic la aeroplanul meu timp de 2 ani (1910—1911). In timpul acesta s-a purtat foarte bine, e un băiat cuminte, supus și foarte credincios. Lucrează piese mecanice de precizie și după desen cu multă atențiune. Se pricepe la motoare de benzină și le pune în stare de funcțiune.

AUREL VLAICU
inginer-aviator

1912, 2 februarie"

Asta nu înseamnă că l-am uitat. Citeam totul despre dumnealui. Mai tîrziu am primit și un bilețel de la domnul inginer, îl mai păstrez și astăzi :

„Te rog, Ioane, vino dimineață pe la mine că vreau să te angajez iară în condițiunea în care ai fost înainte..."

Voia să vin să lucrez iar la aeroplan, voiam și eu, numai că maistrul de la arsenal, la care m-am dus să cer învoire, nici n-a vrut să audă. Am fost atunci la hotel și i-am spus ce și cum, și îmi părea rău ; ba i-am reparat și motocicleta, că i-o stricase cineva. Motocicleta asta o știam eu bine, că mi-o dăduse de multe ori și mie, să merg cu ea. Odată, cînd a zis dumnealui că zboară pînă la Giurgiu, eu l-am urmărit de jos cu motocicleta, iar Vlahuță și Goga din mașină. Domnul Vlaicu n-a ținut șoseaua, așa cum ne-a fost înțelegerea, s-a rătăcit și a aterizat într-un sat, unde numai cu ajutorul țăranilor a izbutit să-și ia din nou zborul. Îi plăceau motoarele, așa că într-un fel ținea la motocicletă ca și la aeroplan. Umbla călare pe motocicletă, cu gambetă în cap și jambiere de piele trase peste pantaloni. La 1 ianuarie, 1913, de anul nou, am fost să-l felicit la hotel „Enescu", pe strada Sf. Ionică. Mi-a arătat atunci planul nr-ului 3, pe care eu l-am ținut minte, așa c-am putut să-i fac, mult mai tîrziu, macheta, împreună cu a nr-ului 1. Nr. 3 era perfecționat ; celulă aerodinamică, motor așezat așa cum sînt astăzi așezate motoarele la avioane, materiale mai bune, de exemplu pînza de mătase, dublă. Compania „Marconi" din Londra i-a comandat cîteva aparate, dar domnul Vlaicu și-l construia întîi pe-al dumnealui. Știu că mai avea și-un plan de motor de avion cu explozie pe bază de praf de pușcă : „Să pușce înapoi și avionul să meargă-nainte". Machetele nr. 1 și nr. 3 le-am donat Muzeului militar din București, și alte două asemănătoare Casei memoriale „Aurel Vlaicu" din Orăștie, unde mai trăiește fratele Ion, cu care am fost la toate zborurile din Ardeal. Și v-aș ruga, dacă vă este cu putință, să scrieți în revista dumneavoastră că mecanicul-pensionar Ion Ciulu îi strînge mîna după cincizeci de ani, și-l îmbrățișează. Doar ei toți mă socoteau ca de-al casei și bătrînul Dumitru Vlaicu, dacă scria la București ,nu uita să întrebe și „că ce face tehnicianul Ion". Dar iată că a venit ziua zborului spre Carpați. Spusese doar domnul Vlaicu : „Ce are să fie atunci cînd oi zbura eu peste Carpați !". Dacă mai aștepta două luni, nr.-ul 3 ar fi fost gata și cine știe... Dar așa era dumnealui : „Răpede, răpede". Am aflat din ziare, chiar în seara aceea. Ieșiseră ediții speciale. M-am zăpăcit de tot cînd am citit titlul cu litere mari.

Cu toată sărăcia, m-am dus la Cîmpinița. Apoi, cu toată capitala și lume multă din provincie... Erau și scriitorii : Vlahuță, Coșbuc. Îi urma pe alți doi dintre ei : Iosif, Chendi. Cu asta se încheie tot. Atîta-i.

Marii nedreptățiți

ai literaturii, artei, științei românești declarați membri de onoare, post mortem ai Academiei R.P.R.

MIHAIL EMINESCU, ION CREANGA, I. L. CARAGIALE, C. DOBROGEANU - GHEREA AL. VLAHUȚA, ȘT. LUCHIAN, TEODOR NE-CULUȚA, ION PAUN-PINCIU, N. GRIGORESCU, I. ANDREESCU, AUREL VLAICU, Dr. ȘT. STANCA, G. IBRAILEANU, AL. SAHIA, Dr. D. BAGDASAR.

1948 — Academia R.P.R. îi face dreptate marelui inventator

VÎRSTA PRIMEJDIOASĂ

Fragment de roman de POP SIMION

CAPITOLUL XII

Prin 1957, în mai, se numărau treisprezece ani de la încheierea războiului și tot atîția împlinea copilul Leontinei și a lui Clej, Lia, derivînd din Amalia, făptură pistruiată și cîrnă, cu păr negru, creț și dinții decalcifiați; prin anii Liei se putea măsura vîrsta păcii.

Fata era uriță, avea însă ochii luminoși, mari, verzui; purta în ei licărul pur al inteligenței și acela al unei precocități cu care nu sîntem obișnuiți la aceste vîrste prea supuse schimbărilor. Ambiția îi era înăscută, deci și puterea de a-și stăpîni zgomotele ființei, trăirile prea personale și, de mică, își lua o indiferență ce nu promitea nimic bun; reușì să se arate într-o lumină medie, copil bătrînicios, plin de cumințenie, în care viața se manifesta nici exuberant, nici frenetic, mai de grabă stins, marcînd o prezență. Se trezi că ea, Lia, poate fi oricum, rea ori bună, cuviincioasă ori nerușinată, fapt pentru care nu-și întărea valoarea actelor ei; se simțea atrasă de mirajul extremelor, își spunea că va pendula între aceste extreme pe săturate, într-un cuvînt, se va juca, va ignora tot și toate. La adăpostul acestor virtuți, ea luă viața pe contul său la o vîrstă cînd nu-i posibil lucrul acesta și se închise într-o muțenie laborioasă de care cei din jur, dacă ar fi sesizat-o îndeajuns, ar fi trebuit să se teamă.

Deci adolescența Amaliei Clej s-a cristalizat brusc, fără a se fi ocupat de ea nimeni, ori aproape nimeni, în primul rînd pentru că părinții ei duceau o existență pripită, expusă accelerărilor pe care i le imprima acel timp; prin forța lucrurilor, erau cînd furați de valurile exaltărilor comode, cînd striviți de anomalii evitabile și mizerii întîmplătoare. Ștefan, tatăl său, făcuse prostia să accepte o propunere a lui Tudorel Șimși, primi să-i fie acestuia asociat și, din nimic, se trezi proprietar, om cu stare. Fu declarat chiabur și stătu în această clasă timp de opt luni, pînă ce lucrurile se clarificaseră, adică autoritățile merseră pe firul ascuns al acestei întîmplări și rezolvarea veni; era desprinsă nu atît din litera, cît din spiritul legilor acelui timp populat de evenimente felurite. Din aceste motive, Ștefan Clej intră în gospodăria colectivă tîrziu, nici atunci pe de-a-ntregul; dădu pămîntul, vitele mari, niște lucruri moarte din avutul mobil (căruță, plug, trior, sania cu tălpici duble) dar nu și forța de muncă, brațele, acest capital personal; el rămînea neatins, nu din pricini de lene, dintr-o conduită impusă, pentru că Ștefan mai trăia sub imperiul vechilor umilințe și ideea schimbărilor de la o zi la alta nu-l entuziasma de fel, îl ținea într-o stare de veghe și o așteptare prelungă, n-avea inimă să se arunce în drepturile lui prea ușor dobîndite. Își zise că va munci ca zilier și se angajă la o carieră de piatră, lucră apoi la o șosea în construcție (sta pe marginea ei și ciocănea granitul, făcea din el cuburi de pavaj) și, în cele din urmă, intră la o vărărie de țară; cără bolovani de calcar în cuptoarele de sub cerul liber și-i călea în focurile ce ardeau ziua și noaptea, fără întrerupere. Provizoratul îi convenea deocamndată, se obișnui cu el că prea se potrivea cu stările lui de spirit nu îndeajuns definite. Știa bine că provizoratul acesta nu va dura mult, se va aduna de pe drumuri; îl trăgea ața spre industrie și aștepta să se încheie anul de școală al Liei, să se mute undeva mai în nord, la minele de la Strîmba Băiuț, Valea Roșie ori altă localitate. Aflase că acolo se cîștigă bani buni, viața are curs intens, schimbările sînt mai rapide și că, la cerere, primești locuință în bloc fără prea mare greutate.

Leontina, nevastă-sa, avea o ocupație care lui îi era aproape străină, nu-și dădea întru totul seama de situațiile care-o fac necesară; accepta destinul precipitat al femeii lui, cuprins de un fel de fascinație pentru energiile ei tîrziu descoperite, care o făceau svîrlugă, gînd sclipitor și inimă tinără. Încetase și ea să fie ceea ce a fost, țărancă, adică să lucre în cîmp, sub soare, prășind, culegînd fructe, ori legînd grîul și secara în snopi cît deschiderea brațelor ei dolofane; intrată de curînd în partid, ea primi sarcina să activeze pe linie de femei, fapt pentru care lipsea cu zilele, citea broșuri și explica prin viu grai conținutul acelor broșuri, într-un cuvînt, lupta pentru victoria unor idei și niciodată n-avea timp destul la îndemînă. Era o risipitoare, pentru că nu-și precupețea sănătatea și nopțile rămînea nu o dată flămîndă, umbla zeci de kilometri pe jos, ducînd în spate ploaia și vîntul și zăpada și soarele, împrăștiate din vîrtelnița anotimpurilor, iar cînd simțea că-i greu, că prea o mistuie răcelile ei repetate, că nervii biciuiți de studiu n-o mai ascultă, iar rinichii refuză omletele mîncate de-a-mpiciorarelea, între două ședințe, își zicea că se va odihni, că va pleca la Bixad, ori Sovata, supunîndu-se unui tratament de cîteva zile. Dar acestea erau amăgeli; își dădea seama că n-are timp să fie bolnavă și chiar n-avea; luată de treburi, își lăsa aceste sicîieli în seama voinței, care, puțin cîte puțin, le scotea din trup, îi reda acestuia întreaga putere.

Lia creștea și învăța, nu știa multe despre viața părinților, tot așa cum aceștia pierdeau etape mari din evoluția copilului lor. Întîlnirile erau cu surprize, efuziunile se loveau de tăceri brusce și prea se rupeau ușor acele punți de aur care se stabilesc deobicei între părinte și fiu. Familia Clej era o celulă prea vînturată de mișcările acelui secol nervos și membrii ei duceau, s-ar putea spune, o existență întreruptă, iar reînnodările acelea absolut necesare se produceau anevoie.

Sîmbătă, în primele ore ale după-amiezii, Leontina se întoarse acasă după o absență de patru zile. Veni cu mașina raionului, cutie de tinichea cu dublu diferențial și capotă de pînză, unul din acele vehicole care se mișcă ușor de ici colo, trece prin șanț, face alpinism la nevoie, fuge pe arătură, te folosești de el pretutindeni. Lia mai văzuse de cîteva ori mașina aceasta.

Leontina coborî, îi spuse șoferului „mergi sănătos" și acesta viră, salutînd, după care dispăru în direcția de unde venise. Femeia avea în mînă o sacoșă de plastic, săculeț în care punea obiecte strict necesare — pastile *piramidon*, bani, caietul de sarcini, nimicurile femeiești — și, cînd avea timp, ceva hrană din care, mai totdeauna, nu lipseau nucile, fie tocate, puse în clătite, în cozonaci, în prăjituri de tot felul, fie întregi, înțelegînd prin asta că femeia lua cu sine miez de nucă prăjit, dat cu sare. Sacoșa aceea și lucrurile pe care le avea în ea prinseră mirosul de nucă, se îmbibaseră ca de un parfum tare. „Dumneata miroși a nucă, tovarășă, îi spuse într-o zi Darida, primul secretar. Cînd intri la mine, parcă ar intra o livadă; pur și simplu mă odihnești". Leontina nu știa ce trebuie să răspundă, zise „just", apoi se pierdu, simți că va roși, că i se vor aprinde obrajii ca unei fetișcane; îi luă în palme, să-i stingă, să-i acopere spre a nu-și trăda sfiiciunea. Se dezvinovăți copilărește: „Îmi cam plac nucile, tovarășe Prim; am obiceiul să nu mă despart de ele". Darida rîse cu poftă și se foi pe scaun. „Mămîncă-le sănătoasă, îi ură el. Voi femeile aveți socoteli și rețete, iar nucile întrețin tenul, îl fac neted, strălucitor și lăptos". Femeia roși de astădată intens și total, avu chiar impresia că-i va țîșni sînge prin pielea subțire a pomeților. Căzu într-o năuceală; știa că are o față plăcută, cu ten catifelat și frumos, parcă luat din spume. Tăcu, spunîndu-și că Darida ar trebui dojenit, ironizat într-un fel („joi avem un simpozion pe probleme cosmetice; vină să ne ții o prelegere, tovarășe Prim"...) dar se temu să nu-l atîțe mai rău și evită un duel inegal, preferînd să-și prelungească tăcerea, să pară o proastă; scrise ceva în caietul pe care îl avea pe genunchi, apoi rosti niște cuvinte banale, dînd a înțelege că ea, activistă a Comitetului de femei, e gata să treacă la lucruri mai serioase...

Rîse ca de o scenă de teatru, ori ca de un moment de roman pe care îl reții pentru că scriitorul prea l-a pus acolo cu tîlc, ascunzînd într-un fapt amuzant chiar mișcările sufletești ale personajelor sale. Nefiind însă vorba de literatură, Leontina se pedepsi pentru memoria ei ușuratică, întesată de fleacuri; hotărî să fie mai sobră, să nu dea ocazie la glume, chiar nevinovate, pentru că ele sînt mlădioase și iuți, ca năpîrcile, te mușcă atunci cînd te aștepți mai puțin. Își zise totodată că-și va schimba și sacoșa care avea darul să-i tot amintească de acel lucru pe care nu-l voia amintit; era, dealtfel, veche, ieșită din uz și pentru prea multul umblet prin soare, își pierduse culorile. Putea cumpăra o sacoșă nouă, în culori mai vii și mai pline, dar pînă una alta, luă un smoc de troscoțel și o șterse de praf pe asta pe care o avea. O puse apoi pe șanț, lîngă piatra kilometrică și se ocupă de îmbrăcăminte; își agită pliurile rochiei, le învălmăși energic, să nu ducă în casă toată prăfuirea pe care o adunase în deplasare.

Lia își privea mama din pridvor, stînd rezemată de un stîlp pe care îl îmbrățișa cu omoplații și mîinile duse la spate. Poziția aceasta, deși incomodă, se potrivea cu indiferența fetei, cu starea ei indecisă. Avea un fel diluat de a privi și o tăcere sonoră, care era chiar sirena sentimentelor sale.

— Acasă-i tătuțu, tu Lie? întrebă Leontina din șosea.

— Nu-i, zise fata stins, fără a se clinti de lîngă stîlp.

Leontina nu auzi răspunsul și nici nu văzu gestul fetei prin care aceasta spuse cu capul nu, agitîndu-și codițele de școliriță. Atenția femeii era fixată la un batic de mătase, foarte colorat, mic, de mărimea unei batiste, cu care își ștergea fața, părul, decolteul sumar și, în cele din urmă, brațele, pentru că era pudrată de colburi din tălpi pînă în creștet, de parcă ar fi venit cu poștalionul.

— Tu n-auzi ce te întreb, Lie?

— Ba da, mămucă dragă și scumpă, zise fata aproape țipat și, făcîndu-se arc, se desprinse de stîlpul pridvorului cu gîndul să-și îmbrățișeze măicuța, să o sărute, apoi, aciuată la piept-i, să se schimonosească un pic, să facă mieuneli, ca o pisicuță care așteaptă de prea multă vreme clipa alintului. Nu era nimic prefăcut în pornirile fetei, dar se declanșară niște frîne în ea și entuziasmul îi fu paralizat într-o clipă. Coborî în prundul curții cu pași superficiali și ușori, parcă dansînd.

— Nu-i acasă tătuțu; ți-am mai spus și tu nu m-ai auzit, vorbi ea botoasă și, din senin, nu-i plăcu istoveala mamei sale, mirosul de sudoare și ochii ei prea înfometați în a o privi; făcu o grimasă, țîstui, schiță o piruetă ușoară și se lăsă sărutată pe frunte. Urcă iar în pridvor și se propti în stîlpul acela croit în patru fețe; își legăna în el omoplații, pînă ce simți că una din muchiile lui îi intră în carne, însă nu-i păsă. Se lansă și mai tare în jocul acesta, pînă își mușcă buzele, gîndi că va izbucni în plîns, nu de durere, de melancolie și țîfnele vîrstei; se trezi că recită din Ștefan Tumult, un poet obscur, prezent în manualele școlare cu două poezii pe care elevii, duși de o sfîntă inconștiență, le spuneau ca pe apă, nedîndu-și seama că mestecă, de fapt, niște macaroane de sticlă.

Din odaie se auzi vocea Leontinei:

— Hai tu, Lie, să mergem la scaldă, să ne bălăcim ca rațele.

— Bine, mămucă, primi fata, tresărind, nu la plăcerea că se vor zbengui împreună la rîu, ci tocmai în fața întepenirii cu care primea o atît de rară și nemaipomenită propunere. Ar fi vrut să se bucure, să sară într-un picior, ori să n-aibă astîmpăr în a-și găsi o rochiță potrivită la acest chef ivit din senin, pentru că ce altceva era escapada aceasta? un chef, o petrecere, te îmbătai numai la gîndul că ar putea avea loc. Dar Lia nu căzu în nici un fel de beție, avea în ea o putere care-i mistifica stările, îi adormea voința, o transforma în inversul ei.

— Parcă nu te-ai bucura, tu Lie, Liuță, observă Leontina și își ciufuli fiica, matern, îmbrățișînd-o o dată cu stîlpul pe care se crucificase, apoi își strivi nasurile croite la fel, cîrn, zicînd că „ascut topoarele".

„Nu se mai știe juca", descoperi Leontina cu spaimă; Lia ei își pierduse, ori era pe cale de a-și pierde copilăria înainte de a se fi scufundat în ea îndeajuns. În ființa plăpîndă încolțea prea curînd zîmbetul înghețat și lucid al maturității; era acolo pe buzele copilului, juca în linia lor modulată și Leontinei îi fu deodată frică, se simți obligată să refacă într-un fel copilăria aceea întreruptă, s-o reaprindă, pentru că Lia își lepădase vîrsta ca pe o haină uzată și bolea de precocitate.

— Ce mă privești așa? întrebă fata și mama se fîstîci, răspunse nesigur, printr-o întrebare:

— Ce fel de ochi ai tu, Lie? Parcă-s de cal, doamne iartă-mă; du-te și ia prosopul, ba mai bine lasă, că mă duc eu...

Leontina veni cu el pe umeri, pus în chip de fular, dar se întoarse din drum și mai luă ceva, un calup de săpun, apoi își pipăi conciul să știe dacă-i acolo pieptenele ei înalt; erau gesturi mecanice pe care le interpretă într-o absență totală, așa că mintea ei avu tot timpul să coacă o ideie, cu totul nouă față de ceea ce făcea și era ea în clipa aceea: ideea îi cerea Leontinei să facă un efort de voință — și să-și reîncarneze spiritul copilăriei, să-l recheme prin vîrstă, de la începuturi. Izbuti astfel să devină ea însăși copilă, putînd s-o molipsească cu copilăriile ei pe copila care încetase să mai fie copilă. Era o tactică asta.

— Prinde-mă, îi ceru fetei și fugi prin porumburile înalte, crescute cît Lia; era sfîrșitul lui mai, un an foarte bun, și planta avea cîte patru săbii pe fiecare tulpină. Fugarele n-aveau habar, se jucau „de-a tupu", goneau la întîmplare și rideau, își aruncau trupurile aprinse de alergătură în aceste săbii elastice; erau foarte bucuroase că, deși trecute prin săbii, rămîn neciopîrțite, întregi, iar tîmplele, mijlocul, carnea picioarelor sînt îmbrăcate în răni iluzorii, care nu dor.

Ajunse la Someș se trîntiră pe iarbă, epuizate; prea își risipiră forțele în joaca lor nesăbuită. Trecu un timp pînă își smulseră de pe ele îmbrăcămintea de stambă și coborîră în apă cu chicoteli și țipete. Apa nu era îndeajuns încălzită și nici limpede nu era; abia stătuseră ploile primăverii și astrul n-avu cînd să facă ordine pe acest rîu capricios, ce curge repede, prin lungi tuneluri de sălcii pletoase, care îl apără și îl ascund. Cele două înaintară pe sporul apei, pipăind albia cu piciorul și un timp izbutiră să nu-și ude cămeșoaiele subțiri de milanez; le ținură sumese, ridicate peste linia rîului, pînă călcară în gol și trebuiră să înoate, să dea din mîini, din picioare; cămeșoaiele începură a pluti, jucînd liber pe corp și nu le mai ocroti goliciunea, mișcările necontrolate. Se treziră cu cămeșoaiele făcute armonică, adunate pe pîntece, sub țîțe (fetei îi înmuguriseră doar) și în cele din urmă rufa intimă se înfășură de tot, se făcu un fel de funie ce cuprindea trupurile pe la subsiori. Mama și fiica n-aveau a se feri de nimic și de nimeni, pentru că nimic și nimeni nu se afla la acea oră și în acel loc unde Someșul făcea un cot lung.

Lia ceru voie să-și lepede milanezul, nu pentru că ar fi încurcat-o colacul acela de pînză; mai ieșise din ea melancolia și avea chef să înoate pe sub apă, ca o știuculiță.

Leontina o privi cum își scoate furoul de culoare lila, pe care îl derulă, dar nu-l smulse peste cap, cum ar face orice femeie; fiica ei avu gestul meticulos al copilului; pentru că își eliberă din legătura bentițelor umerii, brațele, apoi rufa lunecă pe corp de la sine și căzu undeva în adînc, de unde fu scoasă abia mai tîrziu, cînd Lia făcu o răsturnare, adică se aruncă cu capul în jos, impudic, arătîndu-și fundul și picioarele ca de porțelan. „Îmi seamănă", gîndi Leontina privindu-și copila care o mima de minune pe mumă, îi refăcea trupul din adolescență, plinuț, cu răzvrătiri și pulpe cam butucănoase, e drept, dar înalte, cu rotunjimi dulci. Leontina avu fantezia să-și arunce fiica în viitorul apropiat, adică la o distanță de cinci-șase ani și o văzu pe Lia gata femeie, cu tot ce are ea cînd e îmbătată de sevele vîrstei și se încarnează într-însa zeul plăcerilor: era o Lie de nouăsprezece-douăzeci de ani, cu mersul oarecum precipitat, ochii aprinși și gura întredeschisă; trupul ei, acum frumos, nerușinat, plin de orgoliu, închidea furtuni, pe care nu numai că le dezlănțuia într-o clipă, dar se arunca în toanele acestor furtuni, se lăfăia, pînă la devorare, pentru că era vorba de o Lie care își pendulează coapsele, pipăie aerul cu umerii.

— Lie! țipă Leontina atît de neașteptat, că imaginea matură a fetei fugi, dispăru; mama se regăsi cu fiica la scaldă, în Someș, acolo unde rîul acesta descrie un cot uriaș și are capricii, mîncă malurile, sapă sălcile la rădăcină, le ia lutul, argila, le apleacă puțin cîte puțin, pînă ce uriașii aceștia pletoși se culcă, unul cîte unul, în volbura apelor, strivind în căzere ciori, fîse de luncă, botgroși, silvii de țărm, muscari, ori mierle, adică păsările care își fac veacul în ramurile pline de miresme ale acestor arbori de la marginea apelor.

Fata se urcase pe o astfel de salcie prăbușită și făcea coroniță din smicele cu mîțișori, pe care le arunca pe apă, făcîndu-le vînt cu piciorul. Țipătul Leontinei o sperie, scăpă din brațe nuielele, care se răspîndiră, și rîul le duse la vale.

— Mămucă! o chemă fata, sărind în picioare pe salcă. Presupuse că a muscat-o un rac, o lipitoare, ori un șarpe de apă și pentru că nu primea un răspuns și nici sigură nu era de nimic, își mărunți neliniștea, umblă pe salcie, tropoti cu picioarele ude, părînd că vrea să fărîme copacul.

Leontina îi dădu să înțeleagă că nu-i mușcată de ceva anume, dar nu prezică în schimb de ce a țipat și neliniștea fetei spori. Aceasta sări în apă și se lansă într-o fugă învălmășită spre mamă-sa care se afla în direcția cursului apei: Leontina o aștepta cu mîna dusă la gură, parcă gînditoare; o primi în brațe, strîns, o sărută pe spatele ud, apoi o spălă cu săpun, oarecum grăbită, o umplu de clăbuci, o clăti, scufundînd-o în rîu de mai multe ori, după care o luă iar în brațe, ca pe o vietate mică, dar n-o ținu, o puse pe Someș și înotară alături, pe spate, duse de rîu.

Părul le era despletit, măturau cu el bolovănișurile și aveau senzația că apa în mișcare le despică trupurile pe orizontală: jumătate din trup cel al apei, un fel de vamă, iar cealaltă jumătate, fruntea, sprîncenele, lobii nărilor, buzele, țițele, scutul pînteculuí, toate plutesc pe deasupra, purtate pe sub discul soarelui care se rostogolea printre sălcii, împroșcînd lumea cu sîngele zilei ucise.

Pe Someș plutea o femeie și fiica acelei femei; amîndouă priveau cu încîntare spectacolul asfințitului și vorbeau pe șoptite:

— Ce-mi ești tu mie, Lie?

— O iadă.

— Și mai ce?

— Un șoricel alb.

— Și încă...

— O mîță.

— Ce fel de mîță?

— Mîță cum e mîța, care face *miau, tor, tor* și *zît*, se lăudă Lia; își luă aer în piept, înfoindu-și plămînii, și făcu multă vreme nu atît *miau* și *tor*, cît mai ales *zît*, că strănutul acesta al mîțelor înfuriate o distra de minune.

„N-a uitat să se joace" se liniști Leontina și plutind pe Someș i se păru atît de dumnezeiesc și de binevenit, că începu să cînte, cum nu mai făcuse de aproape douăzeci de ani.

CAPITOLUL XIII

Așa le găsiră zgomotul acela confuz, dar foarte puternic, al cailor evoluînd prin cîmpie, bubuitul surd al pămîntului care icnea sub copitele cailor ca izbit de sute și mii de baroase, vîrtejul de țipete omenești, nechezaturi stridente și țiuitul văzduhului tăiat în felii de pieliceaua bicelor; era o larmă rătăcitoare, haotică, asemeni unei furtuni cu grindină și mari descărcări de electricitate, un fel de vijelie oarbă, ce mătură totul în cale, urlă, prinde amploare, se umflă, crește la proporții de monstru, propagîndu-și respirația în arbori, în pămînt, în aerul gata să vibreze din milioane de strune: brigada întîia de cîmp își încheiase ziua de prașilă și venea să-și lase oboseala, sudoarea și colbul în apele Someșului.

Cîntecul pe care îl spunea Leontina nu era atît cîntec, cît unul din acele producții folclorice numite „țipuriturí", originare din nord, din satele țării Oașului, șasesprezece la număr.

Cucule, penile tale
Le-am văzut în jos pe vale
Tete rupte, scărminate,
Că n-ai cîntat cu dreptate.

Repetă ultimul vers, lungindu-l nazal, ca la bocet, dar nu mai începu strofa următoare; femeia și fiica se opriră din laboceala lor inconștientă, își încordară auzul, ca două capre de pădure, și stătură secunde în șir suspendate în zgomotul care se apropia, fără să respire măcar. Veneau colectiviștii la scaldă și Someșul nu mai putea fi al lor; se înțeleseră dintr-o privire și, printr-un gest reflex, se luară de mînă, trebuind să atingă malul înainte de a se fi ivit acolo întîia căruță cu întîiul om care le-ar fi părut. Purtate de scopul acesta, își aruncară în luptă toate puterile, se tîrîră prin apă, de-a latul, pășind lung și înalt, dar cu mult prea multe mișcări; curînd fuga lor deveni învălmășită, fără control, și pentru că forțau înaintarea căzeau des, se ajutau cu brațele, își biciuiau mușchii epuizați, purtînd cu ele presiunea rîului, ca pe o placă de plumb fixată pe oasele bazinului.

Ieșiră pe mal, cu fereală, dar și cu nerăbdarea de a se piti cît mai iute sub sălcii; își strînseră în grabă lucrurile risipite, le făcură cocoloș și înaintară cu spatele, ținînd ghemotocul acela de rufe sub pîntece, să-și acopere sexul.

Brigada sosi zgomotoasă și ele se aruncară la pămînt; se auzea respirația cailor și roțile care înaintau cu greu prin nisip, nu departe de ele, apoi toată hărmălaia aceea căpătă altă față sub bolțile arborilor și scăzu din intensitate, părînd că se va destrăma încetul cu încetul, dar se dezlănțui mai fioroasă, mai cruntă, pentru că oamenii începură să ia contactul cu apa și scoteau tot felul de țipete, se cățărau pe crupele cailor, de unde se aruncau în rîu — huldubuc! — și tot repetau figura, parcă înnebuniți de prezența apei.

Cîteva care intrară într-o zonă moartă și nu putură străbate fîșia de nisip, rămînînd la o oarecare distanță de sălcii, în afara umbrei, în soare; roțile lor subțiri lunecară pînă în butuci și se părea că nu vor mai fi clintite. Căruțașii aveau nervi și strigară după ajutor, agitînd pălăriile; văzînd că ajutorul sosește, coborîră într-un salt, luară caii de dîrlogi, să-i conducă, în vreme ce țăranii veneau buluc la fața locului, cu apa pe ei, și se propteau în căruțele înțepenite, cu umerii, cu pieptul, cu spatele, răcnind la caii în spume, gata să rupă streangurile.

Someșul îi primi pe toți, că era din cale afară de mare cotul pe care îl făcea în acel loc, iar apa, de o adîncime medie, se unea cu uscatul prin terase largi de prundiș alb-roșcat, ceea ce înlesnea o înaintare treptată în albia rîului. Cîțiva duseră și căruțele în apă, să li se umfle roțile făcute din lemn de dud, să cînte din osii clar și plin, ca și căruțele de Brăilă, despre care se zice că sună

Desene de MIHU VULCĂNESCU

frumos în amurg, pe înnoptate, deși nimeni nu coborise în Bărăgan să le auză, iar în podișul Ardealului ele nu suiseră încă, doar vestea lor. Trupurile țăranilor erau pămîntii, nearătate soarelui dintr-o mai veche prejudecată, însă zdravene, grele, cu mușchi uscați, a căror vigoare o descopereai în efort, cînd unul smulgea din apă cîte un bolovan, ori își muta căruța dintr-un loc în altul, folosindu-se doar de puterea brațului. Scalda bărbaților era zgomotoasă, îndoiau torsul în fel și chip, își tocau mușchii prin lovituri iuți și dese, ori se frecau cu nisip pe piept și pe la subsiori ; încolo, n-aveau habar, de la briu în jos erau îmbrăcați în izmenele lor de cînepă, gălbioare și largi, care se întăreau pe ei și le răspăluia pielea tocmai pe unde-i ea mai subțire. Femeile se bălăceau reținut, în preajma căruțelor, păstrîndu-și cea mai mare parte a îmbrăcămintei, adică și bluza, neîngăduindu-și nici o libertate ; scalda lor era un fel de cloceală, se făceau plută și înaintau înfoiate pe rîu ; cînd voiau să-și oprească înaintarea, se agățau în pletele sălciilor și se tîrau pe mal, greoaie, ca focile ; nu se ridicau de acolo pînă își regăseau sufletul, ori le pișcau furnicile. Privilegiați erau doar copiii, care se zbenguiau goi-goluți, ca pepenii, liberi de prejudecățile și mutilările celor mari ; pentru ei arborii și cerul și apa și trupul omenesc nu cuprindeau sensuri ascunse, iar universul avea chiar imaginea simplității.

Primul care se sătură de scaldă fu un Țuțuianu, și anume Țuțuianu Icră, astfel poreclit pentru că, deși pirpiriu și nerătos, o pusese pe Lucreția, nevastă-sa, în situația de a-i face în șase ani nouă copii, toți rizărești, blonzi ca soarele, și era pe drum al zecelea ;acest Țuțuianu era și un fel de rudă cu Leontina, care-l numea „finulé", că o botezase pe Lia, ocazie cu care Icră bău o găleată de țuică și mîncă douăsprezece vărzare, după care dormi o zi și iar ceru de beut, știind că mîncarea vine oricum. Era blînd din fire și mai ales harnic, virtuți pentru care gospodăria colectivă îi încredință un atelaj pe termen de un an, numindu-l „conductor de cai", meserie care obligă. Icră veni lîngă cei doi căluți opriți în mijlocul apei și stătu să observe în ce fel se bucură ei de rîul care le trece pe sub burtă ; era timpul să-i spele și muie în Someș șomoioage enorme de paie care scot jegul mai bine decît orice fel de perie. Pentru că cei mai mulți dintre plozii acestui om erau sub vîrstă școlară, deci nu aveau ce face, îl însoțeau pe tată la munci ; muma lor era dusă la raion să învețe croitoria. Se agățară așadar pruncii de cozile cailor, dîndu-se huța, strigînd că vor călare, iar tatăl chiar le făcea voia, îi sălța, înșirîndu-i pe spinările cailor, la rînd, șase bucăți, însă nu putea avea grija lor, picau de acolo, înghițeau apă și Țuțuianu trebuia să-i bată, îi pleznea peste buci, să se astîmpere, să fie cuminți, și să nu-i încurce treburile.

În rîu se afla și Lușca ; anii trecuseră prin ea ca prin lut, n-o modelară, era tot un nămol de femeie, ba chiar mai corpolentă decît în timpul războiului, cînd trebuia să mănînce margarină și pîine de soia. Pe fața ei puhavă nimeni nu observase vreodată o fluturare, unda unei trăiri ; ceea ce trebuia să fie oglinda mișcărilor spiritului, era o mască de mucava, obrăzar imobil și mat, prin care nu răzbătea nimic înafară și nici nu avea trăsături, ori particularități, pentru că toate acestea fuseseră ucise de obezitate, dizolvate în chimia grăsimilor. Ghiceai stările Luștei după nasul ei care avea facultatea de a ride ; enervările violente îi dădeau însă o paloare, îl subțiau, îndoindu-l în jos, ca un cioc de pasăre. Atunci te puteai aștepta ca Lușca să-și înfoaie pieptul prea generos și să țipe. În ciuda acestor imperfecțiuni ea se bucura de simpatia generală, își găsise locul în familia colectiviștilor ; gătea pentru băieții de la tractoare care o numeau „dodă" și erau foarte mulțumiți de serviciile ei pentru că Luștei îi plăceau mîncărurile dulci, supele cu rîntașuri, tot felul de paste făinoase, adică acele bucate care îți dau senzația de mult, și îți faci plinul fără a pretinde repetir. Cînd avea răgaz, căra singură mîncările în cîmp ; își fixa oalele în cap și făcea drumul pe jos, umblînd lin, fără mișcări de prisos, purtînd supa în echilibru cale de zece kilometri, pînă ce soarele o fierbea a doua oară. Lușca prefera oboseala plăcută în locul unei plăceri obosite pe care i-o putea oferi un drum făcut cu șareta, vehicol incomod, care o zdruncina mult prea tare. Era chiar după un asemenea drum făcut, nu cu șareta, cu carul ; descompusă de agitație, ea sta în curentul apei, ancorată de-o buturugă și rostea la intervale apropiate această frază bleagă : „De-ai da, doamne, o ploaie...".

Nu departe de bucătăreasă, pe o insuliță de nisip, sta lungit Tudorel Șimși, omul care avusese moară în comună și stătuse la categoria chiaburi nouă ani jumătate, timp în care fu „îngrădit" mereu, pînă în 1958, cînd beneficiase de acel H.C.M., prin care i se desființa clasa. Rămase descumpănit, dar se regăsi și, conștient de noua lui situație, formulă cererea, cu care fugi în gospodărie, oferind totul, iar pe sine porcar, îngrijitor la porcine, motivînd că se pricepe la uruială. Cocina fu instalată în fostele lui acareturi, iar moara, care nu încetă să meargă, însă dirijată de stat, îi livra zilnic fostului chiabur o cantitate de măciniș pe care acesta s-o administreze în rații și doze scrofițelor gospodăriei colective „Pintea" cu care întreprinderea Mori și Prese avea un contract. Deși trecut de șasezeci de ani, Tudorel Șimși nu-și pierdu semeția de odinioară, umbla drept, avea priviri clare și mintea vie, numai că îmbătrînise în ultimii ani, albise pe cap, iar *bendeul* lui, cum își numea burta, era acum flesc și căzut, își vedea pe deasupra lui bombeurile încălțămintei, ceea ce nu i se întîmplase din copilărie. Cîcănăul de porc îl pătrunsese prin toți porii și, deși nu-l purta sub unghii, în urechi, ori la rădăcina părului, îl urmărea putoarea aceea violentă, se îmbibase de ea pînă în oasele lui bine trăite și avea o permanentă stare de vomă. De cîteva luni scăpă de această misie și trecu la căpăiit, ceea ce îi permitea să iasă în sinul naturii.

Bumbușcă, cel ce fusese un timp scriitorul primăriei, o certa pe Baba Chirii, care-i ieșise din vorbă ; o făcea broască, cu coadă la spate, stafie și cum îi venea la gură ; își permitea acest lucru pentru că era o autoritate în gospodărie, unul dintre cei doi socotitori. Tovarășul Bumbușcă intrase în apă cu pantalonii pe el (n-avea izmene de dedesubt), uitînd că are în buzunare pacul de țigări și chimicul, care i se topi și-l pătă cu violet printre picioare. Înjură de „talgerul cui l-o făcut" și o chemă pe Baba Chirii, care sta pe mal, dîndu-i să înțeleagă că el va fugi în tufiș și-i va arunca de acolo nădragii, să-i spele de cerneală. Baba Chirii nu pricepu ce vrea omul și, cum era cam nebună, îi făcu „hîș" ! după care îl părăsi. Atunci înjură din nou socotitorul și spuse vorba „hoașcă".

Baba Chirii nu era alta decît femeia pe care o cunoscurăm sughițînd, ca ciuvica. Îi trecuse meteahna demult, dar o lovi alta, surzise, lucru care n-o împiedică să-și găsească un rost ; înțelese că, vara, poate goni ciorile de pe semănătură, care veneau puhoi și scoteau boabele înainte de a fi încolțit. Fugea înspre croncănitoare și zicea „hîș !" lucru pentru care primea cîte o jumătate de zi-muncă și acel 2 la sută, procentul „bătrîneții avansate", cum îl numea Cîrța Todor, șeful brigăzii de cîmp.

El, Cîrța, se căldase deajuns și umbla acum din car în car să știe în ce stare sînt harnașamentele cailor, cîte ar trebui renovate, date pe mîna curelarilor, că multe curele prea erau cusute pe sponci, legate cu sîrmă și se rupeau, te lăsau în drum, cînd te așteptai mai puțin. Cîrța Todor fusese cîndva fochist, pe o locomotivă cu linie îngustă, cel pe care l-a trezit Ștefan Clej într-o noapte, cu bătăi scurte în geam, cerîndu-i să-l facă frînar, ceea ce îl și făcu, nu însă înainte de a-l sfătui să nu facă ceva contra vîntului, că se stropește. Pădurile se mutară mai sus, iar lui Cîrța nu-i plăcu mecanica și școala de calificare, rămase țăran. Brigadierul părăsi în cele din urmă harnașamentele, notă ceva în caietel și, uitîndu-se peste cotul Someșului, îl umflă rîsul și chiar rise, rise cu toată gura, agitîndu-și în zare palmele, ca două lopeți mari de bronz ; le strigă oamenilor, cutremurîndu-și plămînii :

— Așa, așa ! Spălați-vă de toate murdăriile trecutului, că noi alcătuim lumea cea nouă, ha, ha, ha ! rîdea țăranul înveselit, iar rîsul său se propaga peste apă, vîslind ca un pescăruș argintiu.

— Mi-i frig, mămucă, o auzi Leontina și fiică-sa își mută ochii de la scenele de pe Someș ; „Sînt o exaltată și o risipitoare de timp", își spuse femeia, pedepsindu-se pentru modul aproape nerușinat în care se aruncase în contemplarea aceea fără de perspectivă.

O privi pe Lia, se privi pe sine și numai caraghioslîcul situației o reținu din rîs ; și-ar fi dat drumul, că stăteau incomod, cincite, rupte în două, cu genunchii la gură și coatele spînzurînd pe jos, vrăbii bete, sub sălcii, care nu reușeau să se scuture de amorțeala rebegită, domestică în care pluteau ; ude fiind, le intrase frigul în oase, le făcuse pielea ca de găină.

Mama luă prosopul și o masă pe Lia cu el, îi puse șingele în mișcare, palpînd-o din tălpi pînă în creștet. Desfăcu cocoloșul de rufe și-i porunci să se îmbrace, în timp ce ea, sprijinită în genunchi, îi trecu pieptenele prin păr, pe care nu-l împleti însă, îl lăsă să se zvînte. Se ocupă apoi de sine, făcînd exact aceleași mișcări, doar cu deosebirea că erau mai largi și mai categorice, pe măsura corpului ei mare, adică mare prin comparație cu al unui copil, pentru că Leontina are statura medie și nu atrage atenția prin dimensiuni, ci prin altceva. Cu toate acestea, într-un spațiu redus mișcările ei păreau ale unui animal mare și se propagau în arborele de deasupra prin ațele înverzite ale acestuia ;se umpluse copacul cu mișcările ei.

Își mai lungiră statul acolo și, ca să păcălească timpul nițel, deschiseră „fripta", jocul acela care cere vioiciune, fructificarea oricăror ezitări, neatenții, adică să-l pleznești pe adversar pînă ajunge să zică „au" și i se înroșesc mîinile. Dar Lia se arăta prea moliie, lovea cu plictis, se gîndea aiurea și greșea.

— Ce ai ? o întrebă Leontina, apucînd-o de încheieturile mîinilor, de parcă ar fi vrut să-i ia pulsul.

— Lasă-mă, ceru fata, eliberîndu-se și rămase la pîndă, cu ochii sticlind, gata să reacționeze la cea mai mică mișcare.

Leontina îngheță, voi să vorbească, dar sunetele nu se articulau, cîrîi și, în cele din urmă, înghiți în sec. Asta o înfurie pe Lia.

— Nu vezi că sînt nervoasă ? ! Am fost toată ziua nervoasă, numai că nu m-am arătat, m-am prefăcut, vorbi ca dintr-o respirație ; era iritată, dar stăpînă pe sine, vocea nu-i ezita, era chiar limpede, clară, limpezime și claritate venind dintr-o concentrare a voinței pe care i-o dădea orgoliul ei hipertrofiat, accesele de independență, starea de continuă răfuială și, desigur, personalitatea ei prematur conturată, pentru că Lia spunea ce spunea cu un soi de mîndrie, cu o demnitate ce nu suferea comentarii.

N-avea arme să lupte cu sensibilitatea violentă a fetei, cu stările ei forfecate de incertitudini ; îi era pur și simplu frică s-o privească în ochi, să-i pună mîna pe creștet, să schițeze un gest oarecare, matern, capabil să producă destindere, calm. Avu inspirația să părăsească terenul acesta minat, să se refugieze în copilăria inocentă a Liei și vorbi, emoționată de argumentul pe care îl descoperea :

— Avem o înțelegere, Lie ; am făgăduit că n-o călcăm orice s-ar întîmpla.

Fraza se fixă în atenția fetei, deci se produsese schimbarea, Leontina trebuia acum să vorbească și vorbi, cu oarecare nesiguranță, e drept, dar deschis, luîndu-și din mers libertatea de care avea atîta nevoie.

— Ne-am promis să fim prietene, Lie ; ai uitat jocul nostru ? întrebă Leontina foarte mirată ; își ridică două degete și spuse ceva ciudat, „dixit", vorbă întrutotul miraculoasă pentru că era cheia unor trăiri. În Lia se trezi amintirea și rosti în gînd regula acelui joc, încît se auzi vorbind monoton, cu ușoare inflexiuni nazale, cum fac copiii cînd repetă o prea cunoscută formulă a jocului lor :

De sînt tristă, bucuroasă,
N-am voie să fiu botoasă.
Două degete ridic
Și zic :
„Dixit" !
Adică îmi dau cuvîntul
Să spun tot, cu de-a-mănuntul ;
Adevăru-îmbete-ne,
Ca pe două prietene.

Era un fel de poezie în tiparele căreia Leontina înghesui rigorile unui legămînt pe care îl considerau numai și numai al lor.

Și Lia nu mai fu botoasă, se ilumină, ridică două degete în aer și spuse „dixit, mămucă" ; i se făcu ghem în brațele mamei, ca o fetiță cum nu mai era, și stătu așa, pînă cînd cealaltă o invită șoptit :

— Te ascult, Liuță.

— În școala noastră se întîmplă niște lucruri care, dacă ți le spun, te vor amărî și pe tine, vorbi fata, matur ; seriozitatea ei se vădea nu atît în înlănțuirea cuvintelor, cît pe chipul ei cu trăsături spiritualizate, în ochi și în buzele care se modulau sigur peste dinții decalcifiați, care o sileau să sîsîie puțin.

— Ce fel de lucruri ? întrebă Leontina.

— Nedreptate, mămucă, le califică fata, sec și precis. Dacă le afli, sînt două posibilități : sau intri în conflict cu raionul și poate n-ai vrea, sau ești de partea acelui raion și atunci mă dezamăgești.

— Ce tot vorbești tu, Lie ? ! Care posibilități și ce raion ? stărui femeia, adresîndu-se nu atît fetei cît propriilor ei sentimente ; o uluire pusese stăpînire pe ea și, de aceea, era vădit stingherită de felul în care decurgea această discuție a lor.

— Azi a fost ales președintele unității de pionieri, începu fata sporovăind ; povestea cu atîta convingere că se înghiontiră cuvintele la gura ei.

Și cum alegerile sînt un eveniment, am fost chemată la cancelarie unde mi s-a spus să aștept și am așteptat, am stat lipită de zid cam o jumătate de oră, în timp ce în sala profesorală se discuta aprins, pînă cînd se deschide ușa ca să aflu că nu mai e nevoie de mine, adică „mergi în clasă, drăguță", mi se spuse și chiar am pornit, urcam scările, săream cîte două deodată, cînd mi s-a făcut un semn cu degetul — era tovarășul Ghișa dirigintele — și am fost introdusă în odaia aceea lunguiață plină de hîrtii, ierbare, colecții de fluturi, cataloage și busturi de ghips.

Leontina știa că fata ei are darul povestirii, un mod îngrijit de a vorbi ; ca să se bucure cît mai des de această calitate a Liei, o provoca la discuții, voia să audă curgerea logică a frazei, formularea precisă, ritmul și culoarea cuvintelor, ecourile unei vieți interioare, intense. Acum n-avea timp să fie atentă la modul cum se exprimă, cît mai ales la ce spunea Lia, pentru că cele istorisite trădau îngrijorarea copilului, lucru cu care nu te puteai juca. Află astfel că în cancelaria în care intră fiica ei se găseau următorii : un reprezentant al raionului de U.T.M., dirigintele Ghișa, alți doi învățători și tovarășa Georgeta, instructoarea de pionieri, o fată grasă, cunoscută în sat, care obișnuia să mănînce semințe și să-i numească pe copii „dimineața patriei", expresie luată dintr-un cîntec foarte răspîndit pe atunci.

Unele cuvinte prind chiar prin ciudățenia lor. Un copil fura mere, făcea o gugumănie, ori pur și simplu te scotea din sărite prin nebuniile lui ; îi spuneai „Mă, tu ești un zbănțuit, un împelițat", ori „Să nu te mai prind, nătărăule". Se arăta foarte uimit de cuvintele tale și luîndu-și aliat pe tovarășa Georgeta, ei protesta :

„Eu nu-s nătărău, sînt dimineața patriei...".

Motivul pentru care se afla Lia în acea clipă și în acel loc era de natură s-o bucure : ești bine apreciată, elevă Amalia Clej, ai calități, te bucuri de autoritate și, în consecință, avem nevoie de ajutorul tău, i se spuse, poate nu cu aceste cuvinte, dar ideea asta era.

— Îți acordăm cinstea să faci propunerea pentru alegerea președintelui de unitate, vorbi tovarășa Georgeta, foarte voluntară, scuipînd cuvintele ca pe niște coji de semințe. E vorba de colega ta Reghina Cănănău, mai spuse ea uitîndu-se pe o foiță și scuipă, că numele rostit era, orice s-ar zice, istovitor, lung, plicticos, ca o căruță cu boi pe un drum de țară plin cu hîrtoape ; dar felul numelor nu indică virtuți încît, pur și simplu, asta era fata care trebuia promovată.

— Nu merită să fie propusă, zise Lia, calm, dar păli și i se accentuară pistruii, dar aceștia n-o urîțeau, îi dădeau un aer de pronunțată sinceritate ; își apăsă cu palmele mici pometii obrajilor, (era un gest de-al maică-si), respiră lung, simți că treptat i se înfierbîntă fața, că-i bate șîngele în lobii urechilor ; avea un punct de vedere pe care trebuia să-l exprime, acesta era lucrul cel mai important. Fără a-și căuta cuvintele, vorbi, își dădu frîu liber ideilor.

— Reghina are un farmec personal, e bună sportivă, dar e cam mîncinoasă, nu învață, copiază la teze, și n-o iubește nimeni.

— Nu ești chemată să faci aprecieri, este o sarcină, elevă Amalia Clej, stărui instructoarea.

— N-o pot îndeplini, spuse Lia șoptit, aproape cu teamă și argumentă : ne-ați spus să fim sinceri, să alegem pe cel mai bun dintre noi.

— Ești o încăpățînată, aprecie tovarășa Georgeta, o nedisciplinată, o rea.

— Te întreci cu firea, fetițo, zise dirigintele Ghișa, vădit supărat, și o luă pe instructoare de-o parte, după care aceasta nu mai vorbi.

Se jucă cu un fruct artificial, un măr de piatră, făcut pentru orele de naturale. Intră în vorbă cu Lia delegatul raionului de U.T.M., un băiat cu ochi albaștri și mustăcioară ; își purta politețea arborată pe față.

— Miine, poimiine vei voi să devii utemistă, începu el și zimbi la fiecare cuvînt. În ce fel întîmpini evenimentul acesta ?

Dirigintele Ghișa se plictisi și ieși, cei doi învățători răsfoiau cataloagele, iar tovarășa Georgeta nu lăsa din mînă fructul de naturale, îl cîntărea în palmă și-i răzuia vopseaua cu unghia.

— Nu s-ar putea să alegem președinte pe altcineva ? întrebă Lia cu o sinceritate naivă și rosti numele lui Andrei Big și Ileana Canăbună, doi elevi silitori. N-aș vrea să fac o propunere nepotrivită.

— Nu vei face o propunere nepotrivită, confirmă băiatul cu mustăcioară, liniștitor și zîmbi. Părinții tăi ce-s ? Membri de partid ? Doar mama ? Proastă educație îți dă ; poți să ieși, elevă Amalia Clej.

Lia fugi, urmărită de zîmbetul înghețat al băiatului cu mustăcioară. Adunarea avu loc și numita Reghina Cănănău fu aleasă președinta unității de pionieri. Lia nu ridică mîna, se abținu și, o dată cu ea, majoritatea elevilor dintr-a șaptea. O votară celelalte clase ale școlii.

— Mai bine nu-ți povesteam nimic din întîmplarea asta absurdă, se dojeni Lia, privind adînc în ochii mamei sale.

— Ești o proastă ; sînt de părerea ta, Lie-Liuță, ai procedat așa cum se cuvine, spuse Leontina acoperîndu-și fața cu sărutări ; Lia le evită, însă discret, nu din falsitate, din dorința de a putea vorbi mai departe, pentru că nu terminase. Mama o ascultă, dar atenția ei era paralelă ; urmărea pe de o parte întîmplarea, iar pe de alta, se gîndea în ce chip îmbrățișa conflictul neașteptat.

— Andrei Big, cel la care mă gîndeam eu la început, a fost ales în comitetul unității, povesti Lia, dar cu destule greutăți.

Formularea „destule greutăți" era imprecisă, făcută din lehamite, pentru că Lia știa care erau acele greutăți, participase la ele.

Numele elevului Big nu figura printre propunerile inițiale, fapt pentru care un elev ceru cuvîntul și spusese următoarele :

— Împotriva lui O... (un nume cunoscut de altfel) n-am nimic de obiectat, e merituos. Mă surprinde însă că în această listă a celor buni nu se află și numele lui Andrei Big, elev premiant, bine pregătit, disciplinat și cu o bogată activitate pionierească.

— Susțin propunerea, strigă Amalia Clej și ridică mîna să fie înscrisă la cuvînt. Fusese mai concisă decît ar fi bănuit ; vorbi așa : Obiecția tovarășului mi se pare întemeiată, propun să fie luată în discuție... și, brusc, tăcu ; observă zîmbetul uscat al băiatului cu mustăcioară.

— Ce-i atitudinea asta, tovarășă ? întrebă acesta de la masa prezidiului.

— Vreau să spun că Andrei Big trebuie să fie ales în comitetul unității, explică ea.

— Dacă trebuie, va fi ales, spuse dirigintele Ghișa, aflat la aceeași masă ; să vedem ce va zice adunarea.

Se mai înscriseră alți elevi la cuvînt ; îl susțineau pe Big. Băiatul cu mustăcioară se apropie de urechea învățătorului Ghișa și avu loc, pe șoptite, acest dialog :

— Propun amînarea ședinței.

— De ce ?

— V[illegible] ales Big.

— N[illegible] nici o nenorocire ; să fie ales, dacă vrea adunarea.

— Vă luați răspunderea ?...

— Și-o ia adunarea ; dacă e nevoie mi-o iau și eu. Clar ? Măi, dar revoluționari mai sînteți voi cîteodată, spune Ghișa.

A fost ales un comitet bun, cu Andrei Big alături de O.., încît și președinta acelui comitet, Reghina, fata cu destule greșeli avea prilejul să se îndrepte.

În final luă cuvîntul băiatul cu mustăcioară.

— Sînt împuternicit să urez (voia să zică „noului comitet") unității pionierești spor la învățătură, disciplină și tot mai multă răspundere în îndeplinirea sarcinilor organizației. Alegerea, tovarăși, e valabilă abia după ce ea va fi confirmată de raion. Să cîntăm, așadar, „pionieri, mîndria țării".

Apăru între sălcii cel de al doilea socotitor, Bumbușcă ; îi spuse Leontinei ca într-o șoaptă :

— Te caută Ștefan, bărbatu-tău, zice că vă mutați, plecați undeva la oraș.

Vestea fu neașteptată, ar fi putut să întîrzie ; Leontina ar fi avut răgaz să-și promită că se va ocupa mai intens de viața copilei sale. Împovărată de această grijă mare, ea ar fi putut ieși de sub sălcii cu fata de mînă, zicîndu-și că va trece pe la școală, că va vorbi cu dirigintele Ghișa, într-un cuvînt, își va lua pe umeri o sarcină pe care o subapreciase.

Vestea o grăbi, însă ; ca mișcată de un resort, Leontina se ridică, își luă fata de mînă și în chiar clipa aceea se eliberă de povara pe care și-o promisese. Era din nou receptivă doar în fața lucrurilor mari, izvorîte dintr-o necesitate de interes colectiv ; copila ei intră din nou într-o zonă incertă, opacă. Leontina nu știa deocamdată dacă va putea trece pe la învățătorul acela și nici nu se concentră ca să dorească lucrul acesta.

Pe Someș, în luncă, sînt zone mari de porumb și Leontina, însoțită de fiică, fugea prin zonele acestea, străbătînd niște culoare lungi, de kilometri ; era sfîrșitul lui mai, un an bun și planta crescuse, îi ajungea Leontinei pînă la briu, iar fetei pînă la subsiori.

Gheorghe Tomozei

ÎMPLINIRE

Eu sînt argintul, de cristal atins,
și-s și cristalu-ntruchipînd din
conturul înviind oglinda, nins,
înzăpezit, la capătul luminii ;
și sînt oglinda-n care se agită
zăpada, ca un rumeguș de stea
și sînt lumina chiar, întrezărită,
iar umbra desenîndu-se, e-a mea.

Partid, mi-ai dat această împlinire
a gestului rotund, care închide
a sorilor interiori rotire
și fierberile sevelor lucide ;
putința de-a mă risipi în clipe
și de-a mă recompune mai apoi
la fel, numai pe umeri cu aripe
de fulgere zimțate și de ploi...

Imagine a timpului prezent,
care-mi sporește zi de zi belșugul,
al timpului mereu adolescent —
sînt cel ce ară și cel ce-aprinde rugul !

CADRAN

Se zvîrcolesc miresmele trîndave
printr-ale toamnei veștede lumini,
îmbătrînite, pilpîie-n garoafe
culorile uitatelor grădini.
Cenușa nuferilor arși îngrașă
peștii cu solzi ca șterse monezi,
păsări coboară-n resemnare lasă
pe tămuri retezate de amiezi ;
și apa eleșteului se rupe
în cioburi de agonice oglinzi,
ca vinul acru lîncezind în cupe,
de care buzele ți le desprinzi...

Dar iată că se-apropie de-o barcă,
rotundă, umbra soarelui și-acum
culorile-n petale-or să se-ntoarcă
și nuferii vor exploda, prin fum,
țîșni-vor trestiile din adîncuri,
iar glasul unei fete va ivi
stoluri de rațe albe, pește crînguri
și liniști de septemvrie, tîrzii.
Eu în grădinile amețitoare,
printre culorile fosnind, apar
cu brațele-n azur, scînteietoare,
ca limbile unui cadran solar !

VIS COSMIC

Văzduhul a vibrat :
— planete, astre, urse —
parcă un vin ciudat,
peste albastru curse...

Iubirea de înalturi
ne arde-n trup, precum
albi, munții în bazalturi
păstrează-al lunii fum.

Viu fulgerînd în spații,
ne toarnă-n caldul lut
sălbatice nesații
spre zbor, ca la-nceput.

Cînd în stelara goană,
ne vom topi-n ecou,
noi, vîrsta pămînteană
o vom trăi din nou.

Vom mai trăi minutul
ce piere-n vreme, stins,
ca-n amintiri, sărutul
întîii dragoști, nins...

Prin timp, călcînd cu-aripa
al stelelor damasc,
pornesc să caut clipa
în care-am să mă nasc !

NOAPTE DE ECHINOX

La capătul zilei, urc într-ale ploii vitralii,
newtonienele culori primordiale,
filtrate de garoafe și dalii
în risipitele petale...

Apoi te chem. Prin aer, cuvintele se-ating
de alte glasuri în eter țîșnite
și sunetele scapără, se sting,
totuși îți bat în geamuri, ametite.

Ecou tîrziu al lunii e culoarea
și frunza-i un ecou al sevei duse,
călătorind în crengi, iar sărutarea
e un ecou al șingelui, pe buze...

Trec păsări albe, cerul argintînd,
noaptea e albă, ca zăpada filei
și e firesc să fie astfel, cînd
fiece clipă-i un ecou al zilei.

...O clipă-i între ziua ce-a trecut
și noaptea coborîtă-n jur, o clipă
în care de pe-acuma, nevăzut,
alt anotimp de flăcări se-nfiripă.

Rotunde, noaptea, ziua, prin trup se-ngemănară.

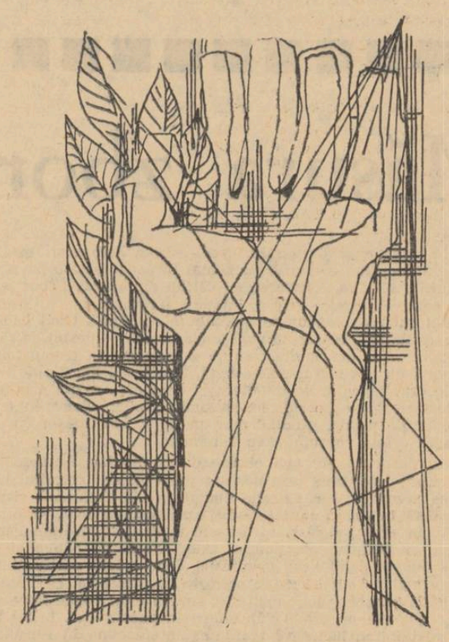

Desen de M. CHIRNOAGĂ

Sub clopotul luminii, egale au premers
și între amîndouă sclipește clipa rară,
ca numele-adoratei, în miezul unui vers.

Petre Stoica

ÎNAINTEA NINSORII

Heliade s-au culcat la rădăcinile pomilor,
vîntul trandafirilu așează ouă de gheață
printre tuiele mici de mahonia
dinspre fierărie crește mirosul copitelor arse
în timp ce peste olanele brumării
păsțăile roșcovilor sălbateci
răsună ca niște cutii de conserve.

Tata iese în coridorul cu peisaje elveține
gîndindu-se la succesele și insuccesele mele
sub funia întinsă cămășile atîrnă țepene —
brusc ridicîndu-și brațele de paiață,
și dintr-o curte îndepărtată se aude
glasul fierăsträului.

Din bucătărie țîșnesc aburii mîncării,
chemîndu-ne lîngă masa înconjurată
cu aura veseliei de iarnă,

dar elevii patinează încontinuu pe lac,
își sărbătoresc fericirea vîrstei dansînd
și dacă vor, pot să atingă cerul cu palmele
pline cu ghiocei spumoși.

Întunericul coboară foarte repede —
cînd ciorile părăsesc grădina adormită ;
ca un rinocer trece locomotiva prin preajma grădinii,
poate mai vin ecouri peste marele cîmp
și radioul împrăștie imnuri de dragoste.

DIN CAIETELE ELEVILOR

Florentin Popescu
(Școala medie Buzău)

SECERIȘ

Gust bucuria din lanuri,
— spicele aleargă și cîntă —
și trupurile lor de soare
sînt portative lungi între pămînt și cer
iar boabele sînt notele pămîntului ;
și-aleargă spicele, și cîntă...

Gust bucuria din lanuri
— spicele aleargă și cîntă —
și mă întîmpină cu amforele pline
și regăsesc în fiecare spic
un strop din nimbul dăruit de mine.

Florica Meruță
(Școala medie nr. 3 Arad)

SEVA LUMINII

Mi-ai dat să sorb din cupa mîinilor tale
soare, atîta soare,
și să inspir mireasma primelor flori
ale primăverii tale
împrospătate de seva luminii.
Mi-ai dăruit
cîntecele dragi copilăriei ;
ai sădit în grădina viselor mele
floarea purpurie a primei iubiri —
cîntată de inima mea, de inima ta.
Bucură-te
de floarea tînără a inimilor noastre
crescută din seva luminilor,
și-ascultă cîntecele bucuriei mele
în fiecare zi
cînd zorile încărunțesc părul nopții.

Andrei Steiu
(Școala medie Sibiu)

MOMENT LA ARGEȘ

Am devenit al muntelui deodată.
Prenumărat între vibrații,
m-au adoptat ca pe o sevă pinii...
Poate de aceea inima pietrei bătînd,
nu vorbea frumos, cu comparații,
cum se cade față cu străinii.

Am coborît apoi în mina
care taie stînca și o suie,
și am aflat astfel, ciudat,
că și piatra știe taina care-o schimbă în statuie.

SECUNDĂ CU PERFORATOARE

Despre perforatoare se pot scrie poeme
numai în clipa grea și rară
cînd mîna asudată le-atinge
între conștiința muntelui și seară.
Eu, situat cu umerii amîndoi
lîngă peretele acestei clipe,
am devenit subiect pentru poemul meu
și trup pentru tăcutele-i aripe.
Fără să vreau mi-am amintit de casă
și de suavii mei gutui și pruni...
Perforatoarele țipau, vibrînd
la orizontul unei alte viziuni.

Gabriela Vasilache
(Școala medie Călărași)

DUNĂRE...

Sub codri și stînci, treci în goană nebună
Și-ți sfîșii mantia de țărm, fremătînd,
Ca marea-ncruntată vibrînd în furtună,
Ca viscolul iernii pe strune gemînd.

A soarelui raze-ți aprind nestemate
Pe unde, scînteile-n hore se-ncing
Și saltă și-aleargă și pîlpîie toate
Și-nconjură fluviul în brîie de-argint...

Duioasă prin dealuri, și văi necuprinse,
Senină ca viața, ca roșia-stea,
Pluti-vei de-a pururi spre zările-aprinse,
Frumoasă domniță, tu, Dunărea mea.

Anca Roșu
(Școala medie nr. 1 Craiova)

GEOGRAFIE

E veche cartea mea de geografie,
Deși în anu-acesta-i editată.
Nu s-a mutat nici muntele-n cîmpie,
Nici Dunărea nu s-a făcut mai lată,

Dar geografia țării mele parcă
Se schimbă ca o undă, ceas de ceas, —
Iar visurile prind mai-nalt să ardă,
Construcții noi sub boltă fac popas.

Nu poate-ncape o pagină de carte
Tot ce cuprinde-a țării bogăție ;
De-aceea-mi pare cartea veche poate
Prea strîmtă coala albă de hîrtie.

Dinu Soare
(Școala medie nr. 15 București)

PRELUDIU

Întîi a fost privirea de lumină
Ce s-a deschis spre lumile ascunse
Și a privit uimită cum se-mbină
Fiorul tainelor dintîi pătrunse ;

Întîi a fost o pasăre de aur
Care-a zburat cu pieptul în spre soare
Și-a rupt din nesecatul lui tezaur
Un bulgăre de foc și de vîltoare ;

Întîi a fost un cîntec de prin zări
Învăluit în dorul primei amintiri,
În frăgezimea primelor visări
Și în neliniștea întîiei iubiri...

A fost ca un izvor țîșnit din munte
Cu nouă cutezanță de Icar,
Încercuind pămîntul peste frunte
Cu cercuri de lumină și de jar.

Și s-a deschis privirea mai adîncă
Și a topit în ea păduri de brad,
Sălbăticia vîrfului de stîncă
Și nesfîrșirea mărilor de jad.

Și tresărind mai larg să se deschidă
Spre lumea de avînturi și vibrații,
Și-a mistuit dorința ei avidă
În spațiul mărginit de constelații.

Ion Matei
(Școala medie nr. 1 Craiova)

RĂSĂRIT DE TOAMNĂ

Am așezat pieptul în calea toamnei —
prematură pălire-a culorilor,
dezastru tîrziu al unor ore învinse.
„Vreau primăvară !" — rostii cînd mîinile
porniră să plămădească sorii necesari vieții
iar răsuflarea să spulbere cîmpii de zăpadă.
„Va fi !" — strigară mîinile vesele, —
„Iese acum dintre degetele noastre de aur !"
Peste puțin, căldura se revarsă în valuri
dezghețînd pămîntul care surîse :
„N-o să mai îngheț niciodată".
„Flori, flori !" — strigară zările aprinse de sorii roșii —
„Vrem să le sorbim parfumul dătător de fericire !"

Apoi, jur-împrejur s-a țesut un covor multicolor,
iar eu, terminînd, îmi ridicai mîinile mînjite de moloz,
ce vibrară puternic, și atît de uman
încît de-abia le suportam căldura în creștere —
pînă cînd ochii se obișnuiră cu aceste lumini pămîntene.

Mihai NEGULESCU

cercul literar al școlii

Urmărind, în cuprinsul unei bogate corespondențe, atît vîrsta cît și preocupările numeroaselor și, uneori, promițătoarelor „nume noi" ce bat la porțile literaturii, îți atrage atenția mai puțin faptul că o bună parte a celor dornici de a-și încerca puterile în acest domeniu sînt elevi, cît atmosfera tonică ce se degajă din încercările lor, mărturii ale unei adolescențe ce își intuiește întîiele răspunderi față de viață și de societate. Revista „Luceafărul", ca și alte publicații (îndeosebi „Scînteia tineretului") au semnalat la timpul potrivit cîteva dintre aceste prezențe și promisiuni. Unii dintre elevii care au debutat în anii din urmă și-au format între timp o voce dinstinctă în cadrul celei mai tinere generații scriitorești. Alții, care se află la primele versuri tipărite la „poșta redacției", muncesc cu răbdare și perseverență pentru a da lucrări tot mai bune, avînd sprijinul redacțiilor, al cercurilor literare, al profesorilor de literatură. Dată fiind coincidența apariției acestor rînduri cu începutul unui nou an școlar, amintim că preocuparea pentru îndrumarea sistematică a elevilor începători în ale literaturii a avut în unele cazuri un caracter ocazional și chiar formal. Există ce e drept, în diferite orașe, cercuri literare ale școlilor unde, cu seriozitate și în mod organizat, elevii sînt inițiați în tainele artei cuvîntului sau sînt supuse aprecierii lucrările lor originale. Organizațiile U.T.M. din numeroase școli au înțeles rolul acestor cercuri în educarea estetică a elevilor și în dezvoltarea gustului literar al acestora, acordînd atenție activității literare din școală. Interesul conducerii unor școli s-a tradus prin editarea cîtorva reviste literare cu caracter intern, în paginile cărora apar la întîia confruntare cu cititorii versuri, proză și articole semnate de elevi. Astfel, de la Școala medie nr. 5 din Ploiești, ne-a parvenit recent numărul 6/1963 al revistei „Vlăstarul", ajunsă în cel de al 4-lea an de apariție. Membrii cercului literar al Școlii medii „Horia, Cloșca și Crișan" din Alba Iulia, tipăresc și ei de mai mult timp revista „Gînd curat", iar colegii lor de la Școala medie nr. 15 din București, au alcătuit o frumoasă culegere intitulată „Tinerețea noastră". Și exemplele s-ar putea înmulți, cuprinzînd poate și voluminoasele dosare cu lucrări ale sutelor de cercuri — virtuale culegeri cu caracter literar.

Răsfoind asemenea publicații, dactilografiate în cîteva zeci de exemplare, te gîndești nu fără emoție la debutanții din alte decenii ai revistelor școlare. Unul dintre ei a fost cîndva Coșbuc. Altul Ibrăileanu. Istoria literaturii păstrează amintirea multora. ...Școlarul, în plină formare cultural-artistică, își exersa întîia oară condeiul, pe care peste ani, avea să-l stăpînească excelent. Cum va fi mai tîrziu reîntîlnirea cu autorii sub al căror nume mai scrie încă „elev cl. IX-a D" sau „elev cl. XI-a B" ? Dată fiind frăgezimea vîrstei autorilor, nu ne vom avînta în a le descrie „profilul liric". Putem afirma însă cu toată convingerea că, printre numeroșii elevi care își citesc azi întîiele lucrări la cercul literar, sau și le văd tipărite în gazetele volante ale școlilor, se află și acei cîțiva (sau mai mulți) autori ai deceniilor viitoare. Grija pentru ceea ce vor fi aceștia ne impune încă de pe acum multă atenție pentru aspectul creației propriu-zise, din cercuri.

Dacă pe linie organizatorică s-au întreprins acțiuni aproape în fiece școală, nu e mai puțin adevărat că cercurile literare nu au reușit decît în parte să-și exercite menirea, limitîndu-se doar la tratarea unor probleme de literatură în general, și consacrîndu-se mai puțin dezbaterii unor aspecte ale creației propriu-zise, dezbateri capabile să contribuie la dezvoltarea aptitudinilor. Este de înțeles scuza unor profesori de limba romînă că acolo unde nu sînt talente nu trebuie căutate cu dinadinsul, și am împărtăși întru totul această părere dacă experiența n-ar fi dovedit că unora le e mai ușor să discute în ședințele de cerc literar nu știu ce referat despre cutare scriitor, decît să urmărească și să cultive semnele oricît de incipiente ale sensibilității artistice. Formele de activitate pe care cercul literar le poate avea în vedere sînt multiple și ele ar ieși bine în evidență dacă s-ar organiza un schimb de experiență pe această temă. Participarea scriitorilor la o asemenea dezbatere, cît și la ședințele de cerc, ar fi salutară. Din păcate, sprijinul acestora s-a simțit numai arareori, și atunci aproape exclusiv cu prilejul întîlnirilor cu cititorii. Singura abordare serioasă a problemei îi aparține poetului Mihu Dragomir (într-o intervenție din „Scînteia tineretului").

Privită din aceste unghiuri, activitatea cercurilor literare ale elevilor trebuie să depășească de la bun început nivelul exercițiilor minore. E firesc să cerem membrilor acestor cercuri însușirea mijloacelor exprimării artistice, dar lucrul de căpetenie rămîne tocmai confruntarea aptitudinilor lor cu problematica umană, cu viața și idealurile tinerei generații, căreia îi aparțin.

Cercul literar își va atinge întru totul țelurile numai printr-o strînsă legătură cu viața școlii, începînd cu procesul de învățămînt și sfîrșind cu activitățile din timpul liber, dar în nici un caz el nu se poate limita numai la atît. Cercul literar nu trebuie „creat" în mod artificial. El trebuie să izvorască direct din viața și preocupările colectivelor de elevi. Ni se pare însă dăunător acel criteriu potrivit căruia tinerii autori începători sînt îndrumați să se inspire exclusiv din viața elevilor, sub pretext că ar fi singurul domeniu pe care ei îl cunosc cu adevărat. Dimpotrivă, trebuie lărgite necontenit acele legături firești cu tineri muncitori, cu artiștii amatori ai uzinelor, cu tot ceea ce poate să-i înarmeze pe cei care își caută drumul în literatură cu o mai largă experiență de viață, cu dimensiunile morale, umane ale epocii în care ei trăiesc, învață și scriu. Organizația U.T.M. din școală, fără a se mărgini la obișnuita mobilizare la ședințele cercului, are posibiltatea să dovedească inițiativă atît în direcția strîngerii legăturilor cu viața colectivelor de oameni ai muncii, cît și în privința manifestărilor publice, în care să fie prezentate lucrări scrise de membri ai cercului.

Între aceste manifestări nu sînt de neglijat simpozioanele, recenziile, serile literare, dar trebuie avut în vedere că ele singure nu pot constitui acte de existență ale unui cerc literar. Mai edificatoare din acest punct de vedere ne pare a fi editarea, acolo unde sînt condiții, de reviste literare ale școlii, care, laolaltă cu șezătorile literare, cu concursurile de creație și participarea la brigăzile artistice, ar putea constitui un puternic stimulent al creației originale, înrîurind hotărîtor, prin exigența pe care o implică, asupra perseverenței tinerilor autori de a-și desăvîrși lucrările. Existența unor asemenea „reviste" ale cercurilor literare școlare, ar prilejui totodată recomandarea mai promptă a celor meritoși către presa literară.

În stadiul la care se află acum activitatea literară a elevilor, cea mai potrivită formă de organizare ni se pare aceea a unui cerc unic, pe întreaga școală, tocmai pentru a nu fărîmița forțele. Pentru ca aceste forțe unite să lucreze temeinic, am sugera să se realizeze un îndreptar metodic, de către reprezentanți ai Uniunii scriitorilor, ai C.C. al U.T.M. și ai Ministerului Învățămîntului. Pe baza experienței deja acumulate, un asemenea „îndreptar" ar recomanda sprijinirea și coordonarea activității cercurilor literare, drept o sarcină importantă a conducerii școlilor și a organizațiilor U.T.M. În privința recrutării membrilor, cercul literar al școlii nu trebuie să se limiteze a fi un „cerc închis", dar nici să nu stimuleze fluctuațiile. În general, către el trebuie să fie atrași atît cei care dovedesc aptitudini artistice, cît și cei cu dragoste și interes pentru fenomenul viu al literaturii, o atenție deosebită urmînd a fi acordată formării discernămîntului critic și consolidării gustului literar al elevilor.

Sînt, între cei care bat la porțile literaturii, mulți elevi realmente dotați. Cuprinse între coperți albastre, transcrise cu literă îngrijită pe foi albe sau pe foi detașate din caiete, poeziile și proza elevilor au o viață a lor, alta decît cea cuprinsă în cuvinte și imagini, ceva din făptura, sfiala și frămîntările autorilor, frămîntări pe care de multe ori scrisul lor nu le poate cuprinde și exprima pe larg, dar care — cu răbdare și perseverență — își taie vad spre tărîmurile artei. Despre ei nu se poate scrie numai o dată pe an, toamna. Într-o revistă a tinerilor, ei sînt prezenți chiar cînd nu sînt numiți. Pentru unii, ca pentru Aurelia Munteanu din Sibiu, toamna aceasta va aduce bucuria debutului. Și pentru ea, și pentru Andrei Steiu, Ion Matei, Doina Rădulescu, Florentin Popescu, Gabriela Vasilache, Dumitru M. Ion, Lucian Ionescu și pentru atîția alții, anii de ucenicie în cercul literar al școlii au adunat emoții, perseverență, încrederea că au ceva de spus și altora, gînduri și simțiri ale anilor lor tineri și luminoși, ani ai cutezătoarelor decolări ale viselor. Te apropii de scrisul lor cu emoție și încredere, cu sentimentul că asiști la începutul unei „ucenicii neîntrerupte", început care poate și trebuie să găsească cel mai apropiat sprijin în activitatea cercului literar al școlii.

TINEREȚE — Fotografia : SORIN DAN

POȘTA REDACȚIEI

Ene Socrate-Livedea : Schița dvs. „Vasile conductorul a 85 C.P." se prezintă în forma unui articol dialogat. Spuneți în general lucruri juste, de toți știute, în plus depășite, în ceea ce privește problemele satului contemporan. Vă sfătuim să citiți mai atent schițele care se publică în reviste, pentru a vă da seama de diferențele dintre un articol și o lucrare literară. Apoi, dați-vă o mai mare osteneală să scrieți corect gramatical. Greșelile dvs. sînt îngrijorătoare, din acest punct de vedere.

Radu Dorel-Ploiești : „Cîștigătorul a pierdut prin abandon" e o lucrare lipsită de autenticitate prin faptul că abordați zone pe care nu le cunoașteți decît din informațiile curente din ziarele sportive despre situația unor boxeri de culoare din Occident. Faptul că ați văzut meciuri de box nu vă oferă destule motive de a aborda o lucrare literară cu temă „exotică". Îndreptați-vă spre teme și aspecte de viață mai apropiate dvs., pe care să le cunoașteți în adîncime și să le tratați cu adevărat literar.

Nicolae Ionescu-Galați : În primul rînd, convenționalismul e nota dominantă a schițelor dvs. „Ultimul postulant" și „Întîlnirea de la răspîntie". În prima schiță, înecată în pasaje lungi, explicative, introduceți o schemă simplificatoare și încheiați cu o rezolvare puerilă, idilică. În a doua schiță, recurgeți tot la schemă, și, fiind vorba de trecut, accentuați nota sumbră. Lucrările dvs. sînt atît de convenționale încît nu ne putem da seama de posibilitățile dvs. adevărate în ceea ce privește scrisul literar.

Minerva Alexandrescu-Șoimari, Ploiești : Fragmentele din povestirea „Atunci vei fi om" — suferă de didacticism exagerat, de „învățăminte" patetic spuse, de descrieri pline de locuri comune formulate într-un limbaj „cîntat", afectat. Cu tot sentimentalismul apăsat cu care tratați faptele inconsistente cuprinse în fragmente, ceea ce povestiți în loc să atragă și să emoționeze, obosesc prin lipsa lor de interes și de substanță.

MAI TRIMITEȚI :

Horea Dezmir Durigaș-Ighiu, Caraș Nicolae-București, Ion Păun Constantin-București, A. Ogășeanu-Strehaia, Ghera Ioan-Ineu, Roman Robu-București, Condrat Iuliu-Timișoara, Crișan Teodor-Cluj, Jean Bonigeanu-Valul lui Traian, Dumitru Grigoraș-Iași, Gr. Lungu-Craiova, Lenuța Mihalcea-Brăgăreasa, Dumitru Vorindan-Arad, Gheorghe Filip-Dumbrava, Nicolae Domuța-Zalău, Ion Durac-Tîrgoviște, Liviu Simara-Ploești, Florin Mihălcescu-Tîrgoviște, N. Miu-Cluj, Victoria Moldovan-Cluj, Adrian Popescu-Cluj, Nelu Spiridoneanu-Reșița, Dumitrescu Ion-Ploiești, Zotta Petre-Galați, Marin Ionescu-Brașov, Dan Tuțescu-Craiova, Mihai Ungureanu-Izvorul Alb, Marcela Aslan-Oradea, George Iariu — Bolintinul din Deal, M. Cernescu-Tîrgoviște, N. Petrache-Murgeni, Lucian Albu-București, Marian Dron-București, Lucian Bolcaș-București, Ion Bordeni-București, Sebastian Gîrbotei-Tîrgoviște, Vasile Pop-Hunedoara, Pia Șerbănescu-București, Ion Frîncu-Mediaș, Constantin Popa-București, Ion Ciobanu-Oțelul Roșu, Silviu Silvania-București, Adrian Enache-Craiova, Mihai Duțescu-Craiova, Dida Panait-Buzău, Ina Pribeagu-București, Victor Kraus-Roman, Gheorghe Dumitrescu-Giurgiu, Nicolae Grigore-Galați, Beiindei C. Octavian-București, Cristache Arnăutu-Craiova, Ion Nichita-București, Pîrvulescu Ion-Oravița, Teodor Danu-București, Virgil Tănase-Galați, Negescu Ion-București, Florin Manea-Brașov.

DEOCAMDATĂ NU :

Mihai Voiculescu, Paul Amog-Brașov, Eugen Zahan-Cluj, Nicolaescu Gh. Gheorghe-Tg. Jiu, Teodor Caraiman, Dida Panait-Buzău.

Bojian Constantin-Vutcan, Cucu Pavel-Bolota, Mayer Știrbu-Huși, D. Hangu-Curtici, Ion Bucătaru-Iași, Ghiniță Costel-Clipicești, Andrășescu Adrian-Galați, Stana Gheorghe-Timișoara, Geo Ciobanu-Sibiu, Văduva Nicolae-București, M. Lăcătușu-Săbăoani, Păturescu Dorin-Brăila, Tiberiu Marinescu-Orlea, Pufu Corneliu-București, Ion Tămaș-Iași, Tony Stanciu Emir-Galați, I. Jeberan-Lugoj, Ion Stanciu-Turnu Severin, T. Clocotiș-București și Gaby Yrys-București.

PROFIL PROFIL PROFIL

Măsura zborului

În ciuda masivității sale fizice, Adrian Păunescu este stăpînit de o paradoxală pasiune a zborului, evidentă nu numai în poeziile sale pe motive cosmice, ci mai ales în definirile sale, în precizarea mișcărilor sufletești : „Zbor peste hotarele anilor, tînăr, înalt / peste aprinsele stele-n formare, / rotindu-mi privirile calme / și în fierberea metalului cald, / mișcîndu-mi amețitoarele palme". Cînd Labiș se prăbușea din zborul entuziasmului său, Păunescu avea doar 13 ani, — destul ca să-și fi putut spune încă de pe atunci : „Atît de multe zboruri se petrec / în trupul tău cînd tu abia deprinzi, / fiind copil, un pas mărunt, ne-ntreg". Mai tîrziu, în zile de mare emoție, prietenul său „mai de grabă elastic decît puternic" îi spunea să nu mai facă „glume fizice", iar în alte ipostaze „se ridică", se simte „iarăși adolescent ! Dar nu din acela / fragil și aproape de plante, gîndind prea puțin ; / Îmi înfășor cu o privire nacela / și, elegant, spre orbita zborului meu mă înclin".

Aș desprinde de aici observația că Adrian Păunescu este într-adevăr departe „de plante", înțelegînd prin aceasta varietatea și coloritul lumii senzoriale, și în majoritatea poeziilor sale extrage nuanțe și idei, vibrează și zvîcnește pe alte planuri, se consumă în arderi supraterestre, stabilind, evident, raporturi cu realitatea contemporană. În acest sens și în această modalitate, Adrian Păunescu impune trăsăturile esențiale și distincte ale poeziei sale. Evoluează sub ochii noștri, fără îndoială, un viguros temperament liric, manifestat deocamdată parțial, într-o patimă adolescentină cînd „tu nici nu știi că zvîrli oglinzi / deasupra ta, cu fiece efort / și păsările oglindesc, imită, / mișcări din trupul tău, sublim efort / cum fiece vapor venind spre port, / imită o planetă pe orbită". Întîlnești în poezia lui, la tot pasul, asociații surprinzătoare, poetul transfigurează realitatea întotdeauna în sensul unei trăiri particulare, a unei viziuni, e stăpîn pe cuvînt, dîndu-i farmec deosebit adeseori și prin aceasta se conturează de pe acum viitoarea lui personalitate.

Nu vreau să simplific. Las poetului și poeziei sale libertatea să ardă, să se definească, să se amplifice, să se limpezească. Transcriu totuși impresia unui oarecare hieratism al multora din poeziile lui Păunescu, chiar al unui posibil hieratism al mișcării. Fără îndoială implicațiile unei poezii sînt mult mai variate și impresia de mai sus o rețin în sensul unei particularități. Revoluția din Octombrie este văzută de poet ca o continuare a „gesturilor demne", bucuriile vieții sînt preschimbate „în pași cu care / spre tinerele astre eu mă îndrept", poetul e un adolescent „mărturisit celorlalți / pînă la gînduri, încît i se vede / prin frunte, gîndirea arzînd", cuvintele oțelarului rămîn sprijinite pe „grinzi de flăcări pure", ; cu alte cuvinte, poetul își pirogravează existența, neastîmpărul vîrstei, pe vaste suprafețe transparente în spațiul cărora se întrepătrund liniile timpului nostru. E preferabilă această față a poeziei lui, aceleia în care ideea păcii, de pildă, e dusă prin spații abstracte și nebuloase, obligîndu-te să o reconstitui din „literatură". Sper că timpul — căruia perseverența, „ucenicia tenace" îi pot fi buni aliați, — va stabili în poezia lui Adrian Păunescu, acele corespondențe cu lumea „terestră", cu actualitatea socialistă, care justifică în adevăr măsura zborului său. Sau, cum ar spune el însuși : „Fundamentalei mele fericiri, / adăugîndu-i suflet și culoare, / eu simt dureri și patimi și uimiri, / căci mă-nconjoară dur, viril și pur, / un cor al lucrurilor dimprejur, / un cor al bucuriilor fundamentale".

Aș vrea să vibreze mai des în poezia lui sufletul și culorile lucrurilor, realitatea — pe care o simte intens, dar o exprimă de multe ori abstract, — aș vrea-o coborîtă „din văzduh" și comunicată mai plastic, mai viu, mai cald, mai în virtutea celor cinci simțuri. Aș vrea, parafrazînd, ca fruntea și cuvintele lui să nu-și piardă umbrele, să nu se prefacă în steag și-n coloane, să nu-i rămînă „numai ochii arzînd fără umbră", și, cum promite el însuși, „în aerul limpede, tînăr, / pe toți visătorii din mine să-i readuc pe pămînt". De ce în poezia lui să se purifice totul ca într-o icoană bizantină, de ce să fugă de contrastele vieții ? De ce să nu-i dea poeziei spațiul real, de ce să i se reducă planurile și dimensiunile ?

Volumul de debut, a cărui apariție o așteptăm, va dovedi în ce măsură această impresie este pe deplin justificată. Deocamdată, vrînd nevrînd, am simplificat. Știu, jocul-secund al criticii nu poate cuprinde toate mișcările poeziei. Am desprins doar cîteva, care mi s-au părut că dau jocului-prim, al poeziei, o oarecare monotonie. A cere poetului la 20 de ani, toate atributele poeziei mari, înseamnă a-ți exprima totodată încrederea în talentul și în măsura cuvîntului său.

Ion Horea

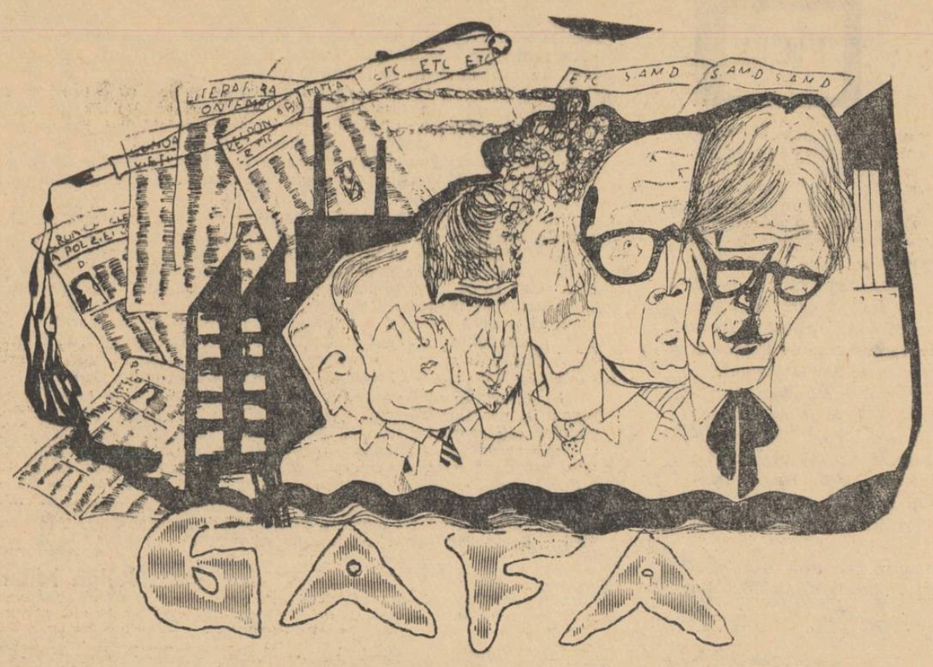

— Un sîmbure de adevăr există, spuse Posteucă, trăgînd din țigare și strîmbîndu-se, ca de obicei, cînd enunță o idee importantă. Desigur, e necesar ca și criticul literar să cunoască viața, dar nu în aceeași măsură cu scriitorul. El trebuie să aprecieze opera în primul rînd din punct de vedere estetic, și nu să verifice dacă cutare episod este veridic sau nu. Asta o face cititorul.

— Dar de ce să n-o facă criticul, că asta e meseria lui! sări ca ars Nicu V. Melcu, singurul prozator din redacția revistei „Pegasul", unde avea loc ședința la care se rosteau aceste cuvinte vehemente. Imediat însă, Nicu V. Melcu regretă ieșirea, gîndindu-se că criticul Posteucă îl va pedepsi pentru aceasta în viitorul său articol, omițîndu-l de pe lista celor mai talentați tineri prozatori, listă de pe care era nelipsit de mai bine de zece ani.

Ședința avea loc în biroul redactorului șef. Acum încăperea era plină de fum, se fuma aici într-un hal îngrozitor și redactorul șef, care era nefumător și suferind de inimă se întreba cîți ani va mai avea de trăit dacă o să respire în fiecare zi fumul altora. N-aș avea nimic împotriva să se fumeze, se gîndea el, dacă fiecare ar reține fumul în plămînii lui și nu l-ar trimite în plămînii mei. Și „bătrînul", cum i se spunea șefului, începu apoi să se gîndească la probleme de ordin mai general, pînă cînd îi va veni rîndul să tragă concluziile. Simțea că trebuiau luate niște măsuri mai radicale. Lucrurile nu mergeau prea bine, toată lumea era de acord cu asta. O cauză, își spune „bătrînul", în redacție erau prea mulți critici, exagerat de mulți. Secția de critică literară, evident, era alcătuită numai din critici; la poezie exista un singur poet, la proză un singur prozator, restul critici. Pînă și la secretariat erau tot critici. Chiar și cei de la corectură scriau notițe critice semnate cu inițiale. Nu era de mirare că într-o bună zi să se apuce să scrie critică literară și femeia care le făcea cafea într-un ibric cît un ceaun ciobănesc. „Da, mormăi șeful cu năduf, criticii ăștia ajung să fie o pacoste". Se gîndea mereu cum să „scape" de cîțiva dintre ei, dar nu știa cum. Pe unii îi sfătuise să se ducă pentru o perioadă să lucreze la ziarele de provincie, să ajute viața literară de acolo, dar n-a reușit, deși din alte redacții plecaseră mulți băieți. Nu puteai apoi să le faci nici obiecții prea mari la articole, pentru că se coalizau imediat și susțineau sus și tare că trebuie să se creeze condiții pentru dezvoltarea personalității fiecăruia. Toată presa literară făcuse haz de gafa unuia dintre criticii revistei, care îl acuzase pe un prozator că nu cunoaște viața deoarece scrisese într-o nuvelă, negru pe alb, că „brigadierul Costea își scoase pixul din buzunar", ceea ce ar fi fost idilism curat. Printre alții îi răspunsese acestui critic și un tovarăș de la CENTROCOOP, care îl anunța că în anul în curs, prin cooperativele sătești au fost vîndute aproape un sfert de milion de pixuri. Singura soluție cît de cît realistă era să-i trimită pe teren, și asta era surpriza pe care le-o pregătise pentru această ședință. Pur și simplu toată lumea va pleca pe teren. Va rămîne în redacție să scoată revista numai el și secretarul de redacție. Restul „poporului" să plece în mijlocul vieții.

Chiar de mîine vor pleca pe teren.

Dar gîndurile atît de pozitive ale „bătrînului" fură șocate de cuvintele tînărului prozator Nicu V. Melcu, care propunea același lucru, ba chiar mai concret: să meargă toți criticii să viziteze uzina X din orașul lor.

Propunerea era bună, desigur, dar ceea ce-i îngrozea pe criticii revistei era data prea apropiată. De ce așa repede? De ce tocmai mîine?

„Bătrînul" se ridică și susținu propunerea, rămînînd stabilit ca a doua zi toți criticii revistei să plece în vizită la uzina X. Întîlnirea avea loc la ceasul din centrul orașului.

A doua zi, nici unul dintre critici nu lipsi. Cum ar fi putut să lipsească de la o întîlnire cu viața? Grupul era condus de către criticul Bolobocea.

După vreo două ore de alergătură prin tramvaie și autobuze ajunseră, în sfîrșit.

Secretarul comitetului de partid le dădu la dispoziție un inginer tînăr care era în concediu și care se afla pe-acolo din întîmplare pentru a-i conduce prin uzină. Inginerul îi întrebă dacă doreau ceva anume să viziteze sau lăsa asta la alegerea lui. Bineînțeles, criticii nu puteau să aleagă din moment ce nu văzuseră o uzină în viața lor, dar unul dintre ei avu totuși o idee: să viziteze cea mai modernă secție.

Peste cîteva minute se aflau în cea mai modernă secție, la strungărie. Prima impresie fu puternică, apoi începură să-și revină rînd pe rînd. Secția părea prea frumoasă, ca să fie „veridică". Totul era nou-nouț, mașini ca desenate, curățenie, flori pe fiecare mașină — dacă ar fi scris un scriitor așa ceva, toți cei de față ar fi fost de acord că acesta habar n-are de viață, că e un idilic. Și totuși, uite, realitatea era ea însăși idilic de frumoasă. Își mărturisiră pe față mulțumirea, plimbîndu-se pe aleia principală a secției.

— Vreți să stați de vorbă cu muncitorii? îi întrebă inginerul.

— Desigur, răspunse criticul Bolobocea. Vrem să cunoaștem și elementul uman.

Inginerul îi prezentă unui tînăr la o mașină foarte elegantă, pe care o manipula apăsînd niște butoane.

— Dînșii sînt scriitori, îi prezentă inginerul. Vor să stea de vorbă cu dumneata.

— Cu plăcere, spuse tînărul.

Se creie un moment foarte penibil. Tînărul aștepta să fie întrebat de către oaspeți, dar aceștia nu știau ce să întrebe. Pentru prima oară se aflau într-o asemenea postură, și tăceau. În cele din urmă, cînd tăcerea deveni cumplită, Bolobocea puse o întrebare disperată:

— Ce mașină e asta?

— Un strung automat.

După un minut de tăcere puse tot el o întrebare, pentru că ceilalți se uitau uimiți la mașina care își trăgea singură înăuntru o bară de fier, iar pe partea cealaltă scotea niște piese mici și argintii, în timp ce muncitorul stătea de vorbă cu ei.

— Ce fel de piese produceți?

— Piulițe hexagonale.

Altă întrebare nemaifiind, grupul plecă la altă mașină, la care tot Bolobocea puse aceleași întrebări, pentru că ceilalți preferau din comoditate să tacă. Trecînd din mașină în mașină, criticii se treziră în curte. Inginerul, fiind în concediu, se grăbea, așa că le strînse mîna pe rînd și le arătă încotro e poarta. Criticii se îndreptară spre poartă și ieșiră. În stradă se uitară la ceas și constatară cu stupefacție că vizita lor în uzină durase exact douăzeci și cinci de minute. Bolobocea se înroși de ciudă și-și șterse ochelarii nervos. Vizita fusese scandalos de scurtă. În primul rînd, toată lumea va rîde de ei cînd va afla și asta și, în al doilea rînd, dacă tot au venit pînă aici măcar să profite ca lumea.

Și, în timp ce mergeau spre stația de autobuz, după vreo două sute de metri, Bolobocea le spuse:

— Măi, ce-ar fi să mergem înapoi să mai vizităm o secție?

— De acord, spuse Posteucă, de acord, repetă el, dar să mergem la altă uzină. Pe asta am cunoscut-o.

— Bine, fu de acord Bolobocea. Uite, chiar aici e o uzină. Mergem aici. Trebuie să fie tot o uzină importantă.

Într-adevăr, chiar în fața lor se înălțau niște porți impunătoare de fier. Se adresară portarului și, de astă dată, cerură legătura cu comitetul U.T.M. La comitetul U.T.M. fură primiți de o fată blondă și isteață, care glumi cu ei și care se dovedea cunoscătoare de literatură, pronunță și cîteva nume de prozatori cu care tinerii din uzină avuseseră întîlniri. Fata dădu un telefon undeva și peste cîteva minute, o altă fată, la fel de amabilă și drăguță fu la dispoziția lor.

— Ce doriți să vedeți? Aveți vreo preferință?

Bolobocea uitase să se consulte cu colegii săi, așa că spuse la fel ca mai înainte: vroiau să viziteze cea mai modernă secție a uzinei.

Fata îi conduse în cea mai modernă secție a uzinei și tinerii critici observară, cam dezamăgiți, că nu se deosebea prea mult de secția pe care o vizitaseră mai înainte. Aceasta era totuși parcă mai frumoasă. Mălăieru chiar catadicsi să spună cu glas tare această apreciere:

— Secția asta e mult mai frumoasă ca cealaltă.

Fata le prezentă un tînăr muncitor fruntaș, Bolobocea aștepta o inițiativă din partea celorlalți dar cum ei tăceau ca peștii puse aceleași întrebări pe care le pusese la vizita precedentă. Spre surprinderea sa, oamenii îi răspunseră la fel, scurt și la obiect. Numai că atunci cînd se aflau la ultima mașină, înainte de a încheia vizita, gafa cea mare se petrecu. În clipa cînd Bolobocea îi punea tînărului întrebările de rigoare, toți criticii avură o revelație sinistră: îl cunoșteau pe tînărul acesta! Da, îl cunoșteau! Și el îi cunoștea pe ei! De unde? Simplu! Secția aceasta era aceiași pe care o vizitaseră cu o jumătate de oră înainte. Tînărul chiar le atrase atenția direct:

— Cu mine ați mai stat de vorbă adineaori.

Criticii revistei „Pegasul", roșii la față ca niște raci opăriți, așteptau să se deschidă pămîntul și să-i înghită de vii. Expediară repede fata și dispărură pe poarta uzinei. Cînd ieșiră în stradă descoperiră și misterul: uzina avea mai multe porți, atît era de mare, iar ei crezuseră în ignoranța lor că e altă uzină.

Plecară spre centrul orașului zdrobiți moralmente. Ce gafă!

Ion Băieșu

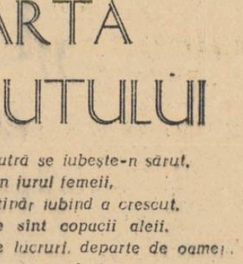

Gabriela Melinescu

AER BUN

Fiecărui vers fără globule roșii
„vinovat de moarte" am să-i spun
oamenii așteaptă în adînc
aer, numai aer bun.
Mîna arc cerul ei boltit,
norii fără ploaie, negru caier...
Simplu un miner
cîntecelor le spunea și aer.
Port răspunderea cuvintelor ce scriu.
Nu am să greșesc trăind, vreodată.
Mîna mea ce aliuia o dau
după forma inimii-i sculptată.
Jurămintele de-ostaș în glas le-adun:
să aveți încredere în noi
oameni din adînc uri, vă trimitem
aer, numai aer bun.

POARTA SĂRUTULUI

Piatră cu piatră se iubește-n sărut,
Brat arcuit în jurul femeii,
lemnul cel tînăr iubind a crescut,
Îmbrățișările sînt copacii aleii.
E-n afară de lucruri, departe de oameni
cine trece singur, umbrit...
Din împietrita îmbrățișare
luna și soarele au răsărit.
Te iubesc, poartă prin care
toate vîrstele mele-au trecut
cu ale unui om deodată
și n-a rămas în afara dragostei
nici o vîrstă, însingurată.

CARTE POȘTALĂ

Trenul duce priveliști de noapte.
Un sat ca un om așteaptă-ntre munți
Și plec să-l găsesc, să-l întîmpin,
și ochii-și aruncă pe ape
legănătoarele punți.
În orașul meu a rămas
copilăria cu băieți pe străzi fluierînd...
Elevii mei vor semăna cu mine
și mă trezesc vorbind cu ei, în gînd.
Undeva a-ntîrziat o casă
cu fereastra aprinsă
și poate copiii din sat visează
tuluri de brazi aprinse de lună...
Școala pe care-am zidit-o în gînd
merge pe drumuri cu trenu-mpreună.
Un sat ca un om așteptînd între munți...
Și trenul în flăcări aleargă cu nerăbdare
și mîinile-mi cresc neobișnuit
pentru cea mai puternică îmbrățișare.

GARĂ MINIERĂ

Va porni în schimbul doi
trenul mic, fără acoperiș.
Și răsare soarele-n amurg,
cînd minerii rid,
fulgerînd pe dinții lor tăiși.
Mă prefac că scot apă din riu
— în oglinzi se urcă-n cer pămîntul, —
că spăl rufe, pregătesc din grîu
pîine albă amintind sărutul.
Nimeni nu mă vede, nu mă știe,
mă visez în ochii lor frumoasă,
îndurată de soție.
Pleacă trenul și mă lasă-n drum
trenul mic, fără acoperiș.
În adîncul minei pleacă
Ziua mea de dragoste; rămîne
numai noaptea cu poduri întinse.
Eu aștept să vină din pămînt
trenul cu luminile aprinse.

TREN DE PERSOANE

Tu nu erai și erai la fereastră...
Sărutări dormeau pe un umăr și-o mînă.
Nu mi-ar fi ajuns drumurile pămîntului
de-am fi mers pe jos împreună.
Oamenii se lăceau că nu ne văd
Vorbeau despre noi povestind despre toate
Trenul mi-era drag, trenul puțin obosit,
cu geamantanele-n plase urcate
Și mi-era teamă că nu mai ești lîngă geam
și-mi rămîne doar fața plină de zgură,
ochi de dragoste rătăciți peste chip
și aburii topiți fierbinți pe gură.
Și rămîneam pînă la ziuă, uitată lună —
nu mi-ar fi ajuns drumurile pămîntului
de-am fi mers pe jos împreună.

DOUĂ SCHIȚE SATIRICE

PROCES VERBAL

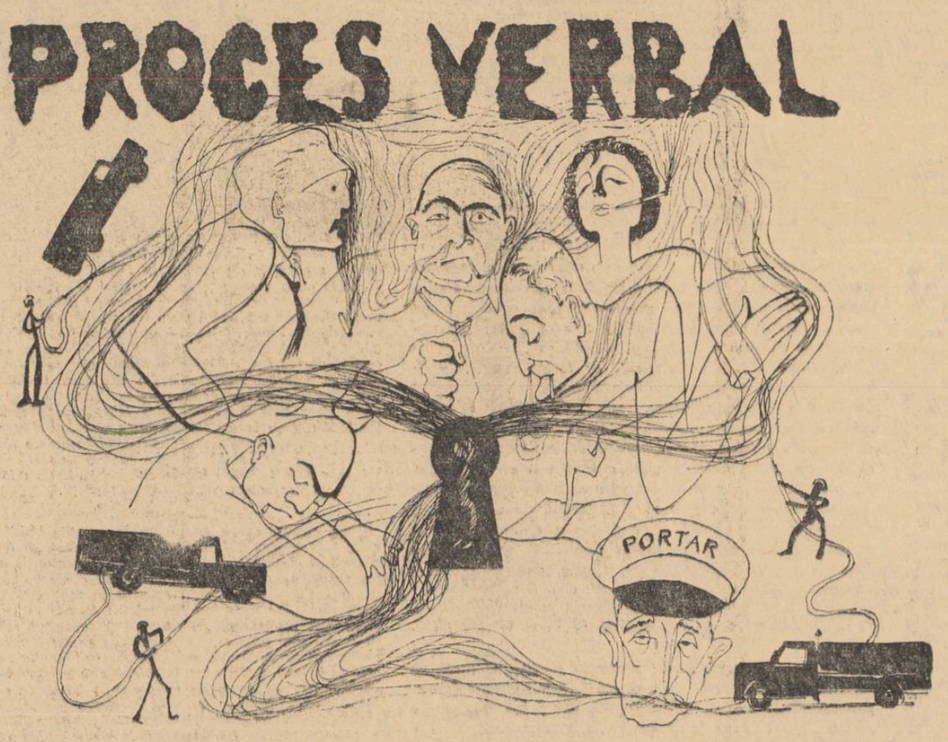

Desene de V. CUPȘA

Fumul năvălea pe sub ușă. Gaura cheii pocnea și trepida sub presiune ca o adevărată țeavă de esapament. Încet, încet, culoarul, sala cea mare de festivități, se scufundară în ceață. Un miros suspect ajunse în sfîrșit, ca o batistă murdară, și la nasul portarului Nea Grigore. Dumnealui tocmai dormea. Se obișnuise încă de cînd era mic, la școală, să doarmă cu ochii deschiși. Cu timpul se perfecționase atît de mult în această privință, mai ales de cînd ajunsese portar, încît ori de cîte ori se află „în exercițiul funcțiunii" ai fi jurat că se uită la tine. Uneori nici el singur nu putea deosebi cu precizie cînd ține ochii deschiși pentru că e treaz și cînd ține ochii deschiși pentru că doarme.

— Arde! a strigat Nea Grigore. Și s-a năpustit asupra telefonului formînd salvatorul număr 03. Cu acest număr aducător de pompieri, Nea Grigore doarme, ca să zic așa, sub cap. Îl ține minte de la ghinioanele sale anterioare (de cînd a ajuns portar i-a ars de trei ori „locul de muncă"). Pompierii sosiră gîfîind. Nu știu cum noiba le explicase portarul la telefon, că în loc de cooperativa „Avîntul din față" se înțelesese comuna Pogoanele raionul Însurăței, și ei bineînțeles se duseseră mai întîi în comuna Pogoanele. Acum soseau într-o viteză nebună, puțin cam cătrăniți din cauza unor mici incidente: călcaseră în drum o rață și trei mingii de cauciuc. „S-a dus prima" — puteai citi pe fața lor bronhită de sudoare.

— Unde arde? — întrebară pompierii, precipitîndu-se în jurul mașinii roșii.

— Ha! — făcu Nea Grigore, care tocmai se căznea să adoarmă pentru a patra oară de cînd îi chemase și nu reușea din cauza afurisitului acela de fum.

— Unde arde? Unde arde, moșule? se răsti din nou unul dintre pompieri.

— Nu știu, n-am dreptul să părăsesc poarta. Vedeți și dumneavoastră. Înainte însă de-a le da drumul în întreprindere le cer buletinele și le completă, pe îndelete, (ascuțindu-și din trei în trei cuvinte creionul chimic), cîte un „Bon de intrare". „Chiar dacă arde — le explica el sfătos, nu trebuie să ne pripim. Totul trebuie să fie în ordine".

Pompierii, cu experiență în materie, se luară după fum „contra curent". În sfîrșit descoperiră „gura de incendiu"., Tocmai se pregăteau să îndrepte tulumbele cînd...

— Stați, răcni unul care avea o vedere de vultur. Iată ce scrie aici. Pe ușă era pus următorul anunț:

„Nu deranjați: ȘEDINȚĂ!"

Acest mic anunț îi descumpăni pe pompieri. Parcă cineva ar fi turnat deodată peste avîntul lor o întreagă tinetă de apă. Nu li se mai întîmplase în viața lor să meargă să stingă o... ședință. Ce-i de făcut? Convocară pe loc o ședință fulger. Hotărîrea fu aceasta: nimeni nu le dă dreptul să se bage cu tulumbele lor peste ordinea de zi a tovarășilor dinăuntru. Chiar dacă aceștia au probleme atît de arzătoare. Datoria lor de pompieri este să vegheze ca fumul să nu se întindă de aici în tot orașul, provocînd panică printre oamenii pașnici. Hotărîră de aceea să localizeze ședința ținînd mereu sala sub jeturi de apă.

Înăuntru, fără a bănui măcar agitația de afară, sclipesc din ceață cinci lumînițe, cinci focuri nestinse ca și zelul uman. Sînt membrii Consiliului tehnic al cooperativei „Avîntul din față" și anume: Ion Neacșu — inginer șef, Sandu Bonea, George Vraiște, Tudor Zambilă și Vasile Celălalt — ingineri. Se mai află de asemenea și tovarășa Viorica Predescu. Viorica Predescu nu face parte din Consiliul tehnic și nici din un alt consiliu sau comisie, dar e „cooptată" la toate ședințele din întreprindere din cauză că scrie citeț și nu face nazuri cînd e desemnată să întocmească procesul verbal. Din aceste multiple motive e stimată de toată lumea, făcîndu-i-se aproape în fiecare zi favoarea de a fi invitată la cîte o ședință. Acum întocmește cu multă conștiinciozitate procesul verbal. Tovarășii din Consiliul tehnic sînt și ei oameni ca toți oamenii, adică le place să vorbească mult și să fumeze. Din gura lor, cuvintele nu pot ieși decît înconjurate de fum, ca ghiulelele din țeava tunului. Nu se mai disting de mult unul de altul ci numai se bănuiesc cam pe unde ar fi fiecare, după găurile întunecate care se cască în perdeaua de piele. Ar trebui, desigur, ca cineva să deschidă geamul, dar nimeni nu îndrăznește. Din respect pentru șef. Șeful are veșnic guturai. Gestul lor discret, preferind mai degrabă astfixierea decît să jignească cumva guturaiul șefului, îl impresionează profund pe acesta.

Problema cheie care trebuie rezolvată musai în această ședință — „dacă vreți să nu ne facem de rîs în ochii tovarășului director însuși, în ochii întregului colectiv, dacă vreți să nu scădem în proprii noștri ochi", cum s-a exprimat la deschiderea ședinței tovarășul Ion Neacșu, — inginerul șef, așa dar problema este aceasta: să se înlocuiască sau să nu se înlocuiască băile galvanice vechi din unitate cu băi galvanice noi? E într-adevăr o treabă delicată și fiecare e conștient că de modul cum va vorbi el atîrnă buna funcționare de viitor a întreprinderii. Părerile sînt fireste împărțite. Unii în frunte cu inginerul șef, susțin înlocuirea băilor galvanice. Sînt uzate — zic ei — le-a expirat termenul de funcționare, tovarăși, și menținerea lor în întreprindere periclitează întregul nostru serviciu tehnic.

— Așa s-ar părea, îi dă imediat replica, inginerul Gheorghe Vraiște. Dar asta numai la prima vedere. Aceste băi galvanice mai pot fi încă folosite cum mă vedeți încă trei ani. Ce facem noi dacă le înlocuim cu altele noi? Înseamnă să aruncăm la gunoi niște instalații care nu și-au dat încă întreaga lor valoare, care sînt încă în perfectă stare etc.

În asemenea condiții e foarte greu de luat o hotărîre. Cu atît mai greu cu cît fiecare dintre membrii Consiliului tehnic simțind întreaga greutate a sarcinii ce și-o asumă nu se poate hotărî ce hotărîre definitivă să ia. Odată susțin cu argumente înlocuirea băilor galvanice, la urmă iau din nou cuvîntul și susțin cu argumente la fel de puternice menținerea băilor galvanice vechi. Astfel, inginerul Sandu Bonea, s-a înscris la cuvînt, așa cum reiese din procesul verbal întocmit de tovarășa Viorica, de 27 de ori. De 15 ori a pledat vehement pentru schimbarea băilor galvanice, bătînd cu pumnul în masă și aruncînd săgeți la adresa celor care erau pentru menținerea lor. De 12 ori apoi s-a postat exact pe poziția contrară făcîndu-și autocritica „pentru cuvîntul meu pripit" și recunoscînd că mai are într-adevăr multe de învățat de la niște ingineri prieteni, plini de grijă față de buna întreprinderii, cum sînt Tudor Zambilă și Vasile Celălalt, care au arătat, pe bună dreptate, că n-are nici un rost să schimbăm acum băile galvanice. După aceea însă, atît Tudor Zambilă cît și Vasile Celălalt și-au revizuit părerea, făcîndu-și la rîndul lor în mod sincer autocritica pentru ușurința cu care se putuseră posta pe o poziție atît de retrogradă. Cum să tolerăm noi în întreprinderea noastră asemenea vechituri, rable, de pe vremea lui tata mare? — se indigna tovarășul Vraiște. Apoi continua categoric:

— Zi-le băi galvanice vechi, tovarășe Celălalt — și vei vedea imediat că trebuie schimbate cu băi galvanice noi.

— Ce înțelegi dumneata prin băi galvanice vechi și ce înțelegi prin băi galvanice noi? sări ca ars Celălalt. Inginerul Vraiște explică metodic timp de șapte pachete de țigări ce înțelege el prin vechi și nou. Poate că ar fi vorbit mai mult, dar după 7 ceasuri de oratorie fără nici o întrerupere, mărul lui Adam, gripat ca o bujie din cauza fumului îi provoacă o înmuiere subită a genunchilor. Astfel de slăbiciuni cu nuanțe de leșin deveniseră de altfel lucru obișnuit aici. Cînd cineva se întrerupea brusc la mijlocul unui cuvînt, punctînd liniștea cu o bufnitură ciudată, inginerul șef care conducea ședința se ridica în picioare și anunța solemn:

— Tovarăși, tovarășul cutare a leșinat. Dacă sînteți de acord cu acest fapt împlinit.

— Da — răspundeau ceilalți căscînd gura să se înscrie la cuvînt.

— Va să zică — în unanimitate, cu o singură abținere. Așa.. Cine se înscrie la cuvînt? întreba inginerul șef. Mai repede, mai repede tovarăși, nu ne creați aici timpi morți.

Cînd se întîmpla să se aplaude ceva, „leșinatul" sărea drept în picioare și continua ca și cînd nimic nu s-ar fi întîmplat:

— Prin urmare așa vă spuneam..

S-au elucidat în acest mod chestiuni arzătoare, legate prin nu de fire de problema băilor galvanice. S-a vorbit pe larg despre baia turcească din Iași, Baia Sprie, băi de nămol, băi de tot de nuc, care e cel mai potrivit sezon de băi, cauzele și condițiile social-economice ale luptei de la Baia, ce fel de aramă se găsește la Baia de Aramă, impresii despre „Baia" lui Maiakovski... și dacă nu mă înșel s-a discutat chiar despre Baiazid... și Mia Braia.

Fumul din încăpere devenea tot mai compact cu fiecare nouă inscriere la cuvînt. Dacă pompierii n-ar fi avut inspirația să țină sala sub jeturi de apă, încăperea ar fi făcut desigur explozie, ca un cazan de locomotivă suprasolicitat, azvîrlindu-i cine știe unde. Stratul de chișloace se îngroșea și el sub picioarele vorbitorilor. La un moment dat acest strat devenise atît de gros, încît cei șase inși se pomeniră deodată izbindu-se cu capul de tavan, tocmai cînd intenționau să treacă la o altă rafală de țigări.

— Tovarăși! închidem ședința — propuse inginerul șef, încercînd să-și scoată capul dintr-un glob. Gata procesul verbal tovarășa Viorica?

Tovarășa Viorica, singura care nu leșinase niciodată din cauză că se obișnuise ca în timpul ședințelor să nu ia cuvîntul și să se gîndească la cu totul altceva (rîndul la coafor, noua metodă de tapat părul etc.) răspunse conștiincioasă:

— Gata.

Inginerii, călcînd împleticit pe covorul persan, devenit acum covor „Carpați" trecură pe rînd și semnară în frunte cu inginerul șef procesul verbal. Peste cîteva clipe străbăteau curtea întreprinderii, sprijiniți fiecare de un pompier. Așa trecură pe lîngă ghereta portarului și-l salutară prietenește pe Nea Grigore, care deși tot mai dormea, le zîmbi și dădu din cap, cu acel instinct sigur de om care știe să fie politicos cu cine trebuie.

★

Și băile galvanice? va întreba nerăbdător cititorul. Care băi galvanice? A, băile galvanice.. Înainte de a convoca ședința în care întregul Consiliu tehnic trebuia să hotărască dacă băile galvanice vechi trebuiau sau nu înlocuite cu altele noi, inginerul șef dăduse această dispoziție: „Să se înlocuiască în toată cooperativa noastră băile galvanice vechi cu altele noi".

Scopul ședinței fusese, de fapt, întocmirea procesului verbal.

Marin Sorescu

Carnet cinematografic

FILM

Cu un remarcabil simț al captării atenției (întreaga sală respiră parcă în același ritm), John Sturges ne-a dat un film nu departe de „Cavalcada fantastică" al lui John Ford. Am putea chiar remarca un plus de veridicitate și, mai ales, o formulă originală în modalitatea de a povesti subiectul cu un foarte profund sens moral. Caractere bine conduse, urmărite cu o observație psihologică aproape lipsită de cusur, personajele interpretate de Kirk Douglas și Anthony Quinn în acest film intitulat: **„Ultimul tren din Gunn Hill"**, fac obiectul unei dezbateri interesante, în care „discuția" despre dreptate, prietenie, simțul paternității se urmărește cu aceeași atenție pe care-o suscită și povestirea simplă, dar bogată în detalii de viață, care-l invită pe spectator la cugetare și analiză. Da, iată o peliculă model a construcției cinematografice de acțiune, un decupaj sobru — aproape clasic — care ne creează senzația că asistăm „la fața locului", urmărind minut cu minut acea zi în care un om, căruia i-a fost siluită și ucisă nevasta, este nevoit să-și facă singur dreptate, în condiții aproape imposibile, învinse doar de tenacitatea sa ieșită din comun. Formal, o imagine în culori foarte frumoase, peisaje uneori unice, o distribuție cu o expresivitate fizică adaptată perfect la rol.

John Sturges a reușit să scoată din acest scenariu, unde totul s-a supus organic personalității sale, mai mult decît a putut să dea după nuvela lui Hemingway „Bătrînul și marea". Acolo, pe lîngă Spencer Tracy, într-un rol ce nu i se potrivea, se adăuga un pește inexpresiv din butaforie.

În săptămînile acestea, destul de bogate în premiere cinematografice, s-a adăugat filmul lui Iuri Ozerov „Marele drum", original eseu satiric la adresa militarismului prusac. Spectacolul are calitatea să ni-l prezinte pe același Rudolf Hrusinski într-un Svejk mai convingător chiar decît cel realizat în propria sa țară. Totodată, Iosef Abraham caracterizează un Iaroslav Hasek de o dezinvoltură remarcabilă, un amestec de inteligență și naivitate, de maturitate și încredere copilărească în om. Îndrăzneala combinării desenului animat-pamflet cu scene interpretate de actori nu este comună multor filme; este surprinzător montajul avînd racorduri de imagine neașteptată, care calcă în multe locuri așa zisele precepte clasice. Un film care se adresează, în general, inteligenței spectatorului și, pe alocuri, inimii, suferind în scurte momente de lîncezeală dar care nu știrbesc valoarea sa generală. Povestea de dragoste o include și pe Inna Gulaia din „Cînd copacii erau mari", realizînd acolo o remarcabilă creație, dar care n-a putut să scoată prea mult în „Marele drum" dintr-un rol destul de ingrat. Lucid și cîteodată aspru, cu o formă extravagantă dar neieșind din cadrul realismului, făcîndu-ne să ne amintim cu zîmbetul pe buze de mulți dintre eroii povestirilor lui Hasek, „Marele drum" consolidează o parte din sfera atît de puțin abordată — a satirei cinematografice — în care există eroi pozitivi, și la care se mai poate amuza cineva, chiar din plin..

Semănînd cu un minunat balon umplut cu un gaz nobil, dar avînd undeva o găurice tainică prin care se dezumflă pînă la urmă, „Babette pleacă la război" are o direcție aparent ascendentă, dar, de fapt, descendentă, linia de plutire fiind asigurată la un moment dat doar de un dialog spumos. Trebuie recunoscut că și în Babette, unul dintre cele mai bune roluri ale sale, Brigitte Bardot rămîne o actriță mai mult de publicitate decît de deosebit talent. O încercare de-ai umaniza pe hitleriștii de „familie bună", tendința de a-i critica pe englezi cu o perie cît mai moale, fac parte din arsenalul satiric al filmului „Babette pleacă la război". Războiul e un război drăguț, cu unele vicisitudini, dar nu foarte mari, lucrurile sînt destul de complicate, dar nu atît de dificile ca să nu se descurce la un anumit semn care se face în dramaturgie, hainele nu se șifonează prea tare, iar machiajul nu e perturbat decît într-o modalitate tot artistică.

Strigătul sălbatic de luptă al peonilor ridică temperatura sălii, iar sîngele aprins al mexicanului Pedro Amendariz, prea viu la o vîrstă de june înfrigurat, face să ni se încrețească pielea de spaimă. Nu se poate imagina o interpretare mai teatral olimpică decît a acestui atît de solicitat actor. În ce privește partea sa de melodramă, după 3 bobine renunți să ai exigențe în această direcție, „loviturile" cinematografice vin una după alta, neverosimilul culminînd cu ultima scenă a morții „Escondidei", care călătorea fără explicații într-un tren ce cade pradă iubitului ei. Adăugați la aceasta, imaginea asului operatoricesc Figueroa și veți simți gustul de frișcă consumată în cantitate prea mare.

Și, totuși, în nici unul din filmele mexicane văzute la noi, sensul revoluției peonilor n-a fost mai explicit redat, rolul conducătorului popular sau sensurile trădării inconștiente, mai veridic înfățișate. Sînt și unele secvențe de amploare construite cu multă pricepere regizorală, unul sau două momente pitorești chiar, fotografii remarcabile, dar încă o dată o notă puternică de melodramă.

Pe Maria Felix am preferat-o în alte filme, dar nu înțeleg cum a ajuns Pedro Amendariz membru în juriul Festivalului de la Cannes din 1961 ? ! Poate „Escondida" nu fusese încă văzut...

Iulian Mihu

Spectacole - Arte

PE MARGINEA FESTIVALULUI DE LA MAMAIA

„PREFERATA" MARELUI PUBLIC

Cadrul și publicul

Marea și Mamaia nu mai au nevoie să fie descrise. Arcul de cer albastru care cuprinde jocul prismatic și policrom al marilor hoteluri rămîne fixat multă vreme în mintea noastră ca un fundal de miraj. Dar acel amfiteatru de o bizară frumusețe modernă care poartă numele cîntărețului iubirilor tinere, reclamă prin noutatea sa cîteva cuvinte. Din paralelograme strălucitoare, el e ca un gigant joc de copii, sau ca o construcție ridicată într-un cadru de roman fantastic, undeva, pe malurile Mării Serenității, și nu pe ale clasicului Pont Euxin. Panouri dreptunghiulare din beton îmbrăcat în ceramică, de culori care rimează cu cele schimbătoare ale mării, se înșiruie, alternează și se petrec unele în fața altora într-un joc armonios de suprafețe lucii, rostuind o splendidă acustică sub cerul liber. Se creează astfel o geometrie a culorilor și a sunetelor plină de frumusețea legilor ei exacte. O scenă mare oferă loc pentru desfășurarea unor spectacole fastuoase și 1 200 de scaune cochete, din plastic masiv, așteaptă publicul.

Iar publicul care a luat parte la cele patru seri ale festivalului, putem spune că nu a fost așteptat în zadar.

Ne permitem să ne exprimăm categoric, pentru că era vorba de spectatori într-adevăr reprezentativi. La ora aceea, litoralul aduna, în vilele și hotelurile lui oameni din toată țara, întrunind toate categoriile gustului public. Unii dintre cei care iubesc în mod deosebit muzica ușoară, deci ale căror reacții iarăși ne interesează în mod deosebit, și-au planificat concediile în așa fel încît să se afle în aceste zile la Mamaia. În plus publicul constănțean, un public alert, exuberant, obișnuit să-și exprime cu evidență părerea.

Ei bine, publicul acesta care a înțeles în chip cît se poate de tovărășesc emoțiile organizatorilor în fața primului festival de o asemenea anvergură și nu s-a impacientat văzînd întîrzierea din seara de deschidere, a știut să fie cît se poate de darnic cu interpreții și autorii care l-au satisfăcut și să nu fie sentimental cu cei care i-au înșelat așteptările. Consultarea fișelor de aprecieri a dat o foarte mare satisfacție membrilor juriului: părerile publicului erau foarte apropiate de ale lor. Spunem aceasta pentru ca și publicul să aibă posibilitatea să fie satisfăcut; doar nu e puțin lucru să ai o părere apropiată de cea a unor specialiști cu prestigiu. Fișele completate de spectatori au fost acelea care au subliniat ideea că nu există o lucrare aptă pentru marele premiu, dovedind astfel nu numai seriozitatea și maturitatea unei aprecieri, ci și faptul că în fața colegilor noștri, compozitorii de muzică ușoară, stă sarcina realizării unor melodii de o înaltă valoare artistică, la nivelul la care s-a ridicat gustul marelui public.

Pentrucă m-au interesat în mod deosebit reacțiile acestui public la o emoție considerată subsidiară în concertele de muzică ușoară — reacțiile în fața cuvintelor care însoțesc melodia, țin să menționez aici că m-a impresionat foarte plăcut murmurul de dezaprobare care s-a ridicat de pe cele 1.200 de scaune în momentul cînd, pe o melodie destul de atrăgătoare, au fost cîntate cuvintele: „Cine, cine / Are inelul/ NĂZDRĂVĂNELU...". Era vorba de o melodie de dans, un dans nou, optimist, destul de bine legat de folclorul nostru. Dar spectatorii nu s-au lăsat impresionați nici de ritmul cîntecului care succeda rapid alte cuvinte mai normale, nici de interpretarea destul de plăcută. În ciuda faptului că melodia curgea mai departe, făcînd uitate cuvintele rostite cu o clipă mai înainte; ei au exclamat prompt, exprimîndu-și astfel nemulțumirea în fața acelei forțări nefirești a limbii române pe care ne este penibil s-o mai repetăm. De asemenea, trebuie amintită seriozitatea cu care au fost ascultate piesele din concurs. Nimeni nu s-a grăbit cu aplauze, dovedind că nimeni nu s-a considerat un simplu spectator care a plătit biletul de intrare. Publicul avea conștiința că participă la „lansarea pe piață" a unor melodii care vor constitui repertoriul de muzică ușoară pe o perioadă mai îndelungată, a ascultat primele interpretări cu o atenție deosebită și de abia la reluarea lor și-a permis să fie numai „auditor", să răsplătească generos cu aplauze ceea ce i-a plăcut.

Un ultim amănunt: Margareta Pîslaru, prin popularitatea pe care și-a creat-o binemeritat a ajuns să fie aplaudată nu numai din recunoștință pentru modul cum cîntă în seara respectivă, ci și pentru simpla ei apariție. La spectacolul final, datorită și interpretării dar și acestei popularități de care se bucură, ea a fost singura bisată (erau orele înaintate și am fost rugați, pe cît posibil, să nu bisăm), din peste douăzeci de interpreți apăruți pînă atunci. Totuși, publicul și-a dat seama că și Gigi Marga, care a repetat cîntecul, a știut să-i dea o interpretare destul de valoroasă. Ei bine, în ciuda refuzului interpretei, a dirijorului și regizorului care țineau să respecte planificarea de timp făcută, publicul nu s-a lăsat pînă cînd nu a obținut și repetarea acestei interpretări. Nu a fost un capriciu; a fost un principiu de echitate în exprimarea aprecierii colective față de interpret.

Toate acestea ne dovedesc înaltele calități ale publicului nostru amator de muzică ușoară. Interesul lui sincer, dorința lui de a-și vedea exprimate simțămintele și prin acest gen, considerat de unii „minor". Aș îndrăzni să afirm că popularitatea de care se bucură muzica ușoară în țara noastră face o concurență serioasă chiar fotbalului și are ascendentul că ea ne poate satisface oriunde, nu numai pe un stadion. Comanda socială, deci, întrece chiar prevederile optimiste, în general, ale interpreților și compozitorilor. Să-i răspundem așa cum trebuie!

Interpreții

Înșirarea numelor interpreților premiați nu ne spune un lucru nou. Prea sînt numai oameni cunoscuți, cărora publicul le știe calitățile și le-a deprins defectele. Aceasta poate fi un punct pozitiv pentru juriu, dar nu un merit pentru organizatori. Amploarea pe care a căpătat-o interpretarea muzicii ușoare la noi ar fi putut prilejui multe surprize proprii unui festival național de muzică ușoară. Dacă cele 16 cîntece prezentate au fost selecționate din 443, în ceea ce privește interpreții s-a recurs la minima rezistență, mizîndu-se numai pe voci de multă vreme consacrate. Pentru publicul care nu a văzut spectacolele Ansamblului de estradă din Deva și cele cîteva apariții pe scenele bucureștene, numai numele Doinei Badea e nou. Este și nou și exprimă ceva, pentrucă tînăra interpretă ne-a surprins prin timbrul ei plăcut, prin modestia cu care își etalează calitățile vocii. Considerăm că niște faze preliminare ale concursului ar fi putut oferi scenei din Mamaia cîteva apariții neașteptate. În plus, ar fi antrenat în diverse locuri din țară, un public și mai larg, prin aplauzele și aprecierea căruia ar fi fost trimiși spre litoral cîntăreți noi. Pentru aceștia festivalul ar fi constituit într-adevăr o primă consacrare, un debut. S-ar fi accelerat astfel și modalitatea de selecționare a cadrelor în acest domeniu al artei.

Totuși, chiar și modul în care s-au acordat aceste premii, chiar și apariția acestor nume cunoscute ne permit să tragem cîteva concluzii asupra felului în care este interpretată la noi muzica ușoară. Există, categoric, o seamă întreagă de voci distincte, am putea spune, chiar, de personalități distincte. De la amprenta delicată cu totul personală, pe care o pune Dorina Drăghici asupra melodiilor și pînă la căutările de interpretare pe care le întreprinde Luigi Ionescu, avem de a face cu o gamă destul de largă. Pe portativul ei se înscriu nume ca al lui Constantin Drăghici, Margareta Pîslaru, Nicolae Nițescu, dar evident și al Roxanei Matei, cu posibilitățile ei deosebite de a comunica publicului o melodie, și ai tînărului Aurelian Andreescu, dotat cu multă finețe, dar pe care, într-adevăr, cîntecele interpretate nu l-au avantajat. Vocile sînt, deci, plăcute și originale, publicul le distinge fără să fie necesară apariția interpretului.

Și, totuși, marea popularitate a genului presupune din ce în ce mai mult comunicarea interpreților cu publicul nu numai prin intermediul discului sau al aparatului de radio. Turneele spectacolelor de muzică ușoară au căpătat la noi o foarte mare amploare, televiziunea are zeci de ore de transmisie pe săptămînă, presupunem că cinematografia va lansa comedii muzicale și mai reușite, și mai cuprinzătoare decît cele de pînă acum. Interpretul vine, deci, din ce în ce mai mult în contact nemijlocit cu publicul, apariția lui contează din ce în ce mai mult. Ei bine, tocmai despre modul cum înțeleg unii această apariție, vrem să discutăm. „Trebuie să am și joc de scenă, nu numai să cînt" își spune interpretul. Și atunci, cu mijloacele elementare ale unei serbări de sfîrșit de an școlar, cînd textul spune „inima mea", el duce mîna la inimă, cînd textul spune „te iubesc", el fixează cu insistență o spectatoare pe care vrea s-o încînte, cînd spune „luna", ridică brațul spre cer, iar cînd spune „îți scriu din depărtare", rămîne anchilozat pentrucă nu găsește mijloace de pantomimă prin care să sugereze atît de repede ideea. Un asemenea gen desuet de interpretare ar presupune ca, atunci cînd rostește eminescianul „Pe lîngă plopii fără soț", cîntărețul să fie ajutat de proiecția unui diapozitiv arătînd plopii. Există și cealaltă interpretare, facilă și exterioară, în care discursul nu face decît să simuleze, atît cît îi permite receptivitatea microfonului, respectivii pași de dans. Or, asta poate face foarte bine și spectatorul. El așteaptă, de la omul care apare pe scenă, un mod nou de restituire a melodiei. Un mod personal, o filtrare a melodiei prin temperamentul artistic al interpretului. Un cîntec bun are întotdeauna un suflu, un sens, el este o caracterizare melodică a emoției artistice și nu o redare onomatopeică de sunete. Contribuția interpretului e valoroasă nu atunci cînd dublează melodia cu argumente teatrale, ci cînd constatăm că o trăiește exprimînd-o prin mijloace plurale: timbru, modulație, gestică. Din păcate, neavînd în acest sens o cultură care să le permită să-și prezinte propria personalitate cu emoție și discreție, interpreții noștri de muzică ușoară recurg în cel mai bun caz la imitarea unor exemple cunoscute, ne mai fiind ei. A încercat cîndva Edmond Deda, în condiții materiale precare, să facă o clasă pentru interpreții de muzică ușoară. Ideea ar trebui reluată pe premisele solide ale învățămîntului nostru socialist.

Melodie și text

Un cîștig categoric și important: mai bune sau mai slabe, toate cele 16 melodii pot fi caracterizate printr-un optimism de frumoasă ținută, prin lipsa unor sterile căutări de efecte sonore, prin exprimarea sentimentelor nobile ale omului nostru, constructor al socialismului. Aceasta dovedește sănătoasa orientare a compozitorilor de muzică ușoară din țara noastră, sensul profund uman al căutărilor lor, neomițînd tot ce a cîștigat valoros muzica ușoară pe plan internațional. Melodii ca „Spre soare" de George Grigoriu, „Oglinzile mării" de Eugen Teger, „Cum e oare", a tînărului debutant Florin Bogardo, și, în special „Te caut" de Florentin Delmar, care ne surprinde că a fost apreciată doar pentru mențiune, au adus un suflu nou și destul de original. La acest festival, echipa compozitorilor noștri — ca să întrebuințăm un termen din ciclism, — a ajuns la sosire „în pluton". Compactitatea acestuia o asigură tocmai căutările despre care am vorbit mai sus. Așteptăm să țișnească solistul, nu neapărat pentru ca să-l vedem detașîndu-se de colegii lui ci tocmai pentru ca, la fel ca și-ntr-o manifestare sportivă, el să ofere un stimulent, etalonul unor viitoare depășiri. O imputare pe care încă nu știm cui să o adresăm. E cu totul nepermis ca la festivalul său concursul muzicii ușoare românești, să lipsească melodii ale unor compozitori de renume ca N. Kirculescu.

De remarcat o luptă pentru acuratețea textelor. O luptă, ca orice luptă, cu cîștigurile și pierderile ei. A fost cîștigat de muzica ușoară un poet ca Eugen Frunză, dar a fost pierdută o melodie ca „E senzațional" de Vasile Veselovski, care nu a putut fi valorificată, categoric, din pricina textului. Iată, spre edificare: Briza nopții senine / Ți se joacă-n păr / Și-mi dau seama foarte bine / Că-ntr-adevăr / E senzațional / Și fără egal / Decorul seral / Pe litoral / ... E senzațional / Și totuși normal / ... Dacă aș fi nu numai în locul sensibilului și originalului compozitor, dar chiar și al interpretei (Sorina Dan) aș avea motive să cred c-am pierdut premiul pentrucă am armonizat sau am rostit asemenea „versuri". Trebuie să remarcăm intențiile bune pe care le au Angel Grigoriu și Romeo Iorgulescu și să le atragem atenția că ei se află exact la răspîntia de unde se despart acei meșteșugari ai textelor de serie, de textierii dotați cu sensibilitate și simț artistic. Dacă vor căuta să-și mărească registrul, să-și valorifice ideile bune și de actualitate pe care le au, prin mijloace de exprimare cît mai poetice, atunci acest gen de creație ce presupune în primul rînd simțul muzicii respective, va avea de cîștigat. Vreau să polemizez aici cu Ilie Purcaru, care a scris ceva asemănător în „Contemporanul". El încadra în acele clișee clasice și unele versuri din textele lui Mircea Blok. Citez cîteva: Învelită în răcoare / Seara vine prin poiene; / Sus pe boltă, carul mare / A pornit la drum alene / Florile-s de lună bete, / Joacă vîntul printre ele / Fumul focului din vetre / Se înalță pîn' la stele / ... Evident, sună oarecum a pastișă din Coșbuc. Dar e mai bine să-l pastișăm pe Coșbuc decît să pastișăm interjecțiile din alte texte, la fel de neinspirate, semnate tot de de-alde noi!... Textul de muzică ușoară nu a ajuns încă la stadiul unor impresionante creații poetice. Cred că trebuie încurajată acuratețea și bunul simț al versurilor de mai sus, așa cum trebuie reprobată înșiruirea fără finalitate a cuvintelor de la „O melodie dintr-o mie"...

Dar, ceeace trebuie reclamat în mod susținut, este contribuția pe care-o pot aduce confrații noștrii poeții.

★

Celor care se vor întreba: „și de ce atîta insistență față de acest gen minor?", le voi răspunde că socotesc o datorie cetățenească din partea tuturor oamenilor de artă de a lupta pentru ridicarea la un nivel cît mai înalt a acestei „preferate a publicului". Muzica ușoară este în prezent arta cu cea mai largă răspîndire și tocmai din pricina aceasta trebuie să capete o cît mai înaltă ținută. Festivalul și concursul recent au dovedit din plin grija care i se acordă. Ne-am fi așteptat ca organizatorii să folosească mai generos posibilitățile pe care le-au avut la îndemînă. Cu mîndrie îndreptățită îndrăznim să afirmăm că Mamaia este cel puțin un cadru la fel de bun ca și San Remo pentru desfășurarea unui asemenea festival. Ei bine, lăsîndu-se totuși la grijile strict comerciale ale O.S.T.A., care a făcut o popularizare inadmisibil de sumară fiind mulțumită să procedeze conspirativ, pentrucă nu putea face față cerinței de bilete, se ratează cele mai bune intenții. Festivalul acesta trebuie să devină într-adevăr o serbare anuală a litoralului românesc. În zilele desfășurării lui, orchestrele din localuri vor trebui să cînte și radioficarea să transmită cu precădere cîntecele din concurs. Interpreții nu trebuie să se limiteze la spectacolele de seară, precăzute cu încasări; i-aș vedea cîntînd pentru public în holurile hotelurilor, în piațetele din mijlocul cvartalurilor, pe splendidul fundal al lacului și al mării. Formațiile de amatori ar putea împlini decorul cu un adevărat carnaval, difuzoarele ar putea transmite emisiuni despre înaintașii muzicii noastre ușoare. O melodie, sau o suită de melodii, îți însoțește lungă vreme amintirile despre o vacanță plăcută. De ce să nu fie acestea, în fiecare an, chiar melodiile festivalului de la Mamaia, fluturînd spre cei care și le vor aminti, ca niște stindarde ale tinereții și voioșiei noastre?

Corneliu Leu

SABIN BĂLAȘA: ZIDĂRIȚA

Cale i doșop

A 20-a...

...stagiune așteaptă cu emoție vibrația de metal a primului gong, chemarea sub'ire a soneriilor, aprinderea luminilor dirijate de vrăjitorul electrician.

În cele mai multe din teatrele Capitalei și provinciei, pregătirile sînt în plină desfășurare. Pentru anul 1964 aceste pregătiri au căpătat o amploare specială.

Pe lista autorilor dramatici anunțați a fi cu operele lor în „stadiul final" sau „pe șantier", se înscriu alături „nume" tinere și vîrstnice, dramaturgi consacrați și ucenici în arta poetică a teatrului. Temele variate, genurile diverse abordate se circumscriu evenimentului care ne face să privim cu mîndrie spre cei douăzeci de ani care au trecut...

Autori, regizori, directori de teatru, se simt părtași în responsabilitatea înaltei vibrații pe care trebuie s-o aibă a douăzecea stagiune.

În curînd, peisajul Capitalei, peisaj autumnal, se va îmbogăți cu afișele — vestitorii noii stagiuni.

O așteptăm

Teatrul și supraproducția

— Ce ne facem, se văita un om de teatru. O s-avem de luptat din greu cu supraproductiile cinematografice, ecranul lat, cinemascopul, aventurile „de capă și spadă". Ce mă fac eu cu opt metri pătrați de scenă și cu un singur decor pe lîngă ecranul panoramic? Cum o să aduc publicul la teatru? Supraproducția o să mă înghită ca balena pe Asbah.

Răspunsul?

Răspunsul, l-a dat, îl dă, îl va da publicul. Publicul, marele public cu experiența, practica, influența a douăzeci de ani de teatru apreciază spectacolul. Spectacolul de calitate. Nu-i mai sar în ochi de pe afișe „numele mari" și nici „2 muzici 2". Publicul vine pentru piesă, pentru regie, pentru decor.

Secretul succesului de sală, de public? Îl știu prea bine toți oamenii de teatru chiar atunci cînd nu-l aplică totdeauna: calitatea!

Coeziunea colectivului

Ziarele publică din cînd în cînd mici anunțuri în chenare: „Teatrul din X anunță concurs..."

Nimic nelogic sau anormal.

Există din păcate în teatrele din provincie destul de numeroși actori „vînători de concursuri".

Azi aici, mîine-n Focșani, pare a fi deviza acestor călători. Îi întîlnești marți la concursul din Birlad, vineri la Brăila, duminică la Turda.

Doi soți, actori, au economisit un an și-apoi și-au cumpărat o motocicletă cu ataș.

Pentru a se deplasa mai ușor și mai rapid la concursuri.

Un „bilet în circuit" i-ar fi costat mai puțin.

Poate un director de teatru, un prim regizor să-și stabilească precis repertoriul în perspectivă cu asemenea actori-călători?

Înaintînd încet-încet, dintr-un oraș în altul, dintr-un post în schemă pe altul, vești concurenți se pomenesc într-o bună zi pe locuri fruntașe în schema unui teatru raional.

Cîștigători ai unor concursuri... de împrejurări ce ar trebui curmate.

Al. Popovici

— „Iată inima mea !..." sau ce s-ar întîmpla dacă unii interpreți ar merge mai departe pe drumul mimării puerile a cîntecelor.

■

— Ce faci cu dicționarul de cuvinte încrucișate la concert?

— Dragă, vreau să știu tot ce-au vrut să spună autorii textelor...

■

— Draga mea, nu fii supărată: te asigur că pentru public n-a fost prevăzut niciun premiu...

Desene de RADU GEORGESCU

În continuarea discuției privind reflectarea eroului contemporan în literatură, redacția s-a adresat de data aceasta unor critici literari, solicitîndu-i să răspundă la cîteva întrebări în cadrul unei anchete.

Prima întrebare se referă la raportul dintre eroul contemporan din viață și din literatură. A doua întrebare: care sînt acele lucrări literare ce au dat o imagine memorabilă a eroului contemporan? Următoarea întrebare invită la formularea unor aprecieri privitoare la lucrările în care imaginea eroului contemporan a fost realizată în mod nesatisfăcător. Întrebarea a patra: cum contribuie critica literară la rezolvarea unei probleme de mare importanță pentru literatura noastră realist-socialistă: realizarea eroului contemporan?

7 critici despre EROUL CONTEMPORAN

GH. ACHIȚEI:

Cititorii reclamă necontenit de la scriitori o mai mare varietate tematică în proză, o mai strînsă legătură cu oamenii contemporani. Viața rămîne întotdeauna inepuizabilă în relațiile sale cu ceea ce se numește creație artistică. Dar nu e mai puțin adevărat că bogăția de probleme puse în discuție, dimensiunea etică și sensul personajelor sînt principalele elemente care condiționează o literatură mare.

Uneori se discută despre raportul dintre eroii din viață și cei din beletristică într-un mod, după părerea mea, școlăresc, urmărindu-se doar în ce măsură personajul din carte reflectă autentic presupusul prototip din realitate. A fost o vreme cînd s-a emis opinia că, în viață, chiar oamenii înaintați au „pete" și nu e bine să vedem lucrurile numai „ideal". Discuția despre cum trebuie să fie un personaj reprezentativ al epocii noastre: „cu pete sau fără pete", deși ieșită de mult din circulație, a lăsat totuși urme. Întîlnim, îndeosebi la unii autori tineri, tentația de a-și uriți personajele pentru ca nu cumva critica să-i acuze de „idilism" ori „lipsă de veridicitate". Decarece, chipurile, oameni perfecți n-ai să întîlnești niciodată aievea. Cred că problema raporturilor dintre eroul din viață și cel din literatură nu se poate pune în felul acesta, al unei paralele simpliste. Numai naturaliștii au simțit atari ispite. Ar fi cu totul de neînțeles atunci acele apariții exemplare — ale literaturii clasice și ale unor remarcabile creații contemporane — apariții ce au constituit pentru milioane de oameni modele de conduită morală. Există personaje care fără a ți se oferi ca exemplu îți devin totuși apropiate, dragi. Dar există și personaje-mit, personaje-simbol, menite să domine cititorul, să-l cheme spre înălțimi morale nevisate.

Pe baza experienței acumulate pînă acum, reiese ca o legitate pentru literatura realist-socialistă efortul scriitorului, situat pe poziții partinice, de a sublinia, pe planul întregii literaturi, ceea ce viața are mai înaintat, mai reprezentativ. Aproape toate personajele literaturii realist-socialiste sînt într-un fel personaje care, în ciuda faptului că se definesc într-un mediu istoricește concret, întruchipează multe trăsături ale omului viitor. Din acest punct de vedere, funcția lor educativă iese și mai mult în evidență.

Consider că în dezvoltarea tinerei promoții de prozatori talentați ce s-au afirmat în ultimul timp, un rol important l-au avut ajutorul și îndrumarea competentă acordată lor din partea criticii literare. Critica marxistă își înscrie ca unul din principiile de bază ale activității sale îndrumarea atentă și plină de grijă a tot ce este nou, înaintat, promițător. De aceea, răbufnirile negativiste nu au avut și nu vor avea nimic comun cu critica noastră partinică, marxist-leninistă. În contactul cu fenomenul literar e necesară aceeași înțelegere dialectică a lucrurilor, de care comuniștii au dat întotdeauna dovadă, pornindu-se, în orice judecată de valoare, de la conținutul cărții, de la esența problemelor discutate. Cred că putem aprecia cu toții ca îmbucurător faptul că manifestările de formalism în critica literară de la noi au dispărut în general. Cronicile literare, recenziile asupra cărților ce apar sînt scrise cu tot mai multă competență. Cu atît mai mare mi-a fost surprinderea citind în revista „Contemporanul" cronica lui N. Manolescu la romanul „Cordovanii" de I. Lăncrănjan, cronică în care se formulează o serie de aprecieri asupra romanului după niște criterii foarte mărginite, școlărești. Pe ce se bazează Nicolae Manolescu cînd afirmă că romanul lui Lăncrănjan este pîndit de lipsa de relief a unui „reportaj întins", că cele 3 volume conțin pagini poematice care nu adaugă nimic la ceea ce s-a spus despre sat, că pe „mai multe sute de pagini limba e falsă", „totul fiind de un stil imposibil și livresc"? Pe neconcordanța pe care el o sezisează, chipurile, între punctul de vedere al scriitorului și cel al eroului principal, povestitorul acțiunii. A concepe dintr-o asemenea perspectivă analiza unei cărți ni se pare destul de mărginit și, în orice caz, anacronic pentru nivelul actual la care se discută în critica noastră literară cărțile ce apar. „Contemporanul", încă de la începuturile sale, și-a făcut o reputație din a discuta literatura pornind de la fondul problemelor. A încerca formularea unor concluzii negative asupra unei cărți doar pe baza unei analize cu totul formale, forțate, înseamnă de fapt a induce cititorii în eroare. E de mirare cum redacția nu a sesizat întreaga structură falsă a cronicii lui Nicolae Manolescu. Citind cronica, am avut impresia că autorul nu și-a terminat de spus gîndurile. S-ar putea ca într-un număr ulterior să revină asupra afirmațiilor inițiale — afirmații negativiste. Oricare ar fi situația, ținuta întregii cronici rămîne lamentabilă și contradictorie. Pentru că, după ce se afirmă la început că romanul reușește să ne dea o imagine completă și amănunțită a vieții satului, în paragrafele următoare se încearcă negarea sistematică a afirmațiilor inițiale. Se va reveni oare din nou asupra lor?

SAVIN BRATU:

1—3. Teoretic e ușor să răspunzi. Eroul din literatură e reflectarea artistică a aceluia din viață. Raportul e dialectic: unul îl **urmează** pe celălalt și, în același timp, îl **formează**. Indeobște cunoscute, aceste adevăruri rămîn cele esențiale. Scriitorul le cunoaște bine. Uneori nu ține seama de ele și eșuează.

Succesele literaturii noastre sînt incontestabile — inclusiv în privința realizării artistice a eroului contemporan. Dar mi se pare că ambiția scriitorilor e firească și necesară. Avem cărți bune și scriitori despre care putem fi siguri că oricînd sînt în stare să scoată încă o carte la fel de bună (Galan, E. Barbu, Titus Popovici, Marin Preda). Reușita poate fi previzibilă. Bineînțeles, scriitorul autentic nu se mulțumește cu o asemenea reușită și produsul în serie, după tiparul dat, rămîne apanajul celor mediocri, care scot și ei un fel de cărți „bune". Scriitori și cititori, avem nevoie de marile cărți ale actualității dinamice, ale istoriei vii pe care o trăim și care este însăși viața secolului XX în transformare revoluționară, nu defalcată și limitată, ci amplă, fundamentală, așa cum e ea axată pe coordonate definitorii. E momentul **căutărilor**, nu al **găsirilor** anterioare — ale altora sau ale tale însuți. De aici **Risipitorii** lui Marin Preda ca și **Cordovanii** lui Lăncrănjan, oricît de diferite ar fi căutările și găsirile celor doi. Dar care e, în aceste lucrări, locul eroului contemporan?

În **Risipitorii** acesta e încă în germinație. În **Cordovanii** se întrezărește. Sînt eroi **în formare.**

Cred că eroul literaturii noastre în etapa actuală, cum este în viața însăși, e — cu o formulă desigur foarte generală — omul care reintră în posesia esenței sale umane și devine **creator**, făuritorul conștient al istoriei. Acest om, la proporțiile de masă ale revoluției socialiste, e în devenire. E firesc, deci, să avem romane ale **formării.**

Contemporaneitatea eroului mai înseamnă, cred, și sincronizarea lui profundă cu epoca. E interesantă aducerea în imediată contemporaneitate a unui om pe care îl urmărim coborînd din balade haiducești. Dar nu poate întîrzia romanul eroului care, prin toate fibrele sale, trăiește actualitatea ca un om al secolului XX, al erei care este a comunismului, a călătoriilor cosmice, a energiei atomice și... a bombei atomice, a unui om care a trăit activ războiul, urmările trecutului și dramatismul construirii efective a noului, a unui om care, ca făuritor conștient al istoriei, a luat act de întregul complex al vieții noi și l-a trăit el însuși cu maximă intensitate.

4. Toți criticii noștri literari sînt buni, iubesc literatura, se simt frați ai scriitorilor, sînt obiectivi, feriți de capricii apologetice sau distructive. Sînt aproape sublimi!...

Dacă însă aș relua cronica literară pe care am părăsit-o din cauza lucrărilor de istorie literară, acaparante prin natura lor, cred că m-ar preocupa în primul rînd, cu privire la fiecare carte, cît de mult dezvăluie realitatea omului nostru contemporan. Mi se pare că însăși „măiestria" ar rezulta din această cercetare „conținutistică". Pentru că mi se par cu totul găunoase speculațiile despre construcția epică, modalitatea scriitorului etc., dacă nu sînt văzute ca decurgînd din necesitatea vitală a descoperirii unui adevăr care a solicitat imperios un anumit procedeu, un anumit mod de expresie. Aș prefera încurajarea însemnărilor autentice, a **mărturiilor.** Și, în același timp, m-aș feri de promovarea în sine a unei modalități pe care cartea analizată nu face decît să o compromită.

MATEI CĂLINESCU:

Cred că, referindu-mă la ansamblul producției literare din ultimii ani, în ciuda unor substanțiale succese, care nu trebuie nicidecum subestimate, putem spune că literatura a rămas datoare în ceea ce privește înfățișarea eroului contemporan. Se observă, în discuțiile curente, o tendință îmbucurătoare de a se trece de la recunoașterea abstractă a situației la o analiză mai adîncă, mai nuanțată a cauzelor ei. În această ordine, nu se poate contesta că s-au spus adeseori lucruri judicioase despre necesitatea cunoașterii vieții, despre necesitatea unei perspective originale, creatoare asupra realității în dinamica ei revoluționară.

La ultima plenară a Uniunii scriitorilor, referatul prezentat și discuțiile care au avut loc au subliniat problemele literare care decurg din lupta între nou și vechi, așa cum se desfășoară ea în procesul desăvîrșirii construcției socialiste în țara noastră. Eroul contemporan a stat în centrul dezbaterilor. Cred că roadele tuturor acestor discuții trebuie să apară — în ceea ce privește critica literară — mai ales în activitatea de consemnare analitică a cărților care apar.

Examinarea atentă a dificultăților estetice întîmpinate de scriitorul care-și propune înfățișarea unor eroi contemporani nu e o preocupare minoră. Găsirea formelor adecvate pentru exprimarea vibrantă, puternică, a conflictelor actuale, a victoriei noului în conștiință, nu este ușoară. Efortul scriitorului de a descrie psihologia complexă a eroului zilelor noastre trebuie urmărit, așadar, în rezultatele lui concret artistice, evitîndu-se aprecierile generale, sentențioase (care apar din cînd în cînd în articolele critice) și folosindu-se, în schimb, argumente și judecăți de valoare nuanțate, chiar dacă sînt severe.

Între cărțile animate de un patos actual, aș aminti în primul rînd de „Risipitorii" lui Marin Preda. Aici dialectica interioară a eroului contemporan (reprezentat prin Vale, doctorul Sîrbu, Constanța, în diferite ipostaze) e înfățișată literar cu o autenticitate pregnantă. Interesant, pentru discuția care se poartă acum, mi se pare și punctul de plecare al romanului lui Marin Preda: încercarea de a trasa etapele unei formații spirituale (Vale), de a scrie „educația sentimentală" și morală a unor eroi reprezentativi pentru epoca noastră. S-a spus că „Risipitorii" este un **roman al prieteniei** (Ov. S. Crohmălniceanu) și remarca este adevărată, căci problema aceasta, cu variate și complicate ramificații, este reluată ca un subtil leitmotiv al cărții. Dincolo însă de aceasta, „Risipitorii" constituie, aș zice, o **meditație etică** mai largă asupra condiției umane în socialism, realizată cu mijloacele unei proze sobre, dense, ostile simplificărilor și cliseelor idilice. Meritul lui Marin Preda este de a se fi străduit în direcția unei dezbateri de probleme ample, de a-și fi propus obiective artistice înalte, stabilind un dialog cu mari tradiții literare.

Cred că o asemenea ambiție trebuie să anime pe scriitorul care vrea să contureze artistic figura omului de azi, cu procesele lui interioare complexe. O proză cu substanță reflexivă săracă, de simplă consemnare, oferă un cadru strîmt pentru evoluția eroului contemporan. Din această pricină, o anume tendință de „reporterizare" a literaturii, observată în ultimii ani, nu trebuie încurajată. Nu mă refer, firește, la înclinația firească a scriitorului (îmbinată însă și cu alte preocupări artistice), spre documentar, spre autenticitate în reconstituirea ambianței etc. ci la stilul de relatare unidimensională, expozitiv și ilustrativ, pe care-l practică unii reporteri (nu cei mai buni), considerîndu-l, pe deasupra, „ultimul cuvînt" și în arta epică propriu-zisă. „Risipitorii" nu e o carte lipsită de imperfecțiuni, — ele au fost analizate de critică — dar acestea nu provin din acceptarea unor formule comode, ci sînt imperfecțiunile unui artist care caută cu febrilitate, care își asumă responsabilități mari, care se străduiește continuu să exploreze zone literare încă nedestelenite.

Prospecțiile epice mai ample în cadrul actualității sînt destul de rare, din păcate. În schimb, un număr de tineri prozatori (folosind speciile scurte ale genului epic) depun o strădanie lăudabilă în această direcție. E vorba de Nicolae Velea, D. R. Popescu, Fănuș Neagu, Sorin Titel, Vasile Rebreanu (care a scris și un roman apreciat despre viața satului colectivizat — „Casa") etc. Rezultatele obținute — artistic vorbind — sînt încă inegale. Critica e datoare, în această privință, să procedeze cu atenție, căci generalizările grăbite duc totdeauna la concluzii inexacte. Am citit astfel un recent articol despre nuvelistica tinerilor semnat de Cornel Regman, în care erau criticate cîteva bune povestiri de actualitate ale lui D. R. Popescu, N. Velea etc. pe motiv că s-ar vădi la acești autori o înclinație spre bizarerie, ciudățenii și excentrități (înclinație, de altfel, observabilă și la alți tineri și constituind chiar, crede C. Regman, un fenomen mai larg). Pornind de la o idee preconceputâ, criticul ajunge să anuleze o nuvelă ca „Nabucodonosor" de D. R. Popescu, supunînd-o unei analize după părerea mea eronată, pentru că ignoră realitatea artistică a scrierii și intențiile autorului ei.

Revenind la eroul contemporan, trebuie să constat că slăbiciunea tinerilor prozatori citați mai sus provin nu atît dintr-o atracție spre bizar, cît dintr-o insuficientă preocupare de a înfățișa, cu dinamism epic, viața și cel reflectat în romanele, nuvelele sau schițele noastre. Eroii din viața de toate zilele, (și mă gîndesc la tipul de erou muncitor, comunist, la tipul uman cel mai evoluat al contemporaneității, tip avansat etic și psihologic), atunci cînd ispitesc fantezia creatoare a prozatorilor noștri, capătă adesea contururi aproximative, palide. E curios totuși cum eroi de extracție țărănească, tipuri de reală autenticitate, cu un relief sufletesc impresionant, cum sînt Ilie Moromete, Mitru Mot, Lae Cordoveanu nu au încă pandanții lor — ca psihologie și univers de idei — în sfera care ocupă discuția noastră.

2. N-aș putea spune că am fost cucerit total de modul cum un prozator sau altul a conturat tipul literar în discuție (măcar că un Anton Filip sau Dumitrana se situează ca ținută artistică deasupra altor creații similare). Urmăresc cu mult interes creația lui D. R. Popescu și aștept cu nerăbdare și de la el acel erou contemporan complex, în jurul căruia face în ultima vreme interesante sondaje.

3. Un vals pentru Maricica, Aceste zile și aceste nopți, căutări interesante ale unor prozatori de real talent, rămîn însă în stadiul și la nivelul unor căutări. Acuitatea unuia pentru amănuntul semnificativ de viață sau pentru „omul obișnuit", ca și căile celuilalt pentru a contura un tip psihologic mai evoluat și complex intelectual pot fi valorificate fericit prin eliberarea de crusta unui anumit schematism și convenționalism inoperant.

4. Avem critici literari bine orientați în estetica romanului și a prozei în general și care ar putea să aducă o contribuție infinit mai mare în dezbaterea acestei probleme. Dar lunecarea unora spre mărunte probleme de compoziție sau de psihologie a tipurilor, discutarea, ruptă de țesătura de idei a romanului, a raportului erou-masă nu sînt menite să contribuie la acele dezbateri de idei de importanță vitală pentru dezvoltarea prozei noastre. Aerul snob sau excesiv doctoral al unora dintre critici mai tineri ar putea fi înlocuit cu interesul pentru dezbaterea unor astfel de probleme, impulsionînd și îndrumînd astfel — cu sensibilitate și percepție estetică corespunzătoare — proza noastră către problematica gravă și înălțătoare a contemporaneității.

M. PETROVEANU:

În disputa cu modelul, poezia dispune — față de artele rivale — de condiții specifice, în același timp avantajoase și exigente. Gradul sporit de spontaneitate, de inspirație al actului liric și supletea versului îngăduie poetului o vibrație mai promptă — operativă, spunem noi, — decît prozatorului, întîrziat în reacțiile sale de normele observației și recompunerii tipurilor, care cer răgaz. Dar **trăirea** stărilor înfățișate, cealaltă împrejurare specific lirică, reclamă poetului identificarea cu eroul contemporan. (Poetul nu poate să nu fie propriul său erou). Aici stă și nodul chestiunii ridicate de ancheta „Luceafărului". În calea realizării acelui acord deplin se înlănțuie încă frîne pe care le vom indica de îndată. Mai înainte, o precizare. Chestionarul ne cere — se pare — să formulăm și unele preferințe în ceea ce privește eroul literar. Desigur, o selecție este oricînd posibilă și, spre a nu se crede că, potrivit obișnuitei prudențe critice, țin să mă sustrag de la invitație, mărturisesc a fi reținut între aparițiile pe anul 1963, „Poemele noi" argheziene, „Lauda lucrurilor", „Pe coardele timpului", „Imn către zori de zi", „Cercuri de copac", „Să ne facem daruri", aparținînd generațiilor reputate (Oprindu-mă la colecția „Luceafărul", este notabilă, alături de debuturile feminine, placheta lui Platon Pardău). Consider totuși că operația nu e concludentă. Pe de o parte, nu există cărți de valoare omogenă, indiferent de iscălitură. Se întîlnesc, de asemenea, poezii marcante în volumele lui Dimitrie Stelaru și Vasile Nicolescu și contraste neașteptate de vigoare și gingășie la Eugen Frunză, accente de sinceritate la Nicolae Stoian. Pe de altă parte, nici unul din titlurile amintite nu rămîne dincolo de constatarea critică inițială. Problema trebuie deci abordată în ansamblu. Paradoxal, dar așa este: principalele dificultăți ale poeziei, fără a fi inerente cuceririlor ei atît de binefăcătoare, s-au născut totuși odată cu ele, urmînd probabil unei asimilări grăbite. Să ne limităm la cîteva din cauzele care contribuie la persistența distanței dintre eroul liric și eroul contemporan. Mai întîi, însă, cîteva aprecieri necesare. O preocupare abundentă, captivînd diverse generații și modalități, o constituie meditația despre sensurile profunde și multiple ale prezentului (versurile publicate în presă de Mihai Beniuc și M. R. Paraschivescu, Mihu Dragomir și Ion Brad, Maria Banuș și Tiberiu Utan, Nina Cassian și Virgil Teodorescu, Al. Andrițoiu și Nichita Stănescu). Lirica românească fecundată de umanismul socialist și-a confirmat aptitudinea interpretării marilor teme într-un spirit propriu. Perspectivele și resursele dobîndite exercită însă o fascinație care transformă uneori o înclinație firească și fertilă într-o obsesie a colosalului, în complacerea printre abstracții în genere. Reconsiderarea într-adevăr originală (substanțial-originală) a temelor zise eterne este zadarnică în absența legăturii dintre cer și pămînt, a contactului organic cu sarcinile imediate ale revoluției, cu năzuințele omului în situația concret-istorică dată. Contact pe care nu-l pot întreține nici referințele la prezent ori la viitorul comunist, rostite în termeni declamatori ori de un prozaism inexpresiv, și nici dilatarea pînă la dimensiuni galactice a unor inițiative de valoare dar cu semnificație restrînsă. În „Turnul" Mariei Banuș deprinderea stîngace a alfabetului și pătrunderea sigură, semeață în arcanele universului se varsă într-o comunitate de mesaj, susținut de freamătul emoțional, de înfiorarea caracteristică celui ce înfruntă bariere. Ce disproporționate sînt însă investițiile de reflexie și patos aproape fizic, senzorial depuse de ea în poezia consacrată zahărului. Amprenta abstracției se regăsește și în interesul, evident nobil și nu mai puțin creator, pentru aspirațiile etice. Apelurile la puritatea conștiinței, pledoaria pentru lealitatea în relații, exigența față de sine la Nina Cassian se formulează cu o vigoare elegantă și în „Casă nouă" din „Să ne facem daruri". Ciclul dedicat timpului nostru ne transportă însă în domeniul generalizărilor seci sau emfatice, prin abuz de concepte nude ca **demnitate, luciditate, solidaritate.** Intenția comunicării de înțelesuri majore, de certitudini ultime, de valori etice se realizează de aceea doar sporadic, în „gesturi" lirice izolabile dintr-un context rigid. Ciudat cum poeta de un gust necruțător ne invită chiar la bravade facile, de genul dizolvării eului „ca pe un cristal de zahăr în ceaiul... timpului!"

În altă ordine de idei, se semnalează încă forme ale înțelegerii pasive a armoniei pe care socialismul o instaurează între combatanții idealului său, în sufletul omului, în ambianța sa cotidiană. Petre Stoica și-a dezvoltat un mod personal de construcție a imaginii — o sinteză între elementele realismului „pasiv" din iconografia și arta casnică populară și maniera de a afirma, cu o uimire încîntată, realitatea (în fond, este atitudinea unora din eroii lui N. Velea, căci zîmbetul lor se adresează tot lor, tinzînd să le mascheze, în fața altora, „naivitatea"). Rezultatul acestui procedeu este evidențierea — fără comentariu sau cu o ușoară subliniere, cu un accent expozitiv — a frumuseții discrete caracteristice unui peisaj, unor raporturi de muncă socială, ori de viață intimă, unui profil sufletesc de om simplu. Armonia nu e elocventă însă numai „de la sine" și, mai ales, nu se instaurează fără efort, fără piedici. E victorie smulsă de nou în lupta împotriva vechiului. Participarea activă la dinamica socială și la triumful frumuseții, iată sarcina cu care Petre Stoica trebuie să se confrunte. O sarcină achitată, în bună parte, la Niculae Stoian. Temperamentul vijelios nu asigură totuși, prin sine, efervescența de imagini maiakovskiană. Reluînd observația colegului său de redacție Marin Sorescu, iureșul său se consumă însă adesea disproporționat față de obiect iar limbajul recurge la violențe sau asociații de efect contrariu celui scontat. Pasiunea sa pentru actualitate și sentimentul de răspundere etică — destul de puțin acuzat la ultimul contingent de tineri, dispuși spre contemplare sau setoși de viață dar prea puțin mistuiți de tensiunile, de forțele vieții sociale — are nevoie de adîncime și de o expresie bine strunită pe plan artistic.

Critica, aflată în general într-un proces de activizare, își manifestă nu numai un pronunțat, chiar rafinat spirit analitic, dar și ceva mai mult curaj în dezvăluirea carențelor artistice. „Stacheta" pretențiilor noastre nu este însă prea ridicată și concluziile de natură ideologică pe care le impune o descriere fidelă a obiectului se mențin încă pe pragul veritabilei dezbateri de idei. Iată încă o constatare de tipul celei impuse de prima chestiune și pe care cu toții o repetăm la ocazii similare. Am impresia că problema centrală a anchetei, raportul dintre eroul contemporan din viață și literatură, înregistrează de cîtva timp o însuflețire mai accentuată cu privire la proză decît la poezie. În acest din urmă compartiment, penetrația critică n-a trecut de faza, necesară desigur dar abia pregătitoare, de comentare a infirmităților imaginii (de preferință, la poeții tineri) și nu a adîncit discutarea insuficiențelor de conținut, de atitudine.

DINU SĂRARU:

1. Literatura rămîne încă datoare vieții. Dar despre asta s-a mai vorbit. În ceea ce îl privește pe eroul contemporan, în literatură, ca și în viață, el dă măsura și a epocii și a operei. Mi se pare însă exagerat să-i ceri unui scriitor să-ți dea neapărat eroul ultimilor doi sau trei ani. Din acest punct de vedere, Mitru Mot rămîne încă un contemporan dar, firește, am dori să-l vedem și azi, în epoca victoriei definitive a socialismului. Pe de altă parte, cred că scriitorul nu poate rămîne doar un simplu spectator al vieții; mi se pare că el însuși, scriitorul, trebuie să fie un astfel de participant la viață, încît să poată găsi în propriile lui reacții, reacțiile eroului contemporan.

Hemingway, să zicem, nu putea să scrie „Adio, arme", cu acel sentiment amar al „generației pierdute", dacă nu trăia el însuși deziluzia generației sale. Dar nici Șolohov nu putea scrie „Soarta unui om", dacă n-ar fi înfruntat linia întîi a tranșeelor, ca și Simonov, de altfel, în ceea ce are mai tulburător din „Vii și morți". Marin Preda n-ar fi dat **Moromeții** dacă n-ar fi trăit deruta familiei mijlocii țărănești din anii premergători celui de al doilea război mondial. Din acest punct de vedere, „turismul în documentație" mi se pare o formulă cam greu de acoperit cu practica scrisului. „Epoca" se trăiește atît pe „șantier", „în uzine" sau „ la țară", cît și în toate împrejurările vieții zilnice. Așa încît raportul dintre eroul contemporan din viață și cel din literatură este egal cu raportul dintre scriitor și viață.

2. Și Mareș este un erou contemporan, după cum este și Lae Cordovan. Ca să explic de ce mi-a plăcut modul cum au fost realizați — trebuie să spun că fiecare erou, cu cît are mai multe trăsături autentice, care să te facă să crezi în el, cu atît îl iubești mai mult, chiar și atunci cînd este criticat că n-are răbdare să stea mult la ședințe.

3. De data aceasta răspunsul e invers, cred eu. De pildă, n-am auzit pe nimeni vorbind ca personajele din povestirile lui Cosașu — și dacă aș fi întîlnit pe cineva vorbind astfel aș fi fost foarte trist. Rămîn la convingerea că psihologia mic-burgheză, oricît ai drapa-o în salopetă, nu izbutește să înduce în eroare pe cititor.

4. Nu se poate nega această contribuție, după cum trebuie reliefată și competența sporită și eficiența criticii noastre de specialitate. Succesele sînt remarcabile, cu excepția unor articole care vădesc „idei fixe".

De pildă, sînt uimit, și nu numai eu, de modul cum unii critici, și între ei tovarăși foarte citiți și cultivați, pot să susțină cu atîta înverșunare și cu aerul că viitorul o să confirme judecata lor, niște povestioare modeste cu pretenții exagerate. Așa, de pildă, e de remarcat că despre Mazilu s-a scris mai mult decît despre D. R. Popescu, Fănuș Neagu, Nicolae Velea la un loc. Și, slavă domnului, despre talentul acestora cred nu se mai poate discuta în contradictoriu. Dar nici despre **Risipitorii,** nici despre **Setea** nu s-a scris atîta, la un loc, cît despre **Bariera.** S. Damian i-a consacrat tînărului prozator un amplu studiu cu titluri de genul „arta de a ride" — etc. Beniuc, Barbu, Preda, Titus Popovici mai au de așteptat. Cred că se cam exagerează în dauna realității și a seriozității cu care criticul literar are astăzi datoria să contribuie la promovarea fenomenului literar realist-socialist.

EUGENIA TUDOR:

1. Viața întrece în fantezie și diversitate chiar și pe cel mai bun scriitor. Dar ceea ce face scriitorul este tocmai acea muncă de extracție riguroasă a materialului imens pe care i-l oferă viața de azi, atît de bogată în conflicte dramatice ca și în acte de eroism.

Eroul contemporan din viață îl copleșește pe corespondentul său din literatură și totuși ar fi nedrept să nu remarcăm o îmbogățire simțitoare a tipologiilor umane din literatura ultimilor ani, mai ales în literatura dedicată satului contemporan.

2. Sînt destul de multe și n-am să fac o înșiruire tocmai pentru că sînt prea numeroase, de la cărțile despre lumea satului sau a muncitorimii de azi, la cele avînd în centru lupta comuniștilor din perioada dinainte de eliberare.

Îmi vin în minte nume ca Atanasie Mustea, („Pe muche de cuțit"), acel intelectual efervescent care încearcă să-și supună temperamentul năvalnic cerințelor grele ale luptei revoluționare, fără a reuși totdeauna, sau figura lui Toma Voican, pictorul care ajunge să se înregimenteze în frontul comuniștilor, în urma unor experiențe tragice. În rîndul acelorași eroi luptători amintesc de Mareș și Dumitrana („Șoseaua Nordului") care participă la o luptă eroică fără a fi lipsiți de simțămintele cele mai umane în fața primejdiilor sau a bucuriilor rare pe care le oferă viața, luptătorii care făuresc, cum se spune, **istoria,** fără emfază sau patetism de paradă.

Aș face o completare în ceea ce privește termenul de **erou contemporan.** Am impresia că sub acest nume nu trebuie să avem în vedere numai existența exemplară a acelor personaje ale căror fapte intră în sfera eroicului, a neobișnuitului, cu atît mai mult cu cît eroismul a devenit o noțiune foarte accesibilă — aș spune — în condițiile istorice de azi. Trebuie să dăm dreptul la acest titlu și acelor personaje memorabile nu pentru că acumulează o sumedenie de virtuți, ci tocmai pentru că prin activitatea lor obișnuită ca și prin viața lor intimă, prin ideile care-i animă, sînt într-adevăr oameni ai zilelor noastre.

E vorba de acei oameni — eroi, care vibrează adînc și sincer la ideile și problemele mari ale epocii noastre, care au sentimentul acut al participării la viața socială și în care coexistă sentimentul demnității dobîndite prin revoluție, alături de acela al responsabilității față de idealurile morale ale comunismului.

3. E desigur o problemă **de fond** asimilarea acelui spirit contemporan, specific societății noastre noi, transfigurarea lui pe plan artistic care nu știu cît ține de modalitatea sau de formula aleasă de autor. Cred mai de grabă că miezul contemporan al unei cărți trebuie căutat mai ales în viziunea autorului față de problemele vieții pe care le dezbate. Fără să neg importanța formulei artistice, cred că e vorba mai mult de **substanță** decît de formulă.

Nu știu dacă poți, de pildă, să zugrăvești un erou contemporan memorabil, făcînd simple fișe biografice sau sociologice, ori folosind ca modalitate preferată, parodia. Cred că Motronea, eroul ultimei cărți a lui Nicolae Țic, „Un vals pentru Maricica", merită o soartă mai bună decît aceea care i-a dat-o autorul său în cartea amintită. Dintr-un tînăr simpatic, cam timid și cam rigid în comportările cu semenii tocmai datorită unei înțelegeri greșite asupra vieții, Țic a reușit să facă, pînă la urmă, un om ridicul, ale cărui comportări stîrnesc nedumerirea. E de vină modalitatea aleasă? Poate! Dar cred că aici e vorba și de altceva: insuficienta explorare și prelucrare artistică a datelor unui univers sufletesc interesant.

4. Pentru rezolvarea unei asemenea probleme, e fără îndoială necesară o participare mai activă a criticii literare. Dar asta o știe orice scriitor și orice critic. Vorba e să nu fie o participare formală sau ocazională. Nu voi da exemple aici, preferînd să mă ocup mai pe larg de aceste probleme într-un articol.

Colocviu

Există în estetica apuseană o spaimă a unor critici profesioniști și un fel de comoditate a cititorului docil sau lenevit, în fața produsului artistic inegal și contradictoriu, generator de migrene ideologice. Intră în funcțiune consimțămîntul tacit al consensului unanim. Trecut din mînă-n mînă ca o rețetă empirică, ieftină și discretă. Se produc mutații de sensuri, substituiri de valori ca la cadrilul cu figuri. Agreabil joc de societate dacă n-ar avea consecințe! Apar confuziile, *qui pro quo*-uri, amuzante în farsă, deplorabile în artă. Dacă se respectă regula acestui joc impostura cîștigă întotdeauna plasat. Îi invit pe cititorii noștri lucizi la un alt joc profitabil: regîndirea judecăților formulate pripit și admise în virtutea unei inerții, dezastruoase pentru fenomenul artistic. Unele reguli ale jocului pe care-l propun le vor fi oferite amatorilor în marginaliile ce urmează, la ultimul volum al lui Jacques Prévert.[1])

Prévert este o valoare marcantă, personalitate artistică plurală, cu numeroase resurse, excelînd în felurite arte aferente. De la scenariul de film realist la prefață-program a unui vernisaj cubist, trecînd prin evocarea sentimental-romantică a parcului francez 1900 într-o emisiune televizată, „la griffe de Prévert" marchează net în cultura franceză de mai bine de 30 de ani. Deosebit de cultivat, incontestabil dotat, unanim apreciat de critică și de public, s-ar părea că producțiile lui sînt sortite unei permanente apoteoze, umbrită doar din cînd în cînd de inevitabilele scăderi de care nu este scutit nici un creator — pauzele de respirație. Lectura ultimei culegeri dezamăgește însă pe cititorul care n-a uitat *Paroles* sau *Spectacle*, chiar dacă nici aceste două culegeri mai vechi nu i-au smuls neapărat entuziasme exagerate.

Tentația facilității

Despre un volum de poezii de Jacques Prévert

Organizat eclectic (procedeu nereprobabil în sine, dar plin de primejdii de dispersare) volumul se deschide cu un lung, foarte lung chiar, poem-fluviu dedicat Senei (*Encore une fois sur le fleuve*), în care, după un vechi procedeu whitmanian, mult mai puțin izbutit decît la vigurosul poet american, se aglomerează, într-o dezordine manieristă, imagini de pe maluri, elemente de film documentar înăbușite în metafore discutabile, dominate de o propensiune nestăvilită către poetizare cu orice risc (și riscurile sînt numeroase: printre ele confuzia și sentimentul de perplexitate pe care ți-l lasă divagările). Furată de valurile foarte adesea tulburi ale unei imaginații nesupravegheate intenția, probabil generoasă a poetului, se pierde fără speranță într-o retorică jenantă pe care frecvența jocurilor de cuvinte facile n-o poate compensa. Simbolistica voit simplă, naivă, mimînd zgrăvituri primitive, intenționînd să sugereze prin contrast violența realității, eșuează în simplism, creînd o impresie de giuvaericá exotică, prezentată drept unicat veritabil, dar contrafăcută în serie comercială. Iată o mostră: „Și cum noaptea cu dulce obraz de lună / încearcă să scape / tiptil / uimitorul vagabond cu deșteptare glorioasă / marele soare curvar de treabă și surizător / își strecoară mîna caldă-n decolteul nopții / și-i smulge dintr-o dată splendida rochie de seară / ... / Și înc-odată are loc violul nopții / stelele căzătoare pică pe trotuar..." etc. Imaginea continuă pe încă zece versuri. Tradus în limbaj prozaic momentul citat s-ar chema „revărsat de zori". Nu sînt nici pe departe un pudibond și falsele sfieli de tip fecioresc — victorian mă scot din sărite. Dar indecența *artistică* (indecență de alt ordin de cît cea anatomică pe care un artist o poate investi cu încărcătură etică și estetică) mă consternează. De fapt poemul debordează de bune și frumoase intenții poetice pe care o construcție haotică le înnoadă inextricabil și contradictoriu. Teme nobile sociale și politice, sentimente omenești pline de farmec și demnitate, probleme dramatice și majore ale contemporaneității își dau întîlnire la un bal costumat fantastic și plin de culoare, în care s-au strecurat impostori, asasini plătiți pîndind cu pumnale perfide. Vîrtejul acesta de bune intenții deformate de măști grotești de Grand Guignol plictisește și decepționează repede. Și iadul e pardosit cu bune intenții! Dar mă tem că de-atîta vreme n-au mai rămas decît ici-colo, petece de pardosea. Volumul lui Prévert, mozaic de istorii, istorisiri și istorioare, mai mult în proză decît în vers îmi întărește zisa temere. Apar din loc în loc poezii, grațioase, amabile în stilul strofelor pe un album, fără pretenții în fond, pentru care calificative duioase, de elevă cu coditе, ca „drăguț", „nostim", „amuzant", îți vin firesc pe buze. Asemenea versuri își au farmecul lor și nimeni nu-i contestă lui Prévert iscusința în a broda variat pe ghergheful poeziei de circumstanță. *Pîrîul* este o astfel de badinerie cu poantă în maniera fragilă a poeziilor lirice franțuzești din veacul perucilor pudrate: „Multă apă a curs pe sub poduri / la fel a curs nespus de mult sînge / Dar la picioarele iubirii / curge un pîrîu alb / Și în grădinile lunii / în care sărbătoarea ta are loc zilnic / pîrîul ăsta cîntă dormitînd / Și luna asta-i capul meu / în care-un soare mare-albastru se învîrte / Și soarele acesta-s ochii tăi". În versurile lui Prévert, ca și în cele ale multor altor poeți moderni și contemporani, punctuația este absentă (cu excepția punctului final, cu care se încheie ultimul vers al poeziei). Și se pare că procedeul, păstrat de Prévert în amintirea debuturilor sale dadaiste, motivat de toți partizanii dicté-ului automat, nu este singurul element formal care a mai rămas în valiza de recuzite a poetului. Sperasem într-o vreme că purtătorii de cuvînt ai modernismului contemporan își vor înnoi arsenalul pirotehnic menit să epateze și vor renunța la trucurile perimate pe care le vehiculau feluritele variante ultraiste ale modernismului „clasic", cel de dinainte de-al doilea război. Infantilismele și glumele versificate, *bouts-rimés*-urile și piruetele pe-un colț de masă la cafenea sînt etape aproape inevitabile în ontogenia poetului adolescent. Ca tusea măgărească. Dar nu e obligatoriu s-o facă toți! Mulți poeți din generațiile pentru care modernismul însemnase *cum* spui și nu *ce* spui s-au vindecat destul de repede și s-au întors la etern modernele și noile forme „clasice", căutînd novările de conținut. Mă îndispune să amintesc adevăruri truistice, dar obiectul merită osteneala.

Nu neg de fel că sînt un amator, după unii impenitent, de jocuri de cuvinte. O gimnastică filologică agreabilă, care destinde într-un uz moderat. Abuzul devine manieră și automatul de provocat zîmbete produce efectul contrar: saturație și refugiul în aritmetică, dacă asta e poezia. O bucată ca *Expediție* (34 de versuri) exploatează echivocul lexical al cuvîntului franțuzesc *boîte* (cutie) în felurite combinații: *ouvre-boîte* (dispozitiv de deschis cutiile de conserve), *ferme-boîte* (dispozitiv de închis cutiile de conserve), *boat* (vas, navă cuvînt ce trebuie citit aproximativ *bout*, fiind englezesc, dar pe care, pentru calambur, Prévert îl citește fonetic *boat)* și verbul *boîter* (a șchiopăta).

În treacăt fie spus, poetul trișează puțin cu cititorul credul și nu epuizează pluralitatea de posibilități a jocului. Nu suflă un cuvînt despre *boîtte* (nadă pescărească) sau *boite* (vin slab de tescovină; vin răvac; băutură). Lasă în umbră cele 9 sensuri diferite (totalizînd 11 semnificații) ale lui *boîte* (termeni tehnici în medicină, artilerie, telecomunicații, iluminat public, organistică, monetărie, canalizare, construcții, industrie grea, tinichigerie, arhitectură etc), explicate de Littré în marele său dicționar al limbii franceze, și uită cele peste 40 de combinații metaforice din argot, însemnînd pe rînd cosciug (3 termeni), morgă (4), targă de cioclu, sandrama, redacție de ziar, tipografie, pensionat de fete, prăvălie, trăsură, surtuc, pat, pălărie, nevastă, cabaret, berărie, cap, gură (2), gîtlej, stomac, sîni, sex, poliție (6), arest (3), dubă (2), „pîrnaie", „zdup", doică, prostituată (5), casă de toleranță (4), lădiță cu scule etc. Și pentru ce vitregește limba engleză răpindu-i lui *cargo boat* familia de cuvinte: *boat-hook* (cange), *boatman* (bărcagiu), *boatrace* (canotaj), *boatswain* (șef de echipaj)?

„Poezia" poate fi povestită în cîteva rînduri. Un om cu o cutie (*boîte*) intră la Luvru, în muzeu, se așază pe-o bancă, examinează cu atenție cutia, apoi o deschide cu un *ouvre-boîte* pe care îl pune cu grijă pe-o mînă de vată în cutie; închizînd cutia cu un *ferme-boîte*, o depune delicat, la vedere, pe bancă și pleacă liniștit, surîzînd și șchiopătînd *(boîtant)*; ajunge pe malul Senei unde-l așteaptă un *cargo boat* alb; în timp ce urcă treptele de fier ale pasarelei comandantului se uită la *ferme-boîte* surîzînd, apoi îl asvîrle în Sena; în aceeași secundă vasul se scufundă. Asta e tot. De fapt am tradus vorbă cu vorbă, vers cu vers. De ce se numește *Expediție*, cine este șchiopul care deschide și-nchide cutii la Luvru, ce caută pe *cargo-boat* etc. mărturisesc umilit, și asta mă costă, că nu sînt în stare să pricep. Într-un poem amar cum este *Cheile orașului* se disting pe alocuri versuri mai limpezi, demascatoare ale stărilor de lucruri din societatea capitalistă contemporană: „cavaleri de industrie grea" (financiari, fabricanți) „călări pe ofițeri de cavalerie ușoară" (armata) pregătind un nou război. Mariana spînzurată încă o dată în cabinetul negru al Istoriei cu cravata Legiunii de Onoare ș.a.m.d. Un fel de poeme-cheie compuse din versuri cu cheie, într-un limbaj sibilin, părînd că folosește alfabetul unui cod secret rezervat inițiaților, „conspiratori în genunchi" împotriva „ordinei" și a societății burgheze.

Victimele predilecte asupra cărora Prévert își exercită verva sînt personaje-schemă întrupînd idei și instituții tip ale unei lumi sortită pieirii istorice: negustori de toate categoriile, reprezentanți ai cultelor religioase, generali, aristocrați, regi, polițai, judecători, trădători etc. Costumația pestriță, decorurile cu străluciri de tinichea, inerente acestei lumi de bîlci care se dă în călușeii versurilor lui Prévert, impresionează prin aglomerare. Dar sedus de propriile personaje poetul le lasă în voia lor, să se miște cum poftesc, și-și șterge pensulele de-o pînză pe care apoi o atîrnă ca fundal polichrom al acestui carnaval. Efectul senzorial e apreciabil, rezultatele estetice discutabile.

În succesiunea de poezii (scrise în vers liber și majoritatea în vers alb) își fac loc, din cînd în cînd, un fel de poeme în proză (uneori ritmate), frizînd bufonada suprarealistă. Printre ele, mai înzestrate cu virtuți beletristice mi se par cîteva dintre „Poveștile pentru copiii care nu-s cuminți". Printre poeziile de lectură sînt inserate în volum și texte de șansonete, gen în care Prévert este considerat celebritate incontestabilă. Dintre multele bucăți ascultate în interpretări meritorii, bucurîndu-se de partiturile unor compozitori de calitate, cîteva, și nu puține, au într-adevăr un subliniat caracter poetic, un sens uman și o valoare literară care le face memorabile.

Incursiunea în domeniul Prévert n-a avut intenția să epuizeze toate itinerariile la care invită poezia lui. Intenționat generoasă, umană, realistă, punînd probleme actuale și căutînd cu dăruire cele mai sincere răspunsuri, poetica aceasta tributară ca formă și ca modalități unor maniere perimate, eliptice, obscure, contorsionate, este un exemplu dramatic pentru condiția artistului în societatea burgheză. Ca să-și poată exprima ideile uneori epatante, neconformiste, Prévert a trebuit să și le îmbrace în straiele heteroclite ale formalismului care, cu ajutorul exprimărilor de oracol, cifrate după nevoile pieții, simulează, pentru năucirea clientului, transele senzaționale ale inspirației rezervate aleșilor. Legea cererii și a ofertei a sfîrșit prin a transforma în a doua natură, în manierism inevitabil, în stil de care e greu să te dezbari, jocurile deliberate de la început, care păreau inocente cochetării cu absurdul. Virtutea peniței alerte s-a prefăcut în păcatul facilității. Aș fi bucuros dacă aceste marginalii ar sluji drept pretext unei discuții mai largi, la care să participe și aceia pentru care Prévert este unul dintre maeștrii poeziei moderne căruia-i consacră o admirație nețărmurită și mă tem că, unii și uneori, nu tocmai pentru ceea ce merită reala prețuire.

La severitatea opiniilor de mai înainte m-a constrîns Prévert însuși prin tot ceea ce poezia lui are — ideologic și artistic — valoros.

Romulus Vulpescu

1) *Jacques Prévert*, Histoires et d'autres Histoires, N.R.F. — *Le point du jour, Editions Gallimard, Paris, 1963, 248 pp.*

SADOVEANU ÎN AMERICA

Un critic făcea mențiunea că apariția operei lui Sadoveanu pentru prima oară în America se aseamănă cu debutul scriitorului din anul 1904. Atunci, într-un singur an, fundația „Minerva" îi tipărea patru volume (Povestiri, Șoimii, Dureri înăbușite, Crișma lui moș Precu *și alte cîteva povestiri). În anul 1962 editura „Twayne Publishers, Inc", din New York a pus la dispoziția publicului american două cărți însumînd peste 500 de pagini din vasta operă sadoveniană: Evening tales (Povestiri de sară) și Tales of war (Povestiri din război). Primul volum, Evening tales deși ia denumirea unui ciclu de povestiri publicate de Sadoveanu în 1914, cuprinde de fapt cele mai bune nuvele și povestiri ale scriitorului începînd cu „Păcat bogieresc" din volumul „Mormîntul unui copil" apărut în 1906, și pînă la „Fîntîna tinereții", din cartea „Poveștile de la bradu strîmb", tipărită în 1943. Al doilea volum „Tales of war" reproduce în întregime placheta cu același titlu (Povestiri din război) scoasă de autor în anul 1905. Ambele volume au cîte o prefață și o notiță bio-bibliografică, în care sînt trecute cu rigurozitate toate titlurile cărților publicate de autor atît înainte cît și după 23 August.*

„Am ieșit la lume dintr-o dată..." spunea marele scriitor despre intrarea sa printre slujitorii literelor; aceeași afirmație s-ar potrivi și pentru apariția cărților sale în Statele Unite ale Americii.

Deși cititorul american face cunoștință doar cu o latură a creației sadoveniene, — romanele scriitorului: Frații Jderi, Zodia Cancerului, Nicoară Potcoavă, Mitrea Cocor, etc., rămînîndu-i încă necunoscute, — are posibilitatea să pătrundă în universul uman al operei sale și să-i cunoască forța talentului.

Te întîmpină în paginile publicate Moș Alisandru Ciobanu din La noi în Vișoara, (Enciclopedia înțelepciunii populare milenare) Neculai și prietenul său din ciclul Neagra Șarului unde sînt sondate adînc pentru descoperirea simburelui de umanitate ființe aproape abrutizate; mai întîlnim pe Popa Costache zis și Uliță Fierbinte, pe notarul Scovarză, pe domnul inginer Giovanni Sciagamozzi, zis și Talianu și pe primarul Dăscălescu, toți eroi ai întîmplărilor crude, de la Bulboana lui Vălinaș, din Cocostîrcul albastru; nu lipsesc nici Gheorghieș și Culai (doi vecini ai mei) din Umbre, nici icoane din Vremuri de bejenie (În pădurea Petrișorului), nici Panciuc sau gornistul Irimia din Povestiri de război.

Ne reține atenția în prefața volumului Evening Tales (Povestiri de sară) o caracterizare a creației sadoveniene, care pune problema fuziunii caracterului național cu cel universal în opera marelui nostru scriitor. „Scrierile sale sînt o reprezentare autentică a bucuriilor, aspirațiilor și tribulațiilor poporului romîn și se bucură printre cele mai importante contribuții literare majore ale lumii". Deci certificatul de „creație majoră a lumii" nu-l dau nici exotismul, nici goana după formule estetice „originale" cum încercau să se impună unii contemporani ai scriitorului ci sînt expresia artistică, cu mijloacele marelui tezaur folcloric romînesc, a sentimentelor celor mai scumpe poporului descriind natura patriei cu frumusețile ei neasemuite, căutînd neîncetat în sufletele „umiliților și obiditilor" izvorul cristalin al umanității, chiar cînd el este ascuns sub crusta vitregiilor soartei.

Prin explorarea sufletului omului simplu și degajarea forței fizice și morale, expresie a însăși forței poporului, Mihail Sadoveanu se întîlnește pe un plan cu E. Hemingway, ținînd cont bine înțeles de mijloacele artistice deosebite proprii fiecărui scriitor. Nu numai faptul că bătrînul pescar din Bătrînul și marea știe vorbi, precum eroii sadovenieni, cu peștii, cu marea, cu vîntul și poate ghici după anume semne taine ale naturii, ne face să încercăm această apropiere ci și predilecția celor doi mari scriitori de a opera psihologic la tensiuni înalte, în momente de mare încordare. Prefața la ediția americană a Povestirilor de război (Tales of war) subliniază pe drept cuvînt la superlativ calitatea de maestru neîntrecut al scriitorului nostru: „Un mare povestitor, un maestru neîntrecut al limbii române, un observator atent al faptelor și psiholog desăvîrșit, opera sa este expresie unică și vitală a bucuriilor și suferințelor poporului său, față de care a procedat prin sentimente de afecțiune și devotament."

Citindu-l pe Sadoveanu, cititorul american își aminteste ușor de culoarea și vitalitatea operei unor scriitori ca W. Irving, J. F. Cooper și de lirismul creației scriitorilor de culoare din secolul al XIX-lea. Și dacă vrem să-l apropiem de cineva, apoi acela este scriitorul american F. Harte Bret (1836—1902) ale cărui povestiri despre California au în centrul analizei omul simplu impovărat de griji, dar unde — ne spune scriitorul — se găsește forța și vitalitatea poporului.

Dar oricîte puncte comune ar avea cu unul sau altul dintre scriitorii americani, Mihail Sadoveanu duce peste ocean originalitatea unui mare talent. Citind în paralele din proza sadoveniană și din proza unor mari scriitori americani, am avut mereu vie senzația distanței între literaturi de pe meridiane diferite cu o evoluție specifică a valorilor, chiar dacă le unesc filonul general al realismului și umanismului. Fluidul deosebit al narațiunii sadoveniene cu rădăcini în folclorul poporului nostru nu le găsești în toată literatura americană. De fapt traducătorii nici nu au putut comunica în întregime cititorului american valențe ale creației marelui nostru prozator. Traducerea de față are unele carențe toemai la redarea particularităților stilului lui Sadoveanu, poate din dorința traducătorilor de a fi cît mai „exacți". A fost desigur greu de a transpune expresii și întorsături de frază specifice lui Sadoveanu în construcții asemănătoare din limba americană. Traducătorii mărginindu-se doar la posibilitățile limbii literare, au pierdut din vedere faptul că Sadoveanu explorează și regiunile periferice ale limbii pentru caracterizarea personajelor și crearea de atmosferă. Cîteva exemple: „zamă lungă ca s-ajungă" este tradus prin „supă subțire" (a thin soup, p. 42), „ți-a stat pîntecele de santinelă" prin „ai fost de servici ca santinela" (You've been on duty as a sentry, p. 43), „las' c-ai să crăpi acuși, nu te teme, de-au să-ți pîrîie fălcile" prin „așteaptă o clipă că ai să-l umpli repede de tot și ai să pui fălcile la lucru" (wait a minute, you'll soon fill it all right, and you'll make your jaws go'..., p. 43); fraza, „încet-încet, în zare se ridică o pînză alburie de fum, care se înălța răsfirîndu-se și se pierdea în nemărginire", care are o anume limpezime și o poezie interioară este tradusă stufos și prozaic: „Treptat o masă alburie de fum se ridică de-asupra orizontului, înălțîndu-se, subțiindu-se și topindu-se în imensitatea fără margini „(Gradually a whitish mass of smoke rose above the horizon, soaring, ant thinning and melting away in the bounles immensity," p. 46). Un personaj al lui Sadoveanu spune „ghinăralul" și „iritic", iar în traducere găsim formule literare „general" (the general, p. 45) și „eretic" (heretic, p. 134) și în fine „pînza de yard" este tradusă prin „paravanul" (the screen, p. 134).

Exemplele de mai sus sînt din volumul Tales of war.

Am dat doar cîteva mostre de abatere de la adevăratul sens al stilului lui Sadoveanu. Cu toate acestea primele traduceri din opera marelui scriitor în Statele Unite ale Americii sînt o bună bază pentru traduceri de calitate superioară, așa cum o merită „puterea uriașă și importantă a talentului lui Sadoveanu", apreciere consemnată în însăși prefața la Evening tales.

Traducerea celor două volume va contribui, desigur, la cunoașterea în străinătate a marilor noastre valori literare precum și la contactul, prin intermediul literaturii, cu lumea de gînduri și sentimente ale poporului nostru.

S. Ilin

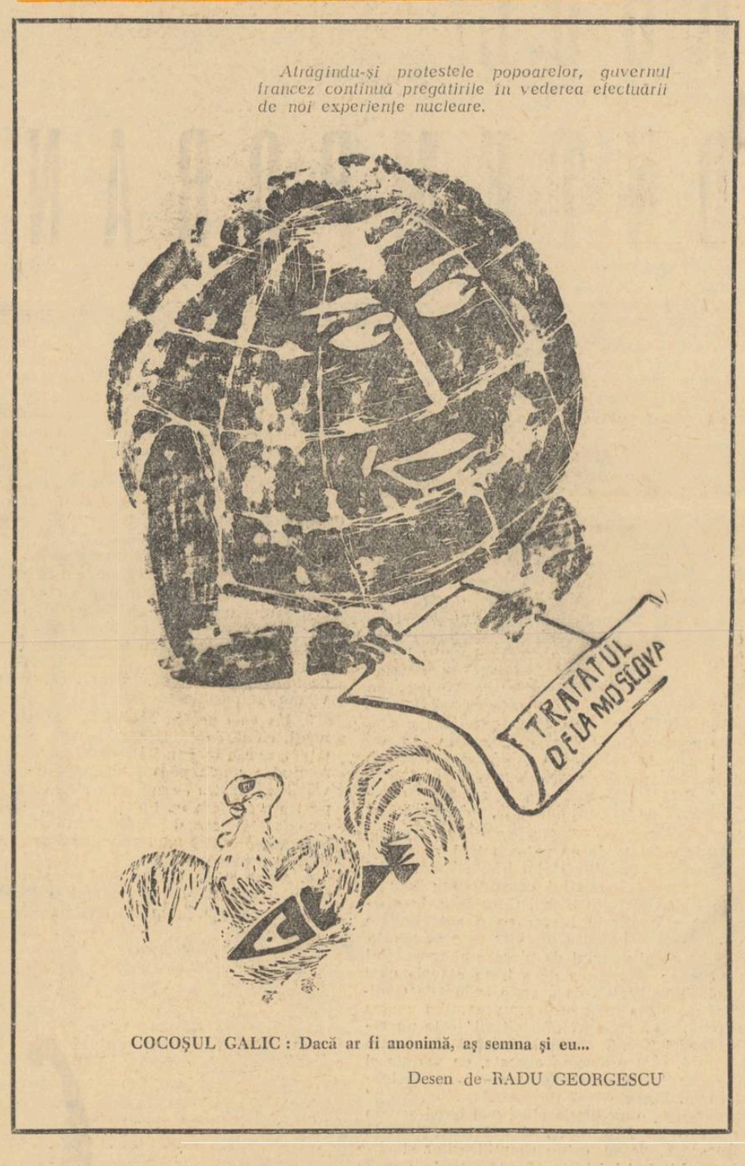

Atrăgîndu-și protestele popoarelor, guvernul francez continuă pregătirile în vederea efectuării de noi experiențe nucleare.

COCOȘUL GALIC: Dacă ar fi anonimă, aș semna și eu...

Desen de RADU GEORGESCU

A 19-a ANIVERSARE A ELIBERĂRII BULGARIEI

Blaga Dimitrova

PATRIA

Mi-e patria o palmă doar, o mînă
De flori sălbatice, înmănunchеate,
Cu munți: încremenire de virtejuri,
Cu-abrupte stînci, cu văgăuni ajunde.
Dar cu luare-aminte, ia încearcă
O cută s-o destaci de altă cută,
Să pui o brazdă lîngă altă brazdă,
O rană-adîncă lîngă altă rană
La loc de adîncă, geamăt lîngă geamăt,
Vis lîngă vis și floare lîngă floare,
Iar cîntecul alăturea de cîntec
Și veacul lîngă veac!... Atunci vedea-vei
Ce-ntinsă e, și ce nemărginită
E-această mînă care se revarsă
În plinătatea ei, această țară,
Această mică patrie. A noastră!

Ivan Davidcov

PÎINEA

Cînd zorii-abia se înghinau cu noaptea
Femeile-și lăsau deoparte tîlma —
Ca niște umbre parcă în lumina
Săracă a-nceputului de ziuă.
La flacăra ce pîlpîie sub ciolul
Și noduros și încă ud de ploaie,
Ca într-o antică solemnitate,
Tăcute, frămîntau atuncea, pîinea.
Și-o frămîntau cu apa din izvorul
De munte mirosind a mușchi și piatră,
Iar stele cîte tremurau în geamuri
Și ele se cerneau prin sita neagră.
Cînta un cuc. Femeile cîntarea
I-o frămîntau. Cînd înlorea mușcata,
Se-amesteca aroma ei cu miezul
Acelei pîini, în clipele acelea.
Adeseori la mese mari sînt oaspăt,
Dar suiletu-mi, și azi, e plin de pîinea
Aceea neagră-n care se-adunase
Lumina-ntreagă și întreg pămîntul.

Vanea Petcova

FLĂCĂII SĂPAU CANALUL

Erau niște țărani vînjoși și iuți,
Flăcăi hrăniți cu laptele de capră,
Scăldați în șipot de izvor muntos,
De soare arși. Ei cunoșteau și prețul
Monedei strînsă în basma de in,
Răsînnodată cu trei noduri, strașnic!
La fel de bine cunoșteau și vremea
Culesului de fete, cînd secara
Și grîul dau în pîrg sub cruțul verii.
Iar noi treceam cu pași orășenești
Rotind acolo, pe canal, laiele
De luste colorate, neștiind
Că palmele la gură ei ducîndu-și,
Ceva își spun, ca într-un ceas de taină.
Doar unul mai isteț tăcerea sparse
Și-atunci un cîntec de iubire și de
Viață, din fluiere, a înghinat Balcanul!

În romînește de
VICTOR TULBURE și VALENTIN DEȘLIU

Scrisoare din Cipru

CULTURA ȘI TINERETUL

Organizația unică de tineret din Cipru (E.D.O.N.) este reprezentanta păturilor celor mai largi ale tineretului progresist din Cipru. Ea numără 16 000 de membri. Dacă se ține seama de faptul că întreaga populație a insulei este de 560 000 de locuitori, atunci e ușor de înțeles că E.D.O.N. este o organizație de masă, o organizație care își asumă sarcina de a călăuzi tineretul cipriot, în lupta pentru pace, pentru consolidarea independenței Ciprului, pentru desființarea bazelor străine de pe teritoriul insulei, pentru democrație și progres social.

O atenție deosebită acordă E.D.O.N. activității culturale. Azi, cînd patria noastră abia a scuturat jugul colonialist, păstrarea, promovarea și dezvoltarea culturii noastre populare, constituie unul dintre aspectele cele mai viguroase ale luptei pentru afirmarea spiritului național. Iar tineretul nostru are aici un rol important. Încă în anii de dominație colonialistă s-a creat prin această luptă o bogată tradiție în educarea tineretului. Sîntem convinși de altfel că activizarea tineretului și atragerea lui la manifestările culturale, utile și sănătoase, constituie un antidot drastic împotriva infiltrării manifestărilor așa-zisei „civilizații occidentale", împotriva eforturilor ce se depun pentru a arunca tineretul nostru în mlaștina apatiei politice, a marasmului și a corupției. Din păcate filmele occidentale de prost gust menite să propage banditismul și desfrîul în rîndurile tineretului, filme care abundă pe ecranele cinematografelor, reprezintă cel mai la îndemînă și adesea unicul mijloc de destindere a tineretului nostru. Descompunerea morală este cauzată de asemenea de radio și televiziune ca și de feluritele tipărituri importate din occident. În sfîrșit, condițiile primitive ce domnesc pînă în prezent în satul cipriot condamnă tineretul sătesc la o viață extrem de monotonă și de fadă.

Acestea sînt împrejurările în care activitatea culturală a organizației noastre este chemată să joace un rol constructiv, luptînd ca influența occidentală asupra păturilor largi ale tineretului nostru să fie contracarată. Îmbinarea muncii politice cu cea culturală este desfășurată în proporții de masă, sporind prestigiul E.D.O.N.-ului în rîndurile tineretului cipriot, care și-a găsit astfel organizația ce-i dă posibilitatea să-și afirme aptitudinile și talentele. Manifestațiile noastre de masă capătă proporții nemaivăzute altădată în Cipru. Ele au devenit o adevărată tradiție pentru tineretul nostru din orașe și sate. Și astfel activitatea culturală multilaterală a E.D.O.N.-ului, devenind cunoscută și apreciată, numărul membrilor noștri a crescut cu 300 la sută. Cele mai însemnate din aceste manifestări sînt festivalurile locale, județene și pancipriote. Cele trei festivaluri ale tineretului din întregul Cipru s-au desfășurat sub semnul păcii și prieteniei și au constituit evenimente de o însemnătate deosebită în viața tineretului nostru. Spectacolele teatrale, dansurile, cîntecele populare, prezentate de mari ansambluri de tineret, diversele recitaluri de poezie, expozițiile de pictură, de artă populară (artizanat) și de artă fotografică, competițiile de fotbal, volei, de tenis de masă, de atletism, nautice și de ciclism ca și feericele demonstrații nocturne pe apă, sînt numai o parte din manifestările care s-au bucurat de un mare succes la festivalurile noastre. Trebuie amintit că în 1960, cel de al doilea Festival al tineretului din întreg Ciprul a continuat cu un mare miting împotriva bazelor militare. La miting au luat parte peste 50 000 de oameni, și trebuie notat că întreaga populație a capitalei nu depășește 35 000 de locuitori. Din inițiativa organizației E.D.O.N., ansambluri artistice de tineret din Republica Populară Romînă, din Republica Populară Bulgaria și din U.R.S.S., au vizitat Ciprul. Spectacolele lor au fost încununate de mare succes.

Și iată că rezultatele acestei munci susținute și sistematice se arată: dispunem astăzi de 100 de ansambluri coregrafice și 60 de ansambluri teatrale de amatori. Ansamblul Consiliului Central care a întreprins și unele turnee în străinătate a fost laureat cu o medalie de aur la Festivalul Mondial al Tineretului de la Helsinki. Activitatea noastră culturală a constituit și un adevărat suflu proaspăt față de moravurile retrograde statornicite de veacuri, mai ales la sate.

Din cele menționate mai sus nu trebuie să se înțeleagă că nu avem de luptat cu destule greutăți. Ducem mare lipsă de specialiști, (coregrafi, regizori etc.) Sînt încă prea puțini activiștii specializați în problemele culturale; calitatea și varietatea muncii noastre culturale trebuie ridicată pe o treaptă mai înaltă și mai ales avem nevoie de o solidă bază tehnico-materială. Dar noi sperăm că aceste probleme se vor soluționa și astfel vom putea să ne îmbunătățim munca, să o ridicăm la un nivel mai înalt.

În condițiile cu adevărat grele ale luptei întregului popor și al tineretului nostru, sîntem convinși că noi, organizația E.D.ON. vom reuși să îndeplinim înaltele țeluri privind interesele patriei noastre.

Hristis Dimitriadis
deputat în parlamentul cipriot, președinte al organizației progresiste a tineretului cipriot (E.D.O.N)

COMITETUL DE REDACȚIE

Eugen BARBU (redactor șef), I. D. BĂLAN (redactor șef-adjunct) Marin BUCUR, Gica IUTEȘ, AL. OPREA (redactor șef-adjunct), Dumitru SOLOMON, Niculae STOIAN, Petru VINTILĂ, Romulus ZAHARIA (secretar general de redacție).

REDACȚIA: B-dul Ana Ipătescu nr. 15, telefon 11.51.54; 11.38.51; ADMINISTRAȚIA: Șoseaua Kiseleff nr. 10, telefon 18.63.99; Abonamente: 9 lei = 3 luni; 18 lei = 6 luni; 36 lei = un an; Tiparul: Combinatul poligrafic „Casa Scînteii".

40 220

Biblioteca Raională Odorheiu

Biblioteca

Proletari din toate țările, uniți-vă!

LUCEAFĂRUL

ANUL VI — Nr. 20 (127) — 28 SEPTEMBRIE 1963 | REVISTĂ A UNIUNII SCRIITORILOR DIN R. P. R. | Apare sîmbăta, la două săptămîni. — 12 PAGINI — 1,50 lei

Desen de ION VLAD

Săptămîna poeziei

POEZIA PENTRU TOȚI

de Eugen Jebeleanu

E firesc că au fost alese șapte zile din cel de al treilea anotimp al anului, pentru „Săptămîna poeziei". Toamna este sezonul de bilanț al roadelor, și poezia este cea care, mai mult decît orice, dă aureolă acestor roade și le evidențiază frumusețea și greutatea.

O săptămînă, așadar, noile cărți de poezie, și autorii lor vor străbate țara, se vor întîlni cu sutele de mii de cititori de la orașe și sate, o să-și vorbească, în plină toamnă, într-o limbă pururi tînără, fără de moarte, care este a primăverii.

Cîntăreți pribegi pînă înainte de Eliberare, măsurați cu milă ironică de stăpînii Cetății („e poet, săracul !..."), socotiți, la urma urmei, ca niște feneanți, poeții sînt, astăzi, o forță a adevărurilor celor mulți. Forța pusă în slujba acestor adevăruri, se exercită pe o arie cuprinzînd țara întreagă, și depășindu-i frontierele.

Poezia nu mai este un lux, ci o necesitate, din ce în ce mai imperioasă, care poate fi măsurată după setea cu care o nouă carte de poezie este absorbită, uneori, într-un interval de cîteva zile.

„Mașinile, (spunea un țăran, în trecuta „Săptămîna a poeziei") ne fac viața mai ușoară. Poezia ne-o face mai frumoasă".

E adevărat. Căci (după cum scandează un poet) „să descoperi remediul cancerului, / sau să captezi forța nucleară / sau să zbori în spațiu, / nu cere mai mult talent și sîrguință / decît arta de a descoperi / ceea ce se pîrguiește în pîntecul viitorului..."

Adînca prietenie și stima reciprocă dintre poet și numărul mereu mai mare de cititori (în deosebi de cititori tineri) tocmai prin aceasta se și explică : prin faptul că poetul societății noastre știe că poezia nu este un joc, oricît de frumos ar fi el, ci un scafandru capabil să ajungă la uluitoare adîncime, acolo unde nici cele mai perfecționate sonde și batiscafuri nu pot pătrunde — un scafandru pus fără încetare în slujba Omului și a Vieții.

Din neîncetatele, și mai totdeauna chinuitoarele sale călătorii în adîncuri, poetul contemporan aduce oamenilor, mai presus de florile coraliilor și de trandafirii albaștri, staturile scăpărătoare ale adevărurilor.

E misiunea poetului, și ea durează nu o săptămînă, ci pînă la moarte. E ceea ce fac poeții noștri și nu o dată cu strălucire.

Niciodată în istoria Patriei noastre ei n-au avut o misiune mai nobilă, mai imediată și mai de răspundere.

Shelley spunea că „a fi poet înseamnă a percepe adevăratul și frumosul, într-un cuvînt — binele existent în relația, stabilită mai întîi, între existență și cunoaștere, iar în al doilea rînd, între cunoaștere și expresie".

E o misiune, sînt criterii nobile, deloc ușoare pe care cei mai buni dintre poeții noștri — tineri și vîrstnici — se străduiesc să le îndeplinească, fără superficialitate. Misiune de combatant pe șantierul creației și o invitație la continua perfecționare — prin muncă, desigur — a mijloacelor de expresie.

E ceea ce Eminescu a făcut, cu chinuri, împrejmuit de inimiciția societății în care a trăit.

E ceea ce poeții noștri pot face și o fac —, sub conducerea partidului — înconjurați de dragostea unui popor întreg.

Marcel Breslașu

SEMNE DE PUNCTUAȚIE

(addenda la Dialectică Poeziei, ciclul Laborător)

Firește sînt „stăpîn" pe-ortografie
(și-am fost pe cîteva ortografii...)
Mi-am spus, de fiecare dată : Fie !
și-n gîndul meu : Măcar de n-ar mai fi !

Doar paragraful „SEMNE DE PUNCTUAȚIE"
— și lucrul merită să îl relev —,
a suferit o minimă fluctuație
de cînd... am început să fiu elev...

★

Ele transcriu meandrele gîndirii :
vădesc pe fir o fundă, sau un nod...
Escamotează semnul... înnădirii ;
durează sau „suspendă" cîte-un pod.

Dar nu de-aceste „semne" da-voi seamă,
ci de acelea, scumpe cetitor,
cari nu se văd... Și mulți le-ascund, cu teamă.
Eu n-am secrete de laborator !

(Poftește — și la loc ! Am să-ți destăinui
sub cîte semne dibui, ca să dăinui :)

★

A pune „punct" e-o dramă. Cînd l-ai pus,
cazi în picaj, deconectînd elicea.
Te smulgi din „punctul mort" cu : plus... Și plus
cu plus dau minus — cel puțin aicea !

Cînd textul prinde-a fi prea greu pe umeri
pui „două puncte" : cică : și enumeri
în stil direct... O, tristul avantaj
să-ncepi cu două puncte un punctaj.

Un punct sau două puncte-i încă bine !...
Dar „puncte-puncte"-i semn de abandon :
„Mai pune dumneata și de la tine —
că eu atît știui să scriu... Pardon..."

O „virgulă" îți este frîu — sau pinten,
după cum mersul ți-e lăliu — sau sprinten.
Cu forma-i de microb sau de baccil,
e cînd ferment, cînd virus, pentru stil.

Dar „punct și virgulă"-i un compromis !
Nu spui deschis că punctul e închis ;
nici virgulă, sadea, nu vrei să pui...
că poate nu mai ai nimic să spui.

★

Cum seamănă aceste „ghilimele"
cu cleștii de prins rufe la zvîntat :
— sînt „primeneli" și „schimburi" ale mele !
— „E lucru de-mprumut". „Citat". „Furat"...

Cu „paranteze" (false interlinii)
rotești în jurul optimei formule.
(Ca fluturele-n mrejele luminii
cu lentele-i tîrcoale, nesătule...)

Nu-l amăgi pe cetitor că schimbi
și „orizontul" cînd pui „Rînd" : „Da capo".
...Încerci să-l duci, făcîndu-te că-l plimbi...
Ai „prins" ocazia ?... Mai bine scap-o !

O notă-n josul paginei ? Epavă !
Mă tem și fug cît pot de „asterisc"...
O stea îți cheamă ochii, sus, în slavă ;
cînd ți-i coboară — treci prin mare risc °).

(°) M-a ispitit pluralul „asteriscuri"
să pot rima, bogat, cu „aste riscuri".
Dar cum spuneam în text, să mă ferească
de aste riscuri, pronia cerească !)

„Treptat-treptat" — „încet-încet" — „ușor-ușor"
îți bîlbîi inima în cîte-o „cratimă".
O îi un semn că umbli binișor —
dar nu prea e un semn că scrii cu patimă !

Cînd vrei să scoți crîmpeiul în relief
îl foarfeci — din context — cu cîte-o — pauză —!
Dar vezi ades — pe dosul de gherghef —
c-ai rupt și firu-ntre „efect" și cauză...

Cînd, la sfîrșit, pui „semn de exclamație"
e sigur semn de-auto-admirație !
Dar el trădează (Vai !) mai mult dorința
de a putea... decît putu putința !

Și cînd ai pus la tot și toate punct
și-ai adunat risipa în hambare,
nu duci în circă — pînă și defunct —
ca pe un gheb, un semn de întrebare ?

★

Găsești vocabularul „prea îngust"
ca vorbele să-ncapă în cuvinte !
Și zici că ești pe patul lui Procust
...cînd porți doar antiriul lui Arvinte...

Și-atunci ?? Dai buzna-n semne !! Ca și cum
nu-s numai cîrți, proptele și proteze !

. . . . . .

Și trandafirul se desfoaie-n drum,
ca paranteze dintre paranteze.

La naiba deci povestea cu punctuația.
Azi, la șaizeci de ani bătuți pe muche,
am rezolvat — pe „semne" — ecuația :
războiu-l porți cu fiecare buche...

Și-naintezi, așa, din slovă-n slovă.
Din strop în strop, treci Marea ! Iar și iarăși.
Balast la pupă, și nădejdi la provă...
Descumpănit... Credeți-mă, tovarăși !

Dar ca să nu închei pe-un ton dramatic,
reiau („da capo") cel epigramatic ;

și pentru că vorbim de poezii :
îmi plac doar lucrurile-ntregi și coapte.
Cînd poți să scrii o carte într-o noapte,
nu dăinuie mai mult decît o zi...

Niculae Stoian

ENTUZIASMUL MEU

Entuziasm — nu sălătreață odă,
Nici clovn deprins ca lumii să zîmbească, —
Entuziasmul meu nu e o modă
Ci datoria mea cetățenească.

Plîngîndu-și dureros în doine-aleanul,
Străbunii mi-au păstrat drept moștenire
Un suflet larg precum e Bărăganul,
Asemeni lui de darnic în rodire.

Încît în sărbătoare mi-e ființa,
Ca-n zilele de Mai și-August cetatea —
Entuziasmul meu este știința
De-a măsura exact realitatea.

Exterioară, pentru unii, încă,
Ea-n mine ca-n focar lumina-și strînge,
Fiindu-mi respirația adîncă,
Hemoglobina-mi roșie din sînge.

Mereu cu ochii-n flăcări și cu glasul
La tot ce viața, bucuros, mi-arată,
Chiar dacă m-aș aprinde la tot pasul,
Nu mă aprind prea lesne niciodată.

Că eu mă mistui, cînd m-aprind, cu totul,
Nu-s pîlpîirea de o clipă a ierbii,
Ci pălălaia care-nc inge codrul,
În care ard și scepticii, ca șerpii.

Petre Ghelmez

INSCRIPȚIE PE PRAGUL ZILEI

Să pătrunzi în fiece zi,
Ca-ntr-un nou continent,
Grăbindu-te să-i descoperi
Munții, riurile, copacii, frunzele...
Să smulgi cu destoinicie din pămîntul prezent
Comorile-ascunsele !

Să-ți fie cîmpul fertil !
Să semeni grîu și porumb și caișa și piper,
Să rodească ! Să ți se legene-n cale florile !
Să tai drumuri largi prin savane,
Ori prin jungla cu încîlcire drăcească,
Să te-mbeți sub proaspete ceruri culorile !

Dintotdeauna, pe pămînturi virgine,
Și primejdia se ține ca umbra de tine.

Tu însă, să știi ocoli
Șerpii lenei, strident colorați,
Fluturii lați ai îngîmfării,
Lagunele putrede-ale mulțumirii de sine.
Mai ai încă
Mult pămînt nou să străbați,
Călătoria mai ține !

Să pătrunzi în fiece zi,
Ca-ntr-un nou continent,
Grăbindu-te să-i descoperi
Munții, riurile, copacii, frunzele...
Să smulgi cu destoinicie,
Din pămîntul prezent,
Comorile-ascunsele !

Să poți striga în sfîrșit, fericit :
Columb n-a murit !

COLOCVIU DIURN — poem de Al. ANDRIȚOIU

Mai semnează poeții: László Ferenc ALÁDAR, Mariana COSTESCU, Anghel DUMBRĂVEANU, Constantin DUICĂ, Ovidiu GENARU, Ion GHEORGHE, Ilarie HINOVEANU, Rodica IULIAN, Mihai NEGULESCU, Platon PARDĂU, Ion POP, Corneliu STURZU, Corneliu ȘERBAN, Damian URECHE

JURNAL DE LECTURĂ

Poetul Marcel Breslaşu a împlinit 60 de ani, primind din partea confraţilor, lumii literare şi publicului numeroase mărturii, bine meritate, de simpatie călduroasă şi de admiraţie. Aceste omagii se adresează poetului, omului şi luptătorului în egală măsură. Personalitatea lui Marcel Breslaşu s-a dezvoltat într-o formă armonioasă — în relevanţa ei pe scena literaturii şi culturii noastre contemporane — îmbinînd o natură sensibilă, cordială şi generoasă, cu un talent în care francheţa şi subtilitatea îşi dau mîna şi cu o conştiinţă cetăţenească activă şi lucidă. Poezia sa poartă aceste tipare predominante, pe contrapunctul unei remarcabile cunoaşteri a liricii contemporane. Pornit de la vocaţia muzicală, Marcel Breslaşu s-a regăsit şi mai deplin, după 23 August 1944, într-un vers în care a turnat, cu simţirea şi inteligenţa contopite, o voinţă de luptă şi progres. El a creat o fabulă nouă, în care ingeniozitatea, sagacitatea şi măiestria cuvîntului s-au unit într-o armă de luptă pentru demolarea unor mentalităţi vechi şi stimularea procesului profund de transformare a conştiinţelor, în slujba revoluţiei socialiste. Fabulele sale „mari şi mici, pentru

Marcel Breslaşu

la 60 de ani

mici şi mari" consemnează, fără îndoială, un moment inedit în evoluţia speciei pe coordonate contemporane. O ramificare firească a activităţii poetice a lui Breslaşu s-a îndreptat spre lumea copiilor, spre literatura pentru copii, în care producţia sa este bogată şi ţinută necontenit la un frumos nivel etic şi artistic. Atît fabulele cît şi poeziile sale pentru copii au devenit în mare parte populare, făcînd şi obiectul a numeroase traduceri în străinătate.

Printr-o supleţe intelectuală şi lirică ce-i este specifică, Marcel Breslaşu ne-a dat apoi „Dialectica poeziei", originală culegere a unui fel de modern Boileau, în care situaţiile adevărate ale poeziei, puse într-o totul în slujba omului şi societăţii şi înregistrînd efectul schimbărilor revoluţionare ale ţării, află o definire multiplă şi pătrunzătoare, de care tinerele generaţii nu pot face abstracţie. Dealtminteri Marcel Breslaşu a iubit tineretul permanent şi stă în mijlocul său.

Revista noastră se asociază cu satisfacţie mărturiilor de dragoste şi apreciere de care se bucură opera lui Marcel Breslaşu, reînnoite astăzi cu prilejul împlinirii vîrstei de 60 de ani, şi îi urează poetului sănătate şi spornică activitate creatoare.

MIHAI BENIUC: Pe coardele timpului

Dintre cîte ipostaze ne oferă recentul volum al lui Mihai Beniuc, cea mai neaşteptată — deşi undeva în linia liricii sale — este cea sarcastică. Ea nu e singura, căci aşa cum hamletismul şi-a creat contrastul, fesînd suavitatea Ofeliei, iar pamfletele argheziene fac să alterneze veninul cu elogiul frumuseţii şi al purităţii, tot astfel Beniuc îşi situează sarcasmele într-un context mai larg de poezie gnomică, alegorică sau fantastică. Curentul care pune în mişcare multe din aceste poeme este reflecţia. Cît priveşte obiectul acestui umor fantezist-filozofic, el pare a fi mai ales vanitatea (cea scriitoricească fiind varianta mai des întîlnită), buruiană din cale-afară de tenace pe care — după cum se vede — n-o poţi descuraja decît suflînd peste ea puţină pulbere de eternitate :

Cu pas mai încet, mai grăbit, / Pe drum pietruit cu milenii, / Merg morţii şi vii, / Merg vii şi morţii. / Cîte-un viu se opreşte din mers, / Apoi reapare mort lîngă tine / Şi merge cu tine alături. / Uneori vii-s mai morţi decît morţii, / Alteori morţii-s mai vii decît vii..

(Merg...)

Sau :

Fiecare mort care pleacă / Lasă celor vii durerile sale. / Unii fac din ele haine de doliu, / Alţii zîmbete triste. / Unii le schimbă-n cuvinte de ocazie, / Alţii le-nfiază printre propriile lor dureri (...) / Şi treptat durerile mortului se-nstrăinează, / Şi uiţi pe cel care le-a zămislit, / Şi mortul rămîne sărac, / Lipit pămîntului.

(Şi mortul rămîne sărac)

Sarcasmul acesta se aplică însă şi unor păcate mai „concrete" cum ar fi, de pildă, tot din domeniul moravurilor literare, plagiatul banal ; mărul de lîngă drum înţelege să se dăruie, nu să se lase furat ! *(Oul lui Columb, Carnaval, Umbra* etc), cameleonismul *(Drepturi cîştigate)*, sterilitatea cu ifose *(Unui maestru)* etc. O alegorie evocă întîmplarea cu Goethe copil spărgînd toate vasele din casă spre marea distracţie a vecinilor, pentru a se încheia printr-un frumos mesaj adresat celor tineri :

Copiii mei, / Voi, Feţi-frumoşi ai poeziei, / Nu vă lăsaţi îmbătrîniţi / De cei ce rîd la pagubă, / Cînd nu-i a lor. / Păstraţi cu drag voi mîndrele cristale / În care dragostea de om / Şi-a revoluţiei floare de foc / Noi am sădit-o.

(Nu spargeţi)

Cum am mai spus, latura sarcastică se întregeşte în acest volum cu cea fantastică, iar reflecţia îşi adaugă ca un corectiv simbolul. E o alăturare în gustul romanticilor şi nici nu ştim dacă de la Macedonski încoace ea a mai fost încercată în poezia noastră. Înseşi temele sînt romantice — presentimentul, obsesia morţii, destinul creatorului după moarte — tratate însă cu sensibilitatea modernilor, care nu mai detaşează simbolul, ca pe un fruct de sine stătător, de ţesuturile emotivităţii. Există în volumul de faţă cîteva confruntări (şi înfruntări) dramatice între poet şi acest presentiment viclean şi invadator. Căci asemeni oricărui duşman, el este întîmpinat de Beniuc cu armele. Numai că ceea ce în poeme mai vechi era adesea ton bătăios, s-a transformat acum într-o încleştare gravă, ca a lui Oedip cu sfinxul. În rîndurile de faţă nu putem oferi decît titluri : *Strip-tease, Nu tot mişca, Vasiliscul, Vecina, Strigi* etc. Citindu-le, lectorul va înţelege că, departe de a urmări zgîndărirea senzaţiilor teratologice, în lupta sa cu tenebrele poetul caută să descopere un teren ferm care să asigure conştiinţei sale de combatant supremaţia asupra angoaselor. Credinţa ? Dar ea s-a dovedit de mult a fi remedial celor neputincioşi. Într-o suită de admirabile definiţii, poetul propune — ca în basme — acestei divinităţi să-şi certifice existenţa prin fapte pipăibile, totodată constructive:

...Hipnotizează meşterele stele ! / şi fă-le să scrîşnească din măsele, / Ca s-amuţească şoarecul ce roade / La miez de noapte vechile izvoade (...) / De eşti, bomboane-ascunde prin poveşti / Pentru copii, de eşti, de eşti... Dar eşti ?

(Dar eşti ?)

Cunoaştem din alte volume soluţia beniuciană ; ea nu e numai a lui — e a tuturor celor care au luptat şi luptă pentru o aşezare mai dreaptă a lumii. Dar poetul îşi îmbogăţeşte cu o nuanţă nouă vechile convingeri. E sentimentul dobîndit la capătul unei îndelungate experienţe că transformarea sufletească a oamenilor e un proces anevoios, cu zeci de meandre, care cere mai presus de toate răbdare şi perseverenţă şi nu te răsplăteşte cu rezultate spectaculoase :

Lîngă drumurile mari / Sînt răgazurile mici, / Printre îngeri şi tîlhari / Cu giganţi şi cu pitici. / / Cînd îi vezi tu scoţi chitara,/ Socotind să-i faci mai buni, / Dar cînd iar se lasă seara / Greu e, Doamne, să-i aduni !

Încheierea, îngenioasă, accentuează şi mai mult faptul că aici nu-şi are locul idila :

Cine ştie ? Poate că / Izbuteşti, cu toate că...

(Nădejde)

Volumul lui Mihai Beniuc se intitulează „Pe coardele timpului". Cu toate că în rîndurile de mai sus n-am vorbit mai de loc despre acest instrument muzical, putem stabili cu certitudine, că vibraţiile lui se aseamănă cu ale violoncelului.

VIOLETA ZAMFIRESCU: Liniştea vîntului

Un „accident" biologic-biografic a circumscris cîndva, chiar la început, ceea ce avea să fie aria de afirmare a poetei : *Cînd m-am născut în vara din cîmpie / O lume-agoniza-n nemernicie, / Şi doi bunici — ulcioare arse-n soare — / M-au plîns că nu-s fecior, ci zburătoare.*

(Incandescenţă)

A spune însă că Violeta Zamfirescu e o expresie a lirismului feminin nu e nici pe departe îndestulător. Poezia noastră cunoaşte astăzi destule feluri de a fi, în care „eternul" mult invocat se diversifică, încît necesitatea unei conturări mai precise se impune. Unele gesturi sînt — şi cum ar putea fi altfel ? — ale întregii categorii : nevoia de a mîngîia şi a ocroti, tandreţea şi gingăşia, participarea aproape reflexă la marele cîntec al generaţiei : *Cad marile ploi ale toamnei. / Au ostenit seminţele de germinaţii grele / Suind în drumul vîntului. / Mă-nduioşez de ele / Şi, generoasă, haina vîrstelor dezbrac, / Să încălzesc un sîmbure, o floare, un copac...*

(Cad marile ploi ale toamnei)

Sau, ca în această *Schiţă de primăvară*, un pastel delicat şi fraged : *Cîntă şi se răsfaţă găini ciufulite-n ţărînă / Se aude pui tîrzielnic în ou, / Cuprind botul viţeilor, umed de lapte, în mînă, / Şi le dau lăstări de crîng nou.*

Dar dacă momentul exultant „al mării rodiri" e surprins în genere cu acea sensibilitate caracteristică fără de care lirica feminină nu s-ar particulariza, dincolo de individualităţile care o ilustrează, ca un capitol relativ omogen al literaturii, nu-i mai puţin adevărat că în septuorul sau poate octetul de voci feminine al poeziei noastre, timbrul propriu al Violetei Zamfirescu se face ici-colo simţit.

E întîi de toate orizontul, spontan şi nedezminţit cîmpenesc, ca tot ce-l umple, al acestei poezii care n-are nimic din aparatura studiată a unui reportaj liric : *Înainte de marea rodire / Timpul ros monoton sare-n ţăndări, / Nervii ard / Pindind clipa solară / Cînd pe ramuri e albă explozie, / Şi pe cîmpu-n fecundă-mplinire / Bate vînt verde-crud, vînt albastru / Destrămînd cerul gri şi ciulinii.*

(Înainte de marea rodire)

Elementele acestui peisaj „veşnic" se împacă de minune de-o vreme încoace cu ceea ce evul socialist a făcut să germineze cam peste tot în ţară; despre aceasta poeta nu întîrzie să vorbească, îmbinînd evocarea senzaţiilor copilăriei cu entuziasmul în faţa a tot ce-i nou, generator de progres. În satele „cu mireasmă de test oltenesc şi de doină" s-au ivit sondele : *Se aude un fluier / Se vede-o lumină, / Şi îmi pare că zbor. / În inima mea port mîndriile oamenilor / Ce-naltă uzini în livezile lor.*

(Se vede o lumină)

Apropierea de aceşti oameni se face într-un fel care atestă el însuşi o structură cu trăsături aparte. O anume sfială şi discreţie, teama că poate nu va şti că arunce punţi de la suflet la suflet, biruită de certitudinea că oamenii au nevoie unii de alţii, sînt exprimate într-o poezie ca *Soare şi vînt*. Iar cele cîteva poezii de confesiune erotică ne-o arată ca pe-o natură mai degrabă elegiacă şi agrestă, ce-şi interzice elanurile de senzualitate, făcîndu-ne să-i simţim intensitatea doar din melancolia grea cu care răscoleşte de fiecare dată cenuşa focului stins. *(Mi-au plins azi nucii, Departe eşti... aproape..., Lîngă leagănul marilor ape, Legănînd un ram de carpen).*

În prezentul volum sînt însă şi versuri care n-o reprezintă pe autoare şi maniere care ar trebui grabnic abandonate. Dintre toate, cea mai puţin recomandabilă, întîlnită şi la alţi poeţi, este aceea de a pune în gura muncitorului sau a tinerei ţărance metafore anevoie de suportat pentru dulcegăria lor : *Cîte porţi, toate-n lături sînt date, / Telefoanele inimii, toate, / Te sunau, te chemau să ne vii, / Inginer peste dor şi cîmpii.*

(Inginerul cîmpiilor)

Prezenţa în destule poezii a unor îmbinări de cuvinte de aceeaşi factură ca : „inovaţie, pasăre ce zbori", „uraniul frumuseţilor umane", „ploaia ideii trecînd prin semînţele grele", „zbaterea totală" sau a unei inovaţii lexicale de speţa „zbuciumăturii", ar trebui s-o pună în gardă pe autoare, îndemnînd-o să caute pricinile care-o fac să recurgă uneori la o atare metaforistică facilă.

Cornel Regman

La BABELE — Fotografia I. NAUMESCU

UN BRÂNCUŞI NE-„INEDIT"

Solemnă şi eliminatorie, Gazeta literară, din 19.IX.1963 (prin pana tov. Mircea Deac), afirmă că bustul răposatului Petre Stănescu ar fi „o lucrare necunoscută încă criticilor şi istoricilor de artă".

Interesantul articol prezintă opera lui Brâncuşi însoţită de o excelentă fotografie, executată chiar la faţa locului, în cimitirul „Dumbrava" din oraşul Buzău — unde monumentul se află dinainte-a primului război mondial, fapt pe care, tov. Mircea Deac — nu ştim din ce pricină, omite să-l menţioneze. „Această lucrare — continuă autorul — a fost concepută în 1907".

Ne permitem o rectificare : În 1914, la expoziţia anuală a Societăţii „Tinerimea Artistică" al cărui membru activ era — Brâncuşi prezenta publicului bucureştean, criticilor şi istoricilor de artă, şase lucrări printre care, (citîm din catalog), „Rugăciune, statuie bronz, fragment de la mormîntul lui Petre Stănescu, cimitirul Buzău", iar sub nr. 46 : „Bustul lui Petre Stănescu, bronz" — adică tocmai „portretul de bărbat" despre care ne vorbeşte tov. Mircea Deac.

Cele două opere, care împreună alcătuiesc un admirabil ansamblu funerar, figurează de altfel încă din 1956 în Lista Monumentelor de Cultură de pe teritoriul R.P.R. (pg. 159, nr. crt. 317).

Aşadar, singurul lucru inedit rămîne fotografia pentru care îi sîntem recunoscători.

— b —

Mult e dulce...

ZÎMBETUL CANDIDEI...

„Sudorile pe frunte mi le stinge
Cuvîntul ei de lauda zidirii
Acesteia ce-n plîngere nu strînge (?!)
Ce-atinge razele nemărginirii.

Nu m-aş opri cu zidul nici în cer
Chiar de mi-ar cere truda piramidei,
Nu văd elogiu mai ferit de ger
Pe zile (?!): decît zîmbetul candidei".

„Iar marşurile noastre sus ar cînta, vibrante ar cînta,
Spre prieteneşti maşini (?!) sub Ursa
Ce în Carpaţi vor orchestra".

„În seara aceasta, cînd ore sfîşietoare se apropie
Voi lua trenul spre depărtarea ta,
Te voi privi în taină ca pe o dropie,
Singurătatea mi-o voi sfărîma".

(Ion Rahoveanu : *Poezii*, „Tribuna" nr. 38/1963)

ÎN ACELAŞI TIMP...

„În acelaşi timp, o mie de asemănări între jalnicul chip al marii burghezii romîne şi cel al marii burghezii elene, sporeşte acest interes, fără a diminua, evident, rezervele privitoare la datele fundamentale ale conflictului social, care, punînd faţă în faţă, în domeniul moravurilor, pe circiumarul îmbogăţit prin specularea îndelungată a clientelei sărace, cu marii afacerişti, reflectă o poziţie minoră, pasageră, cu perspective de împăcare rapidă, după cum a demonstrat istoria, de nenumărate ori".

(Cronica teatrală de Radu Popescu — „Magazin" nr. 310, 14 septembrie 1963)

cronica literară

GICA IUTEŞ: „Faima detaşamentului"

Încadrarea în naraţiunea literară a vieţii copiilor şi tineretului, făcută în mod realist, presupune o atenţie specială dată aspectelor noi ale acestei vieţi. A surprinde tipuri şi situaţii din lumea copilăriei şi adolescenţei, în afara acelei dimensiuni colective specifice, numai de dragul fenomenului infantil şi adolescent pentru el însuşi, apare ca un anacronism. Desigur, se repetă într-una, şi pe bună dreptate, că literatura pentru copii nu se poate resemna să rămînă numai didascalică. Ea este un sector — care, din fericire, a luat o dezvoltare foarte mare — al artei literare. Captarea procesului de viaţă ca atare, al societăţii infantile ca şi al celei adulte, este de resortul intuiţiei artistice. Autorii de literatură pentru copii — adică cea mai mare parte din prozatorii şi poeţii noştri — îşi potrivesc horoscopul lor interior şi documentarea anexă, în acest sens.

Pentru a oglindi şi interpreta viaţa copiilor este nevoie totdeauna de un simbure de flacără sau cel puţin de o mare dragoste pentru ei. Aceste ultime condiţii le întîlnim, fără îndoială, în cartea „Faima detaşamentului" de Gica Iuteş. Volumul cuprinde un număr de nouă schiţe, localizate în mare parte în viaţa şcolărească şi pionierească. Subiectele sînt variate şi adesea ingenioase. Povestirea este limpede şi destul de rapidă, aşa cum ea poate să placă tineretului, fireşte fără simplificări prea mari, dar şi fără digresiuni coloristice de prisos. Ceea ce trebuie să menţionăm de la început este un suflu de cald interes, de afecţiune, de impuls ocrotitor pentru copii, care se degajă din acest volum văzut în întregul lui şi care inspiră toate schiţele. Vîrsta prin care trece copilul între 7 şi 14 ani — epocă în care el contractează deprinderile bune şi rele — este contemplată şi receptată de autoare cu o simpatie vădită, care nu cade însă nici un moment în sentimentalism. Ea apare, dimpotrivă, caracterizată de un grăunte de ironie, de glumă, care îi dă un fel de suavitate.

Pe contrapunctul acestei atitudini afective, am putea spune de înclinaţie maternă, Gica Iuteş cultivă neîntrerupt, în schiţele sale, un spirit de observaţie lucid, care se referă cu precădere la viaţa în comunitatea pionierească a copilului şi tînărului. Ea evită astfel în mare parte o tratare impresionistă, agreabilă sau mai puţin agreabilă, a temelor şi are un scop precis : stimularea conştiinţei colective pionereşti. Ferindu-se de orice urmă de pedanterie şi schematism, autoarea ocoleşte totodată acea atitudine care se întîlneşte uneori în proza şi poezia noastră pentru copii, pe care aş putea-o numi „dădăcism", adică tendinţa de a gîdila sensibilitatea micului cititor cu viziuni roze, cu fapte învăluite în foiţe de staniol lucitoare. Pe calea indirectă a schiţei, Gica Iuteş vorbeşte copiilor destul de direct.

Aici este locul, ni se pare, să facem şi o observaţie critică. Adesea schiţa acestei scriitoare — şi poate că schiţa în general — apare ca o naraţiune care nu se potriveşte mentalităţii imediate a copilului. Schiţa nu poate desfăşura, narativ vorbind, un subiect „cu cap şi coadă". Ea este o mică felie de viaţă, de o factură literară oarecum pretenţioasă : observaţiuni, caracterizări, dialoguri, situaţii, care merg către final într-un fel de scurt zig-zag. Personajele, dacă sînt mai multe decît două, pot fi încurcate uşor. În cazul cînd intervin mai multe, ele trebuiesc conturate sumar şi puternic. Dealtminteri, bucăţile din „Faima detaşamentului" se adresează foarte mult cititorului matur. Ele păcătuiesc, ca să spunem aşa, uneori printr-o calitate, aceea a subtilităţii. Bucata intitulată „Mîndrie" — una din cele mai izbutite — intră în categoria de mai sus. Este vorba de sentimentul de dezamăgire pe care îl are un copil, care constată în familia sa o însuflţire deosebită, cu pregătiri culinare speciale şi atribuie aceste lucruri sosirii pe neaşteptate în casă a unei mătuşi. El îşi dă seama apoi, cu satisfacţie, că toate îl privesc pe el, devenit pionier şi primind cadou „primii lui pantaloni lungi". Punctul de subtilitate principal al schiţei stă în finalul ei. Emoţia de mîndrie a copilului, constatînd că el este centrul atenţiei generale, se schimbă brusc într-un gest de modestie şi cuminţenie. „Unde-i pionierul, întreabă bunica", cînd masa e gata. „Pionierul s-a strecurat în bucătărie. Acolo taie pîinea în felii subţiri şi le aşază frumos în coşuleţ". Desigur noi înţelegem foarte bine procesul interesant care s-a petrecut în conştiinţa copilului, arătînd în el o fire aleasă. Mă îndoiesc însă că micii cititori vor sesiza sensul acestui final. Bucata „Faima detaşamentului" poate fi alăturată celei de mai sus. Este vorba de transmiterea a diferite bunuri (ierbarul, insectarul etc.) ale unui grup de pionieri, mai bine-zis ale unui detaşament, succesorilor lor. Se pune problema cedării, pînă la urmă, a unui jurnal al detaşamentului, în care au fost înscrise realizările şi succesele acestuia. Cedarea este controversată. Unul din pionieri spune : „O să le fie de folos. Aici, în paginile astea, e toată experienţa noastră. Toate întîmplările care au făcut faima detaşamentului nostru". Argumentul este convingător. Schiţa se termină în modul următor : „Vivică îl strînge de mînă pe Petrică : — Ce-i aia **faimă** ? — Lasă-o să-ţi povestesc eu, după ce ne vor da în primire jurnalul, îi şopteşte Petrică, simţindu-se din nou copleşit de emoţie şi nelinişte". Fără îndoială, încheierea aceasta se bizuie pe un element de psihologie, preţios pentru conştiinţa pionierului, fiorul răspunderii şi simţul încrederii în sine, sugerat în emoţia lui Petrică, în mod foarte eficace dar, fireşte, tot cu subtilitate. Este evident că schiţa în întregul ei este viu educativă. Ingenioase şi izbutite ni se par de asemenea „Salvarii de mătase" şi „Steluţa". Cea dintîi arată un colţ din pregătirile pentru serbarea de inaugurare a unui cămin cultural. Pionierii vor, negreşit, să intre în program şi ei cu „Mircea şi Baiazid". Se caută nişte şalvari pentru rolul lui Baiazid... Această schiţă posedă un farmec de atmosferă deosebit de remarcabil. În „Secret", de asemenea, Gica Iuteş ştie să redea tensiunea creată în jurul unei machete pe care un grup de pionieri urmează să o prezinte la un concurs. Tilică, autor principal al acestei machete, care reprezintă strada sa, vrea să păstreze, cu cruzime secretul ei, faţă de sora lui, Nunuca. Lupta acesteia din urmă împotriva încercării lui Tilică este, ca să zicem aşa, dramatică şi, în final, încununată de succes. În general, schiţele — cuprinzînd un bogat material de viaţă, de preocupări specific pionereşti — sînt construite pe un sentiment. Noua viaţă a copiilor şi a tineretului nostru apare astfel împletită cu intimitatea lor cea mai adîncă. Psihologia infantilă, cum este redată de autoare, este inspirată de observaţia veridică şi se desfăşoară cu totul în afara schemei „alb-negru", arătînd multiplicitatea reacţiilor sufleteşti ale copiilor la viaţă.

Volume de schiţe pentru copii

MIHAI STOIAN: „Triumful comandantului şi alte povestiri"

În aceeaşi categorie ca schiţele Gicăi Iuteş, intră acelea publicate de Mihai Stoian în volumul „Triumful comandantului". Este vorba de o culegere de douăsprezece schiţe, al căror obiectiv este acela de găţia de preocupări şi emoţii de bună calitate, pe care viaţa în colectivul pionieresc o oferă copiilor. Acel caracter de dispersare naturală pe care îl are viaţa de toate zilele a copilului, apare corectat adînc de cadrul de viaţă şi de muncă pionieresc. Procesul conştient de încadrare în spiritul colectiv, în obiectivele generale superioare ale societăţii socialiste, este surprins în fenomenologia lui infantilă cotidiană, cea mai variată. Schiţa intitulată „Carnaval", plină de culoare, ne arată pe un tînăr elev, într-o pornire izolatoare, anti-colectivă, marcată, care pînă la urmă se suprimă, corectată printr-o intervenţie a colectivului. Mediul este arătat în momentul de efervescenţă al unui carnaval şcolăresc de sfîrşit de an. Autorul dă dovadă de o fantezie foarte vie şi de posibilitatea unei viziuni de mişcare, în zugrăvirea acestui carnaval. Costumat în „lup", elevul pornit pe gesturi de sfidare se demască singur. I se face farsa decernării ca premiu a unui tort care este umplut cu mămăliguă. Faptul îl mînie mai întîi şi îl face să-şi scoată masca, dar apoi îl învinge. În schiţa „Bastonul", care ar putea părea sentimentală (este vorba de un bătrîn care adoarme pe o bancă în parc şi i se fură bastonul — fără de care nu se poate mişca — de către un grup de copii), autorul ştie să ducă lucrurile către „momentul educativ", fără urmă de pedanterie şi spirit lacrimogen. Copiii îi restituie bastonul printr-un gest dintre cele mai naturale. Bucata „30 de bani" ni se pare, de asemenea, demnă de reţinut. Subiectul este simplu. Doi elevi se urcă în tramvai şi cel dintîi încearcă să evite plătirea biletului. Fără a-i spune nimic, cel de-al doilea cumpără biletele pentru amîndoi. Sosirea controlorului — după emoţia meritată, pentru cel dintîi — lămureşte lucrurile. Resortul onestităţii este aşa de puternic la cel de-al doilea elev, încît creează între cei doi prieteni o atmosferă deosebit de apăsătoare şi chiar sumbră. Aceasta se termină printr-un fel de deznodămînt moral. Restituirea celor 30 de bani apare ca un gest de adevărată eliberare şi cimentează pentru multă vreme prietenia între cei doi elevi. Schiţa se încheie într-un ton impresionant de elevaţie şi gravitate, care nu distonează de loc : „Horia se aplecă după bănuţi şi se bucură, nu pentru cei treizeci de bani recăpătaţi, ci pentru că deşi se despărţiseră acum, străbăteau împreună acelaşi drum lung şi anevoios, la capătul căruia îi aştepta prietenia desăvîrşită, munca şi cinstea, maturitatea fără îndoieli".

Incidentelor cu fundament etic, care stau la baza majorităţii schiţelor sale, Mihai Stoian ştie să le dea, prin mijloace simple, un dramatism real, de bun efect educativ. În „Floarea de piatră" apare ciocnirea între pornirile egoiste ale unor copii şi atitudinea de împotrivire faţă de ele a celorlalţi copii. Desfăşurarea schiţei suferă însă de complicaţie. După părerea noastră, pericolul, în general, al schiţelor din „Triumful comandantului" este unul de prolixitate. În evaluarea literaturii pentru copii şi tineret nu se poate pleda niciodată, fireşte, pentru simplism. Totuşi modul literar specific lucrărilor de acest fel nu poate face abstracţie de o preocupare predominantă pentru simplificare, claritate şi relief bine conturat al elementelor povestirii : personaj, situaţie, ideie.

Editura tineretului, a cărei muncă de selectare şi apreciere a lucrărilor literare cele mai potrivite tineretului este foarte grea, prin natura lucrurilor, ne-a dat în ultima vreme o serie de cărţi bune, printre care se înscriu şi volumele „Faima detaşamentului" şi „Triumful comandantului". Viaţa pionierească a copiilor, etapa cea mai semnificativă şi cea mai bogată în aspecte noi şi inedite, constituie în evoluţia societăţii noastre un aspect specific fundamental demn a solicita toată atenţia scriitorilor.

DRAGOŞ VRÎNCEANU

tudor ARGHEZI

dicționar de istorie literară contemporană

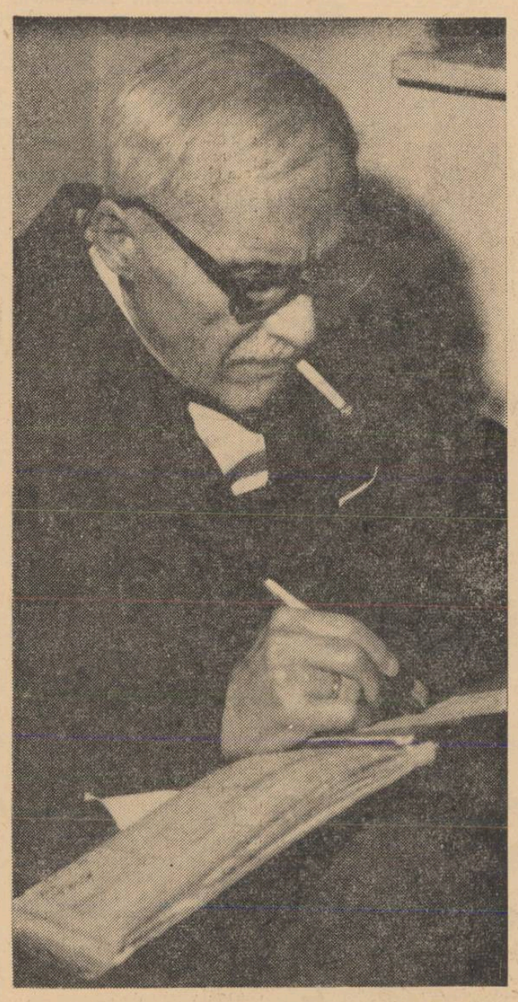

Fotografia: DAN GRIGORESCU

Condeiul lui Tudor Arghezi și-a dobîndit libertatea, o dată cu țara dezrobită, la 23 August 1944. Un număr mare de poezii, scrise în decursul anilor de restriște, neajunse atunci la cititori, au putut vedea, după Eliberare, lumina tiparului. Asemeni tuturor scriitorilor democrați și patrioți, autorul *Letopiseților* a dobîndit dreptul de a-și rosti gîndurile deschis, de a-și pune geniul în serviciul crezului umanitar, nutrit o viață întreagă. Găsim numele scriitorului în permanență prezent, din primele luni următoare Eliberării, în diverse periodice. Îi apar versuri, declarații, articole în *Scînteia*, *Scînteia tineretului*, *Torța*, *Lumea*. Susținut colaborează în acești ani îndeosebi la *Revista Fundațiilor*, unde publică mai cu seamă versuri, și la *Adevărul*, unde, aproape zi de zi, semnează tablete.

Scrierile sale apărute imediat după 23 August 1944 ni-l relevă pe Arghezi, asemeni celor anterioare, fie contemplînd splendorile veșnice ale naturii, slăvind existențe dăruite unui vis ori sforțîndu-se să rupă zăvoarele marilor probleme, fie anatemizînd — de pe vechea-i poziție umanitar-democratică —, felurite abateri de la dreptele rosturi. Viziunea artistului fixează existența gravitînd în jurul lumii sau al tenebrelor. Sublimul, poetul îl descoperă, ca în trecut, în natura robustă și delicată, precum și în joc, a cărui manifestare superioară îi pare a fi și opera de artă.

Îndreptîndu-se spre natură ca spre un izvor de tinerețe sufletească veșnic proaspăt, eul liric arghezian ia, în numeroase poeme — în versuri și în proză — aparute îndată după Eliberare, ca de altfel și în creația anterioară virtual, înfățișarea primului om : un copil ce descoperă minunile lumii, paradisul terestru

Cînd își întrerupe visarea, poetul o face, mai cu seamă, pentru a prinde în bijuteria unui medalion exemplul unei vieți frumoase, dedicată artei ori științei și prin aceasta umanității, viață stinsă ori în plină desfășurare (medalioane măiestrit executate a închinat Arghezi, în primii ani de după 23 August 1944, ca și mai înainte și mai tîrziu, pînă azi, unor artiști ai cuvîntului, penelului, arcușului și scenei).

Niciodată n-a fost Arghezi atît de angrenat în realitatea socială, în frămîntările actualității, cum este astăzi la o vîrstă pe care doar puțini artiști ai cuvîntului rominesc au mai atins-o. Încins de o tinerețe nouă, parte din tinerețea cea mare a țării, Arghezi participă la viața Uniunii Scriitorilor, a Academiei, se duce în uzine ca reporter, se întîlnește cu cititorii, călătorește, rostește cuvîntări, prefațează cărți, scrie articole, acordă interviuri, vorbește la radio și televiziune, merge în mijlocul școlarilor ; în timpul acesta, creația sa lirică sporește și ea și se înnoiește neîncetat. Aproape n-a fost, în ultimii ani, eveniment mai de seamă în viața poporului nostru, a omenirii, la care Arghezi să nu fi participat într-un anume fel, problemă în care să nu-și fi spus cuvîntul.

Despre lirica militantă a lui Tudor Arghezi este cazul, negreșit, a vorbi. Datorăm penei poetului o întreagă colecție de portrete satirice incisiv fixate, înfățișînd tot atîtea specimene ale lumii de ieri. Evoluează astfel, prinse în expresive caricaturi, figuri aparținînd fostei dinastii, „cioclovine" „dibace-n măsluirile externe", diverse soiuri de „foști". În spiritul — reînvigorat — al *Faclei*, pentru care familia domnitoare era „plosnița regală", corp străin, parazitar în viața națiunii, un ciclu de poezii înfățișează regalitatea, prin reducerea reprezentanților ei la esența lor ultimă, ca un flagel căzut peste țară. După obiceiul său de a înfățișa un anume beteșug, prin izolare și reliefare puternică, drept simbol al categoriei pe care o reprezintă personajul ce-l suferă, poetul descifrează în gîngăveala ultimului ex-rege un semn al degenerescenței, al neputinței desperate, menit, parcă, să sublinieze sporit absența oricăror căi de comunicare între saltimbancul încornorat și națiunea căreia, în început de an, îi adresa, asudînd și gemînd, mesaje. Născut, asemenea înaintașilor săi, „căscat", fiind cît pe-aci să se înece, la botez, în cristelniță, din această pricină *(Cristelnița)*, fostul monarh, citind, o dată pe an, la microfon „cîte o scrisoare / De prin văzduh, din lunga depărtare", îngaimă fraze căznite, în sforțări penibile. *(Mesajul)*. Vorbind, „Majuscula" își afișa, de fapt, pe cînd mai ședea pe tron, inexistența. Ultimul rege n-a existat niciodată ca o prezență efectivă în viața de stat. A fost doar un nume, un fetiș, în care însă nu credea nimeni. Pornind de la acest fapt, poetul îi dă valoare simbolică. Tirania orînduirii din trecut, simbolizată prin persoana monarhului, reprezenta, în raport cu poporul, o forță neglijabilă, derizorie. Ce altceva era regele decît un „fugar de neam, de timp și de popor, / Stins ca un muc și rece ca un ciot", care „n-avea răgaz de-a fuga călător"? Regele și orînduirea pe care o reprezenta erau, de fapt, nimicul. Nimicul care, ascuns în dosul unui decor anacronic, voia să țină în loc mersul vieții. Viața nu poate fi însă oprită. Augustul Nimic a pierit, ca și cum n-ar fi fost : „Ai fost ? N-a fost ? rămîne să se știe. / Fugind mereu, el a fugit de tot / Din țara guvernată de o fotografie" *(A fost, n-a fost?)*

Poeziile în care sînt țintuite alte figuri ale societății burghezo-moșierești evocă fie chipuri prezente și în opera din trecut a lui Arghezi, desenate cu tuș reîmprospătat, fie fețe pe care le întîlnim în scrisul arghezian pentru întîia oară. Aristocraticul porc „greu cît un bivol, mare cît o vacă", zugrăvit în *Dihania*, care — boier de mare rang, posesor de „titluri rare", decorat, medaliat, idolatrizat, ca altădată boul Apis, de o lume ce nu-și putea alege un dumnezeu mai reprezentativ, — „și-n ce dă afară" are „un parfum de miere și de ceară", nu e oare același personaj cu boierul tembel din *Viciul boieresc*, care, „cînd scuipă, face perle, cînd strănută, cîntă" ? Dar nu e numai acela. Posedă, pe lîngă morga aristocratului de cocină, lăcomia porcină a parvenitului („...a mîncat de mii de ori mai gras / Decît purceaua de ispas / Mîncarea ta, mîncarea mea și-a tuturor, / Ca să se-ngrașe „domnul Rîmător"...) Cucoana-n „zdrențe și uscată", astăzi „hodoroagă", altădată fabricantă de mari bărbați de „stat" („Făcea miniștri, șefi și domni ca-n șagă / La club, la vals, în cler și în armată"), prin al cărei „pat de hetairă" treceau pe vremuri „concesii, monopoluri, furnituri... ieșite din lighean și spălături" *(Evoluție)* e, și ea, o cunoștință veche a noastră. Cine nu-și amintește de ilustra prostituată din *Cimitirul Buna Vestire*, care, dîndu-și „tinerețea fierbinte moșnegilor, răscoliți de un medicament și îmbătați de potențe fictive", aducea fericitului soț „comenzi de sute de milioane" și, printr-o recomandație, „făcea profesori, directori, subsecretari, șefi de cabinet, deputați, licențiați" ? Industriașul fabricant de armament, „păianjenul cel negru, cu genele de taur", care „corect în redingotă, joben, mănuși, monoclu, / Își face meșteșugul discret, de mare cioclu", este, în schimb, o apariție inedită. În diabolicul personaj, pus la stîlpul infamiei în *Păianjenul*, este înfierat capitalul. Cele mai caracteristice tendințe ale capitalismului contemporan sînt denunțate în stihuri incendiare : „El are fabrici multe, întinse-n sus și-n jos, / Afacerea e bună, cîștigul e frumos. / La una face gaze de oftică și tuse, / De-nec și de orbire, precum i se ceruse, / La altele, obuze, cartușe, mitraliere, / Slăbește talpa țării, el crește în putere".

Împlîntînd spada înroșită a versului, cu sete, drept în inima „dihaniei îmbrăcate în platoșă și zale", „flămîndă să ucidă", poetul dă, totodată, glas credinței în forța „oamenilor de rînd", care vor ști să imobilizeze „pe cei ce-aduc războiul". Cu vehemența celei de-a doua părți din *„Scrisoarea a III-a"*, *Păianjenul* prevestește, în perspectiva reală a devenirii vieții, dementîlor zăngănitori de arme un sfîrșit similar celui pe care Eminescu îl dorea „saltimbancilor și irozilor" din timpul său : „Li-i rîndul să vorbească și oamenii de rînd, / Ieșiți în răzvrătire, mulțimi, ca din pămînt, / Și hotărîți la faptă, să lepede din lege / Pe cei ce-aduc războiul, să-i prindă și să-i lege, / Și puși în cuști pe roate, tilhari, nebuni și fiare, / Să-i poarte-n huiduială prin țări și prin popoare". Ancorarea lui Tudor Arghezi în literatura realismului socialist echivalează cu o renaștere ideologico-artistică. La o vîrstă venerabilă, scriitorul și-a reconsiderat întregul mod de a gîndi, întreaga filozofie asimilîndu-și însăși esența concepției marxist-leniniste, substanța înțelegerii materialist-dialectice a existenței. Descoperirea cea mare, făcută de Tudor Arghezi în anii de după Eliberare, sub fecunda înrîurire a concepției marxist-leniniste, este aceea că, pentru explicarea existenței, nu este necesar a se recurge la vreo ipoteză spiritualistă, că nu există nimic incognoscibil. De unde odinioară socotea că o cunoaștere adevărată a lumii nu poate începe sau sfîrși decît în Tatăl și irosise sforțări îndelungate în căutarea acestuia, în creația cu caracter filozofic din perioada construcției socialiste, Arghezi a ajuns să înfățișeze himera Tatălui drept principala piedică ce zăgăzuiește cunoașterea : *„Înverșunat de piedici, să le sfărîm îmi vine ; / Dar trebuie, -mi dau seama, să-ncep de-abia cu tine".*
(Psalm)

Ducînd pînă la capăt gîndul relativ la natura divinității, încolțit în mintea sa mai de mult, și trăgînd din judecăți, cu un curaj pe care în trecut nu-l avusese, concluzia logică, poetul, care, înainte de ultimul război, identifică dumnezeirea cu puterea inconștientă ce pulsează pretutindeni în cosmos, renunță în *Cintare Omului*, (ca și în *Psalmistul*) la superstiția de a atribui acestei puteri insușiri supranaturale. Reprezentările ce se creează în *Cintare omului* vădesc o înțelegere exactă, științifică, a raportului dintre materie și mișcare ; ne mai înfățișîndu-i-se, denaturat, ca manifestarea unui impuls din exterior, mișcarea i se relevă poetului ca fiind ceea ce este în realitate : un atribut, o proprietate esențială a materiei. Viața se naște neîncetat, fără vreo intervenție supranaturală, meditează poetul, și, chiar după ce totul se va reîntoarce „în negura-ntocmită din nou de la-nceput", existența va continua : „Din plămădirea nouă a zmîrcului cu ceață, / Se va stîrni pe semne, fierbinte, iarăși viața".

Expresie al saltului produs în conștiința poetului din momentul în care materialismul dialectic și istoric, a devenit filozofia sa, instrumentul propriu de cunoaștere a realității, poemul *Cîntare Omului* este scris în opoziție cu toate vechile cosmogonii, antropogonii și sociogonii, inclusiv cu cartea *Facerii* ; e antiteza lor, replica pe care o dă Arghezi reprezentărilor idealiste (propriilor reprezentări din trecut, implicit) ale creării universului, apariției omului, constituirii și evoluției societății. Înfățișînd crearea universului în treacăt, aceasta depășindu-și obiectul, poemul lui Tudor Arghezi se realizează ca o amplă și vibrantă evocare lirică a principalelor stadii evolutive parcurse de umanitate în zbuciumata-i existență, de la desfacerea din animalitate pînă în epoca noastră, cînd omul ia cu asalt cerurile. Călăuzit de concepția materialistă, valorificîndu-i datele, artistic, într-un chip personal, creator, poetul statornicește marile momente ale devenirii omului în viziuni de neuitat.

Vorbind în simboluri, am putea socoti *Cîntare Omului* un poem al înfruntării dintre om și dumnezeu. În reprezentarea poetului, omul își este propria creație. El se creează pe sine însuși, perfecționîndu-se neîntrerupt pe măsură ce învinge piedicile ce-i stau în cale. Înfrîngînd necunoscutul, însușindu-și natura, umanizînd-o, omul își apropie toate însușirile socotite veacuri îndelungi ca fiind atribute ale divinității, devine omniscient, omnipotent și omniprezent. Eliberat de ultimele reziduuri ale concepțiilor idealiste ce-l determinau să transfere idealul de perfecțiune în zone supraumane, identificîndu-l cu dumnezeu, Arghezi proclamă ca ideal al omului, omul însuși, recunoscînd cea mai specific umană dintre atitudini în actul lui Prometeu. Dumnezeu întruchipînd în reprezentările simbolice din *Cîntare Omului* tirania legilor încă necunoscute și ca atare tiranice, negarea lui prometeică e prezentată în poem ca principala condiție a realizării umane.

Prin evocarea celor mai semnificative etape ale luptelor duse de om în decurs de milenii, poemul lui Arghezi dă un puternic relief artistic sentimentului de inexprimabilă bucurie a cuceririi, prin sforțări imense, a acelei libertăți interioare (condiționată de eliberarea socială) care constituie supremul bun sufletesc. Liber de orice constrîngeri, fie de ordin material, fie morale, omul, ne mai amăgîndu-se cu prezumția unei genealogii supranaturale, știindu-se propriul său creator, își devine sieși stăpîn. Cu un imn de slavă înălțat omului „care gîndește singur", care își pune toate nădejdile în propriile puteri și, numai cu ajutorul lor, străbate infinitul, „pe aripi în tării", se încheie, patetic, *Cîntare Omului*. Ideea ce se desprinde din acest cînt, ce încununează întregul poem, e aceea că omul, renunțînd, după îndelungate și epuizante rătăciri, la căutarea divinității, s-a descoperit pe sine însuși. Și-a descoperit forțele nelimitate. O adevărată erupție de optimism formează substanța cîntului, care transmite un mesaj de încredere nețărmurită în omul eliberat, în puterea și viitorul său, în neîntreruptul mers al umanității, prin muncă, înainte, la noi și tot mai grandioase asalturi asupra necunoscutului. O seamă de poeți din vechime își imaginau o „vîrstă de aur", splendidă, în care omenirea ar fi trăit de mult, la începuturile ei, în epoci imemoriale. Și în poemul lui Arghezi ne întîmpină viziunea unei vîrste a fericirii, încă mai măreață decît cea evocată în cosmogoniile antice. Dar ea nu este situată în trecut, ci în viitor. Era instaurării deplinei dominații a omului asupra cosmosului este prevestită cu o convingere învăpăiată, cu încredințarea că zorii ei au și mijit, putînd fi recunoscuți în înfăptuirile acelora care, astăzi, „scormonesc lumina" cu unelte ce „brăzdează pămîntul în lung și lat", fiecare ținînd locul „la mii și mii de oameni". Versurile cu care se încheie poemul („E timpul, slugă veche și robul celui rău, / Tu, omule și frate, să fii stăpînul tău") nu rezumă numai mesajul *Cîntării Omului ;* ele transmit, concentrat, ideea în jurul căreia gravitează întreaga operă a lui Arghezi. Nu-și au oare toate căutările, toate aspirațiile, toate revoltele, indignările și repulsiile, tălmăcite, în chipuri atît de diverse, în literatura arghezianâ, izvorul într-o frămîntată conștiință a demnității umane ? Nu căutarea căilor de realizare a acestei demnități, de ridicare a omului la înălțimea condiției sale, formează conținutul trăirilor dramatice, înveșnicite artistic în versurile și proza scriitorului ?

Măsura transformărilor petrecute în concepția socială a lui Tudor Arghezi ne-o dezvăluie din plin îndeosebi volumul *1907*. Faptul că acest volum a apărut în anii noștri e plin de semnificație. Numai gîndind istoria în lumina concepției materialiste, singura în stare să pătrundă dialectica interioară a fenomenelor, putea poetul să-și reprezinte năpraznica declanșare a forței mulțimilor flămînde în conformitate cu adevărul adînc al faptelor, să înțeleagă tîlcul feluritelor întîmplări ale omului înfășurat în flăcări și sînge. În *1907*, răscoala este văzută ca un episod al unei lupte îndelungate dintre poporul oprimat și împilatorii lui, episod care, deși încheiat cu înfrîngerea celor mulți, învederează puterea colosală a acestora, capacitatea lor de a da propriei existențe alt curs. Elementul esențial, profund arghezian și, în același timp, calitativ nou în raport cu reprezentările argheziene din trecut, al viziunii ce se constituie în *1907* din însumarea episoadelor, este prezentarea răscoalei nu numai ca o erupție elementară a nădufului și miniei oarbe, nestăpînite, dar, totodată, ca o expresie a înfăptuirii unei drepți istorice, imperios necesare, ce nu mai suportă amînări, ca o trebuință a vieții. *1907* este expresia lirică de înălțimi ne mai atinse în literatura noastră a ideii că, numai luptînd, toți laolaltă, numai doborînd stăpînirea neoamenilor, cei împovărați și bătuți își pot regăsi esența lor, de care societatea clădită pe exploatare i-a înstrăinat. În *1907*, viziunea poetică originală, bizuindu-se pe înțelegerea marxistă a evenimentelor, pune în relief, prin evocarea unor scene, profiluri și episoade, sensul, rolul și limitele răscoalei țărănești, văzută în lumina ei reală, neidealizată, dar zugrăvită cu entuziasmul descoperirii în lupta norodului (chiar înfrîntă momentan, datorită caracterului ei neorganizat) a căii spre o lume nouă.

E o distanță considerabilă parcursă de poet, de la „vulturii căzuți din stele", slăviți în *Flori de mucigai*, la răscularii din *1907*. De la acceptarea unei revolte anarhice împotriva monstruozităților societății burgheze, poetul s-a ridicat la înțelegerea înaintată a rolului mișcărilor de masă în dezvoltarea social-istorică. Intuia Arghezi, și în etapa *Florilor de mucigai*, că forța menită să învioreze societatea, restructurînd-o, se găsea „la fund", în „infern", dar înfățișa nediferențiat umanitatea protestatară, slăvind protestul în sine, indiferent de conținut, aureolînd deopotrivă gesturile celor ce „sculau pe săraci" și ale celor care „culcau pe bogați". Rod al unei impresionante clarificări ideologice, *1907* întruchipează forța socială pozitivă, conform adevărului realității, nu în orice răzvrătiți, ci în aceia care luptau pentru descătușarea tuturor obidiților.

Firească, evoluția gîndirii filozofice și social-politice argheziene în anii construcției socialiste a dus la o revitalizare excepțională a verbului arghezian, la înnoirea creației marelui poet în toate laturile ei. Luminîndu-i drumul spre înțelegerea lumii și a rosturilor umane, spre popor, ideologia partidului clasei muncitoare i-a înlesnit, prin aceasta, poetului propria regăsire. Socialismul i-a restituit autorului *Cîntării Omului* integral propria sa esență, regenerată. Pictînd scene din natură sau dînd expresie unor sentimente cetățenești, unor avînturi prometeice colective, poetul se autoexprimă, implicit. Destăinuind, ca în *Frunze*, și alte „poeme noi" vibrații intime, cîntă, chiar de n-o declară direct, și realitatea în mijlocul căreia trăiește. Între realitatea socială și eul intim nu mai există, ca în trecut, antagonismul. Înveșmîntat de viața în sînul căreia își trăiește vîrsta cea mai frumoasă în „aur și podoabe / De care multor suflete li-e sete" — cu aurul și podoabele dragostei celor mulți, ridicați la o nouă existență, poetul își simte sufletul „plin ca de icoane un părete, / Îngreuiat de nimburi și smaralde". Ființa lui lăuntrică, destrămată de urgistele vremuri trecute, se țese din nou, mai bogată ca oricînd („Atît îs de bogat și-n adîncime, / Atît îmi mișună mătasea împrejur, / Că-mpleturile rămase din vechime / Și-aduc aminte fostul lor murmur"); o țes, ca pe un „stihar de voevod", cu dragoste, „degetele calde / Ale întregului năpăstuit norod". „Năpăstuit" odinioară, astăzi trăind, asemeni poetului, bucuria neîncetatei înaintări în viața cea nouă. Vibrînd în unison cu mulțimile angrenate în avîntul muncii libere, constructive, sufletul poetului se simte cuprins de o tinerețe exuberantă, incoruptibilă, puternic, plin de toate splendorile firii. „De suflet își atîrnă cerceii ca pe boltă, / Ții în verigi și luna și soarele și norii. / Tresari din tot azurul cînd l-au atins cocorii / Și stelele din spice adie ca o holdă".

Nu sînt mulți scriitori care, asemenea lui Tudor Arghezi, au avut norocul să vadă prinzînd viață frumusețile de vis, întrezărite de ei, în urmă cu decenii, prin ceturile imaginației. Lui Arghezi i-a fost dat ca și altor cîțiva scriitori, nu numai să retrăiască în amintire visul lumii noi, stîrnit, cu peste o jumătate de veac în urmă, de mișcarea socialistă, dar să participe el însuși, cot la cot cu oamenii secerii, ai ciocanului și ai condeiului, la înfăptuirea marelui vis.

Dumitru Micu

BIBLIOGRAFIE

Volume de versuri apărute după Eliberare

Versuri alese, 1946 ; Una sută una poeme, 1947 ; I. A. Krîlov, **Fabule — În tălmăcirea lui Tudor Arghezi, 1952 ; Prisaca, 1954 ; 1907 — Peizaje, 1955 ; Cîntare omului, 1956 ; Stihuri pestrițe, 1957; Versuri alese,** col. „Cele mai frumoase poezii", 1958 ; **Versuri,** cu o prefață de Mihai Beniuc, ed bibliofilă, 1958 ; **Versuri,** B. p.t. 1960 ; **Versuri și proze. Biblioteca școlarului, 1960 ; Frunze, 1961; Scrieri,** vol. I, 1962, vol. II—IV, 1963 ; **Poeme noi,** 1963.

BIBLIOGRAFIE CRITICĂ

Ov. S. Crohmălniceanu, **Tudor Arghezi,** 1960 ; Mihail Petroveanu, **Tudor Arghezi,** 1961 ; George Ivașcu, **Schiță de profil Arghezi, în Contemporanul** nr. 20/1961 ; Savin Bratu, **Tudor Arghezi ; 1907,** în **Cronici,** 1957 ; Ion Vitner, **Epopeea răscoalelor,** în **Firul Ariadnei,** 1957 ; Ov. S. Crohmălniceanu, **O sărbătoare a poeziei noastre — Tudor Arghezi „1907",** în **Cronici literare,** 1957 ; Radu Popescu, **„Cîntare omului"** și **„1907"** de Tudor Arghezi, în **Contemporanul** din 26 oct. 7 și 14 noiembrie 1956; Dan Costa, **O nouă față a satirei argheziene, „1907", în Viața românească,** nr. 8/1956 ; Ion Vitner, **Diorama argheziană** (despre **Cîntare omului**), în **Meridiane literare,** 1960 ; Silvian Iosifescu, **Tudor Arghezi : Stihuri pestrițe,** în **Scînteia,** nr. 4075/1957 ; Radu Lupan, **Tudor Arghezi : Stihuri pestrițe,** în **Viața românească,** nr. 10/1957 ; Matei Călinescu, **„Frăgezimea coardelor înseninate"** (Tudor Arghezi, Frunze), în **Gazeta literară,** nr. 52/1961 ; Ion Oarcăsu, **„Frunzele" argheziene,** în **Tribuna,** nr. 9/1962 ; Eugen Simion, **„Poeme noi",** în **Gazeta literară,** nr. 20/1963 ; Nicolae Manolescu, **Tudor Arghezi, „Poeme noi",** în **Contemporanul,** nr. 21/1963 ; Paul Georgescu, **Tudor Arghezi : „Poeme noi",** în **Romînia liberă** din 2.VI.1962 ; Al. Căprariu, **Poeme noi,** în **Tribuna,** nr. 25/1963 ; I. D. Bălan, **Tudor Arghezi : Poeme noi,** în **Luceafărul** nr. 14/1963.

În 1960, cu prilejul împlinirii a 80 de ani de la nașterea scriitorului (n. la 20 mai 1880), publicațiile noastre i-au închinat numere omagiale. În **Contemporanul** nr. 21/1960, se pot citi articole de G. Călinescu, Corneliu Baba, Cezar Petrescu, Geo Bogza, Eugen Jebeleanu, Marcel Breslașu, George Munteanu, Eugen Simion, Radu Popescu ș.a. **Numele** 21 și 22/1960 ale **Gazetei literare** conțin materiale semnate de Tudor Vianu, Ion Marin Sadoveanu, Maria Banuș, Veronica Porumbacu, D. Corbea, Ov. S. Crohmălniceanu, Mihail Petroveanu, V. Mîndra, Matei Călinescu Liviu Călin ș.a. În **Luceafărul,** numerele 10 și 11/1960, semnează articole Tudor Vianu, Silvian Iosifescu, Zoe Dumitrescu-Bușulenga, Mihu Dragomir, I. D. Bălan, Al. Andrițoiu. La numărul omagial închinat lui T. Arghezi de **Steaua** colaborează Perpessicius, Henri Jaquier, Aurel Rău, Matei Călinescu.

În numărul omagial al **Vieții românești.** În cuprinsul lui găsim omagii, amintiri și mărturii despre Tudor Arghezi, semnate de Geo Bogza, Al. Philippide, Aurel Baranga, F. Aderca, Alfred Margul Sperber, Szemler Ferencz, Dumitru Corbea, Mihail Sevastos, Camil Baltazar, Nina Cassian, Ieronim Șerbu, Eugen Barbu, Al. Andrițoiu, Radu Bucov Emelian (U.R.S.S.), Liviu Deleanu (U.R.S.S.), Fodor Ioszef (R.P.U.), Ianis Ritsos (Grecia), Giuseppe Petronio (Italia) ș.a. Studii și articole semnează Mihail Ralea, Tudor Vianu, Șerban Cioculescu, Ov. S. Crohmălniceanu, Radu Popescu, ș.a.

POEȚI ȘI PROZATORI

în viața noastră POEZIA

De la „poezie" la poezie

N-a fost plină de poezie viața mea. Dimpotrivă. Gustul pentru poetic s-a născut la mine poate din nevoia evadării. La început a fost, e drept, bogat universul copilăriei mele. Cu timpul însă am învățat, cam prea repede, că nu tot ce zboară se mănîncă. Îmi vin în minte vatra satului, pădurea, cîmpul, cerul spuzit de stele... luna imitînd în mers țopăitul meu... Acel miros de gunoi ars primăvara, de fișchie de grajd, sau de iarbă fragedă (ah, mirosul acela de cimbrișor din poezia stepei lui Solohov !)

Bineînțeles că înclinarea aceasta atavică mi-au tălmăcit-o mult mai tîrziu Gane, Odobescu, Creangă, Coșbuc și mai ales Eminescu *(Peste vîrfuri trece luna...)* Și numai după aceea, poate cel mai bine azi, mi-am descoperit din plin gustul înțelegerii adînci pentru poezia populară. Ea a stăruit mult timp în mine fără să știu, ca un ochi adînc de fîntînă. O intuiție gravă pentru melodie și ritm, pentru freamăt și culoare. Recitam foarte mult din toți poeții noștri, mă încîntam în fața versurilor lor și mă simțeam parcă mai înaripat — simțeam sufletul cizelîndu-mi-se... „un cer de stele dedesubt, deasupra cer de stele"...

Mai tîrziu, la conservator, maestrul meu, Mihai Codreanu, deosebit artist, excepțional pedagog, filtrîndu-și toate emoțiile și toată simțirea artistică prin exegeza sonetelor sale, m-a învățat cum să prețuiesc poezia, nu ca pe-o delectare în sine, ci ca pe unealta cea mai prețioasă cu care-ți poți disciplina gîndirea, cu care-ți poți educa înclinațiile spre frumos. De la Mihai Codreanu am învățat să-mi împlinesc prin vers emoția, să caut în lectura versurilor delicata armonie a exprimărilor. Am învățat, citind versuri bune, să știu să mă îngrozesc de stridențe și de tonuri false, lucru care m-a ajutat foarte mult în meseria mea. Și astfel întreaga mea dragoste pentru poezie mi-am transpus-o în teatru, străduindu-mă ca, în interpretările mele, să redau tocmai acea continuă poezie a vieții cu profunzime și discreție. Am rămas un veșnic învățăcel al acestei discipline. Ea m-a ajutat, aș putea spune, destul de mult în înțelegerea artistică a patosului revoluționar al epocii noastre. Îi iubesc pe Maiakovski și Hikmet, nu numai ca pe niște poeți preferați, dar ca niște maestri care m-au învățat să înțeleg marile pasiuni revoluționare ale timpului nostru. Mă plec în fața lui Arghezi, nu numai pentru că-l consider cel mai mare poet contemporan, dar pentru că deprind de la el cu tot mai multă înfrigurare sensurile cetățenești ale artei ; învăț de la Beniuc ce-nseamnă artistul luptător, cu tîmpla lipită de inima poporului său și mă pasionează peisajul divers al tinerei poezii, cu multiplele ei căutări pentru exprimarea frumuseții noi. Mă uit în jur la lucruri și la oameni, la vestimentația străzii și a pietonilor, la manifestările zilnice cele mai semnificative și-mi dau seama că poezia nu mai constituie un apanaj al poeților, al anahoreților aleși. Poeții bratelor demolează într-una acel cenușiu postbelic, făcînd loc culorii pastelate și alimiate — veritabile versuri ale vieții noastre noi. Eficiența cantitativă s-a asociat un coeficient calitativ. Utilul, cotidianul dă mîna cu artisticul și poeticul. Am admirat de curînd Brașovul și-l felicit pe gospodarii lui pentru edilitatea avansată a acestui oraș. Pretutindeni cultura a sensibilizat conștiința frumosului, pînă hăt, departe, o dată cu extinderea becului electric. Moldova mea, năpăditâ altădată de „poezia" mizeriei și igrasiei, a căpătat, o dată cu drenarea Bistriței, tîlcul poeziei celei mai stringent contemporane : poezia cifrelor și a planurilor noastre în cea mai măreață perspectivă revoluționară.

ȘTEFAN CIUBOTĂRAȘU
artist emerit

Poezia și umanismul

Pentru că în epoca actuală știința și tehnica domină aproape în totalitate gîndirea și activitatea practică a oamenilor, ar fi de așteptat ca poezia, această făuritoare de bunuri sufletești, să rămînă la periferia preocupărilor ei.

În ciuda acestei aparențe, și poate mai mult decît muzica, poezia, cu mijloacele ei particulare, rămîne mai departe indispensabilă dezvoltării omului, în măsura în care acesta vrea și trebuie să fie om.

Umanismul socialist, treaptă superioară a dezvoltării spirituale a omului, nu poate fi construit fără poezie. În esență și manifestările sale, umanismul nu numai că se sprijină pe poezie, dar aceasta îi creează și noi laturi. Iată pentru ce poezia trebuie să rămînă, în permanență, un factor activ al gîndirii și societății omenești, obligat să realizeze aspecte ale unui umanism în dezvoltare, totdeauna de altă coloratură decît umanismul contemplativ și retoric de altădată.

Izvorîtă din adevărurile esențiale ale realității, conținutul ei constituind o verificare a acestor adevăruri, redată prin imagini poetice, poezia mai are darul și menirea să îmbine cunoașterea filozofică cu exteriorizarea lirică a frămîntărilor sufletești general-umane. De aceea, poezia influențează puternic asupra dezvoltării noastre spirituale și, implicit, asupra acțiunilor noastre. Poezia trebuie să lumineze nu numai calea contemporaneității, ci ea trebuie să încerce să plămădească și laturile noi ale manifestărilor umanismului veacurilor viitoare. Poezia devine mai frumoasă, mai rodnică și mai necesară cu cît ea reușește să transforme mai repede și fără ocolișuri omul, pe care îl dorim mai bun și bine încadrat realității noi.

Prof. dr. N. NESTORESCU
membru corespondent
al Academiei R.P.R.

Dragoste pentru poezie

Sarcinile uzinei, ale secțiilor ne cer să ne concentrăm eforturile asupra meseriei noastre, asupra pieselor ce le avem de executat, asupra ridicării calificării. Dar găsim întotdeauna timp pentru cărți, pentru spectacole, pentru expoziții. Poezia ne este cea mai apropiată. Ne familiarizăm cu ea citind voi-me, la întîlnirile literare, din presă, la liceul seral. Am trecut prin liceul seral, cunosc înflăcărarea cu care în pauze se discută despre tehnica poetică sau despre diverși autori. Ce e drept, la locul de muncă se dezbat mai puțin asemenea teme ; aici poezia nu se discută, ci se trăiește. Iată de ce ne-am bucurat mult ori de cîte ori am primit vizita unor poeți. Versurile lor, cînd sunt scrise cu măiestrie, comunicînd o emoție adevărată, ne ajută să înțelegem frumusețea și sensuri care dau plinătate vieții noastre. Cu atît mai mult însă ne mîhnesc acele poezii searbede sau scrise greoi și confuz. Cînd citim uneori cîte o poezie nefinisată sau cu înțeles greu de ghicit, ne întrebăm pe bună dreptate ce s-ar întîmpla cu mașinile și uneltele produse la noi dacă ar fi executate în același fel ? Bineînțeles, versurile nu sînt totuna cu o combină sau prășitoare, dar și unele și altele pot și trebuie să fie cît mai bune, cît mai folositoare omului.

Despre cît este de îndrăgită poezia în uzina noastră ar fi multe de spus. Poate cea mai elocventă dovadă o constituie faptul că peste 20 de muncitori și tehnicieni, reuniți în cercul literar, încearcă ei înșiși să-și exprime gîndurile prin versuri și alte povestiri. Sînt la început și mai au, desigur, multe de învățat. Iată de ce ar fi bine ca un tovarăș critic sau scriitor să vină periodic în mijlocul lor, să-i ajute să-și însușească tainele acestei minunate arte.

Mai multe acțiuni de popularizare a poeziei noastre contemporane, bine organizate, ar găsi oricînd în colectivul uzinei noastre un auditoriu însetat și receptiv. Cea mai bună recomandare a acestei poezii către cititori o constituie, fără îndoială, puterea ei de a fi tot mai aproape de sufletul omului de azi, de a-i da avînt sporit pe drumul luminos ce îl are de străbătut.

DUMITRU TOMA
strungar,
Uzinele „Semănătoarea"

Tinerii și poezia vieții

Urmăresc cu atenție și emoție efervescenta activitate literară a tinerilor poeți — unii chiar de vîrsta mea — așa cum se manifestă ea în căutările, frămîntările, succesele și eșecurile lor artistice.

Succesele importante obținute de tinerii poeți sînt evidente, și o demonstrație în acest sens nu se cere. De aceea mă voi referi la cîteva piedici în drumul ascendent al poeziei tinere, exemplificîndu-le cu unele din cele mai recente creații apărute.

Datorită însemnătății ei capitale, mi se pare că nu este niciodată o operație de prisos sublinierea ideii că poezia trebuie să se nască din însăși frămîntările vieții contemporane, din realitatea socialistă a patriei noastre în nesfîrșitele ei ipostaze care se cer cunoscute și reflectate artisticește pe măsura măreției lor și a poeziei pe care o contin.

O poezie ca „Descîntec de ploaie" a Anei Blandiana suferă de un viciu. Ea este o variație pe motivul ploii, minată artisticește de clișee și artificii (de pildă : „Sînt cea mai frumoasă femeie pentru că plouă..." etc.).

Mimarea autenticității, etalarea poetică a unor gînduri și sentimente inexistente toarnă uneori plumb pe aripile unor poeți tineri. Poezia lui Anghel Dumbrăveanu : „Către oameni" *(Gazeta literară* din 12 septembrie), de pildă, are o idee abstractă, exprimată declamator, fiorul liric este aproape absent. Nici formula artistică a poeziei nu mi se pare originală ; ai impresia în timpul lecturii că ai mai citit ceva asemănător. Toate acestea provin din „transfigurare" artistică a unui material de viață pe care poetul nu l-a asimilat organic.

Acestea sînt observații tovărășești din partea unui cititor tînăr de poezie. Nu mă îndoiesc că tinerii poeți sînt receptivi la tot ce-i poate ajuta în munca lor creatoare de frumos.

CORNELIU VLAD
student-București

m e d a l i o n

Cu Magda Isanos s-au modificat direcţiile liricii noastre feminine. Un singur volum, apărut în timpul vieţii, altul venit, ca un omagiu postum, în primul an după Eliberare — *Cîntare munţilor* — şi volumul *Ţara luminii* (1946) — moştenirea pe care o lăsa literaturii romînești Magda Isanos releva cu toată certitudinea apariţia acelei personalităţi poetice căreia îi era în putere să schimbe orientarea poeziei feminine. Poezia Magdei Isanos este prologul liricii feminine de azi : combativă, de idei, răscolită de problemele şi neliniştile vieţii. Niciodată nu se mai întîlnise în lirica noastră feminină o iradiere de atîta energie, nealterată de morbul tristeţilor livreşti, niciodată poezia feminină romînească nu degajase o căldură atît de curată a sentimentelor.

Meritul Magdei Isanos este de a fi ştiut să maturizeze artisticeşte registrul poetic feminin, punîndu-l sub semnul unei arderi profunde şi intense. Poezia ei este lipsită de artificii şi de pretenţii; este o izbucnire din suflet, modelată cu sensibilitatea şi delicateţea gestului feminin. Magda Isanos are meritul de a fi scos din uzul liricii feminine o tematică desuetă, lacrimogen-sentimentalistă, naivă, de un intimism excesiv.

Ea ne-a lăsat pagini emoţionante de poezie umanitară, izvorîtă dintr-un suflet de luptătoare, de iubită şi de mamă. Frîntă ca o coloană în plină lumină, lirica Magdei Isanos trezeşte şi pune să cînte strune multiple, într-un tot perfect, în care se aude şi chemarea la iubire, şi apelul la lupta socială, şi cîntecul de leagăn. E şi durerea plecării din viaţă, plînsetul părăsirii timpurii în anotimpul neîmplinirii, durerea că va pleca dintre oameni ca dintre ai săi, din familie.

Ultima dorinţă este de a fi ridicată spre a privi oamenii. În ceasul din urmă, ea nu cere iertare şi îndurare; cu solemnitate şi fără aer funerar declară cu mîndrie, ca o fiică a pămîntului : „Am iubit pămîntul, / fiecare umbră aruncată pe el, / zborul fiecărui porumbel / şi cîntecele care le şoptea vîntul". *(Poemul femeii care iubea primăvara).* Poeta se simte smulsă ca un zidar de la casa abia zidită, ca un grădinar care nu a fost lăsat să-şi îngrijească bucatele pînă la coacerea roadelor — căci rosturile nobile ale vieţii nu se pot socoti împlinite cîtă vreme nu ai dat ceva din tine oamenilor, ca să-i ajuţi prin fapte : „Aş fi vrut să mai am răgaz / să fac o grădină şi-un iaz, / să zidesc o casă, să pun livezi, / şi vie să cresc şi cirezi. / / Doamne, ce mult aş fi vrut / să le fac toate de la-nceput..." *(Plecînd).*

Vieţii, poeta îi cere protecţie, pentru că Ea e puterea şi minunea în care crede : „Viaţă, nu mă părăsi în răsăritul acesta, / priveşte fruntea mea de pe-acum aurie / Şi aerul din cauza viitoarelor fructe / rumen şi plin". *(Viaţă, nu mă părăsi.)*

Mîndra tinereţii, credinţa în atotputernicia vieţii o fac să nu se teamă de moarte. „Noi nu ne închinăm de fel şi nu plîngem, / ci pregătim un loc cît mai înalt pentru cuiburi, / şi pregătim o orgă de brazi pentru vînturi, / soare de-aramă, zeu totdeauna rotund..." *(Pomii cei tineri).*

Moartea nu este dispariţie, ci împrăştiere în marea natură. Poeta are conştiinţa unei vieţi permanente, o trecere dintr-un regn în altul al materiei, fără nici o nuanţă mistică : „Aşa visau munţii. Dar nu mai ştiu. / În colţul singurătăţii mele se făcuse tîrziu. / Trebuia să mor, mi-am pus mîinile pavăză-n dreptul ochilor / Să nu văd zînele / cum veneau să-mi ia trupul pentru temeliile / pădurilor de stejar. Toate stihiile / Zburau împrejurul lor. / Mă temeam, mă temeam să mor. / Însă ele-mi spuneau : — Ai să fii / într-o sută şi-o mie de lucruri vii. / — În flori, aş vrea... murmuram. / — Ai să fii — spuneau zînele. — N-am / să uit cîntecele ? n-am să orbesc. / — Scutură-te, pom pămîntesc... / Au strigat zînele şi stihiile cu putere. / Şi m-am prăvălit deodată-n tăcere / Şi-n întunecime. / Cu mine mai erau o mulţime." *(Corul singurătăţii).*

Volumul *Cîntare Munţilor* relevă o militantă, o femeie a baricadei sociale. Cu atitudinea Magdei Isanos literatura noastră se poate mîndri. Poeta a îmbrăţişat poezia durerilor colective, a dezastrului războiului, a îndemnurilor la luptă. Numele ei se înscrie cu onoare alături de cele mai înaintate conştiinţe scriitoriceşti, care s-au împotrivit dictaturii antonesciene. *Cîntare munţilor* e o poezie a aşteptării active, a încrederii în *anul unu.* Simpla împotrivire, fără o pătrundere ideologică în miezul situaţiei politice, ar fi însemnat un act pozitiv, însă insuficient, pentru că în afara luptei poporului, în afara clocotului de ură şi de răzbunare în care fierbea „ţara incendiată" nu ar fi fost posibilă limpezirea atitudinilor şi crezurilor cetăţeneşti. Toată sensibilitatea feminină a Magdei Isanos, toată acea ardere adîncă se revarsă acum pe făgaşul unei tematici noi. Strigătelor de durere li se adaugă rechizitoriile grave, încrederea în înfăptuirea unei orînduiri sociale noi. Poezia Magdei Isanos din *Cîntare munţilor* este poezia virtuţii neîntinate de laşitate, poezia unei atitudini eroice, a unui crez revoluţionar limpede. Poeta se autocaracterizase cu luciditate pentru perioada dinainte de război ca un om cu sufletul „mic şi orb", fiindcă nu pricepuse nimic, stînd „departe de oameni". Îi trebuia un suflu puternic de viaţă; întîlnirea cu arta adevărată urma să aibă loc pe terenul marilor frămîntări sociale. „Suferinţele omeneşti" care însoţeau ca un cortegiu mortuar războiul au trezit-o : „Mi-era ruşine să mai scriu despre flori / şi stele / — şi iar auzeam în visele mele / larg, zbuciumate, / inima omenirii întregi cum bate :„ Vremo pline, dreptate" *(Am fost departe de oameni).*

Poezia războiului, la Magda Isanos, este o poezie a acţiunilor imediate şi a pregătirii viitoarelor lupte sociale. Atitudinea ei antirăzboinică nu este pacifistă, conciliatoare, nu este o împăcare cu suferinţa şi cu umilinţa. *Anul unu* trebuia să însemne nu terminarea *oricum* a războiului, ci lichidarea tuturor surselor care îl alimentează. „Aştept anul unu. / Anul păcii între popoare / Ale istoriei mari abatoare / Vor fi dărîmate / Inima mea de pe-acum murmură : Frate, / Iartă-mă pentru urile strămoşeşti, / şi în numele suferinţelor omeneşti, / dă-mi mîna". *(Aştept anul unu).*

Poeta se simţea o flacără aprinsă în mijlocul mulţimii : „Să nu taci. / Ce-i, dacă sîntem trudiţi şi săraci ? / Noi, n-avem nimic de pierdut. / Vezi ? Lumea-ntreagă a-ncăput / Într-o simplă tindă. / Puneţi secera sub grindă". *(Ospăţ).*

Săracii pămîntului aşteptau veacul lor : „Nimic nu înfloreşte acolo, nimica nu strigă, / şi satul se stinge-n umbra covîrşitoare. / Ei sînt săracii pămîntului care-aşteaptă anotimpul / făgăduinţelor toate". *(Ei sînt săracii).*

Poeta a proslăvit această îngemănare de destine a milioanelor de oameni simpli, robii şi săracii, într-o viziune colosală. Pămîntul se preschimbă, ca-ntr-o geografie, la apariţia mulţimilor ridicate la lupta pentru dreptate socială : „Sînt fascinată de pădurile care cresc, / repede, ca-ntr-un vis. / Dar nu-s păduri. Sînt oameni / desculţi, care vin prin ploaie".

Este în acest elan liric atotcuprinzător, ceva ce aminteşte de Whitman şi, în această înflăcărare pentru cauza mulţimilor oprimate, o dragoste şi o solidaritate deplină cu cei mulţi. În fiecare om — „plugari ori făuntori de unelte" de pe orice latitudine a pămîntului, poeta are un frate şi un tovarăş : „Sînt fraţii mei. Şi-mi pare că le-aud / inimile, bătînd în inima mea. / *(Mă gîndesc la oamenii risipiţi).*

Magda Isanos închina imnuri triumfale marilor lupte revoluţionare ale popoarelor : „Iată-i înălţînd, înălţîndu-se, / Uliţi de suliţi / mişcîndu-se, / la ceruri mari ridicîndu-se. / Spune-mi, ţi-i frică ? / Aceste coase, topoare, / parcă se urcă în soare, / aşa de sus se ridică..." *(Veac mare, veac larg).*

În lirica noastră feminină nu s-a scris, pînă la Eliberare, o poezie cu mai mare elan revoluţionar. Ea nu face însă o operă de pionierat. Realizează şi afirmă marea poezie a aprinderilor şi mişcărilor sociale. Delicateţea, sensibilitatea şi gingăşia se contopesc într-un tot poetic armonios cu patetismul sincer şi categoric al agitatorului de mase.

Poeta a murit cu credinţa că jertfa ei dăduse rod şi aşteptările nu rămăseseră iluzii. De undeva, de departe, ea lăsa ca un memento : „Să nu uitaţi, oameni, că eu am secerat pentru voi / grîne, din toate hotarele. / Toate veştile mari, / vouă întîi vi le-am spus, / cîntînd vi le-am spus, / toate veştile mari. / Steaguri şi imnuri am împletit, / aici printre coase şi seceri / numai steaguri şi imnuri / pentru zorile Binelui". *(Testament pentru fata mea).*

Sensul mare al existenţei sale rămîne legat de luptele sociale pentru întronarea „veacului cel mare" : „Eu pentru voi am purtat / munţii lumii pe inima mea". *(Munţii lumii pe inima mea).*

Este poezia unei tinereţi trăite întens şi dăruite idealului de dreptate, o tinereţe curată, generoasă, închinată de Magda Isanos, „ca un scut", „ca un steag", „săracilor pămîntului", ca să le fie tovarăş de drum spre „anotimpul făgăduinţelor toate" — anotimpul împlinirilor de acum.

Marin Bucur

maqda isanos

Versuri inedite

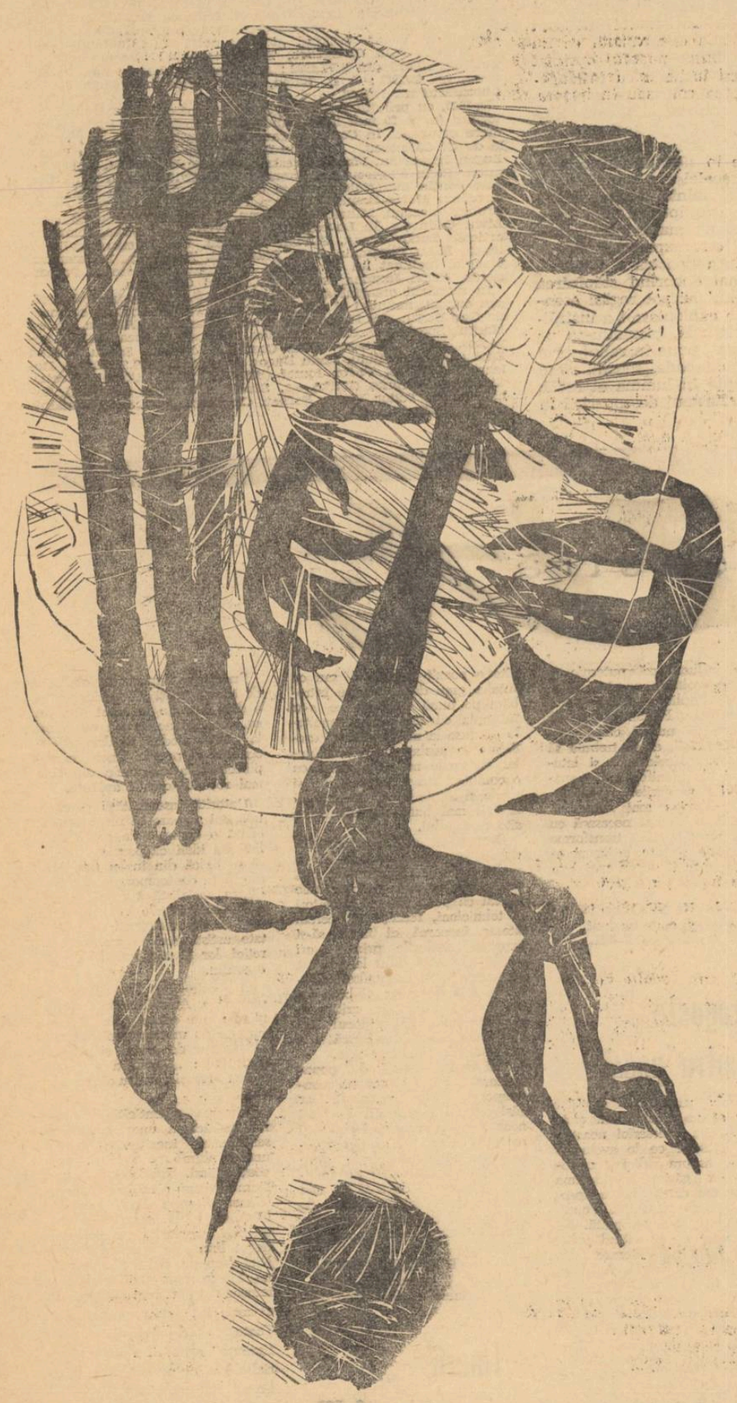

Desen de N. ZAMFIR

DIMINEAŢA

Vreau să descopăr lumea, niciodată
n-am crezut, cum spun poeţii, că-i frumoasă.
Însă astăzi cu lumină pieptănată,
dimineaţa mi-a intrat în casă.
Fumegăm de somn, cînd am simţit
paşii cuiva lîngă perete —
Ea dansa cu trupul arcuit
sub priviri mirate de portrete.
Cu picioare goale ea păşea,
în oglindă răsuna cristalul,
dimineaţa strămutase balul
fetelor — lumini, în casa mea.

Şi privind, eu mă gîndeam : e bine
să fii tînăr cînd afară-i soare.
Zi frumoasă, îţi voi pune legătoare
după gît, şi-o să te iau cu mine.

IUBIREA

Iubirea. 'N jurul ei frumoase-s toate
de-ţi vine să-ngenunchi şi de mirare
ţi-i sufletul mai fraged ca o floare,
înmlădiat pe lanuri de păcate.
. . . . . .
Din creştet pînă-n sprintenul călcîi
simţi viaţa ca un val domol şi plin
a cărui spumă spulberă spre sin
o bucurie fără de temei,

ce creşte-n tine-asemenea cu-un soare,
de-ţi vine să-ntinzi braţele spre zări,
pămîntul să-l presari cu primăveri,
aşa cum ai zvîrli-glumind — o floare.

ÎNŢELEPCIUNE

Înţelepciune este să respiri
uşor, şi, după lacrimi să zîmbeşti
petalele ce cad din trandafiri
şi nu s-aud cînd mor, să le iubeşti.

Priveşte pomii drepţi din bătătură —
ei caută-ntotdeauna către cer
şi-n ruga lor cea verde, parcă cer
mai multă ploaie, mai puţină ură.

TÎRZIU

Copacii spun şoşnind : e-atîta soare
că ţi-ar veni şi toamna să-nfloreşti
şi-asemeni unor frunţi copilăreşti
stau frunzele la geam nerăbdătoare.

Dar chiar sub ochii mei îmbătrînesc
şi galbene şi triste se desprind
pîn'mîine cine ştie, mă gîndesc...
Şi frunze cad, şi orele pe rînd.

(AŞ VREA...)

'Aş vrea acest poem să-l ridic -ca un val
s-acoper cu el partea neagră din lume,
totul să fie alb ca-ntr-un mare spital
fără morţi, fără nume.

În vreme ce orele zilei rotunde şi descrescînd
în lumină
trec pe dinaintea mea şi se sfarmă-n grădini
o, s-ar zice că toate se joacă-n lume ;
numai eu cu meşteşugul meu ne-nţeles
stau aicea fără să cos, fără să ţes.
Cum voi găsi acestora toate un nume ?

BELŞUG TRIST

Inima mi-i pom împovărat
de rodii sîngerii,
le-am scuturat şi nu s-au scuturat
şi trebuie să vii.

Ramurile să se-ndrepte vor
către cer şi soare uşurate,
tu ştii că doare bogăţia lor,
culege-le cu mîna ta pe toate.

ÎNRUDIRE

Nu-i vina mea, nu-i vina nimănui
că sufletul ca ţărna mi-i bogat,
că pătimaş şi bun ca dînsul nu-i
un altul, sau ca dînsul ne-mpăcat.

Din inimă, ca din ţărînă, toate
iau hrană adîncindu-şi rădăcina :
iubirea, ura, şi chiar gîndul, poate,
îşi trage din adîncul ei lumina.

De-aceea cred că cerul m-a făcut
cu inimă, cu tot aşa cum sînt
şi, cum vorbeşte biblia, din lut,
legîndu-mă cu totul de pămînt.

CIUTA

Din umbră şi desişuri o ciută naltă sare
ca-n basmul Genovevei, speriată şi fugară,
cu nările pe dunga de vînt tremurătoare,
ne-ncrezătoare-n pacea-i din juru-i se-nfioară.

Picioarele-i sînt nalte, subţiri, atente, pline
de tresăriri nervoase, abia s-ating de stîncă.
Grumazu-ntors şi neted, ca şnurul unei vine
de-o graţie perfectă, tot mai zvîcneşte încă.

Sub pielea ei lucioasă cu păr catifelat,
şi sumbru ca-nnoptarea, ca fumul şi ca ceaţa,
toţi muşchii se-nfioară şi-n trupul nemişcat
auzi cum bate parcă înspăimîntată : viaţa.

Atentă şi-ncordată pe cer se profilează,
atît de lămurită cu-o clipă ciuta pare,
aşa cum şade-n coasta pădurii şi veghează —
o piatră viu cioplită, simbolică-ntrupare.

SAPHO

Sapho, te văd ca şi aevea, frumoasă străbună,
aşa cum vechiul basso-reliei te arată,
cu dulci palori de iîldeş şi de lună
pe-obrazul supt şi fruntea ta curată.

Cu ochii adînciţi şi arzători
pe care pleoapele-ostenite s-au lăsat
ca două vinete petale-a unei flori
iar nările sculptate chiar, se zbat.

Şi nu ştiu ce enigmă mai pluteşte
în jurul pătimaşei tale guri,
ce destrînat şi tainică zîmbeşte
plebeicei batjocure şi uri.

Străbuno, chipul tău i-aşa divin
că piatra-n care-i mîgîlit respiră viaţă
şi-aevea pare buzele suspin'
pe palida şi oacheşa ta faţă.

Dar dacă-aş îndrăzni să te sărut
în lutul modelat şi ars la soare,
de peste-atîtea veacuri ce-au trecu
m-ar frige gura ta nemuritoare.

G. CĂLINESCU poet

Într-un memorabil „Cuvînt înainte" *) construit pe întrebarea : **ce este Poezia ?** şi în care cita pentru ducerea discuţiei o idee mai veche a lui Lorca **„ni tu, ni yo, ni ningun poeta sabemos lo que es la Poesia"** (nici tu, nici eu, nici un poet nu ştim ce este poezia !) G. Călinescu încheia, sugerînd unul dintre răspunsurile posibile : „Un poet poate să fie perfect edificat asupra esenţei lirice şi să nască poeme moarte. Şi natura viseză forme extravagante care nu viază. Astfel se nasc uneori monştri incredibili cu aripi, solzi şi capete multiple, adevărate himere inedite. De regulă aceste plăsmuiri terifice mor, **fiindcă există alte forme mai simple, a căror economie organică s-a verificat** (s.n.)" Cu alte cuvinte, nici un spor de intelectualitate în sine, de precepte goale despre poezie nu fac poezie. După cum, de altfel, nici nuda sensorialitate, nu duce mai departe. Orice mimetism diformează sensul real al unei emoţii. Secretul poeziei adevărate, secretul acelei poezii organice, economic-organice, constînd în participarea vie, adînc sensibilă la inefabilul şi materiabilul lumii. Fără a dilata chestiunea, problema ţine pentru poet — cred — de această percepţie adîncă, intuitiv-organică a lumii, tulburător emoţională.

Şi G. Călinescu, înainte de a scrie despre Pitagora sau Bach, despre Creangă sau Eminescu, e poet. E poet şi în polemica despre muzica serială şi dodecafonică şi în reportajul despre satul nostru contemporan.

Nucleul de foc al inimii lui G. Călinescu iradiază cu impulsiuni mai mari sau mai mici, prin substanţa întregii şi atît de complexei sale creaţii, lumina poeziei. De aici secretul liricii călinesciene, în care viziune, reflexie, muzical şi arhitectural se contopesc într-un singur tot remarcabil ca simplitate încă de la primele sale poeme.

Cunoscutul poem „Melodii" **(Poesii** — Ed. Cultura Naţională 1937) înscrie, între alte valori, un impuls sufletesc vizibil puternic, un ritm de simţire care tinde să angajeze cu forţa unui vîrtej primordial, întreaga cosmogonie spirituală a poetului !

Un interludiu domestic tratat mai mult muzical insinuează cu o subtilitate gravă din care nu lipseşte şi o undă de umor, sentimentul virtual şi real al grandiosului în elementul familiar, intim, posibilitatea depăşirii contigentului prin fantezie şi vis. Eroul liric vede lucrurile cu ochii unui Tyl-Tyl maeterlinkian, care aici visează însă cu ochii deschişi, trăind magia dublă a mişcării şi a spaţialităţii.

Cu temperamentul unui Empedocle modern, scormonind obîrşii şi terminaţii, cu o pătrunzătoare intuiţie a misterelor mari şi mici, fizice şi spirituale ale lumii, inspirat, spontan, recompunînd şi transfigurînd la un diapazon propriu tot ceea ce îi izbeşte sensibilitatea, G. Călinescu şi-a lărgit concentric un univers poetic dintre cele mai personale ale liricii noastre. Creatorul de stil care este, G. Călinescu vede în **cuvînt** — a cărui fascinaţie a cunoscut-o întotdeauna (fie că e vorba de inspiratele pagini de poezie din „Cartea nunţii", de poezia fabulos-realistă a lui Şun, de reveriile constructive ioanidiene sau de mişcările aeriene ale unei Cucly — expresia vie a dinamicii interioare umane. Eleatismul insinuat în unele versuri din poemul „Cosmogonie" pare a fi aici o truculenţă muzicală avînd efectul pauzei care sporeşte energia mişcării următoare : **Nimic niciodată nu va fi după mine / decît nepătrunsul grozavul, Cuvîntul / Adîind în aeternum ca vîntul / Mişcat de la sine, mereu nemişcat / Tremurînd pe loc, în cercuri iscat, / asemeni cu apa din lac vălurită / Alergînd de nimeni lovită.**

Cu o sensibilitate aprinsă de mişcările melodice ale marilor preclasici ai muzicii — creatori de miniaturi în care străvezi cosmicul, făuritori de arabescuri sonore în care se încheagă vijelii de sentimente — alternînd preocupări de enciclopedie a literaturii romîne şi a literaturilor în general, cu sondaje în spaţiile poeziei, G. Călinescu, ca orice mare realist funcţional, e un exoteric, ne dă de fiecare dată cheia muzicală a lumii sale lăuntrice, ne sugerează masivitatea şi vastitatea arhitecturii ei. Din acest punct de vedere, „Lauda lucrurilor" are darul de a ne introduce şi mai adînc în spaţiul sufletesc al autorului, volumul însumînd o bună parte din versurile sale scrise în ultimele decenii. Descriind traiectoriile fosforescente ale unui mare spirit contemporan, de la convulsivul şi îndureratul ciclu „Doina lui Orfeu" (în care e şi antologica „Pom uscat", denunţătoare alegorie în negru a fascismului) şi pînă la exultanţa patetică de a trăi într-o lume înalt raţională şi umană, lumea socialismului, volumul de faţă lărgeşte răspunsul dat întrebării iniţiale : Ce e poezia ? Poezia se subînţelege aici, înseamnă participare, trăire pe verticală şi orizontală a lumii, dăruire, luptă pentru înaripărea spiritului, pentru frumuseţe. Existenţa unor elemente de intuiţie realistă, cum se vede chiar în punctele de plecare ale acestei creaţii, asupra sensului vieţii, a condus firesc sensibilitatea artistului — în realitatea vieţii noastre — la accente de optimism solar, activ. Cel care altădată lăuda muncile simple şi umanitatea trudităre — „Fie binecuvîntată ţarina cea rodnică şi lăudate ostenelile plugarului" (Şun, Mit mongol, pag. 22, 1943) — nu putea să nu aducă — dictată de logica interioară a creaţiei sale — lumii noi această ofrandă lirică, „Lauda lucrurilor".

Odă, pastel, imn, cîntec bahic, meditaţie, sînt tot atîtea mijloace de a exprima, la un mod liric foarte personal şi specific nuanţat, integrarea într-o dinamică sufletească neobişnuit de vie, care e a vieţii noastre.

Nu mi-am pus aşadar întrebarea dacă G. Călinescu e un clasic sau un romantic. Artistul are filtre impecabile şi metafora sa, indiferent din care cută a inimii ţîşneşte, capătă, în vers, cizelură diamantină. G. Călinescu poate să scrie versuri horaţiene cu miez actual, după cum poate să cînte dragostea cu frăgezimea de simţire a unui adolescent în cel mai curat duh psalmic. Esenţială mi se pare, aici, pe o vastă claviatură de simţire, tentaţia sa de a îmbrăţişa permanent totul, înţeles ca esenţă a vieţii, de la mineral la vegetal, de la contigent la astral : **Tot Universul nu este / Decît un joc de mari curcubee, / În scripetul lumii celestre / Eu sînt aşezat pe o scînteie.**

Pămîntul are în viziunea călinesciană o proiecţie organic-siderală : **Cerescu aşezămînt / Are un infim consonant, / Diamante găseşti în pămînt / Pămîntu-i pe cer diamant,** iar în infinitul lanţ al metamorfozelor existenţei, viaţa îşi serbează întotdeauna triumful asupra morţii, asupra anorganicului, absorbindu-l, poetul inculcînd aici sentimentul perpetuităţii vieţii, sugestia unei germinaţii atotputernice şi mereu înnoitoare a lumii : **De cimitir nu se teme / Fluturul ce-n aer scrie, / Din morţi răsar crizanteme, / Greierii cîntă-n sicrie / Căldura se-mpacă cu gerul / Zvîcnind materia creşte, / De păsări se întunecă cerul / Balta se umilă de peşte / Pădurile se-nmulţesc robuste, / Păşunile exaltă eluvii, / Lăudaţi întinsele puste, / Lăudaţi măreţele fluvii.**

Din această aderenţă organică la viaţă, la pulsaţiile şi ritmurile ei grave, senzaţia de firesc care te înviăluie, de aici lipsa de retorism şi gesticulaţie a unor poeme ca „Eram bărbatul care..." sau „Brazii".

Cîntînd muncile agricole în peisajul dinamic al vieţii socialiste, **(Tractorul),** industria forestieră (imensul holocaust al coloanelor de conifere tăiate de joagăre, realizînd ca viziune pasaje unice pe această temă), preamărind natura patriei, cîntînd pacea şi electrificarea, poetul e dornic mereu de înnoire purificatoare. **(Către cetate zilnic deschide-voi o uşă / Şi vatra curăţi-voi de zgură şi cenuşă)** şi confesiunea trebuie înţeleasă ca izvorînd dintr-un real sentiment al responsabilităţii, dintr-un sentiment de firească şi largă disponibilitate de cunoaştere şi cuprindere.

Intim consonante cu poezia sa sînt scînteietoarele „capricii", cum le-aş numi, poeme paradoxal gravate uneori pe materii fluide sau imponderabile şi care, ca mişcare interioară şi putere transfigurătoare, întrec tot ce s-a scris la noi în această notă : **Soarele, Luna, Oglinda, Pepenele verde, Măr tăiat, Coliziune, Cosmonaut, Greierii** etc. Un lirism de factură gnomică pe alocuri se împleteşte în aceste poeme cu un simţ plastic extraordinar. Odiseea unui fluture care, magnetizat de policromia unor nave îndepărtate, lunecă — părăsind orhideea — spre mare în paşi spirali şi piere „dislocat în două" cum spune poetul, „pe un val", e un prilej de preamărire a eroismului simplu, anonim : **O, împalpabilă epavă, / Tu meriţi nu puţină slavă / Cîţi cutezară, atraşi de un flaut / Pînă la primul cosmonaut.**

Şi încă o dimensiune a acestui volum : lirica de dragoste. Temperament fuguos şi contemplativ în acelaşi timp, solemn dar niciodată rece, poetul îşi consumă combustia în retorte clare, transparente : **Tîi, ce şoptim odată / Se-aude pînă-n stele / Trăim etern prin ele.** O anumită discreţie şi seninătate atică, învăluită de un sensualism de sursă mitologică, o subtilă dar pătrunzătoare încărcătură emoţională fac de neuitat poeme ca **Epitalam. Eu sînt grec, Război troian rezumat, Lila-Lilu-Lili, Vin din Liban..**

Poezie, într-o accepţie antică a cuvîntului, înseamnă perfecţiune. Şi „Lauda lucrurilor" are în toate moleculele ei această aspiraţie spre rotunjime şi desăvîrşire.

Vasile Nicolescu

*) Caiet de poezie 2/1947, Revista fundaţiilor.

colocviu diurn

Desen de N. ŞERBAN

Portretul

Portretul mă arată adolescentul grav,
priviri fluorescente lucesc ca infuzorii.
În linii bizantine, ce meşter vechiu, zugrav,
mi-a scris surîsul geamăn cu-amurgul şi cu zorii?

Oglindă-i de-omenie portretul de demult,
au gesturile toate smerite atitudini.
Presimt că-aveam un suflet menit să ierte mult
şi să privească totul cu dulci beatitudini.

Ce caolin cu haruri zeieşti m-a întrupat,
ce mîini de sculptor tainic mi-au dat această frunte,
urcînd spre ea obrazul în ritm nevinovat
cu purităţi cum numai zăpezile pe munte?

Ci, totuşi, demiurgul a fost ieşit din minţi
căci falsa puritate, din ramă, îl demască.
Portret cu linii suple, tu eşti făcut să minţi,
lumina ta suavă şi rece e de mască.

Căci iezuiţi zicîndu-ţi: a suferi-i firesc,
săpau în tine goluri ca-n ţărmi viclenii castori,
tu să priveşti, prin piclă, cum oamenii scrîşnesc
şi cum se strîng, la prînzul sardanapalic, pastori.

Şi, să nu vezi durerea mulţimii, să n-asculţi
Bastiliile vremii gemînd în aspre coruri,
te-au înrădăit cu mentori amăgitori şi sfinţi
şi ţi-au mutat privirea spre galeşe onoruri.

O! domnişor, pe deget cu aur de tutun,
şi-n suflet cu lumina, de putregai, mioapă,
erai o frăgezime de carne pentru tun
şi gravitai spre groapa comună, către groapă.

Aveai o vîrstă bună pentru război. Calup
de carne să răpească, din tine, canonada,
te-au învăţat că omul e pentru om un lup
şi că-n mănuşă ghiara îşi iscodeşte prada.

Aceeaşi este luna, un auriu coturn,
care străbate cerul, dar peste-o altă ţară.
Apleacă-te spre tine! Colocviul diurn
tu fă-l cu tine însuţi în fiecare seară.

Să-ţi înţelegi tăria, tu om ţîşnit din lanţ,
şi fostă umbră care pluteai lîngă pierzare,
la răsăritul lunii, în asprul tău bilanţ
dă-i zîmbetului sensuri şi lacrimii crezare.

Timpul

Mă surprindea adesea anotimpul
stînd la răscrucea sufletului meu
şi urmărind, cu ochii-n patru, timpul
ca pe-un vînat superb. Şi-am vrut mereu
să-mi cadă viu în plasa de mătase,
să mi-l domesticesc, să-l am captiv,
la mine în grădină. Ziduri groase
mi l-ar fi-mprejmuit definitiv.
L-aş fi-nvăţat să stea în două labe,
să sară cu tertipuri şi drăcii.
Cenzornicul cu cifrele-i arabe
şi calendarele cu file vii
le-aş fi avut atunci la îndemînă,
şi, acer, degetu-mi arătător
s-ar fi trezit că minutaru-l mînă,
cum vrea, în spre trecut sau viitor.
Dar timpul îmi scăpa din mîini. Se pare
cum că istoria cu împliniri
l-a dăruit, din plin, acelor care
visau, în ţară, plini şi trandafiri.
Căci am văzut istoria cum plînge
în cimitirul cu trei pruni bătrîni,
cum suferinţa-n ochi i se răsfrînge,
cum flori de purpură îi cad din mîini
Istoria-şi cunoaşte bine rana,
la Griviţa şi ea a stat, luptînd,
şi ea a fost închisă în Doftana
cu ceilalţi nemuritori, în rînd.
Şi ea a stat cu lacăte pe uşă,
în gestul demn şi statuar de brazi,
La mînă are dîre de cătuşă
şi dîre de inele pe obraz.

Asaltul

Mi se ridică fruntea spre anii insurgenţi
şi nopţii-mi stau de veghe în drum către Băneasa,
mă mustră preumblarea ce doarme-n paşii-mi lenţi,
fostul acid în mine e dulce ca melasa.

Dar, reţrăind răstimpul, îmi trepidează casa,
pereţii de zăpadă se fac incandescenţi, —
sub manuscris palpită ca oceanul masa,
cerneturile-n rime pornind fierbinţi curenţi.

Cutii de rezonanţe sîntem în Bucureşti,
şi cerul urbei pare croit din bluze-albastre
în amintirea celor din oţărzi muncitoreşti
cu suflete de aur, cu chipuri tari şi aspre.
Fascismului grăbindu-i ne-nduplecaţi stîrşitul,
ei cunoşteau partidul şi-i cunoşteau partidul.

Puterea

De la Apus se întorceau, din lupte,
cîntînd, în trenul militar, bărboşi.
Cu toate că veneau cu feţe supte
erau ca o statuie de frumoşi.
Erau mult mai frumoşi decît sînt mirii
căci patria se desluşea în ei
şi se-auzea destinul omenirii —
în ochii lor se luminau idei.
Veneau cu-nvestitură de solie
iar glasul lor purta sub patru zări
adînca timpului filozofie,
răspunsuri dînd la marile-ntrebări.
Priveam nedumerit spre omul-forţă
care-i călăuzea-n menirea lor.
electrizat de primul şoc de forţă
de prima-ncredere în viitor.
Iar de la odele în metrul antic
de care începusem să mă leg,
intram cu ei în patosul romantic,
şi mă-încumetam să-l înţeleg.
Priveam cum oameni împărţesc cîmpia
ca pe o pîine după un atac,
cîmpia cîştigîndu-şi omenia
ca un obraz frumos de om sărac.
Şi, coborînd din lacrimi şi mizerii,
atunci şi eu simţeam, ca din instinct
în inimă, erupţia puterii
ca pe-un metal sunînd tot mai distinct.

Mîndria

Şi a venit mîndria şi ea numaidecît
să-i dăruie puterii o togă de lumină
Armîndenul întîiul, cu pasul hotărît,
noi l-am văzut cum vine, căci trebuia să vină!

Mi se părea că munca, în simplul ei vesmînt,
ieşea, cenuşăreasă, din triste catacombe,
cu părul ca de noapte de mai, umflat de vînt
şi umăru-i de spumă lovit cu tîier de bombe.

Se minuna pămîntul că, îndopat cu fier
şi îndopat cu ieşuri, mai poartă-n ei dulceaţă
să nască flori măiastre. Se bucurau, sub cer,
privirile deprinse cu fum, cu foc, cu ceaţă.

Ca versul Mioriţei din glasul anonim,
întîia-ne lozincă-şi pierduse autorul,
ne-am pomenit cu toţii deodată c-o rostim
şi că punctăm cu stele frumoase viitorul.

Mîndria, ştiu, e-a frunţii, căci ea se-nalţă-ntîi,
cînd inimile scapă de înjosiri şi frică, —
ţărîna parcă saltă c-o treaptă sub călcîi
iar treapta trece-n trepte ce tind şi te ridică.

Era o claritate în fiece atom,
părea avut în aur şi-argintării pomul,
în clipa cînd, puternic, un om îmi zise om.
Şi-atuncea se trezise, semeţ, în mine, omul.

Strada

Ci ca în iambi de imnuri un murmur se-auzea,
multiplicînd prin aer, sonoră, baricada.
O! sub fereastră clară, mai jos de fruntea mea,
fierbea, precum oţelu-n convertisoare, strada.

Ştiam c-am fost o dată răzleţul taciturn,
eram pustiu, cum numai în nopţi pinacoteca.
O dată, altădată, colocviul diurn,
mi-l tăinuiau aleea, cărarea şi poteca.

Şi iată astăzi strada pulsînd sub geamul meu,
cu vasta ei mişcare, cu lunga ei cohortă,
şi cu culori ca-n bolta de-azur un curcubeu, —
şira spinării urbei şi-aprinsa ei aortă.

Ea mă chema cu mîna întinsă, de asfalt,
spre marile chenare, spre largile pieţe,
şi am venit, şi tolul creştea în jur mai nalt,
înalt prin omenie şi-adînc prin frumuseţe.

Elan

Păream ca moaştele în Munţii Athos,
conservator al vechii nemişcări,
pînă ce a venit severul patos
din timp, cu împletitele-i cărări.

Ca să-mi reacordez acestei ere
şi sufletul şi tinereţea mea,
eu lavă m-am trezit, prin şantiere,
pe piept c-o stea şi-n inimă c-o stea.

O! şi aroma tare de molid
şi cîntecele noastre de aramă.
Simţeam şi eu că marele partid
ne ştie, ne iubeşte şi ne cheamă.

Intram sub arcuri vii de bărbăţii
şi vîrsta noastră aduna carate
şi se făcea că-n fiecare zi
dădeam examen de maturitate.

Atunci, în bătăliile din mers,
hotărnicind victorii cu drapele,
vedeam cum ce rostesc se face vers,
agitator al ritmurilor mele.

Pe linia ferată, înserînd,
şi ascultînd pădurilor pustiul,
adolescenţei i-am făcut, pe rînd,
un fericit adio cu chipiul.

Entuziasmul a venit, sever,
în bluze-albastre şi şi-a spus cuvîntul
în cîntecele noi de şantier,
să se sărute cerul cu pămîntul.

Se înrolau, de bună voie, anii,
sub semnul nou, destoinic şi torid.
Şi anii noştri deveneau campanii,
în numele măreţului partid.

Era elanul meu contemporan
şi mi-am luat emblemă a etăţii
o seceră culcată pe-un ciocan
şi-o roşie stea, simbol al demnităţii.

Uzina

Cu ziduri încruntate şi zugrăvite-n fum
şi timpul stînd la poartă, chemîndu-mă: stăpîne!
Metal sudat la rece, cu temerar parfum,
alcătuirea-ţi sobră în vîrsta mea rămîne.

Tu, bună mea uzină, în suflet mi-ai adus
gramatica cea nouă a luptelor de clasă,
de cînd drapelul roşu pe umăr ţi l-am pus
şi, din Cenuşăreasă, te-am botezat mireasă.

De legi gramaticale, deprinse de demult,
m-am lepădat ştiindu-i acestei ere rostul.
În loc de sînt, noi sîntem am zis, fervent tumult,
în loc de-al meu, pe buze mi-a înflorit al nostru.

Şi-atunci cu glas de aur, altor muncitori
le-am spus că sîntem gemeni în frontul frumuseţii;
că ridicăm frumosul precum lumina-n zori,
alături, muncitorii uzinei şi poeţii.

Mi se părea că-n noapte scriam cu-acelaşi brat,
că ei gîndesc cu mine şi freamătă cu mine,
că legănăm frumosul, la fel de-mpătimaţi,
pe poduri mari, rulante, sau în bogate time.

Bogăţie

Eu sînt bogat în toate. Ca mine om bogat
rîvneşte să cunoască întreaga omenire.
Am munţi, cîmpii şi ape şi suflet aripat
ai mei sînt anii tineri, a mea e fericirea.

Stăpîn peste arome şi cîntec şi culori
mi-am adunat frumosul domestic, lîngă casă.
Îmi înzestrez pervazul cu-azururi şi cu flori
şi-i pun ferestrei mele draperii de mătasă.

Cînd, ca în Eminescu, cad frunzele din nuc,
şi bruma-n vii se lasă, stăpînă, tutelară,
cocorii-n gînd cu tara spre alte zări se duc
să se întoarcă iarăşi, în gînd, cu-aceeaşi ţară.

Iubesc pămîntul nostru, bătrîn şi totuşi nou,
îi port şi eu destinul şi-i înzestrez destinul,
Căci el şi lumea-ntreagă m-au hărăzit ecou,
cu Dunărea, cu Sena, cu Gangele, cu Rhinul.

Respiră toate-n preajmă: pămîntul, vîntul, marea —
familiar, lumina şi ea cu noi respiră,
în noi se limpezeşte şi se lărgeşte zarea,
ecourile noastre, în timpi, sînt ca de liră.

Purtăm în chipul nostru-n conture chipul ţării
sînt sufletele noastre a ţării hartă vie,
căci strălucirea ţării ne dă înfăţişării
o matură, distinsă şi demnă bărbăţie.

Mereu iubită ţară prin vechile durate
deplinsă, apărată, pe frunte sărutată, —
acum, cînd măreţia în pieptu-ţi tînăr bate
iubirea noastră nouă îţi-e orizont. Şi iată

Cum graniţele tale-mbiind la bună pace
şi-n leninism avîndu-ţi dimensiuni iubirii,
lumina ta, prin lume, prelungă se desface,
tu ţară, cetăţeană de preţ a omenirii.

Partinitate

Şi ieri şi azi şi mîine, un cîntec de partid!
vibrînd în conştiinţele mulţimii.
Şi inimile toate se deschid
sub stemele şi semnele luminii.

'Am căutat pe cer şi pe pămînt
metaforele lui definitorii,
şi clipele-mi zvîcneau iluminînd
şi zilele mi se făceau istorii.

'Atunci oţelul a venit, călit,
întruchipînd, în el, tenacitatea.
Şi-atunci metalul nobil a venit
simbolizînd, în aur, demnitatea.

Cristalul despre cinste-mi glăsuia,
granitul îmi vorbea de bărbăţie,
iar spicul, în fecunditatea sa,
dădea a plinii simplă omenie.

Şi au venit spre mine trandafiri
tipar armonios de frumuseţe
şi timpul însuşi aducea-mpliniri
de tinereţe fără bătrîneţe.

Ci, toate-acestea nu-mi erau de-ajuns
căci îmi veneau din sfera legendară.
Şi-atunci întreaga tară mi-a răspuns
cu fericirea-i autoritară.

Şi verbul mi se înspira, avid
de frumuseţe şi de demnitate.
Mă luminam, în spirit de partid,
eu însumi însemnam partinitate.

Puteam în mine însumi să ascult
o muzică mirifică de sfere, —
şi tot ce murmuram era tumult
şi tot ce îndrăzneam era putere.

Omul întreg

Sînt comunist şi asta spune totul.
În mine se-ntîmplară limpeziri
şi simetrii şi armonii. Sînt rodul
acestor pline de-nţeles iubiri.
Căci însetat de echilibru, iată
eu mi-am făcut un crez interior
în care eram, vie, să străbată
şi punte să durez spre viitor.
Eu nu-s al meu, eu sînt al tuturor
al celor care freamătă cu mine.
Sînt omenie-n omenia lor,
putere a puterii lor depline.
Şi zmuls din ostenite inerţii
eu am chemat în mine pulsul mării
polarizînd în inimă tării
şi-avînd în braţe patosul chemării.
Deci să cîntăm, sub comunistul semn,
această luminare prin ştiinţă,
a omului întreg, cinstit şi demn
mereu înnobilat în conştiinţă.
A omului tovarăş şi vecin,
mereu aproape şi prezent în toate,
al omului puternic şi deplin, —
ca omul omului să-i fie frate.
Acesta-i omul fericirii lui,
şi deci al fericirii tuturora,
cu care, liber şi frumos crescui
înaurindu-mi clipele şi ora.
Curat ca lacrima ce l-a uitat,
şi înfrăţit cu-ai lui, în timpi şi spaţii
ca piscurile-n munţii din Carpaţi,
ca stelele, pe cer, în constelaţii.
E omul de partid, cu el să sui
necontenit miracolelor scara, —
în măreţia simplităţii lui,
primenitor şi nou ca primăvara.
Prin el mă ştiu, mă-nalţ şi mă-nţeleg
în drumul ridicat spre nemurire.
Cîntăm un cîntec omului întreg,
şi-al setei noastre de desăvîrşire.

---

de Alexandru Andriţoiu

SĂPTĂMÍNA POEZIEI

Ion Gheorghe

POEM DE TAINĂ

...Dar unde-ai fost tu pîn-acum,
de-mi vii atîta de tîrziu?
Nici apele nu ți-au trecut prin față,
nici ploile nu te-au intimidat,
nici gările nu te-au nedreptățit
și totuși ai întîrziat...

Sau poate c-am plecat eu prea devreme:
cînd viața mea cu steaguri sus
mi s-a desprins de țărm spre lume,
nu te-am văzut cu mîna ridicată.

Pe unde-ai rătăcit tu pîn-acum,
și azi de ce crești după mine;
și rădăcinile pe sub pămînt,
acum de ce mi le cuprinzi
și sufletu-mi de ce mi-l stăpînești
de-și suie floarea dimineața
și seara și-o întoarce iar de tine?
Eu am ajuns de mult pe tărmuri,
cetatea casnică mi-am ridicat-o
dar azi, pe podurile mele,
tu vii și porțile mi le lovești
și umbra ta mi le cutremură.
Și tot ce poți acum să-mi dai
e să m-ajungi din partea ceealaltă —
de unde soarele nu-ți bate umbra
peste zăvoarele și tainițele mele...

Acum, cînd seminția mi-am întins-o
cu înc-un chip venind peste natură
ca o pădure cu un arbor nou
peste cîmpia care scade,
și m-am adăugat de două ori la ea —
îmi pari o cumpănă a vieții.

Dar poate că ai fost mereu aproape,
și totuși între amîndoi
pe punțile orașelor spălate
s-au prins oțelul și lumina
și șarjele recoltelor la sate,
Și cum pot trece eu de toate
să mă întorc să te găsesc?
Orașe s-au născut din pietre
și mi-ar părea că le întorc
din nou la piatră și beton;
cărbuni au curs din munții de Apus
și-acum eu cum să-i mai întorc?...

De ce m-am ridicat cu ancorele,
eu care am știut s-aștept atît,
eu care însă anulez această muncă
de-a aștepta pînă la capăt —
atunci cînd cele așteptate
deja se-apropie de mine.

Puțin m-am îndîrjit acolo,
de unde am plecat cu alta —
și ea atît de așteptată și rivnită
și azi la fel de nouă și deplină,
încît îmi pare azi că tu
ești ea așa cum arăta atunci,
și-așa cum a știut ea să rămînă...

Un pic mîhnită doar de vremea
ce-o pedepsește-ncet cu vîrsta —
așa cum nici pe mine nu mă iartă.

Tu vii să-ndepărtezi acum
frumoasa viață-a ei cotidiană
și eroismul ei de-a fi putut să-mi stea
și să-mi ridice flamura curajului,
a curajului cumplit, de fiecare zi,
cînd eu, de-atîtea ori intimidat
nu voiam să mă ridic pe scut.

Ea, sprijinindu-mă din sine
cum numai tu ai fi-ndrăznit
m-a îndreptat spre lupte zilnice
pe care le pierdusem deseori,
pe care eu credeam că le voi pierde...

Ea-n fiecare zi mi-aduce strunele
cum numai tu ai fi-ndrăznit,
și încălzindu-mi-le adînc victorios
a primit prin viața ei trudită
șarje și tractoare pentru cîntec...

Și-acest tainic imn din ea ne vine
iară strunele o pedepsesc pe ea
cum te-ar pedepsi, desigur și pe tine,
fiindcă sînt frumosu-i păr din tinerețe
aspru, foșnitor și-mbelșugat...

Totuși pentru ce să vrem iertare
dacă treci pe cerul zilei mele
ca un dulce și al treilea și mare astru
mai misterioasă decît luna
mai vitală peste umbre decît soarele.

De ce să blestem c-am plecat
și prea devreme și cu alta,
cînd cîntecele-mi sînt jurnal de bord
și nu se pot îndepărta și trece —
să pot uita călătoria-aceasta
în care am găsit noi tărmuri
și continente am întemeiat
și ea mă-nvăluie cu steagul părului...

AMIAZA

Cînd umbrele se strîng ca niște dune
pe gleznele copacilor suflate
punînd pe fața drumurilor brune
aceleași ramuri, altfel repetate;
cînd oamenii se văd a doua oară
cu chipul reprodus pe iarbă
și cînd esențele luminilor de vară
ca mercurul urcă să se fiarbă
se leagănă și vîntul să se culce
rupînd în sine trestii de porumb.

Ci oamenii loviți, în suflet, dulce,
se lasă răsturnați cu oasele de plumb.

E clipa cînd privirea peste lucruri scapă
și bîntuie greu somnul de amiază,
cînd soarele întors din fiecare sapă,
ca din oglinzi de-argint se-ncrucișează;
și-și varsă caii lucii, pe picioare
nepieptănate, pletele de lei
și gîzele înfierbîntîndu-se la soare
ca pulberea albastră joacă peste ei:

La umbra ce se rupe lîngă spini
un om își trage-o frunză peste frunte
stergînd șuvoiul galbenei lumini
căzută-n porii feței
ca-n niște gropi mărunte.

Sculat apoi peste talazele de lut
el trece ca un zeu nepăsător
și gîzele îl simt pe sus trecut,
săltat de pe-un picior
pe celălalt picior...

În fața sa pămîntul e-nnegrit
de coamele unui străvechi salcîm
și-acolo, ca un alb meteorit
căzut cu lespedea pe-acel tărîm
e o fîntînă albă, de granit.

Mai e acolo și un jghiab de brad
în care apa albă s-a-ncrețit
foșnind ploios sub razele ce cad
cu flacără de aur viscolit.

Ci scuturîndu-și zîmbetul bălai
ce-i colbuise buzele de lemn
el suflă-n degetele strînse ca un nai
rostogolind peste cîmpie semn.
În cercuri largi ecoul se desface
de parcă și-l azvîrl păduri către păduri.
Se-așează apoi zările în pace
pe treptele sălbaticei naturi
în timp ce printre ierburi trec tenace
furnicile trăgînd fărîmituri...

Acum pe fața lanurilor crude
sclipește argintie o aripă
și pe sub vîntul care nu se-aude
femeia din pămînturi se-ntîripă.

Porumburile mari se bat întunecate,
se rup și se adună fără vad
și peste coama ierbii tulburate
ea le stîrnește umbrele ca pe un vad
și-acestea se așează, se urcă și recad...

Cînd ea-și deschide-aripile de aur
se lasă către el fără de punte
ca niște frunze galbene, de laur
purtîndu-și părul peste frunte
și gura ei sălbatică se prinde
de pieptul cald al omului iubit
și un luceafăr straniu se aprinde
pe pieptul cald al omului iubit.

Acum cad repezi hohote pe apă,
albastre cercuri freamătă-n fîntînă,
spre chipurile lor se-ntind să le încapă,
le-mprăștie fluid și le adună.
Ci brațul lui s-a-ncolăcit pietros
pe mijlocul ca un pivot de cupă:
se leagănă femeia furtunos
de parcă tinde galeș să se rupă...

Deasupra se loveau doi fluturi roșii
jucînd la gura amforei de lemn.
Iar fata, desfăcîndu-i nasturii cămășii
a dezvelit, ca pe un bust solemn,
făptura omului plecat pe apă.
Și mîngîindu-i lung arama goală
se ceartă-ncet cu apa care-i scapă
și-l mîngîie pe umere și-l spală...

Dar umbrele încep să se întindă
atrase ca un flux la răsărit
și pîlpîie din nou lumina de oglindă
peste porumbul negru înfrunzit.
Reîncepîndu-și mersul de caiace
mașinile pornesc în cîrduri roșii,
steag purpuriu din oameni se desface
destășurat din taldurii cămășii.

Ard pulberi peste cîmpuri și se rup
și iarba se întoarce iar în vînt
pe sub grumazurile țepene, de lup,
ale uneltelor pornite la pămînt.
Cad de pe cer nostalgic, porumbei
ca o eșarfă limpede, de nor;
el, peste umărul iubitei lui femei
își lasă brațele tulburător;
și parcă ridicîndu-se pe-o cruce
ea îi închide-ncet cămașa albă
iar fluturii se lasă vîntului ce-i duce
la gura unei flori de nalbă...

Acum se rupe omul de femeie
să treacă fiecare spre unelte,
și-o urmărește-n lan cum îl scînteie
picioarele de aur, zvelte.

Și fiecare pas o ia în depărtare
și lumea ca un fluviu trece printre ei.
Dar vine o lumină ca o exaltare,
un curent înmiresmat de tei

și niște pași încep din nou să sune
și mîine iar vor trece peste toate:
cînd umbrele se strîng ca niște dune
pe gleznele copacilor suflate,
punînd pe fața drumurilor brune
aceleași ramuri, altfel repetate;
cînd oamenii se văd a doua oară
cu chipul reprodus pe iarbă
și cînd esențele luminii iuți, de vară
ca mercurul urcă și încep să fiarbă.

Mihai Negulescu

ECOU DE IMN

Pămînt întinerit sub fiecare ceas de drum,
îngemănare a pietrei și-a izvoarelor,
trecere din zi spre o eternă frumusețe,
Țară a Maramureșului, dragostea mea,

mă apropii de tine stingher și uimit,
dominat de gravurile aspre ale chipurilor,
cu profunde ecouri de tulnice
urcînd din văi spre astrele nevăzute;

mă aplec spre pămîntul bătrîn, și cîntecul
mi-ar frînge gleznele, umerii —
e o forță tainică, a subpămîntului,
care mă cheamă lîngă tîmpla minerilor;

pămînt împovărat de livezi și culoare, învăluindu-mă
cu omenia, cu încordarea legendară a gîndului;
trecere din uimire în statornică dragoste
Țară de imn,

naștere continuă a frumuseții.

Anghel Dumbrăveanu

SINCERITATE

Mare, tu nu ești niciodată frumoasă —
Frumos e doar cerul în adînc reprodus.
Mișcarea ta de mătasă
E lumina amiezii, răsfrîntă de sus...

Poate de-aceea ești mereu revoltată,
Poate de-aceea posomorîtă sînii-ți frămîntă
Și te ridici în oglinda lunii mirată
Și te prăbușești cu propriii tăi munți.

Cînd taci uneori, supusă de patimi amare,
Umerii-ți tresar voluptos
Și vîntu-ți resfiră părul pe zare
Și păsări albe scînteiază-n azurul tău jos.

Dar iar te ridici și ceru-l stărîmi dintr-o dată,
Să fii tu însăți, pe nimeni frumusețea ta să nu-nșele,
Mereu îți alungi valurile, neîmpăcată,
Și le scuturi la mal de lumină și stele.

Corneliu Șerban

CÎT DE SINGURI...

Cine-aduse pacea înserării, cine?
Clipele în picuri umbra-ncet și-o curg.
Aș vroi, desigur, să împart cu tine
Liniștea acestui aburit amurg.

Ești departe, însă... Eu, la fel, departe...
De aceea Timpul e tristețe-n noi...
Dorul ne adună, zarea ne desparte —
Cît de singuri sîntem fără amîndoi!

Platon Pardău

IDENTITATE

Am în curînd treizeci de ani, și iiu îi sînt
unui ceferist bătrîn.
Poate de aceea vreau să umblu mereu,
pe drumuri de fier, peste culmile vîntului să privesc,
poate de aceea, cît e ziua de lungă,
semnalizez dintr-un fel de tren al meu
care descarcă, din gară în gară,
saci de grîu și scrisori cu adrese precise.

Nu știu să desenez frumos, nici țitera cea veche
cu praguri ce îring struna în sfîșieri sonore
n-o mînui. Am în palmă o tăietură adîncă
lăsată de coasă, din ani de de mult.
(Ori de cîte ori mă întîlnesc cu prietenii,
fără să vreau le arăt, nepreschimbat în timp,
acest buletin de identitate).

S-ar fi putut să-mi petrec viața
făcînd piruete din vorbe, înșăurindu-mă
în liniștea unei după amiezi fără sfîrșit,
s-ar fi putut să știu exact chipul fiecărei ore
din zi, al fiecărei zile din an, ca o grădină
cu aceiași arbori, puțin mai crestați,
puțin mai sterili,
fără să-mi pese cît soare e înfășurat
în pergamentul perelor.

Dar am văzut mereu ciocanul acela, cu coadă lungă,
al tatei —
acesta e timpul trecut — îmi zic, îl ating, și căldura
cea strînsă în osii din drumuri prelungi
mă umple deodată de-o neliniște fierbinte —
un fel de a doua circulație a sîngelui meu
începe de-aici, prin ciocanul sclipind ca argintul,
de-atîtea osii încercate.

rara oltenilor

D. R. POPESCU

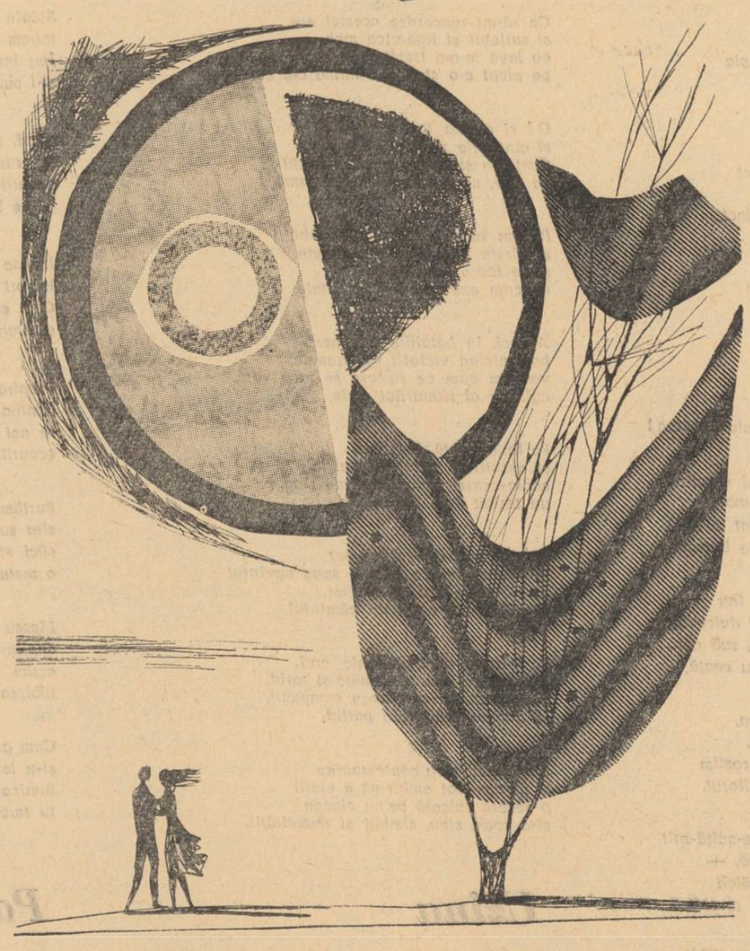

Desen de EUGEN MIHĂESCU

Era lumină și în curtea gospodăriei becurile ardeau. Vică plecă spre uzină. Așa-i spuneau oamenii casei de paiantă, acoperită cu țiglă, unde se afla motorul ce dădea lumină electrică pentru sat. Ar fi putut să trimită pe cineva, lumea se adunase și brigadierii stăteau ca în fiecare dimineață la o țigară. Se sfătuiau încă o dată. Vică își aprinse o țigară de la ei și plecă să vadă dacă într-adevăr Teodorescu nu se afla la uzină. De la o vreme se spunea prin sat că lasă motorul singur și pleacă după mîndre.

— A luat-o pe urmele Milionarului.

— O să-l întrecă. Milionaru n-avea motocicletă. Asta, Teodorescu, o dată scurtează distanțele, zicea Macedon.

— Ce, îți pare rău că te-ntrece? vorbea Prinț. Petre se înțelegea bine cu Teodorescu, erau din „branșă", și îi lua întotdeauna apărarea, și cînd n-avea dreptate. Prinț avea convingerea că pe omul bun și înimos să-l aperi și cînd face prostii, fiindcă el și atunci a vrut să facă ceva folositor.

— Teodorescu lasă motoru aprins și se strică lumina de pomană, se strică așa, în vînt.

— Nu-i purta de grije, Luncane, face el economie, de poate să strice lumina în vînt, îl cam înginase Prinț.

Vică îi spusese lui Teodorescu să se plimbe cu motocicleta cînd n-avea program, să nu mai le dea oamenilor de vorbit, și acum voia să vadă dacă fusese ascultat sau nu. Era bine ca nimeni din gospodărie să n-aibă prilejul să vorbească despre unul că nu-și îndeplinește cum trebuie munca. Și mai ales că nu ascultă ce zic cei din jur.

Intră în curtea uzinei, și nu văzu motocicleta. Însemna că plecase. Deschise ușa, să oprească motorul, fiindcă atîta lucru prinsese și el de la Prinț, deschise ușa, dar imediat se opri în prag, ca străbătut de curent. Teodorescu dormea pe pat, gol, lîngă o femeie cu picioarele lungi și pline și cu sînii mici, pietroși ca merele crude. Dormeau dezveliți. El avea mîna dreaptă, trecută, căpătîi, pe sub capul femeii. Și între degete ținea, răsucite, cîteva fire din părul ei despletit și negru. Motorul duduia și ei dormeau duși. Deschiseseră larg fereastra, să aibă aer. Motorul nu-i supăra, se vedea că erau obișnuiți. Ea dormea adînc, cu pumnii strînși. Pumnul stîng se odihnea pe șoldul bărbatului.

Motocicleta stătea la picioarele patului. Vică închise repede ușa și se depărtă cu vreo douăzeci de metri de uzină. Si strigă de acolo, ca și cum atunci ar fi venit.

— Teodorescule! Mă, Teodorescule, mă!

Imediat se opri motorul și Teodorescu apăru în ușă, în chiloți.

Îi făcusem o probă de ulei, d-aia mai mergea, zise el.

— Fă-i mai departe, zise Vică și se opri cam la vreo zece pași, în drum, prefăcîndu-se că i-a intrat un mărăcine în talpă.

— Am terminat, Vică...

— Te strigai să te iau la baie, dacă n-ai de lucru pe-aici.

— A, n-am... Stai să-mi iau dracului niște pantaloni să nu umblu ca un țigan, zise el și intră înăuntru. Stătu puțin și reveni îmbrăcat.

— Eu sînt mare amator de baie...

— Știu, zise Vică, d-aia te strigai, să nu fac drumul singur. Tu ești amator că ai și de ce, uleiuri, motoru, motocicleta...

— A, boala mea Vică e făcută din trei: uzina, motocicleta și muierea. Eu îmi împart munca bine... Și umblu curat, d-aia merg în fiecare dimineață la baie. De ce să umblu ca un țigan? Mie la aburi îmi place, scot aburii toate uleiurile, te fac lux, pielea ca de domnișoară se face... D-ala sînt eu mare amator de baie... Și merg dimineața, să mă trezesc bine și să umblu curat peste zi. Păi cînd să umbli curat, nu ziua? Ziua dai ochii cu oamenii...

— Eu merg să mă bărbieresc, zise Vică. Briciu meu nu mai taie...

— Adă-l la mine la uzină, ce, de pomană am aranjat cu Prinț polizoru ăla? Deștept om Prinț ăsta, ce s-a gîndit el... Hai să pun o curea la motor să învîrtă și o drăcie, că nu se cunoaște... Am trei roți de polizor acuma, una e fină, pentru ascuțit brice... Am să ascut și toate cuțitele din sat, să nu se mai chinuiască muierile ascuțindu-le de scară, ori de gresie...

— Așa milă mare ai tu de muieri?

— Am, Vică, în general.

— Ieri ai mai fost pe la vreuna?

— A, nu, acuma m-am mai lăsat și eu... Mai fac și eu o pauză, că s-a luat lumea cu ochii după mine, nu mai pot face un pas... Lume proastă, Vică... Dragostea nu-i pe lîngă, dacă-i place muierii, de ce să nu-i faci pofta? Eu munca mi-o fac, nu că mă laud, dar mi-o fac... Și de dragoste cine mă plătește să nu fiu eu amator?

— Ai grijă să nu pună păru pe tine! Că prea te-ntinzi la muieri...

— A, eu sînt om cinstit, să mă ia dracu! Nu sparg casele oamenilor. La de-ale bunătate nu mă uit... La altele, e altă problemă. La ale măritate mă uit numai în cazuri excepționale.

★

În baie, la frizerie, Brandemburg cel mare stătea pe scaun și se uita în oglindă, nestorică. Acesta fluiera vesel și îl săpunea. Cum îl văzu pe Teodorescu, Nestorică, dîndu-se că nu l-a zărit, se aplecă mai mult spre Brandemburg și începu să cînte:

Femeia are / Minte ușoară / E schimbătoare / Ca fulgu-n zbor / Ca fulgu-n zbor / Mai fraților...

— Să trăiți, domnu Nestorică, îi strigă rîzînd Teodorescu.

— Să trăiesc, să trăiesc, și să trăiești și tu. Și o mie de ani pace.

Atunci îl văzu pe Vică. Se opri din săpunit și-l întrebă:

— Vreți să vă bărbieresc, tovarășe președinte?

— A, nu, nu acuma, zise Vică. Mă duc să iau o baie frumoasă. Brandemburg se răsuci în scaun. El zicea așa.

— Vică, eu îți trag un dumnezeu acușa!

— Stai liniștit, zise Nestorică. Vrei să te tai?

Teodorescu se dezbrăcă repede și își scoase din tabacheră o țigară.

— Alo, tovarășe, aici fumatul e interzis, zise Nestorică. Sau n-ați absolvit alfabetizarea? Priviți, bătu el cu coada briciului pe o placă unde scria, cu negru: „Este strict și cu desăvîrșire interzis fumatul în această instituție".

Teodorescu atît aștepta. În fiecare dimineață făcea la fel. Și Nestorică îi arăta placa. El credea că Teodorescu glumește și de aceea i-o arăta jumătate grav, jumătate rîzînd. El uitase că mai demult, cînd Teodorescu era mic, îi arătase placa Milionarului. Tatăl lui Teodorescu scosese o țigară și voia s-o aprindă. Numai că asta se întîmplase la postul de jandarmi. Placa o luase Nestorică de acolo cînd fusese dat afară. Tocmai atunci căzuse de pe perete și el o luase acasă cu gîndul să-i găsească niște cuie potrivite, la găuri, să nu ducă a doua zi lada cu cuie, de-acasă, pînă la post. Dar chiar atunci i se luase arma și predase totul. Și a doua zi n-a mai dus placa. Cum se stricase cotețul puilor, a pus-o acolo. Și cînd Vică i-a spus să ia în primire frizeria băii comunale, fiindcă tundea și bărbierea cel mai bine din sat, Nestorică a adus și placa. A adus-o fiindcă Vică îl rugase să scrie pe un carton: „Fumatul interzis". El aproape uitase de unde-o avea, sau chiar de nu uitase, nu dădea acestui fapt nici o importanță. Dar placa îl supăra în fiecare dimineață pe Teodorescu. Deși se înțelegea bine cu frizerul.

Vică se dezbrăcă și el, să facă măcar un duș rece pînă termina Nestorică. Nu-l mai zări pe Teodorescu, intrase la aburi. Dădu drumul la apă și simți cum tremură de plăcere. Auzi chiote și știu că la bazin Brandemburgii, cei șaisprezece frați ai celui de la frizer, se bălăceau și se băgau unul pe altul cu capul la fund, în joacă. Își luau o baie frumoasă, cum zicea cel mare. Lucrau toți în sectorul zootehnic.

— Trebuie să ai mîna moale cînd mulgi vaca, zicea Brandemburg cel mare. Și să fii curat, animalului nu-i place omul care pute.

Lui îi ziceau frații nana cel mare. Și-l ascultau, nu ieșeau din cuvîntul lui. Fuseseră înainte văcari prin toate satele din împrejurimi, cîte doi sau trei în fiecare sat. Și se pricepeau să îngrijească vacile și caii, și se pricepeau acum și la oi și la porci.

Cineva îl bătu pe umeri, puternic și Vică deschise ochii și-i intră apă în ei; îl orbi apa.

— Treci la rînd, îi zise Brandemburg cel mare și plecă spre bazin.

— Brandemburge, la stăi mă, ce-mi spuneai ieri?

Brandemburg îl luă de umeri, părintește. Vică era înalt și bine făcut dar nu-i ajungea decît pînă la gît.

— Nu trebuie schimbați mulgătorii de la o vacă la alta... Adică de început să mulgă o vacă, s-o mulgă pînă înțarcă. Vaca se obișnuiește cu mîna omului, o cunoaște... Dacă vine alt om, își schimbă laptele... Nu dă atîta, îl ține în uger...

— Să trăiești, ștabule, ziseră Brandemburgii, deodată, cînd Vică ajunse la bazin.

— Vedeți-vă de treabă, le făcu cel mare cu mîna și se așeză pe marginea bazinului, cu picioarele în apă. Vaca trebuie mulsă bine, grăsimea stă în ultimele picături de lapte... Nu faceți atîta gălăgie, le spuse el celor șaisprezece frați. Și eu, Vică, zic să lăsăm toată ziua difuzoarele deschise în grajd... Muzica sporește laptele. Gura, mă!

Brandemburgii îl tot băgau pe unul cu capul la fund, nu-l lăsau decît să respire. Vică crezu că e unul dintre ei. Cînd se uită mai bine văzu că omul acela era Macedon.

— Se joacă și el cu noi, zise Brandemburg cel mare. A venit să ia o baie cu noi și acum se joacă, i-a venit rîndu să treacă la mijloc...

Brandemburgii nu-l lăsau pe Macedon nici să strige. Îl băgau la fund și rideau. Rideau însă cam cu gura închisă, printre dinți. Vică le cunoștea rîsul acesta și bănui că se întîmplase ceva.

— Îl murăm, zise Brandemburg cel mare.

Salut Brandemburgii, zise Teodorescu.

— Noroc, țigane, ziseră ei, dar în glasul lor nu era nici un pic de batjocură.

— Ce-ți mai face uzina?

— Umblă la baie fără cap, zise Brandemburg cel mare, arătîndu-l pe Macedon. Trebuie să-i iasă aburii prostiei din cap...

— Are aburi? se înveseli Vică.

— Are. A venit cu noi și-a început să ne spună povești. Povești despre pește. A fost odată ca niciodată... D-aia l-am băgat la murat! Adică el ce-și închipuie? Cine mai e prostul ăla să asculte povești? El crede că ne poate face să-l luăm de bun. După atîția ani el crede că mai merge cu povești! Este și o încredere în lumea asta, nu? De ce vine atunci cu povești? Cică tu ai fi luat niște pește, că faci pe dictatoru... N-a spus chiar așa, dar noi așa trebuia să înțelegem. Și uite că am înțeles ce vrea să spună, dar n-am crezut... Păi se pot crede toate poveștile? Știi ce voia el? Hai să le bag în cap Brandemburgilor marea cu sarea, să-i trag de partea mea... Asta voia. Dar cum să fim de partea lui dacă îndrugă prostii? Și ne-a înfuriat! De ce ne crede el proști, Vică? De ce? Asta ne-a înfuriat, strigă Brandemburg cel mare. Noi sîntem proștii satului? Tot așa ne privește? Văcarii sînt proștii satului, Brandemburgii sînt reduși mintal! Păi n-are aburi de prostie el? Dac-am fost proști, și în gospodărie, de-o mie de ori, ce, tot așa o să murim? El credea că ne cumpără și ne vinde cu vorbe? Murați-l, mă! le strigă el fraților.

— Am făcut niște aburi umezi, zise Teodorescu. Apoi am fost și la aburi uscați. Grozav ce scot toate uleiurile. Apa este o minune a naturii, așa e Brandemburge?

— O fi.

— Păi tu spuneai... N-ai citit tu în „Femeia"?

— Lasă-mă, Teodorescule, în pace! Că acuma am draci! Ce, ne batem joc de noi? Umblăm cu vorba mică? Șo-so-șo! Șo-so-șo! Că ăla așa, că ăla pe dincolo... Avem gospodărie și ținem de ea, nu să-i băgăm piedică la roată. Lăsați-l fraților să răsufle! Nu mai puneți mîna pe el! Mă, Macedoane, porcul mai ușor se taie decît se îngrașe! Să nu mai umbli cu vorba mică, auzi, că nu-ți merge. Și să nu-ți mai rupi pielea pentru altu! Aia de-ți bagă în cap ce-ți bagă să intre ei în horă, de vor să joace!

Acesta nu zise nimic. Ieși la marginea bazinului, roșu la față, încercănat. Se uită la Vică piezîș. Teodorescu vorbi poate mai mult ca să nu se prelungească tăcerea ce se lăsase între ei:

— Petre Prinț e un mare mecanic... Credeți că e simplu ce-a făcut el aici? Nu e simplu. El a făcut toată instalația băii ăsteia, dușurile, țevile el le-a pus unde trebuie... Și cazanele tot el le-a sudat, din nimicuri... Petre Prinț are mîini de aur, să mă ia dracu! Pe ce pune el mîna... Minuni, zău!

Nimeni nu-i răspunse și parcă nimeni nu-i dădu atenție. Toți știau ce făcuse Petre Prinț aici, adică totul. Acum însă îl așteptau pe Macedon să vorbească, să recunoască ceva ori să se certe. Dar Macedon tăcea și își trecea mîna prin păr, să-l facă să stea pe spate. Intră atunci Nestorică, vesel, cîntînd:

La donaimobile / Trei automobile / Vin' de la gară / Cu sare-amară — / Oi, domnișoară l...

Damian Ureche

CUVINTELE

Cuvinte iuți ca mreana, sau lenește ca apa
În curgere sălbatică sau blîndă,
Cuvinte vorbitoare sau tăcute,
Care-n păduri de gînduri stați la pîndă ;

Cuvinte spuse-n șoaptă
Sau spuse-n gura mare,
Cuvinte ca o armă,
Cuvinte ca un dor,
Cuvinte nemaispuse niciodată
Sau repetate-n fața tuturor,

Cuvinte luminoase, cuvinte ca o mină
Cu aurul emoției în pîntec,
Stîrnite de furtuna lăuntrică, veniți
La nobila pedeapsă de-a vă schimba în cîntec !

Mariana Costescu

CEAS LAPIDAR

Diminețile au puritatea gravă a răspunderii.
În fiecare trăiește esența zilei ce va urma.
Soarele își aruncă antenele pe fațetele orelor,
Soarele e conștiința mea.

Diminețile au puritatea gravă a desprinderii,
pașii grăbiți și avari
vor să cîștige mai multă pătrundere
în sensul dintîi,
lapidar.

Dimineața de astăzi trepidează în mine
mai grăbit decît ieri...
E ca înaintea unei izbînzi
starea de veghe
în care adevărul din toate, îl judeci
și-l ceri.

Corneliu Sturzu

COTNARI

Aici e țărmul de-nceput al vinurilor,
și-al cîntecelor de cules, și-al celor mai tirzii
din toamne cîte sînt,
Și-al flăcării de vis ce-a luminat
cîndva-ntr-un trai trecut și de pripas.

Să bem pentru bătrînii luptători de ieri
cinstind ca ei : In vino veritas !

Să bem pentru victorii și oamenii de-acum !
Medalii mari așază amurgurile-n vii
iar altele pe piepturi s-aprind cu clinchet clar...
Și le răspund din cornuri de struguri aurii,
legănătoare-n vînturi de anotimp fugar,
ecoul horelor de pe Siret și Jii.

Rodica Iulian

CREZ DE DRAGOSTE

Da, cred în chipul tău păstrînd
Sinceritatea rîsului, întreagă —
Și-n ochiul tău, cînd vrea să înțeleagă
Mișcarea mea, și-o urmărește blînd.

Și-ți cred în brațe, reîntinerite
De trecerea arșițelor solare,
Cum cred în bronzurile statuare
Din vechi țărîni descoperite.

Și cred în trupul tău, de om ne-nțrînt,
Și-n sentimentele mai ample ca mareea —
Cum cred că e pe cer Casiopeea,
Cum cred în nemurire pe pămînt.

Ion Pop

MĂ-NTREBI...

Mă-ntrebi să-ți povestesc ce-am făcut azi.
Cum să-ți spun ? Toate au fost la fel ca ieri,
atîta doar
Că viața...

Cerul era senin cînd am intrat,
În mină era răcoare, iar lampa — așa cum o s
Ca o pată de soare.

Aerul venea proaspăt pe țevi în galerii
Și am crezut — auzi ? — am crezut
Că era respirația ta, că tu vii...

Știi, cînd am fixat o grindă la abataj...

Da, era răcoare în galeriile minei, însă
Viața...

Am salvat bolta, ce era să se prăbușească. Fiindcă
Viața... s-a clătinat puțin...
Eroule ! — mi-au spus... (Dar tu privește-mă bine.
Seamăn eu oare a veșnicie ?
În ea e întotdeauna puțin prai,
Puțină moarte... Iar în mine curge sîngele, năvalnic
Curge sîngele...)

Dar viața s-a clătinat puțin.

Și a fost o frumoasă durere în fiecare
Zvîcnet de braț.
Murmur de codri carbonizați
N-am auzit, și n-am văzut nici stele căzătoare...

Viața s-a clătinat puțin, a amețit.

Dar a rămas mai departe viață...

Așază-te la masă și m-așteaptă
Cu mîncarea aburind, cîntă ceva, vorbește mult,
Dacă va plînge copilul, nu-l domoli,
Adă și ceasul mai aproape
Și lasă gîndul
Să se pregătească de dragoste.

Ovidiu Genaru

STRADA

Știu, multe lucruri încep din stradă.
Trece ca vîntul mașina salvării
pentru o mamă ce poartă în talie
nouă cercuri de lună și va naște
desigur, un băiat.
La ora șase pulsul străzilor e ridicat,
orașul trăiește febra plecărilor
și ferestrele se deschid dintr-o dată
la comanda socială a luminii.
Din poartă poți pleca spre orice dorință,
spre orice cîntec ; e bine cînd treci
să nu ștergi șotronul fetițelor
— șotronul e anotimpul fetelor cu fundă —
e bine cînd treci după ploaie să întîrzii
urmărind corăbiile de hîrtie pînă la mare
și să te copilărești.

Și să nu uiți din toate nimic, și să fluieri încet
crezînd că păsările de pe această rochie
pot zbura pe ramul amurgului.

Lászloffy Aladár

GENERAȚII

Apusul lunii, repetat în vreme,
Uită în păr fișii de alb cînd trece,
Obrazul tînăr ce stîrnea poeme
E tatuat de timp și e mai rece.
Doar mîinile-au rămas fără astîmpăr,
Au evadat din nodurile iuniilor,
Luînd lopata și securea
S-au rînduit în iront,
Și cu mîndrie
Au ridicat spre cer ființa vie
A țării lor,
Copilul nou născut.

Frunze ce freamătă în codru, sînt mîinile,
Valuri, care se-nalță peste rîuri,
Iar în coloane sînt insigna clasei.
Se uită una-n palma celeilalte.
Ca în oglinzi, primind
Pietre, linguri, arme și creioane
De la ghișeul magaziei timpului.

Sînt unii care nu mai văd departe.
Zăresc numai obrajii decolorați de ani,
Mîinile noastre uită să le vadă.
Și au rotit unelte, măi băieți,
Aceste mîini,
din patruzeci și șapte,
Pe cînd eram copii.

În romînește de VIOLETA ZAMFIRESCU

Constantin Duică

EI, PĂMÎNTULE

Ei, pămîntule, cum te-aș judeca !
Te-aș face jivina rea
Dar mi-e sufletul atît de liniștit
Și atîta pace mă cheamă
Și atîta odihnă îmi dă liniștea asta bună,
Ca vinul băut pe inima goală.
Tu pămîntule, cum te-aș apuca
O dată, cu mîinile astea mari ale mele
Și cum aș mușca din țărînă
Te-aș bate, pămîntule,
Dacă n-ar fi liniștea asta bună
Pe care mi-o dai acum, călcîndu-te,
Liniștea asta ca iarba înfășurîndu-mi picioarele,
Ei, ce ți-aș face eu,
pămîntule,
Dacă nu te-aș iubi totuși,
Tu bunule, blîndule,
Pămîntule tăcut și bătrîn.
Iată, întind mîinile,
Primește-mi-le încă o dată !
Tu mi le-ai învățat zborul,
Tu mi le-ai învățat mîngîierea,
Tu mi le-ai învățat puterea,
Tu, pămîntule,
Iată, întind mîinile,
Le-ntind spre odihna ta,
Spre liniștea ierburilor tale
Ca asupra flăcărilor,
Le apropii încet,
Să mi le încălzesc,
Să mi le împrospătezi
Cu bunătate, pămîntule.
Mi-e sufletul atît de liniștit
Și atîta odihnă îmi dă
pacea asta bună
Ca vinul băut pe inima goală.
E atîta nevoie ca mîinile mele să știe
Rostul firesc al mîngîierii,
Pentru flori, pentru umerii soției,
Pentru strîngerea de mînă a prietenului,
E atîta nevoie ca mîinile mele să știe
Rostul bunătății tale, pămîntule.
Nesfîrșirea ta m-a îmblînzit,
Prea era multă depărtare între oameni
Și prea supuși ți-am fost.
Nu te mai urăsc !
Te-am părăsit, pentru o clipă,
Ne-am ridicat deasupra ta,
Ca păsările,
Și abia atunci te-am
iubit cu adevărat ,
Cînd am știut că oriunde
am cobori
Tot tu ești, pămîntule al nostru,
Tot tu...
Și, mai ales, trăind prin inima mea
Zborul acesta înalt,
Desprinderea asta.
Te simt în timp, dînd chip secundelor,
Din țărînă, din iarbă...
Și te iubesc mai mult.
În umbletul meu
Ne căutăm împreună odihna,
Pămîntule,
Ei, pămîntule !...

Ilarie Hinoveanu

MOMENT LA PREAJBA

Bușteni dorm în stive cu izuri de pădure,
Răcoarea dinspre toamnă în coaja lor se stinge
Cînd din conducte ploaia în evantaie pure
Deasupra lor cu pulberi multicolore ninge.

Nu, fulgerele nopții nu-i biciuie ca-n jurul
Stîncoaselor virtejuri pe muchii de Paring.
Neonul ca o pînză le-nvăluie conturul
Pe care stropi de stele căderile își îring.

Ca mîine-aceste trunchiuri cu aer secular
Vor amuți sub gura subțirilor cuțite
Și-n foi își vor destace, lung, somnul inelar
În care dorm și toamne și ierni dezlănțuite.

Și repetă „of domnișoară" de trei ori, făcîndu-le cu ochiul Brandemburgilor și arătîndu-l cu cotul pe Teodorescu.

— Du-te, mă, dracului, jandarmule, zise Macedon furios.

Nestorică nu mai cîntă, se opri dintr-o dată, rupt. Se făcu alb, de hîrtie, și broboane de sudoare îi apărură pe frunte. Macedon îl lovise unde-l durea, amintindu-i ceea ce nu voia să-și mai amintească. Se uită vinovat, rușinat, în jur, și ieși tăcut.

— Nu ți-e rușine, Macedoane, zise Teodorescu. De ce înfrunți, mă, oamenii ? De ce-l jignești, mă, pe Nestorică ?

— Ia nu-mi da tu lecții, zise Macedon, ce n-a fost jandarm, ce, am minții ? Și ieși.

— Își varsă necazu pe Nestorică, zise Teodorescu. N-avu curaj să discute ca omu, pe față, ce-avea în gînd... Îl jigni pe ăla... Și-auzirăți ce-mi spusă, să nu-i dau eu lecții... Să mă ia dracu, Vică, de nu mă crede ăsta tot țigan !

— A rămas tot ca înainte, zice Brandemburg cel mare. Aici e buba, mai zise el și Vică îi dădu dreptate. Asta toate le face din ambiție, Vică, să arate că poate, că e cineva, nu din suflet face ce face... E setos de putere și vrea să se uite lumea la el, ca la ăl cu moț, și să zică : Uite, vere, ce deștept e Macedon. Și ascultă ce zic alții, el nu umblă pe drum cu capu lui, umblă cu capu lui Silviu Luncan... Și nu vrea să conceapă, domnule, nu vrea să conceapă că eu nu sînt prost și că Teodorescu ăsta afurisit nu e mai rău ca el... Și dragostea o face tot din ambiție, să-l vorbească lumea cît e de vînos și de-al dracului, cum se țin muierile de el... Din ambiție și din mîndrie ! Nu e ca Teodorescu, ăsta le iubește, frate, din dragoste, nu din ambiție, din dragoste, că are el sînge turbat în vine...

Se îmbrăcară și plecară la gospodărie. Numai Vică rămase, să-l bărbierească Nestorică. Soarele nu răsărise încă. Dar lumina crescuse și era acum înaltă și se simțea în aer și căldura soarelui ce nu se vedea încă.

— O să avem o recoltă strașnică anul ăsta, zise Vică.

— O să avem, vorbi frizerul fără poftă.

— Am auzit c-ai făcut un cîntec despre brigada lui Speriosu... Mi-a spus învățătorul Popescu... Zice că-i frumos. Duminică, la program, am să fiu și eu în sală, tare vreau să-l ascult...

Și-i vorbi apoi despre gazeta de perete a băii. Erau vreo trei caricaturi la gazetă, toate despre Brandemburgi. Una se numea „Luarea băii" și-i arăta stînd în bazin și ascultîndu-l pe Brandemburg cel mare cum le citește dintr-o carte despre „furajarea sistematică a tineretului bovin". Îi vorbi lui Nestorică tot timpul, ca și cum Macedon nici n-ar fi fost în dimineața aceasta la baie. Și cînd plecă, Nestorică se înveselise din nou.

— Numai cu numele ăsta al gazetei nu mă împac, zise Vică din ușă. „Robinetul roșu". Cui i-a trecut prin cap să-i zică așa ? Nu e frumos, schimbați-l ! „Dușul rece" ar fi mai frumos, sau altul... Dar „Robinetul roșu"... Ei, cu bine și nu uita, zise Vică, ieșind.

Nu se îndepărtase prea mult cînd îl auzi pe frizer cîntînd. Avea o voce frumoasă. Vică se bucură, auzindu-l.

Mário,
Mi-am legat viața mea de a ta
Dragul meu...

★

Soarele răsărise, ca în fiecare dimineață, roșu și imens. Cu cît se ridica, devenea mai mic și dogorea mai puternic. Copiii de la grădiniță, dezbrăcați, negri, stăteau liniștiți, unul lîngă altul, culcați pe nisipul fierbinte de lîngă colțul grădinii. Încă din primăvară fuseseră aduse din Blahnița cîteva camioane cu nisip mărunt, să aibă copiii unde să se joace și unde să facă dimineața plaje. Oamenii, cînd plecau la cîmp, își aduceau de mînă, la gospodărie, copiii mici și-i lăsau pînă spre seară în grija Liuței.

Cînd trecu Vică pe lîngă ei, îl văzu pe Mărgărit stînd aplecat deasupra unui mușuroi mare de pămînt, cu o surcică în mînă. Mărgărit venise cu soră-sa, s-o aducă aici. El era mai mare, la primară. Cu Mărgărit, Vică era prieten mai demult, de cînd îl luase pe cal, cînd făcuseră polenizare artificială la porumb. Pentru prima oară făcuseră atunci în sat polenizare artificială și oamenii cam zîmbeau. Întotdeauna zîmbeau și stăteau pe margine, cu mîinile în șolduri, neîncrezători, cînd era vorba despre ceva nou. Vică nici n-a făcut polenizarea cum scria la carte și cum învățase la școala de președinți. El s-a urcat pe un cal și Speriosu pe alt cal și au plecat printre rîndurile de porumb, ținînd în mîini o funie. Cum mergeau, funia apleca spicul porumbului, îndoia porumbul și cînd vîrful scăpa, svîcnea și se legăna, și se scutura polenul. Rămînea în urmă o pulbere galbenă și fină, plutind. Mărgărit venise atunci cu un ulcior cu apă rece, pentru taică-său și Vică îi ceruse apă. Îi era sete și copilul i-a spus că-i dă dacă îl lasă și pe el să țină de funie și să meargă călare. Vică a zis da și cînd Mărgărit s-a întors de la pogonul unde lucra taică-său și unde lăsase ulciorul, Vică l-a prins de mînă și l-a așezat înaintea lui, pe cal. Mărgărit se tot uita înapoi și se minuna văzînd cum se apleacă porumbul, parcă-l vălurea vîntul. Și mai ales se minuna de galbenul parcă alburiu al polenului. Cerul era albastru și Mărgărit a zis că galbenul acela parcă e scuturat din lună. Vică a rîs, auzindu-l vorbind astfel și o vreme l-a lăsat singur pe cal, cu funia în mînă. Și copilul s-a bucurat și mai mult și a doua zi toți cei de seama lui au aflat c-a făcut polenizarea artificială, el cu Speriosu, că președintele l-a lăsat pe el cînd s-a dus la grădină.

— Ce mai faci, Mărgărite ?

— Fac bine, nene Vică.

Președintele se apropie de el și copiii se ridicară și veniră în jurul lui. Fata lui Geacără îl prinse de mînă și i se uită în ochi. Vică o luă în brațe și atunci și fata lui Prinț îl luă de mînă și îi făcu stingaci cu ochiul.

— Ce faci aici, Mărgărite ?

— Acuma fac soarele, zise Mărgărit, desenînd cu surceaua un cerc mare și făcîndu-i ochi și urechi, și nas, și gură. Asta e soarele, zise el, făcîndu-i și raze, unele mai mici și altele mai mari.

— Dar aici ce e, Mărgărite ?

— E luna, nene Vică. Și astea sînt stelele, uite Carul Mare, nene Vică, și uite și Carul Mic... Și aici, la margine, e Luceafărul... Și ăsta tot e cerul, nene Vică...

— Dar aici ce-ai făcut, Mărgărite ?

— Aici am făcut pămîntul... Pămîntul e mare, l-am făcut mai mare decît toate stelele... Uite aici stăm noi acuma, vezi nene Vică ? Și aici ești mata, cu fata asta a lui Geacără, zise el desenînd cu degetul, repede, un om, din cercuri și din bețe, ținînd o mogildeață în brațe. Aici e Blahnița... Aici gospodăria, aici e silozul...

Pe o bucată mare de nisip, de vreo douăzeci de metri, Mărgărit desenase cerul și pămîntul, și stelele, și luceferii, și luna, și copiii stăteau pe margine și-l priveau cum se mișcă printre stele, punîndu-le cîte trei raze mici, îl priveau și nu făceau un pas, să-i șteargă cumva ori să-i strice cercurile lui, pămîntul și soarele, și stelele. Mărgărit trecea în vîrful picioarelor printre desenele lui, cu sprîncenele ușor încruntate, gîndindu-se cum să le așeze mai bine și cum să le facă mai frumoase.

— La stele de ce nu le pui ochi, întrebă fata lui Geacără.

— Ele sînt mai departe, și nu văd așa bine, zise Mărgărit.

— Dar asta ce e, întrebă fata lui Geacără arătînd cu degetul un briu de puncte ce trecea printre stele.

— E Calea Laptelui, răspunse Mărgărit. Dar ăsta știți cine e ? întrebă el, ridicîndu-și ochii căprui spre Vică, surizînd. Știți cine e, nene ? arătă el spre omul ce-l desena uriaș.

Omul stătea cu un picior pe pămînt și cu altul pe luceafăr. Și Mărgărit îi făcu mîna mai lungă, să poată ține în ea, ca pe un măr, soarele. Omul avea pieptul lat, și pe pieptul lui se vedeau stelele pe care Mărgărit le făcuse la început. Pe omul acesta îl făcuse ultima dată, și nici acum nu era gata, încă n-avea ochi și gură. Și cînd ochii și gura fură gata, Vică își dădu seama că omul acela desenat pe nisip surîdea. Și surisul lui semăna cu al lui Mărgărit. Numai că fața era a altui om. Mărgărit îi desenă și o cască și îi puse la ureche o floare, o mușcată.

— Cine e ? întrebă el surizînd și dinții i se vedeau albi și sănătoși. Cine e ? E Gagarin, zise Mărgărit, plin de zîmbete, el e, zău !

★

— Vică, hai încoa, îl chemă Popoacă, dar în loc să stea pe loc și să-l aștepte, se apropie el.

— Ai grije, zise Vică, să nu calci... Și-i arătă ce desenase Mărgărit. Popoacă îl luă de mînă, ca pe un copil, și-l duse spre grajduri, fără să-i spună nimic. Nu-și găsea vorbele.

— M-am gîndit toată noaptea, zise vicepreședintele, prinzîndu-și bărbia în palmă, strîns. Cuiva parcă i-ar trece prin minte să ne rupă unul de altul, pe noi, pe colectiviști... Sîntem gospodărie milionară și tot satul e colectivizat, dar asta e altă poveste. Vorbii și cu Brandemburg ăl mare. Și el se mira ca și mine... Cum adică, îi poate trece cuiva prin cap că poate să ne rupă... Să ne rupă sufletește, eu la asta mă gîndesc. Gospodăria n-o pot desface și nici nu încearcă cineva, a trecut vremea aia... Dar sufletește, se mai poate ! Uite mie aseară mi-a părut rău că m-am despărțit de tine așa, fără să mai vorbim. M-am pus în locul tău și nu m-am simțit deloc liniștit... Știi, Vică, eu de la o vreme cînd văd că unul are ceva, i se întîmplă ceva, mă pun în locul lui, în gînd... Și mă întreb : putea omul ăsta să facă ce se zice ? Și mă întreb : ce simte omu ăsta ? Și mi-a părut rău că te-am văzut cu sacu... Parcă mi-ar fi tăiat cineva sufletu în două. Cui i-a trecut prin minte să le potrivească pe toate ? Și-o vreme m-am gîndit și așa : dar dacă el o fi vrut să-și petrească ? M-am gîndit și la asta. Dacă ai fi vrut să-ți petreci cu cineva și să nu te știe nici pămîntu ! Ei, și mi-am zis, înfuriat : de ce se face omul ăsta de rîs pentru o petrecere ? Pentru o muiere ? Și pe urmă iarăși mi-am zis : Omul, cînd îi cade cineva drag la inimă, orbește și poate să se facă și de rîs, că el nu știe că se face, el crede că e bine... M-am pus în locul tău și m-am întrebat : de ce te faci, mă, de rîs pentru Liuța ?

— Cum mă fac de rîs, nea Popoacă ?

— Ei, așa m-am întrebat eu. Și mi-am zis : Liuța e fata lui Luncan și Luncan te-a călcat destul în picioare...

— Ce-a fost a trecut, eu nu-i port pică.

— Nu-i porți, că așa și trebuie, să nu se simtă străin în gospodărie, să nu se simtă străin între oameni. Bine, dar, m-am întrebat eu, ce facem dacă Luncan are în cap tot gîndurile lui ale vechi ? Aici se duce lupta, cu gîndurile... Și aici trebuie să ai grije, degeaba o munci el bine, dacă n-a învățat încă să se gîndească bine.. Și Liuța...

— Ce vină are ea dacă e fata lui ? Putea să nu fie...

— Putea, dar este... Și de unde știu eu că nu el o mînă pe drumul ăsta ?

— Liuța n-are nici un gînd ca al lui...

— Dac-o aperi, înseamnă că ți s-a băgat în suflet. Și o femeie cînd îți intră în inimă, n-o mai scoți decît o dată cu inima. Ori dac-o omori acolo, în inimă. Hai să zicem că ea nu-l bagă în seamă și nu-l ascultă, dar de unde știu eu că Luncan nu e în stare să se folosească de dragostea ei... Adică el știe ce gînduri are Liuța și le folosește cum vrea el...

— Să mă ia dracu, zic și eu ca Teodorescu, de înțeleg ceva. Nea Popoacă, Liuța ține la mine, îți spun pe față. N-am mai spus asta la nime... Ține la mine și eu am s-o iau de nevastă...

— Păi e măritată, omule...

— O să divorțeze, nu ține la ăla... E un terchea-berchea și vrea să-și bată joc și de viața ei...

— Și i-o ceri lui Luncan ?

— De ce să i-o cer ? Nu mai e fată, să i-o iau din curte. Ea e stăpînă pe ce face. Și nu i-o cer fiindcă n-am de gînd să-i zic tată-socrule și el să-mi zică ce mai faci Vică... Ar însemna că mă bagă, cum zice el, sub aripă... Mă însor cu ea, așa, ca și cum el nici n-ar fi... Pică n-o să-i port și nici de urît n-o să-l urăsc. Dar nu vreau să fiu prieten cu el.

— Zici că Liuța ține la tine ? Bine. Cine știa ieri că tu vrei să aduci pește pentru copii ? Ea. Și cum de s-a nimerit să nu fie picior de om la covercă ? Nu i-o fi trimis Luncan în altă parte ? I-a trimis.

— Cine ți-a spus ?

— Geacără.

— Eu am vorbit cu el și n-a suflat o vorbă, că i-a trimis... Vrei să spui că Liuța i-a dus vorbă lui Luncan că eu merg după pește și el a aranjat așa fel lucrurile să merg eu pe baltă și să iau peștele și să mă vadă oamenii după aia ? Nu i-a spus Liuța nimic, nu vorbește cu el de o săptămînă.

— Omul are patru suflete în el ori mai multe. De unde știi tu că acasă, acasă, nu în altă parte, nu vorbesc ?

— Mai am și eu încredere în oameni... Pentru Liuța bag mîna în foc... Ține la mine și-o să vezi că se rupe de ai ei și vine la mine acasă și se mărită cu mine... Așa, legal...

— Bine, Vică, să fie cum zici tu... Dar eu am auzit-o pe Liuța vorbind cu taică-său, acuma, la poartă la ei... Și era plin de lume...

— Și ce vorbeau ? se opri Vică din mers.

— Luncan povestea că astă noapte iar au furat unii pește din baltă... Iar au tăiat năvoadele și s-a pierdut pește... Și Liuța întreba : Cum tată, că președintele a fost toată noaptea pe vale ? A fost și pe baltă... Ai fost, Vică ? îl privi Popoacă în ochi.

— Am fost, răspunse Vică.

Popoacă se posomori și nu mai zise nimic. Plecă spre sediu privind în pămînt.

★

Vasăzică, se gîndi, Popoacă nu putuse dormi toată noaptea. Nu era puțin lucru. Și se gîndise la el, la Vică. Și se întrebase, se pusese în locul lui, vorbise în locul lui și pînă la urmă se liniștise. Îl găsise nevinovat. Dar principalul nu era cum îl găsise, ci că nu dormise o noapte pentru el. Și chiar dacă acum mergea spre sediu posomorît și mai încurcat decît aseară, noaptea nedormită așa rămînea. Nedormită. Somnul acela nu-l mai vedea niciodată, îl pierduse, pentru el. Omul acesta era de bunăseamă harnic și muncea la gospodărie și în cîmp, cu sătenii, de multe ori. Și muncea bine și zicea că de aceea muncește, ca să nu uite. Țăranul nu trebuie să uite să are, zicea el, să nu uite să samene și să secere. Muncea ziua mai bine ca oricine, dar seara cînd ajungea acasă își vedea de treburile lui, nu-l mai interesa nimeni. Devenea iarăși ce fusese pe vremuri, om la casa lui. Vorbea cu nevasta și cu copii, mînca și rîdea și se bucura de ce aveau în casă și de ce izbuteau ei să facă. Și noaptea dormea dus, nu-i păsa ce face vecinul din deal ori cel din vale, dacă se bucură ori dacă e trist. Dimineața, și în tot timpul zilei, la lucru, era cu ei, dar noaptea nu. Acolo, la gospodărie, grîul, vacile, camioanele, stupii, culesul viei, grăpatul, toate erau în comun. Numai după aceea, acasă, fiecare trebuia să-și vadă de ale lui. Și nu era deloc mult, chiar dacă ar fi fost de zece ori mai bogați decît acuma, nu însemna cine știe ce mare scofală dacă ei încă își dormeau nopțile liniștiți, dacă nu-și împărțeau și nopțile așa cum își împărțeau zilele, la lucru. Dacă oamenii nu-și împărțeau și gîndurile, încă nu era bine. De aceea Vică mergea acum cu fruntea senină în urma lui Popoacă. Și grija, și noaptea nedormită a vicepreședintelui îi făceau bine, parcă-l încălzeau. În privința Liuței nu-i dădea dreptate și nu-i dădea nici în alte privințe, dar acum altceva conta. Că Popoacă se gîndise la el și nu mai rămăsese închis în el, cu ale lui, toată noaptea Treburile gospodăriei avea să le rezolve de aici înainte nu numai pe drum ori în curtea și sediul colectivului, ziua, ci și acasă, și în locul somnului. Și era bine așa. Fiindcă ori cîtă bogăție ar fi avut gospodăria, tot nu înseamnă că erau uniți cum trebuie, dacă nu se gîndeau unul la altul, chinuindu-se fiecare pentru altul, punîndu-se în locul lui. Și cînd te gîndești, zîmbi Vică, mîndru, că omul acesta, ce iubea nespus de mult pămîntul și munca, era de fapt cel mai rămas în urmă, în îndărătnicia lui, cel mai greu de urnit atunci cînd era vorba de un nou fel de a lucra pămîntul. Nu să se gîndească la cei din jur, nu, nici nu putea fi vorba de așa ceva. Nu voia să se schimbe nimic, cum araseră bunicii lui așa trebuia să are și el, pînă o muri. N-avea încredere în nimeni, numai în ce văzuse el de mic. Cînd a fost vorba să pună gospodăria în pămînt porumb dublu hibrid, s-a posomorît.

— Nu-i bună mămăliga din el, a zis. Nu-i dulce

Și Vică l-a chemat într-o seară la el și i-a făcut, în două căldări două mămăligi. Una din făină de porumb vechi și alta din porumb dublu hibrid. Și i-a dat să mănînce, cu brînză, mămăliga din făina de porumb, crescut în sat, porumb vechi. Și Popoacă s-a lins pe buze, și a zis, prinzîndu-și bărbia în palmă, de plăcere :

— Ei, vezi ? Mămăliga noastră, săraca, tot ea e mai bună. Și n-a vrut să creadă că Vică schimbase mămăligile. Și cînd s-a convins, a tușit, dar nu s-a dat bătut.

— Oricum, a zis, mămăliga poate să fie bună, dar puii nu mănîncă boabe de astea, de hibrid.

Vică a luat un ciurel cu boabe și a chemat puii vecinilor. Și le-a aruncat în bătătură porumb amestecat, și de cel vechi, și hibrid. Și găinile n-au ales boabele, le-au mîncat pe toate. Și nici așa n-a putut să-l convingă pe Popoacă. Și cu el trebuia să înceapă, înainte de a le vorbi colectiviștilor. Popoacă n-avea încredere, și gata.

— Pămîntul e vechi, zicea, și ce-am învățat noi nu e rău. E sfînt, zicea el, clătinînd din cap.

Și totuși Vică a semănat porumb dublu hibrid. Și toamna cînd au adus în pătule recoltă bogată, și cînd oamenii, toți, au zis că e bun, s-a lăsat și Popoacă convins. Și în anul următor a cerut și pentru grădina lui de acasă porumb dublu hibrid.

Întotdeauna avea de furcă cu el, cînd era vorba de o nouă metodă. Cînd a venit de la o școală de trei luni, Vică a zis că să nu se mai are pămîntul decît toamna. Și așa s-a făcut în gospodărie. Și au lucrat pămîntul cum învățase el la școală. Și Popoacă lucra la gospodărie cum zicea Vică. Dar pe bucata lui, la care avea dreptul, pe cei douăzeci și cinci de ari, Popoacă lucra așa cum știa el. Lasă c-am să vă arăt eu că sînt mai bun gospodar, zicea Popoacă, în gînd, și ara pămîntul și primăvara și îl muncea cum învățase el de la bunicu-său Haralambie, cel cu barba mare și neagră. Și gospodăria se înființa de mult. Împlinea atunci cinci ani. Și Popoacă tot n-avea încredere. Am să vă arăt eu cum se lucrează pămîntul, se gîndea. Și toamna s-a dus la Vică și i-a spus tot ce gîndise, mirîndu-se :

— Cum dracu, mă ! Că eu lucrez mai bine și vouă vă dă mai mult !

— De ce, nea Popoacă ? Mata te feriști de îngrășăminte chimice, zici că-ți ard porumbul la rădăcină, că-l usucă și el se răsucește și fierbe în pămînt... Și mata ari primăvara, dar vezi, spargi numai pămîntul și se evaporează apa, și nu mai rămîne apă la rădăcini... Și dacă nu dă ploaie, nu e bine pentru recoltă...

— Se evaporă, se evaporă... Nu-i asta ! Eu tot lucrez mai bine, ce fac comuniștii ăștia, eu nu mai înțeleg, Vică...

El nu era membru de partid și așa vorbea de parcă nici Vică n-ar fi fost. Vorbea de comuniști și de fapt se gîndea la ingineri. Pentru el toți inginerii erau comuniști. Fiindcă nu lucrau pămîntul așa cum se obișnuiseră oamenii. Dar cînd vedea cu ochii lui că e bine ceva, se certa și cu Dumnezeu, și altfel nu făcea.

— Ești ca Toma, nea Popoacă, îi zicea Vică, nu crezi numai ce pipăi și vezi.

De aceea nici acum nu știa ce să creadă și cum să se descurce, și mergea posomorît spre sediu. Ce e cu Vică, se întreba. Ce e cu Liuța, cu Luncan, cu peștele ? Ce se întîmplă ?

Popoacă se opri și-l așteptă pe Vică, să se apropie.

— Știi ce mă gîndii ? zise. Dacă vrea cineva să vă bage într-o oală ? Așa, să creadă lumea că sînteți împreună, uniți, să-l prindeți pe hoț. Ori că sînteți uniți să nu-l prindeți... Și asta ar fi cam tot un drac, adică ați fi uniți...

*) *Fragment din romanul cu același titlu, în lucru la Editura tineretului.*

EVRICA!

de DEMOSTENE BOTEZ

După cîteva fraze măgulitoare, — omul măgulit e pe jumătate cîştigat, — (sau pierdut !) Violeta Zamfirescu îmi pune în braţe un maldăr de coale, — un maldăr de poezii bătute frumos la maşină. Cît un volum întreg de poet neobosit.

Şi-mi spune, ca şi cum asta nu mi-ar angaja şi ceasul liber al zilei :

— E o poetă tînără, — te rugăm să ne scrii ceva despre ea, să o prezinţi. O cheamă Gabriela Melinescu.

Numele nu-mi este străin, dar nici cunoscut. Se asocia însă cu nişte sinonime. Îmi rămăsese în memorie cum rămîn vag şi neprecis numele celui ce se recomandă dîndu-ţi întîia oară mîna.

Am luat maldărul cu gîndul că mă aşteaptă o corvoadă, nu o bucurie. Scepticismul e ca o exemă a bătrîneţii care strică şi ultimii ani. M-a dominat totuşi, încrederea dintr-un fel de presimţire. Şi nu m-am înşelat.

Nu ştiu cine din redacţie a avut prilejul de a citi primele versuri trimise şi a avut fericita inspiraţie şi bunul gust de a se opri asupra lor, dar îl invidiez. Trebuie să fi încercat bucuria savantului care, după ani şi ani de experienţe fără rezultat, a făcut o descoperire. Dacă o fi ştiut greaca, o fi strigat cuvîntul pătrunzător ca o lamă de Toledo : „Evrica ! Evrica !...“

A descoperi un poet nou, o sensibilitate nouă şi autentică, este a descoperi un univers nou, este a vedea deschizîndu-se în tine însuţi orizonturi noi şi a auzi în tine ecouri ascunse pe care nu le bănuiai şi care s-au trezit deodată cum se trezesc uneori note de pian, sărite din cine ştie ce bloc vecin, pe fereastră, în zbor de păsărică eliberată, de la al şaptelea etaj.

Citind maldărul de foi, cu o tot mai crescută atenţie, m-am trezit şi eu spunîndu-mi : „Evrica !“. Numai că mi-o luase altul înainte, şi în asemenea materie nu există premiul doi.

Cum spuneam, tînăra poetă avea de înfruntat încercarea cîtorva zeci de poezii, — cît de-un volum. Înfruntare grea. Căci dacă un tînăr poet o nimereşte uneori într-o poezie, două, rezistă la un ciclu întreg de poezie numai dacă e un talent autentic. Un grup de poezii este desigur în măsură să dezvăluie mai bine, variaţia de teme, de expresii, bogăţia de gîndire poetică, de modalităţi, de sensibilitate, cînd este cazul, dar de cele mai multe ori el dezvăluie, monotonia de inspiraţie, un fel de obsesie a unuia sau aceluiaşi microcosm, ievenirea supărătoare a aceloraşi imagini, a unor expresii şablon specifice limbajului sărac.

Gabriela Melinescu trece cu succes acest greu examen.

Asta nu înseamnă nici desăvîrşire, nici maturitate. Ci relevarea tuturor trăsăturilor necesare pentru a fixa un anume profil poetic, original, care îi aparţine, în mulţimea de chipuri de poeţi tineri. Albia izvorului ei stă bine conturată. Ştim şi peisajul prin care străbate şi ce văzduhuri oglindeşte în apele sale cristaline şi pure.

Un prim merit mi se pare deci, acesta, într-o perioadă de timp cînd cu oarecare dificultate se pot defini caractere deosebite între tinerii poeţi, care se influenţează reciproc, uneori pînă la pastişă.

Gabriela Melinescu, într-o ambianţă de mimetism, este, hotărît, ea. Altfel.

Anotimpul poeziei ei este acelaşi ca la toţi tinerii poeţi : tinereţea.

Se putea să fie altfel ?! Dar nu o tinereţe care vrea să fie teribilistă, ci una care îşi păstrează o anumită decenţă şi măsură, — una care nu se asemuieşte de îndată cu demiurgii, care se mulţumeşte să aibă ca univers, pe cel terestru, şi nu cosmosul, stelele şi soarele. Ea nu-şi închipuie ca alţii că mînuind noţiunile universului, ale cosmosului, este de-ajuns pentru a face o „poezie mare“, „universală“. Ar fi foarte interesant şi s-ar descoperi multe universuri poetice, goale cît un deşert asiatic, subt spuza de stele şi aştri, subt întrecerea cu soarele, atît de frecventă la unii tineri poeţi, dacă un critic le-ar analiza conţinutul poeziilor.

Tinereţea Gabrielei Melinescu nu-i titanism de carton, nici emfază. E dragostea simplă pentru tot ce exaltă anii tineri, pentru tot ce viaţa omenească, aici pe pămînt, dă tinereţii cu atîta generozitate, şi în care, firească, ca în realitate, este şi văzduh, şi soare, şi lună şi stele, dar ca decor aerian al viselor.

De aceea tonalitatea glasului ei poetic te prinde, e comunicativă, te emoţionează, te descopere. Aria poeziei este însăşi aria vieţii unei tinere fete, cu acele sentimente ale vîrstei, şi doar cu exagerările inerente tumultului vîrstei.

Nimic ermetic, nimic obscur, nimic confuz în poezia ei. Ce bine-i şade astfel, şi ce multe poate spune ?! Dacă ar fi să dăm o definire în genul criticilor, aş spune că e o poetă realistă căci ea prezintă parte de poezie luminoasă din o seamă de împrejurări ale vieţii. Şi o prezintă simplu, cu imagini clare, fără ifose filosofice şi transcedentale.

Sensibilitatea care vibrează la cea mai mică adiere o duce la o poezie de notaţii, de „momente“, de înregistrare artistică a unei senzaţii, fără nici un travaliu raţional, de extracţie a unei idei de ordin general. Însemn aceasta ca din specific, nu, neapărat, ca o lipsă. Notaţia de acest fel reprezintă doar chiar una din numeroasele definiţii ale poeziei.

Aceste notaţii au însă ecou în sufletul cititorului, sînt evocatoare, artistice.

Aici, parcă ar trebui să dau cîteva citate. Cum acestea nu pot fi decît trunchiate, — reproducerea în întregime a poeziilor ar lua prea mult loc, — ele vor fi izolate de întreaga atmosferă a poeziei şi deci dezavantajate. Totuşi, iată :

(din „Ambiţia unui băieţandru“)

„Ne-aleargă rîsul şi cuvintele-nainte / Parcă-aburesţe cerul cu răcoare“. sau

„El a simţit un arc zbucnit în piept / şi s-a uitat pe poarta larg deschisă / pe unde trece-obişnuit oricine. I s-a părut că mii de ochi privesc / spre mersul lui cu umerii-nainte / şi dinadins a fluierat aşa / şi-a stat privind o chipă gardul ; era înalt şi l-a scrutat cu ochii“.

Nu vi se pare că în această simplitate e cuprins universul de simţire şi viziuni al tînărului îndrăgostit de totdeauna, care trezeşte ecouri proprii în fiecare tînăr sau „fost tînăr“ ?

Din „Băiatul din vis“ : „Nu ştiu dacă băiatul acela visează, / ne-am fi întîlnit undeva, într-un vis...

Din „Cenuşereasa“ unde fata îndrăgostită spală rufe : „Pe sîrmă vîntul cuprindea în dans / mijlocul strîmt al unei rochii“.

Din „Cîntec cu toată gura“ : „Sînt bolnavi obrajii mei de dor / Arde tot pămîntul unde trec băieţii“.

Din „Poem pentru o vîrstă anume“, — ceva mai dens ca conţinut : „Port răspunderea omenească de-azi, faţă de om, / de mişcări viitoare, / şi ideea aceasta pe trup mă cuprinde / mai bine ca hainele de sărbătoare“.

Din „Anotimp“ : „Ninge şi-i viscol în amintiri...“

Din „Plînsul Annei Frank“ : „Am visat azi noapte sau poate de cînd sînt / că alergam cu fruntea în vînt / şi se-alinta aerul la călciie ca un ciine“... (Mama mă trimitea cu plasele să cumpăr pîine...). sau :

„Eşti doar în foile stinghere / şi strigi în fiecare rînd. / Ochii, ochii, litere rotunde plîngînd...“

Şi, în fine, — căci trebuie să sfîrşesc odată, — din „Mărturisire“ o strofă care cuprinde nu numai o imagine, dar într-o formă nouă, o idee preţioasă :

„Ca Narcis de mă plec cîteodată / peste propriul meu soare-ndelung / e doar ca să văd, să ajung / la mulţimea în mine-adunată“.

Aceste spuse, mă feresc să dau îndrumări. Nu-mi plac pomii fructiferi puşi pe spalier. Să se dezvolte poeta după cerinţele şi glasul din adîncul ei. Înălţarea de la senzaţie la gînduri poetice, la idee-sinteză, va veni cu vîrsta. Un singur sfat doar : *să nu-l falsifice, să nu-l artificializeze.* Nici măcar nemulţumirea de a fi constatat că ea scrie fără rimă, în vers alb, nu m-a supărat prea tare. Dar e păcat. Simplitatea şi veridicul acesta interior, atît de apropiat de doina populară, ar fi apărut atît de frumoase în haina versului deplin, atît de artistic şi în poezia noastră populară.

Supărare nu prea mare, căci acest vers neîntregit nu e folosit pentru a ascunde o sărăcie de imagini, pentru a da un aer snob unor străvechi banalităţi, pentru a epata cu modernism desuet.

În rarele cazuri în care foloseşte rima, rezultatul e net superior. Drăcia asta de rimă n-a fost ea inventată degeaba, şi o practică atîţia poeţi cu toate necazurile pe care le dă.

Evrica ! Evrica !

Cine are dreptul să-l strige, să-l strige !

SUB SEMNUL UNEI EXIGENŢE SPORITE

(Cenaclul „Nicolae Labiş“ în pragul noului an de activitate)

O dată cu freamătul nou care se instaurează în sălile claselor şi amfiteatrelor, o dată cu izbucnirea generoasă a culorilor mature ale toamnei, şi cenaclul „Nicolae Labiş“ al revistei noastre, în mod simbolic parcă, îşi reia activitatea. Ne mai desparte puţin timp de ziua cînd ne vom revedea, fiecare arzînd de nerăbdarea de a ne face cunoscute „amintirile verii“, amintiri care pentru noi, ucenicii condeiului, înseamnă poeme, nuvele, proiecte de romane, idei gata să se avînte în tumultoasa confluenţă a preocupărilor noastre.

Reluarea şedinţelor de lucru ale cenaclului constituie de aceea un prilej cum nu se poate mai nimerit de reflectare asupra reuşitelor şi neajunsurilor de pînă acum precum şi o confruntare a acestora cu îndatoririle care ne revin în noul an. Bilanţul acesta nu este deloc deficitar, căci, ultima şedinţă din iunie a marcat încheierea unui ciclu de dezbateri rodnice pentru dezvoltarea fenomenului literar tînăr. Însuşi faptul că săptămînă de săptămînă un număr impresionant de tineri îndrăgostiţi de literatură s-au întîlnit pentru a face schimb de păreri asupra propriilor producţii literare vorbeşte de la sine.

Este semnificativă, de asemeni, cifra de peste 40 de autori care şi-au citit în acest răstimp lucrările în cenaclu. Aceasta înseamnă cîteva volume de proză şi versuri.

Entuziasmul şi tinereţea sub semnul cărora s-au desfăşurat aceste activităţi nu trebuie să ne îndemne însă la o exagerată încîntare de noi înşine.

Cînd spunem aceasta, ne gîndim în primul rînd la interesul scăzut pe care l-au trezit unele lucrări citite, deficienţă care se explică prin problematica minoră abordată de asemenea lucrări, prin contingenţele lor firave cu realitatea pasionantă a zilelor noastre. Cenuşiului unor astfel de lucrări i s-au asociat nu o dată platitudinea unor discuţii, discernămîntul rudimentar al unor vorbitori, tratarea teoretică deştul de aproximativă a unor probleme de orientare şi de măiestrie ale literaturii. Raportarea conflictelor literare, a ideilor şi imaginilor poetice la viaţă, la problematica actuală a literaturii s-a făcut de asemeni insuficient, vădind o deficitară pregătire politico-ideologică a unor participanţi la cenaclu.

Este foarte adevărat că unele din aceste neajunsuri sînt strîns legate de lipsa unei preocupări mai sistematice a redacţiei noastre faţă de problemele de conţinut pe care le implică îndrumarea activităţii unui asemenea cenaclu.

Preocupaţi de latura atractivă a şedinţelor şi dezbaterilor, am scăpat uneori din vedere scopul educativ al muncii noastre. Chiar unele concluzii, molipsite de controversele însufleţite asupra unor detalii sau probleme secundare ale lucrărilor citite, s-au mărginit şi ele la observaţii superficiale, fără să dezvăluie semnificaţiile largi, de conţinut ale nereuşitelor literare. Nu totdeauna, din această cauză s-a desprins un punct de vedere ferm şi clar al redacţiei asupra lucrărilor discutate, lucru care a îngreuiat munca de îmbunătăţire şi publicarea unor lucrări.

Deficienţele acestea apar cu atît mai evidente cu cît cenaclul, în perioada care a trecut, a cunoscut o vie popularitate şi animaţie.

Sîntem de aceea conştienţi că, faţă de interesul viu pentru cenaclu, faţă de amploarea pe care a luat-o această activitate a „Luceafărului“, răspunderile noastre au crescut considerabil. Cenaclul constituie în momentul de faţă una din formele eficiente de îndrumare literară folosite de revistă.

Noul an de activitate a cenaclului trebuie să înceapă sub semnul unei exigenţe sporite. exigenţă care să se facă simţită înainte de toate în prezentarea unor lucrări literare cu o problematică contemporană desprinsă din realitate, pasionantă, exprimată cu mijloace artistice expresive. Nu trebuie uitat că din lipsa unor asemenea lucrări cenaclul a fost nevoit să ia în discuţie uneori poezii şi lucrări de proză banale. Discuţiile, cu tot efortul de a demonstra platitudinea acestei literaturi, nu au putut scoate din anonimat unele şedinţe. Or, după cum s-a observat, platitudinea s-a dovedit totdeauna, în asemenea împrejurări, soră bună cu atemporalitatea. Programarea unor lecturi interesante în cenaclu depinde desigur într-o mare măsură, de exigenţa celor care selectează, exigenţa care, potrivit cerinţelor, va fi mult mai mare. O atenţie deosebită se va acorda în acest sens tinerilor scriitori din provincie, ca şi celor ce urmează să apară la rubrica „Un nume nou“, dorind ca asentimentul cenaclului, în privinţa talentelor pe care intenţionează să le promoveze revista, să devină o adevărată tradiţie.

Ţinînd seama de faptul că nu toţi participanţii la cenaclu cunosc temeinic teoria literară, problemele literaturii, redacţia va apela la ajutorul unor scriitori şi critici literari de prestigiu, care, prin cuvîntul lor, să contribuie la ridicarea nivelului teoretic al dezbaterilor. Utile considerăm şi anumite expuneri asupra unor probleme actuale ale literaturii noastre şi ale literaturii din ale ţări. Străduinţa noastră de a asigura dezbateri eficiente trebuie să se conjuge însă cu o mai mare seriozitate şi temeinicie din partea celor ce vor să-şi spună cuvîntul în aprecierea lucrărilor citite. Arbitrarul şi observaţiile puerile, uneori rizibile, sînt departe de a contribui la statornicirea unui climat favorabil unui schimb de păreri competent. Asemenea cerinţe credem că nu vor estompa deloc patosul şi francheţea discuţiilor.

Un alt punct, care va bucura desigur pe participanţii cenaclului „Nicolae Labiş“, vor fi şezătorile în întreprinderi, şcoli şi facultăţi, precum şi deplasările colective în ţară, pe şantiere şi în marile centre industriale şi gospodării colective. Redacţia intenţionează să includă în grupurile de scriitori care participă la şezătorile şi deplasările obişnuite ale „Luceafărului“ tineri scriitori membri ai cenaclului.

În sfîrşit, există condiţii ca în noul an să fie îmbunătăţită şi activitatea organizatorică a cenaclului. O muncă temeinică a colectivului de conducere a cenaclului va asigura teren fertil iniţiativelor şi măsurilor care se preconizează în acest an. Cenaclul „Nicolae Labiş“ are, între altele, datoria de a fi un adevărat laborator metodic pentru membrii altor cercuri literare care iau parte la şedinţele sale. În acest sens, prezenţa la şedinţele sale a membrilor birourilor cercurilor literare din Capitală trebuie să devină o realitate. Unii membrii ai cenaclului „Nicolae Labiş“ trebuie să dea, de asemeni, sprijinul necesar acestor cercuri pentru a se consolida.

Avem deci destule motive să privim cu multă încredere apropiata întîlnire a celor peste 100 de iubitori ai cenaclului nostru, la care se vor adăuga de bună seamă alţii. Încrederea aceasta va fi justificată numai dacă ne vom strădui să facem din cenaclul „Nicolae Labiş“ o tribună vie a uceniciei literare, a experienţei colective.

„L“

N. R. „Lovitura de începere“, la confruntarea de marţi 8 octombrie, orele 19, de la Casa scriitorilor, o va da Ion Gheorghe, vechi protagonist al cenaclului, cu un ciclu de versuri. Îl va seconda tînărul prozator Constantin Stoiciu, pe care redacţia intenţionează să-l promoveze în categoria „numelor noi“.

La porţile poeziei

De vorbă cu poetul MIHU DRAGOMIR

Un interviu cu Mihu Dragomir despre cei care bat la porţile poeziei nu este desigur o noutate nici pentru cititori şi nici pentru noi. Pentru cititori lucrul acesta nu este nou deoarece, cu puţine excepţii, de peste 5 ani îi urmăresc lungul interviu acordat cîtorva mii de corespondenţi la „Poşta redacţiei“.

În ce ne priveşte pe noi, discuţia pe care o reproducem mai jos nu este altceva decît unul din obişnuitele schimburi de păreri asupra impresionantului maldăr de scrisori sosite zilnic pe adresa revistei.

Şi cu toate acestea, o discuţie cu Mihu Dragomir pe această temă are de fiecare dată ineditul ei, te captivează, ca orice discuţie cu un om care îşi iubeşte datoria lui. Zicem datorie, căci la Mihu Dragomir pasiunea de a descifra în manuscrişul semnat de un nume total necunoscut pe reputatul scriitor de mai tîrziu nu e o trecătoare îndeletnicire de ore libere şi nici un semn de generozitate a „maestrului“ care vrea să se pună bine cu posteritatea. Munca aceasta şi-a găsit în Mihu Dragomir omul care să-i dea caracterul unei adevărate creaţii, pentru împlinirea căreia conlucrează în chip fericit poetul entuziast şi cercetătorul lucid. Cele cîteva mii de pagini cuprinzînd nu numai obişnuitele „poşte ale redacţiei“, ci şi numeroasele articole pe marginea scrisului celor mai tineri scriitori nu au format aproape niciodată obiectul vreunei cercetări critice, precum opera literară a poetului şi prozatorului Mihu Dragomir. Ele sînt însă mărturia responsabilităţii pe care o are în zilele noastre scriitorul încercat pentru cel care face primii paşi abia pe acest lung şi greu drum al „uceniciei literare neîntrerupte“.

Cum cu ani în urmă, la „Viaţa românească“ şi „Tînărul scriitor“, iar de o vreme încoace la „Luceafărul“, Mihu Dragomir a întîmpinat totdeauna cu căldură „numele noi“, prima noastră întrebare se referă firească la această statornică dragoste a sa.

Care este deci izvorul ei ?

— Nu este, bineînţeles, vorba despre vreun fel de pasiune rebusistă, o încercare de a descifra misteruri. Cred că ştiu, însă, ce importanţă are pentru un poet debutul. Înainte de Eliberare — aşa cum observa acad. G. Călinescu pe atunci — majoritatea poeţilor tineri pătrundeau extrem de greu în paginile revistelor. Tipărirea unei cărţi de poezie era o adevărată utopie. O asemenea perioadă de încercări lasă de cele mai multe ori un gust amar, pe care l-am simţit şi eu, ca atîţia alţii. N-aş putea răspunde foarte exact ce anume m-a determinat să mă ocup atît de stăruitor de manuscrisele începătorilor. Am considerat că este o datorie firească, poate şi un fel de răzbunare a propriilor mele începuturi. În fond, un poet nu contribuie la cauza poeziei noastre numai prin ceea ce scrie. A da o mînă prietenească de ajutor unui tînăr care este la primele versuri înseamnă, de asemenea, a crea poezie.

— Ce satisfacţii deosebite v-a adus această muncă îndelungată cu cei mai tineri aspiranţi la poezie ?

— Cred că în poezie nu trebuie să lucrezi în vederea satisfacţiilor. Dacă ele vin, cu atît mai bine. Apoi, întrucît vorbim despre perioada debutului şi cea imediat următoare, trebuie să avem în vedere că întotdeauna există mai mulţi factori care intervin. Se cunosc condiţiile în care a fost primită la „Convorbiri literare“ poezia lui Eminescu „Venere şi madonă“. Mă gîndesc deseori la noaptea cînd Negruzzi a deschis plicul în care, de la primele versuri, Eminescu adresa cititorilor epocalul lui mesaj. Dar, oare, nu este cu atît mai elocvent răspunsul pe care, cu cîţiva ani înainte, Iosif Vulcan i-l adresa genialului nostru poet, pe atunci aflat încă într-o fază de început ? A observa prezenţa unui poet pe cale de formaţie nu este prea greu. Noi trebuie să-l ajutăm mai ales în perioada dibuirilor. În aceasta constă şi „satisfacţia“. În orice muncă omul se bucură de rezultatele pozitive. Desigur, încerc şi eu uneori un sentiment de mare bucurie amintindu-mi de zilele cînd am putut ajuta, oricît de puţin, debutul unui poet ajuns azi la al doilea sau al treilea volum. Dar, în acelaşi timp, ştiu că nu mi-am făcut niciodată îndeajuns datoria.

— Există şi cazuri de autori care îşi anunţau o intrare sigură în poezie, dar rămaşi pînă la urmă la porţile ei ?

— Nici n-ar putea fi altfel. Mai ales în adolescenţă, mulţi se simt îndemnaţi să scrie versuri, fără să bănuiască măcar cît de greu este drumul către realizare. Autenticitatea sentimentelor împrumută acestor versuri unele sclipiri care, fără să fie într-adevăr poetice, pot fi luate ca atare. Pe măsură ce, în urma observaţiilor altora sau a propriilor lui observaţii, tînărul respectiv se convinge că poezia are anumite rigori, sclipirile încep să pălească sau să dispară. Nu era vorba de un talent poetic, ci de o simplă expresie a vîrstei. În asemenea cazuri, redacţiile sau consideră „că s-a ivit o criză“, sau persevează în publicarea unor versuri din ce în ce mai neinteresante. De fapt ar trebui să recunoască deschis că s-au înşelat. Pe de altă parte, cum din fericire nu s-a inventat un instrument sigur pentru depistarea talentului, nu putem să nedreptăţim pe nimeni. Cel care a avut o dată o sclipire, poate avea oricînd altele. Că ne mai înşelăm ? Nu-i nimic. Mai bine să încurajăm şi un talent mediocru decît să nu încurajăm adevăratul talent. S-ar putea ca, dintre tinerii care îşi fac un stagiu mai îndelungat „la porţile poeziei“ să pătrundă în domeniul ei şi unii cu care ne vom mîndri mai tîrziu.

— Care sînt, după părerea dvs., cauzele acestor stagnări ?

— Nu sînt stagnări, ci căutări prea timide (la cei de real talent, bine-înţeles !). Cauzele sînt multiple. Tocmai în această perioadă îndrumarea este binevenită. Nu este suficient să-i spui unui tînăr „scrii bine“ sau „scrii prost“, ci trebuie să-i arăţi concret ce anume îi barează calea.

Analiza multilaterală a textului nu poate fi, în asemenea împrejurări, înlocuită cu nimic altceva.

— Există probabil aici şi o vină a redacţiei ?

— Da, atunci cînd redacţia se plictiseşte sau dezarmează. În general, redacţiile sînt nerăbdătoare să publice versuri bune. Dacă un începător nu se debarasează dintr-o dată de stîngăcii, poate fi uşor trecut în categoria celor care „bat pasul pe loc“, La unii, însă, acumularea este mai lentă.

— Ce anume ar fi bine să facă redacţia pentru a-i ajuta să iasă din această situaţie ?

— Nu este deajuns să-i îndemni pe tineri în speranţa că poate vor ajunge să scrie şi pe gustul tău. Nu este deajuns nici corespondenţa. Numai discuţiile temeinice, prieteneşti, pot da roade. Am în vedere mai multe nume de tineri, de prin diverse colţuri ale ţării, pe care nu i-am văzut niciodată la faţă, deşi corespondez cu ei, prin intermediul revistei, de un an sau chiar mai mult. Cred că revista ar trebui să organizeze discuţii cu aceşti tineri, pe baza a tot ceea ce au scris pînă acum.

— Dintre „cei mulţi“, cei tineri poeţi, socotiţi că îşi anunţă apropiatul debut ?

— Nu vreau să anticipez. Sînt cîteva nume într-adevăr promiţătoare, dar prefer să le văd apărute. Apoi, debutul nu mai înseamnă de mult prima publicare. Sînt numeroşi tinerii care au fost publicaţi în cadrul „poştei redacţiei“, în cadrul unor articole consacrate cercurilor literare, etc. Este un fel de „prim debut“, oricît ar părea de improprie expresia. Eu sînt partizanul unei urmăriri atente, în toată această perioadă. Să publicăm pe începători de mai multe ori la „poşta redacţiei“, iar atunci cînd le rezervăm spaţiu la „un nume nou“ să fie un moment festiv, ca lansarea unui cargou.

— Cum se pregătesc pentru acest „moment festiv“ şi care este, în genere, problematica abordată de tinerii debutanţi ?

— Cu rare excepţii (şi nu de la cei mai talentaţi) în versurile începătorilor se simte din plin problematica epocii pe care o trăim, mai ales în sensul bucuriei de a contribui la viaţa înfloritoare a patriei. Întrucît însă cei mai mulţi sînt foarte tineri, cunoaşterea vieţii este departe de a fi o problemă rezolvată, fapt întru totul firesc. Tinerii scriu despre natura patriei, despre dragoste (cu multă dezinvoltură, dar şi cu multe stîngăcii) şi foarte, foarte mult despre viitor. La o analiză lingvistică, „cosmosul“ ar cîştiga unul dintre primele locuri. Convingerea că vor trăi în comunism le dă tinerilor o vigoare poetică nouă, care nu mai ţine de perspectivă, ci de realitatea imediată. Desigur, aceste calităţi nu sînt încă duse pînă la capăt, din cauza vîrstei. Bucuria se transformă uneori în idilism, contururile generale sînt alteori vagi. Dar toate acestea sînt neajunsuri ale creşterii.

— Unele dintre aceste neajunsuri ţin desigur şi de insuficienta acumulare a culturii poetice...

— Sînt destui cei care n-au o cultură poetică propriu-zisă, ci doar lecturi, asimilate mai bine sau mai rău. În adolescenţă, ţi se pare deseori că poţi scrie şi tu ca orice mare maestru. De fapt, e vorba de imitaţie, evidentă sau disimulată. Dar a avea cultură poetică nu înseamnă a cunoaşte pe de rost, sute sau mii de versuri, ci a le cunoaşte realitatea lor intimă, a intra în atelierul marilor poeţi, nu pentru a te instala acolo, ci pentru a cerceta cum şi-au făurit uneltele de lucru. Deoarece se ştie că fiecare poet adevărat îşi făureşte singur uneltele. Nu se poate învăţa cum să devii poet. Dar putem, totuşi, să cunoaştem, şi nu numai de dragul informării, cum au lucrat marii maeştri ai cuvîntului. Eu unul — deşi mi s-ar putea cita exemple contrarii — consider această muncă de cunoaştere ca absolut necesară unui poet contemporan.

— Este necesară oare o etapă intermediară între consemnarea primei manifestări poetice a unui talent şi debutul său propriu-zis ?

— În general, da. Dar nu se poate stabili nici regulă strictă. Prima poezie a unui începător poate fi publicată şi pe tot întinsul paginei întîi, dacă este cazul.

— Ce păreri aveţi despre faptul că unele redacţii (Contemporanul, Iaşul literar *etc.), publică de multe ori la aceeaşi rubrică şi poeţi aflaţi în pragul alcătuirii primului volum, precum şi primele încercări ale unor corespondenţi ?*

— Cred că revistele citate socotesc just acest procedeu. Eu sînt pentru diferenţiere, dar părerea mea nu mă obligă decît pe mine. Grav este alt procedeu, întîlnit şi la „*Luceafărul*“ : atunci cînd un tînăr publicat de cîteva ori este dat uitării. A publica un nume nou este doar începutul răspunderii. Nu cred că avem dreptul să-i spunem începătorului : „te-am lansat, de-acum descurcă-te singur !“. Grija stăruitoare faţă de evoluţia tinerelor talente este uneori mai importantă chiar decît momentul primei publicări.

— Deci, care e modul cel mai potrivit ?

— Să nu publicăm decît pe începătorii în a căror evoluţie credem efectiv, dar să nu-i modelăm după gustul personal al fiecăruia dintre noi. Iar debutul unui tînăr să fie o sărbătoare şi pentru el, şi pentru cititori.

— De un real folos a fost pentru începătorii într-ale poeziei „Micul dicţionar poetic“ publicat de dvs. în revista noastră. Intenţionaţi să iniţiaţi vreo rubrică asemănătoare ?

— „Micul dicţionar poetic“ va apare anul viitor, îmbogăţit, firească faţă de ceea ce a apărut în „*Luceafărul*“. Va fi un eseu despre ritm şi rimă. În viitorul apropiat vreau să încep, tot în „*Luceafărul*“, publicarea unor serii de note despre „cum lucra Eminescu“. Mă voi strădui să fie interesante, nu numai ca lectură.

— Seria de profiluri ale celor mai tineri poeţi, aşa-zisa carte poştală o socotiţi utilă în acest sens ? Ce alte mijloace ar mai putea folosi redacţia pentru îndrumarea celor care au trecut pragul debutului ?

— În principal, publicîndu-le poeziile din ce în ce mai valoroase, expresii vibrante ale realităţii noastre. „Profilurile“ sînt binevenite, atunci cînd criticii respectivi nu inventează „originalităţi“ sau „trăsături specifice“ inexistente. Astfel de „ajutoare“ îi derutează pe începători, împingîndu-i pe calea obţinerii originalităţii cu orice preţ. Originalitatea nu se poate inventa, nici chiar de către critică. Ea există sau nu. Noi să ne îngrijim să avem, după expresia lui Maiakovski, „poeţi şi mulţi, şi buni, şi diferiţi“.

— Este oare obligatoriu ca un poet lansat să fie publicat, o vreme, numai la o singură revistă, cum se întîmplă de obicei ?

— Dacă tînărul este un talent autentic, nu mă îndoiesc că toate revistele se vor strădui să-i obţină colaborarea. Dacă nu, revista care l-a lansat îşi va duce mai departe povara.

— Mulţi dintre poeţii apăruţi în ultimul timp au debutat în acest an şi în cadrul „Săptămînii poeziei“. Ce le uraţi ?

— Să folosească acest prilej nu atît pentru a citi poezii, cît pentru a învăţa de la cititori. Este „încă un debut“, în fata celor pentru care scriem. „Săptămîna poeziei“ face parte din nenumăratele mijloace, create de regimul nostru, pentru dezvoltarea poeziei romîneşti, din care fac sau vor face parte şi cei mai tineri. Faţă de ceea ce ni se oferă, poezia rămîne întotdeauna datoare. Să facem în aşa fel încît datoria să rămînă cît mai mică.

Rep.

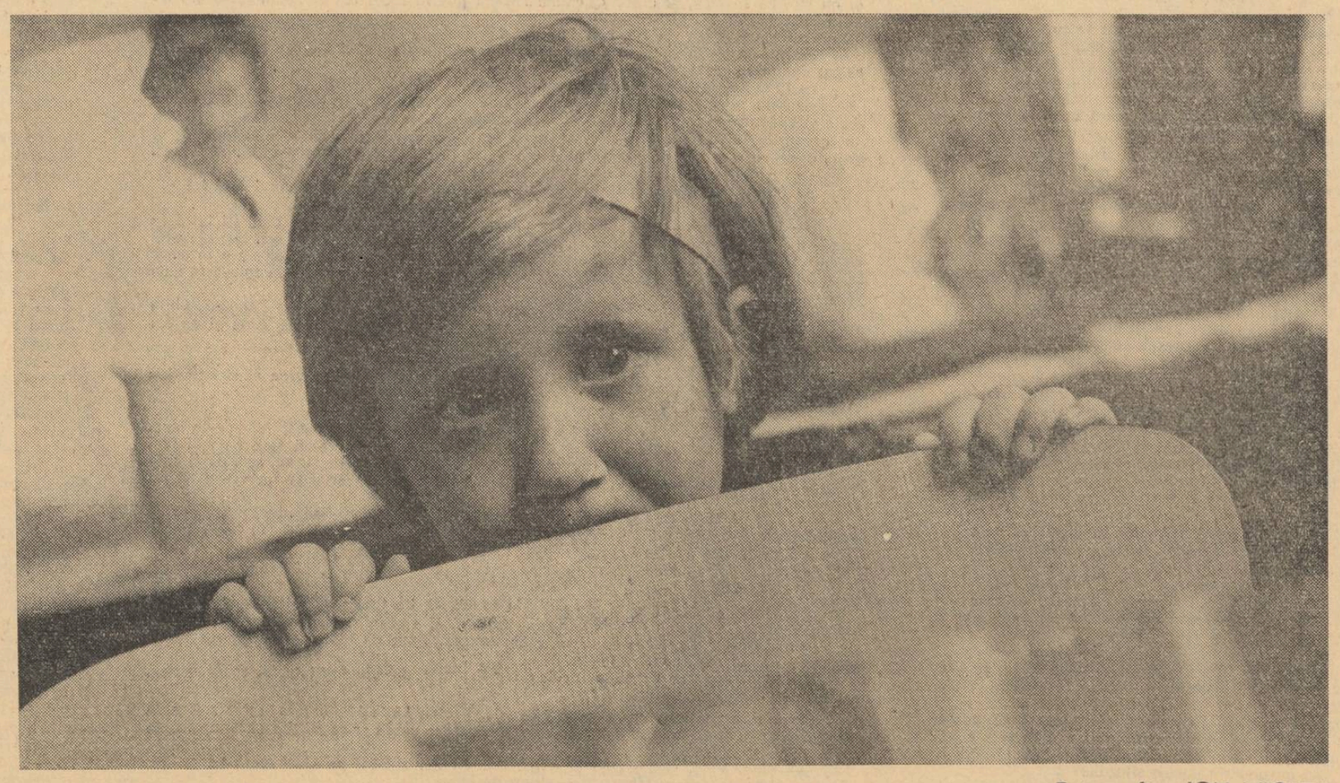

Fotografia : ION MICLEA

Şoferii basculantelor

reportaj de ROMULUS ZAHARIA

Iată, Calea Griviţei e alta. E o cale nouă, reclădită, am spune, din temelii. Pînă mai ieri răscolită în adîncuri de escavatoare şi buldozere, astăzi este străjuită de cuburile din beton şi sticlă. Calea Griviţei s-a liniştit. S-a aşezat aşa cum apele, docile, se aşază în matcă. Febra trăită în ultimii doi ani a ţinut-o trează zi şi noapte. Viaţa merge înainte...

Bulevardul 1 Mai e şi el altul. Construcţiile de la capătul dinspre marea arteră muncitorească sînt acum populate. In jurul lor zburdă copii, înlăuntrul lor oamenii trăiesc o altă viaţă. Blocurile sînt construite din panouri mari prefabricate. Domină vernilul, galbenul, albul. (Un pictor îşi dorea fierbinte să coloreze mult in alb; se gîndea, desigur, la oameni).

Balta Albă, Pieptănari, Drumul Taberei... Pe Calea Victoriei sau pe Şoseaua Giurgiului, pe Cheiul Dîmboviţei, de la microraionul studenţesc pînă mai jos, pe Lînăriei — pretutindeni au crescut coloşii din beton şi sticlă. Adaşti, priveşti. Lipsesc, e adevărat, acantele turnate în ghips ; lipsesc cintrele, cariatidele sau capitelurile pilaştrilor, modilioanele consolelor. Arhitectura de azi este netă, elegantă. O linie nouă.

...Priveşti. Iţi aduci aminte de toate cîte s-au petrecut pe străzile astea, de toate cîte au fost. Constructorii au măturat trecutul. Ai vrea să îmbrăţişezi mulţimea aceasta de oameni care au dat altă culoare locului şi timpului. Să-i îmbrăţişezi — nu, nu vei fi sentimental ! — aşa cum azurul cerului învăluie albul blocurilor, aşa cum lumina scaldă verticala gîndului omenesc. Printre cei ce au ajutat gîndului omenesc să prindă viaţă se află şi şoferii basculantelor.

Pămînt răscolit

Balastiera este locul cel mai rău croit şi mai cenuşiu unde muncesc oamenii din construcţii. Atît de cenuşiu încît treci pe lîngă ea şi nu-ţi opreşti privirile. E un cîmp. Un cîmp întins cît vezi cu ochii, un tablou mereu acelaşi şi totuşi altul, aflat în necontenită schimbare, mutîndu-şi fascinant şi într-una perspectiva, de la o zi la alta nouă, mereu depărtîndu-se. Acolo unde astăzi se află un dîmb, mîine se cască, pînă la nivelul stratului de apă, o groapă, de opt pînă la zece metri adîncime. Peisajul se răstoarnă necontenit. Azi roţile basculantei, se îneacă în apă. Truda roţilor proiectează sumedenie de pietre cînd vor să scape de nisipul înecăcios, de apa care ascunde ochiuri adînci. Mîine totul coboară cu alţi şapte sau opt metri. Zeci de mii, sute de mii de tone de pietriş şi nisip, trezit din încremenirea milenară, iau drumul betonierelor. Cimentul sau varul le încremeneşte din nou în liniile elegante ale blocurilor.

Aici, la balastieră, pămîntul e răscolit, scotocit de escavatoare. Oamenii îl desfac strat cu strat. Materialul acesta nearătos, comun, devine greometric modernă cînd se aşază pe mistria zidarului sau cînd îl scutură vibratoarele betoniştilor. La balastieră rămîn doar valuri de pămînt negru şi roşcat, valuri nesfîrşite şi gropi fără număr, — pămînt răscolit, pustiu cu dune mereu mişcătoare în bătaia cupelor de escavator şi berbecelor de buldozer. Un pustiu în care oază e rampa elevatoarelor, un pustiu în care iarba creşte doar înainte şi foarte rar în urmă. Şi dacă se mai află cîte o brazdă răsucită, strivită în lumina soarelui sau în bătaia vîntului, cumplitul cataclism prin care a trecut a îngenunchiat-o şi iată-o, speriată, dureros înţepenită. Ici-colo, cîte o tulpină de omag cu flori liliachii, cîte o arnică cu tulpină tîrîtoare şi flori galbene răsărite cine ştie cum, făcîndu-şi nesfîrşitele cicluri de viaţă. Citeodată, pămîntul negru alcătuieşte un fundal cromatic pentru florile albe, în cinci colţuri, ale laurului dar şi un amarnic adăpost, mereu ameninţat cu strivirea, pentru coada şoricelului cu frunzele ei mici, mici, stinghere şi parcă apăsate de spaţiul nemărginit.

Nimic nu e mai virgin ca aceste locuri. Aici totdeauna a fost linişte, o linişte adîncă. Şi peste noapte s-au rînduit la marginea cîmpului maşini roşi cu cupe strălucitoare, buldozărele, screperele, transportoarele suple, prelungi. Nici drum, nici potecă pînă în clipa cînd se răstoarnă prima cupă de pămînt. Sosesc basculantele. Işi croiesc drum pe un pămînt afînat. Primul drum e şi cel mai greu. Cu timpul roţile basculantelor vor şti să-l bătătorească şi să-l facă dacă nu ca şoseaua asfaltată, oricum tare, deşi nu chiar aşa de neted. Mereu se acoperă cu pămînt bătătorit drumul de ieri, necontenit se deschid alte drumuri. Din această pricină poate balastiera dă gustul netemeiniciei.

Incleştarea cu pămîntul e sălbatică. Oamenii sînt aspri, violenţi chiar, foarte adesea nepăsători şi de aceea greu de răscolit. La balastieră oamenii sînt grăbiţi, imposibil de ajuns din urmă.

Balastiera nu cunoaşte zgomotul. Cîmpul este atît de larg încît încleştarea fierului cu pietrişul se consumă în tăcere. Lărgimea spaţiului dă senzaţia încremenirii. Cînd priveşti forfota balastierei de pe o ridicătură de pămînt te afli ca în faţa muşuroiului de furnici : vezi furnicarul de oameni dar nu auzi nimic. Film mut.

Oamenii sînt tăcuţi.

Au o tăcere apăsătoare, greu de înţeles. Şoferii sînt totdeauna, sau aproape totdeauna morocănoşi. De altfel nu cunosc altă lege a şantierului în afara graficului. Drumurile lor sînt nebuneşti. Basculantele zdrăngăne, se scălîmbăie prin hîrtoape. Au sosit la încărcare şi curînd se pierd în nori de praf. Le apasă povara, le apasă grija timpului. Au plecat pe şantierele Capitalei.

Aici oamenii nu au timp. Nici răgazul de a fi sentimentali. Uriaşele grămezi de nisip — comenzile de material balastier curg neîntrerupt, de pe toate şantierele Capitalei — fac oamenii să se gîndească prea puţin la ei şi mult mai mult la drumurile şi obligaţiile lor.

Oamenii balastierei au văzut filmul „Şoferii iadului“. Şi acolo peisajul este asemănător celui de aici. Şi acolo oamenii gonesc neîntrerupt. Şi acolo pămîntul întors din loc în loc îi apasă pînă în adîncul fiinţei. Cei de aici au numit locul unde muncesc pămînt răscolit. Sînt răscolitoare sentimentele oamenilor, năzuinţele lor, deşi nespus de grea le este truda, ca atunci cînd au venit aplee.

...Erau cinci. Unul din ei citise pe Capek. Şi nu ştiu de ce dar rămăsese cu convingerea că primăvara ar fi o rusalcă. Că ar semăna cu un licăr de lumină „care putea să fie trup omenesc sau un şomoiog de ceaţă“. Că trupul i-ar fi „numai raze şi n-ai avea ce să apuci cu mîna, ţi se strecoară printre degete ca o adiere de vînt, ca lumina, ca negura“. Simţea adierea primăverii. O vedea pe ea, primăvara, plutind în aer. Adulmeca puritatea ei şi ea, primăvara, îi pătrundea în pori, în suflet, îl învăluia ameţitor, aşa cum el nu putea să suporte.

Un al doilea se gîndea şi el. Scormonea după pietriş şi nisip în albia Argeşului şi se gîndea : oare de cîtă vreme se freacă una de alta pietrele astea ? Şi-au pierdut ascuţimile, sînt rotunde, netede şi plăcute. Mai netede decît palma care-i aspră şi grea, decît scoarţa copacului care-i aşa cum e. S-au netezit, una de alta, s-au tot ciocnit, apele le-au spălat şi acum... Aşa şi oamenii. Unii de alţii se ciocnesc, se înfruntă, şi dacă-s tari, tari rămîn. Dacă nu, uite, ajung ca pietricica asta... Hai, îţi găsim şi ţie un rost. Fireşte, la un bloc din acelea mari, mari...

Cel de al treilea nu vrea să gîndească. La ce-ar gîndi ? La ce-i trebuie zbucium, la ce foloase îl duce încîntarea ? Incîntarea nu-i folositoare... N-are rost să te frămînţi. Lasă să treacă ziua, să iasă cei 40 de lei pentru ziua asta grea, lungă, în care lopata este purtată de colo-colo prin albia întinsă, găunoasă, îmbătrînită ; prin ea curge apă grea de nepăsare şi totuşi inspumată de nelinişti... Nu gîndi. Ce rost are ? Trăieşte pentru o zi, pentru ziua aceasta. Termini lucrul şi te duci la bufet. Lumea se adună încet, încet... Şi vin şi gîndurile...

Al patrulea dintre muncitori cîntă. Scormoneşte cu lopata după nisip şi pietriş şi cîntă. O melodie vioaie, aduce cu Mărăcineanca, era însă alteceva, — o prelucrase el într-un chip anume. Şi acum o cîntă, vioi, dar şi cu uşoare tînguiri. Erau cîntece pentru pietrele ce vedeau lumina zilei, pentru ochiurile de apă, pentru vîntul ce bătea din sud aducînd cu el miros de verdeaţă, de muguri cruzi, de oameni... Era atît de departe de oameni. Iar lui îi plac oamenii, îi place veselia, îi place jocul...

Cel de al cincilea simţea primăvara mai puternic decît toţi. Dar o simţea, nu ştiu cum, de parcă i-ar fi sărutat buzele pline de sarea muncii. Era aşa de tînăr... Şi parcă i-ar fi prins, ea, primăvara asta, muşchii tari ai braţelor şi nu l-ar fi lăsat să dea cu cazmaua şi să dezgroape pietrişul. Il ameţea, îi făcea gîndurile să zburde, aşa cum zburdă apa asta, aşa cum clipoceşte, şi-l învăluie din toate părţile. Iar el, iar ei, cu toţii rămîn aici, pe insula aceasta de pietriş, de nisip. Şi pietrişul se surpă, nisipul fuge şi de pretutindeni vin ape mari, tulburi, furioase... vine primăvara.

Au rămas, cei cinci, rupţi de lume. Au rămas în mijlocul albiei, pe insula de pietriş, cu soclul ei efemer. Cei cinci aveau gîndurile lor. N-au văzut apele, nu ştiau de viitura ei. Cînd au simţit că le surpă viaţa s-au strîns unul în altul, s-au îmbrăţişat. Apele muşcau din limba aceea de piatră care-i mai lega cu viaţa. Şi fiecăruia gîndurile îi alergau nebuneşte, de colo pînă colo, aşa cum alerga, de colo pînă colo în coşul pieptului, inima. Pe ţărm stăteau înşiruite zeci de basculante, oamenii le făceau semne, strigau la ei, îi încurajau, iar apele muşcau, fărîmă cu fărîmă, din viaţa lor. Apele le-au învăluit picioarele, aduceau cu ele rădăcini... Nu, omul nu are rădăcini chiar atît de adînci, gîndea unul din ei.

...De sus, din cerul tulbure, a coborît un helicopter. I-a smuls apei — ştimă blestemată. Unul cîte unul. Cei de pe mal au respirat uşuraţi. Cinci oameni erau salvaţi de la moarte.

De atunci, cel de al treilea a început să gîndească. Erau cinci. Au rămas oameni. Sînt şi acum la balastieră. De viaţă i-a despărţit doar 30 de metri. Firul vieţii lor l-a înnodat rădăcina cea mai adîncă — dragostea de om.

Descoperirea

Balastiera păstrează nuanţe vii în timpul verii. Iarna însă peisajul este dureros de uniform, de tăcut, deşi exploatarea nisipului se face tot atît de intens, tot atît de aprig. Poate de aceea culoarea galbenă a macaralei lui Simion cu dungile roşii, cu săgeţile elegante trase de-a lungul tronsonului adus la „limită“, îi face pe oamenii care lucrează în păienjenişul transportoarelor să urmărească cu privirea drumul ei.

Balastiera trebuia mecanizată. Aşa cum era nu putea face faţă numeroaselor comenzi. Sortarea manuală era nesatisfăcătoare, productivitatea scăzută. O dragă nou-nouţă urma să facă toate aceste operaţii. Trebuiau instalate conductele de aducţiune care să transporte materialul pe estacadă, la sortatoarele mecanice. „Acolo, sus, vor fi instalate bunkerele — ne spune inginerul şef. Montate pe schele metalice, trei bazine de cîte două zeci de mii de kilograme capacitate vor fi ridicate la cincisprezece metri !“

...Cum oare să urci această greutate la o asemenea înălţime cînd macaralele de care dispui ridică doar cinci tone şi au un braţ de 10 metri ! A fost chemat Simion Mangiurea. Va afla el soluţia, va alege el din cîte soluţii se iveau în vederea ridicării bunkerelor, pe cea mai bună ?

Scheletele metalice, sudate şi fixate la mare adîncime în beton aduceau la balastieră o schimbare esenţială : eliberarea de lopată, de sită, de munca grea, nemiloasă sub soarele arzător sau în urgia viscolului. Bazinele montate la înălţime, pe estacadă şi racordate la conductele de aducţiune cu site mecanice înlocuiau mişcarea aceea continuă : lopata la grămada de pietriş, lopata la sită, aşa, de dimineaţă pînă la neputinţa omului, în zeci de şiruri, în zeci de locuri de pe întinsul balastierei, pentru ca blocurile să răsară peste noapte, şi ca sudoarea stoarsă să se adauge alteia; pentru ca altă viaţă să se înfiripe acolo unde n-a fost nimic sau a fost atît de puţin, atît de vechi şi de dezgustător încît a trebuit să fie dărîmat. Mangiurea, cel de la macaraua galbenă, avea de ales : să facă o notă de serviciu, în care să arate că macaraua ce se află în grija lui nu poate rezolva această problemă. Ar fi răsucit volanul în chip spectaculos — are o anume eleganţă cînd face treaba aceasta, de parcă ar conduce un automobil de curse — şi ar fi părăsit locurile acestea aspre în care strident e doar galbenul macaralei lui. Sau...

Aşadar, bazinele cîntăreau mult, estacada era la 15 metri — cu cinci metri mai sus decît săgeata macaralei. Orice om ar fi înjurat birocratul care i-a trecut pe foaia zilnică de lucru : „ridicarea bunkerelor la balastieră“. L-a înjurat şi Sinică. Pentru timpul pierdut, pentru motorina consumată, pentru speranţele inginerilor de a mări capacitatea balastierei, pentru betoniştii de pe Griviţa, pentru zidarii şantierelor din Capitală. Cel care l-a trimis pe Sinică nu s-a gîndit o clipă la neputinţa maşinei, la neputinţa omului.

Cert lucru : era un birocrat. Sinică nu s-a gîndit nici el să vireze pe dreapta şi să părăsească groapa aceea. Ştia ce înseamnă balastieră, cunoştea nevoile ei, pustiul ei. Lucrase ca şofer pe basculante ani în şir. De aceea a cuprins scheletele de fier cu ochii săi tăiaţi oblic, a pipăit niturile, valurile de sudură, a gîndit îndelung. Apoi s-a retras în cabina Tatrei lui. Toţi credeau că omul acesta cu mustaţă zbîrlită, ţepoasă, va apăsa pe ambreiaj şi va duce de acolo macaraua.

Simion şi-a scos carnetul de lucru. A schiţat felul în care sînt dispuse traversele verticale — patru stîlpi cu întărituri nituite fixaţi în beton. O schiţă din profil. Apoi a desenat trei pătrate, traversele văzute de sus. Şi-a prins cu două degete vîrful mustăţilor. Din cînd în cînd smulgea cîte un fir. Cu cealaltă mînă unea colţurile patratelor în fel şi chip. Una dintre aceste diagonale i-a adus soluţia. Un scripete montat pe centru trage sarcina în sus. Un al doilea, montat pe colţ şi cel de al treilea, montat la bază, multiplică forţa cablului tras de palanul macaralei. Puterea de ridicare a macaralei ? Douăzeci şi trei de mii de kilograme !

...A coborît din cabină. A întins inginerului schiţa încropită pe genunchi. N-au schimbat nici un cuvînt. Cîteva hotărîri, comunicate energic, a fost rezultatul acestei înţelegeri tăcute. Patru zile mai tîrziu decorul balastierei adăuga elemente noi : pe estacadă înfloriseră flori cu petale uriaşe, pînă la marginea cerului. Roşul lor era minium de plumb.

Inginerul şef spunea maiştrilor :

— L-am criticat degeaba pe ăla, de la Autobază. Birocrat, ce-i drept! Nu s-a gîndit la neputinţa macaralei. Dar e perspicace, cu intuiţie la oameni. Să ştiţi, băieţi : Mangiurea-i descoperirea ăluia. Surprinşi, maiştrii l-au privit în tăcere.

Oamenii încep să se cunoască

Inainte să arunce spre înălţimi săgeata macaralei, Mangiurea a muncit la balastieră timp de trei ani. Aproape în tot acest timp prînzul de fiecare zi îl lua din mersul basculantei. Sorbea cafea din termos. Işi potolea setea în zilele de arşiţă cu apă din termos. Dar nu-şi potolea goana. Au fost trei ani lungi în care viteza se transforma în tone-încărcătură, în număr de curse. Şi dacă au dispărut de mult drumurile bătătorite de MAZ-ul lui de douăsprezece tone, sau dacă se află pe undeva, sub pămîntul acesta răscolit, urma roţilor de la autobasculanta lui, ele i-au rămas în minte. Pînă şi floarea liliachie de omag îi zîmbeşte şi astăzi în amintire.

N-a fost prezentat tovarăşilor săi, MAZ-iştii. N-au fost chemaţi să li se spună, atunci, la angajare :

— Iată noul vostru tovarăş cu MAZ-ul 51.117. Cunoaşteţi-vă, ajutaţi-vă, fiţi buni tovarăşi.

Nu, nimeni n-a făcut aşa ceva. Mai stătea îngîndurat acolo, la buza balastierei cînd dispecerul i-a strigat :

— Ce-aştepţi ? Pe sfîntul Petru să-ţi deschidă ? Intră la banda transportoare !

A încărcat pietriş mărgăritar. A ieşit la linia de centură trecînd într-o clipită de barăci, a străbătut cîteva străduţe din cartierul Mohănescu şi iată bariera : 7 km... Cînd ? Străzile Antiaeriană, Drumul Serii, Răzoare ; apoi Leu, Podul Grozăveşti, Giuleşti, Podul Grant şi, în sfîrşit, Griviţa, la nr. 506, la şantierul celor douăzeci şi unu de blocuri. Descarcă. A străbătut 23 de km. !

Singur, neştiut de nimeni, a făcut cale întoarsă. A încărcat balast, material nesortat. Şi din nou la drum. Linia de centură, bariera, Drumul Serii, Răzoare... Conducătorul unei basculante ridică două degete în dreptul ochilor, în semn de salut. Un sunet scurt, unul lung, din nou un sunet scurt. O frîntură de zîmbet şi numărul basculantei : 51.112. „E de-ai noştri“ — şi-a zis. „Ii cunosc după numărul de circulaţie !“.

Către amiază l-a intîlnit pe 51.113. Nu ştia decît atît : MAZ-ul care-l depăşise cu o viteză nebună avea numărul 51.113. Cine-l conducea, cum arată omul atît de îndemînatic de la volan, nu şi-a putut răspunde. De ce grăbea astfel ? Pe la patru după amiază întîlneşte un MAZ dichisit, lustruit ca o limuzină, cu faruri nichelate şi semnalizatoare duble. Frînele lucrau perfect. La parbriz se bălăngănea un tigru din mătase galbenă şi neagră. Piuliţele la roţi erau vopsite cu roşu. Tot roşii erau şi liniile de pe capotă. Cel de la volan a ridicat două degete, a claxonat o dată scurt, o dată lung şi încă o dată scurt. L-a însoţit aripa lîngă aripă — doar cîţiva centimetri îi despărţeau, a zîmbit fugar şi s-a depărtat. Simion a claxonat vesel. Pe ceilalţi i-a intîlnit în zilele următoare. Erau vreo zece. Au ajuns să se cunoască mai cu seamă după felul cum făceau cursele cu încărcătură. Pentru că nu aveau decît un singur gînd : să-şi asigure numărul de curse şi tonajul. De aceea goneau într-una. Chibzuiau fiecare clipă. Se certau cu dispecerii, îşi aranjau astfel numărul de curse ca să le „iasă“ şi suma kilometrilor parcurşi şi numărul de ore. Pentru cei mai mulţi important era doar faptul că-şi asigurau suta de lei zilnică.

...Dimineaţa, la garaj, se adunau din toate colţurile Bucureştiului. La şapte fără zece minute intrau în balastieră ; la şapte fără cinci se rînduiau la capetele benzilor transportoare. Patruzeci de minute mai tîrziu se aflau la betoniere pe Griviţei sau pe Mihai Bravu, pe Calea Victoriei sau la Grozăveşti, la Giuleşti, oriunde erau chemaţi cu încărcătura lor. De obicei făceau laolaltă aceleaşi curse. Se înscriau astfel într-un circuit respectînd ordinea numerică a seriilor de circulaţie : ...11.512. ...13 ...16 (şaptesprezece era Simion) ...19 ...20 ...22 ...23 ...24 şi, în sfîrşit, ...28. O altă serie, scurtă, începea cu 52.204. Dacă unul dintre ei nu reuşea să se „ţină“, ieşea din circuit obligatoriu, nu avea dreptul să-i încurce pe ai săi. Pînă şi timpul rezervat prînzului, prelungit cît de cît, ajungea să te scoată din circuit. O dată scos din joc nu mai ai posibilitatea să reintri decît a doua zi, bineînţeles cu concluzii complete. Pentru că ceilalţi continuau să alerge economisind fiecare minut, alergînd cu grijă itinerariul, scurtîndu-l pe cît se putea atît la dus cît şi la întors. Ajungeau să facă şapte pînă la opt curse şi să străbată pînă la patru sute de kilometri zilnic. De obicei la capătul forţelor, nu-şi făceau prea multe gînduri. „Trăgeau“ şi atît. In auz le stăruia bătaia tacheţilor de la motor. Noaptea, în vis, zornăia pietrişul frecat de metalul basculantei, nîriia maneta de la schimbătorul de viteză. Nu vedeau decît pietriş mărgăritar, nisip, iar pietriş, ieşit de la sortatoare. In timpul curselor intrau pe la punctul de control al balastierei. Ajutorul lor trecea la volan, iar ei, şoferii, vizau foaia pentru tonaj şi kilometri. Prindeau basculanta din mers, preluau volanul tot din mers şi trăgeau la încărcare. Ca să cîştige timp puneau mîna pe lopată şi egalau balastul. Tot din mers luau viza pentru foaia de întoarcere. Prînzul îi prindea pe drum. Simion lua masa împreună cu ajutorul său.

— Vizante, scoate şi taie pîinea. Imparte salamul.

— Da, şefule, s-a făcut.

Deşuruba capacul termosului şi împărţea egal cafeaua fierbinte. Beau apă rece din izvoarele cu duiumul răspîndite într-o balastieră. Şi mereu se înscriau în circuitul acesta, mereu scurtau timpul, necontenit alergau. Iar munca lor se aduna în piloni, în beton turnat la prefabricate. Nisipul se aşeza în tencuieli. Ei vedeau metamorfoza, o înţelegeau şi se bucurau, trăiau victoriile şantierelor şi-şi vedeau mai departe de treabă. In ritmul care şi l-au impus, unii uitau că maşinile sînt un bun obştesc, că trebuiau îngrijite, păzite. Dacă la o roată se rupeau prezoanele, le lăsau rupte şi goneau într-una. Săreau piuliţele, plesneau cauciucurile. Aşa, pînă maşina nu mai putea să se urnească. Rămîneau „în pană“. Nu aveau depanare. Nici nu se ajutau între ei. Aşteptau pînă seara cînd, în ultimul lor drum, careva le făcea hatîrul şi-i remorca. Rămîneau în garaj şi pierdeau acolo clipele, orele, zilele cînd au muncit ca besmeticii. Pierdeau ce-au cîştigat — timp, număr de curse, bani, pentru că nu şi-au îngrijit maşinile.

Simion a cîntărit fiecare din aceste lucruri. A ajuns să ştie că sub învelişul de uşurătate „a lui 51.112“, a lui Petre Nedelcu, se ascundea o ambiţie fără margini. Omul acesta rotofei era necontenit vesel. De dimineaţă şi pînă seara fluiera, îşi păstra buna dispoziţie chiar şi atunci cînd toţi ştiau că ar avea motive să fie supărat. (Şi motive, slavă domnului, sînt destule : o pană de motor, o cursă pierdută, în sfîrşit, o supărare ca atîtea altele, întîlnite la oameni). Nedelcu îşi păstra firea dar era cumplit cînd se aducea vorba de munca lui. Cursele-i ieşeau după orar : viteza mare cu care alerga, îndemînarea cu care se strecura „printre“ (e vorba de diverse obstacole) o dovedeau cu prisosinţă.

Cînd un om nou vine la balastieră faptul n-are importanţă, sau dacă are, e prea puţină. Cînd omul acesta începe să fie altfel decît ceilalţi, atunci da, trebuie văzut ce este cu dînsul. Aşa grăieşte legea nescrisă a acestor oameni. Studiindu-i, Smion şi-a impus să fie într-un anumit fel.

...MAZ-ul lui Ilea Luca şi-a făcut intrarea în balastieră cu scrîşnet de frîne, sfidînd parcă totul şi spunînd : „Cine mi-s eu ?“, e drept, păstrîndu-şi o siguranţă justificată, neîndoios, dar oarecum ostentativă în mulţimea aceasta de şoferi abili. Ilea simţea admiraţia multora din cei de faţă pentru frînele „tari“ şi sigure. De aceea a şi accelerat, sărind prin hîrtoape ca o barcă pe valuri, tăind drumul în linie dreaptă, pînă la benzile transportoare şi lăsînd în stînga drumul bătătorit. La întoarcere a urmat acelaşi drum. Dar, prea tîrziu a rotit volanul mult, spre stînga. Nimerise în straturile de humă. Se afunda centimetru cu centimetru, încet, foarte încet. Huma i-a prins genţile de la cauciucuri, apoi butucul de la roţi, diferenţialul...

Jumătate din ziua de lucru trecuse de mult. Nimeni nu-i întindea o mînă de ajutor lui Ilea. Erau, cu toţii, tare grăbiţi şi amînau pentru o altă cursă clipa cînd avea să-l scoată din huma aceea neagră care fura centimetru cu centimetru din MAZ-ul puternic. Ilea s-a resemnat. Pînă seara, la încheierea curselor, n avea la ce să spere. Dar iată, şoferul acesta nou venit, ultimul, mustăcios şi cu ochii tăiaţi oblic trage în faţa lui. Coboară şi întreabă :

— Ai cablu ?

— ...Păi, nu prea am nevoie de aşa ceva.

— Uite că ai.

Manevre la stînga, apoi la dreapta. Dar fără rezultat. Basculanta se înţepenise adînc în humă. Truda nu a rămas fără martori. Unii s-au mulţumit să dea sfaturi, în grabă. Din aceştia au fost mulţi. Oanţă însă şi taciturnul acela de Constantin Duţescu, au muncit şase ore împreună cu Mangiurea ca să scoată din humă fudulia lui Ilea.

Hotărît : omul acesta, Simion, era altfel. A venit în ajutorul lui Ilea. A pierdut timp din ziua lui de lucru. A pierdut din cîştigul lui numai ca Ilea, tovarăş de muncă, să nu trăiască umilirea la care l-a dus trufia.

Doar piele de tigru

Un tigru la parbriz, o anume cochetărie a basculantei. Uşoară pedanterie pînă şi la canapeaua din vinilin roşu, după comandă specială, — uşorul iz de parfum amestecat cu mirosul greu de motorină, obrazul totdeauna ras proaspăt, chiar şi cămaşa, schimbată la două zile — toate acestea pot pune sub semnul îndoielii caracterul cuiva ? Nicidecum. Traian Craiu este omul cel mai cinstit cu putinţă. Fermecător cu interlocutorii, foarte ordonat, păstrează din timpul anilor de militărie obiceiuri ofiţereşti : politeţe exagerată şi un anume spirit de observaţie cultivat pentru lucruri mărunte. Apoi, cîteva trăsături „suplimentare“ — ton autoritar cu unii dintre colegi, de pildă — şi, fapt pentru care este puţin îndrăgit — superficialitate. Nu are mai mult de douăzeci şi opt, pînă la treizeci de ani.

Traian Craiu tocmai vira MAZ-ul său de şapte tone pe buza balastierei cînd o platformă a IRTA-ei derapează mult pe roţile de dinapoi în noroiul gros şi începe să lunece pe pantă, în timp ce bascula pămîntul rezultat de la descopertare. Craiu frînează brusc acolo sus, la buza balastierei şi priveşte cum platforma de 4 tone se rostogoleşte pe planul foarte înclinat, la opt metri adîncime. Acolo se înămoleşte pînă peste butucul roţilor. Şoferul cere ajutor.

— Da' ce, mă ? Eşti de-al nostru ? Cheamă I.R.T.A. — strigă Craiu la el. Simion se afla la încărcat, iar 51.124, Ilie Marinaş, ieşea încărcat pe panta balastierei.

— Tovarăşe Oanţă, trage şi dumneata ; nea Simion îl remorchează. Vin şi eu îndată, să ies din pantă, spune Marinaş.

Patru MAZ-uri legate între ele au adus la buza balastierei în trei rînduri cele patru mii de kilograme cît cîntărea maşina. Basculanta lui Marinaş, încărcată, a remorcat în locul lui Mangiurea platforma aflată în groapă. Pe Marinaş „îl trăgea“ Nicolae Tănase. Urmau MAZ-ul lui Simion Mangiurea şi în faţă, primul deci, auto-basculanta lui Constantin Duţescu. Craiu continua să privească.

La prima încercare, se opreşte motorul la basculanta lui Marinaş, defecţiune la electromotor. Din nou trag, Marinaş, Tihon şi Mangiurea — platforma ajunge iar la buza malului. MAZ-urile intrau în noroi pînă în osii. Se opreşte motorul lui Tănase. Acum nu găseau posibilitatea să-l scoată din lanţ pe Tănase care se afla la mijloc. Marinaş dă basculanta înapoi, platforma coboară din nou în groapa de unde a fost ridicat, în timp ce basculanta lui Tănase porneşte trasă de Mangiurea şi Duţescu. Doar Craiu stă şi priveşte. Toate motoarele duduie din plin. Platforma urcă încet, în sfîrşit trece şi buza malului, ca un bondar ameţit. Şoferul e aşezat pe o prelată şi azvîrlit de cîteva ori în sus : „pentru ca să nu mai facă altădată“ (Aşa-i obiceiul).

De-a lungul malului, pînă în şosea, se adunaseră zeci de maşini. Şoferii au luat parte la truda aceasta care le răpea mai ales timpul pentru a întinde o mînă de ajutor unui tovarăş. S-a schimbat ceva la oamenii aceştia, sînt alţii parcă.

Craiu privea şi el, cu ochii goliţi, îngîndurat.

Dar n-a învăţat nimic. Cîteva săptămîni mai tîrziu rămîne în pană, pe şosea, autobasculanta 51.122 condusă de cel mai bun, cel mi omenos şi mai cumsecade dintre ei: Marcu Melţer. Telefonează la garaj exact în clipa în care Traian Craiu intră pe poartă. Deac, şeful garajului îi cere lui Craiu să plece pentru depanarea lui Marcu. (Depanarea, la Autobază, se organizase în urma dezbaterilor în organizaţia de bază).

— Lasă-mă, am altă treabă, spune el.

— Omul ăla stă acolo şi pierde timpul, îi spune Deac.

— Cum să piardă timpul ? Face plajă...

— Nu-i timp de glumit. Du-te ! şi faţa blondă, cu mustăcioară ca mătasea porumbului a lui Deac se înroşeşte de furie.

— Nu mă duc. Nu am maşină pentru remorcat ! — răspunde Craiu, înţepat. Deac mîriie printre dinţi :

— Da' tu n-ai să ajungă odată la ananghie ? Atunci să vezii...

— Au să mă scoată băieţii. Mă cunosc ei...

Pe poarta garajului intră 51.116 — Victor Popescu. Se oferă să-l remorcheze el pe Melţer, ori unde s-ar afla. Iar lui Deac îi spune :

— Lasă-l pe maţe-fripte ăsta ! Nu vezi ? Nu-i mai ajungi la nas.

A doua zi Craiu rămîne înţepenit în balastieră : — lipsea automatul ! N-a cerut nimănui ajutorul, nici nu i l-ar fi dat careva. Prin faţa lui defilau în goană MAZ-urile. Veneau, încărcau, plecau. Una după alta, într-o necontenită mişcare. MAZ-iştii la rîndul lor, priveau cum Craiu se striveşte, de la o cursă la alta, sub povara propriilor lui păreri de rău.

Intr-un tîrziu Olteanu şi Mangiurea se înţeleg să tragă basculanta lui Craiu.

„Să-l scoatem pe Craiu, şi-au zis ei. Maşina trebuie să-şi îndeplinească sarcinile de plan !“ Nu-l ajutau pe Craiu, ajutau şantierele. Şi au rămas împăcaţi că nu Craiu a fost cel scos din noroiul balastierei. Ceea ce nu înseamnă că Traian Craiu nu a gîndit altfel din clipa aceea grea : De unde se vede că avea doar piele de tigru, că tigrul confecţionat din aţă înlăuntrul lui era altfel. Dar, să nu ne grăbim...

Fantezie

Parcă ce ? Dacă bătrîneţea este aproape, trebuie neapărat să devii ursuz ? Pînă se mai află viaţă şi putere într-un om, ţine-o într-o veselie. Buna dispoziţie, trebuie s-o ştii, prelungeşte viaţa. Dar ca să poţi rîde trebuie să ai şi cu cine. Aşa, de unul singur, dacă rîzi, oamenii ajung să te creadă nebun. Dar cum poţi descreţi fruntea lui Mîrşu de pildă, totdeauna întunecată ? Sau pe cel mai tăcut dintre oamenii care tac, pe Constantin Duţescu, sau chiar pe un Victor Popescu, cel de la 51.116 ?...“.

Dacă te gîndeşti bine, afli. Iar dacă nu afli trebuie, neapărat să se găsească ceva la tine, tovarăşe Olteanu R. Ion (Olteanu Re punct Ion — cum obişnuieşte să se prezinte) care să aducă pe ceilalţi într-o bună dispoziţie că... „prelungeşte viaţa fraţilor, nu alteceva. V-o spune Olteanu R. Ion, — om de cincizeci de ani...“.

Şi, iată-l prinzînd brînză albă cu roşii, povesteşte de un drum pe care l-a făcut la Torino, cu un „jupîn“ al cărui şofer era, prin nouă sute treizeci şi şase sau nouă sute treizeci şi opt (nu se ştie data exactă, sînt mai multe versiuni ale acestei întîmplări. Noi consemnăm una din ele).

«Mă opresc şi spun jupînului: „Am ajuns“. Jupînul îmi spune să-l aştept. N-avem ce face şi cum în jurul unei alte maşini se îngrămădise lume multă, ce-mi spun ? — ia du-te Oltene şi vezi ce se întîmplă acolo. Poate ai să fii de folos cu ceva oamenilor. Acolo ce văd ? Aplecaţi peste motorul unei maşini cîţiva oamenii spuneau ba una, ba alta. Intru şi eu în vorbă. Ăia cu maşina m-au rugat să mă uit la motor. M-am uitat bine şi-am spus : „Fraţilor, garnitura de chiulasă, asta-i buba, dacă vreţi să ştiţi. Aveţi tablă subţire de cupru de 0,2 ?“. Am pus mîna, am reparat chiulasa. Intre timp ieşeau de la lucru cei de la fabrica Fiat. Unul înalt cu ochelari, care m-a urmărit tot timpul, mi-a spus :

„Ia spune frate, văd că eşti tare priceput, nu vrei să te angajezi la noi, la Fiat ?“ Am refuzat...».

Careva îl întrerupe.

— Da' spune, nene Olteanu, în ce limbă te-nţelegeai cu ăla înalt şi cu ochelari ?

— Ei, asta-i, în romîneşte, frate!

Risete. Bătrînul, stingherit, se pleacă deasupra ţevii înfiptă în pămînt şi soarbe lacom. Un altul îl întreabă :

— Da' ce bei atîta apă, nene Oltene ?

Bătrînul îşi şterge obrazul udat de apă.

— Mi-a pus nevasta de prînz doi pui fripţi. I-a cam ars şi i-a cam sărat. Da' au fost foarte buni...

De ce atîta fantezie ? N-a mai mîncat pui fripţi ? Nu, e om cu casă deosebită la care puiul de fiecare zi nu poate lipsi.

...Ce-i de faţă nu-şi mai puteau stăpîni rîsul. Olteanu uitase că au prînzit împreună brînză sărată, roşii şi niţică friptură, pare-mi-se, adusă la masa încropită acolo, la balastieră, de Nedelcu şi de un altul. Şi asta pentru că „nea Olteanu“ are o imaginaţie aprinsă.

La 26° Est de Greenwich

— Craiu! Craiu să-l ducă! E rîndul lui, strigă Dumitru Oanţă oprind basculanta.

— E şi timpul de-altfel, strigă un altul, mi se pare, cel de la 51 124.

— Se duce Craiu.... spune domol Mangiurea. Fac parte din aceeaşi coloană şi trebuie să-l ducă.

Dumitru Oanţă trage basculanta mai aproape de maşina dichisită a lui Craiu arătînd prin aceasta că nu vrea să scape un cuvînt din hotărîrea acestuia. Oanţă era un bărbat zdravăn, cu umerii laţi ce încăpeau greu în cabină. Sosise timpul răfuielii cu apucăturile acestui om, asta ştia el bine. Ceilalţi se uitau la ei, întrebător. Ca membru de partid trebuia să ia o hotărîre. Şi această hotărîre trebuia să fie dreaptă şi să nu amintească sancţiunea ce-a căpătat-o în vreme ce Craiu era ajutor de şofer la dînsul. Că doar ştia mai bine decît toţi : cînd s-a dus la nuntă (întîmplarea aceasta s-a petrecut acum cîţiva ani) nuntaşii i-au dezumflat cauciucurile, nu l-au mai lăsat să plece. Lucrau pe vremea aceea la balastieră la Stoeneşti-Olt, — şi nu a putut fi dimineaţa prezent la sortatoare. Ion Craiu l-a pîrît... Nu, Craiu trebuia să înţeleagă că el va lua o hotărîre justă...

Aştepta şi făgărăşanul acesta blond, uscat şi înalt, Gheorghe Cloca, şi negriciosul Ion Feraru. Gheorghe Cloca stătea posomorît deşi nu avea de dat socoteală pe seama prieteniei cu Craiu. E şi el membru de partid, trebuie să hotărască şi dînsul, trebuie să-şi spună şi el cuvîntul, cu toată asprimea, în cazul cînd Craiu n-o să-şi bage minţile în cap. Dar e prea calculat ca să se pripească. Aşteaptă să vadă întîi ce hotărîre o să ia Craiu, deşi a trecut destul timp...

Feraru, o!, maşina lui nici nu poate sta lîngă a lui Craiu. De ce a tras-o atît de aproape ? Ca să se vadă şi mai mult deosebirea dintre felul cum ştie el, Craiu, să-şi îngrijească maşina şi cum ştie Feraru să o facă să zdrăngăne din toate încheieturile ? Parcă întîrziind răspunsul, Craiu îi strigă lui Fieraru :

— Fugi, mă, cu rabla ta îmi murdăreşti maşina.

— Oooo !... s-a auzit din toate piepturile.

Şi ochii tuturor s-au îndreptat spre botul M.A.Z.-ului pe care-l conducea Feraru şi cu toţii priveau ursul acela nichelat, strălucitor, lustruit şi şters de praf la orice popas. În rest basculanta era acoperită cu stropi vechi de noroi ; aripile erau zgîriate şi crăpate ; de sub şasiu atîrnau sîrme, geamul de la cabină era spart, lipsea un mîner la uşă. Numai ursul acela fixat în faţă, deasupra radiatorului, strălucea ameţitor în bătaia soarelui şi razele ascundeau parcă şi petele, şi mînerul lipsă şi zgîrieturile, că Feraru numai de urs îngrijea. Vorbele lui Craiu l-au îngenuncheat. Feraru s-a urcat la volan, a apăsat ambreiajul şi a plecat strigînd :

— Asta-i păcatul meu. Dar al tău e mai adînc. Sufletul ţi-e în noroi. Şi 52 506 se pierdu în cotitura drumului.

Dar ceilalţi aşteptau. Aştepta tînărul, veselul Ilie Marinaş cu faţa cioplită parcă în lemn. Lui Craiu i-a dat prin gînd să-i spună : „Afiş cu cap de tînăr chemat la muncă voluntară“. Dar s-a oprit la timp. Aştepta şi Petre Nedelcu, supt, cu cute adînci pe fruntea îmbrobonată de sudoare ; Olteanu (Re punct) Ion, atît de vesel de obicei, acum aflat parcă în aşteptarea unui eveniment fără seamăn (au şi uitat oamenii aceştia gravi, morocănoşi, ultima lui invenţie, pe seama căreia s-au veselit atîta : „preşedintele Kennedy e căsătorit cu o fiică a lui Abraham Lincoln“?). Şi Marcu Melţer care poate se gîndeşte şi el la Craiu dar şi la răspunsul ce trebuia să şi-l dea demult: ce meserie să înveţe feciorul lui frate-său acum înfiat de el, că frate-său a murit, iar copilul a crescut laolaltă cu copiii lui. Şi Ilea Luca aştepta cu gîtul lui lung şi strîmb, ca un gît de vioară, cu mărul lui Adam în necontenită mişcare... Numai Tănase, cel cu faţa albă şi neagră bombănea. Işi jură să aibă grijă de maşină, să-i strîngă piuliţele, să-i cureţe motorul. Dacă ar fi făcut aşa, sigur, mulţimea asta de oameni nu s-ar înfrunta acum, n-ar aştepta vorbele lui Craiu cu atîta patimă. Tănase vedea doar că se sparge unitatea colectivului lor de muncă. „Ne-am legat atît de greu ca acuma să dăm totul peste cap, să ne rupem, să fim ca înainte, să nu ne ajutăm între noi. Am muncit zadarnic şi cei de la O.B. şi noi, utemiştii. Craiu, dacă vrea, ar putea să mă ajute, să spună o dată că mă remorchează... De ce n-ar face-o, de ce se înfruntă cu atîţia oameni ?... Oare el n-a fost legat de maşina lui nea Duţescu? N-a fost „tras“ de nea Mangiurea ? Atunci ce mai vrea ?...“

Craiu îşi aprinde liniştit o ţigară. Răspîndeşte miros de tutun bun, amestecat cu parfum, poate cumarină sau altceva. Faţa lui e rasă proaspăt. Priveşte pe fiecare în parte şi cu voce stinsă îi spune numai lui Duţescu :

— Nu-l duc. Pe Tănase nu-l duc !

...Portierele se trîntesc cu furie. Poc-pac, Poc-pac; motoarele duduie. In cîmp rămîn doar două basculante, doi oameni : Tănase şi Craiu.

De la ultima maşină, mergînd în zig-zaguri, îşi scoate capul bătrînul Olteanu.

— Eşti Red ! Un Red adevărat, Craiule ! Filmul „Şoferii iadului“... Da, eşti Red din filmul lui C. Raker Endfield... Păcat că nu semeni cu Patrik Mc. Goohan... păcat... om de nimic...

Singura dată cînd o nimerise, cînd spusese exact toate numele celor aflaţi la meridianul zero, lîngă Greenwich, fu aceasta. Cu altă situaţie nu ştiu dacă s-a mai întîlnit, dar, evident, era semn că „nea Olteanu“ e mult mai profund şi se ocupă cu adevărat de artă...

Cum era şi firesc, a avut loc adunarea deschisă de partid. Se dezbătea o temă nouă pentru oamenii basculantelor : etica muncii. Referatul a fost scurt, cuprindea doar date, iar comentariile erau laconice : „aşa e bine pentru că... aşa nu e bine, că dacă am face aşa...“ Sau : ...„sînt printre noi unii tovarăşi care...“ şi... „mai sînt însă şi din cei care...“

S-au înscris la cuvînt. Au schimbat repede generalul cu particularul, cu alte cuvinte au trecut la „concret“. A fost criticat Feraru. (Duţescu, mi se pare, a fost neîndurător). De ce a fost criticat Ion Feraru ? Că, plecat fiind în Transilvania, împreună cu alţii, să aducă M.A.Z.-uri pentru Autobază, nu s-a îngrijit de motor. Singura lui grijă era să lustruiască, de zor, ursul de pe botul maşinii. Pentru că ursul nu putea să tragă M.A.Z.-ul în locul motorului, Feraru a rămas pe drum, a sosit mult mai tîrziu decît ceilalţi şi încă purtînd, scris cu vopsea albă (nu se ştie de cine, arată referatul), cu litere de o şchioapă următoarele versuri : „Are milă că-i ursar (poate că-i negricios, n.n.) Nu-l poate vedea murdar“.

A venit rîndul lui Ilie Marinaş. „Ce-a făcut mezinul ?“ se întrebau cei de la adunare.

Secretarul îi privea, bătea cu creionul în pahar să se facă linişte şi ochii lui parcă spuneau : „Aveţi răbdare. Poznaşul ăsta are şi el de dat socoteală !“

...„Fluturaşii folosiţi de Pronosport la reclamă pe basculanta lui Craiu ? Cum aşa ? Cînd?“ Cu toate acestea lucrurile aşa s-au petrecut — ştiu cu toţii. După ce s-a înfruntat cu ceilalţi, Craiu s-a dus ca de obicei la garaj. Locuieşte undeva, la vilele de la Băneasa, era deci foarte aproape de autobază, aşa că pornea de acasă fără grijă că va întîrzia. De astă dată însă... Referatul arăta clar : „Tovarăşul Ilie Marinaş e un tovarăş bun, devotat, disciplinat. A lipit însă cîteva mii de fluturaşi Pronosport pe basculanta condusă de Craiu. Este un act netovărăşesc, pe care noi toţi trebuie să-l apreciem ca atare“. Şi mai e ceva : „Intrucît tov. Ilea Luca s-a solidarizat cu tov. Craiu în a nu ajuta tovarăşii de muncă, tov. Ilie Marinaş l-a ţinut de vorbă şi, în timp ce se afla pe scara autobasculantei, l-a dus pînă în sat la Bragadiru, unde l-a şi lăsat... deşi autobasculanta lui Ilea se afla la încărcare. Cine a pierdut din asta, tovarăşi?“ — întreba referatul. „Desigur, planul nostru, şantierele. Oare acesta este mijlocul prin care îndreptăm noi atitudinea unor tovarăşi faţă de colectiv, de muncă ? Desigur, nu aşa trebuie procedat. Să discutăm dar“...

„Să discutăm dar“ şi-au spus. „A greşit Marinaş sau n-a greşit“ ? s-au întrebat apoi. Unii au spus da, cei mai mulţi ; alţii au spus nu. In definitiv şi acestea sînt mijloace de educare. Colectivul intervine cu mijloacele lui şi curmă apucături egoiste ca ale lui Craiu. El, Craiu, este într-adevăr vinovat, au spus vorbitorii. Ilea s-a împăcat cu Craiu pentru că este un om slab, e şi el fanfaron, deşi n-ar avea pe ce. Tot dintre cei slabi este şi Feraru, care totodeauna dă vina pe maşină. Mangiurea a preluat basculanta 52 506 condusă de Feraru după ce cu 51 117 străbătuse 108 000 km şi a intrat la reparaţii capitale. „Noua“ basculantă nu avea nimic bun în ea. Totul era părăginit. Cum a putut unul să străbată 108.000 km, iar altul numai 20 000 km ? Se ştie, Mangiurea a lucrat aproape o lună de zile la reparaţia lui 52 506 şi a scos cu ea aproape două mii de lei salariu plus 400 de lei primă la planul financiar... Aşadar, este vorba de două atitudini faţă de muncă, de oameni diferiţi — unii care înţeleg ceea ce este bunul obştesc, iar alţii care nu vor să înţeleagă.

Nu l-au cruţat nici pe Cloca pentru ajutorul „dat în compensaţie“ şi numai aşa. Adică — dacă mă ajuţi, te ajut şi eu. Nici pe Mîrşu, cică „ţine piesele în ladă, cînd are nevoie careva nu le dă“. Despre Dumitru Oanţă au spus c-ar fi colţos şi că de aia nu găseşte drum la inima lui Craiu, la care tot Oanţă a răspuns că n-ar fi nici un drum spre inima „ăstuia“. Olteanu „a fost de acord cu ce-a spus tov. Oanţă“ şi „vrea doar să adauge ceva“.

— Am să vă spun simplu : În faţa mea îl am pe Red. Da. Il am pe Patrick Mc Goohan, adică pe Red, numai că Red arată altfel, e mai înalt, mai puternic, şi cred că nu se parfumează cum face Traian Craiu. Vreau să spun că-i mai rău decît Red — care Red trăieşte în capitalism iară Craiu în viaţa noastră...

— La obiect, tovarăşe Olteanu, la obiect, i-a spus careva din prezidiul ales de adunare.

— Mai la obiect ca aşa se poate ? Păi dacă d-ta nu ştii cine-i Red, ce vină am ? Red este...

Adunarea asculta în tăcere. Ce trăznaie mai scorneşte şi omul ăsta, acum, cînd se dezbat lucruri atît de grave ?

— ...Red este ăla rău din filmul „Şoferii iadului“. Tom, omul bun, sîntem noi, toţi, — asta-i deosebirea, tovarăşi. Gino, italianul, parc-aşi fi eu. Ne lipseşte o Peggy Cummins, adică o Lucy. Dar eu sînt bătrîn, eu nu arăt ca Herbert Lom, şi nici ceilalţi nu sînt frumoşi ca Stanley Baker, interpretul lui Tom...

— Uite ce, tovarăşe Olteanu, fii serios ! — strigă aceeaşi voce din prezidiu. Ce Stanley, ce Peggy ? Avem de discutat despre etică...

— Lăsaţi-l să vorbească, strigă secretarul. Lăsaţi-l. Doar am văzut cu toţii filmul... Şi iar bătu cu creionul, de astă dată în sticla cu apă.

— Parcă acolo, în film, balastiera nu seamănă cu ale noastre ? Spuneţi şi voi. Seamănă. Tot atît de greu este la balastiera noastră ca şi la balastiera lor. Numai că lucrurile stau altfel. Acolo Red deşi era om priceput, putea să-şi facă de cap. Acolo domnesc legi sălbatice: „Care-i mai tare, acela învinge. Ei, Red n-a fost mai tare. A murit vrînd să-l omoare pe Tom. Bineînţeles că Red al nostru, adică Craiu, n-a vrut să omoare pe nimeni. Rămăşiţele educaţiei burgheze, individualismul, egoismul, fac din om lup. Ei bine, lupii n-au ce căuta printre noi...

Oare n-ar fi găsit Craiu în el atîta înţelegere pentru oameni ?

S-a apărat spunînd că fapta lui nu-i atît de gravă pe cît o zugrăvesc unii, printre care şi nea Olteanu, care... se ştie, exagerează“.

Dar oamenii au dat dreptate lui Olteanu. „E adevărat ce spune dînsul. Viaţa la balastieră e grea“. Şi ei gonesc neîntrerupt, ziua, noaptea, cînd e nevoie. De material de construcţie au nevoie toate şantierele Capitalei. Iar pămîntul balastierelor e trist, e apăsător. Cei din Anglia l-au numit „iad“. Pe un alt meridian, adică la 26 grade Est de Greenwich, oamenii i-au spus pămînt răscolit. Şi aceasta pentru că ei înfrumuseţează locul cu trăsături morale minunate. N-au iertat lui Craiu individualismul, n-au iertat lipsa de grijă pentru maşină a lui Feraru, şi nici „calculele“ lui Cloca. La 26° Est de Greenwich se gîndeşte altfel.

Iar umbra unui Red, tăria morală a unora ca Tom, Peggy sau Gino servesc pentru discuţii. E o replică dată de pe un alt meridian.

...Lui Craiu de atunci i se mai spune şi „Red pe jumătate rău“. Şi asta îl înfurie cumplit. Ca să se stăpînească, a prins un obicei : îşi scutură firişoarele de pudră căzute de pe barba rasă proaspăt pe reverul hainei...

...Şi un final

Despre oamenii macaralelor şi basculantelor, „armată“ cu organizare aparte în construcţii, „pionierii“ regimentelor de betonişti, zidari, tencuitori, s-ar putea scrie multe. Ei, oamenii balastierelor, au partea lor la faţa nou croită Bucureştiului, oraşelor noastre, ţării întregi. Ii vezi cum aleargă asemeni albinelor harnice, cu poveri grele. Sînt munciţi, aspri. Dar totodeauna găsesc un zîmbet pentru faţa singuratică, pentru mugurii primăverii, pentru secara coaptă sau aurul cucuruzului, pentru oameni, pentru culori. Au muncit pretutindeni. Au înălţat bucată cu bucată fierăria halei de prefabricate de pe Calea Griviţei 380. Bătrînul maracagiu Nicolae Haplea, vechi comunist, a „tras“ zi şi noapte cu Mangiurea. Au ridicat stîlpi, traverse, alţi stîlpi de legătură, ferme. Au muncit ei, a muncit Dinu Nicolae, şi încă mulţi alţii.

De aici au plecat în altă parte. Au demontat staţia de monorai din Sandu Aldea. Staţia de descărcare panouri mari trebuia mutată. Era o zi rea, cu vînt. Atunci s-a întîmplat... Drăghici Constantin nu şi-a legat centura de siguranţă. Lucra cu aparatul de sudură la tăiatul grinzilor... Tăia fără control. Stîlpul cade spre macara. Drăghici sare şi 2000 de kg. de fer îl prind pe Colan sub povara lor. Colan a plătit cu o fractură gravă a piciorului stîng plimbarea pe fîşia de 10 cm. pe vremea aceea ploioasă şi rece... Simion n-a avut cum să-l ajute. Au plecat în alte locuri. Mereu alte locuri. Au montat şi centrat rezervorul de 25 de tone la instalaţia de prefabricate de la Bragadiru. Totdeauna cu soluţii ingenioase, a ajuns să fie căutat pretutindeni. Sînt colective de muncitori care aşteaptă săptămîni în şir „să vină macaragiul cu mustăţi“. Nu-l cunosc după nume prea mulţi. Şi macarale galbene ca a lui încă mai sînt. Dar a lui e cunoscută. Cînd a ajutat la ridicarea macaralei reversibile pentru montarea panourilor la blocurile din prefabricate — cîntăreşte 25 000 de kg. ! — săgeata macaralei lui Simion se zărea din depărtare, ziua întreagă, pe Bulevardul 1 Mai sau pe Griviţa. Petrică şi Sandu din echipa maistrului Drăgan i-au rămas prieteni buni. Da, oamenii aceştia sînt totdeauna pe drumuri. Totdeauna claxonează o dată scurt, o dată lung şi o dată scurt. Ridică două degete în dreptul frunţii, în semn de salut. Şi gonesc basculantele lor, gonesc macaralele. Au partea lor la înălţimile prezentului. Şi ţin foarte mult ca partea aceasta să fie cît mai mare.

Iar dacă au telefon acasă, lucrurile se petrec astfel.

— Alo, Mangiurea, tu eşti ?

— Da.

— Vino imediat la Autobază.

— De ce ?

— Eşti chemat la balastiera Ioneşti. Au cerut ajutorul nostru pentru montarea unor bunkere speciale de la sortatoarele mecanice. Uite, îţi trimit motocicleta...

...Forfota obişnuită marilor oraşe. Mangiurea conduce Tatra lui galbenă prin convoiul de maşini şi se întreabă ce anume manevre să facă pentru urcarea bunkerelor. „Mi-au spus: manevrezi în timp scurt, sîntem foarte grăbiţi. Nu-i chiar atît de simplu să te descurci, şi repede şi bine...“. Şi gîndurile lui se concentrează la ighiaburile acelea adînci, la pereţii groşi şi din nou la bunkerele uriaşe, la braţul metalic al macaralei, la palanul ei...

Prin faţa lui se scurg, gemînd şi zdroncănind, şiruri de basculante. Aleargă, aleargă într-una basculantele. Oamenii lor sînt grăbiţi, tare grăbiţi. Mai au încă multe de făcut.

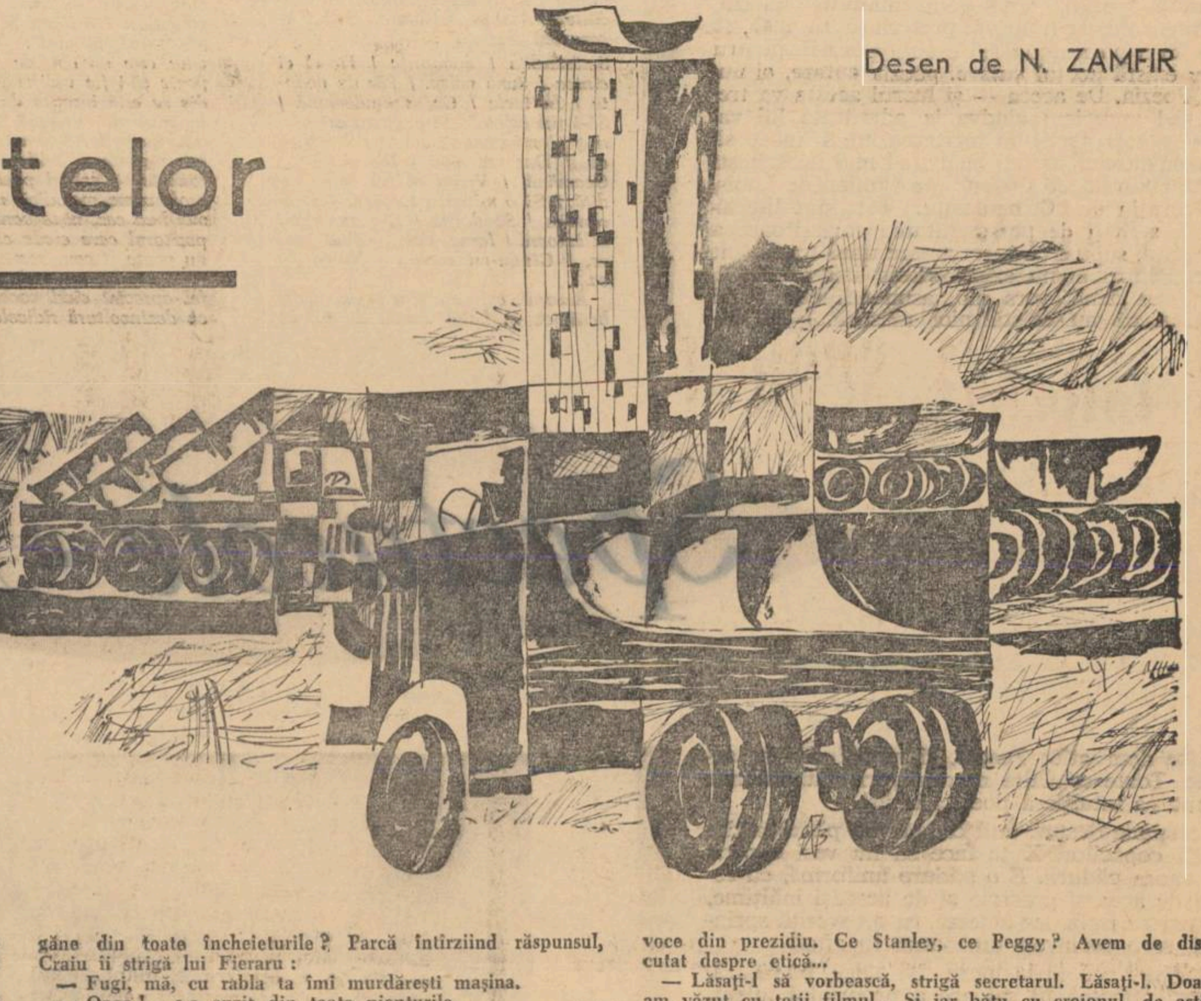

Desen de N. ZAMFIR

PATIMA POEZIEI

Îl înțeleg. Îi place poezia, are chiar pasiune pentru ea, pasiune care, cu timpul, a devenit o patimă devorantă. Nu refuză niciodată invitațiile de a recita la festivaluri și matinee poetice, la aniversări și comemorări, la radio și televiziune. Ba mai mult, se oferă generos să susțină, chiar și singur dacă e nevoie, un recital poetic. E o patimă nobilă și, ca pe toți oamenii care nutresc pasiuni înălțătoare, îl înțeleg.

Eu însumi sînt pasionat de poezie; în afară de lecturile pe care le fac acasă ori la bibliotecă, nu pierd niciodată prilejul de a **asculta** poezie recitată de slujitorii Thaliei. Și mărturisesc a fi ascultat de nenumărate ori recitări de înaltă școală, care m-au impresionat profund.

Dar de cîte ori îl văd apărînd în scenă pe actorul X, pur și simplu mă intimidez, prezența lui mă înhibă. Îmi dau seama că noi, auditoriul, îi sîntem mult inferiori: nouă ne plac **anumite** poezii, înțelegem **anumite** poezii, avem ceea ce se numește preferințe. El, însă, se pare că a pătruns însăși esența poeziei, pentru el nu există poetul **cutare**, poezia **cutare**, ci numai Poezia. De aceea — și lucrul acesta va trebui să-l apreciem cîndva la adevărata lui valoare — toți poeții, în recitarea lui X, încep să semene între ei, astfel încît nu-l mai deosebești pe Maiakovski de Coșbuc, pe Guillen de Labiș, pe Horațiu de Crînguleanu. Toți sînt literalmente striviți de personalitatea covîrșitoare a actorului, supuși cu înverșunare unui tratament unic. Pentru el nu există clasic sau romantic, ritm sau rimă, vers alb, asonanță etc. (Unii pretind că nu există nici măsură...) El cunoaște doar atît: **Poezia, și numai ei i se supune.** Toate celelalte mărunțișuri sînt umbrite de marea intuiție a poeziei însăși.

Se spune despre unii că nu văd pădurea din cauza copacilor. X te face să nu vezi copacii din cauza pădurii. E o pădure uniformă, cu copaci de aceeași grosime și de aceeași înălțime, aliniați cu rigla, iar actorul, ca o veveriță sprintenă, sare dezinvolt dintr-unul în altul.

Dar să-l vedem la lucru. Își alege, bunăoară, pentru punerea în valoare a propriului talent, poezia „Somnoroase păsărele" de Eminescu. Titlul și numele autorului le anunță cu tonul cel mai natural din lume. Apoi se transfigurează, arborează un zîmbet care vrea să fie enigmatic, își ia o privire rătăcită și o doză dublă de aer în plămîni și începe masacrul: **„Somnoroase (oase** e aproape cîntat; urmează o lungă pauză în care ascultătorii trebuie să intre în atmosferă și să-și închipuie cît de somnoroase sînt bietele...) **păsărele** (aici vocea coboară pînă la cușca suflerului) **Pe la cuiburi** (din nou pauză, pentru că numai școlarii fac pauză la sfîrșitul versului, actorul cu personalitate și-o fixează undeva, pe la mijloc) **se adună** (gestul interpretului exprimă foarte sugestiv acțiunea de a se aduna, filfîind chiar degetele ca niște aripioare), **Se ascund** (tăcere circa 20 de secunde, în care timp publicul va trebui să se întrebe: „unde se ascund somnoroasele păsărele?" și, într-o explozie de triumf:) **în rămurele** (apoi, cu un glas funebru:) **Noapte bună!** (de parcă ar spune „aleluia"; publicul respiră ușurat, dar recitatorul nu ezită să-i dea lovitura de grație, izbucnind ca un vulcan:) **Doar izvoarele suspină,** (cei din primele 10—15 rînduri de bănci aud chiar un suspin izvorît din pieptul tulburat al actorului) **Pe cînd codrul negru** (mi-e foarte greu să arăt cum se pronunță pe scenă cuvîntul „negru", care iese cu un fel de furie neagră printre incisivi; actorul tace, sugerînd că și codrul negru face același lucru, și abia după ce tăcerea a fost înțeleasă de toți așa cum trebuie, cel ce tăcuse rostește, ca o concluzie:) **tace; Dorm și florile-n grădină** (aici recitatorul mîngîie cam la nivelul genunchilor niște flori imaginare, pentru ca lumea să-și dea seama că el participă afectiv la somnul florilor din grădină) **Dormi în pace!** (pentru a nu repeta „efectul" de la „Noapte bună", actorul a rostit urarea cu vigoare, ca și cum ar fi spus: „La luptă pentru pace!") **Trece lebăda pe ape** (o clipă, actorul se transformă în lebădă care trece pe ape) **între trestii să se culce** (ni se „arată" trestiile; apoi, fiindcă versul următor i se pare interpretului nițel mistic, înlocuiește cu de la sine putere „Fie-ți îngerii aproape" prin:) **Fie-ți liniștea deplină** (care, deși nu rimează cu **ape,** e lipsită de misticism; în sfîrșit, sec:) **Somnul dulce!** (și, fără nici o pauză:) **Peste-a nopții feerie** (mîna trasează o curbă largă în spațiu) **Se ridică mîndra lună** (curba e desenată în sens invers) **Totu-i vis și armonie** (ambele mîini se ridică în semn de mulțumire spre tavan; în cele din urmă, actorul, amintindu-și că în stagiunea trecută a primit aplauze la scenă deschisă pentru felul cum a rostit replica „Ieși afară!", tună pe același ton de succes sigur:) **Noapte bună!"**

E drept, am mai exagerat nițel. Dar și dumnealui a cam exagerat...

Cînd recită la radio, trebuie să stai cu mîna pe buton, ca să poți potoli, la nevoie, avîntul intempestiv al recitatorului (altminteri riști să-ți bată vecinii în perete), sau să poți înțelege despre ce e vorba cînd vocea actorului coboară, introspectiv, în adîncuri insezizabile. La televizor, gesturile sale au mișcări atît de curioase încît tresari mereu la gîndul că acestea s-ar putea datora unor defecțiuni misterioase ale aparatului.

Poate că sînt nedrept, poate că numai el, X, deține secretul Poeziei, poate că noi, profanii, nu am reușit încă să ne ridicăm la înțelegerea adevărată a tainelor interpretării de versuri.

Deocamdată însă, pînă vom reuși să cucerim înălțimile amețitoare pe care actorul-veveriță s-a cățărat atît de agil, vă rog să rectificați dumneavoastră titlul acestor rînduri: nu „Patima poeziei" ci „Patimile poeziei".

Dumitru Solomon

Îndreptățită atenție care s-a acordat în presă festivalului de muzică ușoară de la Mamaia și lucrărilor prezentate la concursul care a culminat tot în acele zile, ar trebui, totuși, să ne pună pe gînduri. În sfîrșit, și-au dat seama și oamenii condeiului de importanța pe care o prezintă acest gen, de marea afecțiune pe care o nutrește pentru el publicul. Acest gen capătă vertiginos alte dimensiuni. Din pitorescul circiumilor cu tarafuri și dintre alămurile muzicilor militare care poposeau seara în parcurile orașelor de provincie, el a urcat cu demnitate treptele scenei, putînd să ne ofere astăzi complexe spectacole. E datoria noastră să-l discutăm.

Fenomenul muzicii ușoare prezintă mult interes pentru cine vrea să-l studieze. Developarea lui vertiginoasă, soarta efemeră a celor mai multe melodii, schimbul rapid între creațiile a zeci de popoare, modificarea stilurilor într-un ritm pe care-l poți asemăna doar cu cel al modei feminine, toate acestea ne dau impresia că improvizația poate sta alături de creația artistică propriu-zisă. Cererea, din partea spectatorilor și auditorilor, fiind mare, e normal ca, pe lîngă produsele autentice, să ni se ofere tot felul de surogate. Precedentul este vechi și, astfel, aproape că a ajuns să nu ne mai deranjeze. Iar intervențiile noastre în presă, după cum bine remarca Teodor Balș, în Gazeta literară sînt datorate doar unor împrejurări de moment.

Într-o asemenea situație, cineva ar putea pomeni despre „mult discutata problemă a versurilor pentru muzica ușoară". Dacă privim, însă, lucrurile mai de aproape, vedem că ele nu stau deloc așa. Este drept că, din cînd în cînd, indignat, cîte cineva pune mîna pe condei și critică niște texte agramate. Dar oare aceasta este de ajuns? Convingerea că nu, o capeți deîndată ce răsfoiești ultimele creații în materie de muzică ușoară; îmi cer chiar permisiunea ca, în acest număr, să ofer cititorului spre delectare, cîteva asemenea „versuri":

Smărăndița / Sondorița / De-al ei cîntec / Sună valea. / Păr de noapte / În inele / Ce mă-ndeamnă / Să-i fiu calea, / Și-n amurguri viorii / Consinzeana parc-ar fi! / Nu-i ea, / Dar seamănă / De parcă-i / Geamănă. / Vreau să fiu zefir bădiță, / Să o mîngîi pe cosiță. / Smărăndița / Sondorița / E-o garoafă / Mlădioară / Iarna, vara, / Ziua, seara, / Gîndu-mi zboară / Numai la ea.

Autorul, cel care și-a permis să-și bată joc în halul acesta de tot ce poate fi numit logică, este H. Negrin, („Sondorița" muzică de Em. Ionescu).

Mai departe, alte producții la fel de certate cu ceea ce înseamnă vers și poezie:

Te-aștept în gară, sîmbătă / Trenul, eu și dragostea / te așteptăm toți trei în gară... / Un loc alături, sîmbătă, / pentru tine voi păstra / și altul, dragul meu, în inimioară! (Val Cebotenco) — „Te-aștept în gară sîmbătă"; muzica de Em. Ionescu.

Cît trăiești / Fel de fel de întîmplări / Le mai uiți, / Cînd se pierd în depărtări / Iar prima ta iubire / Nicicînd n-o poți uita / O porți în amintire / Și vei cînta așa...

VERSURI PENTRU MUZICĂ UȘOARĂ

Autorul care semnează e: Mihai Dumbravă. („Amintiri de neuitat", muzica de Noru Demetriad).

Stau și mă-ntreb pentru ce / Sîntem doi, cînd puteam să fim doar unul? / Pentru ce și-au umbrit două vieți / Zorii primei dimineți.

Autorul textului este Eugen Mirea. Din păcate, acestea sînt cuvintele care se cîntă pe splendida melodie a lui Radu Șerban, „La un pas de fericire". Un compozitor este un om de artă. Lui nu poate să-i fie indiferent dacă melodia sa este însoțită de o indignantă înșiruire de cuvinte. La fel cred că stau lucrurile și cu interpretul. Oare lui îi poate fi indiferent ce cuvinte rostește? Oare el poate da simțire, profunzime melodiei, rostind, în cel mai bun caz, niște banalități? Compozitorul care crede că melodia lui nu poate fi compromisă de text sau interpretul care crede că poate fi la fel apreciat cînd vocea lui poartă cu dezinvoltură ridicole împerecheri de cuvinte, se înșeală. Ei pot fi comparați cu un regizor pe care nu-l interesează bîlbîiala actorului și care se justifică prin: „el se face de rîs, nu eu, care l-am distribuit".

Pornind de la această realitate, de la faptul că unii compozitori de talent acceptă colaborarea cu oameni care, în cel mai bun caz, sînt gramați, îndrăznesc să cred că aceasta se datorește și unei lipse de informare în ceea ce privește poezia contemporană. Dacă va răsfoi volumele de poezie apărute în ultimul timp la noi, nu pot crede că un compozitor cu sensibilitate nu va găsi o poezie, o strofă, sau măcar un vers care să constituie pentru el un stick-wort. Discuțiile cu poetul, vor fi condiționate apoi, bineînțeles, de temperamentul acestuia. Dar, iarăși, nu pot crede că, mulți dintre poeții noștri (care, de altfel, cu alte prilejuri au încercat și textul de cîntec) n-ar fi plăcut impresionați de faptul că un coleg într-ale artei se simte inspirat de versurile lor și n-ar căuta anumite soluții prin care să apropie poezia de melodie. Din păcate, însă, participînd la unele întîlniri dintre scriitori și compozitori, am auzit întotdeauna imputarea: „nu vrei să-mi scrii și mie niște versuri pentru un cîntec!" dar niciodată exclamația: „Ți-am citit volumul; am găsit acolo trei strofe care mi-au inspirat un cîntec grozav". Vorba lui Publius Ovidius Naso, cel care, prin teatrul ce-i poartă numele, a patronat chiar recentul festival de muzică ușoară: „Ignoti, nulla cupido" — nu dorești ceea ce nu cunoști.

Ar fi nedrept, însă, dacă am da toată vina pe compozitori. Poeții o poartă în egală măsură. În primul rînd pentru că nu dau suficientă atenție acestui gen iar, în al doilea rînd, pentru că, atunci cînd o dau, o fac cu sentimentul unei concesii. Ai impresia că pe ei îi mulțumește faptul că versurile pe care le scriu sînt în orice caz mai bune decît ale meseriașilor din acest domeniu. Nu consider acceptabilă scuza. Exemple curente astăzi ne arată că, compusă bine, avînd versuri autentice și bucurîndu-se de o interpretare adecvată, muzica ușoară nu este numai un frivol mijloc de delectare sau un prilej de dans, ci devine spectacol în adevăratul înțeles al cuvîntului, oferindu-ți emoții artistice adevărate. Nu este nici o coborîre și nu faci nici o concesie scriind pentru acest gen. Dimpotrivă, dacă ne referim la exemplele pe care le-am dat la început, putem spune că s-ar face chiar operă de asanare.

Corneliu Leu

Actualitatea și piesa într-un act

Amploarea pe care a dobîndit-o în zilele noastre mișcarea teatrală de amatori reclamă imperios o îmbogățire permanentă a repertoriului adecvat. Nu putem considera, bineînțeles, nici o clipă piesa într-un act o specie minoră, de utilitate trecătoare. Teatrul de amatori, element inedit, în fond, al vieții noastre artistice, posibil în condițiile avîntului deplin pe care-l cunoaște revoluția culturală, trebuie să beneficieze în primul rînd de piese scurte cu o problematică bogată, cu personaje vii, complexe, surprinse în confruntări revelatorii. Textul dramatic destinat reprezentării pe scena căminului cultural sau în sala de festivități a unei întreprinderi poate căpăta durabilitate, ca de altfel orice creație literară. Dar pentru aceasta autorii nu au drept să ocolească rigorile genului, ignorînd exigențele ce se ridică în fața operei de artă. Am avut prilejul să vedem ori să citim lucrări izbutite. Fără îndoială, însă, și actorii amatori și publicul așteaptă de la scriitori mai multe texte sclipitoare, ingenios concepute, demne de a continua tradițiile frumoase ale genului, în condițiile noilor realități sociale. Piesa scurtă nu este o apariție de dată recentă. Maeștri ai condeiului dramatic — cum au fost, în literatura noastră, Caragiale sau Sorbul, iar în alte literaturi, Shaw, Cehov — au lăsat pagini memorabile. Tocmai de aceea, problema valorii literare a scrierilor scenice scurte, se pune acut.

Firește, autorii trebuie să fie atenți la inevitabilul „specific", care le coordonează căutările creatoare; dar nu e mai puțin adevărat că o piesă într-un act necesită o elaborarea minuțioasă, ca orice fapt de literatură. Este dificil pentru un dramaturg să se hazardeze în relevarea unor conflicte sinuoase, contorsionate, antrenînd personaje numeroase și material faptic abundent. Esențializarea, cerută îndeobște de scrierea dramatică, indiferent de proporțiile ei, intervine mult mai decisiv în cazul piesei într-un act. Personaje puține și situații edificatoare pot reliefa viguros o întreagă lume de idei și fapte; a scrie „pe scurt" în genul dramatic ni se pare uneori mai complicat decît a realiza piese ample. Dezvăluirea aspectelor semnificative din viața contemporană merită să cunoască strălucire și în teatrul scurt, iar colectivele profesioniste și echipele amatoare pot colabora fericit în transpunerea scenică a creațiilor valoroase.

Am citit recent cîteva din piesele apărute în colecția „Teatru de amatori", publicată de Editura pentru literatură. Reflecțiile formulate mai sus ne-au fost desigur pricinuite, de aceste lecturi și de altele. Doi dintre dramaturgii noștri de prestigiu, Horia Lovinescu și Lucia Demetrius, sînt din nou prezenți în rîndurile autorilor de piese într-un act. Urmărind, însă, aceste texte, n-am încercat o satisfacție deplină. „Pădurea de sălcii" a Luciei Demetrius — axată pe problema întăririi economico-organizatorice a gospodăriilor colective — aduce în scenă cîteva tipuri umane apte de a deveni interesante. Este vorba de un președinte de colectivă avîntat și energic, de tatăl lui, un bătrîn înțelept, hîtru, care și-a căpătat demnitatea abia în anii noștri (aceștia sînt Niculae Bucșan și Ion Bucșan). Există, de asemenea, un brigadier îndrăzneț, întreprinzător, Ilie Druță, cel care propune tăierea pădurii de sălcii pentru a obține o suprafață arabilă în plus, un șef de echipă rutinier, mărginit, poreclit „Cucuvică", o colectivistă dominată de limbuție și zgîrcenie, Tilica, și alții. Scriitoarea, știm demult, dispune de o bună cunoaștere a satului socialist, concepe cu vigoare conflicte dramatice intense și încordate. Și aici, în „Pădurea de sălcii" datele înfruntării etice se conturează vizibil. Ceea ce credem că nu reușește Lucia Demetrius este tocmai desfășurarea propriu-zisă a acestei înfruntări. În scenă intră și ies mereu diverse personaje (tabloul al treilea repetă, de fapt, succesiunea aparițiilor din primul tablou), se vorbește destul de mult, dar nu asistăm la episoade concludente; acțiunea principală se desfășoară, în deosebi, în culise. Transformarea mentalității lui Cucuvică, bunăoară, nu se definește în contextul fabulației scenice. Pauzele dintre tablouri presupun, e adevărat, o trecere de timp, dar nu e potrivit să se neglijeze relatarea momentelor nodale. Desigur, de la o autoare cu resursele Luciei Demetrius ne așteptam la o investigare mult mai adîncită a stărilor sufletești. Citind, spre exemplu, scenele în care apar cei doi îndrăgostiți din piesă, Clementina și Druță, observăm rezolvări șablonarde, acordurile înfiorate lipsind din partitura lor. Materia dramatică aleasă s-ar fi pretat, poate, la o tratare mai amănunțită, posibilă într-o piesă de proporții largi. Cred că Lucia Demetrius a aglomerat în spațiul unui act dramatic elementele rudimentare ale unei asemenea lucrări.

Piesa „Revederea" de Horia Lovinescu înfățișează întîlnirea dintre doi oameni care s-au iubit cîndva și apoi, datorită unor cauze obiective, n-au mai știut unul de altul. În prezent se revăd în ipostaze diferite, el, inginer supus unei anchete pentru niște erori tehnice săvîrșite, ea, cea care conduce această anchetă. Scena dintre Olga și Matei subliniază deosebirile care s-au statornicit între ei, optica diferită asupra vieții pe care cei doi au adoptat-o. Momentul este bine ales, e concludent. Nu ne place însă nota artificioasă, forțată imprimată de Horia Lovinescu evoluției conflictului. Se simte în piesă „regia" autorului: Irina, prietena eroinei pleacă, Olga rămîne singură, inginerul incriminat vine să discute cu anchetatoarea, să-i obțină bunăvoința. Din întîmplare, tocmai foștii îndrăgostiți sînt acum pe poziții opuse. Astfel de situații sînt în viață posibile, desigur, dar înserarea lor în piesele de teatru trebuie să decurgă mult mai firesc, mai logic. Tenta livrescă estompează — într-o anumită măsură — omenescul episodului. Atît de des pomenita convenție teatrală rămîne folositoare dacă nu ajunge însă prea sesizabilă și, deci, supărătoare. Premise interesante oferea și piesa lui Alexandru Adrian: „Flori ce nu se veștejesc". Sectorul vieții de uzină constituie aici cadrul acțiunii. Disputa ivită în jurul unei inovații (dacă trebuie sau nu aminată în vederea îmbunătățirii și extinderii ei), angrenează variate prezențe umane: prieteni de altă dată, logodnici, maistrul și fostul ucenic etc. Textul, fără să fie lipsit întrutotul de virtuți scenice, capătă însă o pronunțată coloratură declarativă, de unde desfășurarea lui greoaie, trenantă. Alexe sau Victor, Gurău sau Ioana trec prin scenă fără să prindă contururi, deoarece accentul este pus pe dialogul pompos, răsunător. Se exclamă: „fapte mari", „glorie", „pisc al gloriei", „visuri" și „planuri prefăcute în fum", „un comandant bine chibzuit care știind unde să țintească, face ca cetatea să se predea", „trebuie să încerci pînă ai să poți", un aliat mi-e teamă că-mi lipsește: timpul" etc. etc. Al. Adrian n-a descifrat resorturile intime ale personajelor, fondul lor moral, robust și integru, limitîndu-se la o schițare destul de sumară a fizionomiilor interioare. Piesa suferă astfel de ariditate și, bineînțeles, nu emoționează; abstracțiunile vitregite de vibrație nu pot trăi în luminile rampei.

Mai amintesc aici două titluri: „Stupii cu pricina" de Teodor Boșca și „Vecinii" de Silvia Andreescu și Theodor Mănescu. Piesele „cu pricina" mi se par elocvente pentru o anumită tendință reprobabilă, evidentă, de altfel, la mai mulți autori de „teatru scurt". Problema întăririi fondului de bază în gospodăriile colective preocupă, bineînțeles, masele de țărani. Apelînd prea mult la datele oferite de economia agrară, autorii nu izbutesc însă să reliefeze saltul calitativ petrecut în conștiința colectiviștilor. Pe primul plan se cuvine explorat universul lăuntric nou al țăranului contemporan. Ce material furnizează, în acest sens, piesele într-un act mai sus menționate? S-au creat anumite șabloane: președintele înapoiat, cu orizont mărginit, șoțul care nu vrea să-și lase tînăra soție la cursuri de calificare, un colectivist cu deprinderi învechite, dornic să-și asigure succese pe căi meschine etc. Ele circulă în ambele producții amintite. Aceștia sînt, îndeobște, „lămuriți" de colectiviștii înaintați și toate se termină cu bine. Așa de simplificată să fie în realitate lupta dintre nou și vechi în satele colectivizate? Trebuie evitate soluțiile literare comode, uzitate pînă la epuizare.

Teatrul de amatori dispune de mare eficiență agitatorică, el a devenit una din formele cele mai dinamice pentru promovarea ideilor noastre. Piesa într-un act răspunde prompt și operativ comandamentelor etice, — formulate de epoca noastră — și autorii sînt chemați să îndeplinească aceste deziderate. Scena, indiferent unde ar fi plasată, rămîne mereu tribună de luptă. Ca atare, între pereții ei nu pot răsuna decît acordurile artei majore. E un deziderat care nu trebuie uitat.

Mihai Botez

Spectacole - Arte

LELIA ZAUF — Pădureanca

FILM

„CODIN"

Codin rămîne un refulat al experiențelor amare proprii, mai puțin un revoltat social, conștiința sa e la un stadiu de generalizare mult inferior unor eroi gorkieni de pildă. Personajul central al povestirii lui Panait Istrati înclină, din păcate, către o neîncredere în om, în natura sa constitutivă, mai mult decît în nedreapta organizare a societății spre înțelegerea căreia inteligența sa nu poate pătrunde prea mult. Primitiv și dotat cu o forță fizică ieșită din comun, Codin rămîne și aici la fetișizarea dreptului celui mai tare în exprimarea unei atitudini sau a unei judecăți. Brutalitatea sa nu exclude sentimentul unei naturi copilărești neîmplinite, ce va lăsa asupră-i o urmă dureroasă, dar în același timp romantică, de unde visurile sale despre posibilitatea unei dreptăți utopice prin retragerea în natură și în izolare. Putința omului puternic de a-și îngădui să fie bun este trăsătura naturală pe care Codin nu și-o dezminte și pe această cale ajunge la unele adevăruri despre viață și la o anumită filozofie nu lipsită de o oarecare originalitate poetică. „Răul, singurul rău e nedreptatea (îi spune el lui Adrian), prinzi o pasăre și o bagi în colivie; sau, în loc să dai grăunțe calului, te pui cu ciomagul pe el". Reduse la unele precepte ale lui Nietzsche, sensurile neîmplinirii lui Codin merg totuși la Istrati spre o cauză socială, neexplicită dar tatonată. Sistemul dirijării și retribuirii muncitorilor din port constituie pentru el „adevărata față a omenirii"...

Impulsivitatea lui Codin duce, ca la mulți eroi ai lui Istrati (moș Dumitru, de exemplu), la un tragism propriu, organic, definitoriu, din nefericire, deci cauza unor nedreptăți personale, la rîndul lor posibile. Răzvrătirea izolată și prin forță nu se poate bucura, în cazul unor reușite decît tot de un cîștig egocentrist, ceea ce este și o caracteristică negativă a lui Codin, umbra sa cea mai puternică. Derivată dintr-o experiență personală sau ba, neîncrederea sa în forța morală a omului produce un gust amar cititorului în contactul său cu eroul, o insatisfacție că se vorbește despre un caz mai mult literar (în tendința de a-i acorda lui Adrian un plus de experiență) decît despre un erou integral al realității. Ajungînd intenționat aici la film, facem remarca unei preocupări interesante de a-i acorda lui Codin un sens nou, posibil eroului, dar puțin evident la romancier, și anume o oarecare refacere a rupturii dintre bine și rău, forță și slăbiciune, adică o estompare a contradicției și în schimb o subliniere (o inovare chiar) a complexității. Codin din film, mult explicitat acțional, satisface realist pe un plan superior, datorită unei adaptări dramaturgice în tonul unei contemporaneități mult mai însetate de cunoaștere a motivelor faptului decît a faptului însuși.

Este inteligentă distribuirea de către regizor a lui Alexandru Virgil Platon în rolul principal, actor dotat cu un subtil umor (organic deci), oglindit și în rolul gradatului din „Lupeni", și care face din Codin un autentic personaj românesc al mahalalei porturilor anilor 1900. Forța fizică a lui Platon, expresivitatea sa în care se amestecă un ton grav cu unul copilăros (încă prea puțin speculat, ca și umorul său) au fost demne pentru a reprezenta un erou atît de dificil și se poate spune că reușita este în foarte multe locuri deplină. Unele scene sînt chiar remarcabile (cel mai mult impresionează momentul revenirii eroului din bălți, bine exprimat și cinematografic, unde umanismul lui Codin capătă valențe neașteptate, fericit alese). Codin-ul filmic își poate deci îngădui să spună: „Schimbați voi lumea și voi deveni și eu miel"...

Adaptarea povestirii a păstrat nealterat întreg spiritul autorului, romantismul său brutal și nedefinit, naturalismul și valoarea catastrofală a întîmplării, incidentului. Suprapunerea unui surplus de luciditate și pondere realistă au făcut mult bine povestirii, șocurile dramaturgice fiind în film mai mult de ordin formal (legături acute în montaj pentru întreținerea atenției și crearea contrastului calm-dinamic, cald-rece, destindere-încordare) decît de ordinul cursivității naturale a vieții...

Din păcate, culoarea, ca procedeu, mi se pare nefericită în cazul acestui film. Suprasaturarea imaginii a vitregit poate filmul de o anumită psihologie (atît de binevenită în **Absență îndelungată**) ca și de o atenție în plus spre detaliul de caracter și de mișcare. Cu toate că e vorba de artiști atît de profunzi (Marcel Weiss și Adolphe Charlet, recunoscuți operatori de prestigiu), la o primă vizionare a acestui film, interesant, șocul este destul de puternic pentru cel dispus la analiză, deoarece stilul acesta de culoare se vrea romantic și pitoresc, iar subiectul se pretinde realist și simplu. Ceea ce estompează acest caracter oarecum deficitar este excelenta partitură muzicală căreia i se poate acorda toate elogiile posibile. Bun cunoscător al muzicii și prețuitor al acesteia în film, Henri Colpi a avut parte și de un foarte bun creator de muzică, Theodor Grigoriu, mult solicitatul compozitor al cinematografiei românești. Momente întregi, prea multe pentru a le mai enumera aici, se ridică la o valoare organic nouă prin afilierea partiturii. Compozitorul știe, vede și, mai ales aude cinematografic, Theodor Grigoriu este unul dintre cei mai înzestrați compozitori de film. La aceasta se alătură, tot din partea românească, Dan Ionescu, care a intuit și aici, ca și în celelalte filme la care a lucrat, o ambianță sonoră și un mixaj care și el suprapune imaginii un aport de realitate...

Dacă fotografia își merită în sine premiul de festival acordat (sînt cadre și mișcări de aparat remarcabile, ca acelea din port și deltă...), dacă adaptarea are de asemenea tonul unui respect incontestabil față de povestirea lui Panait Istrati, grupul actoricesc din cel de-al doilea film al lui Henri Colpi este inegal. Din partea franceză se remarcă în primul rînd Nelly Borgeaud, care, așa cum arată Mihai Tolu în cronica sa, „conferă grație și multă bunătate Joiței, degajînd un farmec irezistibil"... Remarcabila actriță pare în rolul mamei lui Adrian o romînce neaoșă, drept ce nu s-ar putea conferi celorlalți doi interpreți francezi: Françoise Brion (Irina) și Maurice Sarfati (Alexe), care nu s-au putut adapta suficient și care uzează uneori de o mișcare și expresivitate cam teatrale, lipsite de detalii (poate numai în acest film, nu-i cunosc din alte interpretări). Dar și ei au, de asemenea, respect față de roluri. Sensibilei Nelly Borgeaud i se alătură cealaltă actriță excelentă, Germaine Kerjean (mama lui Codin), care chiar atunci cînd îngroașă interpretarea unui moment sau a altuia, poate fi îndrăgită pentru marele său talent expresiv. Mihai Mereuță, Eliza Petrăchescu, din nou buni. Grațiela Albini ne-a făcut din fericire să uităm rolul său din **Omul de lîngă tine,** dovedindu-se încă o dată, după **Desfășurarea,** interesantă. Dorin Dron (cu excepția unui moment cînd strigă: „Spintecă-l!") este foarte la locul său și, ca întotdeauna, de remarcat pentru alte roluri... Copilul Răzvan Petrescu, care are într-adevăr cîteva momente sensibile, nu constituie decît o apariție utilă, ajutată de compania binefăcătoare a lui Alexandru Platon și Nelly Borgeaud, de departe cei mai buni din această primă coproducție romîno-franceză.

Și noi am preferat pentru regizor **Absență îndelungată,** unde s-a vrut mai puțin lucid dar unde era mai sensibil. **Codin** este însă un film foarte bine povestit și îi conferă lui Henri Colpi în această direcție o notorietate pe drept meritată. Un alt Panait Istrati, mai efectiv în ce privește rolul său artistic decît în **Ciulinii Bărăganului,** chiar dacă ultimul se ridică la un nivel de idei superior.

Codin rămîne o experiență foarte utilă și un îndemn spre noi realizări de prestigiu.

Iulian Mihu

Poezia militantă

Poezia, prin însăşi condiţia ei, presupune o anumită intervenţie în realitate. Ea nu poate fi niciodată indiferentă, „obiectivă". Formula „lirismul obiectiv", utilizată de către profesorii de teorie a literaturii, îşi datoreşte existenţa unor necesităţi exclusiv didactice. A devenit de mult un loc comun constatarea că pentru a scrie trebuie să ai, totuşi, ceva de spus, — ceva care să te frămînte, să te chinuie, să se ceară împărtăşit oamenilor. „Cînd nimic nu ai a spune" şi încerci, totuşi, să scrii, fără să vrei, te vezi eliminat din sfera artei. În fond, au dreptate mentorii contemporani ai şcolilor iraţionaliste de poezie cînd îşi revendică predecesorii printre vracii triburilor primitive, printre asceţii în stare de transă mistică, printre somnambulii sau alienaţi. O poezie care nu comunică nici o idee şi nici un sentiment, nici o pasiune, poate fi — rugăciune, rebes, expresia unei stări delirante — orice în afară de poezie.

Poezia adevărată a fost întotdeauna militantă.

Şi celor care încearcă să nege acest lucru le vine foarte greu să găsească şi argumente. Este semnificativ faptul că, la început, partizanii „artei pentru artă" nu aveau îndrăzneala să nege funcţia educativă a poeziei, rolul ideilor şi al gîndirii poetice. Maiorescu, de pildă, cu acel bun simţ şi prudenţă ce-l caracterizau chiar şi cînd săvîrşea greşeli, vorbea despre rolul „purificator" al poeziei, despre acţiunea ei asupra cititorilor. „Poezia, ca toate artele, este chemată să exprime frumosul ; în deosebire de ştiinţă, care se ocupă de adevăr,Cea dintîi şi cea mai mare diferenţă între adevăr şi frumos este : că adevărul cuprinde numai idei, pe cînd frumosul cuprinde idei manifestate în stare sensibilă". Ceea ce contestă corifeul „Junimii" este funcţia poetică a atitudinii deliberate, a tendenţiozităţii.

Chiar şi astăzi unii cercetători burghezi mai lucizi recunosc că poezia pentru a fi poezie trebuie să exprime cu mijloace specifice ceva totuşi inteligibil, raţional. Ei îşi dau seama că, pierzînd orice ţel şi devenind o manifestare gratuită, arta dispare. Îi ia locul un produs nedefinibil, care nici măcar valoare de imitaţie nu mai are. Cînd un reprezentant francez al picturii abstracţioniste se plînge : „Pentru ce nu se încearcă să se înţeleagă cîntecul păsărilor ? Pentru ce se iubeşte o noapte, o floare tot ce înconjoară omul, fără a se căuta să se înţeleagă ?", — Gaëtan Picon ţinînd să precizeze că nu arta trebuie să se coboare la nivelul fiinţelor necugetătoare ci omul, care, datorită educaţiei sale în spiritul „frumosului tradiţional" acordă spontan producţiunilor acestora, prin comparaţie sau asociaţie cu arta, calităţi artistice.[1]).

Şcolile iraţionaliste de poezie, de la dadaism pînă la suprarealism, au ca trăsătură comună totalul dispreţ pentru tot ce poate însemna gîndire, idee, claritate.

În mod paradoxal se afirmă că tot ce-i clar nu poate fi înţeles.

Negarea gîndirii poetice, cultul voit al obscurităţii înseamnă implicit negarea poeziei şi distrugerea emoţiei estetice. Din acest moment oricine poate deveni poet fără nici o dificultate. Puneţi într-o pălărie nişte cuvinte decupate dintr-un ziar, amestecaţi-le şi veţi obţine o poezie dada — proclama manifestul dadaiştilor.

Estetica suprarealismului susţine că dacă poezia urmează să exprime ceva, acest ceva trebuie să fie din lumea a aceea ce nu poate fi exprimat pe cale raţională. „Conştiinţa nu reuşeşte întotdeauna să se exprime, însă întotdeauna există". Atît varianta estetică a bergsonismului cît şi cea existenţialistă, ori freudismul se bazează pe o atare concepţie. E invocat pe această cale rolul inconştientului şi al instinctelor şi se postulează o artă care să rivalizeze, prin lipsa de idei, cu cîntecul greierilor, cîrîitul găinilor, inocenţa florilor. Prin aceasta, arta nu mai constituie o manifestare specific umană, ci una specific biologică. *Inconştientul* devine în felul acesta *partea genială* a oricărui poet. Ar trebui deci întocmită o istorie a artelor şi pentru păsări, pentru maimuţe etc.

Încălcînd legile obiective ale artei, reprezentanţii literari ai iraţionalismului poetic s-au aventurat în „zone subpoetice", unde farmecul originalităţii ar costa în obscuritate, întocmai ca umbrele, în momentul cînd pătrunde lumina raţiunii, originalitatea dispare.

Există două posibilităţi de a ieşi din sferele artei : ori să oglindeşti realitatea cu mijloace nespecifice artei, ori să nu o oglindeşti. Prima poziţie e reprezentată de tendinţele simplist schematice, a doua de curentele şi şcolile iraţionaliste. Şi într-un caz şi în celălalt, fiind vorba despre produse ce ies din zona artei, ce nu pot fi apreciate prin prisma a ceea ce considerăm frumos sau urît, neprezentînd deci vreo valoare, nimeni n-are interesul să şi le apropie, să şi le însuşească. De aceea critica literară şi eseistică burgheză occidentală se plînge permanent, de vreo cîteva decenii încoace, de lipsa oricărui interes al cititorilor pentru poezia „modernă" şi pentru arta abstracţionistă.[2]). Poate fi stabilită o corelaţie între efortul burgheziei de a distruge în oameni năzuinţele spre libertate, spre frumos, spre idealurile înalte, şi apariţia curentelor poetice iraţionaliste

Degradarea poeziei a început prin negarea caracterului ei militant şi raţional (căci pledînd pro sau contra a ceva înseamnă a nutri conştient anumite speranţe sociale, politice, morale). Teoria „artei pentru artă" oglindea, la mijlocul secolului trecut, străduinţa burgheziei de a goli, pe cît se poate, de orice conţinut revoluţionar, poezia şi artele frumoase. Poetului i se interzicea, în numele esteticului, dreptul să-şi manifeste în creaţie simpatia ori antipatia faţă de clasele sociale, faţă de evenimentele vremii. Pe această primă treaptă nu se neagă încă funcţia educativă a artei, nu se neagă încă rolul factorului raţional în poezie, dar se insista asupra importanţei ce ar avea-o, cu precădere, forma în realizarea emoţiei artistice. Susţinătorii „artei pentru artă" îşi propun, pe baza unor mostre de poezie didacticistă, să compromită atitudinea deschisă în poezie, intervenţia directă a poetului în problemele sociale şi politice ale timpului. Pe a doua treaptă, cea a iraţionalismului, se tinde spre negarea pînă şi a elementului formal, proclamîndu-se drept hotărîtoare importanţa reacţiilor inconştiente.

Încercarea de folosire a poeziei împotriva naturii sale a dus în cele din urmă, aşa cum spuneam, la negarea poeziei. Nu întîmplător, în critica literară occidentală au început să circule o serie de noţiuni ca „antiteatru", „antiroman", „antipoezie".

Marx făcea observaţia că, prin esenţa sa, capitalismul este inapt de poezie, este antipoetic şi că numai în comunism poezia va putea ajunge la o înflorire adevărată. În zilele noastre acest adevăr a fost cu prisosinţă dovedit de către evoluţia obiectivă a poeziei şi a celorlalte arte. Dacă literatura şi arta burgheză au atins paroxismul, emigrînd dincolo de graniţele artisticului, literatura şi arta progresistă din toate ţările şi în primul rînd literatura realismului socialist, cultivînd cele mai valoroase tradiţii ale trecutului obţin incontestabile succese, pe linia unei depline înfloriri, se îmbogăţesc continuu cu noi creaţii de valoare. Se poate spune, fără teamă de a greşi, că întreaga poezie progresistă contemporană are ca notă artistică specifică tocmai atitudinea deschis militantă în problemele cruciale ale vieţii, fiind străbătută de patosul luptei pentru eliberarea oamenilor de sub exploatarea capitalistă, pentru o viaţă mai bună, pentru pace.

Cînd vorbim de fenomenul degradării poeziei în societatea capitalistă, trebuie să facem tot timpul distincţia, potrivit învăţăturii leniniste despre moştenirea culturală, între cele două culturi : cea a claselor exploatatoare şi cea a maselor muncitoare.

Desigur, uneori, între cele două culturi e greu de făcut o delimitare precisă, căci ele se influenţează reciproc, în permanenţă. Asta obligă cu atît mai mult pe cercetătorul literar marxist al fenomenului poetic contemporan la seriozitate şi nu îndreptăţeşte pe nimeni ca, pe baza unor aparenţe, să emită judecăţi de valoare arbitrare, eronate.

Principiul leninist al spiritului de partid proclamă solemn aderiunea fără echivoc a scriitorului sau artistului la cauza clasei muncitoare, hotărîrea lui neclintită de a lupta pentru această cauză. Poezia îşi propune astfel un maximum de eficienţă în ce priveşte influenţa sa asupra maselor, în ce priveşte conţinutul său artistic. Putem spune că *întreaga poezie realist-socialistă este astfel o poezie militantă.* Patosul luptei pentru socialism şi comunism străbate cele mai de seamă creaţii ale poeţilor noştri contemporani, ale poeţilor din celelalte ţări socialiste. Atracţia frumosului nu poate fi astăzi detaşată la noi de atracţia comunismului. Putem merge mai departe, arătînd că tot ce se face astăzi mai durabil în poezie, fiindcă despre poezie e vorba, se face în numele comunismului. Poezia aservită ideologiei burgheze s-a degradat, ajungînd să se autodistrugă — poezia ce slujeşte cauza comunismului este cea care va trăi, singura cu adevărat poezie.

Mai trebuie oare spus că această poezie, deschis militantă, nu are nimic cu didacticismul, cu versurile sforăitoare, cenuşiu-lozincarde ce mai apar uneori ? Didacticismul se iveşte atunci cînd locul emoţiei estetice îl ia încercarea de a ilustra prin stihuri anumite norme politice sau morale. Critica noastră literară a combătut la timp, pe bună dreptate, toate manifestările lozincarde, compoziţiile forţat moralizatoare, didacticismul. Putem constata acum cu satisfacţie, în ajunul „Săptămînii poeziei", o seamă de succese obţinute tocmai pe linia unei poezii militante de calitate. Nu vom veni însă aici cu exemple. În acelaşi timp ar trebui poate remarcat şi un lucru mai puţin îmbucurător. Refuzul didacticismului, unilateral înţeles, ni se pare că a dus, în cazul unor poeţi tineri, la un exagerat cult al cotidianului banal, la o oarecare lipsă de patos în creaţia lor poetică ; se mai vorbeşte citeodată despre viaţă cu entuziasmul convalescenţilor. Dar acestea sînt, la unii dintre ei, tulburări de creştere.

★

Foarte mulţi comentatori literari şi esteticieni burghezi fac astăzi caz de angajarea deliberată a scriitorului în socialism. „În arta realist-socialistă — scrie Reymond Bayer în a sa recentă *Istorie a esteticii mondiale din secolul XX*[3]) — planul artistic şi social sînt legate... De unde influenţa artei comuniste asupra societăţii, de unde, pe de altă parte, întrebuinţarea artei ca armă politică, ca front ideologic... Există un abuz şi o exploatare a artiştilor care participă mai mult sau mai puţin conştient la propaganda comunistă". (pag. 153). Abuz din partea cui, domnule profesor Bayer ? Pentru că, chiar dumneavoastră, prin această formulă tendenţios construită : „mai mult sau mai puţin conştienţi", recunoaşteţi că nu e vorba despre nici un fel de forţare. Cercetătorii burghezi ai fenomenului literar contemporan nu pot decît să fie intrigaţi de faptul că în procesul de aşa-zisă „obiectivizare" a artei pe linia iraţionalului, a instinctelor (indirect se recunoaşte că raţiunea ar fi de partea comunismului), arta dispare, iar atunci cînd lucid, programatic, artistul caută să-şi pună talentul în slujba cauzei socialismului, eficienţa artei, capacitatea ei de a influenţa societatea, sporeşte incomparabil.

Se afirmă uneori de către detractorii realismului socialist că adeziunea deschisă a artistului la politica partidului proletariatului, recunoaşterea necesităţii îndrumării artei şi literaturii de către partid ar fi un obstacol în calea căutărilor artistice creatoare, o îngrădire a libertăţii artistului de a-şi exprima ideile şi sentimentele. E necesară precizarea : despre ce fel de căutări e vorba. Sînt căutări — căutările creatoare, ce se fac în limitele artei şi sînt căutări sterile, ce se fac în numele noutăţii formale, de dragul acestei noutăţi în sine. E limpede că dacă porneşti „în căutare" de la nerecunoaşterea normelor generale după care oamenii apreciază ce-i frumos sau urît, ajungi la nonartă. Noi ne-am obişnuit, cel puţin de cîteva milenii, să apreciem ce e frumos sau urît potrivit unor norme generale, stabilite pe baze de tradiţie. În cadrul acestor norme, distincţia între valorile autentice şi falsele valori se face întotdeauna cu rigurozitate. Cum poţi deosebi însă pe un artist de un şarlatan atunci cînd frumosul dispare, cînd totul se bazează pe simplele „reacţii ale subconştientului" ?

Cu totul alt sens au căutările creatoare în poezia noastră. Ele sînt condiţionate de însuşi conţinutul nou al realităţii în transformare, de cerinţa de a înfăţişa veridic viaţa şi se fac, după cum e şi normal, în limitele a ceea ce constituie specificul artei. Poezia dispune de o foarte mare capacitate de influenţare, a cititorului, făcîndu-l să se bucure sau să se indigneze, să trăiască momente de fericire sau de întristare, să treacă prin stări sufleteşti foarte diferite. Receptînd realitatea poetică ca pe o realitate aievea, noi o completăm cu impresiile, cu experienţele noastre de viaţă. Acest contact activ cu cititorul pe care îl presupune poezia are menirea de a trezi şi dezvolta în noi înclinaţii artistice, de a ne înnobila sufleteşte. Despre acest lucru vorbea Marx cînd spunea că pentru a înţelege arta trebuie să ai în primul rînd cultură artistică. Asupra rolului ce-i revine artei în general în dezvoltarea culturii artistice a poporului, în formarea gusturilor alese a insistat Lenin în cunoscuta convorbire cu Klara Zetkin. Dar pentru a putea pătrunde în mase, poeziei i se cere să fie accesibilă, să fie înţeleasă de aceste mase şi să vorbească despre preocupările lor, despre problemele ce le frămîntă. În materie de frumos, precum se vede, există două categorii de oameni : ideologii burghezi înţeleg numai ceea ce le place, nouă ne place însă numai ceea ce înţelegem. Accesibilitatea proclamată de către poezia realist-socialistă nu are nimic comun cu simplismul. Dimpotrivă, ea presupune educarea necontenită a gustului artistic. Marea influenţă a poeziei socialiste asupra maselor, de care se alarma Reymond Bayer, rezidă tocmai în această particularitate ; poezia noastră vorbeşte pe înţelesul maselor, despre problemele lor cele mai arzătoare.

Comunismul cere oamenilor o dăruire totală, dezinteresată şi poezia, mai mult decît oricare dintre arte, are datoria să-i mobilizeze, să-i pregătească, să-i facă să înţeleagă valoarea noii societăţi. Prin asta ea îşi atinge adevărata măreţie.

Gheorghe Achiţei

---

[1]) Gaëtan Picon : Introduction à une esthétique de la litterature : l'Ecrivain et son ombre, Paris, N.R.F., Gallimard, 1953.
[2]) Marcel Reymond : De Baudelaire au surrealisme, Paris, 1933 — Maurice Nadeau : Histoire du surrealisme, Paris, 1945. Jean Paul Weber : La psychologie de l'art, Paris, 1931.
[3]) Reymond Bayer : L'esthetique mondiale au XX-eme siècle, Paris, 1961.

CEVA DESPRE CRITERIILE JUDECĂŢII DE VALOARE

În ultima vreme, sectorul criticii literare se află în centrul atenţiei generale. Se încearcă bilanţuri provizorii ale realizărilor — remarcabile — obţinute în ultimii ani şi se formulează tot mai clar o serie de doleanţe ce decurg în mod firesc din rezultatele obţinute pînă acum. Fenomenul nu este de loc întîmplător. El face parte dintr-un întreg proces de maturizare a culturii noastre noi, care, după două decenii de transformări revoluţionare, începe să-şi definească personalitatea în raport cu etapele anterioare, să ia cunoştinţă de natura şi amploarea saltului calitativ ce-l reprezintă şi, totodată, sorteză căile de urmat în viitor.

În epocile de efervescenţă creatoare, rolul criticii literare a fost întotdeauna considerabil, depăşind cu mult simpla înregistrare şi comentare a operelor. Prezenţa unor personalităţi ca Boileau, Lessing, Bielinski etc., sau la noi, Kogălniceanu, Gherea, Ibrăileanu în mijlocul unui efort general şi conştient de creaţie, pasionarea creatorilor înşişi pentru probleme de teorie şi critică literară (Herder, Goethe, Puşkin, Hugo, Eminescu etc.) sînt tot atîtea mărturii ale faptului că actul critic şi cel de creaţie stau, în asemenea epoci, într-o fecundă unitate dialectică (Sainte-Beuve numea pe Goethe „le roi des critiques"). Cînd cititorii ca şi scriitorii simt nevoia unei prezenţe active a criticii în ansamblul eforturilor de creaţie ale epocii noastre, cînd îi cer să întreţină un climat de idei propriu creaţiei, să ajute la împlinirea personalităţilor artistice şi să cîştige adeziunea publicului pentru adevăratele valori, cultivîndu-i gustul, ei nu fac decît să pretindă criticii a fi la înălţimea misiunii ei actuale. Această misiune a fost definită de tovarăşul Gheorghe Gheorghiu Dej în cuvîntarea sa la Conferinţa pe ţară a scriitorilor : „Arma de luptă pentru o literatură bogată în idei, pentru o măiestrie înaltă a operelor literare, critica, — dezvoltînd realizările obţinute în ultimii ani — trebuie să manifeste combativitate în tratarea problemelor creaţiei literare. Nu pot sluji dezvoltării literaturii tendinţele de ocolire a problemelor ei arzătoare, subiectivismul, tonul apologetic, cît şi poziţiile neconstructive, negativiste, spiritul de grup. Literatura noastră are nevoie de o critică principială, pătrunsă de spiritul de partid, receptivă faţă de tot ce este valoros şi merită sprijinit şi promovat, faţă de operele care abordează temele realităţii noastre contemporane".

Credem că astăzi se aşteaptă de la critică aceeaşi aspiraţie pasionată cerută scriitorilor, de a face, atît sub raportul ideilor cît şi al măiestriei literare, un mare pas înainte în dezvoltarea şi îmbogăţirea literaturii române. Succesele obţinute în ultima vreme, cu deosebire de la Conferinţa pe ţară a scriitorilor, au însemnat în adevăr un pas important în dezvoltarea criticii noastre pe linia acestor deziderate. Asistăm tot mai des la dezbateri vii, care prilejuiesc rodnice confruntări de idei ; au devenit excepţii recenziile şi cronicile literare limitate la relatarea conţinutului cărţilor, a apărut şi s-a maturizat o critică aplicată, capabilă să cuprindă în esenţă mesajul unei opere şi să discearnă valoarea ei sub aspectul măiestriei. În ultima vreme au fost luate în discuţie cu competenţă probleme mai puţin aprofundate pînă acum ale istoriei literare, criticii contribuind, astfel, la elaborarea istoriei ştiinţifice a literaturii române. Discuţia din ultima vreme în jurul lui Maiorescu, numărul dublu al **Vieţii româneşti** rezervat reconsiderării mai multor scriitori ale căror opere ridicau probleme mai spinoase de interpretare sînt mărturii elocvente ale maturizării criticii noastre.

Cu toate acestea, sarcinile esenţiale ale criticii — şi nu spunem nimic nou prin aceasta — rămîn legate organic de procesul literar contemporan, a cărui urmărire, definire şi îndrumare a constituit totdeauna gloria tuturor marilor cariere critice. În concret, ceea ce se aşteaptă cu mai mare nerăbdare în momentul actual de la criticii noştri este schiţarea tabloului general al dezvoltării literaturii române în ultimele două decenii şi, pe de altă parte, o intervenţie mai promptă şi mai eficientă şi stimularea creaţiei literare curente. Din ce în ce mai multe sînt vocile care cer de la critica aplicată fenomenului contemporan judecăţi de valoare solid întemeiate şi amplu argumentate, într-o

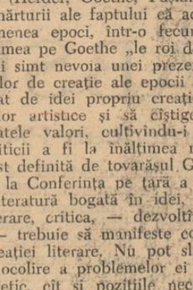

largă perspectivă, fiindcă numai asemenea judecăţi pot să ne dea o idee clară asupra căilor urmate de literatura noastră în cele aproape două decenii ale puterii populare şi asupra realizărilor dobîndite în actuala etapă a istoriei poporului nostru. Dacă acum cîţiva ani se formula dorinţa unei critici capabile să ia contact direct cu opera, să-i sugereze cititorului reuşitele artistice individuale, astăzi, cînd această critică există şi se manifestă, au apărut condiţiile unei lărgiri a orizontului critic.

În această ordine de idei, vrem ca, în însemnările de faţă, să ne referim la un aspect, după părerea noastră esenţial, acela al criteriilor judecăţii de valoare şi — corespunzător — al efectelor ce decurg uneori din absenţa în exerciţiul critic a unui sistem de criterii bine închegat, capabil să orienteze pe cititor cu precizie spre resorturile ştiinţifice ale judecăţii de valoare emise de criticul respectiv. Pentru că dacă exegeza unei opere clasice sau reconsiderarea unui scriitor al cărui nume a intrat în conştiinţa publică beneficiază de rezultatul unei selecţii a valorilor intervenită anterior, care-l fereşte, în general, pe critic de erorile unei judecăţi de valoare neratificabile, meritele şi, firesc, riscurile criticii aplicate fenomenului contemporan stau tocmai în acest efort de identificare şi de selecţie, în curajul de a afirma valoarea unei scrieri sau de a repudia fenomene sau opere ce nu dau satisfacţie nici sub aspectul ideologic şi nic. sub acel al măiestriei artistice.

Cum şi pe ce bază îşi poate exercita critica această misiune de răspundere? Cum poate participa efectiv la orientarea acestei dezvoltări, la descoperirea unor noi posibilităţi de afirmare a talentelor în formaţie sau a celor consacrate, la îndrumarea publicului către cele mai semnificative reuşite literare ? Fără îndoială că, în bună măsură, perspicacitatea criticii noastre este dovedită în fiecare zi prin numeroase articole şi cronici, prin dezbateri de idei, din care rezultă cu claritate că nici una din valorile literare noi nu este ignorată sau subestimată, că, în genere, conştiinţa literară este edificată asupra succeselor şi asupra numelor celor mai reprezentative.

Dar ne putem mulţumi, oare, faţă de posibilităţile existente, numai cu atît ? Evident că nu, şi exigenţele care sînt exprimate tot mai des, atît din partea cititorilor, cît şi a scriitorilor şi a criticilor înşişi, ne-o dovedesc. Plutesc în aer — dacă putem spune aşa — o anumită insatisfacţie cu privire la raportul dintre posibilităţile obiective pentru o critică majoră, şi realizările concrete ale unor critici. Ceea ce nemulţumeşte este o anumită manieră restrîns-tehnicistă, de „specializare", impresia că de multe ori se discută „între critici", peste capul cititorilor şi, uneori, pe lîngă operele înseşi. Insatisfacţia decurge apoi şi din sentimentul acut al unei abordări izolate a operelor, care nu sînt situate de către critic în ansamblul problematicii contemporane — fapt subliniat convingător de M. Novicov în articolul „Despre discuţiile literare" din **Gazeta literară** — ci sînt de multe ori privite în ele înseşi şi judecate exclusiv în raport cu intenţiile autorului. De asemenea, rareori intervine în actul critic raportarea necesară a operei literare la realitate, la viaţa contemporană. M. Novicov arăta clar că, uneori, critica nu priveşte fenomenul literar în legătură strînsă cu sarcinile importante pe care literatura noastră le are de îndeplinit în cadrul frontului ideologic, şi aceasta pentru că unii critici se ocupă prea rar de **mesajul** lucrării literare, de sporul pe care ea îl aduce (sau nu) în oglindirea realităţii.

Ni se pare, aşadar, necesară o examinare mai aprofundată a criteriilor judecăţii de valoare, o îmbogăţire conştientă a lor, adică, de fapt, o îmbogăţire a posibilităţilor de percepţie critică. Nu o dată aceste posibilităţi apar, mai ales la unii critici tineri,

foarte restrînse şi dacă de multe ori ei văd bine, se impune şi cealaltă constatare : uneori văd **prea puţin** în raport cu ceea ce ne poate spune opera respectivă. Percepţia critică nu este un act spontan, ea se cere dezvoltată, exercitată. Deocamdată, constatînd existenţa tuturor posibilităţilor pentru asemenea îmbogăţire, nu putem trece cu vederea unele fenomene ce mai atestă şovăiala în materie de criterii, o anumită înclinare spre impresionismul facil, o insuficientă capacitate de a discerne şi ierarhiza fenomenele şi valorile.

Am lua ca exemplu o anumită „soartă a cărţilor" ce ne apare guvernată uneori nu de criterii ştiinţifice, demonstrabile şi explicabile, ci de un fel de hazard, de preferinţe întîmplătoare. Despre o carte asupra căreia toată lumea este de acord în ceea ce priveşte valoarea ei deosebită, se scriu două-trei recenzii, după care critica o scoate de pe ordinea de zi. În schimb, alte cărţi, nu lipsite de merite, devin pretextul unor interminabile discuţii, disproportionate în raport cu obiectul, discuţii la sfîrşitul cărora condeiele se opresc obosite, iar cititorul se întreabă asupra folosului adus de atîtea eforturi grafice. Despre „Casa" lui Vasile Rebreanu, de pildă, s-a scris mult mai mult decît despre alte lucrări apărute ; o bună parte din exegeză o datorăm **„Tribunei"**. O bogată literatură critică a născut şi „Învăţătorii" lui Şerban Nedelcu, în vreme ce altă carte, apropiată ca temă, „Balul intelectualilor" de Ştefan Luca a înregistrat doar cîteva recenzii. Se creează uneori impresia că prezenţa criticii în judecarea noilor apariţii este determinată de un fel de contagiune şi nu de necesitatea obiectivă de a impune o valoare nou apărută.

Demnă de discutat ni se pare şi abstinenţa unor critici faţă de anumite opere sau autori, ori, dimpotrivă, graba cu care întîmpină alte cărţi chiar înainte de a fi apărut. Ov. S. Crohmălniceanu, de pildă, nu şi-a spus cuvîntul nici pînă astăzi despre versurile lui I. Bănuţă, Eugen Frunză sau despre proza lui Şerban Nedelcu. Paul Georgescu, a cărui pasiune pentru înregistrarea tuturor apariţiilor noi nu poate fi pusă la îndoială, n-a reuşit să descopere încă volumul lui Eugen Barbu „Prînzul de duminică".

Un mod în care se manifestă relativa carenţă de criterii precise în stabilirea judecăţilor de valoare îl constituie abordarea piezişă a operelor, destul de frecventă şi simptomatică. În unele recenzii şi cronici ne întîmpină următorul procedeu : criticul, în loc să facă efortul de a cuprinde opera în totalitatea ei, de a-i pătrunde mesajul şi a surprinde resorturile reuşitei artistice, emite o idee sugerată de carte (sau uneori în afara ei) şi, transformînd-o în axa consideraţiilor critice, divaghează pe marginea a ceea ce trebuia de fapt să constituie obiectivul preocupării sale. Un exemplu ni-l oferă articolul lui M. Gafiţa despre romanul „Cordovanii" al lui Lăncrănjan **(Gazeta literară).** Criticul socoteşte că substanţa ideologică a cărţii poate fi epuizată prin discutarea unei singure probleme, în fond valabilă pentru foarte multe cărţi, aceea a raportului dintre erou şi mase. În acest caz, un alt critic ar putea discuta problema rolului femeii în procesul colectivizării — fiindcă în carte există şi episoade care pot genera astfel de consideraţii.

Nesatisfăcătoare este şi o altă metodă, anume aceea de a utiliza procedeul de mai sus în mod conştient, fie spre a ocoli abordarea frontală a operei, fie — mai grav — pentru a o desfiinţa din raţiuni ce nu apar totdeauna cu evidenţă. În acest caz, unii critici recurg la înlocuirea unei aprecieri de valoare, care să cuprindă totalitatea operei, prin consideraţii restrînse la probleme de construcţie sau de stil, probleme ce se cer, firesc, avute în vedere, dar care nu pot epuiza în nici un caz efortul de evaluare. Un exemplu tipic ni-l oferă cronica lui Nicolae Manolescu la „Cordovanii" şi este semnificativ că tînărul critic, ale cărui fluctuaţii în aprecieri au fost relevate şi cu alte ocazii, a simţit nevoia să revină cu o completare, neanunţată şi imprevizibilă la lectura primei părţi a cronicii sale. Se poate vorbi în acest caz de un impresionism tactic, fenomen ce poate fi identificat şi în scrisul altor critici.

Toate acestea sînt, fără îndoială, fenomene neesenţiale, dar ele nu pot lipsi dintr-un tur de orizont asupra sarcinilor care stau în faţa criticii noastre, fiindcă eliminarea lor poate fi înscrisă printre dezideratele de exprimat în cadrul unei discuţii în jurul criticii noastre.

I. Mureşan

Pe marginea unei colecţii

Într-un format mic şi elegant, colecţia „Cele mai frumoase poezii" oferă cititorului romîn, începînd din 1957, mănunchiuri de poezie din fondul clasic şi modern al tezaurului liricii universale. Din numerele apărute pînă în prezent, o mare parte au fost dedicate poeţilor romîni. Cîteva volume colective strîng la un loc poeţi clasici coreeni, poeţi persani şi bulgari. S-au întocmit antologii din poezia americană, latino-americană, chineză, armeană, maghiară, poloneză. Faptul are o importanţă deosebită, căci literaturi pînă nu demult puţin cunoscute la noi şi mai puţin accesibile în original au intrat în conştiinţa marelui public prin intermediul traducerilor. Din marile literaturi rusă şi sovietică, germană, franceză, italiană au fost aleşi în medie cîte patru poeţi. Antichitatea este prezentă — din păcate — în colecţie doar prin Ovidiu şi Horaţiu, ceea ce e, cu totul insuficient, mai cu seamă că în această direcţie traducerile noastre au o valoroasă tradiţie.

Titlul colecţiei impune de la început ideea de selecţie riguroasă ,atît în ceea ce priveşte semnificaţia conţinutului, cît şi transcrierea acestui conţinut în forma cea mai adecvată. Pentru a vedea în ce măsură colecţia şi-a atins scopul, vom încerca să urmărim cum au fost alcătuite antologiile dintr-o singură literatură şi anume din cea franceză. Am ales acest fond al liricii universale ca unul din cele mai accesibile iubitorilor noştri de poezie, atît ca limbă, cît şi ca tradiţie literară. În cazul acesta, avem în faţă nume reprezentînd trei mari momente ale dezvoltării poeziei franceze : renascentistul Ronsard, romanticii Hugo şi Musset şi simbolistul Rimbaud. Colecţia nu şi-a încheiat apariţia, aşa că observaţiile care se fac în legătură cu alegerea poetului tradus pot fi întărite prin însăşi apariţia unui nou volum de versuri. Totuşi, pînă în prezent, alegerea pare întîmplătoare, impusă mai cu seamă de fondul de traduceri existent la noi. Lirica evului mediu, poezia clasică, mişcarea poetică actuală a Franţei progresiste lipsesc cu desăvîrşire din „Cele mai frumoase poezii". Printre titlurile colecţiei ar fi putut figura, de pildă, o antologie a poeziei Comunei din Paris.

În alcătuirea sumarului s-a mers pe principiul selecţionării poeziilor reprezentative pentru fiecare poet. Bineînţeles, alegerea nu s-a făcut cu uşurinţă, mai ales cînd a fost vorba de opera de prestigiu, dar atît de contradictorie, a lui Rimbaud sau acea monumentală a lui Hugo, care cuprinde în dimensiunile ei toată viaţa veacului trecut. Neputîndu-l cuprinde pe Rimbaud într-o imagine integrală, culegerea din 1961 oferă acele poezii care îi pun în lumină mai cu seamă latura violent protestatară, trăsătură esenţială în prima parte a creaţiei sale, cînd critică ordinea burgheză, salută Comuna şi acoperă cu invective crimele versaillezilor din timpul săptămînii sîngeroase. Traducerea, în general, e bună. Inevitabilele libertăţi lingvistice nu intră în discuţie. Dar ceea ce nu a reuşit versiunea românească, lipsind astfel textul de o trăsătură dominantă, este tocmai redarea unei puternice impresii de culoare. Există la Rimbaud, ca şi la Baudelaire, acea aspiraţie spre pictural, caracteristică secolului, care în artele plastice l-a dat pe Delacroix, Daumier, Gauguin, iar în poezie pe romantici, care adorau artele şi le practicau.

Antologia V. Hugo a fost alcătuită astfel încît să răsfrîngă mai cu seamă atitudinea înaintată a poetului faţă de principalele probleme şi momente ale epocii în care a trăit, latura generoasă şi umanitară a creaţiei sale. Accentul s-a pus pe ciclurile Pedepsele, Contemplaţiile *şi* Anul teribil, *în care preocuparea socială este profundă şi susţinută. Aplicîndu-se însă acelaşi criteriu de selecţie întregii poezii hugoliene, diferitele virste poetice n-au mai putut fi exemplificate prin ceea ce au ele specific. Nu de puţine ori marele suflu romantic, puterea de evocare lirică, însuşirile de colorist ale lui Hugo au fost absente.*

Calitatea traducerii lor este o preocupare de căpetenie a celor care întocmesc colecţia „Cele mai frumoase poezii". Tocmai de aceea e necesar să se atragă atenţia asupra faptului că a pune să figureze în acelaşi volum mai mulţi traducători cu posibilităţi şi limbaj diferit înseamnă, aproape inevitabil, fărîmiţarea personalităţii poetului tradus. În cazul de faţă, cele treizeci de poezii selectate în antologie sînt semnate de patruşprezece traducători. Impresia de unitate se pierde, existînd deosebiri de percepţie şi interpretare de la o pagină la alta.

Mult mai echilibrată este antologia Alfred de Musset, alcătuită din poezii traduse de Lazăr Iliescu. Conţinutul acestui volum nu se suprapune exact pe cel al culegerii de Opere alese apărută la E.S.P.L.A. în 1959. Lazăr Iliescu traduce un număr mai mare de poezii faţă de volumul de la E.S.P.L.A. şi alegerea este făcută în aşa fel încît versurile traduse să exprime ce este caracteristic lui Musset, adică sensibilitate, maliţie, fantezie graţioasă, dar totodată şi numeroase accente de critică socială. Traducerea e reuşită mai cu seamă în poeziile scurte, în sonete, în care sînt reţinute detaliile plastice, ritmurile, nuanţele. De asemenea, Nopţile capătă rezonanţe deosebite în versiunea românească, tot aşa ca şi cîntările II şi III din poemul Rolla".

Antologia Ronsard, este prima încercare serioasă de descifrare şi selectare a operei poetului renascentist şi de stringere a ei într-un volum. Sînt cuprinse aici sonetele, cunoscutele poezii de dragoste dar şi alte poeme de circulaţie mai restrînsă la noi care dezvăluie cîteva din ideile mari şi generoase ale poetului umanist. În cazul de faţă, traducerea e deficitară, înregistrînd expresii lipsite de muzicalitate, adaosuri personale şi mai ales alterări de sens ca în sonetul Aşa cum e în mai un trandafir în floare.

Traducerea şi întocmirea antologiilor este o muncă de mare răspundere, iar colecţia „Cele mai frumoase poezii" este foarte căutată. Cu atît mai mult este necesară o preocupare continuă de îmbunătăţire a volumelor apărute, ele fiind de multe ori primele porţi deschise pentru cunoaşterea literaturii universale.

Cornelia Ştefănescu

Nel Mezzo Del Cammin *...

POEZIE „TÎNĂRĂ" ITALIANĂ

18 poeți, 37 de poezii selectate ca semnificative din 15 plachete sau volume și din două antologii, 4 pagini de constatări critice semnate de Mario Petrucciani, profesor la Facultatea de Litere din Urbino, eseist, laureat al unui premiu de critică în 1958. Cel mai tînăr poet are astăzi 38 de ani, cel mai vîrstnic 47. Doi dintre ei au murit. Rezumat statistic, sinopsis, cifre, fișe telegrafice de lectură. Poezie „tînără" italiană. Calificativul e relativ și nu trebuie citit „recentă". Iar antonimul nu e poezia „bătrînă", „veche" ; mai degrabă cea „îmbătrînită". Printre fișele de lectură din care am să transcriu mai jos nici una nu poartă nume ca Saba, Ungaretti, Montale, Luzi, Sereno, Quasimodo, Pavese, Buttitta. Am parcurs versurile poeților de zona a II-a, de pe „raftul al doilea" cum îl numea un eseist (ceea ce nu însemnează cîtuși de puțin de „mîna a doua"). Războiul (criză morală, examen de conștiință pentru creatorii preocupați de etica artei lor, revizuire de raporturi pentru spiritele atente la probleme noi, reale, dureroase pe care le-a pus), lupta partizanilor împotriva terorii fasciste (ideea de libertate care stringe în jurul ei oameni de condiție socială, grad de cultură, orizont ideologic, întrerese de clasă diferite) și confruntarea post-belică (probleme politice, economice, culturale în ciocniri antagonice relevante ale contradicțiilor puternice din societatea capitalistă italiană) acestea sînt elementele esențiale care au determinat declinul școlii ermetice, agonia manierismului antebelic, moda experiențelor lirice, descendența hibridă a futurismului, dementele marinettiste.

Poezia anilor imediat premergători celui de-al doilea război mondial, anii paroxismului fascist (în Italia mussoliniană) și a celui nazist (în Germania hitleristă) s-a epuizat rapid, secătuită de jocurile abstracte ale unui individualism exasperat (și exasperant). Poezia devenise un drog mai comod decît morfina, un mijloc imediat de evadare din realitate, fugă de suferință și problematică. Întoarsă către nesfîrșite analize ale „eu"-lui, încîlcită în feudisme de salon, împleticindu-se în odăjdiile unui limbaj prețios și obscur, oficiind cu nuanțe absurde și magisme arbitrare.

Generația poeților de după război a opus acestui exclusivism etic și estetic, al inițiaților, exigențele realității, ale existenței obiective, necruțătoare în Italia acelei perioade. Neorealismul acesta literar a căpătat numele de poezie „existențială", a existenței (fără nici o legătură cu existențialismul). Poeții cer întoarcerea către oameni, către problemele lor. Agnosticismul și solipsismele ante-belice sînt respinse, creatorii revendicînd dreptul și posibilitatea cunoașterii, afirmînd necesitatea stilului obiectiv. Narcisismul ermetic, dezarmant, imbecilizant este măturat de nevoia imperioasă a comunicării între oameni, a solidarității spirituale și materiale, de dorința de înțelegere, de realitatea aspirațiilor colective. Cei mai comprehensivi, cei mai înzestrați dintre poeți se consacră tenace, se dăruiesc total vieții. „Sparg cercul, trec de la abstract la concret, de la monolog la dialog, de la izolare la participare, de la evaziune la apropiere" constată Enrico Falqui în 1956, în cuvîntul introductiv la antologia *La giovane poesia (Poezia tînără)*.

Întoarcerea la realism nu s-a făcut, firește, fără pierderi și erori în domeniul exigențelor artistice. Căutînd o etică nouă, poezia „existenței", a realului, a uitat adesea cerințele unei estetici noi, corespunzătoare. „Poezia lirică actuală e mai însetată de adevăr decît de frumusețe" (înțelege desăvîrșire artistică) notează Mario Petrucciani.

De aceea opera multora dintre poeții afirmați după 1945 e încă o mapă de încercări, de căutări, de experiențe. Totuși, cîțiva, și nu puțini din cei 18 fișați mai jos, și-au găsit un stil, un mod propriu de expresie, o individualitate creatoare, un ritm de idei distinct. Orientarea spre existența reală însă, nu conferă instantaneu acolada realismului, a poeziei angajate, lucide, puse în slujba omului, a poeziei beneficiind de cuceririle filozofice ale materialismului dialectic. Formația ideologică, educația de clasă, coordonatele sociale, factorii economici determină la reprezentanții poeziei „tinere" italiene, încă de la alinierea lor la start, situarea în două mari zone. Adevărul partinității în artă se demonstrează din nou implacabil Și, în chip firesc, valoarea estetică a poemelor angajate este superioară producțiilor celorlalți, a celor care caută drumul spre oameni rătăcind pe cărările poeziei de reflecție catolică.

Preotul David Maria Turoldo (n. 1916) găsește în practicarea sacerdoțiului singura soluție de „îndulcire" a mizeriilor omenești, reia vechea temă a renunțării la bucuriile mirene, întărindu-și decizia sacrificiului pentru semenii pe care-i „păstorește", își interzice sever vacanța laică, destinderea individuală, își oferă în joacă regretul după mireasma teilor, își evocă bucuria unei plimbări la marginea orașului ca să uite durerile oamenilor, dar își amintește la vreme îndatoririle necruțătoare de oficiant, dedicat de bunăvoie ușurării suferințelor celorlalți ; se mustră repetîndu-și catihetic : „Ai acceptat / povara / de-a nu mai încerca / o bucurie / ce nu le aparține tuturor", pentru că o clipă s-a lăsat ispitit, omenește, de o piersică frumoasă, în decorul contrastant al sărăciei și al caselor ruinate. Și conchide cu o severitate dogmatică, sub care se simte, totuși, o undă de amărăciune reală : „Căci sacerdotiul tău / e-o oază / în care după oboselile-ncercate / au dreptul toți să poposească". Casimiro Bettelli (n. 1924), preot și el, înalță divinității psalmi în care deplînge condiția umană, mizeria postbelică, spaima, ființele abandonate, e convins că nenorocirile prezentului se datoresc luării în deșert a cuvîntului divin și aspiră confuz spre un viitor „mai bun" care nu poate fi decît un dar al providenței, răsplată pentru caritatea față de semen, pentru umilitatea creștină, pentru obediența statornică. Am zăbovit mai mult asupra versurilor celor doi poeți — poeți tocmai pentru că, dincolo de conținutul demobilizator, defetist, mijloacele de expresie, realizarea artistică sînt incontestabil de calitate, chiar de bună calitate.

De cealaltă parte, dincolo de amvon și de angoase, dincolo de fastul oficierilor și de evocarea primitiv-medievală a bolgiilor infernale există și scriu, sînt înțeleși și prețuiți, ceilalți, cei legați de popor cu alte legături decît cele ale cultului : tradiții ale luptei de eliberare, ilegalitate, relații de muncă, activitate sindicală, cluburi muncitorești etc. Franco Matacotta (n. 1918), angajat fără șovăire, riguros, de mari sobrietăți metaforice, orientat spre cîntecul epic popular, uzind de o economie clasică în construcția poeziilor vede libertatea ca pe „un pumn de lumină / un fulger / o floare de crin" pe „zidul de umbră / pe mormîntul anilor / pe gratiile vorbelor negre". În *Cor de partizani sub clar de lună*, stanțe de factură clasică, structurează un poem reținut, vibrînd de notele grave ale amintirii eroilor anonimi, luptători „care nu dorm, cei care stau cu ochii pironiți / pe-un orizont incendiat de ciini" ; corul partizanilor morți cîntă toate durerile pe care le-au îndurat. „Cui îți consacri, cînt de-argint, tu, cîntul / pe căi de ceață oxidate, pe lungi rute? / Și noaptea pentru cine arzi, cînd vîntul / animă umbre, lună cu aripi desfăcute ?" Imnul eroilor se încheie cu un strigăt patetic : „...da, adevărul e-o secure / ce taie vitelor cerbicea !"

Vittore Fiore (n. 1920), ca și Rocco Scotellaro (1923—1953), evocă durerea atroce, încleștările cu sărăcia și cu exploatatorii, lupta pentru căutarea adevărului, trezirea conștiinței oamenilor din sudul Italiei, regiunea celei mai crîncene mizerii. Fiore invocă ploaia, „apa nouă" menită să fertilizeze aridităteа solului din sud, ploaia simbolică a viitorului *(Rugă)*, și își evocă tovarășii de luptă și de speranțe într-o pauză de lucru *(Pauză)*: „Venind de pe ogoare, o să ieșiți din sate / o să urcați din mină către lumina zilei: / și n-am să mai fiu singur" „...O să-mi răsune pașii alături de voi / atuncea cînd învinșii se vor uni cu-nvinșii / pe-acest pămînt din Sud". Această unire a muncitorilor va da naștere la cîntece noi, „va da glas zilei ce se coace". La alegerile din 18 aprilie 1948 partidul guvernamental a repurtat, printr-o campanie electorală demagogică, un succes relativ față de partidele de stînga și de cele populare. Oamenii au demascat curînd după aceea înșelăciunea, bîlciul cu fanfare al propagandei: în *Baltă stătută, la 18 aprilie*, Rocco Scotellaro dă glas revoltei și silei ce tățenilor cinstiți, victime ale seducției electorale a „domnilor". „Afișe albe, bălți stătute, negre / ...Dar s-a sfîrșit, sfîrșit, sfîrșit / serbarea asta-nfierbîntată... / Noi am rămas mulțimea, / o gloată zdrențăroasă,, / cei care masca domnilor o smulg / cu dinții".

Pier Paolo Pasolini (n. 1922) e un căutător plural al căilor spre adevăr. Scriitor complex, poet, prozator, critic, acum în urmă cineast, Pasolini circulă cu simț de răspundere printre temele actualității. Amplul său poem *Cenușa lui Gramsci*, dezbate cu mijloace lirice problemele de conștiință ale activistului comunist, care și-a consacrat viața și opera fericirii poporului. Participarea poetului la lupta politică este formulată fără ezitare: „...eu, cu inima conștientă / a celui pentru care viața este istoria luptei".

Poezia Biagiei Marniti (n. 1921) pare că s-a dedicat la început neliniștilor amoroase, peisagisticii sufletului feminin, turmentat de dorințe nelămurite și abandonuri. Dar existența reală deschide acestei poezii orizonturi omenești de altă amploare, îi dă certitudini. o dezbară de singurătăți, îi netezește drumul spre colectivitate. În *Strigătul orașului*, poeta aude „ochii deschiși ai tinereții" al cărei strigăt o zguduie cu violență : „—Vrem să ne ducem / să ne plimbăm pe pajiști / — Da, viața asta-trebui' să se schimbe ! / Le dă ca un ecou răspuns inima mea. /.../ Eu inima am să-mi arunc / în valul libertății voastre!"

Dino Menichini (n. 1921) evocă zilele tragice ale războiului și ale morții, aduce lumii darul peisajului natal și găsește accentele profunde și delicate ale unei iubiri pe care tranșeele, asalturile, exploziile, proiectilele, tăcerea au întrerupt-o. Iubita i-a lăsat două cuvinte „za sponim" (în sîrbește „ca amintire"): „Dar dacă într-o zi / iubirea dintre popoare va-nflori / pe țepii sîrmelor ghimpate trandafiri / atuncea Nada Vogrig / am să mă-ntorc la tine, în satul tău sîrbesc / să-ți spun că toată vremea te-am așteptat / și că ți-am închinat aceste versuri ție, / numelui tău : Za Sponim".

Alți poeți ca Franco Fortini (1917), Mario Cerroni (1921-1957), Andrea Zanzotto (1921), Bartolo Cattafi (1922), Luciano Erba (1922), Elio Filipo Accrocca (1923), Maria Luisa Spaziani (1925), Paolo Volponi sînt citabili numai pentru memorie. Bîjbîind în căutarea unui drum ideologic ferm, ezitînd între franciscanism și poezie cetățenească, în derivă pe valurile unei lumi contradictorii pe care n-au înțeles-o, chiar dacă uneori îi intuiesc specificul, neștiind către ce zonă de cunoaștere să tindă, poezia lor are ca dominantă teama: teama de ei înșiși, teama sădită de ororile războiului pe care nu l-au uitat, teama de lupta directă, teama că apropiindu-se de oameni nu-i vor înțelege și nu vor fi înțeleși, teama de stăpîni, de viață, de natură. Cu tot efortul cinstit de a intra în colectivitate, umbra singurătății, a unei izolări de care vor să se dezbare planează peste poemele lor care au frumusețea tristă a florilor decorative : private de mireasmă.

Am închis fișele de lectură ale acestor poeți, talentați și cu aspirații sincere, într-un plic pe care am scris cu părere de rău (și cu secreta speranță că încă mai au vreme și șanse) un vers din Petrarca : *Tal paura ho mi ritovarmi solo — Atît de teamă mi-i să mă regăsesc singur.*

Romulus Vulpescu

*) Dante, *Infernul*, c. I, v. 1.

Lucru firesc și totuși nu. Poeți despărțiți de distanțe spațiale și delimitări naționale, altădată, se vizitează astăzi, se cunosc într-un schimb rodnic de idei și sentimente. Karel Jonckeere, unul din

mesaje poetice

reprezentanții poeziei belgiene ne-a cunoscut țara de curînd, dorind să stringă mîna poporului care a creat Miorița și confraților lui contemporani, slujitori ai universului liric. Prietenia dintre Karel Jonckeere și Radu Boureanu, care a tradus poezia lui Verhaeren „cu măiestrie", cum spune poetul belgian într-o scrisoare adresată poetului romîn, ni se pare firească.

Publicăm alăturat această simbolică corespondență dintre cei doi poeți prieteni.

Karel Jonckheere — *Scrisoare din Flandra* — lui Radu Boureanu

Nu prea ades prietenia locuiește pe-o colină ;
Cabana ți-o zidești cu mîna ta,
Acolo, lîngă valea oamenilor ;
Înalte, dure, crestele Carpaților
Au desenat adevăratul orizont.
Și totuși ..
În cadrul ferestrei deschise, unde-am stat
Am tălmăcit un nume necunoscut, de floare.
Rîzînd, femeile și-au regăsit glasul
De cînd erau copile,
Jucîndu-se fermecătoare, de-a bucătăria.
Pe dalele care le-ai așezat cu mîna ta
Visează pana ta clocindu-și manuscrisul,
Cîteva inimi pîndind bucurii sau dureri
Ce le vei plăsmui tu singur,
Astă seară.
Poate că e binevenită vizita aceasta
Și cine știe, dacă una dintre vorbele rostite
În clipa întîlnirii,
Un da, un nu, un cînd,
Nu se va strecura curînd
Între buzele cărții tale,
În gura unui om prea singuratec
Ca să le fi descoperit el singur, doar.
Poate că nu îl va ajuta
pentru că mi le-a și rostit în clipa asta.
Un ceas doar, și pornim spre Capitală,
Tu, vei rămîne, —
Cu de prisos trei scaune,
Pe cel de-al patrulea
Te văd sub lampa verde
Cu pleoapele întredeschise,
Înlocuindu-ne chipurile absente
Cu cele care-ți nălucesc în pagini.
Tu n-ai să știi,
Dar dacă-n noaptea asta de vară
Somnul satului
Crește pe vale murmurul pîrîului,
Totuși, gîndește,
Că cineva nu o să conteneacă
Să scrie lîngă tine
Cu un frățesc surîs

Rijmenam, 22 iunie 1963

Radu Boureanu — *Scrisoare din Argeș* — lui Karel Jonckheere

Colina mea își aduce aminte,
E doar un conglomerat de roci, de falii de nisip,
de pămînt,
Dar colina mea are memorie și chip,
Vorbește cu vîntul, fără cuvinte
Despre nimic, despre cîte au fost, cîte sînt.
Adevăratul orizont e cel atins de amintire.
El poate fi oprit de dune-n Flandra sau de coline argeșene,
Și casa de pe coama dealului pe care-l știi
e o corabie ce navighează în încremenire,
e tot aici, catargul ei vibrează
de cîte ori bat alizeele dorului,
imaginea ei pleacă fără mine,
rămîn zălog, sau marinar ieșit din casă
și toată valea e un estuar
în care navighează posibilitățile ;
Știi, cina cea de taină a rămas așa
Chiar dacă domestice gesturi au cules tipsiile,
paharele, pîinea...
Și scaunele, ai dreptate, sînt de prisos,
dar cîteodată
se împlinește unghiul lor cu dragi fantome.
Tocul și manuscrisul nu mai sînt pe jos
Pe roșiile cărămizi în somnul lor, geometric, adormite ;
dintr-un stejar ucis
meșterii mi-au cioplit o masă pentru scris,
ai loc pe latura potrivnică, de vrei așează-te
să scrii sau să surîzi ;
Am să aleg cum te gîndesc.
Și brazdele-au explodat culorile
cu impetuozitatea unei simfonii florale.
E strigătul colinei mele,
își amintește, spune fraze vegetale.
Poate la toamnă, dacă vii, va fi mai palidă,
si-n spatele ei, pădurea singerîndă, și de ceară.
Colina mea își aduce aminte,
Și peste ea la ore stabilite
lunecă-n cerul limpede sau înnorat
marile păsări prevestite-n basme,
le urmăresc, ca toamna unghiuri de cocori,
cu nostalgia veșnicei întoarceri,
gîndind că poate într-o migratoare albă
din Rijmenam zburînd peste coline
înscrisă în privirea ta albastră,
lăsînd grei nori atlantici peste dune —
vei fi o trăsătură umană de unire
între cîmpia Flandrei și așezarea noastră.

Stîlpeni, august, 1963

POEZIA ROMÎNEASCĂ PESTE HOTARE

E știut faptul că Mihail Eminescu nu mai aparține astăzi doar poporului nostru. Poezia lui a cucerit inima lumii întregi fiind tradusă în limbile spaniolă, rusă, franceză, maghiară, polonă și engleză.

Și nu numai Mihail Eminescu. În lanțul armoniei ce unește bogăția spirituală a tuturor țărilor, poezia românească, ignorată pînă acum cîțiva ani, și-a cîștigat astăzi locul meritat.

Lumea de idei și inefabilul poeziei lui Tudor Arghezi, plasticitatea vocabularului poetic al acestui mare poet contemporan, se impun în toate punctele cardinale ale pămîntului. Culegeri de poezie de Tudor Arghezi au apărut în U.R.S.S., în Germania, Ungaria, Cehoslovacia și America Latină.

Patosul poeziei lui Mihai Beniuc este apreciat peste hotarele țării în multiplele lui nuanțe. Culegeri alese din poezia lui au fost traduse în limbile : rusă, cehă, germană și bulgară.

În Franța, în Japonia, în America Latină, în Germania și Spania, iubitorii de poezie cunosc astăzi cea mai mare parte din poemele lui Eugen Jebeleanu. În curînd va apare în Iugoslavia un volum de poezii Magda Isanos, și o culegere de versuri Nicolae Labiș, în traducerea poetei Florica Ștefan.

Volume de versuri alese din poezia Mariei Banuș pot fi citite în Mexic, în R.A.U. și U.R.S.S. Lîngă culegerile de poezii reprezentative din cîte un singur poet, la loc de cinste în bibliotecile multor țări stau și antologiile de poezie românească apărute în limbile : rusă, italiană, maghiară, greacă, spaniolă și germană, care întregesc cunoașterea universului liric românesc, de la Miorița la Nicolae Labiș.

Poetul Fr. Kahlau din R. D. G. are în lucru o antologie a poeziei tinere din țara noastră.

Poetul belgian Karel Jonkheere traduce o antologie de poezie românească în limba flamandă.

Culegeri de folclor românesc au fost alcătuite de M. Gostev în limba engleză, de A. M. Sperber în limba germană, de Kiss Jenö în limba maghiară. Rafael Alberti și Maria Tereza Leon lucrează la traducerea unei culegeri de folclor românesc în limba spaniolă.

Pe lîngă poezia noastră clasică, versurile multor poeți contemporani dintre care : Demostene Botez, Marcel Breslașu, Al. Philippide, Radu Boureanu, Cicerone Theodorescu, Mihu Dragomir, Ion Bănuță, A. E. Baconsky, Victor Tulbure, Veronica Porumbacu, Dan Deșliu, Nina Cassian, Ion Brad, Tiberiu Utan, Violeta Zamfirescu, Alexandru Andrițoiu, Aurel Rău, Ion Horea, sînt apreciate peste hotare, datorită culegerilor antologice și publicării periodice a unor poezii semnate de ei în revistele : Europe, Cahiérs du Sud, Inostrannaia, Literaturnaia Gazeta, Europa letteraria, Giornali dei poeti, Septembri, Nagy Vilag, Literaturen Front, revista iugoslavă Novisad, Journales des poets, lunarul Marginales din Belgia și revista Universității Farleigh Dickinson din New Jersey S.U.A.

Prestigiul țării noastre este în continuă creștere. Și poezia românească, prin atitudinea ei, prin ideile majore ale veacului nostru, exprimate clar, plastic, sensibil, în formă națională, își scrie cuvîntul în cartea de aur a valorilor universale.

„TINEREȚEA ABSURDĂ"

Fragmente din cartea publicistului american PAUL GOODMAN

...În America dolarilor, un tînăr, nu-și poate păstra impresia că lucrează cu scop, că are un rost în societate și că e în stare să se facă util. Să nu ne mire atunci, că tinerii devin repede de tot, cinici, oportuniști, dornici de cîștiguri ușoare. Astfel, în cunoscuta anchetă întreprinsă de „Reader's Digest" s-a aflat (folosind metode indirecte) că 63 la sută din mecanici treceau în cont reparații neefectuate, ceea ce ar fi fost totuși bine, dacă n-ar fi înlocuit pompa nouă de benzină cu alta uzată (la fel, 65 la sută din negustorii de reparații radio, dar numai 49 la sută dintre ceasornicari, „înșelau, încărcau nota de plată, sau puneau diagnoze false").

. . . . . .

...„Indiferența" lucrătorului mai inteligent tinde să se manifeste îndeosebi ca resemnare profundă, iar cinismul său se ascute, pînă ce devine *racketeering* pur și simplu.

„Învățămîntul — scrie în Handbook [1]) — e profesiunea cea mai răspîndită". Să presupunem acum, că un tînăr vrea să devină profesor în școală medie, sau — în caz excepțional — în cea elementară, dacă-și va da seama că clasele elementare sînt de o importanță vitală și pretind de la un cadru didactic o înaltă măiestrie pentru a preda bine (firește, fără a-i oferi în schimb un prestigiu egal). Învățămîntul e o muncă necesară și utilă ; e într-adevăr creatoare, pentru că... te pune în contact direct cu un subiect interesant, cu copiii ; e o muncă a cărei evidentă justificare se află în ea însăși, și e înnobilată prin artă și știință. Cei ce i se dedică nu cad ușor victime ale cinismului și indiferenței : copiii sînt prea vii și spontani, pentru ca învățătorii să devină insensibili. Dar cum să nu fie acești învățători cuprinși mai întîi de disperare iar mai apoi de resemnare, cînd cea mai mare parte a sistemului de învățămînt este așa cum este ?

De fapt, munca se desfășoară în condiții imposibile de supraaglomerare, și de economisire a banului public. *Nu* pentru că nu ar exista destulă bogăție socială, ci pentru că lucrurile cu adevărat principale nu ocupă locul întîi. În afară de asta, sistemul de învățămînt își propune scopuri străine de școală. Inspectori timorați, preoți bigoți și un comitet școlar ignorant împiedică dezvoltarea unui adevărat învățămînt. O cultură populară degenerată în sens comercial a făcut să cadă în dispreț instrucțiunea. Curriculum-ul academic e chinuit de întrebări alcătuite de reacționari, liberali și fanatici ai războiului rece. Metodele înaintate sînt castrate. Nici vorbă de a se acorda atenția meritată cazului singular ; și toți copiii — precoci, mediocri și obtuzi — toți sînt împiedicați în mod sistematic, într-un fel sau altul, în dezvoltarea lor, în timp ce învățătorii au mîinile legate.

De altfel, cei mai buni nici nu sînt agreați în circuitul didactic, pentru că sînt elemente periculoase. Așa, de pildă, Bertrand Russel a fost expulzat de la City College din New York, și n-a mai fost primit în nici o școală din oraș.

. . . . . .

...Să vedem ce e cu bărbații și femeile care fac publicitate la televiziune, prezentînd un produs și cîntînd melodii publicitare ? Sînt niște paiațe, niște manechine, atît ca expresie a feței, cît și ca voce și ca atitudine. Redactorii și cei care îi patronează le cer și încurajează asemenea atitudini :

„Plin de sus, gîlgîitor
Blubber e de două ori
delicios și hrănitor
— gustă-l, Kitty, că e bun !"

Ei sînt, de la caz, la caz, mincinoși, escroci, convingători, lingușitori, obraznici etc.

Cît despre conținutul „culturii populare" în cadrul publicității, ea e neutralizată în mare măsură de revista „Mad", biblia copiilor de 12 ani care știu să citească.

Transmisiunile cu întrebări [2]), trucate care, în 1959, au stîrnit scandal au fost un produs tipic al bucătăriei americane... Să examinăm aserțiunea conducătorilor care pretind că n-au știut nimic despre înșelăciune. Dacă au văzut spectacolele pe care le-au transmis, e de neconceput ca, fiind de meserie, să nu-și dea seama de înșelăciune... Dacă nu sînt de meserie, înseamnă că sînt incompetenți. Iar dacă n-au văzut ceea ce au transmis, sînt de-a dreptul irresponsabili ! Și atunci pentru ce li se concesionează emisiunile ? Sîntem dispuși să le oferim posibilitatea de a alege : mincinoși, incompetenți sau irresponsabili.

Dar mai importantă mi se pare ancheta asupra corupției din prezentarea radiofonică a noilor discuri. Aceasta atinge chiar problema crucială a economiei noastre, aceea a „cererii artificiale", a gustului prefabricat care pervertește publicul și împiedică nașterea și dezvoltarea unui gust natural. E limpede că în asemenea împrejurări nu poate exista o cultură americană ; sîntem condamnați la silă și barbarie. Și apoi, aceste maimuțe au nerușinarea să declare că ei dau publicului ceea ce publicul cere, și că nu sînt răspunzători de nivelul coborît al producțiilor cinematografice și teatrale, al muzicii și literaturii.

. . . . . .

Să rezumăm. Majoritatea tinerilor trebuie să înfrunte o dilemă de felul acesta : ori societatea e un fel de asociație de delicvenți, frivolă și indulgentă, în care ei au posibilitatea unui boondoggle; ori totuși societatea e serioasă (dar, atît de indulgentă încît să-i admită și pe ei), dar — în orice caz — ei sînt inutili, sînt în afara ei, fără nici o speranță.

Am avut ocazia să pun întrebarea : — Ce muncă ai vrea să faci, dacă ai avea posibilitatea să alegi, după terminarea școlii și a serviciului militar etc. ? Unii au răspunsul gata pregătit și vorbesc despre planuri bine definite, pe care papa le va aproba fără discuție. Situația e plicticoasă, sînt atît de *square* [3]). Alții, solicitați fac o mutră uluită, cum fac actorii de cinema cînd sînt „descoperiți". — „Ca Marlon Brando — este răspunsul — dar în genul meu". *Foarte puțini sînt cei care, cu sfidare și dispreț, dar și cu orgoliu, vor spune că știu foarte bine ce vor face. Ceva măreț ; s-au și apucat de lucru, ceea ce constituie cea mai bună dovadă.* Răspunsul cel mai frecvent, aș zice normal, e : — Nu știu — Dar răspunsul teribil e : — Nimic. Tînărul nu vrea să facă nimic.

Îmi amintesc discuția avută cu cîțiva tineri ca Van Wagners Beach, lîngă Hamilton, în Ontanio. Fiecare spunea același lucru : — Nimic. — Am întrerupt brusc conversația, pentru că lacrimi pe care nu le puteam reține îmi curgeau din ochi, și-am simțit o strîngere de inimă. Erau lacrimi de sinceră consternare pentru risipa umanității noastre. Și tocmai această experiență, la distanță de cîțiva ani, m-a îndemnat să scriu această carte.

[1]) Occupational Outlook Handbook, 1957, oficialul departamentului Muncii din S.U.A.
[2]) „Cine știe cîștigă" (N. T.).
[3]) Filistin, conformist (N. T.).

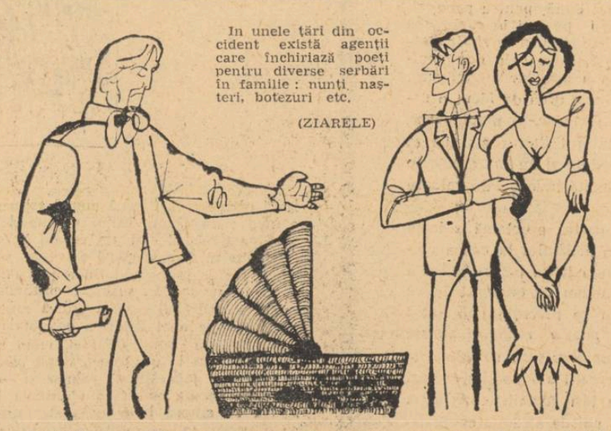

In unele țări din occident există agenții care închiriază poeți pentru diverse serbări în familie : nunți, nașteri, botezuri etc.

(ZIARELE)

POETUL : — ...și tot ceea ce-ți urez eu, puiule, este să nu te faci poet !

Desen de RADU GEORGESCU

DE LA UN TEATRU LENINGRĂDEAN

Un interviu cu regizorul Tovstonogov de la Teatrul „Maxim Gorki"

La începutul lunii octombrie vom avea ocazia să vedem spectacolele cunoscutului teatru „Maxim Gorki" din Leningrad, care va întreprinde un turneu de cîteva săptămîni în țara noastră. În prealabil arta dramatică a leningrădenilor va bucura publicul din Bulgaria. Profitînd de cele cîteva momente cît a stat trenul Moscova-Sofia în Gara de Nord am pus cunoscutului regizor G. A. Tovstonogov, cîteva întrebări în legătură cu apropiatul turneu.

— *Ce ne-ați putea spune despre activitatea și preocupările teatrului dv. ?*

— Aș vrea să subliniez mai întîi un lucru pe care nu toată lumea îl știe : el datează din 1919. Și dacă poartă numele lui Maxim Gorki nu e în virtutea unui semn de omagiu la adresa marelui scriitor, ci a unei reale paternități. Gorki a fost unul din întemeietorii teatrului nostru. Alături de el au colaborat scriitorul Alexandr Blok și cunoscutul actor Monahov.

La început actorii noștri jucau în clădirea fostului teatru Suvorov — care înainte de revoluție promova gustul publicului burghez. Și, ca un fel de replică față de acest trecut încă foarte proaspăt, noi ne-am afirmat de la început, prin spirit revoluționar, prin inovație, promovînd o artă nouă. Reprezentațiile au început în plin război civil. Prima piesă pe care am jucat-o a fost „Don Carlos". Spectatori erau adesea marinarii care plecau a doua zi pe front, la luptă împotriva gărzilor albe.

Nu întîmplător noi am pus cei dintîi în scenă piesele unor întemeietori ai dramaturgiei sovietice, precum Pogodin, Lavreev. La noi s-a reprezentat pentru prima oară piesa „Liubov Iarovaia" de Treniov.

Vreau să adaug însă că dacă manifestăm un viu interes pentru piesele cu temă contemporană nu neglijăm nici pe cele clasice.

— *Pe ce linie se orientează căutările artistice ale teatrului ?*

— Punem în scenă mai ales piese contemporane cu mijloace de expresie contemporane. Subliniez însă că mijloacele de expresie, de realizare, nu rămîn invariabile de-a lungul anilor. Spectatorul e tot mai pretențios, viața se schimbă, deci nici mijloacele de expresie și realizare scenică nu mai pot fi aceleași.

Concentrînd căutările teatrului nostru ele ar putea fi definite astfel : patos cetățenesc și analiză psihologică adîncă.

— *Ce spectacole veți prezenta în timpul turneului prin țara noastră ?*

— Programul turneului este identic pentru Bulgaria și pentru Romînia. Vom juca piesa lui Maxim Gorki „Barbarii" și piesa lui Alexandr Stein „Oceanul", pe care, după cîte știu, spectatorul romîn a mai avut prilejul s-o cunoască,

— *Ați mai vizitat Romînia ? Ce impresie v-a făcut țara noastră ?*

— Am mai fost la București în 1956 și 1962. Ceea ce am reținut din aceste călătorii este interesul publicului romînesc pentru teatru și nivelul înalt al artei dramatice. De aceea hotărîndu-ne să facem acest turneu în țara dv. ne-am asumat o mare răspundere. Spectatorul romîn manifestă un viu interes pentru teatru și am vrea să fim la înălțimea exigenței sale.

— *Ce vreți să transmiteți spectatorilor romîni ?*

— Așteptăm cu emoție întîlnirea cu publicul romînesc. Năzuim ca, în ciuda piedicilor pe care le ridică limba, vom reuși să găsim drumul care să ne deschidă accesul la inima spectatorilor romîni.

Tatiana Nicolescu

COMITETUL DE REDACȚIE

Eugen BARBU (redactor șef), I. D. BĂLAN (redactor șef-adjunct), Marin BUCUR, Gica IUTEȘ, AL. OPREA (redactor șef-adjunct), Dumitru SOLOMON, Nicolae ȘTOIAN, Petru VINTILĂ, Romulus ZAHARIA (secretar general de redacție).

REDACȚIA : B-dul Ana Ipătescu nr. 15, telefon 11.51.54, 11.38.51 ; ADMINISTRAȚIA : Șoseaua Kiseleff nr. 10, telefon 18.03.99 ; Abonamente : 9 lei — 3 luni ; 18 lei — 6 luni ; 36 lei — un an ; Tiparul : Combinatul poligrafic Casa Scînteii

40 220

Biblioteca Lui Sch.
Biblioteca Națională
1745

Proletari din toate țările, uniți-vă!

LUCEAFĂRUL

ANUL VI — Nr. 22 (129) — 26 OCTOMBRIE 1963 | REVISTĂ A UNIUNII SCRIITORILOR DIN R. P. R. | Apare sîmbăta, la două săptămîni. — 12 PAGINI — 1,50 lei

MÎNDRIE

de AUREL MIHALE

M-am gîndit de multe ori cu invidie la soare, care se poate bucura din plin de clipa cînd, rotindu-se, pămîntul aduce țara noastră în lumina lui. Clipa aceea trebuie să fie sublimă și noi nu ne putem înfățișa decît în închipuire măreția ei. Căci de acolo de sus, totul poate fi cuprins într-o singură privire și totul poate fi văzut deodată în schimbările de fiecare zi. M-am gîndit, de asemenea, că numai el, soarele, a putut vedea cu adevărat cum fața frumoasă, dar plînsă a țării, din trecut, a devenit treptat surîzătoare și senină.

Mi-am închipuit și clipa cînd țara noastră iese pe nesimțite din umbrirea nopții și primește pe fruntea ei sărutul de argint al luminii. Primele raze de soare au scînteiat de veacuri în apa Dunării și-a Mării și-au încununat crestele pline de semeție ale Carpaților, de mult. Ele au dat pămîntului și bogățiilor lui ascunse și furate, frumusețea neîntrecută a patriei noastre strămoșești, pe care-o purtam în suflet dar nu era a noastră. Și-au mîngîiat fața cîmpiilor ce ne-au legănat, însutindu-le rodul, dar a căror dulceață a fost pentru noi atîta timp amară.

Astăzi primele raze de soare scînteiază nu numai în apa mării, dar și în geamurile de cristal ale palatelor care împodobesc ca o salbă țărmul, precum și în unda liniștită și răcoroasă a lacului de la Bicaz, cum de asemenea vor scînteia, în curînd, pe fața lacurilor ce se vor aduna pe Argeș în sus sau la Porțile de fier. Ele aprind și mai mult văpaia „cetăților de foc" de la Reșița și Hunedoara, acolo unde bate inima de oțel a țării, și vor saluta cele dintîi apariția Combinatului de la Galați. Ele aprind drapelele de fum și strălucesc în coșurile înstelate ale sutelor de fabrici și uzine ridicate în anii puterii populare și se minunează în fiecare zi de splendoarea nestematelor noastre de la Onești și Săvinești, de la Brazi și Popești-Leordeni. În clipa aceea unică a zorilor, ele mîngîie fruntea neobosită a sondorului din vîrful turlei, a minerului care iese din șut, a țăranului care ia în picioare cel dintîi roua dimineții, a poetului care deschide larg fereastra după o noapte de veghe și nesomn, precum și a grănicerului care stă de strajă la hotar.

Astăzi, pe-ntinsul cîmpiilor noastre mănoase se leagănă pînă la orizont lanurile înfrățite, grele de rod, pămîntul e răscolit adînc de mii și mii de tractoare, el însuși întinerește sub oblăduirea muncii colective, staulele sînt pline de turmele obștești, înverzesc dealurile, pustiite altădată, cu plantații noi de vii și de livezi, înfloresc — pe făgașul vieții noi — satele ținute în trecut în întuneric și mizerie. Socialismul a schimbat și aici rînduielile neomenoase din trecut și pătrunde tot mai adînc în viața lor de fiecare zi.

Ne-am făurit astfel, an de an, o patrie nouă, liberă și puternică, bogată și prosperă, din care am alungat pentru totdeauna exploatarea omului de către om, teama și umilința, întunericul și foamea, chinul și disperarea. E patria noastră socialistă, în care sîntem pe deplin liberi și pe deplin stăpîni și cu care ne mîndrim, căci este rodul de aur al luptei și muncii noastre, conduse de partid.

Am trecut acuma, de curînd, pe locurile unde altă dată a fost, la margine de București, „groapa" Floreasca și m-am bucurat ca un copil de noua înfățișare, strălucitoare, a acestor locuri de tristă și dureroasă amintire. Mi-am spus atunci că oricît de prodigioasă ar fi memoria noastră, fie și memoria colectivă a unei întregi generații, vechea înfățișare a acelor locuri va fi prea repede uitată. Memoria slăbește și se usucă, pierde amănunte semnificative, e forfecată și ea de timp și în vremea noastră e mereu încărcată cu lucruri și fapte noi care înlocuiesc vechiul nostru bagaj aperceptiv. Era bine, mi-am spus, dacă în mijlocul parcului de pe locul „gropii" constructorii ar fi lăsat o imensă fotografie, în alb și negru, cu imaginea cutremurătoare a vechilor așezări, iar pe blocurile turn, ridicate în jur ca niște uriașe jerbe de flori și lumină, ar fi zidit plăci de marmoră pe care să fi săpat cuvintele: Clădite în 1962. Și asta pentru că n-a trecut decît un an și ne-am și obișnuit cu această imagine nouă, ca fiind de mult și dintotdeauna a noastră.

A trecut însă un timp și mi-am dat seama că m-am înșelat. Tot ceea ce s-a clădit este clădit de noi. Noi am visat și am gîndit mai întîi noua înfățișare a patriei noastre — și tot noi am făurit-o și i-am dat viață cu mîinile noastre. Și la temelia tuturor am pus bătăile inimilor noastre, tăria noastră morală de neînfrînt, dorința noastră arzătoare spre bine și mai bine. Sîntem prea strîns legați de ceea ce am clădit, ne este mult prea scumpă înfățișarea de azi a țării, ca să putem uita vreodată ceea ce a fost!

Și asta pentru că în conștiința a milioane de oameni simpli, a poporului nostru, — conștiință în continuă transformare socialistă și care ea însăși participă activ, ca un imens catalizator la actul construcției socialiste —, a apărut o trăsătură nouă: dragostea adîncă, fierbinte și pătimașă față de tot ceea ce am clădit, față de realizările regimului nostru democrat-popular, față de înfățișarea de azi a patriei. Această dragoste nețărmurită, este firesc și organic însoțită de un sentiment de asemenea nou și măreț: mîndria de a fi făuritorul și stăpînul marilor noastre cuceriri revoluționare.

Patriotismul oamenilor muncii capătă astfel o trăsătură nouă și vie, activă, cea a contemporaneității. Dragostea față de patrie și de popor se identifică astăzi cu dragostea față de noua orînduire, față de patria socialistă, față de statul puterii populare, față de partid. Imaginea luminoasă a patriei noastre de astăzi întruchipează visul de aur al poporului nostru, pentru care au căzut în trecut generații întregi de luptători. Patriotismul socialist, — ca element important al noii conștiințe sociale și sentiment profund moral al oamenilor —, presupune astfel, pe lîngă dragostea față de tradițiile înaintate de luptă ale poporului, față de limba și cultura noastră, față de spiritul de sacrificiu al înaintașilor în luptele pentru libertate și independența țării, pentru eliberarea socială, dragoste, încredere și devotament nemărginit față de revoluția socialistă, față de cauza socialismului și a păcii, a comunismului, față de prezentul și viitorul patriei noastre în care socialismul a biruit pe deplin la orașe și sate, față de popor și conducătorul său încercat, partidul comuniștilor. El a devenit astfel un izvor inepuizabil de înfăptuiri mărețe a cărui expresie concretă și vie o aflăm în participarea entuziastă a milioane de oameni la opera construcției socialiste, în eroismul lor cotidian. El presupune de asemenea și acel sentiment modest al mîndriei că ai participat la aceste înfăptuiri mărețe, al căror stăpîn pe deplin liber te socotești. Și asta nu e altceva decît mîndria de a fi cetățean al patriei noastre socialiste.

ÎNALȚIMI — Fotografia: I. MICLEA

Eugen Jebeleanu

SĂ FII

Să fii, bucuria de a fi,
să știi că poți oricînd să primești o scrisoare,
la cutare adresă
și că scrisoarea aceea
nu se va întoarce înapoi
pentru că ești tu cel care o întîmpini,
tu, cel al cărui nume de pe scrisoare
e-un bumerang al vieții,
un arc ce face să se miște stelele,
să freamăte răcoarea plopilor,
un ornic palpitant ce nu stă niciodată,
o prezență putînd să spună oricînd „nu" sau „da"...
și acel „da" să fie pentru unii o aripă,
iar pentru alții o spînzurătoare...

Să știi că poți să comunici și că poți comunica
oricînd printr-un gest, printr-un strigăt,
printr-un protest, printr-o aprobare;
să simți cum plămînul tău
este un cimpoi unic
în care poți să inviți sufletul brazilor,
un cimpoi pe care-l poți trezi
cu mireasma violetă a petrolului
sau îl poți liniști cu răsufletul
unei livezi
plină de meri înfloriți sub lună;
să știi că ești și slab și tare
— dar mai presus de orice, tare —
pentru că ești alături de milioane de ființe
la fel ca și tine
și pentru că, prin toți aceștia,
poți tinde către orice zare a lumii;
că ai alături de tine sute de milioane
de oameni la fel ca tine
pîndiți, desigur, ca toți oamenii
de boli și de moarte și de slăbiciuni,
dar cari — toți împreună —
sînt o rafală pururi suitoare
ce-atacă, ciuruind mereu,
obrazul morții;
să simți că ești puțin și că ești totul,
să simți că-n clipa în care
strîngi pumnul,
fără să fii știut de nimeni, fără să te știe nimeni,
sute de milioane de alți pumni se strîng la fel,
ca niște lame mari de piatră, care — împreună —
devin un lanț de munți
de neescaladat pentru-alpiniștii
cu lungi frînghii de aur.

Ce frenezie să poți fi
alături de cei vii,
alături de cei care
sînt gata orișicînd să-nfrunte moartea pentru că
ei sînt cei vii.
Să simți că ești un arbore, un arbore-ntr-un codru,
un arbore ce poate-oricînd să piară,
dar ale cărui rădăcini
sînt ancorele-albastre
ale viitorului.
Să fii un om, să fii viu,
un om cu inima încăpătoare cît un cuib,
și în care la sfîrșitul fiecărei ierni
se strîng,
din primele zăpezi topite,
cîteva prime fecioreinice mici boabe:
rulmenții zborurilor primăverii,
un ciripit al celei
dintîi albastre rîndunici sosite
și un ecou
din cîntecul, și vesel și nostalgic, al
țăranului ieșit la cîmp, purtînd
la haină
rozeta Legiunii de Onoare
a brebenelului.
Să fii viu, o, această
explozie-a nemuritorului motor
al bucuriei noastre zilnice,
hrănit cu inepuizabila benzină albăstrie
a zorilor pe care le aprindem!...

Mihai Negulescu

OMUL CU ARMA

Din falduri roșii, peste zări de-aramă
cresc lupte vechi — rapsodice gravuri
ce inerția brațelor destramă
la focul sfintei dragoste și uri...

E Lenin limpezimea lor. Cuvîntul
ca pe o armă i-l cuprind din mers;
și-n ceas de veghe, parcă-aud pămîntul
trecînd spre fericire-n Univers.

În zbuciumul diurnelor asalturi
soldat statornic al lui Lenin sînt —
iar ridurile frunții mele-s falduri
în vîntul Revoluției vibrînd.

Luna prieteniei romîno-sovietice:

CĂRȚI SOVIETICE ● CU DEGETUL PE HARTA de Ion BĂIEȘU ● PRIMA CARTE REVELATOARE de Petru VINTILĂ ● ÎNSEMNĂRI DESPRE SPECTACOLELE TEATRULUI „M. GORKI" DIN LENINGRAD de Dumitru SOLOMON ● FILMUL SOVIETIC — O ARTĂ UMANISTĂ de Silvia KERIM ● FIUL — poem de Anatoli POPERECINÎI

CĂRȚI SOVIETICE

KONSTANTIN FEDIN: „Rugul"

Cartea lui K. Fedin, apărută în Editura pentru literatură universală, cuprinde, de fapt, numai volumul întîi, „Invazia", din ultima parte a vastei trilogii a autorului. Urmărind în continuare destinele personajelor principale, puse încă din partea a doua a trilogiei sub semnul revoluției, Fedin le aduce pînă în pragul marii confruntări care a fost Războiul pentru apărarea patriei. Cititorul regăsește în recentul roman eroi bine cunoscuți din paginile anterioare : Izvekov, Ragozin, Annocika, Pastuhov, Țvetuhin. În „Primele bucurii" scriitorul înfățișa Rusia anterioară anului 1917. Deși la începutul evoluției lor, Ragozin sau Izvekov erau deja investiți de către autor cu trăsăturile omului nou, reliefate ulterior în cuprinsul epopeii luptelor revoluționare, „O vară neobișnuită" este, în esență, istoria acestor lupte, a războiului civil, ilustrînd în contextul furtunos al epocii, și soarta personajelor secundare, din punctul de vedere al poziției acestora față de revoluție. „Rugul" include perioada de dezvoltare a puterii sovietice dintre cele două războaie mondiale și se oprește la un moment de răscruce în istoria statului sovietic : războiul antihitlerist. Rezumînd, în relativ puține pagini, epoca parcursă, K. Fedin își regăsește personajele cu puțin înainte de începutul războiului, preferînd să lase pe cititori să înțeleagă, din poziția actuală a eroilor, evoluția lor trecută. Scurtul răstimp care se desfășoară de la noua lor intrare în scenă pînă la război este completat de către scriitor cu fapte edificatoare pentru starea de lucruri care încheie aproape un sfert de veac de transformări.

În economia romanului, primele patru capitole, din cele nouă cîte cuprinde, îi prilejuiesc lui Fedin o privire de sinteză asupra destinului, reprezentativ după 1917, al unei familii de țărani mijlocași (de fapt de fierari, țărani mai înstăriți, ceea ce explică, într-o oarecare măsură, și șovăielile unuia din ei, Ilia Verighin, în legătură cu colhozul înființat în sat). Apoi, rînd pe rînd, eroii trec prin fața obiectivului, urmăriți fiecare pînă în momentul „invaziei". Reacțiile oamenilor sînt diferite individual, esența lor însă se vădește comună. Izvekov și Alexei Pastuhov trec neîntîrziat la acțiune. Bătrînul Pastuhov și ceilalți intelectuali din jurul său au, de asemenea, sentimentul marii răspunderi, al evidenței momentului care subordonează acum toate preocupările colaterale. Dar războiul răscolește și speranțele ascunse, dușmăniile mai vechi față de orînduirea sovietică, așa cum se întîmplă în cazul lui Nîrcov, sau scoate la iveală și lucruri aparent mai mărunte, cum ar fi egoismul și indiferența față de cei din jur, aflați în primejdie, ca la Scudin. În ultima parte din roman, scenele de apocalips ale atacului aerian, cu avioanele ce bombardează și mitraliază de la mică înălțime convoaiele de oameni și mașini de pe șosea, momente a căror tensiune crește pînă la incandescență prin tehnica acumulării lente a amănuntului, constituie un tablou zguduitor al suferințelor îndurate de populația civilă, surprinsă de acțiunea mișelească, neașteptată a dușmanului. Dar călătoria Annocikăi și a lui Țvetuhin de la Brest (oraș de graniță, lovit printre primele de nemți) către Moscova arată și aspectul celălalt al acestei suferințe : ura împotriva cotropitorilor, impresionanta voință de luptă a maselor populare, care s-au mai ridicat odată cu arma în mînă, în timpul războiului civil, pentru apărarea sovietelor.

Ca și în celelalte opere de succes ale literaturii sovietice despre război, evenimentele înfățișate în „Rugul" constituie, o dată mai mult, o prezentare a uriașului potențial de forțe umane descătușate de revoluție și îndreptate acum împotriva agresorului, în apărarea cuceririlor acestei revoluții.

AL. TUDORICĂ

A. ȘTEKLI: „Thomas Münzer"

Așa cum se prefigurează la lectura primei sale cărți publicate la noi, personalitatea lui A. Știekli reunește virtuțile artistului și ale omului de știință într-o sinteză în care patosul fanteziei este cenzurat de scrupulul sever al omului de știință, iar datul istoric dobîndește vibrația unică a vieții. În cele mai bune pagini ale sale, Știekli se afirmă un artist autentic prin înțelegerea superioară cu care eliberează valorile de viață ale faptului istoric, condensate în subtext.

Considerînd și lucrarea anterioară a istoricului sovietic, monografia „Campanella" (1959), sîntem îndreptățiți să credem că interesul său intelectual se orientează către acele momente din istoria gîndirii care atestă o mare efervescență a ideilor de dreptate socială și progres, chiar dacă ele apar formulate în soluția labilă și inoperantă a utopiei. Campanella, deținut timp de 27 de ani în carcerele spaniole, ca și Thomas Münzer, decapitat de feudalii germani înspăimîntați de eficiența verbului său, sînt, cum spunea Marx, „nobili sfinți și martiri ai calendarului filozofic, integrați condiției prometeice prin înalta lor umanitate".

Monografia lui Știekli despre „revoluționarul plebeu" este de fapt o istorie sintetică a Reformei și războiului țărănesc din Germania, ale căror linii și tendințe esențiale converg spre reliefarea personalității lui Münzer. De aceea alternarea perspectivei panoramice cu episoadele în care obiectivul se concentrează asupra personajului, reprezintă nu o simplă tehnică de compoziție epică, ci exprimă concepția dialectică a cercetătorului privind raportul dintre evenimentele istorice și erou și necesitatea de a-i defini personalitatea într-un context amplu și variat de împrejurări.

Thomas Münzer retrăiește astfel în cartea lui Știekli printr-un joc multiplu de afinități și opoziții cu cei mai de seamă reprezentanți ai umanismului german.

Mărunt, cu o expresie a feței colțuroasă, trădînd o combustie sufletească nepotolită, cum ni-l înfățișează acea gravură din școala lui Dürer cu acuzate tendințe baroce, Münzer nu afirmă nici poza aristocratică a umaniștilor, nici epicureismul lor degenerat. Este cast și ascet nu datorită rigorilor etice, ci din pricina unui efect de compensație. Toată energia trupului, tot patosul sentimentelor lui se concentrează sublimat în mișcarea gîndirii și a voinței de luptă. Este spiritualizat nu pentru a savura această stare, ci pentru că efortul luptei i-o cere. Münzer rămîne un caracter uman complex, față de contemporanii săi fascinați de mirajul „omului universal". De aceea sînt puține paginile care ni-l înfățișează abandonat subiectivității lui sau zăbovind alături de membrii familiei. Interesul său constant este orientat spre viața exterioară, spre acțiunea menită să modifice creator realitatea, fără a exclude prin aceasta exigența cultului sincer, interiorizat, care constituie un punct esențial al doctrinei lui reformate.

Împotriva fatalismului lui Luther care, negînd liberul arbitru, abandona omul onest predestinării, Münzer considera că acesta se realizează, în ordinea existenței, prin forțe imanente, proprii condiției lui, că el își definește personalitatea prin propriile lui acțiuni. Spre deosebire însă de activismul Renașterii italiene, de sursă neoplatonică, limitat creștin, concepția lui Münzer aduce în mod unic în Renaștere, o dimensiune nouă, socială. Rațiunea, ca posibilitate de realizare în plan strict individual, reprezintă pentru Münzer mijlocul fundamental în schimbarea unei ordini sociale nejuste.

Știekli pune în evidență acest ferment revoluționar al activismului lui Münzer, indicînd continuitatea, prin el, a ideilor mișcării husite. În cel mai autentic reprezentant al ei, Reforma și-a afirmat explicit caracterul social fundamental.

Monografia lui Știekli surprinde etapele succesive în care gîndirea lui Münzer se desprinde de sursele livrești esențiale și îi precizează structura în tumultul vieții imediate. Spiritul critic al Renașterii aplicat la filologia textelor sacre, stă la originile Reformei, și conduce în chip firesc spre o concepție raționalistă a religiei, care exclude dogma „revelată". Engels a precizat în „Războiul țărănesc german" că pentru Münzer religia reprezintă „trezirea la viață a rațiunii în om", esența gîndirii lui fiind, din motive tactice, ca și la Giordano Bruno, o formă disimulată a ateismului, „un panteism care friza pe alocuri ateismul".

În cartea lui Știekli patosul evenimentelor se comunică cel mai adesea nemijlocit, relatarea fiind dominată de gestul direct, de mișcarea amplă și plină de vitalitate. În evocarea burgului german de la începutul sec. al XVI-lea și a condiției diferitelor pături sociale, stilul lui Știekli atestă prețioase virtuți plastice. Evenimentele războiului țărănesc se succed cinematografic, într-o dinamică impetuoasă, deși, uneori, relatarea, lipsită de transfigurare, rămîne în afara tărîmurilor artei. Redus la punctele lui esențiale, conținutul cărților de doctrină sau al pamfletelor polemice se integrează organic narațiunii, cînd este comunicat în stilul indirect liber. Aparenta obiectivitate a scriitorului potențează în fapt adeziunea lui implicită la curentul de idei progresiste și eliberează în plus o undă de ironie filtrată discret ce se insinuează ca o aură falsă în jurul adversarilor lui Münzer.

CORNEL MIHAI IONESCU

BORIS BEDNÎI: „Fetele"

Boris Bednîi a scris un roman despre tinerii sovietici ai zilelor noastre. Fetele voioase și optimiste într-o așezare forestieră, situată în apropierea Cercului Polar, receptează cu entuziasm știrile despre sputnici și rachete. Munca tăietorilor de pădure cunoaște înnoirile cerute de tehnica modernă. Vitregiile iernii nordice — îndelungate și aspre — nu mai împiedică de mult freamătul necontenit al șantierului. Într-un asemenea cadru, nu lipsit de farmec și pitoresc, oamenii, în majoritate tineri, străbat calea către maturizarea morală. Autorul s-a oprit asupra unor momente dificile din viața personajelor, relevînd zbuciumul lor lăuntric, căutările lor înfrigurate. Evoluția Tasiei, fetișcana orfană crescută la Casa copilului, energică și întreprinzătoare, cu o naivitate firească vîrstei, capătă, pe parcursul romanului o bogăție impresionantă de nuanțe. Ea vine în îndepărtata exploatare forestieră, animată de dorința vie de a munci cu pasiune. Greutățile inerente începutului n-o intimidează. Se împrietenește ușor cu celelalte fete. Vera, mai în vîrstă, calmă, autoritară, Nadia, tăcută și sobră, preocupată să-și întemeieze o familie proprie, Katea, pătrunsă de fericirea iubirii împlinite, Anfisa, frumoasă și flușturatică. Aici, în orășelul scăldat de strălucirea zăpezilor, Tasia trăiește, înfiorată, prima ei iubire. „Partenerul" Ilia, un flăcău chipeș, muncitor destoinic, dar cam neserios, începe „idila" cu mărunțica Tasia, în glumă : a pus rămășag și vrea să fie el învingătorul. Jocul de-a dragostea se va transforma însă treptat într-o pasiune autentică și Ilia își va găsi tovarășa de viață. Boris Bednîi știe să descifreze dinamica încordată a sentimentelor. În roman pot fi descoperite pagini remarcabile de investigație psihologică.

În acest sens trebuie amintite, alături de episoadele care reliefează tumultul sufletesc al lui Ilia și Tasia, și alte capitole, puține dar foarte sugestive, consacrate cuplului Dementiev — Anfisa.

Bednîi povestește pe un ton simplu, îl antrenează pe cititor în colocviul etic pe care-l desfășoară. Cele mai multe din capitolele romanului sînt scrise cu nerv, evoluția acțiunii urmează o linie firească, ascendentă, aerul „moralizator" nu transpare niciodată. Ni se pare bine reconstituită ambianța specifică ; este limpede că autorul posedă o bună cunoaștere a oamenilor și a locurilor despre care scrie. Am fi vrut ca unele personaje, uitate adesea într-un con de umbră, să prindă contururi mai accentuate (Ignat Vasilievici, Sașa, Katka). Legătura, poreclită „logodnă", dintre Nadia și bătrînul Xan Xanici, ruptura cam bruscă din final, constituie o complicație inutilă și artificioasă în economia romanului. În ansamblu însă, cartea lui Bednîi este bine finisată epic și transmite vibrant suflul contemporaneității. Traducerea semnată de T. Țopa și S. Alterescu denotă corectitudine și precizie, deși pe alocuri ar fi necesitat unele revizuiri stilistice.

MIHAI BOTEZ

S. MARȘAK: „În pragul vieții"

Autobiografia literară — deși pare un paradox — nu este altceva decît biografia mediului intim, social și istoric ; spun autobiografie și nu „amintiri", întrucît, după cum se va vedea, le delimitez, relativ.

Amintirile scriitorilor vîrstnici sînt de obicei lirice, înclină spre relatarea romanescă, anecdotică, a fluxului confesiv, au un anume aspect pozitivist în metodă. Autobiografia literară implică, de asemenea, aceeași *relatare* a faptelor, dar și *interpretarea* lor de pe o poziție *analitică* și numai uneori sintetică. Scriitorul în această situație își obiectivează într-atît eul încît între evenimentul concret-istoric și redarea lui se interpune comentariul senectuții. Scriitorul, încercînd o valorizare teoretică a datelor, polarizează semnificații.

Volumul lui S. Marșak se conturează pe o astfel de metodă. Deși numește „amintiri" paginile sale, în bună parte capitolele cărții sînt „studii" literare de psihologie a vîrstelor. De aceea găsesc că termenul de autobiografie literară tolerează mai mult labilitatea modalității. Narațiunea devine variată, alternînd lirismul cu crochiurile teoretice, anecdoticul cu esențialul etc. Autobiografia constituindu-se poliedric.

Prin versurile simbolice (motto) : „E seară tîrzie și-s toți împreună / Părinții, surorile, frații mei. / Și nu mă îndur să le spun noapte bună / Și nu m-aș mai duce de lîngă ei", începutul lecturii prefigurează o atmosferă nostalgică, sentimentală, proprie solilocviului retrospectiv ; el recomandă de fapt temperamentul scriitorului. După cîteva pagini însă aburul liric devine subsidiar pentru că intervine schimbarea procedeelor. Cum e firesc, sfîrșitul lecturii schimbă înțelesul subtitlului „amintiri" acordat de autor. E ceea ce am explicat la început. Evocarea începe din ultimul deceniu al secolului al XIX-lea și nu este greu să întrevezi atmosfera gorkiană a provinciei, figurile cehoviene, cu toate că intenția poetului nu a fost aceasta. El reconstituie esențialitatea epocii prin mediul familial, cu mijloace de sinteză și nu beletristice. Alteori, însă, momentele sînt explorate în sine, rezultînd schițe interesante, vivace (jocul cu fiii patronului). Aici S. Marșak, poet, autor cunoscut de literatură pentru copii, dovedește acuitate în observații, în redarea psihologiei școlarului (examenul de admitere, colegii, Cerdințev se reține, profesorii etc.) Cîteodată apare psihologul care formulează o teză sau ajunge la alta. De pildă : „Dacă scrutăm cu atenție amintirile din primii ani ai vieții, vedem cît de adînc și de puternic se întipărește în memoria noastră fiecare cuvînt auzit în copilărie". Sau : „Copiilor le place tot ce este mic sau, mai bine zis, le place să vadă în format mic tot ce este de obicei mare". Trecerea viitorului poet de la copilărie la adolescență (ultimele file ale volumului) se face sub privirile lui Stasov — nașul său literar — și în anturajul lui Gorki, Șaliapin ș.a. Faptul ocazionează portretizarea marilor personalități nu din unghiul copilului de atunci, ci al omului de azi, dar respectîndu-se datele memoriei.

M. N. RUSU

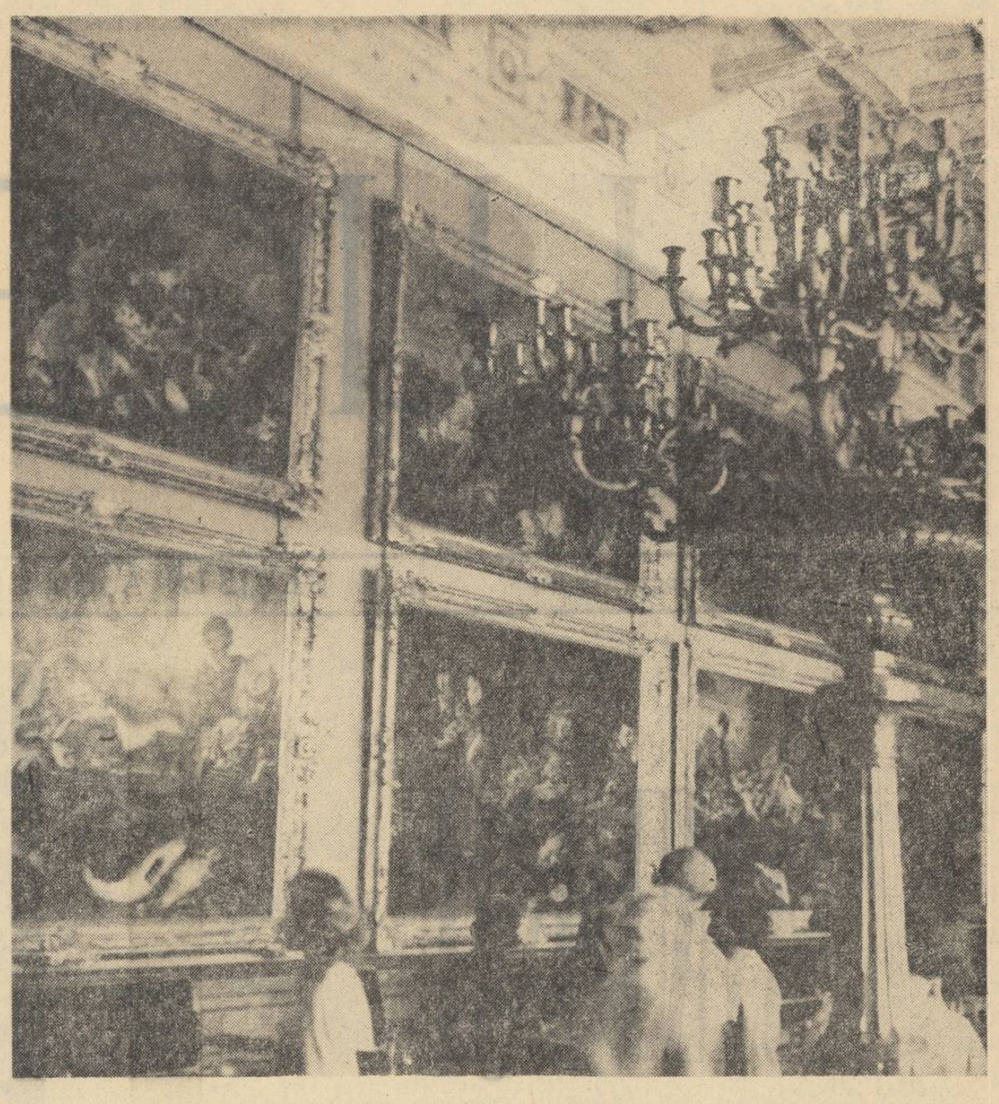

INTERIOR LA MUZEUL ERMITAJ — Fotografia: ION MICLEA

cronica literară

Desen de SILVAN

MIRON RADU PARASCHIVESCU:

Declarație patetică • Cîntice țigănești • Laude și alte poeme

Temperament pasionat, stăpînind cu precizie un verb ascuțit și colorat — Miron Radu Paraschivescu se numără printre poeții noștri de prima mînă, iar întîlnirea cu o culegere din opera sa, cum este cea pe care ne-o oferă acum Biblioteca pentru toți, este impresionantă. Versurile acestui creator freamătă încontinuu, ridicate parcă în picioare, ca o pădure într-o veșnică agitație. Lectura lor „lasă urme" pentru că ele te încolțesc în toate părțile, „te apucă de guler", cerîndu-ți o participare integrală. E semnul artei adevărate.

Ne găsim, după sugestia titlului unui volum, în fața unei *Declarații*. O declarație făcută de un om, oamenilor. Patetică — prin vehemența sa, prin accentele inedite, născute într-o dăruire totală. „Nu vă bizuiți pe mine — scrie poetul în „Prefață" — eu nu fac decît versuri din cuvinte. / Cuvintele nu sînt mai mult ale mele decît ale voastre. (...) Deci nu vă bizuiți pe mine, / ci pe ceea ce sînteți, ce faceți. / Vorbele mele vor spune / singure această minune". Și „vorbele" acestui poet spuneau într-adevăr lucruri puțin obișnuite în lirica vremii de acum cîteva decenii „Oftatul cavernos al minelor", închisoarea cu ziduri și cea fără ziduri, sirena lui Vasile Roaită, marea baladă a poporului spaniol, luptînd împotriva fascismului sînt numai cîteva din coloanele care susțin creația poetului în această perioadă. Așa cum s-a mai remarcat, Miron Radu Paraschivescu are meritul de a fi văzut cu clarviziune „temele" mari ale epocii sale. E aici, în primul rînd, fericita înrîurire a partidului comunist, de la focul căruia versul poetului s-a aprins încă de la prima rimă. Scriind — așa cum mărturisea, răspunzînd la o anchetă — „fiindcă văd, fiindcă aud, fiindcă nu sînt laș", poetul își încarcă versurile cu iarba de pușcă a revoltei populare. Renunțînd la „floricelele de stil", „aromele și vaniliile" barzilor oficiali, el își păstrează demnitatea „de a gîndi încruntat" la țara sa, de a fi „furios" pe ea, pe soarta pe care i-a pregătit-o stăpînirea : „Acum cînd mă gîndesc încruntat la țara mea / cînd mă gîndesc încruntat, / plin de furie pe soarta ei / pe oamenii ei, / cînd mă gîndesc la pămîntul ei / la pămîntul ei bun, negru și gras, / cu pomi, cu grîu, cu porumb, cu orz, / cu in, cu săcară, cu ovăz, cu struguri, cu vii, / cu vii și cu morți, (parcă mai mulți morți decît vii) / ... / mă cuprinde o mare, o nespus de mare furie pe ea". Cu o limbă silită a învăța „gusturile amare" ale unei vremi tulburi, versul său nu poate articula cuvintele banale, neprimejdioase, care să nu-l coste — fiecare din ele — viața. Poetul se simte „învestit cu o mare misiune" : de a vorbi în primul rînd despre oameni, de a le arăta „calea virgină", „calea mîntuirii prin luptă". Pentru aceasta, el trebuie să înfrîngă toate obstacolele ; „Ca să pot vorbi — să fiu înțeles — / despre lanurile voastre muncite mult, cu trudă, / despre vînturi care vă-nfășoară și vă răcorește, / despre pămîntul negru, aburit, / despre focurile aprinse în noapte pe culmi, / despre soare și ploaie, / despre bucuriile mărunte și durerile amare / am deprins legile tovărășiei / ... / Am deprins legile luptei ascuțite, dîrze / ... / Am deprins legile tovărășiei" (*Calea virgină*). Glasul său este al omului care se simte solidar cu locul în care s-a împlîntat ca un copac ; al insului anonim peste care „se întîmplă" vremea și istoria : „Eu stau aici pe pămînt, / Ca pămîntul, / Eu stau ca pămîntul / Și umblu ca el, / Și atîtea mii de lucruri, / Umblă și mișună prin mine : / Rotate drumuri, înalte, vulturești, / Mari mișcări de revoluție, / Drumurile pămîntului, toate, / Le străbat ca și el, odată cu el, / Fiindcă și eu, ca și el, stau pe loc, pe pămînt, / Și viața trecută și viitoare e-n mine, / Una și nedespărțită, fără sfîrșit". (*Omul a spus*).

Stilistic, remarcăm în această perioadă a creației lui Miron Radu Paraschivescu gesturile mari, atmosfera profetică, violentă, vuietul de cascadă cu care, dincolo de gesturile poetului, se continuă curgerea poemelor. Cuvintele capătă însușiri materiale, sînt „rotunde, ovale", se înfrățesc ca grîul, prin rădăcini și dau muguri. Versurile cresc unele din altele ca niște coarne de cerb. Ceea ce le salvează întotdeauna de la prolixitate e neistovita lor zvîrcolire polemică. Cerbul imaginii se azvîrle cu toată panoplia lui de pumnale într-un obiectiv precis, ales întotdeauna cu un bun ochi politic. O strofă din „Ars poetica" : „Pentru ei prețul pîinii sau industrializarea / nu sînt elemente poetice / cum ar fi duhul sfînt și îngerii de toamnă ; / ei sînt, bineînțeles, miruiți, / dar noi îi dăm încolo cu mîrul lor de doi bani, / fiindcă singura miruială care ne convine / este cea de flacără și sînge".

Poet social în primul rînd — cîntăreț prin urmare al peisajului uman — Miron Radu Paraschivescu posedă, în aceeași mare măsură, și sentimentul naturii. (Zăbovim puțin asupra acestui aspect, întrucît el a fost mai puțin cercetat). Într-un pastel intitulat „Uneori iarna..." trăim cu autorul senzația aproape fizică, aș zice, a depersonalizării copacilor: „Uneori iarna pomii par numai schelete, / sau nervi tremurători, / ca-n harta anonimului spînzurat de-un perete / în sala de anatomie, / ori ca blînzii boi, atotîndurători, / jupuiți în geamuri, la măcelărie. / Așa par pomii iarna, uneori, / slăbiți și triști clătinîndu-se încet, / spre razele de soare...". E aici un fel de stagnare sau împleticire, a regnului vegetal, în timp ce în alt pastel, scris mai tîrziu, se realizează o adevărată răscoală a elementelor naturii : „Dar iată din adîncuri, de cine știe unde, / Domoli ca niște bivoli, ca elefanții moi, / Își ciatină la zare spinările rotunde, / Albastre cete, norii de cîlți și de noroi". După o secetă grozavă, care incinerase pămîntul, ploaia, „unanima ploaie", „descifrează în trăsnet, sistemele nervoase", dezlănțuind o bucurie nemaivăzută : „Porni poporul iureș răcnit din gură-n gură, / Cu sulițele ploii sculate la spinare". Am numi aceste poezii *pasteluri de idei*, copacii, ploaia fiind de fapt simboluri filozofice destul de transparente. E un procedeu pe care poetul îl va folosi mai des în ultima vreme la realizarea frumoaselor sale „laude". Dar înainte de a trece la această etapă a creației sale, să facem o scurtă incursiune într-un univers în aparență ciudat. Universul „Cînticilor țigănești".

Ajunse cu repeziciune cunoscute aceste „cîntice" își păstrează și acum sucul extraordinară. Ele sînt menite să străbată un drum lung prin vreme. În ambianța literară destul de leșinată a epocii, ele s-au împlîntat violent, ca un cuțit într-o mandolină. Anul apariției (1941) trebuie reținut, fiindcă numai așa putem să ne dăm seama pe deplin de caracterul protestatar al acestor producții. Luînd cu armele specifice apărarea unei populații de robi, Miron Radu Paraschivescu săvîrșea un act de curaj. *Cînticele* continuă, pe alt plan, *Declarația* sa, fiind nu mai puțin *patetice*. O splendidă alegorie cum e „Cîntăreț plin de o afecțiune activă : „Țigănie, țigănie / doar cin' te-a văzut te știe ! / Țigănie rai beteag / nu te uită cui i-ești drag". Strofa ar putea servi drept motto întregii cărți.

Ceea ce le conferă *cînticelor* o mare viabilitate este realismul lor. Argoul devine limbaj poetic, așa cum se întîmplase la Arghezi în „Flori de mucigai". Nu avem aici de-a face cu o țigănie de operetă, cu corturi decorative, în care ard focuri artificiale (becuri mascate cu hîrtie colorată). Fiecare vers respiră viață autentică (viață — așa cum erau siliți s-o ducă acești oameni „de la fund"). Fiecare vers miroase „a rai beteag". Ca în tragediile antice, eroii lui M. R. Paraschivescu sînt striviți de „soartă" (citește mizerie) și simpatia cu care poetul se apropie de această lume e ca un balsam pe răni. În mîlul mahalalelor zac totuși scoici ce ascund perle cu reflexe mult mai aprinse decît cele false de pe stradă. Sub zdrențe frumusețea fizică a țigăncilor de tingire, căldărarilor, giolarilor, barbugiilor, e ispitoare pentru vers. Nevasta mincinoasă e „ca zambila" și „nici crinul — pe ochii mei ! — / n-are piele ca a ei". Rică („al mai prima" la toate) e înfățișat cu ceremonia cu care, în basme, apare fiul de împărat. „Și-avea ochii de migdale / de cătau la el cu jale. / Și-avea ghersul cîntător / de cătau la el cu dor / Rică, fante de Obor. / N-avea pe lume pereche : / purta cercel la ureche / și-avea degetu-nflorat / c-o piatră de matostat". Dragostea este văzută realist, dar nu privată de fiorul de poezie, o poezie mult mai autentică aici decît la filistinii versului pudic. Prin *Cîntice* curge o senzualitate robustă. Îndrăgostitul iubește sănătos și sufletul, dar și anatomia iubitei, se înfioară privindu-i podoabele, îmbrăcămintea „rochia cu dantea". Spovedindu-se în limbajul lui verde, el își simte încă mîna „arsă" de fiorii dezmierdării.

Ar fi interesant de urmărit construcția citorva *Cîntice*. Ele au un puternic caracter dramatic, fiind concepute ca niște mici piese, cu intrigă, punct culminant, deznodămînt. O idilă dintr-un „Cîntic de dor și de of" de pildă. Îndrăgostiții se simpatizează mai întîi prin daruri : „I-am luat rochie de tafta, / papucei de catifea, / și-am dus-o prin mahala / ca s-o vadă cine-o vrea / că e amureaza mea". Atinsă de „civilizație", fata revendică de la iubit unele transformări : „Mi-a zis că dacă mi-e dragă / să mă împrumut la bangă / și să-mi pui dantura întreagă". Cîteva certuri mărunte și jarul scornit al focului crește. Mai ales că „a care-i e dragă" povestitorului cochetează cu el, purtîndu-se ba prea „îndelicat" („numa-n șoapte și-n oftat"), ba răcîndu-se brusc („face fițe"). „Și ca să mă bage-n streche / punea și-un mac la ureche. / Să spuie care-o cunoaște / cum era de dat în paște ; / că bătu-o-ar stelele / și-a tras și sprîncenele, / subțirel pe lîngă coadă / de-mi suci mintea nărodă". Deznodămîntul e însă ciudat : „Și într-o seară, din pridvor, / cum trecea un roșior / a ieșit la drumul mare / și-a fugit cu el călare", iar poezia se termină pe o replică memorabilă, rostită de omul înșelat, edificat acum definitiv asupra sufletului femeii : „Vascrisul ei de farfuză !"

Producția poetului de după Eliberare este reprezentată aici de volumul „Laude și alte poeme". Trebuie amintită în primul rînd vasta construcție lirico-epică „Cîntarea Romîniei". E o epopee a luptei populare pentru dreptate, cu episoade și icoane lirice din revoluția lui Tudor, din cea de la 1848, din răscoala anului 1907, culminînd cu evocarea luptelor duse de comuniști. Sînt „anii cumplitelor treceri" ai poporului. E drumul străbătut de la o „Romînie-Vlăsie / țară de tîlhari / și de boieri mari" pînă la soarele eliberării. Poezia e străbătută de mînii, un vînt ca de tăișuri de coase bate prin strofe. Ultima parte a poemului e o odă a vremurilor de astăzi, odă adusă țării care se umple zi de zi „de minuni". „Ți-e trupul greu de roade, țara mea / ești ca o mamă tînără, voinică, / dintr-ale cărei brațe se ridică / iubirea care biruie în ea". Între revolta vehementă a primelor poeme de care am vorbit și măreția calmă a *laudelor* aduse vremii noi, poemul „Cîntarea Romîniei", (conceput în primii ani de după Eliberare) constituie parcă un popas : înainte de a se umple de soarele atît de des invocat, inspirația poetului recapitulează o întreagă istorie de luptă.

Laudele, creații de mare rezistență în opera lui Miron Radu Paraschivescu, stau sub semnul optimismului, al împlinirilor prezentului. Abia acum poetul își poate descreți fruntea privind acest pămînt, simțindu-se tovarășul acestor oameni. Tot ce și-a refuzat pe vremuri, toate bucuriile strivite, dau acum muguri. Versul e inundat de lumină. „Orașul își dă inima pe față : Un fluviu de bărbați, femei, copii / Ce înalță în clara dimineață / Un hohot al imensei bucurii" („Unu Mai"). Transfigurat de socialism, tot ce este în jur devine motiv de laudă : femeia care „poartă-n gesturile ei și-n gînd / toată chemarea lumii viitoare", pruncul sănătos, „fiu al iubirii pline și carnale", tipografii, astronautul, elementele naturii, fructele.

Realizînd o sinteză a tot ce a fost mai valoros în opera sa, poeziile pe care Miron Radu Paraschivescu le creează acum

MARIN SORESCU

au un aer de meditație senină, optimistă. Se concentrează în puține cuvinte sensuri filozofice, adînci.

O antologie ca aceasta scoate, desigur, la iveală și „petele albe" de pe harta poetului, greutățile cu care el a avut de luptat și pe care, așa cum am văzut, le-a învins, de cele mai multe ori. Alunecarea ușoară către discurs în primele creații, rarefierea unor pasaje din „Cîntarea Romîniei" au fost semnalate. Am adăuga, referitor la unele dintre poemele ultimului volum, o vibrație lirică, atenuată, provenită dintr-un exces de elaborare. Sagacitatea mereu trează, ascuțișul minții pot răni uneori și plasma poeziei. Ne găsim în fața unor bucăți (*Tîmplarul, Pîrîul și marea*) care așează între cititor și poet o oarecare distanțare (e drept, uneori numai momentană). Sînt mici patinări ale unei roți care străbate cu avînt un drum bun și întins.

Aflat într-o continuă înnoire (formula, tonul poetic sînt schimbate structural de la un volum la altul), poetul Miron Radu Paraschivescu este capabil, în continuare, de noi surprize, tocmai pe linia exprimării unui crez artistic înalt, a adeziunii la lupta poporului, de unde a izvorît partea cea mai valoroasă a creației sale.

dicţionar de istorie literară contemporană

de MARIN BUCUR

A. E. BACONSKY

Anatol E. Baconsky e născut în anul 1925, la 16 iunie. După absolvirea liceului la Rîmnicul Vilcea(1946), urmează Dreptul la Cluj (1946—1949). Aici îşi face debutul şi îşi desfăşoară o mare parte din activitatea sa poetică. El s-a manifestat în cercul poeziei tinere transifvănene. A debutat la Cluj în 1945, în **Tribuna Nouă.** A funcţionat pentru o perioadă de timp ca redactor şef al revistei **Almanahul Literar** şi apoi al revistei **Steaua.**

Poezii, volumul apărut în 1950, era un debut înserat în contextul unei linii agitatorice însă pe alocuri cu un exces de retorism. Volumele de versuri **Copiii din Valea Arieşului** (1951) şi **Cîntece de zi şi noapte** (1954), deşi uneori străbătute neaşteptat la temperamentul său calm, de un ton declamator **(Cetăţile Hunedoarei, Pămîntul, Din Turnul Golia, Copiii coreeni la Congresul Păcii, Balada alegerilor din Ferentarii de altădată şi de azi, Baladă** etc), au o reală vibraţie a sentimentului şi o francheţă a atitudinii lirice. Cu toate că formula poetică e încă necristalizată, în primele sale cărţi se simte prezent un puls contemporan al realităţii, o pledoarie deschisă pentru actualitate, cu versuri alerte, de marş.

Poezia din aceste volume se simte prezentă activ în rîndurile liricii noastre angajate în lupta revoluţionară şi ele caracterizează o etapă fertilă în evoluţia poetului.

Unele note ale profilului său poetic, pe care A. E. Baconsky avea să le reia ulterior cu o experienţă artistică bogată, în tot ce a realizat el mai bun, se aflau în aceste volume de puternică respiraţie lirică.

În poemul **Lucrări şi anotimpuri** sau **Mişcarea de revoluţie** se face o „laudă" a naturii rurale, o poezie în linia lui Hesiod, cu interpolări lirice de pastel.

Fluxul memoriei (1957) este „vocea din timp", amintirea vremurilor trecute care „se urcă" în sufletul său ca seva în arterele lemnoase. Această maree, însă, cînd îl înundă şi îl acoperă, cînd aduce valuri mănoase de energii depozitate de-a lungul secolelor. Ea realizează cînd o obsesie repetată ciclic a trecutului, cînd un memento dramatic. Nu e însă vorba nicidecum de o invazie a subconştientului, deşi poetul se retrage mereu în trecutul îndepărtat ; ajungînd la daci, geţi şi sciţi, îndepărtează „fluxul" poetic de contemporaneitate. E o carenţă de viziune artistică, criticată cu justeţe la timp, şi care nu se acordă cu atitudinile cetăţeneşti ale poetului din primele volume. „Fluxul" trecutului se umflă purtînd cu el toate poverile de amintiri şi de suferinţe culese din istorie, dar el nu trebuie să copleşească prezentul. Căci numai viaţa nouă e „steaua polară" şi în această călăuză trebuie să-şi descopere poetul cîntecele adevărate. Neliniştile, gîndurile despre efemeritate, briza de melancolie şi de nostalgie, un vag sentiment de nimicnicie în faţa permanentei primeniri a naturii sînt învinse, nu cu destulă robusteţe.

Sufletul poetului e „nomad" prin toată istoria, poposind în veacuri ca un Ulise pe tărîmul patriei sale, dar regăsindu-se în prezent.

Vibrantei chemări de a fi poetul ţării noi, i se alătură, straniu, „dorul de timp". Se aud unele chemări de migrare, „în depărtatul trecut". „Noapte, pluteşte încet peste crestele munţilor Rodnei ! / Hăläduieşte în pace, toamnă tîrzie ! / Purtaţi-vă ceţuri cu liniştea voastră peste păduri ! / Un dor de timp străbate în pieptul meu". Inexplicabilă această „rană" care „nu se închide" la un poet cuprins nu mai departe decît în poezia precedentă din volum de un adevărat ritm boticelian de viaţă: „Şi-acum mai mult decît odinioară, / O nouă şi superbă primăvară / Aduce în mine cîntec şi vis. / Poate curînd se vor ivi şi mugurii — / Cum aş putea să nu veghez / Minunea lumii care s-a deschis". **(Patima primăverii).**

Receptiv la unele obiecţii critice, Baconsky, în următorul volum, **Imn către zorii de zi,** a încercat să evite, în general, vagul, paseismul, concentrîndu-şi viziunea spre orizonturile reale nu însă într-atîta încît poezia sa să fie una din acele lentile mari ale frumuseţii vieţii contemporane. Efortul de a înţelege mai adînc vibraţia prezentului şi de a-i da o expresie lirică originală este sensibil. Coborît printre oameni, îşi limpezeşte rostul, iar neliniştile-i fug speriate de lumină **(Oamenii seamănă grîne).**

Persistă, unele regizări lirice, anumite locuri comune, meditaţii prozaice, reprezentări idilice ale transformărilor revoluţionare, artificii livreşti, criticate în presa literară. Dar se recunoaşte şi aici un gest poetic amplu, propriu lui Baconsky, cu o imagistică vizuală, modulînd ca la harpă acordurile lirice. Artistul e „fîntîna pierdută din hotar", descoperită de om. „Cîntăreţul rătăcitor", cutreieră acum nu alungat de tristeţe, ci din nevoia de a rămîne mereu printre oameni.

Imn către zorii de zi se vrea o închinare zorilor de lumină ai oamenilor, care au trezit mulţimile la forfota muncii libere. E bucuria cu care oamenii îşi încep ziua vieţii lor, într-un univers.

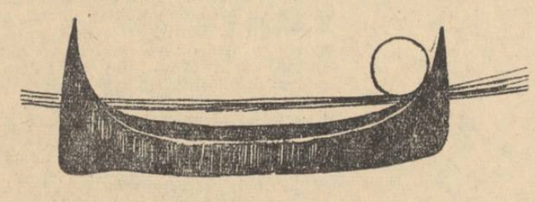

Oamenii surîd şi poartă strălucirea soarelui pe feţele lor, într-o multiplicare infinită : „Oamenii îşi văd în rîuri feţele lor care seamănă soarelui. / Văd noile lor aşezări şi surîd oamenii din această ţară străveche, / Şi de surîsul lor străluceşte văzduhul şi se-nfioară furtuna, / Şi se luminează departe auritele văi" **(Oamenii surîd în această ţară străveche).**

„Înfiorarea" are loc în spaţiul poetic, generator de frumos al ţării noi. Construcţiile, şantierele sînt repere în drumul cunoaşterii. Liniile de înaltă tensiune care împînzesc ţara sînt liniile armoniei prezente. Ţara cîntă la harpele electrice. Poetul se inspiră în acordul acestor „obsedante armonii" : „Visele mele gonind în spirale albastre, / Noapte-n văzduh obsedante armonii. / Sunete, ritmuri prelungi, reveniri disonante, / Visele mele pe linii de-naltă tensiune, / Harpe electrice noaptea / În marile şesuri din sud" **(Harpe electrice).**

Climatul contemporaneităţii e sublim, iar poetului îi trebuie în viitor o participare lirică mai intensă la problemele esenţiale ale actualităţii.

Fuziunea patosului şi militantismului revoluţionar din primele sale volume cu efortul poetic şi cizelarea din ultimele sale apariţii va da acea sinteză artistică de altitudine la care aspiră Baconsky.

BIBLIOGRAFIE

SCRIERI

A. E Baconsky : **Poezii,** 1950, E.S.P.L.A. : **Copiii din Valea Arieşului.** Editura Tineretului 1951 ; **Cîntece de zi şi noapte,** E.S.P.L.A., 1954 ; **Itinerar bulgar,** E.S.P.L.A. 1954 ; **Două poeme,** E.S.P.L.A., 1956 ; **Colocviu critic,** E.S.P.L.A. 1957 ; **Fluxul memoriei,** E.S.P.L.A. 1957 ; **Dincolo de iarnă,** Ed. Tineretului, 1957 ; **Călătorii în Europa şi Asia,** E.S.P.L.A. 1960 ; **Poeţi clasici coreeni** („Cele mai frumoase poezii"), Ed. Tineretului 1960 ; **Versuri,** Ed. Tineretului 1961 ; **Quasimodo : Versuri** („Cele mai frumoase poezii", în romînește de A. E. Baconsky, Ed. Tineretului 1961) ; **Imn către zorii de zi,** E.P.L. 1962 ; **Lundkvist** („Cele mai frumoase poezii"). În romînește de A. E. Baconsky. Ed. Tineretului 1963 ; **Poeţi şi poezie,** E.P.L. 1963. **Clujul,** Ed. Meridiane, 1963.

SCRIERI DESPRE :

Mihu Dragomir, Scrisoare deschisă către tov. A. E. Baconsky, **Contemp.** 1963, nr. 11; C. Mărgărit, A. E. Baconsky, „Cîntece de zi şi noapte", **Iaşul literar** 1954, nr. 3 ; Radu Lupan, Pe marginea a „Două poeme" şi ceva despre spiritul materiei. **Viaţa rom.** 1956, nr. 10 ; L. Gavriliu, A. E. Baconsky, „Fluxul memoriei", **Iaşul lit.** 1958, nr. 3 ; N. Ţatomir : „Poeţii clasici coreeni". **Scris. bănăţ.** 1960, nr. 8 ; Savin Bratu, Cronică la „Dincolo de iarnă" în vol. „Cronici" II ; Aura Pană : A. E. Baconsky „Imn către zorii de zi", **Iaşul lit.,** 1963, nr. 7 ; N. Manolescu : A. E. Baconsky, „Imn către zorii de zi", **Contemporanul,** 1963, nr. 10, 8 martie p. 3 ; M. Petroveanu : Între nostalgie şi elan („Imn către zorii de zi"), **Viaţa rom.,** 1963, nr. 8 ; Ov. S. Crohmălniceanu : A. E. Baconsky. „Imn către zorii de zi", **Gazeta literară,** 1963 nr. 14 : Victor Felea : A. E. Baconsky, „Imn către zorii de zi". **Steaua,** 1963, nr. 4 ; Ion Lungu: Drumul spre limpezire şi simplitate („Imn către zorii de zi" de A. E. Baconsky), **Tribuna** 1963, nr. 14 din 4 aprilie.

MARIA BANUŞ

Poeta s-a născut în 1914 la 10 aprilie în Bucureşti. Absolventă a liceului în 1931, Maria Banuş a frecventat cursurile facultăţilor de drept şi litere din Bucureşti. Din 1939 participă direct la acţiunile luptei în ilegalitate a partidului.

A debutat de la 14 ani în „Bilete de papagal" colaborînd apoi la revistele „Azi", „Revista Fundaţiilor", „Adevărul literar şi artistic" ş.a.

„Ţara fetelor" (1937) — volumul de debut — era „părăsită" de Maria Banuş în opera ei poetică de mai tîrziu. O viziune artistică nouă şi o înţelegere filozofică, ştiinţifică asupra lumii, o ridicau pe poetă într-un univers matur de probleme şi de responsabilităţi civice ale femeii. Chemării aprinse ale unei sensibilităţi juvenile, cu amestec de senzual şi voluptate, într-un clocot al simţurilor înfierbîntate de virstă, îi lua locul chemarea mamei şi a luptătoarei. Această expresie de trăire frenetică va căpăta adevăratul contur numai după ce poeta va depăşi stadiul respectiv de inspiraţie şi îşi va tonifica sursele lirice cu izvoarele vieţii obiective. De fapt, în „Ţara fetelor", poeta descoperea lumea la nivelul senzaţiilor. O descoperea cu adevărat abia după trecerea acestui hotar, ridicînd fruntea către lumea din jur.

Între „Ţara fetelor" şi „Bucurie" (1949), se interpune o perioadă de căutări, de reveniri şi de abandonuri lirice. Cîntecele sînt cînd „sub lespezi" de cremene, apăsate de vremurile crîncene, cînd reminiscenţe din vechi acorduri, amestec de viziuni folclorice şi de preluări ale unor mituri populare cu aluzii la contemporaneitate. Prin această „puzderie" de ceţuri, drumurile poetei merg în zig-zag, căutînd lumina călăuzitoare :

„Sufletul meu e al vostru, tovarăşi, / Şi totuşi uită de voi, / Singur în cîntec coboară iarăşi / Sub lespezi încinse de foi. // Pe voi el vrea să vă cînte şi fapte, / Faptele simple şi mari, / Dar cîntecul vostru îl dibui în noapte, / Sub pomii străvechi şi amari. **(Mărturisire).** „Spaima", „ura", „întunericul", „pădurea" îi grăbesc paşii spre soare. Nu mai poate rămîne ascunsă în viziuna eului său. Salvarea o află alături de cei mulţi. Drumul luminii, drumul ales după 23 August de întregul popor, o îndreaptă spre ei :

„Soarele mă duce la tine, soarele, / puhoiul mă prăvale spre tine, / furtuna mă fulgeră-n tine şi ursitoarele" **(Chemare)**

În „Bucurie" (1949) „cîntecul de sub tancuri" din timpul războiului se pierdea în sunetele „Jocului nou". „Cîntecul de leagăn" era ferit acum de „Pogrom" şi de „Teroare". Poezia era exultantă şi jubiliară, scrisă pentru marea victorie a poporului, deşi memoria îi era zguduită de cei ucişi, asvîrliţi în închisori care strigaseră pentru „noi aşezări" **(Pomenire),** de „roadele morţii" care se „clatină greu" **(Teroare).** Mai erau răni pe brazii tineri, crescuţi pe culmile semeţiei şi ale rezistenţei în faţa dictaturii :

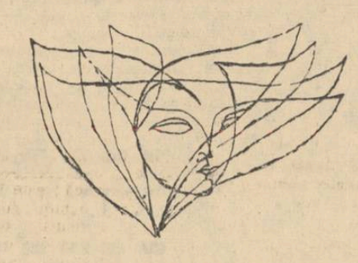

„Ne vindecăm frumos, încet, ca bradul, / Şi singuri rănile ne oblojim. / Prin alte vine seva-şi face vadul. / Răşină grea de chihlimbar mustim" **(Ne vindecăm).**

Sînt cîntece emoţionante de împlinire a aşteptărilor, cîntecele marilor certitudini ale prezentului :

„Cutremur şi viaţă, cutremur, / Vîntul lui martie bate, / Cred în puterea gîndului nostru, / Şi-n începutul din toate" **(Vînt de martie).** Marşuri tinereşti, chemări înflăcărate, cîntece veneau din participarea la mişcările sociale, înviorînd conţinutul şi expresia artistică a poeziei Mariei Banuş. Eul poetic se colectivizează, lumea ei interioară devine lumea furtunii şi a seismelor sociale. Era o bucurie maternă pentru această mare naştere a lumii — **Primul născut** în istorie. „Altă cetate" înălţau oamenii, lîngă zidurile căreia nu mai plîngea nimeni :

„Bătrînii mei, morţii mei, / strînşi lîngă zidul cetăţilor vitrege. / Iată, altă cetate... / Fiii bătrînilor mei încep să se vindece. / Noi şi cei care vin. / Vrem să uităm, / Vrem să învăţăm viaţa cea vie şi nouă. / Azimă veche-mpletită cu lacrimi de sînge. / Nu dăm copiilor noştri, / Nu le-o mai dăm **(Altă cetate).**

Feminitatea manifestată altădată prin latura senzual-erotică va fi cultivată acum prin gesturile şi sentimentele materne, printr-o anume stabilitate în cadrul vieţii casnice şi familiale. Universul şi-l apropie şi îl integrează într-un plan intim. Revoluţia se transfigurează într-o mamă, precum e şi poeta, mamă de desrobitori şi prometei, mamă care a legănat şi mîngîiat în trecut pe copiii pămîntului. Maternitatea este înţeleasă în sensul veşnicei reînnoiri şi schimbări, alternanţă între conceptul goethean de **mater :**

„În braţele mele am legănat / Pămîntul cu cerul şi norii, / Pămîntul cu ţipătul nemîngîiat, / Şi Calea Lactee şi zorii **(Maternitate),** şi un concept social :

„Copiii pămîntului i-am legănat, / Întorşi de la munci şi osînde, / Şi duhul răscoalelor l-am alăptat, / În braţe-mi aspre şi blînde (Idem).

Maria Banuş a cultivat poezia pamflet împotriva rînduielilor vechi, angrenată în diferite momente ale revoluţiei socialiste, cu accente de manifest. **(Somnul rentierului ; Somnul comis-voiajorului ; Patronul** etc.)

Cu acest legămînt vital cu Revoluţia poeta lansează acea mişcătoare chemare pentru apărarea păcii, a mamei care vrea să-şi asigure liniştea copiilor, la adăpostul vremurilor noi. O trîmbiţă de aur se adresează tuturor mamelor. Poezia e un manifest de dragoste şi de prietenie umană. Gesturile mari nu sînt stridente. E strigătul „Marseillezei", în piatră, a lui Rude, în postura mamei :

„Voi lansa strigătul adînc, pătimaş / al femeii ce creşte copii / şi vrea să-i vadă crescînd **(Chemare).**

Poeta aminteşte, invocă, cere ca pe un drept la viaţă, ca strigătul ei adînc să cuprindă milioanele de suflete ale femeilor simple de pe întreg pămîntul într-o unitate a păcii :

„Vă chem să luptăm. / Vă chem s-alipiţi glasul de-al meu. / Vă chem să măriţi puterea de-asalt a forţelor păcii, / Vă chem să strigaţi. / Şi strigătul nostru adînc, unit, pătimaş, / Să fie car de asalt. / Să fie dur. / Să despice, să taie, / Cum despică şi taie un diamant, / Şi să unească, / Să trecem strigătul nostru, / Prin inima oamenilor / Cum trece sudorul cu flacăra lui / Prin metalul ce vrea să-l unească. (Idem).

E un strigăt de salvgardare a păcii, energic, demn şi categoric :

„Nu sîntem carne de ospeţe ! / Să ştie corbii şi să-nveţe ! **(La masa verde).**

Despre pămînt (1954) este în fond un poem despre oameni. E un cîntec al demnităţii dobîndite prin luptă şi prin muncă .Consfătuirea fruntaşilor în agricultură care i-a inspirat acest poem decurge ca într-o familie unită şi statornicită în hotărîri. Ţăranii urcă la Preşedinţie cu căciuli şi bunde pe ei ca adevăraţi stăpîni ce sînt ai palatelor şi sălilor de marmoră. Replica istorică asigură metafora mare a poemului. De unde s-au decretat legi antiţărăneşti, se discută acum planuri paşnice de muncă între stăpînii în număr de milioane ai pămîntului. Agitatoricului „Noi vrem pămînt" i se răspunde cu un cald poem despre dobîndirea acestui ideal, azi. „Despre pămînt" este poemul rostuirii gospodăreşti a unei averi care aparţine tuturor ţăranilor muncitori.

Sentimentul de responsabilitate umană vibrează într-o compoziţie unică a liricii noastre. „Ţie îţi vorbesc Americă !" Strigătul trimis peste ocean acelei femei simple, modeste, de multe ori ţinută în ignoranţă, este al unei luptătoare. Vorbeşte Americii ca unei mame care e datoare şi răspunde de soarta fiilor ei. Poemul are o gingăşie, o intimitate umană şi mai ales acea responsabilitate cetăţenească care o mobilizează. E o piesă antologică a liricii romîneşti contemporane.

Poeta are puterea de diversificare şi de cuprindere a unei arii largi, răspunzînd unor imperative ale prezentului. Maria Banuş abordează o lirică cetăţenească mobilizatoare, căreia îi secondează ca o coardă sensibilă glasul maternităţii, fără a-i atenua suflul. E un amestec de gingăşie, delicateţă şi gravitate. Luptătoarea este o mamă. Poeta îşi cîntă condiţia ei de femeie eliberată de prejudecăţi, ridicată într-un plan de elevaţie în ordinea firească umană, în-tr-unul din imnurile sale **„Partidului meu",** recunoscîndu-se în el şi recunoscîndu-l al ei, ca pe un fiu. Partidul „e magnetul", ca să folosim o metaforă a poetei, care a atras-o din existenţa „nevolnică" unde ar fi rămas, „cîntec de scrum la răscruci", „epavă pe mări", „raclă cu moarte chemări".

La Maria Banuş, poezia, cu expresie directă, are totuşi o modulaţie delicată. Chemarea e cizelată iar fraza răspicat patetică se aude ca un emoţionant strigăt de mamă. Chemarea la luptă sună cu bărbăţie. Universul intim, casnic, e persistent, nu însă monoton. Lumea ei nu trăieşte între patru pereţi. Ea hiperbolizează la dimensiunea umanului acest univers intim, vorbind în numele unei familii imense : umanitatea. De aceea lirica Mariei Banuş, avînd în vedere compoziţiile reuşite, a putut evita intimismul. Viziunea nu e feminizată, edulcorată, stropită cu parfumuri dulci, ci feminină, energică, amestec de vigoare şi de duioşie.

„La porţile raiului" (1957) e „cîntarea cîntărilor" omului titanic, a învingătorului, a eroului care se întoarce simbolic la biblicele porţi, triumfal, împlinit. Bărbatul alungat şi pedepsit pe vecie la umilinţă vine în tovărăşia femeii la porţile raiului. Paradisul evanghelic cu pomul legendar al cunoaşterii stă acum deschis omului, făpturii măreţe a secolului nostru. Poemul e o răstălmăcire contemporană a legendei biblice, o apoteoză a biruinţii umane. Adam şi Eva se apropie de pomul vieţii care îi cheamă nu pentru a-i converti la păcat ci pentru a-i lumina. La porţile raiului nu plîng două fiinţe urgisite, speriate de necunoscut, damnate să sufere. Bărbatul şi femeia vin despovăraţi de griji, frumoşi, liberi. Raiul figurînd viaţa e al omului. Mitul biblic e transpus într-o dezbatere filozofică contemporană. La porţile raiului, stau doi stăpîni care se bucură de roadele de aur ale cunoaşterii. Raiul e pămîntul însuşi de pe care omul a fost alungat în grote şi în lanţuri. Poemul are un patetism temperat, un şuvoi de căldură fraternă şi de efuziune calmă a sentimentelor.

Torentul (1959) nu se distanţează ca problematică şi viziune de restul poeziei. Se simte parcă o stagnare a inspiraţiei şi o monotonie a perceperii prezentului. În afara unor piese demne de talentul poetei, volumul cuprinde generalităţi, reveniri la motivele volumelor precedente **(Un ghiocel ; La televizor ; Sfîrşitul războiului).** Alte poezii sînt cu totul insuficiente pentru virsta poetică a autoarei **(Ecuaţii ; Tablou antitetic ; Sonetul ; Unui poet formalist ; Pegasul ; Diligenţa.)**

Ciclul antirăzboinic nu se relevă printr-o notă aparte, după cele două poeme reuşite, „Ţie îţi vorbesc Americă" şi „Chemare". Multe din compoziţii sînt facile :

„Găsiră deţinuţii, / Ascuns un băieţel. / Părinţii — morţi. Scăpase. / Prin ce minune — el **(Balada micului polonez).**

Capacitatea senzorială de percepţie a universului său liric o duce în această zonă a poeziei neizbutite cînd la o concretete prea evidentă a simbolurilor poetice : „Pe pajişti am văzut cum Frumuseţea / În braţele — Adevărului horeşte / Şi iarba de smaragd cum stăluceşte, / Necunoscînd declinul şi tristeţea **(Miros),** cînd la generalităţi vagi, fade. Ceea ce reuşeşte în acest volum ţine tot de lirica ei confesională. Maria Banuş e o poetă a comuniunii directe cu universul. Viziunea ei senzorială nu mai rămîne la stadiul iniţial, în sensul că nu mai este cultivată senzaţia în sine. Universul intim se dilată la dimensiunea universului obiectiv, iar acesta îi devine intim. Cum spune Paul Georgescu într-un studiu din „Viaţa românească", „părăsindu-şi odaia pentru a intra în univers, poeta a transformat universul într-o cameră". În această comuniune strînsă cu viaţa, poeta îşi cîntă propria condiţie umană într-un imn magnific de proslăvire a partidului...

„Puteam fi un vag funigel. / O scamă topită în vînt, / Ori bobul, nevolnic, mîşel, / Ce nu încolţeşte-n pămînt, / Puteam fi un vag funigel. / Că nu m-a-nghiţit nici pămînt, / Nici aer, nici valuri, nici foc, / Partidul îl binecuvînt, / Şi clasa cu forţa de şoc, / De nu m-anghiţit nici pămînt" **(Partidului meu).**

Revoluţia e puterea demiurgică care a făcut — din ostaşii ei credincioşi — demiurgi :

„Ceva din ce se naşte-mi dă ocol. / Încerc şi eu fiorul demiurgic / În gestul cumpănit de discobol / Ce-asvîrle-n crug metalice planete. / Cunosc şi eu înfricoşata sete / Ce-o simte ziditorul-n ziua-ntîi. / Cînd zilele de noapte se despart, / Dar el mai are hăul căpătîi. / Eu setei de zidire nu-i pun gard, / Neantul în genunchi şi-i cer : „Să fii !" / Şi duhul meu se-ncheagă-n veşnicii", **(Torentul).**

Cu volumul **Magnet** (1962), Maria Banuş execută incursiuni noi pe orbite vechi ale universului poetic. Nu însă pînă acolo încît volumul să pară o reluare proaspătă a tematicii celorlalte volume. Fireşte critica literară a comis, credem, o eroare de judecată, cerîndu-i poetei să iasă din universul ei artistic. Nu se poate cere unui creator ca de fiecare dată să aducă un nou univers. Poetul adevărat are un univers al său pe care îl aprofundează şi-l explorează

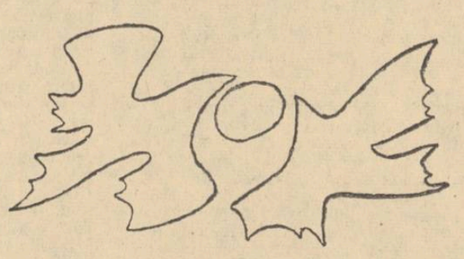

încontinuu. Iar Maria Banuş, în acest volum, încearcă într-adevăr drumuri noi. Numai că aceste drumuri trec printr-un univers propriu, stabilit de mai înainte, printr-o geografie prea cunoscută, de unde şi impresia de „déjà vu". Incursiunea străbate prin cicluri vechile volume, cu popasuri îndelungi prin lumea infantilă căreia îi adaogă prea puţine percepţii inedite.

Partidului meu, Creaţie şi **Magnet** sînt poezii de o sinceritate lăuntrică, de invocare curată, de ataşament ferm, cu gîndul recunoscător al mamei şi al femeii, către aceia care au scos-o din lumea „în amurg", în „fluxul solar" al vieţii de azi :

În apropierea acestor uriaşe „magnete" de energie revoluţionară, Maria Banuş a reuşit să-şi dezvolte creator personalitatea artistică şi să se afirme ca una din poetele de frunte ale liricii actuale.

BIBLIOGRAFIE :

SCRIERI

Petrecere-n familie, piesă într-un act, 1945 ; **Bucurie** 1949. **Fiilor mei,** 1949 ; **Bucureşti, oraş iubit,** 1953 ; **Versuri alese,** 1953 ; **Despre pămînt,** 1954 ; **Îndrăgostiţii,** 1954 ; **Din cronica acestor ani.** Articole, pamflete, reportaje, 1955 ; **Ţie-ţi vorbesc Americă !** 1955 ; **Se-arată lumea,** versuri, 1956 ; **La porţile raiului,** 1957 ; **Poezii,** 1958 ; **Poezii** (Cele mai frumoase poezii), 1959; **Torentul,** versuri, 1959; **Poezii** (Cuvînt înainte de T. Vianu), 1961; **Prin oraşul cu minuni,** versuri, 1961; **Magnet,** versuri, 1962; **Metamorfoze,** 1963: Robert Browning: **Cîntăreţul vrăjitor,** în romînește de Maria Banuș, 1954: Goethe: **Poezii,** în romînește de Maria Banuș, 1957 și 1961; Nazim Hikmet: **Poeme,** în romînește de Maria Banuș, M. Breslașu, Eugen Jebeleanu, 1952; T. Neculuță: **Spre tărmul dreptăţii.** Cu un studiu introductiv de Maria Banuș, 1950 și 1954 ; Pablo Neruda : **Strugurii şi vîntul.** Poem. În romînește de Maria Banuș, 1956 ; Puşkin : **Poezii lirice.** Tălmăciri de Maria Banuș, 1949 ; Shakespeare : **Hamlet.** Traducere de Maria Banuș și Vera Călin, 1942 ; Vaptarov : **Poeme.** În romînește de Maria Banuș, Vlaicu Bîrna, D. Botez, 1952 ; Pablo Neruda : **Poezii noi,** în romînește de M. Banuș, 1963.

SCRIERI DESPRE :

D. Costa : M. Banuș, Despre pămînt, Iașul literar 1/1954 ; L. Raicu : M. Banuș, Despre pămînt, Viața romînească 6/1954 ; Liliana Pavlovici : Maria Banuș, Studii și cercetări de istorie literară și Folclor, an. IV, 1955 : Leon Baconski : M. Banuș, Ție-ți vorbesc Americă, Steaua 2/1956 ; N. Ciobanu : M. Banuș, Poezii, Scris. bănăț. 10/1958; V. Felea : M. Banuș — Torentul, Steaua 10/1959 ; Florea Ristea, Poemul electrificării — Torentul, Tribuna 9/1959 ; Radu Popescu : M. Banuș, Torentul, Contemporanul 7 aug. 1959 ; S. Damian : M. Banuș, Torentul, Gazeta literară 33/13 aug. 1959 ; I. Sîrbu : M. Banuș, Torentul, Iașul lit. 10/1959 ; Savin Bratu : M. Banuș — La porțile raiului în Cronici, volumul II ; I. D. Bălan : Torentul. Luceafărul 5/1.III.1960 ; Maria Banuș, Moment și durată. Viața romînească 9/1961 ; Matei Călinescu : Căutări și împliniri, Gazeta literară 43/19.X.1961 ; P. Marcea : Ție-ți vorbesc, Americă ! Luceafărul 1961, nr. 12/15.VI ; Fl. Albu : M. Banuș, Prin orașul cu minuni, Viața romînească 10/1961 ; M. Tugui : M. Banuș, Poezii, Scrisul bănățean 4/1962 ; P. Georgescu : Dimensiunile interioare ale poeziei. Gazeta literară 40/4.X.1962 ; L. Gavriliu : M. Banuș — Magnet, Scrisul bănățean 1963 nr. 4 ; Mircea Tomuș : M. Banuș, Magnet, Steaua, 1963, nr. 3 ; Ov. S. Crohmălniceanu : M. Banuș — Magnet, Gazeta literară 1963, nr. 3 ; Paul Georgescu : Universul poetic al Mariei Banuș, Viața romînească nr. 4/1963 ; Ion Oarcășu : Magnet, Tribuna 4/24 ian. 1963 ; D. Micu : M. Banuș, Magnet, Contemporanul 2/1963 ; D. Micu : Poezia Mariei Banuș (1956) ; M. Petroveanu : Maria Banuș sau Confesiunea bucuriei în Profiluri lirice contemporane, 1963.

LABORATORUL POETIC AL LUI OCTAVIAN GOGA

I. D. BALAN

Cercetarea actului de creație artistică în evoluția lui intimă, concretizată în diversele variante sau în modificările stilistice, mai mult ori mai puțin esențiale, indică, indiscutabil, drumul complicat al fanteziei, al sensibilității și al gîndurilor autorului pînă ca ele să ajungă a se integra unei imagini vii, unitare, care va purta în ea semnele distinctive ale personalității acestuia.

Rezultatele unei asemenea cercetări credem că dau, îndeobște, un ajutor substanțial criticului sau istoricului literar care urmărește să emită o judecată de valoare sigură și să caracterizeze științific pe unul sau pe altul dintre artiștii cuvîntului.

În procesul de elaborare artistică, poetul tinde să găsească termenii cei mai potriviți pentru exprimarea unui anume conținut afectiv, definindu-se astfel, în același proces, tot mai mult pe sine. Ajungînd să dea limbii comune un timbru original și nuanțe proprii în exprimarea personalității sale artistice, poetul își formează un *stil*, în sensul cel mai complex al cuvîntului. Goga a omis în *Fragmentele autobiografice* să ne dea indicații în legătură cu laboratorul său de creație, care a rămas cam enigmatic pentru posteritate, majoritatea manuscriselor sale fiind dispărute.

Caracterul angajat, programatic, uneori chiar ocazional, al poeziei lui Octavian Goga, o anume notă retorică a versurilor sale, ca și prezența unor expresii mai puțin îngrijite, ar putea lăsa cititorului impresia că se află în fața unui temperament artistic spontan, mai puțin preocupat de căutarea cuvîntului capabil să exprime nuanțat, accentuat și plin gîndirea, să contureze mai pregnant imaginea. A întărît această impresie și legenda țesută în jurul actului creator al poetului de prietenul său Octavian C. Tăslăuanu, care apăsa în chip exagerat în *Amintiri de la Luceafărul* (1936, p. 40) asupra neintervenției poetului în șlefuirea limbii, în textul poeziilor — după scrierea lor: „*El nu făcea însemnări și ciorne de mai multe redactări a poeziilor sale, ci le „clocea" și cînd erau gata, le așternea pe hîrtie, pe cele mai multe aproape fără nici o corectură. „Clocitul" dura uneori săptămîni și luni întregi. Cînd credea că le-a găsit forma definitivă, mi le spunea, la un pahar de vin sau în plimbările de pe malurile Dunării*, (ambii se aflau atunci la Budapesta, n.n.). *Dar totdeauna le mai netezea și îndrepta cînd ajungeau să fie așternute pe hîrtie, adecă trecute la eternitate. Așa se făcea că de cîte ori la paginația revistei rămînea cîte un loc gol, la un sfîrșit de pagină, Goga era gata să-l umple cu o poezie. În cîteva rînduri a dictat chiar și la telefon poezii ca să scoată redacția din încurcătură. Cînd scria poezii mai lungi și mai grele atunci însemna într-un nou carnețel strofe răslețe.* Ni se pare aceasta, fără îndoială, o impresie eronată, pe care o dezminte categoric cercetarea laboratorului de creație al poetului, privit de-a lungul anilor. Căci de la publicarea în revistă și pînă la forma definitivă din volum, Goga făcea zeci de intervenții. Folosind o expresie arghezian, am putea afirma că opera poetică izbutită a lui Octavian Goga a fost „frămîntată mii de săptămîni", pînă a-și găsi expresia definitivă, în „cuvîntul ce exprimă adevărul", cum zicea Eminescu. Studiul poeziilor sale, de la prima lor variantă, publicată în reviste și ziare, la forma ultimă din volume, ne descoperă un pasionat truditor asupra cuvîntului, un căutător al acestei expresii ideale, proprii și unice, deși aparent atît de obișnuită, fără de care poezia lui și-ar pierde adînca ei originalitate.

Goga și-a dat seama că indiferența față de cuvînt și de expresia lingvistică, imitația servilă a altor poeți înseamnă, de fapt, indiferență față de conținutul operei și față de imaginea poetică. De aceea a căutat necontenit, chiar după publicarea poeziilor, să le retușeze, să schimbe cuvintele mai puțin potrivite cu altele care, așezate-n strofe, lasă impresia că n-ar mai putea fi clintite fără să se surpe întregul edificiu al poeziei.

Critica literară și cercetătorii limbii artistice au observat că fiecare cuvînt al creației poetice, pentru a-și îndeplini rosturile estetice, trebuie folosit în funcție de conținutul operei. Artistul desăvîrșit al cuvîntului e în stare să ne facă a crede că în limba respectivă nu există un alt cuvînt care ar putea să-l înlocuiască. Acestui principiu s-a străduit Goga să-i fie credincios în activitatea sa de artist al cuvîntului. Așa se și explică autenticitatea impresionantă a limbii sale, care la o privire superficială pare atît de simplă.

Rostul acestui fragment nu este de a defini stilul lui O. Goga, nici de a analiza exhaustiv limba poeziilor sale. Întreprindem doar o scurtă cercetare a laboratorului poetic — fază obligatorie pentru a ajunge la caracterizarea limbii și a stilului unui scriitor. Goga ne-a înlesnit foarte mult studierea limbii sale poetice indicînd în *Fragmentele autobiografice* izvoarele ei: „primul, folclorul, limba românească vorbită în regiunea în care m-am născut; al doilea cărțile bisericești; al treilea, literatura cultă".

După părerea mea, problema esențială o ridică folosirea *graiului de acasă* în poezie și utilizarea *termenilor religioși*, care la Goga sună cu totul particular. Poetul nu s-a adresat întîmplător acestor două izvoare ale limbii sale poetice. El vroia să rezolve prin ele nu numai niște probleme de ordin stilistic ci și de conținut ale poeziei sale. Întregul efort al poetului „pătimirii noastre", în latura progresistă [1]) s-a concentrat în spre ridicarea celor „rămași în urmă", „cu umeri gîrbovi de povară", spre cei asupriți și exploatați, spre clăcașii de pe moșiile străine, cărora li s-a răpit orice drept social și național. Aceștia, cu valorile lor spirituale, trebuiau impuși în arena istoriei, limba lor aspră trebuia să se audă ca un cutremur pînă-n palatul imperial. De aci, cred, această insistență pe graiul local, utilizat echilibrat, cu pondere și unică măiestrie de Goga. Cum vom vedea, efortul său va fi de a evita abuzul dialectal, de a renunța la notele locale întîmplătoare și de a reține ceea ce e specific și inedit, ceea ce poate îmbogăți limba literară, în genere, prin farmec și prin putere expresivă.

Pe de altă parte, prezența tonului biblic — cu anume enigme și mistere în el, — abundența termenilor arhaici și religioși, (care și ei au un aer de cronică) venea să vorbească celor ce negau vechimea noastră pe plaiurile transilvănene că ne-am născut aici, că venim de demult și că avem drepturi incontestabile. Ideea aceasta venea la Goga din Școala Ardeleană și de la străbunii săi, printre care preotul Sava care afirma, în predicile ținute în biserica din Rășinari, încă-n secolul al XVIII-lea, originea romană a poporului nostru; Goga însuși visează să se întoarcă în sat, ca un iluminat și:

Sătenii seara să-i adun
Și să le spun din carte
Că sînt din neam împărătesc
Din țară-ndepărtată
Că tot pămîntul rotogol
A fost al lor odată.

În aceste eforturi de a impune un grai neutilizat pînă atunci, în literatura poetică, se ascundea firește riscul de a deveni un poet cu un limbaj dialectal sau arhaizant. Problema care se ridica în fața poetului era folosirea cumpătată, critică a acestor izvoare lingvistice.

Un prim aspect caracteristic, care se observă în munca asupra textului, de la publicarea în revistă spre volum, este efortul poetului de a înlătura cuvîntul care i-a venit cel mai rapid și mai lesne sub condei, care, de obicei, făcea parte din vocabularul zilnic, de acasă — să zicem așa — și de a-l înlocui cu altul mai expresiv, cu o circulație mai mare, împrumutat limbii literare, sau de a-i da acestuia, prin context, putere de a se impune în limbajul literar. E deci, efortul conștient de a înlătura și de a o înlocui cu cuvinte, fonetisme sau forme gramaticale cu o frecvență mai mare pe o arie lingvistică mai cuprinzătoare.

Atitudinea aceasta ni se pare deosebit de semnificativă, ea atestă un proces lucid, plin de nuanțe, căci limba poeziilor lui Goga va rămîne să se hrănească, în substanța ei — cum am și spus în altă parte — din vorbirea populară, din graiul local. Procesul de epurare e făcut cu spirit critic și cu un gust estetic cu totul remarcabil. E, în acest proces, o strădanie nobilă de a beneficia de toate cuceririle limbii literare, dar și de a o îmbogăți prin integrarea în ea a unei zone lingvistice noi, nefolosită pînă atunci substanțial în lirica românească.

Din punct de vedere fonetic, Octavian Goga folosește adeseori formele dialectale, chiar în versiunea definitivă a poeziilor, dîndu-i un rol estetic bine precizat. În primele variante era un abuz de astfel de forme care cobora nivelul literar al poeziilor la un fel de versificație ușoară, iar dacă ar fi rămas toate nuanțele regionale, prezente inițial în poezia sa, Goga, sub raportul limbii, ar fi depășit cu greu valoarea unui poet dialectal. Astfel, o primă grijă a fost aceea de a „plivi" formele dialectale din unele poezii pentru a le rări frecvența și a le lăsa numai acolo unde sînt strict necesare. Așa, de pildă, în *Zadarnic*, forma populară *vosti* a pronumelui posesiv întrebuințat în varianta din *Luceafărul*, (An. II, nr. 21, 1 nov. 1903, p. 344), e înlocuită cu forma cultă *voș-*

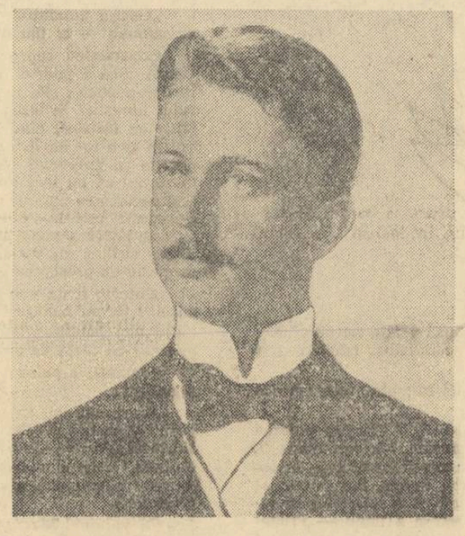

Octavian Goga în 1900, cînd s-a înscris la Universitatea din Budapesta

tri, schimbare care se petrece în numeroase poezii și cu formele populare ale altor pronume, (de pildă v. 56 din *Plugarii*, ediția 1905: „Norocul nost' al tuturora" e transformat în ediția din 1924: „Norocul nostru-al tuturora"), poetul păstrîndu-le acolo unde le-a simțit nevoia estetică. În „Pe înserate", varianta din *Luceafărul*, (An. III, nr. 1/1904, p. 18), conține forma *hodinesc*, înlocuită în volum cu *odihnesc*; în *La stînă*, formele dialectale, din *Luceafărul*, (An. II nr. 16-18/15 sept. 1903 p. 268), *jelnică* și *jele* sînt modificate în: *jalnică* și *jale*; tot așa în „Tempora" prima formă din *Luceafărul*, (An. III, nr. 1/1904, p. 144) semnată cu pseudonimul Sanherib, în versul: „Și-o altă stea *arete* locul", e înlocuită cu „*s'arate*...".

În mai multe locuri din „Frumoasa cea din urmă", forma *gemet* din *Luceafărul*, (An. III, 1 ianuarie 1904, p. 6-7) e corectată ulterior în volum prin *geamăt*.

La fel de preocupat se arată Goga și față de folosirea lexicului, tot în sensul eliberării, acolo unde nu-i necesar, de termenii dialectali.

Expresia: „Ce zodie fără milă..." din poezia *A murit*... (*Luceafărul* III, nr. 3/1 febr. 1904, p. 74) sună în volum: „Ce *viață* fără milă...", deși aici se pare că înlocuirea cuvîntului mai local și arhaic cu altul de o circulație mai largă a făcut un deserviciu în plan estetic.

Iată cîteva exemple concentrate în anumite poezii, care au, poate, darul de a ne înfățișa mai concret laboratorul poetic al lui Octavian Goga. Poezia *Apostolul*, semnată Nic. Otavă (anagrama de la Octavian) a apărut în *Luceafărul*, (an. III, nr. 9-11, 15 iunie 1904, p. 208) și a fost reprodusă în volumul *Poezii* (1905) cu modificări: V. 26 în revistă: *Drept grăitorului* părinte — în ediția 1905: *Cuvîtătorului* părinte; v. 27 în revistă: Și-atîta dor *s-aprinde-n* inimi — în ediția 1905: *Și*-atîta dor *aprind* în inimi; v. 38 în revistă: *Căci* de prin văi purcede vîntul — în ediția 1905: *Iar* de prin văi purcede vîntul; v. 42 în revistă: *Pogoară* razele de lună — în ediția 1905: *Coboară* razele de lună;

În ediția din 1924 poezia suportă alte modificări: v. 17 în ediția 1905: *Și*-ascultă jalnica poveste — în ediția 1924: *Ascultă* jalnica poveste; v. 39 în ediția 1905: Din el va *răsări* norocul — Din el va *lumina* norocul; v. 35 în ediția 1905: *Și gemet* înfioară firea — în ediția 1924: *Și geamăt* înfioară firea; v. 39 în ediția 1905: Prin largul *multelor* văzduhuri — în ediția 1924: Prin largul *albelor* văzduhuri; v. 40 în ediția 1905: Să ducă *ceriului* cuvîntul — în ediția 1924: Să ducă *cerului* cuvîntul; v. 43 în ediția 1905: *Și pe argintul* cărunteței — în ediția 1924: *Pe-argintul frunții lui boltite*; v. 46 în ediția 1905: Cu harul *ceriurilor* ție — în ediția 1924: Cu harul *cerurilor* ție.

Sugestive schimbări găsim și în poezia *Rugăciune*, semnată Octavian Goga și publicată în *Luceafărul*, (an IV, nr. 17, 1 septembrie 1905, p. 327) și reprodusă cu o singură modificare în volumul *Poezii* v. 31 în revistă: Ci jalea unei lumi *stăpîne* — în ediția 1905: Ci jalea unei lumi *părinte*.

În ediția din 1924, poezia suferă unele modificări: v. 8 în ediția 1905: *Stăpîne* — orînduie-mi cărarea — în ediția 1924: *Părinte* — orînduie-mi cărarea; v. 16 în ediția 1905: *Stăpîne*, văzul meu îndreaptă — în ediția 1924: Tu *Doamne*, văzul meu îndreaptă; v. 19 în ediția 1905: Sădește-n brațul meu, *stăpîne*, — în ediția 1924: Sădește-n brațul meu *de-apururi*.

Sau putem ilustra acest proces cu poezia *Cîntăreților de la oraș*: v. 5 în revistă: E frig la voi... *pitică-i* strălucirea — în ediția 1905: E frig la voi și *moartă-i* strălucirea; v. 47 în revistă: În codri verzi și-n *cîmpuri de mătasă* — în ediția 1905: În codri verzi *și-n negrele ogoare* — modificarea, deși mai puțin poetică, e binevenită, căci metafora „cîmpuri de mătase" o mai folosise și în alte poezii.

În ediția din 1924 au survenit următoarele modificări față de cea din 1905: v. 3 în ediția 1905: Voi în deșert cerșiți *pe-a voastră strună* — în ediția 1924: Voi în zadar cerșiți *acolo-n umbră*; v. 4 în ediția 1905: Din *ceriul* sfînt o rază să coboare — în ediția 1924: Din *cerul* sfînt o rază să coboare; v. 5 în ediția 1905: E frig la voi *și moartă-i* strălucirea — în ediția 1924: E frig la voi *și-i moartă* strălucirea; v. 15-16 în ediția 1905: Și să asculte sufletele noastre — *Mult* înțeleapta firii îndrumare; în ediția 1924: Să furișăm în mintea noastră picuri — *Din* înțeleapta firii îndrumare; v. 18 în ediția 1905: Cînd *supt* clipirea bolții-mbujorate — în ediția 1924: Cînd *subt* clipirea bolții-mbujorate; v. 25 în ediția 1905: Să *ne-ntărească cîntul și lumina* — în ediția 1924: Să *ne-nfrățim cu svonul și viața*; v. 27 în ediția 1905: *Și-n pieptul nost s-adăpostim* mîndria — în ediția 1924: *S-adăpostim în suflete* mîndria; v. 34 în ediția 1905: *Din curcubeul zărilor albastre* — în ediția 1924: *Din argintatul tort al lunii pline*; v. 36 în ediția 1905: Să împletim noi *cîntecele noastre* — în ediția 1924: Să împletim noi *cîntece senine*; v. 37 în ediția 1905: *Și* trăznetul ce înfioară bolta — în ediția 1924: *Iar* trăznetul ce înfioară bolta; v. 42 în ediția 1905: Ce-ntunecă *cîntarea* noastră sfîntă — în ediția 1924: Ce-ntunecă o *melodie sfîntă*; v. 46 în ediția 1905: *Supt* strălucirea mîndrei bolți albastre — în ediția 1924: *Sub* strălucirea mîndrei bolți albastre; v. 48 în ediția 1905: *A sămănat* nădejdea vieții noastre — în ediția 1924: *A semănat* nădejdea vieții noastre.

Zadarnic, semnată Octavian, a apărut în *Luceafărul* (an II, nr. 8, 15 aprilie 1903, p. 152 și a fost reprodusă cu modificări în volumul *Poezii* (1905): v. 1 în revistă: Zadarnic plînge vîntul și *plîng nucii*, bătrînii, — în ediția 1905: Zadarnic plînge vîntul și *nucii plîng*, bătrînii; v. 3 în revistă: Și plînge mama biata... *Zadarnic* vrea s-o-nșele — în ediția 1905: Și plînge mama biata... *și cum* ar vrea s-o-nșele. Strofa II-a în revistă: *Zadarnic* vii cu cartea și *vrei să-mi dai canoane* /, *Zadarnic* mă cumineci părinte Solomoane, / *Zadarnic* faci aghiazmă și mîna ta părinte / Stropește casa tatii, ca bine s-o cuvinte;

În ediția 1905: *La mine* vii cu cartea, *cu gînd să-mi dai canoane*, / *Și vrei să* mă cumineci, părinte Solomoane, / *Cucernic* faci aghiazmă și mîna ta, părinte / Stropește casa tatii ca bine s-o cuvinte.

V. 9 în revistă: *Zadarnic* mă învălui încet cu patrafirul — în ediția 1905: *Dar în zadar* mă-nvălui încet cu patrafirul.

Cunoscuta poezie *Bătrîni*, devenită romanță, publicată în *Luceafărul* (an I, nr. 11, 1 decembrie 1902, p. 171), a fost reprodusă în volumul *Poezii* (1905) cu modificări care atestă, credem, pe deplin observațiile noastre privitoare la procesul de creație al lui Goga.

În revistă, poezia are, față de volum, o strofă în plus foarte slabă și rurală. Înlănțuind-o, poetul a concentrat imaginea poeziei și i-a sporit evident forța. Strofa avea o notă plîngăreață, prea mărunt biografică:

„O cucuvaie trăgănat
Se vaieră pe șură
Ce-o fi făcînd fecioru vost',
Că-i dus la-nvățătură?

În ediția din 1924 au intervenit următoarele modificări față de ediția din 1905: v. 5 în ediția 1905: *Doar* nici eu nu mai rătăciam — în ediția 1924; *Atunci* eu nu mai rătăciam; v. 9 în ediția 1905: *Că mă-nsuram* cînd isprăviam — în ediția 1924: *M-aș fi însurat* cînd isprăviam; v. 11 în ediția 1905: *Doar casă-avem în rînd* cu toți — în ediția 1924: *Mi-ar fi azi casa-n rînd* cu toți; v. 13 în ediția 1905: *Avere-ai azi și* Dumneata — în ediția 1924: *Cîți ai avea azi* Dumneata; v. 15 în ediția 1905: *Aveai cui spune la* povești — în ediția 1924: *Le-ai spune spuză de* povești.

După cum se vede, schimbările acestea din vocabular afectează un întreg context mai larg și nu e vorba numai de înlocuirea unui termen mai dialectal cu altul de o circulație mai mare. La mijloc e o preocupare estetică, e căutarea cuvintelor și a expresiilor care să încălzească, să pună în locul tăciunilor jarul poeziei autentice.

Vom da și în acest sens cîteva exemple, credem, edificatoare.

În revistă:

Și uite-mi trec pe dinainte
În rînduri — rînduri toate cele:
Cum m-au lăsat la-nvățături
Cu toate plînsetele mele

(*Casa noastră*, Luc. II. nr. 14-15/1 aug. 1903 p. 230)

În volum versul al treilea e structural schimbat, cu: *Orașul înegrit de fumuri*, împlinind imaginea și evidențiind mai mult sentimentul poetului care nu atît de învățătură se temea, cît de oraș, de faptul că se înstreina de casă și de satul natal.

În *Apostolul*, așa cum a apărut în revista *Luceafărul*, am văzut că razele de lună coborau... „pe argintul căruntelii", iar în volum „Pe argintul frunții lui boltite", ceea ce amplifică valoarea imaginii și luminează mai mult funcția ei în realizarea portretului bătrînului dascăl „albit de zile negre".

Munca de cizelare a versului, de desăvîrșire a imaginii a dus, în cazul multor poezii, la refacerea lor totală, la integrarea expresiei artistice într-o sferă lingvistică superioară.

Exemplul poeziei *Pe-un album* ni se pare concludent:

În revistă:

„Petrec cu ochii 'ntreg *albumul*
Și cu privirea mea umilă

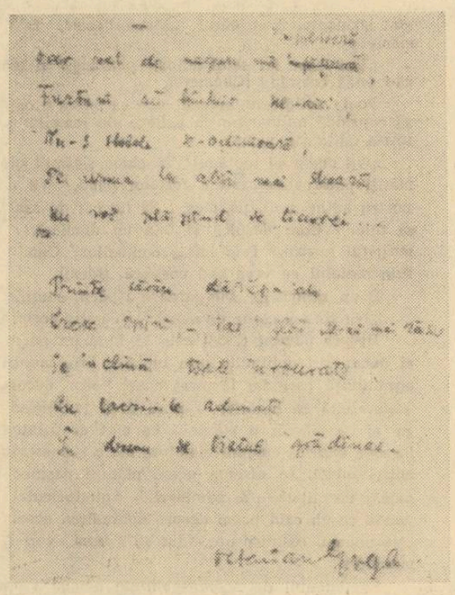

Facsimil: „Din umbra zidurilor" — ciclul „Clipe"

Gîndiri și îndrumări și sfaturi
Culeg din fiecare filă".
„Cum *văd* atîtea rînduri
Cu 'nțelepciune de viață
Îmi zic pe gînduri dus:
— *Sărmane*, tu nu poți da nici o povață!...
Tu doar cu cîntec și lacrimi
Îți duci a traiului corvoadă
E floarea singura ta roadă...".

În volum:

„Petrec cu ochii 'ntreaga *carte*
Și cu privirea mea umilă

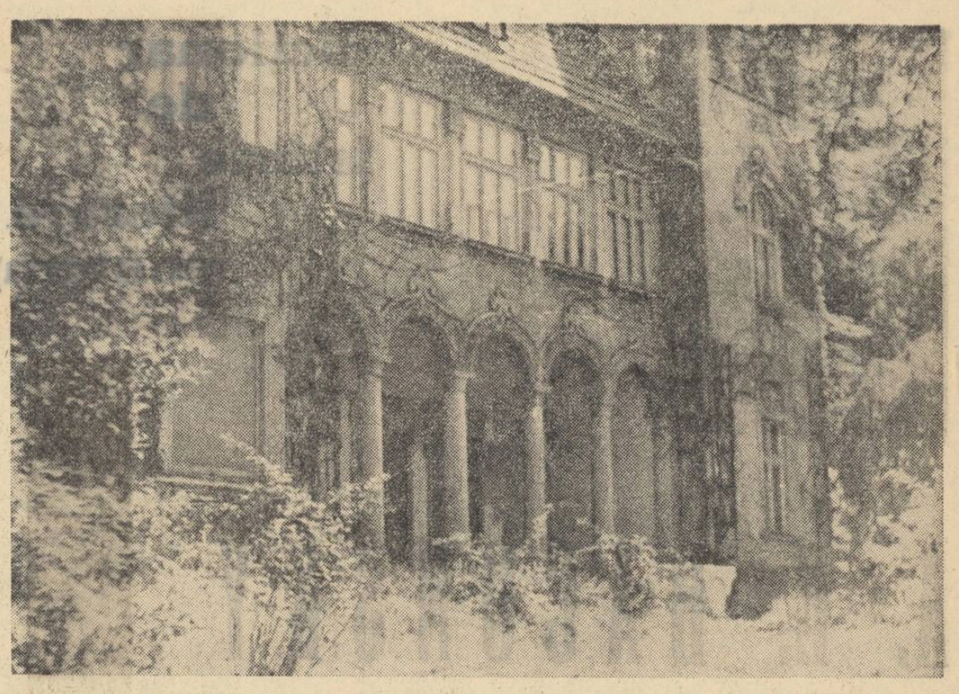

Casa lui Octavian Goga de la Ciucea.

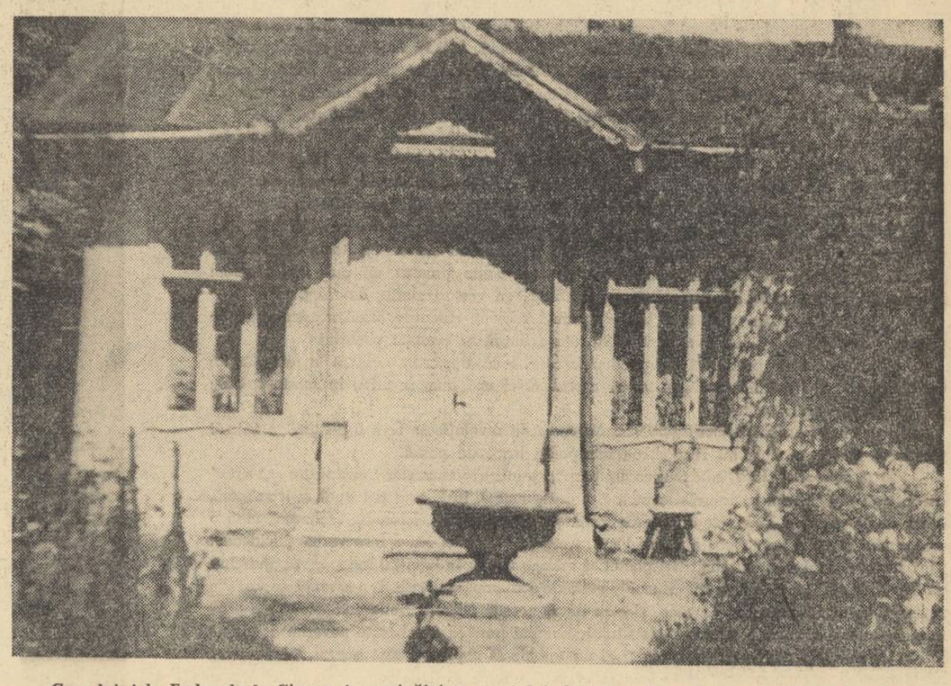

Casa lui Ady Endre de la Ciucea, în vecinătatea casei lui Octavian Goga, — mărturie a prieteniei celor doi poeți

Comorile eternei arte
Le văd pe fiecare filă..."
Cum se *strecor* atîtea rînduri
Cu 'nțelepciune de viață,
Le recitesc și-mi zic pe gînduri:
— Tu nu poți da nici o povață!
Un cîntec doar de s-a alege
Din toată lunga ta corvoadă
E floarea singura ta roadă...".

E, firește, evident sporul de frumusețe și armonie pe care-l cîștigă poezia în urma ultimelor intervenții. Rimele se împlinesc mai bine și se îmbogățesc, referirea la propria persoană se face mai discret, lirismul se adîncește și sentimentul unei forțe generalizatoare se face mai simțit. Sînt cîștiguri pe care, în general, poezia lui Goga le obține prin revizuiri la răstimpuri mai îndelungate.

În poezia *Cade-o lacrimă*, înlocuirea unei strofe, care stăruie, de fapt, pe imaginea din precedenta, descriind interiorul hanului, cu o alta menită să dea o imagine nouă, plină de autenticitate și pitoresc, are darul de a intensifica vădit valoarea poeziei. Iată contextul la care ne referim: În revista *Luceafărul* III, nr. 5/1 martie 1904 p. 119:

În revistă:

În ajun de miez de noapte
Tremură de chiot hanul,
Sporind glasul de tilincă
Cîntă Iepure țiganul.

Doi feciori lovesc în grindă
De s-aude pe uliță
Așezat îi domolește
Pristăvelul Niculiță.

În volum:

. . . . . .
. . . . . .

Din ungherul unei laviți
. . . . . .

O pereche ride-n umbra
Nucului de la portiță:
Stă de gît cu-o văduvioară
Pristăvelul Niculiță.

Un alt mijloc prin care Goga își perfecționa poeziile, cum e și firesc, este acela al eliminării versurilor sau a strofelor de prisos. Am văzut un exemplu în poezia *Bătrîni* și am putea adăoga altele din bucățile *Reîntors*, *Lacul*, *Ruga mamei*. Mai dăm un exemplu din poezia *Lacul* (Luceafărul an. XI, nr. 8, 19 februarie 1912, p. 163) din care poetul a suprimat în volum o strofă (a treia) destul de corectă dar care aducea prea mult ca tonalitate cu o anumită poezie postcoșbuciană, reprezentată mai cu seamă de lirismul feminin al Mariei Cunțan. Era și o insistență prea mare care dilua poezia — asupra ecoului undelor în conștiința poetului, încă un motiv în plus pentru ca strofa aceasta să fie eliminată, deși în sine nu e rea:

Le-ascult de sara cînd încep
În tremur să tresaie,
Le-ascult de sara cînd încep,
Le-ascult și nu le mai pricep
Năvalnica bătaie.

Etapele succesive prin care au trecut poeziile lui O. Goga sînt atît de deosebite calitativ, încît uneori avem de-a face cu o adevărată retopire a materialului vechi și turnarea lui în forme noi, structural altele.

Iată poezia *Ostenit*... publicată în *Tribuna literară* (nr. 32, 1901), exprimînd un sentiment apăsător de oboseală, din pricina dragostei neînțelese și amăgită de o iubire „pripită", o indignare față de iubita cu chipul „vecin păcătuirii". Iritat de realitate, poetul ar vrea să viseze „o fată sănătoasă" din punct de vedere moral, „cu gînd senin, curat, ca de mărgean".

„Te du... mai lasă patima iubirii!...
Mi-e grea viața prea de tot trăită...
De-abia-mi ridic pleoapa ostenită
Și-aș vrea un cîas etern al adormirii.

Să dorm!... Să uit iubirea ta pripită
Și chipul tău vecin păcătuirii...
Să dorm!... s-arunc broboada amăgirii
Pe viața-mi moartă, stoarsă și răcită...

Să dorm, să-mi văd viața-ntreagă scoasă
Din al uitării vioriu noian...
Să te visez: o fată sănătoasă.

Cu gînd senin, curat ca de mărgean
C-ai adormit cu coatele pe masă,
După cetirea primului roman!...

În *A fost odat!...* — varianta poeziei *Ostenit* din volumul *Ne cheamă pămîntul* (1909) chiar sentimentul se schimbă structural. Iritarea dispare, poza de îndrăgostit suferind se spulberă, iar evocarea iubitei îl răscolește sever:

S-abat în vis vedenii de-altădată:
— Ții minte tu, erau salcîmii-n floare
Și satu-ntreg în port de sărbătoare,
Cînd tu te-ai dus, cea mai frumoasă fată.

Cum te-a-nghițit năpraznica viltoare,
Cîte-ai pierdut în unda-i vinovată!...
Azi cînd te văd de-o lume adorată,
Mi-e milă azi și-atît de mult mă doare.

Visez acum și-ți văd viața scoasă
Din al uitării-ntunecat noian
— A fost odată-o fată sănătoasă,

Cu gînd senin, curat ca de mărgean,
Ce-a adormit cu coatele pe masă
După cetirea primului roman...

Un alt exemplu vorbește la fel de convingător despre munca intensă a poetului asupra versului, despre căutările sale artistice pe etape întinse de timp, ajungînd la refaceri substanțiale. Ceea ce e semnificativ, indicînd marele talent, este faptul că nici un moment cititorul nu are impresia de trudit, de căutat ostentativ sau de făcut. Dimpotrivă, varianta primă lasă mai degrabă acest sentiment, ne sugerează chiar o anume artificialitate, Ultima variantă pare de-o spontaneitate copleșitoare chiar prin începutul ei.

Ne referim la poezia *Zădarnic* sub semnătura Octavian, publicată mai întîi în *Familia*, (an. XIX, nr. 23, 6/19 februarie 1902, p. 89), recreată și republicată cu pseudonimul Nic. Otavă, în revista *Luceafărul*, (an. II, nr. 21, 1 noiembrie 1903, p. 344), pentru ca apoi, în volumul *Poezii* din 1905 să mai sufere încă intervenții din punct de vedere stilistic în sensul folosirii cît mai mult a limbii literare unice, începînd chiar cu titlul poeziei care nu sună dialectal „Zădarnic", ci „Zadarnic".

Iată prima variantă rămasă uitată în *Familia*:

„Pribelnicei căi vreau capăt să-i fac.
Primiți-mă, rogu-vă, earăși.
Și glumelor voastre mă faceți părtaș
Și traiului vostru tovarăș...

Viața mea veche din nou s-o dezgrop,
Începeți zburdalnica horă,
Surora vieții ce n-o mai trăiesc,
A clipelor moartă surorâ.

Așa!... Închegîndu-se-n lanț
Vînjoasele brațe rotunde,
Și tropotul vostru din greu apăsat,
Și timpul să stea să-l scufunde.

Așa, m-așteptați! Vin și eu cu voi!
Cămașa răsfrîng-o din mîneci,
Să-ncepem alaiul, vrăjmașul alai
De praznicul sfintei Dumineci.

Un pas înainte și doi înapoi
La dreapta la stînga-înainte
Un pas...
. . . . . .
Lăsați-mă! Mă duc. Cetesc
În ochii voștri ai tuturora:
Nu e de rîndul cetei voastre
Cel ce-a uitat să joace hora.

Dacă a doua variantă publicată în revista *Luceafărul*, mai păstrează totuși forme strict dialectale necesare poeziei, forma definitivă din volum, ni se pare, sub raportul expresiei, o poezie nouă, substanțial îmbunătățită, mai ales în primele trei strofe pe care le reproducem:

Noroc, logofeți de-acum zece ani!
Primiți-mă, rogu-vă, iarăș
Și gîndului vostru mă faceți părtaș
Și glumelor voastre tovarăș.

Departe-am fost eu, copii, la oraș,
Și legea pe-acolo nu-i bună,
Cîrciumarii te mînt și lăutarii nu știu
Aievea ce-i graiul din strună.

De-aceea mă-ntorc și mai joc înc-odată
Senina și vesela horă,
Cumătră cu sufletul vostru curat
Cu biata mea inimă, soră.

Credem că aceste însemnări despre laboratorul poetic al lui Octavian Goga, pe lîngă faptul că ne împlinesc imaginea despre poet, vor putea constitui un bun exemplu pentru tinerii condeieri.

[1]) În legătură cu caracterul contradictoriu al operei și activității lui O. Goga, v. articolul nostru din „Viața românească" nr. 5/1957.

scriitori în uzinele bucureș-tene

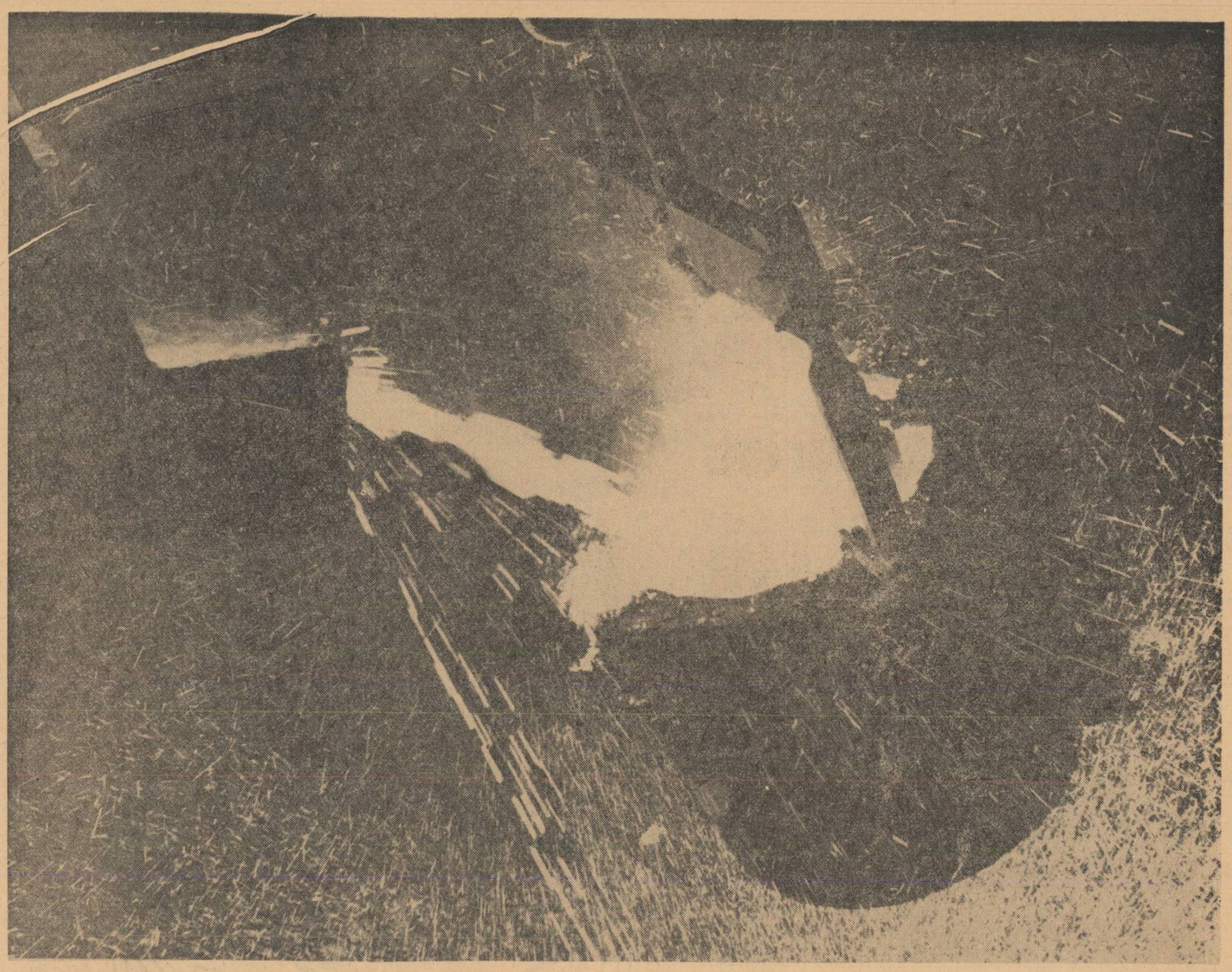

OȚEL — Fotografia: ION MICLEA

La „Timpuri noi"

Uzinele „Timpuri noi" le cunosc nu de azi, de ieri. La ele revin periodic, ca la o dragoste dintîi, poate și fiindcă au fost printre primele mele „luări de contact cu pămîntul". Cînd, după război, am devenit reporter la radio, am cutreierat în această calitate fabrici și orașe, șantiere de construcții și sate, care m-au făcut să înțeleg cu cît era mai bogată lumea reală decît cea mai frumoasă imagine a sa, visată timid, sub felinarele camuflate. Așa am intrat pe porțile uzinei ce purta, înainte de naționalizare, numele simbolic de „Lemaître". Frumusețea de atunci nu consta în hale arătoase ; nici una din noile încăperi nu se profila în zare ; ba, mai mult, pe aici trecuse călcîiul de fier al războiului, care zdrobise în bombardamente multe ziduri vechi. Frumosul era în oameni, în lupta lor tenace împotriva greutăților, pentru ca această uzină să poată produce mai departe, întîi, totul pentru victoria împotriva fascismului, apoi totul pentru reconstrucția țării... Multe din „știrile economice" anonim difuzate la radio-jurnalele dintre 1945 și 1949, nu au încetat să existe pentru mine, o dată cu rostirea lor la microfon. Iar trecerea în mîinile poporului mi-a rămas în cutia de rezonanță a memoriei ca un prag pe care călca, o dată cu o întreagă uzină, și propriul meu suflet...

De multe ori m-am preumblat pe chei, în drum spre uzină. Și ziua, cînd soarele dădea strălucire unei ape nu tocmai limpezi, și seara, cînd lumina din ferestrele caselor mărunte se reflecta ca niște coloane înalte ale unor clădiri abia visate. Poate că tocmai un asemenea drum către un reportaj de prin anii 1948, despre un „schimb de noapte", a fost punctul de pornire al ciclului meu „Case fără trecut".

De atunci m-am mai întors în uzină, nu o dată. E adevărat că, priceperea tehnică fiindu-mi foarte limitată, mi-am instalat „postul de observație" într-un unghi mai accesibil. Am încercat să pătrund în spiritul școlii profesionale de pe lîngă uzină, să pot înțelege modul de formare al tehnicienilor viitori, al cetățenilor pe potriva „Timpurilor Noi". Și de atunci au trecut cîțiva ani. Mulți dintre absolvenți lucrează la strungurile din hala cea nouă, ca și în alte întreprinderi din țară. Imaginea adolescenței lor avide de învățătură continuă să-mi stăruie în amintire, și, poate, odată, voi găsi un vers pe măsura bogăției interioare.

„Postul de observație" l-am mutat, cu anii, în incinta, din ce în ce mai mare, a uzinei : întîi la bibliotecă, apoi, în vremea din urmă, la o realitate care este și ea a „Timpurilor noi" : viața copiilor din căminul de zi al întreprinderii. Cînd redactorul responsabil al ziarului de uzină — fost muncitor și el, — mi-a cerut un articol pentru „ziua copilului", am stat întîi de vorbă cu maiștrii bătrîni, apoi cu cei mai tineri și, în fine, cu urmașii lor care învață astăzi să meargă copăcel, în clădirea — și ea încă neîncăpătoare — a căminului. Apoi, în brigada mixtă de scriitori și artiști, am primit sugestia bună a comitetului de partid și comitetului sindical, de a organiza o întîlnire a scriitorilor cu cititorii lor de la „Timpuri Noi". Înaintea lor, au citit Eusebiu Camilar, Dumitru Corbea, Ion Horea, Cezar Baltag și cu mine versuri și vă mărturisesc că emoția discuției, calde și severe, pătrunzătoare și prietenești, nu a fost mică. Sînt cititori care au o precizie, o acuitate a sensibilității și o fermitate a convingerilor care sînt oglinzi mai fidele decît cele obișnuite ale propriilor noastre versuri. În general, contactul oral, prin lecturi, este un examen. Aici, lectura publică devine un examen de maturitate. Oare sînt, sau pot deveni rîndurile scrise în orele nocturne, ceea ce fiecare din noi năzuiește ? Și le pot rosti cîte o dată lectorii noștri ca pe un monolog intim ? Iată întrebări pe care mi le-am pus la consfătuirea de la „Timpuri Noi", dar al căror răspuns depinde, printre atîtea condiții sine qua non, și de acest permanent contact cu viața.

Veronica Porumbacu

Acum vreo doi ani, redacția unui cotidian, respectiv secția sa culturală, a organizat un schimb de opinii între cîțiva iubitori de poezie. La clasica „masă rotundă" au fost invitați să ia loc tineri muncitori, elevi, studenți, intelectuali, pentru care transfigurarea lirică a frămîntărilor sociale și intime, acordul dintre marile idei, marile pasiuni — și expresia lor melodioasă reprezintă o bucurie tot atît de constantă ca steaua polară. În discuția aceea s-au remarcat, între altele, cîteva observații dintre cele mai pătrunzătoare. Aceste observații aparțineau unei fete înalte, cu o ținută vag sportivă, cu mișcări degajate, cam băiețești, contrazise însă de niște ochi mari și cam timizi. Cum stenograma avea nevoie de precizarea identității vorbitorilor, am făcut astfel cunoștință cu tovarășa Ioana Voinea, de profesie inginer.

Am reîntîlnit-o apoi în foaierele sălilor de teatru, în numeroase rînduri : trebuie spus că ia parte la premierele bucureștene cu o frecvență și o „conștiinciozitate" care ar stîrni invidia unui cronicar dramatic. Spectatoarea rămîne un spirit critic mereu treaz, ceea ce nu-i dezminte, de altfel, înflăcărata dragoste pentru nobila artă dramatică. Sensibilizată de cunoaștere, cu un discernămînt artistic educat, absolventa facultății de fizică are „antene" receptive la variatele mijloace de propagare a frumosului. Este pur și simplu entuziasmată de comorile scoase la lumină prin migăloasa muncă a arheologilor noștri (cunoaște palma cu palmă, aș zice, mozaicul cel mare din Constanța) ; îți vorbește cu o însuflețire dublată de competență de măiestria balerinilor englezi în „Peer Gynt", ori de supletea și plastica excepțională a cuplului Irinel Liciu — Gabriel Popescu ; în muzică are preferințe mărturisite net, în frunte cu Wagner, alături de mari curiozități pentru opere pe care le-a audiat, deocamdată, insuficient. Deci o aderență reală la fenomenul artistic, însușirea activă a valorilor spirituale, interpretarea acestora. Ioana Voinea îmi apărea astfel ca un intelectual în a cărui balanță cultura tehnică se echilibrează cu cultura generală. Și mă întrebam dacă nu cumva această iubitoare de artă străbate ea însăși, la nivelul amatorilor, vreunul din tărîmurile pe care obișnuiește să le contemple ; ceea ce nega însă cu un zîmbet franc, puțin amuzat.

Ipostaza sub care mi-a apărut tînăra ingineră pentru a treia oară m-a interesat și mai mult încă. Eram la Uzina „Electronica" și, vizitînd pe rînd diferitele secții și laboratoare, am ajuns la laboratorul de măsurători piese radio. Aici, unde în nenumărate probe se verifică parametrii electrici, magnetici și mecanici ai fiecărui element în parte din viitorul aparat, am regăsit-o, cu moderată surpriză — căci îmi spusese odată unde lucrează, dar uitasem între timp — pe vechea mea cunoștință : era la locul ei de muncă. Explicațiile tehnice pe care a binevoit să mi le dea, simplificînd mereu pentru a rămîne în perimetrul înțelegerii unui profan, au fost nu numai o dată întrerupte de niște intervenții din afară. Tovarășii de muncă solicitau Ioanei Voinea, responsabila cu activitatea cultural-sportivă în comitetul de secție U.T.M., diverse informații și îndrumări în legătură cu acțiunile în curs de desfășurare pe această linie. Trebuie să mărturisesc că, din acel moment, interesul pentru încercările climatice și de uzură la care este supus nu mai știu ce fragment al receptorului a pălit, în folosul unei curiozități

Electronica plus șapte arte

de altă natură : cum vor fi slujind cunoștințele estetico-artistice ale inginerei — ridicării nivelului cultural al celor 100 de utemiști de aici. Și abia după ce mi-am putut da un răspuns, imaginea fragmentată pe care o avusesem înainte s-a corectat și s-a întregit.

Iată, de pildă, ce i s-a întîmplat lui Tudor Gheorghe, strungar, și strungar bun, din pricina Ioanei. În familie, între prieteni, omul trăise liniștit, fără nici un „complex" ; că nu citea îndeajuns ? Faptul nu-l supăra și nu supărase pe nimeni. Dar pe fata asta de-abia sosită de pe băncile facultății uite că a supărat-o. Într-o adunare generală U.T.M. s-au pus în discuție rezultatele unei anchete, realizată de o comisie condusă de Ioana Voinea, și care adresase tuturor o mică întrebare : „Ce ai citit în ultima lună ?" Și Tudor Gheorghe care nu citise nimic în ultima lună, ori poate mai de mult, a avut uimirea să vadă cum cîteva zeci de tovarăși își bat capul ca să-l facă a înțelege că rău face, mai precis, ce rău își face. Indiferent care i-a fost reacția spontană, tînărul a reținut esențialul : așa nu mai merge. Din mîinile Ioanei a primit apoi cărți de literatură bună, urcînd mereu mai multe trepte pe o scară a bunului gust. Cînd a ajuns la opera dramatică a marelui Will era un cititor pasionat și răscolitoarele întrebări hamletiene, încă nu de mult ascultate cu apatie, trezeau în el ecouri prelungi. Mai ușor de controlat este propria sa activitate obștească pe linia propagării cărții : foarte recent, într-o altă adunare generală, cei o sută de utemiști au luat cunoștință de conținutul unei noutăți literare prin intermediul unei recenzii a tovarășului Tudor Gheorghe. Precizez : e vorba de o sută de prieteni ai cărții.

Adunările generale ale organizației U.T.M. au, nu o dată, înscrise în ordinea de zi și astfel de manifestări, la care contribuția activistei culturale se simte, fie în inspirația alegerii, fie în pasiunea cu care se dezbat problemele. Face să asiști, de pildă, la o discuție ca aceea pe marginea filmului „Rocco și frații săi" cînd o sută de tineri radiofoniști iau poziție pro sau contra mijloacelor folosite de Visconti pentru a arăta unde duce tolstoiana neîmpotrivire la rău — și asta timp de aproape cinci ore, fără ca măcar vreunul din sală să manifeste urmă de oboseală. „Antrenamentul" există, căci, ajutată de un colectiv, răspunzînd interesului exprimat de masa tinerilor, într-o primă fază, preliminară, Ioana a inițiat și concursuri, foarte gustate, pe tema „Ce ați înțeles din filmul X ?" ceea ce a constituit o lecție de inițiere în arta vizionării... Se merge în colectiv la teatru și la cinematograf — iar apoi, chiar dacă discuțiile au loc în cadrul unor grupe numeric mai reduse, rezultatul final este cert : opera de artă a produs o zguduitură interioară. (Cînd e vorba, sigur, de „Frații Karamazov", de „Umbra", de „Prima întîlnire"...)

Cei treizeci de tineri care au admirat împreună exponatele celebrei Galerii din Dresda au discutat îndelung a doua zi : are sau nu dreptate acad. Oprescu în articolul său din „Contemporanul" să considere că un Canaletto a fost prezentat abuziv în dauna altor maeștri ? Inutil să intrăm în amănunte ; disputa însăși era un element pozitiv.

...Ciudate alăturări de linii și culori se întîlnesc pretutindeni, alcătuind însă un întreg plin de farmec și unitar. Mă gîndesc uneori la biblioteca Ioanei Voinea, unde masivele tomuri — tratate de electrotehnică — se află în dulce conviețuire cu delicatele volumașe din colecția „Cele mai frumoase poezii" și observ că acolo nu afli un contrast ci o unitate mai deplină decît în portretul stăpînei bibliotecii, cu degajatele ei gesturi băiețești, contrazise de perechea de ochi puțin cam sfioși.

Ștefan Iureș

Dimineața și ceva mai tîrziu

Dintr-un carnet de documentare la „Uzinele Vulcan"

„...La ordinea zilei : învățămîntul.

Curent general spre învățătură. Nu o modă, revoluția în adîncime. Proces obiectiv al dezvoltării societății socialiste. Atracția naturală spre lărgirea cunoștințelor + nevoia de afirmare a personalității, stimulate de întreaga politică culturală a partidului. Inițiativa individuală rămîne paralizată fără cultură, în condițiile revoluționării tehnicii..."

Noul meu prieten, secretarul U.T.M., îmi citește peste umăr aceste rînduri, îmi ia carnetul și adaogă : „Muncitorul cult — un ideal al societății socialiste". Am intrat împreună pe poarta uzinei. Ne-am întîlnit în tramvai. Sînt a treia zi aici.

ORA 7 dimineața.

— Care e situația învățămîntului în uzină ?

— În cifre ?

— Și în cifre, dar mai ales în oameni, luați în parte.

— În cifre nu știu pe dinafară : mulți.

— Cifrele pentru mai tîrziu.

— Lucrăm numai produse de înaltă tehnicitate.

— Ce se înțelege prin asta ?

— Un ansamblu în care fiecare piesă cere calitate superioară, de la calitatea materialului, pînă la finisarea de mare precizie. Asta, așa, în general. Un inginer ar explica-o mai bine.

— Dar vei fi.

— Da, peste patru ani o să-ți explic asta mai complet...

— Mai departe.

— Un muncitor, la noi, are nevoie de cunoștințe serioase de matematică superioară, de fizică și chimie și... da, de istorie, de geografie ; să știe ce climă are India, ce uscăciune e în pustiul Gobi, cum se comportă diferitele metale în condițiile feluritelor țări de pe glob, deoarece o parte din produsele noastre ajung pînă departe peste hotarele țării. Pe urmă, trebuie să-și cultive vorbirea pentru a se exprima în termeni adecuați și clari și pentru a înțelege termenii folosiți de cadrele tehnice superioare, familiarizate cu tehnica modernă și cu științele. Cibernetică, electronică, fizică și chimie, transistori, telecomandă — producția e legată de toate astea, mai mult sau mai puțin. Just, ceea ce spuneai cu inițiativa. Poți să dorești din suflet să dai dovadă de inițiativă, dacă n-ai pregătirea necesară te uiți ; și e păcat de toată inițiativa.

— Vrei să spui că e ca și cum ai iubi și n-ai ști ce să-i spui iubitei ?

— Nu chiar, dar pe aproape.

— Și ?

— Pe urmă trebuie să înveți limbi străine pentru a avea acces direct la reviste și cărți străine, la tehnica mondială. Asta, privit din unghiul de vedere al producției, dar, normal, totul nu se oprește aici. Un om cult e un om cu care te poți înțelege în două cuvinte. Prin cultură *cîștigăm timp*. Foarte important lucru, în procesul de producție, să fii înțeles repede. Anii trecuți, luptam noi cu tinerii să se înscrie la școli ; acum vin ei la noi în număr atît de mare, încît trebuie să facem eforturi pentru a-i îndruma unde trebuie, în funcție și de nevoi, și de profilul școlilor. Exemplul e un propagandist clasa unu !

ORA 7½.

Aceste cuvinte, sau aproximativ acestea, au fost rostite de secretar, fără ca în cuprinsul frazelor să intervină obișnuitul, simpaticul și familiarul său „bre".

ORA 10.

Astfel l-am înțeles mai bine pe tovarășul S. I. cînd îmi spunea :

— La noi, cînd dai examenul de ridicarea categoriei (categoria de salarizare, corespunzătoare ridicării calificării profesionale) nu te pun atît la proba practică (acolo cam știu toți cum lucrezi) cît la proba teoretică și mai ales la matematică. Dacă nu știi ce-i aia teorema lui Pitagora sau construcția unui triunghi dreptunghi, nici să nu te prezinți.

Tovarășul S. I. nu mai e „chiar tînăr", se află pe treapta întîia a învățămîntului mediu, sfîrșește peste cîteva zile clasa a 8-a. El și cu I. I., de la turnătoria de fontă țin „balanța", adică sînt „figurile tari" din clasă, cei mai buni. Se află într-o întrecere continuă și balanța nu arată decît rareori și pentru scurt timp o înclinație într-o parte sau alta. Unul care se ține aproape e S. M., tot dela turnătoria de fontă. Era „foarte nefericit" că între sumedenia de 9 și 10 luase și un opt. O „nefericire adevărată".

Îmi vorbea un tînăr cu o privire pe care orice fizionomist ar fi caracterizat-o dintr-o dată : om care gîndește repede și precis, în timp ce poetul ar fi spus despre aceeași privire : albastră și adîncă precum marea ; și amîndoi ar fi avut dreptate. Lăsase înainte cu cîteva clipe lucrul pe banc, dar nu era pătruns de negreală. Salopeta curată și mîinile albe, îngrijite.

— Ce meserie ?

— Modelier.

Așa se explica. Lucrează cu un material care nu lasă decît urme de rășină, talaș și, cu puțină imaginație, miros de pădure : lemnul.

— Noi dăm prima formă materială unei idei. Pînă vine la noi nu e decît o ideie, un plan.

— Un desen.

— Da.

— Atunci nu e prima formă materială. Desenul nu este o materializare.

— Nu, desenul este numai o presupunere.

— Cred că e vorba de prima formă materială înțelegînd-o ca volum în spațiu ; presupunerea de care vorbești e foarte concretă.

— Da, păi despre asta vreau să vorbesc și eu, noi o ridicăm de pe hîrtie invers decît face topograful ; el ridică un desen de pe o formă materială existentă în spațiu, iar noi invers.

Tovarășul S. I. răspunde întrebării mele : ce a adus concret practic, în viața și munca lui școala și mai ales ce goluri în cunoștințele sale va umple pe viitor ?

— Asta înseamnă că noi trebuie să cunoaștem transcrierea în mărime naturală a unui desen executat la scară. De asta spuneam că e o presupunere. Mai înseamnă că trebuie să știm cît se contractă diferitele metale după turnare, oțelul, fonta, bronzul, aluminiul. Pe urmă, respectarea conicității pentru ca modelul să poată fi scos din pămînt în condiții optime. Dacă nu cunoști toate astea nu te poți angaja într-o luptă cum este aceea a economisirii metalului. De exemplu, proiectantul prevede o maselotă de anumite dimensiuni la o piesă de oțel (maselota este „coada" ce rămîne la o piesă turnată, ea materializează orificiul de turnare, un apendice inevitabil care se pierde) ; cu cît e mai redus, cu atît... Dacă știi cît contractă oțelul și mai cunoști și alte date ale turnării, începi să te gîndești dacă n-ar fi cazul să propui reducerea maselotei.

— Ai făcut o asemenea propunere ?

— Aș putea s-o fac dacă aș fi sigur de tot. Asta aștept dela școală : să-mi dea siguranța că propunerea mea e bună.

— Dar ai ajuns cu ea pînă la un punct, sau te gîndești numai că o s-o faci ?

— Nu, o am gata, dar nu sînt sigur.

— E păcat să aștepți, pînă atunci s-ar putea economisi ceva oțel.

— Poate.

— Arată-i-o proiectantului.

— E o presupunere.

— De data asta o va materializa el într-un desen.

— Care va fi tot o presupunere, pentru că va fi la scară.

— Da, dar acum dumneata știi să citești un desen la scară și să-l transcrii în mărime naturală.

— Cînd voi fi inginer n-o să mai am nici o problemă.

Va să zică acesta e secretul de care n-a vrut să-mi vorbească ieri.

H. Rohan

eugen teodoru

Desen de ALBIN STĂNESCU

OGLINDA

O întîmplare petrecută între pereții unei magazii mari de lemn, cu două ferestre largi îmbîcsite de praf și rumeguș, unde lucrează doi tineri. O barcă își arată coastele pe jumătate acoperite de scînduri subțiri. Fundul ei se conturează precis. Scîndurile sînt prinse una deasupra alteia. Nu știi ce e, barcă, corăbioară... Mai mult o barcă largă cu puntea acoperită. În mijloc vor fixa un arbore și vor prinde de el o pînză. Poate fi vorba chiar de un cuter? Poate... Deocamdată, nimeni nu-și dă seama, s-a cerut cooperativei de pe malul Dunării să furnizeze tinerilor materialele necesare, iar clubul *Ancora*, care a făcut comanda, s-a obligat să plătească. Cei doi întrupează o veche idee, dezbătută îndelung în ședințele secției de canotaj. Cei doi constructori navali vin aici, în atelierul de pe malul Dunării, în ceasurile libere și preschimbă planul în realitate. Colegii și coechipierii chiar n-au voie să se arate pe-acolo, pînă ce nu vor fi chemați.

Tot corpul bărcii e subțire, ușor, lucrat cu o migală de ceasornicar, dintr-un lemn care va cînta, zburînd peste ape. Dacă pui urechea pe scoica încă neterminată, s-adună de pe acum toate ecourile din jur.

Șeful atelierului e, ca în fiecare după-amiază, aci, în pragul ușii larg deschise. Stă și privește, cu capul plecat într-o parte, spinările asudate ale băieților. Le urmărește mișcările scurte și repezi și fețele tot ude care, din cînd în cînd, se îndreaptă către ușă să vadă dacă nu coboară noaptea. Apoi băieții cîntăresc din ochi unde mai trebuie potrivită încă o scîndură trasă la rindea și o ridică atenți din stiva de-alături. Șeful rămîne nemișcat în ușă cîteva ceasuri fără să-i pese că privirile băieților trec pe lîngă el, oprindu-se pe fața apei. După licărul anafoarelor, ei știu cît mai e pînă se întunecă. Muncesc răzbit, își șterg frunțile cu brațele îndoite și răsuflă din greu.

După plecarea maistrului, cei doi au început să vorbească. Parcă și de umbra lui, care s-a tot lungit, le-a fost frică. O parte din ea se legănă mult timp în atelier, pe jos, printre cutiile cu scule, pînă ieși în sfîrșit și își urmă stăpînul, credincioasă.

— Facem cabina aia sub punte? se grăbi să întrebe Costea.

— De ce te înghesui într-una să-mi vorbești despre cabină, ți-am spus de atîtea ori că nu merită. Nu înțelegi, o cabină înseamnă pat, chiuvetă, masă, cel puțin două scaune; încarcă, îngreuiază.

— Bună ar fi, stăruie Costea.

— Of, cum să te fac să pricepi că n-are rost. Asta-i un cuter de concurs. N-o să călătorească nimeni cu el. Doi, trei ani în competiții și pe urmă la gunoi. Bordaj subțire ca foița, nu vezi? Unde practici pereții? Lasă-mă-n pace, strigă în cele din urmă, înfuriat, Miron și smulgînd dintre buze un cui subțire ca un ac, îl înfipse în carnea scîndurii, lovind încet cu un ciocănel ca de ceasornicar, cînd repede, cînd rar. Costea își scutură bluza și părul de rumeguș și praf și se așeză pe un butuc, prinzîndu-și genunchiul stîng în palme.

Pe fața lui lată se putu citi din nou acea ciudă neostoită că prietenul îl înfruntă mereu și nu ia în serios nimic din ce-i spune. Ori de cîte ori a venit cu vreo propunere, a rămas fără rezultat. N-are rost cabina, cum n-a avut rost cambuza, cum n-a avut rost lanțul, ancora, vinciul. Sînt tot timpul într-o mocnită luptă, care n-a izbucnit încă violent. Asociația, prin numirea lui Miron marangozul ca șef de colectiv, i-a dovedit lui Costea că el e un simplu ajutor, o unealtă și nimic altceva, ca și cînd l-ar fi avertizat: „Dreptul dumitale la păreri nu există. Vrei, lucrezi, nu vrei, ești liber. E vorba de ore suplimentare, de cîștig, deci stai și fii cuminte, ideile păstrează-le pentru tine. Trebuia să le rostești la început, pe vremea cînd se concepea ambarcația".

Ideile mele vin ce-i drept mai încet, recunosc că el e mai harnic în această privință, dar la muncă sîntem deopotrivă. Asta o știe toată lumea! De aia eu nu mă pot închina la acest idol. Bine, dar nu ți-a cerut-o nimeni, se luă la harță Costea cu el însuși. Poate fi adevărat? Nu! Nu-l vezi că abia așteaptă? Cată-ți de treabă. Ai vrea tu să fie așa. Fii mai bine cinstit cu tine și recunoaște că-l pizmuiești din adîncul sufletului, că ai ține ca măcar o părticică din gloria lui să se oprească și în dreptul numelui tău. Rîvnești la ea, dar nu te încumeți, nici să lupți s-o capeți, dar nici să i-o spui în față. El te crede prieten. Aparent i-ai dovedit-o, ce-i în sufletul tău nu bănuiește, i-o ascunzi. E cel mai bun dintre voi și vă ia înainte mereu. Tu crezi, așa cum crede un șantier întreg în el! Și ce să fac? Nu-i mai ieși din cuvînt! Ascultă-l orbește. Asta nu pot! Ascultă-l că n-ai încotro. E mai instruit ca tine, mai luminat, ce poți să-i faci? După planul lui s-a conceput ambarcația asta și cîte altele. Ia încearcă s-o privești fără ură. E zveltă, nu? Ca un țipar va sfîrli deasupra apei; și o suflare de copil o va putea mișca, d'apăi o rafală?! Ei, și-acum ce să fac? Ridică-te și lucrează. Nu mai pot, simt că mă sfîrșesc. Are un ritm drăcesc de muncă și o siguranță în el care mă scoate din minți.

Costea rămase pe loc. Glasul lui Miron trecu printre coastele ridicate în sus ca niște degete și izbi auzul prietenului, făcîndu-l să scape genunchiul dintre palme și să se uite dintr-o dată curios spre el.

— N-ai chef de treabă, Costea. Mai bine ia-o din loc, du-te la plimbare, la Agenție. Lasă-mă singur, te-ai plictisit. Auzi cum huiește faleza? Te așteaptă, hai, nu mai sta!

Costea îi răspunse, apăsînd pe cuvinte cu vădită dușmănie, după ce se ridică în picioare și-și puse mîinile în șold.

— Se poate, nu plec, nu! Rămîn aicea unde am destule de învățat. Ce să caut acolo unde se irosește timpul în zadar. Vai de mine? Îți displace discipolul? Vezi ce roade curg din el?

Celălalt rise, fără să-l ia în serios, întrebîndu-l parcă în glumă:

— Și tu mă urăști, Costea?

— Ceee, n-ai știut?

— Nu.

— Foarte rău, nu ți-e permis să nu descoperi. Acuma ești mulțumit c-ai aflat, nu?

Miron răspunse cu nepăsare, în treacăt, deși vorbele lui Costea îl loviră în plin.

— Nu! Dacă mai ai de gînd să stai, pune mîna pe teslă și cioplește dopurile de stejar, hai, că trece lumina. Și întocmai ca la început, ca și cînd nu s-ar fi schimbat nimic între ei, se uitară amîndoi afară. Costea apucă supus tesla și începu să lucreze ceea ce-l povățuise Miron. În tăcerea din jur se auzeau, ca într-o ceartă, tesla care lovea rar și ciocănelul care răpăia mărunt în floarea cuielor mici ca niște dinți de șoareci.

Întunericul porni deodată năvală din ungherele hardughiei, doar ferestrele rămaseră puțin albastre. Pereții nu se mai ghiceau. Geamurile parcă ar fi plutit de jur împrejur. Cei doi se obișnuiseră cu întunericul și lucrară încă un ceas, cu urechea ciulită fără voia lor la zgomotul mulțimii din fața pontoanelor. Se mai auziră niște sirene, o ancoră care plesni greu apa de parcă s-ar fi cufundat o stîncă.

Miron vorbi, în sfîrșit, printre pocnete cu un glas sec, ca de stinghie, pe care cînd îl ridica, cînd îl cobora, să-l audă celălalt.

— Mă urăști, Costea, va să zică?

— Da.

— De mult?

— De cînd te-am văzut în ochi!

— De ce?

— Pentru că toți cad în fund cînd te văd. Ești în mijlocul tuturor lucrurilor, cheia și lacătul secției și, pe deasupra, stai să-mi aduc aminte...

— Spune!

— Nu-i nevoie să mă-ndemni, Miroane, o fac și singur. Sîntem între noi, fără martori, am curaj. Nu mă tem. Uite că mi-am adus aminte: femeile sînt cea din urmă pricină pentru care te mai urăsc. Cu oricare din ele m-aș plimba pe stradă, dacă te zăresc cît de departe, tresar. Unele rămîn mute și fac ochii mari, altele devin vorbărețe, chipurile „nepăsătoare", cele mai multe însă se mișcă într-un anume fel să pară grozave, pășesc ca pe arcuri, mișcă șoldurile, se strîmbă, în sfîrșit, să le iei la palme, și mai multe nu. Miroane, pui pe jar toți dracii cu fustă.

— Și ele mă urăsc? întrebă marangozul, liniștit.

— Ba bine că nu. Dacă nu le dai atenție?

— Cum să fac așa ceva? Doar îs logodit.

Atît i-a trebuit lui Costea.

Clipa asta parcă ar fi așteptat-o de mult. Încurajat de întunericul de acum compact, nu mai ținu socoteală că Miron e de față, cățărat între două stinghii cu mîinile sprijinite de ele, ca de creasta unui gard, peste care-și privea prietenul, fără să-l vadă. Costea se reașezase în vechea poziție tot pe butucul lui și tot cu genunchiul sprijinit în palme.

— Se putea ca principialul Miron, marangozul, să nu fi mers pe calea cea dreaptă? Să fi călcat el cît de puțin alături? Aș, imposibil. A terminat armata, s-a logodit cu o fată bună, progrese pe toată linia, inovații, prime, evidențieri, panoul de onoare, în capul fruntașilor, eroul din vîrful piramizii, Miron nu-i ca toți ceilalți, cum s-ar putea una ca asta? Cinstit. Modest. N-ai să-l auzi pe șeful marangozilor lăudîndu-se, ridicînd tonul împotriva cuiva, ferit-a sfîntul. Tot ce se spune despre el sună ca într-un referat, ca-ntr-un articol de gazetă. Tot ce face el este just, vorbește frumos cu lumea, e blînd, îndatoritor și pe deasupra: logodnicul ideal. Părinții fetei au ochii în lacrimi, ai băiatului la fel, e o duioșie întreagă cînd îi privești.

Miron simți că se revoltă, ocoli schela bărcii pe la pupă și se apropie, călcînd încet prin rumeguș. Se apropie, fără să-l simtă Costea, pînă ajunse să se împiedice cu umărul de o coastă arcuită mult și în sfîrșit mînios se aplecă deasupra colegului să-l asculte sau parcă să-l lovească. Dinspre gura, care vorbea în întuneric, făcînd parcă să vuiască toată încăperea, veni spre Miron un damf greu de băutură acră. I se făcut scîrbă. De unde se afla, Miron îl întrebă încet pe Costea, fără ca el, la rîndu-i, să tăgăduiască:

— Ți-a fost sete, ai?

— Nu m-am potolit încă. De ce mă întrebi? Cinci halbe, ca pe nimic. Da' asta nu înseamnă că nu știu ce vorbesc.

— Îți dă multă îndrăzneală...

— Bravo, vezi că știi?

— Atîta lucru? De mîncat, ai mîncat? îl întrebă cu glas scăzut Miron, și încercă să-și înfrîngă repulsia, pe care i-o stîrnise ieșirea lui Costea, noua lui înfățișare.

— Nici anafură, de azi dimineață, fu răspunsul.

— De aia te-ai îmbătat în halul ăsta, că nu mai ții seama la ce spui.

— Norocul tău că ești zdravăn și poți să duci, rise Costea.

— Să știi că suport, ai ghicit. Adineaori mă speriasem. Mi-a trecut. Toarnă-mi acum toate lăturile în cap și răcorește-te.

— Nu-ți șade bine, să fii uituc. Ai absolvit doar primul și la seral; să fi uitat proverbul că în vin se află adevărul?

Ziceai că nu te sperii, bine, să fiu sincer mai departe, nu de alta dar cînd m-oi trezi, o să-mi ajustez iar cuvintele după împrejurări și după oameni. Atunci sînt precaut, nu scoți nimic de la mine, auzi tu?

— Iată cît i-a trebuit lui Costea să-și dea arama pe față, să fie drept și neînduplecat.

— Mi-e milă de tine, Miroane, tu n-ai călcat niciodată strîmb și n-ai gustat plăcerea fructelor ciordite.

*

— Unde-am ajuns? întrebă Costea în clipa cînd păși pragul unei încăperi ciudate cu pereți plini de fotografii. Ce interior! exclamă el cu ochii împăienjeniți de băutură, clătinîndu-se cît era de solid. Îl doborîse oboseala, îl moleșise. Halbele i se urcaseră la cap. Fuseseră băute pe inima goală. Cuvintele ieșeau împleticite, din gura roșie și mîrîitoare ca a unui cîine întărîtat.

— Unde m-ai adus, fruntașule?

— La mine acasă.

Ochii lui Costea nu conteneau să se minuneze de ceea ce se înfățișa înaintea lor. Păreau că încetul cu încetul, sub puterea imaginilor din jur, i se limpezească. Avea niște ochi reci, albaștri, lipsiți de căldură. Buzele i se strînseră la un moment dat într-un rictus iar fruntea i se brăzdă de o cută care trăda concentrare.

— Atîta mai îmi trebuia. Asta-i „corabia" mult lăudată, șefule?

Miron marangozul confirmă din cap, încercînd să-i oprească legănarea și să-l poftească pe un scaun. Costea însă se împotrivi și luă loc pe unul din paturi, proptindu-și greutatea în brațele duse înapoi, sprijinindu-se în podul palmelor. Capul nesigur se răsturnă și el pe spate, dar ochii nu încetau să cuprindă în priviri pereții. Erau acoperiți cu generații întregi de marinari. O întreagă familie, de la străbunii, încorsetați în tunici groase de postav, cu guler înalt și închise la git, pînă la cei cu cravatele și gulerele albe ale zilelor noastre. Unii tunși perie, alții cu clăi bogate, albe sau negre, bărbi de lupi de mare, împrăștiate pe piept sau sub formă de zgardă. Cîtva solemni și îngîmfați, păreau ridicoli. O colecție de portrete ca într-o galerie de muzeu. În colțurile camerei se înălțau rafturi cu cărți și etajere cu planșe, desene, o sumedenie de tratate, loc de recreere și muncă.

Acoperit de sudoare, cu o față schimonosită și parcă îmbătrînită brusc, Costea se căznea să nu-i scadă elanul cinic, cu care voia să-și izbească fără încetarea colegul, privindu-se în celălalt ca într-o oglindă, iritat că nu-l poate egala.

— Aha, domnule, încă o demonstrație. M-ai adus la matcă să văd clocitoarea cu aer bun, unde ai crescut de cînd erai ou?

— Te-am adus să mănînci, nu fii porc.

— Prielnică atmosferă. Tu porți visurile familiei mai departe, vulture! Costea se adresă apoi celor de pe pereți. Puteți fi mîndri, domnilor, strănepotul nu vă face de rîs, dimpotrivă, vă întrece și pe voi, ne-a întrecut și pe noi. Poate nu mă cunoașteți. Eu sînt un măgar, care m-am legat din cea mai cumplită invidie de el. Nu m-am putut stăpîni, ce vreți. Noroc că el e mai presus decît pizma mea, poate rîde cu hohote de toată tîmpenia asta, și știți însă, spuse resemnat Costea, el e cel dintîi: v-o spune un dușman declarat de-al lui, deci puteți fi siguri.

Apoi Costea se prăbuși pe pat, ca și cum un val l-ar fi zvîrlit ca pe un înecat pe țărm, într-o poziție dezordonată cu un picior într-o parte, cu altul în alta, fără noimă, într-o poziție nefirească și încercă să adoarmă. Cătă cu ochii către Miron, care vru să-l țină treaz, să-i dea să mănînce, dar el mormăi:

— Nu vreau mîncare, nu vreau nimic.

— Scoală. Ce-i cu tine, mă Costea?

— Sînt un răzvrătit.

— Împotriva cui, Costea?

— Împotriva celor mai înzestrați ca mine, împotriva ta, de pildă, care-ți merge de minune din cauza asta.

— Ție îți merge rău, ai înnebunit? Ești printre cei...

— Eu?! Glumești, mă confuzi. Pe unde mi-ai văzut pomenit numele? Pe unde mi-ai zărit chipul? Eu, Miroane, sînt strălucitul om de mijloc, bogăția fără de seamăn a întreprinderii! Află că mă simt bine ca răzvrătit, mormăi el. Mai ales că tu ești ținta urii mele, să mai adaug ceva, acuma că-s făcut și cu chef, mîine o să-ți zîmbesc fără rușine în față și n-o să-mi amintesc nimic. Îmi urăsc și neputințele de care nu-i nimeni vinovat, nici eu, nici tu, nici cei care m-au făcut; săracii, ei n-ar fi vrut să crească și în curtea lor un copac mănos, cum a crescut în curtea asta?

— Costea, ți-ai băut mințile, astîmpără-te. Tu nu ești teafăr? Costea liniștește-te odată.

În cîteva clipe, tînărul adormise greu, ca un bolovan. Zadarnic întinse masa Miron, aducînd și o sticlă cu vin din ghețar, degeaba deschise geamul larg, care da spre Dunăre, să se răcorească odaia. Trase fără rezultat și din răsputeri pe Costea de brațe. El mormăia, se rostogolea mereu, mugind, pînă cînd Miron se văzu obligat să renunțe.

Nu după mult timp, marangozul se dezbrăcă, convins că nu are ceva mai bun de făcut, își descălță prietenul, stinse lumina și se întinse și el în celălalt pat așezat sub portretele familiei între bibliotecă și scrin. Ascultă o vreme freamătul apelor, care, împinse de vîntul slab aci în ripă, făceau impresia că au năvălit sub „corabie" cu valuri sonore. În cele din urmă adormi și el.

A doua zi dimineața, cînd camera se umplu de o lumină crudă, puternică, lumina sudului, Miron descoperi că patul lui Costea rămăsese gol, cu așternutul bine întins, ca și cum nici n-ar fi dormit în noaptea aceea...

Cîntece ale minerilor

Așa cum am mai făcut și altădată, publicăm mai jos un mănunchi de poezii populare ale minerilor desprinse dintr-o amplă culegere alcătuită de poeta Ana Șoit și de profesorul Ion Iliescu.

Culegerea cuprinde un mare număr de balade și cîntece lirice, colinde și strigături, toate inspirate din viața minerilor din trecut și de astăzi. Arta deosebită cu care cîntărețul miner anonim și-a făcut cunoscute gîndurile și sentimentele sale: vitregia vieții de altădată, revolta și lupta sa, precum și mulțumirea care-l încearcă azi, frumusețea zilelor pe care le trăiește și hotărîrea de a spori această frumusețe prin munca sa constituie pentru noi un indiciu că ne aflăm cu adevărat în fața unui filon prețios al poeziei noastre populare, pe care colecția de folclor a Editurii pentru literatură se va strădui, fără îndoială, să-l scoată neîntîrziat la lumină.

DIN TRI' PĂRȚI UNA-I A MEA

Din tri' părți una-i a mea,
Două patronul le ia.

De cînd măicuța mă naște,
Dumnezeu nu mă cunoaște.
Da' ceru-i, cîtu-i de mare,
Nu-l privesc din zare-n zare.
Și pita, cîtu-i de bună,
Îmi ajunge rar în mînă.
A mea-i munca și dohanul
Și cușma să uit amarul,
Silicoza de pe baie
Care la plămîni te-nfoaie:
Și-am uitat de vîntălău,
Că și ăla îi a mieu.
Scaunul lui dumnezeu
L-oi sfărma odată eu.

IES DIN MINĂ

Ies din mină
La lumină,
Viața are gust de tină.
Azi iau plata
Mine-i gata.
Patronii-mi strîng beregata.
Unde, doamne, să pot bate,
După-un pic de dreptate?

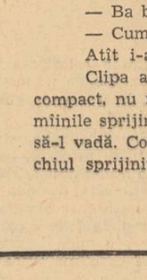

SCUTURĂ-TE JOS

Scutură-te jos, seumpină,
Că nici badea n-are-odină
Colo-n iadul cel de mină.
Tu-nflorești ici, sus în soare
El se uscă pe picioare.
Tu dai alte frunze vii,
El se uscă-n galerii.
Și cu tin' nu se fălește
Numa' cînd mi-l prohodește.

Cîtă floare se mai naște
Și badea nici n-o cunoaște,
Cîtă frunză verde-nvie
El săracu nici n-o știe
Dintr-un fund de galerie!

BUJE-RUJE RUPTĂ

Buje-ruje ruptă
Ne gătim de luptă
Hei, hai
Unu Mai,
Sus mineri la luptă.

Brațele-oțelite
Glasurile-unite
Hei, hai
Unu Mai,
Dăm țării iubite.

Cînd cîntă cocoșii
Zorile sînt roșii
Hei, hai
Unu Mai,
Inimile-s roșii

Buje-ruje ruptă,
Sus mineri la luptă!
Brațe oțelite
Dăm țării iubite,
Cînd cîntă cocoșii
Inimile-s roșii.

PE VÎRFUL GHELARULUI

Pe vîrful Ghelarului
Trece vîna fierului
Naltă cît stînca de piatră
Aci, au minerii vatră.

Unde-ncepe, cînd se gată,
Nu se știe niciodată.

Muntele-i la poala lui,
Fieru-i în inima lui.
Străjuie mîndru hotaru'
Bogățiile, cu caru',
Străjuiește vatra toată
C-o avem tare bogată.

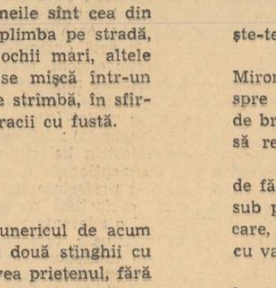

FRUNZĂ VERDE DE STEJER

Frunză verde de stejer
Asta-i viața de miner,
Intri cu lămpașu-n mină
Dai însă țării lumină,
Minereu din strat dobori,
Ca să dai țării comori.
Cîți mineri sînt în Ghelar
Pe poteci în zori răsar
Și lucrăm întru dreptate
Pentru zile-mbelșugate,
Pomul țării de-a-nflorit
Tot prin muncă l-a-nsorit,
Dus îi traiul cel amar
Din mina de la Ghelar.

PICURĂ ARGINT DIN LUNĂ

Picură argint din lună
Printre crîngile de fagi
Ies minerii de la muncă
Și se duc la ceia dragi.
Stele-n cer și pe pămînt
Să tot stai să le privești
Bun noroc, își spun minerii,
Cînd din mină-i întîlnești.
Din puzderia de stele
O stea s-a lăsat la vale
Un miner din sutele
O luă pe altă cale.
După un nor de zăpadă
Zece stele se aprind.
Pe-o cărare din pădure
Merg minerii toți în rînd.
Peste deal luna privește
Luminînd cărările
Peste pisc un miner trece,
Se pierde cu zările.
Sus pe boltă stelele,
Își încep plimbarea
Iar în munți lămpașele
Pregătesc culcarea.
Noapte bună, lună plină,
Merg minerii la hodină.
Noapte bună, mineri și stele,
S-aveți visuri ușurele.

PE LA NOI

Pe la noi, pe la Crișcior,
Vine cîte-odată dor
Și vine pe neștiute
Că vine din fund de munte.
Vine de la badea bun
Și la inimă îl pun,
Eu îl țin să se-ncălzească
Și badea să mă iubească.
Cîte-odată pleacă iară

Și coboară țără scară
La bădița-n inimioară
Și-l mai scapă de povară.
Iar cînd vine de la mină,
El frumos iară-l alină
Sărutîndu-mă cu foc,
El îmi zice bun noroc,
Bun noroc îi spun și eu
Și-l întreb de i-a fost greu.

Greu a fost și nu prea greu,
Că mi-ai trimis dorul tău,
L-ai trimis din inimioară,
De nu știam de povară.
Era cald și mi-a prins bine
Că m-a înfierbîntat în vine
Și cu dorul împreună
Făcurăm o treabă bună
Că dădurăm peste plan
Cît dădeau alții-ntr-un an.

BANII NU SE FAC AȘA

Banii nu se fac așa
Cum gîndește mîndra mea,
Banii se fac prin sudoare
Dînd cu sapa pe ogoare
Sau la mină printre stînci
Ridicînd trocul pe brînci
Sau la steampuri în uzină
Ridicînd la fier în mină.
Ziua, noaptea, cînd te cheamă,
Mîndră, te rog pune samă
Pe tot banu ce-l primești,
Ca să cred că mă iubești,
Că banii nu sînt furați
Că-s prin muncă cîștigați.
C-așa-s banii, ochi de drac,
De nu lucru, nu se fac.

PATA ALBĂ

florian avramescu

Abia după vreo lună de la venirea căldurii, Caie și Isaiia Nica, zis și Ghirimez, își luară lucrurile cite le aveau și așternuturile din odaia din spatele grajdurilor și se mutară în podul magaziei. S-ar fi mutat mai din vreme, dar Caie, care abia împlinise treisprezece ani la blagovestenie, era din cale afară de slab și tușise toată iarna. Ghirimez a stat mult timp în cumpănă pînă să ia o hotărîre. Cu toate că se aflau în mijlocul lunii mai, nopțile erau încă destul de reci și copilul ar fi putut să se îmbolnăvească mai rău. Cu cîteva zile în urmă strînseseră însă lucerna din grădină, o urcaseră în pod și nu mai putură răbda. Își făceau mereu de lucru, cu rîndul, pe la grajduri și dădeau fuga în pod să tragă în piept aroma lucernei proaspăt cosită. În cele din urmă, Ghirimez hotărî :

— Gata, ne mutăm, Caie ! Tot mai bine are să fie în pod, la aer curat, decît în duhoarea asta de hamuri și bălegar.

— Ne mutăm, neică Isaiio, i-a răspuns la fel de bucuros copilul.

— De, știu eu... Tu ești cam lingav, mă Caie, a încercat, nehotărît, Isaiia să dea îndărăt. După cîteva nopți are să te-ntoarcă iar boala...

— Nu mă-ntoarce... De ce să mă-ntoarcă dacă mă învelesc bine ? Iau și cojocul matale.

La vederea ușoarei rumeneli care i se urcase în obrajii slabi, de copil muncit, omul se muie de tot și nu mai stărui să mai rămînă în odaia din spatele grajdurilor.

Numai după ce s-au mutat a înțeles băiatul de ce nen-su Isaiia se urca aproape în fiecare noapte în podul magaziei, chiar și-n nopțile de iarnă, pe gerul cel mai mare. Într-o despărțitură a podului, unde erau păstrate foile de porumb și plevila pînă mai tîrziu, primăvara, pentru cînd aveau să fete vacile, Ghirimez își înjghebase un fel de atelier al lui, neștiut de nimeni. După ce-au terminat cu căratul așternuturilor, i l-a arătat și lui.

— Asta e fabrica mea, Caie. Vezi ?

Omul avea bolboșile ochilor albe, albe și umede. În clipa aceea erau mai albe și mai umede ca de obicei. Glasul îi era de asemenea schimbat, aproape o șoaptă. Băiatul auzise de multe ori că sînt oameni care se ascund de lume în case părăsite sau prin vreo ripă, în pădure, și fabrică bani falși. La gîndul că și Ghirimez fabrică bani falși, îl cuprinse frica :

— Ce fel de fabrică e asta, neică Isaiio ? De făcut bani falși ?

Acesta îl bătu încurajator pe umăr și rîse gros în umbra nelămurită a podului. Se duse apoi să salte fitilul felinarului, agățat de o grindă, la intrare, și în aceeași clipă încăperea se umplu de lumină. Dar de jur-împrejur nu era decît plevila și foile de porumb mucegăite, care miroseau a șoareci. Ghirimez se prefăcu că nu ia în seamă dezamăgirea copilului. Și-a suflecat mînecile și s-a apucat să dea la o parte foile de porumb din colțul cel mai umbrit al podului. A deschis după aceea o ușă joasă, făcută din grădele, și au intrat amîndoi într-o încăpere, de data aceasta mai mare, cu pereții căptușiți cu foi de carton gudronat. Pe pereți se aflau, așezate pe policioare sau agățate în cuie, tot felul de scule de lăcătușerie. Într-un colț al atelierului era chiar și un banc scund, cu menghina înălțată deasupra : o ladă de cuie de cele mari, răsturnată.

Felinarul, adus înăuntru, arunca umbre mișcătoare pe pereți.

— Vezi ce fabrică am eu ?

— Văd, neică Isaiio, i-a răspuns băiatul. Și, cu voce schimbată, în șoaptă, cu vechea teamă în suflet : spune, faci bani falși ?

Fața omului se schimonosi deodată, de parcă l-ar fi fulgerat durerea de măsele.

— Nu fac bani falși, mă prostule... Ce-ți veni ?

Dar copilul vru să știe mai departe ce anume lucrează. Lucrează cumva pentru stăpîn, pentru jupîn Mărgărit ?

— Crezi tu că dacă-aș lucra pentru el, aș mai sta eu pitit aici, ca un șoarece, în foile astea de porumb ? Și Ghirimez îl privi stăruitor în față. Ar fi vrut ca băiatul să înțeleagă bine ce-i spune.

— Atunci pentru cine lucrezi ? Pentru matale ?

Omul ridică încurcat din umeri. Nici pentru el nu putea să spună că lucrează. Munca asta nu-i aducea nici-un cîștig.

— Știu eu pentru cine lucrez ? Nu lucrez pentru nimeni, Caie... Adică pentru mine lucrez. Îmi place. Pricepi ? Dacă jupînul ar afla ce fac eu aici, ar pune să-mi arunce sculele... Ar zice că-i fur din timpul pe care mi-l plătește.

Copilul a dat cu ochii, într-un colț al atelierului, de niște roți prinse pe o osie, petrecută la rîndul ei printr-un inel gros de alamă. S-a dus drept într-acolo, să vadă mai bine. Atinse roțile, și roțile se învîrtiră îndată, cu multă ușurință.

— Vîrtelnița asta umblă și singură ? întrebă.

— Umblă... Ce vezi tu, nu e vîrtelniță.

Ghirimez se apropie de mașinărie cu luciri în ochi. Băiatul știa că atunci cînd îi lucesc ochii, Isaiia se bîlbîiește, iar mîinile încep să-i tremure pe lucruri.

— E o pompă... Seamănă cu pompa Simmerson... Dar e mult mai ieftină și ține de zece ori mai mult... E o invenție a mea, Caie...

Mîinile îi tremurau și mai tare pe fiarele pompei de scos apă de la adîncimi mari. Vorbele din urmă fură rostite însă clar, fără nici o bîlbîială, și cu o mîndrie necunoscută în glas.

Ghirimez i-a mai arătat bateria și instalația unei sonerii care făcea legătura între pod și grajduri.

— O vezi ? Asta ne spune dacă intră cineva prin grajduri și umblă la hamuri... Jupînul are obiceiul să se scoale noaptea și să pună mîna pe un ham ori pe vreun căpăstru iar a doua zi dimineața mă cheamă să mi-l treacă la socoteală. O fi el bogat, dar să știi că e zăltat la cap, Caie...

Lungit în așternut, ușor ca pana, și cu ochii arși de fierbințeală, băiatul se străduia să pătrundă înțelesul celor spuse de nen-su Isaiia. Și-a adus aminte că stăpînul are ochii roșii, și poartă pălărie vînătorească și pantaloni golf, așa cum purtau numai inginerii străini de la Moreni. Îl mai văzuse și altfel îmbrăcat, dar lui așa i-a rămas în minte : cu pantaloni în pătrățele lăsați să cadă în două burdufuri moi peste carîmbii cizmelor, încins cu cartușiera, cu pălărie vînătorească în cap și pușca cu țevile argintate în spinare... Era primăvara, pe la sfîrșitul lui aprilie, și ei așteptau de dimineață de mult, lîngă poartă, sub părul urzăret, încărcat de floare : el, Caie, și mamă-sa. Li se luminaseră de ziuă în fața porților grele de stejar. Paznicul, un moșneag pîrpiriu, încotoșmănat într-o pătură peticită de învelit caii — a murit după vreo două săptămîni, de năduf în piept — a crăpat poarta, numai atît cît să poată intra un om.

— Jupînul e plecat la vînătoare, le-a spus el. O să trebuiască să așteptați.

— Așteptăm.

Deasupra crestei Predelușului a răsărit încet soarele și au început să se arate, ca ieșite dintr-o apă alburie, casa, magaziile, grajdurile, șoproanele și tot ce se mai afla în curtea cît un izlaz a lui jupîn Mărgărit. După un briu de sălcii și anini, lîngă apa Cricovului, se-nălțau alte magazii, acoperișul țuguiat al morii și șoproanele sub care era așezat gaterul. O grădină, cît amîndouă curțile la un loc, pornea din spatele morii și se întindea, pe coasta dealului, pînă sub pădurea de fagi, din care cuprindea o bucată bună. Printre ulucile gardului se vedeau doar cîteva brazde cu ceapă tînără, încolo numai lăstărișuri, buruieni uscate, rămase de anul trecut, dintre care ieșea iarba tînără și, în partea din fund, fagi cu trunchiurile lucind în bătaia soarelui de dimineață.

Cînd a zărit, lunecînd iute printre tufe, în fundul grădinii, spinarea și capul unei căprioare, inima băiatului a zvîcnit cu putere. A cunoscut-o îndată, după pata albă de pe spinare : crescuse de mică în curtea ocolului silvic din Valea Lungă. O vedea de cîte ori trecea cu vacile înspre izlaz. Clopotele de la gîturile vacilor o speriau, și el avea totdeauna grijă să le astupe bine cu smocuri de iarbă uscată. Căprioara venea de multe ori pînă aproape de gard, iar el îi întindea, printre ochiurile plasei de sîrmă, frunze crude de laba ursului. „Aici are s-o ducă mai bine", și-a zis, bucurîndu-se. Simțea, de cum a văzut-o, plutind în jurul lui o boare călduță, ușoară, care-i aducea aminte de vara din anul trecut, de zilele pline și luminoase de atunci.

Și deodată nu s-a mai simțit stingher, într-un loc străin.

— Toată grădina asta e a lu' jupîn Mărgărit ? a întrebat el, mai mult pentru ca mamă-sa să nu știe de ce se uită în grădină.

— A lui... O să ai stăpîn bogat, Caie. Cată de-i intră în voie.

Pe drum, mamă-sa îi spusese că uneori oamenii străini sînt răi, îi obijduiesc pe cei slabi, dar el să îndure — cu timpul se va obișnui — și să muncească în cinste și dreptate. Drumul spre Moreni trece pe lîngă apa Cricovului. Undele gîrlei lînciureau trist între pereții de humă rece ai albiei. Mama se oprea des, și-l oprea și pe el, să-i scoată nisipul care-i intra mereu în pantofii vechi de pînză. În genunchi, chinuindu-se să-i desfacă, cu degetele îi șireturile înnodate prea strîns, îi spunea, și suflul vorbelor ei, cald, aburit, îi ajungea pînă sub bărbie, înfiorîndu-l ca un șiroi de lacrimi :

— Numai pînă trece seceta te las la stăpîn, Caie. Pe urmă, gata, te iau acasă... Rabdă și tu pînă trecem hopul ăsta...

Sub palma aspră de muncă a mamei, își simțea umărul tremurînd. Nu de frig îi tremura, știa bine asta. Noaptea de primăvară era parfumată și caldă iar el era îmbrăcat cu tot ce se găsise mai bun în casă...

În grădină, în lăstărișul de jugaștri, cu mugurii plezniți de curînd, s-a arătat din nou pata albă a căprioarei. S-a arătat parcă numai ca să-i facă lui curaj. „Trăiesc aici ca și-n pădure, spuneau rotogoalele ei repezi prin lăstărișuri, unde găsesc eu mai bine ca în grădina asta ? La ocolul silvic din Valea Lungă era prea strîmt și miroseau urît cuștile vulpilor".

De după colțul grădinii s-a auzit schelălăit de cîini. Venea jupîn Mărgărit de la vînătoare. Pata albă a căprioarei s-a topit în tufișuri. „Las' că ne mai vedem noi, a apucat ea să-i spună. Fii fără grijă !" Îndată, cîinii — vreo șase, fiecare avînd botul, picioarele și urechile altfel — au făcut cerc în jurul lor. Hămăiau scurt ; alții mîrîiau, arătîndu-și colții. Dar niciunul nu se repezea. Așteptau să se apropie întîi stăpînul... S-a apropiat. Cîinii s-au tras un pas îndărăt și s-au așezat în coadă.

Mama tot își mai potrivea părul sub basma.

— Băiatul a-nvățat carte ? a vrut să știe jupîn Mărgărit, după ce l-a cîntărit din ochi.

— A învățat, a răspuns repede mama. Știe să citească și să scrie ca un notăraș.

— Ia să vedem.

Și s-a îndreptat, cu cîinii șir după el, spre poartă. I-a făcut și băiatului semn să-l urmeze.

Pe partea de dinafară a porții, sus, aproape de streașină, era prinsă o tablă vopsită în galben închis. Pe tablă scria așa :

TACHE MĂRGĂRIT
Întreprindere de piese de schimb și drumuri de acces

La venire, băiatul n-o văzuse ; nu se luminase bine de ziuă. Acum soarele bătea drept în ea, jucîndu-și bănuții de aur pe vopseaua lucioasă.

— Citește ce scrie acolo, l-a îndemnat jupîn Mărgărit, arătîndu-i literele încîrligate de pe firmă. Citește tare !... Vreau să aud și eu !

În ochi i se aprinseseră niște cercuri de flacără verzuie.

Băiatul l-a ascultat. A tras aer mult în piept și a citit totul dintr-o răsuflare. La ultimul cuvînt s-a încurcat : în loc de drumuri de acces, cum scria pe firmă, a citit drumuri de *abces*.

— ...drumuri de acces ! l-a îndreptat cel care avea să-i fie stăpîn.

— Drumuri de abces, a repetat băiatul, rotindu-și speriat albul ochilor în orbite.

— Întreprindere de piese de schimb și drumuri de acces ! Nu-ți intră o dată în cap ! Ochii stăpînului se acoperiseră cu o rețea de vine sîngerii. Vorbea răgușit. Lăsîndu-se pe vine, i-a pus o mînă pe umăr, iar cu mîna cealaltă, întinsă, i-a arătat încă o dată firma. — Zi după mine așa : drumuri de acces...

Și mîna așezată pe umărul băiatului s-a făcut de plumb... Apoi mîna s-a descleștat pe neașteptate. Cercurile de flacără verzuie din ochii jupînului se stinseră ; în locul lor rămăsese o cenușă rea. Jupîn Mărgărit s-a îndreptat de spate, și-a săltat harnașamentul de vînător și a dat să plece.

Mama l-a ajuns, umilă, din urmă...

Caie n-avea destulă putere să lucreze, în rînd cu ziuașii, la deschiderea drumurilor de acces în schelele noi din jurul Morenilor. A fost dat la magazia de piese de schimb, să-i ajute lui Isaiia Nica, la curățatul pieselor vechi, aduse de prin schele.

Trecuse un an de cînd lucrau împreună.

În noaptea aceea Caie nu putea să adoarmă. Prea repede trecuseră de la aerul călduț, cu miros înțepător și dulceag de curele dospite, de bălegar și de floare veche de fîn, din odaia grăjdarilor, la aerul proaspăt dar încă tăios al nopții de mai.

Alături, Ghirimez se răsucea și el de mult în așternut. Fuma, lepădînd, cu gîndul în altă parte, scrumul într-o cutie cu cenușă. Aducîndu-și aminte de ceva, se ridică într-un cot și, după ce-și scărpină îndelung pieptul păros, spuse :

— Tu de ce nu dormi, Caie ? Culcă-te ! Jupînul spunea că toată săptămîna care vine o să avem de lucru cu pregătirile pentru botez... Ori te-a apucat iar junghiul ?

— Nu mă doare nimic. Eu știu de ce n-oi fi putînd să dorm ?

Ghirimez puse dosul palmei pe fruntea copilului și băgă de seamă că e cam fierbinte. Clătină apoi mustrător din cap :

— Nu ești învățat cu aerul curat, asta e... Dar las', ai să te-nveți...

Afară, în grădină, fagii înalți fremătau.

Simțind că n-o mai amenință nici o primejdie, căprioara se apropiase pînă sub gardul înalt de ulucă.

— Vine să mănînce foi de ceapă de pe brazde, neică Isaiio... Poate că așa vine ea în fiecare noapte.

— Fugi mă d-aici, i-o-ntoarse omul, rîzînd în pumni. De unde-ăi fi auzit tu că mănîncă căprioarele foi de ceapă ? Ce e oaie ?

Căprioara tocmai intrase în bătaia unei bec agățat în streașina casei jupînului și se vedea ca ziua. Nicidoată nu venise atît de aproape.

— Cum și-o fi păstrînd petecul ăla de pe spinare așa de alb, mă Caie ? Eu mereu mă mir, ca de-o minunație...

— Nici eu nu știu, neică Isaiio... Poate unde n-o poate atinge nimeni niciodată, spuse pe neașteptate copilul, mirîndu-se și el de ce-i venise în cap. Cînd era pui și era închisă în grădina ocolului silvic îl apăsa neliniștea, deznădejdea, cînd se simțea purtat, cu sufletul ușor, spre bucurii atît de mari, că nu puteau fi atinse nici cu închipuirea...

A doua zi de dimineață era în picioare, pregătit de muncă, cu mult înainte ca soarele să se fi ridicat deasupra crestei Predelușului.

Săptămîna următoare Caie și Isaiia Ghirimez avură de lucru în fiecare zi, pînă noaptea tîrziu, cu pregătirile pentru botez.

Măturaseră de trei ori toată curtea cu mături făcute din ramuri de drog și strînseseră fiecare pai și fiecare surcică, cînd li s-a spus că petrecerea n-are să se mai țină în curte, ci în poiana de sub pădure, lîngă izvorul Babii Anchii. S-au apucat de grabă să curețe poiana de măracini și s-o grebleze bine de frunziș și de tot felul de gîsteaie. Mai trebuiră, după aceea, să mute și niște stive de bulumaci și mai multe legături de tablă, într-o vîlcea, destul de departe, fiindcă jupînul le spusese că are să vină tot felul de lume la petrecere și că nu vrea să știe toți ce are el în curte.

Sîmbătă, cînd au început să sosească căruțele și mașinile cu musafirii mai de departe, era aproape totul făcut. Mai rămăseseră numai să fie agățate becuri colorate în vîrfurile ulucilor și prin crăcile fagilor care străjuiau poiana. În aceeași zi au sosit chelnerii de la „Barul Orientului" din Ploiești, însoțiți de două mașini încărcate cu veselă. Instrumentiștii Cazinoului din Moreni, conduși de Alecu Țiganu, veniseră încă dinainte de prînz și intraseră la bucătărie. Au ieșit de-acolo abia spre seară, sătui, mîngîindu-și burțile, și s-au dus să vadă locul unde avea să se țină petrecerea. În gura uliței, i-a întîmpinat jupînul, care era cu chef :

— E, mă baragladinilor, ați mai cîntat de cînd sînteți voi într-un local ca ăsta ? Ai ?...

Instrumentiștii Cazinoului și-au ascuțit și mai mult boturile unse de mîncărurile de la bucătăria jupînului, și au spus toți o dată :

— E frumos la 'mneata aici, dom' Mărgărit. Apoi, pe mai departe, l-au lăsat pe Alecu Țiganu, care era șeful orchestrei. Acesta s-a desprins cu un pas de ceilalți, și a spus :

— La 'mneata aici e ca la opiră, dom' Mărgărit. Mă mir ce nevoie mai ai 'mneata aici de noi, dom' Mărgărit. În mîndrețea asta dă poiană a 'mneatale, trebuie că vine o mie dă priveghetori pă noapte...

Zicînd acestea, țiganul și-a pus vioara la bărbie, i-a mîngîiat marginile teșite, lucioase, cum ar fi mîngîiat șoldurile unei femei frumoase și, cu o mișcare neașteptată, i-a ciupit coardele ; atinse cu meșteșug, coardele au scos cîteva chicoteli scurte, ca de femeie amețită de băutură.

Domnul Mărgărit a rîs încîntat. I-a dus apoi să le arate scena, înălțată anume pentru muzicanți, pe un dîmb, umbrită de fagi.

— Îi dați rasoleală, îi dați rasoleală, ai ?... Pentru asta vă plătesc eu, să-i dați rasoleală ! a strigat jupînul la zugravi, chiar mai înainte să-și fi muiat buricul degetului în gură și de a și-l fi apăsat, încruntat, cum ar fi scăpărat, pe scîndură, ca să vadă dacă ține vopseaua.

— Păi dacă n-avem vopsele ca lumea, dom' Mărgărit... Asta e lucrare gingașă... Trebuie făcută și ea cu dichis, i-a răspuns un zugrav înalt, spătos, cu față roșie și lucioasă, de călugăr. Omul își privea opera dintr-o parte, cu o undă de prefăcută timiditate întipărită pe față, parcă mirîndu-se că-i este îngăduit să vadă între mai mulți ce nu se cade să vezi decît singur, la tine acasă, și cu perdelele trase.

Instrumentiștii găsiră, la rîndul lor, tot felul de cusururi zugrăvelilor. Le era parcă teamă că dacă ar fi găsit și ceva bun în ele, zugravii ar fi fost socotiți dintr-odată artiști și puși în rînd cu ei. Un bătrîn cu bărbuța rară și cu pleoapele umflate, fără gene, căpetenia zugravilor, le spuse verde că ar fi putut să găsească o vopsea mai bună, dar că oamenii lui, toți din breasla iconarilor, au socotit că e păcat să se pună vopsea de icoane la niște măscării. A mai spus, clipind des, repezit, întors spre țiganii lăutari, că dacă jupînului nu-i place lucrul lor, să le-o spuie deschis, că ei își iau sculele și pleacă fără să ceară o para.

Muiat deodată, jupînul și-a băgat mîinile în buzunarele pantalonilor lui golf și le-a împărțit zugravilor mărunțiș zornăitor de nichel și aramă. S-a arătat mulțumit doar cu promisiunea acestora că n-au să mai pună aripi femeilor, așa cum avuseseră de gînd la început și cum, de altminteri, stăruia nemulțumit starostele zugravilor, s-ar fi și cuvenit.

Pînă la lăsarea întunericului, jupînul ar fi vrut să mai treacă și pe la izvorul Babii Anchii, unde erau puse la răcoare, într-un știubeu căptușit cu mușchi de pădure, sticlele de băutură care aveau să fie golite la petrecerea de a doua zi. Dar tocmai atunci a sosit într-un suflet Caie, cu poruncă să-l cheme acasă, unde-l așteptau musafirii.

Băiatul era muzgurit tot, din creștet pînă-n tălpi de praf și de funingine, și de cum îl văzură, mai ales zugravii, îl priviră cu interes.

— Mă-ăă... da' ce te-mbărburași, mă-ă, tui nafura măsii ! se minună bătrînul cu bărbuța rară.

— Ca un harap după cutiile de cafea, mai spuse și Alecu Țiganu, învățat, se vede, să țină hangul.

Văzîndu-se înconjurat de atîția oameni străini, băiatul își simți plînsul în gît. Îi părea rău că nu e și nen-su Isaiia pe acolo, să-i ție parte.

— Am cărat cenușa de pe bătătură cu ligheanu', a îngînat el, punîndu-și capul în pămînt.

Jupînul îl prefira dintr-o parte. Mijea.

— Ce-ai zice tu, mă... Ori cum îți zice ? Aha, Caie... Ce-ai zice tu, mă Caie, dacă ai fi harap ? Uite așa, ca Alecu Țiganu. Și i-l arătă pe Alecu. Ți-ar plăcea ?

În ochi i se iviseră cercurile de flacără verzuie.

Caie nu înțelegea vorba harap și nici nu știa de ce se poartă jupînul atît de frumos cu el, așa că nu-și ridică capul din pămînt.

— Atunci să pun să te facă harap. Ai să aduci mîine tăvile cu înghețată la musafiri ! Ai auzit ?

Au rîs toți, cu poftă, de gluma jupînului.

— Cît ceri, moșule, ca să-l vopsești harap ? a spus de data asta fără nici o glumă jupînul, scoțînd din buzunar o mînă plină de bani.

Moșul și-a înghițit dintr-odată rîsul iar ochii, cu pleoapele umflate, fără gene, i s-au mărit în chip nefiresc :

— Fie-ți milă, dom' Mărgărit ! Că e și el tot făptură de om, dom' Mărgărit !...

În noaptea de după petrecere, Caie ședea în podul magaziei, învelit în cojoc. Din jumătate în jumătate de ceas nen-su Isaiia îi schimba șervetul de pe frunte, mirîndu-se că poate să iasă atîta apă și atîta fierbințeală dintr-un copil care abia împlinise treisprezece ani la blagovestenie. Băiatul se mai trezea pentru o clipă, două, din amorțeală, dar un miros ascuțit de gazolină îl arunca de fiecare dată în leșin. Bănuia că Ghirimez îl scăldase în gaz sau în gazolină, ca să poată da jos vopseaua de pe el, și ar fi vrut să-i spună să-l spele și cu săpun sau să-l frece cu nițel pelin. Numai așa ar fi izbutit să se smulgă din leșin. Vedea însă cu groază că nu-și poate deschide gura. Tot ce putea să facă era să-și înfunde apăsat nasul în lucerna cu miros proaspăt, de mere zdrobite, dar tocmai atunci nen-su Isaiia îl întorcea cu fața în sus, fiindu-i pesemne frică că are să se înăbușe.

Aproape toată noaptea aceea lui Caie i s-a părut că plutește deasupra unui cazan mare din care ieșeau aburi albi și deși, acoperindu-i vederea.

Cînd aburii se mai rărira, băiatul putu să vadă trei femei îmbrăcate în rochii lungi. Nu erau femeile zugrăvite de iconari pe pereții chioșcului din poiană. Acestea aveau fețe triste, de nepătruns.

Un din cele trei femei se apropie de el și spuse „Prin multe necazuri va trece acest copil, dar bine va ajunge cu vremea". A doua femeia se apropie și ea și zise „Voinic și frumos se va face și foarte cuminte, dar și norocul i se arată". Iar cînd se apropie și cea de a treia femeie, zise „Și va moșteni toată averea tatălui său, la care va mai adăuga pe atîta, și cinste multă va dobîndi".

Abia atunci a înțeles Caie că cele trei femei erau trei ursitoare. A mai înțeles că nu veniseră la el să-i spună de bine, ci veniseră la copilul jupînului, pe care acum îl vedea alături, așa cum arăta în ziua botezului : în scutece albe, cu tighelurile de pe margini aurite, și în așa fel înfășat încît să semene cu un înger. Caie ar fi vrut să cheme pe cele trei femei, ca să le roage să-i spună și lui ceva, dar acestea pieriseră fără veste, înghițite de aburii din jur, la fel cum veniseră.

După ce perdeaua de aburi se subție din nou, Caie văzu de data asta, destul de limpede, mese întinse pe iarbă, sticle pocnind, femei frumoase care rîdeau fluturîndu-și batistele ; vedea domni în haine negre, ștergîndu-și veseli cheliile și sticlele aburite ale ochelarilor, în timp ce dansau în poiană sau rîdeau cu cucoanele... Se vedea pe el însuși, în chip de harap de pe cutiile de cafea, gol, doar cu o fișioară roșie petrecută în jurul șoldurilor, alergînd din poiană la cămări, și de la cămări din nou în poiană, cu tava plină de dulcețuri, de cafele și de tot felul de cofeturi...

Nen-su Isaiia, care doar nu plîngea, cu părul căzut în ochi și cu tîmplele zdrelite de tocurile ascuțite ale cucoanelor, ședea capra pentru musafiri. Ședea capra mai ales pentru cucoane, care, îmbujorate, strigau ascuțit : „Capu'la cutie ! Capu'la cutie !"...

Băiatul mai văzu cum, în timp ce femeile sar capra sau rîd prin preajma chioșcului împodobit de iconari, bărbații trăgeau cu pușca, luînd la ochi niște luminări aprinse, pe care le adusese chiar el de la cămări ; și cum jupînul, cu ochii mai roșii ca niciodată, părîndu-i-se că stinsese prea puține luminări, lua îndelung la ochi pata albă a căprioarei — tocmai se arătase, speriată, pe un dîmb, în grădină — și cum nen-su Isaiia, care ședea pe aproape, se aruncă ca o piatră la picioarele jupînului iar pușca acestuia se descarcă neputincioasă, la doi pași, în țărînă...

Cînd a deschis ochii, copilul l-a găsit pe Ghirimez alături — îi plimba pe la nas o strachină cu oțet — și primul gînd care-i veni fu acela de a i se arunca de gît.

La rîndul lui, Ghirimez sărută de mai multe ori, apăsat, fruntea îmbrobonată de sudoare a copilului.

Pata albă a căprioarei luneca, ca și în alte nopți, de la un capăt la altul al grădinii. Dar acum era mai neliniștită și mai zbuciumată ca oricînd...

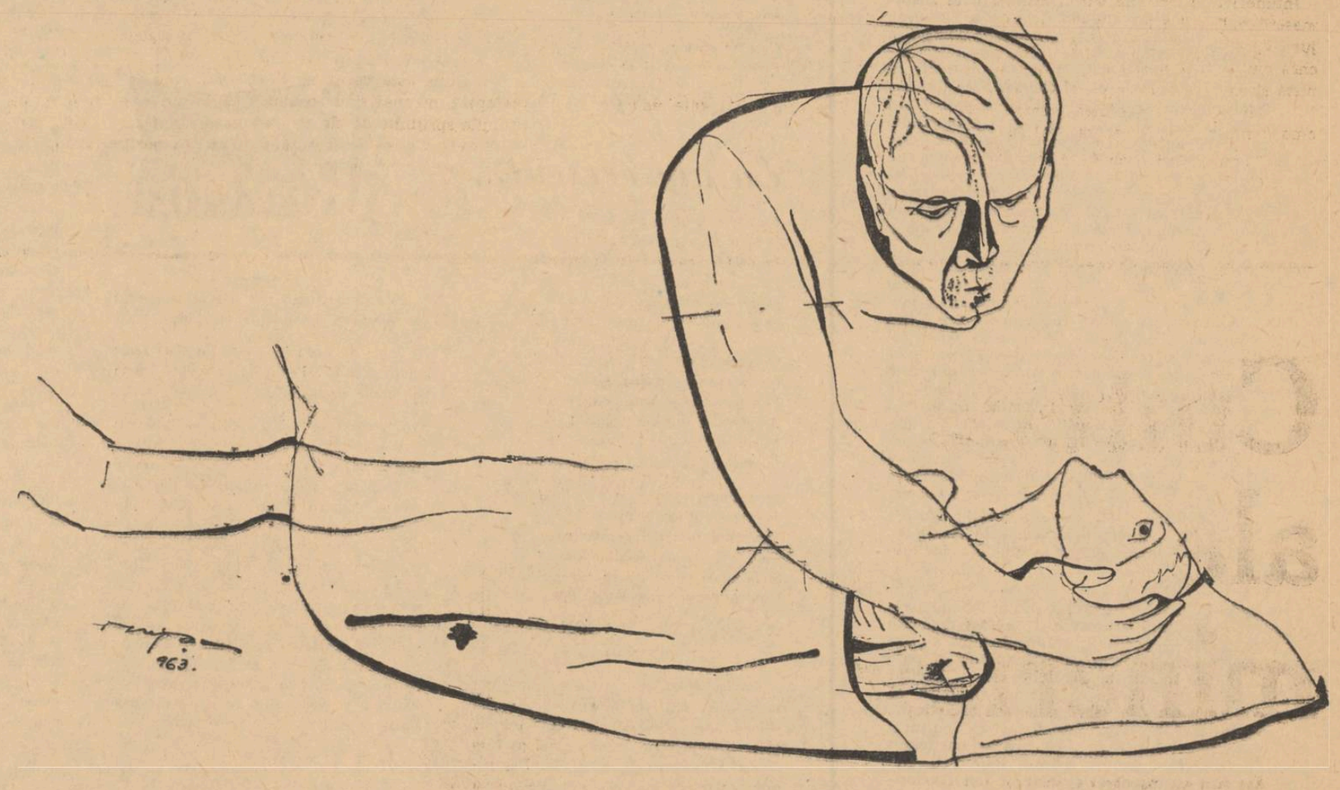

Desen de V. CUPȘA

JUCĂUŞII — Fotografia: VALENTIN HOSSU

Evoluţia unui scriitor este grea şi contorsionată, plină de dificultăţi, devenind de multe ori, datorită acestor dificultăţi, mai interesantă şi mai profundă. N-am vrea să insistăm, dar dacă ne vom uita puţin în urmă, scrutînd vreo şapte-opt ani, vom vedea că unele „mari speranţe" ale literaturii noastre au rămas doar speranţe, despărţindu-se pe nesimţite de epitetul ce le însoţea. Aceasta pentru că respectivele speranţe n-au mai activat cu aceeaşi intensitate în cîmpul literaturii, pentru că şi-au irosit timpul cu alte treburi, mai mărunte şi mai aducătoare de foloase, dar şi pentru că n-au depus un efort susţinut şi profund în vederea cunoaşterii realităţilor noi, în vederea adîncirii problematicii zilelor noastre, efort ce le-ar fi înlesnit oricînd o revenire, cu noi lucrări, cu noi contribuţii, mai interesante şi mai substanţiale. Ultima chestiune, mai ales, poate fi socotită determinantă pentru evoluţia şi formarea unui scriitor, presupunînd existenţa unor însuşiri ce sînt numite de obicei, în totalitatea lor, talent literar. Evident, surprizele, plăcute sau neplăcute, aducătoare de satisfacţii sau de deceptii, sînt posibile aici, mai mult decît oriunde în altă parte.

În ceea ce-l priveşte pe Ioniţă Marin, unul dintre tinerii prozatori talentaţi, al cărui nume merită să fie menţionat oricînd alături de numele altor tineri prozatori — Fănuş Neagu, Nicolae Velea, Sorin Titel, Ion Băieşu, George Bălăiţă etc — se poate spune, fără prea multe riscuri, că evoluţia sa de pînă acum este de bun augur. Este adevărat că această evoluţie a fost mai înceată şi mai greoaie, mai puţin spectaculoasă decît a altora. Şi poate că tocmai de aceea este mai sigură şi ne îndreptăţeşte să aşteptăm de la el numai un anumit fel de surprize, plăcute, aducătoare de satisfacţii.

Ioniţă Marin a publicat, ce-i drept, puţine lucrări şi la intervale destul de mari. Din ceea ce a publicat însă pînă acum, şi din ceea ce a scris, se desprind cu prisosinţă semnele talentului, ale unui talent autentic şi mereu proaspăt, gata oricînd să se înnoiască şi să-şi lărgească aria de desfăşurare. Poate că unele dintre lucrările sale de început vor rămîne în urmă, ca nişte simple încercări, faţă de care prozatorul de astăzi, aflat într-un progres evident, manifestă anumite reţineri. Cu toate aceste rezerve, întemeiate în oarecare măsură, socotim că nuvelele „Mama Guna şi ai săi", „Rădiţa" şi altele au reprezentat pentru epoca respectivă momente interesante, o contribuţie meritorie, care n-a fost consemnată în nici un fel, din păcate. Ceea ce era nou în aceste lucrări ţinea de adîncirea unei anumite tematici, a literaturii săteşti. Acţiunea lucrărilor respective se petrecea în perioada de formare a gospodăriilor colective, cînd oamenii erau puşi în situaţia de a alege şi de a se hotărî pentru înscriere. Multe din lucrările apărute în această perioadă aveau de altfel în centrul lor momentul acesta, al înscrierii, rezumîndu-se de fapt la o consemnare de suprafaţă, fără a dezvălui semnificaţiile reale ale unui asemenea pas. Ioniţă Marin depăşea în bună măsură această tratare sumară şi superficială, punînd în discuţie şi alte probleme, mai adînci şi mai apropiate de adevărata semnificaţie a acestui moment istoric. Exista în aceste lucrări o undă de lirism, sobru şi de bună calitate, o notă de humor, de asemenea, de bună calitate, şi o aplecare firească faţă de psihologia unor oameni simpli şi buni, deschişi înnoirilor şi transformărilor.

Vorbind, însă, despre aceste lucruri, despre însuşirile de prozator ale lui Ioniţă Marin, nu se poate să nu amintim aici şi alte lucrări de-ale sale, scrise dar nepublicate, fie pentru că n-au fost încă terminate, fie pentru că au fost abandonate temporar, în favoarea altora*. Ne amintim, de pildă, de o nuvelă mai mare, al cărui erou, un tînăr, cunoştea dragostea într-o vară petrecută în plin Bărăgan şi pleca apoi la învăţătură, unde se transforma sub influenţa binefăcătoare a colectivului în care intra. Erau, în această nuvelă, care putea fi şi un început de roman, şi anumite inconsecvenţe, în ceea ce priveşte urmărirea conflictului şi a evoluţiei eroului principal, dar erau şi pagini de neuitat, în care lirismul amintit, sobru şi reţinut, dădea o nouă culoare frumuseţilor atît de ades cîntate ale Bărăganului. Nuvela ar fi putut deveni, dacă ar fi fost dusă pînă la capăt, o lucrare izbutită şi de valoare, în totalitatea ei. Acelaşi lucru poate fi spus şi despre alte scrieri

PROFIL:

IONIŢĂ MARIN

de-ale lui Ioniţă Marin („Fecioara de fildeş" şi altele) care, datorită unor greutăţi, n-au fost duse pînă la capăt. Aceste greutăţi, — obiective unele, cum ar fi, să zicem, faptul că Ioniţă Marin a trăit mult timp în afara vieţii literare, şi subiective, altele, cum ar fi, să zicem, o anumită timorare, de care el nu s-a debarasat complet nici acum — au făcut ca evoluţia lui Ioniţă Marin să fie mai înceată şi mai greoaie, ceea ce nu-i de loc grav, dată fiind faza sa de încercare a mijloacelor artistice. În acest caz, în deosebi, greutăţile amintite au dus la crearea unei situaţii ce se arată azi, din foarte multe puncte de vedere, avantajoasă, prielnică pentru realizarea unui salt în dezvoltarea viitoare a prozatorului. Ioniţă Marin a lucrat mult timp ca activist cultural la sate şi mai apoi tot ca activist cultural şi gazetar pe un mare şantier, cunoscînd o mulţime de aspecte ale transformărilor survenite în viaţa oamenilor muncii. Şi aceasta îndeaproape şi în profunzime, nu „reportericeşte", între două trenuri, cum cunosc şi cum studiază realităţile de azi unii confraţi, care sînt astăzi la Braşov, mîine la Sascut şi care îşi sug apoi nedumeririle din degetul cel mic. Mărturia acestei cunoaşteri, mai profunde şi mai adevărate, o constituie cele patru lucrări publicate nu de mult de Ioniţă Marin în revista „Luceafărul": **Şoferul, Dialog, Viaţa — bun obştesc** şi **Reuniune tovărăşească.** Cu aceste lucrări, Ioniţă Marin revine de fapt în cîmpul literaturii, după o absenţă mai îndelungată. Şi revine bine, cu un spor însemnat de cunoaştere şi cu o mai mare siguranţă artistică, în felul cum îşi construieşte lucrările. De data aceasta, nu ne mai aflăm în lumea satului, cu care Ioniţă Marin părea mai familiarizat, ci pe un şantier, eroii fiind constructorii unei mari hidrocentrale. Ceea ce conferă valoare şi autenticitate acestor lucrări este atmosfera generală pe care o degajă, o atmosferă de muncă, cu o participare intensă şi largă, a unui mare număr de oameni. Eroii acestor schiţe sînt şi ei angrenaţi în această muncă şi-şi au problemele lor, pe care le rezolvă „din mers" şi mult mai repede decît le-ar fi rezolvat în afara colectivului din care fac parte. Şoferul din schiţa cu acelaşi nume se simte legat de şantier, cu toate că rămîne un erou anonim, unul dintre cei mulţi. El a părăsit alte condiţii de muncă, mai bune, şi a venit aici, fiindcă aici „... e altceva... Barajul, lacul, uzina..." Dumitru Cocoară, din „Dialog", poartă o discuţie succintă cu muntele şi se apucă apoi de lucru, gospodăreşte, ca la el acasă, iar celălalt erou, din „Viaţa — bun obştesc", e nevoit să mediteze mai profund asupra eroismului, faţă de care nutrise pînă nu de mult o atitudine superficială, de bravadă. Maistrul Davidescu, pe de altă parte, constată, cu prilejul unei reuniuni tovărăşeşti, că şi-a neglijat mult timp familia. Aici, mai ales, Ioniţă Marin dă dovadă de un remarcabil simţ al măsurii, lăsînd lucrurile în suspensie, fără a mai anina de schiţă nici un fel de concluzie. Viaţa maistrului este extrem de bogată, el participă la munca şantierului cu toată inima. Dar iată că într-un răgaz, cînd nici nu se aştepta, constată, cu părere de rău, că ceva nu-i în ordine. Schiţa se rezumă la semnalarea acestei nemulţumiri şi capătă, datorită acestui procedeu, o valoare deosebită. Acest fapt, care

nu-i singur, după cum am văzut, ne îndreptăţeşte să privim cu şi mai multă încredere evoluţia viitoare a prozatorului Ioniţă Marin, pentru care aceste rînduri scrise de unul dintre colegii săi de generaţie, trebuie să constituie doar un îndemn prietenesc spre mai multă cutezanţă în abordarea unor lucrări mai cuprinzătoare, în transfigurarea artistică a bogatelor fapte de viaţă pe care le-a cunoscut.

Parafrazînd îndemnul marelui poet, i-am spune şi noi lui Ioniţă Marin — fără a-i diminua prin aceasta eforturile şi izbînzile de pînă acum — că este timpul să-şi înceapă cîntarea.

Ion Lăncrănjan

* **Ne dăm seama că vom stîrni prin aceasta, vorbind despre lucrări nepublicate, indignarea unui aşa-zis critic literar — este vorba de misteriosul Tudor Rotaru — a cărui arie de activitate s-a lărgit în ultimul timp, trecînd din coloanele „Gazetei literare", unde probabil că nu mai încăpea, în coloanele „Vieţii româneşti". A se vedea nr. 8 al acestei reviste, în care amintitul critic publică o notă: „Fără precedent".**

Cenaclul „N. LABIŞ"

A 22 şedinţă a cenaclului „Nicolae Labiş" a dat şi mai mult impresia unei „toamne bogate". Constantin Turturică şi Adrian Păunescu au citit lucrări interesante, vădind îndeobşte un stadiu de căutări fructuoase. Marcînd oarecum o „maturizare" a colectivului cenaclului, discuţiile (cu o regretabilă şi statornică excepţie: I. Stanimir) au decurs într-un spirit tovărăşesc, de lucru. Preferinţa unor vorbitori pentru fraza bombastică, inadecvată, s-a făcut simţită mai puţin ca altădată. Intervenţiile unor scriitori cu experienţă (Nina Cassian, Al. Andriţoiu) au arătat — pe lîngă o fină percepere a calităţilor şi scăderilor lucrărilor discutate — o grijă deosebită pentru dezvoltarea tinerilor autori respectivi.

Neîncrederea care însoţeşte uneori apariţia unui „nume nou", în cazul nostru a prozatorului Constantin Turturică, s-a spulberat încă înainte de a se fi terminat de citit prima schiţă. Cele două lucrări prezentate („Un pumn de seminţe" şi „Furt de energie electrică") au fost discutate cu înţelegere şi preţuire de către Viorel Chirilă, Nina Cassian, Gheorghe Saravan, Manole Auneanu, Al. Andriţoiu. După cum a subliniat şi Eugen Barbu în încheierea şedinţei, din discuţii a reieşit că ne aflăm în faţa unui prozator care scrie despre actualitate într-un stil sobru, spontan, punctat pe alocuri cu umor de calitate. Micile procese psihice descrise de el sînt veridice, autorul refuză literaturizarea. Dialogul e viu şi sugestiv. Ceea ce împovărează oarecum aceste schiţe sînt anumite „tente de naturalism", precum şi gratuitatea sau tehnicismul unor fraze.

In partea a doua a şedinţei, Adrian Păunescu a citit poeziile: „Amiral la 20 de ani", „Cîntec de dragoste", „Dacă aş construi eu Pămîntul", „Prin vulturi, Prometeu", „Şantier, toamna" şi „Intrare în viitor". Impresia pe care o lasă aceste poezii este aceea că, după o perioadă de căutări intense, vibraţia interioară pe care o comunică tînărul poet depăşeşte acum prolifica inventivitate metaforică prin care se remarcase la început. E o poezie proaspătă, plină de forţă şi patos contemporan. Indeosebi „Şantier, toamna" şi „Intrare în viitor" atestă o îmbogăţire substanţială a universului său poetic, o depăşire netă a hieratismului şi nebulozităţilor. Pe această linie i s-a recomandat lui Adrian Păunescu renunţarea la unele artificii care mai persistă şi o zugrăvire mai „din interior" a elementelor epocii noastre.

Despre poeziile lui Adrian Păunescu au vorbit: Gh. Saravan, Ion Gheorghe, Adrian Beldeanu, Al. Andriţoiu, Gheorghe Anca, Ion Burcin, Nina Cassian, Niculae Stoian, Eugen Barbu.

Deosebit de animată, întrunind peste 150 de participanţi, a 23-a şedinţă a cenaclului a fost dedicată — în prima parte — poetului, traducătorului şi publicistului Romulus Vulpescu; care a apărut în postură de... prozator înzestrat. Schiţele sale („Recital extraordinar", „Prietenul meu Thomas Aubry" şi „Tango"), scrise cu o mare vervă polemică şi lexicală, vădind un spirit mobil, ardent, fertilizat de cultură, au suscitat dezbateri însufleţite, la care au participat cu puncte de vedere diferite: Adrian Păunescu, Ion Gheorghe (care a exprimat şi opinia lui Ion Alexandru), T. Milcoveanu, M. Bălăeţ, Nicolae Meianu, Constantin Turturică, Violeta Zamfirescu, Virgil Tănase, Vasile Felea, Nicolae Breban, Rodica Iulian, Jeana Morărescu, Dragoş Vrînceanu, Eugen Barbu.

În continuarea şedinţei, Grigore Hagiu a citit poeziile „Mi-i comunismul...", „Cînd ţărmi şi arbori...", Fiece pas", „Destin", „Continentele ascunse", „Sfîrşitul primei tinereţe", „Autoportret". Nota comună a acestor lucrări o constituie, după cum s-a remarcat, aderenţa intimă la temele contemporane, „tensiunea de idei", invitaţia către luciditate. Stăpînirea riguroasă a versului le situează în general pe coordonatele volumului său de debut, dar la o treaptă evoluată. În discuţii s-a exprimat totodată părerea că aceste poeme de factură meditativă vădesc pe alocuri o anumită uscăciune, o detaşare de concretul senzorial, ceea ce face ca emoţia artistică să cedeze demonstraţiei seci (stadiu de altfel depăşit în alte lucrări recente). Despre poeziile lui Grigore Hagiu şi-au spus părerea: Adrian Păunescu (fervent deschizător de... discuţii), Nina Cassian, T. Milcoveanu, Vintilă Ivănceanu, Dan Arie, Vasile Felea, Viorel Chirilă, Petru Popescu, Nicolae Meianu, Violeta Zamfirescu, Ion Burcin, Eugen Barbu.

P. S. Mic insectar de maxime şi expresii uzuale la cenaclu: „Nu, tinereţea nu trebuie să fie un stigmat. Tinereţea trece", „Părerea mea este că masivitatea lui Păunescu a avut şi ea un cuvînt de spus în evoluţia sa poetică". „Nu numai statura lui impunătoare, dar statura impunătoare a versurilor lui..." : „A. Păunescu e un poet foarte, foarte interesant, ce mai tura-vura".

Dragoste

Cum am crescut eu, mamă?
...Dar bradul cum creşte pe stîncă,
Numai la cer luînd seamă?
...Şi tu mai aveai patru suflete-n circă...

Aşa am crescut eu, mamă,
Ca tăcerile brazilor simple.
Apoi mi-a cerut dragostea vamă.
Dragostea caldă ca o inimă, sau ca o tîmplă.

Poate m-a schimbat dragostea, mamă...
Vioară m-a sculptat, şi ard strunele mele.
Da, eu, mica ta fată sărmană,
Înalţ cînturi — păsări albastre spre stele...

Cum se chema dragostea, mamă?
Partid se chema şi se cheamă.

CĂTĂLINA PANAIT

Eu am crescut...

Eu am crescut cu razele de soare
Şi stele roşii pe un tînăr cer.
În ochi culeş-am primele imagini
Din vastul dans al vieţii în urcare,
Şi din cascada tonelor de fier
Ce-mi înroşeau năvalnic, albe pagini!

Grupam în minte zvelte constelaţii
Cu mătăsoasa brazilor visare;
Prin farmecul puhoaielor de apă
Am desluşit superbe luminaţii
Pe umerii oraşelor în floare,
Iar luna o găseam în colţ de sapă.

S-au contopit puternic zeci de fiinţe
În frageda visare a prunciei.
Spontanul ritm din vechile poeme
Călcşte azi maturele-mi dorinţe,
Şi beau cu pumnul seva bucuriei,
Cînd te revăd, efervescentă vreme!

ION MATEI

POŞTA REDACŢIEI

Aurelia Muntean: Ambele schiţe sînt interesante, mai ales în privinţa concepţiei stilului. „Un copil loveşte cerul" conţine observaţii vii, pline de promisiuni pe care le dorim realizate cît de curînd. Din păcate, atmosfera generală a acestei schiţe este nefirească. De asemenea şi rezolvarea celei de a doua (unde se întîlnesc pasaje demne de atenţie). Poate că uneori te laşi furată prea mult de observaţiile secundare, în dauna ideii de bază. Mai trimite.

Constantin Dobrescu: Sînt scrise cu cele mai bune intenţii, dar năpădite de un sentimentalism cam desuet. Se consumă multe cuvinte mari, fără a se realiza vreo tensiune („Bucurie, bucurie, nestăvilită şi nemărginită bucurie" etc.) şi toate tablourile sînt de un alb-negru simplist. Personajele sînt de asemenea prezentate neconvingător, pe latura strict formală. A pomeni despre lecturile unor tineri, notînd doar titlurile cărţilor, înseamnă a nu spune aproape nimic, atîta vreme cît nu găsim cea mai slabă indicaţie despre rezonanţa pe care aceste lecturi a avut-o în inima lor. Sau această descriere de călătorie: „Drumul a fost extrem de greu şi anevoios. Am avut parte de ploaie, de noroi, de pene la vehicule, ba le-am dus şi în spinare, dar nu am abandonat. Frumuseţile unice de pictură şi sculptură ale acestor mînăstiri, ale acestor nepieritoare capodopere istorice de artă, ne-au răsplătit pentru toate greutăţile îndurate". Relatarea (şi pot fi citate multe asemenea pasaje) nu conţine nici un element literar.

Ion Dumbravă: Faptele sînt oarecum interesante, dar tratarea este neglijentă. Trebuie să citeşti, cu creionul în mînă, operele marilor noştri prozatori. Schiţa cere, în mod deosebit, o desăvîrşită proprietate a cuvîntului.

Sivan Maximilian: Efectul este lăsat mai ales pe seama epitetelor, deseori forţate. Stilul „frumos" sună neconvingător („În camera ta de vis, din Bucureşti, înainte ca genele să-ţi acopere noaptea ochilor, spre a visa"...). E şi mult idilism. Sîngurele pasaje fireşti sînt cele care încearcă să surprindă frumuseţile munţilor.

Toma Romică: Prea este calculată exact „întîmplarea"! Pe deasupra, schiţa suferă de multe neglijenţe.

Dionisie Ghiţă: Nu credem că întîlnirea a doi îndrăgostiţi capătă valori literare într-o asemenea prezentare: „La rîndul ei fremăta şi parcă ciripea, dar nu spuse nimic. Vorbeau numai cu ochii. Se priveau şi tăceau. Ochii ei limpezi şi umezi păreau că se topesc în ochii lui plini de văpăi, ca într-un ocean fără fund. Dornici, atenţi, nerăbdători să desprindă în adîncimea privirii celuilalt, acel ceva zăgăzuit acolo în cutele inimii lor. Focul sacru s-a dezlănţuit şi inimile înfierbîntate s-au deschis să-şi vorbească". Mai ales că, mai tîrziu, fata „chicoteşte ca o vrăbiuţă"... Şi doar este vorba despre doi tineri de azi!

Ilie Dan: Întîmplarea din „Drujba" ar putea fi folosită. Forma actuală este, însă, necorespunzătoare, din cauza multelor neglijenţe. Celelalte două schiţe („Zile de vară" şi „Muzeul satului") sînt oarecum în aceeaşi situaţie.

Petre Baciu: Se folosesc locuri comune.

V. Chioreanu: Înţelegem scopul pedagogic, dar literatura are şi mijloace proprii. Eroul povestirii d-tale face unele destăinuiri care ar merita să fie discutate mai îndeaproape, măcar sub raport stilistic: „Expresii murdare de insulte sau jigniri nu s-au pronunţat în casa mea de nici unul dintre noi. Cît priveşte de bătaie, ţin minte, atunci la început i-am dat nevestii o singură palmă, fiind scos din fire. Dar de atunci nu s-a mai întîmplat. Iar pe copii i-am mai ciocănit cînd au fost mici, fiindcă orice am vrea să zicem, pe copil dacă nu-l ciocăneşti puţin nu faci treabă cu el, oricît i-ai vorbi de frumos. Aşa, cîte o pălmuţă la poponeţ". Diminutivele nu înfrumuseţează faptele.

Cătălina Panait: Cu unele retuşări, s-ar putea lua în consideraţie aproape toate încercările pe care ni le-ai trimis. Sînt unele improprietăţi care rup firul firesc al imaginii şi — nu ştim cum se întîmplă — toate survin spre final, tocmai cînd poezia aşteaptă o dezlegare. Sînt aspecte de amănunt, dar în poezie amănuntul joacă uneori un rol central. Amînăm discuţia pentru un număr viitor. Mai trimite.

Sanda Horia: De data aceasta, ni s-au părut grăbite şi cam prozaice. Ne-ai dovedit că poţi scrie mai bine şi n-ar trebui s-o uiţi, mai ales că eşti la început.

Cristian Popescu: În „Impetuozitate" sînt unele versuri mai expresive: „Voi uliţi vechi, voi uliţi cenuşii, / În colbul vostru sur descopăr sumbre urme / A unei lumi în care n-am trăit / Şi-acestea-mi par străine hieroglife / Pe care nu le pot nicicum pricepe... / Un lucru ştiu: că voi veniţi din noapte, / Din pagini îmbîcsite, din trecut". (Poate că „sumbre urme" este o alăturare voită, dar totuşi nu sună prea plăcut... Iar „a unei lumi" cu atît mai puţin...) Celelalte poezii conţin, însă, multe locuri comune („braţele de vlagă şi de dorinţi mi-s pline" etc.). Aşteptăm un efort susţinut în acest sens.

Eugen Eftimiu: Există o anumită tensiune, dar viciată de formule bombastice sau nepotrivite cu tonul general al versurilor: „Timiditatea îmi legase în zgardă ideile / Şi le ţinea strîns, oprindu-le să zburde. / Îmi ţinea corpul puţin aplecat şi pasul molatic, / Îmi amesteca vorbele ca boabele de fasole în fierturi / Şi-mi cerea să iubesc doar în taină". Ultimele două versuri conţin imagini care, oricum, nu prea merg împreună... Apoi: „Alţi temerari / Aveau gălbenuşul îndrăznelii / Închis în haina de calcar a fricii / Care-i trăgea spre apa stătută / A vieţii meschine, în care / Adepţii lui Narcis / Se bălăceau". Despre ce fel de „temerari" mai poate să fie vorba? Adăugînd cuvintele „mari" („în craniul meu se zbate un vulcan de idei" etc.) ajungem la un rezultat nu prea pozitiv, deocamdată.

St. M. Găbrian: Cea mai realizată ni se pare a fi „Somn", pe care o şi transcriem: „Pe genunchii tăi albi, pe genunchii tăi mici, / Pe coapsele tale înguste şi calde, / Pe sărutul acesta dens, / Pe toate ninge blînd şi clar şi imens. / Retrăiesc în această albă îmbrăţişare, / Sub noapte, sub stele de alb, cristaline, / Frînturi de-mpăcări, de tăceri milenare... / Şi mi-e cald şi mi-e bine... / Şi ninge mereu blînd şi rar / În blondul tău păr despletit, / Pe sînii tăi albi — bulgări de jar / În pumnul meu îngheţat, amorţit... / Să rămînem aşa, să dormim în alb! / În jur va ninge din ce în ce mai rar... / Dormind vom rămîne-apropiaţi, / Ca-ntr-o scoică de chihlimbar..." Atmosfera poeziei este, fără îndoială, realizată, deşi tendinţa către împietrirea iubirii goneşte sentimentul viu, firesc, pulsul pe care îl simt toţi îndrăgostiţii lumii. Nu ştim cum, dar poezia ne pare desprinsă dintr-un volum vechi, de pe timpul cînd dragostea adevărată era sortită neîmplinirii. Cu alte cuvinte, am vrea ca, pe lîngă asemenea poezii, talentul d-tale să se realizeze şi în cînturi ale zilelor noastre.

Vasile Pop: De fapt, în „Anotimp de dragoste" există doar premiza unei imagini. Versurile sînt scrise cu naturaleţe, dar se opresc la jumătatea drumului. „Explozii vegetale" din final au devenit un loc comun, şi subliniază cu atît mai mult neîmplinirea ideii. Ne-am oprit la această poezie, deoarece ni s-a părut că adună calităţile celorlalte, în ambele sensuri. Concentrat, nu înseamnă fragmentar.

Ion Matei: Vom mai publica din ciclul trimis.

Mihu Dragomir

Mai trimiteţi:

Nicolae Costea — Ploieşti, Traian Müler — Petroşani, G. Popescu — Telega, Florea Niculescu Cernat — Bucureşti, V. Gleznea — Mangalia, Jean Boşnigeanu — Valul lui Traian, Vasile Manolescu — Focşani, Arcadie Arbore — Vatra Dornei, Dan R. Iou — Negoieşti, Haţegan Eugen — Alba Iulia, Gh. Felder — Mediaş, Florentin Popescu — Buzău, George Fleancu — Iaşi, T. Clocotiş — Bucureşti, G. Drăgănescu — Buftea, Porcariu Constantin — Turnu Severin, Zaharia Plăianu — Cajvana, Dumitrescu Ion — Ploieşti, Grofu Petre — Medgidia, Aurel Munteanu Vargă — Bucureşti, V. Porumboiu — Băltiţa, N. Miu — Cluj, I. M. Stan Măciuca — Făgăraş, Berindei C. Octavian — Bucureşti, Caraş Nicolae — Bucureşti, Nistor Moş Ineuanu — Timişoara, Simion Lucaşi — Brad, Pană Gh. Călin — Rupea, E. Lupu — Părhăuţi, Gabriel Miro — Bucureşti, Geia Buşoi Ion — Fărcaşu, Ionel Tărăpoancă — Craiova, N. Petrache — Murgeni, Silviu Silvania — Bucureşti, Radu Dorel — Ploieşti, Dumitru Vorindan — Arad, George Iarni — Bolintinu din Deal, Victor Val — Timişoara, Paul C. Nicolaide — Piteşti, Ion Vidrighin — Sibiu, Stela Costan — Cluj, Elena Şuştac — Hîrlău, Gheorghe Filip — Dumbrava, Florin Manea — Braşov, Mihail Ungureanu — Izvorul Alb, Ion Păun Constantin — Bucureşti, Ion Garboveanu — Titu, Opreanu Sabin — Timişoara, Doina Macarie — Cernavoda, I. Coştir — Brăila, Alin Zare — Bucureşti, Gapşa I. Gheorghe — Bumbeşti, Manea Norman — Ploieşti, Dr. Florescu Elena — Bucureşti, Lazu Ion — Bacău, Ion Nichita — Bucureşti, Rotaru Ion — Breaza, Şerban Berindei — Bucureşti, Ileana Hodrea — Cluj, Emilia Bordeianu — Piatra Neamţ, Belgun Polixenia — Bucureşti, Ion Viroagă — Bucureşti, Mircea Cristescu — Craiova, Ilie Fundureanu — Găieşti, Ion Mărculescu — Bucureşti, George Cininel — Craiova, Popa Cornel — Bucureşti, Aurel Turcuş — Timişoara, Nicolae Someş — Cluj, Al. Florin Tene — Drăgăşani, C. Arnăutu — Craiova, Gh. Dumitrescu — Giurgiu, Corneliu Stoica — Galaţi, Traian Drăgăşan — Timişoara.

Deocamdată nu:

S. Licuş — Frăţeşti, Toma N. — Bucureşti, Ianci Eumeniu Ioan — Baia Mare, Chiril Comănescu — Suceava, Ghinită Costel — Clipiceşti, Poleretzky Agneta — Timişoara, Abramovici N. — Iaşi, Iliescu Nicolae — Negoeşti, Niţu Eugenia — Amărăştii de Jos, Cîrţînă Vasile — Cernădia, Ionică R. Sava — Cîndeşti, Urzică V. L. — Dumbrăveni, Matei C. Ion — Turnu Severin, Paul Clejani — Iaşi, Vida Ştefan — Satu Mare, Andrăşescu Adrian — Galaţi, Luş Munte — Bacău, Popescu A. Corneliu — Zlăşteni.

Năravuri...

Ne de mult, publicaţia clujeană „Tribuna" ne atrăgea atenţia asupra faptului că în revista noastră a apărut o poezie a lui Platon Pardău, care într-o timp a fost publicată şi de revista „Steaua". Coincidenţa ne-a surprins cu adevărat şi pe noi, căci cu numai 10 zile înainte de a trimite poezia la tipar, autorul ei, tovarăşul Platon Pardău, fusese la redacţie şi, ştiind că poezia va apărea, nu ne suflase un cuvînt despre faptul că ea se află şi la redacţia revistei „Steaua". Era de datoria sa deci să evite această simultană publicare, să nu pună cele două reviste în situaţia de a apărea în faţa cititorilor într-o postură de loc plăcută.

Procedeul se pare că începe să se încetăţenească din moment ce, în ultimele numere ale „Scrisului bănăţean", au reapărut două poezii publicate mai întîi în „Gazeta literară" de către Cezar Baltag şi Anghel Dumbrăveanu. A doua dintre ele, „Dobrotească", a apărut, de altfel, în aceeaşi lună, septembrie.

Unii autori merg pînă acolo încît trimit pentru a doua oară revistei poezii apărute chiar în paginile ei.

Sîntem deci îndreptăţiţi să-i întrebăm pe colaboratorii care se pretează la astfel de procedee străine eticii noastre: cum se explică o asemenea atitudine? Consideră oare versurile lor atît de valoroase încît găsesc de cuvinţă că trebuie să apară în mai multe reviste deodată? Confundă publicarea în reviste cu jocul la loterie, trimiţînd aceleaşi poezii la diferite redacţii?

În ce ne priveşte, sîntem hotărît împotriva unor astfel de procedee trădînd neseriozitate şi lipsă de respect pentru redacţii şi pentru literatură.

Totodată credem că este necesar ca atît redacţia noastră cît şi alte redacţii, pentru a curma astfel de procedee, să transmită cu mai multă promptitudine autorilor părerile asupra lucrărilor primite spre publicare. Operativitatea aceasta nu trebuie să satisfacă însă graba cu care unii autori se cer publicaţi, oricum şi cu orice, fără niciun discernămînt, grabă căreia nu o dată se întîmplă ca redactorii să-i şi cedeze. Datorită acestei grabe, sporeşte numărul de lucrări mediocre, cu deficienţe artistice evidente, care mai apar în presa noastră literară.

N. Stoian

Abonaţi-vă pe anul 1964 la

„LUCEAFĂRUL"

Revistă a Uniunii Scriitorilor din R.P.R.

Preţul abonamentelor: pe 12 luni 36 lei; pe 6 luni 18 lei; pe 3 luni 9 lei.

Abonamentele se primesc la oficiile şi agenţiile poştale, precum şi la locurile de muncă.

CU DEGETUL PE HARTĂ

Am lăsat barca să alunece singură, dusă de valurile luminate de lună ale rîului Șuș. Pînă la Susenskoe, adică la confluența rîului Șuș cu Eniseiul, aveam de mers vreme de trei ore. Noaptea era însă atît de tulburătoare, încît nu aveam de ce să regretăm. Ședeam lungiți pe băncile acoperite cu blăni de urs, fumam și discutam. Eram oaspete pentru o vreme al lui Kostea, activist la Comitetul raional al Komsomolului. El îmi propusese o plimbare cu barca cu motor spre o cherhana. Nu departe de Braskaia, satul de pescari în care vroiam să ajungem, motorul se defectă și barca începu să alunece la vale. Cu vislele nu puteam birui. Valurile ne duceau înapoi de unde plecasem. Kostea era supărat și tăcea. Încercase în zadar să repare motorașul și acum căuta o altă soluție. Cînd ajunserăm în dreptul unui sat, Kostea tresări.

— Vrei să renunțăm la barcă și să ne întoarcem cu avionul? Noaptea se lasă un frig cam al dracului, s-ar putea să răcești.

— De unde să luăm avionul în pustietatea asta?

— Asta rezolv eu imediat. Ai să vezi că nu sîntem deloc în pustiu, deși împrejur e jungla Siberiei.

Kostea puse mîna pe cîrmă, trase barca la mal, o legă de o salcie și porniră pe o uliță. Satul era cufundat în noapte. Lumina electrică lumina numai ulița principală. De altfel nici nu era un sat propriu-zis, ci un grup de locuințe pentru salariații sovhozului „Zorile", spre care ne îndreptam.

— Cred că au măcar unul dintre avioane libere, vorbi Kostea ca pentru el. Nu se poate să nu aibă.

În curtea principală a sovhozului era animație. Se asculta un meci de fotbal la difuzor și se comenta cu glas tare.

— Alexei e pe-aici? strigă Kostea tare spre cei care ascultau meciul.

— Care Alexei? fu întrebat.

— Pilotul. Să vină la mine în pas alergător.

Peste cîteva clipe, Alexei pilotul veni spre noi, și încă în pas alergător. Îl luă pe Kostea în brațe și se învîrti cu el ca o morișcă. Kostea îmi explică apoi că sînt prieteni de 24 de ani, adică de la vîrsta de un an, de cînd au devenit „colegi" de creșă. Apoi au urmat școala împreună, împreună au făcut și armata. Kostea era activist, iar Alexei pilot pe unul din avioanele sovhozului.

— Faci cu noi un drum pînă la Susenskoe? îl întrebă Kostea.

— Să vorbesc cu inginerul șef, spuse Alexei, gîndindu-se puțin. Am să iau și un transport de lapte, ca să nu fac drumul degeaba.

Peste cîteva clipe se întoarse și plecarăm spre micul aerodrom al sovhozului, care consta de fapt dintr-o mică poiană și un hangar de scînduri în care se aflau trei avionete.

— Dînsul, îmi spuse în glumă Kostea, este comandantul celui mai mare aeroport sătesc din raion. Are o răspundere foarte mare, transportă materiale prețioase: găini, rațe, ouă, găște, spanac... de toate. Încarcă avionul și pleacă la piață.

— Odată am dus și un vițel cu avionul, spuse rîzînd Alexei. Era bolnav grav și trebuia operat.

În răstimpul cît au fost umplute cu lapte și urcate în avion cele douăzeci de bidoane de aluminiu, Alexei mi-a explicat că sovhozul nici n-ar putea exista fără cele trei avionete. Cu ele este transportat laptele la oraș (drumul pînă acolo cu vaporul durează aproape o zi, iar producția zilnică de lapte este aici de aproape un vagon) și toate celelalte produse ale colhozului care trebuie desfăcute pe piață. Tot pe calea aerului călătoresc și cei care sînt chemați la raion la diferite ședințe. Cu ajutorul avionetelor se răspîndesc rapid îngrășămintele pe pășuni și pe ogoare și tot cu ajutorul lor echipa de fotbal a sovhozului merge „în deplasare".

— Desigur, spuse Alexei, nu am tot timpul de lucru pe avion. Sînt perioade cînd nu e nevoie de toate avioanele sau zile cînd nu se poate zbura. Din cauza asta fiecare dintre noi mai are o meserie. Doi dintre piloți sînt mecanici, iar eu am terminat institutul agronomic la fără frecvență și sînt inginer zootehnist. De fapt, mai mult mă ocup de animale decît de avion.

— Și se împacă pilotajul cu creșterea animalelor? l-am întrebat.

— Se împacă foarte bine, din cauză că și soția mea este tot inginer zootehnist. Cînd ne-am căsătorit, ea era tehniciană și parașutistă. Am urmat institutul împreună. Ne-a fost mai ușor așa, am dat examenele împreună.

— Alexei, îmi spuse Kostea, a săvîrșit și o faptă de eroism. S-a scris despre el în „Komsomolskaia Pravda".

— Am făcut-o pentru că n-am avut încotro, se scuză Alexei.

— Odată, povesti Kostea în locul lui, a făcut o cursă de urgență pe un viscol. A trebuit să ducă la spital o femeie care năștea prematur. Cînd s-a întors, vîntul puternic l-a împins spre creasta unui munte. Ca să evite ciocnirea, Alexei a aterizat forțat pe Enisei și a plutit pe apă cu avionul pînă a ajuns la mal. Altul poate că ar fi lăsat avionul și ar fi sărit în apă, să scape înotînd, dar el a salvat și avionul.

— Au mai fost cazuri din astea spuse Alexei, fără să-mi dea impresia că exagerează cu modestie. Nu sînt în nici într-un caz primul.

Ne urcarăm în avionetă și Alexei porni motorul.

— În avionul ăsta mă simt mai sigur ca jos, mărturisi el. Are un motor extraordinar de reușit. Cred că se poate bate un record cu el, dacă mi-ar da voie directorul, aș încerca.

În clipa cînd să pornească, cineva se apropie de noi gîfîind.

— Stai puțin, Alexei, că merg și eu. Am mîine examen, trebuie să ajung la Krasnoiarsk.

Peste o clipă, urcă sus un băiat mărunțel și bălai. Părea foarte timid și se așeză spre coada avionului, pe un bidon cu lapte.

— Vino mai aproape. Vasili, îl invită Kostea.

— Lăsați că mă simt bine și aici, protestă el, dar pînă la urmă veni lîngă noi și-și aprinse o țigară din pachetul lui Alexei. Se vedea cît de acolo că nu e fumător, dar luase o țigară pentru că simțea nevoia să facă ceva.

— Mulgător de mîna-ntîia, îl recomandă Kostea, ciupindu-l de obraz glumeț. Acum e student. Dacă nu eram eu, ar fi plecat de mult de pe-aici. Așa e, Vasili?

— Așa e, recunoscu acesta.

— Vasili ăsta, spuse mai departe Kostea, a fost puțin cam aventurier, un fel de romantic. E de fel de prin Ucraina, a venit aici în urma unui pariu. Cînd au terminat liceul, toți elevii unei clase au hotărît să plece să lucreze în Siberia, dar fără să aleagă localitățile dinainte. Au pus fiecare degetul pe harta Siberiei, cu ochii închiși, și unde au nimerit, acolo s-a dus. La început, Vasili era foarte amărît. Degetul lui nimerise deasupra unui sat foarte îndepărtat de orice oraș (adică în satul acesta), în timp ce ceilalți avuseseră mai mult noroc: nimeriseră prin orașe sau șantiere vestite. Vasili vroia să plece după prima săptămînă. Zicea că merge la facultate. Noroc că m-am întîlnit cu el chiar în ziua cînd luase hotărîrea asta și l-am adus pe drumul cel bun. Ce ți-am spus eu atunci, Vasili?

— Nu mai țin minte, spuse Vasili.

— Îți spun eu, că țin minte și-acum. Ți-am spus că în primul rînd nu e demn să apari în fața celorlalți colegi ca un las, un om de nimic, care nu-și ține legămîntul și în al doilea rînd că eu îți garantez că, fără să pleci de aici, poți urma foarte bine facultatea. Am mers amîndoi și te-ai înscris chiar atunci. Acum ești în anul trei și sper că-mi ești recunoscător, nu?

— Sînt.

— Păi vezi!

Avionul zbura lin și nu departe de pămînt. Alunecam chiar pe deasupra apelor Eniseiului. Uneori aveam impresia că sînt într-un automobil care aleargă pe o șosea strălucitoare. În dreapta și-n stînga se întindeau pădurile albe de mesteceni, tulburător luminate în argintiu de o lună imensă ca în tablourile lui Surikov. Astfel încît nu mi se părea de loc inexplicabil romantismul cu care tinerii aceștia veneau de pretutindeni ca să se stabilească pentru totdeauna pe aceste pămînturi. Natura respira aici o măreție pe care, fără să vrea, oamenii o deprindeau în gesturile de fiecare zi, fără să pară cu nimic împrumutată.

— Alexei, spuse Kostea, zboară te rog puțin pe deasupra „Pescărușului".

— Am trecut de el. Trebuie să iau înălțime și să mă întorc.

— Nu-i nimic. Întoarce-te. Vreau să vadă și dînsul (adică eu) „Pescărușul".

„Pescărușul" era combinatul de aluminiu ridicat nu departe de Krasnoiarsk, un combinat uriaș, a cărei construcție semăna de sus cu un pescăruș aflat în zbor. Un pescăruș cu spinarea albă și cu aripile cenușii. Acum, noaptea, „Pescărușul" era luminat cu lumini alb-lăptoase de neon, care se combinau ciudat cu lumea alb-fluidă a lunii. Spectacolul era uluitor, așa încît ne-am învîrtit de vreo zece ori deasupra combinatului.

— Aici am lucrat opt luni încheiate — spuse Kostea cînd ne-am îndreptat iarăși spre albia Eniseiului. Aici a fost primul meu loc de muncă. Am lucrat la fundații. Am săpat niște gropi colosale, în unele putea încăpea o casă cu cîteva etaje. Ceilalți tăceau. Aveam impresia că nu-l ascultă. Mărturisirea lui Kostea nu însemna, probabil, nimic pentru ei. Fiecare, la rîndul său, ar fi putut face aceeași declarație dacă am fi zburat în altă parte.

Și chiar așa se întîmplă cînd ne apropiarăm de barajul de la Divnogorsk, unde Alexei lucrase aproape un an de zile ca șofer.

— Kostea, spuse el, cînd vii pe la mine, pe-acasă, am să-ți arăt ceva foarte interesant.

— Anume?

— Cînd am plecat de la Divnogorsk în armată, am luat în buzunar o bucată de piatră de pe baraj.

— Și?

— O am și acum. O țin într-o casetă. O păstrez. E o amintire frumoasă, nu? O bucățică din cel mai mare baraj din lume nu găsești oriunde.

Peste cîteva minute am aterizat. Ne-am despărțit în întuneric, grăbiți, fiecare pornind în altă parte: eu cu Kostea spre hotel, Vasili spre institut, iar Alexei cu laptele spre fabrica de brînzeturi. Cînd am ajuns la hotel, m-am culcat imediat. Eram obosit. La un moment dat, mi-am adus aminte prin somn de o expresie și, ca să nu o uit, m-am sculat și-am scris-o în carnet. Era vorba de expresia „cu degetul pe hartă", pe care o folosise Kostea cînd povestise cum plecase Vasili în Siberia. Era o expresie sugestivă.

Ion Băieșu

Prima carte revelatoare

„Așa s-a călit oțelul" de N. Ostrovski, a fost prima carte sovietică pe care am citit-o, așezînd-o în inima mea în fruntea unor numeroase și grele rafturi de literatură, revelatoare prin umanismul și remarcabila ei valoare. Ei i s-a adăugat, cu vremea, frumusețea nopților albe petrecute în lectura „Cimentului", a „Calvarului", a „Donului liniștit", a „Hidrocentralei" de Marieta Saghinian și a poemelor lui Vladimir Maiakovski, desfășurate ca niște steaguri. Ele și alte cîteva sute de cărți, care n-au stat niciodată uitate, părăsite în rafturile bibliotecii — inima revenind mereu cu ardoare și bucurie în preajma lor — au constituit un izvor nesecat de învățăminte, o universitate a spiritului pe care am frecventat-o fără diplome și carnet de student, dar nu fără emoția unor revelații și examene de o covîrșitoare însemnătate pentru ceea ce, în inima fiecărui scriitor, reprezintă actul creației literare realist-socialiste.

Stăteam la festivitatea deschiderii Bazarului cărții sovietice, și îmi aduceam aminte

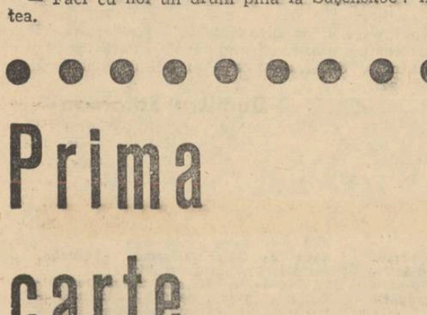

de toate aceste lucruri. În standuri vedeam noua ediție — a cincea — festivă, a romanului „Pe Donul liniștit" și îmi dădeam încă o dată seama că nu încetez a mă uita la această epopee a Revoluției ca la un mare și strălucit manual de literatură nouă. De cîte ori am luat din raft această carte, recitind-o mereu ca pe o prezență inedită! De cîte ori am recitit „Așa s-a călit oțelul", acea carte patetică, poate chiar cea mai patetică operă din istoria literaturii universale!

Iarna, pe viscolele mari, oare nu Ovidiu, Eminescu și Esenin își scandau versurile, stînd în bună și trainică tovărășie în inima mea? Și care prozator de la noi, n-a învățat a scrie povestiri și schițe și nuvele din arta atît de mare și apropiată a lui Gorki, Cehov, Sadoveanu și Caragiale? Cărțile recent apărute în Editura pentru literatură universală și dăruite cititorilor cu prilejul Lunii prieteniei romîno-sovietice adaugă încă un semn de prețuire pentru literatura sovietică. Volumul 28 din „Opere" de Maxim Gorki întregește în raftul gorkian al bibliotecii românești portretul acestui titan al literaturii clasice universale. Ediția bibliofilă a epopeii „Donul liniștit", ca să revenim încă o dată la ea, constituie o plăcută și valoroasă surpriză pentru iubitorii cărții frumoase, după cum celelalte cărți, volumul 8 din „Opere" de K. Fedin, cuprinzînd romanul „Rugul", „Pîine și sare" al lui M. Stelmah, noua ediție din „Ruslan și Ludmila" constituie pentru vitrinile librăriilor din patria noastră evenimente editoriale remarcabile.

Literatura sovietică, plină de umanism și de patos revoluționar care, începînd de la „Mama" lui Maxim Gorki atît de călduros apreciată de Lenin, pînă la cea mai recentă carte de proză sau versuri, n-a încetat să slujească ideilor celor mai nobile ale omenirii, a devenit una din cele mai strălucite comori spirituale ale umanității. Ca și toate celelalte literaturi naționale, realist-socialiste, între care la un loc de cinste se află și literatura română a zilelor noastre, ea s-a călit în focul luptei împotriva decadentismului, împotriva literaturii onirice, iraționale, subconștiente și denigratoare a sufletului omenesc.

Iată de ce nu încetez să-mi aduc aminte de acea carte pe care am citit-o cu aproape douăzeci de ani în urmă. Iată de ce nu încetez s-o elogiez ca pe un prieten și ca pe un tovarăș. A fost prima carte tulburătoare. Și-i caligrafiez încă o dată titlul atît de fericit ales, unul din cele mai frumoase titluri din literatura universală: „Așa s-a călit oțelul"...

Petru Vintilă

REPORTAJ DE DIONISIE ȘINCAN

ÎNTÂLNIRE

Era cu ani în urmă... Șapte sau opt ani... Iarna. Ne prinsese un pui de viscol la o depărtare de 20 de kilometri de Rîmnicu Sărat... Trăsesem la o casă de oameni care era o secție a gospodăriei de stat din Rîmnic. O secție cu caracter viticol... Întîmplarea? Poate! Se nimerise însă bine. Oamenii erau ospitalieri. Înghețasem de pe drum, ne pătrunsese și gerul, ne pătrunsese și suflarea dură a vîntului. Așa că am poposit în fața unei carafe de vin gălbui care se clătina în pahare ca uleiul. Bun vin. Aspru, bărbătesc.

Stăteam în jurul focului cam cinci oameni. Trei călători și doi de-ai locului. De-ai locului? Vorba vine, căci și cei doi erau pe acest meleag de puțină vreme.

Primul se numea Ion Țeșu. Povestea că în anul 1952, pe porțile Institutului Agronomic din București ieșea un tînăr mărunțel, vioi. Era soare afară, venise vara. Oamenii treceau grăbiți pe lîngă el, preocupați. El se mira că nu e băgat în seamă, că nimeni nu-l întreabă: „Ce ți s-a întîmplat, omule"? Tînărul abia se stăpînea să nu se dea de-a tumba pe bulevard, să nu se oprească într-un colț de stradă și să nu-și strige în gura mare toată bucuria. „Ca la Verdun"! ar fi strigat și ar fi fluturat diploma de absolvent al institutului. „Ca la Verdun"!

Avusese loc o bătălie asemănătoare celei din Franța primului război mondial? Nu-u! E adevărat că Ion Țeșu sfîrșise o bătălie începută cu cîțiva ani în urmă. El era un om exuberant, așa că expresia i se părea potrivită momentului. Această bătălie o sfîrșise învingător.

Repartizarea pe care o avea în buzunar îl îndrepta spre fostul Minister al Agriculturii. Încrezător, neastîmpărat, gata de muncă, Ion Țeșu a dat buzna la minister, pregătit să răstoarne pămîntul. Și-a luat biroul în primire și... asta a fost tot! Cum, asta a fost tot?

Biroul era tapetat cu dosare din tavan pînă în podea. Mirosea a hîrtie și a cerneală, a praf, a vechitură.

A rezistat pe poziție cîteva săptămîni. A rezistat eroic. Într-o dimineață, sosit devreme la birou, l-au potopit tristețea și amărăciunea. A sărit de pe scaun, a dat buzna la șeful acelui birou, sau ce-o fi fost și, lăsînd la o parte orice diplomație funcționărească, i-a cerut să-l trimită la țară, în agricultură, oriunde se cultivă pămîntul.

Cel de-al doilea se numește Aurel Furfurică. El tăcuse tot timpul, mai în umbră. La un moment dat s-a auzit un dangăt de clopot. Am ridicat cu toții privirile întrebători. Și, pentru că stătea în picioare, ceream de la el lămuriri pe tăcute, ca și cum ar fi putut afla mai repede ce s-a întîmplat. Știa. Vîntul mișcase clopotul mînăstirii din apropiere.

Aurel Furfurică devenise mai curios decît noi, cei care-l cunoșteam pe Țeșu doar de două ore.

— Și ce-a mai fost? — a întrebat el.

— Ce-a mai fost? — întrebă și Țeșu. Simplu: la vîrsta de 22 de ani, am fost numit inginer-șef la G.A.S.-Drăgănești, regiunea Galați. Una dintre cele mai slabe gospodării din regiune, pe atunci.

Nimerise la Drăgănești într-un conflict nedeclanșat. L-a simțit de cum a pășit pragul. Cei de acolo l-au primit cu două feluri de zîmbete: unii cu zîmbete de compătimire și neîncredere — aceștia erau cei bine intenționați. Ei așteptaseră o mînă zdravănă, care să-i apuce pe cei cîțiva hoți bine cuibăriți la adăpostul hîrtiilor și să-i trîntească de toți pereții. Li s-a trimis un băiețandru, vioi într-adevăr, dar aproape un copil. Nici mustața nu-i mijise. Ceilalți, l-au primit cu zîmbete mieroase, ascunzînd un fals respect. De-abia se abțineau să nu pufnească în pumni de rîs. „Nu trebuie prea multă vorbă — gîndiseră probabil ei — ca să amețești un puștan ca ăsta".

„Puștanul" alerga toată ziua de colo-colo. Își vîra nasul în toate. Pînă și în hîrtii și l-a vîrît, învingîndu-și repulsia pe care i-o trezeau cerneala și dosarele după proaspăta lui fugă de la minister.

Cîteva luni se părea că lucrurile merg la fel ca înainte. Inginerașul își vedea de treburile lui. Apărea dimineața la grajduri, vesel, și striga la grăjdari: „Ca la Verdun, băieți! Dați-i bătaie!" Se pomeneau cu el la brigada de tractoare, pe cîmp: „Brazda mai dreaptă! Colțul acela cui îl lași? Nu-l lăsa! Ca la Verdun!"

Rîzînd, cei care confundau Drăgăneștiul cu feuda lor îl numiseră „tovarășul Verdun", și-și făceau complici cu ochiul. „Verdun al nostru — părea să spună mutrele lor — s-a înămolit la Drăgănești", — și rîdeau, și furau.

Într-o zi a căzut trăznetul. Din senin, parcă. În spatele procurorului venit să anchetеze fraudele de la gospodărie, se aflau muncitorii de la grajduri, tractoriștii, muncitorii din brigăzile de cîmp, și inginerul-șef. De data aceasta nu mai era „ca la Verdun", ci ca la Drăgănești. Sprijinit de toți acești oameni, inginerul-șef dădea cu adevărat prima lui bătălie pentru apărarea avutului obștesc încredințat lui.

După doi ani, G.A.S.-Drăgănești era fruntașă pe regiunea Galați. Tot după doi ani, Ion Țeșu a fost trecut director al G.A.S.-ului din Rîmnicu Sărat. Aici s-a întîlnit cu Aurel Furfurică, inginerul-șef al gospodăriei. Iată-i împreună cu noi la dogoarea acestui foc, în luna lui decembrie.

*

De atunci au trecut șapte sau opt ani. Destul de mult. I-am revăzut pe neașteptate la o ședință a Consiliului Superior al Agriculturii. Surprinzătoare drumurile vieții noastre! Ion Țeșu, era președintele Gospodăriei Agricole Colective din Smeenii Buzăului; Aurel Furfurică, directorul Trustului Regional GOSTAT-Ploiești. I-am ascultat vorbind despre o problemă atît de familiară agriculturii noastre: obținerea, în condiții de neirigare, a 5.000 de kilograme porumb boabe la hectar.

Bineînțeles că bucuria a fost reciprocă și am reeditat, sau mai bine zis am încercat să reedităm întîlnirea din acea iarnă trecută. Nu s-a putut. Și era firesc să fie așa. Nu era numai o chestiune de decor. Surveniseră schimbări fundamentale și în viața celor doi oameni și în viața celorlalți trei care fuseseră atunci de față. Unul dintre ei munceste acum la Craiova tot ca mîzgălitor de hîrtie; altul a devenit activist în domeniul culturii; ultimul a îndrăgit marinăria. Dacă ar fi fost de față și ei la această a doua întîlnire ar fi rămas surprinși de cîte li s-au întîmplat lui Țeșu și lui Furfurică. Să pornim tot de unde i-am întîlnit prima oară: de la Rîmnicu Sărat. Erau acolo împreună. Unul director al G.A.S., altul inginer-șef. La început le-a fost foarte greu. Gospodăria era slăbuță. Ei mai folosesc, referindu-se la timpul acela, expresia: gospodăria lucra în deficit! Cauzele? Multiple, ținînd de organizare, de condiții de climă, de înzestrarea slabă din punct de vedere tehnic etc. S-au așternut pe treabă amîndoi, sprijiniți din toate puterile de comuniștii din gospodărie. Erau în plină campanie de toamnă. Trebuia lucrat repede. Au găsit forțe să scoată la cîmp și să împrăștie cinci mii de tone de bălegar, să se războiască cu șefii de secții necorespunzători, să-i înlăture pe unii, să-i descopere pe cei potriviți locului, să-i scuture pe amorțiți, să-i alunge la cîmp pe cei înecați în hîrtii. Iureșul dezlănțuit pe toate fronturile a tîrît cu el înainte, într-un efort suprem, întregul aparat uman sănătos al G.A.S.-ului, realizînd o performanță unică în istoria acestei gospodării: după un an de muncă, deficitul a fost lichidat. În locul lui, contabilul a scris primul beneficiu: 400.000 de lei.

— Dar bătălia cu vîntul? — întreabă Furfurică.

— Da, bătălia cu vîntul... — răspunde Țeșu gînditor.

— Despre această bătălie, spune Furfurică, se poate scrie un poem. Muncitorii gospodăriei au făurit acest poem cîștigînd victoria asupra vîntului în fiecare an. Pămînturile acelei gospodării se află la cotul Carpaților, pe apa Rîmnicului. Vîntul coboară din Moldova și scapă în cîmpia Bărăganului pe aici, pe la Rîmnicu Sărat. Rare erau zilele cînd nu-i simțeam suflarea uscată. Precipitațiile sînt puține și neuniform repartizate. Ca să smulgem pămîntului roade bogate, trebuia să-i asigurăm umezeala necesară hranei cerealelor. Dar vîntul ne-o fura. Atunci am pus în aplicare un complex de măsuri științifice pentru reținerea acestei umezeli, opunîndu-i vînturilor, secetei. Ceea ce vă spun eu, este extrem de sumar. În orice caz, la o asemenea bătălie iau parte o mulțime de oameni înarmați cu metode științifice înaintate, agrotehnice, care să mențină în permanență solul curat și afînat pentru păstrarea la maximum a umidității. În lupta asta nu puteam reuși ceva dacă nu aveam și unele ajutoare. De pildă, gospodăriile colective din jur. Le-am transmis și experiența noastră, popularizînd în mijlocul colectiviștilor rezultatele științei. Poemul nostru, ca să fie definitivat, are nevoie de o perioadă de timp egală cu un an agricol.

Rîde potolit, aruncîndu-mi priviri încărcate de o șiretenie bonomă.

— Și ați reușit?

— Am reușit. Tovarășul Țeșu a văzut și el reușita acestei munci pe care amîndoi am desfășurat-o împreună cu toți muncitorii și tehnicienii gospodăriei. A plecat apoi la secția agricolă a Sfatului popular regional Ploiești.

— Am stat puțin acolo, — se apără parcă Ion Țeșu. Aveam privire de ansamblu, e drept, dar... Acolo am venit în contact mai direct cu problemele gospodăriilor agricole colective. Era altceva decît munca la G.A.S. M-am pomenit pasionat de aceste probleme, și am cerut să fiu trimis ca inginer într-o astfel de gospodărie. Cererea mi-a fost satisfăcută.

La Rîmnicu Sărat găsise tot pămîntul gospodăriei adunat într-un singur trup. Activitatea lui acolo a început cu rezolvarea problemelor de ordin organizatoric și economic. Dincoace, în Smeeni, situația se prezenta mult mai complexă. În primul rînd oamenii. Marea majoritate a colectiviștilor deveniseră membri ai gospodăriei numai de cîteva luni. Deci preocuparea principală a tînărului inginer a trebuit să aibă în vedere două aspecte ale aceleiași probleme: întărirea economico-organizatorică și educația în spiritul dragostei față de gospodărie al colectiviștilor.

— Și cum se putea face această educație? — se întreabă el acum cînd își amintește de acele zile. Oamenii întrasera în gospodărie cu hotărîrea să-și schimbe din temelii viața. Că am stat cu ei de vorbă îndelung despre ce înseamnă gospodăria colectivă? Asta este de la sine înțeles. Dar pe ei îi convingeau în primul rînd faptele. Și ne-am așternut cu toții pe treabă.

Voiau să scoată 5 000 de kilograme de porumb boabe la hectar; să-și crească un sector zootehnic puternic; să construiască o fermă de păsări modernă pe malul Călmățuiului... O mulțime de planuri pe care colectiviștii le dezbăteau în adunările lor generale. Comparînd cifrele, studiind posibilitățile gospodăriei, inginerul, împreună cu consiliul de conducere, au ajuns la concluzia că tot ceea ce-și propuseseră, este posibil.

— Și ați pornit în iureș, ca atunci la Rîmnicu Sărat — încerc să anticipez.

Inginerul rîde puțin ironic. Și-a îngustat privirile, parcă ar cerceta ceva în trecut.

— Nu, nu s-a putut porni așa.

Mă uit mirat la el. Pare schimbat. Nu, nu îmbătrînit. Are mai multă experiență de viață, cum spunem noi. Exuberanța lui de atunci parcă a dispărut. Îmi spun gîndurile cu glas tare.

— Nu, nu mi-am pierdut exuberanța, — mărturisește, Dimpotrivă, am avut și mai multă nevoie de ea. Nu puteam să mă așez în fruntea oamenilor și să strig: „Ca la Verdun!" Nu mergea aici. Trebuia să ținem seama că oamenii aceștia păsiseră pe ogorul colectiv direct din gospodăria lor individuală. Aduceau cu ei nu numai obișnuința de a lucra pe un petec de pămînt cu mijloace rudimentare. Nu numai atît! Aduceau și obiceiuri vechi, înrădăcinate — o anumită neîncredere în fața metodelor moderne, științifice de lucru al pămîntului, neobișnuința de a lucra în colectiv. Toate acestea trebuiau luate în vedere. O dată cu întărirea economico-organizatorică a gospodăriei trebuia să se nască un colectivist cu concepții înaintate și despre viață și în ceea ce privește munca într-o unitate socialistă agricolă. Și totul se cerea făptuit repede.

— Și?

— Cred că am lucrat bine. După cîteva luni de zile, la o adunare generală, am fost propus președinte al gospodăriei. Ales în unanimitate.

Mă retrag din vorba celor doi oameni. Au să-și povestească multe lucruri. Ascult numai. Se perindă nume de oameni din acea gospodărie din Rîmnicu Sărat care le-a rămas amîndurora dragă. Urmăresc succesele pe care muncitorii de acolo le au an de an mai frumoase. Aurel Furfurică este mai aproape de această unitate agricolă, de fapt răspunde de ea, dar în același timp mai răspunde și de alte 30 de gospodării de stat din regiune. Și totuși... E firesc interesul lor. Acolo, la Rîmnicu Sărat, destinele lor s-au împletit vreme de cîțiva ani. Au avut aceleași griji, aceleași necazuri și aceleași bucurii. Toate acestea nu se pot uita ușor. Sînt doi oameni foarte diferiți, și ca temperamente și ca pasiuni. Aurel Furfurică e zootehnician, Țeșu e agronom. Furfurică are înclinații literare pe care le mărturisește cu greu. Este un admirator al lui Mihail Sadoveanu, un iubitor al poeziei lui Eminescu, un cititor pasionat al celor mai noi lucrări literare. Țeșu preferă să recurgă la propriile observații asupra oamenilor fără a neglija nici el literatura.

La un moment dat observă că discută numai ei doi și, politicoși, îmi fac loc în convorbirea lor. Care sînt punctele noastre de legătură? Întîlnirea de acum șapte-opt ani.

— Îți amintești ce vînt bătea în noaptea aceea?

— Grozav! — spune Furfurică. Dacă a putut el să miște clopotul mînăstirii...

RECOLTĂ — Fotografia: ION MICLEA

Spectacole - Arte

FORȚA MESAJULUI ARTISTIC

INSEMNARI DESPRE SPECTACOLELE TEATRULUI „M. GORKI" DIN LENINGRAD

Publicul din Capitală a avut prilejul să asiste zilele trecute la două spectacole ale teatrului condus de cunoscutul și prețuitul regizor G. A. Tovstonogov. A avut deci prilejul să-și reînnoiască impresiile asupra artei scenice sovietice a cărei forță realistă și al cărei mesaj profund umanist ni le-au dezvăluit turneele întreprinse în țara noastră de diverse teatre din Moscova și Leningrad. În urmă cu trei ani, am descoperit măiestria lui Tovstonogov în neuitatul spectacol al teatrului „Pușkin" cu „Tragedia optimistă", pe care a pus-o în scenă ; o redescoperim acum în spectacolele teatrului „Gorki". Aceeași preocupare pentru reliefarea în profunzime a ideii textului dramatic, pentru jocul realist, cu infinite nuanțe, aceeași atenție acordată *întregului* colectiv de actori, aceeasi minuție în construirea fiecărui rol, aceeași arhitectură precisă și solidă a spectacolului...

★

Dacă alți regizori (Ohlopkov, de pildă, la noi Liviu Ciulei) dau impresia că pornesc în concepția spectacolului de la fixarea cadrului, de la definirea atmosferei sau ideii dramatice, pentru a desăvîrși apoi detaliul revelator de joc, Tovstonogov se pare că parcurge procesul creator în sens invers, soclotind atmosfera o rezultantă, după ce a lucrat cu tenacitate fiecare amănunt al spectacolului, accentuînd cu deosebire particularitățile individualizatoare. Firește, ambele modalități sînt apte de a oferi realizări remarcabile, precum și nesfîrșite posibilități de afirmare a personalității regizorului și actorilor.

Asistînd la spectacolele lui Tovstonogov ai sentimentul că regizorul și-a distribuit cu egală dăruire gîndirea artistică în gestul sau mimica actorului, în modul în care acesta își rostește replica, în dirijarea mișcării pe scenă, în ritm și în desfășurarea de ansamblu. Fiecare moleculă a spectacolului, aș spune, e studiată parcă la microscop, pusă la punct în chip matematic, iar viața izbucnește năvalnic din suma organică a tuturor elementelor pe care ideea regizorului și arta actorilor le-au unit și le-au subordonat mesajului piesei. Decurge un realism sobru, încărcat de energie emoțională, fără zorzoane formaliste, dar și fără stridențe naturaliste.

★

În spectacolele teatrului „Maxim Gorki" aproape că nu există „personaje secundare", în sensul că fiecare individualitate e conturată și dimensionată pe măsura vieții, chiar dacă dramaturgul nu-i acordă un rol de prim ordin. Plecînd de la spectacol, nu păstrezi în memorie doar imaginea figurilor centrale, ci și pe aceea a figurilor episodice. Un exemplu : în „Oceanul" este un personaj care nu participă decît întîmplător la confruntările eroilor centrali și care, în text, trăiește mai mult prin funcție decît prin individualitate umană : căpitanul de rangul întîi Zub, șeful statului major al escadrei. Ispita de a prezenta un personaj-funcție este, în acest caz, foarte mare. Spectacolul a ocolit, însă, formula comodă a izolării personajelor secundare, prin aprofundarea exclusivă a partiturii protagoniștilor. În interpretarea excelentă a lui G. G. Semenov, Zub primește trăsături umane particulare, se revoltă ori iartă omenește, glumește sau dispune cu dezinvoltura celui pentru care nici uniforma nici funcția nu constituie pretexte de rigiditate. Ai fi intuit, pînă la vederea spectacolului leningrădean, în personajul Zub atîta umor și atîta disponibilitate sufletească, l-ai fi crezut atît de aproape de tinerețea lui Platonov și Ceasovnikov ? După cum nici în asprul și „regulamentarul" secund al contratorpilorului „Vzvolnovannîi", Tuman, n-ai fi bănuit capacitatea de a se autoanaliza cu luciditate dar nu fără o discretă emoție, capacitate relevată cu talent de G. A. Gai în monologul din actul II.

Alt exemplu : Tatiana Nikolaevna Bogaevskaia este, în „Barbarii", doar un martor al dramelor ce se petrec în locuința ei, principala substanță dramatică fiind depozitată în personajele care evoluează în preajma acestei femei. Și totuși ce adînc impresionant trăiește actrița L. I. Bugova sentimentul zădărniciei, în scurtul monolog din actul IV ! Exemplele ar putea fi înmulțite, pînă la epuizarea ambelor distribuții, deoarece, repet, că fiecare rol, chiar dacă realizarea nu atinge întotdeauna nivelul cel mai înalt, este conceput și interpretat cu necontenită grijă pentru evidențierea individualității umane.

★

Ne amintim că în spectacolul lui Tovstonogov cu „Tragedia optimistă" amplul suflu romantic nu copleșise acele „amănunte revelatoare" menite să sublinieze anume idei ale piesei. Reținem, de pildă, gestul Olgăi Lebzak, interpreta Comisarului, de a-și îmbrăca haina de piele și de a-și pune centura ori de cîte ori convorbirile „de la suflet la suflet" ale femeii-comisar făceau loc unor decizii fundamentale ale comisaruluifemeie. În spectacolul teatrului „Maxim Gorki" ne întîmpină aceeași acuratețe a gestului și mimicii, purtînd adeseori semnificații subtile, tulburătoare.

Cînd, în ultimul act al „Barbarilor", Monahov (interpretat admirabil de E. A. Lebedev) îl imploră pe Cerkun (P. B. Luspekaev) să-i înapoieze soția, acesta din urmă, rostindu-și într-un anume fel replica („Poftim... luați !"), parcă azvîrlind-o peste umăr, o însoțește cu un gest de plictiseală, de indiferență și vagă compătimire, care spune mai mult decît tot ce urmează. El sfărîmă, cu o brutalitate pe care nu și-o dorea și nu și-o imagina, iluziile înfloritoare ale Nadejdei Monahova. Iar interpreta Nadejdei, T. V. Doronina, are o reacție la fel de sugestivă : zîmbetul de triumf îi înghiață pe figură, pupilele i se măresc neobișnuit, expresia trădînd o nemaipomenită derută lăuntrică.

Un alt actor, S. I. Iurski, a cărui interpretare, în rolul lui Ceasovnikov, e cuceritoare, a știut, de asemenea, să valorifice în mod inteligent posibilitățile de comunicare cu spectatorul prin acordarea unor semnificații deosebite amănuntelor de gest sau mimică. Neavînd o dicție prea bună, actorul a demonstrat, în schimb, o suplețe lăudabilă în mișcarea pe scenă și o stăpînire precisă a detaliului. În urma discutiei furtunoase cu Platonov (actul I), cînd acesta îi ordonă să plece, Iurski-Ceasovnikov desfășoară o suită complicată de mișcări, prins în rețeaua unor contradicții interioare, dorind parcă să mai spună ceva dar simțindu-se jignit la limită de duritatea prietenului și superiorului său, revoltat și dezamăgit, nesigur pe convingerile sale dar prea ambițios ca s-o recunoască, orgolios dar curat sufletește, toate acestea exprimate fără nici un cuvînt, dar transmise în cele cîteva clipe de mișcare zbuciumată. Și trebuie menționat că sarcina actorului, ca și a celorlalti interpreți din „Oceanul" (dintre care se cuvine a fi amintiți K. I. Lavrov — pentru sobrietatea excepțională a jocului, pentru modul cum a izbutit să umple cu viață pauzele, tăcerile și uscăciunea aparentă a lui Platonov, L. I. Makarova — o Anecika pe care o vedem pur și simplu „crescînd" pe scenă, „devenind", urcînd solemn treptele demnității, O. V. Basilașvili — pentru solutiile complexe pe care le-a dat personajului Kuklin), era cu atît mai dificilă cu cît decorul, mult prea înghesuit, limita spațiul de respirație a personajelor.

★

Ceea ce caracterizează ambele spectacole ale oaspeților din Leningrad este viziunea originală asupra textelor interpretate, acea personalitate bine definită a colectivului creator. „Oceanul" l-am văzut jucat și în tonalitate predominant gravă, cu accentul plasat pe dezbaterea dramatică a problemelor etice. Fără a modifica sensul „povestirii dramatice" a lui Alexandr Stein, spectacolul teatrului „Maxim Gorki" transferă accentele pe latura comică a piesei, undeva adîind, abia perceptibil, o ușoară briză de ironie luminoasă, caldă. Există la regizor și actori o înțelegere severă, părintească pentru micile și trecătoarele slăbiciuni ale acelor tineri minunati, care sînt Platonov, Ceasovnikov, Anecika, dar și o dragoste deschisă, fără rezerve pentru ceea ce e frumos și nobil în viața și conștiința lor.

Nota ironică este îngroșată, însă, în „Barbarii", asociindu-i-se un sarcasm amar, în spiritul atitudinii critice pe care Gorki o manifestă în mai toate piesele sale față de esența meschină a spiritului mic-burghez. Personajele gorkiene trăiesc într-adevăr drame reale, zguduitoare prin pasiunea cu care ele acuză o societate stăpînită de minciună și umilință, dar și ele, aceste personaje, poartă o vină, deloc neglijabilă, pentru modul cum evoluează destinul lor. Nici Cerkun, care se vrea sincer și drept, care aspiră spre o puritate a raporturilor umane, nu se poate sustrage ipocriziei ce domină ca o molimă existenta micilor burghezi ai orașului de provincie. De aceea spectacolul împrăștie o lumină critică, desigur cu diferențieri de intensitate, asupra tuturor acestor oameni care nu au găsit drumul potrivit spre a ieși din atmosfera îmbîcsită a înșelăciunii. Singurii care într-adevăr vor evada, eliberîndu-se de ceața morală a existentei lipsite de orizont, sînt studentul Stepan Lukin și Katia Redozubova. Ei au început să respire aerul proaspăt și purificator al revoluției ce va veni.

Colectivul teatrului „Maxim Gorki" a înfățișat toate aceste zbateri dintr-o fermă perspectivă contemporană, confirmînd încă o dată funcția educativă și agitatorică a teatrului, datoria sa, care nu trebuie niciodată uitată, față de spectatorul de azi.

Dumitru Solomon

N. TONITZA

CRONOLOGIE

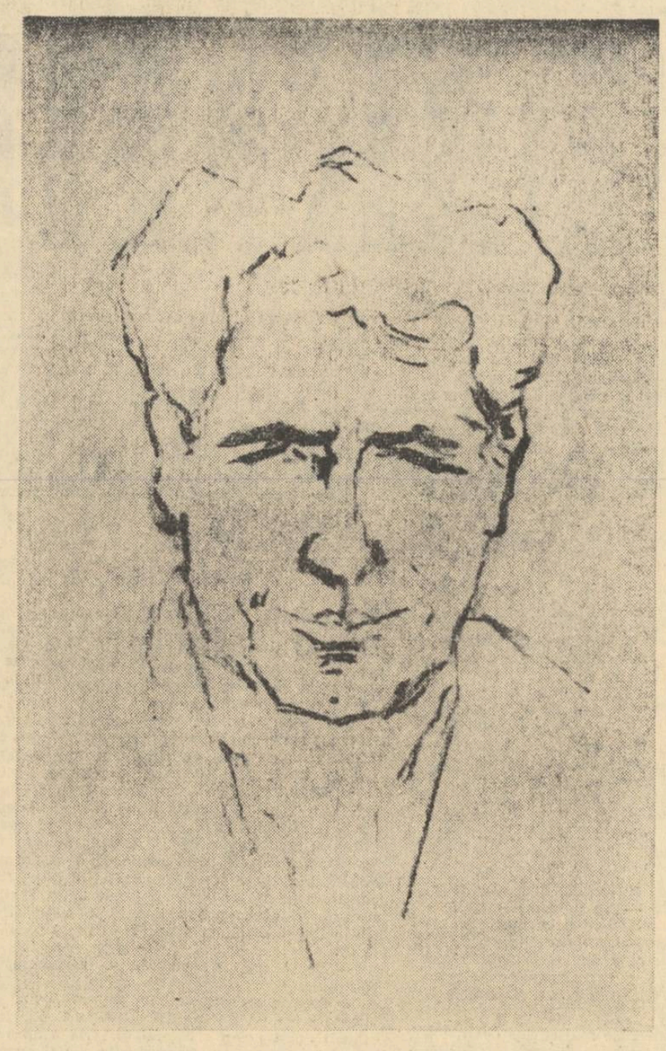

N. Tonitza: AUTOPORTRET

În sălile Muzeului de Artă al R.P.R. se va deschide, în curînd, o importantă expoziție retrospectivă consacrată unuia dintre cei mai de seamă artiști romîni : pictorul N. N. Tonitza.

Încercăm să oglindim în cronologia de față personalitatea culturală complexă a lui N. N. Tonitza.

1886. 13 aprilie. La Bîrlad, se naște Necula! Tonitza : este al cincilea copil al lui Neculai și al Anastasiei Toniță.
1890. Începe să deseneze după natură.
1891 Începe să picteze
1901 Primele caricaturi politice în manîera lui Constantin Jiquidi
1904. Împreună cu Ștefan Dimitrescu, Constantin Bacalu și Dumitru Pavlu zugrăvește biserica din satul Grozești (jud. Bacău).
1907. În semn de protest împotriva eliminării a doi studenți, membri ai cercului „Romînia Muncitoare", Tonitza nu se mai prezintă la examenul de diplomă. — Părăsește școala, plecînd în Germania : locuiește la Dachau (7, Frühlingsstrasse). — Stagiu în atelierul particular al profesorului Mageday din München.
1908. Este primit la „Königliche bayerische Akademie der bildenden Künste" clasa profesorului Hugo von Habermann (noiembrie). Expune pentru întîia dată (sala „Kunstverein"). — Cronicarul plastic al „Münchener neueste Nachrichten" îi apreciază lucrările. — Publică primele caricaturi în revista Furnica (București). — Debutează în publicistică semnînd articolul : Importanța criticii în artă (Arta Romînă, Iași). — Călătorie de studii la Ravenna.
1909 Părăsește Germania, întrerupîndu-și studiile — Călătorește în Italia (Genova, Torino, Florența, Napoli, Parma, Milano, Veneția). — Se stabilește la Paris unde lucrează vremelnic în atelierul pictorilor Edmond Aman-Jean și Pierre Laprade.
1910 Pictează peisaje (Paris, Courbevoie, Pontoise) : portrete (Dimitrie Mohor) ; compoziții (Jucătorii de șah). — Atras de Daumier, Forain, Corot, Daubigny, Sisley, face copii în muzee și cabinetele de stampe. — Reia colaborarea la Arta Romînă (desene, cronici, pagini de jurnal etc.). — Anunță apariția albumului de caricaturi „Deputații". — Trimite lucrări pentru expoziția „Tinerimii Artistice" și deschide o expoziție proprie în atelierul din Montparnasse.
1911 Două lucrări de factură impresionistă („Sena la Courbevoie", „Pe platou") sînt primite la cea de a X-a expoziție a „Tinerimii artistice" (aprilie). Revine în țară, zugrăvește împreună cu Bacalu și Dimitrescu biserica din Poeni (jud. Vaslui). — Expune în vitrina imobilului ziarului Evenimentul din Iași. — Publică studiul : Ceva despre caricatură și caricaturiști (Rampa).
1912 Zugrăvește biserica din Scorțeni (jud. Bacău) — Ultimele articole la Arta Romînă care își încetează apariția. — Absolvă școala de belle-arte din Iași (5 septembrie) ; proiect de diplomă : „Studiu de nud" și „Cap de expresie". — Obține, prin concurs, certificatul de pictor bisericesc. — Pleacă la București, unde vizitează pe Luchian.
1913. Războiul balcanic : e mobilizat la Bîrlad (reg. 12 „Cantemir"). — La Salonul Oficial, unde expune trei lucrări, i se decernează premiul III. — Publică desene în revista Ilustrația Națională și în monografia Orașul Iași a prof. N. A. Bogdan. — Pictează capela familiei Moruzzi (cimitirul Eternitatea). Se însoară cu Ecaterina Climescu.
1914 Împreună cu pictorul D. Pavlu, la care se alătură succesiv St. Dimitrescu, Schweitzer-Cumpăna, Aurel Jiquidi, începe să zugrăvească biserica din Netezești (Ilfov), construită după planurile arhitectului Petre Antonescu. — Concentrat la Bîrlad, unde în sala cinematografului Pathé Frères („Francez"), deschide o expoziție de pictură. — Suplinitor la catedra de desen și caligrafie a Liceului militar din Iași — Colaborează la Evenimentul și Ilustrația Națională.
1915 Face secretariat de redacție și colaborează activ la Iașul.
1916. 1 ianuarie. Demisionează de la Liceul militar — Expoziție împreună cu St. Dimitrescu la București (2—29 februarie) Pasajul Majestic, Sala „C" ; participă la cea de a XVI-a expoziție „Tinerimea Artistică" (martie), la Expoziția Generală din Saloanele „L'Indépendance Roumaine" (aprilie) și la Expoziția oficială de pictură, sculptură și artă decorativă de la Școala de belle arte din Iași (17 mai — 15 iunie.) — Propune asocierea pictorilor ieșeni și crearea unei școli moldovenești de pictură — Termină de pictat biserica din Netezești. — Colaborează la ziarul Seara.
1918. La Iași, îi sînt expuse lucrări în cadrul primei manifestări a grupării de avangardă „Arta Romînă".
1919. Articolele în Presa și Izbînda. — Se mută la București. Primele desene cu tematică progresistă pentru Cuvîntul liber. Socialismul și Avîntul. — Ia parte la cea de a II-a expoziție „Arta Romînă" (martie-aprilie, București, Saloanul „Arta"). — La Govora și Călimănești participă la expoziții organizate în saloanele hotelurilor.
1920. Prezintă compoziția „Coada" (la pîine) în cadrul expoziției deschise cu St. Dimitrescu (25 ianuarie — 30 februarie, Sala Liedertafel). Participă alături de Pallady, Brîncuși și alții, la a III-a expoziție a grupării „Arta Romînă" (31 martie — 19 aprilie, Sala Liedertafel), și la expoziția permanentă din foaierul Teatrului Național. — Desene cu tematică socială în Țara nouă și Fapta : realizează coperta carnetului de membru al muncitorilor afiliați C.G.S.R.
1921. Expune tabloul „Omul unei lumi noi" (portretul lui Gala Galaction). (14 ianuarie — 8 februarie, salonul „Arta"). — Împreună cu St. Dimitrescu și C. Ressu creează prototipuri pentru fabrica de ceramică „Troița" — La inițiativa organizării și participă la cel dintîiu „Salon al Humoriștilor romîni" (mai-iunie) ; participă de asemenea la a IV-a expoziție „Arta Romînă" (8-31 mai, Ateneul Romîn) și la „Expoziția colectivă permanentă din foaierul Teatrului Național", (ianuarie). — Colaborări la Adevărul literar și artistic și Rampa, unde, în afară de articole și desene, publică traduceri din Baudelaire (Curiosités esthétiques). — Se retrage la Vălenii de Munte.
1922. Secretariat de redacție la Artele frumoase. — Din însărcinarea Ministerului Artelor întreprinde o călătorie de studii în Transilvania, luînd contact cu artiștii plastici romîni și maghiari. Periodicele progresiste Ufumunkás și Proletăr Gyermek-ujsăk din Cluj îi publică desene politice. — Colaborează la revistele „Hiena" „Clopotul" și „Flacăra". — Participă la „Salonul Humoriștilor", la expoziția din foaierul Teatrului Național, și la a V-a expoziție „Arta Romînă".
1923. Propune legiferarea obligativității proprietarilor de a clădi în marile imobile ce vor ridica pe viitor, ateliere pentru artiștii plastici : Sindicatul Artelor Frumoase lansează un apel în acest sens către arhitecții romîni. — Colaborare la Tineretul Socialist, Spre ziuă și Clopotul — Expoziție personală și participare la a VI-a expoziție „Arta Romînă" (18 martie — 5 aprilie, Ateneul Romîn) și la cel de al III-lea Salon al Humoriștilor (mai).
1924. Părăsește Vălenii de Munte, revenind la București. — Expoziție personală (14—30 ianuarie, „Maison d'Art"). Participă la Salonul Oficial ; pentru ultima oară, la expoziția grupării „Arta Romînă" (martie-aprilie, sala Sindicatului Artelor Frumoase), la „Prima expoziție de pictură și sculptură din sala Grigorescu" (3 noiembrie — 2 decembrie) și la a XIV-a Expoziție internațională de artă din Veneția.
1925. Expoziție personală (1 — 30 ianuarie „Salonul Sindicatului Artelor Frumoase). — Cronici plastice la Universul literar și Lumea. — Publică volumul Cronici fantaziste, neliterare. — Realizează coperta Calendarul Muncii (care se va tipări pînă în 1930). — Campanie de lucru în Făgăraș — Se retrage (cu Șirato, Dimitrescu și Han) din asociația „Arta Romînă", inițiind cu aceștia „Grupul celor patru". — La Salonul Oficial expune „Vedere din București" („Iarna") — Participă la Expoziția de artă românească de la muzeul Jeu de Paume, (Paris 25 mai — 1 august) ; la Tekirghiol, într-o expoziție sezonieră ; la Sinaia, în cadrul sesiunii Micii Înțelegeri a Presei (septembrie) și la Iași cu „Grupul pictorilor moldoveni din București".
1926. Vernisajul expoziției „Grupul celor patru". — Colaborare la revista Țara de jos. — Organizează numărul Universului literar consacrat lui Luchian. — Pictează în regiunea Năsăud. — Pe o perioadă de trei ani, instituie pe țară un concurs de desene pentru copii sub 13 ani. — Ia parte, împreună cu Ressu, Iser ș.a. — la Expoziția de artă deschisă la Librăria de artă, „Hasefer" (Decembrie).
1927. Al doilea salon al „Grupului celor patru". — Cronici plastice la Dreptatea și Sinteza. — Participă la Salonul Oficial și la expoziția organizată cu ocazia congresului „Presei Latine".
1928. Împreună cu G. Petrașcu, Șirato, Iorgulescu-Yor, F. Storck, I. Jalea întemeiază „Academia de pictură și sculptură" ; în afară de desen și pictură, Tonitza predă artă decorativă bizantină ; are printre elevi pe Zoe Băicoianu, Valentin Hoeflich, Gion Mihail, Gheorghe Vînătoru ș.a. — Expoziție personală la „Căminul Artelor" (februarie), urmată de a III-a expoziție a „Grupului celor patru" (1 — 30 martie). — Colaborări la Adevărul, Cuvîntul, Proletarul. — Organizează ultimul concurs de desene pentru copii.
1929. I se decerne „Marele Premiu" la Expoziția Internațională din Barcelona. — Expoziția „Grupului celor patru" (3 — 30 martie) : apoi, expoziție personală (1—30 aprilie, „Căminul Artei") și o expoziție de desene acuarelate în atelierul din str. Racoviță nr. 5 — Participă la Salonul Oficial de desen și gravură. — Colaborări la Viața Romînească, Adevărul literar și artistic, Săptămîna literară, Bilete de papagal.
1930. A V-a expoziție a „Grupului celor patru" (6 — 30 martie), urmată de expoziție personală de pictură și grafică în sala din Calea Victoriei 83 (aprilie), în care pentru prima oară expune și lucrări în pastel. — Participă la expozițiile de artă modernă românească organizate la Bruxelles, Amsterdam, Haga, Anvers și la Salonul Oficial din București ; de asemenea la o expoziție în foaierul Teatrului „Maria Ventura" (Sala Comoedia); deschide și o expoziție personală de desene la locuința lui din str. Popa Soare 35. — Este membru al juriului Salonului de desen și gravură și al Primei expoziții a Copilului. — Ilustrează în revista Boabe de grîu, nuvela „Cumpăna părintelui Teodosit" de Gala Galaction. — Colaborează la Proletarul, și Mișcarea.
1931. Începe, cu Bacalu, zugrăvirea bisericii sf. Gheorghe din Constanța. — Participă : la Salonul de desen și gravură ; la expoziția de Artă romînă modernă (deschisă cu prilejul celei de a XXVII Conferințe a Uniunii Interparlamentare) și la expoziția profesorilor și foștilor elevi ai Școalei de belle-arte din Iași. Conferențiază în cadrul Universității Radio. — Organizează o „Expoziție a Copilului". — Cronici plastice la Vremea și Păreri libere.
1932. Participă la Salonul Oficial de desen și gravură. — Colaborare la Școala și viața, Secolul. — Realizează pentru copii, în colaborare cu Ionel Teodoreanu, Desenul alfabetului viu. — Termină biserica din Constanța.
1933. După o întrerupere de doi ani, se redeschide cea de a VI-a expoziție a „Grupului celor patru" (5—31 martie, sala Dalles); în afară de tablouri, Tonitza expune studii iconografice pe sticlă. — — Participă la Salonul Oficial. — — Consiliul profesoral al Academiei de Arte Frumoase din Iași (respingînd candidatura lui D. Stoica) recomandă pe Tonitza care este numit la catedra vacantă de pictură și compoziție. — Ilustrează Fram — urs polar, de Cezar Petrescu. — Colaborarea la Arta și Omul, Lumea Progresul social, etc.
1934. Expune la Dalles, numai cu Șirato și Han (6 — 31 mai) ; apoi la Iași, desene lucrate la Balcic. — Cronici plastice în ziarul A.B.C. — Vara, campanie de lucru în regiunea Piatra-Neamț și Valea Bicazului
1935. Expoziție personală (1 — 30 ianuarie, Salonul Sindicatului Artelor Frumoase). — La parte, cu foștii profesori și studenți, la expoziția din atelierele Academiei de arte frumoase din Iași (ianuarie) : apoi la expoziția de artă românească din Bruxelles și la a VII-a expoziție a Grupului Han — Șirato — Tonitza (Sala Dalles, 6 — 31 mai). — Este membru al Comitetului de conducere al Societății pentru întreținerea raporturilor culturale dintre Romînia și U.R.S.S. — Începe pictarea schitului Durău cu o echipă de studenți ai Academiei de arte frumoase din Iași — Critici plastice în Zorile.
1936. Durău. „Vacanță activă" cu studenții. — Expune la Salonul Oficial de desen și gravură. — Colaborări la Zorile și Vremea.
1937. Rector al Academiei de Arte Frumoase din Iași. — Deține vremelnic catedra de „pictură, figuri și peisaje" a lui Bănciilă. — Are printre elevi pe Eugenia Iftodie, Petre Hîrtopeanu, Eugen Giscă și Corneliu Baba. — Alături de fiicele sale Catrina și Irina, participă la Salonul Oficial de desen și gravură din București ; la Expoziția Internațională din Paris i se atribuie diploma de onoare. — Termină zugrăvirea Durăului. — Colaborare la revista Însemnări Ieșene.
1938. Expune numai cu Șirato (3 martie Sala Dalles). — Participă la Salonul Oficial de toamnă. — Academia îi decerne premiul „Elena și G. Vlasto" pentru compoziția Orbii (sesiunea din iunie). — Colaborări la revista Teatrul ; — ultimul articol la Însemnări ieșene (noiembrie). — Bolnav de scleroză celebrală. Este destituit din învățămînt.
1939. Maladia se agravează : încearcă totuși, la Sinaia, să picteze peisaje și flori. — Participă la Salonul Oficial (martie), la Salonul Oficial de toamnă (noiembrie) și la Expoziția Internațională din New York.
1940. Moare la 27 februarie.

Barbu Brezianu

FILM

O ARTĂ UMANISTĂ

„A venit timpul să dăm cele cuvenite marelui nostru popor rus, eroicului trecut revoluționar și marelui său avînt creator, care alimentează neîncetat creația artiștilor și maeștrilor noștri. Acestui mare inspirator și adevărat creator al operelor noastre îi aducem prinosul recunoștinței tuturor acelor care creează în țara noastră..."

Cuvintele acestea aparțin lui Eisenstein.

Iar Eisenstein era creatorul celui mai bun film al tuturor timpurilor: „Crucișătorul Potemkin".

De atunci — de la prima apariție pe ecrane, în 1926, a poemului cinematografic despre crucișătorul erou, — au trecut aproape patru decenii. De patru decenii cinematografia sovietică înregistrează mari succese, care se adaugă, unul cîte unul, în filmoteca de aur a cinematografiei mondiale. Alături de Eisenstein — Pudovkin, Dziga Vertov, Lev Kuleșov și alții, au realizat, încă din primii ani ai înfloririi celei de a 7-a arte, opere înscrise pentru totdeauna în istoria filmului și în memoria spectatorilor. Toate acestea pentru că filmele realizate de acești mari artiști ai ecranului erau filme pentru oameni, despre oameni. Pentru că aceste filme au fost realizate în numele unui înalt umanism, pentru că, pentru prima oară, în aceste filme omul apărea raportat la marea scară a viitorului.

Tradiția aceasta a fost preluată și continuată cu bune rezultate în filmele anilor '30 de o generație de cineaști de reputație internațională (Gherasimov, Pîriev, Grigori Alexandrov, Mark Donskoi, Iosif Heifit, Alexandr Zarhi și alții).

În anii Marelui Război pentru Apărarea Patriei, cineaștii sovietici realizează filme închinate eroismului poporului sovietic, dragostei de patrie, luptei pentru libertate.

Și în anii construirii comunismului cinematografia sovietică cunoaște o înflorire remarcată în lumea întreagă și răsplătită — cu prilejul numeroaselor competiții internaționale ale filmului — cu cele mai înalte premii și distincții.

Succesul internațional al acestor producții se datorează aceluiaș umanism înălțător, care a fost, dintotdeauna, deviza cinematografiei sovietice — dar care, în anii aceștia, capătă semnificații mai adînci. Într-adevăr, în filmele realizate în ultimii ani, problemele contemporane sînt cercetate, sub cele mai variate aspecte, cu optica artistului contemporan. Iar omul zilelor noastre capătă dimensiuni tot mai bogate, căci ochiul atent al cineastului cercetează tot mai amănunțit lumea interioară, gîndurile și frămîntările omului, setea lui de fericire...

În cadrul unei discuții, purtată, mai de mult, cu unii cineaști apuseni, (dintre care, citiva, reprezentanți ai celor mai moderne curente din arta cinematografică occidentală), Ciuhrai făcea următoarea profesiune de credință :

„Eu unul nu cred să existe vreun marxist pe care să nu-l înflăcăreze pasiunea de a vedea oamenii liberi și fericiți. În general vorbind, aș vrea să afirm că noi, marxiștii, profesăm un anume „Optimism istoric" în artă. Aceasta pentru că marxism înseamnă — printre altele — o luptă activă, neobosită, în folosul fericirii umane... Eu unul sînt gata să lupt și lupt pentru fericirea omului. Arma mea ? Aparatul de filmat..."

După cum se știe, Ciuhrai a făcut cunoscută această poziție a sa în toate filmele pe care le-a realizat pînă în prezent. Dar, poate, mai evidentă ca în celelalte, această „estetică a afirmației" — cum o numește el — ne apare în filmul cu renume mondial — „Balada soldatului". (În treacăt fie spus, succesul acestui film a fost atît de mare încît un producător italian i-a propus lui Ciuhrai un contract de 7 ani pentru toate filmele pe care le va realiza în acest timp !)

Parafrazîndu-l pe Serghei Iutkevici, s-ar putea afirma că uriașul succes al baladei despre soldat e lesne de ghicit : spectatorul de pretutindeni s-a putut identifica eroului din film, un băiat ca toți băieții, poate un pic mai bun, un pic mai nostalgic, mai liric... Eroul a cucerit inimile oamenilor pentru că el nu rămîne indiferent la dramele omenești care se petrec în jurul lui. Spectatorul de pretutindeni îl aprobă și-l iubește pe candidul soldat, pentru că soldatul intervine de fiecare dată, ajutîndu-i pe oameni să fie oameni. Toate aceste atitudini ale lui nefiind rezultatul unor combinații de laborator. Ele nu reprezintă niște categorii morale pur abstracte, ci sînt rezultatul unei educații socialiste, al educației unei societăți care luptă — printre altele — pentru afirmarea unui umanism de tip nou.

În spiritul acestui umanism al zilelor noastre a fost realizat și filmul — care a stîrnit polemici încă nestinse — „Nouă zile dintr-un an". După cum se știe, filmul lui Romm este închinat savanților atomiști. Dar sfera lui de acțiune și de influență este mult mai largă, căci eroul filmului este — și aici — omul, omul de știință care intervine neîncetat în viață, în procesele ei multiple și — uneori cu prețul propriei sale vieți — se străduiește să îmbunătățească Viața.

În același aliniat — al marilor filme închinate omului — se cuvine să amintim (nu neapărat în ordine cronologică) „Zboară cocorii", „Casa în care locuiesc", „Soarta unui om". Și altele mai recente : „Pace noului venit", „Cînd copacii erau mari", „Cîinele sălbatic Dingo", „Copilăria lui Ivan" „Oameni și fiare".

Dacă privim genericul acestor filme de mare răsunet internațional, observăm că autorii lor sînt cineaști de toate vîrstele, că aparțin — adică — atît generației vîrstnice (Romm, Kalatozov) cît și celei tinere sau chiar foarte tinere (Bondarciuk, Ciuhrai, Kulidjanov, Karasik, Tarkovski).

E vorba, deci, nu de „noul val sovietic" cum s-a grăbit să-l numească presa de specialitate apuseană (înțelegînd prin aceasta o modă practicată de tînăra generație de cineaști sovietici), ci de cu totul altceva. E vorba de un avînt novator care a cuprins întreaga cinematografie sovietică, avînt închinat aceluiaș măreț obiect de cercetare : omul.

„Creația a fost dintotdeauna o luptă aprigă pentru oameni, pentru binele omenesc", spune Serghei Bondarciuk, autorul filmului „Soarta unui om". Și crezul acesta nu este numai al lui, ci al tuturor acelora care, azi, în studiourile sovietice, se străduiesc să imprime pe peliculă opere cinematografice demne de epoca zborurilor cosmice, continuînd o strălucită tradiție de afirmare a adevărurilor majore.

Silvia Kerim

Concentrare și comunicativitate în poezie

Săptămîna poeziei a prilejuit un larg contact al poeților cu publicul. Această întîlnire anuală constituie, fără îndoială, un eveniment cultural cu totul marcant. Emoționant pentru poeți, el a fost înregistrat cu emoție de mase. Pretutindeni publicul a întîmpinat grupurile de poeți cu expresia cea mai vie a așteptării, a interesului, a atenției, i-a răsplătit cu generozitate, aplaudîndu-i, punîndu-le întrebări, înconjurîndu-i pentru a-i vedea de aproape, cerîndu-le autografe, petrecîndu-i la plecare.

Din sînul grupurilor de poeți care s-au răspîndit pe toată întinderea țării în săptămîna poeziei au făcut parte mulți tineri, cum era și firesc. Fiecare tînăr poet „a pus la probă" poeziile socotite de el cele mai reprezentative pentru munca sa. Prin fluidul care se stabilește în sală între poeți și public, prin semnele de creștere ori de scădere a adeziunii ascultătorilor, tinerii poeți și-au putut da seama de terenul, mai solid sau nu, pe care pășesc în dezvoltarea lor personală. Ei au tras, fără îndoială, multe concluzii utile.

Poezia noastră contemporană prin autorii cei mai reprezentativi tinde, cu deosebită putere, să dezvolte acea coordonată esențială a poeziei pe care o putem numi *concentrarea* expresiei. Este vorba de o năzuință firească a poeziei din totdeauna și mai ales a poeziei moderne. Pozițiile de concentrare atinse sînt îndeobște remarcabile. Această poezie exprimă foarte adesea, în modul cel mai succint poeticește, conținuturi profunde și multiple, atitudini importante și variate, din care face o sinteză vie. După cum am avut prilejul să observăm cu alte ocazii, se poate spune că poezia noastră are un caracter specific de pluri-dimensionalitate, fiindcă poeții izbutesc să înglobeze simultan, în aceeași bucată poetică, obiective emotive, filozofice, plastice și de combativitate. Efortul lor de concentrare poetică este deci cu atît mai necesar, dar firește, și dificil.

Spiritul de concentrare în poezie nu se poate concepe, însă, în afară de cealaltă coordonată fundamentală a creației poetice care este însușirea *comunicativității*, altfel spus a *accesibilității*. Secretul valoros al poeziei — și mai ales al celeia căreia îi spunem pluri-dimensionale — stă în îmbinarea unui maximum de concentrare cu un maximum de comunicativitate. Pentru a salva acest echilibru, aparent paradoxal, poetul posedă, între altele, unealta metaforei și pe aceea a *unității lirice*, a închegării armonioase a piesei poetice. Tendința și necesitatea concentrării poeziei nu trebuie să-l ducă pe poet la originalitate cu orice preț, la exprimări eliptice, la dezechilibru în construcție prin acumulări de metafore și idei superflue, cu scuza de a sesiza astfel mai bine, un conținut profund și multiplu. Defectele de construcție, de închegare armonioasă duc la obscuritate.

Experiența săptămînii poeziei a arătat că unele versuri ale tinerilor, chiar cînd pornesc de la intenții bune și frumoase, nu sînt suficient înțelese, simțite. Vina nu stă în nici un caz în nivelul cultural al publicului, care poate fi încă variabil, dar care în cazul unor poezii egal de concentrate, în substanța lor, bine realizate în construcție, clare, se dovedește sensibil, înțelegător și aderent. Pentru un același poet tînăr, care scrie în aceeași manieră, o bucată este mai acceptată, iar alta mai puțin. Răceala publicului rezultă din neglijarea de către poet a punerii în valoare cît mai adecvat a sentimentelor și ideilor pe care, în fond, arată că le are. Poetul dovedește în acest caz o gradare defectuoasă a exprimării, o plasare neconformă a ideii centrale în textul poeziei, o lipsă de echilibru, așa cum am spus, între părțile componente. Această lipsă de echilibru se manifestă uneori prin versuri și strofe supranumerare, prin aglomerări de imagini sau idei, fie și interesante, dar nu direct „în cauză".

Citez, spre exemplificare, o frumoasă poezie de Platon Pardău, intitulată „Case de munte". (Contemporanul nr. 36). Este vădit că în prima strofă poetul se află încă în căutarea ideii, fără a nimeri drumul just. În strofa a treia el prinde dintr-odată firul principal al ideii în versurile : „Voi, frații mei, dulgherii de case mici de lemn / umblați prin necuprinsul de lemn cu metru-n mînă". În trei strofe consecutive poetul formulează apoi pe deplin, printr-o curbă de exprimare foarte bine condusă, tot ceea ce voia să spună. Este vorba de integrarea unui tînăr în ritmul și obiectivul de muncă al unei echipe de dulgheri. Poezia ar fi trebuit să se termine la acest punct. Ea mai continuă însă cu o strofă, care nu este indispensabilă. Citită în întregime, poezia devine confuză. Ea putea fi lipsită de prețiozități ca „Frații mei, acum în nord / și-apropie zăpada fiordul sud și rece" sau „Voi care-mi trimeteți impulsurile acestea" sau „Profilurile voastre lucrînd la căpriori" etc. etc. Era necesară o fărîmă de curaj în simplificarea expresiei.

Un poet activ ca Ion Gheorghe încearcă în ultimele sale versuri să dovedească, adeseori cu succes, că poemul mai amplu este compatibil cu spiritul de concentrare poetică. El face o experiență interesantă și, natural, nu inedită. Poemul său „Cariatida" este o dovadă în această privință. Dar Ion Gheorghe trebuie să arate o autoexigență mai mare și trebuie „să taie" cu multă nădejde în carnea poeziei sale. El pierde uneori linia de incandescență a poemului și se lasă furat de metafore și idei supranumerare. Chiar dacă cititorul său nu identifică precis această deficiență, el o percepe ca o respirație poetică grea a autorului. Poezia pierde astfel din comunicativitate.

Ilie Constantin, în versurile sale dă uneori impresia că-și amputează viziunea și ideea, iar concentrarea devine la el contracție. Poetul sudează metaforele prin concepte prea descoperite. Avem impresia că aceste concepte (care foarte des la el sînt noțiuni geometrice, ca „unghiuri", „curbă". „linie" etc.) constituie numai un suport inițial de plăsmuire, un fel de schelă care la revizuirea finală ar putea fi dată la o parte, fără a face să sufere „construcția" propriu-zisă. O poezie a sa intitulată „Tinerețea continuă" („Contemporanul" nr. 40) începe cu această strofă : *„Aș vrea să las o amintire în mișcare / nu de-un portret bătrîn să-mi leg / numele cu barba coborînd ca o ninsoare / peste litere, cu liniile chipului / frînte în unghiuri / în timp de renunțare."* Este clar pentru oricare cititor că această strofă trebuia ruptă la mijloc. Cuvintele : „cu liniile chipului / frînte-n unghiuri / de timp în renunțare", departe de a completa începutul strofei, nu reușesc decît să-l facă confuz, pentru că sensul lor este greu perceptibil. Notăm în aceste versuri „liniile frînte", „unghiuri", „timp în renunțare", simple concepte de suport. În strofa a treia, poetul începe astfel : „Înaintez / prin negația obsedantă de pe parbriz / de-a lungul ploii". Dacă citim strofa de la aceste cuvinte în jos, ea are un conținut eficace, pe care din lipsă de spațiu nu-l putem ilustra. Noi înțelegem că prin „negația obsedantă de pe parbriz", prin care „înaintează" poetul, el se referă la micul aparat care curăță geamul șoferului și-i dă vizibilitate, dar versul ne-a îndepărtat de această imagine prin conceptul „negație", punînd obstacole în calea înțelegerii ideii.

Trec, la întîmplare, la un foarte tînăr poet dobrogean pe nume Nicolae Fătu, care publică o poezie intitulată „Bivuac" (Tribuna, nr. 37). Bivuacul reprezintă un popas de amiază al tractoarelor și este bine și clar înfățișat în primele două strofe, între altele, prin versuri ca acestea : „Ce mici par acuma tractoarele cu tăcerea în spate / îmbulzite ca oile lîngă foc". Poetul ține totuși să mai adauge la micul lui pastel modern de muncă o strofă ca aceasta : „Trece fata albă a culesului printre brazde și vînt / cîmpia neputincioasă în fața fugii o jinduește. / Dezleagă frîul dimineții dragostea mea de pămînt / Vreau fata prinsă în fuga tractoarelor ca-ntr-un clește". Avem nu numai o strofă slabă și confuză în fața noastră, ci și o parte din poezie care dăunează în mod funest întregului.

Poezia multor tineri, și uneori dintre cei mai reprezentativi, oscilează între cele două excese de mai sus : pe de o parte dilatarea de metafore și idei. care duce la neclaritate, pe de alta o contracție prea mare, care are același rezultat. Firește, ne referim la anumite bucăți din opera acestor poeți. Socotim că ei trebuie să fie mult mai atenți la structura poeziei pe care o fac. Un poet tînăr ca Adrian Păunescu se menține prea mult într-o stare eruptivă și uneori calcă în mod flagrant legile unității lirice și mai ales pe aceea a gradației. De îndată ce își încalcă Pegasul, poetul îi înfige pintenii în coaste pînă la sînge și o pornește din loc cu o smucitură. Faptul îl silește apoi la o exasperare a „sborului", la o supralicitare a metaforelor și ideilor. Poeziile sale au relief, dar rămîn nu o dată confuze. Dacă poetul ar face un efort mai mare de drenare a materialului, după normele gradației și dozării, ar cîștiga în arta sa. Nichita Stănescu păcătuiește uneori față de unitatea lirică prin prea multele șerpuiri și circumvoluțiuni în care îmbracă o aceeași metaforă sau un același „mit" poetic, îmbogățindu-i, desigur, plasticitatea, într-un fel, dar slăbindu-i sensul și forța de pătrundere în inteligența și simțirea cititorului. Poeziile sale au o frumoasă însușire de totalitate, dar această totalitate este uneori amoebică, făcînd impresia că se poate dilata sau restrînge după capriciu, nu după legea unei idei sau a unui sentiment central în jurul căruia gravitează. Acest caracter derutează pe cititori și pe ascultători, care au senzația nemulțumitoare că sensul poeziei le scapă printre degete. O temelie mai adîncă de pornire a inspirației sale ar da edificiului liric al lui Nichita Stănescu contururi mai stabile și mai nete și poetul ar cîștiga în accesibilitate.

Acest fel de observații se poate extinde și la alți poeți, de exemplu la Petre Stoica, la Darie Novăceanu și, printre talentele cele mai recent apărute, la Ion Alexandru și alții. Ele pot fi completate și dovedite cu prisosință, de la caz la caz.

Critica noastră trebuie să ia în considerare cît mai de aproape problema așa-zisă a unității lirice, așa cum e realizată efectiv în versurile multor poeți din generația care se ridică. Poetul tînăr, necontenit sprijinit în ce privește orientarea sa în raport cu imperativul vieții și actualității, trebuie ajutat mai mult prin controlul critic al măiestriei sale constructive. Problema aceasta atinge unul din aspectele esențiale ale poeziei realist-socialiste, care, ori nu este o poezie comunicativă, accesibilă maselor, ori nu este poezie. Concentrarea ideii, centrarea ei exactă în corpul unei bucăți poetice, reliefarea gradată a lucrurilor exprimate etc., sînt elemente care trebuie analizate și discutate în amănunt pentru fiecare poet tînăr în parte. Adevărul categoric că poezia nu poate fi lipsită de mesaj este egal cu acela că mesajul trebuie comunicat, pe o cale cît mai accesibilă, unui public cititor cît mai larg.

Dragoș Vrînceanu

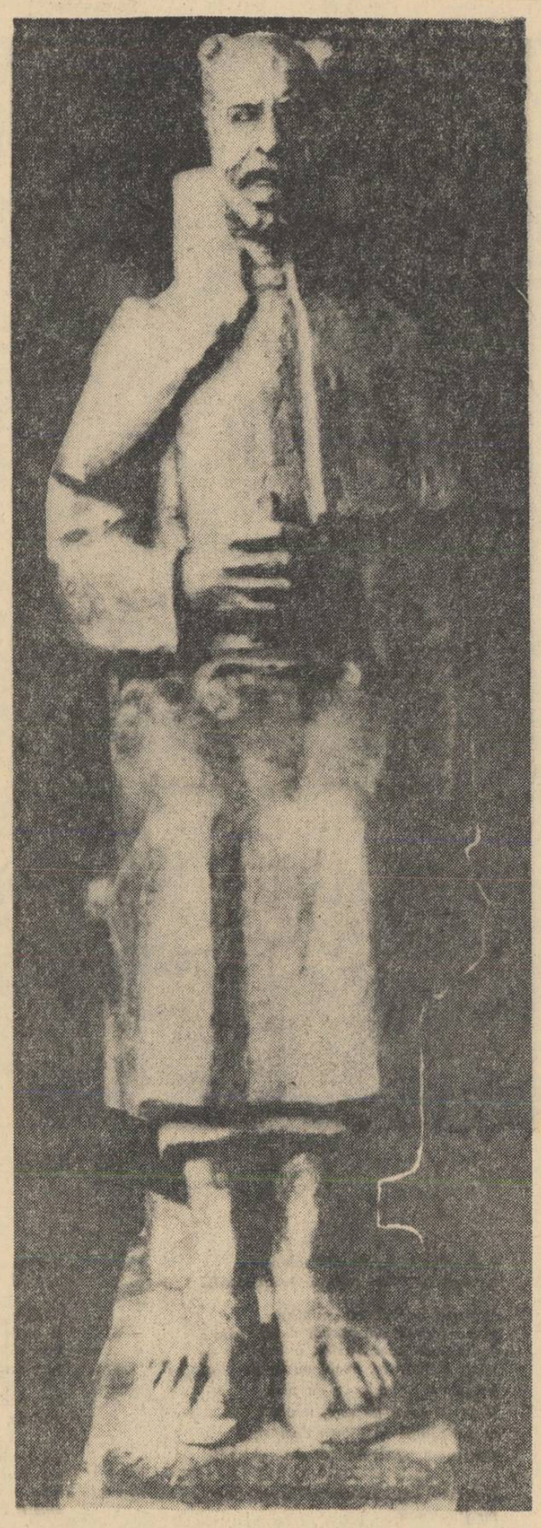

PICTORUL PALLADY

Sculptură de GH. ANGHEL

HIPERBOLA EULUI

Se știe că eroul liric are întotdeauna în poezie o valoare tipică, deoarece depășește problematica individului vorbitor și tinde să reprezinte pe cea a unei categorii sociale mai largi, o clasă socială, sau chiar un popor întreg.

Vorbind despre sine, poetul utilizează imagini care să poată transmite cititorului emoțiile lui sub **specie generalis.** Aceste imagini ale eului nu pot fi evocate singure, ci numai în contextul altor imagini, care să fixeze cadrul natural și social al eroului liric. Relația dintre cele două categorii de imagini este aceeași cu relația dintre oricare alte imagini ale unui text poetic, cerînd compatibilitatea acestora, ca și structurarea lor pe liniile cîtorva idei principale.

Poezia noastră actuală înfățișează, în toată strălucirea sa, imaginea unui om stăpîn pe destinul său, care trăiește o viață demnă și luminoasă, eliberată de exploatare și mizerie, imaginea omului liber, înțelegînd treptat universul și pe sine însuși.

Nu trebuie uitat însă că forța omului socialist este rodul unor lupte în care el trebuie să biruie inerția sau ostilitatea vechiului, precum și unele dureri personale. Zidarul, profilat pe cer, ca un uriaș, se zbuciumă poate, în sinea sa, pentru copilul bolnav de-acasă. Eroul din uzină poartă, poate, nostalgia unei iubiri sfîrșite iar poetul poate fi trist din pricina rîndurilor nedrepte ale unor... critici.

Or, unii poeți uită această complexitate a oamenilor cu care se identifică. Citind anumite versuri, ai pînă la urmă sentimentul că poetul se exaltă în fața oglinzii, că înlocuiește cunoașterea profundă a vieții din jur cu narcisismul și ia drept universale, simple stări sufletești de moment.

Detonante și grandioase în poezia lui Beniuc, de exemplu, (deși nu întotdeauna adaptate ideii poetice) imaginile eului apar neconvingătoare în unele versuri din volumele unor poeți mai tineri (Gh. Tomozei : **Vîrsta sărutului** ; Miron Scorobete : **Manuscris** ; Ștefan Iureș : **Poema citadină** ; Anghel Dumbrăveanu : **Fluviile visează oceanul).**

Întrebuințarea acestor imagini implică riscul de-a te lăsa ispitit de intensificarea lor nelimitată, sub motivul de-a sugera grandoarea omului. Insuficienta motivare poetică are ca efect hipertrofierea imaginilor pe linie pur formală și golirea lor treptată de conținut.

Dorind să arate vigoarea cunoașterii și puterii de muncă a omului, unii tineri poeți văd în acesta un fel de mag sau profet omnipotent a cărui privire e suficientă pentru a da viață și destinație în lume obiectelor pe care le atinge. Omnipotența omului este văzută uneori ca omnipotență a poetului. Desigur, forța intuiției acestuia asigură viziunea mai adîncă a lumii într-un poem. Fiind însă o calitate presupusă, sîntem obișnuiți să-i verificăm prezența mai mult în efectele ei artistice, încît surprinde neplăcut semnalarea ei în mod pur constatativ : „Uneori vă uimiți cîtă bucurie /Amplific în voi / Sînt un sunet al existenței voastre intime / care însuflețește formele și culorile materiei" (Anghel Dumbrăveanu : **Către oameni** — Gazeta literară 12 sept. 1963).

O altă formă de hiperbolizare a imaginilor eului este aceea a identificării vieții personajului liric cu viața poporului. Dar cînd emoția nu transfigurează cuvintele, așa cum sînt transfigurate în poemele lui Eminescu, Coșbuc, Arghezi, Beniuc ș.a. acestea prezintă numai figuri de stil goale, neconvingătoare : „Au fost de-o virstă cu aceste pămînturi, / cu brazdele negre întoarse de primele tractoare / peste urmele de săgeți ale geților ; / ...Mi s-au împletit drumurile cu ale cocorilor, / i-am dus darabanele ploii / sub pleoape, / am ascultat horele de început ale colectiviștilor, / Oriunde întorceam fața era răsărit. / ...Chipul meu a sfîrșit prin a semăna / cu această îmbobocire a țării". (Valeriu Gorunescu — **Haturi plecate**). „Eu însumi sînt o respirație a copacului / căruia oamenii i-au spus Istorie / și-n cuvintele mele puteți auzi / calda foșnire a erelor / adunînd, risipind, frămîntîndu-mi nervurile / ce-mi străbătură trupul legîndu-mă / de toate întîmplările lumii" (Cezar Baltag : **Tinerețea**, „Gazeta literară", 30 mai, p. 4, 1963).

În toate aceste poeme se pornește de la o afirmație care ar trebui să constituie doar concluzia cititorilor lor. Anunțînd de la început că în ființa poetului trăiesc geții și colectiviștii de azi, Gorunescu și Baltag nu ne comunică de fapt nimic în plus. Suferințele oamenilor de-a lungul istoriei puteau fi tot atît de bine evocate și direct, independent de persoana poetului, căci acesta, prin simpla lor evocare dovedește participarea sa afectivă.

Și încă ceva. În versurile citate, atitudinea autorilor se rezumă la o simplă frază enunțiativă. Contextul poemului și al operei întregi nu amplifică în mod deosebit această temă. (În poemul amintit, Cezar Baltag urmărește de fapt o altă temă, a elanurilor tinereții, strofele citate avînd numai rolul de-a aminti continuitatea în timp dintre generațiile vechi și cea a autorului).

Nu numai în timp ci și în spațiu sînt proiectate imaginile eului. Există acum o adevărată întrecere în a sublinia familiaritatea deplină ce s-a stabilit între poet și cosmos. Unele versuri te fac să-i bănuiești pe autori c-au trecut de mult pe orbitele încercate abia acum de piloții cosmonauți : „Cădeți-mi stele, în prejmă bogat, / Pe creștet ninge-mă, lună..." (Miron Scorobete : **Ilustrație lingă basm**). „Cu umerii teferi, / făptura mi-o-nalț / și-s cuib de luceferi, / cu ciocuri de smalț" (**Gheorghe Tomozei : Fior**). „Eram atunci ca necosită holdă, / în ochi cu galaxii de visuri mari" ; „A fost un timp cînd gardieni cu pușcă / îmi ucideau luceferii din păr..." (Valeriu Gorunescu : **Liceul Gh. Lazăr ; Popicărie**). „Stau stele, cu noi, la masă, / sub vișin și sub iubire ; / tata, mama și eu, / și timpul repetat / în sus /" (Florența Albu : **Sens**, „Gazeta literară" 26 sept. 1963). „Toba solară va bate / mereu în puzderii de stele / risipind nestemate / lîngă glesnele mele /" (Anton Nour : **Zborul omului** „Gazeta literară" 26 sept. 1963).

Un anumit sentiment al naturii generează asemenea versuri. Temîndu-se de o peisagistică de tip semănătorist sau simbolist, unii poeți acordă anumite valori morale elementelor naturii, nu prin sugestii difuze ci prin proclamarea lor răspicată. La acest lucru se adaugă sentimentul omnipotenței omului. De la uimire în fața forțelor naturii și cosmosului ajungem astfel la conștiința egalității om-natură sau superiorității omului. Această idee nu este însă realizată printr-o adîncă meditație, ca în metafora trestiei gînditoare (Pascal), ci uneori, printr-o simplă relatare. În locul florilor romantice apar acum, la tot pasul, astre și galaxii, ca obiecte accesibile omului, aflate, undeva pe birou, la îndemînă. Mi se pare a avea de-a face aici nu numai cu o lipsă de măsură imagistică, ci și cu o exagerare a raportului poetic om-univers. Nici în ziua cînd cursele interplanetare vor fi un fapt obișnuit, nu cred că sensibilitatea omului va pierde înfiorarea în fața infinitului cosmic. Dacă azi escaladăm ușor munții, rămînem copleșiți încă de grandoarea lor împietrită. Apele vîjîind în cascade ne emoționează, deși am construit barajul de la Bicaz. Imensitatea spațiului ne cutremură, deși îl putem străbate cu rachetele. Familiaritatea prea senină a unui poet față de luceferi anulează încrederea noastră în adîncimea emoției sale.

Utilizarea imaginilor „eului" este un procedeu cu mari roade poetice. Hipertrofierea acestor imagini însă nu face decît să minimalizeze chipul adevărat al omului. Forța omului nu pierde nimic prin, păstrarea raportului real între el și imensitatea universului, ci dimpotrivă.

Sorin Alexandrescu

„ȘI DACĂ..." de M. EMINESCU

Pentru a veni în ajutorul celor care predau literatura română, deschidem cu acest număr o rubrică de analize literare la care invităm să concureze critici și istorici literari, cadrele didactice de specialitate. Sperăm că, în felul acesta, literatura va fi cercetată mai mult în specificitatea ei, în structura intimă a imaginii artistice, iar tineretul care studiază literatura română în școli și facultăți va avea de cîștigat.

Am ales pentru analiză poezia *Și dacă...* pentru a vedea cum într-o creație de numai 12 versuri se manifestă trăsături esențiale ale lirismului eminescian.

Analiza ne oferă prilejul să observăm corelația între conținutul de idei și sentimente al poeziei, imaginile ei și tiparul sintactic în care s-a fixat conținutul. Se evidențiază astfel ideea de ordin teoretic că în analiza gramaticală și stilistică nu trebuie să se facă abstracție de conținut, și capătă pregnanță reversul acestei idei, anume că, prin intermediul faptelor de limbă și de stil, ni se dezvăluie conținutul.

În poezia *Și dacă...*, motivul naturii și al dragostei se îngemănează, ca pretutindeni la Eminescu. Mișcarea sentimentelor este condiționată de mișcările naturii. Chemarea dragostei va răsuna mereu în inima poetului, și chipul femeii iubite nu i se va șterge din amintire, înseninîndu-i durerea sufletului, numai dacă se îndeplinește o condiție : ramurile „să bată" în geam, stelele „să bată" în lac, să se audă foșnetul plopilor, să se ivească, în luciul apei lacului luna. Această dependență a sentimentului față de natură este subliniată prin reluarea conjuncției *dacă* la începutul fiecărei strofe.

Dar raportul între poet și natură e ambivalent. De o parte, trăirile sufletești sînt condiționate de natură; de altă parte, natura se subordonează poetului, lucrînd pentru el. În cadrul evocat, elementele naturii au o mișcare finalistă, care nu-i altceva decît personificarea lor. Cutremurarea plopilor, luminarea lacului pînă în adînc cu raze de la stele, împrăștierea norilor, toate au drept scop să întrețină o stare sufletească anumită.

„Dacă norii se duc... e ca aminte să-mi aduc de tine".

Ne întîmpină conjuncția *dacă* și conjuncția *ca:* Natura e condiție pentru sentimentele poetului ; acesta, la rîndu-i, o însuflețește, constituind scopul mișcărilor ei.

Cum putea fi exprimată sintactic această corelație ?

Dacă, potrivit sintaxei obișnuite, am reda ideile în fraze separate, zicînd, pentru a exprima condiția :

Dacă bat ramuri în geam, te am în minte, iar pentru a exprima finalitatea :

Ele bat în geam tocmai ca să te am în minte, într-o asemenea formă sintactică gîndul poetic își pierde transfigurarea.

Eminescu contopește cele două idei într-o trază, creînd o construcție sintactică din care nu pot fi desfăcute, fără a se risipi poezia.

Atenția ne-o reține mai ales faptul că ideii de condiție și ideii de scop, atît de deslușite în conținutul acestei poezii, nu le corespund totuși, în planul gramatical, propoziții condiționale și finale. Accentul cade pe echivalarea condiției și scopului, ele fiind așezate, pentru aceasta, în tiparul gramatical al subiectului și predicatului. Altfel spus, raportul între condiție și scop, adică între natură și poet, e înfățișat ca un raport între subiect și predicat. În cadrul aceleiași fraze avem propoziții subiective (conținînd ideea de condiție) și propoziții predicative (conținînd ideea de scop), iar între ele verbul copulativ e stabilește semnul egalității, indicînd echivalența și atribuirea.

Această modalitate sintactică se repetă cu fiecare strofă a poeziei.

(Propoziții subiective)

Și dacă ramuri bat în geam
Și se cutremur plopii,

E ca în minte să te am
Și-nceț să te apropii.

(Propoziții predicative !... înseamnă să te am în minte...)

Ceea ce se petrece în natură își are corespondența în conștiință. Însă lovirea ramurilor de geam și foșnirea frunzelor nu sînt doar cauze exterioare ce provoacă un efect de ordin sufletesc, ci acțiuni purtînd o semnificație, semne ale dragostei poetului.

Priveliștea lacului luminat de lună și de stele implică (putem zice chiar că e tot una cu) liniștirea durerii, în natură bătînd însăși inima poetului și mișcările naturii reprezentînd mișcări sufletești.

Tiparul sintactic arătat este un mijloc de redare a consonanței „poet-natură", un mod de a se sugera că poetul și natura alcătuiesc nu două entități, ci una singură. Dorința integrării în natură răzbate din acest tipar, fără a fi exprimată direct, ca în *Mai am un singur dor* și în variantele ei.

Să vedem ce ne spun imaginile poeziei. Reținem pentru analiza noastră clasificarea imaginilor în *primare* și *secundare* [1]). Tot ceea ce este concret (adică perceptibil) și redat în limbaj direct constituie imagine primară. În poezia lui Eminescu, ramurile lovind în geam, lacul, plopii, stelele, norii, toate acestea ni le reprezentăm direct, le vedem în realitate și le am putea vedea pe un ecran. sînt deci imagini primare. Întîmpinăm și imagini de al doilea ordin, stilistice (așa numitele „figuri de stil"), constînd din întrebuințarea unor fapte de limbă, cum sînt sensurile figurate, ce reprezintă „devieri" de la aspectul obișnuit al limbajului.

Raportul între imaginile primare și secundare în poezia *Și dacă...* este în favoarea celor dintîi. Cum s-a mai remarcat, podoabele stilistice în creația de maturitate a lui Eminescu sînt scuturate [2]). Tocmai fiindcă lipsește abundența metaforică, tropii utilizați de poet capătă relief și semnificație. Inlocuindu-se cuvîntul propriu printr-un echivalent metaforic, copacii nu foșnesc, ci *se cutremură*, ca ființele omenești ; ramurile nu lovesc, ci *bat* intenționat în geamul poetului, așa cum, alteori, vîntul „cu degetele-i... lovește în ferești" (în poezia *Departe sînt de tine...*). Sînt metafore personificatoare, ce concură la producerea efectului artistic, întărind concluzia scoasă din analiza mijloacelor sintactice : animată de poet, natura, căpătînd de la el sensibilitate și voință, le pune în slujba lui, într-o mișcare finalistă.

Imaginile primare nu reprezintă nici ele simple transpuneri ale tablourilor reale, ci transfigurări, realități filtrate de conștiința poetului.

Razele lunii, venind din apa lacului, lucesc încărcate de mister.

În acest tablou obiectul și subiectul se contopesc.

Poezia *Și dacă...* poartă marca romantismului. Puternica transfigurare a naturii și a vieții, dimensiunile demiurgice ale eului eminescian asimilîndu-și realitatea, sînt caractere romantice care se ivesc din perspectiva oricărei poezii a lui Eminescu.

Istoria și critica literară dau semne că au renunțat la prezentarea lui Eminescu ca realist-critic, această poziție fiind încă menținută doar în manualele școlare. Un critic (Silvian Iosifescu) scrie în *Gazeta literară* din 9 mai 1963 : „S-a abandonat o afirmație grăbită și destul de bizară care l-a situat pe Eminescu printre realiștii critici".

Considerăm aceasta un progres al istoriei literare, pentru că, interpretat ca romantic, Eminescu poate fi înțeles mai profund.

E adevărată obiecția că aceste încadrări (realist-critic sau romantic) au ceva simplificator, important fiind ca prin creația eminesciană să se îmbogățească universul nostru spiritual. Totuși, nu ne putem dispensa de concepte de mai largă sau mai restrînsă generalitate, cu ajutorul cărora să captăm înțelesurile și specificitatea creațiilor artistice.

Conceptul de romantic, de va fi minuit cu elasticitate, îl așează pe poet într-o lumină mai adevărată, arătîndu-i universalitatea.

Nu atît prin categoria tipicului, cît prin simbolul romantic își transmite Eminescu mesajul său. Esențială la el nu-i înfățișarea de personaje reprezentative pentru un anumit timp și loc, ci cuprinderea în propriul său eu, a unor ipostaze fundamentale ale sufletului omenesc.

Va trebui întregită și explicația pe care a dat-o Gherea pesimismului eminescian, raportîndu-l nu numai la nemulțumirea provocată de o strîmbă alcătuire socială, ci și la meditația filozofică îndurerată a poetului.

Dar cu acestea am ieșit din cadrul subiectului acestui articol.

Mircea Radu
Profesor, Ploiești

[1]) H. Jacquier, În jurul imaginii, „Steaua", 1957, nr. 2, p. 92.

[2]) G. Ibrăileanu, Pagini alese, vol. II (ed. M. Ralea), 1957, p. 211. T. Vianu, Epitetul eminescian în Probleme de stil și artă literară, 1955, p. 48.

ATITUDINI

Un roman-fragment

Revista „Magazin" publică pe pagina I („continuare în pag. III-a") un „fragment dintr-un roman în lucru" intitulat „Tractoriștii" al scriitorului Șerban Nedelcu. Citindu-l cu atenție, parcă vedem meticulozitatea cu care librarii vor așeza în raft exemplarele din „Tractoriștii" alături de „Învățătorii", roman apărut în 1962. Eșantionul oferit de scriitor ne edifică asupra subiectului și (vai !) asupra realizării artistice puțin obișnuite. Și sîntem atît de bine lămuriți încît ne întrebăm ce mai are de spus în fragmentul rămas pe șantier dacă victoriile personajului principal Dudică — personaj integru — sînt cîștigate cu mare viteză asupra celui cu lipsuri, Severin. Iată și cîteva fragmente desprinse din fragmentul publicat : Tractoristul Dudică cobori, „își șterse fruntea de sudoare", „oftînd din adîncul pieptului" că nu-i mai vine ortacul plecat la jocul de cărți — omul de care se va apropia mai tîrziu (după... 10—15 rînduri) ca un nou Makarenko însă cu un succes mult mai rapid. Urecă. „Apăsă pe accelerator. Tractorul tușă de cîteva ori și după cîțiva metri amuți și înțepeni locului". S-a gripat ? Nu s-a gripat ? E necăjit. „Se simțea poate ca un naufragiat într-o insulă pustie". „Deodată, fulgerat de un gînd, Dudică se ridică în picioare". Pentru că natura îl... critică : „Frunzele de floarea-soarelui foșniră ușor. «Să vă fie rușine ! Vreți să lăsați recoltele nepășite ?»". De altminteri eroul urcase pe tractorul cartoforului și cu voce tare zise (către frunzișul brigăzii a III-a aflat la foarte mare depărtare) „— Te crezi tare, măi Mărinică, dar nu se știe! Vedem noi... Toamna se numără boboci !" „Duduitul motorului îl făcea să aibă mai multă încredere în sine". Privește înapoi. Se miră de isprava lui Severin: „la te uită ce bine a însămînțat". Uitînd că scriitorul îl pusese să păsească. De aici începe analiza psihologică a personajului, reliefarea unui caracter tenace, optimist : „El care deobicei se socotea un om cu puteri limitate, cînd era pe tractor începe (sic !) să-și facă visuri mari, îndrăznețe". „Îndemnat de un simțămînt lăuntric, hotărî"... Nu mai este important ce anume, de altfel am început să povestim subiectul și nu e bine. Important este că acel „simțămînt lăuntric" — tradus în psihologia specială a autorului este cam tot așa cum am spune despre conștiință că este... interioară. Ni se relevă deci, și o nouă psihologie. Și nu e rău pentru un fragment de roman în lucru, adică neterminat.

M. N. R.

Precizare necesară

Bizuindu-se probabil pe teoria inedității relativ (!), autorul articolului „Un Brîncuși inedit", în „Nota" publicată în Gazeta literară (3 octombrie 1963) — stăruie în afirmația că pînă la dînsul nimeni — citățm : „nici biografii și criticii străini și nici cei romîni", nu a mai scris vreun rînd despre bustul lui Petre Stănescu, aflat — ceea ce nu s-a spus dintru început — în cimitirul Dumbrava al orașului Buzău.

Abuzînd de spațiul tipografic, ne îngăduim să dezmințim și această afirmație oferind tovarășului Mircea Deac cîte o mică mostră din proza a doi cronicari plastici de la începutul secolului XX :

Unul, străin — profesorul Léo Bachelin (1857—1930) ; iar celălalt, romîn — **B. Brănișteanu.**

Iată ce scria în ziarul La Politique criticul și istoricul de artă elvețian Bachelin în legătură cu ansamblul funerar buzoian : „...La Prière, un bronze tout noir, quelque Vénus d'Isle, agenouillée, d'une simplicité égyptienne, et faisant partie du monument funéraire de Pierre Stanesco au cimetière de Bouzéo ; le Buste de ce même Pierre Stanesco — (sublinierea nu este a noastră) — un bronze sinistre, dont la tête caractéristique déjà cadavérique, émerge d'un torse, lui-même tuméfié et corrodé, visage d'un caractère macabre qui m'a rappelé en peinture certains moines de Gréco et de Zurbaran. Beaucoup d'étrangeté, mais aucune banalité dans Poeuvre de M. Brancouch". (Feuilleton de „La Politique" — Chronique artistique — L'Exposition de la „Tinerimea Artistică". La sculpture. Le grand salon, în La Politique, IV (1914) nr. 694, dimanche 13/26 avril).

Cu cîteva zile înainte, la 5 aprilie 1914, apăruse în Adevărul opinia lui B. Brănișteanu care (și el !) vorbea răspicat despre bustul atît de inedit în 1914... După ce se scuza că sînt unele opere ale lui Brîncuși pe care el nu le poate înțelege — criticul plastic al Adevărului constata că „în Rugăciunea (45) sau Bustul lui Petre Stănescu (46) se vede putința remarcabilă a artistului, dar și setea sa de a o acoperi prin ciuntiri și neisprăviri menite să dea o originalitate silită".

Așa dar, tot... ne-inedit.

— b —

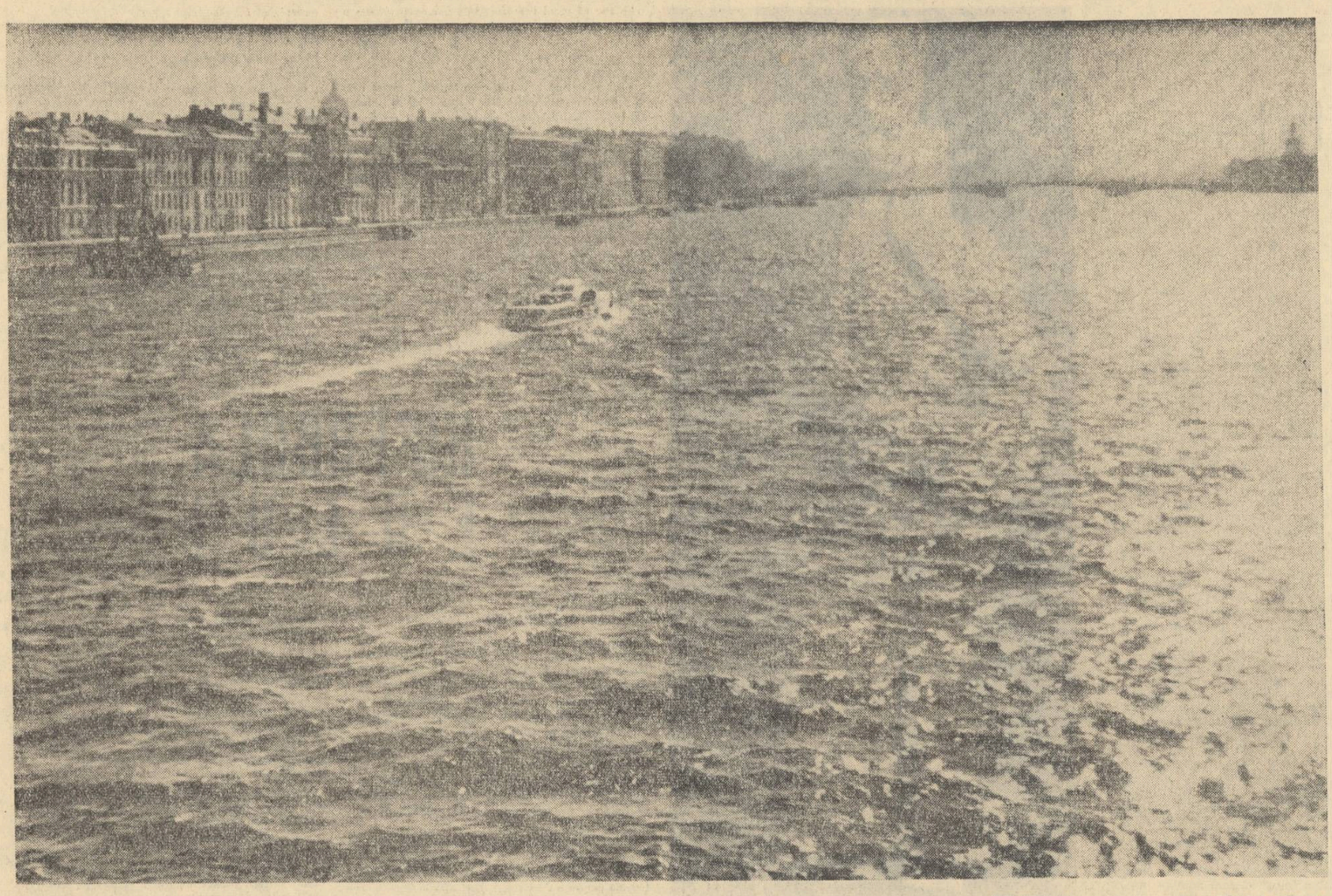

PE NEVA — Fotografia: ION MICLEA

ANATOLI POPERECINÎI

FIUL

Fragment din poemul „Pîine neagră"

...Voi revedea cătunul din cîmpie,
clădirea sovietului sătesc
și-ogrăzile în care de-o vecie
cocoșii, dimineața o vestesc.
Voi revedea drumeagurile colbuite
pe care agronomul altădată
(te știu din pozele decolorate, tată)
trecea către ogoarele-nfrățite.

Mijea în ochii roibului văpaie ;
surd, ierburile vălureau pe grind —
cînd l-au oprit, cu poftă de bătaie,
în drum, doi inși de ură clocotind.
„Descalecă, Grigori ! Lasă friul !"
Dar pumnii tatei nu dormeau.
„Dă friul, agronomule, că dau !"
Cu fulger tata i-a croit,
cu friul.

Tresare unul și ridică pumnul,
cellalt, grumazul roibului l-a prins.
. . . . . .
Desigur, de la tata am deprins
sever, ne-nduplecat, să-mi curăț drumul.
Și poate floarea sîngelui sărat,
crescînd pe-obrazul aspru și bronzat,
fusese crezul tău, și dragostea,
și floarea cea dintîi a ta,
putere sovietică.
Ne-ai fost
statornic, pîinea-ncrederii, întreagă.
În preajma ta am stat mereu la post.
În calea plumbului ne-ai dat putere
și-n ora de durere
scut ne-ai fost.
Cu fruntea sus am mers în fața soartei,
căci am crescut cu tine,
pîine neagră,
cu tine, aspră sărbătoare-a tatei.

★

M-am reîntors în casa bătrînească ;
pe zdrențuitul umăr de manta,
un soare colbuit din zarea grea ;
și-n sacul părintesc din mîna mea
un colț de pîine neagră, soldățească...

În sacul prăfuit, ca amintire
nici-o fărîmă din război n-am strîns ;
în schimb adesea simt o tresărire —
poate-o poruncă, poate-un fir de plîns,
poate un fir dulceag de ploi
și-un fir amar de sare, neuitat,
ce s-a-nfrățit cu pîinea de război
și-n luptă peste răni ni s-a-nchegat.

Noi finul tot l-am strîns de pe cîmpie,
iar finul nou
va fi cosit și el.
Durerile le-am dus cu bărbăție —
cîte-or mai fi, le-om îndura la fel !

Nici binecuvîntare, nici răsplată,
nu cer în schimbul luptei mele, tată.
Tu știi (îți pare rău, îți pare bine ?)
ce aspru uneori ai fost cu mine...

Părinte, — ncrederea îți cer. A ta.
Încredere în fiu. Ca-ntr-un bărbat.
Azi nu e vorba doar de-am asudat
Și apoi a avea, a nu avea.
Ci-n numele atîtor pierderi mari
mi-i dat să mă înalț, să mă împart
cu freamăt viu, cu freamăt clar,
rapsodicului veac în care ard.

N-aș vrea să văd în ochii tăi că scrum
și ceață neîncrederea adună,
nici clipa slăbiciunilor, de-acum,
n-aș vrea la alții ochii tăi s-o spună.

O, cît de aprig sîngele-ți din vine
părinte, te continuă în mine.

Duc primăverii vîrsta ta căruntă ;
un sfert de veac se-naltă între noi.
Sînt prima-ți luptă, ultima ta luptă,
sînt tînăr, tată.
Tineri
amîndoi !

Stau între noi atîtea drumuri. Mii.
Lungi drumuri, între viață și-ntre moarte.
Mi-e greu ; și greul meu îl știi.
Duc arma ta în mînă, mai departe.

...Privirile-napoi ți-ai aruncat.
Sînt eu. Da, tată, eu.
Te recunoști...
Și-ți amintești din nou, bătrîn soldat,
de pîinea neagră,
de ne-nvinse oști.

În românește de MIHAI NEGULESCU

PERMANENȚA ROMANCEI

Melancolia pe care-o stîrnește contemplarea perisabilului ieșit din mîna omului (mă gîndesc la tema „ruinelor" atît de scumpă și atît de productivă literar romanticilor) e compensată de permanența tonică a ideilor generoase ieșite din mintea lui. Există o „eternitate" (dialectică desigur, așadar înțeleasă în mișcare, în dezvoltare, în prefacere) a sentimentelor omenești. Șovăi să redescopăr truismul că sentimentele sînt idei în acțiune, să-mi aduc aminte că viața, moartea, munca, iubirea, libertatea sînt idei (și sentimente) „etern omenești", „etern" tocmai pentru că oamenii le înțeleg mereu altfel, de la epocă la epocă, le dau mereu alte semnificații, își raportează la ele persoana, de fiecare dată altfel, în cel mai omenesc mod cu putință. Ideile nobile sînt ratificate de popor. Acolada populară le conferă noblețe. Poezia le asigură permanență istorică. Sentimentul de libertate este o realitate a *poesis*-ului spaniol, este una dintre temele majore ce se întîlnesc în *Romancero*, florilegiu de *romances* (compoziții lirico-narative scrise în limba poporului, adică în *romance* — limbă ce se năștea, în perioada formării graiurilor romanice, din contopirea latinei cu idiomele iberice). Aceste *romances* erau compuse fie de *juglares* (menestreli, cîntăreți și compozitori ambulanți) și purtau numele comun de *mester de juglaría* (poezie populară), fie de cărturari, de „școliți" *(clérigo)* și purtau numele de *mester de clerecía* (poezia savantă). *Romancele* par a proveni din vechile *cantares de gesta*, epopei primitive din care entuziasmul popular și economia narativă a ascultătorilor a păstrat și a modificat episoadele cele mai semnificative, reținîndu-le într-o metrică alegră — octosilabe cu monoasonanță la versurile perechi. Astfel *romance* devine metrul național spaniol și, începînd din secolul al XVI-lea cînd apar primele culegeri sistematice, se diversifică, extinzîndu-se la cele mai felurite genuri (epic, epico-legendar, liric, dramatic etc.). Începînd din „secolul de aur" și pînă în zilele noastre marii poeți spanioli au cultivat această producție poetică specifică.

★

Din paginile unei antologii de poezie spaniolă [1]), răsfoită sub semnul anotimpului ploios, m-a întîmpinat o primăvară anonimă, de peste 400 de ani vîrstă : „Luna Mai era, și-afară / Numai soare și mireasmă ; / Cînd răspuns privighetoarea / Ciocîrliei dă, măiastră ; / Cînd pornesc îndrăgostiții / Dragostea să proslăvească. / Doar eu nu, sărman de mine, / Zac în temniță la caznă : / Nu știu cînd se face ziuă, / Nu știu noaptea cînd se lasă ; / Doar în zori o păsărică / Mai venea să mă vestească / Și un paznic mi-a ucis-o... / Dumnezeu să-i dea pedeapsă !" Glasul poetului anonim din vechea *romance* a trezit ecourile altor voci întrunite în paginile unui *Romancero* contemporan, cel al războiului civil și al rezistenței spaniole. [2]).

La 16 februarie 1936 Frontul popular obținea o strălucită victorie în alegeri. Spania peste care bătuse un vînt de teroare și opresiune părea că-și rezolvase destinul dramatic. Se isprăvise epoca grevelor urmate de represiuni sălbatice, a insurecțiilor minerilor înăbușite de expediții de pedepsire, perioada luptelor politice populare anihilate de manevrele episcopilor, ale militarilor și ale latifundiarilor. Spania nouă, a poporului, putea să se consacre în pace construcției. Vechea Spanie nu mai avea decît o resursă : a trădării. Apelul la arme și trupe străine. Și, profitînd de creșterea relativă a dictaturii fasciste, cîțiva generali trădători, au organizat la 18 iulie 1936 revolta din Maroc, semnalul dezlănțuirii războiului civil, încleștarea crîncenă și inegală între intervenționiștii cu trupe regulate, înzestrate cu armament modern și un popor care lupta să-și păstreze libertatea cu arme puține dar cu o abnegație a cărei conștiință că apără o cauză dreaptă îi conferea grandori de epopee. Trei ani a durat lupta glorioasă a poporului spaniol, trei ani de rezistență pe baricadele Madridului, pe malurile Ebrului, pe cîmpiile Guadalajarei, pe străzile Barcelonei, pe culmile Guadarramei. *Romancele* au apărut firesc pe buzele poporului care lupta, împotriva mercenarilor din legiunea străină (El tercio de extranjeros), al poporului care de mai bine de 500 de ani invocase în cîntec neîntrerupt isprăvile de vitejie ale eroilor populari apărînd Spania de invaziile sarazine în vechile *romances fronterizos* (romance de la frontieră). Cine a rostit primul vers al noii epopei ? Poeții sau poporul ? „Nu se poate vorbi despre poet de-o parte și despre popor de cealaltă. E vorba să vedem poetul și poporul uniți, pășind împreună pe drumul mare al libertății alese. Pentru că poetul este acum poetul poporului și pentru că poporul este poporul poetului". Tradiția neîntreruptă a poeziei patriotice și populare din versuri ce-au ritmat gloria Numanciei asediate de Scipio Africanul în anul 133 î.e.n. („...și-astfel rămase Scipion / lipsit de gloria rîvnită"), se prelungește în cuvintele simple și emoționante cu care poporul și poeții glorifică sacrificiile miliției armatei populare sau ale voluntarilor străini din brigăzile internaționale veniți să moară pe solul iberic pentru ideea de libertate, cu sentimentul libertății, împreună cu descendenții acelui magnific scriitor care spunea : „M-am născut liber, libertatea mi-e temeiul" (Cervantes).

În urmă cu patru secole, în primăvara din *romance*, un gardian de temniță ucidea anotimpul în pasărea vestitoare a luminii și deținutul solicita divinității pedeapsa exemplară cuvenită crimei. La sfîrșitul celeilalte primăveri, a secolului nostru, înrăiții gardieni militari ai închisorii spaniole încercau să asasineze pasărea Frontului popular. Deținutul acela — poporul spaniol — nu mai imploră un dumnezeu al războinării, așteptînd ajutorul ineficient al mitologiei. În jurul Republicii spaniole, dintr-o spontană *romance* a unui milițian popular anonim „Inimi tinere coboară, / vin de peste deal și munte ; / sînt milițienii, mamă, / merg pe trădător să-nfrunte. / Urcă sus, poteca naltă, / sus, pe buza stîncii rupte, / spre Segovia, departe, / se-ntind șesuri ne'ntrerupte ; / prin pășuni și pini și jnepeni / drum își taie peste culme ; / spinării, hățișuri, pietre / trebui' să străbată multe ; / coaste repezi și viroage / cu piciorul să le umble ; / soarele-nfierbîntă pielea / înfocîndu-i să se lupte, / focul armelor dușmane / îi îndeamnă să triumfe. / Inimi tinere coboară, / vin de peste deal și munte".

Șenilele tancurilor germane au zdrobit vrejul fragil al primăverii spaniole. Profeția cutremurată a poetului peruvian César Vallejo (,... Dacă maica Spanie cade / — vorbesc și eu așa, să spun o vorbă — / porniți, copii ai lumii, porniți s-o căutați !") s-a împlinit. Peste Spania s-a lăsat din nou, teribil, vălul dictaturii, al tăcerii impuse de automatele Gărzii civile franchiste. Dar glasul libertății, vocile poeților din uriașul penitenciar aflat la marginea continentului n-au amuțit. Un popor răbdător, reflexiv, raționeză în sensul istoriei prin gura *juglarului* anonim contemporan : „Nu primăvara naltă / o creangă verde, nu. / Materia-i eternă ; e tînără schimbarea. / Căci timpul și-anotimpul / și soarele și seva / sînt numai întîmplări : / materia lucrează".

Am închis cele două cărți de poezie, cu melancoliile toamnei spulberate de certitudinea poporului spaniol : *materia lucrează*. Primăvara eternă a *romancei* asigură continuitate și prospețime poeziei iberice. Poporul poet, poeții poporului sînt un singur glas care cîntă o *coplă* (strofă populară) a libertății.

Și am pus un semn în carte, ca să revin la o *romance* de Manuel Machado, fratele zguduitorului Antonio. *Orișicine cîntă-o copla :* „De popor cît nu-i cîntată / *copla* nu e *coplă*, însă / cum începe el s-o cînte / nimeni nu-i mai știe tatăl. // Asta-i gloria cui scrie / cîntece : s-audă lumea, / s-o audă cum îi spune / că nu sînt de nimeni scrise. // Năzuiește să-ți faci versul / proprietate populară ; / n-are să-ți mai aparțină / ca să fie-al tuturora : // cînd ni-i inima, în fine, / cu-a poporului topită, / pierdem în plămadă-un nume, / spre a fi nemuritori".

Romulus Vulpescu

[1]) Pierre Darmangeat, La poésie espagnole, Éditions Seghers, Paris, 1963.

[2]) Dario Puccini, Romancero della Resistenza spagnola, Feltrinelli editore, Milano, 1960.

Blok despre literatură

Începutul secolului XX. Rusia se pregătea să devină epicentrul mișcărilor revoluționare proletare. Anul 1906. Un an după revoluția din 1905 — seismul ce produce primele dislocări în edificiul tarist. Seismul de avertisment, prologul lumii noi. Blok — reprezentantul de vîrf al simbolismului rus — scrie surprinzător : „Urăsc decadentismul meu si-l biciuiesc în cei ce mă înconjoară, mai puțin vinovați de el decît mine". Se pune întrebarea : de ce ? Ce concluzii îl împing pe poet să scrie astfel ? Iată cîteva : Decadentismul este „o otravă", un sublimat al realității. Simbolismul este fată de realitate o supraetajare egocentrică. Simboliștii „se află sub aripa propriului lor „eu". Au propriile lor grădini de flori". Ceea ce este foarte exact. Poetul întrevedea substituirea krosolană a metodei poetice cu ideile promovate prin ea. Acestea sînt nocive, defetiste. Trebuiau curmate. Deși fugea de problemele sociale, decadentismul se dovedea prin rezultatele sale o problemă social-culturală acută. Blok se adresează scriitorilor, artiștilor, „rugindu-i fierbinte" să renunțe la propagarea oarală a poeziei decadente (apărusera egofuturiștii și cubofuturiștii) care „descompunea societatea". Anul 1905 — și următorii — au produs stratificări în rîndul poeților și scriitorilor ruși nu din punctul de vedere al manierei, al curentului literar, ci de pe pozițiile responsabilității sociale. Anul 1905 le-a arătat că poezia trebuie coborîtă pe pămînt. A plana maiestuos deasupra lui înseamnă a refuza socialul. O astfel de lirică devenea narcotică. Ea nega rolul activ al artei, refuza „de a transforma totul. De a aranja lucrurile în așa fel încît totul să devină nou".

Anul 1905 le dezvăluie poeților distanța la care se află față de popor, de problemele contemporaneității, adică de solul temeinic al creației. Adevăratul scriitor — notează Blok — „nu poate trăi decît alimentîndu-se din fermentarea mediului". În 1909, Blok scrie negru pe alb : „Primul și principalul simptom care arată că un anumit scriitor nu este o valoare întîmplătoare și vremelnică îl constituie simțul drumului". L-au avut Blok, Briusov și alții. Au ales drumul ce ducea spre valoarea generală umană a creației, drumul ce trecea prin revoluție : evenimentul ce se va numi Revoluția din Octombrie. Cu multe tatonări, contradicții, dar l-au ales. Era unicul drum, cel realmente fertil. Cazul lui Blok, poetul care a „trădat" simbolismul, invită la utile reflecții asupra artei, asupra rolului ei. Itinerariul lui Block n-a fost simplu, dimpotrivă, s-a realizat printr-o luptă surdă între „omul vechi", de formație idealistă și „omul nou", care „și-a dat seama în sfîrșit că lumea este infinit mai mare decît oricare dintre noi". Crezul megaloman al decadentului Blok abdicase. Această luptă interioară, lucidă — mai ales lucidă — și dureroasă, mai puțin vizibilă în operă (unde se văd mai mult consecințele ei) apare clară în însemnările intime ale poetului, în corespondența sa ori în extrasele din publicistică. De aceea lectura selecțiilor din volumul „Blok : Despre munca literară", depășește sensul acordat în titlu.

Dacă adăugăm ideea că Blok a intuit (poate printre primii) ivirea unui nou romantism — romantismul socialist — ne dăm seama cît de profund începea să înțeleagă poetul „sufletul poporului", să înțeleagă timpul.

R. N. Mircea

100 DE ANI DE LA MOARTEA LUI

ALFRED DE VIGNY

S-au împlinit, la 17 septembrie 1963, o sută de ani de la moartea lui Alfred de Vigny, unul din cei mai mari poeți romantici francezi ai secolului al XIX-lea. Născut la 27 martie 1797 la Loches — lîngă Tours — adus apoi de părinți la Paris, unde aceștia se stabilesc, în 1799, Alfred de Vigny învață la liceul Bonaparte și, în 1814, devine ofițer, așa cum fusese și tatăl său. Cînd Napoleon Bonaparte revine la putere pentru cele 100 de zile, A. de Vigny face parte din escorta lui Ludovic al XVIII-lea care-l însoțește pe rege spre exil. În garda personală a lui Ludovic, un alt nume dornic de glorie militară : Lamartine. Moda timpului cerea fiilor de aristocrați să fie ofițeri, să aducă familiei trofee cîștigate pe cîmpul de luptă. După 14 ani, perioadă în care A. de Vigny începează prin garnizoanele de la Versailles, Courbevoie și Vincennes, se retrage din armată.

Europa, obosită de războaiele napoleoniene, nu-i dăduse prilejul să tragă sabia în nici o bătălie. Își umpluse timpul scriind versuri. În 1822 apare prima culegere sub titlul „Poeme" ; revăzută va deveni, după patru ani, „Poeme antice și moderne".

În momentul în care A. de Vigny se consacră în întregime scrisului, romanticii francezi, stăpîni ai poeziei lirice și ai romanului, pregăteau asaltul asupra teatrului. Și Alfred de Vigny e un precursor. „Othelo", dramă în versuri după Shakespeare, preceda „Hernani". (Vigny mai lucrase după Shakespeare și un „Shylock", trei acte în versuri). La 25 iunie 1831, teatrul Odeon prezintă „La Maréchale d'Ancre", dramă - originală - în 5 acte. Marele triumf teatral al lui Vigny îl constitue totuși „Chatterton", dramă în proză, în 3 acte, a cărei premieră a avut loc la 12 februarie 1835. Drama constituia o replică la propriul său roman cu tendințe sociale și filozofice pe care-l publicase cu trei ani înainte : „Consultațiile doctorului negru", „Stello" sau „Diavolii albaștri".

În 1835 apare romanul „Supunere și măreție militară". Și, în sfîrșit, în 1837, Vigny dă o nouă ediție a „Poemelor antice și moderne" - în forma în care se păstrează și astăzi.

Perioada 1829 — 1837 e caracterizată printr-o intensă activitate a poetului. Apoi o tăcere bruscă. În 1842, Vigny va crede că are dreptul să intre la Academie. Nu va fi ales decît în 1845.

De la proprietatea sa, la Maine-Giraud, unde se retrăsese, Vigny trimite, din cînd în cînd, la „Revue des Deux Mondes", diferite poeme ; le vom regăsi în culegerea „Destinées", apărută după moartea sa. Editorul său, L. Ratisbonne îi publică memoriile sub titlul camercial „Jurnalul unui Poet" ; abia în 1906 apare „Corespondența".

Pentru viața și opera sa, A. de Vigny a fost caracterizat, în seria romanticilor, ca un poet filozof. Lirismul său — s-a spus — exprimă o filozofie pesimistă, expresie a inadaptabilității clasei sale la noile condiții create de schimbările istorice.

Aristocrația feudală era acoperită de molozul Bastiliei. O sănătate șubredă îl obligă pe poet să stea departe de cafenele și saloane. Pesimist în expresie și conștient de aceasta, Vigny ține să se justifice : „Severitatea rece și puțin sumbră a caracterului meu nu a fost înnăscută. Viața mi-a dăruit-o" (Jurnal, 1832). Cînd vorbește despre poezie, în același Jurnal (oct. 1837), arată limpede că, pentru el, „poezia înseamnă entuziasm cristalizat".

Alfred de Vigny a fugit de lume, deceptionat de cariera militară, politică și diplomatică. N-a avut forța necesară să lupte cu exponenții duri ai capitalismului ce-și consolida pozițiile. Cinditor romantic, înclinat spre visare, era departe de puterea crescîndă a aurului. Vigny înțelege noul crez al burgheziei și i-o spune lui John Bell, prin vorbele quakerului : „Societatea va deveni ca inima ta, va avea ca dumnezeu un lingou de aur" (Chatterton, act I, scena 2).

Ca mulți alți contemporani, Vigny ar fi putut să-și caute consolarea în religie. Dar n-a făcut-o pentru că nu se sfiește să afirme : „Creștinismul e un veșnic cameleon". Nu întîmplător, deci, contemporanii îl acuză de ateism. Filozofia lui Vigny e bazată pe rațiune. Poetul nu acceptă nimic ce nu poate ajunge la nivelul înțelegerii omenești. În „Muntele măslinilor", recurgînd la simboluri, exclude orice legătură între divinitate și pămînt.

Deși monarhist, din tradiție familiară, Vigny se simte jignit, umilit, atunci cînd i se condiționează intrarea la Academie de niște fraze laudative la adresa regelui.

De altfel, întregul discurs al președintelui — un oarecare domn Molé, care nu scrisese în viața lui nici un rînd — în loc să reliefeze calitățile și meritele noului ales, capătă mai degrabă forma unei critici la adresa viitorului „nemuritor".

Analizînd atent evoluția literaturii epocii, se poate observa ușor faptul că, în jurul anilor 1830, elementele realiste sporesc simțitor în opera unui Hugo, Lamartine sau Vigny. Astfel în romanul „Cinq-Mars" (1826) desfășurarea faptelor este încadrată de Vigny într-o viziune realistă, ceea ce îi deranjează pe condcătorii „spiritualității" burgheze. „În loc să vă folosiți exclusiv de imaginația dvs., atît de bogată și fecundă, ați împrumutat aproape întotdeauna, din istoria veche sau contemporană, faptele și caracterele lucrărilor dvs... Este ceea ce numiți dvs., dacă nu mă înșel „adevărul în artă". Iată ce „acuzații grave" îi aduce președintele Academiei franceze lui A. de Vigny ; concepuse romanul istoric bazat pe fapte reale, ca un precursor al genului — și de data aceasta — în literatura franceză.

Singularizarea lui Vigny, retragerea lui în așa numitul „turn de fildeș" nu reflectă ostilitate pentru oameni și faptele lor. Poetul înțelege unele lucruri prost rînduite în societate și care împiedică progresul omenirii. E stăpînit, ca și marii săi contemporani, de un larg spirit umanist, care își va croi drum mai ales după revoluția din iulie.

„Eu mă prostern în fața durerii omenești", va spune el în „Casa păstorului" pentru a afirma apoi în Jurnal : „Acest vers exprimă sensul tuturor poemelor mele filozofice".

Vigny nu este un spectator impasibil al nedreptăților și suferințelor omenești. Îl chinuie durerea fiecăruia dintre semenii săi. Dar nu le poate oferi altceva decît un exemplu de înaltă ținută morală, de demnitate :

„Să gemi, să plîngi, să rogi, e totul lașitate
Du-ți pîn'la capăt lungul și greul tău necaz".
(Moartea Lupului)

Cît de departe sîntem totuși de accentele de revoltă ale unui Hugo !

A. de Vigny este fără îndoială un poet pesimist, atît prin expresie, cît și prin fondul majorității poeziilor sale. Pesimismul său reiese și din faptul că se ocupă de lucrurile care fac lumea vremii lui nedreaptă și urîtă. Văzînd răul, A. de Vigny întrezărește însă, o rază de speranță, o rază de optimism. Încrederea în progresul omenirii, în cuceririle științei, convingerea că tot ce e valoros ajunge în mîinile posterității, sînt exprimate cu o deosebită căldură în bine cunoscuta sa poezie, mesaj adresat umanității viitoare, „Sticla azvîrlită în mare".

Contradictorie, opera lui Vigny prezintă planuri cîndat de diferențiate în abordarea diferitelor probleme.

Aristocrat intrat în armată pentru gloria monarhiei și a susținătorilor săi (burghezia și clerul) poetul e preocupat de probleme sociale ; în „Chatterton" va denunța, cu tot curajul, exploatarea, baza capitalismului înscăunat pe ruinele feudalității. John Bell se prezintă singur ca stăpîn absolut al fabricii : „Pămîntul e al meu, pentru că l-am cumpărat ; casele, pentru că le-am clădit ; oamenii care stau în ele, pentru că locuiesc acolo, și munca lor, pentru că o plătesc", (act I sc. 2).

John Bell, Bull poate, gîndește și acum la fel. Într-o replică, Vigny a știut să-i sintetizeze concepția. Cînd un muncitor își va rupe brațul într-o mașină, capitalistul va remarca un fapt cu mult mai important pentru el : „a rupt chiar și mașina !" „În fundul inimii tale — îi va răspunde quakerul — regreți mai mult resortul de fier decît pe cel de carne și sînge ; inima ta e de oțel ca și mașinile tale" (act I. sc. III).

Deși a priceput că „Viața e un vast atelier în care fiecare își face meseria" (Cîntec pentru muncitori), Vigny a rămas la granița dintre constatare și soluție. O limită peste care structura sa intelectuală și educația aristocratică nu l-au lăsat să treacă.

Ofițerul aristocrat, poetul pesimist este un maestru al simbolurilor pe care le mînuiește cu o deosebită artă, înaintea simboliștilor. Alfred de Vigny este un adevărat sculptor de simboluri modelate cu sîrguință. Poezia lui, deosebită oarecum de a celorlalți romantici, preferă calea epică, lirismului direct. Înăbușindu-și orice efuziune, Vigny își învăluie sentimentele în simboluri impersonale.

Alfred de Vigny a parcurs cu disperare un drum, dar numai pe jumătate. Și în viață și în operă. Dacă în ultimii douăzeci de ani de viață ar fi rămas în mijlocul semenilor ar fi dus, probabil, mai departe, dincolo de jumătatea drumului, o operă care i-a făcut un loc în literatura universală. Un loc la granița dorinții de mai bine și a imposibilității structurale de a acționa.

S. Bercescu

COMITETUL DE REDACȚIE
Eugen BARBU (redactor șef), I. D. BĂLAN (redactor șef-adjunct), Marin BUCUR, Gica IUȚEȘ, AL. OPREA (redactor șef-adjunct), Dumitru SOLOMON, Niculae STOIAN, Petru VINTILĂ, Romulus ZAHARIA (secretar general de redacție).

REDACȚIA : B-dul Ana Ipătescu nr. 15, telefon 11.51.54, 11.38.51 ; ADMINISTRAȚIA : Șoseaua Kiseleff nr. 10, telefon 18.63.99 ; Abonamente : 9 lei — 3 luni ; 18 lei — 6 luni ; 36 lei — un an ; Tiparul : Combinatul poligrafic Casa Scînteii

40.220

Bibliotecа Odobescu

Proletari din toate țările, uniți-vă!

LUCEAFĂRUL

ANUL VI — Nr. 23 (130) — 9 NOIEMBRIE 1963 | REVISTĂ A UNIUNII SCRIITORILOR DIN R. P. R. | Apare sîmbăta, la două săptămîni. — 12 PAGINI — 1,50 lei

PRIVIRI ATENTE — Fotografia: A. MIHAILOPOL

umanismul și literatura

Realismul este, într-un sens, ipostaza artistică a umanismului. Transpus în artă, umanismul naște inevitabil realism după cum inevitabil o reconstituire realistă a lumii înconjurătoare implică o concepție umanistă din partea scriitorului respectiv. Inseparabile în istoria culturii, realismul și interpretarea lumii, a existenței în funcție de interesele superior înțelese ale esenței umane, nu au reușit totuși să fuzioneze deplin decît în cadrul realismului socialist, realismul consecvent cu sine, însuși, realismul care militează deschis și pînă la capăt pentru crearea omului autentic.

O îndelungată tradiție de viață în cadrul colectivității, — societatea omenească — a creat și a impus, prin puterea ei de acțiune, simțurile specific umane, care sînt de natură socială, esența făpturii raționale, esență care în realitatea ei nu este altceva decît — cum spune Marx — „ansamblul relațiilor sociale". În aceste condiții, realismul care situează omul, eroul literar, în ansamblul legăturilor sale cu lumea înconjurătoare și în primul rînd cu semenii, cu colectivitatea din care face parte și cu care se află într-un permanent schimb de substanță, răspunde ca mod de interpretare artistică a existenței, cu cea mai deplină exactitate problemelor pe care le formulează evoluția umanității și, în cadrul ei, a indivizilor concreți. Realismul prin însăși natura lui urmărește un scop umanist, o consolidare a valorilor specific umane. Perspectiva istorică pe care revoluția socialistă a deschis-o în fața popoarelor lumii, dar și în fața personalității umane ca rod direct al principiilor organizatoare ale noii vieți sociale, a adus inevitabil și în sfera realismului o schimbare însemnată, a impus un orizont nou și plin de lumină. Dacă realismul critic a demonstrat că omul este victima condițiilor sociale nedrepte și neconforme cu adevăratele aspirații ale firii umane, realismul socialist, înglobînd moștenirea lui, o depășește, demonstrînd că omul **poate** schimba aceste condiții. Realismul socialist împlinește o cerință veche, o năzuință arzătoare și pînă la el irealizabilă a oricărui realism, aceea de a pune de acord ordinea valorilor cu aceea a faptelor, energia acțiunii cu îndatoririle etice, omul cu istoria. Hamlet era un prinț bun, un filosof profund și „de i-ar fi fost împrejurările prielnice, ar fi dat dovadă de mari și alese însușiri". Împrejurările nu i-au fost însă prielnice și nici el nu a putut să le facă prielnice. Și dragostea și răzbunarea lui devin pînă la urmă cruzime și zădărnicie. Între spiritul lui luminat de zorii Renașterii și acțiunile sale se intercalează o lume monstruoasă care-i absoarbe energia și deformează sensul faptelor sale. „Cugetul nostru face din noi niște lași" — între altele pentru că de la gîndire la acțiune se întinde o prăpastie, uneori de netrecut. Faptele, în ordinea unei lumi guvernate de corupție și necinste pot compromite și uneori chiar compromit claritatea, justețea unui gînd. Și astfel ideile mor în qui pro quo-uri, cum moare Polonius în locul lui Claudius, Laert în locul lui Hamlet, mama în locul fiului. A sosit însă timpul în care omul luptînd pentru împlinirea istoriei și-a aliat istoria, i-a înțeles necesitatea, înțelegîndu-și totodată propria lui necesitate. Între acțiune și morală s-a consolidat o legătură legitimă și perfectă: lupta pentru făurirea unei societăți socialiste și pentru înlăturarea oricăror surse de nedreptate, de asuprire, de vină, de suferință socială este o acțiune care coincide deplin cu sfera moralei, a moralei celei mai înaintate, morala socialistă. Omul își apropie într-adevăr tot ceea ce este uman pe calea unei superioare înțelegeri a evoluției umanității, a legilor ei, care s-au făcut atît de vizibil și de impetuos ascultate în cursul dramaticului nostru secol. Energia și înalta calitate morală a omului care a înfăptuit revoluția, Marea Revoluție, este o realitate concretă și emoționantă a lumii contemporane. Chipul lui grandios și plin de căldură omenească se reflectă în oglinzile literaturii realist socialiste ca un adevărat erou anonim. El este Pavel Korceaghin, copilul revoluției și al războiului civil, el este Ceapaev și Levinsohn, el este necunoscutul care a căzut pe pămîntul nefericit al Germaniei, în lupta împotriva hitlerismului, el este „torentul de fier", lava fierbinte din care se modelează istoria secolului nostru. În suferință ca și în bucurie, acest erou are demnitatea și noblețea omului adevărat. Acestuia i se alătură eroul revoluției noastre socialiste, luptătorul comunist din literatura lui Titus Popovici, Mihai Beniuc, Eugen Barbu, Marin Preda, V. Em. Galan etc. Comparat cu meschina izolare a unor ființe larvare care sapă galerii în tenebrele subconștientului sau lunecă la „suprafața realității", reducînd lumea la ceea ce se vede cu ochiul liber, nu vădește nici o asemănare. Omenirea a luptat și a sîngerat secole de-a rîndul pentru a da universului profunzime, sentimentelor consistență, ideilor îndrăzneală și înălțime; nu este momentul ca în cea de a doua jumătate a secolului XX să reducem realitatea la ceea ce se vede cu ochiul liber iar psihicul uman la ceea ce șoptesc imperceptibil obscurele impulsuri animalice ale unor ființe care îndrăgesc propria lor nimicnicie. Dacă este adevărat, cum pretind mulți teoreticieni burghezi, răuvoitori sau numai neinformați, că realismul, socialist sau nesocialist, ignoră individul singular, manifestînd o răceală programatică față de intimitatea lui, pentru a lua în considerare numai colectivitatea sau personalitatea individuală numai în relațiile ei sociale, atunci cum se face că oamenii adevărați cu o viață personală intensă și bogată îi aflăm mai ales în operele create de adepții realismului în artă și nicidecum în paginile îmbîcsite de detalii organice dar văduvite de orice proces spiritual, oricît de rudimentar dar totuși lipsit ființelor înzestrate cu conștiință? Adevărul este că umanitatea este aceea care l-a creat și îl creează în permanență pe om, că nu există ființe umane **înaintea** sau **în afara** societății (robinsoniadele nu demonstrează altceva decît inevitabila refacere a societății — chiar simbolică! — în condițiile izolării celei mai drastice), că o literatură care este închinată omului și poartă în inima ei bucuriile și durerile omului, trebuie să fie o literatură care se interesează de problemele majore ale umanității și ale istoriei. Această literatură este literatura realismului socialist.

Georgeta Horodincă

Violeta Zamfirescu

PE TÎRNAVE

Atîta cer și soare pe Tîrnave
Și cîntece-ale verii concentrate
În bobi de struguri, ne-aminteau de toate
Uneltele cu sunetele grave.

Am decantat în via țării muncă,
Am dăruit aromelor pămînturi,
Și nori am risipit în patru vînturi,
Și stelele le-am aplecat spre luncă.

Eram în lumea noastră fiecare
Mai mult decît al lui, — al tuturor, —
Și-n echilibrul meu interior
Descopeream alt început de zare.

ARTĂ

Păreai maestru vrăjitor, olare,
Nu știu, mult lut ai pus sau mai mult dor?
Cînd răsuceai spre soare un ulcior
Să-i dăruiești puteri răcoritoare?
Nu-nchipuiai doar trestia din plaur,
Nici numai flacăra de trunchiuri aspre,
Ci inima întreagă, cum pornea spre
Femeia ta cu pielea ca de aur.

Și inima trecînd sub cer deschis
Tot cîmpul cu evaporată rouă,
Spre dragoste și frumusețe nouă
Prin aerul ce tresărea a vis,
Îți amintea strămoși olari și barzi,
Și parcă-ntors din timp de depărtări
Purtai în simțuri arta unei țări
Și toată armonia ei de azi.

Premiile „LUCEAFĂRULUI" pe 1963

vor fi anunțate în primul număr din 1964. Ele vor fi decernate autorilor tineri publicați în revistă în cursul acestui an, pentru lucrări valoroase inspirate din actualitatea socialistă.

Fondul de premii este de 12.000 lei.

AMURG—Fotografia de F. BICIUŞCA

a doua şi trimiţîndu-şi înainte cel mult valenţele umanitariste ; uciderea inspiră totodeauna milă şi cere răzbunare. Cele două nuvele („Guvernatorul" şi „Povestea celor şapte spînzuraţi") se desprind totuşi ca piese de rezistenţă ale prezentei culegeri, datorită realizării artistice remarcabile, a unor psihologii fin intuite. Puternicul său talent, remarcat de Lev Tolstoi şi Gorki încă de la prima povestire publicată, îl face pe scriitor să dea tipuri extrem de pregnante.

AL. TUDORICA

ALEXEI ŞUBIN: „Neastîmpăraţii"

Principala caracteristică a povestirii „Neastîmpăraţii" este tinereţea. Concepută ca expunerea unui proces psihologic al unei fetişcane obişnuite plecate din satul ei să lucreze în Siberia, la un mare combinat, această povestire se referă la intervalul scurt din viaţa eroinei în care se săvîrşise saltul interesant de la ambiţiile extravagante şi caraghioase ale unei fetişcane zvăpăiate de nouăsprezece ani, la conştiinţa înaltă a unei tinere muncitoare.

Visul „de aur" al Zoiei de „a agăţa" un geolog „bine", cu bani şi apartament la Moscova, rămîne pe planul al doilea cînd fata începe să muncească. Acest vis se depărtează din ce în ce, pînă cînd dispare cu totul, înlocuit fiind de sentimentul tovărăsesc al apartenenţei sale la colectiv şi de dragostea de muncă. Zoia înţelege, fără cuvinte mari şi gesturi patetice, care este condiţia adevăratei fericiri. În jurul acestei „neastîmpărate" şi a peripeţiilor vieţii ei, se desfăşoară existenţa obişnuită a locurilor pe care ea le străbate, pînă cînd se stabileşte în familia constructorilor de poduri. Peisajele sînt pline de prospeţime, iar oamenii care le populează, — oameni vii, adevăraţi. Este remarcabilă aptitudinea scriitorului de a construi numai din cîteva linii o fizionomie precisă. Aceasta se datoreşte poate faptului că Alexei Şubin ştie să evite falsele probleme psihologice şi să meargă direct la esenţa fiecărei atitudini ori să surprindă trăsătura cea mai caracteristică a unei situaţii. Deşi principalul personaj rămîne Zoia, povestirea mai conţine un mare număr de figuri, permanente sau episodice, care — văzute mai de aproape sau mai de departe — trăiesc în aceeaşi măsură şi cu aceeaşi vigoare : viitorul soţ al Zoiei, bravul macaragiu şi timidul îndrăgostit Saşa Nekaceaiţolov, Ivan Ilici şi tovarăşele de echipă ale Zoiei, directorul combinatului, ca şi simpaticul şi inofensivul „urs" Mihailo.

O trăsătură distinctivă a cărţii lui Alexei Şubin este umorul sănătos şi bogat, care dă naraţiunii vioiciune şi o face deosebit de atractivă.

MIRCEA ANGHELESCU

NINA CASSIAN: Să ne facem daruri

Ciclul — „Cupluri" — din prezenta carte de versuri a Ninei Cassian — e, poate, tot ce a dăruit mai frumos poeta cititorilor ei. E aici un întreg roman al dragostei sau, mai precis, al îndrăgostitei sau, şi mai precis, al femeii, pur şi simplu. În plus, femeia care ne vorbeşte din aceste versuri se cunoaşte pe sine, unde o împresie de uscăciune. Comunicarea nu aderă la faptele experienţei proprii, încît poemul, ca o rădăcină prea firavă, se smulge cu uşurinţă din sol şi tot atît de repede se ofileşte. Pasionalitatea ideii se reduce la retorizarea ei şi oricît am stima convingerile poetei, incandescenţa lor e mai mult declarată. Versuri ca:

Slăvesc certitudinea fără să uit / mobilitatea etapelor ei / şi la lume mă uit / şi o văd explodînd în idei. / Mă hrănesc cu viteză fierbinte / de contrarii împinsă-nainte !

aduc mai degrabă a gongorism şi constituie, probabil, în creaţia poetei, ultima redută necucerită, reprezentînd o fază binişor depăşită din istoria mai recentă a poeziei noastre.

CORNEL REGMAN

IOAN GRIGORESCU: Cocteil-Babilon

Reportajul, ca şi celelalte specii literare, refuză normativele. O dovadă este multitudinea „unghiurilor de vedere" precum o alta ar fi faptul că menţinerea exclusivă într-un procedeu — să zicem descripţia — duce specia la banalitate. Amîndouă exemplele arată acelaşi lucru : inacceptarea tiparului şi inclusiv ineficienţa lui. Reportajul solicită gîndire arhitectonică, viază prin ingeniozitate, prin caracterul captivant al descoperirilor şi precizia înregistrării selective. Modalitatea de transcriere a evenimentului, a realităţii — acel „cum" o abordez ? — pentru reporter poate fi generată de obiect ori proiectată asupra lui. Unii reporteri coagulează datele şi comentariul în jurul acestei proiecţii ,tocmai cu intenţia de a le potenţializa, pe cînd alţii descoperă în chiar materialul studiat unghiul şi construcţia ingenioasă. Acest reporter se bazează pe surpriză, pe revelaţia ce i-o poate produce terenul ; rezultînd reportajul — în sensul corect — senzaţional, reportajul excepţionalului. Senzaţionalul, în viziunea lui literară, este erupţia esenţei ; sau fenomenul cvasiesenţializat. Este reducerea distanţei dintre esenţă şi fenomen. De aceea cînd reporterul surprinde şi comentează faptul şocant, semnificativ, el face un gest ştiinţific ; e un cercetător. Majoritatea reportajelor lui Egon Erwin Kisch, Geo Bogza sau John Reed presupun această ţinută fiindcă au surprins legitatea, s-au apropiat de esenţial. Dar mai există şi un senzaţional rezultat dintr-o anumită compoziţie sau din anumita evidenţiere, regizare a datelor extrase din concret. I-aş spune acestuia, *senzaţional de modalitate*. Senzaţional care în cazurile reuşite potenţează subiectul, fuzionează cu el, face corp comun. Este singura zonă în care inventivitatea imaginaţiei este permisă. Distincţia făcută pînă aici — în funcţie de cum se apropie observatorul de realitate, — nu obligă şi scindarea netă între reporteri. Specializarea într-o singură categorie nu poate exista, bunăoară în prima, pentru că, esenţa fenomenelor nu „răsare" în fiecare minut. Că atît o categorie cît şi cealaltă pot folosi ambele moduri de înregistrare este de asemenea evident. Întrepătrunderea lor în grade diferite răsfrînge personalitatea reporterului. Cele spuse sînt concluzii şi totodată premize pentru discuţie după lectura volumului „Cocteil-Babilon". Ioan Grigorescu este tipul de reporter care îmbină valoros şi mobil ipostazele arătate. Şi aceasta pentru că în spatele reportajelor tipărite pînă acum se observă o consecventă platformă teoretică, foarte necesară metodologic şi artistic. Reporterul este familiarizat cu tainele maestrului său Kisch, a cărui concepţie despre reportaj se înţelege, o împărtăşeşte. Într-atît încît mijloacele întrebuinţate în „Cocteil Babilon" cît şi unele teme (finanţele, închisoarea, cartierele etc.) parcă descind din „Paradies-Amerika", din marea artă a lui Kisch. Sub acest aspect, volumul recent mi se pare mai puţin reprezentativ pentru viitoarea configuraţie a lui Grigorescu decît precedentele „Obsesia" şi „Pasărea Fenix".

Este însă drept că paralela istorică, ironia, sarcasmul, asociaţia explozivă de sensuri, elementul livresc, retrospecţia, datele autobiografice, leitmotivul etc. converg într-un reportaj-eseistic, (mai puţin uzitat de către Kisch). În acest volum, izbutite sînt tocmai paginile dominate de verva şi tensiunea investigaţiilor, de efigia scriitorului (remarcabile fiind alternanţa Marele Homer — cinematograful vecin, etnografia Harlemului, Bowery — strada tuturor posibilităţilor) — pagini în care fuziunea dintre procedeu şi datele concrete este mai omogenă. Şi deci ridicată valoric. Sînt şi reportaje sub nivelul celor scrise anterior ; — „Ţarcul", „Rectilinie" — mai ales raportîndu-l la prolog — „Fantoma Hiroshimei străbate Fifth Avenue", „Ce-ai descoperit Columb ?" — care uneori trenează, n-au spontaneitate, se şterg din memorie, li se străvede schema. Autorul consideră arta lui Kisch un ideal (vezi prefaţa la vol. „Salt la antipozi") — ceea ce, să recunoaştem, e o secretă concurenţă şi o eminentă aspiraţie — însă după cît s-a dovedit de multe ori, meşteşugul nu duce la măiestrie. O înlăturare a duhului kischian ar da mai multă individualitate creaţiei lui Grigorescu.

Am făcut aceste notaţii conforme cu realizarea artistică, întrucît din punctul de vedere al conţinutului, ceea ce comunică reporterul este, de foarte multe ori, interesant şi valoros. Mai ales teza care unifică reportajele volumului : măsura existenţei în capitalism este banul, dolarul — diavolul galben. (...„cele mai puternice instituţii ale lumii capitaliste : ...cea a aurului şi cea a nemuririi"). Prin el capitalismul înstrăineaza conştiinţa umană, ridică valuta la obsesia fetişului. („Niagara — apă şi dolari", „Apucă de unde poţi", „The Candid American").

Reflecţiile sociologice, ineditul şi realismul amănuntelor, străduinţa de a releva cauza contrastelor lumii transoceanice contribuie la meritul gnoseologic al cărţii „Cocteil-Babilon".

M. N. RUSU

Curier literar

● **Discuţia din cadrul Consiliului Editurilor — cu participarea a numeroşi oameni de litere, academicieni, profesori, critici, editori, scriitori — marcase contextul nou în care se află dezbaterile şi acţiunile de revalorificare a moştenirii literare. Recentul articol din „Scînteia" — semnat de criticul V. Ripeanu şi dedicat problemelor şi iniţiativelor actuale privind moştenirea literară — a subliniat necesitatea realizării cu eficienţă a conexiunii planurilor multiple de activitate — învăţămînt, foruri de studii şi cercetări de specialitate, reviste, edituri etc, — în scopul de a asigura, printre alte îndatoriri culturale de prim ordin, întocmirea Tratatului de istorie a literaturii române, precum şi pregătirea unui teren solid în vederea noii ediţări a unor serii de opere ale principalilor noştri scriitori într-un corp de „Ediţii Critice". În acest sens, subliniem şi interesul acordat de periodicele literare, în ultimul timp, operelor scriitorilor reprezentativi dintre cele două războaie, unde investigaţia critică de analiză şi sinteză, cu puncte de vedere adîncite, are un teren important de lucru.**

● **O aniversare : noua serie a colecţiei „Biblioteca pentru toţi" a ajuns la numărul 200 (cu volumul IV al romanului „Război şi pace" de Lev Tolstoi). Colecţia, la aniversare, numără aproape zece milioane de volume tipărite, cu lucrări din 18 literaturi (creaţii clasice şi contemporane). Din succesele ediţării poeziei şi prozei clasice, desprindem : Eminescu — Poezii, 2 ediţii ; Stendhal Roşu şi negru, 2 ediţii.**

● **Din activitatea pe plan editorial a criticii şi istoriei literare citäm printre studiile şi monografiile aflate sub tipar sau în stadiu avansat de pregătire la E.P.L. :**
— „Studii — Eminescu" — volum colectiv (printre colaboratori, Tudor Vianu, Mihai Beniuc, Al. Philippide, Zoe Dumitrescu, Al. Piru, Vladimir Streinu, Matei Călinescu, George Munteanu, Eugen Simion).
— „Viaţa lui Mihail Eminescu", ediţia a IV-a revăzută, de G. Călinescu ; „Arghezi — poet al omului" de Tudor Vianu ; „Anton Pann" de Paul Cornea ; „Octavian Goga" de I. D. Bălan ; „Delavrancea" de Al. Săndulescu ; „Panait Istrati" de Al. Oprea ; „St. O. Iosif" de Ion Roman ; „Agîrbiceanu" de Mircea Zaciu ; „Tudor Arghezi" de Dumitru Micu.
— Din perspectivele de editare : monografii „Traian Demetrescu", „Hortensia Papadat Bengescu" ; un studiu asupra operei lui Liviu Rebreanu (pe cînd o amplă monografie ?).
— Printre lucrările dedicate unor probleme ale perioadelor literaturii din trecut : „Literatura română pre-modernă" de Al. Piru ; „Curente şi publicaţii literare (1922—1944)" de Ov. S. Crohmălniceanu.
— Din studiile critice dedicate altor literaturi : „Moraliştii francezi" de Elena Vianu ; „Sartre" de Georgeta Horodincă.
— Tot la E.P.L., în pregătire, un cuprinzător volum colectiv „Proza actuală în lumina criticii".

● **Poezia la E.P.L. Citäm volume în pregătire, semnate de : Tudor Arghezi, Mihai Beniuc, Eugen Jebeleanu, Tiberiu Utan, Marcel Breslaşu, Radu Boureanu, Eusebiu Camilar, Gh. Tomozei, Nichita Stănescu, St. Aug. Doinaş, Cezar Baltag, N. Tatomir, Ilie Constantin, Emil Giurgiuca, Dan Deşliu, Anghel Dumbrăveanu, W. Bossert.**
— Sub tipar, un volum de poezii de Aurel Rău „Jocul de-a stelele" şi „Aventuri lirice" de Geo Dumitrescu.

● **În colecţia „Luceafărul", un volum de poezie în pregătire „Singur printre poeţi" — parodii de Marin Sorescu, cu o prefaţă de Marcel Breslaşu. Din proza colecţiei : în librării, culegerea de schiţe „Copacul" de Sorin Titel, cu o prefaţă de Dumitru Micu ; în pregătire, volumul de schiţe şi povestiri de George Bălăiţă, cu o prefaţă de Eugen Barbu.**

● **Gazeta literară publică în numărul de 31 octombrie a.c. trei articole despre creaţia lui Mihail Sadoveanu. O utilă notificare şi readucere în faţa cititorului a unor probleme de structură ale operei sadoveniene, în articolele „Meditaţie şi acţiune" şi „Permanenţele operei lui Mihail Sadoveanu".**

● **Din „Gînduri aueumnale" : „Nimeni, dragul meu, iartă-mi exemplul, n-a scris poeme avînd colică sau lumbago. Tristeţea poetică e un ghatos, o stare de sănătate, în care dai drumul pendulelor cu coadă lungă şi cu rezonanţă de harpe". (G. Călinescu, „Cronica optimistului" — Contemporanul 1 nov. a.c.).**

● **În partea a III-a a studiului său despre Lucian Blaga („Sat" şi „Oraş". O paradoxală filozofie a istoriei) — N. Tertulian, în Viaţa Romînească nr. 10, desfăşoară operaţia critică de decantare a planurilor privind raportul dintre ideile filozofului Blaga şi societatea capitalistă. Confruntarea vizează conturarea profilului ginditorului. În perspectiva dezbaterii, se detaşează, pentru lector, printre multele laturi ale obiectivului în cercetare, problema „identităţilor" filozofului cu poetul, precum şi aceea — (subliniată de G. Călinescu într-un interviu acordat revistei Luceafărul) — a notelor de distincţie între „ginditorul abstract care a stat pe o poziţie greşită" şi poet.**

● **Revirimentul publicistic al cotidianului „Scînteia tineretului" a captat şi contribuţii scriitoriceşti la discuţiile asupra răspunderilor sociale actuale ale tineretului. După intervenţiile sale, în care „ancheta socială" se îmbina cu luarea deschisă de opinie în dezbaterea la obiect a unor aspecte spinoase privind etica relaţiilor de familie, Marin Preda participă la iniţiativa organizată recent de cotidianul citat : un schimb direct de vederi cu tineri reprezentativi din variate domenii sociale şi de muncă : scriitorul se află în „dialog" cu unul din cei mai tineri şi mai întreprinzători preşedinţi de gospodărie colectivă.**

● **Fragmentele din roman revin cu insistenţă în paginile revistelor literare (inclusiv Luceafărul), fără a putea suplini lipsa, remarcată în ultimul timp, a nuvelei, povestirii şi schiţei, deşi o parte din fragmentele publicate se arată a fi mai mult lucrări cu o problematică restrînsă, cu situaţii, conflicte şi caractere de respiraţie mai scurtă. Oricum, invitaţia imperioasă la povestire şi schiţă se degajă din paginile periodicelor amintite.**

JURNAL DE LECTURĂ

LEONID ANDREEV: Nuvele şi povestiri

Recenta culegere întruneşte lucrări reprezentative pentru realismul critic rus, ilustrînd totodată partea valoroasă a creaţiei lui Andreev, autor tradus în numeroase limbi (şi în limba română, chiar înainte de primul război mondial). Multe din operele sale în proză sau dramatice sînt însă printre primele exemple de pătrundere a influenţelor decadentismului în literatura rusă dinainte de revoluţie. Elemente specifice acestor influenţe apar, de fapt, în întreaga sa creaţie, mai diluate poate în ţesătura epică, ieşind însă evident la suprafaţă în analiza comportărilor interioare ale personajelor, a mobilului acţiunilor. Toate acestea au loc în mod obiectiv din cauza lipsei unui suport ideologic precizat, datorită atmosferei nebuloase, derutante, cu oscilări extremiste în care se zbate mica burghezie şi intelectualitatea într-un context social atît de specific pentru Rusia de la sfîrşitul secolului trecut.

Accentele de simpatie pentru mişcările revoluţionare, pentru reprezentanţii acestora („Guvernatorul", „Din povestea care niciodată nu va avea sfîrşit", „Ivan Ivanovici"), văzuţi de fapt ca nişte anarhişti sau teroriştî (era, probabil, tot ce înţelegea scriitorul prin revoluţionarism), provin din aceeaşi dorinţă arătată mai sus, difuză dar statornicită în straturi largi ale societăţii ruse, de a scăpa de cătuşele despotismului ţarist, ca şi dintr-un vag umanitarism, de factură dostoievskiană. Cu o vădită înclinaţie către analiză, în care se dovedeşte un adevărat virtuos, Leonid Andreev opinează, e drept, pentru cauza celor cinci revoluţionari în „Povestea celor şapte spînzuraţi", dar mesajul nuvelei pălеşte în faţa pasiunii pe care autorul o dedică înfăţişării detaliate, de o înaltă factură artistică, e adevărat, a stărilor obsesive, uneori împinse pînă la paroxism, pe care le trăiesc condamnaţii în zilele chinuitoare dinaintea execuţiei. Fragmentată în capitole aparte destinate fiecărui personaj, nuvela constituie un adevărat tur de forţă al măiestriei scriitorului, care izbuteşte prezentarea pe rînd a unor individualităţi distincte, cu reacţii specifice în faţa deznodămîntului comun. Dar analiza lucidă, tăioasă devine pe parcurs un fapt în sine şi cei cinci revoluţionari (împreună cu alţi doi condamnaţi de drept comun) se transformă astfel în „cazuri" ca atare, cu intenţia vădită din partea autorului de a acoperi o suprafaţă cît mai întinsă din cadrul posibilităţilor unor asemenea soluţii. De altfel, gîndul obsesiv al morţii, mai bine zis al **spaimei** în faţa neantului, este aproape o constantă a operei lui Andreev (vezi şi „A fost odată..."). În „Guvernatorul", generalul guvernator, asasin al unui grup de muncitori greviştî, este subjugat de senzaţia devenită treptat certitudine că i se va plăti în acelaşi fel şi facilitează astfel singur sarcina ucigaşilor. Legea sîngeroasă a răzbunării, văzută atavic şi căreia i se constituie o genealogie străveche, împinsă în urmă pînă la proporţiile unei guvernări universale, pluteşte neiertătoare asupra miculul oraş de provincie şi de ea devine conştient şi i se conformează în primul rînd eroul. Protestul este colectiv ca intenţie, dar organizarea actului vindicativ are loc tot anarhic, spontan, individual. Din nou contextul social devine pretext, trecînd în linia ştie să facă sensibilă nuanţa, iar dialectica mişcării — cuvintele sînt ale poetei — dezvoltă una dintr-alta feţele contrarii, încît, rămînînd aceeaşi, eroina acestui roman e de fiecare dată alta. Poemele nu narează — transcriu, ele intră în acţiune ca un semnalizator la apelurile esenţiale. Discontinuitatea acestor apeluri e numai aparentă, pentru că subtextul ler e încărcat de biografie, tot astfel cum o mireazmă, un gest — în această paleontologie a pasiunii — îi sînt suficiente poetei ca să reconstituie un întreg cadru:

Mirosul tău de ţigară şi tinereţe plăpîndă / de băiat singuratic, / de odaie plină cu cărţi, cu somn şi dezordine / — şi-acolo eşti tu, străin de dezordine, / puternic şi matur, cu irişii / scînteietori de transparenţa lumii; / şi-acolo sînt eu, / fumînd împreună cu tine, / şi respirîndu-ţi ideile.

Vorbind despre cadru, n-am vrea să trecem cu vederea o altă însuşire pe care această monografie intermitentă de stări de spirit şi de stări de pasiune o dezvăluie; deşi cu excepţională economie, dincolo de orice intenţie de „descriere", peisajul — în special cel marin — e prezent prin cîte o tentă de culoare ingenios găsită, prin cîte o notaţie norocoasă :

Te depărtezi înotînd, te depărtezi, / în amurg, ca, altădată, în amiezi, / şi sînt nepăsătoare cînd îţi mişti / braţul greoi, sub norii trişti, / iar cînd te-nalţi pe mal, pierzînd, / din umeri, marea, ca pe-o peleriră căzută — / nici o ispită nu-mi trece prin gînd, / nici o emoţie nu mă sărută.

(Te depărtezi)

Tocmai această situare în concret a mişcărilor sufleteşti lipseşte din multe, din cele mai multe poeme ale celorlalte cicluri care alcătuiesc volumul. Poeta parcă tinde anume să-şi intelectualizeze expresia, s-o exacerbeze în direcţia cerebralului, de

cronica literară

După **Crăişorul** lui Liviu Rebreanu, a doua mare tentativă epică în literatura noastră de a oglindi răscoala lui Horia, Cloşca şi Crişan este romanul **Pîrjolul** al cunoscutului romancier german din ţara noastră, Oscar Walter Cisek. L. Rebreanu vroise să dea o biografie epică, o evocare mai mult a „Crăişorului", martir al răscoalei de la 1784. Lîngă **Viaţa lui Ştefan cel Mare** de M. Sadoveanu, **Crăişorul** lui L. Rebreanu, cu limite de interpretare a fenomenului istoric constituia încă o biografie reuşită a unei figuri eroice a trecutului, continuînd, în plan literar, seria începută de Bălcescu, Haşdeu şi Iorga. Deşi O. W. Cisek intenţionează să realizeze un „roman", materia epică, în cele din urmă, se scurge tot în tiparele evocării şi naraţiunii. Dimensiunea extinsă, epopeică a comentariului adaugă date istorice în lumina documentelor şi interpretării noi, dar nu transformă materialul faptic într-un conflict epic. Nu e, însă, un defect.

O. W. Cisek nu este „creator" de lume „istorică". El rămîne între documente ca un savant dublat de un literat. Recompune organismul social, transcrie literar documentele, lipsind cîteodată evocarea de elementul inedit al faptului istoric.

Cele 650 de pagini ale romanului (subintitulat, **Partea I-a Crişan**, urmînd să apară volumul **Horia**) păstrează naraţiunea în faza pregătirii răscoalei. Este o imensă uvertură. Spaţiul ales de autor este impresionant. Un an de răscoală valorează cît o istorie. Totuşi, preludiul pare interminabil. Gradaţia conflictului e ascendentă, conducînd spre declanşarea răscoalei, însă anevoie, cu popasuri îndelungi. E o proză analitică minuţioasă, de adîncime sistematică, treptată şi meticuloasă ca a lui Thomas Mann. O. W. Cisek se vădeşte înclinat spre metoda „wissenschaftlich" — cum o numeşte prof. Călinescu, zăgăzuind fantezia şi îndrăsneala, din care cauză, uneori, compoziţia pare prea gîndită şi calculată. Însă această vastă introducere la „romanul" răscoalei de la 1784 nu este o improvizaţie de suprafaţă. Sînt prinse aici toate firele răscoalei, toate acele rîuri care se vor vărsa în albia mare a răscoalei ţărăneşti. Triunghiul martiriului pentru dreptatea socială de la sfîrşitul secolului al 18-lea nu mai apare ca un simbol singuratec al jugului social şi naţional. Horia, Cloşca şi Crişan vin, în paginile **Pîrjolului**, înconjuraţi de masa ţărănească, de păturile muncitoare şi de lumea tîrgoveţilor, de iobagi şi de mineri rominji şi unguri. Răscoala nu e a unei pături, ci a unei clase sociale, pentru că nemulţumirile sînt ale tuturor celor exploataţi. Sînt la un loc ţăranii de pe moşiile grofilor, muncitori din minele aurifere de la Roşia, Zlatna şi Abrud, alături de ţăranii unguri. Revolta se sedimentează zi de zi. E nevoie de o perioadă de acumulare a gradului de revoltă pînă la cristalizarea ideii de luptă deschisă, cu armele. Horia şi Cloşca încearcă variante legale, pacifice prinşi de mirajul „populismului" fals al „drăguţului de împărat". Cantorul de biserică din Cărpiniş, ca şi iobagul din Albac, umblă cu jălbile oropsiţilor între guvernatorul de la Sibiu şi curtea imperială de la Viena. Domnii n-aud. Aşteaptă apoi vizita lui Iosif al II-lea în Transilvania. A mai rămas încă o iluzie. Lupta nu poate începe pînă cînd nu sînt încercate ultimele şanse. Habsburgul însă vine şi pleacă, lăsînd aceeaşi ţară de lacrimi. El trage la contele Bruckenthal, nu la tîrgoveţul obişnuit.

Cisek a văzut în Horia un geniu al revoltei populare, nu un „ales",ci un chemat de evenimente, un „domn" al Moţilor. Ca şi cele trei Crişuri, cei trei eroi se adună, apropiindu-i şi înfrăţindu-i aceeaşi datorie istorică înaltă.

OSCAR WALTER CISEK: PÎRJOLUL

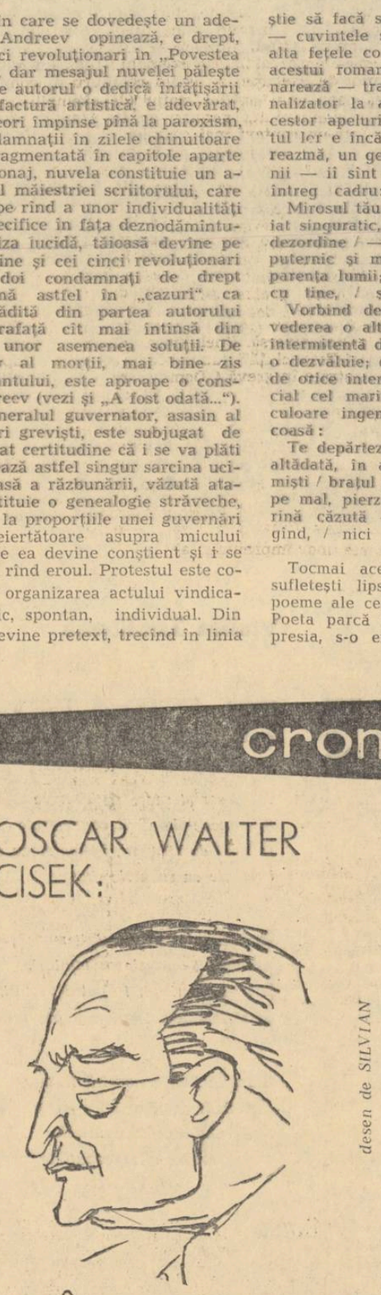

desen de SILVIAN

MARIN BUCUR

Pregnantă în cartea lui O.W.Cisek este această viziune eroică, de masă. Poporul nu aşteaptă conducători din afară. El şi-i alege. Horia şi fraţii săi cresc la şcoala virtuţilor mari, de secole, ale muntenilor din Apuseni. Nici unul nu aspiră la glorii, nu caută să se impună. Vin ca oricare, la început. Înaintea lui Cloşca apare Neagu, cu o structură etică identică. Nu se diferenţiază. Sînt iobagi cu toţii ca într-o singură familie. Altminteri şi Horia şi Cloşca şi Crişan au fiecare rosturile lor gospodăreşti. O. W. Cisek i-a umanizat, integrîndu-i unei biografii particulare, coborînd legenda în viaţă. Unul se ocupă cu negoţul mărunt de ciubere prin iarmaroace, altul e dascăl cu voce frumoasă, gospodar de rînd în alt sat, un altul, în văduvie, îşi îngrijeşte copiii. Pe drumurile spre Cîmpeni, Abrud, Alba Iulia merg laolaltă cu ciubere eroii anonimi. Cu Horia, Cloşca şi Crişan se mişcă mulţimea ca iarba. Ceea ce reuşeşte autorul este permanenta integrare a acestui triumvirat eroic în rîndurile iobagilor moţi, fiecare dintre ei fiind privit dinăuntrul lumii lor. Ei se află pe acest munte de sacrificiu sublim, ca adevăraţi martiri ai poporului, pentru că acolo îi urcă mulţimile şi pentru că ei înţeleg şi îşi fac ideal din idealul lor. Cît timp unul este cîntăreţ de stranâ, celălalt îşi încropeşte sărăcia, ajungînd la Ciucea ca iobag pe moşia grofului Bánffy, fugărit de jandarmi, nici unul nu este „predestinat" să fie erou. Horia, Cloşca şi Crişan sînt din mulţime, scoşi din anonimat prin integritatea şi fermitatea crezului de dreptate socială şi naţională. O. W. Cisek a populat panorama în negru a răscoalei ţărăneşti nu numai cu trei figuri de Panteon naţional, ci cu acea mulţime de iobagi din toate naţionalităţile subjugate social : Neagu, Ion Grozavu, Marcu Giurgiu, Iosif Dobranu, Petru Nicola, Ferenc, Tarpoi György. Satele sînt prinse într-o reţea subterană de agitaţie la răscoală. Dar răscoala nu se declanşează. Drumul e întortocheat. Horia, ca atîţia alţii, crede a avea de partea lui pe împărat. Crede că dreptatea le-o poate împărţi Iosif al II-lea, cum împărţise fiorini în piaţa Sibiului. Horia face patru drumuri pe jos la Viena pentru a putea vorbi cu împăratul pe coridorul plîngerilor. Şi împăratul i se arată mărinimos şi îi dă speranţe. E cheia tragediei însăşi a răscoalei. Se duce lupta împotriva grofilor Györffi, Toroczkai de Toroczko, Bánffy, Bethlem, Haller, Teleki, Kendeffi, crezînd că au de partea lor pe împărat. Crişan a ajuns să nu mai spere în bunătatea împăratului, pentru că domnul „are ceva mai bun de făcut decît să se gîndească la iobăgime". (Poate că pentru acest motiv Horia nici nu-l ia cu sine ultima oară la Viena, pretextînd simbolic că el e dascăl). Iobagii, la întoarcerea căpeteniilor lor din capitala imperiului, sînt de asemenea hotăriţi să-şi facă singuri dreptate, neaşteptînd „protecţia" curţii. Horia crede însă sincer în miracolul cărţii domneşti cu iscălitura împăratului, purtată pe fundul desagilor. Apele sînt tulburi, şuvoaiele curg de pretutindeni, dar nu se revarsă încă. Există aici, am impresia, două aspecte care se anulează reciproc şi două tendinţe potrivnice : pe de o parte tactul şi înţelepciunea, simplitatea, modestia, încetineala chibzuită a lui Horia, pentru a strînge la un loc mulţimea răsculaţilor — şi pe de alta, acea inutilă aşteptare a dreptăţii împăratului, „legalismul" în care el se încrede. Astîmpără focul ori de cîte ori încearcă să se întindă, îl potoleşte pentru că împăratul le-a promis satisfacerea doleanţelor. Sînt în această parte a naraţiunii lui Cisek pagini de neuitat, de pătrundere analitică şi de înţelegere a cauzelor care vor pecetlui destinul răscoalei. Horia nu e un sfîşiat de dileme. Chiar epoca lui nu poate vedea mai mult. Sîntem doar în epoca iluminiştilor, cu cîţiva ani înainte de Revoluţia franceză, cînd se militează şi se crede în puterea „luminilor" şi în intervenţia salvatoare a fiinţelor morale, sîntem în epoca monarhilor cu veleităţi iluministe ca Frederic al II-lea (pe care vrea să-l urmeze şi împăratul habsburgic) sau ca Ecaterina a II-a. Horia e contemporanul acestei epoci, nu e un primitiv, un simplu răsculat, nemulţumit de pe urma nedreptăţilor sociale. Cisek l-a înglobat într-o complexitate umană proprie unui adevărat conducător de mulţimi. Cu toate că intenţia este de a demitiza imaginea acestuia, scriitorul nu încalţă pe erou în cizme cu botfori în loc de opinci cu nojiţe, dar îi dă în schimb o adîncime interioară şi o maturitate de gîndire deosebită, readucîndu-l pînă la urmă tot în legendă. Eroul lasă în urma lui o dîră de glorie curată. Iobagul din Albac are, ca şi Crişan, Cloşca, Adam Giurgiu şi alţii, geniul nesupunerii faţă de exploatare şi al căutării unui destin social nou pentru popor. Romancierul nu a dat întîietate în acest prim volum nici unuia dintre capii răscoalei. Horia rămîne la sfîrşitul cărţii aparent în umbră. Numele lui a devenit steag, simbol. Crişan şi cu Giurgiu sînt, în schimb, alături de răsculaţi, pătrund împreună cu ei în acareturile Nemeşului Kristtori, dau drumul şuvoiului de nemulţumiţi spre Brad, Abrud şi Zlatna. Apusenii au pe culme din nou coroana de foc a lui Doja.

O. W. Cisek, în ultima parte a cărţii, cînd acea lungă introducere a acţiunii s-a încheiat, intrîndu-se în miezul conflictului social, a obţinut scene emoţionante ale pregătirii perseverente, hotărîte, de luptă a iobagilor. Ultima plecare a lui Horia la Viena, zăbava acolo, întoarcerea sa ca un apostol al răscoalei, formarea unui veritabil stat major al luptelor dintr-o „suită" de şerbi şi opincari sînt capitole de rară analiză, în beletristica noastră istorică.

Scriitorul nu este un entuziast şi un dinamic. Naraţiunea sa e înceată, de unde şi o oarecare monotonie. Analiza detaliată dă naraţiunii gravitate, iar cunoaşterea documentelor şi a epocii dă autenticitate şi firesc figurilor de mit ale eroilor răscoalei de la 1784. Exagerîndu-se nota de „umanizare", s-a căzut în miniaturism şi naturalism. Oricît s-ar căuta să se „reconstituie" biografia lui Horia, a te referi la înţepătura unei caiele de potcoavă, nu pare caracteristic şi elocvent. Eroii sînt oameni şi rămîn eroi cîtă vreme rămîn şi oameni, dar gradul lor de omenesc nu se confundă niciodată cu comportările incidentale, neconcludente. Din acest punct de vedere, distonează în întreaga panoramă, cu accente grave de tragedie, scenele senzuale şi naturaliste în relaţiile erotice dintre Eva şi fiul ei vitreg, dintre Ion, feciorul lui Crişan şi Frosina etc. Îmi dau seama că scriitorul, în linia tradiţiei beletristicei noastre cu tematică istorică, a intenţionat ca evocarea să fie vie, ca epoca să nu rămînă decît matematic cu două secole în urmă. Însă, undeva, tocmai aici compoziţia e interpretată cu o pedală mai jos. Inconvenientul acestei maniere este cîteodată romanţarea, cînd literatura nu mai e nici istorică, nici de pură ficţiune. O. W. Cisek rămîne, firească, în limitele literaturii istorice, dar dă drumul la prea multă reconstituire şi divagaţie. În această compoziţie sînt adaosuri inutile, aglomeraţii, ziduri care se surpă ori altele care acoperă frumuseţi rare, prea mult pietriş în tencuiala edificiului. Ceea ce este însă de prisos se spulberă ca fumul şi, de la distanţă, romanul **Pîrjolul** al lui O. W. Cisek se vede ca o frescă imensă, proiectată pe culmile dulci ale Apusenilor şi se aude ca o uvertură eroică la un act deosebit al istoriei naţionale.

POEȚI ȘI PROZATORI

dicționar de istorie literară contemporană

EUGEN BARBU

În 1954, cînd apărea nuvela „Munca de jos", intitulată atunci „Gloaba", Eugen Barbu era un debutant matur, dacă nu un scriitor aproape format. Condeiul său n-avea sfiicIunea și stîngăciile începutului, ci mai degrabă o siguranță de sine, care atesta, în afara vocației, un îndelung și fructuos exercițiu de atelier. Selectarea conflictului, capacitatea de analiză psihologică, stilul de o savoare inedită recomandau în fapt un scriitor care se căuta pe sine de cel puțin zece ani. Ispitele tiparului îl mai încercaseră (semnase bucăți umoristice cu pseudonimul Eugen Rabé), dar fără ca acestea să-i determine o precisă conduită literară și cu atît mai puțin o notorietate. Cu nuvela „Munca de jos", Eugen Barbu se afirma efectiv ca unul dintre cei mai talentați prozatori ai tinerei generații. Am fost atunci impresionați mai ales de autenticitatea vieții descrise, de acel firesc al dinamicii interioare, de dramatismul psihologic, străin de toate schemele și clișeele. Admiram o nuvelă în care eroul, un muncitor tipograf, era privit **dinăuntru**, fără un vizibil efort de documentare, de apropiere și asimilare. Faptul se explică prin însăși biografia scriitorului. Spre deosebire de mulți dintre colegii săi, Eugen Barbu a pășit în literatură cu o bogată și o deosebit de interesantă experiență de viață. Născut în 1924, ca fiu al unui tîmplar, el a cunoscut bine mahalaua muncitorească a Capitalei. A copilărit printre acari și ceferiști, printre funcționarii mărunți de la Regie și Arsenal. Pe Calea Griviței i-a auzit pe negustori tocmindu-și marfa, iar în gropile Cuțaridei, printre maldăre de gunoaie, i-a putut privi pe hoți jucînd babaroase, ascunși de ochii poliției. Mai tîrziu, după ce termină liceul și după ce frecventează cîțiva ani cursurile facultăților de Filologie și Drept, își lărgește și mai mult orizontul, cunoscînd îndeaproape munca tipografilor. Toate aceste elemente biografice conferă înaltul grad de autenticitate umană, pe care vom avea prilejul să-l constatăm în cele mai izbutite scrieri ale lui Eugen Barbu.

Debutînd cu nuvela „Munca de jos", prozatorul publică imediat după aceea cîteva cărți cu teme sportive : „Balonul e rotund", „Tripleta de aur", „Unsprezece", care se bucură de o largă atenție din partea publicului și mai puțin din partea criticii literare. Cum se știe, pasionat cronicar sportiv, Eugen Barbu reușește să trezească interesul, punînd problema educării și reeducării unor tineri fotbaliști în spiritul concepției socialiste. Nu găsim aici adîncimea psihologică a nuvelei de debut și nici echilibrul ei compozițional, dar cele trei cărți, mai ales romanul „Unsprezece", sînt scrise cu vervă, ele anunțînd, prin stil, comunicativitatea reporterului, iar prin unele personaje, pe scriitorul care avea să se impună foarte curînd, în 1957, cu romanul mult discutat și contestat „Groapa".

Deși toată lumea era unanimă în a recunoaște talentul deosebit al lui Eugen Barbu, obiecțiile critice aduse cărții au fost dintre cele mai severe. O examinare a lor în perspectiva evoluției ulterioare a scriitorului și ținînd seama de ediția a doua a romanului, apărută de curînd, modifică substanțial unele judecăți de valoare exprimate atunci. Fără îndoială, era greu să se bănuiască ceea ce ne informează autorul acum într-un cuvînt lămuritor al recentei ediții, și anume că „Groapa" se încorporează unui ciclu închinat cartierului Cuțarida și Griviței care vor fi zugrăvite în continuare în romanele „Facerea lumii", „Strada" și în noua versiune din „Șoseaua Nordului". Dar, independent de această împrejurare, unii critici au arătat prea multă ușurință, afirmînd că „Groapa" ar fi un manifest naturalist, că n-ar conține nici o preocupare de ordin social, că ar constitui un elogiu gratuit al unei lumi reprobabile. Dacă asemenea judecăți au părut șubrede chiar în momentul emiterii lor, astăzi ele sînt cu totul de neacceptat. În schimb, alte obiecții, ca de pildă aceea privind lipsa perspectivei revoluționare, s-au dovedit perfect întemeiate, și autorul a încercat să-și revadă textul tocmai în această lumină.

Într-o măsură cu mult mai mare decît cărțile cu teme sportive, „Groapa" indică adevăratele izvoare ale autenticității lui Eugen Barbu, trăsăturile apăsate ale individualității lui. Descoperim aici o poezie dură, de o frumusețe sălbatică, în tradiția lui Arghezi, o tipologie bine diferențiată social și colorată etnografic la modul marilor realiști critici, în sfîrșit un stil, mai bine zis un limbaj oral, care derutează uneori, dar care niciodată nu vine în contradicție cu conținutul. E o carte pe care o simți cum țîșnește, ca un poem, spărgînd regulile compoziției și totuși avînd un echilibru al ei, o carte despre hoți, fie cîrciumari, fie spărgători, și totuși o carte despre umanitate. Cei mai mulți oameni ai lumii lui Barbu se găsesc, într-un fel sau altul, în suferință și într-o atitudine de protest față de societatea burgheză. Aproape toți, pe trepte diferite de dezvoltare a conștiinței, aspiră către ceva mai bun, sezisează nedreptatea orînduirii în care trăiesc : „Să fie dreptatea o sîrmă, aș îndrepta-o eu" zice naiv nea Fane, care face ser-

viciul la Morgă. Mielu, vînzătorul de pîine rămas pe drumuri, își strigă halucinat și simbolic dorința de răzbunare contra patronului hapsîn, iar Paraschiv, „ucenicul" care-i va lua locul lui Bozoncea în fruntea bandei de „manglitori", se întreabă, revoltat orbește : „Cine a făcut împărțeala asta ? Cine ține legile în palma lui ? Păi, să-l judec eu, să-l întreb pe fiecare : Tu de ce ai, mă, mai mult decît cutare ? Da cutare, de ce are, mă, mai mult decît tine ? Ia să netezesc eu, să-mi dați mie ce rămîne peste ce vi se cuvine, să le dau și alor de n-au deloc..."

Protestul individual se transformă însă treptat într-unul colectiv, ca în cazul grevei muncitorilor de la Regie și Arsenal unde își dă viața nea Cristache Cuțu, tramvaistul. Autorul ne poartă acum în forfota mulțimii care se înfruntă cu poliția, descrie un aspect al luptei organizate, indicînd, cel puțin în parte, perspectiva lumii sale de dezmoșteniți. Într-adevăr, dominantă în cartierul Cuțaridei rămîne împotrivirea anarhică, aproape fără sens, ca aceea a oamenilor care aruncă în riu sicriul lui Bică Jumate, sau împotrivirea indirectă a hoților ; dar să nu uităm că faptele romanului se petrec prin 1920, adică într-o epocă de organizare a proletariatului, cînd mai rămîneau destui muncitori, spre a nu mai vorbi de lumpenproletari, în afara mișcării greviste.

Observația că în „Groapa" n-ar exista o preocupare de ordin social nu se susține cu nici un chip și ne apare gratuită nu numai față de capitolul inclus la ediția a doua, în care se zugrăvește greva, dar și față de vechea ediție. Să ne gîndim numai la un personaj ca Stere, care-și durează prăvălii și acareturi pe seama calicilor din Cuțarida, la setea lui tipică de îmbogățire. Prin Stere, autorul ne introduce în mijlocul acelei burghezii formate din negustori și meseriași, lumea bunei-stări și a tradițiilor neclintite. Tot ritualul e pictat cu multă culoare, căsătoria cîrciumarului cu fiica lui Marin Roșioară putînd constitui singură un mic roman. Pețitul, constrîngerea fetei care iubește pe altul, tocmeala și înțelegerea se efectuează în cel mai autentic spirit burghez. Mai întîi, Lina e luată cu binișorul, contîndu-se pe un presupus orgoliu social : „o să te ducă la casa ta, să fii și tu negustoreasă, să te respecte lumea și să spună : „uite fata dogarului dacă a ascultat, e cineva." Mijloacele pașnice nu dau rezultat și atunci tatăl recurge la autoritatea lui, obligînd-o pe fată să se mărite cu cîrciumarul. Urmează nunta, cu jocurile și darurile, cu discursul caraghios al nașului și cu „marșul miresei". Barbu își ascultă eroii și-i vede cu o exactitate uluitoare : Țambalagiul bătea tactul cu ochii închiși, în somn. Instrumentul cînta singur :

Ting, ting, ting...

Bărbia îi cădea pe piept și tresărea speriat, deodată, lovind mai repede în coarde. Apoi iar îl pirotea somnul. Numai degetele nu i se odihneau."

Roman-frescă, avînd caracterul unei monografii a mahalalei, „Groapa" va înfățișa, rînd pe rînd, botezul, datinile înmormîntării, spovedania, tîrgul de vite, chefurile cu lăutari ale hoților, balul meseriașilor. Multă culoare pune aici prezența lui Bozoncea și a Didinei, cu dragostea lor pătimașă, înecată în vin și sînge, și de asemeni preferința scriitorului pentru scenele tari, ca aceea cu lăutarii sfîrtecați de lupi la marginea Bucureștiului. Eugen Barbu nu alunecă însă nici un moment în descripții exterioare. Atitudinea eroilor se leagă de o anumită psihologie și mentalitate, subliniind fie grotescul și interesul material al nunții în familia lui Stere, fie durerea cutremurătoare care-i cuprinde pe hoți la moartea lui Bozoncea.

Privită în contextul scrierilor lui Eugen Barbu „Groapa" nu mai poate fi considerată ca romanul unei lumi închise. Din același cartier al Cuțaridei se ridică nea Cristache Cuțu de care am pomenit, iar mai tîrziu Tereza și tovarășii ei, comuniștii de la Grivița și mai apoi participanți activi la organizarea insurecției armate din august 1944. Față de forțele revoluționare în continuă creștere, lumpenproletariatul rămîne într-adevăr din ce în ce mai izolat în trecut. Eugen Barbu e conștient de acest lucru, și în scrierile sale ulterioare, cînd se va mai referi la personaje provenite dintre „oamenii de la fund", le va privi pe o altă treaptă a evoluției lor. Delimitată istoric, implicînd evidente preocupări sociale, rod al unei observații în esență realistă, **Groapa** se înscrie ca primul roman care inaugurează o serie. În același timp, el reprezintă opera care l-a consacrat.

Volumul de nuvele „Oaie și ai săi" (1958) ne aduce într-o epocă mai apropiată, în care conștiința revoluționară a făcut să dispară ineficientele proteste anarhice. Locuind în aceeași mahala cu eroii din „Groapa", Tereza ajunge la o înțelegere superioară a lumii. Căsătorită cu un muncitor de la Grivița, ea se angajează în lupta din ilegalitate a partidului comunist. În 1944 va lua parte la luptele contra hitleriștilor. Eroii muncitori pe care-i zugrăvește Barbu acum sînt efectiv angrenați în acțiunea revoluționară și antifascistă, (ex. : „Tereza", „Un om bătrîn", „La lumina lunei") sau străbat un proces de anevoioasă clarificare, ca bătrînul Oaie din nuvela „Oaie și ai săi". Cum eroi ca Tereza și mai ales ca Mareș vor trece în romanul „Șoseaua Nordului", să ne oprim asupra nuvelei „Oaie și ai săi", care concentrează de altfel și cele mai de seamă calități ale volumului. După „Munca de jos", Eugen Barbu demonstra încă o dată în cadrul unei scrieri mai întinse ce înseamnă a privi **dinăuntru** viața și psihologia muncitorului. Acarul Oaie dorește două lucruri : să nu-i plece băieții în război și să i se dea **considerație.** Drama paternității pentru el e sfîșietoare și depune toate sforțările ca s-o înlăture. Dar umilințele și supunerea răbdătoare în fața autorității burgheze nu-l pot scoate din situația tragică. Primul flăcău îi moare pe front și acum urmează să-l trimită pe al doilea. Oaie acumulează mari nemulțumiri, fără să poată depăși însă multă vreme o mentalitate cuminte, servilă, inoculată de clasele posedante : „Mă, tu să fii liniștit, i se adresează fiului cel mai mic, să nu te amesteci, că eu așa am învățat de la tata : „oala acoperită nu dă gunoaiele-n ea". Lasă pe alții să îndrepte lumea. Noi să ne vedem de sărăcia noastră". Abia după ce se încheie reforma agrară, bătrînul începe să-și dea seama de mersul istoriei și de necesitatea participării la desăvîrșirea prefacerilor sociale ce aveau loc. „Nu vă mai merge, bă, nu vă mai merge, așa să știți" le strigă el mărimilor de pînă mai ieri, cu mîndrie și cu siguranță de sine. În „Oaie și ai săi", ca și în „Munca de jos" avem de-a face cu eroi care evoluează într-o măsură mai mare decît în „Groapa", oameni care, datorită evenimentelor revoluționare, se transformă într-un timp relativ scurt. Grigore, slujbașul primăriei, rămîne același paznic tăcut al gunoaielor Cuțaridei, pe cînd Oaie, nemaivorbind de fiul său Zamfir, cunoaște o linie mereu ascendentă. Eugen Barbu motivează mai bine din punct de vedere social procesele psihologice, descoperind conflicte și situații revelatoare. Tendința spre **acțiune** sporește densitatea epică a nuvelei, caracterul ei dramatic. Asistăm la o mișcare aproape spectaculoasă a eroilor, la o dinamică deosebit de vie, specifică de altfel și împrejurărilor de viață zugrăvite (războiul, reforma agrară, anii de secetă). Cu volumul „Oaie și ai săi", Eugen Barbu se apropie cu încă un pas de romanul muncitorilor comuniști pe care avea să-l scrie curînd. Războiul și tema luptei ilegale a partidului încep să constituie pentru scriitor o preocupare centrală. Prima realizare de mari proporții în această direcție o constituie romanul „Șoseaua Nordului", apărut în 1959.

Dacă în „Oaie și ai săi" figurile de comuniști (Busulică, Boancă și Furdui) nu depășeau stadiul unor schițe și al unor apariții fragmentare, dacă în „Munca de jos" constatam o situație oarecum similară, în „Șoseaua Nordului", eroii principali sînt cei trei activiști ai partidului : Dumitrana, Mareș și Niculescu. Spre deosebire de „Groapa", roman-frescă și de atmosferă, „Șoseaua Nordului" e o carte de acțiune. Poate dintr-o excesivă repulsie față de sentimentalism, autorul își propune o altă formulă de construcție a eroilor decît aceea cu care ne obișnuise. Personajele din „Groapa" și din „Oaie și ai săi" se definesc prin ceea ce fac, dar și prin ceea ce gîndesc și discută. Antonică din „Munca de jos" ni se relevă într-un admirabil monolog interior, fauna Cuțaridei se individualizează în mare măsură prin cruditatea ei verbală. De astă dată, Eugen Barbu își alege ca teren principal de zugrăvire a eroilor : acțiunea. Ideea lui n-a fost de loc greșită, căci eroismul luptătorilor comuniști avea un caracter foarte concret, care nu putea fi exprimat numai într-un comentariu analitic. Greșită, și acest lucru s-a arătat la timpul respectiv, a fost unilateralizarea procedeului, care a adus la sărăcirea psihologiei personajelor și a gîndirii lor social-politice. Dumitrana și Mareș înfruntă bestialitatea siguranței și a închisorilor, acționează în conspirativitate, contra mașinei de război fasciste, participă la lupte cu arma în mînă pentru eliberarea Bucureștiului, demonstrînd în modul cel mai sobru cu putință noblețea și tăria lor morală. Ei n-au nimic din patetismul eroilor excepționali, sînt niște oameni simpli de o mare tenacitate și consecvență revoluționară, modești și tăcuți pînă la apatie. Mai ales Mareș se distinge prin această atitudine, care ține și de temperamentul său mai închis, dar și de condițiile luptei care impuneau o maximă economie verbală. Singura posibilitate de a afla gîndurile eroului sînt retrospecțiile, în cadrul cărora se conturează mai exact viața lui personală, sfîșiată de o dramă sentimentală, cu consecințe deosebit de persistente. Dar nici acum nu descoperim prea mult în legătură cu concepțiile politice și cu planul de organizare și coordonare al muncii ilegale. Cum s-a observat, grupul comuniștilor din „Șoseaua Nordului" reprezintă un nucleu izolat, fără legături suficiente, explicite cu veriga superioară și cu masele muncitorești. Aici stă lipsa principală a romanului. Altfel, judecate separat, unele capitole sînt de o forță epică remarcabilă (de exemplu : fuga lui Mareș din fața plutonului de execuție) și de un echilibru al compoziției care indică pana unui scriitor matur (de exemplu : episodul așteptării comandantului german de la Atena). Dacă Mareș nu apare într-un context mai complex al luptei ilegale, dacă Dumitrana e oarecum linear, studentul Niculescu este eroul care transmite la modul său exuberant acea spiritualitate înnoitoare, agitatorică, de care se simțea atîta nevoie. Mareș își strivește lacrimile aproape rușinat, își închide suferința în sine, jenează parcă de exteriorizarea emoției ; Niculescu este efervescent, uneori poate naiv, dar mai permeabil pe plan afectiv și intelectual la ecourile venite din afară. De aceea, el se reține ca eroul cel mai realizat din „Șoseaua Nordului".

Credincios în mare primelor ambiții abordate pînă acum, Eugen Barbu încearcă să-i dea noi rezolvări artistice în volumul „Prînzul de duminică" (1962). Povestirile înmănunchiate aici sînt cu o tematică diversă. Unele ne poartă încă o dată în cartierul Cuțarida („Franzeluță") sau pe Calea Griviței în apropierea atelierelor intrate în grevă („Domnișoara Aurica"), altele continuă să se ocupe de eroi comuniști („Un pumn de caise") și de probleme grave de conștiință pe care le provoacă războiul („O canistră cu apă", „De-a viața și de-a moartea"). Ceea ce impresionează mereu la Eugen Barbu este autenticitatea umană de care am vorbit, iar de astă dată în mod special accentuarea tipologiei sociale și preferința acută pentru scenele dramatice. Scriitorul se apleacă asupra unei umanități crispate care caută cu înfrigurare condiția firească a vieții, care încearcă să se zmulgă din cătușele unor împrejurări absurde. Grupul de ostași din povestirea „O canistră cu apă" și ofițerul din nuvela „De-a viața și de-a moartea" fac parte din această categorie. Cei dintîi parcurg un proces care se rezolvă relativ repede, ofițerul însă, oscilează îndelung pînă ce capătă convingerea că trebuie să treacă la partizani. Prozator de acțiune, Barbu și-a dat seama că nu se poate dispensa de introspecția psihologică și în asemenea povestiri el recapătă echilibrul din „Oaie și ai săi" și „Munca de jos". Îl recapătă și în același timp îl ridică pe o treaptă superioară, căci selectarea faptelor, finețea observației și știința construcției au sporit, s-au armonizat.

În volumul „Prînzul de duminică" se constată o întoarcere parțială spre lumea zugrăvită în „Groapa", mai cu seamă spre acea categorie care amintește de cîrciumarul Stere. Cu „Păunii", „Înmormîntarea lui Dumitru Alexandru" și „Domnișoara Aurica", Eugen Barbu își îmbogățește simțitor tipologia sub raportul adîncimii artistice. Realismul său specific e dublat acum de o notă satirică (domnișoara Aurica ține magazinul „La șicul elegant !") iar introspecția psihologică denotă o mai mare subtilitate. Scriitorul surprinde o varietate de nuanțe ale mișcării interioare, văzînd aci un suflet uscat, sterilizat și ridicol ca al domnișoarei Aurica, aci unul înviorat de toate îndoielile pînă să ia o decizie, ca al ofițerului Arsenie, aci unul pur, găsindu-și realizarea fie și pentru o clipă. E adevărat că în volumul „Prînzul de duminică" și-au făcut loc și unele povestiri (mai ales acelea la persoana întîia), care nu se ridică la nivelul prozei lui Eugen Barbu (ex. „Bufet expres", „Într-un loc de trecere", „Bătrînii"), dar tot aici au fost înserate două bucăți, după părerea noastră, antologice. Cu „Un pumn de caise" și „Pe ploaie" cunoaștem două ipostaze principale ale prozei lui Barbu. Prima ne relevă un poet de o mare suavitate, care știe să intuiască puritatea dragostei și s-o opună absurdului, a doua ni-l redescoperă pe autorul „Groapei", evocator al scenelor tari, zguduitoare, în care mai domină întîmplarea absurdă. Enorma sete de viață a tînărului electrocutat din povestirea „Pe ploaie" nu mai poate fi potolită. Agonia eroului ne mută într-un mediu halucinant, în care disperarea e vecină cu demența. Totul se petrece la limita dintre real și fantastic, autorul punînd față în față bucuria salvării cu groaza morții, speranța licăritoare cu tragedia imanentă. Sfîrșitul tînărului care-și cheamă logodnica și o pune să joace în cîntecul lăutarilor, sub un cer de amurg, învingeți ca și fața muribundului, transmite o poezie gravă, cu accente joase, prelungi, impresionante. Inseninarea o găsim dincolo, în povestirea „Un pumn de caise", în minutul de dragoste al deținutului comunist cu femeia care vinde fructe în gară. Ne întîmpină aici atîta încredere în forțele vieții, atîta simplitate și dezinvoltură a gestului, atîta omenesc, încît poezia bucății e ca un cer curat după ploaie.

Ar trebui să vorbim, fără îndoială, și despre pasionatul și neostenitul reporter care este Eugen Barbu. Nu mai deschidem încă un paragraf, deoarece paginile volumelor „Pe un picior de plai" și „Cît în șapte zile" sînt efectiv pagini de literatură și nu arareori de autentică poezie. Scriitorul este solicitat de cele mai diverse aspecte ale realității noastre socialiste, și-l simțim pregătindu-se pentru marele roman al muncitorimii de azi. Nu facem de loc o afirmație convențională, căci ne gîndim la faptul că Eugen Barbu se antrenează îndelung, așa cum ne-a demonstrat-o chiar debutul său cu excepționala nuvelă „Munca de jos".

Al. Săndulescu

BIBLIOGRAFIE

SCRIERI

Gloaba, Ed. Tineretului, 1955 ; Balonul e rotund, Ed. Tineretului, 1956 ; Tripleta de aur, E.S.P.L.A., 1956 ; Unsprezece, Ed. Tineretului, 1956 ; Groapa, E.S.P.L.A., 1957 ; Pe-un picior de plai, E.S.P.L.A., 1957 ; Oaie și ai săi, E.S.P.L.A., 1957 ; Patru condamnați la moarte, E.S.P.L.A. 1959 ; Șoseaua Nordului, E.S.P.L.A., 1959 ; ...Cît în șapte zile, E.S.P.L.A., 1960 ; Tereza (Oaie și ai săi), E.S.P.L.A, B.P.T., 1961 ; Prînzul de duminică, E.S.P.L.A., 1962 ; Să nu-ți faci prăvălie cu scară, piesă de teatru, TEATRUL, nr. 9, 1962 (reprezentată pe scena Teatrului național din Cluj) ; Groapa, ed. a II-a E.P.L., 1963.

SCRIERI DESPRE

Gloaba : B. Elvin, Gazeta literară, nr. 45, 10 nov. 1955 ; Balonul e rotund : N. Ciobanu, Gazeta literară, nr. 32, 9 iul. 1956 ; Tripleta de aur : Eva Dragomir, Contemporanul, nr. 29, 20 iul. 1956 ; Unsprezece : S. Bratu, Gazeta literară, nr. 51, 20 dec. 1956 ; Radu Popescu, Contemporanul, nr. 1 (535), 4 ian. 1957 ; Al. Hanță, Tînărul scriitor, nr. 1, 1957, H. Zalis, Scrisul bănățean, nr. 4, 1957 ; Groapa : Radu Popescu, Contemporanul, nr. 22 și 23, 31 mai, 7 iunie, 1957 ; D. Isac ; Tribuna, nr. 18 și 19, 9 și 16 iunie 1957 ; Ion Mihăileanu, Scînteia, nr. 3959, 23 iunie 1957 ; I. Oarcăsu, Tribuna, nr. 23, 14 iul. 1957 ; T. L. Birăescu, Scrisul bănățean, nr. 7, 1957 ; M. Tomuș, Steaua, nr. 9, 1957 ; D. Micu, Viața românească, nr. 9, 1957 ; Eugen Simion ; Gazeta literară, nr. 14, 31 martie 1960. Pe-un picior de plai... : Geo Șerban, Gazeta literară, nr. 44, 31 oct. 1957 ; N. Margeanu, Tribuna, nr. 43, 30 nov. 1957 ; M. Petroveanu, Gazeta literară, nr. 49, 5 dec. 1957 ; G. Horodincă, Contemporanul, nr. 51, 20 dec. 1957 ; Al. Andriescu, Iașul literar, nr. 1, 1958 ; N. Ciobanu, Scrisul bănățean, nr. 2, 1958 ; G. Dimisianu, Gazeta literară, nr. 2, 14 ian. 1960. Oaie și ai săi : Ov. S. Crohmălniceanu, Viața românească, nr. 12, 1958 ; Radu Popescu, Contemporanul, nr. 8, 27 feb. 1959 ; S. Damian, Gazeta literară, nr. 10, 5 martie 1959 ; Paul Georgescu, Gazeta literară, nr. 13 și 14, 26 martie, 2 aprilie 1959 ; S. Fărcașan, Scînteia, nr. 4497, 12 aprilie 1959 ; Al. Săndulescu, Luceafărul, nr. 8, 5 aprilie 1959 ; Matei Călinescu, Gazeta literară, nr. 16, 16 aprilie 1959 ; D. Isac, Tribuna, nr. 16, 18 aprilie 1959 ; I. D. Bălan, Luceafărul, nr. 14, 15, VII, 1959 ; M. Tomuș, Steaua, nr. 4, 1959 ; Al. Andriescu, Iașul literar, nr. 6, 1959 ; Șoseaua Nordului ; H. Bratu, Contemporanul, nr. 27, 10 iul. 1959 ; L. Călin, Scînteia, nr. 4602, 15 aug. 1959 ; Al. Oprea, Gazeta literară, nr. 34, 20 aug. 1959 ; E. Tudor, Luceafărul, nr. 17, 1 oct. 1959 ; Radu Popescu, Contemporanul, nr. 36, 11 sept. 1959 ; S. Damian, Gazeta literară, nr. 38, 17 sept. 1959 ; Al. Căprariu, Tribuna, nr. 38 și 39, 17 și 24 sept. 1957 ; Ov. S. Crohmălniceanu, Viața românească, nr. 10, 1959 ; I. Sîrbu, Iașul literar, nr. 10, 1959 ; A. Băleanu, Scînteia, nr. 4682, 17 nov. 1959 ; L. Gavriliu, Scrisul bănățean, nr. 11, 1959 ; L. Dumbravă, Iașul literar, nr. 1, 1960 ; M. Novicov, Luceafărul, nr. 4, 15 feb. 1960 ; D. Cesereanu, Tribuna, nr. 7, 18 feb. 1960 ; T. Priboi, Viața românească, nr. 2, 1960. ...Cît în șapte zile : Cezar Baltag, Gazeta literară, nr. 47, 17 nov. 1960 ; Paul Georgescu, Gazeta literară, nr. 48, 24 nov. 1960 ; C. R., Viața românească, nr. 4, 1961 ; Prînzul de duminică : N. Manolescu, Contemporanul, nr. 35, 31 august 1962 ; G. Dimisianu, Gazeta literară, nr. 36, 6 septembrie 1962 ; B. Elvin, Viața românească, nr. 10, 1962 ; Ov. S. Crohmălniceanu, Gazeta literară, nr. 10, 14, XII, 1961. Studii de ansamblu : I. Vitner, Prozatori romîni contemporani, E.P.L. 1961.

Sfaturi pentru excursioniști

Presimțind că este greu să-și stabilească „factura produsului", poetul Ion Rahoveanu în reportajul „Între cetăți și riuri" (Tribuna nr. 43)mărturisește sincer : rîndurile sale sînt „însemnări de călător, de geograf, de reporter, de scenarist, poet sau cronicar contemporan". Poetul e modest. Lasă pe cititor să-i însire mai departe funcțiile cumulate din care rezultă un autor-cocteil : însemnări de istoric, de istoric literar, de filolog, de psiholog, de critic de artă, de cineast („e vorba... de un film documentar încă nerulat") etc... Cu toate acestea, personalitatea cumulardă a poetului poate fi adunată foarte bine și într-o singură ipostază, de turist, iar reportajul — în „formula" reportaj-turistic sau ghid-turistic pentru amatori. Dar să argumentăm cu citate, spre a nu stîrni recrudescențe pedagogice din partea redactorilor clujeni.

Deci reportaj-turistic, pigmentat cu informații pedestre și locomobile, cu prețioase sfaturi de drumeție de felul acestora: „Înainte de a coborî (de pe Vîrful lui Pătru n. n.) ar fi bine să intri pentru cîteva minute de discuții, eventual la un pahar, în cabana"... Pentru automobiliști: „Părăsind Valea Frumoasei și lacul de acumulare destinat dinamizării (?) bușteanilor — acolo li se spune trunchi — poți să cobori liniștit pe lîngă Valea Sebeșului (continuare de la Oașa Mare a Văii Frumoasei) chiar cu mașina întrucît pericolul accidentelor a expirat"... Culoare locală, adîncime în observație, informație inedită : „Prin împrejurimi tineri și virstnici, la această trecătoare pe la Novaci, din Transilvania, Muntenia și Oltenia, string smeură abundentă, destinată achiziției de stat, realizînd frumoase cîștiguri". Eventual pentru căsătorii cîteva recomandări-reclamă : „Dacă vrei să-i faci un dar elegant soției, ai putea cumpăra fără reticență o poșetă oferită la magazin de către fabrica Simion Bărnuțiu sau un jerseu și ciorapi proveniți din aceeași localitate". Din cînd în cînd, reporterul se dezvăluie și calamburgiu : „Un castel unde locuiește nu un nobil, ci nobila cultură de mase" sau iată o remarcabilă constatare hidrologică : „Izvoare extra-comunale sînt canalizate în sat către setea generală pentru calitatea lor rară de sub păduri".

Și, spre a nu mai pune la îndoială ținuta voiajeră a reportajului, mai citățm încă un sfat, de astă dată psihologic : „Dar însoțești în continuare Mureșul, brăzdînd cu trenul mănoasa lui luncă, chiar cuprinzînd în atenție varza, cartofii și sfecla, care se derulează. Priveliștea lor e tonică mai ales că e de dorit să nu ajungi pradă unui sentiment pustiitor, de nimicnicie, în fața Mureșului cum n-ai fost devorat de acesta nici în fața munților cu toată eternitatea împădurită a culmilor și de astădată albastră a apelor cu cer, chiar dacă o clipă sensibilitatea te încearcă". Toate bune și stilistic formulate ! Vara, contra pesimismului pe Valea Mureșului, trebuie să admirăm varza, cartofii și sfecla. Ce ne facem însă iarna ? Să mai scrie poetul Ion Rahoveanu încă un reportaj în decembrie ? ...Desigur că redactorii Tribunei îi vor oferi cu aceeași obiectivitate colegială paginile revistei.

Post-scriptum

În numărul trecut al revistei noastre, N. Stoian semnalase cîteva năravuri ce au încolțit printre poeții tineri dar nu prevăzuse și caracterul lor contagios. Primul simptom de preluare a virusului s-a arătat la Lidia Bote ; sperăm să fie ultimul în rîndul criticilor.

Tragem totodată speranțe ca prozatorii să rămînă mai departe imuni.

Un alt simptom ar fi acela prin care unii recenzenți sînt cuprinși de sentimentul ubicuității. Aceeași recenzie, dacă se poate, să apară în „Informația Bucureștiului", în „Steagul roșu" ori cîte odată și prin ziarele regionale.

Au apărut însă și cazuri speciale, rarisime, ca acela ivit la revista „Contemporanul", unde o poezie de Nichita Stănescu „Copilărosul amurg" poate fi citită de două ori (în numărul 24 și 49) fără alterări sau îmbunătățiri.

Se pare că boala manifestată reclamă redacțiilor instituirea unei vigilente carantine.

M. BRAȘOVEANU

„Secolul 20" nr. 9

Publicul cititor a primit cu interes apariția recentului număr al revistei „Secolul 20". Alcătuirea sumarului atestă serioasa preocupare a redacției de a asigura un conținut bogat și variat. Selectările din literatura universală contemporană incluse în acest număr urmăresc criterii bine precizate. (Este vorba în primul rînd de succintele „antologii", cea de lirică japoneză și cea de umor... universal). Cititorul are prilejul să cunoască — în izbutitele traduceri semnate de Mihai Beniuc, Marcel Breslașu, Ion Brad, A. Gurghianu, Tașcu Gheorghiu și alții — cîteva pagini vibrante aparținînd unor poeți japonezi contemporani : Simazaki Toson, Kitahara Hakușu, Kanayi Ryuko, Nakano Sighenaru etc. Traducerile beneficiază de acuratețe și prospețime, degajînd fiorul emoției autentice. Mica antologie umoristică — precedată de sprințarele „note despre rîs" semnate de Marcel Breslașu — aduce o diversitate binevenită de autori și titluri. Reîntîlnim ironia acidulată a lui Maiakovski, verva satirică specifică faimosului cuplu Ilf și Petrov, sarcasmul știchiuitor, amar, cu care-i admonestează Hașek pe exponenții rînduielilor capitaliste. Totodată, „antologia" dezvăluie și aspecte oarecum inedite din creația unor scriitori. Astfel, „cerebralul", „lucidul" Brecht apare și în ipostaza unui moralist surizător. Așa ni-l relevă „Povestirile despe domnul Keuner" în care elementul comic — derivat din aforisme și parabole — este predominant. John Steinbeck — apreciat pentru tonul grav, cu inflexiuni dramatice, al romanelor sale — este prezent cu un fragment de roman plin de sevă umoristică. Mai pot fi amintiți scriitorii germani E. Kästner și H. Böll, indianul Ahmad Abas etc. Traducerile, realizate de Tatiana Nicolescu, D. I. Suchianu, Nina Cassian, S. Damian și alții transmit acordurile vesele ale textelor originale.

Florica Șeimaru analizează concentrat trăsăturile dramaturgiei lui Eugen Ionescu, semnalîndu-i cu discernămînt limitele conceptuale. Piesa „Rinocerii", semnificativă pentru scrisul dramaturgului, subliniază înfruntarea dintre reprezentantul oamenilor integri, dar solitari, neuniți, și specimenele monstruoase ale fascismului. Articolul Georgetei Horodincă despre romanul existențialist este foarte interesant și util. În contextul numărului, amintirile lui Evgheni Petrov despre Ilf aduc o notă de emoționantă evocare literară. Interviul luat de Fl. Potra lui Pier Paolo Pasolini aduce o contribuție la cunoașterea personalității scriitorului italian. Ciclul de articole și însemnări despre Panait Istrati (semnate de Al. Oprea, P. Marinescu și alții) evidențiază concludent ecoul mondial al operelor celui care a scris „Ciulinii Bărăganului".

În ansamblu, nr. 9 al „Secolului 20" constituie, incontestabil, un succes redacțional (Remarcăm — între altele — frumoasa prezentare grafică a Getei Brătescu).

B. MIHAI

Surplus de indigo

O revistă interesant scrisă, sprintenă intelectual, ingenios paginată atrage întotdeauna cititorii. Pe cînd una invadată de expresii banale, de stil administrativ-didactic se refuză la lectură, îndepărtează cititorii. Cîteva numere din „Femeia" ne-au dat această senzație. Ne-am pomenit impotmoliți în locuri comune, în platitudini ce amintesc de răspunsurile stereotipe ale unor elevi conștiincioși. Cîteva :

„În volumul intitulat „La fîntîna cu găleata", Ion Istrate (?) înfățișează crîmpeie din viața nouă a satului".

„În volumul „Cocteil-Babilon", Ioan Grigorescu ne înfățișează cu vervă și spontaneitate"...

„I. A. Bassarabescu în volumul său intitulat „Pe drezină" evocă o întreagă lume veche"...

„Viața pescarilor noștri dunăreni are specificul ei, pe care nu-l întîlnești în altă parte (sic !), la alte categorii de muncitori. Un specific cu o poezie aparte".

„Volumul „Contemporan cu viitorul" de Vasile Băran înmănunchiază o sumă (sic !) de articole despre (...)".

„...broșuri interesante și instructive, oferind totodată o lectură plăcută, pe înțelesul tuturor."

„Adresîndu-se unui cerc larg de cititori, autoarea își propune să arate..."

„Foarte interesant și educativ este..."

„Altfel nu face să trăiești" este un roman admirabil".

„Volumul „Impresii de călătorii" de D. Popescu il poartă pe cititor prin ținuturile îndepărtate"...

„El ne poartă" (ca și volumul lui D. Popescu n.n.) „... Autorul oglindește apoi felul în care"

„Volumul „Plante de cameră" vine în ajutorul iubitorilor de flori".

„Broșura „Cum se transformă hrana în putere" de acad. Eugen Macovski, editată de către Consiliul pentru răspîndirea cunoștințelor cultural-științifice, ne face cunoscut izvorul vieții și energiei noastre".

„Scrisă pe înțelesul tuturor, cartea dă o serie de noțiuni științifice interesante".

„În volumul „George Enescu" (Mesajul-estetica) G. Bălan ne prezintă forța geniului".

„În această carte autorul dezvăluie mesajul spiritual".

„În volumul intitulat „Croitor pentru săraci" autorul, E. Teodoru, prezintă cititorilor un mănunchi de povestiri".

*

De ce să se înlocuiască tipăriturile C.L.D.C. (buletinul „Cărți noi", blancurile etc...) cu aceste univoce, unicrise „Recomandări pentru cercurile de citit" ? Acesta să fie singurul mod de a recomanda o carte ? (Simplu, fără să o citești).

Accesibilitatea înseamnă limbaj didactic, lipsă de idei ? Mai ales în gazetărie...

M. N. R.

CRITICA LITERARĂ ȘI ENTUZIASMUL NEGAȚIEI

Schimbul de opinii a lărgit, în ultimul timp, terenul investigației critice, acesta devenind, de cele mai multe ori, un loc propice pentru confruntarea febrilă de păreri. Concepută astfel, polemica nu poate fi decît utilă în conturarea judecății de valoare, concluzia acelui proces de analiză adeseori sinuoasă, dar cu atît mai ispititoare pentru critic. Oricine poate observa cît de vii au fost discuțiile cu caracter general, teoretic, sau numai restrînse la o lucrare anumită, pentru a determina specificul scriitorilor într-un context din ce în ce mai nuanțat al literaturii noastre contemporane. Recrudescențele gratuității imagiste în poezie au fost repede sesizate, după cum unele alunecări naturalist-expresioniste în proza tinerilor au apărut ca simple tentații legate de o experiență de viață încă sumară. Numeroase articole, cronici, recenzii au subliniat linia ascendentă

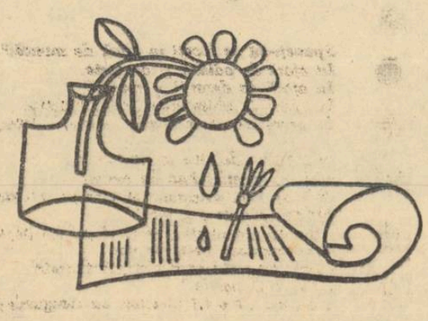

a unor scriitori, care cu procedee originale, de incontestabil talent, au izbutit să descleze nou, fără a simplifica procesele specifice realității, atît de armonioasă în diversitatea aspectelor ei. Evitarea modului simplist, unilateral, de a privi fenomenul social implica negreșit o maturizare a conștiinței artistice, ostilă oricărei artificializări, clișeului inexpresiv, sau asociațiilor arbitrare. Afirmarea talentului a fost întîmpinată entuziast, și, în pofida unor comentarii prelungite excesiv, critica a manifestat obiectivitate și gust literar sigur. Totuși, în acest climat al raporturilor rodnice dintre scriitori și critici au mai apărut surprinzătoare iritări estetice și, prin contrast, pledoarii pentru o formulă epică întrucîtva convențională, rodul colaborării dintre călimară și echer. Am amintit cîteva îmbucurătoare semne de discernămînt critic pentru motivul că unghiul observației a devenit mai cuprinzător, iar argumentația mai suplă, depășind simplul exercițiu profesional. Tocmai de aceea, nedumerește tonul violent al unor note sau recenzii care ar trebui în același spațiu să convingă, firește în termeni exigenți, de justețea observațiilor. Un exemplu dintre cele mai recente, care poate prilejui aprecieri mai largi, îl oferă însemnările pe marginea numărului 9 din **Iașul literar**, apărute în **Gazeta literară** (31 septembrie 1963). E vorba de articolul **Critică literară sau apologie ?** semnat de Mihai Drăgan, care conchide: „Un critic literar nu trebuie să scrie numai despre anumite cărți, așteptînd pînă cînd apare în librărie lucrarea unui anumit autor căruia vrea cu orice preț să-i închine o odă sau să-i ridice a statuă, și are datoria să comenteze cu obiectivitate și principialitate oricare din lucrările care-i solicită specialitatea și răspunderea". Autorul articolului a observat, pe bună dreptate, în unele cazuri, renunțarea la principiul obiectivității și orientarea cu multă dezinvoltură spre procedeul comentariului descriptiv, cu paranteze hiperbolice. E în fond sesizat aici un mod deficitar de a răspunde unei recomandări care este și esența genului ca atare : argumentarea observațiilor, schițarea unui itinerariu, locul ocupat de un scriitor sau altul într-un ansamblu literar atît de divers. Un astfel de articol putea pune în discuție și tehnica unei cronici literare al cărei obiect așteaptă o analiză profundă și în termeni propii a fenomenului artistic. Mihai Drăgan se menține la nivelul unor exemplificări, care au însă calitatea de a oferi un punct de plecare fructuos în vederea unor observații asupra atitudinii criticului față de una sau alta din lucrări. E un adevăr faptul că din activitatea cîtorva critici talentați lipsesc puncte de vedere referitoare la lucrări importante apărute în ultimii ani. În schimb, aceiași critici au în bilanț articole și cronici literare în legătură cu volume de versuri, nuvele, romane, care nu pot fi citate cu ori cîtă bunăvoință amicală în rîndul celor mai recente succese. Desigur, ne surprinde absența din activitatea lui Ov. S. Crohmălniceanu sau Paul Georgescu a unor articole despre **Scrinul negru** de G. Călinescu sau **Prînzul de duminică** de Eugen Barbu. Ov. S. Crohmălniceanu și-a irosit întreaga rezervă de epitete superlative în cronica la **Risipitorii** lui Marin Preda, roman interesant prin problematica abordată, prin soluții epice noi pentru autorul **Morometilor,** dar discutabil în anumite laturi ale sale. În primul rînd e vorba de unitatea cărții și chiar de o anumită ostentație filozofantă, străină structural scriitorului atît de exact și expresiv cînd înfățișează direct realitatea înconjurătoare **(Desfășurarea, Morometii).** Mai ciudată este atitudinea unui critic intransigent ca Ov. S. Crohmălniceanu față de un roman confuz, ca **Aceste zile și aceste nopți** de Teodor Mazilu. Criticul este în același timp și un istoric literar competent, dovadă monografiile, studiile și articolele referitoare la moștenirea noastră literară. În cronica la **Grigore Alexandrescu** de G. Călinescu, Ov. S. Crohmălniceanu observă pe alocuri un balast documentar, dar cînd închei lectura nu poți încerca decît regretul de a nu-l fi văzut entuziast față de una dintre cele mai prețioase monografii literare apărute în ultimii ani. Dimpotrivă, atunci cînd întîlnești apropierea între G. Călinescu și De Sanctis te întrebi de ce lipsește precizarea, absolut necesară pentru cititorul neinformat, legată de două concepții estetice opuse și de două sensibilități literare originale.

În cronica la **Momentul Caragiale,** de Silvian Iosifescu, argumentația este judicioasă și subliniază faptul că, în noua sa lucrare, autorul monografiei Caragiale aduce observații fine, cu însușirea de a completa cercetările anterioare. Numai că aici entuziasmul pînă la urmă se convertește în apologie.

Ar fi fost poate mai folositor dacă atunci cînd releva fluctuația raporturilor dintre autorul **Scrisorii pierdute** și Junimea, se preciza că, documentar, Silvian Iosifescu aduce relativ puține elemente noi. Numai simpla verificare a ediției Zarifopol, care la ciclul tripticului eminescian nu indică variante, ar fi scos la iveală detalii prețioase pentru momentul 1889—1891. Și în paginile despre perioada berlineză a vieții lui Caragiale lipsesc unele amănunte prețioase. Asemenea observații ar fi ajutat criticului preocupat constant de interpretarea operei lui Caragiale și, fără îndoială, contribuiau la elucidarea acelor zone de biografie încă difuze. Este un regret pe care oricare dintre cititori îl împărtășește și căruia îi poate asocia, cu justificată îndreptățire, felurite întrebări.

Spre deosebire de Ov. S. Crohmălniceanu, atent la rigorile cronicii literare, Paul Georgescu, așa cum remarca și autorul articolului din **Iașul literar,** trece printr-o perioadă a însemnărilor grăbite, de multe ori a simplei recenzii cu acoperirea tipografică a titulaturii „Cronica literară". Spirit alert, asociativ, altădată solicitat de idei, Paul Georgescu publică uneori cu prea multă ușurință simple marginalii anodine. Revenind la sectorul de critică al **Gazetei literare,** acesta pare să fi trecut răspunderea asupra lui Eugen Simion, care analizează cu grijă cărțile alese, sau a lui Matei Călinescu, ale cărui cronici și articole recente nu mai duc povara desagilor cu mirodenii.

La rubrica „Revista revistelor", **Gazeta literară** publică din cînd în cînd aprecieri și acestea, cu rare excepții, sentențioase, acuzînd de superficialitate și suficiență autori care semnează, cu onestitate, beletristică sau articole critice în alte publicații. Semnalarea, de pildă, a notelor corozive publicate uneori de **Contemporanul** ar fi fost mai utilă, sau discutarea articolelor semnate de Cornelia Ștefănescu și M. Braga despre prefețe, în care autorii oscilează între apologie și criticism. Deși sporadice, procedee ca cele din **Gazeta literară** nu considerăm că ajută la stimularea activității criticii literare și mai cu seamă la orientarea acesteia către o dezbatere deschisă, principială.

I. Mureșanu

INSPIRAȚIE — Fotografia: I. MICLEA

METODE ȘI CONCEPȚII IN ISTORIA LITERARĂ SOVIETICĂ

În ultima vreme se remarcă în Uniunea Sovietică un interes sporit pentru problemele de istorie literară. Dovadă stau discuțiile purtate în paginile presei cotidiene și de specialitate cu privire la profilarea și structurarea cursurilor de literatură în genere și, în deosebi, a celor de istorie a literaturii ruse și sovietice în institutele de învățămînt superior, precum și discuțiile relative la metodele cele mai eficace de predare a literaturii în școlile medii și universități, la conținutul cursurilor generale și a celor speciale, la raporturile dintre ele etc. Dar o dovedește mai ales numărul mare de lucrări de specialitate publicate în anii din urmă sau proiectate a vedea lumina tiparului într-un viitor apropiat. În rîndul acestora trebuie semnalate: **Istoria criticii ruse** (2 vol.), **Istoria romanului rus, Istoria literaturii sovietice,** realizată de două colective independente de cercetători : unul al Universității din Moscova, (lucrare apărută în 2 vol.) și celălalt al Academiei de Științe a U.R.S.S. (lucrare în 3 vol.). Am mai putea să cităm, de asemenea, cele două **Istorii ale literaturii ruse,** una editată de Academia de Științe (în 3 vol., sub redacția acad. D. Blagoi) și una publicată de Universitatea din Moscova. Reprezentînd un fenomen semnificativ pentru interesul de care se bucură cercetările de istorie literară în U.R.S.S., aceste istorii ale literaturii ruse și sovietice merită o considerare mai atentă sub aspectul metodologic, ca și al conținutului, al problemelor dezbătute și al modului cum au fost rezolvate.

Ani de-a rîndul, continuînd o veche tradiție, preluată încă dinainte de 1917, și ilustrată între alte lucrări, de ampla **Istorie a literaturii ruse** de sub redacția lui Ovsianiko-Kulikovski (în 5 vol.), tratatele și manualele de istorie a literaturii ruse și sovietice au fost concepute ca o îmbinare între capitole monografice, consacrate diferiților scriitori și capitole zugrăvind imaginea de ansamblu a epocii în care trăiau și se afirmau respectivele personalități creatoare. După acest principiu a fost construită și ampla **Istorie a literaturii ruse** în 10 vol., sub egida Academiei de Științe a U.R.S.S., inițiată încă înainte de război și terminată cu cîțiva ani în urmă. Acest principiu a fost reluat și de recentele lucrări: **Istoria literaturii ruse** și **Istoria literaturii sovietice,** publicate ambele de Universitatea din Moscova. Construirea manualelor și a tratatelor de istorie literară după sistemul îmbinării capitolelor monografice cu cele de epocă devenită oarecum tradițională, nu numai în U.R.S.S., dar și la noi și în alte țări prezintă o serie de avantaje, care și explică, de altfel, încetățenirea acestui gen de lucrări. Acest tip de istorie literară suferă, desigur, de unele neajunsuri, nu întotdeauna de neglijat. Cu toată prezența capitolelor de epocă, și chiar cu convingerea că acestea ar fi realizate cu multă pricepere, e anevoios de îmbrățișat în asemenea priviri generale toată complexitatea și specificul mișcării literare, dialectica procesului literar cu toate relațiile sale, în toată dinamica sa. Scriitorii sînt prezentați compartimentat, izolați unul de celălalt, fără să se poată stabili legătura necesară, firească, istorică, între fenomenele literare și personalități creatoare contemporane, ceea ce desigur prejudiciază perspectivei de ansamblu asupra evoluției literaturii într-o epocă dată și de la o epocă la alta.

O încercare inovatoare, urmărind tocmai remedierea neajunsurilor semnalate reprezintă tratatul de **Istorie a literaturii ruse** în 3 vol. de sub redacția acad. Blagoi *). Cercetînd evoluția literaturii ruse de la originile ei și pînă la Marea Revoluție din Octombrie, colectivul de autori a pornit de la o concepție nouă, diferită de celelalte istorii ale literaturii apărute în U.R.S.S. Înțelegînd importanța deosebită pe care o are „tabloul de ansamblu al întregului proces istorico-literar, care se desfășoară într-un complex de corelații și interacțiuni, cu fluxuri și refluxuri pe planul luptei dintre trecut și prezent, dintre schemele tradiționale închistate și spiritul inovator", s-a renunțat la sistemul tradițional al capitolelor monografice pe scriitori.

Autorii au pornit de la concepția, științificește pe deplin valabilă, că istoria literaturii este în primul rînd o **istorie,** deci respectivul fenomen ce este supus cercetării trebuie prezentat în **procesul** lui de creștere și dezvoltare, determinat de anumite legi obiective, cu toate verigile și corelațiile sale. Dar totodată ei au ținut seama că este vorba de o istorie a **literaturii** și, ca atare, nu au pierdut nici un moment din vedere esența lui, specificul artistic, studiindu-l încontinuu „în unitatea inseparabilă dintre conținut și **formă**".

O periodizare riguroasă a procesului literar stă la baza tratatului, asigurîndu-i o unitate și o perspectivă justă, științifică, de analiză a fenomenelor. Pornind de la considerația că „etapele principale ale procesului literar se delimitează în cadrul procesului istoric general, iar periodizarea literaturii corespunde în linii mari perioadelor istorice principale ale vieții poporului", autorii au recurs la periodizarea leninistă a mișcării revoluționare din Rusia, dar fără să ignore legile proprii de dezvoltare a fenomenului literar și fără să omită lupta literară, succesiunea diferitelor curente, școli literare, legăturile cu alte literaturi sau cu alte domenii de artă.

Tratatul oferă o imagine de ansamblu complexă asupra dezvoltării literaturii ruse de-a lungul veacurilor, în care fenomenul literar este prezentat în strînsă legătură cu lupta de idei, cu mișcarea filozofică, științifică, cu alte domenii de artă (pictură, muzică). Se realizează un tablou care redă dialectica și dinamica procesului, **pulsul viu al vieții literare,** în cadrul căruia fiecare operă apare în conjunctura și pe fundalul istoric autentic, fiecare moment sau eveniment în ansamblul condițiilor care i-au dat naștere și l-au însoțit pe parcurs. Desigur că o atare cercetare dezvăluie mai pregnant decît o fac tratatele construite după sistemul monografiilor, specificul mișcării literare, logica ei și, mai ales, respectă cu adevărat principiul istoric în expunerea și explicarea faptelor. Într-o atare cercetare capătă explicație raporturile dintre diferite specii și genuri într-o anumită epocă sau de la o epocă la alta, legăturile dintre diferitele școli literare, dintre tendințele specifice ale unei epoci literare și cele ce-i urmează etc. De pildă, urmărind evoluția literaturii ruse din sec. XVIII, tratatul analizează cu pătrundere și pregnanță fenomenul succesiunii și corelației dintre curentele literare (clasicismul, sentimentalismul, primele manifestări ale romantismului). Astfel, dacă în cap. I se discută „premizele clasicismului rus", iar în cap. II „formarea primului curent literar — clasicismul", în cap. IV se vorbește despre „începutul crizei clasicismului și dezvoltarea trăsăturilor specifice sentimentalismului". Tot așa, în capitolul „Premizele unei noi epoci literare", se analizează „declinul vechilor curente literare din sec. XVIII", „începutul formării realismului critic" și „apariția unui nou curent literar — romantismul rus". În perspectiva procesului istoric, capătă o explicație mult mai profundă, științifică, evoluția poeziei ruse la începutul veacului XIX, care nu mai este prezentată fragmentar în capitolele Pușkin, Lermontov, Rileev etc., ci considerată în corelația dintre specii (poem, poezie lirică), în concomitența apariților adesea foarte semnificative (dumele lui Rileev și poemele sudice ale lui Pușkin), în raporturile dintre grupurile de poeți (poeții „pușkinieni", poeții decembriști, Jukovski etc.), în relațiile cu poezia europeană a vremii — și în această privință părerile emise cu privire la rolul jucat de Byron și Goethe în viața literară a Rusiei din acea vreme sînt pline de interes.

Analizate în cadrul aceleași epoci, capătă o semnificație mult mai profundă, ca fenomene determinate de anumite legi de dezvoltare ale vieții literare de la acea dată, romanele și nuvelele pe temă istorică ale lui Pușkin **(Fata căpitanului),** Gogol **(Taras Bulba),** Lajecinikov, Zagoskin etc.

Sistemul de structurare după principiul procesului istorico-literar mai are și avantajul de a introduce în circulație figuri mai puțin proeminente ale istoriei literare, evenimente mai puțin marcante, dar care și-au avut locul și rolul în dezvoltarea vieții literare și a căror situare în cadrul respectiv contribuie la prezentarea cu adevărat completă a literaturii din epoca dată. De pildă, imaginea literaturii ruse dintre 1810—1820 se întregește și unele din aspectele ei pot fi considerate mai profund tocmai pentru că dezbaterea în jurul problemelor poeziei — specie dominantă la acea dată — îmbrățișează nu numai creația lui Pușkin, Rileev, Jukovski, dar și aportul unor poeți „secundari": Baratinski, Viazemski, Delvig, Iazikov, Venevitinov.

Se pune însă întrebarea: nu cumva acest fel de istorii ale literaturii neglijează specificul scriitorilor, trec cu vederea aportul original, valoarea artistică a fiecăruia dintre ei ? Nu cumva Pușkin sau Tolstoi, Turgheniev sau Dostoievski sînt atît de „dizolvați" în evoluția procesului literar, încît încetează de a mai fi ei înșiși și operele lor nu mai apar în toată importanța lor pentru literatura rusă și mondială?

Asemenea temeri au fost exprimate cu prilejul discutării machetei actualului tratat, în 1955. Rămîn aceste temeri reale, astăzi, cînd citim nu macheta, ci tratatul propriu-zis ? Credem că nu. Desigur că **Istoria literaturii ruse** de sub redacția acad. D. Blagoi nu dă priviri globale asupra drumului de creație a diferiților scriitori ; diferitele opere, aspecte, probleme sînt prezentate pe parcurs în momentul istoric respectiv. Dar acest sistem nu împiedică sublinierea valorii și importanței operelor sau a scriitorilor. Credem, dimpotrivă, că ajută la reliefarea lor și mai puternică. Așezată în ambianța istorică în care s-a născut, respectiva scriere se profilează pe un fundal firesc și autentic care înlesnește aprecierea ei în lumina momentului în care a apărut, ținînd seama atît de evoluția autorului respectiv, cît și de evoluția întregii literaturi a vremii. De pildă, în **Istoria literaturii ruse** de sub redacția acad. Blagoi capătă o explicație temeinică motivele de tristețe ce se manifestă în lirica pușkiniană de după eșecul decembriștilor, pentru că poeziile marelui poet sînt considerate într-un context literar larg, raportate la condiții istorice specifice ce au determinat întărirea în poezia de după 1825 a motivelor pesimiste și a tendințelor pesimist-romantice. De asemenea, ies mult mai bine în valoare specificul și importanța unor opere ca **Povestirile unui vînător** de Turgheniev, **Poveste obișnuită** de Gonciarov, **Cine-i de vină** de Herzen, **Oameni sărmani** de Dostoievski, dacă ele nu sînt cercetate izolat, la distanță de zeci de pagini unele de altele și în contextul creației unor scriitori foarte deosebiți unul de celălalt, ci considerate, așa cum o cere o metodă riguros istorică, ca fenomene apărute aproape concomitent, aparținînd aceleiași epoci, izvorîte în aceleași condiții politice, sociale și literare.

Desigur că o atare Istorie a literaturii este o lucrare de sinteză care nu poate face investigații de amănunt în evoluția creatoare a diferitelor personalități literare. Dar ceea ce au specific aceste personalități apare cu mult relief, tocmai pentru că se profilează pe un fundal complex și larg în mișcare, în dezvoltare, ceea ce îngăduie valorificarea originalității fiecăruia în comparație cu contemporanii de aceeași însemnătate sau de importanță mai mică.

Renunțînd la analize de amănunt și mergînd pe linia sintezelor, a îmbrățișărilor ample, un asemenea tip de istorie a literaturii nu se poate însă elabora fără prealabile cercetări monografice, studii asupra unor probleme particulare, investigații de detaliu, pe baza cărora să se ajungă la generalizări, concluzii, priviri de ansamblu. De altfel, bogata bibliografie ce însoțește tratatul analizat de noi confirmă acest lucru.

Desigur că o Istorie a literaturii structurată după procesul istorico-literar reprezintă o treaptă superioară de cercetare științifică, care presupune atît din partea celor ce o realizează cît și a celor ce o folosesc temeinice și vaste cunoștințe de specialitate. Procesul de elaborare a **Istoriei literaturii ruse** care a durat aproape un deceniu (în 1955 a avut loc discuția machetei, în 1958 a apărut primul volum, în 1963 al doilea, al treilea fiind sub tipar) și la care au participat specialiști din cei mai calificați (D. Blagoi, Andrianova-Peretz, A. M. Lavretki, A. G. Țeitlin, V. A. Putințev, K. V. Pigarev, M. R. Foht, N. L. Stepanov, P. N. Berkov etc.) este grăitor. Un tratat de istorie a literaturii, constituit după principiul procesului istorico-literar, nu desființează utilitatea unor istorii construite după principiul monografiilor de scriitori, ci, dimpotrivă, se bizuie pe acestea, pornește de la ele. Dar totodată el reprezintă un pas înainte, un pas necesar care marchează o maturizare a cercetărilor de istorie literară, a gîndirii teoretice în acest domeniu.

Tatiana Nicolescu

*) Primul volum al lucrării a apărut anul acesta și în traducere românească, Istoria literaturii ruse, Ed. Științifică.

SPRE ADÎNCURILE PLANETEI

Reportaj de
CORNEL BOZBICI

Fotografia:
I. MICLEA

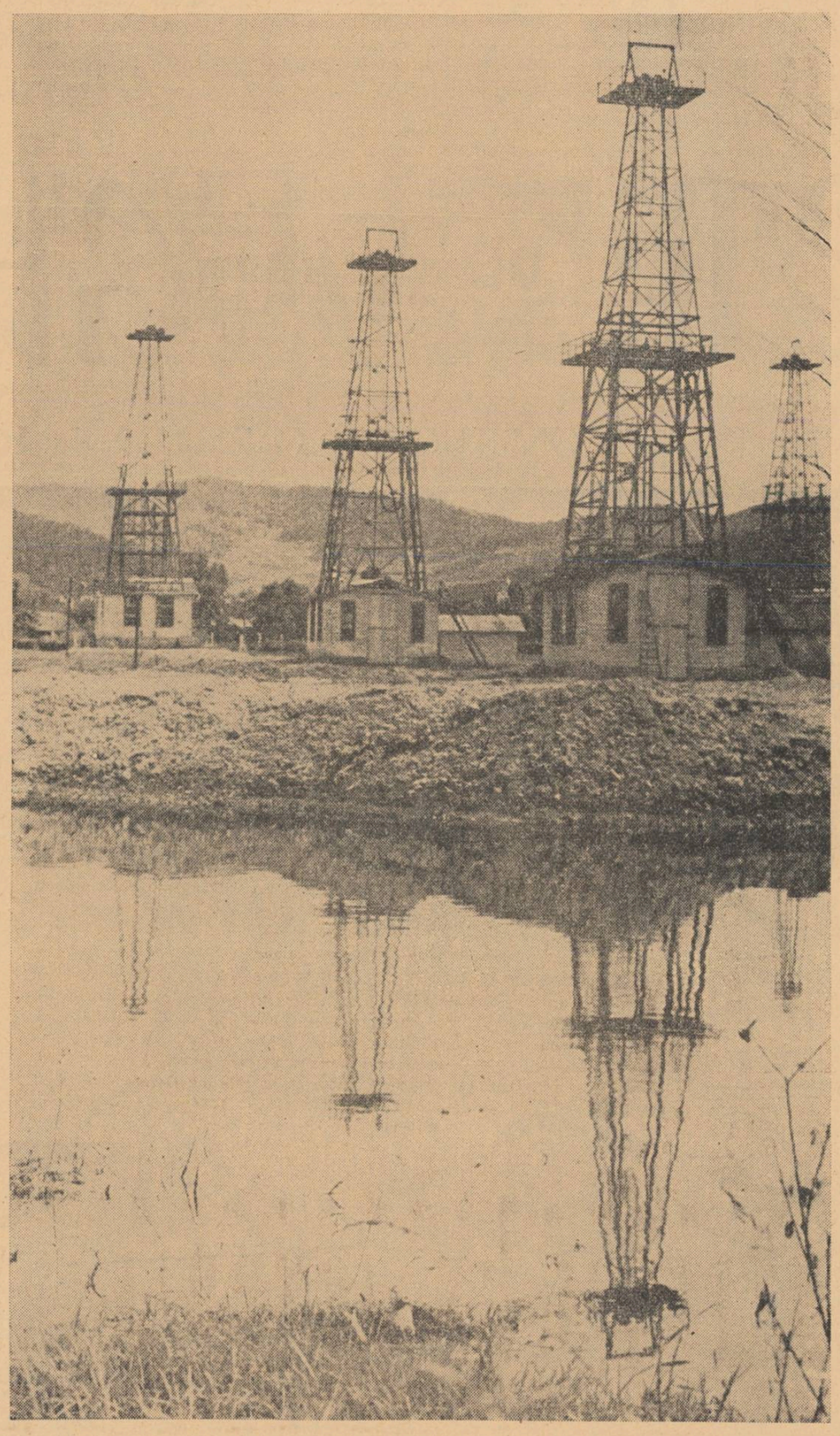

S-au aprins reflectoarele, remarcă cineva. Mă uit la ceas: șase fără un sfert. Jeturile de lumină sfîșie amurgul și măresc densitatea nopții care se grăbește spre noi călătorind pe nori.

— Cît mai avem?

Prea sînt liniștiți băieții aștia, mi se pare, sau poate simulează, ori așa au citit pe undeva că în orele de așteptare încordată eroii sînt impasibili, ca fluviile cu oglindă calmă.

— Cît mai avem? insist.

— Doi metri...

— Pe cronometru?

— Calcar dur... două ore, trei...

Sigur că simulează!... Bine, băieți, zău că nu vă stă rău mina asta! N-o să fac nici o remarcă răutăcioasă și chiar o să mă prefac că nu observ, dar ori cum, masca indiferenței nu poate ascunde exploziile interioare!... Se citesc în încordarea maxilarelor, în tresărirea la fiecare zgomot și, dacă vreți un argument al intensității așteptării — banal, e drept —, pot să vă invoc cantitatea imensă de țigări consumată.

— Ar trebui să pregătim raportul, spune șeful într-un tîrziu.

Ies din baracă. Afară s-a întunecat de-a binelea. O stea lucește, parcă ar fi prinsă în vîrful turlei. Pe Gheorghe Dumitru, brigadierul, îl zăresc agitîndu-se pe platforma sondei.

Curios cum amurgul n-a reușit să înece culoarea argintie a turlei. Doar a estompat-o puțin. În lipsa soarelui care a trecut bornele australului se plimbă pe bulevardele zgomotosului Sao Paolo și a trezit crabii din amorțeală pe plaja din Tubuai, turla absoarbe lacomă acum fluxul luminos pe care îl reflectă oglinda parabolică a cerului și e de un argintiu tulburător, care fascinează, atîtă imaginația. Poate de aceea, stînd în lanul de porumb și privind-o, mi s-a părut că această construcție metalică minunat de suplă, nu e decît o rachetă imensă care curînd va începe să vibreze și forțele descătușate ale acestui bătrîn pămînt o vor catapulta spre stelele acelea de sus a căror identitate n-o cunosc.

Spre turlă aleargă o pată albă. Nu poate să fie decît șeful, Tîrcoveanu, care are o cămașă imaculată. De azi dimineață aștept, nu fără oarecare răutate, s-o văd mînjită de pete de ulei. Șeful, Mișu Tîrcoveanu, apare la sondă parcă ar veni la o recepție: cămașă albă, cravată, costum.

— O, cum crezi că o să mă mînjesc? Asta, domnule, e o mașinărie modernă, mi-a spus zîmbind.

Incontestabil. Instalația pentru foraj de mare adîncime 3DH este ultima creație a industriei grele românești, care își verifică forța și calitățile aici. Peste o sută douăzeci de minute, prima etapă a călătoriei ei în adîncurile scoarței, după un drum lung și dramatic, se va încheia. Ținta ei, 4.500 de metri, va fi atinsă. Trăim clipe emoționante! Cel mai adînc foraj executat vreodată în România!

Mă uit la ceas: șase. A trecut abia un sfert de oră. Brusc, îmi aduc aminte de Nautilus. Nautilus a intrat în viața mea azi dimineață și mă obsedează. Iată de ce a trebuit necondiționat să stau de vorbă cu Țarălungă.

Milioane de ani în cîteva clipe

Curios om acest George Țarălungă. Cînd l-am cunoscut, mi s-a prezentat într-un fel original și derutant: Țarălungă, de profesie geolog și în particular visător.

— Povestește-mi ce-ai văzut, îl rog.

— Unde? mă întreabă puțin surprins.

— Acolo în adîncul pămîntului... Povestește-mi despre Nautilus...

— Vino cu mine...

Iată cum a început călătoria noastră spre adîncurile planetei-mamă, spre zările acelea odinioară, atît de reale, care mai păstrează în ele energia soarelui, nostalgia vulcanilor, zbuciumul clorofilei și imaginea ciudatelor păduri, azi dispărute în întunericul scoarței. Am intrat în mica încăpere a geologului și el mi-a arătat un raft de sticlă pe care erau înșirate felurite minerale.

— Tot ce vezi aici, sînt pietre adunate din probele extrase. Și fiecare dintre ele reprezintă o filă din istoria pămîntului. Privește...

...O gresie fină pe care degetele alunecă lin, iar ochiul neavertizat trece fără să bage de seamă, peste imaginea unor fibre înghețate în piatră, care cîndva erau elastice și moi: un strămoș al buretelui de mare, pe care cataclismul l-a strivit în apele acelea fierbinți. Și după milioane de ani, în același loc pe unde azi a pătruns sonda, un mineral vorbește despre un peisaj fantastic: pădurile uriașe din perioada carboniferă. Privesc ca-ntr-o oglindă miraculoasă această lume vegetală încremenită, în fragmentul de piatră, inundată mai apoi în apele mărilor dispărute nu se știe unde sau poate transformate în nori albi și uriași. Singura ei amintire o constituie fosilele echinidelor, ale scoicilor, ale ecvisetaceelor și acestea din urmă îmi aduc aminte de o primăvară palustră și umedă, și totodată de cîmpiile copilăriei cînd în luna aprilie mă uitam cu uimire și frică la frunzele mărunte, în formă de solz, la tulpinele care răsăreau brusc din pajiște. Vasăzică, asta e coada calului. Ce bătrînă e!

Golful! O sfărîmătură de piatră de calcar cu aspect satinat vorbește despre un imens golf, cu ape calme, la 3000 de metri sub pămînt. Ne aflăm deci aproape de-un țărm dispărut. Martoră este umbra gravată în piatră a acestei cefalopode dibranhiate: un balemnit, animal înrudit cu sepia zilelor noastre. Marea aceasta era caldă și prin ea își ducea veacul strămoșul lui Nautilus... Nautilus, mica moluscă cu nume misterios, care l-a inspirat pe Jules Verne și care mi-a înlesnit această retrospectivă geologică.

Țarălungă lua cîte o piatră de pe rafturile de sticlă și călătoria noastră în timp continua mereu atrăgătoare și fantastică. Treceam din devonian în carbonifer, din permian în triasic, străbăteam jurasicul și cretacicul, parcurgînd vertical vîrsta pămîntului. Lăsam în urma noastră vulcani în erupție, ghețari coborînd lin din munți ce nu mai există, pășeam pe țărmuri cu plaje al căror nisip fin, de gresie, degetele îl percepeau cu uimire. Asistam la retragerea tragică a mărilor spre alte orizonturi, la distrugerea coniferelor, la nașterea dicotiledonatelor și în minte îmi năvăleau imagini de păsări și animale ciudate pe care le văzusem reconstituite în cărți, de fantezia desenatorilor: strania arheopterix — pasărea reptilă, sau uriașul mamifer cu dinte de fildeș, dinoteriumul... Și toate acestea privind și pipăind pietrele pasionatului colecționar de umbre de fosile, Țarălungă.

— Asta este poezia geologilor, își încheie expunerea Țarălungă. De aceea sînt aici și nu într-un birou, undeva.

— Dumneata îmi vorbești de pasiune...

— Numește-o cum vrei.

Tăcu. Ascultă cîteva clipe cu încordare. De afară răzbăteau, uniforme și dure, zgomotele sondei.

— S-a întîmplat ceva?

— Nu. Nimic. Ne apropiem de țintă... Și, rîzînd: Hai să vedem ce fac băieții.

M-am uitat la ceas: șase jumătate.

Intermezzo

Vîntul era cald și lupta împotriva anotimpului care ruginea pe la colțuri frunzele; vîntul legăna tulpinele istovite ale porumbului și lanul se transformase într-o bătălie cu un milion de spadasini drapați în galben; vîntul ne mîngîia cu dragoste obrajii și ne alunga din memorie iarna. Fermecător era vîntul! De unde vii tu, vîntule? l-am întrebat, simțindu-l viu și bun și darnic.

— Din Nangrahar...

Nu mi-a răspuns vîntul, ci omul care sta în canatul ușii la baraca de tablă ondulată. Omul acesta mi se păruse taciturn și inaccesibil și aș fi vrut să stau de vorbă cu el, să-mi povestească despre sondă, dar de fiecare dată îmi răspundea: „Ce-aș putea să-ți spun?...“ Dar cine cunoaște mai bine ca dînsul puterea și posibilitățile instalației?

— De unde știi că vine de-acolo?

— Sînt. Acum în grădinile Kabulului frunzele se scutură, la Nangrahar înfloresc trandafirii, iar în Shebergan mori de căldură...

Zîmbește. Îmi pare bine că a prins să vorbească. Așa începi să cunoști un om. Aflasem că fusese în Afganistan, la forări de sonde, dar la toate întrebările rămăsese refractar.

— Căldura și artropodele, murmură ascultînd vîntul cald.

— Asta te-a impresionat mai mult acolo?

— A, nu! Cu șerpii, păianjenii și scorpionii care se plimbau pe pereți m-am obișnuit repede... (Pauză...) Seara aceasta îmi aduce aminte de ceai și de cursele de cai. Știi, nu puteam lupta împotriva căldurii (ziua era de peste 60 de grade) ori cîtă apă aș fi băut. Într-o zi am descoperit ceaiul. Un fel de-a spune că l-am descoperit. Localnicii ne-au vîndut secretul: un ceai fierbinte dimineața și nu mai simți arșița. Săpam la sonde fără să ne pese...

— Și caii?

— Vrei să știi ce m-a impresionat totuși?

— Aș vrea...

— O mulțime de lucruri. Îmi vin acum în minte alandala... Luptele între cămile m-au uimit. Începeau lent, cu o încleștare a grumajilor, apoi piruete repezi făceau ca victoria să fie incertă, pînă cînd, cu o abilitate vicleană, una punea o piedică și adversara se rostogolea în iarbă... Apoi jocurile de cai. Trebuie să vezi caii aștia ca să-ți dai seama ce înseamnă un pur sînge arab. Se spune că un exemplar prețuiește mai mult decît un Chevrolet. Insfîrșit, n-are importanță... Imaginează-ți un cîmp întesat de mulțime. Se aduce un viței de vreo optzeci de kilograme care e decapitat. La circa cincizeci de metri, două sau mai multe echipe de călăreți așteaptă startul în niște cercuri desenate în iarbă. Apoi pornesc lansat, ca niște săgeți trimise spre cadavru. Din goana calului, primul va încerca să smulgă viței din iarbă și să-l urce pe șa. Ceilalți îl urmăresc și vor încerca să-i smulgă prada. Încăierare și luptă. Osanalele vor răsplăti pe viteazul care va aduce viței în cercul său... Asta e jocul, aștia sînt oamenii... Și rîde. Îl întreb de ce?... Și, cu toate astea, Orientul are alt ritm. Ai impresia că oamenii nu se grăbesc. Poate de aceea, dacă scapă de barajele holerei sau ale ciumei, ating vîrste matusalemice. Un simplu salut între doi cunoscuți durează un minut...

Tace.

— Știi care a fost singurul lucru care m-a zguduit? mi se adresează brusc, parcă ar fi vrut să încheie conversația. Primeam din țară ziare și reviste. Într-o seară, cînd citeam presa, am văzut o hartă cu bazele C.E.N.T.O. și cele americane de unde decolează avioane care au la bord încărcătură nucleară. Și, deodată, mi-am dat seama că bazele acestea amplasate în Turcia, Iran, Pakistan, mă înconjoară de jur-împrejur, că mă aflu într-un cerc al morții, că sînt, poate, la discreția unui dement și m-am îngrozit.

...Nu știu dacă vîntul acesta vine din Nangrahar. Dar ce importanță are. E cald și alungă toamna și ploile, ne mîngîie și ne face așteptarea mai dulce. Inginerul Ion Manolescu nu mai e aici; a plecat la sondă să-și vadă de motoare, și-a luat cu el întîmplările din Afganistan.

Mă uit la ceas: e ora șapte.

Pînă unde putem îndrăzni?

Aici totul e îndepărtat și poate de aceea așa de adîncă tăcerea. Ai timp să te gîndești, să faci planuri, să visezi. Orașul îl simți nostalgic pe ecranul televizorului: un french-cancan la „Tănase“, Delacroix la Muzeul de Artă R.P.R., muzică ușoară în decorul natural al parcului Herăstrău...

Dacă stai să te gîndești bine, ești înconjurat de imagini, trebuie doar să le percepi, să nu treci pe lîngă ele cu indiferență. Iată, de exemplu, o carotă. Pumnul acela de piatră banală, scos de la mii de metri adîncime, nu-ți trezește oare imaginea unor lumi de mult dispărute spre care sapa sondei pătrunde cu încăpățînare? Întrebarea e: pînă unde, la ce adîncimi putem îndrăzni? Statisticile plasau Romînia, pînă nu de mult, pe locul zece la forajul sondelor de mare adîncime: sonda Mica 4018 metri. Acum această adîncime se află de mult în urmă. Aveam nouă adversari înainte. Și-acum... 3 DH-ul ăsta argintiu, chiar dacă n-o să bată recordul mondial, tot o să se apropie simțitor de cel mai adînc foraj din Europa. Și chiar peste o jumătate de ceas! Deci putem îndrăzni! 4.500 de metri mîine va fi o etapă depășită.

...Toate sînt în același timp departe și aproape, chiar și zilele care s-au scurs, chiar și ploile, ninsorile și păsările care au plecat în pragul toamnei. Toate le văd clar pe fețele celor cinci oameni din baraca sondei și aștept clipa prielnică a rememorării să le reînvie.

Podarul alungă moartea

Și așa, pe neașteptate, din amintiri povestite, răsare avalanșa albă a iernii, e aevea aici, bate-n fereastra maculată de noapte. Zăpezile și vîntul vin din Tara Peary, flux tăios care îngheață parcă răsuflarea. Sonda e o harfă solitară, ciudată. Sonda trăiește, vibrează și sus, la zeci de metri, pe pod, în bătaia uraganului, un om veghează la marșul de noapte și, din timp în timp, își dezgroapă fața din zăpadă, și fața îi arde ca o văpaie. Au trecut patru sau cinci ceasuri și echipa care lucrează la acest maraș privește cu îngrijorare sus spre pod și blestemă iarna și vîntul și se gîndește: „dacă nu îngheață Rădulescu pînă mîine, mare minune“. Dar acolo, sus, tronsoanele lungi sînt prinse cu siguranță și ăsta e un semn că omul trăiește, și îngrijorarea dispare pentru cîtăva vreme și revine din nou cînd urletul vîntului se întețește. Și, deodată, în corola reflectoarelor, echipei i se pare că sus se petrece ceva neobișnuit, că umbra care se zărește și-a pierdut echilibrul. Ei n-au de unde să știe, în clipele acelea, că harfa de oțel îi cîntă podarului și el dansează solitar, dezlănțuit, cum poate nu dansase niciodată, să alunge dulcele somn care precede înghețul, să alunge uritul și frica, să alunge moartea...

Primăvara

Apoi în succesiunea amintirilor, au sosit păsările. Salcîmii de lîngă turlă au născut muguri. Primăvara era aici.

Undeva, în Moldova, oamenii lui 900 forau ca și dînșii o sondă de mare adîncime. Dar 900 era în avans și ei își puseseră mari nădejdi în primăvara aceasta să-i ajungă din urmă. Era un anotimp al speranței și timpul lucra pentru ei și-i apropia de rivali metru cu metru. Pînă cînd Bănică, ajutorul mecanicului de pompă, și-a făcut o mască. Pe obrajii care abia au cunoscut lama, Bănică întindea tacticos pelicule de nămol negru pe care le usca la soare.

— Ce-i cu tine, Bănică?

— Nimic, tovarășe inginer. Vreau să-l simt, că de văzut nu-l mai văd niciodată.

S-a speriat băiatul, se gîndește inginerul Tîrcoveanu. Și are motive. De cîteva zile se pierde tot noroiul în strat. Forajul s-a întrerupt... Gata cu întrecerea. 900 ia avans...

Primăvara a venit aici cu frumusețe, dar și cu fluxul ei de neliniști. Poate, odată, nu peste multă vreme, televiziunea va ajuta omul din petrol să controleze marșul în adîncime al coloanei de foraj lungă de kilometri. Și va pătrunde adîncurile, cu ochiul, în caz de accident. Privirile lui vor fi acolo lîngă sapa care roade tenace roca. Și lîngă priviri va fi rațiunea și chinurile amplificate pînă la tortură de orele care trec, fără ca să poată afla proporțiile accidentului, vor dispare...

900 înainta într-un ritm descurajant pentru cei de aici și se apropia vertiginos de recordul național de adîncime. Primăvara se părea că nu le îndreptățește speranțele. Iar în adîncimi cretacicul le opunea o rezistență îndîrjită. Au schimbat regimul de foraj. Instalația funcționa impecabil. Diferența se diminua de la săptămînă la săptămînă. „Ce face 900?“ Asta era întrebarea de fiecare zi. Și cînd nimeni nu s-ar fi așteptat, 900 rămîne în urmă! La începutul verii, 909 bate recordul național, atingînd 4020 metri!

*

Ascultînd istorisirile oamenilor, am uitat de timp. Abia cînd l-am văzut pe nea Gheorghe Dumitru intrînd pe ușă, ne-am întors din călătoria noastră din trecut.

— Gata, am ajuns! ne spune rîzînd.

În baracă toată lumea amuțește. Aș vrea să-i văd îmbrățișîndu-se, strigînd, dar nimic, nici o exteriorizare. Prost final de reportaj, îmi zic.

Dimitrie Rachici

POETUL

Între lume și inima omului, eu
Sînt o stație de radio-releu:
Recepționez și transmit
Pe zece lungimi de undă necontenit
Cîntecul peste planetă vuind
— Cataractă —
Prin mine
Se dă timpul probabil de mîine
Și ora exactă.

ȘI IARĂȘI...

Și iarăși plîng căderile de ape
Și munții iarăși rîd cu fața-n soare.
Ci-n veci mi-ești lîngă inimă aproape
Tu, țara mea, iubirea mea cea mare.

Pe tata-l văd întinerit mai mult
Chiar dacă-i ard în plete omături, vîlvătăi.
Și iarăși doina tinără ți-ascult,
Și veșnic tineri sînt vulturii tăi!

Ca un covor din basme, călător
Surpînd înaltul în volute line,
Așa te-nalți și tu spre soare-n zbor...
Pămîntu-ntreg se uită-acum la tine!

Și urci mereu pe-ale tăriei ape
Și-n zbor vin fluvii de lumini să te-mpresoare
Și-n veci mi-ești lîngă inimă aproape
Tu, țara mea, iubirea mea cea mare!

Gabriela Melinescu

TIMP CONTINUU

În mine se continuă un timp.
Trec iar pufoaice și mantale ninse...
De steaguri trupul tînăr cînd mi-ating
hainele-n roșu îmi rămîn aprinse.
Octombrie, an nou fără sfîrșit,
tu vii și-n vîrsta mea armonios
cum a trecut doar lumina-n fructul toamnei,
Dar pentru-această liniștită toamnă
atîția oameni au murit atunci,
la pieptul lor îmbrățișînd zăpada, —
c-ar trebui să se preiacă în statui
pomii bogați care-mi veghează strada.

Ion Cringuleanu

OBIȘNUINȚA

Spuneți-mi ce faceți în afară de muncă?
În afară de odihnă și dragoste,
În afară de dansuri și muzică
În afară de obișnuitele griji cotidiene,
În afară de toate marile voastre răspunderi?

Spuneți-mi de cîte ori într-o zi
Abia vă țineți inima de emoție
În fața unei macarale ce urcă pe blocuri
Mortar și putere și flori?
Nu-i așa că uitați uneori să priviți primăvara
Cum așează peisajele noi,
Cum steaguri tinere glorificînd truda
Întîmpină soarele?
Nu-i așa că v-ați obișnuit cu steagurile?

...Ne-am obișnuit cu liniștea caselor,
Cu pîinea, cu apa, cu entuziasmul.
Ne-am obișnuit într-atît cu puterea acestor oameni
Încît admitem ușor mutarea munților,
Admitem oprirea unui fluviu în loc
Sau ascensiunea unui oraș cu trei etaje pe zi.

Trecem, așa, parcă totu-i firesc și ni se cuvine
Mai simplu, mai firesc decît aerul.
Trecem așa prin soarele păcii,
Prin vatra de aur a combinatelor noastre,

Trecem, trecem, trecem...

Uneori e firească obișnuința
Dar să nu uităm că trebuie tinerețe,
Trebuie statornicie și imaginație.
Trebuie să nu uităm nici o clipă
Că respirăm și trăim cel mai frumos anotimp
Al umanității — Socialismul.

Oricum, pămîntul se va învîrti mai departe.
Să nu ne mai trudim cu grija asta.
Arborii s-au trezit crescînd
După primul ceas de pace.
Era ceasul prelungit al pămîntului
Cînd clipele rămîneau în genele lumii
Și curgeau ca niște lacrimi frumoase
Făcînd să crească fluviul alb al timpului.

Noi ne-am împins navele
Spre gurile fluviului;
Azi, pătrundem pe maluri în orașele tinere;
Pe malul apei, soarele trece
Puțin mirat, neobișnuit cu schimbările lumii.

Dați drumul la toate steagurile entuziasmului
Și vor curge culorile iluminînd apele:
Trăim atît de repede și intens și mult
Cel mai frumos anotimp al umanității.
Să se mire toți ochii,
Să se mire de uriașele conducte ale zilelor noastre
Care transmit energii contemporane spre oameni.

Iată, dar, Revoluția!
Ea ne oferă pămînturi fertile,
Ne oferă aerul, aripile, ne face puternici,
Ne face stăpîni, ne aprinde sufletul;
Dar să nu uităm niciodată
Că toate astea nu s-au făcut ușor ca un cîntec.

Ea nu ne îngăduie să ne obișnuim cu lumina
Cum s-ar obișnui cineva cu melodia de vals
Ascultată a suta oară-ntr-o casă.
Eu aș face alergări infinite
Cu toți monotonii care uită că-s tineri,
I-aș fugări pînă s-ar frige de soare,
Pînă ar striga din piscuri albastre
Că de la ei începe văzduhul!

NOAPTE DE VEGHE

FRAGMENT DINTR-UN ROMAN DESPRE CONSTRUCTORII ONEȘTILOR de **ION RUSE**

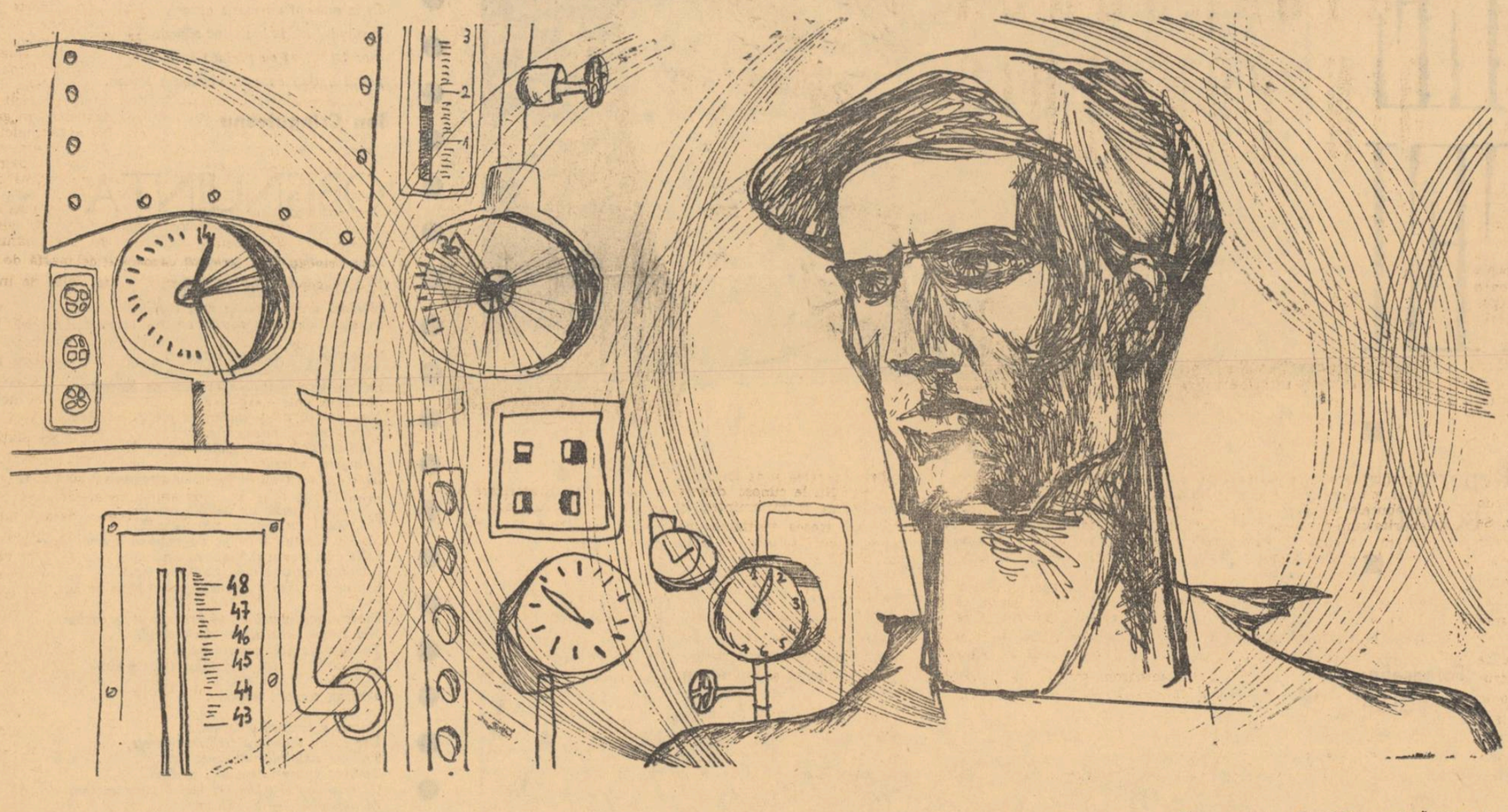

Desene de EUGEN MIHĂESCU

De trei nopți Valerian doarme în instalație, în mica încăpere care se află lipită de camera tabloului de comandă. Vrea să fie aici, aproape, chiar și în timpul nopții, vrea să fie sigur că o să poată interveni la timp. Să nu-i mai facă o altă boroboață alde Anton, Gheorghe sau Ceafalan ăștia, iar el să îndure din cauza lor toate mizeriile lui Dișu. Cîteodată, în vreme ce stă întins cu fața în sus pe lăzi, și nu-l prinde somnul, se gîndește la întîmplările din urmă și se frămîntă necăjit. Cu ce sînt eu vinovat ?! Ce vină am eu dacă avem ghinioane ? Să vină și să pornească „el" în locul meu cu asemenea oameni. Să pornească el și să nu i se întîmple nici o surpriză. Ee !.., Și se întoarce nervos pe lăzile tari. Greutățile l-au cam descurajat pe Valerian și-a-nceput să-i fie teamă. Nu-l mai prinde somnul numai la gîndul că iar s-ar putea să se întîmple ceva și iar o să iasă scandal cu Dișu. Face eforturi să adoarmă, și nu poate, și din cînd în cînd se ridică și intră la tabloul de comandă, privindu-l cercetător pe Ceafalan.

— Cum mai stai ? — îl întreabă totuși superior, deși e ostenit mort.

— Normal, — răspunde Ceafalan, cu ochii pe tablou.

— Ai nivel la aparatul termic ?

— Am.

— Nu l-ai scăpat niciodată ?

— Nu.

— Tu îl faci, dacă-l scapi, să știi. Trebuie să circule în permanență.

Prima grijă a lui Valerian este agentul termic. Circuitul trece prin cuptor și dacă materialul staționează acolo, un timp, coxează. Pe urmă se ard țevile și trebuie să le înlocuiască... Și așa s-a întîmplat de mai multe ori pînă acum, în schimbul lui Anton, s-a scăpat agentul termic. Gîndul că la prima oprire, cînd va deschide cuptorul pentru inspecție, va găsi țevile aparatului termic coxate, îl cutremură pe Valerian. Scăpările pompei de agent termic s-au întîmplat în schimbul lui Anton, ziua. Știe și Dișu asta, știe și Cocioagă, știe toată lumea. S-a făcut și ședință de analiză.

. . . . . .

Astfel de gînduri îl munceau pe Valerian, în vreme, ce se răsucea pe lăzi și nu putea să adoarmă. Cu ele înfipte în creier intra la tablou, aproape din oră în oră, în timpul nopții, cu ele în minte se întorcea pe lăzile lui. Uneori, cînd încerca să privească mai înainte și să-și închipuie cam ce-ar putea păți el dacă lucrurile ar merge tot așa de prost, se înfiora neplăcut dar cu obișnuitu-i spirit de conservare își zicea numaidecît : „N-are pe altul să pună în locul meu. Lasă-i să turbeze de necaz că n-au încotro. Și în definitiv, ia mai dă-i dracului ! Să-mi fac gînduri negre din cauza lor ?! Ce, am ajuns sluga lor ? Să aducă pe altul mai breaz dacă le convine ! Să pofticească și ei aici să doarmă pe lăzi. Să n-o mai facă cu mine pe „șefii". Pleacă la masă la prinz, dorm noaptea lîngă neveste, iar mie îmi aduce mîncare Marioara, săraca, cu sufertașul. Și tot nu-i mulțumesc !".

Ce e drept, Marioara îi aducea mîncare cu sufertașul dimineața, la prînz și seara, de trei zile, de cînd Valerian nu mai dădea pe-acasă.

Cînd o vedea de departe apropiindu-se, Fănică îl anunța vesel :

— Don șef, sosește „cineva".

— Fugi tu și adu-o mă Fănică, — îl ruga Valerian, — să nu mai bată drumul pînă aici și să mă vadă în ce hal sînt. Te rog eu...

Și Fănică fugea... însă Marioara ținea să aducă cu mîna ei mîncarea, să-l servească cu mîna ei, să-l mustruluiască în vreme ce mînca :

— Da bine Nicule, numai tu ești în fabrica asta ?! Ei se plimbă seara prin colonie și beau bere, iar tu mănînci și dormi pe lăzile astea !? Da' mai bine dă-ți demisia, dragă, și-o să vadă ei lipsa ta.

Valerian, de la care Marioara știa că dacă-și dă el demisia se încurcă toate lucrurile în fabrică, tăcea și înghițea mîncarea cu noduri, rugînd-o încet numai :

— Lasă-mă și tu, mă, lasă-mă să mănînc acuma ! Eee ! Nu mă mai oftica și tu, că sînt eu și-așa.

Și Marioara se întorcea în colonie bosumflată și se plîngea la toate vecinele, aproape plîngînd :

— Zău dacă știu ce să mai mă fac cu Nicu al meu. Îmi vine să-mi iau bagajele și să plec la tătucu. Parc-ar fi fabrica lui, așa o iubește, iar la mine nici nu se mai uită aproape. Am ajuns bună doar să-i duc de mîncare cu sufertașul. Decît așa viață... și se forța să-și dea lacrimile.

Era mîndră totuși în sinea ei. Pentru ea, Valerian era un om, era singurul... iar toți ceilalți la un loc, în frunte cu Dișu, nu valorau nici cît degetul lui mic...

*

În ultima noapte de schimb a lui Ceafalan, instalația intră într-un regim nesatisfăcător. Cînd analiza de benzină de la laborator arătă că produsul este conform, Corneanu luă o găleată plină și se spălă cu ea pe față copilărește, rizînd, și stropindu-și oamenii din schimb. Mulțumirea lui era atît de mare, încît glasul i se auzi de-afară pînă în camera tabloului de comandă, unde se afla Ceafalan :

— Axinoiule, dă benzina la rezervor ! Hai ! La patruzeci și unu dă, că e gol și bun.

— Stați, stați — strigă Axinoiu de lîngă ușa camerei de comandă. Stați, că în sala de pompe reci e o ceartă între Zafiu și șeful echipei de intervenție de la constructor. Cică să oprim reflexul rece, că nu e ancorată bine conducta și nu garantează !

— Ce, e nebun, mă ? — zise pițigăit Corneanu. Tocmai acuma, cînd am pus instalația pe regim, l-a găsit ? Ți-am spus că eu mă duc acolo. Și se îndreptă în fugă spre sala de pompe reci, în care intră val-vîrtej și gîfîind. Ceafalan ieși numaidecît de la tablou să vadă și el despre ce este vorba. Corneanu, cum intră în sala de pompe reci, auzi un glas amenințător și-l văzu pe Zafiu lîngă pompa cu piston, cu mîna pe brațul constructorului.

— Ia mîna, — zicea Zafiu dușmănos. Aici eu operez. Dacă ai ceva de comunicat, îmi spui mie. Știi dumneata ce se întîmplă aici dacă reduci pompa ? Știi dumneata de cîte zile muncim noi ca s-o prindem pe regim ?

Era furios Zafiu. Corneanu nu-l văzuse niciodată așa mînios. Zafiu îi luă constructorului mîna de pe roata ventilului cu abur și i-o dădu la o parte zmucit. Pe urmă învîrti de roată, pompa își mări numărul de curse și pistonul bătu mai tare, iar conducta de împins se zbuciumă în ancore, căutînd parcă să se elibereze.

Corneanu ajunse lîngă ei și întrebă gîfîind :

— Ce e, Zafiule ? Ce s-a-ntîmplat ?

— Se amestecă dumnealui, — i-l arătă Zafiu din cap pe Mihăilă. A redus pompa și crește vîrful.

Corneanu îl săgetă pe Mihăilă :

— Dumneavoastră trebuie să interveniți numai la neetanșeități. Operațiile le facem noi ! Nu vă amestecați, că ne produceți greutăți.

— O să vă sară conducta din ancore, mă tovarășe, — îl avertiză Mihăilă ridicînd glasul.

— Trebuia s-o ancorați la timp, ca lumea, tovarășe, — zbieră la el Zafiu.

Veni și Ceafalan și, auzind de la ușă despre ce este vorba, îi ceru lui Mihăilă liniștit :

— Consolidează-o cu niște inele, tovarășe Mihăilă. Prinde-o de celelalte. Caută să nu-i dai voie să joace prea mult. Nu putem reduce debitul de reflex.

— Facem, tov. inginer, — aprobă supus Mihăilă. Da tovarășu ăsta Zafiu prea sare la mine. E adevărat că ne-am amestecat, da am vrut să fac un bine... O consolidăm noi numaidecît...

Zafiu îi aruncă o căutătură neprietenoasă și se îndepărtă mormăind ceva.

Într-un sfert de ceas, Mihăilă ancoră mai bine conducta, și timpul începu să-și depene în liniște pînza nesfîrșită a firii.

Valerian dormea de mai multe ceasuri pe lăzile lui din camera de materiale. Ceafalan stă pe scaunul metalic de la pupitru și privește cu ochii mari mișcarea jucăușe a acelor indicatoare de la aparate. Se gîndește. La ce se gîndește Ceafalan ? Zîmbește închipuirilor sau amintirilor. Devine serios, se încruntă, iar zîmbește, însă în ochii lui larg deschiși îi rămîne mereu o expresie de bunătate și înțelegere, de renunțare și blîndețe. Dora se pare că l-a părăsit, nu i-a mai scris nimic, nu mai vine la Cerești poate niciodată.

Prin fața tabloului metalic, pe care sînt fixate simetric aparatele, se plimbă Corneanu. Se uită din cînd în cînd la Ceafalan pe furiș, întoarce repede capul la aparate dacă Ceafalan se mișcă, și iar se uită la Ceafalan. „Ce-o fi cu el ? — se întrebă Corneanu. O fi pățit vreun pocinog ? S-a certat cu Dișu ? Pe toate le pune la inimă tov. Ceafalan ! Pe cînd tov. Valerian... Mai bine ar face ca el... E nevoie cîteodată..."

Într-un colț, moțăie Ilie, rezemat de calorifer. Cînd simte că-l fură somnul și-i cade capul în piept, tresare speriat, răsuflă adînc și iar începe să moțăie. Ceafalan și Corneanu îl lasă însă în pace. Instalația s-a aranjat acuma, a alergat și Ilie destul. Și e cel mai mic, și ca statură și ca vîrstă, iar somnul, la omul tînăr, e cel mai dulce spre ziuă.

Zafiu intră pe ușa tabloului din cînd în cînd, se uită la potențiometrele electrice care îi indică temperaturile la cuptor și iese iar afară în aerul tare și umed de primăvară. Lui nu-i place să stea la tablou. Simte cum îl moleșește căldura și nu vrea să dea ocazia cuiva să se lege de el. Vrea să arate oricui că s-a înșelat în privința lui, vrea să le arate la toți că el nu este așa cum își închipuie unul și altul... Cu mănușile de piele trase pînă la coate, cu ochelarii lui colorați, fixați pe la spate cu un elastic, Zafiu își pierde înfățișarea-i copilărească și capătă o ținută de muncitor puternic, de oțelar călit ! Ca să-și gonească somnul, își face de lucru cît poate pe la cuptor, iar cînd vede că totul merge cum trebuie, se repede cîte un minut în sălile de pompe, unde e mecanic prietenul lui cel mai bun, Dumitrache...

Și vremea trece, măsurată, aici, în faptele schimbului de noapte.

Către zori, cînd fiecare se gîndește la plecare, intră val-vîrtej un pompier la tabloul de comandă și anunță cu sufletul la gură :

— Tovarășilor, se înundă fabrica... La încrucișarea drumurilor cincisprezece cu trei, devansează dintr-un cămin o vină groasă de apă. A umplut cîmpul și iese înainte...

Și pompierul gîfîie, abia trăgîndu-și răsuflarea.

Ceafalan a înlemnit pe scaunul de fier. Corneanu a rămas încremenit în picioare, Ilie a sărit din moțăiala lui, iar în spatele pompierului s-a ivit Zafiu ; i-a barat ușa, ca și cînd s-ar teme ca omul să nu fugă cumva și să-i lase nelămuriți.

— Unde, bre ? spune precis ! — întreabă repezit Corneanu.

— Nu vă spusei ! ? La încrucișarea drumurilor cincisprezece cu trei ! — repetă pompierul.

— Din canalizare, zici ?

— Din canalizare.

Pompierul se uită la fiecare pe rînd, așteptînd un răspuns parcă. Corneanu și cu Ceafalan se sfătuiesc din ochi, întrebîndu-se unul pe altul : „Ce e de făcut ? Ce trebuie să facem ? Ne amestecăm noi pe exterior ? La canalizare ? Cu cine lăsăm instalația ? !"

— Să-l anunțăm pe tov. Valerian, — îi vine ideea lui Corneanu. Ne împărțim în două. Unii aici, alții mergem acolo...

Ceafalan îl privește încă în ochi pe Corneanu. „Să-l scoale pe Valerian ? pare că-l întreabă. Dar dacă pompierul numai s-a speriat și nu e ceva grav ? Ce-o să spună Valerian ? O să rîdă că mă sperii de orice fleac, că n-am inițiativă, că l-am sculat de pomană... N-ar fi mai bine să plece un om acolo ? Dar dacă e ceva grav și nu trebuie pierdut nici un minut ? Ce-o să spună atunci Valerian și cu Dișu ? Că nu mi-am făcut datoria, că n-am anunțat la timp faptul. Că sînt vinovat. Mai bine să-l scol, chiar dacă o să rîdă de mine...

— Anunță-l ! îi spuse Ceafalan lui Corneanu, și Corneanu intră alături la Valerian.

Valerian se ivește buimăcit de somn, aiurit și ținîndu-și pantalonii cu mîinile amîndouă.

— Ce e, mă ? Ce-ai văzut ? Ai început să ai vedenii ? — îl ia la rost pe pompier.

— Nu domnu' inginer, să trăiți, — se zăpăcește omul, — pe crucea mea că iese apa pe cîmp. La colț cu drumul trei...

Valerian devine atent. „La colț cu drumul trei !? Acolo unde am făcut legătura cu burlanul de șaisprezece toli, din canalizarea de apă caldă în cea industrială, pînă intră turnurile în funcțiune ?! Prostu' ăsta are dreptate. S-o fi înfundat burlanul" !... Și, dintr-o dată, Valerian se trezește de-a binelea, pare că intră în panică, se face foarte activ :

— Corneanule, — vorbește agitat, — adu lămpile de rezervă din magazie. Zafiule, caută niște rîngi lungi ; ia două fiare din grămada de sub răcitoare. Puneți-vă cizmele de cauciuc ale rafinorilor... Dacă nu reușim să desfundăm trecerea, am încurcat-o... oprim instalația...

— Cine merge și cine rămîne ? — se frămîntă și Corneanu.

Valerian ezită întîi, pe urmă hotărăște :

— Eu, Ceafalan și Zafiu... Tu rămîi la tablou... După ce văd despre ce e vorba, mă întorc și te duci tu... Ilie să aibă grijă și de focuri, să-l acopere pe Zafiu... Fiți atenți pînă mă întorc.

Corneanu scoate la repezeală din magazie două lămpi forsnichel nou-nouțe și le încearcă. Aduce trei perechi de cizme de cauciuc în vreme ce Zafiu cotrobăiește pe sub răcitoare și trage două rîngi lungi și zdravene din grămada de fierărie a constructorilor, pe care le aduce lîngă zidul casei de pompe. Intră la tablou și ia ultima pereche de cizme rămase. Își scoate pantofii și-și trage cizmele :

— Să fim serioși, — vorbește el de unul singur, strîmbîndu-se.

— Ce e, mă ? se întoarce la el Valerian supărat.

— Sînt mari, domnule ! Astea îmi intră cu pantofi cu tot !

— Bagă-ți-le și tu cum o fi ! Hai ! repede !

Zafiu și le scoate, își pune pantofii din nou, pe urmă forțează cizmele, cu greu, și reușește să-și potrivească picioarele în ele. Iese mergînd anapoda, căutînd să-i ajungă pe Valerian, Ceafalan și pe pompier care au luat cu ei lămpile. După vreo zece pași însă Zafiu își aduce aminte de rîngi, se întoarce și le ia, pe urmă o rupe la fugă după înaintași.

Și în vreme ce Valerian, Ceafalan, Zafiu și pompierul mărșăluiesc pe drumul principal al fabricii, drum neterminat și noroios încă, în sala de comandă a instalației Corneanu și Ilie, rămași singuri cu inimile strînse nu scot o vorbă. Valerian a spus că e chestiune de oprire... că dacă nu răzbesc să desfunde trecerea, trebuie oprită apa, și deci și instalația. Altă pacoste, altă muncă, poate alte atîtea greutăți...

Valerian, Ceafalan, Zafiu și pompierul au ajuns la încrucișarea drumurilor cincisprezece cu trei. În colț, aproape de drum, din gura unui cămin izvorăște o vină groasă de apă care se întinde în voie peste tot terenul, de jur-împrejur acoperindu-l. Aici își are depozitate materialele constructorul și sînt deja în apă. Pe alocuri, șuvoiul a început să devanseze în șanțuri, iar șanțurile nu sînt încă asigurate pentru scurgere. Înseamnă că o să dea pe răscoale și o să inunde și alte puncte, apa o să ajungă în locurile de muncă ale constructorilor și chiar în casele de pompe ale depozitului. Debitul e mare, timpul scurt.

Zafiu și pompierul găsiră niște dulapi groși la marginea drumului, și la lumina lămpilor ținute de Valerian și Ceafalan, încearcă să facă o punte între marginea căminului și drum. Căminul se afla însă prea departe. Dulapii se dovediră scurți. Zafiu aruncă atunci dulapul lui peste șanț și încercă să-l traverseze, ținîndu-și ranga în mînă. Își pierdu echilibrul și alunecă întrînd cu un picior în apă.

Valerian potrivi lumina lămpii asupra lui Zafiu și-i strigă :

— Ieși îndărăt, mă, la drum. Nu vezi că n-ai pe ce sprijini dulapul !? Ee ! Mai duc și grija ta acuma.

— Nu facem nimic pînă nu reducem debitul de apă, — spuse Ceafalan lîngă Valerian...

Valerian nu-i răspunse, însă după ce ieși Zafiu din șanț, îi puse numaidecît lampa în mînă și-i vorbi repede :

— Fugi la instalație, spune-i lui Corneanu să reducă la maximum debitul de apă, la toate răcitoarele. Unde nu e nevoie, să oprească complet. La motorină, la păcură, de exemplu, o jumătate de oră nu contează. Dacă e nevoie, să reducă din capacitatea instalației. Fugi repede. Hai ! Altminteri oprim de tot...

Gîndul ăsta al opririi instalației îi obseda și-i speria pe toți, nu numai pe Valerian care își vedea prelungit numărul de nopți petrecute pe lăzile de scîndură din mica încăpere de lîngă tabloul de comandă, nu numai pe Ceafalan care își vedea și el prelungit termenul de lucru la schimb, — ci și pe toți ceilalți, pe Corneanu, Ilie, Zafiu, care înțelegeau că eforturile lor sînt irosite, zădărnicite de accidentul ăsta stupid de înfundare a canalizării, care îi amenința cu oprirea instalației. Nevoia să desfunde canalizarea fără să oprească, fără să aducă prejudicii instalației, le insufla o tărie și o forță de muncă nebănuite. În zorii zilei, după o noapte nedormită, trupurile prinseseră aripi, în fața pericolului care îi amenință.

Cu astfel de aripi, Zafiu aproape că nici nu știu cînd a ajuns la instalație, cînd a transmis lui Corneanu dispozițiile lui Valerian și cînd s-a întors la locul de devansare a apei.

— Ia-i spus ? — îl chestionă Valerian.

— I-am spus, — gîfîi Zafiu.

Și așteptară..

În următoarele cinci minute de la întoarcerea lui Zafiu, debitul de apă scăzu simțitor, și, încet-încet, pe gura căminului, șuvoiul încetă să mai devanseze. Valerian, Ceafalan și Zafiu mai rămaseră o vreme în drum, pînă ce nivelul apei din jurul căminului mai scăzu, pe urmă se apropiară.

— Uite, din căminul ăsta pe care a devansat, e făcută legătura în căminul ăla — arătă Valerian cu mîna. Ia vezi, cîtă apă trece în ăla ? Legătura e făcută pe la jumătatea înălțimii lui. Trebuie să vezi bine cu lampa.

Ceafalan, căruia i se adresase Valerian, se duse la căminul înalt, și ajutat de Zafiu îi dădu în lături capacul. Lumină însă cu lampa în interiorul căminului.

Întîi nu văzu nimic. Aburii calzi îi umeziră fața și ochii, pe urmă aburii se împrăștiară și gura burlanului despre care vorbise Valerian se ivi într-adevăr pe la jumătatea înălțimii căminului, largă, încăpătoare. Debitul care trecea însă prin ea, îi ocupa numai un sfert din secțiune. Pe cînd, dincolo, căminul stătea plin ochi.

— Trece cam printr-un sfert din secțiune, — strigă Ceafalan lui Valerian, privind mereu atent în adîncul căminului.

— N-am spus eu ? S-a astupat. înjură Valerian bîrjărește. Cine știe ce-au aruncat dobitocii ăștia de constructori în canalizare : lemne, scînduri, vreo tablă, s-a așezat de-a curmezișul, la intrarea burlanului. Vino cu ranga, Zafiule.

Zafiu se apropie de Valerian cu ranga și-i vîrî capătul în apa căminului. După ce atinge fundul, începe să sondeze spre peretele de la gura burlanului, găsi gura, și băgă ranga pe burlan. Simți că i se împotrivește ceva și se gîndi „Aha, ăsta e ! Îi dau vreo două-trei rîngi și-o arunc dincolo în căminul al doilea". Pe urmă strigă la Ceafalan :

— Fiți atent, tov. inginer. Vedeți că trebuie să apară ceva pe gura burlanului.

Și începu să izbească, trăgînd ranga spre el și repezind-o pe urmă cu putere înainte.

Izbi pînă osteni, fără nici un rezultat, însă. Dincolo în căminul pe care sta cocoțat Ceafalan, nu se ivea nimic pe gura burlanului.

— Parcă s-a mai mărit debitul, strigă Ceafalan.

— Aha, — se încurajează Zafiu, și începe iar să lovească.

Nivelul apei din cămin coborî încet-încet la o jumătate de metru de gura de deversare și rămase acolo. În părți, pe pereți, se iviră două praguri puțin deasupra apei, pe care Zafiu coborî cu picioarele crăcănate, sprijinite pe praguri.

— Nu te băga înăuntru, mă, deșteptule, strigă Valerian la el. Vrei să cazi acolo și să te-neci ?

— Lăsați, tovarășe inginer, — mormăi Zafiu nepăsător — un fochist se găsește oriunde...

— Fir-ai să fii de jigodie, — îl ocărăște Valerian. Du-te, măi, frate, și cere la instalație o centură de siguranță, — se întoarse Valerian către pompier — că cu zăpăcitu ăsta nu mă înțeleg. Vrea să se accidenteze iar ca în iarna trecută.

Pompierul plecă fără o vorbă.

Zafiu mai bate cît mai bate cu ranga în gura burlanului și nivelul mai scade cu o jumătate de metru. Ieși la iveală în cămin o scară metalică fixată în perete și Zafiu coborî pe primele trepte, pînă deasupra apei.

— Unde te bagi, mă, n-auzi ? — strigă iar Valerian speriat. Mă, tu vrei să te fure apa. Vrei să intru în belea pentru tine ? Ieși afară de-acolo ! Hai, ieși afară !

— Lăsați, tovarășe inginer, că am o scară, — se apără serios Zafiu.

Și căutîndu-și o poziție cît mai bună, Zafiu începe să izbească, înainte cu sete. Cînd băgă ranga de tot în canalizare, și gura căminului nu-i mai încurcă mișcările, loviturile lui căpătară o forță nouă și nivelul apei mai scăzu puțin. Atunci se întoarse pompierul, aducînd centura de siguranță. Îl anunță pe Valerian că la instalație Corneanu și Ilie aleargă zăpăciți încoace și-ncolo, că spun că temperaturile la produse au crescut și că să grăbească cu desfundarea.

— Treci aici, — îi spuse Valerian drept răspuns. Îl legi pe Zafiu cu centura și-l ții de frînghie. Rămîne și tovarășu inginer Ceafalan cu voi aici. Eu mă duc la instalație să văd ce fac ăia acolo.

Zorii mijeau, Valerian plecă fără lampă.

Ceafalan, îngrijorat, trecu el la funia cu care era legat Zafiu, și-l puse pe pompier să observe gura burlanului.

Încet, încet, tot căutîndu-și o poziție mai bună, grăbindu-se să desfunde trecerea, Zafiu intră în apă pînă peste cizme și în cele din urmă pînă la brîu.

— Ce faci Zafiule ? îl mustră Ceafalan. Răcești, mă Zafiule !

— Îi arăt eu acuma, — mormăi Zafiu și începu să bată mai tare cu ranga în burlanul care lega cele două cămine.

— Vine mai tare, — strigă pompierul.

— Îi arăt eu — repetă Zafiu izbind înainte cu năduf.

Alunecă dintr-o dată și intră în apă pînă la umeri. Îl zmuci și pe Ceafalan în jos, gata-gata să-l tragă în cămin și rise !

— Acuma am făcut o bae completă, tovarășe inginer.

„O pățesc cu nebunul ăsta" își spuse în gînd Ceafalan și-și înfășură mai bine funia în jurul mijlocului și pe mîna dreaptă.

— Fii cuminte, fii atent, Zafiule ! Era să mă arunci înăuntru ! — îi strigă Ceafalan. Curentul apei nu e slab, să știi, bagă de seamă.

— Slăbiți frînghia tovarășe inginer, — îl rugă Zafiu. Pînă nu mă duc la gura burlanului nu-i dau de căpătîi. Ce e acolo e înțepenit, și mă muncesc degeaba.

Ceafalan slăbi frînghia și Zafiu ajunse pînă la peretele căminului. Pipăi zidul cu mîna, găsi gaura burlanului, și vîri mîna pe el. Simți marginile tăioase ale unei table care se îndoia rotund și neted jur împrejur.

— Dați-mi ranga scurtă, — îi ceru el lui Ceafalan. Și Ceafalan i-i întinse. Zafiu vîri ranga pe burlan și așa cu apa pînă la umeri, pe la fund, începu să izbească.

— Vine mai tare, — strigă iar pompierul.

— Să fie atent, — zbieră și Zafiu din adîncul căminului. Acuma împing afară ce e aici. Să coboare pe scara de fier și să apuce ce iese.

Ceafalan îi transmise pompierului să coboare pînă la gura burlanului, „ca să apuce ce iese", și cînd pompierul coborî, văzu în gura conductei fundul unui butoi de tablă ciuruit de loviturile de rangă ale lui Zafiu.

Cu o ultimă sforțare, Zafiu reuși să împingă butoiul afară, simți cum nivelul apei scade numaidecît pînă la piept, pînă la brîu, la genunchi, pe urmă circuitul pe canalizare deveni normal, șuierul monoton al apei arăta o scurgere liniștită și uniformă.

Zafiu mai stătu cîteva clipe în cămin, își gustă ostenit izbînda apoi urcă treptele metalice, cu apa șuroind de pe el.

Afară, era ziuă albă. Aerul era rece, iar hainele pe el calde. Ceafalan îl privea, îl privea, și Zafiu rîdea, rîdea cu gura pînă la urechi, dar nu-și închipui cît de mult se apropiase de inima tînărului inginer. Butoiul cu fundul ciuruit, prins și scos de pompier din căminul alăturat, zăcea aruncat într-o parte ca unul care pricinuise atîtea greutăți.

Ilie venea gîfîind pe drum și cînd ajunse mai aproape de ei îl întrebă pe Ceafalan cu sufletul la gură :

— Gata, tovarășe inginer ? Gata, că nu mai putem !

— Gata, bă, să vie la normal, — răspunse Zafiu fericit în locul lui Ceafalan.

Și cu ultimele lui puteri Ilie o rupse la fugă îndărăt.

În urma lui, Ceafalan, pompierul și Zafiu ieșiră la drum, Zafiu purtînd în mîini butoiul cu fundul ciuruit, ca pe un prețios trofeu. Ceafalan zîmbind unei mulțumiri rare, pompierul ușurat de povara unei grele datorii împlinite...

. . . . . .

Instalația strălucește în soare. Coloanele și conductele au fost vopsite din nou prin locurile mînjite la pornire. Culoarea albă-argintie a aluminiului predomină și aruncă pe toată platforma reflexe de oglindă. Roșul închis pînă la maro, sau roșul aprins, al conductelor, se îmbină cu galbenul, albastrul, verdele și negrul, amestecîndu-se la încrucișările conductelor, încurcîndu-se, contopindu-se. Argintul înseamnă benzină, galbenul motorină, roșul-maro indică țițeiul iar cel aprins aburul. Culoarea păcurii e reprezentată prin negru, albastrul înseamnă aer și apă, iar verdele desemnează lesie. Toate culorile astea au avut rostul și rolul lor la pornire. I-au ajutat pe oameni să învețe mai repede circuitele și să le poată urmări mai ușor, să nu le încurce din grabă, acolo unde ele merg cîte șapte-opt laolaltă. Dar acuma, nu mai sînt luate în seamă. Oamenii s-au obișnuit cu ele și aproape că nici nu le mai observă... Poate la anul cînd or veni alți muncitori tineri, o să le folosească...

Masiv, cuptorul e negru lucios, iar lîngă el coșul se ridică semeț, predominînd platforma.

Sălile de pompe arată și mai aspectuos. Parcă ar fi niște săli de expoziție tehnică. Brîul de opaxită de pe pereți aruncă în jur ape verzi-albăstrii, învăluind atmosfera în nuanțe străvezii de mister, care se ridică înspre înaltul sălilor, se ascund pe după burlanele groase ale ventilelor și se pierd prin luminatoarele largi, deschise.

La tablou, nimic nu e mai prejos. Creierul instalației arată și funcționează perfect.

Lîngă vasul de aer din fața tabloului, stă să-l vadă toată lumea butoiul de tablă cu fundul ciuruit de rîngile lui Zafiu...

DRAGOȘ SERAFIM

POPESCU DE LA PLAN

Tov. Popescu de la Plan era poate cel mai vechi funcționar al Întreprinderii Miniere. Mulți îi ziceau „mutul de Popescu". Dar erau și alții care nu-i știau numele.

Venea la serviciu exact la șapte și jumătate, cu atîta precizie încît după intrarea lui pe poartă condica putea fi ridicată. Mergea puțin îndoit, ca capul veșnic plecat și purta niște ochelari cu sticla groasă prin care ochii i se zăreau ca prin ceață. Parcă n-ar fi văzut n-ar fi auzit.

Se așeza la birou, își rînduia în față hîrtiile, apoi își băga nasul în ele și nu se mai ridica pînă la 11 cînd era pauză. Nu scotea o vorbă, nu făcea nici un zgomot. Colegii de birou se obișnuiseră cu el la fel cum te obișnuiești cu un dulap sau robinet stricat. Nimeni nu-l băga în seamă, nimeni nu se putea plînge împotriva lui. Era mereu la punct cu lucrările pe care le punea fără o vorbă pe masa șefului de serviciu. Niciodată nu i se găsise vreo greșeală în scripte. De prînz mînca la cantină mereu la aceeași masă din colț, așezat cu spatele la ceilalți. Mînca încet și îngîndurat.

Cînd mergea în delegație undeva în munți, la mine, urca încet pe cărare în urma tuturor și își ștergea fruntea de sudoare. Nu privea niciodată spre piscurile ce zgîriau cerul albastru, nu remarca mirosul proaspăt de cetină și nici răsăritul soarelui, nu auzea ciripitul păsărilor. El nu vedea decît pînă la streașina sprîncenelor, numai drumul prăfuit și bolovanii.

Acolo sus mergea mai întîi la Ursache, un miner bătrîn, îi întindea mîna întrebîndu-l : „ce mai faci ?" și pleca mai departe fără să aștepte răspunsul. După aceea se ducea la singurul lui prieten : Costică Popescu, căruia îi zicea „dumneata" și îi ducea cîte un braț de iarbă proaspătă. Costică Popescu era un țap bătrîn, cu barba și coarnele negre. Se pripășise, nimeni nu știe cînd, pe lîngă muncitorii de la mină și nimeni nu se atingea de el. Cînd era ied toți îi ziceau simplu : Costică, dar cînd au observat prietenia cu tov. Popescu îi adăugară în glumă și al doilea nume pe care țapul și-l însușî fără să crîcnească. Numai tov. Popescu nu-i zicea în nici un fel ci pur și simplu : țapule. Îi trîntea înainte iarba crudă și îi zicea : „poftim, ți-am adus puțină iarbă, că ți-o fi foame și dumitale". Apoi îl mîngîia pe coarne și pleca. De multe ori scotea capul pe fereastra cabanei și striga prelung : dumneata ! iar Costică Popescu își ridica barba bătrînă și sărea ușor dînd din copite. Toți îl arătau zîmbind pe tov. Popescu și își dădeau coate.

Nu s-a întîmplat niciodată ca tov. Popescu să nu rezolve chestiunea pentru care se deplasase și întotdeauna aducea cu el rapoarte surprinzător de amănunțite și documentate.

Din cînd în cînd la salariu casierul îi spunea : „tov. Popescu aveți o primă" iar el răspundea încet, roșindu-se : „Da, mulțumesc, numai să nu fie vreo încurcătură".

Într-o dimineață aurită de iunie, tov. Popescu mergea ca de obicei la serviciu ca capul în jos, fără să-l frămînte impresionanta trezire la viață a naturii. Mergea și se gîndea. Mîine avea să împlinească 52 de ani și nu realizase nimic în viață. Își dădea bine seama că rămăsese în urma tuturor. Știa bine că mulți rîd de el, de felul lui de a fi. Pînă acum nu se sinchisea de ei dar nu știa de ce astăzi ar fi vrut să arate că și el este un om care merită respect. Incidentul din ziua trecută îi rămăsese în gînd și-l făcuse să se frămînte ca niciodată. În plină consfătuire de producție fusese întrebat : „Dumneata ce părere ai" iar el se zăpăcise și răspunsese bîlbîit : „eu, eu n-am nici una, eu..." și de fapt avea și el o părere, o părere care îl frămîntase de mai mult timp și la care se gîndise nopți de-a rîndul.

Dar cine îl mai întrebase pe el pînă azi ce părere are ? Nimeni, niciodată. Nu-i adresase nimeni nici un cuvînt, nici de laudă nici de dojană, sfatul lui nu trebuise niciodată, nimănui.

Terminase liceul și intrase aici funcționar în urmă cu 30 și ceva de ani. Nici atunci nu-i dădea nimeni importanță. Numai Ursache, poate, mai stătea cu el de vorbă. Șefii strigau la el și-l umileau. Numele lui stîrnea mereu ilaritate. Mai întîi pentru că-i chema Popescu — un nume atît de banal — și mai apoi pentru că mămica lui, într-un moment de inspirație mitologică îl botezase Hercule, cît se poate de nepotrivit cu trupul lui slab și cocîrjit. Modestia lui era luată drept prostie și asta îl sufoca. Singura și marea lui iubire fusese o amarnică decepție. D-ra Aurora Dumitriu, muza pîrpiriului Hercule fugise cu un ofițer de marină tocmai cînd amorul părea s-o fi răpus. Din ziua aceea începuse să nu mai creadă în oameni. Trăia și lucra stereotip, vedea doar drumul dintre casă și serviciu, biroul și cifrele lui. Nici mai tîrziu suflul noilor vremuri nu a reușit să-l desmorțească. Rămase același om sufocat de modestie și închis în el. Este adevărat că nimeni nu-l brusca și nimeni nu-i atrăgea atenția că ar fi greșit. Lumea se obișnuise cu el așa tăcut cu tabieturile și ciudățeniile lui și cei mai mulți se distrau și glumeau în spate pe socoteala lui.

Iar acum, așa din senin, directorul îl întreabă ce părere are. Într-un fel îi părea rău că nu spusese acolo pe loc. Da mai bine așa. Avusese timp să rumege în el ideea aceasta și toată noaptea făcuse pe hîrtie planurile variantei sale. Desigur, el cunoștea bine terenul și noua galerie numai acolo putea fi deschisă. Simțea însă un fel de teamă ; teama că ar putea greși și ceilalți ar rîde de el din nou, l-ar ironiza.

Dar fie ce-o fi astăzi va duce schița.

Portarul căscă ochii mari. Niciodată nu venise tov. Popescu cu 5 minute întîrziere...

Cînd intră în birou zise „bună dimineața" atît de tare încît se sperie singur, iar ceilalți ridicară ochii mirați și-l urmăriră zîmbind, dîndu-și coate.

— Ce mai faceți tovarăși, zise Popescu extrem de stînjenit.

— Ba ce mai faci matale, îi răspunse cineva. Se auziră risete.

Nu-și găsea deloc astîmpăr, se frămînta pe scaun și-și freca mîinile zîmbind înpersonal și stînjenit cînd întîlnea privirea unui coleg. Se ridică și se duse glonț pe coridor către cabinetul directorului dar ajuns la ușă făcu automat stînga împrejur, spunînd : „ce mai faci drăguțo ?" secretarei care rămase cu gura căscată.

Prin birouri se auzeau șoapte.

— Ce o fi cocînd mutul ăsta de Popescu ?

— Te pomenești că se însoară..

Mai trecu o dată pe la poartă întrebă dacă directorul avusese pălărie de dimineață, apoi se duse din nou la secretară și iară o întrebă „ce mai faci drăguțo ?". Palid și transpirat bătu la ușă iar cînd auzi dinăuntru „poftim" i se tăie respirația.

Directorul îl privi și el mirat.

— Ce dorești tovarășe... Popescu parcă ? ia loc te rog.

— Nu, vă mulțumesc. Uitați părerea mea asta este. Vorbise tare, exagerat de tare. Puse pe masă schița, dădu să plece, dar mai adăugă vă rog oacă nu e bună să nu spuneți la nimeni pentru ce am venit.

Peste două ceasuri fu chemat înapoi.

— Cred că ai găsit soluția cea mai bună tovarășe Popescu. Noi ne-am gîndit bine și am ajuns la concluzia că ai dreptate. Te rog mîine la ora 5 să fii gata, mergem sus cu mașina.

Lui tovarășul Popescu îi vijîiau urechile. Se duse în birou, își răvăși hîrtiile, apoi spuse :

— E vremea de masă. Vreau să dau cîte o bere la toată lumea. Vă rog să nu mă refuzați.

A doua zi în mașină scotea mereu capul pe geam și admira cu voce tare stîncile, brazii și florile ca și cînd ar fi fost pentru prima oară pe drumul acela. La fața locului planul schițat de Popescu fu apreciat de toți pentru judiciozitatea lui.

Seara, tovarășul Popescu se spălă în pîrîul limpede de lîngă cabană, desbrăcat pînă în brîu și bolborosea cu plăcere apa luată îm pumni. Ursache îl privea îngîndurat de la fereastră.

Tocmai atunci veni și Costică Popescu, ușor pe la spatele prietenului său, își luă vînt și se repezi cu capul spre dînsul, împingîndu-l în apa pîrîului. Popescu se întoarse, rizînd, și prinzîndu-l de coarne îl spuse :

— Ce e, mă, Costică, frate, și dumitale îți arde de joacă ?

MIHAI PELIN

ÎNTOARCEREA DIN CONCEDIU

Dincolo de fereastra vagonului alunecau valuri de ceață aspră, printre stîlpii de telegraf. Toamna începuse devreme, dar cei care se întorceau din concedii se amăgeau, spunîndu-și că s-a stricat timpul numai pentru cîteva zile, și mai sperau că acolo unde vor coborî din tren peronul va fi inundat de soarele verii tîrzii.

Din loc în loc, calea ferată se apropia de Mureș și vedeam pe celălalt mal sălciile aplecate peste apă și locurile bune de pescuit. Rîul era tulbure și trebuia multă atenție ca să observi linia pe care se întîlnea apa cu ceața. Uneori vedeam și pescari izolați, cu impermeabile pe umeri, — ca ale pescarilor de la mare — care la fiecare mișcare trosnesc și lucesc în jurul încheieturilor. Aici, însă, văzute de departe și prin ceață, semănau mai degrabă cu niște cojoace.

Cîteodată vedeam și munții acoperind orizontul cu povîrnișurile lor domoale. Nu erau prea înalți, dar păreau masivi prin rotunjimea lor. Era spre seară și ne-am amintit că pe Valea Prahovei, dimineața, munții străluceau în soare, zvelți și oarecum fragili. Am zîmbit amîndoi, dîndu-ne seama că toamna începuse cînd noi eram în tren.

Poate începuse chiar în timp ce căutam o masă în restaurantul gării din Brașov. Ea lucra într-un atelier de reclame O.C.L. și visa să facă pictură adevărată, dar vorbea cu respect despre meseria ei. Mi-a vorbit acolo despre culori violente, despre reclame și manechine frumos modelate ca să atragă și să placă și, înainte de a ieși pe peron, simțeam că am ochii împăienjeniți de cuvintele ei, și de brațele ei albe cu care fixase în spațiu și în privirea mea dimensiuni și forme. Apoi ne-am urcat în vagon și am observat ceața tocmai dincolo de Deva, întîmplător, privind prin fereastră.

Atunci ea a coborît geamul năclăit de apă, a privit în lungul trenului — vagonul nostru era ultimul — și a văzut peronul și celelalte vagoane, ude. Mi-a spus că plouă. M-am apropiat și eu de fereastră, i-am cuprins umerii cu brațul, am privit șirul de vagoane șiroind de apă și i-am spus că nu plouă.

Nu ploua. Vagoanele erau calde — le încălzeau respirația oamenilor și mișcarea lor în lungul culoarelor — și ceața se topea pe acoperișurile și pe pereții lor verzi. Picături mari de apă alunecau de pe acoperiș pe mîinele noastre, rostogolindu-se apoi în lungul degetelor, fără să se prindă pe piele. Pe sub ferestre treceau ceferiști cu hainele pătrunse de funingine. Se aplecau sub vagoane și loveau roțile cu niște ciocane cu coadă lungă pe care erau înșirate inele de cauciuc cărora nu le-am înțeles niciodată rostul. Ascultau zgomotele cu atenție și plecau mai departe, legănîndu-se, fără grabă, și cînd ajungeau la vagonul nostru se ridicau pe ultima scară și făceau semne spre locomotivă cu fanioane umede, pătate de ulei.

La stația următoare, navetiștii care jucau cărți lîngă noi pe geamantanele așezate pe genunchi, și-au strîns repede lucrurile. Ne-au urat călătorie plăcută și au coborît pe peronul umed ca și celelalte pe lîngă care trecusem. Se strecurau zgomotoși prin ceață cu mîinile în buzunare, cu servietele îndoite sub braț spre mașinile care se înșirau dincolo de clădirea roșie a gării. Șoferii așteptau pe scări și fumau tușind din cauza țigărilor umede. Îi auzeam pentru că locomotiva cu respirația ei șuierătoare era departe. Navetiștii s-au urcat tropăind în autobuzele colorate aprins și-i vedeam dincolo de ferestrele aburite cum se așezau pe locuri și cum se ridicau apoi și cum apăreau o clipă în ușă pentru ca să arunce țigările înainte de a porni șoferii motoarele. În urma lor, țigările se stingeau lent pe asfaltul umed.

Ea aștepta mirată să ridic geamul și nu înțelegea probabil de ce nu vorbeam. Intrasem în vorbă cu puțin înainte de Buda, acolo unde peisajul e plat și liniștit. Cînd am trecut pe acolo, era soare. Deasupra cringului se ridica un coș de fum nu prea înalt, dar care depășea cu mult vîrfurile copacilor tineri. În stînga pădurii era un aerodrom sportiv cu o clădire albă cu terasă în spatele căreia se înșirau aeromodele suple.

— Coșul acela nu era acolo...

— De unde știi ? E într-adevăr nou.

— Am fost la un miting de aviație alături, mi-a spus.

Deci cunoștea și ea locurile.

— Nu. Nu le cunosc, dar avioanele veneau la aterizare dinspre pădure și îmi amintesc bine că nu era nici un coș acolo...

Trenul trecea vertiginos peste acele din Buda în timp ce priveam profilul fetei de lîngă mine. Purta ochelari de soare dar îi puteam vedea ochii, dintr-o parte, atunci cînd ea privea înainte peste clădirile fermelor. Soarele îi trecea prin lentile scăldîndu-i ochii într-o lumină verzuie, odihnitoare. Nu mă privise încă sau poate mă privise altădată pentru că mi-am dat seama că am mai văzut-o undeva. Nu la mitingul acela de aviație. Atunci toți priveau aeromodelele.

— Am lucrat și eu la coșul acela, i-am spun. E într-adevăr nou...

Numai atunci m-a privit, după care s-a răsucit din nou spre pădure și coșul de fum, dar nu înainte de a-și scoate ochelarii de soare. Am simțit în gestul ei respect pentru lucrurile nou construite și a zîmbit spre mine, i-am văzut însfîrșit ochii. Nu aveau o culoare precisă, erau șterși cenușii. În restaurantul din Brașov o întrebasem în glumă de ce nu-și colorează și ochii, ea care-mi vorbise numai despre vopselele pe care le arunca toată ziua pe cartoane și pe pînze.

În restaurantul acela erau oameni mulți și ospătarul nu a reușit să ajungă la noi în jumătatea de oră dintre cele două trenuri. Am ieșit împreună pe peronul larg și n-am întrebat-o în ce direcție merge, poate din teamă. Mi-era teamă că va merge în altă direcție decît cea în care mergeam eu, dar cînd ne-am urcat în același tren mi s-a părut foarte firesc faptul că s-a întîmplat așa, să plecăm mai departe cu același tren. Atunci am putut s-o văd întreagă, din cap pînă-n picioare, cu mersul ei fragil, cu umerii mici și cu capul aplecat mult pe o parte. Pe scări se înghesuiau femei cu copii bronzați, și bărbații care reușiseră să sară în vagoane scoteau capetele prin ferestre și-și strigau soțiile cu voce puternică, încît fiecare strigăt al lor acoperea pentru o clipă vacarmul din gară. Am așteptat pînă cînd s-au liniștit toți. Nu aveam nici bagaj, nici copii și mai tîrziu ne-am strecurat prin culoare, spre vagonul restaurant, printre oamenii care-și ștergeau palmele cu batista, ca și noi, și pe batiste rămînea funinginea de pe barele ușilor. Toată vara trenurile căraseră într-o parte și-n alta excursioniști și pe cei care plecau sau se întorceau din concedii. Prin ușile compartimentelor vedeam cum femeile dezveleau sandwiciuri împachetate în hîrtie de ziar, alături de copiii care priveau prin ferestre vagoanele de marfă de pe celelalte linii, vagoane albe și cărămizii cu tot felul de inițiale și inscripții tremurate, scrise cu creta

Erau foarte mulți copii în tren, și noi înaintam mereu printre ei și de la un timp m-am simțit stingherit între atîția copii și la capătul fiecărui vagon, cînd treceam prin burduf, mă gîndeam că aș putea avea și eu unul. Atunci îmi aminteam de fata care venea după mine, dar în nici un fel nu puteam să-mi imaginez cum i-ar sta ca mamă. Îi simțeam mereu umărul atingîndu-mi spatele, între omoplați.

Ajunși la restaurant, ne-am așezat unul în fața celuilalt și ne-am privit lung ca și cum atunci ne-am fi văzut pentru prima dată. Eram convins atunci că are în casă păpuși multe, de toate culorile, dar n-am întrebat-o dacă îi plac păpușile. Mi-era teamă că ar fi negat și atunci ar fi pierdut din duioșie.

Am băut cafelele fierbinți pe care ni le-a adus ospătarul trecînd distrat prin vagonul pustiu. Se făcuse liniște și în tren, și pe peron, ca după o avalanșă. Numai ceferiștii se plimbau în lungul vagoanelor încercînd frînele cu aer și lovind în osii cu ciocanele lor lungi. Atunci auzeam sunete pline care respirau siguranță. Rîsetele de pe culoare, din vagoane, licărul picăturilor de apă tremurătoare care lunecau pe ferestre, pașii neastîmpărați de pe peroane, întraseră toate într-o armonie tonică, dîndu-mi ca niciodată sentimentul plin al întoarcerii acasă. Aveam siguranța că acasă voi regăsi soarele și m-am gîndit la primul gest al întoarcerii, deschiderea largă a ferestrelor. Apoi am prins mîna fetei și am stat așa, în tăcere.

CONSTANTIN STOICIU

DIN MERS

Adunarea a hotărît să-și invite vecinii și vecinii au răspuns că vor veni în prima duminică.

Simbătă după prînz, Busuioc și alții s-au adunat în holul sediului ; îl așteptau pe președinte și în așteptare mai vorbeau despre vremea rea, despre filmul de la cămin, vorbeau ca între prieteni, despre ce nu-ți trece prin minte. Dar se sfiau să aducă vorba despre vecini și sfiiciunea asta a lor era bine întemeiată, fiindcă de cînd se uniseră cu toții, abia acum îndrăzneau să-și cheme vecinii.

Apoi a venit președintele și s-au împărțit sarcinile. Busuioc se foia de colo-colo, frecîndu-și palmele, mormăia vorbe fără șir, așa mormăia el cînd îl preocupa ceva. Se simțea astfel de parcă de el depindeau toate pregătirile ce se făceau în așteptarea vecinilor. Alerga prin holul sediului agățîndu-se cînd de unul, cînd de altul, rizînd, duhnind a tutun, răsucindu-se ușor pe călcîie și toți cei de acolo se mișcau acum mai în voie, începuseră chiar să vorbească despre vizita vecinilor. Și el, Busuioc, înțelese că oamenilor le trecuse sfiiciunea, întorseseră sfiiciunea pe partea cealaltă, pe partea încrederii și o făcuseră ajutați de bucuria lor cea nouă, iar Busuioc nu mai știa ce-i cu el.

Lui Busuioc îi reveni sarcina de a scrie pe hîrtie roșie cu cretă : „Bine-ați venit la noi !", el se gîndi să scrie altceva, ceva mai neobișnuit, dar oricît se chinui, nu dădu peste ceva mai neobișnuit, și atunci se hotărî să scrie cît mai frumos, cu felurite crete, să scrie așa cum nu văzuseră în viața lor vecinii și rămase la hotărîrea asta.

Președintele îl trimisese să ia hîrtie roșie și cretă dintr-un dulap. Busuioc găsi dulapul și-l deschise cu un gest larg. Cînd îl deschise însă se trase speriat un pas înapoi, după care privi liniștit cum i se adunau la picioare dosare legate cu sfori groase, hîrtii, registre și iarăși dosare. Prafu îi zgîria nările, dar hîrțoagele alunecau mereu din dulap. Le lăsă să cadă convins că nu-i atît de mult praf cît ar fi trebuit să fie. Le privi o clipă, alungă praful cu palma și apoi aprinse o țigară, de parcă muncise din greu să arunce vechiturile acelea la pămînt, iar acum se odihnea.

După ce termină de fumat strecură vîrful pantofului sub vraful de vechituri și-l răscoli, praful se ridică din nou, iar el începu să adune hîrtiile. Luînd cîte un dosar și așezîndu-l grijuliu pe brațul stîng îndoit, citea în fugă ce cuprindeau dosarele, la ce folosiseră registrele, apoi brațul i se umplu și puse de-o parte vraful acela, clătină din cap și încercă să fluiere ascuțit, dar nu reuși.

De-acum înainte se opri mai mult asupra hîrtiilor. Erau hîrtii scrise la mașină sau scrise de mînă, el le citi pe unele de la primul la ultimul rînd, le citea așa, nici el nu mai știa după cîteva clipe ce citise, erau lucruri interesante sau neinteresante, dar el continua să le frunzărească, vroia să se bucure pentru un lucru, nu înțelegea bine care-i acest lucru, iar bucuria nu-i era cum ar fi vrut el, și atunci se încăpățînă să citească mai departe ; începu să-și spună părerea, mai înjura, erau fapte vechi și injura, de ce să nu înjure ? Cînd, deodată, într-o hîrtie își văzu numele : îl citi silabisindu-l, era scris acolo cu litere rotunde chiar numele lui, cerneala se decolorase, dar acolo, pe hîrtia aceea îngălbenită de vreme era numele lui... Mai jos, aproape de marginea de jos a hîrtiei, era o pată de cerneală de mărimea buricului degetului mare, o pată de cerneală tăiată de firișoare albe și subțiri care se împleteau și se desfăceau de parcă cineva ar fi înmuiat degetul mare în cerneală și l-ar fi apăsat pe hîrtie în joacă. Și tot în joacă Busuioc își privi degetul mare, îl plimbă prin dreptul ochilor, îl așeză atent pe pata de cerneală, văzu că pata era mai mare, deci apăsase tare, altă explicație nu era, el apăsase tare, cu necaz.

Mai măsură o dată degetul și pata, deveni foarte atent, clătină grav din cap, își frecă bărbia și se simți bătrîn și trist ca atunci cînd primarul îl îndemna : „Pune mă deștu' aici..." Și nu mai știu ce căuta acolo, înconjurat de hîrtiile acelea murdare și vechi, se ridică obosit, îi amorțise picioarele, căuta totuși ceva, venise să ia ceva, nu mai știu ce, întîlnise însă altceva și acel „Pune mă deștu' aici..." era atît de puternic, atît de viu în el că îl cuprinse o durere pe care nu o mai încercase de vreme îndelungată, aproape o uitase, și nu era numai durere, mai era și ură, și ura de atunci o uitase, durerea și ura veneau împreună atunci, știa bine ce înseamnă durerea și ura, și cu o furie nestăpînită, cu durerea aceea și cu ură începu să îngrămădească hîrțoagele în dulap, le îngrămădi unele peste altele, iar hîrtiile, dosarele și registrele alunecau din nou la picioarele lui. Și ei le lua și le îngrămădea iarăși, iar hîrtiile, dosarele și registrele acelea de demult, cu fapte demne de înjurat și de urît, alunecau, și Busuioc le adună pînă ce durerea și ura dispărură și rămase numai cu un tremur ușor. Și deodată se gîndi la oameni, gîndul îi venise tocmai acum și îi păru rău că nu se gîndise de la început — dar părerea de rău nu-l supără, dimpotrivă, îl liniști iar liniștea lui era așa cum și-o dorise.

Aprinse o țigară, luă hîrtia roșie și creta și plecă să scrie urarea de bun venit oaspeților.

PROFIL:

DAMIAN URECHE

Dacă, în viaţa de toate zilele, tînărul poet Damian Ureche e un om aproape sfios, învăluit într-o frumoasă modestie, ferită de extravaganţă şi poză, în versurile sale ni se dezvăluie la fel de serios, ca un temperament avîntat, cu un entuziasm juvenil ce se înalţă pe verticala mîndriei şi demnităţii comuniste cu o dezinvoltură lirică şi o certitudine valorică tonică: „În tîmplă mi se zbate tîmpla mării / Şi concentrînd entuziasmu-n vers, / Dinamitez, urcuşurile ţării / Duc universul meu în univers / Electric nerv spre mîine mă înalţ / Prin zarea căutată îndelung / Şi pieptul depărtărilor de zmalţ / Cu vîrful unei aripi îl străpung". (Sens). E neîndoios că principala trăsătură a versurilor acestui tînăr poet e **entuziasmul** firesc, aş zice organic, din care — cînd nu e bine strunit — derivă şi scăderea cea mai gravă a unora din poeziile sale: facilitatea. Entuziasmul nativ- al poetului, sentimentul împlinirii şi bucuria vieţii noi se convertesc la Damian Ureche într-o poezie densă şi muzicală, în imagini autentice concentrate şi plastice, care dovedesc o reală putere de sensibilizare. Deşi nu caută originalitatea cu orice preţ, preferînd sobrietatea chiar în versuri de o incontestabilă duioşie, tînărul poet dă alteori imagini ticluite, căutate, precum sînt unele din poeziile **Viitor, Parcul pe gînduri, Drum peste cîmp.**

Universul poetic al lui Damian Ureche ni-l arată a fi un poet al epocii sale — în sensul cel mai strict al cuvîntului — pentru care propria-i biografie, semnificativă pentru o întreagă generaţie, e un izvor neîntrerupt de poezie. Născut, în 1935, într-un sat din regiunea Argeş , tînărul poet a crescut, în ritmul doinei şi al baladei, în familia tăietorilor de lemne, culcînd el însuşi — ca-n cîntecul bătrînesc — păduri la pămînt, lucrînd apoi în mină, făcînd corectură la ziar, tehnoredactare la revista **Scrisul Bănăţean,** unde, practic, s-a şi afirmat ca poet, publicînd în acelaşi timp şi în alte ziare şi reviste: **Scînteia tineretului, Luceafărul, Iaşul literar, Tribuna** etc. Fiecare act marcant autobiografic devine o sursă de poezie. Astfel, absolvind şcoala medie serală, tînărul poet păstrează, de pe băncile ei, tulburătoare ecouri lirice: „Mă-ntorc cu fruntea grea de ecuaţii / Şi stele haiducite sub condei / Vîrful cu dor ce l-au crescut Carpaţii / A devenit tangent cu anii mei". Şcolar matur, poetul exprimă sentimentul răspunderii pe care-l are tineretul în construirea noii orînduiri: „Măsor adolescenţa cu echerul / Şi cifrele-n oţel se înfiripă / Ca un examen de maturitate / Pe care-l dau în fiecare clipă". **(În şcoala serală).** O frumoasă poezie din anii şcolii este **Linii paralele,** unde întîlnim un sentiment delicat şi gingaş, o emoţie cu trăsături nostalgice din viaţa elevului poet: „Pe tablă creta lasă fulgi şi stele / Şi-o mînă parcă-n marmură sculptată, / Descrie două linii paralele / Ce nu se vor atinge niciodată". Profund autobiografic, împletind uneori în vers dezlănţuit destinul său cu al actualităţii, cu patosul muncii construcţiei socialiste **(Profilul şantierului, Tăietorii de păduri, Reşiţa, Minunile grădinii),** poetul cultivă alteori o poezie suavă, de o remarcabilă plasticitate cum e, de pildă, acea admirabilă: **Aleargă pădurile,** în care se concentrează o profundă participare lirică şi o interesantă experienţă de viaţă risipită în mai multe poezii închinate tăietorilor de lemne: „În susul apei cu nume de fată / Securile învaţă pădurea alfabetul forestier / Copacii s-au lovit cu rădăcinile de cer / Din carnea albă de tulpină / Sar aşchiile / ca nişte petice de lumină, / Brazii aleargă pe scocuri / Cu respiraţia frîntă, / Pădurea s-a îndepărtat de tăcere / Şi-acum cîntă".

În poeziile sale cele mai izbutite, dintre care am pomeni în primul rînd **Autobiografie,** Damian Ureche ni se descoperă ca un poet animat de patosul contemporaneităţii, capabil să-l exprime într-un timbru original, caracterizat prin intensitatea reală a sentimentului ,prin claritatea sobră şi nuanţată a versului, prin puterea de sensibilizare a imaginii. Firească, Damian Ureche e la un început de drum bun, promiţător, nu lipsit însă de dificultăţi. Depinde numai de el să le învingă şi să ajungă la capăt.

I. D. Bălan

„INDISCRETUL" — Fotografia de G. ŞERBAN

Cenaclul „NICOLAE LABIŞ"

Şedinţa a 24-a..

Jurnalul intim al unei adolescente, scris de un profesor, om în puterea vîrstei, împreună cu confesiunile lirice ale unei poete foarte talentate (care însă, în ultimul timp, cum s-a exprimat un vorbitor „pare a se fi închis în casă, îngăduindu-şi doar itinerarii prin curte"), au constituit năvoade delicate, în care a nimerit — pe lîngă observaţii judicioase, gust literar şi receptivitate — şi multă „plevuşcă" vocală. Subiectul povestirii *Rochia cu anemone,* scrisă de Constantin Mateescu, vădeşte o intenţie generoasă, o anumită candoare a autorului, care şi-a propus să urmărească felul cum o întîmplare nefericită din viaţa unei familii se răsfrînge în conştiinţa unei copile şi cum aceasta află un reazim sufletesc în viaţa colectivităţii. Animat de asemenea intenţii bune, autorul a fost depăşit pe parcurs de expunerea „corectă" a acţiunii şi a unor observaţii psihologice, corectitudine din care emoţia a scăpărat numai arareori, cu zgîrcenie. Faptele, dramatice în sine, sînt comunicate fără fior deosebit, fără prospeţimea specifică vîrstei personajului principal. Discuţia, pe parcursul căreia s-au încrucişat uneori şi spadele unor aprecieri diametral opuse, a fost susţinută de: Ilie Constantin, Adrian Păunescu, George Radu Chirovici, Ştefan Bănulescu, Tudor Ursu, Gheorghe Saravan, Constantin Turturică, Ştefan Tănase, Toma Dumitru, Emilian Bălănoiu, Tudor Nineacă, Rodica Toth.

Poeziile Constanţei Buzea *(Plîns la ploaie, Creangă vie, Timp rodnic, Asfaltatorii tineri, Măr, Poate n-am avut timp, Toamnă),* pe lîngă reîmprospătarea unor aprecieri de care s-a bucurat nu de mult volumul său de debut, au prilejuit observarea unor accente intimiste, a unui anumit „patos al contemplării de sine". Evidenţiind la aceste versuri „acoperirea cu sentiment a unui dialog interior", vorbitorii au atras atenţia asupra unei anumite încifrări a sensurilor şi au exprimat dorinţa de a întîlni mai pregnant la Constanţa Buzea „aerul plin" al vieţii. Au fost considerate izbutite poeziile *Măr* şi *Toamnă,* în care autenticitatea şi profunzimea simţirii se sprijină pe mijloace de expresie adecvate. Despre cele şapte poezii au vorbit: Adrian Păunescu (o jumătate de oră), M. Bălăeţ, Gh. Saravan, Toma Dumitru, Ilie Constantin, Dan Arie. În încheiere, Eugen Barbu a reliefat cîteva învăţăminte pe care cei doi autori trebuie să le desprindă din discuţiile purtate.

*

În dezacord net cu o veche superstiţie, marţi 5 noiembrie, cea de a 25-a şedinţă de cenaclu a oferit participanţilor nu trei ceasuri „rele" ci 180 de minute de spirit, voioşie şi umor, ai căror protagonişti au fost Dragoş Serafim şi Marin Sorescu. Ştirea că în programul serii figurează schiţe satirice şi parodii a reunit la Casa scriitorilor un public numeros, care s-a dovedit receptiv şi generos cu aplauzele.

Schiţele citite de Dragoş Serafim au prilejuit reîntîlnirea cu un autor care are meritul, după cum s-a remarcat în discuţii, „de a reuni într-o singură individualitate artistică aptitudini spre comic, veridicitate, simţ psihologic şi un anumit lirism", elemente de obicei greu de întîlnit laolaltă. Cele mai multe voturi le-a întrunit schiţa „Popescu de la Plan", unde umorul spumos degajă — cum s-a spus — „multă căldură umană". În celelalte două schiţe („Exemplarul Senilus" şi „Metamorfoză"), pe lîngă calităţile amintite, se face simţită însă o oarecare tendinţă spre şarjă, care duce pe alocuri la aglomerarea unor elemente didacticiste sau vulgare. La discuţii au participat: Adrian Păunescu, Eugen Teodoru („Mă simt îndreptăţit să ridic o cădelniţă..."), Mircea Anghelescu, Romulus Vulpescu, Ben Corlaciu, Vasile Felea, Dragoş Vrînceanu, Carmen Iliescu, Eugen Barbu.

Atracţia serii au constituit-o parodiile lui Marin Sorescu. Scrise cu mare vervă, intuind cu subtilitate şi sensibilitate stilul şi universul liric al autorilor respectivi, ele conţin fie un omagiu (ce e drept, cam neobişnuit) adus unor valori deosebite ale poeziei româneşti şi universale, fie o intenţie polemică evidentă. Unele dintre lucrări au vizat amănunte de tălmăcire a poeziei. Marin Sorescu a prezentat următoarele parodii: „Spleen" (Baudelaire), „Viţelul" (Esenin — în tălmăcirea lui George Lesnea), „Tăuraşul" (aceeaşi poezie, în versiunea lui Zaharia Stancu), „... A doua zi după ce a stat de vorbă cu Soarele" (Maiakovski — într-o versiune românească), „Baladă a trupeşei iubeţe care s-au şi fost petrecut către Babornită, altcum intitulată cu tituluş: «Muma mînesa de soarte felonă!» — acmu întîiaş oară cîrmită înspre romînească de dumnealui Romul al lui Vulpescul în Lăsata Secului şi tot acmu ca atare luată în privire de însumi Maryn l'Enssolleil şi înapoiată magistrului în chip de GĂSITĂ" (Villon — Romulus Vulpescu), „Ion şi ai lui", „Mihniri" şi „De of şi aoleu" (omagii aduse lui T. Arghezi şi M. R. Paraschivescu). La cererea sălii, au mai fost citite parodii după Maria Banuş, Niculae Stoian, Eugen Frunză.

Un glas a propus apoi ca la rubrica „discuţii" să fie înserate global aplauzele care au însoţit lectura — propunere cu care toţi au fost de acord.

P.S. *Mic glosar de înţelepciune:* „La divorţ — interesează răsfrîngerea unei colectivităţi în această dramă"; „lucrarea are prea multe lucruri pe care trebuie să le aibă"; „tot timpul lecturii am încercat ca o broască să sări peste text"; „tatăl e un om brutal, cu apucături sobre — citeodată îşi îngăduie satisfacţia de a bea o ţuică"; „ideea frumoasă, pe care am putea-o citi pe dedesubt..."

„Proza satirică seamănă cu o punte, ba chiar cu o corabie, care nu trebuie să rupă legătura cu malurile".

Rep.

INSCRIPŢIE LA O INIŢIATIVĂ

Iniţiativa e bună. Din pricina asta, tonul oarecum patetic al titlului de mai sus. Am dori-o dusă pînă la capăt, bine realizată şi extinsă. Am dori ca, aşa cum ea a izvorît din intenţiile entuziaste, ale membrilor unui vechi cenaclu, să ajungă să le fie cît mai folositoare, să-i ajute să se cunoască mai bine, să-şi drămuiască mai bine forţele, să se aprecieze mai just unii pe alţii.

E vorba despre cenaclul constănţean, care a iniţiat o suită de şedinţe literare cu un caracter deosebit: analiza activităţii pe-o perioadă mai îndelungată a cîte unuia dintre membrii săi.

Am participat, cu două săptămîni în urmă, la o asemenea şedinţă. A fost discutată activitatea lui Ştefan Cismaru, prozator în plină formare. A fost discutată cu grijă, cu înţelegere tovărăşească, a fost discutată ca-ntr-o retrospectivă pe care cenacliştii constănţeni o făceau colegului lor de trudă şi aspiraţie.

Pregătită bine, şedinţa a dovedit o utilitate deosebită atît pentru cel discutat, cît şi pentru cei din sală care şi-au concretizat şi şi-au clarificat părerea, opiniile, despre un om alături de care au dezbătut atîtea probleme de literatură. Un referat alert, cu certe calităţi literare, ne-a conturat fizionomia literară a lui Ştefan Cismaru, căile la începutul cărora el se află, coordonatele pe baza cărora trebuie discutat. O lectură substanţială din povestirile sale a concretizat cele spuse în referat şi a deschis cîmp liber dezbaterilor.

Ca să vorbim despre concluzii, mai ales despre concluziile trase de fiecare participant, consider că ele au fost folositoare nu numai celui discutat, ci chiar întregii atmosfere a cenaclului. Căci nu e puţin lucru să-ţi dai seama mai bine de treapta pe care a ajuns unul dintre oamenii cu care ai început în literatură.

În încheiere, aş vrea să pomenesc titlul uneia dintre bucăţile citite. Se cheamă „Adevărul de lîngă tine". Aş fi dat, poate, acest titlu şi articolaşului meu. De ce?... Tocmai datorită celor spuse mai sus. Există în fiecare cenaclu literar oameni care, după ce ajung să publice o lucrare sau două, consideră că se coboară dacă trec pe la foştii lor tovarăşi de aspiraţii, consideră că nu mai au ce învăţa uitînd că un cenaclu nu se află niciodată între nişte limite prestabilite, ci nivelul discuţiilor duse în cadrul lui reprezintă întotdeauna exact valoarea participanţilor.

Consider iniţiativa despre care am vorbit bună şi din acest punct de vedere. Ea are darul să descopere celor care nu şi-au dat încă seama prea bine, „adevărul de lîngă ei" — persoana şi calităţile celui analizat. Ea poate să ofere chiar surprize şi revelaţii celor care au obiceiul ca numai pe ei să nu se ignore. Conturînd astăzi profilul unuia dintre membrii săi, mîine al altuia, cenaclul nu are decît de cîştigat în consolidarea vieţii sale interne; mai apoi, adunate, profilurile care se întocmesc ar putea creiona însuşi profilul cenaclului, al vieţii literare dintr-o regiune ori dintr-un oraş.

Rostul acestei „inscripţii" este, în orice caz, de a ura succes unei asemenea iniţiative.

Corneliu Leu

Abonaţi-vă pe anul 1964 la

„LUCEAFARUL"

Revistă a Uniunii scriitorilor din R.P.R.

Preţul abonamentelor: pe 12 luni 36 lei; pe 6 luni 18 lei; pe 3 luni 9 lei

Abonamentele se primesc la oficiile şi agenţiile poştale precum şi la locurile de muncă.

POŞTA REDACŢIEI

Mă simt arzînd în orice bucurie,
Mă regăsesc zvîcnind în orice stea.
Eu, un crîmpei din marea simfonie,
Îmi simt întreagă primăvara mea.

Din trunchiul gros şi tare al mulţimii
Sînt doar o ramură vibrînd în vînt.
Sînt flacără pe steiul înălţimii,
Din cîntul nou sînt doar un singur cînt.

ANTON GRECU

Cornel Pătraşcu: Activitatea cercului literar „George Coşbuc", din comuna Voetin, raionul Rîmnicul Sărat, este fără îndoială meritorie şi consemnăm cu bucurie rezultatele obţinute pînă acum. Faptul că membrii cercului se întrunesc cu regularitate, discutînd încercările lor literare, preocuparea pentru culegerea de folclor sau pentru textele de brigadă dovedesc că sînteţi într-adevăr pe un drum bun. O mai strînsă legătură cu casa raională de cultură şi cu casa regională de creaţie va contribui la adîncirea eforturilor depuse de dvs. Reţinem unele versuri, cum sînt cele semnate de colectivistul Nicolae Leţu: „Ziua grîului, înavuţita zi, / În august averea-şi arată. / Pe uliţi se-aude un cînt. Al cui poate fi? / E cîntul combinelor, al braţelor vii, / Ce bogăţia din case arată". Se pot cita şi numele colectiviştilor Nicolae Dănoiu şi Gheorghe Matache sau al pionierei Doina Pană. Discuţiile pe tema „pagini din poezia noastră contemporană' sînt binevenite şi nu ne îndoim că îşi vor arăta roadele. Aşteptăm alte veşti îmbucurătoare, din munca cercului literar.

Anton Grecu: Versurile sînt dinamice, cu izbucniri convingătoare. Păcat că printre ele se amestecă locuri comune, ca în această strofă: „Sînt infinita creangă a fremătării noastre, / Picurînd peste lanuri belşug şi măreţii. / Sînt ciocîrlia vremii suind piscuri de astre, / Să-nfig în soare ramul albastrei drumeţii". Ultimul vers este într-adevăr frumos, dar cu atît mai mult pune în evidenţă banalul din „belşug şi măreţii". Aglomerarea, dorinţa de a complica imaginea, nu dau bune rezultate: „Sînt vasta neclintire şi trepte mari de scară, / Pe care timpul urcă în rotitor avînt. / Sînt fulgerul voinţei smulgînd de prima oară / Sabotul neputinţei din împietrit cuvînt". „Rotitor avînt" nu mai spune nimic, iar „sabotul neputinţei", pe care îl poartă un „împietrit cuvînt" şi este smuls de un fulger, nu convinge pe nimeni de utilitatea lui poetică. Cînd această tendinţă de forţare a imaginei dispare, poţi obţine versuri demne de atenţie, ca în „Din cîntul nou". Urmează linia simplităţii.

Aura Bandi: Există posibilităţi, după cum atestă o poezie ca „Ploaie de primăvară": „Aştept... aştept... / Afară cîntă ploaie... / E primăvară cu pulsări fierbinţi. / Aştept cu-nfrigurare... / Privesc la firele de tort / atît de străvezii şi reci / Cum intră lacome-n pămînt... / Îmi simt scăldată faţa / de aspra lor lumină. / Poate-s amintiri? / Nu ştiu. Aştept cu-nfrigurare". Dar, trecînd mai departe de aceste senzaţii vagi, versurile nu-şi găsesc încă naturaleţea, apelînd la locuri comune: „tinereţea cîntă-n trupul nostru / ca două ciocîrlii îmbătate de soare" etc. Orientarea către o tematică mai fermă îţi va dezvălui adevăratele posibilităţi ale versului.

Rudolf Negru: Ideile d-tale poetice par clare, dar nu sînt. Un exemplu din „Creaţie": „Filă albă, iar tu în faţa ei: / Idei o sută, pe care s-o iei? / Pe cea cu pondere în viaţă / Sau cea ce-n creştet îţi stă semeaţă?" Nu cumva dilema este falsă? Cel puţin aşa reiese din explicaţia d-tale: „Cu prima faci un salt în viitoare, / Cu-a doua ai tins nişel spre soare; / Cu amîndouă odată-i temerar, / E muncă de Sisif şi-i în zadar". Dar temeritate intră în însăşi definiţia poeziei! Altfel, versurile rămîn o simplă versificare.

Horea Dezmir: Catrenele sînt cel mult curioase: „Ţi-o fi dorul precum spui / Dar în min' răsunet n-are, / Ba mai mult: chiar mi se pare / Că-mi tot spui ceea ce nu-i". Probabil că există şi un ermetism al locurilor comune...

Ion Beldeanu: Cursive, corecte, şi mult prea timide... „Clopoţeii de-argint ai copilăriei / mai răsună cu clinchet duios / în amintiri depărtate, / încet, tot mai încet" sau „Copilăria mea s-a tîrît speriată / Năzuind mereu spre înălţimi". Sînt crescute în umbra unei întregi literaturi pe această temă.

Ioan Trif: Se poate scrie, desigur şi în asemenea împrejurări: „E o seară de toamnă tîrzie, / Eu stau... şi-s dus de gînduri / Şi aşa treaz scriu zece rînduri / Care formează-o poezie". Important este numai rezultatul. Să spicuim cîteva strofe: „Cînd nu e cine să mă cheme / Pe mine cu suflet întristat, / Aud chemări de flori... de crizanteme, / Aud glasul lor extrem de minunat". „Minunat" vine de la „minune". „Extrem de minunat" ni se pare mult mai puţin decît „minunat". Poezia d-tale record este „Nemuritorul Eminescu", un fel de artă poetică greu de acceptat: „Eminescu a fost un mare poet, / Şi-mi place din el orice poezie, / De-aceea-mi place să scriu şi eu în caiet / Şi-mi place foarte mult a scrie". Şi mai departe: „Iubesc pe Eminescu în persoană, / Îmi place versul lui ce curge, / De-aceea sînt şi eu în goană / După versuri, poate le voi ajunge. / Eminescu a fost un poet mare / Şi numele-i nu se va stinge, / Şi altul ca el va apare / Tot primul el s-o distinge". Spuse corect, în proză, unele dintre aceste afirmaţii pot fi luate în serios. Dar versificarea dă intenţiilor o direcţie întristătoare.

Dumitru M. Ion: Ne-au plăcut versurile: „Gîndurile sînt nişte coloane de susţinere / Ce ţîşnesc cu tărie prin vorbe" ca şi „De ce aş alerga după vorbe deşarte / Pierzînd încrederea unei grădini?" Suficiente, credem, pentru a aştepta cu interes versurile d-tale viitoare.

Elena Siştac: Nu sînt lipsite de oarecare cursivitate ,dar au caracterul unor compuneri pe baza diverselor lecturi: „Amurgul a venit pearipa ploii / în astă seară / vrînd să cuprindă toate în goana lui sprintară, / să le cufunde în somn şi în uitare / pînă ce zorii umerii-şi vor scăpăra / aprig în cele patru puncte cardinale". Exemplul este ales la întîmplare. Toate versurile se desfăşoară pe acest plan, cu sau fără rimă. Valoarea lor afectivă este slabă, din cauza monotoniei.

Mircea Fodoreanu: Reţinem versurile: „Am studiat arhitectura fulgilor de nea / şi cu uimire am văzut / că seamănă cu dragostea mea..." Din păcate, sugestiile conţinute aici nu sînt puse în valoare în versurile ce urmează. Mai trimite-ne.

Eugen Florescu: Sînt mai mult reminiscenţe ale lecturilor. Multe versuri din locul comun: „Pe stradă... / Paşii trecătorilor ţes mii de fire invizibile — des paiajeniş. / În zarea străzii sau după o cotitură / S-a ivit Ea. / Necunoscută, / Coborîtă de pe aripile unui vis". Apoi „vraja unui vis", „Te-am văzut doar în vis" etc. N-avem nimic împotriva visului. Dimpotrivă. Dar formulele uzate compromit chiar şi visul cel mai cutezător.

Nicolae Ginghină: Nu mai apela la expresii care nu spuneau prea mult nici pe timpul cînd erau utilizate excesiv („S-au contopit spre faptă şi oameni şi motoare", „pămîntul... potopit... de cîntec şi de soare" etc.). Se întrevăd posibilităţi, în ciuda acestei maniere: „Am dăruit Tiglinei suişul tinereţii / Şi-am îmbrăcat oraşul în strai de curcubeu / Ca soarele să-şi pună sărutul diminеţii / Alături de cîntul şi de sărutul meu". Aşteptăm.

Mihu Dragomir

MAI TRIMITEŢI:

Doina Ionescu — Bucureşti; Panait Dobre — Sibiu; Florin Manea — Braşov; Tutunaru Nicu — Ciutura; Laurenţiu Ghiţă — Cluj; N. Petrache — Iaşi; I. Negescu — Bucureşti; Ştefan Fumagali — Bucureşti; Nicolae Oprică — Bucureşti; Victor Vas — Timişoara; A. C. Nicolescu — Bucureşti; Dan R. Ion — Negoieşti; Nicolae Grigore — Galaţi; Eugen Anastasiu — Sibiu; G. Drăgănescu — Buftea; Ignea Loga — Reşiţa; Geo Ciobanu — Sibiu; Crişan Vasile — Zalău; Pahomi Florentina — Bucureşti; Banciu Ştefan — Craiova; Ion Garboveanu — Titu; M. Cornescu — Săcele; Mihail Ungureanu — Izvorul Alb; Stelian Persu — Bucureşti; Horea Dezmir — Telna; Damian Mihai — Crăciunelul de Jos; Andrăşescu Adrian — Galaţi; Dumitru Vorindan — Arad; Nelu Domuţa — Zalău; Vasilache Gabriela — Călăraşi; Stănel Sprinceană — Pucioasa; Tatiana Manea — Braşov; Ina Pribeagu; I. D. Tămăşanu — Bucureşti; Nicolae Boghian — Cîmpulung Moldovenesc; Roman Robu — Bucureşti; Ion Bogdan — Braşov; Nicolae Ginghină — Bălăşeşti; Dr. Schor Dorel — Botoşani; Cristina Ştefănescu — Ploieşti; Mihai Bărbulescu — Buşteni; Ştefan Ilca — Lugoj; Costea A. Ion — Iaşi; Camelia Tudoran — Piteşti; Preda Nică — Bucureşti; Dumitru Gabriel — Bucureşti; Octavian Carpian — Bucureşti; Popescu Mircea — Craiova; Ion Pachia — Filiaşi.

DEOCAMDATĂ NU:

Cucu I. Pavel — Craiova; Valeriu Danielescu — Poeni; D. Surlăreanu — Oltenita; Marin Nicolae — Bucureşti; Grumăzescu Gheorghe — Galaţi; Urzică V. Laur — Dumbrăveni; Torbu Balia — Bucureşti; Vasile Manolescu — Focşani; Intze Marin — Braşov; Abrudan Cornel — Salonta; Traian Pribeanu — Bucureşti; „Marinar" — Bucureşti; Răican Octavian — Buzău; Costache din Moldova — Ştefăneşti; Iliţoi Vasile — Mitocul Dragomirnei; Toma Burnel — Petreşti; Nelu Boroană — Drăcşani; Crasuleac Ilie — Siret; Răileanu N. Virgil — Predeal; Mihai Martie — Piteşti.

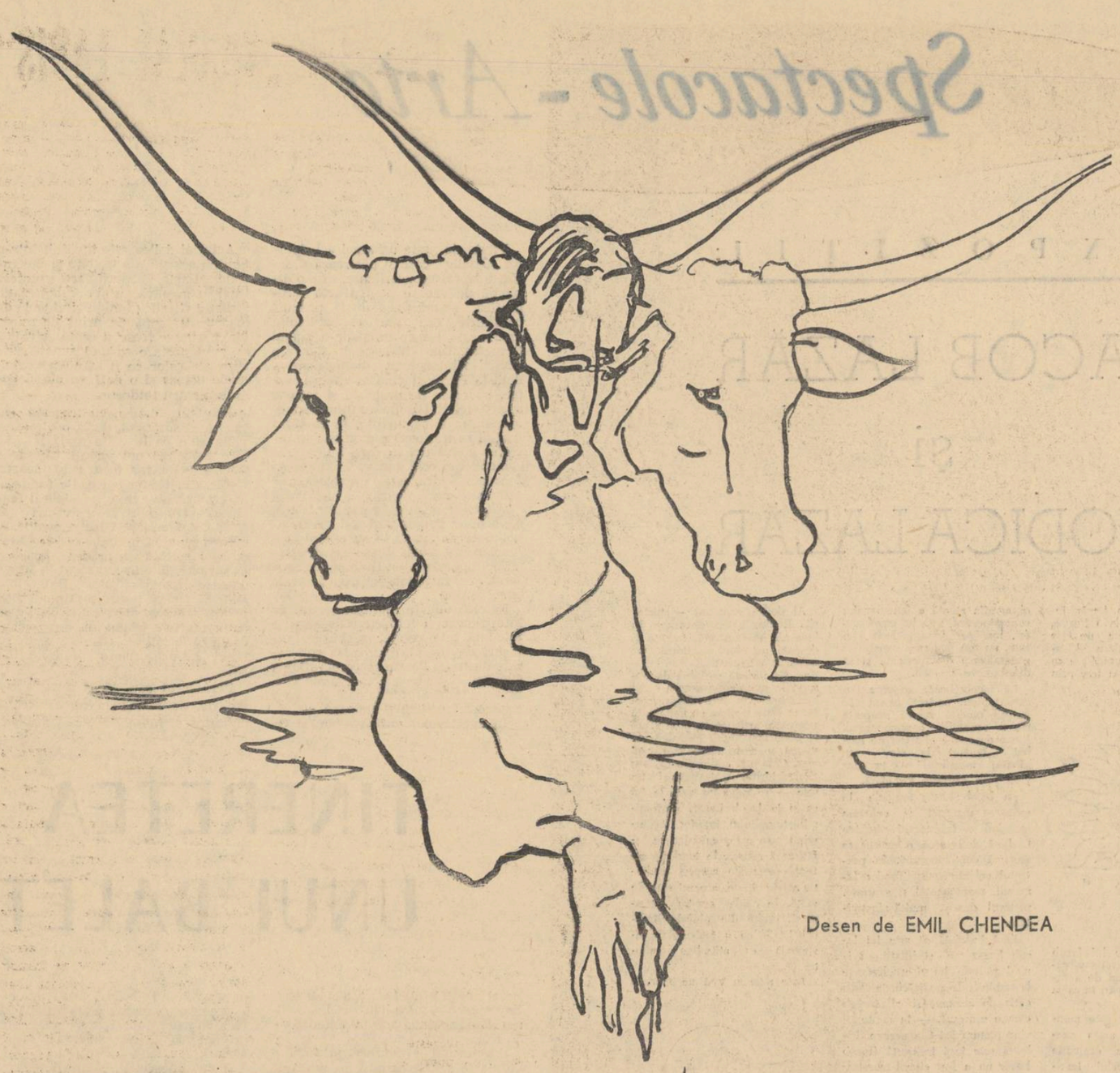

Desen de EMIL CHENDEA

PERECHEA

Schiță satirică

de VASILE BARAN

În clipa cînd descoperiră neregula, vînzătorul fu mai întîi uluit, apoi simți că i se încleștează dintr-o dată gura, iar inspectorul tresări cu un fel de emoție, lucru care nu i se mai întîmplase niciodată în timpul verificării vreunei gestiuni. Va să zică boii nu erau. „Să mai controlăm o dată" hotărî el și deschise registrul-inventar. Vînzătorul trecu repede după tejghea, gata să socotească marfa.

— O cutie cu ace cu gămălie, este ?

— Este, răspunse vînzătorul, mașinal.

— Douăzeci de creioane de tîmplărie, sînt ?

— Sînt !

— Trei muzicuțe de gură, sînt ?

— Sînt.

— Patru bibelouri marca „Afrodita", sînt ?

— Sînt.

— O pereche de boi, este ?

— Este. Adică nu, nu este ! tresări vînzătorul și ieși de după tejghea, gîfîind. Nu este și pace. V-am mai spus : nici anul trecut n-a fost, nici în celălalt an și, din cîte-mi amintesc, nici în celălalt. Ce mai tura-vura, ca să fiu cinstit, eu n-am văzut boii ăștia în viața mea.

— În viața dumitale ? se crispă inspectorul. Își dădu însă seama că trebuie să procedeze cu tact și zîmbi.

— De ce să nu spun drept — zîmbi și vînzătorul. Vedeți dumneavoastră, lucrurile s-au petrecut așa : eu am luat aici în primire acum nouă ani de la unul Aristide care a plecat la o școală de contabili iar acum e încolo, pe la Milciurești, contabil la o cantină. Eu am luat partea asta de mărunțișuri, iar văru-meu, restaurantul de alături. Rafturile și magazia erau pline cu de toate ...Într-un timp am avut și baterii „Dura" și pistoale de apă, numai boi nu. Dumnezeu știe cum dracu' s-or fi virit în inventar !

Inspectorul se așezase sus, pe tejghea și asculta. Fața îi era nemișcată, ochii ficși, doar o șuviță de păr i se clătina încolo și-ncoace, răscolită de un firicel de aer ce pătrundea printr-un ochi de geam, singurul lăsat deschis. Inspectorul simțea boarea răcoroasă și îi făcea plăcere. Privindu-l însă pe vînzător cum îi tot trage la minciuni, se înnegri dintr-o dată la față.

„Eh, cugetă el cu necaz — de ce n-am eu o mașină de descoperit gîndurile. Să am așa, o invenție, cît o tabacheră pe care s-o țin legată cu un lănțișor în buzunarul vestei. Să-l las să spună ce vrea și de văru-său și de Milciurești și tocmai cînd s-o înflăcăra mai bine eu, de colo, hait ! să-i pun mașina în frunte și să mă uit repede dincolo de ea. Să vedem noi ce fierbe acolo sub chelie !"

În seara aceea, inspectorul servi masa la restaurant. Înfipse furculița în friptură, tăie o bucată, o răsuci o clipă deasupra farfuriei și-și spuse că n-ar fi exclus să fie făcută chiar din perechea aceea de boi dispărută fără urmă. El cu mărunțișurile, văru-său cu restaurantul, știu ei ce fac... La a doua înghițitură simți că i se oprește carnea în gît. Dincolo de raftul cu băuturi, într-un holișor, zări după o perdea, capul vînzătorului, apoi o mînă lungă cu butoni albaștri la manșetă. Mîna prinsese de pe masa barmanului un pahar, apoi se făcuse nevăzută cu cap cu tot. După cîteva momente apăru un alt cap, pe semne al lui văru-său, apoi o altă mînă care însă dispăru fără să apuce vreun pahar... „Stranie poveste" se scutură inspectorul amintindu-și de inventar.

Se culcă la hotel. Noaptea era răcoroasă, dar el nu putu dormi decît cîteva ore, spre ziuă. Avu tot soiul de vise. Într-un tîmp în față îi apărură doi boi albi, cu ochii mari care-l priviră cu atîta insistență încît inspectorul se întoarse pe partea cealaltă trăgîndu-și cearșaful peste față. Dimineața simți că-l dor creierii. Avea impresia că între gratiile capului i s-a vîrît un uliu ciolănos și acum nu mai putea ieși.

Se duse la magazin năpădit de gînduri. Cînd îl întîlni pe vînzător, nu mai putu suporta :

— Ai luat boii, i-ai vîndut, i-ai tăiat, dracu' știe ce-ai făcut cu ei și acum îmi spui mie de școli de contabili și pistoale — se pomeni el țipînd. Apoi se enervă de-a binelea :

— Adu-mi registrul-inventar ! Unde sînt boii de aici ! Unde sînt dom'le, poți să-mi spui și mie unde sînt ? Ce-mi tot îndrugi mie de rafturi și baterii, că dac-aș avea o mașină de ghicit gîndurile te-ai cruci și dumneata de cîte ești în stare să pălăvrăgești ! Scrie aici, negru pe alb, că trebuie să existe în magazin o pereche de boi ? Să-i văd și eu. Unde-s boii ? Sau crezi că ne jucăm de-a inventarele ?

Vînzătorul se cutremură, parcă ar fi dormit un somn lung și s-a trezit într-o zguduitură. I se păru că se clatină podeaua cu el ; că se învîrtește tavanul și se prăbușește peste el ; că cineva l-a lovit cu un retevei la încheieturile picioarelor. Într-adevăr unde erau boii ? De-atîtea ori îi bifase cu mîna lui în inventar dar niciodată nu se gîndise ce-i cu ei, unde se află, există sau nu există ? Parcă i-ar fi luat cineva mințile !

— Nu știu ce-i cu boii ăștia, vorbi el cu o voce înceată și rugătoare. Tăiați-mă, spînzurați-mă, dar nu știu de nici un fel de boi.

Și plecă din magazin drept la restaurant. Inspectorul îl urmări, se așeză la masă în fața lui și, dîndu-și seama că se afla într-un moment propice destăinuirilor sincere, (vînzătorul băuse deja o sută de rom) îi vorbi cu o voce caldă :

— Poate că totuși știi ceva...

Vînzătorul se uită lung la inspector, cu ochii umezi :

— Vreți să mă jur ? Am un singur copil, să-mi moară acum, în minutul ăsta, dacă știu ceva de vreun bou. I-am văzut și eu acolo, pe hîrtie, dar niciodată nu m-am gîndit că o să-mi aducă așa un rău.

Inspectorul bău și el o sută de grame de rom și în clipa aceea așa cum stătea, peste măsură de concentrat și privindu-i chelia care acum strălucea ca un bec electric, i se păru că „vede" gîndurile vînzătorului și că, într-adevăr, așa era : vînzătorul nu știa nimic de boii aceia. La drept vorbind, judecă inspectorul, nici n-ar avea ce să știe. Ce să caute o pereche de boi într-un magazin de mărunțișuri ? Cine știe de unde răsăriseră în inventar și el îi bifase mereu în virtutea inerției. Își imaginâ zilele în care se încheie de obicei, inventarele : zile de moleșală ; ori cu un soare puternic, ori ploioase, ori cu fulgi de zăpadă cît vrabia. Afară, oamenii se plimbă încolo și-ncoace iar tu stai închis între rafturi și bifezi. „O cutie cu ace, este ? Este. O pereche de boi, este ? Este..." Dar cum de a apărut perechea asta de boi în inventar ? Asta este într-adevăr o problemă și inspectorul își puse în gînd s-o dezlege cu orice chip.

— Eu te cred, îi spuse el la fel de sincer vînzătorului, dar vezi dumneata, hîrtiile-s hîrtii. Cu ele nu te poți juca.

Vînzătorul își dăduse și el seama de gravitatea acestei întîmplări și-i mulțumi din inimă inspectorului pentru hotărîrea lui de a-l ajuta să scape de beleaua asta.

A doua zi dimineața se întîlniră la magazin.

Inspectorul avea un obicei : nu fuma și cînd cugeta rupea între dinți scobitori. În ziua aceea rupse scobitorile din patru cutii.

— Rupeți, tovarășe inspector, rupeți cît poftiți, mai luați o cutie, fac eu cinste, îl îndemna vînzătorul cu un glas, cînd copleșit de tristețe, cînd vesel. Ați dat de vreo urmă ?

Dar inspectorul era atît de cufundat în studiu că nici nu-l auzea. Întindea instinctiv mîna la cutia cu scobitori, vîra două degete în ea, iar cu cealaltă mînă răsfoia dosar după dosar.

Planul era destul de ingenios : hotărît să limpezească această ciudată întîmplare, inspectorul porni pe urmele tuturor inventarelor întocmite de-a lungul celor doi ani, lunar, trimestrial, semestrial, anual. Nu se poate să nu fie pe undeva vreo greșală, devreme ce în gestiunea cu pricina n-a intrat în mod real niciodată vreo pereche de boi. Se înțelege deci că greșala nu putea fi, în acest caz, decît în hîrtii.

Pentru ca cercetarea să fie eficace și să decurgă și mai ușor, inspectorul împărți dosarele pe grupe mari de ani, grupele la rîndul lor pe ani, iar anii fură numerotați de la 9 la 1, anul 1 socotindu-se anul în care vînzătorul luase în primire gestiunea. Întoarcerea în istoria acestei gestiuni se făcu de la anul 9 în spre anul 1.

Și incursiunea începu. Pînă în anul 6 inspectorul nu întîlni nimic deosebit. „Perechea de boi" stătea neclintită, în fiecare inventar anual, semestrial, trimestrial, lunar. În anul 5 într-unul din inventarele lunare se ivi o schimbare. Inspectorul rupse deodată patru scobitori : în locul cuvîntului „pereche" apăru prescurtarea „per".

— Interesant ! exclamă inspectorul și cuteză, înviorat, mai departe. Drumul era însă destul de anevoios, ca o cărare printre stufărișuri. Nici în anul 4 nici în anul 3 inspectorul nu mai descoperi vreo schimbare. Iată însă că în anul 2 prescurtarea „per" dispăru. În inventar se aflau doar două cuvinte „o" „boi".

— Mai dă-mi o cutie de scobitori, ceru inspectorul și trecu la dosarului anului 1. Își simțea inima bătînd repede, așa cum și-o simt cercetătorii în preajma marilor descoperiri. Și iată că pe la jumătatea anului 1, într-un inventar scris cu creion chimic pe foiță galbenă cele două cuvinte se aflau unite formînd unul singur „oboi".

— *Oboiul !* țipă vînzătorul. Îl am ! De ani de zile zace aici fără să-mi fi dat seama ce e cu el. Și cu o mișcare neașteptată, ca și cînd s-ar fi scufundat într-o apă, scoase de sub tejghea un instrument muzical din lemn, de mărimea unui clarinet. Inspectorul îl luă, îl întoarse pe o parte și pe alta, sufla o dată în el, apoi îl puse cu grijă lîngă dosare.

— Hm, clătină el din cap, se vede că contabilii ăștia au lucrat în dorul lelii. Unul a scris cuvîntul lăbărțat, altul, cînd i-a venit rîndul să facă inventarul, a crezut că-i vorba de boi și le-a încurcat cu totul...

— Ca să mă nenorocească pe mine ! se jelui vînzătorul. Apoi începu deodată să rîdă cu hohote și să țopăie pe lîngă tejghea, bătînd din palme ca copii : O-boi ! O per-boi ! O — pereche—de—boi ! Iartă-mă, tovarășe inspector, își reveni el, dar prea m-a necăjit povestea asta păcătoasă. Acum haj la văru-meu să ne veselim. Dar ce-aveți ?

Inspectorul stătea negru, așezat pe tejghea, și rupea mereu la scobitori.

— Trebuie să ai totuși boii, vorbi el într-un tîrziu, privindu-l cu tristețe pe vînzător.

Vînzătorul rîse.

— Nu glumesc, îi tăie inspectorul pofta de rîs. Am făcut tot ce-am putut dar, vezi dumneata, inventarul ăsta e ca un destin... El spune că în magazin trebuie să fie o pereche de boi.

— Adică cum, se bîlbîi vînzătorul, doar dumneavoastră singur ați văzut că nu-i vorba de nici un fel de boi, că a fost o greșală...

— Așa este, explică calm inspectorul — ai dreptate, boii nu există. Dar ei există în inventar. La data inspecției mele în inventar se afla o pereche de boi. Asta o recunoști și dumneata. Or, dacă există în inventar, înseamnă că trebuie să existe și în realitate. Iar dacă nu există înseamnă că cineva i-a făcut să dispară...

— Scoateți-i din inventar — dădu vînzătorul ideea.

— Inventarul, dragul meu, este document contabil și nimeni nu poate să scoată așa, tam-nesam o marfă fără act justificativ — lămuri inspectorul chestiunea. Boii pot fi scăzuți din inventar numai dacă se dovedește că au fost vînduți, așa cum scazi și celelalte mărfuri : sau dacă au murit de vreo boală, dar și în cazul ăsta trebuie prezentat la dosar, așa cum spuneam, un act justificativ. Dar dumneata ce prezinți ? Un taragot ?

— Ce încurcătură, cum să ies acuma din încurcătura asta ? bodogănea vînzătorul printre rafturi.

— Mă doare inima, dar n-am ce-ți face — oftă inspectorul, lăsîndu-și brațele de-a lungul corpului. Cu hîrtiile astea e ca și cu o piatră. Ori cum o arunci, ea tot în jos cade. Crezi că mie nu-mi pare rău că ți-a căzut asemenea năpastă pe cap ? Doar ești și dumneata om. Ba pot să spun chiar că mi-ai devenit simpatic. Dar vezi dumneata...

Vînzătorul îl asculta și își dădea și el seama, tot mai limpede că, într-adevăr, nu se poate face nimic, că oricît de bun ar fi acest inspector situația nu mai are ieșire. Îl privi cum își șterge cu o batistă mare, cadrilată, sudoarea de pe gît, se gîndi la toate strădaniile pe care le depusese să-l scoată din încurcătură și își simți inima umplindu-se cu căldura recunoștinței.

— Și dumneavoastră îmi sînteți simpatic, mărturisi el, întorcînd oboiul pe o parte și pe alta. Credeți că nu înțeleg ? Dar așa cum ați spus, inventarul ăsta e ca un zid...

— Asta așa e, întări inspectorul, întorcînd și el oboiul pe o parte și pe alta. Mă bucur — mai zise el — că îți dai seama de situația în care ne aflăm (și scoase stiloul să încheie procesul-verbal de constatare). Deodată însă ochii îi sclipiră, iar fața i se lumină ca de un fulger ; în capul său se ivise o idee cu totul neașteptată :

— Asta e ! exclamă el, sărind de pe tejghea drept în fața vînzătorului. Am găsit !

Vînzătorul se feri. Vru să-l întrebe serios pe inspector ce are de gînd cu el, fiindcă de glume nu avea nici un chef, dar înțelese că acesta era bine intenționat și îl ascultă :

— Dumneata ai spus să scot boii din inventar — îi vorbi inspectorul aproape pe nerăsuflate. Ți-am explicat că așa ceva nu se poate fiindcă în contabilitate nimic nu se șterge sau se taie ci se operează pe bază de acte. Se poate face însă altceva. Se poate face un lucru care nici dumitale nici altuia nu i-ar fi trecut prin gînd : o storname. O storname a greșelii. Ai auzit dumneata de stornare ? N-ai auzit ? Atunci să-ți spun eu. Ia gîndește-te de unde a pornit toată încurcătura ? De la introducerea în inventar a cuvîntului *„pereche"*. Acest cuvînțel căruia la prima vedere ești gata să nu-i dai nici o importanță a stricat totul. Ei bine, dacă aici este miezul chestiunii, atunci să-l scoatem. Să-l scoatem, așa cum a intrat, prin inversarea operațiunii. Adică în inventarul pe care-l facem azi cantitatea *„pereche"* să fie notată doar prin prescurtarea *„per"*. Peste un an, în următorul inventar să dispară cu totul, iar peste alt an cuvintele *o* și *boi* să se apropie dînd naștere oboiului pe care de fapt îl ai sub tejghea. În felul acesta, în cîțiva ani, boii vor dispare pe nesimțite, în ordinea în care s-a petrecut metamorfoza instrumentului.

— Minunat — se încălzi vînzătorul întinzîndu-i inspectorului, plin de speranță, încă o cutie cu scobitori. Sînteți un om...

— Mulțumesc. Trebuie să știi însă că nu-mi plac laudele — îl întrerupse inspectorul zîmbind cu toată fața. Nu mi-am făcut decît datoria.

Dar vînzătorul îl luă de braț și chicoti plin de fericire :

— Dacă le meritați, de ce să nu vă placă ?

Și se îndreptară împreună spre restaurant.

OGLINDA DE CINCI LEI

În ultima vreme se oprise tot mai des în fața oglinzii de cristal, căutînd cu insistență în apele-i clare. Acum — iată ! — oglinda zăcea pe parchet, accidentată mortal, și ea nu numai că nu găsise ceea ce căuta, dar nici nu-și putuse lămuri ce anume pierduse și vrea să găsească.

El, bărbatul, strînsese cearta de gît cu propria-i cravată care, înnodată nervos, îi scosese ochii din orbite cît cepele, și ieșise trîntind ușa. Casa se zdruncinase toată, oglinda — care își slăbise, probabil, cuiul în perete datorită atîtor cutremure — se prăbușise în țăndări și femeia se aruncase înnebunită pe pat. Plînsul dezlănțuit își bătuse multă vreme mingile hohotelor de pereți, ca un ecou prelungit al cioburilor de cristal risipite în cădere pe dușumea.

Se compătimi îndelung, retrăind scenele zilnic repetate ale vieții de coșmar pe care o ducea de la un timp încoace, apoi — liniștindu-se într-un tîrziu — se ridică de pe pat privind cu părere de rău catastrofa căreia în căzuse victimă nevinovată oglinda de cristal.

Era o oglindă modernă, mare și dreptunghiulară, care-ți reda totul cu maximum de fidelitate.

Aplecîndu-se, femeia își împărți chipul în cioburile risipite și află, în sfîrșit, ceea ce pierduse și căuta de atîta timp fără rezultat în apele oglinzii întregi. Își aminti de prima oglindă de familie.

Pe atunci, în primii ani de căsnicie, ei doi — ea și bărbatu-său — nu aveau în casă mai nimic. Un singur pat cu somieră, o masă și o pereche de scaune desperecheate. Într-un perete stătea agățată o oglinjoară ovală. Era știrbită în partea de sus, dar asta nu-i deranja cîtuși de puțin. El o purta pe brațe prin toată casa (de fapt, aveau o singură cameră!), apoi o aducea în fața oglinzii ca să se sărute în dublu exemplar, și se priveau de o mie și una de ori pe zi în oglindă îmbrățișați, și oglinda — mică — era destul de mare ca să le găzduiască îmbrățișările, și ei se iubeau, și aveau de toate, și erau fericiți. Pe urmă și-au cumpărat oglindă scumpă, de cristal, dar niciodată nu s-au privit în ea îmbrățișați. El pleca de acasă fără explicații, și se ducea — desigur! — să se „distreze" cu amante reale sau închipuite de EA.

Stătu minute în șir aplecată asupra cioburilor de cristal, regretînd vremea frumoasă și trecută a vechii oglinjoare ovale, știrbită în partea de sus. Apoi făcu curățenie.

A doua zi, cumpără din piață o oglindă de cinci lei (E greu să trăiești fără oglindă, și aceasta — așa ieftină cum era — satisfăcea pînă una-alta — în mod provizoriu, desigur! — scopul căruia îi fusese menită).

O potrivi în perete puțin aplecată, și i se așeză dinainte într-un fotoliu, să o contemple cu condescență, dar totodată și cu plăcerea de a fi adus în casă un obiect atît de asemănător celui care cîndva îi dublase în ape bucuriile vieții de familie.

Sticla de proastă calitate avea reliefuri nedorite, care alterau imaginea.

Femeia din oglindă avu la un moment dat o față lățită, cu buze prelungi și subțiri, cu ochii abia deschiși, subțiați și ei, suspicioși, care pe femeia din fotoliu o amuză.

Se pomeni rizînd în hohote, dar se mișcase puțin și gura, căscată pînă la urechi, apărea acum în oglindă turtită din părți, tăiată vertical. În cadrul ei se desenau două șiruri de dinți lungi, ca de rozătoare. Și ochii ieșeau din orbite bulbucați ca la broască și injectați, și cicălitori.

Întrînd în clipa aceea, bărbatul rămase în ușă descumpănit — poate speriat, poate puțin intrigat, poate numai surprins. Dar își luă seama, arboră o mină severă și înaintă demn și neabătut.

Femeia însă continua să rîdă ; nu se putea stăpîni, și el veni în spatele ei să vadă de ce a înnebunit „nebuna". Și se văzu pe sine însuși cu o sprinceană mai ridicată decît cealaltă, cu privirea piezișă, cu o tresărire sub pielea obrazului sting, cu gura strîmbă, cu maxilarele strînse, cu vinele gîtului umflate. Și se porni pe ris.

Perechea rîdea. Și se cutremura întreaga casă.

Rîdeau doi oameni și-o oglindă.

Și mai ales rîdeau cei doi — bărbatul și femeia lui.

Rîdeau cu gura pînă la urechi de prostia oglinzii cumpărată din piață cu cinci lei.

Cicerone Cernegura

Radu Cîrneci

MIC POEM PENTRU O CASĂ NOUĂ

Casă nouă, casă frumoasă
cu ferestre de primăvară,
ești ca un ulcior în dimineață
așteptînd florile cîmpului,
sau vinul de viață lungă —
ca un măr înflorit ești
cu fructele-abia bănuite-n miresme,
așteptînd copii și povești.

Cine ți-a cioplit stîlpii cerdacului
și ți-a înflorit streașina ca pe-un brîu
și cîntec a pus în acoperiș
pentru lăstunii cerului,
cine te-a mirezmat cu rășini
și ți-a pus în ferestre lumini
pentru soare ?
Casă ulcior, casă floare !

Uite, îți vin stăpînii :
s-au oprit la poartă și gustă din apa fîntînii ;
ce tineri sînt, ca tine sînt,
ca un cîntec al ciocîrliei peste arcuri de vin !
Iată-au intrat,
ușa ca o petală i-a alintat,
— acum le bănuiesc sărutul lung, neoprit —
cercevelele au dat muguri, au înflorit.

Am s-aduc bradul vieții, copacul luminii
și-am să ți-l sădesc în colțul grădinii,
și-un pui de stea
am să-ți dau din constelația mea
să fii veșnică și fericită,
casă nouă, casă-nfloritâ.
Și-n așteptarea fetiței sau a băiatului
am să scriu un caiet cu povești.

Casă nouă din marginea satului.

CIOCÎRLIA DE LUT

— Omagiu tîrziu pentru Maria Tănase

Ciocîrlia de lut, vai, a murit —
înălțimile cerului au amuțit,
pămîntul și-a oprit răsuflarea
iar vîntul s-a înăsurat cu zarea
și-a rămas — coloană-a durerii —
sprijinind cerul tăcerii.

A murit ciocîrlia de lut, a murit —
zboru-i în jos de la soare-a pornit :
avea în cîntec și pe aripi avea
focul dragostei și ardea !
Era ca un fulger drept, sunător,
strună și-arcuș arzător,
doină în șuier către zări,
chiot de izbîndă peste mii de cărări.

Și unde-a căzut,
pămîntul a gemut de trei ori și-a tăcut —
iar ierburile au îngenunchiat să-i sărute
aripile arse, durute...

...De-atunci, în fiece ceas de sară
ciocîrliile din văzduhuri coboară
și din glia cîntului său beau
și iar au cer pe aripi și foc în cînturi nou
și-n dansuri verticale duc cu ele
îmbrățișări de la pămînt la stele...

Ion Chiric

FILM DOCUMENTAR

Hale mari, oțelării și fețe
de muncitori cu zîmbet și reflexe
și apoi coloane, demonstranți purtînd pe ei
simbolurile acestui secol de răscruce.
Palme tari, cu miros de cărbune
și pași ritmați, știind numai să urce.

În banca mea, în întuneric,
de vecini încerc s-ascund
fructul de emoție, rotund.
Dar îmi lunecă pe obraji,
lunecă încet, feeric.

Ștefan Dimitriu

TU CINE EȘTI?

— Tu cine ești ? — Eu te-am văzut o dată
Dintr-un cireș cu poame aurii.
Aveai ochi mari, dar nu erai mîrîtă
Și mă știai, și-acuma nu mă știi...

Din cer făcusem pălării de soare
Și alergam prin miriște și spini.
Mă-ntreb : am bănuit vreunul oare
Că ne vom întîlni cîndva străini ?

O dată, ne-a furat o adiere —
Sări-ntr-o vie iada noastră rea,
Dar cînd ne-au prins vecinii cu avere,
Te-am strîns, și-n tine n-au putut să dea...

M-am zvîrcolit apoi, mușcînd țărîna,
Cu trunchiul ars și rupt de vînătăi.
Cînd m-am trezit, am dus spre tine mîna
Și soarele-mi curgea din ochii tăi...

Eu sînt bălatul din cireș, vezi bine,
Cu draci în tălpi și prăștii nebunești.
Ia ceru-ntreg și-apropie-i de mine !
Sau poate nu ești tu ? ! Tu cine ești ?...

CRONICA DRAMATICA

„GRĂDINA CU TRANDAFIRI“

— Teatrul Regional București —

Poetul Andrieș debutează în teatru cu o comedie ușoară, tinerească, străbătută de accente lirice. Bineînțeles, titlul metaforic sugerează discret „supratema“ piesei : aspirația tinerilor eroi spre o fericire demnă și onestă. Acordurile unei pasionate dezbateri etice răsună în țesătura intimă a conflictului. Soții Sergiu și Anca, proaspăt căsătoriți, doresc să trăiască viața din plin, să se bucure de farmecele ei. Dar fiecare înțelege în mod diferit realizarea acestui țel. Freamătul clocotitor, impetuozitatea care-o animă pe tînăra ingineră rămîn în dezacord cu inerția și lipsa de patos a lui Sergiu. Meteorolog de profesie și, se pare, îndrăgostit cîndva de o asemenea îndeletnicire, soțul Ancăi nu ezită să-și părăsească postul atunci cînd „ambiția“ personală a fost pusă la încercare (el e convins că a fost avansat pe nedrept un altul în locul lui). „Soluțiile“ oferite de un prieten necinstit și sfiielile mamei sale, o femeie cu mentalitate conservatoare, retrogradă, îl determină să-și orienteze greșit viața. Sergiu preferă tihna comodă, voluptatea unui trai călduț și ferit de dificultăți, refuzînd să escaladeze înălțimile. Or, Anca nu poate accepta o astfel de optică îngustă asupra vieții, ea este dornică să soarbă cu nesaț izvorul de apă vie al muncii creatoare, entuziaste, știe să descopere motive de fericire în realitatea cotidiană, repudiază refugiul în egocentrism și platitudine. În fizionomia ei interioară se pot descoperi amplu trăsăturile caracteristice tinerilor crescuți în climatul tonic al socialismului. Pe un plan paralel, comedia include și aspecte legate de viața școlii și a mediului casnic. Mecanicul de locomotivă Sava și fiul său Mihai — mereu despărțiți datorită plecărilor dese ale tatălui — izbutesc să cimenteze între ei o comuniune sufletească mai trainică și mai caldă. Băiatul, fire integră dar cam „sprințară“, înțelege mai adînc, cu ajutorul mecanicului și al colegei de clasă Magda, rosturile vieții, îndatoririle sale față de colectivitate. În jurul acestor cupluri gravitează celelalte personaje : Raluca, mama, și, respectiv, soacra cicălitoare, Ștef, un escroc carierist, Adrian, colegul Ancăi, sfios și îndrăgostit etc. Fără îndoială, materialul faptic conține premise interesante. Comedia atestă căutările rodnice ale lui Andi Andrieș, care, așa cum am menționat, își face acum debutul în dramaturgie (a mai scris, e adevărat, și piese într-un act). Trebuie totuși să-i spunem autorului că încă nu izbutește pe deplin să „gîndească“ și să compună scenic. Replicile se succed, într-adevăr, cu vioiciune și nerv, dar construcția piesei denotă unele inabilități. Critica a subliniat convenționalismul cu care uneori apar și ies din scenă personajele, fără ca imperativele dramatice să fie permanent clare. De aceea, suita de episoade se desfășoară, cîteodată, forțat, trădînd „regia“ prea vizibilă a autorului. Între cele două laturi care alcătuiesc eșafodajul comediei nu există sudura cuvenită, de aici impresia că urmărești, în fază embrionară, două viitoare piese. După o scenă la care participă Sergiu, Anca și, eventual, Raluca sau Ștef, trebuie să se ivească Sava, Mihai sau Magda. Personajele șed și discută, apoi pleacă, lăsînd locul altora. Și nu numai atît. Discuțiile, înfruntările, momentele „cheie“ nu capătă întotdeauna suficientă intensitate. (Actul al treilea, în special, ne îndreptățește afirmația. Au loc acum mai multe „limpeziri“, se iau hotărîri decisive, Ștef e demascat ca hoț și impostor, Anca pleacă din casa soțului, Sergiu rupe de asemenea cu traiul său meschin, mecanicul Sava observă „pe viu“ creșterea morală a fiului său etc. Lucrurile se petrec însă precipitat). Galeria tipologică a piesei cunoaște o reală varietate. Andrieș conturează expresiv în special două portrete umane : Anca și Mihai (deși alura „șmecherească“ manifestată de băiat apare uneori artificioasă). În contextul piesei, vina comică e prezentă, de obicei, în limbaj. O undă de lirism dă prospețime mai multor episoade. Desigur, Andi Andrieș face primii pași în teatru, și lipsa de experiență nu poate să nu-și spună cuvîntul. Autorul ieșean posedă însă reale virtuți dramatice, pe care textul comediei sale de debut le atestă.

*

Colectivul Teatrului Regional București s-a apropiat cu înțelegere și dăruire de piesa lui Andrieș. Regizorul George Teodorescu a coordonat eforturile artistice ale interpreților pe linia simplității revelatorii, valorificînd atent înțelesurile conflictului etic. Spectacolul iradiază un suflu tineresc tonifiant, o luminozitate firească. Regia și actorii au asigurat piesei o versiune scenică antrenantă și, procedînd astfel, au reușit să estompeze unele din carențele ei. O serie de replici, colorate sugestiv de interpreți, trec rampa cu voioșie și au ecou în mintea spectatorului. Mărturiseam mai sus că personajul Anca mi se pare bine creionat de autor. În spectacol, Anca devine o prezență viguroasă, datorită interpretării meritorii realizate de Andreea Năstăsescu. Actrița distilează nuanțele rolului cu o finețe deosebită, are un joc de scenă vibrant, adînc interiorizat, face dovada unui talent în plină afirmare. Principalul ei partener, Traian Păruș (Sergiu) o secondează cu bune rezultate, de cele mai multe ori. În final, l-am fi vrut mai profund, mai convingător. Cornel Gîrbea (Sava), care avea de rostit unele replici cenușii, acordă personajului dimensiuni mai precise, transmițîndu-i robustețe morală. Fiul mecanicului, Mihai, apare vioi și tumultuos în întruchiparea lui Voicu Jorj. Tînărul actor trebuie totuși să evite oarecari îngroșări inutile pe parcursul rolului (întreprinse, poate, din dorința de a stîrni hazul). Magda, secretară de U.T.M. la școală și prietena lui Mihai, are în Rodica Popescu o bună interpretă. Actrița schițează chipul adolescentei care trăiește pentru prima oară fiorul dragostei. Silviu Stănculescu a reliefat comportarea cinică a ipocritului Ștef. Adrian, definit vag de scriitor, nu găsește în Constantin Rășchitor un interpret care să suplinească deficiențele rolului. Silueta caricaturală a „conței Raluca“ este definită fără exagerări de Maria Burbea. Ne nemulțumește faptul că înzestratul Mihai Pălădescu manifestă o tendință de manierism, reluînd în Ionescu-Antricot nuanțe și atitudini din compozițiile sale anterioare. Scenograful Erwin Kuttler reconstituie din cîteva elemente ambianța plăcută a unui interior de bloc.

Și cu acest spectacol Teatrul Regional continuă consecvent promovarea tinerilor[illegible]

Mihai Botez

Spectacole - Arte

EXPOZIȚII:

IACOB LAZĂR și RODICA LAZĂR

Pînzele lui Iacob Lazăr invită la meditație, la reflecție. Modul lui de a picta nu este cel al notației singulare. Visurile, aspirația statornică spre fericire, au puritate și trec prin

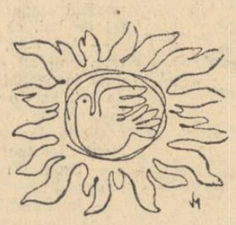

neliniști. Tablourile lui Iacob Lazăr rețin prin discreția vibrației lirice, prin efortul de a învinge piedicile care stau în calea realizării depline.

Modest și înclinat spre muncă, tînărul pictor se arăta preocupat, la prima sa expoziție personală, de miracolul luminii frînte în tablou, de simbolurile detașării de imaginile unei vîrste. Sub acest aspect, arta lui Iacob Lazăr se înscrie sub semnul unor realizări calitative meritorii : ca mi se pare definită de o spontaneitate mai sugestivă, cu treceri rapide, adesea în cadrul aceleași pînze, de la încordare la calmul necesar meditației ; consemnată în imagini, spontaneitatea acestora se oferă acum ochiului mai puțin prin materialul figurativ și mai mult prin varietate. Este poate particularitatea cea mai vizibilă a creației sale : căpătînd un echilibru pe plan sufletesc, pictorul are certitudinea îndrăznelii. Clădită pe valorile simplității în caracterul expresiei și pe observația atentă a fenomenelor contemporane, arta lui caută astfel, mai perseverent decît înainte, un ton mai pur, capabil să generalizeze o experiență și să diferențieze un stil.

La Iacob Lazăr aproape fiecare tablou, portret, peisaj sau natură moartă relevă prezența vie a realității contemporane. Pînze cum sînt „Portret de bărbat“, „Portret de elev“ sau „Peisaj industrial“ — te convîng prin expresia lor clară.

La Iacob Lazăr armonia în mișcarea materiei și culoarea mergînd să întîlnească lumina tind să definească o exprimare afectivă contemporană. În portretul colectivistului Toader Iamandi, monumental și expresiv, pictorul denotă multă afectivitate.

Fără îndoială că arta lui Iacob Lazăr are și filiații. Privind pînzele lui și gîndindu-te la implicațiile realizării, la indicația de armonie și culoare pe care o urmează, — în minte îți vine pictura lui Ciucurencu. Filiația este însă indirectă (Iacob Lazăr nu a fost elevul maestrului Ciucurencu). Mi se pare însă că artistul, prin tendința de a realiza clasic imaginea plastică, prin elementele unui echilibru al luminii și al sentimentului, se hrănește într-un fel — afirmația poate să pară paradoxală — din arta lui Palady.

Cît privește scăderile tînărului pictor, ele țin nu numai de meșteșug. De pildă, în unele tablouri se face simțită o discrepanță între modul în care pictorul concepe și realizează imaginea și abundența detaliilor în desen. Este nevoie deci de o stilizare mai eficientă. Arta lui poate solicita mai mult amplitudinea sintezei și desenul laconic.

Al doilea expozant — pictorița Rodica Lazăr, dovedește în lucrările ei (portrete, peisaje și desene) un efort meritoriu pe calea desăvîrșirii măiestriei artistice. Ea posedă mijloace de observație interesante asupra vieții contemporane. Într-adevăr, pictorița vede și simte cu mai multă potențare artistică ca pînă acum și pune mai multă încordare de voință în surprinderea motivului ales. Cele mai multe din tablourile pictoriței — portrete și peisaje — se subordonează, la fel ca și la Iacob Lazăr, prospetimii, tumultului interior și luminii prin care realitatea se înfățișează retinei. În lucrările artistei descifrăm aceeași modestie și simplitate, aceeași sete de viață. În ciuda acestor apropieri, multe din pînzele Rodicăi Lazăr au o interpretare originală ca atitudine sufletească.

Este necesar însă un spor de

calitate mai evident, o expresie mai lapidară a formei, o viziune mai îndrăzneață.

Aceasta ar da, credem, mai multă concizione lucrărilor sale, mai mult dinamism, necesar sublinierii semnificativului din viață.

Marin Ivan

TINEREȚEA UNUI BALET

Vîrsta de peste un secol a baletului „Giselle“, care-și păstrează și astăzi o tinerețe cuceritoare, este o diplomă de onoare pentru arta coregrafică și mărturia unei prețuiri constante din partea publicului imens care l-a aplaudat de-a lungul timpului. Din 1841, cînd Carlotta Grisi l-a interpretat pentru prima dată la Paris, și pînă în zilele noastre, povestea de dragoste și moarte a nefericitei Giselle continuă să emoționeze și să încînte. În țesătura fragilă și grațioasă a dansului întrezărim adevăruri în care au crezut oamenii din cele mai vechi timpuri : supremația dragostei, dragostea mai puternică decît moartea.

„Giselle“ reînvie lumea fantastică a vechilor balade slave și germane, populate de „iele“ — sufletele fetelor care au murit din cauza dragostei neimpărtășite —, filon poetic deosebit de seducător pentru fantezia coregrafului.

Baletul solicită multiple virtuți de interpretare și tehnică : Giselle este totodată fata veselă, zglobie și fantasma de vis plutind, ireal, sub razele de lună. Partitura coregrafică a Gisellei, cu toate metamorfozele sale, este un adevărat examen al marei consacrări pentru o balerină.

În spectacolul extraordinar al Operei noastre din 19 oct. a.c. au evoluat solii baletului leningrădean, Ninel Kurgapkina, artistă emerită, și V. Kuznețov.

Spectacolul a demonstrat, încă o dată strălucitele calități ale școlii de balet ruse. Cei doi balerini posedă o tehnică excelentă și, mai ales, știu să se dăruiască rolurilor cu toată ființa lor.

Primul act al baletului are, la început, caracterul unei pastorale, nelipsită de gingășiile genului. Este interesant aici să observăm că dacă o pastorală — poezie de epocă, ne-ar apare astăzi convențională, desuetă, dansul reușește să-și păstreze spontaneitatea lirică și farmecul. Giselle întreabă florile dacă este iubită, dansează fericită cînd petalele răspund „da“, asemeni unei păsări gata să-și ia zborul spre înaltul cerului.

Balerina sovietică evoluează cu siguranță și grație — traversarea scenei în diagonală în „pointe plié“ înseamnă înfrîngerea unei mari dificultăți tehnice și dansatoarea a executat-o cu dezinvoltură, păstrînd aerul unui copil ce se joacă.

Dar clipa de fericire se curmă. Plecarea prințului în lumea în care Giselle nu are acces, realizează conflictul și produce drama. Giselle își pierde inima și mintea de durere și moare. În scena nebuniei, amintirile frumoase se amestecă, se suprapun și se despart într-un dialog halucinant cu înfricoșata lipsă de speranță a clipei prezente. Giselle arde într-un univers însingurat de dragostea trădată, deși gesturile omenești o înconjoară cu bunătate și înțelegere.

Actul al doilea este învăluit într-o lumină scăzută de tristețe și melancolie. Ielele, seducătoare, plutesc ireal în noaptea cu abur de ceață. Sufletul Gisellei, iubind și dincolo de moarte, îl scapă pe prinț de mînia lor. Zorile se ivesc și ceața se ridică — în depărtare se aud sunetele de corn ale celor ce îl caută pe prinț. Ielele dispar și o dată cu ele și Giselle, pentru totdeauna.

Actul al doilea, cu trecerea sa bruscă desăvîrșită, de la o atmosferă la alta, de la viața reală la vis, cere balerinei noi virtuți. Mișcăriie largi, plutite, iau locul celor scurte, vioaie, din prima parte. Pe fundalul de gravă poezie pe care ielele îl realizează prin „port de bras“-uri sugerînd lamentația, Giselle evoluează neîntrerupt, fringîndu-se în arabescuri largi, răsucindu-se neobosit în piruete, luîndu-și zborul în vertiginoase „grandes jetés“. Balerina a știut să treacă peste multiplele dificultăți tehnice, neîăsînd să se întrevadă efortul, trăind intens meandrele sufletești ale Gisellei, demonstrînd întinsa arie a posibilităților sale.

Partenerul său, V. Kuznețov, s-a dovedit de asemenea un excelent dansator și mim. De o plastică admirabilă, dînd fiecărui gest frumusețe și eleganță, se dezvăluie un virtuos al săriturilor înaripate, executînd prodigioase „entre-chats“ și „tours aériens“.

Ileana Iliescu, în regina ielelor, a fost o apariție tulburătoare, dominînd cu grație imperativă cortegiul fantasmelor. Cora Benador și Iulia Hamza s-au detașat prin acurateța și precizia mișcărilor, iar Cristina Hamel-Zirra, secondată de Nicolae Deneș, prin eleganța gesturilor. Petre Ciortea a interpretat un Hans agitat, chinuit de remușcări, în timp ce Ilie Suciu, în Wilfried, a realizat cu sobrietate rolul unui scutier atent și grijuliu. Lulu Ross, în mama Gisellei, și Gabriela Danovschi în logodnica prințului au demonstrat ce important este ca rolurile episodice în care accentul nu cade atît pe dans, cît pe expresivitatea gesturilor, să fie trăite cu talent și inteligență. Dramatismul de bună calitate al jocului lui Lulu Ross a adus o notă în plus de patetic morții lui Giselle, iar gesturile pline de prestanță îngăduitoare ale Gabrielei Danovschi au subliniat prăpastia dintre lumea naivei țărăncuțe și casta nobiliară.

Ansamblul, în special în partea a doua, a prezentat multă omogenitate. El a sugerat, prin melancolia gesturilor largi de tors și brațe, un fundal orchestral de o poezie discretă, lăsînd-o pe Giselle să-și înalțe, strălucitor și pur, cîntecul de dragoste și moarte.

Tea Preda

„CINEMA — ADEVĂR...“

De la o vreme, în lumea cinematografiei internaționale se discută foarte mult despre curentul denumit „Cinéma-verité — cinema-adevăr“. Discută regizori de toate vîrstele, operatori, scenariști, producători, actori. Discută profesioniști și neprofesioniști. E și firesc. Ca orice fenomen recent apărut, și care încearcă să aducă un reviriment în practica celei mai populare dintre arte, cel mai tînăr „val“ suscită un interes unanim.

Ce este, în esență, acest „cinema-adevăr“ ?

Însemnările de față nu-și propun bineînțeles să limpezească problema, să dea definiții sau să tragă concluzii. Cu atît mai mult cu cît nici specialiștii, nici creatorii și nici teoreticienii acestui curent nu au izbutit să o facă atunci cînd s-au adunat anume în acest scop. Într-adevăr, cu cîteva luni în urmă, așa-numitul „Service de la Recherche Radio-Télévision Française“ a organizat la Lyon o întîlnire, de 3 zile, a pontifilor acestui cinema care caută adevărul. Definiții și — cu atît mai puțin — concluzii nu s-au dat nici acolo. E și greu. Deși s-au realizat o seamă de filme încadrabile în dificilul „gen“, căutările sînt încă în toi. Și-apoi, chiar printre practicienii cinematografului-adevăr, părerile sînt diferite. S-ar putea afirma, chiar, că sînt contradictorii. La Lyon, mai mult ca în altă parte, cu prilejul confruntării filmelor și a părerilor, au apărut evidente nu atît trăsăturile care-i unesc pe reprezentanții acestui nou curent, cît, mai ales, punctele de vedere diferite.

Chiar înainte de Lyon, dar mai ales după, s-a vorbit despre o „școală americană“ și una „franceză“.

CE își propun cineaștii încadrați în acest curent e limpede. Vor să caute adevărul, să surprindă „realitatea în mișcare“ cu ajutorul aparatului de filmat. Dar CUM, în ce mod pornesc ei în căutarea adevărului, iată ceea ce îi deosebește.

Dar mai înainte de a arăta — în mare — cele înfățișate și discutate la Lyon, se cuvine să-i dăm lui Dziga Vertov ce e al lui Dziga Vertov. Se cuvine, adică, să reamintim că așa-numitul cinema-adevăr nu a apărut în anii aceștia, că dorința înfrigurată de a cuprinde adevărul în dialectica lui, viața în neobosita ei mișcare a stat și la baza căutărilor cinematografice ale lui Dziga Vertov, cineastul sovietic de renume mondial.

Operator de front, în anii primului război mondial, și, mai apoi, în timpul Revoluției — Dziga Vertov (ca și Kuleșov, ca și Tissé), filmează în primii ani de pace, actualități. Dovedind, în toate filmele realizate, surprinzătoare calități în arta de a filma actualitatea, lui Dziga Vertov i se încredințează misiunea de a întemeia și conduce jurnalul „Kino-Pravda“ destinat a fi un supliment al cotidianului „Pravda“. Și astfel apărură 23 de numere din acest supliment, care făcură mare vîlvă în rîndul amatorilor de cinema. În strădania sa de a obține o cît mai veridică imagine a vieții, Dziga Vertov își propunea — și izbutea în aceste filme — să renunțe la actori, la machiaj, la costum, la studio, la decoruri, pe scurt, la orice fel de punere în scenă. În concepția lui Dziga Vertov — pe care au preluat-o, îmbogățind-o, urmașii lui din zilele noastre — un rol de seamă revenea montajului, adică modului în care erau alăturate imaginile filmate. Folosind puterea de sugerare a montajului, regizorul releva ideea artistică a filmului — căci, desigur, nu se filma la întîmplare — punînd în circulație temele „la zi“ în vremea aceea. Adică teme agitatorice.

Din păcate, căutările lui Dziga Vertov și ale contemporanului său, Kuleșov (teoreticianul „Cinematografului-ochi“), nu s-au putut materializa decît în foarte mică măsură. În vremea aceea ideea unui aparat de filmat, mic cît o cutie de chibrituri era un vis, irealizabil ca toate visurile...

Și iată că după aproape patru decenii de la apariția noțiunii de cinema-adevăr, tehnicienii filmului au desăvîrșit — în felurite variante — aparatul mult visat. Înarmați cu aparate minuscule și silențioase, cineaști din mai multe țări, folosind experiența acumulată de-a lungul istoriei filmului și punînd în valoare propria lor experiență, revin la vechea formulă și redescoperă cinematograful-adevăr, încercînd să îmbrace în forme noi, contemporane, idei apărute mai de mult.

De aceea, nu e de mirare că anul acesta s-a organizat la Lyon un veritabil Festival Internațional al producțiilor etichetate „cinéma-vérité“.

Iată selecția americană, precum și punctul de vedere aparat de cineaștii americani pe care ne propunem să le facem cunoscute în însemnările de față.

Primul dintre filmele americane prezentate a fost **„Showman“**, semnat de Albert și David Maysles. Personajul central al filmului este binecunoscutul „showman“ american, Joseph Levine, producătorul cu faimă de stea de cinema, care a fondat „ex nihilo“ una din cele mai puternice case producătoare și distribuitoare de filme — „Embassy Pictures“. Filmul, lucrat „pe viu“, îl urmărește pe „showman“, în viața lui de fiecare zi, surprinde fiecare mișcare a acestei rotițe care se învîrte, neobosită, în marele angrenaj al industriei spectacolului. Filmul îl surprinde (cuvîntul e bine ales, căci, conform principiilor cinematografului-adevăr, eroii filmelor — de obicei „actori neprofesioniști“ — sînt filmați „pe furate“ — cu aparate minuscule, silențioase, vorbesc, fără să știe că sînt și cînd sînt înregistrați, în fața unor microfoane cît degetarul și ascunse cu grijă), pe Levine în îndeletnicirile lui de fiecare zi. Dar, ceea ce e mai important, se pare că Albert și David Maysles au izbutit, fără fraze răsunătoare și fără efecte cu grijă căutate, ci mînuind cînd și cum trebuia aparatul de filmat, să dezvăluie singurătatea acestui erou însingurat. Și să îndemne la unele concluzii generalizatoare.

Un alt film care a suscitat aprinse discuții este **Jane.** Filmul — realizat de Don Pennebaker — este închinat debutului în teatru a foarte frumoasei Jane Fonda, fiica reputatului Henry Fonda. Ca și în „Showman“, realizatorul izbutește ca, prin evoluția — surprinsă la fața locului — a eroinei filmului, să analizeze cîteva aspecte ale industriei spectacolului — atît de tipic americană. Jane e filmată la repetiții, în scenă, pe stradă, în discuții aprinse cu regizorul. Și, o dată cu ea și alături de ea, apare — de data asta lipsită de obișnuitul machiaj binevoitor și de luminile menite să înfrumusețeze sau să estompeze — lumea teatrului american, culisele „Broadway“-ului, regizori, actori, pe care autorul ni-i înfățișează așa cum sînt ei în viața de fiecare zi, fără retușuri și fără „literaturizări“, oameni mărunți (sau nu), stăpîniți de patimi omenești, dar pe care-i înflăcărează aceeași nestinsă, molipsitoare, milenară dragoste de teatru...

The Chair (Scaunul electric) este filmul — din selecția americană — care a suscitat — se pare — cel mai mare interes. Autorii lui, Richard Leacock și Robert Drew, au ales ca țintă a cercetării lor cinematografice, un mare avocat american și lupta lui pentru a salva de la scaunul electric un tînăr negru, acuzat de a fi comis, cu 9 ani în urmă, un delict oarecare. Filmul — ca și celelalte amintite mai sus — are calități și defecte. De aceea poate că mai interesantă este nu analiza lui amănunțită, ci relatarea experienței anterioare a acestor doi reprezentanți ai școlii americane.

Richard Leacock este un vechi documentarist. Cu mulți ani în urmă a colaborat — în calitate de operator — cu Robert Flaherty, decanul documentarului american. (Se știe că Flaherty este autorul celebrului documentar despre o familie de eschimoși, **„Nanouk“**. Filmul s-a bucurat de un asemenea succes, încît, după apariția lui pe ecrane, înghețata care se vindea, în pauze, la cinema, fusese botezată, în mai toate capitalele lumii, „nanouk“ sau „eschimos“...).

Obișnuit, încă de pe vremea cînd a colaborat cu Flaherty la realizarea filmului „Louisiana Story“, să cutreiere lumea cu aparatul de filmat în mînă, Leacock se declară și azi credincios principiilor care l-au călăuzit dintotdeauna pe marele artist care a fost Flaherty : înfățișarea cît mai veridică, într-o formă cît mai artistică, a realității înconjurătoare.

Primul film realizat în întregime de Leacock este **Toby** (reportaj despre o echipă de teatru ambulant, care colindă orășelele americane și dă spectacole unde și cum se nimerește). Ulterior, Leacock îl întîlnește pe Robert Drew (reporter fotografic al revistei „Life Magazine“) și, împreună, animați de aceleași concepții despre menirea filmului, hotărăsc să încerce o nouă formă de „jurnalism“ cinematografic, care să surprindă strada, oamenii, faptele, nu prin intermediul arbitrar al unui element dramaturgic, ci direct „pe viu“. Leacock și Drew se declară potrivnici oricărei intenții de a „scenariza“ faptele filmate, de a machia oamenii și — cu atît mai puțin — de a le impune atitudini dinainte fixate de regizor. Cu alte cuvinte, Leacock și Drew au îmbrățișat un punct de vedere cu totul diferit de acela susținut — în cadrul schimburilor de păreri de la Lyon și în filmele prezentate — de „școala franceză“ (vezi Jean Rouch, Chris Marker, Ruspoli, Bringuier).

Primul film realizat — după apariția celor mai moderne tipuri de aparate de filmat — de echipa Leacock-Drew este „Primary“. Filmul este dedicat alegerii președintelui Kennedy și constituie — ca experiment — unul dintre cele mai interesante producții ale genului.

Ideea realizării acestui film a avut-o Bob Drew, mărturisea, în cadrul unui interviu, Richard Leacock. „M-a convins, am plecat la Detroit, l-am descoperit pe senatorul Kennedy și l-am urmat — în același avion — în drumul lui spre Washington. La o oră după sosire eram în cabinetul de lucru al viitorului președinte, în dorința de a-l convinge să ne permită experimentarea noii noastre metode, a posibilităților oferite de noile aparate etc.

...Filmarea am pregătit-o din timp. Adică cu două zile mai devreme. Am calculat durata filmărilor, am stabilit un plan de lucru. Ne-am împărțit munca. Eu (Leacock) la aparatul de filmat, Drew la microfon... Am aranjat astfel ca prezența noastră să nu fie remarcată. Aparatul de filmat era ușor de camuflat, zgomotul motorului nu se auzea. Iar microfonul l-am ascuns într-o scrumieră. Președintele se așeza, de obicei, cam în același loc, cu o scrumieră la îndemînă. Așa că n-a fost deloc complicat. Sincronul l-am obținut cu ajutorul unui ceas electronic. E o invenție nouă, un ceas care nu face tic-tac, ci emite un fel de sfîrîit abea perceptibil. Un asemenea ceas se încorporează fiecărui sistem sonor și fiecărei camere de luat vederi. În felul acesta se poate controla de minune viteza înregistrării sunetului și — respectiv — a imaginii“.

Și în acest film a avut un mare rol montajul.

Ca și Dziga Vertov, adepții americani ai cinematografului-adevăr acordă o deosebită importanță montajului. Operatorul, în timp ce filmează, trebuie să reflecteze la felul cum va arăta viitorul film. Adică să filmeze cu gîndul la montaj. Leacock se declară de acord cu Pabst — regizorul german ale cărui creații sînt de mult trecute în antologia filmului — care afirma, vorbind despre montaj: „problema principală este aceea de a revela linia generală a povestirii cinematografice, rămînînd, în același timp, absolut fidel realității...“.

Iată, prezentate pe scurt, cele realizate și preconizate de „școala americană“. Ele se opun — cum scriam mai sus — teoriilor și practicei „școlii franceze“, pe care ne propunem să o înfățișăm — tot pe scurt — într-un articol viitor.

Silvia Kerim

ADRIAN PODOLEANU: NATURĂ STATICĂ

LITERATURA EROISMULUI

Marea varietate de preocupări este, fără îndoială, una dintre caracteristicile estetice ale vieții literare sovietice. Necontenit se abordează teme noi, se experimentează noi modalități în proză, poezie, dramaturgie; se impun atenției opiniei publice nume noi. Se pare, totuși, că din complexitatea de aspecte se desprinde și o tendință dominantă care constă în efortul de a reliefa cît mai pregnant eroismul vieții socialiste. E semnificativ articolul lui A. Egorov: „Metoda de creație a artei socialiste, comuniste", apărut în nr. 14/1963 al revistei „Kommunist". În capitolul „Despre realismul socialist și realismul critic", recunoscînd aportul substanțial din trecut al realismului critic la dezvoltarea artistică a umanității, cît și poziția progresistă a multor scriitori realiști critici contemporani în țările capitaliste, autorul atrage atenția că, din punctul de vedere al reflectării cît mai cuprinzătoare a vieții, realismul critic nu mai are posibilitățile din trecut. Astăzi cînd trăsătura dominantă a epocii e ascensiunea socialismului și a mișcării revoluționare, reflectarea atotcuprinzătoare a vieții e posibilă numai de pe pozițiile realismului socialist. Cu atît mai anacronice par încercările de a aplica îngust doar experiența realismului critic în oglindirea vieții socialiste. Dezvoltarea literaturii sovietice confirmă această legitate obiectivă.

Pasiunea afirmării superbelor frumuseți umane descătușate de ofensiva socialismului parcă stimulează căutările multilaterale în prezentarea eroicului. Din ansamblul lor vom încerca să desprindem cîteva direcții.

Numeroase sînt lucrările în care autorii reînvie pentru generațiile noi eroismul aspru al luptei bolșevicilor în ilegalitate. Într-un original reportaj istoric — **„Oamenii minunați"** — scriitoarea E. Drabkina folosind manuscrisele autobiografice aflate la Institutul de istorie a P.C.U.S., reconstituie, cu ajutorul mărturiilor, etapele grandioasei lupte. În **„Marele preludiu"**, Afanasii Koptelov încearcă să repovestească, într-un roman captivant, cîțiva ani din viața lui Lenin, activitatea în vederea organizării unui partid social democrat al muncitorilor, bătăliile cu narodniciii și cu marxiștii legali, arestarea, surghiunul. Luptei ilegale a bolșevicilor îi este închinat și noul roman al scriitorului ucrainean Kazacenko — **„Fulgerul"**.

O altă sursă a eroismului epocii socialiste rămîne tema evocării — într-o viziune nouă, îmbogățită — a evenimentelor celui de-al doilea război mondial. După **„Tovarăși de arme"** și **„Vii și morți"**, K. Simonov continuă să urmărească destinele eroilor săi într-un al treilea roman — și mai vast — **„Nimeni nu se naște soldat"**. Acțiunea se mută pe frontul de la Volgograd, iar eroii capătă noi prilejuri de a demonstra inflexibilitățile caracterelor lor, capacitatea lor de dăruire. Scris într-un stil sobru — ca și „Vii și morți" — noul roman al lui Simonov constituie o contribuție interesantă la reliefarea conținutului specific al eroismului în epoca noastră. Despre intelectualitatea sovietică și frămîntările ei în ajunul și în anii războiului a publicat un roman Al. Paustovski (**„Fumul patriei"**), în timp ce lupta de la Kursk se află în centrul construcției epice a romanului — cu multe digresiuni lirice — semnat de poetul ucrainean Leonid Pervomaiski (**„Mierea sălbatică"**). Zugrăvind la modul aproape epopeic cum, primind ordin să oprească ofensiva hitleristă, soldații și ofițerii sovietici au zăgăzuit-o literalmente cu trupurile lor, autorul urmărește pe acest fundal peregrinările unui grup de eroi din care majoritatea nici nu sînt militari, ci ziariști. Frămîntările interne ale fiecăruia (repet, romanul poetului e pătruns de lirism) se varsă ca niște afluenți în efortul eroic al întregului popor, se împletesc și se înfrățesc în șuvoiul luptei.

Strîns legată de tendința de reliefare multilaterală a eroicului este și tema continuității eforturilor în construirea societății comuniste. Interesant din acest punct de vedere e **„Darul pămîntului"** — noul roman al Aunei Koptiaeva, autoarea cunoscutului „Ivan Ivanovici". Acțiunea contemporană e precedată în noua lucrare de un vast prolog, în cadrul căruia se reconstituie eforturile pionierilor, ale acelora care încă din primii ani de după Revoluția din Octombrie și-au dat seama de imensele bogății ale subsolului Tatariei sovietice și au început lupta pentru valorificarea lor. Petroliștii de astăzi sînt copiii și nepoții lor, care au aceeași tenacitate în lupta pentru triumful atitudinii socialiste în muncă, pentru izgonirea din viață a rămășițelor morale ale trecutului.

Intenția vădită de a arunca o punte peste decenii transpare și din prima parte a vastei narațiuni epice a lui G. Markov — **„Tatăl și fiul"**. Procesul de consolidare a puterii sovietice e urmărit într-un ținut îndepărtat al Siberiei, unde condițiunile sînt deosebit de aspre, dar tocmai în luptă cu greutățile, caracterele se călesc. Impunătoare e și aria geografică pe care se întinde literatura sovietică: în timp ce G. Markov ne ajută să simțim imensitatea spațiilor siberiene, scriitorul bielorus Melej concentrează acțiunea pe întinderea minusculă a unui sat situat în mijlocul mlaștinilor „Polesie" (**„Oameni din mlaștini"**), sat care rămîne opt luni pe an izolat de restul lumii. Dar și aici, în această celulă infinitezimală a colectivității umane răscolite de revoluție, lupta pentru victoria noului se duce cu intensitate.

Ideea „stafetei generațiilor" poate fi regăsită și în producțiile epice închinate luptei pentru cucerirea de noi izvoare de bogății necesare construcției comunismului. Bogat în semnificații metaforice e pînă și titlul noului roman al lui Proskurin — **„Rădăcinile se dezvelesc în timpul furtunii"**. E vorba în acest roman de una din nenumăratele bătălii pentru strunirea șuvoaielor sălbatice. Lupta e grea și tocmai de aceea, ca și furtuna, ea dă la o parte tot ce e aparent și împrumutat în caracterul omului și acționează ca o verificare; cel care are rădăcini puternice, adînc înfipte în tradiția eroică a poporului, se întărește; cad doar indivizii cu rădăcini firave, incapabili să se prindă de solul tradiției revoluționare. Mulți dintre cei supuși la încercări sînt tineri, ei mai ales s-au avîntat în acțiunea de cucerire a pămînturilor noi. Sînt **„Ghioceii"**, despre care scrie în ultima sa povestire Knutilin arătînd cum experiența tovarășilor vîrstnici îi ajută să nu se sperie de intemperii. Anatoli Prestavkin, tînăr prozator, el însuși cunoscut pe șantierul de la Bratsk exaltă în **„Celui născut să trăiască"** faptele eroice ale unor tineri care au plecat voluntar la construcția unei șosele în locuri considerate pînă mai ieri ca inaccesibile. Viața aspră a vînătorilor dintr-un asemenea ținut, care este și ținutul său natal, e evocată și în noua povestire a scriitorului Ciukci Rîhtău **„Vulpile albastre"**. În apropiere de cercul polar se petrece acțiunea și în ultima povestire a lui V. Lipatov — **„Malul negru"** — în timp ce în nuvela lui Konețki **„Focuri pe sloiuri de ghiață"**, e relatată comportarea de bărbăție a marinarilor care — luptîndu-se cu stihiile dezlănțuite ale Oceanului înghețat salvează de pe o banchiză un grup de exploratori polari. Cutezătorilor cuceritori de noi ținuturi și noi bogății le-a închinat ultimul său roman și Boris Polevoi, — (**„Pe malul sălbatec"**). În sfîrșit, epopeică e reflectarea efortului uman și în **„Potolirea setei"** a lui Trifanov; eroii acestui roman sînt constructorii marelui canal turcmen, prin care omul s-a avîntat în ofensiva nestăvilită împotriva pustiului Kara-Kum. Și aici narațiunea epică integrează puternice conflicte morale. Preocuparea pentru problemele ideologice și etice e încă o coordonată principală a literaturii sovietice, preferința scriitorilor mergînd către situații și confruntări antitetice. În căutarea frumosului autentic al epocii socialiste, scriitorii militează pentru o nouă ierarhie a valorilor, pentru un nou sistem de criterii de apreciere, datorită căruia o serie de prejudecăți ale trecutului să fie definitiv zdrobite. Printre altele e frecventă demascarea atitudinii formal conștiincioase, care, în raport cu cerințele morale ale epocii de construire a comunismului se dovedește a fi cu totul insuficientă. Problema e tratată, în împrejurări foarte diferite și în **„Malul negru"** al lui Lipatov și în **„Împotriva furtunii"** al lui Granin. Eroul epocii se conturează dintr-o seamă de romane și povestiri apărute în ultimul timp în revistele sovietice, în primul rînd ca un om însuflețit de marile idealuri comuniste, convins că fericirea și bucuria vieții se cuceresc cu adevărat doar prin integrarea individului în avîntul general al colectivității. Imaginea acestui avînt care-i antrenează pe oameni, îi purifică și-i ridică pe culmi încă necunoscute ale umanismului e preponderentă ca o imagine poetică cuprinzătoare, mai ales în operele pătrunse de suflu romantic, ca de pildă **„Traiste pline de inimi"** a lui Feodorov sau **„Tălăngi"** de O. Gonciaz. Atmosfera artistică e a smulgerii din prizonieratul satisfacțiilor trecătoare și perisabile, smulgere care dintr-o dată îl eliberează pe om și-l înarmează cu simțuri noi, cu iscusința de a vedea departe, dincolo de ceea ce se consumă sub ochii lui. Eroul principal al povestirii lui Izolțev: **„Gustul piinii"**, după ce a absolvit cu succes școala la 10 ani în satul natal, solicitat pe cele mai variate căi de a-și continua studiile, rămîne totuși pentru un timp în colhoz. El nu renunță de a se realiza prin valorificarea posibilităților sale dar o va face numai după ce va adăuga la experiența școlii și pe cea a muncii. Decizia e aproape simbolică — literatura parcă-i îndeamnă pe tineri să se ferească de hotărîri pripite, de tentativa de a întinde aproape automat mîinile după fructul atîrnat pe creanga cea mai de jos a copacului. În căutarea eroicului, literatura deschide în fața oamenilor perspective mult mai vaste. Nu va fi fericit niciodată acela care caută doar viața ușoară, ci acela care e însetat după adevărata frumusețe a vieții noi, iar aceasta se oferă numai luptătorilor care cutează, care nu se tem de greutăți, ci dimpotrivă, le înfruntă. Pentru ei nu există greutăți pe care ofensiva comunismului să nu le poată mătura din calea ascensiunii din ce în ce mai impetuoase a omului către noi și mai mărețe împliniri.

Mihai Novicov

Detaliu de ușă sculptată în lemn, — mînăstirea Cotroceni (1707)

O NOUĂ VÎRSTĂ A LUI DARIE

Prezența „descultului" Darie este atît de vie în memoria cititorului nostru, făptura plăpîndă și coltată, nepotul negricios cu limba rea și ascuțită al mătușii Utupăr de la Omida — săracul și sărăntocul sat de pe lunga și îngusta Vale a Călmățuiului — ne-a devenit atît de familiară și de apropiată încît, de la ivirea sa în lumea literaturii, o bună parte din miile de pagini scrise în anii din urmă de Zaharia Stancu își justifică interesul sporit îndeosebi prin curiozitatea izvorîtă din dorința de a cunoaște drumul vieții acestui original personaj.

S-ar putea spune că puține sînt acele făpturi plăsmuite de fantezia scriitorului — deși aici factorul autobiografic și-a spus cuvîntul cu o rară putere de evocare — care se pot bucura de vitalitatea și ecoul în conștiința iubitorilor de literatură ca Darie.

Este adevărat însă că în alte cărți ale scriitorului imaginea lui Darie, cu destinul lui simbolic pentru o întreagă societate, și-a pierdut adesea din prospețimea inițială, din farmecul său irezistibil, rămînînd nu rareori un simplu comentator sau abia palid spectator la întîmplările lumii prin care trecea. Prezența lui se topea în pitorescul violent al unor peripeții menite să pună mai ales în lumină darul fabulației, prea puțin supusă preocupării pentru menținerea acelui dramatism cu implicații sociale puternice, care a dat măsura talentului prozatorului în „Descult". Vitalitatea lui Darie rămînea să se hrănească din amintirea pregnantă a copilăriei sale de la Omida.

Iată însă că scriitorul s-a întors la uneltele sale și, o dată cu „Pădurea nebună", curiozitatea legitimă și nobilă a cititorului a fost satisfăcută din nou, în pagini care ni-l relevă iarăși pe autorul lui „Descult", cu același dar de povestitor, plin de culoare și emoție, zugrăvind existența lui Darie în prăfuitul și murdarul și mizerul oraș al Rușilor de Vede.

Întîmplările, unele stinse și triste și prăfuite, altele tragice și cutremurătoare, prin care trece Darie și la care ia parte, se petrec la începutul acestui veac, doi ani și ceva de la primul război mondial.

„O! Voi care citiți aceste pagini! — zice scriitorul. Păcat că nu cunoașteți orașul de pe Vedea pe care mă străduiesc să vi-l evoc! Păcat mai ales că nu l-ați cunoscut în anii în care mi-am petrecut eu tinerețea acolo! Nu l-ați fi uitat niciodată, așa cum nu l-am uitat eu!" Și într-adevăr, timpul acela se dovedește a-și fi împlintat adînc cuțitul său ascuțit și nemilos în amintirea prozatorului. Iar literatura noastră despre orașul provinciei românești de altă dată se îmbogățește cu pagini noi, venind să adauge imaginii despre locurile „unde nu se întîmpla niciodată nimic", tocmai acele tragice și grotești și violente împrejurări cînd și în aceste orașe se întîmplau multe. De aici și caracterul polemic al acestei cărți pe un dublu plan: acela al unei prezențe active și din ce în ce mai conștiente a eroului, Darie, în realitățile pe care le traversează și, o dată cu aceasta, planul zugrăvirii tîrgului de altădată, văzut prin ochii ascuțiți și sfredelitori ai unui personaj care, descris astăzi, de pe pozițiile unui scriitor contemporan, înțelege să descifreze, în viermuiala vieții de atunci, sensul istoriei.

Darie vine în Rușii de Vede după îndelungi și, cum spuneam, fabuloase peregrinări pe tărmurile Mediteranei, cu gîndul și cu hotărîrea să se înscrie la un liceu, și să urmeze cîteva clase, în nădejdea de a se descurca mai ușor în viață și, mai ales, de a izbuti pînă la urmă să-și împlinească visul literar. Biografia lui de pînă atunci înregistrase o bogată experiență, și ea venea să-și spună cuvîntul în îndîrjirea și silnicia ambiției eroului, în puterea de pătrundere a minții lui, în tăria cu care îl învestise trecerea timpului, tăbăcindu-l zdravăn în fața sărăciei și a durerii.

Sînt, așadar, anii următori războiului de la 1913, ai unui freamăt răscolitor, cînd de pe urma tragediei se iveau noi îmbogățiți, cînd timpul își schimba fața o dată cu firmele noi de la birturi și prăvălii. Era vremea afacerilor grase, a politicianismului veros și a mizeriei cumplite pentru cei mulți. Prozatorul zugrăvește tîrgul provincial monografic, investigîndu-i toate mediile și scoțînd la lumină și întîmplările triste și mărunte, cu flori ofilite înainte de vreme, dar și stridența grotescă a arivismului aflat la largul lui.

Circiuma unchiului Tone, a zgîrcitului și negrului și ciinosului unchi Tone, zăcea lîncedă după cum lîncezea și orașul și praful ulițelor, sub soarele nemilos al cîmpiei fără sfîrșit. Dar lîncezeala era doar aparentă. Patima averii a sădit în sufletul circiumarului ura neagră față de toți și de toate, spaima de a fi furat sau de a i se cere cumva vreun ajutor i-a mutilat sufletul și l-a făcut să-și urască rudele, dar și copiii.

Blînda și fără vlagă fetișcană Zoe de altă dată se topește și se ofilește acum îndurînd crîncenele bătăi ale soțului ei, Pandele Paleu, care o lasă să tînjească după o visată și neîmplinită dragoste; dar tăvălugul nemilos al vieții fără ieșire o îngenunche și o face pînă la urmă să spună, împăcată cu soarta: „Pandele al meu e om bun, Darie".

Dobrică Tunsu, prietenul de demult, s-a învîrtit și s-a descurcat, a deschis cojocărie cu ucenici și cumpără pămînt, dă bani cu dobîndă, fiindcă e vremea cînd „banul nemuncit e mai bun. Parcă se lipește mai bine de degete. Parcă e mai dulce".

E timpul chiverniselilor. În tîrg se deschide un liceu și la el se îmbulzește tot felul de lume, pentru o patalama de două trei clase, adică pentru o slujbă cît de mică, dar „aducătoare". Se înscriu și chilipirgii, dar se înscrie și Darie, copilul de țăran de la Omida, se înscrie și Valentina, slujitoare la deochiata casă a lui Madam Harnik. Profesorii sînt de adunătură și învățați cu plocoane, unii nebuni de-a binelea, alții bețivi incurabili. O lume păcătoasă și pestriță și murdară. Deasupra ei stă domnul Stănică Paleacu, cel care „vîntură banii cu lopata", și oamenii lui, Olimpie Chelu, avocatul, și Lăpturel, cuțitarul. Ei pun la cale politica, aranjează alegerile, cu bătăile, discursurile sforăitoare și gazetele de șantaj, și se aleg miniștri și senatori și deputați.

Biografia lui Darie se desfășoară pe acest fundal grotesc, de infern, iar eroul nu este doar un simplu spectator pe care împrejurările vieții îl aduc în contact cu scena lumii. Participarea lui este concretă și se manifestă atît prin optica superioară cu care zugrăvește lucrurile văzute, cît și prin angajarea deschisă în bătălia vieții. Viziunea orașului de provincie este a unui scriitor contemporan care își investește eroul cu capacitatea de a descifra lucid conținutul social-politic al faptelor de viață. De aici trăsătura calitativ superioară a imaginii pe care ne-o dă Zaharia Stancu despre orașul de provincie, raportată la acele pagini în care mulți scriitori, și de seamă, ai literaturii noastre au surprins această imagine. Plastic, trăsătura amintită, calitativ superioară, se exprimă prin tonul accentuat polemic, prin sublinierea grotescului acelei lumi, prin ironia usturătoare cu care eroul comentează.

Aici intervine arta prozatorului, relevantă în planul satirei sociale, care face ca rîndurile sale să fie străbătute, adesea, de un adevărat fior de îndîrjită dușmănie față de realitățile descrise și pe care le disecă cu un bisturiu din cele mai fine. Rămîn memorabile scenele ca acelea înfățișînd discuția lui Darie cu tatăl avocatului Olimpie Chelu, de o sumbră și tragică ironie, întîlnirea cu unchiul Tone, moartea acestuia, cumplitul sfîrșit al Despei, patimile luptei electorale din sînul profesorimii liceului.

Ceea ce scriitorului îi reușește aici de asemenea, în chip remarcabil, o dată cu peisajul spiritual sordid al tîrgului din Cîmpia Dunării, în anii de la începutul secolului, este reliefarea faunei politicianiste alcătuite din parveniții de pe urma războiului, faună văzută în planul unei satire de o virulență sarcastică. Lupta electorală în spațiul limitat al urbei Rușii de Vede capătă, tocmai prin surprinderea ei sarcastică, în linii groase și dure și vădit caricaturale, dar pline de forța adevărului, o pregnanță deosebită.

O dată cu fresca orașului deloc patriarhal și deloc uitat de întîmplări, prind viață trăsăturile viguroase ale protagonistului. Ceea ce se cuvine subliniat în această nouă ipostază a eroului, este apropierea sa de înțelegerea a ceea ce numeam sensul istoriei, pe care începe să-l descifreze cu tot mai multă luciditate, de unde și prezența sa activă la evenimentele grevei generale și convingerea că, în afara viermuielii unei lumi subordonate pînă în fibrele ei cele mai intime goanei după înavuțire, există și se ridică, puternică, o altă lume, a dreptății sociale și a cinstei. În profilul spiritual al lui Darie se accentuează trăsăturile lui de împotrivire și de ură îndîrjită față de strîmba rînduială a lumii. Apropierea de sensul istoriei îi dă puterea să stea drept și să nu-și plece capul și chiar să izbească cu pumnul dacă e nevoie, și mai ales îi îndreaptă pașii spre cei care, umăr la umăr, se împotrivesc și luptă.

Deși mai puțin pregnante din punct de vedere literar, paginile dedicate acestor momente conțin în ele, pentru biografia lui Darie, prețioase date care îi îmbogățesc profilul spiritual și ne lasă sentimentul unei evoluții pline de interes.

Revenind la zugrăvirea urbei Rușii de Vede, al cărei tablou se impune prin realismul lui crud, va trebui să subliniem, o dată cu calitățile social istorice, cu valoare generalizatoare, modalitatea plastică prin care scriitorul îl face să trăiască înaintea ochilor noștri. E o poezie dură și ironică a cîrciumilor murdare, cu veselia zgomotoasă și gretoasă a ghiftuitilor mușterii, a iubirilor fără iubire, a caselor dărăpănate cu garoafe și fete bătrîne uitate de dumnezeu, a ticăloșiei, a viețiilor bicisnice și fără orizont cu patimi măcinătoare și surîsuri false, a legănării triste în apele unor iluzii deșarte.

Și, traversînd ca un rîu cu undele limpezi și purificatoare, această lume a mizeriei sociale și spirituale, scriitorul țese tulburătoarea poveste despre dragostea lui Darie și a tătăroaicei Uruma. Întreagă această poveste de dragoste se înfățișează ca văzută prin pînza albăstrie și diafană care se întinde de-a lungul pădurilor toamna. E un poem despre iubire și fericire într-o lume în care asemenea oaze de lumină sînt rare, iar viețuirea lor este scurtă și atît de necrezut încît rămîne în amintire ca o legendă sau ca un vis.

Tropotul și iuresul hergheliei dezlănțuite pe întinderile mărginite de marea fără sfîrșit, nisipul fierbinte sub soarele dogoritor al verilor dobrogene, trupul tînăr și svelt și fecioresc al Urumei, neasemuitul farmec al chipului ei palid și rotund ca al lunii, patima iubirii purificată în undele verzi ale valurilor înspumate, se topesc în armoniile coloristice și muzicale ale unui tablou tulburător.

Sînt pagini de antologie care se adaugă din plin argumentelor pledînd pentru înscrierea romanului „Pădurea nebună" ca un succes literar.

Dinu Săraru

ANALIZE LITERARE

„Cristofor Columb"

de Mihai Beniuc

„În deșertul undelor amare / Vasul nu-i desigur lucru mare, / Nu e mare, n-are cum să fie, / — Vasu-i doar o șubredă cutie, / O galeră, o galeră numa', / Rîde și-o batjocorește spuma. / Zic rechinii: Asta e Columb, / Vrea ceva ca aurul mai scump. / Zic balene: Asta-i Cristofor, / Vrea un țărm bogat, cuprinzător. / Și s-amuză spuma jucăușe: / Are să ajungă în cătușe! / Dar Columb, cu pînzele în vînt, / Vede-n somn pămînt, pămînt, pămînt!" Poetul smulge materiei lumești o reprezentare de tip grandios-romantic. *Cristofor Columb* se constituie astfel ca o metaforă a *eroismului* cunoașterii; o emblemă a spiritului însetat de absoluturi, devorat de patima înfăptuirii înaltelor țeluri; un „cifru" poetic al multiplelor dificultăți străbătute de oricine s-a angajat odată ferm, fără a se mai uita prudent în urmă, în dreapta și stînga. Este, cum vedem, o profesie de credință anti-filistină, un denunț tăios al mediocrității neîncrezătoare în reușita actelor majore, și care vrea să-și justifice poziția, apelînd la datele „experienței" mereu parcă ostilă arzătoarelor avînturi. Se impune însă, chiar de la început, observația că Beniuc tratează metafora (romantic-activă în conținutul ei mai adînc) cu mijloace energic „omenești", senzoriale și strict pămîntene, cu imagini luate din sfera vieții și comunicării diurne, în formulările într-o totul neromantice ale vorbirii curente. Sînt oralități impregnate de seva grea a atitudinilor de fiecare zi, de fiecare ceas. Gesticulația poetului vădește o anumită familiaritate cu destinul luat în serios și nu prea, un mod foarte degajat de a sta de vorbă cu veșnicia, de a o bate pe umăr și a se lăsa bătut pe umăr de ea, fără a-i respecta misterul și fără a pune prea mult temei în ascunzișurile capricioase și desfidînd cursele ce i le rezervă necuratul. Valoarea poeziei și explicația răsunetului ei puternic în afectivitatea noastră pe care o constrînge să se modeleze și să-i primească durabila întipărire stau în aceea că ne lasă să bănuim și să întrevedem (și să credem!), dincolo de „aparența" materială a vocabulelor — într-un plan mai adînc, puțin estompat dar cu atît mai pregnant — contururile unei personalități vii, umane și concrete, *figura* însăși plină de elocventă expresivitate a poetului, figura „bătrînului oștean", așa cum o știm și cum ne place de fiecare dată să o *regăsim*, brăzdată de liniile cunoașterii, ale înțelegerii, de urmele dramatice ale amărăciunii, dar brusc luminată, în fazele-cheie ale luptei, de o verticală hotărîre, de un tumult interior, de un fel de avînt care nu vrea să cedeze, cu nici un preț. *Cristofor Columb* comunică strîns, lapidar o *anumită stare de spirit a poetului*, o anumită *dispoziție lirică* încărcată de potențial, de combustibil exploziv, o tonalitate a *îndărătniciei* eroice, o obsesie a țelului, a acelui „pămînt, pămînt, pămînt" care torturează ca o viziune *necesară* somnul eroului: „Dar Columb, cu pînzele în vînt / Vede-n somn pămînt, pămînt pămînt!".

Tăria acestei obsesii urmărite neabătut, fără-ncetare, această voință încordată de a merge într-o singură direcție, cea esențială, cea necesară, emblemă sigură a geniului, a descoperitorului de lumi, a revoluționarului — constituie ideea dar nu numai ideea, ci și ratiunea *lirică* și sufletul palpitînd de concret al poeziei, și tonalitatea, și construcția, și ritmul și rimele ei, și întorsătura de frază, și accentul ei; trăiește nu numai în cuvintele poeziei, se răsfrînge în „aerul" ei, ca un conținut irezistibil material și imponderabil. Fondul sufletesc prin care receptăm ca pe-o reacție în lanț sugestiile acestui conținut este fertilizat de tot ceea ce știm despre Beniuc și despre poezia sa, este pregătit și „educat" de cunoașterea integrală a operei, de compunerile anterioare sau ulterioare lui *Cristofor Columb*. Răsunetul este atunci mai prelung, cînd știm că explorările frecvente și adînci în solul ideii din *Cristofor Columb* definesc opera luată în toată întinderea ei. Poetul este și el un Cristofor Columb, ca și acesta *bate* obsedant într-o singură direcție, esențială, sapă în adîncimea unei idei pînă ce-i dă de capăt, și tot ca și acesta nu se lasă impresionat de vocile mediocrității sceptice, descurajatoare, de batjocura „spumei" („O galeră, o galeră numa', / Rîde și-o batjocorește spuma") de prezicerile „rechinilor" („Zic rechinii: Asta e Columb...").

Urmărirea obsedantă a țelului, statornicia sfîntă pe drumul ales o dată pentru totdeauna, sublima încredere a luptătorului, a celui ce-i este dat să descopere lumi necunoscute — tema de bază din *Cristofor Columb* — sînt ca o prezență totală, neîntreruptă, care absoarbe totul, în atîtea din poeziile lui Beniuc: „Și totuși merg și merg și merg nainte / zălud, cu ciute nevăzute-n minte" *(Ciutele nevăzute)* „Mai trebuie, încă și încă" *(Mai trebuie)* „De m-ar striga din urmă careva / Nu i-aș răspunde, / Și l-aș lăsa să creadă că se-nșală, / Că sînt un arbore-n pădure /...! Nu, nici o voce nu m-ar întoarce din cale, / Bărbat sau femeie, / Copil sau pasăre, / Floare sau nălucă" *(De m-ar striga)* „Scobește-n stîncă pînă dai de lacrimi" *(Strugure roșu)*, „Nu te lăsa, mai rabdă pînă-n zori!" *(Elan)*; „Dacă ești ceva, fii pîn-la capăt / Fără să te-ntrebi: „Dar dacă scapăt?" *(Nu poți pune)*.

Glasurile descurajatoare ale neantului care amenință, ale mediocrității burgheze care, la urma urmelor, tot neant înseamnă, tot moarte — evocate în *Cristofor Columb* de „spuma jucăușe", de profețiile rele ale „rechinilor", ale „balenelor", de rîsetele lor adresate omului hotărît și curajos („Are să ajungă în cătușe") — răsună cu ecouri multiple în lumea poeziei lui Mihai Beniuc: „Zadarnic rîde sec bătrîna țarcă / Eu am să-i cînt și lui Charon în barcă..." *(De-ar fi s-adorm)*; „Un glas din umbră cobitor zvoni, / Insinuant, în șoaptă, tilhărește: / „Natura vă înunădă și tot crește, / Iar voi veți obosi și-mbătrîni" *(Un glas)* și mereu li se răspunde cu gest de superbă sfidare, cu nemărginită silă, sau parcă mai adesea nu li se răspunde deloc, rămîn nebăgate în seamă, ca niște forțe *familiar-derizorii* (așa apar și în *Cristofor Columb*, unde necuratului i se refuză orice aură impunătoare, chiar și aura teribilului, a sinistrului), căci concentrarea la ideea, la țelul major nu îngăduie risipa de energie, cristalizează în jurul ei, totul, fără rest, acoperind și veghea și somnul: „Dar Columb, cu pînzele-n vînt, / Vede-n somn pămînt, pămînt, pămînt". Acesta este eroul „zălud", metafora „elogiului nebuniei" în sensul erasmic, nepăsătoare la sugestiile gîndirii plate. Spuma jucăușe, rechinii, balenele, acestea sînt întrupările „realului" în sensul îngust și necreator al cuvîntului, personificări (familiare, din sfera vieții curente) ale concepției triviale care, răpind existenței atributele visului eroic, desfăcînd realul de ideal, iau existenței și realului toată puterea, toată seva, *esența* lor adevărată. Sarcasmului minor, plat — „realist" i se replică prin imaginea visului, printr-o viziune prometeică și faustică, *posibilă*, și care izvorînd din realitate o depășește pentru a o schimba, pentru a face din lumea reală nu una himerică, ci o lume *și mai reală*. „Oralitățile" atît de pregnant lumești ale poeziei încorporează această *senzație de realitate* — numaidecît necesară, căci ea e tot sufletul visului, criteriul „autenticității" sale — și o servesc. Chiar de la început pășim într-o lume de imagini real-familiare, care refuză nota solemnă la suprafață pentru a o resitua și a o asimila într-un plan interior, al continutului liric. Visul adevărat și necesar exclude mai întîi *iluzia*, adică tocmai ceea ce ar părea — în planul aparent — mai apropiat de vis, dar este în fond cu totul străin de vis, de latura *fertilă* a visului. Așa încît, desigur: „În deșertul undelor amare / Vasul nu-i desigur lucru mare / Nu e mare, n-are cum să fie...". Cu detașare și dezgust sînt astfel înlăturate chiar de la început toate posibilitățile mistificării, ale iluziei fals romantice; poetul se simte bine, el însuși, numai cînd calcă pe un teren ferm, al realului, neconferind lucrurilor alte dimensiuni decît au ele de fapt, la nivelul orizontului terestru. Pentru a cîștiga în plan liric o victorie și mai elocventă, poetul vrea, așadar, ca înfruntarea ce se angajează să se desfășoare chiar pe un teren ostil și chiar cu arme care — formal — par să-i avantajeze adversarul. De aceea — lucrul poate fi observat la o lectură mai atentă — ceea ce spune „spuma jucăușe", ceea ce sugerează, cu rîsul lor greoi de ființe „așezate", rechinii și balenele pare a semăna îndeaproape cu punctul de vedere realist și verosimil formulat la început de poetul însuși. Trecerea de la un plan la altul este imperceptibilă la suprafață, dar decisivă în conținut, căci aici se află *cheia*. Vasul „nu-i desigur lucru mare", nu, nu este („n-are *cum* (s.n) să fie") asta o spune poetul, iar în continuare (parcă) a acestei idei, vorbește „spuma" jucăușe a mării: „ — Vasu-i doar o șubredă cutie / O galeră, o galeră numa'". Fragilitatea întreprinderii o constată și unii și ceilalți, unii însă scot din această constatare motivele rîsului care vrea să deprime, alții, dimpotrivă — și asta zice și poetul — le iau argumente și întăresc cu ele impresia de sublim, dau măreției un accent de realitate. Cu mijloacele marii poezii, *Cristofor Columb* insuflă viață nouă, pătrunsă de ritmul original al personalității lui Beniuc, uneia din temele majore ale artei și vieții, aceleia la care se referă Marx cînd își încheie astfel celebra prefață a *Capitalului*: „deviza mea este acum ca și înainte, cuvîntul marelui florentin: *Segui il tuo corso, e lascia dir le genti*".

Lucian Raicu

CALABRIA

— biografia unui ținut —

(„Pînă una alta, uite-ne în fundul cismei, în cel mai frumos ținut din lume, și destul de liniștiți, dacă n-ar fi friqurile și răscoalele. Fiindcă poporul e impertinent: niște ticăloși de țărani se leagă de învingătorii Europei!" — *Reggio, Calabria, 15 aprilie 1806).* Ironia subliniată față de campania napoleoniană devine, cîteva luni mai tîrziu, constatare amară, notație de reporter realist. („...Totuși poporul e sărac, trăiește în mizerie chiar. Regatul e bogat... Ce face, oare, cu banii? Pe bună dreptate a fost botezat ținutul ăsta India Italiei. Nici bonzii nu lipsesc. Aici e-mpărăția preoților, în care totul le aparține. Faci legămînt de sărăcie ca să nu duci lipsă de nimic, de castitate ca să ai toate femeile. Nu există familie pe care să n-o conducă un popă... un bărbat nu-i cumpără încălțări nevesti-si fără să ceară părerea omului lui Dumnezeu" — *Mileto, 12 septembrie 1806).* În 150 de ani, cîți au trecut peste acest ținut din sudul Italiei uitat de oameni și de dumnezeu, lucrurile par să fi rămas cum le-a cunoscut intelectualul francez, amator, ca și Mérimée, de povești cu bandiți și lupte de *guerrilla.* În realitate, după terminarea celui de-al doilea război mondial, în Calabria, abandonată de pe vremea imperiului roman sărăciei și solitudinii, locuitorii — descendenții civilizației italiote sau pelasgice — au reacționat la influența înnoitoare pe care frămîntările ideologice postbelice și creșterea luptei de clasă a muncitorimii italiene au exercitat-o asupra conștiințelor. Prefacerile economice, lupta pentru cucerirea pămînturilor baronale, înțelegerea politică a relațiilor sociale ale căror contradicții fundamentale au fost scoase la iveală necruțător de război au zguduit din temelii formele pietrificate de viață feudală, persistențele retrograde ale unei agriculturi și ale unei civilizații arhaice, structura familială patriarhală. Biografia acestei Calabrii noi, contradictorii, orientată cert spre un destin omenesc demn, de muncă și progres, încearcă și izbutește, într-un fel original și convingător, să ne-o comunice Maria Brandon-Albini în jurnalul zilnic de călătorie-anchetă, reportajul *Calabria*[1]. Pe acest finisterr italian, odinioară, în epoca de glorie a imperiului roman, răspîntie a Romei și-a Atenei, a trăit Pitagora, misterele orfice și-au găsit ambianța propice, iar în evul mediu timpuriu călugării bizantini s-au nevoit să mențină strălucirea imperiului în declin. Închisă în sine vreme de secole, populația locului și-a conservat originalitatea ale cărei rădăcini se pierd sub stratul de cenușă al unei civilizații imemoriale, străină de istoria Europei moderne. Civilizația acestui sud de Italie, cuprinzînd platoul Abruzzilor, coborînd spre colinele Pugliei (vechea Apulia romană), delungind coastele tarentine, trecînd pe lîngă ruinele vechii așezări maritime a Metapontelui (unde s-a stins Pitagora), străbătînd Lucania singuratecă, pătrunde în Calabria plină de păduri cu ecouri grecești și de sate fortificate, traversează strîmtoarea Messinei, ca să poposească în Sicilia. Pe trunchiul pre-latin comun populațiilor acestor ținuturi s-a grefat, în cursul mileniilor, aportul altor culturi: feniciană, grecească, arabă, neo-greacă, bizantină, normandă, spaniolă. Civilizația țărănească a acestor locuri capătă forme de expresie intuitivă, lirică și plastică; a intelectualilor e rațională, conștientă, critică. (Mari gînditori și istorici italieni au fost oameni din sud: Giordano Bruno, Campanella, Giambattista Vico, De Sanctis, Croce; generația mai nouă a dat romancieri cunoscuți ca Vitaliano Brancati, Domenico Rea, Francesco Jovine, Carlo Levi, sau ca poetul-eseist țăran Rocco Scotellaro). Datorită reliefului montan (lanțul Pollino care închide accesul dinspre nord), Calabria a fost ferită de invaziile dinspre nord și a păstrat, în stadiu aproabe arhaic, minorități izolate, cuibărite pe culmi stîncoase — comunități grecești sau neo-grecești, bizantine, albaneze, piemontezo-provensale, conservatoare de limbă, obiceiuri, ceremonii și cîntece originale. Din aceste elemente, în aparență împietrite în tradiție, se nasc, în zilele noastre, marile mișcări sociale în care masele țărănești, apărîndu-și drepturile, zguduie bazele înțepenite ale unui edificiu social învechit.

Din itinerariul pasionant (ocolind traseele turistice), pe care l-a bătut Maria Brandon-Albini m-am oprit la cîteva popasuri semnificative pentru mentalitatea în dezvoltare a acestui antic ținut italian surprins într-un moment unic al istoriei lui.

«O femeie bătrînă, foarte îngrijită, cu o basma albă și cu o carte de rugăciuni în mînă se-apropie: — „Jurnalistă, nu-i așa? Ce-ai să scrii despre satul nostru? Ce crezi dumneata, *signora,* despre Calabria?" După o pauză: — «—„Știi, primarul nostru e comunist. Toată lumea e!" Mă privește, puțin neîncrezătoare, și suspină: — „Mizeria, șomajul". Simt vibrînd în glasul ei șoptit spaima ancestrală a unui neam care de două mii de ani încoace nu cunoaște decît mizeria și singurătatea... Pe urmă, brusc, mă ia de mînă: — „Aici toată lumea e comunistă, ți-am spus. Dar toți cred în Dumnezeu. Fiindcă Isus ține cu coltoșii!" Își face cruce pe gură, pe bărbie, pe piept și pleacă...»

«Pentru carnaval, de secole este aproape aceeași muzică; aceleași ritmuri simple și vii. Fascismul interzisese aceste cîntece. În 1945, după Eliberare, carnavalul a înviat, și cuplele tradiționale deveniră o armă politică teribilă. „Roșii" au folosit difuzoarele fiindcă erau majoritari la municipalitate. „Albii" *(democrația creștină, cei de „dreapta"; R.V.)* au încercat și ei, dar elanul comuniștilor era irezistibil și s-au declarat învinși...»

«...„Vedeți colo, sus, la dreapta, culmile álea golașe — îmi spune Mario furios. Nemții au început, englejii și-americanii au terminat, de acord cu proprietarii, niște mari industriași din Nord. Ne-au asasinat pădurea cum au vrut, din '43 pînă-n '46. Ne cărau lemnul cu vapoarele din port de la Tarent și de la Crotona"... — „Toate astea nu-s proprietate de stat?" — „Nu! Sînt proprietate particulară. Pădurea domeniilor statului, uitați-o, e întreagă. «Baronii» ăștia ai lemnului socot că banul e totul. Pentru ei pădurea nu-i o ființă vie. Nu puteți înțelege ce-nseamnă pentru noi, calabrezii, apa și copacii. Fără ei am muri de sete. Dacă sîntem așa de-napoiați asta e din trei motive: statului nici nu-i pasă; baronii distrug pădurile și lasă ogoarele-ntelenite; și pe urmă seceta din regiunile de jos, de pe malul Mării Ioniene"».

«Mă-ntorc spre sat *(Rossano; R. V.),* emoționată de amintirile trecutului eternizate în peisaj și-n monumente... Visez la solitudini monahale, la tăceri de nedescris, în afară de timp. O uliță: „strada Închisorii". Și pe zid, cu litere uriașe: „Pămîntul aparține celor care-l cultivă!" Uitasem secolul al XX-lea, țăranii „roșii": cealaltă față a Calabriei».

Orășelul Castrovillari. «...La dreapta, o răspîntie. O mină de sare gemă cu niște clădiri cenușii, urîte. Mi se spune că aici lucrează toți muncitorii din regiune, altminteri destul de pustie. „Se poate vizita?" îl întreb pe portarul care păzește ca un buldog grilajul. — „Nu, doamnă, de cîteva zile nu mai e voie, mai ales jurnaliștii. Niște reporteri de stînga au arătat unele lucruri în legătură cu condițiile de muncă în mină. Și asta n-a plăcut la direcție. Acum sîntem prevăzători"».

Alt orășel, Corigliano. «... — „La ce distanță sînt gospodăriile ăstea de țara Corigliano?" — „Cam la doi kilometri". — „Spune-mi, te rog, care sînt principiile urbanistice pe baza cărora s-au făcut construcțiile atît de departe de sat?" — „Mai degrabă dintr-un motiv politic. Au vrut să împrăștie căsuțele, ca să-i despartă pe țărani, care-n satele lor se ajută unul pe altul și devin din ce în ce mai comuniști. Politicienii și-au spus: «Să le concentrăm atenția asupra petecului lor de pămînt, asupra staulului lor, asupra familiei. O să uite bodega, biliardul, partidele de stînga. O să capete mentalitatea micului proprietar agrar, puțin egoist, dar care asigură stabilitatea societății în Olanda, în Franța, în Belgia». Și pe urmă... pe urmă, țăranii calabrezi sînt foarte sociabili și..— „Și rămîn tot așa de «roșii» ca și mai înainte, fac prinsoare!" — „Au încercat să-i mute pe oameni, să le schimbe locul, dar ideile rămîn aceleași"».

«În 1949, după ocuparea pămînturilor baronale și după moartea țăranilor uciși de *carabinieri* a avut loc la Calabria un fel de congres la care s-au discutat problemele sociale și culturale ale Sudului. Au participat Carlo Levi, Cesare Zavattini, Moravia, Guttuso, Pratolini și atîția alții: pictori, scriitori, critici, cineaști»... «Ocuparea pămînturilor?... Pentru țăranii de-aici este o reacție pe care-au avut-o mereu, de cînd se știu, de cînd s-au săturat să mai îndure foametea și mizeria. — „De cînd ne știm... De cînd lumea...". „De cînd există țărani în Sud, au existat lupte. Sîntem obișnuiți, asta nu ne mai sperie!"»

Mileto, unde-a făcut garnizoana și Courier. «Un lucru interesant a fost iarna asta greva „pe dos" *(în care greviștii încep lucrări, pun în funcțiune uzine împotriva voinței proprietarilor sau a guvernanților; un fel de grevă pe loc, dar activă, o gestiune populară a bunurilor, R.V.).* Știți că pretutindeni în Italia este aplicată cu mare succes. Drumuri, poduri, case, diguri pentru stăvilirea torentelor — lucrări pe care de zeci de ani oamenii le solicitau primarilor, prefecților, chiar miniștrilor... fără succes. Atunci s-au dus la locurile cu pricina, luîndu-și cu ei sapele, tîrnăcoapele, roabele lor; au început lucrările și nevestele le-au adus de mîncare... Grevele astea au provocat drame în familiile țărănești (de coloni, *țărani literalmente iobagi, legați de exploatator prin contracte a căror structură feudală este neschimbată de 4 sau 5 secole. De la faimoasele regalie — dijmă în natură pe produsele casnice — pînă la jus primae noctis, toată inumana organizare a exploatării medievale e prezentă R.V.).* Bătrînul *(patriarca)* familiei și-a văzut autoritatea nesocotită de azi pe mîine: tinerii au ieșit la lucru fără învoirea lui. Și, sacrilegiu, fără învoirea baronului! Noile generații au descoperit bucuria de a lua hotărîri, de a-și afirma personalitatea, de a-și alege activitatea în care disciplina este liber consimțită, nu impusă».

[1]) Maria Brandon-Albini, *Calabre,* Arthaud, 1957. M. Brandon-Albini, născută în primul lustru al secolului nostru, este o scriitoare bilingvă (milaneză de origine, pariziană prin adopțiune), autoare de traduceri în italienește din clasicii francezi, în franțuzește din literatura italiană, profesoară de limbă și literatură italiană la Facultățile din Toulouse și Tours, colaboratoare la importante publicații culturale din Italia și din Franța, critic literar de prestigiu, prețioasă ambelor culturi pentru cunoașterea reciprocă. O importantă lucrare de istorie a culturii — *Cultura italiană, zece secole de civilizație* — apărută în 1950, recomandă interesului activitatea plurală a acestei personalități progresiste, veche militantă antifascistă, luptătoare în Rezistența franceză.

Romulus Vulpescu

Stradă din GDANSK (R. P. Polonă) — Fotografia: LICĂ IOSIF

POEZIE ȘI UMANISM

Acordarea premiului Nobel lui Georgios Seferis readuce în sfera interesului intelectual al întregii lumi poezia greacă modernă. Reafirmată, după o tăcere milenară, de Solomos și Kalvos, ea se impune conștiinței de cultură europeană prin creația lui Kostis Palamas, Kostas Varnalis și mai cu seamă a lui G. Sikelianos, care marchează o plenitudine a lirismului, nemaiîntîlnită pînă la el. Alături de aceștia, se afirmă, „generația de la 1930", a lui G. Seferis, Odiseus Elytis, Iannis Ritsos și Nikiforos Vrettakos. Tinerețea lor, brutal întreruptă de evenimentele războiului greco-turc (1920—1922) și de începutul fascizării țării, manifestă o atitudine critică în fața valorilor consacrate ale trecutului, pe care le integrează constructiv într-o formulă nouă, de stringentă modernitate.

G. Seferis, fiul unui savant notoriu, specialist în drept internațional, s-a născut la Smirna, în arhipelagul egeean. Cunoaște în copilărie faimoasa podgorie din Clizomene și multe alte locuri care închid intacte reminiscențele unei istorii fabuloase. Din cauza activității progresiste, familia se mută în 1914 în peninsulă. Poetul urmează cursurile liceale la Atena, începînd în 1914 studiul dreptului la Paris. Incendiul care devastează orașul natal îl face să trăiască, în implicațiile ei cele mai tragice, ceea ce Seferis numește „drama de a fi grec" și-l hărăzește unui exil voluntar care, cu rare intermitențe, continuă și astăzi. Cariera diplomatică pe care a desfășurat-o exprimă nu conformism politic ci o formă disimulată a acestui exil și, implicit, posibilitatea unui contact imediat cu diferite popoare ale lumii, în sensul acelei fraternități universale care inspiră cele mai bune din versurile sale.

La apariția în 1931 a primei lui plachete „Strophi" („Strofe" sau „punct de cotitură"), Seferis a fost salutat ca un autentic inițiator a cărui poezie se deschidea curentelor noi de gîndire și sensibilitate ce agitau conștiința secolului nostru.

Aprobării unanime, i se adaugă cea a lui Kostis Palamas, care (considerînd al doilea titlu al volumului) intuia în versul lui Seferis toate valorile potențiale ale poeziei moderne grecești.

Lecturile juvenile din opera lui Poë, Rimbaud, Lafargue, Mallarmé implică în primele lui versuri o influență tardivă a simbolismului, receptată însă critic, din perspectiva pe care timpul i-o oferea asupra succeselor și eșecurilor acestei estetici. Aparenta discontinuitate în succesiunea imaginilor, pe care o întîlnim în versurile de început ale lui Seferis, disimulează, în fapt, o coerență internă dictată de o logică mai adîncă. Ea este determinată nu de acea mistică unitate primară a tuturor aspectelor lumii, cum susțineau „coresponden țele" lui Baudelaire, ci de puterea cunoașterii umane, căreia diversitatea acestor aspecte îi apare drept consecința unei logici superficiale.

Totodată se precizează, ca deziderat, în poezia lui Seferis, un sentiment cosmic plin de generozitate, prin care eul poetic se hipertrofiază pînă la cuprinderea și realizarea în sine a întregului univers.

Poemul „Cisterna" (1932), inspirat de cîteva versuri din „Cimitirul marin" al lui Valery, atestă însă dificultățile acestei integrări. Apropierii poetului de viața infinită a lumii i se opune, pentru moment, o interiorizare excesivă, o recluziune în sine, precizată în simbolul apelor stătătoare deasupra cărora, zadarnic, lumea își desfășoară „evantaiul frumuseților".

Curînd însă, prin volumul „Legende" (1935), poezia lui Seferis va depăși această criză de creștere și, evoluînd spre o expresie nudă, directă, de maximă eficiență, va integra mitologia greacă cu semnificații etice adînci, general umane. Întreaga experiență de viață a generațiilor anterioare este reconstituită și concentrată printr-o memorie activă și critică, în conștiința poetului, care devine astfel depozitarul celor mai înalte valori ale culturii.

Poemul „Kichlé" („Sturzul" — 1946) formulează soluția acelei problematici care multă vreme s-a afirmat ca efort ineficient în viața poetului: raportul artistului cu lumea. Sub influența ultimelor opere ale lui T. S. Eliot, Seferis asociază un eveniment al vieții unui fond comun de umanitate, alcătuit din înțelepciunea condensată a tuturor popoarelor. Citate ilustre, transcrise în diferite limbi, exprimă tehnic această conștiință poetică ce nu duce însă la ethos-ul creștin mistic al lui Eliot ci la acea fraternitate universală înfăptuită pe calea faptelor de cultură.

Evenimentele tragice ale celui de al doilea război mondial și ale rezistenței antifasciste au determinat în lirica lui Seferis ceea ce Sikelianos numea „trecerea de la orizontul unui singur om la orizontul tuturora". Nutrit de patosul acestor evenimente, poemul lui Seferis exaltă ideea dreptății imanente, a acelei „Nemesis" — forță justițiară a istoriei, și condamnă fascismul în numele umanității. Echilibrul, armonia, justiția își găsesc reprezentarea plastică cea mai adecvată în peisajul grec „a cărui lumină, spune el, într-o scrisoare, exercită o acțiune de umanizare".

Aspirația continuă de unitate cu întregul cosmos, precizarea acelui fond comun de înțelepciune omenirii, anxietatea trăirii cît mai multor existențe omenești, sînt valori care-l apropie pe Seferis de sincretismul filozofic al Renașterii italiene, reprezentat prin Pico și Ficino, și de idealul totalitar al romantismului. Prin dinamismul pasional și de gîndire el aparține poeziei moderne.

Încoronarea lui de către Academia Suedeză confirmă prestigiul unanim al unei personalități poetice generoase care prelungește, în epoca noastră, valorile înalte ale unei culturi multimilenare.

Cornel Mihai Ionescu

Bărbat

Ni se spunea: dacă vă supuneți, veți învinge.
Noi ne-am supus și-am găsit cenușă.
Ni se spunea: dacă iubiți veți învinge.
Noi am iubit și am găsit cenușă.
Ni se spunea: dacă veți părăsi viața, veți învinge.
Noi ne-am părăsit viața și am găsit cenușă.
Noi am găsit cenușă.
Trebuie să ne regăsim viața, acum cînd nu mai avem nimic.
Îmi închipui că cel care va regăsi viața
după atîtea hîrtoage, după atîtea sentimente,
după atîtea lupte și învățăminte,
va fi un om ca noi,
dar cu o memorie mai necruțătoare.

Psihologie

Acest domn
își face baia în fiecare dimineață
în apele Mării Moarte,
apoi îmbracă un surîs amar
și își vede de treburi și de clientelă.

Traduceri de CORNEL MIHAI IONESCU

DIETER NOLL demască falsa problemă a „generației pierdute"

● ● ●

de N. HOCHSCHEIDT

Pînă la apariția romanului „Die Abenteuer des Werner Holt" (Aventurile lui Werner Holt" 1960), numele lui Dieter Noll avea o circulație redusă.

Primul volum „Die Dame Perlon" („Doamna Perlon", 1953) cuprinde reportaje despre reconstrucția industriei din R.D.G., despre înființarea unei ramuri noi a economiei socialiste. Aceste expuneri — de un caracter aparte, prin complexitatea lor — au constituit o bună școală pentru tînărul scriitor. El a învățat să surprindă artistic esențialul timpului nostru, semnificația și direcția de dezvoltare a marilor prefaceri din Germania democrată. Al doilea volum, „Sonne über den Seen" **(Soare deasupra lacurilor,** 1954), relatează o călătorie a reporterului pe un șlep, de la Berlin la Mecklenburg. Descrierea nu se rezumă numai la viața navigatorilor ci înglobează peisajul atît de colorat al acestei regiuni, obiceiurile oamenilor și tradițiile lor, face incursiuni în trecutul istoric al unor localități, folosește cronicile medievale, recurge la legende populare etc. Este vorba de inovații în arta reportajului, care dezvăluie capacitatea lui Noll de a sesiza aspecte specifice ale lumii de care se ocupă. Un deosebit interes prezintă povestirea „Die Mutter der Tauben" („Mama porumbeilor", 1955), în care se reconstituie, cu ajutorul unor motivări psihologice subtile, imaginea crimelor odioase ale hitleriștilor împotriva populației civile din Varșovia, în timpul celui de al doilea război mondial. Cuvintele „Eu dau de mîncare porumbeilor", rostite de o bătrînă poloneză înainte de a fi torturată, sînt punctul de plecare pentru relatarea întîmplării. Compoziția, destul de complexă, a povestirii se pare că depășește cadrul strîmt al genului și lasă să se întrevadă posibilitatea unei opere de respirație mai largă.

O astfel de lucrare s-a lăsat mult așteptată. Numele lui D. Noll a fost aproape uitat. El n-a mai publicat nimic între 1955 — 1960. Între timp a lucrat însă asiduu la primul său roman. În acest roman, intitulat „Aventurile lui Werner Holt", Noll a folosit toată experiența sa literară și de viață. El descrie rătăcirile și căutările eroului său, Holt, în timpul celui de al II-lea război mondial. Rezultatul final este pozitiv: sub înrîurirea faptelor ce constituie o cotitură importantă a istoriei, Holt speră să-și găsească locul cuvenit în societate. Problema nu este totuși soluționată definitiv, fiindcă educația fascistă primită de Holt în școală și în război, îi întunecă încă perspectiva înțelegerii viitorului.

În anul 1943 eroul avea 16 ani (era născut în 1927, ca și autorul romanului). El trăia într-un orășel din Turingia, îndependent de părinții săi. Aceștia divorțaseră atunci cînd tatăl lui, profesor la o facultate de medicină, a refuzat să lucreze pentru fasciști și a devenit un simplu controlor de alimente. Werner nu se simte legat, nici de mama lui, provenită dintr-o familie de industriași. Totuși, în sinea lui, el este mereu preocupat de soarta tatălui său. În căutarea unui prieten devotat, îl întîlnește pe Gilbert Wolzow, acesta dintr-o familie legată de militarismul german. Gilbert nu ia în seamă disciplina școlară, e curajos și posedă multe cunoștințe militare — ceea ce îi atrage admirația unor colegi ai săi. De altfel, singurul capitol din istoria omenirii care prezintă interes pentru el este cel al războaielor și se simte adînc legat de tradițiile militarismului prusac. Unchiul lui este chiar unul din conducătorii militari ai Germaniei hitleriste.

Deși Wolzow nu se înțelege cu „Tineretul hitlerist", el este un adept fanatic al nazismului. Educați în spiritul ideologiei fasciste, îndopați cu imagini din cărțile lui Bemmelburg, Grimm, Jünger și alții, unii tineri germani abia așteptau să devină o verigă în mașina de război a celui de al III-lea Reich. Semnificativă în acest sens este următoarea reflecție a lui Holt: „M-am săturat de casa părintească, m-am săturat de școală, n-am mai putut aștepta, mi-a fost dor de război"...

Acești tineri voiau să-și pună forțele la încercare. După părerea lor, nu există decît o singură cale în vederea acestui lucru: războiul. Nemaiputînd suporta școala, ei se refugiază în munți și anticipează într-un fel aparte războiul atît de mult dorit de ei. Deși izolați de oameni, ei încearcă de multe ori un sentiment de regret că anumite lucruri nu erau admise în acele condiții, dar se consolează repede: „Să ne dea în sfîrșit voie să mergem la război. Acolo toate sînt posibile".

De fapt, Wolzow a fost introdus în roman, numai pentru a arăta într-un mod mai clar sensul evoluției lui Holt. Cei doi prieteni devin pînă la urmă dușmani de moarte; primul rămîne în tabăra fasciștilor, adepți ai „războiului total". Această confruntare era necesară pentru a putea scoate în relief procesul de diferențiere a tineretului german, punîndu-se un accent deosebit pe noua direcție de dezvoltare a celei mai bune părți a acestui tineret. Trimiși la apărarea antiaeriană în regiunea Ruhr, la primul bombardament al aviației străine, iluziile celor doi tineri se destramă. Ei își dau seama că războiul avea numai în cărțile scriitorilor naziști o coloratură eroică.

Întîmplările următoare îl îndepărtează treptat pe Holt de cauza reprezentată de Wolzow. Un triumf al omeniei recîștigate pentru el este salvarea a doi oameni în Slovacia. Mustrările de conștiință devin mai grave, eroul dîndu-și seama că el ar fi tras în cei doi civili dacă l-ar fi obligat cineva. El cunoaște din ce în ce mai mulți oameni care de la bun început nu fuseseră de acord cu regimul hitlerist. Imaginea lui Gundel al cărui tată fusese ucis de naziști (pentru motivul că era comunist), rămîne adînc întipărită în inima lui Holt și devine simbolul adevăratei umanități.

Contemplîndu-și imaginea într-o baltă, Holt face reflecții amare: „Un craniu mult prea mare, obrajii scofîlciți, ochi lucioși din cauza febrei, barbă zbîrlită... Acesta ești tu, aceasta e tot ce-a rămas din tine. Altul a plecat în lume, plin de forță, exuberanță, în căutare de aventuri și de verificări la... școala virtuților bărbătești... El s-a întors apoi, șubred, distrus". Întîlnirea cu tatăl său în zona ocupată de trupele sovietice este un punct de răscruce pentru dezvoltarea viitoare a lui Holt.

Cartea are caracterul unui „Bildungsroman", atît de mult cultivat în literatura germană. Compoziția este simplă, acțiunile secundare sînt reduse la minim. Eroul principal al romanului exprimă cu cea mai mare claritate crezul scriitorului. Fiind concepută ca un „Bildungsroman", ea are un final „deschis". Evoluția lui Holt nu este terminată în paginile acestei cărți. Semnificativ ni se pare faptul că, într-un fragment publicat în revista N.D.L., eroul ne este înfățișat într-o nouă ipostază, care va permite integrarea lui firească într-o lume bazată pe noi idealuri de viață.

Dacă apreciem vîrsta lui Noll, putem constata că și el face parte din așa-zisa „generație pierdută", care a cunoscut grozăviile războiului din perspectiva șanțului de luptă. Evoluția lui îl deosebește de unii confrați, ca W. Borchert sau H. Böll. Concepția despre lume a scriitorului este aceea care-l ajută să sesizeze cu claritate zările deschise ale viitorului.

COMITETUL DE REDACȚIE

Eugen BARBU (redactor șef), I. D. BĂLAN (redactor șef-adjunct), Marin BUCUR, Gica IUTEȘ, AL. OPREA (redactor șef-adjunct), Dumitru SOLOMON, Niculae STOIAN, Petru VINTILĂ, Romulus ZAHARIA (secretar general de redacție).

REDACȚIA: B-dul Ana Ipătescu nr. 15, telefon 11.51.54, 11.38.51; ADMINISTRAȚIA: Șoseaua Kiseleff nr. 10, telefon 18.63.99; Abonamente: 9 lei — 3 luni; 18 lei — 6 luni; 36 lei — un an; Tiparul: Combinatul poligrafic Casa Scînteii

40.220

Biblioteca Pe...

Proletari din toate țările, uniți-vă!

LUCEAFĂRUL

ANUL VI — Nr. 24 (131) — 23 NOIEMBRIE 1963 | REVISTĂ A UNIUNII SCRIITORILOR DIN R. P. R. | Apare simbăta, la două săptămîni. — 12 PAGINI — 1,50 lei

PE DUNĂRE, SEARA — Fotografia I. MICLEA

Mihu Dragomir

CĂUTĂTORUL DE COMORI

tinerilor poeți C. Iarin, Ileana Roman, M. Păruș.

In tot ce știm, e-un cîntec neștiut.
Mereu e-n față clipa întîlnirii.
Mă vreau covorul proaspăt așternut
sau iarba mătăsoasă ce vor călca-o mirii.

Și primele bătăi de-aripi, ce vor
nou continent să deslușească-n zare,
mă umplu de învolburarea lor,
de-un pre-ecou al melodiei-viitoare.

Colindă vești din mîine peste tot,
cu-o tinerețe multi-seculară —
căci orișicîte cîntece ar fi, nu pot
să-ncapă astăzi tot ce cîntă-o țară.

Și sub polara carului meu mic,
la ceasul, cît un veac, de cîntători,
mă simt mereu același ucenic
urmînd căutătorul de comori.

Aici, de unde cîntece țîșnesc,
mă las pătruns de cruditatea de lumină,
cu gestul cel mai simplu și firesc
al celui care, ca să bea izvorul, se înclină.

Corneliu Sturzu

SEDIU DE PARTID

Sînt ca o torță jinduind după flacără
și de aceea trec pragul acestei case mereu..

Prieteni ce urcați o dată cu mine treptele,
trecînd apoi prin răcoarea albastră a sedințelor tîrzii,
nici nu bănuiți ce frumos vi-i chipul
înnobilat
de oboseala marilor gînduri,
cînd certitudinile vă flutură calme pe umeri
asemenea unor mantii bogate și grele.

Și, poate, revenind peste-un timp,
asemenea luptătorilor încărcați de victorii,
n-ați observat
raza ovală-a cununei de spice din stemă
cum vă-nconjură frunțile-o clipă-n
ecoul uralelor străzii din poemele mele.

laudă șantierelor

Despre șantierele de construcții din țara noastră — despre Bicaz și despre Craiova, despre șantierul de pe Argeș și despre cel care s-a deschis nu demult la Galați, unde se va înălța un nou combinat care va spori producția de metal a țării cu cîteva milioane de tone — s-a scris destul de mult în presa literară. Acestor obiective, și altora pe care nu le-am mai amintit, li s-au închinat reportaje și poezii, schițe sau portrete ale unor constructori. Și, totuși, cît de puțin s-a scris despre munca de pe șantiere, despre ceea ce s-a realizat pe aceste șantiere, despre noile fabrici și noile uzine, despre noile orașe, despre industrializarea socialistă a țării, despre această operă uriașă, cu implicații uriașe, realizată într-un timp relativ scurt, cu un efort și o pricepere care au făcut dintr-o țară înapoiată — bogată dar săracă — o țară înaintată, cu o industrie și o economie ce stîrnesc admirația tuturor celor ce le cercetează.

In anul 1944 toate erau la pămînt.

Urmele războiului scrijeleau încă obrazul întregii țări. Economia națională era ruinată. Solul românesc, renumit prin bogăția și dărnicia sa fără seamăn, părea secătuit. Fabricile, atîtea cîte erau, se aflau într-o stare proastă, erau distruse de bombardamente, ori erau dispersate, plecate în refugiu cine știe unde. Ce era și cum arăta atunci marea și moderna fabrică de tractoare de la Brașov? Era o fabrică cu halele sparte de bombele anglo-americane, cu utilajele distruse sau risipite. Și „Steagul Roșu", fabrica de camioane de astăzi, nu arăta oare la fel? Și alte fabrici parcă nu arătau la fel și nu se aflau în aceiași situație? Și-n agricultură lucrurile mergeau în virtutea inerției, cum da dumnezeu. Pămîntul întregii țări era arat o dată sau de două ori pe an. In unele părți era îngrășat și îngrijit, cît de cît, după puterea fiecărui gospodar. In alte părți, însă, nu se bucura nici de bruma aceasta de îngrijire. Și pămîntul rodea și el cum putea. Cum da dumnezeu! Toate mergeau așa: cum da dumnezeu. Economia întregii țări — tot ce am moștenit noi de la burghezie și moșierime, dacă aceasta mai poate fi numită moștenire, era alcătuită în așa fel încît țara noastră, țara aceasta bogată și frumoasă, să depindă de marile puteri capitaliste, să trăiască din puținul pe care ni-l dădeau aceste puteri. In schimb, noi dădeam mult, fiindcă aveam, fiindcă eram bogați, fiindcă țara noastră prin aceasta era renumită, prin bogățiile solului și subsolului său. Dar cît de săracă era țara! Și cît de chinuită! Cît de resemnată și de aspră era înfățișarea sa! Și de cîtă muncă a fost nevoie — de cîte șantiere și de cîte temelii! — pentru ca înfățișarea aceasta să se schimbe complet, pentru ca vechilor bogății, materiale și umane, să li se aduge altele, nenumărate, pentru ca întreaga țară, tot poporul acesta împilat și batjocorit atîta amar de vreme, ținut în umbră, să realizeze ceea ce părea de nerealizat, să obțină succese fără seamăn în toate domeniile de activitate.

In anul 1848, cînd s-a făcut naționalizarea, lucrurile stăteau cu mult mai bine decît după război. Inițiativa Partidului de a reface economia națională și de a înlătura de peste tot efectele grave ale războiului, dăduse roade. Dar aceasta nu era decît un început. Munca adevărată, de construcție a unei noi industrii, de abia de acum încolo avea să înceapă. Politica partidului în această problemă, esențială pentru construirea socialismului, de abia de acum încolo avea să devină fapt și să se concretizeze în primele planuri anuale, în primele cincinale, în primele realizări obținute în producție de oamenii muncii, de clasa noastră muncitoare. Primele planuri, primele realizări! Primul strung românesc! Prima instalație de foraj, proiectată și realizată în întregime la noi, într-o uzină ale cărei porți au fost sparte și lărgite, pentru ca instalația aceasta să poată fi scoasă din curtea uzinelor! Primul furnal și prima uzină electrică! Primul camion românesc și primele combine! De cîte ori n-am rostit noi aceste cuvinte: primul și prima? Poate că, astăzi, anii cînd rosteam aceste cuvinte par mai săraci în evenimente, în raport cu ceea ce realizăm acum, în proporții mult mai mari, incomparabile, pentru nevoile noastre și pentru export. Dar începuturile atunci s-au făcut, atunci au fost puse bazele tuturor realizărilor de astăzi. Și ale celor de mîine. Atunci, în primele planuri și în primele realizări în producție, s-a configurat noua noastră industrie, care a fost dezvoltată și lărgită apoi. Și care va fi dezvoltată și mai mult și de acum încolo. Atunci s-a întocmit planul de electrificare a întregii țări, plan care a devenit realitate. In pulsațiile sutelor de mii de volți care străbat astăzi liniile de înaltă tensiune ale sistemului energetic național, în scăpărările șarjelor pe care le dau țării furnaliștii și oțelarii de la Hunedoara și Reșița — și-n a celor pe care le vor da mîine cei de la Galați — în ronțăitul sapelor care forează subsolul pînă la adîncimi de cîte 4.500 m., ca să-i smulgă noi bogății, în șuieratul solemn și sigur al locomotivelor „Diesel", în duduitul tuturor tractoarelor care brăzdează ogoarele întregii țări. — în tot ce avem acum, și în tot ce vom avea și de acum încolo — sînt cuprinse, așa cum este cuprins germenele în toate boabele spicului, aceste eforturi de început, aceste prime izbînzi, care n-au rămas primele, însutindu-se și înmiindu-se, datorită entuziasmului cu care oamenii muncii au urmat politica înțeleaptă a Partidului Muncitoresc Român.

Dintre realizările și izbînzile obținute în acești ani de muncă intensă și eroică, cea mai de seamă cred că este de fapt conturarea unui nou tip uman, a unui om nou, pasionat de munca pe care o face, cu preocupări multiple, și cu răspunderi multiple, politice și profesionale, încrezător în propriile-i forțe, și-ntr-ale celor cu care muncește. Inseși criteriile de apreciere și de autoapreciere s-au schimbat radical, în raport cu schimbarea relațiilor sociale. Evident, lucrurile sînt încă în formare și în mișcare, unele trăsături și caracteristici morale noi abia s-au conturat. Altele, însă, sînt mai mult decît evidente, au caracter de masă și nu pot să stîrnească decît admirație și bucurie. Schimbîndu-și țara, construind de fapt una nouă, din temelie, oamenii muncii au „construit" și au realizat și pentru ei noi dimensiuni morale, garanție sigură a victoriilor noastre de mîine.

Laudă deci tuturor șantierelor țării, de ieri, de astăzi și de mîine, laudă tuturor constructorilor care au ridicat, cu mîinile lor aspre, baraje uriașe, fabrici noi și noi uzine, orașe noi, laudă constructorului șef — Partidului — care a condus cu înțelepciune și pricepere acest efort măreț, demn de a fi slăvit în cîntec!

Ion Lăncrănjan

FAGARAŞII — Fotografia: DAN GRIGORESCU

Carte poştală

Tov. Red. Şef

Sînt contrariat de recenzia care a apărut în revista dvs. în legătură cu romanul meu „Azi". E o infamie să se spună că acţiunea romanului „Azi" poate să se petreacă şi ieri. Eu nu văd cum s-ar putea întîmpla asta şi consider că este un roman adînc înfipt în realitatea noastră contemporană. Citez începutul: „În seara zilei de 1 decembrie 1963, pe una dintre magistralele mărginite ale blocurilor noi, pastelate, ale bătrînului Bucureşti, doi tineri bine legaţi, cu feţe luminoase, se îndreptau spre luxurianta clădire a cantinei studenţeşti. Forfota magistralei era impresionantă. Troleibuzele romîneşti lunecau neobosit, vînzătorii de ziare anunţau apariţia unui nou număr din „Lumea", un film de Francisc Munteanu era comentat cu vehemenţă de masele de oameni pe care le debordau ieşirile cinematografelor. Trecătorii erau aferaţi, dar păstrau în mişcările lor o robusteţe specifică. În faţa unei aule, drapele mari salutau o conferinţă internaţională, la agenţiile Loto, difuzoarele transmiteau cîntece premiate la festivalul de la Mamaia, paloarea înserării era rănită de marile reclame luminoase ale metropolei. La orizont, o macara imensă se rotea transportînd panouri prefabricate...".

E clar, nu?... Nu vreau să mă refer la exemple ilustre dar cred că nici Balzac nu şi-a simţit rădăcinile mai adînc înfipte în solul epocii sale. Astfel am făcut introducerea în toată atmosfera acestor zile pe care le trăim, a anilor noştri tineri, pentru ca apoi să intru în analiza sentimentelor personajelor. Puşi în faţa unui fapt cutremurător, a unui divorţ, ei pot foarte bine să-şi decline toate caracteristicile umane. Unii spun că subiectul nu este de actualitate, ci de permanenţă umană. Dar eu sînt convins că acesta nu este un divorţ oarecare, ci un divorţ de tip nou. Argumentez asta cu următoarele amănunte: ambii eroi principali sînt utemişti, preşedinta tribunalului e fostă soră de caritate care a urmat dreptul la fără frecvenţă, sfătuitorul lor cel mai apropiat e vice-preşedintele sindicatului, ei înşişi s-au cunoscut în tabăra studenţească de la Costineşti, iar Jana femeia care împlineşte triunghiul, e fiica unor oameni pozitivi, contemporani, şi are o fire uşoară tocmai pentru că părinţii i-au pus la dispoziţie în mod nepedagogic toate atributele bunăstării epocii noastre. În plus, ţin să vă atrag atenţia că tot conflictul meu se petrece în aceeaşi zi în care se inaugurează barajul unei mari hidrocentrale şi amintirile despre aceasta revin ca un leit-motiv în decursul cărţii. Amintiţi-vă apoi de capitolul în care ei speră să se împace şi, gîndindu-se la copilul pe care îl vor avea, îl visează cucerind alte galaxii. Cît despre imputarea pe care o faceţi capitolului cu bătaia dintre soţi, ei bine, în atîta actualitate, permiteţi-mi şi mie să mă mai ocup şi de anumite sentimente permanent umane, care-mi dau posibilitatea să merg la virtuozitate.

Cronicarul dvs. literar remarcă faptul că finalul pe care l-am dat — implacabila despărţire, e cam amar şi nu se vede influenţa mediului înconjurător asupra personajelor centrale. Ei bine, ce-ar dori dumnealui, să poleiesc, să fiu roz?

Doi critici literari cu renume pe care, i-am văzut chiar eu, acum trei ani, într-o duminică în documentare la G.A.C. Mogoşoaia, au remarcat tocmai realismul crud al acestui final, forţa lui de a sugera dramele din om. Iar acesta este un om al nostru, al epocii noastre. Amintiţi-vă ultimul paragraf în care, după transcrierea divorţului, eă nu dezesperează ci, cu recomandarea comitetului de instituţie, speră să se poată înscrie la o şcoală de zbor fără motor şi rămîne privind într-o revistă ilustrată portretul Valentinei Tereşkova.

Vă rog, deci, să publicaţi această ripostă a mea în acelaşi loc în care a apărut şi recenzia, pe acelaşi spaţiu şi cu aceleaşi caractere.

A. C. TUAL
p. conf. C. LEU

Jurnal de lectură

POP SIMION: „Pieton în Cuba"

Cu toate că se sondează acelaşi teren geografic şi uman — Cuba, teritoriul liber al Americii — materialul obţinut de către Pop Simion nu se înscrie în genul însemnărilor sau memorialului de călătorie. Ruta geografică nu i-a provocat reporterului mărturisiri care să dea impresia de jurnal: despre aerodromuri, zbor, tipul de avion, ora plecării, ora sosirii, denumirea hotelului, călătoriile interne etc. etc. Pur şi simplu a scris reportaj literar-extern. Fiecare capitol e o secvenţă autonomă (lectura putînd începe de oriunde), aduce un plus de cunoaştere, iar toate la un loc prezintă locuri şi oameni — mai mult mentalitatea lor — din „cheia Americii".

Predomină instantaneul epic opulent. Pe reporter preocupîndu-l cotidianul, amănuntele aparent banale din cîmpul vizual, dar pe care — aici intervine măiestria — ştie să le prezinte într-o montură care să genereze, dincolo de informaţia concretă, semnificaţii sociale generalizatoare. Reiese evident că un ce *comun* uneşte direct sau indirect fapte, evenimente, atitudini civice. Ceva le-a transfigurat. Este revoluţia. Reporterul îi descoperă radiaţia în elemente concrete: mutaţii în conştiinţa individuală şi colectivă („Camioneta", „Cîmpuri de bananieri", „La mujer", şi „Zbor planat"), manifestarea internaţionalismului („Inima lui Jacinto"), înfrîngerea tradiţiilor („Călcîiul lui Achile"), obiceiuri noi, „Tobele tac" sau „Munţii albaştri". Am numit 8 titluri. Sînt cele mai valoroase. Au mai rămas cîteva, — de aceeaşi talie — printre care notez rememorarea la vila Bătrînului ori alături de pescarii lui, înfăţişarea unui tip nou de intelectual (un „caballo"), sau descrierea efervescentului „temperamento cubano" („Carnaval").

Pop Simion scrie laconic, cu perioade latine. Reţine fraza scurtă şi expresivă. În prea puţine locuri notaţia e sumară, patinată („Fantezie cubană", „Pieiea de salamandră"). Însă neglijabilă faţă de un tablou ca acela al caniculei cubane. Tablou cu soare vangoghian: „Soarele varsă fuioare de foc, fierbe aerul, arde; apa oceanului, pulverizată în văzduh, se evaporă brusc eliberînd sarea. Şi aceasta pică pe pămînt ca un colb, ca o făină ieşită din sitele cerului, pudrînd lumea (...) Nu mă ajută nici pălăria cu boruri largi, pe semne a luat foc, arde cu pălălăi. Soarele e atîrnat în palmier, îl duc în spinare, îmi lichefiază gîndurile". Este din reportajul „Cîmpuri de bananieri", schiţă de atmosferă şi psihologie, evidenţiate printr-un conflict simplu, reportericesc. O consider pieseta — breloc a cărţii.

Vorbind de *formulă*, revin la „Călcîiul lui Achile" care cumulează cîteva virtuţi generale ale volumului: evocarea unei ambianţe paşnice, momentul brusc al răsturnării ei la antipod (vezi „Carnaval" şi „Vîrsta Julietei") deci surpriza — construcţie bipolară a reportajului ce urmăreşte desigur să transmită tensiunea stărilor revoluţionare — apoi pamfletul şi, neaşteptat, blestemul. (Împotriva unui *vendepatrias* — personaj necunoscut fizic: ...„dolarii care ţi se dau drept răsplată să puiască guzgani, să-ţi roadă tinereţea, încet, negrăbit, cu dinţii subţiri ai beţiei şi destrăbălării" etc.).

Reprezentativ pentru arta şi tehnica lui Pop Simion — a căror măsură ca şi, în general, la oricare reporter, o dă reportajul extern (vezi E. E. Kisch) — volumul „Pieton în Cuba" nu oboseşte, fiind în primul rînd lipsit de inerţie în modalitate. E divers; de la tonul de basm pînă la anchetă sau interviu ş.a. Puterea de observaţie a reporterului solicită transformarea fiecărui amănunt într-un fapt interesant şi prin felul cum este pus în evidenţă. Astfel, noutatea estetică este principala entitate care contribuie cu fiecare volum la ridicarea valorică a reportajelor lui Pop Simion.

M. N. RUSU

HORIA LOVINESCU: „Teatru"

Autorul „Citadelei sfărîmate" a dovedit pregnant o certă vocaţie pentru teatru de la primele sale piese, iar contribuţia sa la evoluţia noii literaturi dramatice se cuvine apreciată. În acest sens, iniţiativa Editurii pentru literatură de a-i aduna piesele într-un volum este demnă de a fi salutată.

Investigarea realităţilor sociale inedite de pe o poziţie marxistă, oferă dramaturgului prilejul rezolvării dilemelor complicate, rămase fără răspuns de pildă, pentru intelectualii din dramele lui Camil Petrescu. „Citadela" sufocantă a lumii burgheze — se sfărîmă irevocabil şi vîntul proaspăt al revoluţiei înviorează totul. „Se alege pămîntul de ape" — rosteşte metaforic pe scenă bătrîna savantă Dinescu. Oamenii buni şi integri trăiesc nu fără încordare, un proces viu şi autentic de cunoaştere. Bunica, Petru, Irina, aviatorul Dan („Citadela"), surorile Boga, din piesa cu acelaşi titlu, medicul Toma („Febre") şi alţii nu se mai zbuciumă zadarnic să afle sensurile adevărate ale vieţii, ale creaţiei. Orizonturile construcţiei socialiste se deschid amplu înainte lor. Pe ei nu-i domină obsesia halucinantă a sinuciderii laşe, integrarea pasionată în tumultul bătăliei pentru cauza colectivă le coordonează existenţa într-un mod fericit.

Autorul opune oamenilor cinstiţi, aflaţi într-o efervescentă prefacere lăuntrică, pe aceia care se cramponează cu înverşunare de vestigiile trecutului burghez. Matei din „Citadela sfărîmată" rămîne exponentul lor cel mai reprezentativ. Prăbuşirea lui tragică atestă falimentul total al adepţilor unei ideologii monstruoase. Înfruntarea de idei se desfăşoară, de cele mai multe ori, cu intensitatea adecvată. Ceea ce nu i-a reuşit pînă acum, în suficientă măsură, lui Lovinescu este conturarea — viguroasă şi expresivă — a emisarilor noului, activişti de partid, muncitori, tineri crescuţi de revoluţie etc. Caterina, Pavel Golea, muncitorul de la han, Mereş etc. influenţează rodnic — fiecare într-un fel propriu — transformarea morală încercată de oamenii integri dar încă „orbi" interior şi avizi de lumină. Totuşi, partiturile acestor promotori ai ideilor noastre nu beneficiază de nuanţe multiple. De la un dramaturg atît de înzestrat ca Horia Lovinescu, publicul spectator aşteaptă totdeauna personaje complexe, puternic individualizate.

În privinţa arhitectonicii pieselor, se poate constata stăpînirea de către autor, din ce în ce mai precisă a legilor scenei, eliminarea elementelor de balast.

Lovinescu ştie să conducă dinamica interioară specifică unui conflict scenic. Are, de asemenea, o replică nervoasă, fără încărcătură lexicală inutilă. Piesele, bineînţeles, nu sînt lipsite complet de anumite fisuri (diluări excesive în „Citadela", o doză de melodramatism în „Febre", îngustarea unor simboluri în „Hanul de la răscruce" prin pendularea — ca în cazul profesorului şi al actriţei, bunăoară — între tendinţa de individualizare concretă a personajelor şi a situaţiilor şi tentaţia generalizării etc.)

Piesele într-un act („Oaspetele din faptul serii", „Şi pe strada noasră", „Revederea") denotă apelul prea abundent la convenţia teatrală şi, de aici, impresia de oarecare artificiozitate. Duşmanii de odinioară (Oaspetele), tatăl şi presupusul fiu, „Şi pe strada noastră", iubiţii despărţiţi „Revedere" se întîlnesc cam nemotivat, acţiunea decurge fără deplină logică, intervenţia autorului devine sesizabilă. Volumul, ar fi necesitat, cred, şi un studiu introductiv.

MIHAI BOTEZ

Curier literar

● În corpul de ediţii „Cronicile medievale ale Romîniei", Editura Academiei a tipărit recent vol. IV: Radu Popescu — Istoriile Domnilor Ţării Romîneşti, „prima ediţie critică" a acestei cronici, cum e numită în studiul introductiv. Pentru cititorul tînăr dedicat studiului, cităm concentrarea „stilistică" a cronicarului în redarea unuia din „momentele" de istorie medievală („Domniea lui Antonie Vodă, leat 7177): „Deci, mergînd domnul cu boiarii la vizirul şi aşteptă caftane, începu (vizirul, n.n.) a întreba: — Care iaste Mareş? Zise: Eu sînt. Ia-l! Ci-l luară. Care iaste Ghiorghe vornic? Zise: Eu sînt. Ia-l! Ci-l luară. Care iaste Şărban? Ziseră: Nu iaste. Care iaste Mihai postelnicul? Cesta iaste. Ia-l. Îl luară. Care iaste cutare, cutare? Îi luară pe toţi şi rămase domnul singur cu ceilalţi boiari. Şi zise domnului: Împăratul te-au mazilit" (pag. 146).

● În E.P.L., într-o excelentă prezentare grafică au apărut „Cărţile populare în literatura romînească" — 2 volume — ediţie îngrijită şi studiu introductiv de Ion C. Chiţimia şi Dan Simionescu: „Ediţia pe care o prezentăm încearcă pentru prima dată la noi să reunească cele mai reprezentative cărţi populare romîneşti care au circulat — cu mai mare sau mai mică intensitate — în întreaga perioadă feudală a istoriei poporului nostru şi în perioada capitalistă"... Din cuprinsul vol. I: „Istoria a Alexandrului celui Mare"..., Împărăţiia lui Priiam, împăratul Troadei"...; „Esopia"; „Viiaţa lui Bertoldo şi lui Bertoldino"... Printre operele cuprinse în vol. II. „Împărăţia poamelor şi tuturor legumelor", din care cităm: „...Atunci veni şi Ceapa la divan cu 2—3 rînduri de haine îmbrăcată şi cu veşmintele ei roşii şi cu fire înveninată şi cu barba tîrînd-o pe pămînt şi să jura înaintea împăratului (împăratul era „proslăvita Gutuie", n.r.): — Împărate, să n-aibu parte de frati-meu Usturoiu, de văru-meu Muştariu, şi de cuscru-meu Hreanu, şi de socru-meu Praju... minciuni au grăit Strugurul către împărăţiia ta"... (pag. 271 şi urm.).

● Din achiziţiile mai recente ale Muzeului Literaturii Romîne:

— O serie de volume (istorie, etnologie, folclor...) adnotate marginal de G. Coşbuc (provenind din biblioteca poetului).

— Manuscrise, scrisori, fotografii, obiecte personale (călimară, toc — etc.) ale lui Al. Macedonski.

— Un manuscris (inedit) cu versuri ocazionale dedicate lui V. A. Ureche de Al. Vlahuţă (1892).

— Corespondenţă a scriitoarei engleze Lucy Byng — traducătoare în l. engleză a unor clasici romîni: Eminescu, Creangă, Caragiale, Duiliu Zamfirescu (piesele inedite ale corespondenţei privesc munca asupra traducerilor).

— Un lot foarte bogat de manuscrise, scrisori (inedite), caiete de studii ale lui Panait Cerna.

— Scrisori (inedite) adresate de I. A. Bassarabescu unor diferite persoane.

— Corespondenţă de familie a lui Cezar Petrescu (piese inedite).

● Din poezia Gazetei literare (14 nov. a.c.) la pagina de versuri semnată de Tiberiu Utan, cităm poeziile „Paşii", „Noapte de iarnă", „Stîlpi de înaltă tensiune", „Cînd rîd copiii". În finalul paginii, poezia „Memento":

Adu-mi aminte, cîntec:
Din nou rămîn dator
prezentului fugind în viitor.

(Memento)

● În acelaşi număr al Gazetei literare un sector critic echilibrat ca paginaţie tematică; notăm articolele care suscită discuţii privind literatura actuală: „Poezia şi logica imaginii", „Modalităţi ale romanului", „Însemnări pe marginea liricii lui Beniuc". Sub semnătura lui Dumitru Micu, articolul „Teatrul lui Mihail Sorbul" (capitol de monografie?) Subliniem capacitatea de analiză şi de confruntare cu fenomenul literar al timpului, pe care criticul o vădeşte cînd discută laturile originale ale dramei „Patima roşie".

● Se află sub tipar, urmînd să apară în curînd, o ediţie în trei volume a scrierilor lui Alexandru Vlahuţă. Primul volum cuprinde poeziile, cel de-al doilea schiţe, nuvele, povestiri, portrete, articole pe teme literare şi politice, cel de al treilea, romanul „Dan", „Romînia Pitorească", „Pictorul Grigorescu" şi carnetele de însemnări zilnice ale scriitorului. Ediţia este însoţită de un studiu introductiv, note, comentarii, bibliografie, indice semnate de Valeriu Rîpeanu.

cronica literară

ZOE DUMITRESCU-BUŞULENGA:

„ION CREANGĂ"

Ritmul în care, prin grija Editurii pentru literatură, apar în ultimul timp *biografii* şi *monografii* consacrate scriitorilor romîni, ar fi putut să stîrnească discuţii mai aprinse în legătură cu aceste specii literare, de o covîrşitoare importanţă în procesul valorificării moştenirii culturale, într-un moment cînd specialiştii noştri se află în plină activitate pentru elaborarea *Tratatului de istorie a literaturii romîne.* S-au tipărit lucrări foarte diverse, utilizînd diferite metode de investigaţie, despre scriitori cu o viaţă şi operă felurite, prilejuind, astfel, posibilitatea unor confruntări şi a unor concluzii teoretice imperios necesare pentru buna desfăşurare a muncii istoricilor literari. Toţi autorii la care ne referim acum (G.C. Nicolescu: „Vasile Alecsandri", Mihai Gafiţa: „Cezar Petrescu", Savin Bratu: „Sadoveanu", N. Gheran: „Gh. Brăescu", B. Elvin: „Camil Petrescu" şi, în fine, Zoe Dumitrescu-Buşulenga: „Ion Creangă") pornesc de la dorinţa de a defini personalitatea şi de a evoca viaţa creatorului de artă în determinările ei intime cu opera. Principiul acesta a fost îndelung verificat, explicarea personalităţii şi vieţii autorului fiind una din cele mai vechi şi mai bine cunoscute metode de a studia literatura. Şi totuşi lucrurile nu sînt de loc simple. Căci dacă dispunem de anumite principii generale care definesc structura acestor specii literare, cînd ne aplecăm concret asupra unuia sau a altuia dintre creatori, dificultăţile sporesc nebănuit. Chiar alegerea metodei de investigaţie poate prezenta un risc, atunci cînd ea nu se desprinde din natura obiectului cercetat. O biografie poate fi discutată în funcţie de lumina pe care ea o aruncă asupra creaţiei autorului, dar poate fi concepută şi ca un studiu al omului de talent sau de geniu, al dezvoltării lui morale şi intelectuale; putem, de asemenea, considera biografia ca fiind menită a furniza material pentru studiul sistematic al psihologiei creatorului, al procesului său de creaţie. Deci, finalitatea biografiei sau a monografiei literare trebuie să determine într-o bună măsură profilul ei. Altminteri asistăm la naşterea unor hibrizi literari fără şanse de a via. Lucrările pomenite mai sus izbutesc, într-o bună măsură, ceea ce îşi propun autorii lor, în funcţie de caracteristicile scriitorilor studiaţi şi de materialul informativ care le-a stat la dispoziţie.

Savin Bratu, de pildă, îşi propune „să împlinească faza de analiză, raportată la istoricul operei", să realizeze în cele 658 de pagini „o biografie a operei, ca o descriere a ei în evoluţie, reconstituindu-i istoria şi stabilind, acolo unde însăşi realitatea ne impune, etapele distincte ale formării şi împlinirii ei".

Metoda aceasta are, fireşte, avantajele ei, dar şi dezavantaje căci, explicînd geneza şi conţinutul operei, exclude totuşi, într-o bună măsură, posibilitatea analizei mijloacelor artistice prin care se exprimă personalitatea lui Sadoveanu. Temeinic documentată, bazîndu-se pe date preţioase, puse la dispoziţia criticului chiar de autor, lucrarea lui Mihai Gafiţa despre „Cezar Petrescu" ne ridică, însă, o chestiune de principiu: pînă la ce grad îşi poate însuşi exegetul punctul de vedere şi judecata de valoare a autorului asupra propriei sale opere? Întrebarea ne-o putem pune şi în cazul lui B. Elvin, care, de asemenea, pare a se lăsa copleşit, uneori, de explicaţiile pe care autorul, Camil Petrescu, le-a dat unor conflicte sau unor eroi din dramaturgia şi romanele sale. Dar — mi se poate răspunde, pe bună dreptate — nu putem ignora nici reversul chestiunii: cît avem dreptul să punem la îndoială unele mărturisiri şi unele opinii ale autorului în legătură cu propria sa operă, atunci cînd acesta a făcut nu o dată dovada unei severe lucidităţi? Riguroasă, ţinîndu-se strîns la document şi la materialul inedit, monografia lui N. Gheran despre Gh. Brăescu ne pune în situaţia de a discuta despre selecţia valorică a scriitorilor cărora le consacrăm astfel de studii, despre rolul materialelor inedite, iconografice sau manuscrise şi proporţiile în care pot sau nu pot fi utilizate într-o monografie de asemenea dimensiuni. Fără îndoială că nimeni nu este posesorul soluţiilor stas, în rezolvarea unor asemenea probleme, dar ele există ca atare şi stabilirea unor criterii mai obiective — în urma unor dezbateri ştiinţifice — nu poate decît să contribuie la realizarea de lucrări din ce în ce mai bune.

Recenta monografie despre Ion Creangă, datorată unui istoric literar înzestrat, cu un rafinat gust artistic, stăpîn pe o cultură bogată şi variată, aplecat analizei, în general, nu ridică probleme specifice biografiei sau monografiei — în accepţiunea dată mai sus. Autoarea, cum era şi firesc în cazul lui Creangă, nu-şi propune să aducă date noi în legătură cu biografia marelui povestitor, sau cu urmărirea procesului de elaborare a basmelor, cu chestiuni speciale de psihologie a creaţiei, privite în sine. Aceasta pentru că, socoteşte autoarea, „cu Ion Creangă lucrurile stau altfel. Biografia sa se alcătuieşte din înşiruirea cîtorva date îndeobşte cunoscute. Adăugirea, la acestea, a altora, eventual proaspăt descoperite, nu ar mai avea însemnătatea deosebită pentru explicarea scriitorului şi a legăturilor lui cu opera". Folosindu-se de acele date biografice strict necesare în interpretarea unei opere artistice, Zoe Dumitrescu-Buşulenga întreprinde, de fapt, în cadrul cărţii consacrate marelui humuleştean, o exegeză estetică de un înalt nivel. Mai întîi, se face un examen riguros al criticii, deşi nu complet, căci ar fi fost de dorit mai multe referiri şi la alţi exegeţi şi critici care şi-au exprimat opinii despre arta lui Creangă, precum şi un popas mai stăruitor asupra gîndurilor atît de profunde şi sugestive a unor scriitori numai pomeniţi, precum Şt. O. Iosif, Emil Gîrleanu, Ilarie Chendi etc. Din acest examen, autoarea desprinde felul în care diverse tendinţe critice au înţeles să se apropie şi să şi-l apropie pe Ion Creangă. E de subliniat pertinenţa cu care Zoe Dumitrescu-Buşulenga a ştiut să distingă nuanţe şi să stabilească adevăruri într-un hăţiş de opinii atît de contradictorii care s-au lăsat peste opera lui Creangă de-a lungul anilor. În alte capitole se realizează propriu zis exegeza operei, vorbindu-se cu multă competenţă despre etos, umanism popular şi realism folcloric, despre structura intimă a basmelor şi poveştilor, despre povestiri şi amintiri, descifrîndu-se peste tot, cu un profund spirit de pătrundere, „izvoarele rîsului în opera lui Creangă".

Deşi vine după lucrări cu totul excepţionale, amintim numai acea admirabilă „Viaţă a lui Creangă" scrisă de G. Călinescu, Zoe Dumitrescu-Buşulenga aduce incontestabil puncte de vedere noi, interesante, fundate pe estetica marxist-leninistă. Bizuindu-se pe o vastă cultură, autoarea îl asociază firesc pe Creangă marilor spirite ale culturii universale, prin puterea de a reda grandiosul, prin viziunile homerice asupra lumii, prin forţa tonică a rîsului, prin capacitatea de a exprima în basmele, poveştile şi povestirile sale, ca într-o epopee, viaţa poporului căruia îi aparţine.

Analizînd minuţios fondul operei lui Creangă şi specificul ei artistic, autoarea reuşeşte să dea imaginea unui scriitor de geniu, cu un univers propriu, care, deşi se realizează pe fondul folcloric, se defineşte ca o personalitate creatoare unică, inimitabilă. Monografia aceasta izbuteşte să cuprindă întreaga varietate de probleme pe care le ridică opera lui Creangă, pornind de la structura socială a epocii respective, trecînd prin elemente etnografice şi lingvistice spre filozofia populară şi concepţia de viaţă a maselor, sintetizată de genialul povestitor şi coborînd pînă la cele mai revelatoare amănunte de stil care încheagă însă totul într-o viziune organică, edificatoare pentru geniul narativ al humuleşteanului. Deşi, ca procedeu de reconstituire a universului lui Creangă, autoarea recurge nu o dată la rezumat, acesta nu se transformă într-o obişnuită descriere a operei, ci constituie, cel mai adesea, o adevărată judecată de valoare. Exegeza operei lui Creangă îi prilejuieşte totodată autoarei interesante dezbateri teoretice despre unele categorii estetice, cum ar fi comicul cu nuanţele lui, umorul şi satira, confruntîndu-le cu scrisul marilor scriitori satirici din literatura universală şi subliniind şi în acest sens adînca originalitate a povestitorului romîn. „De la un capăt la altul opera lui Creangă — spune Zoe Dumitrescu-Buşulenga — e un hohot de rîs. Nu rîsul cu gust amar al lui Caragiale sau Gogol, ci rîsul tonic al ţăranului cu concepţie optimistă de viaţă, pe care toată tradiţia înţelepciunii populare l-a învăţat că forţele răului vor fi întotdeauna înfrînte pînă la sfîrşit".

Dacă mulţi cititori vor mai fi avut încă o impresie eronată despre Creangă, ca fiind doar un savuros povestitor popular sau un autor de istorioare şi poveşti pentru copii, lucrarea Zoei Dumitrescu-Buşulenga va avea, credem, darul să-l aşeze pe marele humuleştean între figurile de primă mărime ale prozei romîneşti.

Tocmai pentru că monografia de faţă ni se prezintă ca o reuşită incontestabilă a istoriografiei noastre literare, socotim necesar să sugerăm autoarei, pentru a da studiului rotunzime, o aplecare mai insistentă asupra unor capitole din sumar. Ne gîndim că, de pildă, primul capitol ar necesita — cum am mai spus — o completare de date şi izvoare, în aşa măsură încît să-l arate pe Creangă în lumina contemporanilor şi a posterităţii, nu numai în critică, ci în însăşi conştiinţa cititorilor, ca o prezenţă permanentă. Pentru că, înainte de a-l recunoaşte critica, l-au recunoscut masele de cititori. Poporul s-a recunoscut în opera lui, aşezîndu-i-o lîngă opera folclorică, confundînd-o uneori cu aceasta. Este nevoie de asemenea de o investigaţie suplimentară, la ultimul capitol, care să analizeze, la nivelul de cultură şi informaţie al autoarei, familia de spirite căreia îi aparţine Creangă şi, mai interesant decît atît, aportul operei povestitorului humuleştean la îmbogăţirea patrimoniului universal. Sînt sugestii care, de altminteri, nu vin decît să reliefeze calităţile deosebite ale monografiei pe care ne-a prezentat-o Zoe Dumitrescu-Buşulenga.

I. D. BĂLAN

dicţionar de istorie literară contemporană

POEŢI ŞI PROZATORI

ION BĂNUŢĂ

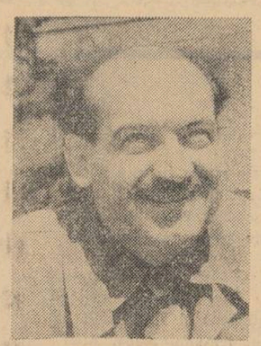

A debutat în paginile ziarului **Presa liberă**, apărut la Timişoara în anii 1940—41. După Eliberare a publicat în ziarul lugojan „Severinul" şi în „Luptătorul Bănăţean". Prima plachetă de versuri i-a apărut la Lugoj sub titlul „Cetatea tăcerii". De aici şi pînă la cele trei volume publicate în ultimul deceniu — „Izvoare" (1956), „La hotarul dintre lumi" (1960) şi „Am rechemat iubirea" (1962) — Ion Bănuţă a rămas credincios celor cîteva atitudini şi modalităţi lirice care-i desenează profilul specific.

Poezia sa răsună fie în cadenţa solemn-entuziastă a imnurilor şi odelor închinate vieţii noi, fie în acordurile grave ale amintirilor unui trecut de luptă şi jertfe. Toate aceste glasuri, diferite prin timbru şi intensitate, converg la închegarea unei opere poetice partinice şi militante, consecinţe firesti şi necesare ale unei biografii pe cît de simplă pe atît de reprezentativă pentru evoluţia istorică a poporului nostru în ultimele decenii. Autobiografia lirică a poetului este a fiului de ţăran, izgonit de sărăcie în fabrică şi, de acolo, de unde întrezărise drumul luptei şi al victoriei populare, azvîrlit în temniţă. (Născut în 1914, în cătunul Siliştea de pe valea Argeşului, Ion Bănuţă ajunge ucenic la Griviţa, în 1929, lucrînd, după 1935, la Căile Ferate din Timişoara).

Poet al epocii sale, Ion Bănuţă e prezent în actualitate, fie cu versuri ocazionale, cîntînd euforic entuziasmul zilelor de sărbătoare ale poporului („Demonstraţie", „Cîntec de mai", „Flamură de mai", „Cîntec de august", „Floare de august"), fie comentînd poetic evenimente concrete şi semnificative pentru viaţa nouă din patria noastră, cum ar fi consfătuirea pe ţară a colectiviştilor („Zece mii de meşteri mari" şi „Horă în decembrie", decorarea unui preşedinte de gospodărie colectivă, fost argat („Steaua de aur") sau inaugurarea gospodăriei colective din Stoieneşti — Argeş („Nuntă"). Uneori însă, în asemenea versuri, poetul preferă descriptivismul, adoptînd un ton cam declarativ ce deserveşte ideea majoră de la care a pornit. O poezie de notaţie, cum e „Perspectivă" distonează în valorosul ciclu „Toast" din volumul „Am rechemat iubirea" şi se aseamănă prea mult cu „Toate steagurile roşii" din volumul precedent. Se mai întîlnesc unele versuri, ca în ciclurile „Cetatea tăcerii" sau „Griviţa eroică", în care experienţa personală a poetului rămîne insuficient prelucrată poetic. Fireşte că valoarea reală a ansamblului atenuează aceste stridenţe. Pcetul se remarcă însă printr-o exuberanţă tinerească şi o bucurie aprinsă, transpusă într-o prozodie simplă, cantabilă.

Simbolurile favorite ale unei generaţii întregi de poeţi îl atrag şi pe Ion Bănuţă. Jertfele, luptele, mîniile, biruinţele au culoarea aprinsă a macilor învolţi şi a zorilor. Trecutul înseamnă „bezna groasă" în care „pe tronuri de oase / străjerul întunericului, / cenuşiu, în cizme şi fier, / cu-n burete de sînge ştergea / stelele oamenilor de pe cer !", bezna prin care poetul a răzbătut către „luminişuri", în luptă cu „umbra morţii blestemată". El cîntă „iubirea mare care a încins pămîntul / alungînd din inimi vremea de tăciune, / omul erei noastre în veci luminîndu-l".

Conform unei viziuni folclorice, natura devine leagăn al purităţii şi simbol al vieţii perpetue. Moartea pădurii iarna e doar o aparenţă, un somn, pe cînd : „în adînc de muguri / viaţa se-nfiripă / şi ea doarme numai / sub zăpezi, o clipă, / ca apoi, deodată, / creşterile-ncete / să zbucnească-n soare / şi să ne îmbete". Perceperea naturii nu se risipeşte la Ion Bănuţă în peisagistică. Sensibil la culori şi sunete, încîntîndu-se de „vopseaua cerului" furată de mare, de roşul soarelui în amurg, de ruginiul pădurii autumnale sau de auriul însorit al caiselor coapte, poetul nu se lasă ademenit de contemplarea sterilă. Elementele naturii, înregistrate cu reală sensibilitate şi acuitate, servesc drept cadru simbolic necesar exprimării unor idei majore. În această direcţie, I. Bănuţă îşi manifestă predispoziţia remarcată pozitiv în critică drept una dintre trăsăturile proprii şi viguroase ale poetului — către concentrare, către poeziile scurte, mai ales catrene, dense şi substanţiale. Catrenele aforistice ale lui I. Bănuţă cuprind cel mai adesea un sens generalizator. Într-un catren ca „Frunzele", poetul reuşeşte să comunice ideea profundă că sensul vieţii trebuie căutat în luptă şi activitate, nu în inerţie : „Dezbrăcate şi brumate / au să cadă toate, toate. / Dar veni-va vreme bună / să se legene-n furtună". Ion Bănuţă e un sentimental sfios, atras de gingăşie şi suavitate. Departe de a-şi ridica orgolioase monumente, poetul nu se consideră altceva decît unul dintre miile de glasuri ale umanităţii, care plăteşte prin versul său o datorie către colectivitate : „Sînt un om de pe hotar / ard în mine mii de inimi". Se descifrează în poezia lui Ion Bănuţă o permanentă preocupare pentru responsabilitatea sa poetic cetăţenească, şi adesea regretul pentru toate dăruirile incomplete : „Astăzi m-a cuprins tristeţea / nu a ploilor şi-a cetii, / ci că-n lupta noastră mare / nu dădui tot jarul vieţii. / Astăzi m-a cuprins tristeţea / că n-am versul ca o spadă, / ca un fulger să despice / pe duşmani să-i văd grămadă".

E de remarcat claritatea cu care-şi comunică ideile într-un limbaj poetic necontorsionat, firesc, fără artificii. Poetul rămîne şi pe viitor dator să vegheze ca această simplitate să nu devină niciodată simplism. „Esenţial este — afirma G. Călinescu într-un medalion critic — că Ion Bănuţă este poet, şi că are o inimă care zvîneşte sonor. Prin ea se va înţelege şi desăvîrşi pe sine".

R. Fiorea

BIBLIOGRAFIE

SCRIERI :

„Izvoare" — poezii, E.S.P.L.A., 1956 ; „La hotarul dintre lumi" — poezii, E.S.P.L.A., 1960 ; „Am rechemat iubirea" — poezii, Ed. tineret, 1962.

SCRIERI DESPRE :

La hotarul dintre lumi. **Nic. Ivan** : Scrisul bănăţean, **nr. 2/1957; Vasile Nicolescu,** în Luceafărul, **nr. 13/1 iulie 1960; G. Călinescu,** „Un poet" **(la Cronica optimistului)** în Contemporanul **nr. 28/8 VII 1960; Valeriu Ripeanu,** în Gazeta literară, **nr. 30/21 VII, 1960; Radu Popescu, cronică** în Contemporanul **nr. 36/2 IX. 1960; I. D. Bălan, cronică** în Luceafărul, **nr. 18/15 IX, 1960; Al. Oprea, recenzie** în Viaţa românească **nr. 9/1960; Leonard Gavriliu** în Scrisul bănăţean, **nr. 10/1960; Dan Deşliu, „Am rechemat iubirea".** Scînteia tineretului, **nr. 4118, 10 VIII. 1962; Matei Călinescu, cronică** în Gazeta literară, **nr. 35/30 VIII. 1962; Vasile Nicolescu, cronică** în Romînia liberă, **nr. 5565/5 IX. 1962; C. Cubleşan, recenzie** în Tribuna, **nr. 40/4 X. 1962; N. Manolescu, cronică** în Contemporanul, **nr. 43/26 X. 1962; N. Ciobanu, cronică** în Scrisul bănăţean, **nr. 11/1962; Victor Felea, cronică** în Steaua, **nr. 12/1962; Lucian Dumbravă, cronică** în Iaşul literar **nr. 3/1962.**

URY BENADOR

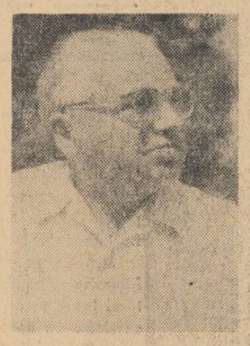

Ury Benador (născut la Mihăileni-Dorohoi în 1895, la 26 aprilie, scriitor autodidact, debutînd în 1924 ca autor dramatic), cunoscut şi apreciat pentru volumele *Appassionata ; Preludiu la Beethoven ; Ghetto veac. XX ; Hilda* şi *Subiect banal*, apărute înainte de Eliberare, precum şi din fragmentele publicate în „Flacăra", „Contemporanul", „Gazeta literară" şi Viaţa românească, în deosebi din romanul în pregătire *„Beethoven"*, relua în romanul său *Gablonz — Magazin universel* (1961) o temă preferată a literaturii sale din trecut.

Reîntîlnim aici unele personaje din operele anterioare, însă existenţa şi acţiunile lor cîştigă în semnificaţie. Nota socială devine mai pregnantă, mai clară, dintr-o optică filozofică nouă care îi maturizează viziunea artistică.

Ury Benador, pornind de la evenimentele anilor următori primului război, cînd ţesătura intereselor burgheze devine din ce în ce mai densă, în ar începutului prosper al lui Avramuţ Feighenbaum-Smochinescu şi al domnu i colonel Gh. Cristea-Bujor, cel ce în 1907 întîi a „reprimat" şi apoi a „avizat", înfăţişează o împletire realistă de destine în perspectiva revoluţionară a istoriei.

Aşa cum remarca şi V. Ripeanu, Avramuţ Smochinescu „începe ca Dinu Păturică, în depozitul unchiului său Marcu Moise din tîrguşorul Podoleni ; procedează ca un Iancu Urmatecu, eliminînd nemilos pe toţi cei ce-i stau în cale (de notat paralelismul dintre soarta lui Ioachim Dorodan din *„Sfîrşit de veac în Bucureşti"* şi Mişu Horowitz din *Gablonz)* trăieşte şi se înavuţeşte ca un Micu Braun sau Iosif Rodean".

Sîntem imediat după naţionalizare cînd, din nenumăratele întreprinderi ale lui Avramuţ şi ale domnului colonel, din industria grafică şi din magazinul „Universel-Au-Bon-Gôut S.A.R.", nu mai rămîne decît un mizer magazin de gablonzuri.

Avramuţ are o uluitoare pricepere în afaceri, dublată de un cinism ce aminteşte de unii eroi balzacieni. Deviza sa „cine e frumos, dar eu sînt deştept" sună cinic, mai ales cînd înţelegi că „deştept" nu înseamnă decît o nemaipomenită pricepere în a înşela (îşi înşală tatăl, stăpînul, asociatul, ţigăncuşii care-i cumpără gablonzuri şi chiar pe dumnezeu, negociind torele sfinte şi săpunul R.J.F. — garantat din grăsime de evreu).

Smochinescu îşi îngăduie tot, de la hoţia cea mai măruntă pînă la falimentele frauduloase şi incendiile regizate. Ca şi Colonelul, ca şi Vasile Damian incendiatorul, ca şi Nathanson, ca şi mulţi alţii din tagma burgheziei, el ignoră şi sfidează legile. „Cînd eşti milionar, nimic nu te deranjează şi ţi se asortează orice. Chiar şi puşcăria".

Consolidarea combinaţiilor comercial-industriale ale lui Avramuţ demonstrează încă o dată că „în sînul fiecărei naţiuni din zilele noastre există două naţiuni" şi că oricît s-ar vorbi despre frăţia oamenilor de acelaşi sînge, această frăţie nu există decît dacă e „rentabilă". Nu există decît „două neamuri de fraţi, reb Şmarie, să ştii de la mine, un neam de fraţi de la un milion în sus şi un alt neam de fraţi de la calicie în jos", — explică Avramuţ.

Mişu Horowitz, comis voiajorul cu abonament clasa a III-a, îmbătrîneşte pe drumuri, face economii sîngeroase, doarme în parcuri, vagoane sau ceainării ca să ducă acasă familiei diurna cît mai întreagă. Cinstit, respinge cu indignare propunerea lui Avramuţ de a-l înşela împreună pe unchiul Marcu Moise, totuşi Horowitz va fi cel arestat pentru abuz de încredere. Eliberat din închisoare, nu are decît perspectiva şomajului. Înnebunit de griji, aleargă de la cămătarul Rappaport la Avramuţ, de la el la soţii Schoenherz, de la soţii Schoenherz la Nathanson, de aci la Vasile Damian, într-o cursă halucinantă care-l doboară. Toţi îl resping. E doar puşcăriaşul, holodrontul — bătrîn pentru a mai fi comis voiajor — de care nimeni nu are nevoie. Mintea lui Mişu e chinuită de întrebări : de ce, cine-i vinovatul de tot ce i se întîmplă lui acum, nu cumva Blima are dreptate cînd spune că de vină e alcătuirea socială ? ! În pragul morţii, începe să priceapă, ca şi Manaşu, librarul din Podoleni, că „nu e de ajuns să-ţi fie milă de omul umilit, obidit şi ofensat, dacă în loc de soluţii dai anestezii şi narcoze. Soluţii, soluţii, să se dea oamenilor !". Moartea tragică a lui Mişu Horowitz, dar mai ales schimbarea radicală a Sarei, care simte nevoia să ia de gît „alcătuirea lumii", sau măcar pe Avrămuţ, paginile acestea ale începutului de clarificare, sînt poate cele mai realizate din volum.

Romanul suferă de unele imperfecţiuni în ceea ce priveşte mersul acţiunii şi caracterizarea personajelor. E vorba mai ales de faptul că eroii se autoanalizează stingaci, îşi ţin un fel de discursuri, doar pentru a face cititorul să înţeleagă din ce punct de vedere şi cum trebuie să-i judece. Experienţa literară a lui Ury Benador nu îndreptăţeşte această artificialitate. Pe pagini întregi se teoretizează nefiresc, reducînd forţa realistă a romanului.

Subscriind la observaţia lui Ov. S. Crohmălniceanu, în *Gablonz* „burghezia se autodemască mai mult prin declaraţii decît prin acţiune şi autorul lasă impresia că reprezentanţii claselor exploatatoare cunosc marxismul şi folosesc efectul legilor economice în interesul lor".

Personajul care suferă cel mai mult în ceea ce priveşte realizarea artistică este Colonelul — prezenţă total neconvingătoare. El aglomerează prea multe coincidenţe. Apariţia intelectualilor şi muncitorilor — Moscu Navon, Benţian Costuleni, Udrea, Pavel, Bîrlădeanu, nu este deocamdată marcată, în acest volum, decît prin discuţii. Discursurile lor, fragmentele de amintiri, anticipează doar acţiuni viitoare.

Romanul „Gablonz — Magazin Universel" este o viguroasă prezenţă epică în literatura noastră contemporană, cu lipsuri pe care le-am dori îndreptate în volumele viitoare şi, fireşte, cu calităţi pe care le dorim sporite.

E. Oprescu

BIBLIOGRAFIE

SCRIERI :

„Gablonz — Magazin Universel", E.P.L. 1961.

SCRIERI DESPRE :

Ov. S. Crohmălniceanu :**Gablonz Magazin Universel.** V. R. 11/1961 ; G. Dimisianu : **O cronică antiburgheză,** Gazeta literară 31/61; Al. Săndulescu : **Ury Benador — Gablonz Magazin Universel,** Steaua 9/61; Liviu Călin: **Ury Benador — Gablonz Magazin Universel,** Gazeta lit. 49/961 ; V. Ripeanu : **Ury Benador — Gablonz Magazin Universel,** Luceafărul 18/961 ; G. Munteanu : **Ury Benador — Gablonz Magazin Universel,** Contemporanul 32/61.

VLAICU BÎRNA

Născut la 4 decembrie 1913 în Crişan, regiunea Hunedoara, Vlaicu Bîrna aduce în literatură privelişti din satul moţesc „dintre două rînduri de dealuri", cu case prin ale căror ferestre cît palma de mari, soarele „e furat în fărîme".

Pînă a pieca la Bucureşti, la universitate, unde urmează Facultatea de litere, Vlaicu Bîrna trăieşte printre moţi, învăţînd la liceul „Avram Iancu" din Brad. Încă student, în 1934, publică versuri la revistele **Azi** şi **Viaţa literară**, dar în cercurile mai largi de cititori se face cunoscut mai ales prin volumele **Cabane albe** (1936) şi **Brume** (1940). **Turnuri** este cea dintîi culegere de poezie care îi apare îndată după Eliberare, în 1946. Volumul este dedicat oraşului medieval ardelenesc, ruinelor cetăţilor evocatoare de istorie şi colţurilor de natură. Poetul, care cunoştea bine mizeria socială şi sărăcia proverbială a satelor de munte (el însuşi fiind fiu de ţăran sărac, angajat întîmplător şi sporadic ca muncitor necalificat în industria locală), se refugiază în natură şi în trecutul eroic. În acest volum, Bîrna este un poet de notaţii, concentrate în cîteva strofe, nu rareori subtil şlefuite ca în **Cetatea de Baltă, Ceas de veghe, Plopul, Peisaj.** Versurile nu au încă o suficientă vibraţie a prezentului, pe care o vom întîlni în **Minerii din satul lui Crişan** (1949), **Tulnice în munţi** (1950) şi **Cerbul roşu** (1956). Poezia lui Vlaicu Bîrna a evoluat de la imaginile de o frumuseţe rece din volumul **Turnuri**, la înflăcăratele poeme închinate omului şi muncii. Nu se mai întîlnesc hieraticele apariţii nocturne ale umbrelor de jupîniţe şi voievozi care se desprind din firidele bolţilor, ci oamenii vii, băieşi şi rîşnari de pe malul drept al Crişului Alb, dînd în subteranele „adînci şi ceţoase" marea bătălie a întrecerilor în muncă. Versurile din **Minerii din satul lui Crişan,** prin conţinut, pregătesc atmosfera din celelalte volume, căci, dacă în capitolul intitulat **Grupul 24 în fruntea întrecerilor** avem o evocare a muncii paşnice de azi a minerilor (tratată uneori jurnalistic), primul capitol al cărţii cuprinde aspecte din trecutul de mizerie şi opresiune al moţilor, reluate şi amplu dezvoltate cu exemplificări din istoria răscoalelor atît în **Tulnice în munţi** cît şi în **Cerbul roşu.** În ciclul închinat lui Horia, din volumele **Tulnice în munţi,** dîrzenia şi violenţa moţilor răzvrătiţi este exprimată în poeme de un patos autentic, a căror frumuseţe vine din simplitatea expresiei poetice. Vlaicu Bîrna uzează adesea, în chip fericit, de cadenţa populară **(Bate vîntul peste ţară)** sau de o frază lirică variat sacadată, prin care este exprimată tensiunea groazei cînd Horia este tras pe roată **(Inscripţie).** Simbolicul titlu **Cerbul roşu** înmănunchiază versuri închinate forţei revoluţionare a poporului. Conţinutul volumului, mai mult epic, îi permite lui Vlaicu Bîrna să-şi valorifice capacitatea de evocare plastică ; totuşi, optarea pentru poemul-nuvelă, cu lungimi şi insistenţe adeseori retorice, anihilează fiorul poetic, rezultînd de aici o proză rimată. Substanţialitatea poemelor din aceste volume constă în faptul că toate imaginile converg într-o tulburătoare exprimare a suferinţei şi a setei de libertate. Prin contrast, **Arcul aurorii** (1962) este conceput sub forma unui reportaj liric, în care entuziastul efort înnoitor din socialism este exprimat sub aspecte variate şi uneori neaşteptate, ca în antologica poezie **Amfora.** Cele două volume de proză pentru tineret **Romanul Caterinei Varga** (1960) şi **Cînd era Horia împărat** (1963) sub raport strict educativ pot fi reţinute, ele oferind exemplul sublim de dăruire a luptătorului, care înalţă existenţa, îmbogăţind-o cu semnificaţii majore.

C. Ştefănescu

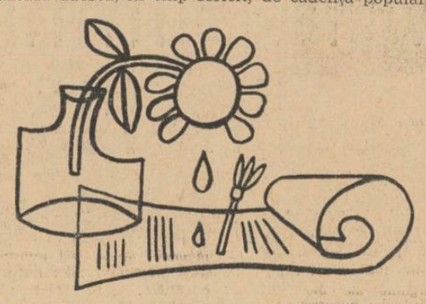

BIBLIOGRAFIE

SCRIERI :

Turnuri. 1946. (Fundaţia pentru literatură şi artă); **Minerii din satul lui Crişan,** Cartea poporului 1949; **Tulnice în munţi.** E.S.P.L.A., 1950; **Cerbul roşu,** E.S.P.L.A. 1956; **Romanul Caterinei Varga,** Edit. tineretului, 1960 ; **Arcul aurorii,** E.P.L. 1962; **Cînd era Horia împărat,** Edit. tineretului, 1963.

SCRIERI DESPRE :

Mihnea Gheorghiu : **Tulnice în munţi.** Viaţa românească nr. 4/1950; I. D. Bălan : **Cerbul roşu.** Viaţa românească nr. 8/1956; M. Petroveanu, Gazeta literară nr. 33/16. VIII. 1956; N. Ciobanu, Scris. bănăţean, nr. 9/1956; Lector : **Romanul Caterinei Varga,** Contemporanul nr. 10 (752)/10. III. 1961; H. Zalis : Scurtă istorie şi romanul istoric, Gazeta literară nr. 12 (366), 16. III/961; G. Munteanu : **Arcul aurorii.** Contemporanul, nr. 39 (833), 28. IX. 1962; H. Zilieru, Iaşul literar nr. 4/1963; E. M. : **Cînd era Horia împărat.** Gazeta literară nr. 9 (468), 28. II. 1963.

aTiTuDiNi

Refuzul documentării minore...

Leonard Gavriliu semnează în Gazeta literară din 21. XI 1963 un judicios articol despre Refuzul poeziei minore. Sîntem de acord cu aserţiunile criticului la adresa poeziei minore care mai există în periodicile noastre, dar nu sîntem de acord cu inadvertenţele de documentare ale articolului. Poetul Victor Felea este criticat pentru crochiul liric intitulat Zile de vară publicat în Steaua (9/1963) şi pentru poema Rătăcesc pe străzi apărută în Luceafărul (nr. 18/1963). Mai ales această ultimă poezie constituie o piesă de bază a analizei critice :"... rătăcirea poetului pare a fi mult mai gravă în acest exerciţiu metaforic certat cu logica".

Toate bune... numai că Leonard Gavriliu n-a observat că poezia „Rătăcesc pe străzi" e o reuşită parodie la adresa lui Victor Felea, semnată de Marin Sorescu.

E. VASILE

Scurt scenariu peniru spectatorul de televiziune

Deschizi televizorul. Aştepţi înfrigurat. Se anunţă un film.

Muzică promitătoare. Generic... generos : Scenariu Radu Albala, Regia Vlad Bîtcă, operatori — mai mulţi, redactor, montaj, decupaj etc., etc...

Titlul : „Drumeţind prin Bucureşti".

Urmăreşti cu interes.

Dacă nu eşti din provincie, te plictiseşti repede.

Dacă eşti din provincie, nu te plictiseşti chiar atît de repede.

Filmul se derulează rapid, prezentîndu-ţi o imagine din Cotroceni, una din Grădina Botanică, Teatrul de Operă şi Balet, faţada Facultăţii de Drept, a Ministerului de Justiţie, statuia lui Eliade, Mihai Viteazul ecvestru etc. (indicaţie de regie : exact ca la un diascop din bilciuri — „Poftiţi de vedeţi Roma", „Poftiţi de vedeţi Parisul").

Pe parcurs, te gîndeşti să feliciţi Televiziunea : bună idee de a transmite imagini luate de cineamatori.

Dar îţi aminteşti de generic : e totuşi un film făcut special pentru televiziune : cu scenariu, cu regie...

Devii curios : oare ce a putut să scrie în acel scenariu ? Filmul e doar o simplă înşiruire de imagini, o peliculă înregistrată de oricare turist care merge prin Bucureşti cu un aparat de luat vederi.

Te miri.

Te întrebi.

Rămîi perplex cînd auzi că are şi urmare.

— SFÎRŞIT —

P. S. Totuşi sînt şi părţi pozitive : timp de un minut ţi se oferă ca fond muzical o romanţă de Anton Pann pe versuri de C. A. Rossetti, atunci cînd imaginea ajunge la statuia acestuia din urmă.

Şi încerci regretul că n-a scris versuri şi Mihai Viteazul, pentru că filmul ar fi avut astfel mai multe părţi instructive.

R. VENT.

Critica tandră

Fascicola nr. 12 din Biblioteca „Narodnaia Ruminia" cuprinde alături de cinci schiţe o condensată prefaţă ce merită şi va merita sperăm, toată atenţia din partea criticilor şi istoricilor literari, întrucît prezintă inestimabile date, necunoscute, despre prozatorul Costache Anton. Informaţia exhaustivă a prefaţatoarei atît pe adîncimi biografice cît şi de înălţare valorică a prolificului prozator, trebuie citată : debutează în literatură în martie 1953 după ce termină liceul comercial, cu povestiri din mediul sătesc. În 1950 tînărul scriitor întrerupe facultatea de filologie şi vine în Bucureşti să urmeze şcoala de cinematografie. În anii următori Costache Anton scrie povestiri din viaţa soldaţilor (între anii 1951—1953 el îşi face armata) (concomitent cu şcoala comercială ? n.n.) şi publică totodată povestiri pentru copii „...Considerate de prefaţatoare ca foarte valoroase în acest vitreg domeniu căruia îi lipsea pînă acum un părinte, „...Romanul „Seri albastre" este socotit ca unul dintre cele mai reuşite în literatura pentru copii...

Despre eroii autorului ni se spune că sînt o întreagă galerie de figuri care poartă amprenta originalităţii şi care vorbesc despre măiestria autorului ca psiholog.

Cele numai cîteva emoţionante informaţii de mai sus sînt comunicate de către Eugenia Tudor (Anton) conform unei poziţii critice evident obiective.

I. MUREŞAN

Scrisoare către redacţie

REPRODUCEM MAI JOS O SCRISOARE PRIMITĂ DE LA UN CITITOR :

Nu de putine ori, în orele de repaus, iau în mînă o carte de literatură. Lectura ei o găsesc potrivită pentru relaxare, după ore de muncă intensă cu cifre şi noţiuni tehnice pe care le implică pregătirea profesională şi, în acelaşi timp, drept mijloc de educare estetică.

În ce priveşte poezia, mi-au plăcut întotdeauna versurile ce se disting prin claritatea lor, care într-un limbaj simplu redau plastic idei şi imagini.

Aceste considerente m-au determinat, nu de mult, să procur şi, evident, să citesc volumul de poezii „Constelaţia lirei" de Alexandru Andriţoiu, apărut în Editura pentru literatură.

Îmi place cum scrie Andriţoiu şi nu am vrut să pierd prilejul de a-l citi.

Dorind să aflu păreri ale criticii în legătură cu această carte, am citit cronica literară la volumul amintit, publicată de Gazeta literară în numărul său din 7 noiembrie a.c.

Trebuie să mărturisesc de la început că citata cronică m-a nemulţumit. Autorul ei, Eugen Simion, lasă impresia că a citit nu întreg volumul, ci numai o parte din poeziile cuprinse în el. Numai astfel se poate explica de ce, de la un cap la altul al cronicii — cu foarte mici excepţii —, se vorbeşte numai despre poeziile erotice din carte. Acest lucru mi se pare cu atît mai inexplicabil cu cît în seria celor 75 de poezii din volum, cele erotice nu alcătuiesc majoritatea. Prezentînd „Constelaţia lirei" prin această prismă, autorul cronicii o recomandă a fi o „poezie de album în tradiţia lui Minulescu", ceea ce mi se pare nereal, dacă ţinem seama de întreg conţinutul culegerii de versuri. Urmărind aceeaşi idee, tov. E. Simion mai pune de cîteva ori semnul egalităţii între recenta creaţie a lui Andriţoiu şi lucrările unor poeţi care au scris cu ani în urmă : Lucian Blaga, Ştefan Petică şi din nou Ion Minulescu.

Mi-am pus întrebarea firească : de ce a încredinţat tiparului o cronică incompletă, tov. Simion ? De ce lasă impresia că se referă la un volum cînd are în vedere numai o parte a sa ?

Oare să nu fi avut nimic demn de semnalat tovarăşul Eugen Simion în restul volumului „Constelaţia lirei" în afara citării citorva titluri? Oare poezii ca Dimensiuni, Viitor, Sens, Zugravul nu meritău a fi analizate? Oare poezii ca Vecinul meu activistul, Colectivist cîtind, Constelaţia lirei n-au putut fi studiate mai atent de critic ? Personal consider că ar fi fost mai nimerit ca observaţiile cuprinse în cronică în ceea ce priveşte locul acestui volum în creaţia lui Andriţoiu să se refere şi la asemenea poezii. Cu atît mai mult cu cît versurile de acest fel alcătuiesc în majoritate „Constelaţia lirei".

NEAGU UDROIU
student anul V, Institutul Politehnic Bucureşti

Prezenţa absenţei

Subsolul paginei de teatru a Contemporanului (nr. 45) este luminat de la prima treaptă cu un panseu : „A reînvia un text nu înseamnă numai a-i căuta eternitatea ci şi a-i descoperi actualitatea"..., continuă cu altele de acelaşi calibru şi ajunge în zonele snobismului lingvistic care, ştiut este încă de la Coana Chiriţa, nu spune nimic sau spune pe dos. Bunăoară : ţesătura dramatică începe „intîi lent, apoi accelerîndu-şi ritmul pînă la explozie — explozie declanşată nu de acumulări tăcute ci prin însumare" (deci însumarea nu este tăcută !)

„Unul îşi creează extrinsec şi lucid rolul (C. Gheorghiu), parcurgînd în crescendo şi descrescendo toate nuanţele persiflării de calitate (personajul creat într-o ambianţă solemnă ar fi cucerit simpatii)" Ori e calitate ori ar fi trebuit să fie. Făcut că spaţiul nostru e zgîrcit cu astfel de texte, Am fi continuat, Reproducem totuşi încă un citat; ....actriţa dă parvenirii iluzia unui dat congenital (!); merge spre un scop prestabilit (!) ca spre o împlinire firească. Ochii dinăuntru parcă-i rid altfel — dar dedublarea fiind abia schiţată, spectatorul pleacă fără a avea certitudinea simulării". Mai iezuită afirmare şi negare în acelaşi timp nici nu se putea !

Aşa că într-o asemenea cronică de teatru (la „Paharul cu apă") concretă şi precisă este absenţa judecăţilor de valoare şi prezenta contradicţiilor (ba e comedie, ba melodramă, ba tutti frutti etc.) şi a semnăturii : Zamfira Popescu.

Mîna dreaptă la urechea stîngă

Citim cu stupefacţie crescîndă o penibilă mostră de cuvinte goale ce din coadă sună, intitulată „Sentiment pentru revoluţie" scrisă de Ion Cringuleanu şi publicată pe prima pagină a „Iaşului literar" nr. 10. Ne întrebăm dacă nu cumva redacţia a abuzat de bunăvoinţa hîrtiei, reproducînd atari versuri : „La mese, pe stradă, în intimităţi / Rar, sau în atitea dăţi, / Oamenii aceştia se frămîntă subtil şi imens / În înfierbîntatul sens / Al revoluţiei care dă rezolvări / La cantităţi de durere, / La mari întrebări // Te surpi şi renaşti şi creşti / Afli cine n-ai fost, cine eşti; / O, revoluţia, hotar la răstimp / De arătură prin suflet — anotimp ! / Devine mişcare firească / Grăbind să te nască, să te renască ! / „În spaţii mişcîndu-se oglinzile-n planuri / Te descoperi om viu în elanuri / Cu tributul plătit îndoielii amare / Rupt cerul lipsit de hotare / Şi-l pui sub cap / Şi dormi la adîncuri" / / ...Mergi înainte ca viscolul pînă-n petale, / Pentru sensul şi demnităţile tale".

Ne întrebăm, de asemenea, dacă nu cumva este ambiţie deşartă din partea autorului de a simula gesturi ce nu-i sînt pe măsură, gesturi care dovedesc o inspiraţie pauperă şi care duc la o vulgarizare de nedorit.

R. N. MIRCEA

Punctul de plecare

În „Tribuna" nr. 46 citim articolul „Tentaţia manierismului" de D. Cesereanu. Autorul găseşte punctul nodal al succeselor dar şi al nereuşitelor lui Nichita Stănescu în capacitatea deosebită a poetului de a opera asocieri inedite, neaşteptate. Sînt explicitate pe larg cîteva poezii, exemplificînd cele două direcţii contrare. Am fi aşteptat acea desprindere de concretul poeziilor analizate, generalizarea necesară pe care ne-o promisese şi titlul, avansarea către cauzele reale ale manierismului, ca şi referirea la o mai largă categorie de poeţi, întrucît fenomenul nu pare chiar atît de singular în contextul poeziei noastre tinere (includerea accidentală a Florenţei Albu în discuţie nu schimbă cu nimic lucrurile). Articolul pluteşte însă în jurul chestiunii ridicate, dînd impresia unei superficiale analize stilistice, încît am putea lua drept concluzie aserţiunea pe care autorul o voise punct de plecare : „Curios este deocamdată faptul că ambele aspecte (pozitiv şi negativ în poezia lui Nichita Stănescu — n.n.), excluzîndu-se în permanenţă, par să fie rezultatul aceluiaşi punct de plecare", adică, aşa cum spuneam la început, al deosebitului talent asociativ al poetului. Rămînem astfel în stadiul de simplă constatare...

ION VIŞAN

LIVIU REBREANU

Elev la gimnaziul din Năsăud

La arhivele Statului din Năsăud există o prețioasă scrisoare a lui Liviu Rebreanu cu privire la însemnătatea anilor de școală petrecuți la gimnaziul grăniceresc. Scrisoarea este un răspuns adresat de scriitor directorului școlii, la felicitarea acestuia, cu prilejul alegerii ca membru al Academiei, în mai 1939. Iată conținutul acestei scrisori :

Domnule Director,

Vă sînt recunoscător pentru bunele urări și aduceri aminte ce-mi trimiteți cu ocazia alegerii mele la Academie.

Liceul grăniceresc din Năsăud, pe care-l conduceți și reprezentați cu atîta înțelegere și însuflețire, mi-a dăruit primele îndrumări de literatură românească. Amintirile cele mai dragi, acelea ale copilăriei, mă leagă indisolubil de instituția dv, clădită și întreținută atîtea decenii din obolul celor mulți săraci grăniceri romîni... aproape toți bărbații de seamă ai Transilvaniei s-au mîndrit a fi fost măcar vremelnic elevii liceului năsăudean.

Vă urez, din parte-mi, Domnule Director, să vă păstrați energia pentru a duce mai departe gloria culturală românească pe care și-a cucerit-o instituția dvoastră în decenii de strădunțe.

Sînt al dvoastră cu sentimentele cele mai bune

Liviu Rebreanu

Premiantul clasei a IV-a a școlii din Maieru este trimis de părinții săi să urmeze studiile mai departe la Gimnaziul Grăniceresc din Năsăud. Și, astfel, între elevii clasei întîi pe anul școlar 1895-96, figurează și Liviu Rebreanu. În clasa a doua era elev N. Drăganu, cel ce va deveni distins filolog și profesor la Universitatea din Cluj.

Însuși tatăl lui Liviu Rebreanu urmase cursurile Gimnaziului, fiind coleg de bancă și prieten cu George Coșbuc ; prietenia lor avea să dureze o viață întreagă. Acestea au și fost motivele pentru care institutorul Vasile Rebreanu și-a dat copilul la Gimnaziul din Năsăud. Aici exista o atmosferă prielnică studiului și profesori cu merite deosebite.

Între profesorii săi întîlnim cîteva nume bine cunoscute printre cărturarii ardeleni: Pompei Grigoriță, autor de manuale școlare, la Geografie, Ion Lupoae și Ion Gheție la Limba latină, Grigoriu Pletos, fostul profesor de limba română și diriginte al lui George Coșbuc la muzică, și, în sfîrșit, doi tineri profesori, Emil Domide (în clasa întîi) și Al. Haliță (în clasa a doua) cu care va studia Limba și literatura română.

Cel de-al doilea profesor de română, Alexandru Haliță, a lăsat o puternică impresie elevului din clasa a doua. Fiind în același timp cu Coșbuc elev al liceului (cu doi ani mai mare decît cel ce era socotit „arta poetică a satului"), Al. Haliță a avut un cult deosebit pentru poetul din Hordou, insuflînd și elevilor săi dragostea pentru poezia acestuia. Liviu Rebreanu însuși își amintește cu plăcere, mult mai tîrziu, de profesorul său ca de un adevărat „inițiator în poezia lui Coșbuc", „admirator fanatic al poeziei coșbuciene, propagator fervent al cultului pentru cel mai mare poet al romînilor, cum striga dînsul, cînd se înfierbînta sau cînd i se părea că cineva s-ar putea îndoi de valoarea excepțională a idolului său".

„Tînărul nostru profesor ne-a introdus pe Coșbuc în programul de studii. Fiindcă nu era încă în programa oficială și deci nu figura încă în cărțile de școală, ne-a dictat cîteva poeme ca să le învățăm pe dinafară. Ne ducea uneori la bibliotecă și ne arăta manuscrisele poetului de pe cînd era elev în liceu. Ne-a citit apoi poeziile rămase în procesele verbale ale cercului de lectură de pe vremuri. Ba odată, într-o Duminică, după Paști în loc de obișnuita excursie pe dealurile dimprejurul Năsăudului, ne-a condus pînă la Hordou...

Bănuind probabil în mine mai multă rezonanță și ecou pentru obiectul pasionatei sale admirații, profesorul mi se adresa în clasă mai ales mie cînd vorbea despre Coșbuc"...

Trecînd mai apoi la Bistrița, s-a despărțit astfel „și de profesorul care a știut să țină în noi vie și fierbinte dragostea pentru Coșbuc".

Este locul aici să afirmăm, că, deși nu i-a fost profesor la clasă, un rol însemnat în pregătirea lui Liviu Rebreanu l-a avut și Ioan Păcurariu. Absolvent al aceluiași gimnaziu din Năsăud, Ioan Păcurariu a făcut apoi studii filozofice și estetice. El este autorul primei cărți românești de estetică (Elemente de estetică, *Năsăud, 1909), și al unor alte lucrări ca „Despre efectul artei". „Despre frumos", „Cugetări asupra factorilor evoluțiunei istorice a popoarelor" etc.*

Năsăudul va lăsa urme adînci în activitatea de viitor a lui Rebreanu. Poate cu gîndul la anii petrecuți în Gimnaziul de aici, va alcătui scriitorul abecedare, cărți de cetire, de gramatică și de compunere. În amintirea aceloraș ani, traduce în 1922 „O mie și una de nopți" și îngrijește în 1940 volumul de „Povești" de I. Creangă. Același Năsăud i-a prilejuit paginile de autentică emoție artistică din „Ion".

Academicianul Liviu Rebreanu își amintea cu dragoste și venerație de cei doi ani de studii la Gimnaziul din Năsăud. Trecerea prin Năsăud înseamnă de fapt începutul unor ani de adîncă pregătire cărturărească, contactul — prin intermediul profesorilor — cu literatura romînă, cu folclorul și cu unii autori străini. Acești ani i-au sădit în suflet, fără îndoială, dragostea pentru literatură, devenindu-i astfel hotărîtori în formația sa literară.

„Trecînd la liceul german din Bistrița și mai tîrziu la un liceu unguresc, după obiceiul și nevoile ardelenești de-atunci", conchide prozatorul, „a trebuit să mă hrănesc mulți ani numai cu firimituri". Aflăm în aceste rînduri încă o recunoaștere a ceea ce a însemnat gimnaziul năsăudean pentru Rebreanu : aici, dîndu-i-se primele îndrumări de literatură românească i-a fost stimulat interesul pentru aceasta și deci, într-o mare măsură, pentru însăși profesia de scriitor.

Victor Crăciun

Un roman necunoscut: „ȘARPELE"

Fie datorită exigenței artistului, fie datorită unor împrejurări neprielnice, numeroase lucrări literare, aflate printre hîrtiile lui Liviu Rebreanu, n-au mai ajuns să fie încredințate tiparului.

Dacă despre romanele neterminate și nepublicate **Minunea minunilor** și **Păcală și Tîndală** a amintit autorul însuși în diverse ocazii, asupra romanului **Șarpele,** ca și asupra unor titluri ca **Uraganul, Intunericul, Cămașa fericitului, A doua iubire,** Liviu Rebreanu a păstrat o tăcere desăvîrșită. Existența romanului de care ne ocupăm a fost semnalată de abia de curînd, în cartea de memorii a soției romancierului, care consideră însă textul nerealizat sau pierdut.

Liviu Rebreanu a început să lucreze la redactarea textului acestui roman, după cum ne indică el însuși pe foaia de titlu, la 1 august 1917 stil vechi, deci în timpul refugiului la Iași. Acuzat de trădare a intereselor militare ale puterilor centrale în teritoriul ocupat, unde fusese nevoit să-și părăsească familia, scriitorul era suspectat de colaborare cu inamicul împotriva intereselor militare ale antantei.

Ocolit de majoritatea confraților, lipsit de mijloace de existență, dar dorind să rămînă totuși scriitor, Rebreanu caută, în acest timp, o anume temă și formulă literară care să-i asigure un succes imediat, solicitînd interesul editorilor. Redactarea romanului *Ion,* începută cu un an mai înainte, era aproape terminată. Intreruptă la sfîrșitul lui februarie 1917, ea va fi reluată, după cum notează scriitorul pe manuscris, în iulie și încheiată „luni 14 august" stil vechi, la „ora trei și jumătate". Șansele de editare a lui **Ion** erau deocamdată reduse. Ar mai fi existat o temă la fel de actuală : războiul. Pentru a scrie un roman cu această temă se simțea însă insuficient pregătit. In plus, nu dorea nici să facă concesii spiritului patriotard la modă. Rebreanu se gîndea la un roman al cărui succes să fie asigurat printr-un conflict de dramă sentimentală de mare senzație, care pe atunci îl zguduise profund. Prototipurile eroilor principali îi fuseseră apropiați, iar mediul — cel scriitoricesc — bine cunoscut.

Așa s-a născut ideea romanului „Șarpele".

Era vorba de drama căsniciei poetului Șt. O. Iosif, și apoi a căsniciei poetului Dimitrie Anghel cu scriitoarea Natalia Negru, dramă izbucnită tocmai în epoca în care Liviu Rebreanu se stabilea la București și încheiată prin moartea timpurie a doi dintre cei mai de seamă scriitori ai vremii.

Căsătorită la început cu Șt. O. Iosif, care nutrise pentru ea o pasiune mistuitoare, Natalia Negru îl părăsise în 1910, pentru prietenul și colaboratorul soțului, D. Anghel. Șt. O. Iosif, resemnat și bolnav, își cîntă iubirea defunctă într-un ultim volum de versuri și moare în 1913 în spital. Copilul moare și el 2 ani mai tîrziu. Cel de al doilea soț, fire violentă, spre deosebire de cel dintîi, într-un acces de gelozie trage un foc de revolver asupra soției sale, în toamna anului 1914 și, crezînd că a ucis-o, se sinucide. Natalia Negru fusese însă numai rănită ușor.

Pe Șt. O. Iosif și D. Anghel, Liviu Rebreanu îi cunoscuse încă de la stabilirea sa în Romînia. Familia și prietenii romancierului și-l amintesc participînd alături de ei la ședințele cenaclului din casa lui Mihail Dragomirescu sau ale tinerei Societăți a scriitorilor romîni, unde cei doi poeți figurau ca membri fondatori, D. Anghel fiind pînă în 1912 și vice-președinte.

Bineînțeles că în roman fizionomia prototipurilor reale a fost schimbată în măsura în care o cerea logica acțiunii. Mai aproape de realitate rămîn figurile poeților Iosif și Anghel, al căror nume e păstrat de altfel și în caietul de creație pînă la redactarea definitivă. Numele eroinei e schimbat însă de la început, personajul suferind cele mai multe modificări de structură față de prototip.

La început, romancierul și-a fixat titlurile primelor două capitole : **Trecutul, Întîlnirile** și al ultimului : **Focurile** și numele personajului feminin, Alina. Apoi face portretul acesteia : „Alina — tipul femeii, numai corp, fără cap, frumoasă... durdulie, ochi verzi ca marea, schimbători (Ochii n-aveau o culoare stabilă, în general erau verzi, dar verdele deseori se stingea atît de mult încît de abia se mai deosebea de albeața ochiului, iar alteori se întuneca atît de mult încît părea că lucește ca ochiul pisicii în întuneric ; așa cum erau însă veșnic ademeneau...) Ea nu iubește de fapt niciodată. Aceasta nu din perversitate, ci din instinct, fără să-și dea seama. Ea crede că iubește chiar mult și doar uneori își simte sufletul gol, dornic de altceva". Am reprodus acest portret pentru a sublinia atît măsura în care s-a apropiat, cît și aceea în care s-a depărtat romancierul de prototipul real. Trăsăturile personajului feminin principal din **Șarpele** aparțin tipului comun de eroină burgheză din romanele sale : Alina din **Șarpele,** caracterizată de Anghel caricatural drept „un singur și imens morman de carne vie, trandafirie, dacă vrei, excitantă, otrăvitoare", ne evocă portretul Rozei Lang așa cum îi apare în **Ion,** cu ocazia primei nopți de dragoste lui Titu Herdelea. Ochii verzi, schimbători aparțin atît soției necredincioase din **Șarpele,** cît și Ilenei, soția necredincioasă din **Adam și Eva,** ambele „femei fatale" pentru eroii principali sau Cristianei Belcineanu din **Gorila.** Alina își admiră goliciunea în fața oglinzii din plictiseală și pentru a-și stimula încrederea în puterea de atracție a fizicului ei, ca și Nadina din **Răscoala** sau Virginia Pahonțu din **Gorila.**

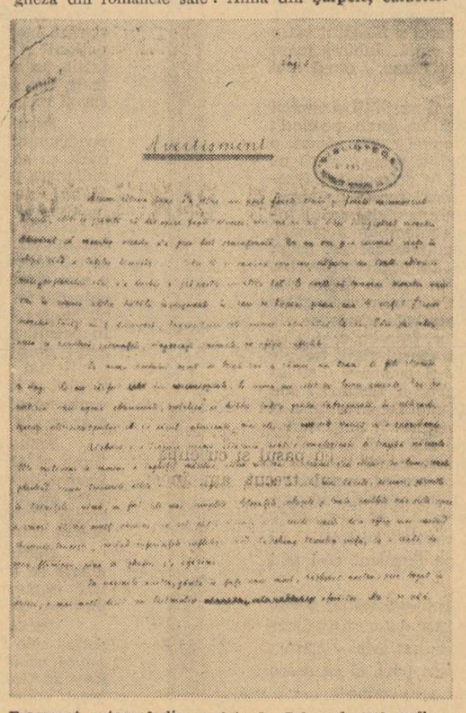

Fragment autograf din prefața la Calvarul, 1918, reflectînd poziția antirăzboinică a lui Liviu Rebreanu, din timpul primului război mondial.

Dar să revenim la caietul de creație al romanului **Șarpele.** După primele creionări de capitole și portretul eroinei, Rebreanu își însemnă mai multe liste de nume, în care găsim subliniate : **Urban, Matei Tomșa, Mugur.** În dreptul celui dintîi se indică prototipul **Anghel,** în dreptul celui de al doilea **Iosif.** În textul redactat, pentru eroul al cărui prototip e Șt. O. Iosif a fost folosit însă cel de al treilea nume subliniat.

Paralel cu fixarea numelor, Rebreanu stabilește și împărțirea definitivă pe capitole. Titlurile celor 13 capitole (numărul corespundea celui al capitolelor din **Ion** și al celui dintr-o versiune inițială a **Răscoalei**) sînt identice cu cele comunicate de scriitor soției sale într-o scrisoare datată de aceasta 6 octombrie 1917 în memoriile sale : 1. **Goliciunea** ; 2. **Primejdia fericirii** ; 3. **Patima** ; 4. **Îmbrățișarea** ; 5. **Prăpastia** ; 6. **Amurgul și zorile** ; 7. **Chinurile** ; 8. **Roata norocului** ; 9. **Prăbușirea** ; 10. **Iadul iubirii** ; 11. **Revolverul** ; 12. **Bomba** ; 13. **Ochii verzi.** Caietul de creație se încheie cu detalierea pe subcapitole și scene a subiectului, a cărui schemă respectă în linii mari desfășurarea reală a dramei sentimentale din care s-a inspirat.

Primul capitol, care se deschide cu scena oglinzii, e rezervat prezentării fizice și morale a personajelor principale, prilejuită de prima întîlnire a prietenului soțului cu Alina. Divorțul face obiectul capitolului 6, moartea eroului al cărui prototip e Iosif e prezentată în capitolul 9, scena cu revolverul și moartea celui de al doilea soț al eroinei, în capitolul 11 ; moartea copilului din prima căsnicie, în capitolul 12. Ultimul capitol are misiunea de a răzbuna dragostea eroilor și sentimentul moral al romancierului : eroina apare, caricaturizată, drept femeia unui bărbat cu înaltă situație socială care se distinge prin bădărănie și prostie.

Scriitorul n-a mai procedat, în cazul romanului **Șarpele,** ca în cazul lui **Ion,** pornind de la o nuvelă, sau al **Răscoalei,** de la o piesă de teatru. Noul roman trebuia lucrat repede. „Eu scriu mult, fiindcă ceea ce scriu vreau să fie definitiv. **Șarpele** e pe calea cea bună. Capitolul întîi e aproape gata — își anunța Rebreanu soția în scrisoarea pe care am mai amintit-o. Iar într-o altă scrisoare : „Mi-a venit poftă mare de scris. Să vedem, dau gata **Șarpele** ?". Siguranța scriitorului venea și din faptul că înainte cu doi ani, scrisese o comedie : **Revolverul,** în care tema, deși rezolvată altfel, era aceeași, comedie care reluată mai tîrziu va fi publicată și reprezentată sub titlul **Cadrilul.**

Dar prevederile lui Rebreanu nu s-au realizat. Din **Șarpele** nu s-a păstrat decît primul capitol. Și, se pare, că nici n-a fost scris mai mult. În același caiet, după însemnările care au slujit redactării romanului **Șarpele,** urmează alte însemnări pentru volumul de nuvele de război **Catastrofa** și povestirea autobiografică **Calvarul,** menită să-l apere de învinuirea de colaborationism... Acestea au trecut pe primul plan.

Dar și apariția relatării romanțate a aceleiași drame sentimentale : **Helianta, Două vieți stinse** de Natalia Negru, l-a hotărît definitiv să dea uitării proiectul din 1917, deși din capitolul întîi al romanului neterminat, scriitorul s-a gîndit la un moment dat să publice un fragment cu mențiunea „dintr-un roman care va apare cîndva".

Nicolae Liu

REYMONT ȘI REBREANU

De patru decenii, cunoscătorii literaturii poloneze și romîne se întreabă de unde provin asemănările existente între **Țăranii** lui Reymont și **Ion** al lui Liviu Rebreanu.

În 1932, Stanislaw Lukasik semnala această asemănare în prefața la traducerea lui **Ion** în limba polonă, iar trei ani mai tîrziu Emil Biedzycki se oprea asupra aceluiaș lucru în cursul său de **Istorie a literaturii romîne.**

S-a emis ipoteza că Rebreanu ar fi cunoscut romanul scriitorului polonez și că acest lucru s-ar fi reflectat în **Ion.**

Cronologic, Rebreanu ar fi putut citi romanul **Țăranii** care apăruse în volum între anii 1904—1909 și a fost tradus în limba germană între 1912—1916, în vremea, deci, a genezii romanului **Ion.** Ne lipsesc însă dovezile materiale ale acestei lecturi. Ceea ce știm noi este faptul că **Țăranii** a intrat în biblioteca romancierului nostru în 1926, în traducere franceză, iar autorul lui **Ion** declara în 1935, într-o conferință despre Reymont, că pentru întîia oară aflase de romancierul polonez în 1925.

Faptul că în 1924 Reymont obținuse Premiul Nobel pentru **Țăranii** a stîrnit, fără îndoială, curiozitatea lui Rebreanu, satisfăcută probabil în anul următor, cînd a și citit romanul scriitorului polonez în versiune germană.

Cert este că în aceste condiții nu putem vorbi de influența lui Reymont asupra lui Rebreanu, ci de un paralelism literar, care apare însă cu atît mai interesant cu cît presupune o bogată similitudine de fenomene, în primul rînd între mediile sociale descrise.

Asemănarea între satul polonez din a doua jumătate a secolului trecut și cel romînesc de la începutul secolului nostru a fost relevată de Garabet Ibrăileanu încă în 1926, în **Viața Românească,** unde ajunge la concluzia că opera lui Reymont este oglindirea în literatură nu numai a țăranului polonez, ci a unei categorii mai largi, a țăranului din Europa răsăriteană, din care face parte și țăranul romîn.

Reymont și Rebreanu abordează această temă într-un moment în care țărănimea romînă și polonă se afirmă nu numai ca producătoare de bunuri, ci și ca o forță capabilă să zguduie temeliile șubrede ale orînduirii burghezo-moșierești, și cînd problema țărănească devenise deosebit de importantă în legătură cu rolul țărănimii în revoluție.

Concepțiile lui Reymont și Rebreanu, mărturisite de acesta în **Lauda țăranului romîn,** asupra lumii satului se cristalizează sub auspicii asemănătoare, marcate de anumite idei de proveniență narodnică, după care satul are normele sale aparte de guvernare și posedă o moralitate naturală, izvorîtă din legăturile țăranului cu pămîntul și conviețuirea cu natura.

Cunoașterea profundă a vieții satului îi îndepărtează însă, atît pe Reymont cît și pe Rebreanu, de ideea unității țărănimii, a vieții idilice la sat, lipsită de frămîntări, de lupte sociale. Ei consideră elementul esențial al vieții rurale — în condițiile societății burghezo-moșierești — pămîntul și proprietatea asupra lui, generatoare de conflicte ascuțite între diferite grupuri sociale.

Așadar în centrul atenției ambilor scriitori va sta lupta pentru pămînt cu diferitele ei aspecte și specificul momentului în care autorii și-au conceput operele.

Dacă Reymont tratează problema fărămițării gospodăriilor țărănești în sînul unei familii de țărani înstăriți, Rebreanu își construiește romanul pe tema luptei împotriva sărăciei și a goanei după avere. Motivul zestrei (la început romanul avea chiar titlul **Zestrea**) apare, ce e drept, și la Rebreanu, dar pe un alt fundal social. Conflictul pentru pămînt are loc între reprezentanții unor pături sociale diferite, între un țăran sărac și unul bogat. În felul acesta conflictul principal din **Ion** capătă o semnificație socială mult mai bogată decît în **Țăranii.**

Țăranul lui Reymont, fiu și totodată slujitor pios al pămîntului, rod al ideologiei „Glos"-ului, trebuia să fie plin de demnitate, sfătos, gospodar model, un om care putea constitui o pildă și pentru alții și Reymont ne spune că așa este Boryna și așa va fi și Antek.

Îmbrățișarea simbolică a ogorului prin care sfîrșește bătrînul Boryna, comparată atît de insistent cu sărutarea pătimașă a gliei de către Ion, are cu totul alt caracter. La Reymont, ea reprezintă întoarcerea la pămîntul-mumă, la Rebreanu avem de-a face cu un fenomen profund contemporan, ea întruchipează setea de pămînt.

In acest conflict epuizant, scriitorii antrenează mase largi, creează o permanentă interdependență între individ și colectivitate, ca în poemele homerice. Soarta și acțiunile locuitorilor din Lipce sînt strîns legate de ceea ce se întîmpla în ograda lui Boryna și invers. Rebreanu aduce aci un element nou din viața satului — intelectualitatea, tot atît de plastic și de bogat zugrăvită ca și țărănimea, ceea ce nu găsim nici la Zola, nici la Reymont. Dar această legătură organică dintre eroi și colectivitate le-a dat posibilitatea scriitorilor să aducă în prim plan, după rezolvarea conflictului social, conflictul etic între individ și societate. Atît Ion cît și Jagna intră în conflict cu societatea, încălcînd normele morale, tradiționale ale comunității în care trăiesc.

Unele personaje ale lui Rebreanu seamănă cu cele ale lui Reymont, cum e și firesc, prin similitudini de viață. Vasile Baciu în prima parte, cînd cedează o parte din avere lui Ion, este un Boryna, se înrudește cu Bylica și cu Jagustynka. Și mai apropiat de Bylica este Dumitru Moarcăș. Ana seamănă cu Hanca și, parțial, Ion cu Antek.

Mitul țăranului, propagat de literatura „Tinerei Polonii", a luat sub forța talentului lui Reymont proporții uriașe. Antek, cu puterea lui neobișnuită își are obîrșia în miturile antice ; Jagna, inepuizabilă în dragoste, simbol al pămîntului-mumă, este o nouă Elenă. Ei depășesc cadrul oamenilor obișnuiți, au ceva din măreția temută a naturii și frămîntarea neliniștită a pămîntului.

Eroii lui Rebreanu sînt încleștați într-o luptă aspră, crispată pentru pămînt, împotriva mizeriei, ei nu cunosc stările euforice de care este stăpînită, de pildă, Jagna.

Modul în care scriitorii s-au apropiat de realitate a lăsat urme adînci și în fizionomia romanelor. Reymont ne-a lăsat un roman al analizei stărilor sufletești, în care adesea iese la iveală o notă subiectivă. El încheie conflictele în mod „fericit" și totul se pierde în binecuvîntarea cerșetorului care părăsește satul.

În schimb, Rebreanu ne dă un roman obiectivat și îl încheie cu o disonanță, care capătă o profundă semnificație socială. Tragediei lui Ion îi opune împăcarea lui Belciug cu Herdelea și nunta fetei celei mici a dascălului.

Dar marele merit al lui Reymont și Rebreanu constă în aceea că au știut să surprindă specificul național și al epocii acolo unde realitatea era foarte apropiată, dînd opere nepieritoare, cu asemănările și deosebirile inerente originalității marilor talente.

Ion Petrică

O EMOȚIONANTĂ EVOCARE

Pentru literatura noastră memorialistică, atît de săracă în ce privește viața și creația marilor scriitori din trecut, apariția cărții de amintiri a soției lui Liviu Rebreanu *) constituie un eveniment.

Lectorul atent va remarca bogăția informațiilor — oferite de cele douăzeci de capitole ale cărții — aduse în bună parte pentru prima dată la cunoștința publicului larg, dar și prezentarea plină de căldură și expresivitate.

Folosirea jurnalului personal al lui Liviu Rebreanu, care ar merita să fie editat cel puțin cu paginile cele mai valoroase, a corespondenței și a altor documente literare, grija continuă pentru autenticitate și adevăr au făcut pe unii recenzenți să reproșeze cărții de amintiri a soției scriitoruiui ceea ce se poate reproșa numai unei monografii. Aceștia uită însă că Fanny Liviu Rebreanu și a propus numai evocarea unor „gînduri" și „întîmplări" semnificative, legate în special de viața împreună a celor doi soți, într-un omagiu postum dem de unul dintre cei mai de seamă scriitori romîni ai veacului XX. Și a izbutit. Cetitorul închide cartea de memorii cu sentimentul că l-a cunoscut pe romancier cu faptele, gîndurile și sentimentele sale cele mai elevate, trecînd ușor peste unele imperfecțiuni de stil. Remarcă noutatea informației și nu selectarea ei științifică. În sfîrșit, rămîne impresionat de discreția cu care autoarea ne lasă să întrezărim sprijinul permanent pe care l-a acordat asigurării condițiilor necesare elaborării operei romancierului, spiritul de sacrificiu manifestat în momente cruciale pentru acesta, cum au fost acelea din timpul ocupației germane, loialitatea și dragostea cu care și-a înconjurat întotdeauna soțul.

N. L.

*) Fanny Liviu Rebreanu : „Cu soțul meu", Editura pentru literatură, 1963.

„... Colo spre miazănoapte stau munții
în stejărișt
Și stîncile de piatră și dealuri lungi cu rărișt...
Ca la minune cată la dînsul călătorit,
Că cerul tot se rumpe
In ploi scînteietoare de colb de pietre
scumpe...
Un colb de diamante părea că se lățește
In cute peste lume de scîntee și crește...
Numai părea de mine că este mai aproape,
Scînteietoarea ploaie, lumina de pe ape,
Munții pierduți departe în vinetele cețe
Riuri curgînd alene, arcuri de frumusețe
Imi amețeau gîndirea... sub arcurile acele
Treceau turmele toate a neamurilor mele...
Părea că însuși cerul a fost durat cu fală,
Pentru intrarea noastră, o poartă triumfală"...

(EMINESCU. Din versurile notate în finalul manuscrisului poemului dramatic „Bogdan-Dragoș")

La sute de metri înălțime, pe pereții abrupți ai stîncilor de la Cheile Argeșului, muntele mut a răsunat sub vibrația arcurilor în asalt ale oamenilor cu căști de miner și frînghii de alpinist, cățărați și lipiți cu piepturile de piatra dură și colțuroasă, piatră care nu cunoscuse decît atingerea zăpezii și a vînturilor uscate, și unde nu clipiseră decît șuvoaiele subțiri ale cascadelor și luminile frînte ale cerului răsucite prin defileurile înguste, abisale.

În urma pașilor pe verticala stîncii și pe buza prăpastiilor ocolite și de caprele negre — au rămas salturile permanente de oțel și beton ale viaductelor, serpentinele albe ale drumurilor pe creste ametitoare, unde pot alerga și coloanele autobasculantelor de mare tonaj și limuzinele turiștilor. Pe vîrfuri zimțate de piatră și pe estacade aeriene, tonele pieselor metalice s-au închegat în geometrii de argintiu, galben și verde, — silozurile de agregate, fabrica de betoane cu trei etaje, macaralele-funicular se ridică pe fundalul depărtat al roșului de toamnă al pădurilor făgărășene. Prin porțile boltite ale tunelurilor au fost străpunse adîncurile geologice de la cota de peste 800 de metri înălțime, pînă spre locurile unde apele argeșene simt dealul și cîmpia și-și domolesc cursul.

Concepută și proiectată în întregime în țară, Hidrocentrala de pe Argeș — pe fronturile ei de lucru desfășurate pe distanțe care ating uneori aproape o sută de kilometri — conectează talentele îndrăznețe ale gîndirii noastre tehnice cu eroismul și experiențele mature cîștigate în anii socialiști pe șantierele republicane.

Calculul ingineresc și măiestria constructorilor noștri se încumetă să fixeze într-o armonie monumentală radiațiile de beton și oțel ale Hidrocentralei cu măreția aspră a naturii, pentru a zmulge și pulsa cu maximum de vigoare energiile de lumină ale apelor din bazinul argeșean.

În memoria zilnică a oamenilor de pe Argeș care iau parte la desfășurarea lucrărilor, ca și în a acelora care vin pur și simplu numai să vadă noile geografii de pe Argeș, revine un adevăr scump tuturora: N-au trecut nici trei ani de la evenimentul din 16-17 februarie 1961, cînd conducătorii de partid și de stat în frunte cu tovarășul Gheorghe Gheorghiu-Dej, sosiți pe Valea Argeșului, au examinat amplasamentul și schema de amenajare a Hidrocentralei — și „Cuvîntul Partidului a devenit faptă"...

Toponimii. Un pinten de cetate și Castelul de echilibru

Toponimiile sînt grăitoare: văile montane — cucerite și supuse de coloniile mai „din nord" ale constructorilor — poartă nume de hău și sălbăticiuni — *Valea Rea, Valea Zimbrului, Valea cu Pești, Valea Caprei, Valea Lupoaicei, Valea Lupului;* ceva mai în jos, parcă în memoria firavelor încercări prin secole de a atinge și îmblînzi asprimea locurilor — cîteva văi cu dulceața numelor de om, de plante cu flori căutate, și de animale mai apropiate ogrăzii: *Valea lui Stan, Valea Măceșilor, Valea Oiasa.*

Pe una din stîncile de la Cheile Argeșului, un pinten de cetate — pe care n-a îndrăznit s-o ridice altul decît temerarul Vlad Țepeș. Noaptea, de pe peretele stîncii opuse — suiți pe una din platformele superioare ale Castelului de echilibru al Hidrocentralei — ne-am dus privirile pe puntea aeriană a fascicolelor de lumină aruncate de reflectoarele minuite de constructori — și am avut sentimentul că urmele tăcute ale cetății prinse în faruri au continuat să sclipească și după ce bătaia reflectoarelor și-a luat cursul obișnuit spre locurile unde schimburile de noapte urcau în coloane lungi, pe treptele săpate în munte, sau coborau la nenumăratele puncte de lucru din tunelurile centralei subterane și ale Galeriei de evacuare a viitorului „Argeș subpămîntean".

„Manole, Manole,
Meștere Manole..."

Tuneluri și străzi suprapuse. Valea Argeșului, Valea Crișului și Valea Jiului... O amforă de beton de 165 de metri „Orga constructorilor" din cetatea subterană cu bolți la 120 de metri sub albia Argeșului.

De la o înălțime de unde privirile ar putea cuprinde întregul contur al magistralei de pe Argeș, șantierele ți-ar apărea adunate în imaginea unei păsări de dimensiuni fantastice: culmile Făgărașului ar fi pe aripile ei larg desfăcute în spre Topolog și în spre rîul Doamnei; iar trupul ei, înfiripat printre cețurile crestelor montane din preajma punctelor de izvor ale rîurilor și continuat pînă spre Curtea de Argeș, l-ai vedea pregătindu-se pentru zborul de lumină, trecînd prin șantierele poporului de „sculptori" în beton, oțel și stîncă, de la baraj, de la centrala subterană și de la Galeria de Fugă ce va cuprinde noua albie subpămînteană a Argeșului în bolțile unui tunel de aproape 14 kilometri lungime...

După o nouă noapte de muncă inginerească la planșetă — și aceste nopți nu sînt puține — hîrtiile de calc își răsucesc cilindrii cu foșnet mineral, înfoliind în tuburile lor albe, liniile colorate în tuș ale noilor fronturi de lucru, în care milimetrul fixat între unghiurile echerului poate să însemne un munte — iar un punct al compasului, un șantier complex cu o constelație de energii în asalt asupra rocilor și asupra apelor. O nouă dimineață deci, — și sub lumina solară a magistralei — prin cilindrele de calc preluate la locul de lucru, transpar liniile colorate ale șantierelor ca la organismele vii cu sistemul circulator diafanizat sub aparate de înaltă precizie..

Pe magistrală, oglinda planurilor de fină gîndire tehnică modernă se desface cu limpezime la scara creatoare de 1/1 și se suprapune pe mișcarea vie a construcțiilor.

Pe „malul drept" al Cheilor Argeșului, drumul de acces spre coronamentul barajului a fost terminat în mai puțin de un an de zile, așa cum calculele inginerești l-au conceput, într-o indisolubilă creație de tehnic și artistic.

Intîiele contururi „concrete" ale șoselei peste prăpăstii, au fost date de „bătaia inimilor" — spune tînărul Alexandru Gheorghe, unul dintre „primii" care prinși cu frînghii, fără trepte înspre pămînt, au tăiat trepte în stîncă la înălțimea frunții. „Am fost și eu printre aceia care au croit poteca pe axul drumului" — sună mărturia altui

ARGEȘ

REPORTAJ
DE
ȘTEFAN BĂNULESCU

pionier Ion Nicola, șef de brigadă. Să-l citățm, pentru memoria faptelor înscrise pe peretele muntelui cu pasul și cu clipa supremă: „La 8 februarie anul trecut am început lucrările la șoseaua de coronament și n-a fost de loc ușor. Muntele abrupt, zăpadă, ploaie, alunecuș. Îmi amintesc că unii dintre noi și-au scăpat căștile de miner. După trei zile de încercări pe stînci din ce în ce mai necunoscute, abia am trecut de hectometrul 4 și numai legați cu frînghii. Minuiam ranga mai departe și dacă aș avea ceva în plus de spus e că n-am avut nici un accident. Nici un om n-a părăsit brigada".

Șoseaua spre coronament cunoaște acum o altă agitație, de autostradă în plină și continuă activitate, coloanele autobasculantelor cu agregate și ciment, autocamioanele încărcate cu piese metalice circulă suprapus pe serpentinele de asfalt lansate peste arcurile de piatră ale viaductelor, sub care rămîn păduri cu stejari seculari și văile cu cer.

Ultimul viaduct „încrustat" pe margini de stînci are o deschidere de 30 de metri. Întrebîndu-i pe cei care au lucrat la viaducte, vor ezita deopotrivă să spună care a fost „cel mai greu viaduct de îndoit" și pe care îl consideră „cel mai frumos". Brigăzile lui George Ciurea și Ferencz Catău rezolvă mai ușor întrebarea — după cum ne-a mărturisit cu mult umor dulgherul Ion Mierlă — ei răspund simplu: „cele mai grele și cele mai frumoase sînt cele 12" — asta pentru că brigăzile lor au lucrat la 12 viaducte din totalul de 14. Se pare însă că, o dată lucrurile așezate pe „coronament", și „confruntate cu frumusețea naturii" — după expresia inginerului Manea, șeful serviciului tehnic — cel mai frumos viaduct ar fi cel de la „Valea lui Stan". Cascadele subțiri și limpezi care-i măsoară stîncile „de fundament", de la creștete pînă la tălpi, îi scot în evidență salturile liniilor, — și probabil că peisajul autumnal, generos în bogăția de culori a pădurilor cu frunzișuri în nuanțe de la galben la roșu aprins, adaugă și el la „fondul natural foarte avantajat", sentimentul de vibrație „celestă" pe care acest viaduct îl dă la orice schimbare de lumină, mai mult decît oricare dintre „ciutele albe" ale drumului spre coronamentul barajului. Fără îndoială, suplețea și vibrația acestui arc capătă rezonanțe impunătoare în amintirile de „șantier" ale constructorilor, fiind legat de numele omului care „se afla pretutindeni" la lucrările șoselei; după cum brigada sa s-a aflat printre ultimele care au încheiat cea din urmă porțiune de drum pînă la cota de 830 metri înălțime; e vorba de comunistul Constantin Prisăcaru care cu oamenii lui a simțit din plin greutatea de a lucra la „Valea lui Stan", suspendat printre cascade, escavînd sterilul, prinzînd zidurile de sprijin și parapetele în „osul" stîncilor.

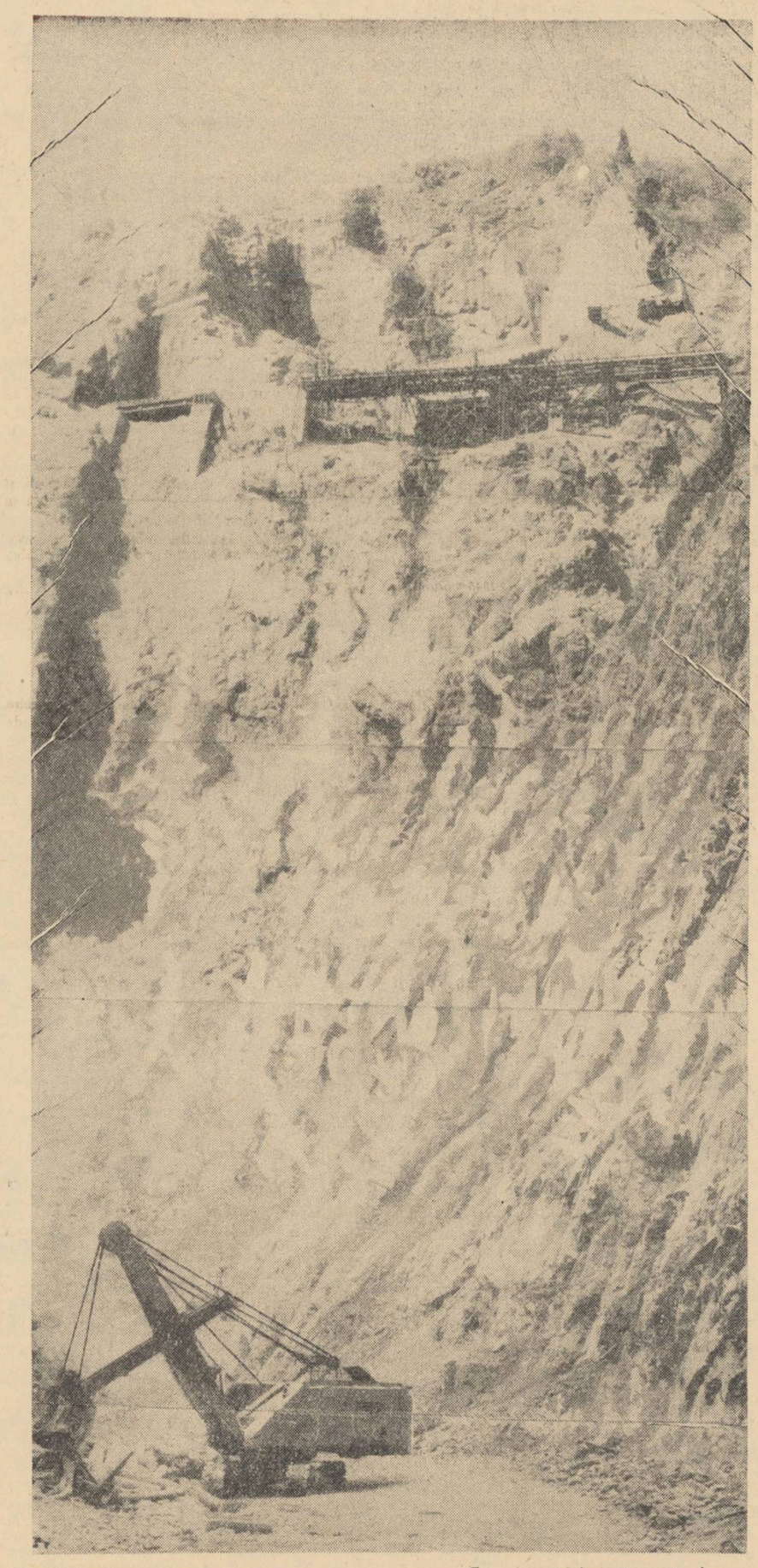

„Fragment" de stîncă în lucru

Lucrărilor de coronament le-au răspuns zi și noapte cele de „pe malul stîng". Paralela eforturilor eroice desfășurate de constructori și mineri încercați s-a menținut în ritm de „șantier republican".

Un tunel la cota 800 nu a fost mai greu decît unul mai apropiat de „sol", unde presiunile geologice, roca mai slabă, puteau da peste cap previziunile calculelor și experiențelor de muncă temerare. La galeria **Rotunda** marna a sfărîmat sub plafoane traversele montate de mineri experimentați, și lupta cu „cerul de rocă" a fost dusă aproape pe centimetru linear, și un brigadier cum e comunistul Tudor Moraru a mînuit cu oamenii săi, sub ploi de apă și de clisă și sub amenințarea desprinderilor cu prăbușiri, trunchiurile cele mai vînjoase de copaci pentru armarea bolților.

Ar părea poate „original" și „spectaculos", dar într-un miez de noapte, cînd a fost terminat tunelul de deviere a Argeșului, din preajma barajului, momentul a căpătat brusc caracter de sărbătoare, însemnătatea actului ca și acțiunea într-adevăr eroică au fost simțite în aceeași măsură ca înscriindu-se în istoria nouă și generoasă a locurilor, și invitații sosiți din diversele puncte gravitale ale barajului i-au sărbătorit pe oamenii din brigada lui Pavel Oțet și n-au lipsit florile și s-au adus elogii spuse scurt și cu firesc de constructor.

Pe lungimea totală a rețelelor de tuneluri, veștile au circulat și circulă prin mijlocirea „ritmului de lucru"; un tunel vertical, „un puț", terminat la Galeria de Fugă stîrnea un răspuns de la aducțiunea rîului Vîlsan, de unde se anunța că se va începe și acolo „frontul" pe orizontală. Tunelul de la o captare secundară trebuia să atingă metrul 2 000 la 31 decembrie, dar punctul „2 000" a fost depășit cu 70 de zile mai devreme, și, la momentul sărbătoririi, invitații de la aducțiunea Cernat s-au numit cu anticipație întîii premiați după Topolog. După cum la Valea Bradului, unde rîul cu același nume a fost deviat pe o albie aeriană, la Rîul Doamnei, nu departe de Poiana Surlelor, dimensiunile tehnice de la celelalte galerii ale „captărilor secundare" au fost reluate pe fronturi de lucru mai rapide.

Deopotrivă de sugestivă cu întretăierea „ritmului" e și întîlnirea dintre destine pe magistrala Hidrocentralei de la Argeș ceea ce confirmă că energiile declanșate pe aceste șantiere sînt filtrate prin experiențele mature și prin biografiile reputate și consolidate în cele aproape două decenii de construcții republicane. Întîia benă de beton — lansată la 18 octombrie anul acesta de macaraua-funicular de la coronament și coborîtă de la cota de 870 metri, în amfora în V a văii viitorului baraj, i-a purtat pe doi bicăzeni, pe inginerul mecanic Ladislau Racosi și pe benistul Alexandru Ojog. La talpa barajului, în amfora văii dintre Cheile Argeșului, în care se vor turna 500 000 metri cubi de beton pentru înălțarea barajului de 165 metri înălțime, tinerii ingineri Popovici, Mazilu și Hanganu, proaspeți albsolvenți de facultate susțin „întîiele seminarii de baraj" în fața „decanului" bicăzean, inginerul Gheorghe Sălăjan. Iar în ceea ce privește minerii, — cum spune un artificier moldovean din Comănești Moldova — în galeriile tinerei magistrale s-au întîlnit Valea Argeșului, Valea Jiului Valea hunedoreană a Crișului Alb și Valea Bicazului... În centrala subterană a Hidrocentralei și în Galeria de Fugă își confruntă măiestria minerii Petroșanilor, cu cei din Bradul Transilvaniei și cu localnicii — pentru a nu-i mai număra pe cei de la Bicaz a căror carte de vizită ți se oferă cu insistență. Veniți din atîtea părți ale țării ei însumează o reprezentanță prestigioasă, întîlnindu-se în lucrările de boltire a centralei subterane aflată la 120 de metri sub albia Argeșului și desăvîrșind profilurile parabolice, ovoidale și circulare prin care Galeria de Fugă va evacua apele ce vor cădea în turbinele hidrocentralei de la o înălțime de 320 metri.

Amurg pe Valea Lupului

Între stîncile depărtate din depresiunea Loviștei, pe Valea Lupului, amurgul de toamnă ia proporții de fragment de mare — după ce în defileele strîmte ale Cheilor Argeșului lumina nu pătrundea decît prin irizări care prindeau într-un colb multicolor cele mai fine linii ale fronturilor de lucru de la temelia barajului, de pe pereții muntelui și la serpentinele coronamentului. Valea largă loviștеană — dar accidentată cu fîșii ascunse — inundată de lumina grea a toamnei, oglindea ca-n ape adînci pădurile de stejar de pe malurile depărtate ale culmilor, unde coroanele de frunziș de un roșu incendiar se clătinau în valuri mișcate de vînt. Între malurile văii, bătaia ritmică a unor zgomote puternice se prelungea undeva, spre țărmurile mai depărtate, deschise ca o cupă de piatră pe bolta celestă. Printre copacii înalți de pe culmi, care păstrau albastrul cerului în albiile luminișurilor dintre trunchiuri, „înotau pădurarii", „scafandri", cum li se mai spune tăietorilor care defrișează viitorul lac de acumulare pentru a face loc jumătății de miliard de metri cubi de apă captate de pe un bazin în suprafață de 750 kilometri pătrați. „Harpa de aramă" a copacilor cîntă ultimele melodii grave în cupa de piatră care-și așteaptă apele pentru viitoarele simfonii hidroelectrice.

Sebastian Costin

VÎNTUL, FRATELE MEU

Drumuri tăcute, de asfalt cenușiu
Îngustate de magia vitezei,
Descindeți în sufletul meu, închipuind
Harta complicată a peregrinărilor mele
Nici o călătorie
N-a dezertat din sufletul meu,
Nici una dintre imaginile în relief
Pe care soarele le-a gravat ca în marmură
Nu s-a pierdut.
Străveziul octombrie din satul de pe deal,
Clasele albe în aerul cărora
Pluteau de pe-acum, așteptînd viitoarele bănci,
Scrijelițurile nepricepute ale băieților mici;
Dorina, fata de zlătar de la Cîmpuri,
Prima generație evadată din cort,
A cărei foaie de caiet o mai păstrez
Pentru că iubesc literele ei silitoare
De elevă în clasa întîi;
Sau poate cealaltă foaie,
Foșnind și acum în buzunarul paltonului vechi,
Foaia pe care scria „Tabel nominal
Cu locuitorii individuali din circumscripția 12"
Și ale cărei nume le-am șters cu mîna mea.
Unul cîte unul
În lunile lungi ale iernilor trecute,
În plină ofensivă a luciditățli și-a dragostei...
Zi de zi, pe harta peregrinărilor mele
Se limpezesc contururi noi, relieturi strălucitoare
Ca măgurile Vrancei, sub brumă,
Cu fiecare drum nou
Strîns ca un ghem de asfalt sub roțile din față
ale mașinii,
Agonisesc o lumină pentru sufletul meu liniștit.
Timpul mă mișcă fără încetare
Asemenea vîntului cald de octombrie —
Fratele meu.

DESCOPERIREA ZILNICĂ

Iubesc orașu-acesta prin ploaie lunecînd
Asemeni unei nave pe-ntinsul mării, proaspăt.
Sub tinerele-i ziduri mă-nchipui rînd pe rînd
Aproape și departe, amfitrion și oaspăt.

Aceste turnuri zvelte care-au intrat firesc
În nopțile cetății cu liniște lunară,
Aceste magistrale severe, le iubesc
Așa cum le descopăr în fiecare seară.

M-apropii cu uimire întîiului venit
De fiece miracol știut de multă vreme,
Deși e-aceeași steaua plutind către zenit,
Deși aceleași steaguri palpită pe trireme.

Cetatea mea se schimbă în dimineți de-argint
Ca aerul pădurii, din zi în zi mai proaspăt.
De-aceea, sub cupole, eu rînd pe rînd mă simt
Aproape și departe, amfitrion și oaspăt.

ODĂ BRUMEI

O, cum se-așterne bruma peste lucruri!
Necruțător se-așterne peste lucruri —
Cu-o tentă melancolică, desigur,
Pentru că iată, a venit și toamna
Și păsările vor pleca pe rînd
Gonite de fiorul alb, departe,
Și primăvara va mai sta o iarnă
Ascunsă-n fibra galbenă din trunchiuri...
Dar lucrurile, iată, prin contur
Mai ferm sub transparențele de brumă,
Și liniile par acum mai limpezi,
Și mai adînci, și mai definitive.
Brazii brumați par gînditori severi,
Par filozofi lucizi pictați pe cer,
Atîtea universuri printre care
Trecusem orb de zeci și zeci de ori
Mi se dezvăluie în clipa asta
De sub penelul pastelat al brumei!
Și-o bucurie-a lucrurilor, albă,
Mă-ntîmpină sub soarele din zori,
Se prelungește-n aer și mă cheamă...

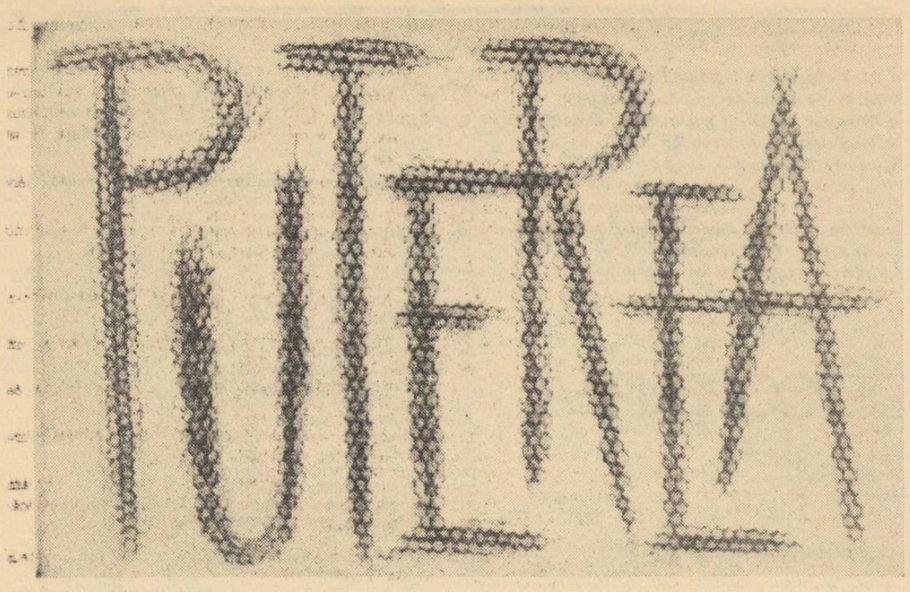

CORNELIU LEU

Fragmente din romanul cu același titlu.

31 octombrie, ora 13 și un minut.

Ușa înaltă și îngustă de la cabinetul primarului se deschise brusc.

Chiru tresări.

Și, fiindcă pe piept îl odihnea — negru — un pistol automat, instinctul milităresc se trezi în el. Luă poziția de drepți și dădu capul pe spate rămînînd cu ochii spre tavanul exagerat de înalt al coridorului.

Pe secretar îl pufni rîsul.

— Fir-ai să fii de ghiduș !... Îți arde de instrucție, măi flăcău ?...

— Pe cuvînt că-mi arde, tovarășe secretar !... De orice îmi arde !... Tii... cum să nu-mi ardă cînd puterea-i acum aici, în mîinile astea ?!...

Se apropie cu pași mari, făcînd-o mult mai pe zdravănul decît era :

— Tovarășe secretar, la ordin !... Spune tot ce vrei, că face Chiru !... Dacă vrei, îți iau în spinare și bricul Mircea și-l aduc aici, în piață, la nasul statuii... Puterea !... Uite puterea !... Aici e puterea !...

Apoi deveni mai grav, mai chibzuit, precizînd :

— Gata ; punem speculanții la ordine și-or să aibă ce mînca și gemenii mei, și toți gemenii și negemenii din lume.

Secretarul îl sorbea din ochi. Pe fața lui smeadă, prelungă, cu trăsături ascuțite, strălucea bucuria de-a auzi un om vorbind atît de sigur de el. Și-l mulțumea atît de mult explozia de fericire și certitudine a cazangiului ăstuia mic și îndesat, încît nu-i venea să-l întrerupă, să-i spună pentru ce deschisese ușa. Ochii lui arămii, vii, plini de idei, rămaseseră luciоși, visători : de cîtă vreme aștepta clipa asta, cînd va afla în fiecare om atîta siguranță și atîta avînt !

Și, parcă părîndu-i rău că trebuia să treacă prea repede peste ea, spuse cu timiditate :

— Măi flăcău, Drăgan... pe unde-o fi Drăgan ?... L-or fi pansat ?

— L-au pansat. Acolo, jos, la registratură. Aveau marinarii un sanitar. Mormăia huiduma, ca un taur, cînd îl freca cu tinctură pe carnea vie. Strîngea din dinți și i se bulbucaseră ochii, însă un „of" n-a scăpat !... Zău, cu unul ca ăsta parcă prinzi și tu curaj !... Ce om e Drăgan ăsta, tovarășe secretar ; el, cu toate că-i hamal, știi cît ne-a ajutat și pe noi, la șantier !...

— Da ?... Fața secretarului se lumină și mai mult. Cumpăni o clipă, apoi se hotărî : Nu-i așa, măi flăcău, că-i bun ăsta de primar ?

— De primar ?!... Sprîncenele lui Chiru se ridicară-n sus, buzele i se întredeschiseră, ochii începură să-i strălucească. Tii !... Că bine v-ați mai gîndit !... Va să zică asta făceați înăuntru cînd eu vă păzeam aici... Frumos !... Să știi că nu v-am păzit degeaba !... Și o zbughi pe scări strigînd : Drăgane ! Drăgane ! Unde ești Drăgane ?...

Secretarul intră încet în cabinetul primarului, fără să închidă după el ușa înaltă și îngustă capitonată cu marochin. Se uită strengar la ceilalți membri ai consiliului F.N.D. și spuse :

— Mă iertați, tovarăși, c-am zăbovit atîta, dar am avut o discuție cu... masele...

Apoi deveni grav. Puținel emoționat chiar. În cadrul ușii, în mantaua sa veche, apăruse Drăgan. Îl trase înăuntru luîndu-l pe după umeri, și-l privi în ochi :

— Drăgane, măi flăcău, o mare sarcină îți stă în față. Niculae a murit. A trebuit să ne gîndim la cineva care să-l înlocuiască. Vei fi primul primar al muncitorilor care va lua loc în acest scaun. Tebeică e ajutorul tău.

În timp ce-i era arătat scaunul cu spătar înalt și tinte înflorate, Drăgan se uită cu teamă și neîncredere la secretar și rosti surprins, chiar, neplăcut surprins :

— Cum, **eu** ?!...

— Da, tu... Sigur că tu !... îi răspunseră deodată toți membrii consiliului.

Mușcîndu-și buzele, el îi privi atent, cu un gînd ascuns. Îi privi pe fiecare în parte și deodată păru că ia o hotărîre :

— Asta nu se poate, tovarășe !...

O clipă, cei din jurul mesei tăcură atît de mirați încît vorbele lui Drăgan parcă se auziră răsunînd mai multă vreme. El își dădu seama de asta. Făcu o mișcare nedecisă ca și cum ar fi intenționat să plece. Apoi, pricepu că, totuși, trebuia să se justifice și încercă :

— Găsiți altul mai bun, tovarăși ; eu nu mă pricep, tovarăși...

— Dar tu crezi, măi flăcău, că eu mai fusesem secretar în momentul cînd am fost ales !... Am fost ales, mi s-a arătat încredere și-am făcut ce mi-a dictat conștiința mea de muncitor... Da, asta e...

Pe Drăgan însă nu-l impresionau privirile aspre ale secretarului. Spuse cu tonul omului care știe bine de tot un lucru :

— Nu, tovarăși, cu mine nu se poate — și, pentru că oamenii din jurul mesei acoperite cu un cristal sub care se mai găseau niște ilustrate primite de fostul primar păreau că nu-l pricep, încercă să le explice și ciocăni c-un deget în fruntea sa lată : Capul ăsta nu-i trecut prin nici o școală, tovarăși... Nu, nu, tovarăși, nu se poate ; găsiți unul mai bun !...

— Drăgane, dar jos, în port, la noi, cine-a organizat mai bine ca tine lupta muncitorilor ?... îl întrebă Tebeică aproape amenințător de grav ce era.

Supărat că cele spuse de el pînă atunci nu fuseseră luate în serios, Drăgan le atrase atenția :

— Aia era altceva, tovarăși, acolo eram între ai mei, înjuram, făceam ce mă tăia și pe mine capu... Dar aicea ?!... Priviți și voi !... Cu fotoliile astea, cu cristalele astea !... Burghezii sînt periculoși, tovarăși ; v-am spus doar cum a vrut să mă însele Segărcescu !... și repetă, cu mirare că ceilalți nu înțeleg : sînt periculoși, tovarăși !...

— Sînt periculoși, da !... începu să se supere secretarul și ce vrei să spui cu asta ?... Că nu-i urăști de ajuns ?!...

— Dacă nu-i urăsc ? !... Drăgan se uită la toți și încercă să ducă mîna la bărbie. Dar uită de gest înainte de-al face. Răspunsul răbufnea din el cu patimă : Mamă, mamă... Să mi-i dați mie pe mînă !... Păi, numai cît m-am reținut alaltăieri, ca să nu strivesc cîțiva dintre huliganii ăia !... Da ; eu îi invidiam, chiar îi respectam că au cultură, c-au trecut prin școli !... Dar ce le-au folosit lor școlile ?!... Uite, să ne prostească pe noi și să ne exploateze !...

— Păi vezi, Drăgane ?... îl mustră Ioana. Atunci ?!... Atunci de ce zici nu ?... Și-i arătă cu mîna scaunul primarului.

Drăgan ascultă încruntat, supus. Dar cînd pricepu ce vroia să zică se dădu înapoi ridicînd mîinile și ferindu-se ca de dracu :

— Nu, nu... tovarășă Ioana ; nu, tovarăși — nici așa să n-o luăm !... Nici așa, chiar unul fără școală, ca mine !...

Cu pași mari și apăsați, de-a dreptul supărat, secretarul veni lîngă el privindu-l aspru :

— Cum, Drăgane ?... Va să zică așa : Partidul e-ntr-o situație grea ; cel pe care a vrut să-l pună primar a fost împușcat, noi trebuie să pornim să mobilizăm întregul județ ; acum Partidul îți cere să-l ajuți să aibă aici un om de încredere, iar tu... tu...

Și nu mai spuse nimic, ci clătină din cap în timp ce Drăgan se dădea încet înapoi.

...Drăgan se dădea încet înapoi, neîndrăznind să privească la ei, mișcînd încet în sus și-n jos sprîncenele late, stufoase. Dar deodată se opri, încercă să ducă mîna la bărbia teșită, apoi renunță, strînse buzele făcîndu-le și mai subțiri, își înfioră nările și privi la secretar cu ochi mari, din ce în ce mai luminați :

— Mie, Drăgan Gavrilă, îmi cere partidul să-l ajut ?!... rosti el cîntărind bine fiecare cuvînt. Mie ?... Apoi, pe neașteptate, contrariat, furios pe propria sa ființă, scăpă un strigăt ca și cum ar fi vrut să se descătușeze : Ah, capu ăsta prost !... Se uită la ei și furios, și rușinat. Rosti greu : Păi vedeți tovarăși că-s prost ?... Că, în loc să-mi dau seama de marea cinste !... Ptiu !... Auzi : Partidul îmi cere mie ajutorul și eu dau înapoi !... Cu o singură zmucitură din cap îi privi pe toți, apoi înălță fruntea și pașii lui mari, apăsați zdravăn, îl purtară pînă lîngă masa primarului. Tovarăși, eu am vrut ca partidul nostru să fie reprezentat cît mai bine, să fie un om care să-i pună la punct pe toți Segărceștii, un om superior lor. De asta ziceam... Dar dacă-i așa... tovarăși, fiți siguri, fiți siguri, tovarăși : mai bine mor decît să mai fac vreo greșeală !... Am să fac exact ce-mi va dicta conștiința mea de muncitor. Am să fac exact cum spune platforma pe care a propus-o partidul. Am să chem aici speculanții și-am să-i oblig să vîndă mărfurile la un preț omenesc ; am să-l chem pe Segărcescu și pe toți ceilalți patroni și directori și-am să-i oblig să-i reprimească pe toți muncitorii concediați... Am să mă duc în suburbii, la Anadolchioi, și-am să împart moșia generalului Macici... Se uită la ei, dar nu rușinat ; doar istovit, obosit. După asta... După asta nu știu ce-am să mai fac. După asta n-aveți decît să găsiți unul mai deștept și să-l puneți în locul meu...

31 octombrie, ora 17 și 39 de minute

— Tebeică, ai grijă de ăștia, îi spuse Drăgan gîfîind. Trebuie să-i ținem aici cu noi. Soldații nu vor îndrăzni să tragă. Dacă vor trage în noi, vor trage și în ei.

Tebeică dădu grav din cap, scoase pistolul din buzunarul de la spate și, cu priviri crunte, se-ndreptă spre grupul de negustori. Printre aceștia se aflau și prefectul, Segărcescu, ziaristul de la centru, profesorul...

— Haideți, nici o vorbă. Strîngeți-vă toți în colțul ăla. Haide, haide !... Luați loc pe scaune, stimați domni, și puneți mîinile frumos pe masă.

În timpul ăsta, Drăgan le făcu semn alor săi și ieșiră cu toții pe sală începînd să coboare treptele largi de marmoră. Le coborau încet, apăsat, ca și cum fiecare ar fi strivit o mie de gînduri sub fiecare pas, ca și cum în mintea fiecăruia s-ar fi născut o mie de gînduri la fiecare pas.

Pe la jumătatea scărilor, acolo unde ele coteau, se uneau și se lărgeau coborînd spre holul vast, Drăgan se opri, și spatele lui mare îi opri pe toți ceilalți. Rămase o clipă așa, cu privirile-nfipte-n pămînt, se frămînta și tare-și mai chinuia bărbia. La un moment dat se-ntoarse spre ei. O durere adîncă, parcă ciuda unei neputințe, îi umezea ochii.

— Rămînem aici orice s-ar întîmpla ! spuse el deodată, răstit, ca și cum s-ar fi împotrivit cuiva. Trebuie să arătăm celor care ne-au pus că știm să rezistăm pînă la capăt...

Îl privi pe fiecare pe rînd și, parcă amintindu-și ceva, repetă :

— Da, da, trebuie să le arătăm celor care ne-au pus !... Nu-i așa ?

Toți încuviințară, tăcuți. Afară se auzea forfotă.

— Ce se-ntîmplă acolo ?!... sări Chiru.

— Lasă, e mai bine așa, spuse Dinu venind de pe scări. Am aranjat garda pe scările primăriei. Trebuie să-i ținem pe loc, să întindem de timp cît mai mult. Va veni îndată cineva să parlamenteze.

— Nu ieșim de-aici, repetă aproape cu încăpățînare Drăgan.

— Sigur că da, nu trebuie să părăsim primăria ; e o poziție cucerită, aprobă și Dinu. Militarii sînt derutați, cu toate c-au schimbat mai multe companii. Pe motiv c-au aranjat garda, băieții noștri s-au apropiat de soldați și-au făcut agitație ; Tase mustăciosul le-a spus „băieți, nu faceți vreo prostie, gîndiți-vă că noi avem reprezentanți în guvern, nu vă luați după acei ofițeri care vă asmut contra noastră".

— Asta a fost o idee foarte bună, spuse Trifu, căruia-i sticleau cam ciudat privirile.

— Deci, să hotărîm tovarăși, spuse Drăgan, adunîndu-i pe toți în jurul lui. Nu ieșim de aici. Oamenii din oraș își dau seama că aceasta este o poziție cucerită în lupta noastră. Dacă o vom părăsi, înseamnă că nu mergem pînă la capăt. Înseamnă că putem da oricînd înapoi. Cei care au venit și ne-au instalat trebuie să-și dea seama că noi nu le trădăm interesele, orice s-ar întîmpla. Astfel, vor avea și mai multă încredere-n partid. Iar burghezia... burghezia își va demasca mai repede intențiile. „Cine sînt cei încercuiți în primărie ?" se vor întreba oamenii. — „Cei pe care i-am pus noi ca să ieftinească prețurile, ca să-i domolească pe speculanți" își vor răspunde ei. „De ce i-au asaltat burghezii ?"... „Pentru ca, în continuare, să ne înfometeze !"... Și, astfel, masele se vor strînge și mai mult în jurul partidului.

— Ei, ce ziceți, oare gîndesc eu cum trebuie ?...

— Gîndești cum trebuie, îi spuse Dinu parcă alegînd cuvintele sau ideile. Da, tovarăși, și eu cred așa. Ce trebuie noi să facem ?... Noi trebuie să încercăm să întoarcem chiar și această situație grea în favoarea noastră. Și asta e calea cea mai bună. Trebuie să ne punem pe treabă. Să-i facem pe oameni să știe că sîntem aici și că rezistăm. Atunci încrederea în partidul nostru va crește.

Scîrțiind, ușa mare dela intrarea primăriei se deschise. Pe ea intrară doi ofițeri încinși cu diagonale.

— Am venit să vă somăm să ieșiți de-aici de bunăvoie, spuse unul din ei cînd ajunse lîngă trepte. Domnul comandor vă garantează că vă ia sub paza lui și vă ferește de orice atac.

Drăgan coborî spre el. Parcă șchiopăta sau parcă ceva îl ținea pe loc. Un geamăt abia auzit se chinuia în pieptul lui. Pumnii i se strîngeau, i se strîngeau, i se strîngeau... Se străduia să fie calm.

— Nu avem nevoie de paza domnului comandor și nu ieșim de-aici pînă nu ne vor cere asta masele care au venit și ne-au pus, spuse el cu glas jos, amenințător. Dacă vreți să trageți, să știți că sînt și destui burghezi în primărie. Dar să știți, mai ales, că miile de oameni care ne-au pus aici, vă vor pedepsi aspru. Altceva nu avem de spus.

Ofițerul era grav, dar parcă încerca să pară binevoitor.

— Noi ne-am făcut datoria, spuse, să știți că sînt vreo cîteva sute de civili pe care de-abia îi ținem în frîu, mai bine predați-vă și vă garantăm că sînteți în paza noastră pînă restabilim legătura cu Capitala și primim dispoziții de la guvern. Sînt doar și reprezentanții dumneavoastră în guvern !

— Am spus, îi răspunse Drăgan plin de hotărîre, calm, nemișcat : nu ieșim de-aici decît dacă ne-o vor cere cei care ne-au pus. Spuneți-i comandorului să bage de seamă cum procedează. Deja e vinovat de soarta președintelui de sindicat. I-o spun eu, primarul legal al orașului.

Ofițerul dădu din cap, apoi se uită în ochii camaradului său.

— Noi ne-am făcut datoria, spuse el... Și deodată, cu glas mai șoptit : să nu ne-o luați în nume de rău. Noi nu facem politică, noi executăm ordine... Chiar domnul comandor ne-a spus să vă comunicăm asta... Noi facem tot posibilul ca să restabilim ordinea, dar, cine știe... Uitați-vă, din momentul de față noi trebuie să imobilizăm pichetul dumneavoastră de pază, ca să nu mai poată circula între piață și primărie. Așa că e mai bine să stați sub paza noastră decît aici. Gîndiți-vă și comunicați-ne.

Drăgan îi privi inexpresiv. Dar, după ce ieșiră, nu-i mai păsă că marinarii trăgeau grilajul de fier peste ușile primăriei ca la o închisoare. Ridică îndrăznеț fruntea spre tovarășii săi :

— Asta-i a doua victorie pe ziua de azi, tovarăși. Armata nu se va apropia mai mult. Urcă grăbit la ei : Ei, haideți : acum la treabă !...

Mișcările-i dovedeau febrilitate, privirile, parcă nu mai erau ale lui Drăgan cel de pînă atunci. Erau clare, erau concentrate, n-aveau nici un semn de mirare sau de întrebare în ele. Erau privirile unui om care știe limpede, lucid, ce are de făcut. Punct cu punct, amănunt cu amănunt.

— Am promis că încă în seara aceasta vom afișa ordonanța și lista de prețuri, spuse el. Trebuie să le afișăm. Tovarășe Trifu, cînd ai plecat dumneata din tipografie, ce era cu ordonanța ?

Trifu se uită pieziș, parcă neînțelegînd ce rost avea întrebarea asta acolo, pe scările de marmoră, sub emblema cu far și pești a orașului, cînd prin ferestrele mari de la intrare se vedea cum unități de marinari înconjoară și imobilizează pichetele de muncitori.

— Cu ordonanța ?... întrebă el mirat ; apoi de abia își dădu seama despre ce era vorba : începuseră s-o culeagă.

— De-abia începuseră s-o culeagă ?

Nu știai dacă în glasul lui Drăgan supărarea se adresa ziaristului care arăta atît de derutat, sau faptului că de-abia începuse culesul literelor ordonanței. Dar Drăgan nu avea timp să se supere sau să nu se supere. Mintea-i lucra febril într-o singură direcție :

— Să ne gîndim : dacă ei n-au reușit s-o tipărească, sau dacă au tipărit-o și nu pot s-o afișeze ? Noi ne-am angajat ca în astă-seară... populația trebuie să afle și hotărîrile noastre, dar mai ales, trebuie să vadă că oamenii care au fost puși la primărie nu stau cu mîinile-n sîn ci acționează orice s-ar întîmpla.

Mic, grav, Chiru veni lîngă el și-i apucă mîna :

— Te-am priceput Drăgane ; ai dreptate. Trebuie să facem noi ca ordonanța să ajungă afară. Ca să fim siguri că ea va fi afișată, ca orașul să afle că noi rezistăm aici și lucrăm în continuare. Cînd umblam prin camere, undeva, la subsol, am văzut un multiplicator...

— Și eu mă gîndeam la asta, spuse Dinu bucuros ; mă gîndeam că nu se poate ca în toată primăria asta să nu existe un multiplicator.

— Atunci nu mai stați, spuse Drăgan aferat. Trebuie să folosim fiecare minut. Să mergem sus să facem lista de prețuri.

— Noi vom aduce imediat multiplicatorul, spuse Chiru, trăgîndu-l pe Dinu după el.

Și porniră repede, doi în sus și doi în jos, pe scările largi de marmoră deasupra cărora trona stema orașului cu un far, niștet valuri și niște pești.

Cînd dădură să cotească, Trifu se împiedică și se-ntinse pe balustradă cît era de lung. Drăgan îl prinse repede, fără prea multă grijă, și-l trase după el :

— Hai tovarășe Trifu, că nu se știe cît mai avem de trăit. Trebuie să profităm de acest timp !

Venind repede în urma lui, gazetarul spuse luminat :

— Și eu gîndeam la fel, tovarășe Drăgan, fiecare minut ne poate pierde, dacă nu ne gîndim cum să ne salvăm !

Drăgan îl privi aspru și, cu toată graba, se opri în fața ușilor înalte care dădeau în anticamera primarului :

— Cred că m-ai înțeles greșit, domnule Trifu, eu ziceam să profităm de timp ca să ne facem datoria, să facem treburile pentru care am fost puși aici ! Ca să vadă poporul cum lucrează niște comuniști. Să fim bine înțeleși ! Poftim !...

Trîntită cu toată forța lui de hamal, ușa capitonată făcu să răsune prelung coridoarele pustii.

— Tebeică, o să trebuiască să-i scoatem pe ăștia pe hol și să-ncepem să facem lista de prețuri, spuse Drăgan gîfîind.

Lunganul dădu din cap în tăcere, îl prinse de braț și-l trase lîngă fereastră :

— Vezi acolo, lîngă căruța aia. Au adus un mort. Au omorît pe cineva.

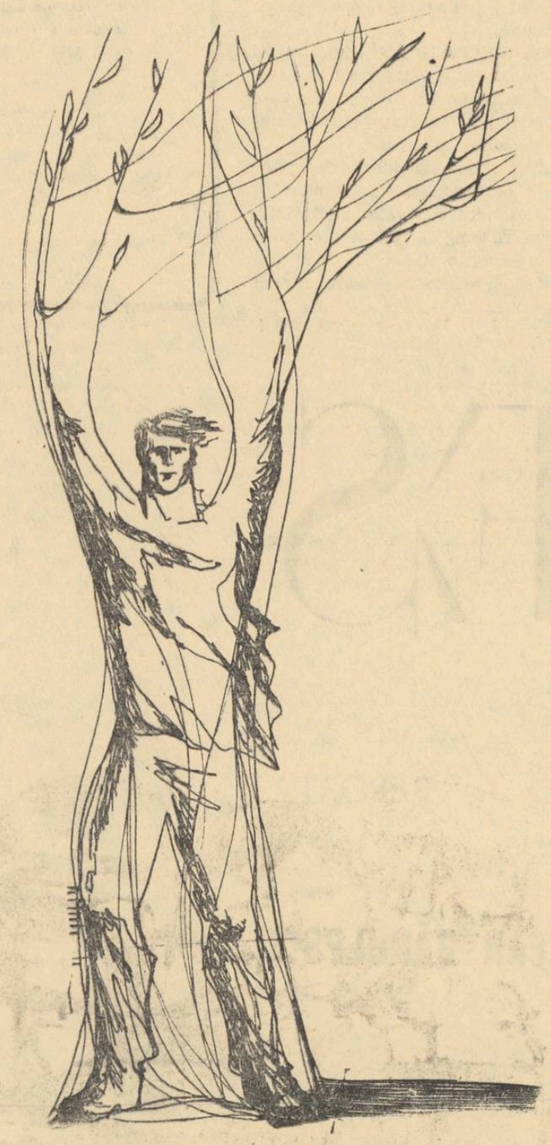

Desen de EUGEN MIHAESCU

— Cine-o fi ? întrebă Drăgan c-o ciudă bănuitoare în priviri.

Se apropiară încet de masa lungă cu cristal, pe o latură a căreia, supuși, stăteau Segărcescu, prefectul și ceilalți.

Drăgan își aminti că în jurul aceleiași mese stătuseră la discuția aceea cînd intrase el prima oară aici. Și-și spuse : „Ei vezi, avea dreptate Segărcescu să mă întrebe : acum în ce poziție vom pune statuia de afară ?"

Și, un moment, se gîndi serios cam în ce poziție ar fi mai bine s-o așeze.

31 octombrie, ora 17 și 48 de minute, pentru unii ora unor speranțe neîntemeiate.

— Ei, ai văzut, domnule Drăgan ?... V-am spus eu, v-am atras eu atenția, v-am avertizat eu că istoria se repetă !...

Glasul lui Segărcescu cerea socoteală ; era disprețuitor și chiar amenințător. Liniștea înghețată din cabinetul primarului parcă îi sublinia vorbele materializîndu-le și agățîndu-le printre trichelurile candelabrului.

În spatele mesei, Drăgan și Tebeică se uitau unul la altul cu măselele încleștate, cu mîinile în priviri. Dincoace, prostiți, negustorii se holbau la inginer. Din fund, de lîngă ușa secretă, Trifu îi cerceta pe toți, încruntat, ca și cum ar fi chibzuit în sinea sa un plan de fugă. Din capătul celălalt al sălii, livid, prefectul îl pîndea, gata să sară după el, să dispară pe ușa secretă. Ziaristul de la centru, în culorile lui țipătoare, era totalmente zăpăcit. Numai profesorul, ca un corb bătrîn și subțire, părea amuzat de surprizele pe care i le oferea desfășurarea evenimentelor.

Și totul într-o tăcere de cristal, zgîriată din cînd în cînd de comenzile scurte ale ofițerilor din piață.

Cu pași hotărîți, stăpîni, mărunt printre toți ceilalți, Segărcescu se îndreptă spre ușă. Prefectul făcu un pas dînd să-l urmeze, dar se opri bîlbîind ceva, parcă și mai livid la față. Mîna inginerului, fină, înfrumusețată de un inel cu piatră neagră, lată, lucitoare, neîncrustată, apucă ivorul de alamă masiv și dădu să-l apese.

Dar în clipa aceea, o rafală de mitralieră sparse liniștea, lăsîndu-i parcă răni adînci.

Se auziră plesnind scurt cîteva dintre țiglele acoperișului.

Cînd se dezmeticiră, îl văzură pe Segărcescu tot lîngă ușă, de două ori mai alb. Aproape ca prefectul de alb.

— S-ar putea ca dintr-o prostie... murmurau cu inconștiență buzele lui.

Atunci, un glas foarte puternic și foarte apropiat, îi făcu pe toți să tresară :

— Hei, voi cei dinăuntru !...

Glasul părea să se plimbă printre ei :

— Hei, voi cei dinăuntru !...

Abia după asta își dădură seama că glasul de afară venea printr-o portavoce marinărească :

— Hei, voi cei dinăuntru !... Sper c-ați auzit mitralierele ?! ...Dar nu-i numai asta !... O singură mișcare dacă faceți, săriți în aer !... Am pus dinamită în toate cele patru colțuri ale primăriei !... Dinamită, înțelegeți ?!... Stați liniștiți pînă la noi ordine. Un cuvînt sau un deget, dac-a scos cineva, zburați în aer !... Dacă părăsiți primăria, vă garantăm că sînteți luați în paza armatei. Dacă nu...

Și se făcu iarăși liniște deplină. Liniște încordată, în care se frămîntau planuri, clocoteau disperări. Pînă cînd, auziră cu toții un glas ca din ceruri :

— Zburăm în aer !...

Era Trifu, care părăsise ușa secretă și venea spre ei, alb ca varul. El făcu doar începutul. Pentru că, deodată, o forfotă, o agitație, o viermuială, începu în cabinetul primarului, sub cerul cu nori roz.

— Aoleeeeu !... Maaaaicăăă !... ne omoară, ne-aruncă-n aer ; blestemaților !...

Negustoreasa cea grasă își apucă fustele și se repezi urlînd la Drăgan :

— Blestematule, pocitule, știrbule : după ce ne-ai adus aici să ne furi averili, să murim acum din pricina ta ? !... Du-te !... Du-te și spuni-li să lase-n jos puștili, să putem ieși !...

Și „averili" și „puștili" sunau grozav de stupid în clipa aceea încordată.

— Du-te tu !... Sînt ai voștri.

Drăgan îi desprinse mîinile de pe haina lui și-o împinse.

— Da ?... Atunci mă duc !...

Și, țipînd isteric, aceea își apucă iarăși fustele, repezindu-se la ușă.

Ochii tuturor urmăriră picioarele ei groase, încălțate-n pantofi cu mai multe rînduri de talpă. Se duceau drept, uneori hotărît, alteori ezitînd, din ce în ce, însă, mai puțin ezitînd, spre ușă.

— O opresc, scîrba dracului !... spuse Tebeică.

Drăgan îl privi cu înțeles :

— S-o oprească ei, de ce tu ?... Noi, mai devreme sau mai tîrziu, tot sărim în aer ; ei au interesul să nu sară !...

Cuvintele lui răsunară oarecum sinistru.

Prefectul îl privi cu ochi mari, din ce în ce mai mari. Parcă pe măsură ce se mărea înțelegea mai bine despre ce era vorba.

Și, deodată, pricepînd, strigă înnebunit, ca și cum ar fi comandat o paradă :

— Opriți-ooooo !...

Un negustor gras, chel, cu mîinile scurte, o apucă de mîna cu inele :

— Stai cuminte, coană Paraschivo, vrei să sărim în aer ?

— Păi ce, așa nu sărim ? ! Tot sărim, n-auzi ce spune ăla ?... Eu strig, striiig !...

— Oare-ntr-adevăr, noi tot sărim în aer ?...

Tebeică se-ntoarse și găsi lîngă el mutra rugătoare a lui Trifu. Se făcuse verde și bărbia îi clănțănea fără voia lui.

— Eu striig !... zbiera negustoreasa dînd parcă numai din pantofii cu talpă groasă.

De lîngă ușă, Segărcescu o privea mut.

— Femeie, înțelege femeie — sună melodramatic glasul prefectului. Trebuie să găsim o cale, femeie. Ei nu știu că sîntem înăuntru, pot să dea foc, dacă văd mișcare. Trebuie...

— O soluție, trebuie, o soluție...

Toți cei de lîngă ușă rămaseră uimiți. Da, glasul acela disperat, depersonalizat, era al lui Segărcescu. Al înfiptului Segărcescu ; al celui care, prin atitudinea lui, le dăduse pînă atunci curaj. Făcînd un pas și venind mai în mijlocul grupului de negustori, inginerul încercă să se justifice :

— N-ați auzit ce spune ăla : ei tot mor ; dar noi ? !... Ah, trebuie să găsim o soluție...

Și glasul lui plîngăreț îi înspăimîntă pe toți mai mult decît rafalele mitralierelor de-afară.

— Domnule prefect, dar dumneavoastră... strigați dumneavoastră ; ei vă cunosc glasul, spuneau negustorii.

— Mi-l cunosc, recunoscu aproape plîngînd prefectul, mîngîindu-și reverele, dar eu... eu sînt compromis...

Sprîncenele i se zbîrliseră ; părul, la fel. O strălucire înfricoșată îi juca în priviri. Se duse la Drăgan, se aplecă peste masă și-i strigă :

— M-ați compromis ! M-ați lăsat prefect și m-ați compromis !

— Da' ce, eu te-am chemat aici ? !...

Drăgan simțea că nu se mai poate stăpîni. Își dădea seama că devenea cu fiecare clipă mai brutal, mai impulsiv. Scîrba pentru viermuiala fricoasă a celor din fața sa se împletea cu ura pentru cei de-afară. Și, totuși, deasupra acestor sentimente, conștiința lui îi spunea cu precipitare : „domolește-te, domolește-te ; nu te lăsa în voia furiei ; trebuie să fii cu mintea limpede !" Nu mai spuse nimic. Se uită la prefect cu scîrbă, apoi își luă ochii de la el. „Ah, dac-ar fi aici Niculae, sau secretarul, cu mintea lor clară, cu firea lor stăpînită !..." își spuse mai departe... și, apoi, cercetînd fețele tovarășilor săi : „Trebuie să mă silesc ; să mă stăpînesc ; am datoria să acționez cît mai bine !"...

Atunci, ușa se deschise și în cadrul ei apăru spatele voinic al lui Chiru. Se mișca greu trăgînd ceva. Apăru și Dinu. Greu, în mîinile lor se afla multiplicatorul.

— Aha ; l-ați găsit !

Drăgan apucă mașina cu mîinile lui mari și le ajută s-o pună pe masa de cristal. Negustorii, prefectul, Segărcescu priveau uimiți, stupefiați, ca la o mașină infernală. Pe semne că-n ochii lor cele două suluri, manivela, cleștii căpătau cine știe ce groaznică înfățișare. Numai Catul Georgescu, ziaristul de la centru se apropie curios ca o pasăre, băgă degetele între cele două suluri și-i spuse lui Drăgan zîmbind și fricos, și c-o notă de umor macabru :

— Domnule primar, să știți că nu ne veți putea stoarce decît în rate între sulurile astea.

Drăgan îl privi, dar nu-l pricepu. Nici nu se străduia să-l priceapă. În mintea lui se legau alte gînduri. Vorbea scurt, precis, ca omul care știe ce are de făcut :

— Dumneavoastră toți treceți în anticameră și așteptați acolo. Tovarășe Dinu păzește-i pînă vei fi schimbat. Chirule, zici c-ai să te pricepi să umbli cu multiplicatorul ? Încearcă-l. Tebeică, scoate lista cu prețuri pe care am început s-o facem. Tovarășe Trifu, treci te rog la mașină să bați din nou ordonanța. Așa bun ; se aplecă asupra hîrtiei pe care i-o întindea Tebeică. Stai să mai citim o dată. Mi se pare că nu am pus peștele sărat...

Negustorii și toți ceilalți treceau pe lîngă el uitîndu-se uimiți. De afară se auzea glasul care striga ultimatumul prin portavoce. Abil, priceput, Chiru încerca și făcea să tăcăne cîte un resort al multiplicatorului.

— De-afară se strigă un ultimatum și ei nici nu răspund ! se auzi deodată, ciudat de bizară pentru toată acea atmosferă de lucru febril, vocea prefectului.

Se oprise în cadrul ușii. Fața lui era lividă. Se dădu la o parte ca să treacă pe lîngă el speculanta cea grasă. Și, disperat că toți își vedeau de treburile lor nedîndu-i nici un răspuns, începu să tremure zbîrlindu-și parcă și mai mult sprîncenele de motan :

— Canalii, bestii !... ticăloși de comuniști !... Trebuia să vă calc în picioare !

Pe Tebeică nu-l mai răbdă inima. Se-ntoarse și-i spuse :

— În schimb, dumneata ai venit și ne-ai lins picioarele !

— Cum, eu ?... Prefectul făcu ochii mari, mari de tot, parcă neînțelegînd. Și, deodată, se muie : Da, ai dreptate, domnule, vi le-am lins ; și, vi le și ling !... Dar de ce nu răspundeți o dată ultimatumului de afară ? !

Tebeică nu se mai uita la el. Discuta cu Drăgan, arătîndu-i ceva pe tabelul prețurilor.

— Nu vă interesează un ultimatum atît de grav, domnilor ? ! ! întrebă disperat, dar și uimit prefectul.

Dar, fiindcă rămăsese ultimul dintre cei care trebuiau să iasă, Dinu îi prinse zdravăn brațul împingîndu-l pe ușă :

— Domnule prefect, vi s-a spus doar că avem treabă !

— I-am dat de rost ! Merge ! strigă Chiru mulțumit, ca și cum găsise cel puțin o ieșire secretă din primărie.

— Auzi : „au treabă" spunea prefectul disperat, păsind în anticameră. Moartea e la un pas de ei, și „au treabă" !... Cum puteți avea treabă, domnilor ? se întoarse el spre Dinu.

Dinu îi răspunse aspru adresîndu-se tuturor :

— Ați fost chemați aici ca să vi se comunice măsurile pe care le ia noul primar. Așteptați pînă vă vor fi comunicate !

Toți rămaseră cu gurile căscate privindu-l ca pe un nebun. Ca pe un nebun de care trebuie să te temi.

Înăuntru, Drăgan și Tebeică nu se înțelegeau asupra prețului la peștele sărat. Tebeică spunea că peștele sărat trebuie să fie cel mai ieftin pentru că era marfa care se afla în cele mai mari cantități în oraș, deci marfa pe care o vor consuma cei mai mulți oameni.

Îi luară arbitri pe Chiru și pe Trifu.

Cînd se uitară la gazetar, văzură că acela avea privirile ascunse hoțește și că nici nu se mișcase din loc.

— Tovarășe Trifu, era vorba să treci la mașină să bați din nou ordonanța.

— Ordonanța ?... întrebă gazetarul cu glas pierdut. Ce rost are ?...

Lui Drăgan îi năvăli sîngele în obraz. Se apropie de el și-i spuse mușcînd cuvintele :

— Ce rost are ?... Are același rost pe care l-a avut demonstrația de azi dimineață. Are rostul de-a arăta în oraș că există o nouă administrație !... Da, și că această administrație acționează, orice s-ar întîmpla. Are rost pentru că ne facem datoria față de oamenii care ne-au pus aici ! Are rost pentru că astfel mobilizăm masele, ca să-i răzbunăm pe Niculae și pe omul acela mort pe care l-au adus huliganii acum în piață.

Trifu tresărea la fiecare intonație mai dură a hamalului. Cînd ridică fața, avea în colțul buzelor un zîmbet șters, puțin ironic, puțin șmecher, puțin servil :

— Știu tovarășe Drăgan, bine-nțeles că are rostul ăsta, spuse el cu glas subțire. Întrebarea mea avea un sens pur tehnic : „Ce rost are să bat pe hîrtie obișnuită ?"... Pentru multiplicator e nevoie de o foiță specială.

— Foiță specială ?

În cuvintele astea Drăgan parcă scuipă toată ciuda că n-avea timp să se răfuiască cu gazetarul și să-și dea seama dacă acela vorbea adevărat sau își bătea joc de el.

— Avem ; poftiți și foiță specială, spuse Chiru întinzîndu-i o coală. Am luat eu. Am luat și soluție, și spirt...

Trifu luă repede hîrtia din mîna cazangiului și se așeză în fața mașinii cu gesturi ușoare. Era bucuros că reușise să se stăpînească și că nimeni nu-i observa tremurul fin care-i cuprinsese degetele.

— Bun, spuse Drăgan ; Tebeică și Chiru, revedeți încă o dată prețurile. Căutați harta ca să vedem locurile unde trebuie neapărat afișată ordonanța. Eu îi dictez dumnealui ca să nu facă vreo greșeală... Și, după ce se apropie de Trifu, prezică cu ironie morocănoasă : Din neatenție, nu cumva să facă vreo greșeală...

În vreme ce Chiru și Tebeică aduceau din anticameră rama mare cu planul orașului, din piață, iarăși se auzi ultimatumul strigat prin portavoce :

— Hei, voi cei dinăuntru, clădirea e dinamitată. Ieșiți de bună voie ! Vă garantăm că veți fi luați sub paza armatei ! Nu riscați să săriți în aer !

Vocea făcea să zbîrnîie geamurile și producea un ecou ciudat în cabinetul prelung al primarului. Candelabrul cu tricheluri se clătina încet.

— Scrie, spuse Drăgan, fără să se întrebe la ce era atent Trifu. Ordonanța numărul unu...

Piața

Viermuială pestriță, străpunsă de țipete, chemări sau înjurături. Marfă și prețuri. Ochi în ochi, gata să cîntărească, să înșele, să mintă. Mîini care dau bani, care îi apucă, altele care fură.

Precupeți, cuconițe cu ordonanțe, servitoare, jupînii în uși de prăvălii privind cu zîmbet gras clădirea enormă a tribunalului pe unde au fost și poate au să mai treacă și iar cîte un țăran buimac, dîndu-și seama că a dat totul pentru jumătate din cît își făcuse socoteala. Piața trăiește. Trăiește obișnuit. Deodată un răcnet prelung, venind de undeva din marginea ei de sus, oprește totul pentru cîteva secunde. Capetele se ridică, iar privirile încercînd să treacă peste ele se îndreaptă spre locul unde un nod de oameni se bălăbănea cînd într-o parte, cînd într-alta.

Unii își pipăie buzunarele, alții acoperă marfa, dar toți atrași ca de un magnet se uită sau pleacă într-acolo.

Într-un moment în care nimeni nu se așteaptă, din grupul încins, se desprinse o arătare de om cu părul vîlvoi, își lăsă o jumătate din mîneca de la cămașe în mîinile unuia care continua să zbiere răgușit și o luă la fugă. Nedumerirea tuturor îl ajută pe fugar să capete un avans și aproape domolise pasul crezînd că a scăpat cu atît. Greșise! Piața vroia să se distreze. Urcați pe tarabe sau pe cărucioarele de zarzavat rîdeau și strigau cît îi ținea gura.

— Ia-lllll!

— Pune mîna pe el!

— Ia-llll!

Începu o goană nebună. De-a lungul pieței, pe chei, un șir întreg alerga gîfîind în urma fugarului. Unii oboseau și se lăsau păgubași, dar veneau alții, cum se schimbă caii de poștă, și luau urmărirea. Se părea că-l vor prinde în dreptul halei, unde cîțiva parlagii și măcelari ieșiseră și ei și voiau să-i taie drumul. Dar fugarul coti brusc trecînd taluzul de iarbă și o luă apoi drept peste liniile de tramvaie. Simțea că-i ard plămînii, că dacă mai fuge așa cade lat, dar știa bine, că o dată prins, nu-l mai scapă nici dracu'! Îl bat ăștia de-l schilodesc. Apucase să se uite o dată înapoi și-i văzuse. Cîțiva erau mai aproape, restul veneau mult în urmă. Pe ăștia, cîțiva, de ar putea să-i încurce în străduțele din spatele benzinăriei. Și o luă într-acolo. Cînd să treacă Șerban-Vodă, un domn încercă să-l oprească. Îl dădu grămadă cu un pumn în piept și fugi mai departe. Nu mai putea! Singura scăpare era să intre pe-o străduță, pe o stradă mică, apoi din una în alta. Să se bage într-o curte, într-o casă și ce-o fi să fie! Poate-l scapă oamenii. Dădu colțul, făcu vreo douăzeci de metri și se opri buimac. Era o alee, o fundătură. Încercă o poartă mare de fier. Era încuiată. Îi venea amețeală! Vru să traverseze, dar era prea tîrziu. Se gîndi să sară un gard dar nu mai avea putere. Îi așteptă gîfîind în mijlocul rondului asfaltat.

Primii sosiți, gîfîind și ei, se opriseră la cîțiva pași. Nu îndrăzneau. Unul rămas la colț îi chemă pe ceilalți. Curînd rondul se umplu și-l înconjurară din toate părțile. Printre picurii de sudoare care-i dădeau în ochi și-l usturau, încerca să-l recunoască pe vreunul, dar nu-i știa. Peste tot, fețe asudate, cu ochii ieșiți din orbite, rînjind sau cu gura strîmbată de furie. A îndrăznit unul și i-a dat un pumn în ceafă. A vrut să se întoarcă dar tot din spate l-a pocnit altul și l-a aruncat în pumnii celor din față. Apoi l-au trîntit jos și au început cu picioarele. Nu puteau toți ajunge să-l lovească și se luptau între ei.

— Măcar un pumn, un pumn să-i dau, se ruga băiatul de la băcănia mare.

N-a durat mult, dar destul. I-a oprit fluierul strident al sergentului adus de un licean, care alergase și el, dar i se făcuse frică.

Prinși în fundătură, n-au încercat să fugă și nici n-aveau de ce. Se strînseseră unul lîngă altul și se uitau cînd la cel bătut, care începuse să se miște, cînd la sergent, pe care îl cunoșteau.

— Ce-ați făcut mă aici? Ce-ați înnebunit? Și-i privi pe rînd. Erau cîțiva fructari, vreo trei de la păsări, zarzavagii doi de la domnu' Mielu brînzaru, și colac peste pupăză Fița. Butoiul ăla de femeie de vinde borș în colțul halei. Cum ajunsese asta pînă aici?

— Dar vorbiți o dată! Ce-a făcut de l-ați tocat așa? și se uită la cel bătut, care, după multe încercări, se ridicase și bîjbîind ca beat, încerca să ajungă la gardul unei grădini. Acolo, se sprijini și începu să-și șteargă fața plină de sînge, cu mîneca rămasă întreagă.

Ieșise lumea pe la porți, la ferestre...

— Ce-a făcut mă? răcni din nou sergentul.

Parcă nu-i mai întrebase o dată? Ce să răspundă? Care știa? Și parcă ei nu se întrebau fiecare, acum, uitîndu-se unul la altul? Ce-a făcut bă? Spune mă! ce-a făcut? Tăceau și se priveau mai departe mirați. Unii începuseră să măsoare din ochi distanța pînă la colțul aleii. Îi scoase Fița din încurcătură. Chicoti o dată scurt de se cutremurară toate grăsimile pe ea, împreună vîrfurile degetelor sub sînii cît două verze enorme, mai chicoti o dată, apoi spuse privind la ceilalți:

— Și ce? așa... dă pomană... nu putea și el s-o-ncaseze? și o luă, liniștită rîzînd și tîrșindu-și papucii, spre colțul străzii, cu toți după ea. Se molipsiră de la rîsul ei. Rîdeau și se împingeau unul pe altul. Ultima, tot Fița, a dat colțul, uitîndu-se în urmă și ridicînd din umeri.

Aleea se golise, geamurile s-au închis, lumea a intrat prin case, doar o bătrînă cu o strachină cu apă într-o mînă și cu o cîrpă în cealaltă, îl ștergea pe cel bătut pe față. Își revenise și se așezase pe bordură să se odihnească.

— Ce-ai făcut mă? De ce te-au bătut? începu sergentul.

Privi de jos în sus uniforma cafenie, căută să-și adune gîndurile, apoi își răspunse și lui și uniformei.

— ?!?!

— Atunci de ce alergau după tine? Ia lasă-l babo-n pace!

— Păi... că fugeam, și găsind explicația întări cu un d'ăia!

— Lasă gogoșile că te iau io la rînd! Tu de ce fugeai?

Se uită iar la sergent, își mai tîrși o dată mîneca murdară peste față, apoi răspunse amintindu-și:

— M-am bătut cu frate-meu... și m-a răzbit... Ne-am luat din cîștig... și dădu obosit din mîna fără mînecă.

— Și frate-tău unde dracu' e?

— Unde să fie? răspunse mirat. La coșuri... vinde.a să lase marfa?

Se ridică greu, trecîndu-și degetele prin părul năclăit și făcînd primii pași pieziși, se rezemă de o poartă.

— Unde te mai duci mă? îl întrebă sergentul.

— Păi... cum unde...?!? În piață!! și pipăind gardurile, o porni mai departe.

DOUĂ SCHIȚE DE TUDOR URSU

Era un zid sau mai bine zis un gard de zid, care despărțea piața, de grădina grecului. Grădina, sau curtea, ce era, trecuse prin mai multe mîini dar îi zicea așa, după unul Zacanidis care o avusese primul și care făcuse și zidul. De aici din piață, toată lumea care termina cumpărăturile și ieșea spre cartier dădea cu ochii de el. Cînd ploua mult și se făcea noroi, mai toți o luau pe lîngă zid, unde temelia înălța pămîntul. Mutau papornițele în dreapta și cu stînga se sprijineau în tencuiala zgrunțuroasă.

Ținea de la clădirea cu birourile pieții, în linie dreaptă, pînă la al doilea rînd de prăvălii. Vreo treizeci de metri. De înalt, Lae Chirigiul care la toți se uita pe deasupra, cînd ridica mîna, tot îi mai rămînea o palmă pînă la coama presărată cu cioburi de sticlă de toate culorile.

Oamenii cartierului se obișnuiseră cu el și nu-l mai luau în seamă. Rar, cînd privirea li se oprea pe cenușiul lui, o prelungeau pînă la colț sau o săltau cu grijă peste cioburi, spre cerul din fund forfecat de plopi.

★

Într-o dimineață, pe la începutul lui iunie, în timp ce descărcau un camion cu marfă, Tică îi șopti ceva lui Pavel și se uitară amîndoi la zid. Cînd mai aveau vreo două coșuri, ziua începuse bine și Pavel rîzînd strîmb, îi zise lui Tică:

— Cheamă-l și pe jupînu să vadă!

— Dă-l dracului! răspunse Tică și adăugă admirativ: da' bine le-a aranjat-o.

Acum se vedea clar: Aproape pe toată întinderea zidului, apăruse peste noapte, scris de mărimea unui stat de om, TRĂIASCĂ P.C.R. și la sfîrșit, tot așa mare, semnul. Secera și ciocanul.

Nu văzuseră numai ei doi. După descărcat, se adunaseră toți în colț lîngă birt și, înșirați pe-o oiște de camion și pe bordură, priveau nestingheriți.

Jupînii ieșeau din cînd în cînd pe prag, dădeau din cap, „a semn rău" și intrau, ca după puțin să iasă iar să se uite și din ușe în ușe, să facă același semn repetat, de la unul la altul, ca în vechiul telegraf.

Au văzut femeile venite la pîine, prima cumpărătură a dimineții, și s-au întîlnit cu altele.

Bărbații se vedeau pe stradă și din ochi, știau unul de altul, dacă trebuie să-și mai spună.

După o oră, cînd primul comisar a apărut în piață, în fața zidului era alt zid de oameni care priveau. Cei din primul rînd, după ce stăteau un timp, lăsau locul altora care pînă atunci se ridicaseră în spate, pe vîrfuri, dar nu pleca nimeni. Cîte unul, după ce se uita în stînga, în dreapta, citea cu voce tare. In dimineața aceea, aproape tot cartierul avea treabă în piață.

Comisarul s-a învîrtit de vreo două ori pe departe, apoi s-a dus la telefon. Își închipuia el ceva, dar nici chiar așa.

— Tot răul e spre bine — se gîndea Nică, zarzavagiul, și vindea într-una unor oameni care se uitau peste capetele celorlalți la sfertul de zid ce se vedea pe deasupra, cu partea de sus a literelor. Smulgeau restul din mîna lui Nică și plecau într-acolo. Și Nică punea pe cîntar ce știa el și cîntărea tot ca el. Dacă observa vreunul, începea cu un ton jumătate mirat, jumătate indignat, neștiind ce gîndește cel din fața lui:

— Ce îndrăzneală dom'le! ce îndrăzneală! tocmai aici s-o scrie! Duceți-vă, duceți-vă să vedeți. E scrisă mai mare decît firma lui Pop și Bunescu din centru.

Nu trecu mult și peste umărul unui client văzu mașinile poliției. Erau două de cele deschise în care se strîng vagabonzii la razii, pline cu sergenți. Bănui ce urmează și începu să-și strîngă coșurile întinse pînă pe caldarîm. Apoi rămase în ușa prăvăliei cu mîinile încrucișate pe piept.

Mașinile au ocolit pe străzile de alături și au venit pînă la colțul grădinii, unde s-au oprit claxonînd prelung. Sergenții au sărit jos și au intrat între zid și oameni. Acum, nu le mai vedea decît mîinile cu bastoanele de cauciuc sau vinele de bou, care cădeau peste capete din toate părțile. Auzea țipete de femei. Cineva striga ceva, mai tare decît ceilalți, dar nu se înțelegea nimic. În învălmășeala care urmă, rămăseseră mai mult cei de la ateliere. Curioșii fugiseră încă de la sunetul claxoanelor. Sergenții îl smulgeau pe cîte unul din grup și mai mult pe sus îl duceau la mașini. Pe trotuar lîngă băcănie un muncitor înalt se lupta cu doi. Îi scăpase tașca și din ea, sufertașul cu mîncare se rostogolise pînă aproape de canal. Nevastă-sa, neștiind ce să mai facă, îl trăgea de haină plîngînd. Au mai venit cîțiva și i-au luat și pe ea și pe el.

Larma a scăzut treptat și s-a potolit. S-au mai auzit cîteva ordine răcnite, apoi totul păru că a reintrat în normal. Un cordon de uniforme cafenii stătea de pază în fața zidului. Doi comisari și un civil explicau ceva unui alt civil, care se plimba nervos izbind cu piciorul cartofii sau evitînd atent, roșiile împrăștiate pe jos.

Nică urmări săriturile elastice și totuși frînte ale unui cartof, căruia pantoful civilului îi dăduse o lovitură zdravănă.

Din muchea bordurii de vizavi sărise în sus apoi se rostogolise pînă sub taraba lui. „Bilă, mandă, bilă", gîndi Nică și se repezi înăuntru de unde reveni cu o găleată. Vărsă restul de apă peste verdețuri apoi rămase cu ea în mînă. „Nu pot să mă duc eu! Nu merge!" își zise.

— Gică tată! vino-ncoa.

Fiu-său care îi făcea niște socoteli pe o ladă, într-un colț al prăvăliei, apăru în prag, mirat de veselia din vocea lui taică-său.

— Ia găleata și du-te de strînge cartofii ăia. Roșiile lasă-le că-s terciuite. Doar dacă e vreuna mai așa... vezi tu...

— Du-te boule! Mișcă-te! îi mai vînz o dată. Răspunse printre dinți Nică, mutrei întrebătoare a lui fiu-său. Și urmări din ochi copilul cu găleata, vrînd parcă să-l conducă de departe, spre rigolă, unde se vedeau cei mai mulți cartofi.

★

Sergentul mută bastonul de cauciuc dintr-o mînă în alta, se întoarse pe călcîie și se opri. Pînă acum nu se plictisise. Și ieri și alaltăieri își făcuse de lucru supraveghind chivuțele care au spoit într-una. Începeau de la un capăt al zidului; cînd ajungeau la celălalt, se usca unde dăduseră întîi și o luau iar de la început. Nu le-a pierdut o clipă din ochi. A stat mai mult în spatele lor și din cînd în cînd striga la ele sau le punea să mai dea o dată prin locurile unde i se părea lui că se mai vede ceva. Cîte înjurături o fi luat pe țigănește... că le auzea bodogănind.

Desen de POMPILIU DUMITRESCU

CEI CARE VĂD

Avuseseră noroc de două zile frumoase și zidul uscat, alb, strălucea în soarele celei de-a treia. De sub coaja groasă de var, nu se mai vedea nimic. Azi ce să facă? Se plimbase prin fața zidului de vreo zece ori; se uitase atent la el, controlase, da' începea să-l doară ochii de atîta alb. S-ar așeza pe bolovanul ăla mare de la colț. Poate-l vede șefu' de sus din birou... Lucesc cîteodată fireturile de la mînecă, mișcîndu-se dincolo de geam. E cu un civil. Stau amîndoi la masa de lîngă fereastră. E'te mă! Ei iau gustarea de dimineață și el să stea în picioare lîngă zid. Îl văzuse pe băiatu' ăla mic de la băcănie trecînd cu niște pachețele și urcînd la birou. Avea și ceva rotund în buzunarul din partea ailaltă. Soarele își vedea de treaba lui. Se urcase ceva mai sus și începuse să dogorească. Se așeză pe bolovan și își deschise copca de la gît. Chipiul nu merge să-l scoată, cu toate că-l simțea tăindu-i fruntea. Parcă i se umflase capul. Trebuie că pune el Vasilică ceva în țuica aia.

Cinci chile la trei inși? O fi pus la socoteală unu în plus... da' cine dracu' mai știe. Nu auzea decît vocea lui Mihăilă de la a treia. „La mai mare băăă la mai mare!" Scăpase de el, să nu dea de băut? Da' merită omu'! El l-a scos din încurcătură, el l-a băgat în poliție. „La mai mare băăă, la mai mare!" Sigur că „la mai mare". Ieri era mai mic, azi e mai mare, mîine... Se compară străzile alea nenorocite de mahala, cu postu' ăsta din piață? Să calci toată ziua prin praf sau prin zoaie și să strige copiii după tine „Sergent de stradă cu fluierul de gît", sau noaptea să simți toate umbrele străzilor în spate? Aici e bătaia peștelui! Uite, acum, dacă trece printre tarabe, sau dă o raită prin prăvălii, face douăzeci de procese verbale de contravenție. Douăzeci de mîini întinse, fiecare cu moneda, sau hîrtia în palmă. Să mai treacă puțin de la figura asta cu zidu', să plece ăia de sus și intră el în pîine. Se așează mai bine pe bolovan și se rezemă de muchia zidului. Și prostu' dinaintea lui acum stă la zăbrele. Auzi! să dormi o noapte întreagă la una-n casă și să lași piața așa... să scrie cine vrea pe ziduri. Leafă-ți dă, picușu' merge, măcar să păzești, nițel acolo...

El nu uită! De ce să uite? „Să fiți ca niște cîini credincioși. Să păziți averea cetățenilor, și legile guvernului care vă plătește" le zisese șefu' ăl mare cînd au depus jurămîntul acum un an. „Ca niște cățeluși mă! Să dați din coadă în sus și să mușcați cu botu în jos" adăugase rîzînd un ofițer de jandarmi. Ce-o fi căutat și el acolo?

Nu-i plăcuse „cățelușii" și nici rîsul ofițerului. „Cîine credincios" merge, vorba aia: rozi un os, da' trebuie să latri sau să muști.

„La mai mare băăă, la mai mare!" auzi din nou și se văzu deodată un dulău cît un vițel. Avea colții ieșiți de sub buze și mîrîia. Se făcea că era undeva într-o piață mare de tot. Cît orașul. Mai mare. Cît țara. Da' nu era ca toate piețele. Asta era așezată pe-un munte înalt, înalt și-n vîrf era cineva pe care trebuia să-l păzească el. Acolo voia să ajungă și urca mereu. Trecuse de mult de tarabele de zarzavat și de prăvălii. Urca mai sus. În jurul lui, negustorii nu mai erau îmbrăcați în halate sau cu șorțuri, erau în haine bune de fel de fel de stofe, unii în haine negre ca cioclii și toți vindeau sau cumpărau ceva. Nu putea vedea ce, că nu aveau tarabe. Da' se certau, tot ca ăi de jos și își smulgeau hîrtiile și banii dintr-o mînă în alta. Cineva, nu știa cine, i-a aruncat un pumn de mărunțiș care a căzut tot, grămadă, zornăind înfundat. Încă un zornăit la fel și sări în picioare. În fața lui la doi pași, ca să nu dea peste el, camionul cu sifoane săltase cu amîndouă roțile din stînga pe bordură. Cît ațipise? cinci? zece minute? nici atît. Se trezi de tot, cînd sifoanele zornăiră din nou și camionul reveni pe caldarîm.

— Ia stai mă! Stai așa! Își îndreptă chipiul, închise copca de la gît și veni lîngă camion. Mai ai vreun sifon plin? Îi era gura cleioasă și-l încinsese soarele.

Omul stătu puțin să se gîndească.

— Mai e o ladă în fund. Da' bea din mai multe să nu se vadă, că mă-njură dom' Nicu.

— Să-i spui lu' domnu-tu Nicu dă mine. Io l-am golit. Și găsi lada. Cu sifonul la gură, se uita la fața nerasă a celui de pe capră care îl aștepta. Îi vedea ochii, umbriți de cozorocul șepcii, care se uitau fix la ceva. La' ce dracu' s-o fi uitînd așa? Lăsă sifonul în jos, și-i urmări privirea. Făcu doi pași, pînă lîngă el dar omul nici nu-l simți. Se uita mai departe în același loc.

— La ce te uiți, mă? întrebă scurt sergentul.

Celălalt tresări și mută privirea ridicînd din umeri.

— Mă uit și eu... n-am voie?

— La ce? se răsti de data asta.

— La zid! Na! primi răspunsul.

O mînă îi luă sifonul, alta săltă hățurile și caii porniră la pas.

Rămase privind la camionul care se ducea. Vru să se repeadă în urma lui, dar se răzgîndi și o luă de-a lungul zidului. Îl cercetă cu atenție pentru a nu știu cîta oară și se întoarse tot pe lîngă el. La ce se uita ăla, că nu se mai vede nimic? Doar varul alb. „La zid" cum o să se uite așa... doar la zid. L-o fi văzut pînă acum de vreo mie de ori. Ce-l crede prost? și pe urmă, nu se uita cum se uită cineva cînd n-are ce face. Da' cum? Ia mai dă-l încolo! Ce vis? și doar ațipise... ar fi vrut să-și-l tălmăcească dar nu îndrăznea, prea era... Și asta la ce se uită? O femeie cu un copil în brațe ieșea din piață și arunca din cînd în cînd privirea furișată spre zid. De cumpărat, nu cumpărase nimic. N-avea în mîini decît copilul. Acum, fiindcă trecuse mai încolo, făcea cîțiva pași și întorcea capul. Dădu cu ochii de el și grăbindu-se trecu de colț. Ce au ăștia? Întîi sifonaru' pe urmă asta. De azi dimineață or mai fi fost, da' n-a băgat de seamă. Se așeză din nou pe bolovan, cu gîndul să urmărească pe fiecare.

Hamalii, cu strigătele lor, împingeau la rampă un vagon să-l descarce. Îi plăcea să se uite cum lucrează da' cineva îi dăduse sfatul să nu se bage între ei și-i povestise că nevasta unuia din ăștia, a cui nu știa, poate chiar a ăluia blond sprijinit în rangă, trimisese copilu' după carne și i-a dat vînzătoru' lui Gogu carne împuțită. Înapoi a adus-o ea și i-a azvîrlit-o lu' Gogu în ochi. Ăla a tăcut, că știa cine e, da-n prăvălie mai era un comisar în civil, unu' nou, care n-o cunoștea și s-a repezit și-a luat-o la bătaie. Pînă să-l oprească Gogu, și să sară lumea, a lăsat-o lată. L-au găsit într-o dimineață, după două săptămîni pe un maidan lîngă fabrica de cuie, cu muște pe ochi...

Un timp uită de ei. Se uită la una. O mutră de spălătoreasă care plătise ceva, sprijinise papornița pe o ladă mare și așezînd în ea ce cumpărase, ridica mereu ochii la zid și tot așa, ferindu-se, o dată și încă o dată. Începu să se înfurie. S-ar fi dus s-o ia la întrebări dar te pomenești că face asta un scandal!... îl mai face și nebun. Ce, n-are voie să se uite unde vrea? A spus cineva că e oprit uitatul? Aia cu copilul cînd l-a văzut a luat-o la picior da' asta stă, mai mută ceva în papornită și iar se uită. Îl mai observase pe unu' care întorsese capul și cînd intrase și cînd ieșise de la băcănie. Ce să le facă? N-are ce le face. Da' de ce se uită? Ce să mai vadă? Aproape îi părea rău că venise ora prînzului și piața se golise.

Reveni la hamalii care începuseră căratul. Cum dracu' or putea duce atît în spate? Uite la amărîtu' ăla, o aschimodie și aproape aleargă cu sacu'. Veneau de după prăvălii, de la rampă, ocoleau o grămadă mare de zarzavat putrezit, care zăcea acolo de cine știe cînd și treceau dincolo la magazie. Cînd ocolese grămada de gunoi vin cu fața încoa și... și ori el a-nnebunit, ori ei nu mai sînt în toate mințile. Trec fiecare pe rînd și se uită la zid. Merg aplecați, cu pasul grăbit, puțin săltat. Cînd ajung aici ridică ochii. Capul nu pot să-l ridice că au pe ceafă și pe spate aproape suta de chile. Ridică ochii, mult, mult de tot de le rămîne jos numai albul, mare, înroșit de atîta greutate.

Se uită în ochii lor și se întreabă aproape disperat. La ce se uită? că nu văd nimic... N-au ce vedea! Zidul e alb, alb ca zăpada... nu e nimic pe el... l-a controlat de-o sută de ori... nu se mai vede scrisul. De ce se mai uită?... Ce să vadă? Șirul se întrerupse brusc. Și dacă văd?... și văd... trebuie să vadă ceva, altfel de ce să se uite? Așteaptă să se liniștească puțin, trecu vizavi și începu să privească zidul cu încăpățînare. Cercetă cu ochii fiecare metru patrat, căutînd să descopere vreo urmă din ceea ce fusese scris. Îl cuprinse pe tot cu ochii, încordîndu-și privirea și-l privi mult timp așa, chemînd parcă scrisul să treacă prin crusta groasă de var. Se desprinse de lăzi, merse cîțiva pași, dar îl apucă amețeala. Ori unde întorcea ochii nu vedea decît dungă enormă, albă, care acoperea totul. Închise ochii și printre fulgere și boabe mărunte care-i jucau sub pleoape, albul imens revenea mereu și i se așeza în față.

Auzi sunînd la ateliere de patru fără zece, apoi de patru și în cîteva minute, totul vuia de furnicarul oamenilor ieșiți de la lucru. Treceau toți prin piață. Nu cumpărau nimic. Nici nu se uitau la marfă, la vitrine sau la negustorii cu figurile grave, înspăimîntați, care îi urmăreau de la locurile lor. Și din orice parte ar fi venit, treceau prin fața zidului, priveau, apoi plecau mai departe.

Îi urmărea buimac. Le vedea ochii citind și buzele, uite buzele ăluia se mișcă, spun ceva. Dacă ar fi aproape de el ar auzi.

Întîi încet, o luă printre ei strecurîndu-se, pe urmă din ce în ce mai repede, ferindu-se să-i atingă, apoi se repezi pe scări, sărind cîte două trepte și deschise ușa biroului mai mult cu umărul.

Izbitura îi făcu pe cei doi, comisarul și civilul, care stăteau de o parte și de alta a mesei, privind și ei pe geam, să se întoarcă spre el.

— Ce cauți mă aici? Ce cauți? De ce-ai venit sus? îl luă în primire comisarul, care nici el nu era în apele lui și se uita la cel intrat așteptînd parcă o soluție.

Sergentul îi privi pe rînd. Avea fața plină de spaimă. Spaima de un lucru pe care nu-l înțelegea și pe care nici nu mai dorea să-l înțeleagă. Își dădea seama că dacă înțelege e mai rău. Venise doar să le spună și începu întrerupt și gîfîind încă:

— Domn' șef... ăștia văd! Vă spun eu că văd!

— Ce să vadă, mă? Ești nebun? și comisarul schimbă o privire cu celălalt.

— Ce scrie domn' șef! Văd!

— Ia-scultă mă! ai căpiat? vino-ncoace! îl prinse de mînecă și-l tîrî lîngă masă în fața ferestrei.

— Se mai vede ceva?... vorbește!

Trăgîndu-se într-o parte, cu mîneca încă în mîna șefului, sergentul îndrăzni:

— Domn' șef... ei văd! vă spun eu! Poate nu putem noi să vedem... da' ei văd!

S-au întors toți trei să se uite din nou pe fereastră.

După un timp, pe comisar îl trecu un fior care-i scutură umerii și se răsti la sergent:

— Închide ușa aia... scoate pistolu' și stai lîngă ea.

PROFIL:

GEORGE BĂLĂIȚĂ

Redacția revistei „Luceafărul" va rămîne, fără falsă modestie, în memoria multor scriitori pe care abia îi întrezărim la ora asta, poate și pentru că locul ei geografic îndeamnă memoria la longevitate. Mansarda din Ana Ipătescu, cu coridoarele luminate, cum sînt luminate culoarele de tren, a cunoscut sfiala și prima bătaie în ușă a multor începători în ale versului și prozei. Uneori, pe la 7 seara, iarna sau vara, cînd afară hăuie viscolul sau n-a murit încă amurgul în zidurile orașului, zăresc, pe băncile joase, figuri stranii de adolescenți, cu ochii nocturni și nedormiți, foșnind din toate buzunarele ca niște monumente ale hîrtiei. Sînt stîngaci și focoși, îndrăzneți și timizi, sub fruntea fiecăruia ghicesc sfidarea mută : habar n-aveți voi cine sînt eu ! Ca prestidigitatorii, acești necunoscuți, venind din ateliere sau de pe băncile școlii, scot cu îndemînare din misterioasele lor buzunare, după trei fraze, coli albe, și cu o mînă palidă și tremurîndă le arată.

Emoția e dublă. Și cei ce le primesc se grăbesc să desfacă noile mesagii căutînd acolo staminele de aur ale viitorului artist. De sub tavanele joase însă, se aud ceva mai rar exploziile de bucurie care anunță nașterea unei speranțe. E firesc să fie așa. Mai rău mi se pare că, după debuturi promițătoare, flacăra unora începe să pîlpîie și să se stingă. O tăcere lugubră urmează unor debuturi senzaționale. Cine-i de vină ?

Iată la ce nu mă pot gîndi privind volumul de debut, în manuscris, al lui George Bălăiță, adus pe masa mea de o mînă prietenă, harnică și sigură. Pe autor l-am cunoscut la o ședință a cenaclului „N. Labiș" (unde, sub privirile ades necruțătoare a 150 de literați *in spe*, multe pagini au fost refuzate aplauzelor dacă nu au pățit ceva mai rău). E un tînăr modest, cu priviri deschise, cu o cumpătare moldovenească în gesturi și o moliciune a glasului, anunțînd ceea ce George Bălăiță nu e decît în parte : un povestitor.

Știu că proaspătul prozator e născut în 1935, la Bacău, deci n-a forțat muzele nici prea devreme și nici prea tîrziu, că e student încă la Facultatea de filologie din Iași (anul IV), că lucrează ca activist cultural la Bacău și că a debutat acum 3 ani în revista „Luceafărul" care l-a și premiat, de altfel, anul trecut. Biografia, ca și omul, pare modestă și anunță pe unul dintre cei mai interesanți scriitori tineri, aparținînd celui *de-al treilea val* al prozatorilor noștri de după Eliberare, adică urmînd contingentului D. R. Popescu, Velea, Fănuș Neagu.

Ce aduce nou acest autor venit din orașul lui Bacovia ? Ce îndreptățește speranțele numeroase legate de numele său ?

Într-o vreme cînd tendințe diverse solicită formarea viitorilor noștri romancieri (atracțiile cele mai serioase în acest domeniu exercitînd : Hemingway, Șolohov și Faulkner), George Bălăiță își caută un drum propriu, fapt ce trebuie salutat cu atît mai mult cu cît s-a văzut încă de pe acum cît rău aduc *adaptările* făcute după a doua sau a treia mînă, fără discernămînt.

Ocolind proza seacă, a unor tineri, numită — eufemistic — de *comportament* (proză în care, de pildă, țăranii noștri au apucături de seniori rurali arierați sau de fermieri alcoolici din Far-West, *împrumutați* cu toptanul din traduceri nu totdeauna reușite), George Bălăiță merge către o privire complexă a universului țărănesc din zilele noastre (din care nu lipsesc, desigur, mici bizarerii) sau către studiul minuțios al universului infantil, domeniu în care căderea într-o *copilărie substanțială* este absolut obligatorie pentru a nu se rămîne la infantilismul epic.

Aparatul sensibil al prozatorului cuprinde multe registre, fiecare reprezentînd un simț acut și un ochi foarte precis. Calitățile lui principale sînt : forța de selecție a faptului semnificativ și știința tăierii secvenței la momentul potrivit. Și cu asta am și exprimat ideea unei proze cinematice (cîtă influență exercită cea mai recentă artă asupra ei va trebui să mărturisim cu toții, într-o zi, fără rușine), surprinzătoare, plină de culoare, eliptică, deși cu aparență de stufozitate.

Proza lui Bălăiță ascunde un poet nedeclarat, un îndrăgostit de faptul mărunt, dar plin de lirism, un aspru pictor al naturii, desvăluit rar, pregnant în pasteluri sobre, delicate paradoxal, dar sugerînd un peisaj dur care presimte și acompaniază conflictele etice cele mai ascuțite. Această știință a conjugării elementului exterior, cu observația psihologică cea mai fină, anunță în mod cert un scriitor remarcabil.

Lui Bălăiță nu-i trebuie decît răbdare și însușirea unui bagaj bogat de lecturi potrivite, fără de care cele mai mari promisiuni s-au sleit pretimpuriu. Încă de la aceste pagini zestrea sa se întrezărește și, fără să dau certificate, anunț un nume substanțial.

Eugen Barbu

ARMONIE
DE TOAMNĂ

Fotografia :
VALENTIN HOSSU

AGENDA CENACLULUI „NICOLAE LABIȘ"

Deși în intenție n-a fost dedicată umorului, a 26-a ședință de cenaclu a oferit suficiente prilejuri pentru rumoare și zîmbete, grație cîtorva regretabile parodii a ceea ce trebuie să însemne o luare de cuvînt. Se pare că, atrași de popularitatea cenaclului și de animația discuțiilor ce se poartă aici, unii dintre participanți se simt ispitiți a-și încerca norocul în dispute critice, deși pregătirea teoretică sau gustul literar nu le-ar îngădui decît fotoliul mai modest al simplului auditor. Ne simțim astfel obligați a aminti că fiecare dintre cei aflați în sală e liber să nu pună în circulație acea maculatură intelectuală care scade nivelul dezbaterilor.

Schimbînd pentru o seară muzele și citind trei lucrări în proză **(Scrisoare de adio, Ora de practică, Drum...)** tînărul și prețuitul tenor Cornel Rusu n-a reușit să trezească de astă dată un interes deosebit. Lucrările sale dovedesc o cunoaștere „de bibliotecă", aproximativă a faptelor de viață pe care le înfățișează. Pe alocuri, în schițarea unor trăsături de caracter sau în descrierea cadrului acțiunii, se întrevăd semnele unei anumite sensibilități, dar emoția, umbrită de o tentă didacticistă, se pulverizează în notații facile și aglomerări de cuvinte. La discutarea lucrărilor au luat parte : Gica Iuteș, Vintilă Ivănceanu, Dan Ion, Viorel Chirilă, Ion Burcin, Constantin Săbăreanu, Brîndușa Tuță, Milică Stan, Nicolae Meianu.

În continuare, Barbu Cioculescu a citit cinci poezii **(Mușuroiul de furnici, Slava de aur a toamnei, Stihii, Ei, munții mei, Ploaie la trei după amiază).** Remarcînd cultura estetică și poetică a autorului, precum și capacitatea emoțională a unor descrieri de natură, majoritatea vorbitorilor au atras atenția asupra limitelor universului liric. Cu toate că poeziile acestea sînt, în general, bine scrise, autorul nu e încă stăpîn pe exprimarea unor sentimente foarte puternice, contemporane. Discuțiile au fost purtate de : Ion Gheorghe, Adrian Păunescu, Vasile Felea, Mircea Anghelescu, Maria Racolța, M. N. Rusu, Vintilă Ivănceanu, Dragoș Vrînceanu, Constantin Săbăreanu. În încheierea ședinței, a vorbit Eugen Barbu.

*

La a 27-a ședință, sub „tirul" discuțiilor s-au aflat Ilie Constantin (care a citit proză), Mariana Costescu (cu versuri) și... Adrian Păunescu, (autorul, de astă dată, al unei intervenții apologetice și al alteia negativiste). **Mirajul marilor bărbați** și **Întîmplări pe asfalt,** pretinse schițe satirice citite de Ilie Constantin, reprezintă, după cum s-a remarcat, „un debut foarte stîngaci în proză", „o încercare gratuită de a amuza", care abordează o tematică „aeriană, lipsită întru totul de conflicte semnificative". Prin contrast, au fost elogiate calitățile **poetului** și **reporterului** Ilie Constantin, pe care stilul sec, proza obiectivă, „se pare că nu-l prind". Deși între cei 12 vorbitori (Adrian Păunescu, Vera Lungu, Ion Crînguleanu, Violeta Zamfirescu, Vasile Vetișanu, George Radu Chirovici, Pădurariu Adela, Tudor Ursu, Nina Cassian, Nicolae Breban, Dragoș Vrînceanu, Eugen Barbu) s-au aflat și două trei voci care au susținut că aici ar fi vorba de o așa-zisă „expunere a banalului în mod caustic și sec", de tehnica „portretului în portret" etc., concluzia cea mai apropiată de adevăr ne pare a fi fost exprimată de Nina Cassian, prin aceste cuvinte adresate autorului : „Nu-i nimic, o să învingem acest moment penibil, și o să scriem **poezii bune...**"

În continuare, Mariana Costescu a citit poeziile : **Anotimp de adolescență tîrzie, Partidului, Joc de dragoste la marginea mării, Sentimentul construcției** și un scurt poem intitulat **Apel la prezență** — care au fost analizate cu atenție și sensibilitate de Ion Gheorghe Ben Corlaciu, Niculae Stoian, I. D. Bălan. Aceștia, remarcînd sensibilitatea autentică a poetei, gingășia și fragilitatea imaginii („impregnată — e drept — de reziduri din lecturi, în fond de locuri comune"), muzicalitatea versului, începutul de cristalizare a unui univers liric propriu (estompat deocamdată de o oarecare diluare a substanței poetice, dar începînd a se vedea în lucrări ca **Apel la prezență),** au cerut poetei o mai curajoasă abordare a problematicii contemporane, renunțarea la acele tente de retorism prin care caută să suplinească uneori acuitatea trăirii lirice. Au mai luat cuvîntul, exprimînd în general păreri subiective, Adrian Păunescu (cu accente malițioase) Ilie Constantin, Ion Crînguleanu (într-o ținută arogantă), George Radu Chirovici. În încheierea ședinței, Eugen Barbu a făcut cîteva aprecieri în legătură cu poeziile citite și cu luările de cuvînt.

Rep.

În atenția istoricilor literari :

„Am să vă fac o mărturisire... rușinoasă. La treisprezece ani am ținut timp de trei săptămîni un jurnal **de zi".** (Ilie Constantin).

Bibliografie critică :

„Eu îl știu pe I. C. atît de talentat, încît cred că și la vîrsta aceea scria f. frumos !" (A. Păunescu, 29 oct. a.c.)

„Ce a citit azi, **foarte interesant,** are o problematică **ușor-ușoră"** (A. Păunescu, 19 nov. a.c.).

„Eu, acum 6—7 ani, cînd am început să scriu, scriam la fel. Am scris așa 20—30 de schițe, unele mai proaste ca acestea" (N. Breban).

VIZIUNE

Încălecăm pe stelele albastre
Și lunecăm spre cerul vînăt, cînd,
Înfășurată-n văl de abur, noaptea
Peste cîmpie trece fumegînd...

Căuș ne facem pumnul și culegem
Fructul luminii, auriu, din mers.
Cel mai banal cuvînt spus lîngă lună,
Transfigurat, ni se preface-n vers...

Încălecăm pe stelele albastre,
Visuri de păsări albe ne cuprind
Și ni se pare că și-n cosmos, grîul,
Ca pe pămînt, se leagănă, foșnind...

SONDELE

Copacii-ncearcă-adîncul să-l asculte
Cu rădăcinile, dar sînt prea scurte ;
Nu pot pătrunde pînă-n miezul lui
Să afle ce-i acolo și ce nu-i,
Nu pot să soarbă decît prea puțin
Din seva lui spumoasă ca un vin...

Dar sînt copaci cu rădăcini adînci
Care se-afundă în pămînt pe brînci,
Copaci metalici care scot la soare
Licoarea brună și turburătoare...

N-au ramuri ca stejarii, dar vuiesc,
Însuflețiți de glasul omenesc.

George Iarin

În timp ce creșteau
Statuile noduroase,
Împovărate cu seve și știuleți,

Toamna are culoarea vinului
Ce scînteiază în pahare
Dulce ca prima dragoste.

Are culoarea
Basmalei decolorată de vară.

Toamna are mîi de arome
Și mîi de bucurii.
Bei culorile toamnei
Și bucuria își tremură petalele !

Vîrstele mele.
Seamănă cu visul atîtor oameni.
Cu un zbor de porumbei
Seamănă anii mei !

Ileana Roman

Că sînt cărarea vieții pe care urcă demn
Setoasa ei dorință de aer și de soare...

Dar ea nu mă aude, nu știe să măsoare
Nici lungul drum, nici timpul ce m-a zidit din nou.
E ca un fel de apă pierdută în ecou.

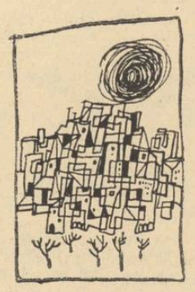

SCOALA DIN TUZLA

Aici, printre pietrele îngropate,
Aici, pe tipsia de calcar a pinilor marini,
În liniștea aceasta de gravură lunară,
Se zidește o școală, o draperie de sticlă
Pe care copii o vor împodobi cu corăbii.
Pentru noua construcție, ochii au aflat prin piraie
Pietrele rotunde ce vor dormi în beton,
Mîinile au ales grinzile lungi, hotărîte,
Iar din cearta cu norii, semețitele gînduri
Au cîștigat orizontul deplin.

FARUL

La pragul mării, pînă în zare,
Farul aruncă săgeți lucitoare ;
Despică nopțile fără hotar,
La pragul mării, statornicul far.
Navele prinse-n tăria furtunii,
Urmăresc ochiul înțelepciunii,
Punte-aruncată în scăpărare,
Arată drumul spre ziuă și soare.
Chemare a țărmului, dacă te-ai stins,
Nopțile-s grele, de necuprins,
Vin însoțite de știma abisului
Și trag spre nămoluri punțile visului.
Se prefac în chin și uitare
Catarge semețe, cutezătoare,
Frunțile ard, iosiorul sună
Marea lui tînguire spre lună.
Arată un far cărările drepte,
Arată navelor limanuri și trepte,
Fără de moarte sînt razele lui
Străbătînd inima timpului.
Aș pieri în hăuri întunecate,
Dacă raza fierbinte nu m-ar străbate ;
Catargele, punțile mele
N-ar fi luminate de stele,
Frînte, n-ar avea zări înainte
De n-ar fi raza fierbinte.

Marcel Păruș

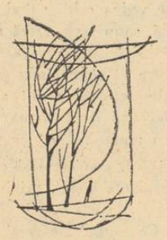

COLECTIVIST BĂTRÎN

Bătrînul simte cum prin coapsă-i trece
Foșnetul greu al grîului de mîine
Și palma aspră i se rotunjește
Peste-arături, încet, ca peste-o pîine.

Palma aceasta ce-a trudit la alții,
E tare și zbîrcită ca tovalul
Însă din gestul ei, atît de moale,
Orice mireasă-și poate face voalul.

PORTRET DE ACTIVIST

Toată culoarea adevărului
Fluidă ca apele
Se varsă în cuvintele lui.
Celor ce-l ascultă
Parcă privirea le este mai multă
Și limpede ca oglinda seninului.

În ea se răsfrînge
Pomul viitorului
Cu toate fructele lui.
Cînd vorbește el
E o liniște
Ca a sevelor spre muguri
Și plină de mustul cuvintelor
Ca via cu struguri.

AUTUMNALĂ

Toamna are culoarea împlinirilor,
Are culoarea mîinilor și frunților
Arămite de lumini

ANII MEI

Anii mei duc pe umeri zorile,
Seamănă cu grînele — foșnitoarele —
Care visează soarele
Și suie împovărate de spice.
Anii mei caută cerul să-l despice.

Vîrstele mele sînt coloane drepte
De lumini, de vise cu nesfîrșite trepte,
Seamănă cu drumul pînă la stele,

REVERIE

Pe haina dimineții s-au răsfirat, ușoare
Și murmurînd sub rouă, cetăți cățărătoare
De trandafiri. Visarea are coturni de fum.
Și ceasul care bate : acum, acum, acum
Și învelișul ierbii electrizat de aer
Îl regăsesc pe firul unui același caer,
Din care știu că pleacă și ochiul meu și zorii,
Din cînd în cînd pe frunte simt marea și ușorii,
Suavii pescăruși. Copilăria vine
Ca un izvor pe care îl văd din adîncime.
Și dă ocol tăcerii, apoi supusă pleacă
În țara ei cu dune și ochiuri mari de apă.
Aș vrea să-i spun o vorbă, un fel de vechi consemn :

Ion Gheorghe

PIGMALION

Ești lucrul meu la care lupt
dar care tot mă sperie, supus
deși sînt învestit asupra-i absolut
de însăși talnica materie ;
căci ridicîndu-și dreapta pentru semne
ea îi dădea uneltei mele locul bun
să te ridic din piatră sau din lemn
și din pămînt să te adaug.

Dar semnele prin care mi-a trimis
furtuni, să umplu pînzele ideilor,
să-ți pot aduce formele interioare
la-nțățișarea de acum —
aceleа eu i le-am răpit
și stătuit ca pasărea de soare
cînd urcă lut pe scara de lumină
la cuibul de perpetuare,
eu am zidit la viața ta opinii.

Există de asemenea un teritoriu
cu cerul alb și cu pămîntul transparent
și-acolo se aude cineva zvîrlind sămînță
și de la degete-nainte
semănătura-i cade încolțită
și crește-un soi iosiorescent, de flori...

Acolo am lucrat, la rădăcinile de iosior,
și mai aud mari cercuri de lumină
rupîndu-se de fruntea ta
ca undele sonore de un clopot —
și cercurile-acelea au cuprins copacii
și lucrurile care se-nrudeau ;
și s-au ales acolo grupuri sigure de tapte,
închise-n arii largi, de soare.

Așa cum duc meșteșugarii-n turnuri
mașinăria ceasului cetății
uitîndu-și propria lor greutate
pe care și-o adaugă la schele,
așa mi-am ridicat ideile la tine
fără să știu dacă zidirea mă îndură
și-acum eu însumi mă măsor acolo...

Mai e apoi și o grădină suspendată
pe unde ți-am dat apă la migdali
și rodiile le-am păzit cu arcul
și florile ca parașutele plutesc
și bucuria ți se leagănă de ele —
aceasta este lumea sentimentelor
pe care s-o păstrez nepustiită...

Dar tot necunoscută-mi ești
deși munceam ca la un val de magmă,
ca la un soi de piatră încă-n fierbere
încît sudoarea mea se-aude
cum circulă sărată și se-agită
asemenea izvoarelor termale.

Se face de aceea că ai fi planetă
cu-o lume-a mărilor de pulbere
cu munții doar imaginați de noi
încît mă tem de ce-am înțăptuit ;
De mine însumi deseori
nu-s sigur unde mă îndrept
și pentru ce mă duc spre un anume loc,
și pentru ce nu am pornit spre altul.

Pe cînd vorbeam și-ți conduceam încet
lăcuta creștere pe care ți-o-ncepusem
spuneam cuvintele unui miner
date nevestei, cînd îi aduce merindea.
Ci, mîngîindu-ți ramurile părului
elegiac și aspru ca o salcie
cred că purtam pe degete salutul
prin care eu mă despărțeam de tractoriști;
și-mi pare că trecîndu-ți palma peste față
continuam un gest al agronomului
lăsat către femeia lui la despărțire.

Străin eu însumi m-am trecut la tine
și-aceasta e acum speranța mea
căci molipsit de lumea noastră
eu ți-am adus putere și-ndîrjire...

Că-n lume e un viscol auriu, de sentimente ;
așa cum circulă polenul cu albinele.
Dacă se-adaugă o nouă dungă frunții
poți s-o găsești ca pe un praf de aur...

Petre Ghelmez

POEM ÎN ALB

Steag alb, de pace, deșășoară mulgătoarea,
În fiecare zi, cînd laptele îl toarnă în bidoane...
Un steag fluid, a iarbă mirosind,
Și-a flori, și-a cer senin,
Cît — fără margini — zarea !

Îndepărtate ținuturi,
Și constelații mari, și căi lactee,
Prin pînza lui se întrevăd,
Ca largi nisipuri,
Mișcînd încoa, pe-a timpului maree.

De-aceea chiar și soarele,
De cîte ori s-aprinde dimineața,
Cu munții lui de flăcări — mai întîi
Acestui steag fluid,
A iarbă mirosind, și-a flori de sînziene,
I se închină,
Ilumînîndu-și fața !

Nicolae Ioana

MANIFEST

Vin la voi fără vreo armă în mînă,
Fără săgeată, fără suliță, fără scut,
Fără cal, fără trufie, fără urale
Și fără veston în fir de aur cusut.
Dar cu suflet, dar cu dragoste
Vin pe jos fără centură, fără chipiu
Cu mîna pe inimă, cu palmele goale
Mi-am dezbrăcat armura de bronz de-o mie de ani
Cum își leapădă ființării pielea
De omidă, de vierme de pradă.
Oameni, retezați din rădăcini războiul —
Copacul deznădejdii și-al spaimei,
Oameni, căutați cu privirile-n soare
Și aruncați sămînța în noul pămînt.
Dezbrăcați-vă de platoșa îndoielii,
Spargeți aerul singurătății dintre voi,
Apropiați-vă mîinile, inimile, privirile,
Să cînte privighetorile, să cînte ciocîrliile ;
N-am nici o teamă, n-am nici o îndoială,
Îmbrățișați-mă, să nu vă uit niciodată.

Platon Pardău

PE AICI TRECUT-AU PARTIZANII

În memoria grupului de partizani din Moisei — Maramureș, uciși de fasciști.

Pe aici trecut-au partizanii —
Marșul lor, torent neîntrerupt ;
Pomii au erupt cum nu-n toți anii,
roada-n țara asta a erupt.

Cîte flori pe ape înțiu la vale
s-au stîrșit și cîte-au început...
Vreme nu-i de tînguiri domoale,
bate-n mine ploaia ca-ntr-un scut.

Pe aici trecut-au partizanii...
Cerul arde, arde ca un dor...
Și fug apele — meridiane
ce i-au strîns în arcuirea lor.

Țară, toamnă maramureșeană,
prin Moisei octombre m-a purtat...
Eu te duc la buze ca pe-o cană
și te sorb ca omul însetat.

Întunericul se lăsase treptat, la scurt timp după ce tăietorii de stuf se întorseseră din baltă, iar acum trebuia să fie aproape unsprezece : la radio se transmisese jurnalul.

Ceea ce își pusese în gînd urma să fie făcut cît timp bătaia ritmică a grupului electrogen avea să acopere duduitul tractorului cînd îl va scoate din stațiune. Chiar dacă cineva va auzi, ar fi prea tîrziu, tractorul va fi destul de departe în baltă, iar după lumina farurilor n-ar fi avut cum să-l găsească : stuful era înalt și des în partea aceea. Și nici n-ar fi ieșit nimeni să-l caute. Nicu Gălan mai așteptă puțin, își termină țigara, se ridică de pe pat și se duse după Afanasie în cealaltă baracă.

Noaptea era așa cum o așteptase și și-o dorise, fără vînt și cu cerul senin și luna arunca o lumină sticloasă, vînătă. Gălan lăsă capul pe spate și privi irizarea palidă din jurul lunii. Mergea ușor, călcînd pe stratul subțire de zăpadă bătătorită pe cărăruia ce ducea spre cealaltă baracă. Nu era nimeni pe-afară, el deschise anevoie ușa înțepenită și intră. În baracă se culcaseră aproape cu toții, Afanasie era întins și el pe pat dar îmbrăcat și cu scurta de blană pe el. Gălan îi făcu semn să iasă și Afanasie clipi din ochi și se ridică îndată. În timp ce se îndrepta spre ușă de-a lungul șirului de paturi, cineva îl întrebă dacă se duce pe malul celălalt după vin și Afanasie clipi iarăși din ochi, zîmbind șiret.

Cînd ieșiră însă afară se posomorî dintr-o dată.

— Ascultă, mă, Nicule, șeful știe ?

— Știe. Și după un timp adăugă : Ți-am mai spus o dată că știe.

— Atunci hai, făcu Afanasie.

De fapt era convins că cellalt nu-i spusese adevărul, șeful n-avea cum să știe nu numai pentru că era plecat din stațiune, ci și pentru că, așa simțea el, Gălan oricum nu i-ar fi spus ce avea de gînd să facă.

— Atunci, haide mai repede, mai zise o dată și o luă înainte spre hangar.

Abia acum își dădu seama Gălan că de la început nu fusese crezut, că Afanasie nici nu-și bate capul să afle cum stau lucrurile cu adevărat și avea nevoie doar să audă de la el că șeful stațiunii știe. Asta îl înciudă și el îl strigă din urmă.

— Stai, Afanasca, nu te grăbi așa.

Omul întoarse capul și mormăi ceva. Se obișnuise ca cellalt să nu-i mai zică **diadca**, ca înainte vreme, dar uneori își aducea aminte că avea nu băiat aproape cît Nicu Gălan și **diadca** ar fi fost mai potrivit. Numai copiii îi mai spuneau așa. Afanasie încercase să-și dea seama de ce se întîmplă astfel, îi era greu să găsească o explicație și renunță să se mai gîndească.

— Ascultă, Afanasca, tu, de fapt, ce crezi ? Că nu știu ce fac ?

— Știi, naiba să te ia, cum să nu știi.

— N-aveai decît să nu mergi cu mine, găseam pe altcineva.

Afanasie nu-i mai răspunse. Nu avea chef de vorbă acum, se gîndea că prea ușor se învoise să-l însoțească pe tînărul acesta în baltă, deși pînă la urmă oricum ar fi făcut-o, n-ar fi rezistat ispitei.

Ajunseră în fața hangarului și aici Gălan alergă la tractorul său să-l pornească mai repede. Duduitul motorului, mai puternic la început, se contopi apoi cu cel al grupului electrogen și ei se opriră amîndoi să asculte. Gălan sări la volan împingîndu-l pe Afanasie spre scăunelul recoltorului, pe urmă îndreptă tractorul direct spre perdeaua de stuf de la marginea stațiunii.

Avea de trecut o fișie de pămînt moale acoperit de o poiaghiță de gheață pe care se vedeau pete albe de zăpadă. Aici niciodată nu înghează cît trebuie ca șenilele să nu se afunde prea tare și poiaghița aceea de gheață era înșelătoare pînă acolo unde începea adevăratul grind. Gălan ambală motorul la maximum. Nu mai era mult pînă la stuf și el hotărî să înceapă să taie chiar acolo.

Cînd intră în desiș opri pentru puțin timp tractorul. Simțea o neliniște neîncercată încă și care-l atîța și el așteptă să treacă. Era o nemișcare deplină în jur, motorul la turație mică duduia molcom și zgomotul acela atît de obișnuit auzului abia îl auzea. Afanasie era undeva în spatele său și tăcea, așteptînd.

Gălan porni tractorul și apoi, imediat, cuplă agregatul de tăiere. Trestia deasă îi învălui din toate părțile cu un foșnet sec, continuu, de ceva fragil care este strivit, călcat și tăiat, și acest foșnet era atît de puternic, încît zgomotul motorului și țăcănitul cuțitelor nu-l acopereau în întregime.

Primii maldări tăiați începură să urce pe banda rulantă spre legător unde se afla Afanasie care-i prindea și-i arunca jos. În răstimpuri mașina pe care se aflau ei se opintea și scotea un fel de vuiet în fața acelui zid friabil alcătuit din nenumărate fire, pe alocuri prea dese și încîlcite. Razele de lumină proiectate de faruri descopereau necontenit noi suprafețe verticale ale stufului netăiat, care se arăta aproape compact, fără culoare, un desiș fără început și sfîrșit. Se vedea destul de bine ca să se poată merge înainte așa și asta îl bucură pe Gălan. Rămînea să arunce o privire înapoi, spre miriștea din urma tractorului, dar amînă clipa aceea. Continua să se uite la desișul care părea să cuprindă tot ce era în față, întinzîndu-se peste tot și urcînd pînă sus spre lumina vineție a lunii.

Cînd, în sfîrșit, se uită înapoi, nu văzu la început nimic, privirea îi fu suptă de ceva negru și el închise ochii și-i deschise după cîteva clipe și începu atunci să deslușească, luminate slab de lună, țepii firelor tăiate și, pe-o margine a fișiei curățate de trestie, petele gălbui ale maldărilor aruncați. Opri tractorul să se convingă că totul era într-adevăr așa cum vedea... Se putea tăia și noaptea deci, cum făcuse acum, și altceva nu-i trebuia să știe.

Afanasie spunea ceva în spatele său, înjura legătorul de maldări care nu mergea cum trebuie, dar el nu-l asculta pentrucă legătorul acela se defecta mereu, și ziua, ca și banda rulantă pe care urcau maldării care glisa deseori. Toate acestea nu erau însă din pricina nopții...

Noaptea era la fel ca multe altele de pînă acum, senină și fără vînt, noapte cu ger și fără zăpadă și nopțile acestea nu trebuiau pierdute.

Nu pornise încă tractorul din locul în care se oprise pentru a se uita în urmă, la fișia neagră și la maldării risipiți pe margine.

— Hai, nu mai înjura degeaba, **diadca**, spuse el și simți că vocea îi era liniștită și blîndă.

Afanasie începu să înjure și mai tare, într-o cascadă neîntreruptă. Văzuse și înțelesese și el că se putea tăia și noaptea, aproape nu mai greu decît ziua, dar era încredințat că lucrul acesta el îl știa și înainte de a fi ieșit ei în baltă să încerce, numai că nimeni nu-l întrebase. Voia să i-o spună celuilalt și căuta cuvintele, pe urmă, în ultima clipă, vechea teamă că nu va fi crezut, că cei din jur nu sînt în stare să-i recunoască priceperea, îl opri. Celălalt îi vorbise prietenos și-i spusese chiar, după multă vreme, **diadca**, și poate ar fi găsit în sfîrșit în tînărul acesta pe cineva care să-l înțeleagă. Se bucură sincer în primele clipe, apoi totul se risipi, nici el nu-și dădea seama cum. Îi venea să facă ceva pentru a nu-l mai vedea pe cellalt atît de mulțumit. Și, în timp ce prindea maldării care ieșeau în cea mai mare parte nelegați, începu să se gîndească ce-ar putea spune sau face.

Gălan era într-adevăr mulțumit. După starea de neliniște și necunoscut cînd intrase în desiș și avea în față numai pata galbenă a luminii farurilor prelinsă pe firele de stuf, el uitase de toate și nu-i mai păsa că nu întrebase pe Constantin dacă îi dă voie să încerce să taie noaptea ; pe urmă văzuse miriștea dreaptă (așa cel puțin i se păru) și-l cuprinse o bucurie reală, clară și pe care nimic nu o putea strica.

Întoarse tractorul pentru a tăia o nouă fișie, avînd acum în stînga miriștea neagră care îi arăta linia pe care să meargă. Pe urmă, tot așa, a treia fișie, absorbit în întregime de ceea ce făcea, și chiar atunci cînd unul din faruri se stinse nu se dădu jos să vadă ce are, continuînd să taie cu lumină mai puțină, întrînd tot mai departe în perdeaua de stuf mai cenușie acum și numai zăpada rară, scuturîndu-se de pe frunzele lanceolate, sclipea uneori.

Într-un tîrziu se uită la cer să recunoască stelele pentru a ști dacă noaptea era pe sfîrșite.

Desen de AUREL NEDEL

...Terminară cu puțin timp înainte de a începe să se lumineze. Afanasie se arăta resemnat, nu mai scotea o vorbă după ce se săturase de înjurat legătorul defect. Privi și el, o dată cu Gălan, ceea ce lăsaseră în urma lor, miriștea proaspătă de pe grind, atît cît nu s-ar fi tăiat cu tarpanul de către o brigadă întreagă de dimineață pînă seară, și ceea ce văzu îl uimi și el nu putu să nu se gîndească, mirat din nou, că ce se făcuse acolo se datora și lui.

În drum spre stațiune îl pătrunse frigul și el trecu de pe scăunelul lui de la legător pe capota fierbinte a tractorului ca să se încălzească. Se uita cu ochi obosiți de nesomn la contururile estompate ale barăcilor dincolo de care se vedea vag suprafața plumburie, ca o materie grea și densă, a apei fluviului. Ziua abia începea și Afanasie se gîndi că avea destul timp pentru a face ceva ca tînărul acela cu care fusese în baltă să nu mai fie atît de mulțumit. Acum aștepta cu nerăbdare să ajungă mai repede la cantină și să-i ceară Emilianovnei un ceai fierbinte.

La cantină, în bucătăria despărțită de sala de mese printr-un peter cu ferestruică, nu era însă decît Paulina. Stătea pe vine în fața plitei și atîța focul. Obrajii i se înroșiseră, îi venea greu să stea încovoiată și să sufle în jarul puțin și fărămicios care se acoperea îndată cu un strat de cenușă neagră. Coșul trăgea prost, cum se întîmpla totdeauna dimineața, și sala de mese se umplu de fumul acru, cu miros de doctorie, al lemnului de plop.

Afanasie strîmbă din nas, scoase căciula și se așeză pe-un scaun, în dreptul ferestruicii, de unde putea s-o privească pe Paulina. Rămase un timp așa uitîndu-se cum Paulina se chinuie cu focul, cum nu-i vine în minte să așeze altfel lemnele și să curețe grătarul de subt jăratec. Nu se ridică s-o ajute pentrucă nu putea să-și ia ochii de la silueta diformă a femeii, se gîndea doar că trebuie să-i vină foarte greu să se miște și să se aplece cu o burtă atît de mare. Putea s-o privească nestingherit și asta îl captiva, ca un fel de taină ce i se descoperea în mișcările acelei ființe care se știa nevăzută, în răsuflarea ei grea și în felul în care la un moment dat își apăsă pieptul cu palma. Ca și cum nu mai văzuse o femeie însărcinată totul îi părea nou și necunoscut ca un mister în care intrase neprevenit și din care nu putea să se smulgă și el rămase într-o contemplare mută.

Paulina își îndreptă spatele, se ridică de la plită și-l văzu în fața ferestruicii zîmbind stînjenit, dar numai cîteva clipe, pentru că pe urmă el își încreți pleoapele cu căutătura aceea șireată pe care ajunsese să i-o cunoască. Îi spuse că apa n-a fiert încă dar că nu mai are mult și dacă vrea poate să-i dea acum pîinea și slănina. Vorbea ca de obicei încet, cu vocea ei joasă, din adîncul pieptului și care tremura uneori ca la copii. Se schimbase la față în ultima vreme, îi apăruseră niște pete galbene subt ochi și nasul și buzele i se umflaseră. Dar era la fel de atrăgătoare și acum, poate și mai mult, prin acea absență în privire cînd se uita la cel din fața ei și-i vorbea și parcă nu-l vedea, cu gîndul în altă parte, cufundată în ceva numai al ei, ca într-o împăcare deplină. Afanasie se simți puțin buimăcit.

Îi păru bine că în clipa aceea cineva intră în sala de mese și cînd întoarse capul îl văzu pe Nicu Gălan și cîțiva tăietori. Grupul se apropie de ferestruică și unul din tăietori își vîri capul înăuntru.

— Copii știe să facă, numai ceai la timp nu știe, spuse omul acela rostind rar și apăsat cuvintele, plecă de la ferestruică și se așeză la una din mese în mijlocul sălii. Apoi, cu voce tare ca să fie auzit pînă la bucătărie, ceru să i se aducă o pîine și gem.

Dimineața ceaiul și pîinea se dădeau la ferestruică și nu se aduceau la masă. Paulina nu spuse însă nimic, intră în cămară, se întoarse cu o pîine și un borcan de gem și i le puse pe masă. Părea liniștită, ca și cum nimic nu se întîmplase, cu acea privire absentă, obrajii îi erau îmbujorați de la dogoarea plitei și avea buzele întredeschise așa cum le ținea în ultima vreme. Se uita înainte, la toată lumea din sală, dar parcă nu vedea pe nimeni.

Ceilalți rămaseră în dreptul ferestruicii și luară pîinea și ceaiul de-acolo. Era o tăcere deplină, se auzea numai fîsîitul ceainicului uriaș care începuse să fiarbă.

Auziseră ceea ce spusese tăietorul acela și tăceau. Afanasie așteptă cîtva timp să se întîmple ceva, apoi se așeză lîngă Nicu Gălan și, în timp ce-și bea ceaiul îl iscodea cu privirea. Tînărul începuse să mănînce, dar cu o încetineală nefirească, tăind felii mari de pîine pe care le ungea cu gem. Cînd ușa sălii de mese se deschidea el ridica ochii și se uita cine intră. La ferestruică se făcuse coadă, oamenii își luau pîinea și cana cu ceai și se așezau la mese. Unii terminaseră de băut ceaiul, puneau în coșul de papură pîinea și slănina pe care aveau să le mănînce la prînz, în baltă, și se pregăteau să iasă afară după ce mai fumau o țigară în ultimele minute petrecute la căldură. Totul era la fel ca în fiece dimineață, parcă nu se întîmplase nimic sau se uitase ceea ce tăietorul acela spusese despre Paulina. Femeia nu mai ieși din bucătărie, apărea doar în dreptul ferestruicii ca să dea pîinea sau o cană de ceai.

Afanasie era dezamăgit. Se gîndi ce-ar putea spune ca să se iște ceva, cît timp tăietorul acela nu ieșise încă, dar oboseala după noaptea nedormită îi cuprinsese mintea într-o amorțeală pe care nu voia s-o alunge. Se simțea destul de bine aici la căldură. Din cînd în cînd doar își aducea aminte de ceea ce făcuseră ei noaptea în baltă și era ca o îngrijorare care plutea în el și nu dispărea. Îi trecu prin minte că pînă la urmă el și cu Gălan puteau totuși s-o pățească.

— Șeful vine azi ? Știi tu bine că șeful vine azi ? îl întrebă pe Gălan.

Tînărul se uită lung la el ca și cum n-ar fi înțeles îndată despre ce este vorba, apoi dădu afirmativ din cap. Lui Afanasie îi fu ciudă. Cu o zi în urmă băiatul acesta se ținuse ceasuri întregi după el ca să-l convingă să-l însoțească în baltă noaptea și acum, după ce făcuse ceea ce își pusese în gînd, abia îi răspundea.

— Și o să-i pară foarte bine cînd ai să-i povestești.

— Poate o să-i pară, răspunse Gălan.

— Ceilalți din stațiune au aflat ?

— Cred că da, făcu Gălan, la fel de îngîndurat și deodată vocea i se schimbă, el scoase o țigară pe care o aprinse grăbit și întrebă arătînd spre tăietorul care în clipa aceea părăsea sala de mese : Îl cunoști pe-ăsta ?

— Da-a. E unul din Caraorman, minți prompt Afanasie. Da' ce ?

Gălan nu-i mai răspunse. Se ridică de la masă și se duse după omul acela.

Descumpănit, Afanasie se sculă și el, neînțelegînd încă nimic, dar simțind că se întîmplă ceva și că nu avea timp de pierdut. Înainte însă de a ieși din sala de mese se duse în dreptul ferestruicii. Paulina ședea pe un scăunel, cu mîinile în poală, cu capul răsturnat puțin pe spate și plîngea.

Plîngea așa cum nu mai văzuse pe cineva plîngînd. Buzele întredeschise nu se mișcau dar ochii erau plini de lacrimi care se prelingeau pe pielea roșie și pătată a obrajilor ajungînd pînă în bărbie și Paulina nu ridica mîna pentru a le șterge. Afanasie se uită la gîtul alb al femeii acoperit în parte de părul care ieșise din basma și simți dintr-o dată că nu mai are putere s-o privească și că trebuie să iasă de-acolo.

Afară se făcuse ziuă însă lumina era încă puțină și cenușie din pricina pielei de dimineață venită din baltă și care învăluia ostrovul.

Pe malul din dreapta, mai ridicat, se vedeau cîțiva tăietori îndreptîndu-se în șir cîte unul spre baltă, iar mai departe, în stuf, se auzea duduitul unui tractor.

I se păru că-i pierduse pe cei doi, deși nu trecuse decît puțin timp de cînd plecaseră din cantină, nu-i vedea nicăieri, în partea unde era pontonul nu se uită, acolo nu aveau ce căuta. Dar ei se aflau acolo.

Cînd Afanasie se îndreptă într-acolo cei doi stăteau față în față, profilați pe fondul metalic al fluviului ce curgea atît de încet încît părea o apă nemișcată. Corpul lung și negru al pontonului de lîngă ei arăta ca un trunchi uriaș smolit. Lîngă cei doi, la o oarecare distanță se aflau cîțiva oameni.

Nu mai avea nici o îndoială acum că ceva din ceea ce presimțise și așteptase, se va întîmpla. Nu știa încă ce anume și nu mai încercă să-și dea seama. Alergă spre ponton.

Pe tăietorul care stătea în fața lui Gălan nu-l cunoștea. Era unul înalt și voinic, îmbrăcat ca toți cei de-acolo în pufoaică și ciulci legați cu sfoară, în cap avea o căciulă veche pe care o dăduse pe ceafă. Omul era proaspăt ras și asta îl miră pe Afanasie, pentru că toți se bărbiereau numai la sfîrșitul săptămînii sau cînd plecau acasă. Îl văzu cum se uită drept la Gălan și zîmbește.

— Am să plec cînd vreau... n-am să întreb de tine. Și tăietorul înjură.

— N-ai să pleci nicăieri. Gălan avea vocea sugrumată, dar cînd mai spuse o dată : N-ai să pleci nicăieri, vocea îi deveni stridentă.

Era palid și ochii îi erau încercănați și ardeau făcîndu-l să pară mai slab, supt de ceva dinăuntru ca cineva scuturat de friguri. Pe unul din obraji rămăsese din timpul nopții o pată neagră de motorină.

Omul cu care vorbea scoase mîinile din buzunar, făcu un pas spre barca trasă pe mal lîngă ponton, apoi se opri și se uită liniștit la toți cei de-acolo. Stătu așa un timp, apoi spuse :

— Te-aprinzi ca un prost... Nu se vorbește așa despre o femeie însărcinată ?! Tîmpitule ! Aia-i din sat de la mine și-i cunosc tot neamul ei de cățapi... Face plozi cu cine știe ce handralău de la Navrom și vine să-i nască aici.

După ce spuse asta scuipă și începu să coboare spre barcă. Făcu doar cîțiva pași pentrucă Gălan se aruncă după el și-l trînti jos. Se rostogoliră pînă aproape de apă spărgînd cu trupurile lor poiaghița de gheață albicioasă care acoperea glodul de la marginea malului. Gălan se sculă întîiul și se repezi din nou asupra tăietorului și-l lovi, dar acesta nici nu se clinti și nu ridică mîna, așteptînd parcă ceva și atunci cînd o făcu lovitura fu dată în plin și tînărul căzu pe spate.

Îi despărțiră cu greu, Gălan se zbătea, aproape plîngînd de furie, rugînd să fie lăsat, însă nimeni nu-l asculta. Pe cellalt îl duseră la ponton. Omul își scoase acolo pufoaica și începu s-o curețe de noroi fără să se mai uite spre locul unde rămase Nicu Gălan.

La început, cînd cei doi se încăierară, Afanasie simți un gol în coșul pieptului ca și cum cu el se întîmpla totul și va fi lovit și va trebui să lovească și el și fu ca o prăbușire care-i tăie respirația și el închise pentru cîteva clipe ochii. Alergă împreună cu ceilalți să-i despartă pe cei doi, însă nu făcu decît să se înghesuie în învălmășeala de trupuri și brațe. Acum stătea pe vine lîngă Gălan care se așezase pe barca tăietorului și-și ștergea buzele năclăite de sînge.

Și mai mult decît înainte Afanasie nu înțelegea nimic din ceea ce se întîmplase și izbucnirea pe care o văzuse îl uimi cu desăvîrșire. Îl cuprinse dintr-o dată o duioșie pentru tînărul cu care fusese noaptea în baltă, nici el nu știa de ce, voia să facă ceva pentru el și atunci scoase o batistă, o muie în apă și i-o întinse.

— Ce s-a întîmplat, mă băiete ?

— Lasă asta acum...

Afanasie se apucă să-i șteargă el fața cu batista udă.

— Hai, mă, de ce nu-mi spui tu mie ?

— Taci... lasă-mă în pace.

Dar unda de duioșie era acum atît de puternică, încît lui Afanasie nu-i mai păsa ce spune cellalt, numai să poată rămîne lîngă el pentru a-l ajuta cu ceva. Începu să-i frece cu batista pata de motorină de pe obraz și nu-l mai întreba nimic, așteptînd ca tînărul să vorbească singur. Era încredințat că pînă la urmă Gălan o să vorbească.

Octavian Păscăluță

GER DE IANUARIE

TUDOR

De multă vreme cinematografia noastră ne datora acest film inspirat, complex, axat pe un scenariu excelent conceput, cu o dramaturgie fără de care spectatorul n-ar fi rezistat celor 3 ore de proiecție.

N-am să contest înainte de a scrie despre această peliculă, că studiourile noastre au înregistrat unele succese (ia să ne gîndim la Lupeni, la Setea, la Valurile Dunării), dar aceste realizări, subliniate la vreme de cronicari, erau parțiale : fie ale regiei, fie ale interpretării, fie ale scenariștilor.

De astă dată se poate vorbi despre o operă cinematografică, despre ceva în stare să ne dea acel optimism fără de care orice mișcare artistică nu poate progresa. Tudor reprezintă o treaptă superioară în deloc scurta istorie a ecranizărilor românești.

Ce a dus la succesul absolut al celei mai recente realizări a studioului „București" ? Mai întîi, prezența unui scenariu, gîndit cu logică și pricepere dramaturgică. În al doilea rînd, omogenitatea echipei de actori și, în al treilea rînd, regia sobră, echilibrată, neispitită de căutări fără temei.

Scriitorul Mihnea Gheorghiu, după lecturi îndelungate, a găsit acea schelărie funcțională a biografiei lui Tudor în stare să redea nu numai o viață romanțată, ci și un tablou veridic și cuprinzător al epocii. Panorama societății românești din jurul anilor 1812—1821 este surprinsă cu o maturitate remarcabilă în secvențe memorabile, cu adevărat cinematografice. Portretul moral al lui Brîncoveanu, de pildă, atinge poezia dramatică a lui Shakespeare (nu întîmplător autorul scenariului este un cunoscut exeget și traducător al marelui Will). Vă amintesc ruga la icoane, înainte de trădare, sau umilirea tragică de la poarta Sultanului, grandioase în concepție și excepționale în interpretarea lui George Vraca.

Mihnea Gheorghiu se putea lăsa furat de unele aspecte haiducești ale epocii, ar fi putut merge pe un western oltenesc fără substanță, folosind capacitățile fizice ale interpretului principal, dar el a voit și a reușit ceva mai mult : să ne dea un Tudor măcinat de marea răspundere istorică pe care și-o ia în fața norodului în care vede depozitarul tuturor virtuților românești, luptînd de aceea cu tagma fețuitorilor, formată dintr-o boierime coruptă și fără scrupule, înfățișată cu o mare precizie (vezi figura marelui vistiernic în interpretarea suculentă a lui Florin Scărlătescu).

Cum nu intenționez să scriu o cronică, să mi se permită lipsa de ordine a argumentației, pentru că entuziasmul mă obligă la aceasta. Vreau să reamintesc spectatorului cîteva secvențe : prologul : marșul pandurilor în acompaniamentul unui cîntec de Gh. Dumitrescu, de o frumusețe bărbătească, fără egal ; scena jalbelor în protap, demnă de un mare dramaturg și de un mare regizor; secvența morții lui Șuțu (și-acum simțim cum ni se strînge carnea pe noi), scena traversării Oltului (a facielor) pentru care oricine poate fi invidios și metafora finală a filmului: clătinare, în sunetul tînguitor și măreț de clopote, a unei găleți de fîntînă deasupra cadavrului eroului, ucis mișelește de către trădători.

Numai cu aceste cîteva idei cinematografice și se poate vorbi în viitor despre un film-școală românesc. Vreau să vă amintesc cît de plastice erau acele rogojini arzînde pe capul tîrgoviștenilor jefuiți de boieri, cît de cutremurător era cîntecul de jale al năpăstuiților ; vreau să vă amintesc ce disperare și josnicie întruchipa Doamna Șuțu în tîrîrea acelui cadavru înghețat al soțului la o fereastră (scenă ce-mi vorbea încă o dată despre grandoarea operelor lui Shakespeare); vreau să vă reamintesc ce poezie gravă aveau miile de făclii aprinse pînă sub infinit, la malul Oltului, în acompaniamentul baroaselor fierarilor (sugerînd marea forță a poporului adunat laolaltă de o sfîntă revoltă.

Aș mai vrea să adaug, evident, și cîte ceva despre secvența „încoronării" lui Tudor, cînd în fața boierimii stupefiate, acest bărbat condus de un țel precis : acela de a mătura din calea săracilor pleava turcită, eroul încearcă tronul părăsit de Brîncoveanu ca pe un dulap oarecare ce pîrîie din toate încheieturile, exclamînd magnific: „Ce să caut eu în acest sicriu?" Și pentru a încheia înșiruirea celor mai semnificative tablouri dramatice ale filmului, puțin și despre scena spînzurării lui Oarcă, și ea demnă de un mare dramaturg.

Să repovestim : în plină luptă, unul dintre căpitanii lui Tudor, mînat de un dor vechi de răzbunare, fuge după careta boierului Glogoveanu, uitînd de îndatoririle sale strategice. Soarta bătăliei e aproape compromisă de această imprudență și, după victoria dificilă a lui Tudor, acesta îl trage la răspundere pe Oarcă. Flăcăul haiducit este spînzurat în plînsetele disperate ale Tincuței care-l iubește. Ezitarea comandantului e curmată de către însuși vinovatul : singur, acesta își aruncă butoiul de sub picioare și atîrnă în streang. Tudor taie frînghia cu sabia și căpitanul refuzat de moarte se roagă la picioarele pandurilor să fie ucis. Un dispreț general e răspunsul. Acest scurt incident caracterizează succint caracterul eroului principal și dă o idee clară despre mijloacele sigure ale scenaristului, bun cunoscător al loviturilor de teatru, după cum se vede foarte utile și pe ecran.

Și acum ceva despre interpretare.

În rolul banului Brîncoveanu, artistul poporului George Vraca a realizat, credem fără exagerare, cel mai mare rol al vieții sale. Îl cunoșteam pe interpret de multă vreme, așa încît surprizele erau excluse. Mărturisim că de data aceasta ne-am aflat în fața unui mare actor al ecranului care, cu mijloace economice, cu o demnitate a gestului atît de proprie dar atît de rară, a stăpînit pur și simplu pe spectator. Vocea sa profundă, de o mare amplitudine, bine sonorizată servește o interpretare de prim rang.

În Tudor, Emanoil Petruț ni s-a părut un actor complex, puțin cam rece și stăpînit pentru firea violentă a eroului, fără acel lirism sugerat de textul avut la îndemînă. Asemănarea sa fizică rămîne oricum turburătoare și de o mare precizie.

În Aristița Glogoveanu, romantica boieroaică, abstrasă de la treburile politicești ale soțului și chiar ale lui Tudor, intrînd într-o dragoste cam întîmplătoare, dar nu mai puțin poetică, Lica Gheorghiu ne-a oferit o interpretare deosebită. Melancolia privirilor, frumusețea unor ochi întunecați și plini de profunzimi, surîsul trist și grațios conferă actriței laudele noastre.

Olga Tudorache, întruchipînd pe Doamna Șuțu, a dovedit resursele sale dramatice cunoscute și a reușit într-o scurtă secvență să se facă ținută minte pentru multă vreme.

Geo Barton în Benescu, ușor teatral, a susținut un rol dificil. În rest, am reținut pe Amza Pellea (foarte cinematografic, ar trebui întrebuințat mai des), Ion Besoiu, Fory Etterle, Luminița Iacobescu și, mai ales, Mihai Pălădescu, în rolul „doftorului" (o mare promisiune pentru prezența sa fermă și jocul sugestiv al privirilor atît de necesar în film), Al. Giugaru, ca totdeauna plin de umor, personajul „gras" în sensul cel mai bun. Ne-a plăcut deasemenea, Toma Dumitriu și mai puțin, Ion Dichiseanu, pe cît de bun pe scenă, pe atît de feminin pe ecran.

Excelenta regie a lui Lucian Bratu ca și imaginea lui C. Ciubotaru (care ar fi putut scoate și mai mult din peisajul românesc). Felicitări compozitorului Dumitrescu pentru muzica sa de fond și mai ales pentru cîntecul pandurilor, de o mare sobrietate și frumusețe. Costumele Hortensiei Georgescu, excepționale, ca și decorurile lui Filip Dumitriu și Nicolae Teodoru.

Am greși dacă nu am saluta aportul inginerului de sunet Salamanian care a permis spectatorului să audă tot textul și chiar unele efecte remarcabile.

În concluzie : un film de mare anvergură pentru care studiourile noastre merită cele mai neprecupețite laude. Cu Tudor cinematografia românească se va mîndri și după mulți ani și ne bucurăm din toată inima să scriem aceste rînduri.

Eugen Barbu

SECVENȚĂ DIN FILMUL „TUDOR"

Ecranul și mișcarea stilizată

Între „Electra" și „Harakiri", vizionate recent pe ecranele noastre, dincolo de diferențierea ca problematică, idei dezbătute și răspunsuri, permanența Artei a aruncat o vizibilă punte de legătură : extrema stilizare a mișcării, sobrietatea euritmiei cinematografice.

Formula nu este nouă; filmul, prin structura sa, reclamă anularea gestului de prisos, nesemnificativ, epurarea în adînc, găsirea unei forme concise, cuprinzînd maxime valențe. Printr-un proces lăuntric inerent, atît filmul comic, cît și cel dramatic — pe căi proprii, — își vor rafina pe parcurs mijloacele de expresie, printre care, unul de cea mai mare importanță — stilizarea mișcării. De la comediile burlești ale lui Mac Sennett,—care continuă pantomima de circ și de muzic-hall—și în care tarte cu cremă, automobile, polițiști, ciini dresați și fete mai mult sau mai puțin frumoase se agită într-un balet frenetic și absurd — și pînă la conciziunea economică a mișcării din „Idilă pe cîmp", „Pelerinul" sau „Dictatorul" lui Chaplin, cîtă distanță ! Este ca și cînd, sublimîndu-și tumbele, printr-un proces continuu, saltimbancul ar fi reușit să caligrafieze, pe talașul arenei de circ, zbaterea fluturelui lui Marcel Marceau ! Filmul dramatic are o evoluție și mai uimitoare. La începutul istoriei filmului, repertoriul romanesc, de un desăvîrșit prost gust, cu povestiri rocambolești, emfatice, inundă casele de film într-un număr și forță egalate doar de numărul și forța șuvoaielor de lacrimi scurse pe peliculă ; privirile actorilor erau disperate, „pozele" lor disperate și, vai, disperantă „stilizarea mișcării" ! Fără comentariu, redăm titlul și subtitlurile unui film prezentat de Pathé în 1904 : — Roman d'amour, grande scène vécue en sept tableaux : „Seduite. — Du travail au plaisir. — Abandonnée. — Mourante de faim. Lettre aux parents. — Terrible expiation. — A l'hôpital".

Cît de departe sîntem de sobrietatea ritmului, concizia și echilibrul inegalabil din „Crucișătorul Potemkin" ! Scena scărilor Odessei, cu cadența mecanică, inexorabilă, a cismelor soldaților, cu contrapunctul goanei înnebunite a mulțimii, într-o dezordine realizată cu cea mai perfectă geometrie, este un cumplit și perfect balet al morții. Ecranul a cunoscut multe și interesante experiențe de poetizare a mișcării, printr-o euritmie specific cinematografică, de multe ori frumoasă însă numai prin ea însăși, sau transpunînd doar idei muzicale, ca de exemplu : „Ballet Mécanique" al pictorului Fernand Léger, sau „Arabescurile" chopiniene ale lui Germaine Dulac. Capodoperele lui René Clair și întreaga sa formație artistică mărturisesc contactul cu Loïe Fuller, cu Baletele Suedeze și influența exercitată de baletele ruse ale lui Diaghilew.

Stilizarea mișcării, atunci cînd purcede din însăși necesitatea lăuntrică a operei, apare ca un element de prim rang în economia riguroasă a frumosului cinematografic. Așa s-a întîmplat și cu filmele „Electra" și „Harakiri".

În „Electra" se aud doar cîteva dialoguri-cheie. Sensurile operei sînt împlinite printr-o stilizare la maximum a mișcării, prin găsirea gestului elocvent, printr-o euritmie în rezolvarea căreia regizorul a dat dovadă de un deosebit simț al măsurii și echilibrului — orice depășire riscînd să spargă cadrul întregului și să-l redea artificios. Tocmai această euritmie, cred, a dat operei o frumusețe de neuitat, atîrnînd greu în admirația juriului și publicului entuziast.

Din înălțimea trufașă a palatului din Argos, Clitemnestra așteaptă sosirea lui Agamemnon. Privirea fixă, scursă de căldură, mîna crispată, înfiptă ca o ghiară pe piatra aridă, și toată făptura sa, încordată și imobilă, ca a unei păsări de pradă, umplu secvența de o neliniște apăsătoare ; Agamemnon se apropie ; Clitemnestra înaintează lent și sigur, fascinîndu-și parcă victima ; cu voalurile sale lungi acoperă ca două aripi umerii Electrei și ai lui Oreste. Neliniștea crește ; simțim că trebuie să se întîmple un lucru groaznic — și deodată emoția explodează, în loviturile de secure scurte și repezi, împlîntate cu forță în trupul zbătîndu-se în ochiurile plasei. Nu se pronunță nici un cuvînt ; se aud doar sunete puternice, izbind timpanul ca pocnetul ritmat al unei inimi în care s-a făcut stăpînă groaza. Electra se cutremură și se frînge fără grai, ca și cum loviturile nevăzute ar izbi-o și pe ea. Efectul dramatic este magistral. Mai tîrziu, Electra, urgisită de Clitemnestra, își duce viața în coliba țăranului ce i-a fost impus drept soț, trăind visul reîntoarcerii fratelui iubit, Oreste. O înconjoară în permanență corul credincioaselor prietene, femei simple, care o înțeleg, o susțin și o apără. În vechea tragedie greacă, corul evolua în mișcări ritmice, cu cadență gravă în dansurile „emmeleia", sau agilă și vioaie în „hyporchema". În piesele satirice, euritmia gravă era înlocuită cu dansuri tumultuoase, deslănțuite, uneori de o frenezie licențioasă—„cordex"-ul, lăsînd să se întrevadă foarte clar originea lor dionisiacă. În plină maturitate a genului, mișcarile dansului se sublimează, participînd printr-o maximă interiorizare la sobrietatea severă a întregii compoziții. Formula euritmică adoptată de regizorul de film păstrează întocmai frumusețea unei astfel de sublimări, aducînd cinematografiei un tulburător dar poetic. Grupul femeilor, drapate în negru, evocă cariatide ginditoare, vesele sau triste, păsînd cu supleți sau privind elocvent în atitudini de o desăvîrșită frumusețe plastică. Procesiunea femeilor, ducînd-o pe Electra la mormîntul lui Agamemnon evocă frizele Partenonului ; femeile se desfac în cerc, se string cu grabă s-o susțină, cînd copleșită de durere, își plînge soarta, asemănînd-o cu a puiului de lebădă rămas stingher, o acoperă cu trupurile lor cînd străinii bat la ușa colibei, căutînd-o. Nu știu dacă vreun cuvînt ar fi echivalat cu frumusețea și delicatețea gestului protector. — „Facă-se lumină", strigă Electra în clipa fericită cînd află că Oreste l-a învins pe Egist — și deodată, văile întunecate ale Micenei se umplu de făclii, într-o euritmie veselă și luminoasă. Torțele se pleacă apoi solemn, rînduri, rînduri și în mijlocul lor, Electra încununează pe învingători, într-un cadru de o rară frumusețe plastică. Scena omorîrii Clitemnestrei are o tonalitate complet schimbată. Se aud din nou sunete precipitate, ca bătăile unei inimi înnebunite de groază, pietrele încep să vuiască, un vînt aspru svîrle pe cerul de plumb păsări negre, amenințătoare, corul își frînge liniile armonioase într-o lamentație agitată și înfricoșată. În sunetul tînguitor al unei melopei, sub privirile corului, exprimînd groaza și mila, tăcuți, nefericiți, Electra și Oreste se despart. Siluetele lor se îndepărtează pe drumurile prăfuite, se pierd printre măslinii săraci.

★

M-am întrebat uneori : să fie adevărată povestirea lui Plutarch — vrînd să ilustreze faima de care se bucura Euripide —, că în anul 404, după înfrîngerea Atheneі, generalii spartani au cruțat-o de distrugere, adînc mișcați de un focean care le-a cîntat primul cor din „Electra" ? — Cred că da.

★

Filmul japonez „Harakiri" demonstrează rafinamentul la care a ajuns arta orientală și extrem-orientală în exprimarea cît mai stilizată a mișcării. La originea lui ,teatrul chinez, ca și cel grec și indian, a pornit din dans și pantomimă. Cine a văzut

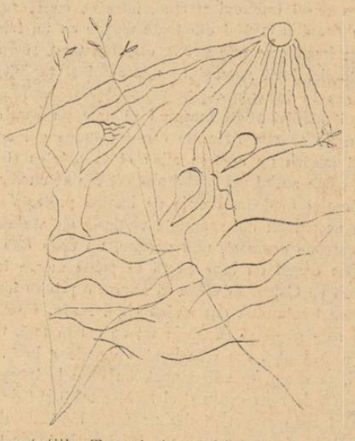

reprezentațiile Trupei Ansamblului de dramă din Pekin a fost surprins de viabilitatea acestei tradiții și de efectele de mare subtilitate rezultate. Kobayaschi a păstrat în film întreg ceremonialul, riturile ,atitudinile și gesturile samurailor, stilizîndu-le într-o ordonanță geometrică atingînd perfecțiunea. Hieratismul samurailor, reuniți în așteptarea săvîrșirii ritualului barbar, este răsturnat, printr-o euritmie cinematografică rar întîlnită, de deslănțuirea unui adevărat balet războinic, în care mișcările gonesc, se întretaie vertiginos, sparg simetria planurilor dreptunghiulare în racursiuri de mare îndrăzneală. Comparația filmului cu un joc de șah, mi s-a părut foarte fericită ; ce este roninul Tsuguma, decît un pion, care într-un joc desnădăjduit, răstoarnă maiestatea sacrosantă și inutilă a pieselor din jur ?

Tea Preda

film

La prima vedere pare surprinzător faptul că, vrînd să ecranizeze drama Electrei, realizatorul grec nu s-a folosit de „Hoeforele" lui Eschil sau de „Electra" lui Sofocle ci a apelat la tragedia lui Euripide, considerată cea mai puțin bună dintre toate trei. Și, totuși, această alegere a avut la bază două considerente de fond. Cacoyannis însuși spune : „Euripide poate fi socotit un autor extrem de modern prin finețea și profunzimea psihologică a personajelor sale, și prin umanismul său". În al doilea rînd, acțiunea acestei „Electra" se petrece exclusiv în exterior, ba mai mult, marea parte a tragediei se desfășoară nu în apropierea palatului lui Agamemnon, ci la țară, în vecinătatea colibei unui țăran sărac. Or, în concepția lui Cacoyannis, peisajul urmă să joace un rol important, acela de a prezenta Grecia de-a lungul veacurilor, de a realiza o punte între Grecia antică și cea modernă. De aceea, el și-a turnat filmul în întregime în decoruri reale : grandioasele ruine ale palatului de la Micene, dar și micile căsuțe ale unui sat de astăzi, aflat în apropierea Atenei. Această modernizare parțială a decorului ca și a costumelor de altfel (semnate de Vasileus), trebuie însă considerată nu ca un anacronism, ci ca o tendință de actualizare, în spiritul celei dorite de realizator, aducînd în același timp o puternică notă de realism.

Pătrunzîndu-se de spiritul lui Euripide, integrîndu-se lui, regizorul Cacoyannis, în același timp semnatarul scenarului, nu a fost nevoit să se depărteze prea mult de original. Păstrînd anumite elemente de structură clasică, cum ar fi corul, el a redus tragedia lui Euripide la esența ei. Aceeași tendință de actualizare de care vorbeam mai sus l-a făcut să suprime acel „deus ex machina" din final, înlocuindu-l cu sosirea oamenilor din popor care își exprimă, printr-o tăcere grea, dezaprobarea paricidului.

Meritul filmului „Electra" este de a nu fi teatru filmat. Nu avem de a face cu o experiență de transpunere teatrală, ci cu tratarea esenței tragediei prin mijloacele specifice celei de a 7-a arte. Cacoyannis a izbutit să păstreze noblețea tonului tragic, poezia ce caracterizează textul și dialogul lui Euripide, folosind în același timp întreaga sa măiestrie de cineast, perfect stăpîn pe mijloacele de expresie artistică. Elementul tragic care marca deja două dintre reușitele sale anterioare „Stella", sau zguduitorul „Fata în negru", este pe deplin valorificat în „Electra", operă de maturitate, amplă, răscolitoare.

În ultima vreme s-a remarcat tendința regizorilor de a pune genericul fie după primele secvențe de la început, fie după sfîrșitul filmului. Cacoyannis a folosit un alt procedeu mult mai original, construind după modelul teatrului antic un prolog, deosebit ca tratare de restul filmului, — prolog în care ne e înfățișată în imagini de o rară intensitate uciderea lui Agamemnon. Proiectată pe fundalul stîncos al dealurilor Aticei, silueta Atridului apropiindu-se cu pași apăsați este impresionantă prin masivitatea și forța ei. Prim-planurile de o frumusețe sculpturală ale lui Agamemnon filmat din racursi sînt punctate de bătăi de gong amenințătoare.

Cu o savantă dozare a gros-planurilor și a planurilor de detaliu, Cacoyannis știe să sugereze spectatorului ceea ce va urma. Chiar dacă acesta nu cunoaște subiectul tragediei, văzînd dintr-o dată întreg ecranul ocupat de mîna Clitemnestrei încleștînd mîna soțului ei, el ghicește că se pregătește o crimă. Un plus de dramatism a obținut regizorul folosind cu abilitate tăcerea. Într-adevăr, prim-planurile mute ale Electrei ce urlă înnebunită de groază și durere, sînt mult mai emoționante decît dacă i s-ar fi auzit vocea. De altfel, în întreg prologul nu se rostește nici un cuvînt, acțiunea fiind susținută sonor de impresionanta muzică a compozitorului Theodorakis ce alternează cu zgomote și cu tăceri de o rară eficiență.

Dacă prologul este măreț, impunător, cu cadre de o frumusețe clasică aproape dureroasă, în clipa în care începe desfășurarea propriuzisă a acțiunii, în clipa în care răsună primul glas omenesc, regizorul își schimbă brusc stilul, dîndu-i mai multă căldură. Mergînd pe linia unei permanente accentuări a umanității personajelor sale, a apropierii lor de oamenii obișnuiți, Cacoyannis realizează în același timp un tablou veridic al vieții grele a poporului, ai cărui reprezentanți sînt soțul Electrei și corul, format de acele femei în negru, vecinele sărace ale Electrei.

Soțul Electrei este la Euripide unul din cele mai interesante personaje din punct de vedere al umanității și al superiorității sale morale. Prin el, autorul făcea elogiul muncii și al eticei oamenilor simpli în constrast cu cea a clasei stăpînitoare. Această idee valoroasă este preluată și accentuată de Cacoyannis care acordă un rol important modestului erou despre care corul spune : „Nu e om de vază, nici nobil nu e, dar adevărata noblețe e cea a sufletului".

ELECTRA

O altă idee prețioasă a lui Eurípide, pe care regizorul o scoate în relief, este aceea a urii împotriva tiraniei ce se menține doar prin forța brutală a armelor (de pildă cadrele în care țăranii muncesc pe cîmp păziți de soldați călări, sau secvența de la mormîntul lui Agamemnon, cînd femeile o iau la goană înfricoșate de apariția soldaților lui Egist).

Este interesant de remarcat că tratînd un subiect clasic antic, Cacoyannis nu s-a lăsat atras doar de aspectul exterior grandios și solemn al personajelor, ci a creat caractere complexe, frămîntate, cu porniri adesea contradictorii. Aceeași Electră care cu sînge rece a pregătit moartea mamei sale, în ultima clipă șovăie, copleșită de sentimentul final : „Mamă, ai grijă !" strigă ea, și dacă Clitemnestra n-ar fi pomenit exact în acea clipă numele lui Egist, poate că sfîrșitul i-ar fi fost altul. Personajele se ciocnesc cu violență în atingerea țelului lor, dar acțiunile lor nu mai sînt atît rodul unui destin implacabil, cît al unor voințe și pasiuni extreme.

Regizorul a fost slujit în intențiile sale de o excelentă echipă de actori, în frunte cu marea tragediană de renume mondial, Irina Papa. În urma unei munci îndelungate cu interpreții, Cacoyannis a obținut de la aceștia așa cum singur afirma : „un ritm interior care să ne salveze de pericolul teatrului filmat". Și într-adevăr dialogurile rostite de actori nu numai că sînt lipsite de orice retorism teatral dar se disting prin armonia și muzicalitatea lor gravă.

În rolul eroinei titulare, Irina Papa realizează o creație de înalt nivel artistic, întruchipînd o Electră complexă, cu un caracter dîrz, hotărît. Printr-o manieră de interpretare sobră și reținută, dar plină de intensitate dramatică, tragediana aduce pe ecran frămîntările și suferințele fără margini ale nefericitei eroine.

Dacă personajul Electrei este magistral interpretat, credem că Iannis Fertis a fost greșit distribuit în Oreste. Deși întrunind din punct de vedere fizic toate datele rolului, (în unele prim-planuri de profil pare a fi însăși statuia lui Apollo), el nu are vigoarea necesară. Să fi fost chiar concepția regizorului care avînd o Electră atît de voluntară l-a considerat pe Oreste doar ca un instrument în mîna ei ?

Spuneam la început că realizatorul filmului a păstrat din tragedia lui Euripide corul, ba chiar acordîndu-i un loc întins. El intră în acțiune o dată cu izgonirea Electrei din palat, fiind întruchipat mai întîi de femeile care muncesc la cîmp și o petrec cu cîntecul lor, și apoi de femeile cernite, ce din clipa sosirii Electrei în noua ei casă vor fi mereu alături de ea, susținînd-o și îmbărbătînd-o în clipele grele. Această permanentă prezență sumbră pe ecran, trezește de la început un sentiment nelămurit de neliniște, prevestind parcă iminenta nenorocire și fiind în același timp un important factor emoțional.

E curios că deși este un element specific scenei, corul, așa cum a fost folosit de Cacoyannis, se adaptează perfect cerințelor ecranului. În momentele recitative, Corifeea este filmată în prim-planuri scurte, în timp ce aparatul panoramează lent pe grupul de tunici negre, aducîndu-ne în gros-plan, cîte un chip ce pare tăiat în marmură. Amintim de asemenea cadrele în care femeile stau adunate în fața colibei în care se consumă crima, cînd șoaptele lor sugerează șuieratul vîntului potrivnic de care vorbesc înfricoșate.

Slujit fiind de o echipă de artiști și tehnicieni de valoare, în frunte cu operatorul șef Walter Lassaly, care semnează și imaginea filmului „Gustul mierii" al lui Tony Richardson, Cacoyannis a izbutit să realizeze un film de înaltă ținută artistică, în care stilul său simplu, de un mare rafinament ajunge să devină clasic, rămînînd în același timp foarte modern. Totuși ne îngăduim să formulăm și cîteva rezerve.

Astfel, credem că serbarea dionisiacă lasă de dorit din punct de vedere al realizării ei, contrastînd în mod prea evident cu restul filmului Nici dansul mimilor nu este pe deplin realizat, deși ideea de a sugera lupta dintre Egist și Oreste prin mișcările celor doi dansatori e interesantă.

Mai există în filmul „Electra" încă o anume discordanță de stil, manifestată atunci cînd regizorul se lasă sedus de unele șabloane formaliste : vezi secvența de la mormîntul lui Agamemnon, cînd aparatul filmează cerul printr-o mișcare de rotire, sau cea în care femeile în negru se zbuciumă de groaza crimei făptuite. E de presupus că acele cadre fulgerătoare cu corbii, cu cerul, cu gros-planuri hidoase etc. prefigurează Eriniile ce-l vor pedepsi curînd pe Oreste. Oricum ele distonează cu sobrietatea și acuratețea de stil a totalității filmului.

Privit în ansamblul său, filmul „Electra" reconfirmă valoarea regizorului Michael Cacoyannis, situîndu-l în rîndul primilor mari realizatori ai lumii.

Manuela Gheorghiu

ANALIZE LITERARE

Pe marginea poeziei „Geneza" de Nicolae Labiş

In poezia „Geneza", Nicolae Labiş se încumetă (dar încumetarea este aproape o dispoziţie poetică firească la el) să ne dea o „genează" nouă. Avem în faţă o bucată de trei strofe de cîte opt versuri, cu rimă împerecheată — urmînd o curbă rapidă, a cărei scurtime apare ca un tur de forţă faţă de amploarea temei Acest examen pe care şi-l impune poetul ni se pare trecut cu deosebit succes. El e şi foarte reprezentativ, din mai multe puncte de vedere.

Vom spune mai întîi că avem a face cu o probă de forţă în ce priveşte concentrarea poetică. Dar cum e atinsă această concentrare ? Poetul nu foloseşte nici o clipă mutaţia abruptă a ideii, dinamica „golului intens", saltul aventuros care înnoadă gîndirea pe un drum ascuns. Totul se petrece la lumina zilei, a unei zile imense, marea zi a lumii în naşterea ei continuă, surprinsă însă la un registru de gîndire care exclude orice urmă de crispare, orice contracţii dezordonate — fie eliptice, fie digresive —, în funcţie simbolică. Cu alte cuvinte, gradarea gîndirii, pe o traiectorie aşa de scurtă şi de esenţială ca aceea pe care o adoptă Labiş, apare exemplar realizată de către poet. Tema genezei cosmice este unită la el cu aceea a dezvoltării istorice şi umane şi cu o splendidă proiecţie către viitor. Este cu adevărat surprinzător cum înăuntrul acestei teme, am putea spune fără cadre, fără tărmuri, imaginile s-au organizat poeticeşte într-un circuit aşa de conturat pe de o parte şi aşa de bine condus, pas cu pas, pe de alta ! Imaginile, cuvintele rămîn simple, şi totuşi noi, în majoritatea lor.

In întreaga poezie a lui Nicolae Labiş domină un ton de precoce gravitate, o răspundere a gîndului şi o conştiinţă a condiţiilor aspre pe care gîndul le impune vieţii interioare a poetului. Poezia lui Labiş e unul din exemplele remarcabile de regenerare viguroasă a ideii, în afara oricărei urme de intelectualism şi de contracţie abstractă. Această cucerire a lui în linia unor poeţi contemporani de prestigiu rămîne reprezentativă, într-o epocă şi un mediu care, — prin forţa dezvoltării culturii şi ştiinţei — sînt saturate de idei. Intre cultură şi poezie nu există, fireşte, antinomie. Cultura este extrem de necesară oricărui poet, dar dacă el nu mînuieşte acest instrument cu suficientă grijă, adică de pe poziţii personale de viaţă, sincere, autentice şi profunde, el se poate răni mortal cu această unealtă, mai ales cînd ea devine „filozofică".

In poezia „Geneza" avem un Labiş care se măsoară deschis cu ideea şi am putea spune cu conceptul filozofic şi anume cu conceptul dialecticii. Acest fapt ni se pare interesant de amintit unora dintre tinerii noştri poeţi.

Vom menţiona, în raport cu tema poeziei de mai sus, că „apercepţia" cosmică a lumii s-a îmbogăţit, după dispariţia poetului, cu nişte elemente concrete care înlesnesc considerabil „decolarea" imagistă a poeziei filozofice : este vorba de zborurile interplanetare ale omului. Acest fapt, departe de a împinge poezia filozofică spre metafora cu totul inedită dar lesne alterabilă, îi pune, dimpotrivă, la îndemînă substanţe de viziune realiste, care permit cucerirea pe un drum nou şi clar a esenţelor înalte ale materialismului. Lipsit de o astfel de înlesnire, Nicolae Labiş face totuşi, în bucata „Geneza", o poezie filozofică pe cît de autentică, pe atît de accesibilă. Acest lucru se datoreşte în primul rînd nivelului adînc al experienţei de viaţă, deci şi de gîndire a poetului, precum şi faptului că această experienţă, interioară şi exterioară, este poetic organizată, în poezia sa, în aşa fel încît poate constitui un adevărat model, dacă o privim în lumina unităţii lirice pe care o atinge. Din acest fapt derivă şi valoarea şi accesibilitatea ei.

Poezia „Geneza" începe astfel : *Atunci, trecînd şuierător prin vid, / Din zbor se închega un bloc lichid, / Se rotunjea în goana-i purpurie / Şi-şi alegea o cale pe vecie.*

Viziunea este esenţială. Cuvîntul „trecînd" din primul vers salvează problema cea mai grea a temei, aceea a abordării ei, sintetizînd conceperea dinamică a genezei. Imaginea se amplifică rapid pe aspectul iniţial de „ordine" şi de organizare a materiei. In cele patru versuri care urmează, ideea se concretizează pe celălalt aspect, „cel haotic", din naşterea formelor : *Pe el se-amesteca în văi grozave / Puhoaiele de ape şi de lave. / Deasupra nori clocotitori şi ceaţă, / Acopereau priveliştea măreaţă.*

Ultimul cuvînt, „măreaţă", dă nume — şi prin aceasta accentuează — însăşi emoţiei stîrnită de toate versurile la un loc. Imaginea, ideea, emoţia converg şi sînt şi consemnate lucid, în armonia lor.

După această primă secvenţă pe deplin rotunjită a poeziei, avem o primă senzaţie de nelinişte. Expresia se va dilua oare, se va dezorienta ? Pare că nimic nu conţine germenul suspensiv al continuării organice.

Germenul a existat însă — odată cu prezenţa acută a întregii teme în mintea poetului. După această primă parte a poeziei, registrul ei liric se schimbă. E ca şi cum ar interveni „corul", a cărui intrare este pregătită foarte bine de ultimul cuvînt. „Corul" este poetul însuşi, care se dedublează în reflecţie. Trecerea era în fond un moment tot aşa de dificil, ca şi abordarea iniţială a temei. Labiş îl rezolvă simplu, recurgînd la o modalitate firească şi riscantă — cea explicativă : *Materia îşi începea enormă, / Viaţa în cea mai primitivă formă.*

Apoi aspectul fundamental dialectic al realităţii este indicat îndată, ca atare, în următoarele două versuri, care mizează expresiv, ca pe un „suporter", pe o puternică esenţă ritmico-fonică, ele recuperîndu-se astfel pe deplin în economia lirică a desfăşurării bucăţii : *Cu deplasări spasmodice-n mişcare, / Cu largile-i contraste ţipătoare.*

Labiş trece, apoi, la această constatare : *N-au fost atunci timpane să audă / Acele chinuiri de lume crudă, / A căror ecouri, distilate, / Sînt azi în mii de sunete curate.*

Trecerea de la primele două versuri la ultimele două, în pasajul de mai sus, deşi arată o balistică excepţională a gîndirii, nu se bazează în nici un fel pe metoda eliptică, pe dislocarea iraţionalistă a meditaţiei, pe o reînnodare a ei aventuroasă, ci pe o gradare propriu-zisă, incluzînd un proces de raţionamente în care logicul, prin largul orizont final pe care îl atinge pe neaşteptate, devine poetic. Pasajul, prin acele „chinuiri de lume crudă" şi prin sentimentul concentrat al timpului, are un deosebit accent patetic.

Drumul este deschis pentru momentul viziunii istorice şi etice a „genezei continue". In a treia strofă succesivă de opt versuri, cu aceeaşi desăvîrşită gradaţie, poetul reintră din „cor" în fenomene — în fenomenul social. El „arde etapele" şi parcurge erele, de la un vers la altul : *Ne-am închegat din ape şi din foc, / Ne decantăm în straturi sociale. / Se-adună tot mai harnic la un loc / Asbest cu-asbest, metale cu metale,*

Apoi el ajunge ţelul final al ciclului genezei, definirea omului şi finalităţii lui : *Nutrim un vis şi năzuim spre el / Noi fauna măreaţă a furtunii, / Să sune dintr-al nostru viu oţel / Curatul sunet al perfecţiunii.*

Unda minunată a poeziei sale s-a încheiat cu o proiecţie supremă : „Noi fauna măreaţă a furtunii". Se exprimă concis, plastic şi major viziunea dialectică a lumii în ordinea umană. Acest vers este pe deplin congruent şi armonic cu cel dintîi al poeziei : „Atunci, trecînd şuierător prin vid..." Poetul nu şi-a scăpat nici o clipă din mînă firul artei, dar nici nu a stăvilit într-un fel elanul ei, am putea spune, supersonic.

Ce-ar mai putea urma, sîntem ispitiţi să ne întrebăm, din nou cu oarecare teamă, în cea de a patra strofă, după acest apogeu ? Totuşi plinătatea intuiţiei care a prezidat la naşterea acestei poezii a lui Labiş se confirmă o dată mai mult. Poetul intră într-o a treia ipostază : nici obiectivare, nici „cor", ci participare intimă, directă, coborîre aproape în ezitare şi — mirabile dictu — în combativitate.

Pentru replierea lui, îi sînt suficiente trei cuvinte, cu care începe primul vers din ultima strofă : *Mult pîn-atunci !...* adică pînă la atingerea „curatului sunet al perfecţiunii". Dar şerpuirea întregii strofe, în meandrele ei iuţi şi bărbăteşti, se redresează deodată. Cosmonautul acesta al genezei revine pe pămînt, parcă exact la punctul prevestit în momentul lansării şi proclamă concluzia culminantă a optimismului omenesc, a privirii înainte : *Mult pîn-atunci ! Dar dacă se-nfiripă / Puţin măcar din visul arzător, / Pe nervii noştri va vibra o clipă / Ecoul sunetului viitor. / Şi- asemeni clipe de vor fi mai dese, / Dac-am lovi-n duşmanii dimprejur, / Mai repede din ele se va ţese / Prezentul bun şi viitorul pur.*

Cu aceasta am citat poezia „Geneza" a lui Nicolae Labiş în întregime. Ea realizează nu numai o armonie focală a gîndului, ci şi o concomitentă închegare omogenă a imaginilor. Labiş foloseşte un limbaj modern, lucid, am putea spune ştiinţific, utilizat adesea, dacă ne uităm bine, şi într-o surprinzătoare funcţie muzicală. El dă acestui limbaj un contrapunct de „neaoşisme" : „Bloc lichid" lîngă „goana-i purpurie", „ecouri distilate", după „chinuiri de lume crudă" etc. Poezia are un climat al ei, o „valoare punctuală" pe care o putem defini drept *senzaţie a cuvîntului lumii.* Această senzaţie păstrează, fără îndoială, o mireasmă eminesciană. Ea nu se revarsă însă peste marginile ei, într-o stare indiferenţiată, cum ar fi aceea a infinitului, ci rămîne stimulatoare, aproape energetică.

Lăsînd la o parte o anumită incertitudine în realizarea strofei finale, este evident că în această poezie a lui Nicolae Labiş — ţinînd seama de valoarea ei şi de unitatea ei lirică— „apa se face sferă", cum spunea Goethe, vorbind de esenţa poeziei adevărate.

Dragoş Vrînceanu

Grigore Alexandrescu

BOUL ŞI VIŢELUL

Auzind că fiul are-un post de vază
(A ajuns ispravnic pe-o păşune mare)
Tatăl bou îşi puse coada pe spinare
Şi pe-aci îi-e drumul ! A plecat să-l vază.

Fantos şi mai vesel boul ca oricînd
Pe oricine-n cale îl oprea spunînd :
— Merg chiar la ispravnic ! Am un fiu şi eu
Şi-a ajuns ispravnic... Pe cuvîntul meu !
Unde-l găsesc oare ?
— Tii la dreapta...
— Ţiu...
Şi aşa spre seară a ajuns la fiu.

L-a văzut din zare şi-a fugit spre el :
— Fătul meu... O doamne ! Scumpul meu viţel !
Dar cînd vru să-l pupe (lacrimi avea-n gene)
Scumpul fiu îi zise : — Lasă ! Fără scene !
— Stai să te văd bine...
— Vrei să stau tablou !?
— Tii ! Te-ai făcut mare...
— Da. Sînt şi eu bou.
— Bou ! Ce bine-mi pare ! Verste patruzeci
Să te văd bătut-am...
— Bine. Şi cînd pleci ?
— Satu-ntreg, mătuşa, unchiul cel bătrîn
Toti te felicită...
— Ştiu eu : toţi vor fîn.
— Văd că ai de toate : căi de fîn...
— Optzeci !
— ... paie... Ai şi iesle ?
— Cînd ziceai că pleci ?
— Oi pleca eu însă-s obosit...
— Ştii, tată :
Du-te acum acasă, vino altădată :
N-ai nimerit bine... vezi, am multă treabă...
— Şi să viu la anul ! ?
— Ce atîta grabă ?

Auzind aceasta, cu mîhnire mare
Tatăl bou îşi pune coada pe spinare
A oftat o dată, sufletul să-i iasă,
Şi călcînd ca-n strachini s-a întors acasă.

— Ce-ţi făcea viţelul ? — l-a-ntrebat Brăzdar —
S-a făcut bou mare ?
— S-a făcut... măgar.

Serghei Esenin
(În tălmăcirea lui George Lesnea)

VIŢELUL

În imaşul verde abia ajuns-a
Şi-a fătat azi vaca un viţel de aur...
Gingaş ca o floare, seamănă cu dinsa,
Doar la ochi, îmi pare, seamănă c-un taur.

Cu picioare slabe, fragede, de luger,
S-a săltat din iarbă şi privea cu rugă...
Şi era să cadă... dar s-a prins de uger
(Viţeluşul vacii !) Şi-a-nceput să sugă...

Fără ca să-i pese că-i copil de ţiţă,
N-a lăsat în braţe ca să-l ia nici unul.
Singur merse-acasă, blînd, lîngă măicuţă...
Ea-l sorbea cu ochii şi l-a lins tot drumul.

Ci-n ogradă porcii-au prins a grohăi
Mirosind pe noul oaspe cu mînie.
Şi-a-nţeles viţelul chiar din prima zi
Că-n ograda veche-i multă porcărie.

Serghei Esenin
(În traducerea lui Zaharia Stancu)

TĂURAŞUL

Nici n-ajunsese bine vaca în păşune,
Cînd a fătat un tăuraş destul de mare.
E frumos, are în frunte o pată albă
Şi în privire nu ştiu ce ciudată asemănare.
El s-a ridicat şovăind
Pe toate cele patru picioare, dintre fragi,
A adulmecat o dată aerul
Şi a început să bea lapte de vaci.

Apoi, cînd cireada s-a întors în sat,
Viţeluşul s-a pomenit mergînd singur pe şleau, cu bucurie,
Vaca dădea din coadă ca să-l apere de muşte
Şi-i venea să-mpungă cerul, cu mîndrie,

Dar acasă-n curte nişte rîmători
L-au privit pieziş peste marginea trocii.
Şi viţelul atunci a priceput
Ce fel de dobitoace sînt porcii.

Miron Radu Paraschivescu

DE OF ŞI DE AOLEU

Floare 'naltă, floare neagră,
Nu ţi-am spus, fă, că-mi eşti dragă ?
C-o să fur din cer cinci stele
Să-ţi fac salbă şi mărgele ?
Şi mă laudam că eu
Îl caftesc pe Dumnezeu

De s-o pune-n drumul meu...
Nu-mi spuneai tu — ştiu ca azi —
Cînd săream peste-un pîrleaz,
Că de drag ce îţi sînt eu
O să mori de gîtul meu ?
Şi-a venit un barbugiu,
Oi, un fante de gagiu,
Din Obor, sau mai de sus,
Te-a chemat şi tu... te-ai dus !

Şi-ncă n-ar fi fost nimic,
Dacă nu mi-ai fi manglit
Punga mea cu bani fişic !
Stăteam noaptea amîndoi,
Bibilică, bibiloi,
Ningea lună peste noi.
Eu credeam că mă iubeai,
Dară tu mă sărutai,
C-o mînă mă mîngîiai,
Cu alta cotrobăiai.

Boarfo ! Nu ţi-a fost şucar
Să bagi mîna-n buzunar ?
Cum putut-ai să te-nduri
Să mă-nşeli şi să mă furi ?
C-am spoit un an lingiri
Pe la feţele subţiri,
Şi-am trăit prin mahala,
Doar cu praz şi ciulama
Ca să-ţi cumpăr, fie, fie
Rochie de cununie,
Să-ţi tac degetu-nfierat
C-o piatră de matostat.
Şi tu uite cum te ţii
De cuvîntul ăl dintîi !
Bine, dragă, îţi mersii !

Să mă-nşele o lăliie !
Da' şi eu fusei tămîie !
Că puteam şi eu încai
Să fiu craiul ăl mai crai
Şi să huzuresc ca-n rai.

...Da' acum am rămas bleg,
Amărît şi plin de jeg
Ca nărojii ăi mai mari :
Nici gagică, nici bîştari !

Francesco Petrarca
(în traducerea lui Lazăr Iliescu)

SONETUL XXXI

Pe-o colină-naltă
M-a săgetat Amor
Unde pieptu-mi tresaltă
Din fior în fior.

Ies în valea Maltă,
De chipuri mă-nconjor :
Ci-a vedea o altă
Femeie nu-i uşor !

Ah, ce mai arşiţă
Şi ce rece gheaţă
Gata să mă-nghiţă !

Grea-i a bărcii viaţă —
Că-ntîlnii în piaţă
O dulce madoniţă...

PARODII

de MARIN SORESCU

REPORTAJUL ÎN COLECŢIE

In cei aproape 10 ani de apariţie, colecţia „Patria noastră" (Editura tineretului) a pus în circulaţie o serie de volume valoroase, aducînd o contribuţie substanţială la progresul reportajului ca specie de prestigiu în cadrul literaturii realist-socialiste.

Vasile Nicorovici, de pildă, după ce ne-a dat o carte izbutită despre lumea oţelului („400 de zile în oraşul flăcărilor"), cu temeinicia şi seriozitatea ce-i sînt caracteristice încearcă în „Marele arc petrolifer" să reconstituie atmosfera lumii petroliştilor, dezvăluindu-i frumuseţea şi eroismul. Eseul şi descripţia minuţioasă, disocierea sociologică şi psihologică, evocarea istorică şi geografică îşi dau întîlnire în cartea sa. Incursiunile în trecutul mai îndepărtat sau mai apropiat îşi au şi ele rosturile lor estetice în această carte, venind să sublinieze transformările petrecute în centrele petrolifere din Valea Prahovei, Oltenia, Moldova, schimbarea condiţiei umane a celor care luptă să smulgă pămîntului zăcămîntul său de preţ.

Nicorovici creionează portrete de muncitori interesante, ca cel al lui Ion Spătaru — stimat pentru agerimea sa în rezolvarea problemelor de producţie — sau al bătrînului şi sfătosului brigadier Ion Constantin.

Ritmul trepidant al vieţii actuale, firescul şi simplitatea ei armonioasă imprimă relatării reportericeşti un tempo febril, energic, respinge fraza „frumoasă", excesiv metaforică. Stilul lui Nicorovici este exact, sobru, nu însă uscat şi plicticos. Există în „400 de zile în oraşul flăcărilor" şi în „Marele arc petrolifer" pasaje transcrise în carte direct din carnetul de însemnări, informaţii tehnice minuţioase. Fireşte, un efort de selectare pe linia elementului de senzaţie, în sensul bun, reportericesc, ar fi fost necesar. Trebuie să subliniem că unele prolixităţi sau pasaje tehniciste din cărţile sale nu se datoresc caracterului „monografic", adică modalităţii de lucru. In discuţiile ce s-au purtat în jurul modalităţilor reportericeşti, „reportajului monografic" i s-a aplicat duşul scoţian : pe de o parte el a fost servit din belşug cu elogii de către critica literară,care a văzut în el ilustrarea unei direcţii fertile — trecerea de la documentarea turistică la cunoaşterea dinăuntru a realităţii, pe de alta s-a văzut dojenit la fel de stăruitor de reporterii care au adoptat o altă modalitate mai potrivită cu înclinaţiile şi cu planurile lor de creaţie.

Se pierde adesea din vedere o formulare dintre cele mai fericite cuprinse în programul artei realismului socialist, cea privitoare la posibilitatea cultivării tuturor formelor, modalităţilor, stilurilor literare, acceptarea neîngrădită a pluralităţii — dacă aşa reclamă materialul de viaţă reflectat. O discuţie în acest sens poate fi rodnică numai în măsura în care problemele de modalitate reportericească sînt puse în raport cu realităţile ce trebuie reflectate, pentru că realitatea cere „modalitatea" şi nu invers. Reporteri diferiţi ca stil, dar apropiaţi printr-o anume predispoziţie către exprimarea emoţională, cu dese pătrunderi în zonele poemului, cultivă, cu apreciabile diferenţieri de nuanţă, direcţia lirică în reportajul actual. Amintim aici pe Ilie Purcaru, Petru Vintilă, Traian Coşovei, Pop Simion.

Ziarist ingenios, Ilie Purcaru pune în reportaj o pasiune şi o sinceritate cuceritoare. Reportajele sale despre Oltenia şi Dunăre sînt concepute tot după un plan monografic. „Harpe şi ape" e o amplă înfăţişare a spaţiului dunărean, de la pătrunderea fluviului în ţară pînă la vărsarea sa în mare. Urmînd acest itinerar, Purcaru a realizat numeroase pagini de istorie, geografie, folclor, viaţă urbană, rurală şi peisaj. Comuniunea sinceră a autorului cu realităţile zugrăvite dă cărţii un predominant caracter liric. Lirismul însă nu sufocă imaginea realităţii obiective.

In „Dobrogea în marş", Petru Vintilă mărturiseşte că nu a urmărit crearea unei monografii, ci realizarea unei „secţiuni în timp", prezentarea „unui crîmpei de azi al marşului impetuos, pe care Dobrogea, cea dintîi regiune colectivizată în întregime, îl face sub ochii noştri". Talentul asociativ, mobil, stilul colorat al autorului — însuşiri pe care i le-a format practica reportericească — sînt confirmate şi de noua carte. Marşul către comunism al regiunii celei mai înapoiate altă dată este înfăţişat în pagini emoţionante, scrise cu un real simţ al grandiosului. Subiectul se pretează la poem.

Tendinţa reportericească, în sensul nedorit al cuvîntului, de a filma în galop cifre şi fapte, înglobarea deopotrivă a amănuntului neimportant şi a esenţialului, se fac simţite în unele reportaje ale lui Vintilă. Urmarea este că acestea capătă un caracter de notă informativă sau dare de seamă. Unele reportaje stau sub semnul unei elaborări pripite. Oraşul Babadag, descris în culori orientale, a devenit, pînă la apariţia cărţii, cu totul altul. Dar un reporter mai atent la nou ar fi putut sugera ce va deveni ulterior oraşul Babadag. Chiar dintr-un plan de sistematizare el ne-ar fi putut crea o imagine destul de reală în acest sens.

Alături de volumele de mai sus, care se înscriu ca realizări certe, în domeniul reportajului literar au văzut lumina tiparului şi altele ce nu-şi justifică apariţia. Unele sînt un produs hibrid, un amestec între povestire şi reportaj, cu insuficiente elemente de fabulaţie ca să fie povestiri şi fără observaţii şi date specifice reportajului. Cărţile îţi transmit ceva din chinuitoarea singurătate a reporterului în faţa paginii albe, pentru că efortul compoziţiei, al construcţiei literare nu pot ascunde necunoaşterea unor fapte într-adevăr vrednice de a fi relevate. Aş aminti aici volumul lui D. Almaş şi M. Mancaş „Freamătul luminii". Autorii străbat drumuri pe care le-a făcut cîndva şi Hogaş : pitoreasca regiune a Moldovei de la izvoarele Bistriţei pînă la confluenţa ei cu Siretul. In loc să selecteze însă ce este esenţial pentru regiunea respectivă, reportajele adună laolaltă aspecte pitoreşti, de specific local. Eroii nu apar ca oameni ai zilelor noastre. Ciobanii „sînt la fel de spălaţi în zăr şi unşi cu unt de oaie ca şi eroii din secolul trecut ai drumeţului prieten", se scrie în carte. Te întrebi în adevăr dacă acest volum vorbeşte despre prezentul socialist sau despre faptele întîmplate cu secole în urmă.

Spre a înviora reportajul, unii autori consideră că e necesar să introducă în el diverse scene de amuzament, peripeţii etc. Incercînd drumuri ocolite, ei îi sărăcesc conţinutul. „Timişoara" de Mircea Şerbănescu, „Nu departe de castelul prinţesei" de Camil Baciu oferă suficiente exemple în acest sens.

Despre un profil bine definit al colecţiei „Patria noastră" nu se poate vorbi întotdeauna. Se simte încă în volumele apărute o căutare, o dibuire atît ca modalitate de abordare tematică cît şi artistică. Colecţia a fost deschisă în 1954 cu „Tabloul geografic" al lui Geo Bogza — privire generală asupra ţării — de la care au pornit, pe diverse regiuni geografice şi administrative, multe din volumele ce au urmat. Se pare că s-a plecat de la ideea de a nu lăsa nici un punct alb pe harta ţării, de a se scrie o geografie socialistă. Cu unele inconsecvenţe, acest lucru s-a realizat (uneori făcîndu-se însă rabat de calitate). Volumele publicate au acoperit o suprafaţă mare din harta geografică a patriei. Au scris V. Nicorovici despre Hunedoara, P. Vintilă despre Dobrogea, Ilie Purcaru despre Oltenia, Viniciu Gafiţa despre Moldova, Florenţa Albu despre Bărăgan, Horia Liman despre Baia Mare, Radu Cosaşu despre Bicaz, Mihai Tunaru despre Valea Prahovei. Unele aspecte sînt fatal asemănătoare în cărţile respective, pentru că localităţile, deosebite geografic, se aseamănă din punctul de vedere al transformărilor sociale care le caracterizează. Apoi, aria geografică fiind limitată, această tematică nu va putea satisface perspectivele colecţiei. Există teme interesante care nu trebuie să rămînă în afara sferei de investigaţie reporterească ca : relaţiile de convieţuire socialistă dintre oameni, aspecte ale moralei noi, comuniste, lupta pentru introducerea tehnicii noi etc.

Credem că editura ar trebui să facă mai mult în ceea ce priveşte detectarea de teme mai largi. Cum ea posedă o viziune de ansamblu a lucrurilor, ar putea să recomande scriitorilor teme roi, neabordate.

Vera Adam

Disc decorativ de faţadă, cu stema Moldovei (Ceramică smălţuită).

„EXPERIMENTALISMUL“ TINEREI POEZII ITALIENE

— De vorbă cu poetul Elio Pagliarani —

Născut la Viserba, lîngă Rimini, licențiat în științe politice la Padova, poetul Elio Pagliarani a fost multă vreme redactor și critic literar al ziarului „Avanti !“, la Milano. A publicat cîteva volume de versuri, figurează în toate antologiile de poezie de după război, a fost tradus și în alte țări. E un tînăr scund, care gesticulează scurt și hotărît, vorbește repede și pretinde să fie repede înțeles. Întrerupt din vorbire, încearcă imediat să-și continue fraza, se oprește la început contrariat, apoi dispus să se explice sau să polemizeze cu aceeași vioiciune. Despre poezia tînără știe tot — a purtat doar atîtea discuții ! — și are gata pregătită, expresia îi aparține, „o schemă redusă“ a poeziei italiene din ultimii 20 de ani.

Pagliarani își deschide schema făcînd o apreciere asupra ermetiștilor, „părinții dușmani“, cum li se spune. E un curent încadrat în decadentismul european dintre cele două războaie, care exalta, la culme, viciile, practica o poezie „verticală“, aristocratică, de evaziune. Ermetismul e antipopular, se adresează unui cerc îngust și închis de inițiați. Pagliarani îi recunoaște, totuși, un merit : acela de a fi unificat limbajul literar, chiar dacă „de sus în jos“, astfel că, în jurul anului 1940, poeții italieni ajunseseră să folosească un limbaj literar comun.

Ermetismul își încheie parabola, continuă Pagliarani, din motive extraliterare, o dată cu sfîrșitul celui de-al doilea război mondial, cînd ia naștere neorealismul. Părăsind zonele abstracte și rarefiate ale ermetismului, poezia se apleacă asupra **faptelor**, asupra cronicii, asupra **realității.** Faptele, întîmplările din viața reală, sparg „diafragma“ estetizantă ce învelea poezia evazioniștilor și iau locul „rotocoalelor de fum“ care se destramă în vag. E o chemare împotriva acelei literaturi care nu vorbea despre oameni, despre popor și care nu era înțeleasă de acesta. Dar, în curînd, neorealismul cade în echivoc : poeții, mulți dintre cei care-l cultivau, se inspirau din realitate, făceau din **fapte** motivele lor de poezie, dar erau lipsiți de mijloace de expresie noi, potrivite cu noul conținut. Această carență de formă, mai precis lipsa unui limbaj elaborat pe măsura noilor necesități de reflectare, i-au făcut pe cei mai mulți să se întoarcă la limbajul și schemele ermetiștilor, să recurgă la vechile formule. De aici — echivocul. Ca să se facă mai limpede înțeles, Pagliarani exemplifică. În „Antologia rezistenței“, publicată de Volpini-Accrocca, apar nenumărate versuri care evocă moartea eroică a partizanilor. Dar poeții ezită să-i înfățișeze în atitudinile lor simple și, în loc să vorbească, de pildă, despre „partizanul ucis, cu mîna încleștată pe armă“, preferă să descrie imaginea, literaturizată și falsă, a partizanului „căzut cu o floare în gură“ ! De ce ? Pentru că trăgaciul și arma, pa-să-mi-te, n-ar avea valoare poetică.

Această incapacitate a neorealiștilor de a găsi mijloace poetice inedite, un limbaj propriu dictat de noile conținuturi, — i-a bucurat pe reacționari, pe bătrînii ermetiști, care au strigat triumfător că, după ei, nu mai există poezie. Profesorul Oreste Macri, teoretician al ermetismului, a publicat prin '53 un eseu, în care stabilește — la modul eronat al unei anumite critici literare spaniole — o succesiune a ultimelor generații poetice în Italia, observînd criteriul datelor de naștere (sic) : o primă generație, a lui Ungaretti, Palazzeschi, Cardarelli (născuți între 1880—87) ; a doua generație, a lui Montale și Quasimodo (născuți între 1893 și 1900) ; a treia, a lui Sereni și Luzi și, în sfîrșit, a patra generație, a celor născuți după 1921—23, care... **n-ar exista.** Dacă însăși scărițarea în „generații“, pe zile de naștere, e o greșeală, e antiștiințifică, negarea existenței unei poezii noi, a unei promoții de poeți tineri, subliniază Pagliarani, e de-a dreptul o neghiobie.

O neghiobie de care profită cultivatorii poeziei reacționare, postermetiștii (Erba, Chiara), care emit pretenția de a constitui, exclusiv ei, „cea de a patra generație“. De aici, încep polemicile aprinse între neorealiști și postermetiști. O primă intervenție clarificatoare vine din partea lui Pier Paolo Pasolini, cu eseul **Neoexperimentalismul,** apărut în „Officina“ (Uzina). Pasolini susținea că există un „cel mai mic numitor comun“, care permite o clasificare a tinerilor poeți italieni în postermetiști, neorealiști, experimentaliști. „Experimentaliștii“ sînt cei care depășesc, sau se străduiesc să depășească, atît ermetismul, cît și experiența, nereușită, a neorealismului literar. Pagliarani îmi mai spune că el însuși a dat o definiție proprie noii poezii și „experimentalismului“, într-un articol polemic publicat în „Avanti !“ și că, într-adevăr, „cea de a patra generație“ nu există, fiindcă **nu vrea să existe** în sensul dorit de ermetiști. În același timp, apare ca un semn concret al noii orientări „experimentaliste“, poemul **Cenușa lui Gramsci** a lui Pasolini.

Punctele de plecare ale „experimentalismului“ sînt vechi, chiar străvechi ca și dramatica poziție a scriitorilor italieni față de uneltele lor de exprimare. Există, da, o mare literatură italiană, există opera lui Dante, a lui Petrarca sau Leopardi, dar această literatură — străinii neavizați nu cunosc fenomenul — **nu e scrisă în limba vorbită de popor.** Poporul vorbește în dialect : toscan, roman, napoletan, genovez etc., iar dialectele, în majoritatea lor, se deosebesc foarte mult de limba literară. Cum trebuie să scriem, ca să fim înțeleși de masele largi ale poporului ? Iată întrebarea (pe care ermetiștii aristocratizanți nu și-au pus-o și nici n-au vrut să și-o pună) la care **încearcă** să răspundă, concret, prin opera lor, „experimentaliștii“. (De aici și denumirea noului curent : a încerca, a experimenta căi noi de expresie). „Experimentaliștii“ tind să **democratizeze** literatura, să pună poezia, în sfîrșit, la îndemîna întregului popor. În esență, e aceeași problemă enunțată la începutul conversației : dat fiind că în literatură și în poezie au pătruns conținuturi noi (lupta partizanilor, viața muncitorilor și a pălmașilor, faptele de cronică cotidiană etc.), trebuie căutate și experimentate — pînă la cristalizarea unui adevărat limbaj literar nou — felurite mijloace de expresie, forme proaspete, extrase din tezaurul limbii vorbite, în stare să „medieze“ artistic transmiterea în popor a noilor cuceriri de conținut, de mesaj.

Experimentaliștii își caută justificarea și punctele de sprijin în clasici, în însăși opera lui Dante, pe care-l consideră un autentic „experimentalist“, un cercetător și novator de limbă (ceea ce, într-adevăr, a și fost). Dar Pagliarani și tovarășii săi văd și în poeții clasici dialectali niște mari creatori, deloc mai prejos decît ceilalți maeștri : în special în milanezul Carlo Porta și în romanul Gioacchino Belli.

Totuși, „experimentalismul“, lăsat să zburde în voie, prezintă și el destule primejdii, recunoaște Pagliarani, are un dublu tăiș. Dacă, pe de o parte, se pune în mod just accentul pe înnoirea mijloacelor lingvistice, pe de altă parte, există riscul de a eșua în exerciții sterile, pur formale. De fapt, în tendința necritică de a făuri un nou limbaj, unii experimentaliști au făcut să pătrundă în poezie așa numitul „plurilingvism“, care amestecă elemente de dialect, de jargon, de vorbire familiară, de limbaj comun (radio, presă, televiziune etc.), și chiar de limbă străină, într-o mixtură care duce pînă la urmă tot la ininteligibil.

Îmi îngădui să-l întrerup pe interlocutorul meu și să-i vorbesc despre limba și literatura noastră (care nu cunoaște dialectele, ci numai graiurile regionale), despre Creangă și Eminescu, despre Rebreanu, Sadoveanu și Arghezi, despre experiența lor în materie de îmbogățire a limbii literare prin infuzii de grai popular. (Pagliarani citase cu invidie pe Tolstoi, care „a învățat limba literară de la doica sa“, iar eu i-am replicat că nu în altfel s-a întîmplat și cu marii noștrii scriitori). În orice caz, Pagliarani s-a arătat mulțumit de intervenția mea, convenind că atît el, cît și tovarășii săi de poezie, caută să găsească metodele și măsura cea mai potrivită prin care să asigure înviorarea și democratizarea literaturii italiene, prin mijloace de expresie noi, oferite de însăși vorbirea populară.

Apoi, Pagliarani mi-a vorbit de importanța lecturilor din Gramsci, despre influența exercitată de Maiakovski, Blok și de poeții anglo-saxoni din jurul anului 1930, dar, mai ales de opera poetică a lui Brecht.

Noile teme ale literaturii de după război, influența poeților amintiți, necesitatea de a găsi un limbaj nou, au determinat, în linii mari, o orientare precisă a tinerei poezii italiene. Această poezie a încetat să se identifice cu genul liric, a dobîndit o importantă „încărcătură“ rațională, s-a inspirat din realitate, căutînd mereu să fie o expresie a vieții sufletești a poporului.

Ajungînd la probleme de măestrie artistică, Pagliarani susține că poezia trebuie să se bizuie pe o anumită tensiune, pe un „declic“ dramatic, nerefuzînd, la nevoie, să comunice și prin simboluri (foarte clare însă). Pentru Pagliarani, la urma urmei — și o spune cu simplitate, fără aerul unei butade — diferența dintre proză și poezie stă doar în faptul că, în poezie, „si va a capo ogni volta“, o iei de la capăt cu fiecare vers.

Florian Potra

TOAMNA LA BERLIN

„Micul ecran“ și viitorul celor mici

Bomba atomică și-a înălțat pentru întîia oară ciuperca ucigătoare deasupra Hiroshimei. Și astăzi, după atîția ani de la funestul gest al „apăsării pe buton“, ciuperca, deși topită în adîncurile văzdului japonez, continuă să radieze. Așa numita boală atomică este prezentă în sîngele multor locuitori ai acestui oraș japonez — Sodoma secolului XX. La Hiroshima, femeile nasc oameni infirmi, cu stigmatul ciupercii în sînge. De aceea, savanții japonezi sînt într-o continuă stare de alarmă...

De curînd, în Japonia a intrat în stare de alarmă o altă categorie de oameni de știință — neurologi, psihiatri, pedagogi. Cauza ? S-a constatat, în sfîrșit, că programele de televiziune pentru copiii japonezi de vîrste diferite, prin conținutul lor, emit un soi de „radiații“ nu mai puțin primejdioase și dăunătoare decît acelea ale „ciupercii de foc și cenușă“.

Iată, pe scurt, istoria a două victime :

O elevă din Tokio, în etate de 14 ani, se întorcea de la școală acasă. La un colț de stradă a fost atacată și ucisă cu un sadism feroce. Tîpetele victimei au alarmat strada. Trecătorii, alergînd la locul crimei, au dat peste un adolescent care urla cît îl ținea gura : „A fost ucisă o femeie ! Criminalul a fugit chiar acum cu bicicleta !“ Dar n-a fost crezut. Ridicat și dus la secția de poliție a cartierului, adolescentul a făcut mărturisiri complete : „Eu cu mîna mea am ucis-o atît de bestial. Motivul ? Acum cîteva zile am urmărit la televizor scena unui omor. Momentul m-a excitat într-atît, încît am simțit nevoia să mai văd încă o dată expresia de groază de pe chipul victimei. L-fel ca și-n scena aia... Atunci...“

Atunci, adolescentul și-a ucis colega. Nu știm dacă anume crima asta, sau altele au stîrnit neliniștea specialiștilor japonezi. Ziarul japonez „Sinkan Bunsiun“ nu face, în acest sens, nici o precizare. Știm însă că o dată cu semnalarea crimei de mai sus, ziarul a ridicat în fața opiniei publice japoneze problema „micului ecran“ și a programelor destinate celor mici. Pornind de la întrebarea, foarte justificată din punct de vedere pedagogic : „ce influență are televizorul asupra copiilor, asupra celor ce se găsesc într-o etapă esențială a dezvoltării personalității omenești ?“ ziarul arată că specialiștii japonezi au stabilit următoarea statistică :

70 la sută din numărul copiilor în vîrstă de 3 ani iau loc în mod conștient în fața televizorului.

90 la sută din numărul copiilor preșcolari știu să-și deschidă singuri aparatul ; fiecare pusti reține exact orele emisiunilor îndrăgite.

Fiecare copil pierde zilnic în fața „micului ecran“ cîte două-trei ore, iar în zilele de sărbătoare, cîte patru ore. Majoritatea copiilor urmăresc programele de tip american, filmele gen western, cele cu gangsteri, filmele violente, ai căror „eroi“ sînt criminali, luptători de „chatch and chatch“ etc.

20 la sută din numărul copiilor preferă televizorul jocului în aer liber.

Și o primă consecință a acestor programe : copiii încep să vorbească grosolan și vulgar. Apoi, în sufletul micilor spectatori încolțește sentimentul fricii. Astfel, frica devine o trăsătură psihică permanentă a copilului.

Alarmat de aceste constatări, profesorul Hatano din Tokio sublinia : „Înainte de toate, trebuie să abordăm, cu toată atenția, fenomenul fricii la copii. Fenomen pe care psihologii îl numesc : „reacție sau acțiune în stare de alarmă“. Cercetările din Tokio ne-au arătat că 40 la sută din numărul copiilor care au vizionat programele polițienești și de groază ale televiziunii noastre, se tem de întuneric, n-au somn, iar cînd îl au, le este bîntuit de coșmare. Asemenea „reacții de alarmă“ lasă, la început, urme nevăzute care apoi, mult mai tîrziu, se manifestă în conștientul omului matur sub forme complexe nevrotice. Din toate excitațiile cauzate de televizor, frica are consecințele cele mai grave“.

Iată, deci, dragi cititori, „ciuperca ucigătoare“ a unor programe de televiziune în lumea capitalului. Și, astfel, o invenție epocală — micul ecran — pune în primejdie viitorul celor mici.

Haralamb Zincă

UN DON QUIJOTE CONTEMPORAN...

Se pare că isprăvile lui Don Quijote n-au luat sfîrșit o dată cu istoria vieții sale. Literatura contemporană plăsmuiește și astăzi eroi de talia lui. Constatarea este oarecum ciudată. Mai putem fi și astăzi martorii unor aventuri quijotești ? Ne răspunde scriitorul Miguel Buñuel, dînd viață lui Don Cristóbal — veselul și tristul personaj al romanului său „O lume pentru toți“ (Un mundo para todos).

Romanul acesta vine să confirme o dată în plus că participăm la o renaștere a realismului critic în literatura spaniolă. Inițiată de scriitoarea Carmen Laforêt în deceniul al IV-lea, această nouă orientare realist critică este continuată și îmbogățită astăzi de prozatori și poeți de valoare (frații Luis și Juan Goytisolo, Jesus Izcarray, Luis Pacheco, Ana Maria Matute, Marcos Ana și alții). Dintre aceștia se remarcă în mod deosebit Miguel Buñuel.

Prezent în literatura spaniolă încă din 1950, reușește să obțină cîteva distincții și să fie selecționat pentru PREMIUL INTERNAȚIONAL ANDERSEN 1962, fiind unul dintre scriitorii foarte apreciați. Își încearcă pana atît în critica literară, cît și în eseu, teatru, roman și literatură pentru copii.

Recent apărut, romanul „Un mundo para todos“ ne poartă, datorită fanteziei autorului, prin Madridul zilelor noastre, urmărim de-a lungul celor 600 pagini noile aventuri ale modernului hidalg Don Quijote. Ca și strămoșul său, Don Cristóbal înnebunește și, avînd ca scut „nebunia“, spune lucrurilor pe nume. Nimic nou în a te servi de un pretins nebun pentru a putea dezvălui adevărul, pentru a condamna o lume nedreaptă. Și nu prin aceasta se impune romanul. Subterfugii s-au găsit și se găsesc acolo unde nu se poate vorbi deschis, acolo unde trebuie să fie disimulată participarea autorului. Motivul „nebunului“ este poate tot atît de des folosit ca și cel al străinului. („Scrisorile persane“ de Montesquieu, „Aventurile serioase și comice ale unui siamez“ de Dufresny, „Scrisorile marocane“ ale lui Jose Cadalzo), sau anonimatul („Coplas“ de un provincial, „Lazarillo de Tormes“).

In majoritatea cazurilor de folosire a acestor subterfugii, intenția, finalitatea este mai mult sau mai puțin evidentă. Pretextele sînt ușor transparente pentru o minte cît de cît ascuțită. Ne explicăm cu puțin efort motivele care le generează, dacă ne gîndim în special la Spania, atît din trecut cît și de astăzi. Dacă Cervantes s-a temut de cenzura Inchiziției, iar Cadalzo a trebuit să-și ascundă părerile despre Spania sec. XVIII, atribuindu-le unui străin fictiv care-i vizita patria, cu atît mai mult astăzi, în condițiile teroarei franchiste, scriitori ca Bunuel trebuie să se folosească de căi lăturalnice pentru a spune adevărul.

Numai un „nebun“ poate să se hotărască fără teamă, ca și Quijote la vremea lui, să „facă ordine acolo unde-i numai dezordine, să aplaneze scandalurile, să impună dreptatea...“

In felul acesta, Buñuel ne introduce în realitățile Spaniei de astăzi. Don Cristóbal, în dorința de a împărți dreptatea, cutreieră Madridul și împrejurimile, constatînd cu profundă durere și amărăciune mizeria și greutățile celor săraci. Locuitor al unui cartier mărginaș — Guindalera — el este în permanență în contact cu viața celor umili, plină de suferințe și privațiuni. Cristóbal, în realitate Miguel Buñuel, denunță astfel un regim social bazat pe exploatare, mizerie, corupție și teroare.

Avem de a face cu o critică ascuțită, pătrunzătoare și bine dirijată care, deseori, spre a-i sesiza ținta, solicită concentrare, spirit de observație și finețe. Dacă într-o încăpere a poliției, printre cei arestați din diferite motive, se află și un tînăr căruia i se cere socoteală pentru faptul că a „îndrăznit“ să gîndească, mai este oare nevoie să se spună că în Spania Franco interzice gîndirea liberă ? Din acest incident, aparent nesemnificativ, Cristóbal cu multă luciditate trage concluzia că e nevoie să se organizeze o instituție a Gîndirii Libere.

Nu rareori folosește ironia și autoironia, comicul de situație și de limbaj. Acestea sînt dublate pe alocuri de accente tragice, zguduitoare prin simplitate, prin totală lipsă de artificii, printr-un realism viguros. Poate fi ceva mai impresionant decît faptul că doi tineri căsătoriți trebuie să-și amaneteze verighetele pentru o bucată de pîine, că o femeie bătrînă este silită să facă același lucru cu o proteză dentară, că o tînără logodnică își lasă cadoul de logodnă pentru o sumă de bani ?

Funcționar de 20 de ani la casa de amanet, Don Cristóbal se îngrozește de mizeria celor care vin zilnic să-și lase obiectele cele mai necesare pentru o sumă derizorie și se hotărăște s-o transforme într-o bancă a tuturor. Rezultatul nu este greu de bănuit ; Cristóbal își pierde slujba și este declarat nebun. Animat de ideile sale progresiste, de dragostea sinceră pentru cei în suferință, dornic de ordine, pace, dreptate și libertate, cutreieră străzile și cartierele capitalei cu intenția de a rezolva cele mai încurcate probleme.

Deseori actele lui sînt în aparență total nesăbuite, iar hotărîrile produc pe drept cuvînt ilaritate. Alteori, însă, ne surprinde justețea celor remarcate, luciditatea cu care judecă și măsurile calculate pe care le ia. Cînd autorul vrea totuși să atragă atenția asupra aspectelor celor mai grave, le denumește doar și îl învăluie pe Cristóbal într-o lumină de iresponsabilitate, pentru a se situa astfel în afară de pericol. Peregrinările lui au ca scop, așa cum am mai spus, dobîndirea fericirii celor din jurul său. S-ar cuveni să subliniem că el este convins de faptul că ar reuși în acțiunile sale dacă ar avea și sprijinul celor înstăriți, dacă oamenii ar fi mai solidari.

Însoțindu-l în continuare pe Don Cristóbal, pătrundem mai adînc în realitate. Iată că doi tineri nu-și pot întemeia un cămin din cauza birurilor inabordabile și a lipsei de locuințe (problemă des întîlnită în literatura spaniolă contemporană), iată cum mulți licențiați nu-și găsesc de lucru în specialitatea lor, nevoiți fiind să se dedice celor mai nerentabile meserii (Juanito, vecinul lui Cristóbal, vinde baloane și face păpuși cu toate că a studiat dreptul).

In scurt timp, faptele lui Cristóbal provoacă o adevărată campanie în presă, pretext în plus pentru a aduce în focarul reflectorului pe ziariștii burghezi, prezenți ori unde-i „rost“ de senzațional, înarmați cu flashuri și cu o „imaginație“ de tip Münchausen. Pana autorului nu-i cruță nici pe diplomați, nici pe juriști.

Abil minuitor al simbolului, autorul vizează prin procesul intentat lui Cristóbal pentru iresponsabilitate și pagube publice, procesul care zilnic se face în Spania ordinii, păcii, libertății, dreptății.

Pentru a evita o interpretare greșită a eroului său, autorul ține să amintească faptul că, dacă într-un anumit fel, Don Quijote, absorbit de idealuri medievale perimate, vroia să transpună trecutul în prezent, în schimb Don Cristóbal „își are inima absorbită de ceva foarte actual, cum este ordinea inexistentă, pacea pe care n-o au confrații săi, justiția socială absentă“.

Irina Runcan

Florica Ștefan
(R.S.F. Iugoslavia)

SPUNEȚI-MI VOI, ANII MEI

Iată-mi mîinile mele nu frînte de rugi și de lacrimi
care curg pe obraji și nu se mai zvîntă.
De treizeci de ani cu ele chem soarele,
de treizeci de ani ard pe pămînt,
și cresc și cad și din nou mă ridic,
de treizeci de ani repet numele vieții,
dar încă nu pot pricepe cum să mă iau la trîntă
cu moartea.
Spuneți-mi, anii mei, spuneți-mi,
ce-i dragostea și cui cîntă păsările
din primăvară pînă în toamnă, din toamnă pînă
în primăvară,
pentru cine înfloresc cărările,
pentru cine bat vînturile
cînd eu mă legăn din rădăcină, din temelii ?
Care cuvînt mă reține,
care mă smulge din rădăcină și mă dă pradă morții ?
O dată să ne rupem lanțurile
căci dragostea nu e un șireang,
dragostea nu e o noapte fără de margini,
în care un trup caută alt trup
și gura caută-nsetată o altă gură.
Din tălpi în creștet mă prăvălesc și iar-cresc
și pot de aici prevedea zări noi,
neclintită din loc
și pot aici zămisli imagini
ce schimbă ziua și schimbă noaptea,
căci pot de aici să dau sonoritate cuvintelor,
ce-ți vor ciocni cu pliscul creierul noaptea
ca nici un vis să n-ajungă nălucă stătută.

MUGURE

Tăcerea-adîncimea mărilor
în care am aflat o boabă de mărgăritar,
ieri a fost totul învelit
în nori și furtună.

O creangă s-a frînt de rod.
Pe brațul tău iarăși sînt mugure
ce zvîcnește la adierea vîntului.

În romînește de VERONICA PORUMBACU

Note de lectură de AL. ROSETTI

HEMINGWAY

Scrierile lui Hemingway, dacă nu sînt autobiografice, datorează însă mult propriei sale experiențe : o viață chinuită, plină de dificultăți, cu deziluzii sentimentale.

Ernest Hemingway este unul dintre scriitorii care creează o viață secundă, mai puternică decît însăși viața : cititorul este răpit, de la primele pagini, de această forță uriașă, care nu-l mai slăbește, pînă la ultima pagină a cărții. Dialogurile sînt caracteristice pentru arta lui Hemingway: în ele găsim exprimate gîndurile cele mai banale, păreri naive și replici mai veridice decît în realitate. De aici impresia de viață intensă, pe care cititorul o trăiește alături de eroii cărții, de evenimente cotidiene, dar atît de naturale, de evocatoare și de necesare, în economia narațiunii.

În capodopera sa, „Cui îi bate ceasul?“, romanul războiului civil spaniol, cititorul devenit partizan, trăiește cu respirația tăiată evenimentele războiului civil, alături de eroii narațiunii, cade și se ridică o dată cu ei, e plin de speranțe și gustă amara deziluzie a înfrîngerii.

Iubirea, la Hemingway, are ceva din furia maură, cînd nu e înfățișată clocotind sub flegmul britanic.

În narațiunea „Bătrînul și marea“, intriga amoroasă e absentă. Monologul, de la un capăt la altul al nuvelei, e condus cu măiestrie și e făcut din materialul cel mai simplu, de o naturalețe desăvîrșită. Cartea trebuie pusă alături de „Taifunul“ lui Joseph Conrad și de „Moby Dick“, romanul balenei albe al lui Melville.

Viața aventuroasă și plină de peripeții a toreadorilor l-a atras cu deosebire pe Hemingway, prin jocul cu moartea și momentele ei eroice. Descrierea tauromahiei se numără printre cele mai bune pagini ale sale. Și alături de aceste pagini de înălțare, e descrisă viața cotidiană, cu vulgaritățile și banalitatea ei. Viața, lumea pitorească care se perindă pe străzi, și nelipsitele stațiuni ale eroilor în cafenele și baruri, pentru a consuma nenumărate sticle de băuturi alcoolice. Totul concură pentru redarea culorii locale, a conversațiilor neîntrerupte, a vacarmului străzii și localurilor, strigătelor publicului entuziast în arenă.

Cărțile lui Hemingway conțin concentrate de viață: ele ni se adresează, prin intermediul cuvîntului scris, care trezește în noi lungi ecouri ce nu se mai pot stinge.

COMITETUL DE REDACȚIE
Eugen BARBU (redactor șef), I. D. BĂLAN (redactor șef-adjunct), Marin BUCUR, Gica IUTEȘ, AL. OPREA (redactor șef-adjunct), Dumitru SOLOMON, Niculae STOIAN, Petru VINTILĂ, Romulus ZAHARIA (secretar general de redacție).

REDACȚIA : B-dul Ana Ipătescu nr. 15, telefon 11.51.54, 11.38.51 ; ADMINISTRAȚIA : Șoseaua Kiseleff nr. 10, telefon 18.63.99 ; Abonamente : 9 lei — 3 luni ; 18 lei — 6 luni ; 36 lei — un an ; Tiparul : Combinatul poligrafic Casa Scînteii

Biblioteca Județeană Odorheiu

Biblioteca

Proletari din toate țările, uniți-vă!

LUCEAFĂRUL

ANUL VI — Nr. 25 (132) — 7 DECEMBRIE 1963 | REVISTĂ A UNIUNII SCRIITORILOR DIN R. P. R. | Apare sîmbăta, la două săptămîni — 12 PAGINI — 1,50 lei

RĂSPUNDEREA SCRIITORULUI

Istoria literară a numit multă vreme cu îngăduință „boemă" acea viață leneșă de cafenea în care găsirea unui cuvînt de spirit concura cu procurarea unui franc destinat să acopere dejunuri sărace, luate pe margini de mese, cu o foame mereu nepotolită. Solitarii pletoși declamau sub lampioane, sub privirile îngrozite ale patronilor chinuiți de ideea că *inspirația* clienților făcea să crească cifrele conturilor. S-a acreditat chiar ideea că șanțul, podul (mansarda, cu îngăduință), staulul germinează și hrănesc arta. S-a mers și mai departe: saloanele au văzut în neglijență fizică dovada peremptorie a geniului. Săpunul era considerat un lux la poeți și o doză de țicneală sporea chiar reputațiile.

Cimitirele lumii sînt destinate să acuze peste timp acele regimuri politice în care omul de litere dacă nu era lacheu, trebuia să moară — de cele mai multe ori — anonim. Aventurile intelectuale costau enorm și în unele locuri din lume și în zilele noastre se plătesc cu preț de sînge. S-a găsit că e pitoresc să existe poeți borfași și mi se pare că și astăzi — în Occident — un oarecare stagiu în clanurile gangsterești se caută pe ici, pe colo. O anumită **lume modernă** dorește scandalul ca pe apa vieții și lubricitatea aduce tantieme. Parcă cineva s-ar fi pus cu tîrnăcopul pe spiritul uman și l-ar demola cu bună știință. Otrăvurile evului-mediu sînt fleacuri pe lîngă o anumită producție submediocră de literatură ațîțătoare. Se decretează în pofida dovezilor inatacabile că sufletul omenesc este isprăvit și că dincolo de ziua de mîine nu se află decît întuneric și primejdie. O filozofie turbure a disperării ia, în mintea unor anume oameni din Apus locul echilibrului clasic. Se invocă desigur ororile unor demenți și se prezintă ca pe un lucru de bun gust cinismul. A existat și va exista o tentație de a sfida lucrul perfect, dar nu știu cum s-a făcut că tocmai acele lucruri perfecte ale omenirii au rezistat timpului și totdeauna adevăratele spirite au găsit în aceste inegalabile opere ale gîndirii umane, puterea de a duce mai departe dorința de perfecțiune. În ultimul război, bombe fasciste distrugeau biserici și palate de valori inestimabile, în numele unei **civilizații viitoare**, vai, o civilizație a cizmei, a gorilei și în același timp, un german consola pe năpăstuiți cu armoniile sale dumnezeești. În adăposturi, în furtuni, pe mare, în cele mai nenorocite clipe ale unora, Ludwig van Beethoven mîngîia sufletele.

Civilizația a crescut prin toate mizeriile ei un monument internațional al spiritului, clar și atotcuprinzător, armonios și splendid. El este format din pietre uluitoare, din culori, din sonete și simfonii. Revoluțiile au fost înaripate de un vers și mulți eroi au murit cîntînd pe baricadele libertății.

Fiecărei națiuni îi revine o părticică de răspundere în apărarea și dezvoltarea acestor cuceriri ale spiritului uman și nu sînt puțini atentatori nu numai la libertățile omenești, ci și la frumusețea eternă. Ceea ce se numește cu abilitate „invenție" și „căutare creatoare", „neliniște" sau „impulsiune" ascunde uneori o nenorocită lipsă de talent milenară sub faldul căreia și-au găsit totdeauna mantaua de vreme rea impostorii, amatorii de creițari cîștigați ușor și aventurierii. Nu cunosc un mare artist, fie pictor, fie sculptor, fie muzician, fie scriitor, lipsit de o conștiință limpede, de o credință neclintită în valoarea artei.

În momentele grele ale istoriei aceste conștiințe s-au pronunțat cu riscul vieții împotriva a tot ceea ce vrea să nimicească credința în om, în viitorul lui și al civilizației. Acuzatorii au lăsat peste timp dovada că spiritul nu poate fi îngenunchiat cu fierul. Iată ce explică faptul că fiii muzelor au îngroșat rîndurile martirilor libertății popoarelor.

Trăim într-o epocă de mari responsabilități și mi se pare de neconceput (și nu vorbesc aici numai de scriitorii comuniști) ca undeva în lume să existe om de litere care să stea cu mîinile încrucișate în fața chemărilor arzătoare ale epocii contemporane. Misiunea scriitorului crește cu fiecare zi ce trece. Regimul popular instaurat în țara noastră și-a făcut o datorie de onoare încă din primele ceasuri de a face din literați „ajutoare de nădejde", cum s-a spus cu un cuvînt foarte fericit, ale Partidului. Scriitorul contemporan ia parte activă la viața cetății. Ce este la urma urmelor o artă angajată? O picătură de sudoare în marele val de energie al țării. Sînt bucuros cînd îmi amintesc că poate un cuvînt scris în loc să facă deliciul unui grup restrîns de snobi, a contribuit la înzecirea unui efort necesar. Poate închipuitele angoase ale „eternului uman" să fie mai ispititoare și mai spectaculoase pentru condeiele mediocre. Am crezut multă vreme că voi fi un cronicar puțin sarcastic al unei intelectualități sterile pe care am cunoscut-o foarte bine, dar sînt bucuros că am putut să scriu cîteva cărți despre oamenii simpli în mijlocul cărora am crescut.

Dacă am învățat ceva de la viață pînă astăzi e faptul că nu poți să gîndești un lucru acasă și să spui altceva în agora. Această dublă viață spirituală se răzbună și duce la prăbușiri iremediabile. Literatura fabricată nu a rămas niciodată în biblioteci.

Privesc la unii literați foarte interesanți care evoluează însă cu multe inconsecvențe și mă întreb ce-i îndeamnă să ia calea cea mai ușoară, cînd au în fața lor experiențele cutremurătoare ale lui Eminescu, Caragiale, Rebreanu, ca să nu-i pomenesc pe alții. Au debutat în condiții de nevisat altădată și cred acum că li se cuvine totul. Născuți, vreau să repet gluma unui francez, „cînd multe muzee erau închise", ei bănuiesc că instrucția e o prejudecată. Dacă le amintești travaliul lui Tolstoi pe manuscris, dau din umeri și surîd superior: „alte timpuri"! Nu am pretenția să dau sfaturi, dar pot să mă indignez cînd aud că, pe ici pe colo, se face elogiul suficienței. Fără o muncă uriașă, fără o pregătire de zi de zi, se rămîne în urmă. Trăirea în mijlocul vieții nu te scutește de învățătura profesională, de răspunderea pe care o ai față de oameni, față de cei de la care pornește și spre care merge creația noastră. Răspunderea aceasta îl obligă pe creator să atace, așa cum se sublinia la recenta plenară a Comitetului Uniunii Scriitorilor, temele majore ale actualității și nu să încerce să epateze cu probleme periferice, ca soldații care în loc să lupte în prima linie se refugiază pe la manutanțe.

Socialismul a creat un literat demn de epoca măreață pe care o străbatem, care poate să afirme cu mîndrie că în marele efort al poporului nostru pentru construirea socialismului are și el o contribuție substanțială. În întreaga noastră activitate trebuie să arătăm că merităm cu prisosință prețuirea de care ne bucurăm din partea poporului și partidului.

Eugen Barbu

THEODOR PALLADY: „Natură statică"

ARGEȘ — 1963

Victor Tulbure

GENEZA

Cîntecul desfacă large-și
Aripe și zboru-ncepe-și
Unde — oglindită-n Argeș,
E cetatea lui Vlad Țepeș;

Unde — munții ca nebunii
Cap în cap, să nu se-atingă,
Sînt legați cu groase funii
Și-n odgoane strînși și-n chingă;

Unde — zarva ne-ntreruptă
Tot răzbate din amonte,
Ca un nou semnal de luptă
Fără sînge, fără gloanțe;

Unde — urme de tot felul
Se-ntretaie la tot pasul,
Însemnate cu oțelul,
Cu piciorul, cu compasul;

Unde — sus, pe mari versante,
Măgăruși ducînd samarul
Lung privesc cînd peste pante
Trece-n zbor funicularul;

Unde-n ceată fug mistreții
Sub dinamitări grozave;
Și va fi, cîndva, poeții
Visul să și-l plimbe-n nave;

Unde, timpuri mari invocă
Steagul, corijînd natura
Și-nfigîndu-l sus în rocă,
Patriei îi simți căldura!

Altfel cum să-și deie merii
Florile a doua oară,
Cînd nu-i toiul primăverii
Ci noiembrie-i pe-afară?

Sau e-un semn ce ni se-arată
Poate-n ramurii livezii
Că ni-i vremea minunată
Și prielnică genezei!

ANA

Te zmulg din vechi legende, legende noi te cer.
Cînd nu te văd mi-e piscul năpraznic și sever
Pe-a patra mie treaptă de la pămînt la cer.

Eu numele-ți adesea ți l-am șoptit la flori,
La păsări și izvoare, la fulgere și nori,
Ca un ecou în mine strigat de mii de ori!

Dar cînd te văd, se-ncinge văzduhul meu înalt,
Și vîntul dinspre tine îmi pare că e cald
Și-mi înfierbîntă pieptul și stînca de bazalt! ■

O, glasul tău cînd iarăși îmi sună în auz,
Doi sori răsar deodată în cerul meu ursuz
Și iarba are ochii de-nduioșare uzi!

Ci ca un nou Manole, de fericit ce sînt —
Eu te zidesc de vie în fiece cuvînt —
Pe tine să te laud, pe tine să te cînt!

Și te ascund în ochii-mi, într-înșii, să te țiu!
Și-n inimă-mi, acolo apururi să te știu!
Și te zidesc de vie, în sufletul meu viu!

Ion Horea

LA ARGEȘ

Grai limpede al ploii depărtate,
vreu să te întorc pe dealuri,
vreau să te pierd în șes,
tu, arc al timpului, în claritate,
suflare-a cerului, pe care-și țes
frunzișul, trunchiurile prinse
de rădăcini de fulgere-n pămînt,
și pietrele în murmur și piscurile ninse
și aerul brumînd și colorînd.
Să te adun la cumpenele goale
pe sub păduri, în văile de sus,
să se-oglindească munții de la poale
la vîrful lîngă focul stelei dus,
să te-ncrustez în drumul ca un fagur,
turnat peste abisuri, prins de stînci,
și-n cupele-atîrnate pe firele de aur,
plutind peste prăpăstiile-adînci,
să-ncremenești în piatră ca-n amiază
cînd soarele în crucea lui te-a prins,
în zidul pătimaș, ce-mbrățișează
ființa ta trezită dinadins,
să te ridic pe scările-mplîntate
netemător în piatră și azur
peste pădurile întoarse toate
să deie timpului un alt contur —
Din margine de munte te-am ales,
pe tine, călăuza mea frumoasă,
tu, apă strînsă din frunzișul des, —
privirea ta de nu știu cînd rămasă
m-a readus dintr-un tărîm de vis
și m-a trecut în altul. Ce firesc,
și gîndul meu pe care l-ai deschis
și ochii tăi pe care-i regăsesc.
Vii din legendă ori ești neam de zeu
Miracol între păduri și grădini,
fii călăuza gîndului meu
pe care răsari și luceferi anini!

D. R. POPESCU: „Anotimpurile dragostei"; Ion GHEORGHE: „Calea focului"; Cronică literară de I. D. BĂLAN; Exegeze bacoviene; Piese publicate de revista „Teatrul" de D. SOLOMON

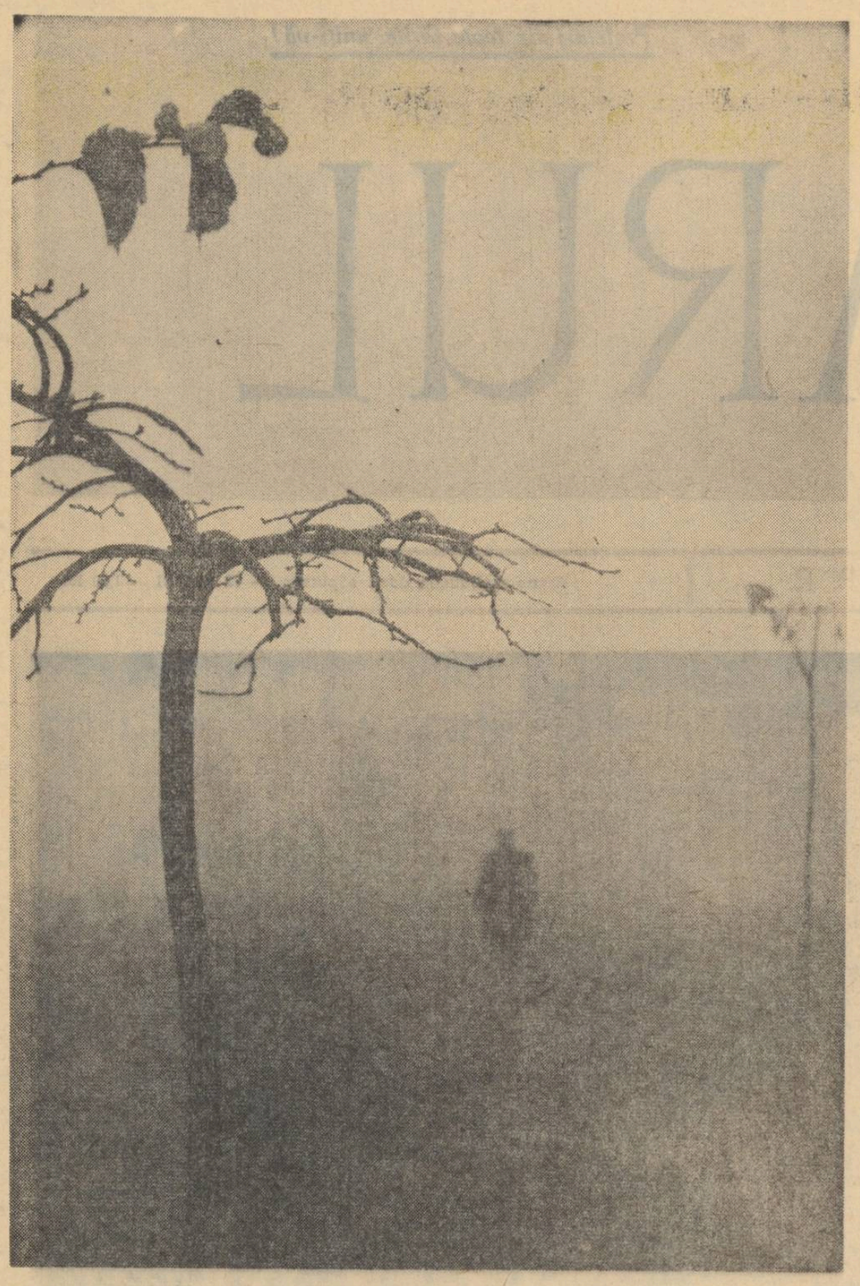

AUTUMNALĂ — Fotografia: SORIN DAN

JURNAL DE LECTURĂ

CORESPONDENȚA lui Bălcescu și Caragiale

Pentru prima dată, întreaga corespondență trimisă de Bălcescu și cunoscută pînă acum este grupată laolaltă într-un impunător volum apărut la Editura Academiei. Cunoașterea luminatului istoric și înflăcărat luptător democrat-revoluționar cîștigă, astfel, un suport extrem de prețios. Dincolo de importanța strict informativă a scrisorilor, pe baza cărora se stabilește precis firul unei activități, se reconstituiesc împrejurările vieții sau se trasează cercul relațiilor cu contemporanii, consultarea corespondenței întregește imaginea, desprinsă din operă, despre personalitatea autorului.

Autorul „Istoriei Rominilor sub Mihai Viteazul" profesează în scrisori un adevărat cult al muncii însuflețite de grija pentru progresul țării. Pe Ion Ghica, aflat la Iași, îl îndemna, la începutul anului 1844 : „...de pe acum gîndește și lucrează pentru viitor, căci prezentul e de nimic". Nici o lună mai tîrziu, revenea cu aceeași decizie : „Tu om d-acție, om de viitor, de ce nu dai mișcare acolo, fii pîrghiul moldovenilor". Aflat departe de patrie, dar urmărind cu promptitudine evoluția evenimentelor interne, el se arată neobosit în a inspira și altora arzătoarea sa dorință de activitate. Tentația aceluiași Ion Ghica de a se izola de fluxul evenimentelor tocmai în momentele de creștere a valului revoluționar, provoacă replica fermă a lui Bălcescu : „Aș dori să aflu că împotriva ideii ce aveai aci a te izola, să-ți dai usile de părete și să primești lume după lume" (scrisoare din 14 sept. 1846). Unui alt prieten și părtaș de convingeri, Costăchiță N. Filipescu, îi pleda să nu cedeze dificultăților trecătoare și să-și propage deschis, mulțumit, ideile : „Chiar de ai fi singur în Cameră de principurile d-tale, vei căuta a le reprezenta pe dînsele, știind că făcînd-o reprezentezi opinia tutulor rominilor progresivi, luminați și patrioți..."

Dacă opera lui Bălcescu poartă amprenta unei gîndiri îndrăznețe, clarvăzătoare, scrisorile ni-l revelează pe tacticianul iscusit și mobilizatorul fără odihnă. Numeroasele epistole din timpul revoluției de la 1848 și din epoca imediat următoare sînt tot atîtea dovezi ale rolului covîrșitor îndeplinit de Bălcescu în organizarea și îndrumarea forțelor înaintate. Sînt pagini în care entuziasmul se unește cu luciditatea, febra acțiunii se consolidează prin calmul perspectivei, mobilitatea nu exclude intransigența. Plecat cu misiune oficială în țară, îi scria lui A. G. Golescu la 22 iunie 1848 : „Aș dori ca acolo să umblați mai cu energie. Căutați să vă folosiți de victoria dobîndită, care ne va da mare putere, de vom ști a trage prin energia și activitatea noastră încrederea popolului". Pătruns de sentimentul răspunderii față de popor, el nu a ajuns niciodată să se îndoiască de justețea cauzei eliberării maselor, cuceririi drepturilor lor politice și sociale. Această convingere i-a insuflat o încredere neabătută nici de înfrîngerea temporară a revoluției, nici de suferințele proprii îndurate în vremea exilului, încredere pe care se străduia s-o împărtășească și celorlalți : „Eu nu crez — i se adresa lui Cristian Tell, la finele lui august 1848 — că cauza noastră să se piarză. Datoria noastră este însă a lucra cu tot chipul spre a o mîntui".

Înalta conștiință a *datoriei* se însoțea la Bălcescu cu o mare, infinită, capacitate de dăruire. Din cîte dovezi ale nobilei sale afecțiuni arătate prietenilor întîlnim în acest volum, să reținem măcar una. Era în toamna lui 1847 cînd, în urma morții Elenei Negri, Alecsandri trecea printr-o criză interioară. El însuși suferind și bînțuit de neguri, Bălcescu găsește totuși resurse pentru a alina durerea prietenului și a-i îndrepta atenția spre scopurile totdeauna dragi lui, ale propășirii naționale : „pășrînd necurmat în noi viu aducerea aminte a prietenii ce plîngem, să căutăm a ne purta bărbățește, a trăi astfel ca cum ea ar fi de față a ne privi". Și mai departe : „Pentru aceea, ca să fiu vrednic de prietena mea, voi ca durerea mea pentru perderea ei, s-o prefac în dragoste pentru țara mea". Acum își propunea să realizeze „o poemă istorică" despre Mihai Viteazul. Suspendat în timpul revoluției, lucrul la această carte avea să fie continuat în sumbrii ani ai exilului. Scrisorile aduc cu ele toată înfrigurarea unei munci ce trebuia să înfrîngă nu numai povara lipsurilor materiale, dar și chinurile bolii nemiloase. Deși apropierea sfîrșitului nu mai era un secret nici pentru Bălcescu, el nu dă niciodată semne de auto-abandonare. Cu cîteva zile înainte de a se stinge, adresează ultima dintre scrisorile cunoscute unor copii din familie, lăsîndu-ne o pagină de emoționantă tandrețe. Arderea revoluționară, departe de a consuma, intensifica și purifica însușirile omenești ale acestui „om între oameni".

Interesul cu care se citește corespondența lui Bălcescu sporește datorită substanțialelor note și comentarii ale editorului, G. Zane. La munca întinsă, cerută de depistarea textelor din cele mai diferite surse, s-a adăugat meticulozitatea remarcabilă în identificarea faptelor, a izvoarelor, în explicarea și elucidarea implicațiilor. Cu rezerva că în transcrierea textului scrupulozitatea a fost exagerată (inutil să se copieze victoriea, discuțiea, demisiea, țeara, ecsistă, ecspeditivă, ecstraordinare, întrucît nu exprimă o realitate ortoepică), aparatul ediției oferă el însuși, cui îl consultă, o sursă de temeinică documentare și de sugestii fertile. În ansamblul său, acest volum invită la meditație, pune la îndemînă material de primă necesitate pentru viitoare edificii teoretice, solicită sinteza.

Cu nimic mai puțin pasionant este și volumul „Scrisori și acte" aparținînd lui I. L. Caragiale, dat la iveală recent de pasionatul său exeget, Șerban Cioculescu, deși un mai vechi și amplu volum de corespondență a aceluiași părea să fi epuizat esențialul. Chiar dacă în ce privește întinderea și natura (sau „stilul") relațiilor lui Caragiale nu se aduc noutăți structurale, unele atitudini ale scriitorului și unele trăsături ale caracterului său își găsesc aici confirmări noi. Profilul lui moral și psihologic cîștigă în relief, înseși resorturile creației sînt, uneori, destăinuite.

Cum observă și editorul, Caragiale, corespondînd abundent dintr-un riguros respect al convenienței, se aplica în epistole cu aceeași exigență ca în oricare dintre paginile sale. Nu puține sînt scrisorile lui care captivează literar, pînă la a împinge pe un plan cu totul secundar substratul informativ-documentar. Delicioasele detalii despre vizita lui Barbu Delavrancea la Berlin, conținute în scrisoarea din 7/20 iulie 1905 către dr. Al. Urechia, se estompează și aproape dispar ca fapte autentice în fața vervei cu care Caragiale „transfigurează" situația, realizînd o veritabilă schiță de caractere. O oarecare scrisoare de felicitare către un cunoscut poate sluji scriitorului drept pretext pentru o compoziție în cel mai dens stil caragialesc (vezi pag. 136). Este vizibilă în corespondența lui Caragiale plăcerea de a se parodia. Nu-i vorba de automatisme, ci de recurgerea lucidă la un arsenal propriu tratat uneori distant-ironic pentru o mai precisă delimitare tocmai. În timp ce scribii minori cad în manieră, pastișîndu-se, scriitorii adevărați fac din parodie un semn al inteligenței lor artistice, al veghei creatoare și, deci, al capacității intacte de permanentă înnoire.

În spiritul general al corespondenței autorului „Scrisorii pierdute", acest recent lot de scrisori aduce mărturii pregnante ale crezului artistic superior, căruia i-a slujit Caragiale. Din fragmente disparate, din gînduri risipite într-o scrisoare sau alta se cristalizează o concepție unitară, întemeiată pe cîteva solide precepte deduse din experiența marii arte. Cunoscuta sa fobie față de orice afectare, de literaturizările siropoase (de unde și „dintele" său împotriva lui Delavrancea) își găsește și aici expresia într-o scrisoare către Mihail Dragomirescu din 4/17 iunie 1907. El, șlefuitorul migălos, era în stare să telegrafieze de la Berlin pentru schimbarea unui cuvînt într-un text trimis spre publicare în țară. Justificarea ? O propoziție care merită memorată : „Chiar originalitatea trebuie sacrificată clarității" (p. 52). Pe aceeași coordonată se înscrie preferința declarată pentru concizie ; „...vorba nu e să umpli lumea largă cu o operă — îl avertizează într-un rînd pe Mihalache Dragomirescu — ci o operă strîmtă s-o umpli cu lumea ; fiindcă o operă trebuie să trăiască în lung, nu în larg, ca o rază, care pătrunde drept înainte, nu ca un balon de la luminație, care se umflă în lături". Ușoara bufonerie poate nu este străină de intenția persiflării pedantismului teoreticienilor. Tot grupul scrisorilor adresate criticului de la *Concorbiri critice* conține, de altminteri, interesante profesii de credință. De remarcat absența oricărui exclusivism sau, în orice caz, prezența unui efort de largă comprehensiune, voință de a accepta talente oricît de diverse, inclusiv pe Delavrancea.

Înțelegerea lui Caragiale se grefa, este limpede, pe o vie conștiință de sine. Își cunoștea exact valoarea și firește, nu era insensibil la recunoașterea ei de către alții. Sora lui, care se poate presupune că îl cunoștea îndeajuns, își formula solicitările de bani, aproape regulat, după prealabile elogii sau informații despre succesele operelor lui în public, scontînd astfel să obție mai sigur cele dorite. A face însă din aceasta un motiv de paradă publică era cu totul opus firii lui Caragiale. Cînd cineva inițiază, în cinstea lui, un număr de revistă festiv, cu cea mai delicată condescendență scriitorul refuză excesul de publicitate. Îi plăcea să se declare fericit de a nu fi fost încă atins de „boala vanității" (p. 50). Practic, Caragiale da dovada unei largi comunicativități, mergînd pînă la anularea chiar și a distanțelor de vîrstă. Lipsa grimasei îi ușura acordul sufletesc spontan cu cei din jur, și — pentru cei care știau să-i tolereze, să-i treacă cu vederea nervozitățile — era de o afecțiune fără limită. Un gest asemănător cu cel al lui Bălcescu față de Alecsandri la pierderea Elenei Negri, schițează Caragiale față de fiul lui Ranetti-Roman, cînd acesta moare. Scrisoarea (vezi pag. 149) — pentru întîia oară tipărită acum — probează, încă o dată, că marele autor satiric poseda rezerve de rară sensibilitate.

În același volum cu scrisorile lui Caragiale se mai publică o serie de acte, între care cele provenite din epoca directoratului teatral sînt cu deosebire utile. Încă mai interesantă se înfățișează colecția scrisorilor de familie, cu totul inedite pînă la această oră. Cu ajutorul lor, niște nume devin acum individualități, persoane cu reacții distincte și, prin urmare, apte de a fi înscrise într-o imagine concretă.

Apariția acestor volume se cuvine să marcheze un început. Kogălniceanu, Ghica, Alecsandri, Odobescu, Duiliu Zamfirescu, Sadoveanu, Rebreanu, scriitori cu vastă corespondență își așteaptă rîndul. Un corpus de corespondență a clasicilor noștri ar reprezenta un serios aport la acțiunea de valorificare a moștenirii literare a trecutului. Grija editorilor pentru ținuta ambelor volume este de bun augur. Tendința către somptuozitate în prezentarea colecției „Studii și documente" trebuie temperată, iar nota actuală de festivitate se cuvine să cedeze locul unei simplități specifice oricărei unelte de lucru. Volumul Editurii Academiei este, sub acest aspect, exemplar sobru, elegant, cu accesoriile tipografice reduse la limită.

P.S. În legătură cu spiritul anti-apologetic al lui Caragiale, o atitudine similară, demnă de a fi semnalată, la Turghenev și tot într-o scrisoare : „convingerea mea cu privire la inoportunitatea jubileelor în cinstea autorilor în viață rămîne neclintită ; consider că numai urmașilor le este accesibilă adevărata apreciere și dreapta ierarhizare a talentelor literare. Numai gîndul că un om căruia i s-a acordat cinstea unui jubileu în timpul vieții s-ar putea să nu capete nimic asemănător din partea urmașilor, numai acest gînd este de ajuns ca să renunți la onoarea ce ți se oferă și chiar la ideea de a se pune o asemenea problemă" (Opere XI, Buc, 1962, p. 384).

GEO ȘERBAN

EUGEN JEBELEANU: Povestea broscuței țestoase

Prisaca lui Tudor Arghezi a devenit pe bună dreptate un model pentru felul în care experiența literară și universul infantil se pot întîlni într-o poezie cu specificul ei de mare simplitate, accesibilă vîrstelor foarte tinere, poezie de a cărei frumusețe își amintesc în mod firesc generații succesive. Creioanele spirituale ale lui Marcel Breslașu, pamfletul Nimei Cassian sau pastelul filigranat al Otiliei Cazimir au îmbogățit în ultima vreme această literatură de care au fost atrași poeți de talent ca Ion Brad, Ion Horea, Tiberiu Utan. E îmbucurător că în activitatea îndelungată a lui Eugen Jebeleanu intervin elemente noi și unul dintre acestea îl constituie eleganta plachetă de versuri *Povestea broscuței țestoase*. Povestirii, care dă și titlul volumului, i se alătură alte cîteva cu o finalitate clară, sugerată ingenios de evoluția faptelor. Versul viu, natural prin spontaneitatea lui, ferește volumul de o falsă îndeminare, de unele procedee strident didactice folosite uneori în haina prozodică tradițională. O discretă tușă satirică se observă pe întreg parcursul volumului, eroina primului poem rătăcindu-se deoarece se îndepărtează de la preceptele educației sănătoase ; infatuarea purecelui e sancționată, morala poeziei fiind : *„nicicînd nu-i bine să te salți / Stînd pe spinarea celorlalți"*. E interesant că aici Eugen Jebeleanu folosește versul scurt, cu puține silabe și prin asta sporește dinamica narațiunii. În același timp, același vers slujește pentru a sugera mișcarea într-un anumit cadru alegoric. Cu deosebită fantezie e persiflat în *Purecele și girafa* curajul în aparență naiv dar în spatele căruia se ascund cu totul alte intenții. Chiar alegerea celor două personaje (girafa și purecele) stîrnește o anumită ilaritate prin deosebirile care le separă. În „Ursul", anecdotă devenită un adevăr comun în specia respectivă, e tratată cu un umor reținut ; portretul bufniței meditative e bine desenat și nu lipsește amănuntul utilității acestei păsări în viața de toate zilele *(Bufnița)* ; se reține deasemenea poemul *Gărgărița* în care Eugen Jebeleanu se relevă ca o natură delicată, receptivă la ceea ce constituie un simplu element decorativ greu de sesizat. Fără exces de imagini, autorul nu ignoră necesitatea metaforei sugestive care să fixeze cît mai bine în mintea cititorului conturul personajelor. De aici și eficiența laturei moralizatoare, absolut necesară într-o literatură prin caracterul ei didactică, dar în sens bun didactică.

Două poeme par să nu urmeze întru totul intenția autorului : *Elefantul* și *Zebra*. Îndeosebi în acesta din urmă, deși nu lipsit de unele calități, se recurge la un deznodămînt facil. Medicul confundă vergile de culoare de pe trupul zebrei cu marcajul termometrului. Finalul : *„Numai că din cînd în cînd, / Doctorul se-ncurcă-n gînd, / Numărînd în loc de grade / Liniile, cumsecade !"* ratează în fond un poem care începe prin cîteva nuanțe de portret animalier și cu o ușoară undă de umor. Chiar cuvîntul *„cumsecade"* din finalul ultimului vers distonează și pare să fie utilizat din dorința autorului de a răspunde normei de versificație. Unele observații, întrucîtva asemănătoare, s-ar mai putea aduce și poemului „Broasca", unde învățămîntele sînt mult prea subliniate. Există însă aici imagini relevabile ca : „Trestiile — harpe / Cîntă... dar un șarpe / Printre ele trece / ca un fulger rece". Este de netăgăduit faptul că Eugen Jebeleanu, prin astfel de caracterizări și epitete evită procedeele literaturizante deseori uzitate în literatura pentru tineret. Prospețimea, ingeniozitatea asociațiilor, urmărirea unei acțiuni simple, fără divagații inutile sînt cîteva din însușirile noului volum semnat de Eugen Jebeleanu. La aceste calități ale textului propriu-zis se adaugă și ilustrațiile inspirate ale Floricăi Cordescu. Numai că punerea lor în pagină nu e întotdeauna cea mai fericită și în apropierea pasajului ilustrat .

Prin calitățile ei, de care am încercat să ne ocupăm pînă aici (portret, umor, dinamica acțiunii.) *Povestea broscuței țestoase* de Eugen Jebeleanu poate fi apreciată ca un succes al autorului în acest domeniu unde au apărut și lucrări terne, inexpresive, însoțite de ilustrații stîngace.

LIVIU CĂLIN

cronica literară

AL. ANDRIȚOIU: CONSTELAȚIA LIREI

de

I. D. BĂLAN

„M-am vrut / poet fericit, vizitînd Constelația Lirei, / căci poate așa sînt menit : suveran înălțimilor, iar zborul mi-e felul de-a fi și mi-e simțul al șaselea". Risc să încep această cronică în felul unei compoziții, cu obișnuitul citat, tocmai fiindcă am convingerea că Alexandru Andrițoiu dispune de o remarcabilă inteligență critică în judecarea propriei creații și de un talent atît de puternic încît e în stare să transfigureze în imagini artistice ceea ce gîndește în noțiuni. La el, preocuparea de a se autodefini în poezii cu caracter programatic se sprijină cel mai des pe un spirit critic lucid, pe un gust artistic rafinat și pe o cunoaștere temeinică a fenomenului poetic, ceea ce poate sluji nemijlocit și criticului iiterar. Dacă unii poeți rămîn prin creația propriu-zisă adesea foarte departe de imaginea pe care și-o doresc în artele poetice, Andrițoiu e în stare să-și justifice prin creația sa principiile din poeziile programatice. Poetul își dorește un orizont spiritual larg, cuprinzător, simte o nepotolită sete de înalturi, un entuziasm tineresc pe care și-l vrea raportat necontenit la profunzimile gîndirii. În versurile sale vibrează dorul de perfecțiune morală, în sensul împlinirii umane în spiritul eticii comuniste : *„cu grijă cugetării, prin vreme să-i deschid / adîncuri și-nălțime, în spirit de partid"*. *(Dimensiuni)*.

El are certitudinea omului stăpîn pe propria-i soartă și-și măsoară demn puterea cu elementele naturii, insuflînd cititorului un sentiment firesc de măreție : *„O ! dar eu pot să mă-nalț mai presus decît toate. / Visului meu îi e dat să întrecă lumina și sunetul"*. *(Aripi)*. Salutar e faptul că afirmarea acestor certitudini nu sună în versurile lui Andrițoiu retoric, nu rămîne lozincă exterioară aplicată pe poezie ; ea crește organic dintr-o concepție solidă asupra omului și-a lumii, dintr-o atitudine etică luminoasă, în virtutea căreia poetul poate afirma : *„Nu mai avem în noi nimic mărunt, / doar sfere, sfere limpezi mai există, / mărindu-se deplin, necontenit, / în conștiința-ne socialistă"*. Cercurile acestea ale conștiinței constructorilor socialismului cuceresc treptat în poezia sa zone noi, asigurîndu-i o sferă tematică largă, un univers artistic variat și bogat în care își găsesc ecouri lirice multiplele preocupări etice și filozofice ale vremii noastre. Cultul muncii creatoare și constructive, sentimentul prieteniei, aspirația spre perfecțiune, efortul colectiv de „a trona după legile frumosului", neliniștita patimă a cunoașterii, iubirea într-un cadru social profund uman sînt cîteva din temele care primesc noi răspunsuri lirice, cu o reală forță artistică, în noua carte a lui Andrițoiu. Pe lîngă îmbogățirea sferei tematice, semnalez, în acest volum, accesibilitatea imaginilor și limpezirea formei, măiestria cu care utilizează structuri prozodice variate.

Andrițoiu atinge nu o dată virtuți rare și tocmai de aceea surprinzătoare privind tehnica poetică. Poetul își lasă sentimentele și gîndurile să evolueze în ritmuri diverse, le reliefează adeseori cu rime de un inedit izbitor, prinde și leagă ideea într-un tot unitar, creînd o atmosferă originală, proprie personalității sale artistice. Bătrînul metru antic în care-au atipit atîtea sentimente clasice, întinerește o dată cu sensibilitatea modernă a poetului, într-o rară vrajă melodică, în poezia *Euritmie* :

„Doar sărutul tău mai frumos ca-n carte
frunții mele dînd uneori Sahare,
s-a retras placid surghiunind departe
cercuri polare.

Am primit, cîndva, la ospăț, norocul.
Vin i-am dat și-un crin, murmurindu-i ar
ca poet naiv ce mă joc de-a focul
și de-a ghețarii.

Fiorul liric se organizează alte dăți în ritmuri și stanțe de o muzicalitate profundă, care par destinate unui text de lied, cum se întîmplă cu *Balada fîntînii*, unde leit-motivul răscolitor se vrea parcă spus în șoaptă ca un cîntec trist, cu ecouri din adîncurile vremii :

„Fîntîna oarbă ca Homer
au cotropit-o măracinii.
Uitînd uimirile luminii,
ea, tristă, nu mai are cer.

Ea, tristă, nu mai are cer
și stelele-o privesc în silă,
căci apa s-a făcut argilă,
căci piatra s-a făcut de fier.

Ca și despre ultimul volum al lui Tiberiu Utan *(Versuri)*, am putea spune și despre *Constelația lirei* că este o „carte a cîntecelor", căci poeziilor lui Andrițoiu nu le lipsește nici delicatețea sentimentelor, nici vraja romanțelor — cu tot ceea ce acestea au mai bun, — nici putința de a fi cantabile. Prozodia lor perfect simetrică degajă o melodie discretă, nu exterioară, ci incorporată textului. O poezie ca *Metamorfoze* este un elogiu în versuri de o caldă muzicalitate, adus puterii iubirii curate, capabilă să înnobileze omul în gradul cel mai înalt :

„Să numeri stele, crini să numeri
prin caru-n care inspirat,
eu, cînd te-am sărutat pe umeri,
sărutu-n aripi s-a schimbat.

Menit e chipul tău să-nfrunte
al vremii val, neabătut.
Eu cînd te-am sărutat pe frunte,
sărutul lauri s-a făcut".

Adeseori sentimentul dragostei deschide poeziei lui Andrițoiu aripi largi, pentru zboruri spre o cuceritoare puritate.

Uneori însă, cîntecul său ia forme inestetice, sentimentul iubirii e copleșit de-o sensualitate brutală, ca-n *Profil*, unde grația liniilor clasice se pierde-n grotesc și urît : *„Curg șoldurile-ți pline, de sub sîni. / Conturul li-l zăresc din depărtare, / de parc-ai duce-n mîini / către fîntîni, / două ulcioare"*. Slabe, fără forță artistică, și nu scutite de prozaism sînt în acest sens, și poeziile : *„Pe un album"* și *„Gest sentimental"*.

Atunci cînd salutara preocupare pentru formă nu se sprijină și pe căutări în domeniul conținutului ea se schimbă într-o virtuozitate gratuită, sau ajunge o simplă manieră obositoare. Al. Andrițoiu a realizat în scopul exprimării unor conținuturi noi, comparații și metafore demne de invidiat de alți poeți, la care universul asociațiilor nu depășește ființa lor fizică ori cîteva noțiuni abstracte cărora de mult au reușit să le tocească semnificațiile. Dacă Andrițoiu ne-a impresionat destul de des cu asociații neobișnuite, evocînd o „fîntînă oarbă ca Homer" sau o „Toamnă mai galbenă ca Palia de la Orăștie", imaginînd o fată stînd „Piezișă-n danț ca turnul vechiu din Pisa" *(Tătară dansînd)*, stimulînd sensibilitatea cititorului să vibreze într-un univers de cultură, nu o dată ne-a și obosit prin frecvența cu care se adresează comparațiilor livrești, pînă a deveni stereotip, scriind despre „Mîini de femei frumoase, ca în picturi vestite" (Aur negru) dorind „...ca o lună la nadir / să- (i) fie gulerele amîndouă !" *(Plecarea cea mare)*, spunînd despre sine : „dacă ades sînt leneș / eu știu s-atac redutele ca Peneș" *(Gest sentimental)*. La un moment dat constată că : „Și-a deschis lumina, azi, argintul, / ca-n imperiul lui Carol Quintul" *(Lumina)* ; în poezia *Romantica* sîntem încunoștințați că „bunicul" măsoară „ca Hamlet, nimicul", iar bunica „se visa mereu artistă, / de cinema, ca Garbo Greta". A ntrenînd cu pricepere fondul aperceptiv al cititorului, pentru înțelegerea mai pregnantă a unor aspecte de viață, poetul face adesea apel la figuri mitologice sau la celebrități din istoria culturii, precum și la unele localități geografice cu rezonanțe muzicale, pierzînd citeodată poezia realităților contemporane pe apele sonorităților exotice. Acest aspect criticabil, firește, a fost socotit dominant de unii critici care au împins discuțiile spre o judecată de valoare unilaterală și de aceea inexactă asupra întregului volum. Exemplul cel mai elocvent îl oferă cronica lui Eugen Simion din „Gazeta literară", care absolutizînd anumite aspecte și căutări noi din *Constelația lirei* îl așază, practic, pe Andrițoiu în rîndul epigonilor simbolismului. La o asemenea apreciere eronată l-a condus în mod cert faptul că a privit parțial volumul, scoțînd din discuție unele piese de o deosebită valoare, inspirate din realitatea zilelor noastre, și care fac din Andrițoiu unul dintre cei mai autentici poeți ai literaturii noastre realist-socialiste. De altfel, criticul își anulează propriile aprecieri pozitive într-o concluzie contradictorie și sentențioasă.

Din volum se desprind niște coordonate esențiale pentru sensibilitatea contemporană, niște trăsături morale specifice eticii și filozofiei comuniste. Eroul său liric se distinge, „în mersul sigur către comunism", printr-o totală și sinceră participare la ceea ce e nou : „Sînt omenesc de sincer și mă-nalț / ca o lumină densă din lumină". *(Sens)* Sensibilitatea lui cuprinde dimensiuni enorme din timp și spații, apelînd necontenit la experiența civilizațiilor și culturilor trecute. Pentru a exprima la scara istoriei anume sentimente și gînduri contemporane, eroul liric al lui Andrițoiu trăiește prezentul dialectic în determinările lui trecute și-n perspectivele sale viitoare. Într-un asemenea context istoric omul contemporan din poezia lui Andrițoiu, văzut de pildă în *Zidarul*, *Cîntec de sezon*, *Vecinul meu activistul*, *Colectivist cîtind*, *Zugravul*, prin frumusețea lui morală, prin eroismul cotidian al muncii, capătă proporții demiurgice :

„El duce zidu-n sus, stăruitor
cu pîrghiile inimii cinstite
și lasă geamuri către viitor,
să intre soare, luna s-o invite.

Stă cerul sprijinit pe fruntea sa
și cucerit își pierde-n gol misterul –
iar dacă fruntea i s-ar clătina,
s-ar clătina, în ritm cu ea, tot cerul".

Constelația lirei este indiscutabil un volum de împlinire pentru poetul atît de fecund și de talentat care este Al. Andrițoiu, și un succes real al poeziei contemporane. Volumul, așa cum s-a putut vedea, este inegal.

Sîntem de acord cu observația parțială a colegului nostru Eugen Simion, chiar dacă nu putem subscrie la concluziile sale generale, că abuzul de note livrești stînjenește autenticitatea și prospețimea unor versuri. De asemenea prozaismul din anume poezii erotice și tratarea superficială a unor sentimente majore — e adevărat foarte rar — e necesar să fie cenzurate mai exigent de talentatul poet, pentru ca propria-i urare — bine meritată — să i se realizeze pe deplin :

„Fie-mi deci zborul înalt. Altitudinea veacului
eu s-o ating ne-ncetat. Și-asemeni drapelelor
noile-mi aripi s-arate, sărbătorește, prin ani
spre un liman așteptat de popoarele globului.

Carte poștală

Tov. Red. Șef,

Protestez împotriva atitudinii pe care o au față de mine unele dintre articolele apărute în revista dv. Cum se poate spune că din modul cum îmi întrebuințez eu aparatul critic, autorul analizat nu are ce învăța ?! Păi, dacă luăm și enumerăm numai cele douăzeci de citate și referiri la exemple ilustre, gîndiți-vă cîte ar putea să învețe autorul ! Că prin asta nu se vede poziția mea e o apreciere cu totul și cu totul subiectivă. Oare nu ne putem exprima părerea și prin părerile altora ? Nu este aceasta, într-un fel, dovada și a unei modestii și a unei culturi ?...

În ceea ce privește cronica mea la romanul „Nevinovații", da, recunosc, laudă cam mult calitățile prozatorului, spunînd că a scris o carte epocală. Și eu mi-am dat seama de asta și, în articolul „Considerațiuni neexhaustive asupra fenomenului de pitoresc în proza de dimensiuni", am arătat cum romanul „Nevinovații" este un roman prost, elaborat în pripă, asupra căruia autorul ar fi trebuit să mai mediteze. Așa că nu văd ce consideră că mai are de spus nou semnatarul articolului din revista dumnevoastră. Eu singur mi-am dat seama că am lăudat prea mult cartea și atunci am revenit, destiințînd-o. Făcînd media afirmațiilor din cele două articole, vă veți da seama că opinia mea este ponderată, că eu am procedat la o critică tovărășească, și autorul poate despreinde din cronica literară la cartea sa care-i sînt calitățile iar din articolul ce a urmat, care-i sînt defectele.

Dar, mă rog, acestea sînt chestiuni care, dacă vreți, nu aveți decît să le ridicați în continuare în coloanele revistei dvs. Nu veți face nimănui niciun serviciu, ba, mai mult, vă atrag atenția foarte serios, că-l veți deruta pe cititor. În ceea ce mă privește, însă, constat că tot mai multe reviste mă critică în mod neprincipial. De exemplu chiar la dvs. în numărul trecut, se pomenește despre un critic literar părtinitor, care nu cunoaște realitatea înconjurătoare. N-aveți cum nega : evident, despre mine-i vorba. Acum două numere, vorbeați despre critici care au scriitori preferați și îi elogiază peste măsură, iar în Octombrie ați pomenit de două ori despre, citez, „acei critici literari la care abundă exprimări ca „vom mai reveni", „și așa mai departe", „întrucîtva" etc... E clar că m-ați luat în antrepriza, că nu scăpați niciun prilej ca să vă legați de mine. Ei bine, aceasta nu mai este critică principială, drept pentru care protestez !

F. ERMU
critic literar

P. S. — Dacă acest protest al meu nu are nici un ecou în inima dvs. fac apel măcar la sentimentele dvs. de om. Vă rog ajutați-mă. Gîndiți-vă în ce situație mă aflu : mi-am ales o meserie în care eu să fiu cel care critică și, cînd colo, am ajuns ca eu să fiu cel criticat. Nu cred că dvs. nu veți pricepe, de cîtă abnegație trebuie să dau dovadă atunci cînd, tot căutînd cum să spun un lucru în așa fel încît să nu supăr nici pe unul nici pe altul, ajung chiar să omit ceea ce aveam eu de spus.

F. E.
p. conf. C. Leu

POEȚI ȘI PROZATORI

dicționar de istorie literară contemporană

Mihai Beniuc s-a născut la 20 noiembrie 1907 în comuna Șebiș. A absolvit liceul din Arad, iar apoi Facultatea de Litere și Filozofie a Universității din Cluj. S-a specializat în domeniul psihologiei în Germania, publicîndu-și teza de doctorat cu tema „Învățare și inteligență la animale". A debutat în Bilete de papagal, în anul 1928, cu poezia Toamna, după ce își tipărise primele încercări literare în revista liceului. A colaborat înainte de Eliberare la Universul literar, abecedar, Pagini literare, Țară nouă. Primul voum de versuri (Cîntece de pierzanie) i-a apărut în 1938. Concomitent cu activitatea poetică, Mihai Beniuc s-a impus ca un intelectual cu o pregătire complexă. Personalitate multilaterală, poetul și-a desfășurat munca de creație, în deosebi după 23 August 1944, în mai toate direcțiile literare. Pregătirea științifică din tinerețe, dovedită în lucrări speciale de psihologie, alături de activitatea poetică permanentă, din momentul debutului, i-a transmis poate acea curiozitate intelectuală de cercetare și cunoaștere și în planul creației beletristice. Critic literar cu acuitate și simț sigur al valorilor (o parte din articole și cronici au fost strînse în Meșterul Manole) nuvelist și romancier (Ură personală; Pe muchie de cuțit, Dispariția unui om de rînd), dramaturg (În valea cucului; Întoarcerea), teoretician al științei literare, traducător, editor al unor scriitori de prestigiu, străini și romîni, Mihai Beniuc s-a impus ca un scriitor deosebit de interesant și revelatoriu prin diversitatea și valoarea deosebită a creației sale. Valențele poetice se manifestă și în aceste domenii. Spiritul polemic și franc din roman, dezbaterea unor conflicte ascuțite, angajînd aspecte esențiale ale luptei dintre nou și vechi în piesele de teatru, departe de a fi simple experiențe în orele „de repaos" ale poetului, au pecetea personalității sale lirice. De aceea stăruim asupra a ceea ce constituie dominanta activității literare a lui Mihai Beniuc, în istoria literară contemporană : poezia.

Crescută pe solul durerilor sociale, în pămîntul lui Gelu, Horia și Iancu, lirica lui Mihai Beniuc, continuînd linia mare a tradițiilor literare transilvănene, ridica poezia noastră la o nouă strălucire. Cutezător, „lovind cu barda", poetul intra în artă voinicește, chiuind a horă și spărgînd porțile închise. Franchețea atitudinii protestatare și mobilizatoare alterna în poeziile sale dinainte de Eliberare cu o răzvrătire uneori haotică. Totuși, față de poezia noastră socială care îl precedase, în poezia lui Beniuc era nouă tocmai această capacitate artistică de a lega arta de un crez revoluționar. Poezia socială dinaintea lui fusese o poezie chinuită, gemînd ca și poporul, în durere, sinceră, dar mărginită ca perspectivă istorică. Mihai Beniuc i-a îmbogățit mesajul. Erau anii avîntului mișcării muncitorești, mișcare condusă de partidul comunist, și anii aceia se simt în cutezanța și fermitatea afirmării mesajului poetic al lui Mihai Beniuc. Zorii roșii erau aproape : „Ori nu-i așa ? / — Hei, **nouă sute șapte...** / Îl știm, îl știm ! Și-i drept, e încă noapte. / Dar s-a-nroșit a ziua-n răsărit. / Umblați ca furnicarul răscolit. / Ați priceput : Cu mii de cai putere / Se crapă zorii unei alte ere !" **(Cu mii de cai putere).**

Timpurilor noi, poetul le fusese „toboșar" și le răsădise „garoafe roșii", pregătind cununi eroilor Eliberării. Simbolurile revoluționare sînt categorice, lipsindu-i totuși poetului, atunci, o înțelegere mai concretă a transformărilor istorice pe care le aștepta.

Poezia din perioada anilor 1944 este de o mare forță agitatorică, îmbrăcată într-o imagistică revoluționară care îi aprinde versurile cu semnele flamurilor proletare. Omul stă în așteptarea răsăritului. Ciclurile „Toboșarul timpurilor noi" (1944) și „Dropia roșie" (1945) îl arată pe poet în această mare răspîntie istorică, decis să continue temele poeziei sale, trecute prin conștiința luptătorului vremurilor de azi. Ceea ce se reține și constituie o notă specifică a poeziei lui Beniuc aparținînd anilor imediat următori Eliberării, este sentimentul adeziunii depline la noua condiție istorică, întrebările pe care și le pune în legătură cu rostul său artistic, nevoia primenirii expresiei lirice : „Pe vechile, ruginitele coarde / Cum am să cînt, să descînt / Această nouă viață ce arde, / Ce vine năvalnică-n tropot" **(1 Mai 1945).**

Temperamentul său năvalnic se pune în slujba ridicării și întăririi temeliilor lumii noastre noi. Răsună în versurile de acuma cîntece de bucurie. Poezia sa este destinată acum să oglindească munca constructivă a omului liber. Sufletul poetului este despovărat de trecut : „Sufletul ăsta de bice, / De brice, / De ace și alice, / Sufletul ăsta al meu / De lacrimi este greu. / Dar vai mă tem să vărs un strop, / Că vin potop, / Cu jale și plingere / Și tot pe-atîta înfrîngere" **(Cei tineri ce vin).**

În ciclul **Versuri noi** domină un ardent dialog cu propria-i conștiință, în cadrul căruia este formulat răspunsul ferm la imperativele vremii. În substanța creației lui Beniuc se produceau transformări profunde. Poetul e sarcastic cu poezia desuetă : „Poeților, voi fete bătrîne / Unde vi-s rimele rare, imaginile ? / Îngălbenesc, necitite, necitite, paginile, / Și nu mai speră nici un mîine"... **(Cu pluguri trase de tractoare).** Insistent în acest ciclu din **Versuri alese** (1949) este apelul pentru o artă poetică nouă, pledoaria pentru „poezia timpurilor noi", curățită de vechiturile imagistice : („Ah, poezia timpurilor noi / Cu vechituri la fitece etaj ! / Unde-i tristețea carului cu boi / S-a punem și pe dînsa la garaj?) E un entuziasm al dăruirii față de contemporaneitate, cu un patos cetățenesc sincer: „Adio, cîntece vechi, adio ruine ! / Pe linia dreaptă a razei solare / În zare / Nou drum s-a deschis pentru mine". **(Despărțire).**

Sînt și aici persistente simbolurile revoluției, dar în nouă lirică beniuciană, ele ajung la incandescență, ca în poemul **Chivără roșie,** alegorie a răscoalei, a luptei pentru dreptate socială. De la poezia așteptărilor cu garoafe roșii la pălărie, Beniuc își angajează treptat lirica în lupta pentru consolidarea victoriei obținute de popor prin însurecția din August 1944. Ciclul **Steaguri** relevă o latură esențială a mesajului său poetic : Beniuc se angajează activ ca un poet al comenzii sociale „la zi", lirica sa avînd un caracter profund cetățenesc.Eul poetic se degajează din universul revoltatului izolat, poetul celebrînd participarea alături de mase la făurirea unei opere de însemnătate istorică. **Steaguri** afirmă o poezie al cărui accent cade pe relevarea înfăptuirilor uriașe ale maselor. Poemele închinate comuniștilor, partidului **(În frunte comuniștii,** 1954, și **Partidul m-a-nvățat,** 1954), converg către focarul luminos al liricii beniuciene. Comuniștii sînt moștenitorii tradițiilor eroice ale lui Doja,Horia și Iancu: ei le-au împlinit și le-au dus mai departe idealurile de luptă. E o poezie entuziastă, cu tonuri solemne, cantabile ca o odă a bucuriei colective. Poetul care-și cînta revolta țărănească lîngă Crișuri și în codrii Apusenilor, este un ostaș în prima linie a luptei pentru construirea socialismului, organizată și condusă de Partid.

Asistăm, aproape an de an, la o reluare amplificată a motivelor lirice, care dau ramuri noi, înfloresc, leagă rod. Ai sentimentul unei ramificări nesfîrșite, în evantai. Creșterea este nestăvilită. Temele sale cunosc vîrste noi, pe măsura experienței umane dobîndite de poet. Interesantă în evoluția poeziei lui Mihai Beniuc este această continuare pe un plan dialectic, superior, a temelor poetice din primele volume. Poet de mare originalitate, Mihai Beniuc nu și-a părăsit universul liric vechi, ci l-a extins și i-a dat o frumusețe pe care numai vremurile noastre i-o puteau gira. Izvorul inspirației sale nu se întrerupe pentru a-și căuta o altă albie. Curge, crescînd, pe măsura timpului nostru, deși trece, cîteodată, prin anotimpuri de relativă secetă. Merii cu poamă bogată au în vecinătatea lor pomi uscați, debili. Poetul nu stăvilește șuvoiul inspirației, lăsînd timpul să selecteze valorile, fapt care s-a semnalat și în critica literară (despre **Călători prin constelații,** 1957 ; **Cu un ceas mai devreme,** 1959).

Cel care venea lovind cu barda în stîncă, flăcăul de pe Criș, apare într-o ipostază etică superioară în **Mărul de lîngă drum** (1954). Poezia e pătrunsă de ideea dăruirii exultante și de satisfacția morală de a fi al tuturor : „Sînt măr de lîngă drum și fără gard. / La mine-n ramuri poame roșii ard. / Drumețule, să iei fără sfială, / Că n-ai să dai la nimeni socoteală. / Iar dacă vrei s-aduci cuiva mulțam, / Adu-l țărînei ce sub mine-o am. / E țara ce pe sînul ei ne ține, / Hrănindu-ne, pe tine și pe mine".

Poetul se simte o parte din întreg. Noul meșter Manole se zidește în temelia socialismului, ca în propria operă : „Dar de clădirea vieții noi / Ca să se-nalțe-ar cere viață / Un suflet care, pus de noi, / În temelia ei măreață, / Atuncia, nou Manole, eu / Pe mine m-aș zidi anume / Deși să mă despart mi-i greu, / De-această vrăjitoare lume" **(Nou meșter Manole).**

Întotdeauna apar întrebările, teama de a nu fi pe măsura vremurilor, veghea scrutătoare a istoriei : „Dacă nu mi-i dîrz cuvîntul, / Dacă versurile-mi nu dor, — / Crunt din vremi, la mine cată / Gheorghe Doja, Horia, Tudor" **(Dacă nu mi-i dîrz cuvîntul...)**

Poetul este ostașul la datorie, lucid, cunoscînd răspunderea care îi revine : „Tuturora le doresc eu praznic, / Însă eu rămîn ce-am fost, un paznic" **(Paznic).** Poezia este aforistică, condensînd o atitudine partinică, o dăruire fără echivoc, proslăvind frumusețea lumii comuniste. „Nu poți fi fîntînă și pustiu, / Nu poți fi cadavru și om viu, / Nu poți fi vătrai și bălegar, / Nu poți fi pădure și topor, / Nu poți fi-mpărat și proletar, / Nu poți fi poet și negustor. / Ești lumină, ori nu ești nimic, / Ești neghină, dacă nu ești spic, / Ești o zdreanță, dacă nu ești steag, / Ești coșmar de nu ești vis frumos..." **(Fără șovăire).** „Columb" este, simbolic, cutezătorul erou al epocii noastre, luptătorul care își urmează neînfricat idealul vieții. Volumul **Trăinicie** (1955) afirmă tăria crezului său cetățenesc, arzătoarea și patetica frumusețe a omului căruia îi e dragă lupta pentru cunoașterea adevărului. Această atitudine, de veșnic freamăt, este corelată cu atitudinea omului care are inima plină de toate bucuriile victoriilor.

Ceea ce caracterizează o anume latură a poeziei lui M. Beniuc este asocierea atitudinii reflexive cu atitudinea dinamică, mobilizatoare. Poezia reflexivă a lui Beniuc este totodată și poezie cetățenească, precum poezia sa erotică este și poezie de meditație și de afirmare a unor crezuri cetățenești.

„Mărul de lîngă drum" este și „azimă" coaptă pe mesele oamenilor. Poetul vrea ca glasul său să se piardă într-o **cantorie** colectivă, mulțimea să-i acopere cîntecul cu cîntecele ei : „Și-n timp ce cînt, aud în juru-mi glasuri / Cîntînd la fel, puternice și pline, / Și se-nmulțesc la drum și la popasuri, / Acoperindu-mi glasul, și mi-i bine !..." **(Mi-s ochii arși, mi i-a orbit lumina !...)** În poezia lui Beniuc, eul liric se contemplă pe un fond populat de mulțimi. „Egotismul" său („Eu Mihai Beniuc, poet din Romînia"; „E comunism, Beniucule, hai scoală !") este echilibrat de un simț al modestiei ucenicului, care

MIHAI BENIUC

nu-și uită meșterul de la care a învățat să sape în litere frumusețea: „Eu gîndurile voastre le furai / Să-mi fac din ele sunete la nai, / Și-n inimile voastre am pornit să caut / Doine pentru frunză, cîntec pentru flaut. / Grijile voastre, multe ca turmele, / Pe strunele mele-și lăsară urmele, / Durerea voastră, mută și amară, / Am pus-o ca să-mi joace pe vioară. / Pe ochii-mi orbi, să văd, am pus țărînă / Din vatra romînească și bătrînă, / Și m-am uitat spre răsărit de soare, / Ca omul cînd se duce ca să are". **(Eu gîndurile voastre).**

Lirica erotică a lui Beniuc se desprinde de pe aceeași tulpină, venind din apropierea lui Eminescu și a cîntecului folcloric. Romantică, sfioasă, pătimașă, melancolică, l-a însoțit mereu pe poet în luptă. Ea este simultan și poezie cetățenească și poezie filozofică, fără a-și pierde candoarea și tinerețea. Iubita e tovarășa de ideal a artistului, prietena tinereții de acuma. Lirica sa erotică trebuie privită în felul acesta în contextul problematicii și vieții contemporane. Îndrăgostitul nu este altul decît luptătorul de pe baricadă. Invitației la dragoste și visurilor poetului din trecut, le iau locul o anume frumusețe și căldură a dragostei mature ; vîrsta n-o ofilește. Tinerețea din trecut este o „tinerețe bătrînă" : „Adio, tinerețe bătrînă, / Căci o altă / Iunie port în suflet, / Mai mîndră și mai naltă". **(Despărțire).** Dragostea înflorește în noua etapă de viață ca într-o altă tinerețe, aflată pe culmi de împlinire. În volumul **Cîntecele inimii** (1960), Beniuc și-a alcătuit o suită lirică integrală din poezia de dragoste. Sînt pagini de neuitat, de proslăvire a iubitei ca soție, de afecțiune sfîntă pentru aceea care i-a fost prietenul vieții : „Ești ce-mi rămîne cînd mă lasă toți, / Mă ții aproape cînd mă depărtează / Mai răi, mai hîzi, mai hîtri, mai netoți ; / Ai darul-n beznă de-a te face rază" **(Ea).** E un elogiu curat, înfiorat al aceleia cu care a împărțit drumul vieții : „În mine cine dă, lovește-n tine, / Iar de te calcă cineva-n picioare, / Pe mine mă strivește și mă doare, — / Uniți sîntem pe viață-n rău și-n bine" **(În mine cine dă, lovește-n tine).**

Lirica lui Beniuc este, dintotdeauna, o lirică de mesaj : de mesaj al lumii noi, de mesaj al bucuriilor de viață în climatul socialist. Poetul se declară ca unul care poartă în versurile sale ideile noi ca pe niște „stafete" de viață : „Sînt ștafeta marilor idei, / Peste munți le duc, peste prăpăstii, / Veselind cu cîntec anii grei, / Cu povestea păsării albastre" **(Sînt ștafeta marilor idei).** Ideile luminate de „razele de purpură ale stelei proletare" sînt osatura liricii sale dinamice. Dinamismul temperamental al lui Beniuc depinde în mare măsură de acest fond filozofic care-l ține pe poet ca un ostaș, mobilizat pentru cauza proletară. Prezentă în aproape toate volumele, lirica de meditație filozofică a făcut un popas deosebit în **Materia și visele,** îmbogățind considerabil, prin maturizarea viziunii și realizare artistică aria liricii romînești contemporane. În acest volum, apărut în 1961, atitudinea meditativă se înfățișează într-o fază nouă, a împlinirii depline a crezurilor revoluționare ale poetului. Beniuc cutreieră domeniile științei, cîntînd materia într-o adevărată „tensiune lirică", cum afirmă Ov. S. Crohmălniceanu. Meditația îi accentuează sensibilitatea și vibrația lirică. Omul învinge timpul, tocmai pentru că aparține materiei : „Materie cu tine de-o făptură, / Sînt fiul tău, tu, mama mea, natură" **(Materia și visele).** În această dispută filozofică, pătrunderea în „vecinicie", trece prin cunoașterea legilor materiei. Specific poeziei lui Mihai Beniuc este un anume sistem de desfășurare continuă pe spirală în jurul temelor sale poetice. Luptătorul simte timpul ca pe un „cal troian" furișat în trup. Oboseala luptei îi apasă pe umeri, Senectutea însă nu stinge flacăra credinței revoluționare. Beniuc afirmă, ca o condiție fundamentală a vieții noastre, păstrarea mereu vie a flăcării revoluționare. Anii ne nărue numai în exterior : „Liniște-i, tăcere-i, e și pace / Și e nea pe creștetul pleșuv, / Însă-n miezul muntelui mai zace / Inima bătrînului Vezuv !" **(Inima bătrînului Vezuv).**

Piatra din care și-a săpat monumentul este sufletul uman : „Am încetat să mor în ziua cînd / În flori și cîntec m-am schimbat pe rînd / Și mi-am căutat ființei neînsemnate / În inimă la oameni o cetate". **(Fratele).** Beniuc a deschis, cu unelte proprii, o poartă nouă de interpretare poetică, de atitudine filozofică, în poezia noastră contemporană. Poezia vîrstei nu-i o poezie a bătrîneții mohorîte, semn al trăirii din vestigiile trecutului. Beniuc transmite aceeași vigoare neepuizată, odată cu dorința nobilă de a-l găsi sfîrșitul la postul său de veghe. Întrebările nu ocolesc o problemă capitală : Moartea, dar esențială este atitudinea de neînfricare, de seninătate eroică : „Auzi ? La mine-n crengi nu se frămîntă / Amarul, jalea, bocetul ori tînga, / Nici nu se vaită bufnița nătînga, / Ci corurile bucuriei cîntă — / Cît despre mine, beat, de rouă ud, / Aproape c-am plecat și nu m-aud" **(Climat).**

„Toamna" e livada și cîmpul cu roadele coapte, nu toamna petrecerilor din urmă, ci a belșugurilor și a bucuriilor muncii : „La mine-n suflet zona-i tropicală". Timpul este viața în sens istoric, dăruire înfăptuirilor contemporanilor. Timpul e înaintare continuă spre Comună. Noul meșter Manole are certitudinea de a fi zidit în temelia acestui timp, de a-l fi descoperit, rămînînd nemuritor ca și el. „Eu timpului cariatidă sîntu-i, / Ori piatră poate, mai din temelii" **(E mai tare).** Desigur apar tristețile părăsirii din **Într-o zi,** cînd celuilalt tovarăș îi va fi urît să se întoarcă acasă singur, senzația că-i fug anii, „că tot pleacă și că-s toți mai puțini" **(Te du).**

Poezia atinge culmi de vibrație și de iradiere în această vîrstă a maturității artistice. Valurile de gînduri și sentimente o străbat mai intens, fără a-i trezi vreun zbucium al neliniștii, groaza de necunoscut, ori plînsul neputincios : „De-aș muri, pădurea m-ar boci, / Asta, romînească și bătrînă, / Și de-a pururi mi-ar îmboboci / Flori înmiresmate pe țărînă". **(De-aș muri).**

Revenind asupra acestei teme și în ultimul volum **(Pe coardele timpului** 1963), Mihai Beniuc desăvîrșește un capitol de preț a liricii sale poetice, potențînd-o cu bogate idei filozofice. Disputa dintre materie și conștiință este reluată dintr-un alt unghi de viață ; în acest volum, disputa filozofică în poezia lui Beniuc se desfășoară între conștiință și timp. **Pe coardele timpului** adaugă în jurul acestei teme un cerc, ca o brățară în plus. Poezia despre moarte are o frumusețe eroică. E cantată, nu imn funebru ; amestec de folclor și de marș revoluționar; cîntec și strigătură de horă. Inima poetului, întoarsă în pămînt, clocotește afară ca un izvor roșu. Ca și la poetul anonim, cîntecul lui va fi fără moarte : „În așteptarea schimbului", cînt să nu m-apuce urîtul / Nainte de-a se face lumină". Pentru că la Beniuc vîrsta plină a anilor e o piramidă căreia an de an îi adaugă încă un rînd de piatră în înălțime. Moartea e împrăștierea în lumină : „Încă-un inel mi-a-nfășurat / Pe după trunchi, ca o reptilă, / Timpul, / Deci încă-un an, mai e pînă s-ajungă-n vîrf, / Acolo unde mă sărut cu cerul"... **(Vasiliscul).** Vezuviul, acoperit de nea, continuă să trăiască, să clocotească în adînc. Casa veciei sale nu o îngheață vremea : „Vulcan cu poarta-n vîrf", „cu craterul în culme-n loc de ușă !" **(Mătănii roșii).** Din această combustie, Mihai Beniuc și-a tăiat calea „din stîncă de coral", care străbate poezia romînească. Lirica sa nu numai că anunța o eră, dar s-a și împlinit în era aceasta, a socialismului.

Marin Bucur

BIBLIOGRAFIE

SCRIERI

Un om așteaptă răsăritul. Versuri, 1946 ; **Versuri alese,** 1949 ; **Steaguri.** Poeme, 1951. **Poezii,** 1952 ; **O samă de poeme,** 1953 ; **Despre poezie,** 1953 ; **Frăția dintre poporul romîn și minoritățile naționale,** 1954 ; **În frunte comuniștii,** 1954 ; **Mărul de lîngă drum. Versuri,** 1954 ; **Partidul m-a-nvățat. Versuri,** 1954 ; **Păcală slugă la primar,** 1955 ; **Trăinicie. Versuri,** 1955 ; **Ură personală,** 1955 ; **Versuri alese I, II.** 1955 ; **Azimă.** Versuri, 1956 ; **Poezii,** 1956 ; **Poezia noastră,** 1956 ; **Călători prin constelații.** Versuri, 1957 ; **Inima bătrînului Vezuv.** Versuri, 1957 ; **Meșterul Manole.** Cronici și studii literare (1934—1957). Ed. îngrijită și prefață de Savin Bratu (1957) ; **Cu un ceas mai devreme.** Versuri, 1959 ; **În valea Cucului.** Comedie în trei acte, 1959 ; **Pe muche de cuțit.** Vol. I, 1959 ; **Poezii** (Cele mai frumoase poezii), 1959 ; **Cîntecele inimii.** Versuri, 1960 ; **Poezii** (Bib. pentru toți). Pref. de S. Bratu, 1960 ; **Materia și visele.** Versuri, 1961 ; **Culorile toamnei.** Versuri, 1962 ; **Întoarcerea.** Piesă în șapte tablouri, 1962 ; **Mărul de lîngă drum.** Versuri. Prefață de G. Ivașcu, 1962; **Poezii,** 1962 ; **Pe coardele timpului,** 1963 ; R. Alberti, **Poezii** (Prefață de M. Beniuc), 1962 ; T. Arghezi, **Versuri.** Cu o prefață de M. Beniuc, 1959 ; **Cîntec despre oastea lui Igor...** Trad. din vechea rusă, cu introducere și comentariu de M. Beniuc, 1951, ed. a II-a, 1953, ed. a III-a 1959 ; G. Coșbuc — **Poezii alese.** Cu o prefață de M. Beniuc. 1952. **Din folclorul nostru.** Culegere de texte și melodii. Pref. de M. Beniuc, 1953 ; M. Eminescu — **Poezii.** Pref. de M. Beniuc. 1950. Ed. II-a, 1960 (îngrijită de Perpessicius) ; M. Eminescu — **Versuri alese.** Pref. de M. Beniuc. 1960 ; **Folclor din Transilvania.** Cu un cuvînt înainte de M. Beniuc, 1962 ; M. Isanos — **Cîntarea munților.** Prezentare de M. Beniuc, 1945 ; St. Scipaciov — **Versuri.** Cu o pref. de M. Beniuc, 1951.

SCRIERI DESPRE :

G. Călinescu : Despre poezia lui M. Beniuc (**„Din literatura noastră nouă") E.S.P.L.A., 1953, p. 15—19** ; **S. Iosifescu** : Despre „eu" și „noi" în poezia lui Beniuc (**Pe marginea volumului „Mărul de lîngă drum"), Contemp. nr. 47, 1954, 19 noiembrie** ; **G. Horodincă** : Un cîntăreț al luptei pentru libertate (**Pe marginea vol. „O samă de poeme" și „Despre poezie"), Rom. lib. 2991, 1954, 16 mai** ; **S. Damian** : Trăinicie, **Flacăra, 1957, 7 apr.** ; **Valeriu Ripeanu**: Proza lui M. Beniuc, **Gaz. lit., 1955, nr. 36, 8 sep.**; **D. Micu**: Mărul de lîngă drum..., **Tînăr. scriitor, 1955, nr. 1**; **I. D. Bălan**: Tinerețe fără bătrînețe..., **Viața rom., nr. 2, 1955**; **S. Bratu**: Cîntecul ce se cere. **(Versuri alese). Gaz lit., nr. 40, 1955, 6 oct.** ; **C. Ciopraga** : Poezia de meditație activă **(„Azimă"), Iaș. lit. 1956, 8** ; **G. Bulgăr** : Cuvîntul simplu, versul nou, **Tînărul scriitor, 1956, 8** ; **I. D. Bălan** : Trăinicie, **Viața rom., nr. 10, 1956** ; **Boris Buzilă** : La cumpăna anilor **(„Azimă"), Rom. lib., 3727, 1956, 2 oct.** ; **Radu Popescu** : Azimă, **Contemp. nr. 39, 1956, 28 sept** ; **S. Bratu** : Azimă. **Gaz. lit., nr. 35, 1956, 30 aug.** ; **M. Novicov** : O poezie frumoasă : **„Prinos" de M. Beniuc, Gaz. lit. nr. 3, 1956, 19 ian.** ; **P. Georgescu.** Non omnis moriar **(„Trăinicie" de M. Beniuc). Gaz. lit. nr. 1, 1956, 5 ian.** ; **Ov. S. Crohmălniceanu** : Prezentare de candidat pentru Marea Adunare Națională : **Opera poetică a lui M. Beniuc, Gaz. lit. nr. 5 1957, 31 ian.** ; **V. Felea** : Două cărți de M. Beniuc **(„Trăinicie" și „Azimă"), Steaua, nr. 2, 1957** ; **Paul Georgescu** : Despre cer și pămînt. **Gaz. lit. nr. 47, 1957, 21 nov.** ; **D. Costea** : Inima bătrînului Vezuv, **Iaș. lit. nr. 8, 1957** ; **Al. Piru** : Comentarii la poezia lui M. Beniuc, **Viața rom., nr. 11, 1957** ; **D. Micu** : Inima bătrînului Vezuv, **Scînteia, nr. 4063, 1957, 16 sept.** ; **Ion Oarcăsu** : Inima bătrînului Vezuv, **Tribuna, nr. 26, 1957, 4 aug.** ; **B. Buzilă** : Inima bătrînului Vezuv, **Rom. lib. nr. 4008, 1957, 30 aug** ; **R. Popescu** : Inima bătrînului Vezuv, **Contemp. nr. 29, 1957, 19 iul.**; **Nina Cassian** : In hoc signo, **Contemp. nr. 47, 1957, 22 nov.**; **M. Petroveanu**: Inima bătrînului Vezuv. **Gaz. lit., nr. 25, 1957, 20 iun.**; **Perpessicius**; M. Beniuc, herald și rapsod al vremii sale **(„Inima bătrînului Vezuv" de M. Beniuc), Luceafărul, nr. 21, 1958, 1 aug.** ; **Ion Istrati** : „Sînt ștafeta marilor idei", **Iaș. lit. nr. 5, 1958** ; **L. Toma** : Mărul de lîngă drum de M. Beniuc, **Scris. băn. nr. 4, 1958**; **D. Florea-Rariște** : Călători prin constelații, **Steaua, nr. 3, 1958** ; **Al. Căprariu** : Tinerețe și poezie **(„Călători prin constelații") Tribuna, nr. 4, 1958**; **Radu Lupan** : Poezie și prezentul. **Viața rom. nr. 6, 1958** ; **Radu Popescu** : Călători prin constelații, **Contemp. nr. 4 1958, 13 ian.**; **Dumitru Solomon** : Călători prin constelații, **Gaz. lit. nr. 3, 1958, 16 ian.** ; **M. Petroveanu** : Călători prin constelații, **Gaz. lit. nr. 11, 1958, 13 mart.** ; **V. Iancu** : Despre începuturile literare ale lui M. Beniuc, **Scris. băn. nr. 8, 1958** ; **Paul Georgescu** : Pe muche de cuțit, **Gaz. lit., nr. 48, 1959**; **Leonard Gavriliu**: Lacrimi de bucurie **(„Cu un ceas mai devreme"), Scris. băn., nr. 8, 1959** ; **D. Costea** : M. Beniuc, **„Cu un ceas mai devreme", Iaș. lit., nr. 9, 1959** ; **I. D. Bălan** : Cu un ceas mai devreme, **Luceaf., nr. 12, 1959** ; **Eugen Luca** : Tinerețe comunistă **(„Cu un ceas mai devreme") Scînt. tineret., nr. 3198, 1959, 26 aug.** ; **Ion Oarcăsu** : Cu un ceas mai devreme **de M. Beniuc, Tribuna, nr. 25, 1959** ; **R. Popescu** : Cu un ceas mai devreme **de M. Beniuc, Contemp. nr. 22, 1959** ; **M. Petroveanu** : Cu un ceas mai devreme **de M. Beniuc, Gaz. lit., nr. 23, 1959; N. Tertulian** : Cu un ceas mai devreme **de M. Beniuc, Gaz. lit., 1959, nr. 21** ; **V. Felea** : Cu un ceas mai devreme **de M. Beniuc, Steaua nr. 6, 1959** ; **D. Cesereanu** : Prezența poetului, **Tribuna, nr. 14, 1959** ; **S. Damian**: Cu un ceas mai devreme **de M. Beniuc, Inform. Buc. 1814, 9 iulie 1958; Ov. Papadima**: Mihai Beniuc, Cu un ceas mai devreme, **Studii și Cercetări de Istorie literară și Folclor, 1959, nr. 3-4; Nestor Ignat** : M. Beniuc, Pe muche de cuțit. **Scînteia, an 30, nr. 4757, 1960, 14 febr.** ; **M. Novicov** : Chipul luptătorului comunist în proza noastră **(„Pe muche de cuțit"), Luceaf., nr. 8, 1960** ; **Liviu Leonte** : M. Beniuc, Pe muche de cuțit, **Iaș. lit. nr. 3, 1960** ; **Ion Lungu** : Pe muche de cuțit, **Tribuna, nr. 1, 1960** ; **Dumitru Solomon** : Poezii, **Gaz. lit., nr. 29, 1960, 14 iul.** ; **D. Vatamaniuc** : Poezia lui M. Beniuc, **Studii și Cercetări de Istorie lit. și Folclor, 1960, nr. 2** ; **Paul Georgescu**, Cîntecele inimii **de M. Beniuc, Gaz. lit., nr. 7, 1961, 9 febr.** ; **D. Micu** : Materia și visele, **Scînteia, nr. 5189, 1961, 8 iul.** ; **G. Munteanu** : Cîntecele inimii **de M. Beniuc, Contemp. nr. 7, 1961, 17 febr.** ; **Z. Dumitrescu-Bușulenga** : Mărul de lîngă drum, **Luceaf. nr. 10 ,1961, 15 nov.** ; **M. Gafița** : Om și natură **(„Materia și visele"), Gaz. lit., nr. 22, 1961, 25 mai** ; **I. Oarcăsu** : Materia și visele, **Contemp. nr. 36, 1961, 8 sept.** ; **Al. Căprariu** : Sensul iubirii **(„Cîntecele inimii" de M. Beniuc), Tribuna, nr. 12, 1961, 23 mart.** ; **M. Tomuș** : Cîntecele inimii, **Steaua, nr. 4, 1961** ; **Eugen Luca** : Materia și visele, **Scînt. tineret. nr. 3769, 1961, 28 iunie** ; **V. Nicolescu** : Materia și visele, **Luceaf., nr. 11, 1 iunie** ; **M. Gafița** : Materia și visele, **Gaz. lit., nr. 23, 1961** ; **I. Oarcăsu** : Prezența poetului **(„Materia și visele"), Tribuna, nr. 27, 1961, 6 iunie** ; **D. Cesereanu** : Materia și visele. **Steaua, nr. 8, 1961** ; **M. Petroveanu** : Materia și visele, **Rom. lib., nr. 5227, 1961, 4 aug.** ; **Adriana Iliescu** : Permanențe în lirica lui M. Beniuc, **Gaz. lit., nr. 41, 1961, 5 oct.** ; **Marcel Duță**: Mihai Beniuc, Cîntecele inimii, **Studii și Cercetări de Istorie lit. și Folclor, 1961, nr. 1** ; **S. Damian** : Cîntecele inimii, **Scînt. tineret. nr. 3658, 18 febr.** ; **Al. Săndulescu** : Cîntecele inimii. **Viața rom., nr. 5, 1961** ; **Ov. S. Crohmălniceanu** : Materia și visele, **Viața rom., nr. 6, 1961** ; **M. Călinescu** : Materia și visele, **Gaz. lit., nr. 29, 1961, 13 aug.**; **Paul Georgescu** : Culorile toamnei, **Rom. lib., nr. 5575, 1962, 16 sept.** ; **C. Regman** : Culorile toamnei, **Luceaf., nr. 20, 1962, 15 oct.** ; **Ov. S. Crohmălniceanu** : Culorile toamnei, **Gaz. lit., nr. 41, 1962, 11 oct.** ; **V. Fanache** : Aspecte folclorice în poezia lui M. Beniuc, **Steaua, nr. 7, 1962** : **Eugen Luca** : Culorile toamnei, **Contemp., nr. 44, 1962, 2 nov.** ; **D. Micu** : Bucuria creației **(„Culorile toamnei"), Gaz. lit., nr. 51, 1962, 20 dec.** ; **Aurel Martin** : Pe coardele timpului, **Scînt. tineret. nr. 4445, 1963, 1 oct.** ; **Paul Georgescu** : Pe coardele timpului, **Rom. lib., nr. 5871, 1963, 1 sept.**; **E. Simion** : Pe coardele timpului, **Gaz. lit., nr. 36, 1963, 5 sept.** ; **M. Petroveanu** : **M. Beniuc în vol.** Profiluri lirice contemporane **1963; M. Tomuș**: Înfățișările timpului, **Steaua, 1963, nr. 10; N. Manolescu**: Pe coardele timpului, **Contemp. nr. 35, 1963, 30 aug** ; **C. Regman** : Pe coardele timpului, **Luceaf., nr. 20, 1963, 28 sep** ; **I. Oarcăsu**: Pe coardele timpului, **Tribuna, nr. 37, 1963, 12 sept** ; **L. Raicu** : „Cristofor Columb" **de M. Beniuc, Luceaf., nr. 23, 1963, 9 nov.**

ATITUDINI

SINTEZA SUPERIOARĂ

Ce este dragostea și de ce o cîntă poeții ? Iată o întrebare la care multe condeie au căutat un răspuns. De ce ? Pentru că n-au ajuns la o „sinteză superioară": ajungînd acolo, ar fi putut afla și ei (să afle măcar acum din articolul „Lirica erotică" a tov. Zamfira Popescu, Contemporanul din 29 noiembrie a.c.) că „iubirea văzută într-o sinteză superioară reprezintă continua forță germinativă", că ea reprezintă „secretul înfiorării naturii". Dragostea mai înseamnă, e drept, și cunoaștere, însă „prin intuiție". Cum ? Iată : „Îmbrățișezi și simți o lume nevăzută". Asta e intuiția...

Mai departe : Unde situăm, de pildă, universul poetic al lui Miron Radu Paraschivescu ? Simplu. La antipodul lui A. E. Baconsky; la antipod, însă „fără a cădea în sensualism vulgar". Precizarea era necesară. Să reținem și să trecem mai departe : ce cîntă poetul Miron Radu Paraschivescu ? „Poetul aduce „laude" nu numai formelor voluptoase ale roadelor pomilor și ierburilor (!?) ci și ascuțișurilor (!!!) și rotunjimilor Trupului omenesc". Nina Cassian ? Cam minulesciană, dar fără pedantism. Nichita Stănescu ? Are zbor, dar îi lipsește coeziunea. Miron Scorobete ? Ar fi ceva, dar are versuri măsurate prea inginerește.

Se stabilesc însă cîteva adevăruri eterne, nerelevate pînă acum, de tipul : „scenele erotice sînt zboruri păgîne sub uragan" sau „perspectiva nu este panoramică ci liniară" etc. Am ținut să relevăm acestea pentru frumusețea lor perenă...

I. VALENTIN

P.S. Ne exprimăm satisfacția că ne întîlnim cu „Gazeta literară" în aprecierea articolului din care am citat mai sus.

FILĂ DE CRONICĂ

...Și scris-a cu pana-i subțire cronicarul Ion Mihăileanul (în leatul 1963 noembrie 27 zile) în catastiful cu zugrăvite chipuri „Cinema" despre un boier din „Tudor" :

„Brîncoveanu nu ne apare numai așa cum îl știm din istorie ca domnitorul care neînțelegîndu-și epoca a sfîrșit asasinat de puterea otomană". La aste voroave înaltă fu ridicarea de sprînceană a tot omului.

Dar lămuritu-s-au oamenii că dumnealui Ion Mihăileanul văzut-a estimp de trei ceasuri nu pe banul Craiovei, Barbu Brîncoveanu de la 1821, ci fantoma (așișderea lui Șecspir engliterul) lui Constantin Vodă Brîncoveanu ucis de păgîni la văleatul 1714. De aceea zicem: necuprinsă este forța ta, Doamne, și mare minune făcut-ai cu ochii și memoria cronicarului a căruia înțelepciune o știam fără prihană.

BOTEZ LITERAR

În zilele de 14 și 28 noiembrie a.c. a avut loc în ambianța festivă a unor cronici literare botezul personajului Cristache Cuțu din romanul „Groapa" (ed. II-a). Eroul a primit numele de Cristache Crețu.

Fericiții nași au fost criticii Eugen Simion și Ion Lungu.

La ceremonie presupunem că au participat redactorii și corectorii revistelor Gazeta literară și Tribuna.

ANALELE UNIVERSITĂȚII BUCUREȘTI...

...Nr. 25 (Seria Filologie) este o revistă voluminoasă, pe nedrept ocolită de recenzenții publicațiilor literare și de specialitate. O dată pe an, superstiția unor critici în fața numărului ridicat de pagini (565 !) ar putea fi ușor înlăturată dacă s-ar citi măcar compoziția sumarului (teorie literară și istoria literaturii; literatură universală; lingvistică; note). Semnalăm acuitatea cu care Zoe Dumitrescu-Bușulenga cercetează stilistic poezia lui Mihai Beniuc în scopul demonstrării și pe această linie a evoluției lui lirice. D. Micu în articolul „Camil Petrescu-poet" aduce întrucîtva un punct de vedere nou asupra celor trei volume ale marelui romancier și dramaturg, conturabil mai ales cînd le discută în paralel cu ideile liricii lui Ion Barbu. Tendința lui D. Micu, după cum se vede și din titlu, fiind de prezentare exhaustivă, s-ar fi cuvenit inserate și cîteva cuvinte despre fabulist (vezi „Antologia fabulei romînești") cît și despre poemul „Papuciada" apărut acum cîțiva ani în Viața romînească. Valoarea contribuției gazetărești a lui Ion Eliade Rădulescu la dezvoltarea literaturii romîne încearcă să o stabilească Mihai Zamfir într-un condensat studiu, „Literatura „Curierului de ambe sexe". Criticînd producția unor reporteri, discursivă și clișeistă în tematică, minimală în realizarea artistică, Octavian Butoi pledează pentru reportajul de probleme, „reportajul care prezintă fapte și evenimente ce preocupă în cel mai înalt grad pe oamenii muncii" și care să fie conform cu cerințele etapei istorice („Noul în viață și în reportaj"). „Scriitorii lumii despre Dante Aligheri", semnat de Al. Balaci, este un fragment dintr-un studiu panoramic, ce se anunță deosebit de interesant. Mai semnează articole valoroase închinate diferitelor probleme de literatură universală : Elena Vianu — „Cîntec și poezie în lirica franceză contemporană", I. Brăescu — „Emile Zola nuvelist", Silvia Pandelescu — „Lupta dintre nou și vechi la personajele din romanele „Jean Barois" și „Familia Thibault" de Roger Martin du Gard", Sorina Berceseu — „Mesajul politic și social al poeziei haitiene de limbă franceză", Nina Façon — „Cu privire la intelectualii italieni și războiul : Renato Serra", G. Lăzărescu — „Cîteva aspecte ale Supraomului d'annunzian"; Haritinia Schuleri — „Aspecte din activitatea politică a lui Francesco de Sanctis", Ileana Georgescu — „O formă modernă a romanului picaresc: romanele lui Camilo José Cela", Palmira Arnais — „José Mariano de Larra, „Figaro", primul ziarist progresist spaniol din sec. al XIX-lea", M. Miroiu — „Tendințe înnoitoare în poezia engleză a secolului al XX-lea", Popovici-Pamfil Liliana — „Tema evadării în opera lui Priestley", Florica Caloianu — „Polemica în jurul lucrării lui Cernișevski, „Perioada gogoliană a literaturii ruse".

Divers este și sectorul de lingvistică de care, însă, cu mai multă competență s-ar putea ocupa revista „Limba romînă".

„ARICI POGONICI"

Au fost inserate într-un număr trecut al revistei noastre cîteva considerații despre materialele slabe publicate de „Arici Pogonici".

Un alt fapt care merită a fi semnalat de astă dată în literatura noastră pentru copii, este conținutul nou pe care, în ultimele sale numere (9, 10, 11) l-a primit albumul ilustrat pentru preșcolari „Arici Pogonici". Este vorba de transformarea acestui album într-o veritabilă revistă în miniatură, cu rubrici permanente, „campanii" urmărite calendaristic, reportaje („Unde mergem azi ?"), grupări ciclice de poezii („Călătoriile lui Alexandru cel Mic"), colțuri educative (Doctorul termometru) etc. Prin aceasta publicația se adresează, mai mult decît înainte, nu numai celor mici, ci și părinților, oferindu-le mijloace sporite de a îndruma viața copiilor, a le îndrepta atenția principală asupra actualității, a le înnobila sentimentele și a le înmulți cunoștințele. Din toate cele trei numere la care ne referim, întîlnim colaborarea permanentă a unor poeți și scriitori care găsesc odată mai mult mijlocul de a-și da măsura talentului lor, pe un plan nou și în fața unor cititori foarte numeroși dacă ne gîndim la tirajul impresionant al revistei. Printre acești colaboratori menționăm pe Victor Tulbure, Dragoș Vrînceanu, Gellu Naum, Eugen Frunză, Paul Anghel, Ștefan Bănulescu, Gh. Tomozei, Tita Chiper.

Dat fiind acest salt calitativ, credem că ar fi bine venit ca revista să-și îmbunătățească condițiile grafice și dacă se poate să adopte un format mai mare.

M. N. RUSU

INADVERTENȚE

Ne-a sărit în ochi o scăpare din schița Vară de Sorin Titel, volumul Copacul. Faptul nu împietează cu nimic asupra talentului de prozator al autorului. La pag. 138 autorul narează : „Mamei îi era urît singură. Dimitrie plecase la odihnă la Predeal...". La pag. 142, la circa două ore în cadrul acțiunii, mama îl așteaptă pe Dimitrie să vină de la mare : „măcar s-o bată Dimitrie cînd s-o întoarce de la mare...". Autorul a uitat că numai cu cîteva pagini mai înainte îl trimisese la munte. Momentele sînt prea apropiate în cadrul acțiunii ca să nu șocheze.

Și fiindcă a venit vorba de inadvertențe în contexte reduse pe plan grafic iată una de acest gen, în cadrul unei singure pagini din revista „Muzica" (XIII, 8, 1963, p. 45). Într-o cronică la un concert de muzică preclasică, care a avut loc la Brașov, au cîntat „violoncelistul Radu Aldulescu și violoncelistul Mihai Constatinescu...". Mai jos se vorbește de arta interpretării cunoscutului „Concert în la minor pentru vioară și orchestră, nr. 1" de Bach remarcînd talentul lui Mihai Constantinescu, care deabia acum e violonist. Este un lucru știut că citatul interpret este un apreciat violonist și nu un violoncelist. Greșeală de tipar sau inadvertență ? Ori una, ori alta, lucrul nu poate fi scuzabil pentru o revistă de specialitate.

M. EMILIAN

NECULUȚĂ ȘI BACOVIA

Faptul că D. Th. Neculuță a fost total ignorat de istoriile literare din trecut a determinat pe cei mai mulți cercetători ai operei sale să poarte o polemică unilaterală, îngustă cu cei care l-au nesocotit, polemică în care pe primul plan stă preocuparea de a dovedi că *totuși* Neculuță a fost poet. Dar Neculuță a fost poet fără *totuși*, și credem că pentru a arăta aceasta, primul și cel mai important lucru e să evităm pe cît se poate argumente ca acelea folosite de o seamă de apărători ai lui din zilele noastre. Unul dintre aceștia — pentru a ne convinge de meșteșugul poetului — susține nici mai mult nici mai puțin că „D. Th. Neculuță știe să minuiască și metafora" ; pe de altă parte, I. Vitner, în monografia consacrată poetului, se extaziază în fața unor tablouri de natură în care Neculuță, antropomorfizînd sau înzeind anotimpurile (iarna e o zină, iar mirele ei e vîntul), nu face decît să plătească un substanțial tribut lui Alecsandri și Coșbuc, inițiatorii acestui gen de idile ale anotimpurilor în poezia noastră, gen reluat de altfel și de un contemporan al lui Neculuță, Panait Cerna.

În monografia pomenită, care — în treacăt fie spus — a fixat pentru mulți ani un anumit fel simplificator de a interpreta opera poetului, criticul greșește și atunci cînd trece cam în fugă peste ceea ce el numește „folosirea [de către Neculuță a] meșteșugului artistic al unor poeți ca Eminescu, Coșbuc sau Vlahuță" în care vede nici mai mult nici mai puțin decît „o armă de luptă împotriva ideologiei dușmănoase a burgheziei" etc., etc. E de prisos să arătăm cît de primejdioasă e o asemenea generalizare care recomandă ca formulă de creație epigonismul ! În realitate, nu vedem de ce nu s-ar arăta clar (cum o și face manualul de literatură română pentru clasa a X-a) că poetul, care a simțit pe propria-i piele ce înseamnă exploatarea și care, însuflețit de o stare de spirit revoluționară și de încredere nesovăitoare într-un „mai bine" dobîndit prin doborîrea asupritorilor, a exprimat în versuri — unele de o mare energie și forță mobilizatoare — crezul clasei din care făcea parte, n-a fost în aceeași măsură, în sectorul agitatoric al liricii sale, și un creator de expresie nouă. Chiar și așa, însă, fapta lui nu e cîtuși de puțin neglijabilă, căci metalul turnat de poet în tiparele create de înaintași (un Eminescu, un Coșbuc), s-a dovedit a avea proprietăți aparte și o temperatură a incandescenței care e numai a lui. În tot cazul nu avem de-a face cu acel gen de parafrazare mai mult sau mai puțin comodă de felul cunoscutei replici „optimiste" a lui A. Toma :

Dintre sute de catarge
Cîte lasă malurile,
Multe sînt ce nu le-or sparge
Vînturile, valurile !

Dar dacă, în acest sector al creației sale, Neculuță n-a ajuns să-și făurească unelte proprii de expresie, datorită, poate, și uriașului prestigiu al modelelor genului („Împărat și proletar", „Noi vrem pămînt !") nu urmează de aici că *peste tot* poezia lui se mulțumește a secunda pe marii săi antecesori. Oricîte astfel de similitudini s-ar mai putea identifica, mai ales în latura liricii așa-zise obiective (unele dintre ele vorbesc chiar de un Neculuță robit încă gusturilor romantismului melodramatic), există pînă la urmă în versurile sale un nucleu de sensibilitate și experiență personală comunicată dramatic, care-l reprezintă, și chiar o configurare de univers poetic, rupîndu-se din nebuloasă, ale cărui elemente — răzlețe, e adevărat — ne pun în fața unor intuiții remarcabile. Dacă adăugăm la acestea și mișcările unei gesticulații proprii care începe să se contureze, avem în față imaginea unui poet incontestabil mai complex de cum ni l-au prezentat comentatorii lui și totodată mai direct el însuși. Că și în acest sector al liricii personale poetul pășește adesea pe drumuri bătute (de astă dată însă fără meritul atitudinii protestatare), faptul e prea adevărat. Ne-o spune limpede decepționismul unor poeme, cu întregul său registru de figurație postromantică. Neculuță cel despre care vrem să vorbim nu e desigur al acestei maniere introduse în poezia românească de imitatorii lui Eminescu. Singurătatea și nefericirea — avuția cea mai necontestată a poeților noștri din trecut, de care a avut parte din belșug și Neculuță — n-a produs în epocă numai lamentații nediferențiate lipsite de vlagă și de relief, pe măsura acestui „cor de robi" — la propriu și la figurat — ai sentimentalismului romantic (cu prelungire în sămănătorism), ci și accente mai răspicat personale, documente artistice mai autentice și mai vibrante despre condiția și starea de spirit reală a poetului-om.

Credem a nu greși descoperind în Neculuță — la începutul acestui secol — pe unul dintre primii noștri poeți ai biografiei intime, tratată însă nu în latură anecdotică (ca la St. O Iosif), ci prin cuprinderea nemijlocită a faptului trăit, căruia i se dezvăluie miezul dureros. Prilejurile de viață pentru astfel de confesiuni esențializate sînt ale experienței strict personale, ca, de pildă, întîlnirea întîmplătoare cu femeia cîndva apropiată :

Și m-a privit atît de-ndurerată,
Că mila ei mi-a-nvins tăria firii.
Am stat în loc și, robi compătimirii,
Am prins a ne vorbi ca altădată.

Mișcați pînă la lacrimi fiecare
Ne-am spus un basm de munci și suferință,
Apoi ne despărțirăm cu-ntristare !

Căci, vai, eram ca cei ce-n vasta mare,
Luptînd cu munți de apă, n-au putință
Ca unul altuia să-și dea salvare. ..

(Întîlnire)

În astfel de cazuri, chiar imagistica depășește zona convențiilor lustruite, excesiv poetizate, îmbogățindu-se cu o notație mai crudă, în spiritul imagiștilor de mai tîrziu :

...Ne-nvrăjbeam și stam la ceartă
Și plîngem că ne-nvrăjbim.
Mai tîrziu ne-am despărțit
Și sînt ani de-atunci... Afară
Iarna țipă ca o fiară
Înjunghiată de cuțit...

(Milă)

Fără să urmărească acest lucru în mod deliberat, poetul a realizat aici o sugestivă „corespondență" între starea sa sufletească și spectacolul agonic al naturii, văzută ea însăși ca o ființă însuflețită. „Toamna a țipat cu un trist accent" — va nota, mai nuanțat, și Bacovia, căruia Neculuță îi premerge prin cîteva prețioase intuiții, oricît de parțiale ar fi ele.

„Prebacoviană" e și ideea de a-și cînta odaia-raclă :

Prin odaia mea săracă
Și ca racla de tăcută...

deși ca tonalitate poezia în cauză (*Focul*) ne îndrumă mai degrabă spre Eminescu. De tonurile poeziei bacoviene se apropie, în schimb, următorul *Pastel*, în care, pe lîngă grava melodie interioară, pot fi întîlnite chiar unele elemente proprii universului poetic al celui ce a scris „Lacustra" :

Din ramuri acum, foi palide-n pace se frîng
Și cad la pămînt, un ultim suspin înghînd,
Și triste, în cer, din aripi deschise bătînd,
Cocoarele plîn

Pe dealuri, în zări, splendorile verii se sting,
Vin nouri și corbi solie de iarnă purtînd.
Și doinele plîng, cu jale, spre sate plecînd
Din plaiuri și crîng.

După cum se vede, „corbii lui Tradem" sînt și ai lui Neculuță, cu deosebirea că la cel din urmă rîvna plasticizării vers cu vers prevalează asupra unității de „atmosferă". Bacovia îmbină amîndouă tendințele, lucru despre care vorbesc convingător cunoscutele versuri :

Amurg de iarnă, sumbru, de metal,
Cîmpia albă — un imens rotund —
Vislind, un corb încet vine din fund.
Tăind orizontul diametral...

cu imaginea de mare efect plastic a corbului despicînd zarea, imagine nu de tot străină, poate, de versurile — veritabile poeme într-un vers — ale lui Neculuță :

Un corb răzleț tăcut răsare în zarea tristă-a depărtării...

(Nostalgie)

sau :

Corbi în zări își bat aripa, pribegind sub triste slăvi...

(Bordei și mormînt)

sau, în fine :

E cerul sur și corbi s-alung prin boltă...

(Pe geamul meu)

Cu punctul de plecare în Eminescu, dar apropiindu-se de valorile pe care li le-au dat la noi poeți ca Bacovia și Anghel, crescuți la școala simbolismului, unele nuanțe identificate în poezia lui Neculuță interpretează în manieră proprie eminescianul „farmec dureros de dulce", analizîndu-l :

Se-ngîn pe luciul apei nagîții și cîrsteii
Pe maluri aiurează răchitele și teii
Și-n totu-i frumusețe și farmec și splendoare !...
De flăcări parcă-i zarea, către apus și soare
Te dor și vag și dulce priveliștile-aprinse !

(În amurg)

Altădată, începutul unui poem realizează coloristic o neașteptată sinteză de Macendonski, Eminescu și Coșbuc :

Azur, smarald și purpur și aur de lumină :
În foc de-amurg, se-ngînă... în asfințit se-nclină
Din cer, pe drum de veacuri, un taler de jăratic
Și-i feerie... cînturi... în aerul văratic.
Și-n magic foc e zarea pe culmi ca de aramă !
Un nor, o zdrențuită și roșie năframă,
Abia zărit plutește în aer la apus,
Rubin jucînd în unde-i, tînguitor, de sus
Alunecă izvorul...

(Durere de mamă)

Dacă arama și aurul sînt eminesciene, purpura, smaraldele și rubinele aparțin hotărît lui Macedonski, pe seama lui Coșbuc rămînînd rustica năframă... Asemenea risipă de podoabe e totuși rară în poezia lui Neculuță, cum rare vor fi fost în existența lui și momentele de răsfăț al simțurilor. Universul poeziei sale e mai degrabă dominat de o notă fundamentală, iar somptuosul cedează pasul tabloului de natură acordat cu starea sufletească a poetului, ceea ce explică în parte prezența tonurilor „prebacoviene" :

În zări de plumb, în aer rece
Se mișcă negre ramuri goale
. . . . . .
Acum e noapte, vifor, groază...
În lume-i chin amar și plîns...

(Noapte de iarnă)

Metalul preferat al poeziei lui Neculuță e, alături de plumb, zincul, figurînd orizontul pecetluit al toamnelor :

Prin rariște de ramuri, în lespezi ca de zinc
Stă cerul...

sau :

Cînd slava-n zinc se-mbracă și tristă moare firea...

(Mîhnire)

Anotimpul funebru invită la gesturi și meditații pe măsură, care au ceva din desfășurarea unei procesiuni :

În gînduri pierdut, la harfele toamnei ascult
Și-ncet mă îndrum spre locul tăcut și ferit
de-al pieții tumult...
Și plîng și gîndesc la cîte-am visat și dorit,
Și cîte dureri, de inimă focul mi-a smuls,
Și cum n-am murit

(Pastel)

„Și cum n-am murit" e totuși un final-pecete din familia căderilor de cortină eminesciene și de altfel nu singurul care ne convinge că, prin structura lui morală, Neculuță e mai aproape de patetismul generalizărilor ample, sculpturale ale marelui său înaintaș, decît de transcrierea nudă, spontană, aparent neglijentă a unor succesive stări de spirit și de afect, proprie mai tînărului său contemporan. (Există, ce-i drept, la Neculuță o imensă capacitate de înțelegere față de semenii săi, de dăruire și de adorație mută în dragoste, care-i conferă un profil aparte, total deosebit de al mîndrului Luceafăr, dar aceste aspecte ies din sfera intențiilor prezentării de față). Ceea ce am numit, așadar, „prebacovianismul" unor elemente din creația poetică a lui Neculuță nu presupune cîtuși de puțin obligația de a stabili înrudiri mai strînse între cele două temperamente artistice, ci subliniază doar o stare de fapt, anume că Bacovia a receptat — la o vîrstă încă fragedă — ecouri din poezia primului nostru poet muncitor. A recepta, însă, presupune a desluși un ton distinct, chiar dacă numai pe o distanță mai scurtă a releului poetic. Apelul la Bacovia, poet cu sigur instinct artistic, ne-a ajutat în fond să distingem în creația lui Neculuță cîteva din momentele de artă autentică pe care le conține. Un lucru asemănător s-a petrecut de fapt și cu Traian Demetrescu, ale cărui „prebacovianisme" sînt, în parte, altele decît la Neculuță.

S-ar mai putea vorbi desigur și de o altă „influență" a lui Neculuță asupra lui Bacovia. E vorba de poemele cu caracter proletar-protestatar, precum și de acela — unic — care oferă, poate pentru întîia oară în poezia românească, o imagine dinamică și expresivă a peisajului industrial, punînd într-o admirabilă antiteză forța creatoare de progres a uneltelor și spectacolul infam al relațiilor de producție capitaliste :

Și-n fabrici focu-nvie prin cuptoare
Și-n vuiet lung tăcerea se preface,
Și harnice se mișcă fără pace
Uneltele de bunuri creatoare !

Ce imn de viață-n slavă se aruncă !...
Și noi în van, umili ca un biet cîine,
Flămînzi venim la poartă-ți, sfîntă muncă !

(Faptul zilei)

E sigur că Bacovia a cunoscut aceste poeme, așa cum de altfel l-a cunoscut pe însuși Neculuță*). *Serenada muncitorului* a lui Bacovia este însă rodul unei familiarizări mai întinse cu mișcarea noastră muncitorească de la începutul secolului, acțiune în cadrul căreia poezia cu accente revoluționare a lui Neculuță va fi jucat, fără îndoială, un rol însemnat. În aceste condiții, urme ale unei influențe mai strict determinate ale unuia din poeți asupra celuilalt sînt anevoie de identificat și, în genere, greu de admis, în cazul unui poet ca Bacovia care asimilează transfigurînd.

Cornel Regman

*) A se vedea, în acest sens, monografia consacrată vieții scriitorului, scrisă de soția sa, Aghata Grigorescu-Bacovia, p. 62.

Bacovia în conștiința poeților

Înainte ca regimul nostru și publicul deseori dorit și invocat să fi oferit lui Bacovia revanșa integrală asupra unui trecut ingrat cu poezia și impermeabil la suferințele sale omenești, martirul a gustat totuși anume satisfacții morale, cărora exegeza actuală le-a acordat o atenție redusă, preocupată fiind, cum era firesc în etapa inițială, de vicisitudinile bacoviene. Cine l-a asistat în primul rînd, critica ? Bacovia a fost introdus în circuitul critic propriu-zis după apariția volumului de proză „Bucăți de noapte" (1926) — prin Perpessicius, și prin succesorii săi discipolii lui E. Lovinescu (Serban Cioculescu, Vl. Streinu, Pompiliu Constantinescu), mai decîși în susținerea valorilor moderne, decît corifeul lor ezitant pe alocuri, — după editarea volumului „Scîntei galbene" și mai ales după publicarea culegerii de „Poezii" (1929). Așadar, destul de tîrziu. (De interpretarea critică propriu-zisă, culminantă cu sinteza călinesciană din „Istoria literaturii române" ne vom ocupa cu alt prilej). Atunci, din ce parte a sosit sprijinul ? Adrian Maniu a avut dreptate să-l declare odată, în spiritul unei formule macedonskiene de o mîhnită mîndrie, — un „poet al poeților". Cei mai clarvăzători dintre confrați, de aceeași vîrstă sau mai tineri, au ridicat, în frunte cu Macedonski, un zid de apărare în jurul exilatului în propria „țară tristă, plină de umor", de la întîiul și poate cel mai omogen dintre volumele acestuia : **Plumb** (1916). Șeful „Literatorului", în al cărui cenaclu răzvrătitul și-a oprit o clipă silueta timidă, nu a așteptat vremea ca să-i încingă cu lauri o frunte palidă. Iar în 1916, avea să-l califice „strălucit poet de excepție în literatura română", în articolul „Bacovia" din revista „Făclia" (ianuarie, 1916). Reținînd iscălitura lui Macedonski de pe lista sufragiilor în favoarea lui Bacovia, să amintim în afara articolului citat din „Făclia", un catren omagial și o fotografie cu autograf pentru „marele Bacovia", înmînată cu prilejul unei vizite în orașul beneficiarului, dintre numeroasele sale semne de stimă afectuoasă față de tînărul care îi apărea lui, orgoliosului mentor, „un premergător iar nicidecum o coadă desprinsă din ea" (din mișcarea „Literatorului" n.n.). Am spus **să amintim**, din „vina" soției poetului, a cărei carte expune documentele respective („Bacovia", 1962, E. L. pag. 55, 56, 57). Relevăm numai din cuprinsul articolului pasajul privitor la cariera socială a alesului, deoarece evidențiază justețea și a celei de a doua prezideri a augurului din calea Dorobanților : **„Glorie ? Nu pot să i-o dau. Îl vor încorona însă cu versurile lui... Din nefericire ea va veni prea tîrziu".** Menționînd omagiul implicat în inițiativa lui Ion Pillat de a-l îngriji, laolaltă cu Adrian Maniu și N. Davidescu, tipărirea culegerii „Plumb", nu poate fi omis elogiul lui N. Davidescu. Deplorabilul detractor de mai tîrziu al lui Caragiale și eșuatul în naționalism, era pe atunci, unul din cei mai fanatici și mai bătăioși heralzi ai „inovației". În această din urmă — sau dintîi — calitate, cuvintul său ne interesează, între altele, tocmai pentru că stringea argumentele capabile să explice întîrzierea prelungită a instalării lui Bacovia în orbita interesului public, ba chiar a celui literar : **„Era o lume a cărei noutate era prea izolată, pentru a putea atrage, înțelegător, luarea aminte asupra ei. Dl-l Bacovia venea, poate nu atît cu o concepție cît cu o intuiție în artă, ca un revoluționar înnăscut firesc, cu o bonomie specifică, de caricatură tragică și de glumă penibilă, care contrasta pînă la neînțelegere cu ființa intelectuală a posturilor de comandă literară de pînă atunci, care nu puteau pricepe, și aceasta cu cea mai bună credință, o poezie ca bunăoară** (urmează „Nervi de toamnă", reprodusă integral)... **Intrarea în literatură a acestui poet trebuia să întîrzie, astfel, cu aproape douăzeci de ani".** „Aspecte și direcții literare", vol. II, 1924).

Evocat adesea în revistele moderniste, printre care „UNU", artistul nostru era admirat de către Fundoianu (care-l și citează într-o poezie) ca unul dintre făuritorii „revoluției lirice românești", împreună cu Arghezi, Adrian Maniu și Minulescu. Iar Ilarie Voronca, într-un număr din „UNU" (1929), recunoștea bucuros că printre „versurile învățate pe dinafară în adolescență", din motive identice cu cele ale lui Fundoianu se numărau poeziile lui Bacovia. Din seria aprecierilor semnate de condeiele de prestigiu, detașabilă este aceea pe care tot un credincios vechi al poetului — l-am numit pe Adrian Maniu — a rostit-o la un an după republicarea volumului „Plumb", într-o ediție provincială (la Rîmnicu-Sărat). Ad. Maniu, care-l cunoscuse de mult pe Bacovia, din „templul" lui Macedonski, și-l reîntîlnise fie la revista „Flacăra" fie la ziarul „Seara", a redactat o veritabilă pledoarie, elocventă sub multe aspecte. Deocamdată, subliniem că actul de filobacovianism al lui Adrian Maniu, încheiat cu o anticipație similară pronosticului de slavă amară urzit de Macedonski, puncta tot noutatea unui lirism în același timp discret și violent : **„Marele lui talent va fi într-o zi cinstit așa cum se cuvine... El care trece prin viață ca o umbră, va fi mîine lumină".** În anul 1929 — hotărîtor pentru recunoașterea prestigiului lui Bacovia — Al. Philippide reclama în „Adevărul literar și artistic" premiul național de literatură pentru Arghezi și Bacovia (ceea ce avea să se și împlinească). Referindu-ne și la cuvîntul unui prozator, trebuie să-l pomenim pe autorul „Întunecării" : Cezar Petrescu a scris în trei rînduri, cu un egal elan, despre poetul martir, în „Gîndirea" (1924), o dată cu reproducerea unei suite de versuri bacoviene, apoi în 1929, în „Curentul literar și artistic", și încă o dată, lansînd un strigăt de alarmă pentru zbuciumul victimei. Notabilă este a doua depoziție. Introdusă de o diatribă pătimașă, în stilul său specific, împotriva gloriolelor pe placul burghez și a efemeridelor de cafenea, luarea de poziție situează, temerar pentru epocă, pe Bacovia îndată după Arghezi : **„Sînt poeți autentici, mari, și publicul îi citește. Cel dintîi și cel mai reprezentativ e fără îndoială Arghezi, al cărui unic volum de „Cuvinte potrivite" a atins în trei ani tirajul unui roman de mare succes. Al doilea e fără îndoială G. Bacovia, care cu toată modestia sa și cu toată desprinderea de cele bune și rele pămîntești își tipărește a treia ediție de poezii, cele dintîi fiind mistuite de la primele luni ale apariției"** („Poeziile lui Bacovia", „Curentul literar și artistic", Iunie 1929).

La deschiderea dosarului bacovian, problema ce se pune istoriei literare nu este însă atît a înregistra vocile prietene și a le delimita de murmurele detractorilor, cît a selecta opiniile dotate cu putere de pătrundere într-una ori alta din camerele secrete ale unei arte monocorde pînă și pentru simpatizanți. Putem aștepta de la colegii sau discipolii poetului, solidari **de plano**, discriminare critică ? E adevărat că, în special la hotarul dintre secole, dar și în primele două decenii ale veacului nostru, poezia fiind relegată la periferia socială, de nu pusă sub interdicție morală, „blestemații" au fost obligați să facă de gardă în jurul crezului lor, să-și stringă efectivul în curente și tendințe mai mult ori mai puțin apropiate de realism, să-și difuzeze cuvîntul prin reviste durabile sau efemere, ori pur și simplu pe calea propagandei orale. Apărători ai unui mesaj subversiv pentru tabuurile lirice, sau, ca la Bacovia, primejdios pentru fundațiile societății, artiștii au fost constrînși la campanii prelungite, grevate de tarele inerente spiritului partizan, justificate totuși în condițiile în care guverna obtuzitatea filistină și se ciocneau multiple orientări. Acțiunea, declanșată la diverse meridiane și momente a generat o efervescență a lucidității, a deprinderii reflexive — să-l pomenim pe Edgar Poë ? — și a emulat în mod deosebit resursele spiritului critic printre excluși prin definiție, de la prerogativele lui Zoil : artiștii. Pasiunea poeților pentru cauza lor s-a convertit în pasiune teoretică pentru poezie, pentru artă ca atare. De aci fenomenul nu fără precedent (vezi „Pleiada", în secolul al XVI-lea), dar foarte tipic pentru era modernă : dublarea sensibilității de o conștiință critică, sau măcar de o asemenea intuiție critică, încît s-a ajuns ca talentele să promoveze prin lupta creatorilor și apoi a criticilor. Verdictul profetic în cazul lui Baudelaire l-a fulgerat Hugo și nu Sainte Beuve, Baudelaire însuși a fost un excelent comentator de artă, poezie și plastică, iar argumentul decisiv în legătură cu Mallarmé sau tot cu Baudelaire, l-a proferat Valery, lîngă un, să zicem, Thibaudet. Critici mari au confirmat aportul artiștilor la înțelegerea propriei arte. G. Călinescu, al cărui detector de valori nu s-a lăsat surprins, a recunoscut și recomandat încrederea în percepția critică, în exercițiul critic al scriitorului, și mai ales al poetului. Revenind la literatura noastră credem că se poate desprinde dintr-o erupție sentimentală, dintr-o „apologie" sau pamflet, un aviz, luminos, o observație semănată poate doar în treacăt, dar deschizînd o perspectivă ori întărind interpretarea critică specializată. Ce particularități ale lui Bacovia încercuia Adrian Maniu în articolul amintit ? În timp ce mulți citeau și citesc încă în Bacovia o postură literară, o voință de efect artistic, Adrian Maniu reliefa patetismul autentic, sinceritatea confesiunii, servită și nu trădată de rafinamentul artei : **„Această carte în care în cele șaptezeci de pagini a însemnat o poezie nouă, frămîntată din personalitate și din deznădejde, lipsită de zgura oricărei ambiții și deșertăciuni, e una din cărțile rare ale sufletului omenesc...** În continuare, pentru a populariza mijloacele unei lirici care nu se lasă dintr-odată posedată, el vorbea de aptitudinea construirii în **„cuvinte cît de puține"** (cel mai sărac lexic din poezia română !), a unui acord unic **„transpus pe diferite octave"**, stîrnind diverse stări sufletești, grație unui alt procedeu simplu dar foarte eficient : **„deșteptarea asociațiunilor de idei prin succesiune".** E un chip de a spune că tocmai monotonia bacoviană vibrează de sugestii, că un simbol sau o metaforă singulară prelungește ecouri multiple. Oprindu-se și la cîteva poezii antologice, Adrian Maniu trimitea la Bruegel pentru pastelurile de iarnă, și la senzația de timp primordial, de obîrșii geologice ale materiei, în legătură cu „Lacustra". În sfîrșit, el receptează cadența internă a versului : **„legănarea specific bacoviană, are stridența aripilor de plumb în care se năpustește vîntul și peste care înnegrește singurătatea".** Dacă Adrian Maniu se referea strict la problemele de expresie poetică, Cezar Petrescu accentua un adevăr prețios, de ordinul conținutului, opus tezei abuzive, la modă, după care arta lui Bacovia ar fi un reflex mecanic al lui Verlaine și Rollinat : **„Poezia lui Bacovia e modernă și românească. E modernă prin sensibilitate și e românească prin atmosferă. Niciodată tristețea orașelor provinciale cu mucedele ploi de toamnă, cu dezolarea peisajului și cu sonoritatea specifică a urbelor românești nu și-a găsit un accent mai tragic".** Vorbind de „Plumb" ca de o **„antologie a toamnei și a iernii"**, romancierul aducea și o precizare polemică: **„Anotimpuri localizate în atmosfera și în peisajul românesc, cum n-au făcut-o nici cei mai oficiali poeți ai semănătorismului"** (ibid.).

Simptomatic e că o serie de poeți tineri pe atunci, aflați sub influența ideilor revoluționare ale proletariatului, au vibrat nu numai la sensibilitatea specific bacoviană, și la originalitatea sa expresivă, ci și la protestul social al uneia din cele mai delicate structuri poetice. Dincolo de imaginea **„scriitorului de versuri din plumb și sîsîieri"**, pe care **„toată lumea și critica doar astfel l-au văzut"**, Eugen Jebeleanu se emoționa la priveliștea **„steagurilor de revoltă socială, sfîșiate într-adevăr, dar țipîndu-și carnea smulsă și sîngele. Sînt steaguri roșii care constată o înfrîngere dar pregătesc izbînzi".** Iar concluzia finală : „George Bacovia — cîntăreț al mizeriilor sociale — este o reacțiune ideologică foarte interesantă și un fenomen în literatură revelator", invita discret la înțelegerea lui Bacovia în cadrul mișcării de idei corespunzătoare, în înfruntarea dintre tendințele înaintate și spiritul retrograd. (**„Bacovia, cîntăreț proletar"**, 31 martie 1931). Articolul „Bacovia" al lui Mihai Beniuc, apărut în „Țară Nouă" (26/12 noiembrie 1939), este un conspect pentru o analiză bacoviană posibilă. Caracterul social nu apare ca o trăsătură printre altele sau o achiziție relativ recentă, ci ca un dat structural, ca una din constantele capabile să explice și lamentația bacoviană, expresie a inadaptării disperatului nu la viață, ci la societatea în care omul se simte străin de el însuși : **„Poezia cu pronunțat caracter social își face devreme apariția în volumele lui Bacovia. (...) Nu mai încape nici o îndoială că poetul, în ciuda izolării sale, percepe cu sensibilitatea sa exagerată tot ce se petrece în jurul său și dacă este sensibil la suspinele ridicate de jos, a fost și la procesul de destrămare al unei civilizații ce scapătă.** Aceasta-i aducea **sentimentul de înstrăinare față de toate. (...) Dar cum prin frunza căzută și putredă răsar în primăvară ghioceii și brîndușele, tot așa răzbesc nădejdile prin versurile triste ale lui Bacovia".** Din acest unghi, și credința în steaua lui Bacovia, menită, într-un timp apropiat, unei depline lumini, capătă temei, devine, din presentimentul macedonskian, certitudine a unui poet revoluționar. Iar comparația simplității bacoviene cu aceea a **„marelui Eminescu și a poporului în creațiile sale"**, bănuită mai de mult de Mihail Sebastian, dobîndește la capătul analizei, greutatea unui verdict : **„...sentimentul de umanitate, care-i înfioară poemele, în ciuda copleșitoarei triste ce-l stăpînește, îl așază între acei ce sînt totdeauna vrednici de a fi iubiți, pentru că au știut să iubească".**

Restabilit în deplinătatea drepturilor sale, onorat și restituit „mulțimii anonime", Bacovia a cunoscut și cunoaște în anii noștri o nouă situație literară. Obiect de cercetare critică, poezia și persoana sa întrețin aceeași devoțiune printre poeți, care dedică articole și chiar versuri acestui „poet fără prihană / melodic univers incandescent", cum îl caracteriza Cicerone Theodorescu. Dincolo de mărturii ocazionale, dincolo de studii ale criticilor de profesie (de la Perpessicius la Crohmălniceanu, de la Vitner la D. Micu, Matei Călinescu și Eugen Simion, de la Georgeta Horodincă la Mircea Tomuș etc.), poeții încearcă propriile interpretări, revendicîndu-și „dreptul" la Bacovia, la acel pe care Miron Radu Paraschivescu îl așază printre „luceferii liricii românești". Prefațatorul celei dintîi ediții postbelice este Eugen Jebeleanu, care, consecvent cu vechea opinie, îl privește pe Bacovia ca pe un precursor al conștiinței revoluționare, împotriva asimilării poetului cu lirica decadentei. Studiul lui A. E. Baconsky, apărut în preajma sărbătoririi celor 75 de ani ai poetului, utilizînd resursele noii viziuni estetice, relevă prin analiză la text și judecăți globale, valorile de artă și rezonanțele adînc omenești ale operei lui Bacovia. (Firește, a revenit criticii sarcina de a potența pe temeiul interpretării și analizei științifice, aprecierile, uneori subiective, nu o dată îngroșate, ale confraților poetului).

Dacă am căuta temeiurile continuității în admirația atîtor generații pentru această icoană de „laic sfînt și de profet politic", (cum îi spunea o poetă), le-am afla în martirajul bacovian, în situația artistului protestatar prin suferința sa, întîi, și apoi prin invocarea nouii orînduiri, capabilă să răzbune umilirea atît a poetului, cît și a poeziei, în societatea sfîșiată a capitalului. Și dacă ieri, poeții împărtășind direct ceva din soarta bacoviană, au fost sensibili la patetismul, la plîngerea victimei, astăzi poeții vibrează la geamăt și imprecație, la întregul sens al mesajului ascuns într-o operă care nu este plumb, ci aur, aurul cel mai curat.

M. Petroveanu

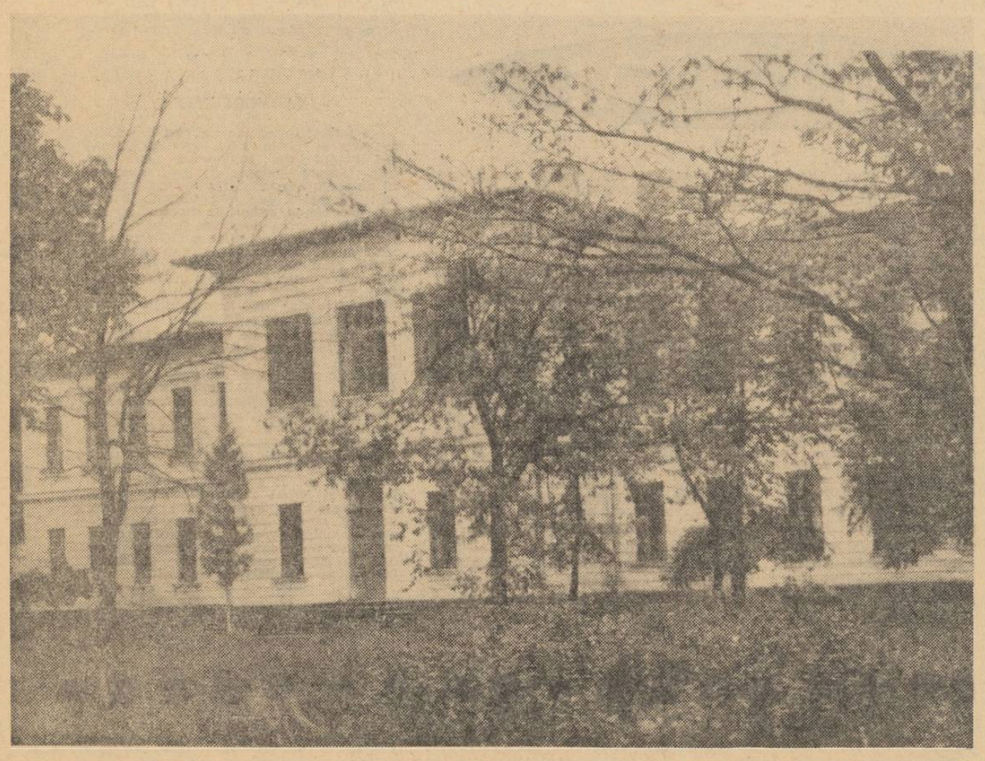

Liceul GEORGE BACOVIA din Bacău unde a învățat poetul

Facsimil bacovian

MOLDOVA
— PANORAMIC AERIAN

Las jos, sub carlingă, perimetrul lacustru al Dunării, invadînd la ora aceasta bune părți din cîmpia munteană. Peste regimul acesta de apă tulbure — năpădită de rogoz, păpuriș, răchite reumatice, ariniș negru țesut ca o pîslă, — nu poți decît zbura. Este ceea ce face cocostîrcul, ibisul anual al bălților dintre Galați și Brăila, și ceea ce este silit să facă biplanul meu. (Sînt în Deltă ibiși veritabili, identici cu cei de pe pereții de la Ibn-el-Ala, cîntați pe același perete în strofa următoare : „Tha-La, cînd a făcut ceața, împrăștiind-o grațios peste ape, a pus din loc în loc semnul de flacără Gi, care este Ibisul").

Peisajul nu se modifică văzut mai de sus. Siretul, care atinge aici Dunărea, s-a lățit inform într-o bălțoacă strangulată ici-colo de pămînturi fertile de mîl negru. Mă aflu deasupra unei confuzii de regnuri și geografii. Ceața, împrăștiată grațios peste ape, întinde voalul ei obscur peste mulți kilometri, încurcîndu-l cu niște năvoade pescărești — vaste plase de păianjen pîndind răsăritul — cu bulbucările metalice ale hangarelor de jos, cu liniile unor stîlpi electrici desenînd un portativ muzical. Dar ceața insistă, modificînd peisajul luminat doar o clipă și convertindu-l în fabulos. Cîmpia, cu apele ei, e amorfă ca o amoebă, întinzînd nesigur spre orizont, din nucleul Dunării, două brate semilichide : Siretul și Prutul. Nu se mai văd detalii. A sclipit doar o clipă, în tuș proaspăt, o plantație de plopi canadieni, nu știu pe ce mal. Apoi ceață, iar înaintea mea, în celălalt fotoliu, un pasager îmbrăcat sportiv. Nu se ostenește să privească în jos, poate încă doarme sau poate întîrzie cu ochii pe o hartă suspendată deasupra ușii de la cabina naviganților. Moțăim amîndoi în fotolii, în aburul alcoolic al benzinei. Dar harta mă atrage, pipăi podeaua și mă țin bine cu mîinile în ușă, cu ochii la o gravură colorată, smulsă dintr-un atlas vechi și lipită pe aluminiu cu gumă izolantă. Roza vînturilor din colț, în acuarelă tare, domină traseul Danubiului, scurs în albastru de la Schwarzwald pînă la Soulina. Mă atrage pe traseu o aglomerare de caiace, minarete și turnuri : **Galatzi.** Într-un colț, cu **petit** caligrafic : **Copenhagen** 1743.

Ne aruncăm ochii, eu și celălalt pasager, spre locul de pe care am decolat adineaori, evadînd cu cocostîrcul nostru din ceața palustră a Dunării. Sîntem acum în plin soare, într-un vîrtej de flacără albă, care răscoace aeroplanul ca pe un știulete de porumb. Caut harta, dar harta nu-i. A căzut parcă din carlingă și s-a metamorfozat în cădere pînă la sol, luînd dimensiunea unui oraș surprinzător de concret și modern, ancorat pe fluviul adevărat cu nave (cargouri de 4 500 tone, construite aici), magistrale, uzine fumegătoare, universități. Apele de peste cîmpuri pare că s-au retras, supuse unei discipline, fluviul însuși se desenează ca pe o vastă hartă, în albastru de acuarelă. Dacă zării ar mai fi stăruit, **Galatziul** s-ar fi modelat între estuarele de ceață ca un oraș nordic, poate la fel cu acea Copenhagă din care autorul hărții a pictat pe la 1743, cu multă fantezie, acest port de pe Dunăbiu. Dar orașul apare razant în lumină, bătut dintr-o dată cu milioane de reflectoare. O clipă, ca să-l vedem poate mai bine, pilotul navei a ridicat orașul oblic față de planul aripei, înălțîndu-l ca pe un perete și dîndu-ne emoția că în curînd îl vom primi în poală, casă cu casă și tramvai cu tramvai. Totul a căpătat greutate, am simțit dintr-o dată apăsarea de megatone a Galațiului de azi. Dar planurile și-au restaurat iute poziția. Marile clădiri de beton și sticlă (13 000 de apartamente construite în numai cîțiva ani, pe locul fostelor ruine de război) și-au revenit din înclinare reluîndu-și locul față de orizont. Și-au reluat acum și marșul de giganți spre cîmpia de la Nord, ocupînd-o cu ritmurile, cu ordinea, cu frumusețea, supunînd-o armoniei lor. Rogozurile, sălciile buboase, pecinginea arinișilor și cătinei sînt înlăturate estetic, iar pămîntul vindecat devine fie arătură, fie cîmp de construcții. Pe malul lacului Brateș, la estul orașului, într-o ambianță de nuferi și liane se ridică un mare complex turistic ce va fi înzestrat cu șranduri, amplasamente sportive, cabane, hoteluri, restaurante plutitoare.

Întîlnirea Siretului cu fluviul e marcată pe vreo 700 de hectare (cifra anului 1963), prin șantierul marelui Combinat Siderurgic care va aduce aici, în cîmpie, pe pămîntul acesta friabil și aproape virgin, înălțimea unor munți de metal. Reținem, din înălțime, cilindrul de beton al uriașului castel de apă, miniaturizat la dimensiunea unui capac de stilou, mai încolo — fabrica de oxigen, o cutie de chibrituri care ar purifica cu degajarea ei de gaz nobil atmosfera industrială pînă la cer, centrala termică, — un fel de cazemată condensînd pînă la bulgăre lumina, — și o groapă mare. Este vorba de fapt, de ochiul pămîntiu al fundației, care țintește zenitul deocamdată cu orbita goală și în care se vor turna nu mai puțin de un milion de metri cubi beton armat. Un munte scufundat va fi deci temelia uriașului dunărean care va topi metalul, cutremurînd cu fierberea lui orizonturile. Apa care îl va răcori, împreună cu gazele și aburul industrial, aduse prin zeci de kilometri de conducte, ar putea satisface necesarul diurn al unor țări ca Guatemala, Salvador sau Republica Dominicană. Este însă numai o porțiune din Galațiul de azi, cuprins între Siret și Dunăre, cîțiva centimetri din harta care și-a restrîns subit proporțiile sub imperiul altitudinii, pînă la dimensiunea gravurii colorate atîrnată deasupra ușii personalului navigant. Roza vînturiior are culori de rozâ, iar caiacele turcești plutesc imobile într-un fum albăstrui. („Grădină îmi sta cerul, iar munții parmalîk / Un drum băteam, aproape de alba Isarlîk / Cu ziduri forfecate, sucite minarete / Și slujitori cu ochii rotunzi, ca de erete. / Și asmuțit cîmpiei, un fluviu leșios"...) Stampa stăruie nesigură sub privire — Anno Domini 1743 — fixată acolo deasupra ușii ca un capriciu cultural de stewardesă.

Dar am intrat între timp în vrilă. Respirația grea, lutoasă, a cîmpiei răsăritene, răbufnește în sus la acest cot de ape, în vîrtejuri grozave. E o răscruce aeriană a regimurilor climatice diferite, un unghi de aspră interferență între năvala de aer a continentului și zidul Carpaților, iar vîntul stepei, oprit mai la deal într-un piept de piatră, cîntă aici slobod.

Se simte nesfîrșita cîmpie vecină. Mînăm peste bolovănișul de aer, într-un echilibru nesigur, în niște hurducături de echipaj cu cai. Sus nu mai e de mult temperatura zăpezii, deși biplanul pare că înfruntă troiene. Înfruntăm troiene ! Dar troienele se topesc subit, ca să înghețe la fel de iute, barîndu-ne calea de data asta cu sloiuri dure de aer. Reîncep hurducăturile, echipajul icnește, cele două motoare, bidivii moldavi, se opintesc să smulgă din smîrcul aerian încărcătura cu pasageri cu tot. E totuși plăcut. Pe jos, sub tavanul de nori, fug acceleratele și automobilele, se leagănă plutind autobuzele românești sau „Chausson"-urile pentru turiști, șclipesc șoselele și drumurile de fier. Pentru un minut, aici în nori, am în schimb avantajul de a tăia un drum, recitîndu-i în minte pe călătorii de acum un veac. Îl deschid la întîmplare pe prințul Demidov : „De-abia trecurăm granița și ploaia începu atît de tare încît la sosirea pe malul Siretului care curge la cîteva leghi de Focșani, găsirăm un torent foarte greu de depășit... Chiar înaintea noastră nu putuse să treacă o caravană de care încărcate din greu și trase de boi ; trebuia deci să ne grăbim...".

Biplanul pare acum să alunece pe o pîrtie de sanie despărțindu-mă de sania lui Ghica printr-un vitraliu alb. A pus căruța pe tălpici de sanie și aleargă tot spre Moldova. Am depășit și echipajul lui. Am rămas singur lîngă geamul înghețat, iar motoarele duduie plăcut ca o sobă. E o iarnă intimă, de o secundă, fiindcă dreptunghiul de cristal al ferestrei s-a dezghețat din nou, iar în apa lui lăptoasă, străbătută de torente miniaturale, văd navigînd cu greu un alt echipaj. E dincolo de fereastră în șivoaie de aburi. Recunosc chiar silueta blîndului abate Paul de Marenne sau ipoteza lui Sadoveanu. O fi el ? Zarva căruțașilor lui se suprapune peste tumultul nostru. Aud chiote. Aud iarăși pocnete ca de motor. Recitesc în gînd : „Oamenii de aici au un meșteșug al lor, domnule de Marenne... Cu el pot trece prin complicațiile oricărei călătorii. Mai întîi se bizuie pe ajutorul lui Dumnezeu și-și fac cruce, plecînd cu bine la drum drept. Cînd ajung la dealuri imposibile ca acesta, înțeleg că au nevoie și de al doilea ajutor. Atuncea invocă pe diavol. Toate răcnetele furibunde pe care le-ai auzit să știi că sînt sudălmi — adică chemări ale puterii necurate (Mașina mea scoate sudălmi grozave !) Punînd pe lîngă acestea bicele și strămurările, izbîndesc și ajung sus..."

Am ajuns și mai sus. Privesc pe fereastră. Mi se pare că abatele și însoțitorii lui își fac cruci, din ceața care îi învăluie, ascultînd zbîrniitul ce se reverberează în juru-le, nu se știe de unde. Caută poate **minunea,** cercetînd cu ochii cerul pe care zbor, în timp ce căruța moldovenească o ia singură la vale, fără pasageri, pe un deal de fum. Îi las în urmă să alerge după ea către Dunăre, spre Constantinopol, în vreme ce echipajul meu aerian, miraculos ca și o stea cu coadă, întîlnește alte răscruci de evuri, cu alte echipaje și călători... Unde să-i mai fi întîlnit decît aici, sus, acum cînd drumurile de pe pămînt sînt atît de bătute ?... Îi las să vină... și vin... Vin pe drumurile Moldovei, prin pasurile munților ori pe sus, dinspre Liov și Colomeea, ori pe marele șleah tătăresc ce iese la cetățile de piatră de pe țărmul mării. Vin stoluri, oșteni, diplomați, negustori, misionari, pețitori de pămînturi de domnițe sau de religii, fiindcă Moldova e răscruce între apus și lumile răsăritene, fiindcă drumul e scurt — deși ostenitor foarte — și, fiindcă țara aceasta merită cercetare și popas. Se întretaie carete, droște, sănii, chervane, — trec nori lungi peste șesuri ! — ecourile se prelungesc aerian pînă aici la mine, confundîndu-se cu zbîrniitul plin al biplanului meu. Sau poate că ecourile au rămas suspendate aici, iar talazurile pe care le pun în mișcare, zbuciumînd această mare aeriană, deșteaptă din nou vechile murmure, tropote, troznete, pocnete de bice, înviate la atingerea aripei de avion. Vin și se duc. Cărăușii sînt moldoveni, ca și piloții din cabină, ca și străjerii cu flinte ori suliți ce împresoară solii. Zăresc și chipurile străinilor. A trecut, sau poate mi se pare, cu alura ei mondenă și sportivă, sufocată între bizare truse de voiaj, lady Craven. Mi-a rămas în palmă o cărtulie cochetă, ca o carte de vizită, peste care se adaugă volumul sobru al lui Wilkinson, cele două volume ale învățatului Boucher de Perthes, memorialul doamnei de Carlowitz, cele trei tomuri în marochin negru ale lui Felix Colson etc. etc. Vin la întîmplare ca și rutele tăiate la hazard peste cîmpiile și dealurile de jos, cu aroma, cu culoarea, cu patina lor. Mi se pare la un moment dat că transport cu mine biblioteca lăsată încuiată ! și disting chiar, într-o clipă de acalmie, foșnetul manuscrisului rar. E șoapta confidențială, în pergament, a italianului Marco Bandini, călător și misionar prin Moldova lui Vasilie Lupu Vodă, sau poate desenul ermetic și decorativ, în arăbește, al răsăriteanului Pavel de Alep. Șoapta nu se mai aude, a amuțit în foaia făcută sul, dar discern pasul altor călăreți care poartă alte suluri la oblînc, într-o Moldovă încă și mai veche. Drumul arhaic se prelinge acum pe covoare de iarbă albastră, pasul e nesimțit, ca în vis. Cadrul se pierde

PAUL ANGHEL

într-un abur de legendă sau în aburii care ne împresoară : calcă Moldova lui Alexandru cel Bun trimisul ducelui de Burgundia, cavalerul în grea armură de cruciat, Guillbert de Lannoy. Îl aștept să-și ridice coiful cu obrăzar de fier, să aburce la înălțimea sprincenelor — streșine stufoase — mîna în mănușă de zale, să privească în sus către mine, dar văd cu uluire că viteazul cavaler se prăvale din șea, cutremurat de o vedenie de spaimă. Ca dintr-un **bestiarium** a țîșnit printre nouri o fantastică pasăre într-o strălucitoare armură de metal, iar prințul de Burgundia s-a făcut fum... Cascade de zgomot au cutremurat cerul, marele avion de transport, navigînd cu un etaj deasupra, s-a îndepărtat către Iași, dislocînd talazuri și trimițîndu-le pînă în orizont. Rămîn așezat confortabil în fotoliul adormitor, dar deși cu capul în nori, nu mai pot continua să descifrez cafeaua înălțimilor. Itinerariile, întîmplările, efigiile vechi, se șterg. Pe lîngă aripi, fantasmele de fum se scurg acum lent, liniștit, cuminte. Nu le mai reții. Privesc în golul de jos care s-a limpezit, și pe fundul lui văd așezat, la fel de cuminte, ca pe un afiș colorat de turism, tot șesul Siretului, înprimăvărat.

Legate în eșarfele șoselelor de asfalt, cîmpurile cu patrulatere de grîu crud, fermele cu acoperișurile roșii de țiglă, satele cu șiraguri de case vopsite proaspăt — competiție de ouă de paște — te reașează într-un ritm de calm fertil, constructiv. Liniile de fier, foarte subțiri, fire de ață, s-au despărțit dintr-un ghem care e un puternic nod feroviar — poate Adjudul —, deplasînd în lungul lor șiraguri negre de mărgele care sînt vagoanele. Abia se mișcă, am timp să număr vreo nouăzeci, în cap cu o agată șlefuită în fațete — o locomotivă Diesel electrică. Disparate, la diferite distanțe sau în serii compacte, turisme-jucării par trase înainte cu șosea cu tot, ca pe o bandă. Nu ajung pînă aici claxoanele, mișcarea e mută. Dar pe autostradă înoată harnic, în contrasens cu jucăriile de metal, un camion cu cai. Șoseaua pare fixă numai pentru acest vehicol, și trap-trap-ul cailor mici care înghit distanța se aude parcă distinct în aerul rar. Copitele picură bătăi.

Tînărul din față mă întreabă ceva. Ascultam caii. E un inginer care va coborî la Bacău și care va fi urmat, la puțină vreme pe aceleași șosele pe care le-am văzut de sus, de un gigantic eșalon de utilaje abia descărcate dintr-un cargou. A supravegheat constituirea eșalonului, iar în clipa aceasta — îmi spune — marile platforme remorcate de tractoare pe șenile urmează zborul avionului, care le remorchează parcă la rîndu-le cu un cablu invizibil, dar foarte solid. Uruitul motoarelor noastre trage după el uruitul coloanelor de motoare ce vin pedestru după noi, greoaie ca niște turme de elefanți, iar împletitura de șenile, cu poticniri, noduri și zvîcnet de coardă supraîntinsă, smulge parcă după sine pămîntul. Nu mai aud caii.

Escală la Bacău, pe noul aeroport — pîrtie de beton de 11 kilometri — în ambianță urbanistică de așezare nouă. Uit că orașul era deja, pe la 1401, sediul unei episcopii romane, vamă voevodală între Apus și stepe, tîrg bacovian, meschin municipiu cu prăfărie și birji, cu parastase duminicale și concerte de ciori. Uit și iau din nou înălțime, peste panorama noilor clădiri pe care o șterge razant aripa de avion.

A rămas în stînga, între dealurile Călugărei, pe un promontoriu de lut, marea catedrală cu turnuri neogotice, cu orgă și cu balcon vast pentru cor, clădire bizară, dominînd odinioară nu numai un sat umil, dar și edificiile industriale ale Bacăului. Drumul de fier s-a ramificat din nou, s-au ramificat și apele. Din Siret urcă la deal, înfășurînd Bacăul, Bistrița cu salbele ei de centrale electrice. Un mare lac de acumulare, între podul Șerbănești și Gherăiești va transforma orașul într-un port al rîului cu docuri pontoane, șlepuri, îmbarcațiuni de agrement. Deocamdată fundul lacului se vede, e încă uscat, dar ecourile prefacerilor din susul apei bat la ușă... Culoarul Bistriței se închide însă privirii, sub o perdea de fum în care bănuiesc și fumul industrial. Coloșii combinatelor industriale se țin lanț, unul după altul — Buhuși — Roznov — Săvinești — Piatra — Bicaz — pe o vale de aproape două sute de kilometri, trimițînd spre cer o pîclă vinătă care îi ascunde privirii.

Încă de la Bacău se simte prezența bradului.

Eșaloanele cu utilaje și motoare rămase mult în urmă, dar pe care le-am remorcat sonor, se vor opri aici. Frînghia de sunete s-a rupt. Mai flutură o vreme îngreuindu-ne balansul, apoi se destramă fir cu fir, printre acele păduri de brad.

Am lăsat în dreapta Siretul, cu dealurile lui goale de lut. De din vale de Mărășești și pînă mai sus de Pașcani, Siretul e mărginit pe dreapta (în sensul zborului !) cu un perete ripos de lut ce suie de-a dreptul din apă, amintindu-ți dacă-l privești de la sol Dunărea cu țărmul vecin. Din tren sau de pe șosea, ți se pare că dincolo de muche se mai află o țară, așa după cum dincolo de negura cu munți, din stînga aceluiași Siret, pare că se deschid alte zări moldovenești. E aceeași Moldovă, pe care o cuprind aerian din cel mai înalt punct, avînd sub fuselaj șesul Siretului și alintînd cu aripile întinse cele două laturi de dealuri și munți.

Dar cotim către munți. S-a creat o altă răspîntie de drumuri și ape. Din Siret s-a desprins Moldova, care urcă la deal tivită ca o pîrtie de asfalt, iar aproape de întretăiere, Romanul își înalță turnurile lui industriale. Au rămas la dreapta Mirceștii lui Alecsandri, mai sus Pașcanii lui Sadoveanu, alte răspîntii de drumuri și ape.

Pămîntul se încrețește ca un măr ținut pe parmalîcul lui octombrie, amirosind a brumă. Am intrat într-o penumbră tare, un fel de noapte prematură, care e de altfel reflexul aerian al pădurilor.

După plutirea peste dealurile goale, ici și colo înverzite ne primește pădurea, în brațele ei. Trecem prin noaptea unui codru răsturnat cu umbra în sus, iar coroanele brazilor, înfipte cu vîrfurile de piramide în cer, fac deasupră-ne un cort verde, des și parfumat, de sub care nu mai poți ieși. N-am încercat pînă acum senzația de a mă acoperi cu pădurea, proiectînd-o deasupra-mi și desfășurînd-o invers, ca pe un baldachin. Mă uit în jos — sau în sus, nu mai știu bine — încercînd să găsesc o poiană, o spărtură prin care să văd cerul. Țesătura e compactă, numai și numai pădure. Mă resemnez să caut o cărare știută pe sub poala de crengi a pădurii, îi descopăr firul, mă prind de el, ating cărarea cu piciorul gol al unei alte vîrste !

Cel care merge acolo, cu capul în jos, răsfrînt în lacul în care plutesc acum, e un altul, un necunoscut, dar pe senzațiile proaspete ale căruia pot pune temei, dîndu-le chiar putere de document... Celui de jos i-a intrat în talpă un spin și țipă. Țîșnește o bobiță de sînge. Pot sigila cu ea această pagină ! S-a așezat acum să-și scoată spinele. Pădurea e un spațiu familiar, o casă mai mare cu unghere de întuneric în care sînt donițe, șiraguri de bureți uscați, măcieșe, afine, alune. Mistreții sînt porci sălbăticiți, abia scăpați din bătătură, iar vulpea care a furat cocoșul l-a confundat probabil cu mîndrul cocoș al molidului (urogallus tetrao). Mormăie ursul ca un moșneag supărăcios. Dar vin fierăstraiele. Vin în amintire, se aud. Niște oameni străini și bărboși, aproape flămînzi — pe mulți îi cunosc, au mai fost într-un an — cotrobăiesc peste tot cu topoarele, sparg acoperișul de șiță, fac să pătrundă lumina, ca apoi să smulgă grinziile, căpriorii, bîrnele, tălpile, să demonteze toată alcătuirea și s-o ia cu ei. Erau parcă niște huțani veniți pe cai mărunți, părăși ca niște capre, și niște munteni din Maramureș cu chimire late de viței și fuste de femei. Ce nu pricepeam era unde se duce pădurea și de ce acei oameni bărboși rămîn la fel de posaci, nu cîntă, își fierb în bordeie de bursuci aceeași mămăligă, ca apoi să se mute mai sus, într-o altă parte a codrului, la fel de murdari, zdrențăroși și flămînzi. (Între 1929—1938, ne spune o statistică, s-au defrișat numai în Moldova, pentru a fi expediate sub formă de bușteni în străinătate, mii și mii de hectare de păduri particulare sau în proprietatea statului, dublînd cifra de afaceri a marilor societăți forestiere pe un parcurs de cîțiva ani). Spectacolul pădurii în care se intra cu fierul însemna odinioară prăbușirea pentru totdeauna a unei zidiri. Muntele, cu toată clădirea lui arboroasă, era luat cu asalt de la poale, începînd cu contrafortii masivi din stejar, și dărîmat perete cu perete, grindă cu grindă — după cum ni se părea atunci — pînă la bolta verde a crengilor de sus. Rămînea deasupra lor cerul gol, deschis ca o prăpastie, și aplecat pe marginea ei, ametit, mă temeam să nu mă soarbă.

Imensa goliște provocată atunci, cîndva, cu toporul, îmi apare acum ascunsă privirii, sub țesătura fragedă a mulțimilor de puiandri de brad. E ca o rană ce s-a cicatrizat vizibil. Pe acolo pe unde a trecut pîrjolul, se vede bine de sus, s-a făcut pe mari suprafețe transplantație de epidermă tînără, perii au crescut deși și viguroși, împîslind din nou coaste repezi și rîpe, restaurînd verdele tonic al vieții, redîndu-i muntelui respirația .S-a făcut o lucrare de vastă anvergură, pe care n-o poți aprecia decît topometric, de sus. Dar după goliștile împădurite, am intrat din nou sub marele codru care e poarta triumfală a Țării de Sus. Aștept ceva, un eveniment care să pună semn falnic acestei intrări. Este chiar tranziția luminii. E violentă, fulgerătoare ca o lovitură de baltag, ce ți-ar desparte capul de trup. Umbra densă soarbe zborul cu totul, într-un vîrtej frunzos, zbîrniitor, încît toată pădurea pare un avion care fuge. Duduie toate motoarele codrului, fuselajul de arbori vibrează într-un freamăt care desteaptă păsări, cerbi, jivine, frunzele de acum un an. Cerul cîntă cu toate fanfarele. E furtună. Vine ploaia de primăvară. Cel de jos a rătăcit toate cărările, toate urmele, toate semnele pe care le pusese cu grijă mai dinainte, ca să recunoască locul. Unde să mai alerge acum ? Codrul bate din aripi încercînd să se smulgă și să-l lase singur acolo, pe un pămînt pustiu. Căutam ceva. Căutam printre frunze hribii timpurii și am strivit sub talpă unul, rece, lunecos viu ca o reptilă. Un fulger ! Caut să fug, caut să mă smulg de jos, sar...

...sar în avion, mă reașez confortabil în fotoliu, cobor la Suceava.

(Din volumul „Arpegii la Siret", în lucru la Editura tineretului.)

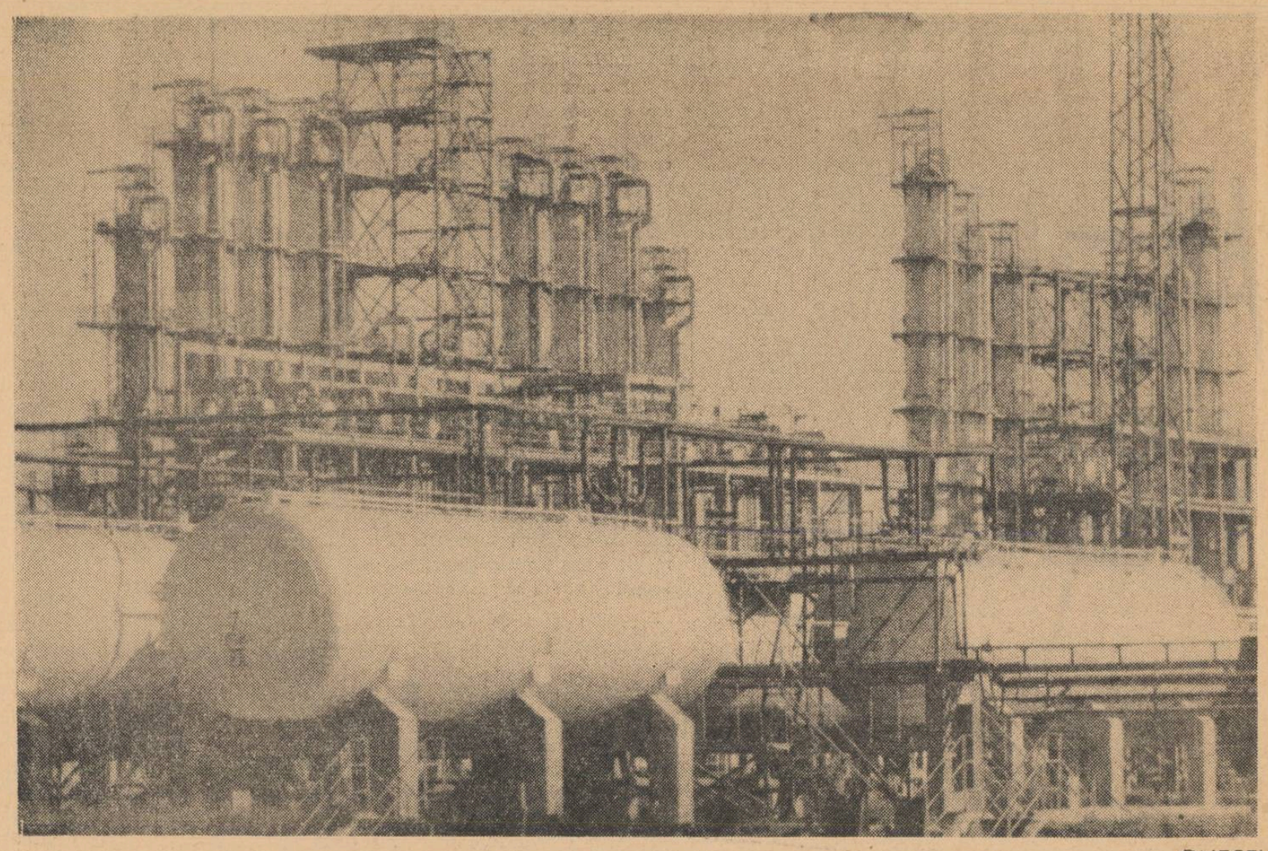

ONEȘTI

Fotografia: DAN GRIGORESCU

Adrian Păunescu

ȘARJA

La 20 de ani

Intram în Hunedoara, sporindu-mi vîrsta, cînd
Din larg — deschise geamuri băteau un început
Semnalele de oră exactă-ndepărtînd
Incremenirea-n zgură a timpului trecut.

Prin dilatate coșuri oțelul renunța
La fum, ca mult mai liber să respire.
Asemenea, prin simțuri, atunci și vîrsta mea
Își respira minunea, primind-o cu uimire.

Mergeam greoi spre punctul de foc, despărțitor.
Rob încă primei vîrste, mobilizat de-a doua.
Cînd a-nceput tot trunchiul să-mi tremure ușor
Ca un copac frenetic cînd îl atinge roua.

Din zeci și zeci de ceasuri un hohot s-a pornit.
Este acea cîmpie de flăcără măreață
Prin care și pămîntul pulsa în ritm cumplit
Din centrul lui de flăcări un început de viață.

Mi-e dată fericirea, răspunderea, să am
Oțel la temelia alcătuirii mele,
Torid, oțel — rachetă, nervos, oțel — dinam
Și mai ales oțelul — materie de stele.

Eu luminat de șarjă pluteam din loc în loc,
Să-mi luminez și gînduri și ochi și trăsături,
Acolo între lavă și vîrsta mea de foc,
Ca între două teribile temperaturi.

DACĂ AȘ CONSTRUI PĂMÎNTUL

Pămîntul meu, Pămîntul meu, Pămînt,
Ce m-ai plantat în aer — copac, cu seve agere —
Ești teritoriu inegal de munți și vînt —
Sînt teritoriu în continuă prefacere.

O, cum te deformează senilele și bruma !
Ce buimăcite-s continentele întrînd în zi !
Ți-aș petici prăpastiile, te-aș înnoi cu luna,
Sau de la început te-aș construi.

N-aș nivela nimic din ce domină .
N-aș șterge nici o urmă săpată-n vreme greu.
Atît — aș da mai multă năvală de lumină,
Dacă aș construi pămîntul eu.

Eu arborii i-aș face mai suavi, mai păpădii
Iar apele — mai grele și mai lavă.
Ferm, aș ucide moartea și aș rostogoli
Oglinzile în unghi mai nesupus.
Mai jos aș pune capul de giraiă,
Iar vîrfurile munților — mai sus.

Și-ntr-un moment de pace m-aș îndîrji să mut
Căldură — ca să fie și la poli la fel :
Iar portativul muzical l-aș lărgi mult
Să-ncapă toată omenirea-n el.

Aș trece peste epoci de încordare grea,
Din orice scut zadarnic eliberîndu-mi pieptul,
Din trist apus de ere scoțînd planeta mea
Și-n comunism ducînd-o, frumoasă, și de-a-dreptul.

Pămîntul meu, Pămîntul meu, acest
Proiect — pe care ți-l propun — străbate
Din orice gînd al meu din orice gest
Din ochi mei, din pași mei, din demnitate.

ANOTIMPURILE DRAGOSTEI

Desen de EUGEN MIHĂESCU

Cît am fost cu ea, mi-au înflorit zilele și nopțile, se gîndi Vică. Trecea joi și vineri, sîmbătă, duminecă și luni, marți și miercuri. Și apoi veneau din nou zilele, și se făceau aprilie și mai și toate lunile din calendar. Și se încheia primăvara și vara, toamna, iarna. Și totul începuse de la ochi. Ei legaseră dragostele, ochii. Ei se întîlniseră deodată, ca doi dușmani. Și rămăseseră muți, se ocoliseră și se căutaseră. Aurica umbla cu floare la urechea stîngă.

Se însuraseră, dar ea rămăsese în purtări tot ca o fată, fluiera pe drum și dădea cu pietre după cîini, și noaptea venea după el prin sat, de-ntîrzia, venea să n-o prindă noaptea fără vorbă vorbită cu el. Zilele lor erau bune și parcă veneau așa de la capătul zilelor, de cînd se făcuse pămîntul, luna și soarele, cerul, vîntul și ploaia, de cînd se făcuse iubitul. Dimineața cînd plecau la lucru, ea călca pe urmele lui și le număra.

— Ce faci, frate? îi zicea el.

Ea tăcea, să nu se încurce la numărat. îi călca pe urme să-i cunoască gîndurile. își potrivise pasul după al lui, și el după al ei, de parcă veniseră pe lume cu același călcat. Ea mergea în urmă, așa o văzuse pe mama ei și pe mama mamei ei și degeaba o ținea el de mînă, tot rămînea cu un pas în urmă. Să n-o ia din greșeală înaintea bărbatului.

— Frate, Aurico, rîdea el. De fapt îi plăcea că are nevastă pe urmele lui; și el mersese pe urmele ei înainte de a o lua. Ea îi întorcea pasul din drum, să-i calce potecile pe unde trecea ea. Fără să-l cheme, cu vorba. Dar urmele îi erau calde și el le simțea. Și îl prindeau frigurile. Și frigurile acelea nu-l slăbiseră nici însurat. Noaptea de-i simțea umerii goi îi acoperea cu brațul stîng și-i mușca urechea stîngă unde purta floarea, ziua. Urechea mirosea a busuioc și nu-l mai lăsa să doarmă. Vara și primăvara zilele cresc înalte, noaptea e tîrzie și repede, cît o răsuflare, n-ai timp nici să-ți așterni patul, că se revarsă zorile limpezi. El dacă avea treabă la gospodărie o aștepta acolo cu mîncarea, seara. Odată au mîncat sub meri, în grădină, pe pătură. Pămîntul era cald și aerul mirosea a mere. Ea și-a acoperit tălpile cu țărînă, s-a îngropat în țărînă pînă la călcîie și a întins mîinile în sus. Și a zis că o să prindă puteri din pămînt, ca salcia, și o să-i înflorească mîinile ca niște crengi, și pieptul. Că un pom o să rodească. Și prinse în degete cîteva flori și Vică începu să rîdă. O chemă lîngă el și ea nu vru. El o prinse de un picior, în glumă, și ea zise:

— Să nu mă rupi, Vică. Nu mă clătina, să nu-mi rupi crengile și florile.

Se juca, parcă era încă fată. Dar noaptea el o visă așa cum zisese ea că e: înflorită și plină de rod. Și se trezi, și noaptea fu plină de lună. El ar fi vrut să rămînă așa, să nu moară niciodată.

Și dacă ar fi murit, ar fi vrut să-l îngroape în fundul pămîntului, adînc, să nu putrezească niciodată. Și să rămînă cu mîna printre merele ei coapte și vii. Și cu gura lipită de urechea ei stîngă, acolo unde era dragostea mai fierbinte.

Dar adormi și el, rupt. întotdeauna simțea cum moare, cu ea în brațe, după ce ea închidea ochii. Dar numai adormea.

Dimineața, Aurică se trezi și se sperie. îi acoperise viforul, îi albise.

— Scoală Vică, scoală, îl bătu ea cu pumnul pe piept.

Dar nu ninsese. Cît dormiseră bătuse vîntul și umpluse grădina de alb, scuturase flori peste ei, era plină pătura de flori de măr. Se revărsaseră ca o apă peste frunte, peste mîini, peste piept și genunchi, peste iarbă și peste tot. îi acoperise vîntul cu petale albe. Parcă erau înveliți în lumină.

2.

Apa era desmorțită, își aminti: el se bărbierea privindu-se în sticla icoanei din perete. Și zîmbea. Era iarnă veche, cu zăpadă pînă la coada cailor și în cameră se auzeau troznind stins în mașină buturile de vie. Casa fusese a unui prăvăliaș, Teofil Frumosu, zis Cicea. Plecase la București și lăsase totul obleagă. N-avea neamuri și Vică se mută în casa lui, într-o odaie. Vînduse tot Teofil, și ușile, și pragurile și sticla ferestrelor. Nu putuse să vîndă casa întreagă, nu i-o cumpărase nimeni și atunci începuse s-o vîndă cu bucata. O cameră dinspre curte o spărsese cu tîrnăcopul și vînduse cărămizile unora ce-și ridicau cuptoare de copt pîine și altora ce-și înnoiau vatra pentru țăst. Nu uitase un cap de ață Teofil. Dar icoana cu Sfîntul Gheorghe, omorînd balaurul, tot o uitase agățată într-un cui. Și Vică, după ce-și adusese pat și o sobiță de tuci, de la Petre Prinț, nu scosese icoana afară, o lăsase la loc și se rădea întotdeauna privindu-se în ea. Acum, că era noapte, și lampa pîlpîia chioară, cobori icoana și o așeză pe masă, rezemată de sticla cu apă. să se vadă mai deaproape. Și zîmbea. Dar nu se gîndea la Sfîntul Gheorghe și nici la balaurul în ochii căruia tocmai își potrivea perciunii, zîmbea gîndindu-se la ședința de la gospodărie, de la care numai ce venise, înghețat. Ion Popoacă, vicele, condusese ședința, prima ședință din viața lui. Zisese:

— Tovarăși, noi consiliul de conducere ținem acum ședință. Așa că fac apelul. Tovarășul Petre Prinț.

— Prezent, răspunse Prinț.

— Bine, făcuse Popoacă și făcuse o cruce în dreptul numelui lui Prinț, să se știe.

— Tovarășul Milionaru...

— Prezent.

— Bine, făcuse el altă cruce cu creionul chimic mulat în gură.

— Tovarășul Ion Popoacă zise el.

— Prezent, răspunsese tot el și-și notase prezența.

— Tovarășu Brandemburg cel mare.

— De față, răspunsese Brandemburg.

Popoacă îl privise de sus pînă jos să nu-l confunde cumva cu vreun frate de-al lui Brandemburg.

— Tovarășu Vică.

— Prezent, răspunsese el și de-abia se stăpînise să nu rîdă. Erau doar numai ei, cinci, în sediu. Și se cunoșteau toți de cînd ieșiseră pe lume.

— Tovarăși, deschid ședința și dau cuvîntul tovarășului Brandemburg cel mare, zisese Popoacă.

Și după ce terminase Brandemburg, Popoacă se uitase pe ordinea de zi și spusese:

— Acuma dau cuvîntul tovarășului Popoacă Ion, vicepreședinte.

— Tovarăși, începuse apoi el cu alt glas, eu zic că... Vică zîmbea acum amintindu-și. Se taiase cu briciul în două locuri. Puse două bucățele de ziar, pe care le rupse din „Scînteia Tineretului" care se afla pe masă, întinsă și fixată la colțuri în pioneze. începu să-și șteargă briciul cînd auzi sub fereastră, în drum, o ceată de glasuri cîntînd. Apoi cîntecul se prinse, pașii pe zăpadă scîrțîiră ca pe sticlă și cineva începu singur:

„Mulți ani trăiască
mulți ani trăiască
La mululți aaani!"

Avea un glas cu chef, de întărîta ciinii în puterea nopții. Vică își controlă lanterna să vadă de nu se arsese toată bateria. De dimineața, pînă la ziuă trebuia să fie la raion. Era duminecă, mîine. Vru să stingă lampa cînd toată ceata începu să cînte „Mulți ani trăiască" și atunci Vică își aminti aproape buimăcit că era ziua lui. Că împlinise încă un an. Și se rușină că nu-și amintise, ca și cum ar fi furat anul acela cuiva, și n-ar fi fost al lui, și se bucură că-i aduseseră aminte. Și înainte îi cam înjurase în gînd, că nu dorm la ore tîrzii. Și ei poate îl mai căutaseră și cînd fusese la ședință. Și nu se băgaseră cu capul în somn, de voiseră ceva, și-l așteptaseră. Vică se uită pe sub pat și prin colțuri, căutînd vreo sticlă cu vin, deși știa sigur că nu are. Avea numai o jumătate de țuică, cu care se dădea pe obraz cînd se bărbierea. Auzi bătăi în ușă și glasuri tari lîngă prag și deschise, cam buimac. Intră un cîrd de băieți și fete și atunci el se trezi de-a binelea și vru să le închidă ușa, dar era prea tîrziu.

— Vai, scuzați, sînt, sînt... zisese, prinzîndu-se cu palmele de genunchi. Era numai în chiloți și în cămașă.

— Hai, îmbracă-te, zise Brandemburg cel mic, și Vică își dădu seama pe loc cine începuse afară cîntecul. Hai, te-așteaptă Geacără la nuntă, de aseară ne-a trimis să te căutăm că cică el a uitat să te cheme... Dar mi se pare mie că i-a fost cam peste mînă să te cheme, credea că nu vii, că nici el n-a venit în colectiv. Hai continuă Brandemburg cel mic și Vică văzu că era beat destul de bine. își descheiase doi nasturi de la cămașă, și n-avea căciulă în cap.

Vică se posomorî, nu de nunta lui Geacără. S-ar fi dus dacă l-ar fi chemat Geacără. Se posomorî, crezuse că se gîndise cineva la el, că își amintise cineva de el. Dar era altceva. Oamenii aveau timp numai de treburile lor. Se îmbrăcă să meargă, însă se răzgîndi. Cum să ajungă la nuntă, noaptea, în toiul ei? S-ar fi întrebat oamenii ce-i cu el, de ce n-a venit înainte?

— Ce culori, are, mamă! auzi el un glas necunoscut și cînd privi spre masă văzu o fată cu icoana în mîini. Se privea în ea și rîdea. Lampa îi lumina fața de aproape și Vică nu scoase o vorbă, ca și cum ar fi avut gura legată.

— Hai, ce mai stăm? zise Brandemburg cel mic. Și uitîndu-se unde se uita Vică: Fa, Aurico, lasă aia la loc, ce găsești tu acolo?

— Are niște culori! Și te vezi în ea ca în apă, întreagă, nu-ți strîmbă ochii și fața ca oglinzile, are tot felul de culori...

— Hai, lasă culorile, că se sparge nunta și noi nu ne mai urnim de-aici. Hai, îi făcu semn și lui Vică.

Dar Vică îi spuse că nu poate. Trebuia să plece dimineața devreme de-acasă. Cu gura îi vorbea lui, și cu ochii o fura pe fata ce lăsase icoana și rîdea acuma lîngă pat, cu alte fete. Ea chiar puse mîna pe pat și lui Vică nu-i plăcu asta. Aurica numai se răzimase de pat, dar nici nu se uitase la el și niei nu se gîndise la nimic, să-i numere păturile ori să vadă de-i curat. Ea aștepta fără să se grăbească. în odaie era cald și afară începuse demult să întoarcă vîntul nămeții.

Cînd plecară toți, Vică se dezbrăcă și stinse lampa. Nu puse geană pe geană toată noaptea. Dar visă că se culcase la pieptul ei, ca șarpele pe dulău, la soare.

3.

Soarele de dimineață era proaspăt, își aminti el, parcă udat de rouă. Cerul era albastru, vindecat. Fără nori, fără vînt, înalt, de vară. Hora începea tîrziu, și Vică nu-și găsea locul. Brandemburgii tocmiseră lăutari și făcuseră rost de trei căruțe și de patru pușți de vînătoare. Fiecare își făcuse rost de cartușe, să poată trage cît mai multe, să asurzească satul cînd or da bice cailor, la vale, spre cîmp. Brandemburgii se îmbrăcară de dimineață pentru horă, să fie oricînd gata, la îndemîna lui Vică. Dar el umbla cătrănit, de parcă n-ar fi vrut să se însoare.

— Ce-i mă, ți-e frică de ea? rise Brandemburg cel mare.

Ei aveau cîteva damigene cu țuică în căruță, sub pături, și se cam rînduiau pe lîngă ele. Pe la amiază se cam cherchelisră și cînd se așezară la masă mîncară ca lupii de credeai că nu se mai satură. Vică mîncă la ei, bău și el țuică, din damigeană, ridicînd-o cu greu la gură. Damigenele erau grele, mari. N-avuseseră altele mai mici.

— Bea și mănîncă, să nu te faci de rîs...

— La noapte o aduci la noi, că aici nu vine nici dracu după ea. întîi te ducem la țeline și la noapte vii de-acolo, mă găsești pe mine lîngă podul Blahniței, dormim acolo și te așteptăm... Te aducem în sat, să nu se atîrne vreunu de tine...

— Dacă ea vrea, cine să se atîrne?

— Taci, mă, striga Brandemburg cel mare, vezi să nu-ți atîrn eu două palme peste fălci, să înveți cînd să le deschizi.

Țuica era tare și toate limbile prinseră curaj. O muscă biziia înnebunită prin cameră, voind să fugă afară.

— N-a vrut să iasă cînd am deschis ușa, acuma să se dea cu curu de pămînt, zise cel mic. O s-o apuce beția.

— Deseară, nană, ce-o să facem cu fluturii. Nană, cînd te-ai însurat tu, mai țiii minte fluturii ăia galbeni?

— Ei, parcă numai de fluturi îi ardea lui atunci...

Vică își aminti de seara cînd fugise Brandemburg cel mare de la horă, cu nevastă-sa, cînd o furase. Seară aștep-tîndu-l să vină din cîmp, trăseseră o beție, cu țuică, din damigene. Ușa era deschisă și fluturii veneau din negură și se învîrteau în jurul lămpii. Era și atunci vară, și pe lîngă fluturi mai băzîiau în jurul luminii tot felul de goange. Brandemburgii cîntau, stînd în jurul mesei mici, pe jos, pe rogojini. Damigeana se afla la mijloc și ei se bucurau că fratele cel mare se însurase. Dar veniseră prea mulți fluturi în casă și înnegriseră lumina lămpii. Cum zburau în sus și în jos, făceau umbre pe pereți, o mie de umbre. Tăiau lumina în toate chipurile, și parcă o făceau să se miște. Umbrele jucau și pe fețele lor, mărunte. Parcă-i mîzgălea cineva cu cerneală subțire, îi înnegrea și-i ștergea imediat, în joacă.

— Bă, ăsta e caz de beție, zise Brandemburg cel mic. Eu încep să vă văd mutrele mișcîndu-se... Parcă vi se mișcă fălcile și nasul... Vi se mișcă cîte-o jumate de barbă și de frunte, una o ia în sus, alta la vale... De ne prinde Nana al mare, așa uriți... Ori ne-a făcut țuica uriți, ori vedem noi urît, tot una e! E caz de beție, așa că eu care sînt mai treaz zic că nu-s goale damigenele pînă la semn! Deci nu e caz de beție. Fluturii ăia se joacă și ne derutează. Este, Vică? Fac fel de fel de mișcări și eu zic să-i dăm afară, că pe urmă chiar că o să credem că sîntem uriți de tot...

Au deschis ușa și ferestrele și făcînd vînt cu palmele au vrut să dea fluturii afară. Nici chip. Ei se învîrteau tot în jurul lămpii. Pe pereți se vedeau acum, într-un joc ciudat, palmele Brandemburgilor, lungindu-se ca niște aripi, ori îngustîndu-se. Și se mai vedeau și umbrele capetelor, se vedeau urechile și nasul. Brandemburg cel mic începu să rîdă ca un nebun, văzînd umbrele. De fapt îl prinsese țuica de limbă, dar nu era deloc beat.

— Nu-i bine așa, zise el. Hai să suflăm încet spre lampă... Așa... Hu! Hu! Hu!

D. R. POPESCU

CALEA

POEM DE

Azi, cînd se-aude, tînăr, pasul nostru
pe scara mondială a mașinilor,
se simte vuietul — și limpede și furtunos —
crescînd din foșnetul încălțăminței
bărbaților, ce nu puteau dormi de grija noastră:

Iar dacă frunțile ca flamura au cute
de vîrstă și de muncă îndelungă,
acelea-s umbrele rețelelor electrice
zvîrlite peste ei din viitor.

Și trebuie să înțelegem de atuncea
destinul electricității,
căci ea nu este-o ramură de foc
pe care Zeus a scăpat-o peste lume,
și fiindcă nu-i plăcea
să se aplece s-o culeagă,
a lăsat-o oamenilor,
ci este generosul colț de flacără
din torța smulsă de curent,
pe cînd zbura la oameni cineva
cu focul ce-l răpise pentru ei,
știind că pentru-aceasta o să fie torturat
pe cele mai înalte stînci...

2.

Ci astfel a ajuns pînă la noi
o seminție de bărbați incoruptibili;
prin fortărețe de pedeapsă istoviți
ei lanțurile și le-au dus pe piatră —

pe-atîtea drumuri le-au tîrît,
încît granitul li s-a măcinat
și stelele îmi par niște scîntei postume
stîrnite de izbirea fierului de piatră
și-n lămpile-aplecate dintre ramuri
s-au ridicat scînteile din lanțuri.

Călcînd porumburile-ntunecate
văd schelele de-naltă tensiune
și simt în firele de rezistență
oțelul din cătușele discipolilor.
Și focul electricității,
adus și el din flăcările sacre,
deasupra spicelor pe care se cunoaște
rugina de pe sulițele perșilor,
e focul luminărilor conspirative.

Desigur, muncitorii
de viața cărora eram noi prinși
ne-au desenat pe foaia de țigară
rețelele de naltă tensiune
și punțile barajelor pe care trecem.

Împinși cu armele la ziduri
cădeau cu fața în pămîntul nostru
și ultimul cuvînt lui i-l spuneau;
și s-a păstrat ca o sămînță dîrză
și sîngele li s-a plecat peste cuvinte,
și schele roșii cresc de la cuvinte...

Peste colinele de calcar secetos
catargele se despletesc la vîrfuri
și-aud foșnind ciment albastru;

și-această mătăsoasă pulbere de preț
e colbul dureros
pe care-l da pămîntul împușcat
unde escortele-i pierdeau.

Văd astăzi sondele de piatră
pe care-aleargă strunele electrice,
și-s sigur că pe-acolo au trecut,
trimiși și investiți cu drepturile unice
pe care le avea partidul lor.

Cînd, aplecîndu-se, ne-nchipuiau pe noi,
ei înșiși circulau asemenea curentului electric
și sîngele le-a curs ca rîurile.
Iar ei, care-și urcară viața drept
încît și lanțurile obosiseră pe ei
ca lujerii bătrîni pe arbori,
acum se aplecau și se duceau spre lupte
asemenea unor tulpini nesprijinite:
dar mersul lor era cu-atît mai demn
cu cît nu ei veniseră la ape,
ci apele știau să meargă de la ei...

FOCULUI

ION GHEORGHE

Dovadă că acesta-i adevărul,
e că pe cînd bătrînele și tinerele ape
și-acum se duc la mare tot pe brînci
și-n stare-s numai ei să le ridice ;
de-aceea și există ei pe lume —
să poată ridica acele ape...

Căci rîurile s-au ținut atuncea după ei,
i-au sprijinit cu podurile-n lupte
și-acolo unde azi se-ntorc tramvaiele
asemenea unor armonici,
cădeau cu apele eroice
alături de ei și după ei
și rîurile le-au spălat durerea...

Pe ramurile apelor pletoase
venea împrăștiată electricitatea
și spulberată ca o lume de semințe
de mult zvîrlite spre destinul lor.

3.

Dar astfel au ajuns discipolii la rîuri
sau rîurile s-au oprit la ei :
trec luptele și își încearcă luptătorii
și vin incoruptibili la putere
și numai umerii li s-au plecat cumva
deoarece aduc de mult și de departe,
albite, pietrele speranței,
și se opresc apoi și construiesc din ele,
și alb și veșnic templul focului...

Și-acolo flăcări se ridică peste vreascuri
ca un pitic portocaliu și gol, e focul
care se lasă-n fața inginerilor
veniți cu cumpenele-n munți
și cu uneltele de astre.
Pe ordinele lor de-naintare
tot umedă e semnătura lor severă —
de fapt amprenta gloriei partidului...

Și fiindcă-au fost cu toții muncitori
mecanici unii, electricieni,
rămîne-un semn al luptelor prielnic
căci nu se poate să nu se arate
acea lumină visătoare.

Și după focuri oamenii se-apropie
căci vin și ei de mii de ani
ducîndu-și viața ca pe pietre,
și-apoi deschid explozii lungi în munți
ca niște cenușii fîntîni de pulbere.
Și unde stîncile se urcă-amenințînd
se leagănă asemenea pălănjenilor
adăugați la capetele frînghiilor
și viața lor și-o pun în cumpănă astfel
și pietrele atuncea se conving...

Și mai departe drumuri lucii saltă
cu poduri galbene la capete —
poate aceleași pietre de-apărare
din nopțile de grevă.

Pe vinul și pe mierea lor și pe uleiul
ei pun de-acum săgeata focului.
Bătrînul grîu cu barba albă
ei îl petrec la țărmurile lui ;
podoabele femeii și condurii
vor fi trimise electricității

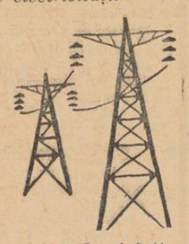

căci albe, vin picioarele ei iuți,
de ani de zile, de departe,
și-n laptele cirezilor mănoase
ea vine să se spele de departe.

Acestea ei le-au spus de la-nceput
și toți au înțeles și s-au apropiat,
atît de mult s-au înțeles atunci
încît li se cunosc și-acum pe haine,
urmele albe de ciment
sorbite de la-mbrăcămintea lor,
cînd s-au alăturat, consfătuindu-se.

Și de la Lenin se știau acestea,
căci de la el simt fluviile-n ele
picioarele de barză ale schelelor,
pe cînd discipolii-i văd urmele
pe prundurile albe și pe plaje
și ei duc apele pe scări înalte
și le descarcă pletele de stele.

începură toți să sufle și fluturii simțind mirosul de țuică zburară care încotro, parcă bătuți.

— Goanga asta căzu jos și se făcu praf, rise cel mic. A derutat-o alcoolul.

La seara aceea se gîndeau ei acum, privind musca ce bîzîia prin cameră. Nu mai rămăsese atunci nici urmă de fluture. Fugiseră afară, iar unii căzuseră pe jos, amețiți. Brandemburgii făcuseră la fel, de fiecare dată cînd fugea unul dintre ei cu fata în țelini, cînd se însura. Și voiau și acum, cînd Vică trebuia s-o fure pe Aurica, să sufle seara spre fluturii din jurul lămpii.

Cînd începu hora, toată lumea de pe margini se uita numai la Aurica. Vorbele o luaseră înainte. Toți știau c-avea s-o fure Vică, știa și maică-sa dar se prefăcea că habar n-are, să nu cumva să afle Speriosu și s-o omoare în bătăi. El nu știa și așa și se cuvenea, să nu știe, doar de aceea era tatăl Aurichii Tații nu trebuiau să afle decît seara, cînd nu venea fata acasă. Iar de se aflau la horă, să știe numai după ce o urcau băieții în căruțe și fugeau cu ea. Lumea să rîdă și să dea chiote și el să întrebe :

— Pe-a cui o mai furară, fă ?

— Mi se pare că te făcură fără fată.

— Pe mine ?

— Ei, lasă, o să ai și tu nepoți...

— Da cine o furară, fă ?

El era căzut din cer, nici nu știa cine-i luase fata. Se înfuria și injura și își bătea nevasta că nu-i spusese nimic. Dar se întîmpla ca nici ea să nu știe. Ori să știe că vrea s-o ia unul, și la horă să se trezească c-o luase altul.Tatălui nu trebuia să-i pară rău de fată, tot trebuia odată și odată s-o fure cineva, altfel s-ar fi făcut de rîsul satului, dacă-i pleca din curte cu lăutari. Însemna că e oloagă ori e atacată la plămîni. Grija lui era alta : cît o să ceară ginerele, ce zestre, cîte pogoane, cîte pături, cîte oi, cîte peșchire ? Dacă fata fugise cu el, era bine. Fetele nu fugeau decît dacă voiau ele. De nu voia fata și o fura unul, el n-avea ce să mai pună piciorul în sat. Și fetele voiau întotdeauna, chiar dacă nu cu tot sufletul. Ai bătrîni erau mai împielițați, nu prea se îndurau să rupă din pămînt și din casă.

De trei ori se apropie Vică de ea și de trei ori Brandemburgii făcuseră semne celor de la căruțe să vină. Vică nu se hotărîse și caii rămaseseră nemișcați, cu frîiele pe ei.

— Ce faci, mă ? Se apropie Brandembug cel mare de el. Pînă cînd vrei să adăstăm ? Ce ești așa de mămăligă, mă ? Se uită lumea la tine ca la urs, ce tot aștepți ?

— N-o iau...

— Ce, ești într-o dungă ? Prinde-o de mînă și salt-o în căruță, ce, ți-e rușine ?

— N-are nici un rost...

— Cum, n-are mă ? Păi de ce e făcută muierea ? E făcută și ea pentru un rost, nu e făcută degeaba.

— Nu merg cu căruța...

— Cum vrei s-o furi, pe jos ? Să moară satu' de rîs ? Ori nu vrei să te însori cu ea ? Ți-a făcut ceva, s-a uitat la altu' ?

— Spune-le să meargă cu căruțele acasă.

— Mă, Vică, tu ești beat ! Se uită lumea la noi... Hai, că și Aurica se cam încruntă... Stă cu fetele și se cam încruntă spre noi, s-o fi săturat și ea să mai aștepte...

— Mă duc la ea...

Brandemburg îl privi și așteptă să înceapă o boierească. Numai din horă trebuia s-o urce în căruță, să-i fie toată viața plină de bucurie.

Dar cînd începu boierească, Vică o luă de mînă pe fată și plecă spre bombonar. Așa crezu Brandemburg, c-o duce înainte să-i dea o susană ori o înghețată. Vică trecu de bombonar și lumea se uita după el ca după urs. Nu mai juca nimeni, lăutarii cîntau în vînt, cu ochii la vale, nedumeriți. Brandemburg făcu semn căruțelor să vină. Se auziră focuri de pușți și chiote și cele trei căruțe trecură prin horă mînînd nebunește. Brandemburg sări pe prima și cînd ajunse lîngă Vică opri caii și-i făcu semn să urce. Vică dădu din cap, că nu merge, și o ținu pe Aurica de mînă, să nu meargă nici ea.

— Ce-ai ,dragă ? se încruntă fata la el.

Brandemburgii trăgeau cu pușțile în sus și legănau damigenele.

— Să-l urcăm pe nărod, zise Brandemburg cel mare, sărind jos.

Dar Vică nu vru. Se certă cu Brandemburgii și ei plecară, înjurînd și parcă rușinați de rușinea lui.

— Ne-a derutat total, oftă cel mic.

Și se sparse și hora. Nu mai avea nici un dumnezeu să țină pînă seara. Oamenii nu pricepură de ce plecase Vică la Speriosu acasă cu Aurica de mînă. Și cînd aflară că mersese s-o ceară de nevastă, dădură din mîini.

— E-te, na ! Pîrț !

Și Aurica plecă tăcută de acasă. Și nu voi să plece decît pe întuneric, să n-o vadă lumea. Vică o făcuse de rîs. Voise să fugă în cîmp, să audă pușțile bubuind, să vadă căruțele întrecîndu-se și să privească lumea cum îi face de la porți cu mîna.

— Păzea, păzea, că vă prinde !

— Fugi, grăbește-te fă, să dea de pămînt cu tine !

Așa strigase și ea după altele. Așa se măritaseră toate fetele, și maică-sa tot așa fugise. De cînd era mică se tot gîndise la ziua asta și acuma se ducea cu Vică de mînă, tăcuți, spre casa lui, ca și cum nu s-ar fi întîmplat nimic. Se împlinea ceva și nu se împlinea. Căruțele plecaseră de mult, nu mai puteau s-o ducă în cîmp, fată. Și ea să vină acasă bucuroasă și muierea bărbatului. Și Vică nu ceruse nici zestre, ca un prost, asta o îmbufna și mai mult și-i venea să-l apuce de păr și să-l muște de ciudă.

Cînd ajunse la el, casa li se păru pustie Ea se așeză pe prag și nu vru să intre înăuntru

— Hai, Aurico

— Ba.

— Hai, stai pe scaun...

— Ba !...

Și nu vru în ruptul capului să intre. Și se așeză și Vică pe prag. Stăteau nemișcați și priveau în pămînt. Era lună, dar ei n-o vedeau, Aurica nu voia să intre în casa lui, fată, nu era frumos să intri așa în casa unde-o să stai cu bărbatul toată viața. Și el nu știa ce are și îi era greu să vorbească. Puse mîna pe ea, să o îmbune, dar ea îl lovi peste degete, cît putu de tare.

— Ei, făcu el, și-și bagă degetele în gură, ca un copil, și se strîmbă de durere.

După o vreme, ea se ridică și porni spre poartă, singură. El crezu că pleacă acasă la ea și nu-i zise nimic. Aurica se opri în poartă și întoarse capul spre el. Atunci luna îi lumină fața și el văzu în ochii ei că nu e supărată. Se ridică și plecă în urma ei. Cînd ajunse la poartă, ea nu era acolo. O văzu pe mijlocul drumului, mergînd la vale Nu știu unde se duce și rămase rezemat de paianta podului. Aurica se opri, stătu într-un picior, tot sărind pe loc, să nu cadă, și își scoase din piciorul drept pantoful și șosetele. Apoi, sărind în dreptul, se descălță și de pantoful stîng. Și iarăși îl privi pe Vică. Și fără să-i spună o vorbă, plecă mai departe, ducîndu-și într-o mînă pantofii și în alta șosetele. El se luă după ea și o ajunse la marginea satului, dar rămase tot în urma fetei și o privi cum se joacă. Desena cu degetul cel mare de la picior tot felul de cercuri pe mijlocul drumului. Și rîdea încetișor fără să-l privească. Trăgea dîre lungi prin praf și lui Vică i se păru că are degetele albe, și picioarele, așa le bătea luna de tare.

— Ce faci, fată ?

— Las dire, să știu drumul, cînd m-oi întoarce, rîse ea și se strîmbă la el.

Și el o mai întrebă o dată. Îi plăcea cum se strîmbă, i se părea că se strîmbă dulce.

— Ce sînt cercurile astea, fată ?

— Ei, multe mai vrei să știi, zise ea și nu vru să-i spună că voia să fie copiii ei, fete mai ales voia să fie cercurile acelea.

Ea se opri și intră în răzor, spre mijloc. Grîul îi ajungea pînă la piept. Pe răzor era iarbă și pe iarbă un strat de rouă. Și atunci ea îl văzu pe Vică întreg, dintr-o dată, fără să-l privească. Aerul mirosea a vînt. Cerul se înroșise la apus ca o rană.

— O să bată vîntul mîine...

— Ce zici, dragă...

Și nu mai vorbiră nimic. Se culcară și simțiră trecînd prin ei, învăluindu-i cu pămînt greu și fierbinte, răzorul. Trecea peste ei somnoroasă, cu ochii cîrpiți, fără să-i vadă. Ei dormeau întinși pe pămîntul plin de rouă, dormeau cu fețele spre cer, rupți, cu mîinile atîrnînd greu, ca niște morți. Dormeau adînc, de parcă intraseră în pămînt.

---

*) Fragment din romanul VARA OLTENILOR.

Desen de
ALBIN STĂNESCU

dorințele

...Coșul de răchită în care era copilul îl așezase pe două scaune în mijlocul odăii, patul îl scosese afară, mai scosese afară și o ladă lungă și înaltă — și astfel se făcuse mai mult loc. De-a lungul pereților erau mese, mesele formau o potcoavă mare cu colțurile boante și abia aveai unde să te învîrtești, dar lui îi plăcu aranjamentul ăsta, și nu-l mai strică. Pe mese femeia întinsese hîrtie albă prinsă în pioneze, iar farfuriile și tacîmurile împrumutate din vecini luceau în lumina ușoară a celor trei lămpi agățate aproape de tavan. Ca naș, Costea stătea acolo unde brațele lungi ale potcoavei se întîlneau, ținea o sticlă de rachiu la îndemînă și se cinstea singur, fiindcă el și femeia mai aranjau pe mese sticlele cu băutură și farfuriile cu bucate bune. Apoi veni Voicu și el nu-l mai slăbi, îi spunea : „Numai vesele, Voicule !“ Și Voicu cînta din acordeon numai vesele, dar el vroia cîntece și mai vesele, iar Voicu rînjea cu dinții lui de viplă : „Du-te mă, mai încolo ai să vrei altele“, însă el știa că în nici un caz nu-și va dori altfel de cîntece în seara aceea. „Nașule, se bucură Marcu — îi spunea femeia lui Costea — se bucură mult, zău...“, iar Costea o liniștea : „Să se bucure, fino, de ce să nu se bucure, lasă-l să se bucure“. Și femeia, acum că terminaseră de pregătit totul, se așeză lîngă nași-su și rîdea blînd, iar el rămînea aproape de ușă să primească oaspeții. Voicu, după ce obosea de cîntat, se așeza în fața lui de cealaltă parte a ușii. „Nu-l da jos — îi spunea lui Voicu — cînd vin, le ieși înainte și-i dai cu mulți ani trăiască, știi ? Cum vin, gata ! Hai, ce dracu, că știi!“... Se lăsa liniștea după aceea, se mai trezea copilul, dar femeia îi dădea să sugă și liniștea venea din nou, și tocmai acum Voicu se găsea să-l întrebe : „Vin mă ?“, și el răspundea : „precis vin, de ce să nu vină ? I-am chemat, de ce să nu vină ?“.

Ușa camerei se deschise încet și lumina galbenă se prelinse peste omul tînăr ghemuit pe scaunul scund și toate gîndurile și dorințele dinainte pieriră... Lumina aceea leneșă și obosită îl îmbrățișă, descoperindu-i chipul colțuros cu pometii împinși brutal înainte, cu nasul turtit parcă de o lovitură, cu mustața blondă și rară alunecînd pe la colțurile gurii mari, cu părul negru încîlcit și ochii alungiți cu gene neașteptat de lungi și sprîncene subțiri, puține, de femeie.

Omul se ridică greoi și cu pași nesiguri trecu pragul și se opri în mijlocul odăii, timid, tremurînd, cu fălcile încleștate, și duse mîna după țigări, dar moașa țipă ceva, el nu înțelese ce — și atunci merse să-și sărute femeia.

— Să-ți trăiască, spuse moașa.

— Să-ți trăiască, spuseră și femeile care veniseră nechemate de nimeni.

Omul văzu cum moașa taie o lămîie mică, în două, și stoarce bucățile de lămîie în ochii copilului.

— Să albă privirea limpede, spuse moașa.

— O, da, să aibă ochii limpezi, spuseră și femeile.

Omul duse din nou mîna după țigări și rămase cu mîna în buzunar, pentru că moașa vorbea copilului, îl alinta cu vorbe urîte... îl lovea peste piciorușele roșii încă umede — și omului îi plăcu ce face moașa.

— Ai casă nouă, spuse moașa.

— Copilul înseamnă casă nouă, viață nouă, spuseră și femeile.

Iar omul nu știu dacă le-a mai văzut vreodată pe femeile acelea, omul era tractorist și nu era de pe acolo, nici femeia lui nu era de pe acolo — veniseră de curînd în comună, și de aceea acum nu-și mai amintea dacă le-a mai văzut pe femeile acelea. Una din ele aduse un lighean cu apă și moașa așeză ligheanul pe dușumea și încercă apa cu degetul, mai ceru apă rece și o altă femeie aduse apă rece și turnă apa rece, iar moașa încerca mereu apa din lighean, și cînd o găsi potrivită, o altă femeie aduse copilul și moașa începu să-l spele cu mîinile ei mari și puternice și pricepute, în timp ce femeile trebăluiau prin casă. Deodată omul se simți apropiat de ele și se duse lîngă nevasta lui. Se așeză pe marginea patului și atunci scoase pachetul cu țigări, alese o țigară bună și fumă zîmbindu-i femeii, iar femeia zîmbindu-i lui.

Mai tîrziu, moașa și femeile acelea și femeia lui au început să rîdă și l-au trimis afară, omul ieși și la poartă se întîlni cu Dumitru. Dumitru era tot tractorist și dădea tîrcoale unei fete din vecini.

— Ce faci ? îl întrebă omul vesel pe Dumitru.

— Bine, spuse Dumitru — și-i ceru o țigară prin semne.

Omul scoase țigara și i-o oferi.

— Bei ceva ? se trezi omul spunînd.

— Beau, de ce să nu beau ? spuse Dumitru fumînd repede.

— Hai să bem ceva ! se hotărî omul și se întoarse din drum și strigă tare, cu veselie, spre casă : Măi femeie ! mă duc să dau o dușcă. A născut, știi, îi spuse lui Dumitru, a născut așa, deodată, n-a mai apucat să ajungă la Casă și a născut, știi ?

Dumitru se lovi cu palma peste frunte :

— O facem lată — mă ! Să mor, o facem lată rău, mă !

Omul fluiera și cînd auzi vorbele lui Dumitru se opri, rămase împietrit cîteva clipe și fără vorbă o luă înapoi. Se învîrti o vreme pe lîngă casă, apoi intră, cuprinse totul dintr-o privire, moașa îl aștepta, femeile plecaseră și moașa îi explică ce are de făcut, iar el îi spuse :

— Te pricepi la din astea, am văzut eu că te pricepi, cum să nu te pricepi ? Mă speriasem, știi ? mă speriasem că nu te pricepi, da' te pricepi, nu ?...

Moașa rîse și plecă, iar el se așeză pe marginea patului, femeia îl primi cu zîmbetul acela al ei, el își trecu încet palma peste frunte, prinse bărbia femeii și femeia îl întrebă veselă :

— Ai băut bărbate ?

— Cum îți e ? spuse el cu gîndul în altă parte.

— Mi-e bine acum, o auzi pe femeie spunînd și vorbele ei veneau de departe. Te așteptam, spunea femeia grăbită, nu știu de ce mi-era frică, mă luase cu frică...

- Ce face ? întrebă el.

— Doarme, zîmbi femeia cu un zîmbet nou și trase marginea plăpumii să-l vadă și el.

— Tu nu dormi ? se aplecă el să vadă copilul.

— Nu mi-e somn de loc.

- Nici mie...

Atunci se auziră niște bătăi în ușă.

— E voie ? întrebă un glas gros îndulcit.

— E voie, spuse omul ridicîndu-se.

Și oamenii intrară, călcînd cu grijă și se adunară lîngă patul femeii, o priveau de sus cu ochi calzi, rîdeau stînjeniți, își mototoleau pălăriile în palme și nu știau ce să spună, veneau pentru prima oară în casa acestui om tînăr, veneau bucurîndu-se de norocul lui, între oameni așa se obișnuiește, dar omul acesta tînăr se trăsese mai într-o parte, neliniștit, cu mîinile înfundate adînc în buzunare. Așa părea foarte matur și liniștit, iar oamenii au trecut pe lîngă el și unii i-au făcut complice cu ochiul, și după ce s-au oprit la patul femeii au început să se poarte ca niște oameni foarte tineri. Priveau femeia cu ochi calzi, rîdeau stînjeniți, își mototoleau pălăriile în palme și nu știau ce să spună, iar Costea, secretarul de partid de la gospodărie, puse o pungă pe pat și spuse : „Niște bomboane“, și fiecare din cei care veniseră în casa nouă a omului, lasă pe pat ceea ce izbutise să găsească în puținul timp ce trecuse de cînd aflaseră vestea de la Dumitru — și oamenii după ce se uitară pe rînd la copil, trecură înapoi, continuau să se poarte ca niște oameni foarte tineri, îl găsiră cu mîinile înfundate în buzunar și fiind foarte tineri nu îndrăzniră să-i întindă mîna, îi spuneau numai : „Bună seara Marcule“, sau „Hai noroc Marcule“ și el le răspundea la fel, iar Costea îi spuse : „Mă, vreau să-ți fiu naș, eu te cunosc mai de mult și vreau să-ți fiu naș, ce-ai zice dacă ți-aș fi naș ?, și omul își smulse mîinile din buzunare și începu să și le frece, și ieși în urma oamenilor, să-i conducă pînă la poartă.

Cînd se întoarse, se așeză pe marginea patului, își privi femeia și se lăsă între ei o tăcere grea și vorbele ce le găseau, continuau să le caute, trebuia acum să-și spună multe și nu aveau la îndemînă vorbele, iar mult mai tîrziu înțeleseră că pentru ceea ce vroiau ei să-și spună nu era nevoie de vorbe.

În noaptea aceea el nu dormi, rămase pe marginea patului privindu-și femeia și copilul, și veniră în el o mulțime de dorințe, iar el cercetă fiecare dorință cu multă atenție, cu foarte multă atenție, dar nu se putu hotărî pe care s-o aleagă mai întîi — și atunci se gîndi să ceară sfatul oamenilor.

Constantin Stoiciu

PROFIL:

Petre Ghelmez

Liric prin excelență, Petre Ghelmez vorbește în poezie despre generația sa și în numele generației sale. Este vorba de un lirism simplu și concentrat : Ghelmez nu iubește nici poemele fluvii și nici ciclurile. Ai uneori impresia frumoasă că poetul bate cititorilor adevărate telegrame lirice, ceea ce dă poate și acea frustă impresie de fapt cotidian în accepțiunea bună a cuvîntului.

Cu aceste virtuți, poetul nu este retoric, el nu perorează, ci vorbește tinerește, deschis și sincer. Este, de asemenea, de relevat că, deși Ghelmez nu și-a fixat încă definitiv timbrul propriu în poezie, el este totuși **el**, neapelînd deloc la o modă artistică străină firii sale și nevoind, așadar, să se conformeze, de dragul unui stil zis modernist, versului minulescian : „nu sînt ce par a fi".

Originalitatea poeziei lui Ghelmez aș găsi-o în deliciul cu care poetul urmărește procesul muncii creatoare în socialism, pînă la detaliu, pînă la amănuntul semnificativ. Vreau să precizez : La diferiți poeți, munca este cîntată în moduri diferite. Arghezi surprinde frumusețea mișcării în muncă, armonia acestei mișcări. Beniuc — patosul muncii și sensurile ei revoluționare. Maria Banuș — spiritul gospodăresc al muncii, ordinile ei lăuntrice. Nina Cassian — minunea în fața muncii finite, în fața obiectului devenit poetic ș.a.m.d. Păstrînd proporțiile, la Ghelmez face o frumoasă impresie cîntarea procesului de muncă, în amănunțita lui derulare, în diferitele lui ipostaze, pe parcurs.

In mediul rustic, se ia treieratul : **„În plină amiază / Colectiviștii treierînd grîul / Snopi de lumină treieră parcă".**

Elementele naturii sînt integrate și ele procesului muncii și tradiționalului lui ritual : **„Le ia vîntul semințele-n pălmi / Și / Suflîndu-le cu buzele lui fierbinți / Focul lent cînd și cînd li-l încearcă".**

Iată acum munca mulgătoarei de la o colectivă, în gestul precis și plastic al turnării laptelui dintr-un vas în altul, ca pe un steag alb al liniștii : **„Steag alb, de pace, desfășoară mulgătoarea / În fiecare zi cînd laptele îl toarnă în bidoane... / Un steag fluid, a ierbă mirosind".**

Munca fiind un proces multimilenar, prin care omul s-a justificat în fața istoriei, este firesc să ne întrebăm unde și în ce măsură se tălmăcește, în această poezie juvenilă și de acțiune, ideologia epocii noastre. Actualitatea tînărului nostru coleg stă în seriozitatea cu care sînt alese temele poeziilor și în pasiunea cu care sînt ele dezbătute. În poeziile bune, poetul trece dincolo de faptul cotidian, în zona sensurilor și constată, de exemplu, că, fiind toamnă : **E deasă ziua de semințe, / De sorii veșnic arzători / Ai marilor făgăduințe / Din embrioane și culori".**

Paralela este făcută cu conștiința noastră socialistă și, după dialectica germinării în natură, se trece la dialectica din spirit, trăgîndu-se concluzia : **„Semințe mari și-n suflet sînt...".**

În moda de-a se conforma neapărat unei mode, sînt tineri poeți care, în virtutea unei gîndiri subțiri, de factură mic-burgheză, consideră actualizarea unei teme ceva ce ține de finalul poeziei, ca o marcă poștală suplimentară. De aici, prezența unui mac roșu în lan, a unor zori roșii în geamul uzinei, este — prin intenție, — actualizare. Este meritul poeziei lui Petre Ghelmez acela de-a vedea, în partinitate, substanța însăși a poeziei : **„Sînt comunist ! / Port sub arcada frunții, lucid / Încandescentele-ntrebări ale secolului meu : 20** — Și deci : **„Luciditatea e sarcina mea de partid".**

Atunci cînd această sarcină permanentă nu este pe deplin realizată, poetul suferă, și atitudinea autocritică e fără echivoc : **„Durerea mea-i că nu pot să mai dărui / Pămîntului și stelelor de-ajuns".** Sau : **„Că n-am puteri, pe-a zidului măsură / Să urc prin timp, cum vreau și să cobor".**

Procesul de muncă și luptă a partidului este văzut tot așa, în însăși desfășurarea lui vie și cu rezultatele-i istorice. Această lirică cetățenească frustă și pasionantă, această dezbatere artistică a problemelor de căpetenie din viața noastră, — cum și munca pe manuscris pe care o denotă versurile — ne fac să credem în bunii auguri ai tînărului nostru tovarăș de muncă și de vise Petre Ghelmez.

Pentru un profil liric, constatările nu pot să se oprească aici, mai cu seamă pentru un poet pe care experiența, insuficientă încă, îl plimbă deocamdată pe un teritoriu liric cu obstacole și surprize. Întîiul păcat asupra căruia aș vrea să insist este acela al prolixității. Baroc pe alocuri, de-a dreptul prolix alteori, poetul reproduce mimetic repetiția unei formule, așa ca Guillen sau Neruda, nu însă și cu bunul efect al acestora : **„Să-ți fie cîmpul fertil ! / Să semeni grîu și porumb și cafea și piper, / Să rodească ! / Să ți se legene în cale florile ! / Să tai drumuri largi prin savane"** etc. etc.

Sau : **„Sînt iederă ridicată pe casă / Sînt floarea pitică de lîngă drum./ Sînt coșul furnalului prin norii de fum, / Sînt muntele, poteca, izvorul".**

Alteori, prin salutara sete de concret, atributul devine mai concret decît trebuie și, prin acest sacrificiu, soarele capătă streașină ca locuințele de la țară („pînă la streașina soarelui") sau același soare e cules în căușul palmelor, ca roua cîmpului („ați adunat în palme / soarele tot din cîmpie"), diamantul dă muguri („încoltea / mugurul alb, de diamant o-menesc...").

Este bine că, de cele mai multe ori, simbolul este folosit fără estompări simboliste, ca de pildă în frumoasele poezii **Amintire** cu **Salcîm tepos.** Dar în **Știu** sînt o mulțime de simboluri aliterate, vagi și inutile. În **Sfîrșit de vacanță** (cu versuri, pe alocuri, frumoase) simbolul festiv este mult prea sentimentalist etc.

Deși versurile sînt scrise într-o limbă literară curată, în care influența folclorului este distilată și bine adusă din condei, autorul s-ar fi putut feri de unele sincopări subdialectale **(încoa'** — de pildă), într-o poezie în care operează cu neologisme și încă în mod fericit, fără stridențe.

Aceste constatări, aceste glosse răzlețe, sînt făcute pe marginea viitoarei culegeri cu care Petre Ghelmez ni se va înfățișa în colecția „Luceafărul". Cred în succesul viitoarei plachete și, arghezian vorbind, în planeta de poet a autorului. Liric, sensibil la amănuntul de semnificație, poet pasionat legat de marile probleme ale epocii sale, fire laborioasă și sinceră cu ea însăși, fugind de influențele ispititoare ale unei mode de altfel desuete, Petre Ghelmez trece hotarul făgăduinței și se apropie treptat, vizibil, de certitudinea unui destin literar.

Al. Andrițoiu

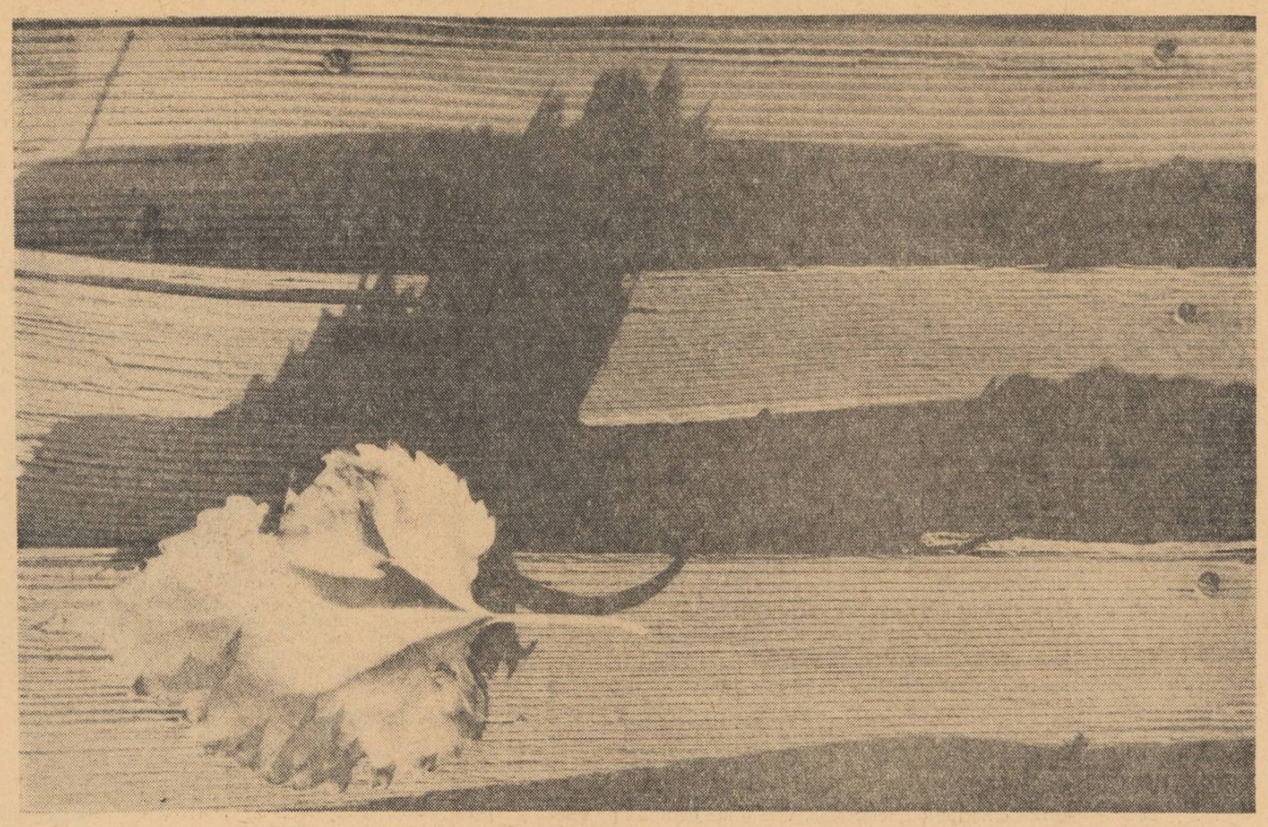

ULTIMA FRUNZĂ — Fotografia: ION MICLEA

POȘTA REDACȚIEI

Domițian Cuciureanu : În „Drumul reîntoarcerii" personajul central este oarecum conturat, ceea ce înseamnă că ai posibilități literare, dar deocamdată domnește locul comun. Unul și același tip poate să preocupe, desigur, pe mai mulți scriitori, dar fiecare trebuie să-i descopere noi dimensiuni. Aici, datele oferite sînt cunoscute, sau fac impresia a fi cunoscute, fapt cu atît mai grav. În „Pămînt întins" totul se rezolvă prin discuții, iar „Zîna băhnii", o fișă biografică, voit „interesantă", sună neconvingător.

Alexandru Ivasiuc : Exceptînd excesul de considerații, cam gratuite, de la început, „Naveta" este, fără îndoială, interesantă, deși inegal susținută. Pentru o discuție mai amănunțită, te rugăm să treci pe la redacție.

Vasile Gaftone : Personajele sînt prea ostentativ prezentate în alb și negru și, de fapt, nu se întîmplă nimic în cursul povestirii. Iar ceea ce s-a întîmplat este redat simplist : „Mădălina a avut bărbat ; a fost căsătorită cu un șofer care lucra la întreprinderea noastră. El făcea curse clandestine pentru particulari, lua bani. Mergea acasă beat, o snopea în bătaie... Juca rolul lui Othello... Cineva, la un pahar, îi băgase cuiul în cap că-l înșală Mădălina... Mădălina l-a părăsit, au divorțat". Destul de clar, dar urmările sînt mult exagerate. Atmosfera („Tocmai atunci o cunoscută și îndrăgită cîntăreață de muzică ușoară cînta „Fericirea"...) este de asemenea confecționată.

Constantin Dumitrache: Stilul povestirii este plăcut, dar lipsit de adîncime. Un moșneag sfătos, care povestește cum a învățat carte, trebuie să aducă mai mult decît simpla relatare. Ne-am mulțumi cu ea numai atunci cînd ar fi cu totul nouă.

Florian Ștefănescu : Este mai mult o anecdotă, bazată pe o discutabilă vorbă de duh.

Leon Pop : Satira este uneori îngroșată atît de mult încît își pierde efectul. De altfel întreaga povestire are un ton confuz, iar obiectul satirei respective pare deplasat. (Dacă este într-adevăr o satiră, ceea ce nu credem, deoarece finalul este suficient de macabru). Povestea de dragoste se consumă cum a și început, la modul absurd : un om care visează să aibă o casă cu baie, vrea să se căsătorească pentru a obține banii cu care să-și realizeze visul, dar se îngrozește la gîndul că femeia nu este... o zînă din poveste ! Sincer vorbind, n-am înțeles mare lucru.

I. Suciu : Biografia eroului se bănuiește a fi interesantă, dar este relatată monoton și cu o vădită disproporție între pasaje. Se insistă asupra unor evenimente de mai mică importanță și se trece în zbor peste cele care reclamau oarecare întindere. Sînt și unele naivități. „Într-o zi de toamnă" încearcă să scoată semnificații dintr-un fapt prea mărunt (cel puțin așa reiese din povestire) ca și cealaltă lucrare, „Gutuia".

Ioan Ciurdaru : Amîndouă sînt bine scrise, cu economie verbală și cu un cert simț al amănuntului. „Alt univers" reia, însă, situații cunoscute. Mai densă, și cu un fior liric real, schița „O fată a trecut rîul" ar putea interesa, dacă finalul ar căpăta oarecare consistență.

Al. Dragomir-Făgețeanu : Cinismul unora dintre personajele d-tale devine, prin schematism, incredibil. Astfel, tragismul întîmplărilor pe care le povestești se pierde în grotesc. Episodul central ar putea constitui nucleul unei povestiri, dacă se renunță la gesticulația exagerată a personajelor. Despre „Profesia de bază" ni se pare că ne-am mai spus cîndva părerea.

Ion Ionescu : Un tren se oprește, în fața unei lespezi de piatră care a căzut pe șine. „Conductorul trenului veni în fugă pînă la noi. Ce este ? Ce s-a întîmplat ? întrebă el mirat. Facem cursă cu obstacole, răspunse în glumă Nelly Csako". Apoi, după două-trei rînduri : „trebuie să asigurăm o bună funcționare a mașinei pe care o conduc și să nu pierd nici un minut. Conductorul dispăru după locomotivă (auzind acest argument suprem, n. n.). Mecanicul sări în cabină pentru a băga presiune. Coborî imediat. După cîteva clipe sosi și conductorul cu oamenii. Peste cîteva minute trenul 2345 i se de-te pe liber" (nu se spune cui „i se de-te" trenul !). Dacă problema s-a rezolvat atît de fulgerător, lăsînd deoparte stilul, de ce mai este nevoie de restul povestirii?

Silvia Bibire : Chiar telegrafic, stilul trebuie să aibă claritate. Ce se poate înțelege, de exemplu, din această alăturare : „Copilul era în comă. Am răsuflat ușurat"? În orice caz, nu se poate înțelege că povestitorul reușise să îmbarce pe un avion sanitar un copil în comă. Mai ales că nimeni nu-i dă vreo asigurare asupra soartei copilului. Sînt prea multe asemenea (să le spunem) scăpări, care ies în evidență fără nici un efort de lectură: „Obosit de drum, covorul catifelat al ierbii, de sub salcîmii în floare, mă îmbie la somn. (Nu covorul era obosit, ci drumețul !). Scot o pătură și o întind jos. („Scot", așa, simplu, ca pe-o batistă ?). Deși nu de mult mîncasem, prin burtă aleargă parcă șoareci. (O notație remarcabilă prin exactitate !) Deschid un alt rucsac și scot niște sanvișuri. (Omul, precaut, umbla cu două rucsacuri !) Pe drum, care la ambele capete coboară în cîte două văi, probabil alte două sate, este un du-te-vino. Oamenii umblă cu treburi. (Cum coboară un capăt al drumului în două văi deodată, „probabil două sate"?). Un asemenea comentariu însoțește, fără de voie, povestirea dumitale.

Jean Nedelcu : Stilul este din cale afară de neîngrijit : „În acea zi, pe străzile orașului toropit de căldură, adia doar briza mării. O dată cu ea, se auzeau și unele zvonuri. Mitu, un tînăr mlădios în mișcări, le șoptea furiș cunoscuților : „Se apropie, fraților, se apropie...". D-ta ai vrut să creezi o atmosferă de gravitate, dar...

Banu Rădulescu : Faptul este povestit cu o încordare reală, viciată însă de curiozități stilistice, în genul : „În Cristina nu stau asemenea perplexități" sau „Putem îmbogăți deci în jur sacrificînd". Alteori, prețiozitatea nu este decît o haină a banalității : „Pe fața ei va fi să-și treacă aripa, rămînînd, fericirea că e iarăși la brat cu el pe o stradă oarecare, într-o plimbare care va ține...", Renunțînd la asemenea inutile eforturi de exprimare, povestirea ar putea să rețină atenția.

Ștefan Nicolici : Totul se rezolvă prea simplu, prin „vorbe, vorbe, vorbe...". Prietenia este o temă mai serioasă.

Ion Bălăceanu : Exagerîndu-l nepermis de mult, faptul pare brut. Prelucrarea trebuie să scoată în evidență procesul psihologic, oricît de sumar ar fi el schițat.

Marilena Tutilă : Uneori, amestecînd două povestiri, nu mai rămîne nici una dintre ele. Gîndește-

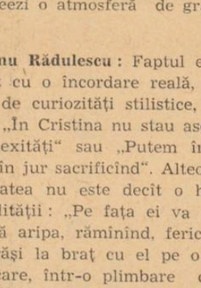

te la cititorul care va spune, la sfîrșitul lecturii : Ei și? Este o întrebare conținînd un răspuns categoric.

Mihu Dragomir

MAI TRIMITEȚI :

Elena Siștac — Hîrlău, Ion Goga ; Pufu Valeria — Mărășești ; Octav Mehedinți — Stîlpu ; Emil Frățilă — Blaj ; N. Petrache — Murgeni ; Beti Iosif — Cluj ; Lucian Albu — București ; Mihai Litinschi ; Cimpineanu Vladimir — Tîrgoviște; Jecan Octavian — Sîncia ; Nicolae Grigore — Galați ; D. Dunăreanu — Iași ; Cernescu C. Mugur — Tîrgoviște ; — Dumitru Tîncu Rîn — Sinaia ; Ivan Dumitru — Branișca ; Dumitru Vorîndan — Arad, Mihai Goiceanu — București.

DEOCAMDATĂ NU :

Vali Armin — Craiova ; Mărițuța D. — Cluj ; Roman Robu — București ; Mitică Lăcătușu — Roman ; P. Cerbu — Orșova.

Agenda cenaclului „N. Labiș"

La concurență cu concertul unei renumite cîntărețe franceze, seara de 26 noiembrie a adunat la Casa scriitorilor o asistență numeroasă. A 28-a ședință a marcat debutul în cenaclu a doi autori cunoscuți anterior din presa literară. Partitura de proză a fost susținută de Vasile Băran, cu schițele „Neregula" și „Cafeaua". După cum a observat și Eugen Barbu în încheierea ședinței, cele două lucrări conțin umor de bună calitate, mai puțin pe linia invenției metaforice și mai mult de domeniul acțiunii și al caracterelor ca atare (deși a doua schiță plătește oarecare tribut gazetăriei). „E un umor sec, mai „tainic", care însă pentru urechea deprinsă cu literatura bună nu e greu de descoperit". S-a remarcat firescul narațiunii, fervoarea în combaterea spiritului mic burghez și a birocratismului, s-au făcut obiecții în legătură cu tratarea oarecum lineară a subiectelor și s-a recomandat o mai pregnantă nuanțare a viziunii artistice. Și-au spus părerea : Vera Lungu, Adrian Păunescu, Barbu Cioculescu, Chicu Aurelian, Gabriel Teodorescu (cu o epigramă anemică).

Partea a doua a ședinței a confirmat întru totul acel „Evrica !", prezent într-un „profil liric" dedicat Gabrielei Melinescu. Poeziile citite de tînăra autoare („Vîrstă", „Portretul unui necunoscut", „Circuit", „Proba focului", „Luna Mai", „Baladă", „Nevăzuta femeie"), marcînd — împreună cu altele, tipărite în „Luceafărul" — una din cele mai sigure evoluții ale anului, se impun prin „drumul firesc" ce îl urmează poeta, prin sinceritatea emoției, prin simplitatea și expresivitatea mijloacelor artistice. De la zugrăvirea universului adolescentin, poeta evoluează acum către o poezie care îi permite să ia o „probă a focului", în care trăsăturile eroului liric, în pragul maturizării, apar îmbogățite. Cuvintele („bune conducătoare de căldură") tălmăcesc firesc și pregnant fondul emoțional. Lirismul crește pe un bogat fond epic și descriptiv („nucleu de baladă" — l-a definit I. D. Bălan). Eforturile viitoare se cer îndreptate spre eliminarea „discontinuităților de lirism", spre aprofundarea problematicii și spre o mai curajoasă improspătare a mijloacelor poetice. Și-au spus cuvîntul : Adrian Păunescu, Dan Aric, Maria Tudor, Jeana Morărescu, Dragoș Vrînceanu, Nina Cassian, Niculae Stoian, Chicu Aurelian, Liviu Călin, I. D. Bălan, Ion Gheorghe, Eugen Barbu.

Grație unei scrisori (sosită cam în același timp la redacție și adresată poetei Gabriela Melinescu), printre participanții la a 28-a ședință s-a aflat și un tînăr din Lugansk (U.R.S.S.), Anatol Ciocanu, cititor al „Luceafărului", ale cărui impresii comunicate astfel nu sînt departe de concluziile discuției din cenaclu. Iată cîteva fragmente din această originală „intervenție" : „Bună ziua, Gabriela ! Să-mi fie iertată îndrăzneala de a vă scrie, fiindcă, deși nu mă cunoașteți, eu vă cunosc oarecum din poeziile publicate. De cîțiva ani, citesc regulat revista „Luceafărul" și am avut nu puține clipe frumoase în acest răstimp. Multe din poeziile d-tale plac mult, emoționează sincer (cu mici rezerve pentru unele repetiții sau imagini neșlefuite)... Alături de revista cu versurile d-tale, pe masa mea sînt prezente mereu „Primele iubiri", „Virstele anului" și un volum de Blok — care pentru mine e cel mai mare poet al nostru..."

★

Ședința a 29-a. *La început, proză.*

...Un cal se oprise în mijlocul orașului... Uimire. Investigații. Dialoguri întretăiate. Acorduri grave. Recviem al despărțirii de un simbol care dispare legic, firesc...

Autorul, Petre Sava Băleanu, are prilejul să probeze adeseori voiciune, sensibilitate („...aproape poetică" — susține un poet), știință de a crea atmosferă și dialoguri. Schițele „Calul" și „Vatra Soarelui", deși nu sînt ale unui autor pe deplin format, conțin cîteva bune observații realiste și încercări de analiză psihologică. Au fost criticate unele „informități", interpolări obositoare sau banalități în exprimare (mai ales în cea de a doua schiță), precum și insuficienta reliefare a semnificațiilor contemporane. Exegeți ai schițelor „Calul" și „Vatra Soarelui" au fost : Gh. Saravan, Vasile Băran, C. Vișan, A. Păunescu, Neacșu Iulian, Ben Corlaciu, Aurel Munteanu, Ștefan Tănase, Ilie Constantin.

Apoi s-a dat cuvîntul poeziei :

„Soare desfrunzit în palme,
Colț gustos de adevăr.
Spune, vară, te mai doare
Mușcătura dintr-un măr ?"...

Ca și versurile din ședința anterioară, cele citite de Damian Ureche (îndeosebi „Temperatura primăverii" „Scrisori către părinți", „Fată bolnavă", „Mușc din măr") au confirmat că, atunci cînd tinerii poeți nu încearcă să epateze prin căutări exterioare, prin goana după spectaculos, ci merg pe un drum firesc, al transfigurării propriei experiențe de viață, ei reușesc întotdeauna să trezească interesul și prețuirea cititorilor. Damian Ureche a părăsit în ultima vreme tendința spre o anumită „mimare a poeziei", spre artificiozitate. Persistența unor „poante" sau imagini conjecturate (în „Dialectică", „Funiculare" sau în „Nopțile președintelui") dau oarecum impresia unui „glas în schimbare". Ne aflăm fără îndoială în fața unui autor înzestrat, evoluînd spre definirea complexă a personalității sale, părere confirmată de toți participanții la cuvînt : Adrian Păunescu, Ion Gheorghe, Adrian Munțiu, Niculae Stoian, Eugen Barbu.

Rep.

P. S. Mic glosar de „Dan Ariesme" (et. comp.) :

„Este foarte cazul să atragem atenția că imaginile își pierd măreția cînd sună din coadă, ci nu din ele însele".

„Proză — dar nu prozaic ; simplu — dar nu simplist ; e o deosebire".

„M-a interesat schița. Să văd ce face autorul cu calul... Cu calul tot se mai face ceva !"

„Vreau să trag de acest prozator... mai spre poezie"

„Autorul parcă ne spune : Fiecare purtăm cîte doi cai în picioare, și de cîte ori îsi scoatem și luăm alții ar trebui să regretăm",

CULEGERI ALE CERCURILOR LITERARE

Note la o carte gălățeană

Tipărită de Casa regională a creației populare Galați, recenta plachetă „Pagini dunărene" (a cărei periodicitate începe s-o impună ca pe o adevărată revistă) conține, în ciuda unor lucrări încă nereprezentative, texte literare demne de menționat. Prezenți în multe din publicații centrale, tinerii scriitori gălățeni nu se dezmint nici pe „teren propriu". Abordînd în general o arie tematică de actualitate, dornici să facă din lucrările lor oglinzi ale realităților socialiste, ei sînt pe un drum bun.

În culegerea gălățeană predomină poezia. Autor a două volume tipărite, Valeriu Gorunescu a încredințat redacției „Paginilor"... cîteva poezii care se remarcă printr-un echilibru cert al mijloacelor de exprimare artistică, (*Destin, Pentru o rază, Împreună, Mihaica* și *Tinerețea țării*). Citățm din poemul „Mihaica" : *„Măslinul meu de pace și răcoare, / tu, Penelopă priveghind prin vremi, / dovadă a iubirii ce nu moare, / ce biruie sfîrșeală și blestem ; / vin nestricat te duc din nou la buze, / cum te-ai păstrat în cel mai sacru chiup. / Prin mine plimbă-ți amînate spuze / și sună ora dragostei prin trup, / tot sîngele-n urechi să-și bată toaca — / o apă-a primăverii, viforoasă. / Tu, răbdătoareo, m-ai adus acasă / mai mult ca dorul vechi după Ithaca !"*

În evident progres ni se pare a fi Nelu Oancea, un liric delicat, cu o inventivitate metaforică de bună calitate, exprimîndu-se concis în fulgerări de imagine remarcabile. Pe această linie se înscriu poeziile *Moartea șarpelui* (influențată totuși de *Rîsul* lui Labiș), *Soarele* și *Pauză*. I-am recomanda lui Nelu Oancea să renunțe la tonul prețios-aforistic cu care încheie unele poezii și să depună eforturi către o apropiere mai pregnantă de realitatea zilelor pe care le trăim.

Ca o continuare a fericitului său debut, tînărul muncitor Ion Chiric, acum student în anul întîi la Institutul pedagogic gălățean, semnează poezia *Pe aeroportul vieții* încărcată de semnificații majore : *„Dar marele salt îl facem acum, / cîteva ceasuri, cîteva clipe și-apoi vom îmbrățișa universul / cu toată dragostea strînsă în noi"*.

Grișa Gherghei, prodigios, iscălește șapte poezii dintre care cele mai izbutite ni se par a fi *Certitudine* și *Amiază de toamnă*.

Sebastian Costin e poate revelația culegerii. Mereu în căutare de drumuri noi, el se apropie de realizarea unui profil poetic distinct, original și așteptăm cu îndreptățit interes și încredere evoluția sa viitoare, a cărei încununare ar putea fi apoi (ca și pentru Grișa Gherghei, Ion Chiric, Nelu Oancea și Ion Trandafir) apariția în colecția „Luceafărul".

Dintre semnatarii prozei îl remarcăm pe Ilie Tănăsache („Oamenii cîmpiei noastre") și Manole Brazdeș („Bărăgan, pămînt cu flori").

Spațiul nu ne îngăduie să ne referim și la lucrările altor autori prezenți în culegere ca Dumitru Dumbravă, Constantin Cristian, Octav Andronache, George Genoiu, Ion Panait, Manole Auneanu, Stan Păun, Simion Ajarescu, Dumitru Natală, Constantin Știrbu (un nume despre care probabil se va vorbi !), Ion Ieremia ori Ștefan Mitescu. Un început bun : apariția unor materiale de critică literară. Ne referim la cele două recenzii, semnate de C. Bourceanu, la cărțile scriitorilor gălățeni Valeriu Gorunescu și Ilie Tănăsache, *Inima și timpul* și — respectiv — *Prin parbriz rîdea o fată*, recenzii în general judicioase, punctate însă și de unele aprecieri nediferențiate, apologetice.

Privită în ansamblu, culegerea *Pagini dunărene* dovedește un nivel superior celor publicate anterior, lucru care trebuie să-i facă pe autorii ei să-și spoarească și mai mult — pe viitor — exigența. Am remarcat cu satisfacție faptul că majoritatea poeziilor, schițelor și reportajelor nu au deloc acel aer de *„periferie literară"* pe care îl au uneori culegeri asemănătoare apărute în alte regiuni.

Nu putem încheia aceste succinte însemnări fără să remarcăm calitatea graficii acestei cărți. Dacă desenul copertei e încă inexpresiv, vetust, paginația interioară ni se pare foarte reușită (tehnoredactor : C. Dorojan, fotografii : Paul Popa).

Așteptăm cu interes numerele viitoare ale culegerii gălățene.

Gheorghe Tomozei

Inegalități...

După cum am remarcat și cu alt prilej, regiunea Brașov nu duce lipsă de autori cu posibilități de dezvoltare. Dintre aceștia, culegerea „Pagini contemporane" ne prilejuiește reîntîlnirea cu tineri poeți ca Andrei Steiu, Nicolae Stoe, Alexandru Barna. Ultimul, de pildă (autor al promițătoarei poezii „Mîine ori poimîine", din penultimul număr), semnează acum un crochiu liric sobru și expresiv despre Lenin. A doua poezie, „În fața cuptorului", deși inspirată dintr-un sector de viață bine cunoscut de poet, nu depășește notația laconică. Cu toate că este foarte tînăr, un autor interesant se anunță Andrei Steiu. *Cîntec de dragoste* și *Gînduri pentru o vîrstă nouă* atestă un condei din ce în ce mai stăpîn pe expresia poetică și idee. Preferința poetului se îndreaptă spre domeniul etic, spre autoanaliză : *„Oamenii aceștia tari din jur / Fac parte din mine cum fac și eu din ei. / Le dărui noul meu contur / Și mă simt mai întreg și mai bun decît ieri"*.

Versificații realizate cu îndeminare semnează Ion Lupu, Ștefan Stătescu, Natalia Pătărău, alături de altele în care ideile poetice sînt generale și devitalizate de emoție (Nicolae Modoiu, Aurica Popa, Gh. Savin). Un poem intitulat „Rembrandt" (greoi în traducere), al lui Werner Bossert, surprinde dintr-un unghi moral decăderea materială și singurătatea din ultimii ani ai marelui pictor.

Proza reprezintă sectorul cu cea mai substanțială contribuție, deși diferențele de valoare între lucrări sînt mari. Se impune nuvleta „Între noapte și ziuă" a lui Ion Georgescu-Delavale (publicat de „Luceafărul" în 1958 la rubrica „Steaua fără nume" și... uitat pe drum !) prin viziunea cinematică a episodului, prin autenticitatea elementelor compoziționale, prin acuratețea dialogului. Avem în față un prozator cu experiență acumulată, dar prea puțin productiv, pe care l-am vrea mai ancorat în actualitatea imediată. Mihai Arsene, cunoscut și el mai de mult, a izbutit de astă dată să realizeze o schiță densă („*Mustrare*"), în care, urmărind introspectiv două conștiințe opuse, dezvăluie un conflict semnificativ. Pentru conciziune poate fi amintită schița „În penumbră" de Ștefan Ionescu-Teiuș.

Prea puțin contribuie la valoarea artistică a volumului, unele lucrări în proză, ca „Zile de luptă" de D. M. Bucur, „Ziua solstițiului" de Al. Sergiu, „Scrisoare deschisă" de D. Stănescu, sau ca reportajul „Tinerețea Brașovului". Supără aici banalitatea expresiei, artificialitatea, lipsa de justificare psihologică a comportării personajelor, neindividualizarea lor. Dialogurile sînt purtate de niște fantoșe, uneori în termeni livrești („Armonia, marele secret al căsniciei, care dominase un timp viața lor, și le dăduse avînt sufletesc, încetase"... — „Viața supusă unui trai istoricește condamnat se destramă").

Redusa atenție față de calitatea artistică a lucrărilor este una dintre carențele ce ar trebui înlăturate din culegerile brașovene. Se impune selectarea judicioasă și exigentă a materialelor literare, și o mai profundă reflectare a realităților din regiune (reportaje concludente, și nu turistice !). Am saluta de asemenea adăugarea unui sector de recenzii, note, profiluri etc.

N. Mircescu

STÎNCA DE BROCART

— Știu că-ți plac enigmele, mi-a spus prietenul meu de la Arhiva Cosmică nr. 1. Aș vrea să-ți arunci ochii peste însemnările astea. Cinci oameni le-au avut în mîini, fiecare a completat cu cîte ceva textul inițial, și toți cinci sînt demult cenușă...

I-am mulțumit și, întors acasă, am început să descifrez paginile scrise cu vechile caractere latine. Le transcriu mai jos întocmai, mărginindu-mă să le adaug doar un titlu, după un vechi obicei scriitoricesc :

Și am rămas singur. Trupul strălucitor al navei a mai dat o dată ocol asteroidului, apoi s-a îndreptat către Satar U6, unde se află conducerea institutului și laboratoarele. Ca o apă neagră, tăcerea s-a închis în jurul meu. În față, strivindu-mă cu gigantica lui prezență, discul uriaș al lui Jupiter strălucea indiferent și, pentru întîia dată, cu o neplăcută strîngere de inimă, am putut sonda adîncurile singurătății. Nu mi-am stăpînit un fior înghețat. Tăcerea era totală, oarbă. Mi-am întors spatele către uriașul înfășurat în lințolii otrăvite și mi-am lăsat privirile să lunece peste tremurul stelelor, amintindu-mi de versurile lui Nar-Go :

...iar frunzele speriate ale stelelor tremură
pe marii plopi de aur ai lumilor,
în noaptea începutului...

Pentru întîia oară, într-adevăr, eram singur. Involuntar mi-am ridicat brațele și am chiuit așa cum trebuie să fi chiuit cîndva primul australopitec înălțat în două picioare. Mi s-a părut că glasul mi se rostogolește prin spații, se desface în milioane de șuvițe sonore care se izbesc de stele, trezind ecouri pe fiecare dintre mărunțele lumi clipind neliniștit. Apoi m-am simțit mai bine și mi-am coborît privirile peste minusculul domeniu ce-mi fusese atribuit.

Să mă dezagreg, dacă nu era curată bătaie de joc ! Prima însărcinare dată celui mai bun absolvent al Institutului de Biologie Cosmică se limita la cercetarea acestui 1967 AI, un asteroid prăpădit, cu diametrul de trei kilometri...

Cînd mi-a întîlnit privirile atunci, după anunțarea repartițiilor, Locar, secretarul nostru, a avut o clipă de ezitare. Apoi s-a uitat în jur și s-a simțit dator să-mi șoptească :

— Întreaga comisie a convenit să repartizeze majoritatea absolvenților în echipele trimise pe asteroizii mai importanți. Sub conducerea unor cercetători verificați, înțelegi ? Numai cei mai buni dintre voi au fost selecționați pentru explorări individuale pe asteroizii mărunți. E o dovadă de încredere, Mirgh...

Strașnică încredere ! Valdar, student mediocru și incapabil de intuiții elementare, face parte din echipa de pe Ceres. Presupusele urme de viață de pe Planeta Pierdută trebuie să apară mai degrabă pe un corp ceresc cu diametrul de 800 km. decît pe amărîtul ăsta de 1967 AI, care nici de un nume ca lumea nu s-a învrednicit. nu ? Bucurîndu-mă de încredere, sînt trimis să caut ceea ce nu poate fi găsit. Neînvrednicindu-se de încredere, Valdar avea să dea în schimb peste cine știe ce urmă, pe care o va prezenta simplist Academiei. Altcineva va trebui să reia apoi studiul, dar Valdar va rămîne descoperitorul vieții de pe Planeta Pierdută...

Bineînțeles că logica anapoda a comisiei nu mă convinsese, numai că n-aveam cu cine sta de vorbă Profesorul ? Și-ar fi ridicat ochelarii desueți, pe care nimeni nu înțelegea de ce se încăpățînează să-i poarte, și m-ar fi privit cu ochii lui obosiți, repetîndu-mi ceea ce ne spusese la cursul lui : „N-avem nici o dată referitoare la cataclismul care a nimicit planeta ce se rotea între orbitele lui Marte și Jupiter. Vorbim despre o explozie... Naturală ? Artificială ?... Unde anume, pe ce parte a planetei s-a produs ? Din ce regiuni provin sfărîmăturile care au alcătuit centura de asteroizi ? Trebuie să cercetăm fiecare asteroid în parte. Nu știm nimic și n-avem dreptul să excludem posibilitatea descoperirii unor vestigii semnificative pe o biată piatră de cîteva sute de metri, la fel de bine sau chiar mai degrabă decît pe una dintre marile sfărîmături cu pretenții de planetă minusculă, ca Ceres, Vesta, Junona, sau mai știu eu care..." Atunci cînd îi vorbisem despre calculul probabilităților, care indica totuși că urmele căutate puteau fi mai curînd găsite pe una dintre micile planete decît pe bolovanii rotiți prin spațiu, se mulțumise să-mi răspundă liniștit : „Noi sîntem cercetători, Mirgh. Nu lucrăm cu probabilități, fie ele și de 99 la sută, ci cu certitudini. Dar dacă refuzi, firește..."

Ca unul dintre vechii naufragiați ajunși pe țărmul unei insule pustii, mi-am rotit privirile peste teritoriul pe care aveam să stăpînesc o lună încheiată. De pe stînca pe care mă aflam i-am cercetat cu strîngere de inimă îngrămădeala haotică de pietre albe, negre și roșii. Dacă cineva mai avea vreo îndoială, o privire era de ajuns pentru a se convinge că o înspăimîntătoare explozie sfîrtecase trupul Planetei Pierdute. Poate că asteroidul nu era decît o bucată inertă, smulsă din mărunțaiele lumii dispărute ? Atunci, era limpede, cercetările mele nu puteau duce la nici un rezultat. Și echipa lui Valdar

VLADIMIR COLIN

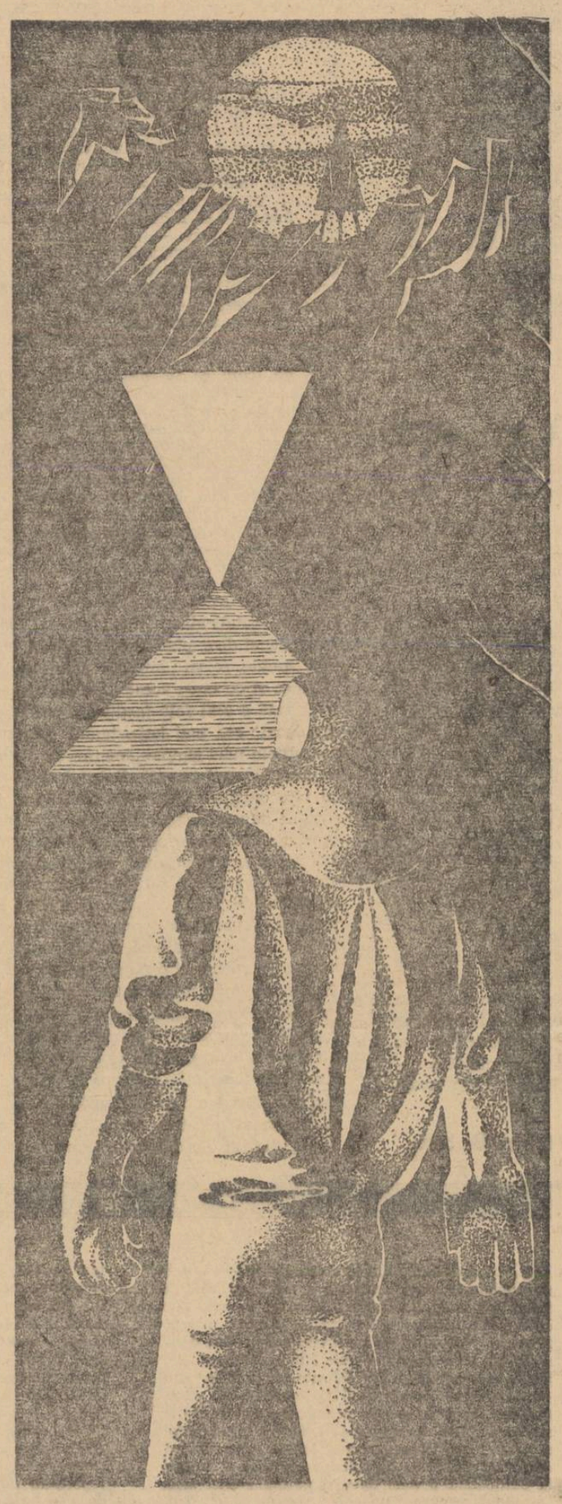

Desen de N. ȘERBAN

tocmai descoperea probabil ceea ce n-aveam să găsesc niciodată...

Valdar ! Bineînțeles că n-am nimic cu el. L-am luat doar drept exemplu și numele lui îmi vine mereu în minte pentru că, oricum, să te străduiești zadarnic timp de o lună de zile în vreme ce el... sau nu neapărat Valdar, un altul de aceeași categorie, n-are decît să se aplece pentru a descoperi de-a gata... Ei bine, nu. Destul ! Am isprăvit cu toți Valdarii, o dată pentru totdeauna. Cum suna deviza feudalului din Franța, despre care ne vorbise Profesorul ?... *J'y suis, j'y reste.* La urma urmelor nu-i mare scofală să descoperi ceea ce sare în ochi. În schimb, dacă voi găsi ceva pe bietul meu 1967 AI, nu se va putea spune că mi-am pierdut vremea degeaba, sau că un înșelat încrederea celor care m-au socotit în stare să mă descurc singur.

Așadar, cît văd cu ochii, numai pietre. Și, invariabil, albe, negre, roșii. De ce ? Unele sînt ciudat de torsionate, de parcă o mînă uriașă le-ar fi răsucit ca pe niște odgoane. Nu cumva...? Nu, băiete, liniștește-te. Nu sînt coloane. E destul să te uiți la formele neregulate, la nenumăratele lor colțuri și muchii... Mai departe, acolo, se cască o prăpastie. Și dincolo de ea continuă haosul bolovanilor albi, negri și roșii, albi, negri și roșii, la nesfîrșit. Alte culori nu par să existe pe asteroid. 900 de hectare moarte, pe care le poți străbate în trei ore. Le vei parcurge, așadar, de 120 de ori în 30 de zile, ceea ce înseamnă că te afli într-o celulă încăpătoare, fără gratii. Ei și ? J'y suis, j'y reste...

Înainte de a porni în explorare am aruncat o privire stîncii pe care stăteam în picioare. O stîncă roșie. Dar uimitor de netedă, lustruită ca un soclu de marmură. Ciudată piatră ! Ca și marmura, avea ape și vine șerpuind neregulat. Numai că vinele păreau de aur, ca și cum întreaga stîncă ar fi fost un fel de brocart împietrit.

Era caraghios că privisem tot timpul în jur, fără să iau în seamă tocmai locul unde coborîsem. Cu gîndul să ocolesc stînca mi-am dat drumul în gol și, în ciuda greutăților cu care tălpile îmi fuseseră lestate, am plutit lin ca purtat de o invizibilă parașută, pentru a mă opri pe un ochi sticlos și translucid. Dacă relieful asteroidului era peste tot frămîntat, răscolit de o desnădăjduită convulsie a materiei, ochiul luciu din fața stîncii părea o ireal de calmă oază. Stînca însăși, înaltă de vreo patru metri, avea o vagă formă piramidală, aproape conică : muchiile îi fuseseră rotunjite și niște șanțuri verticale îi brăzdau suprafețele, ca niște falduri.

Am ocolit-o încet, fără să-i descopăr nici o iregularitate, nici o fisură. Perfect neted, brocartul de piatră se înălța inexplicabil, sfidînd închipuirea. Misterios, ochiul translucid descria un semicerc în fața stîncii. („Liniștește-te, îmi repetam, nu cunoști formele naturale de pe Planeta Pierdută. Nu încerca să atribui unei ființe rationale ceea ce poate foarte bine să nu fie decît jocul întîmplător al naturii". Dar inima îmi bătea repede, prea repede, căci neînsemnatul asteroid se dovedea capabil de surprize... Neràbdător, ocoleam într-una stînca roșie, încercînd să-i găsesc o explicație. Îmi trecuse supărarea, nu mă mai gîndeam la Valdar, cel mult îi mulțumeam fără cuvinte Profesorului pentru hotărîrea care mi se păruse batjocoritoare.

Nu vedeam decît stînca de brocart. Îi urmăream vinele aurii și credeam că descifrez în desenul lor o intenție, niște semne necunoscute. Apoi recunoșteam că șerpuirea le era întîmplătoare, pentru a tresări deodată, închipuindu-mi că dădusem peste o semnificație obscură. Nu știu de cîte ori m-am învîrtit așa în jurul stîncii, pînă cînd, dezamăgit, m-am așezat pe ochiul translucid lîngă care, enigmatic, se ridica.

Îndreptîndu-mi atenția către a doua ciudățenie descoperită pe asteroid mă întrebam dacă un cristal natural putea avea dimensiunea și suprafața perfect netedă a acestei oglinzi mate. Privind cu încăpățînare în apa ei încețoșată mi se părea că-i deslușesc în adîncuri niște forme întunecate și nu mai știam unde începe realitatea și unde se sfîrșea autosugestia.

— Nu, așa nu se poate ! am strigat, sărind în picioare.

Stelele clipeau peste îngrămădeala de pietre albe, negre și roșii. Am simțit din nou, cu o acuitate neașteptată, cît eram de singur.

— Aici, prin urmare, am să revin, am spus repede, vorbind cu glas tare și bucurîndu-mă că aud o voce, fie și numai a mea. Dar mai întîi să-mi explorez asteroidul, reperînd eventualele puncte asupra cărora am să-mi concentrez atenția...

Am zîmbit încurcat, dîndu-mi seama că mă port ca un copil care-și face curaj vorbind „ca pentru alții", singur într-o încăpere întunecată. Ridicînd din umeri, am pornit în recunoaștere, propunîndu-mi deocamdată o explorare sumară, un prim contact cu lumea miniaturală a asteroidului. Și am început să sar din piatră în piatră.

Acum abia înregistram faptul că relieful nu cunoaștea aici formele spectaculoase ale munților. Nici măcar dealuri nu se vedeau. Pietrele se adunau într-o succesiune dezordonată, se încălecau asemenea unor dihănii fulgerate într-un ultim spasm, nelăsînd literalmente nici un petec de loc liber. Ușor de parcă oasele mi-ar fi fost umplute cu aer, săream din piatră în piatră. Era amețitoare senzația asta de plutire liberă, aproape de zbor, și mă încordam uneori mai mult decît trebuia pentru a mă bucura de fantastica dimensiune a saltului.

Apoi am ajuns la prăpastia pe care o văzusem încă de pe stînca roșie. Am privit în golul întunecat și ceea ce am întrezărit mi s-a părut atît de neverosimil încît nici nu mi-am dat seama cînd am început să cobor, ținîndu-mă de colțurile bolovanilor albi, negri și roșii, ce căptușeau pereții abrupți.

Nici o floare, nici un spin, nici un fir de iarbă nu înveselea dezorganizatul schelet de piatră al malurilor. Dar pe fundul prăpastiei, la fel de neted ca ochiul translucid de lîngă piciorul stîncii de brocart roșu, un alb triunghi isoscel era atît de perfect încastrat în masa zgrunțuroasă și compactă a pietrei negre încît nu mai puteam crede într-un simplu joc al naturii.

Fără să-mi pot lua ochii de la figura riguros geometrică, alunecam din piatră în piatră. Mă gîndeam învălmășit la Profesorul care mă trimisese pe măruntul 1967 AI, la colegii care poate descopereau și ei în clipa aceea urmele vieții care însuflețise cîndva (acum eram încredințat) Planeta Pierdută, mă întrebam ce rost avea triunghiul alb — ornament, marcaj, simbol religios ? — și, într-o stare febrilă, amestec de bucurie, neliniște, teamă că imaginea albă se va dovedi o iluzie optică, o simplă pată luminoasă, am sărit pe piatra neagră ce alcătuia fundul prăpastiei.

Imaculat, triunghiul se oprea cu vîrful ascuțit în peretele din față. Și am uitat pentru o clipă de neașteptata formă geometrică ce mă atrăsese în prăpastie, căci, înaintea mea, pe peretele neregulat pe care colțurile pietrelor sfîșiate încremeniseră o dată pentru totdeauna, un alt triunghi, de astă dată roșu, se înălța răsturnat, ca și cum triunghiul alb n-ar fi fost decît răsfrîngerea lui într-o invizibilă oglindă.

Cele două triunghiuri, ale căror vîrfuri se atingeau, erau de dimensiuni riguros egale. Suprafața roșie avea luciul perfect al celei albe. Nu-mi dădeam seama din ce material fuseseră șlefuite sau turnate, dar nu mai încăpea îndoială că o ființă rațională le concepuse. Mă aflam în pragul unei descoperiri pe care n-o puteau anula nici eventualele succese ale echipelor trimise pe ceilalți asteroizi. Cu pași înceți am pus piciorul pe suprafața albă, încercîndu-i rezistența. Apoi am înaintat treptat către centrul triunghiului. Nu știu de ce am încercat deodată un simțămînt neplăcut. Mi se părea că cineva mă privește, că nu mai sînt singur. Am dat să mă întorc, dar era prea tîrziu.

M-am prăbușit, triunghiul alb s-a prăbușit sub mine și, în același timp, o masă întunecată a coborît, rotindu-se, și am fost împins de la spate. Într-o fracțiune de secundă m-am pomenit într-un tunel roșu, (am bănuit că era un tunel, înainte de a-mi da seama unde mă aflam). Dar nu pereții tunelului erau roșii, ci el însuși, substanța lui, de parcă aș fi intrat într-o imensă arteră. Nu pătrunsesem într-un lichid colorat. Aerul era roșu. Și nu vedeam, prin culoarea impalpabilă, dincolo de lungimea brațului.

Am rămas o clipă nemișcat, prea surprins pentru a schița un gest. Dar, cînd m-am întors, am deslușit cu mirare un triunghi alb, vertical și dispus cu vîrful în jos, așa cum văzusem cu o clipă înainte triunghiul roșu încastrat în peretele prăpastiei. Mi-a trecut prin minte că cele două triunghiuri își schimbaseră locurile, că declanșasem un sistem basculant îngăduind pătrunderea în lumea substanței roșii, dar am căutat zadarnic pe podea triunghiul roșu — poate că nu-l puteam vedea din pricina culorii sîngerii în mijlocul căreia mă aflam — și zadarnic am împins cu tot trupul triunghiul alb, încercînd să găsesc ieșirea.

Acum mi se pare ciudat că am realizat, parcă mai tîrziu decît ar fi fost firesc, că eram captiv. Și nu în puterea cuiva, a unei voințe și inteligențe cu care puteam intra în contact, ci în puterea oarbă a unui mecanism, rămas intact printr-o absurdă fatalitate. Mintea care concepuse ciudatul dispozitiv nu mai exista de mult, pînă și lumea pe care o cunoscuse fusese spulberată. Dar mecanismul dăinuia și funcționa ireproșabil, ca o capcană. Căzusem în capcană.

Neliniștit, înțelegeam că n-aveam nici o posibilitate de comunicare și nu știam cît puteam rezista în strania substanță roșie, ale cărei proprietăți îmi erau necunoscute. Chiar dacă direcția institutului ar fi trimis o echipă de salvare, intrigată de faptul că nu intram în legătură cu ea la intervalele stabilite, aveam toate șansele să fiu găsit prea tîrziu.

Și totuși nu puteam sta cu brațele încrucișate. Simțeam nevoia să caut rostul instalației necunoscute unde fără voie nimerisem, mai ales că fusesem atît de dezamăgit la aflarea misiunii ce-mi revenea, mai ales că dorisem mai presus de toate să descopăr una dintre tainele pe care lumile necercetate le ascundeau. Hotărît, m-am dezlipit de triunghiul alb. Înaintam cu băgare de seamă prin substanța roșie, fără să fiu nevoit să mă aplec, de vreme ce bolta tunelului era atît de înaltă încît nu o puteam ajunge. Atingeam, în schimb, amîndoi pereții cu vîrfurile degetelor, dacă-mi desfăceam brațele.

Mă intriga, în primul rînd „aerul" roșu. Oare tot văzduhul Planetei Pierdute fusese alcătuit dintr-un asemenea gaz, păstrat aici numai datorită miraculoasei etanșietăți a tunelului, sau substanța aceasta avea anume proprietăți pentru care fusese închisă în imensa capsulă unde nimerisem ? Dacă era vorba de „aerul" lumii dispărute, nădăjduiam vag să mai ajung undeva, să găsesc o ieșire. Dacă aveam de-a face cu o substanță rară, conservată anume, însemna că nu voi mai ieși niciodată. Tehnica celor ce concepuseră rezervorul inspira încredere...

Gîndind astfel, continuam să înaintez cu prudență. Nu știu cît am mers cu mîinile întinse înainte, de teamă să nu mă izbesc de vreun obstacol, cînd am atins un perete. Mi-am spus că cea de a doua presupunere se dovedea, spre nefericirea mea, întemeiată : substanța roșie era un gaz rar, păstrat într-un mare rezervor, căruia îi atinsesem fundul. Dar, apropiindu-mă, am deslușit cu mirare un disc translucid încrustat în peretele opac, așa cum cele două triunghiuri fuseseră încastrate în piatră.

Discul amintea de ochiul luciu lîngă care se înălța stînca de brocart și m-a izbit pasiunea pentru forme geometrice a oamenilor — dați-mi voie să le spun așa— care trăiseră pe Planeta Pierdută. Cu palmele lipite de suprafața translucidă mi-am apropiat fața, încercînd să disting ceva dincolo de apa ei înghețată. Mi s-a părut că discul vibrează, ondulează ca străbătut de niște linii de forță și, brusc, am trecut dincolo. M-am trezit prins, înțepenit într-o masă incoloră, într-o substanță invizibilă, care nu-mi îngăduia să mă mișc.

Nu înțeleg cum am trecut prin ochiul translucid, dacă am făcut să acționeze un nou mecanism sau dacă fereastra discoidală era alcătuită dintr-o materie cu proprietăți necunoscute. În vreme ce mă puteam deplasa cu ușurință în substanța roșie a tunelului, acum însă — neînconjurat aparent de nimic — aveam senzația că fusesem introdus într-o masă compactă și dură. Mi-a trecut prin minte că pătrunsesem într-un cîmp gravitațional de o neînchipuită putere, dar mi-am dat seama că o asemenea forță ar fi trebuit să mă strivească pe loc. Pe cînd eu nu mă simțeam decît vîrît într-o invizibilă cămașă de forță. Incapabil de mișcare, mi-am rotit privirile, încercînd să înțeleg unde nimerisem.

Mă aflam într-o încăpere hexagonală, ale cărei laturi erau alcătuite din ochiuri rotunde, prinse între ele cu o substanță întunecată. Discul prin care pătrunsesem în inima acestui poliedru translucid nu constituia decît una dintre fețetele lui, ca și — după cum presupuneam — ochiul luciu de lîngă stînca de brocart (era foarte posibil să fi străbătut în tunelul roșu, în sens invers, distanța relativ scurtă pe care o parcursesem, sărind din piatră în piatră, la suprafața asteroidului). Acum nu mai puteam presupune că gazul roșu era doar o substanță păstrată în uriașa capsulă unde nimerisem. Bănuiam mai degrabă că trecerea prin tunelul roșu pregătea pătrunderea în poliedrul translucid, totul făcînd parte dintr-un mecanism a cărui finalitate rămînea obscură. Neliniștit, așteptam efectul acțiunii ciudatei puteri pe care n-o înțelegeam. Imobilitatea impusă era atît de neplăcută încît mi se părea că trecuse o oră de cînd mă aflam încătușat de forța nevăzută, ca o insectă prinsă în apele pietrificate ale chihlimbarului.

De aceea nu mică mi-a fost mirarea văzînd că acul cronometrului, prins la încheietura brațului drept, nu se clintise. Era un instrument perfecționat, menit să funcționeze în orice condiții și care, practic, nu se putea defecta. Am rămas cu ochii pironiți la cadran, numărînd în minte pînă la șaizeci. Limba nu se clintea, cronometrul începuse să funcționeze. Se defectase, totuși, sau nu putea funcționa în condițiile anormale din interiorul poliedrului ? Dar dacă acul se deplasa în continuare și cu nu-l puteam vedea mișcîndu-se ?

Presupunerea m-a înspăimîntat, nu atît prin absurditate, cît prin faptul că păream dispus s-o primesc ca pe o explicație plauzibilă. Ce se petrecea cu mine ? Mi-am amintit brusc de maimuța din laboratorul institutului, căreia i se creaseră reflexe caraghioase, ca, de pildă, acela de a mînca o bucată de frînghie atunci cînd avea de ales între o asemenea frînghie și o banană. Aveam impresia că nici nu mai vede banana, pe care o mînca altădată cu poftă, dacă nu era însoțită de bucata de frînghie...

Eram cumva și eu condiționat de forța necunoscută răspîndită în strania încăpere în care mă aflam ?

N-am apucat să-mi răspund. Stupefiat, priveam spre centrul încăperii, unde o maimuță înfuleca o banană. Nu era o maimuță oarecare. Puteam jura că era Slop, pavianul institutului nostru.

Îl priveam prostit cum își mînca banana, umblînd de colo colo așa cum făcea întotdeauna. O mînca repede și banana nu se sfîrșea. Voiam să strig, dar — deși apărate de cască — buzele refuzau să mi se miște. Acolo, pe podea, Slop își mînca banana cu aceeași poftă. Cred că totul a durat o jumătate de ceas, dar acul cronometrului nu se clintea și eu priveam fără un gînd ; fără o reacție, pentru că știam că **nu se poate**, că Slop nu mînca o banană în poliedrul acela, fie și numai pentru că murise cu doi ani în urmă.

Înnebunisem ? Istovit, am încercat să mă verific. M-am străduit să-mi amintesc cine-i crease caraghiosul reflex cu frînghia și, deodată, mi-am amintit : Valdar. A fost deajuns să mă gîndesc la el, să-i văd fața de prostănac înaintea ochilor, pentru ca Slop să dispară fără urmă. În locul lui, Valdar se ivise pe podeaua încăperii.

— Ce se aude la voi, pe Ceres ? am vrut să-l întreb, dar — ca într-un coșmar — buzele nu mi s-au clintit.

— Nimic, Mirgh. Pierdere de vreme...

Răspundea ! Era cu putință să mă audă, deși nu vorbeam, și să vorbească, răspunzînd firesc, fără să mă audă ? Dar nici Valdar nu-și miscase buzele. Ce era asta ? Ce se întîmpla ? Îmi venea să strig, dar am spus liniștit (am gîndit, de fapt) :

— Aici, cum vezi, e cam ciudat...

— Ce-i ciudat ?

Mă privea mirat cu ochii lui de pește. M-am înfuriat și am strigat (am vrut să strig) :

— Boule ! Dac-ar fi Profesorul aici, în locul tău...

Valdar a dispărut, ca măturat. Acum nici nu mi se mai părea ciudat să-l văd pe Profesor în locul lui. Își ridicase ochelarii pe frunte și aștepta, uitîndu-se întrebător la mine.

— Ați avut dreptate, am spus. Trebuie să cercetăm fiecare asteroid în parte.

— Mă bucur că nu te mai crezi nedreptățit...

Zîmbea. Mi s-a părut, sau zîmbetul era ironic ?

— Aici, pe 1967 AI, am descoperit o instalație neobișnuită. Dar nu mă pot mișca și nu știu cum să scap dintre pereții ăștia...

Nu mai zîmbea. Mă privea și-și trecea arătătorul peste buze.

— Pe mine m-ai putut introduce, a spus. Cum ai făcut ?

— M-am gîndit. V-am chemat cu gîndul. Gîndurile mele sînt puternice...

— Gîndește că vrei să ieși, a spus atunci, și soluția mi-a apărut atît de simplă încît m-am mirat că nu-mi dăduse și mie prin minte.

Mi-am propus să scap dintre pereții translucizi, să mă regăsesc la suprafața asteroidului. De unde mi se păruse că am plumb în vine, m-am simțit deodată ușor, de parcă puterea nemiloasă care mă ținuse sub apăsare s-ar fi destrămat. Ca un balon m-am desprins — am fost desprins, mai bine zis, căci n-am făcut nici un efort — și m-am ridicat, împins de un curent ascensional, care m-a izbit de una dintre discoidalele fațete ale tavanului. Asemenea unui sfredel am început să mă răsucesc din ce în ce mai repede în jurul propriului meu ax, am străbătut materia translucidă și m-am pomenit, tot răsucindu-mă, într-un fel de con roșu, ai cărui pereți păreau străbătuți de șerpuitoare fulgerări aurii.

Un vuiet indescriptibil îmi răsuna sub frunte. Mi se părea că mă înăbuș. Am făcut un efort deznădăjduit și mi-am pierdut cunoștința.

*

O altă mînă mai adăugase următoarele rînduri sub ultimele cuvinte ale acestui text :

„Biologul Mirgh a fost găsit în nesimțire pe stînca roșie cu vine de aur, numită de el stînca de brocart. În perioada corespunzătoare, nici biologul Valdar și nici profesorul Areb n-au părăsit mica planetă Ceres — respectiv laboratorul de pe Satar U6 — și nu-și amintesc să se fi întîlnit cu biologul Mirgh.

În depresiunea pe care acesta o pomenește au fost identificate, într-adevăr, două triunghiuri, unul roșu pe fundul depresiunii și unul alb, pe peretele prăpastiei. În ciuda unor încercări repetate, n-am izbutit să declanșăm sistemul basculant, despre care se vorbește în însemnările de mai sus. Tentativele de a sparge, sau tăia, ochiul translucid de lîngă „stînca de brocart" — și stînca însăși — s-au arătat ineficace, materia necunoscută a celor două corpuri dovedindu-se indestructibilă".

Urma o însemnare rapidă, făcută de o a treia mînă (însemnare a profesorului Areb ?) :

Îl cunosc pe Mirgh. Halucinație ? Nu cred. Timp paralel ? Cronometrul nu l-a putut înregistra (funcționa cînd Mirgh a fost descoperit de către echipa de salvare) și Slog murise de doi ani... De păstrat.

A patra mînă notase apoi, cu noile caractere universale, care înlocuiseră scrierea latină :

16 septembrie 2010. Asteroidul 1967 AI a fost pulverizat în urma unei explozii a cărei cauză n-a putut fi precizată.

În sfîrșit, la capătul paginii, ștampila rotundă cu cele două cuvinte :

SE CLASEAZĂ.

Gabriela Melinescu

CIRCUIT

„Prietene", cuvîntul cînd îl spui
pe fiecare sunet mărturisit se iubă,
și se topesc meridianele cînd trec
cuvintele, bune conducătoare de căldură.
Necunoscuți, ne întîlnim pe drum
ca arborii aceleiași păduri ;
și ele-s aerul ce ne-mpresoară
chipul sculptat cu trăsături,
Cu simțurile-n flăcări vă primesc
sunete, lung sărut pe gură,
și mi se vede sîngele spre inimă urcînd
cuvintele, bune conducătoare de căldură.

LUNA MAI

Ar trebui să mă bucur, să cînt...
Se-nsoară prietenul nostru, se-nsoară.
Băieții glumeau și nu l-au crezut,
dar mireasa venea ca-n iarnă o vară...
Și noi eram dintr-o dată urîți,
copacii ne-ascundeau să nu ne vadă...
Rămînea iară inelul de iarbă lăgăduit,
o față de la noi de pe stradă.
Și luram trandafiri de pe drum...
Zicea lumea că-s frumoși mîrții
și mă dureau prima oară în palme
spinii în care au plîns trandafirii.

NEVĂZUTA FEMEIE...

Tu, minunato, mă-nsoțești mereu
și negurile ochilor mi-alinți,
lăsînd în umbra mea înaltă
îndrăgostite, pietrele tierbinți.
Și singură eu nu mai pot să trec
cerul înot, dînd soarelui ocol,
Mă înconjori cu haine de femeie
și-mi tăinuești frumosul trupul gol.
Ca visul rău, îmi dai pe neștiute
și frica de femei ce-mi înduioșe
iubitul pentru care fug din lucruri
culorile și-n alb încremenesc.
Femeie nevăzută, nevăzută,
cum ai trecut'naintea mea deodată,
și pe-un perete am găsit un chip
uimit și-nsingurat de față...

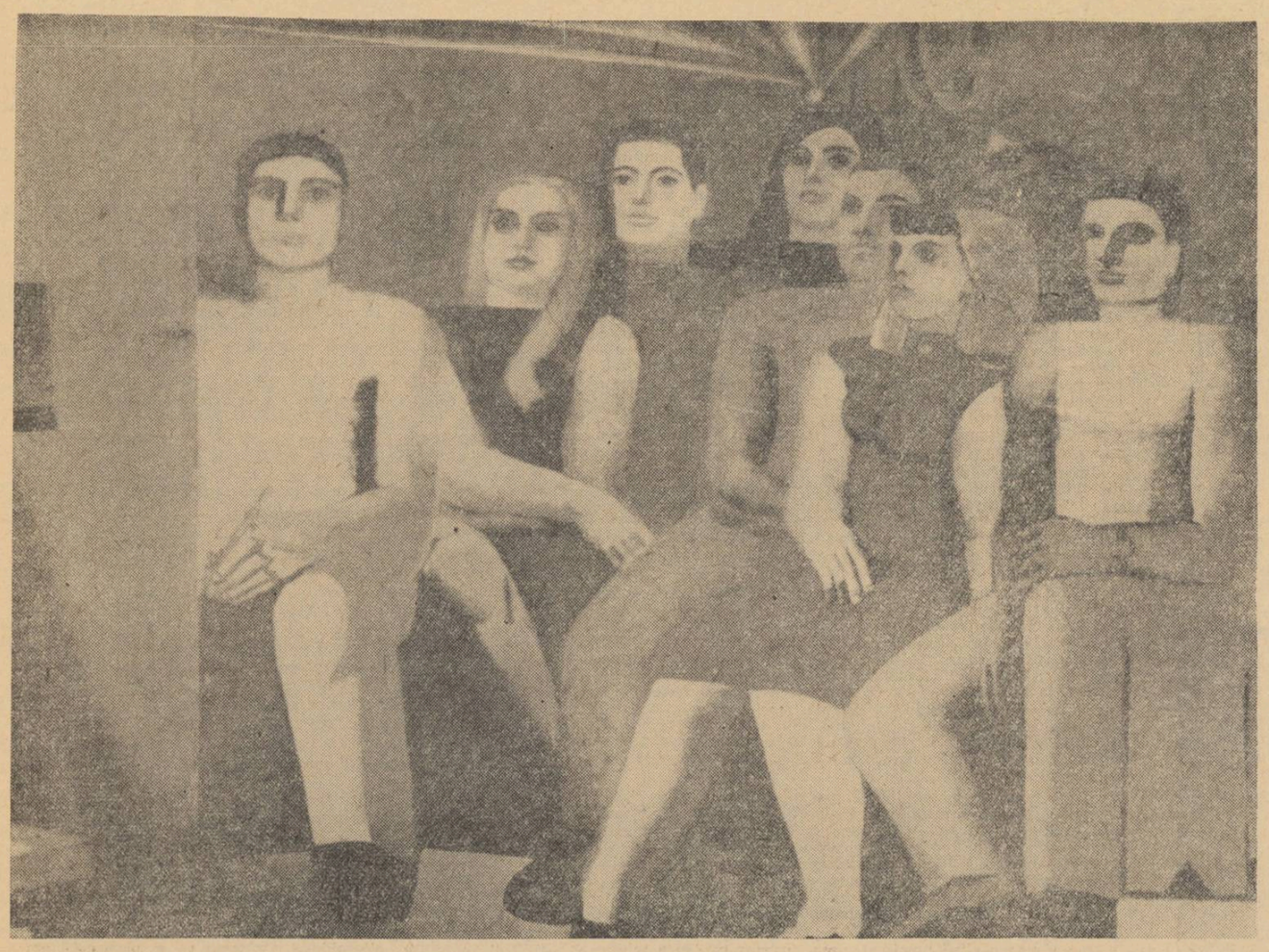

S. BĂLAȘA: SPECTACOL IN UZINA

ZÎMBETUL AFIRMĂRII

Procesul înnoirii social-morale nu se petrece neted, liniar. Relativa rămînere în urmă a conștiinței față de existența socială își spune și ea cuvîntul. Vechiul opune o rezistență înverșunată față de noile cuceriri pe planul conștiinței. Sînt aspecte care au găsit, credem, o întruchipare artistică demnă de subliniat în piesa „Șechestrul" de Mircea Zaciu și Vasile Rebreanu (apărută în Tribuna, *numerele 32 și 33 din 1963). Lucrarea menționată pornește de la un caz oarecum obișnuit în vechea societate. O absolventă, tînără, frumoasă și talentată, a prezentat un studiu valoros pentru diploma de stat. Șeful de lucrări Flavie Tămășdan, cinic și infatuat, și profesorul Ionescu-Săcărîmb, om de modă veche (cu reacții psihice sclerozate), sînt tocmai în căutarea unei astfel de „dovezi" a activității lor științifice. Irina este deposedată de rodul investigațiilor sale entuziaste. Ei n-au observat însă că, între timp, s-a schimbat din temelii modul de a fi și de a reacționa al oamenilor. Raptul lor, meschin și odios, nu trezea altă dată tulburări prea serioase. „Legea junglei" domina întreaga viață socială. Acum, însă, tinerii au deprins să gîndească și să simtă în chip nou. „Șechestrul" (respectiv confiscarea lucrării, modificarea și publicarea ei sub semnătura celor două pseudo-somități științifice, descurajarea eroinei și trimiterea ei la țară) produce o comoție morală profundă. Irina a îndurat greu lovitura. Ea a devenit soția unui carierist penibil, Tudorel Popa, medic de circumscripție și afacerist patentat. Societatea socialistă nu este însă compatibilă cu asemenea acte ignobile. Munca, talentul, cinstea profesională sînt apărate cu hotărîre de reprezentanții adevărați ai noii societăți. Tînărul preparator Mohora și bătrînul academician Șerban dau, în piesă, replica necesară împotriva vechiului. Datorită lor, lucrurile capătă o turnură firească, specifică, de altfel, însăși noii determinări obiective a conduitei oamenilor. Este adevărat, Irina se trezește greu la viață: parcurge o criză dureroasă, în care era pe punctul de a sfîrși tragic. Pînă la urmă, triumfă noul, care presupune zîmbetul, fericirea afirmării nestînjenite.*

Autorii piesei evită idilismul: dramatismul încleștării dintre noul care se dezvoltă și reziduurile vechiului este surprins și înfățișat în tot ineditul său autentic.

Cred că Irina, menită să concretizeze înfruntarea dintre cele două laturi esențiale ale vieții, nu este totuși îndeajuns de adîncită sub aspect psihologic. Autorii au fost, probabil, mai atenți la sensurile simbolice ale devenirii etice decît la dezvăluirea caracterului ei complex, de o indiscutabilă feminitate, cu resurse obiective neexploatate suficient sub raport dramatic. Înșiși salvatorii fetei, preparatorul Mohora și academicianul Șerban, sînt prezentați aproape exclusiv din punctul de vedere al rezolvării laturii principale a conflictului dramatic. Ionescu-Săcărîmb, profesorul imperturbabil în amoralitatea sa burgheză, și Flavie Tămășdan, lacheul, complicele și stimulatorul celui dintîi, redau convingător și plastic monstruozitatea normelor etice ale societății capitaliste. Văzîndu-i înfrînți, simți că-ți înflorește zîmbetul care i-a fost furat Irinei. Manifestarea lui exprimă însuși triumful noilor relații etice socialiste.

Există, în piesa lui Mircea Zaciu și Vasile Rebreanu, o anumită forță de sugestie (de altfel toate tablourile sînt intitulate metaforic, începînd prin Conul de umbră *și terminînd cu* Zîmbetul), *care potențează liric înfruntarea dramatică. Simți că, îndărătul unei drame personale, se duce, în fond, o luptă mai complexă pentru triumful unei morale noi, superioare. În acest aspect își spune cuvîntul, probabil, unghiul de vedere al autorilor. Lupta pentru o personalitate integră, nestînjenită de calcule și interese meschine, în stare de afirmare continuă și ascendentă — iată sensul mai profund al creației celor doi scriitori talentați.*

Text dramatic îngrijit, replici remarcabile prin poezie și forță de convingere, piesa Șechestrul *se așteaptă rostită de la înălțimea rampei. Un oarecare schematism în caracterizarea personajelor pozitive ca și surplusul de lirism (ardent mai ales spre sfîrșit) pot fi învinse printr-o colaborare rodnică între regizor și autori. În orice caz,* Șechestrul *constituie un bun punct de plecare pentru un spectacol contemporan în care acuitatea problematicii dezbătute să îmbrace și o formă de înaltă ținută artistică.*

Ion Lungu

PEER GYNT

Pe scena teatrului „C. I. Nottara"

Poemul dramatic „Peer Gynt" nu poate fi desprins de contextul întregii opere ibseniene, deși are o factură întrucîtva aparte. La data apariției lui (1867) personalitatea scriitorului era încă în etapă de cristalizare. Respingînd romantismul edulcorat, coloratura idilizantă a unora din scrierile epocii, Ibsen apela satisfăcut la sursele de inspirație folclorice. Personajul Peer Gynt, preluat dintr-o povestire populară, trecea pragul scenei, îmbogățit și complicat interior. Ca și protagoniștii dramelor scrise ulterior de Ibsen, Peer Gynt intră în conflict cu mediul înconjurător, vrea să evadeze din cercul strîmt în care-l înlănțuie viața. Consătenii lui au obiceiul să se refugieze în imperiul basmului și nici el, Peer, nu repudiază voluptatea plăsmuirilor. Totuși, nu se poate mulțumi cu atît, intenționează să se realizeze, să devină „el însuși". Peer Gynt întreprinde o îndelungată odisee, animat de această dorință. Peripețiile lui sînt numeroase, autorul îl urmărește în diverse ipostaze (răpind miresele altora, vizitînd țara priculicilor, ajungînd om de afaceri, profet arab, oaspete al unui ospiciu etc). Lui Peer îi lipsește însă un ideal moral superior, e inconsecvent și fără voință. Fondul bun pe care-l posedă este, în mare măsură, alterat de trăsături negative. Peer Gynt trăiește drama ratării irevocabile, îl așteaptă pieirea spirituală (prin apariția straniului „topitor de nasturi" care vrea să-l sancționeze pentru viața trăită greșit). Dar va fi salvat. Ibsen opune ruinatului Peer, printr-o paralelă revelatorie, imaginea umanității pure și candide. În anii tinereții, flăcăul se îndrăgostise de suava Solveig, o fată modestă din satul său. Însuflețită de pasiune arzătoare și statornică, Solveig își așteaptă iubitul o viață întreagă. Peer Gynt își găsește într-un tîrziu izbăvirea lîngă ființa care-l iubește.

Poemul are o construcție amplă, cu planuri multiple, nu totdeauna însă fericit armonizate. Există aici o revărsare impetuoasă de fantezie, lirism, satiră, motive folclorice etc. Elanurile creatoare ale lui Ibsen se manifestau intens, încă necenzurate pe deplin de rigorile scenei.

★

Cu „Peer Gynt" realizatorii versiunii scenice de la teatrul „C. I. Nottara" au avut de susținut un veritabil examen. O dificultate în plus o constituie faptul că traducerea lui Adrian Maniu conține multe fraze greoaie, contorsionate, greu de rostit pe scenă. Regizorul George Rafael s-a străduit să asigure spectacolului o perspectivă contemporană și eforturile lui, conjugate cu ale întregului colectiv, nu rămîn fără rezultate. Înțelesurile textului se mențin mereu vii. Cred însă că atît regia, cît și prodinei Stan o creație valoroasă (care culminează, cum au precizat cronicile, în scena memorabilă a morții, jucată cu multă profunzime). Magdalena Buznea acordă credincioasei Solveig farmec și prospețime tulburătoare. Actrița nu se limitează să schițeze o siluetă simbolică, vagă, ci adîncește, în limitele posibile, coeficientul de omenesc al rolului. Dan Nicolae a întruchipat foarte expresiv pe fantasticul „topitor", evitînd exagerările inutile. Mai consemnăm din lunga listă de roluri — compozițiile miniaturale dar finisate cu grijă ale citorva interpreți: Angela Chiuaru (femeia în verde și Anitra), Victoria Dobre (Helga), Al. Clonaru (Eberkopf), Grigore Anghel Seceleanu (Aslak) etc. În scenele de grup am fi vrut un freamăt mai firesc, o mișcare degajată, care să nu amintească „prezența" regizorului. Ritmul spectacolului vădește, de asemenea, inegalități (diferențierile erau — într-adevăr — necesare, dar spectacolul, în întregul său, reclamă o dinamică interioară bine precizată). Rezolvarea scenografică (M. Marosin) corespunde numai parțial cerințelor piesei. Pictorul a încărcat scena cu un amalgam de elemente decorative, nu totdeauna adecvate, iar costumele sînt „contemporanizate" cu ostentație. Fundalurile muzicale și momentele coregrafice devin componente utile în structura spectacolului.

tagonistul, Cristea Avram, au neglijat să recurgă la „distanțarea" cuvenită față de partitura lui Peer Gynt și de aceea n-au izbutit să reliefeze în suficientă măsură filonul de „autoironie" ibseniană, implicat în țesătura bogată a numeroaselor tirade. Rolul principal este — precum se știe — o piatră de încercare pentru interpret și, compunîndu-l cu migală, Cristea Avram nu ne-a dezamăgit, în general. Tînărul actor izbutește să transmită multitudinea de nuanțe oferită de text, mai ales în prima parte a spectacolului. În ultimele acte, în care — așa cum menționam — viziunea critică asupra personajului trebuia să se accentueze, Peer Gynt a apărut în contururi estompate. Desigur, regizorul și interpretul au posibilitatea să perfecționeze pe parcurs această dificilă compoziție. Rolul bătrînei Aase, mama rătăcitorului flăcău, prilejuiește San-

Mihai Botez

Șeful sectorului suflete

PE SCENA TEATRULUI DE COMEDIE

Tinerețea creatoare a lui Mirodan aparține epocii sale, contemporaneității: tinde spre esențialitate, evită (cu unele excepții) vorba lungă, ajunge la adevăr și la frumos pe căi directe. Așa se face că, pe măsură ce limbajul autorului — dictat de realitatea care-l inspiră — devine mai simplu, mai esențial, sporește încărcătura lui de omenie, de umor, de lirism. E o evoluție demonstrată și de recenta comedie **Șeful sectorului suflete,** în care Mirodan își topește experiențele teatrale de pînă acum, lecturile mai vechi sau mai noi, afinitățile de stil. De notat că Mirodan readuce pe scenă categorii aproape constante de personaje: există o linie de continuitate și un aer comun în seria Cerchez-Cheryl-Gore (Șeful) sau în seriile Romeo-Joe-Costică și Pamfil-Editorul-Horațiu, personaje din **Ziariștii,** respectiv **Celebrul 702** și **Șeful sectorului suflete.** Dar, departe de a constitui un minus dramaturgic, această „seriere" dovedește capacitatea autorului de a turna conținut și viață nouă în scheme mai mult sau mai puțin fixe.

Noutatea care atrage imediat atenția în **Șeful sectorului suflete** este **visul,** ca factor estetic de potențare a expresiei. (E binevenită adoptarea și adaptarea acestui procedeu în dramaturgia noastră actuală — a se vedea și **Întoarcerea din vis** a Luciei Demetrius — menit să înlăture abuzul de „evocări", „retrospecțiuni" și alte întorsături de timp scenic, prezent în numeroase piese din ultimii 4-5 ani). În comedia lui Mirodan nu e vorba însă de o viziune onirică, nu e vorba de miraje, de goană după himere. Autorul a găsit, ca punct de plecare, o idee extrasă din observarea atentă a realității. O tînără femeie, Magdalena, permanent jignită în propria ei calitate umană de iubirea „latifundiară" (sau „patronală") a lui Horațiu, respinge — ca nefirească, antiumană și antisocială — această greșită experiență sentimentală. Neavînd însă forța — și Mirodan intuiește bine: fiindu-i mai degrabă lene — să înfrunte fățiș situația, Magdalena se refugiază, așa cum se întîmplă în asemenea cazuri, în vis. De fapt, e o visare „cu ochii deschiși", unde figurile și lucrurile au contururi limpezi, concrete, puse în valoare de către autor printr-un abil joc subiectiv-obiectiv. În esență, Magdalena se întoarce, cu gîndul și apoi cu fapta, la iubirea „dintîi", la meteorologul Gore. Dar, cu toate că se arată un om dintr-o bucată, acesta e un timid, are pudoarea propriilor sentimente de dragoste. Astfel, sufletul Magdalenei e disputat de solicitări contradictorii: pe de o parte, Horațiu, care trebuie alungat din viața și din conștiința ei, ca un infractor sentimental, iar pe de altă parte, Gore, bărbatul care-i merită iubirea, dar care trebuie „corectat" cel puțin sub raportul unui spor de bărbăție. Din această balansare, iată că se ivește — oportun și benefic — Șeful sectorului suflete, care nu e decît un **alter ego** al lui Gore, invocat și proectat în aspirațiile Magdalenei. (Mirodan, substanțial cultivator al calamburului i-ar spune: **Alteregore).** Șeful nu are, însă, decît o funcție catalizatoare, el persistă în imaginația Magdalenei doar pînă în clipa cînd Gore își va depăși sfielile, se va „împlini" el însuși.

De ce și de unde acest „șef al sectorului suflete"? Iată o altă față inedită a comediei lui Mirodan, poate cea mai importantă, pentru că — sub aparențele unei simple „lovituri de teatru" — pune în lumină noul raport dintre individ și societate, cu alte cuvinte, trăsăturile moralei noi, socialiste, care ne guvernează existența. Înainte, visul însemna evaziune și însingurare într-o lume ireală, iscîndu-se din antagonismul individ-societate; astăzi, visul e, dimpotrivă, un apel la societate în vederea împlinirii aspirațiilor în lumea noastră reală. Autorul intenționează să demonstreze că societatea, noi toți, semenii Magdalenei, nu oferim soluții, nu pronunțăm verdicte, ci o punem pe ea însăși în situația de a-și limpezi frămîntările, de-a hotărî cu simț de răspundere asupra propriei vieți. (Șeful se rostește foarte frumos, la un moment dat: „Magdalena nu e a ta, a mea, a lui, ci **a ei!**"). Și tocmai în aceasta demonstrație artistică — stă miezul comediei lui Mirodan: orice Magdalenă ce se află într-un impas sufletesc (și nu numai pentru „zadarnicele chinuri ale dragostei") poate apela cu încredere la oamenii din jurul ei, la societate, unde va găsi înțelegere, solidaritate, armonie. Că, „șeful sectorului suflete" e afiliat unui Sfat Popular raional, că are adjuncți, dosare și ore de audiență, reprezintă dijma plătită de autor comediei și nevoilor acesteia, dar și unei anumite artificiozități de viziune. Firește, Mirodan și-ar fi putut păzi personajul de bacilii unui birocratism incipient, dar pe autorul nostru îl mănîncă pielea și limba cînd găsește un prilej — și face așa ca să-l găsească întotdeauna — pentru a zvîrli cîte o săgeată satirică, chiar cu prețul unor scene mai puțin izbutite...

O altă noutate, în sfîrșit, a teatrului lui Mirodan e prezența, pentru prima oară, a unui personaj central feminin. (Să fie oare femeia, și pentru dramaturgi, mai greu de cunoscut și de zugrăvit?) Autorul a făcut, în acest sens, un considerabil pas înainte, față de perifericele apariții feminine din **Ziariștii** sau de incompletul portret al Fetei în albastru din **Celebrul 702.** Intră, de data aceasta în scenă, un caracter complex, cu o psihologie atent studiată în multiple direcții, cu o fizionomie distinctă, pe scurt: un om în carne și oase. Consemnez și salut efortul și această nouă cucerire a lui Mirodan.

Fără a mai constitui o noutate, trebuie trecută la „activul" lui Mirodan și colaborarea cu Teatrul de Comedie, cu Radu Beligan, ca interpret, și cu Moni Ghelerter, ca regizor. E un obicei bun, acesta, asigurînd propășire atît în dramaturgie, cît și în arta spectacolului. După cum bun este — prin raritate — și obiceiul regizoral al lui Moni Ghelerter de a se bizui mai mult, potențîndu-i, pe actori, decît pe alte elemente (întotdeauna doar ajutătoare) ale scenei. De altfel, cu distribuția avută la îndemînă, nu i-a fost prea greu, mulțumindu-se — ca un filolog în fața unui dactiloscris valoros — să vegheze la respectarea punctuației.

Radu Beligan a intuit just că nu are de întruchipat două roluri distincte, ci două roluri suprapuse, complementare. (Ceea ce, într-un fel, e mai dificil, fiind vorba uneori de nuanțe infinitezimale). De aceea, n-a recurs la mijloace spectaculoase de transformism — cu costume schimbate și elemente postișe — ci l-a plăsmuit întîi, ca fundamental, pe Gore, cu candoarea, cu modestia, cu cinstea lui structurală; apoi, iuțindu-i gesturile și mișcările, dînd mai mult nerv vorbirii și mai multă hotărîre gîndirii, l-a obținut, cu naturalețe, pe Șeful sectorului suflete. Creatorul lui Miroiu și al lui Cerchez și-a desfășurat astfel, din nou, zestrea de inteligență, de sensibilitate, de finețe umoristică. Și mai are ceva, Beligan, foarte potrivit cu textul lui Mirodan: tinerețe, multă tinerețe.

Beligan a înțeles atît calitățile piesei, cît și părțialele ei deficiențe: pe cele dintîi le-a sporit, pe celelalte le-a estompat. De pildă „birocratismul" Șefului de sector a fost subțiat de către interpret printr-un soi de autoironie, printr-o copioasă amuzare în rînd cu spectatorii.

La rîndul ei, Marcela Rusu nu și-a precupețit darurile față de Magdalena, dîndu-i un plus de umor și, mai ales, de feminitate, lărgind suprafața sufletească a personajului. Contribuție a interpretei sînt, bunăoară, nazurile jucate cu haz, duioșia aproape maternă pentru Gore, accentele dramatice distribuite lucid în scenele cu Horațiu. Dispunînd de un registru spiritual echivalent cu al lui Beligan, Marcela Rusu a fost o parteneră potrivită în scrima ideilor și a replicilor aforistice.

Interpretarea lui Amza Pellea (Horațiu) a slujit, cu credință, drept contrapagină a virtuților celor doi protagoniști; intoleranța, impulsul de cotropire morală, opacitatea personajului au fost înregistrate cu precizie — deși nu totdeauna cu finețe — de către acest viguros actor.

În apariții episodice, dar consonante cu tonul general al spectacolului — de comedie lirico-satirică —, Dem. Savu (Costică), Sanda Toma și Vasilica Tastaman (Ofelia), Costel Constantinescu au diversificat expresiv tabloul uman al piesei.

Tinerețea lui Mirodan, în concluzie, și-a găsit o imagine fidelă în spectacolul acestui Teatru de Comedie al tinereței și al ținutei artistice alese.

Florian Potra

RĂZBOI ȘI PACE

Pe scena teatrului „Lucia Sturdza Bulandra"

Transferul de valori de la o artă la alta s-a dovedit în nenumărate rînduri posibil, datorită corespondențelor pe care le prilejuiește esența comună a artei: reflectarea realității în imagini. Sculpturile înfățișînd personaje din Homer, liedurile pe versuri de Heine, chiar opera muzicală plecată din profunzimile unui poem ca „Faust" au reușit să dobîndească celebritate. Pentru a nu mai vorbi de cinematografie, care, deocamdată, își datorează o mare parte din creațiile sale unor valori literare anterioare. Transpunerile, oricît de bine intenționate și oricît de bine realizate, nu pot concura însă originalul (cînd, firește, acesta e de rangul capodoperei) și le acceptăm, paradoxal, numai pentru că evocă, în conștiința noastră, creația primă. Dar există limite de receptie peste care nu putem trece. Nu e vorba aici numai de calitatea transpunerii („Elena din Troia" ne irită fiindcă e un film exasperant de prost și, mai ales, fiindcă vulgarizează un grandios motiv homeric). E vorba și de **capacitatea specifică** a fiecărei arte de a reda esența și semnificația particulară a unei opere aparținînd altei arte. „Iliada" sau „Odiseea" ar putea fi, eventual, transpuse pe ecran, dar nu și, credem, în balet. Așteptăm cu nerăbdare un film sovietic după „Război și pace", urmînd filmului american inspirat de același roman, dar încă nu ne putem deprinde cu ideea (chiar după ce am văzut spectacolul de la Teatrul „Lucia Sturdza Bulandra") că nemaiîntrecuta epopee a unui scriitor care a fost comparat în atîtea rînduri cu Homer poate fi înghesuită pe un podium de cîțiva metri pătrați și re-prezentată în trei ore și jumătate, silită să adopte convențiile severe și rigide ale teatrului, să devină, din roman-epopee, piesă-povestire.

Recunoaștem în unul din cei trei autori ai dramatizării, Erwin Piscator, pe marele regizor și înnoitor al teatrului. Numele lui poate chezășui o excelentă versiune scenică, cu profunde implicații contemporane agitatorice („Nu artă, politică. Educația proletarilor și agitație", proclama Piscator în 1930). Prezența lui Piscător nu poate suplini însă prezența lui Tolstoi. Și iată de ce. „Război și pace" se caracterizează printr-un amplu suflu epic, el poate fi considerat „cea mai vastă epopee a timpurilor noastre, o Iliadă modernă", „o lume de chipuri și pasiuni", „un Ocean omenesc" (Romain Rolland). E adevărat că într-o picătură de apă se reflectă imensitatea oceanului, dar, pe plan artistic, nu ne mai impresionează firava picătură după ce am contemplat vastitatea oceanului. Devine fatal, deci, ca dramatizarea, remarcabilă în sine, să nu poată nici măcar sugera măreția unei opere de vîrf a literaturii universale. „Război și pace" este „o pinacotecă grandioasă a figurilor unei epoci întregi, un munte tăiat de sus pînă jos, spre a i se vedea structura de la pisc pînă la straturile inferioare" (G. Călinescu). Dar cum poți să aduci pe scenă un munte, o epocă? Evoluează într-adevăr, în varianta dramatică, personajele principale din roman. Unde încap însă multiplele relații dintre ele, unde acea profuziune de amănunte și acea uriașă încărcătură filozofică, care dau marea originalitate a romanului, iar cititorului sentimentul sublimului? Căci realismul neasemuitului Tolstoi se întemeiază pe o infinitate de observații asupra vieții, asupra istoriei, asupra psihologiei și fizionomiei personajelor, la care dacă renunți, înseamnă că renunți la însuși Tolstoi. Poți menține doar spiritul artei lui Tolstoi, dar foarte puțin — mai nimic — din însăși arta lui! Și mai este ceva: „Spre deosebire de întreaga epică a trecutului care lega fabulația de soarta unuia sau a mai multor personaje principale (...) Tolstoi face să apară și un personaj nou, necunoscut în trecut, **masele umane.** (...) Prin introducerea acestui nou personaj și prin descrierea stărilor de mulțime, a armatelor înaintînde sau în derută, a învolburării luptelor, a scenelor de răzmeriță populară, a erupțiunilor străzii, a exodurilor, a obștiilor omenești în tabere sau în închisori, Tolstoi inaugurează un motiv cu totul nou în întreaga artă narativă a lumii". (Tudor Vianu). Lipsind „Război și pace" de acest personaj, îl lipsești de un pilon fundamental al construcției lui, de o cucerire vitală pentru literatură. Dar, vai, colosalul personaj nu poate fi înghesuite în cutia scenei. Ce rămîne atunci din „Război și pace" al lui Tolstoi, într-o versiune dramatizată? O simplă istorioară dramatică, amintind prin cîteva nume și împrejurări de o creație epică unică a literaturii universale.

Nu vrem să tăgăduim calitățile incontestabile ale dramatizării lui Neumann, Piscator și Prüfer, probabil mai reușită decît sînt sau ar fi fost altele. Vrem doar să atragem atenția că „Război și pace" îngăduie mai puțin decît oricare operă a lui Lev Tolstoi reducerea la spațiul și convenția scenică și că dramatizarea acestui roman echivalează cu o inevitabilă îndepărtare de la esența lui. După părerea noastră, „Război și pace" n-ar putea fi transpus, eventual, decît într-o simfonie, de către un nou Beethoven.

Nostalgia înaltei valori a romanului nu ne va determina, firește, să respingem din principiu o transpunere bună, după cum nici nu vom admonesta prea sever colectivul Teatrului „Lucia Sturdza Bulandra" pentru că, dintr-un repertoriu universal amplu și generos, și-a ales o dramatizare. Considerentele, de care, cu siguranță, a ținut seama și Piscator, depun oarecum în favoarea acesteia. Piesa, bazată pe sugestii ale romanului lui Tolstoi, devine, pentru spectatorul contemporan, un apel la o judecată sănătoasă asupra păcii și războiului, o „expunere de motive" în apărarea rațiunii, o ironie malițioasă la adresa autocrației vanitoase și a aristocrației (de toate felurile și din toate timpurile), iresponsabile, și una și alta, față de soarta maselor. De aici rolul de primă importanță pe care îl capătă în spectacol Povestitorul, de fapt un comentator foarte activ (nu de pe pozițiile lui Tolstoi ci de pe acelea ale lui Piscator) după părerea noastră singurul personaj cu adevărat interesant al piesei. Invocînd principiul diriguitor al concepției regizorale a lui Piscator, vom înțelege mai precis și intențiile dramatizării de față. „Nu voi mai accepta piese terminate, declara Piscator. Cele care ne impun cît mai puțin text spre a fi respectat sînt cele mai bune". Și mai departe: „Fiecare piesă trebuie să ilustreze o idee, rolul regizorului este de a o sublinia și a o degaja, dacă autorul n-a făcut-o destul de net". Asadar, textul trebuie subordonat ideii spectacolului. Asadar, capodopera lui Tolstoi, nu este decît un **pretext;** el se înscrie în subordinea gîndirii regizorului și, în cazul de față, a ideii autorilor dramatizării. Povestitorul este cel care conduce „demonstrația" de idei a spectacolului pe aproximativa fabulație tolstoiană, coborînd puntea către spectatorii de azi.

Înțelegînd întocmai semnificația acestui personaj, regizorul Dinu Negreanu i-a dăruit un cîmp de acțiune nelimitat, precum și un rost sensibil dominant în spectacol. Povestitorul a aflat în George Carabin un interpret inteligent, de o ascuțită mobilitate a spiritului, stăpînind fără suprasolicitări pîrghiile acțiunii și comunicînd într-un mod deopotrivă de inspirat cu publicul și cu personajele. Octavian Cotescu a forțat puțin tiparul convențional și a izbutit să înfățișeze, pe cît i-a îngăduit textul, ceva din tumultul interior al lui Pierre Bezuhov cel din roman. Restul distribuției a servit, în grade diferite, textul dramatizării, cu o lăudabilă conștiinciozitate profesională. S-au remarcat prin multă dăruire în interpretarea unor personaje cu nume tolstoiene: George Mărutză (bătrînul Bolkonski, straniu și viguros reprezentant al aristocrației ruse), Victor Rebengiuc (Andrei, bîntuit de contradicțiile liberalismului mărginit, aspirînd nedefinit spre împlinirea unor vagi idealuri umanitare), Anca Vereși (Natașa, puritate și neliniște adolescentină), Forv Etterle (Kutuzov, conducătorul cu bun simț popular). Cu totul străin de personaj ni s-a părut Puiu Hulubei în Napoleon care, să precizăm, a fost tratat de Tolstoi cu sarcasm dar nicidecum în linii de caricatură. De unde a apărut în construcția acestui personaj grotescul?

Din punctul de vedere al dramatizării, spectacolul, cu excepția unor obositoare pauze de ritm, este o manifestare corectă. Din punctul de vedere al romanului, spectacolul, ca și dramatizarea, e un compendiu modest, nu lipsit însă de utilitate.

Aurel Moraru

TEATRU

PIESE CITITE

Publicînd în paginile ei piese originale, revista „Teatrul" dă posibilitatea unei confruntări cu publicul, precedînd adesea marea și decisiva confruntare scenică. Apariția pieselor în „Teatrul" este deosebit de folositoare atît pentru autori cît și pentru colectivele teatrale, deoarece supune unei discuții mai largi lucrările dramatice, care pot fi îmbunătățite în urma unui schimb de opinii constructiv.

Piese, precum „Celebrul 702" de Al. Mirodan, „Prietena mea Pix" de V. Em. Galan, „De n-ar fi iubirile" de Dorel Dorian, „Steaua polară" de Sergiu Fărcășan, au intrat în discuția criticii dramatice încă înainte de a fi reprezentate pe scenă ; altele, însă, deși ar fi fost cazul, nu au văzut lumina tiparului („O felie de lună" de Aurel Storin etc) ; în sfîrșit, o a treia categorie nu s-a bucurat de cuvenita atenție critică și selectivă din partea revistei. Dacă redacția ar fi lucrat cu exigența de rigoare, piese ca „Proștii sub clar de lună" de Teodor Mazilu, sau „Costache și viața interioară" de Paul Everac ar fi fost scutite într-o măsură de neajunsurile lor, autorii ar fi fost ajutați să-și înțeleagă greșelile, iar becurile de la rampă n-ar fi fost silite să lumineze atîtea imperfecțiuni și inegalități. Trebuie să recunoaștem că uneori, așa cum reiese din ultimele cazuri citate, redacția a substituit sarcinile de mare răspundere ce-i reveneau printr-o funcție neutră, aceea de oficiu de publicitate, de intermediar pasiv, situat în zona temperată care desparte febra creației dramatice de lumina necruțătoare a reflectoarelor scenei. Nu e oare mai firesc să înlături de la început, adică de la publicare, deficiențele unei piese, decît să încerci să faci acest lucru mult mai tîrziu (adesea mult prea tîrziu) în cronici pline de obiecții și de regrete ?

Dar, fiindcă în rîndurile de față ne-am propus să luăm în discuție nu activitatea revistei „Teatrul" în ansamblu, ci doar cîteva dintre ultimele lucrări publicate aici, vom trece la obiectul acestor însemnări. Este vorba de reportajul dramatic „Accidentul" de Földes Mária, comedia lui Gh. Dorin „Colecția" și de comedia lui Gh. Vlad „Punctul culminant" [*].

*

„Accidentul" nu este primul reportaj dramatic din literatura ultimilor ani. Autoarea efectuează o secțiune în cîteva apartamente dintr-un bloc nou, descoperind succesiv (dar sugerînd simultaneitatea) dramele ce se petrec dincolo de storurile colorate. Procedeul amintește reportajul dramatic al lui Paul Everac „Ferestre deschise", al cărui punct nodal — menit să unească destinele personajelor — era de ordin constructiv : lupta pentru cocsul românesc. Aici, în lucrarea Máriei Földes, punctul de convergență este un accident care tulbură latența unor conflicte, precipitîndu-le desfășurarea și deznodămîntul. Pînă la rănirea micului Feri, locatarii blocului din Strada Nouă își duc existența oarecum paralel, preocupați în diferite măsuri de ceea ce se petrece înlăuntrul familiei proprii. Accidentul trezește însă, cu brutalitate, simțul răspunderii sociale, oamenii se întîlnesc în efortul comun de a-l salva pe accidentat, de a determina responsabilitățile. Ideea piesei este că în socialism viața oamenilor se îmbogățește cu acel sentiment al colectivității, puternic și hotărîtor, care îl eliberează pe individ de egoism, oferindu-i noi dimensiuni umane, necunoscute pînă acum. Structura deosebită a acestui gen de lucrări dramatice, acumulînd planuri multiple de acțiune, comportă un risc, evidențiat și de piesa lui Everac, acolo, însă, într-o măsură mai mică : imposibilitatea practică de a aprofunda toate conflictele și caracterele aduse în scenă. Autoarea a fost silită de însăși modalitatea aleasă, pe care, trebuie s-o spunem, o servește cu talent, doar să schițeze caracterele, să enunțe conflictele, fără a le da relieful necesar. De pildă : în raporturile dintre Fodor și Kovács au intervenit la un moment dat complicații serioase (Fodor socotindu-se profund jignit de prietenul său care l-a criticat în ședință pentru pasivitate), complicații agravate de răspunderea ce-i revine indirect celui din urmă pentru accidentarea lui Feri și de comportarea lipsită de tact a Ilonei, soția lui Kovács. Arcul tensiunii dramatice se încordează la maximum, dar, brusc, în final, se relaxează, fără pregătirea cuvenită, lăsînd insatisfacția pe care o provoacă de obicei ambiția dramaturgului de a soluționa cu orice preț și orice mijloace, înainte de ultima căzere a cortinei, toate conflictele. Pentru că nu numai împăcarea dintre Fodor și Kovács apare nemotivată, nepregătită, dar și rezolvarea neînțelegerilor dintre soții Marian sau descoperirea pe care căpitanul Petrescu o face în legătură cu Roza.

Ni se relevă aici contradicțiile speciei ca atare : pe de o parte reportajul dramatic nu permite aprofundarea artistică a problemelor de viață ridicate, pe de altă parte el

— Discuții —

reclamă o rigoare realistă în prezentarea personajelor și a raporturilor dintre ele, excluzînd deci convenția, (care în alte condiții ar fi putut suplini adîncimea analizei). Această contradicție ar fi fost evitată prin denivelarea planurilor acțiunii, acordîndu-i-se unuia o atenție și o importanță mai mare decît celorlalte, lucru pe care l-a încercat Paul Everac în piesa amintită. Földes Mária, stăpînind cu autoritate dinamica scenică, replica, un anume umor de limbaj, n-a reușit să stăpînească la fel însăși formula dramatică abordată, adică, mai precis, s-a lăsat stăpînită de ea. De aici senzația abandonării sau expedierii unor probleme care se enunțau a fi interesante. Paradoxal, calitățile piesei țin tocmai de specificul reporteric : spontaneitate, prospețime, absorbția ideilor în fapte.

*

„Colecția" ne arată, cu procedee satirice, cum reușește un profesor universitar, om cinstit și apreciat pentru meritele sale profesionale — dovadă că i se încredințează direcția unui institut și o mașină spre folosință personală —, să se descotoroseasă de o „colecție" întreagă de paraziți sociali, ce i s-au aciuat în casă pe temeiul unei îndoielnice gratitudini pe care profesorul le-ar datora-o. Procesul de „deparazitare" coincide, în cazul profesorului Teodoru, cu acela de „revenire pe pămînt" dintr-o sferă de viață cam „lunară". Încercare lăudabilă prin intenția de a copleși sub ridicol rămășițe ale vechilor clase parazitare, exemplare umane detestabile, comedia este însă deficitară în unele aspecte ale ei.

În primul rînd, cum este în stare profesorul Teodoru să suporte ani de zile în casa sa o faună de tipul celei descrise de autor ? Cu colecția de Olimpia, Mișu, Emilia, Iorgu, Baston și Pulcheria, un om normal n-ar fi putut trăi nici zece minute. Să admitem totuși că profesorul Teodoru, deși om normal, s-a deprins să viețuiască în mijlocul acestei grădini zoologice fără ca faptul să-i provoace altceva decît o ușoară tristețe (cum se remarcă la un moment dat în piesă). Atunci cum se decide în cîteva clipe să se lipsească de Olimpia, Iorgu și compania, la sugestia unui șofer pe care îl cunoaște de cîteva ore și a unei fiice pe care o cunoaște de 22 de ani ? Șoferul e o cunoștință prea nouă ca să poată determina o schimbare atît de radicală, iar fiica e o cunoștință prea veche pentru a-l convinge abia acum de necesitatea unor măsuri „revoluționare". Prin urmare, personajul e prea puțin convingător în prima ipostază și de loc convingător în cea de a doua.

Cît privește „piesele" colecției, ele ar putea fi într-o măsură viabile din punct de vedere artistic, dacă autorul n-ar comite cîteva erori în caracterizarea lor : aceste personaje sînt de o prostie catastrofală, seamănă prea mult între ele ca mod de comportare și vorbire, de unde imposibilitatea de a le distinge altfel decît prin nume, vorbesc prea asemănător cu personajele lui Caragiale. Iată și cîteva (extrem de puține) exemple : „Care ai venit cu toate boarfele cîte v-au rămas și te-ai instalat în hol cu nepricopsitul ăla de Iorgu, de ziceai : „Uită, soro, ce-a fost, că a dat năpasta pe noi și sîngele apă nu se face"... Care ziceai să treacă de la mine o lună, două, pînă vă faceți un rost, și stați pe capul meu de șase ani... ?" ; „Vai, soro, cum vorbești !" ; „Of, mașer ! ; „Da !... Că fără moral... — Ce ? — Care va să zică, nu se poate. — Asta, ce-i drept,așa e." ; „Cum era s-o las ? Tu știi cît ții cu la ea..." ; „Zic eu : Care pe cine ? ? Pe Cojan, că numai pe el l-o arestuit..." (s. n.) ; „Nu te crez nici moartă." ; „Închiz ochii să ațipesc, cum îți spun, că eu dacă nu dorm oleacă după-masă, sînt moartă, și-l simț cum se uită la mine" ; „Să n-o luăm, frate, eu nu mă pun dimpotrivă... Da', dacă vrea să m-asculte cineva pe mine, care se cheamă că-s pățită — să nu se bage..." „Politică fără sacrificii, care va să zică, tant' Piulseri, se cheamă că nu se poate !" ; „Aveam o mulțime de telefoane și toate sunau...Cling...cling...cling !..." etc., etc. Am citat nu dintr-un personaj, sau două, ci din... șapte. Mai mult, chiar profesorul Teodoru personaj cult și... pozitiv, a preluat de la neamurile respective limbajul caragialesc ; „Nu te băga, frate, lasă..." ; „V-am plătit eu destul... Nu mai pupați !..." Și pe tonul acesta decurg multe dialoguri din piesă, din care nu lipsesc în orice caz „soro" și „frate".

Aici redacția revistei „Teatrul" ar fi trebuit să-și spună cuvîntul, înaintea altor reviste și, evident înaintea teatrelor. O discuție serioasă cu autorul ar fi dus, fără îndoială, la repararea unor defecte ale piesei, ceea ce ar fi constituit un real ajutor pentru colectivele teatrale care s-au decis ori se vor decide să o pună în scenă.

*

„Punctul culminant" continuă, într-un fel, „Îndrăzneala" pe direcțiile ei principale, prelungind dezbaterea într-un plan etic. Cunoscător al vieții și psihologiei țăranilor, Gh. Vlad a dat și de data aceasta o lucrare profund autentică, rod al contactului direct cu realitățile actuale ale satului colectivist. Personajele care luptau în „Îndrăzneala" pentru triumful unui punct de vedere înaintat în procesul de producție, se angajează aici într-o bătălie mai puțin spectaculoasă dar tot atît de dramatică în apărarea eticii noi, a cinstei colectiviste. Păun Ciocîlteu, devenit acum președinte al colectivei, trece printr-un dureros proces de conștiință provocat de gestul fiului său, Tudor, care, la îndemnul lui Cocîrțău, își însușește din bunurile comune. Dacă Tudor ar fi fost investit cu o substanță dramatică mai densă, dacă nu s-ar înfățișa atît de inconsistent și șters, am asista la încă un proces interesant de ordin moral, prilejuit de frămîntările acestui tînăr, asupra căruia opinia colectivă exercită o influență hotărîtoare. Dramaturgul, însă, nu a accentuat dezbaterea pe acest personaj.

În schimb, apar aici o serie de personaje noi care concentrează trăsături morale demne de relevat. Între ele se remarcă în primul rînd Cioacă, pe care noile condiții îl transformă dintr-un om retras și închis în sine într-un colectivist activ, plin de inițiativă și entuziasm. El face parte din aceeași familie spirituală cu Păun Ciocîlteu cel din „Îndrăzneala", ascunzînd sub o modestie și o timiditate cuceritoare inepuizabile rezerve de energie și generozitate sufletească. Lipsit de acea ostentație caracterologică, menită să scoată personajul din „obișnuit" — pe care o întîlnim în destule lucrări de teatru sau proză — Cioacă își definește trăsăturile de om contemporan fără paradă, în împrejurări obișnuite, dintr-o convingere intimă că tot ceea ce face trebuie să slujească nemijlocit cauza colectivă. Prezența lui este o cucerire a dramaturgului în efortul către aprofundarea psihologică a personajelor, prin redarea complexității reale a eroului contemporan.

Dacă personajele ca Vasile Cioacă sau Țifan (acesta din urmă, deși episodic, foarte bine conturat și reprezentativ pentru procesul de înfrîngere a deprinderilor și practicilor mercantile, ținînd de mentalitatea individualistă) constituie un cîștig evident al piesei, alte personaje nu-și găsesc locul pe care-l merită în acțiune. Este vorba de Lisandru mai ales, pe care, dată fiind calitatea lui de secretar de partid, l-am fi vrut mai activ, mai viu, așa cum îl știam din prima piesă a lui Gh. Vlad. Am fi dorit, de asemeni, de la talentatul dramaturg un spor de adîncime analitică în caracterizarea lui Păun Ciocîlteu, care în „Îndrăzneala" trăia la o tensiune dramatică înaltă dar care în „Punctul culminant" este cumva simplificat.

Dincolo de carențele semnalate, piesa înregistrează un progres sensibil al scriitorului în direcția construcției conflictului și personajelor, precum și în direcția cizelării expresiei literare. A fost evitată împărțirea rigidă în „alb" și „negru" a personajelor, gradația scenică este mai precisă, replicile au densitate și nerv, textul a fost curățat de acele regionalisme care, în „Îndrăzneala", apăsau limbajul eroilor și îngreunau receptarea sensurilor. Experiența literară, practica reportericească i-au folosit lui Gh. Vlad în realizarea unor personaje și conflicte dramatice de intensă actualitate și de autenticitate incontestabilă ; „Punctul culminant", fără a însemna, firește, un „punct culminant" în creația aflată încă în plină dezvoltare a acestui dramaturg, reprezintă o treaptă superioară într-o evoluție pe care o nădăjduim din ce în ce mai rodnică.

*

Buna inițiativă a revistei „Teatrul" de a publica piese originale, la care se adaugă aceea de a le supune unei discuții „de cenaclu" (au apărut pînă în prezent relatările discuțiilor pe marginea pieselor „Sonet pentru o păpușă" și „Punctul culminant") trebuie dublată de o judicioasă alegere a lucrărilor destinate publicării. Chiar la o privire superficială asupra sumarului din ultimul timp al revistei ne putem da seama că specia care domină covîrșitor este comedia. (La lucrările analizate trebuie să adăugăm comediile lui S. Fărcășan și Al. Mirodan, precum și mult prea facilele miniaturi ale lui Mircea Crișan, Al. Andy și R. Stănescu). După cum o dramaturgie nu se poate constitui numai din comedii, tot astfel o revistă de specialitate nu-și poate defini profilul exclusiv (sau aproape exclusiv) prin publicarea de comedii. Atenție, așadar, la diversitate !

Dumitru Solomon

[*] Am lăsat intenționat la o parte comedia lui S. Fărcășan „Sonet pentru o păpușă" a cărei premieră a avut loc recent. Cît privește piesele „Noaptea e un sfetnic bun" de Al. Mirodan și „Prietenii" de Lucia Demetrius, ele vor constitui obiectul unui articol viitor, deoarece socotim că o continuare a discuției pe marginea pieselor publicate în revista „Teatrul" este cît se poate de utilă.

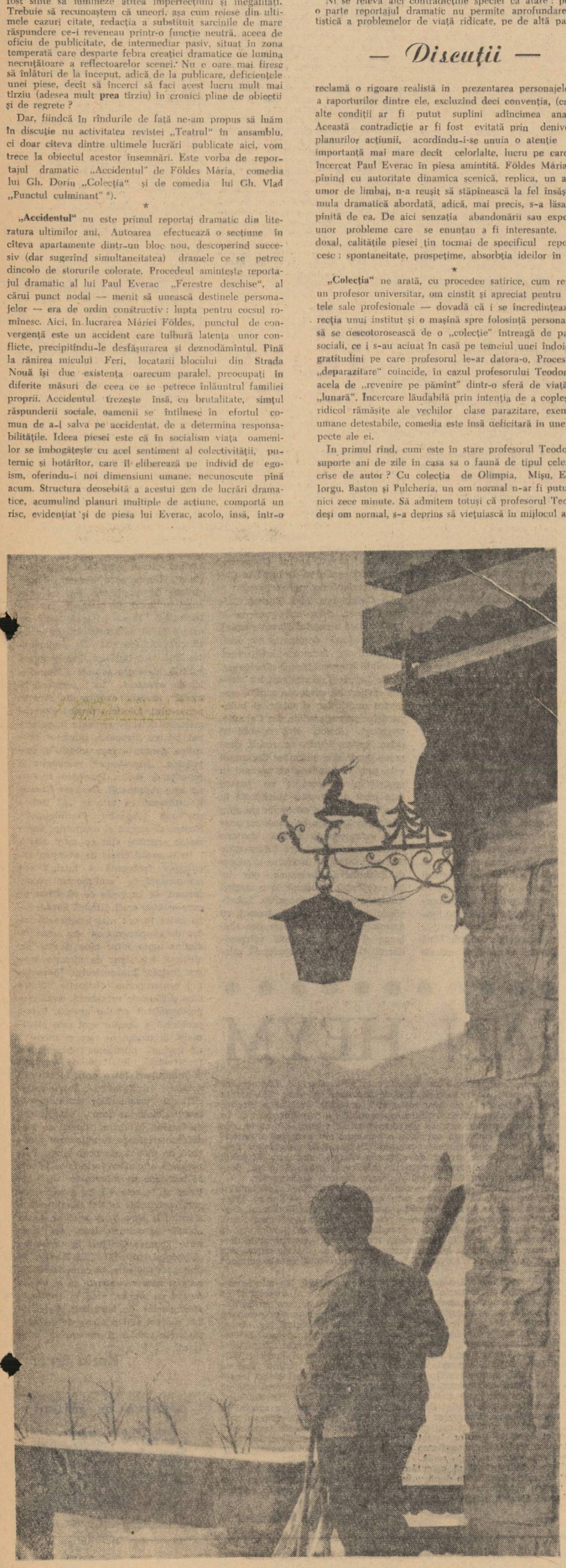

PRIMA ZĂPADĂ — Fotografia : SORIN DAN

SUB SEMNUL EXIGENȚEI

Preambul la o discuție despre poezia tinerilor

În referatul asupra presei literare prezentat la plenara Comitetului Uniunii Scriitorilor și în dezbaterile care au urmat, poezia a ocupat un loc de seamă. Cum era și firesc, a fost pus în evidență drumul ascendent al acestei poezii și faptul că peisajul nostru liric s-a îmbogățit în ultima vreme. Se face, cu satisfacție, constatarea justă că „majoritatea poeților noștri se consacră unei teme majore de un larg interes cetățenesc, căutînd să ridice în spiritul realismului socialist, experiențele lor de viață personale la înalte semnificații obștești".

Aceste cuvinte privesc și poezia generațiilor noi. Se spune chiar, în mod explicit, în același referat, că perioada de activitate din ultimul timp a revistelor noastre „a prilejuit și multor poeți mai tineri să se îndrepte către creații mai reprezentative pentru talentele lor și mai puternic pătrunse de patosul actualității". Astfel de afirmații, precum și constatările de pînă acum ale cititorilor și criticii în general, atestă o dată mai mult succesele poeziei tinere și contactul ei profund și stimulator cu transformările revoluționare din țara noastră.

Totodată însă au ieșit în relief, în dezbaterile aceleași plenare, anumite manifestări prezente și în poezia tinerilor, demne de o legitimă rezervă. S-au citat exemple de deficiențe și de tendințe greșite în unele lucrări ale cîtorva din tinerii poeți, cu care, firește nimeni nu poate fi de acord. Versurile bune se învecinează — cum spune referatul plenarei — nu o dată, în coloanele revistelor literare, cu versuri slab realizate artistic. Se constată, de exemplu, pe bună dreptate, că în revistele noastre „proliferează de la o vreme o lirică pseudofilozofică", care contrastează izbitor „cu autentica lirică reflexivă", precum și „versuri enumerative, preocupate să înregistreze sec, amănunte din jur". Aceste producții lirice folosesc în primul caz „o imagistică abstractă, încîlcită", etc. și în al doilea caz „disprețul pentru orice intervenție a imaginației și gustul prozaismului". Constatările referatului pun în cauză chiar, în mod limpede, poezia publicată în colecția „Luceafărul", colecție despre care afirmă că este amenințată să devină din ce în ce mai palidă.

Observațiile de mai sus rezumă și pun un accent justificat pe o serie de lacune, care dacă nu ating adevărul fundamental asupra vitalității și fecundității poeziei noastre tinere, trebuie totuși confirmate o dată mai mult și luate în continuare, în examen. Redacțiile revistelor sînt puse și ele în cauză, pe bună dreptate, pentru o insuficientă atenție și exigență în publicarea unor materiale poetice și în selectarea lor inițială. În această privință trebuie să ne recunoaștem și noi, revista „Luceafărul", partea noastră de vină.

O problemă a poeților tineri cu mai multă experiență și a desfășurării actuale a activității lor, există în modul cel mai neîndoios, dacă ne referim la unele noi culegeri ale lor, apărute în ultima vreme, și la materialul pe care ei îl tipăresc în reviste. Unii din acești poeți manifestă o desfășurare fără îndoială fecundă, o lărgire și o aprofundare a viziunii lor. Este un fapt recunoscut că în poemele „Balada țăranului tînăr", „Șarja" și „Cariatida", precum și în poezii mai scurte, Ion Gheorghe marchează noi cuceriri poetice îmbucurătoare, deși el mai are de lucrat în deosebi la șlefuirea formei. Nichita Stănescu, de asemenea, ne-a dat poemul „Dreptul la timp", publicat de revista

noastră, o dovadă că el poate atinge baze de inspirație noi și mai largi. Debutul său îl obligă însă la și mai mult. El este pe punctul de a tipări un nou volum, pe care îl așteptăm, spre a vedea mai precis evoluția sa. Fiind unul din poeții cei mai dotați ai generației sale, se așteaptă de la el o sincronizare și mai deplină a resurselor sale de măiestrie și imagine, cu îmbogățirea substanței umane mai profunde a versului său. Dacă acestea se pot afirma despre cei doi poeți tineri de mai sus, nu același lucru s-ar putea susține despre lirica lui Ilie Constantin. Se manifestă la acest poet, după o opinie aproape generală, o străbatere în țesutul textului liric a unor elemente secundare, a unor atitudini, am zice, de a doua mînă, față de planul de gîndire și experiență în care s-a angrenat inițial. În sfîrșit, — spre a cita în continuare încă un poet din cei apăruți în colecția „Luceafărul" — un caz, din păcate, de regres vădit, calificabil critic cu multă ușurință, ni se pare acela al lui Florin Mihai Petrescu, în volumul publicat anul acesta.

Sub unghiul acestor cîteva exemplificări, trebuie să subliniem și noi constatarea referatului plenarei, că există la unii poeți — de altfel și tineri și mai în vîrstă — o „grabă", a publicării, care duce la consacrarea „facilității" și a „rețetei". Nerăbdarea tipăririi în volum a versurilor, pe care o au unii autori tineri, a slăbit fără îndoială platforma pe care și-o crease la început colecția „Luceafărul".

De altminteri, nici nu se poate face un abuz prea mare de cuvintele „poezie tînără", în sensul de poezie în curs de experimentare și deci beneficiind de îngăduința, răbdarea și sprijinul special care trebuie să-i fie acordate în acest caz. O însemnată parte din producția poeților noștri încă tineri ca vîrstă, manifestă, sau trebuie să manifeste, toate acele semne care dovedesc că poeții respectivi se află în zona răspunderilor maturității. Fiecare din ei urmează deci să tragă consecințele unei asemenea atitudini de emancipare și conștiință a răspunderilor lor actuale.

În ce privește poezia pseudofilozofică, este adevărat că ea „tentează" în ultima vreme mai multe pene tinere. Am greși dacă am crede că este vorba de o poezie cu implicații cît de cît meditative. Avem a face mai mult cu exprimarea unei adevărate „furori a abstracțiunilor" susținută pe calea unui metaforism cu orice preț și pe canavaua cîtorva idei generale privind spațiul, timpul, mișcarea, existența vîrstelor, elementelor, naturii și iubirii, turnate apoi toate într-o formă mai dificilă, care trebuie să dea impresia cugetării „adînci". Uneori, acest fel de poezie pornește de la un fapt simplu și din această cauză, cum bine s-a spus în referatul plenarei, „trebuie să recurgă la o complicare inutilă a banalului și să caute fatal formulări alambicate spre a împrumuta platitudinei aparența lucrurilor pline de sens". Versurile următoare ale lui Platon Pardău sînt în adevăr concludente, în ce privește această pornire de la faptul simplu și devierea lor spre expresia pretențioasă și cu „tîlc" : „Umblă în memorie escavatoarele cu pasul lor circular / și uităm liniile acestea — niciodată însemnînd / crengi de unde-ncep să zboare păsările, / toate amănuntele ca niște cuie negre / bătute-n pereți, în uși, în ferestre / ce nu pot să dispară decît odată / cu pereții, cu ușile, cu ferestrele" *(Steaua*, nr. 8/1962). În alte versuri există o evidentă conceptualizare și, ca urmare, o abstractizare, chiar dacă ele vor să consemneze ceva precis : „Diminețile au puritatea gravă a desprinderii / Pașii grăbiți și avari / vor să cîștige mai multă pătrundere / în sensul dintîi / lapidar." *(Mariana Costescu :* „Ceas lapidar", *Luceafărul* nr. 20, 1963).

O parte din poezia așa-zisă filozofică se referă la universul sideral. Ea încearcă să-și anexeze poezia cosmică, pornită din emoția reală provocată de aspectul grandios al zborului în cosmos. Dar faptul că omul este cuceritorul cosmosului, unii poeți l-au interpretat în mod paradoxal, ajungînd, după cum s-a observat, la un adevărat ultra subiectivism poetic, folosind adică acest prilej în scopul unei hiperbolizări a eului, pentru simplul fapt că ei participă cu cosmonauții la o aceeași esență umană. Poetul se vede pe sine confundat cu omul prometeic și se închipuie avînd „stelele la îndemînă", „capul de soare", „pămîntul pe umeri" etc. Își fac loc în această viziune tentații ascunse ale orgoliului „literaturii", ale autoadmirației, simptome subiectiviste, foarte acute, dacă le cercetăm bine.

Nu putem enumera aici și alte aspecte, care trezesc rezervă, pe care le întîlnim în versul tînăr. Avem impresia însă că unii poeți — spre a trage o concluzie de ordin mai important — sînt lipsiți prea adesea tocmai de acea atitudine tipic tinerească — în poezie ca în orice alt domeniu — *a înfruntării deschise a problemelor importante ale vieții.* Universul lor artistic poate fi variat în unele cazuri, dar considerat în verticală, cotele atinse de acest univers nu pot fi socotite cote de profunzime. La unii, intuiția realităților actuale este vădit vie, dar ei ne dau senzația că ezită totuși să intre în luptă cu exprimarea mai deplină a acestei intuiții. Nu se manifestă suficient în versul lor o problematică și un patos etic, aspecte care constituie totuși accentul fundamental în efortul de construire a socialismului. De resortul lor cel mai direct, ar trebui să fie, în schimb, exprimarea climatului istoric al epocii, perceput în accentul lui specific cel mai adînc, în climatul de încordare etică coneretă a oamenilor noi. Chiar pe contrapunctul unor observații și notații de amănunt, poetul trebuie să știe să deschidă cititorilor săi „drumul cel mai scurt" către curentul de înaltă tensiune care străbate faptele. Ei trebuie să prezinte lucrurile actuale din țara noastră pe dimensiunea lor completă, exterioară și interioară.

Activitatea ulterioară a criticii noastre trebuie să se concentreze și mai mult asupra unora din constatările ieșite la iveală în dezbaterile plenarei Comitetului Uniunii Scriitorilor, care s-au dovedit bine venite, precum și asupra altor aspecte de desfășurare a poeziei noastre.

Revista noastră își propune, începînd cu numerele viitoare, să discute pe larg și în același timp cît mai concret, producția tînără în lirică. Ea invită pe colaboratorii săi, atrași de fenomenul poetic, precum și pe colegii de la alte publicații — în revista lor sau a noastră — să participe cît mai activ la aceste dezbateri.

Dezvoltarea ascendentă a liricii realist socialiste merită un sprijin critic și mai susținut, mai ales pentru poeții tineri, iar din partea unora din critici, un sprijin mai consecvent în opinii și argumentat mai bine, atît pentru fiecare poet în parte cît și pentru fenomenul în general al poeziei lor, care are sarcina să oglindească o etapă istorică de noi cuceriri măreațe în viața și conștiința omului și societății noastre socialiste.

Dragoș Vrînceanu

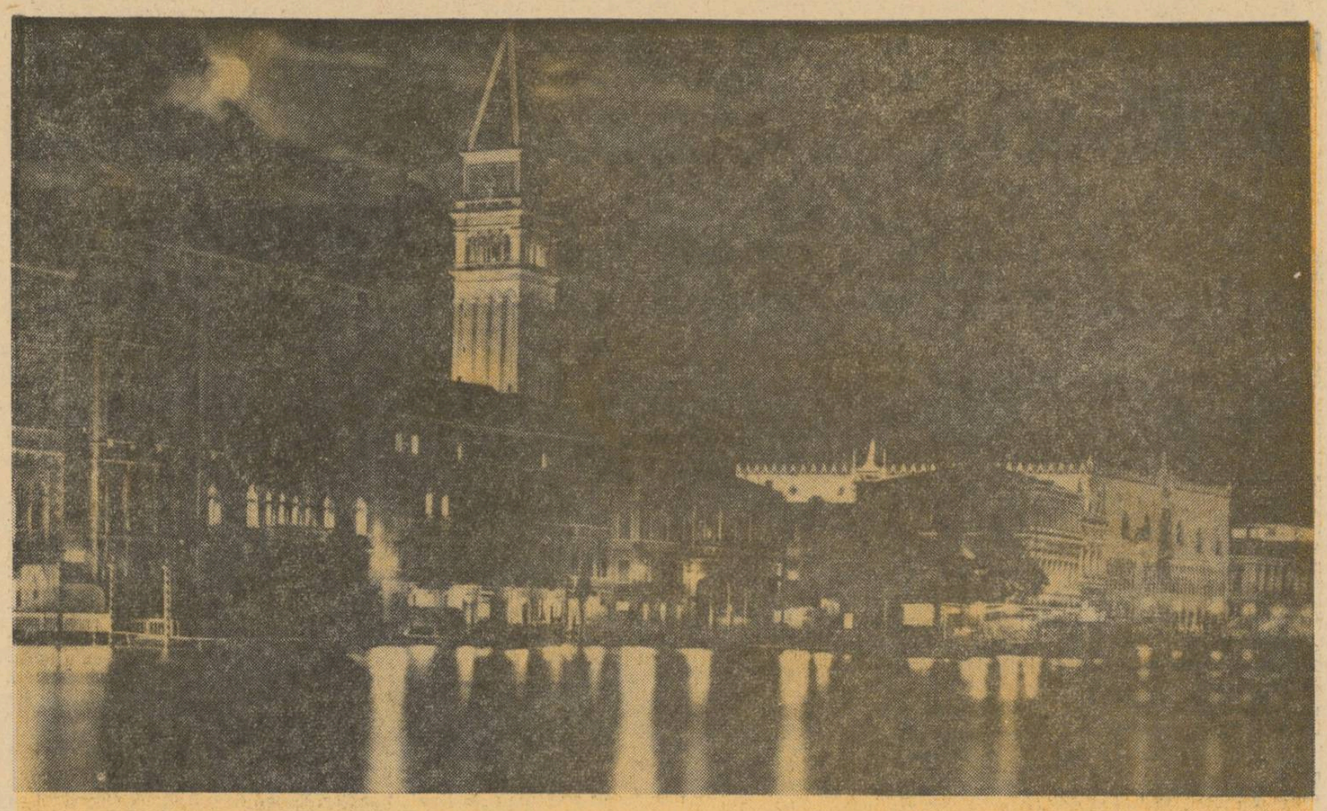

VENEȚIA, NOAPTEA

Baladă pentru un student defunct

500 de ani de la dispariția lui Villon (1431 – 1463?)

„La ani treizeci, cîți am acuma...“ găsesc pe un fronton velin de pagină, rîndul cenușiu de creion, din ce în ce mai șters cu fiecare deschidere a cărții, supus, la textele adesea cercetate. Mîna care dibuia în romînește versul tău, Francoys, e mai bătrînă astăzi cu 12 ani și timpul din poem coincide.

Portarul — același — al primului meu an de facultate, ne recunoaște-ntotdeauna pe-amîndoi, coleg de studenție ce mi-ai fost, și ne lasă pe seară, după cursuri, într-o bancă din amfiteatrul „Odobescu“, să ne rememorăm poezia adolescenței și doza de vis a celor 18 ani cîți aveam — căci și tu aveai pentru mine, ca și mine, doar 18 ani atunci. Sus, lîngă ultima fereastră a patra bancă din fund. Dreapta a recunoscut asperitățile băncii, ochii disting conturul catedrei cu magiștri, memoria își amintește ce **„volume nobile-am parcurs / și-am adunat pe rîft infolii / audiind de mult un curs / ce presăra pe bănci magnolii...“** Convorbirea decurge calm, cu pauze grele de semnificații, doldora de versuri uitate și de poeme nescrise. Cite ore și lecții universitare conserv în fiecare dintre versurile baladelor tale? Cîte peregrinări prin litere și severe discipline îmi reprosează stins nepăsarea de-atunci a ucenicului filolog visînd în bancă să descopere secreta cheie de sunet a ritmului tău? Anii aceia, de fierbinte beneficiu intelectual, ne înconjoară maturitatea mereu iscoditoare, dornică de explorări și cunoaștere, și ne consideră cu ochii deschiși ai pasiunii tinere. În fiecare an, iarna, la început de ianuar, îți întrerupi eternitatea și te întorci o clipă, colegial, în amfiteatrul studenției mele. Revii, neobservat de rebegitul Charon, peste un Styx înghețat, și anulezi dintr-o nestinsă și timpuriu curmată dragoste de viață durata unui timp ireversibil. Vechi legături de amiciție (lungile plimbări pe chei, disputele și zăbava pe alineate înțelepte, paharul împărțit frățește și chiar — să ne mărturisim — studentele pe care le sărutam prelung pe gură pe sălile muzeelor somnolente) toți anii mei de-nvățătură te cheamă-n fiecare an să evadezi din neființă și să te-așezi alături de mine în banca unde-am deprins amîndoi visele și prozodia. Aștept, cu fiecare adaus de anotimp la noua vîrstă a întîlnirii noastre, zîmbetul cunoscut și întrebarea pe care mi-o pui, aceeași în fiecare iarnă, al cărei răspuns ai plecat să-l afli singur: **„Răspunde-mi, dar, la ce hotar / E Flora, splendida romană? / Archipiada — zice-s-ar / Cu Thais vară cosîngeană? / Echo ce auia-n poianã / De peste iaz au pe tăpșan, / Cu grația-i nepămînteană?... / Dar unde-i neaua de mai an? // Dar Eloisa (Abelar, / Căzut de dragu-i în capcană, / A-neins la Sainct-Denys talar, / Castrat și claustrat în strană)? / Dar doamna, poruncind tirană, / Virît în sac, pe Buridan / Să-l svirle-n Sena-ntr-o bulboană?... / Dar unde-i neaua de mai an? // Dar Blanca-doamna, crinul rar, / Si-renă, voce năzdrăvană; / Bietris, Alis și Bertha, dar / Heremburgis purtînd coroană? / Ioana fără de prihană / Încenușată la Ruan; / Pe unde-s Maică Suverană?... / Dar unde-i neaua de mai an?“** Și abia dacă-mi lași vreme să rostesc în șoaptă, cunoscînd regula vechiului nostru joc de rime: **„Francoys, să nu-ntrebi de pomană / Pe unde-s anii — trec noian. / Răspunsu-mi sună a dojană: / Dar unde-i neaua de mai an?“** că tu, nerăbdător să mă supui glumețului examen cu știute răspunsuri, urmezi: **„Mai mult! Calist pe un' să fie, / An patru papă cu felon, / Stins cu-al său nume pe vecie? / Alfons, monarh în Aragon, / Distinsul duce de Burbon / Și Carol, domn cu bun renume, / Și-Artus, Bretaniei baron?... / Dar Carolmagnul unde-anume?“**

Întrebările se succed egal, cu monotonia unei disperări împietrită în silabele de-acum 500 de ani. Concluzia îți strînge o clipă buzele învinețite de un frig medieval: al zăpezilor cu lupi și suverană ignoranță: **„Toți mor: ori prinți, ori slugi de sînt / Din viață ca suflați dispar: / La fel sînt spulberați de vînt. //...// Sortiți i-s morții — află — chiar / Și ceilalți de pe pămînt. / Triști, mînioși... e în zadar: / La fel sînt spulberați de vînt...“** Și ca în fiecare an uit că-ntrebarea e un joc și ies din reguli cu un „nu“. Poeții nu, Francoys. Chiar dacă judecătorii îi izgonesc din Paris și-i îmbrîncesc dincolo de porți, pe ruta cu mături de vînt. Desigur, papi, regi, fii de regi și plozi din pîntec de regine sînt dispersați pe șesurile pustii ale istoriei și-ale uitării. Poeții ca tine, exilați în nemurire, ne vizitează pururi vremea și găsesc pregătit oricînd un culcuș în inima noastră și-un pahar de pelin în suflete. De altfel tu nu lipsești de la nici o întîlnire cu noi, foștii colegi de studenție. Întotdeauna se adună și ei tăcuți la locurile lor din amfiteatru, tovarășii adolescentei mele: îi recunoști, Francoys. E un cenaclu în penumbra sălii de curs. În fiecare an dialogul se transformă în colocviu. Sînt numai oameni vii — și tu ca și noi — și evocăm pentru tine toate eforturile de-un an întreg, cît a trecut de la ultima agapă, tot ce-am învățat și-am construit, pulsul singelui nostru contemporan ce neagă moartea și crede în durata muncii, în perenitatea monumentelor omenești, ale minții și ale mîinilor noastre.

În zori, la ceasul cenușiu cînd locul reveriei îl ia creația zilnică, trecem în vîrful picioarelor pe lespezile holului, să nu trezim portarul, și ne despărțim în ușa facultății. Alinierea, filologii! Ne strîngem mîinile pînă la următoarea aniversare și silueta străvezie ți se topește-n sus, pe scările ce urcă la bibliotecă. Și ca în fiecare an, rostești, ca un rămas-bun, pe jumătate-n glumă, cuvintele altui prieten petrecut și el în zona de tăcere. Între pereții universitari ecoul persistă: **„Le poète est mort. Mes amis, faites semblant d'y croire, car le poète, lui, fait semblant de mourir“** °).

Romulus Vulpescu

° **Poetul a murit. Prieteni, să vă prefaceți că-l credeți, căci poetul, și el, se preface doar că moare“.** (Jean Cocteau, în filmul său **Testamentul lui Orfeu).**

MERIDIANELE TINERETII:

Iustinas Marținkiavicius

(R.S.S. Lituaniană)

Ne vizitează țara o delegație a Uniunii scriitorilor sovietici alcătuită din poetul Petrus Brovka, secretar al Uniunii scriitorilor din U.R.S.S., criticul și istoricul literar Nicolai Dementiev, Iustinas Marținkiavicius, vicepreședinte al Uniunii scriitorilor sovietici din R.S.S. Lituaniană, poet și prozator, și Liudmila Hitrova.

Deși publică numai din anul 1953 Iustinas Marținkiavicius este autorul unor opere prețuite de către cititorii sovietici.

Primului său volum de versuri lirice intitulat sugestiv „Cer cuvîntul“ i-au urmat trei ample poeme lirice: „A douăzecea primăvară“, „Sînge și cenușă“ și „Poem publicistic“. Dovada popularității acestor poeme este transpunerea lor scenică precum și acordarea premiului de stat republican poemului „A douăzecea primăvară“ închinat tinerei generații.

În anul 1961, tînărul scriitor s-a afirmat și pe teritoriul prozei, publicînd povestirea despre tineret, „Pînul care rîde“.

Activitatea sa literară este întregită cu cîteva traduceri valoroase din Puskin („Rusalka“ și „Fîntîna din Bakcisarai“), Mickiewicz și alții.

Un nou volum de versuri din care face parte și poezia de mai jos, se află sub tipar.

Iustinas Marținkiavicius

GENERAȚIE

Ziua-i pentru-a se rosti matură,
Omul pentru sentimente demn.
Învățăram, cîte se puturi,
Cu izbînzi și-nfrîngeri drept îndemn.

Dragostea-și cunoaște-a ei valoare,
Ura, cu atît mai răspicat.
Știm s-alegem ce de preț ne pare,
Ce ne pare nouă însemnat.

De aceea-n mîini purtăm oțelul
Bun pentru-armături de noi ziduri.
Și nu-i știm singurătății felul,
Singur îți e greu să și respiri.

Inimile prind de-acum să ardă,
Mai lucid, căci toamna va sosi,
Iar cu toamna — și cea mai grea artă:
Dăruirea-ntreagă, zi de zi.

Semn că-i limpede lumină-n tine
Urma de rutină o zărești,
Precum umbra ce de pași se ține,
E dovada certă că trăiești.

În romînește de Niculae Stoian

De la romanul polițist la piesa „en vogue“

(unde C. I. A. se întîlnește cu O. A. S.)

Se poate spune că, ținînd seama de imensa arie de difuzare și de cifrele impresionante ale tirajului, estetica romanului polițist occidental depășește cîmpul literar propriu zis. Fenomenul ține de domeniul sociologiei și psihologiei sociale. Și spune tot atît despre psihologia cititorului cît și a autorului, despre gustul public și despre reprezentările colective, despre modelele pe care se calchiază idealurile tineretului.

Există, desigur, și în cadrul romanului polițist o literatură de calitate. Despre ea vorbește Hitchcock, atunci cînd în prefața la „Histoires à lire la nuit“ afirmă că „epuizarea relativă a subiectelor duce cu sine nu numai la un rafinament stilistic, ci la o mai mare verosimilitate psihologică“.

Cu ochii ațintiți asupra cîtorva maestri ai genului, Hitchcock pierde din vedere producția de masă, industria editorială care copleșește chioșcurile de ziare și drugstore-urile. Există o subliteratură polițistă, o literatură a misterelor care nici nu intră în atenția criticilor și esteților. Subliteratură, care este departe de a fi inofensivă sau măcar pur distractivă ca romanele lui Edgar Wallace sau Dashiel Hammet și care violează regulele stabilite de aproape un secol, regulile de aur ale genului: victoria binelui, verosimilitatea mediului înconjurător, o anumită rigurozitate a demonstrației, într-un cuvînt acele calități care se cereau odată acestui gen. Într-un cuvînt, romanul polițist se politizează. Dar cum?

Citind, de pildă, „Deșertul care arde“ de Rachel Clifton Millner, putem fi siguri că avem în față un produs mediu al acestei literaturi. Din primele pagini atmosfera și — cum am spus — regulele care guvernau odată romanul detectiv — sînt direct violentate. Nici în romanele lui Conan Doyle sau în cele 150 de volume ale lui Edgar Wallace nu cred să fi întîlnit printre personaje figura vreunui prim ministru sau episoade din războaiele navale ale Angliei. În romanul doamnei Millner, lucrurile stau cu totul altfel. Romanul ne introduce direct în atmosfera războiului rece, ba chiar mai mult, am spune că este expresia rivalității dintre Pentagon, Departamentul de Stat și Agenția Centrală de Informații. Într-adevăr, eroul este un agent de contra-spionaj care, ducînd investigațiile prea mult pe cont propriu, provoacă suspiciunea unor servicii concurente, cu care refuză să colaboreze, căci în cuprinsul acestora suspectează la rîndul său prezența unor informatori străini. Oficial mazilit, el este sprijinit pe ascuns de șeful său, Lövensen, care-i oferă mijloacele de a-și continua cercetările, schimbîndu-i identitatea conspirativă. Acțiunea duce prin toate punctele cheie ale războiului rece, ne poartă pe la cartierul strategic al aviației atomice din Omaha, în barurile din Las Vegas, pe coastele Floridei, prin marile stațiuni de radiolocație din Atlantic, pentru a eșua, în sfîrșit, în deșertul Saharei, unde Shawcross constată că bănuiții săi nu sînt spionii atomici, ci o organizație conspirativă algeriană care urmărea să arunce în aer puturile de petrol și conductele de la Sid Messaoud: În loc să-i ajute patronului, eroul nostru, așadar, își vede desmințite ipotezele, în schimb salvează investițiile magnaților francezi în Sahara. Pînă la urmă Shawcross nu se dovedește a fi un copoi atît de lipsit de miros căci, din fericire, poligoanele atomice sînt mai întotdeauna în vecinătatea cîmpurilor petrolifere și deci, „oricum tot prinzi ceva“. Și de nu prinzi peștele mare, prinzi oricum unul mai mic, mai cu seamă că aliații atlantici sînt încă implicați (acțiunea se petrece în 1960) nu numai într-un război rece, ci și într-unul cald. Pînă la jumătatea romanului, adică pînă ce ne transportă în Algeria, s-ar putea crede, dacă am face abstracție de lipsa de talent, că acțiunea este o autoparodie sau o parodie a genului. Seriozitatea cu care se face strategia mondială, cumulul de locuri comune extrase din arsenalul războiului rece datate și pigmentate cu amănunte istorice reale (se citează chiar gazete și personajii autentice care vorbesc în chip misterios de ciocniri între conducătorul C.I.A. și ministrul de război, de „frămîntări în imperiul spionajului“, de procesul intentat împotriva soților Rosenberg și de acuzatorul lor Roy Cohn), descrierea pe larg a unor orașe de pe coasta Pacificului, a alegerilor din Sacramento, inevitabilul *„racord“* erotic și mai ales problematica „tragicei reconsiderări“ pe care Shawcross o face propriului destin, (omul devotat cauzei al cărui patriotism este pus la îndoială, urmărit de umbra neîncrederii care se întinde din ce în ce

mai mult), toate acestea ar fi putut lăsa să se creadă că am dat peste un imitator fără talent al lui Graham Greene. În a doua jumătate a cărțuliei echivocul nu mai este posibil! Căci Casbah-ul marocan (eterna „Casablancă — pînea de aur a atîtor romane de aventuri de după cel de-al doilea război mondial) este zugrăvit cu atîta ostilitate, încît venalitatea rasistă a lui Shawcross cînd creionează o zi de luptă în Cabilia algeriană nu mai șochează.

La Casablanca, Mrs. Rachel Clifton Millner, chiar sub guvernarea semifeudală a regelui Hasan suspină nostalgic după dominația franceză. Pentru d-sa, frumoasa arhitectură colonială franceză începe să se acopere de igrasie și necurățenii, iar străzile cartierului european capătă „aspectul multicolor și mizer al bulevardelor suprapopulate din Calcutta, noaptea“. Arabii sînt capabili de orice, iar un bătrîn venerabil, desprins parcă din paginile Coranului este gata să împlinte un pumnal în spatele lui Shawcross; un harem este păzit militărește cu pistoale în bandulieră. Nici o născocire nu pare năstrușnică, nici o calomnie nu pare prea extravagantă acestei doamne Clifton, care-și extrage informațiile din enciclopediile prăfuite dinainte de Războiul de Secesiune, dar își bate probabil romanele la o mașină Compton cu superdispozitiv. Lucrările ei produc o impresie barocă, cu amestecul acesta de rasism, gen Alabama și tehnică polițistă ultramodernă. D-na Clifton confundă mișcările antiimperialiste cu bandele de gangsteri de la Chicago, suspinînd după soluțiile Ku-Klux-Klan-ului.

În centrul unor opere în genul celei discutate mai sus, stă acum individul rupt de societate și, cu excepția optimismului de comandă al lucrărilor apologetice — eroul este dezorientat, pierdut, lipsit de perspectivă, speriat de imensitatea și cruzimea unei lumi în care el se consideră cu desăvîrșire singur. Aceasta nu este singurătatea unui Jack London, nu este o literatură sub semnul protestului social, ci dimpotrivă: vina „crizei“ personalității și raporturilor defectuoase dintre individ și societate este transferată pe umerii individului însuși. Freudismul cu ideea sa fundamentală a conflictului permanent între subconștient și conștiința individului, dintre ego și superego este utilizat tot mai des pentru a escamota contradicțiile și conflictele de natură istoric-socială existente în afara individului. De altfel, în timpul din urmă, după cum observa Claude Bourdet în „France-Observateur“, Oasistul a devenit figura predilectă a romanului de aventuri francez închipuind un fel de „superman“ izolat, singuratic, purtînd o luptă de ariergardă, zadarnică și absurdă în teritoriul părăsit de francezi. Bourdet citează un roman al unui oarecare Henri Jacque care narează odiseia unui fermier în Sudul Algeriei care-și apără pămîntul, singur, cu pușca în mînă, în fața bandelor de berberi etc.

Același „superman“ apare ca erou principal și în piesa lui Jean Cau „Les parachutistes“, piesă în care nu se face o diferențiere a valorilor umane. Jean Cau, ziarist francez, cunoscut prin articolele sale din „Express“ care în timpul războiului din Algeria demascau camerele de tortură, a executat o întoarcere de 180 grade, folosind experiența sa algeriană pentru a ridica pe piedestal noul erou, ultima încarnare a tragicului absurd în versiunea 1962 —: parașutistul din legiunea străină, figura înconjurată de cel mai desăvîrșit echivoc. Lupta pentru o cauză pierdută dezagregă personalitatea — sugerează Jean Cau. Și, spune, în continuare, — „les bonnes causes sont les causes perdues“. Lupta este dreaptă. Parașutiștii și victimele lor se găsesc în fond de aceeași parte a baricadei. Piesa „Parașutiștii“ nu este o piesă neînregistrată de critică, ci suscită comentariile ei elogioase. Însă aici regăsim, într-o formă subtilă, ideologia actuală a literaturii de aventuri. La „scriitorii la modă“ invazia exotismului și suspense-ului, folosirea procedeelor romanului detectiv servește în principal pentru digerarea pilulelor filozofice, pentru a face accesibilă metafizica, „supratema“ romanelor și pieselor de teatru. Procedeul în sine nu este reprobabil. Graham Greene îl utilizează cu brio în „Al treilea om“ sau „Agentul Confidențial“. Numai că scopul și conținutul volumelor amintite sînt cu totul altele.

În romanul clasic de aventuri facilitatea frecventă a intrigii era compensată de sentimentul reconfortant, de impresia de vitalitate pe care o lăsau eroii, fiindcă întotdeauna chiar în cea mai tenebroasă rețea de evenimente și era ușor de distins lupta între bine și rău, iar cititorul era sigur de victoria asupra forțelor întunericului. În romanul contemporan, distincția dintre bine și rău este suprimată, eroul este protagonistul actului gratuit. Prima problemă a acestor eroi este plictiseala. Și modul în care ei încearcă să învingă plictiseala dezvăluie o remarcabilă identitate de aspirații și preocupări între eroii și cititorii acestei subliteraturi. Într-adevăr, cititorul producțiilor amintite este fostul „blouson doré“, progenitură de familii înstărite, tinerii cu studiile neterminate, funcționarul abrutizat de monotonia ocupațiilor. Propaganda oficială referindu-se la cele 56 milioane de televizoare în funcțiune și la cele 4,5 kg care reprezintă greutatea ediției duminicale a ziarului la New York vorbesc de un „boom“ al culturii. Însă așa cum scrie Thomas Griffith în cartea sa „Dispretul culturii“: *„Să lăudăm pe acești 500 000 care au cumpărat Odiseea și vom recunoaște că ei umplu numai un singur rînd în tribunele stadioanelor de base-ball. Celelalte 149 rînduri sînt ocupate de cei care răsfoiesc comics și romane de mistere“.*

Horia Bratu

UN NOU ROMAN DE ȘTEFAN HEYM

Cititorul află în prologul noului roman al lui Ștefan Heym povestea ieșită din comun a felului cum a luat naștere „Hîrtiile lui Andreas Lenz“. Ea se naște la începutul anului 1944. Fusese organizat atunci un exercițiu militar la Gettysburg, în statul Pennsylvania din S.U.A. O mică tabără militară se găsea în același loc în care, cu aproape 100 de ani în urmă, în anul 1863, se dăduse cea mai mare bătălie a războiului civil american și care în prezent este un singuratic cimitir comemorativ. Autorul emigrant german, devenit cetățean și apoi soldat american, se află într-o patrulă, împreună cu sergentul Andreas Lenz. Ei dau peste un mormînt pe care era scris chiar numele sergentului: Andrew Lenz — prevestire macabră, puține luni înaintea invaziei. Această descoperire s-a lămurit totuși ca ceva natural: Lenz cel căzut, era, după cum a stabilit sergentul, bunicul său. Autorul și sergentul Lenz se întîlnesc în continuare pe timpul operațiilor și vorbesc despre bunic, revoluționar german din Baden, care după zdrobirea revoluției de la '48 plecase în America. Lenz cade pe cîmpul de luptă în ultimele zile ale războiului. La cîtva timp în urmă, după terminarea războiului, autorul primește de la văduva sergentului un pachețel, care conținea hîrtiile bunicului acestuia, cel îngropat la Gettysburg — scrisori, însemnări, schițe, hărți, notițe etc. În 1958 Stefan Heym începe pregătirea primului său roman istoric. Lucrarea principală era terminată la sfîrșitul anului 1962. Subiectul celor două volume ale lucrării este soarta lui Andreas Lenz, poet și soldat, ofițer în războiul badez din 1849; este însuși războiul civil „singurul război civil veritabil“ cum spune Ștefan Heym, „care a fost purtat în istoria mai recentă germană“. La studiul preliminar al materialului istoric privitor la războiul civil, Heym a fost așa de fascinat de figura lui Engels încît se hotărîse să scrie un roman despre Engels. Mai tîrziu el renunță la aceasta. Friederich Engels fusese într-adevăr participant la război, fără a fi fost și o figură centrală a celor petrecute. Într-un astfel de roman, războiul civil, conform naturii lucrurilor, nu ar fi putut fi subiectul principal. Natural, Fr. Engels își are și el rolul său în romanul lui Heym, fidel realităților istorice.

Revoluțiile eșuate sînt și ele mari dascăli ai istoriei, ca cele biruitoare. Subiectul de mai sus l-a atras pe Heym din multe motive, care, după cum spune el, reies din conținutul cărții. Acțiunea romanului se petrece în intervalul mai—septembrie 1848. Prima parte descrie rapidele schimbări ale situațiilor revoluționare în care se găsesc puși participanții, rolul armatei și în special al corpului subofițerilor în revoluție. Ea se termină cu formarea guvernului revoluționar. În partea a doua vedem perioada pașnică a revoluției, dinaintea invaziei armatei prusiene, perioadă în care se cristalizează problemele puterii, în care spiritele se despart, în care revoluționarii se fracționează în „de stînga“ și „de dreapta“. În partea a treia tratează despre desfășurarea războiului civil, a cărui notă caracteristică era aceea, după cum spune autorul, „că revoluția, prin trădare și prin mașinațiunile reacțiunei prusiene, își pierdea mereu luptele cîștigate“.

În partea a patra, acțiunea se concentrează asupra fortăreței Rostatt, în care se găsesc și Andreas Lenz, prietenii săi cei mai apropiați și cele două iubite ale sale. În cele din urmă cetatea capitulează. Condițiile de capitulare puse de armata agresoare prusiană sînt formulate așa de confuz că pot fi-interpretate ca favorabile și pentru învinși. Contrarevoluția are acum joc ușor, revoluționarii sînt aruncați în cazemate. Lenz reușește o evadare aventuroasă. Mai tîrziu pleacă în America și cade în 1863 pe cîmpul de luptă la Gettysburg. Hîrtiile lui Andreas Lenz sînt într-o oarecare măsură eșafodajul romanului. Fiecăruia din cele 39 capitole îi precedează cîte un citat din aceste hîrtii.

Pînă la urmă, Ștefan Heym ne oferă o surpriză: în realitate Andreas Lenz n-a existat niciodată! Nici întîlnirea dintre scriitor și sergentul Lenz. Și nici hîrtiile lui Andreas Lenz. Figurile principale ale romanului, relațiile dintre ele, acțiunile lor, conflictele lor, sînt produsul imaginației. Totuși figurile secundare, sînt „adevărate“, au trăit și au acționat. Și imaginația scriitorului are un real fundament istoric. Fuga unor revoluționari badezi în America a existat, ca și soarta cetății Rostatt, ori capitularea ei prea încrezătoare, intrigile intervenționiștilor prusieni, cazematele. A existat guvernul provizoriu revoluționar a lui Lorenz Brentano și insurecția armată urmată de izgonirea marelui elector. Și chiar dacă Andreas Lenz nu a existat — el putea să fie.

Prologul și epilogul nu sînt un artificiu, pentru a face romanul captivant, sînt cadrul care aparține organic acțiunii. Joacă un rol important în acest sens relațiile autorului cu America democrată, cu tradițiile ei. Este vorba, într-o anumită măsură, despre legăturile între secolul 19 și al 20-lea. Desigur, îndoiala, agitația, căutările autorului sînt întotdeauna prezente. „Fără inspirație nu se poate scrie“ — spune Ștefan Heym. Dar un plan de lucru al romancierului scutește pe acesta de multe oscilări, dă un sentiment de siguranță, ușurează drumul pe care vrea să meargă autorul. Așa s-a născut cu mult înainte de prima frază, planul romanului. Este o carte cu 280 de pagini. Ea conține conceptiile legate de fiecare capitol — de ce trebuie să fie scris acest capitol, ce se întîmplă în el, data, locul, vremea, peisajul, pe scurt, scopul pe care îl are de îndeplinit în roman. Ștefan Heym a început apoi munca pentru al doilea volum, care conține date despre fiecare personaj. Acest volum conține detaliile cele mai neînsemnate în aparență, despre ținută, limbă, gesturi ale tuturor figurilor participante la acțiune. În sfîrșit, Heym a întocmit un fel de documentare istorică a timpului și din ea rezultă justificarea pe un fond real istoric, a inventării eroilor săi. Lucrarea se compune din mai multe sute de fișe de cartotecă, pe care sînt notate toate întîmplările din acele luni care pot fi dovedite. Fiecare zi, fiecare întîmplare care a avut vreo legătură cu revoluția a fost înregistrată. În același timp, ea conține extrase din documentele vremii, din ziare, din arhive etc. O altă cartotecă cuprinde o documentare tematică a timpului în care se petrece acțiunea romanului. Ea cuprinde materialele despre relațiile sociale de atunci, de exemplu despre structura Statului, despre bani și devize, despre grupările politice și programele lor, despre justiție, despre armată — pînă și despre nasturii uniformelor.

Ca ultim material de lucru, o mapă conține mărturii și caracterizări verificate despre figurile istorice care apar în roman — despre Friedrich Engels, despre șeful guvernului provizoriu Lorenz Brentano, despre comandantul suprem al trupelor revoluționare badeze Franz Sigel, despre Ludwig de Mieroslawski, un revoluționar polonez, participant la răscoala poloneză din 1820, comandant temporar al armatei revoluționare badeze, ca și despre alte numeroase persoane. „Istoric, cartea este adevărată“ spune Ștefan Heym, „chiar dacă în amănunt nu s-a petrecut totul așa“.

Subiectul condiționează o astfel de cercetare profundă. Un mic exemplu poate lămuri pe deoparte fertilitatea acestui studiu al surselor și pe de altă parte munca creatoare a scriitorului. Pentru a crea posibilitatea, din motive de compoziție, de a aduna la un loc anumite persoane ale romanului, pentru a le face să apară din nou în același loc, atunci cînd o cere situația, lui Heym i-a venit ideea să creeze un local în Rostatt. El a inventat pentru acesta și un nume istoric, anume „Zum Türkenlouis“ (la „Louis turcul“) după numele Markgrafului Ludwig Wilhelm (1655—1707) un comandant de armată, care s-a distins mai cu seamă în luptele contra turcilor și a cărui activitate a fost strîns legată de Rostatt. După ce romanul a fost aproape terminat, scriitorul află că în adevăr a existat în Rostatt un local cu numele „Zum Türkenlouis“.

Ștefan Heym a procedat după principiul că autorul, în special al unui roman istoric, trebuie să știe mai mult decît află cititorul: de două, de trei, de cinci ori mai mult. Numai această concretă cunoaștere a istoriei de către scriitor, bazată pe înțelegerea materialismului istoric, înmănunchiată cu capacitatea artistică, dă cititorului impresia că se întîlnește în carte cu viața reală.

Sîntem îndreptățiți să așteptăm cu interes „Hîrtiile lui Andreas Lenz“. Apariția lucrării în două volume, a fost anunțată de editura Paul List pentru octombrie—noiembrie. În același timp va apare în editura Londoneză Cassell, ediția engleză tipărită în R.D.G.

Siegfried Schröder

COMITETUL DE REDACȚIE

Eugen BARBU (redactor șef) I. D. BĂLAN (redactor șef-adjunct), Marin BUCUR, Gica IUTEȘ, AL. OPREA (redactor șef-adjunct), Dumitru SOLOMON, Niculae STOIAN, Petru VINTILĂ, Romulus ZAHARIA (secretar general de redacție)

REDACȚIA: B-dul Ana Ipătescu nr. 15, telefon 11.51.51, 11.38.51; ADMINISTRAȚIA: Șoseaua Kiseleff nr. 10, telefon 18.63.99; Abonamente: 9 luni — 9 lei; 18 luni — 18 lei; 36 luni — 36 lei; un an; Tiparul; Combinatul poligrafic Casa Scînteii

40 220

Bibl. Odorhei

Biblioteca Națională Odorheiu

Biblioteca Națională Odorheiu

Proletari din toate țările, uniți-vă!

LUCEAFĂRUL

ANUL VI — Nr. 26 (133) — 21 DECEMBRIE 1963 | REVISTĂ A UNIUNII SCRIITORILOR DIN R. P. R. | Apare simbăta, la două săptămîni — 12 PAGINI — 1,50 lei

BRODERIE DE IARNA — Fotografia A. PERCEK

O ȘCOALĂ A TALENTELOR

În zilele de 14, 15 și 16 decembrie a.c. a avut loc la Bacău o consfătuire a cercurilor literare din Moldova, organizată de biroul Uniunii Scriitorilor din R.P.R., în colaborare cu Casa centrală a creației populare. Un număr de peste 150 de membri ai cercurilor literare din regiunile Suceava, Iași, Bacău și Galați, au participat la această consfătuire. De asemenea, au luat parte la lucrări un număr însemnat de scriitori, de redactori ai publicațiilor centrale etc...

Discuțiile consfătuirii au fost purtate pe marginea referatului prezentat de tov. Pop Simion, secretar al Uniunii Scriitorilor, și a celor patru informări susținute de reprezentanții cercurilor literare din regiunile respective. Au fost dezbătute probleme privind activitatea cercurilor literare, creația tinerilor scriitori, orientarea lor ideologică și artistică.

În încheierea discuțiilor, au vorbit tovarășul Gheorghe Roșu, prim secretar al Comitetului regional de partid Bacău, și tovarășul Marcel Breslașu, membru în biroul Uniunii Scriitorilor.

Participanții la consfătuire au dezbătut apoi probleme de creație în seminariile organizate pe genuri, au vizitat obiective importante din regiunea Bacău și au citit din lucrările lor la cele peste 20 de șezători literare.

Fenomenul e cel puțin emoționant. În condițiile orînduirii noastre socialiste, talentul se realizează, se împlinește necontenit, preocupările literare ale tinerilor se situiază la un nivel tot mai înalt. Terenul fertil, creat prin grija partidului, dă astăzi roade din plin. Nu numai numele care încep să se consacre demonstrează aceasta, ci și nivelul general al activității și preocupărilor din cercurile literare.

Consfătuirea cercurilor literare din Moldova a luat în discuție probleme importante și actuale, privind orientarea și dezvoltarea tinerelor talente din această parte a țării.

Asemenea consfătuiri au devenit, pentru conducerea Uniunii Scriitorilor, o modalitate curentă de a desfășura eficient munca de promovare și creștere a noilor talente. Ele fac parte din acțiunile întreprinse de Uniunea Scriitorilor pentru traducerea în viață a sarcinilor trasate de către conducerea partidului la Conferința pe țară a scriitorilor. La Constanța și Ploiești, întrunind membrii cercurilor literare din regiunile respective, la Lipova pe plan interregional, iar acum la Bacău, unde au participat membri ai cercurilor literare din toată Moldova, aceste consfătuiri și-au dovedit cu prisosință utilitatea, constituind un bogat schimb de experiență, un bine venit prilej de dezbatere a problemelor creației artistice, a mijloacelor de îndrumare și a aspectelor cu caracter organizatoric.

Prin numărul însemnat de tineri scriitori, care s-au ridicat din mijlocul lor, cercurile literare s-au dovedit a fi o bună școală de formare și educare a talentelor. Bineînțeles, nu trebuie sperat că toți cei care se află la un moment dat într-un cerc literar, vor deveni scriitori. Dar faptul că înșiși începătorii își pun astăzi, în țara noastră, probleme de exigență artistică, faptul că discuțiile pe marginea lucrărilor literare aduse în dezbatere capătă din ce în ce mai mult un caracter științific, faptul că gradul de cultură al participanților se află în necontenită creștere, îndreptățește preocuparea Uniunii Scriitorilor de a găsi forme de îndrumare cît mai eficiente. Ajutorul dat de scriitori cu experiență cercurilor literare, atenția pe care o acordă debutanților redacțiile revistelor literare, numărul însemnat de volume de debut apărute în colecția „Luceafărul" dovedesc climatul favorabil dezvoltării impetuoase a talentelor.

La Bacău, în sala de ședințe a Sfatului Popular Regional — sala în care de obicei se strîng, pentru a dezbate problemele curente ale construcției socialiste, deputații regiunii — 150 de oameni, mai ales tineri, au venit din toată Moldova, aducînd cu ei plăcuta povară a anilor de ucenicie literară: aspirațiile, căutările, frămîntările. Este caracteristic pentru fenomenul literar din țara noastră faptul că tema principală, dezbătută de acești începători într-ale scrisului, a fost aceea a exigenței ideologice și artistice. Lupta pentru însușirea și stăpînirea artei scrisului, pentru înfățișarea cît mai veridică a realității înconjurătoare, concomitent cu lărgirea posibilităților de expresie literară, a constituit obiectul principal al dezbaterilor.

Apreciind importanța și nivelul la care s-a desfășurat consfătuirea, tovarășul Gheorghe Roșu, membru al C.C. al P.M.R., prim secretar al Comitetului regional de partid Bacău, a spus în cuvîntul său: „Astăzi, de la tribuna acestei consfătuiri, a răsunat nu o dată entuziasmul, căldura sinceității, și hotărîrea de a milita cu fermitate pentru puritatea ideologică a scrierilor literare. Această aderiune a dvs. la spiritul nou al creației artistice, și-a găsit și pînă acum expresia în ceea ce are mai valoros creația dvs. literară. Este necesar să vă dăruiți și de aici înainte cu aceeași dragoste cauzei nobile a literaturii realist-socialiste, chemată să reflecte noul în plenitudinea și splendoarea sa. Poezia noastră, schița, nuvela, teatrul trebuie să fie întotdeauna pătrunse de partinitate, de patriotism fierbinte, să oglindească o dăruire a poetului, prozatorului, dramaturgului cauzei construirii socialismului. Expresia cea mai înaltă, cea mai deplină a acestei dăruiri își găsește realizarea în comunicarea sentimentului de recunoștință și dragoste pentru partid, pentru patria socialistă, pentru eroica noastră clasă muncitoare, pentru harnica noastră țărănime colectivistă".

Referatele prezentate din partea celor patru regiuni, ca și dezbaterile care au urmat, au pus în discuție aspecte importante din strădania pentru însușirea măiestriei artistice, pentru cunoașterea dialectică a vieții noastre tot mai complexe, pentru descoperirea și reflectarea trăsăturilor esențiale ale omului nou. Ele au analizat de asemenea modul cum membrii cercurilor literare răspund cu precădere comenzii sociale din regiunile în care activează, nevoilor mișcării artistice de amatori, cum înfățișează în lucrările lor aspecte caracteristice transformărilor petrecute în conștiința oamenilor, o dată cu victoria definitivă a socialismului în patria noastră.

O problemă amplu dezbătută a fost aceea a justei folosiri a condițiilor materiale pe care le are la dispoziție activitatea literară din regiuni. Este vorba mai ales de culegerile de literatură editate de casele regionale ale creației populare. Acestea nu întrunesc întotdeauna materiale literare la un nivel artistic corespunzător iar, în unele cazuri, în loc să promoveze cît mai multe nume noi din rîndurile membrilor cercurilor literare, recurg la soluția comodă de a republica lucrări aparținînd scriitorilor consacrați. Se simte nevoia unei mai atente îndrumări în ceea ce privește editarea acestor culegeri, care trebuie să promoveze în paginile lor talentele din regiune, constituind un stimulent pentru activitatea cercurilor literare. De asemenea, amploarea pe care a căpătat-o mișcarea literară în regiuni, noile forme de activitate și de îndrumare, reclamă o îmbunătățire a regulamentului de funcționare al cercurilor literare. Un rol activ trebuie să capete comisiile regionale de îndrumare.

Acestea sînt cîteva dintre problemele ridicate la consfătuirea cercurilor literare din Moldova, consfătuire fructuoasă care, prin roadele ei, recomandă organizarea unor acțiuni asemănătoare și în alte regiuni ale țării. Vom reveni pe larg, în numerele viitoare, asupra unor probleme discutate la această consfătuire, unde *Luceafărul* s-a simțit prezent printr-o bună parte dintre participanți al căror nume a văzut pentru prima oară lumina tiparului în paginile lui.

NUMĂRUL DE ANUL NOU AL REVISTEI NOASTRE VA APARE MARȚI 31 DECEMBRIE 1963

Al. Andrițoiu

IARNA

Veni și iarna, transpirînd. Plutea
o albă pasăre-ntre zi și noapte
cu două aripi către două inimi
și fiecare arătînd departe.

Te uită, vîslele, acum la mal,
parcă rîvnesc să-și amintească bine
de brațele-mi, de ritmul dulce-al lor,
zvîcnit în palme, poruncit în suflet.

Și luna chiar-una, firească-n lac
iar alta, umbră-a ei pe bolta serii,
îmi amintesc de gemeni ochii mei
care privesc în ape reci neantul.

De-acum (mi-am zis) în gheață va dormi
docila barcă, zveltă ca o fată, —
— va sta cum stau insectele-n cleștar
păstrînd armonic vîslele-elitre.

Aș fi putut, cînd încă se vîslea,
să iau, spre mal, cu mine, luna-n barcă,
dar am uitat. Și-acum e prea tîrziu
și prea e alb. Iar luna arde-n gheață
ca o pecete-n vechile hîrtii.

PÎNZA

Aveam o pînză și-o tăiam tăcut,
Cu încîntare și îndeminare.
Unii-ntrebau: ce vrea să facă oare?
Și-au dat cu zarul. Și n-au priceput.

Și pe cadrane, orele uimirii
rotite-n dreapta, către pînza mea:
— Își va croi cămașa fericirii.
Stați să vedem cînd și-o va încerca.

Și timpul s-a făcut atunci mai larg,
și alții îndrăzniră să se-ndemne:
— E-o pînză demnă de-a sta sus. Pe semne,
el își croiește pînză de catarg.

Și întrebările purtau în ele
frumoase tîlcuri. Unul spuse clar:
— E-o pînză purpurie. Așadar,
își face omul, viselor, drapele.

Nu auzeam nimic. Ca la-nceput,
cu inima la fel de pătimașă,
pentru catarg, drapele și cămașă, —
avînd o pînză, o tăiam tăcut.

Curier literar

● *Un deosebit interes a produs o carte aparent „rece" și „uscată" cu coloane de cifre : „Anuarul Statistic al R.P.R.-1963", epuizat în cîteva ore. La o anchetă sumară, librarii au răspuns că printre primii solicitanți s-au numărat literații, dat fiind tabloul vast și sintetic pe care-l comunică volumul, stîrnind asociația imediată cu imaginile poetice ale realității...*

● *Revista „Studii și cercetări de istorie literară și folclor" (nr. 2) publică studiul „Caragiale, omul și opera" semnat de G. Călinescu. Dintre articolele dedicate temei „Caragiale" (pe care revista o dezbate în numărul citat) : „Caragiale și satiricii ruși", de M. Novicov, și „Caragiale, maestru al genului scurt", de T. Virgolici.*

● *Repartizate pe țări, traducerile din literatura universală, ce vor fi tipărite de Editura pentru literatură universală în 1964, cuprind un tablou foarte variat. Alături de cărți contemporane scrise de autori puțin cunoscuți la noi, dar reprezentativi și incisivi în critica pe care o fac societății lor, clasicii sînt prezenți în număr foarte mare, ceea ce lărgește pentru cititorul nostru cunoașterea dezvoltării istorice a literaturii diverselor popoare. Printre poeții străini care vor apare în traducere românească, menționăm dintre spanioli, pe Antonio Machado, cu un volum de „Poeme", asemenea pe Rafael Alberti. Din poezia italiană, semnalăm un volum de „Sonete" ale lui Petrarca. Este prevăzută și publicarea unei „Antologii a poeziei cehe și slovace". Din germană, vom găsi în vitrine anul viitor, „Cîntecul Niebelungilor", Poemul „Omul" al lui E. Mejelaitis — distins cu premiul Lenin pe 1961 — una din operele cu care se mîndrește literatura sovietică, va putea fi de asemenea citit în curînd în traducere românească.*

● *Proza italiană modernă ne va fi înfățișată, între altele, prin Italo Calvino cu „Cavalerul inexistent", Mario Tobino cu „Organizația clandestină", romane dintre cele mai reprezentative ale literaturii de azi. (Mai puțin fericită este punerea în program a romanului „Balada levantină", atrăgător dar nu prea consistent, al scriitoarei F. Cialente).*

● *Secțiunea de Literatură a Revistei de filologie romanică și germanică nr. 1/63 cuprinde studiile „Clasicii marxism-leninismului despre literatura franceză" de Ion Brăescu, „Noțiunea de „realism" în critica italiană" (De la romantici la veriști), de Nina Facon și „Primul război mondial în proza antimilitaristă germană, de Hertha Perez.*

● *Patru opere dramatice ale lui Pușkin „Cavalerul avar", „Mozart și Salieri", „Oaspetele de piatră", „Ospăț în timp de ciumă" — sub titlul general de „Mici tragedii" — formează conținutul unui nou volum pușkinian în românește.*

● *Cîteva volume de studii de literatură străină vor apare în anul 1964, din care reținem : volumul al treilea din „Studii italiene" de Al. Balaci și „Introducere în literatura sudamericană" de Fr. Păcurariu.*

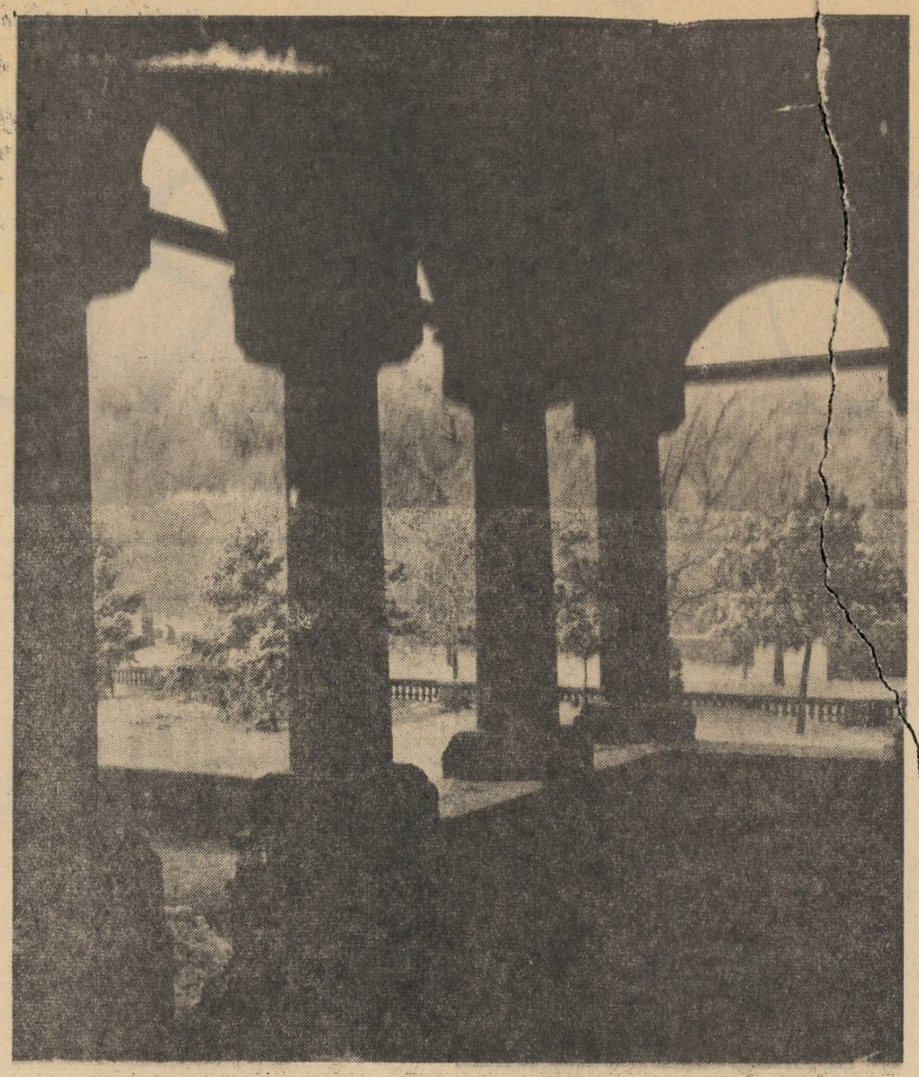

LINIȘTE DE IARNĂ

Fotografia : Dr. A. PERCEK

Carte poștală

Tov. Red. șef.

Bine-nțeles că nu-ți mai amintești despre mine. De asta mă încumet să-ți scriu o carte poștală. În genul ăsta epistolar văd că toți îți fac imputări și, mai îndreptățit ca mine să ți le facă, sînt sigur că nu există nimeni.

Bine domnule, cine, dacă nu eu, a exclamat în legătură cu tine, că ești un geniu ? ! Adu-ți aminte bine : acum șaisprezece ani. Posibil ca figura mea să nu ți-o mai amintești, dar exclamația, în orice caz, îți va aduce aminte de buzele de pe care ea a țîșnit. Nici nu-ți vine să crezi, nu-i așa, că un om, în forul lui intim, exclamă de șaisprezece ani într-una că ești un geniu. Și nu un om oarecare, ci unul care l-a apucat și pe Chendi la cafeneaua asta. Un om respectabil, venerat de toți, și poftit de toți la masă, atunci cînd simt nevoia să se întrețină cu un om de societate.

Și, ceea ce-i mai grav, e că, nu numai că nu-ți închipui, dar nici nu te mai arăți. Păi, de ce ? Ca să nu fii tapat ? !... Păi, la cafenea, cine se lasă tapat e cel în cîștig ; la cafenea, în schimbul unui țap de bere poți deveni stăpîn pe jumătate din filosofia lumii !... Ciudat mai ești, iartă-mă că-mi permit să-ți spun așa, dar ți-o spune un om bătrîn, care acum șaisprezece ani a afirmat-o sus și tare că ești un geniu. De asta, îmi permit și astăzi să-ți spun că nu e bine să fii ciudat. Pe cuvînt că nu e bine. Am auzit-o chiar de la un publicist de seamă, de curînd, care-și făcea autocritica în gura mare, spunînd despre un confrate de-al tău : „Da, e adevărat că l-am lăudat, dar eu nu mi-am dat seama că are ciudățenii ; e o lipsă a mea că n-am observat la el tocmai ciudățeniile"... Ei vezi ce-nseamnă să fii ciudat ? !... Dai naștere la autocritici de felul acesta din partea unor oameni care ți-au vrut binele și te-au lăudat pînă n-au mai putut !...

Asta-l! un ziarist de seamă spunea cîndva că pulsul societății numai la cafenea îl poți găsi. Și zău că avea dreptate. Voi, știu eu, vă duceți, cum se spune, „pe teren", stați de vorbă cu unii și cu alții „în procesul muncii". Păi nu-i greșit lucrul ăsta ab initio ? !... Ce, cu omul cînd munceste poți sta de vorbă ca lumea ? ! Omul care-și are pînă peste cap treburile lui, mai stă de vorbă cu tine ? !... Tot la cafenea, iubitule, tot la cafenea găsești cu cine schimba o parolă ca lumea !... Aici personaje, aici conflicte !... Uite, numai alaltăieri am auzit un dramaturg spunînd despre altul în gura mare că e un zero. Vezi, spune-mi dacă găsești pe teren oameni capabili să declanșeze conflicte atît de puternice ?... Dramaturgul incriminat a chemat în apărare un critic, iar acela n-a vrut să intervină, spunîndu-i că destul a făcut transmițîndu-i bezele la discuția despre piesa lui. Iată triunghiul. E deja creat. Poate fi luat direct din viață, nu-i așa ? !...

Iar tu, tu ne omiți cu totul !...

Mai mult decît atît, nu numai că ne omiți, dar ne și ignori. Da, ne ignori. Și-am să-ți dau un exemplu să rămîi paf : chiar la revista ta, unde trimit săptămînă de săptămînă de mă usuc, mi-au răspuns la poșta redacției de unsprezece ori la rubrica „mai trimiteți"... A douăsprezecea oară mi-au răspuns la „deocamdată, nu". Păi se poate una ca asta, tov. red. șef ? ! !... Așa vă interesează pe voi soarta tinerilor debutanți? !... Le dați cu piciorul ? !... Păi ai noroc de faptul că n-ai călcat prin cafenea, că ți-o spuneam eu de la obraz!... Așa vă faceți datoria, va să zică !... Așa vă purtați cu începătorii !... Halal !... Îmi pare rău că acum șaisprezece ani te-am declarat geniu, și m-am considerat omul care ți-a pus condeiul în mînă !...

Și uite, totuși, cînd îmi amintesc de aceste lucruri nu pot să nu devin sentimental și să nu te iert. Și nu pot crede că nu te vei gîndi la un ciubuc cît de mic și pentru mine. Doar sarcina revistei voastre este să încurajeze începătorii, nu ? !... Nu pot crede că nu vei ține seama de acest important obiectiv pe care-i aveți !...

Al tău din toată inima
S. Tîlpu
p. conf : C. LEU

● *Patru opere dramatice ale lui Pușkin „Cavalerul avar", „Mozart și Salieri", „Oaspetele de piatră", „Ospăț în timp de ciumă" — sub titlul general de „Mici tragedii" — formează conținutul unui nou volum pușkinian în românește.*

● *Cîteva volume de studii de literatură străină vor apare în anul 1964, din care reținem : volumul al treilea din „Studii italiene" de Al. Balaci și „Introducere în literatura sudamericană" de Fr. Păcurariu.*

Jurnal de lectură

G. COȘBUC: Comentariu la „Divina comedie"

Apariția recentă a comentariului lui George Coșbuc la „Divina Comedie" se încadrează în mod meritoriu în ansamblul pregătirilor pe care cercetătorii literari din țara noastră, alături de iubitorii de literatură din lumea întreagă, le fac în vederea sărbătoririi, în 1965, a șapte veacuri de la nașterea „primului mare poet modern al lumii", Dante Alighieri.

Cartea se impune, înțîi de toate, datorită strădaniei realizatorilor ei de a face populară o operă de profundă erudiție, care, în alte condiții, necesitînd temeinice cunoștințe teologice, astronomie și filozofie medievală, ar fi rămas accesibilă unui număr cu totul restrîns de cititori.

Ne referim, spunînd acestea, la prefața lui Alexandru Balaci, care pune în lumină chipul celor două personalități — a ilustrului trecentist italian și cel al înflăcăratului său admirator, George Coșbuc — și la studiul introductiv în care cercetătorii Alexandru Duțu și Titus Pîrvulescu ne oferă pe larg și explicit cheia înțelegerii acestui comentariu.

Studiul lui Coșbuc, rod al unei munci neîntrerupte de ani de zile, este o operă de vastă erudiție și, în același timp, de un pronunțat caracter polemic. Scriitorul se războiește cu toți comentatorii „Divinei Comedii" de la Dante încoace, ridicînd adesea tonul polemicii pînă la note de surprinzătoare violență. Pentru Coșbuc, pasionat și constant admirator al operei lui Dante, fiecare eroare de comentariu, fiecare abatere de la litera ilustrei epopei echivalează cu profanarea lui Dante însuși.

Constatînd, pe de o parte, că stabilirea de către diferiții comentatori a anului 1300 ca an al viziunii dantești — socotind după calendarul actual — duce la o serie de nepotriviri între diversele date și evenimente calendaristice existente în mod real în acest an și aceleași date și evenimente menționate de Dante pe parcursul epopeii și pornind, pe de altă parte, de la premisa că în nici un caz un scriitor de prestigiul lui Dante nu și-ar fi permis asemenea abateri, Coșbuc deduce logic că anul considerat de comentatori ca an al viziunii, este, fără îndoială altul decît 1300. După îndelungate și complicate calcule și raționamente, scriitorul găsește, într-adevăr, că anul viziunii este 1300, dar socotit de Dante în stilul florentin, ceea ce, în calendarul actual, corespunde anului 1298 al erei noastre.

Două elemente de bază definesc în mod pregnant atît metoda de cercetare, cît și factura, orientarea spiritului critic coșbucian, și anume : faptul că scriitorul se dezbară cu curaj de orice tradiție, oricît de înrădăcinată, în privința interpretării operei dantești, considerînd valabile numai datele pe care însuși poemul lui Dante le furnizează și, în al doilea rînd, permanenta grijă a autorului de a evita pura erudiție, punînd permanent în evidență consecințele pe care o atare răsturnare a cronologiei le va avea asupra înțelegerii conținutului poemei, precum și asupra cunoașterii personalității lui Dante.

Infirmînd unele critici mai vechi, grăbite și neîntemeiate, aduse comentariului de puținii cercetători care l-au cunoscut, volumul apărut, rod al unei îndelungate munci de cunoaștere, înțelegere și apreciere critică din partea cercetătorilor noștri literari actuali, înseamnă, înainte de toate, o recunoaștere a importanței acestei contribuții la îmbogățirea studiului dantesc.

Adriana Vanci

DICȚIONARUL DIALECTULUI AROMÎN

În Editura Academiei R.P.R. a apărut, de curînd, una dintre cele mai valoroase lucrări de lingvistică românească, *Dicționarul dialectului aromîn* — general și etimologic (1264 pag. + 36 fotografii originale, 1 schiță și 1 hartă) de prof. Tache Papahagi.

Aromîna — cunoscută de publicul mare și chiar de unii specialiști și sub numele, nepotrivit, de *macedoromînă* — este, după *daco-romînă*, cel mai întins și mai important dialect al limbii române.

Ruptă de cîteva secole de masa romanică nord-dunăreană a daco-românei de mai tîrziu, aromîna a avut în cursul timpului o evoluție proprie, ajungînd la o serie de particularități caracteristice, care, fără îndoială, o deosebesc de dacoromînă, dar nu într-o măsură atît de mare încît să ne facă să o considerăm o limbă romanică aparte, cum o socotesc, în ultima vreme, unii lingviști, și nu un dialect al românei, cum e în realitate. De fapt, așa cum au arătat mai toți specialiștii, români și străini, aromîna de astăzi nu este altceva, în structura ei generală, decît o stare mai veche, o fază intermediară, a evoluției limbii române. Situația aceasta face ca ea să aibă o importanță specială pentru studiul limbii române, mai ales pentru cercetarea și lămurirea unor probleme de istoria limbii.

În afară de o serie de studii și cercetări de specialitate, aromînei i-au fost consacrate și cîteva glosare și dicționare, care conțin un material lexical destul de bogat și deci, din acest punct de vedere, încă utile. Fiind alcătuite acum cîteva decenii, după metode depășite azi, și avînd un caracter oarecum parțial și regional, acestea din urmă sînt departe de a cuprinde, în timp și spațiu, tot vocabularul, întreaga bogăție lexicală a aromînei. Această lipsă este împlinită acum de dicționarul prof. Papahagi.

Lucrarea conține o introducere de 48 de pagini, în care se dau (pe două coloane, în română și franceză) indicații generale asupra aspectelor lingvistice ale dialectului aromîn, unele sumare, dar foarte utile, informații cu caracter folcloric și etnografic, precum și cîteva lămuriri asupra concepției și criteriilor de alcătuire a dicționarului. Ar fi fost cu totul necesară, în această parte introductivă, și o privire generală asupra originii, evoluției și răspîndirii geografice a aromînilor — foarte utilă și bine întocmita hartă de la sfîrșitul lucrării nu poate înlocui acest capitol — care ar fi venit de la unul dintre cei mai buni (astăzi, se pare, singurul) cunoscători ai problemelor legate de graiul, folclorul, etnografia și literatura aromînilor. Urmează dicționarul propriu zis (1 103 pag.), cuprinzînd, în ordine alfabetică, întreg tezaurul lexical al aromînei (pentru fiecare cuvînt se indică sensul, în dacoromînă și în franceză, izvoarele în care apare, însoțite adeseori de bogate citate ilustrative, iar la sfîrșit etimologia, însoțită și ea, cînd e cazul, de explicații și indicații bibliografice), trei indice de cuvinte, alcătuite după origine, și, în sfîrșit, cîteva „lămuriri finale", o bogată listă bibliografică, 36 fotografii originale, o schiță și o hartă.

În acest fel, dicționarul profesorului Papahagi, rod al unei munci de o viață întreagă, este cea dintîi operă lexicologică de ansamblu, primul dicționar, general și etimologic, al acestui important dialect al limbii române. Spre deosebire de lucrările lexicografice anterioare, autorul înregistrează, exhaustiv, în cuprinsul dicționarului, tot materialul lexical extras dintr-o extrem de bogată bibliografie (culegeri de folclor, literatură cultă, articole și studii în și despre aromînă, dicționare, glosare, periodice etc.) sau provenit dintr-o largă și adîncită cunoaștere și cercetare proprie a variatelor aspecte ale realităților aromînești.

La valoarea deosebită pe care i-o conferă caracterul de dicționar-tezaur se adaugă și aceea pe care i-o aduce partea de etimologie, care se remarcă și ea prin informația științifică de asemenea extrem de bogată, prin cunoașterea temeinică a tot ce s-a scris în această privință în literatura de specialitate ca și prin riguroasa metodă de cercetare și interpretare pe care o folosește.

Sînt de reținut apoi numeroasele analogii și concordanțe, de tot felul, cu vechea limbă română (dacoromînă) și mai ales cu celelalte limbi balcanice, adeseori și cu cele romanice (cu italiana, mai ales) și chiar cu limbi de altă origine. Caracterul acesta comparativ acordă și el dicționarului o importanță specială, nu numai pentru filologia românească (și romanică), ci și pentru cea balcanică, uneori chiar pentru lămurirea unor probleme specifice fiecărei limbi balcanice în parte.

Prin marele număr de referințe — unele incluse în cuprinsul citatelor exemplificative — privitoare la viața materială și spirituală a aromînilor (locuințe, port, ocupații, jocuri, obiceiuri, frînturi din creația populară, proverbe, zicători etc.) dicționarul oferă bogate și prețioase informații ori sugestii și cercetătorilor în domeniul folclorului, al etnografiei sau al altor domenii învecinate (istoria, geografia ș.a.).

Pe de altă parte, deși operă de specialitate, dicționarul poate fi consultat cu folos și de scriitori și, în general, de către toți oamenii de cultură (dacoromîni și aromîni) pe care-i interesează, într-un fel sau altul, problemele de acest gen.

În ansamblul lui, *Dicționarul dialectului aromîn — general și etimologic*, încununînd susținuta și bogata activitate pe care profesorul T. Papahagi a desfășurat-o în domeniul diferitelor aspecte ale vieții sociale a aromînilor și, în special, în domeniul graiului acestora, se așează încă de pe acum în rîndul operelor fundamentale ale lingvisticii și, în același timp, ale culturii noastre.

Valoarea lui crește, dacă ținem seama că, așa cum afirmă autorul în introducere, „în general în acest dicționar se oglindește lexicul dialectului aromîn de pînă pe la 1912", perioadă căreia i-au urmat mari transformări istorice și sociale, care au adus și, în condițiile de azi, continuă să aducă schimbări radicale și în viața aromînilor — deci și a graiului lor.

Ion Vasiu

cronica literară

Sorin Titel: COPACUL ... de MARIN BUCUR

Sorin Titel, pe care-l urmărim de cîțiva ani în paginile revistelor literare, este un tînăr prozator cu vocație, cu nimic mai prejos față de alți confrați de generație citați des în articole și cronici. În timp ce unii dintre aceștia, de dragul inovației nu obosesc să caute subiecte cît mai senzaționale, cît mai stranii și cu o complicație etică forțată, Sorin Titel nu încearcă să epateze prin artificii și prin procedee ieșite din comun. Schițele sale, întrucîtva apropiate prin gingășie și candoare de cele ale lui Vasile Rebreanu, merg în general la sugerarea faptului caracteristic de viață. Personajele n-au o existență numaidecît spectaculoasă, iar izbucnirile zgomotoase și declarațiile patetice nu le sînt proprii. Munca ordonează, ca un principiu de bază, activitatea și rostul familiei îi sudează unitatea, ca-n schița *Dimineața*. Mama, muncitoare, e nucleul acestui mic organism social, atentă ca toți ai casei să găsească împăcare și liniște. Cu grija ei neobosită veghează, protejînd somnul celorlalți ; ziua ei de muncă începe din plină noapte, fără ca prin asta treburile gospodărești să-i reducă orizontul. Căratul lemnelor în casă, fiertul laptelui și dusul pantofilor la reparat nu sînt, în această ambianță familiară, mostrele unei vieți mărunte, automatizate, ca în literatura provincială de odinioară. Personalitatea ei degajă o voioșie și o dispoziție tonică de muncă ce se transmite tuturor. Într-o astfel de ambianță dimineața nu-i zmulge căminului pe acești oameni, ci îi atrage spre locurile de muncă, ca spre o a doua familie. Faptele sînt — după cum se vede — simple, dar ele sînt însuflețite de normele de viață și de relațiile morale de fiecare zi ale omului contemporan. Spontaneitatea trăirii, izbucnirea bucuriei de viață apar ca trăsături reale ce definesc aceste personaje. Ana *(Iarnă fierbinte)* nu-și socotește existența năruită pentru că bărbatul ei este un om de nimic. Femeia veghează tăcută, dar nu resemnată, lîngă copil. În pat „dormea bărbatul femeii sforăind și gemînd. Întors de la circiumă, se trîntise încălțat pe pat, zăpada de pe bocancii putreziți de umezeală se topise, și acum se scurgea pe pătură". De aceea, tînărul electrician care apare în pragul odăii, cerînd îngăduință să se încălzească la foc, e întîmpinat cu un sentiment de prețuire și afecțiune. O impresionează cămașa băiatului, ruptă la umăr și o coase cu naturalețea cu care ar face acest lucru pentru soțul ei. Îi repară pufoaica, se bucură că poate fi cuiva de ajutor. În timp ce soțul le acoperă vorbele cu horcăituri, tînărul dă dovadă de o tandrețe neumbrită de nici un gînd urît. Femeia își dă seama că are în față un om de o structură morală deosebită și, într-o pornire curată de dragoste, îl sărută. Rîsul femeii izbucnește ca o explozie de bucurie pe care nu o mai poate stăpîni. Scena e ferită de melodramatism, de echivoc și sentimentalism. Sorin Titel investighează lumea resorturilor morale, a reacțiilor interioare, atent la acele manifestări proprii universului sufletesc al omului zilelor noastre. Personajele trăiesc într-un climat de aspirații care nu le îngăduie compromisuri. Nora *(Soacra)* este o voluntară, un spirit independent, care nu acceptă să-i fie pusă în joc demnitatea. Ar putea să trîndăvească împreună cu soacră-sa și să aștepte zilele de chenzină ale soțului, ascultînd de povețele acesteia să nu meargă la muncă pe cîmpul colectivizat. Conștiința sa însă o smulge din starea de vegetare și de somnolență și femeia pleacă fără nici un regret din casa soacrei și a bărbatului. Față de eroii altor confrați ai autorului, cei ai lui Sorin Titel trăiesc din plin bucuria de a face parte dintr-o colectivitate și de a rămîne în tovărășia oamenilor.

Tînărul din *Onomastica unui adolescent* simte un gol în noua-i locuință pentru că e singur. Sentimentul de dragoste și de prietenie e așa de înrădăcinat în sufletul său, încît îi dă o adevărată stare de miraj :

„Nu aveam pe nimeni în oraș. Părinții mei erau departe ; cine oare intrase cu forța în camera mea ? Și cum a găsit cheia ?... M-am apropiat în vîrful picioarelor de fereastră și am privit înăuntru, căutînd să-mi opresc bătăile inimii.

Înăuntru, în camera mea, în singurateca mea cameră, era o fată !"

Reacțiile tînărului sînt surprinse cu subtilitate, observațiile psihologice sînt de efect.

„Primul meu gînd a fost să dau buzna în cameră, să alerg la ea, să cad la picioarele ei...Apoi m-am liniștit. Am privit-o cîteva clipe în tăcere, tremurînd de emoție și m-am gîndit că n-are nici un sens să mă grăbesc. Mi-am trecut mîna peste față și am văzut că sînt nebărbierit. Mi-am adus aminte că am pe mine o cămașă murdară, pe care n-o schimbasem la timp. M-am uitat la mîinile mele și am văzut că sînt goale. Și mi-am dat seama că în fața unei fete nu poți apărea în nici un caz așa.

Fata se sculă de pe scaun. Așteptam să se întoarcă către mine, dar continua să stea întoarsă cu spatele, încît nu puteam să-i văd fața".

Cînd se trezește din această reverie și se vede tot singur, pleacă în dreapta și-n stînga, trece de la un etaj la altul, pentru a căuta un om, o familie. El găsește, acolo unde bate din întîmplare la ușă, un prieten, un om, cu care va sărbători împreună onomastica. Faptul simbolizează coeziunea sufletească dintre oamenii cu adevărat liberi. Apartamentele din jur adăpostesc numai aparent niște necunoscuți ori străini, pentru că oricînd tînărul se poate bizui și încrede în ei ca în niște membri apropiați ai familiei sale. Singurătatea e privită cu o adevărată eroare. E o reacție anti-romantică a autorului împotriva boemei și solitudinii unor eroi din vechea literatură. Societatea noastră este o familie care-și împarte generos dragostea fiecărui membru al ei, și oamenii se simt stingheri, ne la locul lor, cînd au sentimentul că nu sînt suficient integrați colectivului uman. „Nu putem trăi singuri — spune Luca. Orice putem face, numai singuri nu putem trăi". Singurătatea ofilește sufletul. Stoian (din schița *Durerea)* își găsește liniștea — după moartea soției pe care a iubit-o — în colectivul de muncă, unde durerea „ostenită nu va mai avea tăria de acum". Copacul din schița cu același nume e un simbol care distonează cu sociabilitatea personajelor lui Sorin Titel. Mai degrabă l-aș fi văzut ca un simbol al înfloririi inutile, devreme ce de el nu se bucură decît păsările cerului. Comparația dragostei cu pomul singuratic din cîmp este contrarie pledoariei firești a personajelor din volum.

Mai densă, cu implicații fine în descriere, este, în schimb, schița *Căldura*. Bătrînul Tîrlea se sperie, se ascunde, nu vrea să știe că soția îi moare ; eroul manifestă repulsie față de singurătatea care îl amenință de acum încolo.

Mai puțin aici, mai insistent în alte schițe legate de această idee, apare însă la Sorin Titel dialogul moralizator, predica etică (convorbirea dintre mamă și fiu în schița *Dimineața*). Altădată, adevărurile vieții contemporane sînt simplificate exagerat sau copleșite de pitoresc. Neconvingătoare, din cauza schematismului, este schița *Darul* în care, pentru că fetei, capricioasă, superficială și mondenă, nu-i plac ușile și ferestrele unui bloc, tînărul, constructor și el, se simte jignit și se decide să-și părăsească iubita. Pericolul vine din direcția suficienței și a șablonului. Apropierea, de faptul obișnuit de viață, cum remarcă D. Micu, nu relevă comportări morale definitorii și emoționante. Undeva dialogul e forțat, iar transformările sufletești prea bruște, stridente, fără o motivare prealabilă. O schiță ca *După ploaie* se cuvenea să fie mai nuanțată în surprinderea gesturilor. Deciziunea femeii de a pleca de acasă, pentru că soțul nu-i înțelege vrednicia de colectivistă, necesita o analiză mai profundă. Prea liniare, unele schițe suferă și de idilism și sentimentalism *(Sofica, Pe dealul cerului)*. Îndeosebi, schița *Sofica* e precipitată și de un fals pitoresc. Hotărîrea eroinei de a pleca, curînd după moartea soțului ei, la o școală de contabili, îmbărbătată la aceasta de președintele gospodăriei colective, iese din sfera comportării firești. Conflictele, posibile, subiectele interesante nu-s așadar, peste tot motivate, iar imaginea literară iese uneori sărăcită. Respirația autorului e cîteodată mult prea debilă în raport cu importanța pe care o solicită temele. Alte schițe ca *Pantera neagră, Vara, Trei sărutări pe o pagină* sînt de-a dreptul neizbutite. Propriile reușite nu-i îngăduie autorului asemenea căderi și confuzii în discernerea valorilor.

Volumul se deschide și se încheie cu două schițe din lumea copiilor : *Într-o zi de primăvară* și *Zborul*. Nu sînt unicele schițe inspirate din viața copiilor, ori în care personajele sînt copii. (O schiță frumoasă avînd ca personaj un copil este *Gardul*). Sorin Titel, am spus, este un scriitor al mișcărilor gingașe și al aspirațiilor nepotolite către puritate. Vreau soarele ! — spun personajele sale, pentru că sufletele lor sînt însetate de lumină și de adevăr. Băiatul (din ultima schiță) se urcă în podul casei și crede că, întinzînd o mînă, va pipăi soarele. Un alt copil, din *Într-o zi de primăvară*, aleargă să cuprindă cerul la marginea cîmpului, acolo unde cerul coboară pe pămînt. Pentru acești copii, soarele și cerul sînt aproape, undeva se unesc cu pămîntul. Trebuie numai să vrei și poți avea și soarele și cerul. E o lume care se naște într-un climat al luminii ; idealul ei este să-și apropie soarele și cerul. Personajele trăiesc un sentiment de înălțare, își găsesc rostul în măsura în care sînt oameni. Soarele intră în universul nostru posibil și realizabil. Simbolul tălmăcește măreția omului contemporan, măreție care face parte din structura firească și din comportarea sa cotidiană. De la sufletul acestor oameni pînă la soarele simbolic al copilului din *Zboruri* există o linie de zbor pe care și autorul trebuie s-o păstreze în permanență în scrierile sale viitoare.

POEȚI ȘI PROZATORI

dicționar de istorie literară contemporană 13

LUCIAN BLAGA

I. D. BĂLAN

Lucian Blaga s-a născut în satul Lancrăm de lîngă Alba-Iulia, în anul 1895. A fost profesor universitar de filozofie la Cluj. A desfășurat o activitate laborioasă în domeniul poeziei, dramaturgiei, al traducerilor și al filozofiei culturii. A murit în luna august 1961 la Cluj și e înmormîntat în cimitirul satului natal.

„Un poet trebuie judecat în primul rînd după reușitele sale. Un poet foarte inegal care a scris o poezie genială și 99 proaste, este superior unuia care a scris o sută de poezii corecte" nota Lucian Blaga, în 1945, în cartea sa de „aforisme și însemnări" **Discobolul.** Valabilă, firește, pentru o cercetare analitică, strict critică, teza aceasta pierde primatul cînd e vorba de o cercetare istorică, menită să fixeze contribuția fiecărui poet la dezvoltarea genului, să hotărnicească filozofia lui literară, locul său în dezvoltarea literaturii, avînd în vedere ideologia propagată de opera sa și realizarea ei artistică. Creindu-și majoritatea operelor în perioada dintre cele două războaie mondiale, cînd filozofia idealistă, expresie a ideologiei burgheze, capătă forme agresive uneori, alteori deghizate în abstracțiuni subtile, Lucian Blaga, poetul, asemenea altor creatori de mare talent, plătește prin unele aspecte ale creației sale literare un tribut trist lui Lucian Blaga filozoful metafizic. Căci, așa cum arată ei într-una din cugetările sale din volumul **Pietre pentru templul meu**, cele două domenii, filozofic și poetic, nu numai că nu se exclud, ci se ating reciproc în personalitatea sa : **„Orice colț sufletesc din noi are atîta rezonanță pentru tot ce se petrece în noi, încît de multe ori mi se pare că fiecare idee... are o inimă care bate pentru ceva și fiecare simțămînt... un cap care cugetă".** Și totuși poetul se ridică adeseori cu mult peste filozof. O bună parte a creației sale exprimă chiar îndoiala dramatică față de propria-i filozofie, atestă dragostea de viață, încîntarea în fața permanentei deveniri a naturii. Sînt semnificative, astfel, imaginile din universul său artistic împrumutate naturii aflată în plin proces germinativ, în studii în care viața țîșnește din muguri, se afirmă în toată dialectica ei.

De aceea poezia lui Lucian Blaga, prin ineditul și substanța ei, prin eliberarea de dogmele unei tradiții poetice înguste, marchează un moment de seamă în dezvoltarea liricii românești. Căci, în 1919, cînd Lucian Blaga își anunța intrarea în literatură cu volumul **Poemele luminii**, în lirica Transilvaniei, — care pînă în preajma primului război mondial atinsese apogeul pe linia poeziei clasice, prin Coșbuc Iosif și Goga, — stăruiau datorită epigonilor acestora melopei dulcege sau stihuri patriotarde, desuete, care oboseau spiritul și-l îndepărteau de adevărata poezie. E meritul lui Blaga, recunoscut de întreaga critică, de a fi înviorat și înnoit profund tiparele prozodice, descătușînd forma poetică. Afirmația poate părea puțin paradoxală, știut fiind că Lucian Blaga și-a publicat majoritatea poeziilor în revista **Gîndirea**, a cărei ideologie înapoiată, ortodoxist-tradiționalistă, a influențat și a nuanțat, desigur, într-un anumit fel preferința poetului pentru întoarcerea la pămînt, la tradiția anonimă, la rit, la natura văzută panteistic. Adeseori, într-o formă modernă se exprimă conținuturi foarte înapoiate, susținîndu-se, chiar, că esența lumii ar fi „misterul" și că ea nu poate fi cunoscută. În poezia **Eu nu strivesc corola de minuni a lumii**, de pildă, într-o prozodie eliberată de orice canon tradițional, poetul se elogiază ca agnostic, nu se vrea ucigător de taine, se teme să sugrume vraja nepătrunsului; cum sugerează singur, lumina spiritului său e chemată să sporească tainele lumii, să schimbe tot ce-i neînțeles în neînțelesuri și mai mari. E una dintre contradicțiile poeziei sale, contradicție prezentă aproape în toate cărțile lui de versuri : **Poemele luminii** (1919), **Pașii profetului** (1921), **În marea trecere** (1924), **Lauda somnului** (1929), sau mai recentele volume **La cumpăna apelor** (1933), **La curțile dorului** (1939) și **Nebănuitele trepte** (1943).

Deși de la primul volum poetul se anunță cu o sensibilitate aparte, cu un talent în stare de inovații poetice surprinzătoare, prin sfera universului de imagini îl mai simțim încă legat de poezia tradiționalistă. **Pașii profetului** aduc ceva nou, ceva primăvăratic, imaginație sugestivă, gîndire pătrunzătoare, simț al naturii, corespondență spirituală cu aspectele firii înconjurătoare, cum reiese din poezii ca **Pan, Veniți după mine tovarăși, Moartea lui Pan, Dați-mi un trup voi munților, Hafis, Leagănul** etc. În volumele **În marea trecere** și **Lauda somnului**, structura internă a imaginilor poetice și legătura dintre aceste imagini sînt mult mai puțin păstrate decît în volumele anterioare. Imaginile izbucnesc acum din „inconștientul" plin de taine al poetului, dar și din realitatea înconjurătoare. Astfel, întîlnim în acest volum poezia **Lucrătorul**, un adevărat imn, și printre primele în literatura noastră, închinat muncii și puterii creatoare a proletarului industrial : **Te iroșești în încordări de arc / lîngă roțile mari de oțel. / Strivești între degete sînii materiei. / Îți sînt de păcură mînile și afumate zorile. / Lucrătorule, cu șorțul de piele albastră, / pentru tine mașinile cîntă / mai frumos decît privighetorile. / / Lucrătorule, cu șorțul de piele albastră, / tu știi că frumoase sînt / numai lucrurile ieșite din puteri omenești. / Tu știi că nicio stea / n'a fost făcută de mîna ta. / și-ți zici: orice-ar spune prea mulții gureși poeți, / nicio stea nu-i frumoasă. / / Din fîntîni sfredelite 'n osia planetei / îți scoți gălețile de foc. / Nu te cunosc, nu mă cunoști, / dar o lumină alunecă / de pe fața ta pe fața mea, / fără să vreau m-alătur bunei tale vestiri / și-o string în sfintele vînturi".** Nu e nimic suprinzător în această poezie dacă ne gîndim că și în alte volume Blaga are poezii prin care elogiază vitalitatea umană, spiritul întreprinzător, frumusețea muncii, precum, **În lan, Din copilăria mea, Pluguri, În amintirea țăranului zugrav** etc.

Odată cu cele două volume **În marea trecere** și **Lauda somnului**, poetul găsește forma potrivită talentului său sclipitor, îmbogățind literatura noastră cu o poezie originală și de o rară distincție sufletească, umbrită, însă din păcate, de multe ori de o concepție idealistă. În unele versuri din volumul **In marea trecere** reîntîlnim măreața cîntare a muncii creatoare din poezia **Lucrătorul**, elogiul gîndului care trece de hotarele puse în jurul nostru și se pierde în cosmos **(Un om s-apleacă peste margine)**, aderența la viața spirituală a satului etc. Cu toate astea, în cele două volume „bate un vînt de dezolare, un sentiment de părăsire și o neliniște față de moarte" [1]; în **Cumpăna apelor** „neliniștea pare calmată prin gîndul că neființa în care intrăm nu-i alta decît cea din care am ieșit".[2] Poetul se simte în rîndul „cîntăreților bolnavi" din tr-un veac care „poartă fără lacrimi o boală în strune", cu sufletul ca o „spadă de foc stinsă în teacă" **(Cîntăreți bolnavi).** Versurile din **La curțile dorului** mărturisesc sensibilitatea rafinată a poetului, conjugată de data aceasta cu un fond folcloric de o pondere specifică.

De altfel, prezențele folclorice în poezia lui Blaga sînt mult mai bogate și le întîlnim în toate volumele. Ele nu se datorează atît unor influențe directe cît unei structuri sufletești foarte asemănătoare (Blaga s-a născut și a crescut la sat).

După ce Ion Pillat publicase un studiu despre „specificul românesc în poezia lui Blaga", poetul, la întrebarea unui profesor, răspunde : „Nu m-am ocupat deloc cu folclorul. Asemănările dintre acesta și creațiile mele sînt pe temei de înrudire inconștientă. Abia după articolul lui Pillat am citit și eu din curiozitate unele lucruri poporale și asemănările „interioare" m-au izbit și pe mine" [3].

Motivelor folclorice din poezia sa, Blaga uneori le-a dat o coloratură mistică.

Poezia lui Blaga e străbătută, însă, mai degrabă, de un fior panteist. Pe Dumnezeu, Blaga nu-l adoră, nu i se închină, nici nu-l hulește. „Abundența de îngeri, înlocuirea prin ei aproape a oricărei figuri umane, dă un fel de convenție grațioasă, dar de un ordin mai mult decorativ, cînd lipsește misterul care să transforme aparițiile, în viziuni tulburătoare. Astfel, arhanghelii ară cu pluguțile, serafimii scot apă din fîntîni cu găleți, îngerii se culcă noaptea goi în fîn „zgribulind" de frig și putrezesc sub glie ca orice muritori, fiindcă nu sînt altceva decît indivizi comuni într-aripați" [4].

Vorbind despre specificul imaginii artistice în poezia lui Lucian Blaga, criticii au observat că adeseori ea se mărginește numai la senzație, adică la cel mai elementar element al jocului psihic [5], arătînd că reducerea emoției la o senzație e un atribut al poeziei moderne și ca atare Blaga este incontestabil un poet modern.

Acad. Tudor Vianu, în volumul **Masca Timpului** într-un studiu asupra specificității imaginii lui Blaga, scria : „D. Lucian Blaga a introdus în poezia noastră genul comparației dezvoltate al cărei loc de baștină a fost în literaturile vechi. Dintre cei doi termeni ai comparației, cel din urmă se ridică numeric și cantitativ mai bogat, asupra celui dintîi, îl acoperă și reușește să acapareze pentru sine atenția"... **„Termenul cel mai dezvoltat avea la poeții vechi funcțiunea și meritul să intensifice interesul epic al descrierii".** Poate că și sub raportul aceasta al tehnicii și al construcției ar fi posibilă o apropiere între poezia lui Blaga și folclor, în speță basmul popular. Explorarea unor mituri cețoase, a unor specii folclorice ezoterice, rol al obscurantismului la care erau condamnate masele populare în trecutele orînduiri bazate pe exploatare, ridicarea superstiției naive la rangul de simbol filozofic și de metaforă literară dădeau uneori poeziei lui Lucian Blaga cînd o notă sublimat hieratică, cînd o complicau și-i încîfrau sensurile. După Eliberarea patriei, dezvoltîndu-și tradițiile bune din volumele sale **La curțile dorului** și **Nebănuitele trepte**, poetul se apropie de speciile folclorice realiste, încărcate cu experiență de viață reală, și, sub influența lor, noua sa poezie realizează un spor remarcabil de limpiditate și simplitate, o forță proaspătă în exprimarea sensibilității umane.

În condițiile istorice ale construcției socialismului, în noul climat ideologic și etic al patriei noastre, „misterele" chinuitoare care i-au frămîntat atîția ani sufletul și i-au ispitit mintea la combinații de sisteme filozofice idealiste — cedează locul unei gîndiri lucide, realiste, poetul reacționează sincer, cu puternica lui personalitate la marile înfăptuiri ale epocii.

„Cei 16 ani care s-au scurs, cu impresionantă multitudine de înfăptuiri, de la 23 August încoace — notează el în articolul **Profil de epocă (Contemporanul,** 19 august 1960) — **fac desigur figură aparte în istoria poporului românesc. Rare sînt timpurile în istoria noastră care să contureze cu aceeași pregnanță, cum se întîmplă cu acești ani, la al căror ritm, la a căror imperioasă pulsație am luat parte nu odată intrigați, totdeauna sincer interesați, cuprinși de curiozitate și de pasiune pentru mai bine, inerentă firii noastre".**

Treptat, într-o evoluție firească, determinată de cunoașterea sensurilor majore ale revoluției noastre, Lucian Blaga și-a adus contribuția la dezvoltarea culturii noi. Cunoscător temeinic al limbii și literaturii germane, el ne-a dat, în 1955, o versiune românească a lui **Faust** de Goethe, iar în 1957, din perspectiva întinsă a cunoștințelor lui literare, o antologie bogată „Din lirica universală", continuînd în același timp, să lucreze la Institutul de Filozofie de pe lîngă filiala din Cluj a Academiei R.P.R. și să publice în presa literară articole de un interes deosebit. În 1945 avea terminată piesa în 3 acte **Anton Pann**, care a fost publicată aproape în întregime în **Luceafărul** din 15 decembrie 1962. Ca și volumul de **Poezii** — apărut după Eliberare — și piesa aceasta înseamnă o implinire senină, la o altitudine nebănuită a personalității lui Lucian Blaga. Cel care scrisese **Invierea**, o pantomimă în patru tablouri „în afară de loc și timp", sau episoadele dramatice cu implicații freudiene **Fapta** și **Daria**, cel care exaltase pînă la fanatism puterea ortodoxiei și fetișizase rolul ei în cultura românească în dramele **Tulburarea apelor** și **Cruciada copiilor**, ori elogiase cu certe virtuți dramatice mistica jertfei religioase, în **Xamolxe**, pentru ca în **Meșterul Manole** să glorifice dăruirea de sine a creatorului de artă și în **Avram Iancu** jertfa luptătorului pentru binele poporului, gîndită, însă, îndeajuns de cețos și contradictoriu, își va propune să evoce, cu mijloace dramatice îndelung experimentate și din unghiul unei filozofii noi, destinul tragic pe care i-l hărăzește societatea bazată pe exploatare artistului cinstit. În centrul piesei stă figura legendarului Anton Pann, scriitor legat de oamenii simpli, de soarta și de cultura lor milenară. El e simbolul artistului neconformist, răzvrătit împotriva unei societăți opace, împotriva scăderilor morale de tot felul ; e un om ferm, incapabil să-și trădeze convingerile și rolul său social, deși e necontenit sîcîit de o față bisericească meschină, redată cu forță de Blaga în figura protopopului Niculaie al Brașovului, sau exploatat de Coana Safta, un soi de editor veros de mahala. Pandantul lui Anton Pann — artist cetățean și militant — este haiducul Grozea, simbol al răzvrătitului popular, al luptătorului pentru dreptate socială, figură de o mare frumusețe morală. Haiducul nutrește o nemărginită prețuire pentru rapsod, cum, de altfel, și rapsodul nutrește pentru el. Demascînd prin această piesă orînduirea bazată pe exploatarea omului de către om, veștejind hotărît tarele morale ale unor indivizi care în chip fățarnic propovăduiau morala, dar trăiau de pe urma încălcării ei, Lucian Blaga exprimă totodată o înaltă prețuire pentru spiritul creator al poporului român, pentru setea lui de dreptate și de libertate, pentru forța sa vitală și hotărîrea cu care știe să lupte pentru a statornici adevărul.

Printr-o asemenea concepție luminoasă, prin felul cum sînt înfățișați eroii pozitivi, Lucian Blaga dă singur răspunsul cel mai nimerit la vechile sale teorii filozofice, după care specificul poporului romîn l-ar constitui înclinarea spre fatalism și pasivitate. Cu piesa **Anton Pann,** Lucian Blaga părăsește definitiv formula expresionist-mitologizantă a teatrului său și se integrează direcției realiste cu tradiții atît de bogate în istoria dramaturgiei românești.

Procesul acesta de lămurire și de luminare interioară, de deschidere către alte concepții filozofice și idealuri de viață e la fel de evident și în volumul **Poezii.** Vechea preocupare pentru tot ceea ce e devenire în procesul dialectic al firii, pentru esențele existenței, întunecată adesea în volumele anterioare de viziuni metafizice, primește acum semnificații noi, se umple de seninătatea creației, de bucuria vieții : **„Mi-ai dibuit aplecarea firească și gustul ce-l am / pentru tot ce devine în patrie, pentru tot ce sporește și crește-n izvorniță / Mi-ai ghicit încîntarea ce mă cuprinde în fața / puterilor, în ipostază de boabe în fața mărunților zei, care așteaptă să fie zvîrliți / prin brazde tăiate în zile de martie". (Mirabila sămînță).** În acest succint poem filozofic, poetul laudă puterea germinativă a sămînței — ca formă de perpetuare a vieții, fără nici o prezență mistică, supranaturală ; intuiește cu bucurie în tainele ei belșugul, farmecul verilor și un cer înalt de lumină, descifrînd, totodată, un univers viitor, ce freamătă de vitalitate : **„Palpită în visul semințelor / un foșnet de cîmp și amiezi de grădină, / un veac pădureț, / popoare de frunze, / și-un murmur de neam cîntăreț".** Puterea de rodire a firii — care inspiră omului un profund optimism și-o arzătoare dorință de a trăi intens realitatea obiectivă — se exprimă și-n alte poezii precum **Prier, Ceasul care nu apune, Iarba, Văzduhul semințe mișca** sau acea antologică **Focuri de primăvară,** în care osmoza om-natură nu mai îmbracă veșmîntul unei viziuni panteiste — ca altădată — ci se exprimă direct ca într-un cîntec de la țară : **„Prinși de duhul înverzirii / prin grădini ne-nsuflețim. / Pe măsura-naltă-a firii / gîndul ni-l desmărginim. / ... / Căutăm pămîntul, unde / mitic să nealcătuim, / ochi ca oameni să deschidem, / dar ca pomii să-nflorim".** Universul imagistic al poeziei sale e inundat acum de rezultatele observației nemijlocite asupra realității înconjurătoare, metaforele sale transfigurează realul și concretul printr-o modalitate prozodică simplă, adeseori împrumutată folclorului. Elementul nou, însă, în volumul **Poezii,** nu-l constituie doar prozodia folclorică, șlefuită cu grijă, sau simplele elemente care circulă în creația populară în mod curent. E vorba de o schimbare de atitudine și de viziune filozofică nouă. Dacă altădată Blaga căuta în folclor mai cu seamă speciile și miturile pretabile la interpretări agnostice, mistice, și la sporirea „misterului" din lucruri și ființe, de data aceasta el se orientează spre substanța realistă a producțiilor anonime, spre sensurile lor luminoase, țișnite din viața autentică a oamenilor. Folclorul e parte integrantă a vieții omului din popor și poetul ține să-l exprime ca atare în contextul realității obiective : **„Cîntă singur un voinic / într-un lan pe un colnic. / Stă mîndra la sărutat / ca spicul la săcerat. / Cîntă singur un voinic / într-un lan pe un colnic, / și nu știe cît de-adînc / taie-n inimă pe cîmp / un cuvînt de unul spus — / altora pe vînt adus". (Ceas de vară).** Accentul cade aici pe arta populară ca expresie a vieții. Poetul nu mai caută în folclor străfunduri imemoriale, mituri stranii sau eresuri eterodoxe, menite să ne întoarcă la o sensibilitate primitivă. Satul nu mai apare ca un Eden prelungit într-o patriarhalitate naivă, el e un loc al acțiunii, al muncii creatoare, revărsată-n cîntec. Totuși, în concepția lui Blaga, satul integrat naturii rămîne încă o dimensiune a veșniciei. Totul e trecător, numai izvorul din satul natal rămîne peren, „ca un fir pe care Parcele îl torc" : **„Împărații s-au prăbușit. / Războaie mari ne-au pustiit. / Numai în Lancrăm subt răzor / rămas-a firav un izvor / Păduri s-au stins. Și rînd pe rînd / oameni în umbră s-au retras / veșminte de pămînt luînd. / Dar șipotul, el a rămas" (Izvorul).**

O coordonată distinctă — nu cu totul inedită însă, căci Blaga a cultivat cu mare succes liedul și înainte de Eliberare — o constituie **cîntecul,** înrudit puternic cu doina de despărțire, de dor și de dragoste. În această direcție, Blaga, care scrisese multe lieduri — să amintim numai acel eminescian **Belșug** din **La curțile dorului** — se arată totuși structural înnoit și întinerit. **„Dragostele mele bune / cum le-a măcinat pămîntul ! / Cum pieriră pe sub iarbă / frumusețea și cuvîntul. Dragostele mele rele, / cîte au căzut și ele ! Dragostele bune, rele, / ce-a rămas sub glii din ele? / Țărnă numai și inele" (Cîntecul vîrstelor).** Potențialul liric al poetului a crescut uimitor, tălmăcind o sensibilitate proaspătă, bogată, un registru sufletesc deosebit de variat. Fără nici o exagerare, piesele erotice din volumul **Poezii** sînt toate antologice. Iubirea se afirmă ca o forță a naturii, ea se echivalează cu anotimpul veșnicei tinereți și depășește oricare facultate a spiritului uman : **„A cunoaște. A iubi. / Înc-odată, iar și iară, / a cunoaște-nseamnă iarnă, / a iubi e primăvară".** Sentimentul acesta puternic e exprimat complex într-o adevărată monografie a dragostei. Îl întîlnim evocat din liniștea pădurilor în **Văzduhul semințe mișca,** în ceasul răscolitor în care poetul sărută discret „calda paloare din palma" iubitei „pe linia vieții ce s-alegea" ori nostalgic prins ca-ntr-o altă **geneză** în **Cîntecul brumelor, urmelor : „Ca o pulbere de-argint / înghețase roua. / Brumele s-au născocit — / era ziua doua / ...„Brumele s-au nimicit — era ziua noua. / Duhul lumilor prea cald /, dezghețase roua. / Mulcom încă scumpul gînd / către-un loc mă-ndrumă, / unde soarele îți bea / urmele din brumă".** Alte dăți îl regăsim ca o chemare romantică **(Glas în Paradis),** ori ca o taină **(Spune-o-ncet n-o spune tare),** ori ca o admirație exuberantă în **Cîntecul fetei frumoase,** ori nedeslușit în adîncuri ca cel mai adînc din dureri, care este „Dorul dor", **„acela care n-are amintire / și nici speranță..."** Cîntecul erotic al lui Lucian Blaga e formulat concis, dens, adeseori aforistic, ca, de pildă, această **Cîntare vîntului,** din care nu lipsește o amară experiență, repetabilă parcă, de toți la infinit cu aceleași rezultate : **„În iubire nimeni, nimeni / nu-și ține cuvîntul. / Veșnic strîns îmbrățișat / te-a ținea numai pămîntul".**

Dacă s-a putut observa — pe bună dreptate — că vechea poezie a lui Lucian Blaga, preocupată să exprime „misterul", taina lucrurilor, e scufundată adesea în **tăcere** înțeleasă nu ca o pauză mecanică **în** și **între** versuri, ci ca un mod de expresie artistică a însingurării, cred că am putea semnala faptul că în noul său volum de versuri dominantă este melodia, cîntecul, freamătul vieții. E pretutindeni o mare bucurie de a trăi, de a iubi, de a cunoaște și admira natura în necontenita ei prefacere. Dacă în direcțiile ei filozofice evoluția aceasta e o negare obiectivă a filozofiei sale fataliste și agnostice, în ceea ce privește coordonatele lirice, ea este cel mai adesea o dezvoltare și o împlinire, în condițiile socialismului, a tot ceea ce poetul de o excepțională înzestrare care a fost Lucian Blaga a avut dintotdeauna în partea cea mai avansată a creației sale : patriotismul, dragostea de om și de natură, legătura intimă cu valorile spirituale ale poporului său, al cărui tălmaci s-a dorit a fi, cum singur mărturisește în versurile programatice din **Stihuitorul : „Chiar și atunci cînd scriu stihuri originale / nu fac decît să tălmăcesc. / Așa găsesc că e cu cale. Numai astfel stihul are un temei / să se-mplinească și să fie floare. / Traduc întotdeauna. Traduc / în limba românească / un cîntec pe care inima mea / mi-l spune, îngînat suav, în limba ei".**

Cîntecul acesta, îmbogățit atît de substanțial în anii din urmă, răsună cu un timbru profund original în lirica veacului al douăzecilea pe care Lucian Blaga o onorează cu prisosință.

BIBLIOGRAFIE

TRADUCERI :

1. **Goethe :** Faust, 1955.
2. Din lirica universală, 1957.
3. **Lessing :** Opere, 2 vol.

ORIGINALE

4. Probleme și perspective literare **(articol),** Scînteia, nr. 4822, 30.IV.1960.
5. Profil de epocă, **(articol),** Contemporanul, 19.VIII.1960.
6. Pace și creație **(articol),** Contemporanul, 23.IX.1960.
7. Patriarhul pădurilor, Steaua, nr. 10/1960.
8. Farsa originalității **(articol),** Contemporanul nr. 45, 9.XI.1962.
9. Anton Pann — piesă în 3 acte, publicată fragmentar în Luceafărul, nr. 23 din 15 dec. 1962.
10. Poezii — cu un cuvînt introductiv de George Ivașcu, 1962.

SCRIERI DESPRE :

1. **G. Călinescu :** Notații de jurnal, (Lucian Blaga) Contemporanul,20, 19.V.1961, p. 3.
2. **Lucian Blaga** (1895—1961) Necrolog, Tribuna 19, 11.V.1961, p. 2.
3. **G. Călinescu :** La un volum de poezii — **Cronica optimistului,** Contemporanul 8, 22.II.1962, p. 1, 7.
4. **St. Bălinescu și Ilie Purcaru :** Despre artă și izvoarele artei. În loc de interviu cu Lucian Blaga. Prezentarea piesei „Anton Pann", Luceafărul 23, 1.XII.1962, p. 6.
5. **Andrei Lilin :** Calea împlinirii creatoare a lui Lucian Blaga, Scrisul bănățean 5, 1963.
6. **Ov. S. Crohmălniceanu :** Lucian Blaga — Poet Steaua 7, 1963.
7. **Vasile Nicolescu :** Lucian Blaga — Poezii, Viața rom., 4, 1963.
8. **Matei Călinescu :** Lucian Blaga — Poezii, Gaz. lit. 10, 7.III.1963, p. 2.
9. **M. Tertulian :** Lucian Blaga, Viața rom. 6 ,7, 1.1963 nr. 9/1963, 10/1963.

---

[1] E. Lovinescu : Lucian Blaga în Istoria literaturii române contemporane, 1900—1937, p. 99.
[2] Op. cit.
[3] Petre Drăghici : Poezia lui Lucian Blaga, publicată în Anuarul Școlii Normale din Sibiu, 1930, p. 40.
[4] G. Călinescu : Istoria literaturii române, 1941, p. 796.
[5] E. Lovinescu : Critice, ed. def. vol. VII, p. 19.

aTiTuDiNi

UN PROZATOR REMARCABIL

se dovedește a fi în continuare Fănuș Neagu. Fragmentul de roman (bănuim) publicat de Gazeta literară — joi 19 dec. — ni s-a părut că anunță nu numai o carte strălucită pe linia tradiției celei mai bune a prozei românești (finețe, culoare, dramatism), ci și pe unul dintre cei mai buni romancieri de mîine.

Trebuie să mărturisim că de mult n-am întîlnit, reunite laolaltă, atîta precizie a observației, cu stilul surprinzător de inspirație populară.

Economia narării faptelor, tăierea cinematografică a epopeii strămutării unor țărani în Dobrogea, tipurile de un pitoresc irezistibil — fac din proza lui Fănuș Neagu un prilej de bucurie estetică.

EUGEN BARBU

GRABA STRICĂ TREABA

Revistele noastre publică adeseori articole cu privire la literaturile de peste hotare. Aceste articole sînt semnate de nume cunoscute de scriitori, critici, publiciști, printre care întîlnim foarte des pe acela al poetului A. E. Baconsky, care nu numai că scrie săptămînal asemenea articole în **Contemporanul,** ci se oprește și la teme de o mare varietate, de obicei foarte actuale, pe care le redactează „cu condei", cum se spune. Este însă greu să ne dăm seama de valoarea reală a articolelor lui Baconsky. O apreciere strictă a lor nu poate fi făcută — în ultima analiză — decît de un colectiv de cercetători, specialiști ai tuturor literaturilor globului.

În nota de față ne propunem numai cîteva observații bine determinate, legate de două din articolele sale. Cea dintîi se referă la un elogiu indiscriminat făcut studiului „Eminescu sau despre absolut" publicat în italienește de Rosetta del Conte. Apariția acestui studiu destul de voluminos închinat lui Eminescu ne provoacă o vie satisfacție și nouă. Efortul și numeroasele observații originale și juste ale autoarei, privind personalitatea poetică a lui Eminescu, precum și interesul pe care ea îl poartă literaturii române trebuie apreciate, odată cu documentarea sa riguroasă. N-am găsit însă nicăieri, în observațiile lui Baconsky, precizări serioase asupra poziției critice a cercetătoarei italiene în raport cu subiectul cărții sale. Dacă Baconsky a vrut să facă un simplu elogiu de curtenie autoarei, cu atît mai rău. Studiul Rosettei del Conte prezintă erori calificate de înțelegere a poeziei lui Eminescu. Faptul a fost observat de curînd, în cadrul plenarei Comitetului Uniunii Scriitorilor, și de Dan Hăulică. Autoarea ne dă la un moment dat o interpretare specioasă, oarecum bizară și profund eronată a lucrurilor, descoperind elemente mistice în concepția pe care se reazemă versul eminescian. Acest lucru se află în contradicție cu faptele, cu întreaga exegeză eminesciană, cu interpretarea critică științifice actuale. Rosetta del Conte prezintă și alte elemente de „impresionism" critic, destul de îndoielnice, asupra cărora încă s-ar mai putea discuta. Dar problema unui Eminescu „mistic" trebuia repudiată cu energie, chiar și în cea mai sumară notă de informare asupra cărții ei. Acest fapt depășea cu mult în importanță exigențele cavalerismului cu orice preț, așa de puternice la criticul și poetul romîn.

De asemenea, Baconsky a intitulat unul din ultimele sale articole de literatură străină cu numele unei scriitoare italiene care se cheamă Dacia Maraini. Îndrăznim a spune că acest nume este pe cît de „cunoscut", pe atît de superflu, și nu merită cinstea care i s-a făcut. Este drept că Dacia Maraini a luat anul trecut premiul Formentor, dat de un colectiv de cinci editori occidentali, care asigură volumului premiat o traducere imediată și simultană în mai multe limbi străine. În acest caz, asemeni lui Tristan care s-a născut rizînd, romanul „Vacanța" al autoarei de mai sus, a ieșit pe lume „celebru". — soartă demnă de invidiat și care poate induce în eroare pe oricine, nu numai pe Baconsky, așa de atent la tot ceea ce apare. O astfel de eroare ar fi fost însă mai explicabilă anul trecut, datorită efectului de noutate al distincției acordate acestei scriitoare. Între timp, cartea a avut însă tot răgazul să se „dezumfle".

Discuțiile din juriul de scriitori care a decernat premiul Formentor în 1962 au fost, după cum se știe, foarte aprinse și adesea violente. Romancierul Moravia a făcut însă tot ce i-a stat în putință ca scriitoarea să fie premiată. Premiul a fost mai mult succesul său, decît al discipolei sale. Firește, nici acest lucru nu poate constitui în sine un motiv de totală suspiciune asupra cărții. Romanul „Vacanța" trebuia prezentat, însă, de Baconsky în mod mult mai critic. Această operă este cu totul nesemnificativă ca tendință ; ea merge pe linia aproape exclusivă a unui erotism exacerbat prin anumite așa zise „subtilități" și nu aduce nimic nou ca analiză psihologică, admițînd că acest unic sens de presupusă, dar foarte contestabilă prețuire a lui, ar fi dat rezultate. Așa cum am spus, cartea s-a dovedit pînă la urmă franc mediocră.

Dar tovarășul Baconsky ne poate răspunde : a luat totuși premiul Formentor. Noi îi răspundem : ei și ? Dînsul poate continua : A fost tradusă în numeroase limbi străine. Noi îi răspundem din nou : ei și ? În fine, ni se poate spune : a fost una din cele mai citite din toate țările. Noi avem curajul să-i răspundem a treia oară : ei și ?

BOGDAN HAȚEGANU

FABULE ?

Nu putem fi de acord, decît cu asteriscul adăugat la titlul „Două fabule cu tranzistori" de către autorul lor, Miron Scorobete (Tribuna nr. 49): „Mici portative, cu consum minim de energie". *Într-adevăr, la așa consum „poetic", așa emisie. Spicuim spre exemplificare din „Piesă pentru teatrul de papuci" : „Papucu sting : De cînd picioru_mi stă mai mult în casă,/ M-am descusut, talpa mi-l roasă./ Cel drept studiindu-se-n oglindă : Și eu parcă am mai slăbit,/* Tot hărțuit, tot nedormit !" *Și din „Povestea vorbei" a aceluiași : „Și cătînd în ceea lume pe subtscrisul Anton Pann, / Nu mi s-a ivit prilejul un cuvînt cu el să schimb/ Că, precum ghiciți, pe mine nu m-au dus întru Olimp,/ /De acolo vine vorba care s-o rețineți fix :/ Niciodată hop ! nu zice pînă nu sari peste Styx". Atît.*

R. MIRCEA

PUTEM „PRELUCRA" ÎNTREAGA LITERATURĂ ?

Scriitorul Alexandru Mitru ne ya răspunde : da.

De curînd a apărut cartea sa „Din marile legende ale lumii" în care autorul rezumă frumos, curgător, marile poeme epice medievale („Cneazul Igor", „Roland", „Cidul" etc.). Intenția e lăudabilă, mai ales dacă ne gîndim cît de captivante sînt aceste texte, adaptate la nivelul celor mai tineri cititori.

Dar totodată ne punem întrebarea : pînă unde se poate ajunge cu astfel de prelucrări, pentru că opere celebre sînt, slavă domnului, destule ?

La această întrebare s-ar putea răspunde printr-o dezbatere temeinică organizată eventual de Secția de literatură pentru copii a Uniunii Scriitorilor.

N. IOANA

DE CE TRADUCERI ANONIME ?

Tribuna din 28 noiembrie 1963 (an. VII, nr. 48) publică o întreagă pagină de traduceri din „Lirica iugoslavă", prezentînd șapte poeți : Branko Ciopici, Ivan Goran Kovacici, Mil Klopcici, Desanka Maksimovici, Florica Ștefan, Aco Șopov, Oton Jupancic.

Traducerile sînt însă anonime. Deși nesemnate, ca niște simple „secvențe", aceste traduceri sînt valoroase și tocmai de aceea ne interesează numele autorului lor. Susnumiții poeți au scris cumva direct în românește ?

M. EMILIAN

ÎNDEMN

„Să realizăm măcar o fărîmă din marele și tulburătorul portret colectiv pe care-l formează împreună zecile de mii de **oameni ai zilelor noastre,** luptători activi pe pozițiile cele mai înaintate ale socialismului"... Este o frază desprinsă din auto-prefața lui Pop Simion la broșura „Oameni ai zilelor noastre" apărută în Editura politică. Contribuția scriitorului urmează imediat cu două interesante reportaje-portret : „Mitru" și „A învăța"...

Conformîndu-se îndemnului, ne gîndim, că însăși Editura ar putea să convoace, sub titlul generic anunțat, alte și alte condeie spre a descrie acele „virtuți care se cuprind în zestrea comuniștilor". Broșura despre mineri a lui Pop Simion ar purta deci nr. I.

M. N. R.

VASILE DEMETRIUS LA „VIAȚA SOCIALĂ“

La sfîrșitul unui an de existență „Viața socială“ încerca să-și definească locul în ansamblul culturii românești : „Dacă «Viața socială» va însemna ceva în viitor în istoria literaturii noastre e pentru că într-însa au scris cele dintîi pagine : Tudor Arghezi, G. Galaction, V. Demetrius...“

Autorul articolului și directorul revistei, N. D. Cocea, — care numai din modestie nu-și alăturase numele de cel al prietenilor și colaboratorilor săi — desemnase cu fină intuire a valorilor, ca purtătoare peste ani ale mesajului „Vieții sociale“, figurile cu cea mai distinctă personalitate artistică, stabilind totodată, prin ordinea citării, o ierarhie pe care timpul avea s-o confirme.

Arghezi, Galaction, Demetrius.

Alăturarea poate părea bizară. Arghezi și Galaction sînt în arta literară nume consacrate. Demetrius este un scriitor aproape uitat.

Totuși, N. D. Cocea nu se înșelase.

În septembrie 1910, cînd apărea primul număr al „Vieții sociale“, cu crezul conținut în versurile argheziene din „Rugă de seară“, V. Demetrius împlinise 32 de ani, era autorul a două volume de poezii și avea în urmă activitatea de director al revistei cu scurtă dar tulburătoare existență — „Linia dreaptă“.

În septembrie 1911, revista care pornise — în urmă cu un an — să cucerească publicul cititor fără programe cu promisiuni răsunătoare, făcea bilanțul străduinței sale și legămînt de consecvență pentru viitor : „...«Viața socială» a luptat și va lupta pentru marele ideal de emancipare și de cultură al socialismului“.

Demetrius — vechi participant la ședințele socialiștilor — avea să se formeze în spiritul aceleiași ideologii. Articolele publicate în „Viața socială“ cu ocazia comemorării morții celor unsprezece mii de țărani în răscoala din 1907, cele militînd pentru

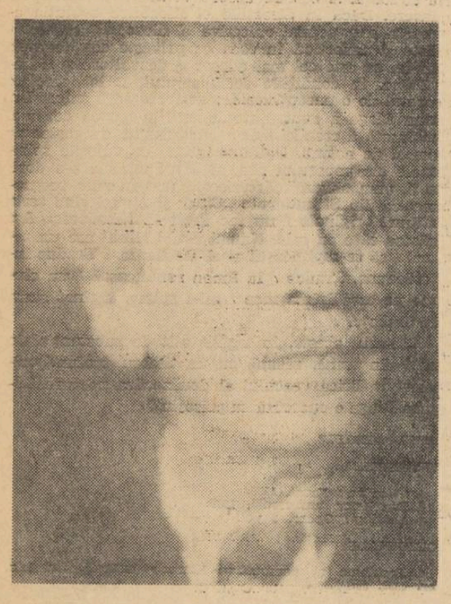

rezolvarea problemei agrare, pentru traiul omenesc al muncitorilor și meseriașilor, pentru acordarea de drepturi politice și cetățenești evreilor, pentru votul universal, formulează idei care, din anii colaborării la revista lui N. D. Cocea, au revenit cu insistență în scrierile lui V. Demetrius, sub semnul compasiunii pentru umili și nedreptățiți.

Aparținînd unei familii nevoiașe, lucrînd în tinerețe ca simplu muncitor într-o fabrică de tricotaje, într-o măcelărie și ca ajutor de librar, viitorul prozator a cunoscut lumea dezmoșteniților sorții și a înțeles tragismul existenței cenușii, a suferințelor mocnite, avînd în ultimă instanță drept cauză aceeași înjositoare sărăcie. El este unul dintre cei dintîi scriitori români care a adus în literatură lumea mahalalelor, sufletul trist al celor aruncați la periferia societății. În spiritul tradiției realismului critic, scrierile sale oferă un bogat material de observație, uneori nu destul de riguros selectat, o colecție de „tipuri“ viabile, rătăcind prin labirintul unei lumi cu coordonate sociale precise. Comentariul subiectiv al autorului, simularea incertitudinii în definirea unei reacții a personajului, de-a lungul narării detașate, limba aridă, întretăiată — rareori — de metafore surprinzătoare, amintind sensibilitatea *poetului*, adăugă o undă de lirism, de obicei amar, discret.

Preocuparea pentru soarta omului simplu este comună unui număr însemnat de lucrări beletristice publicate de „Viața socială“, aparținînd colaboratorilor ei sau selectate de aceștia din literatura universală. În paginile revistei lui N. D. Cocea a văzut lumina tiparului unul dintre primii „eroi“ cu existență umilă ai lui V. Demetrius : Petre Dobrilă, personajul principal al nuvelei „Coșarul“, publicată în 1919 în volum sub titlul „Dragoste neîmpărtășită“. Alături de el păsesc, cu sfială, în universul creat de Demetrius, vizitiul de tramvai Vlaicu („Numărul cîștigător“), prostituata Sisi („Ispășiri“), sacagiul Moise Hanină („Cărătorul de apă“), spălătoreasa Steriana („Cintecul“), ceasornicarul Herșu Blum („În mica ceasornicărie“), precupeața Stana („Găina“), birjarul Stoian („La urma lui“). Drama acestor oameni mărunți se consumă între dorința fierbinte a depășirii condiției lor sociale și acceptarea resemnată din final a evidenței că năzuința le este zadarnică.

Nefericirea coșarului Petre Dobrilă nu este numai a „dragostei neîmpărtășite“. Femeia îl disprețuiește pentru meseria lui „murdară“. O slujbă mai curată, bine plătită, i-ar deschide coșarului porțile spre lumea invidiată a celor ce nu duc grija zilei de mîine și i-ar cîștiga chiar dragostea femeii iubite. Încercările sale disperate de a se ridica, apelînd la bunăvoința persoanelor supuse — singurul mijloc ce-i stă la îndemînă — sînt întîmpinate cu sarcasm și indignare („Vrei să te faci boier!“). Lumea năzuită îi este interzisă de legi pe care nu le înțelege. Nuvela se concentrează pe momentele esențiale ale unui destin, spre deosebire de „biografiile“ diluate din alte povestiri și fixează — prin prisma unui observator familiarizat cu acest peisaj — culoarea mediului periferic bucureștean, evitînd stridența unei viziuni romantice. Dintr-o perspectivă opusă celei din care locuitorii mahalalei apar ca niște mari chinuiți, dominați de pasiuni mistuitoare, de zbuciumul vesnic al situației lor sociale și de dorința pătimașă de a o depăși — prin gesturi disperate, cu finaluri de un tragism violent — autorul „Coșarului“ creionează din cîteva linii fizionomii verosimile, de oameni cu însușiri și sentimente de dimensiuni obișnuite. Chiar atunci cînd aleargă după năluca altei vieți, pașii le sînt măsurați, mijloacele modeste, iar la capătul drumului îi așteaptă, de cele mai multe ori, resemnarea. Totuși, reprezentarea lui V. Demetrius nu se suprapune întrutotul imaginii reale a mahalalei. Concepută unilateral, ca o lume de damnați, o lume a celor predestinați înfrîngerii, se ignorează resursele ei de energie și voință susținută, altă față a mediului din care s-au ridicat și adevărați luptători cu „soarta“ potrivnică — revoluționarii.

Tema din „Coșarul“ revine în nuvela „Trufie“, publicată în numărul 5-6 din 1911 al „Vieții sociale“. De astă dată însă, dorința desprinderii de periferia societății se exprimă în speranța înălțării urmașilor pe o treaptă socială superioară. Pînzarul Iordan își îndreaptă spinarea încovoiată doar atunci cînd se gîndește la feciorul său, student în drept, viitor mare avocat. Într-un efort comun, întreaga familie face sacrificii pentru ca băiatul să învețe. Acesta însă a și căpătat disprețul lumii în care vrea să intre, pentru nevoiașii mahalalelor, pentru propria sa familie. Părinții, obîrșia obscură formează în drumul său ascendent un balast ce trebuie îndepărtat. Părăsiți de copilul lor „norocos“, părinții păstrează neștirbită credința că el a ajuns „om mare“. În confruntarea finală nu-i umilește atît atitudinea disprețuitoare a feciorului, cît caracterizarea de „trepăduș“, aruncată în treacăt de un funcționar la adresa celui ce ocupa — în închipuirea lor — un loc de frunte în societate. Este revelația zădărniciei jertfei de o viață întreagă, nu raportată la interesele familiei, de mult resemnată în mizerie, ci la idealul de înălțare a unuia dintre ei, este revelația înfrîngerii totale, spulberarea celui mai luminos vis. Cu vagi ecouri cehoviene în tema centrală, nuvela dezvoltă lateral și cîteva situații de melodramă. O încercare de a condensa se face prin utilizarea simbolului cocoșabei pînzarului, care, strivită de case mari și trufașe, comentează, prin analogie, destinul celor ce o locuiesc. Speranța unei alte vieți se exprimă în planul casei noi, realizată de feciorul în care familia și-a investit nădejdea. În final, casa este mai năruită, mai aproape de prăbușire... după cum mai încovoiat este grumazul pînzarului. Forța de sugestie a unor observații, ca și vitalitatea unor portrete, sînt diminuate de frecvența comentariului și de tonul didactic.

Vocația literară a lui V. Demetrius este pentru faptele obișnuite și sufletele simple. De cîte ori acțiunea se axează pe un eveniment senzațional, nuvela cade în insignifiant și melodramatism, iar personajele nu capătă suflul vieții atunci cînd vizează o psihologie contorsionată sau un nivel intelectual superior ; replica firească a omului fără pretenții e înlocuită de fraza convențională, înțesată de banalități, a personajului „rafinat“. Aceste neajunsuri se fac simțite în nuvela „Ochii cadavrului“ (nr. 3, 1911) a cărei intrigă se dezvoltă în jurul unei coincidențe spectaculoase. Pentru că autorului îi lipsește forța de a teoretiza, numeroasele opinii exprimate de unul dintre personaje — medicul oculist Pătrașcu (referitoare la dragoste, căsătorie, frumos, telepatie, spiritism) sînt plate și nu pot releva profilul spiritual al celui ce le afirmă.

Problema națională a fost îndelung discutată în paginile „Vieții sociale“ în tradiția programului larg-democratic al revoluției de la 1848, ale cărei idealuri generoase sînt — în repetate rînduri — amintite partidelor de guvernămînt. Demascînd falsa noțiune a patriotismului indisolubil legat de aversiunea pentru naționalitățile conlocuitoare, colaboratorii revistei militează — documentat și cu argumente raționale — pentru egalitatea tuturor oamenilor. Prezența evreilor în literatura lui V. Demetrius nu ridică probleme speciale, diferite de ale personajelor cu nume autentic românești. Ei sînt sacagii, ceasornicari și mici negustori (ce sar în ajutorul confraților autohtoni amenințați de „toba percepției“), doctori săraci, fete îndrăgostite, iar viața lor nu se deosebește cu nimic de a românilor din aceeași pătură socială. Încadrarea lui V. Demetrius pe linia ideologică a „Vieții sociale“ în problema națională se realizează, astfel, nu printr-un protest direct, nu printr-o acțiune de demascare a falselor credințe sau printr-o înfruntare de idei, ci prin așezarea firească — în universul scrierilor sale — a personajelor de orice naționalitate. „Doctorul Isidor Fein“, publicată în nr. 2 din 1911 al revistei, ilustrează această preocupare. Istoria tînărului medic evreu este istoria condiției intelectualului sărac de orice naționalitate, aceeași — în liniile sale generale — cu a poetului romîn Nichifor, bunul prieten al lui Isidor Fein. Din nefericire, ideea nu e urmărită cu consecvență, acțiunea se destramă, pierzîndu-se în direcții nesemnificative.

De cald umanism este pătrunsă și o izbutită schiță din viața țiganilor, „Lupii“, (nr. 1 din 1911) care împletește pitorescul viziunii romantice asupra acestei categorii boeme a celor umili, cu realismul unei observații ascuțite.

Publicată într-un număr al „Vieții sociale“ în care cele mai de seamă personalități politice și culturale ale timpului răspundeau unei anchete asupra necesității votului universal în țara noastră, nuvela „Blana“ pornește ca o satiră la adresa sistemului de alegeri din România. Realizat prin îngroșare grotescă, portretul satiric al agentului electoral Manolescu-Ghiont (drept principale calități, „era tare în pumni și-n picioare și răcnea“, pentru că „așa oameni le trebuiesc deputaților, prefecților și chiar miniștrilor“), precum și spectacolul bătăii din ziua alegerilor, din care unii ies cu capul spart, îndreptățesc, în primul moment, presupunerea că avem de-a face cu un vehement pamflet antipoliticianist. Ideea inițială se pierde însă pe drum, iar evenimentele iau o întorsătură neașteptată, satira și veridicul cedînd locul dramaticului și senzaționalului. Blana fiului mort, pe care candidatul la deputăție o dăruise agentului electoral, îmbolnăvește și ucide pe însuși Ghiont, iar apoi — unul cîte unul — pe copiii lui. Poate fi considerată blana ca simbol al „banelui“ pe care „aleșii națiunii“ îl aduc poporului? Formula prin care este desemnată în final — „darul omului politic“ — pare a dezvălui intenția autorului de a-i atribui o semnificație generală, de a nu-i reduce rolul la crearea unui bizar gratuit. Faptul că prima victimă a blănii este însuși Manolescu-Ghiont, sluga „omului politic“, ratează însă simbolul. Blana apare astfel cel mult ca element de intensificare a atmosferei lugubre dintr-o lume în care nimic din ce se întîmplă nu urmează legea dreptății.

Poeziile publicate de V. Demetrius în „Viața socială“ nu se încadrează în concepția generală a revistei (motiv pentru care ne limităm la semnalarea lor) și exprimă rareori preocupări comune cu proza autorului, ca strofa finală din „Crăciunul“ (nr. 11-12, 1910) pătrunsă de grijă pentru soarta celor oropsiți. „Canarul mizantropului“ (nr. 2, 1910), „Satan“ (nr. 3, 1910), „Zi de toamnă“ (nr. 9, 1910) construite pe simboluri limpezi, lesne de identificat în recuzita poeziei decepționiste, relevă, în tonalități minore, dar cu momente de autentică sensibilitate, o viziune întunecată asupra vieții.

★

Momentul trecerii prin paginile revistei lui N. D. Cocea, revistă cu vederi socialiste, promovînd realismul și deschisă înnoirilor autentice de artă, a însemnat, în drumul fără ocoluri al vieții lui V. Demetrius, formarea sau cimentarea unor concepții larg democratice, sub auspiciile cărora va crea mai tîrziu cîteva dintre primele romane realist-critice din literatura noastră. Cronica mahalalei bucureștene, realizată prin „Tinerețea Casandrei“, ca și cronica moravurilor politice corupte din trilogia „Orașul bucuriei“, „Domnul deputat“ și „Domnul colonel“ au beneficiat din plin de exercițiile întreprinse de autorul lor prin nuvelele publicate în „Viața socială“ : și-au limpezit înțelesurile în spiritul ferm al revistei, de solidaritate cu cei oropsiți, de simpatie pentru învinși și necrutare pentru „triumfători“.

Răspunzînd unui interviu luat de „Universul literar“ în 1927, V. Demetrius atingea în treacăt, cu amară presimțire, problema verdictului posterității: „Ce și cît va dăinui din străduința unui sau a altuia și dacă mă voi găsi alături de vreunul din ei (Arghezi, Cocea, Galaction, n.n.) la ultimul bilanț, nu știu și nu vreau să mă mai întreb“.

O prețioasă indicație, venind în întîmpinarea verdictului posterității, a semnat în 1942 prietenul său, Gala Galaction : „Demetrius a fost un premergător, cu toate durerile, cu toate greutățile, dar și cu toată slava cuvenită celor ce sînt cap de coloană“.

Margareta Feraru

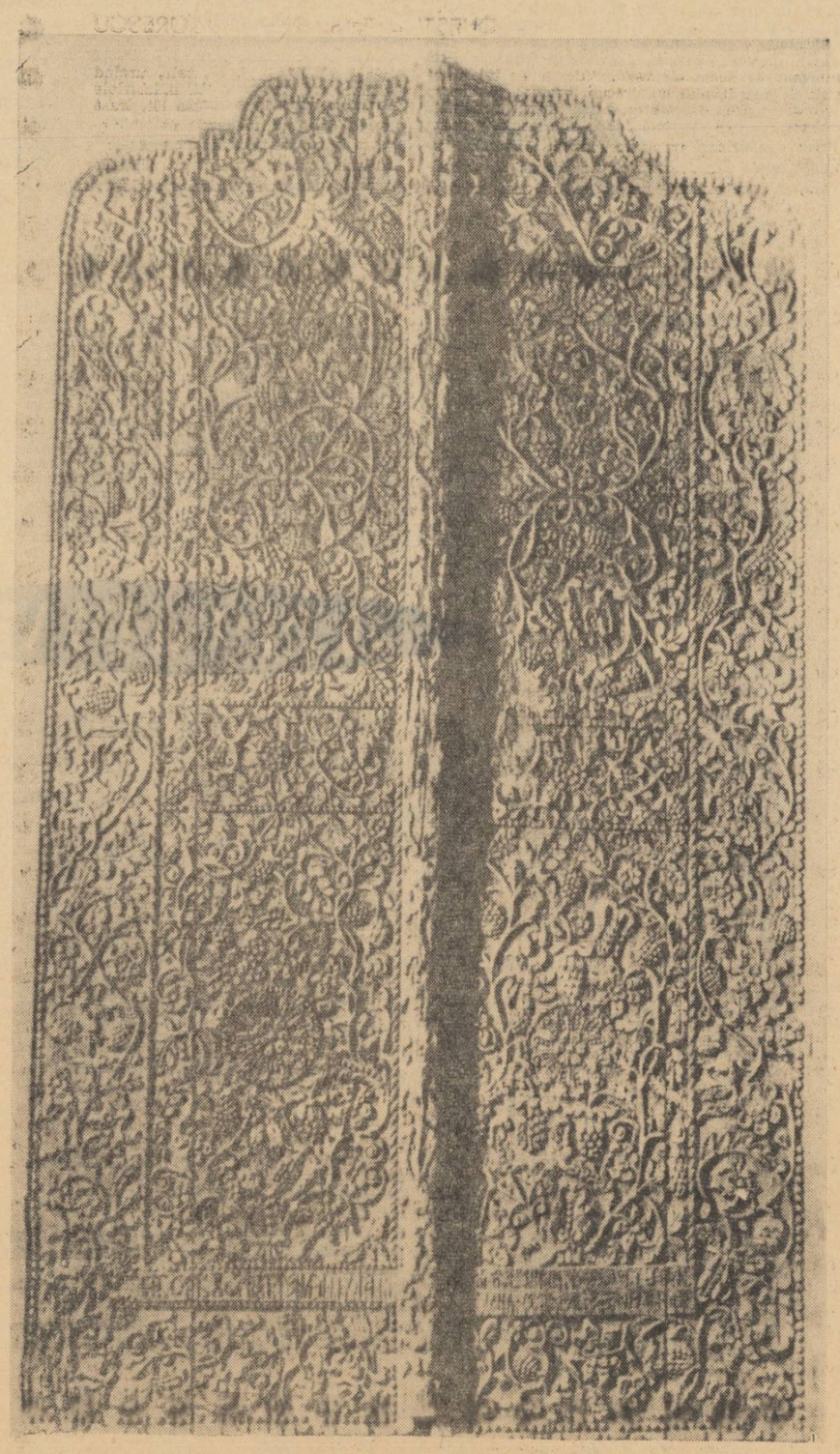

Uși sculptate în lemn de meșterul Nichita pentru mînăstirea Tismana (1698)

LABOR IMPROBUS...

Editura Academiei R.P.R. a tipărit, într-o nouă ediție revăzută și adăugită, studiile din ultimii 15 ani ale acad. Tudor Vianu, satisfăcînd astfel numeroase exigențe de informare științifică impuse în mod firesc de avîntul culturii noastre noi. Masivul volum, rod al unei munci științifice tenace și al unei exemplare discipline de gîndire, întunește contribuțiile autorului la studiul problemelor literaturii universale și al legăturilor ei multiple cu literatura română.

Oferind posibilitatea unei retrospective a muncii savantului, lucrările scrise în intervalul celor 15 ani se integrează unei unități riguroase pe care o conferă întregului volum metoda și spiritul cercetării literare bazate pe aplicarea principiilor materialist-dialectice.

Studiile acad. T. Vianu cuprind într-un anume fel ciclul culturii europene, începînd din primele momente ale manifestărilor ei prestigioase pînă la formele actuale. În diferite puncte, însă, cercetarea oferă prețioase sugestii privind modul în care conștiința europeanului a integrat succesiv valorile specifice ale civilizației orientale, pe măsura apropierii conceptului „Weltliteratur“ de semnificația lui cea mai exactă.

Aria problemelor al căror interes îl suscită cartea acad. T. Vianu este în fapt mult mai extinsă decît o spune titlul, întrucît, alături de preocuparea pentru literatura universală, ea include relații concludente privind filozofia, estetica și stilistica, în forma unei contribuții de ireductibilă originalitate care interesează întreaga istorie a culturii. În acest ansamblu, ponderea o deține, în mod firesc, grupul de studii privind problemele complexe și atît de controversate ale literaturii universale și comparatismului („Formarea ideii de literatură universală în prima perioadă“ ; „Goethe și literatura universală“ etc.). Studiul literaturii universale, arată acad. T. Vianu, este justificat istoricește prin acel grad de dezvoltare al forțelor de producție și al relațiilor sociale care impune exigențele unei cunoașteri reciproce a popoarelor, prin acele forme ale culturii lor care le definesc în modul cel mai exact specificul național.

Conceptul „Weltliteratur“ formulat pentru prima dată de Goethe (1827) în „Convorbirile cu Eckermann“ precizează în fapt o stare de spirit și o tendință cu manifestări anterioare care, în forma ei cea mai avansată, aparținea epocii („Formarea ideii de literatură universală“).

În aceste condiții, studiului „în secțiuni verticale“ al literaturilor naționale i se substituie acela „în secțiuni orizontale“ care presupune definirea lor în cadrul unor mișcări artistice comune.

Studiile acad. T. Vianu conferă un conținut nou „influenței literare“ ca noțiune fundamentală a comparatismului, considerînd-o o „alianță ideologică“ contractată de reprezentanții unei culturi, atunci cînd o cer „împrejurările interne ale societății“. Influența unei opere literare nu se exercită superficial și mecanic ; în virtutea antecedenței cronologice, ci „numai acolo unde natura terenului social o asimilează și o face rodnică“. Definită ca proces dublu și concomitent de transmisie și recepție, influența literară este înțeleasă în determinările ei interne care, prin schimbul reciproc presupus, sugerează savantului procesul biologic al metabolismului. Renașterea, de pildă, nu reprezintă un simplu reviriment al culturii antice (cum o spune însuși numele ei, datorat lui Giorgio Vasari) ci o epocă distinctă, un fenomen de cultură cu determinări social-istorice specifice.

Principiul fundamental care stă la baza studiilor acad. T. Vianu este convingerea fermă în unitatea și continuitatea valorilor culturii progresiste ale omenirii. Ideea devenirii dialectice a faptelor de cultură are prețioase disponibilități polemice, de vreme ce estetica burgheză este dominată încă de concepția lui Spengler despre eleatismul culturii antice („Declinul occidentului“) sau de aceea mult mai recentă a lui Toynbee, pentru care epocile de cultură sînt cicluri izolate, impermeabile, ce nu fac posibilă transmiterea de la o generație la alta a valorilor lor. („Un studiu al istoriei“).

Marii scriitori, afirmă acad. T. Vianu, nu sînt „stele fixe“ ci „reputații în devenire“ pentru ca opera literară dobîndește în fiecare epocă, în afara valorii ei intrinsece, o valoare obiectivă determinată de acel aspect care justifică o „alianță ideologică“.

Numai așa e limpede pentru ce același fenomen de cultură a suscitat deopotrivă imaginea Greciei echilibrate în neoumanismul german, la Winkelmann, Schiller și Goethe, a unei Grecii „dionisiace“ în „Nașterea tragediei“ a lui Fr. Nietzsche (lucrare filozofică idealistă profund reacționară) sau viziunea eminesciană a lumii grecești cuprinsă în „Memento mori“ („Renaștere și antichitate“).

Înțelegerea continuității culturii face posibilă recunoașterea în operele literare ale antichității a originii artei moderne a cuvîntului. Manifestată masiv în Renaștere, într-o dublă implicație, inițial prin preluarea amplă iar către sfîrșit cu rezerve critice formulate vehement de Bruno, cultura antică va constitui întotdeauna un ferment activ, fără a sluji însă de regulă orientării progresiste a culturii (de pildă propensiunea către înțelegerea anistorică a mitului în literatura burgheză occidentală. — „Antichitatea și Renașterea“).

Metoda dialectică a intepretării faptelor de cultură stă la baza considerării critice a acelor contribuții ale științei burgheze care nu au adoptat principiile esteticii materialiste. Cartea lui Erich Auerbach, „Mimesis“, arată acad. T. Vianu, schițează o istorie a realismului literaturii occidentale care nu se însoțește însă cu analiza negației dialectice a acestuia în diferite epoci, cu analiza antirealismului. Conceput ca expresie a istoriei literare universale, nu ca aspect suprastructural determinat de baza economică, realismul — proces evolutiv continuu — este prezentat în cartea lui Auerbach ca o juxtapunere de secțiuni izolate („Începuturile realismului în antichitate“).

Atitudinea critică se convertește în ton polemic explicit atunci cînd tezele esteticii burgheze insinuează subtextual justificări ale culturii decadente pe care o teoretizează. Împotriva celor care afirmă continuitatea manierismului, încercînd să justifice astfel printr-o iluzorie filiație istorică experiența sterilă a decadentismului artei burgheze contemporane, acad. T. Vianu demonstrează că el nu are caracterul continuu al marilor stiluri ale artei, ci reprezintă, în anumite epoci circumscrise istoricește, „aspecte ale degenerării și coruptiei expresiei“. („Manierism și asianism“).

Ceea ce s-a numit barocul sau manierismul lui Shakespeare constituie o exagerare cu caracter antirealist a acelor elemente eufuistice din creația juvenilă a poetului. Grupul de studii dedicat lui Shakespeare precizează, prin sistemul de imagini și concepte ca și prin spiritul filozofic care le animă, că poetul este în fapt reprezentantul cel mai prestigios al culturii renascentiste.

Prin același procedeu al cuprinderii exhaustive a unei personalități literare în limitele unei monografii sintetice, care concentrează toate liniile de forță ce îi traversează creația, acad. T. Vianu reconstituie viața și destinul celor mai de seamă reprezentanți ai realismului european: Cervantes, Rabelais, Malherbe, Voltaire, Goethe, Heine, Stendhal, Balzac, Flaubert, Anatole France. Studiile despre titanii literaturii ruse, Tolstoi și Dostoievski, sînt urmate, cu sugerarea adîncă a liniilor de continuitate, de cercetarea amplă care precizează valorile specifice realismului socialist și justifică „importanța mondială a literaturii sovietice“.

Un spațiu important în economia volumului este rezervat literaturii române, considerată în raporturile ei cu literatura universală receptoare

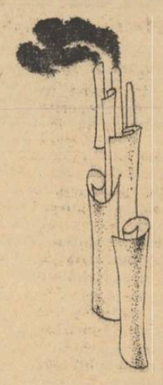

a influențelor culturii antice etc. Contribuțiile la cunoașterea lui Eminescu, Caragiale, Coșbuc și Arghezi precizează tocmai momentele în care cultura noastră națională deschisă tot mai larg (dar și mai critic) influențelor, a intrat în circuitul literaturii europene, al cărei patrimoniu l-a îmbogățit cu valori de incontestabilă originalitate.

Uneori aria investigației este atît de extinsă încît include o întreagă literatură considerată din punctul de vedere al elementelor care-i definesc specificitatea („Libertate și umanitate în literatura italiană“) sau întunește sub semnul aceluiași concept epoci istorice care atestă afinități spirituale. Simbolul prometeic, de pildă, definește „toate epocile de înnoire și creație“, patosul adevărului este propriu „societăților sănătoase“, după cum motivul cinic al „teatrului lumii“ constituie simptomul „crizei morale“ a unor societăți.

Regăsim pe exegetul subtil al „artei prozatorilor romîni“ în paginile care dezbat geneza realismului prin amestecul stilurilor, problema traducerilor sau arta lui Rabelais și Hugo.

Conținutul de gîndire condensat al cărții se comunică printr-o expresie de elevată simplitate care constituie întotdeauna apanajul a ceea ce am numi arta criticii.

Rezultată din adiții succesive, cartea acad. T. Vianu cere ea însăși o cuprindere treptată și o apropiere graduală de valoarea ei, după cum lecturile ulterioare pot relua doar acele capitole care răspund în cea mai mare măsură unor nevoi adînci de lămurire. Aceasta pentru că studiile acad. T. Vianu întrunesc indisolubil o valoare dublă, instructivă și educativă. În afară de modelul exemplar de metodă și stil de cercetare științifică pe care îl constituie, ele conțin îndrumări etice de o valoare general-umană.

Prin monografia „Schiller“, închinată „tinerilor de azi“, profesorul oferă generației noastre exemplul unei personalități de înaltă probitate morală. Cartea, în întregul ei, inspiră acel umanism, înțeles ca simpatie fraternă cu toate popoarele lumii, care alcătuiește valoarea esențială a culturii progresiste contemporane.

„Scrise de o mînă care nu tremură“, paginile ei, nutrite de cele mai autentice valori ale culturii, închid patosul sever al unei sensibilități generoase și al unei conștiințe pure, animate de idealurile înalt umanitare ale epocii noastre.

Cornel Mihai Ionescu

MOLDOVA
— contrapunct arhitectonic

Moldova e plină de monumente istorice. Revenind la imaginea acelui disc, — spuneam că Moldova e decorată şi cizelată ca un disc persan — va trebui să desprindem de pe el, una cîte una, bijuterii mai vechi sau mai noi, şlefuite după priceperi milenare sau după canoanele de construcţie la zi.

La trei sferturi de oră de Vatra Moldoviţei se află turnurile albe de aluminiu şi nichel ale fabricii de prelucrare a laptelui de la Cîmpulung. Apropierea şochează. Monumentul lui Rareş, ridicat pentru eternizarea numelui său, transportîndu-te chiar şi azi în climatul meditaţiei şi reculegerii, se află la numai cîţiva paşi de o fabrică modernă. Apropierea între monument şi „monument" ar trebui s-o facă logica, dar o faci şi pe cale sensibilă, cele două construcţii fiind desăvîrşite fiecare în felul ei.

O fabrică şi un vechi monument, de la una la alta — cîţiva paşi. Un turn de cetate şi o termocentrală, falnice amîndouă prin masiva lor alăturare ; un baraj între doi munţi, un zid legînd cu bolovani cîteva veacuri — toate sînt elemente ale aceleiaşi Moldove, părţi ale aceluiaşi trup. E bine să treci de la unul la celălalt, din cetate în complexul industrial, de la arta străveche la estetica frumosului contemporan.

Fiindcă sîntem la Vatra Moldoviţei, să rămînem o clipă aici. Nu este, poate, cel mai frumos dintre vechile monumente moldovene, — mai la deal se află Moldoviţa, peste drum, la cîţiva kilometri — Voroneţul, apoi Humor, Arbora, Suceviţa, celelalte. Dar aici liniştea e poate mai expresivă. Şi liniştea de aici se întîlneşte cu cealaltă linişte, din intima încîntă în smalţ alb de la Cîmpulung, unde se prepară lapte pentru copii.

La fabrică, în cabinetul de studii, e o altfel de linişte, dar o linişte parcă mai plină. Rînduite pe mochet, fotoliile de aluminiu nu scîrţîie nici ele, iar rafturile de volume care acoperă zidurile ascund cifre, scheme, formule ce se cer descifrate în cea mai reculeasă tăcere. Bibliotecara pare că oficiază. Cineva care aduce într-o eprubetă, din laborator, o probă de lapte, poartă cu infinită grijă un lichid parcă mistic. Paşii sînt discreţi, respiraţia e filtrată prin tifon. Mîna omului, impură şi terestră, nu atinge nicicum, niciodată şuvoiul cast de lapte ce se prelucrează în retorte, în cazane, în conducte ermetic închise, acoperite toate cu straturi izolante, cu un intangibil de cale lactee. E grijă faţă de sănătate, faţă de viaţă. Şi nu întîmplător, ieşind dintr-un vechi monument precum Vatra Moldoviţei, ne oprim aici, unde se pregăteşte pentru oameni, cu o tandreţe aproape maternă, un aliment de primă necesitate, cel mai curat, **primul.** Dacă ai vedea muncitorii de aici, cu cîtă grijă mînuiesc aparatele, cu cîtă atenţie supraveghează retortele, cu cîtă nobilă vigilenţă întreţin puritatea întregului, ai căpăta — poate — un sens şi mai exact al noţiunii de răspundere faţă de viaţă.

Monumente — şi monumente. Ele se aşează într-o suită firească, monumente şi cititori, într-un unic şi impunător manuscris de cronică, începînd — ca în toate cronicile moldovene — cu facerea lumii, cu anul zămislirii primului strămoş, iar aici, la Cîmpulung, cu copilul, cu primul aliment vital. (La Voroneţ, Adam şi Eva, goi, într-un luxuriant peisaj tahitian, anunţîndu-l parcă pe Gaugain, încîntă privirea uimită, încălzind un întreg perete. Puţin mai departe, Eva e îmbrăcată, şi e îmbrăcată ca o domniţă de la curtea lui Petru Rareş în brocarturi grele şi aurării, cu un zîmbet hieratic care destăinuie mai bine decît nuditatea de dincolo, femeia. Fetele de la fabrica de prelucrare a laptelui poartă halate albe...).

Dar acest disc atît de bogat n-a fost astfel întotdeauna, iar goliştile şi stîrbiturile lui se mai puteau pînă ieri număra.

Nu mai poţi înţelege Moldova fără acest ultim al ei pasaj. În celălalt cadru, în Moldova părăginirii, monumentele trecutului păreau străine, surprinzătoare, pogorîte cu paraşuta din cer. Dragomirna e un fluture brazilian căzut într-o geografie mai temperată. Arbora e un trunchi sculptat, o pirogă colorată aparţinînd unei culturi bizare, împotmolită pe un deal între nişte moldoveni. Voroneţul pare inexplicabil ca şi Eminescu. Lipsesc în jur burgurile cu forfota lor industrioasă, care să lege monumentele într-o centură harnică de bresle, precum în micile principate germane sau în Ardeal, lipsesc cheiurile cu corăbii, cu arsenale şi hale de marfă, ca la Veneţia şi Amsterdam, sau măcar urmele marilor caravane care să lase desfăcute, dăplasînd ele clocotul de viaţă, baloturi cu barise, tulpane, mătăsuri, cu aromă de mosc şi de ceai. Zburînd cu sanis peste această ţară îngheţată, cu albii de ape transformate în filigrane, cu munţi prefăcuţi în cristale de zahăr candel, cu zăpezi liliale, absolut virgine („Iată-o sanie uşoară care fuge peste văi"...), dar cu arbori troznind sub un ger asiatic şi cu focuri de bălegar sub hornuri, care inundă coliba de fum, călătorul nu putea să vadă aceste monumente decît ca nişte apariţii supraterestre, halucinaţii ale cîmpului de ghiaţă sub un cer de miniatură. Poate asta a derutat ieri specialistul şi l-a făcut să caute sorgintea acestor capodopere aiurea, în alte clime, rămas mut în faţa inexplicabilului, a lipsei aparente de orice aderenţă cu solul pe care zidirile acestea se află plantate.

„Pe cîmpia înălbită, netedă,
strălucitoare
„Se văd insule de codri..."

Sau grav, într-o dezolare măreaţă :

„Bogată în întinderi, stă lumea-n
promoroacă,
„Ce sate şi cîmpie c-un luciu văl
îmbracă ;
„Văzduhul scînteiază şi ca unse cu
var
„Lucesc zidiri, ruine pe cîmpul
solitar."

★

După ce vechea risipă a Moldovei îţi reînvie în minte, simţi nevoia să auzi din nou susur proaspăt de viaţă, să părăseşti monumentul, cu muta lui mihnire, să treci alături de el, vis-à-vis, în incinta uzinei. Intri deci, dacă te afli în nord, la Uzinele textile „Moldova" din Botoşani, între războaie, flyere şi ringuri, în tumultul unui schimb aflat în ceasul de vîrf. E o uzină nouă, clădită în ultimii ani şi dotată cu maşinile ultimilor ani. S-a ridicat, raportată la timpul milenar moldovean, într-o singură noapte, iar faptul că uzina poartă numele Moldovei simbolizează aici, în nordul odinioară uitat parcă tocmai renaşterea acestui pămînt.

E bine să porneşti de la amintirea vechilor războaie, a zidurilor fumegînde în ruină, spre zidurile de acum, noi şi tefere, între războaiele care zbat clipă de clipă valuri de pînză. E bine să treci din larma chiotelor, clinchetului de arme, nechezatul cavalcadelor de cai, aici în larma războaielor din marea hală, cu ritmurile lor regulate de cavalerie în asalt. Cabalinele de oţel, în tropotul lor sincronizat, bat priponite pe loc, înotînd pe şosele şi drumuri de toate culorile, drumuri ce se strîng în şuluri de pînză, dar care, dacă ar fi desfăşurate, ar acoperi, probabil, toate drumurile, şoselele, cărările Moldovei. În cît timp ? Cifrele se modifică aici de la zi la zi şi de la un an la celălalt.

Războaiele bat ! Bat războaie în Moldova, la ţesătoriile de aici din nord, iar aceste „războaie" le poartă nişte fete care minuiau pînă mai ieri vătalele, îmbrăcînd azi cu produsul muncii lor sute de mii de oameni.

S-a rupt un fir ! Din poveste ? Firele se reînnoadă automat, fetele se plimbă liniştite în incinta vastă ca

PAUL ANGHEL

o pajişte, unde, priponite bine pe loc, fiinţele de oţel înoată pe drumuri textile uriaşe, care se strîng sul. Desfăşurînd aceste suluri poţi acoperi toate drumurile Moldovei, poţi acoperi chiar cronica cu totul. N-o poţi acoperi ! Sulul cronicei este acum prea legat cu acest sul. Pare trecut din mînă în mînă

Încercaţi să tăiaţi legătura, încercaţi să înlăturaţi această priveliştе nouă, şi vă veţi trezi în vechea risipă, între zări dezolante, cu scîrţîitoare cumpene de fîntîni...

Opoziţia şi continuitatea între monumentul vechi şi monumentul nou nu se rezumă aici, în Moldova, la un simplu paralelism între monument şi monument, ci sînt adesea surprinzător de bogate, unice. Sînt aici văi de ape, pe firul cărora monumentele se ţin lanţ. Cele mai mari, cele mai bogate şi cele mai populate mînăstiri din vechea Moldovă se aflau în Munţii Neamţului, parte din ele chiar pe Valea Bistriţei şi a pîrîurilor apropiate.

Distanţa de la un monument la altul — sferturi de oră cu maşina. Pe cuprinsul pămîntului romînesc, nicăieri nu se poate afla un complex de artă mai armonios închegat, din atîtea piese strălucite, datorate unor constructori rafinaţi şi unor voievozi de mare dărnicie. Ocrotind adeseori, în timpii cei a-de oaste cu arme grozave. După legenda orală — acesta este pămîntul legendei ! — nemaivăzutele maşini au luat în coarne bătrîna scoarţă, răscolind-o, călcînd-o în copite, iscînd vîlvătăi de pulberi, creînd pentru o clipă — mai scurtă decît o bătaie istorică ! — confuzia unui moment de apocalips sau poate de geneză. (Îmi permit să amestec, de fapt, stufoasa imaginaţie locală, pînă mai deunăzi nedecantată, cu amintiri din **Istoria Ieroglifică** a lui Cantemir, punînd timpii să se îngîne fantastic :) „Toţi munţii şi codrii de faţa ce să făcuse să răzsuna, şi toate văile şi holmurile de huietul glasului să cutremura, atîta cît glasurile răzsunării precum ca o muzică să fie tocmite să părea, carele o harmonie tînguioasă la toată urechea aduce, nici cineva altăceva auzia, fără numai : Plecatu-s-au cornul Inorogului, împiedicatu-s-au paşii celui iute ; închisu-s-au cărările ceale neîmblate (!), aflatu-s-au locurile ceale necălcate (!)... Munţi, crăpaţi ! Copaci, vă despicaţi ! Pietri, vă fărîmaţi !"

Munţi crăpaţi, copaci despicaţi pietre sfărîmate sînt de fapt nu semne apocaliptice, ci reconstituire geografică nouă din care se limpezeşte, după ce aburii de geneză s-au dus, o nouă vale industrială, presărată cu construcţii monumentale.

Izvorul Muntelui, Bicaz, Stejaru, Piatra-Neamţ, Săvineşti, Roznov, Buhuşi, creează dintr-o dată într-un răstimp de numai un deceniu, alinierea unor altfel de monumente faţă cu construcţiile de secole. Imaginaţia folclorică se cutremură cu adevărat şi cu temei. Lacul Roşu de deasupra Cheilor Bicazului a umplut abia într-o sută de ani 3 500 hectare, lacul barajului, constituit în cîţiva ani de nişte moldoveni, acoperă o suprafaţă de 4 500 hectare (35 kilometri lungime, 1,2 miliarde metri cubi de apă). Belgianul Camille Deleclos, un alt călător, dintr-o ţară apropiată ca dimensiune, încearcă aceeaşi uimire, de astă dată tehnică, notînd că lacul de acumulare de pe Bistriţa măsoară ca volum „de aproape o sută de ori capacitatea faimosului nostru Gileppe". Am vorbit de electrificare, de schimbarea regimului de lumină al Moldovei prin acest complex energetic de pe Bistriţa, şi este deci timpul să opunem vechilor lăcaşuri de închinăciune, acest nou climat solar de aici, datorat marii hidrocentrale şi celorlalţi aştri din constelaţia ei. Dar lumina Bicazului aureşte şi vechile locaşuri din aceiaşi munţi. Nu este un mister că templele sînt electrificate, lumina modernă înundînd cupolele, pentru întîia oară admirate la adevărata lor strălucire, orbind pioasele luminări şi candele cu scînteieri solare. Este firesc să se uimească imaginaţia populară, în ton de cronică sasanidă : „Cînd a ţîşnit prima scînteie electrică pe la noi, oamenii şi-au adus aminte de o pasăre măiastră din basme. Şi într-adevăr, într-o seară, acum cîţiva ani, am avut credinţa că urmăresc şi eu apariţia Păsării Măiestre, prin satele regiunii noastre ! Mergeam pe un drum cunoscut, de la Udeşti spre Vereşti. În seara aceea, cum am ieşit din Vereşti şi mă aflam la podul de pe apa Sucevii, cumătrul meu, căruţaşul, a rostit deodată, cu înfiorare mare în glas : — Iată, luminile electrice de la Salcea *)... etc., etc.

Ce-ţi rămîne acum, după ce această nouă serie de monumente a fost creată, decît să te desprinzi iarăşi din ansamblul lor, şi după ce intri — să zicem — la Agapia, să treci de-a dreptul la Săvineşti !

Săvineştii, de pe aceeaşi vale a Bistriţei, merită un popas aparte. Fantasticul, modernul, mitologia locală şi tehnica se strîng aici într-un singur receptacol. Fusele care se învîrt perindînd clipe sau gogoşi de mătase chimică adună de fapt, calculînd în cifre, lîna a vreo patru milioane de oi. (N-a avut niciodată Moldova o asemenea zestre ovină împrăştiată pe munţi, darmite la cuprinderea unui singur ţarc, de proporţia unei săli de cinematograf la a cărei proiecţie de raze asistă doar cîteva fete-operatoare). A intervenit în mitologia simplă a acestor fete, majoritatea lucrătoarelor de aici sînt tinere, un cuvînt tot atît de criptic precum **mioriţa,** şi anume : **lactama.** Lîna **Mioriţei** se torcea în caier, din Baladă pînă la Baltagul, oaia fiind păstorită dincolo de sat, pe munţi, de unde revenea sezonier, în turme, ca şi în roman, dînd de lucru furcilor şi femeilor. Aceleaşi femei de pe toată valea Bistriţei s-au împărţit între Buhuşi şi Săvineşti. Unele ţes la Buhuşi lînă veritabilă în cadrul marii fabrici modernizate, altele strecoară printre degete, numai de cîţiva ani, firul sideral, misterios ca şi mătasea lunii, al polimerizărilor. Dacă folcloriştii, etnografii, sociologii, specialiştii în mitologie sau dialectologie ocupă toate potecile spre descifrarea sensurilor **Mioriţei,** aceste femei, majoritatea tinere, ocupă toate băncile cursurilor serale şi de calificare ce duc spre descifrarea **lactamei.** Căci şi acesta e un drum spre infinit. Cărările chimiei moderne, pierdute în zările fizicii quantice, se lasă urcate greu, cu aspre tatuări de iniţiere, nelăsînd să se filtreze comod nerăbdarea şi **graba** printre parametrii încurcaţi ai acestor noi ştiinţe. Nişte lucrătoare din industria polimerilor de pe un alt meridian ar fi poate indolente la secret. Dar aceste fete cercetează taina cu seriozitate prea gravă, trimiţînd un ochi de pasăre suavă spre mister, aburcînd scările aride ale şcolilor medii şi universităţilor cu rîvnă, cu zel aspru, cu cheltuială de nopţi şi zile. Rezultatul e **lactama.** Această suavă materie extrasă numai din ştiinţă, fiindcă materialele sînt aeriene, care se toarce în camerele închise etanş (aici şi lumina, şi ozonul sînt aduse artificial) ca într-un ou ermetic unde se urzesc din protoplasmă stelară fire pentru cămăşi de zi, cravate, cearceafuri nupţiale. Unele din mătuşile lor se făcuseră în alte decenii măicuţe în mînăstirile din munţi — poate chiar la Agapia şi Văratic. Justificarea era strict economică, o felie de pămînt sau o furcă de tors neputînd fi împărţită ca zestre între mai multe fete (Pămîntul nu se poate întinde precum lactama). Salariatele au familii, bărbaţii muncesc prin alte industrii mai viguroase — ard varul, cimentul, strunjesc ţevi de oţel, modifică buştenii în mobilă, detună cu dinamită munţii, coc ceramică refractară, — în timp ce ele, cu această siderală furcă de tors în brîu, silabisesc şi tot silabisesc, precum Smaranda bucoavna ştiinţifică.

Noua construcţie n-a exclus, ci, dimpotrivă, a impus, prin grijă de stat şi uriaşe investiţii materiale, ocrotirea vechiului monument. Dar ziditorul de azi are gustul marii construcţii. Uriaşul dom gotic nu s-a putut încetăţeni pe acest pămînt, în schimb omul de acum, deşteptat la viaţă de exigenţele civilizaţiei noi, caută abia azi echivalent elanului său în marile dimensiuni. Fiecare dintre vizitatorii veniţi aici, la Voroneţ e în felul său un ctitor mai bine spus, un ziditor-zidar — al ceiat a Moldovei miniaturale, urcînd fumul marilor combustii industriale pînă la nori, iar în urma lor, trase parcă pe aţa de fum, parapetele masivelor ziduri de beton au încercuit străvechea ţară cu poduri gigantice şi turnuri de pe care se vede toată lumea de azi.

Nimic din ceea ce constituie valoare, sursă de bogăţie, potenţial dinamic n-a fost ocolit, n-a scăpat din raza prospecţiei, fiind atent evaluat, cîntărit, aşezat grijuliu în zestrea cea nouă, ca într-o mare cămară gospodărească. Cîmpiile, dealurile, munţii cu comorile lor au devenit vaste antrepozite de materiale, pentru noile industrii. Într-o dimineaţă, intrînd la marele combinat de prelucrare a lemnului de la Suceava — chiar sub cetatea lui Ştefan — mi s-a spus că ceea ce odinioară se destina focului, aici sau peste oceane, devine bun industrial, bun de civilizaţie, în urma unei valorificări economice superioare, cu ţinută la zi. Cîteva fabrici, rînduite pe o schemă de aparat digestiv, apucă la un prim orificiu, în dantura de fierăstraie, mii de metri cubi de buşteni sau codri întregi, ca să-i prefacă în 10 000 de garnituri de mobilă, 36 000 de tone de plăci fibrolemnoase, 18 000 de metri cubi de placaj şi 120 000 metri pătraţi de ferestre anual. Din buştean rămîne doar un abur vag, cu amprenta de mireasmă a răşinei, fiindcă talaşul, rumeguşul, tot ceea ce conţine măcar o urmă de ponderabilitate şi calorie, se întoarce înapoi de la o centrală termică, prin ţevi şi conducte, stimulînd energia dinamică a întregului gigant.

Un uruit tectonic urcă din toate ţinuturile. În zile şi luni, noile construcţii răsar ca nişte inedite forme de relief. Peisajul se modifică de la sezon la sezon şi ceea ce vedeam din biplan, în prima dimineaţă a zborului, erau în unele cazuri privelişti apărute sub magia unor proiecte nebănuite. Culegi din toate un sentiment : cel de certitudine, de plinătate, de mîndrie, de civilizaţie constituită, de tumult de-acum limpezit, cristalin ritmat, cu şlefuire din nou folclorică, sentimentul de elevaţie estetică în faţa marii opere. Centura de cetate harnică s-a închegat cît şi cuprinsul Moldovei. Legendarele monumente nu mai par singuratece, ca nişte promontorii ale unui continent scufundat ridicate deasupra apelor pustii numai cu turlele. Clopotele scufundate au fost trase cu năvoadele deasupra, curăţite de mîlul uitării, puse din nou să scînteie. Fuziunea între trecut şi viitor se face prin acest nucleu de aur al capodoperei de artă.

Ctitorii lumii de azi ţin în palmele lor cu mîndrie aceste uriaşe construcţii ale prezentului.

*) Acad. Eusebiu Camilar, *Precuvîntare la „Îndreptar artistic al monumentelor din Nordul Moldovei", Casa regională a creaţiei populare, Suceava.*

SUCEAVA — Cetatea ZAMCA

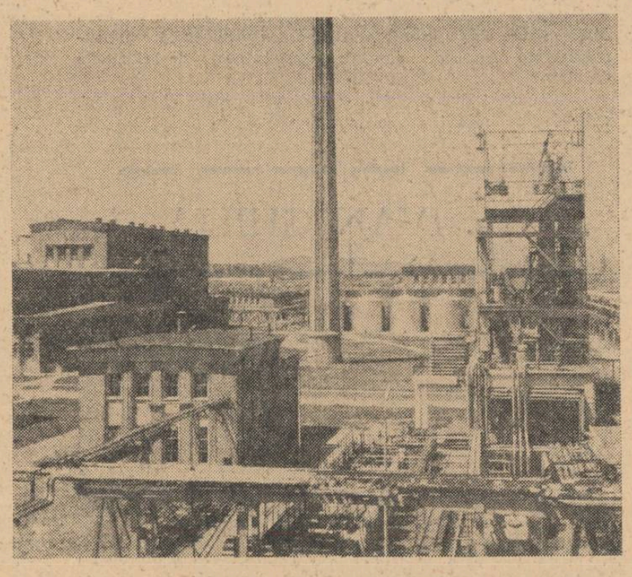

ONEŞTI — Foto: DAN GRIGORESCU

Geo Dumitrescu

IEREMIA

De mult mi-era drag Ieremia. Toată lumea spunea :
ah, Ieremia, oistea, Ieremia !,
toată lumea striga : ajunge, Ieremia !
Dar mie mi-era drag, căci necontenit
în mine creştea încredinţarea
că aşa apăruse în lume, datorită lui,
cea dintîi căruţă fără oişte,
că aşa va fi să apară în lume
cea dintîi ogradă fără garduri.

Ah, Ieremia ! strigau, — oistea, Ieremia !
Dar neavînd oişte, căruţa dobîndise motor,
dobîndise motor şi cîrmă şi poate aripi...
Şi, neavînd garduri, ograda se va lărgi
pînă-n necunoscutul zărilor...

Oi stîngaci şi greoi era Ieremia,
dar tenace şi îndărătnic, cucerind,
centimetru cu centimetru,
centrul limpede al lucrurilor,
drumul sigur ce merge la ţintă,
ce nu mai poate merge în veci altundevo
decît la ţintă.
Bravo (mă gîndeam) Ieremia !
Ai muncit, ai perseverat !

Şi drag mi-era Ieremia de cîte ori, în jur,
oamenii îmi dădeau veşti despre viitor
izbind în garduri vechi,
citeodată frumoase şi trainice,
în numele nevoii de a schimba,
de a îmbunătăţi, de a înlătura
încăpăţînatele vechituri.
Chiar din această pricină, uneori,
negru de supărare, furios,
mă apucam să strig în gura mare :
voi, cei greoi, cei înceţi, cei prea adevăraţi,
voi, cei încrezători într-o mai bună
intrare a căruţei, încercaţi, încercaţi,
stăruiţi, nu vă pierdeţi cu firea,
la strigăte, la hohote, la ocările
celor ce stau pe margine, ori în cerdac, —
ticăloasa spiţă a moluştelor grave,
a celor ce nu dau cu nimic în nimic
pentru că niciodată nu şi-au luat
răspunderea de a mîna o căruţă,
de frica gardurilor vechi,
citeodată frumoase şi trainice,
de frica îndrăznelii şi a înnoirii...

Iar voi, măi puştilor, norocoşilor,
cînd plecaţi dimineaţa spre marginea lumii
ca să descoperiţi culcuşul soarelui,
jucaţi-vă „de-a Ieremia". Haideţi,
săriţi într-un picior, un, doi, trei,
şi strigaţi, strigaţi cu toţii în cor :
Hai, Ieremia, dragă Ieremia !

JOCUL IUBIRII

Iar ai fugit, ca un foc de comoară,
tlacără iute, nestatornic rug de aramă.
Iar ai fugit, — ostenit, sub grele cenuşi,
te-ascult arzînd depărtată mereu.

Iarăşi şi iarăşi, sute de mîini întind
scormonind cerul, — rotunjimi arzătoare
mîngîi în treacăt, neväzute astre, sfere tăcute,
niciodată atît de fierbinţi şi de fragede
ca sînii tăi.

Iar ai fugit, stărnind alba căţuşă subţire
cu care necontenit te-alint şi te-nlănţui.
Să nu te-ntorci. Nu poţi să te-ntorci
înainte de vreme. Te voi prinde :
sub mîinile mele sînt toate căile lumii, —

vei trece iar, vîlvătaie rătăcitoare în jurul mi, —
ah soare atară de mine nu ai,
din nou cu mine vei arde clipa adîncă,
şi iarăşi de mine te voi lega
pentru fierbinţi veşnicii provizorii
cu-acelaşi alb fir de abur subţire,
pe care mereu îl vei rupe
şi fără de care v-aţi stinge..

Şi iar vei fugi, ca un foc de comoară,
tlacără iute, vîlvoare de aramă,
iar vei fugi, — ostenit sub calde cenuşi voi rămîne
să te-ascult arzînd depărtată mereu.

O CRAVATĂ PENTRU GIONI

Se obișnuise : știa că cel mai mult are de lucru în ultima jumătate de oră. Parcă toată strada se golea dintr-o dată cuprinsă de panica închiderii magazinului și lumea care pînă atunci se plimba nepăsătoare prin fața vitrinelor se-mbulzea dezordonat frecîndu-se-n ușă cu cei care ieșeau și pe neașteptate ghișeul ei era asaltat din toate părțile. Erau primele două săptămîni de lucru în magazinul acela elegant pe dinafară și dinăuntru — ceea ce îi făcea mare plăcere — cu articole de lux care nu se găseau la alte magazine — ceea ce îi făcea mai puțină plăcere pentru că nu le putea cumpăra — și-n după-amiaza aceea trebuia să-și încaseze prima chenzină și-avea o mie de lucruri de gîndit, n-avea timp măcar să se uite la cei care-i întindeau banii. Număra grăbită ascultînd „trin-trin"-ul mașinii de calculat și-aștepta să fie chemată „dincolo" în biroul responsabilului, să primească și să numere propriii ei bani. Îmbrăcase, spre a marca evenimentul, rochia verde cu decolteu, fără mîneci, care-i venea cel mai bine scoțîndu-i în evidență bustul plin și brațele prelungi, nervoase și subțiri, cu pielea brun-aurie străbătută de vine albăstrii care dădeau încheieturilor mîinilor ei o ușoară umbră brumoasă și o dată cu privirile bărbaților fixate pe ea ca o apăsare fierbinte simțea tot mai intens bucuria aceea nerăbdătoare care-o așteptase toată ziua. Casierul trustului venise. Nu-l mai văzuse niciodată dar putea paria pe orice că el era. Rotofei și chel, cu spinarea ușor adusă, parcă anume să-și ocrotească mai bine servieta de vinilin, burdușită sub braț, își făcu apariția în magazin strecurîndu-se abil prin mulțime, cu aerul grav și familiar, nițeluș speriat, parcă ar fi fost hărțuit de cineva și se făcu nevăzut în biroul „șefului".

Învîrtind mereu coarba mașinii de calculat și ascultînd acel „trin-trin" metalic, aștepta din clipă în clipă să se audă strigată, „acolo". Nu știa care era obiceiul, cum se va proceda cu ea, dacă va părăsi „cassa" sau va veni casierul trustului aici să-i numere banii și s-o pună să semneze de primire.

La opt se-nchidea magazinul. Pînă la opt și jumătate trebuia să-și verifice casa. La opt și jumătate avea întîlnire. Băiatul ei era vînzător la standul de cărți din piața Sfîntu Gheorghe și venea aproape seară de seară și-o aștepta în fața magazinului, sau în colț la „Coada Calului" pe unde avea ea drum spre bancă.

Mergeau amîndoi ținîndu-se de mînă, aproape alergînd sau chiar alergînd de-a binelea să prindă mai devreme rîndul la Bancă și de multe ori el ridea și-i cerea geanta vînătorească de piele unde ținea banii și-o amenința în glumă că ce-ar fi, „uite, zicea, dacă-ți dau acu una, te bag sub mașina asta care vine spre noi și fug cu banii". „Prostule ești un prost. Nu mai vorbi prostii" — se prefăcea ea supărată și-i întindea singură geanta, agățîndu-i-o în fugă de umăr. Cînd ajungeau în fața scărilor mari de marmoră, se oprea rezemîndu-se de el cîteva clipe să-și tragă răsuflarea (fără să-i pese c-o văd oamenii) și luîndu-i geanta dispărea în fugă pe scări. Gioni o aștepta în stradă fumînd și citind „Informația Bucureștiului" rubrica sportivă și, la întoarcere, ea sărea țopăind două trepte deodată balansînd geanta și-i cînta copilărește, alintîndu-se :

— Gioni e băiat de treabă.
Toată lumea se întreabă.
De ce n-are nici o treabă.

Rîzînd și pălăvrăgind se prindeau de mînă și porneau spre Cișmigiu. Aici amuțeau copleșiți de apropierea lor caldă, căutau locurile cele mai singuratice și se strîngeau în brațe cînd nu mișca nimeni împrejur pînă spre miezul nopții.

„Apa... lumina... chiria... întreținerea... Mamei, la Iași, 100 de lei... cantina... 25 de lei datoria la Gabi... Cravata lui Gioni... Cît e o cravată ?"

Gioni purta niște cravate oribile, înflorate, bălțate, habar n-avea să-și aleagă cravate. În general era cam necioplit, dar drăguț, trebuia să-l stileze ea și avea să-nceapă chiar de la cravată. Se cunoșteau din școală. Absolviseră Școala tehnică de Comerț și plănuiseră încă de atunci, ca la prima chenzină să meargă la Melody (mai ieftină intrarea) și să danseze toată noaptea. De asta și îmbrăcase rochia verde cu decolteu, fără mîneci. Lîngă Gioni, înalt și-n negru, cu cravata nouă pe care i-o va cumpăra ea, va face furori.

Deveni agitată și visătoare, imaginîndu-și ce anume avea să-i cumpere el. Ce grozav ar fi să-i dea prin gînd tocmai cămășuța aia neagră de nylon, dantelată la poale, de la „Coada Calului" ?

— Condica ! auzi atunci o voce acră de-asupra ei și tresări. Condica de sugestii și reclamații !

AL. IVAN GHILIA

Ridică fața și întîlni o figură uscătivă, cenușie, parcă spălată în spirt, cu niște ochi bovini, bulbucați, scăpărînd de o indignare atît de caraghioasă că aproape izbucni în rîs.

— Ce aveți cu condica ? se auzi ea întrebînd cu vocea spartă și copilărească din pricina rîsului stăpînit și ca și cînd ar fi împroșcat cu sticlă pisată, omul se șterse la ochi și-și strînse fălcile.

— Asta-i culmea ! Poftim ! izbucni el și-i luă martori pe oamenii dimprejur. Îmi dă mai puțin cu zece lei și mai face și pe naiva. Cunosc eu sistemul !

— Poate a greșit — încercă cineva să-i ia apărarea.

— Păi da, sigur — ricană bulbucatul și vocea lui umplu magazinul. Cu greșeli din astea ajung dumnealor să poarte pantofi cui și s-o facă pe pițipoancele pe bulevard.

— Tovarășe, dar eu nu... vă rog — șopti ea înciudată, gata să plîngă și simți că se pierde, că-i vijîie urechile.

— Responsabilul ! Să vină responsabilul ! strigă bulbucatul pus pe scandal și degetele ei prinseră să se agite convulsiv ca picioarele unui gîndac răsturnat pe spate, apucînd la întîmplare zece lei și întinzîndu-i prin ușița de sticlă cu o scîrbă, parcă ar fi aruncat din ghișeu un șarpe.

— Poftiți... nu vă supărați... stăpîniți-vă — șopti și nu-și mai ridică ochii pînă nu simți că n-a mai rămas nimeni în magazin.

— Mergeți să vă încasați chenzina — îi spuse cineva.

Responsabilul era lîngă casier.

— Ce s-a întîmplat ? — întrebă.

— Mă gîndeam la un cadou, — mărturisi ea. Persoana cu care vorbesc ia astăzi prima chenzină și mă gîndeam ce cadou o să-mi facă.

— Să presupunem — conveni responsabilul. Dar, te rog, pe viitor să nu se mai întîmple. Nu vreau ca în magazinul nostru, mă înțelegi...

Penibil, penibil. Totul se sfîrși penibil. Luă banii fără să-i numere, și casierul trustului o strigă înapoi umilitor și-o puse să-i numere în fața lui.

— Banii se numără totdeauna, tovărășico — o dădăci el. Fie că-i dai, fie că-i primești. Să nu fie vorbe. Vorba ceea, cine nu cască ochii, cască punga.

Și ea trebui să se aplece transpirînd de surescitare și să numere banii, adică să se prefacă, pentru că de numărat, tot nu-i putea număra.

Așa se întîlni cu Gioni.

Ținea geanta deschisă, cu privirile-n jos și număra banii. Își trase brusc mîinile și zîmbi încurcată și amuzată totodată de toată povestea. În fața lui Gioni nu putea apărea stînjenită sau tristă.

Gioni o întîmpină vesel, energic, activ, într-adevăr îmbrăcat în negru cum își dorise ea și cum îi stătea minunat, devenind mai zvelt, mai înalt și mai distins și doar cravata... ei, da, nici nu se putea. Purta o cravată din acelea oribile, culoarea vișinei putrede, cu dungi albe și negre, dispuse orizontal și privind-o se înveseli de-a binelea, îi trecu totul și se gîndi la surpriza pe care avea să i-o facă ea. Dar el ce-i pregătise ? Numai de nu i-ar oferi cadoul acuma. Diseară, tîrziu, după bar, la întoarcere, cînd va fi nițeluș amețită și obosită și orice, indiferent ce-ar cumpăra, o să i se pară grozav.

— Am avut o mie de mizerii, Gioni — îi zîmbi și-și simți zîmbetul atît de seducător că întoarse capul și-l dărui trecătorilor.

— Și de-aceea ai întîrziat ?

„Cît de mult mă iubește — își spuse. Bărbatul care se înfurie și-și face nervi pentru un fleac de întîrziere trebuie făcut mereu să se perpelească așteptînd, pentru că e îndrăgostit cu adevărat".

— Voiam să-ți spun ce mi s-a întîmplat, dar nu-ți mai spun nimic, urîciosule.

— Mulțumesc. Ești foarte drăguță — o ironiză el.

— Să știi că sînt, admise ea lințtit și zîmbi cu superioritate dezarmantă. Îți place rochia mea ?

— 'Mda, făcu Gioni. Esti formidabilă ! Curat Brigitte Bardot. Dar mie mi-ar place...

— Ce ți-ar place ție ?

— Știi tu...

— Ce să știu ? Nu știu nimic, îl provocă ea.

Rîse scurt, nervos, dîndu-și capul pe spate și apucîndu-l de mînă fugi să-și alunge din coapse senzație bruscă de căldură.

— Hai.

— Nu, se împotrivi el. Voiam tocmai să-ți spun... Am niște treburi urgente. Nu vin cu tine la bancă.

„Drăgutelul. Chiar că-i drăguț, își spuse ea furîndu-l cu coada ochiului. Vrea să rămînă singur, să-mi pregătească surpriza pentru diseară. E băiat bun și-o să-l ajut să devină și mai bun".

— Bine, domnule cavaler, spuse dînd din umeri și făcînd-o pe supărata, îi întinse mîna cu răceală. În definitiv ești în fonduri, ai tot bulevardul la dispoziție. Distrează-te !

— Așa am să și fac, se înfurie el și se opri locului. Sper că sînt liber s-o fac, nu ? o întrebă și în vocea lui apăru ceva străin și răutăcios.

— Bine, bună seara, spuse ea șoväind.

— Uite ce-i, ne întîlnim la zece. Bine ? întrebă el.

— Unde ?

Gioni ezită o secundă, apoi hotărî.

— În fața la Lido.

Îi zîmbi drăguț și ridicîndu-și mîinile, îi potrivi cu gingășie gulerul.

— Uf, uf ! ce cravată !

„La Victoria e deschis pînă la zece — își făcu socoteala. Am tot timpul să depun banii și să aleg o cravată frumoasă".

Porni pe bulevard, spre universitate privind vitrinele, grăbind pașii și oprindu-se din cînd în cînd atrasă de obiectele expuse. Întîlnindu-și în luciul sticlos chipul, își surîdea încîntată. Purta o pieptănătură modernă, înaltă, cu părul tăiat în șuvițe negre pe frunte, avea fața fină, delicată și îngustă, cu gura roșie, plină, poate nițeluș prea mare, dar dulce și ispititoare cînd zîmbea arătîndu-și dinții frumoși și lungi. Nasul ascuțit, cu nările palpitînde, absorbea prin sticlă mirosul parfumurilor adormite în vitrină și privirile ei se opreau mulțumite pe propriii ei ochi lucind în geam, enormi, catifelați și întunecați, umbriți de genele lungi.

În dreptul universității se simți urmărită.

— Ei, frumoaso !

Cu toată mulțimea pașilor hîrșciind caldarîmul, deosebi pașii care se țineau după ea. Dînd colțul universității se uită în urmă. „Ei, asta-i — își spuse — și buzele i se strîmbară, parcă alungă o viespe. Păși mai departe în același tempo egal legănîndu-i șoldurile și pe neașteptate se opri și se întoarse atît de provocator și agresiv că omul se opri nimicit.

Culmea ! Era bulbucatul obraznic din magazin. „Aha, de-aștia mi-erai, craiule ! Te satur eu să mai agăți femeile pe stradă !"

Înaltă, subțire, aproape plăpîndă în rochia ei verde, întinsă pe trup, care-i dădea un aer de distincție și senzualitate, cu nările-i largi care-i tremurau de furie și fața împietrită de indignare, țipă scurt, parcă l-ar fi pălmuit :

— Ce vrei, domnule ?

Neștiind ce să spună, omul rămase stupid, copleșit de ridicol, în mijlocul trecătorilor care se opreau uitîndu-se la ei.

— Uită-te într-o oglindă să vezi cum arăți, îl sfătui ea și porni grăbită spre bancă, iuțind din ce în ce pașii, să cîștige timpul pierdut.

De la bancă trecu prin pasaj, intră la magazinul Victoria și urcă la etajul II la confecții bărbătești. Căută mult, nu-i plăcu ce găsi, nu se putu hotărî multă vreme, forțînd pînă la iritare răbdarea vînzătorului care o și întrebă dacă are de gînd să cumpere ceva, pentru că se închide. Atunci ea se precipită deodată, în panică, luă prima cravată care-i căzu sub ochi și alergă spre ieșire.

Ajunse la zece și cinci.

Gioni nu era. Să fi venit și să fi plecat, era exclus. Și de data asta se schimbară rolurile : începu să aștepte ea. Și aștepta plimbîndu-se și privind mașinile care lunecau într-o parte și alta a bulevardului, cu farurile fosforescente, mai puțin violente decît reclamele mari de neon fulgerînd întunericul brumos, ca o apă translucidă forfecată de pești luminoși. Și-l închipuia pe Gioni gonind în una din aceste mașini (un taxi bineînțeles) din celălalt capăt al orașului ca să ajungă la întîlnire și încerca mereu să-și închipuie ce avea să-i aducă. Nu izbutea, era imposibil și privea vitrinele. Străluceau calm și atrăgător și lîngă siluetele întunecoase ca niște clișee negative de film, decupate pe fundalul luminos defila necontenit forfota gălăgioasă, fețe și chelii lucitoare, capete feminine tunse à la garson, și femei grave din altă generație, îmbră-

---

Ana Blandiana

BALADA TÎNĂRĂ

Noi n-am apucat perioada romantică.
Învățăm, și vom fi unii academicieni.
Trecem cu trenul doar în vacanță
De la Bumbești la Livezeni.

Ascultăm doar la radio cîntările care
Le acompania pe atunci dinamita
Și-n prima baracă, luminați de țigare,
Nu ne-am cunoscut la Agnita.

Ni se cere să luăm numai zece-n examene
Și, bine-nțeles, nu e nici asta ușor,
Dar nici pe departe nu poate să semene
Cu munca eroică-n viscol, a unui sudor.

Sîntem fericiți fără-ndoială, dar iată —
Fiecare din noi și-ar dori ca, sever,
În locul reverului, emailată,
Să poarte insigna de brigadier,

Să fi muncit ca un erou ideal
Pe toate șantierele țării din vremea aceea,
Și să fi fost și elev la seral,
Și corespondent voluntar la „Scînteia".

Cît ne-am trudit să trecem mai repede peste
Copilărie, ca să muncim la Bicaz,
Și tot n-am ajuns, dar decît Bistrița este
Și mai romantic Argeșul azi.

Au mai rămas și pentru noi de făcut
Linii destule-ntre oameni, destule explozii în gînd
Și vom avea și insigne, de cosmonaut,
Calea Laptelui cînd o vom reconstrui, în curînd.

Și noi, probabil, eroici le vom părea
Fiilor noștri, specialiști în mecanică cuantică,
Și, amintindu-și de anii aceștia, cum vor regreta
Că n-au apucat perioada romantică...

ROMANȚĂ PENTRU INGINERI

Vînturile vă ocolesc dezorientate,
Stîncile nu-și mai permit necumpătate căderi,
Cum ați reușit să le supuneți pe toate,
Tinerii mei ingineri !

Se bat anotimpurile ca să vă țină,
Toamna să plece nu ar mai vrea,
Iarna îmbracă blăni de lumină,
Ca să vă placă de ea.

Temperatura veghează-ntărirea
Betonului, măgulindu-vă-astfel,
Ca să vă dovedească iubirea,
Zarea curge cuminte-n tunel.

Vin rîuri grăbite să fie aproape
Ochilor voștri atît de severi,
Sînt îndrăgostite de voi adolescentele ape,
Gravii mei ingineri.

Vă murmură brazii geloși, și stejarii, și ulmii,
Voi umblați prin baladă luminoși, fericiți,
Vă iubesc toate femeile lumii
Și nici o iubită nu trebuie să v-o zidiți !

VIBRATOARE PE ARGEȘ

Dacă ați culca urechea atentă pe zări,
Ați auzi vibratoarele cum pătrund în beton,
Cum împodobesc trupul lui monoton
Cu puternice, tulburătoare emoții ;

Culcați-vă inima pe zare cu toții :
Ascultați,
învățați
să vibrați !

Văzduhul vibrează de vînt,
Munții de vocile noastre,
Rădăcini vibrează-n pămînt,
Păstrăvii în rîuri albastre,
Unde mereu vibratorii
Pornesc din baraj înspre zare,
Ca-n aer arcușul viorii
Vibrează-n beton vibratoare.

Vibrați pentru fiecare știre nouă-n ziare,
Pentru fiecare metru cub produs de ciment,
Fiecărui strigăt, roșu în toamnă, al pomilor
Răspundeți-i c-un sentiment.
Vibrați pentru munți, pentru frumusețea femeilor,
Pentru șantierele din Onești și Galați,
Și pentru tunelul de aducțiune,
Vibrați !

Damian Ureche

MUȘC DIN MĂR

Mușc din fructul unui timp,
Mă privesc cu ciudă merii,
Simt în gură mustul tînăr,
Stors din gelozia verii.

Mușc ca un copil flămînd,
Că și crengilor li-e foame,
Buzele închid arsura
Focului topit în poame.

Cînd cu ploile de toamnă
Cîmpul de culori se spală,
Stalagmite, stalactite-s
Dinții-n carnea vegetală.

Soare creț căzut în palme,
Colț gustos de adevăr,
Spune vară, te mai doare
Mușcătura dintr-un măr ?

TEMPERATURA CULORILOR

După ce-l strig pînă glasul devine pasăre,
Soarele, abia dimineața vrea să m-asculte,
Și-ntinde marginile unei singure culori
Pînă se fac mai multe.

Dacă într-un arbore aș înfige un steag
Să-l vadă și urmașii și strămoșii,
Fără-ndoială, în celălalt an,
I-ar crește trunzele roșii.

Mihaela Monoranu

ORA

Ca-ntr-un miracol ceasul s-a oprit
la ora bucuriei.
Trecură noapte, zi cu șirul lung de clipe
pe el lăsîndu-l în afară.
Dorm în tăcutul lui cadran
lumina și cuvintele de-aseară.

Stă înspre cameră deschis
ca un instantaneu de paradis.
Dă-mi alte bucurii, să mă desprind,
de-această oră și să las
drum liber clipelor zăgăzuite,
s-alerge cu-ale celorlalți în pas.

Dă-mi alte bucurii, să sparg
conturu-acestei ore și să ies în larg

ACASĂ

Cred c-ar trebui să mă dezbar
de tăcere și să-nchin acest pahar
cu lumești cuvinte și urări de bine
Poate astfel se cuvine.

Însă stau — ca o oglindă
neclintită, adînc să vă cuprindă :

parc-am mai văzut cîndva priveliștea aceasta
cu o mamă tînără griji, cu veseli prunci,
chiar aici, unde e masa și fereastra
Dar a fost în vis atunci.

Poate-ar trebui cu voi să-nchin,
și să cînt la fel, voios,
însă tac să mă pătrund deplin :
Cît îi e prezentu-acelui vis de credincios !

Căci veni să se aștearnă
peste dorul meu de ieri,
cum pe așteptarea de o iarnă
harta de frunziș a bunei veri.

eate de seară și mulți foarte mulți (dominînd mișcarea străzii) tineret, băieți și fete. Unii din ei întorceau capul și-o priveau. Unii încercau chiar să intre în vorbă, o întrebau pe cine așteaptă, dacă nu pe ei, fiecare cum se pricepea și de fiecare dată, oprită în fața unei vitrine, trebuia să se miște în dreapta sau stînga și să se oprească la alta.

În sfîrșit, după o jumătate de oră, apăru Gioni. Era schimbat la față, cu fruntea nădușită, roșu în obraz și-i luceau ochii. Nu-i trebui nici un efort să înțeleagă. Și nici măcar nu-l așteptă să se justifice. Vorbea destul de bine, articulînd fiecare cuvînt, parcă ar fi bătut nituri în aer, și tocmai asta-l făcea suspect.

— Scuză-mă Gina, aștepți de mult? N-am știut.

— Cum n-ai știut? Nu mi-ai dat tu întîlnire la zece?

— Ba da, dar n-am putut scăpa... să-ți explic... credeam că se termină... de altfel o să vezi și tu...

— Ce să văd?

— Sînt extraordinari, mai ales autorul, pe onoarea mea. E autor. Are nu știu ce lucrare. O să vezi.

— Nu mergem la bar?

— Ba da... numai că nu-i vorba de dans..., ăștia-s oameni serioși. Nici n-am făcut nimic de aseară, am discutat.

Se lăsă aproape tîrită, curioasă mai mult să vadă ce-i cu el (nu-l mai văzuse niciodată în starea aceea) cu cine s-a încurcat și intră la Lido. Străbătu holul animat de-un grup de vlăjgani negri care se îndreptau spre lift cu geamantanele în mînă și mai mult împinsă din spate de Gioni, începu să coboare treptele înguste de marmoră spre bar.

— Haide dragă, hai, ce dumnezeu — se enervă Gioni. N-ai mai intrat într-un bar? Vezi ce faci — îi șopti — ăștia-s intelectuali.

Desen de ALBIN STĂNESCU

Și cum ea se opri contrariată în pragul încăperii, el se strecură grăbit înainte (parcă s-o scoată din încurcătură) și coborî în bar. Se uită după el cu ochii nedeprinși cu semiobscuritatea sălii și-l văzu strecurîndu-se abil printre mese, ocolind picioarele de bărbați și femei, întinse peste tot, ocupînd orice trecere. Era lume multă, toate mesele ocupate și cîteva capete în apropiere se întoarseră spre ea și-o priviră lung, cu acea insistență insolentă care o făcea să se simtă parcă goală. Ca să sfîrșească, alunecă nesigur, ca pe un ghețuș, pe covorul moale, jenată mai mult de privirile care-o urmăreau, decît de picioarele peste care trebuiau să treacă. Muzica sincopată, revărsîndu-se în surdină, umplînd încăperea de unde electrice o umplu numaidecît și pe ea și stinghereala-i dispăru, sau poate din pricina stinghereli căpătă naturaleța obișnuită, nu lipsită de acea grație și ușoară provocare pe care și-o ia orice femeie frumoasă, care știe că e frumoasă și trece printr-un moment critic.

Aerul era uscat și cald, îmbîcîoșat de fum, cu zone de lumină crudă și penumbră, tăind geometric fețele consumatorilor și făcînd să lucească palid ciorapii întinși pe genunchii fetelor, scufundate în fotoliile moi, picior peste picior, fumînd și aruncînd priviri iuți împrejur. Tavanul era jos, te apăsa pe cap. Un perete întreg de sticlă tăiată geometric și colorată ciudat, peretele din fund ca și vitroul de sticlă încasabilă din spatele barului, făcut parcă pentru bătăi cu sifoane, sau și mai exact, obținut în urma unei bătăi cu sticle de sifoane și care s-a spart inegal, împroșcînd peretele, șoca în primele clipe, dar integrat în atmosferă, te obișnuiai și o dată obișnuit, te simțeai bine. Pînă ajunse la peretele de sticlă din fundal, unde se oprise Gioni și-o aștepta în picioare, se simți bine, o șocă și-o încîntă totodată noutatea localului, și cînd se opri lîngă masă, zîmbi neforțat celor doi necunoscuți.

Unul, în vîrstă destul de înaintată, urît, cocoșat, mic, cu-o față de maimuță strînsă ca într-o menghină și zbîrcită, se înclină fără să întindă mîna și fără să se ridice, de-o indiferență acră, parcă voind nici să nu înregistreze venirea ei. Celălalt, solid și roș în obraz, tînăr, se ridică repede, exagerat de afabil, parcă ar fi fost vechi cunoștințe sau ar fi așteptat-o de mult și tocmai în seara asta în mod special și cu toată exagerarea comportării (sau poate tocmai de aceea) ei i se păru simpatic. Lăsîndu-și mîna mai mult decît trebuia în palma lui vîrtoasă și transpirată, se așeză alături, degajat, pe fotoliul oferit de Gioni.

— Domnule, într-adevăr ai gust — decretă roșcovanul, adresîndu-se lui Gioni cu aerul că i-ar întinde o sută de lei și Gioni rîse încîntat.

Asta-i displăcu. Se uită la el de parcă atunci l-ar fi văzut pentru prima dată, dar el nu se sinchisi.

— Halo, chemă el chelnerul, și-și luă o poză gravă și infatuată, consultîndu-i din ochi pe ceilalți. Încă un rînd de whisky — comandă.

— Și pentru domnișoara?

— Bineînțeles.

— Nu. Eu vreau o citronadă.

— O citronadă! protestă roșcovanul și-o privi ca și cum ar fi făcut o gafă. Azi, cînd amicul nostru și-a încasat prima chenzină și face cinste! Se poate?

— Bine, bine. Și-o citronadă, soluționă problema Gioni.

— E cea mai bună băutură, explică foarte volubil roșcovanul, răsturnînd paharul lunguieț ce-l avea dinainte și așteptă să se scurgă ultima picătură gălbuie care-l însufleți și mai mult făcîndu-l să-și lingă buzele. De whisky vorbesc, preciză el, să nu creăm confuzii. E singura băutură care te menține bărbat, care-ți dă o stare lucidă de beție, subtilizînd inteligența, imaginația, în fine, cu care pot funcționa facultățile unui intelectual rasat — surîse el modest, dar insinuant și aplecîndu-se, îi atinse genunchiul cu genunchiul lui, înclinîndu-se fără reticență și luîndu-i mîna i-o sărută privind-o în ochi. Pe Gioni părea că-l ignorează total și Gioni în același timp părea să se ignoreze el însuși și să se prefacă (așa i se păru ei cel puțin) că pentru o clipă e plecat de-acolo și n-a văzut nimic. Cînd se întoarse și se uită la ea, părea beat de-a binelea. Rîse zgomotos, jenant, și făcu semn spre roșcovanul de-alături.

— Ei, ce zici? îl lăudă fandosindu-se prostește și rîse în așa fel, parcă-i făcea o favoare. Poate chiar el însuși se credea favorizat de soartă că-i acolo, c-o adusese pe ea și c-o poate prezenta prietenilor lui. Dar erau oare prietenii lui oamenii ăștia? Și cine erau ei? Ce făceau? Ce meserie aveau?

Li se aduse whisky-ul. Ciocniră și băură toți trei. Bău și ea dar puțin, abia-și atinse buzele de pahar și lichidul acela gălbui, arzător și catifelat, c-o aromă imperceptibilă de prima dată care-i alunecă fierbinte pînă-n stomac, răspîndindu-i-se uscat în tot trupul, o făcu dintr-o dată nefericită. Ce căuta ea acolo și de ce nu se putea bucura? Probabil, își spuse, văzuți din afară erau cu toții ridicoli, cei doi și Gioni mai ales cu mișcările dezarticulate, aplecîndu-se mereu peste masă... și ea, da, de ce nu? în mijlocul lor, rigidă, în rochia verde, zîmbind acum fals și silindu-se să nu se observe falsitatea.

Stătea țeapănă, aplecîndu-se din cînd în cînd să-și lipească buzele de pahar, privea în gol, absentă la tot ce se întîmpla și pentru că simțea cum se uită ceilalți la ea, bătea nervos cu degetele în masă ca pe claviatura mașinii de calculat: trin-trin... trin-trin.

„Dacă așa s-a întîmplat, s-a întîmplat, nu-i nimic — își spunea. Așa sînt bărbații, așa sînt ei făcuți. Și-și reluă calculele bănești: zece lei apa, cinci lumina... treizeci și cinci chiria... cinci întreținerea... nouăzeci și șase cantina... cincizeci și cinci de lei cravata lui Gioni... o sută acasă... Oare cît costă un pahar de whisky? E un pahar mare de o sută de grame. Oare cît costă?"

— Gioni, ești drăguț, cere te rog o listă.

— Bravo! bravissimo! izbucni roșcovanul, privind-o admirativ și bătu din palme frenetic, ignorîndu-l din nou pe Gioni și pe cellalt, parcă ar fi fost numai ei singuri.

Duhnindu-i în față un miros puternic de tutun și alcool, își lăsă ca din greșeală mîna pe genunchiul ei și nu și-o luă, ca și cînd n-ar fi băgat de seamă, pînă ce ea nu-și retrase piciorul. Atunci îl văzu rîzînd.

— Pentru că amicul nostru, Gioni... parcă așa ziceai, Gioni, nu? Perfect... pentru că amicul Gioni e băiat bun și-am avut plăcerea nesperată, mon chér, — se întoarse el spre bătrînul urît și cocoșat — să descoperim una dintre cele mai grațioase și proaspete frumuseți bucureștene — și zîmbi insolent cu ochii aprinși și fața transpirată, — ei bine — se oferi el mărinimos — dați-mi voie să vă fixez în memorie această seară, printr-o mărturisire epocală.

— Ce-i? Ce-i? Despre ce-i vorba? se precipită Gioni.

— Rahat! — șopti cocoșatul, strîmbîndu-se disprețuitor și își ciocni paharul de al celuilalt. Bea și taci! Dixit!

— No, servus!

Băură.

— Și matale, duducă, nu se poate...

Ea zîmbi șters, consultînd lista de prețuri și dădu din umeri. Păli cînd citi: whisky 100 de grame... 24 lei. Deci 96 dintr-un foc. Era greu să-și mai păstreze humorul și să-l mai asculte și pe domnul ăsta, dumnezeu știe cum l-o mai fi chemînd.

Domnul vorbea:

— Am să vă pun la curent, în linii mari, firește, și în termenii cei mai profani, cu ultimele mele idei. Proiectul de schimbarea ortografiei mondiale, de crearea unei ortografii fonetice internaționale.

— Vax! ricană șuierător domnul cel bătrîn, devenit parcă mai bătrîn, mai urît și mai cocoșat.

— Ba de ce? protestă autorul și deveni aproape violent. Trebuie să recunoști c-ar fi formidabil! Un pas important spre nivelarea diferențelor dintre clasele sociale și micșorarea deosebirilor dintre gradele de cultură. Imaginează-ți numai, iubitule, soarta lui Beethoven.

— Vax! Ce-i cu soarta lui Beethoven?

— Soarta ilustrului, marelui Ludwig van Beethoven, n-are ca o latură tragică faptul că acest geniu al muzicii nu stăpînea foarte defectuos ortografia limbii germane, limba lui maternă? Tocmai de aia, crearea unei ortografii universale pe bază fonetică este o operă măreață, neobișnuită, unică în istoria lumii, nu-i așa, duduie?

— Nu știu, domnule. Eu sînt casieriță.

— Oho, ești spirituală! — îmi placi! Îmi placi din ce în ce mai mult. În gardă amice Gioni, fii atent!

— Ei?

— În regulă! Nici nu mă puteam aștepta, cunoscîndu-te, la o aprobare categorică. E-n firea lucrurilor. Dialectic. Toate înfăptuirile mari s-au lovit de dificultăți variate și numeroase. Cert. Aici voi avea de înfrînt mentalitatea meschină și îngustă, trufia națională, egoismul și trufia națiunilor. Invidia și comoditatea indivizilor.

— Mai bine bea! Bea și taci! Dixit!

— Te privește, mon chér. Dar ești un ratat. Un ratat incorijibil. Voiam să te cooptez în comitetul de inițiativă pentru convocarea congresului internațional de elaborare și aprobarea proiectului noii ortografii! Îmi pare rău! Servus!

— N-ai decît să-l cooptezi pe Gioni. Servus!

— Extraordinar, se aprinse Gioni, și părea că de bucurie abia mai poate vorbi. Și ce-ar trebui să fac? Eu pentru dumneata... pe cuvîntul meu...

— Nu-ți da cuvîntul, dragă Gioni, mai bine cheamă chelnerul. Problemele sînt mari și complicate. Trebuie să ne întărim spiritul. Asta pentru ca să învingem înainte de toate spiritul conservator care menține acele obiceiuri și moșteniri care n-au nici o valoare. Să învingem, dragă Gioni, acel spirit pășunist!

— Să-l învingem — fu Gioni de acord.

— Sigur că-l vom învinge, îl liniști reformatorul și savură o clipă împăcat paharul de whisky. E un proces dialectic. Progresul merge înainte. Vom topi mașinile de scris. Vom reorganiza alfabetul Morse. În toate țările civilizate în viitor, dactilografele vor putea scrie în orice limbă, la orice mașină de scris. Și mașinile se vor iefteni. Telegramele se vor citi cum se vor scrie. Vom introduce o stenografie universală. De altfel, ăsta va fi și principiul de bază al noii ortografii: așa cum se pronunță un cuvînt, așa se și scrie...

— Și vice-versa, — își aminti domnul bătrîn o replică din Caragiale.

— Da. Și vice-versa, — întări reformatorul pornit, întărîndu-se la rîndu-i cu-o porție masivă de whisky.

— Dar ce te faci cu copiii? îl întrerupse bătrînul. Copiii nu pronunță corect.

— Vom prevedea un subcapitol special pentru copii. În toate țările în care se va trece la noua ortografie, toate inscripțiile și afișele în tramvaie, autobuze, trenuri, avioane, vapoare și afișiere publice, precum și la oficii, autorități, întreprinderi particulare și de stat, în piețe și străzi, pe garduri și case, să fie scrise cu litere mari în noua ortografie, iar dedesubt aceleași texte sau inscripții, repetate în vechea scriere cu litere mai mici. Manualele școlare se vor retipări în noua ortografie. În același timp se recomandă a se preda încă o vreme și vechea ortografie, numai cititul, în clasele superioare, așa încît tineretul de azi și masele largi populare de mîine să aibă și mai tîrziu posibilitatea să citească și să studieze ziarele, revistele epocilor trecute. Ziarele și revistele contemporane să fie tipărite în două ediții concomitent pentru a se studia concret și a se vedea care din ortografii e mai bună. Și, evident, Academia de științe din fiecare stat va trebui să numească comisii de experți care să elaboreze două volume de dicționare: volumul I conținînd indubitativ toate cuvintele scrise în vechea ortografie, iar după fiecare cuvînt noua ortografie a aceluiași cuvînt și volumul II conținînd toate cuvintele în noua ortografie, iar după fiecare cuvînt, în mod exhaustiv, vechea formă, respectiv vechile forme. Am înaintat proiectul secretariatului Academiei, sfîrși el. Săptămîna viitoare aștept răspunsul.

Și îmbătat de propria lui glorie care va începe de săptămîna viitoare, se aplecă spre ea și-i șopti precipitat:

— Stau pe Crăiților 2. Memorează: Crăiților 2. Garsonieră modernă, duș — telefon, colecția de „Illustration" pe doi ani. Ies întîi eu și te-aștept în colț la Expres. Bine?

Nu putu spune nici bine, nici rău. Fu atît de surprinsă că nu reacționă nici cînd simți genunchiul lipit de al său și mîna lui strîngîndu-i posesiv mîna.

Gioni plutea într-o lume radioasă și somnolentă, zîmbea neantului, complet idiotizat de whisky. Bătrînul dispăruse. Chemă chelnerul.

— În colț, la Expres, sufla grăbit reformatorul ortografiei mondiale, și dispăru și el.

Rămasă singură în fața lui Gioni, se uită și-l văzu cu lista de plată în mînă, frecîndu-și ochii palid și buimăcit, apoi îl văzu gemînd și scuturîndu-și buzunarele. Scoase toți banii, îi numără și se uită la ea disperat.

— Mai trebuie șaizeci și cinci, șopti.

Arăta groaznic. Nici nu-l mai privi. Deschise geanta de piele, numără bine șaizeci și cinci de lei și-i aruncă pe masă. Printre lucrurile aflate în poșetă zări cravata și simți că va plînge. Se ridică brusc și alergă spre ușă. Barul întunecat părea mai întunecat și ea alergă zguduită și afară în stradă se opri și răsufla puternic de mai multe ori, privind spre cer stelele mici și îndepărtate, să-și stăpînească lacrimile. Un tramvai opri în stație vizavi și în aceeași clipă îl zări pe Gioni apropiindu-se cu pași împleticiți și o rupse la fugă. Fugi, îl văzu și pe el fugind, după ea, gata să se prăbușească și sări pe scara tramvaiului, zmulse cravata din geantă și o aruncă în stradă. Îl mai zări, prin geamul tramvaiului culegînd cravata de jos, și știu că totul între ei se sfîrșise.

Ion Pop

COLOANA FĂRĂ SFÎRȘIT

1. Masa tăcerii

De optsprezece ani vorbim mereu,
Ne spunem lumii, lumea ni se spune
Și totuși, sîngele reține greu
De ce-i atît de minunat pe lume.

Va trebui să și tăcem un timp,
Căci, iată, sîntem la răscrucea verii
Și știm și locul unde, pe pămînt,
Un om ciopli din lună, tăcut, Masa tăcerii.

Pe-un scaun să te-așezi și-o să m-așez,
Dar scaunele-s ore, mi se pare,
Pentru odihna unor vechi zăpezi,
Sau, poate, pentru-a lacrimii din sare.

Să scoți aicea și-un ulcior cu vin,
Se-mbete iarba și copacii bindu-l.
Noi să tăcem. E-un prînz pentru destin
Cum dă numai o dată-n om pămîntul.

Și aerul e astăzi mai dens și mai curat.
Că ni se-aude pînă-n cărbune vocea țării.
Deci să tăcem. Cum fluviile tac,
Cînd intră demne-n judecata mării.

Căci de atîția ani vorbim mereu,
Ne spunem lumii, lumea ni se spune
Și sîngele, uituc, reține greu
De ce-i atît de minunat pe lume.

2. Poarta sărutului

Eu, jumătate, tu o jumătate
Și amîndoi pămînt rotund vibrînd,
Sudat de-mbrățișările înfiorate
Cu brațul stîng, cu brațul drept, cu brațul stîng...

Deasupra noastră zestrea arde-n ladă.
Sînt stele ce părinții le-au lăsat
Cînd au murit, din cerul lor să cadă,
Îmbogățind străvechiul lemn sculptat.

Pe umeri o purtăm din început
În patru-adîncuri țara-abia o-ncape.
Dragoste-n est, dragoste-n vest, dragoste-n nord, dragoste-n sud,
Dragoste-n aer, în pămînt și-n ape!

E drumul sincer printre noi. Veniți!
Ni-s trupurile poartă, pasul — cale,
Voi, pelerini gingași, neosteniți,
Din patru sentimente cardinale.

În tine ceasu-a șasea oară bate.
În ea, prelung, șase bătăi răspund.
Tu jumătate, ea, o jumătate
Și amîndoi pămînt rotund, pămînt rotund...

3. Coloana fără sfîrșit

Pămîntul povestește-un timp oprit
Cînd oamenii n-aveau nici stîlpi la case
Și adormeau sub cerul sprijinit
De trunchiurile fetelor frumoase.

Noi, draga mea, vom dobori stejari,
Cum și alți oameni au făcut odată
Și pentru cer ciopli-vom stîlpi mai tari
În locul trunchiului suav de fată.

Iar într-o zi din cele cîte sînt
Cu soare sau cu nori, zic c-ar fi bine,
Și o fîntînă s-o săpăm adînc
Cu apă pentru tine, pentru mine;

Și-o alta-n sus să sfredelim aș vrea,
Cum numai unul s-a gîndit s-o sape
Tot încercînd să descifreze-n ea
Drumul ascuns, de veci, al altor ape.

Iar cînd sfîrși-vom lucrul în cîmpii
Și osteniți vom fi, mai către seară,
Să ne-mpărțim cinstit între copii,
Ca nu cumva să rămînem afară.

Ei vor vorbi cam mult, pînă-ntr-o zi
Cînd vor ajunge la răscrucea verii
În care un bătrîn ciudat ciopli
Din lună și din el Masa tăcerii.

Vor scoate-acolo și-un ulcior cu vin
Și-l vor privi. N-or să se-mbete, bindu-l,
Căci un ospăț va fi, pentru destin,
Cum dă numai o dată-n om pămîntul.

Apoi, vor dobori stejari bătrîni,
Adăugînd la stîlpii de sub zare
Căci prea le va fi greu pe patru mîini
Cerul lor mic, urcat sub cerul mare.

Și vor săpa fîntîna-n jos și-n sus,
Cum brațul nostru ar fi vrut s-o sape
Tot căutînd în murmurul ascuns
Stele ce le-or fi de noi lăsate,

Să nu se rătăcească, de-or auzi cîndva
În ei, pînă-n cărbune, vocea țării,
Pe drumul lung pe care vor intra
Cu fluviile-n judecata mării.

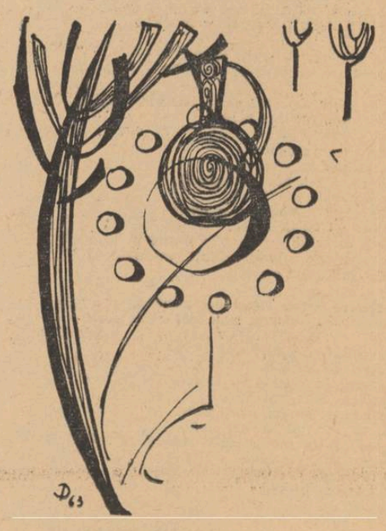

AGENDA CENACLULUI „NICOLAE LABIȘ“

Mica solemnitate a celei de a 30-a ședințe a fost marcată printr-o reușită seară de poezie. Majoritatea discuțiilor au fost „acaparate“ de cele cîteva crochiuri lirice ale Rodicăi Iulian *(Ușor, De ce nu sînt ?, Amurg, Cort, La timpurile dragostei)* și de un scurt poem *(Patetica,* al aceleiași), în aprecierea cărora s-au angajat : Niculae Stoian, Marcel Breslașu, I. D. Bălan, Romulus Vulpescu, Constantin Călinescu. Intervențiile critice au schițat un adevărat „profil liric“ al autoarei, făcîndu-se referiri nu numai la poeziile citite ci și la altele apărute în revistă. *Patetica* e o pledoarie pentru ideile și atitudinile comuniste. Abstracțiunile și accentele declarative, întîlnite în alte lucrări ale tinerei poete, au fost depășite aici, prin realizarea unei determinări sufletești și sociale mai pronunțate. Insuficient organizat și pe alocuri cețos, poemul are nevoie de mai multă forță, de mai multă spontaneitate și căldură. Ca și unele momente lirice *(Ușor, La timpurile dragostei)*, el transmite convingerea că autoarea gîndește *autentic*, fără a mima și fără a supralicita elementul metaforic. După cum a subliniat I. D. Bălan în intervenția sa, e vorba de „o evoluție poetică organică, sigură, care — fără a fi spectaculoasă — e totuși substanțială“.

Lipsa de spațiu nu ne îngăduie să transcriem aici cele unsprezece poezii citite de Ion Alexandru *(Cîntec de început, Femeile, Paralele, Seara, Să se știe, Noaptea statuii, Baia, Dedesubt, Ar fi mai bine, Echinox, Și iată...)*, pentru a lămuri cititorilor de ce discuțiile pe marginea lor au fost foarte succinte. Într-o scurtă caracterizare, un vorbitor a spus că ne aflăm în fața unui poet serios, prin sinceritatea și prospețimea trăirii artistice. Un exercițiu artistic de reală emoție, înaintea tratării unor aspecte stringente.

Entuziasm întru totul îndreptățit. Nu înseamnă însă că poeziile bune și foarte bune n-ar fi analizabile...

★

Ședința a 31-a... Cele trei lucrări citite de Sînziana Pop **(Ploaia, O amintire, Pe deal)** conțin semne ale unei literaturi sincere, spontane, scrise într-un stil alert, deși nu excelează prin originalitate. Remarcabilă este, după cum a observat în intervenția sa Eugen Barbu, schița „Pe deal“, în care se descrie cu franchețe și candoare „descoperirea trecerii de la o vîrstă la alta“. E o proză pronunțat lirică, în care predomină notațiile senzoriale și dialogurile simple, întretăiate. De aici, oarecare insuficiență în precizarea unor sensuri majore (deși în privința aceasta părerile au fost împărțite). Pe lista vorbitorilor au figurat : Adrian Păunescu, Barbu Cioculescu, Eugen Teodoru, Teodor Ursu, Dan Arie, Corina Cristea, Jean Mărărescu, Iulian Neacșu, Vintilă Ivănceanu, Teodor Nineacă, Constantin Călinescu, Traian Negreanu, George Suciu, Gheorghe Colfescu.

În continuare, Grigore Hagiu a citit poemul **Arborele lumii**, care își propune să abordeze aspecte ale transformărilor socialiste din patria noastră. Ca imagine particulară a dinamismului acestui proces istoric, poetul a ales „arborele cotit“ creat de muncitorii unei mari uzine, simbolizînd — după cum s-a remarcat — „forța clasei muncitoare, pe axa căreia se învîrtește lumea contemporană“. Eroul liric al poemului se confundă cu un muncitor care, pe un fundal al amintirilor, trăiește revelația puternică a forței sale de creație. Universul de viață al acestuia este zugrăvit „din interior“, în imagini deseori vibrante, fapt semnalat de majoritatea vorbitorilor (A. Păunescu, Ion Gheorghe, D. Arie, Constantin Ilie, V. Chirilă, D. Novăceanu, J. Mărărescu, B. Cioculescu, I. Crînguleanu, N. Stoian, Eugen Barbu). Este vorba, cum s-a spus, de o poezie **de idei**, căreia i s-a cerut însă mai multă emoție, o mai pregnantă evidențiere a ideii artistice (acoperită încă de unele pasaje lineare, decorative), renunțarea la unele „trenări“ și precizarea dintr-un început a simbolului.

Rep.

P. S. — Renunțăm, de astă dată, la obișnuitul „insectar de maxime și expresii uzuale la cenaclu“, întrucît mulți dintre vorbitorii ședinței a 31-a (partea întîi) le-au luat de bune și le-au folosit ca atare.

„SINGURATECUL“

Fotografia: SORIN DAN

CVIU PLOIEȘTEAN

COLOCVIUL

În urmă cu cîteva luni, în cadrul dezbaterii pe marginea vieții cercurile literare, revista „Luceafărul“ a înserat în coloanele sale un articol care punea o întrebare netă — „De ce această amorțeală ?“ — referitoare la activitatea de îndrumare a începătorilor în orașul Ploiești. Întrebarea a stîrnit, după cîte știm, ecouri felurite.

O anumită apatie, întîlnită în multe cercuri literare din țară, își găsea expresia directă și în activitatea de îndrumare a tinerelor talente din regiunea Ploiești. După mai mulți ani, de-a lungul cărora cîțiva autori proveniți de aici s-au impus în viața literară, era necesară o împrospătare, o vitalizare a atmosferei de lucru din cenaclurile locale. Țelul acestui proces urma a fi atît plasarea în actualitatea cultural-artistică a regiunii, cît și descoperirea și dezvoltarea noilor sensibilități, a noilor talente

Curînd după apariția mult-discutatului articol, ne-a parvenit un fel de răspuns, aparținînd unui tînăr poet, sub acest titlu plin de elan metaforic : „Peste amorțeală a răsărit soarele“. Corespondentul nostru ne anunța că : „După punerea în discuție cu toți membrii cercului literar, se pare că această amorțeală s-a evaporat ca roua dimineața, cînd soarele își trimite firesc razele lui. Așa că, încălzind puțin atmosfera, articolul...“ etc.

Dincolo de tonul poetizant al noului articol, am înțeles din el că viața literară ploieșteană începea a se urni pe un făgaș bun, fapt ce urma să fie confirmat întru totul de recenta consfătuire. Întîlnirea de la Bușteni a membrilor cercurilor literare din regiunea Ploiești a constituit un prilej de „trecere în revistă a forțelor“, iar prin concluziile sale, un imbold în munca de viitor. E meritul acestei întîlniri de a fi depășit adeseori nivelul unei discuții pe teme metodologice și organizatorice, de a fi oferit (în cele trei seminarii de creație : poezie, proză, brigăzi artistice) prilejul unor dezbateri „pe viu“ asupra unor probleme de măiestrie, asupra necesității însușirii unui bogat univers cultural-ideologic și perfecționării mijloacelor de expresie, prin muncă răbdătoare și perseverentă asupra manuscrisului.

S-au întîlnit, la Bușteni, peste o sută de tineri începători în ale scrisului. Lîngă cercuri literare cu tradiție (Buzău, Ploiești, Tîrgoviște, Sinaia), au fost prezente altele mai tinere (cel al colectiviștilor din comuna Voetin, al Casei de cultură din Mizil etc.). Fiecare venea cu experiența proprie, în străduința de a-și face simțită prezența în viața culturală locală și de a contribui la dezvoltarea tinerelor talente, străduință uneori încununată de succes. Referatul Casei regionale a creației populare a arătat că, în ultimul timp, „prezența cercurilor literare s-a făcut mai puternic simțită în viața culturală a regiunii“. Ziarul regional și cele raionale au acordat mai mult spațiu tinerilor începători. Anul acesta a apărut o culegere literară („Cîntec lîngă sonde“), în general bine primită de presa literară. La un concurs literar local au fost primite peste 500 de lucrări. S-au ținut numeroase ședători literare, s-au pregătit emisiuni la stațiile de radioficare. S-au scris programe pentru brigăzi artistice.. Într-un cuvînt — activități și realizări întru totul de înțeles, puse pe alocuri în cumpănă de unele deficiențe care mai dăinuiesc ici-colo. Pe lîngă discontinuitatea activității, a fost criticată atmosfera „adormită“ a unor ședințe cu lecturi plicticoase și discuții vagi, de circumstanță. Se face adesea o exegeză inutilă, încercîndu-se a se desprinde „adînci înțelesuri“ din asemenea baloane de săpun :

Filă albă... Tu în fața ei.
Idei o sută. Pe care s-o iei ?
Pe cea cu pondere în viață
Sau cea ce-n creștet îți stă semeață ?...

La consfătuire au fost arătate cîteva exemple semnificative. Uneori participanții la ședințe sînt atît de copleșiți, încît își rezumă lapidar punctul de vedere : „Tovarășul care a citit e atît de talentat, iar versurile atît de perfecte, încît eu n-am să mă mai leg de aspectele negative, și nici nu mai avem ce spune“ (atenție : fraza aparține unei... profesoare de literatură !). La Mizil, cele mai frecvente modalități de critică în cenaclu sînt... tăcerea sau aplauzele. La Buzău, s-au pierdut două ședințe cu lectura răbdătoare a unei singure piese de teatru (lipsită de calitățile care ar fi îndreptățit acest efort). La Ploiești, în locul unor lucrări de actualitate, au fost preferate cîteva „reconstituiri istorice“ de pe vremea haiducilor. În multe cercuri sînt tineri care, după două-trei succese, privesc cu dispreț spre cei din jur, socotind încheiat capitolul „ucenicie“. Alții, vîrstnici, își închipuie că actul de naștere ar dovedi și maturitate literară. Din dorința de a avea înscriși cît mai mulți membri, s-au înregistrat adesea fluctuații, atenția nu s-a concentrat îndeosebi asupra acelor începători care, dovedind aptitudini reale, îndrituiau o îndrumare deosebită.

Unor asemenea aspecte criticabile, consfătuirea le-a opus, prin însăși desfășurarea ei, exemplul unui „atelier de lucru“, în care au dominat spiritul tovărășesc, principialitatea, străduința de a judeca obiectiv lucrările prezentate. Deși discuțiile teoretice ca atare au ocupat un spațiu restrîns, nu a existat impresia „lipsei de substanță“, atît în referate cît și în dezbateri.

„Colocviul“ de la Bușteni a reprezentat în bună măsură o arenă pentru combaterea rutinei, a mediocrității, a platitudinii. Dacă nu prin întreaga masă a participanților, prin cei mai activi dintre ei, consfătuirea a dovedit că regiunea Ploiești nu duce lipsă nici de spirite critice, nici de talente literare. Cu asemenea forțe, Casa regională a creației populare ar fi avut posibilitatea de a depăși caracterul oarecum eclectic al consfătuirii și să axeze în principal dezbaterile pe cîteva probleme esențiale ale cercurilor literare. A reieșit limpede că tinerii începători sînt dornici să obțină o judecată de valoare obiectivă, deschisă, asupra rodului muncii lor. Pe această linie, creșterea autorității și eficienței cercului literar ar putea fi socotit unul din obiectivele imediate. Sugestiile colegilor trebuie să constituie prima verificare înaintea trimiterii manuscrisului la revistă. Tinerii începători trebuie să se desprindă din capul locului cu receptivitatea față de îndrumările ce li se dau, și — în aceeași măsură — să dovedească spirit de răspundere față de propriile judecăți de valoare. În acest sens, rolul educativ al cercului literar putea constitui punctul de plecare spre o analiză amplă a capacității acestuia de a crea nu așa-zișii „cenacliști“ (cine o fi inventat și termenul acesta ?), sortiți parcă să nu depășească niciodată un anumit nivel, — ci virtuali scriitori (cu condiția, bine înțeles, a talentului și a receptivității față de problematica majoră a vieții).

Desigur, nu putem pretinde fiecărui cerc literar a-și propune să devină în 5—10 ani o filială a Uniunii scriitorilor ! Există o dialectică în apariția și dezvoltarea talentelor, și în această privință nu se pot stabili sarcini administrative. Punctul nostru de vedere se referă însă la o anumită plafonare, către care tind, conștient sau nu, multe dintre cercurile literare. E

îndreptățită părerea unora că ceea ce se tipărește pe plan regional trebuie să se adreseze formațiilor artistice de amatori, după cum nicăieri nu se poate dovedi mai bine eficiența cercului literar al casei de cultură sau al întreprinderii, decît în sprijinirea cu texte a respectivei brigăzi de agitație. Se are însă prea puțin în vedere (consfătuirea de la Bușteni a dovedit acest lucru) capacitatea acestor „ateliere“ literare de a deprinde pe tinerii autori, încă la începutul uceniciei, cu imperativele unei literaturi de calitate, de a conecta aptitudinile și străduințele lor, potrivit unui țel *artistic*, la izvoarele vii ale actualității socialiste.

Meritele unor lucrări citite și discutate în seminariile de creație (poezie — Tudor Stănescu și Dan R. Ion ; proză — Ion Marina ; texte de brigăzi — cercul literar de pe lîngă Clubul schelei Băicoi), sau în versurile cîtorva foarte tineri autori, prezenți de asemenea la consfătuire, vădind prospețime, sinceritate și căldură (Florentin Popescu, Passionaria Stoicescu, Iolanda Malamen), marchează, în peisajul literar ploieștean, acele puncte de interferență dintre vîrstă și făgăduința unor evoluții interesante, unde îndrumarea este chemată să realizeze un climat întru totul favorabil...

Rezultatele obținute pînă acum în ridicarea nivelului ideologic, în antrenarea la viața obștească (îndeosebi prin texte de brigadă și ședători literare), în familiarizarea cu noțiunile de estetică și în însușirea mijloacelor artistice, în ridicarea nivelului teoretic și al combativității ședințelor de cenaclu, arată că, printr-o muncă mai susținută, a fost depășită acea „amorțeală“ semnalată cu luni în urmă. Pentru ca rezultatele să fie într-adevăr concludente, se impune, pe lîngă judiciosul plan de măsuri adoptat de consfătuire, o înțelegere mai nuanțată a menirii cercurilor literare, o plasare mai hotărîtă a acestora în viața culturală a regiunii. Se impune, de asemenea, o intuire atentă și plină de solicitudine a portiței fragile pe care fiecare cenaclu o are deschisă spre istoria literară.

Mihai Negulescu

Sfîrșit de elegie lîngă un copac

Moto : Data nașterii, 1942

Nu știu ce să mai cred. Copacul acesta uscat
e însăși nesiguranța pe care vreau s-o dărîm.
Îmi sprijin toți nervii pe coloana lui vertebrală...
Acest arbore știe totul.

1942 de explozii au hohotit la nașterea mea.
Poate păsările și-ar aminti,
dar ele cădeau, cădeau,
asemenea unor pahare de vin, sparte.

1942 de soldați au fost uciși la nașterea mea.
Mai mulți chiar !... Eu nu știu...
Am văzut doar fotografii multe, foarte multe :
Acesta a fost tatăl meu...
Acesta a fost fratele meu...
Acesta a fost prietenul meu...
Acesta a fost...

Mă gîndesc, uneori, ce frumos
mi-ar fi putut număra anii copacul,
întîrziind în fiecare primăvară,
cu brațe împlinite de daruri...
Prin spațiul dintre frunze m-aș fi jucat cu cerul,
modelînd jucării, peisaje lunare și litere,
iar mai tîrziu inimi, multe inimi.

Îmi pare rău de unele priviri...
Dureri mai vechi le-au înnobilat, schimbîndu-le culoarea ;
și de copacul acesta uscat, îmi pare rău,
oprit către cer de o schijă.

Odată luna a-nnoptat
pe craniul lui cioplit.
Luna era o cască neobișnuită,
pe un soldat de lemn...
Dar acum e lumină și a rămas
numai un fel de cîrje...
Dacă ar exista cel puțin o frunză în preajmă,
aș crede că-i o palmă, uitată într-adins,
să o ridic, s-o cuprind...

S-a făcut tîrziu. Tîrziu și-n anotimp,
frunzele au înnoptat mult mai adînc decît obișnuiau.
Va trebui să plec,
alături de lumină.
Copacul va rămîne cu vîntul,
aripă de lemn, uscată,
imaginînd dorința unui zbor.
Eu mă ridic și plec cu vîntul,
știind că voi auzi copacul prăbușindu-se —
lîngă ochiul neștiutor al lunii.
O să-l audă și vecinii
și lumina... și iarba.. și vîntul...
Toți îl vor ține minte.

CONSTANTIN BRAESCU

Copilărie

Acum,
m-am oprit o clipă din drum
să caut, să chem, să ascult,
și clipele-s aspre și grele, de plumb ;
iar eu, o știu, stă ascunsă-n finețe
și coace porumb.

Întoarcere din Cosmos

Azi am cîntat la toate microfoanele văzduhului
și vocea mea cu ecouri terestre
a planat peste luncile lunii.
Azi, cercul de aur al soarelui
l-am luat o clipă în mîini
și-am fugit,
am fugit ca odinioară cu un cerc de aramă
pe ulița copilăriei.

FLORENTIN POPESCU

Beția adîncurilor

Cu schimbul ce se-ndreaptă spre nopțile solare
Oglinda-atîtor ceruri în mină se declină,
Și soarele pătrunde-n străfunduri milenare,
Iar bezna și tăcerea, cîntînd, ne dau lumină.

Cu lăncile avide minerii vor străpunge
Beția-aceasta oarbă de-adînc ce te-amețește.
Atîta cer e-n mină — și totuși nu le-a ajunge,
Un cer fără de margini în el se-adăpostește.

Festin de frumusețe, te gust și mi te-acopăr
În frămîntarea-adîncă de noapte orbitoare.
Cu fruntea aplecată mă-nchin și mă descopăr
Cînd trec pe lîngă mine minerii beți de soare.

Zborul

Mă uit la anii tăi și nu-i văd.
Mă uit la anii mei și nu-i simt.

Văd numai copiii cum aleargă,
cu pași-n unghiuri tot mai largi, prin iarbă.
Simt numai amintirile cum se apleacă —
Vreascuri îmbulzite, peste rug de ani...

O pasăre se sbate-n mine, întîrziată,
anii mă ceartă,
copiii mă întreabă.
Dar aripile mi se destac
Precum pasării îmbătate de vînt.

Poate de-abia acum învăț să sbor...

MARIA RACOLȚA

POȘTA REDACȚIEI

MARIA RACOLȚA : Progresul este evident, mai ales pe linia concentrării și a limpezirilor poetice. Mai persistă, ici și colo, unele sonorități fără suficientă acoperire, pe care va trebui să le înlături cu mai multă hotărîre. Să ne referim numai la cîteva versuri din cele opt ale poeziei „De dragoste“ : „Mă aplec peste inama ta ca o aripă grea de fericire. / Îți simt răsuflarea cum mă arde și mă strigă pe nume-n neștire“. Unele imagini nu mai spun nimic („aripă grea de fericire“, loc comun, mult înaintea epocii noastre) iar altele sînt cel puțin gratuite („în neștire“, sugerînd un fel de stare hipnotică). Grațiozitatea unor versuri este discutabilă : „Mă aplec peste fața ta cu liliacul unui sărut. / Răsare-o floare din rădăcina gîndului ce te-a durut“. Dar, privite prin prizma celorlalte poezii trimise recent, aceste deficiențe apar într-o minoritate pe cale de dispariție. Așteptăm versuri noi.

FLORENTIN POPESCU : Zgîrcenia d-tale îți este cu totul favorabilă. Deși rămîi la o singură imagină, atmosfera generală oferă perspectivă, ceea ce înseamnă un merit nu dintre cele mai mici. Reproducem două din poeziile trimise, în speranța că nu prea tîrziu vom primi alte vești poetice îmbucurătoare.

CONSTANTIN BRĂESCU : Da, se confirmă un fior autentic. Deocamdată versurile nu sînt trecute printr-o cizelare mai atentă (deși nu conțin nici neglijențe supărătoare), dar imaginile sînt convingătoare, directe și urmează o logică internă pe care cititorul o urmărește cu interes.

JEANA MORĂRESCU : Interesante, în sensul major al cuvîntului, versurile d-tale sînt totuși prea încărcate de imagini care întunecă ideea. Să cităm un singur fragment : „Ah, clipa ta, atîta de subțire, / În care eu bătusem veșnicia / Asemeni unui cui imens și dur / Într-un perete alb, fărămicios, — / Pluteşte-n țara umbrelor închise-n fiecare, / Ca o răcoare aspră-n contrapunctul melodiei noi, / Sincopă nelipsită-n portativul inspirat / Învolburat de deșteptarea sumetelor grele / Cînd se deșteaptă flacăra-mi din ape reci și amare...“. Adăugînd și faptul că am citat finalul unei poezii, nedumeririle sînt cu atît mai mari. Prima imaginî („...clipa ta... în care eu bătusem veșnicia, asemeni unui cui imens...“) este repede alungată din atenție, prin șuvoiul unor imagini luate din cele mai diferite domenii („țara umbrelor“, „răcoarea aspră a contrapunctului“, „flacăra din ape“), fără nici o relație cu punctul de plecare. Aglomerarea duce la anulare. Este păcat, deoarece d-ta ai certe posibilități, pe care trebuie să le slujești în primul rînd printr-un efort de limpezire, printr-o gradație poetică eficientă.

ADRIANA LIȘMAN : În limbaj curent, ideile exprimate de d-ta sînt extrem de adevărate. Versificarea lor aproximativă le dă un aer de facilitate, trezind un zîmbet involuntar : „Azi, ca soț, comoditatea văd, ți-a devenit stăpînă. / Vrei nevasta doar la cratiți toată viața să rămînă. / Ah, tu vezi într-o soție un decor să-mpodobească / Locul unde stai ; dar ea e om și vrea ca să muncească“. Sau : „Viața-ți las la jumătate. Nu mai vreau să-i știu urmarea ; / Nici să știu c-aită femeie îți va însoți cărarea. / Dacă gîndul din unghere se va furișa tiptil, / Tu astfel ne vei rămîne : soț, și tată la copil“. Sînt, repetăm, idei care pretind o tratare mai gravă. Transpunerea în ritm și rimă le-a dat doar un fel de muzică săltăreață, neconformă cu fondul.

ION ALEX. ANGHELUȘ : Au căpătat o oarecare cursivitate, dar se hrănesc prea mult din locul comun : „Tinerețea noastră arde ca jarul, / Inimile noastre sînt cărbuni aprinși“, sau „Dragostea noastră-i cires înflorit / Buzele noastre — cireșe în noapte“. Chiar dacă nu sînt toate la acest nivel, se cere să declari o luptă pieptișă poncifelor.

SILVIA SILVANIA : Caietul conține pagini de album propriu-zis, dar din moment ce ne-a fost adresat trebuie să ne spunem părerea. Ne ajută foarte mult faptul că ai înserat și poezia „Concepție“, care lămurește poziția d-tale față de arta poetică : „Mi-ai cerut să-ți scriu o poezie. / Am răspuns : n-am inspirație. / — „Cum ? Poetul nu poate să știe / Oricînd să realizeze o creație ? / Greu nu-mi pare rime-a face. / Doar le potrivești ! / Iei atît de colo, pui dincoace, / Că și leacuri farmacești“. / Leacuri farmacești — zice poetul — / Pacientului nu-i sînt pe înțeles, / Ci doar spițerului bietul / Care după scripte reci le-a dres“. Tradusă în proză, ideea este onorabilă. Forma în care se prezintă, însă, este o pledoarie chiar împotriva ideii. Sînt rămăși stîngace, din perioada dinaintea începutului. Oricum, chiar pentru scrisul cotidian, nu recomandăm inovații lingvistice de genul „dueșător“, „dușători“ etc. Rima „Eminescu — piscul“ sună, cel puțin pentru noi, îngrozitor..

VASILE VELNECIUC : Au o anume acuratețe, dar reiau formule cunoscute : „Prin lanuri și cetini de brad, / De tine-mi spun apele / Și boarea pămîntului reavăn. / Pletele tale / Sînt ramuri învolburate pe zare“ etc. Sînt și inconsecvențe : într-un peisaj de toamnă cu greu se poate alerga în... întîmpinarea cocorilor. Cei mult în întîmpinarea plecării cocorilor întîrziați ! Mai vibrantă ni se pare „Anii aceia“, dar sînt unele pasaje prea naturaliste.

AL. FLORIN TENE : Versuri bune, în imediata vecinătate a unor formulări încîlcite sau, dimpotrivă, prea liniare. „Bogăția primăverii“, de pildă, debutează promițător : „Am adunat în brațe toată policromia orizontului, / Și acum o desfășor peste cîmpuri — e tot una cu holdele / Care respiră calm prospețimea dimineții / Pe acest meridian scăldat în baia solară“. De pe acum vorbele încep să devină obositoare, dar, ceva mai tîrziu, se încîlcesc de-a binelea : „Din gladiolele brațelor acestea a plecat și visul / A-notimpurilor, a plecat într-un dans liniștit ; / Ca un nerv vibrînd privirea ferestrei mele / Așteaptă înfrigurată contopirea cu anotimpul“. Gladiola, dans, nerv, privirea ferestrei, — parcă e cam mult... În altă ordine de idei, mai elimină unii „care“. Uneori se îmbulzesc în versuri, aducînd o inevitabilă stridență.

GRIGORE LUNGU : Mai interesantă ni s-a părut „Acuarela“ (minus jocul de cuvinte din final). Izolate, se găsesc versuri promițătoare și în celelalte poezii („Sînt Timpul — prefața marilor înnoiri — / și-mi sprijin cuvîntul / pe arcade metalice...“) dar așteptăm o conturare mai precisă a imaginilor.

I. V. : Nu ne-am gîndit nici o clipă la d-ta., cînd am publicat, în cadrul acestei rubrici, scrisoarea în versuri „Unuia“. Te-ai grăbit, socotindu-te vizat.

Mihu Dragomir

MAI TRIMITEȚI : Irina Talpoș-Negrești, Dumitru M. Ion — Curtea de Argeș, Vasile Săvinescu — Șomcuța, Elena Știstac — Hîrlău, Șt. M. Găbrian — Tălmaciu, Florentin Cațan — Alexandria, Florin Manea — Brașov, Stela Costan — Cluj, Rudolf Negru — Ploiești, Cleopatra Todică — București, Constantin Munteanu — Iași, Teodor Lupșa — Găești, Puiu C. Nicolaide — Pitești, Caras Nicolae — București, Costache din Moldova — Ștefănești, Gelu Duimovici — Turnu Severin, Ion Istrate — Turda, Constantin Porcariu — Căzănești, Jean Bosîngeanu — Valul lui Traian, Jecan Octavian — Sinaia, Gh. Popescu Telega — București, Nicolae Alungulesii — Zlătunoaia, Răgălie Gabriel — Petroșani, Horia Dezmir — Alba Iulia, Ionică Sava — Cîndești, Virgil Marin — București, T. Clocotiș — București, Preda Stan — București, Zotta Petre — Galați, N. Mocanu — Abrud, Bub Gabriel — București, Romeo Scîntei — Brașov, Ștefan Banciu — Craiova, Aurel Turcuș — Timișoara, Miron Cristescu — Berevoești, Manea Tatiana — Brașov, Ianca Horia — Brașov, Dumitru Vorindan — Arad, Dumitru Ghițulescu — Ploiești, Ion Dumitrescu — Ploiești, Stănel Sprînceană — Pucioasa, Ion Durac — Tîrgoviște, Sterian Vicol-Pechea, Dan R. Ion — Brazi, Cernescu Mugur — Tîrgoviște, Victor Dumitrescu — București, Nicolae Rogobete — Turnu Severin, Moisa Alexandru — București, Radu Dorel — Ploiești, Costaș Dumitru — București, Costea A. Ion — Iași, Moise Gheorghe — București, Ilițoi Vasile — Mitocul Dragomirnei, Vasile Manolescu — Focșani, Gh. Dumitrescu — Giurgiu, Diculescu Dumitru — București, Vasile Zamfirescu — Drăgănești Vlașca, Ionescu Horea — Brașov, Viorica Mureșan — Brașov, Constantin Sava — Ploiești, G. M. Tajana — Cluj, Tutescu Dan — Craiova, Dumitrache Constantin — Arad, Arcadie Arbore — Vatra Dornei, N. Petrache — Murgeni, Grațian Jucan — Cîmpulung Moldovenesc, I. Manolescu Max — Alexandria, Rangu Dionid — Sibiu, Groza N. Nicolae — Alba Iulia, I. N. D. București.

DEOCAMDATĂ NU :

Mitruț Ion — Făgăraș, Urca Emil — Alba Iulia, Vuc Petru — Valea lui Mihai, Roman Robu — București, Glăvan Ion — Buioru, Marcu Tache — Ploiești, Stanciu Mihai Dan — Craiova, C. Ivănescu — Ploiești, Dîmboviceanu I. Vasile — Buzău, Zelinski Radu — Brașov, Voicu Marian — Grădiștea, D. Basarabescu — Drăgănești Olt, Adrian Mironeanu — Craiova, Obadă Vasile — Probota, A. C. Nicolescu — București, Simion Lucaci — Brad, Stănescu P. — București, V. Vaj (?) — Timișoara, Dumitrescu Gabriel — București, Pană Gh. Călin — Rupea, Mistra Miron — Sebeș, Elisa Szabo — Arad, Gaby Mădălin — București, Dogaru Ecaterina — Focșani, I. Boz — Hunedoara, Gilcă Maria — Secueni, George Chirvase — Pitești, P. Cerbu — Orșova, Cajocea Nicolae — Rupea, Nistor Moș Ineuanu, Timișoara, Ștefan Dragoș, Păun Ilie — Sebeș Alba, Dîmboceanu Vasile — Ploiești, Mia Val Șutru — Popești Leordeni, D. Beiușanu Beleneș — București, Abrudan Cornel — Salonta, Petruș Victor — Sebeș, Nicolaescu Gh. Gheorghe — Tg. Jiu, Ionescu Ștefan — Ocna Mureșului, Tăbăcaru I. — Bod, Ion Ionescu — Dragomirești Vale, Dănciulescu Elvira — București (versuri ca acestea sub care semnezi d-ta : „Zadarnic însă e s-ajungi cărunt, / și să rămîi la trista constatare / că ai risipit în viață, la-ntîmplare, / iubirea, ca pe-un simplu ban mărunt“, le-am citit mai de mult, sub numele adevăratului lor autor și al traducătorului respectiv.

CLAUDIA

Claudiei îi spusese o colegă, cu un aer tainic, că la facultatea lor, în anul 1, se înscrisese și un maestru al sportului. Mai întîi nu dădu importanță acestui fapt și cînd auzi această noutate mișcă palma a dezinteres. Pe urmă meditâ la ce-i spusese colega și se trezi ca dintr-o buimăceală. Se schimbă la față, i se prelungi bărbia de nerăbdare și gura i se țuguie ca și cum începu să o stăpînească un gînd aprins, un năstrușnic simțămînt copilăresc de uimire...

— Ce fel de maestru al sportului? întrebă ea.

— Joacă ping-pong, a fost prin toată lumea, de la Pekin pînă la Paris, peste tot a umblat, îi răspunse colega.

Claudia se făcu roșie la față și începu să-și frece palmele încet și apăsat de parcă se ungea pe degete cu o alifie. O prinse pe cealaltă de mînă, vru să o îmbrățișeze de bucurie, dar cealaltă — o fată grasă cu obrazul acoperit de un puf gălbui ca de lînă — se mișcă de lîngă ea și intră în amfiteatru. Fugi după ea și o căută cu privirea. Colega ei se duse într-un grup de băieți, lîngă soba de teracotă. Dezlegau un careu de cuvinte încrucișate. Cînd Claudia se apropie de ei, unul o întrebă rizînd :

— Spune o peșteră din Norvegia în patru litere?

Claudia făcu din umăr un gest care voia să însemne : „Lăsați-mă în pace cu bazaconiile astea". Dar cel ce o întrebase înțelese cu totul altceva : „Nu mă pricep la așa ceva, dar parcă nici nu vreau să mă pricep la astea..."

Chiar atunci sunase și fiecare își ocupă locul în bancă. Profesorul intră atît de repede încît unii, cei care fumaseră pe coridor și se înghesuiseră la ușă, încă mai dădeau fumul pe nas. Claudia îi spuse în șoaptă colegei sale, care se instală comod picior peste picior :

— Cum îl cheamă?

— Ești curioasă? se oțări vecina ei de bancă. În timpul pauzei nici n-ai vrut să auzi de el...

Claudia se îmbufnă și începu să-și sufle cu un aer afectat părul de pe frunte. Apoi scrise pe o foaie albă : „Cum îl cheamă?", cealaltă privi hîrtia și procedeul acesta o ispiti. Începură să-și vorbească, scriindu-și una celeilalte cu răbdare. Foaia se umplu. „Cum îl cheamă?", „Mi se pare că Albert", „Cîți ani are?", Vreo douăzeci și doi...", „Cum arată?", „Nu l-am văzut, dar mi s-a spus că e înalt, solid, cu părul tuns scurt", „Cum se îmbracă?", „Dracu știe...", „Cine ți-a spus de el?", „Ioana de la Farmacie, că-l cunoaște personal", „De unde îl cunoaște?", „Nu mi-a spus", „Unde o găsesc pe Ioana?", „La cămin, după ce ia masa", „Dar pe maestru unde îl putem vedea?", „Nu știu unde îl poți vedea..."

Și așa trecuse ora. Cînd se ridicară din bancă, Claudia părea obosită, palmele mici și le frămînta nervos, iar ochii i se micșorară, se făcură ca două puncte de cer. Și privirile îi înotau în depărtări ca două păsări ostenite. Se vedea după cum respira că gîndul îi alergă pe cărări de ceață. „Și dacă l-aș cunoaște?", acest gînd îi apăru ca un mal de care se apropia și se îndepărta.

— Claudia, nu vii la masă? o întrebă cealaltă. Hai, că e tîrziu, e două fără un sfert și mi-e o foame de lup...

— Da, hai să mîncăm... încuviință ea cu un reproș în glas care voia să-i ascundă gîndul : „De cînd te știu, ți-e tot foame Cînd zic Marieta, îmi amintesc de foame, de ceva atît de flămînd încît îmi și închipui restaurantele și cantinele arhipline de oameni mîncînd pe nerăsuflate".

La douăzeci de ani, cîți avea, Claudia trecea, printre fetele și colegele de vîrsta ei, o fată frumoasă, blondă, cu părul de culoarea săpunului, deschis și revărsat peste umeri ca o apă cu miros de frunze. Avea în mișcări o siguranță neobișnuită, privea drept în ochi cînd îți vorbea și obrazul îi rămînea întins ca hîrtia, i se mișcau doar buzele, ușor și îți venea să crezi că în tot ce spune aruncă multă indiferență. Poate din cauza acestei siguranțe nefirești și poate și pentru faptul că ochii îi erau întotdeauna lipsiți de umbre — parcă nici nu clipea — Claudia nu părea chiar atît de frumoasă. Era obișnuită să vorbească încet (cum vorbesc unele fete frumoase) și glasul îi era mulat, cuvintele i se frecau de buze cu ascuțime și de aceea vocea îi era puțin tăioasă, ca zgîrietura fină pe gheață. Din felul cum își mișca uneori umerii se vedea o pornire lenești de a nu lua în seamă ceea ce auzea și de a vorbi pe un ton în care se vădea ca o adiere siguranța sa.

După o săptămînă reuși să-l cunoască pe maestru. Colega ei, cea cu obrazul lînos, o duse la Ioana și aceasta i-o prezentă maestrului.

Era o după amiază de toamnă cu ploaie măruntă și neagră. Claudia și Ioana luară autobuzul și plecară afară din oraș, la sala unde maestrul avea antrenament. Claudia privea tot timpul la acele aceleași care se agitau necontenit pe parbriz și măturau stropii de ploaie ca niște cuțite caraghioase. Coborîră din autobuz, și părul li se umezise în cîteva clipe. Trecură pe o alee cu pietriș fin și ajunseră la sală. Era o sală uriașă și cînd păsiră înăuntru își dădură seama că e întinsă ca o cîmpie. Aici era o temperatură plăcută și lumina albă, fluorescentă, făcu ca părul Claudiei să sclipească umed de ploaie. De-a lungul sălii erau mai multe mese vopsite în verde închis pentru tenis de masă. În jurul fiecărei mese la o distanță de cîțiva metri era fixată o împrejmuire din plasaj aidoma unui țarc care oprea mingile. Țăcănitul sec al mingilor semăna cu desfundatul sticlelor de șampanie. Ioana îl chemă pe maestru și i-l prezentă Claudiei. Apoi se duse iar la masă și Claudia îl urmărea, făcînd abstracție de partenerul său. Nu vorbiră mai nimic, doar maestrul se scuză și le rugă să-l aștepte încă o jumătate de oră. Ei îi fu greu să urmărească mingea aceea mică, albă, și un timp îl privi pe maestru. „E tînăr și puternic", îi trecu mai întîi prin gînd. Între timp, Ioana plecă acasă și o lăsă pe Claudia singură. Așa se înțeleseseră. După ce maestrul termină antrenamentul se spălă și se îmbrăcă. Veni spre Claudia surîzînd. Era îmbrăcat cu un pulover negru peste o cămașă albă. Avea pe mînă o pelerină firavă de plastic.

— Ioana unde-i?

— S-a dus, a plecat în oraș și m-a lăsat aici... spuse Claudia cu glasul stins și cu un aer puțin pierdut.

Băiatul stătu o clipă în loc, se aplecă și-și legă șiretul la un pantof. Începu să-i vorbească, scuzîndu-se :

— Nu știu cum să facem... Eu am motocicletă. Dacă vrei îți dau pelerina asta pe tine și în cinci minute sîntem în oraș. Ești de acord?

Claudia nu zise nimic ci înclină doar capul, consimțind. El îi dădu afară pelerina și se urcară pe motocicletă. Ploua mereu și ploaia se făcuse mai neagră, lipicioasă și cu gust aproape dulceag. Aerul rece, apos, îi cuprinse și-i strînse ca o frînghie udă și-i trăgea la curbe în lături. Maestrul, însă, conducea cu atenție și parcă încremenise pe șeaua motocicletei. Claudia își vîri brațele pe după mijlocul băiatului și se ascunse îndărătul lui ca după un copac. El îi simți mîinile reci, subțiri, ca două ramuri. Apoi mîinile începură să-i încălzească spatele. Era o senzație neplăcută, fiindcă simțea cămașa udă, iar undeva, într-un punct, căldura moale a mîinilor ei îi usca cămașa. Motocicleta înainta ca o pată luminoasă prin zidul ploii. Ajunseră în oraș și Claudia îi strigă la ureche să meargă la o cofetărie, dar el nu înțelese nimic. Opri pe bulevard, în apropiere de o stație de taxiuri. Ploaia se înteți. Se furișară amîndoi în holul unui bloc. Lîngă trepte, în fața ușii portarului, acesta, un bătrîn cu obrazul lucios ca de unt, fuma din pipă. Pe Claudia o stînjeni din prima clipă prezența portarului. Maestrul se rezemă de perete și începu să vorbească, mai mult deslînat :

— Drumul ăsta să-l faci vara, nu toamna... Pe aici, pe undeva, pe lîngă parcul din fața cofetăriei „Primăvara" am văzut cîțiva stînd în ploaie... Ploaie de toamnă... Mi-e foame, după antrenamentul ăsta... Sîntem cumva colegi de facultate?

Ea îl ascultă liniștită și din tot ce spuse nu reținu decît faptul că lui i-e foame. Îi răspunse un pic înțepată :

— Ai să mănînci după ce ieșim de aici, n-ai nici o grijă. Nu o să stăm aici pînă mîine dimineață... Și continua să-l privească cu curiozitate, încercînd totuși un fior de dezamăgire. Ăsta să fie omul care a colindat prin toată lumea? Zice că i-e foame... E îmbrăcat curat, simplu, ca un om oarecare. Părul i-e umed, puțin albăstriu din cauza luminii din hol. Obrazul lung și aspru i-e bărbierit de curînd și ochii, ochii i se păreau Claudiei prea aprinși pentru a le deslușì culoarea. Gura îi era cărnoasă și buzele arcuite lung exprimau o răbdare deosebită.

— Știi ce? îi zise ea.

— Ce?

— Eu locuiesc la a patra casă de aici, vizavi, vrei să mergem?

El clătină afirmativ din cap. Traversară în fugă bulevardul tropăind prin apa ce șiroia pe asfalt. Urcară cu liftul pînă la etajul trei, apoi ea scoase cheia din buzunarul pardesiului și intrară. Îl conduse în camera ei. Aerul odăii îl surprinse plăcut. Se ghicea un parfum uitat de violete. Se așeză pe un taburet lîngă pian și aruncă o privire prin perdea. Își văzu motocicleta stînd în ploaie, acolo unde o lăsase, avînd în ea ceva de cîine credincios.

Scoase un pachet de țigări și-i oferi. Aprinseră țigările și Claudia simți încetîncet că omul acesta care văzuse atîtea țări avea în lumina ochilor îndemnul acela ascuns, dar de neocolit, care te face să te apropii de oameni și să-i simți prieteni. Și o cuprinse o dorință, cum nu o cuprinse nimic niciodată : să fie prietenă cu el, și după cum privea se deslușea că ea își pierduse din felul ei de a fi ceva, poate tocmai siguranța. Simțea în ea ceva înfrînt și dureros. Îi veni să-l îmbrățișeze și să-l sărute, deși nu făcuse așa niciodată. Îi privea părul și ochii cum nu avusese curaj niciînd să privească, îi veni să-i apuce mîinile și să le aducă la obrajii ei. Îl întrebă :

— Am auzit că ai fost prin străinătate... Ai fost prin multe țări?

El tăcu cîteva clipe și apoi îi răspunse :

— Da, ești cumva la Chimie?

— Da.

Urmă iar o tăcere îndelungată. Prin lumina abajurului, Claudia nu mai vedea decît strălucirea puternică a ochilor lui.

— Cum ai ajuns maestru? Cum ai ajuns să joci atît de bine? Spune-mi și mie ce-ai văzut mai interesant pe unde ai fost...

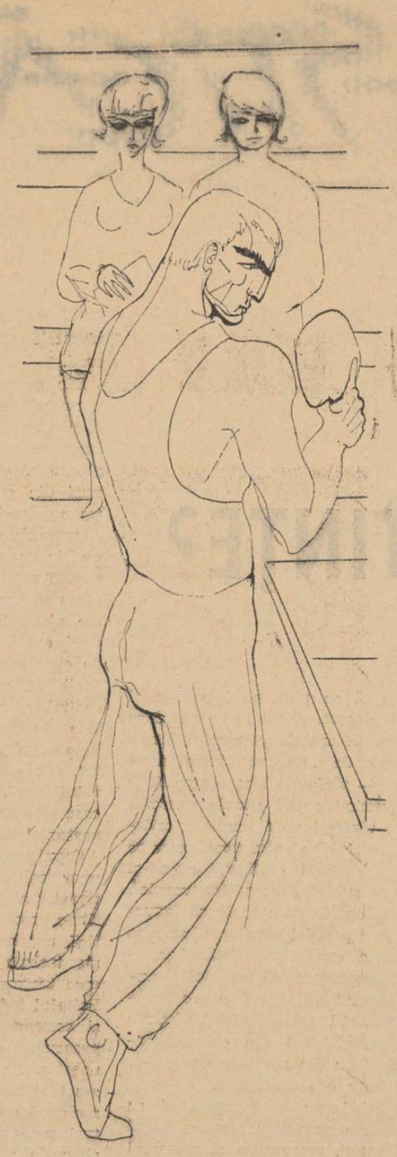

Desene de VICTOR CUPȘA

El începu să rîdă ca un copil.

— Cum am ajuns maestru? Cînd zic „maestru" mi se pare nu știu cum, spune-mi Albert, așa îmi spun prietenii... Am vrut întotdeauna să fiu cel mai bun la tenis de masă. Joc de pe cînd eram pionier. Am cîștigat o „Spartachiadă" de iarnă. Pe urmă am dat de un antrenor care îmi spunea că o să ajung departe (eu, puști, rîdeam) fiindcă vreau, fiindcă sînt „al dracului de încăpățînat", așa zicea antrenorul meu...

— Ce fericire pe tine, Albert! Puteai să nu te înscrii la facultate... Ce îți trebuie neapărat facultate?...

Albrut zîmbi stînjenit, se întoarse spre Claudia și clipi încruntat. Se aprinse la față și primul gest care îl făcu fu ca să-și treacă mîna prin păr. Ea îl urmări cu atenție.

— Cînți la pian? schimbă el subiectul discuției brusc.

— Dacă aș fi și eu ca tine... stărui ea cu tristețe sinceră. Reveni apoi la întrebarea lui. Da... Vrei să-ți cînt?

Își aduse un scaun lîngă el, fiindcă nu voia să-l scoale de pe taburet, și o clipă se reculese, căutînd în memorie o bucată favorită. Atinse tulburată clapele pianului. O muzică străvezie, ca de cristal, inundă odaia. Cînd încheie, el bătu din palme imitînd atmosfera din sălile de concert. Ea răspunse la joc, înclinîndu-se în fața „publicului".

Afară, ploaia se risipea în falduri cenușii. Mașinile lunecau ca în vis lăsînd în urma lor acel plescăit plăcut al pneurilor ce taie apa. Doar reclamele luminoase aveau un surîs strident.

— Ce n-aș da să fiu ca tine... zise ea, reluînd firul discuției.

— Nu înțeleg ce vrei să spui... Oricine poate, numai să vrea. Tu n-ai vrut... Eu am vrut, și acum mă simt ca în copilărie, am vrut din toată inima, de mic, parcă eram bolnav după pasiunea mea. Iar acum vreau să fiu inginer chimist și voi fi. Trebuie să vrei și cînd vrei munca seamănă cu odihna...

Claudia îl privi în ochi și se posomorî. Îi păru rău că se posomorî, îi fu chiar ciudă pe ea pentru acest lucru. Se convinse că maestrul este un om obișnuit, atît de obișnuit încît nu știi ce să vorbești cu el, și descoperi cu durere între gîndurile ei și acest tînăr o depărtare adîncă.

— Ai prietene? îl întrebă ea.

— Am. Am pe Ioana, am mai multe.

Și Claudia bănui în cuvintele astea „mai multe" o sinceritate care o descumpăni. Gîndul că o să și-l facă prieten zburase de lîngă ea ca o pasăre în noapte. Atunci, descurajată, începu să-i povestească ceva din viața ei.

— Cînd eram elevă îmi doream să învăț o limbă străină, să ajung translatoare și pînă la urmă iată că sînt chimistă... Parcă mă gîndesc cu tristețe... Și chimia îmi place, dar să fiu translatoare și mai mult mi-ar place...

— Ți-am spus adineaori..., sînt convins că dacă ai fi vrut, ai fi ajuns translatoare, dar nu ai vrut, ți-ai plîmbat pe dinaintea gîndurilor doar o fărîmă din dorința asta... Trebuie să vrei, asta e altceva...

Cuvintele acestea sunau ca o învinuire... Claudia pentru prima oară în viață se văzu singură, mică, departe de părinți, neputincioasă, cu alt chip în fața ei, o altă Claudie. „Ce vrea să-mi spună?", se întrebă ea privindu-l.

— Ce ploaie de toamnă!... zise el.

Horia Vasilescu

UN PUMN DE SEMINȚE

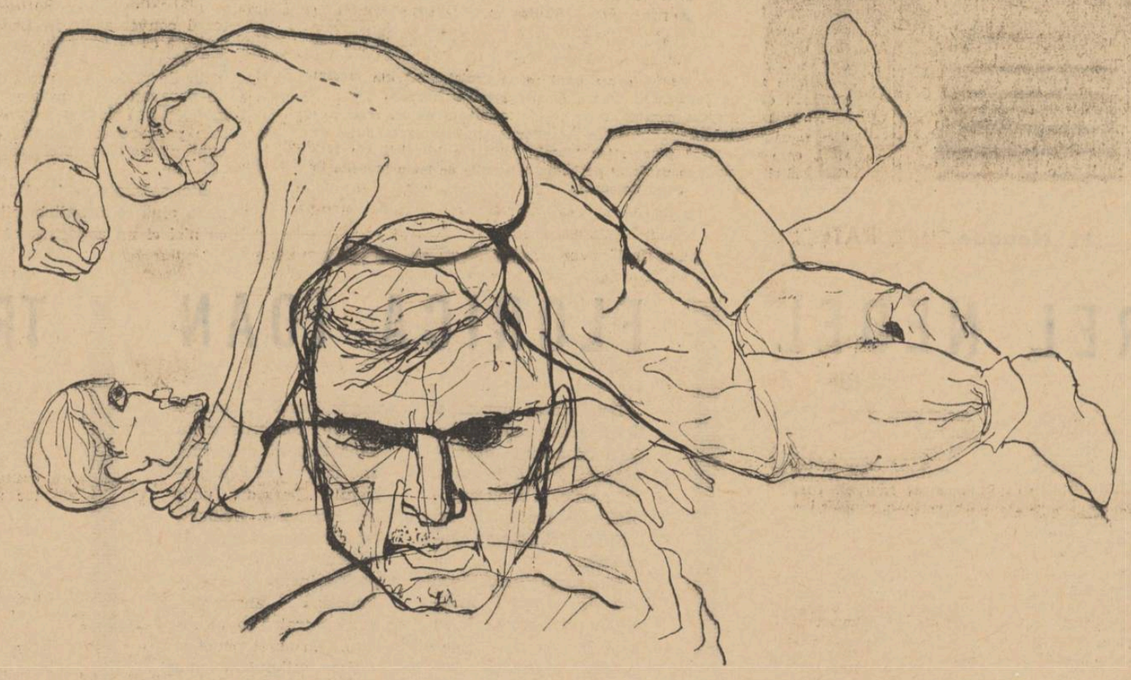

Ieri dimineață, Crișu a intrat în garaj :

— O mașină pentru Roman! Cine merge?

Eram mai mulți șoferi acolo. Mardare, însă, ne-a luat-o înainte. Că merge el. Îl găsise vrednicia! Auzindu-l, Crișu a zîmbit bucuros și, întorcîndu-se spre noi, ne-a făcut cu ochiul. Adică, ce ziceți voi de Mardare? Nu-i așa că a început să se dea pe brazdă? S-a răsucit pe călcîie și s-a îndreptat spre birouri să-și facă formele. Mardare s-a uitat lung în urma lui și parcă a zîmbit. Undeva am simțit o bănuială. L-am rugat să mă lase pe mine să fac cursa asta. N-a vrut. Hm!

★

Mardare este, cred, singurul om din combinat care nu-l poate suferi pe Crișu, deși acesta este unul dintre cei mai simpatici oameni pe care i-am cunoscut. Mic de statură, cu ochii verzi și neastîmpărați ; înainte a fost lăcătuș dar s-a îmbolnăvit de nu știu ce și doctorii l-au oprit să mai lucrèze în meserie. Au vrut să-l pensioneze medical, dar Crișu a refuzat. Așa a ajuns delegatul Aprovizionării. Merge cu noi, cu mașinile prin țară. Rîde, glumește, nu se dă în lături de la un păhărel, iar dacă întîlnește vreo femeie frumoasă întoarce capul, fără sfială, după ea :

— Ttțt, făcută mai e, domnule!

— Îți place, nea Crișule?

— Imi place, dar nu se uită asta la mine, că-s mic și urît.

Și rîde cu poftă, ca și cînd ar fi o mare fericire să fii mic și urît. Dar, în fond, ce-i pasă. Are nevastă, copii... Cînd se întoarce de la drum, le cumpără, întotdeauna, cîte ceva. Nu mult, nu scump, dar atenția contează.

Ei, bine, cu omul acesta, pe care orice șofer e bucuros să-l aibă tovarăș la drum, Mardare se poartă ca și cum i-ar fi dușman. Și pentru ce? Pentru o critică...

Cu o lună în urmă, Crișu l-a criticat într-o ședință pe Mardare, că e șpertar : după ce face un transport pentru întreprindere, „repede" unuia niște deșeuri, sau duce altuia o mobilă. Apoi, că ia pasageri netrecuți în foaia de parcurs și ca să nu se întîlnească cu milițienii de la Circulație, gonește mașina nebunește, pe drumuri neumblate, punînd în primejdie viața oamenilor. Mardare tăcea încruntat, cu nasul în jos. Deodată, s-a sculat și, tot așa, cu nasul în jos, dar tremurînd de furie, i-a răspuns :

— Minciuni n-ai spus, mă, dar ar trebui să-ți fie rușine de tine. Ai vorbit și tu ca să te grozăvești față de ăștialalți... că nu ierți pe nimeni, dacă greșește cu ceva...

— Chiar așa, a zîmbit Crișu de ideea celuilalt.

— Du-te, mă, de-aici!

Și Mardare s-a așezat minios la loc. De atunci, însă, n-a mai avut nimeni ce să-i zică. Își vedea de treabă. Asta poate și pentru că, după ședința cu pricina, Crișu mergea numai pe mașina lui. Cînd se pregătea coloana autocamioanelor să plece, Crișu se ducea direct la mașina lui Mardare. Se urca în cabină, scotea un pumn de semințe din buzunar și începea să le spargă între dinți. Mardare nici nu se uita la el. Verifica motorul, și cînd coloana se urnea, pornea și el. Pe drum, Mardare se purta de parcă ar fi fost singur : fluiera, se saluta cu alți șoferi, sau glumea cu fetele de pe șosea. Pentru el, Crișu nici nu exista. Și, ca să sublinieze acest lucru, vorbea cu mașina : „Încet, încet, Fetițo... De ce-oi fi vrînd tu să ieși din coloană, eu nu pot să pricep..." Și unde i se părea, poate, că mașina îi răspundea fără respect, se zbîrlea la ea : „Hai, hai, nu te obrăznici!" Izbucnea apoi în rîs...

După cum observați, în urma acelei ședințe, în felul de comportare a acestor doi oameni, s-a produs o schimbare. Crișu cel vesel a devenit posac, iar Mardare, de cînd nu mai e preocupat de „ciubucuri", are parcă altă inimă, mai ușoară, mai încăpătoare pentru rîs și glume.

★

Crișu se întoarse la garaj, gata de drum. Urcă în mașină și începu să spargă semințe. Între timp, Mardare dădea roată mașinii, lovind cu piciorul în cauciucuri, verifica obloanele, apoi se așeză bine dispus, la volan. Ne făcu semn cu mîna și apăsînd pe accelerator strigă : „Fereștе sîrma!" Mașina ieși pe poartă, singură. Abia cînd am văzut-o îndepărtîndu-se, m-am gîndit că ar fi trebuit să-i spun lui Crișu să ia alt șofer. Dar cu siguranță că ar fi rîs de mine : „Ce, mă, sînt fată mare să-mi fie teamă să plec singur cu Mardare, la drum!?"

Dintre toți, cred că eu îl cunosc cel mai bine pe Mardare. Este un om greu de citit. Cînd crezi că l-ai învățat pe de rost, te trezești că-ți pui întrebarea : ce fel de om mai e și ăsta? La prima vedere, pare că face parte din categoria acelora pe care dacă îi cunoști azi, mîine îți zici : „Unde l-am mai văzut?!" Îl uiți! Păi, e și normal, dacă n-are nimic bătător la ochi. E potrivit de statură, nici gras, nici slab, nu șchioapătă, nu se bîlbîie, iar îmbrăcămintea îi este din cea mai obișnuită. N-are nici măcar mustață. Pare un om pașnic, cam prostănac chiar! Eh, dar ce draci zace în omul ăsta!!!

Să vă spun o întîmplare cu el, care o să vă facă să-mi dați dreptate...

★

Îl știu pe Mardare de cînd învățam șoferia pe șantierul de la Govora. Fusesem repartizați în aceeași baracă și dormeam în două paturi suprapuse. El sus și eu jos. Seara întotdeauna aveam discuții cu el. Se urca în pat și-și lăsa picioarele să atîrne...

— Du-te, mă și spală-te.

— Să fumez țigarea...

Îi vorbeam frumos, îl rugam, că nu vroiam să-mi pun mintea cu el. Săreau și ceilalți cu gura : „Nu-ți e rușine, Mardare?" El o ținea una și bună : „Ho, mă, că mă duc!" Dar nu se mișca. Atunci îmi ieșeam din fire. Mă sculam și-l trăgeam de picioare, gata-gata să-l iau la bătaie. Pleca la baie înjurînd. Scena se repeta seară de seară, în afară de simbătă. Era dintr-un sat vecin și pleca acasă. Venea duminica după amiază și povestea reîncepea. Mă săturasem să mă tot cert cu el. Într-o zi l-am oprit. Mă privea cu dușmănie.

— Măi Mardare, de ce nu vrei tu...?

— Că-i apa rece și-mi alungă somnul...

— Atunci spală-te îndată după cină.

A mormăit ceva, dar, culmea, a înțeles. N-am mai avut discuții pe tema asta. Cînd am învățat să stăpînim volanul, am fost dați amîndoi pe aceeași mașină. Conduceam cu schimbul, cînd eu, cînd el. Fumam dintr-o țigară, mîncam împreună, iar seara mergeam la bufet și beam cîte o bere. Ne împrietenisem. Uitarăm certurile de la început, iar cînd ne aminteam de ele, rîdeam. Într-o simbătă m-a invitat la el acasă. Părinți n-avea, crescuse mai mult singur. Acum îl îngrijea o mătușă, femeie foarte cumsecade. Am mîncat, am băut, iar seara, hai la bal. În fața salonului de dans erau cîțiva băieți, prietenii lui. „Vino, să-ți fac cunoștință cu ei!" Ne-am apropiat. Mardare a zis doar atît : Asta-i! Și pleosc, trosc. M-au luat la bătaie. Dădeau în mine care cum nimerea. Mardare scrîșnea : „Îți put picioarele țăranilor, mă?!"

Ce să mă mai apăr! M-au snopit. Noroc că au sărit cei din bal și i-au pus pe fugă... Am plecat tiriș spre șantier. Ah, Mardare, Mardare, ce-o să-ți mai fring eu ție oasele! Nici prin gînd nu-mi trecea să le spun băieților. L-ar fi călcat în picioare. Sau, și mai rău, s-ar fi dus la șeful șantierului, să-l dea afară! Și eu — vi s-o părea poate curios dar nu vroiam aceasta. Îi plăcea șoferia, era singur pe lume, mă rog, i-aș fi stricat rostul. Luni — însă —, cînd am rămas numai noi doi, l-am bătut măr. Nu prea s-a impotrivit. Știuse ce-l așteaptă, așa că mi-a zis :

— Crezi că m-ai speriat? Cu bătaia îs învățat, mă! Eu de la tine așteptam altceva!

Auzi neobrăzare! El vorbea. I-am mai dat două palme. Cînd am rămas singur însă, am încercat să descopăr în vorbele lui înțelesuri ascunse. Dracu știe, n-am găsit nici unul...

Am impresia că întîmplarea asta nu trebuia să v-o spun dumneavoastră, ci lui Crișu. Ar fi știut la ce să se aștepte din partea lui Mardare. Dar acum e prea tîrziu...

★

Mașina mergea pe asfalt. Mardare conducea degajat cu o mînă, iar cu cealaltă ciugulea boabe de strugure, dintr-un ciorchine pus pe bordul mașinii. Cu gura plină, aruncă o glumă unei femei tinere, apoi se strecură cu dibăcie printre două care, speriind caii și pe însoțitorii lor. La Crișu nici nu se uită. Nu se uită, dar îl vede în oglinda retrovizorie. Și-a fixat-o în așa fel, încît Crișu începe foarte bine în ea. După fiecare vorbă sau gest, ochii lui Mardare fugeau imediat spre oglindă. Fără să-și dea seama, căuta să afle de pe figura celuilalt ce impresie îi fac glumele și măiestria cu care conduce. Crișu, însă, se uita drept înainte și spărgea semințe. Lua o sămînță, și-o potrivea între dinți, sămînța pocnea sec, își lăsa miezul și ușurată zbura pe fereastră. Urma alta și alta... Aceleași gesturi, aceleași pocnituri. „Acu, acu, o să ți se oprească una în gît, mormăi Mardare, uitîndu-se încruntat la delegat. Crezi că am uitat? Eu nu uit nimic, mă! Pe mine dacă mă..." Și-a oprit, speriat, gîndurile la jumătate. Nu cumva auzise celălalt? Nu. Sparge semințe mai departe... Începu să rîdă în hohote de un popîndău care se luase la întrecere cu mașina. Cu ochii umeziți de rîs, Mardare se întoarse, brusc, spre Crișu :

— De ce mergi tu numai pe mașina mea, mă?

Crișu păru a nu fi auzit întrebarea. Continuă să spargă semințe, își scutură o coajă de pe pantaloni, cu gîndul aiurea. Mardare îl privi insistent și văzînd că celălalt nu-i răspunde, întinse mîna să mai ia un bob de strugure. Dar mîna îi rămase suspendată în aer. Crișu începu să vorbească liniștit, întretăiat de pauzele pentru spartul semințelor :

— Acum cîțiva ani, tata... se apucase de... Fura. I-am spus să se... N-a vrut... Se înhăitase cu încă doi... M-am dus la miliție...

Mardare îl privi năuc ; nu-i venea să creadă :

— Aiurezi, mă!? L-ai turnat pe tac-tu?!

Crișu continuă fără să-i răspundă :

— A luat totul asupra lui... I-au dat un an... Cînd l-au dus la închisoare m-a blestemat... Anul trecut l-au eliberat... Foștii lui complici intrau... Făcuseră multe hoții... Aveau de stat cîte 15 ani...

— Și ce-i cu asta?

— Nimic...

— Ce vrei să zici, mă?! strigă Mardare.

— N-auzișì? Nimic...

Mardare puse amîndouă mîinile pe volan. Apăsă pe accelerator. Se uită în oglindă, la Crișu : „Urît mai ești, mă! gîndi Mardare. D-aia nu se uită femeile la tine. Simt ele că ești omul dracului. Dar lasă că te învăț eu minte, codoșule!" Simțea că se înăbușe de furie : „Auzi, să-l vîndă și pe taică-su! Îl bat de-l fac grămadă."

Cu ochii fixați pe panglica șoselei, Mardare trăi în cîteva secunde scena bătăii : Oprește mașina. Îi spune lui Crișu să coboare, să se desmorțească. Crișu coboară. Își aprinde o țigară. El se apropie și-l lovește cu muchia palmei peste gît. Crișu se clatină. Vrea să riposteze, dar el nu-l lasă ; îi repede un pumn în burtă. Crișu icnește, se îndoaie și cade mototol. Dă în el fără să se uite, gîfiind : „Na, mă, na... Vrei să ajungi mare, dîndu-i pe alții la fund... Na și pentru tac-tu..." Crișu se zbate jos. Cu mîinile nu poate să se mai apere, n-are cum, că nu-i dă răgaz el, Mardare, dar caută să-l oprească cu gura : „Nu mai da, Mardare... Eu... O luaseși pe drumul tatii... Am vrut să te opresc..." Mardare nu crede o iotă : „Auzi, al dracului ce parșiv e! Cică la mine se gîndea... D-aia se ținea el scai de mine. Aici îl las!" Crișu a presimțit, parcă, ce are de gînd. Saltă fața spre el. E plină de sînge și praf : „Să nu mă lași aici! aude Mardare. Ești șofer ; legea o să te pedepsească!" Aș! Mardare nu se teme de închisoare. Să se învețe minte să-l mai spioneze. Crișu i-a ghicit din nou gîndul. Zice : „Crezi că mie nu mi-ar fi plăcut să merg pe mașinile celorlalți?... Ei au cabine vesele, cinstite... A ta..." Așa, scrîșnește Mardare. Bine! Îi mai dă vreo două și se repede la mașină. Crișu întinde mîinile după el, deschide gura să spună ceva, să-l roage, dar... izbucnește în rîs. Mardare îl privește uimit. Omul de jos nu rîde, ci imploră. Totuși rîsul e al lui Crișu...

— Ce-i, Mardare? De ce te frămînți așa?

Trezit la realitate, Mardare întoarce spre Crișu fața roșie și transpirată. Respirația îi e precipitată, obosită. Celălalt îl privește ironic :

— Ai ațipit?

Mardare ar vrea să intre în pămînt de rușine, de furie. Îi e necaz pe el însuși. S-a lăsat furat de vis, ca un dobitoc și, bineînțeles că celălalt a priceput ce s-a petrecut în mintea lui. Uite-l cum zîmbește... Nesuferit îi mai e lui Mardare zîmbetul ăsta! Dar o să-l facă el să dispară... Nu cu bătaia. După cele trăite cu cîteva secunde mai înainte, își simte brațele obosite! Le-a pierit pofta de a mai lovi...

— Oprește atunci cîteva clipe și dă-te jos să-ți treacă somnul, adaugă Crișu.

— Bine. Tu nu cobori?

— Ba... da...

Cu mișcări încete, ca să-i lase celuilalt timp să se dea jos, Mardare reduce motorul, pune frîna și scoate din viteză. Crișu a pus piciorul pe asfalt. Atunci Mardare dă comenzile la loc și mașina se smulge, brusc, de lîngă Crișu. Surprins, Crișu nici n-a încercat măcar să se agațe de oblon. „Of, bine că am scăpat de el", răsuflă ușurat, Mardare. Pe gemuletul din spate îl vede pe Crișu încremenit în mijlocul șoselei, privind mohorît în urma mașiniii... „Așa urîtule, zîmbește Mardare. Credeai că-ți merge cu mine. Ți-am spus eu că ți-o fac, uite că ți-am făcut-o".

Șoseaua se întinde netedă și-l invită pe Mardare la viteză. Apasă pe accelerator. Vîntul intră în cabină și-i răcorește fruntea. Ce bine-i să fii singur! Începe să fluiere, dar se oprește imediat. Nu era melodia cea mai potrivită pentru ceea ce simțea el acum. Încearcă alta. Nici asta. Curios! Pînă acum nu-și pusese niciodată întrebarea ce melodie fluieră, ci cum o fluieră. Și asta tot pentru Crișu. Îl urmărea cu ochii prin oglindă, căutînd să-i citească gîndurile pe față. În fiecare înfloritură a cîntecului, în fiecare oprire tăioasă, Crișu trebuia să înțeleagă, că un om care fluieră așa, nu poate să fie decît un om al dracului, pe care, ori cît l-ai critica, tot ce știe el face... Crișu se uita înainte, spărgea semințe și tăcea, dar Mardare știa că el analizează totul, rîde sau se posomorăște de tot ce spune și face el.

Acum orice melodie i se părea searbădă, tristă. Dar ce importanță are asta! Principalul, că e din nou singur în cabina lui. Poate să facă ce vrea ; să ia pasageri, să care mobilă, orice... Începu să vorbească cu mașina. „Fetița" însă, parcă n-avea chef de glume și mormăia amenințător s-o lase în pace, că e în viteza a cincea și nu-i arde de rîs. Neliniștit, Mardare aruncă o privire spre oglindă. Locul lui Crișu era gol. Unde stătuse delegatul, perna era puțin îndoită și presărată cu semințe, căzute din buzunarul celuilalt. Mardare scoase capul pe fereastră. Pe marginea șoselei, se apropia un grup de fete. Le spuse ceva, dar din cauza vitezei, probabil, fetele nu auziră ce spusese și-l priviră încruntate. Mardare se posomorî. „Ce dracu o-ți avea toți astăzi!... Mda... Lipsește ceva...!" Se uită din nou în oglindă. Văzu iar grămăjoara de semințe. Semințele jucau ușurel pe canapea. Se depărtau unele de altele și în curînd, cele mai apropiate de margine aveau să cadă, să se risipească. Cu un gest mecanic, Mardare se întoarse și le adună cu mîna iar într-o grămăjoară. Nu-și mai putut lua ochii de la ele. Deodată frînă... În mintea lui apăru un gînd mic, copilăresc, dar se agăță de el insistent : Trebuia să-l aștepte pe Crișu.

C. Turturică

PLASTICA

„GLOSSE" SAU SENTINȚE?

Pornind de la Expoziția tineretului care a avut loc în toamna aceasta, I. Frunzetti, în articolul „Glosse asupra „genurilor" picturii" apărut în **Gazeta literară** din 21 noiembrie 1963, încearcă să atragă atenția asupra preocupărilor tineretului pentru peisaj, natură moartă etc., preocupări care au dus uneori la rezolvări formale, tehniciste. Ce. rînd pictorilor tineri să „ne comunice despre lume și despre ei înșiși, măcar atîta cît îngăduie genul", tov. Frunzetti demonstrează pe parcursul întregului studiu superioritatea compoziției și portretului asupra celorlalte genuri de pictură. Apeluri adresate plasticienilor pentru a aborda mai consecvent și mai profund aceste două genuri ale picturii au mai fost făcute. Nu credem că mai este nevoie să explicăm această necesitate din punct de vedere ideologic și artistic, din punctul de vedere al cerințelor vieții noastre contemporane, al artei realist socialiste.

Dacă sîntem de acord cu îndemnurile formulate în această direcție, unele dintre afirmațiile și observațiile autorului în legătură cu arta plastică ni se par surprinzătoare pentru un critic de pregătirea și notorietatea lui I. Frunzetti.

Astfel, după I. Frunzetti, epicul este semnul maturizării sensibilității poporului nostru. Atunci, ne întrebăm, liricul nu poate reprezenta decît stări minore ale sensibilității unui popor? Dacă ne gîndim că întîi a apărut Homer și după aceea Pindar, cîntecul lui Igor și apoi Lermontov, cîntecul Niebelungilor și mai apoi Lenau, Heine etc. etc... putem să afirmăm, în acest caz, că liricul reprezintă semnul maturizării sensibilității unui popor? Desigur că este interesantă evoluția producției artistice și interferența celor două genuri, epic și liric, dar a trage concluzii categorice, ca cea de mai sus, mi se pare inoportun.

O altă afirmație a criticului: preferința acordată „cîteodată" de artiștii noștri plastici peisajului și naturii moarte nu concordă „cu ceea ce își propune să exprime în primul rînd conștiința lor artistică". Reiese de aici că pictorii noștri ar trebui să facă numai compoziții și portrete, iar cultivarea celor două genuri ale picturii, ar constitui o practică ce contravine firii lor. Dar pentru că toate genurile au dreptul la viață, e bine să se picteze și peisaje și naturi moarte. Acest lucru poate se situează în creația pictorului într-o perioadă de „trecere" între două vîrfuri — vîrfurile sînt compozițiile — devenind astfel simple exerciții pentru „întreținerea condiției artistice" sau „echivalentul vocalizelor pe care le execută cîntăreții ca să-și păstreze suplețea coardelor vocale". Această opinie care tinde să îngusteze sfera creației plastice, ni se pare cel puțin exagerată. Criticul afirmă, de asemenea, că peisajul și natura moartă nu sînt decît „o recuzită a vieții cotidiene". A deduce valoarea artistică din obiectul înfățișat și nu din realizarea plastică, ni se pare o simplificare.

Același lucru se întîmplă și cu clasificarea genurilor plastice. După I. Frunzetti, compoziția și portretul au valoarea pe care le-o dă subiectul și nu realizarea lor pe plan artistic. Astfel judecînd lucrurile, înseamnă că o compoziție sau un portret realizate mediocru pot fi mai valoroase decît un peisaj bun. Ne face impresia că, aici, criticul confundă peisajul cu simplele exerciții cromatice. Trebuie oare să socotim, în acest caz, ca gen inferior opera lui Ruysdael, Poussin, Lorrain și ceea ce a produs impresionismul? Cézanne, Van Gogh, Seurat, Levitan, Andreescu și atîția alții nu sînt decît pictori minori, incapabili să ne redea „sensuri istorice contemporane"? Dacă stabilim valorile plastice după asemenea criterii, ajungem să-l desconsiderăm pe Luchian, pentru că măsura talentului său este concretizată cel mai bine în tablourile în care a pictat flori!

Dar însăși ierarhizarea propusă de tovarășul Frunzetti nu ni se pare fericită, pentru că știința compoziției nu este superioară în compoziția figurativă, — la acest soi de compoziție se referă criticul — și inferioară în compoziția unui peisaj sau a unei naturi moarte.

Dar un peisaj de Rembrandt, de exemplu, are mai multă valoare artistică decît compoziția figurativă a unui contemporan mediocru. Compoziția unei naturi moarte întîmpină greutăți a căror rezolvare ține numai de știința și talentul artistului, pentru că din cîteva mere și ridichi e greu să faci un tablou admirabil, așa cum a realizat de curînd D. Ghiață într-una din pînzele sale. Calitatea unei compoziții figurative și a unui peisaj ține de talentul cu care au fost create și pot impresiona amîndouă în egală măsură.

Din afirmațiile lui I. Frunzetti, portretul reiese a fi un gen major al picturii. Fără să contestăm acest lucru, ni se pare că nu trebuie neglijate peisajul și natura moartă, genuri din care putem desprinde în mare măsură sentimentele artistului. Alegerea unui peisaj, coloritul, dispoziția unor obiecte într-o natură statică sînt interesante pentru definirea anumitor trăsături spirituale ale pictorului și, prin aceasta, ale unei epoci. Pictura fiind o formă de exprimare a sufletului omenesc, posibilitățile ei de expresie sînt nelimitate și realizarea lor în plastică ține de temperamentul fiecăruia. Este adevărat că, în societatea noastră, aflată în plină transformare revoluționară, domină elementul epic, care se cere oglindit pe măsura importanței lui în plastică.

Omul nou constituie cauza și scopul unor realizări epocale și efortul constructiv al acestuia trebuie să constituie preocuparea principală a plasticii noastre. Dar, în același timp, nu trebuie neglijate condițiile în care lucrează și în care trăiește el. Peisajul industrial trebuie să fie, ca și compoziția figurativă, una din preocupările majore ale picturii noastre. Pe lîngă acestea, așa cum s-a mai spus în cîteva rînduri, este necesară abordarea peisajului și naturii moarte pentru împodobirea zecilor de mii de apartamente care s-au construit și se vor construi. O compoziție de cîțiva metri pătrați nu poate să se încadreze în mod practic pe pereții unui apartament modern; or, pînzele de dimensiuni reduse, care să creeze o atmosferă plăcută, sînt cele mai indicate, iar dintre genurile de pictură care pot fi tratate cel mai bine pe spații reduse sînt cele care reprezintă flori, peisaje etc.

E adevărat, aceste tablouri trebuie să fie de un înalt nivel artistic pentru că în afară de funcția decorativă ele trebuie să îndeplinească și una educativă: dezvoltarea bunului gust printr-un permanent contact cu pictura de calitate.

Avînd în vedere rolul ideologic în educarea estetică a maselor se cere din partea plasticienilor aceeași dăruire și concentrare în creația lor, indiferent de genul de pictură abordat. Sub acest unghi, clasificarea și ierarhizarea genurilor picturii se refuză unor aprecieri categorice.

Rămîne, desigur, o sarcină pentru artiștii noștri plastici să abordeze în primul rînd acele forme și modalități care sînt mai apte de a oglindi mai profund realitatea noastră socialistă.

M. Neagoe

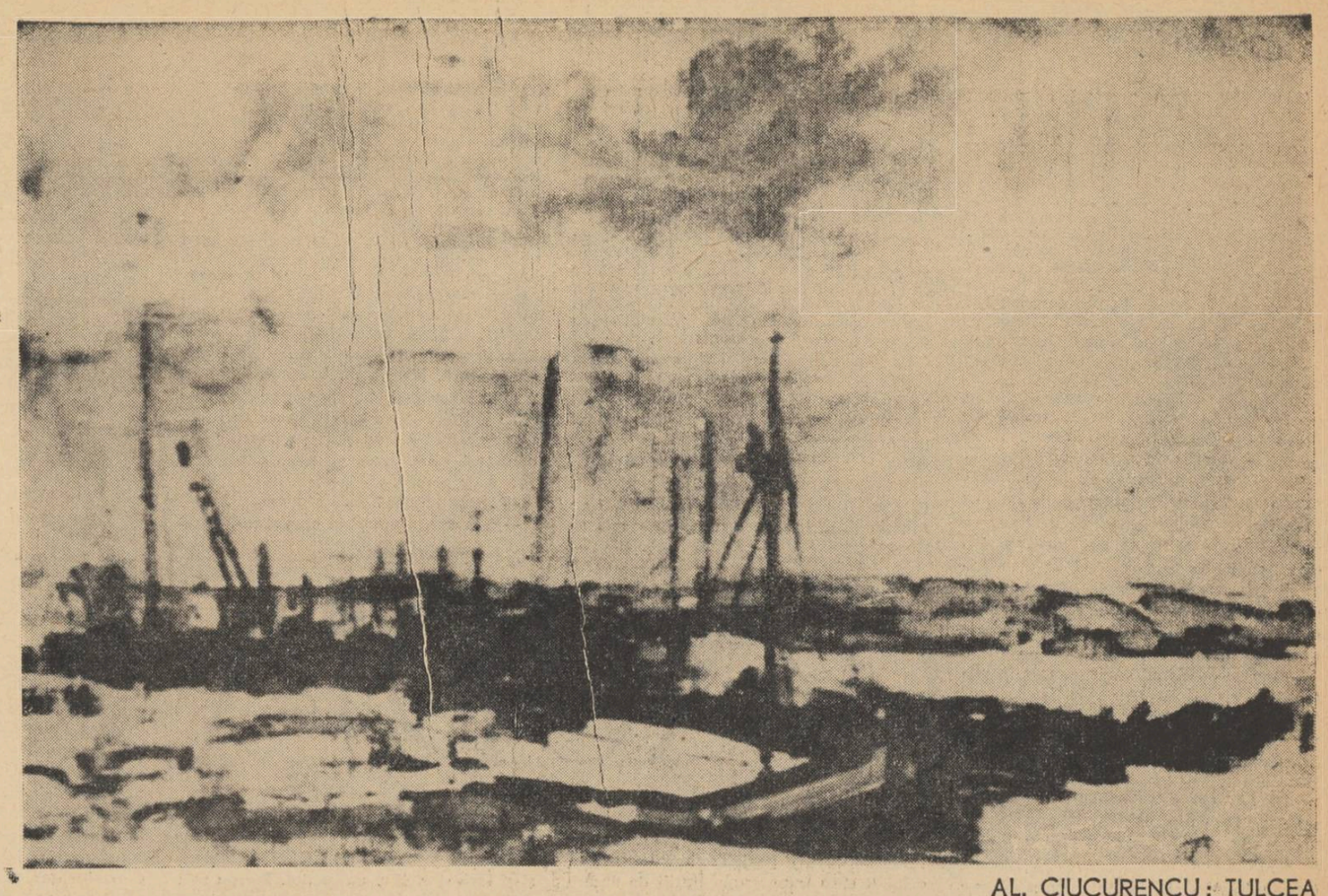

AL. CIUCURENCU: TULCEA

Monumentele de la Tîrgu-Jiu

de AL. ROSETTI

Tîrgu Jiu cuprinde trei monumente cu care s-ar putea mîndri oricare oraș din lume: Poarta eroilor, Masa tăcerii și Coloana fără sfîrșit, opera sculptorului Constantin Brîncuși.

Monumentele, așezate în două parcuri publice, sînt plasate pe aceeași axă, la suficientă distanță unul de altul pentru a putea fi văzute separat și împreună. Biserica clădită între timp maschează, însă, perspectiva coloanei.

Primul contact cu Poarta eroilor rezervă spectatorului o puternică emoție, de natura șocului resimțit în prezența unei capodopere a artei. Mintea tulburată de emoție a spectatorului realizează prezența unei fecioare în alb, întruchipare a însuși geniului poporului nostru, materializat în această extraordinară creație.

Poarta este un arc de triumf de proporții umane.

Pe cei doi stîlpi, motivul simbolizînd două figuri înfățișate de profil așezate față în față, formează un cerc, cu marginile în relief. El se repetă pe cealaltă față a monumentului și pe cele două laturi. Frontonul, deși foarte lat, nu strivește clădirea. El poartă desene derivate de la crestăturile în lemn, de un gust perfect, alcătuind o horbotă de piatră.

Masa tăcerii, un disc de piatră masivă, este înconjurată de scaune de o formă originală: jumătăți de sfere ovoide puse, două cîte două, cap la cap. Monumentul este așezat aproape de malul înalt al Jiului, care scînteie în vale.

O stradă lungă și îngustă duce la Coloana fără sfîrșit, formată din 17 ovoide în patru laturi, de metal brunisat la foc, așezate cap la cap, și terminată printr-un ovoid retezat la mijloc, pentru a da impresia prelungirii în infinit. (Coloana are 30 de metri). Efectul este covîrșitor, atît din depărtare, cînd Coloana plutește în văzduh, cît și de aproape, cînd ochiul nu mai e în stare să măsoare distanța pînă la capătul Coloanei.

Aceste trei monumente, opera unui artist genial, ieșit din mediul țărănesc, deschid folclorului nostru porțile artei universale.

N. B. Din respect pentru aceste trei monumente unice, recomandăm scoaterea firelor electrice din fața Porții, suprimarea rondului de flori, care maschează perspectiva Mesei, mutarea bisericii din fața Coloanei și suprimarea gardului de beton și porțile de lemn (vopsite în verde), care ascund baza Coloanei.

OMUL SINE QUA NON

La prima vedere pare un om ca toți oamenii. Pare numai, căci nu este și nici nu vrea să fie. Cu ceilalți oameni nu are comun decît inventarul anatomic și acesta puțin dres. De pildă, capul. În cazul cînd nu prezintă nici o particularitate exterioară este completat cu barbă (cioc, scandinavă, coletă), în pofida celor ce susțin că „la cap îți trebuie minte și nu barbă". E și asta o simplă părere, la urma urmei. Așa am putea să găsim destule cusururi și în felul său de a se îmbrăca, dar asta nu este esențial, îmbrăcămintea fiind numai o consecință a felului de a gîndi, cum s-ar spune — o oglindă a capului.

Snobul, pentru că de dumnealui e vorba, trebuie privit în raport cu obiectul pasiunii lui, cu calul lui de bătaie. Să luăm, de pildă, un snob amator de artă plastică, pentru că-și au și artele plastice „faliții" lor. Și de ce nu ar avea? Are și muzica și literatura și sportul, într-un cuvînt nimic mai firesc. Notăm că nu trebuie confundat cu marele public amator de artă de care, de altfel, se deosebește fundamental. Mare consumator de artă, cafea și șuetă, snobul se ridică echilibristic deasupra amatorilor de rînd. Erudiția lui împovărată de sentințe categorice, axiome, verdicte și anecdote pe temă cu care alimentează conversațiile improvizate, dovedește că el are arta aici (a se vedea degetul mic). Pentru el, un tablou, de pildă, nu reprezintă decît un paravan în spatele căruia se munceșe să descopere prejudecățile sale pe care se grăbește să le impună altora ca rețetele cele mai verificate.

Aici se simte ca la el acasă; aici, unde pînă și artiștii bîjbîie, dovadă că nici ei nu au arta aici (a se vedea tot degetul mic). Prezența lui în intimitatea artistului e providențială. Înzestrat cu opinii și vocabular de specialitate, se simte capabil și ține morțiș să influențeze pînă la determinarea concepției unui artist. Devenit critic de artă ad-hoc consideră legitim să fie chemat peste tot. E moașa care se vrea de față oriunde se naște noul. (Unii spun cu ingratitudine: „ca musca la arat").

După un eșec, bineînțeles că nu capitulează, cel mult își mută vadul. Chestie de structură! O întîlnire cu el îți dă întotdeauna sentimentul paradoxal că timpul trece încet și că ești în întîrziere. Dacă ești numai amator de artă, scapi cu o simplă dizertație, dar în cazul în care ai ghinionul să te confunde cu un pictor sau sculptor, situația se complică. Snobul se hazardează în **descoperirea** ta, pentru că marea lui slăbiciune sînt descoperirile. În această privință e maniac. A descoperit pînă acum arta populară, țigările Pall Mall, Ossacip, microbarul, revelații provizorii pînă la noua descoperire care speră să fii tu. Da, tu, pentru că ești un geniu. El te-a descoperit. Și dacă totuși, pînă la urmă nu-i pari interesant, te lasă și se întoarce la descoperirea lui anterioară: Un oarecare. E o descoperire recentă, făcută la cinematograf, care i-a modificat optica cu un număr substanțial de dioptrii.

Snobul... Dicționarul Limbii Române Contemporane îl prezintă ca pe un simplu admirator, fără discernămînt și exagerat a tot ce e la modă.

„Fie, se consolează el, nu este singura nedreptate prin care societatea se face vinovată față de cei ieșiți din comun".

Val. Chendea

AUREL NEDEL

PORTRET DE FATĂ

AUREL NEDEL

Pictorul Aurel Nedel se află la prima expoziție personală. Nu este însă, propriu zis, un debutant. În ultimii 8 ani, lucrările sale au putut fi văzute în multe expoziții din țară și străinătate. Modest, exigent cu sine, A. Nedel nu „se arată" niciodată fără să treacă lucrurile autentice de cele care țin de simplă abilitate, sau de unele concesii făcute spectaculosului.

El merge încet pe linia unei evoluții sigure, fără a-și „arde" etapele, dar și fără a le exagera. Expoziția însăși conduce la această constatare. De la „Portret de fată", realizat cu mulți ani în urmă, pînă la „Peisaj pe Siret", lucrat recent, calea parcursă este semnificativă. Oriunde s-ar găsi pe această cale, A. Nedel rămîne, în genere, egal cu sine. Firesc, în evoluția sa, el pare continuu stăpînit de necesitatea căutărilor spre a oglindi realitatea în întreaga ei complexitate.

Subiectele sînt culese (mai cu seamă, *alese*) din tot ceea ce poate oferi viața noastră de azi. De la „Portret de adolescentă" la remarcabilul „Portret al unui prieten", de la „Oțelar hunedorean" la delicatele „Flori violete", de la „Natura statică în cărți", la „Fabrica de cherestea", universul lui se înfățișează divers și actual.

În toate aceste lucrări — și în deosebi în numeroasele portrete — artistul se arată preocupat de ceea ce este caracteristic pentru epoca noastră.

Artistul tinde să-și surprindă *eroii* în chiar procesul muncii. Incandescența cuptorului este prezentă în „Portret de oțelar". „Inginerul" are în față o documentație tehnică. „Pictorul", în interesantul „Autoportret în roșu", pare coborît, într-un amurg cald, din chiar atelierul său. Noul peisaj industrial i-a inspirat pictorului cîteva lucrări valoroase, dar ne-am fi așteptat ca Nedel să vină cu o prezență mai masivă care să-l definească și în raport cu aceste teme cheie pentru verificarea talentului unui artist.

Expoziția pictorului A. Nedel indică — după cum am mai arătat — cîteva etape net distincte. Interesantă ca viziune, paletă și construcție — făgăduind realizări viitoare — este etapa „Siret". Puțin reprezentată (două-trei peisaje), ea arată o netă diferențiere față de pînza cu „Pomi înfloriți". Pînzele respective sînt distanțate ca dată și ca valoare a realizării. De la dezlănțuirea tinerească, dar insuficient stăpînită din „Pomi înfloriți", pînă la tehnica precisă și gîndul bine exprimat din „Peisaj pe Siret" e o cale lungă și ascendentă.

Este de așteptat ca acordurile proaspete care au apărut la Nedel să ducă la noi rezolvări, la o maturitate mai pronunțată.

Vera Lungu

FLORICA IOAN

Dominanta expoziției o constituie seninătatea. Nici un accent dramatic, nici o notă de patos, frecvente în unele expoziții de sculptură, nu tulbură sobrietatea lucrărilor.

Elocvența Floricăi Ioan stă în acordul motivului cu mijloacele de realizare, ceea ce dovedește o apreciabilă practică și o cunoaștere a

posibilităților proprii. Astfel, formele ample și decorative sînt temperate cu căldură și reduse la cerințele subiectului. „Maternitate", „De ziua mamei" și „Tinerețe" sînt caracteristice în acest sens. O grație, un specific feminin îmbracă aceste lucrări într-o suprafață sensibilă, uneori însă prea egală, ceea ce duce la monotonie. În extrema opusă se situează portretul „Creangă", încărcat de grafisme de prisos, care bagatelizează formele masive concordante cu tema. Această deficiență este mai vizibilă în portretul „Enescu", unde geometrizarea planurilor sărăcește forma. În relieful „Santier" compoziția inexpresivă prejudiciază ansamblul, frumos tratat ca suprafață. Din acest punct de vedere, relieful în lemn „Floarea soarelui" este mult mai izbutit.

„Ciobanul colectivei" cioplit în travertin și nudul în marmură, două lucrări opuse ca factură și conținut, dovedesc străduința autoarei de a găsi soluții plastice adecvate subiectului. În acest spirit sînt realizate relieful „Familia", desfășurat pe un volum cilindric, portretele de copii sau lucrarea „Cules"", în teracotă.

În expoziție mai figurează o serie de desene în tuș, în majoritate, studii pentru compoziție, pătrunse de aceeași sensibilitate care ne relevă și calitățile de desenator ale autoarei.

Din cele 27 de lucrări expuse, 21 sînt executate în „materiale definitive": bronz, piatră, marmură, ciment, lemn sau metal (materiale care implică dificultăți sporite față de modelajul în lut), imprimînd expoziției o notă de varietate și maturitate.

Pavel Blindu

TRAIAN BRĂDEANU

În cercetarea creației pictorului Traian Brădeanu se insistă de obicei asupra activității și calităților lui de desenator și această primă atenție acordată graficei lui nu este întîmplătoare. Prima expoziție personală, în 1957, la numai un an de la absolvirea Institutului, a fost consacrată desenelor. Cu această ocazie artistul s-a afirmat ca un grafician virtuos, dotat cu sensibilitate și originalitate.

În expoziția personală recentă, grafica lui a ocupat un loc important. Acest prestigiu l-a cucerit prin ilustrarea a numeroși autori, dintre care: Rebreanu, D. Anghel, Eminescu, Sahia. În acest domeniu, Brădeanu se afirmă nu ca un ilustrator de carte propriu zis, ci ca un ilustrator al vieții pe tema unei cărți. Observator atent și perspicace, artistul pătrunde aspectele vieții în intimitatea lor și înregistrează particularitatea momentului. Acesta este secretul forței evocatoare a ilustrațiilor lui, iar virtuozitatea de desenator, departe de a fi ușurință, este rodul efortului permanent de selecție a mijloacelor de exprimare și a deselor reveniri pe aceeași temă.

Talentul remarcabil de desenator în cazul lui Brădeanu constituie o completare a personalității lui, pentru că Brădeanu este în primul rînd pictor, atît prin formație cît și prin construcție sufletească. Sensibil și receptiv, dotat cu un pronunțat simț coloristic, se bucură de o fericită organizare interioară și de echilibru moral, calități de care este conștient și pe care-și sprijină activitatea creatoare.

Părerea unanimă (împărtășită și de pictor) potrivit căreia desenul lui Brădeanu este mai realizat decît pictura lui impune unele rezerve de ordinul specificității genului. Mai puțin expeditivă ca tehnică decît desenul, pictura implică probleme mult mai complexe, între care închegarea unei viziuni picturale personale, deci necesitatea unui timp mai îndelungat.

Brădeanu nu a realizat încă această performanță. Ultima lui expoziție personală ni-l dezvăluie într-o desfășurare amplă de căutări, uneori contradictorii, dar întotdeauna merituoase. Rezultatele la care ajunge nu sînt întotdeauna fericite și autorul afirmă primul acest lucru.

Remarcabilă este suma acestor realizări, concretizate în ultimele peisaje. Aici, elementele constitutive: dealuri, arbori, case etc. sînt tratate ca pasaje de diferite tonalități, dintr-un ansamblu ce se desfășoară vast dincolo de hotarele tabloului. Nefiind fragmentat de elemente întîmplătoare, peisajul cîștigă astfel în unitate, armonie și nuanțare. Aceasta este evident o viziune majoră, la care Brădeanu adaugă un sens nou încercînd să dea suprafețelor intensitate de volum.

La treizeci și șase de ani, Traian Brădeanu se afirmă ca un pictor reprezentativ al generației tinere, talentat și neobosit căutător de forme plastice la înălțimea esteticei noastre contemporane.

Aurel Moraru

NOȚIUNE ȘI POEZIE

Cerebralizarea emoției, intelectualizarea ei, despre care vorbesc frecvent criticii literari, constituie cu adevărat particularități caracteristice creației anumitor poeți, dar evident în acest caz e vorba de două aspecte și anume de latura cerebrală și de cea senzorială și afectivă. Materialismul dialectic afirmă realitatea interacțiunii între gîndire și senzație, conținutul intelectual, viața intelectuală mai intensă și cu anumite trăsături specifice punîndu-și amprenta și asupra modului de a recepta senzitiv și emoțional lumea. Sub înrîurirea gîndirii, percepția estetică primește diferite tonalități, pe care criticii le analizează folosind rezultatele acestei analize drept criteriu de diferențiere în planul respectiv al diferitelor stiluri artistice (luînd noțiunea de stil într-un sens foarte larg). Tonalitatea perceperii detaliului, de exemplu, fiind mai cerebrală sau mai puțin cerebrală în cadrul artei, ea rămîne firește artistică, poetul — căci despre poezie vrem să vorbim — posedînd întotdeauna capacitatea de a percepe viu obiectele lumii. Dacă această facultate este evidentă la poeți ca Arghezi, Beniuc, Zaharia Stancu, ea nu este mai puțin intuibilă în poezia folosind uneori motive livrești, asociații cărturărești cu un subtil fond intelectual ca a lui G. Călinescu.

S-a remarcat în vremea din urmă, în numeroase articole și dezbateri o anumită tendință manifestată în unele poezii apărute în volume sau în presa literară, constînd în substituirea imaginii și a generalizării artistice, a ideii artistice prin ideea teoretică. Tendința aceasta abstractizantă îmbracă forme variate, ea manifestîndu-se mai acut la poeții cu preferințe pentru poezia de idei.

Dacă această eroare o întîlnim la unii poeți tineri cu mai puțină experiență, ea apare și la unii poeți cu o intensă experiență de care critica cred că trebuie să se ocupe chiar mai atent, întrucît producția acestora din urmă constituie un fel de modele pentru începători.

Discutînd ultimul volum al poetei Nina Cassian „Să ne facem daruri", critica a relevat producțiile remarcabile, dar a stăruit după părerea noastră insuficient asupra efectelor produse într-o serie de poezii de cerebralizarea excesivă.

În poezia *Triumf*, Nina Cassian scrie:

Fotografiez, în fiecare clipă / fața nevăzută a l… rilor, / pînă cînd jerbe de sensuri / îmi luminează …toarea

Poeta vrea să exprime ideea comună că analizează realitatea, iar în momentul cînd descoperă esența realității, se bucură. Ea comunică acest adevăr într-un limbaj figurat, care însă nu transformă versurile în poezie. Poetă inteligentă, cu o capacitate metaforică incontestabilă, Nina Cassian face în acest caz operă de analiză metaforizată, și nu numai în acest caz. „Ghidul vorbea despre Istorie, / și-mi dizolva personalitatea / ca pe un cristal de zahăr / în ceaiul străveziu al timpului". *Istorie*, chiar cu literă mare, rămîne o abstracțiune, ceaiul străveziu al timpului nu sugerează aproape nimic, în rest se dă descrierea analitică a unei stări sufletești. „Atunci concep că-mi este dată mie / suprema altitudine umană" (*Identitate*). „Concep" are exact rezonanțele pe care le-ar avea într-o lucrare științifică.

„Curajul" de a folosi noțiuni abstracte este lăudabil — nu avem nici o aversiune față de introducerea acestor noțiuni în poezie, cu condiția ca într-adevăr să se realizeze o poezie.

În „Extaz" se vorbește despre niște pești astfel: „din boturi le curge un palid delir taciturn", imagine care și-ar mai găsi suportul în anumite stări de halucinație, dar cînd poeta adaogă: „fără să atingă timpanul văzduhului, și desenează / cu cozile lor conturul vitezei, cifra luminii", ea ne strămută în domeniul abstracțiunii pure, neasociată cu nimic viu. „Dorul meu de cunoaștere invadează totul, / și nimeni nu se teme de mine, / cu excepția Erorii". (*Cunoaștere*) — e un enunț analitic și nimic altceva.

Metafore folosesc nu numai poeții și prozatorii ci și criticii, oamenii de știință și oamenii în relațiile lor cotidiene, dar nu întotdeauna metaforele care „merg" într-un tratat științific sau într-o pagină de critică se justifică și în poezie, căci într-o lucrare științifică metafora poate avea mai mult funcția de a aproxima pe cînd în poezie ea trebuie să comunice un mod de a percepe viu și original obiectul, de a adopta față de el o anumită atitudine afectivă. Metafora „să nu mă ningă ipoteze" (*Ora clară*), s-ar potrivi după părerea noastră, într-o descriere plastică a unui personaj făcută de un critic, dar nu în poezie. Firește, poeții nu asociază, pentru a sensibiliza, numai elemente abstracte sau tocite prin frecventă utilizare cu elemente concrete, ci și invers, ei compară elemente concrete cu elemente abstracte sau relativ abstracte, obținînd efecte remarcabile. Cînd însă se compară „iarba galbenă, albastră... cu un reper" (*Grîu de ianuarie*), comparația nu are nimic poetic, ea fixează, clasifică elementul viu în cadrul elementelor percepute teoretic.

Valuri de abstracție care anulează poezia se revarsă într-o serie de texte care își propun să exprime meditația asupra unor „probleme" teme generale sau idei dezbătute pe larg în operile filozofice. „Portretul timpului" făcut de Nina Cassian iese din registrul poeziei și trece tot în acela al analizei vag colorată de metafore: „Timpul are în ochi transparențe / de culoarea cunoașterii / și un surîs nevăzut / care precede răsăritul / și durează dincolo de amurg".

Poezia lui T. G. Maiorescu *Șalupa cometă* (Gazeta literară, 24 octombrie 1963) începe sub forma unei relatări modeste sub raport artistic: „Nazim s-a contopit cu vîntul, cu marea, cu stelele / El nu mai e. / Doar vîntul, doar marea, doar stelele / îngînă o poveste despre o noapte de vară / — N-au trecut nici treisprezece ani — / dar noaptea aceea a intrat / în istorie". Finalul ei sună astfel: „din valurile vînăt violete / șalupa-cometă. Ea n-avea nici o lumină de recunoaștere / pe bord. / N-o vedeau grănicerii / s-a apropiat cu luminile stinse / dar noi o vedeam / în ea arde inima unui Om".

După cum se știe, Gorki se socotea îndreptățit să scrie cuvîntul Om cu literă mare, indicația o dădea însă într-un text cu caracter teoretic și marele prozator nu se gîndea că prin acest procedeu tipografic, care poate să precizeze stima pe care o avem noi față de om și să sugereze măreția omului și a înfăptuirilor lui, cuvîntul ca atare se investește numaidecît cu virtuți poetice. Manipularea într-un sens sau altul a semnelor tipografice poate juca un anumit rol în cadrul comunicării unui conținut poetic, un rol însă cu totul secundar, căci, evident, poezia trebuie să rămînă poezie, cu sau fără convenții tipografice. După cît se pare însă, unii poeți înclină să investească pe tehnoredactor cu virtuți de care el nu poate dispune. Versurile citate din poezia *Șalupa-cometă* rămîn incolore și foarte învecinate cu abstracțiunea dacă nu teoretică cel puțin publicistică, în ciuda folosirii majusculelor.

Că acest procedeu e socotit de către unii autori de poezii ca avînd proprietăți miraculoase o confirmă, de pildă, și următoarele strofe publicate în *Tribuna* (5 dec. 1963) semnate de Negoiță Irimie: „cine rîde de Timp / vreau să știe: / să plece, să fugă departe / căci Timpul cu a lui spadă vie — de noi oricînd îl desparte. / Dar nu și de moarte.

„Om", „Timp", „Spațiu", „Istorie", scrise cu majuscule sau nu, rămîn în aceste poezii concepte, noțiuni, iar versurile respective, relatări cel mult publicistice. Una dintre consecințele firești ale pătrunderii abstracțiunii în poezie este anemierea ei, diluarea emoției pînă la dispariție. Poetul căzut sub imperiul gîndirii abstracte procedează la încălcarea unor principii elementare ale reflectării estetice, încercînd să-și sporească forța de impresionare estetică prin recurgerea la analogii teoretice. Într-o poezie intitulată *Te iubesc, destin comunist*, întemeiată pe nobilul sentiment al devotamentului total pentru cauza comunismului, Cezar Baltag se străduiește să ne insufle vigoarea și farmecul sentimentului său, la care subscriem cu toții: „Eu te iubesc, destin comunist / Al trecerii mele prin lume / Cum își iubește ziua amiaza și crinii / Anotimpul în care înfloresc — / Cum își iubește steagul culorile — / Și Oltul malurile, deopotrivă". Ce reiese din aceste versuri? Dragostea poetului ar fi la fel de puternică pe cît este dragostea care leagă „ziua" de „amiază" (de ce de amiază și nu de zorii zilei ?). Ea s-ar putea compara doar cu iubirea pe care steagul „o poartă culorilor" și „Oltul — malurilor".

Oare are vreun sens să vorbim de dragostea zilei pentru orele de amiază? Despre această relație abia dacă se poate vorbi figurat. Poetul vrea să transfere sentimentului său o trăsătură a unui alt fenomen care nu posedă însă această trăsătură. Se poate oare spune că steagul își iubește culorile și Oltul malurile? Oltul „aderă" la malurile lui, cu virtutea legilor gravitații etc. nu poate curge decît printre malurile lui; aceasta este firește o legătură indestructibilă, puternică, dar analiza ei ne poartă în domeniul gîndirii teoretice științifice, comparația cu această legătură poate duce la o caracterizare, clasificare sub raport științific a trăiniciei sentimentului poetului, dar nu e însoțită de transferul specific metaforei poetice. Este vorba, evident, de o confuzie între comparația artistică și cea teoretică care, în ultimă instanță, duce la anularea efectului artistic.

Problema psihologiilor abstractizate, sofisticate, atinsă în treacăt de M. Novicov, este mult mai acută în poezie decît în proză. Autorul care și-a „supracelebralizat" percepția crede că poate identifica relații extrem de subtile între fenomene, dar această finețe se subțiază atît de mult încît fie că nu se mai asociază cu fiorul poetic, fie că acest fior este imponderabil, astfel că poezia își pierde în fond consistența ei emoțională. Făcînd bilanțul jocului de nuanțe, rămîi la urmă cu foarte puțin și uneori chiar cu nimic. Orice s-ar spune, cerebralizarea excesivă duce la poezia „turnului de fildeș" a întreruperii comunicației cu modul de a percepe al cititorilor. Maturizarea intelectuală și sofisticarea psihologică sînt două aspecte opuse, sofisticarea relevînd de regulă un îndelung exercițiu intelectual în sine, departe de contactul și cunoașterea realității.

Într-o poezie a lui Nichita Stănescu, care vrea să fie o artă poetică (*Ars poetica* — Gazeta literară, 29 noiembrie 1963) citim: „Îmi învățam cuvintele să iubească / le-arătam inima / și nu mă lăsam pînă cînd silabele / nu începeau să bată".

Ce poate spune acest vers despre silabe care au început să bată?

Iar Cezar Baltag — pe care l-am mai citat — crede că timpul — personaj favorit pe cît se vede al unor autori — și-ar „opri bătăile inimii".

Abstracțiunea transformată în demiurg poetic se dezlănțuie și duce la construcții paradoxale și chiar hilare. Darie Novăceanu face unor tineri căsătoriți urarea, altfel firească, de a avea urmași, în felul următor: „Scrie-va prin vîrste trecerea-n departe / scîncet de copil, precum toamna / păsările ce se duc în altă parte / drumul cu aripa și-l însemnă". Pe lîngă exprimarea contorsionată, strofa se „remarcă" prin finalul ei nepotrivit: păsările nu lasă nici o urmă în zbor, iar poetul a intenționat să ureze tinerilor căsătoriți exact inversul acestei situații.

Țin să precizez că aspectul discutat în aceste rînduri nu caracterizează poezia noastră în ansamblu, ale cărei succese remarcabile sînt indiscutabile și nu reprezintă în genere, producția poeților din care am spicuit exemplele citate. Observațiile de față subliniază încă o dată necesitatea unei exigențe sporite din partea creatorului față de propria lui operă, problemă dezbătută și în cadrul ultimei plenare a comitetului Uniunii Scriitorilor.

C. Jalbă

Din descoperirile arheologice de la Constanța

SUB SEMNUL EXIGENȚEI

OBSERVAȚII PRIVIND EVOLUȚIA A DOI TINERI POEȚI

Rare sînt cazurile cînd tinerii poeți își găsesc profilul cu ușurință și „din prima lovitură". Puțini sînt cei care, dovedind vocație poetică, au și instinctul mai precis al liniei lor proprii.

Citesc, sub acest unghi de vedere, volumul „Ochii", scris de unul din poeții tineri, Leonida Neamțu. Găsesc în el două planuri distincte, unul în care poetul „se ghicește" mai bine și altul în care se depărtează de adevăratele lui posibilități. Iau, de exemplu, poezia „Cazemata" (pag. 44). Este vorba de ruina sinistră a unei fortărețe subterane pe care: „Fulgii de nea prin ierni au ocolit-o / și rîul mai la stînga a cotit-o". Sfîrșitul poeziei este următorul: „Pe veci neputincioasă, stă sub văzduhul lin / umplîndu-se încet cu propriu-i venin". Mai întîlnesc o poezie închinată memoriei lui George Enescu (pag. 26), din care extrag următoarele: „Oedip cu ochii scurși, înfrînt și neînfrînt / în urmă lăsă Teba cu rugurile în vînt. / El trece pe pămîntul ce parcă vrea să-l țină /, zmulgîndu-se dintr-însul ca dintr-o rădăcină." Versurile sînt vădit izbutite, de un tip asemănător cu cele citate întîi. O poezie „pe motivul unui cîntec revoluționar", unde e vorba de un cuplu de tineri închiși la Doftana (pag. 38) spune: „Alături de tine țin pasul și sper / vom sparge și zidul și gratii de fier / la ceasul știut în zorii de ghiață / gata de moarte, gata de viață". Ultimul vers ni se pare pe cît de simplu pe atît de profund. El definește, în fond, eroismul revoluționar.

Pentru a ne apropia și de „tentația" filozofică a poetului, vom semnala alte cîteva versuri din bucata „Nu pot să stau nici o clipă departe" (pag. 30): „Omule! Pe cutele adînci și încîlcite / ale chipului tău ars și brăzdat / ca pe un drum fără de sfîrșit / călătorește veșnicia în caleașcă de foc." Deși în pragul abstractizării, versurile acestea sînt vrednice de menționat și ele cuprind, în formă concentrală, o idee înaltă și complexă, pe care am defini-o ca fiind a măreției efortului uman.

Cum se împacă însă exemplele de mai sus — care înfățișează un poet de viziuni sobre, bine închegate și precis conturate — cu altele, ca acelea din poezia „Văd cum timpul" (pag. 53). Este vorba de marele „timp", care nu prea se înțelege ce înseamnă nici chiar dacă ai citit cumva în ajun „Critica rațiunii pure" și ai în minte lista categoriilor kantiene: spațiu, timp etc.: „Văd cum timpul își întoarce încet fața spre mine. / Ce chip bărbătesc, ce ochi adînci ai tu, timpule! / Tîmplele triunghiulare (?) ridicate peste constelații / prin care pulsează veacurile ca sîngele / alternîndu-și deceniile într-o coloană de foc". Întîi, e foarte straniu că se poate „alterna" ceva într-o „coloană", și apoi ce anume comunică strofa de mai sus? Dîndu-și seama că „timpul" acesta este totuși un vacuum, poetul vrea să-i găsească unele caracteristici concrete. Atunci descoperă pe trupul lui niște „dungi vineții" și ne explică: „aici au tăiat baionetele". Infinitul e marcat de o cicatrice... de baionete. Oricît ar fi de bine intenționat mesajul unor asemenea versuri, lăsăm cititorul să judece plauzibilitatea imaginii.

Din nefericire, această a doua categorie de versuri ale lui Leonida Neamțu sînt peste măsură de multe, sînt copleșitoare în volum. Nu numai că poetul construiește comparații de nesusținut ca aceasta: „Uzinele înconjoară cetatea în cerc deschis / ca un refren de flăcări năpraznice" (de ce „refren"?) și altele asemănătoare, dar practică foarte des un sistem de strofe în care versurile stau împreună ca lupul, capra și varza: „Cîntă salcîmii la marginea șesului nemărginit / vulturii se clatină pe sus amețiți de aripi / caprele negre-și arcuiesc coarnele la trecători". Nu putem surprinde, nici în cadrul poeziei întregi, nici în înșiruirea versurilor citate, un proces asociativ oricît de „ascuns". „Salcîmii" stau lîngă „caprele negre", acestea au ieșit la „șes" și împung „trecătorii" etc. Nu putem uita că tot lui Leonida Neamțu îi aparține imaginea, devenită populară printre cititori: „Văd vulturii galopînd pe cer".

Leonida Neamțu cultivă uneori versul incongruent, ca să întrebuințez un eufemism, cu o dezinvoltură mult mai mare decît rîvna pe care o depune spre a păstra linia bună a poeziei sale. Sensul — un sens sau altul — pe care poetul vrea să-l dea unei însemnate părți a bucăților din volumul „Ochii", se volatilizează, după lectură, foarte repede. Aș putea spune că aceste versuri au în majoritate un caracter eteric, gîndindu-mă firește nu la eterul înălțimilor, ci la acela din flacon, care bate — în materie de evaporare rapidă — și benzina și amoniacul, provocînd răceala specifică volatilizărilor.

Pentru un poet, ale cărui însușiri reale critica le-a reținut cu prilejul apariției primului său volum, „Cîntecul constelației", aspectul nemulțumitor al atîtor poezii din „Ochii" nu poate avea decît o singură explicație: o insuficientă adîncire a experienței de viață, unită cu un neîndestulător efort de a adera pe deplin la profilul propriu. Cei doi termeni se completează dealtminteri unul pe altul: în măsura în care o experiență de viață este aprofundată, ea ajunge prin a se contopi cu tine însuți. Multe poezii din noul volum al lui Leonida Neamțu, relative la realitățile noastre actuale, privesc aceste realități prea tangențial, și nu în implicațiile lor centrale, fundamentale.

Nu ni se pare deloc că Leonida Neamțu n-ar putea depăși decalajul prea mare, care se constată în multe poezii din „Ochii" (volum stagnat față de producția sa anterioară) decalajul între ceea ce Dumitru Micu denumea „o aspirație emoționantă spre tot ce e înălțător" și, pe de altă parte, ceea ce același critic sesiza ca „atitudine oarecum sfioasă" a poetului față de realitățile noastre actuale. Personal cred că Leonida Neamțu ar putea ajunge la o mai mare consecvență cu lozinca pe care singur și-o fixează, la un moment dat: „Scrie poete, pentru contemporani / versuri pe harta distanțelor cosmice". Există, de exemplu, în culegerea „Ochii", o poezie aplicată unei teme interesante, atingînd însă o problemă general omenească, aceea a „umanizării" gloriei. Această poezie este remarcabilă, prin tonul ei grav și spiritul ei de închegare, cu totul „antivolatilizant". Ea se numește „Oamenii trec mereu". Așteptăm de la poet versuri dedicate problemelor centrale ale vieții noastre actuale, realizate însă la nivelul poeziei acesteia.

Acul busolei pare mai stabil în a exprima preferințele și timbrul poetului Florin Mihai Petrescu din al doilea volum de versuri al său intitulat „Perspective". Prin aceasta voim să spunem numai că poetul ni se pare mai matur, mai cristalizat ca individualitate umană. Aceasta nu înseamnează că „eroul liric" al său este mai realizat, în componentele lui cele mai semnificative. Acest erou rămîne încă un prea mare sentimental. Faptul conferă, fără îndoială, versului lui Florin Mihai Petrescu o căldură, un climat afectiv, acompaniat de „sonorități în surdină", cum a spus Demostene Botez, cu prilejul apariției primului său volum intitulat „Stele roșii". Astfel de elemente de delicatețe, de „crepuscularism" ieșean, rămîn însă persistente — de o persistență pe care autorul nu o poate înlătura. Încărcăturile sufletești care se nasc, de obicei, sub un semn mai sever și mai bărbătesc, lipsesc. Sentimentalismul stăruie prea mult — fie și sub forme atractive — acolo unde el ar trebui dozat cu mai multă rigoare pentru a ridica diapazonul poeziei și conținutul ei de energie specifică. Bucata „Foc nestins" (pag. 7) ne vorbește despre focul nestins al poeziei, văzut într-un spirit de responsabilitate umană. În ciuda cuvintelor care arată elan, tonalitatea ei este aproape melancolică. Predispoziția aceasta pare a fi o „cochetărie" înnăscută a poetului. El adresează poeziei aceste cuvinte: „Dezvăluie-mi curatele comori / din inimile oamenilor care / aruncă-asupra nopții albii zori / și soarele pe boltă-l trag din mare". Exprimarea e frumoasă. În strofa imediat anterioară, de dragul unui efect patetic cu orice preț poetul introduce însă, în mod retoric un „viscol", prin care vrea, cu siguranță, să simbolizeze grijile și suferințele diverse legate de viață personală a fiecărui om: „Arată-mi frumuseți nemaivisate / și visuri care acuma-s frumusețe / chiar dacă viscolul în față-mi bate / și lacrima stă gata să înghețe". Cuvîntul „viscol" ni se pare aici strident. Procedeul caracterizează perfect lirica lui Florin Mihai Petrescu. Strofa finală a aceleași poezii este mult mai sugestivă și face aluzie la frămîntările sufletești subiective, într-un mod mult mai discret: „Abia atunci m-oi domoli puțin / ca rîu — ajuns la marginea cîmpiei / în mările mulțimii să revin / prin tine, foc nestins al poeziei". În „Contemporaneitate", Fl. Mihai Petrescu definește din nou aspirațiile sale poetice. Această poezie mi se pare, ca factură, una din cele mai inspirate ale volumului său: „Un suflu de renașteri mă bîntuie mereu / purificîndu-mi gîndul și inima și trupul. / Ascund cristalizate tării de minereu / și molciuni de-albine cînd vin să umple stupul". Strofa următoare exprimă iarăși, dar izbutit, o confesiune: „Mă cert cu mine însumi și rareori mă-mpac / o liniște de aur durînd doar o secundă. / Mă mulțumește numai tumultul acestui veac / cu care orice fibră din mine se confundă".

După autoenunțările de crez de mai sus — în care transpare, suficient talentul poetului — ne așteptăm ca ele să fie traduse în fapte. Volumul „Perspective" în totalul său, se caracterizează printr-un neo-declarativism afectiv. Arcul supapei sentimentaliste, prea relaxat, dă drumul la versuri ca acestea: „Seară de-april, seară de-april / cu gene prelungi și ochi de copil" și altele asemănătoare („Seara", pag. 83) sau la strofe de-a dreptul „de album", ca următoarele din poezia intitulată „Trandafirii" (pag. 85): „Îi văd și-i presimt ca-ntr-un vis / ce se-nfiripă aeve /. Cît de candizi s-au deschis / din zbuciumatele seve".

Minuind în mod mai cumpănit decît alți poeți metaforismul astral, posedînd un fluid liric mai puțin discontinuu, armonizînd mai mult ideile, construind mult mai clasic (deși de multe ori pe drumuri bătute), Florin Mihai Petrescu manifestă totuși, în producția sa recentă, elemente de inerție care în ultimul volum par a se fi accentuat, în raport cu primul.

Conținutul volumelor noi ale ambilor poeți asupra cărora ne-am oprit, arată o dată mai mult că în poezia tînără trebuie să se manifeste o exigență mai mare, atît din partea autorilor înșiși, cît și din partea criticii literare, atunci cînd e vorba de acel prag important de evoluție, reprezentat de o „a doua culegere".

Dragoș Vrînceanu

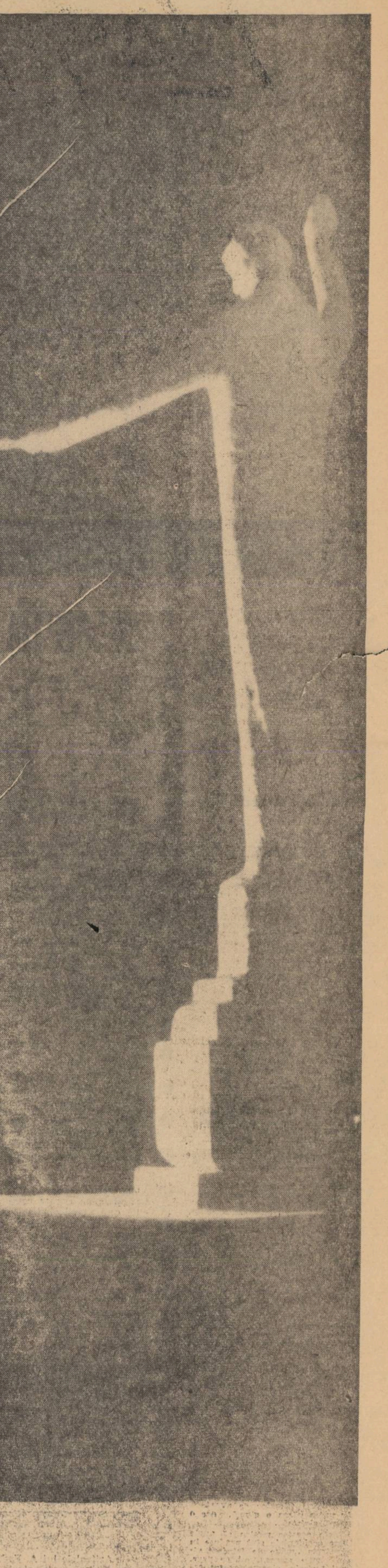

EUGEN CIUCĂ: DIRIJORUL

NOTE DESPRE ROMANUL DE AVENTURI

Romanul polițist ca atare este un produs al capitalismului. Treptat, el a devenit eczema lui literară.

Reflectînd consecințele unei orînduiri exploatatoare — desfrîul sardanapalic, mizeria, crima și banditismul — literatura senzațională demască, prin însăși existența ei, un sistem economic inuman, imperialismul. Ajunsă azi la o „înflorire" uriașă, cînd rotativele varsă tone din acest produs toxic, se constată că adevărații criminali nu sînt cei din pagini, ci acei care le produc. Criminalitatea în occident crește în raport cu tirajele. Gangster — carte — cititor — cititor devenit gangster este un cerc vicios propriu orînduirii care trăiește (și educă) în spiritul devizei homo homini lupus.

Rolul „neutru" pe care unii teoreticieni l-au acordat speciei senzaționale, ea nu l-a avut și nu-l are, atît în capitalism cît și în socialism. Gradul de **„evadare"**, de **„exercițiu intelectual"** este ilustrat suficient de presiunea „culturală" menținută în apus de către industriașii crimei anticipate.

Trecerea la socialism prin schimbarea revoluționară a bazei economice și, implicit, transformarea relațiilor sociale, a imprimat un conținut cu totul diferit literaturii noastre în genere, inclusiv romanului polițist. S-au păstrat, în ceea ce îl privește, doar canoanele formale, sistemele de punere în ecuație (și de soluționare) a subiectelor. Noua realitate oferă alte „enigme polițiste" iar cărțile au altă finalitate. Scopul lor este, în primul rînd, educativ, cultivînd în cititor sentimentul patriotic, dragostea față de cuceririle revoluționare. Concepția noastră asupra romanului „polițist" este opusă celei comercializante burgheze, nu fără a avea însă în vedere setea de senzațional, de dinamism a cititorului tînăr. Ea consideră specia la egalitatea de drepturi cu celelalte. Acum putem vorbi despre o literatură de aventuri ca despre o literatură artistică angajată în același proces de formare a conștiinței socialiste, întrucît ea tinde spre analiza complexă și în adîncime a cauzelor obiective ale faptelor și nu urmărește doar intriga captivantă purtată de personaje schematice. Pentru mulți autori în Occident tendința de a dezvălui adevărații vinovați nu poate să nu ducă la rădăcini sociale: structura unei societăți prost alcătuite (vezi Peter Cheyney „Acest om e primejdios"). Dar bineînțeles, regulile romanului „polițist" de succes nu admit investigații „suplimentare". Iar dacă s-au făcut rezultatul a fost ieșirea din sfera romanului „polițist", așa cum se întîmplă la Theodor Dreiser.

Concepția de viață a scriitorului comunist fiind științifică, ea e capabilă de a reconstitui o acțiune veridică însoțită de un proces valoros de cunoaștere artistică. Cum e și firesc, în literatura de aventuri din țara noastră predomină cărțile cu subiecte privind spionajul economic (A. G. Vaida — „Eșecul bandei V 5" și „Drum fără întoarcere" de Tudor Popescu) sau militar (Haralamb Zincă — „Sfîrșitul spionului fantomă") precum și cele care demască comportări pătrunse de morala burgheză („Urmărirea abia începe" de Teodor Constantin). De fapt, cînd poate fi vorba de nereușită în acest domeniu? Cînd evoluția evenimentelor e previzibilă, cînd modalitatea este simplistă, stereotipă, descripțiile — generale, iar clișeul iese mult în evidență. Bunăoară cum este într-o oarecare măsură cazul volumului „Eșecul bandei V 5", în care autorul ascunde, conform unui procedeu arhicunoscut, pe conducătorul grupului de spioni sub înfățișarea celui mai banal personaj, o femeie de serviciu din cadrul Institutului de cercetări nucleare. La pagina 161, ofițerul de securitate anchetează: „N-a fost de față vreun martor? Niciodată? Vă rog să vă amintiți...

— Niciodată... —

— Nici măcar o dactilografă sau un om de serviciu?

— Dactilografele nu intră la nici unul dintre noi. Lucrările le primesc prin secretariat. Femeia de serviciu este o femeie înapoiată și chiar dacă a intrat cu o cafea sau cu un pahar cu apă, cînd discutam împreună, pot să vă asigur că nu putea înțelege mare lucru... — Ieri, cînd a fost inginerul Emilian la dumneavoastră, femeia aceasta de serviciu se afla la institut?

— Da..." etc.

Căpitanul de securitate Pop va reține „în treacăt" acest amănunt relevat și de alt personaj la pagina 169, iar interesul cititorului în continuarea lecturii scade, întrucît, prin cîteva asociații și deducții, va descoperi pe criminal înainte ca autorul să i-l dezvăluie.

Numărul mare de rețete existente obligă pe autori să-ți sporească inventivitatea în compoziție pentru a nu cădea în rutină. Este adevărat totodată că utilizarea metodei realismului socialist, poate determina ca un subiect detectivist să fie dezvoltat într-un valoros roman realist cu o „lume" tipică. De obicei, romanul polițist merge pe linia de mijloc, pe linia epicului predominant. Fabulația, narația subiectului obligă la diminuarea analizei psihologice, a descripției amănunțite. Ritmul evenimentelor, caracterul palpitant, solicită o cît mai puțină întrerupere. Totuși măiestria constă în a realiza cu mijloace puține o carte plauzibilă, nu lipsită de valoare literară.

Morala și concepția despre lume a scriitorului în cazul literaturii noastre fiind comunistă, în virtutea acesteia el își va judeca și prezenta eroii. În romanul intitulat „Sfîrșitul spionului fantomă" de H. Zincă, eroii pozitivi sînt întruchipați de lucrătorii organelor de securitate care trebuie să facă inofensive rețele de spionaj rămase din timpul războiului. Etica lor comunistă se oglindește în marea pasiune pe care o depun în depistarea dușmanului, cît și în încercările de a recupera, de a reeduca oameni care au greșit (marinarul Morărel). Structura cărții lui H. Zincă este bine gîndită, cu originalitate. Autorul reușește bunăoară să concretizeze psihologia cîtorva personaje prin înfățișarea declarațiilor celor prinși, declarații care, totodată, ajută și la avansarea cercetărilor. Dialogurile au vivacitatea specifică existînd și o angajare fățișă a cititorului în acțiunile ofițerilor anchetatori. Deși pe spionul fantomă, Richard Brooke, îl cunoaștem concret abia din ultimele pagini ale cărții, el capătă relief încă de la primele „apariții" cumulînd paradoxal personalitatea cea mai completă din roman. Scriitorul n-a fost departe de a realiza tipul spionului imperialist.

Printre obiecțiile ce se pot aduce cărții, menționăm o ușoară sentimentalizare a eroilor (Panait, Lucian și Lia) care scade din autenticitatea paginilor respective.

Haralamb Zincă, în primul rînd, T. Constantin și alți scriitori cu preocupări evidente pentru această formulă de roman, au meritul de a contribui la reabilitarea unei specii, împinsă la periferia artei de către estetica trecutului.

M. N. Rusu

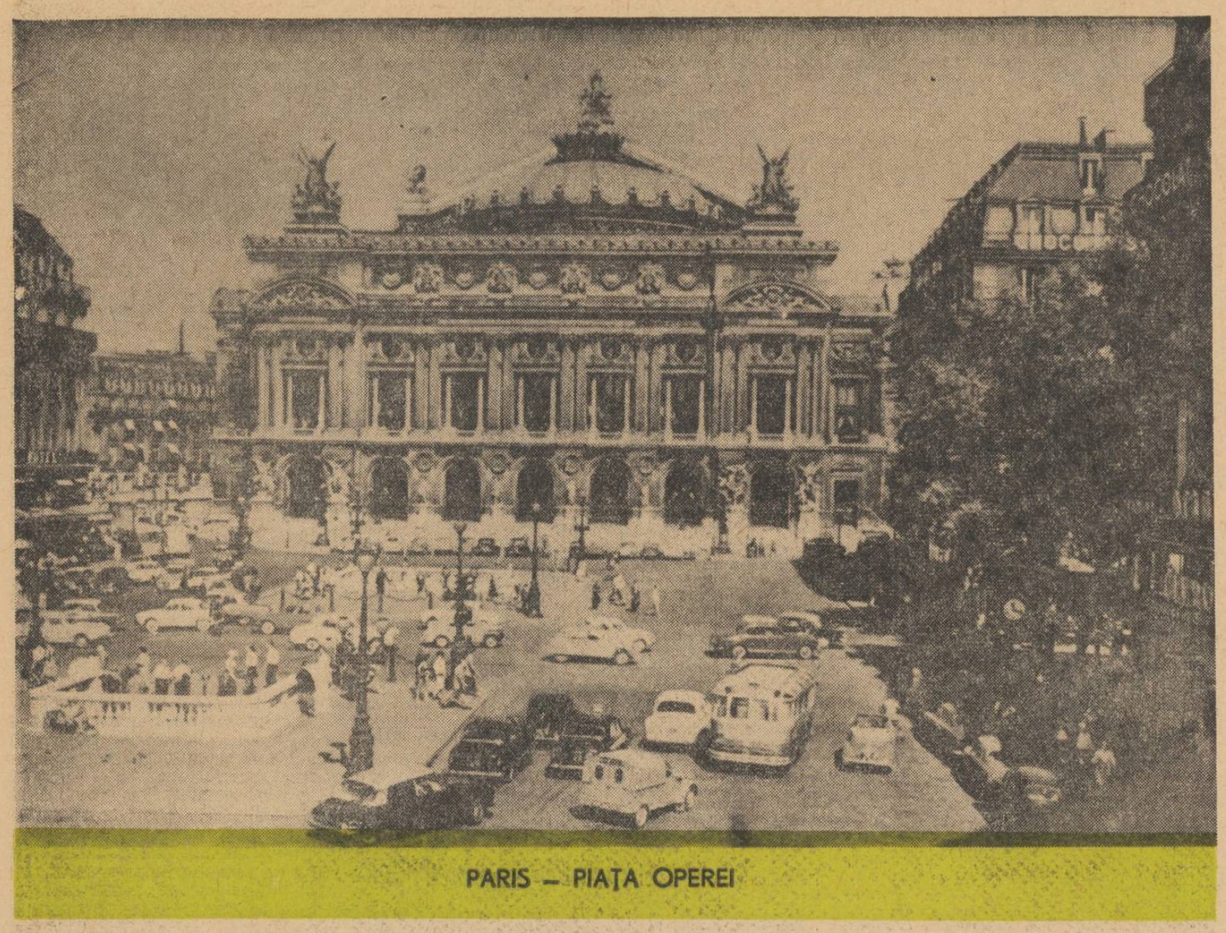

PARIS — PIAȚA OPEREI

In Anglia au fost închise în ultimii zece ani 2.400 de cinematografe. Pentru a avea o imagine a ceea ce reprezintă această cifră, este deajuns să arătăm că mai mult de jumătate din totalul cinematografelor engleze au dispărut de pe harta culturală a țării. În schimb, au apărut numeroase săli pentru jocul de popice, amenajate în fostele cinematografe. Popicele sînt mai rentabile...

În Franța, țară cu tradiție în cinematografia mondială, în prima jumătate a anului 1963 numărul spectatorilor a scăzut cu 7,7 la sută față de perioada corespunzătoare a anului trecut. Pari-

Televiziunea sau mediocritatea filmelor?

sul dă tonul cu cifra cea mai ridicată : o scădere cu 13,7 la sută.

Statistici identice pentru Germania occidentală unde, după cum ne informa de curînd „Frankfurter Rundschau", numai într-un an au fost închise 335 de săli de cinematograf, reducîndu-se implicit în mod simțitor și numărul spectatorilor.

Și o ultimă cifră : în Belgia, conform unei statistici publicate de Ministerul economiei, numărul spectatorilor de cinema a scăzut în 15 ani cu 54 la sută.

Acestea sînt datele. Dar care sînt cauzele ? Televiziunea — era răspunsul cel mai des întîlnit pînă nu de mult. Lumea nu mai merge la cinematograf, pentru că este mai comod să stea acasă și să se uite la televizor, ca și cum radio-ul ar fi trebuit, printre altele, să ducă la dispariția concertelor cu public sau magnetofonul să înlăture discul. Dar trecută prima „furie a televizorului", s-a văzut că altele sînt cauzele.

Statistica infirmă presupunerile că televiziunea înlătură cinematograful. În Italia, de pildă, numărul spectatorilor de cinema a înregistrat o scădere cu mult mai mică decît în alte țări vestice. Fapt care îl face pe Georges Sadoul, cunoscutul critic francez de cinema, să tragă concluzia că, în ultima instanță, este vorba de VALOAREA filmelor prezentate, spectatorii venind la cinema cînd îi se prezintă pe ecran problemele „omului de pe stradă".

Așa că spectatorii „preferă popiecle" filmului, atunci cînd ecranul este invadat de producții comerciale, de filme care pendulează între crimă și viol. Referindu-se la asemenea filme ale cinematografiei occidentale, ziarul elvețian „Neue Zürcher Zeitung" scria că „la baza cinematografului stă RĂUL". Amplul articol al cotidianului din Zürich poate constitui, de fapt, un răspuns la întrebarea : de ce a scăzut numărul spectatorilor la cinematograf ? Despre conținutul filmelor care propagă „răul", „Neue Zürcher Zeitung" scria : „Tema filmelor trezește adesea în om cruzimea... Da, cinematograful a făcut mult pentru popularizarea crimelor...". Atît de mult încît fabricile americane de televizoare au hotărît să monteze aparatelor un ecran de sticlă incasabilă pentru a rezista gloanțelor pe care tinerii le trag în timpul prezentării filmelor de aventuri. Ar putea părea o glumă, dar o glumă sinistră...

Toate acestea pentru că unele filme occidentale sînt produse în adevărate „uzine de fabricat vise" „cum spunea, mi se pare, Emil Ludwig, cinematograful devenind astfel mereu mai mult industrie și mereu mai puțin artă. „Cleopatra" este cel mai scump produs din istoria Hollywoodului... Filmul care va ilustra patru episoade din Biblie a costat pînă acum 20 milioane de dolari... etc., etc. Și atunci, milioanele cheltuite trebuie să producă și „cînd capitalul investit cere dobîndă el nu se oprește să nu trezească în om instincte josnice, setea de sînge și violență", după cum conclude ziarul elvețian. Asemenea filme îl depărtează pe spectator de cinematograf. Împușcăturile nu pot înlocui ideile pe care aparatul de filmat, mereu mai penetrant în lumea spirituală a omului, desigur, atunci cînd face artă, le poate „inscrie" pe peliculă.

Sergiu Brand

COMITETUL DE REDACȚIE

Eugen BARBU (redactor șef), I. D. BĂLAN (redactor șef-adjunct), Marin BUCUR, Gica IUȚEȘ, Al. OPREA (redactor șef-adjunct), Dumitru SOLOMON, Niculae STOIAN, Petru VINTILĂ, Romulus ZAHARIA

CONCEPȚIA DESPRE POEZIE A LUI JOSÉ MARTI

Puține sînt poeziile pe care José Marti le-a publicat în timpul vieții sale, consacrată din adolescență libertății Cubei : două mici volume de versuri „Isamelillo" (1882) și „Versuri simple" (1891). Aceste plachete cuprind poezii lucrate cu profund simț artistic și tot atîta răspundere față de ideile de „cinste și sinceritate într-o lume în care (...) albul și negru ar trebui să-și reconstruiască o țară pe care o neagă ambiția străină". Cuvintele citate le-a spus artistul și omul politic, — a cărei operă poetică și viață alcătuiesc o armonie dialectică desăvîrșită, — într-unul din prologurile care-i precede 2 culegeri de poeme publicate după moarte : „Versuri libere" și „Florile surghiunului".

A trăit puțin José Marti, (1853—1895) dar intens. Intens ca și poezia lui concentrată și simplă, directă și caldă. Poetul a fost un căutător de forme proprii. Modern prin conținutul de idei înaintate și prin formă, el dispretuia însă atît evaziunea becqueriană cît și emfaza lui Núñez. În 1890, comentînd poeziile lui François Sellén, José Marti dă o splendidă definiție a capriciilor formei moderniste :

„Nu faci artă cînd te adăpostești în ascunzișurile limbei, nici cînd risipești printre versuri cuvinte arhaice sau violente. Nici cînd batjocorești prin poetizare ieftină frumusetea naturală a sentimentelor și ideilor pline de vigoare. Acolo unde în cuvînt nu apare clară ideea, versul păcătuiește. Fiecare emoție cere ritmul ei, fiecare oră a zilei, fiecare etapă a dragostei își cer dactilii, anapeștii sau iambii lor. Lăstarii se vor înfățișați artistic în cuvinte suave, cu talie subțire ; trunchiul de stejar cere versuri aspre, răsunătoare. În limba emoției, ca într-o odă antică, să se audă frunza cum se rupe și cum îi răspunde îndepărtat ecoul. Nici ideea în sine, nici sentimentul gol nu înseamnă artă dacă nu găsești limbajul care să le exprime. Versul trebuie să tîșnească odată cu ideea și emoția ; să nu-l cîrpești în chinurile cabinetului de lucru cu adjective goale, cum ai drege colțurile la tencuială".

Perfecțiunea expresiei artistice care a creat strălucitorul stil martian a impus poetului căutarea sensibilă a nuanțelor și corespondențelor. El vorbește de o artă a tonurilor, a vocilor strălucitoare sau umede, a accentelor repezi și vibrante. „Cu unele vocale se obține un ton care ar rămîne fals și ar exprima ideea fără vigoare dacă le-am substitui cu altele".

Aici este punctul de apropiere al poeziei lui José Marti cu modernismul. Divergența este însă vădită, atît prin conținutul și claritatea poeziei pe care o cultivă, cît și prin propriile lui mărturii. El este împotriva evaziunii formaliste în care se complăceau contemporanii lui. José Marti afirmă : „Nu e poet cel ce iese în frac și joben și cîntă la balconul Evului Mediu cu un buchet de flori din pergament. Nici disperatul de hîrtie (confecționat) care neavînd nimic de spus, neagă naturaletea, nici cel ce ocolește ideile politice și sociale dar nici acela care le versifică și le rimează doar, sec, negăsind patosul și corespondențele artistice. Să dai lumină și aromă din inima ta însîngerată ca jacintul. Să chemi omenirea la triumf, să înalți omul acolo unde din ecou în ecou zboară răsunetul. Poezia nu e doar un exercițiu de flaute, nici un șirag de povestiri albăstrui, nici mantaua nebunului făcută cu bucăți din toate mătăsurile cusute cu fir pesimist, fiindcă așa numitul poet este persoană la modă — și ...așa se poartă în Franța sau Germania".

Cu privirea ascuțită a luptătorului pe tărîm social, José Marti descoperă rădăcina atitudinii celor care rimează numai pentru grație și amuzament, descifrează mesajul decadent al pumnului de dantelați, care scriu pentru un cerc restrîns saturat de comoditate. Comentarii despre poezia lui José Marti datează încă din timpul cînd și-a scris versurile — între altele articolele lui Ruben Dario — dar cercetări sistematice, științifice, au fost începute abia în zilele noastre. Astfel Angel I. Augier, Andrés Iduarte și Eugenio Florit au inițiat studii asupra operei poetice a acestui mare clasic al poeziei cubane. José Arrom și Lócrates Nolasca au investigat rădăcinile populare ale poeziei martiene. Juan Marinello și Manuel Pedro Gonzàles au discutat relațiile și apropierea aparentă a poeziei lui José Marti de modernism. Cintio Vitier dezvăluie „cubanul" din poezia lui José Marti, iar Vera Yamuni Tabush și Ivan A. Schülman au cercetat măiestria lui stilistică.

Angajat în descoperirea unor forme capabile să cuprindă întregul viziunilor lui într-o exprimare adecvată acestora, José Marti a fost un înnoitor al expresiei poetice pe care, așa cum am mai spus, și-a dorit-o cît mai angajată și mai sensibilă. Bijuterii ale operei lui în versuri sînt și poemele „Vîrsta de aur", „Cei doi principi" și „Pantofiorii de trandafir", apărute în revista pe care el o edita pentru copii. Modalitatea de expresie a poeziei martiene e variată. După zone, el schimbă atmosfera, după subiect limbajul, îl prefer pe cel simplu și clar, neexcluzînd subtilitățile și nuanțele emoției. Și-a hrănit stilul cu precădere din modurile poetice și lingvistice ale expresiei populare ; ca om de cultură și-a fructificat lectura îngrijită, critică și analitică a scriitorilor literaturilor diverse — cu preponderență a spaniolilor. — căutîndu-și expresia proprie care să fie mărturia gîndirilor și sentimentelor unui om intens angajat în problemele politice, sociale, progresiste ale vremii. El știe să exprime cu plasticitate idei și sentimente profund umane, descoperă relațiile cele mai intime, căutînd întotdeauna sensul final. Versul lui e înălțător, retoric chiar, uneori, născut din mari speranțe sau temeri, din dragostea de libertate. Alteori strofa este suavă, ca în „quarteta" sau „sequidillia" sau acel gen de romanceros în care José Marti își dezvăluie intimitatea fără să alunece în sfera minoră a intimismului. Sînt „două reverse ale aceleași medalii numită José Marti" cum spune Jose Antonio Portuando, prefațatorul unei recente culegeri a operei poetice martiene, apărută la Havana.

Violeta Zamfirescu

RESPECT BINELE

de JOSÉ MARTI

Eu binele-l respect, mi-e drag să-l fac în felul meu,
Brutal poate, sau blînd cu cei nefericiți mereu.
Mînie sînt cînd om ca mine fără pîine piere,
Și ne-mpăcat cînd unii te nesocotesc, durere !

Sublima muncă o respect și cuta frunții tristă,
Paloarea omului care și suferind rezistă,
Asprimea mîinii și obrajii tatuați de vreme,
Ecoul glasului cînd sparge bolți și nu se teme,

Respect nefericirea ta, femeie din Italia,
Albastrul cer îți mîngîie cu gingășie talia,
Și pătimaș de te-am dorit tot pură ai rămas
Să vinzi mulțimii mere dulci și galben ananas.

Respect francezul bun și brav care-a știut să scrie
Pe steagul sfîșiat de a furtunii vijelie,
Egalitate, înfrățire și eliberare,
Trecînd din gloria vieții-n istmul unde moare.

În romînește de Violeta Zamfirescu

EDUCAȚIE ȘI TINERET

Îmbucurător ecoul pe care l-au obținut la Organizația Națiunilor Unite propunerile guvernului romîn privitoare la educarea tineretului mondial în spiritul păcii și înțelegerii reciproce. Îmbucurător și semnificînd un plus de înțelepciune, adică de înțelegere a realităților, în rîndurile factorilor politici responsabili care au ajuns să observe, în număr din ce în ce mai mare parese, că „abstracțiuni" precum cultura, literatura, artele și toate elementele alcătuind substanța spirituală a individului s-au dovedit a avea un efect social („practic") uimitor de mare, fie în bine, fie în tragic, în folosul distrugerii. Literatura, ca și energia nucleară, poate fi întrebuințată în două sensuri. S-a vorbit la O.N.U., pe marginea propunerilor noastre, despre această utilizare a literaturii. S-a vorbit, s-a argumentat, s-a pledat. Delegați din patru continente s-au ridicat împotriva concepției ipocrit „liberale" potrivit căreia cuvîntul scris n-ar trebui dirijat în lumina unui sens și nici judecat pe măsura fructelor izvorîte din niște pagini trimise la tipar.

Cuvîntul e materie. Dacă sîntem de acord că trebuie luptat împotriva cancerului (teză îmbrățișată de toată lumea, inclusiv, sper, de către guvernul Sud-african), de ce n-am veghea la extirparea tumorilor morale ? Spiritul generațiilor tinere merită cel puțin atita considerație cît îngrijirea dinților.

Dezbaterile de la Organizația Națiunilor Unite au subliniat virulența diferitelor forme, prea bine cunoscute și răspîndite, de „educație" a tineretului prin litere sau televiziune și necesitatea imediată a sporirii cantităților de antidot mai întîi împotriva maladiei, mortale dacă nu e combătută la vreme cu energie, numită psihoza urii și războiului. Cu toate că ultimele cuceriri ale rațiunii în acest sens, și în deosebi tratatul de la Moscova, dezvoltarea contractelor comerciale Est-Vest sau intensificarea schimburilor pe tărîmul culturii, inspiră optimism, un act tragic și dezolant, ca asasinarea lui Kennedy (și contextul social psihologic al crimei) scutură dureros eventualele lincezeli ale grijii și îngrijorării, avertizînd cu asprime. Și ce trist de convingătoare demonstrație în favoarea educației spirituale se află în analiza „tragediei americane". Și ce energie pustiitoare de astă dată s-a dovedit a avea cuvîntul tipărit... Nu s-a petrecut într-un mediu încărcat, prin acțiunea reacțiunii, cu ură pînă la exagerare ? Și n-a apărut într-o gazetă din Dallas, în preajma vizitei oficiale, o pagină, memorabilă în felul ei, pagină cu chenar de doliu, invitînd la asasinat ? „Libertatea presei" ! Cum urăsc această „libertate" de a ucide. Și cît de evident apare că pagina în chenar de doliu nu cuprindea vorbe goale ci gloanțe pline.

Antidot ? Dar se cere, se cer mari cantități de educație în spiritul înțelegerii dintre popoare și națiuni. O stare de lucruri submedievală, precum aceea din Africa de Sud, n-ar putea dăinui cu atîta îndărătnicie dacă în mintea tînărului alb puterea rasistă n-ar infuza, de ani și decenii, „ideile" superiorității, de la dumnezeu lăsate, a unei culori asupra alteia, după model hitlerist, dacă romanele, articolele, cuvîntările radioficate, filmele și programele de televiziune n-ar infesta aerul locului cu miriade de cuvinte (vai, de loc abstracte), dacă încercările, greu plătite, ale oamenilor de bună credință de a contrapune veninurilor adevărul antidot n-ar fi reprimate fără nici un fel de jenă la adresa „libertății de exprimare".

Cunoscînd prea bine efectul real, „material" al educației rasiste, statul blochează contra-educația încercată de forțele civilizate din Capetown sau Johannesburg.

Să mai vorbim despre antidotul necesar împotriva maladiei numită ignoranță ? Lipsite de cunoștințe elementare despre lume — și îndeosebi despre țările socialismului — categorii surprinzător de mari de tineri, au o viziune adesea eronată despre București sau Praga. Educație... Dar educație înseamnă cunoaștere. Or, printre mijloacele cu adevărat eficiente ale cunoașterii, contactul direct și nemijlocit cu realitățile necunoscute (misterul...) dar cognoscibile, se află la loc de frunte. Călătoria ucide prejudecata. Dacă citești cu atenție mărturisirile străinilor care ne-au vizitat țara în ultima vreme, observi printre rînduri un sentiment mai interesant parcă decît admirația, exprimată limpede. E vorba de uimire. Contactul cu realitatea e revelație : însemnările de călătorie cuprind mai întotdeauna un subtext care vrea să spună : nu mi-aș fi închipuit... ca să vezi... și eu (sau noi) care crezusem că... Și două săptămîni de drumeție prin București, Brașov și Mamaia, de viață și discuție normală, omenească, cu oamenii, aruncă în aer, precum dinamita, un munte întreg de prejudecată și viziuni bolnave, pacientul întorcîndu-se acasă vindecat de-un cusur, adică, vezi tema discuțiilor de la O.N.U., educat.

Al. Mirodan

„Frecventa strada Pigalle..." [1]

«N-o văzusem niciodată. Ca sutele de spectatori americani veniți la primul recital al turneului new yorkez, mă foiam nerăbdător în scaun. Crainica — la fel ca la Paris — o anunțase, și pe un acord preludat al orchestrei ne așteptam la o mirobolantă apariție scenică, cu văluri și volane, cu pași de dans și bezele risipite spre loji, în fine ceva stil „vedetă" și, pe deasupra, frantuzoaică. Și la arlechinul sting se ivi o ființă micuță, o femeie părînd obosită, cu o rochie oarecare, plinuță la trup, niște ochi mari într-o față trasă, gălbuie de suferință, făcînd pași mărunți, unul lîngă altul, timid, cu picioarele bolnave în papuci ortopedici, de lînă. Cu o cîrpă de vase ștergea metodic și mecanic un pahar, cu privirea pierdută dincolo de fascicolul de lumină al reflectorului. Un murmur dezamăgit a trecut peste sală și, în stupoarea aproape generală, un glas răgușit, ciudat, violent, vibrant, cunoscut de pe discuri, a declarat scurt : „Moi, j'essuie les verres / Au fond du café..." acompaniat de un pian puțin dezacordat, de tapeur. Publicul a înlemnit în scaune și la sfîrșitul șansonetei a explodat într-un aplauz anonim, scandînd „Piaf !" Așa am văzut-o pentru prima oară pe Edith» îmi evoca Ignacio Villa (Bola de Nieve), cîntărețul cuban care ne-a vizitat țara, acum doi ani, emoția artistică pe care i-o provocase întîlnirea din 1959 de la New York.

Într-o seară de noiembrie, pe treptele unui bistrot parizian, o „șanteză" de origină italiană, Line Gassion, a ieșit în căutarea unui taxi dar, cuprinsă de durerile facerii, a născut în stradă. Unul dintre clienții „localului" în care cînta mama a mosit fetița, înlățișînd-o în mantaua lui militară. Așa s-a născut Edith, în brațele unui infanterist permisionar al primului război mondial, în 1915. Cînd, la trei ani, micuța își pierde vederea (maladie de care va suferi cu intermitențe și care-i va da sclipirea tristă a pupilei de mai tîrziu), părinții, artiști ambulanți indigenți, o încredințează bunicii, patroana unei case de toleranță. După ce s-a vindecat, începe, alături de ei, turneul cartierelor sărace și populare ale Parisului, cu bodegi aiumate și circiumi îriguroase. Aici, în sunetele dezacordate ale pianelor bătrîne (ca în șansoneta de mai tîrziu, Le vieux piano), debutează Edith, botezată de mușterii inventivi ai „șantanului" „la môme Piaf" (puștoaica Piaf). Remarcată de un organizator de spectacole care-o lansează, după cîțiva ani de turnee prin Franța, după succesele de la Marsilia unde cîntă în „beuglants" (urlători) pentru infanteriștii coloniali și pentru angajații în Legiunea străină (Mon amant de la coloniale, Mon légionnaire, Le fanion de la Légion), *cîntăreața de 20 de ani, căci avea atunci, își abandonează porecla și adoptă definitiv numele de scenă, Edith Piaf. A dus o viață agitată, întretăiată de iubiri nefericite și cîntece valoroase, și a sacrificat adesea arta cerințelor comerciale sau erorilor de gust, lansînd bucăți mediocre sau de-a dreptul stupide, pe care le înnobila cu vocea și interpretarea, prefăcînd suspinul melodramatic al faptului divers-pretext într-un suflu abstract de tragedie clasică. Existența ei bogată în accidente și bucurii creatoare, în sfîșieloare despărțiri amoroase succedate de crize și tristeți lungi este istoria șansonetei din ultimii 30 de ani. Un cîntec nu poate fi povestit sau rezumat. Din cele peste 200 pe care le-a interpretat cu pasiune și în felul ei unic („...Este inimitabilă ; n-a mai existat niciodată o Edith Piaf, nu va mai exista niciodată..." — Jean Cocteau), rămîn, dintre atîtea flori de hîrtie risipite pe scenele Franței și ale lumii, cîteva garoafe veritabile, cu parfumul pătrunzător al înflorescentelor rare, bizare uneori, dar incontestabil splendide. Bătrînul și gloriosul cîntec al Revoluției franceze, Ça ira și La vie en rose, interzise de ocupanții naziști ai Parisului au devenit atunci un simbol de libertate, un strigăt al Franței strivite de cizme. Nașterea prezidată de un soldat, copilăria petrecută între militarii de rînd și-au prelungit amintirea în simpatia și înțelegerea pe care cîntăreața le-a dăruit „trupierilor" nemulțumiți de războaiele nedrepte și inutile, abatoare internaționale de oameni.*

Les grognards — „mîriitorii" — fantomele grenadierilor lui Napoleon putreziți în stepele rusești se ridică, uriașă armată de umbre mărșăluind într-o apocaliptică paradă nocturnă pe Champs Elysée, țărani reproșînd cu buze de țărînă : „Am vizitat Rusia / Dar n-am văzut niciodată Parisul". Alături de femeile Franței, Edith plînge pe cheiul un iubit căzut în cursa palavrelor sforăitoare despre patrie, stropite de benedicțiunea prelatului. „Voluntarul" piere-n Indochina sau în Algeria și femeii nu-i mai rămîne decît mirosul hainei bărbătești din seara cînd dansa lipită de pieptul lui : „...dar viața e atîta de infectă / că pînă și mirosul am să-l uit". Și, dominînd zdrăngănitul festiv al fanfarelor oficiale, țipătul sfîșietor de mizericordie omenească (pentru care Miséricorde a fost interzis în acea perioadă la posturile de radio franceze). Acordeonistul, amantul de inimă al bietei fete de dragoste tarifată, spulberat pe cîmpurile de „glorie" ale Europei celui de-al doilea război mondial, prostituata abandonată, omul cu motocicleta posedat de viteză, clownul înnebunit de mizerie și foame de aplauze, gentlemanul părăsit de iubită, contrabandistul, bătrînul Lucien, mulțimea pestriță a cartierelor sărace și rafinații fotoliilor de orchestră, personajele care i-au populat existența și poezia, au auzit pentru ultima oară sunetul sec al paharului pe care Edith îl scapă din mînă evocînd „amanții de-o zi", și care s-a spart de sute de ori pe scenele music-hall-urilor. Adunați la Père Lachaise, cimitirul lui Molière și-al lui Balzac, au aplaudat ultima apariție publică a șansonetei. Făcînd din fiecare ciob de sticlă ieftină un lacrimarium pentru Edith. „Non, je ne regrette rien..." au proferat buzele reci, „glasul ei care-o stăpînea din creștet pînă-n tălpi, rostogolind un uriaș talaz de catifea neagră" [2].

Romulus Vulpescu

[1] „Elle fréquentait la rue Pigalle", șansonetă de Raymond Asso, unul dintre marile succese ale „puștoaicei Piaf".

[2] Cocteau, pentru care Edith a interpretat, în 1940, piesa într-un act Le Bel Indifférent.

O CONTRIBUȚIE LA AFIRMAREA TEORETICĂ A REALISMULUI SOCIALIST

Articolele lui A. Fadeev, apărute după opiniile literare ale lui Gorki sau Ehrenburg [1]), atestă actualitatea ideilor scriitorului, formulate cu cîteva decenii în urmă și confirmate de întreaga desfășurare ulterioară a literaturii sovietice.

Studiile autorului, consacrat prin romanele „Înfrîngerea", „Ultimul din Udeghe", „Tînăra gardă", exprimă ferma poziție teoretică revoluționară a lui Fadeev, dublată de înalta exigență a artistului și de o cunoaștere aprofundată a vieții. Reluînd ideea lui Gorki despre valoarea tipicului în opera literară și subliniind rolul creator al fanteziei în făurirea imaginii artistice, scriitorul afirmă necesitatea conturării „caracterului" uman, pornind de la realitatea vieții și căutînd a descoperi formele cele mai adecvate și trăsăturile „monumentalului", în care să fie turnat visul revoluționar al omenirii muncitoare, astăzi în plină realizare. Căci realismul socialist include înaltul umanism al lumii socialiste, exprimă cea mai variată tematică în zugrăvirea noii realități sociale, marcînd etapele de transformare revoluționară și apariția noilor trăsături de conștiință, generate de socialism. Convingerea în eficiența acțiunii revoluționare, pe care o subliniază în epoca contemporană mărețele exemple, faptele eroice, inteligența constructivă și entuziasmul colectiv al popoarelor trezite la conștiința propriei valori, stimulează năzuința umană spre desăvîrșire, aspirația către estetic și moral, pe care o reflectă opera de artă autentică.

Într-un substanțial articol („Despre realismul socialist", din 1938), Fadeev abordează una din problemele fundamentale ale literaturii : metoda de creație — modul în care se exprimă concepția de viață a scriitorului în practica artei — și o definește în sensul specificului revoluționar al literaturii realist-socialiste, condamnînd noțiunea de metodă „în sine", ca pe un produs al mentalității livrești. „Însușirea", apropierea organică a concepției despre lume a proletariatului, este indispensabilă artistului revoluționar, îl ajută la înțelegerea justă și adîncă a proceselor sociale, a tendințelor fundamentale de dezvoltare a societății. Ea asigură bogăția imensă, vie, a tematicii noi, precum și diversitatea formelor artistice în literatură.

E. astfel, de netăgăduit că metoda nu poate fi desprinsă de realitatea vieții și izolată de concepția despre lume a artistului.

În sens marxist-leninist se înțelege prin realism în artă apropierea de adevărul istoric obiectiv (Lenin), dezvăluirea aspectelor esențiale ale societății la care se adaugă avîntul gîndirii bazat pe datele concrete ale realității. Marii creatori din trecut (Shakespeare, Cervantes, Goethe, Pușkin, Gogol, Balzac, Stendhal, Tolstoi etc.) sînt azi apreciați ca scriitori realiști, pentru că s-au apropiat de adevărul istoric obiectiv. Desăvîrșind și înnoind în mod revoluționar semnificația realismului anterior, realismul socialist face să dispară contradicția dintre metodă și concepție (constatată la Tolstoi sau Balzac), deoarece idealurile individuale coincid cu marile năzuințe colective, în concordanță cu legile obiective ale dezvoltării istorice. În acest sens, exemplul lui M. Gorki, în opera căruia concepția revoluționară se îmbină cu un mare talent, e concludent.

Stăpîn pe înțelegerea adevăratului sens al realismului socialist, Fadeev respinge acuzațiile de dogmatism și de reflectare mecanică a proceselor vieții, îndreptate împotriva literaturii revoluționare. El demonstrează că metoda realismului socialist se opune „canonizării" în genuri, specii, forme și tipare fixe, că ea implică o abundență de aspecte esențiale pentru lumea socialistă, redate cu patos revoluționar, varietate și fantezie. Și în această precizare găsim o replică anticipată dată esteticienilor burghezi contemporani, care, neținînd seamă de procesul istoric ce a dus la afirmarea realismului socialist pe plan mondial, continuă să-l considere, în mod tendențios și ilogic, ca rezultat al unor „prescripții", al unor măsuri birocratice.

Militînd pentru o imagine artistică autentică în redarea realității în transformare revoluționară, Fadeev pledează cu convingere în favoarea „înfățișării omului în procesul muncii" în opera literară, reluînd aici recomandarea pe care Gorki o adresa tinerilor scriitori sovietici „de a se cufunda în trecutul muncii" și a se apropia de clasa muncitoare, „voința creatoare a epocii noastre". Dar tematica articolelor și intervențiilor sale în problemele literare e mult mai amplă și cuprinzătoare. Ea actualizează personalitățile de cultură din anii Marii Revoluții Socialiste din Octombrie și din prima perioadă a afirmării literaturii sovietice. Gorki, care a intrat în literatura universală ca un „scriitor de tip nou", muncind și dezvoltînd, în noile condiții istorice, tradițiile înaintate ale scriitorilor clasici ruși ; Stanislavski, deschizător de noi orizonturi în teatru ; poetul V. I. Briusov, care a străbătut — la lumina concepției revoluționare — drumul de la poezia anarho-individualistă la poezia pătrunsă de patosul muncii și al luptei proletare : N. Ostrovski, exemplu de „înaltă principialitate și integritate morală", ai cărui eroi se caracterizează printr-un adînc devotament față de cauza revoluționară ; Alexei Tolstoi, creatorul epopeii „Calvarul", roman care-și trage seva puternică din dragostea nemărginită a scriitorului pentru revoluție ; I. Ehrenburg, C. Treniov, poeții Blok și Isakovski etc.

„Notațiile" lui Fadeev despre literatură și artă evocă gîndirea progresistă a lui Belinski, adăugînd reflecții de o mare luciditate și obiectivitate cu privire la operele scriitorilor clasici ruși : Pușkin, Gogol, Turgheniev, Dostoievski, Andreev — precum și asupra unor clasici ai literaturii universale : Stendhal, Flaubert, Maupassant, Dickens. Dar „retrospectiva" criticii asupra literaturii realiste din trecut nu-l îndepărtează pe autor de problemele literare ale actualității socialiste. Urmînd ideia lui Belinski asupra acordului firesc între libertatea de creație a artistului și slujirea idealurilor contemporaneității — puternic stimulent în creația literară — scriitorul formulează sarcina literară a timpului său : oglindirea realității socialiste într-o tematică esențială și variată, cu mijloace de înalt nivel artistic. Scriitorul e indisolubil legat de „contemporaneitate", iar critica științifică e în măsură a-și aduce contribuția la valorificarea ideologică — artistică a literaturii actuale.

Ideile lui Fadeev au contribuit la definirea poziției realismului socialist și a problemelor creației literare sovietice. Dar ele au o incontestabilă valoare și pe planul literaturii universale. Problemele raportului dintre concepție și metodă, a legăturii adînci a scriitorului cu epoca sa, a reflectării veridice și realiste a vieții în artă — însoțite de o caldă pledoarie pentru adevăr și umanism socialist — sînt astăzi deosebit de actuale. În această accepțiune, prezența lui Fadeev în marea discuție critică asupra valorii realismului socialist de pe poziția ideologiei revoluționare a clasei muncitoare a fost importantă.

Mircea Mancaș

[1]) A. Fadeev, De pe pozițiile realismului socialist, E.P.L., 1963.

REDACȚIA : B-dul Ana Ipătescu nr. 15, telefon 11.51.54, 11.38.51 ; ADMINISTRAȚIA : Șoseaua Kiseleff nr. 10, telefon 18.63.09 ; Abonamente : 9 luni — 8 luni ; 18 lei — 9 luni ; 36 lei — un an ; Tiparul : Combinatul poligrafic Casa Scînteii

40.220